Digitized by Google

BIBLIOTECA DELLA REGIA UNIVERSITÀ DI TORINO
E. II. 5. 8
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

E 11 5

HISTORIÆ FRANCORVM SCRIPTORES COÆTANEI,

AB IPSIVS GENTIS ORIGINE, AD NOSTRA VSQVE TEMPORA.

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIÆ FRANCORVM SCRIPTORES COÆTANEI,

AB IPSIVS GENTIS ORIGINE, AD PIPINVM VSQVE REGEM.

Quorum plurimi nunc primùm ex variis Codicibus MSS. in lucem prodeunt: alij verò auctiores & emendatiores.

CVM EPISTOLIS REGVM, REGINARVM, PONTIFICVM, Ducum, Comitum, Abbatum, & aliis veteribus Rerum Francicarum Monumentis.

OPERA AC STVDIO ANDREÆ DV CHESNE GEOGRAPHI REGII.

TOMVS I.



LVTETIÆ PARISIORVM.
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY Typographi Regij, viâ Iacobæâ.
M. DC. XXXVI.
CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

Digitized by Google

LVDOVICO XIII
REGI
CHRISTIANISSIMO.

SI *obſcura & minima quæque oblata Tuæ Maieſtati,* REX INVICTISSIME, *certiſsimum ab ea ſplendorem & incrementum accipiunt; quæ nunc eidem offero Volumina, primitiæ ſunt tanti tamque grauis Operis, vt, ſi modò lux Tui Nominis eis affulſerit, nullum vſquam in Francorum Imperio maius aut illu-*

ſtrius extitiſſe, profiteri non dubitem. Continet quippe hoc omnes propemodum FRANCICÆ HISTORIÆ SCRIPTORES, *qui ab ipſius florentiſsimæ Monarchiæ primordiis Maiorum Tuorum res per vniuerſum Orbem præclarè geſtas memoriæ conſignarunt. Quos ex variis Regni Tui Bibliothecis diligenter collectos, ac* XXIV. *in Tomos diſtributos, tanquam iure mancipii Tuos, & ad præcellentiſsimæ Coronæ Tuæ decus ſpectantes, Tibi Domino decreui reſtituere. Inter hos autem, qui Maieſtati Tuæ primi ſe ſiſtunt, antiquiores Auos Tuos, Chlodoueos, Childebertos, Chlotarios, Dagobertos, Theodoricos, Pippinos, Carolos, Ludouicos celebrant. Quorum alii Francorum Imperium in Galliis po-*

tenter conſtituerunt, alii conſtitutum illud ſapienter ac ſtrenuè rexerunt; alii fines eius cum Religione Chriſtiana longè latéque propagarunt. Sed in prioribus illis Regibus quis Te præſtantior enituit? qui de claris progenitus fulſiſti præclarior, atque Patribus inuictis fortior, nouos Generi Tuo honores addidiſti. Quæcumque enim in iis Virtutes laudatæ fuerunt, in Te vno collectas omnes cernimus ac miramur.

CERTE, REX AVGVSTISSIME, *Chlodouei Fides, Childeberti Pietas & Iuſtitia; Proſperitas Dagoberti, Theodorici Prudentia, Fortitudo ac Sapientia Caroli Magni, ceteræ denique Regum aliorum eximiæ dotes ſic in Te concurrunt, vt inter Magnos*

illos Principes, qui Francicum ante Te Imperium tenuerunt, iure Maximus habearis. Quamprimùm enim Tibi Regale Sceptrum obtigit, ita tranſcendere Te Prudentiâ ætatem agnouimus, *quod de* THEODORICO *Rege Gregorius Magnus Papa ſcripſit*, vt euidenter apparuerit pro Gentis Francorum felicitate Tibi Poteſtatis Regiæ gubernacula ſupernæ gratiæ fauore fuiſſe commiſſa. *Tu* CHLODOVEVM MAGNVM *Principem bellicoſiſſimum imitando ſuperaſti*, *qui Gregorio noſtro Turonenſi Epiſcopo referente*, Catholicam Fidem confeſſus, hæreticos adiutorio eius oppreſsit, Regnúmque ſuum per totas Gallias dilatauit. DAGOBERTVS MAGNVS *vltrò Tibi palmam cedit*,

Greg. I. Epiſt. IV. Lib. V. quæ Tom. I. horum Script. refertur.

Greg. Turon. Lib. III. Hiſt. Francorũ in Præfatione.

qui conſilio primùm Arnulfi Epiſcopi Metenſis, tum Audoeni Rothomagenſis Pontificis, vſus, tantâ Proſperitate Regale culmen rexit, vt à cunctis Gentibus immenſi honoris laudem haberet. *Siue vt alibi de illo dicitur*, Amator Dei ac Sanctorum, Eccleſiarum & Monaſteriorum fautor ac fundator, propriique Regni fortiſsimus defenſor atque propagator, Sceptra Francorum tam ſtrenuè moderatus eſt: vt cunctis hoſtibus ſuis fuerit potentior, & cunctis Regibus, qui ante ipſum regnauerant, felicior. *Poſtremò ad Maieſtatem Tuam propriè pertinet, quæ ab Aarone Perſarum Rege de* C*AROLO* M*AGNO egregia quondam audita vox eſt. Qui omnium Anteceſſorum*

Geſta Dagoberti R. Tom. I.

Auctor Vitæ S. VVandregiſili, Tom. I.

Scriptor Vitæ S. Audoeni.

Monachus Sangallenſis Lib. II. de Geſtis Caroli Magni, quæ Tom. II. horum Hiſtoricorum habentur.

ſuorum Sapientiſsimus *iudicatus*, ex rebus minimis etiam Fortiſsimus *ab illo Principe deprehenſus eſt extitiſſe. Cùm enim venaticos Canes, quos ipſi Carolus dono miſerat, leonem inſequi conſpexiſſet, in hæc verba prorupiſſe legitur:* Nunc agnoſco quàm ſunt vera quæ audiui de fratre meo Carolo, qui ſcilicet aſsiduitate venandi, & infatigabili ſtudio corpus & animum exercendi, cuncta quæ ſub cœlo ſunt conſuetudinem habet edomandi.

Hæc omnia, CHRISTIANISSIME REX, *tam magno Tibi cumulo conueniunt, vt non ſolùm omnibus omnium ætatum Regibus, qui Monarchiam hanc feliciter gubernarunt, longè ſuperior emineas: ſed nec habeant*

exteri quod ſingularibus Maieſtatis Tuæ prærogatiuis præferendum ſit, nedum exæquandum. Quantò enim ceteros homines Regia dignitas antecedit, *vt de Te adhuc vſurpare liceat, quod ſummus Pontifex Gregorius ad* CHILDEBERTVM MAGNVM *olim reſcripſit,* tantò ceterarum Gentium Regna Regni Tui profectò culmen excellit. Eſſe autem Regem, quia ſunt & alij, non mirum eſt. Sed eſſe *Pium ac Iuſtum,* quod alij *non magnoperè curant,* hoc ſatis eſt. Sicut enim magnæ lampadis ſplendor in tetræ noctis obſcuritate luminis ſui claritate fulgeſcit, ita *Pietatis ac Iuſtitiæ Tuæ* claritas inter aliorum Regum *Virtutes* rutilat ac coruſcat. Quicquid autem Reges

Greg. Magnus Epiſt. vi. Lib. v. quæ extat Tomo I. horũ Scriptorũ.

ſe ceteri gloriantur habere, habes: ſed ipſi in hac re vehementiùs à te ſuperantur, quoniam hoc principale bonum non habent, quod Tu *pleniſſimè poſsides.*

QVÆ cùm ita ſint, REX POTENTISSIME, dubitandum certè non eſt, quin hos antiquæ FRANCORVM Tuorum HISTORIÆ Conditores præcipuos gratiſsimo vultu Maieſtas Tua ſuſcipiat: in quibus quot ſtrenuiſsimorum Principum facta miraberis, tot Tuarum recognoſces argumenta Virtutum. In hoc Caroli Magni Imp. exemplum ſequutus, qui, vt eius Vitæ Scriptores prodiderunt, Hiſtoriis & præcedentium Regum Geſtis ſummoperè delectabatur. Imò faciliùs id ſe impetraturos confidunt, quòd

Eginh. & Poëta Saxon. Lib. v. de Geſtis Caroli M. Tom. II. horum Auctorũ.

qui

qui eos poſtremi ſequentur, Te velut IVSTISSIMVM ACTIS, ORBIS CHRISTIANI CAPVT, AMOREM AC DECVS POPVLORVM, EVROPÆ VENERANDVM APICEM, PATREM OPTIMVM, HEROEM AVGVSTVM, *æternitati conſecrabunt.*

Poëta Saxonicus Lib. 1. Annal. de Carolo M. Tom. II.

ANDREAS DV CHESNE.

IN EDITIONEM HISTORICORVM FRANCIÆ; PRÆFATIO.

REDDITI ſunt non ita pridem ſingulis penè Europæ Populis peculiares Rerum ſuarum Scriptores, quos inſimul collectos, ac ordine nonnullo digeſtos, vel ipſi, vel eorum vicini ediderunt. Habent enim iam aliquot ab annis Germani, habent Angli, Hiſpani, Poloni, Hungari, Batavi, plurima de Principum ſuorum memorabilibus factis Volumina. Sola FRANCORVM Gens, etſi geſtorum gloriâ, non minùs quàm nomine, ceteris illuſtrior, præcipuis tamen HISTORIÆ SVÆ AVCTORIBVS hactenus caruit, qui variis in locis omninò deliteſcentes, aut in puluere neglecti, cum tineis & blattis diutiſſimè colluctati ſunt. Tandémque poſt multa annorum curricula vix vnus aut alter de paucis duntaxat edendis cogitare cœperunt. Certè vir doctrinâ ac probitate inſignis Petrus Pithœus Annalium & Hiſtoriæ Francorum ab anno Chriſti DCCVIII. ad annum DCCCCXC. Scriptores coætaneos XII. primus in lucem edidit Pariſiis anno M. D. LXXXVIII. Poſtea Scriptores alij XI. ab anno DCCCC. ad annum M. CC. LXXXV. extrema Stirpis Carolinæ, & Capetiorum Regum res geſtas vſque ad Philippum S. Ludouici filium explicantes, ex eiuſdem Bibliotheca Francofurti anno M. D. XCVI. prodierunt. Cuius exemplo Marquardus quoque Freherus Comitis Palatini Conſiliarius, Gregorij Turonenſis Epiſcopi, ac Aimoini Monachi Floriacenſis Hiſtorias, quæ pluries iam ſeorſim editæ fuerant, cum aliis quibuſdam veteribus, in quibus Merouingorum ſeu Carolingorum Regum acta continentur, in vnum veluti Corpus redegit anno M. DC. XIII. Sed quid illi inter tot támque multos Auctores, quos de FRANCORVM REBVS cùm ſecularibus, tum Eccleſiaſticis, per integra XII. ſecula, aut ampliùs, id eſt ab ipſius Gentis origine ad noſtra vſque tempora, ſcripſiſſe compertum eſt?

HÆC ego cùm attentè conſiderarem, nec paruum inde diſpendium FRANCICI IMPERII dignitati creari animaduerterem, omnes eiuſmodi Scriptores, potiſſimùm Latinos, viginti abhinc annis diligenter cœpi conquirere, conquiſitóſque publici iuris facere apud me conſtitui. Sed priuſquàm tantæ molis Editionem adgrederer, operæpretium eſſe

viſum fuit, meum de illa ſuſcipiēda conſilium palam proponere. Quamuis enim magnum illorum numerum magno labore ac ſumptu iam comparaſſem, attamen mihi certum erat plurimos adhuc in Bibliothecis vel publicis vel priuatis adſeruari, quorum acceſſu Corpus hoc ingens multis partibus perfectius & commendabilius reddi poſſet, ſi benignè communicarentur. Itaque Seriem illorum, quos hactenus colligere licuerat, oculis omnium primò ſubieci, vt Eccleſiarum Præſules, Abbates Monaſteriorum, & Priuati quique, Operi tam vtili, ac tam diu deſiderato, ſuos, quos recondebant, vetuſtos Codices deeſſe non paterentur: quorum ope vel typis iam excuſi Hiſtorici emendari, vel in membranis adhuc exiſtentes deſcribi poſſent. Et ne quid prætermitteretur, Epiſtolas etiam ac Diplomata Regum, Pontificum, Ducum, Comitum, Abbatum, & alia idgenus priſca Monumenta, quæ ad MONARCHIÆ FRANCORVM HISTORIAM illuſtrandam quoquo modo ſpectant, addere me velle ſignificaui. Cui meo Inſtituto eruditi quique ac patriæ ſtudioſi Viri fauentes, non ſolùm quæcumque habuerunt Exemplaria perhumaniſſimè mihi ſubminiſtrarunt, ſed ad hoc etiam me tandem conſiliis ſuis ac monitis impulerunt; vt non expectatis diutiùs quæ à quibuſdam adhuc infeliciter detenta, publico bono non minori noxâ quàm pertinaciâ inuidentur, huic immenſæ Molitioni manum vltrà non differrem apponere.

IPSORVM igitur hortatu ad hoc Opus animum adiiciens, vniuerſum laborioſiſſimis curis ac vigiliis adornaui, & in Tomos XXIV. pro temporum atque rerum ordine diſtribui. Quorum primis X. Auctores coætaneos comprehendi, qui de Regum Franciæ geſtis ſinceri aliquid ſcriptis mandarunt. In ſequentes IV. illos reieci, qui generalem Francorum Hiſtoriam ab ipſius Gentis initio ad ſuum quiſque ſeculum texuêre. Reliquis verò X. complexus ſum eos, qui præclariorum Regni Ducum aut Comitum facinora, necnon inſignium Eccleſiarum ac Monaſteriorum acta fideliter ſcripſerunt. Ac ne diutiùs Studioſiorum deſideria fruſtrarer, prima duo Volumina, Deo cœptis adſpirante, in lucem præmittere placuit. Quem conatum ſi vel Francici nominis gloriæ, vel Regiæ dignitatis decori aliqua ex parte reſpondiſſe videro, ad alia quoque propediem edenda ſedulò me accingere non grauabor. In his porrò quid ſtudij aut diligentiæ contulerim, quorúmve operâ ac beneficio fuerim adiutus, aut quibus ex locis prodierint Codices, qui huic potiſſimùm Editioni inſeruierunt, pluribus præfari ſuperſedeo. Hoc enim cuiuſque Scriptoris initio præfixæ admonitiones, & vtrique Tomo additi generales Indices, ſatis ſupérque declarant.

FRANCORVM REGES MEROVINGI, QVORVM RES GESTÆ TOMO I. CONTINENTVR.

420. PHARAMVNDVS in Francia regnare incipit circa annum CCCCXX.

429. Merouens, ſeu Merouecus. — CLOIO, qui & CLODIO, ſiue CHLOGIO & CHLVDIONVS, Rex Francorum. — Cleno.

BVRGVNDIÆ REGES.

GVNDEVCHVS, ſeu GVNDIVICVS, & GVNDEVEVS, Rex Burgundionum in Gallia. CARETENE vxor Lugduni ſepulta in Eccleſia S. Michaëlis, quam conſtruxerat. Obiit anno DVI. Meſſala Conſule.

Hilpericus à fratre Gundobado peremptus. — Gundobadus Rex Burgundionum. — Godegiſilus. — Godomarus.

451. MEROVEVS excluſis Clodionis propinqui ſui liberis poſt bellum Catalaunicũ regnat: à quo & ſequentes Reges MEROVINGI dicti. — Chlodebaldus, cuius poſteritas habetur pag. 793. — N. alter filius Clodionis ab Aëtio Duce Rom. adoptatus.

456. CHILDERICVS I. Merouei Regis filius.

482. CHLODOVEVS I. qui & LODOVEVS, LODOINVS, ac LVDVIN, cognomento MAGNVS. Chriſtianam fidem vnà cum Francis amplectitur, ſuadente CHROTILDE vxore. Poſt eius mortem quatuor filij Regnum diuidunt, & diuerſis in locis regnant. — Alboſledis. — Landehildis, ſeu Lanthildis.

CHROTILDIS vxor Chlodouei I. Regis Francorum. — Chrona, quæ & curuma.

SIGISMVNDVS Rex Burgũdiæ. Vxor prima Oſtrogotha filia Theodorici Italiæ Regis. — Godomarus.

SIGERICVS à patre interfectus. — N. vxor Theodorici I. Regis Metenſis.

511. THEODERICVS I. Metis in Auſtraſia. — CHILDEBERTVS Pariſiis. — CHLODEMIRVS ſeu CHLODOMERES Aurelianis. — CHLOTARIVS I. Sueſſione. Hic fratribus ſuis ſuperſtes, totius Regni monarchiam adeptus eſt, quam quatuor eius filij inter ſe iterum diuiſerunt. — Ingomer ſiue Ingomirus primogenitus, ante patré mortuus. — Chrotildis vxor Amalarici R. Hiſpaniæ.

534. THEODEBERTVS I. — Chrotbergã, & Chrotesindis. — Theodobaldus, cũ fr. gũ thario à patruis occiſus. — Guntharius. — Chlodoaldus, ſãctus.

548. THEODEBALDVS abſque liberis. — Berthoara.

562. CHARIBERTVS ſedem accipit Pariſiis. — GVNTCHRAMNVS regnat in Burgundia. — CHILPERICVS Sueſſione. — SIGEBERTVS in Auſtraſia. — Chramnus. — Guntharius. — Childericus. — Chlotſinda vxor Alboeni Langobardorum Regis. — *Blithildis ANSBERTI Senatoris cõiux.

Bertha ſeu Edilberga vxor Ethelberti Cantij Regis. — Bertheſledis, & Chrodieldis, Sanctimoniales. — Chlotarius obiit puer. — Chlodomeris. — Chlotildis. — Gundobaldus ex concubina.

Arnoaldus Dux in Auſtraſia.

584. CHLOTARIVS II. Sigeberto iuniore mortuo integram Monarchiam adeptus eſt anno DCXIV. — Theodobertus. — Chlodobertus. — Merouens. — Dagobertus. — Chlodoueus. — Theodoricus. — Samſon. — Rigunthis Recaredo Regi Hiſpaniæ deſponſata. — Childeſindis, ſiue Baſina, Sanctimonialis. — CHILDEBERTVS in Auſtraſia, & poſt Gũtchramnũ in Burgundia. — Ingũdis vxor Hermenigildi F. Leuuheldi R. Hiſp.

S. Arnulphus Dux, poſtea Epiſc. Meteſ.

THEODERICVS in Burgundia. — THEODEBERTVS II. in Auſtraſia. — Theudelana. — Chlodoſinda vxor Recaredi Hiſp. R.

Filij duo à Brunechilde interfecti. — Filia vna.

628. DAGOBERTVS I. dictus MAGNVS, primùm in Auſtraſia regnare iuſſus anno DCXXII. viuente patre. Poſt fratris mortem ſolus Regnum tenuit. — HARIBERTVS ſiue CHARIBERTVS Rex in Aquitania. — Chilpericus puer mortuus. — SIGEBERTVS II. Rex Auſtraſiæ, ex concubina genitus. Sine liberis mortuus eſt. — Childebertus. — Corbus. — Merouens. — Anſigiſus, ſiue Anchiſes Dux, gener Pipini I. Maioris Domus. — Clodulphus Epiſcopus Met. — VValtchiſus. — S. VVandregiſilus Abbas.

REGES FRANCORVM MEROVINGI.

628. DAGOBERTVS I. Rex Francorum.

644. CHLODOVEVS II. Rex Neuſtriæ & Burgundiæ.

SIGEBERTVS III. Rex Auſtraſiæ.

660. CHLOTARIVS III. ſine liberis.

667. CHILDERICVS II. in Auſtraſia primú, deinde etiam in Neuſtria regnat.

THEODORICVS I. Rex ſolus poſt Childericú fratré.

DAGOBERTVS, à Grimoaldo in Scotiam relegatus.

CHLODOVEVS Chlotarij filius à quibuſdam confictus, in partibus Auſtraſiæ Rex contra Theodoricum leuatur.

690. CHLODOVEVS III. obiit ſine liberis.

694. CHILDEBERTVS II. cognomento IVSTVS.

711. DAGOBERTVS II.

CHILPERICVS ante Regnum ſibi delatum DANIEL dictus.

720. THEODORICVS II. poſt qué fuit interregnum an. VII

CHLOTARIVS contra Chilpericum Rex à Carolo Martello leuatus.

742. CHILDERICVS III. ſiue HILDERICVS Merouingicæ Stirpis Rex vltimus, depoſitus ac in Monaſterium coniectus anno DCCLII.

752.

MAIORES DOMVS.

CARLOMANNVS Dux.

PIPPINVS I. Dux & Maior Domus in Auſtraſia ſub Dagoberto & Sigeberto.

N.... Pippini ſoror.

GRIMOALDVS Maior Domus.

Begga vxor ANSEGISI Ducis.

Gertrudis Niuellenſis Cœnobij Mater.

Amalberga vxor VVitgeri Comitis.

CHILDEBERTVS Dagoberto expulſo, regnat in Auſtraſia, ſed pauco tempore.

PIPPINVS II. dictus Iunior, Dux & Maior Domus an. XXVII

Emebertus Epiſc. Cameracenſis.

Remildis & Pharahildis, Sanctæ.

Gudila, virgo.

CAROLVS MARTELLVS Maior Domus ab anno DCCXV. ad annum vſque DCCXXXV. ſub Dagoberto II. & Theodorico II. Regibus. Inde ſine Rege vſque ad annum DCCXLI. quo mortuus eſt. Ex Alpaïde ſecunda Pippini coniuge natus.

Childebrandus Comes, Caroli Martelli germanus.

Nibelungus Comes.

Drogo ſiue Drocus Campaniæ Dux, ex Plectrude prima vxore.

Grimoaldus Maior Dom⁹

Theudoaldus ex cócubina genitus, Maior Domus poſt patrem.

PIPPINVS III. Maior Domus ſeu Princeps Francorum in Neuſtria, poſtea Rex conſecratus anno DCCLII.

Carlomannus Princeps in Auſtraſia, pòſt Monachus.

Drogo.

Gripho Dux Auſtraſiorum.

SVMMA PRIVILEGII.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate ſancitum eſt, & patentibus eius Litteris cautum, ne quis in Regno ipſius, aliiſve locis eius ditioni ſubiectis, intra viginti proximos annos à die impreſſionis primæ inchoandos & numerandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo & ratione curet Librum, qui inſcribitur, *Historiæ Francorum Scriptores coætanei*, &c. *Operâ ac ſtudio* ANDREÆ DV CHESNE *Geographi Regij*, præter Sebaſtianum Cramoiſy Typographum Regium ordinarium, atque Bibliopolam Iuratum, Ciuémque Pariſienſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit. Prohibitum inſuper eadem auctoritate Regia omnibus eius ſubditis, eumdem Librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti Sebaſtiani Cramoiſy, ſub pœna confiſcationis librorum, aliiſve pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Lutetiæ vltimo die Iulij 1635.

Sic ſignatum, De mandato Regis, VICTON.

Prima editio perfecta fuit 15. die Martij 1636.

INDEX EORVM
QVÆ IN TOMO I. HISTORIAE FRANCICAE CONTINENTVR.

NOTITIÆ AC DESCRIPTIONES ANTIQVÆ GALLIARVM.

NOTITIA Dignitatum Imperij, tam ciuilium, quàm militarium, per Gallias: antequam eas FRANCI, Burgundiones, & Gothi occuparent. *Ex Notitia Imperij Occidentis, vltra Arcadij Honoriique tempora,* pag. 1.

Notitia Prouinciarum & Ciuitatum Galliæ. Honorij Auguſti, vt videtur, temporibus condita, cùm Gallias & ſeptem Prouincias diſtingui mos erat. *Ex Tomo I. Conciliorum Galliæ Iacobi Sirmondi Societ. Ieſu,* 4.

Capitulatio de nominibus Regionum Galliæ. *Ex duobus peruetuſtis Codd. Mſ. qui aſſeruantur in Bibliotheca Viri illuſtr. Franciſci Thuani Iacobi-Auguſti filij,* 6.

Nomina Regionum & Ciuitatum Galliæ. *Ex aliis Codd. Mſ. eiuſdem Bibliothecæ Thuanæ, quorum variæ lectiones marginibus adſcriptæ ſunt,* 8.

Nomina Prouinciarum vel Ciuitatum Regionis Galliæ. *Ex Codice Mſ. Viri clariſſ. Philiberti du Sault Senatoris Burdegalenſis,* 12.

Nomina Prouinciarum & Ciuitatum Galliæ. *Ex veteri Membrana, quæ eſt in Biblioth. Viri clariſſ. Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis, Pauli filij,* 14.

Galliæ ſitus. *Ex Libro* III. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Hugonis de Sancta Maria Monachi S. Benedicti Floriacenſis, quæ eſt in eadem Biblioth. Alex. Petauij,* 16.

Diuiſio Galliæ. *Ex Chronico Roberti Monachi S. Mariani Autiſsiodorenſis, quod deſinit in anno* MCCX. 17.

Deſcriptio Galliarum. *Ex Libro Mſ. de Otiis Imperialibus, quem illuſtris Geruaſius Tiſleberienſis Mareſcallus Regni Arelatenſis ſcripſit ad Othonem IV. Romanorum Imp. poſt annum* MCCX. 19.

Deſcriptio alia Galliarum. *Ex Chronico Mſ. Bernardi Guidonis Ordinis Prædicatorum, Epiſcopi Lodouenſis, qui floruit anno* MCCCXX. 22.

Notitia Epiſcopatuum Galliæ. *Ex Cod. Mſ. Hiſtoriæ Francorum Monaſterij S. Dionyſij, quæ deſinit in morte Regis Philippi III.* 24.

Notitia alia Epiſcopatuum Galliæ. Scripta paulò poſt annum MCCCXXII. *Ex Membrana veteri, quæ eſt in Bibl. Alex. Petauij Regij Senatoris,* 26.

Ioſephi Iuſti Scaligeri Iul. Cæſ. filij Notitia Galliæ, 28.

Quædam loca in C. Iulij Cæſaris Commentariis ab eodem diſcuſſa, 39.

Notitia Epiſcopatuum Galliæ, qua Francia eſt. Ad Antiſtites & Clerum Regni Lutetiæ congregatos anno MDCV. *Papirij Maſſoni operâ*, 45.

DE GALLIIS, ET DE FRANCORVM VETERVM in eas aduentu ac origine.

Hiſtoria Calamitatum Galliæ, quas ſub aliquot Principibus Chriſtianis inuita pertulit. A Conſtantino Cæſare vſque ad Maiorianum, qui vicit in Atrebatibus CLODIONEM Regem Francorum PHARAMVNDI ſucceſſorem. *Opus eiuſdem Papirij Maſſoni, ſed poſthumum, & variis adhuc in locis imperfectum, recèns ex apographo Ioannis Baptiſtæ Maſſoni fratris ipſius euulgatum*, 72.

De Gallica Regione, & origine Regnorum & Gentium Regionis eiuſdem. *Ex Memoriali Hiſtoriarum Iohannis Pariſienſis, Canonici Regularis apud S. Victorem, Ms.* 128.

Nicolai Vignerij Tractatus, De Statu & Origine veterum Francorum. *Ex Gallico ſermone in Latinum conuerſus*, 134.

Hermanni Comitis Nuenarij breuis Narratio, De Origine & Sedibus priſcorum Francorum, 172.

Philippi Cluuerij Diſquiſitio, de Francis, & Francia, 175.

SCRIPTORES COÆTANEI.

Ab Aduentu Francorum in Gallias, vſque ad PIPPINI *Regis tempora.*

IDATII Epiſcopi Lemicenſis Chronicon. *Ex editione Iacobi Sirmondi Societ. Ieſu, ab eodem recognita*, 183.

PROSPERI Aquitani Chronicon. A morte Valentis Imp. ad captam à Genſerico Vrbem. Longè aliud ab eo, quod hactenus beati Hieronymi Chronico ſubiunctum eſt. *Ex editione Viri cl. Petri Pithœi*, 196.

PROSPERI Aquitani Chronicorum ab Orbe condito Pars poſterior, Euſebij & Hieronymi Chronicis adiungi ſolita. Multò quàm in vulgatis exemplaribus emendatior & auctior. *Ex Mß. Codicibus Iacobi Sirmondi, & Petri Franciſci Chiffletij, Societ. Ieſu*, 201.

MARII Auenticenſis ſeu Lauſanenſis Epiſcopi Chronicon. A tempore, quo Proſper Aquitanus deſinit, vſque ad annum vulgaris Æræ DLXXXI. *Ex peruetuſto Cod. Ms. Petri Franciſci Chiffletij Societatis Ieſu nunc primùm in lucem editum*, 210.

Appendix ad Marij Chronicon, Auctore incerto, ſed perantiquo. *Ex eodem Codice*, 216.

Excerpta ex Appendice ad Marcellini Comitis Chronicon, 217.

Excerpta ex Chronico Ioannis Biclarienſis, 218.

Fragmenta de veterum Francorum moribus ac rebus geſtis. A Conſtantino Magno Imp. vſque ad Regem CLODOVEVM I. eiúſque liberos. *Ex Conſtantini ipſius Conſtitutione, Libanio Sophiſta, Priſco Rhetore, Iornande, Procopio, Agathia, Menandro Protectore, & aliis*, 219.

Laus Francorum. *Ex antiquo Codice Ms. Bibliothecæ Thuanæ*, 250.

Georgij Florentij GREGORII Turonenſis Epiſcopi, Hiſtoriæ Francorum Libri decem. *Nunc tandem poſt editiones omnes ope quinque vetuſtiſſi-*

morum Codicum Mſß. diligenter ac seriò emendati, 251.

Venantij Honorij Clementiani FORTVNATI Preſbyteri Italici, Epiſcopi Pictauienſis, Carmina Hiſtorica, de Regibus Francorum, Reginis, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & aliis illuſtribus ſui ſeculi viris, 460.

Epitaphia vetera Reginarum, Pontificum, Patriciorum, & aliquot aliorum. *Ex vetuſto Codice Ms. Bibliotheca Viri cl. Alex. Petauij Senatoris Pariſ. nunc primùm euulgata*, 512.

Fragmenta de Regum Francorum rebus piè geſtis. A CLODOVEO I. vſque ad DAGOBERTVM Magnum Clotharij II. filium. *Ex Hiſtoriis, ſeu Vitis Sanctorum; qui eorumdem Regum temporibus claruerunt*, 520.

Geſta Domni DAGOBERTI Regis Francorum, filij Chlotharij II. Scripta à Monacho Cœnobij ſancti Dionyſij, anonymo quidem, ſed contemporaneo. *Ex Bibliotheca Alex. Petauij Senatoris Pariſienſis*, 572.

Epitaphium Dagoberti Regis, & Verſus alij de eodem, 590.

Vita SIGEBERTI III. Regis Auſtriæ, filij Dagoberti I. Cuius Auctor etſi coætaneus non fuit, eam tamen ex veteribus Hiſtoriis & Sanctorum vitis ſe collegiſſe teſtatur. *Ex Cod. Ms. Bibl. eiuſdem Alexandri Petauij*, 591.

Vita beati PIPPINI Ducis, qui fuit Maior Domus Auſtriæ ſub CHLOTHARIO, DAGOBERTO, & SIGEBERTO, potentiſſimis Regibus. *Ex Cod. Ms. Claudij Doremieux Atrebatenſis*, 594.

Vita ſancti LEODEGARII Auguſtidunenſis Epiſcopi, & Maioris Domus Franciæ. In qua plurimæ res ſub CHILDERICO & THEODORICO Regibus, Clodouei II. filiis, geſtæ, grauiter ac fideliter ab illius temporis Auctore deſcribuntur, quas alij Francorum Hiſtorici prætermiſerunt. *Ex vetuſto Cod. Ms. Iac. Sirmondi nunc primùm in lucem edita*, 600.

Vita alia ſancti Leodegarij Epiſcopi Auguſtidunenſis. Auctore Vrſino, qui eam iubente Anſoaldo Pictauorum Pontifice ſcripſit, 617.

Paſſio ſancti Ragneberti Martyris filij Radeberti Ducis. Quem Ebroinus Maior Domus THEODORICI Regis interfici iuſſit. *Ex Ms. Codice Claudij Doremieux Atrebatenſis*, 625.

Fragmenta de rebus piè geſtis DAGOBERTI I. Regis, filiorum eius, ac nepotum. *Ex Hiſtoriis ſiue Vitis ſanctorum Pontificum, Abbatum, & aliorum, qui tunc præcipuè in Palatio, ſed & in aliis Regni partibus floruerunt*, 627.

Epitaphium THEODORICI I. Regis Francorum, 687.

Geſta Regum Francorum partim è Gregorij Epiſcopi Turonenſis Hiſtoria, cuius & nomen in vetuſtiſſimis Codicibus præferunt, partim aliunde deſumpta, & vſque ad Regem THEODORICVM II. perducta. Auctore incerto, ſed qui eiuſdem Theodorici tempore vixit. *Editio Marquardi Freheri Conſil. Palatini collata cum diuerſis Codicibus Mſß. qui ſunt in Bibl. V. cl. Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis, & Appendice etiam ad PIPINVM vſque Regem nunc primùm aucta. Adiecta eſt præterea Geſtorum eorumdem comparatio cum alia Hiſtoria Scriptoris, vt videtur, antiquioris: vtpote qui in Chramno CHLOTARII I. filio deſinit, ex peruetuſto Exemplari Ms. Eccleſiæ Cameracenſis*, 690.

GREGORII Epiſcopi Turonenſis Excerpta Chronica: ſiue HISTORIA FRANCORVM EPITOMATA, ex Fredegarij Scholaſtici Hiſto-

ria Miſcella, *Editio Marq. Freheri collata cum veteri Cod. Ms. Bibl. V. cl. Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis,* 722.

FREDEGARII Scholaſtici Chronicon. Quod ille procurante Childebrando Comite PIPPINI Regis patruo ſcripſit, & à fine Hiſtoriæ Gregorij Epiſcopi Turonenſis, vſque ad Pippini ipſius conſecrationem perduxit: hactenúſque nomine Appendicis ad eundem Gregorium additæ vulgatum eſt. Subiungitur & Appendix altera à Pippini conſecratione ad annum vſque DCCLXVIII. auctoritate viri illuſtris Nibelungi itidem Comitis, Childebrandi filij, ſcripta. *Omnia tandem accuratè emendata, & pleriſque in locis auctiora facta: duorum antiquiſſimorum Codd. Mſs. ope, quorum vnus eſt penes Iacobum Sirmondum Societ. Ieſu, litteris vncialibus exaratus, alius optimæ quoque notæ ſeruatur in Biblioth. Alex. Petauij Regij Senatoris,* 740.

Erchamberti Fragmentum, ex breuiario Regum Francorum & Maiorum Domus, *quod Marq. Freherus primus edidit,* 780.

Chronicon breuiſſimum, à THEODORICO I. vſque ad HILDERICVM, cui PIPPINVS ſucceſſit. *Ex veteri Cod. Ms. S. Remigij Remenſis,* 781.

Chronicon aliud item breuiſſimum, à CHLOTHARIO II. vſque ad obitum PIPPINI. *Ex Ms. Cod. Tiliano,* ibid.

Fragmentum Hiſtoricum Auctoris incerti, à DAGOBERTO I. vſque ad PIPPINVM Regem. *Ex alio prolixiore Fragmento, quod Alberti Argentinenſis Chronico præfixum eſt in editione Chriſtophori Vrſtitij,* 782.

Fragmenta alia, De Rebus EVDONIS Aquitanorum, & CAROLI MARTELLI Francorum Principum. Ac de ficta eiuſdem Caroli Martelli damnatione. *Ex Chronico Iſidori Epiſcopi Pacenſis, Geſtis Pontificum Autiſſiodorenſium, & ſanctorum aliquot Epiſcoporum Vitis,* 785.

Genealogia Regum Francorum, à FARAMVNDO vſque ad PIPPINVM. *Ex vetuſto Codice Ms. Conciliorum ac Capitulorum,* 793.

Genealogia poſterorum CLODIONIS Regis, qui hactenus ignoti fuerunt. *Ex Ms. Codice antiquo Legis Salicæ,* ibid.

Genealogia altera Regum Francorum, à MEROVEO vſque ad vnctionem PIPPINI & filiorum eius. *Ex veteri Cod. Ms. Bibliotheca ſereniſſimi Britanniarum Regis,* 794.

Chronica Regum Francorum breuiter digeſta. A primo Francorum eorumdem ortu vſque ad LVDOVICI Pij Imp. filios. *Ex Cod. Ms. V. cl. Ioannis Tilij,* 797.

APPENDIX I. AD TOMVM I.

GESTA Francorum, ab ipſius Gentis origine ad obitum vſque CLODOVEI I. Regis. Auctore RORICONE quodam Monacho. *Ex antiquo Exemplari Ms. Cœnobij Moiſſiacenſis, quod Vir clar. Innocentius Ciron Canonicus & Cancellarius Eccleſiæ ac Vniuerſitatis Toloſanæ tranſcribendum curauit,* 799.

Chronologia & Series Gothicorum Regum, qui tam in Gothia Gallica, quàm in Hiſpaniis vſque ad CAROLI MARTELLI tempora regnarunt. *Ex Ms. Cod. eiuſdem Cœnobij Moiſſiacenſis,* 818.

Hiſtoria WAMBÆ Regis Toletani, edita à Domino Iuliano Toletanæ Sedis Archiepiſcopo: De expeditione & victoria, qua rebellantem

contra ſe Galliæ Prouinciam celebri triumpho perdomuit. *Ex eodem Codice Ms.* 821.

Iudicium in perfidos ac rebelles promulgatum. *Eodem Iuliano Auctore,* 831.

Diuiſio terminorum Epiſcopatuum Prouinciæ Narbonenſis, dum Gothis parebat. Ex diuiſione Diœceſium & Parochiarum Hiſpaniæ à Wamba Rege facta. *Vt extat in libris Mſſ. Eccleſiæ Toletanæ, & Eccleſiæ Ouetenſis, & in Collectione Conciliorum Hiſpaniæ,* 834.

APPENDIX II. AD TOMVM I.

Continens Epiſtolas, quæ ad Hiſtoriam primæ Stirpis Regiæ pertinent.

AVITI Epiſcopi Viennenſis Epiſtola ad CHLODOVEVM Regem Francorum, de ſuſcepta ab eo Chriſti fide, atque baptiſmo. *Ex Tom. I. Conciliorum Galliæ Iacobi Sirmondi,* 835.

CLODOVEI Regis Epiſtola ad Epiſcopos poſt bellum ſcripta, de captiuis ipſorum arbitrio relaxandis, 836.

THEODERICI Regis Italiæ Epiſtolæ ad CHLODOVEVM Regem Francorum, Gundobaldum Regem Burgundionum, & alios. *Ex M. Aurelij Caſſiodori Senatoris V. C. Epiſtolis,* 837.

EPISTOLÆ Remigij Epiſcopi Remenſis ad CHLODOVEVM Regem, & alios. Item aliorum Regum, Reginarum, Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, & variarum illius æui perſonarum illuſtrium. *Ex Editione Marq. Freheri Conſiliarij Palatini,* 847.

DESIDERII Epiſcopi Cadurceni Epiſtolæ ad diuerſos, Reges, Principes, ac Epiſcopos. Item Regum, Epiſcoporum, & Abbatum, ad eundem, 875.

GREGORII Magni Papæ I. Epiſtolæ ad Reges Francorum, Reginas, Patricios, Epiſcopos, & alios illuſtres in Gallia viros, 889.

Othfridus, qui ſub Ludouico Germaniæ Rege floruit:

FRANCI nec Hiſtorias ſuorum anteceſſorum, vt multæ Gentes ceteræ, commendare, nec eorum propria geſta vel fidem ornare dignitatis amore conſueuerunt.

Guillelmus Brito Philippi Auguſti Franc. Regis Capellanus, Lib. VI. Philippidos.

--- Vera referri
Facta volunt ſcripto, nec amant tam lucida ficto,
Vt magis eniteant, depingi geſta colore.
HISTORIÆ verax vera ſtylus eſt adhibendus,
Quæ mendicatis lucêre nitoribus odit,
Cui ſatis eſt propriæ radio luceſcere lucis.

Michaël Hoſpitalius Galliarum Cancellarius Lib. I. Sermonum, Epiſt. III. ad Franciſcum Turnonium Cardinalem.

Nec minùs oblector FRANCORVM *annalia Regum*
Scripta legens, vllo ſine fuco prorſus & arte,
Quàm quæ magnificè Græcis conſcripta leguntur
HISTORIIS, *ægrè ſpeciem retinentia veri.*

NOTITIAE VETERES PROVINCIARVM ET CIVITATVM GALLIÆ,

QVÆ POSTMODVM FRANCIA DICTA EST.

NOTITIA DIGNITATVM IMPERII, TAM CIVILIVM, QVAM MILITARIVM, PER GALLIAS,

Antequam eas Franci, Burgundiones, & Gothi occuparent.

Ex Notitia Imperij Occidentis, vltra Arcadij Honoriique tempora.

PRÆFECTVS Prætorio Galliarũ.
Magiſter Equitum per Gallias.
Vicarius ſeptẽ Prouinciarũ.

Comes rei militaris I.

Tractus Argentoratenſis.

Duces V.

Prouinciæ Sequanicæ.
Tractus Armoricani, & Neruicani.
Belgicæ ſecundæ.
Germaniæ primæ.
Mogontiacenſis.

Conſulares VI.

Viennenſis.
Lugdunenſis primæ.
Germaniæ primæ.
Germaniæ ſecundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ ſecundæ.

Præſides XI.

Alpium Maritimarum.
Alpium Pœninarum & Graiarum.
Maximæ Sequanorum.
Aquitaniæ primæ.
Aquitaniæ ſecundæ.
Nouempopulanæ.
Narbonenſis primæ.
Narbonenſis ſecundæ.
Lugdunenſis ſecundæ.
Lugdunenſis tertiæ.
Lugdunenſis Senonicæ.

SVB DISPOSITIONE VIRI ILLVSTRIS PRÆFECTI PRÆTORIO GALLIARVM.

Prouinciæ Galliarum XVII.

Viennenſis.
Lugdunenſis prima.

Germania prima.
Germania ſecunda.
Belgica prima.
Belgica ſecunda.
Alpes Maritimæ.
Alpes Penninæ, & Graiæ.
Maxima Sequanorum.
Aquitania prima.
Aquitania ſecunda.
Nouem Populi.
Narbonenſis prima.
Narbonenſis ſecunda.
Lugdunenſis ſecunda.
Lugdunenſis tertia.
Lugdunenſis Senonia.

INTRA GALLIAS CVM VIRO ILLVSTRI MAGISTRO EQVITVM GALLIARVM.

Mattiaci iuniores.
Leones ſeniores.
Brachati iuniores.
Salij ſeniores.
Gratianenſes.
Bructerij.
Ampſiuarij.
Valentinianenſes.
Bataui.
Bataui iuniores.
Britones.
Atecotti Honoriani ſeniores.
Sagittarij Neruij Gallicani.
Iouij iuniores Gallicani.
Mattiaci iuniores Gallicani.
Aſcarij Honoriani ſeniores.
Armigeri Defenſores ſeniores.
Lancearij Honoriani Gallicani.
Lancearij Sabarienſes.
Menapij ſeniores.
Secundani.
Britones.
Vrſarienſes.
Præſidienſes.
Germaniacenſes.
Cortoriacenſes.
Honoriani felices Gallicani.
Marienſes.
Abricanteni.
Defenſores ſeniores.
Mauri Siſmiaci.
Prima Flauia.
Superuentores iuniores.
Baliſtarij.
Defenſores iuniores.
Garronenſes.
Andereniciani.
Acincenſes.
Cornacenſes.
Septimani iuniores.
Curſarienſes iuniores.
Muſinagenſes.
Romanenſes.
Inſidiatores.
Triceſimani.
Abulci.
Exploratores.

Intra eaſdem Gallias cum Comite & Magiſtro Equitum Galliarum.

Equites Bataui ſeniores.
Equites Cornuti ſeniores.
Equites Bataui iuniores.
Equites Brachati iuniores.
Equites Honoriani ſeniores.
Equites Honoriani iuniores.
Equites Armigeri ſeniores.
Equites Octauo-Dalmatæ.
Equites Dalmatæ Paſſerentiacenſes.
Equites Primi Gallicani.
Equites Mauri alites.
Equites Conſtantiaci feroces.

SVB DISPOSITIONE VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI OFFICIORVM IMPERII.

Fabricæ in Galliis VIII.

Argentoratenſis Armorum omnium.
Matiſconenſis Sagittaria.
Auguſtodunenſis Loricaria.
Sueſſionenſis Scutaria, Baliſtaria, & Clibanaria.
Remenſis Spataria.
Triberorum Scutaria.
Triberorum Baliſtaria.
Ambianenſis Spataria & Scutaria.

SVB DISPOSITIONE VIRI ILLVSTRIS COMITIS SACRARVM LARGITIONVM IMPERII.

Præpoſiti Theſaurorum in Galliis.

Præpoſitus Theſaurorum per Gallias Lugdunenſes.
Præpoſitus Theſaurorum Arelatenſ.
Præpoſitus Theſaurorum Nemauſenſ.
Præpoſitus Theſaurorum Triberorũ.

Procuratores Monetæ.

Procurator Monetæ Lugdunenſis.
Procurator Monetæ Arelatenſis.
Procurator Monetæ Triberorum.

Procuratores Gynecіorum.

Procurator Gynecij Arelatenſis Prouinciæ Viennenſis.
Procurator Gynecij Lugdunenſis.
Procurator Gynecij Remenſis Belgicæ ſecundæ.
Procurator Gynecij Tornacenſis Belgicæ ſecundæ.

Procurator Gynecij Triberorum Belgicæ primæ.

Procurator Gynecij Auguſtoduni traſlati Metis.

Procurator Linificij.

Procurator Linificij Biennenſis Galliarum.

Procuratores Baphiorum.

Procurator Baphij Telonenſis Galliarum.

Procurator Baphij Narbonenſis.

Præpoſiti Brambaricariorum ſiue Argentariorum.

Præpoſitus Brambaricariorum ſiue Argentariorum Arelatenſium.

Præpoſitus Brambaricariorum ſiue Argentariorum Remenſium.

Præpoſitus Brambaricariorum ſiue Argentariorum Triberorum.

SVB DISPOSITIONE SPECTABILIS VIRI VICARII SEPTEM PROVINCIARVM.

Prouinciæ Galliarum Conſulares.

VIENNENSIS.
Lugdunenſis.
Germaniæ primæ.
Germaniæ ſecundæ.
Belgicæ primæ.
Belgicæ ſecundæ.

Præſides.

Alpium Maritimarum.
Alpium Penninarum & Graiarum.
Maximæ Sequanorum.
Aquitanicæ primæ.
Aquitanicæ ſecundæ.
Nouem Populorum.
Narbonenſis primæ.
Narbonenſis ſecundæ.
Lugdunenſis ſecundæ.
Lugdunenſis tertiæ.
Lugdunenſis Senoniæ.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ARGENTORATENSIS.

Tractus Argentoratenſis.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS DVCIS PROVINCIÆ SEQVANICÆ.

Milites Latauienſes Olinone.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS DVCIS TRACTVS ARMORICANI ET NERVICANI.

Tribunus cohortis primæ nouæ Armoricæ, Grannona in littore Saxonico.

Præfectus militum Carronenſium, Blabia.

Præfectus militum Maurorum Venetorum, Venetis.

Præfectus militum Maurorum Oſiſmiacorum, Oſiſmiis.

Præfectus militum Superuentorum, Mannatias.

Præfectus militum Martenſiũ, Aleto.

Præfectus militum primæ Flauię, Conſtantia.

Præfectus militum Vrſarienſium, Rothomago.

Præfectus militum Dalmatarũ, Abrincatis.

Præfectus militum Grannonenſium, Grannono.

Extenditur tamen Tractus Armoricani & Neruicani limitis per Prouincias quinque. Per Aquitanicam primam & ſecundam, Senoniam, ſecundam Lugdunenſem, & tertiam.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS DVCIS BELGICÆ SECVNDÆ.

Equites Dalmatæ Marcis in littore Saxonico.

Præfectus claſſis Sambricæ in loco Quartenſi, ſiue Hornenſi.

Tribunus militum Neruiorum portu Æpatiaci.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS DVCIS GERMANIÆ PRIMÆ.

SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS DVCIS MOGVNTIACENSIS.

Præfectus militum Pacenſinm, Saletione.

Præfectus militum Menapiorum, Tabernis.

Præfectus militum Anderecianorum, Vico Iulio.

Præfectus militum Vindicum, Nemetes.

Præfectus militum Martenſium, Altaripa.

Præfectus militum ſecundæ Flauiæ, VVangiones.

Præfectus militum Armigerorum, Mogontiaco.

Præfectus militum Bingenſium, Bingio.

Præfectus militum Baliſtariorum, Bodobriga.

Præfectus militum Defenſorum, Confluentibus.

Præfectus militum Acicenſium, Antonaco.

NOTITIA PRÆPOSITVRÆ MAGISTRI MILITVM PRÆSENTALIVM.

In Prouincia Gallia Ripenſi.*

* al. Riparenſi.

Prçfectus claſſis fluminis Rodani, Viennæ, ſiue Arelati.

Præfectus claſſis Braccariorum, Ebrudum Sabaudiæ.

Præfectus militum Muſculariorum, Maſſiliæ Græcorum.

Tribunus cohortis primæ Flauiæ, Sabaudiæ Calarone.

In Prouincia Nouempopulana.

Tribunus cohortis Nouempopulanæ, Lapurdo.

In Prouincia Lugdunenſi prima.

Præfectus claſſis Araricæ, Caballoduno.

In Prouincia Lugdunenſi Senonia.

Præfectus claſſis Andereciànorum, Pariſiis.

Præfectus Lætorum Teutonicianorũ, Carnunto Senoniæ Lugdunenſis.

In Prouincia Lugdunenſi ſecunda & tertia.

Præfectus Lætorum Batauorum, & Gentilium Sueuorum, Baiocas, & Conſtantiæ Lugdunenſis ſecundæ.

Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum, Cenomannos Lugdunenſis tertiæ.

Præfectus Lætorum FRANCORVM, Redonas Lugdunenſis tertiæ.

In Prouincia Belgica prima & ſecunda.

Prçfectus Lætorum Lingonenſium per diuerſa diſperſorum Belgicæ primæ.

Præfectus Lætorum Actorum, Epuſo Belgicæ primæ.

Præfectus Lætorum Neruiorum, Fanomantis * Belgicæ ſecundæ.

* Fanomartis.

Præfectus Lætorum Batauorum Nemetacenſium, Attrebatis Belgicæ ſecundæ.

Præfectus Lætorum Batauorum Contraginenſium, Nouiomago Belgicæ ſecundæ.

Præfectus Lætorum Gentilium, Remos & Siluanectas Belgicæ ſecundæ.

Præfectus Lætorum Lagenſium, prope Tungros Germaniæ ſecundæ.

In Prouincia Aquitania prima & ſecunda.

Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum, Aruernos Aquitaniæ primæ.

Præfectus Sarmatarum & Taifalorum Gentilum, Pictauis.

In Gallia.

Præfectus Sarmatarum Gentilium à Chora Pariſios vſque.

Præfectus Sarmatarum Gentilium inter Remos & Ambianos Prouinciæ Belgicæ ſecundæ.

Præfectus Sarmatarum Gentilium, per tractum Segaulonorum.

Præfectus Sarmatarum Gentilium, Lingonas.

Præfectus Sarmatarum Gentilium, Auguſtodunum.

NOTITIA PROVINCIARVM, ET CIVITATVM GALLIÆ.

Honorij Auguſti, vt videtur, temporibus condita, cùm Gallias & Septem Prouincias diſtingui mos erat.

Ex Tomo 1. Conciliorum Galliæ Iacobi Sirmondi.

IN PROVINCIIS GALLICANIS QVÆ CIVITATES SINT.

Prouincia Lugdunenſis prima, numero III.

METROPOLIS ciuitas Lugdunenſium.

Ciuitas Æduorum.

Ciuitas Lingonum.

Caſtrum Cabilonenſe.

Caſtrum Matiſconenſe.

Prouincia Lugdunenſis ſecunda, numero VII.

Metropolis ciuitas Rotomagenſium.

Ciuitas Baiocaſſium.

Ciuitas Abrincatum.

Ciuitas Ebroicorum.
Ciuitas Sagiorum.
Ciuitas Lexouiorum.
Ciuitas Conſtantia.

Prouincia Lugdunenſis tertia, numero IX.

Metropolis ciuitas Turonorum.
Ciuitas Cenomannorum.
Ciuitas Redonum.
Ciuitas Andicauorum.
Ciuitas Namnetum.
Ciuitas Corioſopitum.
Ciuitas Venetum.
Ciuitas Oſiſmorum.
Ciuitas Diablintum.

Prouincia Lugdunenſis Senonia, num. VII.

Metropolis ciuitas Senonum.
Ciuitas Carnotum.
Ciuitas Autiſiodorum.
Ciuitas Tricaſſium.
Ciuitas Aurelianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Melduorum.

Prouincia Belgica prima, numero IV.

Metropolis ciuitas Treuerorum.
Ciuitas Mediomatricorum Mettis.
Ciuitas Leucorum Tullo.
Ciuitas Verodunenſium.

Prouincia Belgica ſecunda, numero XII.

Metropolis ciuitas Remorum.
Ciuitas Sueſſionum.
Ciuitas Catuellaunorum.
Ciuitas Veromanduorum.
Ciuitas Atrabatum.
Ciuitas Camaracenſium.
Ciuitas Turnacenſium.
Ciuitas Siluanectum.
Ciuitas Bellouacorum.
Ciuitas Ambianenſium.
Ciuitas Morinum.
Ciuitas Bononenſium.

Prouincia Germania prima, numero IV.

Metropolis ciuitas Moguntiacenſium.
Ciuitas Argentoratenſium.
Ciuitas Nemetum.
Ciuitas Vangionum.

Prouincia Germania ſecunda, numero II.

Metropolis ciuitas Agrippinenſium.
Ciuitas Tungrorum.

Prouincia Maxima Sequanorum, num. IV.

Metropolis ciuitas Veſoncienſium.
Ciuitas Equeſtrium Noiodunus.
Ciuitas Eluitiorum Auenticus.
Ciuitas Baſilienſium.
Caſtrum Vindoniſſenſe.
Caſtrum Ebredunenſe.
Caſtrum Rauracenſe.
Portus Abucini.

Prouincia Alpium Graiarum, & Penninarum, numero II.

Ciuitas Centronum Darantaſia.
Ciuitas Valenſium Octodoro.

ITEM IN PROVINCIIS SEPTEM.

Prouincia Viennenſis, numero XIII.

Metropolis ciuitas Viennenſium.
Ciuitas Genauenſium.
Ciuitas Gratianopolitana.
Ciuitas Albenſium.
Ciuitas Deenſium.
Ciuitas Valentinorum.
Ciuitas Tricaſtinorum.
Ciuitas Vaſienſium.
Ciuitas Arauſicorum.
Ciuitas Cabellicorum.
Ciuitas Auennicorum.
Ciuitas Arelatenſium.
Ciuitas Maſſilienſium.

Prouincia Aquitanica prima, numero VIII.

Metropolis ciuitas Biturigum.
Ciuitas Aruernorum.
Ciuitas Rutenorum.
Ciuitas Albienſium.
Ciuitas Cadurcorum.
Ciuitas Lemouicum.
Ciuitas Gabalum.
Ciuitas Vellauorum.

Prouincia Aquitanica ſecunda, numero VI.

Metropolis ciuitas Burdigalenſium.
Ciuitas Agennenſium.
Ciuitas Ecoliſmenſium.
Ciuitas Santonum.
Ciuitas Pictauorum.
Ciuitas Petrocoriorum.

Prouincia Nouempopulana, numero XII.

Metropolis ciuitas Eluſatium.
Ciuitas Aquenſium.
Ciuitas Lactoratium.
Ciuitas Conuenarum.
Ciuitas Conſorannorum.
Ciuitas Boatium.
Ciuitas Benarnenſium.
Ciuitas Aturenſium.
Ciuitas Vaſatica.
Ciuitas Turba, vbi caſtrum Bigorra.
Ciuitas Elloronenſium.
Ciuitas Auſciorum.

Prouincia Narbonenſis prima, numero VI.

Metropolis ciuitas Narbonenſium.
Ciuitas Toloſatium.
Ciuitas Beterrenſium.
Ciuitas Nemauſenſium.
Ciuitas Luteuenſium.
Caſtrum Vcecienſe.

Prouincia Narbonenſis ſecunda, num. VII.

Metropolis ciuitas Aquenſium.
Ciuitas Aptenſium.

Ciuitas Reienſium.
Ciuitas Foroiulienſium.
Ciuitas Vappincenſium.
Ciuitas Segeſteriorum.
Ciuitas Antipolitana.

Prouincia Alpium maritimarum, numero VIII.

Metropolis ciuitas Ebrodunenſium.
Ciuitas Dinienſium.
Ciuitas Rigomagenſium.
Ciuitas Sollinienſium.
Ciuitas Sanitienſium.
Ciuitas Glannatina.
Ciuitas Cemelenenſium.
Ciuitas Vincienſium.

In Prouinciis XVII. *Ciuitates* CXV.

CAPITVLATIO DE NOMINIBVS REGIONVM GALLIÆ.

Ex duobus peruetuſtis Codd. Mss. qui aſſeruantur in Bibliotheca Viri illuſtris Franciſci Thuani Iacobi Auguſti filij.

GALLIARVM PROVINCIÆ NVMERO XVII.

LVGDVNENSIS prima, in qua eſt Lugdunum.
Lugdunenſis ſecunda, in qua eſt Rotomacum [a].
Lugdunenſis tertia, in qua eſt Thoronis [b].
Lugdunenſis quarta, in qua eſt Senonas.
Belgica prima, in qua eſt Treueris.
Belgica ſecunda, in qua eſt Remus.
Germania prima, in qua eſt Mogontiaco.
Germania ſecunda, in qua eſt Ciuitas Agripinenſium.
Maxima Sequanorum, in qua eſt Vueſontium [c], quæ vocata eſt olim Cryſopolis, id eſt Aurea Ciuitas.
Alpes Graiarum & Penninarum, in qua eſt Centronium, id eſt Tarantaſia: & Veruſager, quod eſt Valenſium [d], ſeu Octodorum.
Prouincia Vienenſis [e], in qua eſt Viena.
Narbonenſis prima, in qua eſt Narbona.
Narbonenſis ſecunda, in qua eſt Aquis.
Aquitania prima, in qua eſt Beturicas.
Aquitania ſecunda, in qua eſt Burdegala.
Nouempopulana, in qua eſt Heloſa [f].
Alpes Maritimæ, in qua eſt Eberdunum [g].

[a] Rotomago.
[b] Totonus.
[c] Veſuncio
[d] Vellenſium, quod eſt Octodoro.
[e] Vianiaſis
[f] Eloſa
[g] Ebridunum

ITEM NOMINA PROVINCIARVM, VEL CIVITATVM.

In Prouincia Lugdunenſi prima Ciuitates numero IV.

Ciuitas Lugdunenſium metropolis.
Ciuitas Eduorum.
Ciuitas Lingonum.
Caſtrum Cauilonenſium [h].
Caſtrum Matiſconenſe [i].

In Prouincia Lugdunenſi II. *Ciuitates* VII.

Ciuitas Rodomagenſium [l] metropolis.
Ciuitas Baiogas [m].
Ciuitas Abrincatarum.
Ciuitas Euaticorum Ebroicas.
Ciuitas Salarum Saius.
Ciuitas Lexouiorum.
Ciuitas Conſtantinorum.

In Prouincia Lugdunenſi III. *Ciuitates* VIII.

Ciuitas Toronorum metropolis.
Ciuitas Celemannorum [n].
Ciuitas Redonum.
Ciuitas Andegauorum.
Ciuitas Namnedum [o].
Ciuitas Coriſolitum [p].
Ciuitas Venitum.
Ciuitas Oſiſmorum.
Ciuitas Deablitorum [q], Deablitum.

In Prouincia Lugdunenſi IV. *Ciuitates* VII.

Ciuitas Senonum metropolis.
Ciuitas Carnotum.

[h] Caualoninſe, Cabillonenſe.
[i] *In quibuſdam Codd. deeſt.*
[l] Rotomagenſium.
[m] Baiocaſſium.
[n] Cenomannorum.
[o] Nammetum.
[p] Coriſuletum.
[q] Diablintorum.

a Autiſiodorinſium
b Tricaſſiũ

Ciuitas Autiſiodorenſium [a].
Ciuitas Trecaſium [b].
Ciuitas Aurilianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Meldorum.

In Prouincia Belgica prima,
Ciuitates IV.

Ciuitas Treuerorum metropolis.
Ciuitas Mediomatricorum, Mettis.
Ciuitas Leucorum, Tullo.
Ciuitas Veredunenſium.

In Prouincia Belgica II. *ſunt*
Ciuitates XII.

Ciuitas Remorum metropolis.
Ciuitas Seſſionum.

c Catalaunorum.
d Veromandorum

Ciuitas Catalaonorum [c].
Ciuitas Verummandorum [d].
Ciuitas Atrauatum.
Ciuitas Camaracenſium.
Ciuitas Turnacenſium.
Ciuitas Siluanectum.
Ciuitas Belloacorum.
Ciuitas Ambianenſium.

e Moreniũ

Ciuitas Morenum [e], Tarauuanna, Pontium.
Ciuitas Bononienſium.

In Prouincia Germanica prima
Ciuitates IV.

Ciuitas Magontiacenſium metropolis Magontia.
Ciuitas Argentoratenſiũ Strateburgo.
Ciuitas Nemetum Spira.
Ciuitas Vuangionum Vuarmatia.

In Prouincia Germanica II. *Ciuitates* II.

Ciuitas Agripinenſium metropolis Colonia.
Ciuitas Tungrorum, id eſt Tungris.

In Prouincia Maxima Sequanorum
Ciuitates IX.

Ciuitas Vuiſontienſium metropolis.
Ciuitas Equeſtrium Niuidunum.
Ciuitas Eliuitiorum Auenticum.
Ciuitas Baſilienſium Baſilia.

f Ciuitas Vindoninſa
g Ciuitas Ebudunẽſis
h Ciuitas Argentarienſis.
i Abucini

Caſtrum Vendonenſe [f].
Ebridunenſe caſtro [g].
Caſtrum Argentorate [h].
Ciuitas Rauracenſis.
Portus Vbicini [i].

In Prouincia Alpium Graiarum & Penninarum Ciuitates IV.

Ciuitas Centronium, id eſt Tarantaſia metropolis.
Ciuitas Veruſager, id eſt Valenſium, ſeu Octodorum caſtrum, Cana-venuſta.

l *Hæ duæ in vno Cod. deſunt.*
m Sentium

Ciuitas Auguſtana, id eſt Argentaria [l].
Ciuitas Scutium [m] Morienna.

In Prouincia Vienenſium Ciuitates XIII.

Ciuitas Vienenſium metropolis.
Ciuitas Geneuenſium, idem & Paluſtria.
Ciuitas Gracinopolitana.
Ciuitas Albenſium.

n Deinſium

Ciuitas Detenſium [n].
Ciuitas Valentinorum.
Ciuitas Tricaſtinorum.
Ciuitas Vaſionenſium.
Ciuitas Auraſicorum.
Ciuitas Carpentoratenſium.
Ciuitas Cauallicorum.
Ciuitas Auennicorum.
Ciuitas Arelatenſium.
Ciuitas Maſſilienſium.

In Prouincia Narbonenſi prima
Ciuitates VIII.

Ciuitas Narbonenſium metropolis.
Ciuitas Toloſanenſium.

o Biterenſiũ

Ciuitas Betterenſium [o].
Ciuitas Nemauſenſium.
Ciuitas Aquatenſium.

p Ciuitas Lutuchenſium, Luteua.
q Caſtrum Vcecinſe.
r *Deeſt in vno Cod.*

Luteua caſtro [p].
Ciuitas Vcenſis [q].
Ciuitas Magalonenſis [r].

In Prouincia Narbonenſi II. *Ciuitates* VII.

Ciuitas Aquenſium metropolis.
Ciuitas Aptenſium.
Ciuitas Regenſium Regius.
Ciuitas Foroiulenſium.

ſ Vapicenſium
t Segeſtariorum

Ciuitas Vapencenſium [ſ].
Ciuitas Sigeſteriorum [t].
Ciuitas Antepolitana.

In Prouincia Aquitanica prima
Ciuitates VIII.

Ciuitas Betoricorum metropolis.
Ciuitas Aruernorum.
Ciuitas Rutinorum.
Ciuitas Albienſium.
Ciuitas Caturuorum.
Ciuitas Lemodicum.
Ciuitas Gaualum.

u Euallorũ, Vellauorũ

Ciuitas Bellauorum [u].

In Prouincia Aquitanica II.
Ciuitates VI.

Ciuitas Burdegalenſium metropolis.
Ciuitas Agennenſium.

x Aquilenſium Aquiliſima.
y Petricoriorum

Ciuitas Aquelinenſium [x], Aquiliſma.
Ciuitas Sanctonum.
Ciuitas Pectauorum.
Ciuitas Petrorecorum [y].

In Prouincia Nouempopulana
Ciuitates XII.

Ciuitas Eloſaſium metropolis.
Ciuitas Auſciorum.
Ciuitas Aquenſium.

Ciuitas Lactoratium.
Ciuitas Conuenarum.
Ciuitas Conſorannorum.
Ciuitas Boaſium, quod eſt Boius [a] in Burdigalenſi.
Ciuitas Benarnenſium Benarnus.
Ciuitas Adtorenſium Vico Iuli.
Ciuitas Vaſatica.
Ciuitas Elocarenſium Gurba [b] Beorra.
Ciuitas Lurunenſium [c] Elarona.

a Bonis
b Gorbabetoras, Turba Biora
c Loronenſium Helaronna.

In Prouincia Alpium Maritimarum Ciuitates VIII.

Ciuitas Hebredunenſiũ [d] metropolis.
Ciuitas Dinienſium, Dinia.
Ciuitas Rigomagenſium.
Ciuitas Salinenſium [e].
Ciuitas Sabſienſium [f] Saneſio.
Ciuitas Glanatena.
Ciuitas Celenenſium.
Ciuitas Venſienſium [g] Ventio.

d Ebridunenſium
e Solinienſium
f Sanicienſium
g Vintienſium Vintio

NOMINA REGIONVM ET CIVITATVM GALLIÆ.

Ex aliis Codd. Mss. eiuſdem Bibliothecæ Thuanæ, quorum variæ lectiones marginibus adſcriptæ ſunt.

NOMINA PROVINCIARVM.

Galliarum Prouinciæ ſunt numero X. *&* VII.

VIENNENSIS.
Narbonenſis prima.
Narbonenſis ſecunda.
Aquitania prima.
Aquitania ſecunda.
Nouempopulana.
Alpes Maritimæ.
Belgica prima, in qua eſt Treueris.
Belgica ſecunda, in qua eſt tranſitus ad Britanniam.
Germania prima ſuper Rhenum.
Germania ſecunda, vt ſuprà.
Lugdunenſis prima ſuper Rhodanum.
Lugdunenſis ſecunda ſuper Oceanum.
Lugdunenſis tertia, vt ſuprà.
Lugdunenſis quarta, quæ & Senonia.
Maxima Sequanorum.
Alpes Gratæ [a].

a Graiæ

NOMINA CIVITATVM PROVINCIARVM GALLIÆ.

PROVINCIA LVGDVNENSIS PRIMA.

Prouincia Lugdunenſis prima habet Ciuitates IV.

Metropolis ciuitas Lugdunenſium.
Ciuitas Eduorum.
Ciuitas Lingonum.
Ciuitas [b] Cabilonenſis.
Caſtrum Matiſconenſe.

b Caſtrum Cabilonēſe

PROVINCIA LVGDVNENSIS SECVNDA.

Prouincia Lugdunenſium ſecunda habet Ciuitates numero VII.

Metropolis ciuitas Rothomagenſium.
Ciuitas Baiocaſſium.

Ciuitas Abrincatum.
Ciuitas Euaticorum, id eſt Ebroicum.
Ciuitas Salarum, id eſt Saiorum.
Ciuitas Lixouiorum [c].
Ciuitas Conſtancia.

[c] Luxouio-rū, Lixoio-rum.

PROVINCIA LVGDVNENSIS TERTIA.

Prouincia Lugdunenſium tertia habet Ciuitates numero IX.

Metropolis Ciuitas Turonorum [d].
Ciuitas Cenomannorum.
Ciuitas Redonum.
Ciuitas Andegauorum.
Ciuitas Namnetum.
Ciuitas Coriſopitum [a].
Ciuitas Ciantium, id eſt Venetum.
Ciuitas Oxiſmorum [b].
Ciuitas Diablinthum [c], id eſt Cariſes, quæ alio nomine Aliud, vel Adala nuncupatur.

[d] Torono-rum
[a] Coriaſo-pitum.
[b] Oſſimorū Oſiſmorū
[c] Diablen-tum.

LVGDVNENSIS QVARTA.

Prouincia Lugdunenſium quarta habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Senonum.
Ciuitas Carnotum.
Ciuitas Autiſiodorum *.
Ciuitas Trecaſſium.
Ciuitas Aurelianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Meldorum.
Ciuitas Neuernenſium.

In alia Not. ſic.

* Ciuitas Autiſiodorum.
Ciuitas Neuernus.
Ciuitas Autricum *.
Ciuitas Tricaſſinorum.
Ciuitas Aurilianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Melduorum.

* Audricū *In alia ciuitas hæc habetur loco Neuernis.*

BELGICA PRIMA.

Prouincia Belgica prima habet Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Treuerorum.
Ciuitas Mediomatricorum, id eſt Mettis.
Ciuitas Leucorum, id eſt Tullum [d].
Ciuitas Veredunenſium [e].

[d] Tullo
[e] Verudu-nenſium. Verodu-nenſium.

BELGICA SECVNDA.

Prouincia Belgica ſecunda habet ciuitates numero XII.

Metropolis ciuitas Remorum.
Ciuitas Sueſſionum [f].
Ciuitas Cathalaunorum [g].
Ciuitas Veromandorum.
Ciuitas Atrebatum [h].
Ciuitas Cameracenſium [i].
Ciuitas Turnacenſium.
Ciuitas Siluanectenſium [l].
Ciuitas Beluagorum [m].
Ciuitas Ambianenſium.
Ciuitas Morinorum, id eſt Ponticum.
Ciuitas Bononienſium [n].

[f] Seſſionū
[g] Catellau-norum, Catuello-rum, Ca-dellauno-rum.
[h] Attraue-trum, Atrabatū, Atrauatū, Atrauitum, Atrabatū.
[i] Camara-cenſium.
[l] Siluane-ctum.
[m] Bellouacorum, Beluacen-ſium.
[n] Boniſ-ſium

GERMANIA PRIMA.

Prouincia Germania prima habet Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Maguntiacenſium [o], id eſt Maguntia.

[o] Magon-tiacenſium

Ciuitas Argentoratenſium, id eſt Strazeburg[a].
Ciuitas Nemetum, id eſt Spira.
Ciuitas VVangionum, id eſt VVarmatia[b].

a Strateburgo, Straiburg.
b Guarmatia.

Germania secunda.

Prouincia Germania ſecunda habet Ciuitates numero II.

Metropolis ciuitas Agrippinenſium, id eſt Colonia.
Ciuitas Tungrorum, id eſt Tungris.

Germania tertia*, Maxima Seqvanorvm.

* *Sic in vno Cod.*

* *Prouincia Maxima Sequanorum habet Ciuitates numero* X.

	In alia Notitia ſic:
	* *Prouincia Maxima Sequanorum habet Ciuitates numero* VIII.
Metropolis ciuitas Biſuntium[c].	Metropolis ciuitas Viſontienſium.
Ciuitas Equeſtrium, id eſt Niuedunus[d].	Ciuitas Equeſtrium, Nouidunus.
Ciuitas Auiticorum[e], id eſt Auenticum[f].	Ciuitas Eluitiorum, hoc eſt Auenticus.
Ciuitas Niuedunum[g].	Ciuitas Baſilienſium.
Ciuitas Baſilienſium, id eſt Baſilia[h].	Caſtrum Vindoniſenſe.
Caſtrum Vindonenſe[i].	Caſtrum Ebrodunenſe.
Caſtrum Ebredunenſe[l].	Caſtrum Argentarienſe.
Caſtrum Argentarienſe[m].	Portus Abucini.
Caſtrum Rauracenſe.	
Portus Bucini[n].	

c Veſontionicum, Viſontiniū.
d Neuidunus, Niuodunum, Neuidorū
e Eluitiorum, Eluetiorum. Heluitiorum,
f Auendicum, Auenticus, Auenties.
g Niuidunum.
h Baſilea.
i Vindonienſe, Vindoniſſenſe, Vindoniſſenſe, Vindoſnenſe.
l Obrodunēſe, Ebrudunenſe, Ebrodunenſe.
m Argentaricenſe.
n Abucina, Abuccina.

Alpes Graiæ.

Prouincia Alpium Graiarum & Penninarum habet Ciuitates numero II.

Metropolis ciuitas Centronum[o], id eſt Tharantaſia.
Ciuitas Vallenſium, id eſt Octodorus[p].

o Centronium, Darantaſia,
p Vinctadoro.

Viennensis.

Prouincia Viennenſis habet Ciuitates numero XIV.

	In altera vt ſequitur.
Metropolis ciuitas Viennenſium.	Metropolis ciuitas Vienenſium.
Ciuitas Genauenſium.	Ciuitas Genauenſium.
Ciuitas Gratianopolitana[q].	Ciuitas Gratianopolitanorum.
Ciuitas Albenſium, nunc Viuarium[r].	Ciuitas Albenſium Viuaria.
Ciuitas Dienſium[ſ].	Ciuitas Dienſium Dibiunum.
Ciuitas Valentianorum.	Ciuitas Valentinorum.
Ciuitas Tricaſtrinorum.	Ciuitas Trecaſtinorum.
Ciuitas Vaſionenſium.	Ciuitas Vaſienſium.
Ciuitas Arauſicorum.	Ciuitas Arauſicorum.
Ciuitas Cabellicorum[t].	Ciuitas Decenſium.
Ciuitas Auennicorum.	Ciuitas Cauellicorum.
Ciuitas Arelatenſium.	Ciuitas Auennicorum.
Ciuitas Carpentoratenſium, nunc Vinclauſa[u].	Ciuitas Carpentoratenſium.
Ciuitas Maſſilienſium[x].	Ciuitas Arelatenſium.
	Ciuitas Maſſilienſium.

q Grannapolitana.
r Viuaria, Viuario
ſ Detenſiū.
t Cabellicū.
u Vinclauſea.
x Maſſiliū.

Aqvitania prima.

Prouincia Aquitanica prima habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis ciuitas Biturigum[a].
Ciuitas Aruernorum.
Ciuitas Rutenorum[b].

a Bitoricū.
b Rotanorum, Rotenorum.

Ciuitas Albigenſium [a].
Ciuitas Cadurcorum [b].
Ciuitas Lemouicum.
Ciuitas Gabalum.
Ciuitas Vallauorum [c], id eſt Buatum.

AQVITANIA SECVNDA.

Prouincia Aquitanica ſecunda habet Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Burdegalenſium.
Ciuitas Aginnenſium [d].
Ciuitas Engoliſmenſium [e].
Ciuitas Sanctonum.
Ciuitas Pictauorum [f].
Ciuitas Petrogoricorum [g].

NOVEMPOPVLANA.

Prouincia Nouempopulana habet Ciuitates numero XII.

Metropolis Ciuitas Auſciorum.
Ciuitas Aquenſium [h].
Ciuitas Lactoratium, id eſt Lictora.
Ciuitas Conuenarum, id eſt Communica.
Ciuitas Conſuranorum [i], id eſt Conſurana.
Ciuitas Boatium [l], id eſt Bouis.
Ciuitas Beranenſium [m], id eſt Benarnus.
Ciuitas Aturenſium [n].
Ciuitas Vaſatica.
Ciuitas Tuſſa [o], vbi eſt caſtrum Bogorra.
Ciuitas Elloronenſium [p], id eſt Elinia.
Ciuitas Eloſaticum [q].

NARBONENSIS PRIMA.

Prouincia Narbonenſium prima habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Narbonenſium.
Ciuitas Toloſatium [r], id eſt Toloſa.
Ciuitas Beterrenſium [ſ].
Ciuitas Agathenſium.
Ciuitas Nemauſenſium.
Ciuitas Magalonenſium.
Ciuitas Lucteuenſium [t], id eſt Lucteua caſtrum.
Caſtrum Vceticenſe [u], id eſt Aſtituecenſe.

NARBONENSIS SECVNDA.

Prouincia Narbonenſium ſecunda habet Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Aquenſium [x].
Ciuitas Aptenſium.
Ciuitas Regienſium [y], id eſt Reius.
Ciuitas Foroiulienſium.
Ciuitas Vapincenſium [z].
Ciuitas Segeſteriorum.
Ciuitas Antipolitana [a].

ALPES MARITIMÆ.

Prouincia Alpium Maritimarum habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Ebredunenſium [b].

a Albienſium, Albiginenſium.
b Carorcorum, Cadorcorum.
c Vellauorum, id eſt Puatum.
d Agennenſium.
e Ecoliſmenſium.
f Pectauorum, Pictauenſium.
g Petrocorium, Petragoricū, Petrocoriorum, Petrogoriorum.
h Aquinſiū.
i Conſorannorū,
l Bohatiū, id eſt Bois, Boius,
m Baranenſium, Benarnenſium,
n Aurenenſium.
o Turba vbi caſtrum Bogorrum, Bigora.
p Ellonorenſium, Ellenorenſium, Elloreenſium.
q Elazaticum, Elozatium.
r Toloſacenſium.
ſ Biterrenſium, Beternenſium.
t Lutuuenſium,
u Vticenſe, Vcecienſe, Ciuitas Vcecienſium, Vcenſicenſium,
x Aquinſium.
y Regenſiū, Reienſium,
z Vappingenſium, Vapecenſium, Vappenecenſiū.
a Antepolitana.
b Ebrodunenſium,

Ciuitas Dinienſium [a], id eſt Dina.
Ciuitas Rigomagenſium.
Ciuitas Solinienſium [b].
Ciuitas Sanicienſium [c], id eſt Saneſio.
Ciuitas Glannateua [d].
Ciuitas Celemenſium [e].
Ciuitas Vinſicienſium [f], id eſt Ventio.

a Dicnnenſium. b Sollinenſium. c Sanitianenſium, d Glannatina, Glannatica. e Cemelenenſium, Cemelenſium. f Venſienſium, Vicienſium, Vinſienſiũ,

Expliciunt nomina Ciuitatum Regionum Galliæ.

NOMINA PROVINCIARVM, VEL CIVITATVM REGIONIS GALLIÆ.

Ex Cod. viri clariſſimi Philiberti du Sault Senatoris Burdegalenſis.

In Gallia svnt Provinciæ nvmero xvii.

Viennensis.
Narbonenſis prima.
Narbonenſis ſecunda.
Aquitania prima.
Aquitania ſecunda.
Nouempopulana.
Alpes Maritimæ.
Belgica prima, in qua eſt Treueris.
Belgica ſecunda, in qua eſt tranſitus ad Britanniam.
Germania prima ſuper Renum.
Germania ſecunda vt ſuprà.
Lugdunenſis prima.
Lugdunenſis ſecunda ſuper Oceanum.
Lugdunenſis tertia vt ſuprà.
Lugdunenſis quarta, quæ & Senonia dicitur.
Maxima Sequanorum.
Alpes Graiæ.

Nomina Civitatvm cxxv.* quæ in Prouinciis ſolius Galliæ.

* *Error eſt in numero.*

In Prouincia Viennenſi Ciuitates ſunt xiv.

Ciuitas metropolis Viennenſium.
Ciuitas Genauenſium.
Ciuitas Gratianopolitana.
Ciuitas Albenſium Viuaria.
Ciuitas Dicienſium.
Ciuitas Valentinorum.
Ciuitas Vegaſinorum.
Ciuitas Vaſenſium.
Ciuitas Arauſicorum.
Ciuitas Cabellicorum.
Ciuitas Auennicorum.
Ciuitas Arelatenſium.

Duæ deſunt ex xiv. *nempe*, Carpentoratenſium, *&* Maſſilienſium.

In Prouincia Narbonenſi prima Ciuitates ſunt viii.

Ciuitas metropolis Narbonenſium.
Ciuitas Tholoſatium, id eſt Tholoſa.
Ciuitas Biturnenſium.
Ciuitas Agatenſium.
Ciuitas Nemauſenſium.
Ciuitas Magalonenſium.
Ciuitas Leoteuenſium, hoc eſt Leoteua caſtrum.
Caſtrum Vzetenſe, id eſt Aſtituenſium. Ciuitas metropolis*.

* *Sic eſt in Cod.*

In Prouincia Narbonenſi ſecunda Ciuitates ſunt vii.

Ciuitas metropolis Aquenſium.
Ciuitas Aptenſium.
Ciuitas Regiuenſium, id eſt Reio.
Ciuitas Foroiulienſis.
Ciuitas Vappencenſium.
Ciuitas Sageſtinorum *.
Ciuitas Antipolitana.

* *Segeſteriorum.*

In Prouincia prima Aquitanica Ciuitates ſunt viii.

Ciuitas metropolis Bituricum.
Ciuitas Aruernorum.
Ciuitas Rodenorum.
Ciuitas Albienſium.
Ciuitas Cadurcorum.
Ciuitas Lemouicum.
Ciuitas Gauallum.
Ciuitas Vellauorum.

In

In Prouincia Aquitanica ſecunda Ciuitates ſunt VI.

Ciuitas metropolis Burdegalenſium.
Ciuitas Agenenſium.
Ciuitas Engoliſmenſium, id eſt Aqualiſinenſium.
Ciuitas Sanctonum.
Ciuitas Pictauorum.
Ciuitas Petragorum.

In Prouincia Nouempopulana Ciuitates ſunt XII.

Ciuitas metropolis Auſciorum.
Ciuitas Aquenſium.
Ciuitas Lactoricum.
Ciuitas Conuenarum.
Ciuitas Conſeranorum.
Ciuitas Boëtum, hoc eſt Bouis.
Ciuitas Beranenſium, id eſt Benardus.
Ciuitas Aturenſium.
Ciuitas Vaſatica.
Ciuitas Turſa, vbi caſtrum Begorra.
Ciuitas Elloronenſium.
Ciuitas Eloſaticum.

In Prouincia Alpium Maritimarum Ciuitates ſunt VIII.

Ciuitas metropolis Ebrodunenſium.
Ciuitas Dienenſium, id eſt Dina.
Ciuitas Rigomagenſium.
Ciuitas Solinienſium.
Ciuitas Sanitienſium, id eſt Sanitio.
Ciuitas Glamnateua.
Ciuitas Cemelenenſium.
Ciuitas Valicienſium, id eſt Ventia.

In Prouincia Belgica prima Ciuitates ſunt IV.

Ciuitas metropolis Treuerorum.
Ciuitas Mediomatricum, id eſt Metas.
Ciuitas Leucorum, id eſt Tullo.
Ciuitas Verudonenſium.

In Prouincia Belgica ſecunda Ciuitates ſunt XII.

Ciuitas metropolis Remorum.
Ciuitas Sueſſionum.
Ciuitas Catalaunorum.
Ciuitas Veromandorum.
Ciuitas Atreuatum.
Ciuitas Camaracenſium.
Ciuitas Turnacenſium.
Ciuitas Siluenectum.
Ciuitas Bellouagorum.
Ciuitas Ambienenſium.
Ciuitas Morinum, id eſt Ponticum.
Ciuitas Bononienſium.

In Prouincia Germania prima Ciuitates ſunt IV.

Ciuitas metropolis Magonciacenſium, id eſt Magantia.
Ciuitas Argentora, id eſt Strateburgo.
Ciuitas Nemetum, id eſt Spira.
Ciuitas Vangionum, id eſt Garmatia.

In Prouincia Germania II. *Ciuit. ſunt* II.

Ciuitas metropolis Agripinenſium, id eſt Colonia.
Ciuitas Tungrorum, id eſt Tungris.

In Prouincia Lugdun. I. *Ciuit. ſunt* IV.

Ciuitas metropolis Lugdunenſium.
Ciuitas Eduorum.
Ciuitas Lingonum.
Caſtrum Cauallonenſe.
Caſtrum Matiſconenſe.

In Prouincia Lugdun. II. *Ciuit. ſunt* VII.

Ciuitas metropolis Rothomagenſium.
Ciuitas Baiocaſium.
Ciuitas Abrincatum.
Ciuitas Ebroicorum.
Ciuitas Salarum, id eſt Saiorum.
Ciuitas Luxouiorum.
Ciuitas Conſtantia.

In Prouincia Lugdunenſi III. *Ciuitates ſunt* IX.

Ciuitas metropolis Turonorum.
Ciuitas Cenomanorum.
Ciuitas Redonum.
Ciuitas Andegauorum.
Ciuitas Nannetum.
Ciuitas Coriſopitum.
Ciuitas Ciantium, id eſt Venetum.
Ciuitas Ociſmorum.
Ciuitas Diaplintum.

In Prouincia Lugdunenſi quarta, quæ & Senonia vocatur, Ciuitates ſunt VII.

Ciuitas metropolis Senonum.
Ciuitas Carnotum.
Ciuitas Autiſiodorenſium *.
Ciuitas Altricum.
Ciuitas Tricaſium.
Ciuitas Aurelianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Melduorum.

* *leg. vid.* Ciuitas Autiſſiodorenſium Altricum, vt Ciuitates numero VII. *reſpondeant.*

In Prouincia Maxima Sequanorum Ciuitates ſunt X.

Ciuitas metropolis Beſanciacum.
Ciuitas Equeſtrium, id eſt Nouionus.
Ciuitas Ellutiorum, id eſt Auenticus.
Ciuitas Nouiduni.
Ciuitas Baſilienſium, id eſt Baſilea.
Caſtrum Vindonenſe.
Caſtrum Ebrodunenſe.
Caſtrum Argentunenſe.
Pontus Abbucina.

In Prouincia Alpium Graiarum Ciuitates ſunt II.

Ciuitas metropolis Centronum, id eſt Tarentaſia.
Ciuitas Valenſium, id eſt Octodorum.

Finiunt nomina Ciuitatum Prouinciarum Galliæ.

NOMINA PROVINCIARVM ET CIVITATVM GALLIÆ.

Ex veteri Membrana, quæ extat in Bibliotheca Viri clariſſ. Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis, Pauli filij.

GALLIARVM PROVINCIÆ NVMERO XVII.

VIENNENSIS.
Narbonenſis prima.
Narbonenſis ſecunda.
Aquitanica prima.
Aquitanica ſecunda.
Nouempopulana.
Alpes Maritimæ.
* Belgica Bellica * prima, in qua eſt Treueris.
Bellica ſecunda Remis, in qua eſt tranſitus ad Brittanniam.
Germania prima ſuper Renum.
Germania ſecunda, vt ſuprà.
Lugdunenſis prima ſuper Rhodanum.
Lugdunenſis ſecunda ſuper Oceanum.
Lugdunenſis tertia.
Senonia.
Maxima Sequanorum.
* Graiæ. Alpes Gratæ *.

NOMINA CIVITATVM PROVINCIARVM GALLIÆ.

Prouincia Lugdunenſis prima habet Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Lugdunenſium.
Ciuitas Eduorum.
Ciuitas Lingonum.
Caſtrum Caballonenſe.
Caſtrum Maticenſe.

Prouincia Lugdunenſis ſecunda habet Ciuitates VII.

Metropolis Ciuitas Rotomagenſium.
Ciuitas Baiocaſium.
Ciuitas Abrincatum.
Ciuitas Ebroicorum.
Ciuitas Salarum, id eſt Saiorum.
Ciuitas Lixouiorum.
Ciuitas Conſtantia.

Prouincia Lugdunenſis tertia habet Ciuitates IX.

Metropolis Ciuitas Turonorum.
Ciuitas Cenomannorum.
Ciuitas Redonum.
Ciuitas Andegauorum.
Ciuitas Namnetum.
Ciuitas Coriſopitum.
Ciuitas Cianctium, id eſt Venetum.
Ciuitas Oſſimorum.
Cuitas Diablintum, id eſt Cariſes.

Prouincia Lugdunenſis quarta habet Ciuitates VII.

Metropolis Ciuitas Senonum.
Ciuitas Carnotum.
Ciuitas Autiſiodorum.
Ciuitas Tricaſſium.
Ciuitas Aurelianorum.
Ciuitas Pariſiorum.
Ciuitas Meldorum.

Prouincia Belgica prima habet Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Treuerorum.
Ciuitas Mediomatricorũ, id eſt Mettis.
Ciuitas Leucorum, id eſt Tullum.
Ciuitas Verdunenſium.

Prouincia Belgica ſecunda habet Ciuitates numero XII.

Metropolis Ciuitas Remorum.
Ciuitas Sueſſionum.
Ciuitas Catalaunorum.
Ciuitas Veromandorum, quæ nunc Nouiomagus.
Ciuitas Atrobatum.
Ciuitas Camaracenſium.
Ciuitas Turnacenſium.
Ciuitas Siluanectum.
Ciuitas Bellouacorum.
Ciuitas Ambianenſium.
Ciuitas Morinum, id eſt Ponticum.
Ciuitas Bononenſium.

Prouincia Germanica prima habet Ciuitates numero XVI.

Metropolis Ciuitas Mogonciacenſium.
Ciuitas Argentina, id eſt Strazburgis.
Ciuitas Nemetum, id eſt Spira.
Ciuitas Vangionum, id eſt VVarmacia.
Ciuitas Aluerſtetenſis.
Ciuitas Spragenſis.
Ciuitas Badebrunnenſis.
Ciuitas Egeſtetenſis.
Ciuitas Vuirzhiburgenſis.
Ciuitas Conſtantienſis.
Ciuitas Curienſis.
Ciuitas VVerdunenſis.
Ciuitas Babenbergenſis.
Ciuitas Antiqua.
Ciuitas Auguſtenſis, id eſt Cieſburc.

Ciuitas Heldinenſis.

Prouincia Germanica ſecunda habet Ciuitates numero VI.

Metropolis Ciuitas Agripinienſium, id eſt Colonia.

Ciuitas Tungrorum, quę nunc Leodiũ.

Ciuitas Treiectum, id eſt Vatricht.

Ciuitas Nundenſis [a]. a Mindenſis.

Ciuitas Mimigardeuordenſis.

Ciuitas Oſenbrugenſis.

Prouincia Maxima Sequanorum habet Ciuitates numero X [b]. b 12.

Metropolis Ciuitas Veſontienſium.

Ciuitas Lauſanna, quæ priùs Auenticus, & vocata eſt Ciuitas Eluitiorum.

Ciuitas Baſilienſium, id eſt Baſilea.

Ciuitas Belicenſium, quæ antea caſtrum Argentarienſe vocabatur.

Ciuitas Equeſtrium, id eſt Niuidunus.

Caſtrum Vindonenſe.

Caſtrum Ebrodunenſe iuxta Vrbem [c] ſuper lacum. c Orbam

Caſtrum Rauracenſe.

Portus Bucini.

Prouincia Alpium Gratiarum & Penninarum habet Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Centronium, id eſt Darentaſia.

Ciuitas Valenſium, id eſt Octodorus.

Ciuitas Auguſta Prætoria.

Ciuitas Morienna, à Gundranno Rege Burgundionum conſtructa.

Regionis Galliæ Prouincia Viennenſis habet Ciuitates numero XIV.

Metropolis Ciuitas Viennenſium.

Ciuitas Gennauenſium, quæ nunc Geneua, à Gundebado Rege Burgundionum reſtaurata.

Ciuitas Gratianopolitana, à Gratiano conſtructa.

Ciuitas Albenſium Viuarium.

Ciuitas Detenſium, vel Dienſium.

Ciuitas Valentinorum, Valentina à Valente conſtructa.

Ciuitas Tricaſtinorum.

Ciuitas Vaſionenſium.

Ciuitas Arauſicorum.

Ciuitas Caballicorum.

Ciuitas Auennicorum.

Ciuitas Arelatenſium, quæ nunc Metropolis dicitur.

Ciuitas Carpentoratenſium, nunc Vinclauſca.

Ciuitas Maſſilienſium.

Prouincia Aquitanica prima habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Biturictim.

Ciuitas Aruernorum.

Ciuitas Rotenorum.

Ciuitas Albigenſium.

Ciuitas Cadorcorum.

Ciuitas Lemouicum.

Ciuitas Gabalum.

Ciuitas Vellauorum, quę nunc Podium dicitur.

Prouincia Aquitanica ſecunda habet Ciuitates numero VI.

Metropolis Ciuitas Burdegalenſium.

Ciuitas Agennenſium.

Ciuitas Engoliſmenſium.

Ciuitas Santonum.

Ciuitas Pictauorum.

Ciuitas Petrogoriorum.

Prouincia Nouempopulana habet Ciuitates numero XII.

Metropolis Ciuitas Auſciorum.

Ciuitas Aquenſium.

Ciuitas Lactoratium.

Ciuitas Conuenarum.

Ciuitas Conſuranorum.

Ciuitas Boatium, quod eſt Bouis.

Ciuitas Beranenſium, id eſt Benarnus.

Ciuitas Aturenſium.

Ciuitas Veſatica.

Ciuitas Tuſaubica [d], Trubogotra. d Torſa, caſtrum Bigotta.

Ciuitas Elleronenſium.

Ciuitas Eloſaticum.

Prouincia Narbonenſis prima habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Narbonenſium.

Ciuitas Toloſa.

Ciuitas Betrenenſium.

Ciuitas Agatenſium.

Ciuitas Nemauſa.

Ciuitas Magolonenſium.

Ciuitas Luteua caſtrum.

Caſtrum Vcecienſe.

Prouincia Narbonenſis ſecunda habet Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Aquenſis.

Ciuitas Abtenſis.

Ciuitas Reienſis.

Ciuitas Foroiulenſis.

Ciuitas Vappenſis.

Ciuitas Segeſteriorum.

Ciuitas Antipolitana.

Prouincia Alpium Maritimarum habet Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Ebredunenſium.

Ciuitas Dinienſium, id eſt Dina.

Ciuitas Rigomagenſium.

Ciuitas Sollinienſium.

Ciuitas Sanicienſium, id eſt Saneſio.

Ciuitas Glanatena.

Ciuitas Cemelenenſium.

Ciuitas Vinſicienſium, id eſt Ventio.

 A

GALLIÆ SITVS.

EX LIBRO III. HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, quæ breuiter eſt ab Hugone de Sancta Maria Monacho Sancti Benedicti Floriacenſis Monaſterij deflorata anno ab Incarnatione Domini MCIX.

Extat Hiſtoria hæc Mſ. in Bibliotheca Alex. Petauij Sen. Pariſ.

De Belgica Galliæ Prouincia.

VNIVERSA GALLIA non tam ampla quàm inclita, Prouinciis tribus terminabatur antiquitus. Quarum vna Belgica, alia Aquitania, alia verò Lugdunenſis nominabatur. Porro BELGICA Prouincia habet ab Oriente limitem fluminis Rheni, & Germaniam: ab Euro verò habet Alpes Apenninas, & à Meridie Prouinciam Narbonen- B ſem, & ab Occaſu Prouinciam Lugdunenſem, & à Circio Occeanum Britannicum. Vrbes eius inclitæ & famoſæ, Colonia Agrippinenſis, Tungris, Treueris, Mettis quæ & Mediomatricum, Remis, Laudunis, & pagus Heluetiorum, quem nunc Alamanni incolunt. Fluunt per eandem Prouinciam Scaldus, Matrona, & Moſa, & Auſona, quæ vltimos Remorum fines præterfluit. Silua etiam habetur in ea, quæ dicitur Ardenna: quæ à ripis Rheni fluminis vſque in Treuerorum fines extenditur.

De Aquitania.

AQVITANIA verò à Varumna flumine ad Pyreneos montes extenditur, & obliquo Ligeris curſu, qui eam ex parte terminat, penè in orbem cingitur. Continentur in ea vrbes egregiæ, Narbona, Auernus quæ Claruſmons dicitur, Biturix, Cadurx, Tholoſa, Ruhtenus, Lemouis, Petragorica, Pictauis, Burdegala, Santona, & Engoliſma. Meat per Aquitaniam Dordonia, quæ in Varumnam immergitur. Silua habetur in ea Lecenna, Biturigibus & Auernis confinis.

De Lugdunenſi Prouincia.

LVGDVNENSIS autem Prouincia oritur à Monte Iurano, qui eſt inter Sequanos & Heluetios, & à lacu Lemanno, & flumine Rhodano: & extenditur ad Occeanum Britannicum, dilatatúrque ad Ligeris alueum, qui eam ab Aquitania ſeparat & diuidit. Vrbes in ea multæ & opulentæ, Lugdunum, Cabilonus, Edua quæ & Auguſtudunus, Senonis, Autiſiodorus, Niuedunus quæ & Niuernis, Meldis, Trecas, Pariſius, Carnotum, Gennabus quæ & Aurelianis, Rothomagus, C Ebroas, Oximus id eſt Sagienſis, Cenomannis, Lixouium, Nannetis, Andus quæ & Andegauis, Abrincatina, Redonis, Venetus. Quarum Auguſtidunus & Senonis maioris antiquitus auctoritatis fuêre. Nam Auguſtidunus amicitiam Romani populi amplectendo nobilis euaſit. Senones verò Romam quondam obſidione cinxerunt. Fluunt per Lugdunenſem Prouinciam Rodanus, & Araris, qui & Sagomna vocatur, & Sequana quæ Occeano Britannico immergitur. Siluæ in ea Perticus, & Langolaria.

Quid ſit Auſtria ſiue Neuſtria.

HAS tres Galliæ Prouincias dum FRANCI occupauiſſent, illam regionem quæ Septentrionem verſus inter Moſam & Rhenum porrigitur, AVSTRIAM: illam autem quæ à Moſa vſque ad Ligerim protenditur, NEVSTRIAM vocitauerunt. Quædam tamen pars Galliæ, quam BVRGVNDIONES intra Lugdunenſem occupauêre Prouinciam, nunc BVRGVNDIA vocitatur. Aquitania verò nomen adhuc antiquũ retinet. Dicta Aquitania, quòd præ cæteris Galliæ Prouinciis fontibus & torrentibus ſcaturiat. Et hæc modò tantũ compendioſè de ſitu Gallię dixiſſe ſufficiat.

Burgundia.

Reſtat tamen, vt NARBONENSEM Prouinciam, quæ pars Galliarum eſt, deſcribamus. Narbonenſis Prouincia habet ab Oriente Alpes Gotthicas, & ab Occidente Hiſpaniam, & à Circio Aquitaniam, & à Septentrione Lugdunenſem Prouinciam, & ab Aquilone Belgicam Galliam, & à Meridie Inſulas Baleares: à fronte verò, qua Rhodanus in mare defluit, Inſulas Cicladas.

DIVISIO GALLIAE.

Ex Chronico Roberti Monachi Sancti Mariani Autiſsiodorenſis, quod deſinit in anno MCCX.

GALLIA à candore populi nuncupata eſt. γάλα enim Græcè, lac dicitur. Montes enim & rigor cœli ab ea parte Solis ardorem excludunt, quo fit vt candor corporum non coloretur. Hanc ab Oriente Alpium iuga tuentur, ab Occaſu Oceanus includit, à Meridie prærupta Pyrenei, à Septentrione Rheni fluenta atque Germania. Cuius initium Belgica, finis Aquitania eſt. Regio gleba vberi ac pabuloſa, & ad vſum animantium apta. Fluminibus quoque & fontibus rigua, perfuſa duobus magnis fluuiis, Rheno & Rhodano. Porro Belgica à ciuitate Belgis, quæ & Treueris dicitur. Aquitania verò ab aquis obliquis fluuij Ligeris, qui eam ex parte terminat, appellatur.

SCIENDVM ſanè vniuerſam Galliam in quatuor Prouincias à veteribus fuiſſe diuiſam, hoc eſt Belgicam, Lugdunenſem, Narbonenſem, Aquitanicam.

BELGICA Prouincia habet ab Oriente limitem fluminis Rheni & Germaniam,
B ab Euro Alpes Apenninas, à Meridie Prouinciam Narbonenſem, ab Occaſu Lugdunenſem, à Circio Oceanum Britannicum. Fluunt per eam Scaldus, Matrona, Moſa, & Axona, quæ vltimos Remorum fines præterfluit. Silua etiam habetur in ea quæ dicitur Ardenna, quæ à ripis Rheni vſque in Treuerorum fines extenditur.

LVGDVNENSIS Prouincia ducta per longum, & per anguſtum inflexa, Aquitanicam Prouinciam ſemicingit. Hæc ab Oriente habet Belgicam, à Meridie partem Prouinciæ Narbonenſis qua Arelas ciuitas ſita eſt. vbi & mari Gallico Rodani flumen excipitur. Fluunt per eam Rodanus & Araris, qui & Sagunna vocatur, & Secana qui Oceano Britannico immergitur. Porro hæc Prouincia oritur à monte Iurano, qui eſt inter Sequanos & Heluetios, & à Lacu Lemanno, & flumine Rodano, extenditúrque ad Oceanum Britannicum, & ad Ligeris alueum dilatatur, qui eam ab Aquitania ſeparat & diuidit.

NARBONENSIS Prouincia habet ab Orientis parte Alpes Gotticas, ab Occidente Hiſpaniam, à Circio Aquitaniam, à Septentrione Prouinciam Lugdunenſem, ab Aquilone Galliam Belgicam, à Meridie mare Gallicum, quod eſt inter Sardiniam & Inſulas Baleares.

AQVITANICA Prouincia obliquo curſu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus eius eſt, in orbem cingitur, & à Varumna flumine ad Pyreneos mon-
C tes extenditur. Hæc à Circio Oceanum, qui Aquitanicus Sinus dicitur, ab Occaſu Hiſpanias habet, à Septentrione & Oriente Lugdunenſem, ab Euro & Meridie Narbonenſem Prouinciam contingit. Hæc quidem ſecundum antiquos.

Verùm ſecundum modernos vniuerſa Gallia in x. & VIII. Prouincias eſt diſpertita. Hæ ſunt autem, Senonenſis, Belgica prima vbi eſt Treueris, Belgica ſecunda vbi eſt Remis, Lugdunenſis, Turonenſis, Rothomagenſis, Bituricenſis, Burdegalenſis, Viennenſis, Maxima Sequanorum vbi eſt Veſuncio, Alpes Graiæ vbi eſt Darentaſia, Arelatenſis, Narbonenſis, Alpes Maritimæ vbi eſt Ebredunum, Aquenſis, Nouempopulana vbi eſt Auſcia, Maguntina, Colonienſis. Hæc ſunt autem nomina ciuitatum quæ in Prouinciis continentur.

Senonenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Senonis, ciuitas Carnotum, ciuitas Pariſius, ciuitas Aurelianis, ciuitas Meldis, ciuitas Trecas, ciuitas Autiſſiodorum, ciuitas Niuedunúm quæ & Niuernis.

Remenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Remis, ciuitas Sueſſionis, ciuitas Cathalaunis, ciuitas Veremandorum, quæ & Nouiomum, ciuitas Attrabatum, ciuitas Cameracum, ciuitas Tornacum, ciuitas Siluanectis, ciuitas Beluacus, ciuitas Ambianis, ciuitas Morinum quæ & Tharuanis, ciuitas Bolonia.

Treuerenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Treueris, ciuitas Mediomatricum quæ & Metis, ciuitas Leucorum quæ & Tullo, ciuitas Veredunum. A

Lugdunenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Lugdunum, ciuitas Ædua quæ & Auguſtudunum, ciuitas Lingonis, ciuitas Cabilonis, ciuitas Matiſconum.

Turonenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Turonis, ciuitas Cenomannis, ciuitas Redonum, ciuitas Andus quæ & Andegauis, ciuitas Namnetum, ciuitas Coriſopitum, ciuitas Ciautum, id eſt Venetum, ciuitas Oximus, id eſt Sagienſis [a], ciuitas Diablintum, id eſt Adala.

[a] *leg.* Leonenſis.

Rothomagenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Rothomagus, ciuitas Baiocas, ciuitas Abrincatum, ciuitas Ebroas [b], ciuitas Salarum, id eſt Saiarum, ciuitas Lixouium, ciuitas Conſtancia.

[b] *al.* Ebroicarum,

Bituricenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Bituricas, ciuitas Aruernis quæ & Clarus-mons, ciuitas Rothenus, ciuitas Albigenſis, ciuitas Caturcium, ciuitas Lemouicas, ciuitas Gabalum [c], ciuitas Vallauorum [d].

[c] Gabalorum, [d] Vallauorum.

Burdegalenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Burdegala, ciuitas Agennum, ciuitas Engoliſina, ciuitas Sanctonas, ciuitas Pictauis [e], ciuitas Petragoricas [f]. B

[e] Pictauiũ, [f] Petragoricorum.

Viennenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Vienna, ciuitas Gennaua, ciuitas Gratianopolis, ciuitas Albenſis quæ & Viuarium, ciuitas Dia, ciuitas Valentia, ciuitas Carpentoracum [g], ciuitas Tricaſtinum, ciuitas ſancti Iohannis.

[g] Carpentoracte,

Maxima Sequanorum Prouincia.

Metropolis ciuitas Veſuncio, ciuitas Loſanna, ciuitas Baſilea, ciuitas Beliſma [h].

[h] Beliſima.

Alpes Graia.

Metropolis ciuitas Darentaſia, ciuitas Auguſta, ciuitas Sedunum, quæ & Octodorum.

Arelatenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Arelas, ciuitas Segeſterium [i], ciuitas Auraſica, ciuitas Auennum, ciuitas Abtenſis, ciuitas Regenſis, ciuitas Graſſa. Nunc verò ſic diuiditur Arelatenſis Prouincia. Metropolis Arelas, Auinionum, Auraſica, Tricaſtrum, Vaſionum, Carpentoracum, Cauellicum, Maſſilia, Tolonum.

[i] Seguſterum,

Narbonenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Narbona, ciuitas Tholoſa, ciuitas Nemanſus, ciuitas Magalona, ciuitas Bitherrenſis, ciuitas Luteuenſis, ciuitas Agatenſis, ciuitas Vzienſis, ciuitas Carcaſſonenſium, ciuitas Elenenſium. C

Alpes Maritimæ.

Metropolis ciuitas Ebredunum [l], ciuitas Vapingum, ciuitas Dina, ciuitas Nicea, ciuitas Saneſio, ciuitas Glandis, ciuitas Antipolis, ciuitas Vencio.

[l] Eberodunum,

Aquenſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Aquenſis, ciuitas Maſſilia.

Nouempopulana Prouincia.

Metropolis ciuitas Auſcia, ciuitas Lactoracium [m], ciuitas Conuenarum, ciuitas Cuſuranorum, ciuitas Boatium [n], id eſt Tarbienſium, ciuitas Benarnenſium, ciuitas Adurenſium, ciuitas Vaſatica, ciuitas Aquis, ciuitas Thuſſa, ciuitas Eloſaticum, ciuitas Elloronenſium.

[m] Lectoratum, [n] Boiatum,

Moguntina Prouincia.

Metropolis ciuitas Moguncia, ciuitas Nemetum, id eſt Spira, ciuitas Vangionum, id eſt VVormacia, ciuitas Argentinum, id eſt Straburch.

Colonienſis Prouincia.

Metropolis ciuitas Agrippina quæ & Colonia, ciuitas Tungris quæ & Leodium.

Has Ciuitates continent ſupradicta Prouinciæ intra Gallias comprehenſa.

A

DESCRIPTIO GALLIARVM.

EX LIBRO MS. DE OTIIS IMPERIALIBVS,

Quem illuſtris Geruaſius Tiſleberienſis, Mareſcallus Regni Arelatenſis, ſcripſit ad OTHONEM IV. Romanorum Imperatorem, poſt annum MCCX.

DISTINCTIONE II.

De Partibus Europæ Occidentalibus.

NVNC EVROPÆ partes, quas Alpes, & flumen Rheni, & mare hoc noſtrum, & Occidentalis Oceanus terminant, explicemus. In his GALLIA priùs occurrit, à candore ſic dicta. *Galla* enim Græcè, Latinè *lac* ſonat. Hinc eſt illud Hieronymi in vita beati Hilationis: *Candidatus Conſtantij Imperatoris rutilas comâ, & candore corporis indicans Prouinciam, ab infantia poſſeſſus à dæmone. Inter Saxones quippe & Alemannos gens eius non tam lata quàm valida, apud Hiſtoricos Germania, nunc verò* FRANCIA *vocatur.* Sed & Galli dicuntur Sacerdotes Matris Deûm ob hoc, quia mos eſt eis apud Frigiam caſtrari, qui omnia turpiſſima agunt. Gallos Cæſar caſtrauit, cùm eos viciſſet, in eorum ſcilicet opprobrium. Porro GALLI confinibus ſuis candidiores ſunt. Secundum enim diuerſitates aëris, Romanos graues, Græcos leues, Afros verſipelles, Gallos naturâ feroces, Anglos ingenio potentiores, Theutonicos robuſtiores videmus. quod natura climatum facit.

B

GALLIA nunc CELTICA dicitur, à qua Celtiberi à Gallis, qui priùs CELTICI dicebantur, & ab Ibero Hiſpaniæ fluuio vbi conſederunt; quorum ex nomine Regio Celtiberia vocatur, includens AQVITANIAM & GASCONIAM: Nunc GERMANIA, quæ includit LOTHARINGIAM, & ALEMANIAM: Nunc GALLIA BELGICA, à ciuitate Belgis * in confinio Burgundiæ ſita ſuper flumen Soanam, habens à Circio Lingonis vrbem, quæ tertia pars Galliarum dicitur. Hæc habet ab Oriente limitem fluminis Rheni & Germaniam, ab Euro Alpes Penninas, à Meridie Prouinciam Narbonenſem, à Circio Oceanum Britannicum, à Septentrione Inſulam Britannicam. Sed & Senones Galli pro parte Burgundiones dicuntur, qui antiquitus SENONES dicebantur. His cum Duce Brenno fratre Helini Regis maioris Britanniæ reſtitit Manlius Conſul, voce anſeris excitatus, cùm Romam captam incendere vellent.

C

Porrò antiquitas tres eſſe GALLIAS docuit: TOGATAM, id eſt LONGOBARDIAM, ad inſtar Romanorum: COMATAM, id eſt BVRGVNDIAM & FRANCIAM: BRACHATAM, id eſt THEVTONIAM, à longis braccis. Enimuerò nomen LONGOBARDORVM ſic cœpiſſe legimus. Gens enim Longobardorum, priuſquàm hoc nomen aſſumeret, exeuntes de Scannauia Oceani inſula, de qua Burgundiones ſunt egreſſi, quæ eſt inter Oceanum & Danubium, cum vxoribus & liberis Danubium tranſmearunt. Cùmque tranſeuntibus Huni paraſſent bellum, Longobardi mulieribus ſuis comam capitis ad maxillas mentóſque ligarunt; quò potiùs habitum virorum ſimulantes, plurimam hoſtium multitudinem ſimularent, comis ad maxillas barbam facientibus. Fertur deſuper vox dixiſſe, Hi ſunt Longobardi. Ad hoc Longobardi clamant; Qui inſtituiſti nomen, concede victoriam. Quo dicto Hunos ſuperant, partémque Pannoniæ inuadunt. Nec poſt multum tempus Narcys Patricius minis Iuſtini Imperatoris eiúſque Auguſtæ Sophiæ perterritus, eo quòd ipſa ei apparatum muliebrem ex auro factum, quia eunuchus erat, cum quo filaret, direxerat: dicens, vt penſa lanaria regeret, non populum. At ille reſpondit: Filum filabo, cuius finem Iuſtinus vel Auguſta non perficiet. Tunc Longobardos à Pannoniis inuitans cum Alboëno Rege, Italiam introduxit.

Porro Gallia, quam diximus Belgicam, particulares habet regiones, Neuſtriam ſeu Normanniam, Boloniam, Flandriam, Andegauiam, Turoniam, Bituricam, Britanniam Armoricam, Pictauiam, Narbonenſem Prouinciam. In harum medio Francia eſt, &c. A

Diſtinctio Galliarum.

Svnt ergo in Gallia Belgica Belgici fortiſſima omnium Gallorum gens, quibus perpetua penè cum Germanis pugna eſt & altercatio, à quibus Reno tantùm fluuio dirimuntur. Sunt & Belliuagi, & Sueſſiones. Sunt & Neruij, quorum indomita feritas prædicatur, itavt nunquam vſque ad tempus Iulij Cæſaris mercatores ad ſe admiſerint vina ceteráve venalia deferre, quibus inducta iocunditas torporem virtutis afferret. Sunt & Atrebates, & Ambiani. Sunt Morini, & Menapi. Sunt Caleti & Velocaſſes, Veromandi, & Atuatici, Condruſes, Eburones Ceroſi, ac Ceranni.

Sequitur Gallia Lvgdvnensis, quæ & Comata, à comis longis nuncupatur. Hæc ducta per longum, & per anguſtum inflexa, Aquitanicam Prouinciam ſemicingit, & habet ab Oriente Galliam Belgicam, à Meridie partem Prouinciæ Narbonenſis quæ Subalpina nominatur, & mari Mediterraneo Rodanóque terminatur.

Ad hoc Narbonensis Prouincia pars Galliarum habet ab Oriente Alpes Cutias, inter quas & mare ac Rodanum ſunt hæ Prouinciæ. Arelatenſis, quæ caput eſt Regni. Vianenſis, quæ Cancellariâ Regni gaudet. Tarentaſienſis, Ebredunenſis, & Aquenſis, & pro aliqua ſui parte Lugdunenſis ac Biſuntina. Habet Narbonenſis Prouincia ab Occidente Hiſpaniam, à Circio Aquitaniam, à Septentrione Lugdunenſem, ab Aquilone Galliam Belgicam, à Meridie Gallicum mare quod eſt inter Sardiniam & Inſulas Baleares, habens in fronte qua Rodanus fluuius exit in mare Sticadas Inſulas, quas vulgò Camargas nominant, quaſi caras marchias. In modum enim Inſulæ Rodano per tria oſtia diuiſo clauduntur, terra fertili, ſalinis in exceſſu bonitatis, piſcationibus ſtagnorum, marium, ac fluuialibus, venationibus, cyrogrillis, & aucupationibus & paſcuis incomparabiles, &c. B

Eſt & in capite ad ripam Rodani ciuitas Arelas caput Regni Burgundiæ, dicta quaſi Aralata Deorum, &c. Illic enim quotannis ſolebant omnes Regni illius cum adiunctis Prouinciis paganitatis ludibrio tenti in Calendis Madialibus conuenire, & in omnium conſpectu ſacrificium triſtis amneſtiæ ſuſcipere in loco ſuburbij qui Rochecta dicitur: vbi duabus immenſæ celſitudinis columnis ara ſuperpoſita, trium iuuenum illo die ſanguis innoxius pro ſalute populi populo ſuperſpargebatur, quos velut ſues de communi emptos per totum anni circulum ad nefandam victimam paſcebant, &c. Sanè Narbonenſis Prouincia Togata dicebatur, à longitudine veſtium ſic dicta. Quamuis tempore mores hominum mutantur, nunc inter omnes homines Narbonenſis Prouinciæ viri & mulieres more Hiſpanorum ac Gaſconum artiùs veſtiuntur, ita quòd inſuta potiùs quàm induta corpora videantur, ſicut in Libro facetiarum, quem ad Imperium excellentiſſimi Regis iunioris Angliæ Henrici auunculi veſtri & Domini mei, latiùs dixi, Imperator & Domine sereniſſime. C

Ad hoc Aqvitanica Prouincia ab aquis Rodano & Ligere dicta, vel ab equis quibus abundant, aut potentiùs inuehuntur, quaſi Equitannia, obliquo curſu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus eius eſt, in orbem agitur. Hæc à Circio Oceanum, qui Aquitanicus Sinus dicitur, ab Occaſu Hiſpanias habet. A Septentrione & Aquilone Lugdunenſem, ab Euro & Meridie Narbonenſem contingit Prouinciam.

De Provinciis et Vrbibvs Galliarvm.

Nvnc ſingulares Galliarvm vrbes enumeremus: Galliam in Franciam, Burgundiam, & Gaſconiam more Romanæ Eccleſiæ diſtinguentes.

FRANCIA.

Francia ergo vii. habet Metropoles cum ſuis Suffraganeis.

I. Lvgdvnensis, cuius titulus eſt nummiſmatis, Prima sedes Galliarvm, hos habet Suffraganeos.
Eduenſem.
Matiſconenſem.
Cabilonenſem.
Lingonenſem.

II. Remensis hos habet Suffraganeos.
Sueſſionenſem.
Catalaunenſem.
Cameracenſem.
Tornacenſem.
Morinenſem.
Atrebatenſem.
Ambianenſem.
Nouiomenſem.
Siluanectenſem.
Beluacenſem.
Laudunenſem.

III. Senonensis Franciæ Archiepiſcopus hos habet Suffraganeos.
Pariſienſem.
Carnotenſem.
Aurelianenſem.
Niuernenſem.
Autiſſiodorenſem.
Trecenſem.
Meldenſem.

IV. Tvronensis hos habet Suffraganeos.
Cenomanenſem.
Redonenſem.
Andegauenſem.
Nannetenſem.
Coriſopitenſem.
Venetenſem.
Maclouienſem.
Briocenſem.
Tregorenſem.
Leonenſem.
Dolenſem.

V. Rothomagensis hos habet Suffraganeos.
Baiocenſem.
Abricenſem.
Ebroicenſem.
Sagienſem.
Lixouienſem.
Conſtantienſem.

VI. Bitvricensis hos habet Suffraganeos.
Claromontenſem.
Ruthenenſem.
Caturcenſem.
Limouicenſem.
Mimatenſem.
Albigenſem.
Anicienſem, qui eſt domini Papæ.

Bvrdegalensis hos habet Suffraganeos. VII.
Pictauenſem.
Xantonenſem.
Engoliſmenſem.
Petragoricenſem.
Agennenſem.

GASCONIA.

Gasconia duas habet Metropoles.

Avxitanvs hos habet Suffraganeos. I.
Aquenſem.
Lectorenſem.
Epiſcopatum Conuenarum.
Conſuranenſem.
Bigornenſem.
Adurenſem vel Taruienſem.
Olorenſem.
Laſcurenſem.
Baſatenſem.
Baionenſem.

Narbonensis Gaſconiæ Archiepiſcopus hos habet Suffraganeos. II.
Carcaſonenſem.
Biterrenſem.
Agathenſem.
Lodouenſem.
Toloſanum.
Magalonenſem.
Nemauſenſem.
Vticenſem.
Elnenſem.

BVRGVNDIA.

Bvrgvndia ſex habet Metropoles.

Bisvntinvs hos habet Suffraganeos. I.
Baſilienſem.
Lauſanenſem.
Belicenſem.

Viennensis Burgundiæ Archiepiſcopus & Regni Cancellarius, cuius nummiſmatis inſcriptio eſt, Maxima sedes Galliarvm, quæ & ipſa carcer dicitur olim fuiſſe Imperij, vnde Poncium Pilatum à Tyberio damnatum in carcere tenuit, hos habet Suffraganeos. II.
Valentinum.
Viuarienſem.
Dienſem.
Gratianopolitanum *.
Maurianenſem.
Gebennenſem.

* al. Granopolitanum.

Di[illegible]at autem Gebennenſis ciuitas xiv. milli[illegible]bus à capite Lemanni lacus, quem in-

fluit Rodanus, & eſt inter Alpium iuga ſitus. De quo in vita Thebæorum legitur: Maximianus Imperator circa Octodorum itinere feſſus ſe tenebat. Legio verò in Agaunenſibus anguſtiis ſubſtiterat, quas vulgus Sanctum Mauricium de Chablais nominat. Porro Solodorum, vbi quidam de legione eadem paſſi ſunt, caſtrum eſt ſuper Arulam fluuium non longè à Rheno.

III. TARENTASIENSIS hos habet Suffraganeos.
Sedunenſem.
Auguſtenſem.

IV. EBREDVNENSIS hos habet Suffraganeos.
Dignienſem.
Nicienſem.
Antipolitanum.
Glandetenſem.
Senetenſem.
Vencienſem.

AQVENSIS Burgundiæ Archiepiſcopus hos habet Suffraganeos. V.
Aptenſem.
Regenſem.
Foroiulienſem.
Vapincenſem.
Ciſtaricenſem.

ARELATENSIS Burgundiæ Archiepiſcopus, & caput Regni, hos habet Suffraganeos. VI.
Maſſilienſem.
Auinionenſem.
Auraſicenſem.
Vaſionenſem.
Cauellicenſem.
Tricaſtrinenſem.
Carpentoracenſem.
Tolonenſem.

DESCRIPTIO GALLIARVM,

Ex Chronico Ms. Bernardi Guidonis Ordinis Prædicatorum, Epiſcopi Luteuenſis, qui floruit anno MCCCXX.

GALLIA ſecundum Hyſidorum à candore populi nuncupata eſt. Galla enim Græcè lac dicitur. Montes enim & rigor cœli ab ea parte Solis ardorem excludunt. quo fit, vt candor corporum non coloretur. Hanc ab Oriente Alpium iuga tuentur, ab Occaſu Oceanus includit. A Meridie prærupta Pyrenei, à Septentrione Reni fluenta atque Germania. Cuius initium Belgica, finis Aquitania eſt. Regio eſt gleba vberi atque pabuloſa, & ad vſum animantium apta: fluminibus quoque & fontibus irrigua, perfuſa à duobus magnis Reno & Rodano fluuiis. Belgis autem ciuitas eſt Galliæ, à qua BELGICA Prouincia dicta eſt. CISALPINA, quia citra vel circa Alpes. Tranſalpina trans Alpes contra Septentrionem. REATINA verò, quòd ſit iuxta Renum. AQVITANIA autem ex obliquis aquis Ligeris fluminis appellata eſt, qui ex plurima parte terminus eius eſt, eámque penè in orbem cingit. Hæc Hyſidorus Ethimologiarum Libro XIV. cap. V. * GALLIÆ verò tres ab Hiſtoriographis deſcribuntur, quarum vna Gallia Belgica, altera verò Celtica, tertia autem Aquitania nuncupatur.

* al. I.

GALLIA BELGICA habet ab Oriente limitem fluminis Rheni, & Germaniam. Ab Euro verò habet Alpes Apenninas, & à Meridie Prouinciam Narbonenſem, & ab Occaſu Prouinciam Lugdunenſem, & à Circio mare Britannicum. Quicquid enim à Rheno eſt vſque ad Ligerim Belgico nomini ceſſit.

IN Gallia Belgica ſunt iſtæ Prouinciæ, Lugdunenſes quatuor. Et primæ Prouinciæ Lugdunenſium caput eſt Lugdunum ſuper Ararim fluuium, qui nunc Sagona communiter nuncupatur. Secundæ verò Prouinciæ caput eſt Senonis ſuper Yonam. Tertiæ verò Prouinciæ eſt caput Rothomagus ſuper Secanam. Quartæ verò Prouinciæ caput eſt Turonis ſuper Ligerim. Quæ quatuor Prouinciæ propriis nominibus diſtinguntur. Nam prima Lugdunenſis, ſecunda Senonienſis, tertia verò Neuſtria, quarta autem Armorica eſt. In eadem quoque Gallia Belgica ſunt aliæ duæ Prouinciæ, quæ Belgicæ nominantur, videlicet Treuerenſis, & Remenſis. Item ſunt aliæ duæ in Germania, quas Iulius Cæſar ſic nominauit, transferens populos de Germania magna, quæ trans Renum eſt, vt eadem loca inhabitarent. Quarum altera inferior Maguncia, ſuperior verò Agripina, id eſt Colonia, nominatur. Has octo Prouincias Gallia Belgica tenet.

A GALLIA verò CELTICA eſt, quicquid ab ortu Rodani eodem flumine, vel aquis illic meantibus, vſque in Mediterraneum mare, vel ſi quæ aliæ aquæ ſunt, quæ eodem mari recipiuntur. Sunt itaque in Celtica Gallia iſtæ Prouinciæ. Veſuncium, quæ nunc Biſuncium dicitur, quæ Maxima Sequanorum appellatur. Tarantaſia infra Alpes. Viennenſis ſupra Rodanum. Arelatenſis, quæ & ſecunda Narbonenſis dicitur. Et Narbonenſis prima, quæ etiam Septimania nominatur. Aquenſis Prouincia, & Ebredunenſis. Iſtæ VII. Prouinciæ Celticis addicuntur*. *al. adiciuntur.

AQVITANIA verò tertia pars eſt Galliarum quæ Ligeri flumine ex maxima parte ſui à Septentrione & Oriente circumdatur, & habet tres Prouincias. Quarum prima Bituricenſis, ſecunda Burdegalenſis, tertia verò Nouempopulana appellatur, quæ nunc AVXITANA*, in Vaſconia nominatur. Quam Auxitanam Titus Liuius in XXI. Libro ab vrbe condita, Aquitaniam ſubiectam Pyreneis appellat, quoniam ab eodem monte ab Hiſpania ſeiungitur. Aquitania etiam, exceptis ciuitatibus prædictarum Prouinciarum, habet Turoniam & Tholoſam. Quicquid enim eſt inter Ligerim & Garonam, & Pireneos montes, qui Galliam Hiſpaniámque diſterminant, & vſque Oceanum mare, totum eſt Aquitania, & in partes eius cedit. Vnde Aquitania ſecundum quoſdam dicitur, quia Ligeri & Garona fluminibus, & mari ferè circundatur. Secundum antiquos etiam & Iſidorum Narbonenſis Archiepiſcopus Primati Bituricenſi ſuberat, vt habetur in Decreto, IX. can. q. III. cap. conqueſtus. Sed Karolus Ducatum ponens Narbonæ, B terram vltra Garonam vſque ad Rodanum ei adiunxit. & hæc eſt Prouincia Narbonenſis. Cuius pars Septimania dicitur, à quodam forſitan monte iuxta maris ſtagnum ſito SEPTIMANIA dicta, quæ ab incolis Podium cete, prope ciuitatem Agathenſem vulgariter appellatur.

* al. Auxitona.

SVNT itaque decem & octo Prouinciæ Galliarum.

SVNT autem maiora flumina in Gallia, Renus terminus eiuſdem, & Moſa quæ in eundem influit, Secana, & Ligeris, & Garona, quæ in Oceanum, & Rodanus qui in Mediterraneum mare excurrunt. Gallos Lugdunenſes ab Aquitanis Rodanus & Ligeris, à Belgis verò Matrona & Secana fluuij diuidunt.

HAS omnes Prouincias dum FRANCI tranſito Reno occupaſſent, in duas partes diuidentes, illam regionem quæ verſus Septentrionem tendit, & inter Moſam ac Renum eſt, AVSTRIAM vocauerunt. Illam verò, quam Moſa & Ligeris pertingit, ſeu quæ à Moſa vſque ad Ligerim protenditur, NEVSTRIAM, quaſi nouam Auſtriam appellarunt. Pars tamen Galliæ, quam Burgundiones occupauerunt, BVRGVNDIÆ nomen retinuit. Aquitania quoque auitum & antiquum nomen ſuum non eſt dignata mutare. Dicta eſt etiam Aquitania, quòd præ ceteris Galliæ Prouinciis fontibus & torrentibus ſcaturiat.

SCIENDVM eſt etiam, & in hoc loco ſubſcribendum, ex eo quòd de Galliis hîc ſcribitur incidenter, quòd Liguriam, & Emiliam, atque Flaminiam, Prouincias Italiæ, & partem Venetiæ, veteres Hiſtoriographi appellauerunt GALLIAM CISALPINAM. C Tradunt ſiquidem antiquæ Hiſtoriæ, quòd ab antiquo tempore BRENNVS, qui apud vrbem regnabat Senonenſem, cum trecentis milibus Gallorum ad Italiam venit, & eam vſque Senogalliam ciuitatem ſuper mare Adriaticum ſitam occupauit. Et ibi ab inuicem ſeparati ſunt Galli, quorum centum milia Delphos adeuntes Græcorum gladiis perierunt: alia verò centum milia intra Græciam remanentes, primum Gallo-Græci à candore corporis, poſtea autem Galatæ ſunt appellati. Hi ergo ſunt Galathæ, quibus ſcribit Apoſtolus Paulus. Alia verò centum milia in Italia remanſerunt, Ticinúmque, Mediolanum, Pergamum, & Brixiam conſtruentes, Ciſalpinæ Galliæ nomen dederunt. Vnde Gallia Tranſalpina, quæ vltra Alpes habetur, & Gallia Ciſalpina quæ infra Alpes eſt, vocitatur.

LIGVRIA autem eſt Prouincia, in qua ſunt Ciuitates, Mediolanum, Cremona, & Papia, quæ olim vocata eſt Ticinus à flumine Ticino.

EMILIA eſt Prouincia, quæ Pado flumine irrigatur, in qua ſunt Ciuitates, Placentia, Parma, Regium, Mutina, Bononia, & Imola.

FLAMINEA Prouincia eſt Romaniola, in qua ſunt Ciuitates, Rauenna, Ferraria, Adria, Comachium, Cernia, Ariminum, Seſena, Forumpopuli, Forliuium, & Fauentia. Hæc de deſcriptione & diſtinctione Galliarum dicta ſufficiant.

EX NOTITIA VETERI MS.

In Italia Prouinciæ numero XVII.

CAMPANIA, in qua eſt Capua.
Tuſcia & Vmbria, in qua eſt Roma & Nutia.
Æmilia.
Flamminia, in qua eſt Rauenna.
Picœnum.
Liguria, in qua eſt Mediolanum.
Venetia cum Hiſtria, in qua eſt Aquileja. ipſa eſt Forum-Iuli.
Alpes Cocicæ *.
* Cotciæ.
Samnium.
Apulia, & Calabria, in qua eſt Tarẽtus.
Brutia & Lucania.
Retia prima.
Retia ſecunda.
Sicilia.
Sardinia.
Corſica.

In Prouincia Liguriensſi Ciuitates nu. XX.
Ciuitas Mediolanenſium metropolis.
Ciuitas Vigintimilienſium.
Ciuitas Albingenſium.
Ciuitas Vuadis.
Ciuitas Genua.
Ciuitas Tartona.
Ciuitas Eboreia.
Ciuitas Taurinis.
Ciuitas Alba.
Ciuitas Aſtenſis.
Ciuitas Aquis.
Ciuitas Vercellis.
Ciuitas Noueria.
Ciuitas Cremona.
Ciuitas Bergamo.
Ciuitas Lauda.
Ciuitas Regio.
Ciuitas Parma.
Ciuitas Brixa.
Ciuitas Curia.

NOTITIA EPISCOPATVVM GALLIÆ.

Ex Cod. Ms. Hiſtoriæ Francorum Monaſterij S. Dionyſij, quæ deſinit in morte Regis Philippi III.

TREVERENSIS Metropolis habet III. Suffraganeos.
Metenſem.
Tullenſem.
Verdunenſem.

BVRGVNDIA HABET VI. METROPOLES.
Tarentaſienſem.
Biſuntinenſem.
Ebredunenſem.
Aquenenſem *.
* Aquenſem.
Arelatenſem.
Viennenſem.

Tarentaſienſis habet II. *Suffraganeos.*
Sedunenſem.
Auguſtenſem.

Biſuntinenſis habet III. *Suffraganeos.*
Baſilienſem.
Lauſanenſem.
Belicenſem.

Ebredunenſis habet VI. *Suffraganeos.*
Dignenſem.
Nitienſem.
Antipolitanum.
Glandetenſem.
Senecenſem.
Ventienſem.

*Aquenenſis * habet* V. *Suffraganeos.*
* Aquenſis
Aptenſem.
Regenſem.
Foroiulienſem.
Vapicenſem.
Siſtericenſem.

Arelatenſis habet VII. *Suffraganeos.*
Maſſilienſem.
Auinienſem.
Auraſicenſem.
Vaſionenſem.
Cabellicenſem.

Triſca-

Triſcatinenſem.
Carpentorenſem.
Viennenſis habet VI. *Suffraganeos.*
Valentinenſem.
Viuarienſem.
Dienſem.
Gratiopoliſitanum.
Maurianenſem.
Gebenenſem.

FRANCIA HABET VII. METROPOLES.

Lugdunenſem.
Senonenſem.
Remenſem.
Rothomagenſem.
Turonenſem.
Bituricenſem.
Burdegalenſem.
Lugdunenſis habet IV. *Suffraganeos.*
Maſciconenſem.
Cabilonenſem.
Lingonenſem.
Eduenſem.
Senonenſis habet VII. *Suffraganeos.*
Pariſienſem.
Carnotenſem.
Aurelianenſem.
Niuernenſem.
Autiſiodorenſem.
Trecenſem.
Meldenſem.
Remenſis habet XI. *Suffraganeos.*
Sueſſionenſem.
Cathalaunenſem.
Cameracenſem.
Tornacenſem.
Morinenſem, aliàs Teroanenſem.
Atrabatenſem.
Ambianenſem.
Nouiomenſem.
Siluanectenſem.
Beluacenſem.
Laudunenſem.
Rothomagenſis habet VI. *Suffraganeos.*
Baiocenſem.
Abricenſem.
Ebroicenſem.
Sagienſem.
Lexouienſem.
Conſtantienſem.

Turonenſis habet XI. *Suffraganeos.*
Cenomanenſem.
Redonenſem.
Andegauenſem.
Nannetenſem.
Coriſopitenſem.
Venetenſem.
Maclouienſem.
Briocenſem.
Tregorenſem.
Leonenſem.
Dolenſem.
Bituricenſis habet VI. *Suffraganeos.*
Claromontenſem.
Ruthenenſem.
Caturcenſem.
Lemouicenſem.
Mimatenſem.
Albigenſem.
Anicienſem, ſiue Podienſem, qui eſt domini Papæ.
Burdegalenſis habet V. *Suffraganeos.*
Pictauenſem.
Xantonenſem.
Engoliſmenſem.
Petragorenſem.
Agennenſem.

GASCONIA HABET II. METROPOLES.

Auxitanenſem.
Narbonenſem.
Auxitanenſis habet VIII. *Suffraganeos.*
Aquenſem.
Lectorenſem.
Couenarum.
Conſuranenſem.
Bigorrienſem.
Olerenſem.
Baſatenſem.
Baionenſem.
Narbonenſis habet IX. *Suffraganeos.*
Carcaſſonenſem.
Bitterenſem.
Agatenſem.
Loteuenſem.
Tolosanenſem.
Magalonenſem.
Nemauſenſem.
Vticenſem.
Elnenſem.

NOTITIA ALIA EPISCOPATVVM GALLIÆ.

Scripta paulò poſt annum MCCCXXII.

Ex membrana veteri, quæ eſt in Bibl. domini Alex. Petauij.

IN ALAMANNIA SEV GERMANIA.

ARCHIEPISCOPVS Treuerenſis hos habet Suffraganeos.

Metenſem.
Tullenſem.
Virdunenſem.

IN BVRGVNDIA, id eſt IN SABAVDIA.

Archiepiſcopus Tarentaſienſis hos habet Suffraganeos.

Sedunenſem.
Auguſtenſem.

Archiepiſcopus Biſuntinus hos habet Suffraganeos.

Baſilienſem.
Lauſanenſem.
Bellicenſem.

IN PROVINCIA PROVINCIÆ.

Archiepiſcopus Ebredunenſis hos habet Suffraganeos.

Dignenſem.
Nicienſem.
Gracenſem.
Senecenſem.
Vencienſem.
Glandacenſem.

Archiepiſcopus Arelatenſis hos habet Suffraganeos.

Maſſilienſem.
Tholonenſem.
Cauallicenſem.
Vaſionenſem.
Carpentoratenſem.
Auinionenſem.
Auraſicenſem.
Tricaſtinum.

Archiepiſcopus Viennenſis hos habet Suffraganeos.

Valentinenſem. } coniunctos.
Dienſem. }
Viuarienſem.
Granopolitanum.
Maurianenſem.
Gebennenſem.

Archiepiſcopus Aquenſis hos habet Suffraganeos.

Aptenſem.
Foroiulienſem.
Regenſem.
Vapincenſem.
Ciſtaricenſem.

IN FRANCIA.

Archiepiſcopus Lugdunenſis hos habet Suffraganeos.

Eduenſem.
Matiſconenſem.
Lingonenſem.
Cabilonenſem.

Archiepiſcopus Senonenſis hos habet ſuffraganeos.

Pariſienſem.
Carnotenſem.
Aurelianenſem.
Niuernenſem.
Autiſiodorenſem.
Trecenſem.
Meldenſem.

Archiepiſcopus Remenſis hos habet Suffraganeos.

Sueſſionenſem.
Cathalaunenſem.
Cameracenſem.
Tornacenſem.
Morinenſem.
Atrebatenſem.

Ambianenſem.
Nouiomenſem.
Siluanectenſem.
Laudunenſem.
Beluacenſem.

IN NORMANNIA.

Archiepiſcopus Rothomagenſis hos habet Suffraganeos.

Baiocenſem.
Sagienſem.
Abrincenſem.
Ebroicenſem.
Lexouienſem.
Conſtancienſem.

Archiepiſcopus Turonenſis hos habet Suffraganeos.

Cenomanenſem.
Redonenſem.
Andegauenſem.
Nannetenſem.
Coriſopitenſem.
Venetenſem.
Maclouienſem.
Briocenſem.
Trecorenſem.
Leonenſem.
Dolenſem.

IN AQVITANIA.

Archiepiſcopus Bituricenſis hos habet Suffraganeos.

Claromontenſem.
Ruthenenſem.
Caturcenſem.
Lemouicenſem.
Mimatenſem.
Albienſem.
Anicienſem exemptum.
* Sancti Flori, Vabrenſem. Tutellenſem. } nouiter creatos.

* Recentiore manu.

Archiepiſcopus Burdegalenſis hos habet Suffraganeos.

Pictauenſem.
Xanctonenſem.
Engoliſmenſem.
Petragoricenſem.
Sarlatenſem. Malleacenſem. Lucionenſem. } nouiter creatos.

IN VASCONIA.

Agennenſem.
Condomienſem, nouum.

Archiepiſcopus Auxitanus hos habet Suffraganeos.

Aquenſem.
Lectorenſem.
Conuenarum.
Conſeranenſem.
Tauruienſem, al. Bigorienſem.
Adurenſem.
Olorenſem.
Vaſatenſem.
Baionenſem.
Laſcurenſem.

IN GOTIA SOLA.

Archiepiſcopus Narbonenſis hos habet Suffraganeos.

Carcaſenſem.
Elnenſem.
Bitarrenſem.
Agatenſem.
Lodouenſem.
Magalonenſem.
Nemauſenſem.
Vticenſem.
Sancti Poncij Thomeriarũ. Electenſem. } nouos.

Archiepiſcopus Tholoſanus hos habet Suffraganeos.

Apamiarum.
Mirapicenſem. Sancti Pabuli. Montiſalbani. Riuenſem. Lomberienſem. } creatos nouiter per Papam Iohannem.

IOSEPHI IVSTI SCALIGERI
IVL. CÆS. FIL.
NOTITIA GALLIÆ.

ANTE tempora Auguſti, qui de Imperij Romani Prouinciis ſcripſerunt, in diuiſione Galliarum nunquam Prouinciam Narbonenſem comprehendunt, quæ intra Alpeis, Iuraſſum montem, Cebennas, Tarnim fluuium, Garumnam, Pyrenæorum initium, & mare Maſſilioticum continebatur. Itaque quum apud illos Scriptores Galliarum mentio occurrit, excipe ſemper Narbonenſem, ſi res geſtæ ante Imperium Auguſti memorantur. Et quidem vnus omnium Romanorum C. Cæſar, vt Gallias arbitrio armorum ſubegit, ita etiam ſuo B illas diuiſit in Belgas à Rheno ad Sequanam: hinc ad Garumnam in Celtas: quod reliquum eſt, intra Garumnam, Pyrenæos, & mare Oceanum, in Aquitanos. Sed hæc tertia pars cum alterutra priorum comparata adeo exigua viſa eſt, vt alia diuiſio inſtituenda fuerit. Itaque Auguſtus non ſolùm illam diuiſionem caſtigauit, ſed etiam in noua Galliarum diuiſione inſtituenda, etiam Prouinciam Narbonenſem complexus eſt: quicquid intra Alpes, mare Mediterraneum, & Oceanum & Rhenum continetur, vno Galliarum nomine comprehendens. Et quicquid intra illos fines ſitum eſt, in decem & ſeptem Prouincias partitus eſt, Belgicam primam, Belgicam ſecundam, Germaniam primam, Germaniam ſecundam, Lugdunenſes quatuor, Maximam Sequanorum, Viennenſem, Alpeis Graias, & Pœninas, Alpeis Maritimas, Primam Aquitaniam, Secundam Aquitaniam, Nouempopuloniam. Poſtea Conſtantinus Magnus inſtitutis quatuor Præfectis Prætorio, duobus in Oriente, totidem in Occidente, alterum Occidentis in vrbe Roma, alterum in vrbe Treuerenſi collocauit, qui Præfectus Prætorio Galliarum vocatus fuit. Et quia per occupationes Imperij in illis vrbibus perpetuo hærere illis non licebat, Vicarij aliquot eis attributi ſunt, qui eadem poteſtate Prouinciis Ius redderent. Præfecto igitur Prætorio Galliarum tres Vicarij dati. Primo ſedes data Treueris. Secundo Lugduni. Tertio Viennæ. Ita- C que vt horum Vicariorum magna erat auctoritas; ita vrbium quoque, in quibus ſedem habebant maxima claritas. Treuerenſi Vicàrio parebant primæ & ſecundæ Germania & Belgica, & tota Britannia Inſula. Lugdunenſi quatuor Lugdunenſes, cum maxima Sequanorum. Viennenſi, primæ & ſecundæ Narbonenſis & Aquitania, Alpeis Graiæ & Pœninæ, Alpes Maritimæ, Nouempopulonia. Totum hoc quod vnius Vicarij Iuriſdictioni ſubiacet, Latini quomodo deſignarunt non memini: ſed Græci ἐξαρχίαν, διοίκησιν, πατριὰν vocant. Regnorum vices multa in hac diuiſione immutarunt, ſed ſtatus Eccleſiaſticus, tam in Oriente quàm in Occidente eius integra veſtigia hactenus retinuit. Nam ciuitates quæ Prouinciis nomina fecerunt Μητροπόλεις vocant, & ſi in eis ſedes fuerit Vicarij, quem ἔξαρχον dicebant, eas non ſolùm μητροπόλεις, ſed & ἐξαρχίας & Πατριαρχίας nominant: & Præſules earum ἐξάρχους καὶ πατριάρχας, reliquos μητροπολίτας καὶ ἀρχιεπισκόπους, qui ſub ſe ἐπισκόπους tantùm habent: nam οἱ ἔξαρχοι ſub ſe præter ἐπισκόπους, etiam μητροπολίτας habent: μητροπολῖται verò tantùm ἐπισκόπους. In Eccleſia Latina Archiepiſcoporum & nomen & ius manet, & Iuriſdictio canonica in ſuos Epiſcopos ſuffraganeos. Sed ἐξαρχιῶν nulla veſtigia exſtant: niſi fortè quædam vmbra eius fuerit, quòd Metropolita ſiue Archiepiſcopus Viennenſis Primatem Primatum ſeſe appellat. Eo enim oſtendit ſub ſe Primates habuiſſe, qui ſub eo eſſent, Narbonenſem Primatem Prouinciæ, Bituricenſem

A Primatem Aquitaniæ. Aliter quo modo, & quo iure, Primas Primatum diceretur, niſi ratione Diœceſeos Vicarij Viennenſis Præfecti Prætorio, qui ſeptem Prouincias ſub ſe habebat, in quibus prima Narbonenſis, & prima Aquitania? Quod verò Lugdunenſis Primatem ſe vocari gaudeat, nuperum eſt, & illi ex beneficio Romani Pontificis indultum: neque tamen adeo nouum eſt. Nam Guilielmus Brito in ſua Philippeide ita canit.

Et Lugdunenſis, quo Gallia tota ſolebat,
Vt fama eſt, Primate regi.

At Primas Primatum antea dici iure non potuit, quia nullam Primam Prouinciam ſub ſe habebat. Viennenſis Primas quidem Primatum vocari vult, ſed cauſſam tam ille, quàm omnis Eccleſia ignorat. Quapropter diuiſio Galliarum per Diœceſes Eccleſiaſticas & Epiſcopatus, vt omnium antiquiſſima, ita certiſſima nobis ſequenda erat, neque vlla melior erat quærenda, ſi integræ illæ ἐξαρχίαι adhuc finibus Regni Francorum continerentur, vt olim ſub Carolo Magno, & eius filio & nepotibus. Sed quia ex illo ampliſſimo Imperio multæ Prouinciæ detractæ ſunt, alia nobis tributio inſtituenda. Galliæ igitur ſiue Franciæ imperium octo Tribunalibus temperatur, quæ ius reddunt Prouinciis ſuis, à quibus prouocatio non eſt, quorúmque & maieſtas auguſtiſſima eſt, & auctoritas ſacroſancta. *Parlamenta* Galli idiomate ſuo vocant. Non poſſumus meliorem noſtræ partitionis rationem inire, quàm ſi in octo hæc Parlamenta omne Francorum Regnũ diuidam, B & in ea Prouincias ſuas. Per Prouincias autem, non vt hodie à Regibus inſtituuntur, quia quot Reges, tot mutationes Prouinciarum & nomina, aut regimina eorum oriuntur. Sed per Diœceſes Eccleſiaſticas & Epiſcopatus procedet diuiſio noſtra: quia hoc modo non diſcedemus à priſca Romani imperij Notitia. Quòd ſi quidam noui Epiſcopi inſtituti ſunt, aut Metropolitæ, hoc non nocet veteri Romanæ diſpoſitioni: modò conſtet vnde illi Epiſcopatus abſciſſi ſint. Nam certum eſt, quum Epiſcopatus noui inſtituuntur, veteres minui tantum, quantum ex illis abſciſſum in nouam Diœceſim confertur. Vetuſtiſſimum igitur Tribunal Pariſienſe eſt, idque primò vnicum in Regno fuit, & reliqua ad eius exemplum poſterioribus temporibus inſtituta.

SVB PARISIENSI PARLAMENTO Diœceſes ſunt xxx. in his

Archiepiſcopatus v. Epiſcopatus xxv.

Metropoles ſiue Archiepiſcopatus v.

I. Remenſis, Dux & primus Par Franciæ. Secunda Belgica, olim Durocortorum Remorum: vulgo *Reims.*

C II. Senonenſis, Agendicum Senonum; Quarta Lugdunenſis. *Sens,*

III. Bituricenſis. Primas Aquitaniæ. Auaricum-Biturigum Cuborum. Prima Aquitania. *Bourges.* in Decreto Gratiani vocatur *Patriarcha*; & aliquando legimus hunc titulum ipſos Bituricenſes Præſules vſurpare. Sed Foro-Iulienſis Epiſcopus ipſe quoque vocatur *Patriarcha,* in vetuſtiſſimis Annalibus Franciæ, *Paulinus Patriarcha Forotulienſis obiit.*

IV. Turonenſis. Tertia Lugdunenſis. *Tours.* Cæſarodunum Turonum. In Ptolemæo malè excuſum eſt Τυρώπιοι pro Τυρόνιοι.

V. Lugdunenſis. Lugdunum Seguſianorum. Prima Lugdunenſis. *Lion.* Hodie Primatus Cleri Gallicani.

Epiſcopatus xxv.

Epiſcopatus VIII. *Suffraganei Remenſi Metropolitæ, ſiue Archiepiſcopo.*

I. Laudunenſis, Dux & Par Franciæ, olim Laudunum Clauatum: vulgo *Laon.*

II. Catalaunenſis Comes & Par Franciæ, *Chaalon.*

III. Sueſſionenſis, olim Auguſta Sueſſonum. *Sueſſons.*

IV. Morinenſis. Teroana Morinorum. Retinet nomen quanquam deleta à Carolo V. Eius Epiſcopalis ſedes Bononiam tranſlata, vbi eſt Nauale veteribus *Geſſoriacus* dictum.

v. Ambianenſis. Samarobrina Ambianorum. *Amiens.* A
vi. Nouiomagenſis. Comes & Par Franciæ. *Neion.* Nouiomagus Vadicaſſium Ptolemæo.
vii. Siluanectenſis. *Senlis.* Siluanectum.
viii. Belouacenſis. Cæſaromagus Belouacorum. Comes & Par Franciæ. *Beauuais.*

Epiſcopatus vii. *ſub Metropoli Senonenſi.*

ix. Pariſienſis. Lutetia Pariſiorum. *Paris.* Caput totius Francorum Regni.
x. Carnutenſis. Aictricum Carnutum. *Chartres.*
xi. Aurelianenſis. Genabum Aurelianorum. *Orleans.* Ineptè vocant *Aureliam.* Temporibus C. Cæſaris hæc vrbs Carnutibus accenſebatur, & Aictrico parebat.
xii. Niuernenſis. Nouiodunum Niuernenſium. *Neuers.*
xiii. Autiſſiodorenſis. Autiſſiodorum. *Auſſerre.*
xiv. Tricaſſenſis. Auguſtobona Tricaſſium. *Troyes en Champagne.* vulgo Eccleſiaſtico *Treſſes,* corruptè, vt Nouiomus pro Nouiomagus.
xv. Meldenſis. Latinum Medorum. *Meaux.*

Epiſcopatus iv. *ſub Metropoli Burdigalenſi.*

xvi. Pictauienſis. Auguſtoritum Pictonum. *Poitiers.*
xvii. Maleacenſis. Nouus Epiſcopatus ex Monaſterio delibatus ex Dioceſi Pictauienſi. *Maillezés.* B
xviii. Luxonenſis. *Luſſon.* Nouus Epiſcopatus ex Monaſterio, detractus ex Pictauienſi.
xix. Eneuliſmenſis. *Engouleſme.* Auſonio *Eculiſma.*

Epiſcopatus ii. *ſub Metropoli Turonenſi.*

xx. Andegauenſis. *Angers.* Iuliomagus Andicauorum. in Ptolemæo excuſum eſt ὀν δικαῦων pro Ἀνδικαύων.
xxi. Cenomanenſis. *Le Mans.* Vindicum Aureliorum Cenomanorum.

Epiſcopatus ii. *ſub Metropoli Bituricenſi.*

xxii. Claromontenſis. *Clermont.* Auguſto-Nemetum Aluernorum. Sidonio eius vrbis Epiſcopo dicitur tantùm *Aluernum.*
xxiii. Sancti Flori. *Sainct Flour.* Nouus Epiſcopatus delibatus ex Claromontenſi.

Epiſcopatus ii. *ſub Metropoli Lugdunenſi.*

xxiv. Lingonenſis. *Langres.* Dux & Par Franciæ. Andomatunum Lingonum.
xxv. Matiſconenſis. *Maſcon.* Matiſco Eduorum. Cæſar in extremo Commentario. C

TRIBVNAL TOLOSANVM AMPLISSIMVM, inſtitutum à Rege Carolo VII. habet ſub ſe Dioceſes xxxi. in his

Archiepiſcopatus iii. Epiſcopatus xxxix.

Metropoles ſiue Archiepiſcopatus iii.

i. Narbonenſis. *Narbone.* Narbo Martius. Prima Narbonenſis, ſecunda Viennenſis.
ii. Auſcenſis. *Auch.* Auguſta Auſcorum. Nouempopuli. Ciuitas Nouempopulonia. Ineptè vulgo Eccleſiaſtico *Auxitanus Archiepiſcopus,* pro *Auſciorum* aut *Auſcorum.*
iii. Toloſanus. *Toloſe.* Noua Metropolis detracta Metropoli Narbonenſi. Nouempopuli, quibus nominata eſt, ſunt hi: Conuenæ, Conſaranni, Bigerrones, Lactoratenſes, Vaſates, Oloronenſes, Laſcarienſes, Tarbelli, Atirenſes. Nam Lapurdenſes comprehenduntur ſub Tarbellis.

A

Epiſcopatus XXVIII.

Epiſcopatus IX. ſub Metropoli Narbonenſi.

I. Nemauſenſis. Nemauſus Volcarum Arecomicorum. *Niſmes.*
II. Vcetienſis. *Vſets.* Vcetenſium ciuitas.
III. Luteuenſis. Luteua. *Lodeue.*
IV. Sancti Pontij Tomeriarum. *Sainct Pons de Tomiers.*
V. Aletenſis. *Alet.* pro quo in Decreto & Decretalibus aliquando perperam editum eſt, *Arelatenſis.* ciuitas Aletenſium.
VI. Magalonenſis. *Mompelier.* ab inſula Magalone, vbi prius fuit ſedes Epiſcopalis, in Volcis Arecomicis.
VII. Bitierenſis. *Beſiers.* Bitieræ, aut Biteræ Septimanorum in Arecomicis. Ptolemæo Βαιτέραι.
VIII. Agathenſis. *Agde.* Ἀγαθὴ τύχη. à Maſſilienſibus Græcis condita in Volcis Arecomicis.
IX. Carcaſſonenſis. *Carcaſſone.* Carcaſſo Volcarum Tectoſagum.

Epiſcopatus VII. ſub Metropoli Bituricenſi.

X. Mimatenſis. *Mende.* Vicus Mimates Gabalorum, vel Gabalitanorum, *Mende de Giuauldan.* Nam ſyllabam GA, primam in vocibus, Galli mutant in GI.
B Gabalitanum, *Giuauldan.* Gabalum, *Gibet.* Garumna, *Gironde.* quam etiam *Gerunnam* vocat Guil. Brito in ſua Philippeide.

Quum poſt retrofluum pelago creſcente Gerunnam.

XI. Caſtrenſis. *Caſtres.* Nouus Epiſcopatus.
XII. Albigenſis, *Alby.* ciuitas Albigenſium.
XIII. Anicienſis. *Le Puy en Velay,* ciuitas Velaunorum.
XIV. Rutenenſis. *Rodés.* Segodunum Rutenorum.
XV. Vabrenſis. *Vabres.* Nouus Epiſcopatus ex Monaſterio, abſciſſus à Rutenenſi.
XVI. Cadurcenſis. *Caors.* Diuona Cadurcorum.

Epiſcopatus VII. noui ſub Metropoli noua Toloſa, ex Monaſteriis, detracti de diuerſis, partim ſinguli de ſingulis, partim ſinguli de pluribus.

XVII. Apamienſis. *Pamiés.*
XVIII. Mirapicenſis. *Mirepoix.*
XIX. Sancti Papuli. *Sainct Papol.*
XX. Montalbanenſis. *Montaulban. Sainct Theodard de Montaulban.*
XXI. Vaurenſis. *La Vaur.*
C XXII. Riuenſis. *Riens.* Riui. Riuenſe Monaſterium.
XXIII. Lombarienſis. *Lombés.* Lombarienſe Monaſterium.

Epiſcopatus IV. ſub Metropoli Auſcorum.

XXIV. Conuenenſis, *Sainct Bertrand de Comenge.* Lugdunum Conuenarum, olim ab exercitu Gunthranni Regis dirutum, & ex eius ruinis Sancti Bertrandi Fanum in valle Capraria conſtructum.
XXV. Conſarannenſis, *Sainct Legier de Conſerans.* Ciuitas Conſarannorum.
XXVI. Tarbenſis. *Tarbe.* Tarba Bigerronum. in Notitia Prouinciarum Galliæ malè editum *Turba.*
XXVII. Lactoratenſis. *Laictoure.*

Epiſcopatus vnicus ſub Metropoli Viennenſi.

XXVIII. Viuarienſis. Caſtrum Viuario Albenſium, vel Eluenſium. *Viuiers.* Apud Cæſarem hactenus omnes interpretati ſunt, *Albigenſes.* At Albigenſes ſunt in Aquitania ad flumen Tarnim. Albienſes vel Eluienſes ad Rhodanum. in Notitia Prouinciarum Galliæ ſub Prouincia Viennenſi prima: *Ciuitas Albenſium, hoc eſt Beliſio.* Ridiculum eſt. Nam ſcripti libri habent. *Ciuitas Albenſium, nunc Viuario.* Cæſar profecturus in Gallias per Albenſes tranſiuit in finibus Prouin-

ciæ Romanorum. Atqui, vt diximus, Albigenſes non erant in Prouincia Romana. Apud Plinium, *Alba Heluiorum* eſt, quæ hodie *Aubenas* vocatur in Viuarienſi Diœceſi. Ptolemæo Αλβαύγουςα Ελυικωτίων, vocat *Helicocios*, quos Latini, *Heluios*. Aubenas autem eſt nomen pluralis numeri, Albanates, vt à Toloſa Toloſates, à Nola Nolates, in veteri Inſcriptione. A

GRATIANOPOLITANVM TRIBVNAL à Carolo VII. inſtitutum ſeptennio poſtquam Toloſanum inſtitutum, vulgò Parlamentum Delphinatus. habet Diœceſes VII. in his

Archiepiſcopatus II. Epiſcopatus V.

Metropoles ſiue Archiepiſcopatus II.

I. Vienneñſis. *Vienne*. Vienna Allobrogum. Prima Vienneñſis.

II. Ebrodunenſis. *Ambrun*. Ebrodunum Alpium Maritimarum. Quarta Vienneñſis. Ebrodunum Caturigum. Aliud eſt Ebrodunum in finibus Heluetiorum, *Iuerdun*.

Epiſcopatus V. B

Epiſcopatus III. *ſub Metropoli Vienneñſi.*

I. Valentinus. *Valence*. Valentia Segalaunorum, non autem Cauarum, vt eſt apud Plinium.

II. Dienſis. *Die*. Auguſta Dia Vocontiorum in vet. inſcriptione. Hæ duæ Diœceſes ab vno Epiſcopo reguntur. & tamen ſeparatæ ſunt, neque altera alterius iura vſurpat. In aliis Codd. dicitur DEA non DIA. & in Notitia Prouinciarum ex veſtigiis priſcæ lectionis videmur odorari *Ciuitas Deenſium*, vbi hodie vitioſè excuſum. *Ciuitas Athenſium*. Et omnino *Deenſium* legendum, vt diximus; quia alioquin hæc ciuitas deſideraretur.

III. Gratianopolitanus. *Grainople*: à Gratiano Imperatore ita dicta, quum antea Cularo vocaretur, vt in duabus egregiis Inſcriptionibus legimus. In epiſt. Planci ad Ciceronem, quæ incipit, *Nunquam mehercule*, in fine, ita editum vulgò. *Octauo Eidus Iunias Ciuarone in finibus Allobrogum*. vbi legendum *Cularone*. in Notitia Imperij ita excuſum eſt. *In Prouincia Gallia Riparenſi, Tribunus cohortis primæ Flauiæ Sapandiæ Calarone*. vbi legendum quoque *Cularone* aut *Cularone*. Gratianopolis igitur eſt ſedes ampliſſimi Senatus Delphinatenſis ad flumen Iſaram ſita, cuius fluminis non ſemel meminit Plancus ad Ciceronem. Territorium illius vrbis, vel potiùs ager ſuburbicarius vocatur *Graiſiuouldan* à vulgo Delphinatium, voce corrupta ex Gratianopolitano. C

Epiſcopatus vnus ſub noua Metropoli Arelatenſi.

IV. Tricaſtinenſis. *Sainct Antony de Tricaſtin*. Auguſta Tricaſtinorum, aliam ciuitatem ponit Ptolemæus, *Iuliomagum Tricaſtinorum*.

Epiſcopatus vnus ſub Metropoli Aquenſi.

V. Vapincenſis, *Gap*. Vapingum. Territorium dicitur *Gapençois*.

TRIBVNAL BVRDIGALENSE INSTITVTVM primò à Carolo VII. annis IV. poſt Toloſanum. Quum autem per populares factionis Anglicæ rebellaſſent Burdigalenſes, armis iterum à Carolo Burdigala recepta mutilati ſunt priuilegiis ſuis, & Tribunali, & à decuria Senatus Pariſienſis tamdiu recti ſunt, donec Ludouicus XI. iterum Tribunal reſtituit. Hinc factum, vt Senatus Burdigalenſis, qui antea tempore Gratia-

A nopolitanum antecedebat, nunc poſterior ſit. Eſt quartus in ordine ſupremorum Senatuum Galliæ. Habet ſub ſe

Archiepiſcopatus I. Epiſcopatus XI.

Metropolis vel Archiepiſcopatus I.

I. Burdigalenſis. *Bourdeaux*. Burdigala Biturigum Viuiſcorum. Secunda Aquitania.

Epiſcopatus IV. ſub Metropoli Auſcorum.

I. Baionenſis. *Baionne*. Baiona Lapurdenſium in Tarbellis. Nam totus ille tractus ſyrtium, quas *Landas* vocant, dicitur *Lapurdum*, Sidonio. Hodie *Labord*.

II. Aquenſis. *Aqs*. Aquæ Tarbellicæ, Aquæ Tarbellorum.

III. Vaſatenſis. *Baſats*. Vaſconicè B. pro V. Coſſio Vaſatum.

IV. Adurenſis *Aire*. Atyrenſium ciuitas, vel Aturenſium, à flumine Atyro vel Aturo, vide lectiones Auſonianas.

Epiſcopatus V. ſub Metropoli Burdigalenſi.

V. Xantonenſis, *Saintonge*. Mediolanum Xantonum, vel Santonum.

VI. Petrocorienſis. *Perigueux*. Veſuna Petrocoriorum. Etiam hodie vetus opi-B dum illius ciuitatis vocatur Veſuna: & turris vetuſtiſſimæ ſtructuræ.

VII. Sarlatenſis. *Sarlat*. Nouus Epiſcopatus, detractus Petrocorienſi.

VIII. Aginnenſis. *Agen*. Aginnum Nitiobrigum. in Plinio malè excuſum *Antobroges, Tarneq; amne diſcreti à Toloſanis*. Legendum enim, *Nitiobriges Tarne amne*. Vide lectiones Auſonianas. In libro Hieronymi de claris Scriptoribus dicitur *Agennum*, vt vulgo, ſed Ptolemæo & Auſonio *Aginnum*, per *i*.

IX. Condomienſis, *Condom*. Nouus Epiſcopatus in pago Aginnenſi vltra Garumnam, ex Monaſterio, delibatus de Aginnenſi.

Epiſcopatus II. ſub Metropoli Bituricenſi.

X. Lemouicenſis. *Limoges*. Ratiaſtum Lemouicum.

XI. Tutelenſis, *Tulle*. Nouus Epiſcopatus ex Monaſterio, deminutus de Lemouicenſi.

TRIBVNAL AQVENSE INSTITVTVM à Ludouico XII. ſub eo ſunt Diœceſes XIII. in his

Archiepiſcopatus II. Epiſcopatus XI.

Metropoles ſiue Archiepiſcopatus III.

C I. Aquenſis *Aix*. Aquæ Sextiæ Saliorum. Secunda Narbonenſis. Tertia Viennenſis. Sedes Parlamenti.

II. Arelatenſis, *Arles*. Arelate Saliorum. Arelate Sextanorum. Noua Metropolis, neque mihi conſtat, quando inſtituta. Nam ante trecentos annos erat ſub Viennenſi.

Epiſcopatus XI.

Epiſcopatus V. ſub Metropoli Ebredunenſi.

I. Dinienſis. *Dine*. Dinia Sentiorum, aut Ebroduntiorum.

II. Graſſenſis. *Graſſe*.

III. Glandatenſis. *Glandeue*. Glannate.

IV. Sanitienſis. *Senas*. Sanitium Veſdiantiorum in Alpibus Maritimis.

V. Ventienſis. *Sainct Paul de Vences*. Ventium Neruſiorum in Alpibus Maritimis.

Epiſcopatus IV. ſub Metropoli Aquenſi.

VI. Aptenſis. *Apt*. Apta Iulia Vulgienſium. malè *Athenſium* in Notitia Prouinc. pro *Aptenſium*.

vii. Reienſis. *Riés*. Malè apud Sidonium & alios *Regienſis*. Ciuitas Reienſium. A
viii. Foroiulienſis, *Fereuls*, Forum Iulium, Octauanorum Colonia, Pacenſis, Claſſica.
ix. Ceſteronenſis. *Ciſteron*. Ciſtero. Excuſum tamen *Ceſſero*, in Notitia Prouinciarum. Segeſtoriorum Ciuitas.

Epiſcopatus ii. *ſub noua Metropoli Arelatenſi.*

x. Maſſilia, *Marſeille*. vrbs Græcorum Phocæenſium.
xi. Telonenſis, *Tolon*. Telonum.

TRIBVNAL DIVIONENSE INSTITVTVM à Ludouico XII. ſub eo duo Epiſcopatus. *Diuio Caſtrum* vocatur in Martyrologiis vetuſtiſſimis.

Epiſcopatus ii. *ſub Metropoli Lugdunenſi.*

i. Auguſtodunenſis. *Auſtun*. Auguſtodunum Eduorum.
ii. Cabillonenſis, *Challon ſur Saone*. ita ſcribi debet Gallicè, non *Chaallon*. Nam hoc eſt Catalaunum. Caballinum, vel Caballionum Eduorum.

TRIBVNAL ROTOMAGENSE INSTITVTVM B à Ludouico XII. ſub quo Diœceſes vii. quarum

Archiepiſcopatus i. Epiſcopatus vi.

Metropolis ſiue Archiepiſcopatus i.

i. Rotomagenſis. *Roüen*. Rotomagus Venellocaſſium. Secunda Lugdunenſis. Sedes ampliſſimi Senatus Normanniæ.

Epiſcopatus vi. *ſub Metropoli Rotomagenſi.*

i. Abrincantenſis. *Aurenches*. Ingena Abrincantorum.
ii. Ebroicenſis. *Eureux*. Mediolanum Aulercorum Eburouicum.
iii. Baiocenſis, *Baieux*. Baiocaſſes.
iv. Saienſis, *Sais*. Saiorum ciuitas.
v. Conſtantienſis, *Contances*. Conſtantia.
vi. Lexouienſis, *Liſieus*.

TRIBVNAL REDONENSE IN BRITONIBVS Aremoricis inſtitutum ab Henrico II. memoria noſtra, ſub C eo ſunt Diœceſes ix. omnes Epiſcopatus ſub Metropoli Turonenſi:

i. Briocenſis, *Sainct Brieu*.
ii. Machlouienſis, *Sainct Malo*.
iii. Leonenſis, *Sainct Paul de Leon*.
iv. Nannetenſis, *Nantes*. Condiuienum Nannetum.
v. Venetenſis, *Vannes*. Veneti ſatis noti Commentariis C. Cæſaris.
vi. Tricorienſis, *Triguier*. *Landtriguier*.
vii. Curoſopitenſis. *Cornouaille*.
viii. Dolenſis. *Dol*. Hic Epiſcopatus habet Ius Pallij, & ideo locum habet inter Archiepiſcopos.
ix. Rhedonenſis. *Renes*. Condate Redonum. Sedes Parlamenti Britanniæ Aremoricæ.

Atque hi quidem ſunt viii. ampliſſimi Senatus Franciæ. Sed accreuit ditioni Regis Franciæ Senatus ſupremus Benearnenſis, Chriſtianiſſimo Henrico Rege

A Nauarræ capeſſente ſceptrum Regni Franciæ iure ſucceſſorio. Tamen Benearnenſis Principatus ſemper ſeparatus fuit à ditione Francorum, & eodem iure fuit, quo Regnum, quod eſt optimo maximo iure, id eſt nulli ditioni ſubditum.

BENEARNENSE TRIBVNAL AB HENRICO Rege Nauarræ Chriſtianiſſimi Henrici IV. auo materno inſtitutum in Caſtro Palo. ſub eo ſunt Diœceſes II. Vterque Epiſcopatus, ſub Metropoli Auſcorum.

I. Laſcarienſis. *Leſcar.* ciuitas Laſcarienſium.
II. Oloronenſis. *Oleron.* Oloronenſis ciuitas.

TRIBVNAL MEDIOMATRICIS VRBIS, habet Diœceſes III. Omnes ſub Metropoli Treuerenſi.

I. Mettenſis. *Mets.* Diuiodunum Mediomatricum. Olim ſedes Regni Lotaringiæ. Luitprandus. *Metenſem vrbem, quæ potentiſſima in Regno Lotarij claret.* Regnum Lotarij: Lotar-riick. Lotaringiam vocant.
B
II. Tullenſis, *Toul.* Tullum Leucorum.
III. Virdunenſis. *Verdun.* Verodunum. in veteribus Conciliis Gallicanis aliquando Epiſcopus *Veronenſis*, perperam legitur, pro *Verodunenſis.* Alij Verdunum ſcribunt.

Igitur hodie ſub ditione Chriſtianiſſimi Francorum Regis ſunt Diœceſes CXVI. in quibus CII. Epiſcopatus. XIV. Archiepiſcopatus. Quia igitur nulli fines Prouinciarum certi ſunt, Regibus pro arbitrio omnia mutantibus, ideo nobis hæc tributio omnium expeditiſſima viſa eſt, quam iure ſequuti ſumus.

Præter Diœceſes CXVI. quæ hodie ſub ditione ſunt Regis Francorum, aliæ V. ſunt intra fines imperij Gallicani, & tamen ſunt extra ditionem Francorum: quatuor nempe in Comitatu Venitiæ, id eſt Auenionenſi: & vna extra Comitatum.

COMITATVS AVENIONENSIS SIVE Venitiæ Diœceſes habet IV. ſub ditione Pontificis Romani. in quibus

C
Archiepiſcopatus I. Epiſcopatus III.

Metropolis ſiue Archiepiſcopatus I.

I, Auenio. Metropolis noua, *Auignon.* Auenio Cauarum. Pontifices Romani inſtituerunt hanc Metropolim, quum antea ſuffragaretur Viennæ, vt & tres reliquæ ciuitates.

Epiſcopatus III. *ſub Metropoli Auenionenſi.*

I. Carpentoractenſis. *Carpentras.* Carpentoracte Meminorum.
II. Cabillionenſis. *Cauaillon du Contat.* Cabillio Cauarum, Colonia.
III. Vaſionenſis. *Vaiſon.* Vaſio Vocontiorum.

Extra Comitatum Auenionenſem Epiſcopatus eſt.

Arauſionenſis, *Orange, Aurange* indigenis, vulgo ineptè Auraſio & Auraica: Arauſio Cauarum. Hic Principatus habet hodie proprium Dynaſtam ſeu Principem ex gente illuſtriſſima Naſſavvia.

Quia verò initio huius Diatribæ mentionem fecimus quas in XVII. Prouincias Auguſtum tribuiſſe monuimus, non poſſumus ſine piaculo ipſas Prouincias

tranſire, partim vt eam diuiſionem proponeremus, partim vt Notitiam earum A Prouinciarum, quæ mirificè deprauata circunfertur, ex veteribus Codicibus emendatam poſteritati daremus. Scito quicquid diſcrepat ab excuſis, id à ſcripta lectione eſſe.

NOTITIA PROVINCIARVM GALLIÆ.

PROVINCIA LVGDVNENSIS PRIMA.

METROPOLIS. Ciuitas Lugdunenſium, *l'Archeueſché de Lion.*
Ciuitas Eduorum, hoc eſt Auguſtodunum, *l'Eueſché d'Auſtun.*
Ciuitas Lingonum, *l'Eueſché de Langres.*
Caſtrum Matiſconenſe, *l'Eueſché de Maſcon.*
Caſtrum Caballionenſe, *l'Eueſché de Challon ſur Saoſne.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS SECVNDA.

Metropolis. Ciuitas Rotomagenſium, *l'Archeueſché de Roüen.* B
Ciuitas Baiocaſſium, *l'Eueſché de Bayeux.*
Ciuitas Abrincantorum, *l'Eueſché d'Auranches.*
Ciuitas Ebroicorum, *l'Eu-ſché d'Eureux.*
Ciuitas Saiorum, *l'Eueſché de Ses, ou Sais.*
Ciuitas Lexouiorum, *l'Eueſché de Liſieus.*
Ciuitas Conſtantienſium, *l'Eueſché de Contances.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS TERTIA.

Metropolis. Ciuitas Turonorum, *l'Archeueſché de Tours.*
Ciuitas Cennomannorum, *l'Eueſché du Mans.*
Ciuitas Redonum, *l'Eueſché de Renes.*
Ciuitas Andegauorum, *l'Eueſché d'Angiers.*
Ciuitas Nannetum, *l'Eueſché de Nantes.*
Ciuitas Curoſopitorum, *l'Eueſché de Cornouaille.*
Ciuitas Ciantium, id eſt Venetorum, *l'Eueſché de Vennes, ou Vannes.*
Ciuitas Oſiſmiorum.
Ciuitas Diablintum, id eſt Cariſes.

PROVINCIA LVGDVNENSIS QVARTA. C

Metropolis. Ciuitas Senonum, *l'Archeueſché de Sens.*
Ciuitas Carnotum, *l'Eueſché de Chartres.*
Ciuitas Autiſiodorum, *l'Eueſché d'Auxerre.*
Ciuitas Trecaſſium, *l'Eueſché de Trois.*
Ciuitas Aurelianorum, *l'Eueſché d'Orleans.*
Ciuitas Pariſiorum, *l'Eueſché de Paris.*
Ciuitas Meldorum, *l'Eueſché de Meaux.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS QVINTA.

Metropolis. Ciuitas Criſpolinorum, id eſt Veſuntio, *l'Archeueſché de Beſançon.*
Ciuitas Equeſtrium, id eſt Neuidunum, *la ville de Nion, entre Geneue & Lauſanne.*
Ciuitas Eluicorum, id eſt Auenticum, *Auanches.*
Ciuitas Baſilienſium.
Caſtrum Viridunenſe.
Caſtrum Ebrodunenſe.
Caſtrum Argentarienſe.
Caſtrum Rauricenſe.
Portus Abucina.

PRO-

A

PROVINCIA BELGICA PRIMA.

Metropolis. Ciuitas Treuerorum, *l'Archeueſché de Treues.*
Ciuitas Mediomatricum, hoc eſt Metis, *l'Eueſché de Mets.*
Ciuitas Leucorum, id eſt Tullo, *l'Eueſché de Toul.*
Ciuitas Verdonenſium, *l'Eueſché de Verdun.*

PROVINCIA BELGICA SECVNDA.

Metropolis. Ciuitas Remorum, *L'Archeueſché de Reims.*
Ciuitas Sueſſonum, *l'Eueſché de Soiſſons.*
Ciuitas Catalannorum, *l'Eueſché de Chaallon.*
Ciuitas Veromanduorum, *La ville de Sainct Quentin en Vermandois.*
Ciuitas Atrebatum, *l'Eueſché d'Arras.*
Ciuitas Cameracenſium, *l'Eueſché de Cambray.*
Ciuitas Tornacenſium, *l'Eueſché de Tournay.*
Ciuitas Siluanectum, *l'Eueſché de Senlis.*
Ciuitas Bellouacorum, *l'Eueſché de Beauuais.*
Ciuitas Ambianenſium, *l'Eueſché d'Amiens.*
Ciuitas Morinorum, id eſt Ponticum, *l'Eueſché de Terouane.*
B Ciuitas Bononienſium, *la ville de Bouloigne ſur mer.*

PROVINCIA GERMANIA PRIMA,

Metropolis. Ciuitas Magontiacenſium.
Ciuitas Argentoratenſium. Stratburgo.
Ciuitas Nemetum, id eſt Spira.
Ciuitas Vvangionum, id eſt Vvarmacia.

PROVINCIA GERMANIA SECVNDA.

Metropolis. Ciuitas Agripinenſium, hoc eſt Colonia.
Ciuitas Tungrorum, *la ville de Tungres.*

PROVINCIA VIENNENSIS PRIMA.

Metropolis. Ciuitas Viennenſium, *l'Archeueſché de Vienne.*
Ciuitas Geneuenſium, *l'Eueſché de Geneue.*
Ciuitas Gratianopolitanorum, *l'Eueſché de Grainople.*
Ciuitas Albenſium, nunc Viuario, *l'Eueſché de Viuiers.*
Ciuitas Deenſium, *l'Eueſché de Die.*
Ciuitas Valentinorum, *l'Eueſché de Valence.*
C Ciuitas Tricaſtinorum, *l'Eueſché de Sainct Antoni de Tricaſtin.*
Ciuitas Vaſionenſium, *l'Eueſché de Vaiſon.*
Ciuitas Arauſicorum, *l'Eueſché d'Aurange.*
Ciuitas Carpentoractenſium, nunc Vindauſica, *l'Eueſché de Carpentras.*
Ciuitas Caballicorum, *l'Eueſché de Cabaillon.*
Ciuitas Auennicorum, *l'Archeueſché d'Auignon.*
Ciuitas Arelatenſium, *l'Archeueſché d'Arles.*

PROVINCIA VIENNENSIS SECVNDA.

Metropolis. Ciuitas Narbonenſium, *l'Archeueſché de Narbonne.*
Ciuitas Toloſatium, *l'Archeueſché de Toloſe.*
Ciuitas Agathenſium, *l'Eueſché d'Agde.*
Ciuitas Aletenſium, *l'Eueſché d'Alet.*
Ciuitas Beterienſium, *l'Eueſché de Beziers.*
Ciuitas Magalonenſium, *l'Eueſché de Magalone, ou Mompelier.*
Ciuitas Nemauſenſium, *l'Eueſché de Niſmes.*
Caſtrum Luteua, *l'Eueſché de Lodeue,*
Caſtrum Vcetienſe, *l'Eueſché d'Vſets.*

PROVINCIA VIENNENSIS TERTIA. A

Metropolis. Ciuitas Aquenſium, *l'Archeueſché d'Aix.*
Ciuitas Reienſium, id eſt Reius, *l'Eueſché de Riés.*
Ciuitas Aptenſium, *l'Eueſché d'Apt.*
Ciuitas Foroiulienſium, *l'Eueſché de Ferieuls.*
Ciuitas Vapincenſium, *l'Eueſché de Gap.*
Ciuitas Segeſtoriorum, *l'Eueſché de Siſteron.*
Ciuitas Antipolitana, *La ville d'Antibe, ou Antibol.*

PROVINCIA VIENNENSIS QVARTA,

In Alpibus Maritimis.

Metropolis. Ciuitas Ebrodunenſium, *l'Archeueſché d'Ambrun.*
Ciuitas Dinienſium, *l'Eueſché de Dine.*
Ciuitas Rigomagenſium.
Ciuitas Sollinienſium.
Ciuitas Sanicienſium, id eſt Sanici, *l'Eueſché de Senas.*
Ciuitas Glannatena, *l'Eueſché de Glandenés.*
Ciuitas Cemelenenſium. B
Ciuitas Vencienſium, *l'Eueſché de Sainct Paul de Vences.*

PROVINCIA VIENNENSIS QVINTA,

Alpium Graiarum Peninarum.

Metropolis. Ciuitas Centronum, id eſt Taranteſia, *l'Archeueſché de Tarantaiſe.*
Ciuitas Vallenſium, id eſt Octodurum, *Sainct Mauris.*

PROVINCIA AQVITANIA PRIMA,

Sexta Viennenſis.

Metropolis. Ciuitas Bituricum vel Betorigorum, *l'Archeueſché de Bourges.*
Ciuitas Aruernorum, *l'Eueſché de Clermont en Auuergne.*
Ciuitas Rutenorum, *l'Eueſché de Rodés, ou Rodais.*
Ciuitas Albigenſium, *l'Eueſché d'Albi.*
Ciuitas Cadurcorum, *l'Eueſché de Caors.*
Ciuitas Lemouicum, *l'Eueſché de Limoges.*
Ciuitas Gabalorum, *le Pais de Giuauldan.*
Ciuitas Velaunorum, *le Pais de Velay.* C

PROVINCIA AQVITANIA SECVNDA,

Septima Viennenſis.

Metropolis. Ciuitas Burdegalenſium, *l'Archeueſché de Bourdeaux.*
Ciuitas Agennenſium, *l'Eueſché d'Agen.*
Ciuitas Ecoliſmenſium, *l'Eueſché d'Engouleſme.*
Ciuitas Sanctonum, *l'Eueſché de Sainctes.*
Ciuitas Pictauorum vel Pectauorum, *l'Eueſché de Poitiers.*
Ciuitas Petrogoriorum, *l'Eueſché de Perigueux.*

PROVINCIA AQVITANIA TERTIA.

NOVEMPOPVLANA.

Octaua Viennenſis.

Metropolis. Ciuitas Auſciorum, *l'Archeueſché d'Auch.*
Ciuitas Aquenſium, *l'Eueſché d'Aqs.*

A Ciuitas Lacturatium, vel Laſtoracium, *l'Eueſché de Laictoure.*
Ciuitas Conuenas, *l'Eueſché de Cominges.*
Ciuitas Conſarannorum, vel Conſorannorum, *l'Eueſché de Conſerans.*
Ciuitas Boatum, id eſt Boius, *le Pais de Buchs.*
Ciuitas Benearnenſium, id eſt Benearnus, *le Pais de Bearn.*
Ciuitas Aturenſium, *l'Eueſché d'Aire.*
Ciuitas Vaſatica, *l'Eueſché de Baſats.*
Ciuitas Tarba, vel caſtrum Begorra, *l'Eueſché de Tarbe de Bigorre.*
Ciuitas Eloronenſium, *l'Eueſché d'Oleron en Bearn.*
Ciuitas Eluſatium, *la Ville & Pais d'Euſe en Gaſcogne.*

Hæ ſunt XVII. Prouinciæ in quas Auguſtus Cæſar Gallias diuiſit, & in quibus Conſtantinus Magnus alia officia & magiſtratus conſtituit. Prouincia aliquando dicitur Diœceſis: Epiſcopatus autem, qui in ea continentur, aliquando etiam dicuntur Parochiæ. in Proclamatione Caroli Calui, *Tullenſis Parochia* pro Epiſcopatu, aut vrbe ipſa Epiſcopali, poſitum eſt.

B QVAEDAM LOCA IN C. IVLII CÆSARIS COMMENTARIIS DISCVSSA.

MVLTA ſunt in Commentariis Belli Gallici apud C. Cæſarem, quæ nondum explorata ſunt, multa etiam quæ malè ad veteres appellationes relata, quæ nos caſtiganda ſuſcepimus. Obſcuritatem enim peperit duplex appellatio locorum apud veteres, vt Scaldis & Tabuda idem eſt. Phrudis & Summina, *La riuiere de Somme*, Obrinca & Moſella: Araris & Sagona, Bratuſpantium & Cæſaromagus, *La ville de Beauuais.* Bononia maritima & Geſſoriacus. Item nomina Populorum pro ipſa vrbe, vt Pariſij pro Lutetia, Turones pro Cæſaroduno, Aureliani pro Genabo, & alia ſimilia. Nos pauca, ſed magis neceſſaria in Cæſare delibabimus.

ATVATICI. Atuaticum eſt vrbs Tungrorum, quæ hodie *Tungres* dicitur. quum à Barbaris vaſtata eſſet, Epiſcopatus tranſlatus fuit in Traiectum Moſæ, vulgo *Maſtrict*: ſed & illa quoque vrbe à Normannis incenſa, Epiſcopatus in vicum Sancti Lamberti traductus, qui hodie Leodium dicitur, id eſt Hominium, quia eſſet de hominio & feudo Epiſcopi Tungrenſis. In Conciliis Gallicanis C *Epiſcopus Traiectenſis* pro Tungrorum Epiſcopo legitur. Caue intelligas Traiectum Rheni, vulgò *Vtrect*. BEKKESELENUS, quo nullus mortalium magis abuſus eſt & ingenio & otio ſuo, multùm ſudat, vt perſuadeat Atuaticos Cæſaris eſſe Antuerpiam. Hoc verum fuerit, ſi quidem Antuerpia eadem cum Tungrorum vrbe eſſe poteſt. Sed nugas Bekkeſelenicas miſſas faciamus. Antuerpiæ vetuſtiorem mentionem non inuenio, quàm in Annalibus vetuſtis Franciæ editis à Pithœo noſtro, in quibus ſub annum Chriſti IↃ CCCXXXV. legimus, *Normanni Aduuerpiam ciuitatem incendunt.*

AGENDICVM, *la ville de Sens*, non autem *Prouins*, vt ſtulti.

AVARICVM. Stulti putant eſſe opidum Bituricenſis Diœceſeos nomine *Viarons.* Sed hæc iam confutata ſunt, & nemo eſt hodie paulò humanior, qui ignoret Auaricum Cæſaris eſſe vrbem Metropolim Biturigum, quæ *Bourges* dicitur.

AVSCI, *Auch*, vt ſuprà diximus. Nam imperitè faciunt, qui Auxitanos vocant.

BELLOCASSI. apud Cæſarem malè pro Baiocaſſij, qui & Baiocaſſes, *Baieux.*

BIGERRONES. in Notitia Prouinciarum, ciuitas Bigerronum vocatur *Tarba*, vt hodie, ſed malè excuſum eſt *Tarſa* & *Turba*. Marlianus inſanit, qui ait ibi

hanc Turſam eſſe, & Caſtrum Bigorram, vbi eſt Epiſcopatus Bitetenſis Prouinciæ Narbonenſis. quæ ſententia non eſt ſobrij capitis. A

BITVRIGES. Duplices ſunt, cognomentis diſtincti. Bituriges Cubi, quorum Metropolis Auaricum primæ Aquitaniæ. Bituriges Vibiſci aut Viuiſci, quorum Metropolis Burdegala, ſecunda Aquitania. Vtraque ciuitas Libera ſub Romanis.

BRATVSPANTIVM. Ciuitas Bellouacorum, ſub Cæſaribus Romanis transnominata Cæſaromagus, *Beauuais*.

CABILLONVM. Vide in Tribunali Diuionenſi ſuprà.

CADVRCI. eorum Ciuitas Diuona, *Caors en Quercy*.

CALETES. *Le Bailliage de Caux en Normandie.*

CANTABRI. *Le Pais des Baſques.*

CADVACI. Lege *Atuaci*. Vide ſuprà, Atuatici.

CATVRIGES. Sunt Alpes maritimæ, Metropolis Ebrodunum, *les Alpes d'Ambrun.*

CENTRONES. *Les Alpes de Tarentaiſe*. Graiæ Peninæ Alpes.

CVRIOSOLITÆ. in Notitia Prouinciarum, & in libro fiſci Romani Curioſolitæ, *Cornouaille.*

EBVRONICES. *L'Eueſché d'Eureux en Normandie.*

ELAVER. *Allier*, ingens fluuius qui Ligeri excipitur.

ELVSATES. ita legendum, non *Fluſſates*. vide lectiones Auſonianas cap. VII. lib. II. *La Ville d'Euſe en Gaſcogne*. Hinc oriundus erat Ruſticus ille præpotens inſidiator Imperij Romani, in quem exſtant duo ψιλιτωνικὰ Poëmata Claudiani. In priore ita legimus, B

> *Inuadit muros Eluſæ, notiſſima dudum,*
> *Tecta petens.* -----

Quod e, media ſyllaba corripiatur pronuntiatio Vaſconica id oſtendit, quæ *Eluſa* tanquam *Elſa* effert. Nam l, ante conſonantem, non ſolùm Vaſcones in v ſemper conuertunt, ſed & Franci & maior pars Teutoniſmi inferioris. Qui *Fluſſates* legebant, dicebant eſſe Comitatum de Fuxio, & hoc ſtupore ſuo perſuaſerunt illuſtri viro nomen *de Foix* in *Fluſſatem* recudere, quo nihil abſurdius. Nam aliud eſt *Franciſcus de Fluſſa*, aliud *Franciſcus Fluſſas*, nam *de Fluſſa* eſſet verum cognomen familiæ, ſed *Fluſſas* eſſet nomen nationis. Itaque *Franciſcus Fluſſas* eſſet natione *Fluſſas*, non de familia de Fluſſa. Sed Fluſſa non eſt *Foix*. Nam id eſſet *Foxium*, aut aliud quiduis potiùs quàm *Fluſſa*.

GABALI. *Le Pais de Giuauldan*. Marlianus dicit quondam fuiſſe Prouinciæ Bituricenſis, nunc verò Prouinciæ Arelatenſis. Certè & nunc quoque eſt Prouinciæ Bituricenſis. Sed inter Gabalos & Prouinciam Arelatenſem longa procul longis via diuidit inuia terris, & ridicula ſunt hæc.

GARVMNA. retinet nomen ſemper. Sed integrum à capite ad Blauiam caſtrum, vbi lingua Francica incipit. nam tunc pro *Garonne* dicitur *Geronde*, & *Gironde*. vide ſupra in Tribunali Toloſano, in ciuitate Mimatenſi. Excipit nauigeros fluuios Tarnim, Olitem, ſiue Oldum, *Ooldt*, aut cum articulo *l'ooldt*: Duranium Auſonio, *Dordoniam* apud Greg. Turonenſem, *la Dordogne*, vnum ex præcipuis non ſolùm Aquitaniæ, ſed & totius Galliæ fluminibus. C

GEBENNA. Scribendum *Cebenna* per C. *Les Cebenes & Ceuenes.*

GENABVM. Qui negant Aurelianenſium vrbem eſſe, habent oppoſita veri veſtigia apud Cæſarem, & multa alia argumenta. Nam quo nomine vocandi ſunt, qui *Gian* eſſe putant?

GENEVA. media corripi debet, vt in Eluſa: quia non ſolùm Helueticus Germaniſmus oſtendit, qui *Genff* vocat; ſed etiam docent ipſi ruſtici ſuburbicarij, & reliqui Sabaudi, qui *Zenenam*, accentu in prima enuntiant. Sed Gallorum proprium eſt, mediam correptam producere, vt in *publique*, *facile*, quæ Latinè corripitur.

GERGOVIA. Superſunt quædam veſtigia cum veteri appellatione. aliquot ſtadiis ab vrbe Claromontenſi Aruernorum abeſt.

HELVII. diximus ſupra eſſe *Le Pais de Viuarais*. vbi Alba Heluiorum ſine dubio *Aubenas*, id eſt Albanates. Cæſar trans Rhodanum dicit eſſe, & extra Prouinciam Romanam, proximos Aluernis & Cebennis montibus.

A Itivs. eſt Promontorium prope Bononiam Maritimam. Nauale autem dicitur Geſſoriacus, & delirant qui aliud volunt eſſe à Nauali Bononienſi. Nam multa aduerſus eorum pertinaciam obiici poſſunt. At qui Itium opidum *Calés* eſſe putant, nullo negotio refelluntur à Ptolemæo, qui priùs ponit Itium, deinde Geſſoriacum, à quo opidum *Calés* diſtat pluſquàm viginti millibus paſſuum, hoc eſt leucis Belgicis VII.

Lemovices. *Les Païs & Seneſchauſſée de Limoſin*, vrbs eorum Ratiaſtum. Sed Commentario VIII. vbi vulgo editum eſt *ad opidum Lemonicum contendit*. Legendum *Lemonum*. cuius opidi mentio in Itinerario Antonini, & apud Ptolemæum.

Lexovii. *L'Eueſché & Païs de Liſieux en Normandie.*

Ligeris. eius caput eſt in pago Velauno, & vulgo dicitur *La font de Leire*, hoc eſt fons Ligeris. Excipit ingenteis & nauigiorum patientes fluuios non paucos, in quibus Elauerim æmulum ipſi, neque magnitudine cedentem, & magis piſculentum. Carum vel Carem, vt habet Fortunatus, vulgo *Le Cher*. Item Vigennam, *La Viane*, *La Vignane*, & alios præterea.

Lvtetia. Græcis λουκοτικία, λυγοτικία.

Matisco. *L'Eueſché de Maſcon.*

Matrona. *Marne*, ingens flumen, neque minus ipſo Sequana.

Mediomatrices. poſterioribus temporibus vrbs Mediomatricum vo-
B cata eſt Metæ, & vulgo nomen retinet, quum antea Diuiodunum ei nomen eſſet.

Melodvnvm. hoc nomen perperam excuſum eſt apud Cæſarem bis, pro quo veteres omnes ſcripti Codices habent *Metioſedum*. Verum quidem eſt Melodunum & Metioſedum vnum idémque opidum eſſe, ſed Melodunum poſterius eſt. Hodie *Melun* in Inſula Sequanæ inſtar Lutetiæ Pariſiorum. Aliud Melodunum, vel vt alibi reperio Meliodunum, in agro Bituricenſi, vulgo *Meun*. Alij pro *Metioſedum* legunt *Ioſedum*, & *Corbeil* interpretantur, quibus bonam mentem precamur.

Menapii. Strabo cum Morinis continuat in maritimis Belgij, & Cæſar quoque indicat ibi eſſe. Denique Ptolemæus collocat ad oſtia Moſæ. Non ſunt igitur Gueldrij, neque qui ſapiunt hoc concedent. Sed pars hodiernæ Hollandiæ & Brabantiæ maritimæ (vel potiùs ſecundum Strabonem ora Flandriæ maritima) ſunt veri Menapij, & Menapiſcus pagus dicitur in Capitulariis Caroli Magni pro Flandriæ Comitatu. Nunquam perſuaderi nobis potuit Menapios eſſe Gueldrios.

Morini. eorum vrbs Teroana diruta à Carolo V.

Nantvates. Caue credas eſſe Monaſterium hoc nomine in Sabaudia, vt quidam non ſana capita volunt. Sunt ij in quibus pagus Octodurus eſt, id eſt ſanctus Mauritius, cuius rei fidem faciunt monumenta Paſſionis legionis Thebæorum, in quibus Octoduri mentio eſt. Octodurum autem à Cæſare in Vera-
C gris proximè Nantuatibus collocatur. Quidam legunt *Antuates*, ſed qui Nantuates ad Arionium lacum conſtituunt, & Conſtantienſes eſſe dicunt, non minùs deſipiunt quàm qui Monaſterium illud Benedictinorum interpretantur.

Nitiobriges. *Le Païs & Seneſchauſſée d'Agenois.* Eorum Ciuitas Aginnum Auſonio, Ptolemæo: Agennum Hieronymo, Greg. Turonenſi, aliis. Si vis ridere lege quæ hactenus omnes de his delirarunt, quorum alij *Mompelier* eſſe dicunt, qui locus VI. dierum itinere diſtat à Nitiobrigibus. Alij *Engouleſme* ſomniant. Alij iubent pro *Aginno* legendum eſſe *Ageſinates*. Et quò non proceſſit audax inſcitia?

Nannetes. *Nantes*. Vide in Tribunali Aremorico.

Nervii. quemadmodum certo nobis conſtat non eſſe Tornacenſes, quod vulgo perſuaſum eſt, ita quinam ſint, & quo nomine hodie appellentur, haud temerè affirmarim.

Noviodvnvm. ad Ligerim, *Neuers*. Nouiodunum Niuernenſium, vt in quadam Notitia Prouinciarum Galliæ legimus, quæ penes Iuriſconſultum magnum Cuiacium erat, & iam multis coniecturis nobis exploratum antea erat. Nouiodunum iſtud Eduis proximum ciuitatem Niuernenſium: in cuius opidi inueſtigatione multi multa nugati ſunt. Alia duo opida hoc nomine memorat Cæſar,

ſed nobis ignota. Nam nugatoribus iurantibus non credimus. Quartum præterea eſt, quod Ciuitas Equeſtrium dicitur, & nomen retinet ad Lemannum lacum, dicitur enim *Nion*. Nam longè falluntur qui Geneuam Equeſtrium ciuitatem eſſe credunt, quia quædam vetus inſcriptio Geneuenſis, vt aiunt, eius mentionem fecerit. Hoc modo quot nominibus Roma vocanda eſſet, in qua tot monumenta & ſaxa hodie extant, quæ tot vrbium mentionem faciunt? Denique Prouincia Sequanorum, in qua Ciuitas Equeſtrium eſt, eſt in ſiniſtra ripa Lemanni, Geneua in dextra, in Prouincia Viennenſi, & quod caput eſt, *Nouiodunum Ciuitas Equeſtrium*, dicitur in Manuſcripta Prouinciarum Notitia: quamquam ibi poſitum eſt *Neuiduno*, quomodo in vltimis illis obſoleſcentis Latinitatis temporibus, omnia in peius ac retro ferebantur, & vt Imperij, ita Latini ſermonis ruina ſequebatur. A

PETROCORII. *Le Pais de Perigord*. eorum Ciuitas diuiſa eſt in duo opida, vetus & nouum. Vetus adhuc dicitur Veſuna veteri appellatione. vide VI. Librum de Emendatione Temporum.

PICTONES. *Le Pais de Poictou*. ſunt hodie in tres Epiſcopatus tributi: Pictauienſem, Maliacenſem, & Luxonienſem. Pictauiorum ciuitas olim Auguſtoritum dicta.

RODANVS. in vniuerſum Gallis dicitur *le Roſne*. ſed indigenis *lo Ros*. Excipit Iſaram, Druentiam, Drunam, & Ararim non minorem eo antequam in illum exoneretur.

RVTENI. *Les Pais & Seneſchauſſée de Rodais*. eorum vrbs Sedunum Rutenorum. B

SABIS. *La Sambre du Pais bas.*

SQVALDIS. *L'Eſcault.*

SEGVSIANI. *Les Pais & Seneſchauſſée de Lionnois*. Nam Lugdunum eſt in Seguſianis, vt illud alterum in Conuenis ad Garumnam. Sed & totus pagus Forenſis, qui hodie *le Pais de Forés* dicitur, continetur in Seguſianis. Et vetus inſcriptio exſtat in opido *Furs*, in qua mentio eſt *Fori Seguſianorum*. Nam à Foro, Forenſes dicti, & ipſum opidum *Furs*.

SEQVANI. *Le Pais de Beſançon & Franche-Comté*, eſt Prouincia quæ dicta Maxima Sequanorum.

SVESSONES. alij Sueſſiones. *Soueſſons.*

TARBELLI. *Le Pais de Labord*. Vrbs Aquæ Tarbellicæ. *Aqs*, Vide Auſonianas Lectiones. Aturus qui vulgo *L'Ador* vocatur, alluit illam vrbem, vnde Lucano dicitur *Tarbellicus Aturus*.

VELAVNI. *Le Pays de Velay. pagus Velucinus* in veteribus Martyrologiis Epiſcopatus Anicienſis, *le Puy en Velay*. Id eſt Podium in Velauno, quia vrbs eſt in editiſſimo loco, qui lingua Gallorum *Puy*, id eſt Podium dicitur.

VELOCASSES. Perperam edi putamus pro Baiocaſſibus, *les Pais, Bailliage & Eueſché de Bayeux en Normandie*.

VEROMANDVI. Eorum ciuitas Auguſta Veromanduorum. *Sainct Quentin de Vermandois*. in vita Sancti Quintini diſertè dicitur *Auguſta Vermanduorum*. C

VESVNTIO. aliis ſcribitur *Biſuntio. Beſançon*, Maxima Sequanorum.

VIENNA. *Vienne en Dauphiné*. Vienna Allobrogum.

VOCATES. ſuſpicamur eſſe *Boates, Buchs*. Quod omnino certum eſt. ſiti ſunt in finibus Lapurdenſium poſt Medulos in Nouempopulania.

VOCONTII. *Le Pais de Die à Vaiſon.*

VOLCÆ. duplices ſunt Volcæ: Arecomici, in quibus Nemauſus, Vcetenſes, Magalonenſes, Bitierræ: Volcæ Tectoſages, in quibus Carcaſſo, & Toloſa. In Cæſare editum eſt *Volgæ*, vt & in quibuſdam aliis Scriptoribus.

VXELLODVNVM. nomen retinet *Vſſoldun, & lo Puech d'Vſſoldun*, id eſt Podium Vxelloduni, quia eſt in editiſſimo & valde prærupto loco ſitum. Locus eſt in finibus Cadurcorum, vt Cæſar quoque notat, prope opidum Martellum. Flumen, cuius nomen tacuit Cæſar, eſt Dordonia: horrendum aſpectu præcipitium, quale deſcribitur à Cæſare. Multæ ſunt ibi reliquiæ vetuſtatis venerandæ. Quotidie ab arantibus Numiſmata Romana effodiuntur. Vix reperias ruſticum, qui de loco interrogatus, non ſtatim reſpondeat, Caſtrum Vxellodunum illud à Cæſare magnis operibus expugnatum fuiſſe. Præterea oſtendunt Fontem, cuius vſum obſeſſis intercluſerant Romani. Si vſpiam Scriptores huius æui in

A notandis veterum locorum appellationibus hariolati ſunt, hic verò vnus eſt locus, in quo melius fuiſſet illos tacuiſſe. Et quid opus eorum ſomnia referre?

Hæc pauxilla de appellationibus locorum & gentium in Cæſare delibauimus. Nam quæcunque omiſimus adeo inexplorata ſunt, vt tantum abeſt, ea verè retulerint, qui de illis ſcripſerunt, vt mihi conſtet nullam ſpem eſſe ad eorum indagationem penetrandi. Quare in medio ea relinquimus, vt ingenuè fateamur, nos ea neſcire, quæ tam ſaluo pudore facere poſſumus, quàm impudenter multi ſe ea ſcire profeſſi ſunt: in quo exemplo temeritatis primas tenet Bekkeſelenus, cum ſuo Teutoniſmo, ex quo Hebraiſmum etiam propagatum eſſe iurat ἄλις δρυός.

Vasconia propriè eſt quidquid continetur intra Garumnam, Pyrenæos montes, & Oceanum, quæ Iulio Cæſari in Commentar. belli ciuilis dicitur Aquitania. Dicta eſt Vaſconia à Vaſconibus ferociſſimis Pyrenæorum populis, quos deuictos primùm à Pipino, deinde à Ludouico Caroli Magni filio (qui poſtea dictus fuit Pius) Rege Aquitaniæ in plana Nouempopulaniæ deductos, poſtea nomen huic regioni dediſſe certum eſt. Nam fuerunt pars Cantabrorum, quos etiam hodiéque Hiſpani *Vaſcuença* vocant. Itaque quum prius hæc regio à Cæſare *Aquitania*, poſtea à Nouempopulis *Nouempopulania* dicta, ea tandem à Vaſconibus deuictis, & in eam à Pyrenæorum ſaltibus demiſſis, Vaſconia vocata fuit. Eſt autem
B tertia pars veteris Aquitaniæ. Nam Aquitania ab Auguſto triplex inſtituta fuit; Prima, cuius caput & Metropolis Bituriges Cubi, *Bourges*. Secunda Aquitania Bituriges Vibiſci, cuius caput & Metropolis Burdegala. Tertia Aquitania tota Trans-Garumnana, cuius Metropolis Auguſta Auſcorum, vulgo *Auchs*. quæ Prouincia, vt diximus, ab Auguſti temporibus ad Pipinum vocata fuit Nouempopulania, à Pipino ad hunc vſque diem Vaſconia.

Guienna deprauatum quidem nomen eſt ex Aquitania, vt res ipſa loquitur: ſed ex quo tempore Reges Angliæ per affinitatem Francorum Regum fuerunt domini Guiennæ anguſtioribus finibus determinata eſt, quàm olim. Nam Aruerni, &c. ſecluſi fuerunt extra fines Guiennæ; quos incipiebant à Confluentibus Viennæ & Croſæ fluminum ad Oceanum, Pyrenæos, Tarnim flumen, & montes Aruernorum. Itaque quum Eduardus III. nomine Aquitaniæ homagium faceret Regi Franciæ, has Præfecturas ſiue Seneſchallias nominatim comprehendit. Citra Garumnam, Pictonium ampliſſimam regionem, Xantonium, Encoliſmenſes, Lemouicium, Petrocorium, Aginnenſes, Cadurcium, & Rutenenſes. Vltra Garumnam totam Nouempopulaniam, præter Benearnum quod abſoluti ſemper fuit imperij. Itaque omnium illorum tractuum nomine Rex Angliæ, aut Primogenitus Angliæ (*Princeps de Galles dictus*) faciebat homagium Regi Franciæ: Comites autem Armaniacus, Bigorrenſis, Fuxenſis & alij faciebant
C ipſi Anglo homagium, non Regi Franciæ. Hæc latiſſima, ampliſſima, & prædiues regio nomine Guiennæ cenſebatur, vſque ad Regnum Ludouici XI. qui cùm fratri attribuiſſet Ducatum Aquitaniæ, & ipſi promiſiſſet quinque Seneſchallias, ex vna Burdigalenſi Seneſchallia fecit tres: Burdigalenſem, quæ vnam tantùm Diœceſim complectitur, Burdegalam ipſam. Vaſatenſem, in qua duæ Diœceſes, nempe Adurenſis & ipſa Vaſatenſis. Tertiam Lapurdenſem, in qua itidem duæ Diœceſes, Aquæ Tarbellicæ & Lapurdenſium Ciuitas ſiue Baiona. Quartam Seneſchalliam Xantonium addidit, Ab eo tempore Aquitania cœpit vocari totum illud, quod illas tantùm quatuor Seneſchallias continet. Sed Regum eſt mutare terminos Prouinciarum, non memoriam rerum. Nam hactenus Nitiobriges (*ceux d'Agenois*) & omnes reliquæ Seneſchalliæ vocant ſe Aquitanos vel Guiennenſes, atque adeo Seneſchallus Burdigalenſis vocatur *magnus Seneſchallus*, non quidem, quòd hodie talis ſit (eſt enim minimus omnium) ſed quia Burdigalenſis Seneſchallia quinque Diœceſibus finiebatur. Et quia eo nomine *Magnus*, vt re vera erat, vocaretur, hodie ditione imminuta, nomen integrum retinuit. Quin etiam quidquid ad Burdigalam ſolam pertinet, id non Burdigalenſe hodie vocatur, ſed Aquitanum vel Guiennenſe. & Curia minor Burdigalæ, à qua prouocatio eſt ad Parlamentum, Curia Guiennæ, & Iudices Guiennæ vocantur, non Burdigalæ. Hæc igitur Guienna, quæ hodie quatuor Seneſchalliis cenſetur, vocari

iure meritò poteſt Aquitania ſiue Guienna Ludouici X I. Quod dixi de Pictonio, A
quod in Feudo Aquitaniæ ſiue Guiennæ comprehendit Eduardus III. ſcito ſæpe exclusum fuiſſe ex Aquitania, & ſub Ludouico IX. (is eſt Sanctus Ludouicus) ſępe reſtitutum finibus Aquitaniæ. Certè hodie non parua pars Pictonij dicunt ſeſe Guiennenſes, vt olim erant reuera.

AGINNENSIS Seneſchallia continet duos Epiſcopatus, nempe citra Garumnam Aginnum Nitiobrigum, *Agen*: vltra Garumnam, Condomium. hoc peculiari nomine dicitur Vaſconia. Quemadmodum enim Africa dicitur tota illa magna continens, quæ patet à Nilo ad Gades, & tamen in ea erat Prouincia quæ peculiariter dicebatur Africa, in qua Carthago: Ita Vaſconia quidem dicitur ampliſſima illa regio quæ olim vocata fuit Nouempopulania, ſed peculiariter Vaſconia quoque dicitur, in ea Epiſcopatus Condomienſis. Itaque Seneſchallus Aginnenſis vocat ſe Seneſchallum Aginnenſium & Vaſconiæ, id eſt Condomij. Quæ appellatio vetus eſt. Nam temporibus Pipini, pagus Aginnenſis citra Garumnam, & vltra Garumnam dicebatur. Itaque ſub Pipino in vetuſtiſſimis Annalibus refertur, pluiſſe frumento in *Pago Aginnenſe vltra Garumnam*. Id eſt in ea regione, quæ propriè Vaſconia dicitur, in qua Condomium.

Ducatus ALLEBRETI compoſitus ex mutilatione Seneſchalliarum Aginnenſis, Armaniacenſis, & adeo, vt de eo dicere liceat, quod de Conſtantinopoli Hieronymus dixit, commoditate omnium ciuitatum conſtructam fuiſſe, ita B
nuditate proximarum Seneſchalliarum compoſitus eſt, tam vltra quàm citra Garumnam. Caput Ducatus eſt Neracum. Totus Ducatus eſt ſub Parlamento Burdigalenſi.

ARVERNIVM. Diuiditur in montanum & planum. Planum dicitur Alimania, quod nomen iam obtinebat tempore Gregorij Turonenſis, quæ regio optima eſt & fertiliſſima, ciuitatibus ampliſſimis, vicis, villis, prætoriis magnificis, exculta. Duo Epiſcopatus ſunt in Aruernio, in Plano quidem Auguſtonemetum Aruernorum, *Clermont en Auuergne*, non longè à Gergouia Cæſaris. in Montano, eſt Epiſcopatus Sanctus Florus. totum Aruernium eſt ſub Parlamento Pariſienſi.

CONVENARVM Comitatus, *Le Comté de Cominges*, vnum tantum Epiſcopatum continet, Sanctum Bertramum. eſt in Vaſconia ſub Parlamento Toloſano, vt ſuprà diximus in Epiſcopatibus.

Pagus VELLAVNENSIS vnum Epiſcopatum habet, Anicienſem, *Le Puy en Vellay*. eſt pars Languedoxij, ideo ſubeſt Toloſano Parlamento.

NOTITIA EPISCOPATVVM GALLIAE QVA FRANCIA EST.

Ad Antiſtites & Clerum Regni Lutetiæ congregatos anno MDCV.

Papirij Maſſoni operâ.

A PRIMA totius Galliæ diuiſione ordiri facillimum erit, cupienti diſtinctè omnes eius Prouincias, & regiones tradere. Nec minimam ex ea re vtilitatem percipient curioſi, atque auidi rerum antiquarum inueſtigatores, ſuauéſque roſas ex ſpinis, quibus interdum obruuntur, maturè colligent. Igitur Iulius Cæſar Libro I. Commentariorum de Bello Gallico: *Gallia*, inquit, *eſt omnis diuiſa in partes tres, quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra*
B *Galli appellantur. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, à Belgis Matrona & Sequana diuidit.* Octauius Iulio ſucceſſit Augusti cognomine notior. Is in Belgicam, Aquitanicam, Lugdunenſem, & Narbonenſem, Prouincias, eam diuiſit, vt optimus ſcriptor Strabo Geographiæ Libro IV. refert, ſéque Auguſti temporibus vixiſſe ait. Hanc verò diuiſionem Paulus Oroſius Ptolomeo recentior ſequitur: *Gallia in quatuor diuiſa Prouincias, Aquitaniam, Lugdunenſem, Belgicam, & Narbonenſem.* Is ad beatiſſimum Auguſtinum, (ſic enim eum vocat) Libros Hiſtoriarum ſcripſit Honorij Cæſaris temporibus, & rem dilucidè explicat in hunc modum. *Alpes à Gallico mari per Liguſticum ſinum exurgentes, primùm Narbonenſium fines, deinde Galliam, Rhetiámque ſecludunt, donec in ſinu Liburnico defigantur. Gallia Belgica habet ab Oriente flumen Rhenum & Germaniam, ab Euro Alpes Pœninas, à Meridie Prouinciam Narbonenſem, ab Occaſu Prouinciam Lugdunenſem, à Circio Oceanum Britannicum, à Septentrione Britanniam inſulam. Gallia Lugdunenſis ducta per longum, & per anguſtum inflexa, Aquitanicam Prouinciam ſemicingit. Hæc ab Oriente habet Belgicam, à Meridie partem Prouinciæ Narbonenſis, qua Arelatum ciuitas ſita eſt, & mari Gallico Rhodani flumen accipitur. Narbonenſis Prouincia pars Galliarum, habet ab Oriente Alpes Cottias, ab Occidente Hiſpaniam, à Circio Aquitaniam, à Septentrione Galliam Lugdunenſem, ab Aquilone Belgicam Galliam, à Meridie mare Gallicum quod eſt inter Sardiniam & inſulas Baleares: habens in fronte, qua Rhodanus fluuius in mare exit, inſulas Sthœcadas. Aquitanica Prouincia obliquo curſu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus eius eſt, in*
C *orbem agitur. Hæc à Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus ſinus dicitur, ab occaſu Hiſpanias, à Septentrione & Oriente Lugdunenſem, ab Euro & Meridie Narbonenſem Prouinciam contingit.*

Ceterùm Feſti Rufi, & Ammiani Marcellini, aliorúmque veterum teſtimonio vti neceſſe eſt eum, qui velit diuiſionem Prouinciarum Galliæ totius penitus noſſe. Rufi quidem in Breuiario ad Valentinianum primum verba ſunt: *Caius Cæſar cum decem legionibus, quæ tricena millia militum Italorum habuerunt, per annos octo ab Alpibus ad Rhenum vſque Gallias ſubegit, cum barbaris trans Rhenum poſitis conflixit, in Britanniam tranſiuit, decem annis Gallias & Britannias tributarias fecit. Sunt Galliæ cum Aquitania & Britannia Prouinciæ decem & octo, Alpes maritimæ, Prouincia Viennenſis, Narbonenſis, Nouempopulana, Aquitaniæ duæ, Alpes Graiæ, Maxima Sequanorum, Germaniæ duæ, Belgicæ duæ, Lugdunenſes duæ. In Britannia, Maxima Cæſarienſis, Britannia prima, Britannia ſecunda.* Ammianus autem etſi Græcus, & miles, optimus tamen Scriptor, à Nerua Cæſare ad Valentis, cui Valentinianus ſucceſſit, interitum Latinè ſcripſit, idémque vltimis verbis Libri XXI. ingenuè prædicat: apud quem Lib. XV. hæc verba reperio. *Regebantur Galliæ omnes iam indè, vt crebritate bellorum urgenti ceſſere Iulio Dictatori, poteſtate in partes diuiſæ quatuor. quarum Narbonenſis vna Viennenſem in ſe continebat, & Lugdunenſem, altera Aquita-*

nis præerat vniuerſis. Superiorem & inferiorem Germaniam, Belgicáſque duas duæ iuriſdi-ctiones iiſdem rexere temporibus. At nunc numerantur Prouinciæ per omnem ambitum Galliarum, ſecunda Germania ab Occidentali exordiens cardine, Agripinâ & Tungris munita ciuitatibus amplis & copioſis. Dein prima Germania, vbi præter alia municipia Magontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus barbaricis cladibus nota. Poſt has Belgica prima Mediomatricos prætendit & Treuiros, domicilium Principum clarum. Huic adnexa eſt ſecunda Belgica, qua Ambiani ſunt, vrbs inter alias eminens, & Catalauni, & Remi. Apud Sequanos Veſontios vidimus, & Rauracos aliis potiores oppidis multis. Lugdunenſem primam Lugdunus ornat, & Cabillones, & Senones, & Bituriges, & mœnium Auguſtoduni magnitudo vetuſta. Secundam enim Lugdunenſem Rothomagi & Turini Mediolanum oſtendunt, & Tricaſtini. Alpes Graiæ & Penninæ, exceptis obſcurioribus, habent & Auenticum deſertam quidem ciuitatem, ſed non ignobilem quondam, vt ædificia ſemiruta nunc quoque demonſtrant (in finibus Bernenſium prope Paterniacum, hodie *VVandich.*) *Hæ Prouinciæ vrbéſque ſunt ſplendidæ Galliarum. In Aquitania, quæ Pireneos montes & eam partem ſpectat Oceani, quæ pertinet ad Hiſpanos, prima Prouincia eſt Aquitanica, amplitudine ciuitatum admodum culta: omiſſis aliis multis, Burdegala, & Aruerni excellunt, & Santones, & Pictaui. Nouem Populos Auſci commendant, & Vaſatæ. In Narbonenſi Eluſa eſt, Narbona, & Toloſa, quæ principatum vrbium tenent. Viennenſis ciuitatum exultat decore multarum, quibus potiores ſunt Vienna ipſa, Arelate, & Valentia: quibus Maſſilia iungitur, cuius ſocietate & viribus in diſcriminibus arduis fultam aliquoties legimus Romam. His prope Saluuij ſunt, & Nicea, & Antipolis, inſuléque Stœchades* At Hieronymus Conſtantij Regis imperium ætatem infantiæ ſuæ fuiſſe dicit in libro de locis Hebraicis. At videtur diuiſionem à Feſto & Ammiano traditam attigiſſe Epiſtola ad Aggeruchiam de inundatione barbararum gentium in Gallia, cùm ait: *Maguntiacus nobilis quondam ciuitas capta atque ſubuerſa eſt, & in Eccleſia multa millia hominum trucidata. Vangiones longa obſidione deleti. Remorum vrbs præpotens, Ambiani, Attrebates, extremíque hominum Morini, Tornacus, Nemetes, Argentoratus, tranſlati in Germaniam. Aquitaniæ, Nouémque Populorum, Lugdunenſis & Narbonenſis Prouinciæ præter paucas vrbes populata ſunt cuncta.* Saluianus, & Sidonius aliquot ex his Prouinciis nominant. ille quidem his verbis: *Excitata eſt in perniciem noſtram ac dedecus gens ignauiſſima Vandalorum. Ac primùm de ſolo patrio effuſa eſt in Germaniam primam nomine Barbaram, ditione Romanam.* Sidonius autem vixit ſub Theodoſio minore & Valentiniano tertio: iſque Epiſtola v. Lib. VII. de vrbibus Aquitaniæ primæ ſolum oppidum Aruernum Romanis reliquum partibus bella feciſſe ait Et Lib. IX. Epiſtola VII. *Quidam*, inquit, *ab Aruernis Belgicam petens Remos aduenerat.* Idem Epiſtola ad Lucantium Lib. IV. *Voluſianus*, ait, *fortè vergens in prædia Baiocaſſina, totam Prouinciam Lugdunenſem ſecundam peragrarat.* Iterum in carminibus:

> *Francus* (ait) *Germanum primum, Belgúmque ſecundum*
> *Sternebat.* ——

Gregorius Turonenſis de Euarige Rege Gottorum loquens Lib. II. déque eius ſæuitia in Epiſcopos & templa Aquitaniæ: *Maximè tunc*, inquit, *Nouempopulanæ, geminæque Aquitaniæ vrbes ab hac tempeſtate depopulatæ ſunt.* Ita enim legendum puto, non *geminæ Germaniæ.* Rex enim Gottorum tunc vexare Germanias non poterat diſiunctiſſimas à Gottis, & Septimania Viſigottorum ſede. Ex conſtitutione Honorij & Theodoſij ad Agricolam Præfectum Galliarum, Viennenſes duas, Narbonenſes duas, Aquitanias totidem, & Nouempopulaniam fuiſſe ſcimus. Liber Notitiæ Imperij quatuor Lugdunenſes facit, tertiam Senoniam vocans, duas Viennenſes, Nouempopulaniam: duas Germanias: Narbonenſes duas. Nouempopulaniam Petrus Cluniacenſis grauis ſcriptor Vaſconiam dici ſuis temporibus ſcriptum reliquit.

His quidem Galliarum diuiſionibus in Epiſcopatuum nominibus recenſendis veteres Synodi vſæ ſunt, Romani quoque Pontifices eaſdem recepere. Cùm enim à Conſtantino Cæſare Donatiſtæ Africani petiiſſent, vt de Gallia ſibi ipſis iudices dari præciperet, dati ſunt Maternus ex Agripina ciuitate, Rethicius ab Auguſtoduno, Marinus Arelatenſis. Cúmque conſediſſent Milciades Epiſcopus vrbis Romæ, & hi tres Gallicani Epiſcopi, atque alij quindecim ex Italia, Conſtantino tertiùm & Licinio tertiùm Conſulibus, ſententia contra Donatum lata

A eſt. Ille appellandum ab Epiſcopis credidit. Tandem Eunomij & Olimpij Epiſcoporum auctoritate in Africa iudicatum eſt, ſententiam decem & nouem Epiſcoporum iamdudum dictam diſſolui non poſſe. Hæc Optatus Mileuitanus Libro primo de tribus Gallicanis Epiſcopis ex totidem Galliæ ciuitatibus electis eleganter tradit. Et Auguſtinus Libro primo contra Iulianum, recitans quandam illius ſententiam de baptiſmo, ita præfatur, Rethicium ab Auguſtoduno Epiſcopum magnæ fuiſſe auctoritatis in Eccleſia, tempore Epiſcopatus, ſicut geſta illa Eccleſiaſtica nobis indicant; quando in vrbe Roma Milciade Apoſtolicæ Sedis Epiſcopo conſidente, cum aliis iudex interfuit, Donatúmque damnauit, & Cecilianum Epiſcopum Eccleſiæ Carthaginenſis abſoluit. Poſtea eodem Cæſare habita eſt Nicena in Bithinia admodum celebris Epiſcoporum Synodus. quódque memorabile ſit, Nicaſius Dinienſis Epiſcopus è Prouincia Galliarum ſolus adfuit, ſolúſque ſubſcripſit. Sed hoc moneo, Prouinciæ Galliarum nomine, intelligi Galliam totam debere, non Prouinciam Alpinam, in qua ſita eſt Dinia. Tertiò ſub eodem Conſtantino Synodus Arelatenſis in Gallia habita eſt. ea extat. Epiſcopi, qui interfuere triginta tres, initio nominantur, ſed ſine adiectione Epiſcopatuum quibus præerant. In his Marinus, Rethicius, Ambetauſus, Maternus, inter ceteros Epiſcopi adfuere. De Rethicio ſcribit Hieronymus ad Dextrum Præfectum Prætorio. De Ambitauſo in vitis Rhemenſium Epiſcoporum Frodoardus. Marini autem fit mentio in Concilio Arelatenſi ſecundo, Canone

B XVIII. ad Arelatenſis Epiſcopi arbitrium Synodum congregandam (ad quam vrbem ex omnibus mundi partibus præcipuè Gallicanis ſub ſancti Martini tempore, legimus celebratum fuiſſe Concilium, atque conuentum) ſi quis commonitus infirmitatis cauſa defuerit, perſonam vice ſua dirigat. Cùm de magna Synodo loquitur, illo nomine non Nicenam, ſed Arelatenſem primam deſignat, quæ magna quoque proculdubio fuit, videlicet ſexcentorum Epiſcoporum, ſi teſtimonio Adonis Viennenſium Epiſcopi accedere velimus. Et cùm in eadem, Canone XXVIII. meminerit Concilij Vaſionenſis, & quod dicit contineatur Canone IV. primæ Vaſionenſis, neceſſariò efficitur, id Concilium prius fuiſſe congregatum. Nec ſanè video qua ratione ex his tenebris erumpere poſſim, eámque difficultatem diſcutere: mihique perinde faciendum eſt, ac venatori, qui tamdiu fugientem feram inſequitur, donec eam ab ſe capi non poſſe ſenſerit. Interfuere autem ex diuerſis Prouinciis plures Epiſcopi Arelatenſi primæ, quorum nomina ſequuntur, ſumpta ex ipſius Synodi verbis: *Dilectiſſimo Papa Silueſtro, Marinus, Agrætius, Natalis, Theodorus, Proterius, Vocius, Verus, Probatius, Cecilianus, Fauſtinus, Surgentius, Gregorius, Rheticius, Ambitauſus, Termatius, Merocles, Pardus, Adelfius, Hibernius, Fortunatus, Ariſtaſius, Lampadius, Vitalis, Maternus, Liberius, Gregorius, Creſcens, Auitianus, Dafnus, Orientalis, Quintaſius, Victor, Epictetus in Domino ſalutem.* In ſubſcriptionibus ſecundæ, vt omittam eos Epiſcopos qui Galli non erant, hæ Prouinciæ numerantur: Viennenſis, ſub qua ciuitates Vienna,

C Vaſio, Arauſium, Carpentoracte: Prouincia Galliarum, & ſub ea ciuitates Remorum, Rothomagus, Auguſtodunum, Nouiodunum, Treuirorum, & Agrippina: & Aquitania prima, in qua Gabali: ſecunda, vbi Burdigala: prima Narbonenſis, & in ea ciuitates Biterrenſis & Toloſa, & quinque Prouinciarum Epiſcopi ſingularum ciuitatum eidem Concilio ſubſcripſere. Quod ſi illa interpoſitio Canone XVIII. huius ſecundi Concilij vera eſt, & ſi verum amamus, poſt mortem Marini Arelatenſis conuocatam Synodum dicamus neceſſe eſt: aut ſi interpoſitionem huiuſmodi vt minimè neceſſariam reiicimus, ſubſcriptio vera erit, niſi obſtiterit tempus quo Vaſionenſis habita eſt, cuius initio hæc verba occurrunt: *Conſtitutiones ſanctæ Synodi habitæ in ciuitate Vaſionenſi apud Vrbicum Eccleſiæ Catholicæ, temporibus Theodoſij Iunioris Conſulis, ſub die Iduum Nouembris.* Et alia dubitatio oritur ex verbo, *Iunioris,* an Theodoſius in actis & inſtrumentis publicis ſe minorem dixerit? Certè in collatione Carthagini habita cum Donatiſtis, cui Auguſtinus Hypponenſis interfuit, Marcialis exceptor recitans mandatum Marcellino viro clariſſimo datum, his verbis vtitur: *Cæſares, Flauius, Honorius, & Theodoſius, pij, felices, ac triumphatores Auguſti, Flauio Marcellino ſuo ſalutem.* Nec ſanè veriſimile eſt, aut Marinum, aut alios qui cum Marino ſubſcripſere primæ Arelatenſi, tantum & tamdiu viuere potuiſſe per rerum naturam, vt Theodo-

ſium Iuniorem videre potuerint. Sed error vetus eorum qui Concilia coëgerunt, A poſteritati pernicioſus admodum fuit, dum Synodos alias aliis miſcuerunt, tenebras pro luce relinquentes. Sequitur Concilium Valentinum, in quo hæc verba reperio: *Dilectiſſimis Fratribus per Gallias, & quinque Prouincias conſtitutis Epiſcopis, Fægalius & ceteri* xv. omnes Epiſcopi dicuntur, non adiecta Epiſcopatuum Sede. Deinde eadem Synodus ſubiicit Epiſtolam, quam ſcribit dilectiſſimis fratribus Clero & Plebi Eccleſiæ Foroiulienſis, de perſona ſanctiſſimi Accepti, qui ad honorem ſacerdotij ab illis poſcebatur, & quem in Synodo ſediſſe aiunt. Sed illa verba: *Fratribus dilectiſſimis per Gallias & quinque Prouincias conſtitutis*, quibus Synodus quoque Taurinenſis vtitur, ſi quæritis quid ſibi velint, Epiſcopis quidem Galliæ abſentibus ſcribunt, & Epiſcopis Hiſpanicæ finitimæ regionis in quinque Prouincias diuiſæ. Nam licèt ex ſubſcriptionibus ſecundæ Arelatenſis quinque tantùm in Gallia Prouincias tunc fuiſſe docuerimus, de Galliæ Prouinciis intelligi certè non poſſunt, cùm Synodus ita loquatur, *Dilectiſſimis Fratribus per Gallias conſtitutis*. Perinde enim eſt, ac ſi dicerent, per Gallias diuiſas in quinque Prouincias. Poſtea Concilium Aquileiæ habitum eſt, & Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis, Philaſtrius Brixianus, quem cum Ambroſio Mediolani Auguſtinus ſe vidiſſe ait Epiſtolâ ad Quoduult-Deum, quique elegantem de hæreſibus Librum ſcripſit, ex libro Hilarij Pictonum Epiſcopi ad Conſtantium Auguſtum. *Quis non videt, quis non intelligit, poſt quadringentos ferè annos poſtquam Dei vnigenitus filius humano generi pereunti ſubuenire dignatus eſt?* Illis verbis qua ætate vixerit indicans. Ex eiuſdem libro de Synodo fidei Catholicæ contra Arrianos & præuaricatores Arrianis acquieſcentes. *Dominis & beatiſſimis Fratribus, & Coepiſcopis Prouinciæ Germaniæ primæ, & Germaniæ ſecundæ, & primæ Belgicæ & ſecundæ, & Lugdunenſis primæ, & Lugdunenſis ſecundæ, & primæ Aquitanicæ, & Prouinciæ Nouempopulaniæ, & ex Narbonenſi plebibus & clericis Tholoſanis & Prouinciarum Britanniæ Epiſcopis, Hilarius Chriſti ſeruus Chriſto in Deo & Domino noſtro æternam ſalutem.* B THEODORVS *Epiſcopus Octodorenſis, Domninus Gratianopolitanus, Conſtantinus Epiſcopus Arelatenſis, Proculus Epiſcopus Narbonenſis*. Ineptè enim ab ineptiori librario, Maſſilienſis ſcriptum eſt primæ. Verba autem Concilij hæc ſunt: *Concilium, quod conuenit Aquileiæ, dilectiſſimis Fratribus Epiſcopis Prouinciæ Viennenſis & Narbonenſis primæ, ac ſecundæ. Agimus gratias ſanctæ vnanimitati veſtræ, quòd in dominis & fratribus noſtris Conſtantio & Proculo omnium nobis veſtrûm præſentiam contuliſtis.* Denique in Synodo habita apud Taurinatum ciuitatem in eiuſdem vrbis Eccleſia, & Proculi Narbonenſis ciuitatis Epiſcopi, & ſecundæ Narbonenſis Prouinciæ mentio fit. Quia autem ſecundam dicit, ſubponit primam. In qua Synodo, de venerabili memoria Ambroſij ſcilicet iam defuncti, deque Romanæ Eccleſiæ Sacerdote mentionem fieri manifeſtum eſt, licèt particula (vel) pro (&) ab imperito librario poſita lectoribus tenebras iniiciat. In Reienſi autem Concilio, cui Hilarius Arelatenſis & Maximus Reienſis Epiſcopi ſubſcripſere, Capite III. nominatur Prouincia Alpina Maritima, & Eberodunenſis Eccleſia. Sidonius Apollinaris C Theodoſij Iunioris temporibus vtrumque magnopere laudat, eodem decimum ſeptimum & Feſto Conſulibus, cùm apud Reienſem Eccleſiam ſancta Synodus conueniſſet, & remedium quæreret Eberodunenſi Eccleſiæ, quia biennium Paſtore caruiſſet, & à duobus temerè conuenientibus abſque trium Epiſcoporum præſentia, abſque Metropolitani auctoritate creato & ordinato, res tota à Patribus improbata eſt. Itaque Alpina Prouincia maximè illa Synodo innotuit. Romani quoque Pontifices earundem Prouinciarum meminere, vt Zozimus ſucceſſor Innocentij primi, Viennenſis & Narbonenſis ſecundæ. Hincmarus Epiſtola ad Remenſis Prouinciæ Epiſcopos de Zozimo loquens ſic ait: *Conſtitutio Theodoſij & Honorij Imperatorum temporibus, Pontificatu Papæ Zozimi, per ſeptem Prouincias, (ſcilicet Viennenſem, Lugdunenſem, Narbonenſem primam & ſecundam, & Alpinam & Nouempopulanam, & ſecundam Aquitanicam) emanauit, vt de his Prouinciis honorati vel poſſeſſores iudices & Epiſcopi præfatarum Prouinciarum ab Idib. Auguſti quibuſcumque mediis diebus in Idus Septembris in vrbe Arelatenſi, quæ & Conſtantina vocatur, ad Concilium Forenſe vel Eccleſiaſticum conuenirent. Ita vt de Nouempopulana, & ſecunda Aquitania, quæ Prouinciæ longiùs conſtitutæ ſunt, ſi eorum iudices & Metropolitanos occupatio certa retineret, Legatos ſuos iuxta conſuetudinem mitterent, ſicut in*

edicto præfatorum Imperatorum, & in Epiſtolis Apoſtolicæ Sedis Pontificum inuenitur. Leo primus Epiſtola LXXXIX. ſcribit in hunc modum. *Dilectiſſimis fratribus per Viennenſem Prouinciam conſtitutis, Leo Romæ Epiſcopus ſalutem.* & Viennenſis Prouinciæ mentionem facit, qua quidem Hilarium Arelatenſem ob Celidonium Epiſcopum iniuſtè ſacerdotio deiectum perſtringit, & Proiectum in ſuo ſacerdotio permanere debere decernit: eundemque Hilarium grauiter reprehendit, quòd cum militaris manus per Prouincias ſequeretur, & armatis præſumptione ſuffultis inuadendas per tumultum famularetur Eccleſias. Et XC. Epiſtola de Rauennio ſucceſſore Hilarij ſic loquitur: *Prouectionem dilectionis tuæ, quæ ſummi ſacerdotij adepta eſt dignitatem, ita nobis placere cognoſce, vt non ſolùm tibi de honoris augmento, ſed etiam Arelatenſi Eccleſiæ, cui te Dominus præpoſuit, gaudeamus. Ad omnium enim fidelium decus atque vtilitatem redundat cùm talis habeatur Antiſtes, cuius plurimi & adiuuentur præſidio, & incitentur exemplo.* Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, quem Epiſtolas Romanæ Sedis Pontificum à Clemente vſque ad Gregorium Hincmarus collegiſſe ait, in annotatione Prouinciarum Gallicanarum, Lugdunenſem Prouinciam non in quatuor ſolùm, ſed in quinque diuidit, Lugdunenſem quintam addens, Metropolim Sequanorum. eius eſſe dicit ciuitatem Veſuntionum, quam Cæſar libro I. ait eſſe oppidum maximum Sequanorum. Idem Auctor Belgicas duas Prouincias, Germanicas duas: Viennenſes quinque, quarum quartam ponit in Alpibus Maritimis, quintam in Graiis & Pæninis:

B Aquitanias tres: Nouempopulaniam ſcilicet tertiam Aquitaniæ partem conſtituens. Ioannes verò octauus Siſeboldum primæ Narbonenſis Prouinciæ Epiſcopum narrat fuiſſe. Robertus ad annum milleſimum centeſimum octogeſimum, qui Hiſtoricus Alexandro III. vixit, Turonenſique Concilio interfuit, *Lugdunenſis*, inquit, *ſedes habet Primatum ſuper tres Archiepiſcopatus: Prima Lugdunenſis, id eſt, Lugdunum ſuper Rhodanum, ſecunda ſuper Sequanam, ſcilicet Rotomagenſis, tertia ſuper Ligerim, quarta, id eſt Senonis, ſuper Icauniam.* Quamobrem cùm legimus in Synodo ſecunda Cabilonenſi, imperante ſereniſſimo atque inclyto Auguſto Carolo, conueniſſe Epiſcopos & Abbates totius Galliæ Lugdunenſis, id ita accipere debemus, vt de prima tantùm Lugdunenſi dictum videatur. De Hormiſda idem Hincmarus Epiſtola ad Diocœſis Rhemenſis Epiſcopos ſic ait: *Vices ſuas Remigio Durocortori Rhemorum antiquæ metropolis Epiſcopo commiſit, quæ præcedentibus temporibus habuit ſub ſe has ciuitates, videlicet Sueſſionum, Catalaunorum, Tornacenſium, Siluanectenſium, Bellouacorum, Ambianenſium, Morinorum, id eſt, Ponticum,* (ſiue Pontiuenſium vt nunc loquimur) *Bolonienſium, & Laudunum Clauatum, in quo caſtro in ſua parochia idem S. Remigius Africanorum Canonum & Apoſtolica fultus auctoritate conſtituit Epiſcopum.* In Synodo Rhemenſi aduerſus Arnulphum, Gerbertus qui ſummus Pontifex tandem fuit, Sylueſtri nomine illuſtris, *Anno*, inquit, *ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti* DCCCCXCI. *decimo quinto Calen. Iulij, collecti ſunt in Baſilica Domni Baſoli Confeſſoris* (vulgò *S. Baſle*,

C quod Monaſterium abeſt ab vrbe Durocortoro nouem paſſuum millibus,) *Rhemorum Diœceſani: Guido Sueſſionenſis vrbis Epiſcopus, Adalbero Laudunenſis, Herueus Bellouacenſis, Conteſmannus Ambianenſis, Odo Syluanectenſis. Ex Prouincia Bituricenſi, quæ Aquitanorum eſſe putatur, Daimbertus Archiepiſcopus. Ex Prouincia Lugdunenſi prima, Galterus Epiſcopus Auguſtodunenſis, Bruno Lingonenſis, Milo Matiſcenſis. Ex Prouincia Senonenſium, quæ eſt prima Sequanorum Metropolis, Rhemenſique Prouinciæ contigua, Seguinus Archiepiſcopus, Arnulphus Aurelianenſis, Herbertus Autiſſiodorenſis.* Verùm ſuprà oſtendimus in tertia Lugdunenſi Senonas fuiſſe, nec vllum reperiri Auctorem, qui Senoniam dicat primam eſſe Sequanorum, præter Gerbertum, quem deceptum neceſſe eſt dicere, ne turbato Prouinciarum ordine receſſiſſe ab antiquis videamur. Gregorius verò VII. ſequutus veſtigia maiorum ſic ait: *Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Gebuino Lugdunenſi Archiepiſcopo. Confirmamus Primatum ſuper quatuor Prouinciis Lugdunenſi primæ tuæ & per eam tibi tuiſque ſucceſſoribus. Prouincias autem illas quas vobis confirmamus dicimus, Lugdunenſem, Rothomagenſem, Turonenſem, & Senonenſem, vt hæ videlicet Prouinciæ condignam obedientiam Lugdunenſi Eccleſiæ exhibeant, & honorem, quem Romani Pontifices addendum eſſe ſcriptis propriis præfixerunt, humiliter & deuotè perſoluant: ſalua in omnibus Apoſtolicæ Sedis reuerentia & auctoritate. Datum Romæ* XII. *Cal. Maias Indi-*

ctione II. Petrus Cluniacenſium Abbas, *Dominis*, ait, *& Patribus magiſtris Eccleſiæ* A
Dei, Arelatenſi, Ebredunenſi, Archiepiſcopis, Dienſi, Vapincenſi Epiſcopis, frater Petrus
humilis Cluniacenſium Abbas ſalutem & obſequium. Et paulò infrà ſubiicit: *Migra-*
uit, ſicut audiui, ad loca ſatis vobis contigua (Petrus de Bruis) *& à Septimania veſtra,*
vobis perſequentibus, expulſus, in Prouincia Nouempopulana, quæ vulgo Vaſconia vocatur,
& in partibus ei adiacentibus ſibi foueas præparauit. Idem Scriptor: *Præclaris & in Chri-*
ſti corpore plurimùm honorandis Dei ſacerdotibus, Guilielmo Ebredunenſi, Vlrico Dienſi,
Guilielmo VVapincenſi, frater Petrus humilis Cluniacenſium Abbas ſalutem. Quoniam in-
ter omnes totius Prouinciæ Septimaniæ, ſeu Alpium Maritimarum Epiſcopos, religione, ſcien-
tia, eruditione, ac paſtorali ſolicitudine diuina diſpoſitio ſpecialiter per vos Pontificale ca-
cumen exornat, inſedit animo reuerentiam veſtram & ſingulari præ cæteris ſemper affectu
excolere, & motus animi mei vobis familiariùs aperire. Glaber cap. IV. lib. III. *Quan-*
do Galli & Itali Templa cathedralia nouare receperunt milleſimo tertio iam fere immi-
nente anno, contigit in vniuerſo penè terrarum Orbe, præcipuè tamen in Italia & in Galliis,
innouari Eccleſiarum Baſilicas, licèt pleraque decenter locatæ minimè indiguiſſent: æmula-
batur tamen quæque gens Chriſticolarum aduerſus alteram decentiore frui. Erat enim in-
ſtar ac ſi mundus ipſe excutiendo ſemet reiecta vetuſtate paſſim candidam Eccleſiarum ve-
ſtem indueret. Tunc denique Epiſcopalium ſedium Eccleſias penè vniuerſas, ac cetera quæ-
que diuerſorum Sanctorum Monaſteria, ſeu minora villarum Oratoria, in meliora quique
permutauere fideles. Bonifacius autem VIII. Romanus Pontifex, primus Apamia- B
rum Epiſcopatum in Gallia inſtituit, deinde Ioannes XXII. in Monaſteriis di-
uerſorum ordinum, diuitibus quidem & opimis, ſed extra viciniam tunc penè
ignotis, Epiſcopos creauit: ſpreta Anacleti (ſi modò illius eſt) Epiſtola, in qua hæc
ſunt verba: *Epiſcopi non in caſtellis aut modicis ciuitatibus debent conſtitui, ſed Presbyteri*
per caſtella, & modicas ciuitates, atque villas ab Epiſcopis ordinari, & poni ſinguli tantùm
per ſingulos titulos ſuos: & Epiſcopi non ab vno, ſed à pluribus debent ordinari, & vt di-
ctum eſt, non ad modicam ciuitatem, ne vileſcat nomen Epiſcopi, ſed ad honoratam vrbem ti-
tulandus & denominandus eſt. Verùm non omnes Galliæ Epiſcopatus complecti, aut
enumerare mihi in animo eſt, ſed eos tantùm qui Chriſtianiſſimo Francorum Re-
gi Henrico IV. hodie parent, & Francici Regni nomine cenſentur. Galliæ enim
fines olim latè patebant à Rheno ad Pyreneos, à Maſſilia vltimiſque Prouinciæ
oppidis, ad extremos hominum Morinos, ipſúmque Oceanum.

DE METROPOLI, CIVITATE, VRBE, OPPIDO, ET ECCLESIA.

ID verò imprimis obſeruandum eſt, Μητρόπολιν ante Chriſtum à Strabone, qui
Auguſto & Tyberio Cęſare floruit, vſurpatam pro præcipua vrbe cuiuſque Re-
gionis. Sic enim appellat Viennam ad Rhodanum ſitam Metropolim Allobro-
gum, & Durocortorum Remorum, & Nemoſum Arecomicorum lib. IV. Geogra-
phiæ. Quam vocem Chriſtiani poſtea retinuerunt. Et quidem Ciuitatis nomine
non oppida cuiuſque Regionis olim ſignificata, ſed gens ipſa potiùs, vt apud Cæ- C
ſarem, cùm loquitur de Ciuitate Heluetiorum, Æduorum, vel ſimilibus. Prima
Synodus Arelatenſis in oppido Arelate habita dicitur. In Arelatenſi ſecunda, etſi
Ciuitatis nomine in ſubſcriptionibus Epiſcopi vtuntur, tamen Auguſtodunum Ci-
uitatem vocant, ipſámque Arelatem vrbem. Canone XVIII. in Arelatenſi tertio
hæc verba reperies: *Cùm ad dedicationem S. Mariæ in Arelatenſi Ciuitate Epiſcopi con-*
ueniſſent. Synodus prima Vaſionenſis ſub Theodoſio Iuniore habita dicitur in Ciui-
tate Vaſionenſi, ſecunda tamen in Vaſionenſi vico, Arelatenſis quarta in Arela-
tenſium vrbe, inque Baſilica ſancti Stephani Martyris primi. Arauſienſis prima in
Arauſica Ciuitate, Cabilonenſis ſecunda in Cabilonenſi vrbe. In Aurelianenſi
Concilio ſecundo ſub Childeberto Francorum Rege habito in vrbe Aurelianen-
ſi, Leo Epiſcopum Aurelianenſis Eccleſiæ ſe vocat, & quamplurimi alij Epiſcopi
nominibus ſuarum Eccleſiarum vtuntur. In Aruernenſi Synodo ſub Theodeber-
to Rege Honoratus in Chriſti nomine Bituricæ Epiſcopum ſe dicit. In Agaunen-
ſi, alij ſe Eccleſiarum ſuarum Epiſcopos vocant. In Aurelianenſi Concilio IV. Epi-
ſcopos Eccleſiarum ſuarum ſe ſubſcribunt, & in tertio eodem modo Eccleſię quiſ-
que ſuæ ſe Epiſcopum appellat. Denique in Sueſſionenſi: *Apud Sueſſionis ciuita-*
tem Synodum vel Concilium facere decreuimus. Vbi Ciuitatis nomine vrbem vel op-
pidum intellige.

A *DE METROPOLITANIS ET ARCHIEPISCOPIS.*

A METROPOLI Metropolitani dicti ſunt Epiſcopi qui Prouinciæ præerant, & aliquot ſub ſe Epiſcopatus habebant, qui poſtea Archiepiſcopi dicti ſunt. Anno Chriſti DXCIII. Etherius Arelatenſis & Flauius Remorum Archiepiſcopi nominantur, in priuilegio quod Gregorius primus Monaſterio Sancti Medardi Sueſſionum conceſſit. Caroli Magni ætate eodem nomine vocabantur, vt in Synodo Arelatenſi quarta anno XLVI. Imperij eiuſdem Caroli, Ioannes Arelatenſis & Nebridius Narbonenſis ſedis Archiepiſcopi appellantur: & in Rhemenſi eodem Cæſare habita DCCCXIII. Vulfarius eiuſdem ſedis. Metropolitani quoque vox poſtea in vſu fuit, vt in Synodo Pariſienſi Ludouico Magni filio Cæſare, DCCCXXIX. Legi enim in præfatione illius hæc verba: *Statuimus atque decreuimus cum conſultu Sacerdotum, cæterorúmque fidelium noſtrorum, huius rei gratiâ, ob placandum ſcilicet contra nos nobiſque ſubiectos Domini furorem, conuentus eorundem Epiſcoporum in quatuor Imperij noſtri locis congruentiſſimis fieri. Primo ſcilicet in Moguntinenſi vrbe, vbi conueniant Metropolitani, Antgarius, Adubaldus, Hetto, Bernuinus, cum Suffraganeis ſuis. Secundo quoque in Pariſiorum vrbe, vbi futurus Antiſtes Senonicus, & Ebbo, Ragnoardus, & Landrannus Metropolitani, cum Suffraganeis ſuis conueniant. Tertio verò apud Lugdunum, vbi Agobardus, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus cum Suffraganeis ſuis ſimiliter conueniant.* B *Quartò etiam apud Tholoſanam vrbem, quò ſimul conueniant Notho, Bartholomæus, Adalelmus, Aguiulfus, cum Suffraganeis ſuis.* Metropolitani tamen ſe Epiſcopos ſimpliciter, non Archiepiſcopos, nuncupabant. Agobardus Lugdunenſis Metropolitanus in publica Ludouici Pij coram ampliſſimo conuentu Epiſcoporum & Procerum pœnitentia: *In nomine*, inquit, *Dei ac Domini noſtri Ieſu Chriſti, anno Incarnationis eius* DCCCXXXIII. *Ego Agobardus Lugdunenſis Eccleſiæ indignus Epiſcopus, interfui venerabili Conuentui.* Et in libello de Iudaicis Superſtitionibus, *Alcimus Auitus Viennenſis Epiſcopus quàm eximius Doctor ortodoxus exſtiterit, nouit penè tota nunc Eccleſia Chriſti. Sanctus Apollinaris Epiſcopus Eccleſiæ Valentinæ, quantus fuerit & ſit, non ſolùm geſta de eo ſcripta, ſed & crebra eius miracula vſque hodie ſublimiter teſtantur. Sanctus Gregorius Lingonicæ Eccleſiæ, quanta ſanctitate & virtute fuerit, vita eius ſcripta, & finis vitæ, atque honor ei ab Eccleſia delatus, vſque hodie teſtes ſunt. Viuentiolus Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus, cuius doctrinæ fuerit, non ſolùm ipſa, ſed & aliorum de eo ſcripta teſtantur.* Et paulò poſt, *Sanctus Cæſarius Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, cuius meriti & doctrinæ fuerit, multa & præclara monumenta deſignant. Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Bituricæ, & ſanctus Gregorius Heduorum Epiſcopus, cum ceteris pluribus, ſtatutis Eccleſiaſticis reuerentiam definiunt. Sanctus Lupus Lugdunenſis, cum aliis viginti quatuor Epiſcopis vel Vicariis Epiſcoporum ſimiliter in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti* C *congregati pro cauſa corporis eius quod eſt Eccleſia, inter multa hæc etiam ſtatuit.* Igitur non ſolùm Metropolitani Epiſcopi, ſed aliarum quoque ſedium Epiſcopalium Antiſtites ab Agobardo nominantur. Hunc quoque locum de Metropolitanis & Primatibus adiicere placet ex capite V. Hincmari poſt Ebbonem Remorum Metropolitani: *Metropolitani*, ait, *qui & Primates in ſacris Canonibus appellantur, quique in loco defunctorum Archiepiſcoporum & Metropolitanorum ab Epiſcopis cuiuſque Prouinciæ ſine interrogatione alterius Primatis præualeant ordinari, & ex antiqua conſuetudine & lege à Sede Apoſtolica ſolicitudo & prælatio omnium Eccleſiarum in Primatu eſt Sancti Petri collata. Pallij ſolent genio inſigniri, & in loco decedentium Epiſcoporum ſine conſultu vel licentia Primatis alterius in ſua Prouincia quique poſſunt Epiſcopos ordinare, & ſuo iure debent modis omnibus ſecundum eoſdem ſacros Nicænos Canones conſeruari, qui inuiolabiliter decreuerunt vt in ſancta Alexandrina Eccleſia, quia & vrbis Romæ parilis mos eſt, & apud Antiochiam ceteráſque Prouincias, ſine priuilegio ſeruentur.* hæc quidem Hincmarus de Metropolitanis & Primatibus ait Epiſtola ad Rhemenſis Diœceſis Epiſcopos. Aliud eſſe Eccleſiam, aliud Templum, & quàm differant, ex Iſidoro Peluſiota ad Theodoſium Epiſtola CCXLVII. lib. III. admodum facile eſt intelligere. *Diſcat Euſebius Peluſiotarum Antiſtes, quid ſit Eccleſia. Eſt enim abſurdiſſimum ac perquàm graue, ipſum ne hoc qui-*

dem cognitum habentem in hac opinione verſari, vt Epiſcopum ſe eſſe exiſtimet. Nam quòd ſanctorum cœtus, ex recta fide, atque optima viuendi ratione collectus, Eccleſia ſit, inter eos conſtat, qui ſapientiam deguſtarant. Quòd autem ille hoc ignorans veram Eccleſiam euertat, dum multis offendiculi cauſam prabet, Templum autem extruat: atque illam quidem ornatu ſpoliet, probos viros expellens, hoc autem magnificis marmoribus exornet, hoc quoque nemini obſcurum eſt. Quòd ſi ille certò cognoſcat, alind Eccleſiam, aliud Templum eſſe (nam ea ex immaculatis animis conſtat: hoc autem ex lapidibus & lignis exædificatur) ſic exiſtima, eum finem facturum eſſe illam euertendi, hoc impenſiùs, quàm neceſſe ſit, exornandi. Neque enim parietum, ſed animarum cauſâ cœleſtis Rex huc venit. Quòd ſi ſe ignorare fingat quod dico, etiamſi vel tardiſſimis quàm maximè clarum ac conſpicuum ſit, exemplis hoc declarare conabor. Vt enim aliud eſt ſacrificium, aliud altare, aliud thymiamatis locus, aliud thymiama, aliud forum, aliud ſenatus (illud enim locum in quem coeunt ſignificat: hic autem viros eos qui conſilium ineunt, ad quos & periculum & ſalus pertinet) eodem modo de Templo & Eccleſia ſtatuendum eſt. Quòd ſi ne ſic quidem ſe intellexiſſe dicat, illud ex me diſcat, quòd Apoſtolorum tempore cùm Eccleſia & ſpiritualibus gratiis abundaret, & vita ſplendore afflueret, nulla Templa erant: at noſtra tempeſtate Templa plus quàm par ſit exornata ſunt: Eccleſia autem, ne quid grauiùs dicam, comicis cauillis inceſſitur. Ego verò, ſi mihi optio daretur, temporibus illis fuiſſe mallem, in quibus Templa quidem non perinde ornata erant, Eccleſia autem diuinis ac cœleſtibus gratiis vndique cincta & redimita erat; quàm his noſtris, in quibus Templa quidem omnis generis marmoribus exhoneſtata ſunt, Eccleſia autem ſpiritualibus illis gratiis nuda & vacua eſt.

ENVMERATIO SIVE ADNOTATIO METROPOLEON ET Prouinciarum totius Regni Franciæ, in qua ordinem ſequemur ab Iſidoro Hiſpalenſi traditum, quòd vetuſtiorem Gallici generis Auctorem non habeamus.

PRIMA Lugdunenſis à Lugduno Colonia Romana dicta eſt, quæ vrbs vna cum Vienna, ceteris Galliæ præſtare dicitur ab Euſebio Cæſarienſi libro IV. eique ſubſunt Epiſcopatus Burgundiæ Æduorum, quos ordine proſequemur, vbi primùm de Archiepiſcopo Lugdunenſi pauca demonſtrauerimus. Diuus Cyprianus Carthaginienſis Epiſtola XIII. lib. III. ad Stephanum Papam Romanum, *Fauſtinus*, inquit, *collega noſter Lugduni conſiſtens, ſemel atque iterum mihi ſcripſit, ſignificans ea quæ vtique ſcio, tam ab eo quàm ceteris Coepiſcopis noſtris in Prouincia conſtitutis, quòd Marcianus Arelate conſiſtens Nouatiano ſe coniunxerit.* Et paulò poſt, *Quapropter facere te oportet pleniſſimas litteras ad Coepiſcopos noſtros in Galliis conſtitutos.* Ex quibus Cypriani verbis primùm videmus, Fauſtinum eius collegam, id eſt Coepiſcopum fuiſſe, deinde Lugduni in Galliis conſediſſe, tertio Martiani Arelatenſis cum Nouatiano coniunctionem in Prouincia factam. quod nomen hic propriè accipitur pro regione iuxta mare Gallicum Rhodanúmque ſita à Romanis olim impoſitum, quódque adhuc retinet. Prouincia enim appellatur. Cùm autem Stephanum Romanum Pontificem monet, vt pleniſſimas literas faciat ad Epiſcopos in Galliis conſtitutos, plurali numero Gallias ab eo dici, nos Galliam, quòd partes Galliæ iuxta Auguſti Cæſaris diuiſionem Gallias appellet, ſiue Galliæ Prouincias. Notandum quoque eſt Epiſtolam à Cypriano ſcriptam, qui Valeriano & Galieno Cæſaribus viuebat, à quibus gladio percuti iuſſus eſt. Sed ante hos Septimio Cæſare imperante ſcribit Florens Tertullianus, in Gallia fuiſſe maximam multitudinem Chriſtianorum, & Irenæum Aurelij Veri temporibus Lugduni Epiſcopum fuiſſe narrat Euſebius libro V. Igitur Epiſcopi in Gallia conſtituti fuêre, quàmprimum poſt mortem Domini, Chriſtianæ pietatis & Religionis nomen auditum eſt, præconéſque Euangelij ſemina ſalutifera ſpargere potuerunt.

PROVINCIA LVGDVNENSIS PRIMA.

LVGDVNVM igitur, quam vrbem Arar fluuius interluit, Rhodanus alluit, Archiepiſcopalem habet, ſub qua ſunt Epiſcopatus cis Ararim in Burgundia ſiti.

Nomina Epiſcopatuum in Burgundia cis Ararim.

BOVRGONGNE.

Autun. Ædui, & Auguſtodunum Hieronymo.
Langres. Lingonenſis. In Vogeſo monte poſitus eſt, vulgo *Vauge.*
Maſcon. Matiſconenſis. Matiſco ad Ararim Cæſari.
Chalon. Cabilonenſis. Cabilinum Iulio Cæſari ad Ararim, & Sidonio oppidum & municipium Epiſtola xxv. lib. IV. ex Cabilonenſi Concilio ſecundo. *Auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, & imperante ſereniſſimo atque inclito Auguſto Carolo, conuenerunt Epiſcopi & Abbates totius Galliæ Lugdunenſis in vrbem Cabilonum.* Abaelardus ſcientiſſimus Auctor Lugdunenſis primæ Sedis Galliarum meminit in Libello Calamitatum ſuarum.

Horum primus à Lugdunenſi eſt Æduenſis, qui vacantem regit, fructúſque ſuos facit, & viciſſim Lugdunenſis in demortui Æduenſis iura ſuccedit.

SECVNDA LVGDVNENSIS,
vulgo Normandie.

B IN ſecunda Lugdunenſi, quæ Normania hodie dicitur, & ſeptem Epiſcopatus habet ſuis finibus incluſos, Rothomagenſi Archiepiſcopo obſequuntur ſedenti in ea vrbe ad Sequanam poſita.

Bayeux. Baiocenſis. Baiocaſſes Cæſari & Auſonio, nunc Baiocæ.
Auranches. Abrincenſis. Abrincantui Cæſari, nunc Abrincæ.
Eureux. Ebroicenſis. Eburouices Cæſari, nunc Ebroicæ ad Itonem fluuium, qui Ebroicas alluit.
Sees. Saienſis. Seſuuij Cæſari, nunc Saium. quod oppidum ab Olenæ noti amnis fonte parum abeſt, per idque fluit inter diui Martini Monaſterium & Epiſcopalem Eccleſiam.
Lizieux. Lexouienſis. Lexouij Cæſari, nunc Lexouium.
Coutances. Conſtantienſis. Conſtantia caſtra, ab Cæſare Conſtantino dicta.

Horum primus à Rothomagenſi eſt Baiocaſſinus, ſecundus Abrincantuus. Rothomagus autem vrbs præclara ad Sequanam, Paulini Epiſtola ad Victricium nota erat Theodoſij Magni temporibus.

TERTIA LVGDVNENSIS.

C IN Lugdunenſi tertia, Turonenſi Archiepiſcopo ſedenti ad Ligerim, vbi Turonus vrbs Turonorum ſita eſt, Cæſarodunum à Ptolomeo dicta, ſunt tredecim Epiſcopatus. Quorum nouem Britanniâ minori ſeu Armorica continentur, Oceano ſemicincta. Primus enim & tertius extra eam ſunt. Proſper in Chronico: *Martinus*, ait, *Epiſcopus Turonorum Galliæ Ciuitatis multis clarus habetur.* Cathedralis tamen Eccleſia S. Mauritij nomen habet, vnde legimus: *Alexander Papa tertius Concilium congregauit Turoni in Eccleſia S. Mauritij* XII. *Kal. Iunij*. etſi illa paſſim S. Gatiani Templum dicitur.

Le Mans. Cenomanenſis. Ad Sartam modicum amnem.
Angers. Andegauenſis. Andes Cæſari, Tacito Andegaui, quos Meduana fluuius interluit.
Rennes. Redonenſis. Redones Cæſari Vigelania interluuntur, nunc Vicenonia amne.
Nantes. Nannetenſis. Nannetes Cæſari ad Ligerim.
Vannes. Venetenſis. Veneti Cæſari, magnæ auctoritatis Ciuitas.
Cornoaille. Coriſopitenſis. Coriſopitum oppidi nomen Curioſolitarum.
Leon. Leonenſis. Leonium oppidum Cæſari Oſiſſimiorum.
Triguer. Trecorenſis. Trecora oppidum in minori Britannia circa annum Domini DC. tempore Sigeberti Regis, filij Clodouei, & Albini Andegauenſis Epi-

ſcopi, Sedes Epiſcopalis erat in Ciuitate Leſobienſi ad mare, quæ poſtea circa annum Domini DCC. deleta eſt à Danis & Saxonibus, & Ciuitas æquata ſolo: vbi hodie in loco maioris Eccleſiæ ædificata eſt Capella miræ deuotionis ſub honore beatæ Virginis & Sancti Thuduani. Tranſlata autem eſt ad peninſulam Trecor dictam, à qua Trecora vrbs nominata eſt, diſtátque quinque leucis. In quinqua peninſula tunc deſerta præfatus S. Thuduanus Monaſterium ædificauerat quaginta Monachorum ſub honore S. Andreæ. quo in loco Sedes Epiſcopatus poſtea poſita fuit. A

S. Brien. Briocenſis. S. Brioci oppidum appellatur à nomine Apoſtoli ſui, verùm Templum dicatum eſt beato Stephano Martyri. Oppidum ipſum inter duos amnes, Ptolomeo celebres, quorum vnus Tritius dicitur, alter Argennus, vulgo *le Trieu & Arguennon.*

S. Malo. Maclouienſis. Mari penè vndique cinctum.

Dol. Dolenſis. A Dolo oppido & Monaſterio in minori Britannia, de quo Vſuardus ad v. Kal. Auguſti. *In Britannia minori Dolo Monaſterio S. Sampſonis Epiſcopi & Confeſſoris.*

QVARTA LVGDVNENSIS,

Sens.

LVGDVNENSIS quarta, quæ à Sidonio Senonia dicitur, ſita eſt ad Icaunam flumen in Sequanam influens. *Hugoni Reuerendo Lugdunenſium Archiepiſcopo humilis Iuo Carnotenſium Epiſcopus in Chriſti eſſe viſceribus*, Epiſtola XVIII. *Audiui domnum Vrbanum Apoſtolum Legationem Apoſtolicam tua credidiſſe charitati, qua laudabiliter functus es tempore prædeceſſoris ſui bonæ memoriæ Papæ Gregorij.* Et Epiſtola CXXVI. *Hugoni primæ ſedis Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopo, Sedis Apoſtolicæ Vicario.* Et Epiſtola CCXXXVIII. *Ioanni primæ Lugdunenſis ſedis Achiepiſcopo.* Epiſtola CCXXXIX. cuius titulus eſt, *Ioannes prima Lugdunenſis ſedis Archiepiſcopus, Iuoni Carnotenſi Epiſcopo.* Epiſtola XVIII. Iuonis ad Richerium Archiepiſcopum Senonenſem ſic habet. *De veteri querela, quam habet aduerſus Senonenſem Eccleſia Lugdunenſis, Apoſtolica manu roborata, vel ſcripta autentica, quæ Primatum Lugdunenſis Eccleſiæ, quem aliquando ex catalogis Ciuitatum conticimus extitiſſe, ab Eccleſia veſtra remoueant, & libertatem quam deſideramus eidem Eccleſiæ defendant, ea confratribus noſtris oſtendatis, & eadem paruitati meæ tranſmittatis, quibus tanquam firmis ſuſtentaculis innitamur, & libertatem matris noſtræ pro poſſe noſtro tueamur. Quæ ſi modò ad manum non habetis, non eſt conſilium meum vt contra torrentem brachia dirigatis: immò Apoſtolicis ſanctionibus interim adquieſcatis abſque præiudicio priuilegiorum vel autenticarum ſcripturarum, ſi quando reperiri poterunt, quæ hanc ſubiectionem ab Eccleſia veſtra remoueant, & eiuſdem Eccleſiæ libertatem defendant. Qui meliùs ſentiunt, meliùs conſulant.* Cùm prima Lugdunenſis Prouincia, Lugdunenſis Prouincia ſit nihilominus ſecunda; tertia, quarta Lugdunenſis Prouincia eſt. Cùm ergo primæ ſedis Lugdunenſis Præſul pro ſuis aut illorum neceſſitatibus ſecundæ vel tertiæ Prouinciæ Præſules vocat, non ad alienam Prouinciam trahit, ſed rationabili & iuſto ordine ſeruato inferiora membra ad caput reuocat, vt vel ei aduerſitate condoleant, vel proſperitate congaudeant. Sub Senonenſi autem Archiepiſcopo ſunt ſeptem Epiſcopatus. B C

Chartres. Carnotenſis. Carnutes Cæſari ad Auduram.

Auxerre. Altiſſiodorenſis. Autricus ad Icaunam. Proſper Aquitanus Germani Epiſcopi Autiſſiodorenſis meminit, & Conſtantius Ciuis Lugdunenſis Autrici, atque Vſuardus Altiſſiodori mentionem facit.

Troye. Tricaſſinorum. Tricaſſes & Tricaſſini, nunc Trecæ, & Auguſtobona Ptolomæo, quæ interluitur Sequana. Trecas Campaniæ vrbem nunc dicimus. Sidonius, *Lugdunum nuper*, inquit, *à Tricaſſibus venit.* Epiſtola XII. lib. VII. Lupum Tricaſſinorum & Tricaſſinæ Ciuitatis Epiſcopum appellat.

Orleans. Aurelianenſis. Aurelia Vrbs Carnutum ad Ligerim, vbi Genabus fuit, & Sidonius in Epiſtolis Aurelianenſem vrbem primus dixit.

Paris. Pariſiorum. Lutetia Pariſiorum Cæſari, Sequana nunc interluitur.

Meaux. Meldorum. Meldi Matronâ interluuntur.

A *Neuers*. Niuernenſis. Niuerniæ à Niueris in Ligerim oſtio, vbi Nouiodunum Æduorum fuit.

Propter celebritatem nominis & Lutetiæ famam ſeparatim aliquid de Dionyſio dicere operæprecium eſt. Primus Epiſcopus Pariſiorum fuit beatiſſimus Dionyſius, de quo & ſociis Vſuardus ait: *Apud Pariſium natalis ſanctorum Dionyſij Epiſcopi, Ruſtici Presbyteri, & Eleuthery Diaconi. Qui beatus Epiſcopus à Pontifice Romano in Gallias prædicandi gratia directus, ad præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commiſſum ſibi ſolerter & ardenter opus proſequens, tandem à Præfecto Feſcennino vna cum ſociis gladio animaduerſus, martyrium compleuit.* Sed & in Epiſtola Alexandri II. Pontificis Romani Dionyſium eundem quoque martyrem dici, & de Monaſterio eius (quod ad ripas Sequanæ eſt) multa præclara narrari video. *Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, chariſſimo fratri Geruaſio Rhemenſi Archiepiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Deuotioni tuæ notum fieri volumus, quòd Abbas Monaſtery S. Dionyſij martyris apud noſtram audientiam ſuper Epiſcopo Pariſiatenſi ſemel & ſecundo fuerit queſtus, videlicet quòd ipſe contra ius priuilegiorum à ſanctis & Apoſtolicis viris ſalubriter eidem Monaſterio multotiens conceſſum, contráque Francorum Regum & Epiſcoporum ipſius patriæ conſtitutiones, ſubripere, ſibique vendicare iamdicti Monaſterij poteſtatem attentauerit. Ad quæ nimirum dirimenda ad Sedem Apoſtolicam vtrumque venire inuitauimus, vt ibi congregatis Eccleſiarum Iudicibus huius cauſam litigij canonicè determinaremus. His igitur in ſancto Concilio repræſentatis, poſt longam*
B *diſcuſſionem, poſt varias vtriuſque partis oppoſitiones, claruit iuſtitiam præfato Monaſterio fauere, nec tot aut tantorum Pontificum auctoritati horrendo anathemate aliquem poſſe obuiare. Vnde conſilio totius ſancti Conuentus, quæ à ſanctis prædeceſſoribus noſtris ſanctè ſunt inſtituta firmauimus, atque corroborauimus. Rogando itaque fraternitatem tuam admonemus, ſi inuitatus fueris ab Abbate vel à fratribus eiuſdem Monaſterij, chriſma, & oleum, & cætera quæ eis Epiſcopali officio videntur neceſſaria, tribuas, ac tuos Suffraganeos tribuere præcipias.* Aimoinus Petragoricus in vita Abbonis Floriacenſium Abbatis cap. IX. *Roberto*, ait, *& Hugone Regibus, Concilium aggregatum eſt in Monaſterio S. Dionyſij, vbi Seguinus Senonum Archiepiſcopus Primatum Galliæ in ea Synodo ſibi vſurpauit.*

QVINTA LVGDVNENSIS,

Beſançon.

IN Prouincia Maxima Sequanorum, vt Iſidoro videtur, eſt Veſontio, vrbs vetuſtioribus, & Auſonio nota, ſubque eius Archiepiſcopatu inter ceteros cenſetur.

Bellay. Bellicenſis, à Bellicio vrbe. Qui nunc paret Chriſtianiſſimo Regi, habétque Templum Epiſcopale diuo Ioanni Baptiſtæ dicatum, conditúmque à Ro-
C dulpho Ignauo Rege Iurenſi.

BELGICA PRIMA.

EA eſt Metropolis Treuirorum ad Moſellam flumen eleganter ab Auſonio deſcriptum. Vrbem Belgarum in Treuiris Auguſtam, Mela ait opulentiſſimam fuiſſe. Saluianus Treuiros Gallorum vrbem opulentiſſimam quoque fuiſſe prædicat, in Libris de Prouidentia & iudicio Dei. Beda quoque cap. XXI. lib. I. ait, Seuerum diſcipulum beatiſſimi Patris Lupi Tricaſſinorum Epiſcopi, ordinatum Epiſcopum Treuirorum gentis primæ Germaniæ, & Germanum Epiſcopum Altiſſiodorenſem in Britanniam nauigaſſe, id eſt in Angliam. Epiſtola eſt apud Iuonem CCXII. ſic inſcripta: *Brunoni Dei gratia primæ ſedis Belgicorum ſoli Archiepiſcopo.* Subeſt Electori Imperatoris Germanici. Sub qua Metropoli ſunt tres Epiſcopatus Imperio Regis Chriſtianiſſimi obſequentes.

Mets. Metenſis. Mediomatrices per quos Moſella fluit.

Toul. Tullenſis. Tullus Leucorum.

Verdun. Virdunenſis. Vereduna vrbs Fortunato, quam Moſa interſecat, quò Virdunum dicitur.

BELGICA SECVNDA. A

Champagne & Picardie.

IN Belgica ſecunda ſub Rhemenſi Archiepiſcopo, qui ſedet Durocortori ad Vidulam amnem, de quibus Gregorius Turonenſis: *Quidam apud Belgica ſecunda Prouincias, id eſt ſuburbio Remenſis vrbis.* cap. XXIII. in vita Iuliani Martyris. Epiſtolâ ad Gerardum Abbatem Aureliacenſem Gerbertus, qui ſummus Pontifex poſtea fuit, beatum Remigium appellat Francorum Apoſtolum. Epiſcopatus hi ſunt.

Soiſſons. Sueſſionenſis. Sueſſiones Cæſari ad Axonam.

Chalons. Catalaunenſis. Catalaunum interluitur Matrona. Vſuardus Catalauni, aliique Auctores meminere. *Ne Ciuitati vel Eccleſiæ Catalaunorum ſuum deneget honorem, meminiſſe vos decet quòd in antiquis inſcriptionibus Belgica ſecundæ ipſa Ciuitas à Rhemenſi & tertium locum habuit.* Hæc quidem Fulbertus Iuone antiquior. Sequitur dedicatio Eccleſiæ Catalaunenſis. *Anno incarnati Verbi* MCXLVIII. *conſecrata eſt hæc Eccleſia in honore ſanctæ Trinitatis, & S. Mariæ, & S. Prothomartyris Stephani, & Ioannis Baptiſtæ, & Valerij & Vincentij Martyrum, & Chriſantij & Dariæ. Dedicatio autem facta eſt à Domino Papa Eugenio ſolemniter cum ſex aliis Epiſcopis, Alberico Oſtienſi, Vinaro Tuſculano, Theobaldo Pariſienſi, Bernardo Autiſſiodorenſi, Hugone Niuernenſi, & Bartholomeo huius ſedis venerabili Epiſcopo, qui eandem dedicationem honorificè fieri procurauit. Actum publicè* VII. *Kal. Nouembr.* B

Laon. Laudunenſis. Laudunum in Clauato edito monte ſitum.

Senlis. Siluanectenſis. Siluanectum à vicina ſilua dictum, ad tertium Kal. Aprilis Vſuardus ait, *Apud caſtrum Siluanectis depoſitio S. Reguli Epiſcopi & Confeſſoris.*

Beauuais. Bellouacenſis. Bellouaci Cæſari, nunc Beluacus, quam vrbem Thara amnis interluit deducto riuo intra vrbem.

Amiens. Ambianenſis. Ambianum Somona alluit, deducto in eam riuo, qui in decem alueolos diuiditur.

Noyon. Nouiodunum. Nouiodunum Belgarum Cæſari, nunc Nouiomus prope Eſiam amnem, non Iſaram qui in Rhodanum fluit. Vſuardus in Martyrologio, *Ciuitate Nouiomo S. Eligij Confeſſoris.* Hunc Eligium Homeliæ quas conſcripſit magnoperè commendant.

Boloigne. Bolonienſis. Vrbs ad Oceanum nota Ammiano Marcellino hiſtorico.

QVORVM Epiſcopatuum Remenſis, Sueſſionenſis, Catalaunenſis, Campaniâ continentur, regione à planicie camporum ſic dicta: Ambianenſis, Nouiomenſis, Bellouacenſis, Siluanectenſis, Picardiâ, cui à longis armis nomen eſſe puto, iuxta illud Lucani, C

Longiſque leues Axones in armis.

Nam Poëta Sueſſiones intelligit, quorum vrbem Axona alluit. Populos enim qui Axonam incolunt ſic appellat, puta Sueſſiones & alios. Superiorum autem Epiſcoporum primus à Remenſi eſt Sueſſionum Epiſcopus. vnde in templo Geruaſij & Protaſij in ea vrbe vncialibus litteris adhuc legitur.

Vrbs debet verè hæc poſt Remos prima ſedere.

Attrebatenſis autem Epiſcopatus, Cameracenſis, & Tornacenſis, beatæ Mariæ Templis ornati, nunc parent Hiſpano Regi. Ex Taruanenſi verò ſiue Morinenſi, diruta ſuperiore ætate Taruana vrbe celebri, tres Epiſcopatus inſtituti ſunt, S. Audomari, Yprenſis, & Bolonienſis, qui ſolus Chriſtianiſſimo Regi obſequitur.

AQVITANIA PRIMA.

IN Aquitania prima ſub Bituricenſi Archiepiſcopo, ſedenti apud Auaricum Biturigum, qui Cubi appellantur, vrbem ouali figura ad flumen Euram, vnde Auaricum dicitur, vulgò *Auron*, qui vrbem illam alluit ac ponte iungitur, quatuor aut quinque arcus è lapide continente ad portam Auroniam iuxta murum, & amnis ipſe plebeia voce *Vurette* appellatur: ac viſitur inſcriptio in fronte Ca-

A thedralis Eccleſiæ vncialibus literis inciſa in hunc modum, PATRIARCHALIS ECCLESIA S. STEPHANI: hi Epiſcopatus numerantur.

Clairmont. Aruernenſis ſiue Claromontenſis. Municipium Aruernum non procul à veteri Gergouia Epiſtola I. lib. II. Sidonij, & V. lib. VII. de Vrbibus Aquitanicæ primæ. *Solum*, inquit, *oppidum Aruernum Romanis reliquum partibus, bella fecit.* Oppidum quoque nominatur, & Ciuitas, Epiſtola II. lib. II. Quam vrbem Claromontem iam vocabant Lupi Ferrarienſis temporibus ſub Carolo Caluo, etſi Vſuardus ſub eodem Cæſare Aruernum etiam vocat. Robertus Montis Monachus libro de bello Hieroſolimitano: *Anno*, inquit, *Dominicæ Incarnationis* MXCV. *magnum inter fines Galliæ Concilium celebratum eſt, in Aruernia ſcilicet, & in Ciuitate quæ Clarusmons appellatur: cui Papa Vrbanus II. cum Epiſcopis & Cardinalibus præfuit.*

Rhodés. Ruthenenſis. Rutheni Cæſari, in conſpectu Auctionis fluuij.

Alby. Albienſis. Albia ad auriferum Tarnem. Quæ regio croco excellenti & glaſto abundat.

Cahors. Cadurcenſis. Cadurcum, quam Oltus penè circumfluens peninſulam efficit.

Limoges. Lemouicenſis. Lemouices Cæſari, ad Vigennam flumen (vulgo *la Vignana*) Sulpitio Seuero cognitâ. In Concilio Lemouicenſi habito anno MXXXI.
B reperio ſanctam Lemouic. Eccleſiam eſſe primam omnium Eccleſiarum Galliæ. Ei Concilio interfuere, Aymo Archiepiſcopus Bituricenſis, Iordanus Lemouicenſis, Stephanus Auicienſis, Ranco Aruernenſis, Ragamundus Mimatenſis, Æmilius Albienſis, Deuſdedit Cadurcenſis, Iſembertus Pictauienſis, Arnaldus Petragoricenſis, Roo Engoliſmenſis.

Mende. Mimatenſis. Gabalorum, quam vrbem Oltus, qui & Olda dicitur, præterfluit.

Le Peu, vulgo *le Puy.* Auicienſis. Vellaunorum, ab Auicio colle dictus, non Anicio. Rigordus enim in vita Philippi Auguſti: *Ciuitas Auicium*, ait, *vulgo nunc Podium dicitur*, eſtque in valle collium ſita, velut in fundo pari, quo Munate, in radicibus montis poſita.

EPISCOPATVS A IOANNE VICESIMO SECVNDO inſtituti in Aquitania prima.

Caſtres. Caſtrenſis. Caſtrum Albienſium, interluitur Acuto amne, qui fluit inter oppidum & Godonis villam.

Vabres. Vabrincenſis. Vabrincum Ruthenorum oppidum.

Tulles. Tutelenſis. Tutelæ modico amne Correzia alluuntur, immo verò interluuntur, ſi ſuburbana ædificia & ternarium numerum pontium attendas, & Correzia in Vezeram labitur. Tutelas autem alio nomine dictas ſcio. appellari enim
C Tullum in vita Martialis admodum vetuſta.

S. Flour. S. Flori. Indiciacus, oppidum in edito monte ſitum, quem Planum vocant, vt in vita Flori continetur, cuius radices ſubluit Adia flumen.

QVORVM Epiſcopatuum Aruernenſis primus eſt. Vnde illud Sidonij Epiſtola IX. lib. VII. *In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti. Simplicius eſt, quem Prouinciæ noſtræ Metropolitanum, Ciuitati veſtræ ſummum Sacerdotem fieri debere pronuntio.* Vbi Ciuitatis nomine vrbs Biturigum accipienda eſt, quas nunc Bituriges vocant. Itaque Sidonius Apollinaris eadem Epiſtola, *Prius noueram Bituriges quàm Biturigas.* Caſtrenſis verò, Vabrincenſis, Tutelenſis, S. Flori, ab eodem Ioanne inſtituti ſunt, & diſtracti à vicinis Epiſcopatibus. Caſtrum enim Albienſis Dioceſeos erat, & in eo Monaſterium Ordinis S. Benedicti, dependens à Cœnobio S. Victoris Maſſilienſis, cuius Templum eidem Benedicto dicatum erat, ſed à Segregibus dirutum fuit. In Epiſcopatum verò mutata eſt ab Ioanne XXII. anno MCCCXVIII. & ſecularis facta à Paulo III. anno MDXXXV. Franciſci I. temporibus, & Iacobi Turnonij Epiſcopi. Vabrincum quoque Ruthenæ Dioceſeos, ex Monaſterio Benedicti, condito à Comitibus Tholoſanis, ac dependente ab eodem S. Victore, idem Ioannes Epiſcopatum fecit, & Gregorius XIII. Mo-

nachos ſolitam veſtem exuere permiſit. S. Flori, à Claromontenſi Epiſcopatu diſtractus eſt. Tutelenſis à Lemouicenſi. A

AQVITANIA SECVNDA, VVLGO GVYENNE, QVASI AQVIENNA ab aquis dicta, quod fluminibus abundet.

SVB Burdigalenſi Archiepiſcopo, qui ſedet Burdigalæ Biturigum Viuiſcorum, ad Oceanum & Garumnam flumen; éſtque Burdigala ab Auſonio, qui magis ſcire potuit, veriſſimè deſcripta.

Agen. Aginnenſis. Nitiobrigum Cæſari ad Garumnam flumen.

Angoleſme. Eccoliſmenſis. Eccoliſma in monte ſita, cuius radices ſubluit Carantonus flumen Auſonio cognitum, à Lupo Ferrarienſi in Senonibus Abbati, & Vſuardo, Engoliſma dicitur. In ea euerſæ ſunt à Segregibus fornices chori, & magnum campanile è lapide quadrato contextum, cuius acumen prætaltum erat.

Saintes. Santonenſis. Santones Cæſari, ad Carantonum ſiti. In Eccleſia Santonenſi ab iiſdem Segregibus quid non euerſum eſt? ſolum campanile admirandæ ſtructuræ iudicio omnium artificum integrum permanſit.

Poictiers. Pictauienſis. Pictones Cæſari, Pictauium Hieronymo, Auguſtoritum Ptolomeo, ad Clanum amnem.

Perigueux. Petracoricenſis. Petracorij Veſuna vrbe clari, vt adhuc Romana inſcriptio oſtendit, flumine Ella ſiue Iſla. Ex lib. VII. Ioſephi Scaligeri de emendatione temporum hunc inſignem locum annotare placet. *Neque cauſſas ſcimus periodi cuiuſdam Paſchalis, quam in Petracoriis vidimus vna cum cl. v. P. Pithæo noſtro* 1583. *Auguſta Veſunna Petrocoriorum vetuſtiſſimum ſplendorem teſtantur adhuc eximia priſcorum monimentorum reliquiæ, inſcriptiones, amphitheatrum, Turris admirandi operis, quæ ſola retinet nomen Veſunnæ. Tam claræ vrbi multum quidem nocuit tempus, ſed longè magis ſuperiorum bellorum ciuilium licentiâ deformata fuit. Nam & Epiſcopium, quod perampliſſimum erat, & Baſilica Stephani, euerſa ſunt. In ea Baſilica, in dextro latere altaris maioris inſculptæ erant Dominicæ Paſchales litera meliore, quàm vt longè infra tempora Iuſtiniani deſcriptæ videantur. Titulus ita conceptus eſt.* Hoc eſt Paſcha ſine termino, & nume. . . *cùm finierit à capite reincipe, Marcius* XXIV. AP. XII. AP. IV. AP. XXIV. . . IV. MP. XXXI. AP. XX. *& ita deinceps. In fine autem,* MR. XXVII. AP. XVI. MP. XXXI. AP. XX. *& mediocriter docto paret initium eſſe à cyclo Paſchali Dionyſiano* XVI. *ſolari* XXIV. Stephani Martyris Baſilicam apud Petracorios dirutam atque euerſam extra muros vrbis, loco, cui ciuitatis nomen impoſitum erat, narratum eſt. B

EPISCOPATVS NOVI AB IOANNE ROMANO PONTIFICE creati in Aquitania ſecunda. C

Condom. Condomienſis dictus à Condomo oppido & Monaſterio S. Petri Ordinis Benedictini, diuiſo Epiſcopatu Aginnenſi in duos. & Condomium Baliſa amne alluitur. Diſtat à Burdigala viginti leucarum ſpatio, & ab Auſciis ſex. Iulius autem ſecundus Canonicos ſeculariſauit.

Maillezais. Malleacenſis. Malleacum Monaſterium S. Benedicti Pictauienſis dioceſis, in Epiſcopatum erexit, Monachis in religioſo veſtitu relictis. Eccleſia cathedralis omnino diſiecta eſt à Segregibus, ac diuina officia in Refectorio hodie fiunt.

Luçon. Lucionenſis. Lucionum Monaſterium erat Virgini dicatum, Ordinis S. Benedicti. nunc pro Monachis ſunt Canonici, Epiſcopatu à Pictauienſi diſtracto.

Sarlat. Sarlatenſis. Sarlatum Petragoricæ dioeceſeos olim oppidum ab Ioanne XXII. Epiſcopatus dignitatem conſequitur erectam in Monaſterio S. Sacerdotis natione Burdegalenſis & Lemouicenſium Epiſcopi numero triceſimi, qui apud Sarlatum in Monaſterio quieſcit.

A

AQVITANIA TERTIA, VT ISIDORVS VOCAT, SIVE Nouempopulana Prouincia à nouem Populis ſiue Ciuitatibus hic numeratis, ea nunc Vaſconia dicitur, vulgo Guaſcogne.

SVB Auſcenſi Archiepiſcopo ſunt ſequentes Epiſcopatus. Aquitanorum clariſſimos eſſe Auſcos, Celtarum Æduos, Belgarum Treueris Auguſtam, in Æduis Auguſtodunum, in Auſcis Eluſaberrim Mela eſſe ait. hæc Eluſa à Claudiano dicitur, illo ſemiuerſu,

Muróſque inuadit Eluſæ.

vulgo *Eaulſe*, quæ nunc Auſcenſi Archiepiſcopo tanquam ad oppidulum redacta, cum parochiis quas olim habebat ſubiicitur. qua de re infra loquemur. Abeſt id oppidum ab Auſcis ſeptem tantùm leucis, ſed Vaſconicis, id eſt grandioribus. Prioratus verò eiuſdem loci eſt Ordinis S. Benedicti. totidem etiam leucis diſtat à Lomberienſi Epiſcopatu. Calendis autem Maij, apud Auſcium Ciuitatem Sancti Orientij, qui virtutibus ornatus ſancto fine quieuiſſe ſcribitur, vt ait Vſuardus in Martyrologio. Ille autem Prioratus S. Orientij locupletiſſimus eſt, hodie Ordinis Cluniacenſis.

NOMINA EPISCOPATVVM.

B

Aqs. Aquenſis. Aquæ Auguſtæ ad Atturum flumen, calentes quidem, & ornatæ marmoribus, ſed morbis penè inutiles.

Letoure. Lectorenſis. Lectorates & Lactoratenſes in publica & Romana Inſcriptione in eadem vrbe appellantur. ad Ægircium quoque poſiti ſunt.

Cominges. Conuenarum. Conuenæ S. Bertrandi oppidũ ad Garumnam flumen & radices Pyreneorum. Ex ruinis enim Conuenarum id oppidum conſtitutum eſt in valle Capraria. Salatus flumen modicum lapſum è Pyreneo, videri poteſt, cum ponte lapideo, in quo hæc inſcriptio eſt. SACRVM MINERVÆ FATIDICÆ. In Pyreneis montibus prædones à Pompeio coacti ſunt in vnum locum, cui Conuenarum nomen, Petrarcha de remedio vtriuſque fortunæ. Et Conuenarum Hieronymus aduerſus Vigilantium: & Geographi veteres Hiſtoricique meminere Lugduni Conuenarum.

Conſerans. Conſuaranenſis. Vrbs S. Licerij, ab Auſtro perflante Auſtria etiam dicta, & ſuburbanis ædificiis carens, ſub qua in planicie Salatus viſitur. Licerium autem corruptè vocant *S. Licar*, alij *S. Lezé*.

Aire. Adurenſis. Aduræ ad Aturrum flumen.

Baſas. Vaſatenſes. Coſſio Vaſatum municipium, de quo Auſonius:

Coſsio Vaſatum municipale genus.

C

Sidonius, *Ciuitas Vaſatum non caeſpiti impoſita, ſed pulueri.* Et Paulinus de Auſonio,

Conſul arenoſas non dedignare Vaſatas.

Tarbe. Tarbienſis. Bigerrionum regionis (quos Auſonius pellitos Bigerras appellat) quæ Tarbella etiam Vibio Sequeſtro dicitur. Eam vrbem Aturrus præterfluit, deducto riuo; à quo Tarbia ipſa interluitur. At mihi videtur, vt opinor, apud Tibullum, cùm ait, *Tarbella Pyrene*, idcirco ita dici, quòd montes illi non longè abſint à Tarbellis. In Bigerrionibus autem ſiue Tarbellis ſunt Vicani Aquenſes, quorum aquæ ſalubres Tarbellicæ appellantur, & balnea illa Bagnerias Gallica voce hodie vocamus, tribúſque tantùm leucis ab vrbe Tarbienſi, (quæ Diœceſis caput eſt) diſtare compertum eſt. In ſuburbano D. Martini Sacello Bagneriarum oppidi, viſitur baſis è candido marmore, quæ Vicanorum Aquenſium nomen Bagneriis tribuit, vti habet inſcriptio Romanis literis olim inciſa. Fruſtráque & ineptè Aquas Auguſtas Tarbellicarum nomine cenſeri perſpicuum eſt.

Oleron. Eloronenſis. Ad Gauum, ſiue (vt Vaſcones vocant) Gaberum amnem Bearnenſium regionis.

Leſcari. Laſcurienſis. Bearnenſium regionis oppidum Laſcurra.

Bayonne. Baionenſis. Baiona ad Aturrũ, ſiue Atyrum, de quo amne Lucanus ait.

——Et ripis Atyri, quæ limite curuo
Molliter admiſſum claudit Tarbellicus æquor.

Verùm propinquos Oceano Tarbellicos, cùm ſint ſatis remoti diſiunctíque ab eo, non video quàm verè dici à Lucano potuerint. Nam Eluſa, Aduræ, & Aquæ Auguſtæ propiùs accedunt: & hæ quidem vnius dici itinere ab Oceano & Baiona diſtant. Itaque Auſonij Vaſatenſis verſum probo, qui regionem noſſe melius ſuam potuit, quàm Lucanus alienam, & procul à ſe diſiunctam. Verſus Auſonij ſic habet: A

——per ſaxa rotantia latè,
In mare purpureum Tarbellicus ibit Aturrus.

qui per Tarbellos è Pyrenæo delapſus fluit, pérque Adurenſium & Aquenſium agros, antequam in Oceanum labatur.

Inter Aquenſem, Adurenſem, & Lectorenſem, de primo loco inter collegas inanis contentio eſt, quia ad Aquenſem pertinet, ſi Iſidorum ſequi volumus.

NARBONENSIS PRIMA, SIVE VIENNENSIS SECVNDA Iſidoro, quem hactenus quidem ſequuti ſumus, nunc mutato ordine Prouinciarum non ſequemur.

NARBONNE.

SVNT Archiepiſcopi duo in Volcis Arecomicis & Tectoſagibus, videlicet Narbonenſis, & Tholoſanus. Quæ regio à Viſigothis, id eſt, Occidentalibus Gothis, Gothia dicta eſt, vulgo Landgothia, ſiue terra Gothorum. Hæc enim dictio *Land* ceu tellus indicat, Gallica voce admodum corrupta, *Languedoc* pro *Landgoth.* Thoriſmodum Regem Gothiæ ferociſſimum Sidonius appellat Epiſtola XII. ad Ferreolum lib. VII. Cui quidem Narbonenſi ſubſunt Epiſcopatus. B

Beziers. Byterenſis. Biterræ diſtant à Narbone leucis quatuor, ad Obrim ſitæ, & à Septimanis dicuntur Septimanorum. Vnde apud Sidonium, Epiſtola 1. lib. II. *Gothi Septimaniam ſuam faſtidiunt.* Vſuardus ad XI. Calend. Aprilis, *Apud Septimaniam,* inquit, *Ciuitate Biterris depoſitio S. Aphrodiſij Epiſcopi & Confeſſoris. Hic à beato Paulo Narbonenſi Epiſcopo eidem vrbi ordinatus Antiſtes fidei documenta prætulit, virtutúmque meritis ornatus quieuit in pace.*

Agde. Agathenſis. Agatha Araurari alluitur: & Concilio ibi habito Alarici Viſigothorum Regis temporibus gloriatur.

Carcaſſone. Carcaſſonenſis. Carcaſſonem Atax interluit, ſi ſuperiorem partem altiorémque conſideres: ſin minus alluit.

Niſmes. Nemauſenſis. Nemauſus Arecomicorum, Melæ & veteribus eſſe dicitur.

De Narbone Martio hîc dicendum. Colonia eſt populi Romani dicta Atacinorum. Ea deſcribitur ab Auſonio, & à Sidonio ad Conſentium Narbonenſem: Atáxque fluuius & alluit, & riuo in eam deducto interluit. Sed & Decimanorum Colonia vocatur, vt Mela & ceteri Geographi tradidere. In lapide ſculptum eſt, COLONIA IVLIA PATERNA, NARBO MARTIVS. C

EPISCOPATVS IN NARBONENSI PRIMA INSTITVTI, id eſt in Viennenſi ſecunda, vt Iſidorus ait.

Lodeue. Lodeuenſis. Luteua caſtrum Iſidoro dicitur.

S. Pons de Tomieres. S. Pontij Tomeriarum. Apud Tomerias fons ex antro oritur, ſcaturiens tanta aquarum copiâ, vt ſtatim molas frumentarias agitet. Is riuus in Obrim fluit, ac ſalares gignit, nutritque & purpureos.

Alect. Alectenſis. Allecta alluitur Atace.

Maguelone. Magalonenſis. Magalona inſula maris Mediterranei, in qua erat Monaſterium Ordinis Canonicorum S. Auguſtini, celebriſque eſt apud Sugerium hiſtoricum, & Hildebertum in Epiſtolis. Idem Sugerius, *Paſchalis,* inquit, *cùm applicuiſſet Magaloniam arctam in pelago inſulam.* Huius Templum adhuc integrum eſt, quia ab iniuria inimicorum Religionis ſe egregiè defendit, neque ei

nocere,

A nocere, aut eam expugnare potuerunt. A Monte-Peſſulo præclara Volcarum vrbe diſtat vna leuca, & Magalonenſes patronum Templi ſui agnoſcunt diuum Petrum. Verùm omnes ferè Canonici Montem-Peſſulum incolunt, relicto vno è ſuis qui Magalonę habitat. Montis-Peſſuli autem plurima Templa ab Hugonotis ſunt euerſa. Franciſcus primus aſſenſus eſt tranſlationi Magalonenſis Epiſcopatus in Montem-Peſſulanum anno MDXXXVI. Antea enim Monſpeſſulani Magalonenſi Epiſcopo ſubiacebant, vt patet ex Capitulo *abolendæ*, *de ſepulturis*, vt Chopinus Iureconſultus lib. II. de ſacra Politia 4. n. 25. teſtatur. Et Rebuffus, qui Volca fuit, *Hæc mutatio*, inquit, *de Eccleſia Magalonenſi ad Montem-Peſſulanum, & fortè ea cauſa & frequenti, ſcilicet quando locus periculoſus eſt: quia ibi ſunt prædones.* Hæc Rebuffus in praxi beneficiorum, titulo *de tranſlat. Epiſco. lib.* II.

Vzés. Vceticenſis. Vcetica Gregorio Turonenſi.

Horum autem Epiſcopatuum, Lodeuenſis in Monaſterio Ordinis Canonicorum beati Auguſtini, ſub patrocinio S. Fulcranni Epiſcopi & Confeſſoris Luteuani, inſtitutus eſt à Ioanne Pontifice Romano. Alectenſis ab eodem, in Monaſterio Ordinis S. Benedicti, etſi primùm Limoſij deſignatus erat, diuiſo Epiſcopatu Narbonenſi. Magalonenſis tranſlatus eſt Montem-Peſſulum præclaram Volcarum vrbem, ex qua tamen Epiſcopi quàm primùm mortui ſunt Magalonam ſepeliendi deportantur. Elnenſis quoque ſuberat Narbonenſi, nunc iuris Hiſpa-
B nici in Comitatu Roſcilionis, tranſlata ſede Perpennianum.

IN EADEM NARBONENSI PRIMA, VBI VOLCAE TECTOSAGES.

SVB Archiepiſcopo Tholoſano, Tholoſæ ſedenti ad Garumnam flumen, quæ vrbs ab Auſonio eleganter deſcribitur, quæque Ciuitas olim Metropolis fuerat, vt ex inſcriptionibus Aurelianēſis primi Concilij apparet, ſunt hi Epiſcopatus.

Paſmiez. Apamienſis. Apamiæ ad Aurigeram octo leucis Vaſconicis à Tholoſa.

Mirepoix. Mirapicenſis. Mirapincum Lertius amnis alluit, decurrens in Garumnam.

Montauban. Montis-Albani. Oppidum Montis-Albani ad Tarnem, ſalubrem tabidis locum.

La Vaur. Vaurenſis. Vaurum Lauracenſis agri alluitur Acuto amne, ager verò glaſto ad inficiendum excellenti abundat, vulgo *Lauraguet.* diſtàtque à Tholoſa quinque leucis.

Rieux. Riuenſis. Riuenæ à riuo dictæ nomine Riza, qui oppidum penè circũfluit.

Lombés. Lomberienſis. Lomberia octo leucis Vaſconicis diſtat à Tholoſa trans Garumnam, éſtque Monaſterium.

S. Papoul. S. Papuli Martyris Monaſterium Lauracenſium diſtans nouem leucis
C à Tholoſa cis Garumnam, vna à Caſtronouo Arri oppido eiuſdem Dioceſis.

Quorum Epiſcopatuum primus Apamienſis à Bonifacio VIII. (cuius cadauer adhuc integrum detecto nuper ſepulchro, in Templo S. Petri Romæ repertum dicitur) inſtitutus eſt, in Monaſterio ſancti Antonini ad Aurigeram, vbi Canonici regulares collocati erant. Idque anno M. CC. XCVI. Nangius, & Bernardus Guido accidiſſe memorant. Mons-Albanus (vulgo *Montalban*) erat Cadurcenſis Dioceſeos, reliqui Tholoſanæ, & Tholoſa ipſa ſuffraganea Eccleſiæ Narbonenſis, ac propter nimias opes Clemens V. cogitabat eam minuere. quod à Ioanne XXII. tandem præſtitum eſt. Ipſe enim in Dioceſi Tholoſana Epiſcopatus ſex inſtituit, qua de re agitur libro IV. Extrauagantium communium eiuſdem Ioannis, titulo de præbendis & dignitatibus, capite quinto, cuius prima verba ſunt. *Saluator noſter*, necnon capitibus ſexto, ſeptimo, & nono eiuſdem tituli. Vaurenſis autem in regione Lauracenſium ex Monaſterio Canonicorum diui Auguſtini, dicato S. Alano Epiſcopo & Confeſſori, ab eodem Ioanne creatus eſt Epiſcopatus. Lomberienſis verò Epiſtola VIII. lib. IV. familiarium à Petrarcha deſcribitur, vbi agit de morte Iacobi Columnæ ciuis quidem Romani, ſed Lomberienſis Epiſcopi. *Qui procul à patria genitus, & ſub illo glorioſiſſimo (Stephani) patris exilio productus in lucem, primos vagitus edidit in terra longinqua, ſpectat æque indolis puer tenerioris vitæ annos, vel*

ſine te, vel ſi tecum egit, ea tamen erat amborum ætas quæ nec veri iudicij capax eſt, & ſolidi A
amoris fundamenta non recipit. Et paulò poſt, *Sola virtutis admiratione facillimè diſpenſante ad Epiſcopatum eſt prouectus, factus Epiſcopus commiſſi muneris exactiſſimam curam habens, te quam primum relicto, ad ſedem propriam maturauit, nec eum tanta rerum locorúmque mutatio exterruit. Inter Romanas opes ac delitias enutritus, ad Pyreneos ſaltus ſereniſſima fronte & æquiſſimo animo tranſiuit, ita vt aduentu eius non tam ſua, quàm locorum facies mutata, nec tam ipſe in Vaſconiam, quàm Vaſconia omnis in Italiam tranſiſſe videretur.* Deinde, *Anno*, inquit, *Romæ, vbi ſeptennium exegerat, vix peracto, in ſuo Epiſcopatu iuuenis admodum, ab huius vitæ tempeſtatibus, ad quietis portum & ad feliciora regna tranſlatus eſt.* Mox ſubiicit, *Illud dicam vtrumque conſulto diuinam ſtatuiſſe prouidentiam, primùm ſcilicet vt duabus longè licèt imparibus vrbibus, ab eo dum vixit ſingulariter exornatis, ambæ quidem defunctum viriliter partirentur, & Roma ſui ciuis perpetuam & immortalem famam, Lomberienſis Eccleſia veneranda Pontificis oſſa ſeruaret: nullum celebrem titulum omnibus ſeculis habitura, ſi tamen id illum proprium ac perpetuum permiſeris. Audio enim te de transferendis reliquiis cogitare, quod ſuadere nec diſſuadere propoſitum eſt, ne illum aut Vrbi in qua Ciuis, aut Eccleſiæ in qua Canonicus ſum, inuidiſſe videar.* Ille ipſe Petrarcha loquens de Epiſcopo Lomberienſi Iacobo, *Reliquiæ*, inquit, *eius, quod neſciebam, nec ſuſpicabar quidem, Romam anno demum tertio reportatæ ſunt*, Epiſtola ad Ioannem Andream Bononienſem lib. v. de rebus familiaribus. Nam quod ſuprà diximus ad Ioannem fratrem demortui perſcripſit. Vltimus Epiſcopatus eſt ſancti Papuli, quem in Lauracenſium finibus cis Garumnam ſitum eſſe demõſtrauimus. B

NARBONENSIS SECVNDA, ID EST, VT ISIDORVS narrat, Viennenſis.

AQVENSI ſiue Aquarum Sextiarum Archiepiſcopo ſubſunt.

Apt. Aptenſis. Ab Apta Iulia dictus, & vrbs quidem illa Romani operis, muris adhuc cincta eſt, abéſtque ab Aquenſi itinere vnius diei, id eſt, nouem leucis.

Riez. Reienſis. Sidonio celebris, & vetuſtioribus. Abeſt ab Aquis Sextiis duodecim leucis Prouincialibus. De qua Sidonius ad Fauſtum Epiſtola III. lib. IX. *In vrbe quoque, cuius ſacra ſuper inſpicis.*

Freius. Foro-Iulienſis. Forum-Iulium tangit Alpes Maritimas, inquit Mela, & Strabo. Et quamuis Cathedrale Templum Virgini ſit dicatum, tamen titulus Epiſcopi eſt diui Andreæ, omnéſque Bullæ Pontificum id illi tribuunt.

Gap. Vapincenſis. Vapincum oppidum Gregorio Turonenſi.

Siſteron. Siſtaricenſis. Siſtaricum vrbs ad Druentiam rapidiſſimum flumen.

IN VIENNENSI PRIMA.

VIENNENSIS prima, quæ decimo ſexto lapide à Lugduno, vt Seneca tradit in ludo Claudij Cæſaris, ſita eſt ad Rhodanum flumen, hodie quinque leucis, vt metimur itinerum longitudinem, & quam Auſonius deſcribit, Pomponiúſque poſt Liuium & Cæſarem Allobrogum eſſe dicit, Epiſcopatus ſequentes comprehendit. C

Valence. Valentinenſis. Valentia Segalaunorum, vt Iuſtino videtur, appoſita eſt Rhodano. nobiliſſima Ciuitas Galliarum dicitur à Proſpero Tyrone in Chronico, & à Bonifacio primo.

Die. Dienſis. Deæ Fortunæ oppidum, cuius Cathedrale Templum Virgini dicatum eſt.

Viuiers. Viuarienſis. Viuarium à Viuario vrbe ad Rhodanum ſita dicitur, vbi Albenſis Epiſcopatus Sidonio celebris Epiſtola ad Patientem. Heluij Cæſari & Straboni noti ſunt, qua de re infra dicemus. Vſuardus, *In Galliis, territorio Viuarienſi, beati Andeoli Subdiaconi* meminit, *quem miſit ab Oriente S. Polycarpus vnà cum aliis ad prædicandum verbum Dei.* Idque annotauit idem Vſuardus ad diē Kal. Maij.

Grenoble. Gratianopolitanus. Gratianopolis ad Iſaram in libris de Ciuitate Dei ab Auguſtino nominatur, quod nomen in Concilio Aquileienſi illuſtre eſt, & in Epiſtolis Sidonij.

S. Iean de Maurienne. Maurianenſis. Maurienna Sabaudiæ oppidum à Mauris dictum, vt Frodoardus ait.

A Geneuenſis quidem Allobrogum, à ciuibus occupata Geneua, in præiudicium Epiſcopi, tranſlatus eſt diſceſſione Catholicorum Anicium Sabaudiæ, & Mauriaenenſis in eadem regione ad Ducem ipſius Sabaudiæ pertinet.

VIENNENSIS SECVNDA.

ARLES.

SVB Arelatenſi Epiſcopo ad Rhodanum, quæ vrbs ſiue oppidum (nam Proſper Aquitanus in Chronico ſic appellat) & ante eum Sulpitius lib. II. ſacræ Hiſtoriæ, Arelatem & Biterras oppida Galliarum, in iiſque Concilia Epiſcoporum Galliæ habita dicunt: ab Auſonio quoque deſcriptum eſt, eámque vrbem veteres Geographi Arelatem, & Conſtantinam vocant: ſunt hi Epiſcopatus.

Marſeille. Maſſilienſis. Maſſilia Phocenſium Colonia, Iuſtino, Melæ, Cæſarique Iulio celebris, & à Cicerone laudata.

Sainct Paul. Tricaſtinenſis. Tricaſtini etiam à Poëta memorantur hoc verſu,

Iamque Tricaſtinis incedit finibus agmen.

& villa ſeu vicus Sancti Pauli Epiſcopi, tamen primi Tricaſtinorum, abeſt à Rhodano pontéque Sancti Spiritus duabus tantùm leucis, ſiue octo millibus paſſuum, éſtque in Prouincia Delphinatium, nec alibi quærenda eſt. Villa autem in Francia idem eſt quod Ciuitas. Nos autem dicimus villas ædificiis ſiue muris vel foſſis, quæ villæ ſeu vici nullam habent iuriſdictionem de iure communi, ſed ſubſunt B alienæ Ciuitati, vt Codice *de Epiſcopis & Clericis. L. Nulla. §. Filius. de Naturalibus liberis. lege ſecunda, digeſtis ad municipalem, L. prima. §. qui ex vico.* Bartolus ad conſtitutionem Henrici Cæſaris.

Tolon. Tolonenſis. Telo Martius Ciuis Romanus hanc maritimam Coloniam deduxiſſe dicitur, quam poſtea Tolumnus Gothus inſtaurauit ſub Theodorico Italiæ Rege. Cur enim id mihi ſuſpicari non liceat? Denique Tolonenſis portus aduerſus vim ventorum ſingulare triremibus remedium eſt. Toloſſenſis in veteri quoque inſcriptione apud Aquas Sextias appellatur.

Aurange. Arauſienſis. Arauſienſis ab Arauſio vrbe. Qui paret Arauſienſium Principi, Chriſtianiſſimi Regis finibus incluſus. Ad VI. Cal. Iunias Vſuardus ait, *In Galliis Ciuitate Arauſica S. Entropij Epiſcopi, cuius vitam Verus Epiſcopus conſcripſit.*

IN EADEM VIENNENSI SECVNDA.

AVIGNON.

AVENIO ſita ad Rhodanum, Prouinciiſque huius Regni incluſa, eſt Romani Pontificis. Eam Cauarum Mela eſſe ait in Comitatu Veneſino, vt Petrarcha refert, cuius Archiepiſcopo ſubſunt.

Carpentras. Carpentoractenſis. Carpentoracte, vbi Petrarcha Grammaticam ſe didiciſſe refert, vt iuris ſtudium apud Montem-Peſſulum Volcarum.

C *Vaiſon.* Vaſionenſis. Vaſio Vocontiorum Melæ, Sidonio oppidum Vaſionenſe Epiſt. IV. lib. VII. cuius Epiſcopum Quinidium Vſuardus XV. Cal. Mart. fuiſſe dicit.

Cauaillon. Caballicum. Non procul à Druentiæ ripa, Clauſa Valle, & Sorgiæ fonte. Sed Cabellicum veteres dixere. Petrarcha autem Epiſtola ad Ioannem Bocatium libro V. Senilium, *Orauit,* inquit, *Philippus, vt librum vitæ ſolitariæ olim dum Cauallicenſis Eccleſiæ Præſul eſſet, in rure ſuo ſcriptum, & ei inſcriptum aliquando ſibi mitterem.* Hæc Philippo Pathæ Hieroſolymorum Patriarchæ ſcribit. Ad quem in Præfatione libri I. de Vita ſolitaria, *Contigit,* inquit, *vt duo mihi libelli, totidem continuos per annos in diebus Quadrageſimæ, & ſacro tempori, & loco illo tuo, & ſtatui meo ex parte conuenientes occurrerent: de ſolitaria alter vita, alter de voto religioſo. Primùm tibi inſcripſi, illorum tunc locorum Præſuli, quod eiſdem orras de finibus, vnde origo tibi eſſet, ac dignitas, nulli alteri tam debitus videretur, neque ex illo vnquam fuit hora, qua, non dicam me iudicij mei pœniteret, ſed vel tenuis hæſitatio, vt fit, noua cuiuſpiam deliberationis ambiguitate ſuſpenderet.* Et cap. II. lib. II. *Eam quoque ſortitus es patriam, quam licèt Epiſcopatus tuus Ciuitatis appellatione nobilitet, ea tamen præter vetuſtatem & nomen de Ciuitate nihil habet, non luxum, non frequentiam, non tumultum, ſingula ad eam vitam de qua loquor aptiſſima. Cuius ego, ſi ritè computo, anni circiter quinquaginta ante Domini aduentum Iulio Cæſare Britanniam oppugnante, in autenticis ſcriptis inter antiquas iam tunc vrbes*

memoriam inuenio. Et paulò pòſt, *Adeſt tibi,* inquit, *tuus Sorgia rex fontium, ad cuius tibi murmur hæc ſcribo. Adeſt liberrimum gratiſſimúmque perfugium Clauſæ Vallis (ſic enim vocant incolæ) ſic vocari voluit natura, quando illam circundatis collibus abdidit, extra omne iter, omnémque concurſum, viderique ipſi ab incolis permiſit.* Deinde addit quod ſequitur, de Verano patrono Cabellicenſi. *Scis quòd Veranus tuus & Chriſti Confeſſor eximius, qui Sedem tuam nunc ſolito duriorem neſcio quotus ante te tenuit, quærens locum pacis, hic demum ſubſtitit, pulſóque hinc dracone terribili, ſanctam ac ſolitariam vitam his vixit in locis.* Ac paucis interpoſitis, *Hic equidem,* inquit, *habitauit ille dum vixit, priuſquam ad ſtatum curæ Pontificalis inuictum ſpectata virtus attolleret. Hic velut in terra hoſtili, ſed à ſe perdomita, ac pacata, ac cultui hominum acquiſita Chriſto, cuius auſpiciis ſignóque vicerat, tropheum erexit titulo Virginis genitricis inſigne, Templum exiguum, ſed decorum, & validum. Hunc ipſe montem peruium fecit, & hanc montanam prædurámque ſilicem perforauit, ſuis, vt aiunt, manibus opus ferucris atque otij ingentis. Hac ripa cellam habuit, Chriſto diues atque hortulo contentus, & flumine. Poſtremo procul hinc moriens, huc referri atque ſepeliri voluit.* Hactenus Petrarcha. Extat Dialogus Salonij & Verani fratrum, quo eruditè explicantur Parabolæ Salomonis. & Leonis primi legitur Epiſtola ad Ceretium, Salonium, & Veranium, Epiſcopos Galliæ.

VIENNENSIS QVARTA.
EMBRVN.

IN Prouincia Alpium Coctiarum & Maritimarum, ſub Eberodunenſi Archiepiſcopo, cuius Ciuitas Eberodunum veteribus Geographis appellatur, & Reienſi Concilio eſt celebris, hi ſunt Epiſcopi.

Digne. Dinienſis. Qui primum inter Collegas Epiſcopos locum tenet. Diniam verò ſitam ſex leucis à Reienſi vrbe, quæque Doninum Epiſcopum habuit, in Italia celebrem, fuiſſe Metropolim ex ſubſcriptionibus primæ Synodi apud Aureliam habitæ, certum & perſpicuum eſt.

Graſſe. Graſſenſis. Graſſa in aſpera & Alpina regione tribus leucis diſtat ab Antipoli. Antipolis tangit Alpes, Maritimas ſcilicet, inquit Mela, & ab ea ſedes Graſſam tranſlata eſt propter maris viciniam, & pyratarum quotidianas incurſiones.

Vence. Vencienſis. Robertus Cenalis huius loci Epiſcopus in Geographia ſua ſic ait: *Vencienſis, quæ Venceſina dicitur, & Venceſium, cui Eccleſiæ aliquando præfuimus, Lambertum Epiſcopum patronum agnoſcit, errántque qui oppidum S. Pauli Vencienſium Cathedralem vrbem putant.* Id verò eſſe in Prouincia vulgare prouerbium oſtendit,

Sainct Paul de Vence Eſt en Prouence.

Vencia autem, Graſſa, & Forum Iulium, beatæ Virginis nomen habent.

Glandeſue. Glandeuenſis. Glandeua in Alpibus Maritimis ſita eſt, éſtque Palatiũ & Templum Glandeuenſis Epiſcopi in valle ſitum, duobus milibus paſſuum ab oppido regio, cui nomen Interualles, vulgo *Entreuaulx.* Idque patrum memoria ad nobilem familiam Glandeuenſium Procerum pertinebat. Verùm incolæ, vt ſe Regi ſubiicerent, ab iis pecuniâ ſe redemerunt.

Senez. Senetenſis. Sanicienſium Ciuitas Iſidoro, in iiſdem Alpibus Maritimis, prope Caſtellanam ſedem regiæ Iuriſdictionis ſita eſt, duabus leucis ab ea diſtans, & diuum Auguſtinum pro patrono habens.

Nice. Nicienſis. Nicea tangit Alpes, inquit Pomponius Mela. Ceterùm Nicienſis paret Duci Sabaudiæ, Temploque diuæ Reparatæ eſt inſignis.

TEMPLA ARCHIEPISCOPORVM QVINDECIM, quibus Sanctis ſint dicata.

LVGDVNENSE quidem Virgini Mariæ & diuo Stephano Chriſtianorum Martyri primo, dicatum eſt. In Calendario Eccleſiæ illius lego hæc verba: *Vt plebem S. Stephani conſeruare digneris, te rogamus audi nos.* Sunt in domo S. Stephani Canonici numero quinquaginta duo, vt ex veteri libello mihi conſtitit. Beati autem Stephani ſe Canonicos ſolemni Religione profitentur. Itaque patronus eorum eſt Stephanus & Ioannes Baptiſta. Rothomagenſe beatiſſimæ Virgini Mariæ. Turonenſe diuo Mauritio Martyri, nec non Gatiano Epiſcopo. Senonenſe Stephano. Remenſe eidem Virgini. Bituricenſe Stephano. Burdigalenſe Andreæ Apoſtolo.

A Auſcience Mariæ Virgini. Narbonenſe Iuſto Martyri & Paſtori. Tholoſanum Stephano. Aquarum Sextiarum ſeu Aquenſis S. Saluatori transfigurato, cuius feſtum diem celebrant VI. Auguſti. Viennenſe Mauritio. Arelatenſe Trophimo. Auenionenſe Mariæ de Donis dictæ. Ebredunenſe eidem.

DE TEMPLIS CATHEDRALIBVS EPISCOPORVM.

MATISCONENSIS Epiſcopij Templum eſt dicatum Vincentio Cæſarauguſtano. Cabilonenſis eidem. Lingonenſis Ioanni Euangeliſtæ & Mamanti. In Libro de tranſlatione reliquiarum S. Mamantis in Gallias cap. II. hæc referuntur, *Fidelis narrat antiquitas, quòd Eccleſia Lingonenſis à principio ſui in honore beati Ioannis Euangeliſtæ fundata fuit. Sed Dominus, qui Apoſtolum ſuum per Euangelicæ prædicationis gratiam ita videbat ſublimatum, quòd in omnem terram ſonus eius exierat, & in fines orbis terræ verba eius cognita fuerant, non derogauit quidem Apoſtolo: ſed Martyris ſui Mamantis gloriam ſic voluit reuelare, vt non tantùm in Græcia notus eſſet, immò etiam in Burgundia celeberrimus haberetur.* & infrà: *Epiſcopus Lingonenſis proſtratus ante reliquias titulum ſuæ Eccleſiæ deuotè S. Martyri obtulit.* Sed hunc Martyrem Mammertum ipſi Lingones pro Mamante appellarunt, atque appellant. Auguſtoduni Æduorum Lazaro. Lazaro quidem, ſed & Nazario. Vidi enim monetam argenteam ſic inſcriptam: *Moneta S. Nazary.* & ex alia parte, *Aedua Ciuitas.* Baio-
B cenſis, Ebroicenſis, Lexouienſis, Conſtantienſis, Mariæ. Abrincenſis Andreæ Apoſtolo. Saienſis Geruaſio & Prothaſio. Cenomanenſis Iuliano, qui primus illius vrbis Epiſcopus fuit. Andegauenſis Mauritio. Briocenſis Stephano Martyri. Maclouienſis Vincentio. Dolenſis Samſoni. Rhedonenſis, Nannetenſis, Venetenſis, Petro Apoſtolo. Coriſopitenſis Corentino. Leonenſis Paulo. Trecorenſis Tudguallo. Pariſienſis & Carnotenſis Virgini. Aurelianenſis S. Cruci. Niuernenſis Cyro. Autiſſiodorenſis & Meldenſis, Stephano. Trecenſis Petro. Metenſis in Belgica prima etiam Stephano. Tullenſis Leucorum eidem. Verdunenſis Mariæ. In Belgica ſecunda Laudunenſis, Ambianenſis, Nouiomenſis, Bolonienſis, eidem Virgini. Sueſſionenſis Geruaſio & Prothaſio. Catalaunenſis Stephano. Bellouacenſis Petro. Claromontenſis, ſicut Ruthenenſis, Vabrincenſis, Auicienſis, Virgini. Lemouicenſis, & Cadurcenſis, Stephano. Mimatenſis Priuato Martyri. Eius Templum à Segregibus dirutum, excepto campanili admirandi operis, Adamus adhuc ſuperſtes refici curauit, longiúſque reddidit quàm erat, abſoluto opere intra quinquennium. In eius inſtauratione ſumptus tricies mille aureorum factus eſt, & pictura Templi totius ſeruatis dimenſionibus Chriſtianiſſimo Regi oblata, quam hilari vultu, piòque accepit. Albienſis verò Ceciliæ virgini dicatũ, cuius ædes magnificentiſſima eſt, cuius Monachis Paulus III. veſtitum Monaſticum ademit. Caſtrenſis Benedicto. Tutelenſis Martino. S. Flori
C Templum eidem. Cuius Monaſterium Vrbanus II. profectus ab Aruerno oppido Aureliacum, in itinere conſecraſſe dicitur. In Aquitania ſecunda, Pictauenſis, Santonenſis, Engoliſmenſis, Condomenſis, Petro. Petracoricenſis Stephano extra vrbem, vulgo *la Cintut.* Tametſi Eccleſia euerſa nunc intra ipſam vrbem in Templo diui Fronti ſimul concinunt Canonici Cathedralis & Collegialis Eccleſiæ ſeſſione diſiuncti: in altera enim chori parte, quæ dextera eſt, ſedent Canonici S. Stephani, aliam S. Fronti occupant. Vſuardus ad VIII. Cal. Nou. *Petracorica ciuitate S. Frontonis, qui Romæ à beato Petro ordinatus, cum Georgio Presbytero, quem per Apoſt. baculum in itinere ſocium de morte recepit, ad prædictam ciuitatem veniens magnam gentis illius multitudinem ad Chriſtum conuertit, & multis miraculis clarus, in pace quieuit.* Aginnenſis Nitiobrigum Stephano. Malleacenſis Regimero. Lucionenſis Mariæ, Sarlatenſis Sacerdoti Lemouicum quondàm Epiſcopo. Sarlatum autem oppidum eſt in Petracoriorum finibus ſitum. Aquenſis ſiue Aquarum Auguſtarum ad Aturrum flumen, ſacræ Virgini. Lectorenſis iiſdem Geruaſio & Prothaſio. Conuenarum Bertrando. Tarbienſis Bigerrionum Mariæ dicatum eſt. quod Templum Catholicorum odio Segreges ſaluo tholo & fornicibus incenderunt. In eo ſeruiebant Canonici Ordinis S. Auguſtini, qui veſtitum tandem mutauere. ſed pietate Epiſcopi & Cleri illæ ruinæ ſartæ ſunt. Conſuaranenſis autem Licerium patronum agnoſcit in oppido eiuſdem nominis. Eloronenſis Mariæ,

cuius Templum extra vrbem ſitum eſt. Vaſatenſis Ioanni Baptiſtæ.& Vaſatum A
ædem ſacram, à Segregibus dirutam, anno MDLXXX. menſe Nouembri, Ar-
naldus Epiſcopus è familia Burdegalenſi gentis Pontaciorum, inſtaurauit, ſupre-
mis tabulis duodecies mille aureos in numerato ad id opus perficiendum relin-
quens. Adurenſis, Laſcarienſis, Virgini Mariæ, Canonicorum, vt vocant, regu-
larium. Biterenſis, & Carcaſſonenſis, Nazario. Agathenſis Andreæ Apoſtolo, vt
ex Synodo in eadem vrbe habita, & ex Gregorio Turonenſi ſcire potuimus. Lo-
deuenſis Fulcrano. Tomeriarum ſancto Pontio. Tomeriæ autem dictæ ſunt ἀπὸ
τῶ τομᾶσθαι, ab exſcindendis marmoribus, quorum ibi magna eſt copia, & fodi-
næ excellentes viſuntur. Nemauſenſis Virgini. Vcetícenſis Theodorito Preſby-
tero & Martyri Antiocheno. Montiſpeſſuli, Petro Apoſtolo. tantúmque abeſt
Magalona inſula maris Mediterranei ab eo oppido, quantum Lutetia à D.Dio-
nyſij Monaſterio, id eſt quinque paſſuum millibus. At Magalonenſe Templum
erat Canonicorum olim Ordinis S. Auguſtini, nunc vt vocant, ſimplicium, D.
Petro dicatum. Magalona autem tranſlata eſt Montempeſſulum à Paulo III. an-
no MDXXXVI. propter viciniam, & prædonum iniurias. Eſt verò opulentiſſi-
mum (vt Petrarcha ait) oppidum Volcarum. Templum autem Petri, quod in eo
ſuperiore ætate viſebatur, ſolo æquatum eſt à Segregibus, & plurima vrbis illius
aut ſuburbana Templa, nec quicquam ſupereſt, præter campanile diui Petri,
quod in aëre, vt ita dicam, adhuc pendere conſpicitur. At Canonici in exiguo
loco adhuc ſeruiunt Deo, & in ruinis tam præclari Templi conſiſtunt. Apamien- B
ſis verò Mariæ, Canonicorum regularium Auguſtini in foro vrbis viſitur. Mira-
pincenſis Mauritio. Montis-Albani Martino. Vaurenſis Alano. Riuenſis, & Lom-
barienſis, Mariæ. Sancti Papuli Templum eidem dicatum eſt. Apta Iulia Annæ
beatiſſimæ, poſt inuentas eius reliquias: ante verò, Virgini Mariæ eius filiæ. Reien-
ſis Maximo, in qua vrbe Reicorum adhuc colitur eius memoria vt ſancti viri, &
Albani Templum in ſumma vrbis parte nuper euerſum eſt. Fauſtus quidem Ma-
ximo ſucceſſit, vt ad Vrbicum ſucceſſorem eius Dinanius ſcribit. Extat vita Ma-
ximi Epiſcopi Reienſis ex Abbate Lyrinenſi eleganter ab eodem Fauſto perſcri-
pta. Foroiulienſis, Vapincenſis, Siſtaricenſis, Mariæ Maiori appellatæ. Maſſilien-
ſis eidem Maiori etiam dictæ. Tricaſtinenſis Paulo. Carpentoractenſis Súffredo.
Vaſionenſis Mariæ. Cauallicenſis Verano. Tolonenſis Stephano. Valentinenſis
Apollinari. Dienſis Mariæ. Viuarienſis Vincentio. Nam Sedes Albenſis Viua-
rium tranſlata eſt, à quo Viuarienſes dicti ſunt, qui veteribus Heluij fuêre. Sido-
nius quidem meminit Albenſis vrbis, Epiſt. XII. lib. VI. quam Heluiis attribuit.
Ea Gallicè olim dicebatur *Albs*, & à Viuario parum diſtat. Nunc euerſa eſt, de-
ſertáque, calamitatem illam inferente Croco Alemanorum Rege. Dinienſis,
Virgini & Donino, inquam, non Domnino, Martyri, qui apud Iuliam via Clau-
dia Martyr ſub Maximiano fuit. Qui cùm vellet perſecutionis rabiem declinare,
protinus inſequutus, & nihilominus gladio tranſuerberatus glorioſè occubuit,
quantum relatum reperimus apud Vſuardum. Graſſenſis, eidem Virgini Mariæ. C
Ab Antipoli Epiſcopatus Graſſam tranſlatus eſt, vnde in Itinerario Gregorij XI.
nauigantis è Prouincia in Italiam legimus hæc verba, *Defert cœnam Antipolis:
mutat nomen tua Diocęſis, Graſſa Prouinciæ nuncupata.* quæ ab Antipoli abeſt aliquot
millibus paſſuum. Idque accidit propter quotidianas incurſiones prædonum ma-
ris Mediterranei, & cædem Epiſcopi Antipolitani. Vincienſis autem Templum
Lamberto, Glandeuenſis Iuſto dicatum eſt. Sannicienſis Auguſtino. Bellicenſis
Ioanni Baptiſtæ. Quo in numero Sanctorum Sanctarúmque, Virginis Mariæ
nomen, Petri Apoſtoli, & Stephani Martyris maioribus noſtris acceptiſſimum
fuiſſe neceſſe eſt. Nam illis maximam partem Templorum Cathedralium dica-
tam videmus. Virginis enim nomen tricies & quater, Petri nouem, Stephani tre-
decim, Ioannis Euangeliſtæ, Mauritij, Geruaſij & Prothaſij, Vincentij, Trophi-
mi, Nazarij, Martini, Iuſti, Auguſtini bis, ter, aut quater. Ceterorum Sancto-
rum, Sanctarúmque, ſemel tantùm, Saluatoris Ieſu ſemel, quem malo ſalua ra-
tione recti ſermonis dicere Seruatorem generis humani. Nomen quoque Cru-
cis ſemel impoſitum inuenio. Quantum autem ad afflictas Eccleſias attinet, ſiue
vrbanas ſiue campeſtres, aut Epiſcopi, aut Clerus, aut plebs pro ſua quiſque pie-
tate, aut pro virili, iis prouiderunt ſingulari beneficio Dei.

DE EPISCOPATIBVS ALBIENSI, ALECTENSI, MACLOVIENSI, Tutelenſi, Eluſano, & aliis.

BONIFACIVS octauus anno III. Pontificatus ſui, ſcilicet XXIX. Decembris an. MCCXCVII. Canonicos regulares S. Auguſtini, qui Albiæ ad Tarnem clarum amnem, in Templo & Monaſterio Ceciliæ virginis, vt Deo ſeruirent collocati à maioribus fuerant, Bonifacius, inquam (verbis enim eius vtar) ſecularizauit, propter eorum ignorantiam, inquit, corruptóſque mores. Quod quidem Templum Sedes Epiſcopi Albienſis adhuc eſt, videlicet Alfonſi Delbenij pij eruditique viri. Alecta oppidum Epiſcopale, quod à Carcaſſone non multùm diſtat, id eſt octo leucis longioribus more Volcarum. Tertio Ciuili bello à Segregibus interceptum eſt, ab eis omnia Templa & Monaſteria intus diruta, omniáque ædificia Catholicorum, vnica tamen domo excepta, quæ Veſiæ Senatoris Toloſani erat. Idem oppidum poſtea interceptum ab iiſdem Catholicis, Gubernatore primùm occiſo, talionis vice vſi ſunt, omnium Segregum domibus atque ædificiis ad vnum euerſis. Vceticenſis, cuius Templum Theodorito Antiocheno dicatum diximus, dirutum ab iiſdem Segregibus, & domus Canonicorum S. Auguſtini penitus euerſæ. Ceterùm propediem ſpes eſt eas ruinas inſtauratum iri, partim Epiſcopi, partim Canonicorum & Cleri ſumptibus. De Aletta
B autem oppido Armoricæ ſeu Britanniæ minoris attigiſſe proderit. Locum hunc Roberti hiſtorici ad annum milleſimum centeſimum octogeſimum primum, *Obiit vir venerabilis Albertus Alettenſis*, quam moderni S. Macloujum vocant, quæque olim Aleta dicebatur, Britonicè *Quid Alet*, aberátque à Maclouij peninſula mille paſſibus, & ſi quid excurrit. Viſuntur ruinæ murorum, viſitur portus, & Solidorum caſtrum. Ab Aletta igitur Epiſcopatus Macloujum peninſulam, quam facit Oceanus, tranſlatus in Monaſterium Canonicorum regularium S. Auguſtini, quorum patronus erat, éſtque hodie Vincentius Cæſar-Auguſtanus, & Ioannes XXII. Canonicis illis permiſit veſtem mutare, & Canonicos tantùm appellari. In Aurelianenſi vrbe ad Ligerim, quam à Sidonio Valentiniani III. temporibus nominatam primùm video, nec ante eum à quoquam antiquiori ſcriptore, Templum ingens & magnificum S. Cruci à maioribus dicatum eſt, cuius tholum & fornices magna ex parte Segreges diruerunt. Nunc ea ædes ſacra reficitur, inſtauratúrque partim Regia liberalitate, partim populorum concurſu atque eleemoſynis. Id verò oppidum Iulij Cæſaris ætate maiores noſtri Genabum vocabant, qui tamen non erat is locus, quem Giemum in ripa Ligeris poſitum vocant, etſi ſuburbanum eius agrum veterem Genabiam incolæ adhuc appellant. Vſuardus quidem & ceteri Scriptores Eccleſiaſtici, multò poſt Iſidorum Aurelianos dixere. In Tutelarum oppido, quod in finibus Lemouicum, Monaſterium erat tempore Lemouicenſis Synodi habitæ anno MXXXI. Quo in loco
C Epiſcopatus tandem inſtitutus eſt ab eodem Ioanne XXII. vt ſuprà demonſtrauimus.

Superſunt igitur aliquot Epiſcopatus aliò tranſlati, vt Veromandenſis, cuius Epiſcopus ſubſcripſit Synodo ſub Honorato Bituricenſi habitæ Theodoberto Rege. Multi ſuſpicantur in Monaſterio Veromanduorum fuiſſe, cui *Vermant*, antiqua voce corrupta, nomen fuerit non procul oppido Veromanduorum, quod à Martyrio Quintini appellatur, Auguſtáque Veromanduorum dicitur. Sed antiquæ Synodo, quam ignorantia & inertia mortalium vſque ad hoc tempus, Epaunenſem pro Agaunenſi appellari paſſa eſt, interfuêre, Auitus Epiſcopus Viennenſis, & Viuentiolus Lugdunenſis, Sigiſmundi Burgundiorum Regis temporibus. Conſtantinus autem Eccleſiæ Octodorenſis Epiſcopus inter ceteros quaſi medius ſubſcribit. Verùm Eccleſia illa Octodorenſis Veragrorum, ſub qua erat Agaunum Monaſterium ſumptu Regis conditum, & cuius Agaunenſis Eccleſiæ in præfatione Synodi fit mentio, tranſlata eſt Sedunum. Veragri autem Vallenſes hodie dicuntur. Vſuardus ad X. Kal. Octob. *In Galliis ciuitate Seduna, loco Agauno, natales SS. Martyrum Thebæorum, Mauritij, Exuperij, Candidi, Victoris, Innocentij & Vitalis, cum ſociis eorum ſex millibus ſexcentis ſexaginta ſex: qui ſub Maximiano paſſi pro Chriſto glorioſiſſimè coronati ſunt.* Nunc regionem illam, in qua

eſt Agaunum, Chablaſios vocamus. Veniendum igitur ad Aſpaſium Epiſcopum A
Eloſenſem vel Eluſenſem, qui Aurelianenſi Concilio ſecundo, quarto, & quinto, ſubſcripſit. Verùm ille Epiſcopatus deſiit, qui tamen Iſidori ætate adhuc erat, fortè ob inſignem aliquam calamitatem, in quam incidiſſe potuit Eluſa, nunc oppidum in Vaſconia ſitum: quod tamen Archiepiſcopus Auſciorum regit, adhúcque in eo ædes Epiſcopales habet, quæ arcis & propugnaculi locum adhuc tenent. Sulpitius Seuerus libro II. ſacræ Hiſtoriæ, plebis Eluſanæ meminit his verbis, *Inſtantius, Saluianus, & Priſcilianus, Romam profecti, vt apud Damaſum vrbis ea tempeſtate Epiſcopum obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit, vbi tum ab imperitis magnificè ſuſcepti, ſparſere perfidiæ ſemina, maximéque plebem Eluſanam ſanè tum bonam & religioni ſtudentem, prauis prædicationibus peruertêre, à Burdigala per Delphinum repulſi.* Et Paulinus in Nouempopulana Eluſam ſitam indicat. Cùm enim Barcinone ad Seuerum ſcriberet, *Iter quantum ſit & puer vnanimitatis tuæ renunciabit, qui ad nos de Eluſione octaua vt aſſeruit luce peruenit. Tam breuis enim & facilis via eſt, vt nec in Pyreneo quidem ardua ſit, qui Narbonenſi ad Hiſpanias agger, nomen magis quàm iugum horrendus interiacet.* Denique vt finem faciam, Prior Eliſonis Ordinis S. Benedicti hodie quoque dicitur, & hoc oppidulum abeſt ab Auſcorum vrbe ſeptem leucis longioribus, quia Vaſconicis. His quoque Luperculus paſſus eſt ſub Decio, ſcilicet in Ciuitate Eluſatum ad Geliſam flumen, hodie *S. Loperca*, inque vita Martyrum Aquitanorum ita traditum legi, *Elſa Vaſpinæ vulgò* Euſe *dicitur.* B

DE EPISCOPORVM ELECTIONE IN GALLIA.

EPISCOPI Galliæ ante Regnum Francorum, ſuffragiis eligi ſolebant. Id docere exemplis facilè erit, ex duabus Sidonij Epiſtolis, vna libro IV. continetur, éſtque XXV. altera libro VII. Epiſtola IX. quæ ad Theodoſij Iunioris & Valentiniani III. Imperium referendæ ſunt. Condito autem Regno, quanta mutatio acciderit, malo ex libris Gregorij Turonenſis intelligi, quàm ex oratione mea. Pipinus verò & Carolus Magnus, & ceteri eorum nepotes ac pronepotes, quantum obſequij detulerint Romanis Pontificibus, ſciri poteſt ex Annalibus eorum. Tandem ſub Regibus tertij generis, cùm electio diu fuiſſet, Franciſci I. & Leonis X. pactionibus extincta eſt: iure nominandi Epiſcopos & Abbates, Regibus in poſterum permiſſo.

DE EPISCOPIS QVI ALIQVID PRAECLARI SCRIPSERVNT.

VETERES Galliæ Epiſcopi aut illuſtres martyrio fuêre, aut ſanctimoniâ. De quibus Vſuardus in Martyrologio, & alij non leues Auctores multa tradidêre. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus aduerſus Hæreſes ſcripſit. Dionyſius Pa- C
riſiorum, quem aiunt Athenienſem fuiſſe, plurima eáque præclara. Æneas Pariſiorum quoque Epiſcopus, de erroribus Græcorum Librum edidit iuſſu & rogatu Nicolai primi Romani Pontificis. hunc codicem in membranis ſcriptum, ſemel atque iterum legi. Petrus Lombardus Theologorum Magiſter, cuius libros Sententiarum abſque vlla diſtinctione ex Bibliotheca Monaſterij Brolij Benedicti, Clareuallenſium Ordinis, iuxta Auduram flumen, Dioceſis Eburouicum ſiue Ebroicarum, adhuc habeo. Mauritius, Odo, & Guillermus eiuſdem vrbis Epiſcopi etiam ſcripſere. Theodulphus & Ionas Aurelianorum Antiſtites, Hilarius Pictauienſis, multa pro Religione Chriſtiana paſſus temporibus Conſtantij Cæſaris, volumina aliquot edidit, quæ à præclaris Eccleſiæ luminibus citantur. Fortunatus eodem honore Pictauij functus etiam ſcripſit, vt & Gilbertus Porretanus grauis Philoſophus. Freculfus & Arnulphus Lexouiorum Præſules, Reticius & Modoinus Auguſtoduni Æduorum, Phebadius Aginnenſis, quem Fœdarium ciues ſui nunc corruptè vocant. Claudianus Mamercus, Auitus, & Ado, Viennenſes. Gregorius Turonenſis. Eucherius, Viuentiolus, & Agobardus Lugdunenſes. Eius opera cùm octingentis annis latuiſſent nuper edidi, membranæque veteres domi meæ ſumma fide adhuc ſeruantur*. Hilarius, Cæſariúſque, Arelatenſes, ex Lyrinenſibus Monachis. Remigius, Hincmarus, & Ger-

* *Nunc ſunt in Bibl. Regia.*

A bertus, Remenſes Epiſcopi. Fulbertus, Yuo, & Ioannes Sariſberienſis, Carnotenſes. Maximus, & Fauſtus, Reiorum. Eligius Nouiodunenſis, ſiue Nouiomenſis. Hildebertus Præſul Cenomanenſis, poſtea Turonenſis Archiepiſcopus. Marbodus Redonenſis, Guilielmus Durandus Mimatenſis Gabalorum. Sidonius Aruerni municipij Antiſtes. Petrus Bellapertica Autiſſiodorenſis. Ægidius Columna Bituricenſis. Qui omnes admiranda ingeniorum ſuorum monimenta poſteritati reliquerunt, ſumma totius Galliæ gloriâ.

DE OBSERVATIONE CANONVM ANTIQVORVM ET Gallicanorum ab Epiſcopis Galliæ.

EX capite XXIII. diuinarum lectionum Marci Aurelij Caſſiodori, laudes quas Dionyſio tribuit, nec immeritò, paucis complecti licet. *Fuit*, inquit, *noſtris temporibus, & Dionyſius Monachus, Scytha natione, ſed moribus omnino Romanus, in vtraque lingua* (Græca & Latina) *doctiſſimus, qui mecum Dialecticam legit, & in exemplo glorioſi magiſterij plures annos vitam ſuam, Domino præſtante, tranſegit.* Et paucis interpoſitis, *Qui petitus*, inquit, *à Stephano Epiſcopo Solonitano, ex Græcis exemplaribus Canones Eccleſiaſticos, moribus ſuis, vt erat planus, atque diſertus, magna eloquentiæ luce compoſuit, quos hodie vſu celeberrimos Eccleſia Romana complectitur. Hos etiam oportet vos aſſiduè legere, ne videamini tam ſalutares Eccleſiaſticas regulas* B *culpabiliter ignorare.* Legi in antiquo Codice in membranis accuratè perſcripto, hos canones, atque Epiſtolam illis præfixam, quæ ſic habet.

EPISTOLA DIONYSII EXIGVI, QVAM PRAEFIXIT ſuæ Canonum collectioni.

DOMINO MIHI VENERANDO PATRI STEPHANO Epiſcopo, Dionyſius exiguus in Domino ſalutem.

QVAMVIS *chariſſimus Pater noſter Laurentius, aſſidua & familiari cohortatione, paruitatem noſtram regulas Eccleſiaſticas de Græco transferre pepulerit, confuſione credo priſcæ translationis offenſus, nihilominus tamen ingeſtum laborem tuæ beatitudinis conſideratione ſuſcepi: cui Chriſtus omnipotens Deus, ſolita populis pietate proſpiciens, ſummi Sacerdotij contulit dignitatem. Et inter plurima virtutis ornamenta, quibus Eccleſiam Domini morum ſanctitate condecoras, etiam ſacratiſſima iura Pontificalibus per Dei gratiam digeſta conuentibus, intemerata conſeruans, perfecto regimine Clerum Plebémque moderaris. Nullatenus noſtri ſæculi more contentus, quo proniùs deſideramus recta noſſe quàm facere: ſed diuino iunctus auxilio, quæ fieri præcipis antè perficias, vt efficaciſſimo fidelibus proſit exemplo. Magna eſt ſiquidem iubentis auctoritas, eadem primitus* C *ſua complentis, quibus inconuulſa Eccleſiaſtici ordinis diſciplina, inuiolabilis permanens ad capeſſendum perenne præmium, Chriſtianis omnibus præſtat acceſſum, per quem ſtantes Præſules paternis muniantur regulis, & obedientes populi ſpiritualibus imbuantur exemplis. Principio itaque Canones, qui dicuntur Apoſtolorum, de Græco tranſtulimus, quibus quia plurimi conſenſum non præbuere facilem, hoc ipſum veſtram ignorare noluimus ſanctitatem: quamuis poſtea quædam conſtituta Pontificum ex ipſis Canonibus adſumpta eſſe videantur. Deinde regulas Nicenæ Synodi, & deinceps omnium Conciliorum, ſiue quæ ante eam, ſiue quæ poſtmodum facta ſunt, vſque ad Synodum* CL. *Pontificum, qui apud Conſtantinopolim conuenerunt, ſub ordine numerorum, id eſt à primo capite, vſque ad centeſimum ſexageſimum quintum, ſicut habetur in Græca auctoritate, digeſſimus. Tum ſancti Calchedonenſis Concilij decreta ſubeuntes, in his Græcorum Canonum finem eſſe declaramus. Ne quid præterea notitiæ veſtræ credar velle ſubtrahere, ſtatuta quoque Sardicenſis Concilij atque Africani, quæ Latinè ſunt edita, ſuis à nobis numeris cernuntur eſſe diſtincta. Vniuerſarum verò definitionum titulos poſt hanc definitionem ſtrictiùs ordinantes, ea quæ in ſingulis ſparſim ſunt promulgata Conciliis, ſub vno aſpectu locauimus, vt ad inquiſitionem cuiuſque rei compendium aliquod attuliſſe videamur.*

Ormiſda Romanus Pontifex, qui Caſſiodori ætate vixit, Canone viceſimo nono, ſi quis Diaconus, diſtinctione quinquageſima, de Canonibus Gallicanis loquitur, id eſt de antiquis Canonibus. Galli enim Epiſcopi obſeruantiſſimi illo-

rum erant, vt Gregorius Turonenſis Libro v. in cauſa Prætextati Rhotomagenſis Epiſcopi perſpicuè oſtendit. Qui cùm in Synodo Lutetiæ habita in Baſilica Petri Apoſtoli à Chilperico Rege accuſaretur furti, Epiſcopúmque in furtis deprehenſum ab Epiſcopali officio auelli debere Canonum auctoritate ſtatutum diceret: idémque in Regiam regreſſus è Synodo, mitteret ad eam Librum Canonum, in quo erat quaternio nouus adnexus, habens Canones quaſi Apoſtolicos continentes hæc: *Epiſcopus in homicidio, adulterio, & periurio deprehenſus, à ſacerdotio diuellatur*: Regi nihilominus neque Bertichranus Burdigalenſis, neque Gregorius Turonum, neque alij qui aderant Epiſcopi fidem habere voluerunt, quia falſo Canone vteretur, obſeruantiſſimi antiquorum Canonum. Adrianus primus Codicem Canonum, quem, vt ipſe ait, mandato eius quiſpiam fecerat, ad Carolum, quem Magnum vocat, etſi nondum Cæſarem, ſed tantùm Regem, miſit, veteri illum Codici ſubrogare cupiens. Agobardus ſub Ludouico & Lothario propugnator Canonum Gallicanorum acerrimus fuit, vt ex Libris eius duo loci oſtendunt. Corpus quidem Canonum ſupereſt, Moguntiæ excuſum anno MDXXV. in quo ſunt Canones Apoſtolorum, Nicæni, Conciliorúmque, & præter ea recitantur decreta Pontificum à Siricio ad Gregorium ſecundum. Sed de his plura dicere ſuperſedeo, propter breuitatem operis à nobis inchoati. A

DE SYNODIS ET CONCILIIS IN GALLIA HABITIS.

B

GALLICANAS Synodos & Concilia, quæ adhuc publicata fuere, in Tomis Conciliorum facile eſt reperire. De ceteris nunc aliquid dicemus. Apud Sueſſionem anno DCCXLIV. Childerico Rege, Pipino Duce & Principe Francorum. Alia etiam in Siluanectenſi Epiſcopatu, eodem Pipino Rege, in Palatio apud Vermerias, quas nunc Verberias, vulgò *Verberie*, vocamus. Item alia anno Chriſti DCCCXXIV. quæ ex membranis Mitiacenſis Cœnobij ſiue S. Maximini prope Aureliam, quas egomet, & multi alij integras vidêre, Francofurti ad Mœnum excuſa primùm fuit. Alia quoque Synodus habita eſt apud diuorum Medardi & Sebaſtiani Monaſterium prope Sueſſionum vrbem, Calendis Maij, anno DCCCLIII. præſente Carolo Caluo Rege. Cui interfuere Hincmarus Remorum, Vvenilo Senonum, Amalaricus Turonum. vbi idem Hincmarus, Remorum Epiſcopus appellatur. Alia Synodus ſub Herardo Turonenſium Pontifice habita eſt, cui ipſe ſubſcribit anno DCCCLVIII. quas tres Synodos Prouinciales in vetuſtis membranis ſcriptas vidi. Viennæ à Paſchali & Ioanne Apoſtolicæ Sedis Legatis, in Baſilica vrbis ipſius, ſancti Saluatoris nomine conſecrata, iuſſu domni Formoſi Synodus habita eſt anno DCCCXCII. Indictione decima: quam quidem manuſcriptam habeo. Ædes verò Saluatoris admodum exigua adhuc ſupereſt. Anno verò DCCCCIX. Synodus Prouincialis habita eſt in pago, ſiue regione Sueſſonica, loco Troſleio, Heruei Archiepiſcopi Rhemenſis temporibus. Ei enim ſubſcripſit. Et Remis ſub Seulpho Remenſi quoque Antiſtite, alia anno DCCCCXXIV. qua inter cetera, ij qui bello inter Robertum & Carolum Simplicem interfuerant, pœnitentiam agere, & pane & aqua veſci iubentur. Pictauis ſub Iſemberto primo, Lemouicibus anno MXXXI. & quindecim ante Biturigibus. & Lemouicenſem quidem nondum excuſam in Bibliotheca habeo. Concilium Burdegalæ celebratum, à domno Amato venerando Olorenſium Epiſcopo domini Papæ Gregorij VII. Vicario, aſſidente cum eo Collega ſuo Hugone Dienſium venerabili Epiſcopo, tempore Goſſelini Archiepiſcopi Burdegalenſis, anno Domini MLXXIX. Anno proximè ſequenti magnus Conuentus Epiſcoporum factus eſt in Santonica Ciuitate, prædicto Amato Legato præſidente. Vrbanus II. tuba belli ſacri apud Claromontem Aruernorum Concilio præfuit anno MXCVI. Cuius acta diligenter quæſita nec in ea vrbe, nec alibi reperire potui. A Bertrando ſecundo Archiepiſcopo & comprouincialibus ſuis fuit celebratum Concilium Engoliſinæ, domno Rotgerio S. R. E. Subdiacono præſidente circa annum MCLX. cuius meminit Hildebertus in Epiſtolis. Turonis ſub Alexandro III. Synodus habita eſt, eius Canones Guilielmus Nebrigenſis hiſtoriæ ſuæ inſerit. Synodi prouinciales celebratæ Senonibus ſub Petro & Galtero Archiepiſcopis fuiſſe narrantur, idque intra annum MCXCIX. & MCCXLI. Sub Galtero C

A Pictauienſi Epiſcopo, qui Brugenſis vulgò dicitur, MCCCIV. apud Roſſiacum in ſua Diœceſi. Ab Arnaldo eiuſdem vrbis Epiſcopo, MCCCXXVI. A Petro Epiſcopo Macloui enſi MCCCL. Ab Helia Burdegal. Archiepiſcopo anno MCCCLXI. Ab Aymerico Pictauienſi Epiſcopo, MCCCLXVII. & ſub Iterio eiuſdem Ciuitatis Epiſcopo MCCCXCVI. A Roberto Maclouienſi etiam Epiſcopo anno MCCCCII. A Ioanne eiuſdem vrbis Epiſcopo anno MCCCCLVII. Superſunt denique quatuor Synodi iampridem excuſæ, quarum propter circunſtantias mentionem fieri debere iudico. Prima anno DCCCXLV. Carolo Caluo Pio Rege ſuccreſcente, habita eſt Metis in ſuburbio Ciuitatis, in Eccleſia S. Arnulphi (noſtris temporibus euerſa) Arnulpho Rege, ab Archiepiſcopo venerabili Ratbodo Treuirenſi, & à Roberto prædictæ Eccleſiæ Præſule, Didone Virdunenſi, & Arnoldo Tullenſi Epiſcopis. Secunda Meldis ſub Carolo iuniore eodem anno. Tertia DCCCLV. anno, apud vrbem Valentiam, in domo Baſilicæ S. Ioannis adiacente, vbi trium Prouinciarum Epiſcopi, Lugdunenſium, Viennenſium, Arelatenſium, numero quatuordecim erant: quibus præfuere Epiſcopi Metropolitani, Remigius Lugdunenſis, Egilmarus Viennenſis, & Rolandus Arelatenſis, ſub Lotario Auguſto. Poſtremo, quia id publicè intereſt, ſubiiciam Concilium apud Theodonis-villam, cui interfuêre triginta duo Epiſcopi, Aiſtolphus Moguntinenſis Archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis: Hadebaldus Colonienſis, Ebbo Remenſis pari comitatu, cum vicariis reliquorum Epiſcoporum, Galliæ, & Germaniæ, ob nimiam preſumptionem quorumdam Tyrannorum, in Sacerdotes domini bacchantium, & propter factum quod in Vaſconia recens acciderat, de Ioanne inhoneſtè & inauditè mordritato, (vt verbo Patrum vtar) Decretúmque eſt vt communi conſenſu, & humili deuotione ſupplices auribus Principis (Ludouici Pij) dicerent, ſi ſuæ pietati placeat, vt cauſa Chriſti iuxta Synodalia determinetur pleniter ſtatuta: hæc enim eorum verba ſunt. Ioannes ille, cuius ſedis in Nouempopulana Epiſcopus fuerit, nondum mihi cognitum eſt. Sed hoc ſubiicio rarò in Gallia eueniſſe, vt Epiſcopus aliquis cæderetur. Proculum Arelatenſem à centurione cæſum, Proſper Aquitanus in Chronico commemorat. Laudunenſes populari manu Antiſtitem ſuum irati interemerunt, & ciuilibus bellis Petracorij ſuum quoque dolo malo, & ſcelere quorumdam impiorum occiſum amiſêre. Et non ita pridem Maſſilienſes ſuum luxere, priuati cuiuſdam odio in Eccleſiæ ſuæ fundo trucidatum. Similes caſus horruit Gallia, vt iam diximus, vtque adhuc fecit ſemper execrabitur, vt maximè funeſtos, & à pietate maiorum ſuorum, inſitáque erga Deum Religione, alieniſſimos.

 A

HISTORIA CALAMITATVM GALLIÆ,

QVAS SVB ALIQVOT PRINCIPIBVS CHRISTIANIS INVITA PERTVLIT,

A Conſtantino Cæſare vſque ad Maiorianum, qui vicit in Atrebatibus CLODIONEM Regem Francorum, PHARAMVNDI ſucceſſorem. B

Opus Papirij Maſſoni, ſed poſthumum, & variis adhuc in locis imperfectum: recens ex apographo Ioannis Baptiſtæ Maſſoni fratris ipſius euulgatum.

CALAMITATES totius GALLIÆ, quas ſub aliquot Cæſaribus Chriſtianis inuita pertulit, breuiter perſtringendas exiſtimaui: vt è quantis miſeriis in quantum otium penè momento temporis traducta fuerit, vnuſquiſque oculis intueri, & cogitatione complecti poſſit, mirarique Cœlitum occulta conſilia & voluntates, pro arbitrio populis tranquillitatem, aut bella largientium. A CONSTANTINO igitur filióque eius ordiar, ne ſi longiùs excurrero, res » in immenſum abitura videatur. Iulius Firmicus grauis ſcriptor in fine libri primi » Matheſeos ad Mauortium Lollianum: Dominus, inquit, & Auguſtus noſter, ac » totius orbis Imperator, pius, felix, ac prouidus Princeps, Conſtantinus ſcilicet » maximus, diui Conſtantij filius, auguſtæ ac venerandæ memoriæ Principis, ad li- » berandum Orbem à tyrannicis immoderationibus, & ad comprimenda domeſti- C » ca mala, fauore propitiæ maieſtatis electus eſt: vt per ipſum ſeruitutis ſquallore » deterſo, ſecuræ nobis libertatis munera redderentur: vtque captiuitatis iuga, fa- » tigatis iam & oppreſſis ceruicibus, poneremus. Quem pro noſtra ſemper liberta- » te pugnantem, incertiſſima inter caſus humanos nunquam belli fortuna dece- » pit. Apud Tharſum genitus, à primo ætatis gradu Imperij gubernacula reti- » nens, quæ proſperis nactus fuerat auſpiciis, Romanum Orbem ad perennis feli- » citatis augmentum, ſalubri gubernationis moderatione ſuſtentat. Sol igitur opti- » me, maxime, qui mediam cœli poſſides partem, mens mundi, atque temperies, » dux omnium princépſque. Vos etiam fidi Solis comites, Mercuri & Venus, » Conſtantinum maximum Principem, & eius inuictiſſimos liberos, dominos & » Cæſares noſtros, conſenſu veſtræ moderationis, & Dei ſummi obſequente iudi- » cio, perpetuáque eis imperia decernente, facite etiam noſtris poſteris, & poſte- » rorum noſtrorum poſteris, infinitis ſeculorum continuationibus imperare: vt » omni malorum acerbitate depulſa, humanum genus quietæ felicitatis munera » conſequatur. Hæc Firmicus de Conſtantino tradit. Hieronymus verò vicinas Regum miſerias, & ſui temporis calamitates breuiter flere ſe dicit Epiſtolâ ad » Heliodorum. Conſtantius, ait, Arrianæ fautor hæreſeos, dum contra inimicum » paratur & concitus fertur ad pugnam, in Mopſi viculo moriens, magno dolore hoſti

A hoſti reliquit Imperium. Iulianus proditor animæ ſuæ, & Chriſtiani iugulator exercitus, Chriſtum ſenſit in Media, quem primùm in Gallia denegarat; dumque Romanos propagare vult fines, perdidit propagatos. Iouinianus guſtatis tantùm Imperialibus bonis fœtore prunarum ſuffocatus interiit: oſtendens omnibus quid ſit humana potentia. Valentinianus vaſtato genitali ſolo, & inultam patriam derelinquens, vomitu ſanguinis extinctus eſt. Huius germanus Valens, Gothico bello victus in Thracia, eundem locum & mortis habuit & ſepulchri. Et Valentiniano quidem Rufus Feſtus Breuiarium ſcripſit, quo complexus eſt res geſtas Conſtantij patris, Conſtantinique Cæſaris & Iuliani. Hieronymi verò verba poſt Valentis caſum huiuſmodi ſunt. *Gratianus ab exercitu ſuo proditus, & ab obuiis vrbibus non receptus, ludibrio hoſti fuit; cruentátaque manus veſtigia parietes tui, Lugdune, teſtantur.* Idem Hieronymus de Gratiano ait in Chronico à ſe ſcripto, ad annum CCCLXII. *Gratianus, qui nunc Imperator eſt, naſcitur.* Rurſus ad annum CCC. LXX. *Gratianus Valentiniani filius Ambianis Imperator factus.* Idem aliquot annorum hiſtoriam attingens in Valentis, qui Valentiniano primo ſucceſſerat, funeſta nece atque exitio deſinit. Sed Proſper Aquitanus hiſtoriam ſequutus, ad annum CCC. LXXXVII. In Britannia, inquit, per ſeditionem militum Maximus Clemens imperator eſt factus: quo mox ad Gallias transfretante Gratianus Pariſiis Merobaudis Magiſtri Militum proditione ſuperatus, effugiens Lugduni captus atque occiſus eſt. Hæc de Gratiano dicta ſufficiant. Poſtea Hieronymus, eadem Epiſtolà ad

B Heliodorum, ait: Adoleſcens Valentinianus (ſecundus) & penè puer, poſt fugam, poſt exilia, poſt recuperatum multo ſanguine Imperium, haud procul ab Vrbe fraternæ mortis conſcia (Viennæ Allobrogum) necatus eſt; & cadauer exanime ſuſpendio infamatum. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio; qui vtique, dum rerum potirentur, terrori gentibus erant? Omnes capti ſteterunt ante ora victorum, &, quod potentiſſimis quondam miſerrimum eſt, prius ignominia ſeruitutis, quàm hoſtili mucrone confoſſi ſunt. Dicat aliquis; Regum talis conditio eſt: feriuntque ſummos fulgura montes. Ad priuatas veniam dignitates, nec de his loquar qui biennium excedunt: atque vt ceteros prætermittam, ſufficit nobis trium nuper Conſularium diuerſos exitus ſcribere. Abundantius egens Pityunte exulat. Ruffini caput pilo Conſtantinopolim geſtatum eſt; & abſciſſa manus dextera ad dedecus inſatiabilis auaritiæ oſtiatim ſtipem mendicauit. Timaſius præcipitatus repentè de altiſſimo dignitatis gradu, euaſiſſe ſe putat quod Aſſæ viuit inglorius. Non calamitates miſerorum, ſed fragilem humanæ conditionis narro ſtatum. Horret animus temporum noſtrorum ruinas perſequi. Viginti & eo amplius anni ſunt, quòd inter Conſtantinopolim & Alpes Iulias quotidie Romanus ſanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Theſſalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctáſque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vaſtant, tra-

C hunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, & ingenua nobiliáque corpora, his belluis fuere ludibrio? Capti Epiſcopi, interfecti Preſbyteri, & diuerſorum officia Clericorum; ſubuerſæ Eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, Martyrum effoſſæ reliquiæ. Vbique luctus, vbique gemitus, & plurima mortis imago. Romanus orbis ruit, & tamen ceruix noſtra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacedæmonios, Arcadas, cunctámque Græciam, quibus imperant Barbari? Et certè paucas vrbes nominaui, in quibus olim fuere Regna non modica. Immunis ab his malis videbatur Oriens, & tantum nunciis conſternatus. Ecce tibi anno præterito ex vltimis Caucaſi rupibus immiſſi in nos non iam Arabiæ, ſed Septentrionis lupi, tantas breui Prouincias percurrerunt. Quot Monaſteria capta, quantæ fluuiorum aquæ humano cruore mutatæ ſunt? Obſeſſa Antiochia, & vrbes reliquæ, quas Halis, Cydnus, Orontes, Eufratéſque pręterfluunt. Tracti greges captiuorũ. Arabia, Phœnice, Palæſtina, Ægyptus timore captiuæ. Etſi autem non proponebat Hieronymus hiſtoriam ſcribere, ſed noſtri, vti ait, id eſt ſui tẽporis breuiter flere miſerias; tamen & illud pręclarè quod adiicit, ad hæc meritò explicanda & Thucydides & Salluſtius muti ſint. Conſtantini verò vitam quatuor elegantibus libris Euſebius Cæſarienſis complexus eſt, ne fortè Zoſimo lectores pleniſſimam fidem adhibeant. Narratione enim illius viri fallerentur; vt falli neceſſe eſt eos, qui apud Iulianum in Cæſaribus Conſtantini

patrui vitam legerint. Mendaces enim potiùs falſæ religionis ſtudium quàm pecunia facit. Conſtantij quoque temporibus vixit Hilarius Pictauienſium vrbis in Gallia Epiſcopus, idémque Arrianæ ſectæ acerrimus hoſtis, qui Conſtantio ipſi reſtitit, editis libellis aduerſus improbatas Arrij veſanáſque ſententias, vt non immeritò Rhodanus eloquentiæ dictus ab Hieronymo fuerit. A

IVLIVS Firmicus de errore profanarum religionum ſcripſit ad Conſtantium & Conſtantem Auguſtos, eóſque alloquens: Licet, inquit, adhuc in quibuſdam regionibus idololatriæ morientia palpitent membra, tamen in eo res eſt, vt è Chriſtianis omnibus terris peſtiferum hoc malum funditus amputetur. Et paulò infrà: Vos nunc, Conſtanti & Conſtans, ſacratiſſimi Imperatores, & venerandæ fidei veſtræ imploranda virtus eſt, quę ſupra homines erigitur, & à terrena fragilitate ſeparatur, cœleſtiúmque ſe rerum ſocietate coniungit, quæ in omnibus actibus ſuis, prout poteſt, Dei ſummi ſequitur voluntatem. Modicum tantum ſupereſt, vt legibus veſtris funditus proſtratus diabolus iaceat, vt extinctæ idololatriæ pereat funeſta contagio. Veneni huius virus euanuit, & per dies ſingulos ſubſtantia profanæ cupiditatis expirat. Erigite vexillum fidei, vobis hoc diuinitas reſeruauit, cuius fauore eminentes proſtratores eſtis omnium hoſtium veſtrorum; quorum opera Romanum infirmabatur Imperium. Signum venęrandæ legis erigite, ſancite, promulgate quod proſit. Sit fauſtum felixque Reip. quod tot aceruis cæſorum hoſtium proſtrauiſtis exercitum. Felices vos quoque gloriæ ac voluntatis ſuæ Deus fecit eſſe participes. Idololatriæ excidium, & profanarum ædium ruinas propitius Chriſtus populo veſtris manibus reſeruauit. Et alio loco: Tollite, tollite ſecuri, ſacratiſſimi Imperatores, ornamenta Templorum. Deos iſtos aut monet & ignis, aut metallorum coquat flamma. Donaria vniuerſa ad vtilitatem veſtram dominiúmque transferte. Hyeme (quod nec factum eſt aliquando, nec fiet) tumentes, ac ſæuientes vndas calcaſtis Oceani ſub remis veſtris. Incogniti iam nobis penè maris vnda contremuit, & inſperatam Imperatoris faciem Britannus expauit. B

NIHIL autem in GRATIANO & VALENTINIANO puero reperies, cuius interpretem Zoſimum non habeas, ſiue Procopium, ſiue Maximum patriâ Hiſpanum, ſiue Eugenium, ſiue Rufinum, ſiue Abundantium, ſiue Thimaſium excutere voles. De Maximo quidem locupletiſſimum aliunde teſtimonium habemus Sulpitij Seueri politiſſimi ſcriptoris, cuius hæc ſunt verba in Dialogis: Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, vir omni vitæ merito prædicandus, ſi ei vel diadema non legitimè tumultuante milite impoſitum repudiare, vel armis ciuilibus abſtinere licuiſſet. Sed magnum Imperium nec ſine periculo renui, nec ſine armis potuit detineri. Et in vita Martini à ſe perſcripta: Martinus Maximo longè antè prædixit futurum, vt ſi in Italiam pergeret, quò ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens, ſciret ſe primò quidem impetu futurum eſſe victorem, ſed paruo pòſt tempore periturum. Quod quidem ita vidimus. Nam primo aduentu Valentinianus in fugam verſus eſt. Deinde poſt annum ferè reſumptis viribus captum inter Aquileiæ muros Maximum interfecit. Eiuſdem quoque Auctoris hæc verba ſunt: Imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum fuiſſe, & à conuiuio eius Martinum frequenter abſtinuiſſe, dicentem ſe menſæ eius participem eſſe non poſſe, qui duos Imperatores, vnum Regno, alterum vita expuliſſet. Idem non ſpontè ſumpſiſſe ſe Imperium affirmabat, ſed impoſitam ſibi à militibus diuino nutu neceſſitatem Regni armis defendiſſe, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuiſſet, nullúmque ex aduerſariis niſi in acie occubuiſſe. Hic proferendum ex Beda Oroſium Victorémque inſignes hiſtoricos ſequuto maniſeſtiſſimum teſtimonium cap. IX. lib. I. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ gentis Anglorum: Anno ab Incarnatione Domini trecenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo Gratianus quadrageſimus ab Auguſto poſt mortem Valentis ſex annis Imperium tenuit: quamuis iamdudum antea cum patruo Valente, & cum Valentiniano fratre regnaret. Qui cùm afflictum & penè collapſum Reipubl. ſtatum videret, Theodoſium Hiſpanum virum reſtituendæ Reipubl. neceſſitate apud Sirmium purpuram induit, Orientiſque & Thraciæ ſimul præfecit Imperio. Qua tempeſtate Maximus vir quidem ſtrenuus & probus, atque Auguſto dignus, niſi contra ſacramenti fidem per tyrannidem emerſiſſet in Bri- C

A tannia, inuitus propemodum ab exercitu creatus Imperator, in Galliam tranſiit, vbi Gratianum Auguſtum ſubita incurſione perterritum, atque in Italiam tranſire meditantem, dolis circumuentum interfecit, fratrémque eius Valentinianum Auguſtum Italia expulit. Valentinianus in Orientem refugiens, à Theodoſio paterna pietate ſuſceptus, mox etiam Imperio reſtitutus eſt. clauſo videlicet intra muros Aquileiæ, & capto atque occiſo ab eis Maximo tyranno.

Ad Gratianum & Valentinianum Iuniorem redeo. Ille quidem Decium Auſonium præceptorem ſuum multis iam dignitatibus functum Conſulem renunciauit. Extatque ſupputatio ab vrbe condita in Conſulatum ſuum, quam ipſe Poëmatibus ſuis inſeruit.

Annis vndecies centum coniunge quaternos,
Vndecies vnúmque ſuper trieterida necte,
Hæc erit æternæ ſeries ab origine Romæ.

De eodem ad Proculum.

Vrbis ab æternæ deductam Rege Quirino
Annorum ſeriem quam Procule accipies:
Mille annos, centúmque, & bis fluxiſſe nouenos
Conſulis Auſonij nomen ad vſque leges.
Fors erit vt lustrum quum ſe cumulauerit iſtis,
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

B Conſul igitur ab eo factus, vt alia omittam, ampliſſimam illi gratiarum actionem egit Plinij Panegyrico ad Traianum non multo inferiorem. Gratiani ab auo deductum nomen perpetua gratè agendi benignitate etiam meruiſſe tradit. De parente quoque eius ſic loquitur: Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, præſens comitas, temperata ſeueritas fuit. Omnium autem retro Cæſarum res geſtas breuiſſimè perſtringit Ruffus Feſtus V. C. edito ad Valentinianum Breuiario. At Decius Auſonius, de quo dicere cœperamus, erat Iulij Auſonij arte medici filius, qui vxorem vnicam habuit, cum qua triginta ſex annos ſine vlla animi læſione vixit, obiitque nonagenarius omnibus & membris & ſenſibus integer; tàm ſecundæ apud Aquitanos famæ, vt ab illo cum aliquo ſeptem ſapientum contenderetur. Scitúmque eius in ore omnium verſabatur: Beatum eſſe non qui habet quæ cupit, ſed qui non cupit quæ non habet. Ac de eo iactabant Aquitani: Quemadmodum Auſonius neminem ſibi propoſuit imitandum, ita Auſonium nemo nunc poteſt imitari. Reliquit libros de re Medicina, quibus Vindicianus plurimùm ſe adiutum fuiſſe teſtatur. Eloquentiæ non ita ſtuduit, cùm hoc ſæpiùs diceret, ſatius eſſe ſi moribus antiquorum prudentum viueremus, quàm ſi eorum tantùm linguâ & arte loqueremur. Habuit quoque Auſonius filius magnam cum Paulino amicitiam. quod Epiſtolæ ſatis oſtendunt. Denique Gratianus è Cularone vico Allobrogum in deſcenſu Alpium ſito ad Iſaram flumen Gratianopolim fecit, vrbem claram, & apud Sidonium Apollinarém Epiſtola vltima libri III. celebrem,
C his verbis ad Placidum: Quamquam te tua tenet Gratianopolis, tamen hoſpitum veterum fido relatu, quòd meas nugas ſiue confectas opere proſaico, ſeu ſtylo Poëtarum cantilenoſas, plus voluminum lectione dignere repoſitorum. Gaudeo hoc ipſo, quòd recognoui chartulis occupari noſtris otium tuum. At Ambroſius de obitu Valentiniani Iunioris funebrem orationem texuit, vnde hæc pauca exſcripſimus: Dudum hoc voti habuit, vt cùm in Italiam veniſſet, initiaretur, & proximè baptizari ſe à me velle ſignificauit. Quid de amore Prouincialium loquar, vel quo eos ipſe complectebatur, vel qui ab iis conſultori ſuo rependebatur, quibus nihil vnquam indici paſſus eſt? Præterita, inquit, non queunt ſoluere, noua poterunt ſuſtinere? Ac Templa Deorum aperiri, & ſacrificari vetuit. Cuius rei meminit & Ambroſius eodem loco. Et apud Auſonium legitur carmen eius hac verborum formula ſub Valentiniani Iunioris ſigno.

Quod leo tam tenui patitur ſub arundine letum,
Non vires ferri, ſed ferientis agunt.

NVLLIVS autem Cæſaris vita apud Sextum Victorem melius quàm THEODOSII Magni ſcripta eſt, qui cùm annum ageret quinquageſimum apud Mediolanum exceſſit, Rempublicam Arcadio & Honorio filiis relinquens. Extat elegans Syneſij oratio ad Arcadium de Regno, in qua patris eius Theodoſij

» virtutes atque ornamenta proſequitur. Reuoca, inquit, in memoriam patrem, A
» & videbis Principatum ipſi mercedem virtutis datum. Fatum verò virtutis cau-
» ſa non eſt, ſed cum virtutis operibus iam quidam etiam fortunam attraxerunt.
» Inter hos tu Rex numerandus venias, vt ne fruſtra hic philoſophia loquatur;
» ſit tibi Regnum hac ratione præclarum quòd virtutem exercuit, & produxit
» indigentem materia quæ propriæ magnitudini ſufficeret, & non conſentaneam
» vitæ propoſito quod Regno inferius eſſet. Exercenda eſt igitur anima, vt re-
» gio modo ſe habeat, & reſpondendum pro fortuna, vt ne temeritatis accuſa-
» ta damnetur. Nam non ſimilibus exordiis & tibi & patri vita proceſſit. Huic
» enim militia Regnum procurauit, te verò Regnum ad militiam exercet; & de-
» bes virtutem fortunæ. Ille bona laboribus parauit, tu verò ipſa abſque labore
» per hereditatem aſſecutus es. Opus itaque eſt laboribus ad conſeruationem, &
» hoc eſt quod rurſum dico difficile, & quod infinitis oculis indiget: ne quod for-
» tuna facere ſolet, in itinere reflectat, quemadmodum improbi vitæ comites.
» His enim inſtabilitatem eius ſapientes aſſimilant. Videſne vt ne patri quidem,
» (etſi is manifeſtè ob præclarè ab ſe geſta Imperator eſt proclamatus) ſenectu-
» tem laboris expertem inuidia reliquerit, proinde neque Deus incoronatum di-
» miſerit? Sed contra duos tyrannos profectus, & ambobus proſtratis de ſecundo
» triumphans, vitam finiuit: homini quidem nulli, ſed naturæ concedens, ad-
» uerſus quam neque arma robur habent, neque mens ſatis induſtria eſt. Sepul-
» chrique munimentum habuit virtutem, relicto vobis Regno ſine contentione, B
» quod vobis virtus, & per virtutem Deus ipſe conſeruet. Hic eſt Theodoſius,
cuius extat apud Auſonium Poëtam elegans Epiſtola in hunc modum: Theo-
» doſius Auguſtus Auſonio parenti ſalutem. Amor meus, qui in te eſt, & admi-
» ratio ingenij, atque eruditionis tuæ, quæ multo maxima ſunt, fecit, parens
» iucundiſſime, vt morem Principibus aliis ſolitum ſequeſtrarem; familiarém-
» que ſermonem autographum ad te tranſmitterem, poſtulans pro iure non qui-
» dem regio, ſed illius priuatæ inter nos caritatis, ne fraudari me ſcriptorum
» tuorum lectione patiaris. Quæ olim mihi cognita, & iam per tempus oblata,
» rurſum deſidero, non ſolùm vt quæ ſunt nota recolam, ſed ea quæ fama ce-
» lebri adiecta memorantur, accipiam. Quæ tu de promptuario ſcriniorum tuo-
» rum, qui me amas, libens impertiare, ſecutus exempla auctorum optimorum,
» quibus par eſſe meruiſti: qui Octauiano Auguſto rerum potienti certatim ſua
» opera tradebant, nullo fine in eius honorem multa condentes. Qui illos, haud
» ſciam, an æqualiter ac ego te, admiratus ſit: certè non amplius diligebat. Va-
» le parens.

Sed Beda iterum nos ad ſe vocat. Is libro 1. cap. 10. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ
» gentis Anglorum: Anno, inquit, ab Incarnatione Domini trecenteſimo no-
» nageſimo quarto Arcadius filius Theodoſij cum fratre Honorio quadrageſi-
» mus tertius ab Auguſto Regnum ſuſcipiens, tenuit annos tredecim. Cuius tem-
» poribus Pelagius Brito contra auxilium gratiæ ſupernæ venena ſuæ perfidiæ C
» longè latéque diſperſit, vtens cooperatore Iuliano de Campania, quem dudum
» amiſſi Epiſcopatus intemperans cupido exagitabat. Quibus ſanctus Auguſti-
» nus, ſicut & ceteri Patres orthodoxi, multis ſententiarum Catholicarum mi-
» libus reſponderunt. Nec eorum tantùm clementiam corrigere volebant, ſed
» quod grauius eſt, correpta eorum veſania, magis augeſcere contradicendo,
» quàm fauendo veritati, voluit emendari. Quod pulchrè verſibus heroicis Pro-
ſper Rhetor inſinuat, cùm ait:

Contra Auguſtinum narratur ſerpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor adurit edax.
Quis caput obſcuris contectum vtcumque cauernis
Tollere humo miſerum propulit anguiculum?
Aut hunc fruge ſua æquorei pauere Britanni,
Aut huic Campano gramine corda tument.

Anno eiuſdem Arcadii & Honorii ſecundo, Martinus Epiſcopus Turonum deceſſit, qui armatam militiam in adoleſcentia ſequutus, inter ſcholares alas ſub Conſtantio, deinde ſub Iuliano Cæſare militauit: ſexdecimque annis poſt Synodum Treueris habitam à Maximo Cæſare contra Priſcillianos obiit. Vitam

A huius ſummi & probitate admirabilis viri ſcripſit Sulpitius Seuerus, ſacræ Hiſtoriæ ad ſua fermè tempora auctor egregius, nec Biturigarum Epiſcopus Senatorij generis, vt pleriſque per errorem viſum eſt, ſed Prumiliacenſis in Aquitania Presbyter, Paulini familiaris, quo digniorem Saluſtio Tacitóque æmulum ne inter Romanos quidem ſuperioris ætatis Scriptores vllum video. Paulini familiarem diximus, quia quatuordecim ad eum Epiſtolas miſit familiaritatis & amicitiæ teſtes. Beda quoque cap. II. eiuſdem libri: Anno, ait, ab Incarnatione Domini quadringenteſimo ſeptimo, tenente Imperium Honorio Auguſto filio Theodoſij ſenioris, loco ab Auguſto quadrageſimo quarto, ante biennium Romanæ irruptionis, quæ per Alaricum Regem Gothorum facta eſt, cùm gentes Alanorum, Sueuorum, VVandalorum, multæque cum his aliæ protritis FRANCIS, tranſito Rheno, totas per Gallias ſæuirēt, apud Britannias Gratianus municeps Tyrannus creatur & occiditur. Huius loco Conſtantinus ex infima militia, propter ſolam ſpem nominis ſine merito virtutis eligitur, qui continuò vt inuaſit Imperium in Gallias tranſiit, vbi ſæpè à Barbaris incertis fœderibus illuſus, detrimenro magis reipublicæ fuit. Vnde mox iubente Honorio Conſtantius Comes in Galliam cum exercitu profectus, Conſtantinum Imperatorem apud Arelatem Ciuitatem clauſit, cepit, & occidit. Conſtantémq; filium eius, quem ex Monacho Cæſarem fecerat, Gerontius Comes ſuus apud Viennā interfecit. De Conſtantino Tyranno loquitur Olympiodorus, qui ſcripſit hiſtoriam Honorij & Theodoſij, quæ adhuc in ſcri-
B niis & armariis Bibliothecarum delireſcit, τὰς Βρετανίας ἐάσας περαιοῦται ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ Βονωνίαν πόλιν οὕτω καλουμένην παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς Γαλατῶν ὅροις κειμένην. Hæc quidem de Conſtantino Olympiodorus. At Sidonius Apollinaris de Conſtantino & de ſuperioribus Tyrannis verè elegantérque loquitur Epiſtola IX. lib. V. in hunc modum: Sidonius Aquilino ſuo ſalutem. In meo ære duco, vir omnium virtutum capaciſſime, ſi dignum tu quoque putas, vt quantas habemus amicitiarum cauſas, tantas habeamus ipſi amicitias. Aurum eſt quod repoſco; teſtes mihi in præſentiarum aui noſtri ſuper hoc negotio Apollinaris & Ruſticus aduocabuntur, quos laudabili familiaritate coniunxerat literarum, dignitatum, periculorum, conſcientiarum ſimilitudo: cùm in Conſtantino inconſtantiam, in Iouino facilitatem, in Gerontio perfidiam; ſingula in ſingulis, omnia in Dardano crimina ſimul execrarentur. Ætatéque media, patres noſtri ſub vno contubernio, vix dum à pueritia, in totam adoleſcentiam euecti, Principi Honorio Tribuni Notariique militauere, tanta caritate peregrinantes, vt inter eos minima fuerit cauſa concordiæ, quòd filij amicorum commemorabantur. In Principatu Valentiniani Imperatoris vnus Galliarum præfuit parti, alter ſoliditati. Sed ita ſe quodam modo tituli amborum compenſatione fraterna ponderauerunt, vt prior fuerit faſcium tempore qui erat poſterior dignitate. Ventum ad nos, id eſt, ventum eſt ad nepotes; quos nihil decuerit plus cauere, quàm ne parentum, antiquorúmque noſtrorum per nos fortè videatur anti-
C quata dilectio. Ad hoc in ſimilem familiaritatem præter hæreditariam prærogatiuam, multifaria opportunitate compellimur. Ætas vtriuſque non minus iuncta, quā patria. Vnus nos exercuit ludus, vnus magiſter inſtituit, vna nos lætitia diſſoluit, ſeueritas coercuit, diſciplina formauit. De cetero, ſi Deus annuit, in annis iā ſenectutis initia pulſantibus, ſimus, niſi reſpuis, animæ duæ, animus vnus: imbuamúſque liberos inuicem diligentes, idem velle, nolle, refugere, ſectari. Hoc patrum verò iam ſupra vota, ſi per Ruſticum Apollinarémque proauorum prædicabilium, tàm reformentur corda, quàm nomina. Vale.

Idem Auctor in Epitaphio aui ſui de Tyrannis ſuperioribus loquitur, cùm ait;

Exemplóque aliis periculoſo
Liber ſubdominantibus Tyrannis.

Scilicet Conſtantino, Iouino, Geruntio, Dardano. Rurſus idem Sidonius Epiſtola VI. lib. VIII. Audiui, inquit, adoleſcens, atque adhuc nuper ex puero, cùm pater meus Præfectus Prætorio Gallicanis Tribunalibus præſideret: ſub cuius videlicet magiſtratu Conſul Aſterius anni ſui fores votiuùm trabeatus aperuerat. Adhærebam ſellæ curuli, etſi non latens per ordinem, certè non ſedens per ætatem: mixtúſque turmæ cenſualium penulatorum, proximè Conſuli proximis eram. Itaque vt primùm breui peracta nec breuis ſportula, dati-

» que faſti, acclamatum eſt ab omni Galliæ cœtu primoribus aduocatorum, vt A
» feſtiuitate præuentas horas antelucanas, quæ diem ſerum cum ſilentio præſto-
» larentur, congrua meritorum faſcium laude honeſtarent. Hæc de Flauio Nicetio viro ortu clariſſimo Sidonius narrat. Conſtantius verò, de quo iam diximus, ille ipſe eſt, cui Honorius Placidiam ſororem olim Athaulpho Gothorum Regi nuptam matrimonio iunxit, ex qua Valentinianus tertius ſuſceptus eſt. Theodoſium Iuniorem biennio antè Romæ irruptionem factam imperaſſe ſcribit doctiſſimus Beda. Qua in re non puto eum erraſſe, neque Oroſium, quem ille ſequitur, ſed pro (biennio) imperitè ſcripto à notario, quinquennium dicendum fuiſſe. Hiſtorici enim omnes anno quadringenteſimo duodecimo Romam expugnatam poſteritati referunt, quorum auctoritati accedimus: cùm Baſſo & Philippo Conſulibus, id eſt anno quadringenteſimo decimo, Arcadius Cæſar ſit Conſtantinopoli mortuus **.

Iam tempus eſt & quo anno Roma capta ſit commemorandi, quo menſe, quo Pontifice, quo Conſule, quibus Cæſaribus, à quo Rege, & quis eam expugnationem deſcribat, redeundique ad calamitates Galliæ. Annus igitur notiſſimus eſto, menſis Aprilis, Pontifex Innocentius qui apud Rauennam tunc temporis erat, vt Oroſius libro VII. tradit cap. XXVIII. Innocentius, inquam, Anaſtaſij ſucceſſor in Pontificatu, de quo Hieronymus Epiſtola ad Prin-
» cipiam: Succedit in Pontificatum vir inſignis Anaſtaſius, quem diu Roma ha- B
» bere non meruit, ne Orbis caput ſub tali Epiſcopo truncaretur. Imò idcirco ra-
» ptus atque tranſlatus eſt, ne ſemel latam ſententiam precibus ſuis flectere co-
» naretur. Anaſtaſio Innocentius ſucceſſit, quo Pontifice Roma capta direptáque eſt ſub Conſulatu Flauij Varanis. Proſper enim in Chronico (non ille quem Beda Rhetorem vocat, ſed alius, vt infra dicemus) ad annum quadringenteſi-
» mum duodecimum: Flauio Varane Conſule Roma Orbis quondam victrix à
» Gothis Alarico duce capta eſt, inquit. Et ob hoc ſolus fuit Orientalium par-
» tium Conſul, quòd in ſequenti anno obſeruatum eſt. De Arcadio quidem Hie-
» ronymus aduerſus Vigilantium: Sacrilegus, ait, dicendus eſt & nunc Auguſtus
» Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo pòſt tempore de Iudæa in Thraciam
» tranſtulit. Tamen cùm hoc accidit iamptidem erat mortuus. Vnde Oroſius li-
» bro VII. Hiſtoriæ ſuæ cap. XXXVI. Anno ab vrbe condita milleſimo centeſi-
» mo quadrageſimo nono: Arcadius Auguſtus, cuius nunc filius Theodoſius Orien-
» tem regit, & Honorius Auguſtus frater eius, cui nunc Reſpublica innititur, qua-
» drageſimo ſecundo loco, commune Imperium, diuiſis tantùm ſedibus, tenere
» cœperunt; vixitque Arcadius poſt patris exceſſum annis duodecim, Imperii-
» que ſummam Theodoſio filio ſuo paruo admodum moriens tradidit. Honorij quoque Cæſaris ab eodem Hieronymo in Epiſtolis mentionem fieri certiſſimum eſt. Et Hieronymus quidem captam Romam deflet, Galliæque miſerias, Epi-
» ſtola ad Ageruchiam hoc modo: Præſentium miſeriarum pauca percurram. C
» Quod rari huc vſque reſidemus, nō noſtri meriti, ſed Domini miſericordiæ eſt. In-
» numerabiles, & fērociſſimæ nationes vniuerſas Gallias occuparunt. Quicquid in-
» ter Alpes & Pyrenæum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vanda-
» lus, Sarmata, Alani, Gepides, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, & ô
» lugenda reſpublica! hoſtes Pannonij vaſtarunt. Etenim Aſſur venit cum illis. Ma-
» guntiacum, nobilis quondam Ciuitas, capta atque ſubuerſa eſt, & in Eccleſia
» multa millia hominum trucidata. Vangiones, longa obſidione deleti. Rhemorum
» vrbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremique hominum Morini, Tornacus,
» Nemete, Argentoratus, tranſlati in Germaniam. Aquitaniæ, Nouémque populo-
» rum, Lugdunenſis & Narbonenſis Prouinciæ, prẹter paucas vrbes populati ſunt
» cuncta: quas & ipſas foris gladius, intus vaſtat fames. Per hoſtes Pannonios, intellige Hunnorum gentem. In illa enim innumerabilium & ferociſſimarum gentium colluuie ne Pannonij quidem defuere, Hunni tandem dicti: vnde pro Pannonia Hungariam appellamus. Inter ceteras quidem Remorum vrbem præpotentem refert fuiſſe. Ciues tamen numero hoſtium territi ad denſiſſimas ſyluas & montiū munitiones profugerant, relictis in vrbe pauciſſimis quos deſerere Nicaſius Pontifex, Eutropia eius ſoror, Florentius Diaconus, & Iucundus, pietatis cauſa noluere. Itaque primo aduentu Vandalorū ante Templum Virginis percuſſi

A gladio à Barbaris fuêre. Eutropia quidem virgo auſu pluſquam femineo in eum qui fratrem occidiſſet inſiliens, oculos eruit, móxque interempta eſt. Per hunc modum ingreſſi potentem Remorum vrbem, cuncta repente vaſtaturi exiſtimabantur. Verùm ſubitò atque inſperatò terrore perculſi, quaſi propinquum hoſtem haberent, extra portas ſtatim prorumpunt, diffugiuntque. Aliquanto pòſt Ciues attoniti adhuc, & huius repentinæ fugæ certiores facti, domum redeunt, Nicaſiíque & Eutropiæ funus ſolemni ritu circa nonum decimum Calendas Ianuarias curarunt, & in Cemiterio Agricolæ, viâ orientali, in Templo à Iouino quondam militari Præfecto fundato ſepelierunt. Agricolæ enim Baſilicam à ſe exædificatam Iouinus ipſe hoc titulo ornauit.

Felix militiæ ſumpſit deuota Iouinus
Cingula, virtutum culmen prouectus in altum;
Biſque datus meritis Equitum, Peditúmque Magiſter,
Extulit æternum ſeclorum in ſecula nomen.
Sed pietate graui, tanta hæc præconia vicit,
Inſignéſque triumphos religione dicauit:
Vt quem fama dabat rebus ſuperaret honorem,
Et vitam factis poſſet ſperare perennem.
Conſcius hic ſancto manantis fonte ſalutis
Sedem viuacem moribundis ponere membris,
B *Corporis hoſpitium latus metator adornat.*
Reddendos vitæ ſeruari prouidet artus.

Hæc quidem in martyrio Nicaſij & Eutropiæ, Ciuiúmque Remenſium, in veteribus membranis perſcripto Remenſis Eccleſia adhuc legit, vt ante ſeptingentos annos, qua ætate viuebat Flodoardus Canonicus Remenſis, vtque in illa vita citatur nobilis ille ad Aggeruchiam Hieronymi locus, ſic à Flodoardo etiam profertur. Et Vandali dicuntur Chriſtianorum potiùs ſanguinem quàm opes & diuitias ſitiſſe. Itaque in narranda Nicaſij ſororíſque eius vita caput ſextum conſumitur. At in vita Genouefæ virginis Auctor eius ait adoleſcentulam conſecratam à Vilico Epiſcopo Carnutenſi adhuc viuente Nicaſio, qui ſub Hunnorum tyrannide martyrio coronatus eſt, Præſule Durocortorum, id eſt Remorum. Qui Auctor Clotarij & Childeberti Regum meminit, ſcientiſſimè Conſtantium Lugdunenſem ſecutus in vita Germani, vbi de Genoueſa fit mentio. Et quia innumerabiles barbaræ nationes Galliam tunc inundarunt, nihil mirum ab aliis Vandalos, ab aliis Hunnos, ab aliis alios nominari. Deinde Hieronymus ait: Non poſſum abſque lachrymis Tholoſæ facere mentionem, quæ & hucuſque ne rueret, ſancti Epiſcopi Exuperij merita præſtiterunt. Ipſæ Hiſpaniæ, iàm iámque perituræ quotidie contremiſcunt, recordantes irruptionis Cimbricæ. Et quicquid alij ſemel paſſi ſunt, illæ ſemper timore patiuntur. Cetera taceo, ne videar de Dei deſperare clementiâ. Olim à mari Pontico uſque ad C Alpes Iulias non erant noſtra, quæ noſtra ſunt: & per annos triginta fracto Danubij limite, in mediis Romani Imperij regionibus pugnabatur. Aruerunt vetuſtate lachrymæ. Præter paucos ſenes, omnes in captiuitate & obſidione generati, non deſiderabant quam non nouerant libertatem. Quis hoc credet, quæ digno ſermone hiſtoriæ comprehendent? Romam in gremio ſuo non pro gloria, ſed pro ſalute pugnare? Imò ne pugnare quidem, ſed auro & cuncta ſupellectile vitam redimere? Quod non vitio Principum (Honorij & Theodoſij) qui vel religioſiſſimi ſunt, ſed ſcelere ſemibarbari accidit proditoris (Steliconis ſcilicet) qui noſtris contra nos opibus armauit inimicos. Idem Auctor ad Principiam virginem: Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de Occidente rumor affertur, ait, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatóſque rurſum circumdari, vt poſt ſubſtantiam, vitam quoque perderent. Hæret vox, & ſingultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem: imò fame periit antequàm gladio, & vix pauci qui caperentur inuenti ſunt. Ad nefandos cibos, erupit eſurientium rabies, & ſua inuicem membra laniaruut: dum mater non parcit lactanti infantiæ, & ſuo recipit vtero quem paulò antè effuderat. Et paucis interpoſitis idem Scriptor ait:

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos, A
Plurima perque vias ſparguntur inertia paſſim
Corpora, perque domos it plurima mortis imago.

,, Cùm interim, vt in tanta confuſione rerum, Marcellæ quoque domum cruen-
,, tus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, imò à ſanctis viris viſa narrare
,, qui interfuere præſentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuiſſe ſociatam.
,, Intrepido vultu excepiſſe dicitur introgreſſos. Cúmque poſceretur aurum, &
,, defoſſas opes vili excuſaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis.
,, Cæſam fuſtibus flagellíſque aiunt non ſenſiſſe tormenta, ſed hoc lachrymis, hoc
,, pedibus eorum proſtratam egiſſe, ne te à ſuo conſortio ſepararent: ne ſuſtineret
,, adoleſcentia, quod ſenilis ætas timere non poterat. Chriſtus dura corda molliuit,
,, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas. Cúmque & illam & te ad beati
,, Pauli Apoſtoli Baſilicam Barbari deduxiſſent, vt vel ſalutem vobis oſtenderent,
,, vel ſepulchrum: in tantam lætitiam dicitur erupiſſe, vt gratias ageret Deo, quòd
,, te integram ſibi reſeruaſſet: quòd pauperem illam non feciſſet captiuitas, ſed in-
,, ueniſſet quod egeret quotidiano cibo: quòd ſaturata Chriſto non ſentiret eſu-
,, riem, quod & voce & opere loqueretur. *Nuda exiui de vtero matris meæ, nuda
& redeam. ſicut Domino viſum eſt, ita & factum eſt. Sit nomen Domini benedi-*
,, *ctum.* Poſt aliquot dies Roma iam capta ſano, integro, vegetóque corpuſculo
,, obdormiuit in Domino. Epiſtola quoque ad Marcellinum eiuſdem expugnationis
,, meminit. EZECHIELIS, inquit, volumen olim aggredi, & ſponſionem creber-
,, rimam ſtudioſis lectoribus reddere. Sed in ipſo dictandi exordio, ita animus meus B
,, Occidentalium Prouinciarum, & maximè vrbis Romæ vaſtatione confuſus eſt,
,, vt iuxta vulgare prouerbium, proprium quoque ignorarem vocabulum. Iterum
,, in Proemio Ezechielis: Poſtquàm verò clariſſimum omnium lumen extinctum
,, eſt, imò Romani Imperij truncatum caput, & vt verius dicam, in vna vrbe to-
,, tus Orbis interiit, obmutui & humiliatus ſum. Denique in Proemio Commen-
tariorum XXXI. libri Ezechielis ita ipſe ille Hieronymus vir inſignis, ad Euſto-
,, chium ſcribit: Quis crederet vt totus Orbis Roma extincta victoriis corrueret?
,, vt ipſa ſuis populis & mater fieret, vt ſepulchrum? vt tota Orientis, Ægypti,
,, Africæ littora, olim dominatricis vrbis ſeruorum & ancillarum numero com-
,, plerentur, vt quotidie ſc. Bethlehem nobiles quondam vtriuſque ſexus, atque
,, omnibus diuitiis affluentes ſuſciperet mendicantes? Quibus quoniam opem fer-
,, re non poſſumus, condolemus, & lachrymas lachrymis iungimus, occupatique
,, ſancti operis ſarcina, dum ſine gemitu confluentes videre non patimur, Expla-
,, nationes in Ezechielem, & penè omne ſtudium amiſimus. Africæ littora Hie-
ronymus fugitiuis Romanis plena fuiſſe dixit. Accedit teſtimonium Collationis
Carthaginenſis habitæ ſub iiſdem Honorio & Theodoſio Cæſaribus anno poſt
Romam captam: vbi cùm Poſſidius Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ dixiſſet, Vbi eſt
,, fœlix? Aurelius Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ dixit: Eſto, quia vrbis Romæ
,, Epiſcopum ſe dicit, quare præiudicatur abſenti? Petilianus Epiſcopus dixit: C
,, Quæ ratio huc eum detulerit nullus ignorat, nobilitatem omnem hic eſſe Ro-
,, manam, nec ipſi neſcitis Idem igitur turbo eadémque neceſſitas eum huc detulit.
Quæ verba ad expugnationem vrbis pertinere, & fugam nobilitatis, ſanè conſtat.

DICENDVM igitur à quo Rege expugnata ſit. Ab Alarico Rege Gotho-
rum nemo dubitauit vmquam, de quo Auguſtinus lib. II. Retractationum: Ro-
,, ma, inquit Gothorum irruptione agentium ſub Rege Alarico atque impetu ma-
,, gno euerſa eſt. Et Oroſius cap. XXVIII. lib. VII. hiſtoriæ ſuæ. Anno, inquit, ab vr-
,, be condita milleſimo centeſimo ſeptuageſimo quarto, irruptio vrbis per Ala-
,, ricum facta eſt. Cuius rei quamuis recens memoria ſit, tamen ſi quis populi Ro-
,, mani & multitudinem videat & vocem audiat, nihil factum ſicut etiam ipſi faten-
,, tur arbitrabitur, niſi aliquantis adhuc exiſtentibus ex incendio ruinis fortè do-
,, ceatur clementia eius erga eos qui ad templa confugiſſent. Et Sozomenus li-
bro vltimo Hiſtoriæ ſuæ, & Oroſius eo quem diximus loco, & Magnus Aure-
lius Caſſiodorus Epiſtola ad populum libro XII. magnificè laudant. Cùm Rex,
inquit, Alaricus vrbis Romæ deprædatione ſatiatus, Apoſtoli Petri vaſa ſuis de-
ferentibus excepiſſet, mox vt rei cauſam habita interrogatione cognouit, ſacris
,, liminibus deportari diripientium manibus imperauit: vt cupiditas, quæ depræ-

A dationis ambitu admiſerat ſcelus, deuotione largiſſima deleret exceſſum. Semibarbarum proditorem Hieronymus antè appellabat Stiliconem. Rationem cur ita fecerit, Oroſius lib. VII. cap. XXVII. ſic exponit: Interea Comes Stilico VVandalorum in bellis auaræ, perfidæ, & doloſæ gentis genere editus, paruipendens quæ ſub Imperatore imperabat, Eucherium filium ſuum ſicut à pleriſque traditur, iam indè Chriſtianorum perſecutionem à puero priuatóque meditantem, in Imperio quoquo modo ſubſtituere nitebatur. Quamobrem Alaricum cunctámque Gothorum gentem pro pace optima & quibuſcumque ſedibus ſuppliciter & ſimpliciter orantem occulto fœdere fouens: publicè autem & belli & pacis negata copia ad tenendam terrendámque Rempubl. reſeruauit. Præterea gentes alias copiis viribúſque intolerabiles, quibus nunc Galliarum Hiſpaniarúmque Prouinciæ premuntur; hoc eſt Alanorum, Sueuorum, VVandalorum, ipſóque ſimul motu impulſorum Burgundionum vltro in arma ſollicitans, deterſo ſemel Romani nominis metu, ſuſcitauit. Eas inter ripas Rheni quatere, & pulſare Gallias voluit: ſperans miſer ſub hac neceſſitatis circumſtantia, quia & extorquere Imperium genero poſſet in filium, & gentes barbaræ tàm facile comprimi quàm commoueri valerent. Itaque vbi Imperatori Honorio exercituique Romano hæc tantorum ſcelerum ſcæna patefacta eſt, commoto iuſtiſſimè exercitu occiſus eſt Stilico: qui vt vnum puerum purpurâ indueret, totius generis humani ſanguinem dedit. Hæc quidem Oroſius
B lib. VII. in quo hiſtoriam ſuam finiens, Auguſtinum alloquitur totius Africæ ſplendidiſſimum ſolem, qui adhuc viuebat. Anno poſt captam vrbem collatio Carthaginenſis habita eſt iuſſu Honorij & Theodoſij Cæſarum, quorum Reſcriptum ſic habet.

Imperatores Cæſares Flauius Honorius & Theodoſius Pij, Felices, Victores ac triumphatores Auguſti, Flauio Marcellino ſuo S.

INTER Imperij noſtri maximas curas, Catholicæ Legis reuerentia aut prima ſemper, aut ſola eſt. Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis conſiliis ordinamus, niſi vt verum Dei cultum Orbis noſtri plebs deuota cuſtodiat, vt etiam Donatiſtas vel terrore vel monitu olim implere conuenerat, qui Africam, hoc eſt Regni noſtri minimam partem, & ſecularibus officiis fideliter ſeruientem, vano errore & diſſentione ſuperflua decolorant. Nos tamen eadem frequentiùs non piget replicare, quæ omnium retrò Principum deuota in Deum definiuit auctoritas: ne temporibus noſtris, ſi quid fortè in iniuriam Legis Catholicæ fuerit generatum, iuſto iudicio hoc nobis poſſit imputare poſteritas. Nec ſanè latet conſcientiam noſtram ſermo cœleſtis oraculi, quem errori ſuo poſſe proficere ſæua Donatiſtarum interpretatio profitetur: qui quamuis deprauatos animos ad correctionem mitiùs in-
C uitaret aboleri, eum tamen etiam antè iuſſimus, ne qua ſuperſtitionibus præſtaretur occaſio. Nunc quoque excludendam ſubreptionem ſimili auctoritate cenſemus, illúdque meritò profitemur, libenter nos ea quæ ſtatuta fuerant ſubmouere, ne in diuinum cultum nobis ſe quiſquam auctoribus æſtimet poſſe peccare. Et quamuis vna ſit omnium & manifeſta ſententia, Catholicæ Legis plenam veritatem recto hominum cultu & cœleſti ſententia comprobatam, ſtudio pacis & gratiæ venerabilium virorum Epiſcoporum legationem libenter admiſimus, quæ congregari Donatiſtas Epiſcopos ad cœtum celeberrimæ deſiderat Ciuitatis: vt electis etiam Sacerdotibus, quos pars vtraque delegerit, habitis diſputationibus, ſuperſtitionem ratio manifeſtà confutet. Quam rem intra quatuor menſes præcipimus explicari, vt conuerſos animos populorum etiam clementia noſtra, ſicut deſiderat, celeriùs poſſit cognoſcere. Quòd ſi intra præſtitutum tempus ſtudioſè Donatiſtarum Epiſcopi declinauerint conuenire, trini edicti vocatione contumacium tempora concludantur. Quibus emenſis atque tranſactis, ſi prouocati adeſſe contempſerint, cedat cum Eccleſiis populus, qui victores ſuos ſilentio cognouerit ſuperatos, & victum ſe aliquando gratuletur, ſciátque ſi non præceptis noſtris, vel Catholicæ Legis veris imperiis ſeruiendum. Cui quidem diſputationi principe loco te iudicem volumus reſidere. Quicquid etiam antè in mandatis acceperis, pleniſſimè meminiſti, omnémque vel in con-

„ gregandis Epiſcopis, vel euocandis ſi adeſſe contempſerint, curam te volumus ſu- A
„ ſtinere: vt & ea quæ antè mandata ſunt, & quæ nunc ſtatuta cognoſcis, probatâ
„ poſſis implere ſolertiâ. Id ante omnia ſeruaturus, vt ea quæ circa Catholicam
„ Legem vel olim ordinauit antiquitas, parentum noſtrorum auctoritas religioſa
„ conſtituit, vel noſtra ſerenitas roborauit, nouella ſubreptione ſubmota integra
„ & inuiolata cuſtodias. Vt ſanè adminicula competentia actibus tuis deeſſe
„ non poſſint, viros ſpectabiles Proconſulem atque Vicarium ſerenitas noſtra
„ commonuit, vt ſi propriarum dignitatum ſtatum cupiunt retinere, ſi apparitio-
„ nem ſuam extrema declinare ſupplicia, tàm ex propriis officiis, quàm ex omnium
„ iudicum diuina * apparitione abundè neceſſarios faciant deputari. Erit
„ iam ſollicitudinis tuæ, ſi quid vlla cognoueris arte differri, miſſis relationibus
„ indicare, vt negligentes puniat digna correctio. Omnia ſanè, quæ vel in vnum
„ Epiſcopis congregatis diſputatio completa firmauerit, vel deſiſtentibus fortè
„ ſtatuerit, circa contumaces lata ſententia te referre conueniet: vt quid ad con-
„ firmandam Catholicam fidem præceptio noſtra proferebat, celeriùs poſſimus
„ agnoſcere. Et diuina manu. Vale Marcelline chariſſime nobis. Data pridie Idus
„ Octobris, Rauennæ.

Hic autem Marcellinus Tribunus & Notarius Cæſarum præfuit huic Collationi, vir ſapiens & religioſus, ac poteſtate magna præditus. Tribunum etiam & Notarium Auguſtinus ſcribit fuiſſe Dulcicium illum, cui poſtea in Africa demandatam quoque fuiſſe curam legum & iuſſionum conſtat. Oroſius virum in primis prudentem fuiſſe ait, & induſtrium, omniúmque bonorum ſtudiorum appetentiſſimum. Scripſit Auguſtinus ad eum non ſolùm libros de Peccatorum meritis & remiſſione contra Pelagianos, & de Spiritu & Litera: ſed & eruditiſſimos illos de Ciuitate Dei incœptos paulò poſt captam vrbem, immò & Epiſtolas duas, quintam & ſeptimam. Ex quibus perſpici poteſt Marcellinum in primis de Religione ſollicitum fuiſſe, & ſubtiliſſimas etiam in eo genere quæſtiones intellexiſſe. Quin ex Epiſtola centeſima quinquageſima octaua & ſequenti apparet, cauſas Eccleſiaſticas eius amplitudini potiſſimum iniunctas fuiſſe, vt quæ ſuprà demonſtrauimus extat Hieronymi Epiſtola, teſtis eum acutiſſimas Eccleſiæ quæſtiones, veluti de origine animæ, ſollicitè propoſuiſſe, ad dicendum magis paratum, quàm erat Hieronymus ad reſpondendum: ac ne hoc quidem ſtudium remiſiſſe in media Reipublicæ perturbatione, cùm Hieronymus ei reſcribens fateatur, ſe vrbis vaſtatione confuſum non poſſe literis operam dare. Idem Auctor ait libro tertio aduerſus Pelagianos: Scripſit dudum vir ſan-
„ ctus & eloquens Epiſcopus Auguſtinus ad Marcellinum, qui poſtea ſub inuidia
„ tyrannidis Heraclianæ ab hereticis innocens cæſus eſt, duos libros de infantibus baptiſandis. Nec immeritò in libro XVI. Codicis Theodoſiani ſcriptum repe-
„ rimus, Impp. Honorius & Theodoſinus AA. Iuliano Proconſuli Africo. No-
„ tione & ſollicitudine Marcellini ſpectabilis memoriæ viri contra Donatiſtas ge- C
„ ſta ſunt ea quæ tranſlata in publica monumenta habere volumus perpetuam fir-
„ mitatem. Neque enim morte cognitoris perire debet publica fides. Data III.
„ Septemb. Rom. Conſtantio & Conſtante Coſſ. Menſe quidem Aprili expugnata Roma fuerat pridie Idus Octobr. Reſcriptum ad Marcellinum datum eſt eodem anno. Conſul enim non adſcribitur, ſed adſcribi poteſt Varanes. In ſequenti enim anno, vt acta ſtatim ſuggerunt, poſt Conſulatum Varanis viri Clariſſimi Cal. Iun. tertio Non. ſexto Id. eiuſdem menſis Carthagini in Secretario Thermarum Carligianarum Collatio habita eſt, vt ex actis conſtat, quæ nos primi omnium mortalium in lucem dedimus è Manuſcripto Codice ex Meldorum Eccleſia habito, quod voto Tulcherij Canonici ad altare diui Stephani olim oblatum ex vetuſta inſcriptione cognouimus. Meldenſe enim Templum Epiſcopale Stephano dicatum eſt. Conuenerant quidem magno & celebri concurſu Catholici Epiſcopi ducenti octuaginta ſex, Donatiſtæ ducenti ſeptuaginta nouem. Sed electi ad colloquium & diſputationem Catholici ſeptem, Aurelius Carthaginenſis, Alipius Tagaſtenſis, Auguſtinus Hipponenſis, Vincentius Coluſitanus, Fortunatus Conſtantinienſis, Fortunatianus Sirenſis, & Poſſidius Catanienſis. Ex Donatiſtis totidem, Primicianus Carthaginenſis, Petilianus Conſtiotienſis, Emeritus Cæſarienſis, Croſius ...... Montanus..... Gaudentius Tha-

A gundenſis, Adeodatus ..... Idem Auguſtinus Honorio duodecimum & Theodoro octauum Coſſ. poſt habitam collationem diſſeruit cum Emerito Donatiſta, vt acta oſtendunt. Victoria itaque penes Catholicos fuit, damnatique ſunt fautores partium Donati, vt apparet ex breuiculo eiuſdem Auguſtini, qui liber ſumma delectatione me pióſque omnes perpetuò afficiet. Verùm hæc lætitia totius Africæ populorum in nouas miſerias aliquantò pòſt tranſiit: inuecta in Africam per VVandalorum gentem Arriana ſecta. Ita enim fit plerumque, vt extincta hæreſi vna, ſuccedat in eius locum pernicioſior atque funeſtior.

EODEM anno quadringenteſimo viceſimo, iidem Cæſares Arelatem, quòd eſſet celeberrimum & opportuniſſimum emporium à Conſtantino Tyranno, qui ſedem Imperij ibi fixerat, inhabitatam, nouo honore complexerunt, vt in ea ſeptem Prouinciarum Conuentus agerentur: ſcilicet Viennenſis, vtriuſque Narbonenſis, vtriuſque Aquitaniæ, & Nouempopulaniæ. Extat præceptio Auguſtorum Honorij & Theodoſij ad virum illuſtrem Agricolam Præfectum Galliarum in hæc verba: Saluberrima magnificentiæ tuæ ſuggeſtione inter reliquas Reipubl. vtilitates euidenter inſtructi obſeruanda Prouincialibus noſtris, id eſt per ſeptem Prouincias, manſura in æuum auctoritate decernimus, quod ſperari planè ab ipſis Prouincialibus debuiſſet. Nam cùm propter priuatas & publicas neceſſitates de ſingulis Ciuitatibus, non ſolùm de ſingulis Prouinciis, vel Honoratos confluere, vel mitti Legatos, aut poſſeſſorum vtilitas, aut publicarum
B ratio exigit functionum: maximè opportunum & conducibile iudicauimus, vt ſeruata poſthac quotannis conſuetudine in conſtituto tempore in Metropolitana, id eſt Arelatenſi vrbe, incipiant ſeptem Prouinciæ habere Concilium. In quo planè tàm in ſingulis quàm in commune conſulimus. Primùm, vt optimorum Conuentus ſub illuſtri præſentia Præfecturæ, ſi id tamen ratio publicæ diſpoſitionis obtulerit, ſaluberrima de ſingulis rebus poſſint eſſe conſilia. Tum quicquid tractatum fuerit & diſcuſſum, ratiociniis conſtitutum, nec latere potiores Prouincias poterit, vt parem neceſſe eſt inter abſentes æquitatis formam iuſtitiæ ſeruari. Hinc planè præter neceſſitates etiam humanæ conuerſationi non parum credimus commoditatis accedere, quòd in Conſtantina vrbe iubemus annis ſingulis eſſe Concilium. Tanta eſt enim loci opportunitas, tanta eſt copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, vt quicquid vſquam naſcitur, illic commodiùs diſtrahatur. Neque enim vlla Prouincia fructus ſui facultate lætatur, vt non niſi hæc propria Arelatenſis ſoli credatur eſſe fœcunditas. Quicquid enim diues Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Aſſyrius, quod Africa fertilis, quod ſpecioſa Hiſpania, quod fœcunda Gallia poteſt habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quaſi ſibi naſcantur omnia quæ vbique conſtat eſſe magnifica. Iam verò decurſu Rhodani & Thirreni recurſu neceſſe eſt vt vicinum faciant, & penè conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cùm ergo huic ſeruiat Ciuitati quicquid
C habet terra præcipuum, ad hanc vel naui, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quicquid ſingulis naſcitur, quomodo non multum ſibi Galliæ noſtræ præſtitum credant, cùm in eadem Ciuitate præcipiamus eſſe Conuentum, in qua diuino quodam munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur? Siquidem hoc rationabili planè probatóque conſilio iam vir illuſtris Petronius obſeruari debere præceperat. Quod interpolatum vel iniuriâ temporum, vel deſidiâ Tyrannorum, reparari ſolita prudentiæ noſtræ auctoritate decernimus, Agricola parens chariſſime, atque amantiſſime. Vnde & illuſtris magnificentia tua & hanc præceptionem noſtram, & priorem ſedis ſuę diſpoſitionem, per ſeptem Prouincias in perpetuo faciet cuſtodiri: vt ab Idibus Auguſti quibuſcunque mediis diebus in Idus Septembris in Arelatenſi vrbe nouerint Honorati vel Poſſeſſores iudices ſingularum Prouinciarum annis ſingulis Concilum eſſe ſeruandum. Itaut de Nouempopulania, & de ſecunda Aquitania, quæ Prouinciæ longiùs conſtitutę ſunt, ſi eorum Iudices occupatio certa detinuerit, ſciant Legatos iuxta conſuetudinem eſſe mittendos. Vna prouiſione plurimùm & Prouincialibus noſtris nos intelligimus vtilitatis pręſtare, & Arelatenſis vrbis, cuius fidei ſecundum teſtimonia atque ſuffragia Patricij parentiſque noſtri multa debemus, non paruum nos conſtat ornatum. Sciat autem ma-

» gnificentia tua quinis auri libris Iudicem mulctandum eſſe, ternis Honoratos, A
» vel Curiales, qui ad conſtitutum locum intra definitum tempus venire diſtule-
» rint. Data decimoquinto Cal. Maias. Accepta Arelate x. Cal. Iunias, Domi-
» no noſtro Honorio XII. & Theodoſio VIII. Coſſ. Igitur Conſtantio iam mor-
tuo, hæc Lex à Cæſaribus lata eſt, de quo quidem, vt coactus à militibus in
Britanniis ſuſcepit Imperium, & filium ſuum Iulianum nobiliſſimum declarauit,
vt iuſſu Honorij Conſtantius & Gerontius eum Arelatæ obſederint, déque eius
exitio miſerabili, non pauca Olympiodorus Græcus hiſtoricus, cuius ſupra me-
mini, ſcripſit.

Alaricvm quidem non multo poſt Romam captam mortuum ſupra di-
ximus, cui Athaulphus ſucceſſit. Antè verò quem habuerint Regem Gothi,
commemorare neceſſe eſt. Radagaiſo ei nomen erat, qui Stiliconis & aliorum Du-
cum Honorij viribus & conſiliis circa Feſulas in Hetruria magna clade occiſus
» eſt. Auguſtinus cap. xxv. lib. v. de Ciuitate Dei ad Marcellinum. Quod ta-
» men noſtra memoria recentiſſimo tempore Deus mirabiliter & miſericorditer
» fecit, non cum gratiarum actione commemorant (Pagani) ſed quantum in ipſis,
» omnium ſi fieri poteſt hominum obliuione ſepelire conantur. Quod à nobis ſi ta-
» cebitur, ſimiliter erimus ingrati. Cùm Rhadagaiſus Rex Gothorum agmine in-
» genti & immani iam in vrbis vicinia conſtitutus, Romanis Ciuibus immineret,
» vno die tanta celeritate ſic victus eſt, vt ne vno quidem ne dicam extincto, ſed
» nec vulnerato Romanorum, multo amplius quàm centum millium proſterne- B
» retur eius exercitus, atque ipſe cum filiis mox captus pœna debita necaretur.
» Nam ſi ille tam impius cum tantis & tam impiis copiis Romam fuiſſet ingreſ-
» ſus, cui pepercíſſet? quibus honorem locis Martyrum detuliſſet? In qua perſo-
» na Deum timeret? cuius non ſanguinem effuſum, cuius pudicitiam vellet in-
» tactam? Quas autem iſti pro diis ſuis voces haberent, quanta inſultatione ia-
» ctarent, quòd ideò ille viciſſet, ideò tanta potuiſſet, quia quotidianis ſacrificiis
» placabat atque inuitabat Deos? Quòd Romanos facere Chriſtiana Religio
» non ſinebat. Nam propinquante iam illo his locis, vbi nutu ſummæ majeſta-
» tis oppreſſus eſt, cùm eius fama vbique crebreſceret, nobis apud Carthaginem
» dicebatur, hoc credere, ſpargere, iactare paganos, quòd ille diis amicis, prote-
» gentibus, & opitulantibus, quibus immolare quotidie ferebatur, vinci omni-
» nò non poſſet ab eis qui talia diis Romanis ſacra non facerent, nec fieri à quo-
» quam permitterent. Nec illam ſub Honorio Cæſare incredibilem & admi-
randam victoriam ſolam memoriæ prodidit Auguſtinus grauiſſimus auctor, ſed
omnium ferè Cæſarum à Conſtantino Magno ad Theodoſium magnum etiam
dictum, res geſtas breuiſſimè complectitur, vt antè ab Hieronymo factum me-
» minimus. Eiuſdem igitur libri cap. xxv. Deus, inquit, Conſtantinum Impera-
» torem non ſupplicantem Dæmonibus, ſed ipſum verum Deum colentem, tan-
» tis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet. Qui etiam con-
» dere Ciuitatem (Conſtantinopolim ſcilicet) Romano Imperio ſociam, velut ip- C
» ſius Romæ filiam, conceſſit. Diu imperauit, vniuerſum Orbem Romanum vnus
» Auguſtus tenuit, & defendit. In adminiſtrandis & gerendis bellis victorioſiſſimus
» fuit. In Tyrannis opprimendis per omnia proſperatus eſt. Grandæuus, ægritu-
» dine & ſenectute defunctus eſt. Filios Imperatores reliquit. Sed rurſus ne Im-
» perator quiſquam ideo Chriſtianus eſſet, vt felicitatem Conſtantini mereretur,
» cùm propter vitam æternam quiſque debeat eſſe Chriſtianus, Iouinianum mul-
» tò citius quàm Iulianum abſtulit. Gratianum ferro tyrannico permiſit interi-
» mi, longè quidem minus quàm magnum Pompeium, colentem videlicet Ro-
» manos Deos. Nam ille iudicari à Catone non potuit, quem ciuilis belli quo-
» dammodo hæredem reliquerat. Ipſe autem quamuis piæ animæ ſolatia talia non
» requirant, à Theodoſio vindicatus eſt, quem Regni participem fecerat, cùm par-
» uulum haberet & fratrem, auidior fidæ ſocietatis quàm nimiæ poteſtatis. Fidem
verò & pietatem Theodoſij, Auguſtinus cap. xxvi. deſcribit in hunc modum: Vn-
» de & ille non ſolùm in Rempublicam ſeruauit quam debebat fidem, verùm etiam
» poſt eius mortem pulſum ab eius interfectore Maximo Valentinianum eius par-
» uulum fratrem in ſui partes Imperij tamquam Chriſtianus excepit pupillum, pa-
» terno cuſtodiuit affectu, quem deſtitutum omnibus opibus nullo negotio poſſet
conferre,

conferre, ſi latiùs regnandi cupiditate magis quàm benefaciendi caritate flagraret. Vnde potiùs eum ſeruata fide Imperatoria dignitate ſuſceptum, ipſa humanitate & gratia conſolatus eſt. Deinde cùm Maximum terribilem faceret ille ſucceſſus, hic in anguſtiis curarum ſuarum non eſt lapſus ad curioſitates ſacrilegas atque illicitas, ſed ad Ioannem in Egypti eremo conſtitutum, quem Dei ſeruum prophetandi præditum fama crebreſcente didicerat, miſit, atque ab eo nuncium victoriæ altiſſimum accepit. Mox Tyranni Maximi exercitus Valentinianum puerum in Imperij ſui partibus, vnde fugatus fuerat, cum miſericordiſſima veneratione reſtituit, eóque ſiue per inſidias, ſiue quo alio pacto, vel caſu proximè extincto, alium Tyrannum Eugenium, qui in illius Imperatoris locum non legitimè fuerat ſubrogatus, accepto rurſus prophetico reſponſo, fide certus oppreſſit. Contra cuius robuſtiſſimum exercitum magis orando quàm feriendo pugnauit. Milites nobis qui aderant retulerunt, extorta ſibi eſſe de manibus quæcunque iaculabantur, cùm à Theodoſij partibus in aduerſarios vehemens ventus iret, & non ſolùm quæcumque in eos iaciebantur concitatiſſimè caperet, verùm etiam ipſorum tela in eorum corpora retorqueret. Vnde & Poeta Claudianus, quamuis à Chriſti nomine alienus, in eius tamen laudibus dixit:

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
B *Et coniurati veniunt ad claſſica venti.*

Victor autem, ſicut crediderat & prædicabat, Iouis ſimulachra, quæ aduerſus eum fuerant neſcio quibus ritibus veluti conſecrata, in Alpibus conſtituta depoſuit: eorúmque fulmina, quòd aurea fuiſſent iocantibus, quòd illa lætitia permittebat curſoribus, & ſe ab eis fulminare velle dicentibus, hilariter benignéque donauit inimicorum ſuorum filios, quos non ipſius iuſſus, ſed belli abſtulerat impetus, etiam dum Chriſtianam ad Eccleſiam confugientes Chriſtianos hac occaſione fieri voluit, & Chriſtiana charitate dilexit, nec priuauit rebus, ſed auxit honoribus. In neminem poſt victoriam priuatas inimicitias valere permiſit. Bella ciuilia, non ſicut Cinna & Marius & Scylla, & alij tales, qui nec finita finire voluerunt, ſed magis doluit exorta, quàm qui cognoſcere voluit terminata. Inter hæc omnia eo ipſo initio Imperij ſui non quieuit, iuſtiſſimis ac miſericordiſſimis legibus aduerſus impios laboranti Eccleſiæ ſubuenire, quam Valens hæreticus fauens Arianis vehementer afflixerat: cuius Eccleſiæ ſe membrum eſſe magis quàm in terris regnare gaudebat. Simulacra Gentilium vbique vertenda, præcepit, ſatis intelligens nec terrena munera in dæmoniorum, ſed in Dei veri eſſe poſſe poteſtate. Quid autem fuit eius religioſa humilitate mirabilius, quando in Theſſalonicenſes grauiſſimum ſcelus, cui iam Epiſcopis intercedentibus promiſerat indulgentiam, tumultu quorundam qui ei cohærebant vindicare compulſus eſt: & Eccleſiaſtica coercitus diſciplina, ſic egit pœnitentiam,
C vt Imperatoriam celſitudinem pro illo populus orans magis fleret videndo proſtratam, quàm peccando timeret iratam? Ab Auguſtino mentionem factam Claudiani Poetæ ſanè vidimus, Honoriique hiſtoriam ſcire cupientes lectionem illius improbare non debent, etſi Poetæ, quod genus ad mentiendum adulandúmque ferè procliuius eſt, & ſiue in laudando ſiue in vituperando modum excedit. Ille enim in Rufinum libros duos ſcripſit, in Eutropium totidem, de bello Gildonico, déque Getico duos, in Conſulatum Honorij Auguſti tres, in laudes Stiliconis totidem, in laudem vxoris Stiliconis librum vnum. ei nomen Serenæ fuit. Denique ſcripſit de nuptiis Honorij & Mariæ librum ſingularem. De Gildone ſiquidem Epiſtola ad Ageruchiam Hieronymus ſic ait: Legito quomodo tibi in viduitate ſeruanda viuendum ſit, librum ad Euſtochium de Virginitate, & alios ad Fuſiam, atque Saluinam, quarum altera Probi quondam Conſulis nurus, altera Gildonis, qui Africam tenuit, filia eſt.

AVGVSTINVS quidem cap. VIII. lib. XVIII. citat Chronica Euſebij ac Hieronymi, eáque laudat. Vti nos facimus Proſperos duos, quorum primus

Aquitanici cognomen habuit, addiditque Chronicum ſuum per Conſules digeſtum, ad Hieronymi poſtrema verba, quæ ad Valentis mortem pertinent, hoc initio: *Huc vſque Hieronymus Presbyter ordinem præcedentium digeſſit annorum. Nos quæ ſequuta ſunt adiicere curauimus.* Qui ſtylo mihi differre ab illo Proſpero videtur, de quo iam dicturus ſum. Igitur ſecundus cognomento Tyro Aquitanus etiam fuit, qui à Valente quidem in Thracia concremato deſinit in eum annum, quo vrbs à Genſerico Rege VVandalorum capta direptáque eſt, mortuis Valentiniano Aëtióque. De primo autem Proſpero Caſſiodorus libro de diuinis Lectionibus capit. XVII. *Sanctus quoque Proſper*, ait, *Chronicum ab Adam ad Genſerici tempora & vrbis deprædationem vſque perduxit.* Denique Beda illum Rhetorem vocat. Igitur vt hunc Proſperum breuiter perſtringam, in Gratiano quidem ſcribit Maximum Tyrannum in Brittannia à militibus Imperatorem conſtitutum, eundem in Gallias tranfretaſſe, & conflictu habito fugitantem Lugduni interfeciſſe. Mox in Theodoſio, metu eius cum Valentiniano fœdus iniiſſe, hunc veritum imminentem iam ceruicibus ſuis Tyrannum, qui locum irrumpendi quod cum eo iunxerat fœdus inueniſſet, ad Theodoſium confugiſſe, à quo Maximus interfectus, Valentinianúſque Regno proprio reſtitutus eſt. Denique Valentinianum Viennæ ab Arbogaſte Comite ſuo extinctum, in cuius locum Tyrannidem Eugenius inuaſerit. Ad vindicandum hunc interitum, & opprimendum Eugenij Tyrannidem, Theodoſium in Italiam tranſgreſſum, experto Dei fauore, conſpirantibus in idipſum elementis. Quæ verba videntur duos Claudiani verſus, quos ex Auguſtini libris ſupra inſeruimus, exprimere. Deinde ait Eugenio ſuperato Theodoſium exiiſſe de vita, Cæſaribus Arcadio & Honorio, quibus Rufinum Boſpholitanum, cùm ad ſummum militiæ perueniſſet, præferri ſibi Stiliconem non ferentem, ab eodem occiſum, deuicto Hunnorum præſidio. Gildonem rebellione commota Romanis ſtipendia ſubtrahentem, à Stilicone in Mauritania interfectum. Africa ad priſtinum ius redacta, Sienam Italiæ Barbarici motus tempeſtatem increbuiſſe. Rhadagaiſo Rege Gothorum Italiæ limitem vaſtaturo, qui multis antè direptis vrbibus occubuit. Eius in tres partes per diuerſos Principes diuiſus exercitus, aliquam repugnandi Romanis aperuit facultatem. Inſigni enim triumpho exercitum tertiæ partis hoſtium circumactis Hunnorum auxiliaribus, Stilico vſque ad internecionem deleuit. Deinde narrat Arcadij obitum, qui paruum admodum Theodoſij filium Imperij ſucceſſorem reliquit. Poſtea diuerſarum gentium rabiem Gallias dilacerare exorſam immiſſa * Stiliconis indignè ferentis filio Regnum negatum. Eius morte Reipublicæ conſultum, qui ſaluti Honorij tendebat inſidias. Saxonum incurſione deuaſtatam Galliarum partem. VVandali atque Alani vaſtauere quod reliquum erat. Conſtantinus Tyrannus obſidebat eum mox cæſum. Hiſpaniarum partem maximam Sueuos occupaſſe adiicit. Ipſum denique Orbis caput Romam deprædationi Gothorum fœdiſſimè patuiſſe. Vaſtitatem aliam Galliarum ſubiicit Gothis, qui Alarico duce Romam ceperant. Alpes tranſgredientibus Iouinum Tyrannidem poſt Conſtantium inuaſiſſe referunt. Induſtria viri ſtrenui, qui ſolus Tyrannis non ceſſit, Dardani (hic Præfectus Prætorio Galliarum fuit, vt ex Theodoſiano Codice manifeſtum eſt) Atheulphum, qui poſt Alaricum Gothis imperabat, à ſocietate Iouini auerſum refert. Saluſtium quoque & Sebaſtianum occiſos. Valentiam nobiliſſimam Galliarum vrbem à Gothis captam, ad quam ſe fugiens Iouinus contuliſſet. Ingentem quoque in Gallis famem fuiſſe. Poſtremo Aquitaniam Gothis traditam. Heraclianum Comitem Africæ, qui in Romæ refectionem ſerenum ſe præbuerat, noua quidem molitum, atque interemptum fuiſſe commemorat. Placidiam ſororem Cæſaris diu captiuam, poſtea etiam Regis vxorem, eo fraude ſublato, Conſtantij connubio copulatam. Cuius occurſu Gothi cùm ſe iterum Atheulpho necato mouiſſent, repulſos fuiſſe ſubiicit. Conſtantióque di-

A gnitatem Imperij ab Honorio ſponte delatam, qua vix octo menſibus vſus interiit, Valentiniano octo annorum filio derelicto. Honorium ipſum Rauennæ defunctum, ac tunc, vt nullo iure ſibi debitum, Ioannem ex Primicerio Notariorum Regnum ſumpſiſſe, qui vulneratum multis cladibus reliquit Imperium. Theodoſium Iuniorem imperare cœpiſſe in Galliis, Exuperantium Præfectum à militibus cæſum, Carthaginem muro circundatam: quod vſque ad id tempus rebellionis metu non licuerat. Ioannem ab exercitu Orientis victum, cæſúmque, Rauenna ſimul direpta. Ætium Gaudentij Comitis à militibus in Galliis occiſi filium cum Hunnis Ioanni opem laturum Italiam ingreſſum. Hæc ille de calamitatibus Galliæ memoriæ mandauit.

De omnibus autem Tyrannis qui coniurarunt aduerſus Imperium, Leges aliquot reperiuntur in Codice Theodoſij Iunioris. Ac primùm de Licinio illa Imperatoris Conſtantini ad Conſtantium Præfectum Prætorio *de infirmandis his quæ ſub Tyrannis aut barbaris geſta ſunt.* Remotis, inquit, Licinij Tyranni conſtitutionibus & legibus, omnes ſciant veteris Iuris & ſtatutorum noſtrorum obſeruari debere ſanctionem, PP. XVII. Calend. Iun. Criſpo III. & Conſtantio III. Coſſ. Eodem Titulo, Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Auguſti Trifolio PP. ſic reſcribunt: Omne iudicium quod vafra mente conceptum iniuriam, non iura, reddendo Maximus infandiſſimus tyrannorum reddidit, promulgandum damnauimus. Nullus igitur ſibi lege eius, nullus iudicio blandiatur. Datum VI. Id. Octobr. med. Theodo. A. II. & Cynegio Coſſ. Cæſares verò Arcadius & Honorius aliam de eodem Maximo legem tulerunt in hæc verba: Qui Tyranni Maximi ſecuti iuſſionem fundos perpetui iuris non ab ordinariis iudicibus, ſed à rationalibus acceperunt, eorum amiſſione plectantur, atque ad rem priuatam denuò reuertantur. Datum VI. Kal. Maij med. Olybrio & Probino Coſſ. Quin Adriano PP. Honorius & Theodoſius reſcribunt de Heracliano in hunc modum: Heracliani vocabulum nec priuatim nec publicè vlla memoria teneat, ideóque ſubmouenda eſſe cenſemus quæcumque ſub eo geſta eſſe dicuntur. Libertates (quoniam certum eſt ſcelere eius ſolemnitatem Conſulatus eſſe pollutam) in melius reuocamus, ſciátque dominorum voluntas iterandum eſſe, quod illo auctore aduertit ſtare non poſſe. Semel tamen mutatæ conditionis beneficium implendum eſſe præcipimus, & ita repeti manumiſſionum conſuetudines nunc iubemus, vt nullus ſub hac occaſione incipiat nolle quod voluit. Datum III. Non. Auguſt. Rauenn. poſt Coſſ. Honorij VIII. & Theodo. V. AA. Coſſ. Arcadij quoque & Honorij, Titulo *de Præmiis*, lib. IX. Lex eſt huiuſmodi ad Aurelianum PP. Omnes res Eutropij, qui quondam Præpoſitus ſacri Cubiculi fuit, ærarij noſtri calculis adiunximus, erepto ſplendore eius & Conſulatu à tetra illuuie, & à
C commemoratione nominis eius, & cœnoſis ſordibus vindicato: vt eiuſdem vniuerſis actibus antiquatis, omnia muteſcant tempora, nec eius enumeratione ſeculi noſtri labes appareat, nec ingemiſcant aut qui ſua virtute ac vulneribus Romanos fines propagant, vel qui eoſdem ſeruandi iuris æquitate cuſtodiunt. quod diuinum præmium Conſulatus luculentum prodigium contagione fœdauit. Patriciatus etiam dignitate, atque omnibus inferioribus ſpoliatum ſe eſſe cognoſcat, quos morum polluit ſæuitate. Omnes ſtatuas, omnia ſimulacra tam ex ære, quàm ex marmore, ſeu ex fucis, quàm ex quacumque materia, quæ apta eſt effingendis, ab omnibus Ciuitatibus, oppidis, locíſque priuatis ac publicis, præcipimus aboleri: ne tamquam nota noſtri ſeculi obtutus polluat intuentium. Adhibitis itaque fidis cuſtodibus ad Cyprum inſulam perducatur, in qua tua ſublimitas relegatum eſſe cognoſcat: vt ibidem peruigili cura vallatus, nequeat ſuarum cogitationum rabie cuncta miſcere. Dat. XVI. Kalen. Febr. Conſtantinopol. Theodoro V. C. Coſſ. De ſatellitibus quidem Gildonis eodem Titulo Honorius & Theodoſius Cæſares Donato P.V. Afric. Satellites Gildonis cuſtodiis mancipantur, vt proſcriptione damnentur. Dat. III. Id. Nouemb. Baſſo & Philippo Coſſ. Iidem Auguſti ad Peregrinum Comi-

tem & procuratorem diuinæ Domus: ex poſſeſſionibus (aiunt) Gildo- A
nis, quæ ad noſtrum ærarium ſunt deuolutæ, Canonem omnium titulo-
rum ex integro ſolemni more imputata cautione ſolui præcipimus. Da-
tum Kal. Decemb. Altino Theododoro V. C. Coſſ. Denique paulò infrà
iidem Augusti & Theodoſius Vrſicino Com. ſol. ita reſcripſerunt: Poſſeſſiones
quæ ex bonis Gildonis, aut ſatellitum eius, in ius noſtræ ſerenitatis retentæ
ſunt, ab occupatoribus noſtro patrimonio adgregentur: Ita vt ab hiis eo tem-
pore quo indebitè retinuerunt, præfationum ſimplum inferatur. Qui ſi inuēti infrà
Kalendas Octobris poſſeſſiones putauerint retinendas, ſciant ſe ad dupli reſtitu-
tionem coarctandos, & duplos fructus eſſe reddendos. Dat. XII. Maij, Rauennæ,
Stilicone II. & Anthemio Coſſ. Quid verò decretum ſit aduerſus Heraclianum,
eodem Titulo *de pœnis* perſpicitur his verbis: Honoratis & Prouincialibus Africæ.
Iidem Heraclianum hoſtem publicum iudicantes digna cenſuimus auctoritate
puniri, vt eius reſecentur infauſtè ceruices. Eius quoque Satellites pari inten-
tione perſequimur. Sed hanc omnibus priuatis atque militantibus licentiam
damus, vt omnes prodendi in medium habeant liberam facultatem, nec inui-
diam metuat qui ad publicum deduxerit criminoſum, cùm illud ſpecialiter ca-
ueamus, ne vllus quidem eorum aut ſubtrahendum iudicet, aut celandum, né-
ve ex eorum facultatibus vel depoſita deneget, vel accepta non prodat. Dat.
III. Kalend. Iul. Rauen. Honorio VIIII. & Theod. V. AA. Coſſ. De Rufino
Imperatores Arcadius & Honorius Cæſario PP. ita ſcribunt: Serenitatis no-
ſtræ prouiſione ſolita commonemus, vt ea quæ Rufinus quondam cùm viueret B
quoquo pacto poſſedit, in eodem ſtatu interim maneant, nec quicquam ſibi poſt
eius obitum ſpontaneam vindicandi tribuat poteſtatem. Nam qui tranſacto tēpore
ſiluit, ac Rufinum tenere conceſſit, fiſcum quoq; noſtrum ſine præiudicio poſſide-
re patiatur. Hoc edictis propoſitis per omnes Prouincias præcipimus diuulgari,
quòd cuncti ſciant iacturam ſe perpeſſuros grauiorem, totiúſque rei familiaris
periculum, niſi ante præceptum noſtrum manus ab his quæ Rufinus viuus poſ-
ſederat voluerint abſtinere. Datum Id. Febr. Conſtantinop. Arcadio IIII. &
Honor. III. AA. Conſſ. Nunc veniendum ad Stilionem, de quo Titulo de bonis
proſcriptorum ſeu donatorum iidem Cæſares Honorius & Theodoſius Theo-
doro PP. ſcribunt. Qui in facultates Stiliconis & actus videntur eſſe verſati, vel
ex iiſdem facultatibus aliquid ſubſtraxiſſe, vel aliquid rapuiſſe, omnifariam red-
dant. Dat. VIII. Kal. Nouemb. Baſſo & Philippo Conſſ. Nec in duces modò,
ſed etiam in milites iidem Cæſares ſanxerunt Titu. *de indulgentiis criminum*,
Imperatores Honor. & Theodo. AA. Galſoni Com. & Magiſtro Offic. poſt alia:
De his qui tyrannicæ præſumptionis ſacramenta ſectati ad noſtrum imperium
redierunt, hanc volumus eſſe ſententiam, vt quos inter incendia tyrannidis aſ-
ſumptæ fidelis pœnitudo reuocauit, ordinem & fructum militiæ non amittant;
eos verò quibus lentum regreſſum neceſſitas deſperationis indixit, ſoluto cin-
gulo matricula conuenit aboleri: itaut illud quoque pro reuerentiæ forma cuſto- C
diat, ne redire ei ad priſtinam militiam liceat, qui aliud militandi genus elegerit.
Dat. pridie Id. Febr. Rauen. Varane Conſſ.

HÆ ſunt igitur pœnæ, quibus iura teneri atque exerceri voluerunt. Vtque clementiam & humanitatem erga ſubditos animaduertere poſſis, legenda erit lex illa de petitionibus, quæ eſt Honorij & Theodoſij ad Theodorum PP. Cùm per Illirici partes barbaricus ſperaretur incurſus, numeroſa incolarum manus ſedes quæſiuit externas, in cuius ingenuitatem aſſidua petitorum ſolet libido graſſari, eique inlicitè iugum ſeruitutis imponere. Igitur præſcriptum tua ſublimitas recognoſcat, & Illiricianos omnes, quos patria complectitur, vel alia quælibet terra ſuſceperit, petere non liceat. Dat. IIII. Id. Decemb. Rauennæ, Baſſa & Philippo Conſſ. Ac ſanè Theodoſius Iunior Honorium patruum ſuum & inuictiſſimum appellat Titu. *de Indulgentiis debitorum*, ac ſub Valente & Gratiano Anthemium, Vincentium, & Conſtantianum, ſub Arcadio & Honorio Theodoſióque Præfectos fuiſſe Prætorio Galliarum, ex Codice Theodoſiano facile erit perſpicere.

NVNC veniendum ad Saluiani ætatem inſignis viri, qui ſub Honorio & Theo-

A doſio vixit, iſque Gallus patriæ ſuæ calamitates nobis deteget, vicinarúm-
que gentium diuiſas miſerias. Igitur libro IV. de vero iudicio & Prouidentia Dei,
nationes barbaras earúmque mores deſcribit: Saxonum ſcilicet, FRANCORVM,
Gepidarum, Hũnorum, Alemannorum; & Alanorum, his omninò verbis: Cùm
omnes barbari aut pagani ſint aut heretici; de paganis, quia peior illorum error eſt,
priùs dicam. Gens Saxonum fera eſt, Francorũ infidelis, Gepidorum inhumana, &
Hunnorum impudica. Omnium denique Gentium barbararum vita vitioſa. Sed «
numquid eumdem reatum habent illorum vitia, quem noſtra? numquid tam vitioſa «
eſt Hunnorum impudicitia, quàm noſtra? nunquid tam accuſabilis Francorum per- «
fidia, quàm noſtra? aut tàm reprehenſibilis ebrietas Alamãni, quàm ebrietas Chri- «
ſtiani? aut tam damnabilis rapacitas Alani, quàm rapacitas Chriſtiani? Si fallat Hun- «
nus vel Gepida, quid mirum eſt? qui culpam falſitatis penitus ignorat. Si peieret «
Francus, quid ni faceret? qui periurium ipſum ſermonis genus putat eſſe, non cri- «
minis. Quid mirũ ſi hoc barbari ita credunt, qui Legẽ & Deũ neſciunt? Cùm maior «
ferè Romani nominis portio ita exiſtimet, quæ peccare ſe nouit. Sex igitur barbaras «
Gentes illo loco numerat, moréſque eorum depingit. Libro verò VII. Exceptis, in- «
quit, pauciſſimis Dei ſeruis, vbi non omnia execratione digna. Gothorũ gens per- «
fida, ſed pudica eſt. Alanorum impudica, ſed minus perfida. Franci mendaces, ſed «
hoſpitales. Saxones crudelitate efferi, ſed caſtitate mirandi. Omnes denique gen- «
tes habent ſicut peculiaria mala, ita etiam quædam bona. In Afris penè omnibus «
B neſcio quid non malum. Si accuſanda eſt inhumanitas, inhumani ſunt. Si ebrietas, «
ebrioſi ſunt. Si falſitas, fallaciſſimi. Si dolus, fraudulentiſſimi. Si cupiditas, cupi- «
diſſimi. Si perfidia, perfidiſſimi. Impuritas eorum atque blaſphemia his omni- «
bus admiſcendæ non ſunt, quia illis quæ ſupra diximus malis aliarum gentium «
vitia, his autem etiam ſua ipſa vicerunt. Rurſus libro IIII. Ita agimus & viui- «
mus, vt hoc ipſum quod Chriſtianus populus eſſe dicimur, opprobrium Chriſti «
eſſe videamur. At è diuerſo in paganis quid horum ſimile quæ dicimus? num- «
quid de his dici poteſt: Ecce quales ſunt qui Chriſtiani eſſe dicuntur? numquid «
de Saxonibus, aut Francis: Ecce quæ faciunt, qui ſe aſſerunt Chriſti eſſe cul- «
tores? Numquid propter Maurorum efferos mores Lex ſacroſancta culpatur? «
Numquid Scytharum aut Gepidarum inhumaniſſimi ritus in maledictum atque «
blaſphemiam nomen Domini Saluatoris inducunt? Numquid dici de vllis iſtorum «
poteſt, vbi eſt Lex Catholica quam credunt? vbi ſunt pietatis & caſtitatis præcepta, «
quæ diſcunt? Euangelia legunt, & impudici ſunt. Apoſtolos audiunt, & inebrian- «
tur. Chriſtum ſequuntur, & rapiunt. Vitam improbam agunt, & probam Legem «
habere ſe dicunt. Numquid hæc de vlla iſtarũ gentium dici queunt? Non vtique. «
De nobis quippe omnia iſta dicuntur. In nobis Chriſtus patitur opprobrium, «
in nobis patitur lex Chriſtiana maledictum. Libro autem V. de Gothis & VVan- «
dalis, Bagaudis, Francis, Hunnis, loquitur in hunc modum: Quantum, in- «
quit, ad conuerſationem Gothorum aut VVandalorum pertinet, quid eſt in «
C quo eis aut præponere nos, aut etiam comparare poſſumus? quam rem latiſſimè
proſequitur. De Bagaudis eodem libro agitur: De Bagaudis nunc mihi ſer- «
mo eſt, qui per malos iudices & cruentos ſpoliati, afflicti, necati, poſtquam «
ius Romanæ libertatis amiſerant, etiam honorem Romani nominis perdide- «
runt. Et imputatur his infelicitas ſua; imputamus his nomen calamitatis ſuæ; «
imputamus nomen quod ipſi fecimus. Vocamus rebelles, vocamus perditos, «
quos eſſe compulimus criminoſos. Quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti «
ſunt, niſi iniquitatibus noſtris, niſi improbitatibus iudicum, niſi eorum proſcriptio- «
nibus & rapinis, qui exactionis publicæ nomen in quæſtus proprij emolumenta «
verterant, & indictiones tributarias prædas ſuas eſſe fecerunt? Et eodem libro Sal- «
uianus; Vbi, aut in quibus ſunt, niſi in Romanis tantùm, hæc mala? quorum in- «
iuſtitia tanta, niſi noſtra? Franci enim hoc ſcelus neſciunt. Hunni ab his ſcele- «
ribus immunes ſunt. Nihil horum eſt apud VVandalos, nihil horum apud Gothos; «
Tam longè enim eſt vt hæc inter Gothos barbari tolerent, vt ne Romani quidem, «
qui inter eos viuunt, iſta patiantur. Qui locus ad tributarias functiones omninò «
pertinet, quibus pauperiores opprimebantur. «

CETERVM antequam ad librum VII. Saluiani tranſeamus, lectores mo- «

nendi videntur, Bagaudas fuiſſe quidem Chriſtianos, ſed tamen Segreges me- A
tu iudicum, vt vel ſolitudines vel caſtra inhabitarent ſitu loci aut manu mu-
nita: vt Bagaudarum caſtrum, vbi diui Mauri Cœnobium poſtea fuit, ad ripas
Matronæ amnis in agro Pariſiorum, ſicut & in vita eius narratur. Balduinus Iu-
riſconſultus, idemque peritiſſimus Hiſtoriæ veteris, cùm mihi olim reſcriberet:
» Rectè, inquit, tu apud Saluianum de Bagaudis, ſed addo ante annos CL. rurſus
» in Gallia eos contra Diocletianum conſpiraſſe, vt leges in Panegyricis, Eu-
» tropióque, & Oroſio. In vita enim Mauritij Signiferi & Martyrum Legionis
» Thebeæ inuenio, ipſos propterea decimatos more militari, dein ſuperſtites com-
» militones, quòd diis ſacrificare noluiſſent, & mortem pro Chriſto fortiter per-
» peſſos, quòd in Galliam aduerſus Bagaudas Chriſtianos pugnatum venire recu-
ſaſſent. Hæc Legio Thebea ex illis Thebis dicebatur, quæ ſunt in Ægypto,
& ſex millia ſexcentos ſexaginta ſex milites habebat. Diocletianus enim Ma-
ximum conſortem Imperij fecit, cúmque contra Amandum & Helianum, qui
in Bagauda arma commouerant, ad Gallias deſtinauit. Et apud Proſperum Ty-
ronem in Chronico ſub Theodoſio & Valentiniano tertio Principibus, hæc
» iterum de Bagaudis reperio: Gallia vlterior Tibatonem Principem Rebellionis
» ſecuta, à Romana ſocietate diſceſſit. A quo tracto initio, omnia penè Gallia-
» rum ſeruitia in Bagaudam conſpirauere, eo capto, & ceteris ſeditionis Princi-
» pibus partim vinctis, partim necatis, Bagaudarum commotio conquieſcit.
AD Saluianum redeo. Is libro V. noſtrarum Calamitatum meminit. Maſſiliam B
enim exciſam & deletam, Aggripinam Coloniam hoſtibus plenam, Treuirorum
vrbem excellentiſſimam, pluréſque Galliarum Ciuitates vaſtatas queritur in hæc
» verba: Omni feralium ludicrorum die quamlibet Eccleſiæ feſta fuerint, non ſo-
» lùm ad Eccleſiam non veniunt, qui Chriſtianos ſe eſſe dicunt, ſed ſi inſcij fortè
» venerint, dum in ipſa Eccleſia ſunt, ſi ludos agi audiunt, Eccleſiam derelinquunt.
» Spernitur Dei Templum, id Theatrum Eccleſia vocatur, Circus impletur. Chri-
» ſtum in altari dimittunt, vt adulterantes viſu impuriſſimo oculos ludicrorum tur-
» pium fornicatione paſcant. Ac paucis interpoſitis: Sed id videlicet, inquit, reſpon-
» deri ad hæc poteſt. Non in omnibus hoc Romanorum vrbibus agi verum eſt, etiam
» plus ego addo, ne nunc quidem agi vbi ſemper ſunt acta antea. Non enim hoc agi-
» tur iam in Maſſilienſium Ciuitate, ſed quia exciſa & deleta eſt. Non enim Agrip-
» pinæ, ſed quia hoſtibus plena. Non agitur Treuirorum vrbe, ſed quia quadruplici
» vaſtatione eſt proſtrata. Non agitur denique in pluribus vrbibus Galliarum &
» Hiſpaniarum. Et ideo væ nobis & impuritatibus noſtris! væ nobis atque iniqui-
» tatibus noſtris! Quæ ſpes Chriſtianorum plebibus eſt ante Deum? Quando-
» quidem ex illo tempore in vrbibus Romanis hæc mala non ſunt, ex quo in bar-
» barorum iure eſſe cœperunt. Maſſiliam autem exciſam & deletam eſſe ab Hunnis
& VVandalis, Treuiros euerſos ab iiſdem, barbariſque aliis nationibus, quas diuus
Hieronymus ad Aggeruchiam ſuprà nominauit, certè fateamur neceſſe eſt: Idque C
ante Rugilam, Bledam, & Attilam Hunorum Reges, de quibus ſuo loco dicturi
ſumus. De Aggripina quoque infrà dicemus. Et paulò pòſt: Sed quid ego loquor,
» inquit Saluianus, de longè poſitis, & quaſi in alio orbe ſubmotis, cùm ſciam etiam
» in ſolo patrio, atque in Ciuitatibus Gallicanis, omnes fermè præcellentiores viros
» calamitatibus ſuis factos fuiſſe peiores? Vidi ego ipſe ſiquidem Treuiros domi no-
» biles, dignitate ſublimes, licèt iam ſpoliatos atque vaſtatos, minùs tamen euerſos
» rebus quàm moribus. Quamuis enim depopulatis iam atque nudatis aliquid ſuper-
» erat de ſubſtantia, nihil tamen de diſciplina: adeo grauiores in ipſiſmet externis
» hoſtibus erant, vt licèt iam à barbaris euerſi eſſent, à ſe tamen magis euerteren-
» tur. Lugubre eſt referre quæ vidimus, ſenes honoratos, decrepitos Chriſtia-
» nos, imminente iam admodum excidio Ciuitatis, gulæ ac laſciuiæ ſeruien-
» tes. Quid primùm accuſandum eſt? quòd honorati, an quòd ſenes? an quòd
» Chriſtiani, an quòd periclitantes? Quis enim hoc fieri poſſe credat, vel in
» ſecuritate à ſenibus, vel in diſcrimine à pueris, vel vnquam à Chriſtianis?
» Iacebant in conuiuiis obliti honoris, obliti ætatis, obliti poſſeſſionis, obli-
» ti nominis ſui. Principes Ciuitatis cibo confecti, in vinolentia diſſoluti, cla-
» moribus rabidi, bacchatione furioſi, nihil minus quàm ſenſus ſui, immò

A quia prope iugiter tales, nihil magis quàm ſenſus ſui. Sed cùm hæc ita eſ- «
ſent, plus multo eſt quod dicturus ſum. Finem perditioni huic, nec Ciuitatum ex- «
cidio fecerunt. Denique expugnata eſt quater vrbs Gallorum Treueris opulen- «
tiſſima. Eandem ſtatim Gallorum excellentiſſimam vrbem appellat, mox ſum-
mam. In qua vrbe Hieronymus adoleſcens cum Bonoſo ſe vixiſſe teſtatur, & pro-
lixum Hilarij librum de Synodis propria manu ad Florentium deſcripſiſſe. Idem
Saluianus ſubiicit: Quid in alia non longè, ſed prope eiuſdem magnificæ Ci- «
uitatis, nonne eadem & rerum ruina pariter & morum? Nam præter cetera cùm «
duobus illis principibus & generalibus malis, auaritia & ebrietate, omnia con- «
cidiſſent, ad hoc poſtremò rabida vini aciditate peruentum eſt, vt Principes vr- «
bis ipſius ne tunc quidem de conuiuiis ſurgerent, cùm iam vrbem hoſtis intra- «
ret. Vidi ego illic res lachrymabiles, nihil ſcilicet inter pueros differre & ſenes. «
Vna erat ſcurilitas, vna leuitas, ſimul omnia: luxus, potationes, perditiones. Cun- «
cta omnia pariter agebant. Ludebant, inebriabantur euocabantur, laſciuiebant. «
In conuiuiis vetuli honorati, ad viuendum prope iam imbecilli, ad vinum præ- «
ualidiſſimi, infirmi ad ambulandum, robuſti ad bibendum, ad greſſum nutabun- «
di, ad ſaltandum expediti. Etſi verò vrbem illam non nominat, nominaſſe Hiero- «
nymus videtur, cùm ait: Vangiones longa obſidione deleti. Vormatia enim Van- «
gionum vrbs hodie dicitur. Eiuſdem quoque Saluiani hæc ſunt: Dixi de vrbibus
præclariſſimis. Quid reliquæ in diuerſis Galliarum partibus Ciuitates? Nunquid «
B non conſimilibus habitatorum ſuorum viciis conciderunt? Nónne ita cunctos cri- «
mina ſua preſſerant, vt nec metuerent periculum ſuum? Prænoſcebatur captiui- «
tas, nec formidabatur. Ablatus quippe erat à peccatoribus timor, ne poſſet eſſe «
cautela. Itaque barbaris penè in conſpectu omnium ſitis, nullus metus erat ho- «
minum, non cuſtodia Ciuitatum. Poſtremo idem Scriptor ait: Exciſa quater con- «
tinuatis euerſionibus ſumma vrbs Gallorum, cùm omnis Ciuitas buſtum eſſet, «
malis & poſt excidia creſcentibus. Nam quos hoſtis in excidio non occiderat, «
poſt excidium calamitas opprimebat: cùm id quod in excidio euaſerat morti, «
poſt excidium ſupereſſet calamitati. Alios enim impreſſa altiùs vulnera longis «
mortibus necabant, alios combuſtos hoſtium flammis etiam poſt flammas pœna «
torquebat. Alij interierant fame, alij nuditate, alij tabeſcentes, alij egentes: ac «
ſic in vnum exitum mortis per diuerſa genera corruebant. Et quid plura? vnius «
excidio vrbis affligebantur aliæ quoque Ciuitates. Iacebant ſiquidem paſſim, «
(quod ipſe vidi atque ſuſtinui) vtriuſque ſexus cadauera nuda, lacera, vrbis ocu- «
los infeſtantia, auibus canibúſque laniata. Lues erat viuentium fœtor funereus «
mortuorum, mors de morte exhalabatur. Ac ſic etiam qui excidiis ſupradictæ vr- «
bis non interfuerant, mala alieni excidij perferebant. Et quid poſt hæc, inquam, «
quid poſt hæc omnia, quis æſtimare hoc amentiæ genus poſſit? Pauci nobiles qui «
excidio ſuperfuerant, quaſi pro ſummo deletæ vrbis remedio Circenſes ab Impe- «
C ratoribus poſtulabant. Notum eſt qui fuerint hi Imperatores, Honorius videli-
cet & Theodoſius Iunior, ad quorum etiam tempora pertinent quæ ſequuntur:
Vaſtata eſt Italia tot iam cladibus: ergo Italorum vitia deſtiterunt? Obſeſſa eſt «
vrbs Roma & expugnata: ergo deſierunt blaſphemi & furioſi eſſe Romani? Hæc «
libro VI. Saluianus, & penitus noſtras calamitates deſcripſiſſe videtur, cùm ait:
Inundauerunt Gallias gentes barbaræ. Eodem enim verbo Hieronymus ad Ag- «
geruchiam de miſeriis Galliæ locutus vtitur. Et illud ſtatim infert Saluianus:
Ergo quantum ad mores perditos ſpectat, non eadem ſunt Gallorum crimina quæ «
fuerunt? Poſtea de Hiſpanis loquitur, Sardiniam & Siciliam inſulas, necnon
Africam ipſámque Carthaginem captam referens. Tranſcenderunt, inquit, in «
Hiſpaniæ terras populi VVandalorum. Mutata quidem eſt ſors Hiſpanorum, ſed «
non mutata vitioſitas. Poſtremò ne qua pars mundi ab exitialibus eſſet immunis, «
nauigare per fluctus bella cœperunt, quæ vaſtatis vrbibus mari clauſis, & euer- «
ſis Sardinia & Sicilia, id eſt fiſcalibus venis, Africam ipſam, id eſt quaſi animam «
cepere Reipubl. Ecquid ingreſſis barbaris gentibus terram illam? forſitan vel «
metu vitia ceſſarunt, aut ſicut corrigi ad præſens etiam nequiſſimi quidam ſer- «
uorum ſolent; modeſtiam ſaltem ac diſciplinam terror extorſit? Quis æſtimare «
hoc malum poſſit? Circumſonabant armis muros Carthaginis populi barbaro- «
rum. Et Eccleſia Carthaginenſis inſaniebat in Circis, luxuriabat in Theatris. Alij «

» foris iugulabantur, alij intus fornicabantur. Pars plebis erat foris captiua homi- A
» num, pars intus captiua vitiorum. Et paucis interpoſitis: An credimus fortè quòd
» captiuus animo populus ille non fuerit, qui lætus tunc in ſuorum captiuitatibus
» fuit? Captiuus corde & ſenſu non erat, qui inter ſuorum ſupplicia ridebat, qui
» iugulari ſe in ſuorum iugulis non intelligebat, qui ſe in ſuorum mori mortibus
» non putabat? Fragor, vt ita dixerim, extra muros, & intra muros, præliorum &
» ludicrorum. Confundebatur vox morientium vóxque bacchantium, ac vix diſ-
» cerni forſitan poterat plebis eiulatio, quæ aderat in bello, & ſonus populi qui
» clamabat in Circo. Carthago igitur à VVandalis capta eſt, cuius vrbis pulchritu-
dinem ſub finem Libri VII. elegantiſſimè deſcribit.

DEIN Aquitanorum, qui populi ſunt Galliæ, miſerias exponit eodem lib. VII.
» Quamuis diſputari de iudicio Dei non poſſit, tamen cùm ablatam nobis iuris
» noſtri optimam partem barbaris dederit, videamus an id quod nobis tulit, & il-
» lis tradidit, iuſto iudicio tradidiſſe videatur. Nemini dubium eſt Aquitanos om-
» nes populos medullam ferè omnium Galliarum, & vber totius fœcunditatis ha-
» buiſſe: nec ſolùm fœcunditatis, ſed quæ præponi interdum fœcunditati ſolent,
» voluptatis, iucunditatis, pulchritudinis. Adeò illic omnis admodum regio, aut
» intertexta vinetis, aut florulenta pratis, aut diſtincta culturis, aut conſita pomis,
» aut amœnata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfuſa fluminibus, aut circun-
» data meſſibus fuit: vt verè poſſeſſores, & domini terræ illius non tam ſoli iſtius
» portionem, quàm paradiſi imaginem poſſediſſe videantur. De iiſdem Aquitanis B
» paulò infrà: In omnibus, ait, Galliis ſicut diuitiis primi fuere, ſic vitiis. Nuſquam
» enim improbior voluptas, nuſquam inquinatior vita, nuſquam corruptior diſci-
» plina. Cúmque ob impuriſſimam vitam traditi à Deo barbaris fuerint, impuni-
» tatem tamen inter barbaros non relinquunt. Eſſe inter Gothos non licet ſcor-
» tatorem Gothum, ſoli inter eos præiudicio nationis ac nominis permittuntur
» impuri eſſe Romani. Sed fortè hoc in Aquitanicis tantum. Tranſeamus etiam ad
» alias mundi partes, ne de ſolis tantummodo Gallis dixiſſe videamur. Quid? Hiſpa-
» nias nonne vel eadẽ vel maiora forſitan vitia perdiderunt? Quas quidem cœleſtis
» ira etiam ſi aliis quibuſlibet barbaris tradidiſſet, digna tamen flagitiorum tor-
» menta tolerauerant puritatis inimici. Sed acceſſit hoc ad manifeſtandam illic
» impudicitiæ damnationem, vt VVandalis potiſſimum, id eſt pudicis barbaris tra-
» derentur. Dupliciter in illa Hiſpanorum captiuitate oſtendere Deus voluit,
» quantum & odiſſet carnis libidinem, & diligeret caſtitatem: cùm & VVandalos
» ob ſolam maximè pudicitiam illis ſuperponeret, & Hiſpanos ob ſolam vel ma-
» ximè impudicitiam ſubiugaret. Quid enim? nunquid non erant in omni orbe
» terrarum barbari fortiores, quibus Hiſpaniæ traderentur? multi abſque dubio.
» Imò, ni fallor, omnes. Sed ideo ille infirmiſſimis hoſtibus cuncta tradidit, vt
» oſtenderet ſcilicet non vires valere, ſed cauſam. Iterũ ad Gothos & VVandalos
» reuertitur. Gothi, inquit, & VVandali in diſcrimine poſiti opẽ à Deo poſtulant,
» & proſperitates ſuas munus diuinitatis appellant. Denique probauit hoc bello C
» proximo infelicitas noſtra. Cùm enim Gothi metuerent, præſumpſimus nos in
» viribus ſpem ponere, illi in Deo. Cùm pax ab illis poſtularetur, à nobis negare-
» tur: illi Epiſcopos mitterent, nos repelleremus: illi etiam in alienis Sacerdoti-
» bus Deum honorarent, nos etiam in noſtris contemneremus. Prout actus vtriuſ-
» que partis, ita & rerum terminus fuit. Illis data eſt in ſummo timore palma, no-
» bis in ſumma elatione confuſio. Itaque agnouit hoc ille dux noſtræ partis, qui
» eandem vrbem hoſtium, quam eodem die victorem ſe intraturum eſſe præſum-
» pſit, captiuus intrauit. Nam quia ſine diuinitatis auxilio, ac Dei ductu capien-
» dum à ſe hoſtem credidit, ipſe captus eſt: conſilij ac ſapientiæ ſummam vſurpa-
» uit, ignominiam temeritatis incurrit. Et quod rogo euidentius Dei iudicium eſ-
» ſe potuit, quàm vt habens prædatoris fiduciam, præda fieret, triumphum præ-
» ſumens, triumphus eſſet, circumdaretur, corriperetur, alligaretur, retorta ter-
» go brachia gereret, manus quas bellicoſas putabat vinctas videret, puerorum ac
» mulierum ſpectaculum fieret, illudentes ſibi barbaros cerneret, irriſionem ſe-
» xus promiſcui ſuſtineret, & qui maximum habuerat ſupercilium fortis viri, mor-
» tem ſubiret ignaui? At vtinam hoc ipſum breue remedium malorum eſſet, non
» diuturna toleratio. Ille autem, quantum ad pœnarum longitudinem pertinet,

A longo tempore & diuturna in ergaſtulo barbarorum tabe conſumptus, in hanc miſeriam redactus eſt, vt quod plerumque homines etiam pœnis ipſis grauius atque acerbius putant, in miſerationem hoſtium degeniret. Denique ipſe Rex hoſtium, quantum res prodidit ac probauit, vſque ad diem pugnæ ſtratus cilicio preces fudit, ante bellum in oratione iacuit, ad bellum de oratione ſurrexit, priuſquam pugnam manu capeſſeret ſupplicatione pugnauit: & ideo fidens proceſſit ad pugnam, quia iam meruerat in oratione victoriam. Hanc etiam victoriam Gothorum deſcribit Sidonius in Narbone, quam conferre ſi velis licet. Superiorem quidem narrationem de Litorio Romanarum partium duce, de Gothis, Regéque eorum Theodorico intelligendam docuimus in Annalibus Francorum libro primo. Addit Saluianus: Non diſſimiliter autem illud etiam apud Vandalos, ad quos cùm in iis partibus ſitos noſtra pars pergeret, tantámque ad debellandos eos præſumptionis fiduciam ferret, quantam etiam proximè ad Gothos, pari ſuperbiæ faſtu, pari exitu corruerunt. Iterum de Germania, Galliáque, & Africa, Saluianus in hunc modum loquitur: Iudicamur itaque præſente etiam iudicio à Deo, & ideo excitata eſt in pernitiem noſtram ac dedecus gens ignauiſſima, quæ de loco in locum pergens, de orbe in orbem tranſiens, vniuerſa vaſtaret. Ac primùm de ſolo patrio effuſa eſt in Germaniam primam nomine barbaram, ditione Romanam. Poſt cuius primum exitium arſit regio Belgarum, deinde opes Aquitanorum luxuriantium. Qui ſanè locus nunquam intelligetur,
B niſi eum conferas cum nobili ac nunquam ſatis laudata Hieronymi Epiſtola ad Aggeruchiam. Rurſus eodem libro VII. Saluianus ait: Vaſtata eſt diu Gallia. Ergo emendata eſt, cùm in vicino eſſet, Hiſpania? Nec immeritò, quia nullus erat omninò timor, nulla correctio. Flammis, quibus arſerant Galli, Hiſpani ardere cœperunt. In quo illud eſt vt ſupra dicitur ſceleratiſſimum & grauiſſimum, quòd cùm arſerint, vt ita dicam, membra hominum peccatorum, curata non ſunt vitia peccantium. Et ideo compulſus eſt criminibus noſtris Deus; vt hoſtiles plagas de loco in locum, de orbe in orbem ſpargerent, & excitatas penè ab vltimis terræ finibus gentes etiam trans mare mitteret, quæ Afrorum ſcelera punirent. Quid enim? nunquid abductæ à ſolo patrio degere intra Gallias non potuerant? aut vt non degerent, quem timebant, quæ illæſæ à nobis vſque ad tempus illud cuncta vaſtauerant? Sed eſto, intra Gallias formidabant. Quid in Hiſpania, vbi exercitus noſtros etiam bellando contriuerant, nunquid conſiſtere aut permanere metuebant iam victores, iam triumphantes: quibus vſque ad hunc fortitudinis faſtum contigerat aſcendere, vt poſt experimenta belli diu parati intelligerent ſibi Romanæ Reipubl. vires etiam cum barbarorum auxiliis pares eſſe non poſſe? Potuerunt ergo illic degere, nec timebant: ſed illa vtique cœleſtis manus, quæ eos ad punienda Hiſpanorum flagitia illuc traxerat, etiam ad vaſtandam Africam tranſire cogebat. Ipſi denique fatebantur non ſuum eſſe quod facerent. Agi enim ſe diuino iuſſu, ac perurgeri. Ex quo intelligi poteſt
C quanta ſint mala noſtra, ad quos vaſtandos atque cruciandos ire barbari compelluntur inuiti.

VICTOR Epiſcopus Vticenſis in Africa ſcripſit libros tres de VVandalica perſecutione, quos nemo penè ſine lachrymis vnquam potuit legere. Sic autem orditur: Sexageſimus nunc (vt clarum eſt) agitur annus, quo populus crudelis ac ſæuus VVandalicæ gentis, Africæ miſerabilis attigit fines, tranſuadās facili tranſitu per anguſtias maris, qua inter Hiſpaniam Africámque æquor hoc magnum & ſpacioſum bis ſenis millibus anguſto ſe limite coarctauit. Tranſiens igitur quantitas vniuerſa, calliditate Genſerici Ducis, vt famam terribilem ſuæ faceret gentis, illicò ſtatuit omnem multitudinem numerari, quam huic luci ad illam vſque diem vterus profuderat ventris. Qui reperti ſunt ſenes, iuuenes, paruuli, ſerui, vel domini, octuaginta millia numerati. Dein calamitatem Africæ perſequens, pluribúſque interpoſitis: Hippone Regiorum obſeſſa eſt Ciuitas, quam omni laude dignus beatus Auguſtinus librorum multorum confector, Pontifex gubernabat. Tunc illud eloquentiæ, quod vbertim per omnes campos Eccleſiæ decurrebat, ipſo metu ſiccatum eſt flumen, atque dulcedo ſuauitatis dulciùs propinata in amaritudinem abſinthij verſa eſt, vt Dauidicum præconium conueniret: *Dum conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à*

» *bonis*. Vſque ad illud tempus ducentos iam triginta & duos confecerat Libros, A
» exceptis innumerabilibus Epiſtolis, vel expoſitione totius Pſalterij & Euange-
» liorum, atque tractatibus popularibus, quos Græci Homelias vocant. quorum
» numerum comprehendere ſatis impoſſibile eſt. Quid multa? Poſt has truces im-
» pietatis inſanias, ipſam vrbem maximam Carthaginem Genſericus obtinuit, &
» intrauit, & antiquam illam ingenuam ac nobilem libertatem in ſeruitutem rede-
» git. Nam & Senatorum vrbis non paruam multitudinem captiuauit, & indè pro-
» poſuit decretum, vt vnuſquiſque auri, argenti, gemmarum, veſtimentorúmque
» precioſorum quodcumque haberet, offerret. Et ita in breui auitas atque pater-
» nas opes tali induſtria abſtulit rapax. Diſponens quoque ſingulas quaſcumque
» Prouincias, ſibi Bizacenam, Abaritanam, atque Getuliam, & partem Numi-
» diæ reſeruauit. Exercitui verò Zeugitanam vel Proconſularem funiculo hæredi-
» tatis diuiſit: Valentiniano adhuc Imperatore, reliquas licèt iam exterminatas
» Prouincias defendente. Poſt cuius mortem totius Africæ ambitum obtinuit. Nec
» non & inſulas maximas, Sardiniam, Siciliam, Corſicam, Maioricam, Minori-
» cam, vel alias multas ſuperbia ſibi conſueta defendit. Quarum vnam illarum,
» id eſt Siciliam, Odoacro Italiæ Regi poſtmodum tributario iure conceſſit, ex qua
» eis Odoacer ſingulis quibuſque temporibus vt Dominis tributa dependit, ali-
» quam tamen ſibi reſeruans partem. Poſtremo alio loco ait: Factum eſt, ſuppli-
» cante Valentiniano Auguſto, Carthaginenſi Eccleſiæ poſt longum ſilentium de-
» ſolationis, Epiſcopum ordinari, nomine Deogratias. Illo igitur Epiſcopo con- B
» ſtituto, factum eſt, peccatis vrgentibus, vt vrbem illam quondam nobiliſſimam
» atque famatam, quinto decimo Regni ſui anno caperet Romam. Et ſimul ex-
» inde Regum multorum diuitias, cum populis captiuauit. Quæ dum multitudo
» captiuorum Africanum attingeret littus, diuidentibus VVandalis & Mauris in-
» gentem populi quantitatem, vt moris eſt Barbaris, mariti ab vxoribus, & liberi
» à parentibus ſeparabantur. Poſt hæc Genſericus Eccleſiam Carthaginis claudi
» præcepit, diſſipatis atque diſperſis per diuerſa exiliorum loca, quia Epiſcopus
» non erat, Presbyteris & Miniſtris. Quæ vix reſerata eſt, Zenone Principe ſup-
» plicante, per Patricium Seuerum. Et ſic vniuerſi ab illo excidio redierunt. Quæ
» verò in Hiſpania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutia,
» Venetia, Lucania, Epiro, vel Hellade, geſſerit. meliùs ipſi, qui paſſi ſunt, mi-
» ſerabiliter lugendo, narrabunt. Durauit autem in Regno annis XXXVIII. & men-
» ſibus tribus. Librum verò ſecundum ita orditur: Mortuo Genſerico, Hunericus
» maior filius patri ſuccedit. Dedit autem licentiam, Zenone Imperatore atque
» Placidia relicta Olibrij rogantibus, vt Carthaginenſis Eccleſia ſibi quem vel-
» let Epiſcopum ordinaret. Quæ iam per viginti quatuor annos tali ornamento fue-
» rat deſtituta. Libro etiam tertio: Quid ego iam immoror in hoc quod explicare
» non queo? Nam ſi nunc ſupereſſent, vel eis fari de talibus rebus licuiſſet, & Tul-
» lianæ eloquentiæ fluuius ſiccaretur, & Saluſtius elinguis omninò remaneret. Et
» vt alios indignos rei tantæ prætercam, ſi Cæſarienſis ſurgeret Euſebius, ad hoc C
» onus non eſſet idoneus, aut eius tranſlator Græcæ facundiæ Latinæque floribus
» Ruffinus ornatus. Et quid multa? non Ambroſius, non Hieronymus, nec ipſe
» noſter ſufficeret Auguſtinus.

HÆC quidem ante Victorem Saluianus Maſſilienſis Presbyter libris octo de Gubernatione Dei, & de iuſto præſentique eius iudicio, quorum præfationem ita orditur. *Sancto Epiſcopo Salonio, Saluianus Epiſcopus ſalutem in Domino.* Genuenſes Ligurum populi ſingularem illum virum Epiſcopum habuere. Hic eſt Salonius qui Dialogos duos ſcripſit ad Veranum fratrem, poſtea Ventienſem in Prouincia Epiſcopum, & priori quidem parabolas Salomonis, altero Eccleſiaſtem dilucidè exponit. Et in vtroque ſunt duo interlocutores, Veranus & Salonius. Ad quorum alterum, Eucherij Lugdunenſis Epiſcopi legitur, extátque Epiſtola, cuius initium eſt: Eucherius Verano filio in Chriſto ſalutem dicit. Formulas ſpi-
» ritalis intelligentiæ componendas, tibique mittendas pro ſtudio paternæ erga te
» ſolicitudinis exiſtimaui: quibus perceptis in omnia ſcripta diuina facilè ad intel-
» lectum ſequax ſenſus intenderet. Nam cùm litera occidit, ſpiritus autem viuifi-
» cat, neceſſe eſt ad illa ſpiritalium interiora ſermonum ſpiritu viuificante pene-
» trari. Vniuerſam porro Scripturam tam veteris inſtrumenti quàm noui ad in-

A tellectum allegoricum eſſe ſumendam admonet nos vel illud quod in veteri Teſtamento legimus, *Aperiam in parabolis os meum, loquar enigmata antiqua.* Ad Salonium autem ſcripturus de Quæſtionibus difficilioribus veteris & noui Teſtamenti, ſic præfatur: Eucherius Salonio in Chriſto ſalutem dicit. Sæpè à me requiris multarum rerum abſolutionem, quæ in diuinis voluminibus interpretem poſtulant. Colligam prout redierint in memoriam quæ à te, mi Saloni, ſtudio cognoſcendi ſedulò copioſéque prolata ſunt. Atque non ex meo ingenio, ſed ex illuſtrium Doctorum iudicio, neque ex propria temeritate, ſed ex aliorum auctoritate reſpondebo: conſectans non tàm eloquij exultantis ambitum, quàm neceſſariæ breuitatis modum. Sic enim & innumeris ſatisfieri inquiſitionibus tuis poterit, & mihi inſuper liberum erit aliqua extrinſecus, quæ cognitioni tuæ vtilia arbitrabor, inſerere: vt eſt illud, Quid ſignificet *alleluya, diapante, amen.* Quid ſit *Cidaris, Ephod, Siclus,* & cetera, quæ vel in ſacris libris frequentata, vel maximè in Eccleſiæ vſu poſita interpretationem requirunt. Hæc cùm ſe legentibus per totum Scripturarum corpus crebrò offerant, non abs re exiſtimaui ea tibi cum ſignificationibus ſuis in opere hoc quaſi coaceruata oſtendere. Dignum namque eſt quacumque cura mea ingenium tuum remunerari, qui vix dum decem natus annos eremum ingreſſus, inter illas Sanctorum manus, non ſolùm imbutus, verùm etiam enutritus es ſub Honorato Patre: illo inquam primùm inſularum, poſtea etiam Eccleſiarum magiſtro, cùm te illic beatiſſimi Hilarij tunc inſulani tiB ronis, ſed iam nunc ſummi Pontificis doctrina formaret per omnes ſpiritalium rerum diſciplinas: ad hoc etiam te poſtea conſummantibus ſanctis viris Saluiano atque Vincentio, eloquentiâ pariter ſcientiáque præminentibus. Hic igitur tot & talibus vſus magiſtris, ex me quoque minimo omnium audies quæ ſciſcitatus es, in quibus iam nunc & interrogantem te, & me reſpondentem cognoſce. Vale in Chriſto.

HONORATI autem vitam ſcripſit Hilarius, illáque verba: *Iam nunc ſummi Pontificis,* meritò de eo dicta ſunt. Arelatenſis quippe Pontifex fuit. In Epiſtola verò parænetica ad Valerianum cognatum eiuſdem Hilarij honorificam mentionem facit, ſimul hæc tradit: Magnum ex hoc diuinæ pietatis argumentum eſt, quòd ſub Cæſare Octauio, cùm vtique Romanæ poſſeſſionis verticem tenuit, tunc ſe Deus terris dedit. Itaque vt tua apud te proferam, cùm ab ortu Regni huius centeſimus & octuageſimus quintus ferè ſuprà milleſimum vertatur annus, quicquid vel ſub illa primum dominatione Regum vetuſta, vel ſub illa deinde gemina adminiſtratione Conſulum Romano acceſſit Imperio, omnia Chriſti aduentu præparata, & diffundendæ fidei prouiſa, poteſt, ſi quis idoneus eſt aſſertor, oſtendere. Scripſit idem quoque Eucherius Hilario de laudibus Eremi elegans Opuſculum, Lerinam inſulam ſuam appellans, ſummiſque laudibus efferens. Hilarius enim in proxima illum inſula egiſſe commemorat, quæ traiectu vix ſexcentorum C aut circiter paſſuum à Lerina diſtat, quam Plinius & Strabo Leronem vocant. Ac ſucceſſiſſe Honorato Maximum poſtea Reienſem Epiſcopum, cui Fauſtus vt deceſſori ſuo funebrem orationem dixit, notiſſimum eſt, eiuſque meminit Dinamius in vita eiuſdem Maximi à ſe perſcripta ad Vrbicum in Epiſcopatu ſucceſſorem. Publicè autem intereſt ex Opuſculo Hilarij hoc loco perpauca inſerere: Equidem cunctis eremi locis, quæ priorum illuminantur ſeceſſu, reuerentiam debeo. Præcipuo tamen Lerinam meam honore complector, quæ procelloſi naufragiis mundi effuſa, piiſſimis vlnis me receperat. Venientes ab illo ſæculi fragrante æſtu blandè introducit ſub vmbras ſuas, vt illic ſpiritum ſub illa interiore domini vmbra anheli reſumant. Aquis ſcatens, herbis virens, floribus renitens, viſibus odoribuſque iucunda, paradiſum poſſidentibus ſe exhibet, quam poſſidebant. Digna quæ Honorato auctore fundata ſit, quæ tantis inſtitutis tantum nacta ſit Patrem, Apoſtolici ſpiritus vigore & vultus honore radiantem. Digna quæ illum ſuſcipiens, ita eniteret. Digna quæ præſtantiſſimos alat Monachos, & ambiendos præferat Sacerdotes. Hæc nunc ſucceſſorem tenet eius, Maximum nomine clarum, quia poſt ipſum meruit adſciri. Hæc habuit reuerendi nominis Lupum, qui nobis illum ex tribu retulit. Hæc habuit germanum eius Vincentium interno germani ſplendore perſpicuum. Hæc nunc poſſidet venerabilem grauitate Capraſium, veteribus ſanctis parem. Hæc nunc habet ſanctos ſeruos illos,

„ qui diuiſis Cellulis Ægyptios Patres Galliis noſtris intulerunt. At de iis omni- A
„ bus eſt apud Sidonium locus elegans in Euchariſtico, vt ſuo loco demonſtrabi-
mus.
Superſunt Epiſtolæ duæ, quæ lectores oblectaturæ ſunt. Vna Hilarij ad Eu-
„ cherium, quæ ſic habet: Cùm me libellos tuos mecum relaturum præcedenti-
„ bus literis indicaſſem, inſtante exactione pueri quem miſeras, lectitare nullate-
„ nus potui. Emiſi itaque florulenta beatitudinis tuæ opera non parum anxius, ne
„ necdum ſcripta tam iugiter, tam grauiter ruentibus imbribus labefactarentur.
„ Percucurri ea ſemel, tantũ vniuerſa miratus. Concedat Dominus, vt ſpecioſa hæc
„ in Chriſto inſtructionum noſtrarum gloriæ tuæ opera te in paginis tuis duce ali-
„ quando perſentiam. Hoc vnum precor, ne me diu his inſtitutionibus fraudari
„ feras, ſed vnum me de iuuenibus tuis, quos hac eruditione ornaſti, habens, eo in-
„ ſtantiùs habere me velis, quo me magis iuuentutis retia premunt. Memorem te
„ mei Dominus ad profectum Eccleſiæ ſuæ diu ſeruet, beatiſſime Papa. Quæ vox
non niſi Epiſcopis tunc tribuebatur. Altera Saluiani ad eundem Eucherium. Do-
„ mino & dulciſſimo Eucherio Epiſcopo Saluianus. Legi, ait, libros quos tranſmi-
„ ſiſti, ſtylo breues, doctrina vberes, lectione expeditos, inſtructione perfectos,
„ menti tuæ ac pietati pares. Nec miror, quòd vtile & pulchrum opus ad inſtitu-
„ tionem potiſſimum ſanctorum ac beatorum pignorum condidiſti. Cùm enim exi-
„ mium in eis Templum Deo ædificaueris, doctrina nouæ eruditionis quaſi ſum-
„ mum ædificij tui culmen ornaſti, & vt indoles ſanctæ æquè doctrina ac vita illu-
„ ſtrarentur, quos morali inſtitutione formaueras, ſpiritali inſtructione decoraſti. B
„ Supereſt vt Dominus Deus noſter, cuius dono admirandiſſimi iuuenes tales ſunt,
„ pares eos faciat libris tuis: id eſt, vt quicquid illi continent in myſterio, hoc
„ vterque illorum habeat in ſenſu. Et quia iam diſpenſatione diuina atque iudicio
„ etiam magiſtri Eccleſię eſſe cœperunt, donet hoc benigniſſima Dei pietas, vt do-
„ ctrina illorum fructus ſit Eccleſiarum & tuus, profectúque excellentiſſimo tam
„ illum ornent, à quo ſunt geniti, quàm eos quos ipſi ſua inſtitutione generauerint.
„ Mihique hoc, etſi non inter omnia, certè vel poſt omnia miſericors Deus tribuat,
„ vt qui fuerunt diſcipuli quondam mei, ſint nunc quotidie oratores mei. Vale mi
„ Dominus & dulcis meus. In qua Epiſtola de quibus loquatur promptum eſt di-
cere. Salonium enim & Veranum fratres deſignat. Scripſit pręterea ad Catholi-
cam Eccleſiam libros quatuor ſub Timothei nomine, ex quorum Pręfatione hæc
„ pauca exſcribo: Quæris à me, ô mi Saloni, charitas mea, cur libellis nuper à
„ quodam huius temporis homine ad Eccleſiam factis Timothei nomen inſcriptum
„ ſit. Et circa finem Præfationis: Hac illa igitur in titulum libellorum Timothei no-
„ men inſcriptum eſt. Congruum ſiquidem ſcriptor ille exiſtimauit, vt cùm in ho-
„ norem Dei libellum ſcriberet, ipſi diuinitatis honori titulum conſecraret. Ha-
„ bes, ô mi Saloni, charitas mea, habes quod exegiſti, impleui opus muneris im-
perati. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in Betica in Cathalogo ſcriptorum illu-
„ ſtrium: Eucherius, inquit, Epiſcopus Lugdunenſis in Gallia elegans in ſenten- C
„ tiis, nec minus ornatus in verbis, edidit ad Hilarium poſtea Arelatenſem Epiſco-
„ pum ſolitudinis deſerta petentem, Opuſculum de laude Eremi luculentiſſimum,
„ & dulci ſermone compoſitum. In quo opere laudemus oratorem, etſi pauca, ta-
„ men pulchra dicentem. Scripſit alia in multos ſacros libros Commentaria non
„ minùs neceſſaria quàm vtilia, pręcipuè verò in Geneſim & Libros Regum ad Sa-
„ lonium & Veranum fratres Epiſcopos, Opus prolixum & doctiſſimum. Addo,
Homelias de Blandina Lugdunenſi, de Machabeis, de Geneſio, de Romano, de
Alexandro & Epipodio, videri mihi ab eo quoque ſcriptas fuiſſe, & docti opi-
nor ita iudicabunt.
„ Mentio Agrippinæ Coloniæ cùm in Saluiano eſſemus à nobis vtiliter facta
„ eſt, & fit iterum ab eodem in Libro Epiſtolarum. Primâ enim, Adoleſcens, ait,
„ quem ad vos miſi, Agrippinæ cum ſuis captus eſt, quondam inter ſuos non parui
„ nominis, familiâ non obſcurus, domo non diſpicabilis, & de quo aliquid fortaſ-
„ ſe amplius dicerem, niſi propinquus meus eſſet. Hoc enim fit vt minus dicam, ne
„ de meipſo dicere videar, de illo plura dicendo. Matrem ergo is de quo dico Agrip-
„ pinæ viduam reliquit, probam, honeſtam, & de qua forſitan audacter dicere va-
„ leam, verè viduam. Nam præter ceteras caſtimoniæ ſapientiæque virtutes, eſt
etiam

A etiam fide nobilis, quæ omnibus ſemper ornatibus ornamento eſt, quia ſine «
hac nihil tam ornatum eſt quod ornari poſſit. Hæc ergo, vt audio, tantæ il- «
lic inopiæ atque egeſtatis eſt, vt ei nec reſidendi nec abeundi facultas ſuppe- «
tat, quia nihil eſt quod vel ad victum vel ad fugam opituletur. Solum eſt quod «
mercenario opere victum quæritans, vxoribus barbarorum locaticias manus «
ſubdit. Ita licèt per Dei miſericordiam vinculis captiuitatis exempta ſit, cùm «
iam non ſeruiat conditione, ſeruit paupertate. In aliam quoque eius Epiſto- «
lam incidimus ſic inſcriptam: *Ypatio & Quietæ parentibus Saluianus, Palladia, & Auſpiciola, ſalutem.* Ypacius ſocer Saluiani fuit, Palladia vxor, Quieta filia, Auſpiciola neptis ex eadem. In qua Epiſtola hoc primùm notandum puto: Septimus iam fermè annus eſt, ex quo nulla ad nos tam longè à vobis ſitos «
ſcripta miſiſtis. Item, conuerſionem noſtram paganus non æquanimiter acce- «
perit: nunc longè aliud eſt, ex quo Dei cultum profeſſus es pro me pronun- «
ciaſti. Si præteritas irarum cauſas aſſequeris, imputa tibi, qui Chriſtiano filiam «
tuam dediſti. Si id non eſt, quid mihi iraſceris? Quia eam nunc in me reli- «
gionem augere cupis, quam tu in te probare cœpiſti. Cur rogo in me non di- «
ligas quod es, qui in te quod eras ipſe damnaſti? Aduoluor veſtris, ô paren- «
tes chariſſimi, pedibus. Illa ergo veſtra Palladia, veſtra gradibus, veſtra domnu- «
la, cum qua his tot vocabulis quondam indulgentiſſima pietate luſiſtis, quæ «
vobis per varia nomina nunc fuit mater, nunc auicula, nunc domna, cùm eſ- «
B ſet ſcilicet vnum vocabulum generis, aliud infantiæ, tertium dignitatis. Quid «
autem eſt, in quo magis poſſumus vobis nos ſatisfacere? filij veſtri ſumus qui «
vos rogamus, parcite, indulgete illi. Eorum parentes chariſſimi pro ſe rogant, «
ob quorum ſoletis nomina etiam extraneis nil negare. Hæc Epiſtola pietatis «
quidem plena eſt, & quam libenter inſeruiſſem, niſi modum Epiſtolæ exceſſiſſet. Vnum autem eſt quod queror, vnum quod doleo. Saluianus præfatione ad libros de Prouidentia Dei Epiſcopum quidem ſe dicit, at cuius Sedis non attigit, fortaſſe quia id tunc notiſſimum cunctis erat, vel quia ſecundi ordinis Sacerdos erat, Epiſcopus tantùm erat. Neque id in mentem venit Gennadio Maſſilienſi, qui de eo hæc verba ſcribit: Viuit vſque hodie in ſenectute bona, & Saluianum Maſſilienſis Eccleſiæ Preſbyterum tantùm vocat. Iſidorus autem, qui non multo poſt Gregorium primum vixit, nullam eius rei mentionem facit. Doleo quoque tantos viros & tam inſignes Sidonio nobiliſſimo Aruernorum Epiſcopo, qui ſub Zenone obierit, incognitos fuiſſe, Vincentium & Saluianum, cui Eucherium notum fuiſſe tamen ſcimus. Vincentius in Commentario aduerſus hæreſes indicat ſe Celeſtini & Sixti tertij temporibus vixiſſe. Hos enim viros, æſtimator optimus rerum, atque hominum, non minùs celebraſſet, quàm vel Inſulanos, vel Claudianum Mamercum Viennenſem, & Viennæ ad Rhodanum, quam Senatoriam vocant, in Monaſterio D. Petri ſe-
C pultum. Ad quem & Saluianus ſcripſit Librum vnum expoſitionis extremæ partis in Eccleſiaſtem, vt Ado Viennenſis in Breuiario Chronicorum refert. Denique Gennadium ad annum 490. floruiſſe Sigebertus in Chronico etiam tradit.

Theodoſij quidem Minoris mentionem ſupra habuimus. Is vxorem Eudoxiam dilexit genere Athenienſem, & amitam Placidiam, Conſtantij ab Honorio Cæſaris deſignati vxorem magni fecit. Illis quoque temporibus vixere duo excellentes viri, Leo Romanus Pontifex, cuius extant quinque ad eundem Theodoſium Epiſtolæ, quas indicaſſe neſcientibus proderit, ad Pulcheriam nouem, ad Eudoxiam duæ. Et Iſidorus Peluſiota eximiæ pietatis ſingulariſque doctrinæ, à quo volumen Epiſtolarum poſteritati relictum eſt, vnde pauca exſcribenda duximus. Vna eſt ad Theodoſium Imperatorem, quam in gratiam eorum, qui Græcè neſciunt, in Latinum ſermonem ita conuertimus. Si Chriſti regnum «
adipiſci ſtudes, quod corruptionis omnis expers perpetuitas tamquam corona «
cingit, quódque Deus pro caduco Imperio iis, qui præclarè atque honeſtè iſtud «
adminiſtrarint; pręmij loco conſtituit, potentiam tuam manſuetudine ac ſua- «
uitate tempera, conuenientique diſperſione onus diuitiarum leua. Neque enim «
ſaluatur Rex per multam potentiam. Neque impij ſimulachrorum cultus cri- «
men effugit, qui fluxis opibus parcit. Alia quoque ad Antiochum Spadonem «

Theodoſij hîc nobis inſerenda videtur. Cuius interpres etiam ero in gratiam A Imperatorum Græci ſermonis, vt aulici omnes ſciant quanta cura id quod publicè intereſt incumbere debeant. Antiocho Spadoni. Operepretium eſt te, cùm ſacros libros euoluas, atque in eorum, vt audio, lectione te aſſiduè habeas, admirandi Danielis hiſtoriam noſſe: nempe quòd cùm in mediis erroris fluctibus verſaretur, nullum tamen capturi hominis affectum ſubiit, ne ad cibos quidem communes vſque, quorum perceptio eos qui iis fruerentur contaminabat. Ac quoniam non modò Imperij miniſter es, ſed ipſum etiam in arbitratu tuo ac libitu moderaris, in id omni ſtudio ac diligentia incumbe, vt iuſtitiam in morbum prolapſam, imò vt rectiùs loquar, iam extremos ſpiritus edentem, confirmes, vt iuſtum tribunal tibi placidum ac benignum inueniàs. Etiamſi nunc ipſius tibi haud erebrò in mentem venit, immodicæ videlicet rerum humanarum pompæ admiratione perculſo.

IAM tempus eſt vt de VALENTINIANO tertio narrare incipiam, quod nomen ei funeſtum fuit, vt Valentiniano Iuſtinæ filio, vt Valentiniano primo generis auctori. Hic igitur ſexto Non. Iulias natus eſt, Honorio XII. & Theodoſio VIII. Coſſ. vt à Proſpero Rhetore traditum ſcio. Anno tamen Honorij in Occidente imperantis decimo quinto referente Idacio Lemicæ in Bethica Epiſcopo, cuius ante annos ſeptingentos manuſcriptum Chronicum legi, B exemplárque inde ſumptum domi habeo, & deinceps illo auctore etiam vtar. Theodoſius Honorij patrui ſui Rauennæ mortui Imperium gerens rexit Rempubl. annis XXVII. Iſque Valentinianum Conſtantinopoli Cæſarem dixit: qui Romæ Auguſtus appellatus eſt anno Theodoſij quarto, vt idem hiſtoricus poſteritati retulit, inter optimos illius æui Scriptores meritò numerandus. Mira autem felicitate iuuenis Ioannem Tyrannum oppreſſit, ſimul Imperium recepit, data Aëtio veniâ, quòd eius induſtriâ Hunni, quos per eum acciuerat in Italiam, domum eſſent è veſtigio regreſſi, eiúſque fidei Placidia magna difficiliáque Regni negotia commiſit. *Dux fœmina facti.* Licet enim maximi Poëtarum de illa ſemiuerſum dicere. Virilis ſiquidem animi fœmina fuit. Arelas nobile oppidum Galliæ Gothorum obſidione cinctum eſt, oppugnatúmque donec imminente Aëtio non impuniti diſcederent. His enim verbis Proſper Rhetor vtitur, quæ vſurpanda meritò putaui. Gentem VVandalorum ab Hiſpania in Africam tranſiiſſe idem ſcribit, Hierone & Ardabure Conſulibus. Germanum quoque Altiſſiodori Epiſcopum illis temporibus floruiſſe Proſper Tyro tradit, de quo nobis hoc loco neceſſe eſt diſſerere. In vetuſtiſſimis Altiſſiodorenſium Annalibus hęc verba reperio, quæ etſi pauca ſunt, obſcuris tamen temporibus multum lucis afferent: *Apud Autiſsiodorum Alodio defuncto manſit eadem Ciuitas abſque Epiſcopo annis X. Quibus finitis Fraternus conſecratur Epiſcopus. Qui eadem die conſecrationis ſuæ à barbaris vrbem vaſtantibus eſt martyrio coronatus.* Hæc ad VVandalos pertinere puto. C *Poſt hunc Cenſurius.* Huius tempore Conſtantius Lugdunenſis Preſbyter & Rhetor facundiſſimus obtentu ſancti Patientis Lugdunenſis Epiſcopi vitam Sancti Germani mirabili ſtylo dedit anno ferè quadrageſimo poſt tranſitum eiuſdem Germani Antiſtitis glorioſi. Ad hunc Patientem Epiſcopum extat elegans Sidonij Epiſtola duodecima libri ſexti præclaras eius virtutes laudantis. At Conſtantius ille ipſe eſt, cui Epiſtolarum volumen Sidonius Epiſcopus Aruerni vrbis Aquitanicæ ſecundæ dicauit, quemadmodum ex Epiſtola prima libri primi apparet. Illum ſacræ literaturæ ſtudioſum prædicat Epiſtola vltima libri VII. Nobilitate ſublimem vocat Epiſtola II. libri III. Eadem Preſbyterum Lugdunenſem indicans fuiſſe, alibi virum ſingularis ingenij, Romanarúmque partium defenſorem. Et quidem tres de vita Germani eleganter libellos ſcripſit, vnde neceſſaria tantùm, & quæ publicè intereſt ſciri, breuiter elicienda putaui. Orditur à duabus Epiſtolis. vna Patienti ſcripta eſt, altera Cenſurio, Lugduni & Altiſſiodori clararum vrbium Epiſcopis. Illa ad confluentes Araris & Rhodani ſita eſt, hæc appoſita Icaunæ nauigabili fluuio, qui Senonum vrbem primùm alluit, deinde in Sequanam labitur, cuius Latinum nomen Conſtantius nobis dedit. Vetuſtiorem enim Auctorem, qui de eo ſcripſerit, nullum habemus. Deinde ait, Temporibus illuſtriſſimi Germani, (ita enim eum bis vocat) Heduæ Ciuitati

A Galliæ, qui Rempublicam adminiſtraret fuiſſe Iulium nomine, qui Prætorium apud Heduos habebat, ipſique Galliæ generaliter præſcribebat. Ianuarium bonis moribus, qui cùm Principi militaret officio exactos à Prouincialibus ſolidos ad Iudicem deferebat. Auxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem Præfecturæ: ac tributaria functione præter ſolitum & neceſſitates innumeras regnaſſe ait, qua Autiſſiodorenſes vexati depreſſique erant abſente Germano. Placidiam autem Reginam Romanum Imperium tunc rexiſſe cum Valentiniano filio ſuo iuuene memoriæ prodit, & Acholium Eunuchum Præpoſitum regalis Cubiculi tunc etiam fuiſſe refert. Narrat quoque libro primo, Germanum Autiſſiodorenſis oppidi indigenam parentibus ſplendidiſſimis prognatum, & ab ipſis infantiæ rudimentis ſtudiis liberalibus inſtitutum, atque vt in eum perfectio literarum plena conduceret, poſt auditoria Gallicana, intra vrbem Romam iuris ſcientiæ plenitudinem perfectionis adiecit. Deinde Tribunitiam Præfecturam profeſſus admiratione ornauit. In quo actu dum multiplici laude reſplenderet, ſublimem genere, diuitiis, ac moribus ſortitur vxorem, quæ ex coniuge ſoror eſſe cœpit poſtquam electus eſt in Epiſcopum Autiſſiodorenſem, inque Amatoris locum mortui ſucceſſit. Ex qua narratione perſpicere facile eſt, liberalia ſtudia illis temporibus in Gallia viguiſſe: at non æquè iuris ciuilis diſciplinam. vnde Rutilius ait de Palladio.

---- Studiis vrbique remitto
B *Palladium generis ſpémque decúſque mei.*
Facundus iuuenis Gallorum nuper ab aruis
Miſſus Romani diſcere iura fori.
Ille meæ ſecum dulciſſima vincula curæ
Filius affectu, ſtirpe propinquus habet.
Cuius Aremoricas pater Exuperantius oras
Nunc poſthumum pacis amore docet.
Leges reſtituit, libertatémque reducit,
Et ſeruos famulis non ſinit eſſe ſuos.

HIC ſub Honorio Cæſare in Gallia viuebat, & illud quoque ſciendum (publicè enim intereſt) æreos nummos crucis impreſſione exſculptos tūc in vſu fuiſſe. Quod Chriſtianiſſimi Reges adhuc diligenter obſeruant, in aurea argenteáque moneta crucem ſculpi præcipientes. Mox refert Conſtantius ex Britanniis directam Legationem nuntiaſſe Pelagianorum hæreſim (quam peruerſitatem vocat) in locis ſuis latè populos occupaſſe: & quamprimum fidei Catholicæ debere ſuccurri. Ob quam cauſam Synodus numeroſa collecta eſt, omniúmque iudicio duo præclara religionis lumina, omnium qui aderant precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus Apoſtolici Sacerdotes. Igitur Britanniam, quæ nunc Anglia dicitur, vterque nauigauit: inſulam, quæ inter omnes eſt prima vel maxima. C Ac primò quidem loco præbuerunt aduerſarij copiam diſputandi, vt ad ſingulas verborum & rerum obiectiones reſpondere nequiuerint, populíque vix manus ab iis continere potuerint. quin Saxones, Pictíque aduerſus Britannos iunctis viribus bellum ſuſcipiunt. Qui etſi tepidi, auxilium tamen à duobus Antiſtitibus petunt. Illi precibus pauidum agmen, euntes in hoſtem, in fugam conieceruntt. Poſt hanc victoriam reuerſi in Galliam, magna omnium lætitia gaudióque ſunt excepti. Nec multò pòſt Germanus cognito ciuium ſuorum onere, per Hæduos Arelatum petens, ad Lugdunenſem vrbem Arari deuectus eſt, ſuſceptúſque honorificè in Prouincia ab Hilario Epiſcopo Arelatenſi, torrente cœleſtis eloquij. Auxiliarem, de quo iam locuti ſumus, Præfectum Prætorio laborantem morbo reperit, priſtinæque valetudini reſtituit, & damna tributariæ functionis in gratiam ſuorum, ne amplius metuerentur, effecit. Quibus confectis rebus, Autiſſiodorum redit. Ceterùm poſt aliquod tempus Epiſcopi Galliæ certiores fiunt Pelagianam hæreſim dilatari in Britanniis, ruſúmque omnium Epiſcoporum ad Germanum preces deferuntur, vt cauſam Dei, quam prius obtinuerat, alacriter iterum ſuſcipiat. Quorum petitioni feſtinus occurrens, adiuncto ſibi Seuero notæ ſanctitatis viro, qui Treueris ordinatus Epiſcopus gentibus primæ Germaniæ verbum Dei diſſeminabat, in eandem inſulam naui vehitur. Reuerſiſque ad ſanitatem animis, qui aberra-

uerant à vero, iidem Antiſtites feliciter in Galliam reuertuntur. Hanc A narrationem Beda libro primo Eccleſiaſticæ Hiſtoriç gentis Anglorum diffuſè proſequitur, Conſtantium qui primus eam ſcripſerat diligenter ſecutus. Vixdum de expeditione Britannica redierunt, cùm Legatus Armorici tractus, qui Britones hodie appellantur, fatigationem ſenis ambiebat. Offenſus enim ſuperbę inſolentia Regionis, vir magnificus Aëtius, qui tunc Rempublicam gubernabat, Rochario ferociſſimo Alanorum Regi loca illa diripienda pro rebellione prçſumpta permiſerat. Quo ille audito, cùm barbara cupiditate inhiaret, abiit gente illa inſtructus. Ei obiicitur ſenex cuius petitione extra Prouinciam ſe recepit, donec à Cæſare rediret: atque in Italiam Legatus Armoricæ gentis proficiſcitur, vt veniam miſeris impetraret. Et per Hæduos ad Alpes perueniens, iis ſuperatis Mediolani tandem excipitur. Rauennam poſtmodum ingreſſus, vbi Petrus Chryſologus ſingulari vir eloquentia & eruditione tunc temporis Chriſti Eccleſiam regebat, Placidiam & Valentinianum alloquitur. Ac pro regione Armorica obtinuiſſet veniam, niſi perfidia gentis illius per ſe mobilis ad rebellionem priſtinam rediiſſet. Interim Rauennę Germanus obiit, cùm ſediſſet in Epiſcopatu annis triginta, diebus quindecim, pridie Calendas Auguſti, Valentiniano cum Placidia matre imperantibus. Et vitam eiuſdem Germani poſt Conſtantium, nulla eius ſcriptoris mentione facta, Carolo Caluo Rege, verſu perſcripſit Hericus apud Autiſſiodorum Monachus, cùm natus eſſet annos triginta duos, & Græcè doctus, Latiniſque literis inſtitutus, Poëticis quoque ſtudiis floreret: nec iam tres libros vt Conſtantius, ſed duplicato numero ſenos edidit, inuitatus vt id faceret B Aunarij Epiſcopi ſexti poſt Germanum Epiſtolâ ad Stephanum Preſbyterum Prouinciæ Africanæ. Quod is reſcribens ſe facturum promiſit. Sidonius quidem Anianum Lupo parem Germanóque non imparem prædicat Epiſtolâ ad Proſperum Aurelianenſem Epiſcopum XV. libri VIII. Pacatis autem motibus Galliæ Aëtius in Italiam redit anno decimo ſeptimo Theodoſij. Quid poſtmodum ei acciderit Beda paucis indicat. Expoſitis enim Germani laboribus: Ad Rauennam, ait, pro pace Armoricanæ gentis ſupplicaturus aduenit, ibique à Valentiniano & Placidia matre ipſius ſumma reuerentiâ ſuſceptus migrauit ad Chriſtum. Nec multò pòſt Valentinianus ab Aëtij Patricij, quem occiderat, ſatellitibus interimitur, anno Imperij Martiani ſexto, cum quo ſimul Heſperium concidit Regnum, cùm Martianus imperare cœpiſſet anno à partu Virginis CCCCXLIII. vt Anaſtaſius Bibliothecarius annotauit. Eodem Theodoſij anno deſerta Valentiæ vrbis Cauarum, & prędia finitimæ regionis, Alanis, quibus Sambida præerat, diuidenda traduntur. Biennio pòſt iidem, quibus terræ Galliæ vlterioris cum incolis diſtribuendæ à Patricio Aëtio datæ fuerant, reſiſtentes armis ſubigunt, & expulſis dominis prædiorum poſſeſſionem adipiſcuntur, vt Tyro memoriæ mandauit. A quo etiam diſcimus, Thraciam Hunnorum incurſione vaſtatam anno Theodoſij viceſimo ſecundo, & Bledam Attilæ fratrem fratris dolo cæſum viceſimo tertio, cui Attila ipſe ſucceſſit. Viceſimo quarto, ſeptuaginta non minùs C vrbes in Oriente ab Hunnis direptas. Et viceſimo ſexto duos excellentes Epiſcopos, Eucherium Lugdunenſem, & Hilarium Arelatenſem, exceſſiſſe è vita, quorum immortalis ſit gloria neceſſe eſt. De vtroque ſatis multa diximus. Cùm autem ad viceſimum ſeptimum Imperij annum peruenit, narrat Theodoſium obiiſſe, cui Martianus ſucceſſerit, ad quem Leonis Romani Pontificis Epiſtolæ nouem extant. Placidiam eodem anno vitâ functam, filio Valentiniano quintum & viceſimum agente. Quibus narratis, Attilam ait Gallias ingreſſum, quaſi iure debitam popoſciſſe vxorem. Vbi graui clade inflicta & accepta ad proprias ſedes receſſit.

Igitur hoc primùm liquet, Attilam potentiſſimum Hunnorum Regem fuiſſe: Quam gentem iaculis validam Sidonius ait notiſſimus Auctorum Carmine ſeptimo ad Auitum Auguſtum, vbi Herulos curſu, Hunnos iaculis, id eſt ſagittis, difficillimè vinci poſſe prædicat. Nunc quis Attila fuerit, & qualis, quas ſedes incoluerit habueritve, quibus viribus & belli ſociis ſit vſus: quas vrbes cis Rhenũ in Gallia obſederit, vaſtarit, diripuerit: quomodo Sequanam altiſſimum latiſſimúmque flumen traiecerit, antequam Aureliam ad Ligerim perueniret: vbi pugnatum ſit, qua hora poſt meridiem prælium cœperit, quis cæſorum numerus fuiſſe referatur,

A qui Auctores prælium illud deſcripſerint: vter denique vicerit, Aëtius an Attila, breuiter expediam. Priſcus Panites Græcus Rhetor, cuius & meminit Euagrius Græcus ſcriptor lib. I. Hiſtoriæ ſuæ cap. XVII. & Ioannites Gothorum Hiſtoricus, Priſcus quidem & miſſum ſe Legatum ad Attilam prædicat, traiectúmque tria maxima flumina, Tiſiam, Tibiſcam, & Bricciã, perueniſſe ad eum locum vbi olim Vidicula potentiſſimus Gothorum dolo Sarmaticę gentis victus ſit, vnde vſque ad Attilæ ſedem non multum ſibi itineris ſuperfuiſſe. Domicilium Attilæ fuiſſe vicum è regione maximæ vrbis, cuius muri ex ligno & aggeribus constructi eſſent, tanto artificio vt diſcernere iuncturas facilè non eſſet. Attilam poſtea refert Mãdzuci filium patruos habuiſſe Octarem & Roaſem, agmen ipſi fuiſſe quinquies centies mille, viſum ſibi hominem natum ad exitium orbis terræ, inceſſu ſuperbum, micantibus oculis, crudelem & militari diſciplinæ deditum, ſapientem in conſiliis, qui precibus flecti conſueſſet, & libenter iis auxilium ferret, quos in clientelam & fidem ſuam recepiſſet. Attilam denique fuiſſe exigua ſtatura, largo pectore, capite craſſo, oculis admodum paruis, barba rara, reſimis naribus, colore ſubfuſco, & deformi. Hunc verò Priſci librum patrum memoriâ in Vaticana Bibliotheca Græco ſermone certum eſt fuiſſe, antequam furto ſubſtractus eſſet magno totius Europæ damno. Attila verò belli ſocios habuit ad Septentrionem populos, qui à Sidonio nominatim deſignantur Carmine VII. in hunc modum:

----- Subitò cùm rupta tumultu
B *Barbaries totas in te transfuderat arctos*
Gallia. pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux ſequitur, Scyrum Burgundio cogit:
Chunnus, Bellonotus, Neurus, Baſterna, Toringus,
Bructerus, vluoſa quem vel Nicer abluit vnda,
Prorumpit FRANCVS, *cecidit citò ſecta bipenni*
Hercinia in lintres, & Rhenum texuit aluo.

In quibus verſibus numerari duodecim populos gentéſque ferociſſimas, quæ Attilam ſunt ſecutæ, perſpicimus, eidémque additis quinque aliis ad Septentriones populis numerantur ab eodem Auctore Carmine v. ad Maiorianum, quibus XII. inſtructus vti propoſuerat in Galliam cis Rhenum venit. Ait enim:

Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos ſe Belga tuos. ------

In Galliam enim Belgicam ſecundam, in qua ſunt patentiſſimi campi, à quibus citeriori ætate Campania dicta eſt, ſe primùm diffudit. Mox apparatum Aëtij viréſque eius breuiter deſcribit, cùm ait:

------- Vix liquerat Alpes
Aëtius tenue & rarum ſine milite ducens
Robur, in auxiliis Geticum malè credulus agmen
C *Incuſſum propriis præſumens adfore caſtris.*
Nuncius at poſtquam ductorem perculit, Hunnos
Iam prope contemptum propriis in ſedibus hoſtem
Expectare Getas, verſat vagus omnia ſecum
Conſilia, & mentem curarum fluctibus vrget.
Tandem cunctanti ſedit ſententia, celſum
Exorare virum, collectiſque omnibus vnà
Principibus, coram ſupplex ſic talibus infit:
Orbis, Auite, ſalus, cui non noua gloria nunc eſt.
Quòd rogat Aëtius: voluiſti, & non nocet hoſtis:
Vis? prodeſt. incluſa tenes tot millia nutu,
Et populis Geticis ſola eſt tua gratia limes.
Infenſi ſemper nobis, pacem tibi præſtant.
Victrices, i, prome aquilas. fac, optime, Chunnos,
Quorum forte prior fuga nos concuſſerat olim,
Bis victos prodeſſe mihi. Sic fatus, & ille
Pollicitus votum, fecit ſpem. Protinus inde
Aduolat, & famulas in prælia concitat iras.
Ibant pellita poſt claſſica Romula turmæ,

Ad nomen currente Geta. timet ære vocari A
Dirutus, opprobrium, non damnum Barbarus horrens
Hos ad bella trahit iam tum ſpes orbis Auitus,
Vel iam priuatus, vel adhuc. ---------

Ex his verſibus apparet Aëtium Magiſtrum militiæ Romanæ ex Italia, vnde redibat, tenues admodum copias adduxiſſe in Galliam: ſed per Auitum Aruernum effeciſſe, vt Gothi, qui Gethæ appellantur, aduerſus communem hoſtem (publicè enim intererat ipſum Galliç finibus expelli) coactis viribus proficiſcerentur. Quibus veriſimile eſt ex ea parte Galliæ, quç Imperio Valentiniani parebat, Aëtij iuſſu coactam militiam, copiáſq; in hoſtem ductas. Carmine verò VII. præter hunc apparatum Attilæ Aëtiique, nullum prælium inter eos habitum, neque alibi apud Sidonium deſcribitur.

QVAS autem vrbes cis Rhenum Attila cum innumerabilibus copiis oppugnarit, aut euerterit, aut diripuerit, operæprecium eſt dicere. Metenſem vrbem Mediomatricum ab eo euerſam & incenſam Gregorius lib. II. Hiſtoriæ ſuæ auctor mihi eſt, nec teſtem antiquiorem vllum habeo. Treuiros ab eodem direptos Armoricus lib. I. cap. VI. Gregorio recentior primus ſcribit. Vrbs Tricaſſium in Belgica ſecunda, quam Sequana flumen interluit, ab illis obſeſſa eſt. Qua de re in hiſtoria
» Lupi Tricaſſinorum Epiſcopi hæc dicta inuenio. HVNNI erumpentes, & per om-
» nem Galliam diffuſi, partim ſimulatæ pacis arte terrebant vrbes, partim vi expu-
» gnabant. Vbi ad Tricaſſium infeſto agmine venere, Ciuitatem patentibus campis B
» ſitam, & nec armis munitam nec muris, ſolis ad Deum precibus Lupus eam defen-
» dit. Plus virium eſſe in precibus quàm in armis pia & religioſa antiquitas ſemper
» putauit: quia victoriæ non ad hominum robur, & induſtriam, ſed potiùs ad cœle-
» ſtium voluntatem referendæ ſunt. Sæpè enim multitudo ingens à paucis vincitur.
» Preces tamen quàm arma minus metui ſolent: quod hæc oculis videantur & ter-
» reant, illæ verò etiam mutæ tacitæque ad ſuperos penetrant. Et adhuc tradita à
» maioribus conſignatáque literis apud Tricaſſinos fama narratur, Lupo Epiſcopo
» obdormienti in Templo Petri viſum morte aliquot iuuenum, qui deprecatam vi-
» tam & fortunas ciuium mitterent eos, liberatum iri. Igitur Memorius Diaconus &
» pueri adoleſcentéſque aliquot, ſacerdotio iam deſtinati, ſuauiſſimęque modulatio-
» ni aſſueti, Eccleſiaſtico ornatu veſtéque extra portam Cçſaris ad Attilam ire iubẽ-
» tur: modularique eo viſo incipiunt inſtar Cygnorum, qui mortem pręſentiũt. For-
» tè equus, cui inſidebat, exaudito cantu ferocior redditus, effractiſque loris calcem
» in obuios quoſque reiiciens, ac ſe quantum poterat erigens, ſeſſorem Attilam in
» terram abiicit. Inde accenſus ira iubet in Memorium ſociόſque ſęuiri, qui ſtatim à
» ſatellitibus cæſi ſunt, pręter vnum, qui neſcio quo pacto inter ſalices & vepres dé-
» ſiſſimas illæſus manſit. Hunc Æmilianum hodie vocant in Epiſcopatu poſtea ſucceſſorem Lupi. Lupi inquam, Principis Epiſcoporum Galliæ, qui Tulli Leucorum natus quinquaginta duobus annis Epiſcopatui Tricaſſino præfuit, eóque mortuo C hunc in Epiſcopum aſſumpſerunt de patria benemeritum, & quaſi cœleſtium conſilio ſeruatum, vt Epiſcopus fieret, & illam veluti ciuicam coronam acciperet. Hunc Sidonius Himerium vocat Sulpitij Tricaſſini ciuis filium, nepotémque Himerij aui, eíque cognominem. Cuius quot quantæque virtutes fuerint, Sidonius memorat Epiſtola XIII. lib. VII. cuius initium eſt.

Sidonius Sulpicio ſuo ſalutem.

» HIMERIVS Antiſtes, filius tuus, notus mihi hactenus parũ vultu, ſatis opinione,
» (quæ quidem in bonam partem porrigebatur) Lugdunum nuper à Tricaſſibus ve-
» nit, quo loci mihi raptim ac breuiter inſpectus, ſanctum Epiſcopum Lupum faci-
» lè principem Pontificum Gallicanorum, ſuæ tam profeſſionis magiſtrum quàm
» dignitatis auctorem, morum nobis imitatione reſtituit. Deus bone, quæ viro
» cenſura, cùm venuſtat ſi quid deliberet fortè vel ſuadeat? abundat animi ſale
» cùm conſulitur, melle cùm conſulit. Summa homini cura de literis, ſed maximè
» religioſis, in quibus eum magis occupat medulla ſenſuum, quàm ſpuma verbo-
» rum. Tota illi actionum ſuarum intentio, celeritas, mora Chriſtus eſt. Quódque
» mirere, vel laudes, nihil ocioſum facit, cùm nihil faciat non quietum. Ieiu-
» niis delectatur, eduliis acquieſcit. Illis adhæret propter conſuetudinem crucis,

A iſtis flectitur propter gratiam charitatis. Summo vtrumque moderamine, quia comprimit, quoties prandere ſtatuit, gulam, quoties abſtinere iactantiam. Officia multiplicat propria, vitat aliena. Cúmque ipſi viciſſim deceat occurri, gratias habet ſi ſibi mutuus honor debeatur mage quàm rependatur. In conuiuio, itinere, conſeſſu, inferioribus cedit. Quò fit, vt ſe illi voluptuoſiùs turba poſtponat ſuperiorum. Sermonem maximo temperamento cum colloquente diſpenſat, in quo non patitur aut vllam verecundiam externus, aut familiaris iniuriam, aut credulus inuidiam, aut curioſus repulſam, aut ſuſpicioſus nequitiam, aut peritus calumniam, aut imperitus infamiam. Simplicitatem columbæ in Eccleſia ſeruat, in foro ſerpentis aſtutiam. Bonis prudens, malis cautus, neutris callidus iudicatur. Quid plura? totum te nobis ille iam reddidit, totam tuam temperantiam, religionem, libertatem, verecundiam, & illam delicatæ mentis pudiciſſimam teneritudinem iucunda ſimilitudine exſcripſit. Quapropter quantum volueris deinceps frui ſecreto, indulgere ſeceſſui, licebit indulgeas: quandoquidem nos in fratre meo Himerio, auum nomine, patrem facie, vtrumque prudentiâ iam tenemus. Vale.

Vt autem ordine quo propoſui cetera exequar, interroganti quomodo Sequanam, aut Matronam, aut Icaunam, amnes in eum influentes, traiiceret, vt Aureliam oppugnatum iret: Reſpondeo demonſtratum à Sidonio quomodo Rhenum tranſierit, cæſa videlicet ab artificibus & fabris militéque materia ex B proximis ſyluis Galliæ, quibus tunc temporis abundabat. Itaque per hunc modum Aureliam ad Ligerim peruenit. Cuius fluminis Aëtius liberator ab eodem Auctore appellatur. Qua quidem obſeſſa & oppugnata, irruptio, nec direptio ſecuta eſt. Quod iterum maiores noſtri meritis Aniani Epiſcopi factum putarunt. Qua de re ſcribit Sidonius Epiſtolam xv. libri VIII. ad Proſperum Papam eius ſucceſſorem, qui Synodis Vaſionenſi & Carpentoractenſi interfuit, eiſque ſubſcripſit.

Sidonius Domino Papæ Proſpero.

Dvm laudibus ſummis ſanctum Anianum maximum conſummatiſſimúmque Pontificem, Lupo parem, Germanóque non imparem vis celebrari: fideliúmque deſideras pectoribus inſigi viri talis ac tanti mores, merita, virtutes, cui etiam illud non abſque iuſtitia gloriæ datur, quòd te ſucceſſore deceſſit: exegeras mihi vt promitterem tibi Attilæ bellum ſtylo me poſteris intimaturum, quo videlicet Aurelianenſis vrbis obſidio, oppugnatio, irruptio, nec direptio, & illa vulgata exauditi cœlitus Sacerdotis vaticinatio, continebatur. Cœperam ſcribere, ſed operis arrepti faſce perſpecto, tæduit inchoaſſe. Propter hoc nullis auribus credidi, quod primùm me cenſore damnaueram. Dabitur, vt ſpero, precatui tuo, & meritis Antiſtitis ſummi, quatinus præconio ſuo ſub quacumque & quidem celeri occaſione famulemur. Ceterùm tu creditor C iuſtus laudabiliter hoc imprudentiæ temerarij debitoris indulſeris, vt quod mihi inſolubile videtur, tibi quoque videatur inrepoſcibile. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa.

Cavsas autem, ob quas bellum Attilæ non ſcripſerit, imò nullam omnino hiſtoriam, exponit copioſiſſimè Epiſtolâ ad Leonem XII. libri IV. Anianum Viennæ Allobrogum natum ferunt, virum eximiæ prudentiæ, & laudabilis ſanctimoniæ. Sic enim Gregorius Turonenſis de eo loquitur, pluribúſque poſt eum ſeculis Iuo Carnutum Epiſcopus, qui ſub Vrbano II. & Paſchali vixit, Sanctio Aurelianenſi Epiſcopo, quem conſecrauerat, ſcribens: Audiui, inquit, quod Clericum illum in die veſtri introitus ſecundum morem veſtræ Ciuitatis noſtra exhortatione de carcere liberaſtis. Curioſi cetera legent. Fuerat Sanctio Decanus Aurelianenſis Eccleſiæ, ætate grauis, & moribus maturus. Mos autem ille ex eo originem cepit, vt in vita Aniani memoriæ proditum eſt, quia quotannis non ſolùm Aureliæ, ſed in Epiſcopatibus ſubditis metropolitano Senonenſi iiſdem verbis legitur. His virtutum inſignibus declaratus in cathedra Aurelianenſis Eccleſiæ inſtitutus eſt Anianus. Cùm igitur ſolemniter Ciuitatis illius eſſet mœnia ingreſſus, petiit ab Agrippino, qui Principalibus præerat militibus, vt omnes quos pro variis criminibus pœnalis carcer detinebat, ob ſui introitus gratiam redderet abſolutos. Quod cùm ille reſiſtendo negaret, lapis magni

pōderis ab alto deſiliit, eiq; in verticē dedit. Qua percuſſione proſtratus, & famulorū manibus domū propriā deportatus, agnouit quantociùs quòd idcirco lethalis plaga ſuper eū deſcenderat, quia præſtare noluerat quod vir Dei poſtulabat. Sed cū ſanguis irriguus ex eius capite fluere nō ceſſaret, & prædictus Pontifex eū charitatis gratiâ viſitaſſet, eius vulneri vexillum crucis appoſuit, riuum ſtringēs ſanguinis, interitu eum liberauit: & dum vnum correptum oratione ſanauit, pro reliquis quod antè petierat impetrauit, Id iuris carceres reis ſpoliandi, ſucceſſores Epiſcopi vſque ad noſtram ætatem perpetuò retinuerunt. idque priuilegium habent à Chriſtianiſſimis Regibus confirmatum in omnes reos, ſiue Diœceſeos Aurelianenſis, ſiue alibi natos, dummodo carceribus Aurelianenſium incluſi teneantur. Ac ne longiùs repetam, anno MDII. Chriſtophorus ſolemni pompa ingreſſus vrbem reis indulſit. Nam ita factum ex actis publicis apparet, in quibus nomina reorum & cognomina deſignata ſunt. Similiter anno MDXV. à Geruaſio ſucceſſore, mox ab Antonio, deinde à Ioanne Epiſcopis. Denique anno MDLXIX. in alterius Ioannis ingreſſu mos idem obſeruatus eſt, digeſtáque in acta publica. Ac ſolent magiſtratus illo ſolemni die & Quęſtores ſcelerū ſolutos carceribus omnes reos ducere, venientique Epiſcopo obuiam ire, qui ſolemni pompa ingreſſum vrbem præcedunt ſupplices, & quanta poſſunt voce deprecantur vitam, deductúmque ad Templum vrbis religioſiſſimum, ac inde in publicam Epiſcopalem domum comitantur: & conuiuio ab illo excepti, deinde verbo admoniti, vt in poſterum ſapiant, indulgentiam obtinent, & reſtituuntur priſtino honori, famæ, fortuniſque omnibus, præſtita tamen aduerſariis ciuili æſtimatione damni. Vt tunc contigit duobus fratribus nobili genere natis, Ludouico & Carolo Taiis. A qua remiſſionis pœna cùm ad Senatum Pariſienſem prouocatum eſſet, illi tamen etſi cædis homicidiique rei, Senatu id priuilegium comprobante laudantéque, carceribus ſoluti ſunt abhinc annis quinque præcedentibus ſexcenteſimum ſuprà milleſimum.

OBSIDIONEM igitur Aureliæ, & oppugnationem ab Attila factam Sidonius ait, nec tamen expugnatam direptámque, quòd auxilium tempeſtiuè ad obſeſſos veniſſet, quod à prudenti viro Aniano vaticinatum fuit. Attila cognito Aëtij aduentu, & Viſigothorum auxiliarium, aliarúmque gentium, quæ vel fœderatæ Romanis, vel vicinæ idem periculum formidabant, ab Aurelia & Ligeri fluuio rurſus ad Sequanam, mox in Campaniam, quæ Belgica ſecunda veteribus fuit, & in campos Catalaunicos cedendo peruenit. Vbi Caſſiodorus pugnatum ait, Martiano Auguſto & Adelphio Conſulibus, ac Viſigothorum viribus Attilam fuſum memorat. Iſidorúſque in Chronico refert, Theodoricum ſumpto contra Hunnos prælio in campis Catalaunicis ſuperatum occubuiſſe. De Theodorico verò loquitur Viſigothorum Rege, qui ſub Cæſare Heraclio viuebat Siſebutóq; Rege in Hiſpania Catholico. Galliæ quidem Belgicæ campi latiſſimè patent. Hoc enim nomen Prouinciæ eſt, quæ nunc Campania dicitur. Catalaunici verò campi minus latè longéque patent, eos complexi duntaxat, qui ad illam vrbem proximis accedunt, hiſque hærent, Mauriaci peculiari & proprio nomine diſtincti, in quibus contra Hunnos fortiſſimè dimicatum eſt. Quod loci nomen diuus aliquis aut diua forſitam ignotius reddidit. Nam à Sanctorum nominibus ruſticanæ parrochiæ in Gallia ferè appellantur, & cùm ſemel introducta fuiſſent noua, ſenſim obſoleuere vetera: religione & pietate, noua nomina locorum veteribus præferente. quæ res ignorantiam poſteris magnam attulit. At Catalaunum nobiliſſima vrbs munitiſſimáque hodie eſt, nota Marcellino hiſtorico, & in Belgica ſecunda à veteribus ponitur: vt pugnam Catalaunicam non immeritò dixiſſe videantur, quòd in Mauriacis campis non procul ab ea dimicatum ſit. Eſt Catalaunum vrbs notior illuſtriórque propter Matronam flumen, quod eam alluit, quàm Mauriacum ignobilis fortè vicus, aut oppidulum, tunc euerſum dirutúmque à Viſigothis, qui Regem ſuum amiſerant, aut à Romanarum partium militibus. Sanè cladem Catalaunicam apud Eumenium in Panegyrico ad Conſtantinum Cæſarem celebrari manifeſtum eſt, his quidem verbis: „ Vt magnos natu parentes magis magiſque in dies veneramur & co- „ limus, fratrum verò æqualitas & liberorum ſoboles blandiore licet, leniores ta- „ men animos tangit affectu. Ita beneficia antiqua grauiora ſunt, quamuis præ-

A ſentia ſuauiora videantur; ſed tamen ſi illa vetuſtate obſoluerunt, quid hæc recentia quæ pueri vidimus? Attende quæſo quanti ſit. nuper quòd diuum Claudium parentem tuum ad recuperandas Gallias primi ſollicitauerunt, expectantéſque eius auxilium ſeptem menſibus clauſi, & omnia inopiâ miſeranda perpeſſi, tùm demum irrumpendas rebellibus Gallicanis portas reliquerunt, cùm feſſi obſeruare non poſſent. Quòd ſi vobis & conatibus Heduorum fortuna fauiſſet, atque ille Reipublicæ reſtitutos implorantibus nobis ſubuenire potuiſſet, ſine vllo detrimento Romanarum virium, ſine clade Catalaunica, compendium pacis, reconciliatis Prouinciis, attuliſſet fraternitas Heduorum. Ob hæc igitur merita, & priſca, diuus pater tuus Ciuitatem Heduorum voluit iacentem erigere, perditámque recreare non ſolùm pecuniis ad calendaria largiendis, & lauacris, quæ corruerant, extruendis, ſed & methycis vndique transferendis, vt eſſet illa Ciuitas Prouinciarum velut vna mater, quæ reliquas vrbes quodammodo Romana prima feciſſet. Sed cladem illam Catalaunicam certum eſt contigiſſe Claudij Cæſaris temporibus, id eſt multis annis multiſque ſeculis antequam Attila & Aëtius nati eſſent. Campus igitur Mauriacus tribus leucis more noſtro à Catalauno abeſt. Incipit enim apud Spinetum, vbi hodie Virginis Deiparæ auguſtiſſimum templum viſitur, citeriore ætate conſtructum. Coactúſque eſt Attila viribus Aëtij & Viſigothorum, fortiter tamen dimicando, petere ſalutis cauſa tumulum paulo editiorem, ſiue collem duabus leucis à Spineto

B diſtantem, præaltis tamen foſſis cinctum, in quibus aquæ reſidis copia ſtagnaret, Alpino tunc Catalaunorum Epiſcopo pias preces pro Romano exercitu ad ſuperos fundente. Hic erat Lupi Tricaſſini diſcipulus, propenſo ad pietatem & religionem ingenio. Ceterùm Aruerni quidem montium incolæ cùm Mauriacum municipium habeant, & prope Catalaunum celſiſſimum iugum, & planiciem longè patentem, quam regionem Cathaleſiam vocant, & vicum Cantiliacum, quaſi Attiliacum, vt ipſi ſomniant, riuulúmque in illa planicie camporum, idcirco Attilam ibi fuiſſe victum fingunt: cùm tamen videant Aëtium Ligeris liberatorem à Sidonio ſuæ gentis Epiſcopo appellari, quòd tranſitu Ligeris Hunnorum vires prohibuerit.

AT nec illa quidem prælij deſcriptio, quam ſupra polliciti ſumus, de ſe patitur tacere. Scriptores enim habuit diuerſis quidem temporibus plures, ſed hos potiſſimum, Idacium qui ſcripſit vſque ad initium imperantis Anthemij, & generi eius Reichimeris. Alter eſt Iornandes de rebus Geticis, in cuius libri præfatione Caſſiodori Senatoris meminit, librorúmque ab eo editorum de origine actúque Getarum, Iuſtinianique etiam & Belliſarij victorias attingit. Tertius eſt Gregorius Turonenſis, qui ſub filiis Clodouei ſe vixiſſe teſtatur. Quartus Paulus Diaconus ſub Carolo Magno. Quintus Freculphus Lexouienſis vir doctiſſimus, qui ſub Ludouico Pio floruit. Idacius ait in hunc modum: Gens Hunnorum pace rupta ruit in Gallias, quam cùm Aëtius Patricius venientem

B comperiſſet, ſanctum Anianum Aurelianenſem Epiſcopum ad Theodoricum Regem Gothorum Legatum dirigit, petens auxilia contra Hunnos: ſi præualeret reſiſtere, mediam partem Galliæ Gothis daret. Cùm à Theodorico Rege huic petitioni annuente auxilium fuiſſet promiſſum, Aëtius Legatos mittit ad Attilam Regem Hunnorum, petens obuiam auxilium contra Gothos, qui Gallias conabantur inuadere: ſi præualeret eos contra Gothos defendere, medietatem Galliæ ab Aëtio perciperet. Attila verò cum Hunnis feſtinans, nec parcens Ciuitatibus Germaniæ & Galliæ, contra Gothos ſuper Ligerim fluuiũ, nec procul ab Aurelianis, confligit certamen. Cæſa ſunt Gothorum ducenta millia hominum. Theodoricus Rex hoc prælio occubuit, cæſa ſunt hominum centum ſexaginta millia. Ciuitas Aurelianis oratione beati Aniani Epiſcopi liberata eſt. Hunni repedantes Trecaſſis in Mauriacenſi conſident Campania. Thoriſmodus filius Theodorici, qui ei ſucceſſit in Regno, collecto Gothorum exercitu patrem vlciſci deſiderans, cum Attila & Hunnis Mauriaci confligit certamen, ibique tribus diebus vtraque phalange inuicem præliantur, & innumerabilis multitudo gentium occubuit. Aëtius cùm eſſet ſereniſſimus conſilio, per noctem ad Attilam veniens, dixit ad eum: Optabile duxeram vt tua virtute regionem hanc à perfidis Gothis potuiſſem eripere. Sed nullatenus fieri

„ poteſt vſque nunc, cum minimis pugnatoribus præliaſti hac nocte. Theodori- A
„ cus germanus Thoriſmundi cum nimia multitudine & fortiſſimis Gothorum
„ pugnatoribus aduenit. Hæc non ſuſtinebis, atque vtinam euadere poſſis! Tunc
„ Attila dedit Aëtio decem millia ſolidorum, vt pro ſuo ingenio Pannoniam repedaret.
„ Ipſaque nocte Aëtius ad Thoriſmodum perrexit, dicens ei cauſam ſimilem,
„ quòd apud vrbes Hunnorum pugnatores vſque nunc pugnauerint. Nam maxima
„ multitudo & fortiſſimi pugnatores à Pannoniis ipsáque nocte ad Attilam
„ aduenerant. Et audiſſe fratrem ſuum Theodoricum in oris Gothorum occupaſſe
„ Regnum, aut velle arripere, niſi feſtinus ad recedendum pergeret, & periculum
„ ad declinandum haberet. Accepit idémque Aëtius à Thoriſmodo decem
„ millia ſolidorum, vt ſuo ingenio à perſecutione Hunnorum liberati Gothi ad
„ ſedes proprias remearent, & protinus abirent. Aëtius verò ſecum etiam Francos
„ habens, ſocium poſt tergum direxit Hunnorum, quovſque Thoringiam à
„ longè perſecutus eſt, præcepítque ſuis vt vnuſquiſque nocte vbi manebat decem
„ ſparſim focos facerent, vt immenſam multitudinem ſimularent. Quieuit
„ hoc prælium. Aëtij conſilio Gallia ab aduerſariis liberatur. Poſtea cùm à Thoriſmodo
„ Rege & Gothis hæc factio perlata fuiſſet, requirentes promiſſionem
„ Aëtij implendam, & ille renueret, per pacis iura orbiculus aureus gemmis ornatus
„ penſans libras quingentas ab Aëtio compoſitionis cauſâ tranſmittitur Thoriſmodo,
„ & hæc iurgia quieuerunt. Quæ ſpecies deuotiſſimi vſque in hodiernum
„ diem Gothorum theſauri pro ornatu veneratur & tenetur. Hæc de Aë- B
tij prudentia Hiſtoricus narrat, quem maximi ſanè ingenij virum & altiſſimi conſilij fuiſſe perſpicimus, licèt non putemus id ab eo factum, ſed ab aliquo Legato eius? Id enim veriſimilius videtur, vt mox dicam. Sed in ſuperiori narratione Idacij illud primùm notandum puto, Attilam contra fidem publicam rupta pace Galliam veniſſe, quaſi iuris ſui Prouinciam occupaturum ſi potuiſſet. Deinde illud Aëtij, quod Anianum ſenem miſit ad Theodoricum primum Gothorum Regem. Id enim ne in vita quidem ipſius contineri certum eſt. Sed Sidonius per Auitum præſtitum eſſe ſupra retulit, vt Gothi aduerſus Hunnos traherentur. Etſi veriſimile eſt non eſſe fictum ab auctore, rem vt acciderat ſimpliciter narrante, quòd Legati Auitus & Anianus ad Theodoricum illum ſint miſſi eiuſdem rei impetrandæ gratiâ, aut ſeparatim deſtinati vt faciliùs obtinerent. Deinde ait Hunnos & Gothos confluxiſſe ſuper Ligerim, nec procul ab Aurelia, vbi campi illi ad congrediendum aptiſſimi, qui Carnutum veteribus, citeriore autem ætate Belſiani à Belſia dicti ſunt. Quam vocem Fortunatus Pictauorum Epiſcopus & genere Italus in vita Germani Pariſiorum Epiſcopi primus quod ſciam vſurpauit. Idem & Freculpho viſum eſt de primi certaminis loco. Tertiò cæſa ait à Gothis ducenta millia, & in eo numero Theodoricum fortiſſimè dimicantem. At de peremptorum numero eo prælio aliter à Iornande relatum infrà dicemus. Mox ait, poſt eius mortem Thoriſmodum filium vlturum parentis manes ſecutum Hunnos, qui in agrum Tricaſſinum priores ierant, C
vel fugerant potiùs, conſederántque in Mauriacenſi Campania: & Mauriaci contra Gothos triduò conflixiſſe, ibique innumerabilem multitudinem gentium occubuiſſe. Diſtant autem Catalauni à Tricaſſibus itinere vnius diei, & in campis Catalaunicis, qui Mauriaci vocantur, ait prælium ab Attila & Aëtio Gothíſque commiſſum. Tum narrat Aëtium noctu cum Attila colloquutum, quod parum probabile videri poteſt. Nunquam enim ſummi duces ductoréſque exercitus in ardore & actu ipſo belli ſtantibus odiis hoſtium ſuorum fidei ſeſe committunt. Nec virtuti hodie, ſed vitio eſſet duci aliter feciſſe, quamuis exitus felix negotij fuiſſet. Poſtremo ab Aëtio, qui ſecum Francorum gentem haberet, eos aduerſus fugientes Hunnorum copias vſque in Thuringiam miſſos, cùm conſtet ex Sidonio Francos ipſi ſocios & auxiliares non fuiſſe. Qua de re etiam quid ſenſerit Iornandes poſtea dicemus. Nec mirum inter eiuſdem rei Scriptores, qui non vno tempore, & procul diſſiti regionibus, ſcripſerint, repugnantiam ſæpè reperiri: quia non interfuere rei quam narrant, ſed ab aliis accepêre, qui nec ipſi viderant. Hiſtoria enim quid eſt aliud quàm depoſitio teſtium, vera quidem ſi teſtes rem viderunt, aut fideliſſimè relatam ab aliis audiuerunt? ſin minus, plena mendaciorum narratio eſt. Cùm autem Idacius ait, Attilæ decem

A millia ſolidorum ab Aëtio numerata, aureos monetæ ſolidos intellige. Nam ſi
hoc deſit, nimis exiguum id profectò munus erat, vt in Pannoniam rediret. Igi-
tur Hunnorum ſedem tunc temporis Pannoniam Idacius putauit. Poſt eum ſcri-
pſit de hoc difficili & periculoſo ad conficiendum bello Iornandes Rauennas E-
piſcopus, à quo Paulus Diaconus mutuo accepit quicquid de hac pugna loqui-
tur, etſi aliis ferè vtitur verbis & ſtylo multo ſuauiore. Attila, inquit, primas
mundi gentes Romanos VViſigothóſque ſubdere peroptabat. Cuius exercitus
quingentorum millium eſſe numerus ferebatur. Vir in concuſſionem gentis na-
tus in mundo, terrarum omnium metu. qui neſcio qua ſorte tenebat cuncta for-
midabili de ſe opinione vulgata. Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illuc
circumferens oculos, vt elati potentia ipſo quoque motu corporis appareret. Bel-
lorum quidem amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſuppli-
cantibus exorabilis, propicius in fide ſemel receptis. Forma breuis, lato pecto-
re, capite grandiori, minutis oculis, rara barba, canis aſperſus, ſimo naſo, te-
ter colore, originis ſuæ ſigna reſtituens. Attila igitur dudum bella concepta
Genzerici redemptione parturiens, Legatos in Italiam ad Valentinianum Prin-
cipem miſit, ſerens Gothorum Romanorúmque diſcordiam: vt quos prælio non
poterat concutere, odiis internis elideret: aſſerens ſe Reip. eius amicitias in nul-
lo violare, ſed contra Theodoricum VViſigothorum Regem ſibi eſſe certamen,
vnde eum eripi libenter optaret. Cetera Epiſtolæ vſitatis ſententiarum blandi-
B mentis oppleuerat, ſtudens fidem adhibere mendacio. Pari etiam modo ad Re-
gem VViſigothorum Theodoricum dirigit ſcriptum, hortans vt à Romanorum
ſocietate diſcederet, recoleretque prælia quæ paulò ante contra eum fuerant
concitata ſub nimia feritate. Homo ſubtilis, antequam bella gereret, arte pugna-
bat. Tunc Valentinianus Imperator ad VViſigothos, eorúmque Regem Theo-
doricum, Legationem direxit. Producitur itaque à Rege Theodorico VViſigo-
thorum innumerabilis multitudo, qui quatuor filiis domi dimiſſis, id eſt Friderí-
co, Thierrico, Rotemero & Gimmerit, ſecum tantum Toriſmodum maiorem
natu participem laboris aſſumit. Felix præcinctus auxiliantium ſuaue collegium
habere, & ſolatia illorum, quibus delectat ipſa etiam ſimul ſubire diſcrimina. A
parte verò Romanorum tanta Patricij Aëtij prouidentia fuit, cui tunc inníte-
batur Reſpub. Heſperiæ plagæ, vt vndique bellatoribus congregatis aduerſus fe-
rocem & infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuere au-
xiliares FRANCI, Sarmatæ, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Ripa-
rioli, Ibriones quondam milites Romani, tunc verò iam in numero auxiliario-
rum exquiſiti, aliæque nonnullæ Celticæ, vel Germanicæ nationes. Ac ne hoc
quidē ſilentio inuoluendum eſt, quod ait: Conuenitur in cāpos Catalaunicos, qui & *Mauricij.
Mauriaci * nominantur, centum leugas, vt Galli vocant, in longum tenentes, &
ſeptuaginta in latum. Leuga autem Gallica mille & quingentorum paſſuum
C quantitate metitur. Fit ergo area innumerabilium populorum pars illa terrarum.
Conferuntur acies vtræque fortiſſimæ, nihil ſubreptionibus agitur, ſed aperto
Marte certatur. Sangibanus autem Rex Alanorum metu futurorum perterritus,
Attilæ, (ei) ſe tradere pollicetur, & Aureliam Ciuitatem Galliæ, vbi tunc conſi-
ſtebat, in eius iura tranſducere. Quod vbi Theodoricus & Aëtius agnouere, ma-
gnis aggeribus eandem vrbem ante aduentum Attilæ obſtruunt, ſuſpectúmque
cuſtodiunt Sangibanum, & inter ſuos auxiliares medium ſtatuunt cum propria
gente. Igitur Attila Rex Hunnorum tali perculſus euentu, diffidens ſuis copiis,
metuens inire conflictum, intúſque fugam reuoluens ipſo funere triſtiorem, ſta-
tuit per Aruſpices futura inquirere. Qui more ſolito nunc pecorum fibras, nunc
quaſdā venas in abraſis oſſibus intuentes, Hunnis infauſta denuntiant. Hoc tamen
quantulum prædixere ſolatij, quod ſummus hoſtium ductor de parte aduerſa oc-
cumberet, relictáque victoria ſui morte triumphum fœdaret. Cúmque Attila
necem Aëtij, quòd eius motibus obuiabat, vel cum ſua perditione duceret ex-
petendam, tali præſagio ſollicitus, vt erat conſiliorum in rebus bellicis exquiſitor,
circa nonam diei horam prælium ſub trepidatione committit, vt ſi non ſecus
cederet, nox imminens ſubueniret. Conuenere partes, vt diximus, in campos
Catalaunicos. Erat autem poſitio loci, decliui tumore, in modum collis excreſcēs.
Quem vterque cupiens exercitus obtinere, quia loci opportunitas non paruum

„ beneficium conferret, dextram partem Hunni cum ſuis, ſiniſtram Romani & A
„ VViſigothi cum auxiliariis occuparunt. Relictóque de cacuminis eius iugo certamen
„ ineunt. Dextrum itaque cornu cum VViſigothis Theodoricus tenebat,
„ ſiniſtrum Aëtius cum Romanis, collocantes in medio Sangibanum, quem ſuperiùs
„ retulimus præfuiſſe Alanis, prouidentes cautioni militari, vt eum, de cuius
„ animo minus præſumebant, fidelium turbâ concluderent. Facilè namque aſſu-
„ mit pugnandi neceſſitatem, cui fugiendi imponitur difficultas. E diuerſo verò
„ fuit Hunnorum acies ordinata, vt in medio Attila cum ſuis fortiſſimis locaretur:
„ ſibi potiùs Rex hac ordinatione proſpiciens, quatinus inter gentis ſuæ robur
„ poſitus, ab imminenti periculo redderetur exceptus. Cornua verò eius multi-
„ plices populi, & diuerſæ nationes, quas ditioni ſuæ ſubdiderat, ambiebãt. Inter quos
„ Oſtrogothorum præeminebat exercitus, Vualamire & Theodomire, & VVide-
„ mire germanis ductantibus, ipſo etiam Rege, cui tunc ſeruiebant, nobilioribus:
„ quia Amalorum generis eos potentia illuſtrabat. Erátque & Gepidarum agmine
„ innumerabili Rex ille fortiſſimus & famoſiſſimus Ardaricus, qui ob nimiam ſuam
„ fidelitatem erga Attilam eius conſiliis intererat. Nam perpendens Attila ſagaci-
„ tatem ſuam, eum & VValamirem Oſtrogothorum Regem ſuper ceteros Regulos
„ diligebat. Erat namque VValamir ſecreti tenax, blandus eloquio, doli ignarus:
„ Ardaricus fide & conſilio, vt diximus, clarus. Quibus non immeritò contra
„ parentes VViſigothos debuit credere pugnaturus. Reliqua autem ſi dici fas eſt,
„ turba Regum, diuerſarúmque nationum ductores, ac ſi ſatellites, nutibus Atti- B
„ læ attendebant: & vbi oculo annuiſſet, ſine vlla murmuratione cum timore &
„ tremore vnuſquiſque aſtabat, aut certè quod iuſſus fuerat exequebatur. Sed ſo-
„ lus Attila Rex omnium Regum ſuper omnes, & pro omnibus ſollicitus erat. Fit
„ ergo de loci, quem diximus, opportunitate certamen. Attila ſuos dirigit, qui ca-
„ cumen montis inuaderent, ſed à Thoriſmodo & Aëtio prævenetus eſt. Qui relu-
„ ctati collis excelſa vt conſcenderent, ſuperiores effecti ſunt: venientéſque Hun-
„ nos montis beneficio facilè turbauere. Tunc Attila cùm videret exercitum cauſa
„ præcedente turbatum, ſuos verbis accendit, inque pugnam cuncti præcipitan-
„ tur. Et quamuis haberet res ipſa formidinem, præſentia tamen Regis cunctatio-
„ nem hærentibus auferebat. Manus manibus congrediuntur, bellum atrox,
„ multiplex, immane, pertinax, cui ſimile nulla vſquam narrat antiquitas, vbi ta-
„ lia geſta referuntur, vt nihil eſſet quod in vita ſua conſpicere potuiſſet egregius,
„ qui huius miraculi priuaretur aſpectu. Nam ſi ſenioribus credere fas eſt,
„ riuulus memorati campi humili ripa prolabens, peremptorum vulneri-
„ bus ſanguine multo prouectus, non actus imbribus vt ſolebat, ſed liquore
„ concitatus inſolito, torrens factus eſt cruoris augmento. Et quos illic coëgit in
„ aridam ſitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt. Ita conſtricti ſorte
„ miſerabili ſordebant, potantes ſanguinem, quem fudere ſauciati. Hic Theodori-
„ cus Rex dum adhortans diſcurreret exercitum, equo depulſus, pedibúſque ſuo- C
„ rum conculcatus, vitam matura ſenectute concluſit. Alij verò dicunt eum in-
„ terfectum telo Andagis de parte Oſtrogothorum, qui tunc Atilanum ſeque-
„ bantur regimen. Hoc fuit quod Attilæ præſagio Aruſpices priùs dixerant, quam-
„ quam ille de Aëtio ſuſpicaretur. Tunc VViſigothi diuidentes ſe ab Alanis in-
„ uadunt Hunnorum cateruas, & pene Attilam trucidaſſent, niſi prouidus priùs
„ fugiſſet, & ſe ſuóſque illicò intra ſepta caſtrorum, quæ plauſtris vallata habe-
„ bat, recluſiſſet. Quamuis fragile munimentum, tamen quæſierunt ſubſidium vitæ,
„ quibus paulò ante nullus poterat naturalis agger obſiſtere. Thoriſmodus autem
„ Regis Theodorici filius, qui cum Aëtio collem anticipans hoſtes de ſuperiori lo-
„ co proturbauerat, credens ſe ad agmina propria peruenire, nocte cœca ad ho-
„ ſtium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantẽ quidã capite vulnerato
„ equo deiecit, ſuorúmque prouidentia liberatus, à præliandi intentione deſiit.
„ Aëtius verò ſimiliter noctis confuſione diuiſus, cùm inter hoſtes medios vaga-
„ retur, trepidus ne quid incidiſſet Gothis inquirens, tandémque ad ſocia caſtra
„ perueniens, ſcutorum defenſione reliquum noctis tranſegit. Poſtera die luce
„ orta, cùm cadaueribus plenos campos aſpicerent, nec audere Hunnos erumpere:
„ ſuam arbitrantur eſſe victoriam, ſcientéſque Attilam non niſi magna clade con-
„ fuſum bello confugiſſe: cùm tamen nihil ageret vel proſtratus abiectum, ſed

ſtrepens

A ſtrepens armis tubis canebat, incuſſionémque minabatur: velut leo venabulis preſſus, ſpeluncæ aditus obambulans, nec audet inſurgere, nec deſinit fremitibus vicina terrere. Sic bellicoſiſſimus Rex victores ſuos turbabat incluſus. Conueniunt itaque Gothi Romaniquc, & quid agerent de ſuperato Attila deliberant. Placet obſidione fatigari, qui annonæ copiam non habebat, quando ab ipſius ſagitariis intra ſepta caſtrorum locatis, crebris ictibus arceretur acceſſus. Fertur autem deſperatis in rebus prædictum Regem adhuc & in ſupremo magnanimum equinis ſellis conſtruxiſſe piram, ſeſeque, ſi aduerſarij irrumperent, flammis iniicere voluiſſe, ne aut aliquid eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem tantorum hoſtium Gentium Dominus perueniret. Verùm inter has obſidionum moras V Viſigothi Regem, filij patrem requirunt, admirantes eius abſentiam dum felicitas fuerit ſequuta. Cúmque diutius exploratum, vt viris fortibus mos eſt, inter denſiſſima cadauera reperiſſent, cantibus honoratum, inimicis ſpectantibus abſtulerunt. Videres Gothorum globos diſſonis vocibus confragoſos, adhuc inter bella furentia funeri reddidiſſe culturam. Fundebantur lachrimæ, ſed quæ viris fortibus impendi ſolent. Noſtra mors erat, ſed Hunno teſte glorioſa, vnde hoſtium putaretur inclinata fore ſuperbia, quando tanti Regis efferre cadauer cum ſuis inſignibus inſpiciebant. At Gothi Theodorico adhuc iuſta ſoluentes armis inſonantibus Regiam deferunt maieſtatem, fortiſſimúſque Thoriſmodus benè glorioſus ad manes chariſſimi patris, vt decebat filium, exequi-
B as eſt proſequutus. Quod poſtquam peractum eſt, orbitatis dolore commotus, & virtutis impetu, qua valebat, dum inter reliquias Hunnorum mortem patris vindicare contendit, Aëtium Patricium acſi ſeniorem, prudentiáque maturum, de hac parte conſuluit, quod ſibi eſſet in tempore faciendum. Ille verò metuens, ne Hunnis funditus interemptis, à Gothis Romanorum premeretur Imperium, præbet hac ſuaſione conſilium, vt ad ſedes proprias remearet, Regnum quod pater reliquerat arriperet, ne germani eius opibus ſumptis paternis V Viſigothorum Regnum peruaderent, grauitérque dehinc cum ſuis, & quod peius eſt miſerabiliter pugnaret. Quo reſponſo non ambiguè, vt dictum eſt, ſed pro ſua potiùs vtilitate ſuſcepto, relictis Hunnis, redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum ſuſpicionibus occurrit, magna plerumque agendo, occaſionem rerum intercipit. In hoc enim famoſiſſimo & fortiſſimarum gentium bello ab vtriſque partibus centum ſexaginta duo millia cæſa referuntur, exceptis nonaginta millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congreſſionem publicam noctu ſibi occurrentes mutuis concidere vulneribus, Francis pro Romanorũ, Gepidis pro Hunnorũ parte pugnantibus. Attila igitur diſceſſione cognita Gothorum, quod de inordinatis colligi ſolet, & inimicorum magis æſtimans dolũ, diutiùs ſe in caſtra continuit. Thoriſmodus verò, patre mortuo in cãpis ſtatim Catalaunicis, vbi & pugnauerat, regia maieſtate ſubuectus, Tholoſam regreditur. Hic licèt fratrum & fortium turba gauderet, ipſe tamen ſic
C ſua initia moderatus eſt, vt nullius reperiret de Regni ſucceſſione certamen. Attila verò nactus occaſionem de receſſu V Viſigothorũ, & quod ſæpè optauerat, cernens hoſtium ſolutionem per partes, in Pannoniam rediit. In huius memorabilis prælij deſcriptione Iornandes refert id habitum circiter horam nonam diei, eo ſenſu quo apud Martialem nona accipitur. Quam ſententiam Freculphus probat, & habet interpretem Paulum, qui aſſerit pugnam in veſperum die vergente commiſſam.

Cæsorvm numerus & ex Idacio & ex eodem Auctore cõpluribúſq; aliis quantus fuerit, non erit difficile dicere. Apud Freculphum cap. XIIII. Tom. II. Hoc, inquit, bello, centum ſexaginta quinque millia ab vtriſque partibus cæſa referuntur, exceptis quindecim millibus Francorum & Gepidarum, qui mutuis vulneribus conciderunt. Et hic locus ſatis oſtendit apud Iornandem in ea re notarios aberraſſe. Longè enim maiorem interemptorum numerum fuiſſe narrat. Vter autem vicerit, Attila an Aëtius, ex Iſidori Hiſpalenſis Chronico liquebit. Gothi, inquit, dimicante Thoriſmodo Theodorici Regis filio, adeò extitere victores, vt Attila Rex Hunnorum prælio victus inſequentis exercitus nuſquam comparuiſſe dicatur. Et in antiqua Lupi Hiſtoria Auctor ait: Attila fidem tanti viri ſuſcipiens, cùm vellet proficiſci ad Rhenum, publicè ſe eum dimiſſurum promiſit. nec negatur reditus. Orátque Hunnus obnixè ſanctum virum, vt velit pro ſe ipſo Dominum deprecari interprete vſus Staganaſio. Vtrum autem credere antiquioribus hiſtoricis

oporteat potiùs quàm recentioribus, id nullam dubitationem habet, nec vnquam habuit. Etenim Hiſtoriarum ſcriptores, qui propiores ſunt tempori rerum geſtarum, veriores debent videri. Nondum enim mendaciis fabuliſque anilibus, quas per otium vulgus fingit, locus eſſe poteſt, quibus fidem affert apud poſteros ſola diuturnitas, lapſúſque temporis non modò profana, ſed ſacra etiam inficiens. Nec enim permiſcentur vitis Sanctorum pauciores fabulæ quàm alibi, quia pars earum multis pòſt ſæculis ab imperitis ſcripta eſt ex quotidianis vulgi ſermonibus ſæpè delirantis, ſempérque aliquid adiicientis de ſuo: ſicuti in vita Vrſulæ accidiſſe exiſtimamus, vbi Auctor, quiſquis ille fuit: Cùm A
„ Vrſula, inquit, Româ rediret, Coloniam pergebat ab Hunnis iam obſeſſam, vbi
„ Princeps Hunnorũ (quẽ tamen nominatim non deſignat) eam ſagitta transfixit, &
„ vndecim millia Virginũ exercitus eius dilaniauit, Martiano imperante anno quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo. Vnde hic tantus Virginum tenerarum numerus prodierit, quæ pedibus Romam ſuperata montium altitudine ierint, Romáque ad necem Coloniam venerint, ridicula ſanè narratio eſt, compoſitáque ex anilibus mortalium fabulis. Et Odiliæ marmoreum tumulum ſub Pyro in horto ciuis Colonienſis effoſſo terra repertum eſt anno milleſimo ducenteſimo ſecundo, & in eius vita ſcriptum reperio, Vrſulæ & Sociarum facta mentione, his quidem verbis ex vita Vrſulæ repetitis: *Poſt inauditam barbariem, qua feroces Hunnorum phalanges ſanctam Vrſulam virginem cruenta cæde peremerunt, Hunni diuino terrore fugati de Colonia Agrippina expugnatione receſſere.* Nolim tamen, nec auſim B negare, Vrſulam aliquando fuiſſe, ſed vitam eius omni veriſimilitudine carere: & circunſtantiis probabilibus deſtitui, id veriſſimum mihi ſane videtur. Ecquis enim Romanorum Pontificum Cyriacus vmquam dictus eſt? ne cetera improbem. Neque hanc ſententiam diſplicere cuiquam poſſe exiſtimo, niſi cui veritas odio erit. Sequitur Gregorins Epiſcopus Turonenſis, quo teſte de Attilæ bello loquar. Hunni, inquit, è Pannoniis egreſſi, vt quidam ferunt, in ipſa ſanctæ
„ Paſchæ vigilia, ad Metenſem vrbem, reliqua depopulando perueniunt, traden-
„ tes vrbem incendio, & populum in ore gladij trucidantes, ipſóſque Sacerdotes
„ Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Deinde paucis interpoſitis: Hun-
„ norum Rex à Metenſi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates oppri-
„ meret, Aureliam aggreditur, eámque maximo arietum impulſu nititur expu-
„ gnare. Erat autem eo tempore beatiſſimus Anianus in ſupradicta vrbe Epiſco-
„ pus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſ-
„ cum fideliter retinentur. Cúmque incluſi ſuo Pontifici quid agerent acclama-
„ rent, ille fiſus in Deo monet omnes in orationem proſterni, & cum lachrymis
„ præſens ſemper in neceſſitatibus Domini auxilium implorare. Denique his vt præ-
„ ceperat deprecantibus, ait Sacerdos: Aſpicite de muro Ciuitatis, ſi Dei miſeratio
„ iam ſuccurrat. Suſpicabatur enim per Domini miſericordiam Aëtium aduenire,
„ ad quem & Arelatem abierat, prius ſuſpectus futuri. Aſpicientes autem de muro,
„ neminem viderunt. Et ille, Orate, inquit, fideliter. Dominus enim liberauit vos C
„ hodie. Orantibus autem illis, ait: Aſpicite iterum. Et cùm aſpexiſſent, neminem vi-
„ derunt qui ferret auxiliũ. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter ad-
„ eſt. At illi cum fletu & eiulatu magno Domini miſericordiã implorabant. Exacta
„ quoque oratione tertiò iuxta ſenis imperiũ aſpicientes de muro, viderunt à longe
„ quaſi nebulam de terra conſurgere. Quod renunciantes, ait Sacerdos: Domini au-
„ xilium eſt. Interea iam trementibus ab impetu arietum muris, iámque ruituris, ec-
„ ce Aëtius, & Theudo Gothorũ Rex, ac Thoriſmodus filius eius, cũ exercitibus ſuis
„ ad ciuitatem accurrunt, verſúmq; hoſtẽ eiiciunt, repelluntq;. Itaq; liberata obtẽtu
„ beati Antiſtitis Ciuitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, ſe præ-
„ cingit ad bellum. Quod hi audiẽtes, ſe contra eum viriliter præparant. Idẽ Auctor
„ paucis interpoſitis: Aëtius, inquit, cũ Francis Gothiſq; coniunctus, aduerſus Attilã
„ confligit. At ille ad internecionem vaſtari ſuum cernens exercitum, fuga dilabitur.
„ Theudo verò Gothorũ Rex huic certamini ſuccubuit. Nam nullus ambigit, Hun-
„ norũ exercitũ obtentu memorati Antiſtitis fuiſſe fugatũ. Verùm Aëtius Patricius
„ cũ Thoriſmodo victoriã obtinuit, hoſtéſq; deleuit. Expletóq; bello, ait Aëtius Tho-
„ riſmodo: Feſtina velociter redire in patriã, ne inſiſtente germano patris Regno pri-
„ ueris. Hæc ille audiẽs, cũ velocitate diſceſſit, quaſi anticipaturus fratrẽ, & prior pa-
„ tris cathedrã adepturus. Simili & Francorũ Regẽ dolo fugauit. Illis autẽ recedẽtib.

A Aëtius ſpoliato campo, victor in patriam cum grandi eſt reuerſus ſpolio. Attila verò cum paucis reuerſus eſt, nec multò pòſt Aquileia à Chunis capta, incenſa, atque diruta, Italia peruagata atque ſubuerſa. Ex tot deſcriptionum tam funeſti prælij collatione audenter aio, à pluribus Hiſtoricis de eadem re numquam ſimiliter ſcriptum fuiſſe. Itaque eas iudicio mortalium excutiendas relinquo. Neminem verò Scythia aut maiorem Aëtio, aut Reipubl. vtiliorem vmquam tulit, nec ſatis dignis laudibus eum proſequi vllius Hiſtorici ſtilus adhuc potuit. Ego vitam eius hîc adiiciam, quod ſupra pollicitus ſum. * * *. * Deeſt.

Attilam ad ſedes ſuas reuerſum ſuprà demonſtrauimus. Sed inquietus animus eius in otio diu eſſe non potuit. Inſtructo enim exercitu; reparatiſque viribus, ad Italiam vexandam proficiſcitur, ac primùm Aquileiam obſidet Venetorum Metropolim. Nondum enim Venetiarum vrbs, Orbi hodie notiſſima, condita erat: nec fuiſſet fortaſſè, niſi illum ad perniciem generis humani atque exitium natum mortales compuliſſent, deſertis terris, inſulas inuiáque loca ad incolendum quærere, & mari potiùs ſe ac ſua committere, aut nihil, aut certè parum poſſet. Metu igitur imminentium malorum Venetiæ ſenſim ſunt exortæ; quibus in Europa mirabilius non poteſt quicquam videri. Aquileia verò diu quidem ſe ipſa egregiè defendit, ſed finis obſidionis funeſtiſſimus fuit. Irruptione enim capta, direpta, incenſa, vaſtatáque eſt, & ceteræ Venetorum vrbes pari calamitate ſunt affectæ. Exin Mediolanum Inſubrum
B Liguriæ caput, & Ticinum, obuiáque paſſim municipia. Ex Priſco Græco Scriptore Iornandes refert, Attilam, cùm ei in animo eſſet Romam vaſtandi, fuiſſe quoſdam ex ſuis Proceribus qui diſſuaderent. Alaricum enim Viſigothorum Regem ſtatim poſt direptam Romam exceſſiſſe rebus humanis; quaſi irato Deo nefas eſſet eam obſidere. quantò magis diripere, captámque vaſtare? Itaque in hac cogitatione defixo, Leo Pontifex magnanimus atque eloquens, precibus ciuium ad Mincium flumen occurrens, Attilam ſalutauit, pacéque Italiæ promiſſa, & depoſito omni furore, vltra Danubium rediit: minatus grauiora, niſi ad ſe Honoria Valentiniani Cæſaris ſoror, Placidiæque filia, cum regalium opum parte matrimonij cauſâ mitteretur. Quod effectu tamen caruit, vt Priſcus narrat. Formoſam enim virginem duxit, vinóque & ſomno victus & reſupinus, inundatione, aut ictu ſanguinis, vt Suetonij verbo vtar, extinctus eſt. Ellac filius eius ab Arderico Gepidarum Rege in prælio fortiter pugnans occiſus eſt, fratréſque eius fugati iuxta litus Pontici maris, vbi Gothos primùm ſediſſe conſtat. Legi nuper ex Bibliotheca S. Emeriani Reginoburgenſis libellum Eugipij Preſbyteri de vita Seuerini Monachi, cuius præfatio à Paſchaſio Diacono ſcripta eſt, & primo quidem capite: Tempore, ait, quo Attila Rex Hunnorum defunctus eſt, vtraque Pannonia, ceteráque confinia Danubij rebus turbabantur ambiguis. Ac primùm inter filios eius de obtinendo Regno magna ſunt exorta certa-
B mina. Qui morbo iniquæ dominationis inflati, materiam ſui ſceleris accepere patris interitum. Septuaginta barbari cum eo ad Italiam pergebant. Inter quos Odouacar, qui poſtea regnauit in Italia, viliſſimo tunc habitu, iuuenis ſtatura procerus aduenerat. Cui vale dicenti Seuerinus ait: Vade ad Italiam viliſſimis nunc pellibus coopertus, ſed multis citò plurima largiturus cap. xlv. Rex Odouacer Rugis bellum intulit, eóſque deuicit, & Fridericum fugauit, patre eius Faua, & matre Giſa captis, in Italiámque perductis. Is verò Fridericus ad Theodoricum Regem, qui tunc apud nouam Ciuitatem Prouinciæ Moſiæ morabatur, confugit. Hi ſunt Odoacer & Theodoricus Rex Oſtrogothorum, cuius nomine variarum Epiſtolæ à Caſſiodoro Senatore perſcriptæ. Quem Theodoricum Iſidorus in Chronico Iuniorem appellat. De quibus ſuo loco dicemus. Fridericus à fratre ſuo Rugorum Rege Faua, ex paucis iuxta ripam Danubij oppidis vnum ceperat, iuxta quod Seuerinus Monachus habitabat. Idque capite quadrageſimo ſecundo eiuſdem libelli continetur. Quin & illud ex capite viceſimo narrandum putaui: Per id tempus, inquit, quo Romanum conſtabat Imperium, multorum milites oppidorum pro cuſtodia limitis publicis ſtipendiis alebantur. Sulpicium quoque

Seuerum & relationem poſtliminam citat cap. XXXVI. Nec prætermittam quod ait XLVII. cap. Gelaſij ſedis Romanæ Pontificis auctoritate exequias, funúſque eiuſdem Seuerini in caſtello (Campaniæ) Lucullano celebratum, ibique Monaſterium exædificatum & conſtructum fuiſſe. Id hodie in agro & Campania Neapolitana, abolito Luculli nomine, Seuerini nomen habet, quod pietas & religio dedit. Eugipij quidem Iſidorus de illuſtribus Eccleſiæ Scriptoribus „ meminit in hunc modum: Eugipius Abbas ad quendam Paſchaſium Diaconum „ libellum de vita S. Monachi Seuerini tranſmiſſum breui ſtylo compoſuit. „ Scripſit etiam Regulam Monachis conſiſtentibus in Monaſterio ſancti Seueri- „ ni, quam eiſdem moriens quaſi teſtamentario iure reliquit. Claruit poſt Conſulatum Importuni Iunioris, Anaſtaſio Imperatore regnante. Húncque Eugipij libellum legerat Paulus Diaconus. Ex ſeptimo enim capite accepit quæ de Odoacro ſuprà narrauimus. Aëtius autem quando cæſus à Valentiniano fuerit, propriáque manu confoſſus, indicat Sidonius, vbi Romam ita alloquitur: A

Iam prope fata tui biſſenis vulturis alas
Complebant. Scis namque tuos, ſcis Roma, labores.
Aëtium Placidus mactauit ſemiuir amens.

Placidium amentem vocat Valentinianum Placidiæ filium, alio ſenſu quàm cùm Maiorianum in Panegyrico placidiſſimum Principem vocauit. Mox de MAXIMO ſubiungit, B

Vixque tuo impoſitum capiti diadema Petroni
Illico barbaries, nec non ſibi capta videri
Roma Getis, tellúſque ſuo ceſſura furori.

Initio Regni Auitum abſentem & ignarum ex Præfecto Prætorio Galliæ, Magiſtrum militiæ deſignat. Idque Sidonius paucis verſibus ſic eloquitur.

Princeps iam Maximus vnum
Quod fuit in rebus, peditúmque equitúmque Magiſtrum
Te ſibi Auite legit.

Statímque ad Viſigothos fœdus cum iis icturus Maximi nomine, pacémque conceſſurus, proficiſcitur. Quod paucis quoque verſibus exponit,

Veſorum Proceres raptim ſuſpendit ab ira
Rumor ſuccincto referens diplomate Auitum
Iam Geticas intrare domos, poſitáque parumper
Mole Magiſterij, Legati iura ſubiſſe.
Obſtupuére duces, pariter Scythicúſque Senatus,
Et timuere ſuam pacem ne fortè negaret.

Nota eſt Romana vetúſque Inſcriptio ad Maximi laudem & gloriam pertinens, quam idcirco exſcribendam putaui.

D.D.D.N.N.N. INVICTISSIMI PRINCIPES HONORIVS, C
THEODOSIVS, ET CONSTANTIVS, CENSORES
REMVNERATORESQVE VIRTVTVM
PETRONIO MAXIMO V.V.CL.PRÆF. VRB. OB PETITIONEM
SENATVS AMPLISSIMI POPVLIQVE ROMANI STATVAM,
MERITORVM PERENNE MONVMENTVM IN FORO VLPIO
CONSTITVI IVSSERVNT.

Igitur Præfectus vrbi Maximus fuit, qui honos illis temporibus in Republica ampliſſimus habebatur. Deinde ad Conſulatum peruenit. De Imperio eius Sidonius loquitur lib. II. Epiſtolarum in hunc modum.

Sidonius Serrano ſuo, Salutem.

„ EPISTOLAM tuam nobis Marcellinus Togatus exhibuit, homo pe- „ ritus, virque amicorum: quæ primoribus verbis ſalutatione libata, reliquo „ ſui tractu (quiquidem grandis eſt) patroni tui Petronij Maximi Imperatoris „ laudes habebat, quem tamen tu pertinaciùs aut amabiliùs quàm rectiùs ve-

A riúſque feliciſſimum appellas: propter hoc quippe, cur per ampliſſimos faſcium titulos fuerit euectus vſque ad Imperium. Sed ſententiæ tali numquam ego aſſentior, vt fortunatos putem, qui Reipublicæ præcipitibus ac lubricis culminibus inſiſtunt. Nam dici nequit, quantum per horas fert in hac vita miſeriarum, vita felicium illorum (ſi tamen ſic ſunt pronuntiandi, qui ſibi hoc nomen, vt Sylla, præſumunt) nimirum qui ſupergreſſi ius fáſque commune, ſummam beatitudinem exiſtimant, ſummam poteſtatem: hoc ipſo ſatis miſeriores, quòd parum intelligunt inquietiſſimo ſe ſubiacere famulatui. Nam ſicut hominibus Reges, ita Regibus dominandi deſideria dominantur. Hic ſi omittamus antecedentium Principum caſus vel ſequutorum, ſolus iſte peculiaris tuus Maximus, maximo nobis documento poterit eſſe. qui quamquam in arcem Præfectoriam, Patriciam, Conſularémque intrepidus aſcenderat, cóſque quos geſſerat magiſtratus ſeu recurrentibus orbitis expletus iterauerat: cùm tamen venit omnibus viribus ad principalis apicis abruptum, quandam poteſtatis immenſæ vertiginem ſub corona patiebatur, nec ſuſtinebat Dominus eſſe, qui non ſuſtinuerat eſſe ſub Domino. Denique require in ſupradicto vitæ prioris gratiam, potentiam, diuturnitatem, éque diuerſo Principatus paulò ampliùs quàm bimeſtris originem, turbinem, finem: profectò inuenies hominem beatiorem priùs fuiſſe, quàm beatiſſimus exiſtimaretur. Igitur ille, cuius anteriùs epulæ, mores, pecuniæ, faſces, pompæ, literæ, patrimonia, & patrocinia florebant, cuius ipſa ſic denique ſpacia
B vitæ cuſtodiebantur, vt per horarum diſpoſitas clepſydras explicarentur: Is nuncupatus Auguſtus, ac ſub hac ſpecie Palatinis liminibus incluſus, ante crepuſculum ingemuit, quòd ad vota peruenerat. Cúmque mole curarum priſtinæ quietis tenere dimenſum prohiberetur, veteris actutum regulæ legibus renuntiauit, atque proſpexit pariter ire non poſſe negotium Principis, & ocium Senatoris. Nec fefellerunt futura mœrentem. Namque cùm ceteros aulicos honores tranquilliſſimè percucurriſſet, ipſam Aulam turbulentiſſimè rexit, inter tumultus militum, popularium, fœderatorum. quod & exitus prodidit nouus, celer, acerbus: quem cruentauit fortunæ diu lenocinantis perfidus finis, quæ virum, vt ſcorpius, vltima ſui parte percuſſit. Dicere ſolebat vir literatus, atque ob ingenij merita Quæſtorius, partium certè bonarum pars magna, Fulgentius, ore ſe ex eius frequenter audiſſe, cùm peroſus pondus Imperij veterem deſideraret ſecuritatem: Felicem te, ait, Damocles, qui non longiùs prandio Regni neceſſitatem tolerauiſti. Iſte enim (vt legimus) Damocles Prouinciâ Siculus, vrbe Syracuſanus, familiaris tyranno Dionyſio fuit. Qui cùm nimiis laudibus bona patroni, vt cetera, ſcilicet inexpertus, efferret: Vis, inquit Dionyſius, hodie ſaltem in hac menſa bonis meis ac malis pariter vti? Libenter, inquit. Tum ille confeſtim lætum clientem, quamquam & attonitum, plebeio tegmine erepto, muricis Tyrij, ſeu Tarentini, conchyliato ditat indutu: & renidentem gemmis, margaritiſque, aureo lecto ſericatóque toreumati imponit. Cúmque pranſuro
C Sardanapalitium in morem, panis daretur è Leontina ſegete confectus, inſuper dapes cultæ ferculis cultioribus apponerentur: ſpumarent falerno gemmæ capaces, inque cryſtallis calerent vnguenta glacialibus, hinc ſuffita cinnamo ac thure cœnatio ſpargeret peregrinos naribus odores, & madeſcentes nardo capillos circumfuſa ſerta ſiccarent: cœpit ſupra tergum ſic recumbentis repente vibrari mucro diſtrictus è lacunaribus, qui videbatur in iugulum purpurati iam iámque ruiturus. Nam filo equinæ ſetæ ligatus, & ita pondere minax, vt acumine, gulam formidoloſi Tantaleo frenabat exemplo, ne cibi ingreſſi per ora, per vulnera exirent. Vnde poſt nuxtas fletibus preces, atque multimoda ſuſpiria, vix abſolutus, emicatimque proſiliens, illa refugit celeritate diuitias, deliciáſque regales, qua ſolent appeti. Reductus ad deſideria mediocrium timore ſummorum, & ſatis cauens, ne beatum vltra diceret, ducerétque, qui ſeptus armis ac ſatellitibus, & per hoc raptis incubans opibus, ferro preſſus, premeret aurum. Quapropter ad ſtatum huiuſmodi, domine frater, neſcio an conſtet tendere beatos, patet certè miſeros peruenire. Vale.

SVPERIORE quidem Epiſtola Principatum petitioni Maximi paulò ampliùs quàm duorum menſium fuiſſe tradit: ac quem habuerit exitum vitæ Idacius me-

» moriæ mandauit. Valentinianus, inquit, Imperator occiditur, poſtquam Maximus A
» ex Conſule quadrageſimus ſeptimus Romæ Auguſtus appellatur. Qui cùm Im-
» perator factus eſſet, relictam Valentiniani ſibi duxit vxorem, & quarto Regni ſui
» menſe in vrbe Roma tumultu militari occiditur. Paulus Diaconus neſcio quem
» ſequutus: Mortuo, inquit, Valentiniano, Regia iura Maximus inuadens, nec dum
» duobus expletis menſibus à Romanis peremptus eſt. Hæc ille libro v. tempori
» detrahens quod à Sidonio Epiſtola illa definitum erat. Iornandes quoque, Va-
» lentinianus, ait, Imperator dolo Maximi occiſus eſt, & ipſe Maximus Tyrannico
» more Regiam inuaſit. Quod audiens Genſericus Rex Vandalorum, ab Africa
» armata claſſe in Italiam venit, Romámque ingreſſus cuncta vaſtat. Maximus
» verò fugiens, à quodam Vrſo milite Romano interemptus eſt. Hæc Iornandes.
Nec de breuitate Imperij loquitur. Credendum igitur Sidonio eſt, qui Serrani ſerui Petronij Epiſtolam de rebus eius ſe accepiſſe prædicat. Vix autem vllus Hiſtoriarum Scriptor in aliqua rerum geſtarum circunſtantia non peccauit. Etenim in minimis rebus errare facilius eſt, quàm in magnis. Nam magnitudo pereminet, minima latent, latendóque fugiunt auctores Hiſtoriarum, etſi induſtrios. Maximus per tyrannidem Valentinianum peremit, & Eudoxiæ ſociatus Imperium quoque obtinuit. Per quæ namque quis peccat, per ea quoque corripitur. Inter
» hæc ergo Eudoxia coarctata, nullum fore auxilium à Biſantio, Theodoſio patre ſuo
» & Pulcheria defunctis, exiſtimans, accerſit Genſericum ad vrbem Romam, rogãs
» ex Maximi tyrannide liberari. Magna verò cum claſſe Gezericum Romã nauigan-
» tem Maximus timens fugâ vſus eſt. Hi verò qui cum ipſo erant interemerunt eum. B
» Propterea Genſericus nemine ſibi reſiſtente introiuit Romam tertia die Maximi fu-
» gæ, & ſublatis omnibus pecuniis, & ciuitate mirante, in nauéſque receptis, in qui-
» bus erant Eccleſiaſtica cimilia, tota ex auro & lapidibus precioſis ornata, & vaſa
» Hebraica quæ Titus Veſpaſiani filius poſt captiuitatem Hieroſolymorum Romam
» detulerat, vnà cum Eudoxia Imperatrice ac filiabus eius in Africam migrauit. Hæc
» ad annum à partu Virginis CCCCXLV. quo Pulcheria deceſſit, Anaſtaſius narrat, ſimul
» quod ſequitur de Martiano. Erat Martianus admodum religioſus ac timens Domi-
» num, qui in letanias campi pedes incedebat, multa egentibus beneficia præſtans.
» Quod intuens Anatolius Patriarcha, & ipſe de cetero non phorio portatus ſecun-
» dum morem, ſed pedes letanias faciens incedebat. Vſque adeò exempla piorum
» Principum ipſi Religioni proſunt, & immutant ea quæ Chriſtum nec feciſſe, nec
diſcipulos ſuos vmquam docuiſſe manifeſtum eſt.

MAXIMI ſucceſſor AVITVS fuit, patriâ Aruernus, apud Aruernum municipium natus, cui hodie Claromontis nomen eſt, prope Gergouiam veterem ſito, de quo in commentariis Iulij Cæſaris mentio fit. Maiores clariſſimos habuit. De his Sidonius in Panegyrico.

rutilat cui maxima dudum
Stemmata complexum germen, palmata cucurrit
Per proauos, gentiſque ſuæ te teſte Phylagri C
Patricius reſplendet apex.

» Qua de re loquitur Epiſtola III. lib. II. ad Felicem, cùm ait: Gaudeo te, Do-
» mine maior, ampliſſimæ dignitatis infulas conſecutum. Nam licet in præſentia-
» rum ſis potiſſimus magiſtratus, & in lares Philagrianos Patricius apex tantis poſt
» ſeculis tua tantùm felicitate remeauerit. Cetera nota erunt, ſi Epiſtolam ip-
» ſam legeris. Matri eius quod nomen fuerit neſcio, ſed de ea ſunt hi
» verſus.

Soluerat in partum generoſa puerpera caſſi
Ventris onus, manifeſta dedi mox ſigna futuri
Principis.

Hæc ſocrus Sidonij fuit, de cuius hæreditate Epiſtola ad Lampridium Oratorem & Poëtam egregium IX. libri VIII. pauca dicuntur. Pater

Iuuit fortunam ſtudio. Lactentia primùm
Membra dedit niuibus, glaciémque irrepere plantis
Iuſſit, & attritas paruum ridere pruinas.
Surgentes animi Muſis formantur, & illo
Quo Cicerone tonas. dedicit quoque facta tuorum

Ante ducum, didicit pugnas, libróque relegit
Quæ gereret campo. Primus vix cœperat eſſe,
Ex infante puer, rubidam cùm forte cruentis
Rictibus, atque eſcas ieiuna fauce parantem
Plus catulis, ſtrauit (fuerant nam fragmina propter)
Arrepta de caute lupam, factúſque molari
Diſſoluit vertex, & ſaxum vulnere ſedit.

Quorum verſuum, vt breuiter dicam, hic ſenſus eſt. Pater eius niuibus, glaciei, & pruinis eum infantem, vt robuſtiorem redderet, exponi ſæpe iuſſit. puerum literis informauit, & Ciceronianæ eloquentiæ præceptis imbui curauit, hiſtoriæque veteris cognitione. Et cùm ex infante vix puer eſſet, lupam rabidam deiecto in eam prægrandi ſaxo feliciter mactauit, ſumma eorum qui intererant admiratione. Venandique ſtudia amplexus, apros & id genus prædæ ad paternos lares deferre erat ſolitus. Inſuper accipitriæ ſtudium auidè amplectebatur.

Nec minus hæc inter, ciuilia Iura ſecutus,
Eligitur primus, iuuenis, ſolus, mala fracta
Alliget vt patria, poſcátque informe recidi
Vectigal. Procerum tum forte potentior illic,
B *Poſt etiam Princeps, Conſtantius omnia præſtat,*
Indole defixus tanta, & miratus in annis
Paruis grande bonum, vel in ore precantis ephœbi
Verba ſenis. -----

Deinde bellis in Gallia inter Romanos & Viſigothos exortis, eò ventum eſt, vt Gallia obſides pacis Theodorico Regi dare cogeretur. Quo in numero fuit Theodorus propinquus Auiti nobiliſſimus. Id officium Rex ille ferox naturâ admodum probauit. Aëtium poſtea ſecutus eſt, vt indicant hi verſus:

Aëtium interea Scythico quia ſæpè duello
Edoctus, ſequeris: qui quamquam celſus in armis,
Nil ſine te geſſit, cùm plurima tu ſine illo.
Nam poſt Inthungos & Norica bella, ſubacto
Victor Vindelico, Belgam, Burgundio quem tunc
Preſſerat, abſoluit iunctus tibi. vincitur illic
Curſu Herulus, Chunus iaculis, Francúſque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus.

Mox Sidonius addit:

Noua bella iterum, pugnámque ſub ipſis
Iam patria muris periturus commouet hoſtis.
Lithorius Scythicos equites tum fortè ſubacto
B *Celſus Aremorico, Geticum rapiebat in agmen*
Per terras, Aruerne, tuas: qui proxima quæque
Diſcurſu, flammis, ferro, feritate, rapinis,
Delebant, pacis fallentes nomen inane.

Quorum verſuum hæc eſt ſententia. Lithorius deuicta ac domita Britonum inſolentia & rebellione, equitatum Scythicum in agrum Volcarum, qui Gothi Sidonij temporibus iam appellabatur, ſecum ducebat, & agros Aruernorum ferro atque igni populabatur. Contra quem Auitus Aruernum patriam egregiè defendit. Præfectus verò cùm eſſet Lithorius, à Gothis captus eſt. Quod his quoque verſibus exponit.

Intemerata mihi Præfectus iura regebat,
Et caput hoc ſibimet ſolitis defeſſa ruinis
Gallia ſuſcipiens, Getica pallebat ab ira.
Nil prece, nil pretio, nil milite fractus agebat
Aëtius. capto terrarum damna patebant
Lithorio, in Rhodanum proprios producere fines
Theudorida fixum, nec erat pugnare neceſſe,
Sed migrare Getis. ----

Avitvs igitur iratum & victorem Theodoricum adiit, tantúmque apud eum potuit, vt fœdus inter Viſigothos & Valentinianum Aëtiúmque nouaretur. Tunc Præfecturæ dignitate functus ruri ſe dedit. Nunquam tamen otioſus fuit, ſed armorum cura & ſtudium in eo licèt quieto perſtitit, donec venientis in Galliam Attilæ iámque imminentis mortalium ceruicibus rumor exauditus eſt. Tunc ab Aëtio ad Theodoricum miſſus, dicendo perſuaſit, vt iunctis viribus inundationi barbarorum, incendióque patriæ ſimul occurrerent, vt ſuprà demonſtrauimus ex fine Carminis VII. ad Auitum. Panegyricum Sidonius Auito quidem Romæ dixit, eique vt ſocero inſcripſit, ex poſt facto tamen. Veriſimile enim eſt, ſi gener tunc fuiſſet, de Hecditio Auiti filio, déque Papianilla vxore ſua aliquid dicturum, cùm neque hi degeneres haberentur, & Sidonius ipſe ex Præfecto Prætorio Apollinari nepos, patre Notario Valentiniani tertij illuſtri genere natus eſſet. Id tamen verum eſt, quod audenter iterum dicimus, Papianillam vxorem Sidonij fuiſſe, & Auitacum villam vxorij iuris habuiſſe, & Hecditium ſororium militari ingenio virum. De quibus in Annalibus gentis Francorum iam copioſè diximus ex Epiſtola tertia libri I. tertia libri III. decima ſexta lib. V. Conſulem eum fuiſſe initio Panegyrici Sidonius non tacuit. Nam de Roma loquens, A

------Cui fixus ab ortu
Ordo fuit creuiſſe malis, modò Principe ſurget
Conſule. Nempe, Patres, collatos cernere faſces
Vos iuuat, & ſociam ſceptris mandaſſe curulem. B

Et paulò infrà:

------Iam necte bifrontes
Anceps Iane comas, duplicique accingere lauro.
Principis anterior iam Conſulis iſte coruſcat
Annus, & emerita trabeis diademata creſcunt.

Ceterùm, ne quis putet Sidonianis Panegyricis, niſi quatenus conſentiunt cum ceteris Hiſtoriarum Scriptoribus, fidem à me habitam, audiat quid mihi reſcripſerit Balduinus, cuius auditor fui, Hiſtoricus ſimul & Iuriſconſultus inſignis.
» Panegyrici, inquit, Sidoniani habent aliquid Rhetorum & Poëtarum. Itaque
» meminerimus, antequam his vtamur, cauendum eſſe ne nos ipſi decipiamus, vbi
» de fide hiſtoriæ quæritur, ſicut & Cicero de funebribus orationibus ait. Ad Petronium Maximum redeo, qui Auitum quidem inſtituit Magiſtrum peditum atque equitum. Quo honore ſuſcepto, ad Viſigothos properat, præmiſſo Meſſiano Patritio, qui non bellum illis, ſed pacem offerret. Ingreſſique ſunt Tholoſam Auitus, Theodoricus ſecundus, fraterque eius Fricdaricus. idque vno verſu à Poëta dictum eſt:

Palladiam implicitis manibus petiere Tholoſam.

Quam vrbem eo ſenſu vocat, quo Martialis Poëta multis antè ſeculis appellarat. C

Interea Genſericus VVandalorum Rex furtiuis armis Romam incautam capit, iam ab Alarico direptam, quem annum huius Theodorici ſecundi fuiſſe dicit, eique Auitus narrauit obſidionem Narbonis oppidi à patre eius factam, cùm ipſe adhuc infans eſſet, fleretque niſi admotus pectori manibus eius teneretur, quem altrix, ſiue ea nutrix tantùm, ſiue mater fuit, etſi repugnantem tradebat. Ciues quoque Narbonenſes ob ſummam inopiam annonæ redactos ad vſum cibariorum infamem. Victus tamen conſilio prudenti & hortatu Auiti obſidionem ſoluit, ipſéque Theodoricus ſecundus Auito palam dixit, per illum Romana ſibi iura legéſque placuiſſe, paruúmque ediſcere à patre iuſſum verbis Auiti perſuaſo, Poëtica Publij Virgilij ſtudia ad mitigandos mores neceſſaria. Hortatus igitur Auitum eſt, vt Auguſti nomen honorémque acciperet. Satis ſupérque paſſum Imperium ſub Valentiniano Principe adhuc puero. Tempus eſſe vt ad viros ſuppoſito omni ambitu redeat, idque æquum videri, vt dubio tempore Regnum accipiat ab ignauo, ſperetque à Gothis auxilium. Itaque Avitvs Cæſar in Galliis eſt deſignatus, Theodorico illi tenente quod à Sidonio in Panegyrico Maioriani ſcriptum legimus, & apud Idacium, Marcianum & Auitum concordes Principatu Romano & Imperio vſos. Ad hunc ab illo Legationem eſſe miſſam, itémque huius ad Theodoricum cum ſacris muneribus, nuntiantem.

A in Septa* cæſam multitudinem VVandalorum. Nec integro anno vno imperaſſe eum liquet, ſed abdicatum à Ricimere in gratiam Maioriani poſtea Cæſaris anno quadringenteſimo quinquageſimo ſexto. Sed Gregorium audiamus ciuem Aruernum. Præſtat enim loquentem audire, quàm multos ſimul Hiſtoricos. In libro II. Auitus, ait, vnus ex Senatoribus, & vt valde manifeſtum eſt, ciuis Aruernus, cùm Romanum ambiiſſet Imperium, luxurioſè agere volens, à Senatoribus eiectus, apud Placentiam vrbem Epiſcopus ordinatur. Comperto autem quòd adhuc indignans Senatus vita eum priuare vellet, Baſilicam Sancti Iuliani Aruerni Martyris cum multis muneribus expetiuit. Sed impleto in itinere vitæ curſu obiit, delatúſque ad Briuatenſem vicum (ſecundùm Elauer flumen Aruernorum) ad pedes antedicti Martyris eſt ſepultus. Cui Maiorianus ſucceſſit. In Galliis autem Ægidius ex Romanis Magiſter militum datus eſt.

IVLIVS VALERIVS MAIORIANVS, vt antè dixi, ad Imperium peruenit, de cuius auo materno primùm, poſtea de patre dicamus neceſſe eſt. Maiorianum igitur auum habuit. Hoc indicant ex Sidonio verſus illi,

Fertur, Pannonia qua Martia pollet Acincus,
Illyricum rexiſſe ſolum, cum tractibus Iſtri,
Huius auus. Nam Theudoſius quo tempore Sirmi
Auguſtum ſumpſit nomen, per vtramque Magiſtrum
B *Militiam ad partes Regni venturus Eoas*
Maiorianum habuit. Latiis ſunt condita faſtis
Facta ducis.------

De patre eius Valerio viro claro idem Auctor etiam loquitur,

Hunc ſocerum pater huius habet, vir clarus, & vno
Culmine militiæ ſemper contentus, vt vnum
Caſibus in dubiis iunctus ſequeretur amicum.
Non ſemel oblatis tentauit faſcibus illum
Aëtio rapere Aula ſuo: Sed perſtitit ille
Maior honoratis. cœpit pretioſior eſſe,
Sic pretio non capta fides, erat ille quod olim
Quæſtor Conſulibus, tractabat publica iure
Aëra ſuo: tantúmque modum ſeruabat, vt illum
Narraret rumor iam rebus parcere nati.

Accidit vt vxor Aëtij adoleſcenti inuideret propter Gaudentium filium, cuius gloriam ille ſuperaturus videbatur. Igitur ægrè tulit à viro magnifieri, quem ad eius cædem impellebat. Ceterùm Aëtius virtutem non in ſe ſolùm, ſed in aliis quoque mirabatur. Paruo admodum tempore poſt Turones à ſe defenſos abſente Maioriano ad pugnam aduerſus FRANCOS inuitiſſima vxore ſecum duxit,
C Quod prælium à Sidonio quoque deſcribitur,

------cùm bella timentes
Defendit Turonos, aberas. poſt tempore paruo
Pugnaſtis pariter Francus qua CLOIO patentes
Atrebatum terras peruaſerat. hic coeuntes
Claudebant anguſta vias, arcúque ſubactum
Vicum Helenam, fluménque ſimul ſub tramite longo
Artus ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.
Illic te poſito, pugnabat ponte ſub ipſo
Maiorianus eques. Fors ripa colle propinquo
Barbaricus reſonabat hymen, Scythicíſque choreis
Nubebat flauo ſimilis noua nupta marito.
Hos ergo, vt perhibent, ſtrauit. crepitabat ad ictus
Caſſis, & oppoſitis haſtarum verbera thorax
Arcebat ſquamis, donec conuerſa fugatus
Hoſtis terga dedit. plauſtris rutilare videres
Barbarici vaga feſta thori, coniectáque paſſim
Fercula, captiuáſque dapes, cirróque madente
Ferre coronatos redolentia ſerta lebetas.

A

Ilicet intereſcit Mauors, thalamíque refringit
Plus ardens Bellona faces, rapit eſſeda victor,
Nubentémque virum.------

Poſt quam pugnam dimiſſo exercitu Aëtius Maiorianum militiâ abſtinere iuſſit, monitum vt in otio ius Romanum alacriter amplecteretur, & honeſta ſtudia adoleſcentiæ congrua probaret, vt diligenter ab eo factum eſt.

Principis interea gladio lachrymabile fatum
Clauſerat Aetius, cuius quo tutius ille
Magna Palatinis coniungeret agmina turmis,
Euocat hunc precibus. Sed non ſe pœna moratur
Sanguinis effuſi. numerum collegerat ergo,
Non animum populi. ferri mala crimina ferro
Soluit, & in noſtram poſt concidit ille ruinam.

Aëtio poſtea à Cæſare perempto, rurſum ad militiam ardens Maioriani animus rapiebatur,

-------conſcenderat Alpes
Rhætorúmque iugo per longa ſilentia ductus
Romano exierat populato trux Alamanus,
Pérque Canis dictos quondam de nomine campos,
In prædam centum nouies dimiſerat hoſtes.
Iámque Magiſter eras, Burconem dirigis illò
Exigua comitante manu.-------

B

-------felix te reſpicit iſte
Euentus belli, certatum eſt iure Magiſtri
Auguſti fato.------

Ex quibus verſibus apparet Magiſtrum militiæ Maiorianum aduerſus Alemãnos miſſum fuiſſe, qui Romana oppida populatum direptúmque venerant, quos virum fortem Burconem vſque ad Rhætos inſequi iuſſit, vbi ex eorum numero nongenti milites ſunt cæſi. Tandem ex Magiſtro militum omnium conſenſu Imperator nuntiatus eſt, quod his verſibus exponitur.

-----nuper poſt hoſtis aperto
Errabat lentus pelago, poſtquam ordine vobis
Ordo omnis Regnum dederat, plebs, curia, miles,
Et Collega ſimul.-------

Verùm multò meliùs Maiorianus ipſe narrabit, quomodo ad Imperij faſtigium dignitatémque peruenit.

Imp. Maiorianus A. ad Senatum.

» IMPERATOREM me factum P.C. veſtræ electionis arbitrio, & fortiſſimi exerci-
» tus ordinatione agnoſcite. Adſit ordinationi omnium propitia diuinitas, quæ Re-
» gni noſtri augeat pro veſtra vtilitate & publica ſucceſſus, qui ad ſuſtinendi Prin- C
» cipatus apicem non voluntate mea, ſed obſequio publicæ deuotionis acceſſi: ne
» aut mihi ſoli viuerem, aut ingratus Reipublicæ, cui natus ſum, ſub hac recuſa-
» tione iudicarer. Dicatis quoque Ianu. Calendis ſuſcepti feliciter Conſulatus
» ereximus faſces, vt primus annus naſcentis Imperij noſtri incrementa ſuſcipiens,
» noſtro etiam nomine ſignaretur. Fauete nunc Principi quem feciſtis, & tractan-
» darum rerum curam participate nobiſcum, vt Imperium, quod mihi vobis adni-
» tentibus datum eſt, ſtudiis communibus augeatur. Præſumite iuſtitiam noſtris
» vigere temporibus, & ſub innocentiæ merito proficere poſſe virtutes. Nemo de-
» lationes metuet, quas è priuatis in aliorum moribus condemnauimus, & nunc
» ſpecialiter perſequimur. Nullus calumnias reformidet, niſi quas ipſe commo-
» uerit. Apud nos cum patre Patricióque noſtro Richemere rei militaris peruigil
» cura Romani Orbis ſtatum, quem communibus excubiis, & ab externo hoſte &
» à domeſtica clade liberauimus, propitia diuinitate ſeruemus. Puto inſtitutionis
» noſtræ vobis ineſſe notitiã, quam mihi amore veſtrûm vitæ & periculorum quon-
» dam ſocius indubitanter expondeo. Enitar tamen rebus communibus, ſi ſuper-
» na conceſſerint auctoritate Principis & obſequio Collegæ, vt veſtrum in me vo-
» bis non poſſit diſplicere iudicium. Et manu diuina. Optamus vos feliciſſimos &

A florentiſſimos per multos annos. Benè valete, ſanctiſſimi ordinis Patres Conſcripti. Dat. Id. Ianu. Rauennæ, Maioriano A. I. Coſſ. Quæ Maioriani narratio exſcripta è membranis inſignis Eccleſiæ Bellouacorum à Cuiacio Iureconſulto iampridem publicata eſt cum ſumma exſcribentis laude Antonij Loſelli ciuis Bellouaci, Aduocati Pariſienſis amici mei.

Vandali igitur Piratæ ex Africa in Campaniam iuxta Neapolim appulerant. Vnde Sidonius,

------ Campanam flantibus auſtris
Ingrediens terram, ſecurum milite Mauro
Agricolam aggreditur. pinguis per tranſtra ſedebat
Vandalus operiens prædam, quam iuſſeras illuc
Captiuo capiente trahi. -----

Contra eos profectus Maiorianus magnam ſtragem edidit, de qua Poëta.

Vt primùm verſis dat tergum Vandalus armis,
Succedit cædes pugnæ diſcrimine nullo.
----- Videas ſic ſtragè ſub illa
Vtrorúmque animos. Nullus non pectore cæſus
Quiſquis veſter erat. Nullus non terga foratus
Illorum quiſquis. -----

B Dux eorum Genſerici Regis ſororem duxerat, de quo ait:

----- Clamant hoc vulnera primi
Prædonum tum fortè Ducis, cui Regis auari
Narratur nupſiſſe ſoror, qui puluere cæco
Clauſus, & eliſus, pilis veſtigia turpis
Geſtat adhuc probroſa fugæ. Sic agmina veſtra
Cum ſpoliis campum retinent, cum Marte fruuntur.

Per hunc modum ſubacta prædonum manu, claſſem aduerſus Vandalos ædificari iuſſit. de qua re idem Poëta ſic loquitur,

Interea duplici texis dum littore claſſem
Inferno ſuperóque mari. -----
Gallia continuis quamquam ſit laſſa tributis
Hoc cenſu placuiſſe cupit, nec pondera ſenſit.

Poſt bellum Gentes ad Septentrionem plurimas ...... Nam decem & ſeptem numerantur ab Auctore Panegyrici. Præclarum quoque eius factum narrat,

---- Iam caſtra mouebas,
Et te diuerſis ſtipabant millia ſignis.
Obſequium gens vna negat, quæ nuper ab Iſtro
Rettulit indomitum ſolito truculentior agmen,
Quòd dominis per bella caret, populóque ſuperbo
C *Tuldila plectendas in prælia ſuggerit iras.*
Hîc tu vix armis poſitis, iterum arma retractas.
----- primi cadit hoſtia belli
Quiſque rebellis erat. prædam quoque diuidis illis,
Mens deuota quibus fuerat, quæ territa ſeruit
Exemplo, gaudet pretio. ----
----- veſtris hæc proficit armis
Seditio. quodcumque iubes, niſi barbarus audit,
Hîc cadit, vt miles timeat.

Apud Maiorianum autem Quæſtor erat & ſacri ſcrinij Magiſter Nonius Petrus, de quo & Sidonius loquitur his verbis.

Quid loquar hic illum, qui ſcrinia ſacra gubernat?
Qui cùm ciuilis diſpenſet partis habenas,
Suſtinet armati curas, interprete ſub quo
Flectitur ad veſtras gens effera conditiones.
Quid laudare Petrum paruis temeraria Clio
Viribus aggrederis? cuius dignatur ab ore
Cæſar in orbe loqui? licet & Quæſtore diſerto
Polleat, attamen hic nuper, placidiſſime Princeps,

Obſide percepto noſtra de mœnibus vrbis A
Viſceribus miſeris inſertum depulit hoſtem.
Et quia laſſatis nimium ſpes vnica rebus
Veniſti, noſtris petimus ſuccurre ruinis:
Lugdunúmque tuam, dum præteris, aſpice victor.
Otia poſt nimios poſcit te fracta labores:
Cui pacem das, redde animum. ----
----*boue, fruge, colono,*
Ciuibus exhauſta eſt. ſtantis fortuna latebat,
Dum capitur, væ quanta fuit? poſt gaudia, Princeps,
Delectat meminiſſe mali. populatibus, igni
Etſi concidimus, veniens tamen omnia tecum
Reſtituis, fuimus veſtri quia cauſa triumphi.
Ipſa ruina placet. ----

Quas Lugduni ruinas ignotas omnibus Hiſtoricis, etiam Carmine XIII. proſequitur, precéſque quas Maioriano ſupplex obtulit.

Has ſupplex famulus preces dicauit,
Reſponſum operiens pium ac ſalubre,
Vt reddas patriam, ſimúlque vitam, B
Lugdunum exonerans ſuis ruinis.
Hoc te Sidonius tuus precatur,
Sic te Sidonio recocta fuco
Multos purpura veſtiat per annos.
Sic luſtro Imperij perennis acto,
Quinquennalia faſcibus dicentur.
Quod ſi contuleris tuo Poëta,
Mandem perpetuis legenda faſtis
Quæcumque egregiis geris triumphis.

Patriam verò cùm Lugdunum ſuam vocat Poëta, & Rhodanuſiam, quòd ad confluentes Araris & Rhodani ſita ſit, non propriè accipiendum eſt, quaſi in ea natus ſit. (Aruernum enim oppidulum id ſibi iure debet vendicare, quòd Sidonium tulerit:) ſed quòd Lugdunum non longè à patria abeſſet, quódque eam vrbem ſæpè incoleret. Ei verò ſupplici Maiorianus ignouit. Quod in Præfatione Panegyrici dicitur in hunc modum.

Tibi, Flacce, acies Bruti Caſſique ſecuto
Carminis eſt auctor qui fuit & venia.
Sic mihi diuerſo nuper ſub Marte cadenti,
Iuſſiſti, placido victor vt eſſem animo.
Seruiat ergo tibi ſeruati lingua Poëta, C
Atque mea vita laus tua ſit pretium.

Vnde coniicio Panegyricum illum Lugduni habitum. Nunc de Legibus ab eo latis pauca dicenda ſunt. Prima ſic inſcribitur,

Impp. Leo & Maiorianus A A. Ricimero viro illuſtri, Comiti & Magiſtro vtriuſque militiæ, atque Patritio.

Qua quidem execratur eos Sacerdotes, quorum perſuaſione reluctantibus ſanctum onus Clerici imponitur, vt improuidas mentes violentiæ intercedentis offenſa ad odium piæ Religionis inſtituat, illúmque ſuæ reddi præcipit voluntati, qui coactus non potuit conſecrare. Et quia, inquit, ab huiuſmodi auſu neq
» Epiſcopum verecundia eſſe conuenit aliena, ad Apoſtolicæ Sedis deuocetur
» Antiſtitem. In illa reuerendiſſima Sede notam illicitæ præſumptionis incurrat.
Secunda hanc inſcriptionem habet.

Impp. Leo & Maiorianus A A. Aemiliano P. P.

Quam legem, quia publicè vtilis eſt, & ad vrbis æternæ pulchritudinem pertinet, hîc inſerendam putauimus.

» Nobis Rempublicam moderantibus volumus emendari, quod iam dudum
» ad declarandam Vrbis venerabilis faciem deteſtabamur admitti. Ædes ſiquidem publicæ,

A publicas, in quibus omnis Ciuitatis conſiſtit ornatus, paſſim dirui plectenda vrbani officij ſuggeſtione manifeſtum eſt. Dum neceſſaria publico opere ſaxa finguntur antiquarum ædium diſſipatur ſpatioſa conſtructio, & vt parum aliquid reparetur, magna diruuntur. Hinc iam occaſio naſcitur, vt etiam vnuſquiſque priuatum ædificium conſtruens per gratiam iudicum in vrbe poſitorum præſumere de publicis locis neceſſaria ei transferre non dubitet, cùm hæc quę ad ſplendorem vrbium pertinent affectione ciuica debeant etiam ſub reparatione ſeruari. Idcirco generali lege ſancimus cuncta ædificia, quæ vel in Templis aliiſque monumentis à veteribus condita vſum vel amœnitatem publicam ſurrexerunt, ita à nullo deſtrui atque contingi, vt iudex qui hoc fieri ſtatuerit, quinquaginta librarum auri illatione feriatur. Apparitores verò, atque numerarij, qui iubenti obtemperauerint, & ſua neutiquam ſuggeſtione reſtituerint, fuſtuario ſupplicio ſubditos, manuum quoque amiſſione truncandos, per quas ſeruanda veterum monumenta temerantur. Tertia inſcribitur.

Imp. Maiorianus A. Palladio P.P.

Qua lege propter feſſas Prouincialium varia atque multiplici tributorum exa-
B ctione fortunas, illis indulgentiam præteritarum exactionum propter reliqua nondum ſoluta largitur. Quarta.

Impp. Leo & Maiorianus AA. Baſilio P.P.

Qua ſancit filias, quas pater matérve à ſeculari permixtione tranſlatas Chriſtianæ fidei præcepta ſeruare continuata virginitate cenſuerint, in beatæ vitæ propoſito permanentes, non antè ſuſcepto honorato capitis velamine conſecrari, quàm quadraginta annos ætatis emenſæ talibus infulis inoffenſa meruerint obſeruatione decorari, & multi temporis ſeries & cœleſtis conſuetudo ſeruitij ad perfidam voluntatem nouis deſideriis aditum non relinquant.

IDACIVS nunc occurrit ſolus Auctor, qui hæc de Maioriano ſcripſit. Legatos ab eo & Theodorico Rege Gothorum pacem mutuò feciſſe tradit. Ipſum Hiſpanias ingreſſum ad Carthaginenſem portum perueniſſe, claſſem ad tranſeundum aduerſus VVandalos habuiſſe, quam ipſi partim vi, partim dolo malo ſurripuerint. Cúmque eſſet in quinto Imperij anno, Genſericum Regem VVandalorum ab eo pacem per Legatos poſtulaſſe. Denique è Gallia Romam redeuntem, vt res Romano Imperio neceſſarias ſanciret, Ricemerem Sueuorum conſilio ac fraude ſua eum interfeciſſe. Ennodius Ticinenſis de ſepulchro eius quatuor verſus memoriæ mandauit,

C *Cùm praſtat grauior buſtum fortuna petitum,*
Contulit exuuiis Maioriane tuis.
Pyramidum indignis nunc proſpice mole perenni,
Vilia Principibus linque ſepulchra piis.

Cuius ſententia eſt, meritò fortunam accuſari debere, quæ piis Principibus, in quorum numero Maiorianus fuit, vilia ſepulchra dederit, cùm indignis pyramides extruere, & inſanas ſubſtructiones plerùmque ſoleat. Iornandes de rebus Maioriani paucis multa narrat: Marciani, inquit, iuſſu Imperatoris Orientalis, Maiorianus Occidentale ſuſcepit Imperium gubernandum. Sed & ipſe non diu regnans, dum contra Alanos, qui Gallias infeſtabant, mouiſſet procinctum, Derthone iuxta fluuium Ira cognomento occiditur. Pulchrè genus mortis, & locum deſignat Iornandes, quod alij Hiſtoriarum Scriptores non fecere. Derthona verò eſt oppidum Inſubrium in agro Mediolanenſi, ne quid deſideres. Procopium miror, apud quem Maiorianus dicitur non vi, ſed morbo deceſſiſſe, idque libro primo de bello Vandalico. Nam Latini, qui magis ſcire poterant, occiſum eum tradunt. Sidonius de Maioriano quidem loquitur mortuo, Epiſtola ad Montium Sequanum. quod hæc verba indicant. Temporibus Auguſti Maioriani venit in medium charta comitatum, vbi narrat, cùm ipſe veniſſet Arelatem poſtridie miſiſſe Auguſtum, vt epulo ſuo Circenſibus ludis intereſſet. Deinde illi conuiuio interfuiſſe ſeptę conuiuas, quorum in numero ipſe fuerit. Collo-

quia à Cæſiis cum iis habita, ſedendique rationem. quæ omnia ſummam in eo humanitatem fuiſſe arguunt. Ac de moribus Auguſti hoc tantùm tradit: ſubriſit Auguſtus vt erat auctoritate ſeruata, cùm ſe communioni dediſſet, ioci plenus, ac de Pœonio vno ex conuiuis plura dicturus ad id tempus pertinentia, quo Auitus deceſſit: Cùm, inquit, de capeſcendo diademate coniuratio Marcellina coqueretur, nobilium iuuentuti ſigniferum ſeſe in factione præbuerat: homo adhuc nouus in ſenectute, donec aliquando propter experimenta felicis audaciæ natalium eius obſcuritati dedit hiantis interregni rima fulgorem. Nam vacante Aula, turbatáque Republ. ſolus inuentus eſt, qui ad Gallias adminiſtrandas, faſcibus priuſquam codicillis auſus accingi, menſibus multis tribunal illuſtrium poteſtatum ſpectabilis Præfectus aſcenderet: anno peracto militiæ extremæ terminum circa vix honoratus, numerariorum more, ſeu potiùs aduocatorum, quorum cùm finiuntur actiones, tunc incipiunt dignitates. Coniuratio quidem vacante Aula facta dicitur, à Marcello vel Marcelliniano, cui nobilium iuuentus turbata Republ. aderat, de qua nullus Hiſtoricus illius temporis nec ne ſubſequẽtis quidem, quod ſciam, loquutus eſt. Pœonio autem Gallo peperciſſe Maiorianum veriſimile eſt. Neque enim ad Principis conuiuium admotum fuiſſe exiſtimandum puto reum læſæ maieſtatis, niſi Cæſar deſignatus homini ignouiſſet. Apud eundem Scriptorem in Panegyrico Anthemij legi hunc verſum. A

Auxerat Auguſtus naturæ lege Seuerus B
Diuorum numerum. — ———

Hic poſt Maioriani interitum Romanum Imperium occupauit, tertióque anno Romæ obiit. De cuius Imperio Idacius ait, Romanorum XLIX. Seuerus à Senatu Romæ Auguſtus appellatur, anno Imperij Leonis V. Nam Martianus, vt ſupra dixi, regnare cœpit anno à partu Virginis quadringenteſimo quadrageſimo tertio, vt ab Anaſtaſio traditum eſt. Et Beda antiquior lib. I. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ gẽtis Anglorum: Anno, inquit, ab Incarnatione Domini quadringenteſimo quadrageſimo tertio Martianus cum Valentiniano XLVI. ab Auguſto Regnum adeptus ſeptem annis tenuit. Nec de Maioriani obitu quicquam loquitur Idacius. Leges ab eo latæ aliquot extant. Vna quidem ſic inſcripta. *Impp. Leo & Seuerus Baſilio. P. P. & Patri.* Data decimo Calen. Mart. Romæ, Baſilio V. C. Coſ. De abrogatis capitibus iniuſtis lex à Maioriani deceſſore lata, qua cautum erat, vt poſt viri obitum vſumfructum tantùm mater haberet, & à filiis alienare non poſſet, ſiue in alias nuptias venerit, ſiue non venerit, & vt omnibus ex eodem matrimonio filiis ex æquo communia in vnum aut alterum matri conferre non liceat. Leo Romæ Epiſcopus Epiſtola LXXIII. ſcribit ad Leonem, atque ita orditur: *Officiis quæ ad gratulationem Imperij veſtri*, &c.

Severo ſucceſſit Anthemius. Ei viſ Conſuli Sidonius Panegyricum Romæ dixit, in quo ipſum Leonis Pij Collegæ & Conſtantinopolitani Cæſaris iuſſu, petente Senatu populóque Romano ad ſuſcipiendum Imperium miſſum aſſerit. Pater Procopius Ciuis Conſtantinopolitanus, cui adhuc iuueni pax cum Aſſyriis & Parthis firmiſſima ab hoſtibus conceſſa eſt. Reuerſus inde duplici honore afficitur, Patricij, & Peditum atque Equitum Magiſtri. Huius Procopij gener fuit Anthemius idem Præfectus & Conſul. Infans cùm eſſet, in paternis ædibus palmes excisis repente floruit. quod futuri Imperij ſignum ei fuiſſe dicunt. Poſtea adoleſcens in Philoſophiæ ſtudio animum occupauit, venandique artes & arcus flectendi ſagittarúmque peritiam eſt aſſecutus. Euphemiam deinde Leonis filiam duxit vxorem, & Comes deſignatus ad Danubij ripas vicinúmque tractum cum Imperio mittitur. Reducem Magiſtrum militum Conſulémque Leo fieri voluit, atque Patricium. Illyricum verò Valameris Regis Gothorum populationibus penè exciſum vaſtatúmque liberauit. Cùm autem Serdicam Daciæ vrbem obſidione cinxiſſet, & propinquus hoſtis adeſſe nunciaretur, pugnam inſignem cum eo commiſit: etſi à Scythis auxiliaribus ſuis, & proditore eius gentis in ipſa acie nudato cornu deſertus eſt, cùm fortiſſimè pedes dimicaret, nec equitum ſigna immanes ſpecie dracones horruit: Immò hoſtes ipſos vicit, dicta lege vt proditorem, à quo deſertus eſſet, ſe occiſuros pollicerentur. Poſtmodum aduerſus Scythas, quorum dux Hormidac Hunnúſque erant, feliciſſimè etiam pugnauit. Audito autem Seueri C

A in Italia obitu, petitione Senatus populique Romani Anthemium in Italiam mit-
tit. VVandali per id tempus numeroſam claſſem quotannis in eam mittebant, &
pyratas prædonéſque ferociſſimos, qui neque pacem neque pugnam vellent. Ri-
cimer patre Sueuus, matre Gothus vel Geta fuit. Auo Vallia, qui Vandalos &
ſocios eorum Alanos in Hiſpania prælio vicit. Hic Patritius fuerat ſub Maioria-
no, Magiſterque militum, ac ſumma in toto exercitu auctoritate & gratia. Anthe-
mius ei petenti Aſceolam filiam in matrimonium dedit. Sidonius Epiſtola quinta
ad Heronium ſuum ait, ſe ſacris apicibus accitum ab Anthemio interueniſſe nu-
ptiis Patricij Ricimeris, cui filia perennis Auguſti in ſpem publicæ ſecuritatis co-
pulabatur. Iam quidem virginem traditam fuiſſe, iam coronâ ſponſum, iam pal-
mata Conſularem, iam cyclade pronubam, iam toga Senatorem honorari. Iam
penulam deponere inglorium, & nondum tamen cunctam Alanorum pompam
deferbuiſſe: quia necdum ad mariti domum noua nupta migrauerit. Et initio Epi-
ſtolæ IX. eiuſdem libri ad Heronium: Poſt nuptias Patricij Ricimeris, inquit, (id
eſt poſt Imperij vtriuſque, Græci ſcilicet & Latini) opes ventilatas, tandem redi-
tum eſt in publicam ſeruitutem, nec rebus actitandis ianuam, campúmque patefe-
cit. Et eadem Epiſtola: Licet per hunc ampliſſimum virum Baſilium, inquit, ali-
quid de Legationis Aruernæ petitionibus elaborabamus, ecce Calendæ Ianu. quæ
Auguſti Conſulis mox futuri repetendum faſtis nomen operiebantur. Tunc pa-
tronus eis, inquit Solli meus, quamquam ſuſcepti officij mole grauaris, exeras vo-
B lo in obſequium noui Conſulis veterem muſam. Præbebo admittendo aditum, te-
citaturóque ſolatium, recitantique ſuffragium. Si quid experto credis, multa tibi
ſeria hoc ludo promouebuntur. Parui ergo præceptis, fauorem ille non ſubtraxit,
in cuius & impoſitæ deuotionis aſtipulator inuictus egit cum Conſule meo (id eſt
Anthemio) vt me præfectum faceret Senatuſconſulto. Et ſub finem Epiſtolæ. Ad
Præfecturam, inquit, ſub ope Chriſti ſtyli occaſione perueni. O te fœlicem Sidoni,
quando noſtris temporibus ſtylus nihil aliud quàm domeſticam famam gignit in
ædibus ſcribentium, dum contemptu & diſpendio rerum ſuarum publica curant,
non ſua. Famæ autem nihil vnquam deperit benè & appoſitè ſcribenti. Idem Au-
ctor Epiſtola VII. eiuſdem libri ad Vincentium: Angit me caſus Aruandi, nec diſ-
ſimulo quin angat. namque hic quoque cumulus accedit laudibus Imperatoris,
quòd amare palam licet & capite damnatos. His verbis Anthemij clementiam lau-
dans, verbiſque efferens. Aruandus autem quis fuerit, ex Epiſtola Sidonij ad Vin-
centium VII. lib. I. Epiſtolarum facile erit intelligere. Ait enim de illo, Odij pu-
blici mole vallatus, & priùs cinctus cuſtodiâ, quàm poteſtate diſcinctus, captus de-
ſtinatúſque peruenit Romam. Illicò tumens, quòd proſpero curſu procelloſum
Thuſciæ littus enauigaſſet, tanquam ſibi benè conſcio ipſa quodammodo elemen-
ta famularentur. In Capitolio cuſtodiebatur ab hoſpite Flauio Aſellio Comite ſa-
crarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem Præfecturæ nuper extortæ
dignitatem venerabatur. Interea Legati Prouinciæ Galliæ Tonantius Ferreolus
C Præfectorius, Afranij Syagrij Conſulis è filia nepos, Thaumaſtus quoque & Petro-
nius maxima rerum verborúmque ſcientiâ præditi, & inter principalia patriæ no-
ſtræ decora ponendi, præuium Aruandum publico nomine accuſaturi, cum geſtis
decretalibus inſequuntur. Qui inter cetera quæ ſibi Prouinciales agendo manda-
uerant, interceptas literas deferebant, quas Aruandi ſcriba corruptus dominum
dictaſſe profitebatur. Hæc ad Regem Gothorum Euarigem, (qui anno Imperij
Leonis octauo pari ſcelere quo frater ſucceſſit in Regnum, vt Iſidorus in Chroni-
co refert) cartha videbatur emitti, pacem cum Leone Græco Imperatore diſſua-
dens. & Britannos ſuper Ligerim ſitos impugnari oportere demonſtrans: cum Bur-
gundionibus iure gentium Gallias diuidi debere confirmans, & in hunc ferme mo-
dum plurima inſana, quæ iram Regi feroci, placido verecundiam inferrent. Et
paulò infrà: Epiſtola poſt Prouinciale mandatum, cuius ſupra mentio facta eſt, pro-
fertur, atque cùm ſenſim recitaretur, Aruandus necdum interrogatus ſe dictaſſe
proclamat. Reſpondere Legati, quamquam valde nequiter conſtaret, quòd ipſe
dictaſſet. At vbi ſe furens ille quantúmque caderet ignarus, bis térque repeti-
ta confeſſione transfodit. Acclamatur ab accuſatoribus, conclamatur à iudi-
cibus, reum læſæ maieſtatis ſe confitentem teneri. Ad hoc & milibus formula-
rum iuris id ſancientibus iugulabatur. Deinde ait, Confeſtim priuilegiis geminæ

Præfecturæ, quam per quinquennium repetitis faſcibus rexerat, exauguratus, A & plebeiæ familiæ, non vt additus, ſed vt redditus, publico carceri adiudicatus eſt. Poſtremo iudicio, inquit, vix per hebdomadam duplicem comperendinato capite mulctatus, in inſulam coniectus eſt ſerpentis Epidauri (videlicet Tiberinam) vbi vſque ad inimicorum dolorem demonſtratus, & à rebus humanis veluti vomitu fortunæ nauſeantis exputus, nunc ex vetere Senatuſconſulto Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit, vncum & gemonias & laqueum per horas turbulenti carnificis horreſcens. Nos quoque quidem prout valemus abſentes, præſentéſque vota facimus, preces, ſupplicationéſque geminamus, vt ſuſpenſo ictu iam iámque mucronis exerti pietas Auguſta ſeminecem, (quanquam publicatis bonis) vel exilio muneretur. Paulus quidem Diaconus Aruardum ait Gallorum Præfectum tentantem inuadere Imperium iuſſu Anthemij Principis in exilium pulſum. Quæ ſumma eius benignitas & clementia in maieſtatis reum fuit. Etenim miſericordia flecti Cæſarem potiùs quàm ira, aut nimia ſeueritate, id verò rationi conſentaneum eſt. Nec maiori curæ ſit Regibus ignoſcere quàm punire, ſi tempora patiantur: quandoque adeo praua corruptáque Reſpublica contineri niſi pœnâ non poſſe videatur. Sed extremum ſupplicium nonnunquam commutatione pœnæ leuioris mitigare humanitatis eſt.

QVANTVM verò Aruernorum Regio, quæ in Aquitania ſecunda poſita eſt, excurſionibus Gothorum detrimenti acceperit, quantúmque Aruernum municipium ab illis paſſum ſit, breuiter perſtringere vtiliſſimum fore videbitur. Sidonius B igitur Epiſtola I. lib. II. ad Hecdicium. Te, inquit, expectat palpitantium ciuium extrema libertas. Quicquid deſperandum eſt fieri te medio, te præſule, placet. Si nullæ à Republica vires, nulla præſidia: ſi nullæ (quantum rumor eſt) Anthemij Principis opes, ſtatuit te auctore nobilitas, ſeu patriam dimittere, ſeu capillos. Idem Scriptor ad Auitum ſuum ſcribens Epiſtolam I. lib. III. Gothi ſæpenumero etiam Septimaniam ſuam faſtidiunt, vel refundunt, modò inuidioſi huius anguli etiam deſolata proprietate potiantur. Sed fas eſt præſule Deo, vobis inter eos & Rempublicam mediis, animo quietiora concipere. Quia etſi illi veterum finium limitibus effractis, omni vel virtute vel mole poſſeſſionis turbidæ, metas in Rhodanum, Ligerimque proterminant: veſtra tamen auctoritas pro dignitate ſententiæ ſic partem vtramque moderabitur, vt & noſtra diſcat quid debeat negare cùm petitur, & poſcere aduerſa deſinat cùm negatur. Septimaniam autem vocat agrum vicinum Biterorum inclitæ vrbis, quæ à ſeptimę legionis militibus nomen accepit. Epiſtola verò ſecunda ad Conſtantium Lugdunenſem nobilitate ſublimem, religione venerandum, ætatéque grauem. Salutat te populus Aruernus, cuius parua tuguria magnus hoſpes impleſti, non ambitus comitatu, ſed ambiendus affectu. Deus bone! quod gaudium fuit laborioſis, cùm tu ſanctum pedem ſemirutis mœnibus intuliſti, cùm tu ab omni ordine, ſexu, ætate ſtipatiſſimus ambiebare? Quæ ſalſi erga ſingulos libra ſermonis? Quàm te blandum pueri, comem iuuenes, grauem ſenes metiebantur? Quas tu lachrymas, vt parens C omnium, ſuper ædes incendio prorutas, & domicilia ſemiuſta fudiſti? Quantum doluiſti campos ſepultos oſſibus inſepultis? Quæ tua deinceps exhortatio, quæ reparationem ſuadentis animoſitas? His adiicitur, quòd cùm inueneris Ciuitatem non minùs ciuica ſimultate, quàm barbarica incurſione vacuatam, pacem omnibus ſuadens, illis charitatem, illos patriæ reddidiſti. Quibus tuo monitu non minùs in vnum conſilium, quàm in vnum oppidum reuertentibus, muri tibi debent plebem reductam, plebs reducta concordiam. Reliqua Epiſtolæ deſcribit quàm ſit difficile hyeme pręſertim Lugduno Aruernum iter facere, propter viarum aſperitatem. Hecdicio quoque Epiſtola III. lib. III. ſcribit, ac primùm deſiderari ipſum à Ciuibus abſentem ait. Deinde ob gratiam pueritiæ eius vndique gentium confluxiſſe ſtudia literarum in Aruernum munnicipium patriam ſuam, eique deberi quòd ſermonis Celtici (ipſe enim Aquitanus erat) ſquamam depoſitura nobilitas oratorio ſtylo ac Poëtico imbuebatur. Itaque nobilis adoleſcentis tunc non pudebat animum excolere atque informare literis. Vnde ſumma ſępe ad eos gloria redibat. Quod verò ad hiſtoriam maximè pertinet. Non enim poteſt, inquit, ciuicis pectoribus elabi, quem te quantúmque nuper omnis ætas, ordo, ſexus, de ſemirutis murorum aggeribus conſpicabatur,

A cum interiectis æquoribus in aduerſum perambulatis, & vix duodeviginti equitum ſodalitate comitatus, aliquot millia Gothorum, non minùs die quàm campo medio (quod difficile ſit poſteritas creditura) tranſiſti ad nominis tui rumorem, perſonæque conſpectum. Exercitum exercitatiſſimum ſtupor obruit, ita vt præ admiratione neſcirent duces partis inimicæ, quàm ſe multi, quámque te pauci comitarentur. Subducta eſt tota protinus acies in ſupercilium collis abrupti: quæ cùm priùs applicata eſſet oppugnationi, te viſo non eſt explicata congreſſui. Interea tu cæſis quibuſque optimis, quos nouiſſimos agmini non ignauia, ſed audacia fecerat, nullis tuorum certamine ex tanto deſideratis, ſolus planicie quàm patentiſſima potiebare, cùm tibi non daret tot pugna ſocios, quot ſolet menſa conuiuas. Poſtea nonnullis interpoſitis. Taceo, inquit, te aliquot ſuperuenientibus cuneos mactaſſe turmales, è numero tuorum vix binis terniſve poſt prælium deſideratis, & tantum calamitatis aduerſæ partis inopinatis certaminibus inflictum, vt occulere cæſorum numeroſitatem conſilio deformoſiore meditarentur. Siquidem quos humari nox ſubducta prohibuerat, deceruicatis liquere cadaueribus, tanquam minoris indicij foret, quàm villis agnoſci crinitum dimiſiſſe truncatum. Ergo Gothi capillos & comam nutrire erant ſoliti, vt ex his verbis facilè intelligitur: necnon ex Epiſtola II. lib. I. & vltimis penè Epiſtolæ verbis: Si quid noſtratium precatibus acquieſcis, actutum in patriam receptui canere feſtina, & aſſiduitatem tuam periculosè Regum familiaritati exime, quorum conſuetudinem ſpectatiſſimus quiſque flammarum naturæ benè comparat: quæ ſicut pollutum à ſe remota illuminant, ita ſatis admota ſibi comburunt. Quam Sidonij ſententiam vt veriſſimam puto, & mortalium generi vtiliſſimam, niſi deſipere magis quàm ſapere mallemus. Poſtremò Epiſtola ad Felicem IV. lib. III. Oppidum ſiquidem noſtrum quaſi quemdam ſui limitis oppoſiti obicem circumfuſarum nobis gentium arma terrificant. Sic æmulorum ſibi in medio poſiti populorum lacrymabilis præda, ſuſpecti Burgundionibus, proximi Gothis, nec impugnantium ira, nec propugnantium caremus inuidia. Quibus verbis indicat, Burgundiones fœderatos populi Romani Aruernorum ius cauſámque propugnare ſolitos. Rectè igitur Iornandes Hiſtoricus ſcribit Euricum Regem Viſigothorum Aruernam Gallorum ciuitatem occupaſſe, Antemio Principe iam deſignato. Ricimer, vt ſuprà dixi, Antemij gener erat, ſed non longa inter eos pax & concordia fuit. Inuidia & par dignitas cauſa diſcordiæ illius fuit. Epiphanij Ticinenſis Epiſcopi nomen ad aures Ricimeris peruenit. Fama enim virtutum ſplendorem tacere non poteſt. Et Ricemer tunc ſecundis ab Antemio Principe habenis Rempublicam gubernabat. Nam Imperatore Romæ poſito, ſeminarium inter eos iecit ſcandali illa quæ dominantes ſequeſtrat, inuidia, & par dignitas cauſa diſcordiæ. Surrexerat enim tanta rabies atque diſſentio, vt mutuò bella præpararent: & præter quàm origo irarum proprios ſuggerebat ſtimulos, lis iſta circumſtantium conſilio nutriebatur. Nutabat ſtatus pe-
C riclitantis Italiæ, & affligebatur ipſis diſcriminibus grauiùs, dum expectabat futura diſcrimina. Interea apud Ricemerem Patricium Mediolani ea tempeſtate reſidentem, fit collectio Ligurum nobilitatis: qui flexis genibus, ſolóque proſtrati pacem orabant Principum, & vt ab ſcandalo vtræque partes deſinerent, occaſiones gratiæ ab vna precabantur offerri. Mulcetur Ricemer, & velle ſe reparare concordiam permotus multorum fletibus pollicetur. Hactenus Ennodius Ticinenſis: Cuius etiam Scriptoris ſunt quę ſequuntur. Epiphanius ad Ricemerem Patricium perrexit, à quo ſemel viſus & electus eſt. Mandato ergo ſibi Legationis ordine Romam petiit. Perfertur ad Principem Antemium ſtudio Legationis Epiſcopum veniſſe Liguriæ, cuius talis oratio fuit: Supernæ dominationis inſtar poſſidet, qui Imperium ſuum pietate ſublimat. Hoc ergo Italia veſtra freta iudicio, vel Ricemer Patricius paruitatem meam oratum direxit: indubitanter coniiciens quòd pacem Romanus Deo munus tribuat, quam precatur & barbarus. Erit enim triumphus veſtris propriè profuturus Annalibus, ſi ſine ſanguine viceritis. Simul neſcio quæ ſpecies fortior poſſit eſſe bellorum, quàm dimicare contra iracundiam, & ferociſſimi Getæ pudoré onerare beneficiis. Grauiùs enim percellitur ſi poſtulata impetret, quem puduit hactenus ſupplicare. Tractandus deinde anceps bellandi euentus, in quo tamen ſi ita præualuerint peccata cer-

» tamine, veſtro Regnò defraudabitur, quod partes vtręque perdiderint. Nam quæ- A
» cumque apud Ricemerem, ſi amicus eſt, ſalua ſunt, cum ipſo à vobis Patricio poſ-
» ſidentur. Cogitate pariter, quia benè cauſæ ſuæ ordinem dirigit, qui pacem pri-
» mus obtulerit. Tunc Princeps, quamuis inexplicabilis mihi, ſanctè Antiſtes, ad-
» uerſus Ricemerum cauſa doloris ſit, & nihil profuerit, maximis eum à nobis dona-
» tum fuiſſe beneficiis. quem etiam (quod non ſine pudore & Regni & ſanguinis
» noſtri dicendum eſt) in familiæ ſtemma copulauimus, dum indulſimus amori
» Reipublicæ, quod videretur ad veſtrorum odium pertinere. Quis hoc namque
» veterum retrò Principum fecit vnquam, vt inter munera, quæ pellito Getæ da-
» re neceſſe erat, pro quiete communi filia poneretur? Neſcimus parcere ſangui-
» ni noſtro, dum ſeruamus alienum. Nemo tamen hoc credat propriæ cauſa fa-
» ctum eſſe formidinis. Nam in tanta circumſpectione ſalutis omnium, ſolùm pro
» nobis timere non nouimus. Benè enim compertum eſt apud nos, perire Impe-
» ratori laudem ſuæ virtutis, qui pro aliorum cautela non metuit. Sed vt tuæ ve-
» nerationi ad liquidum conatus illius aperiamus, quoties à nobis maioribus do-
» nis cumulatus eſt Ricemer, totiens grauior inimicus apparuit. Quanta contra
» Rempublicam bella præparauit? quantas externarum gentium per illum vires
» furor accepit? Poſtremò etiam, vbi nocuiſſe non potuit, nocendi tamen fomen-
» ta ſuggeſſit. Huic nos pacem dabimus? hunc inteſtinum ſub indumento amicitia- B
» rum inimicum ſuſtinebimus, quem ad fœdus concordiæ nec affinitatis vincula
» tenuerunt? Grandis cautio eſt aduerſarij animum cognouiſſe. etenim hoſtem
» protinus ſenſiſſe, ſuperaſſe eſt. Perdunt ſemper deprehenſa odia ſtimulos, quos
» occultata conceperant.

Pax autem inter ſocerum generúmque Epiphanio conceſſa non diuturni temporis fuit. Illa enim violata, Ricemer in Antemium primus impetum fecit, nihil aliud optans quàm eius ſanguinem vitámque. Qua de re Iornandes: An-
» temius, ait, cum Ricimere genero ſuo inteſtino bello ſæuiens, poſtquam Roma-
» num nomen reliquit Olibrio. Etiam illud addimus, quod rectè addi poteſt, nihil eſſe acerbius odiis ſocerorum generorúmque, vbi ſemel animis inſederunt. Nec velim Idacij teſtimonium prætermittere in hæc verba: Romanorum quin-
» quageſimus primus regnauit Antemius, Romæ Auguſtus appellatus anno Leo-
» nis Imperij ſecundo. Eodem libello inquit: Anno ſecundo Antemij medio Tho-
» loſæ ciuitatis ſanguis erupit de terra, & tota die fluxit, ſignificans Gothorum
» dominatione ſublata FRANCORVM aduenire Regnum. Idémque Auctor de Ri-
» cimere genero ait Antemij Imperatoris: Ex Patricio Cæſar factus, affatim de-
» gradato ſocero ad priuatam vitam illum Redegit, filio eius occiſo. quod apud alium Scriptorem nondum legeram, & ſuperiori narrationi contraire videtur. Seruatus enim Idacio, occiſus Iornandi Antemius, necato tamen filio, memoratur. Sed hæc hactenus. Nam fides priori tempore Scriptori in dubiis potiùs habenda eſt. C At quis fuerit Idacius ex cap. XVIII. Sigeberti de viris illuſtribus in
» promptu eſt eloqui. Sic enim ait, Idacius Lemicæ Hiſpaniarum vrbis Epiſcopus
» Chronicon initiatum à primo Theodoſij primi Imperatoris Conſulatu compo-ſuit. idque manu mea exſcriptum in membranis iampridem habeo. Ad annum autem CCCCXC. quo tempore Anaſtaſius imperabat, ſcribit Idacium perduxiſſe librum à ſe editum de viris illuſtribus, quem fortaſſe alicubi latitantem poſteri inuenient. A Iulio quidem Nepote eius deceſſorem Antemium fuiſſe dicit, etſi proximus illi non fuit. In hunc modum loquitur Sidonius Epiſtola ad Papia-
» nillam ſuam, quæ eſt XVI. libri V. Rauenna veniens Quæſtor Licinianus, cùm pri-
» mùm tetigit, Alpe tranſmiſſa, Galliæ ſolum, literas aduentus ſui præuias mi-
» ſit, quibus indicat eſſe ſe gerulum Codicillorum, quorum in aduentu fratri etiam
» tuo Hecdicio, cuius æquè titulis ac meis gaudes, honor Patriciatus accedit: ce-
» lerrimè, ſi cogites eius ætatem; ſi merita, tardiſſimè. Namque ille iam pridem
» ſuffragium dignitatis ineundæ non ſoluit in lance, ſed in acie: ærariúmque pu-
» blicum ipſe priuatus non pecuniis, ſed Gothorum manubiis locupletauit. Hoc
» tamen ſanctè Iulius Nepos, armis pariter ſummus Auguſtus, ac moribus, quòd de-
» ceſſoris Anthemij fidem, fratris tui ſudoribus obligatum, quò citerior, hoc lau-
» dabilior abſoluit. ſiquidem iſte compleuit, quod ille ſæpiſſimè pollicebatur. Quò
» fit, vt deinceps pro Republica optimus quiſque poſſit ac debeat (ſi quid cuipiam

A virium eſt) quia ſecurus, hinc auidus impendere. Quandoquidem mortuo quoque Imperatore, laborantũ deuotioni quicquid ſpopõderit Princeps, ſemper redhibet Principatus. Interea tu (ſi affectum tuum benè colligo) hiſce compertis, magnum ſolatium inter aduerſa maxima capis, nec animum tuum à tramite communium gaudiorum vicinæ quoque obſidionis terror exorbitat. Noui enim probè ne meo quidem te, quem ex lege participas, ſic honore lætatam: quia licet ſis vxor bona, ſoror quoque optima es. Ex quibus poſtremis verbis perſpicuum eſt, Hecdicium Sidonij leuirum fuiſſe. Etiam monendi ſunt lectores, Nepotem Nepotiani filium ex ſorore Marcellini Patricij fuiſſe. De quo Conſtantinus Manaſſes in Annalibus: Nepos in Occidente Imperio ſpoliatus deiectúſque eſt, nec eum fortuna benignis oculis reſpexit. Olibrius autem, de quo ſuprà diximus, octauo menſe Imperij ſui obiit. Huic ſucceſſit Glicerius, qui apud Rauennam plus audendi confidentià quàm electione & ſuffragiis Cæſar efficitur: nec dum expleto anno ex Cæſare coactus eſt Epiſcopus fieri. Idem Iulius Nepos Aruerna vrbe cum ciuibus dedita Eurico Toloſatum Regi, Hecdicium, qui patriæ ſuæ tempore obſidionis præfuerat, exulem ad ſe venire iubet: Oreſte interim Magiſtro militum deſignato, qui ſuſcepto exercitu Rauennam petit, Auguſtulúmque filium Cæſarem renuntiat. Qua re cognita, Nepos in Dalmatiam exutus Imperio recedit. Denique Oreſte occiſo ab Odoacre barbaræ gentis Duce, poſteáque Rege Italiæ, Auguſtulus Regno pulſus in Lucullanum Campaniæ exilij pœna damnatur.
B Itaque Imperium Romanum ſiue caſu, ſiue ob occultam ac latentem cauſam, à cuius nomine incœperat, ab eodem exitum quoque & finem habuit.

DE GALLICA REGIONE, ET ORIGINE REGNORVM ET GENTIVM REGIONIS EIVSDEM.

Ex Memoriali Hiſtoriarum Ioannis Pariſienſis, Canonici Regularis apud S. Victorem, M S.

DE GALLIA.

GALLIA ſecundum Iſidorum lib. IX. Etymologiarum habet Alpium montes ab Oriente, Oceanum ab Occidente, montes Pyrenæos à Meridie, Rheni fluenta & Germaniam à Septentrione. GALLI, vt dicit idem, à candore corporis nuncupati ſunt. Gala Græcè, Lac dicitur Latinè. Montes namque, & rigor cæli ab eis ſolis ardorem excludunt. quo fit, vt color corporis non coloretur. Nam ſecundum diuerſitatem cœli diuerſas habent hominum corpora conditiones & colores. Vnde Romanos graues, Græcos leues, Afros verſipelles, Gallos naturâ feroces atque acriores ingenio, natura climatum facit. Eſt autem Gallia vberi gleba & pabuloſa, & ad vſum animantium apta, fluminibus quoque & fontibus irrigua. Hæc Iſid. IX. Etymol. B

MVLTIPLEX autem Galliæ diuiſio reperitur. Eſt enim Gallia Ciſalpina, in qua ſunt vrbes Brixia, Papia, & Mediolanum. Eſt & alia Tranſalpina, ſcilicet ab Alpibus vſque ad Alemanniam, in qua ſunt hi fluuij famoſi, Rhenus ſaltem quantum ad initium Galliæ largè ſumptæ, Rodanus, Arar, ſeu Sagona, Moſa, Sequana, Ligeris, Auxona, Materna.

Aliam diuiſionem poſuerunt antiqui, quòd eſt Gallia Comata: hæc eſt Ciſalpina. Eſt & Gallia Togata, ſcilicet ab Alpibus vſque ad mare Anglicum. Eſt & Gallia Brachata, ab Alpibus vſque ad Rhenum.

Tertia diuiſio, & eſt famoſior, quòd eſt GALLIA BELGICA continens duas Prouincias, Treuerenſem, & Remenſem: ſcilicet XVI. Ciuitates. Et eſt ſic dicta ſecundum Iſidorum à Belgis, quæ nunc Beluacum dicitur, & vt dicit Huguitio, continet Lothoringiam, Picardiam, Flandriam, Campaniam Gallicam, Briæ partem, & Viromam: ſcilicet à Treueri vſque ad Siluanectum, & ab alia parte dioceſis Remenſis vſque ad mare, quo in Angliam nauigatur. C

Eſt & alia LVGDVNENSIS, quatuor habens Prouincias, Lugdunenſem, Rothomagenſem, Turonenſem, Senonenſem, ſcilicet XXIX. vrbes. Continet enim Burgundiam, Nortmanniam, Turoniam cum Britannia minore, partem Campaniæ Gallicæ & Briæ, totámque Franciam ſtrictiori modo ſumptam.

Eſt etiam GALLIA VIENNENSIS habens duas Prouincias, Viennenſem, & Arelatenſem: ſcilicet XIIII. vrbes. Et continet Burgundiam ſuperiorem, & Prouinciæ partem: ſcilicet à Vienna vſque ad mare, quo à Maſſilia transfretatur.

Eſt & alia NARBONENSIS, habens duas Prouincias, Narbonenſem & Aquenſem, & XIII. ciuitates. Continétque Prouinciæ reliquam portionem.

Vltima eſt AQVITANIA, dicta ſecundum Iſidorum IX. Etymol. ab obliquis aquis Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus eius eſt, eámque penè in orbem cingit. Dicitque Iſidorus, quòd initium Galliæ eſt Belgica, & finis Aquitania: quæ habet duas Prouincias, Burdegalenſem & Bituricenſem, & XIII. vrbes: continens Aluerniam, Prouinciæ partem, VVaſconiæ Regionẽ. De VVaſconibus dicit Iſidorus: VVaſcones dicti ſunt quaſi VVaccones, c in s littera mutata.

A Hi olim Vaccæi dicti fuerunt à VVacca oppido, quod fuit iuxta Pyrenæum montem. Ipſos VVaſcones iuga inhabitantes, priùs inuictos, & à nulla gente obtentos, Gneius Pompeius edomita Hiſpaniâ ad triumphum venire feſtinans, de Pyrenæis iugis depoſuit, & in vnum oppidum congregauit. Hæc Iſidorus.

Ipſa Gallia aliquando ſub Regibus, aliquando ſub Præfectis à Romanis conſtitutis fuiſſe legitur, antequam ad eam inhabitandam pro maiori parte Franci, Northmanni, Burgundiones veniſſent, quaſi noui incolæ, de quibus infrà.

Galli Senonenſes aliquando præpotentes Regem Brennium habuiſſe leguntur, de quibus ſic dicit Iſidorus IX. Etymol. Galli Senones antiquitus Zenones, quia Liberum hoſpitio ſuſceperunt. Sed poſtea z in s commutata Senones appellantur. Euſebius dicit in Chronicis, quòd Olympiade XCVII. & anno Regis Perſarum Aſſueri XVII. Senones Galli Romam inuaſerunt, & excepto Capitolio ceperunt. Idem dicit Beda, & addit, Incenſam VI. menſibus vaſtauerunt, accepto precio à Romanis recedentes. Poſtea ſunt ab inuicem ſeparati. Et hoc tangit Iuuenalis, & alij Poëtæ quidam. Magiſter autem Hugo de Sancto Victore, & Hugo Floriacenſis, expreſſiùs modum narrant. Cùm Brennius victus à Belino fratre ſuo Rege Britanniæ XXII. à Bruto, nauigans in Gallias cum exercitu ſuo, relicto natali ſolo, Britannia ſcilicet, ducta vxore filia Seguini Ducis Allobrogum, factus eſt ipſorum Allobrogum & Gallorum Senonum Dux & Princeps, B de quo ſuprà. Tempore itaque præfato dictus Brennius, qui apud Galliam Senones regebat, vt dicit Hugo Floriacenſis, cum trecentis millibus Gallorum ad Italiam venit, eámque vſque ad Senogalliam, quæ eſt ciuitas ſupra mare Adriaticum ſita, extunc ab ipſis denominata Gallis Senonibus, occupauit. Romanámque vrbem inuaſerunt & ceperunt, præter Capitolium. quod etiam deuaſtaſſent, niſi per clamorem anſeris hoc Romanis innotuiſſet. Indéq; ſeparati, centum milia eorum Delphos, qui in parte Græciæ quadã habitabant, adeuntes, & eos bello impetentes, ipſorum gladiis perierunt. Alia verò centum milia alteram Græciæ partem petentes, ac præualentes, remanſerunt ibidem; Primóque Gallogræci, id eſt ex Gallis & Græcis mixti, & poſtea Galathæ ſunt vocati. Hi ſunt, quos beatus Paulus iam conuerſus docuit per Epiſtolam eis miſſam. Reſidua autem centum milia in Italia remanſerunt, & ibi multiplicati fundauerunt famoſas ciuitates, Papiam, Mediolanum, Brixiam, & Pergamum: quæ eſt pars Galliæ Tranſalpinæ.

DE FRANCIA ET ORIGINE FRANCORVM.

Galliam ferè totam Franci dominio ſuo redegerunt. De quibus dicit Iſidorus IX. Etymol. Galliæ partem Franci inhabitant, qui à proprio quodam C Duce vocati putantur. Alij eos à feritate morum nuncupatos exiſtimant. Sunt enim in illis mores inconditi, & naturalis ferocitas animorum. Francia autem ſecundum Magiſtrum Hugonem de Sancto Victore appellatur tota illa regio, quæ eſt inter Ligerim & Moſam.

De origine Francorvm, & de Regibus & Regni progreſſu, ſatis concorditer loquitur Gregorius Archiepiſcopus Turonenſis in Hiſtoria Francorum, Hugo Floriacenſis V. lib. Hiſtoriæ ſuæ, Magiſter Hugo de Sancto Victore in Chronicis. Et Sigebertus cùm tractat de Regni Francorum & quorumdam aliorum origine, ſic dicit: Poſt illud famoſum & cunctis ſeculis notum Troianæ ciuitatis excidium, victoribus Græcis cedentes reliquiæ Troianorum, pars eorum cum Ænea ad fundandum Romanum Imperium ad Italiam venit: pars alia, ſcilicet XIJ. M. duce Anthenore in Pannoniæ finitimas partes ſecus Meotidas paludes peruenit. Ibíque ciuitatem ipſi ſimiliter fecerunt, quam ob ſui memoriam Sicambriam vocauerunt. In qua multis annis habitantes, in magnam gentem coaluerunt. Indéque poſt exeuntes, vſque ad Gallias ferocitatis ſuæ veſtigia dilatarunt. Hos poſtea Romanis infeſtos Conſtans Conſtantini Magni filius bello oppreſſit, & Romano ſubiectos Imperio manſuefieri à ſua feritate coëgit. Poſt annos XXXIIII. à Valentiniano I. Imperij ſui anno X. euocati, vt Alanos ſibi rebelles contererent, hac pactione, quòd X. annis à tributo annuo ſibi & Roma-

„ nis debito forent immunes, ipſi fortitudine & prudentia ſua iam experta, duce A
„ Priamo, Meotidas paludes Romanis inuias ingreſſi, exterminauerunt Ala-
„ nos. Valentinianus itaque eorum delectatus virtute, ipſos priùs Troianos dictos,
„ deinde Anthenorides, pòſt Sicambros, Francos eos lingua Attica ſeu Græca
„ vocauit, quod Latinè interpretatur *feroces*. Exacto itaque decennio, cùm ab
„ eis repeteretur tributum, ipſi pro dicta victoria inſoleſcentes, & de ſuis viri-
„ bus præſumentes, non ſolùm Romanis negauerunt tributum ſoluere, ſed etiam
„ præſumpſerunt rebellare. Ob hoc Romanus exercitus ſuper eos irruens, eos vi-
„ ctos penè vſque ad internecionem contriuit. Hæc Sigibertus. Reſidui autem primò verſus Rhenum in Germaniam, & pòſt in ſyluam Carbonariam verſus Cameracum venerunt, ac demum Franciæ regionem conquiſierunt. De hac materia ſubdit ibidem Sigebertus, & idem aſſerit Magiſter Hugo de Sancto Victore, quod videlicet alij, à quodam Duce Francione ipſos cognominari, qui in bello fortiſſimus, dum cum multis gentibus dimicaſſet, inter Danubium & Rhenum venit, vbi progenies eius coaluit, & nullius Regis iugum vſque ad tempus Priami primi Regis Francorum ſuſcipere voluit. Aliam opinionem de Francis tangit magiſter Hugo de ſancto Victore, quam ego memini me perfectiùs in quadam Hiſtoria reperiſſe. Scilicet quòd Francio filius Hectoris, & Turcus filius Troili, qui inquam Hector & Troilus fuerant filij Priami Regis Troiæ, poſt Troiæ deſtructionem, ſimul cum multitudine hominum maxima euaſerunt. Item cum aliis cohortibus tunc etiam egreſſi de Troia ſunt Helenus vates Priami prætacti filius, & Æneas. Quorum Helenus cum m.cc. viris pro- B
fectus in Græciam, illic plurimis annis, & poſt ipſum poſteritas ſua manſit: vrbéſque ibi plures & villas ac oppida conſtruxerunt. Æneas verò cum iii. m.ccc. viris laborioſè nimis in Italiam tranſuectus eſt cum Aſcanio filio ſuo, vbi pòſt regnauerunt. Poſt hos regnauit Siluius, qui de nepte patris ſui furtiuo concubitu genuit filium, qui vocatus eſt Brutus. Præfati verò Francio & Turcus cum gente ſua de Troia fugientes, ſe in duos populos diuiſerunt, quorum alij Francionem ſequuti, ipſum ſuper ſe Principem ſtatuerunt. Alij autem adhærentes Turco, cum ipſo in Scythiam deſcenderunt, vbi manſionem habentes regimini eius ſubditi ab eo vocati ſunt Turci, ſicut & ab ipſo Francione vocantur hactenus Franci. Huic concordat id quod dicit Baldricus in Hiſtoria Hieroſoly-
„ mitana: Turci, inquit, iactitant ſe de Francorum ſtirpe genitos eſſe, eorúmque
„ proauos à Francis deſcendiſſe. Vndè aſſerunt nullos alios niſi ſe & Francos mi-
„ litare debere. Francio verò, & populus ſibi ſubditus, verſus Danubium in Germaniam tempore Dauid Regis profecti, illic habitantes terram occupauerunt magnam, ibique multiplicati numero & virtute, donec reuolutis ab aduentu ſuo primo ccxxx. annis, receſſerunt indè xxiii. milia, locum ad manendum commodiorem quærentes. Qui pertranſeuntes totam Germaniam, tandem in Galliam deuenerunt: nactique ibi locum amœnum & commodum ad manendum, ſuper fluuium Sequanæ ciuitatem ædificauerunt, quam Luteciam à lutoſitate C
dixerunt, ſe autem Pariſios à Paride filio Priami vocauerunt: vel ſecundum alios à *paræſia* Græcè, quæ eſt *audacia* Latinè. Ædificata itaque Lutecia, quæ nunc eſt Pariſius, à Troianis tempore Amaſiæ Regis Iuda, & Hieroboam Regis Iſrael, ante Incarnationem Domini circiter dccccxxx. Manſerunt igitur in Lutetia & territorio eius, in quo villas conſtruxerunt paulatim, quæ ab eis hactenus Pariſiæ cognominantur, anno circiter m.cc.xc. antequam alij Franci, qui ſuper eos poſtea regnauerunt, venirent. Quo tempore vitam ſimplicem ducebant ſine Duce vel Rege, ita quod vnuſquiſque quòd ſibi rectum videbatur faciebat, ſine damno alterius vel iniuria. Subiecti tamen Romano Imperio & tributarij ſicut & ceteræ Nationes, & Conſules ſibi faciebant iuxta conſuetudinem Romanorum. Præfatus autem Francio ſecundum Sigebertum, quia erat fortiſſimus in bellis, remanens in Germania, quæ eſt inter Danubium & Rhenum, cum his quibus præerat, totam terram circa Thanaim & Meothidas paludes vi armorum conquiſiuit, & ibi ciuitatem ædificauit, quam Sicambriam nominauit, & manſit ibi, & poſteri eius annis m.ccc.l. vſque ad tempus Priami ſui Ducis, quem primum aſſignabimus infrà Ducem Francorum. Interim tamen antequam Priamus Dux eſſet eorum, à Conſtante filio Conſtantini Magni, quia

A Romanis erant rebelles, Anthenore tunc Duce eorum, perdomiti, in pace vt priùs fuerant, ſub pactione ſoluendi tributum annuum Romanis vſque ad Valentiniani primi tempora in Sicambria permanſerunt. Tunc enim cùm ſub Priamo Duce ſuo rebellarent Romanis, à Sicambria ſunt expulſi. Egreſſi itaque indè Duce filio Priami MARCHOMIRO, eiúſque coadiutoribus SVNNONE filio Anthenoris, & GENEBAVDO, in Germaniam Galliæ viciniorem venerunt. Virtus igitur in tantum excreuit Francorum, vt remanentibus in Germaniæ partibus Sunnone & Genebaudo, in terra quam pacificè habebant, Marchomirus Dux cum Francis GALLIAM inuaſam pro magna parte poſſideret, eiúſque poſteri vſque ad Pyrenæos montes conquirerent, ac FRANCIAM nominarent. Cùm enim Luteciam venerunt, Pariſij quondam Troiani habitatores eius, agnita eorum priſca origine, amicabiliter ſuſceperunt, factique ſunt populus vnus, & eidem Duci ſubiecti. Et amoto nomine Luteciæ ab vrbe ſua ob fœtorem tollendum, ipſam PARISIVS vocauerunt. PHARAMVNDVS itaque primus Francorum Rex eſt effectus: filius Marchomiri, cui alij Reges XLVII. vel circiter vſque ad nos ſucceſſerunt. Quorum progenies linealis licèt in PIPINO & HVGONE CHAPET videatur defeciſſe, tamen per feminarum ſucceſſionem poterit poſtea Domino ſuffragante generis poſteritas ad lineam ſuorum prædeceſſorũ reduci. Et hæc dicta ſint de Regno & Regibus Franciæ, niſi quòd à Priamo primo Duce Francorum, ſcilicet anno Domini CCCLXVII. vſque ad PHILIPPVM IIII. cuius nunc eſt annus
B XXIIII. cucurrit Regnum Franciæ per annos DCCCCXLI. ſub Ducibus primò, & poſt ſub Regibus L. computando tamen inuaſores Regni quoſdam, qui ſatis pacificè aliquandiu regnauerunt: quos Vincentius & quidam alij Scriptores in legitimorum Regum numero ponere noluerunt.

DE BVRGVNDIONIBVS.

DE BVRGVNDIONIBVS eſt nunc dicendum. Ipſi etiam, ſicut & aliæ plures Nationes, de partibus Septentrionis in Galliam venientes, eius quandam occupauêre partem. Vnde Hieronymus in Chronica ſua dicit, quòd anno Domini CCCLXXVI. & anno Valentiniani IX. Burgundionum fermè LXXX. milia verſus Rhenum deſcenderunt. quod nunquam antea fecerant. Ibi ergo inuento habitationis loco multiplicati, paulatim terram verſus Rhodanum occupauerunt. Vbi ſatis quietè manſerunt vſque ad annum Domini CCCCXXXIII. Erántque homines gentiles ſimpliciter viuentes, & de arte fabrili victum ſibi quærentes. Tunc autem cùm Sunipratus* Rex Hunnorum eos bello grauiter infeſtaret, confugerunt ad Deum, & ab Epiſcopo Chriſtiano proximæ ciuitatis inſtructi in fide, & pòſt baptizati, Hunnorum X. milia, III. milia Burgundionum mirabili Dei potentiâ peremerunt, reliquóſque de ſuis finibus expulerunt, hactenus in fide permanentes Chriſtiana. Hæc habentur lib. XI. Hiſtoriæ Tripartitæ, cap. III. Et Hie-
C ronymus in Chronico anno ſuprà nominato. Poſtea terram Allobrogum Gallorum conquiſierunt paulatim, & ita potentes facti ſunt, quòd ſicut aſſerit Proſper in Chronico, tempore Theodoſij ſecundi, & CLODII Regis IV. Francorum, anno ſcilicet Domini CCCCXLVII. Sabaudiam inuaſerunt: eorúmque ita eſt tradita voluntati, quòd eam cum indigenis partialiter diuiſerunt. De ipſis dicit Hugo Floriacenſis V. libro Hiſtoriarum ſuarum, quòd vocantur Burgundiones à Burgis, id eſt à paruis habitaculis in limitibus conſtitutis, in quibus primò manſerunt per familias incluſi. Idem refert Iſidorus IX. Etymol. Partem, inquit, " Galliæ Burgundiones inhabitant, populi ſiquidem, qui quondam à Romanis ſub- " acti in interiori Germania per caſtrorum limites conſtituti Burgundiones dicti " ſunt. Hi poſtea Romanis rebelles facti, plus quàm XXX. milia armatorum ripæ " Rheni fluminis inſederunt, & nomen gentis obtinuerunt. Hæc Iſidorus. Ha- " buerunt autem Reges, primo Parecium tempore quo primùm facti ſunt Chriſtiani, qui poſt IX. annos ab Ætio Patricio Romanorum occiſus eſt cum maxima parte ſuorum. Cui poſt VII. annos ſucceſſit Gundeugus, & poſt ipſum IV. alij filij vel nepotes per annos LXXII. ſcilicet ab anno Domini CCCCL. vſque ad annum DXXII. cùm ſancto Sigiſmundo ſubmerſo, & eius fratre Godemaro perempto, à Regibus Franciæ filiis Clodouei tota Burgundia ceſſit in ditionem Francorum.

* al. Sunibatus.

A

DE INITIO FLANDRIÆ.

DE Comitatu Flandriæ ſciendum, quòd anno Domini DCCCLXXVII. Imperante Romæ, regnantéque in Francia Carolo Caluo, incœpit. Priùs enim tempore Pipini & Karoli Magni, Ludouicique Pij, poſiti fuerant Foreſtarij ſeu cuſtodes patriæ, quæ tunc erat exigui nominis & valoris, propter denſitatem ſyluarum, & raritatem villarum. Accidit autem, tunc quòd Balduinus quidam fortis & animoſus ſatelles, filius Audraceri * Flandriæ cuſtodis raperet violenter Iudith filiam Karoli Calui Regis. Et poſt excommunicationis ſententiam in ipſum & fautores ſuos latam, propter hoc per Proceres & Prælatos tandem reconciliati ſunt. Ita quòd iunctis matrimonialiter, & eorum heredibus, datus eſt Comitatus Flandriæ à præfato Rege. *Audoacri

DE LOTHARINGIA.

LOTHARINGIAM à Lothario Imperatore filio Ludouici filij Karoli Magni, legimus appellatam. Cùm enim poſt patris obitum anno Domini DCCCXLV.
B diuiſæ fuerunt inter tres fratres, Lotharium ſcilicet, Ludouicum, & Karolum Caluum, Imperij Romani & Regni Franciæ Regiones, Regio quæ eſt inter Scaldum & Rhenum, quam Mediam Franciæ partem Sigibertus vocat, dicto Lothario ceſſit in partem, & vſque nunc ab ipſo denominatur, quaſi Lotharij Regio * Gallicè *Loher-regne*. Solebat autem à Brachantia vſque ad Rhenum, & à fine Campaniæ Gallicæ vſque ad Leodium LOTHARINGIA dici, continens quatuor Ducatus, ſcilicet Bracbantiæ, Louannij, Nanceij, & Moſellanorum, Comitatúſque plures. Sed nunc ſtrictiùs ſumitur, ſcilicet à Vallecoloris ex vna parte, & à Moſæ fluminis curſu verſus Franciam, vſque ad initium Diœceſis Treuerenſis, continens Verdunum, Tullum, & Methis, quæ ſolet Mediomatricum vocari, vrbes, partémque Diœceſeon Treuerenſis, Loodienſis, & Remenſis: Ducatum ſcilicet Lotharingiæ ſeu Nanceij, Comitatum Barri cum aliis, Haſbaniam, & Ardennam. *al. Regnum.

 A

NICOLAI VIGNERII
TRACTATVS
DE STATV ET ORIGINE VETERVM FRANCORVM,

Ex Gallico ſermone in Latinum conuerſus.

FRANCORVM originem innumerabiles penè doctiſſimi Scriptores exactè ac diligenter indagarunt. Ita tamen obſcura atque incerta ſemper extitit, vt faciliùs fuerit omnium opiniones, & quid ex iis colligi poſſit, proferre, quàm certi quicquam ſtatuere. Atque huiuſce rei cauſa hæc afferri poteſt, quòd nulla hactenus fide atque auctoritate digna reperta ſit Hiſtoria, quæ ante Galieni Imperatoris tempora eorum mentionem fecerit. Qui quidem (vt refert Trebellius Pollio) cùm Imperij ſui decennia, quæ iuxta noſtram ſup- B
264. putationem in CCLXIIII. ſalutis noſtræ annum, vrbis verò conditæ MXV. inciderunt, ſolenniter celebraret; inter pompam ludorum ac ſpectaculorum quæ populo edidit, multa hominum agmina, quorum vnumquodque circiter ducentos complectebatur, Gothorum, FRANCORVM, Perſarum, & Sarmatarum forma atque habitu ſpectanda exhibuit: vt victorias, quas de hiſce nationibus reportauerat, quæ Romanum Imperium vndiquaque vexabant atque agitabant, oſtentaret. Quapropter idem Auctor ſcribit, ipſum ludibrio habitum fuiſſe, eò quòd rei veritatem omnes exploratam haberent. Illud interim argumento eſſe poterit, iam tum apud Romanos *Francorum* nomen celeberrimum extitiſſe, ipſóſque inter ferociſſimas ac bellicoſiſſimas nationes fuiſſe habitos. Id quod ipſemet Auctor magis confirmat, dum ait, Caſſium Poſthumum, qui Galliarum Imperium inuaſerat, Gallorum ac *Francorum* ſubſidio, quos mercede conductos habebat, diu ſeſe aduerſus Galieni poteſtatem defendiſſe. Id quod circa vr- C
bis annum MXVIII. & MXIX. contigiſſe potuit. Præterea Sextus Aurelius Victor in Epitome Hiſtoriæ Romanæ, quæ nuper iterum in lucem eſt edita, teſtatur *Francorum* nationes Galieni temporibus incurſionibus ac populationibus Gallias infeſtaſſe, indéque in Hiſpaniam vſque penetraſſe, in eaque dominationem, capta, direpta, ac penè euerſa Tarracone, obtinuiſſe. Vnde pars eorum nauibus inſtructa in Africam tranſmiſit. Quæ quidem res eodem penitus modo narratur ab Eutropio, Oroſio, & beato Hieronymo in ſuo Chronico, niſi quòd ſimplici Germanorum appellatione eos denotant, qui ea geſſerunt, quos ſupradictus Auctor FRANCORVM gentes appellat. Oſtendit præterea eos ipſos in Hiſpania duodecim annos conſediſſe, ab anno ſa-
266. lutis noſtræ CCLXVI. vt videre eſt apud Euſebium. Quamobrem Beatus Rhenanus perperam conatus eſt illud ad Sueuos referre, qui multo poſt tempore Regni in Hiſpania fundamenta iecere. Attamen Flauius Vopiſcus in vita Aureliani Imperatoris ſcribit, ipſum, dum adhuc vnius Legionis Moguntiæ Tribunus eſſet, maximam *Francorum* multitudinem, qui Gallias populabantur, profligaſſe. Id quod proculdubio

A ante Valeriani atque Galieni initium accidit: propterea quòd Valerianum ſequutus eſt in ea expeditione, quam in Orientem aduerſus Gothos & Perſas ſecundo Imperij ſui anno ſuſcepit. Atque in bello aduerſus Gothos Romano exercitui præfuit, eóſque prope Nicopolim quarto Valeriani Imperij anno inſigni clade affecit. Quamobrem ſequenti anno extraordinarium Conſulatum adeptus eſt, quæ dignitas Tribuni militum dignitate longè præſtantior erat. Verùm hæc omnia teſtimonia, licèt nulla alia ſuppeterent, ſufficere poſſunt ad confutandam eorum opinionem, qui *Francos* Valentiniani Magni temporibus, primùm nomen illud accepiſſe litteris prodiderunt.

QVI autem FRANCORVM originem à Troianis repetere conati ſunt, haud quaquam firmioribus teſtimoniis nituntur. Si enim alia extitiſſent, Gregorium Turonenſem veterem Francorum Hiſtoriæ Scriptorem minimè latuiſſent. Ceteri verò, qui ab vtraque opinione diſcedunt, non idcircò in animum inducere poſſunt, ipſos è Germania oriundos; quòd exiſtiment, à Plinio, Tacito, Strabone, Pomponio Mela, Ptolomæo, qui veterum Germaniæ populorum nomina ac ſedes diligentiſſimè inueſtigarunt, minimè prætermittendos fuiſſe, ſi eos, ſicuti Saxones, Vandalos, Burgundiones, & Longobardos reperiſſent. Quo fit, vt eorum probabilior videatur ſententia, qui B eos ex aliis partibus (vt poſteà declarabimus) profectos dicunt, quemadmodum Gothos, Alemannos, atque etiam Burgundiones, qui, teſte Ammiano Marcellino, eamdem ſe habere cum Romanis originem iactare auſi ſunt: ſiue ex Pannonia, ſicut ipſe Gregorius Turonenſis poſt alios refert, ſiue ex Scythia, eo præſertim tempore, quo ingens illud Scytharum diluuium, Decio & Voluſiano rerum potientibus, Romanum Imperium peruaſit. Siquidem Zozimus multarum gentium, quæ ſupradictis ſeſe adiunxerant, meminit. quarum nomina apud nullum Auctorem ipſo antiquiorem reperiuntur. Præterea etiam obſeruare licet, infinitas propemodum anteà incognitas nationes, in Romanam Hiſtoriam introductas, quarum ne nomina quidem vnquam audita fuerant. Item aliundè notari poteſt, tum primùm Germaniæ Prouincias ac regiones, nouas appellationes, nouóſque incolas ſuſcepiſſe: Cui quidem rei fidem facere poſſunt Burgundiones, qui ex paludibus Mæoticis Rhenum verſus commigrarunt: itémque Alemanniæ, atque Alemannorum nomen, quod eodem penitus, quo Francorum, tempore clarere cœpit: nec non etiam veteres ipſius populos, ſicut Marcomannos, antiqua nomina amiſiſſe, aut etiam ſedes ac domicilia mutaſſe. Id quod Sueui fecere, qui antiquarum ſedium partem Alemannis habitandam reliquerunt. Ex quo iudicari poteſt, aliquam nationis cuiuſdam Scythicæ aut Sarmaticæ multitu-C dinem ab aliis diuulſam in Germaniam ſe contuliſſe, ibidémque FRANCORVM nomen aut accepiſſe, aut aliundè attuliſſe. Vnde minimè mirum videri debet, ſi reperti ſint nonnulli, qui eos è Scanzia deducere voluerunt. Inter quos doctiſſimus Turnebus, cui Franci videntur eſſe ij, quos Ptolomæus in dicta inſula Phiraſſos appellat. Qui cùm in Germaniam veniſſent, variis in locis tabernacula collocarunt, eodem prorſus modo, quo Iornandes Gothos longè antea, præcipuè iuxta oram Germanici maris habitaſſe affirmat. Cùm præſertim ſpecioſa quadam probabilitate (non meâ tamen ſententiâ) accommodari poſſit hæc opinio cauſæ illi, propter quam Auctor Panegyrici Conſtantino dicti, eorum originem ab vltimis remotiſſimæ Barbariæ finibus repetit, ſicut deinceps eiuſdem verbis oſtenſuri ſumus. Quodque etiam eo tempore, quo primùm Romana Hiſtoria ſub *Francorum* nomine eorum mentionem facit, inter quaſdam paludes ad oram Germaniæ maritimam prope Batauiam, quà Rhenus in Oceanum influit, viſi ſunt habitare: vbi fortitudinis, audaciæ, peritiæque naualis opinionem conſequuti, omnem illam oram, Hiſpaniam vſque prædationibus ac latrociniis infeſtare cœperunt: cùm (vt in quodam Panegyrico habetur) eorum animi bellandi ardore flagrarent. Adeò vt hoc vitæ genus ſequuti fuerint à temporibus Claudij Imperatoris, ſub quo circa CCLXX. ſalutis noſtræ annum Batauiam, 270.

aliáſque finitimas regiones trans Rhenum occuparunt, vſque ad Conſtantium Cæſarem Conſtantini Magni patrem, qui eos aliam viuendi rationem inire coëgit. In quam ſententiam Zozimus atque Eumenius Rhetor mentionem faciunt inuſitatæ cuiuſdam audaciæ, quam Imperatoris Probi tempo-
278. ribus circiter CCLXXVIII. Chriſti annum edidere; cùm idem Imperator aliquâ ipſis intra paludes clade illatâ, exiguum eorum numerum cepit, quos captiuorum inſtar in Aſiam abduxit. Ibi verò cùm caſu quodam in naues aliquot incidiſſent, ita opportunè iis vſi ſunt, vt totam Græciam horrenda quadam confuſione repleuerint. Deinde omnes portus & littora tum maris maioris, tum etiam Græciæ, Aſiæ, atque Africæ, nullo metu, nullóque impedimento deprædati ſunt. Atque ita cùm in Siciliam appuliſſent, direptâ ac vaſtatâ maximâ atque opulentiſſimâ Siracuſarum ciuitate, per fretum Gaditanum immenſis opibus ac ſpoliis ditati domum reuerſi ſunt. Mamertinus item in ſuo Panegyrico, dum blanditur Imperatori Diocletiano, eum laudat, quòd domitis *Francis*, aſſiduas eorum excurſiones repreſſerit, cùm ingentem claſſem inſtruendam curaſſet, ad maritimam Galliæ oram aduerſus Saxones defendendam, cui Carauſius quidam præfectus eſt, ſicuti poſtea ampliùs exponemus. Interim aliis etiam teſtimoniis probare poſſemus, ipſos non tantùm mari ſui terrorem incuſſiſſe, verùm etiam terrâ, eos præcipuè quos ſuprà retulimus, cùm è Sextio Aurelio atque Eutropio, tùm è Flauio Vopiſco, qui in vita Aureliani Imperatoris ait, magno ipſi honori datum fuiſſe, quòd mille *Francorum* manum fuderit qui in Gallias irruperant, eáſque populabantur; è quibus trecentos occidit, ſeptingentos verò captiuos abduxit. Idque dum adhuc vnius tantùm Legionis Moguntiæ Tribunus eſſet. Ob quod facinus Carmen quoddam editum eſt. Addit præterea eumdem Aurelianum, cùm eſſet Imperator, aduerſus *Francos* bellum geſſiſſe, quòd eorum quoſdam, dum Romæ triumphum de omnibus nationibus à ſe debellatis duceret, inter captiuos produxiſſet.

ATQVI hæc omnia ſigillatim exponenda eſſe duxi, non quòd ea quam protulimus nobis probetur opinio, ſed vt oſtendatur, non minùs eam defendi poſſe, quàm illam, quam doctiſſimus quidam huiuſce ætatis Scriptor, ei præferre non dubitauit; dum ſibi perſuadet FRANCOS, ex eo quòd diu loca maritima atque paludes incoluiſſent, à Caninefatibus originem duxiſſe: proptereà quod in ea, quam C. Tacitus ipſis aſſignat, parte conſederint: quódque Franci ipſi videantur, poſtquam in Galliam tranſiere, multos ritus, multáſque antiquas conſuetudines à Caninefatibus accepiſſe. Veluti cùm, teſte Gregorio Turonenſi, CLODOVEVM Regem creatum clypeis euectum maxima cum lætitia humeris ſuis per omnem exercitum circumtulerunt. Etenim facilè probari poſſet, iſtam conſuetudinem aliis nationibus non ſolùm in Germania, verùm etiam alibi communem fuiſſe. Ex iis autem quæ ſuprà diximus, quæque poſtea dicturi ſumus, intelligi poteſt, *Francos* aut ex longinquiori quàm Batauorum, imò etiam Chaucorum regione profectos: aut ſaltem Francorum nomen latiùs patuiſſe, atque ad ampliores populos & nationes quàm Caninefatum pertinuiſſe. Cùm præſertim in quodam Panegyrico Conſtantino dicto ſcriptum reperiatur, diuerſas nationes, ſiue diuerſos Francorum Reges temporibus Claudij Imperatoris Batauiam occupaſſe, indéque à Conſtantio Cæſare Diocletiani genero anno Chriſti
293. CCXCIII. fuiſſe expulſos. Vnde dictum illud de eo percrebuit, *Purgauit Batauiam hoſte aduena.* Cuius rei veritas clariùs apparebit, cùm ſingula eorum facinora enumerabimus, quibus quæque temporibus edita ſint, quæque apud antiquos Auctores reperire potuimus, à regno Imperatorum Diocletiani & Maximiani, ſub quibus Hiſtorici aliíque Scriptores, ſaltem ij qui nobis ſuperſunt, ampliorem eorum, quàm antea mentionem faciunt. Nam Eutropius & ceteri narrant *Francos* & Saxones, cùm omnem maris Oceani oram occuparent, eámque latrocinijs ac prædationibus infeſtarent, Maximianum, qui Occidentis curam ac regimen ſuſceperat, eo com-

A pulisse, vt Ducem quendam Carauſium nomine contra eos miſerit. Qui quidem tantum abeſt vt eos mari ſubmouere conatus fuerit, vt etiam cum iis conſenſerit, eorúmque latrociniis ac prædationibus ſe ſocium adiunxerit. Deinde cùm ſuam proditionem patefactam, ſeſéque officio ſpoliatum animaduertiſſet, oppida quædam maritima, puta Boloniam, omnémque Britanniæ inſulam occupauit, idque facili negotio, cùm omnis naualis exercitus, qui Gallicæ oræ præſidio antea relictus fuerat, in illius eſſet poteſtate, omnéſque rei naualis peritiſſimi duces ac milites, nec non etiam nauium rectores ac nautæ, vna cum Romana legione ad eum ſe contuliſſent. Præterea magnum militum numerum è *Francorum* populis, iis maximè qui Batauiam inuaſerant, mercede ſibi comparauit, quorum præſidio, eorúmque quos ſibi ex omni illorum gente aſciuerat, fretus, ita ſeſe aduerſus Maximianum defendit, vt cùm bellum ipſi inferre voluiſſet, nullo pacto eum adoriri potuerit, eò quod nauali apparatu careret. Itaque pacem cum eo inire coactus eſt. Deinde verò quinto Imperij ſui anno, Chriſti autem CCLXXXVIII. exercitum aduerſus *Francos* duxit, qui maximis illius viribus perterriti vltrò ipſi in deditionem venerunt. 288. Quamobrem ſequenti anno illorum Rex GENOBON vnà cum gentis ſuæ Principibus Treuiros ad eum ſupplex venit, Regnúmque ab eo recepit. Id quod ex primo Mamertini Panegyrico collegimus, vbi ait: *Cum per te Regnum receperit Genobon.* Et paulò pòſt: *Quid ille aliud expetiit ad conſpe-*
B *ctum tuum cum omni ſua gente veniendo, niſi vt tum demum integra auctoritate regnaret, cùm te, Maximiane, placaſſet?* Id quod autem nos inducit vt credamus, hunc Genobonem Francorum Regem extitiſſe, illud ipſum eſt, quod idem Auctor in ſecundo Panegyrico ait, *Prætereo Francos ad petendam pacem cum Rege ſuo venientes*, &c. Cui etiam congruere poteſt id quod paulò pòſt ſcribit: *Et domitis Francis oppreſſa bella piratica.* Videtur tamen Maximianus hac ficta pace Francos, ſicuti paulo antea Carauſium, deludere voluiſſe. Cùm enim ipſe & Diocletianus anno ſalutis noſtræ CCXCI. Conſtantium Cæſaris dignitate ornaſſent, eúmque Galliis præfeciſſent, confeſtim eum aduerſus Carauſium & Francos miſerunt. 291. Adeo vt Bononiam vrbem maritimam, quæ tunc temporis Geſſoriacum appellabatur, citiùs peruenerit, quàm illius ex Italia diſceſſus auditus fuiſſet. quo factum eſt vt eam nullo negotio expugnauerit. Veruntamen cùm ſtatim in Britanniam traiicere non potuiſſet, quòd illius claſſis rebus neceſſariis ſatis inſtructa non eſſet, ne temporis iacturam faceret, aduerſus Francos qui Batauiam (hodie Hollandia appellatur) eáſque partes, quæ inter Scaldim & Rhenum ſitæ ſunt, occupabant, contendit. Vbi tantis eos cladibus affecit, vt ſyluarum, fluuiorum, ac paludum latebræ & perfugia ſatis eos tutari non potuerint, quin penè ad internecionem deleti fuerint, ſéque vnà cum coniugibus, liberis, omnibúſque familiis eius
C poteſtati permittere coacti ſint. Quapropter eos omnes tranſtulit, ac per quaſdam Galliæ ciuitates diſperſit, vt eorum opera in publicis neceſſitatibus vteretur; donec in eas regiones, quas illis Maximianus deſtinauerat, deducerentur. Ea autem ex multis Panegyricis collegimus atque exſcripſimus, in quorum vno hæc habentur. *Dum ædificandis claſſibus Britanniæ recuperatio comparatur, terram Batauiam ſub ipſo quondam alumno ſuo à diuerſis Francorum Regibus* (alij legunt *à Francorum Regum gentibus*) *occupatam, omni hoſte purgauit. Nec contentus viciſſe, in Romanas tranſtulit nationes, vt non ſolùm arma, ſed & feritatem ponere cogerentur.* Et in alio. *Multa ille* (de Conſtantino loquitur) *Francorum millia, qui Batauiam aliáſque cis Rhenum terras inuaſerant, interfecit, depulit, cepit, abduxit.* Item Eumenius in ſuo Panegyrico. *Sed neque illæ fraudes locorum, nec quæ plura inerant perfugia ſyluarum Barbaros tegere potuerunt, quo minus ditioni tuæ diuinitatis omnes ſe dedere cogerentur, & cum coniugibus ac liberis ceteróque agmine neceſſitudinum ac rerum ſuarum ad loca olim deſerta tranſirent, vt quæ fortaſſe ipſi quondam deprædando vaſtauerant, culta redderent ſeruiendo. Quis hoc vmquam futurum, etiam ſi coram voluiſſet affari, Deus ante vos Principes, perſuadere potuiſſet? Quod numquam vidimus, & videmus totis porticibus ciuitatum ſedere captiua agmina Barbarorum, viros attonita feritate*

trepidantes, reſpicientes anus ignauiam filiorum, nuptas maritorum vinculis copulatas, pueros ac puellas familiari murmure blandientes, atque hos omnes prouincialibus veſtris ad obſequium diſtributos, donec ad deſtinatos ſibi cultus ſolitudinum ducerentur. His autem adducor, vt exiſtimem, tum primum Maximianum Imperatorem eos in Neruiorum ac Treuirorum deſertas atque incultas regiones deducendas curaſſe, vt eas ſub legibus Imperij excolerent atque exercerent. Sicque eos libertati, quâ exciderant, quodam veluti poſtliminio reſtituere videbatur. Atque eo modo verba illa, quæ in fine Panegyrici leguntur, intelligi debent. *Itaque ſicuti pridem tuo, Diocletiane Auguſte, iuſſu deſerta Thraciæ tranſlatis incolis Aſia ſuppleuit; ſicuti poſtea tuo, Maximiane Auguſte, nutu Neruiorum & Treuirorum arua iacentia, Lætus poſtliminio reſtitutus, & receptus in leges Francus excoluit.* A

QVOD autem ad illud verbum (*Lætus*) attinet, ſiue iuxta Pithœi opinionem pro nomine proprio alicuius Germaniæ populi, FRANCORVM præſerſertim, ſumi debeat: ſiue multis ac diuerſis fuerit commune; ipſos ab Imperatoribus inter Legionarios milites, *Lætos* nuncupatos, qui *Læticas terras* incolebant, aſcitos atque adſcriptos reperi. *Terræ* verò *Læticæ* erant illæ, quæ ab Imperatoribus externis militibus, qui ſe ad eos militiæ gratiâ contulerant, intra Imperij limites habitandæ, atque excolendæ concedebantur: in quibus iiſdem, quibus veteres Prouinciæ incolæ, iuribus ac priuilegiis vtebantur. Illud autem ex Imperatorum Arcadij atque Honorij Conſtitutione annotaui, quæ quidem in Codice Theodoſiano *Tit. 2. de Cenſitorib. lib. 13. l. 9.* legitur his verbis. *Quoniam ex multis gentibus ſequentes Romanam felicitatem ſe ad Imperium noſtrum contulerunt, quibus terræ Læticæ adminiſtrandæ ſunt: nullus ex iis agris aliquid, niſi ex noſtra notatione mereatur. Et quoniam aut amplius quàm meruerant occuparunt, aut conludio Principalium, vel Defenſorum, vel ſubrepticiis Reſcriptis, maiorem, quàm ratio poſcebat, terrarum modum ſunt conſequuti: inſpector idoneus dirigatur, qui ea renocet, quæ aut malè ſunt tradita, aut improbè ab aliquibus occupata. Datum.* Eiuſmodi autem terrarum magnam copiam variis in locis Galliæ ſuppeditarunt, è quibus multæ militum cohortes educebantur, quarum vnaquæque Ducem ſuum habebat, qui Præfectus ſiue Præpoſitus *Lætorum* vel *Lætis* appellabatur, cum quibus in diuerſa loca præſidij gratia, interdum ſolæ, interdum verò cum multis aliis diuerſorum nominum Cohortibus diſtribuebantur. Namque eo pacto ea mihi videntur intelligenda, quæ in lib. 1. Notitiæ Imperij Romani reperiuntur, his verbis. *Præfectus Lætorum Teutonicianorum, Carnuto, Senoniæ, Lugdunenſis. Præfectus Lætorum Batauorum, & Sueuorum Gentilium, Baiocas. Præf. Lætorum Francorum Rhedonas. Lætorum Lingonenſium per diuerſa diſperſorum Belgicæ primæ. Lætorum Actorum Epuſo. Lætorum Neruiorum Fanomantis.* Cum multis aliis, quos ibidem videre eſt. Quo loco ſi verbum (*Lætus*) pro nomine proprio alicuius populi Franciciaccipi debeat, ſimili modo Lingonenſium ac Neruiorum nomina, pro Cohortium Læticarum, quæ è Lingonenſium ac Neruiorum terris deligebantur, appellationibus poterunt intelligi. Siquidem ex Panegyricis ſuprà citatis probari poteſt, in terras Lingonenſium pariter ac Neruiorum *Francos* fuiſſe diſtributos. Quo tandem pacto ſe res habeat, huiuſmodi Galliæ Lætos intellexiſſe videtur Zozimus, vbi ait, Tyrannum Magnentium cum Lætis Gallica ſeu Celtica gente aliquandiu verſatum fuiſſe, quia ſcilicet Aurelius Victor id ita explicat, dum ſcribit, *Magnentius ortus parentibus Barbaris, qui Gallias habitabant.* Præterea ex aliis eorumdem Panegyricorum locis facilè deprehendi poteſt, Conſtantium non modò *Francis* Batauiam incolentibus bellum intuliſſe, verùm etiam Rhenum tranſiiſſe, vt ceteras quoque *Francorum* nationes trans Rhenum incolentes adoriretur, è quibus quot voluit captiuos abduxit, tam ex iis quæ prope eumdem fluuium habitabant, quæ antiquis Friſiorum, Chamauorum ac Bructerorum nominibus nuncupatæ, videntur: tum etiam ex aliis remotioribus, quæ ſimplici *Francorum* appellatione deſignantur, eæque, quas incolebant, regiones, FRANCIA, quæ omnem maris Germanici oram occupabant, ab his locis quæ olim Romani peruaſerant, ac ſubegerant, vſque ad

A ea loca, quæ ipſi Auctores vltima Barbariæ littora appellant, vnde Franci primam originem duxerant. Decimo namque Panegyrico hæc verba legimus. *Quid loquar intimas* FRANCIÆ *nationes, iam non ab iis locis quæ olim Romani inuaſerant, ſed à propriis ex origine ſuis ſedibus, atque ab vltimis Barbariæ littoribus auulſas: vt in deſertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani Imperij cultu iuuarent, & arma delectu.* Cùm verò Bataviam à variis diuerſarum nationum Francicarum Regibus occupatam fuiſſe dictum ſit, id ipſum Eumenius eo loco, qui proximè citatum ſequitur, ſpeciatim declarat, dum eas quæ inde in Galliam translatæ ſunt nominat, his verbis. *Inſultare hercule communi Galliarum nomine libet, & quod pace veſtra loquar, ipſis triumphum aſſignare Prouinciis. Arat ergo nunc mihi Chamauus & Friſius ille vagus, ille prædator exercitio ſqualidus operatur, & frequentat nundinas meas pecore venali, & cultor Barbarus laxat annonam. Quin etiam ſi ad delectum vocetur, occurrit, & obſequiis teritur, & tergo coercetur, & ſeruire ſe militiæ nomine gloriatur.* Quo loco notandum eſt, Friſiorum & Chamauorum nominibus *Francorum* populos Rheno proximiores, his verò (*vagus prædator & Barbarus*) remotiores illos, vnde Salij orti ſunt, deſignari. Cùm præſertim in aliis Panegyricis Barbari appellatio ſimpliciter ſumpta & ſine vlla additione, ſæpiùs pro remotioribus *Francorum* populis, quàm pro iis qui Romanis erant viciniores, aut vlla natione Germanica accipiatur. quia nimirum ferociores atque agreſtiores aliis propinquioribus eſſe videbantur.

VERVM vt ad Hiſtoriæ ſeriem redeamus, FRANCIS tot tantiſque
B cladibus affectis, Conſtantius vna cum exercitu in Britanniam traiecit, vbi cùm Carauſium extinctum reperiſſet, Tyrannum illum, qui in eius locum ſucceſſerat, vnà cum ingenti *Francorum* multitudine, qui partes illius ſequebantur, trucidauit. Quamobrem Eumenius ſcribit, victoriam illam maximi momenti Romanis extitiſſe, iiſque maxima commoda attuliſſe, afflictis penitus ac proſtratis Francorum viribus (ſiquidem legendum ſit, *quæ gentis Francorum vires*, potiùs quàm, *Francorum gentes penitus exciſæ*) tum etiam pacato mari, piraticiſque prædationibus in poſterum liberato. Nihilominus tamen ſequentibus temporibus compertum eſt, Francorum vires non ita fuiſſe à Conſtantio exciſas, quin rurſus in aquas reſiluerint, omnémque Oceanum vſque ad Hiſpaniæ littora latrociniis infeſtum habuerint: idque non minori impetu, quàm ante nouiſſimam illam cladem acceptam, quæ circiter CCXCIII. ſalutis noſtræ an- 293.
num, Diocletiani verò Imperij X. accidit, vſque ad Conſtantini Magni tempora. Cuius rei teſtis eſt Nazarius in ſuo Panegyrico coram ipſo Imperatore recitato, vbi ait: *Franci præter ceteros truces, quorum vis cùm ad bella efferueſceret, vltra ipſum Oceanum æſtu furoris euecta, Hiſpaniarum etiam oras armis infeſtas habebat.* Oſtendit præterea ipſos, quamuis à Conſtantio propemodum deleti fuerint, tamen continere ſe non potuiſſe, quin pacem cum gentis ſuæ Regibus factam violarint, cùm primum ipſum è Gallia exceſſiſſe cognouiſſent, atque in Britanniam tranſiiſſe ad eam expeditionem, in qua mortem obiit anno
C Chriſti CCCVI. Tunc enim Rhenum tranſierunt, ducibus ASCARICO ſeu ASACARICO, & GAISONE ſeu RAGAISONE, ſuis Regibus, ad vaſtandas ac diripiendas Gallias, ſicuti antea conſueuerant. Atque ita Conſtantino materiam Imperij ſui primordia illuſtrandi præbuerunt, eo bello quod contra eos ſuſcepit, poſtquam res ſuas in Britannia ſtabiliſſet ac confirmaſſet. Tum enim validiſſimo cum exercitu eos cis Rhenum, vbi ipſum exſpectare auſi fuerant, adortus, tanta clade mulctauit, vt Reges eorum captiui in manus ipſius deuenerint, quos quidem in Theatro beſtiis obtulit inſpectante populo: vt hac ratione vetera gentis ipſius delicta eorum ſupplicio vindicaret, ceteriſque metum iniiceret. Quamquam Romani facinus eiuſmodi barbarum & inhumanum reputaſſent, ſi in ſuos Principes patratum fuiſſet. Cui rei fidem faciunt ea quæ de Valeriano Imperatore à Perſarum Rege capto litteris prodiderunt. Verumtamen Auctores qui hoc referunt, reliquæ multitudini eum pepercíſſe aſſerunt, cùm nationem illam funditus exſcindere noluerit: licèt, vt aiunt, idipſum in eius fuerit poteſtate. Atque hæc quidem hiſtoria ex multis Panegyricis deſumi poteſt, inter quos Nazarius ait: *Tu ferociſſimis Regibus Aſcarico & Comite captis, tanta cum laude res bellicas auſpicatus es, vt iam inauditæ magnitudinis obſidem teneremus.* Et paulò poſt. *Sic tu Imperator,*

in ipſis Imperij tui cunabulis quaſi geminos dracones necares, per ſæuiſſimorum Regum A
famoſa ſupplicia ludebas. Et in alio. *Quomodo Remp. vindicare cœpiſti? Ignobilem, cre-*
do, aliquam Barbarorum manum, quæ repentino & improuiſo latrocinio ortus tui auſpicia
tentaſſet, affeciſti pœnâ temeritatis. Reges Franciæ, qui per abſentiam patris tui pacem
violauerant, non dubitaſti vltimis punire cruciatibus, nihil veritus gentis illius odia per-
petua & inexpiabiles iras. In his pariter obſeruare poſſumus, partem illam, è qua
Franci prodierant, iam tum FRANCIAM dictam fuiſſe. Quòd autem illa victoria
cis Rhenum parta fuerit, ſatis patet ex alio loco decimi Panegyrici, vbi hæc
leguntur: *Sciunt Franci poſſe tranſire Rhenum quos ad necem ſuam libenter admittas,*
ſed nec victoriam poſſunt ſperare, nec veniam. quid ipſos maneat, ex Regum ſuorum cru-
ciatibus metiuntur. Cuinam verò *Francorum* genti hæc illata fuerit clades, ex iis
quæ ſequuntur deprehendi poteſt. *Vt tamen omnibus modis Barbarorum immanitas*
frangeretur, nec ſola hoſtes Regum ſuorum ſupplicia mærerent, etiam immenſam Bructe-
ris vaſtationem feciſti, Imperator inuicte. In quo prima fuit conſilij tui ratio, quòd exer-
citu repente traiecto inopinantes adortus es: non quòd aperto Marti diffideres, qui palam
congredi maluiſſes. Sed vt illa natio perfugiis ſyluarum & paludum bellum fruſtrari ſoli-
ta, fugæ tempus amitteret. Cæſi igitur innumerabiles, capti plurimi, quidquid fuit peco-
ris captum, aut trucidatum eſt. Vici omnes igne conſumpti. Puberes, qui in manus vene-
runt, quorum nec perfidia apta erat militiæ, nec ferocia ſeruituti, ad pœnas ſpectaculo
dati, ſæuientes beſtias multitudine ſua fatigarunt. Et poſtea. *Inſuper etiam Agrippinen-* B
ſi ponte faciendo reliquiis afflictæ gentis inſultas, ne vnquam metum ponat, ſemper hor-
reat, ſemper ſupplices manus tendat. Hæc autem eo fiebant conſilio, vt Barbarorum
ferocia penitus frangeretur atque opprimeretur. Vtque hoſtibus grauior, quàm
ex Regum ſupplicio, dolor infligeretur, Conſtantinus Imperator Rhenum trans-
duxit exercitum, qui Bructerorum agris miſerabilem intulit vaſtationem: adeò
inopinantes adortus, vt omnem ipſis ſyluarum ac paludum perfugia & receſſus
petendi facultatem eripuerit. ſicque facili negotio ſuperati ſunt. Siquidem innu-
meris gladio cæſis, qui ſuperfuerant abducti ſunt, vt populo exhiberentur in
Theatro, beſtiiſque obiicerentur: iis tantùm reſeruatis, qui militiæ apti, aut
ſeruituti idonei reperti ſunt. vaſtatis prius eorum agris, vicis igne conſumptis,
capto pecore, aut trucidato.

VT autem ſemper aliquis in poſterum miſerandis huiuſce nationis reliquiis
Romani nominis metus inſideret, Conſtantinus ab illa expeditione rediens mi-
ræ artis pontem ſuper Rhenum è regione Coloniæ extruendum curauit. Quo te-
ſtimonio intelligimus, Reges illos, quos Conſtantinus anno ſuperiore ceperat,
inferioris Germaniæ populis, qui iuxta Rhenum habitabant, quique FRANCI
appellabantur, eorúmque Regio FRANCIA, imperitaſſe, maximéque Bructe-
ros ipſis annumeratos prope Rhenum non longè à Colonia conſediſſe. Id quod
alio etiam teſtimonio Gregorij Turonenſis confirmari poteſt. Quapropter C. Ta-
citus eos Friſiis, Tencteris, Chamauis, Tubantibus, Anſuariis, ſiue Chaſuariis, C
atque Angriuariis vicinos fuiſſe tradit. Ex quibus inferri poteſt, Herciniam ſyl-
uam vſque ad Rhenum tunc temporis pertinuiſſe. Siquidem Claudianus Poëta
rectè dixit. *Accola ſyluæ, Bructerus Hercinia.* Vtcumque tandem ſe res habeat, ma-
nifeſtum eſt, populos iſtos communi *Francorum* nomine comprehenſos fuiſſe, ſi-
cuti antea Friſiorum & Chamauorum teſtimonio declarauimus. Itaque id in cau-
ſa eſſe poteſt, cur anno Bructericam cladem conſequuto, hoc eſt, ſalutis noſtræ
308. CCCVIII. vel CCCIX. magna pars huiuſmodi populorum, Tubantes videlicet,
qui, vt refert Tacitus, Friſiis erant vicini, Chamaui, Cheruſci, Chabiones, Ale-
manni, aduerſus Romanos conſpirarint: vel vt Bructeros vicinos ſuos & amicos,
qui vnà cum iis arma ſumpſerant, vlciſcerentur, vel vt infamiam ex illo ponte
Agrippinenſi ſuſceptam eluerent. Cùm enim Conſtantinum aduerſus Maximia-
num res nouas contra eum molientem profectum animaduertiſſent, ſinguli ar-
ma ceperunt. vt poſtea vires ſuas ſimul coniungerent, atque in Prouincias Ro-
manas irruptionem facerent; niſi eos præueniſſet, dum tanta celeritate eò ac-
curit, vt maximo cum vitæ periculo mutata veſte duobus comitibus aſſumptis,
ad eos explorandos contendere auſus fuerit. Cúmque eos diſperſos offendiſſet,
exercitum nauibus Rhenum tranſduxit cum tanta diligentia, vt eos inopinantes
adortus facili negotio fuderit, vt refert Nazarius. Nihilominus tamen pacem

A iterum cum ipſis fecit, quam minimè ab ipſis violatam reperio ante illam expeditionem, quam in Italiam aduerſus Maxentium anno CCCXIII. ſuſcepit. Nam 313.
in ſexto Panegyrico legimus, ipſi in Italia commoranti nunciatum fuiſſe, Barbaros, quibus *Francos* intelligit, ruptâ pace ipſis antè conceſsâ, magnum militum numerum educere, qui propter illius abſentiam Rhenum tranſituri videbantur. Quamobrem confeſtim ex Italiâ profectus, magnis itineribus in fines inferioris Germaniæ contendit, vbi aduentu ſuo hoſtes adeò perterruit, vt ab incœpto deſiſtere coëgerit: donec Conſtantinus, quo eorum conſilia magis explorata haberet, exercitum reducere ſimulauit, relictis in occulto Ducibus, qui incautos atque inopinantes, ſi tranſire vellent, aggrederentur. eáque res eum, quem præuiderat, exitum habuit. Nam ſtatim exercitum nauibus Rhenum traiecit, tantóque impetu in *Francorum* regionem irrupit, vt eam penitus delere atque exſcindere voluiſſe viſus fuerit. Nam præterquàm quòd magnum eorum numerum trucidauit, maximam prættereà captiuorum multitudinem abduxit, quos beſtiis in Theatro obiecit: vbi tanto animo ſeſe morti obtulerunt, vt in ipſa beſtiarum ora ſe iniicerent quò citiùs deuorarentur. Huiuſmodi autem ſunt Auctoris verba: *Ruperat fidem gens leuis Barbarorum, & robore atque audaciâ lectis eruptionis auctoribus inſtitiſſe Rheno nunciabatur. Illico obuius affuiſti, & præſentiâ tua ne auderent tranſitum*
B *terruiſti. Etiam videbaris rem votis tuis feciſſe contrariam, quod inhibita eruptione non fuiſſet materia victoria, ſed inopinato conſilio vſus (abeundi enim ſimulato nuncio maioris in ſuperiore limite tumultus occaſionem ſtolidis ac feris mentibus obtuliſti in noſtra veniendi) relictis in occulto Ducibus qui ſecuros adorirentur. Quo cùm veniſſent, conſilium tuum ſequitur fortuna, toto Rheni alueo oppleto nauibus deuectus terras eorum ac domos mæſtas lugentéſque depopulatus es: tantámque vaſtitatem periura genti intuliſti, vt poſt vix vllum nomen habitura ſit. Ite nunc omnes, ſi placet, barbaræ nationes, & exitiales vobis mouete conatus.* Et paulò pòſt. *Tantam captiuorum multitudinem beſtiis obiicit, vt ingrati & perfidi non minus doloris ex ludibrio ſui, quàm ex ipſa morte patiantur. Inde eſt quod cùm exitium differre liceat, perire feſtinant, ſeſeque vulneribus offerunt. Ex quo apparet quàm magnum ſit viciſſe tam prodigos ſui.* Quo autem minus dubitetur illúdne de Francis, an potiùs de aliis intelligi debeat, id poſtea manifeſtè declarat, dum ait. *Aut trucem Francum ferina ſola carne diſtentum quantæ molis ſit ſuperare, vel capere, quod tu Imperator in ipſo conſpectu Barbariæ paulo antè feciſti.* Illa tamen poſtrema verba de omnibus victoriis, quas antea de Germaniæ populis, qui ſub *Francorum* nomine continebantur, obtinuerat, intelligi poſſunt, è quibus ne Cheruſcos quidem excludendos putarim. Neque enim legimus, Conſtantinum vllum aliud bellum aduerſus aliam Germaniæ nationem, præterquam Francorum, geſſiſſe. Quod autem Alemanni in bello ſuperiùs à nobis commemorato fuiſſe dicantur, id propterea accidit, quòd in *Francorum* gratiam, quorum erant
C finitimi, arma ſumpſerint. Præterea videri poſſet nouiſſimam illam expeditionem non contra Francos illos, quorum in ſuperiori mentio facta eſt, ſed potiùs aduerſus eos qui mari propinquiores erant, ſuſceptam fuiſſe. Propterea quòd nullis aliis aſſignari poteſt, id quod in fine eiuſdem Panegyrici ſcriptum eſt. *Tibi ſe ex vltima Barbaria indigenæ populi dedidere.* Denique tot tantiſque victoriis commotus Nazarius oratorum more in Panegyrico ſuo de *Francis* verba faciens, ait. *Igitur tuis armis ita conciderunt, vt deleri funditus poſſent: niſi diuino inſtinctu, quo regis omnia, quos ipſe affeceras, filio conficiendos reſeruaſſes. Quamquam ad gloriam fœcunda malis ſuis natio ita raptim adoleuit, robuſtéque recreata eſt, vt fortiſsimo Cæſari primitias ingentis victoriæ darent, cùm memoria acceptæ cladis non infracta, ſed aſperata pugnaret.* Eiuſmodi autem verba ita ſunt accipienda, quòd licèt toties à Conſtantino cæſi ac profligati fuiſſent, ita tamen repentè vires & animos reſumpſerant, atque in tantam multitudinem excreuerant, vt Conſtantini filio magnæ atque inſignis victoriæ materiam præbuerint, dum tanto animi ardore, tantaque ferocia pugnam committunt, vt præteritarum calamitatum memoriâ exaſperata potiùs eorum audacia, quàm fracta videretur. Ex quo ipſo apparet, quàm difficile fuerit nationem illam debellare, quæ nullis cladibus, nullis calamitatibus frangeretur.

Qvod autem vnus è Conſtantini filiis aliam præterea cladem ſuperioribus magis cruentam Francis intulerit, id Criſpo tribuendum eſt: quem pater primo

315. bello aduerſus Liciniū confecto, Cæſarem deſignauit, anno ſalutis noſtræ, cccxv. cùm decimum Imperij ſui annum celebraret, ac pro viceſimo vota conciperet. Illud quidem Romæ factum Sigonius exiſtimat. Vnde ait Conſtantinum, exacta huiuſce feſti ſolennitate, Criſpum illico in Gallias miſiſſe, vt iis præeſſet, eáſque contra Germanicarum nationum eruptiones defenderet. Quòd ſi toto hoc anno Conſtantinus Galliam non eſt ingreſſus, ſicut idem Sigonius arbitratur; Legéſque atque Edicta, quæ eodem & ſequenti anno ipſius nomine Treuiris promulgata ſunt, Criſpo, qui in illa Prouincia patris vices gerebat, tribuenda ſint: ſimiliter exiſtimandum erit, ipſum in *Francorum* regione trans Rhenum è regione Coloniæ, eo loco vbi nunc eſt Abbatia Tuitium (vulgò *Teuſch*) appellata, propugnaculum quoddam *Diuitenſe Caſtrum* dictum ædificaſſe. quod illud ipſum eſſe poteſt, quod Ammianus Marcellinus *Diuitenſe munimentum* appellat. Verùm concedendum non puto, Cohortes illas, quarum ſub nomine *Diuitenſium militum* meminit, eas fuiſſe, quæ prædicti munimenti cuſtodiæ relictæ fuerant. Crediderim potiùs Cohortes illas ac militum manus, quæ in tabulis Imperatorum ſub *Diuitenſium* appellatione inter extraordinarias recenſebantur, pro vt ex lib. Notitiæ Imperij Romani perſpici poteſt, Caſtellum illud de nomine ſuo ædificaſſe, idque præſente atque annuente Criſpo, qui iam in Gallias ante patris Imperij decennia peruenerat. Id quod confirmari poteſt huiuſce extructionis inſcriptione, quam Rupertus, qui anno MCXX. viuebat, libro cui, *Meditationes de incendio Tuitij*, titulum fecit, in eodem loco repertam, indéque extractam declarat, paulò antè quàm Abbas ipſius loci electus fuiſſet. Ipſam autem inſcriptionem, pro vt ex eius libro exſcripſimus, proferemus. B

D. CONSTANTINO, PIO, FELICI, AVG.
OPPRESSIS DOMITISQVE FRANCIS,
IN EORVM TERRIS CASTRVM DIVITENSIVM
SVB PRÆSENTIA PRINCIPIS SVI,
MILITES CVM INTERTVRNIO FECERVNT.
D. N. M. Q. E.
XX. VOT.

Hæc autem poſtrema nota indicat, id eo tempore quo pro viceſimo Conſtantini anno vota fiebant, contigiſſe. Quamobrem, ſi verba, (*ſub præſentia Principis*) de Criſpo tantùm, non verò de illius patre intelligenda ſunt, inferri poteſt ipſum multò antè quàm Sigonius exiſtimarit, Galliis præfectum fuiſſe, ipſúmque à patre miſſum priuſquam aduerſus Licinium proficiſceretur. Ni magis exiſtimare velimus, ſub ipſius Conſtantini præſentia, munimentum illud à nobis commemoratum fuiſſe extructum: in eadémque Prouincia, non autem Romæ, feſtum illud decennale ab eo celebratum eſſe: cùm ex ea diſcedens Criſpum ibidem reliquerit. Neque enim mihi videtur Sigonius contra huiuſmodi teſtimonium adeò manifeſtum, atque ea quæ ipſemet profert, ſatis oſtendiſſe, Conſtantinum toto hoc anno CCCXV. Galliam non intraſſe. Quoquo modo ſe res habeat, conſtat Criſpum, poſtquam Galliarum regimen ſuſcepiſſet, Treuiris ſedem ac domicilium habuiſſe, vbi reliqui ante ipſum Imperatores habitare conſueuerant. Quia C
318. verò anno CCCXVIII. primum Conſulatum geſſit, id in cauſa eſſe potuit, cur quiſpiam exiſtimarit, ipſum eo tempore tantam de *Francis* victoriam fuiſſe conſequutum: quæquidem videtur, vna cum ſuperioribus, eorum vires adeo fregiſſe, vt, quo ad Conſtantinus vixit, neque mari, neque terra prædari ampliùs auſi fuerint. Firmiſſimis ſiquidem præſidiis ad omnes portus, atque ad ipſam Rheni ripam relictis, vnóque è filiis ipſis præpoſito, eiuſmodi populorum incurſiones in perpetuum prohibuit. Idque videtur innuere Porphyrius Poëta in ſuo Panegyrico Conſtantino dicato, vbi trium decenniorum illius Imperij mentionem facit, ſicut mihi à Domino Pithœo Sauoyæ domino oſtenſum eſt, quòd ipſe Auctor nondum in lucem editus ſit.

AN. X. *Otia Cæſaribus pacis dedit, aurea ſecla*
Indulgens, natis Patria pietatis honores
Mitis iure Deus, ſed .... in fortia vires

A *Non dubia ripâ Rhenum, Rhodanúmque tueri*
Vlteriore parant: & Francis triſtia iura
AN.XX. *Iam tu, ſancte puer, ſpes tanta tite quieti*
Miſſa polo, ſeclis da, Conſtantine, ſerena.
AN.XXX. *Tempora ſumme pio Tricennia ſuſcipe voto.*

Criſpo etenim Conſtantinus frater in Prouincia cùm ſucceſſiſſet, in ea vſque ad patris obitum ſuúmque permanſit. Neque etiam à veritate alienum videtur, *Francos* pace aliqua miti ac iucunda pacatos ac delinitos poſtea quieuiſſe: tum etiam quòd ex ipſis non pauci Imperatorum militiæ tanquam ſocij ac fœderati adſcripti atque annumerati fuerint, ſicut ipſemet Porphyrius in eodem Panegyrico innuit, dum ait:

Omnis ab Arctois plaga finibus, horrida Cauro
Pacis amans, ra .... & comperta perennia iura*
Et tibi fida, ſuis ſemper benè militat armis,
Réſque gerit virtute tuas, populóſque feroces
Propellit, deditque lubens tibi debita ra......

Idcirco Ammianus Marcellinus Conſtantinum teſtatur eo bello, quod contra Licinium geſſit, *Francos* ſecum habuiſſe, Duce fortiſſimo quodam eiuſdem nationis BONICIO nominato, qui præclara egregiæ virtutis facinora edidit; necnon etiam VRSININO quodam è Francorum Regibus oriundo, qui ſeſe adeo ſtrenuum, ac rebus agendis idoneum præſtitit, vt poſtea Conſtantio Imperium obtinente dignus repertus fuerit, qui Prouinciis Orientalibus præficeretur. Sub eodem Imperatore SILVANVS Bonicij filius, maximas res in Galliâ multo cum honore geſſit.

B

CONSTAT itaque Conſtantinum, poſtquam fœdus cum FRANCIS percuſſiſſet, iiſque in bellis vti cœpiſſet, ipſos magis pacauiſſe, ac piraticas eorum prædationes prohibuiſſe, quàm victoriis attriuiſſe. Cùm præſertim ſub illius ſucceſſoribus tantam nominis claritudinem adepti ſint, vt eos præ ceteris nationibus, penſionibus ac ſtipendiis allicere, ſibique deuincire ſtuduerint. Neque vllum deinceps tempus extitit, quo non eorum operâ & ſubſidio in bellis ac defenſione Imperij vſi fuerint. Et quidem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ teſtantur Conſtantinum Iuniorem Magni filium primogenitum, cùm minorem, quàm ſperarat, Imperij partem ſibi à patre relictam ægrè ferret, maximam *Francorum*, aliarúmque Germaniæ nationum multitudinem ſibi comparaſſe, vt in Italiam bello decertaturus contenderet. Cùm verò ibi dolo potiùs & inſidiis, quàm Conſtantis ſui fratris Legatorum ac Ducum fortitudine ſuperatus fuiſſet atque interfectus anno CCCXL. ea res forſitan *Francos*, qui in defuncti gratiam exciti fuerant, nullóque ſe amplius illo mortuo fœdere obſtrictos putabant, ad vaſtandas atque inuadendas Gallias concitauit: Cùm Duces ac Legati Conſtantis, qui tum in Pannonia aduerſus Scythas & Sarmatas bellum gerebat, eos reprimere non potuerint. Itaque crudeliſſimum ac periculoſiſſimum bellum exortum eſt, quod non niſi biennio confici potuit, quo multa præclarè ac fortiter vario euentu ab vtriſque geſta ſunt: Donec Conſtans eas quas in Pannonia copias habebat contra eos adducere coactus eſt, quarum ope victorias aliquot conſequutus, finem huic bello impoſuit. Nihilominus tamen pro ſecuritate, vt opinor, Imperij limitum, pacem cum ipſis fecit, quam quidem Ammianus Marcellinus *limitum pacem* appellat: ſimul etiam pacta ac fœdera, quę ipſius pater ac fratres cum illis pepigerant, renouauit, magis è re ſua futurum exiſtimans, ſi iis amicis potiùs quàm inimicis frueretur. Id ipſum teſtantur beatus Hieronymus in ſuo Chronico, Socrates II. lib. cap. X. & XIII. Sozomenus lib. III. Hiſtoriarum Eccleſiaſticarum, itémque Paulus Aquileiæ Diaconus: qui quidem præterea initium huiuſce belli referunt in annum IV. Olymp. CCLXXIX. Marcellino & Probino Coſſ. itémque in annum IV. à Conſtantini Magni obitu, atque etiam in annum ipſius filij mortem conſequutum, qui iuxta noſtram ſupputationem in CCCXLI. ſalutis noſtræ annum inciderunt. Atque huiuſce pacis gratiâ, Imperator Conſtans magnum militum *Francorum* numerum inter Romanas legiones delegit, ac conſcripſit. Quapropter deinceps Francorum legiones Imperatorum albo ſemper adſcriptæ ſunt, multique ex ipſis in eorum comitatu viſi ſunt, quos etiam ad maiora militiæ officia promouerunt, vt poſtea declarabitur.

340. 341.

C

Qvod verò ſpectat ad illud, quod Auentinus de Theodomere Richomeris Francorum Regis filio refert, ipſum videlicet belli nuper commemorati ducem extitiſſe, videtur reſpexiſſe ad illud quod Gregorius Turonenſis lib. II. cap. IX. ſcribit. *Nam & in Conſularibus legimus Theodomerem Regem Francorum filium Ricomeris quondam, & Aſcilam matrem eius, gladio interfectos.* Nolim tamen abſque alio certiori teſtimonio huic rei fidem adhibere, cùm veriſimilius videatur id Conſtantini Magni ætate contigiſſe. Exiſtimarim potiùs eiuſdem belli tempore, *Francos Salios* cognominatos, Toxandriam ad Scaldim fluuium ſitam irruptione facta inuaſiſſe, vt in ea ſedes ſuas in perpetuum collocarent. Eiuſmodi autem ſunt Marcellini verba lib. Hiſtoriæ XVII. *Quibus paratis, petit primum omnium Francos, eos videlicet quos conſuetudo Salios vocitauit, auſos olim in Romano ſolo apud Toxandriam locum habitacula ſibi figere prælicenter.* Ex quo facilè intelligi poteſt, id prius accidiſſe, quàm ea quæ lib. XIV. omnium qui nobis ſuperſunt primo ſcribit. Cùm verò Iulianum Cæſarem ibidem eos oſtendiſſe dicat, exiſtimari poteſt ipſos ex fœdere à Conſtante cum *Francis* inito ibidem fuiſſe relictos. Ex his autem quæ ſcribit Zozimus, ipſos nimirum *Salios* ex *Francis* ortos à Quadis Saxonum populis finibus expulſos Batauiam occupaſſe, ex qua rurſus à Quadis eiecti ſunt eo tempore quo Iulianus Alemannis in Gallia bellum intulit; deprehendi poteſt, Saliorum denominationem aliundè ipſis impoſitam fuiſſe, quàm ex eo quòd (ſicut omnes recentiores Germanorum Scriptores arbitrati ſunt) prope Salam fluuium, qui in Mœnum ſeſe exonerat, ſedes ſuas habuerint: tum quòd nullum vetus teſtimonium extet, quo demonſtrari poſſit, ipſos in his locis conſediſſe: tum quia Saxones, quos pro nonnullis Daniæ & quarumdam inſularum ſiue paludum maris Germanici populis accipimus, eo vſque nondum peruenerant. Quamquam autem *Francorum* nomen vſque ad eam regionem, quæ *Thoringia* hodie vocatur, in qua fluuium eſſe aiunt Salam dictum, qui Albim ſubit, pertinuiſſe conceſſero, eiúſque regionis incolas, qui Francorum ſocij erant, à Thoringis expulſos, vt poſtea clariùs oſtendemus: non tamen ideò concedendum putabo, Saliorum denominationem ab eo deductam fuiſſe: quòd licet extiterit fluuius cognomento Sala, non ideò concludi debeat, Saliorum appellationem inde eſſe deriuatam. Cùm nullum reperiatur teſtimonium, quo probetur, eorum, qui hoc nomine nuncupati ſunt, primam ac propriam habitationem propè ipſum extitiſſe, indéque cis Rhenum commigraſſe. Difficile etiam probatu fuerit, Germaniæ populos ab iis fluuiis, quos incoluerint, denominari conſueuiſſe: cúmque duo proponantur eiuſdem nominis Salæ fluuij, duplicis generis Salios inde prodiiſſe. Denique licèt duo eiuſmodi fluuij eam hodie appellationem habeant, non inde ſequitur eandem ſemper habuiſſe. Quoniam verò veteres Geographi vnius tantùm mentionem fecerunt, haud ita facile fuerit iudicare, cuinam potiſſimum eorum opinio aſſignari debeat; niſi apud Strabonem, qui vnus è veteribus huiuſce rei meminiſſe comperitur, circumſtantia quædam extaret, quâ manifeſtè declaratur ei tribuendam eſſe qui Mœnum influit: vbi ait Druſum ſubacta Albim vſque Germaniâ, dum in Galliam reuerteretur, inter fluuium Salam & Rhenum extremum ſuum diem obiiſſe. Verùm ſi Zozimi ſententia vera ſit, cui abſque interpretatione fidem adhibere nolim, eiuſmodi Salij non aliunde profecti ſunt, quàm ex maritimis Germaniæ populis Daniæ Regno propinquioribus, qui eodem quo *Francis* ſupra Rhenum incolentes nomine, eorúmque regio *Francia*, appellabantur. Ij autem Saxones, qui, vt refert Ptolomeus, Daniæ oram maritimam, vbi hodie Iutia collocatur, ac nonnullas inſulas & paludes littoris Oceani Germanici incolebant, vnde prædari ac latrocinia exercere conſueuerant, ſicuti antea cum Francis, deinde ipſi ſoli, poſtea verò Normanni factitarunt; cùm eorum vires multùm attritas atque afflictas, eorúmque regiones deſertas atque incolis deſtitutas vidiſſent iis cladibus, quas à Conſtantio Cæſare illiúſque filio Conſtantino acceperant, è ſuis illos finibus expulerunt, vt eos inuaderent. Exinde in tantum creuerunt, atque ita in continentem progreſſi ſunt, vt Valentinianorum temporibus dominationem ſuam per omnem oram inferioris Germaniæ maritimam, Friſiam vſque & VVeſtphaliam ab Albi Francorum loco ſtabilierint. Forſan propterea quòd omnes huiuſce regionis populi, ac nonnulli trans fluuium Albim incolentes, Quadi videlicet, (quibus etiam Thoringos auſim adiicere, de quibus aliquid

A B C

A aliquid amplius poſtea dicturi ſumus) ſeſe libenter Saxonibus adiunxerunt, eorúmque partibus ſtuduerunt, vt cum iis piraticam exercerent, cùm id ſoli non auderent, propter pacta ac fœdera quæ *Francis* cum Imperatoribus intercedebant: tum vt vbicumque poſſent rebus ſuis conſulerent. Verùm non idcircò fatebor Salios eiuſmodi finibus ſuis expulſos Bataniam occupauiſſe. Crediderim potiùs Zozimum hominem Grecum, non ita accuratè res Occidentis ac Septentrionis edoctum, Batauiam pro Toxandria cepiſſe, vt poſtea declarabimus. Cùm præſertim nulla auctoritate probari poſſit, Batauiam Romanos amiſiſſe, ex quo Conſtantius Cæſar ab ea Francos eiecit. Etſi fateri poſſim iam tum Saxones, ceteróſque eiuſdem factionis populos, in Francorum limites, maximè verò à fluuio Albi, inuaſiſſe.

VT igitur, vnde SALIORVM nomen prodierit, oſtendamus, quandoquidem Ammianus Marcellinus id vſu veniſſe affirmat, vt ita vocitarentur, iure exiſtimari poteſt, illud vocabulum à verbo Latino deductum, à quo propter eandem rationem Martis ſacerdotes Romæ eo nomine appellati ſunt: propterea quòd ex quo finibus ſuis excedere coacti ſunt, non diu in vno eodémque loco commorati ſunt: cùm perpetuò remotiſſimas regiones adirent, nouáſque ſibi ſedes quærerent, aut ſubitas ac repentinas incurſiones prædandi cauſa facerent. Hæc autem opinio à Sidonio Apollinari confirmatur, dum ait.

-----Tibi vincitur illic
Curſu Herulus, Chunnus iaculis, Francúſque natatu,
B *Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus.*

Eſt etiam veriſimile, conſuetudinem illam viuendique rationem à Francis, ex quibus orti ſunt, eos accepiſſe: quos vnus è ſuprà citatis Panegyricis deſcribit his verbis: *Et nunc ille vagus, ille prædator*, &c. Eiuſmodi ergo primorum *Saliorum* origo, ac denominationis eorum cauſa eſſe poteſt, quæquidem propter eandem rationem tribui etiam potuit ceteris *Francis* è Germania oriundis, qui in Gallias tranſierunt, vt eas popularentur, aut locum habitationi ſuæ quærerent, iis præſertim qui à Rheno remotiores erant, quique aſſiduè in bellis verſabantur, nec vnquam domi deſidebant. Qui enim ripæ proximiores erant, ij eſſe poſſunt qui *Ripuary* vocati ſunt, priùs etiam quàm in Gallia ſedes ſuas collocaſſent: tùm propterea quòd rei nauticæ peritiſſimi ſemper habiti fuere, pro vt ſuprà ex Sidonio Apollinari retulimus; tum etiã, quia Rheni, atque adeò omnis præcipuæ Francorum regionis cuſtodes eſſe videbantur. Nihilominus tamen Ripuarij, in quorum gratiam conditæ ſunt leges, quas à Rege Theodorico accepimus, videntur eſſe ij, qui inter Rhenum, Scaldim, & Moſam fluuios incolebant, qui etiam nunc *Ribaroli* vocitantur: atque hoc nomine inſigniti ſunt, poſt Regni Francorum diuiſionem in Auſtraſiacum vbi manebant, ac Neuſtriacum, ad quod pertinebant ij populi qui inter Carbonariam ſyluam & Ligerim ſiti erant, in quorum gratiam ſcripta ſunt capita Legis Salicæ, quæ ad nos vſque peruenerunt. Quamobrem ſi diuiſio illa longè poſt Attilæ in Galliam irruptionem facta ſit, *Ripariols*, qui, vt refert Iornandes, in bello aduerſus ipſum Aëtij partes
C ſunt ſequuti, pro iis, quos diximus, Ribarolis nullo pacto accipi poſſunt. Cùm præſertim nihil amplius in Gallia Franci tunc temporis obtinerent, qui, vt ſcribit Gregorius Turonenſis, in eodem bello vnà cum Rege MEROVEO ab Aëtij partibus ſteterunt. His autem adducor, vt credam *Ripariolos* iſtos fuiſſe Legionarios illos milites, qui portuum ac riparum Galliæ fluminum cuſtodiæ præpoſiti fuerant, qui in libro Notitiæ Imperij Romani *Riparienſes* & *Ripenſes* appellantur. Quo modo *Armoricani* vnà cum ipſis ab eodem Auctore commemorati ij erant, quibus Aquitaniæ, Britanniæ, Normanniæ, & Picardiæ ora maritima commiſſa fuerat.

VT autem eò redeamus, vnde digreſſi ſumus, quis non exiſtimet Toxandriam eo quo diximus tempore à primis Saliis fuiſſe occupatam? Nuſquam legitur alio tempore id fieri potuiſſe, quàm quo Magnentius in Pannoniam aduerſus Conſtantium exercitum duxit. Etenim FRANCI pacem cum Conſtante Imperatore factam vſque ad illius obitum inuiolatam ſeruarunt, cùm tam fideli eorum operâ vſus fuerit, vt Ammianus Marcellinus LANIOGAISI cuiuſdam Tribuni militum mentionem faciat, qui tantam ei fidem præſtitit, vt vnus ex omnibus eum minimè deſeruerit, cùm à Magnentij factione anno CCCL. oppreſſus fuit atque interfectus. 350.
Quamobrem plurimum deinceps apud Conſtantium gratiâ & auctoritate valuit. Nihilominus tamen Tyranni Magnentij partes *Franci* poſtea ſequuti ſunt, quam-

dis nullum viderunt Imperatorem, cui ſeſe addicere poſſent: tum quia iiſdem ipſi, ac Conſtanti, dum viueret, conditionibus ſeſe obſtrinxiſſent. Itaque maximas eorum copias in Pannoniam aduerſus Conſtantium Orientis Imperatorem duxit, qui ad vlciſcendam fratris mortem feſtinabat. Cúmque iam appropinquaſſet, Franci pactorum, quæ ſibi cum defuncto Conſtante interceſſerant, iniuriæque ipſi illatæ memores, ferè omnes Tyrannum deſeruerunt, ac SILVANO Bonicij ſuprà à nobis commemorati filio duce ad verum ac legitimum Imperij ſucceſſorem ſe contulerunt, pridie quàm vterque exercitus congrederetur. Adeo vt Ammianus Marcellinus prodiderit Siluani præſentiam maximi momenti fuiſſe Conſtantio, ad victoriam obtinendam crudeliſſimæ illius pugnæ, quæ ad Murſam Hungariæ vrbem anno
352. CCCLII. commiſſa eſt: vbi Romanum Imperium aiunt, omnium virium ſuarum florem amiſiſſe, propter maximum fortiſſimorum virorum vtriuſque exercitus, qui ibidem occubuerunt, numerum, qui circiter quinquaginta millia numerantur. Qua-
353. propter anno ſalutis noſtræ CCCLIII. pugnam illam conſequuto, Tyrannus in Italia, quò ſe receperat, penitus eſt oppreſſus: cùm prius à nationibus Germanicis (vt teſtatur Zozimus) deſertus omninò fuiſſet. Id quod videtur intelligi debere de ſola Francorum natione, quæ Siluani exemplum ſequuta eſt. Qua de cauſa maximam poſteà *Franci* apud Conſtantium auctoritatem obtinuerunt, qui Siluanum peditatui præfecit.

QVOD autem ad Alemannos ſpectat, Ammianus Marcellinus lib. XIV. docet, eos
354. nondum Conſtantio reconciliatos fuiſſe, cùm anno ſalutis noſtræ CCCLIV. ſeptimũ B
cum Gallo Cæſare Conſulatum geſſit: propterea quod Rhenum traiecti in Galliam irruptionem fecerant, ita vt coactus fuerit Conſtantius aduerſus eos Baſileam vſque exercitum ducere, vbi cum eo fœdus percuſſerunt. Quod quidem anno ſequenti,
355. hoc eſt CCCLV. ruperunt, cùm rurſus in Galliam irrupiſſent, eámq; populati eſſent, dum aduerſus Alpium Lentiates, qui ex ipſorum populis erant, bellum gereretur. Quamobrem Imperator cum maximis copiis atque auctoritate Siluanum, cui plurimum fidebat, miſit, vt eos repelleret, ac Rheni ripam ab eorum incurſionibus defenderet. Verùm cùm feliciſſimè hoc munere fungeretur, ij qui ipſius auctoritati ac potentiæ inuidebant, falſis criminationibus ſiniſtram de eo opinionem Imperatoris animo iniecerunt. Quare cùm Principis ſæuitiam potiùs metueret, quàm innocentiæ ſuæ diffideret, parum abfuit quin ad *Francos* ſe contulerit: niſi Laniogaiſus natione Francus, qui tum in Aula Principis florebat, propter eam quam Conſtanti præſtiterat fidem, Siluanum admonuiſſet, futurum vt à Francis trucidaretur, aut Imperatori traderetur, vt maxima ex eo præmia conſequerentur. Quò fit, vt exiſtimem, Francos ex eorum numero non fuiſſe, qui Galliam illo anno & ſuperiori populati ſunt. Verùm in pace, quam idem Auctor *limitum pacem* appellat, cum Imperatore permanſiſſe. Cùm pręſertim magnus *Francorum* numerus in Palatio Principis verſaretur. Siquidem id eo fiebat tempore, quo iuxta Marcellinum, *multitudo eorum in Palatio florebat*. Quinetiam ex iis nonnulli præcipua militiæ munera obierunt, C
ſicut VRSININVS, qui Prouinciis Orientalibus præfuit; & MALLARICVS, qui externis copiis præpoſitus fuerat, atque alij, quos modò commemorauimus. Præter quos multæ Francorum cohortes in Romanum etiam exercitum adſcriptæ fuerant. Quòd ſi è *Francis* nonnulli hoſtes declarati fuiſſent, quis SILVANVM prohibuiſſet, quo minus ad eos ſe contuliſſet? Imò certiſſimum eſt ipſum, cùm, quid conſilij caperet incertus eſſet, Imperatoris nomen aſſumpſiſſe: cùm eo pacto futurum ſperaret, vt exercitus, cui præerat, ſubſidio, periculum, quod impendebat, declinaret. Quæ res Conſtantij animum ita perculit ac turbauit, vt diu cum Conſilio de illius euentu anxius ac ſollicitus fuerit: donec optimum eſſe viſum eſt, huic hoſti alium eiuſdem nationis opponere, à quo opprimeretur. Nullus autem ad hanc rem conficiendam VRSININO aptior repertus eſt, propter ſingularem illius prudentiam, ſummámque rei militaris experientiam, vtpote qui Conſtantini Imperatoris aſſiduus in bello comes extitiſſet, Prouinciiſque Orientalibus præfuiſſet. Quoniam verò paulò anteà per inuidiam loco motus fuerat, vt illius exaſperatum animum demulceret Imperator ac ſibi deuinciret, iiſdem eum, quibus exterum Regem, honoribus eſt proſequutus. Deinde eum ad occupandum Siluani locum confeſtim miſit, quò infrà paucos dies peruenit, tantáque induſtria illius milites pellexit, vt illum Coloniæ viceſimo octauo Imperij die peremerint. Id quod nationum cis Rhenum incolentium, quæ, vt veriſimile eſt, iam ſeſe huic addixerant, animos adeò concitauit, vt

A maiori quàm antea furore atque impetu in Galliam irruperint, vt illam popularentur ac vaſtarent. Atqui exiſtimo ob eandem rationem tum primùm *Francos*, vt refert Zozimus, ſeſe Alemannis & Saxonibus adiunxiſſe, ac circiter quadraginta vrbes ad Rhenum ſitas expugnaſſe, dum ita omnem regionem popularentur, vt eam penè deſertam reliquerint. His autem prædictis nationibus intelligendos puto maritimos populos, qui poſtea *Saxones* appellati ſunt, quemadmodum *Francorum* nomine eos, qui ad Rheni ripam conſedere. Qua de re Ammianus Marcellinus ita loquitur. *Poſt interitum rebellium Tyrannorum (quos ad hac tentanda quæ mouerunt, rabies egit & furor) velut impiis eorum manibus Romano ſanguine parentantes inſultant Barbari Gallias rupta limitum pace.*

QVAMOBREM vt huic tempeſtati occurreret Conſtantius, nepotem ſuum Iulianum, Apoſtatam poſtea nuncupatum, qui tunc temporis Athenis litteris operã dabat, accerſere coactus eſt, vt ei cum Cæſaris dignitate Galliarum curam ac defenſionem committeret. Iuliano, priuſquam Alpes tranſcendiſſet, nunciatum eſt, Coloniam ab Alemannis captam ac vaſtatam, cùm diu eorum impetus ſuſtinuiſſet. Quapropter victoriæ reliquias tanto cum ardore perſequuti ſunt, vt non ſolùm præcipuas ac munitiſſimas vrbes, quas Romani ad Rhenum obtinebant, nempe Moguntiam, VVormatiam, Spiram, Argentoratum, Brotomagum, Sauernam, & alias, verùm etiam non paucas in media Gallia inuaſerint: adeò vt Auguſtodunum B vſque penetrarint, vnde fortiter repulſi ſunt. Neque idcirco à propoſito deſtitiſſent, niſi Iulianus, poſtquam Viennæ in Delphinatu hyemaſſet, ineunte vere anno Chriſti CCCLVI. aduerſus eos copias duxiſſet, quibus Alemannos magnâ ipſorum 356. cæde duobus præliis profligauit. Atque eo pacto iter Coloniam vſque ſibi patefecit, quam facili negotio recepit, quòd eius direptione hoſtes contenti, eam minime conſeruare voluerint. Tum verò FRANCI illius aduentu ita ſunt perterriti, vt ipſorum Regum iracundia ac ferocitas repreſſa fuerit ac mitigata. Ita vt haud multum difficile fuerit quibuſcumque conditionibus eos ad pacem Romanis vtiliſſimam ſanciendam perducere. Cuius quidem pacis fiducia ſequenti anno, hoc eſt CCCLVII. aduerſus Alemannos cum exercitu contendit, quos ingenti ſtrage ad 357. Argentoratum fudit. Interea vigente iſto bello, *Francorum* manus, ſiue cis-Rhenanorum ſiue aliorum, in Romanas Prouincias præſidiis deſtitutas prędandi cauſa irrupit. Verùm Iulianus parta de Alemãnis victoriâ, quemdam è Ducibus ſuis Seuerum nomine contra eos ſtatim miſit, qui tanto cum impetu ipſos adortus eſt, vt maxima eorum multitudo in illo congreſſu occubuerit: reliquos verò in caſtellum quoddam, quod ad Moſam occupauerãt, compulit. Vbi magna pertinacia duobus integris menſibus Decembri & Ianuario obſidionem ſuſtinuerunt; donec tandem fame afflicti, huius ſe voluntati permittere coacti ſunt. Itaque omnes ad Imperatorem Conſtantium miſſi ſunt, vt eorum opera in bellis vteretur, cùm ab ingenti C Francorum multitudine ſuccurri non potuerint, quòd tardiùs profecti eſſent, vt eos obſidione liberarent.

EODEM anno VRSINVS Francorum Dux Illyricam Prouinciam adminiſtrauit, eámque aduerſus Quados & Sarmatas ipſam infeſtantes fortiſſimè defendit. Ineunte verò æſtate anni CCCLVIII. cùm iterum Iulianus copias eduxiſſet ad- 358. uerſus Alemannos profecturus; primùm quidem per Toxandriam Tungris vicinam, vbi nunc eſt Leodium, tranſire voluit, quam quidem FRANCI *Saly* nuncupati tunc temporis obtinebant, cùm eam multò antea occupaſſent. Hi autem Salij cùm ad eum Legatos miſiſſent, ita ſunt eius aduentu perterriti, vt belli fortunam tentare non auſi fuerint. Quamobrem eos in deditionem accepit, eò faciliùs, quòd ſe ſuáque omnia illi tradiderunt. Quæ cauſa fuit, cur illis in eo, quo erant, ſtatu, ſub legibus Imperij degere permiſerit. Ex his autem deligebantur cohortes ac legiones, quæ in libro Notitiæ Imperij Romani *Salÿ & Gallicani* appellabantur. Qui quidem inter extraordinarios in Rationario Imperatorum recenſebantur, vt ab aliis Saliis trans-Rhenanis diſtinguerentur: è quibus nonnulli ſub ſimplici *Saliorum* appellatione conſcribebantur. Licèt Ammianus Marcellinus, à quo accepimus ea quæ nuper retulimus, id non ita apertè declarat. Verùm lib. XVII. ſcribit, non ita benignè cum Chamauis actum fuiſſe, qui in Romanorum terras prope Salios irruperant, quòd Iuliani viribus reſiſtere conati fuerint. Quapropter eorum parte gladio cæſá, infinitam prope captiuorum multitudinem de-

tinuit, reliquos verò antiquas ſedes repetere coëgit. Cùm autem idem Auctor A
ſcribit, *(Chamauos itidem ſimilia auſos adortus)* Salios innuit non ſecus ac Chamauos (quos inter Francorum populos habitos fuiſſe oſtendimus) è partibus trans-Rhenanis profectos, in terris Imperij conſediſſe. Quódque etiam Salios longè antea in eas commigraſſe dicat, id confirmare videtur quod ex Zozimo retulimus, qui ea quæ de Saliis ſcribit non ſatis videtur intellexiſſe: qui quidem è Batauia à Quadis eiecti ſunt, ſtatim poſt eam victoriam quam Iulianus de Alemannis ad Argentoratum reportauit. Vt autem huiuſce opinionis noſtræ veritas magis eluceat, primùm quidem Zozimi locum integrum proferre lubet, vbi ait: Saxones qui tunc temporis omnium Germaniæ populorum fortiſſimi ac bellicoſiſſimi habebantur, Quados finibus ſuis emiſiſſe, vt in Romanorum Prouinciis locum habitationi ſuæ quærerent. Verùm cùm à *Francis* vicinis ſuis tranſitu prohiberentur, qui Iuliano iterum contra ſe exercitum ducendi occaſionem præbere nollent, Rhenum nauibus traiicere infra Francorum regionem auſi ſunt, atque in Bat auiam irruperunt, è qua Saliorum gentem à Francis ortam eiecerunt, qui paulò ante eò ſe recipere coacti fuerant à Saxonibus qui eos finibus ſuis expulerant, quamuis hæc inſula, vt dictum eſt, Romanæ ditionis eſſet quo tempore in eam Salij ingreſſi ſunt. Quamobrem Iulianus de ea re certior factus, aduerſus Quados copias duxit, ſuis militibus imperans vt in Quados tantùm irruerent, néve Saliorum quemquam interficerent, prohiberéntve quominus in Romanorum B
Prouincias tranſirent: vtpote qui non tanquam hoſtes, ſed veluti propriis ſedibus à Quadis expulſi in eas ſe reciperent. Qua quidem benignitate effectum eſt, vt Saliorum pars cum Rege ſuo hac inſula ceſſerit, pars ad montes ſe contulerit, omnes denique Cæſaris poteſtati ſe dediderint. Cùm verò Quados, qui non aperto marte, ſed ſubitis tantùm excurſionibus bellum gerebant, quàm maxima poſſet celeritate conficere vellet, inſignem quemdam ingentis ſtaturæ prædonem natione Barbarum CHARIETTONEM nomine ipſis oppoſuit, qui eò anguſtiarum eos redegit, vt tandem loco cedere, ac ſe Iuliano dedere coëgerit. Hac autem pace, quam cum ipſis fecit, quoſdam ex eis, nec non etiam è Saliis ceteriſque Bat auiam incolentibus delegit, quos inter Romanas legiones conſcripſit. Hactenus Zozimus. At verò Ammianus Marcellinus, qui non mediocrem diligentiam adhibuit in iis, quæ aut viderat aut audierat, conſcribendis, vt qui in caſtris atque in comitatu Iuliani tunc temporis extitiſſet, nihil ſimile prodidit in Annalibus, quos de rebus in Occidente geſtis à Conſtantij in Gallias aduentu vſque ad Imperatoris Valentis obitum conſcripſit, cùm nequaquam credibile ſit idipſum de induſtria facere voluiſſe. Præthereà expreſſis verbis teſtatur, Salios longè antea Toxandriam occupaſſe. Quamquam dici poſſit non eos fuiſſe, qui è Batauia à Quadis eiecti ſunt. Meminit etiam CHARIETTONIS cuiuſdam genere Franci ſtupendæ magnitudinis (quem pro Zozimi Chariettone accipimus) qui quidem iter oſtendit, quo Iuliani exercitus in Alemannorum regionem ingreſſus eſt, apud quos Hortarius quidam dominationem obtinebat. Quamobrem haud abſurdum fuerit dicere, Zozimi auctores rerum à Saliis geſtarum ignaros Batauiam pro Toxandria, C
quam obtinebant, accepiſſe, atque ea Quadis tribuiſſe quæ Marcellinus de Chamauis Francorum populis refert: qui fortaſſe Salios Toxandriâ expellere volebant; aut eò ſe recipere compulerant, poſtquam à Quadis Saxonum ſociis finibus ſuis eiecti ſunt.

POST illam autem cladem Chamauis illatam, reliquæ FRANCORVM nationes quieuere; adeo vt nullus inter ipſos motus audiretur. Cùm biennio exacto, Iulianum, poſtquam à legionibus, quibus præerat, inuito Conſtantio ſalutatus eſſet Imperator, cupido inceſſit, copias Rhenum transducendi, vt in Francorum Antuariorum ſiue Anſuariorum regionem ex improuiſo irrumperet: iniurias vlturus, quas, quoties luberet, Prouinciis Galliæ finitimis tanquam inquieti homines inferebant. Siquidem in multis exemplaribus legitur, *inquietorum hominum*, & in aliis nonnullis *incertorum*. Quod quidem vocabulum argumento eſſe poſſet, homines fuiſſe vagos, è diuerſis nationibus collectos, qui eò conuolarant, quò liberiùs Gallias popularentur. Niſi magis rationi conſentaneum videatur eos pro Francorum populis (inter quos *Bructeri, Chamaui* & *Friſij* recenſebantur) accipere, imò etiã pro iis, quos Velleius Paterculus & Cornelius Tacitus *Anſuarios*, ſiue, vt eſt in aliis exẽ-

A pluribus, *Antuarios, Chuſuarios, Attuarios*, ſeu *Chattuarios*, quos è recentioribus nonnulli *Angriuarios*, ſeu potius *Ampſiuarios* dictos fuiſſe exiſtimat, nuncuparunt. Nam quod ad illud vocabulum attinet, eadem planè in eorum exemplaribus ac Marcellino diuerſitas reperitur. Verùm quidquid ſit, eos inter commemoratos à nobis populos collocant. Vt autem narrationi noſtræ finē imponamus, quoniam irruptionem illam adeò inopinatam minimè formidabant, quòd nullus antē illum Imperator eo vſque propter regionis difficultatem penetrarat, adeò perculſi ſunt, vt Iuliano haud difficile fuerit, eos quò voluerit adigere. Multi enim partim cæſi, partim capti ſunt: reliquam verò multitudinem in deditionem accepit ea lege, vt pacem ſibi conceſſam inuiolatam ſeruarent.

His ita geſtis anno ante Conſtantij obitum, ſalutis verò noſtræ CCCLX. Reliquum tempus Iuliani Principatus, necnon etiam Iouiniani ac Valentiniani primi, nullam Marcellino de FRANCIS verba faciendi materiam præbuit, exceptis iis quæ lib. XXVII. ſcribit, de illorum cum Saxonibus vicinis ſuis incurſionibus ac prædationibus, quibus terrâ marique Galliarum oras proximiores infeſtabant, idque quarto aut quinto ſupradicti Valentiniani Principatus anno. Libro verò XXX. de Macriano Alemannorum Rege ſcribit, qui facta pace vndecimo ipſius Valentiniani anno, ſalutis noſtræ CCCLXXIV. in FRANCIA (eo nomine vocabatur 374. 360.
B pars illa, quam Franci incolebant) aliquo pòſt tempore fato functus eſt; cùm in inſidias, quas ipſi MELLOBAVDVS Francorum Rex ſtruxerat, incidiſſet, eò quòd illius ſubditos atrociſſimo bello laceſſeret. Siquidem arbitror, pacem illam, quæ eis cum Iuliano intercedebat, ipſos ſeruare voluiſſe. Quapropter idem Auctor lib. XXVIII. ſcribit, maximam Saxonum multitudinem, traiectis Oceani difficultatibus, cùm in oras Imperij maritimas prædandi gratia irrupiſſent, ſicut multoties antè factitarant, à Seuero peditum Magiſtro, quem Imperator miſerat, vt Nannieno huiuſce limitis Præfecto, qui eorum vim neque ſuſtinere, neque propulſare poterat, ſe adiungeret, ad internecionem vſque fuiſſe deletam. Oroſius quidem ac Paulus Diaconus, *Francorum* auxilio, ac in eorum finibus id accidiſſe declarant. Verùm id mihi nullo pacto congruere videtur cum iis, quæ refert Marcellinus, dum ait, ſtragem illam intra limites Galliæ maritimos editam fuiſſe: niſi de iis intelligatur, qui Francorum regionem attingebant, quæ idcirco pro ea parte, quæ *Franconia* hodie appellatur, accipi non poteſt; quemadmodum Albertus Crantzius falſa perſuaſione inductus exiſtimat, Saxones iſtos è Cattorum finibus, vbi ipſimet Catti habitabant, fuiſſe profectos. Etenim Marcellinus eodem loci apertè oſtendit, populos fuiſſe maritimos. Clarius etiam Oroſius dum ait, ipſos littora, inuiáſque Oceani paludes incoluiſſe. Verba autem illius hæc ſunt. *Valentinianus Saxonum gentem in Oceani littoribus & inuiis paludibus ſitam, virtute atque agilitate terribilem, periculoſam Romanis finibus eruptionem magna mole meditantem in ipſis Francorum finibus oppreſſit.*

C INTEREA, licèt FRANCOS pacta, quæ ipſis cum Imperatoribus intercedebant, ſeruare voluiſſe dicamus, illud tamen de omnibus eorum populis in vniuerſum intelligi non debet. Fieri ſiquidem potuit, vt ij qui à Romanis longiùs aberant, veluti maritimi, Daniæque propinquiores, in eorum numero non fuerint. Crediderim etiam eruptiones illas, de quibus Marcellinus loco citato loquitur, à *Francis* factas fuiſſe. Ceteri verò, qui ſupra Rhenum incolebant, in Imperatorum amicitia conſtanter perſeuerabant, iiſque operas ſuas, ſi quando indigerent, præſtabant. Itaque Gratianus Imperator audita Valentiniani patris ſui morte anno Chriſti CCCLXXVI. Mellobaudi prudentiſſimi ac fortiſſimi, vt ipſe eum vocat, Principis auxilio atque operâ opportuniſſimè vſus eſt, tum in Imperio ſuo ſtabiliendo, tum etiam in propulſanda Alemannorum Lentiatum natione, qui tertio Principatus illius anno, vſque ad vicum quemdam Argentuarium nomine, in Alſatiam eruperant; vbi tantam eorum ſtragem edidit, vt ampliùs quàm triginta millia cæſa fuiſſe memoriæ proditum ſit. Adeo vt in gratiam opis illius à Mellobaudo illiúſque natione in hoc bello præſtitæ, domeſticorum ſuorum Comitem, quem nos Palatij Magiſtrum dicimus, illum crearit, nec non etiam vice ſua, Ducem vnà cum Nannieno conſtituerit illius exercitus, quem eodem anno ad bellum Lentiaticum conficiendum miſit. Hi autem Lentiates contra Imperium coniurarant, cùm Gratianum vnà cum maxima Gallicarum legionum par- 376.

te Valentis Occidentis Imperatoris auunculi ſui auxilio aduerſus Gothos profectum cognouiſſent. Idcirco Auſonius Poëta in hanc ſententiam in Edyllio ſub fine ipſius Conſulatus à ſe compoſito, priuſquam ſuum iniret, cecinit.

Iane veni, nouus anne veni, renouate veni ſol,
Hoſtibus edomitis, qua Francia iuncta Sueuis
Certat ad obſequium, Latiis vt militet armis.

Verùm priuſquam in Thraciam perueniſſet, accepta Valentis morte, ab incœpto itinere deſtitit. Atque, vt Zozimus, Proſper, Marcellinus Comes, & Iornandes teſtantur, copiis illis, quas auunculi auxilio ducebat, Theodoſium Magnum præfecit, quem Orientis Imperatorem creauit, eique multas *Francorum* Cohortes, BAVDONE & ARBOGASTE eiuſdem nationis præſtantiſſimis Ducibus adiun-
380. xit: quorum opera vtiliſſimè vſus eſt in eo bello quod anno CCCLXXX. confectum eſt. Illud autem eam, quam de Francis animo conceperat, opinionem in tantum auxit, vt ipſi Gratiano exitio fuerint: eò quod in eos, aliáſque barbaras nationes, quàm in Romanas legiones propenſior videretur. Præterea quinquennio poſt ipſius mortem, Theodoſius Imperator, extincto apud Aquileiam Tyranno Maximo, qui Gratiano ſublato Occidentis Imperium inuaſerat, cùm Valentiniano iuniori Principatum reſtitueret, Arbogaſtem ei Rectorem, totiúſque militiæ Principem reliquit. Quiquidem, vt ſupradicti Auctores referunt, Victorem Maximi filium Galliis à patre præfectum, ac Nannieni & Quintini tutelæ commiſſum, ſtatim necauit.

388. Sub idem tempus, hoc eſt Chriſti anno CCCLXXXVIII. ſicut Gregorius Turonenſis lib. II. cap. IX. ex Sulpitij Alexandri Hiſtoria refert, circiter Maximi interitum, Franci Ducibus GENOBAVDO & MARCOMIRO ſuis, Principibus, quos Regulos vocat, Mellobaudi, opinor, ſucceſſoribus, ſiue ex conſenſu Theodoſij propter fœdera quæ antea inter ſe pepigerant, ſiue ſpe res nouas moliendi turbatis Imperij rebus, finibus ſuis egreſſi ſunt, ac fuſis limitum cuſtodibus, omnem cis Rhenum regionem Coloniam vſque populati ſunt. Quamobrem Nannienus & Quintinus Maximi in illa ora Legati, cum ſuis legionibus apud Coloniam conuenere, vt eos repellerent ac prohiberent. Itaque eorum pars Rhenum tranſiit, vt prædam in regionem ſuam deferrent, ibique occultarent. Ceteri verò qui remanſerant, à Romanis in Carbonaria ſylua ad internecionẽ cæſi ſunt. Quare Nannienus & Quintinus inter ſe deliberarunt, vtrum victoriæ reliquias perſequerentur, Francóſque in eorum finibus (Franciam Auctor vocat) adorirentur. Cùm verò illud conſilium Nannienus reſpueret, dicerétque difficillimum eſſe, Francos in eorum ſedibus incautos atque inopinantes aggredi, nedum eos ſuperare: Quintinus copias Rhenum tranſduxit è regione caſtelli Nuſij dicti, eáſque in hoſtium fines introduxit, vbi neminem in locis apertis reperit, cùm ſe omnis populus in profundas ſaltuum ac paludum latebras abdidiſſet. Ex quo tantum Romanus fiduciæ cepit, vt dum vlteriùs, quàm par erat, *Francos* perſequitur, in inſidias, quas ipſi ſtruxerant, inciderit. Ibi temeritatis ſuæ pœnas horrenda totius exercitus cæde perſoluit, cùm omnes ferè ſagittis venenoſæ cuiuſdam herbæ, quâ Franci vti conſueuerant, ſucco infectis, confoſſi fuerint. Qua quidem victoriâ ita ſunt erecti eorum animi, vt ſequentibus annis in Gallias rurſus eruptionem facere auſi fuerint, vnde ingentem prædam vnà cum magno captiuorum numero domum reportarunt, profligatis Legionibus quas Valentinianus Iunior ad Rheni ripam in præſidiis collocarat, iiſque Sirum & Cariettonem in Nannieni locum ſuffectos præfecerat. Quamobrem Arbogaſtes SVNNONIS & MARCOMIRI, vt tradit Auentinus, frater, ab iiſque patriâ pulſus, arreptâ occaſione vindicandæ iniuriæ ſibi à gente ſua illatæ, omnem mouit machinam, quò Imperatorem ad bellum *Francis* indicendum impelleret, niſi ablatam prædam reſtituerent, ac damna ſuperiori anno illata reſarcirent: ſimul etiam huiuſce conſilij Auctores traderent, vt pacis à ſe violatæ (hæc ſunt ipſamet Auctoris verba) perfidiæque debitas pœnas perſoluerent. Id quod argumento eſſe poteſt, Francos eouſque fœdus cum Imperatoribus ſancitum illæſum ſeruauiſſe, eáque quæ contra Maximum egerant, haudquaquam defectioni eſſe tribuenda. Neque idcirco Arbogaſtis conſilium probatum fuit, quin potiùs Valentinianus Rhenum vſque ſe contulit, accitiſque ad colloquium Sunnone & Marcomiro

A Principibus, quos Reges appellat Paulinus, cum iis fœdus percuſſit. in cuius fidem obſides dati ſunt. Id quodannis CCCLXXXIX. & CCCXC. contigiſſe arbitror. Si- 389.
quidem neceſſe eſt in annum CCCXCI. reiicere ea quæ idem Auctor narrat, de diſ- 391.
ſidiis quæ in Aula Valentiniani II. acciderunt, qui tantam potentiam Arbogaſti tradiderat, vt nihil amplius ipſi quàm Imperatoris nomen ſupereſſet: cùm Arbogaſtes ita omnem Imperij auctoritatem inuaſiſſet, vt omnia negotia adminiſtraret, Officia tum Militaria, tum Ciuilia diſtribueret, vnde plus obſequij ipſi deferretur quàm Imperatori. Rerum omnium ad bellum pertinentium ſumma penes *Francos* erat. Quamobrem nihil obſtare potuit Arbogaſti, quamuis fœdus cùm nationis ſuæ Principibus intercederet, quo minus Romanas legiones media hyeme contra patriam ſuam duxerit, vt odium in fratres ſuos expleret; cùm propter defluxum frondium detectis & apertis ſyluis & receſſibus, ſe faciliori negotio eos ſuperaturum ſperaret. Itaque traiecto Rheno apud Coloniam, primùm quidem in Bructerorum agros, qui ad Rheni ripam ſiti erant, deinde in quemdam Chamauorum pagum irrupit, nullo hoſtium obuiam facto; niſi quòd Dux MARCOMIRVS, cum paucis ex Ampſiuariis & Cattis, qui hodie Haſſiam incolunt, in proximorum collium iugis apparuit. Atque hoc loco reliqua huiuſce expeditionis narratio apud Gregorium Turonenſem deſideratur, quam nonnulli in annum CCCXCII. poſt Valentiniani obitum reiiciendam putant. Verùm 392.
B eo ipſo loco indicia quædam occurrunt, quibus, vt illam præcedenti aſſignemus, adducimur. Cùm præſertim veriſimile non ſit, Arbogaſtem tunc temporis Francos laceſſere voluiſſe, quorum amicitia potentiæ illius conſeruandæ multùm erat neceſſaria, quam etiam paulò pòſt tantopere expetiit.

CETERVM locus iſte non modò confirmat id quod paulò antè diximus, Bruteros videlicet & Chamauos FRANCORVM nomine ac ſocietate comprehenſos fuiſſe; verùm etiam eoſdem declarat Rheni ripam iuxta Coloniam incoluiſſe, vbi quondam Tencteri ſedes ſuas habuerant, poſtquàm Sicambri in Gallias commigrarunt. Quod idem eſt ac ſi dicatur, non populum quemdam è Chaucis, ſiue ex ora Germaniæ maritima, profectum ibidem habitaſſe, eóque Franciæ, Francorúmq; appellationem attuliſſe, ſicut Beatus Rhenanus aliíque falſo ſibi perſuaſere. Præterea eodem teſtimonio coniicere poſſumus, Chamauos Bructerorum vicinos fuiſſe, eorúmque ſocietatis Cattos extitiſſe. Id quod ex ipſius Auctoris verbis clariùs apparebit. *Collecto*, inquit, *exercitu Rhenum tranſgreſſus Bructeros ripæ proximos, pagum etiam quemdam, quem Chamaui incolunt, depopulatus eſt, nullo occurſante: niſi quòd pauci ex Ampſiuariis & Cattis, Marcomere Duce in vlterioribus collium iugis apparuere.* Igitur Arbogaſtes cùm eo exitu bellum confeciſſet, Valentiniani animum offendit. Credidit Auentinus ipſum iam pridem in Valentinianum iniquiore fuiſſe animo, propter fœdus quod idem Imperator ipſo inuito
C cum *Francis* pepigerat. Verùm Zozimus ſcribit, eorum ſimultates inde exortas fuiſſe, quòd cùm Valentinianus ægrè ferret ſe propter vitia ab Arbogaſte paulò liberiùs reprehendi, atque, vt ad meliorem frugem ſe reciperet, admoneri, ſéque illum officiis atque honoribus exuturum minitaretur: fertur palam reſpondiſſe Arbogaſtes, numquam paſſurum ea ſibi adimi, quæ ab alio (Theodoſium intelligebat) accepiſſet. Tandem verò eò res proceſſit, vt Valentinianus repertus fuerit ſtrangulatus anno CCCXCII. cùm Eugenius quidem Arbogaſtis potentiâ fretus Tyrannidem occupaſſet. Quem tamen Ruffinus in Hiſtoriâ Eccleſiaſtica teſtatur, à multis ſanctiſſimis viris Imperatoris necis purum atque innocentem fuiſſe iudicatum. Itaque Eugenius Arbogaſtis conſilio confeſtim ſe ad Rheni ripam contulit, vt cum *Francorum* atque Alemannorum Regibus antiqua fœdera cum Imperatoribus inita confirmaret, renouarétque; vtque eorum opera atque auxilio dominationem ſuam defendere ac tueri poſſet. In qua expeditione Paulinus in vita B. Ambroſij ſcribit, Arbogaſtem in quodam conuiuio, quod ipſis exhibuit, interrogatum, cognoſcerétne Epiſcopum Ambroſium, reſpondiſſe, illum ſibi familiarem eſſe & amicum: Tùm verò eos dixiſſe, nihil ipſi mali poſſe accidere, cùm apud ſanctiſſimum virum tantum gratiâ valeret, qui, ſi iuberet, Solis curſum ſiſtere poſſet. Verùm expeditio illa haud multùm profuit Eugenio aduerſus Theodoſium, qui ab Oriente in Italiam exercitum adduxit, vbi vtrumque ſuſtulit. Ipſe verò Mediolani ſequenti anno mortem obiit. Quæ quidem

mors *Francis* aliíſque Germaniæ nationibus occaſionem præbuit, res nouas contra Romanum Imperium moliendi, Stiliconi verò ipſos coërcendi, pacandíque. Cuius quidem expeditionis Claudianus Poëta in ſuo Panegyrico III. Conſulatus Imperatoris Honorij, meminit his verſibus. A

Hunc tamen (Stiliconem intelligit) *in primis populos lenire feroces,*
Et Rhenum pacare iubes Volat ille citatis
Vectus equis, nulláque latus ſtipante caterna,
Aſpera nubiferas qua Rhetia porrigit Alpes
Pergit, & hoſtiles (tanta eſt fiducia) ripas
Incomitatus adit. Totum properare per orbem
Attonitos Reges humili ceruice videres.
Ante Ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem, pauidóque orantes murmure Franci
Procubuere ſolo. Iuratur Honorius abſens,
Implorátque tuum ſupplex Alemania nomen.
Baſternæ venere truces, venit accola ſyluæ
Bructerus Hercinia, latíſque paludibus exit
Cimbrus, & ingentes Albim liquere Cheruſci.
Accipit ille preces varias, tardéque rogatus
Annuit, & pacem magno pro munere donat.

QVAMVIS autem eiuſmodi pacta ac fœdera à Stilicone cum Germanicis nationibus inita adeò magnificè extollat, vt illa cum Druſi & Traiani de Germania triumphis conferat, dum ait, B

Cedant Druſe tui, cedant Traiane labores.
Veſtra manu: dubio quicquid diſcrimine geſſit,
Tranſcurrens egit Stilico, totidémque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuiſtis in annis.

Et paulò pòſt. ——*Tot prælia ſanguine nullo*
Perficis, & Lunâ nuper naſcente profectus,
Ante redis quàm plena fuit, Rhenúmque minacem
Cornibus infractis adeò miteſcere cogis,
Vt Salius iam rura colat.

Et quæ immediatè ſequuntur, quæ quidem à nobis proponentur cùm locum hunc accuratiùs perpendemus. Veruntamen huiuſmodi figmentis ac lenociniis Poëticis adduci non poſſum, vt credam, Germaniæ populos in Romanum Imperium fuiſſe adeò concitatos, aut ita Stiliconis præſentiâ perterritos, vt eos ad quaſcunque voluerit pacis conditiones accipiendas compulerit. Exiſtimarim potiùs, ad comprimendos eorum motus propter recentem Theodoſij mortem, hanc in Germaniam expeditionem ipſum ideò præcipitaſſe, vt vetera Imperatorum cum Francorum & Alemannorum nationibus fœdera confirmaret, ac renouaret, C quò tutius abſque vllo impedimento expeditioni, quam in Græciam adornabat, ſeſe accingeret, vt illam aduerſus VViſigothos eam Duce ALARICO Rege ſuo incurſantes ac populantes defenderet. Et quidem eo ipſo anno vnà cum exercitu Orientem tranſmiſit, eóque nondum exacto reuerſus eſt: cùm haud multum in illa expeditione profeciſſet. Nihilominus tamen vno aut duo-
397. bus pòſt annis, hoc eſt Chriſti CCCXCVII. *Francorum* Reges apertè in Romanum Imperium conſpirarunt. Sed quoniam eorum conſilium communi totius populi conſenſu haud fuit comprobatum, ab incœpto deſtiterunt. Quam ob cauſam Stilico iterum in Germaniam profectus, alterum è Regibus MARCOMIRVM nomine captum in Hetruriam miſit, perfecítque vt illius frater ac Regni conſors, dum iniuriam fratri illatam vlciſci conaretur, confeſtim à ſuis necaretur. Ita enim accipienda ſunt ea quæ ſupradictus Auctor ſcripſit, vbi ait,

——*Prouincia miſſos*
Expelles citiùs, fallax quàm Francia Reges,
Quos dederis. Acie non iam pulſare rebelles,
Sed vinclis punire licet. Sub iudice noſtro
Regia Romanus diſquirit crimina carcer.
Marcomarus, Sunóque docent, quorum alter Hetruſcum

A *Pertulit exilium. dum ſe promitteret alter*
Exulis vltorem, iacuit mucrone ſuorum.

Ex quibus intelligere poſſumus pacem cum Francis initam non idcirco ruptam fuiſſe, Stiliconémque quos voluerit Francis Reges præpoſuiſſe. Propterea alio loco oſtendit, exercitum illum ab Imperatore Honorio contra Gildonem in Africam miſſum anno CCCXCVIII. ex Francis nationibus, aliiſque Germanicis populis conflatum fuiſſe. 398.

——— Germania tota feratur
Nauibus, & ſociâ comitentur claſſe Sicambri.
Pallida tranſlatum iam ſentiat Africa Rhenum.

Quamquam alio loco mox citando probari poſſit, Alemannos, quamuis ſeſe obtuliſſent, in huiuſce belli ſocietatem non fuiſſe admiſſos. Gildonis autem rebellionem *Francorum* motum proximè ſequutam fuiſſe ex iis patet, quæ idem Poëta ſubiicit.

Poſt victas Arctos, alio prorumpit ab axe
Tempeſtas: & ne qua tuis intacta trophæis
Pars foret, Auſtralis ſonuit tuba. Mouerat omnes
Maurorum Gildo populos.

Cùm verò ex ſuprà allatis teſtimoniis compertum ſit, nationes omnes Germanicas quadriennio à nobis deſignato Romano Imperio pacatiſſimas fuiſſe; mirari
B ſubit, quamobrem anno Africanum bellum conſequuto, Chriſti verò CCCXCIX. 399.
in Italiam ad Imperatorem Honorium nouæ pacis petendæ gratiâ Legatos miſerint. Quam quidem eis conceſſit diuerſis conditionibus, quibus vtraque pars obſtringebatur. Niſi dicatur iſtiuſmodi pacta ad tempus tantùm inita fuiſſe, & quæ, cùm finita eſſent, certis temporibus renouari, aut rurſus confirmari debuiſſent. Verùm quoquo modo ſe res habeat, idem Poëta, Eutropio Spadone Conſule id accidiſſe innuit, primo lib. contra eumdem Eutropium, vbi quamdam Deam Imperatorem Honorium prope Padum in caſtris cum Stilicone degentem Poëtico more fingit alloquentem.

Diua potens, vnóque Padum tranſlapſa volatu,
Caſtra ſui Rectoris adit. Tum fortè decorus
Cum Stilicone gener, pacem implorantibus vltrò
Germanis, reſponſa dabat, legéſque Chaicis
Arduus, & flauis ſignabat iura Sueuis.
His tribuit Reges, his obſide fœdera ſancit
Indicto, bellorum alios tranſcribit in vſus:
Militet vt noſtris detonſa Sicambria ſignis.

CETERVM ex illo teſtimonio deprehendi poteſt, *Sicambrorum* (quibus FRANCI ſunt intelligendi, vt clariùs poſtea oſtenſuri ſumus, cùm locum illum expendemus) virtutem ac fortitudinem pluris quàm aliarum Germaniæ natio-
C num ab Imperatoribus æſtimatam fuiſſe, eo quòd in bellis eorum opera, quàm cæterorum vti maluerint. Quapropter lib. 1. in Stiliconis laudem ait, Alemannos, cùm ſeſe antea Imperatori obtuliſſent eo, quo diximus, tempore, ab eo fuiſſe contemptos. Sic autem ait.

——— Quoties ſociare cateruas
Optauit, iungíque tuis Alemania ſignis,
Nec doluit: contempta tamen, ſpretóque receſſit
Auxilio, laudata fides. ———

Nihilominus tamen pax illa tantam vim habuiſſe videtur, vt non modò *Francos*, verùm etiam ceteros Germaniæ populos quietos ac tranquillos effecerit, ab eo anno vſque ad illum, quo Vandalorum, Alanorum, Sueuorum & Burgundionum conſpiratio Germaniam, totúmque adeo Occidentem turbauit. Nam Procopius teſtatur, ipſos per *Francorum* fines ipſis inuitis tranſiiſſe, vt in Galliam irrumperent, forſitan vt Burgundionum regioni, quæ proxima erat, parcerent. Idcirco Oroſius ait, *Francos proteriuerunt*. Quibus teſtimoniis contra Auentinum probari poteſt, Francos eiuſdem cum ipſis factionis non fuiſſe. Niſi fortè Beato Rhenano concedendum ſit, nonnullos ex ipſorum populis, eos maximè, qui Sueuis proximiores erant, vt Cattos, ipſis ſeſe adiunxiſſe. Veruntamen aſſentiri non

poſſum iis, quæ alij memoriæ prodiderunt, hanc videlicet tempeſtatem in Fran- A
corum regionem non tantùm incubuiſſe, verùm etiam è Treuirorum, Leodien-
ſium, Metenſium, Tullenſium, Virdunenſium, aliorúmque ciuitatibus, oppi-
dis, ac finibus eos expuliſſe: Cùm in hæc loca à tribus aut quatuor annis, adeó-
que à ſeptimo aut octauo anno Honorij Principatus commigrarint, à quodam
Senatore Treuirenſi exciti atque inuitati, vt hac ratione iniuriam vxori ſuæ illa-
tam à Lucio Prouinciæ Præfecto vlciſceretur. Etenim ex ipſis Claudiani, qui
his temporibus floruit, ſcriptis (quæquidem res memoria digniores complectun-
tur, quæ in Occidente Honorij temporibus, vſque ad II. Stiliconis Conſula-
405. tum, qui in annum CCCCV. incidit, geſta ſunt) facilè demonſtrari poteſt, illa æta-
te nondum ea contigiſſe. Propterea quòd non eos ibidem tamdiu commorari ac
quieſcere permiſiſſet Stilico: tum etiam quia lib. III. de Laudibus Stiliconis aper-
tè declarat ipſius Conſulatus initio, Occidentis Imperium ab omni parte quie-
tum ac pacatum fuiſſe. Ait autem,

——— Conſul ceſſantibus armis
Contentus lictore venit. ———

Item in Panegyrico VI. Conſulatus Honorij anno Chriſti CCCCIIII. oſtendit
Francos hanc in Galliam irruptionem nondum feciſſe ſub initium prædicti Con-
ſulatus, neque etiam eo tempore, quo primùm VViſigothorum Rex Alaricus in
Italiam venit, hoc eſt anno CCCCII. & CCCCIII. propterea quòd ipſius coër-
cendi gratiâ, , legiones illas, quæ Rheni præſidio relictæ fuerant, in Italiam euo- B
cauit Stilico, provt lib. I. Getici belli declarat his verbis.

——— Tutúmque remotis
Excubiis, Rhenum ſolo terrore reliquit.
Vlláne poſteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus, tota poterat cum mole teneri:
Iam ſeſe placidam præbet Stiliconis habenis.
Vt nec præſidiis nudato limite tentet,
Expoſitum calcare ſolum, nec tranſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.

Quamobrem ſi vera ſit illa Treuiris expugnatio, non priùs contigiſſe videtur
quàm Conſtantinus Tyrannus Galliarum Imperium aduerſus Honorium inua-
ſiſſet, poſt Vandalorum in illas eruptionem. Siquidem Zozimus, & Renatus Fri-
geridus à Gregorio Turonenſi citatus, teſtes ſunt, Francos aliquot è populari-
bus ſuis milites ei tradidiſſe, quibus ſe contra Imperatorem tueretur. Quiqui-
dem EDOBECHO ſiue EDOBINCHO eiuſdem nationis Duce ipſum Valentiæ
obſeſſum liberarunt anno CCCCVII. Deinde verò ipſi ſoli vel per ſe, vel illius no-
mine, VVandalis bellum intulerunt, vel vt ab ipſis vaſtatæ ac direptæ patriæ
410. pœnas repeterent, vel vt vnà cum ipſis Galliam deprædarentur. Itaque anno CCCCX.
quo Roma à Gothis expugnata eſt, tanto cum impetu eos adorti ſunt, vt vigin- C
ti hominum millia vnà cum eorum Rege MODEGISILO cæſa fuerint. Reliquos
etiam facili negotio ad internecionem deleuiſſent, niſi Alanorum Rex Rapſen-
dial, de Rheno eis auxilium laturus accurriſſet, ſicque ipſos ab interitu vindicaſ-
ſet. Qua de re Frigeridus in hunc modum locutus eſt: *Interea Rapſendial Alano-
rum Rex de Rheno agmen ſuorum conuertit, VVandalis Francorum bello laborantibus,
Modigiſilo Rege aſſumpto, acie viginti fermè millibus ferro peremptis, cunctis VVandalo-
rum ad internecionem delendis, niſi Alanorum vis in tempore ſubueniſſet.* Quo fit vt
exiſtimem, nullum eſſe tempus, cui commodiùs illa Treuiris expugnatio aſſi-
gnari poſſit. quæ etiam pro prima è quatuor direptionibus, quas vrbs illa paſſa
eſt, accipi poteſt, iuxta Saluianum Maſſilienſem Epiſcopum, ante ingreſſum
Attilæ in Gallias, ac pro prima Francorum in eas eruptione. Ibi verò tum ſuâ,
tum etiam Conſtantini, eorúmque qui poſt eum in Galliis Tyrannidem occupa-
runt, Iouini ſcilicet & Sebaſtiani, potentiâ freti ſeſe tutati ſunt (conſtat enim
eos æquè cum poſtremis ac cum primo conſenſiſſe) vſque ad annum circiter
412. CCCCXII. vel CCCCXIII. Quo tempore pulſi, primáſque ſedes repetere à Con-
413. ſtantio Honorij Legato coacti ſunt, oppreſſis penitus Tyrannis, quorum primus
anno CCCCXI. Francorum exercitum, quem Edobechus ipſius auxilio ducebat,

A apud Arelatenſium vrbem profligatum vidit. ceteri ſequentibus annis extincti ſunt.

Atqve huiuſmodi fuerunt veterũm Francorvm facinora, ex quo Romanæ Hiſtoriæ eorum mentionem facere cœperunt, vſque ad ſecundam eorum in Gallias irruptionem, cui Regni Francici primordia tribuenda ſunt: pro vt ex monumentis Scriptorum fide dignorum, qui ex veterum Hiſtoriarum naufragiis ſuperſunt, obſeruare poſſumus. Vnde conìicere licet, *Francos* Regum imperio ſubditos fuiſſe, vnóque & eodem tempore plures Reges habuiſſe, eò quòd in multos populos ac nationes eſſent diſtributi. Verùm ſi ea, quæ Ado, Aimoinus, aliíque ſcriptis prodiderunt, vera ſint, ipſis nimirum aliquanto pòſt tempore Principes quoſdam Duces appellatos tantummodo præfuiſſe, id Melobaudis Regis temporibus contigiſſe neceſſe eſt: cùm Imperatores quos vellent Reges aut Duces ipſis præponerent, vt ab iis ad nutum regerentur, ſicut ex ſupradictis intelligi poteſt. Ea autem tempeſtate Genobaldvm, Svnnonem, & Marcomirvm, apud Francos dominationẽ obtinuiſſe credibile eſt, cùm Sulpitius Alexander ipſos Duces appellet. Cùm verò Claudianus & Paulinus eoſdẽ etiam Reges nuncupent, id eò factum fuiſſe par eſt, quòd Regum locum obtinerent, ſiue quòd ex Regia ſtirpe eſſent oriundi. Quam quidem difficultatem idcircò proponendam duxi, B quòd Gregorius Turonenſis ex ea ſeſe expedire non potuerit. Ceterùm ſiue ſemper Reges, ſiue tantùm Duces certis temporibus *Franci* habuerint, nihil obſtat, cùm in plures populos ac nationes eſſent diuiſi, quo minus exiſtimemus ingentem illam Francorum multitudinem, quæ in Galliam ad eam inuadendam irrupit, ex omnibus iſtis nationibus, aut maxima earum parte, collectam fuiſſe: deinde verò vnitis ac coniunctis viribus, è gentis ſuæ Principibus aliquem expeditionis ſuæ Ducem delegiſſe. Cui, poſtquam in Galliam ingreſſi eſſent, ac in Thongrorum regione (quæ Leodij & Brabantiæ finibus contermina eſt) conſediſſent, Regis nomen cum auctoritate detulerunt: tum vt illos in ea, quam ſubegerant, regione conſeruaret ac tueretur, vlteriuſve eo Duce progrederentur: tum etiam vt aliquam Reipublicæ formam, qua in noua habitatione vterentur, inſtituerent. Id verò Gregorius Turonenſis innuere videtur, dum quorumdam teſtimonium profert, qui ſcripſerunt *Francos* primùm Rheni littora obtinuiſſe, deinde eo traiecto in Thongriam tranſmigraſſe, ibique iuxta vrbes & pagos Crinitos Reges è prima & nobiliſſima ſuorum Familia ſupra ſe creauiſſe. Ipſius autem verba ſunt. *Francos primùm littora Rheni amnis tenuiſſe, dein Rheno tranſacto Thoringiam tranſmeaſſe, ibíque iuxta pagos, vel ciuitates Reges Crinitos ſupra ſe creauiſſe de prima & nobili ſuorum Familia.* Quamuis autem expreſſam Pharamvndi mentionem ibi non fecerit, ſatis tamen apertè eodẽm loco declarat, aliquem ipſos Regem ante Clodionem habuiſſe. Cùm præſertim, dum paulò poſt de illo verba facit, non dicat, primum illum Regem creatum fuiſſe, C ſed tantummodo, *Ferunt autem tunc Clogionem, vtilem ac nobiliſſimum in gente ſua Regem Francorum fuiſſe, qui apud Diſpargum habitabat, quod eſt in termino Thongrorum.* Quamobrem non video cur Pharamundi electio in dubium reuocari debeat, ob eam ſolummodo rationem, quòd Gregorius Turonenſis ipſius non meminerit: Cùm Adonis antiqui ac eruditi Scriptoris, & cui maior fides adhibenda ſit, quàm ſcriptis Aimoini Monachi, atque Abbatis Trithemij, teſtimonio comprobetur: cùm veriſimile ſit id ipſum nequaquam temerè memoriæ prodidiſſe. Præterea argumentum illud, quo Gregorius inductus eſt, vt crederet *Francos* cis Rhenum Crinitos Reges ſuprà ſe creauiſſe, non modò confirmat nouam Regum electionem è Regia ſtirpe factam fuiſſe; verum etiam manifeſtè demonſtrat, in ipſa Regum creatione Francos communi omnium conſenſu ſtatuiſſe, vt ipſi Reges, eorúmque ſucceſſores prominentiori capillo Regio more vterentur, vt à reliquis diſtinguerentur. Sicut olim Germanicarum nationum, Alemannorum ſcilicet, Sueuorum, & Saxonum Reges vti conſueuerant, prout innuit Claudianus vbi ait,

------ingentia quondam
Nomina crinigero flauentes vertice Reges.

Et in quodam è ſuprà citatis locis.

Ante Ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri A
Cæſariem.-----

Alibi namque euidenter oſtendit, id de illorum Regibus tantùm eſſe intelligendum, non verò de reliqua Francorum multitudine, qui comas tondebant, vt ex ſuprà allato verſu patet.

Militet vt noſtris detonſa Sicambria ſignis.

Id quod amplius etiam declaratur apud Sidonium Apollinarem, vbi oſtenditur ipſos caput & barbam radere conſueuiſſe.

Hic quoque monſtra domat, rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tractas iacet, nudatáque ceruix
Setarum per damna nitet: cum lumine glauco
Albet aquoſa acies, ac nutibus vndique raſis
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.

Item in alio Carmine ad Lampridium.

Sic tonſo capiti ſenex Sicamber
Poſtquam victus es, elicis retrorſum
Ceruicem ad veterem nouos capillos.

Et ad Maiorianum Imperatorem.

Detonſus Vahabim bibat Sicamber.

Quamobrem apud Auctores ſcriptum reperitur, Reges poſt mortem, atque in ſepulchris ex longa coma dignoſci, eóſque qui detonſi eſſent in regiæ Familiæ B Principes non adſcribi ſolitos. Si quis autem ex eo inferre vellet, Francos fuiſſe Sicambros, cauſam etiam afferre deberet, cur non omnes, quemadmodum Reges, veterum Sicambrorum inſtar, longas comas haberent. Nolim tamen inficias ire, nouam illam Regum Familiam, ex qua ortus eſt CLODOVEVS, ex iis præſertim populis, qui veterum Sicambrorum regionem habitabant, deductam fuiſſe.

VERVM eiuſmodi Regum Crinitorum electionem in Thongria ſiue Thoringia Galliarum cis-Rhenana, non autem in altera illa Germaniæ Thoringia factam fuiſſe, patet ex iis quæ Gregorius his quæ ſuprà retulimus ſubiungit. *In his partibus, id eſt ad Meridionalem plagam, habitabant Romani vſque Ligerim: vltra Ligerim VViſigothi. Burgundiones quoque Arrianorum ſectam ſequentes habitabant trans Rhodanum.* Præterea non ſatis conſtat, verum FRANCI aliquid commune cum Thoringis tunc temporis habuerint, eorúmque ſocietas ac dominatio eò vſque peruenerit. Credibile eſt, eorum, qui è Francis in Gallias ingreſſi ſunt, habitationẽ Rheno proximiorem fuiſſe, non autem remotiorem illam regionem quæ hodie Thoringia nuncupatur. Quapropter ſi huic teſtimonio fides habeatur, concludendum eſt Francos, qui Gallias inuaſerunt, primos Reges ſuos cis Rhenum creauiſſe, ibique conſediſſe priuſquam inter eos CLODIO regnaret. Quare Proſper litteris prodidit, ipſos, ex his regionibus, quas ad Rhenum obtinebant, ab Aë-
427. tio anno CCCCXXVII. pulſos fuiſſe. Interim ſi Auentini & quorumdam aliorum C ſententia paulò firmioribus niteretur fundamentis, non minus commodè quàm prædicta Gregorij teſtimonio congrueret, qui non vnicum Regem, ſed Reges in Thongria creauiſſe *Francos* commemorat. Francos ſiquidem narrant non vno tantummodo agmine, ſed in duodecim diſtributos, cum totidem numero Ducibus (fortaſſe pro numero populorum) in Gallias tranſiiſſe, quorum vnuſquiſque in ea quam ſubegerat parte dominationem obtinuit. Ita vt Cameraci, Tornaci, & Coloniæ Reges, qui poſtea à Clodoueo ſublati ſunt, inde profectos eſſe arbitrentur. Propterea quòd vrbes illæ, Moguntia ſcilicet, VVormatia, Spira, quinque Principibus, nempe Arbogaſti, Harouico, Drogo, Haganoni, & Geberico, eiúſque filio Gunthario: Colonia autem & finitimæ Sigeberto, ac eius filiis Littauico & Errico: Teruanna verò, Cameracum, aliæque, Lithomaro & Richario obtigerunt. Neque idcirco concedendum puto duodecim illa agmina, CHILDERICO Duce Merouci filio, qui (vt ferunt) vndecim aliis præerat, tranſiiſſe, ſed potiùs eorum ingreſſum eo, quo infrà declarabimus, tempore, accidiſſe. Quod ſi ea, quæ de duodecim illis Ducibus feruntur, vera forent, hic, quem Auctores noſtri PHARAMVNDVM Marcomiri, vt aiunt, filium appellant, eorum numero eſſet adſcribendus. Ipſe verò apud Diſpargum in Thongria habitauit, cui cete-

riſque

A riſque Ducibus Regis nomen cum poteſtate eo tempore, atque ob eas cauſas quas iam expoſuimus, detulerunt. Quod autem Hiſtorici ipſius ſolùm eiúſque ſucceſſorum, non item aliorum, mentionem fecerint, id eo factum arbitror, quòd ex illius ſtirpe progenies ac ſeries Regum, qui reliquam Galliæ partem ſubegerunt, fuerit oriunda: vel quòd ceteris auctoritate præſtiterit. Præterea inter Salicæ Legis capita, quæ ad nos vſque peruenerunt, ſcriptum eſt, hanc Legem ab iis *Francis*, qui Galliam à Silua Carbonaria Ligerim vſque occuparunt; Ripuariam verò, vnde Ripuariorum ſeu Ribarollorum nomen deductum eſt, ab iis qui inter Rhenum, Scaldim, & Moſam, conſederunt, conditam fuiſſe. His autem adducor vt exiſtimem, Pharamundum eiúſque ſucceſſores vſque ad Clodoueum Francorum copiis, qui *Salij* nuncupabantur, imperaſſe. Qui quidem Salij, vt à nobis antea dictum eſt, è populis Francici nominis, qui longiùs à Rheno aberant, profecti ſunt, qui bellis aſſuefacti, remotiſſimas quaſque regiones ſemper adirent, vt nouas ſedes quærerent, aut prædandi gratiâ, nec vmquam in vno loco diu perſeuerarent. Nec contenti ea parte, quæ ipſis in Thongria obuenerat, ditionis ſuæ limites latiùs propagare voluerunt, vnà cum nouis Francorum copiis, qui cum prioribus ipſis ſeſe adiunxerant, vt cum iis eamdem fortunæ ac periculi ſocietatem inirent. Propterea quod, qui ex iis, qui Rhenum primi incoluerant, orti ſunt, inter fluuios à nobis ſuprà commemoratos quieti degere maluerunt, quàm ad incerta ſe conuertere. Niſi dicamus inter omnes conueniſſe, vt
B ſubditæ regionis præſidio nonnulli remanerent, ad quam ceteri, qui ad nouas ſedes quærendas profecti fuerant, receptum haberent, ſi votorum compotes non fierent. Inde autem *Ripuarij* dicti ſunt, quibus Lex Ripuaria dicta ſeorſim ab aliis data eſt, eo quòd ab his ſeparati fuerint, qui ſecum inſtituta ac Leges, quæ *Salicæ* ſunt appellatæ, in eas quas inter Carbonariam Siluam & Ligerim ſubegerunt regiones attulerunt, vbi dominationis ſuæ limites conſtituerunt, vſque ad Clodoueum, qui VViſigothos vna cum eorum Rege Alarico deleuit.

Verum enimuerò quantum ad huiuſmodi Legum originem attinet, duæ occurrunt difficultates, quas explanare difficile eſt. Prior, vtrum exiſtimandum ſit Pharamundum duarum prædictarum, ſiue omnium Legum, quibus primùm Franci vſi ſunt, auctorem extitiſſe, iuxta Adonis, Aimoini, Sigeberti, Othonis Friſinghenſis, aliorúmque opinionem, qui Francos illo Rege ſub legibus viuere tum primùm cœpiſſe prodiderunt: Quas quidē per quatuor Regni Proceres, VViſogaſtum, Bodogaſtum, Salogaſtum & VVidogaſtum nuncupatos, condendas curauit, qui tamquam Legiſlatores de omnibus cauſis ac controuerſiis conſtituebant. An verò communi omnium Francici nominis populorum conſenſu factæ fuerint, idque ante Pharamundum, qui tamen eorum auctor cenſeri potuerit, quòd poſt eius in Galliis electionem, tum primùm à Francis obſeruari cœperint. Quæ enim Legis Salicæ libro præmittuntur, nulla Pharamundi mentione
C facta, ipſas trans Rhenum in tribus oppidis, Salehaim, Bedohaim, & VVidohaim, factas fuiſſe demonſtrant, vbi Legiſlatores tres conuentus egerunt, vt omnes cauſas ac materias, de quibus ſtatuendum eſſet, diligenter inueſtigarent atque examinarent. Poſterior difficultas eſt, vtrum Leges illæ, iuxta Sigeberti atque Othonis Friſinghenſis ſententiam, iam tum ab initio Salicæ dictæ ſint, cùm Ripuaria ab iis tamquam propago deducta, & Ripuariis accommodata fuerit. An verò Salicarum ac Ripuariarum nomina ipſis indita fuerint eo tantum tempore, quo propter priuatum populorum vſum, tum eorum qui inter tria flumina conſedere, tum etiam eorum, qui regiones inter Ligerim & Carbonariam Siluam ſitas occuparunt, diuiſæ ſunt. Videntur enim illi populi à ſe inuicem ſeparati fuiſſe, quoad Clodoueus Coloniam, Cameracum, aliáſque ciuitates ditioni ſuæ adiecit, cùm in eos perfectam dominationem nondum obtinuiſſet. Et quidem Gregorius Turonenſis, Sigiberti Coloniæ Regis ſubditos narrat, *Eum clypeo euectum ſupra ſe Regem conſtituiſſe, Regnúmque Sigeberti acceptum cum theſauris, ipſos quoque ſuæ ditioni adſciuiſſe.*

Vt autem ad Pharamundi electionem redeamus, ſiue ſolus, ſiue plures vna cum eo in Thongria à Francis creati fuerint, cùm, quo potiſſimùm tempore fa-

ſta fuerit, nihil certi quicquam veteres Hiſtorici prodiderint, recentes verò inter ſe diſſentiant; quia tamen Renati Frigeridi teſtimonio ſatis conſtat, ſecundam in Gallias irruptionem *Francos* feciſſe (de qua in hunc modum loquitur, *Treuerorum Ciuitas à Francis direpta incenſaque ſecunda irruptione)* eo ipſo tempore quo Decimus Ruſticus, ceterique, qui Iouini & Sebaſtiani Tyrannorũ partibus adhæſerant, A
413. Conſtantino Cæſare circiter annum CCCCXIII. ſupplicio affecti ſunt: Illud quidem argumento eſſe poterit, circa id tẽpus Thongriam *Francos* inuaſiſſe, ac in illius pagis & ciuitatibus ſedes ſuas collocaſſe. Nam cùm vidiſſent Conſtantium relictis Burgundionibus, quos ex iis, quas in Gallia obtinebant regionibus expellere non potuerat, in Italiam ſe recepiſſe, opportuniſſimam iterum perrumpendi occaſionem ſibi oblatam eſſe arbitrati ſunt. Ad id autem eos potiſſimum impulere ea bella, quæ multa Honorius Imperator in Gallia atque in Hiſpania aduerſus VViſigothos, VVandalos, alióſque his temporibus geſſit: quorum eiuſmodi exitus fuit, vt Honorius eam Galliæ partem, quæ inter Ligerim Rhodanúmque ſita eſt fluuios,
414. nec non etiam Narbonenſem Prouinciam VViſigothis anno CCCCXIV. Burgundionibus verò illam regionem, quæ eſt vltra Rhodanum, habitandam permittere coactus fuerit. Scribit etiam idem Auctor Caſtinum Comitem iuſſu Imperatoris ex Italia aduerſus *Francos* fuiſſe profectum. Cùm verò nihil ab eo memoriâ dignum in illa expeditione geſtum reperiatur, coniicere licet ab eo tantum prohibitos fuiſſe, quo minus vlteriùs progrederentur. Neque enim temerè credendum puto id quod Sigonius refert, ipſos nimirum anno ſequenti, hoc eſt, B
415. CCCCXV. à Caſtino diuerſis præliis ita attritos fuiſſe, vt primas ſedes repetere compulſi fuerint: cùm illius opinio leuibus tantùm atque infirmis coniecturis niti videatur. Accedit præterea Proſperi teſtimonium, qui *Francos* ſcribit anno CCCCXXVII. ab Aëtio Galliâ pulſos fuiſſe. Atq; eo pacto ea quæ ſuperiùs à nobis dicta ſunt intelligi debent. His autem nonnullos Hiſtoriæ Scriptores adductos fuiſſe arbitror, vt
417. Pharamundi electionem anno CCCCXVII, ſeu vt alij volunt, an. CCCCXIX. vel
420. CCCCXX. aſſignandam eſſe crediderint.

CETERVM ex ſupradictis obſeruare licet, FRANCOS, ex quo in Sociorum ac fœderatorum numerum à Conſtantino Magno adſcripti ſunt, non minorem fortitudinis, ac bellicæ laudis famam præliis terreſtribus apud Romanos conſequutos fuiſſe, quàm antea maritimis ſuis expeditionibus, priuſquam à Conſtantio Cæſare è Batauia pulſi, ac per diuerſa Galliæ loca diſperſi fuiſſent. Licèt idem Conſtantinus eorum regiones penè deſertas ac deſolatas tot naualibus victoriis reddidiſſet. In quam ſententiam Claudianus Poëta de iiſdem Francis atque Alemannis ſcripſit.

Illi terribiles quibus otia vendere ſemper
Mos erat, & fœda requiem mercede paciſci.

Et quidem à temporibus Conſtantini Magni res eorum plurimùm immutatæ deprehenduntur, tum quia apud nullum Auctorem legatur ipſos mari ampliùs claruiſſe, tum etiam quòd eorum nomen minùs latè quàm antè patuiſſe videatur. Neque enim poſteriorum temporum ſcriptis compertum habemus, maritimos populos, eos ſaltem qui remotiſſimam inferioris Germaniæ partẽ incolebant, deinceps *Francorum* nomine, ſicut antea ſub eodem Imperatore, comprehẽſos fuiſſe: quamuis ab his primùm prodiiſſe videãtur, veteréſque Panegyrici, aliáque ſcripta priſcis illis ſeculis edita, omnes illos populos *Francorum* appellatione deſignarint, quoties eos hoc ſimplici nomine nuncuparunt: Verùm in illam oram, qua Rhenus in Oceanum influit, quæque à parte ipſius fluuij ſuperiore Mœnũ vſque, atque ad ea loca, in quibus Moguntia ſita eſt, protenditur, ſe recepiſſe, ac veluti concluſiſſe. Quam quidem regionem Friſij quondam, Tencteri, Sicambri, nec non & Tubantes, Anſuarij, Chamaui, Chaibones (forſan illi qui Auiones à C. Tacito dicti ſunt), & Bructeri incoluerunt, quibus etiam Cattos & Cheruſcos populos à Rheno remotiores teſtimoniis & rationibus ſupra allatis adiicere non dubitarim, licèt Beatus Rhenanus eos inter Alemannorum nationes recenſere voluerit. Verùm alio loco fateri coactus eſt, ipſos à Flauio Vopiſco ab his ſecretos fuiſſe, dum ait, Germanorum atque Alemannorum reliquias, qui poſt Aureliani Imperatoris mortem in Gallias perruperant, Albim & Neccarum ſeu Necrum vſque à Probo pulſas fuiſſe: aſſeritq; *Germanorum* nomine Bructeros, Cattos, Cheruſcos, ceteróſq; populos C

A cis Rhenum commorantes; *Alemannorum* verò, eos, qui regionem Herciniæ Siluæ finitimam habitabant, eſſe intelligendos. Quibus commotus Procopius, *Francos* ſcripſit ab Oriente à Rheni oſtio Thoringos vſque, à Meridie verò vſque ad Burgundiones ſeſe extendiſſe. Iornandes verò Sueuos ab Occidente Francis, à Septemtrione Thoringis, à Meridie Burgundionibus vicinos fuiſſe refert. Qui quidem *Burgundiones* (vt ex Ammmiano Marcellino deprehendi poteſt) inter Mœnum & Neccarum à loco *Palla* nuncupato, à quo Palatinatui Rheni nomen inditum fuiſſe creditur, vſque ad ſuperiorem Rheni ripam incolebant. idque de Orientali Meridie intelligendum eſt. Conſtat etenim Alemannos à Meridie Occidentali Rhenum verſus Francorum fines attigiſſe, atque Moguntiam vſque & interiùs perueniſſe. Cuius rei veritas ex Ammiano Marcellino deprehendi poteſt, qui XVII. & XVIII. lib. apertè declarat, eo tempore, quo Iulianus Cæſar bellum cum Alemannis geſſit, vnum ex eorum Regibus Suomarum nomine Rheni oram infrà Mœni oſtium cum ſua gente occupauiſſe, alterum verò Hortarium nuncupatum infrà Mœnum & Moguntiam conſediſſe. Atque hoc quidem teſtimonio probari poſſet, regionem illam, quæ hodie *Franconia* dicitur, à veteribus *Francis* nunquam fuiſſe habitatam. Etſi nolim inficias ire, illius fines, maximè ab Oriente, eos attigiſſe, indéque profectos fuiſſe: necnon & Salios à fluuio Sala, qui in Mœnum ſeſe exonerat, appellationem ſuam accepiſſe, quemadmodum ferè omnes Alemannorum Hiſtorici recentiores ſibi falsò perſuaſere. Cùm præſertim
B Mamertinus teſtetur regionem illam, quam Burgundiones in Germania obtinuere, ab Alemannis antea occupatam fuiſſe. Cùm verò conſtet Francofordium, ceteráſque vrbes, quæ hodie ad Franconiam pertinent, ab his *Francis*, quos Carolus Magnus eò tranſtulit, conditas, munitas, atque habitatas fuiſſe, haud abs re fuerit dicere, Franconiæ appellationem inde deductam eſſe. Idque Franciæ Gallicæ minimè dedecori eſſe debet, è qua profecti ſunt Franci, qui totius Germaniæ Principatum obtinuerunt, imò etiam ipſius regionis vnde originem duxerant.

Qvod verò ad Thoringos ſpectat, nulla, quod ſciam, eorum mentio apud quemquam, ſiue Hiſtoricum, ſiue Geographum aut Poëtam ante Honorij obitum reperitur, præterquam X. lib. cap. VI. Vegetij Veterinariæ, vbi de *Thoringorum* & Burgundionũ equis verba facit, qui excellentiæ gratià maximo pretio habebantur. Etſi præter Francorum, Saxonũ, & Burgundionũ nationes, Sueui, Quadi, Marcomanni, & alij ſæpiſſimè commemorati fuerint. Quo fit, vt exiſtimẽ ipſos Francorũ nomine & factione fuiſſe comprehenſos, ab iiſque receſſiſſe, poſtquam ceteri Francorũ populi in Gallias graſſari ibíque dominationẽ obtinere cœperunt, ne ab his pendere viderentur. Atq; eo pacto Regnũ ſeorſim condiderunt antiquo nomine ipſi indito, cuius tantam fuiſſe vetuſtatem ait Procopius, vt iam inde ab Auguſti tẽporibus illud eos habuiſſe exiſtimet. Cùm verò id nullo alio teſtimonio comprobetur, ni Vegetij extaret auctoritas; illud quidem Claudiani Poëtæ temporibus nondũ fuiſſe
C auditũ exiſtimaſſem. Propterea quòd mihi mirũ videtur, illud ab eo prætermiſſum fuiſſe, cùm Cimbrorũ, Chaucorũ, Sicábrorum Bructerorũ, Chamauorũ, Cattorũ & Ceruſcorum meminerit, qui eamdem quam Thoringi regionẽ habitarunt. Neq; abſurdum fuerit dicere, eos, qui regionem illam ſub Francorum nomine, eo ipſo, de quo loquimur, tempore, incolebant, facta cum vicinioribus populis conſpiratione, ob rationem aliquam nobis incognitam denominationem hanc vſurpaſſe, vt deinceps à ceteris Francis ſecernerentur. Niſi cum Beato Rhenano & aliis exiſtimare velimus, Thoringos aliunde, quàm ex illa regione, quæ de ipſorum nomine Thoringia appellatur; hoc eſt, è Germania Orientali ſeu Septentrionali, que trans Albim ſita eſt, originem duxiſſe. Cùm iuxta Sidonij Apollinaris ſententiam quidam ex iis reperti fuerint inter illas nationes, quæ Attila duce in Gallias irruperunt. Neque tamen ipſis conceſſerim, Cheruſcorum ſedes eos occupaſſe, qui finibus ſuis egreſſi fuerint cùm ſeſe Alemannorum ſocietati adiunxerunt, vt regionem illam inuaderent, quæ de eorum nomine *Alemannia* dicta eſt. Crediderim potiùs id eo tempore accidiſſe, quo Saxones Francorum ſedes Albim vſque inuaſerunt, cùm ad id faciendum eorum exemplo inuitarentur: ſiue etiam quod eorum partes eſſent ſequuti. Fieri enim nequaquam poteſt, vt Francos aggredi auſi fuiſſent, niſi aliarum nationum ſocietate ac præſidio freti. Cui rei fidem facit Zozimus, dum Quados vnam è Saxonicis nationibus appellat, quæ, vt

ſuprà declaratum eſt, Salios finibus ſuis expulerunt: Itémque Cheruſcos Conſtantini temporibus ibidem etiam conſediſſe. Cui tamen rei fidem haberi eamdem nolim, ac ſi pro comperta atque explorata haberetur. A

Qvo tandem pacto ſe res habeat, ex his, quæ de Thoringis Hiſtorici memoriæ prodiderunt, intelligi poteſt, iam inde ab initio, inter eos & Francos fœdus amicitiámque interceſſiſſe. Quibus profectò mea quodammodo ſtabilitur opinio. Præterea Friſios idem feciſſe, argumento eſſe poteſt Regnum illud, quod vſque ad Caroli Martelli & Pipini tempora floruit: quod quidem ſub poſtremis Occidentis Imperatoribus, ni fallor, adhuc inauditum erat, neque illius incunabula vſquam reperiuntur. Ex quibus colligere licet, Francos, qui Franciæ Regnum in Gallia fundarunt, à Friſiis & Thoringis minimè ortos fuiſſe, verùm ab aliis populis ipſi Galliæ proximioribus, qui eodem quo Franci minime nuncupabantur. Cùm verò omnibus Hiſtoriis compertum ſit, *Franciæ* & *Francorum* nomen à tempore ſuprà à nobis declarato ſemper conſeruatum eſſe inter eos populos, atque in ea regione à nobis commemorata, cùm ab iis, à quibus ortum fuerat, neglectum eſſet: minimè mirum videri debet, ſi illo nomine nullum amplius mari præclarum facinus ediderint, ſique ij, qui illud retinuerunt, terreſtris prælij gloriam nauali prætulerunt. His etiam accedit, quòd eorum auxilio atque opera Imperatores in omnibus ſuis negotiis vſi fuerunt, eóſque ſociorum ac fœderatorum loco ſemper habuerunt. Quod verò ad Franciam maritimam ſpectat, haud facilè fuerit coniicere, quonam modo Saxones, quos pro omnibus, ſeu pro maritimis tantùm Daniæ populis acceptos fuiſſe arbitramur, nomen ſuum *Francorum* loco in eam introduxerint, ac longè latéque ab Oceano Germanico VVeſtphaliam vſque propagarint: ni Zozimus huic coniecturæ occaſionem daret, dum ait *Francos Salios* nuncupatos, à Saxonibus fuiſſe finibus ſuis expulſos. Neque enim apud quemquam Auctorem, antiquum ſaltem & fide dignum, legimus, qua ratione è paludibus & maritimis littoribus tam repentè in continentem proruperint. Fieri quidem potuit, vt proximiore Franciæ maritimæ parte vi & armis occupata, eiectis iis qui reſiſtere auſi fuerant, reliquos populos, qui Chaucorum regionem incolebant, ſubegerint, ſecúmque fœdus ac ſocietatem inire coëgerint. Niſi forte id eos ſponte feciſſe dicamus, vt vna cum ipſis piraticam exercerent, ſicut ab initio ſub *Francorum* nomine factitarant. Adeò vt iam inde à temporibus Valentiniani ſecundi tota inferior Germania Saxonico nomine repleta fuerit, à mari VVeſtphaliam vſque, quam, iuxta quorumdam opinionem *Franci Anſuarij* dicti incoluere, nec non etiam ab Albi fluuio Friſiam vſque, in qua ſub *Franciæ* nomine, etiam ante Conſtantini Magni tempora, Chauci quondam ſedes ſuas habuerunt Ibi verò ſub poſtremis Occidentis Imperatoribus, non minorem ſuis prædationibus nominis ſui terrorem iniecerunt, quàm primi illi *Franci*, qui beati Hieronymi tempore floruerunt. Qui quidem ob eam cauſam in vita beati Hilarionis ſcribit, Francorum nationem inter Saxones & Alemannos ſitam fuiſſe. Sic autem ait. *Inter Saxones & Alemannos gens non tam lata quam valida, apud Hiſtoricos Germania, nunc verò Francia vocatur.* Alemanni ſiquidem & Burgundiones, vt ante diximus, à meridie eos ſimili modo contingebant, cùm Alemannicum nomen, factionis & ſocietatis appellatio eſſet, multos ac diuerſos populos, Francici & Saxonici nominis inſtar, complectens: quàmuis illud non negarim, proprium ac peculiare alicui populo potiùs, quàm duo alia extitiſſe. Nam cùm veteribus Germaniæ populis ea fuerit conſuetudo, prout ex veterum Sueuorum & Marcomannorum factionibus animaduertere licet, vt, poſtquam nouas ſedes quærere, aut cum hoſte congredi decreuiſſent, communi aliquo ſocietatis vinculo ſeſe mutuò obſtringerent: plerumque accidebat, vt, qui plus potentiâ ac viribus valerent, inferioribus leges noménque imponerent, nonnumquam etiam nouam aliquam appellationem omnibus ex æquo communem ſibi aſſumerent. Quo quidem modo, eo, de quo loquimur, tempore, omnis ferè Germania, ſaltem qua parte ad Occidentem vergit, à mari vſque ad Alpes, in tria illa nomina, *Fancorrum* ſcilicet *Saxonum*, & *Alemannorum*, erat diuiſa. Crediderim etiam ob eamdem rationem, littora atque oras maritimas, tum Britanniæ ſiue Angliæ, tum etiam Galliæ, quæ eodẽ, quò Germaniæ & Daniæ littora,

A ſpectant, eo libro cui titulus eſt, *Notitia Imperij Romani*, littora Saxonica appellari. Quo prorſus modo ſe habent ea quæ Saxonum prædationibus atque inuaſionibus patebant, quibus prohibendis, Imperatores præſidia ac munitiones ibidem collocarant. Id autem de maritimis Germaniæ ac Daniæ nationibus intelligendum eſt, quæ tunc temporis ſub eo nomine, ſicut poſtea ſub Nortmannico Septentrionales omnes, continebantur, poſtquam Francicum nomen ab iis, quæ eo priùs vtebantur, repudiatum eſt.

QVOD autem Saxones non ſolùm Galliæ, verùm etiam Britanniæ, atque Orcadum littora latrociniis & incurſionibus infeſtare conſueuerint, teſtis eſt Claudianus multis locis, vt cùm ait:

---------ne littore toto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.

Et alibi. --------- *Maduerunt Saxone fuſo*
Orcades.

Quamobrem ſi inter omnes conueniat, eo ipſo, de quo loquimur tempore, inter Saxones & Alemannos *Francos* habitaſſe, cùm ſuprà citato Claudiani loco agatur de pace inter Honorium Imperatorem & quoſdã Germaniæ populos an. CCCXCIX.
B facta (qua quidem Sicambria certum militum numerum in Imperatorum auxilium mittere tenebatur) per *Sicambriam* intelligi videntur Franci, aut ſaltem eorum factionis populi, qui regionem illam, quam *Sicambri* quondam obtinebant, vna cum ipſis incolebant. Per *Suenos* verò Alemanni ſunt accipiendi, qui eaſdem, quas olim Suevi, ſedes occupabant: pro vt omnes fere Auctores Alemanni recentiores ſibi falsò perſuaſere, eo quòd non animaduerterint, eo ipſo tempore, huiuſce nominis populos, in extremis Germaniæ Orientalis finibus Boëmiam verſus, inter Thoringos ſcilicet & Burgundiones, conſediſſe. Ibi autem multò pòſt tempore ſeparatam ab aliis dominationem obtinuere, donec Illyricorum irruptionibus ſedibus ſuis excedere, atque ad Alemannos ſe recipere coacti ſunt, qui eos ex Franciæ Regum conſenſu in ſuam ſocietatem admiſerunt. Manifeſtè ſiquidem ex Hiſtoriis deprehenditur, ab ea tantummodo tempeſtate Alemannorum regioni Sueuiam fuiſſe adiunctam, Sueuorúmque nomẽ nullibi præterea floruiſſe. Siquidem ex illis primis, qui nullam vnquam cum his ſocietatem habuerunt, orti ſunt iſti Sueui, qui VVandalorum atque Alanorum partes ſequuti in Hiſpaniam penetrarunt, eámque ſubegerunt. Ad quos etiam referendi ſunt ij, qui Saxonum regionem inuaſere, dum ipſi in Italiam cum Longobardis eſſent profecti, qui ſemper ab Alemannis diſtincti fuerunt. *Caycorum* verò, ſeu, vt alij volunt, *Chaucorum* nomine intelligendi ſunt Saxones, potiùs quàm Franci, qui (ſicut Beatus Rhenanus perperam perſuadere conatus eſt) Chaucorum finibus iamdudum exceſſerant, ac eorum locum Saxones occuparant. Quòd ſi hoc loco Sicambria pro alia magis, quàm pro antiqua illa Francorum ſede, ſumi debeat, maiori ſtudio in hoc ipſi elaborandum fuerat, vt qualis eſſet, aut vbinam, indicaret. At verò quingentorum annorum interuallo ab exceſſu Auguſti nullus Auctor comperitur extitiſſe, qui vllos huiuſce nominis Sicambros in Germania fuiſſe memoriæ prodiderit, ex quo ab eodem Auguſto in Galliam tranſducti ſunt. Poetæ tantùm, qui ſub poſtremis Imperatoribus vixere, nec non & Ptolemæus, eos ad Rhenum collocarunt. Item Cornelius Tacitus lib. XII. expreſſis verbis teſtatur, nationem illam ſua iam ætate extinctam ac deletam fuiſſe. Sic enim ſcribit. *Ac præcipua Silurum peruicacia, quos accendebat vulgata Imperatoris vox: vt quondam Sicambri excisi, vt in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum.* Eo autem lib. quem de Germaniæ populis conſcripſit, nullam Sicambrorum mentionẽ facit, quamuis de Tencteris & Anſuariis loquatur, quibus eumdem, quem Iulius Cæſar, locum aſſignat. His autem adducor vt exiſtimem, Cohortem illam, quam libro quarto Annalium narrat Tiberio in eo bello, quod aduerſus Rhœmetalcem Thracum Regem geſtum eſt, operam ſuam nauaſſe, quámque Sabinus eius Legatus (ipſius verbis vtar) *Romanis promptam ad pericula, nec minus cultu & armorum tumultu trucem haud procul ſtruxerat*, de Sicambris illis, qui in Galliam traiecti fuerant eſſe intelligendam. Quiquidem nomen ſuum nondum amiſerant, cùm illud multo etiam pòſt tempore retinuerint, iiſque Imperatores auxiliarium legionum loco vterentur. Quamobrem

Martialis quidem & Iuuenalis eorum mentionem fecêre. Alter quidem dum aït, A

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

Alter verò in hunc modum,

Tamquam de Getis toruiſque Sicambris.

Id quod etiam de Sicambrica legione intelligi poteſt, quæ Sicambriam vrbem in Pannonia condidit, eo ipſo loco, vbi etiam nunc veteris Budæ rudera conſpiciuntur, pro vt ex hac inſcriptione iudicari poteſt.

LEGIO SICAMBRORVM
HIC PRÆSIDIO CONLOCATA
CIVITATEM ÆDIFICAVIT,
QVAM EX SVO NOMINE
SICAMBRIAM VOCAVERVNT.

Verùm ſucceſſu temporis Sicambricum nomen extinctum fuiſſe exiſtimo, in ea præſertim regione nuper à nobis commemorata, propterea quòd crebris populorum trans Rhenum incolentium incurſionibus vaſtata, ac deſolata fuerit, ſæpè etiam iuſſu Imperatorum, qui Auguſto ſucceſſere, coloniis in eam deductis, à nouis populis habitata, dum aliis alij ſubinde ſuccederent, nec penitus incolis deſtituta relinqueretur. B Tum etiam vt ij, qui in eam eſſent deducti, tamquam veri ac proprij illius poſſeſſores, aduerſus quoſlibet hoſtes eam defenderent. Adeo vt tum penitus exciſa fuiſſe videatur, cùm à FRANCIS vnà cum Batauia, iiſque regionibus, quæ inter Scaldim & Rhenum ſitæ ſunt, Claudio Imperium obtinente, eſt occupata. Quapropter difficile fuerit probare, ab his temporibus Sicambricum nomen in illa regione, atque inter legiones & Cohortes Romanas floruiſſe. Cùm verò Cohortes illæ iam tum ſuppreſſæ videantur, quemadmodum multæ aliæ Dionis ætate, quæ ab Auguſto & nonnullis ipſius ſucceſſoribus fuerant inſtitutæ: ita etiam vero ſimilius eſt, omnes populos, qui regionem illam deinceps obtinuerunt, *Arborichos* fuiſſe nuncupatos. Neque enim mihi videntur ij, quorum Procopius lib. IIII. belli Gothici ſub eodem nomine mentionem facit, ad alios magis quàm ad iſtos eſſe referendi. Licet quidam falſa perſuaſione inducti crediderunt, eo loci *Armoricanos* pro *Arborichis* eſſe legendos: eo quòd Arborichi vocabulum nuſquam alibi ſcriptum reperiatur. Conſtat ſiquidem Armoricanorum appellationem multò latiùs patuiſſe. Præterea ipſemet Auctor ſatis apertè declarat, eiuſmodi Arborichos Francorum finibus contiguos fuiſſe, quos Romani, ſicut & alios in Gallia atque Hiſpania ſitos, ſibi ſubegerunt, iiſque tamquam aliis militibus in bellis vtebantur. Qua de cauſa tum etiam quòd ab antiqua viuendi ratione omninò deſciuerant, *Franci* C proximitatis gratiâ, eos primum adoriri ac ſibi ſubiicere voluerunt. Verùm tanta animi fortitudine ſe ſuáque tutati ſunt, vt nullo ſeſe damno affici paſſi fuerint. Quamobrem Franci fœdere ſancito eos tandem in ſuam ſocietatem & amicitiam recipere coacti ſunt, Imperio Romano funditus in Italia extincto. Quoniam verò eodem loco ſcriptum eſt, huiuſmodi *Arborichos* fuiſſe Chriſtianos, non video quonam pacto Procopij teſtimonium eorum opinioni accommodari poſſit, qui Galliæ FRANCOS à Sicambris in eam ab Auguſto tranſductis ortos fuiſſe exiſtimarunt.

QVOD ſpectat ad ea quæ Ptolomæus de Sicambris retulit, nemini dubium eſſe debet, quin regionem illam, quæ Sicambrorum quondam fuerat, deſignare voluerit. Propterea quòd à pleriſque doctiſſimorum illius ætatis compertum eſt, Germaniam ab illo, non eo ſtatu quo ſuo tempore erat, deſcriptam fuiſſe, ſed prout apud antiquos Auctores qui ante illum vixerant delineatam repererat. Neque enim probari poteſt, eo ipſo quo viuebat tempore, quóque notauit loco, Sicambros adhuc extitiſſe, tantâ incolarum mutatione ac tranſmigratione factâ, quantam Cornelius Tacitus oſtendit, ex quo ab Auguſto traiecti fuere, vſque ad Veſpaſianum, quo imperante affirmat lib. XX. Tencteros regionem illam, quæ Coloniæ oppoſita eſt, ad Rhenum occupaſſe. Eo autem libro cui, *De moribus Ger.*

A *manorum*, titulum fecit, ſic refert. *Iuxta Tencteros, Bructeri olim occurrebant, nunc Chamauos & Angriuarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis.* Et paulò poſt. *Angriuarios & Chamauos à tergo Dulgibini & Chaſuarij cludunt, aliaque gentes haud perinde memorabiles. A fronte Friſij excipiunt. Maioribus minoribúſque vocabulum eſt ex modo virium: vtraque nationes vſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiúntque immenſos lacus.* Libro autem XIII. Annalium narrat, Nerone rerum potiente, regionem quandam Friſiæ contiguam, deſtitutam incolis repertam fuiſſe. Quapropter Friſij in eam commigrarunt, indéque à legionibus Romanis pulſi ſunt: quemadmodum & Anſuarij, qui à Chaucis finibus expulſi, eodem etiam transmeare non dubitaſſent, niſi prohibiti fuiſſent. Quamobrem Bructeris & Tencteris ſe adiungere conati ſunt: verùm cùm hi Romanorum minis, illi verò metu deterrerentur, tum Anſuarij ab incœpto deſiſtere, atque ad Vſipios & Tubantes ſe conferre compulſi ſunt. Ipſe etiam paulò ſuperiùs dixerat, *Chamauorum quondam ea arua, mòx Tubantum, & pòſt Vſipiorum fuiſſe.* Quis igitur ex prædictis teſtimoniis non intelligit, omnem Rheni oram Germanicam à Colonia vſque ad mare, Chaucorúmque regionem, ante Ptolomæi tempora ab aliis quàm Sicambrorum nationibus occupatam fuiſſe? Neque tamen ob eam ſolummodo cauſam, ea teſtimonia à nobis tanta diligentiâ propoſita ſunt: verùm etiam propter

B duas alias rationes, quarum prior eſt, vt oſtendatur Germaniæ deſcriptionem à Strabone non aliter quàm à Ptolomæo factam fuiſſe, cùm eos Auctores ſequutus fuerit, qui ante eum illius ſitum deſcripſerant, eo ſtatu, quo tempore Iulij Cæſaris erat: vel potiùs Geographos Græcos tantùm, qui non eandem curam diligentiámque in pernoſcendis Germaniæ populis ac Romani Scriptores adhibuerant. Neque enim video qua ratione ab erroris, aut ignorantiæ labe vindicari poſſit, quòd in ea regione *Sicambros* tantùm collocarit, ac ſi in tota Rheni ora à nobis commemorata, non alij præter eos commorati fuerint. Niſi ipſum exiſtimemus ſub *Sicambrorum* nomine, omnes prædictos populos comprehendere ſatis habuiſſe, quòd ij videlicet omnium primi clariſſimíque extiterint, aut in ceteros Principatum obtinuerint: eúmque Germaniæ ſtatum fuiſſe Iulij Cæſaris ætate à ſuis Auctoribus didiciſſe. Quandoquidem tum ex ipſius Commentariis, tum etiam ex Plinio, Velleio Paterculo, & Dione conſtat, omnes ſupradictos populos, in ea, de qua agimus, regione, vnà cum Sicambris, etiam ante eorum transmigrationem conſediſſe.

INTERIM quamuis iuxta prædictam rationem, per eam Sicambrorum partem, quæ, vt idem Auctor aſſerit, trans Rhenum remanſerat, poſtquam ipſi populi ab Auguſto Cæſare in Galliam tranſlati fuere, Friſios alióſque nuper commemoratos intelligendos eſſe non putarem: partémque eiuſmodi re vera Sicambrorum reliquias extitiſſe, qui à ſociorum conditione ſeſe immunes præſtiterint: Non tamen ideò concedendum exiſtimabo, ex ſola ipſorum ſtirpe, eorúmque

C qui ab Auguſto, quocumque ipſi viſum fuerit, aut qua appellatione transducti fuere, omnium nationum Francicarum, quæ poſtea Galliam inuaſerunt, originem eſſe deductam: quin Bructeri, Chamaui, Salij, Ampſiuarij, ceterique inferioris Germaniæ populi ipſis annumerati fuerint. Minùs etiam fieri potuit, vt Francicum nomen ſolis Sicambris, aut ab his oriundis, peculiari quodam iure fuerit impertitum, quaſi vnus eorum idémque populus extitiſſet: aut Sicambri Francíque eamdem ſemper regionem, eodémque tempore ſimul obtinuerint. Siquidem ex multis Hiſtoricorum teſtimoniis, quæ ſuprà retulimus, facile eſt colligere, Germanicam Rheni oram, de qua agimus, à Tiberij temporibus, vſque ad poſtremos Imperatores, ab aliis populis & nationibus, quàm ab his qui eam Taciti ætate incolebant, haudquaquam fuiſſe occupatam: miniméque probari poteſt, alios aliunde profectos, Franciæ Francorúmque appellationem eò intuliſſe. Niſi exiſtimemus, Bructeros à Chamauis ſedibus ſuis expulſos, quæ, vt refert Tacitus lib. I. Annalium, inter Amaſiam & Lupiam ſeu Lippam amnes ſitæ erant, in eam partem, quam Tencteri quondam obtinebant, ſeu vi, ſeu alia ratione commigraſſe, ibidémque conſediſſe. Neque enim vſquam ſcriptum reperitur, quo tempore, quaque ratione, aut eos omnino eiecerint, aut adempto nomine, ſecum vna promiſcuè habitare permiſerint. Quidquid tandem acciderit, nuſquam legitur eorum nomen deinceps auditum fuiſſe: conſtátque Bructe-

ros, iam inde à temporibus Conſtantini Magni eorum ſedes occupaſſe, in iiſque ſub illius ſucceſſoribus permanſiſſe. Atque ob eam cauſam, populorum Germanicam Rheni oram incolentium enumerationem à C. Tacito factam protuli, vt ex eius collatione cum his, quæ in hoc tractatu de iis, qui eam ſub poſtremis Imperatoribus occuparunt, demonſtrauimus, compertum habeatur, haud magnam extitiſſe eiuſdem regionis incolarum diuerſitatem, mutationémque, nec quæ opinionem illam deſtruat, quam de Francorum origine habemus, ex primis vſque ad poſtrema tempora. Niſi fortaſſe in dubium vocare quiſpiam velit, vtrum Anſuarij Franci pro veteribus Angriuariis ſeu Cattuariis, qui diuerſis nominibus apud C. Tacitum & Paterculum deſignantur, ſumi debeant. A

VERVM vt iterum ad *Sicambros* redeamus, etſi propter eas quas nuper expoſuimus rationes, in ea ſententia ſtandum foret, ab Auguſti temporibus, ſemper aliquot è Sicambrorum ſtirpe in Germania remanſiſſe, cùm minimè fieri potuerit, vt totam omninò gentem tranſportarit, quin ex his orti fuerint, qui in antiquas ſedes poſtliminio quodam reuerſi maiorum genus repararint: nihilominus tamen, ſatis ſupérque demonſtratum eſt, cùm reliquias eiuſmodi, tum eos qui iterum reuerſi eſſent, alio quàm ſuo nomine ibidem commoratos fuiſſe, cùm Bructeris, Chamauis, Ampſiuariis, Tubantibus, Cattis, Friſiis, confuſi ac commixti fuerint. Quoſquidem ex optimorum Scriptorum lectione compertum eſt, eam Germaniæ partem incoluiſſe, in qua, à Conſtantini Magni temporibus FRANCIÆ, Francorúmque nomen, eorum præſertim qui illud in Franciam Gallicam attulerunt, ſemper conſeruatum fuit. Niſi dicamus, Sicambros vnà cum iis ſedes ſuas, ſeorſim tamen, collocaſſe: verùm paucitate hominum, viriúmque infirmitate effectum eſſe, vt eandem ac ceteri, aut etiam maiorem nominis claritatem conſequi nequiuerint, aut aliorum dominationi ſubditi, Hiſtoricis nequaquam innotuerint, qui illuſtriora quæque & clariora referre, eáque quæ in aliqua regione geſta ſunt, notioribus ac potentioribus tribuere conſueuere. Quo pacto non modò è Sicambris nonnullos, verùm etiam alios obſcurioris famæ populos, eos, quos ſuprà commemorauimus, ea causâ, quam obtinebant regionem ſequutos fuiſſe non negauero. Itaque concludendum eſt, Claudianum, Sidonium Apollinarem, ceteróſque eiuſdem ætatis Poëtas, vbicumque *Sicambrorum* mentionem fecerint, eos pro iis populis, qui veterum Sicambrorum regionem incolebant, ex licentiâ Poëticâ priuatim nonnunquam accepiſſe, ſiue ipſimet extiterint, ſiue ij qui Francorum nomine aſſumpto in eorum locum ſucceſſerant: cùm eos interdum à ſe inuicem, hoc eſt, à communi Francorum nomine ſecreuerint, prout ex Claudiani locis infrà citatis patet, vt cùm ait. B

Ante Ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
Cæſariem, pauidóque orantes murmure Franci
Procubuere ſolo. ------ C

Et alibi. ------ *Rhenúmque minacem*
Cornibus infractis adeò miteſcere cogis,
Vt Salius iam rura colat, flexóſque Sicambri
In falcem curuent gladios.

Item Sidonius Apollinaris.

Francorum penitiſſimas paludes
Intrares venerantibus Sicambris.

Interdum etiam coniunctim pro tota *Francorum* gente, qui eam Sicambriæ partem, quæ Rheno clauditur, occupabant, aut pro eiuſdem factionis populis, ab his acceptos fuiſſe reperio: pro vt apud eumdem Claudianum videre eſt, vbi de Romanis legionibus verba facit, quæ ad Rheni ripam in præſidiis collocatæ fuerant, vt ipſam aduerſus Barbarorum irruptiones tuerentur. Quæquidem à Stilicone euocatæ fuerunt, eo tempore quo VViſigothorum Rex Alaricus cum primùm in Italiam penetrauit. Ait autem.

Agmina quinetiam flauis obiecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immanſuetóſque Cheruſcos,
Huc omnes vertere minas, tutúmque remotis
Excubiis Rhenum ſolo terrore relinquit.

Ex aliis prætereà locis deprehendi poteſt, *Sicambrorum* nomen à Poëtis ita latè

A ſumptum fuiſſe, vt illud Batauis etiam tribuerint: ſeu illos proximitatis & viciniæ gratiâ pro *Francis* acceperint, ſiue etiam quòd Francis fœdere coniuncti, in eorúmque tutela fuerint, cùm eos hoc nomine deſignarunt. Id quod etiam Sidonius Apollinaris oſtendit, ad Maiorianum ſcribens.

Sic ripæ duplicis tumore fracto,
Detonſus Vahalim bibat Sicamber.

Quis enim non exiſtimet Sicambri nomen eo, quo intelligimus modo, eſſe accipiendum? Qua prorſus ratione Cimbrorum Chaucorúmque appellatio his nationibus tribui debet, quæ regionem illam, quæ iſtorum quondam ſedes fuerat, obtinebant. Cùm neque in Panegyricis, neque apud Marcellinum, Aurelium Victorem, Eutropium, Zozimum, beatum Hieronymum, alióſque eiuſdem ætatis Scriptores, vllius Germaniæ populi mentio reperiatur, qui eorum tempore Sicambri appellatione nuncupatus fuerit: quamuis Chamauos, Bructeros, Chabiones, Antuarios ſeu Ampſiuarios minimè prætermiſerit. Præterea in libro Notitiæ Imperij Romani, in quo ſcripta ſunt nomina omnium legionum & Cohortium, quę ſub poſtremis Imperatoribus in Rationarium Imperij relatæ fuerant, nuſquam deprehenditur vllam Sicambrici nominis extitiſſe, licet Batauorum, Tubantum, Saliorum, Ampſiuariorum, & Bructerorum ſatis multæ reperiantur. Quapropter quoquo modo Sicambrorum nomen ex prædictis interpretationibus accipiamus, non caſu aut temerè accidit, quod beatus Remigius, dum
B Clodoueum baptizaret dixerit, *Mitis depone colla Sicamber.* Quin etiam Fortunatus Poëta in quodam Epigrammate Charibertum Regem laudat, quòd, cùm eſſet è Sicambrica natione oriundus, Latinè tamen loqueretur.

Vt autem huic ſermoni finem imponamus, ex his, quæ præfati ſumus, facilè colligi poſſe exiſtimo, FRANCORVM nomen, non modo nulli Francicæ nationi ſeorſim ſumptæ proprium ac peculiare extitiſſe; verùm etiam nihil obſtare, quo minus Germaniâ ortum potiùs, quàm aliundè inuectum fuerit. Cùm nullâ Hiſtoriâ fide dignâ, aut vllo cuiuſquam auctoritatis teſtimonio probari poſſit, vllam alibi nationem Francorum appellatione notam aut auditam fuiſſe. Tum etiam quòd Procopius & Agathias narrant, Germanorum appellatione *Francos* quondam denominatos fuiſſe, cùm nullam adhuc nominis famam eſſent adepti: eóſque tum primum *Francorum* nomen obtinuiſſe, cùm propter rerum geſtarum magnitudinem clarere cœperunt. Quin etiam nonnullis viſum eſt, peculiari quadam ratione illud nomen ipſis inditum fuiſſe, ſicut beato Hieronymo, vbi ait Francorum regionem à veteribus Hiſtoricis Germaniam appellari. Id quod etiam congruere poteſt iis, quæ in vetere quodam Panegyrico ſupra allato Conſtantino Imperatori dicta leguntur. *Tibi ſe ex vltima Barbaria indigenæ populi dedidere.* Et in alio. *Quid loquar intimas Franciæ nationes iam non ab iis locis, quæ olim inuaſerant, ſed à propriis ex origine ſedibus ſuis, atque ab vltimis Barbariæ litteribus auulſas?* Deinde obſeruare poſſumus, *Francorum* nomen, apud nullum optimæ fidei
C Scriptorem, cuiquam inferioris Germaniæ nationi tributum reperiri: Saxonicum verò, ante Valentiniani Imperatoris huiuſce nominis primi tempora, nullibi præterquam in quibuſdam inſulis & paludibus maris Germanici & Danici innotuiſſe. Præterea manifeſtum eſt, omnes extremæ ac remotiſſimæ, vt vocant, Barbariæ populos, cùm eos qui ea occupabant loca, quæ Romani neque attigerant vnquam, neque ſubegerant, tum etiam alios minus diſſitos, quò nondum Romani peruenerant, *Francos*, eorúmque regionem *Franciam* fuiſſe appellatam. Quod idem eſt, ac ſi diceretur, appellationem hanc eo tempore comprehendiſſe totam inferioris Germaniæ oram maritimam vltra Chaucorum regionem Albimque fluuium: hoc eſt, omnem illam partem, quæ à Friſia iuxta Hamburgum & Lubeccum Pomeraniam vſque extenditur, vnde Cimbri, Teutoneſque quondam profecti ſunt. Id quod etiam Claudianus innuiſſe videtur, vbi de Germaniâ à Stilicone cum Imperio pacatâ loquitur his verbis.

-----gemináſque viator
Cùm videat ripas, quæ ſit Romana requirat.
Vt iam trans fluuium, non indignante Chayco,
Paſcat Belga pecus: mediúmque ingreſſa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Accedit etiam quòd illud (*de vltima Barbaria, & de vltimis Barbariæ littoribus*) vlterius citra montes extendi non poſſit: quòd ea loca iam tum à Romanis fuerint peragrata. Idcirco Flauius Vopiſcus in vita Proculi Tyranni narrat, ipſum, vt Imperatoris Probi ſeſe perſequentis manus effugeret, in Francorum regionem auxilij petendi gratia ſe recepiſſe, quod ab his originem ſe trahere diceret. Illius autem verba ſunt eiuſmodi. *Hunc tamen Probus fugatum vſque in vltimas terras, & cupientem in auxilium Francorum venire, à quibus originem ſe trahere dicebat, ipſis prodentibus Francis vicit & interemit.* A

Ceterum ſi ea quæ innumeris teſtimoniis demonſtrauimus memoriâ repetere velimus, omnem videlicet Rheni oram, ab illius in mare influxu, vſque ad partem Mœni ſuperiorem, FRANCIAM dictam fuiſſe, ſicut & alteram, illiuſque populos FRANCORVM, nomen habuiſſe: licèt præter communem illam appellationem, propriis etiam nominibus, Friſiorum ſcilicet, Tubantum, Chamauorum, Ampſiuariorum, Bructerorum, Chabionum, Cattorum & Saliorum inſignirentur; cùm etiam Procopius & Iornandes prodiderint, eandem illam appellationem ab Oriente & Meridie ad Thoringos, Sueuos, & Burgundiones vſque ſeſe extendiſſe: Nihil obſtabit, quò minus inferamus, Franciæ Francorúmque denominationem, totam inferiorem Germaniam, omneſque illius populos, ſaltem Occidentalem illius partem ambitu ſuo fuiſſe complexam: eo B prorſus modo, quo Germaniæ appellatio, cùm ſuperiorem tum etiam inferiorem illius partem continebat. Præterea ex ſupradictis notari poteſt, ex quo *Francorum* nomen Romanis Hiſtoriis celebrari cœpit, tam Rheni oram, quàm maritimam inferioris Germaniæ partem iam tum occupaſſe. Quemadmodum verò, huiuſce partis populi maritimis ſuis prædationibus ac latrociniis nominis ſui terrorem cunctis iniecère; ita etiam alij eodem prorſus tempore incurſionibus ſuis ac terreſtribus præliis celeberrimi euasêre. Vnde enim, quæſo, mille iſti *Franci* prodiere, qui ab Aureliano vnius Legionis Moguntiæ Tribuno in Gallia cæſi ſunt, niſi ab iiſdem *Francorum* nationibus, quæ Gallias peruagatæ Galieni Imperatoris temporibus, in Hiſpaniam perruperunt, eámque inuaſerunt? Vnde etiam iſti Franci, quorum præſidio, nec non & Gallorum, Poſthumus dominationem ſuam diu aduerſus Galienum defendit? Eodem etiam tempore Batauia à multis diuerſarum nationum Francicarum Regibus occupata eſt. Atqui ſuperiùs declaratum eſt, cùm ex his quæ ſuperiorem Rheni partem obtinebant, tum etiam ex remotioribus æquè ac proximioribus maritimis nationibus, inter eas extitiſſe. Contrà verò, ſi nullo vetuſtiori teſtimonio, quàm iis quæ protulimus, probari poteſt, *Francorum* nomen in aliqua peculiari inferioris Germaniæ regione, priuſquam in alia, ortum habuiſſe, indéque ab aliqua natione, aut aliundè in Rheni oram tranſlatum eſſe: quid cauſæ fuit, cur Beatus Rhenanus & alij perſuadere conati fuerunt, primos Francorum populos, à Chaucis aut à Caninefatibus, ſiue à Zelandis profectos, progreſſu temporis in eam regionem, quæ C Rheno prætexitur, relictis propriis ab origine ſedibus commigraſſe, vbi quondam Tencteri, Sicambrique conſederant? Neque enim video, qua ratione fretus Auentinus memoriæ prodiderit, *Francos* ab initio Cattorum, Thoringorum, Heluetiorum, & Boiorum nomine fuiſſe comprehenſos, ac veluti inuolutos.

Interea non negarim fieri potuiſſe, quin FRANCORVM nomen, quod linguâ Germanicâ liberum ſignificat, à maritimis populis inferioris Germaniæ remotiſſimis, iis videlicet, qui ſemper liberi & ſeruitutis Romanæ expertes fuerant, originem ſuam duxerit. Qui quidem ob eam cauſam hoc ſibi nomen aſſumpſere, quo à ceteris Germaniæ populis, qui Romano Imperio ſubditi erant, ſecernerentur, quò firmiſſimo fœderis vinculo vniti eandem fortunæ ac periculi ſocietatem inirent. Horum etiam exemplo aliæ vicinæ nationes, Friſiorum nempe, Sicambrorum, item Chamauorum, Bructerorum, Ampſiuariorum, aliorúmque, qui ſupra Rhenum incolebant, ſeſe confeſtim, aut non ita multò poſt, ſub eodem nomine eadémque ſocietate his adiunxere, quo velut indiſſolubili quodam amicitiæ nexu obſtricti, ſeſe mutuò tuerentur ac conſeruarent, ſibique inuicem aduerſus hoſtes opem ferrent, ſimul etiam prædæ, ſpoliorúmque atque adeo dominationis participes fierent. Neque etiam à ratione abhorrebit, ſi exiſtimemus, factionem illam atque electionem Francici nominis, communi om-

A nium huiuſmodi populorum, cùm maritimam oram incolentium, tum etiam
aliorum conſenſu ac conſpiratione eſſe factam: cùm alij propter agrorum ſterili-
tatem, aut hominum multitudinem, tum etiam Romani Imperij Prouincias in-
uadendi cupiditatem ad hæc inuitarentur. Aliis verò varij tumultus ac bella ci-
uilia, quibus Romana res agitabatur, ad hæc occaſionem præberent, aut etiam
motus illi, quibus nationes Scythicæ, Sarmaticæ, & Pannonicæ, veluti quodam
ſydere ad res nouas moliendas vndiquaque excitæ videbantur. Cui rei exemplo
eſſe poterit nationum Francicarum in Hiſpaniam irruptio eo tempore, quo Ro-
manum Imperium à triginta Tyrannis occupabatur, dum Galienus Imperator
luxu delitiiſque perditus, in otio Romæ vitam ageret. Per idem etiam tempus
Gothi Thraciam, Græciam, Aſiam minorem, Parthi Meſopotamiam, Quadi
Pannoniam latè populati ſunt. Alemanni verò in Italiam vſque perruperunt.
Paulò poſt etiam Batauia, totáque regio inter Scaldim Rhenúmque amnes ſita,
Claudio imperante à multis diuerſarum nationum Francicarum Regibus occu-
patæ ſunt. Adeo vt cùm Conſtantius Cæſar eam ipſis eripuit, Chamauos, Fri-
ſios, alióſque inferioris Germaniæ populos ibidem inuenerit.

QVÆ cùm ita ſint, manifeſtum eſt, FRANCORVM nomen omnibus infe-
B rioris Germaniæ populis, Alemannorum verò ſuperioris Germaniæ nationibus,
vſque ad Conſtantini Magni tempora & vlteriùs commune fuiſſe. Itaque cùm
ex Panegyricis, tum etiam ex aliis eiuſdem ſeculi ſcriptis deprehendi poteſt;
in illa duo nomina totam Germaniam fuiſſe diuiſam, cùm ſuperior pars *Ale-
mannia*, inferior verò FRANCIA vocaretur: excepta tamen Orientali parte, in
qua Quadi, Sueuorúmq; nonnulli ſeorſim ſemper ab aliis habitaſſe videntur: nec
non etiam coloniis, in quibus Romani præſidia collocabant, vna cum Vindeli-
cio & Norico, eáque parte quam Burgundiones occupabant: quiquidem, vt ex
Ammiano Marcellino intelligi poteſt, inter Francos & Alemannos conſidebant;
licèt olim in Alemannorum regione ſedes ſuas habuerint. Quoniam verò ex
Hiſtoriis fide dignioribus colligi poteſt, Alemannicum nomen, eodem prorſus
quo Francicum tempore claruiſſe; inde coniicere licet, duos iſtos populos, ſu-
periorem nimirum & inferiorem, aliquo ſocietatis fœdere inito, in illa duo fa-
ctionis nomina conſpiraſſe; quæ quidem ex mutua inter ſe æmulatione ſibi aſ-
ſumpſere. Quapropter, quemadmodum Procopius & Agathias, item beatus
Hieronymus memoriæ prodidêre, *Francos* Germanorum appellatione denomi-
natos fuiſſe, priuſquam Francicum nomen vſurpaſſent, ita etiam Flauius Vo-
piſcus refert Tyrannum Proculum Germanos viciſſe priuſquam Alemanni vo-
C citarentur, ſiue Alemannos qui tum Germani nuncupabantur. Verùm, cùm
Ælius Spartianus atque Aurelius Victor ſcripsêre, Antoninum Caracallam Ale-
mannos ſubegiſſe, vnde Alemannici cognomen accepit; eos populos intelle-
xêre, qui poſtea illo nomine, vt ſuo tempore, inſigniti fuerunt. Propterea quòd
nuſquam apud Herodianum, Dionem, aliúmve qui Caracallæ ſeculo vixerit,
reperiatur, Alemannicum nomen illius tempore extitiſſe. Neque etiam ex vlla
antiqua imagine, numiſmate aut inſcriptione deprehendi poteſt, inter ceteros
titulos ipſum Alemannici cognomine inſignitum fuiſſe, ſed Germanici tantùm,
Parthici, atque Britannici. Quem quidem Germanici titulum non niſi quarto
Imperij ſui anno eſt conſequutus, prout ex iiſdem teſtimoniis probari poteſt,
quibus ea, quæ nuper protulimus, confirmantur. Licèt prædictus Spartianus di-
xerit *(Germanici nomen patre viuo fuerat conſequutus.)* Neque enim aliunde notari
poteſt, illius patrem, ipſúmque, cognomen illud priùs accepiſſe. Vnde mirari
ſubit, num alio etiam loco hallucinatus fuerit. Verùm minus reprehendendus eſt
Sextus Aurelius, qui non, ſicut Spartianus, dixit, Caracallam Germanos ſeor-
ſim ab Alemannis deuiciſſe, vnde Germanici atque Alemannici cognomina ſimul
acceperit: ſed tantùm, *Alemannos gentem populoſam ex equo mirificè pugnantem
prope Mœnum amnem deuicit*. Quibus innuit eos fuiſſe populos, qui ſuo tempore
Alemanni nuncupabantur. Ceterùm Alemannicum nomen Caracallæ ætate ad-
huc incognitum fuiſſe, manifeſtè declarari poteſt quodam Dionis Epitomes lo-
co, vbi rationem affert, cur Imperator M. Aurelius Germanici cognomen ac-
ceperit, poſtquam Marcomannos ſubegiſſet: quia nimirum, ait, Germanos eos
vocamus, qui ſuperiora loca incolunt: cùm aliis præterea locis declaret, ſe alios

Germaniæ populos, eos præſertim qui Rheno propinquiores erant, Celtarum A
nomine comprehendere. Nam ſi Alemannorum nomen ſuo tempore iam innotuiſſet, credibile eſt, ipſorum æquè ac prædictorum mentionem facturum fuiſſe, eo præſertim loco, vbi ait Caracallam Cinniis nationi Celticæ bellum intuliſſe. Verùm cùm præter omnium Hiſtoricorum, qui illum præceſſerant, conſuetudinem, iis populis, qui ſuperiorem Germaniæ partem incolebant, Germanorum appellationem peculiari quodam modo tribuat, ſicque eos ab aliis diſtinguat: exiſtimandum eſt, id eò factum eſſe, quòd fœdere ac ſocietate quadam inter ſe coierint, ob idque, propter aliquam cauſam nobis incognitam appellationem hanc conſequuti fuerint. Niſi dicamus, idcirco illud accidiſſe, quòd maximam partem, aut etiam ferociores ac formidabiliores Germaniæ nationes comprehendebat. Quid enim cauſæ extitiſſet, quamobrem Dio Marcum Aurelium ſcripſerit, Germanici cognomen deuictis Marcomannis adeptum fuiſſe, quòd Germani appellarentur ij qui ſuperiorem Germaniæ regionem obtinebant: cùm per Marcomannos, de quibus loquitur, intelligerentur omnes ſuperioris Germaniæ, atque etiam Scythiæ partis proximioris nationes, eæ ſcilicet, *quæ*, vt refert Aurelius nuper iterum in lucem editus, *Regi Marcomaro*, (ſiue, vt aliis placet, *Rege Marcomanno) ab vſque vrbe Pannoniæ, cui Carnuto nomen eſt, ad vſque media Gallorum protendebantur.* Quæ quidem nationes eodem M. Aurelio imperante ſibi inuicem factione quadam vnitæ, aduerſus Romanum Imperium conſpirarunt, prout clarè oſtendit Iulius Capitolinus in eiuſdem vita, dum ait, *Omni diligentiâ* B
parauit legionem ad Germanicum & Marcomannicum bellum. propterea quod, vt poſtea ſubiungit, *Gentes omnes ab Illyrici limite Galliam vſque conſpirauerant, vt Marcomanni, Narniſi, Hermunduri, Quadi, Sueui, Sarmatæ, Latringes & Buri: hi aliique cum Victoualis, Soſibes, Sicobotes, Roxolani, Baſtarnæ, Alani, Peucini, Caſtoboci.* Omnes autem hæ nationes ſub Marcomannorum nomine continebantur, quia nimirum Marcomanni validiores erant, aut primi omnium exciti fuerant. Ni malimus exiſtimare, omnibus iſtis populis, à Rege Marcomanno, cui parebant, ſeu potius Marcomaro iuxta Aurelium, illud cognomen inditum fuiſſe. Quamobrem ex prædictis teſtimoniis concludendum eſt, Alemannicum nomen non modò Dionis ætate non extitiſſe, verùm etiam Germanorum appellationem populis nuper à nobis commemoratis, ea ipſa ſignificatione ab ea declarata remanſiſſe: donec Alemannorum ſocietas in prioris locum introducta fuit, inter Germaniæ ſuperioris populos qui ad Meridiem & Occidentem protendebantur. Neque enim ſatis conſtat, vtrum Orientales, ſicut Marcomanni, Hermunduri, Sueui, & Quadi, quondam ipſis annumerati fuerint: idque priuſquam Burgundiones Alemannorum regionis partem occupaſſent. Siquidem compertum eſt, ab his prædictos populos ſemper à ſe inuicem diuiſos ac ſeparatos fuiſſe. Vnde nullius momenti eſſe debet, quòd Sextus Aurelius & Zozimus Alemannos dixêre, eos, qui Claudio atque Aureliano rerum potientibus, Romanum Imperium bello laceſſierunt, quos etiam ceteri Hiſtorici, præſertim verò Flauius Vopiſcus Mar- C
comannos vocant. Indè eſt quòd idem Vopiſcus ſcribendi occaſionem nactus fuerit, *Proculum Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non ſine gloriæ ſplendore contriuiſſe.* Quamquam idipſum de quibuſdam populis qui Alpes incolebant, aut eas proximè attingebant, intelligi poſſit, qui quidem nondum Alemannorum ſocietatis erant, ſed poſtea ſeſe ipſis adiunxere. Etenim deinceps oſtenſuri ſumus, videri poſſe ipſam, in iis primùm regionibus, quæ à Maximino Imperatore vaſtatæ fuerunt, potiùs quàm in montanis ortum habuiſſe. Etenim fieri potuit, vt alij Auctores Germanicam appellationem iis populis, qui *Franci* poſtea dicti ſunt, non minus ac ceteris tribuerint: Propterea quòd Germanorum appellatio, primùm quidem nationibus, quæ Germaniam habitabant, impoſita fuit, vt teſtatur C. Tacitus. Verùm enimverò cùm nuſquam reperiatur ante Galieni Imperatoris Regnum, vllum facinus memoriâ dignum, contra Romanum Imperium, extra fines ſuos Francos edidiſſe, Claudij verò Imperatoris tempore Batauiam finitimáſque regiones inuaſiſſe, quam quidem Probus Imperator ipſis incolendam permiſit, poſtquam eos, vt refert Flauius Vopiſcus, vicit ac ſubegit: illud quidem argumento eſſe poteſt, eos nuperrimè inter ſe conſpiraſſe, vt in aliorum fines irrumperent.

A Qvod verò Romana Hiſtoria nullam *Francorum* mentionem ante Decium & Valerianum Imperatores faciat, quo tempore Scythiæ Sarmatiæque populi, tanto impetu tantaque multitudine, quanta nunquam aut viſa aut audita erat, in Romanum Imperium irruerunt, nobis etiam indicio eſſe poteſt, duas illas eiuſmodi populorum factiones, ſub illis duobus nominibus tum primùm è finibus ſuis erupiſſe, vt Romanos bello laceſſerent. Niſi malimus primam non ſolùm huiuſmodi factionum ac ſocietatum cauſam & originem, verùm etiam mutationis illius ac confuſionis, quæ non ita multò pòſt in regionibus ac Prouinciis Germaniæ facta eſt, immani horrendæque ſtragi, quam crudeliſſimus Imperator Maximinus Alexandri Seueri optimi Principis ſucceſſor circa annum XIII. aut XIV. ante Decij Principatum, ſalutis verò noſtræ CCXXXVI. in Germania edidit, aſſignare. Quo tempore omnes qui tunc florebant Hiſtorici, puta Dio, Herodianus, ceterique qui poſt illos ipſius Maximini Hiſtoriam litterarum monumentis conſignauere, ſatis apertè declarant (præter ea quæ iam retulimus) Francorum atque Alemannorum nomen eò vſque inauditum fuiſſe. Sed tantùm narrant, Maximinum ponte ſupra Moguntiam Rheno impoſito, atque in Germaniam irruptione factâ, circiter CCCC. millia, regionis illius, vnà cum vicis & B pagis, qui ibidem inerant, vaſtauiſſe atque incendiſſe, nihilque reliqui feciſſe quod transferri potuerit: armenta abduxiſſe, captiuos abſtraxiſſe, armatos occidiſſe, iis tantùm exceptis, qui in ſiluas ac paludes ſe receperant. Quin etiam totam Germaniam ad vſque Oceanum penetraſſet, ni locorum difficultas prohibuiſſet. Quocirca ad Senatum Romanum ſcribens, his verbis vtitur. *Per CCCC. millia Germanorum incendimus, greges abduximus, captiuos abſtraximus, armatos occidimus, in palude pugnauimus: perueniſſemus ad ſiluas, ni altitudo paludum nos tranſire non permiſiſſet.* Nam ſi Maximinus, in illa expeditione, tantam huic regioni vaſtitatem intulit, tantam hominum ſtragem edidit, tot captiuorum millia abduxit, quot noſtri Auctores referunt, nemini dubium eſſe debet, quin eam penitus deſertam ac deſtitutam incolis reddiderit. Quæ cùm ita ſint, credibile eſt, tantæ calamitatis reliquias in vnum quaſi populum coiiſſe, ac veluti coaluiſſe, ſiue in his locis, in quibus minor facta fuerat vaſtatio, ſiue in iis ad quæ ſe receperant, ſiue etiam in illis, quibus tanta clades illata fuerat: cùm vt omnem illam regionem iterum excolerent, tum etiam vt ab ea nouam aliam calamitatem, ſi fortè accidiſſet, propulſarent. Imò verò, vt, ſi ſeſe offerret occaſio, iniuriam ſibi illatam vlciſcerentur. veluti cùm omnis Scythia atque Sarmatia Romanum Imperium ab Oriente inuaſit. Inde autem coniicere eſt, Alemannorum C appellationem ac ſocietatem paulò pòſt ſequutam eſſe in ſuperiori Germania, cui tempeſtas illa potiùs incubuit, quàm inferiori, quam paludum altitudo tutam reddidit. Cùm præſertim Aſinius Quadratus, qui, vt refert Agathias, Alemannorum originem diligentiſſimè indagauit, è commixtione quadam ac collectione diuerſæ ac confuſæ populorum omniúmque adeo nationum multitudinis, gentem illam conflatam eſſe memoriæ prodiderit, vnde etiam ipſorum appellatio deducta fuerit.

Qvod verò ſpectat ad populos inferioris Germaniæ, etſi Maximinus ad eos vſque minimè peruenerit, fieri tamen nequaquam potuit, quin periculum illud, quod ipſis quoque imminebat, eos perculerit, ac de libertatis defenſione cogitare compulerit. Atque ob eam cauſam inter ſe conſenſiſſe par eſt. eóque *Francorum* factionis ac ſocietatis initium eſt referendum. Ea autem ſocietas multum roboris atque incrementi accepit, poſtquam belli armorúmque cupido, cum aliis cauſis ſuperiùs commemoratis, eos ad iniurias, quas à Romanis acceperunt, ipſis in eorum finibus referendas excitauit. Itaque deinceps Imperij limites continuis incurſionibus terrâ marique infeſtare non ceſſarunt, prout alij mari proximiores latrociniis ac prædationibus maritimis aſſueuere, alij verò terreſtribus expeditionibus atque irruptionibus operam dederunt. Siquidem antea diu ſeſe intra fines ſuos in otio continuerant, nullámque Romanis ſuis excurſionibus de ſe verba faciendi materiam præbuerant: præcipuè verò à M. Aurelij tempore, quo Aëlius Spartianus ſcribit, Chaucos prope Albim incolentes in Galliam irrupiſſe, vnde à Didio Iuliano, qui poſtea Imperator factus eſt, victi ac repulſi ſunt. quo etiam tempore Cattos ipſemet profligauit. Quò fit, vt ab ea ætate nul-

la ferè in tota Romana Hiſtoria populorum inferioris Germaniæ mentio fiat. A
Neque ſcio an quicquam præter ea, quæ de Albino traduntur, de ipſis dici poſſit, qui quidem Galliarum Imperium Seueri tempore fertur inuaſiſſe: quem etiam Iulius Capitolinus Friſios trans-Rhenanos ſubegiſſe ſcribit. Quia nimirum omnia bella, quæ Germanis intulêre Romani, non niſi aduerſus ſuperioris Germaniæ nationes ſuſcepta fuiſſe videntur. His autem adduci potuit Procopius, vt Germanos dixerit, priuſquam *Franci* appellarentur, deſpectui habitos, ac nullius ferè exiſtimationis extitiſſe. Quamuis etiam haud abs re fuerit exiſtimare, ipſos veterum Chaucorum viuendi rationem ſequutos fuiſſe, dum quieti degerent, nullámque aliis iniuriam inferrent. Sic enim de Chaucis C. Tacitus ſcribit. *Populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit iuſtitia tueri, ſine cupiditate, ſine impotentia: quieti ſecretique nulla prouacant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur.* Idque non minori ipſis laudi duci debet, quàm Alexandro Magno ac Romanis, quòd vniuerſum ferè terrarum Orbem armis ſubegerint. Quin etiam ea ratio eſſe poteſt, cur *Francorum* nomen, quod idem fermè ac liberum ſonat, his populis, qui ex eo denominati ſunt, inditum fuerit. Verùm quocumque tandem nominis iſtius origo referri debeat, ex prædictis facilè intelligi poteſt, eo interuallo, quod inter Maximinum & Valerianum Imperatores interceſſit, ab anno ſcilicet CCXXXVI. vſque ad CCLIII. in lucem prodiiſſe. Conſtátque ab his temporibus vſque ad Conſtantinum Magnum latiùs quàm deinceps patuiſſe: cùm ſub illius ſucceſſoribus in ea regione, quæ à Rheni in Oceanum influxu Coloniam vſque protenditur, concluſum, vnáque cum incrementis ac rebus geſtis ſuperiùs commemoratis conſeruatum fuerit. Quò fit, vt exiſtimemus inde profectos eſſe eos populos, qui ſub Francorum nomine Galliam armis ſubegerunt, in eáque vnà cum nomine Regnum ab hinc mille & ducentis annis fundarunt. Nam poſtquam Saxones in continentem progreſſi ſunt, omnem Chaucorum regionem à littore maris Germanici nomini ſuo factionique ſubiecerunt, eo prorſus ſtatu, quo beati Hieronymi ætate, fuiſſe deprehenditur. B

QVOD autem ſpectat ad longas illas ac prolixas narrationes, quas nonnulli huiuſce ætatis Scriptores Alemanni, Flandri, ac Lotharingi, cùm ex Poëtarum fabulis, tum etiam ex Trithemio, Annio Viterbienſi, aliiſque haud multum fide dignis Auctoribus contexuerunt: dum ea multis atque optimis fideliſſimorum Auctorum teſtimoniis, iiſque malè intellectis, maléque applicatis, concinnant atque exornant, quibus FRANCORVM originem, aut è Scythis Meoticis, aut ex Aſiaticis Cimmeriis, aut ex Troianis, aliiſque quibus ipſis libuerit deducant: Eas, inquam, narrationes ipſis relinquo, qui nullo materiarum adhibito delectu ac diſcrimine, vera falſis permiſcent atque confundunt, ex aliorum laboribus & inuentionibus ſcripta ſua ſuffarciunt; eóque pacto ex earum rerum, quas prudentes ſcientéſque repudiarunt, permixtione, iudicio ac ſinceritati ſuæ notam inurunt. Nihilominus tamen hoc loco ſilentio præterire non poſſum, id quod Scriptori cuidam nuper accidit, qui innumeris penè Diplomatibus, fabulis mendaciiſque refertis, deceptus, ac veluti eorum fulgore excæcatus, ea Operi ſuo præponenda putauit, quibus Hunibaldi Trithemiani inſomnia, quæ ipſe ſequutus eſt, confirmaret. Vnde operæpretium fuerit cæteros admonere, ne per imprudentiam ſeſe in errorem induci patiantur. Præcipuè verò triginta octo prioribus attendant, quæ quidem falſa eſſe indicant, cùm ſcribendi genus ipſi diſſimile quo cetera conſcripta ſunt, quæ iiſdem Regibus ac Principibus iure meritò tribuuntur: tum etiam nonnullæ loquendi formulæ, aliæque res in ipſis contentæ, imò etiam ſubſcriptiones, quæ neque temporibus conſentiunt, neque Principum regnis, à quibus ſubſcripta fuerunt. Vt autem intelligatur id à nobis temerè non proferri, norunt illi, qui temporum Hiſtoriam callent, annos Chriſti iuxta ſupputationem Dionyſij Abbatis, qua hodiè vtimur, non niſi à temporibus Caroli Martelli, aut Pipini, computari cœpiſſe: neque etiam Regum atque Imperatorum Cartis, ante Caroli Calui ætatem, Domini noſtri annos ſubſcriptos fuiſſe. Siquidem ante Pipini tempora, Diplomata anno regni tantùm ſubſcribebantur. Ipſo verò regnante, Indictio vna cum regni anno computari cœpit. Quamobrem, quò faciliùs ſubſcriptio C

A aliqua deprehendi poſſit, veráne ſit an falſa, neceſſe eſt Chriſti annum (ſiquidem notari debeat) cum regni atque Indictionis anno rectè conſentire. Qua quidem regula, ſi prædictus Auctor, ea quæ protulit Diplomata probare poſſit, vera eſſe concedam; modò etiam oſtendat iuxta quam ſupputationem regnare potuerit Dagobertus anno DCXXII. & DCXXIII. prout duo illius Diplomata indicant. Præterea vtrum verba illa, *Duchiſſa Bauariæ, & de Comitiſſa Boloniæ*, iam vſu recepta fuerint an. DCLXXIV. DCCLIX. & DCCCXIX. Item vtrum nonus Pipini annus cum nona Indictione, tertius verò & decimus Imperij Lotharij Ludouici Pij filij in Italia & Francia cum quarta Indictione concurrat. Item vtrum eodem anno regio quædam fuerit *Ducatus Lotharingiæ ſuperioris & Lotharingiæ Moſellanicæ inferioris* nuncupata. Videat etiam num Carolo Caluo aſſignari poſſit illa ſubſcriptio. *Anno Imperij noſtri primo, regni* VII. *Indictione* II. Item locus ille, vbi dicere traditur, *De coniuge noſtra Richilde Hiſpaniæ Regina*. Quonam etiam pacto conciliare poterit XXXIV. annum cum hac ſubſcriptione. *Otho Romanorum Rex & Imperator, anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCXLVI. *Actum Indictione* II. *regni imperiique noſtri anno* IX. Etſi quædam Diplomata reperiri poſſint, quæ haud ita facilè fuerit ex ſubſcriptione refutare, illa ſcilicet quæ Zuendeboldo Lotharingiæ Regi, necnon etiam Carolo Simplici tribuuntur: niſi quod eorum alterum hanc habet ſubſcriptionem. *Datum die Id. Iun. an.* DCCCCXXIII. *in palatio Regio Heriſtalli*. Siquidem fide digniores Hiſtorici id eo

B ipſo die factum eſſe memoriæ prodiderunt, quo Robertum Francorum Ducem, qui Regis nomen inuaſerat, Carolus Simplex vicit atque interfecit. Nihilominus tamen, cùm hæc omnia ex eadem ferè officina profecta ſint, maior falſorum numerus efficit, vt reliqua perinde ſuſpecta habeantur. Quin etiam haud facilè in animum induxerim, quoſdam Reges aut Principes Dagoberti temporibus & infra extitiſſe, qui ineptam adeò ac ridiculam de ſua origine opinionem habuerint, vt eam in ſuis Cartis declarare voluerint his verbis. *Ex ſanguine claro B. Arnulphi primariam ſumentis originem, ex ſanctiſſimo viro Senatoriæ dignitatis, Domino videlicet Ansberto filio Vamberti filij Alberici Regum, filij Clodij Criniti, filij Pharamundi Francorum Orientalium & Occidentalium pariter Regum, filij Marcomiri Orientalium Francorum Ducis, filij Clodij ex nobiliſſimo & antiquo Troianorum reliquiarum ſanguine nati.* ſiue vt habetur in alia, quæ quidem Carolo Simplici tribuitur. *Ex præclaro & antiquo Troianorum ſanguine orti, videlicet Franci Antuarij filij, ex Dardano deſcendentis, de quo & nos deſcendiſſe gloriamur.* Et in alio Diplomate Othonis Imperatoris, *Regio ſanguine natus à Troianorum reliquiis, magnique Dardani illius Regis deſcendens.* Illud præterea ex alio addendum eſt. *Pharamundi filij Marcomiri, filij Clodij, filij Dagoberti.* Quaſi fieri potuerit, vt iam indè à temporibus Dagoberti Regis eam de ſe opinionem Francorum Reges habuerint, quam Gregorius Turonenſis, qui triginta circiter annos antè vixerat, ignorarit.

A

HERMANNI COMITIS NVENARII BREVIS NARRATIO,

DE ORIGINE ET SEDIBVS PRISCORVM FRANCORVM.

De origine & ſedibus Francorvm priuſquam in Gallias erupe-
rint, eorum qui hactenus eius Gentis Hiſtoriam ſcripſerunt, nemo
ſatis fideliter accuratéque tractaſſe mihi videtur. Quidam enim an-
tiquiores, quòd ſeculum illud infeliciſſimum eſſet, ad fabulas ple-
rumque prolapſi ſunt, quoniam delectum non habebant, nec ſine
bonarum literarum cognitione de rebus Hiſtoriæ exactum poterant proferre iu-
dicium. Fuerunt enim inter eos, qui à Troiano excidio *Francorum* deducerent
gentem, idque tàm apertè aſtruentes, vt etiam Regum nomina aſcriberent,
neſcio quid Græcanicæ proprietatis ſubolentia. His omnibus prior anſam dedit B
Hunibaldus, quem vixiſſe putant non multò poſt Theodoſij Imperatoris tem-
pora, licèt mihi non multum fidei faciat Auctor tàm fabuloſus & barbarus, quem
cùm multis ex cauſis, tùm vel maximè ob id ſuppoſititium putauerim, quòd Theo-
doſij vel Gratiani temporibus nondum adeò degenerauerat in extremam barba-
riem Latinus ſermo, vt tàm abiecto ſtylo ſcribere potuiſſet. Præterea cùm (ſicut
ipſe teſtatur) tàm vehemens tunc *Francorum* in Romanos odium vigeret, vt mul-
tis in locis ne veſtigia quidem Romanorum relinquenda putauerint, quo illorum
memoriam extirpare è Germania atque Gallia poſſent: mihi veriſimile non vide-
tur, Hunibaldum ea ipſa lingua gentis ſuæ Hiſtoriam tradere voluiſſe, quam
tàm acriter inſectabantur omnes. Sed opinor ſtudioſum aliquem nonnulla ex
Hunibaldo collegiſſe, eáque ſuo more, ſine ordine, ſine iudicio ſic in Volumen
redegiſſe, quemadmodum nunc apud quoſdam habentur. Quòd ſi quis omni-
nò contendat, hunc ipſum eſſe Hunibaldum non fictitium, ſed verum, huic li-
bens concedam, modò ne me cogat illi fidem facere in iis rebus, quæ ſolent
ſpectatæ eruditionis & doctrinæ virum expoſtulare. Non magnopere enim me
illi opponerem, niſi Troianos meliores putaſſet Germanis, & quos Cor. Taci-
tus atque Strabo homines Romani indigenas ſemper fuiſſe pronuntiant, eos ipſe
Aſiaticos origine faceret. Sed quàm hoc ſine omni iudicio facere aggreſſus ſit,
alij mecum iudicent. Nam ſi Troianum bellum fuiſſe aliquando (quod pulcher-
rimis rationibus negat Dion Pruſenſis, ſacra Ægyptiorum fultus Hiſtoriâ) pu- C
tandum eſt, certè non facilè perſuadebit mihi Hunibaldus, tantum hominum
numerum ſub tàm famoſo Duce furtim abſcedere potuiſſe, cuius rei nullus
Græcorum Scriptor mentionem faciendam cenſuiſſet. Neque enim tanto homi-
num numero in Italiam Æneas & Antenor profugiſſe leguntur, quanto Pria-
mum Iuniorem Hunibaldus ad Scythiam veniſſe contendit. Tamen horum fu-
gam Dares non tacuit, quem nonnulli militaſſe eo bello putant, & omnes Græ-
corum Hiſtoriæ teſtantur hos ſolos expugnatæ vrbis reliquias fuiſſe, qui in ipſo
Græcorum inſultu fugâ ſalutem quæſiuerint, poſtmodúmque alter Venetiam,
alter Latium inuaſerint. At Priami illius Iunioris nullus vnquam veterum me-
minit. Eóque magis admirari cogor eos, quibus pro miraculo eſt Hunibaldus
iſte, quaſi confingere Regum nomina opus ſit laborioſum, præſertim vbi earum
rerum, quas ſcribit, præter ipſum, nemo meminerit Hiſtoricus. Iam vide quam
fidem mereatur, quod ait *Francorum* populum profugum veniſſe ad Scythiam,
ibique ciuitatem conſtruxiſſe nomine Sicambriam. Quis huius vnquam ciuita-
tis Auctor meminit? An non tàm facile nouam vrbem confingere ſola ſua aucto-
ritate potuit, quàm ridiculè nouam gentem à Troiano deduxit excidio? Nam
eos parum admodum curo, qui ipſum ſecuti ſunt, nempe Gregorium Turonen-

A ſem Epiſcopum, & Rheginonem, atque Sigibertum Gallum. Mihi non probatur aliam eſſe Sicambriam, quàm illam celebrem Germaniæ Prouinciam inter Buſacteros paruos & Bructeros Langobardóſque, auctoribus Ptolemæo Cornelióque Tacito conſtitutam, vbi etiam Abbas Spanheimenſis putat habitaſſe Francos. Et idipſum mihi à ratione non videtur alienum; primò quòd vicini fuerint Gallis. Cum illis enim perpetuò bella geſſiſſe traduntur, quemadmodum & ipſorum teſtantur Annales. At quî poterant ſemper bella gerere niſi cum vicinis, vtpote quos tantùm Rhenus fluuius ſepararet? Ab altera enim parte vel Bataui, vel Eburones, vel Menapij, vel Vbij erant, quos omnes viciſſe *Francos* conſtat prius quàm in Celticam & Lugdunenſem mouerent.

IAM de Sicambris conſtat, quanto in Gallos odio flagrauerit ſemper ea gens, adeò vt Octauianus claudere Iani portas non poſſet, niſi priùs traductis in citeriorem Rheni ripam aliquot Sicambrorum millibus, Auctor eſt Suetonius Tranquillus. Taceo nunc quod de Francis Hunibaldus ſcripſit, comâ vſos, capillitijque magnam habuiſſe curam: ideóque deuictis Gallis in ſignum ſeruitutis comam totondiſſe, vt victores à victis eò faciliùs dinoſcerentur. Hæc etiam Sicambris optimè quadrant, de quibus initio Epigrammatum Martialis,

B *Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.*

Et calamiſtro ad ornandam comam vſos nonnulli Romani Scriptores tradiderunt. Nullæ enim aliæ Germaniæ gentes ſic à coma prædicantur, vt Sueui & Sicambri. Porrò, quòd poſtea nomen mutauerint, id aliquo euentu factum eſſe poteſt, vt quotidie fieri videmus. Qui enim nunc Leodienſes, olim Eburones fuerunt, Colonienſes Vbij. Sic Auſtria nunc appellatur, quæ olim Pannoniæ pars erat. Sic Alſatia dicitur, quæ olim Alemannia. Sic Occidentale vulgo Lotharijque Regnum dicitur nobilis illa Belgicæ pars ab Argentorato vſque ad Treuiros protenſa, idque tantummodò ob partitum Francorum in tres partes Regnum, quarum poſtrema atque minor Lothario Cæſari obuenerat. VVeſtfalia nunc dicitur quæ Saxonia olim fuit. Quæ breuiter in medium attuliſſe ſufficiat, vt nulli mirum videatur, ſi mutato nomine qui antè Sicambri dicebantur, poſtea FRANCI appellari potuerint. Siue enim Franci à Rege eorum Francone (vt Auctor eſt Hunibaldus) ſiue à libertate, quod Gregorius Turonenſis & Sigibertus putant, non multum ad rem noſtram facit. Ex Hiſtoriis hoc nomen ſub Antonini & Probi Impp. tempora agnitum reperio. Trebellius Pollio in vita Probi Cæſaris. *Teſtes*, inquit, *ſunt Franci in inuiis ſiti paludibus*. Et ſæpe cùm Germanorum enumerat gentes, interſerit & Francos. Paludes autem eſſe nemini am-C biguum eſt ea in parte Germaniæ, quam nos Sicambriam olim dictam credimus, videlicet vbi nunc Zutphania vrbs ſita eſt, & non longè ab Aſciburgo, quam Embricam quidam vocari putant, ingens & famoſa palus verſus VVeſtfalos protenditur. Præterea vbi Friſij Occidentales, hodie Monaſterienſes & Traiectenſes Gelrienſibus & Hollandis contermini ſunt, ſolum ipſum naturâ paludoſum cernitur. Sic etiam intelligi poterit quòd de Francorum ſedibus I. libro Gothicorum bellorum Procopius ſcribit, cuius verba quia planè in Germania Francos ponunt eo libentiùs ſubſcribam, quòd ſciam quoſdam hoc peſſimè habiturum, qui noſtræ gloriæ ſemper inuiderunt. Deſcribens enimuerò ſitum locorum vbi Rhenus in Oceanum Germanicum præcipitatur. *Hiſce*, inquit, *locis paludes ſunt non modicæ, vbi primitus Germani habitabant, gens barbara, nec magni tunc momenti viri, qui nunc appellantur Franci. Iis finitimi Arborici erant.* Hæc Procopius. Sed quantum ad loci deſcriptionem quæ χωρογραφία dicitur, attinet, condonandum aliquid eſt illis qui de rebus incognitis atque remotiſſimis ſcripſerunt. Fuit enim Procopius vir equeſtris ordinis, qui apud Iuſtinianum Cæſarem in Græcia militabat. Veriſſimum eſt illud Plinij II. Naturalis Hiſtoriæ libro dictum, locorum ſitus diligentiſſimè explanari ab iis, qui indè prodiſſent. Porro non multùm diſtant Sicambri ab oſtiis Rheni, vt homo Græcus facilè hallucinari potuerit: vel certè præter Sicambriam, Batauiam, atque Hollandiam quoque inhabitauerunt. De Arboricis autem quid ſibi velit, non ſatis intelligo, niſi quòd Inſulæ Arboricæ adiacere dicuntur illi Prouinciæ, quæ nunc Hollandia vocatur. Idem Auctor libro III. ſcribit Germanos Galliam debellaſſe, permiſſúque Iuſtiniani Cæſaris poſſidendam accepiſſe, vnde inquit & Arelatæ nunc ha-

bitant. Sed de alia Germanorum gente credi hoc non poteſt, cùm Francos eo tempore tota Gallia potitos conſtet. Primus enim Francorum CLODOVEVS vniuerſam Galliam eiectis Romanis obtinuiſſe traditur. Is verò Martiani Imperatoris temporibus regnauit, poſt quem Iuſtinianus imperauit, centum amplius annorum interuallo, & à Clodoueo vſque ad KAROLVM MAGNVM res Francorum incrementa ſemper ſumpſerunt, donec totius ferè Europæ tenerent imperium. Hos igitur inclytos Germanos Procopius notauit, à quibus etiam hoc tempore Imperator Arelatenſis Regni titulum retinet. Quos in Sicambria olim ſedes habuiſſe, & vera origine Germanos fuiſſe indigenas, non Troianos (vt fabulantur quidam) mea fert opinio. Quam non parum promouet, quòd Abbas Spanheimenſis ait haberi apud Remos inſculpta hæc verba, quibus beatus Remigius Clodoueum baptiſandum allocutus fuerit, *Mitis depone colla Sicamber*. Neque Hunibaldus inficiatur hanc Francos inhabitaſſe Prouinciam, poſtquam è Scythia digreſſi ſunt, annis ante CHRISTVM natum non minus CCCC. Quare miror magis eorum Regum nomina quæ recenſet, poſt aduentum eorum in Germaniam, non reperiri apud Romanos Scriptores, inter quos Strabo Auguſti tempore tres nominat Sicambrorum Reges, quorum nullus eſt in catalogo Hunibaldi. Si quis aliter ſentiat, illi non obnitar, liberum cuique ſuum eſto iudicium. Hoc tamen pro mea interim ſententia adducam, gloriæ cupiditate multos olim fuiſſe inductos, vt antiquiſſimam originem ſuam facere conarentur. Qui enim aliis meliores videri volunt, hoc potiſſimum ſtudent, vt cum aliis nihil habeant commune. Hinc etiam Saxones, qui ſemper inter Germanos præcipuum locum habuerunt, origine ſe Macedonas gloriabantur, hac in re non minus ridiculi quàm Franci. Eámque ob cauſam res ſtrenuè geſtas nequaquam communi vocabulo Germaniæ tribuebant, ſic ſuam gloriam vileſcere rati. Hoc enim & Gothi & VVandali factitarunt, vnde paulatim à vulgo creditum eſt eos extra Germaniam fuiſſe. Sed hæc breuiter attigiſſe ſufficiat.

Ex ſuis Legibus teſtimonia, Francos fuiſſe Germanos.

RESTAT aliqua ex ipſorum Francorum monumentis afferre teſtimonia, idque tantâ breuitate aggrediemur, vt tædium legentibus nullum afferamus, diligentioribus reliqua committentes. Duas Francos habuiſſe Leges ipſorum Auctores teſtantur, Salicam, atque Ripuariam, quibus nullus Regum ante KAROLVM MAGNVM adiicere quicquam tentauit. Et cùm apud ipſos plurimi ſemper momenti habitæ ſint, ac in Latinam linguam poſterioribus ſeculis tranſlatæ reperiantur, eò maiorem aduerſariis auctoritatem præſtabunt. Ipſarum quoque penes me exemplar fuit ipſius KAROLI MAGNI temporibus conſcriptum, in quo paſſim gentis vocabula, quæ Latinis verbis reddi non potuerunt, vernacula Germanorum lingua exprimuntur. Quam rem ex ipſarum Legum Capitulis probaturi ſumus, vt liquidò appareat noſtræ Germaniæ non paruam infligi contumeliam, cùm illi ſua eripitur gloria, Francorum olim egregiis virtutibus parta.

Legis Ripuariæ Capitulo XV. vbi loquitur de iis qui interfectum hominem celant, vel in puteum deiiciunt, exponit ſeſe hoc modo, quod dicitur *ermodet*. *Ermoden* enim interficere hominem ſonat, eo modo quo ſolent latrones, & eſt conuitij verbum.

Item paſſim pro pecunia, qua quis mulctam ſoluit aut redimit, *VVergelta* ponitur. *Gelt* enim pecunia eſt Germanis, & *vveren* defendere.

Cap. XXXVIII. vbi enumerat quædam inſtrumenta armorum, Spatham inquit cum *cogilo*, pro capulo, & *Helmum* pro galea, & *Beinbergas* pro armis quibus teguntur crura. *Bein* enim crus appellamus.

Item Fredum appellat compoſitionem, qua quis pacem à Principe impetrat. *Frid*, pax.

Cap. LXXXIX. hominem *forbannitum*, id eſt, exilio damnatum. *Forbannen* enim eſt in exilium mittere.

Cap. XC. Grauionem, Comitem: qui etiam hodie *Grauen* dicuntur.

A Multa inſuper, quæ enumerare opus non puto: de reliquis lector coniecturam faciat. Quòd ſi quis dicere velit Ripuariam Legem ſolis Ripuariis fuiſſe promulgatam, qui Francorum quidem ſocij, non de eadem gente erant: opponam illi Salicam, quæ procul dubio antiquiſſima fuit, ſecundum quam iudicare ſolebant Franci.

Cap. I. docet quomodo quis ſit *maniendus*, vbi, *manire* pro citare.

Cap. VI. canem ſeuſium, id eſt, porcarium, vel doctum ad inueſtigandos apros; quod nos *ein ſeusbundt*, vel *ſchvvynbundt*.

Cap. VII. *Sparvvarium* pro aue, quem hodie quoque *Spervver* dicimus.

Scuriam pro horreo. *ein Schur*.

Cap. XXIV. *Sluſam* de farinario, pro clauſura.

Cap. XXVIII. *Schellam* de caballo, pro inſtrumento quod vulgo campanellam vocant ſiue tintinabulum, quo vtuntur equi onerarij. *ein Schelle*.

Reſſare ſegetem, pro vellere.

Cap. LIII. *Rachinburgij* dicuntur Commiſſarij ad componendas lites inſtituti. *Rachten* enim componere, *burgen* fideiuſſores.

Cap. LXI. *Durpilum* exponit liminare domus. *Durpel*.

Item ex Conſtitutionibus KAROLI MAGNI ad Salicam Legem adiectis, teſte quoque EGINHARTO.

B Cap. IV. *Feidoſum* appellat qui hoſtis eſt publicus. *Feed* enim bellum ſignificat.

Herbannus, mulcta, quæ Domino, hoc eſt Principi, debetur.

Scaram pro turma. *Schar*.

Herbergam pro hoſpitio.

Cap. LXX. ſic ſcribitur, Quicunque abſque licentia Principis de hoſte reuerſus fuerit, quod factum Franci *Hereſclit* dicunt, volumus vt antiqua conſtitutio, id eſt capitalis ſententia erga illum puniendum cuſtodiatur. Ab exercitu quem *Here* vocamus.

Cetera, quæ multa ſunt, partim iam vſu abolita, ſed adhuc Germanicam originem teſtantia, quædam etiam adhuc vulgari conſuetudine recepta, conſultò præterire ſtatui, ne lectorem ad alia iam properantem detinuiſſe videar.

PHILIPPI CLVVERII DISQVISITIO
DE FRANCIS, ET FRANCIA.

C *Ex Libro* III. *Germaniæ antiquæ. Cap.* XX.

GENTIBVS hactenus, quæ ad primam Germaniæ partem pertinent, omnibus cis Albim explicatis, commodus nunc locus viſus eſt, antequam ad *Foſos* & *Cimbros* Tranſ-Albianas nationes, tranſirem, de FRANCIS, & terrâ eorum FRANCIA, pauca quædam diſſerere. Gens hæc fuit omnium, quotquot magna illa atque vaſta Germania tulit, nobiliſſima: longè latéque, non modò domi in patriis ſedibus incolens, ſed in exteras etiam poſtmodum regiones, cis Rhenum Danubiúmque effuſa; haud dubium Romani Imperij excidium. Sedeis eorum trans Rhenum in Germaniâ alij etiam antehac vtcumque commonſtrarunt. at primæ eorum originis non minus omneis fuiſſe ignaros video, quàm ipſorum Alemannorum, de quibus ſuprà explicatum eſt. De Hunibaldi nugis, aliorúmque ſimilium Scriptorum ſomniis, ac fabulis anilibus, nihil heic dicere lubet. Illos miror, qui ſuperioribus ſæculis veras Francorum res tradere adgreſſi, tam negligentes, támque vecordes fuerunt, vti de origine eorum vulgatis credere figmentis maluerint, quàm rei veritatem altiùs anquirere. Sed ita profectò eſt: opus id erat arduum, laboriſque plenum, nec facilè cuiquam, niſi in omni ve-

teri Romanorum Hiſtoriâ probè verſato, ſuſcipiendum. Interim haud pauci etiam noſtro ſæculo reperti ſunt viri docti, qui pro virili quiſque parte in eo enodãdo laborauerunt. qui & ipſi, ni aliis ſtudiis, muniiſque, ſiue profeſſionibus fuiſſent occupati, haud dubiè ad intimũ totius rei fontem penetrare potuiſſent. Ex his igitur quidam FRANCORVM nomen iam inde à Ciceronis æuo deducere voluerunt, ex Epiſtola eius ad Atticum lib. XIIII. vbi verum genuinúmque vocabulum *Fangones* corrumpere auſi ſunt in *Frangones*. Alij Francorum nomen iam antiquiſſimis Romanorum temporibus in Germaniâ inter Rhenum & Albim fuiſſe arbitrantur; ſed gentem inualidam etiam tum atque obſcuram: quæ poſtea auctis paullatim viribus, tandem in clarum illud admirandúmque nomen aſcenderit. At heic ego miror, quum tot nationum, inter dictos amneis, nomina antiquis monimentis compoſita ſint, vt etiam ego non, niſi magno labore, immenſáque animi diſquiſitione, ſingulis proprios agros aptare quiuerim: miror, inquam, inter tot munitiſſimarum etiam nationum vocabula, vnum potuiſſe ignorari vel præteriri Francorum nomen. Alij id iam Taciti æuo, adeóque ante Tacitum, in Germaniâ extitiſſe putarunt: Tacito autem, aliiſq; eius ſæculi Romanis ignotum, quia remotiſſimas à Rheno, in inſulis Septẽtrionis (& huc omnia nobis ignota conferre iam dudum conſueuimus) Sedeis gens colebat. vnde poſtea in Occidentem verſus ad Rhenum profectam, eorum populorum arbitrantur occupaſſe agros, quos proxime Rhenum deſcripſi. Erraſſe & hos quamlongiſſimè à vero ſcopo, veterum Auctorum monumenta haud ita obſcurè docent. hæc quippe ſi quis diligentiùs attentiúſque rimetur, facilè deprehendat, pleráſque nationes, quas hactenus poſt Alemannos inter Rhenum Albímque ad Oceanum vſque explicaui, nominatim in Francorum gente recenſeri. Vnde coniectatio mihi haud vana, eas nationes omneis in vnum poſtmodò coiuiſſe corpus, nouúmque ſibi conſtituiſſe nomen, quo in poſterum dicti in commune ſunt FRANCI. De cauſa, ſiue occaſione, de modo item ac tempore nouæ huius Reipublicæ inter eas conſtitutæ, antequam dicam, res poſcere videtur, vt id, quod modò adfirmaui, Auctorum teſtimoniis confirmem.

DE BRVCTERIS igitur, CHAMAVIS, ANSIVARIIS, atque CHATTIS, hæc Sulpitius Alexander apud Gregorium Turonenſem lib. II. cap. IX. *Eodem anno Arbogaſtes Sunnonem & Marcomerem, ſubregulos Francorum, gentilibus odiis inſectans, Agrippinam, rigente maximè hieme, petiit: ratus, tutò omnes Franciæ receſſus penetrandos, vrendóſque, cùm decuſſis foliis nudæ atque arentes ſiluæ inſidiantes occulere non poſſent. Collecto ergo exercitu, tranſgreſſus Rhenum, Bricteros, ripæ proximos, pagum etiam, quem Chamaui incolunt, depopulatus eſt; nullo vſquam occurſante, niſi quòd pauci ex Ampſiuariis, & Chattis, Marcomere duce, in vlterioribus collium iugis apparuêre.* De iiſdem Anſiuariis etiam Marcellinus lib. XX. *Iulianus in limitem Germaniæ ſecundæ egreſſus, omníque apparatu, quem flagitabat inſtans negocium, communitus, Traiectenſi Moſæ opido propinquabat. Rheno deinde tranſmiſſo, regionem ſubitò peruaſit Francorum, quos Anſiuarios vocant.* In Tabula itineraria hæc nomina, quamuis miſerè luxata corruptáque, ſuper Rheni ripam proximè Oceani litus leguntur: CHAVCI. AMPSIVARII. CHERVSCI. CHAMAVI. QVI ET FRANCI. Sequitúrque in eadem ripâ, magnis literis ipſius regionis nomen, FRANCIA. poſt quod poſiti ſunt BVRCTVRI: quos & ipſos ſub Francorum nomine fuiſſe computatos, modò ex Sulpitio cognouimus. *Chaucos, Cheruſcos*, atque *Chattos*, in eadem fuiſſe Francia, præter Tabulam, ac Sulpitium, Claudianus quoque teſtatur in primo de Laudibus Stiliconis.

Vt Salius iam rura colat, flexóſque Sicambri
In falcem curuent gladios; gemináſque viator
Cùm videat ripas, quæ ſit Romana, requirat.
Vt iam trans fluuium, non indignante Cayco,
Paſcat Belga pecus; mediúmque ingreſſa per Albim
Gallica Francorum monteis armenta pererrent.

Per *Sicambros* intellexiſſe VSIPIOS, & TENCTEROS, ſuprà oſtenſum eſt: *Cheruſcos* verò & *Chattos* per *monteis*: quorum nullos habuêre Chauci. illorum autem fuit *Melibocus mons*, cum *Silua Boceni*, ad medium Albim procurrens. De SALIIS, Salam ſiue Iſalam flumen adcolentibus, Marcellinus lib. XXVII. *Qui-*

A *bus paratis, petiit primos omnium Francos; videlicet, quos conſuetudo Salios appellauit.* De *Chaucis* hæc quoque dici volunt ab Eumenio Rhetore in Panegyrico ad Conſtantinum Auguſtum: *Quid loquar rurſus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis, quæ olim Romani inuaſerant, ſed à propriis ex origine ſuis ſedibus, atque ab vltimis Barbariæ litoribus auulſas, vt, in deſertis Galliæ regionibus collocatæ, pacem Romani Imperij cultu iuuarent, & arma delectu.* Verùm cur ego iam Conſtantini tempore Saxonicum nomen Chaucorum tenuiſſe agros exiſtimem, ſequenti capite reddam. Sub Francorum nomine qui etiam tunc Chaucos fuiſſe arbitrantur, his ducuntur Rhetoris verbis, *ab vltimis Barbariæ litoribus*: ceu ea de extrema Chaucorum ad Albis oſtium orâ maritima ſint dicta. Verùm *litoris* vocabulo *ripam* heic Albis fluminis intelligi, vſitato ei ſæculo loquendi modo, omninò ego perſuaſum habeo. ſic quippe Fl. quoque Vopiſcus in Probo: *Teſtes Franci, inuiis ſtrati paludibus; teſtes Germani, & Alemanni, longè à Rheni ſubmoti litoribus.* Hinc etiam idem Eumenius in eodem Panegyrico poſtea, *Cabillonenſem* vocat *portum* ad Ararim flumen; quod opidum nunc Burgundiæ vulgo vocatur *Chalon.* Albis ripam illic intelligere eum, non litus Oceani, clariùs etiam liquet ex incerto quodam Panegyriſtâ, qui eadem de re ſic eumdem Imperatorem alloquitur: *A Tiberi ad Rhenum, imo à Tuſco Albulâ ad Germanicum Albim prolaturus Imperium.* Et poſtea: *Purgauit ille Batauiam; tibi ſe ex vltima Barbariâ indigenæ populi dedidêre.* De Friſiis, quamuis certum argumentum teſtimoniúmue ex veteri aliquo Auctore adducere nequeam, tamen hos vnos ab initio ab illuſtri hoc atque præclaro corpore nominéque Francorum procul eſſe voluiſſe, haud facilè perſuadeor. Hoc vnum ſcio; proximam Friſiis Batauorum inſulam aliquoties ab Francis fuiſſe occupatam. Hi an ſemper fuerint Salij, quos id feciſſe memorat Zoſimus lib. III. haud facilè dixerim. neque tamen vna Saliorum natio, alioquin exigua, tantis fuit viribus, vti Friſiis Marſacîſque inuitis, in dictam perrumpere potuerit inſulam. De Dulgibinis, Chassuariis, & Angruuariis, in medio Chaucorum Chamauorúmque poſitis, dubitare non licet; quando hi iam antea illorum fuêre ſocij.

B

Hæ igitur ſunt nationes, quæ ſub Francorum nomine in terrâ Francia computantur. nec alia populorum vocabula in ea memorata reperio. Vnde argumentum ſatis firmum atque validum nullam huc nouam ex Septemtrione, vel Oriente, expulſis priſcis cultoribus, immigraſſe gentem.

Iam fineis vniuerſæ Franciæ adſignare promptum fuerit. ab Occaſu Rhenum & Oceanum; ab Septentrionibus iterum Oceanum; ab Ortu Albim, & Salam, & qui porro hinc terminus fuit inter Chattos Hermundurôſque, à Meridie tamen, quà Alemanni, valida gens, fuêre contermini, obſcuritas quædam manet. Video hodie doctiſſimum Freheerum in ea eſſe opinione, terminum Franciam inter Sueuiámque Gratiani Cæſaris tempore fuiſſe Nicrum amnem: ita, vti, quæ in dextra ripâ, ad Franciam, quæ in ſiniſtrâ, ad Sueuiam pertinuiſſe putet. idque ex hoc Auſonij verſu, in precatione Conſulari:

C

Hoſtibus edomitis, quà Francia mixta Sueuis.

quem ille ad victorias Gratiani, ad Argentariam & trans Rhenum partas, refert; quaſi ille trans amnem ad Lupodunum pugnæ, apud Nicrum & opidum *Ladenburg*, in confinio Francorum Sueuorúmque, ſint pugnatæ. hánceque ſententiam iterum confirmat aliis verſibus, ex Sidonij Carmine VII. adductis:

Bructerus, vluoſâ vel quem Nicer abluit vndâ,
Prorumpit Francus.

Verùm ad hunc Auctorem quod attinet, ſcripſit is multis iam annis poſt Gratiani Imperium, quum iam & Franci, & Burgundiones, & Gothi, & Alemanni, Galliam occupaſſent; quorum hi in Heluetiorum agris conſederunt. Igitur Alemannis ab vtraque Mœni ripâ, id eſt priſcis ſuis ſedibus, in Meridiem digreſſis, ſtatim Franci à Septemtrionibus in agros relictos ſucceſſerunt: quos in hunc vſque diem eodē nomine obtinent. de quibus rectè tunc illud ab Sidonio ſcriptum. At in citatione Auſoniani verſus ſupprimuntur doloſè reliqua; *Certat ad obſequium.* quibus alius prorſus aperitur priori verſui ſenſus ac Freherus indè extorquet; vt ſuprà in Alemannis oſtenſum eſt. Gratiani æuo Alemannos non modò ad Nicrum, ſed ad ipſum Mœnum, & vltra hunc quoque, ad Lonam vſque amnem incoluiſſe,

ibidem ex Marcellino, qui eo æuo in caſtris Romanorum militauit, ſatis comprobatũ eſt. de Lupoduno etiam,& pugnis Gratiani trans Rhenum,ſatis ibidem & in Sequanorum deſcriptione dictum. De Burgundiorum verò Alemannorúmque trans Rhenum eiuſdem temporis confinio, infrà ſuo loco dicetur. quo & ipſo prorſus Franci à Sueuorum vicinitate excludentur. Limes igitur inter veteres illas Franciæ Alemanniæque regiones nullus alius fuit, quàm quem ſuprà Alemannis trans Mœnum præſcripſi, per Lonam amnem, & iugum montis, qui vulgari vocabulo dicitur *Fogelsberg*. Ab orientali autem Alemannorum latere idem terminus fuit, qui ante inter Chattos Mattiacóſque, ad opidum vſque *Gemunde* Mœno adpoſitum. hinc porrò Mœnus ad Hermundurorum vſque confinium. A

Finibus FRANCIÆ ita apertis,nationibúſque FRANCORVM demonſtratis, tempus eſt, vti de origine etiam huius vocabuli, & corporis inter eos conſtituti, quædam expediantur. Certi heic, quod ex veterum Auctorum ſcriptis probare queam, prorſus nihil habeo. Iuuat tamen iudicij mei coniectationes promere. Sic igitur exiſtimo. Quum prædictæ Rhenum inter & Albim nationes, variis iam indè à Iulij Cæſaris æuo bellis à Romanis petitæ, dum aliàs manu ſuperiores, aliàs inferiores extitiſſent, ſe plurima ex parte iugo Romano, falſo amicitiæ ſocietatiſque obtentu, ſubiectas eſſe, indignè acerbéque iamdudum tuliſſent, tandem, vbi vicinos ſuos Alemannos, Gallicam origine gentem, eóque Romano Imperio meritò addictiorem, rebellare contra dominos, & in ipſam dominorum prouinciam pacatiſſimam Galliam crebras incurſiones audacter facere viderunt: ſibi etiam eoſdem animos idémque conſilium eſſe ſumendum rati ſunt. quúmque intelligerent, nulla alia re magis quondam libertatem ſuam à Romanis infractam ſuppreſſámque fuiſſe, quàm quòd ſingulos illi ſeorſim adgreſſi fuerant, dum ipſi in vnum conſulere, communémque hoſtem communibus inter ſe iunctiſque copiis propulſare neglexiſſent: tandem, plurimis experimentis edocti, innumeríſque damnis admoniti, conſpiratione facta, in vnam ſocietatem, in vnúmque fœdus, atque in vnum corpus coiuêre; nouo ſibi haud dubiè ab libertatis argumento, inuento vocabulo, quo vniuerſi in poſterum adpellarentur in commune *thi* FRANKON: quo etiam nunc reliquiæ eorum in Germania circa Mœnum, variante paullum dialecto, dicuntur *die* FRANKEN. Delirauerunt Paulus Æmilius & Sigebertus, & quicumque cum his, vel ex horum fide prodiderunt, *Valentinianum Imperatorem eos, qui priùs vocati erant Troiani, deinde Antenoridæ, poſtea Sicambri, Francos Attica linguâ appellaſſe. quod lingua Latina ſignificet feroces.* O egregios Hiſtoricos! ceu verò Francorum nomen Valentiniani æuo non antiquius. Ex eadem hoc Sigeberto promptum officina, ex qua illud de Ambianorum Samarobriua, quod ſuprà notaui. At nec Bodinus, homo Francogallus, nuper ſincerè aut peritè de eodem vocabulo iudicauit, vbi, inuſitatum id Germanis eſſe, in Methodo ſua Hiſtoriarum perſcripſit; quum in vniuerſa hodiéque Germania nemo tam infans, nemo tam ruſticus inueniatur homo, qui ignoret, *Frank*, idē ſignificare quod *frey*, ſiue *fry*, id eſt *liberum*. Manet in hanc vſque diem vulgare apud Germanos verbum, *die freye Franken*, id eſt, *Franci liberi*; non ab eo, quòd poſterioribus temporibus Franci ad Mœnum maioribus vſi ſint in Germanorum imperio immunitatibus, quàm reliquæ Imperij nationes, vt vulgò exiſtimatur: ſed à veteris illius in libertatem à Romano iugo vindicationis memoriâ. Ceterùm, à libertatis vindicatæ, quod antè dixi, argumento nouam illos adſumpſiſſe adpellationem, vel indè haud dubio patet indicio, quòd omnes pariter Scriptores, qui originem eorum fabuloſè tradiderunt, immunitatem iis à Romanorum Imperatore, ob egregiam in bello nauatam operam vnà cum nouo nomine datam tradunt. B C

SED tempus nunc etiam oſtendatur, quo FRANCORVM nomen dictæ nationes, in vnum corpus congreſſæ, primùm ſibi impoſuerint. Factum id ego arbitror paulò pòſt, quàm Alemanni, contra Romanos rebellantes, in Galliam Rhætiámque excurrere cœperunt. nam primùm Caracallam Alamannici cognomine Hiſtorias referre, ſuprà in Alemannis notaui. Probum autem, qui LVIII. circiter annis poſt Caracallam Imperio potitus, bellum contra Francos geſſiſſe, complures memorant rerum Scriptores. Nec ego dubitauerim, ad Francos perti-

A nere, quæ Zoſimus lib. I. in hæc verba ſcribit: Ὁρῶν δὲ ὁ Γαλλιηνὸς, τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὄντα τὰ Γερμανικὰ χαλεπώτερα, σφοδρότερόν τε τοῖς περὶ τὸν Ῥῆνον οἰκοῦσι Κελτικοῖς ἔθνεσιν ἐνοχλοῦντα, τοῖς μὲν τῇδε πολεμίοις αὐτὸς ἀντιπαρετάττετο. id eſt, *Gallienus videns Germanicas genteis ceteris infeſtiores eſſe, & adcolas Rheni nationes Gallicas acriùs infeſtare, hanc partem ſibi ab hoſtibus propugnandam ſumebat.* Nam filius Gallieni Saloninus Agrippinæ cum militibus in præſidio, poſt eam patris expeditionem, fuit: vbi à Poſtumo occiſus; vti paulò pòſt refert Zoſimus. Poſt Alemannorum tandem trans Mœnum expeditionem exortum eſſe Francorum nomen, & Rempublicam, ſatis certum eſt: quippe ſi iam antè viribus inter ſe fuiſſent iuncti, haud facilè Alemannos Mattiacorum occupare ſolum paſſi fuiſſent. Alemannos autem iam Alexandri Mammææ tempore illa trans Mœnum tenuiſſe loca, ſuprà oſtenſum eſt.

Hæc igitur antiqua illa ac vera FRANCIA, hæc FRANCORVM gens, omnium totius Germaniæ nationum florentiſſima. quæ quum diu multúmque, ac variis modis, Galliam depopulata eſſet; tandem maxima ſui parte in ea conſedit. Vnde ea primùm Galliæ pars FRANCIA di-
B cta, quæ hodiéque vulgo vocatur *l'Iſle de France*, id eſt *Inſula Franciæ*. Mox verò, aliis gentibus, tam priſcis indigenis, quàm nuper ingreſſis Burgundionibus ac Gothis debellatis, tota illa pars Europæ prælustris ac omnium penè nobiliſſima GALLIA in idem FRANCIÆ nomen tranſiuit.

PARS tamen gentis Francorum in Germania trans Rhenum remanſit, in Alemannorum, vt ſuprà dictum, circa Mœnum loca tranſgreſſa. vnde Francia gemina facta, *Ciſrhenana*, & *Tranſrhenana*; ſiue, *Occidentalis*, atque *Orientalis*. Huic vocabulum poſtea tributum FRANCONIÆ, & genti ipſi FRANCONVM nomen; ab antiquo ſcilicet gentis vocabulo FRANKON. ad eumdem quippe modum *Gothones* dicebantur Romanis & *Gothi*, qui ſibi ipſis *Gothon*; ſiue *Friſones* & *Friſij*, qui *Friſon*; *Lugiones*, *Lugiíque*, qui *Lugon*; *Burgundiones*, *Burgundij*que, qui *Burgundon*. Græcis verè Auctoribus plerumque adpellantur ΦΡΑΓΓΟΙ, FRANGI; vitiato emollitóque vocabulo. Meliùs apud Zoſimum libro tertio ΦΡΑΓΚΟΙ.

SED infringendus heic eſt, ne vltrà ſerpat, ingens Hadriani Iunij error; qui Batauiæ ſuæ cap. IX. pluribus probare conatur argumentis, Francos anteà proprio ac peculiari vocabulo vocatos fuiſſe GERMANOS. Multa ex Tacito ad-
C ducit, quæ cuncta eò cadunt, quia is Auctor populos inter Rhenum Albímque adpellat Germanos, ideò regionem, his amnibus incluſam, ſolam fuiſſe Germaniam. quæ quàm docta probáque ſit argumentatio, cuiuis iudicare facillimum eſt. Ex Strabonis lib. VII. hæc producit verba: Γνωρίζονται οἱ Γερμανοὶ, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου λαβόντες τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Ἄλβιος. quæ ita ad libidinem ſuam interpretatur: *Notum eſt, & manifeſtum, Germanos à Rheni oſtio initium capere Albi fluuio tenus.* Ego verò nego hanc Auctori fuiſſe mentem: faciléque id ipſius verbis probabo, quæ integra ſic leguntur: τῶν δὲ Γερμανῶν οἱ μὲν προσάρκτιοι παρήκουσι τῷ ὠκεανῷ. γνωρίζονται δὲ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου λαβόντες τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Ἄλβιος. τούτων δ' εἰσὶ γνωριμώτατοι Σούγαμβροί τε καὶ Κίμβροι. τὰ δὲ πέραν τοῦ Ἄλβιος, τὰ πρὸς τῷ ὠκεανῷ, παντάπασιν ἄγνωστα ἡμῖν ἐστιν. id eſt: *Germanorum, qui ſunt Septentrionales, propter litus Oceani porriguntur, ac noti ſunt ab oſtiis Rheni ad Albim vſque: notiſſimíque in his Sugambri, & Cimbri. quæ autem trans Albim ad Oceanum ſunt loca, nobis prorſus ſunt ignota,* Et poſtea, Τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Γερμανίας, τὸ πέραν τοῦ Ἄλβιος, τὸ μὲν συνεχὲς ἀκμὴν ὑπὸ τῶν Σουήβων κατέχεται. εἶτ' εὐθὺς ἡ τῶν Γετῶν συνάπτει γῆ. hoc eſt: *Partem autem Germaniæ meridionalem, quæ eſt trans Albim, continuò Sueui tenent. poſt hos ſtatim contermina eſt Getarum regio.* Ergo ex Strabonis ſententiâ etiam vltra Albim, immenſo ſpatio, ad Getarum vſque confinium, fuit Germania. Sic infrà eodem libro: Ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Βαστάρναι μὲν, τοῖς Τυρρηγέταις ὅμοροι, καὶ Γερμανοῖς, σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες, εἰς πλείω φῦλα διῃρημένοι. Id eſt: *In mediterraneis Baſtarnæ ſunt, Tyrigetis & Germanis*

contermini, feréque ipſi Germanici generis, in plureis diuiſi nationes. Meros & hos fuiſſe Germanos, ſuo loco demonſtrabitur. Falſus igitur hac quoque argumentatione A
Iunius. Iam verò validiſſima eius argumenta, quæ ſpeciem quamdam veri habent, ex medij ſæculi adducuntur Scriptoribus, in quibus Hieronymus in vita Hilarionis: *Inter Saxones*, inquit, *& Alemannos gens exſtat, non tam lata, quàm valida: apud Hiſtoricos Germania, nunc verò Francia vocatur.* Agathias lib. I πρόσοικοι τῆς Ἰταλίας καὶ ἀγχιτέρμονες τὸ γένος τῶν Φράγγων· ἦεν δ' ἂν οὗτοι οἱ πάλαι ὀνομαζόμενοι Γερμανοί· δῆλον δέ. ἀμφὶ Ῥῆνον γὰρ ποταμὸν οἰκοῦσι. hoc eſt: *Sunt Francis Itali adcolæ, & contermini. ſunt autem hi, qui olim dicebantur Germani. quod quidem ſatis conſtat. nam circa Rhenum amnem incolunt.* Non ſatis firmum argumentum: Quia circa Rhenum colunt, igitur ſunt ij, qui olim dicti fuêre Germani: videlicet ſi vnos hos putauerit dictos Germanos, ceu peculiari nomine. Nec illud Hieronymi niſi ex ſimplicitate ſcriptum. etenim verum quidem erat, eam regionem, quam poſtea Franci incoluerunt, antea fuiſſe dictam Germaniam: at non ſolam. niſi certè omnes antiqui illi Geographi, Strabo, Mela, Plinius, Tacitus, Ptolemæus, Solinus, nos fallant: ipſéque adeò Iunius, dum cum illis, cap. XXI. Germaniam ad Septemtrionalem ſiue glacialem vſque Oceanum produxit. Ego ex Hieronymi Agathiæque verbis, id dicere eos voluiſſe, colligo: nempe qui tunc Franci vocabantur peculiari vocabulo, antiquitus in commune, cum reliquis illius regionis populis, dictos fuiſſe Germanos. quod veriſſimum. Nec tamen rarum iſti ſæculo, inaneis irritáſque B
facere in vna natione diſtinctiones. ſic, inter alios, Auſonius in Carmine de Moſellâ.

Accedent vires, quas Francia, quáſque Camaues,
Germaníque tremant.

At ipſe *Camaues* erat *Francus*, vt ſuprà oſtenſum, & *Francus* rurſum *Germanus*. Quænam igitur hæc diſtinctio, an quorſum? Nempe vt verſus ſupplerentur. Sic item Claudianus de quarto Conſulatu Honorij:

Ante Ducem noſtrum flauam ſparsêre Sicambri
Cæſariem, pauidóque orantes murmure Franci
Procubuere ſolo.

At etiam Sicambri erant Franci. irrita igitur & hæc eſt diſtinctio. Sed iam indè Domitiani tempore Martialis eadem vſus eſt poëtica licentiâ. ſic namque canit lib. VII.

Das Cattis, das Germanis, das Celta Dacis.

IDATII

CHRONICA IDATII EPISCOPI LEMICENSIS,

PROSPERI AQVITANI,

ET

MARII EPISCOPI.

ITEM FRAGMENTA

DE VETERVM FRANCORVM

MORIBVS AC REBVS GESTIS.

IAC. SIRMONDVS LECTORI.

De Chronico Idatij.

*IDATII Chronicon, cuius excerpta tantùm quædam ab Henrico Caniſio primùm,
deinde à Ioſepho Scaligero edita fuerant, integrum nunc demum indidem prodit, vnde
nuper Romæ vulgari cœptum eſt. ex antiquo videlicet Codice noſtro, quem qui Romanam edi-
tionem curauit, quia Pariſiis eſſe audiuerat, Pariſienſem appellauit: nos Metenſem potiùs
dicturi eramus, quòd Metis olim exſcriptum arbitremur; inde certè ad nos ex Monaſterio non
ignobili nec obſcurò peruenerit. Quanti autem meritò eſſe debeat hic libellus, tute, Lector,
ſtatim agnoſces. Intelliges enim, non ſolùm ab hoc fonte hauſta ea eſſe, quæ de Gotho-* B
*rum, Sueuorum, aliarúmque gentium rebus in Hiſpania Galliáque per ea tempora geſtis,
apud Iſidorum, & alios Scriptores, non aliis fermè quàm Chronici huius verbis contexta
leguntur: ſed alia præterea tum ad ſacram, tum ad ciuilem Hiſtoriam plurima hîc doceri,
quæ vt ceteris omnibus intacta qui extant, ipſi nos etiam, niſi ab Idatio prodita eſſent,
ignorare cogeremur. Facile ergo iudicabis, publici vſus fuiſſe, vt non diutius hoc beneficio ca-
reremus, &c.*

DE NVMERORVM NOTIS, QVÆ CHRONICI marginibus affixæ ſunt.

*In Chronico Idatij, præter Olympiadas, & ſingulorum Imperatorum annos, qui ordine di-
geruntur, duo præcipuè numeri adnotantur. Vnus maior, cuius initium ducitur ab Abrahamo,
hoc eſt ab exordio Chronici Euſebiani, Nam cùm Euſebij Chronicon continuaret Idatius,
conſequens erat, vt illius etiam epochas ſectaretur. His igitur prior numerus eſt Euſe-
bianus. Alter eſt æra Hiſpanica, quam in Faſtis quoque, vt Hiſpanis vſitatam & fami-
liarem adiecit. Hæc verò Chriſti natalem* XXXVIII. *tantùm annis antecedit, cùm nu-
merus Euſebianus præcedat annis* II. M. XV. *Quare ſi adſignata æra, Chriſti an-
num indagari placet, deducendi ab æra ſunt anni* XXXVIII. *Verbi gratia, Barbaro-* C
rum in Hiſpanias ingreſſum in Chronico contigiſſe notat æra CCCCXLVII. *deduc annos
octo & triginta, reliqui fiunt* CCCCIX. *Is ergo Chriſti annus fuit, cùm Barbari in Hiſ-
panias penetrarunt. Quod ſanè confirmant reliqui etiam characteres, qui vnà ibidem com-
parantur. Olympias enim* CCXCVII. *& Conſules Honorius* VIII. *Theodoſius* III. *& fe-
ria tertia quarto Calendas Octobris, omnia congruunt anno Chriſti* CCCCIX. *Rurſus pro-
digia quædam in Gallacia* VI. *Nonas Martias viſa, eámque feriam ſextam fuiſſe narrat
in Chronico, æra quingenteſima. Si de quingentis tollantur* XXXVIII. *reſtant* CCCCLXII:
*in quem & feria item illa quadrat, & Seueri Aug. qui Maioriano ſucceſſit, annus ſecun-
dus, cui hæc adſcripta ſunt. Atque in hunc modum ratiocinari in ceteris licebit, niſi ſi quando
numeri ſuis locis antiquariorum culpa moti ſcrutantium induſtriam & conatum eludent.*

A

IDATII EPISCOPI LEMICENSIS CHRONICON:

Ex Editione Jacobi Sirmondi Societ. Ieſu, ab eodem recognita.

B *Quamuis Auctor hic fuerit Prouinciæ Gallaciæ, ſiue, vt Sigebertus ait, Lemicæ Hiſpaniarum vrbis Epiſcopus, illius tamen Chronicon* HISTORIÆ FRANCICÆ *Scriptoribus præmitti debere viſum eſt: tum quia multa continet de Gothorum, & aliarum Gentium rebus in* GALLIIS, *quarum poſteà* FRANCI *poſſeſſionem integram adepti ſunt: tùm quòd vetuſtiores Francorum Hiſtorici hoc ipſum etiam, aut longè ipſius maximam partem ſuis Collectionibus inſerere non dubitarunt.*

PRÆFATIO.

IDATIVS *ſeruus Domini noſtri* IESV *Chriſti vniuerſis fidelibus in Domino noſtro* IESV *Chriſto, & ſeruientibus ei in veritate ſalutem.* PROBATISSIMORVM in omnibus virorum ſtudia, quos præcipuè in fide Catholica, & conuerſatione perfecta teſtes veritatis diuini cultus docet adſertio, vt ornantur decore dictorum, ita & commendantur honore meritorum, vt miram in omni opere ſuo obtineant firmitatem. Verùm IDATIVS Prouinciæ Gallæciæ natus in Lemica ciuitate, mage diuino munere, quàm proprio C merito, ſummi Præſul creatus officij, vt extremus plagæ, ita extremus & vitæ, perexiguum informatus ſtudio ſæculari, multò minùs docilis ſanctæ lectionis volumine ſalutari; ſanctorum & eruditiſſimorum patrum in præcedenti opere ſuo, pro capacitate proprij ſenſus aut verbi, oſtenſum ab his ſecutus exemplar. Quorum primus Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus, qui Eccleſiaſticas ſui numeri libris ſcripſit Hiſtorias, ab initio Nini regnantis Aſſyriis, & ſancti Abrahæ Patriarchæ Hebræis, & reliquorum contemporales his annos Regum, in viceſimum Conſtantini Auguſti quo imperabat annum, Græci ſermonis Chronographiæ concludit Hiſtoria. Poſt hunc ſucceſſor ſyngrapheus perfectus vniuerſis factorum dictorúmque monimentis, Hieronymus Preſbyter, idem Euſebius cognomento, de Græco in Latinum Scripturæ huius interpres, à viceſimo anno ſupradicti Imperatoris in quartum decimum Valentis Auguſti annum ſubditam texit Hiſtoriam. Eſto vt in ſanctis quibus deguit Hieroſolymorum locis, à memorato Valentis anno in tempus, quo

in præſenti vita durauit, fortè quàm plurima de his quæ ſunt inſecuta A
ſubieccerit: quia haud vnquam, dum valuit, à diuerſo ſtyli opere ceſſauit. Quem quodam tempore propriæ peregrinationis in ſupradictis regionibus ad huc infantulus vidiſſe me certus ſum. Qui poſt aliquot annos beato, vt erat, manſit in corpore. Si tunc proprio operi quod ſubdidit aliqua ſubiunxerit, apud eos, ad quos Scriptorum eius omne opus vel ſumma peruenit, certa & plena cognitio eſt. Sed quoniam in cuiuſdam ſtudij ſui ſcriptura dixiſſe eum conſtat, debacchantibus iam in Romano ſolo barbaris omnia haberi permixta, atque confuſa, opinamur ex huius indicio ſermonis, in hoc per ſe annorum volumine ſubdito de ſucceſſione temporum ab ipſo nihil adiectum. Tamen quia ad noſtri temporis curſum, vt ſuperior lectio docet, deſcriptio defluxit annorum, cùm membrana huius hiſtoriæ curam contigiſſet expertis, mentem monuit imperiti, vt de cognitis, etſi in omnibus impari greſſu, vel veſtigiis ſe ſubſterneret præceſſorum. Quæ fideli ſuſcipiens cordis intuitu, B
partim ex ſtudio Scriptorum, partim ex certo aliquantorum relatu, partim ex cognitione quam iam lachrymabile propriæ vitæ tempus oſtendit, quæ ſubſequuntur adiecimus. Quorum continentiam geſtorum & temporum, qui legis ita diſcernes. Ab anno primo Theodoſij Auguſti in annum tertium Valentiniani Auguſti, Placidiæ Reginæ filij, ex ſupradicto à nobis conſcripta ſunt ſtudio, vel ex Scriptorum ſtylo, vel ex relationibus indicantum. Exin immerito adlectus ad Epiſcopatus officium, non ignarus omnium miſerabilis temporis ærumnarum, & concluſi in anguſtias Imperij Romani metas ſubdidimus ruituras, & quod eſt luctuoſius, intra extremam vniuerſi Orbis Gallæciam deformem Eccleſiaſtici ordinis ſtatum, creationibus indiſcretis honeſtæ libertatis interitum, & vniuerſæ propemodum in diuina diſciplina religionis occaſum ex furentium dominantem permixta iniquarum perturbatione nationum. Hæc iam quidem inſerta; ſed poſteris in temporibus quibus offenderint, reliquimus conſummanda.

IDATII EPISCOPI CHRONICON. C

ROMANORVM XXXIX. Theodoſius per Gratianum in conſortium Regni adſumptus, cum ipſo, & Valentiniano Iuniore regnat annis XVII.

1. Theodoſius natione Hiſpanus de Prouincia Gallæcia, ciuitate Cauca, à Gratiano Auguſtus appellatur.

Inter Romanos, & Gothos multa certamina conſeruntur.

2. Theodoſius Conſtantinopolim ingreditur in primo Conſulatu ſuo, quem cum Gratiano agebat Auguſto.

OLYMP. CCXC. Alexandriæ XXI. habetur Epiſcopus Theophilus vir eruditiſſimus, inſignis, qui à primo Conſulatu Theodoſij Auguſti Laterculum per centum annos digeſtum de Paſchæ obſeruatione conſcripſit.

3. Athanaricus Rex Gotthorum apud Conſtantinopolim decimo quinto die, ex quo à Theodoſio fuerat ſuſceptus, interiit.

CCCCXX. VII. Iobeleus ex quo Dominus aſcendit.

4. Gothi infida Romanis pace ſe tradunt.

Ambroſius in Italia Mediolani Epiſcopus, Martinus in Galliis Turonis Epiſcopus, & vitæ meritis, & patratis miraculis virtutum habentur inſignes.

5. Theodoſius Arcadium filium ſuum Auguſtum appellans, Regni facit ſibi eſſe conſortem.

6. Honorius naſcitur filius Theodoſij. II.cccc.
Legati Perſarum ad Theodoſium Conſtantinopolim veniunt.
7. Greothingorum gens à Theodoſio ſuperatur.
Priſcillianus declinans in hæreſim Gnoſticorum, per Epiſcopos, quos ſibi in OLYMP. CCXCI.
eadem prauitate collegerat, Abulæ Epiſcopus ordinatur. qui aliquot Epiſcoporum conciliis auditus, Italiam petit, & Romam. Vbi ne ad conſpectum quidem ſanctorum Epiſcoporum Damaſi, & Ambroſij receptus, cum his, cum quibus iuerat, redit ad Gallias. Inibi ſimiliter, à ſancto Martino Epiſcopo, & ab aliis Epiſcopis hæreticus iudicatus, appellat ad Cæſarem; quia in Galliis his diebus poteſtatem tyrannus Maximus obtinebat Imperij.
8. Arcadij quinquennalia celebrantur.
Romanæ Eccleſiæ XXXVI. habetur Epiſcopus Siricius.
9. Priſcillianus propter ſupradictam hæreſim ab Epiſcopatu depulſus, & cum ipſo Latronianus laicus, aliquantique ſectatores eius, apud Treuerim ſub tyranno Maximo cæduntur. Exin in Gallecian Priſcillianiſtarum hæreſis inuaſit.
10. Maximus tyrannus occiditur per Theodoſium tertio lapide ab Aquileia quinto Kalendas Auguſtas: & eodem tempore, vel ipſo anno in Galliis per Arbogaſtem Comitem filius Maximi nomine Victor extinctus eſt.
B Cynegius Theodoſij præfectus habetur illuſtris, qui factis inſignibus præditus, & vſque ad Ægyptum penetrans, gentium ſimulachra ſubuertit.
11. Theodoſius cum Honorio filio ſuo Romam ingreſſus eſt. OLYMP.
12. CCXCII.
13.
14. Valentinianus iunior apud Viennam ſcelere Comitis Arbogaſti occiditur, & CCCCXXX.
Eugenius tyrannus efficitur.
15.
16. Eugenius à Theodoſio Auguſto ſuperatus occiditur. OLYMP. CCXCIII.
17. Theodoſius inualetudine hydropis apud Mediolanum defunctus eſt anno Regni ſui xvij. Et iſte annus, qui Theodoſij xvij. ipſe Arcadij & Honorij in initio Regni eorum primus eſt. quod ideo indicatur, ne Olympiadem quinque annorum turbet adiectio, in hoc loco tantum propter regnantum inſerta Principum. II.CCCCX.
1. ROMANORVM XL. Arcadius & Honorius Theodoſij filij defuncto patre regnant annis XXX.
2.
3. [Romanæ Eccleſiæ XXXVII. habetur Epiſcopus Anaſtaſius. OLYMP.
4. CCXCIV.
5. In prouincia Carthaginienſi in ciuitate Toleto Synodus Epiſcoporum contrahitur, in qua quod geſtis continetur, Symphoſius, & Dictinius, & alij cum his Galłæciæ Prouinciæ Epiſcopi, Priſcilliani ſectatores hæreſim eius blaſphemiſſimam
C cum adſertore eodem profeſſionis ſuæ ſubſcriptione cõdemnant. Statuuntur quædam etiam obſeruanda de Eccleſiæ diſciplina, communicante in eodem Concilio Ortigio Epiſcopo, qui Cælenis fuerat ordinatus, ſed agentibus Priſcillianiſtis pro fide Catholica pulſus factionibus exulabat.
6.
7. OLYMP.
8. Solis facta defectio tertio Idus Nouembris feria ſecunda. CCXCV.
Romanæ Eccleſiæ XXXVIII. habebatur Epiſcopus Innocentius.
9. Theodoſius Arcadij filius naſcitur.
10. Conſtantinopoli Ioannes Epiſcopus prædicatur inſignis, qui ob fidem Catholicam Eudoxiam Arcadij vxorem infeſtiſſimam patitur Arrianam. II.CCCCXX.
11. OLYMP.
12. Hieroſolymis Ioannes, Cæſarea Eulogius, Cypro Epiphanius, Alexandria CCXCVI.
Theophilus qui ſupra, Epiſcopi habentur inſignes.
Hieronymus Presbyterio præditus, in Bethleem Iudæ vicinia conſiſtens, præcipuus habetur in cunctis.
13. Poſt ſupraſcriptos ſanè Arrianos, qui Hieroſolymis ante Ioannem Epiſcopi fuerint, Idatius, qui hæc ſcribit, ſcire non potuit. Hunc verò ſanctum cum ſanctis Eulogio, Theophilo, & Hieronymo vidit, & infantulus, & pupillus.

14. A

OLYMP. CCXCVII. 15. Alani, & Vvandali, & Sueui Hiſpanias ingreſſi æra CCCCLVII. alij quarto Kalendas, alij tertio Idus Octobris memorant die, tertia feria, Honorio VIII. & Theodoſio Arcadij filio III. Conſulibus.

Alaricus rex Gothorum Romam ingreſſus. cùm intra, & extra Vrbem cædes agerentur, omnibus indultum eſt, qui ad ſanctorum limina confugerunt.

Placidia Theodoſij filia, Honorij Imperatoris ſoror, à Gothis in vrbe capta.

Alaricus moritur, cui Ataulfus ſuccedit in Regno.

Barbari, qui in Hiſpanias ingreſſi fuerant, cæde deprædantur hoſtili. Peſtilentia ſuas partes non ſegniùs operatur.

16. Debacchantibus per Hiſpanias barbaris, & ſæuiente nihilominus peſtilentiæ malo, opes & conditam in vrbibus ſubſtantiam tyrannicus exactor diripit, & miles exhaurit. Fames dira graſſatur, adeo vt humanæ carnes ab humano genere vi famis fuerint deuoratæ: matres quoque necatis, vel coctis per ſe natorum ſuorum ſint paſtæ corporibus. Beſtiæ occiſorum gladio, fame, peſtilentia, cadaueribus adſuetæ, quóſque hominum fortiores interimunt, eorúmque carnibus paſtæ paſſim in humani generis efferantur interitum. Et ita quatuor plagis, ferri, famis, peſtilentiæ, beſtiarum, vbique in toto Orbe ſæuientibus, prædictæ à Domino per Prophetas ſuos adnuntiationes implentur. B

17. Subuerſis memorata plagarum graſſatione Hiſpaniæ prouinciis, barbari ad pacem ineundam, Domino miſerante conuerſi, ſorte ad habitandum ſibi prouinciarum diuidunt regiones. Gallæciam VVandali occupant & Sueui, ſitam in extremitate Oceani maris occidua. Alani Luſitaniam, & Carthaginienſem prouincias: & VVandali cognomine Silingi Bæticam ſortiuntur. Hiſpani per ciuitates & caſtella reſidui à plagis, barbarorum per prouincias dominantium ſe ſubiiciunt ſeruituti.

Conſtantinus poſt triennium inuaſæ tyrannidis ab Honorij Duce Conſtantio intra Gallias occiditur.

18. Iouinus, & Sebaſtianus fratres intra Galliam, & in Africa Heraclianus pari tyrannidis inflantur inſania.

OLYMP. CCXCVIII. Auguſtinus Hipponeregienſis Epiſcopus habetur inſignis, inter cuius ſtudia magnifica, Donatiſtas ab eo Dei adiutorio ſuperatos, probata fides demonſtrat Auctorum.

19. Iouinus & Sebaſtianus oppreſſi ab Honorij Ducibus Narbona interfecti ſunt.

Gothi Narbonam ingreſſi vindemiæ tempore.

Heraclianus mouens exercitum de Africa aduerſus Honorium, Vtriculo in Italia in conflictu ſuperatus effugit in Africam, cæſis in loco ſupradicto L. millibus armatorum. Ipſe poſt Carthagine in æde Memoriæ per Honorium percuſſoribus miſſis occiditur. C

II. CCCCXXX. 20. Ataulfus apud Narbonam Placidiam duxit vxorem: in quo prophetia Danielis putatur impleta, qui ait filiam Regis Auſtri ſociandam Regi Aquilonis: nullo tamen eius ex ea ſemine ſubſiſtente.

21. Hieroſolymis Ioanne quo ſupra Epiſcopo præſidente, ſanctus & primus poſt Chriſtum Dominum Martyr Stephanus reuelatur.

Hieronymus, qui ſupra, præcipuus in omnibus, elementorum quoque peritiſſimus Hebræorum, in lege Domini, quod ſcriptum eſt, diurna, nocturnáque meditatione continuus, ſtudia operis ſui reliquit innumera. Ad vltimum Pelagianorum ſectam cum eiuſdem auctore adamantino veritatis malleo contriuit. Aduerſum hos, & aduerſum alios hæreticos extant eius probatiſſima monimenta.

22. Ataulfus à Patritio Conſtantio pulſatus, vt relicta Narbona Hiſpanias peteret, per quendam Gothum apud Barcinonam inter familiares fabulas iugulatur. Cui ſuccedens Vvallia in Regno, cum Patricio Conſtantio pace mox facta, Alanis, & Vvandalis Silingis, in Luſitania, & Bætica ſedentibus aduerſatur.

OLYMP. CCXCIX. Alexandrinæ Eccleſiæ poſt Theophilum quis præſederit, ignoraui hæc ſcribens.

A Conſtantius Placidiam accepit vxorem.
[Fredibalum Regem gentis VVandalorum ſine vllo certamine ingenioſè captum ad Imperatorem Honorium deſtinat.]
23. VVallia Rex Gothorum Romani nominis cauſa intra Hiſpanias cædes magnas efficit barbarorum.
24. Solis facta defectio die decimoquarto Kal. Auguſti, qui fuit quinta feria.
Romanæ Eccleſiæ XXXIX. præſidet Epiſcopus Zoſimus.
Durante Epiſcopo quo ſupra, grauiſſimo terræmotu ſancta in Hieroſolymis loca quaſſantur, & cætera, de quibus in geſtis eiuſdem Epiſcopi ſcripta declarant.
VVandali Silingi in Bætica per VValliam Regem omnes extincti.
Alani, qui VVandalis, & Sueuis potentabantur, adeo cæſi ſunt à Gothis, vt extincto Atace* Rege ipſorum, pauci, qui ſuperfuerant, abolito Regni nomine, Gunderici Regis VVandalorum, qui in Gallæcia reſederat, ſe patrocinio ſubiugarent. *Addace
Gothi intermiſſo certamine, quod agebant, per Conſtantium ad Gallias reuocati, ſedes in Aquitanica à Toloſa vſque ad Oceanum acceperunt.
VVallia eorum Rege defuncto, Theodores ſuccedit in Regno.
25. Inter Gundericum VVandalorum, & Hermericum Sueuorum Reges certamine orto, Sueui in Neruaſis montibus obſidentur à VVandalis.
B Valentinianus Conſtantij & Placidiæ filius naſcitur.
In Gallicana regione in ciuitate Biterris multa ſigna effecta terrifica, Paulini Epiſtola eiuſdem ciuitatis Epiſcopi enarrat vbique directa.
26. VVandali Sueuorum obſidione dimiſſa, inſtante Aſterio Hiſpaniarum Comite, ſub Vicario Maurocello, aliquantis Bracaræ in exitu ſuo occiſis, relicta Gallæcia ad Bæticam tranſierunt.
[Romanæ Eccleſiæ XL. præſidet Epiſcopus Bonifacius.]
Honorius apud Rauennam Conſtantium conſortem ſibi facit in Regno.
27. Conſtantius Imperator Rauennæ moritur in ſuo tertio Conſulatu. OLYMP. CCC.
28. Caſtinus Magiſter militum cum magna manu, & auxiliis Gothorum, bellum in Bætica VVandalis infert. quos cùm ad inopiam vi obſidionis arctaret, adeo vt ſe tradere iam pararent, inconſultè publico certamine confligens, auxiliorum fraude deceptus, ad Tarraconam victus effugit.
Bonifacius Palatium deſerens Africam inuadit.
29.
30. Honorius actis tricennalibus ſuis Rauennæ obiit. II. CCCCII.
Paulinus nobiliſſimus, & eloquentiſſimus, dudum conuerſione ad Deum nobilior factus, vir Apoſtolicus, Nola Campaniæ Epiſcopus habetur inſignis: cui Theraſia de coniuge facta ſoror, teſtimonio vitæ beatæ æquatur, & merito. Extant operis ipſius egregij ſtudia prædicanda. OLYMP. CCCI.
C ROMANORVM XLI. Theodoſius Arcadij filius ante aliquot annos regnans in partibus Orientis, defuncto patre, poſt obitum Honorij patrui, Monarchiam tenet Imperij, cùm eſſet annorum viginti ſex.
Ioannnes arripit tyrannidem.
1. Theodoſius Valentinianum, amitæ ſuæ Placidiæ filium, Conſtantinopoli Cæſarem facit, & contra Ioannem mittit. ſub quo à Ducibus, qui cum eo per Theodoſium miſſi fuerant, apud Rauennam primo anno inuaſæ tyrannidis occiditur, & Felix Patricius ordinatur ex Magiſtro militum.
Valentinianus, qui erat Cæſar, Romæ Auguſtus appellatur.
VVandali Balearicas inſulas deprædantur: deinde Carthagine Spartaria, & Hiſpali euerſa, & Hiſpaniis deprædatis, Mauritaniam inuadunt.
2. Romanæ Eccleſiæ XLI. præſidet Epiſcopus Cæleſtinus.
3.
4. Gundericus Rex VVandalorum capta Hiſpali, cùm piè elatus, manus in Eccleſiam ciuitatis ipſius extendiſſet, mox Dei iudicio dæmone correptus interiit. Cui Gaiſericus frater ſuccedit in Regno. Qui, vt aliquorum relatio habet, effectus apoſtata de fide Catholica in Arianam dictus eſt tranſiſſe perfidiam.
5. Gaiſericus Rex de Bæticæ Prouinciæ litore cum VVandalis omnibus, eorúm- OLYMP. CCCII.

que familiis, menſe Maio ad Mauritaniam, & Africam relictis tranſit Hiſpaniis. Qui priuſquàm pertranſiret, admonitus Hermigarium Sueuum vicinas in tranſitu ſuo Prouincias deprædari, recurſu cum aliquantis ſuis facto, prædantem in Luſitania conſequitur. Qui haud procul de Emerita, quam cum ſanctæ Martyris Eulaliæ iniuria ſpreuerat, multis per Gaiſericum cæſis, ex his quos ſecum habebat, arrepto, vt putauit, Euro velociùs fugæ ſubſidio, in flumine Ana diuino brachio præcipitatus interiit. Quo ita extincto, mox quò cœperat Gaiſericus enauigauit. A

6. Sueui ſub Hermerico Rege medias partes Gallæciæ deprædantes, per plebem, quæ caſtella tutiora retinebat, acta ſuorum partim cæde, partim captiuitate, pacem, quam ruperant, familiarum, quæ tenebantur, rehibitione reſtaurant.

Per Aëtium Comitem haud procul de Arelate quædam Gothorum manus extinguitur, Anaolſo optimate eorum capto. Iuthungi per eum ſimiliter debellantur, & Nori.

Felix, qui dicebatur Patricius Rauennæ, tumultu occiditur militari.

7. Aëtius Dux vtriuſque militiæ Noros edomat rebellantes. Rurſum Sueui initam cum Gallæcis pacem libita ſibi occaſione conturbant. Ob quorum deprædationem Idatius Epiſcopus ad Aëtium Ducem, qui expeditionem agebat in Galliis, ſuſcipit legationem. Vetto, qui de Gothis doloſè ad Gallæciam venerat, ſine aliquo effectu redit ad Gothos. B

8. Superatis per Aëtium in certamine FRANCIS, & in pace ſuſceptis, Cenſorius Comes Legatus mittitur ad Sueuos, ſupradicto ſecum Idatio redeunte.

OLYMP. CCCIII. Bonifacius in æmulationem Aëtij de Africa per Placidiam euocatus in Italiam, ad Palatium redit. Qui depulſo Aëtio in locum eius ſuccedens, paucis pòſt menſibus, inito aduerſum Aëtium conflictu, de vulnere, quo fuerat percuſſus interiit. Cui Sebaſtianus gener ſubſtitutus per Aëtium de Palatio ſuperatus expellitur.

9. Regreſſo Cenſorio ad Palatium, Hermericus pacem cum Gallæcis, quos prædabatur aſſiduè, ſub interuentu Epiſcopali datis ſibi reformat obſidibus.

Symphoſius Epiſcopus per eum ad Comitatum Legatus miſſus, rebus in caſſum fruſtratur arreptis.

In conuentu Lucenſi contra voluntatem Agreſtij Lucenſis Epiſcopi, Paſtor & Syagrius Epiſcopi ordinantur.

Aëtius Dux vtriuſque militiæ Patricius appellatur.

II.CCCCL. 10. Sebaſtianus exul & profugus effectus, nauigat ad Palatium Orientis.

Romanæ Eccleſiæ XLII. habetur Epiſcopus Xyſtus.

11. Hieroſolymis Iuuenalem Epiſcopum præſidere, Germani Preſbyteri Arabicæ regionis exinde ad Gallæciam venientis, & aliorum Græcorum relatione comperimus, adiicientibus Conſtantinopolim eum cum aliis, & Palæſtinæ Prouinciæ & Orientis Epiſcopis euocatum, ſub preſentia Theodoſij Auguſti, contracto Epiſcoporum interfuiſſe Concilio ad deſtruendam Hebionitarum hæreſim, quam Neſtorius eiuſdem vrbis Epiſcopus prauo ſtultiſſimæ ſectæ reſuſcitabat ingenio. C

Quo verò tempore ſancti Ioannes, Hieronymus, & alij, quos ſuprà diximus, obierint, vel quis Ioanni ante Iuuenalem ſucceſſerit, ſicut & feciſſe cognitum eſt in breui ſeniorem quemdam, referentum ſermo non edidit.

12. Narbona obſideri cœpta per Gothos.

Burgundiones, qui rebellauerant, à Romanis Duce Aëtio debellantur.

OLYMP. CCCIV. Vno, eodémque tempore Alexandriæ Cyrillum Epiſcopum præſidere, & Conſtantinopoli Neſtorium hæreticum Hebionæum, Cyrilli ipſius ad eundem Epiſtolâ, & hæreſim deſtruentis, & regulam fidei exponentis oſtendit. Hæc cum aliis habentur allata.

13. Narbona obſidione liberatur Aëtio Duce, & Magiſtro militum. Burgundionum cæſa viginti millia.

Rurſus Cenſorius & Fretimundus Legati mittuntur ad Sueuos.

14. Gothorum cæſa octo millia ſub Aëtio Duce.

Sueui cum parte plebis Gallæciæ, cui aduerſabantur, pacis iura confirmant. Hermericus Rex morbo oppreſſus Rechilam filium ſuum ſubſtituit in Regnum:

A qui Andeuotum cum ſua, quam habebat, manu ad Singilionem Bæticæ fluuium aperto marte proſtrauit, magnis eius auri & argenti opibus occupatis.

15. Carthagine fraude decepta decimo quarto Kal. Nouembris omnem Africam Rex Gaiſericus inuadit.

Bello Gothico ſub Theodore Rege apud Toloſam, Litorius Romanus Dux, inconſultiùs cum auxiliari Hunorum manu irruens, cæſis his, ipſe vulneratus capitur, & poſt dies paucos occiditur.

Inter Romanos & Gothos pax efficitur.

Gaiſericus elatus impiè Epiſcopum, Clerúmque Carthaginis depellit ex ea, & iuxta prophetiam Danielis, demutatis miniſteriis Sanctorum, Eccleſias Catholicas tradit Arrianis.

Rechila Rex Sueuorum Emeritam ingreditur.

16. Gaiſericus Siciliam deprędatus Panormum diu obſedit: qui damnati à Catholicis Epiſcopis Maximini, apud Siciliam Arrianorum Ducis, aduerſum Catholicos præcipitatur inſtinctu, vt eos quoquo pacto in impietatem cogeret Arrianam. nonnullis declinantibus, aliquanti durantes in Catholica fide conſummauere martyrium.

Cenſorius Comes, qui Legatus miſſus fuerat ad Sueuos, reſidens Mirtyli *, obſeſſus à Rechila in pace ſe tradidit. * Martylis

17. Rex Sueuorum diuturno per annos ſeptem morbo adflictus moritur Hermericus. OLYMP. CCCV.

B Rex Rechila Hiſpali obtenta, Bæticam, & Carthaginienſem Prouincias in ſuam redigit poteſtatem.

[Romanæ Eccleſiæ XLIII. præſidet Epiſcopus Leo.]

Sabino Epiſcopo de Hiſpali factione depulſo, in locum eius Epiphanius ordinatur fraude, non iure.

Aſturius Dux vtriuſque militiæ ad Hiſpanias miſſus Tarraconenſium cædit multitudinem Bacaudarum.

18. Cometæ ſidus apparere incipit menſe Decembri: quod per menſes aliquot viſum, ſubſequentis in peſtilentia plagæ, quę ferè in toto Orbe diffuſa eſt, præmiſit oſtentum.

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ depulſo Neſtorio pręſidet Epiſcopus Flauianus.

19. Aſturio Magiſtro vtriuſque militiæ gener ipſius ſucceſſor ipſi mittitur Merobaudis, natu nobilis, & eloquentiæ merito, vel maximè in Poëmatis ſtudio veteribus comparandus, teſtimonio etiam prouehitur ſtatuarum. Breui tempore poteſtatis ſuæ Aracellitanorum frangit inſolentiam Bacaudarum. Mox nonnullorum inuidia perurgente, ad vrbem Romam ſacra præceptione reuocatur.

20. Sebaſtianus illic, quò confugerat, deprehenſus ſibi aduerſa moliri, è Conſtantinopoli fugit admonitus, & ad Theodorem Regem Gothorum veniens, conquæſitam ſibi, qua potuit, Barcinonam hoſtis factus ingreditur. II.CCCCXX

C 21. In Aſturicenſi vrbe Gallæciæ, quidam ante aliquot annos latentes Manichæi geſtis Epiſcopalibus deteguntur, quæ ab Idatio, & Turibio Epiſcopis, qui eos audierant, ad Antoninum Emeritenſem Epiſcopum directa ſunt. OLYMP. CCCVI.

VVandali nauibus Turonio in litore Gallæciæ repente aduecti, familias capiunt plurimorum.

Sebaſtianus de Barcinona fugatus migrat ad VVandalos.

Per Epiſcopum Romę tunc pręſidentem geſta de Manichæis per Prouincias diriguntur.

22. Vitus Magiſter vtriuſque militiæ factus ad Hiſpanias miſſus, non exiguæ manus fultus auxilio, cùm Carthaginienſes vexaret, & Bæticos, ſuccedentibus cum Rege ſuo illic Sueuis, ſuperatis etiam in congreſſione, qui ei ad deprędandum in adiutorium venerant, Gothis, territus miſerabili timore diffugit. Sueui exin illas Prouincias magna deprædatione ſubuertunt.

23. Romanæ Eccleſiæ XLIII. pręſidet Epiſcopus Leo. huius ſcripta per Epiſcopi Turibij Diaconem Peruincum contra Priſcilianiſtas ad Hiſpanienſes Epiſcopos deferuntur. Inter quę ad Epiſcopum Turibium de obſeruatione Catholicę fidei, & de hęreſum blaſphemiis, diſputatio plena dirigitur, quę ab aliquibus Gallæcis ſubdolo probatur arbitrio.

Solis facta defectio die nono Kal. Ianuarias, qui fuit tertia feria. A

24. Rechila Rex Sueuorum Emeritæ gentilis moritur menſe Auguſto: cui mox filius ſuus Catholicus Rechiarius ſuccedit in Regnum, nonnullis quidem ſibi de gente ſua æmulis, ſed latenter. obtento tamen Regno, ſine mora vlteriores regiones inuadit ad prædam.

Paſcentium quemdam vrbis Romæ, qui de Aſturica diffugerat, Manichæum Antoninus Epiſcopus Emeritæ comprehendit, auditúmque etiam de Prouincia Luſitania facit expelli.

OLYMP. CCCVII. Per Aiulfum Hiſpali Cenſorius iugulatur.

25. Rechiarius accepta in coniugium Theodoris Regis filia, auſpicatus initium Regni Vaſconias deprædatur menſe Februario.

Baſilius ob teſtimonium egregij auſus ſui congregatis Bacaudis in Eccleſia Tyriaſſone fœderatos occidit. vbi & Leo eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, ab eiſdem qui cum Baſilio aderant, in eo loco obiit vulneratus.

Rechiarius menſe Iulio ad Theodorem ſocerum profectus, Cæſarauguſtanam regionem cum Baſilio in reditu deprædatur. Irrupta per dolum Ilerdenſi vrbe, acta eſt non parua captiuitas.

26. Aſturius vir illuſtris ad honorem prouehitur Conſulatus.

Sebaſtianus exul factus ad pernicioſam ſibi, ſicut poſt exitus docuit, Gaiſerici confugit poteſtatem: paruo pòſt tempore quàm venerat per eum iubetur occidi. B

De Galliis Epiſtolæ deferuntur Flauiani Epiſcopi ad Leonem Epiſcopum miſſæ, cum ſcriptis Cyrilli Epiſcopi Alexandrini ad Neſtorium Conſtantinopolitanum de Eutychete Hebionita hæretico, & Leonis Epiſcopi ad eundem reſponſa: quæ cum aliorum Epiſcoporum & geſtis, & ſcriptis, per Eccleſias diriguntur.

27. Theodoſius Imperator moritur Conſtantinopoli anno ætatis ſuæ quadrageſimo octauo.

Poſt quem XLIII. ſtatim apud Conſtantinopolim Marcianus à militibus, & ab exercitu, inſtante etiam ſorore Theodoſij Pulcheria Regina, efficitur Imperator. Qua ſibi in coniugium adſumpta, regnat in partibus Orientis.

28. Valentiniani Imperatoris mater Placidia moritur apud Romam.

OLYMP. CCCVIII. In Gallæcia terræmotus aſſidui, ſigna in cælo plurima oſtenduntur. Nam pridie nonas Aprilis tertia feria, poſt Solis occaſum, ab Aquilonis plaga cœlum rubens ſicut ignis, aut ſanguis, efficitur, intermixtis per igneum ruborem lineis clarioribus in ſpeciem haſtarum rutilantium deformatis. à die clauſo vſque in horam noctis ferè tertiam ſigni durat oſtenſio, quæ mox ingenti exitu perdocetur.

Gens Hunnorum pace rupta deprędatur Prouincias Galliarum. plurimæ ciuitates effractæ: in campis Catalaunicis, haud longè de ciuitate, quam effregerant, Mettis, Aëtio Duci, & Regi Theodori, quibus erat in pace ſocietas, aperto marte confligens, diuino cæſa ſuperatur auxilio: bellum nox intempeſta diremit. Rex illic Theodores proſtratus occubuit: CCC. fermè millia hominum in eo certamine occidiſſe memorantur. C

Multa anno ſigna procedunt. Quinto Kalen. Octobris à parte Orientis Luna fuſcatur. In diebus ſequentis Paſchæ viſa quędam in cælo regionibus Galliarum, Epiſtola de his Eufronij Auguſtodunenſis Epiſcopi ad Agrippinum Comitem facta euidenter oſtendit. Stella cometes à decimo quarto Kal. Iulias apparere incipit, quæ III. Kal. diluculo ab Oriente viſa, poſt occaſum Solis ab occidua parte mox cernitur. Kalendis Auguſti à parte Occidentis apparet.

Occiſo Theodore, Thoriſmo filius eius ſuccedit in Regno.

Hunni cum Rege ſuo Attila relictis Galliis poſt certamen Italiam petunt.

29. Secundo Regni anno Principis Marciani Hunni, qui Italiam prædabantur, aliquantis etiam ciuitatibus irruptis, diuinitus partim fame, partim morbo quodam plagis cœleſtibus feriuntur: miſſis etiam per Marcianum Principem Aëtio Duce cæduntur auxiliis; paritérque in ſedibus ſuis, & cœleſtibus plagis, & per Marciani ſubiguntur exercitum. & ita ſubacti, pace facta cum Romanis, proprias vniuerſi repetunt ſedes, ad quas Rex eorum Attila mox reuerſus interiit.

Ad Sueuos Manſuetus Comes Hiſpaniarum, & Fronto ſimiliter Comes,

A Legati pro pace mittuntur, & obtinent conditiones iniunctas.

Thoriſmo Rex Gothorum ſpirans hoſtilia à Theudorico & Frederico fratribus iugulatur: cui Theudoricus ſuccedit in Regno.

30. Tertio Regni anno Principis Marciani Regina moritur Pulcheria menſe Iulio. II.CCCCLXX.

Per Fredericum Theudorici Regis fratrem Bacaudæ Tarraconenſes cæduntur ex auctoritate Romana.

In Gallæcia terræmotus, & in Sole ſignum in ortu, quaſi altero ſecum concertante monſtratur.

Aëtius Dux, & Patricius fraudulenter ſingularis accitus intra Palatium manu ipſius Valentiniani Imperatoris occiditur. Et cum ipſo per ſpatarium eius aliqui ſingulariter intromiſſi iugulantur honorati.

His geſtis Legatos Valentinianus mittit ad gentes, ex quibus ad Sueuos venit Iuſtinianus.

31. Quarto Regni anno Principis Marciani, per duos barbaros Aëtij familiares Valentinianus Romæ Imperator occiditur in campo, exercitu circunſtante, anno ætatis ſuæ XXXVI. & regni XXXI. Poſt quem mox Maximus ex Conſulibus XLIII. Romæ Auguſtus appellatur. qui cùm Imperator factus relictam Valentiniani ſibi duxiſſet vxorem, & filio ſuo ex priore coniuge Palladio, quem Cæſarem fecerat, Valentiniani filiam in coniugium tradidiſſet, magnorum motuum, quos verebatur, perturbatione diſtortus, & quia in occiſorum per Valentinianum, & in ipſius interitum Valentiniani, ambitu Regni conſilia ſceleſta patrata contulerat, cùm Imperium deſerere vellet, & Romam, vix quatuor regni ſui menſibus expletis, in ipſa vrbe tumultu populi, & ſeditione occiditur militari.

Ipſo anno in Galliis Auitus Gallus ciuis ab exercitu Gallicano, & ab honoratis, primùm Toloſæ, dehinc apud Arelatum Auguſtus appellatus, Romam pergit, & ſuſcipitur.

Vſque ad Valentinianum Theodoſij generatio tenuit Principatum.

1. ROMANORVM XLIII. Marcianus quarto iam regni ſui anno obtinet Monarchiam.

Per Auitum, qui à Romanis & euocatus & ſuſceptus fuerat Imperator, Legati ad Marcianum pro vnanimitate mittuntur Imperij.

Gaiſericus ſollicitatus à relicta Valentiniani, vt malum fama diſpergit, priuſquàm Auitus Auguſtus fieret, Romam ingreditur, direptiſque opibus Romanorum Carthaginem redit, relictam Valentiniani, & filias duas, & Aëtij filium Gaudentium nomine, ſecum ducens.

Sueui Carthaginenſes regiones, quas Romanis reddiderant, deprædantur.

Marcianus, & Auitus concordes Principatu Romani vtuntur Imperij. OLYMP. CCCIX. V. annus Marciani.

Per Auguſtum Auitum Fronto Comes Legatus mittitur ad Sueuos. Similiter C & à Rege Gothorum Theudorico; quia fidus Romano eſſet Imperio, Legati ad eoſdem mittuntur, vt tam ſecum, quàm cum Romano Imperio, quia vno eſſent pacis fœdere copulati, iurati fœderis promiſſa ſeruarent. Remiſſis Legatis vtriuſque partis, atque omni iuris ratione violata, Sueui Tarraconenſem prouinciam, quæ Romano Imperio deſeruiebat, inuadunt.

De Erulorum gente ſeptem nauibus in Lucenſi litore aliquanti aduecti, viri fermè CCCC. expediti, ſuperuentu multitudinis congregatæ duobus tantùm ex ſuo numero effugantur occiſis. qui ad ſedes proprias redeuntes, Cantabriarum, & Varduliarum loca maritima crudeliſſimè deprædati ſunt.

Legati Gothorum rurſum veniunt ad Sueuos. poſt quorum aduentum Rex Sueuorum Rechiarius cum magna ſuorum multitudine regiones prouinciæ Tarraconenſis inuadit, acta illic deprædatione, & grandi ad Gallæciam captiuitate deducta.

Mox Hiſpanias Rex Gothorum Theudoricus cum ingenti exercitu ſuo, & cum voluntate, & ordinatione Auiti Imperatoris ingreditur. Cui cum multitudine Sueuorum Rex Rechiarius occurrens duodecimo de Aſturicenſi vrbe milliario, ad fluuium nomine Vrbicum, tertio Nonas Octobris die ſexta feria inito mox certamine ſuperatur. cæſis ſuorum agminibus, aliquantis captis, plurimiſ-

que fugatis, ipſe ad extremas ſedes Gallæciæ plagatus vix euadit, ac profugus. A

Theudorico Rege cum exercitu ad Bracaram extremam ciuitatem Gallæciæ pertendente, quinto Kal. Nouemb. die Dominico, etſi incruenta, fit tamen ſatis mœſta, & lacrymabilis eiuſdem direptio ciuitatis. Romanorum magna agitur captiuitas captiuorum, Sanctorum baſilicæ effractæ, altaria ſublata atque confracta, virgines Dei exin quidem abductæ, ſed integritate ſeruata, Clerus vſque ad nuditatem pudoris exutus, promiſcui ſexus cum paruulis, de locis refugij ſanctis populus omnis abſtractus, iumentorum, pecorum, camelorúmque horrore locus ſacer impletus, ſcripta ſuper Hieruſalem ex parte cœleſtis iræ reuocauit exempla.

2. Rechiarius ad locum, qui Portucale appellatur, profugus Regi Theudorico captiuus adducitur. quo in cuſtodiam redacto, ceteris, qui de priore certamine ſuperfuerant, tradentibus ſe Sueuis, aliquantis nihilominus interfectis, Regnum deſtructum, & finitum eſt Sueuorum.

Hiſdem diebus Rechimeris Comitis circumuentione magna multitudo VVandalorum, quæ ſe de Carthagine cum LX. nauibus ad Gallias, vel ad Italiam mouerat, Regi Theudorico nunciatur occiſa per Auitum.

Heſychius Tribunus Legatus ad Theodoricum cum ſacris muneribus miſſus ad Gallæciam venit, nuncians ei id quod ſupra, in Corſica cæſam multitudinem VVandalorum, & Auitum de Italia ad Gallias Arelate ſucceſſiſſe. Orientalium naues Hiſpalim venientes per Marciani exercitum cæſas nunciat. B

Occiſo Rechiario menſe Decembri, Rex Theudoricus de Gallæcia ad Luſitaniam ſuccedit.

In Conuentus parte Bracarenſis latrocinantum deprædatio perpetratur.

Aiulfus deferens Gothos in Gallæcia reſidet.

Sueui, qui remanſerant in extrema parte Gallæciæ, Maſſiliæ filium nomine Maldram ſibi Regem conſtituunt.

Theudoricus Emeritam deprædari volens beatæ Eulaliæ Martyris terretur oſtentis.

3. Auitus tertio anno poſteaquam à Gallis, & à Gotthis factus fuerat Imperator caret Imperio, Gothorum promiſſo deſtitutus auxilio, caret & vita.

In Orientis partibus ſeptimo anno Imperij ſui moritur Marcianus.

ROMANORVM XLIV. Maiorianus in Italia, & Conſtantinopoli Leo Auguſti appellantur.

1. Theudoricus aduerſis ſibi nunciis territus, mox poſt dies Paſchæ, quod fuit quinto Kal. Aprilis, de Emerita egreditur, & Gallias repetens, partem ex ea quam habebat multitudine variæ nationis, cum Ducibus ſuis ad campos Gallæciæ dirigit. qui dolis, & periuriis inſtructi, ſicut eis fuerat imperatum, Aſturicam, quam iam prædones ipſius ſub ſpecie Romanæ ordinationis intrauerant, mentientes ad Sueuos, qui remanſerant, iuſſam ſibi expeditionem ingrediuntur, pace fucata ſolita arte perfidiæ. Nec mora promiſcui generis reperta illic C cæditur multitudo, ſanctæ effringuntur Eccleſiæ, altaribus direptis, & demolitis, ſacer omnis ornatus, & vſus aufertur. Duo illic Epiſcopi inuenti cum omni Clero abducuntur in captiuitatem: inualidior promiſcui ſexus agitur miſeranda captiuitas; reſiduis, & vacuis ciuitatis domibus datis incendio, camporum loca vaſtantur. Palentina ciuitas ſimili, quo Aſturica, per Gothos perit exitio. Vnum Couiacenſe caſtrum triceſimo de Aſturica milliario à Gothis diutino certamine fatigatum, auxilio Dei, hoſtibus & obſiſtit, & præualet: quàm plurimis ex eorum manu interfectis, reliqui reuertuntur ad Gallias.

Aiulfus dum Regnum Sueuorum ſpirat, Portucale moritur menſe Iunio.

Sueui in partes diuiſi pacem ambiunt Gallæciarum: è quibus pars Frantanem, pars Maldram Regem appellat. Solito more perfidiæ Luſitaniam deprædatur pars Sueuorum Maldram ſequens. acta illic Romanorum cæde, prædiſque contractis, ciuitas Vlyxippona ſub ſpecie pacis intratur.

Frantanes moritur per Paſcha, & Pentecoſtem. Iubente Maldra Sueui in ſolitam perfidiam verſi, regionem Gallæciæ adhærentem flumini Durio deprædantur. Quinto Idus Iunias, die quarta feria, ab hora quarta in horam ſextam, ad ſpeciem Lunæ quintæ, vel ſextæ, Sol de lumine orbis ſui minoratus apparuit.

2. Go-

A 2. Gothicus exercitus duce ſuo Cyrila à Theudorico Rege ad Hiſpanias miſſus menſe Iulio ſuccedit ad Bæticam. Legati Gothorum, & VVandalorum pariter ad Sueuos veniunt, & reuertuntur.

3. Theudoricus cum duce ſuo Sunierico exercitus ſui aliquantam ad Bæticam dirigit manum: Cyrila reuocatur ad Gallias. Sueui nihilominus Luſitaniæ partes cum Maldra, alij cum Remiſmundo Gallæciam deprædantur. OLYMP. CCCX.

Eruli maritima Conuentus Lucenſis loca nonnulla crudeliſſimè inuadunt ad Bæticam pertendentes.

Maldras germanum ſuum fratrem interficit, & Portucale caſtrum idem hoſtis inuadit.

Inter Sueuos, & Gallæcos, interfectis aliquantis honeſtis natu, malum hoſtile miſcetur.

Legati à Nepotiano Magiſtro militiæ, & à Sunierico Comite miſſi veniunt ad Gallæcos, nunciantes Maiorianum Auguſtum, & Theudoricum Regem firmiſſima inter ſe pacis iura ſanxiſſe, Gothis in quodam certamine ſuperatis.

4. Maldras in fine menſis Februarij iugulatus merito perit interitu.

Per Sueuos Luco habitantes, in diebus Paſchæ, Romani aliquanti cum rectore ſuo honeſto natu repentino ſecuri de reuerentia dierum occiduntur incurſu.

Menſe Maio Maiorianus Hiſpanias ingreditur Imperator: quo Carthaginenſem B prouinciam pertendente, aliquantas naues, quas ſibi ad tranſitũ aduerſum VVandalos præparabat, de litore Carthaginienſi commoniti VVandali per proditores abripiunt. Maiorianus ita à ſua ordinatione fruſtratus ad Italiam reuertitur.

Pars Gothici exercitus à Sunierico & Nepotiano Comitibus ad Gallæciam directa, Sueuos apud Lucum deprædantur, quæ Dictinio, Spinione & Aſcanio delatoribus, ſpargentibúſque ad terrorem propriæ venena perfidiæ, indicata recurrit ad ſuos. ac mox iiſdem delatoribus, quibus ſupra, Frumarius cum manu Sueuorum, quam habebat, impulſus, capto Idatio Epiſcopo ſeptimo Kalen. Auguſti in Aquæflauienſi Eccleſia, eundem Conuentum grandi euertit excidio.

Remiſmundus vicina ſibi pariter Auregenſium loca, & Lucenſis Conuentus maritima populatur.

Inter Frumarium, & Remiſmundum oritur de Regni poteſtate diſſenſio.

Gallæcorum & Sueuorum pacis quædam vmbra conſeritur.

A Theudorico Legati ad Sueuos veniunt, & recurrunt.

Suniericus Scalabim, cui aduerſabatur, obtinet ciuitatem.

Idatius, qui ſupra, tribus menſibus captiuitatis impletis, menſe Nouembri miſerantis Dei gratia, contra votum, & ordinationem ſupradictorum delatorum, redit ad Flauias.

De Rege Theudorico Legati gentis perfidæ reuertuntur.

Gaiſericus Rex à Maioriano Imperatore per Legatos poſtulat pacem.

5.1. Maiorianum de Galliis Romam redeuntem, & Romano Imperio vel nomi- C ni res neceſſarias ordinantem, Rechimer liuore percitus, & inuidorum conſilio fultus, fraude interficit circumuentum.

ROMANORVM XLV. Seuerus à Senatu Romæ Auguſtus appellatur anno Imperij Leonis quinto. II. CCCC. LXXI.

6 2. Suniericus redit ad Gallias. Nepotianus Theudorico ordinante Arborium accipit ſucceſſorem.

In Prouincia Gallæcia prodigiorum videntur ſigna diuerſa. Æra D. VI. Nonas Martias pullorum cantu, ab occaſu Solis Luna in ſanguinem plena conuertitur. Idem dies ſexta feria fuit.

Antiochia maior * Iſauriæ inobediens monitis ſalutaribus, terra dehiſcente demergitur, tantùm ipſius ciuitatis aliquantis, qui eum obaudientes timori Domini ſunt ſecuti, de interitu liberatis, turrium etiam ſolis cacuminibus extantibus ſuper terram.

Gaiſericus Valentiniani relictã Conſtantinopolim remittit. Filię ipſius, vna Gentoni Gaiſerici filio, alia Olybrio Senatori Vrbis Romę iure matrimonij copulãtur.

Agrippinus Gallus & Comes, & ciuis, Ægidio Comiti viro inſigni inimicus, vt Gothorum mereretur auxilia, Narbonam tradidit Theudorico. OLYMP. CCCXI.

Aduerſus Ægidium Comitem vtriuſque militiæ, virum, vt fama commendat,

Deo bonis operibus complacentem, in Armoricana Prouincia Fretiricus frater A
Theuderici Regis inſurgens, cum his, cum quibus fuerat, ſuperatus occiditur.

Cum Palegorio viro nobili Gallæciæ, qui ad ſupradictum fuerat Regem Cyrila Legatus, ad Gallæciam veniens, euntes ad eundem Regem Legatos obuiat Remiſmundi. qui regreſſi in celeri, reuertentem Cyrilam in Lucenſi vrbe ſuſcipiunt. Poſt cuius mox egreſſum de Gallæcia, Sueui promiſſionum ſuarum vt ſemper fallaces & perfidi, diuerſa loca infelicis Gallæciæ ſolito deprædantur.

Per Theudoricum ad Sueuos Remiſmundus & Cyrila cum aliquantis Gothis, qui priùs venerant, remittuntur. Cyrila in Gallæcia remanente, Remiſmundo mox recurrente ad Regem, inter Gallæcos & Sueuos indiſciplinata perturbatio dominatur.

Romanæ Eccleſiæ XLIV. præſidet Epiſcopus Hilarus.

7.3. Nepotianus recedit è corpore.

Frumario mortuo, Remiſmundus omnibus Sueuis in ſuam ditionem regali iure reuocatis, pacem reformat elapſam.

Menſe Maio ſupradicti viri Ægidij Legati per Oceanum ad VVandalos tranſeunt, qui eodem curſu Septembri menſe reuertuntur ad ſuos.

Decimotertio Kalend. Auguſti die ſecunda feria, in ſpeciem Lunæ quintæ Sol de lumine ſuo ab hora tertia in horam ſextam cernitur minoratus.

Legatos Remiſmundus mittit ad Theudoricum; qui ſimiliter ſuos ad Remiſmundum remittit, cum armorum adiectione, vel munerum, directa & coniuge, quam haberet. B

VVandali per Marcellinum in Sicilia cæſi effugantur ex ea.

Aëgidius moritur, alij dicunt inſidiis, alij veneno deceptus. Quo deſiſtente, mox Gothi regiones inuadunt, quas Romano nomini tuebatur.

Sueui Conimbricam doloſè ingreſſi, familiam nobilem Cantabri ſpoliant, & captiuam abducunt matrem cum filiis.

Legati eodem anno duabus vicibus à Rege Sueuorum mittuntur ad Regem Theudoricum, ad quem & Arborius proficiſcitur euocatus.

8.4. Reuerſi Legati Sueuorum obiiſſe nunciant Seuerum imperij ſui ânno quarto. qui ſupra remittuntur ad Conimbricam.

Aiax natione Galata, effectus apoſtata, & ſenior Arrianus, inter Sueuos Regis ſui auxilio hoſtis Catholicæ fidei, & diuinæ Trinitatis emergit. de Gallicana Gothorum habitatione hoc peſtiferum inimici hominis virus aduectum.

Sueui aduerſum Aunonenſem ſæuiunt plebem. qua de cauſa Legati à Theuderico ad Remiſmundum mittuntur in caſſum, ſpretique ab eo mox redeunt.

De Conſtantinopoli à Leone Auguſto Anthemius frater Procopij cum Marcellino, aliiſque comitibus viris electis, & cum ingenti multitudine exercitus copioſi, ad Italiam, Deo ordinante, directus aſcendit.

ROMANORVM XLVI. Anthemius octauo milliario de Roma Auguſtus appellatur, anno Leonis Imperij octauo, menſe Auguſto. C

9.1. Expeditio ad Africam aduerſus VVandalos ordinata metabolarum commutatione, & nauigationis inopportunitate reuocatur.

Per Theudericum Salla Legatus mittitur ad Remiſmundum Regem Sueuorum, qui reuerſus ad Gallias eum à fratre ſuo Eurico reperit interfectum.

Euricus pari ſcelere quo frater, ſuccedit in Regnum: qui honore prouectus, & crimine, Legatos ad Regem dirigit Sueuorum. quibus ſine mora à Remiſmundo remiſſis, eiuſdem Regis Legati ad Imperatorem, alij ad VVandalos, alii diriguntur ad Gothos.

De Aunonenſi plebe, cui Sueuorum aduerſabatur hoſtilitas, Opilio cum viris ſecum à Rege profectis, & cum aliquantis, qui cum ipſo miſſi fuerant, reuertitur.

Gothi, qui ad VVandalos miſſi fuerant, ſupradictæ expeditionis rumore perterriti reuertuntur in celeri: pariter & Sueui, qui poſt Legatos, more ſolito, per diuerſa loca in prædam diſperſi fuerant: ſed paucis pôſt menſibus ipſe Rex Sueuorum ad Luſitaniam tranſit.

2. Conimbrica in pace decepta diripitur: domus deſtruuntur cum aliqua parte murorum, habitatoribúſque captis atque diſperſis, & regio deſolatur, & ciuitas.

A Legati de Gothico reuerſi referunt portenta in Galliis viſa aliquanta, in conſpectu ...... ſimilem ipſi de continuo paruiſſe Solem alium viſum .... Solis occaſu. Congregatis etiam quodam die Concilij ſui Gothis tela, quæ habebant in manibus, à parte ferri, vel acie, alia viridi, alia roſeo, alia croceo, alia nigro colore naturalem ferri ſpeciem aliquandiu non habuiſſe mutata. Medio Toloſæ ciuitatis hiſdem diebus è terra ſanguinem erupiſſe, totóque diei fluxiſſe curriculo. OLYMP. CCCXII

3. Legatorum Sueuorum reditum aliquanta Gothorum manus inſequens Emeritam petit.

Vlixippona à Sueuis occupatur, ciue ſuo, qui illic præerat, tradente Luſidio. Hac re cognita Gothi, qui venerant, inuadunt, & Sueuos deprædantur, pariter & Romanos ipſis in Luſitaniæ regionibus ſeruientes.

Legati, qui ad Imperatorem miſſi fuerant, redeunt, nuntiantes ſub præſentia ſui magnum valde exercitum cum tribus Ducibus lectis aduerſum VVandalos à Leone Imperatore deſcendiſſe, directo Marcellino pariter cum manu magna eidem per Imperatorem Anthemium ſociata. Rechimerum generum Anthemij Imperatoris, & Patricium factum: Aſparem degradatum ad priuatam vitam, filium eius occiſum, aduerſum Romanum Imperium, ſicut detectíque ſunt, VVandalis conſulentes.

B Hilaro defuncto ſex ſacerdotij ſui annis expletis, XLV. Romanæ Eccleſiæ Simplicius Epiſcopus ordinatur.

Aunonenſes pacem cum Rege faciunt Sueuorum, qui & Luſitaniæ, & Conuentus Aſturicenſis quædam loca prædantes inuadunt.

Gothi circa eundem Conuentum pari hoſtilitate deſæuiunt, partes etiam Luſitaniæ deprædantur.

Luſidius per Remiſmundum cum ſuis hominibus Sueuis ad Imperatorem in legatione dirigitur.

Duriſſimus extra ſolitum hoc eodem tempore annus hiberni, veris, æſtatis, autumni, in aëris, & omnium fructuum permutatione diffunditur.

Signa etiam aliquanta, & prodigia in locis Gallæciæ peruidentur. In flumine Minio, de municipio Lais milliario ferme quinto, capiuntur piſces quatuor noui viſu, & ſpecie, ſicut retulere, qui ceperant Chriſtiani, & Religioſi, Hebręis, & Græcis litteris, Latinis autem ærarum numeris inſigniti, ita CCCLXV. anni circulum continentes, pari menſium interuallo. Haud procul de ſupradicto municipio in ſpeciem lenticulæ viridiſſimorum vt herba quædam forma granorum plena amaritudine defluxit è cælo. & multa alia oſtenta, quæ memorare prolixum eſt.

FINIS.

 A

PROSPERI AQVITANI CHRONICON,

A MORTE VALENTIS IMP. AD CAPTAM A GENSERICO VRBEM.

Longè aliud ab eo, quod hactenus beati Hieronymi Chronico ſubiunctum eſt.

Ex editione viri clariſſ. Petri Pithœi. B

P. PITHOEVS LECTORI S.

Hoc Chronicon PROSPERO *non antiquorum modò Exemplarium fides, ſed & Sigeberti Marianíque teſtimonia adſerunt. Et verò quamuis in annorum notatione valde confuſum perturbatúmque ſit,* PROSPERI *tamen ingenium ſic refert, vt non immeritò videatur membrum eſſe amplioris eius, quod ipſius nomine ab Orbe condito ad captam à VVandalis Romam, Gennadius Maſſilienſis Presbyter ſe legiſſe teſtatur: ac miremur undè factum ſit, vt aliud per Coſſ. digeſtum hactenus in omnibus Hieronymiani Chronici editionibus* PROSPERI *titulo ſubiungeretur. Quod etſi cum iſto non pauca habet communia, vtpote ad eiuſdem ætatis hiſtoriam pertinentia, alterius tamen generis eſſe facilè intelliget, qui vtrumque attentiùs legerit. Id vt iam poſſis, Lector, & hoc beneficio noſtro habe ac fruere.*

IGITVR Valente à Gothis in Thracia concremato, GRATIANVS cum fratre VALENTINIANO regnat annos ſex. Hic paruulum fratrem habens Regni conſortem, probatæ ætatis virum, Theodoſium in ſocietatem Regni aſciuit. Hic Gratianus valdè religioni fauens & Eccleſiis, per omnia promptus fuit. Martinus Turonenſium Epiſcopus Apoſtolicis virtutibus inſignis habetur. C

2. THEODOSIVS in Orientis partibus laſſam Rempublicam reparauit.

3. Maximus Tyrannus in Britannia à militibus Imperator conſtituitur.

4. Incurſantes Pictos & Scotos Maximus ſtrenuè ſuperauit.

PRIAMVS quidam regnat in FRANCIA, quantum altiùs colligere potuimus.

5. Ambroſius libros contra Arrianorum perfidiam luculentiſſimos ad Gratianum Auguſtum ſcribit.

6. Maximus in Gallias transfretauit, & conflictu contra Gratianum habito eundem fugitantem Lugduni interfecit.

THEODOSIVS annis XI.

1. Maximus timens Orientalis Imperij Principem Theodoſium, cum Valentiniano fœdus iniit.

Apud Treueros Manichæi deprehenſi ſummo Maximi ſtudio exterminati.

2. Iuſtina mater Valentiniani Arrianis fauens, in Ambroſium & omnem Mediolanenſem Eccleſiam diuerſa iniuriarum genera congerit.

Reliquiæ Geruaſij & Prothaſij ab Ambroſio primùm Mediolani repertæ.

Hymni Ambroſij compoſiti, qui nunquam antè in Eccleſiis Latinis modulis canebantur.

A 3. Maximus indignum ducens contra Eccleſiæ ſtatum agi, locum irrumpendi, quod cum Valentiniano iunxerat, fœdus inuenit. Valentinianus veritus iam imminentem ceruicibus ſuis Tyrannum ad Theodoſium confugit.

HONORIVS & ARCADIVS XXXII. CCCC.

Theodoſius & Ioannes XXV. & XXIII.

Valentinianus & Martianus III. CCCC. XXV.

Auguſtinus Mediolani Rhetoricam adprimè docens, omiſſis ſcholis ad fidem rectam conuertitur, cùm antè Manichæus fuiſſet.

4. Theodoſius cum exercitu ad Italiam tranſgrediens Maximum interfecit, & Valentinianum proprio Regno reddidit.

Iuſtina, quæ Eccleſias vexauerat, ne Regnum cum filio reciperet, morte præuenta eſt.

Immane Theſſalonicæ geſtum facinus extincti populi egregio pœnitentiæ exemplo Imperator religioſus eluit.

5. Hæreſis Apollinariſtarum ab Apollinare cœpta.

Arriani, qui penè totum Orientem atque Occidentem commaculauerant, edicto glorioſi Principis Eccleſiis ſpoliantur, quæ Catholicis deputatæ ſunt.

6. Ioannes Ægyptius Monachus, qui ob vitæ puritatem prophetiæ gratiam à Domino meruit, inſignis habetur.

B Poſt Damaſum Eccleſiæ Romanæ regimen XXXVI. SYRICIVS ſuſcepit.

Apud Alexandriam defuncto Petro Timotheus, & poſt hunc Theophilus, Epiſcopi conſtituuntur.

Ieroſolymis poſt Cyrillum Ioannes Eccleſiam recipit.

Apud Antiochiam defuncto Meleſio ſubſtituitur Flauianus. Ingens inter noſtros contentio oborta, quòd ſcilicet Epiſcopi, qui ab hæreticis depulſi fuerant, nollent his ab Imperatore deiectis alios, quàm ſe ſubſtitui Sacerdotes.

Terribile in cœlo ſignum columnæ per omnia ſimile apparuit.

8. Apud Alexandriam Templa deſtructa, in quibus Serapis antiquiſſimum & notiſſimum Templum, quod quaſi quædam columna ruentem ſuſtinebat idololatriam.

9.10. Valentinianus Viennæ ab Arbogaſte Comite ſuo extinguitur, in cuius locum Tyrannidem Eugenius inuadit.

Ad vindicandum Valentiniani interitum, & opprimendam Eugenij Tyrannidem, Theodoſius in Italiam tranſgreditur, aperto Dei fauore conſpirantibus in idipſum elementis.

Eugenio ſuperato, Theodoſius XI. regni ſui anno diem obit.

ARCADIVS & HONORIVS XXXII. annis.

1. Conſtantinopolis eminentem iram Dei, igne ſuper nubem terribiliter fulgente formidans, toto ad pœnitentiam animo conuerſa ſubterfugit.

C Rufinus Boſphoritanus cùm ad ſummam militiæ perueniſſet, præferri ſibi Stiliconem non ferens, ab eodem interficitur: Hunnorum, quo fulciebatur, præſidio ſuperato.

2. Claudianus Poëta admiratione dignus habetur.

Gildo Africanus in rebellione commota, conſueta Romanis ſtipendia ſubtraxit.

Prudentius Lyricus Poëta noſter, Hiſpanus genere, illuſtrem ingenij ſui robur exercet.

3. Stilico Magiſter militiæ Gildonem Mauritaniæ interfecit, Africa ad priſtinum ius redacta.

Romanæ Eccleſiæ cathedram XXXVII. INNOCENTIVS tenet.

4. Toto orbe Romano antiquæ ſuperſtitionis Templa deſtructa.

Paulinus, Nolanus poſtmodum Epiſcopus, admirabili exemplo venditis omnibus, cùm eſſet dominus innumerabilium prædiorum, Religionem expeditus elegit.

5. Ioannes Conſtantinopolites Epiſcopus dictis factiſque clareſcit.

Martinus poſt egregiè actam vitam corpore exuitur.

6. Pelagius veſanus doctrinâ execrabili Eccleſias commaculare conatur.

7. Contentio ex doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam mouit, cuius

extitit ſententia, vt extra Eccleſiam fieret, quicumque ſupradicti viri opera probauiſſet. A

8. Solis facta defectio.

Auguſtinus plurima libris innumerabilibus diſſerit.

9. Seuerus ex diſciplina ſancti Martini eius vitam tribus explicat libris.

10. Sæua Italiæ barbarici motus tempeſtas incubuit. Si quidem Radagaius Rex Gothorum Italiæ limitem vaſtaturus tranſgreditur. Ex hoc Arriani, qui Romano procul orbe fugati, barbararum nationum, ad quas ſe contulêre, præſidio erigi cœpere.

11. Multis antè vaſtatis vrbibus Radagaius occubuit: cuius in tres partes per diuerſos Principes diuiſus exercitus, aliquam repugnandi Romanis aperuit facultatem. Inſigni triumpho exercitum tertiæ partis hoſtium, circumactis Hunnorum auxiliaribus, Stilico vſque ad internecionem deleuit.

12. Arcadius Orientis Imperium gubernans vitam explet, paruum admodum Theodoſium filium Imperij ſucceſſorem relinquens.

CÆLESTINVS XXXVIII. Romanam Eccleſiam gubernauit.

13. Diuerſarum gentium rabies Gallias dilacerare exorſa, immiſſu quàm maximè Stiliconis, indignè ferentis filio ſuo Regnum negatum.

14. Vticæ in foro Traiani terra diebus ſeptem mugitum dedit. Inter alia multùm Reipublicæ Stiliconis morte conſultum eſt, qui ſaluti Imperatoris tendebat inſidias. B

Neſtorius Conſtantinopolites Epiſcopus ad hæreſim, quæ in Chriſto Deum ab homine ſeparat, vertitur.

Ioannes Comes Africæ occiſus eſt à populo.

15. Proculus Maſſilienſis Epiſcopus clarus habetur: quo annuente, magna de ſuſpecto adulterio Remedij Epiſcopi quæſtio agitatur.

Hac tempeſtate, præ valitudine Romanorum, vires funditus attenuatæ Britanniæ.

16. Saxonum incurſione deuaſtatam Galliarum partem VVandali atque Alani vaſtauêre. quod reliquum fuerat, Conſtantinus Tyrannus obſidebat.

Hiſpaniarum partem maximam Sueui occupauêre. Ipſa denique Orbis caput Roma deprædationi Gothorum fœdiſſimè patuit.

17. Conſtantinus Tyrannus occiditur.

18. Rurſum alia prædatio Galliarum, Gothis, qui Alarico Duce Romam ceperant, Alpes tranſgredientibus.

19. Iouinus Tyrannidem poſt Conſtantinum inuadit, induſtriâ viri ſtrenui, qui ſolus Tyranno non ceſſit, Dardani.

Atanulphus, qui poſt Alaricum Gothis imperitabat, à ſocietate Iouini auertitur. Saluſtius quoque & Sebaſtianus occiſi.

Valentia nobiliſſima Galliarum Ciuitas à Gothis effringitur, ad quam ſe fugiens Iouinus contulerat. C

20. Ingens in Galliis fames.

Aquitania Gothis tradita.

Patroclus Arelatenſis Epiſcopus infami mercatu Sacerdotia venditare auſus. Heraclianus Comes Africæ, qui in Romanæ vrbis reparationem ſtrenuum exhibuerat miniſterium, noua quædam molitus interimitur.

21. Placidia ſoror Imperatoris diu captiua, poſtea etiam Regis vxor, Rege fraude ſublato, Conſtantis connubio copulatur.

22. Gothi, cùm ſe iterum Atanulfo perempto, mouiſſent, Conſtantis repelluntur occurſu.

23. Prædeſtinatorum hæreſis, quæ ab Auguſtini libris malè intellectis accepiſſe dicitur initium, his temporibus ſerpere exorſa.

24. 25. 26. Triceſimus nonus XISTVS Romanam Eccleſiam regit.

Solis hoc anno facta defectio.

FARAMVNDVS. FARAMVNDVS regnat in Francia.

27. Signum in cœlo mirabile apparuit.

Maximus Tyrannus Hiſpaniarum dominatum vi obtinet.

28. Honoratus, Mineruius, Caſtor, Iouianus, ſingulorum Monaſteriorum Patres in Galliis florent.

A 29. Conſtantio dignitas Imperij ab Honorio ſponte delata, qua vix octo menſibus vſus interiit, Valentiniano octo annorum filio derelicto.
30. Maximus Tyrannus de Regno deiicitur, ac Rauennam perductus ſublimem ſpeculatorum pompam tricennalibus Honorij præbuit.
31. Placidia cùm inſidias fratri tenderet, deprehenſa eſt, & Romam exilio delegata.
32. Honorius Rauennæ defunctus.
Nullo iure debitum Ioannes ex Primicerio Notariorum Regnum ſumit, qui vulneratum multis cladibus reliquit Imperium.
THEODOSIVS ad annos XXVII.
1. Placidia ad Theodoſium auxilium precatum mittit. THEODOSIVS.
Sigiſnuldus ad Africam contra Bonifacium properauit.
2. In Galliis Exuperantius Præfectus à militibus interficitur.
Muro Carthago circumdata, quæ ex tempore, quo vetus illa deſtructa eſt ſanctione Romanorum, ne rebellioni eſſet, munimento murorum non eſt permiſſa vallari.
Ioanne ab exercitu Orientis victo & perempto, Rauenna deprædatione vaſtata eſt.
AETIVS Gaudentij Comitis à militibus in Galliis occiſi filius cum Chunnis Ioanni opem laturus Italiam ingreditur.
B 3. VALENTINIANVS Romæ Imperator factus.
4. Arelas à Gothis per Aëtium liberatur.
5. Placidia tandem illata optato Regno.
CLODIVS regnat in Francia. CLODIVS.
6. Caſſianus compertas in Ægypto vitas Patrum, doctrináſque & regulas, libris ad plurimos datis exponit.
7. Aëtius Ihutungorum gentem delere intendit.
8. Viginti fermè milia militum in Hiſpaniis contra VVandalos pugnantium cæſa. VVandali in Africam transfretantes ingentem, lacerata omni Prouincia, Romanis cladem dedêre.
9. Conſulatu Aëtius edito Bonifacium, qui ab Regina accitus ex Africa fuerat, declinans, ad munitiora conſcendit.
Aſperitas nimij frigoris etiam ſaluti plurimorum pernicies extitit. Bonifacius contra Aëtium certamine habito percuſſus victor quidem, ſed moriturus, abſcedit.
10. Cùm ad Chunnorum gentem, cui tunc Rugila præerat, poſt prælium, ſe Aëtius contuliſſet, impetrato auxilio ad Romanum ſolum regreditur. Gothi ad ferendum auxilium à Romanis acciti.
Germanus Epiſcopus Autiſiodori virtutibus & vitæ diſtrictione clareſcit.
C 11. Aëtius in gratiam receptus.
Rugila Rex Chunnorum, cum quo pax firmata, moritur. cui Bleda ſuccedit.
12. Gallia vlterior Tibatonem Principem rebellionis ſecuta à Romana ſocietate diſceſſit, à quo tracto initio, omnia penè Galliarum ſeruitia in Bagaudam conſpirauêre.
13. Bellum contra BVRGVNDIONVM gentem memorabile exarſit, quo vniuerſa penè gens cum Rege Peretio * deleta. *for. per Aëtium.
14. Capto Tibatone, & ceteris ſeditionis partim Principibus vinctis, partim necatis, Bagaudarum commotio conquieſcit.
15. Theodoſianus Liber omnium legum legitimorum Principum in vnum collatarum hoc primum anno editus.
Siluius turbatæ admodum mentis, poſt militiæ in Palatio exacta munera, aliqua de religione conſcribit.
16. Eccleſiæ Romanæ XL. LEO ſuſcepit Principatum.
17. Pacatis motibus Galliarum, Aëtius ad Italiam regreditur. Deſerta Valentinæ vrbis rura Alanis, quibus Sambida præerat, partienda traduntur.
18. Britanniæ vſque ad hoc tempus variis cladibus euentibúſque laceratæ, in ditionem Saxonum rediguntur.

19. Alani, quibus terræ Galliæ vlterioris cum incolis diuidendæ à Patritio Aëtio traditæ fuerant, reſiſtentes armis ſubigunt, & expulſis Dominis terræ poſſeſſiones vi adipiſcuntur. A

20. SAPAVDIA Burgundionum reliquiis datur cum indigenis diuidenda.

21. Carthago à VVandalis capta, cum omni ſimul Africa lacrimabili clade & damno Imperij Romani potentiam deiecit. Ex hoc quippe à VVandalis poſſidetur.

22. Thracia Hunnorum incurſione concutitur.

23. Bleda Chunnorum Rex Attilæ fratris fraude percutitur. cui ipſe ſuccedit.

24. Noua iterum Orienti conſurgit ruina, qua ſeptuaginta non minus Ciuitates Chunnorum deprædatione vaſtatæ, cùm nulla ab Occidentalibus ferrentur auxilia.

MEROVEVS. 25. MEROVEVS regnat in Francia.

Eudoxius arte Medicus, praui, ſed exercitati ingenij in Bagauda id temporis mota delatus, ad Chunnos confugit.

26. Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus, & Arelatenſis, egregiam vitam morte conſummant.

27. Hæreſis nefaria à quodam Archimandrita commota, cui fauorem præbens Theodoſius obiit, ſeptem ſuper viginti annis in Imperio exactis. cui Martianus ſubſtituitur.

Placidia quoque poſt irreprehenſibilem conuerſationem hoc anno vitam expleuit, filio viceſimum quintum annum in ipſo conſummante. B

VALENTINIANVS & MARTIANVS.

1. Hac tempeſtate valdè miſerabilis Reipublicæ ſtatus apparuit, cùm ne vna quidem ſit abſque barbaro cultore Prouincia, & infanda Arrianorum hæreſis, quæ ſe nationibus barbaris miſcuit, Catholicæ nomen fidei toto Orbe diffuſa præſumat.

ATTILA Gallias ingreſſus, quaſi iure debitam poſtulat vxorem: vbi graui clade inflicta & accepta, ad propria recedit.

2. Plurima hoc anno ſigna apparuerunt.

Inſperata Galliis clade accepta furiatus Attila Italiam petit, quam incolæ metu ſolo territi præſidio nudauêre.

3. Synodus Chalcedonenſis, vbi Eutyche Dioſcoróque damnatis, omneis, qui ſe ab eis retraxerunt, in communionem recepti, confirmata vniuerſaliter fide, quæ de incarnatione Verbi ſecundum Euangelicam & Apoſtolicam doctrinam per ſanctum Papam Leonem prædicabatur.

Attila in ſedibus ſuis mortuo, magna primùm inter filios ipſius certamina de obtinendo Regno exorta. Deinde aliquot gentium, quæ Hunnis parebant, defectus ſequuti cauſas & occaſiones bellis dederunt, quibus ferociſſimi populi mutuis incurſibus contererentur.

4. Inter Valentinianum Auguſtum & Aëtium Patricium, poſt promiſſæ inuicem fidei ſacramenta, poſt pactum de coniunctione filiorum, diræ inimicitiæ conualuerunt: & vnde fuit gratia charitatis augenda, inde exarſit fomes odiorum, incentore, vt creditum eſt, Heraclio ſpadone, qui ita ſibi Imperatoris animum in ſincero famulatu aſtrinxerat, vt eum facilè, in quæ vellet, impelleret. Cùm ergo Aëtius placita inſtantiùs repetit, & cauſam filij communis agit, Imperatoris manu & circunſtantium gladiis crudeliter confectus eſt, Boëtio Præfecto Prætorij ſimul perempto, qui ei multa amicitiâ copulatus erat. C

5. Mortem Aëtij mors Valentiniani non longo pòſt tempore conſecuta eſt, tam imprudenter non declinata, vt interfecti Aëtij amicos armigeróſque eius ſibimet ſociaret. Qui concepti facinoris opportunitatem diſſimulanter aucupantes, egreſſum extra vrbem Principem, & ludo geſtationis intentum, inopinatis ictibus confoderunt, Heraclio ſimul, vt erat proximus, interempto, & nullo ex multitudine Regia ad vltionem tanti ſceleris accenſo. Vt autem hoc parricidium perpetratum eſt, Maximus vir gemini Conſulatus & Patriciæ dignitatis ſumpſit Imperium. Qui cùm periclitanti Reipublicæ profuturus per omnia crederetur, non ſero documento quid animi haberet probauit: ſic quidem vt interfectores Valentiniani non ſolùm non plecteret, ſed etiam in amicitiam reciperet, vxorémque

A eius Auguſti amiſſionem viri lugere prohibitam, intra pauciſſimos dies in coniugium ſuum tranſire cogeret. Sed hac incontinentia non diu potitus eſt. Nam poſt alterum menſem, nunciato ex Africa Genſerici Regis aduentu, multiſque nobilibus ac popularibus ex vrbe fugientibus, cùm ipſe quoque data cunctis abeundi licentia, trepidè vellet abſcedere, à famulis Reginæ dilaniatus, & membratim deiectus in Tyberim, ſepulturâ quoque caruit.

Poſt hunc Maximi exitum confeſtim ſecuta eſt multis digna lacrymis Romana captiuitas, & vrbem omni præſidio vacuam Genſericus obtinuit, occurrente ſibi extra portas ſancto LEONE Epiſcopo. Cuius ſupplicatio ita eum Deo agente leniuit, vt cùm omnia in poteſtate ipſius eſſent, tradita ſibi Ciuitate, ab igne tamen, & cæde, atque ſuppliciis abſtineret. Per quatuordecim igitur dies ſecura & libera ſcrutatione omnibus opibus ſuis Roma vacuata eſt, multáque milia captiuorum, prout quique aut ætate aut arte placuerunt, cum Regina & filiabus eius Carthaginem abducti ſunt.

B PROSPERI AQVITANI CHRONICORVM AB ORBE CONDITO PARS POSTERIOR,

EVSEBII ET HIERONYMI CHRONICIS ADIVNGI SOLITA.

Multo quàm in vulgatis exemplaribus emendatior & auctior.

Ex Mss. Codicibus Iacobi Sirmondi & Petri Franciſci Chifflerij Societatis IESV.

C HVC vſque Hieronymus Preſbyter ordinem præcedentium digeſſit annorum. nos quæ ſecuta ſunt adiicere curauimus. Igitur Valente à Gothis in Thraciâ concremato, GRATIANVS cum fratre Valentiniano XLI. regnat annos ſex.

Auſonio, & Olybrio Coſſ.

Gratianus poſt mortem patrui, Theodoſium Theodoſij filium in conſortium adſumpſit Imperij, eíque Regnum tradidit Orientis. Eâ tempeſtate Priſcillianus, Epiſcopus de Gallæciâ, ex Manichæorum, & Gnoſticorum dogmate hæreſim nominis ſui condidit.

Gratiano V. & Theodoſio.

Ambroſius Epiſcopus pro Catholicâ fide multa ſublimiter ſcripſit.

Syagrio, & Eucherio.

Martinus Epiſcopus Turonorum Galliæ ciuitatis, multis clarus habetur.

Antonio, & Syagrio.

Finis Cycli quarti, & exórdium quinti. Athanaricus Rex Gothorum, apud Conſtantinopolim quintadecimâ die quàm fuerat ſuſceptus, occiditur.

Merobaude II. & Saturnino.

Arcadius Theodoſij Imperatoris filius Auguſtus appellatur.

Richomere, & Clearcho.

Honorius Theodoſi filius naſcitur. Romanæ Eccleſiæ XXXVI. poſt Damaſum

ordinatur SIRICIVS annis XIV. In Britanniâ per ſeditionem militum Maximus Imperator eſt factus; quo mox ad Gallias transfretante, Gratianus Pariſiis Merobaudis Magiſtri militum proditione ſuperatus, & fugiens Lugduni captus atque occiſus eſt. Maximus Victorem filium ſuum conſortem Regni facit. VALENTINIANVS XLII. regnat cum Theodoſio annis VII. A

Arcadio, & Bautone.

Hoc tempore Hieronymus Presbyter in Bethleem toto iam mundo clarus habitabat, egregio ingenio & ſtudio vniuerſæ Eccleſiæ ſeruiens. Priſcillianus in Synodo Burdigalenſi damnandum ſe intelligens, ad Imperatorem Maximum prouocauit, auditúſque Treuiris, ab Euodio Præfecto Prætorio gladio addictus eſt, cum Eucrociâ Delphidij Rhetoris coniuge, & Latroniano aliiſque erroris conſortibus. Burdigalæ quædam Priſcilliani diſcipula, nomine Vrbica, ob impietatis pertinaciam, per ſeditionem vulgi lapidibus extincta eſt.

Honorio N. P. & Euodio.

CCCLX. *Valentiniano III. & Eutropio.*

Theodoſio II. & Cynegio.

Maximus tyrannus à Valentiniano, & Theodoſio Imperatoribus in tertio ab Aquileiâ lapide ſpoliatus indumentis regiis, ſiſtitur, & capite damnatur: cuius filius Victor eodem anno ab Arbogaſte Comite eſt interfectus in Galliis.

Timaſio, & Promoto.

Ithacius, & Vrſacius Epiſcopi, ob necem Priſcilliani, cuius accuſatores fuerant, Eccleſiæ communione priuantur. B

Valentiniano IV. & Neoterio.

Tatiano, & Symmacho.

Arcadio II. & Rufino.

Valentinianus ad vitæ faſtidium nimiâ Arbogaſtis Magiſtri militum auſteritate perductus, laqueo apud Viennam periit. Arbogaſtes Magiſter exercitus, mortuo Valentiniano, cuius exercitu grauabatur, Eugenium in Galliis imperare facit. THEODOSIVS XLIII. cùm iam per XIV. regnaſſet annos, regnat cum Arcadio, & Honorio filiis annos tres.

Theodoſio III. & Abundantio.

Arcadio III. & Honorio II.

Ioannes Monachus, Anachoreta clarus habetur, qui ornatus prophetiæ gratiâ, Theodoſium conſulentem de euentu belli quod aduersùs Eugenium mouebat, victorem futurum prædixit.

Olybrio, & Probino.

Theodoſius Eugenium tyrannum vincit, & perimit. Auguſtinus beati Ambroſij diſcipulus, multâ facundiâ doctrináque excellens, Hipponeregio in Africâ Epiſcopus ordinatur. Hoc tempore Claudianus Poëta inſignis habetur. Theodoſius Imperator Mediolani moritur. ARCADIVS XLIV. cùm iam regnaſſet annos XII. regnat cum fratre Honorio annos XIII. C

Arcadio IV. & Honorio III.

CCCLXX. *Cæſario, & Attico.*

Honorio IV. & Eutychiano.

Romanæ Eccleſiæ XXXVII. Epiſcopatum tenet ANASTASIVS annis IV.

Manlio Theodoro V. C. Cos.

Cum hoc Conſulatum inierat Eutropius Eunuchus, qui mox & honore, & vitâ exutus eſt.

Stilicone, & Aureliano.

Gothi Italiam Alarico & Radagaiſo ducibus ingreſſi.

Vincentio, & Frauito.

Ioannes Conſtantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus Epiſcopi clari habentur: ſed vtrumque obſcurauit diſcordia, quæ eò vſque proceſſit, vt Ioannes à Theophilo oppreſſus Pontum in exilium pergere cogeretur; cùm tamen communionem eius maxima pars Epiſcoporum, Romani Pontificis exemplum ſecuta, ſeruauerit.

A *Arcadio V. & Honorio V.*

Pollentiæ aduerſus Gothos vehementer vtriuſque partis clade pugnatum eſt. Romanæ Eccleſiæ XXXVIII. præeſt Epiſcopus INNOCENTIVS annis XIV.

Theodoſio Aug. & Rumorido.

Honorio VI. & Ariſtæneto.

Stilicone II. & Anthemio.

Radagaiſus in Tuſciâ, multis Gothorum millibus cæſis, ducente exercitum Stilicone ſuperatus, & captus eſt.

Arcadio VI. & Probo.

Vandali, & Alani Gallias traiecto Rheno pridie Kalendas Ianuarias ingreſſi.

CCCLXXX. *Honorio VII. & Theodoſio II.*

Conſtantinus in Britanniâ tyrannus exoritur, & ad Gallias tranſit.

Baſſo, & Philippo.

Arcadius Imperator Conſtantinopoli moritur. HONORIVS XLV. cum Theodoſio fratris filio regnauit annis XV.

Honorio VIII. & Theodoſio III.

Vandali Hiſpanias occupauerunt. Attalus Romæ Imperator factus, qui mox priuatus Regno Gothis cohæſit.

Flauio Varane V. C. Cos.

B Roma à Gothis Alarico Duce capta: & ob hoc ſolus fuit Orientalium partium Conſul; quod & ſequenti anno obſeruatum eſt.

Theodoſio Auguſt. IV. Cos.

Conſtantinus per Honorij Duces, Conſtantinum, & Vlphilam, apud Arelatenſe oppidum victus & captus eſt; cuius filium Conſtantem in Hiſpaniâ regnare orſum Gerontius Comes in Maximum quemdam tyrannidem transferens interemerat.

Honorio IX. & Theodoſio V.

Maximo in Hiſpaniâ Regno ablato vita conceſſa, eò quòd modeſtia, humilitáſque hominis, affectati Imperij inuidiam non merebatur. Gothi Rege Athaulfo Gallias ingreſſi. Eodem tempore Heros vir ſanctus, & beati Martini diſcipulus, cùm Arelatenſi oppido Epiſcopus præſideret, à populo eiuſdem ciuitatis, inſons, & nulli inſimulationi obnoxius pulſus eſt, inque eius locum Patroclus ordinatus, amicus, & familiaris Conſtantij Magiſtri militum, cuius per ipſum gratia quærebatur: quæ res inter Epiſcopos regionis illius magnarum diſcordiarum cauſa fuit.

Lucio V. C. Cos.

Huius collega in conſulatu Heraclianus fuit, qui nouarum in Africâ rerum reus, & honorem amiſit, & vitam. Burgundiones partem Galliæ propinquam Rheno obtinuerunt. Iouinus & Sebaſtianus fratres, in Galliis Regno arrepto perempti ſunt.

C Hac tempeſtate Pelagius Brito dogma nominis ſui contrà gratiam Chriſti, Cæleſtio & Iuliano adiutoribus exerit, multóſque in ſuum errorem trahit; prædicans, vnumquemque ad iuſtitiam voluntate propriâ regi, tantúmque accipere gratiæ, quantum meruerit: quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, non etiam poſteros obſtrinxerit, vnde & volentibus poſſibile ſit omni carere peccato: omnéſque paruulos tam inſontes naſci, quàm primus homo ante præuaricationem fuit; nec ideò baptiſandos vt peccato exuantur, ſed vt ſacramento adoptionis honorentur.

Conſtantio V. C. Cos.

Attalus Gothorum conſilio & præſidio tyrannidem reſumit in Galliis.

Honorio X. & Theodoſio VI.

Attalus à Gothis ad Hiſpanias migrantibus neglectus, & præſidio carens, capitur, & Conſtantio Patricio viuus offertur. Athaulfus à quodam ſuorum vulneratus interiit, regnúmque eius VVallia, peremptis qui idem cupere intelligebantur, inuaſit.

Theodoſio VII. & Palladio.

Placidiam Theodoſij Imperatoris filiam, quam Romæ Gothi ceperant, quámque Athaulfus coniugem habuerat, VVallia pacem Honorij expetens reddit; eiúſque nuptias Conſtantius promeretur. Romanæ Eccleſiæ XXXIX. Epiſcopatum ſuſcipit ZOSIMVS, annis tribus: quo tempore Pelagianis iam à Papa Innocentio prædamnatis, Afrorum vigore, ac maximè Auguſtini Epiſcopi induſtriâ, reſiſtebatur.

CCCXC. *Honorio XI. & Conſtantio II.* A

Honorius Romam cum triumpho ingreditur, præeunte currum eius Attalo, quem Lyparæ viuere exulem iuſſit.

Honorio XII. & Theodoſio VIII.

Hoc tempore Conſtantius ſeruus Chriſti ex Vicario Romæ habitans, & pro gratiâ Dei deuotiſſimè Pelagianis reſiſtens, factione eorumdem multa pertulit, quæ illum ſanctis Confeſſoribus ſociauerunt. Concilio apud Carthaginem habito CCXIV. Epiſcoporum, ad Papam Zoſimum Synodi decreta perlata ſunt. quibus probatis per totum mundum hæreſis Pelagiana damnata eſt. Valentinianus Conſtantij & Placidiæ filius naſcitur ſexto Nonas Iulias.

Monaxio, & Plintâ.

Romanæ Eccleſiæ XL. Epiſcopatum ſuſcipit BONIFACIVS annis IV. Conſtantius Patricius pacem firmat cum VValiâ, datâ eidem ad inhabitandum ſecundâ Aquitaniâ, & quibuſdam ciuitatibus confinium Prouinciarum.

Theodoſio IX. & Conſtantio III.

Conſtantius ab Honorio in conſortium Regni aſſumitur. Hieronymus Preſbyter moritur anno ætatis ſuæ XCI. pridie Kalendas Octobris.

Agricolâ, & Euſtathio.

Conſtans Imperator moritur.

Honorio XIII. & Theodoſio X.

Hoc tempore exercitus ad Hiſpanias contra Vandalos miſſus eſt, cui Caſtinus Dux fuit, qui Bonifacium virum bellicis artibus præclarum, inepto & iniurioſo imperio ab expeditionis ſuæ ſocietate auertit. Nam ille periculoſum ſibi, atque indignum ratus, eum ſequi, quem diſcordem, ſuperbientémque expertus eſſet, celeriter ſe ad portum Vrbis, inde ad Africam proripuit; idque Reipublicæ multorum laborum, & malorum ſequentium initium fuit. B

Mariniano, & Aſclepiodoto.

Placidia Auguſta à fratre Honorio pulſa, ad Orientem cum Honoriâ & Valentiniano filiis proficiſcitur. Romanæ Eccleſiæ XLI. præſidet Epiſcopus CÆLESTINVS, annis IX. Honorius moritur, & Regnum eius Ioannes occupat, conniuente (vt putabatur) Caſtino, qui exercitui Magiſter militum præerat. THEODOSIVS XLVI. Romanorum Imperium tenet annis XXVII.

Caſtino, & Victore.

Hoc tempore Exuperantius Pictauus, Præfectus Prætorij Galliarum, in ciuitate Arelatenſi militum ſeditione occiſus eſt; idque apud Ioannem inultum fuit. Theodoſius Valentinianum amitæ ſuæ filium Cæſarem facit, & cum Auguſtâ matre ad recipiendum Occidentale mittit Imperium. Quo tempore Ioannes dum Africam, quam Bonifacius obtinebat, bello repoſcit, ad defenſionem ſui infirmior factus eſt. C

Theodoſio XI. & Valentiniano Cæſare.

Placidia Auguſta, & Valentinianus Cæſar mirâ felicitate Ioannem tyrannum opprimunt, & Regnum victores recipiunt: datâ veniâ Aëtio, eò quòd Chuni, quos per ipſum Ioannes acciuerat, eiuſdem ſtudio ad propria reuerſi ſunt. Caſtinus autem in exilium actus eſt, quia videbatur, Ioannem ſine conniuentia ipſius Regnum non potuiſſe aſſumere. Valentinianus decreto Theodoſij Auguſtus appellatur. Arelas nobile oppidum Galliarum à Gothis multâ vi oppugnatum eſt, donec imminente Aëtio non impuniti abſcederent.

Theodoſio XII. & Valentiniano Aug. II.

Patroclus Arelatenſis Epiſcopus à Tribuno quodam barbaro multis vulneribus laniatus occiditur: quod facinus ad occultam iuſſionem Felicis Magiſtri militum referebatur, cuius impulſu creditus eſt etiam Titus Diaconus, vir ſanctus, Romæ pecunias pauperibus, diſtribuens, interemptus.

CCCC. *Hierio, & Ardabure.*

Bonifacio, cuius intra Africam potentia, gloriáque augebatur, bellum ad arbitrium Felicis (quia ad Italiam venire abnuerat) publico nomine illatum eſt, Ducibus Mauortio, & Galbione, & Saonece; cuius proditione Mauortius, & Galbio, dum Bonifacium obſiderent, interempti ſunt: móxque ipſe à Bonifacio doli detectus, occiſus eſt. Exinde gentibus, quæ vti nauibus ne ſciebant, dum à concertantibus in auxilium

A xilium vocantur, mare peruium factum eſt, bellíque contra Bonifacium cœpti in Sigiſvultum Comitem cura tranſlata eſt. Gens Vandalorum ab Hiſpaniâ ad Africam tranſit.

Felice, & Tauro.

Neſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcopus nouum Eccleſiis molitur errorem inducere, prædicans, Chriſtum ex Mariâ hominem tantùm, non etiam Deum natum, eique diuinitatem collatam eſſe pro merito: cui impietati præcipua Cyrilli Alexandrini Epiſcopi induſtria, & Papæ Cæleſtini repugnat auctoritas. Pars Galliarum propinqua Rheno, quam Franci poſſidendam occupauerant, Aëtij Comitis armis recepta.

Florentio, & Dionyſio.

Felice ad Patriciam dignitatem prouecto, Aëtius Magiſter militum factus eſt. Agricola Pelagianus, Seueriani Epiſcopi Pelagiani filius, Eccleſias Britanniæ dogmatis ſui inſinuatione corrupit. Sed actione Palladij Diaconi Papa Cæleſtinus Germanum Autiſiodorenſem Epiſcopum vice ſuâ mittit, & deturbatis hæreticis Britannos ad Catholicam fidem redigit.

Theodoſio XIII. & Valentiniano III.

Aëtius Felicem cum vxore Paduſiâ, & Grunitum Diaconum, cùm eos inſidiari ſibi præſenſiſſet, interimit. Auguſtinus Epiſcopus per omnia excellentiſſimus moritur v. Kalendas Septembris, libris Iuliani inter impetum obſidentium Vandalorum B in ipſo dierum ſuorum fine reſpondens, & glorioſè in defenſione Chriſtianæ gratiæ perſeuerans.

Baſſo, & Antiocho.

Congregatâ apud Epheſum plus ducentorum Synodo Sacerdotum, Neſtorius cum hæreſi nominis ſui, & cum multis Pelagianis, qui cognatum errori ſuo iuuabant dogma, damnatur. Ad Scotos in Chriſtum credentes ordinatus à Papa Cæleſtino Palladius Epiſcopus mittitur.

Aëtio, & Valerio.

Romanæ Eccleſiæ XLII. præficitur Epiſcopus XYSTVS annis VIII. totius Vrbis pace & conſenſione mirabili. Bonifacius ab Africâ ad Italiam per Vrbem venit, acceptâ Magiſtri militum dignitate: qui cùm reſiſtentem ſibi Aëtium prælio ſuperaſſet, paucos poſt dies morbo extinctus eſt. Aëtius verò cùm depoſitâ poteſtate in agro ſuo degeret, ibíque eum quidam inimici eius repentino incurſu opprimere tentaſſent, profugus ad Dalmatiam, atque inde per Pannoniam ad Chunos peruenit; quorum amicitiâ, auxilióque vſus, pacem Principum, & ius interpolatæ poteſtatis obtinuit.

Theodoſio XIV. & Maximo.

Colliguntur omnes anni vſque ad Conſulatum Theodoſij XIV. & Maximi.
A XV. Tiberij anno, & paſſione Domini, anni CCCCVI.
Ab inſtauratione templi ſub Dario, anni DCCCCLIV.
C Ab Olympiade prima, & Iſaia Propheta, anni M.CCX.
A Salomone, & prima ædificatione templi, anni M.CCCCLXVI.
A Moyſe, & Cecrope Rege Atticæ, anni M.DCCCCXC.
Ab Abraham, & Regno Nini, & Semiramidis, anni MM.CCCCL.
A diluuio autem vſque ad Abraham, anni M.LXXI.
Ab Adam verò vſque ad diluuium, anni MM.CCXLII.
Sunt itaque ab Adam vſque ad tempus ſupraſcriptorum Conſulum, quinquies mille DCCLXIII.

Aſpare, & Ariobindo.

Theodoſio XV. & Valentiniano IV.

Pax facta cum Vandalis, datâ eis ad inhabitandum per Trigetium Africæ portione, Hippone, III Idus Februarij. Eodem tempore Gundicarium Burgundionum Regem intra Gallias habitantem Aëtius bello obtinuit, pacémque ei ſupplicanti dedit; quâ non diu potitus eſt, ſiquidem illum Chuni cum populo ſuo, ac ſtirpe deleuerunt.

Iſidoro, & Senatore.

Gothi pacis placita perturbant, & pleraque municipia vicina ſedibus ſuis occupant, Narbonenſi oppido maximè infeſti. quod cùm diù obſidione & fame laboraret, per Litorium Comitem ab vtroque periculo liberatum eſt. Siquidem per

ſingulos equites binis tritici modiis aduectis, ſtrenuiſſimè & hoſtes in fugam verterit, & ciuitatem annona impleuerit. A

Aëtio II. & Sigiſvulto.

Bellum aduersùs Gothos Chunis auxiliantibus geritur. In Africa Ginſiricus Rex Vandalorum intra habitationis ſuæ limites volens Catholicam fidem Arriana impietate ſubuertere, quoſdam noſtrorum Epiſcopos (quorum Poſſidius, & Nouatus ac Seuerianus clariores erant) eatenùs perſecutus eſt, vt eos priuatos iure baſilicarum ſuarum, etiam ciuitatibus pelleret, cùm ipſorum conſtantia nullis ſuperbiſſimi Regis terroribus cederet. Valentinianus Auguſtus ad Theodoſium Conſtantinopolim proficiſcitur, filiámque eius in matrimonium accipit. Per idem tempus quatuor Hiſpani viri, Arcadius, Paſchaſius, Probus, & Eutychianus, dudum apud Ginſiricum merito ſapientiæ, ac fidelis obſequij, cari, clarique habebantur: quos Rex vt copulatiores ſibi faceret, in Arrianam perfidiam tranſire præcepit. Sed illi hoc facinus conſtantiſſimè reſpuentes, excitato in rabidiſſimam iram Barbaro, primùm proſcripti, deinde in exilium acti, tum atrociſſimis ſuppliciis excruciati, ad poſtremum diuerſis mortibus interempti, inluſtri martyrio mirabiliter occubuerunt. Puer autem Paulillus nomine, frater Eutychiani, & Paſchaſij, pro elegantia formæ atque ingenij admodùm Regi acceptus, cùm à profeſſione atque amore Catholicæ fidei nullis minis deturbari poſſet, fuſtibus diù cæſus, & ad infimam ſeruitutem damnatus eſt; ideò, vt apparet, non interfectus, ne de ſuperata ſæuitiâ impij etiam illa ætas gloriaretur. Eodem anno piraticam Barbari fœderatorum deſertores exercuerunt. B

Theodoſio XVI. & Fauſto.

Hoc quoque anno iidem piratæ multas Inſulas, ſed præcipuè Siciliam, vaſtauere. Aduersùm Gothos in Gallia quædam proſperè geſta.

Theodoſio XVII. & Feſto.

Litorius, qui ſecunda ab Aëtio Patricio poteſtate Chunis auxiliaribus præerat, dum Aëtij gloriam ſuperare appetit, dúmque Aruſpicum reſponſis, & dæmonum ſignificationibus fidit, pugnam cum Gothis imprudenter conſeruit; fecitque intelligi quantùm illa, quæ cum eodem periit, manus prodeſſe potuerit, ſi potioribus conſiliis quàm ſua temeritate vti maluiſſet; quando tantam ipſe hoſtibus cladem intulit, vt niſi inconſideranter prælians in captiuitatem incidiſſet, dubitandum foret cui potiùs parti victoria adſcriberetur. Hac tempeſtate Iulianus Eclanenſis, iactantiſſimus Pelagiani erroris aſſertor, quem dudum amiſſi Epiſcopatus intemperans cupido exagitabat, multimoda arte fallendi correctionis ſpeciem præferens, molitus eſt in communionem Eccleſiæ irrepere. Sed his inſidiis Xyſtus Papa Diaconi Leonis hortatu vigilanter occurrens, nullum aditum peſtiferis conatibus patere permiſit; & ita omnes Catholicos de reiectione fallacis beſtiæ gaudere fecit, quaſi tunc primùm ſuperbiſſimam hæreſim Apoſtolicus gladius detruncauiſſet. Per idem tempus Vitricus reipublicæ noſtræ fidelis, & multis documẽtis bellicis habebatur. Pax cum Gothis facta, cùm eam poſt ancipitis pugnę lacrymabile experimentũ, humiliùs quàm vmquam antea popoſciſſent. Aëtio rebus quæ in Gallia cõponebantur, inteto, Ginſiricus, de cuius amicitia nihil metuebatur, XIV. Kalendas Nouembris Carthaginem dolo pacis inuadit, omnéſque opes eius, excruciatis diuerſo tormẽtorum genere ciuibus, in ius ſuum vertit; nec ab Eccleſiarum deſpoliatione abſtinens, quas & ſacris vaſis exinanitas, & Sacerdotum adminiſtratione priuatas, non iam diuini cultus loca, ſed ſuorum iuſſit eſſe habitacula; in vniuerſum captiui populi ordinem ſæuus, ſed præcipuè nobilitati & religioni infenſus; vt non diſcerneretur, hominibus magis an Deo bellum intuliſſet. Hanc autem captiuitatem Carthago ſubiit anno, poſtquàm Romana eſſe cœperat, DLXXXV. C

Valentiniano Aug. V. & Anatolio.

Defuncto Xyſto Epiſcopo quadraginta ampliùs diebus Romana Eccleſia ſine Antiſtite fuit, mirabili pace atque patientiâ. præſentiam Diaconi Leonis exſpectans, quem tunc inter Aëtium & Albinum amicitias redintegrantem Galliæ detinebant; quaſi ideò longè eſſet abductus, vt & electi meritum, & eligentium iudicium probaretur. Igitur LEO Diaconus Legatione publicâ accitus, & gaudenti patriæ præſentatus, XLIII. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus ordinatur. Ginſiricus Siciliam grauiter affligens, accepto nuncio de Sebaſtiani ab Hiſpaniâ ad

A Africam tranſitu, celeriter Carthaginem redit; ratus periculoſum ſibi ac ſuis fore, ſi vir bellandi peritus recipiendæ Carthagini incubuiſſet. Verùm ille amicum ſe magis, quàm hoſtem videri volens, diuerſa omnia apud barbari animum, quàm præſumpſerat, reperit; eáque ſpes cauſa illi maximæ calamitatis, & infeliciſſimæ mortis fuit.

Cyro V. C. Conſule.

Theodoſius Imperator bellum contra Vandalos mouet, Ariobindo, & Anaxillâ, atque Germano Ducibus cum magnâ claſſe directis; qui longis cunctationibus negotium differentes, Siciliæ magis oneri, quàm Africæ præſidio fuere.

Dioſcoro, & Eudoxio.

Chunis Thracias, & Illyricum ſæuâ populatione vaſtantibus, exercitus, qui in Siciliâ morabatur, ad defenſionem Orientalium Prouinciarum reuertitur. Cum Ginſirico ab Auguſto Valentiniano pax confirmata, & certis ſpatiis Africa inter vtrumque diuiſa eſt. In Ginſiricum de ſucceſſu rerum etiam apud ſuos ſuperbientem quidam optimates ipſius conſpirauerunt; ſed molitione detectâ multis ab eo ſuppliciis excruciati, atque extincti ſunt: cúmque idem audendum etiam ab aliis videretur, tam multis Regis ſuſpicio exitio fuit, vt hac ſui curâ plus virium perderet, quàm ſi bello ſuperaretur.

B *Maximo II. & Paterio.*

Hoc tempore plurimos Manichæorum intrà Vrbem latere diligentiæ Papæ Leonis innotuit; qui eos de ſecretis ſuis erutos, & oculis totius Eccleſiæ publicatos, omnes dogmatis ſui turpitudines & damnare fecit, & prodere; incenſis eorum codicibus, quorum magnæ moles fuerant interceptæ. Quæ cura viro ſancto diuinitus, vt apparuit, inſpirata, non ſolùm Romanæ Vrbi, ſed etiam vniuerſo Orbi plurimùm profuit. Siquidē confeſſionibus in Vrbe captorum, qui doctores eorum, qui Epiſcopi, quíue Presbyteri, in quibus Prouinciis, vel ciuitatibus legerent, patefactum ſit; multique Orientalium partium Sacerdotes induſtriam Apoſtolici Rectoris imitati ſint.

Theodoſio XVIII. & Albino.

Hoc anno Paſcha Domini IX. Kalendas Maij celebratum eſt; nec erratum eſt, quia inde XI. Kalendarum Maiarum dies paſſionis fuit, ob cuius reuerentiam natalis Vrbis Romæ ſine Circenſibus tranſiit. Athela Rex Hunnorum Bledam fratrem & conſortem in Regno ſuum perimit, eiúſque populos ſibi parere compellit.

Valentiniano VI. & Nonio.
Aëtio III. & Symmacho.
Callepio, & Ardabure.
Poſthumiano, & Zenone.
Aſturio, & Protogene.

Hoc tempore Eutychiana hæreſis exorta eſt, auctore Eutyche quodam Presbytero, qui apud Conſtantinopolim Monaſterio celeberrimo præſidebat, prædicans IESVM Chriſtum Dominum noſtrum, beatæ MARIÆ Virginis filium, nihil maternæ habuiſſe ſubſtantiæ, ſed ſub ſpecie hominis ſolam in eo Verbi Dei fuiſſe naturam. Ob quam impietatem à Flauiano eiuſdem vrbis Epiſcopo, quia corrigi noluit, condemnatus eſt. Sed fidens amicitiâ regiâ, & aulicorum fauore, ab vniuerſali Synodo ſe popoſcit audiri, adnuente Imperatore Theodoſio, qui ob huius cauſæ retractationem omnes Epiſcopos iuſſit Epheſum conuenire. In quo Concilio Dioſcorus Alexandrinus Epiſcopus primatum ſibi vendicans, abſoluto Eutyche in Flauianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum damnationis ſententiam tulit: reclamante Hilaro Diacono Eccleſiæ Romanæ, qui vice ſancti Papæ Leonis, cum Iulio Epiſcopo Puteolano à Sede Apoſtolicâ fuerat deſtinatus. Nam cùm omnes Epiſcopi in Concilio conſtituti, vi, & metu Comitum, vel militum, quos Dioſcoro Alexandrinæ vrbis Epiſcopo attribuerat Imperator, compellerentur huic hæreſi adcommodare conſenſum, memoratus Diaconus inter tot vitæ pericula conſtitutus, voce contradictionis emiſſâ, cùm in eius propter hoc perniciem ſæuiretur, relictis illic omnibus ſuis latenter abſceſſit, vt præfato Papæ vel ceteris Italiæ Sacerdotibus, qualiter ibi Catholica fides fuerit violata, ſuâ delatione promeret.

Sanctus verò Flauianus inter manus eorum, à quibus in exilium ducebatur, glorioſo ad Chriſtum fine tranſiuit. A

Valentiniano VIII. & Abieno.

Theodoſio Imperatore diem functo, & Chryſaphio Præpoſito, qui amicitiâ Principis malè vſus fuerat, interempto, MARCIANVS conſenſione totius exercitus ſuſcepit Regnum; vir grauiſſimus, & non ſolùm reipublicæ, ſed etiam Eccleſiæ perneceſſarius. Huius edictis Apoſtolicæ Sedis auctoritatem ſecutis Synodus Epheſina damnatur, & apud Chalcedonem celebrari Concilium Epiſcopale decernitur, vt correctis venia daretur, & pertinaces cum hæreſi depellerentur. Placidia defuncta eſt quinto Kalendas Decembris.

Marciano Aug. & Adelfio.

Athila poſt necem fratris, auctus opibus interempti, multa vicinarum ſibi gentium millia cogit in bellum, quod Gothis tantùm ſe inferre, tanquam cuſtos Romanæ amicitiæ denunciabat. Sed cùm tranſito Rheno ſæuiſſimos eius impetus multæ Gallicanæ vrbes experirentur, citò & noſtris & Gothis placuit, vt furori ſuperborum hoſtium conſociatis exercitibus repugnaretur. Tantáque Patricij Aëtij prouidentia fuit, vt raptim congregatis vndique bellatoribus viris, aduerſæ multitudini non impar occurreret. In quo conflictu quamuis neutris cedentibus inæſtimabiles ſtrages commorientium factæ ſint; Chunos tamen eo conſtat victos fuiſſe, quòd amiſſâ præliandi fiduciâ qui ſuperfuerant ad propria reuerterunt. B

Herculano, & Sporatio.

Athela redintegratis viribus, quas in Galliâ amiſerat, Italiam ingredi per Pannonias intendit, nihil Duce noſtro Aëtio ſecundùm prioris belli opera proſpiciente; ita vt ne cluſuris quidem Alpium, quibus hoſtes prohiberi poterant, vteretur; hoc ſolùm ſuis ſupereſſe exiſtimans, ſi ab omni Italia cum Imperatore diſcederet. Sed cùm hoc plenum dedecoris & periculi videretur, continuit verecundia metum, & tot nobilium Prouinciarum latiſſimâ euerſione credita eſt ſæuitia, & cupiditas hoſtilis explenda: nihilque inter omnia conſilia Principis, ac Senatus, populiq; Romani, ſalubrius viſum eſt, quàm vt per Legatos pax truculentiſſimi Regis expeteretur. Suſcepit hoc negotium cum viro Conſulari Abieno, & viro Præfectorio Trigetio, beatiſſimus Papa Leo, auxilio Dei fretus, quem ſciret numquam piorum laboribus defuiſſe. Nec aliud ſecutum eſt quàm præſumpſerat fides. Nam tota Legatione dignanter accepta, ita ſummi Sacerdotis præſentiâ Rex gauiſus eſt, vt & bello abſtineri præciperet, & vltra Danubium promiſſa pace diſcederet.

Opilione V.C. Conſule.

Synodus Chalcedonenſis peracta, Eutyche, Dioſcoróque damnatis: omnes autem qui ſe ab eis retraxerunt, in communionem recepti, confirmata vniuerſaliter fide, quæ de Incarnatione Verbi ſecundùm Euangelicam, & Apoſtolicam doctrinã per ſanctum Papam Leonẽ prædicabatur. Athela in ſedibus ſuis mortuo, magna primùm inter filios ipſius certamina de obtinendo Regno exorta ſunt; deinde aliquot gentium, quæ Chunis parebant, defectus ſecuti, cauſas & occaſiones bellis dederunt, quibus ferociſſimi populi mutuis incurſibus contererentur. Apud Gothos intra Gallias conſiſtentes, inter filios Theodorici Regis, quorum Thoriſmodus maximus natu patri ſucceſſerat, orta diſſenſio eſt: & cùm Rex ea moliretur, quæ & Romanæ paci, & Gothicæ aduerſarentur quieti, à germanis ſuis, quia noxiis diſpoſitionibus irreuocabiliter inſtaret, occiſus eſt. C

Aëtio, & Studio.

Inter Valentinianum Auguſtum, & Aëtium Patricium, poſt promiſſæ inuicem fidei ſacramenta, poſt pactum de coniunctione filiorũ, diræ inimicitiæ conualuerunt; & vnde fuit gratia caritatis augenda, inde exarſit fomes odiorum, incentore (vt creditum eſt) Heraclio ſpadone, qui ita ſibi Imperatoris animum inſincero famulatu adſtrinxerat, vt eũ facilè in quæ vellet impelleret. Cùm ergo Heraclius ſiniſtra omnia Imperatori de Aëtio perſuaderet, hoc vnum creditum eſt ſaluti Principis profuturum, ſi inimici molitiones ſuo opere præoccupaſſet. Vnde Aëtius, dum placita inſtantiùs repetit, & cauſam filij commotiùs agit, Imperatoris manu, & circumſtantium gladiis crudeliter confectus eſt: Boëtio Præfecto Prætorio ſimul perempto, qui eidem multa amicitia copulabatur.

A *Valentiniano VIII. & Anthemio.*

Mortem Aëtij mors Valentiniani non longo pòſt tempore conſecuta eſt, tam imprudenter non declinata, vt interfector Aëtij amicos, armigeróſque eius ſibimet conſociaret; qui concepti facinoris opportunitatē diſſimulanter aucupantes, egreſſum extrà Vrbem Principem, & ludo geſtationis intentum inopinatis ictibus confoderunt; Heraclio ſimul, vt erat proximus, interempto, & nullo ex multitudine Regiâ ad vltionem tanti ſceleris accenſo. Vt autem hoc parricidium perpetratum eſt, MAXIMVS, vir gemini Conſulatus, & Patriciæ dignitatis, ſumpſit Imperium: qui cùm periclitāti Reipublicæ profuturus per omnia crederetur, non ſero documento quid animi haberet probauit: ſiquidem interfectores Valentiniani non ſolùm non plecterit, ſed etiam in amicitiam receperit, vxorémque eius Auguſtam, amiſſionem viri lugere prohibitam, intra pauciſſimos dies in coniugium ſuum tranſire coëgerit. Sed hac incontinentiâ non diu potitus eſt: nam poſt alterum menſem nunciato ex Africâ Genſirici Regis aduentu, multiſque nobilibus, ac popularibus ex Vrbe fugientibus, cùm ipſe quoque, datâ cunctis abeundi licentiâ, trepidè vellet abſcedere, ſeptuageſimo ſeptimo adepti Imperij die à famulis regiis dilaniatus eſt, & membratim deiectus in Tiberim ſepulturâ quoque caruit. Poſt hunc Maximi exitum confeſtim ſecuta eſt multis digna lacrymis Romana captiuitas, & Vrbem omni præſidio vacuam Genſericus obtinuit, occurrente ſibi extra
B portas ſancto Leone Epiſcopo; cuius ſupplicatio ita eum Deo agente leniuit, vt cùm omnia poteſtati ipſius eſſent, traditâ ſibi ciuitate; ab igni tamen, & cæde, atque ſuppliciis abſtineretur. Per quatuordecim igitur dies, ſecurâ, & liberâ ſcrutatione omnibus opibus ſuis Roma vacuata eſt, multáque millia captiuorum, prout quique, aut ætate, aut arte placuerunt, cum Reginâ, & filiabus eius Carthaginem abducta ſunt. Eodem anno Paſcha Dominicum die VIII. Kalendas Maij celebratum eſt, pertinaci intentione Alexandri Epiſcopi, cui omnes Orientales conſentiendum putauerunt, quamuis ſanctus Papa Leo XV. Kalendas Maij potiùs obſeruandum proteſtaretur. Extant eiuſdem Papæ Epiſtolæ ad clementiſſimum Principem Marcianum datæ, quibus ratio veritatis ſollicitatæ euidenter patefacta eſt; & quibus Eccleſia Catholica inſtrui poteſt, quòd hæc perſuaſio ſtudio vnitatis & pacis tolerata ſit potiùs quàm probata; numquam deinceps imitanda, vt quæ exitialem attulit offenſionem, omnem in perpetuum perdat auctoritatem.

A

MARII AVENTICENSIS
SEV LAVSANNENSIS EPISCOPI
CHRONICON,

A tempore, quo Proſper Aquitanus deſinit, vſque ad annum vulgaris æræ DLXXXI.

CVM APPENDICE INCERTI AVCTORIS.

Ex peruetuſto Cod. Ms. Petri Franciſci Chiffletij Societatis Ieſu, nunc primùm in lucem editum.

B

PETRVS FRANCISCVS CHIFFLETIVS LECTORI.

DESIDERATVS *eſt hactenus antiquus Scriptor, qui occidenti Romano veteri*
Imperio funus duceret; qui Barbarorum illa tempora, Prouincias Romani iuris, ar-
mis arbitris inter ſe diuidentium illuſtraret; qui FRANCORVM, *Burgundionum, Go-*
thorúmque Regum veterum exordia, res geſtas, obitúſque optimis temporum characteri-
bus conſignaret. Et neſcio quid in hoc genere libauerat auctor Appendicis ad Marcel-
linum Comitem: ſed is huc vſque ita deformatus in publicum prodiit, vt cùm trium dum-
taxat Franciæ Regum exitus perſtrinxerit, Childeberti quidem ſenioris obitum anno vno;
Chramni verò cædem, tum etiam Theodebaldi interitum, biennio anteuertat. Plura id ge-
nus & diligentiùs in hoc Opuſculo adnotata leges, quæ ſi cum Gregorio Turonenſi, eiuſdem æui
Scriptore, contuleris, intelliges, illius Hiſtoriæ à Chronologicis notis ſatis deſtitutæ, eóque ob-
ſcuriori quantam lucem affundant. Theſaurum hunc ad hanc vſque diem defoſſum, ac ne quæ-
ſitum quidem, fortè membranæ vetuſtiſſimæ mihi obiecerunt, inſcriptum MARIO EPISCO-
PO. *Quem vt in perſequendis Burgundionum rebus accuratiorem vidi, ac nominatim in Val-*
lenſis agri ad lacum Lemannum, finitimorúmque Agaunenſium deſcribendis caſibus; expenſis
rerum omnium, nominis, conditionis, locorum, temporúmque adiunctis, non dubitaui, quin is
ipſe eſſet MARIVS *Auenticenſis, ſeu Lauſannenſis Epiſcopus, quem anno Gunthramni Regis*
XXIV, *æra Dionyſianæ* DLXXXV. *Concilio Matiſconenſi ſecundo ſubſcriptum legimus: quem ex* C
antiquis Lauſannenſium tabulis cognoui, ſtante Burgundiæ Regno, in Æduis nobili genere
natum, in Auenticenſi, ſeu Lauſannenſi Regni eiuſdem Epiſcopatu annos viginti, menſes octo
exegiſſe: adhæc claruiſſe integritate morum, & ſanctitudine inſigni: vixiſſe omnino annos
LXIV: *obiiſſe pridie Calendas Ianuarias, quâ die eius nomen ſacris faſtis adſcriptum eſt: ſe-*
pultum Lauſannæ in Aede ſancti Thyrſi, quæ exinde ob noui hoſpitis celebritatem, ſancti Ma-
rij nuncupata eſt. Tui erit arbitrij, Lector, non minùs illius apud Deum iuuari ſuffragiis,
quàm ſcriptis recreari. Quod ſpectat ad Marij Appendicem, quam ex iiſdem antiquis mēbranis
excerpſimus, contractior illa quidem eſt quàm optandū eſſet, nec certum Auctoris nomē præfert.
Suum tamen pretium habebit apud eruditos, vel ob res, ex quibus conſtat, vel propter Auctoris
antiquitatem, qui videlicet Heraclij Imp. anno XIV. *Clotarij porrò ſecundi Francorum Re-*
gis anno XL. *(hoc eſt anno Chriſti* DCXXIII. *aut* DCXXIV.*) eam ſe conſcripſiſſe ſignificat.*
Fruere, Lector, & vale.

VSQVE hic Proſper. quæ ſequuntur, MARIVS Epiſcopus.

Conſule ſupraſcripto leuatus eſt Auitus Imperator in Gallias: & ingreſſus eſt Theodoricus Rex Gothorum Arelato cum fratribus ſuis in pace.

A *Ioanne & Varana.*

His Conſulibus deiectus eſt Auitus Imperator à Maioriano, & Ricimere, Placentiâ: & factus eſt Epiſcopus in ciuitate.

Eo anno Burgundiones partem Galliæ occupauerunt, terráſque cum Galliis Senatoribus diuiſerunt.

Conſtantino, & Ruſo.
Maioriano, & Leone.
Ricimere, & Patricio.
Magno, & Apollonare.

His Conſulibus Maiorianus Imperator profectus eſt ad Hiſpanias.

Eo anno captæ ſunt naues à Vandalis ad Elecem, iuxtà Carthagine Spartariâ.

Seuerino, & Dagalaiſo.

His Conſulibus deiectus eſt Maiorianus de Imperio in ciuitate Dertonâ à Ricimere Patricio, & interfectus eſt ſuper Irâ fluuio: & leuatus eſt Seuerus Imperator Rauennâ.

Leone II. & Seuero.
Baſilio, & Bibiano.

His Conſulibus pugna facta eſt inter Ægidium & Gothos, inter Ligere, & B Ligerecino, iuxtà Aurelianis, ibique interfectus eſt Fredíricus Rex Gothorum.

Olybrio, & Ruſticio.
Ermenerico, & Baſiliſco.
Leone III. & Taſſiano.
Poſeo, & Ioanne.

His Conſulibus leuatus eſt Anthemius Imperator.

Eo anno interfectus eſt Theodoricus Rex Gothorum à fratre ſuo Euthorico, Tholoſâ.

Anthemio Auguſto.
Marciano, & Leone.
Seuero, & Iordano.
Leone IV. & Probiano.
Feſto.
Leone V.

Hoc Conſule leuatus eſt Glycerius Imperator Rauennâ.

Leone Iuniore.

Hoc Conſule depoſitus eſt Glycerius de Imperio, & leuatus eſt Nepos Imperator.

P.C. Leonis Iunioris Auguſti.
Baſiliſco, & Armato.

His Conſulibus leuatus eſt Odouacer Rex.

C *P. C. Baſiliſci, & Armati.*
Illone.
Zenone.
Baſilio Iuniore.
Placido.
Seuerino Iuniore.
Fauſto.
Venantio, & Theodorico.
Symmacho.
Decio, & Longino.
Boëtio.
Dinamio, & Siſidio.
Probino, & Euſebio.

His Conſulibus ingreſſus eſt Theudoricus Rex Gothorũ in Italiâ Ponte Iſonti.

Longino, & Fauſto.
Olybrio.
Anaſtaſio, & Ruſo.
Albino, & Euſebio.

His Conſulibus occiſus eſt Odouacer Rex à Rege Theuderico in Caureto.

Aſterio, & Praſidio.
Viatore.
P.C. Viatoris.
P.C. Viatoris anno II.
Paulino.
P.C. Paulini.
Patricio, & Hypatio.

His Conſulibus pugna facta eſt Diuione inter FRANCOS & Burgundiones, Godegeſelo hoc doloſè contra fratrem ſuum Gundobagaudum machinante. In eo prælio Godegeſelus cum ſuis, aduerſus fratrem ſuum cum Francis dimicauit: & fugatum fratrem ſuum Gundobagaudum, Regnum ipſius pauliſper obtinuit: & Gundobagaudus Auinione latebram dedit. A

Eo anno Gundobagaudus reſumptis viribus Viennam cum exercitu circumdedit, captáque ciuitate fratrem ſuum interfecit; pluréſque Seniores, ac Burgundiones, qui cum ipſo ſenſerant, multis exquiſitiſque tormentis morte damnauit: Regnúmque quod perdiderat, cum eo quod Godegeſelus habuerat, receptum, vſque in diem mortis ſuæ feliciter gubernauit.

Eo anno interfectus eſt Odoind Romæ.

Abieno, & Pompeio.
Abieno Iuniore, & Probo.
Voluſiano. B
Cethègo.
Sauiniano, & Theudoro.
Meſſalâ, & Ariobindâ.
Venantio, & Celere.
P.C. Venantij.
Importuno.

Hoc Conſule Mammo Dux Gothorum partem Galliæ deprædauit.

Boëtio.
Felice, & Secundino.
Paulo, & Muſciano.
Clementino, & Probo.
Senatore.
Florentio, & Anthemio.

His Conſulibus Monaſterium Acauno à Rege Sigiſmundo conſtructum eſt.

Petro.

Hoc Conſule Rex Gundobagaudus obiit, & leuatus eſt filius eius Sigiſmundus Rex.

Anaſtaſio, & Agapito.
Magno.
Iuſtino, & Euterio. C
Ruſticio, & Vitaliano.
Iuſtiniano, & Valerio.
Symmacho, & Boëtio.

His Conſulibus Segericus filius Sigiſmundi Regis, iuſſu patris ſui iniuſtè occiſus eſt.

Maximo. Indictione I.

Hoc Conſule Sigiſmundus Rex Burgundionum à Burgundionibus Francis traditus eſt, & in Franciâ in habitu monachali perductus: ibique cum vxore, & filiis in puteo eſt proiectus.

Iuſtino II. & Opilione. Ind. II.

His Conſulibus Godemarus frater Sigiſmundi, Rex Burgundionum ordinatus eſt.

Eo anno contrà CHLODOMEREM Regem Francorum Viſeronciâ præliauit, ibique interfectus eſt Chlodomeres.

Eo anno interfectus eſt Boëtius Patricius in territorio Mediolanenſe.

Probo Iuniore, & Philoxeno. Ind. III.

His Conſulibus occiſus eſt Symmachus Patricus Rauennæ.

A *Olybrio. Ind.* IV.

Hoc Conſule defunctus eſt Theudoricus Rex Gothorum in vrbe Rauennâ, & leuatus eſt Rex Atalaricus nepos eius.

Maturio. Ind. V.

Iuſtiniano II. Ind. VI.

Decio Iuniore. Ind. VII.

Lampadio, & Oreſte. Ind. VIII.

P. C. Lampadij, & Oreſtis. Ind. IX.

Item P. C. Lampadij, & Oreſtis. Ind. X.

His Conſulibus Hypatius Patricius, ſeditione populi Imperator leuatus, & iuſſu Iuſtiniani Auguſti interfectus eſt; & cum eo Pompeius, & penè triginta millia hominum in Circo gladio necati ſunt.

Iuſtiniano Auguſto III. Ind. XI.

Paulino Iuniore. Ind. XII.

Hoc Conſule Reges Francorum CHILDEBERTVS, CHLOTARIVS, & THEVDEBERTVS Burgundiam obtinuerunt, & fugato Godomaro Rege, Regnum ipſius diuiſerunt.

Eo anno Africa Romano Imperio poſt nonaginta & duos annos per Beleſarium B Patricium reſtituitur: & Gelimer Rex Vandalorum captiuus Conſtantinopoli exhibetur, & Iuſtiniano Auguſto cum vxoribus, & theſauris, à ſupraſcripto Patricio præſentatur.

Beleſario. Ind. XIII.

Hoc Conſule, eo anno quo Conſulatum dedit, Siciliam ingreſſus, eam Imperio Romano reſtituit.

P.C. Beleſarij. Ind. XIV.

Item P. C. Beleſarij. Ind. XV.

Ioanne. Ind. I.

Hoc Conſule Mediolanus à Gothis, & Burgundionibus effracta eſt; ibíque Senatores, & Sacerdotes cum reliquis populis, etiam in ipſa ſacraſancta loca interfecti ſunt; ita vt ſanguine eorum ipſa altaria cruentata ſint.

Appione. Ind. II.

Hoc Conſule THEVDEBERTVS Rex Francorum Italiam ingreſſus, Liguriam, Æmiliámque deuaſtauit; eiúſque exercitus loci infirmitate grauatus, valdè contribulatus eſt.

Iuſtino. Ind. III.

Hoc Conſule Perſi Antiochiam vaſtauerunt, vniuerſámque Syriam, depopulantes.

Eo anno Beleſarius Patricius VVittegis Regem Gothorum, de Rauennâ captiuum abductum, Conſtantinopoli cum vxore, & theſauris, Iuſtino Auguſto præ- C ſentauit.

Baſilio. Ind. IV.

P.C. Baſilij anno I. *Ind.* V.

P.C. Baſilij anno II. *Ind.* VI.

P.C. Baſilij anno III. *Ind.* VII.

P.C. Baſilij anno IV. *Ind.* VIII.

P.C. Baſilij anno V. *Ind.* IX.

P.C. Baſilij anno VI. *Ind.* X.

Hoc anno Vigilius Papa Romanus Conſtantinopoli properauit.

Eo anno Baduila Rex Gothorum Româ captâ depopulauit, deiectíſque muris partem ciuitatis incendit.

Eo anno reſumptis viribus Beleſarius Dux ciuitatem Romam ad Romanum dominium reuocauit.

P.C. Baſilij anno VII. *Ind.* XI.

Eo anno THEVDEBERTVS Rex magnus Francorum obiit: & ſedit in regno eius THEVDEBALDVS filius ipſius.

Eo anno Lanthacarius Dux Francorum in bello Romano transfoſſus obiit.

P.C. Baſilij anno VIII. *Ind.* XII.

P.C. Baſilij anno IX. *Ind.* XIII.

P.C. Baſilij anno X. *Ind.* XIV. A

P.C. Baſilij anno XI. *Ind.* XV.

P.C. Baſilij anno XII. *Ind.* I.

Hoc anno Baduila Rex Gothorum ab exercitu Reipublicæ per Narſetem Chartularium Eunuchum interficitur: & Teia accepit Regnum eius.

P.C. Baſilij anno XIII. *Ind.* II.

Hoc anno Teia Rex Gothorum à ſupraſcripto Narſe interficitur.

P.C. Baſilij anno XIV. *Ind.* III.

Hoc anno THEVDOBALDVS Rex Francorum obiit, & obtinuit Regnum eius CHLOTHACARIVS, patruus patris eius.

Eo anno CHRAMNVS filius Chlothacarij Regis, ſollicitante CHILDEBERTO patruo ſuo, ad ipſum latebram dedit.

Eo anno Saxonibus rebellantibus, CHLOTHACARIVS Rex cum graui exercitu contra ipſos dimicauit; vbi multitudo Francorum & Saxonum ceciderunt: Chlotarius tamen Rex victor abſceſſit.

Eo tempore Buccelenus Dux Francorum in bello Romano cum omni exercitu ſuo interiit.

P.C. Baſilij anno XV. *Ind.* IV.

Eo anno iterum rebellantibus Saxonibus CHLOTARIVS Rex pugnam dedit; ibique maxima pars Saxonum cecidit.

Eo anno Franci totam Toringiam, pro eo quòd cum Saxonibus coniurauerat, vaſtauerunt. B

Ipſis diebus Chramnus collecto exercitu regionem patris ſui deuaſtat.

Eo anno exercitus Francorum Reipublicæ Romanæ exercitum vaſtauit; atque effugatum deuaſtauit; cum illis & diuitiis multis abductis.

Eo anno exercitus Reipublicæ reſumptis viribus partem Italiæ, quam Theudebertus Rex adquiſierat, occupauit.

P.C. Baſily anno XVI. *Ind.* V.

P.C. Baſilij anno XVII. *Ind.* VI.

Hoc anno Childebertus Rex Francorum tranſiit: & obtinuit Regnum eius Chlotarius Rex, frater eius.

P.C. Baſilij anno XVIII. *Ind.* VII.

P.C. Baſilij anno XIX. *Ind.* VIII.

Hoc anno, ſerenitate cœli, inter ſtellas ſplendidas obſcurata eſt Luna XVI. vt vix conſpici poſſet.

Eo anno CHRAMNVS poſt ſacramenta quæ patri dederat, ad Britannos petiit; & moliens Regnum patris inuadere, aduerſus ipſum cum Britannis mouere auſus eſt; multáque loca grauiter deprædauit. Ad cuius inſaniam reprimendam pater cum exercitu properauit, & interfecto Comite Britannorum, Chramnum viuum cepit, incenſúmque cum vxore, & filiis, totius regionis incidit excidium. C

P.C. Baſilij anno XX. *Ind.* IX.

Hoc anno CHLOTHACARIVS Rex mortuus eſt: & diuiſerunt Regnum eius filij ipſius, id eſt, CHARIBERTVS, GVNTEGRAMNVS, HILPERICVS, & SIGIBERTVS.

P.C. Baſilij anno XXI. *Ind.* X.

P.C. Baſily anno XXII. *Ind.* XI.

Hoc anno mons validus Tauretunenſis, in territorio Vallenſi, ita ſubitò ruit, vt caſtrum, cui vicinus erat, & vicos, cum omnibus ibidem habitantibus oppreſſiſſet: & lacum in longitudine LX. millium, & latitudine XX. millium, ita totum mouit, vt egreſſus vtraque ripâ, vicos antiquiſſimos, cum hominibus, & pecoribus vaſtaſſet; etiam multa ſacraſancta loca cum eis ſeruientibus demoliſſet: & pontem Genauacum, molinas, & homines per vim deiecit, & Genaua ciuitate ingreſſus plures homines interfecit.

P.C. Baſilij anno XXIII. *Ind.* XII.

P.C. Baſilij anno XXIV. *Ind.* XIII.

Hoc anno Monachi Agaunenſes iracundiæ ſpiritu incitati, noctis tempore Epiſcopum ſuum Agricolam, cum Clero, & ciues qui cum ipſo erant, occidere

A nitentes, domum Eccleſiæ effregerunt: & dum Epiſcopum ſuum Clerici, vel ciues defenſare conati ſunt, grauiter ab ipſis Monachis vulnerati ſunt.

Eo anno tranſiit Magnacarius Dux Francorum.

P.C. Baſilij anno XXV. *Ind.* XIV.

Hoc anno ſignum apparuit in cœlo per dies LXX.

Eo anno mortuus eſt Iuſtinianus Auguſtus, & ſuſcepit Iuſtinus nepos ipſius Imperium.

Eo anno hyems valentiſſima fuit, vt quinque, aut eo ampliùs menſibus propter niuis magnitudinem terra videri non poſſet; ipſáque aſperitas multa animalia necauit.

Eo anno Sindeuuala Erolus tyrannidem aſſumpſit, & à Narſeo Patricio interfectus eſt.

Anno primo Conſulatus Iuſtini Iunioris Aug. Ind. XV.

A principio mundi vſque ad hunc Conſulem fiunt anni quinquies mille, DCC. LXVIII.

Anno II. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* I.

Hoc anno Narſes ex Præpoſito, & Patricio, poſt tantos proſtratos tyrannos, id eſt, Baduilam, & Teiam Reges Gothorum, & Buccelenum Ducem Francorum, necnon & Sindeualem Erolum; Mediolanum, vel reliquas ciuitates, quas B Gothi deſtruxerant, laudabiliter reparatas, de ipsâ Italiâ à ſupraſcripto Auguſto remotus eſt.

Anno III. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* II.

Hoc anno Alboenus Rex Langobardorum cum omni exercitu relinquens, atque incendens Pannoniam, ſuam patriam, cum mulieribus, vel omni populo ſuo, vt fera Italiam occupauit: ibique alij morbo, alij fame, nonnulli gladio interempti ſunt. Eo anno etiam in finitima loca Galliarum ingredi præſumpſerunt, vbi multitudo captiuorum gentis ipſius venundata eſt.

Anno IV. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* III.

Hoc anno morbus validus, cum profluuio ventris, & variolâ, Italiam, Galliámque valde afflixit; & animalia bubula per loca ſupraſcripta maximè interierunt.

Eo anno mortuus eſt Celſus Patricius.

Anno V. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* IV.

Hoc anno infanda infirmitas, atque glandula, cuius nomen eſt puſtula, in ſupraſcriptis regionibus innumerabilem populum deuaſtauit.

Anno VI. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* V.

Hoc anno Albuenus Rex Langobarborum à ſuis, id eſt Hilmegis cum reliquis, conſentiente vxore ſuâ, Veronâ interfectus eſt: & ſupraſcriptus Hilmegis, cum antedictâ vxore ipſius, quam ſibi in matrimonium ſociauerat, & omni theſauro, tam quod de Pannoniâ exhibuerat, quàm quod de Italiâ congregauerat, cum parte exercitus, Rauennæ Reipublicæ ſe tradidit.

C *Anno* VII. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* VI.

Hoc anno Dux Langobardorum, nomine Cleb, genti ipſius Rex ordinatus eſt; & plures ſeniores, & mediocres ab ipſo interfecti ſunt.

Eo anno Væſarius Dux Francorum obiit, & ordinatus eſt Theodofridus in loco eius Dux.

Anno VIII. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* VII.

Hoc anno Clebus Rex Langobardorum à puero ſuo interfectus eſt.

Eo anno iterum Langobardi in Valle ingreſſi ſunt, & Cluſas obtinuerunt, & in Monaſterio ſanctorum Acaunenſium diebus multis habitauerunt: & poſteà in Baccis pugnam contrà exercitum Francorum commiſerunt, vbi penè ad integrum interfecti ſunt, pauci fugâ liberati. Sed & Mauri, & aliæ gentes, qui in Prouincia eorum ingredi præſumpſerunt, ab ipſis Francis deuicti ſunt.

Anno IX. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* VIII.

Anno X. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* IX.

Hoc anno SIGIBERTVS Rex Francorum, bellum contra fratrem ſuum HILPERICVM mouet; & cùm eum iam incluſum haberet, & de eius interfectione cogitaret, ab hominibus Chilperici per fraudem interfectus eſt: & ſuſcepit Regnum eius CHILDEBERTVS filius ipſius.

Anno XI. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* X. A

Eo anno mortui ſunt regij, atque egregij adoleſcentes, CHLOTACARIVS, & CHLODOMERIS, filij Gunthegramni Regis.

Anno XII. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* XI.

Hoc anno MEROVEVS filius Hilporici Regis occiſus eſt.

Anno XIII. *Conſ. Iuſtini Iun. Aug. Ind.* XII.

Hoc anno duo germani, Salonius, & Sagittarius, Epiſcopi, à Synodo, quæ Cabalonno collecta eſt, pro diuerſis criminibus ab Epiſcopatus honore deiecti ſunt.

Eo anno mortuus eſt Iuſtinus Auguſtus, & ſucceſſit Tiberius in loco eius.

Anno I. *Conſ. Tiberij Conſtantini Auguſti. Ind.* XIII.

Eo anno, menſe Octobre, ita in Vallenſi territorio Rhodanus exundauit, vt copias meſſium denegaret: & intra Italiam ita fluuij exundauerunt, vt damna agricolæ paterentur.

Anno II. *Conſ. Tiberij Conſtantini Auguſti. Ind.* XIV.

Eâ Indictione, menſe Septembri, AVSTREGILDIS Regina obiit; propter cuius tranſitum interfecti ſunt duo Medici, Nicolaus, & Donatus.

Eo anno Mummolus Patricius cum vxore, & filiis, & multitudine familiæ, ac diuitiis multis, in marcâ CHILDEBERTI Regis, id eſt, Auinione, confugit.

B

APPENDIX
AD MARII CHRONICON,

Auctore ignoto, ſed perantiquo.

VSQVE hîc Marius Epiſcopus

Anno III. *Tiberij Aug. Ind.* XV.
Anno IV. *Tiberij Aug. Ind.* I.
Anno V. *Tiberij Aug. Ind.* II.
Anno VI. *Tiberij Aug. Ind.* III.
Anno VII. *Tiberij Aug. Ind.* IV.

Gothi ſub Ermengildo Leubegildi Regis filio bifariè diuiſi, mutua cæde vaſtantur.

Indictione V.

Mauricius annis XXI. Sueui à Leubegildo Rege obtenti, Gothis ſubiiciuntur. C

Indictione VI.

Gothi Recarido Rege intendente, à fide Catholica reuertuntur.

Auares aduerſus Romanos dimicantes, auro magis quàm ferro pelluntur.

Phocas annos nouem. Iſte ſeditione militari Imperator factus, Mauricium Auguſtum, nobiliúmque multos ....*

* *leg. interfecit.*

Huius tempore Parſini, & Veneti per Orientem, vel Ægyptum ciuile bellum faciunt, ac ſe mutua cæde proſternunt. Prælia quoque Perſarum grauiſſima aduerſus Rempublicam excitantur, à quibus Romani fortiter debellati, plurimas Prouincias, & ipſam Hieroſolymam amiſerunt.

Heraclius quinto imperij ſui dum fungitur anno, Siſebotus Gothorum Rex in Spania plurimas Romanæ militiæ vrbes, quarto regni ſui ſibi bellando ſubiicit; & Iudæos ſui Regni ſubditos, præter eos qui fuga lapſi ſunt ad Francos, ad Chriſti fidem conuertit.

Huius Imperatoris temporibus, ad XIV. vſque imperij ſui annum, & CHLOTHACARII glorioſiſſimi Francorum Principis quadrageſimum regni ſui annum, multa Reipublicæ partibus, vbique penè à diuerſis gentibus diſpendia inlata fuere. Huius tempore Perſi Calcidoniam vſque peruenerunt: Huni murum longum interrumpentes, & ad mœnia Conſtantinopolis peraccedentes, cum prædicto Impe-

A Imperatore , mutuò in muro ſtante conlocuntur; qui acceptum ab eo pacis pretium, ad tempus recedunt. Per idem tempus diuiſa in tribus olim regnis Francia, in vno à præfato Rege, Francorum Regnum coniungitur: atque perſequente THEVDERICO Rege germanum ſuum Auſtraſiorum Regem THEVDEBERTVM, vincentes Franci in Burgundiam mouentes Auſtraſios, ad extremum ipſum occiderunt. Nec mora, victor Theudericus Mettis cùm obiiſſet, Sigoberto filio paruulo cum auiâ ſuâ Brunihilde, Regnum malè vſurpatum reliquit: qui viuente adhuc germano ſuo, nepotem proprium ad petram in albis elidi iuſſit. Per idem tempus victi filij ſui à Rege præfato Chlotacario capiuntur: ac præfata Regina, prædictorum auia, ab eo capta, diuerſóque pœnarum genere afflicta, deinde camelo impoſita, multis ſuis ſpectaculum præbuit: poſtremò ferociſſimo conligata pedibus equi tergo, extremum ſpiritum exhalauit. Cuiúſque deinceps corpuſculum incendentes populi, ſepulchrum ignis fuit; ac deinceps iudicium paternum ſine miſericordiâ in germano, & nepote quondam datum, in filiis redundauit: eóſque à quibuſdam, vt aiunt, interemptos, Monarchiam prænuncupatus Rex in tribus Regnis obtinuit; quam feliciter, religioſéque gubernans, quadragesimo nunc cum prioribus regni ſui anno vitam ducit.

Fiunt igitur ab exordio Mundi vſque in Heram præſentem, id eſt, XIV. Heraclij, & XL. Chlothacarij Regis annum, anni quinquies mille, DCCCXXII.

B

FINIS.

EXCERPTA EX APPENDICE AD MARCELLINI COMITIS CHRONICON.

Ind. XV. *P.C. Baſilij* XI.

HOc tempore Iuſtinianus Auguſtus Narſem Eunuchum Chartularium & Cubicularium ſuum Principem militiæ fecit, & in Italiam miſit. Qui commiſſa pugna Dei gratia victor Totilam occidit, & gentem Gothorum, auxiliantibus etiam Longobardis, in Italia exterminauit. Per hæc tempora, cùm Buccelinus Comes cum ſociis à THEODEBERTO Rege Francorum dudum miſſus, per annos aliquot Italiam Siciliámque infeſtaret, & Romanum ſæpè exercitum ſuperaret, tandem exercitus eius profluuio ventris attritus, à Narſe pugnâ victus & profligatus, ipſe Dux occiſus eſt. Nec multò pòſt ſocius eius Omniruſgus Dux cum reliquis Gothorum, quibus ſe iunxit, peremptus eſt.

Ind. I. *P.C. Baſilij V.C.* XII.

C THEODEBALDVS Francorum Rex moritur, & Regnum eius vxorémque VANDERADAM HLOTARIVS Rex patris eius Theodeberti patruus accepit, qui iam XLIV. annis regnabat. Quó ipſo anno Hlotarius ipſe Saxones rebellantes iuxta VViſeram fluuium magna cæde domuit, & Thuringiam peruaſam deuaſtauit.

Ind. II. *P.C. Baſilij V.C.* XIII.

Vigilius Papa tandem ab Imperatoribus Romanis, & à Narſe de exilio relaxatus, cùm Romam redire cœpiſſet, in Sicilia morbo calculi tactus deceſſit: móxque Romam perlatus apud S. Marcellum in via Salaria ſepultus eſt. Pro quo ordinatus Pelagius Papa LXII. ſedit annis XI. menſibus X. Qui à populo Romano factionis contra Vigilium incuſatus, celebratis vna cum Narſe litaniis, apud S. Petrum ambone aſcenſo, Euangelióque ſuper caput ſuum poſito, iuramento ſe crimine purgauit.

Ind. III. *P.C. Baſilij V.C.* XIV.

Hoc tempore Saxones iterum Hlotario rebellantes, cùm ab eo peterentur hoſtiliter, eique pro ſatisfactione dimidium rerum ſuarum offerrent, idque exercitus Francorum refutans eo inuito pugnaſſet, magna ab eis cæde protritus fugæ præſidium petiit.

Ind. IV. *P.C. Baſilij V.C.* XV. A

His diebus HRAMNVS patri ſuo Hlotario, annuente patruo Hildeberto rebellans, Regnum Francorum ſeditione perturbat. Saxones factione HILDEBERTI in Francia prædas egerunt. Hildebertus Remenſem Campaniam populatur.

Ind. V. *P.C. Baſilij V.C.* XVI.

In Britannia Bridus Rex Pictorum efficitur. HILDEBERTVS Rex Francorum circa hæc tempora moritur, & Pariſius in Baſilica S. Vincentij à ſe conſtructa ſepelitur, Regnúmque eius frater HLOTARIVS aſſumens, totam paterni Regni Monarchiam obtinuit.

Ind. VI. *P.C. Baſilij V.C.* XVII.

Hramnus patrem Hlotarium, quem multis malis offenderat, hoc tempore in Britanniam fugiens, inſequente eo ibidem cum Conoboro Rege pugna victus & captus, cum vxore & filiabus viuus incenſus eſt. Quo etiam tempore Turonis Baſilica S. Martini rebellibus ad eam fugientibus igne crematur.

EXCERPTA EX CHRONICO
IOANNIS BICLARIENSIS. B

ANNO III. Mauricij Imperatoris, qui eſt Leonegildi XVII. annus, FRANCI Galliam Narbonenſem occupare cupientes, cum exercitu ingreſſi. In quorum congreſſionem Leonegildus Recaredum filium obuiam mittens, & Francorum eſt ab eo exercitus repulſus, & prouincia Gallatiæ * ab eorum eſt infeſtatione liberata. Caſtra verò duo cum nimia hominum multitudine, vnum pace, alterum bello occupat. Caſtrum verò, quod Hodierno * vocatur, tutiſſimum valde in ripa Rhodani fluminis ponitur, quod Recaredus Rex fortiſſima pugnâ aggreſſus obtinuit, & victor ad patrem patriámque redit.

* Galliæ

* al. Vgerno.

Anno V. Mauricij Imperatoris. Romani per Francorum adiutorium Longobardos vaſtant, & prouinciæ Italiæ partem in ſuam redigunt poteſtatem.

DESIDERIVS Francorum Dux, Gothis ſatis infeſtus, à Ducibus Recaredi Regis ſuperatur, & cæſa Francorum multitudine in campo moritur.

Anno VII. Mauricij. Francorum exercitus à GOTERANNO Rege tranſmiſſus, BOSONE Duce, in Galliam Narbonenſem obueniunt, & iuxta Carcaſonenſem vrbem caſtra metati ſunt. Cui Claudius Luſitaniæ Dux à Recaredo Rege directus obuiam, inibi occurrit. Cum quo congreſſione facta, Franci in fugam vertuntur, & direpta caſtra Francorum, & exercitus à Gothis cæditur, &c.

A

FRAGMENTA
DE VETERVM FRANCORVM
MORIBVS AC REBVS GESTIS,
A CONSTANTINO MAGNO IMP. VSQVE ad Regem CLODOVEVM I. eiúſque liberos.

Ex Conſtantini ipſius Conſtitutione, Libanio Sophiſta, Priſco Rhetore, Iornande, Procopio, Agathia, Menandro Protectore, & aliis.

B

Quæ apud Ammianum Marcellinum, Zoſimum, & alios Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores, necnon apud Panegyriſtas veteres, de FRANCIS *extant Teſtimonia, ſiue Fragmenta, ideò hic obmittuntur, quia Nic. Vignerius illa, aut illorum optimam partem in Tractatu ſuo de Origine & Statu priſcorum Francorum, qui ſuperiùs habetur, adnotauit.*

EX CONSTITVTIONE CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS,

Referente Conſtantino Porphyrogenneto Imp. Libro de Adminiſtrando Imperio, ad Romanum Porphyrogennetum filium.

Εἰ ποτὲ ἔθνος τι ἀπὸ τῶν ἀπίστων τούτων καὶ ἀτίμων βορείων γενῶν αἰτήσηται συμπενθεριάσαι μετὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, καὶ ἢ θυγατέρα αὐτοῦ εἰς νύμφην λαβεῖν, ἢ ἐπιδοῦναι οἰκείαν θυγατέρα, ἢ γυναῖκα χρηματίσαι βασιλέως, ἢ βασιλέως υἱοῦ, χρῆσαι τοιούτοις ῥήμασι, καὶ τὴν τοιαύτην αὐτῶν παράλογον ἀποκρούσασθαι αἴτησιν, λέγοντα. Ὅτι
C
καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως παραγγελία καὶ διάταξις φοβερὰ καὶ ἀπαράβατος τοῦ μεγάλου καὶ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐγκεχάρακται ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τῆς καθολικῆς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σοφίας, τοῦ μηδέποτε βασιλέα Ῥωμαίων συμπενθεριάσαι μετὰ ἔθνους παρηλλαγμένοις καὶ ξένοις ἤθεσι χρωμένου τῆς Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως, μάλιστα δὲ ἀλλοπίστου καὶ ἀβαπτίστου, εἰ μὴ μετὰ μόνων τῶν Φράγγων. τούτους γὰρ μόνους ὑπεξείλετο ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ Κωνσταντῖνος ἅγιος. ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν γένεσιν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἔσχε μερῶν. ὡς συγγενείας καὶ ἐπιμιξίας πολλῆς τυγχανούσης Φράγγοις τε καὶ Ῥωμαίοις. καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τούτων μόνων προσέταξε συνιστᾶν γαμικὰ συναλλάγματα τοὺς βασιλεῖς Ῥωμαίων, διὰ τὴν αἴγλην τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ γενῶν περιφάνειαν καὶ εὐγένειαν. μετ᾽ ἄλλου δὲ τοῦ οἵου δήποτε ἔθνους μὴ δυναμένους τοῦτο ποιεῖν, ἀλλ᾽ ὁ τοῦτο ποιῆσαι τολμήσας, ἵνα ὡς παραβάτης πατρικῶν εἰσηγήσεων, καὶ βασιλείων θεσμῶν, ἀλλότριος κρίνοιτο τῶν Χριστιανῶν καταλόγων, καὶ τῷ ἀναθέματι παραδίδοιτο.

 A

Verſio Latina.

SI vnquam gens quæpiam ex infidelibus & inhonoratis Borealibus affinitatem contrahere cum Romano Imperatore voluerit, & vel filiam eius ſponſam accipere, vel ſuam illi elocare, vel Imperatoris, aut eius filij vxorem capere, huiuſmodi te verbis indecoram hanc petitionem propulſare oportet. Etiam hac de re Interdictum, Conſtitutionémque metuendam, immutabilémque, à Magno & ſancto CONSTANTINO ſcriptam eſſe in ſacra menſa Catholicæ Chriſtianorum Eccleſiæ ſanctæ Sophiæ, ne vnquam Imperator Romanus affinitatem contrahat cum gente, quæ peregrinis, & à Romano ſtatu diuerſis moribus vtatur, maximè quæ fidei alterius, & baptizata non ſit, exceptis dumtaxat FRANCIS. Hos enim ſolos excepit magnus ille vir ſanctus Conſtantinus, cùm quòd ex illis partibus ipſe oriundus, tum quòd propinquitas iſti genti & commercia magna eſſent cum Romanis. Quapropter etiam cum his ſolis valere contractus matrimoniales permiſit, propter partium illarum gentiúmque ſplendorem, ac nobilitatem, quam iam annotaui. Cum alio autem quocumque populo omninò prohibuit. Quod verò ſi quis facere auſus fuerit, tanquam patriarum Conſtitutionum Imperialiúmque Legum transgreſſor, & inter Chriſtianos cenſeri indignus, diris deuoueatur. B

EX LIBANII SOPHISTÆ BASILICO.
ſeu Panegyrico dicto Impp. Conſtantio & Conſtanti.

Ἔστι γένος Κελτικὸν ὑπὲρ Ῥῆνον ποταμὸν ἐπ' αὐτὸν Ὠκεανὸν καθῆκον, οὕτως εὖ πεφραγμένον πρὸς τὰ τῶν πολέμων ἔργα, ὥστε τὴν προσηγορίαν ἀπ' αὐτοῦ δεξάμενοι τῆς πράξεως, ὀνομάζονται Φρακτοί. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν κέκληνται Φραγκοί*, (τοῦτ' ἔστι προσηγορία τῇ τῶν πολλῶν ἀμαθίᾳ διεφθαρμένη.) οὗτοι πλήθει μὲν πάντα ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσιν. ἰσχὺν δὲ τοῦ σφῶν πλήθους τὴν ὑπερβολὴν παρέρχονται. τούτοις, ζάλη μὲν θαλάττης, οὐδὲν ἐπιέρου φοβερώτερα. κρυμὸς δὲ ἀρκτῷος, ἀέρων εὐκρασίας ἡδίων. συμφορὰ δὲ μεγίστη, βίος ἀπράγμων. καὶ πέρας εὐδαιμονίας, οἱ τῶν πολέμων καιροί. κἂν εἴ τις ἀκρωτηριάσειε, τὰ λειπόμενα μάχονται. καὶ οὐ τῶν κρατούντων ἡ δίωξις, δέχεται ὅρας. εἴ τε* κρατηθῆναι συμβαίη, τῆς φυγῆς τὸ τέλος, ἀρχὴν ἐφόδου ποιοῦνται. γέρα δὲ ἀπονοίας, καὶ τιμὰς θρασύτητος νομοθετήσαντες ἔχουσιν. ἀρρώστημά τε ὅλως τὴν ἡσυχίαν κρίνουσι. τὸν μὲν οὖν ἔμπροσθεν ἅπαντα χρόνον, οἱ τὴν πρόσοικον ἐκείνοις βασιλείαν λαχόντες, οὔτε λόγους εὕρισκον, οἷς πείσουσιν. οὔτε ὅπλων ἰσχὺν οἷς ἀναγκάσουσιν ἠρεμεῖν. ἀλλ' ἔδει προσιδρυμένους συνεχῶς νύκτα καὶ ἡμέραν ταῖς ἐκδρομαῖς ἀπαντᾶν. καὶ μήτε σῖτον ἔξω τῶν ὅπλων αἱρεῖσθαι*. μήτε τὸ κράνος ἀποθεμένους ἐπ' ἀδείας ἀναπαύεσθαι. ἀλλὰ μονονοὺ τῇ σκευῇ συμπεφυκότας, σιδηροφορεῖν κατὰ τοὺς παλαιοὺς Ἀκαρνᾶνας. καὶ ταῦτα συνέβαινεν, ὅπερ ἐπὶ τῶν προβόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἐλαυνομένη πνεύμασιν, εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ πρὶν καθαρῶς τὸ πρότερον κῦμα περὶ τοὺς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐπικαταλαμβάνει. καὶ τὸ τρίτον αὖθις. καὶ τοῦτο, διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. οὕτω δὴ καὶ τὰ τῶν Φρακτῶν γένη διὰ τὸν πολεμικὸν ἔρωτα πρὸς μανίαν κινούμενοι, πυκνὰς ἐποιοῦντο τὰς προσβολάς. καὶ πρὶν τὴν προτέραν ἱκανῶς ἀποκρουσθῆναι φάλαγγα, δευτέρας στρατηγὸς ἐπέπιπτεν, ἀλλ' ἔδει καὶ τὰ τούτων ποτὲ λῆξαι κύματα, καὶ στῆναι τὴν κίνησιν βεβαίως. ἐφάνη γὰρ βασιλεύς, ὃς τὸν ἀκόρεστον ἐκείνοις τῶν πολεμικῶν ἔρωτα πρὸς εἰρήνης ἐπιθυμίαν ἔτρεψε. κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, μείζω δὲ τῆς ἐκείνων περὶ τὰς μάχας προθυ- C

* γρ. ὡς φάργχοι,

* γρ. οὔτε κ. ἂν εἰ δίκ.

* γρ. αἱρεῖσθαι.

A μίαν, τὴν οἰκείαν προδείξας. ἧκον εἰς πεῖραν. χειρῶν ἐλθεῖν ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἤρκεσεν ὁ φόβος τὰ τῆς πείρας ἐργάσασθαι. καὶ δεξιὰς εἰς μὲν δοράτων ἄφεσιν οὐκ ἀνέτειναν, εἰς δὲ σπονδῶν αἴτησιν προὔτειναν. τεκμήριον δέ. ἐδέξαντο παρ' ἡμῶν ἄρχοντας, ὥσπερ ἐπιστάτας τῶν δρωμένων, καὶ τὴν θηριώδη λύσσαν, ἐκβαλόντες, λογισμοὺς ἀνθρωπίνους ἐπεσπάσαντο. καὶ τὴν πλεονεξίαν ἀφέντες, τὴν τῶν ὅρκων φυλακὴν ἐτιμήσαντο. πρότερον δ' ἀεὶ καὶ τῆς ἐκ τῶν ὅρκων ἀνάγκης ἀπούσης, τὴν ἡσυχίαν ἠγάπησαν. οὕτως εἰώθει τὸ χεῖρον ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατείργεσθαι. καὶ νῦν βασιλεὺς, οὐ ταῖς φύσεσι τῶν Φρακτῶν. τῷ δὲ παρ' αὐτοῦ φόβῳ, τὰς ἐκείνων ὁμολογίας τηρεῖν προσδοκεῖ, ἐν ταῖς Παιόνων πόλεσιν ὑπὲρ τῶν ὅλων βουλεύεται. τοὺς γὰρ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἄρχοντας, ἡ Φρακτῶν ἀφειδὴς φορὰ, πρὸς αὐτοὺς βλέπειν ἀναγκάζουσα, οὐδὲ εἰδέναι τὴν ἀρχὴν ἐπέτρεπεν, ἀλλ' ἀκοῇ μόνῃ τὸ ὑπήκοον τοῖς κρατοῦσιν ἐγιγνώσκετο. τίς οὖν ἐραστὴς νίκης ἀκμαζομένης, ἐμφορείσθω τῶν παιδικῶν. ὡς οὐδείς ἐστιν, ὅστις οὐκ ἀπὸ ψιλῆς ἐκπλήξεως δουλείαν ὡμολόγησεν. ὁπότερον μὲν οὖν ἄμεινον, εἴτε κινουμένων κρατεῖν εἴτε μηδὲ κινεῖσθαι παρέχειν· ψηφιζέσθω κατὰ τὴν οἰκείαν βουλόμενος [τύχην καὶ] φύσιν, ὡς ὁποτέρου
B ἂν κρατήσῃ, τοῦτο ἀμφοτέρων γίνεται. πλέον γὰρ τοῖς ἄλλων, ἢ τοῖς οἰκείοις μεγαλαυχοῦνται. Φρακτοὶ μὲν οὖν τοιοῦτον ὑπῆλθον ζυγὸν δουλείας. τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ἑτέρους λῃΐζεσθαι, τοῦτο ἐκείνοις δουλεία.

Verſio Latina Federici Morelli.

CELTARVM gens eſt ſupra Rhenum fluuium, ad Oceanum pertingens, tam præclarè à natura ad bellorum vſus munita, vt appellationem ab ipſis actis nacti FRANCI nominentur, quaſi à Græcanica dictione φρακτοὶ (hoc eſt, ſepti inunitive) ab imperito vulgo corrupta. Hi multitudine numerum penè omnem excedunt: robore autem multitudinis immenſitatem ſuperant. His maris proccelloſi æſtus non magis terrori eſt, quàm continens terra; & frigus Septentrionale ſuauius quàm aëris temperies: calamitas verò maxima eſt vita abſque negotiis: & felicitatis apex belli tempora ſunt. Quòd ſi quis mutilatus fuerit, parte reliqua integra præliatur: & vincentium perſecutio non admittit finem: at ſi contigerit vt ſuperentur, fugæ extremum inuaſionis initium faciunt. Porro inſanæ peruicacitatis præmia, & audaciæ honores, legibus apud ipſos ſancitis, obtinent: quietem otiúmque morbum omnino iudicant. Qnapropter ab omni æuo ſuperiore propinquum illis Regnum nacti, neque rationes inuenerunt quibus perſuaderent, neque tantam in armis vim habuerunt, vt quieſcere cogerent. Ve-
C rùm diu noctúque, nulla interpoſita mora, perſeuerantes excurſionibus occurrere opus erat: neque cibum ſine armis ſumere, neque galea depoſitâ ſecurè requieſcere licebat: ſed tantum non armaturæ cohærentes ferrum geſtare priſcorum Acarnanum more oportebat. Idémque his vſuuenit quod in obicibus, quando mare variis impulſum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Nam quemadmodum ibi priuſquam prior fluctus ad oppoſitos obices fractus fit, ſecundus occupat, & tertius deinceps: iſque motus non intermittit, donec venti ceſſent: ita certè FRANCORVM animi rerum bellicarum amore ad inſaniam concitati crebras edebant impreſſiones; ac priuſquam primam aciem prorſus repuliſſent, Dux alter exercitus ſuperincidebat. Verùm tandem oportuit hos fluctuum motus componi, ſiſtique firmiter. Enimuerò tùm Rex apparuit, qui inſatiabilem in illis bellandi cupiditatem ad pacis deſiderium conuertit: nec vllam artem aliam adhibuit, niſi quòd maiorem ipſe ad pugnandum alacritatem, quàm ea quæ in illis fuit, præ ſe tulit. Itaque minimè ad manus venire & congredi ſunt auſi: ſed formido tantum quantum congreſſus & experimentum efficere potuit. Ac dextras quidem non ad haſtilium iaculationem intendêre, ſed ad pactorum & fœderum poſtulationem protenderunt. Cuius rei argumento eſt, quòd Rectores à nobis admiſerint, tanquam eorum quæ agerentur inſpectores; & belluina rabie abiecta, humanos diſcurſus amplexati ſunt, ac plus ha-

bendi cupidine relicta, iuſiurandi religionem in honore habuerunt. Deniquè omninò etiam iuramentorum neceſſitate nulla vrgente, quietem adamarunt. ſic peior à meliori coërceri aſſolet. Et nunc Imperator cùm non ingeniis FRANCORVM, verum timori Maieſtatis ſuæ pacta conuenta illorum ſeruanda conſtituiſſet, in Pœonum ciuitatibus de ſumma rerum deliberat. At quos ſuperioribus temporibus Principes habuerant, FRANCORVM ſubitus aduentus in ſe oculos conuertere cogens, ne ſcire quidem ab initio permiſit: ſed auditu ſolo ſubditi Rectoribus innotuerant. Quidam ergo victoriæ ſine ſudore partæ cupidus expleatur deliciis, vt nemo eſt qui non ſimplici ſtupore ſeruitutem confeſſus ſit. Vtrumlibet ergo melius ſiue concitatos vincere, ſiue id efficere vt non concitentur; quiſque vt volet ex propria fortuna & indole decernat, ita vt quodcumque ſuperauerit, hoc amborum fiat. Plus enim iis quæ inuicem, & communibus contingunt commodis, quàm ſuis omnes gloriantur. FRANCI igitur tam graue ſeruitutis iugum ſubierunt. etenim hæc illis ſeruitus eſt, nullos habere quos deprædentur. A

EX PRISCI RHETORIS ET SOPHISTÆ HISTORIA, B

Quæ Legationem Theodoſij Iunioris ad Attilam, & pleraque alia continet.

Ὅτι ὡς ἠγγέλθη τῷ Ἀττήλᾳ τὸν Μαρκιανὸν ἐς τὰ κατὰ τὴν ἕω ῥωμαϊκὰ παρεληλυθέναι βασίλεια μετὰ τὴν Θεοδοσίου τελευτήν, ἠγγέλθη δὲ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς Ωνωρίας πέρι γεγενημένα· πρὸς μὲν τὸν κρατοῦντα τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων ἔστελλε τοὺς διαλεξομένους μηδὲν Ωνωρίαν πλημμελεῖσθαι, ἣν ἑαυτῷ πρὸς γάμον κατενεγγύησε. τιμωρήσειν γὰρ αὐτῇ εἰ μὴ καὶ τὰ τῆς βασιλείας ἀπολάβοι σκῆπτρα. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑώους Ῥωμαίους τῶν ταχθέντων φόρων ἕνεκα. ἀπράκτων δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν αὐτοῦ ἐπανελθόντων πρέσβεων, (οἱ μὲν γὰρ τῆς ἑσπερίας ἀπεκρίναντο, Ωνωρίαν αὐτῷ ἐς γάμον ἐλθεῖν μήτε δύνασθαι, ἐκδεδομένην ἀνδρί· σκῆπτρον δὲ αὐτῇ μὴ ὀφείλεσθαι· οὐ γὰρ θηλειῶν ἀλλὰ ἀρρένων ἡ τῆς ῥωμαϊκῆς βασιλείας ἀρχή· οἱ δὲ τῆς ἕω ἔφασαν οὐχ ὑποστήσεσθαι τὴν τοῦ φόρου ἀπαγωγὴν ἣν ὁ Θεοδόσιος ἔταξε· καὶ ἡσυχάζοντι μὲν δῶρα δώσειν, πόλεμον δὲ ἀπειλοῦντι ὅπλα καὶ ἄνδρας ἐπάξειν τῆς αὐτοῦ μὴ λειπομένους δυνάμεως) ἐμερίζετο τὴν γνώμην καὶ διηπόρει ποίοις πρότερον ἐπιθήσεται. καὶ ἔχειν αὐτῷ ἐδόκει καλῶς, τὸν ἐπὶ τὸν μείζονα τρέπεσθαι πόλεμον, καὶ ἐς τὴν ἑσπέραν στρατεύεσθαι, τῆς μάχης αὐτῷ μὴ μόνον πρὸς Ἰταλιώτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς Γότθους καὶ Φράγγους ἐσομένης· πρὸς μὲν τοὺς Ἰταλιώτας, ὥστε τὴν Ωνωρίαν μετὰ τῶν χρημάτων λαβεῖν· πρὸς δὲ Γότθους χάριν Γεζερίχῳ κατατιθέμενον. C

Ὅτι τῷ Ἀττήλᾳ ἦν τοῦ πρὸς Φράγγους πολέμου πρόφασις ἡ τοῦ σφῶν βασιλέως τελευτή, καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκείνου παίδων διαφορά· τοῦ πρεσβυτέρου μὲν Ἀττήλαν, τοῦ δὲ νεωτέρου Ἀέτιον ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐπάγεσθαι ἐγνωκότος, ὃν κατὰ τὴν Ῥώμην εἴδομεν πρεσβευόμενον μήπω ἰούλου ἀρχόμενον, ξανθὸν τὴν κόμην τοῖς αὐτοῦ περικεχυμένην διὰ μέγεθος ὤμοις. θετὸν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀέτιος ποιησάμενος παῖδα, καὶ πλεῖστα δῶρα δοὺς ἅμα τῷ βασιλεύοντι, ἐπὶ φιλίᾳ τε καὶ ὁμαιχμίᾳ ἀπέπεμψε. τούτων ἕνεκα ὁ Ἀττήλας τὴν ἐκστρατείαν ποιούμενος, αὖθις τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἄνδρας ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμπεν ὥστε τὴν Ονωρίαν ἐκδιδόναι· εἶναι γὰρ αὐτῷ ἡρμοσμένην πρὸς γάμον τεκμήριον ποιούμενος τὸν παρ' αὐτῆς πεμφθέντα δακτύλιον, ὃν καὶ ἐπιδειχθησόμενον ἐστάλκει. παραχωρεῖν δὲ αὐτῷ τὸν Βαλεντινιανὸν καὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς βασιλείας μέρους, ὡς καὶ τῆς Ονωρίας διαδεξαμένης μὲν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν ἀρχήν, ταύτης δὲ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀφαιρεθείσης πλεονεξίᾳ.

A ὡς δὲ οἱ ἑσπέριοι Ῥωμαῖοι τῆς προτέρας ἐχόμενοι γνώμης, πρὸς οὐδὲν τῶν αὐτῷ διδομένων ὑπήκουον, εἴχετο μᾶλλον τῆς τοῦ πολέμου παρασκευῆς, πᾶν τὸ τῶν μαχίμων ἀγείρων πλῆθος, &c.

Ὅτι οἱ ἑσπέριοι Ῥωμαῖοι ἐν δέει ἐλθόντες περὶ Μαρκελλίνου, μή ποτε αὐξανομένης αὐτῷ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγοι τὸν πόλεμον, διαφόρως ταραττομένων αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, τοῦτο μὲν ἐκ Βανδήλων, τοῦτο δὲ ἐξ Αἰγιδίου, ἀνδρὸς ἐκ Γαλατῶν μὲν τῶν πρὸς τῇ ἑσπέρᾳ ὁρμωμένου τῷ Μαιοριανῷ συστρατευσαμένου, καὶ πλείστην ἀμφ' αὐτὸν ἔχοντος δύναμιν, καὶ χαλεπαίνοντος διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀναίρεσιν· ὃν τοῦ πρὸς Ἰταλιώτας τέως ἀπήγαγε πολέμου ἡ πρὸς Γότθους τοὺς ἐν Γαλατίᾳ διαφορά. περὶ γὰρ τῆς ὁμόρου πρὸς ἐκείνους διαφιλονεικῶν γῆς καρτερῶς ἐμάχετο· καὶ ἀνδρὸς ἔργα μέγιστα ἐν ἐκείνῳ ἐπεδείξατο τῷ πολέμῳ, τούτων δὴ ἕνεκα ἑσπέριοι Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς ἑῴους πρέσβεις ἔστελλαν, ὥστε αὐτοῖς καὶ τὸν Μαρκελλῖνον καὶ τοὺς Βανδήλους διαλλάξαι.

Verſio Latina.

CVM primum Attilæ nuntiatum, Marcianum poſt Theodoſij mortem ad Imperium euectum fuiſſe, nuntiatum præterea de Honoria; ad eum quidem qui B in Occidente rerum potiebatur miſit Legatos, qui dicerent nullam Honoriæ iniuriam fieri quam ſibi ipſe deſpondiſſet: ſe porrò vltorem ei venturum, niſi hæreditaria Imperij portio ipſi redderetur. Ad Orientales autem Romanos Legationem miſit propter tributa quæ conſtituta erant. Sed re infecta Legati vtrinque ſunt reuerſi. Etenim Imperator quidem Occidentis reſpondit, Honoriam ipſi nubere non poſſe, quæ iam alteri nupſiſſet: neque Imperium Honoriæ deberi. Virorum enim, non mulierum Romanum Imperium eſſe. At Orientales paſſuros ſe nunquam dixere tributi illationem, quam Theodoſius pepigerat. Quieſcenti munera largituros: bellum minanti, obiecturos arma viróſque nequaquam ipſius copiis deteriores. Itaque Attila in varias diſtrahebatur ſententias, hærebátque incertus quos primùm aggrederetur. Tandem ſatius ei viſum eſt ad difficilius bellum ſeſe conuertere, & in Occidentem copias ducere. Illic enim ſibi rem fore non ſolùm cum Italis, ſed etiam cum Gothis & Francis. Cum illis quidem, vt Honoriam cum theſauris acciperet vxorem: cum Gothis verò, vt à Geſericho gratiam iniret. At Francos bello laceſſendi occaſionem ei ſubminiſtrabat Regis illorum obitus, & de Regno inter liberos eius orta diſſenſio. Quorum maior natu Attilam, minor Aëtium in auxilium vocare ſtatuerat. Hunc nos Romæ Legationem obeuntem vidimus, adhuc imberbem: flaua coma, adeóque promiſſa, vt ſuper humeros circumfuſa eſſet. Eum Aëtius filium à ſe adoptatum, multíſque cùm ab ipſo, tum ab Imperatore ornatum muneribus, & amicum ac ſocium populi Rom. appellatum dimiſit. His de cauſis expeditionem parans Attila, rurſus Legatos in Italiam miſit qui Honoriam tradi poſcerent: eam enim ſibi deſponſam eſſe. Cuius rei argumentum afferebat annulum ſibi ab Honoria tranſmiſſum; quem etiam exhibendum dederat Legatis. Media quoque Imperij parte ſibi vt Valentinianus cederet, petebat: quippe quam Honoria quidem à patre relictam hereditario iure accepiſſet: fratris autem auaritia eidem eripuiſſet. Sed cùm Occidentales Romani in eadem ſententia perſtarent, neque vllis eius poſtulationibus auſcultarent, eo magis Attila apparatum belli vrgere cœpit, omni vndique militum multitudine conuocata, &c.

Occidentalibus Romanis Marcellini incrementa timorem iniiciebant, ne is tantis viribus auctus, bellum ipſis inferret. Prorſus enim tunc temporis res illorum variis modis perturbatæ erant, hinc Vandalis imminentibus, illinc Ægidio, viro ex Gallia oriundo, qui Maiorianum in bellis comitatus fuerat, magnáſque circa ſe copias habebat, & ob Maioriani Imp. cædem erat infenſus. Sed eum à bello Italis inferendo auocauerat ortum ipſi cum Gothis in Gallia diſcidium. De contermina enim regione cum illis certans, fortiter bellum gerebat, multáque viri ſtrenui in eo bello facinora edidit. His de cauſis Occidentales Romani Legatos ad Orientales miſerunt, vt Marcellinum & Vandalos pacatos ſibi ac beneuolos redderent.

A

EX PANEGYRICO, QVEM APOLLINARIS SIDONIVS IVLIO VALERIO MAIORIANO AVG. DIXIT.

PVGNASTIS pariter, FRANCVS qua CLOIO patentes
Atrebatum terras peruaſerat. Hîc coëuntes
Claudebant anguſta vias, arcúque ſubactum
Vicum Helenam, fluménque ſimul ſub tramite longo
Artus ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.
Illic te poſito, pugnabat ponte ſub ipſo
Maiorianus eques. Fors ripæ colle propinquo
Barbaricus reſonabat hymen, Scythicíſque choreis
Nubebat flauo ſimilis noua nupta marito.
Hos ergo, vt perhibent, ſtrauit. crepitabat ad ictus
Caſſis, & oppoſitis haſtatum verbera thorax
Arcebat ſquamis, donec conuerſa fugatus
Hoſtis terga dedit. plauſtris rutilare videres
Barbarici vaga feſta tori, coniectáque paſſim
Fercula, captiuáſque dapes, cirróque madente
Ferre coronatos redolentia ſerta lebetas.
Ilicet increſcit Mauors, thalamique refringit
Plus ardens Bellona faces. rapit eſſeda victor,
Nubentémque nurum. Non ſic Pholoëtica monſtra,
Atque Pelethronios Lapithas Semeleius Euan
Miſcuit, Æmonias dum flammant orgia matres,
Et Venerem Martémque cient, ac prima cruentos
Conſumunt ad bella cibos, Bacchóque rotato
Pocula tela putant; cùm crudeſcente tumultu
Polluit Æmathium ſanguis Centauricus Othrym.
Nec plus nubigenûm celebrentur iurgia fratrum.
Hic quoque monſtra domat, rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta iacet, nudatáque ceruix
Setarum per damna nitet, tum lumine glauco,
Albet aquoſa acies, ac vultibus vndique raſis,
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.
Strictiùs aſſutæ veſtes procera coërcent
Membra virûm, patet iis altato tegmine poples,
Latus & anguſtam ſuſpendit balteus aluum.
Excuſſiſſe citas vaſtum per inane bipennes,
Et plagæ præſciſſe locum, clypeóſque rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas,
Inque hoſtem veniſſe priùs, puerilibus annis
Eſt belli maturus amor. ſi fortè premantur
Seu numero, ſeu ſorte loci, mors obruit illos,
Non timor. inuicti perſtant, animóque ſuperſunt
Iam prope poſt animam. Tales te teſte fugauit,
Et laudante viros. ---------

B

C

A

EX IORNANDE.

Libro de Getica Gentis origine ac rebus geſtis.

MORTVO Alarico VVeſegotha, Athaulfo eius conſanguineo, & formâ & mente conſpicuo, tradunt Regnum. Nam erat quamuis non adeo proceritate ſtaturæ formatus, quantum pulchritudine corporis vultúque decorus. Qui ſuſcepto Regno reuertens item ad Romam, ſi quid primùm remanſerat, more locuſtarum eraſit: nec tantùm priuatis diuitiis Italiam ſpoliauit, imò & publicis. Imperatore Honorio nihil reſiſtere præualente, cuius & germanam Placidiam, Theodoſij Imperatoris ex altera vxore filiam, vrbe captiuam abduxit. Quam tamen ob generis nobilitatem, formæque pulchritudinem, & integritatem caſtitatis attendens, in Foroliuij Æmiliæ ciuitate ſuo matrimonio copulauit: vt Gentes hac ſocietate comperta, quaſi adunata Gothis Republica, efficaciùs terrerentur. Honoriúmque Auguſtum, quamuis opibus exhauſtum, tamen quaſi cognatum grato animo derelinquens, GALLIAS tendit. Vbi cùm adueniſſet, vi-
B cinæ gentes perterritæ in ſuis ſe finibus cœperunt continere, quæ dudum crudeliter Gallias infeſtaſſent, tam FRANCI, quàm BVRGVNDIONES. Nam VVandali & Alani permiſſu Principum Romanorum vtraque Pannoniâ reſedêre, nec ibi ſibi ob metum GOTHORVM arbitrantes tutum fore, ſi reuerterentur, ad Gallias tranſiêre. Sed mox à Galliis, quas ante non multum tempus occupaſſent, fugientes, Hiſpaniâ ſe recluſêre, adhuc memores ex relatione maiorum ſuorum, quid dudum Geberich Rex genti ſuæ præſtitiſſet incommodi, vel quomodo eos virtute ſua patrio ſolo expuliſſet. Tali ergo caſu Galliæ Athaulfo patuêre venienti. Confirmato ergo Gothis Regno in Galliis, Hiſpanorum caſu cœpit dolere, eóſque deliberans à VVandalorum incurſibus eripere, per ſuas opes Barcilonam cum certis fidelibus delectis, plebéque imbelli, interiores Hiſpanias introiuit. Vbi ſæpè cum VVandalis decertans, tertio anno poſtquam Gallias Hiſpaniáſque domuiſſet, occubuit, gladio ilio perforato Vernulfi, de cuius ſolitus erat ridere ſtatura. Dehinc iam quartus ab Alarico Rex conſtituitur Valia, nimis deſtrictus & prudens, *&c.*

DEFVNCTO Valia, qui parum fuerat felix Gallis, proſperrimus, feliciórque Theodericus ſucceſſit in Regno, homo ſumma moderatione compoſitus, animi corporiſq; virilitate abundans. Contra quem, Theodoſio & Feſto Conſulibus, pace rupta Romani, auxiliaribus ſecum iunctis, in GALLIAS arma mouerunt. Turbauerat namque eos Gothorum fœderatorum manus, quæ cum Cama Comite Conſtantinopoli ſe fœderaſſet. Aëtius ergo Patricius tunc præerat militibus, for-
C tiſſimorum Mœſiorum ſtirpe progenitus, in Doroſtena ciuitate, à patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, Reipubl. Romanæ ſingulariter natus. Qui cùm ſuperbiam Sueuorum, FRANCORVMque barbariem immenſis cædibus ſeruire Romano Imperio coëgiſſet, Hunnis quoque auxiliariis, Litorio ductante, contra Gothos Romanus exercitus mouit procinctum: diúque ex vtraque parte acie ordinata, cùm vtrique fortes, & neuter firmior eſſet, datis dextris, in priſtinam concordiam redierunt, fœderéq; firmato, ab alterutro fida pace peracta, receſſit vterque. Qua pacatur ATTILA Hunnorum omnium Dominus, & penè totius Scythiæ gentium ſolus in mundo regnator, qui erat famoſa inter omnes gentes claritate mirabilis. Ad quem in Legationem remiſſus à Theodoſio iuniore PRISCVS, tali voce inter alia refert: Ingentia ſiquidem flumina, id eſt Tyſiam, Tibiſiám- “
que, & Driccam tranſeuntes, venimus in locum illum, vbi dudum Vidicula Go- “
thorum fortiſſimus Sarmatum dolo occubuit. Indéque ad vicum, in quo Rex “
Attila morabatur, acceſſimus: vicum, inquam, ad inſtar ciuitatis ampliſſimæ, in “
quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata reperimus; quorum compago “
ita ſolidum mentiebatur, vt vix ab intento poſſet iunctura tabularum comprehen- “
di. Videres triclinia ambitu prolixiore diſtenta, porticúſque in omni decore diſpo- “
ſitas. Area verò curtis ingenti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipſa regiam Aulam “

„ oſtenderet. Hæ ſedes erant Attilæ Regis, Barbariam totam tenentis. hæc captis ci- A
„ uitatibus habitacula præponebat.

Is namque Attila patre genitus Mundzueco, cuius fuêre germani Octar & Roas, qui ante Attilam Regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamuis non omninò cunctorum. Eorum ipſe poſt obitum cum Bletta germano Hunnorum ſucceſſit in Regnum: & vt antè expeditioni, quam parabat, par foret, augmentum virium parricidio quærit, tendens ad diſcrimen omnium nece ſuorum. Sed liberante iuſtitiâ deteſtabili remedio creſcens, deformes exitus ſuæ crudelitatis inuenit. Bletta enim fratre fraudibus perempto, qui magnæ parti regnabat Hunnorum, vniuerſum ſibi populum ſubiugauit: aliarúmque gentium, quas tunc in ditione tenebat, numeroſitate collecta, primas mundi gentes, Romanos VVeſegothásque ſubdere peroptabat. Cuius exercitus quingentorum millium eſſe numerus ferebatur. Vir in concuſſionem gentis natus in mundo, terrarum omnium metus: qui neſcio qua ſorte terrebat cuncta, formidabili de ſe opinione vulgata. Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illuc circumferens oculos, vt elati potentia ipſo quoque motu corporis appareret. Bellorum quidem amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis. Formâ breuis, lato pectore, capite grandiori, minutis oculis, rarus barbâ, canis aſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna referens. Qui quamuis huius eſſet naturæ, vt ſemper magna confideret, addebat ei tamen confidentiam gladius Martis inuentus, apud Scytharum Reges ſemper habitus. B
„ Quem Priſcus Hiſtoricus tali refert occaſione detectum. Quum paſtor, inquiens,
„ quidam gregis vnam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſam tanti vul-
„ neris inueniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur: tandémque venit ad gladium,
„ quem depaſcens herbas bucula incautè calcauerat, effoſſúmque protinus ad At-
„ tilam defert. Quo ille munere gratulatus, vt erat magnanimus, arbitratur ſe to-
„ tius mundi Principem conſtitutum, & per Martis gladium poteſtatem ſibi con-
„ ceſſam eſſe bellorum.

Hvivs ergo mentem ad vaſtationem Orbis paratam comperiens Gizericus Rex VVandalorum, quem paulò antè memorauimus, multis muneribus ad VVeſegotharum bella præcipitat, metuens ne Theodericus VVeſegotharum Rex filiæ vlciſceretur iniuriam, quæ Hunericho Gizerici filio iuncta priùs quidem tanto coniugio lætaretur: ſed poſtea, vt erat ille & in ſua pignora truculentus, ob ſuſpicionem tantummodò veneni ab ea parati, eam putatis naribus ſpolians decore naturali, patri ſuo ad Gallias remiſerat, vt turpe funus miſeranda ſemper offerret, & crudelitas, qua etiam mouerentur externi, vindictam patris efficaciùs impetraret. Attila igitur dudum bella concepta Gizerici redemptione parturiens, Legatos in Italiam ad Valentinianum Principem miſit, ſerens Gothorum Romanorúmque diſcordiam, vt quos prælio non poterat concutere, odiis internis elideret: adſerens ſe Reipub. eius amicitias in nullo violare, ſed contra Theodericum VVeſegotharum Regem ſibi eſſe certamen, vnde eum excipi libenter optaret. Cetera Epiſtolæ vſitatis ſalutationum blandimentis oppleuerat, ſtudens fidem adhibere mendacio. Pari etiam modo ad Regem VVeſegotharum Theodericum dirigit ſcriptum, hortans vt à Romanorum ſocietate diſcederet, recoletétque prælia, quæ paulò antè contra eum fuerant concitata ſub nimia feritate. Homo ſubtilis, antequam bella gereret, arte pugnabat. Tunc Valentinianus Imperator ad VVeſegothas, eorúmque Regem Theodericum in his verbis Le- C
„ gationem direxit: Prudentiæ veſtræ eſt, fortiſſime gentium, aduerſus Vrbis con-
„ ſpirare tyrannum, qui optat mundi generale habere ſeruicium, qui cauſas præ-
„ lij non requirit: ſed quicquid commiſerit, hoc putat eſſe legitimum. Ambi-
„ tum ſuum brachio metitur ſuperbiâ licentiam ſatiat: qui ius fáſque contem-
„ nens, hoſtem ſe exhibet naturæ cunctorum. Etenim meretur hic odium, qui in
„ commune omnium ſe approbat inimicum. Recordamini, quæſo, quod certè
„ non poteſt obliuiſci. Ab Hunnis caſus eſt fuſus, ſed quod grauiter agit, inſidiis
„ agit appetitum. Vnde, vt de nobis taceamus, poteſtis hanc inulti ferre ſuperbiam?
„ Armorum potentes, fauete propriis doloribus, & communes iungite manus. Au-
„ xiliamini etiam Reipub. cuius membrem tenetis. Quàm ſit autem nobis expetenda
„ vel amplexanda ſocietas, hoſtis interrogate conſilia. His & ſimilibus Legati Valen-

A tiniani Regem permouêre Theodericum. Quibus ille reſpondit: Habetis, inquit, " Romani, deſiderium veſtrum, feciſtis Attilam & nobis hoſtem. Sequimur illum " quocumque vocauerit, & quamuis infletur de diuerſis ſuperbarum gentium vi- " ctoriis, norunt tamen Gothi confligere cum ſuperbis. Nullum bellum dixerim " graue, niſi quod cauſa debilitat, quando nil triſte pauet, cui maieſtas arriſerit. " Acclamant reſponſo comites Ducis, lætum ſequitur vulgus. Fit omnibus ambitus pugnæ, hoſtes iam Hunni deſiderantur. Producitur itaque à Rege Theodorico VVeſegotharum innumerabilis multitudo: qui quatuor filiis domi dimiſſis, id eſt Friderico, & Eurico, Rotemire, & Himmeric, ſecum tantùm Thoriſmund & Theodericum maiores natu participes laboris aſſumit. Felix procinctus, auxiliantium ſuaue collegium, habere & ſolatia illorum, quos delectat ipſa etiam ſimul ſubire diſcrimina. A parte verò Romanorum tanta Patricij Aëtij prouidentia fuit, cui tunc innitebatur Reſpub. Heſperiæ plagæ, vt vndique bellatoribus congregatis, aduerſus ferocem & infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuêre auxiliares FRANCI, Sarmatæ, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Riparioli, Briones, quondam milites Romani, tunc verò iam in numero auxiliatorum exquiſiti, aliæque nonnullæ Celticæ vel Germanicæ nationes. Conuenitur itaque in CAMPOS CATALAVNICOS, qui & Mauricij nominantur, centum leugas, vt Galli vocant, in longum tenentes, & ſeptua-
B ginta in latum. Leuga autem Gallica mille & quingentorum paſſuum quantitate metitur. Fit ergo area innumerabilium populorum pars illa terrarum. Conferuntur acies vtræque fortiſſimæ, nihil ſubreptionibus agitur, ſed apertum martem teſtantur. Quæ poteſt digna cauſa tantorum motibus inueniri? aut quod odium in ſe cunctos animauit armari? Probatum eſt humanum genus Regibus viuere, quando vnius mentis inſano impetu ſtrages ſit facta populorum: & arbitrio ſuperbi Regis momento deiicitur, quod tot ſeculis natura progenuit.

SED antequam pugnæ ipſius ordinem referamus, neceſſarium videtur dicere quæ in ipſis bellorum motibus accidêre: quia ſicut famoſum prælium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque Rex Alanorum, metu futurorum perterritus, Attilæ ſe tradere pollicetur, & Aurelianam ciuitatem Galliæ, vbi tunc conſiſtebat, in eius iura transducere. Quod vbi Theodericus & Aëtius agnouêre, magnis aggeribus eandem vrbem ante aduentum Attilæ deſtruunt, ſuſpectúmque cuſtodiunt Sangibanum, & inter ſuos auxiliares medium ſtatuunt cum propria gente. Igitur Attila Rex Hunnorum tali perculſus euentu, diffidens ſuis copiis, metuens inire conflictum, intúſque fugam reuoluens ipſo funere triſtiorem, ſtatuit per haruſpices futura inquirere. Qui more ſolito nunc pecorum fibras, nunc quaſdam venas in abraſis oſſibus intuentes, Hunnis infauſta denuntiant. Hoc tamen quantulum prædixêre ſolatij, quòd ſummus hoſtium ductor de parte aduerſa occumberet, relictáque victoriâ, ſua morte triumphum fœdaret. Quúm-
C que Attila necem Aëtij, quòd eius motibus obuiabat, vel cum ſua perditione duceret expetendam, tali præſagio ſollicitus, vt erat conſiliorum in rebus bellicis exquiſitor, circa nonam diei horam prælium ſub trepidatione committit, vt ſi non ſecus cederet, nox imminens ſubueniret, conuerteret partes, vt diximus, in campos Catalaunicos.

ERAT autem poſitio loci decliui tumore, in modum collis excreſcens. Quem vterque cupiens exercitus obtinere, quia loci opportunitas non paruum beneficium conferret: dextram partem Hunni cum ſuis, ſiniſtram Romani & VVeſegothæ cum auxiliariis occuparunt. Relictóque de cacuminis eius iugo certamine, dextrum cornu cum VVeſegothis Theodericus tenebat, ſiniſtrum Aëtius cum Romanis, collocantes in medio Sangibanum, quem ſuperiùs retuliſmus præfuiſſe Alanis: prouidentes cautione militari, vt eum, de cuius animo minus præſumebant, fidelium turbâ concluderent. Facilè namque adſumit pugnandi neceſſitatem, cui fugiendi imponitur difficultas. E diuerſo verò fuit Hunnorum acies ordinata, vt in medio Attila cum ſuis fortiſſimis locaretur; ſibi potiùs Rex hac ordinatione proſpiciens, quatenus inter gentis ſuæ robur poſitus, ab imminenti periculo redderetur exceptus. Cornua verò eius multiplices populi, & diuerſæ nationes, quas ditioni ſuæ ſubdiderat, ambiebant. Inter quos Oſtrogotharum præeminebat exercitus, VValamire & Theodemire & VVidemire germanis du-

ſtantibus, ipſo etiam Rege, cui tunc ſeruiebant, nobilioribus; quia Amalorum generis eos potentia illuſtrabat. Erátque & Gepidarum agmine innumerabili Rex ille famoſiſſimus Ardaricus, qui ob nimiam ſuam fidelitatem erga Attilam eius conſiliis intererat. Nam perpendens Attila ſagacitatem ſuam, cum & VValamirem Oſtrogotharum Regem ſuper ceteros Regulos diligebat. Erat namque VValimer ſecreti tenax, blandus alloquio, doli ignarus: Ardarich fide & conſilio, vt diximus, clarus. Quibus non immeritò contra parentes VVeſegothas debuit credere pugnatoribus. Reliqua autem, ſi dici fas eſt, turba Regum diuerſarúmque nationum ductores, ac ſi ſatellites nutibus Attilæ attendebant, & vbi oculo annuiſſet, abſque aliqua murmuratione cum timore & tremore vnuſquiſque adſtabat, aut certè quod iuſſus fuerat, exſequebatur. Sed ſolus Attila Rex omnium Regum, ſuper omnes & pro omnibus ſollicitus erat. Fit ergo de loci, quem diximus, opportunitate certamen. Attila ſuos dirigit, qui cacumen montis inuaderent: ſed à Thoriſmundo & Aëtio præuentus eſt, qui eluctati collis excelſa vt conſcenderent, ſuperiores effecti ſunt; venientéſque Hunnos montis beneficio facilè turbauêre. A

TVNC Attila, quum videret exercitum cauſâ præcedente turbatum, eum » tali ex tempore credit alloquio confirmandum: Poſt victorias tantarum gen» tium, poſt Orbem, ſi conſiſtatis, edomitum, ineptum iudicauerim tanquam » ignaros rei verbis acuere. Quærat hoc aut nouus ductor, aut inexpertus exerci» tus. Nec mihi fas aliquid vulgare dicere, nec vos oportet audire. Quid autem » aliud vos, quàm bellare conſueti? aut quid forti ſuauius, quàm vindictam manu » quærere? Magnum munus à natura, animum vltione ſatiare. Aggrediamur » ergo hoſtem alacres. audaciores ſunt ſemper, qui inferunt bellum. Adunatas de» ſpicite diſſonas gentes. Indicium pauoris eſt, ſocietate defendi. En ante impe» tum terroribus iam feruntur, excelſa quærunt, tumulos capiunt, & ſera pœni» tudine in campis munitiones efflagitant. Nota nobis ſunt, quàm ſint leuia Ro» manorum arma. primo etiam non dico vulnere, ſed ipſo puluere grauantur. Dum » inordinatè coeunt, & acies teſtudinémque connectunt, vos configite præſtanti» bus animis, vt ſoletis: deſpicientéſque eorum acies, Alanos inuadite, in VVeſe» gothas incumbite. Indè nobis eſt citam victoriam quærere, vnde ſe continet bel» lum. Abſciſis autem neruis, mox membra relabuntur: nec poteſt ſtare corpus, cui » oſſa ſubtraxeris. Conſurgant animi, furor ſolitus intumeſcat. Nunc conſilia » Hunni, nunc arma depromite, aut vulneratus quis aduerſarij mortem depoſcat, » aut illæſus hoſtium clade ſatietur. Victuros nulla tela conuenient, morituros & in » otio fata præcipitant. Poſtremò cur fortuna Hunnos tot gentium victores adſe» reret, niſi ad certaminis huius gaudia præparaſſet? Quis denique Mæotidarum » iter aperiret, maioribus noſtris tot ſeculis clauſum ac ſecretum? Quis adhuc » inermibus cedere faciebat armatos? Faciem Hunnorum non poterit ferre adu» nata collectio. Non fallor euentu, hic campus eſt, quem nobis tot proſpera » promiſerant. Primus in hoſtes tela coniiciam. Si quis potuerit Attila pugnan» te ocium ferre, ſepultus eſt. His verbis accenſi, in pugnam cuncti præcipi» tantur. B C

Et quamuis haberent res ipſæ formidinem, præſentia tamen Regis cunctationem hærentibus auferebat. Manu manibus congrediuntur. Bellum atrox, multiplex, immane, pertinax, cui ſimile nulla vſquam narrat antiquitas: vbi talia geſta referuntur, vt nihil eſſet, quod in vita ſua conſpicere potuiſſet egregius, qui huius miraculi priuaretur aſpectu. Nam ſi ſenioribus credere fas eſt, riuulus memorati campi humili ripâ prolabens, peremptorum vulneribus ſanguine multo prouectus, non auctus imbribus, vt ſolebat, ſed liquore concitatus inſolito, torrens factus eſt cruoris augmento. Et quos illic coëgit in aridam ſitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita conſtricti ſorte miſerabili ſordebant, potantes ſanguinem, quem fudêre ſauciati. Hic THEODERICVS Rex, dum adhortans diſcurreret exercitum, equo depulſus, pedibúſque ſuorum conculcatus, vitam matura ſenectute concluſit. Alij verò dicunt eum interfectum telo Andagis, de parte Oſtrogotharum, qui tunc Attilanum ſequebantur regimen. Hoc fuit quod Attilæ præſagio haruſpices priùs dixerant, quamquam ille de Aëtio ſuſpicaretur. Tunc VVeſegothæ diuidentes ſe ab Alanis, inuadunt Hunnorum

A norum cateruas; & penè Attilam trucidaſſent, niſi priùs prouidus fugiſſet, & ſe ſuóſque ilico intra ſepta caſtrorum, quæ plauſtris vallata habebat, recluſiſſet. Quamuis fragile munimentum, tamen quæſierunt ſubſidium vitæ, quibus paulò antè nullus poterat muralis agger obſiſtere. Thoriſmund autem Regis Theoderici filius, qui cum Aëtio collem anticipans, hoſtes ſuperiori loco proturbauerat, credens ſe ad agmina propria peruenire, nocte cæca ad hoſtium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantē quidam capite vulnerato equo deiecit, ſuorúmque prouidentia liberatus, à prœliandi intentione deſiit. Aëtius verò ſimiliter noctis confuſione diuiſus, quum inter hoſtes medios vagaretur, trepidus ne quid incidiſſet aduerſi Gothis, inquirens, tandémque ad ſocia caſtra perueniens, reliquum noctis ſcutorum defenſione tranſegit. Poſtera die luce orta, quum cadaueribus plenos campos aſpicerent, nec audere Hunnos erumpere, ſuam arbitrantur eſſe victoriam. Scientéſque Attilam non niſi magna clade confuſum, bello confugiſſe, quum tamen nil ageret vel proſtratus abiectum, ſed ſtrepens armis tubis canebat, incuſſionémque minabatur. Velut leo venabulis preſſus, ſpeluncæ aditus obambulans, nec audet inſurgere, nec deſinit fremitibus vicina terrere. Sic bellicoſiſſimus Rex victores ſuos turbabat incluſus. Conueniunt itaque Gothi Romanique, & quid agerent de ſuperato Attila deliberant. Placet eum obſidione fatigari, qui annonæ copiam non habebat, quando ab ipſius ſagit-
B tariis intra ſepta caſtrorum locatis, crebris ictibus arceretur acceſſus. Fertur autem deſperatis in rebus prædictum Regem adhuc & in ſupremo magnanimem, equinis ſellis conſtruxiſſe piram, ſeſéque, ſi aduerſarij irrumperent, flammis iniicere voluiſſe; ne aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem hoſtium, tantarum gentium dominus, perueniret.

VERVM inter has obſidionum moras VVeſegothæ Regem, filij patrem requirunt, admirantes eius abſentiam, dum felicitas fuerit ſubſequuta. Qúmque diutiùs exploratum, vt viris fortibus mos eſt, inter denſiſſima cadauera reperiſſent, cantibus honoratum, inimicis ſpectantibus abſtulerunt. Videres Gothorum globos diſſonis vocibus confragoſos, adhuc inter bella furentia funeri reddidiſſe culturam. Fundebantur lacrymæ, ſed quæ viris fortibus impendi ſolent. Noſtra mors erat, ſed Hunno teſte glorioſa, vnde hoſtium putaretur inclinata fore ſuperbia, quando Regis efferre cadauer cum ſuis inſignibus inſpiciebant. At Gothi Theoderico adhuc iuſta ſoluentes, armis inſonantibus regiam deferunt Maieſtatem, fortiſſimúſque Thoriſmund benè glorioſus, ad manes cariſſimi patris, vt decebat filium, exequias eſt proſequutus. Quod poſtquam peractum eſt, orbitatis dolore commotus, & virtutis impetu, qua valebat, dum inter reliquias Hunnorum mortem patris vindicare contendit, Aëtium Patricium acſi ſeniorem, prudentiáque maturum, de hac parte conſuluit, quid ſibi eſſet in tempore faciendum. Ille verò metuens, ne Hunnis funditus interemptis à Gothis
C Romanorum premeretur Imperium, præbet hac ſuaſione conſilium, vt ad ſedes proprias remearet, Regnúmque, quod pater reliquerat, arriperet, ne germani eius, opibus ſumptis paternis, VVeſegotharum Regnum peruaderent, grauitérque dehinc cum ſuis, & quod peius eſt, miſerabiliter pugnaret. Quo reſponſo non ambiguè, vt datum eſt, ſed pro ſua potiùs vtilitate ſuſcepto, relictis Hunnis, redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum ſuſpicionibus occurrit, magna rerum agendarum occaſione intercipitur. In hoc enim famoſiſſimo & fortiſſimarum gentium bello, ab vtriuſque partibus CLXII. milia cæſa referuntur: exceptis XC. milibus Gepidarum & FRANCORVM, qui ante congreſſionem publicam noctu ſibi occurrentes, mutuis concidêre vulneribus: Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus. Attila igitur diſceſſione cognita Gothorum, quod de inordinatis colligi ſolet, & inimicorum magis æſtimans dolum, diutiùs ſe intra caſtra continuit. Sed vbi hoſtium abſentiā ſunt longa ſilentia conſequuta, erigitur mens ad victoriam, gaudia præſumuntur, atque potentis Regis animus in antiqua fata reuertitur. Thoriſmund ergo patre mortuo in campis ſtatim Catalaunicis, vbi & pugnauerat, regia Maieſtate ſubuectus, Toloſam ingreditur. Hic licèt fratrum & fortium turba gauderet, ipſe tamē ſic ſua initia moderatus eſt, vt nullius reperiret de Regni ſucceſſione certamen, &c.

REVERSVS itaque Attila in ſedes ſuas, & quaſi ocij penitus, grauitérque

ferens à bello ceſſare, ad Orientis Principem Marcianum Legatos dirigit, Prouinciarum teſtans vaſtationem, quòd ſibi promiſſa à Theodoſio quondam Imperatore minimè perſolueret, & inhumanior ſolito ſuis hoſtibus appareret. Hæc tamen agens, vt erat verſutus & callidus, alibi minatus, alibi arma ſua cõmouit, & quod reſtabat indignationi, faciẽ in VVeſegothas interſit. Sed non eum quẽ de Romanis, reportauit euentũ. Nam per diſſimiles anterioribus vias recurrens, Alanorum partem, trans flumen Ligeris conſidentem, ſtatuit ſuæ redigere ditioni, quatenus mutata per ipſos belli facie, terribilior emineret. Igitur ab Dacia & Pannonia prouinciis, in quibus tunc Hunni cum diuerſis ſubditis nationibus inſidebant, egrediens Attila, in Alanos mouit procinctum. Sed Thoriſmund Rex VVeſegotharum fraudem Attilæ non impari ſubtilitate perſentiens, ad Alanos tota ſubtilitate priùs aduenit, ibique ſuperuenientis iam Attilæ motibus præparatus occurrit, conſertóque prælio, penè ſimili eum tenore, vt priùs in campis Catalaunicis, à ſpe remouit victoriæ, fugatúmque à partibus ſuis ſine triumpho remittens, in ſedes proprias fugere compulit. Sic Attila famoſus, & multarum victoriarum dominus, dum quærit famam perditoris abiicere, & quod priùs à VVeſegothis pertulerat abolere, geminatam ſuſtinuit, ingloriúſque receſſit. Thoriſmund verò, repulſis ab Alanis Hunnorum cateruis, ſine aliqua ſuorum læſione Toloſam migrauit, ſuorúmque quieta pace compoſita, tertio anno regni ſui ægrotans, dum ſanguinem tollit de vena, ab Aſcalcruo cliente inimicos nunciante, armis ſubtractis peremptus eſt. Vna tamen manu, quam liberam habebat, ſcabellum tenens, ſanguinis ſui extitit vltor, aliquantos inſidiantes ſibi extinguens, &c.

Post Maximum, iuſſu Marciani Imperatoris Orientalis, Maiorianus Occidentale ſuſcepit Imperium gubernandum. Sed & ipſe non diu regnans, dum contra Alanos, qui Gallias infeſtabant, mouiſſet procinctum, Dertonæ iuxta fluuium Ira cognomento occiditur. Cuius locum Seuerus inuaſit, qui tertio anno Imperij ſui Romæ obiit. Quod cernens Leo Imperator, qui in Orientali Regno Marciano ſucceſſerat, Anthemium Patricium ſuum ordinans, Romæ Principem ordinauit. Qui veniens ilicò, Ricimerem generum ſuum contra Alanos direxit, virum egregium, & penè tunc in Italia ad exercitum ſingularem. Qui multitudinem Alanorum, & Regem eorum Beurgum, in primo ſtatim certamine ſuperatos, internecioni proſtrauit. Evricvs ergo VVeſegotharum Rex crebram mutationem Romanorum Principum cernens, Gallias ſuo iure niſus eſt occupare. Quod comperiens Anthemius Imperator, protinus ſolatia Britonum poſtulauit. Quorum Rex Riothimus cum xiv. millibus veniens, in Biturigas ciuitatem, Oceano è nauibus egreſſus, ſuſceptus eſt. Ad quos Rex VVeſegotharum Euricus innumerum ductans exercitum aduenit, diúque pugnans, Riothimum Britonum Regem, antequam Romani in eius ſocietate coniungerentur, ſuperauit. Qui ampla parte exercitus amiſſa, cum quibus potuit fugiens, ad Burgundionum gentem vicinam, Romanis in eo tempore fœderatam, aduenit. Euricus verò Rex VVeſegotharum Aruernam Galliæ ciuitatem occupauit, Anthemio Principe iam defuncto: qui cum Ricimere genero ſuo inteſtino bello ſæuiens, Romam triuiſſet. ipſéque à genero peremptus, Regnum reliquit Olibrio. Et necdum Olibrio viii. menſe in Regnum ingreſſo obeunte, Glycerius apud Rauennam, plus præſumptione, quàm electione, Cæſar effectus eſt. Quem, anno vix expleto, Nepos Marcellini quondam Patricij ſororis filius à Regno deiiciens, in Portu Romano Epiſcopum ordinauit. Tantas varietates mutationéſq; Euricus cernens, vt diximus ſuperiùs, Aruernam occupat ciuitatem, vbi tunc Romanorum Dux præerat Decius nobiliſſimus Senator, & dudum Auiti Imperatoris, qui ad paucos dies Regnum inuaſerat, filius. Nam hic ante Olibrium paucos dies tenens Imperium, vltrò receſſit Placentiam, ibique Epiſcopus eſt ordinatus. Huius ergo filius Decius diu certans cum VVeſegothis, nec valens anteſtare, relicta patriâ, maximéque vrbe Aruernate hoſti, ad tutiora ſe loca collegit. Quod audiens Nepos Imperator, præcepit Decio, relictis Galliis ad ſe venire, in locum eius Oreſte Magiſtro militum ordinato, &c.

Evricvs Rex VVeſegotharum Romani Regni vacillationem cernens, Arelatum & Maſſiliam propriæ ſubdidit ditioni. Geſericus etenim Vandalorum Rex ſuis eum muneribus ad iſta committenda illexit, quatenus ipſe Leonis, vel Zenonis inſidias, quas contra eum direxerant, præcaueret: egitque vt Orien-

A tale Imperium Oſtrogothæ, Heſperium VVeſegothæ vaſtarent, vt in vtraque Republica hoſtibus decernentibus, ipſe in Africa quietus regnaret. Quod Euricus grato ſuſcipiens animo, totas Hiſpanias Galliáſque ſibi iam iure proprio tenens, ſimul quoque & Burgundiones ſubegit, Arelatóque degens, decimonono anno regni ſui vitâ priuatus eſt. Huic ſucceſſit proprius filius ALARICVS, qui nonus in numero ab illo Alarico magno Regnum adeptus eſt VVeſegotharum,&c.

THEODERICVS (Gothorum Rex) tertio anno ingreſſus in Italiam, Zenonis Imperatoris conſulto priuatim habito, ſuæque gentis veſtitum reponens, inſigne regij amictus, quaſi iam Gothorum Romanorúmque Regnator, adſumit. Miſſa Legatione ad LODOIN Francorum Regem, filiam eius AVDEFLEDAM ſibi in matrimonio petit. Quam ille gratè libentérque conceſſit, ſuos filios ILDEBERTVM, & CHILDEBERTVM, & THVIDEBERTVM, credens hac ſocietate cum gente Gothorum inito fœdere ſociari. Sed non adeò pacis ad concordiam profuit iſta coniunctio, quin ſæpenumerò propter Gallorum terras grauiter inter ſe decertati ſunt: & numquam Gothus Francis ceſſit, dum viueret Theodericus. Antequam ergo de Audefleda ſobolem haberet, naturales ex concubinis, quas genuiſſet adhuc in Mœſia, filias habuit: vnam nomine Theudigotham, & aliam Oſtrogotham. Quas, mox vt in Italiam venit, Regibus in coniugio copulaB uit, id eſt vnam Alarico VVeſegotharum, & aliam SIGISMVNDO Burgundionum. De Alarico ergo natus eſt Amalaricus. Quem auus Theodericus in annis puerilibus vtroque parente orbatum dum fouet atque tuetur, comperit Euthari cum VViterichi filium, Beremundi & Toreſmundi abnepotem, Amalorum de ſtirpe deſcendentem, in Hiſpania degere, iuuenili ætate, prudentiâ & virtute, corporiſque integritate pollentem. Ad ſe eum facit venire, eique Amalaſuentham filiam ſuam in matrimonio iungit. Et vt ad plenum progeniem ſuam dilataret, Amalafredam germanam ſuam, matrem Theodati, qui poſtea Rex fuit, Africæ Regi VVandalorúmque coniugem dirigit Traſemundo: filiámque eius, neptem ſuam, Amalaburgam Thuringorum Regi conſociat Hermenfrido.

EX VITA SANCTI CAESARII EPISCOPI ARELATENSIS,

Quam Cyprianus eius diſcipulus, & Meſsianus Presbyter, & Stephanus C *Diaconus, ad Cæſariam Abbatiſſam eiuſdem Cæſarij ſororem duobus Libris conſcripſerunt.*

EX LIBRO I.

FRANCIS & Burgundionibus vrbem ARELATENSEM obſidentibus, Alarico Rege à fortiſſimo CLODOVEO Rege in conflictu perempto, Theodoricus Italiæ Rex, miſſis Ducibus ſuis, in eam Prouinciam ingreſſus erat. In hac ergo obſidione Monaſterium, quod ſorori eius (nempe Cæſarij) & ceteris Virginibus conſtruebatur, magna ex parte deſtructum eſt, tabulis & cœnaculis Barbarorum ferocitate direptis, & euerſis. Cùm autem vir Dei laborem, quem ipſe accelerare iuſſiſſet, ſuáque manu & ſudore promouiſſet, ſubrui videret, gemino quodam dolore correptus eſt. Tum enim Clericus quidam ciuis, & cognatus eius, ſe captum iri metuens, iuuenili leuitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante periculo, ſeſe noctu à muro ſubmiſit, & proxima luce vltrò ſe dedit hoſtibus vrbem obſidione prementibus. Quod vbi GOTHI, qui erant intra oppidum, compererunt, incurrunt in ſanctum virum. Populus, & in primis Iudæi impotenter inſultant, motáque ſeditione, vociferantur Antiſtitem vrbis pro-

dendæ cauſa conciuem ſuum ad hoſtes noctu ablegaſſe. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conſcientiæ relinquitur locus: Iudæis præſertim & hæreticis procaciter & ſine intermiſſione clamantibus. Itaque ex Eccleſiæ domo extrahitur Antiſtes, atque in Palatio arctiſſimæ cuſtodiæ traditur, vt noctu in Rhodanum demergatur, aut certè in caſtro Vgernenſi detineatur: donec exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus itaque Eccleſiæ, & cubiculum Antiſtitis ab Arrianorum turbis occupatur. Sed ecce, dum Gothus quidam ceteris contradicentibus, in eius lectulo recumbit, diuinitus percutitur, & altera die excedit à viuis, ne quiſquam deinceps ſerui Dei locum polluta conſcientiâ violare auderet. A

Sed cùm ex vtraq; ripa drumonem, qui hoſtium obſidione iniectus fuerat, Gothi Dei nutu erigere non valerent, nocte ſanctum virum in Palatium reuocarunt: ſed vſque adeò eius celantes perſonam, vt vtrum adhuc eſſet in viuis nullus Catholicorum ſcire poſſet. Dum ergo, diabolo exultante, & Iudæis plaudentibus, hæc geruntur, Iudæis etiam in noſtros vtique, nulla cuiuſquam habita ratione, perfidiæ probra iactantibus, nocte quadam vnus ex illis, ex eo loco quem ad agendas in muro excubias ſortibus acceperat, ligatam ſaxo Epiſtolam, tanquam in hoſtes illud vibrans, in caſtra illorum coniicere conatus eſt. In qua nomen ſuum religionémque exprimens hortabatur, vt noctu eo loco, quo ipſi excubarent, ſcalas admouerent, vrbem ingreſſuri ea conditione, vt pro tanto beneficio, id redderent Iudæis, ne quiſquam eorum aut caperetur, aut rerum ſuarum iacturam faceret. Manè verò digreſſis nonnihil à muro hoſtibus, quidam è propugnaculo egreſſi Epiſtolam illam conſpiciunt, tollunt ſecum, intra vrbem aſportant, cunctiſque in foro publicitus oſtendunt. Mox auctor Epiſtolæ producitur, conuictúſque punitur. Sæua Iudæorum immanitas Deo & hominibus inuiſa, tandem euidentiſſimè confunditur. Daniel noſter, id eſt ſanctus Cæſarius, è lacu Leonum educitur, Satraparum accuſatio publicatur, completur in eorum auctore illud Propheticum, *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit.* B

Psal. 7.

Porro Arelatem Gothis cum innumera captiuorum turba reuertentibus, replentur ſacræ Baſilicæ, repletur Eccleſiæ domus infidelium multitudine. Et cùm multa inopiâ laborarent, quæ ad victum veſtitúmque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonivs anteceſſor eius Eccleſiæ menſæ reliquerat: obſeruans illud, quòd Dominus in paropſide intinxit panem, non in vaſe argenteo, diſcipulíſque præcepit ne poſſiderent aurum vel argentum. Hoc autem ſanctum opus ita perſecutus eſt, vt etiam ab illis quæ ad diuini miniſterij diſpenſationem pertinent, non abſtineret: thuribulis, calicibus, pateris pro eorum redemptione datis, excuſſiſque à cancellorum columnis argenteis, &c. Nos quidem credimus, & confidimus in Domino, miſericordiâ, fide, & precibus beati Cæſarij id effectum eſſe, vt ipſius temporibus obſeſſa ſit ab hoſtibus ciuitas Arelatenſis, vt tamen nec capi potuerit, nec prædæ patere. Atque ſic deinde à VViſegothis in Oſtrogothorum ditionem peruenit. Hodiéque in Chriſti nomine paret clariſſimo Regi Childeberto. vt poſſit de ea quoque dici: Tranſierunt de Gente in Gentem, & de Regno ad Populum alterum, & non permiſit Deus ſub illo hominem nocere Arelatenſibus ſuis. C

A

EX PROCOPII CAESARIENSIS HISTORIA

DE BELLO GOTHORVM.

Græca ſtudio breuitatis omiſſa ſunt.

EX LIBRO I.

VITTIGES vbi Rauennam peruenit, Mathaſſuntham Amalaſſunthæ filiam, eximiæ pulchritudinis virginem, vxorem ſibi vel nolentem quidem effecit: vt ex hac generis Theoderici coniunctione, Imperium ſibi firmius ſtabilitum eſſet impoſterum habiturus. Gothos deinde vndequaque contractos, arB ma equóſque ſingulis turmis diſtribuendo, inſtruxit imprimis & exornauit. eos duntaxat, qui Gallias præ Francorum formidine cuſtodirent, ad ſe reuocare non potuit. FRANCI autem iſti, GERMANI quondam vocitabantur. Quemadmodum autem à principio fuerint id nomen ſortiti, & Gallias deinde inuaſerint, ac Gothis ſimul ſint hoſtes effecti, mox explicaturus ſum. Regio ea omnis, quæ ab Oceano & Gadibus nauigantibus ad dexteram iacet, Europa, vt aliàs diximus, nuncupatur. Quæ verò eſt huic ex aduerſo obiecta, Libya dicitur. Sed Aſiam, hanc priſci dixere. De his indè, quæ vltra Libyam ſunt, quod affirmare certius queam, nil habeo. Nam & vaſtæ excipiunt ſolitudines, & immenſis ſpatiis vacua ſunt hominibus loca: ex quibus etſi primus Nili fons naſcitur, eſt tamen eius origo incognita, cùm inde in Ægyptum deferri id flumen affirment. Europa autem, quoad ipſum ſtatum, & ſuum principium, poſt quidem Peloponeſo perſimilis, & vtrinque adiacet mari, cuius prima regio circa Oceanum eſt & Occidentem Solem, & Hiſpania dicitur ad vſque Alpes, quæ in Pyrenæis ſunt montibus. Alpes verò dici in anguſtiis tranſitum, qui ea in regione ſunt homines decreuerunt. A Pyrenæis autem montibus ad vſque Liguriæ terminos GALLIA dicitur. Vbi Alpes aliæ Gallos & Ligures dirimunt. Sed Gallia Hiſpaniis eſt longè potentior. Siquidem ab anguſto cùm Europa ipſa incipiat, in immenſam ſemper latitudinem funditur. Ex vtriſque his regionibus, altera quidem in Boream vergens Oceano circumcingitur mari: altera verò, quæ ad Notum ventum inclinat, mare Thyrrenum habet. In C Galliis alia pleraque flumina ſunt, ſed Rhodanus imprimis & Rhenus hinc defluunt: diuerſa tamen & contraria ab inuicem via labuntur. Rhodanus ſiquidem in mare Tyrrhenum exit, & in Oceanum Rhenus ſe immittit. Paludes præterea hiſce in locis non paucæ, vbi primitus Germani, gens barbara, habitabant, nec magni tunc primùm momenti viri, qui FRANCI nunc vocitantur. His finitimi Arborichi accolæ erant, qui cum cetera Gallia, atque item Hiſpania, iampridem Romanis parebant. Poſt hos in Orientem Solem Thoringi barbari ſunt, qui Cæſaris Auguſti permiſſu ſedes has tenuêre: & ab his Burgundiones haud procul, ad Notum ventum vergentes, inhabitant. Sueui deinceps & Alemani, gens valida, liberi omnes, & iamdiu ea incolunt loca. Temporis verò proceſſu VISIGOTHI vi in Romanum Imperium facta, Hiſpanias omnes, & Gallias vltra Rhodanum flumen ſuæ ditioni ſubactas, vectigaléſque redditas tenuêre. Erant autem Arborichi Romanorum tunc milites, quos ſibi Germani cùm obedientes facere & ſubditos vellent, vt qui finitimi eſſent, & priſtinos vitæ mores penitus immutaſſent, eorum agros aſſiduò populari, & hos copiis vniuerſis inuadere. Arborichi verò, cùm & virtutem præ ſe, & erga Romanos beneuolentiam ferrent, viros fortes eo in bello ſe præſtiterunt. Cúmque his vim inferre Germani non poſſent, ſocietatem vt ſecum ſaltem inirent, & mutua inter ſe facerent connubia precabantur. Quas non iniuiti conditiones Arbo-

richi mox accepêre. Erant namque vtrique Chriſtianæ fidei ſectatores. Sic itaque vnum hi coeundo in populum, ad maximam potentiam euaſere. A Romanorum interea milites alij, qui in Galliæ finibus erant cuſtodiæ gratiâ conſtituti, cùm neque Romam redire iam poſſent, nec ad hoſtes vt Arianos concedere, ſeſe cùm ſignis, & locum inſuper quem pro Romanis ſeruarent, Arborichis Germaníſque prodidere: ac potiùs mores continenter ſeruatos ſuos transmiſêre ad poſteros, atque adeo vt vel ad hanc noſtram ætatem eodem tenore vel etiam cultu priſtinos ſeruare ritus non dedignentur. Deſcripto namque ex numero ad id fermè tempus hi demonſtrantur, quo taxati antiquitus militabant. Quandoquidem & ſuis productis nunc ſignis in aciem prodeunt, ac patriis vtuntur perpetuò legibus, Romanúmque habitum, vt in ceteris aliis, ita & ſoccis nunc ſeruant.

Enimvero quamdiu Romanis Reſpublica eadem ſemper & firmior manſit, ad Rhodanum fluuium Imperator in Gallos potitus Imperio eſt. Vbi verò hanc Odoacer in tyrannidem vertit, nunc demum Viſigothis tyranno hoc ipſo cedente, vniuerſã ad vſq; Alpes, quæ à Liguribus Gallos diſterminãt, hi Galliam ſuæ ditionis fecêre. Odoacro deinde cadente, Thoringi Viſigothique Germanorum vires iam auctas veriti, (nam & hominum abundabant hi multitudine, & robore præualebant, atque adeò, vt finitimos omnes apertiùs violarent) cum Theoderico & Gothis vt fœdera iungerent ſummo ſtudio nitebantur. Sed Theodericus eorum repudiata ſocietate, cum his tamen coniugia facere haudquaquam dedignabatur. Tunc itaque Viſigothorum Duci iuniori Alarico Teudetuſam filiam B ſuam deſpondit & virginem. Hermenefredo autem Thuringo & Principi, Amalabergam Amalafridis ſororis filiam nuptui tradit. Quo factum, vt Franci alienam in ſe violentiam veriti, à Theoderico, ne hunc bello per id tempus inceſſerent, abſtinendo, Burgundiones oppugnatum mox ierint. Inter Francos deinde & Gothos, in Burgundionum malum, fœdus pactionéſque fiunt hac lege, vt vtrique in hos copias mitterent oppugnatum, & vtri eorum alteris in expeditionem euntibus, Burgundionúmque euertentibus gentem, ipſorúmque terram in ſuam redigentibus poteſtatem, à conuentis deficerent: victores ipſi ab his, qui ſecum non militaſſent, certum auri pondus referrent. ſic bello res captas vtriſque communes fore. Germanis igitur ingentibus copiis pro initis inuicem cum Gothis conuentionibus, aduerſus Burgundiones iam prodeuntibus: Theodericus verbis quidem ad expeditionem ſe præparare, de induſtria tamen tempus in belli euentum extrahere, futuram fortunam opperiendo, vix tandem exercitibus miſſis Præfectis imperat, iter vt ſegniter facerent. Proinde ſi Francos victoriam retuliſſe acceperint, tunc prorſus iter accelerarent. Sin verò aduerſi quippiam his accidiſſe didicerint, haudquaquam vltra progrederentur. Franci interea cum Burgundionibus ſoli manus conſeruêre, & cùm bellatum nauiter eſſet, C magna vtrinque fit cædes. Nam pede collato, ad multum diei fortiter eſt prælium geſtum. Sed Franci demum vbi in fugam hoſtes penitus vertêre, in vltimas quas illi incolerent terras fugarunt, vbi & fugientibus pleraque erant & validiora ad receptum præſidia, quæ ſola his ſaluti fuêre. ceteris hoſtes potiti.

Hæc victoria vbi ad aures eſt Gothorum perlata, quàm celerrimè ad ſocios & victores ſe conferendo, ſui præſentiam faciunt, ab hiſque increpiti, quòd prælio non tempore ſuo interfuiſſent, locorum cauſabantur difficultates, paratos ſe pactam pro pœna pecuniam ſtatim dependere: qua ibidem depenſa, terras ex hoſte captas, vti conuentum iam antea fuerat, cum victoribus partiuntur. Qua in re cognita Theoderici prudentia eſt, qui ſine vlla ſuorum iactura, modico auro perſoluto, hoſtium ſibi loca parauerit. Hac viâ Gothi Germaníque Galliis ſunt in partem potiti. Germani deinde ad priſtinas vireis acceſſione facta, Theoderici nulla habita ratione, & priore illa ex eo qua tenebantur neglecta formidine, aduerſus Alaricum & Viſigothos ductarunt exercitum. Quod vbi Alaricus comperit, Theodericum ad ſe celeriùs euocat, qui maximis ſtatim cum copiis ad eius ſuppetias ire contendit. Viſigothi intereà poſtquàm Germanos circa Carcaſionem vrbem caſtra habere certiores ſunt redditi, confeſtim his obuiam eunt, & poſitis caſtris quietos ſe continent. Sed cùm in ea obſidione temporis plurimùm contriuiſſent, tædere occœ-

A pit inertiæ, & ægrè ferre per hoſtes ſua loca vaſtari, in prædámque omnia agi. Vnde & Alaricum contumeliâ & probris inceſſere, & quòd hoſtes reformidaret odiſſe, ſuique Ducis cunctationem & ſegnitiem criminari, & identidem affirmare, poſſe ſe quidem & ſolos Germanos bello peruincere. Vnde ſuorum importunitate victus Alaricus, etſi haud dudum præſentibus Gothis, cogitur ſtatim in aciem aduerſus hoſtes prodire. Sed Germani in ea congreſſione ſuperiores iam facti, Viſigothorum vi maxima cæſa, Alaricum ſimul Ducem obtruncant, & Galliis maiorem in partem potiti, Carcaſionem vrbem celerrimè obſident: vt in qua conditas eſſe regias opes acceperant, quas Alaricus quondam & ſenior, cùm Romam cepiſſet, abſtulerat. In his ferunt Salomonis fuiſſe precioſiſſimam ſupellectilem, ac ſpectatu digniſſimam, vt quam ingentis precij gemmis ornatam ex Hieroſolymis dicunt aduexiſſe quondam Romanos. Viſigothi igitur, qui eo prælio ſuperfuêre, Gaſelicum ſpurium Alarici filium Principem ſibi pronunciando crearunt, cùm Amalaricus ex Alarici filia natus puer admodum eſſet. Theoderico deinde cum Gothorum exercitu aduentante, trepidanter Germani obſidionem ſoluerunt; indéque profecti, eam Galliarum & præter Rhodanum flumen mox occupant regionem, quæ in Oceanum vergit. Quos cùm bello depellere Theodericus nil poſſet, vt ſibi haberent quæ iam occupaſſent permiſit. ipſe verò reliquam Galliarum tunc partem recuperauit. Gaſe-
B lico itaque ſuo fato perfuncto, ad Alarici nepotem defertur imperium, cuius ille vt pueri adhuc procurationem gerebat. Theodericus verò Carcaſione ex vrbe rebus omnibus, quæ ibi Gothorum Regibus ſeruabantur, ſecum auectis, celerrimè Rauennam reuertitur: Præfectiſque & maximis copiis continenter in Gallias & Hiſpanias miſſis, Imperium ipſe re ac factis adminiſtrando tenebat. Idque vt ſibi perpetuò ſtabiliret prouidens, earum Prouinciarum Principes iuſſit vectigal vt ſibi deferrent. Quo opportunè accepto, ne auaritiæ videretur intentus, Gothorum Viſigothorúmque exercitibus munera in annos ſingulos mittere, eorúmque ſibi animos conciliare. Vnde temporis progreſſu factum, vt Gothi Viſigothíque (quandoquidem ſub vnius imperio eſſent, terráſque eaſdem haberent) liberos ſuos mutuis affinitatibus iunxerint.

THEODERICVS interea ex humanis decedit. Tum FRANCI, vt neminem rati ſuis conatibus de cetero occurſurum, aduerſus Thoringos copias eduxerunt, & illorum Præfecto Hermenefrido occiſo, hos in poteſtatem redactos ſuæ faciunt ditionis. Hermenefridi interea coniunx cum liberis latitando, ad Theodatum eius germanum fratrem, & Gothorum tunc Principem, venit. Germani deinde cum Burgundionibus, qui bello ſuperfuêre, manus ſtrenuè conſerunt, & prælio facti ſuperiores, illorum quidem tunc Principem in præſidio quodam coercitum, cuſtodiendum tradunt. Burgundiones verò ſubactos, aduerſus hoſtem, vt bello victos, ſecum militare mox cogunt: terráſque omnes, quas hi incolebant, ſibi tributarias faciunt. Amalaricus autem Viſigothorum Princeps,
C cùm in virilem iam euaſiſſet ætatem, viribus Germanorum perterritus, THEODIBERTI ſororem Germanis imperitantis duxit in coniugem, Galliámque cum Gothis & Atalarici nepote partitur. Sed pars ea, quæ circa Rhodanum eſt, Gothis ſorte obuenit: quæ vltra fluuium erat, Viſigothis in ditionem conceſſit. Conuentum eſt tamen, vt vectigal per Theodatum his imperatum, haud quaquam de cetero Gothis dependeretur, & res vt præterea omnes Amalarico ipſi reſtituerentur, quæ per Atalaricum fuerant ex Charſiana vrbe direptæ. Ceterùm, vbi vtræque hæ nationes affinitate inter ſe mutua coierunt, data viris ſingulis optio eſt, qui in vtrauis gente connubia fecerant, vtrum mallent vxorem ſectari, an illam ad ſe domum traducere. Quo factum, vt fuerint plerique, qui vxores quò animus ferret traducerent, & qui aliò ab vxoribus traducerentur. Amalaricus demum, vt qui vxoris eſſet germano infenſior redditus, ingenti ex eo calamitate afficitur. Vxorem ſiquidem cùm integræ erga Deum fidei ſuſcepiſſet, & aliàs ipſe Arrianæ hæreſeos eſſet; haud quaquam ſinebat legitimis hanc & veris ritibus vti, nec pro patriæ & optima ſua conſuetudine, Deum ſibi propitiando vt coleret. Vnde cùm integerrima femina in viri mores concedere nollet, & contemptui haberi apud hunc cœpta, atque adeò vt ferendus de cetero non videretur, Theodeberto fratri vti ſe habuiſſent omnia nunciauit. Qua de

cauſa Germanicæ gentes Viſigothíque inimicitias inter ſe contraxêre, acrique A
ac diutino bello inter hos decertatum. Sed victus demum Amalaricus, cum magna ſuorum iactura occubuit. Theodibertus verò ſuis cum rebus omnibus ſorore redempta, Galliæ partem quantamcumque ſortiti Viſigothi fuerant, recepit. Qui itaque Viſigothorum ex gente bello deuicta reliqui ex ea clade fuêre, ex Galliis cum vxoribus liberiſque ſuis iam ſedibus exciti, ad Theodem in Hiſpaniis tyrannidem exercentem ſe contulêre. Hoc pacto Gothi Germaníque potiti Galliâ ſunt. Poſtremò Gothorum Dux Theodatus cùm Beliſarium in Siciliam venturum iam crederet, cum Germanis paciſcitur, vt Galliæ portionem, quæ Gothos contingeret, ſibi haberent, & aureorum viginti milia his ab ſe conditionibus caperent, vt ſibi auxilio forent, & aduerſus Beliſarium ſecum vnà ſuſciperent bellum. Sed rebus ex conuento finem haud dum nactis, ſortem Theodatus ipſe fatalem impleuit.

INTEREA Gothorum non pauci numero, & viri quidem fortiſſimi, quos Martias Gothus ductaret, eam Galliæ partem cuſtodiebant, quam Gothorum eſſe iam diximus. Hos tamen Vitiges cùm indè tutò excire non poſſet, nec FRANCIS ad reſiſtendum ſuffecturos putaret, vt Galliam ſtatim Italiámque excurſuris, ſi Romam ipſe cum exercitu vniuerſo contenderet, Gothorum ad ſe Primoribus conuocatis, orationem huiuſmodi habuit: Non equidem, ô viri ſanguine mihi propinquiores, quæ grata potiùs ſint quàm vtilia commonefacturus, vos huc conuocaui: ſed vt benignè auſcultando præſentibus de rebus pro veſtra nunc B
dignitate in medium conſulatis. His namque, quibus facta iccirco non ex voto procedunt, quia neceſſitati haudquaquam cùm opus eſt parent, profectò vt moderari eundem in modum præſentia velle, nil prorſus conduxerit. Cetera quidem ad bellum parata nobis egregiè ſunt. Sed Franci obſtant, quibus iampridem nobis hoſtiliter aduerſantibus, etſi cum magna noſtra vt corporum, ita & rerum iactura ad reſiſtendum tunc vires fuêre, cùm aliundè nobis nil occurſaret hoſtile: nunc tamen cùm in alios ire omninò cogimur hoſtes, cum Francis incœptum neceſſariò ſoluendum eſt bellum, & ea primùm de cauſa, quia ſi hoſtes nobis ſint hi permanſuri, cum Beliſario contra nos arma ſine mora conſociabunt. Nam qui vnum eundémque habeant hoſtem, vt inuicem & beneuolentiam concilient, & fœdera inter ſe iungant, rerum natura ipſa induxerit. Proindè ſi in hoſtiles vtroſque exercitus ſeorſum & ipſi partitis copiis bellum his intulerimus, id proculdubiò relinquetur, vt ab vtriſque vincamur. Satius itaque erit, vt paulò imminuti, maiorem noſtri Imperij partem firmiùs tueamur, quàm omnia poſſidere dum cupimus, cum totius Imperij viribus, hoſtium inſultibus pereamus. Cenſeo igitur, Francis, vt Gallias ſibi finitimas vltrò dedamus, & pecunias inſuper omnes, quas Theodatus his ſe daturum promiſerat: non ſolùm vt concepta in nos odia Franci deponant, ſed nobiſcum vnà id bellum ſuſcipiant. Quemadmodum verò ſuccedentibus rebus recuperaturi Gallias ſimus, nemo veſtrûm nunc animo agitet. Vetus nimirum me ſubit dictum, quod vtique præſentibus rebus C
vt conſulatur, iniungit. Hac Vitigis oratione Gothorum Proceribus audita, & conductura quæ dicerentur ſat ratis, peractum hæc iri ex Ducis ſententiâ placuit. Extemplò itaque Francorum ad gentem Oratores mittuntur, qui Gallias illis & pecunias dederent, ſocietatémque facerent. Francorum autem Duces ILDIBERTVS, THEODIBERTVSque & CLOTARIVS tunc temporis erant: qui Galliis ſimul & pecuniâ à Gothis receptis, & his quidem pro cuiuſque imperij portione partitis, amicos ſe Gothis fore quàm maximè profitentur. Clam tamen his ſe auxilia non ex Francis miſſuros, ſed ſubditorum è nationibus aliis. Arma verò in Romanorum perniciem Gothis ſociare nullo pacto ſe poſſe. quippe qui paulò antè Imperatori promiſerint, in hoc bello illi ſe opem laturos. Oratores itaque, rebus ita confectis, quarum de cauſa mittebantur, Rauennam mox repetunt. Et Vitiges Martiam Præfectum ad ſe ex Galliis reuocat.

Ex Libro II.

FRANCI interea certiores iam facti, Gothorum vires aſſiduis fuiſſe bellis debilitatas, per eoſdémque facilè ſibi confiderent maximam ſe Italiæ partem

A vendicaturos, moleſtè ferebant, ſi tamdiu de eius Prouinciæ Principatu hi bello decernerent, quæ ſibi eſſet tam proxima, ipſi verò quieſcendo & ſegniter omnia peragendo, nil cuiquam negocij exhiberent. Exemplò itaque iuriſiurandi & fœderum prorſus obliti, quæ paulò antè vt cum Romanis ita & Gothis iniuerant (......) ad hominum milia centum contracto exercitu, THEODIBERTO Duce in Italiam veniunt. Sed maiorem in partem hi pedites erant, perpauci equites, & hi quidem haſtati. ceteri verò nec arcus quidem, nec tela geſtantes, ſed enſem, & clypeum, ſecurimque, cuius ferrum craſſius erat, & vtrimque acutum, haſta verò breuior admodum. Hanc Franci ſecurim in primo ipſo congreſſu in hoſtem iacere conſueuerunt, & eo impetu, vt hoſtium ſcuta perfringant, & ipſos ſimul interimant. Sic Franci Alpibus ſuperatis, à Gallis Italos dirimentibus, in Liguriam peruenêre. Quorum leuitatem & audaciam primi omnium Gothi, qui in Liguria erant, nimium demirati, moleſtè hos & grauiter ferre, quòd cùm & loca ipſi his pleraque, & pecuniarum vim maximam polliciti antehac ſæpè pro ineunda ſecum ſocietate fuiſſent, adduci nunquam potuerint, pro ipſorum Gothorum promiſſis, quicquam vt rei exequerentur, nunc vltrò in Italiam veniant. Sed Gothi, qui in Piceno conſtiterant, vbi Theodibertum Francorum Ducem maximis adeſſe cum copiis accepêre, animo exhilarati, ſpéque B optima freti, maximum in modum efferri, & nullo negocio ſuperaturos ſe Romanos putare. Franci verò in Liguria cùm interim eſſent, nil prorſus Gothis moleſtiæ intulêre, ne Padi ſe tranſitu prohiberent. Vbi verò ad eam Picentium partem ſe contulerunt, cuius flumini veteres Romani conſtrato pontem impoſuêre, eius loci cuſtodes cùm alia pleraque benignè his præbuiſſent, & Padum ſimul traiicerent, pro arbitrio ac liberè permiſerunt. Tum Franci ponte præoccupato, & præſidio in poteſtatem redacto, vxores liberóſque Gothorum, quos ibi deprehenderant, immolare, in eóſque acriùs deſæuire, corporáque in belli primitias in flumen iacere. Nam barbari hi, etſi Chriſtum iam colerent, pleraque tamen priſcæ opinionis & cultus vel ad id temporis ſeruant: nam & hoſtiis vtuntur humanis, nec piè quidem, nec pro vera Religione ſacrificando, vaticiniis ſtudent. Gothi itaque quæ gerebantur animaduerſis, ignauiter mox trepidare, & ad fugam intenti, ſeſe intra muros recipere. Franci demum flumine Pado tranſmiſſo, Gothorum ad caſtra ſe conferunt: qui vtique volentes & hilares paulatim hos ſe adeuntes perbenignè ſuſcipiunt, rati quidem iungendorum fœderum gratiâ hos ad ſe perueniſſe. Poſtquàm verò Gothorum caſtra magnis Franci agminibus inuaſêre, multitudine freti, inferre his bellum cœperunt, ſecuréſque iaculando, ingenti iacturâ afficere. Vnde mox Gothi caſtris exuti ſeſe in fugam proripiunt, per mediáque Romanorum caſtra vadentes, rectà Rauennam & curſu citato contendunt. Quos fugientes Romani protinus conſpicati, Beliſarium adeſſe rebantur, & captis hoſtium caſtris ſibi opitulatum veniſſe, ex C hiſque vt bello victorem barbaros eieciſſe. Eunt itaque vno agmine omnes, ſeſe vt Beliſario iungant, & celeri curſu & inexplorato, armati mox prodeunt. Hoſtium deinde, nil tale quippiam opinati, cùm in exercitum incidiſſent, nec retrò poſſent quà venerant ſe quoquam pacto recipere, in Thuſciam omnes fugâ contendunt. Quò demum vbi eſt ventum, & in tuto iam conſtitêre, Beliſarium de his faciunt ſtatim, quæ ſibi acciderant, certiorem.

FRANCI igitur Gothis, vt diximus, Romaniſque ſuperatis, captiſque duorum exercituum, ſed ſine milite, caſtris, inuentam in his rerum neceſſariarum affluentiſſimam copiam præ hominum multitudine breui abſumunt. Cúmque eius regionis in locis igne ferróque vaſtatis, præter boues & Padi fluminis aquam, nil prorſus aliud quippiam in cibum potúmve haberent, bouilliſque carnibus ingurgitati, & aqua abundè epota, digerere affecto iam ſtomacho cibum nequirent, ventris ſtatim profluuio diſenteriæque morbo eorum pars maxima capitur. Quo malo cùm haudquaquam liberari præ rerum neceſſariarum inopiâ poſſent, tertiam ferunt Francorum exercitus partem interiiſſe: vnde cùm ad progrediendum nulla vis eſſet, eodem manſêre. Beliſarius verò cùm Francorum exercitum adeſſe intellexiſſet, Ioannis Martiniique copias victas fugatáſque eſſe, incertus quid ageret angebatur, vt qui ceteris copiis non parum timeret, & his præcipuè quæ Feſulas obſiderent, vt quibus propinquiores eſſe barbaros accepiſſet. Ita-

» que ſtatim THEODIBERTO Francorum Duci Literas huiuſmodi ſcripſit. VI- A
» RVM equidem, ô Theodiberte, qui virtutis ſibi quippiam vendicet, mentiri ac
» fidem fallere nequaquam decere exiſtimo, & eum præſertim, qui tantæ ſit mul-
» titudinis Princeps: quinetiam iuſiurandum litteris traditum violare, pactionéſ-
» que recens factas contemnere, nec abiectiſſimis quidem hominibus fuerit inde-
» corum. In his omnibus quantum deliqueris, ſatis iam noſti, & eò magis, quò &
» bellum aduerſus Gothos nobiſcum vnà te ſuſcepturum promiſeras. Nunc verò,
» ne noſtrum vtriſque auxilium ferres, non ſolùm haudquaquam procul & ſeor-
» ſum aliquo conſtitiſti in loco, ſed armis temerè ita deſumptis, nos oppugnatum
» nunc venis. Deſine ergo nobis arma inferre, & maximum Imperatorem laceſ-
» ſere, & eum afficere in præſenti iniuriâ, qui vicem reddere maioribus in rebus
» ſat queat. Conſtat ſanè id longè eſſe præſtantius, ſua vt quiſque ſecurè poſſideat,
» quàm dum aliena nimium appetit, vel de neceſſariis admodum rebus pericli-
» tetur. Hac Theodibertus perlecta Epiſtolâ diu animo fluctuatus, cognita ſui te-
meritate, atque adeò grauiter ferens quòd nulla de cauſa, & deuaſtata in terra, tot hominum iacturam feciſſet, cum his, qui ſibi reliqui fuerant, protinus mouit, & domum raptim abire contendit.

Ex Libro III.

GALLIARVM partem ſuæ quondam ditionis effectam in huius belli prin- B
cipio Gothi Germanis tradiderant, cùm minus ſe poſſe exiſtimarent Romanis ſimul ac Germanis reſiſtere. Id ſanè factum non ſolùm nil prorſus Romani interpellarunt, ſed vt Gallias ſibi Germani haberent, Iuſtinianus vltrò permiſit. Non enim illi has tutò ſe poſſeſſuros rebantur, niſi & Imperator vt ſuæ ditionis futuras perpetuò confirmaſſet. Quo factum, vt eo ex tempore Principes Germanorum Maſſiliam Phocenſium quondam coloniam, & cetera circa id mare loca tenuerint, totiúſque eius oræ maritimæ potiti imperio ſint. Vnde & Arelate nunc reſident, ad certaminis equeſtris ſpectaculum. Aureum nummum patiuo è Galliarum metallo hi cudunt, non Romani Imperatoris, vt ceteri ſolent, imagine, ſed ſua impreſſa. Perſarum ſiquidem Imperator, etſi ad arbitrium argenteum numiſma facit, aureo tamen non illi fas eſt ſuam vt imponat effigiem: nec Barbarorum Princeps alius quiſquam id facere auſit. Sed de his hactenus. Franci interea pleraque ſibi & nullo iure in Venetos occupant loca, cùm nec Romani tueri ea iam poſſent; nec Gothis tantum virium eſſet, vt his vtriſque bellum inferrent, &c.

THEVDIBERTVS interea Francorum Dux moritur, & Cotias, deinde Liguriæ loca nonnulla, & Alpes, Venetorúmque pleraque nullo ſibi iure ſtipendiaria fecit. Sed Franci bellantium inter ſe ſtudia, cùm propriam ad res gerendas oportunitatem feciſſent, debellatorum ex bonis creuere, & eorumdem ex opibus aucti ſunt. Nam Gothis caſtella nonnulla in Venetos impartiti, & maritima quædam Romanis loca, cetera ſuæ ditionis fecêre. Romanis itaque & Gothis, ſicut diximus, armis inter ſe decernentibus, nec nouos alios hoſtes nactis, Gothi quidem & Franci ad colloquium venere, in idque conuentum, vt quoad Gothi prælio eſſent cum Romanis decertaturi, ſua vtrique haberent, pacificéque inter ſe viuerent, nec quippiam integraretur hoſtile. Quòd ſi vnquam contigerit Iuſtinianum Totilam bello peruincere, tunc quidem vtriſque vt liceat ſua ſic moderari & regere, vt expedire fuerit ipſorum cuique viſum. Theudiberto deinde THEVDIBALDVS filius in Regno ſucceſſit, ad quem Imperator Leontium quemdam legauit, Conſulari ex genere virum, ſecum aduerſus Totilam Gothóſque vt ſocietatem iniret, & Italiæ locis inſuper abſtineret, quæ ille nimio inuadendi & indecentiùs ſtudio tenebatur. Leontius itaque cùm ad
» Theudibaldum veniſſet, dicere ita exorſus eſt: Aliis fortè nonnullis ſpem præ-
» ter eueniſſe aliquid potuit, in Romanos verò quæ per vos geſta fuere, nulli ad-
» huc contigiſſe mortalium puto. Conſtat ſanè Iuſtinianum Imperatorem non
» priùs ſe ad id bellum aduerſus Gothos paraſſe, nec ſuſcipere antea peroptaſſe,
» quàm Franci ipſi ſub ſocietatis & amicitiæ nomine ingenti ab ſe accepta pecu-
» niâ, certamen id ſecum & ſe ſuſcepturos pollicerentur. Hi tamen non ſolùm

A quæ polliciti ſunt non exequenda duxere, ſed tanta Romanos affecere iniuriâ, quanta ne ſuſpicari quidem quiſpiam poſſit. Pater nimirum tuus Romanæ ditionis terras inuaſit, ad ſe nihil penitus attinentes, vt quas vel abſentibus à ſuis conatibus Francis, in poteſtatem, & maximo cum labore, ſummóque belli diſcrimine Iuſtinianus redegerat. A quo nunc venio ad te delegatus, non peracta, & iam præterita incuſaturus, ſed ea poſtulaturus moniturúſque, quæ tibi futura vſui ſunt, conſulturúſque denique tuam vt firmiùs ſerues felicitatem, & habere quæ ſua ſunt Romanos quandoque ſinas. Nam & puſillæ rei plerumque iniuſta poſſeſſio, vel magnas vires iam conſecutos priuare præſentibus potuit bonis, vel maioribus antehac partis. Nam & proſperior cum iniquitate fortuna coire nil ſolet. Nunc verò rurſum aduerſus Totilam bellum nobiſcum vt geras hortamur. Hoc pacto & patris exequi promiſſa nunc poteris; cùm liberos omnium maximè deceat, parentum delicta ſarcire, ſi quid hos vſpiam deliquiſſe contigerit, & aliàs benefactis quæ optimè geſſerint confirmare. Quandoquidem ſapientiſſimis viris id ſit optandum quàm maximè, ſuorum maiorum rectè facta vt imitentur, praua verò rectiora vt liberi faciant. Ad hęc accedit, quòd ne inuitatis quidem Francis, id vobis neceſſariò bellum eſſet contra Gothos cum Romanis ſuſcipiendum. Siquidem cum barbaris iſtis iam diu
B vobis certamen eſt, qui à principio & hoſtes Francis fuere, ac ſuapte naturâ vt leues & infidi hoſtiliter, & implacabilem in modum per omne vos æuum antehac oppugnarunt. Nunc verò quandoquidem nos reformidant, haudquaquam dignum ſe ducunt vobis ſeruiliter adulari, quos fortè à nobis ſi vtcumque abducere poterunt, non longè poſt quid in Francos animi habeant patefecerint. Nam improbi homines nec in proſpera quidem, nec in aduerſa fortuna ſuos immutare mores ſat poſſunt: quos tamen dum aduerſi aliquid patiuntur, occulere ſolent, & ita vt dum finitimorum operâ indigent, cogente neceſſitate, vel ſuam quidem occultent improbitatem. Hæc ergo ipſi memoriâ repetendo, renouate cum Imperatore nunc fœdera, & in veteres hoſtes illatas quondam iniurias enixiùs vindicate. Hæc vbi Leontius perorauit, THEVDIBALDVS ita reſpondit: Socios nos aduerſus Gothos nec rectè quidem, nec veſtro meritò vos inuocatis. Sunt namque nobis hoc tempore Gothi amicitiâ iuncti. Vnde ſi erga hos ſe inſtabiles præſtiterint Franci, nec vobis quidem fideles erunt. Mens namque, quæ in amicos prauitatis & inconſtantiæ ſemel arguitur, diuertere ab æquitatis via aſſiduò ſolet. Ad ea verò, quæ de occupatis per nos locis nunc meminiſtis, reſponſuri id ſumus. Patrem meum Theodibertum olim, nec finitimorum quempiam violandi ſtudium habuiſſe, nec alienam inuaſiſſe poſſeſſionem. Cui rei argumento ipſe ſum ego, qui ex eius hereditate nil ſim opulentior factus. Non igitur ille hæc loca vt Romanis ſublata tenebat, ſed Totila ipſo tunc poſſidente, ac palam prodente, accepit. Qua de re potiùs Iu-
C ſtinianum oportuit Francis congratulari, quandoquidem qui rerum ſuarum fraudatores perſpexerit re aliqua item per alios fraudari, lætari proculdubiò poterit, haudquaquam immeritò pœnas luiſſe hos ratus: ni fortè his demum inuideat, qui illatam ſibi iniuriam vindicarint. Nam hoſtium æquitatem ſuam feciſſe inuidiam, facere vt pleraque homines arbitrantur. Sed de his rebus cognitionem permittere Iudicibus poſſumus, vt ſi quid, quod Romanorum fuerit antehac ditionis, genitor meus abſtulerit, ſine vlla mora vel nolentes ipſi reſtituamus. De hiſque Byſantium Oratores per nos non longè poſt tranſmittentur. Leontio igitur demum dimiſſo, ad Imperatorem iam quarto Lendardum legauit, &c.

A

EX AGATHIAE SCHOLASTICI HISTORIA

DE REBVS IVSTINIANI IMPERATORIS.

Ex Libro I.

SVNT FRANCI Italis accolæ,& contermini; olim dicti GERMANI. quod quidem ſatis conſtat. Nam circa Rhenum fluuium habitant, & Continentem ei adiacentem, maximámque Galliarum partem occupant, non quidem iam olim ab ipſis poſſeſſam, ſed poſteriùs acquiſitam. Maſſiliam quoque vrbem tenent, Ionum coloniam. Hanc enim olim Phocenſes ex Aſia à Medis pulſi incoluerunt, Dario Hyſtaſpis filio apud Perſas regnante: & nunc ex Græcanica, eſt barbarica. Patria enim Reipublicæ adminiſtratione abiecta, imperantium legibus vtitur. Videtur verò etiam hodie non admodum priſtina incolarum dignitate inferior. Sunt enim FRANCI non campeſtres, vt ferè plerique Barbarorum, ſed & politiâ, vt plurimum, vtuntur Romana, & legibus iiſdem: eandem etiam contractuum & nuptiarum rationem, & diuini numinis cultum tenent, Chriſtiani enim omnes ſunt, rectiſſiméque de Deo ſentiunt. Habent & Magiſtratus in vrbibus, & Sacerdotes; feſta etiam perindè atque nos celebrant. &, pro barbara natione, valde mihi videntur ciuiles & vrbani, nihilóque à nobis differre, quàm ſolummodò barbarico veſtitu, & linguæ proprietate. Ego certè eos, cùm ob alia quibus prædìti ſunt bona, tum verò ob mutuam inter ſe iuſtitiam & concordiam, ſummoperè miror. Frequenter enim iam & olim, & mea ætate, modò inter tres, modò inter plures diuiſo ipſis imperio, nunquam aduerſus ſeſe mutuò bellum mouiſſe, neque ciuili ſanguine patriam inquinaſſe conſtat. Atqui fit ferè, vt vbi magni ſunt exercitus, æqualis aut dubiæ inter ſe potentiæ, ibi etiam animi elatiores inflatioréſque euadant, & ambitioſæ æmulationes, & de primo honoris gradu contentiones, aliique innumeri affectus tumultibus & ſeditionibus gignendis aptiſſimi ſuboriantur. Apud illos tamen, tametſi in quamplurimos Principatus eos eſſe diuiſos contingat, nihil tale vſuuenit: ſed ſi quæ fortè inter Principes oriatur controuerſia, omnes quidem aciem inſtruunt, tanquam ad bellandum, rémque armis decernendam; deinde ſimul conueniunt. Conſpicatæ verò ſeſe vtrinque copiæ, ſtatim obiecta offenſione, ad concordiam redeunt, iubéntque vt Principes iure potiùs controuerſias decernant; ſin minus, vt ſingulari inter ſe certamine agant, & ſuorum ipſimet capitum periculum adeant. Neque enim æquitati, aut patriæ conſuetudini conſentaneum cenſent, vt priuatæ ipſorum ſimultatis causâ publicum labefactetur, ac ſubuertatur. Confeſtim itaque & exercitum ſoluunt, & arma deponunt, pacéque redintegrata tutò rurſus inter ſe commeant, ſublatis è medio difficultatibus. Adeò apud illos ſubditi ſunt iuſtitiæ & patriæ ſtudioſi; Principes verò, vbi opus eſt, placidi & obſecundantes. Idcirco vtique & firmam degunt habentes potentiam, iiſdem legibus vtentes, ſua tuentes, nihilque amittentes, quamplurima verò acquirentes. Iuſtitia enim & amicitia vbi vigent, beatam firmámque efficiunt Rempublicam, & nequaquam hoſtibus expugnabilem. Franci itaque hoc modo optimè vitam ſuam inſtituentes, & ſibiipſis & finitimis imperant. Filij patribus in Regnum ſuccedunt. Sed eo tempore, quo Gothi Legationem ad eos miſerunt, tres ipſis erant Principes. Neque verò abs re facturus mihi videor, ſi paulò altiùs repetito genere, breuiſſiméque enarratis iis qui antea eos rexerunt, in iis qui eo tempore imperabant digreſſionis finem fecero. B C

CHELDIBERTVS quidem, & LOTHARIVS, præterea verò THEODERICVS & CHLOTOMERVS, germani fratres fuerunt. Hi, mortuo patre CHLOTOÆO, in quatuor partes Regnum partiti, ſecundum vrbes & populos, itavt æquas ſinguli portiones, vt arbitror, acciperent. Non multo pòſt tempore Chlo-

A Chlotomerus aduerſus Burguſiones exercitum ducens, (natio autem hæc Go-
thica eſt, per ſe laborioſa, & bellica laude clara) in ipſo prælio, pectus iacu-
lo ictus, interiit. Quo humi iacente, Burguſiones promiſſam illius laxám-
que comam, & ad ſcapulas vſque pertingentem, conſpicati, confeſtim intel-
lexerunt ſe Ducem hoſtium interfeciſſe. Solemne enim eſt Francorum Regi-
bus, nunquam tonderi: ſed à pueris intonſi manent. cæſaries tota decenter eis
in humeros propendet. anterior coma è fronte diſcriminatâ in vtrumque latus
deflexa. Neque verò, quemadmodum Turcis & Barbaris, impexa iis & ſqualli-
da ſordidáque eſt coma, vel complicatione indecenter cirrata, ſed ſmigmata
varia ipſi ſibi adhibent, diligentérque curant; idque velut inſigne quoddam exi-
miáque honoris prærogatiua Regio generi apud eos tribuitur. Subditi enim or-
biculatim tondentur, neque eis prolixiorem comam alere facilè permittitur.
Burguſiones itaque præſciſo Chlotomeri capite, cùm illud copiis, quæ circum
eum erant, oſtentaſſent, magnam ſtatim trepidationem deſperationémque inie-
cerunt; adeóque eis animi metu ceciderunt, vt in poſterum bellum detrecta-
rent: & victores quidem ex animi ſui ſententia, & quibus oportere videbatur
conditionibus & pactis, bello ſeſe exſoluerunt. E Francico exercitu qui ſuper-
erant, libentes in ſua ſe receperunt. Cæſo itaque Chlotomero, ſtatim fratres ip-
ſius, (neque enim vllos adhuc liberos ſuſceperat) Regnum illius inter ſe ſunt par-
B titi. Neque multò pòſt Theodericus morbo correptus interiit, THEODIBER-
TO filio præter alia bona, etiam Principatus dignitate relicta.

THEODIBERTVS, accepto paterno Regno, & Alemannos, & alias nonnul-
las finitimas gentes ſubegit. Erat enim ſummoperè & audax & turbulentus, & pe-
riculorum præter modum amans. Cùm itaque Romanis bellum aduerſus Toti-
lam Gothorum Ducem eſſet ortum, Theodibertus hoc animo agitabat, ſummá-
que diligentiâ procurabat, vt interea dum in Italia Narſes pariter & exercitus la-
borarent, occupatíque eſſent, ipſe fortiſſimis validiſſimiſque copiis coactis in
Thraciæ regionem penetraret, eáque tota vaſtata & ſubiugata, Byzantium regiam
vrbem bellum transferret. Hoc verò conſilium ſuum adeò gnauiter reipſa, tantó-
que apparatu eſt proſecutus, vt etiam ad Gipedas & Langobardos, aliáſque non-
nullas finitimas gentes, Legationem inſtituerit, vt & hi in ſocietatem belli veni-
rent. Neque enim tolerandum eſſe cenſebat, quòd Imperator Iuſtinianus in Edi-
ctis Imperatoriis, Francici & Alemannici, necnon Gipedici & Langobardici, alióſ-
que huiuſcemodi titulos ſibi vindicaret, perindè ac ſi omnes haſce gentes ſubiu-
gaſſet. Quocirca & ipſe grauiter hanc iniuriam ferebat, & alios vt communi ſe-
cum iniuriâ contumeliáque affectos, ad indignationis ſocietatem ſollicitabat. Ego
verò ita ſtatuo, ſi hanc ille expeditionem ſuſcepiſſet, audaciam ei ſuam nulli bono
futuram fuiſſe; ſed ſiue in Thraciam, ſiue in Illyrios veniſſet, in præſidiarias iis in
locis Romanorum legiones incidiſſet, turpitérque periiſſet. Sed hoc ipſum quod
eiuſcemodi conſilium animo concepiſſet, & vellet & optaret, omnémque quod
C ad ſe attinet ad hoc lapidem mouiſſet; euidentiſſimo argumento eſſe poteſt, qua-
lis ille vir, quámque ferox & arrogans fuerit. quippe qui furorem temeritatém-
que fortitudinem eſſe exiſtimabat. Niſi enim vitæ finis conatus ipſius anteuertiſ-
ſet, expeditionem hanc aggreſſus fuiſſet. Nunc verò cùm venatum iuiſſet, taurus
ei ingens, & excelſis cornibus præditus, occurrit, non domito cuidam & aratori
tauro ſimilis, ſed ſilueſter, & montanus, & quidquid obuium habet diſperdens.
Bubalos, vti arbitror, gens illa appellat. Plurimos verò fert illa regio. Denſiſſimæ
enim in ea ſunt ſiluæ, horridi montes, & tractus frigidiſſimi, quibus omnibus gau-
dere ſolet hoc animal. Quem quidem taurum conſpicatus Theodibertus è ſaltu
quodam proſilientem, atque in ſe irruentem, conſtitit tanquam haſtâ occurſurus,
Taurus verò iam propior factus, impetu curſus delatus in arborem quandam non
ita magnam, fronte & cornibus eam ferit, & ſubuerſa tota arbore, & in ſolum de-
preſſa, maximus quidam ex iis qui indè confracti erant ramus violentiſſimo ictu
ita eius caput ſauciauit, vt lethali intolerabilique plaga accepta, confeſtim ſupinus
prociderit, ægréque à ſuis domum reportatus, eodem die è vita diſceſſerit. THEO-
DIBALDVS itaque eius filius in Regno ſuccedit. Qui quidem tametſi iuuenis
admodum, atque adhuc ſub magiſtri cura inſtitutionéque eſſet, patria tamen
lex eum ad Regnum vocabat.

Eo itaque tempore, quo Teias exceſſit è viuis, & Gothicæ res peregrinis auxiliis egerent, THEODIBALDVS iſte adoleſcentulus Francorum Rex erat. Sed & CHILDIBERTVS & CLOTHARIVS eius maximi patrui, prout leges Romanorum loquerentur, erant. Ad hos, vtpote remotiſſimè indè degentes, Gothi nequaquam eundum cenſuerunt. Ad Theodibaldum verò apertè Legationem inſtituerunt; non tamen vniuerſa natio, ſed ſoli qui iuxta Padum fluuium degebant. Alij verò gaudebant quidem & rerum innouatione, & ſtatus immutatione: perculſi tamen erant, de euentu dubitantes, & fortunæ inſtabilitatem pertimeſcentes, & ſuſpenſis dubiiſque animis obſeruabant, ſciſcitabantúrque quid ageretur, ſtatuentes iis qui potiores ſuperioréſque eſſent, ſeſe adiungere. Aliorum verò Oratores cùm in Regis conſpectum veniſſent, omnes etiam Primores Regni orabant, ne ſeſe à Romanis oppreſſos deſpicerent; ſed ſociale cum ipſis bellum ſuſciperent, & genti finitimæ atque amicæ ſuppetias ferrent, quæ alioqui in diſcrimine erat, ne funditus euerteretur. Oſtendebant præterea hoc etiam ex illorum re maximè futurum, ſi non paterentur Romanos ad tantam potentiam euehi, ſed potiùs omnibus viribus eorum incremento officerent. Si enim vniuerſam gentem Gothicam deleuerint, ſtatim etiam in vos, dicebant Oratores, exercitum ducent, & priſtina bella inſtaurabunt. Neque enim illis eſt defutura ſpecioſa aliqua cauſa, quam auaritiæ ſuæ prætexant. Quin potiùs iuſtum ſeſe vobis inferre bellum putabunt, Marios quoſdam, & Camillos, & Cæſarum pleroſque recenſentes, qui olim bella aduerſus priſcos Germanos geſſerunt, & trans Rhenum vniuerſa occuparunt. B Quocirca non vim illaturi videbuntur, ſed iuſtum bellum mouere, tanquam nihil alienum quæſituri, ſed maiorum ſuorum poſſeſſiones recuperaturi. Tale porrò etiam nobis crimen obiicient, quòd ſcilicet cùm Theodericus noſter olim Princeps, & coloniæ deducendæ auctor, non decenter Italiam occupaſſet, noſtris quidem rebus noſpoliarunt, maiorem gentis noſtræ partem trucidarunt, vxores & liberos opulentiorum apud nos hominum atrociter ſub haſtam miſerunt. Atqui Theodericus non vi captam, ſed Zenonis antea ipſorum Regis permiſſu, ſibi adiunxerat Italiam, nil Romanis eripiens, (iam enim eâ priuati erant) quin potiùs cæſo Odoacro aduena Tyrrheno, quæ illius erant omnia occupauit belli iure. At poſteaquam ipſi maior vim inferendi poteſtas fuit, mox nil iuſtè agere cœperunt: ſed Theodato antea Amalaſunthæ cauſâ infenſi, idque initium occaſionémque belli ſtatuentes, deinceps in hunc vſque diem omnia violenter agere ac rapere non deſiſtunt. Hi nimirum ſunt ſapientes & religioſi, quique ſoli ſe iuſtè Rempublicam adminiſtrare gloriantur. Ne igitur nos huiuſcemodi malis affectos vecordiæ noſtræ ſerò pœniteat, anteuertendi nobis ſunt hoſtes, neque negligenda eſt occaſio, quæ modò ſeſe offert, quin potiùs iuſtus in eos exercitus eſt mittendus, & ex nobis ipſis Dux aliquis rei bellicæ peritus ei præficiendus, qui bello aduerſus Romanos optimè confecto, hinc eos quàm citiſſimè exigat, noſtráſque nobis terras recuperet. Hoc enim facientes, & Gothicæ nationi ſummopere gratificabimini, C ſeruatores, malorúmque profligatores declarati: veſtráſque ſimul res in tuto collocaueritis, ſi nihil vobis amplius hoſtile ex vicinis reliquum fiat. Ad hæc immenſa vobis fiet pecuniæ acceſſio, non ſolùm ex prædâ quam de Romanis facietis, ſed & aliis quas nos perſoluemus.

HÆC cùm dixiſſent Legati, Theodibaldo quidem (erat enim parum generoſus, & belli imperitus, atque adeò morbidus etiam, corporéque inualido) eorum petitio non admodum probabatur, neque putabat oportere ob alienas calamitates, priuatis difficultatibus laboribúſque inuolui. LEVTHARIS verò & BVTILINVS, tametſi id Regi ipſorum minimè placebat, belli cum eis ſocietatem inierunt. Erant hi duo germani fratres, genere quidem Alemanni, maximam verò apud Francos potentiam conſecuti, adeò vt nationi ipſorum præeſſent, à Theodiberto primùm accenſi. Alemanni autem, ſi Aſinio Quadrato homini Italo, quique res Germanica accuratè conſcripſit, credimus, conuenæ ſunt, & miſcellanei. quod & appellatio ipſa ſatis indicat. Hos antea Theodericus Gothorum Rex, cùm etiam vniuerſa Italiâ potiretur, tributarios fecerat, totámque hanc gentem ſubegerat. Simulatque verò is è viuis exceſſit, atrociſſimúmque bellum inter Iuſtinianum Romanorum Imperatorem & Gothos exarſiſſet:

A tum Gothi Francis adulantes, eorúmque amicitiam & beneuolentiam quibuſcumque poterant modis ſibi conciliantes, & aliis multis locis eiecti ſunt, & Alemannicam gentem dimiſerunt. Cogendas enim ſibi tum temporis vndequaque vires ſuas putabant, ſubditóſque, quotquot ſuperuacanei neque admodum opportuni viderentur, miſſos faciendos. quippe qui non ampliùs de Principatu & gloria eſſent concertaturi, ſed iam pro Italia ipſa, néve funditus delerentur, periculum adituri. Quocirca cùm futurum periculum ipſi animis ſuis percepiſſent & præuidiſſent, voluntatem ſuam ad neceſſitatem aggregarunt. Hoc itaque modo etiam Alemannorum nationem à Gothis dimiſſam in ſuam poteſtatem redegit. Quo mortuo, vt ſuprà dictum eſt, Theodibaldo filio vnà cum reliquis ſubditis etiam hi ceſſerunt. Sunt verò etiam his patria quædam inſtituta. in Reipublicæ verò adminiſtratione Francorum politiam ſequuntur. tantùm in iis quæ ad Deum pertinent, ſententiâ variant. Arbores enim quaſdam colunt, & fluminum lapſus, & colles, & ſaltus: atque his tanquam iuſta facientes, equos aliáque quamplurima reſectis capitibus immolant. Porrò conſuetudo, quam cum Francis habent, ipſis conducit, in melius transferens, & quodammodo pertrahens cordatiores: & breui, vti ſpero, tempore hoc ipſum apud omnes euincet. Opinionis enim abſurditas & veſania etiam ab ipſis, arbitror, qui ea imbuti ſunt, niſi planè ſtolidi ſint, cognoſcitur & cernitur, facileque iis eximi poſſit.

B LEVTHARIS itaque & BVTILINVS, vbi primùm exercitus contra Romanos ducere cœperunt, magna ambo ſpe erecti erant, tanquam non ampliùs eo in ſtatu manſuri. Narſem enim exercitus Ducem ne primum quidem impetum ſuſtinere poſſe credebant: omnem verò Italiam, vnà cum Sicilia, in ipſorum poteſtatem venturam. Mirari verò ſe Gothos dicebant, ſi tantopere homuncionem thalamo & vmbratili delicioſæque vitæ aſſuetum, nihilque maſculum & virile præ ſe ferentem, reformidarent. Hi itaque ſua gloriâ elati ac faſtuoſi, validis copiis coactis, exercitúque ex Alemannis & Francis ad duo & ſeptuaginta ſtrenuorum virorum millia collecto, ſeſe ad bellum inſtruebant; veluti iamiam Italiam & Siciliam inuaſuri. Narſes verò Romanorum Dux, tametſi eorum conſilia non planè habebat explorata, maxima tamen vtens prudentiâ, hoſtiúmque conatus ſemper anteuertere cupiens, ſtatim oppida quædam in Tuſcia, quæ adhuc in Gothorum poteſtate erant, ſumma vi ſubigere ſtatuit, &c.

Vergente iam autumno, ſolſtitio hiberno imminente, Narſes belligerandum ſibi per id tempus nequaquam videbatur. Re vera enim hoc pro FRANCIS futurum videbatur, quibus æſtus valde eſt inimicus & grauis, neque libentes æſtate bellum gerunt: brumæ verò tempore vegetantur, validioréſque fiunt, & tunc commodiſſimè labores ferunt. Naturaliter enim ob patriæ algiditatem ita affecti ſunt, vt eis cognatum quodammodo ſit frigere. His itaque de cauC ſis protrahendum bellum, & in proximum ver differendum cenſebat. Diſſipato itaque exercitu, & per Centuriones & Tribunos partito, vt in proximis Rauennæ oppidis & caſtellis hybernarent, iuſſit.

Ex Libro II.

INTEREA Barbari lentiùs procedentes, loca per quæ tranſibant omnia depopulabantur & vaſtabant. Romam verò, locáque vrbi circumiecta longiſſimè tranſgreſſi, vlteriùs tendebant; à dextra quidem Tyrrhenum mare, à ſiniſtra autem Ionici ſinus littora protenſa habentes. Poſtquàm verò Samnium (locum ita dictum) veniſſent, tum partitis copiis, BVTILINVS quidem cum maiore validioréque exercitus parte Tyrrhenum littus legebat, & totam ferè Campaniam deprædabatur: quin & Lucaniam, & Brutios deindè inuaſit, & ad fretum vſque, quod Siciliam inſulam & fines Italiæ dirimit, peruenit. LEVTHARIS verò reliquas copias ducens, Apuliam & Calabriam infeſtabat, Hydruntem vſque progreſſus; quæquidem vrbs in littore Adriatici maris eſt ſita, vnde Ionius ſinus initium habet. Quotquot itaque eorum FRANCI erant indigenæ, multam reuerentiam pietatémque circa templa exercebant, vtpote rectam de Deo ſententiam amplexi, vt ſuprà dixi, eadémque cum Romanis ſacra colentes. Alemannica verò gens vniuerſa,

(aliter enim hi circa Religionem ſunt affecti) templa irreuerenter diripiebant, ſuiſque ornamentis ſpoliabant. Multas quidem amulas ſacras, ſiue vaſa luſtralia, & aſpergilla ex puro auro, quamplurimos etiam calices & acerras, & quæcumque myſticis ceremoniis peragendis erant conſecrata, ſpoliantes, propriis ſuis poſſeſſionibus adſcribebant. Sed ne his quidem rebus contenti, tecta ipſa ſacrorum templorum diruebant, & fundamenta ſubuertebant, cruoréque & ſanie delubra circumfluebant, arua etiam ſegetéſque polluebantur, cùm per eas paſſim cadauera inſepulta ſparſa iacerent. Sed non multò pòſt diuina vindicta eſt ſubſecuta. Alij enim bello, alij morbo perierunt, neque quiſquam eorum priori ſpe potitus eſt. Iniuſtitia enim & Dei contemptus, fugienda quidem ſemper & noxia eſt, præcipuè verò in prœliis & conflictibus. Patriam enim patriáque inſtituta propugnare, eáque peſſumdare molientibus obſiſtere, omnibúſque eos viribus propulſare, æquum ſanè fuerit valdéque generoſum: qui verò lucri causâ, & hoſtilitate quæ nulla iuſta causâ nitatur, aliena inuadunt, eos à quibus nulla iniuriâ ſunt prouocati infeſtantes, hi certè væſani impiique fuerint; neque quid ius ac fas ſit norunt, neque iis curæ eſt an Deus maleficiis offendatur. Idcirco acerrimæ eos pœnæ manent, réſque ipſis in extremas atque irremediabiles calamitates deſinunt, tametſi ad breue aliquod tempus proſperè rem gerere videantur. Ac talia quidem etiam tunc Leutharim Butilinúmque ſectantibus copiis euenêre. Nam hi rebus hiſce perpetratis, cùm iam ingentem ſpoliorum vim coaceruaſſent, & iam præterlapſo vere vigeret æſtas; alteri quidem Ducum, Leuthari videlicet, in animo erat domum reuerti, & opimis ſpoliis ſuis frui: nunciiſque ad fratrem ſuum miſſis, eum etiam ad domuitionem hortabatur, bello & incertis rerum futurarum euentibus valere iuſſis. Butilinus verò etiam iureiurando ſe Gotho obſtrinxit, prælium aduerſus Romanos cum ipſis aditurum. Cúmque illi per aſſentationem ſpargerent, ſeſe eum Regem ipſorum deſignaturum, manendum ſibi apud illos cenſuit, & ſe ad bellum inſtruxit. Leutharis verò cum ſuis copiis ſtatim diſceſſit: eo conſilio, vt poſtquàm prædam omnem quàm tutiſſimè auexiſſet, domúmque veniſſet, tum exercitum fratri ſuo ſuppetias laturum mitteret. Sed ne ipſi quidem conſilia ſua ex animi ſententiâ ſucceſſerunt, neque fratri ſuo valdè auxiliari potuit. Nam ipſi iam iter domum verſus ingreſſo, nihil quidem aduerſi ad Picenum agrum vſque accidit. Cùm autem eò progreſſus peruenisset, ipſe quidem circa Fanum vrbem caſtra metatus eſt; emiſſis etiam ſtatim ſuo more præcurſoribus & ſpeculatoribus ad tria hominum millia, qui non ſolùm anteriora loca explorarent, ſed ſicubi hoſtes comparerent, profligarent. Artabanes verò & Vldaches ille Hunnus, qui cum exercitu Romano pariter & Hunnico ad Piſaurum vrbem collecti erant, inſidiis in tranſitu collocatis, hi, inquam, præcurſores illos conſpicati, in ipſo Ionici ſinus littore & crepidine euntes, egreſſi vrbe, aciéque optimè inſtructa, confertim in eos irruunt, ac multos quidem gladiis cædentes trucidant; non pauci cùm prærupta littoris præcipitia conſcendiſſent, in decliue delati, pronique in mare prouoluti, & procellis abrepti perierunt. Alij itaque quamplurimos ita pereuntes conſpicati, abſque vllo ordine fugerunt, & cum ingenti clamore atque eiulatu ad exercitum delati perturbatione & tumultu omnia impleverunt, vt iamiam ingruentibus Romanis. Leutharis verò ad prælium ſe comparans, omnem exercitum mouebat. Illi arreptis armis aciem inſtruebant, denſam pariter & in longum protenſam. Hoc ergo pacto conſtitutis ipſis, neque opportuniore conſilio in mentem veniente, plurimi captiui incuſtoditi relicti, hoſtium occupatione opportunè vſi, quàm celerrimè aufugerunt, & quicquid poterant ſpoliorum in proxima caſtella tranſtulerunt. Cùm verò Artabanes ſimul & Vldach impares ſeſe committendo prælio cenſentes copias nequaquam educerent, tum FRANCI ſoluta acie in caſtra reuerſi, cognouerunt quantam iacturam feciſſent. Quocirca priuſquàm grauius aliquod damnum acciperent, viſum eſt eis conſultum, ſi quàm citiſſimè motis à Fano vrbe caſtris, vlterà progrederentur. Statim itaque proceſſerunt, relicto ad dextram Ionio ſinu, & littorali vniuerſa arenoſáque viâ, ad radices Apennini montis iter fecerunt: atque ita rectà Æmiliam & Alpes Cottias verſus euntes, ægrè Padum traiecerunt. Cùm verò in ditionem Venetam veniſſent, ad Ceneſtam vrbem per id tempus ipſis ſubditam ſtationem habuerunt, ibi deinceps in tuto commora-

A turi. Dolebant tamen, moleſtéque ferebant, & ſummum quendam mœrorem præ ſe ferebant, quòd ipſis perquàm exiguum è præda eſſet reliquum: videbantúrque ſibi irritos inutiléſque labores perpeſſi. Sed non his terminis ipſorum calamitas fuit circumſcripta. Paulò enim pòſt, peſtilens quidam morbus repentè incidens, multitudinem abſumpſit, & nonnulli quidem illorum ambientis aëris prauitatem incuſabant, cauſam morbi ei adſcribentes: alij verò, quòd continuis bellis & longis itineribus peractis, repentè ad otioſam, molleinque vitam eſſent traducti, vitæ immutationem in cauſa eſſe putabant. At ipſam reuera originem, neceſſariámque cauſam mali, planè non intelligebant, quæ profectò erat, iniuſtitia, & diuina pariter atque humana iura ab ipſis proculcata. Ipſum itaque Ducem videre erat euidenter pœnis diuinitus immiſſis obnoxium. Inſania enim manifeſtáque rabie, inſtar eorum qui mente capti furere ſolent, corripiebatur, multáque vertigine agitabatur, grauéſque eiulatus edebat, modò pronus, modò in alterutrum latus in ſolum procidens, multámque ex ore ſpumam ciens: oculi etiam ipſi erant torui, horrendúmque in modum inuerſi. Eò denique inſaniæ venerat miſer, vt ne à ſuis quidem membris deguſtandis abſtineret. Aſſiduè enim mordicus brachiis ſuis inhærens, & carnes dentibus conuellens, eas inſtar feræ alicuius beſtiæ dilaniabat, promanantem ſaniem lambens. Atque ita ſui ipſius ſatur, paulatimque contabeſcens, miſerrimè periit. Extincti verò ſunt vniuer-B ſim etiam ceteri, nihil penitus ſe remittente malo, donec omnes interierunt. Ac febre quidem plurimi preſſi, ſana tamen mente perierunt. Nonnullos autem grauiſſima apoplexia afflixit, alios capitis grauedo, alios delirium. variis enim morbis laborabant, ſed omnibus in perniciem deſinentibus. Leutharis itaque, quique eum ſequebantur, expeditio huiuſmodi calamitoſum habuit exitum.

Dvm verò hæc Veneriis contingunt, Bvtilinvs alter Dux oppidis caſtelliſque propemodum omnibus ad Siculum fretum vſque vaſtatis, ſtatim quàm citiſſimè Campaniam verſus & Romam ſe recepit, &c. His itaque ſingulis ita diſpoſitis, omnia quàm optimè comparata cenſebat, tanquam in ipſius poteſtate futurum eſſet, bellum inchoare, neque priùs prælium committi poſſet, quàm ipſi liberet. Porrò quæ fratri ſuo Venetiis acciderant, necdum inaudierat. Mirabatur verò, quòd ei copias ſuas, vti inter ipſos conuenerat, non miſiſſet, ſuſpicióque ipſi incidebat non tam diu tardaturas fuiſſe, niſi eis aliquid ſiniſtri aduerſique accidiſſet: nihilominus tamen etiam ſine illis victoriam ſe ab hoſtibus reportaturum cenſebat. quippe qui etiã ita copiarum multitudine eſſet ſuperior. Qui enim ipſi reliquus erat exercitus, ad triginta bellatorum millia accedebat: Romanorum verò exercitus vix dum erat millium octodecim. Quocirca & ipſe quàm optimè animatus erat, & vniuerſum exercitum hortabatur, non de exigua aliqua re eo prælio decernendum eſſe, ſed aut Italiam, inquit, cuius causâ venimus, obtinebimus, aut hoc vnum iamiam nobis reliquum erit, vt omnes inglorij moriamur. Illud itaque nos, potiùs, viri fortes, quàm hoc, velle de-C bemus. cùm in noſtra manu ſit poſitum, ſi ſtrenui eſſe velimus, quæ optamus conſequi. Butilinus itaque hiſce aliiſque verbis multitudinem hortari non deſiſtebat. Hi verò bona ſpe fulti, arma vt cuique viſum erat apparabant. Alibi enim ſecures multæ acuebantur, alibi patria haſtilia, quæ ipſi ἄγγωνας vocant: alibi ſcuta confracta vt vſui eſſent reficiebantur, faciléque ipſis omnia inſtruebantur. Vilis enim eſt & neglecta huius nationis armatura, quæque variis opificibus non indigeat, ſed facilè ab ipſis qui eâ vtuntur, ſi quid fortè fractum fuerit, refici poteſt. Loricas enim & ocreas non norunt. Capita plerique eorum non muniunt, pauci verò galeis tecti pugnant, pectoribus & tergoribus ad lumbos vſque ſunt nudis: indè braccis ſiue femoralibus alij lineis, alij coriaceis cincti, tibias cooperiunt. Equis verò non vtuntur niſi admodum paucis, quippe qui ad pedeſtrem pugnam, quæ ipſis familiaris patriáque eſt, optimè ſint exercitati. Enſis femori, & ſcutum ſiniſtro lateri appendet. Arcubus aut fundis, vel aliis telis, quæ eminus iaciuntur, non vtuntur; ſed ancipitibus ſecuribus & angonibus, quibus præcipuè rem gerunt. Sunt verò angones haſtæ quædam neque admodum paruæ, neque admodum magnæ, ſed & ad iactu feriendum ſicubi opus fuerit, & vbi comminus collato pede confligendum eſt, impetúſque faciendus, accommodatæ. Hæ pleraque ſui parte ferro ſunt obductæ, ita vt perparum ligni

à laminis ferreis nudum conſpiciatur, atque adeò vix tota imæ haſtæ cuſpis. ſupra verò ad extremitatem ſpiculi, adunci quidam mucrones vtrinque prominent, ex ipſo ſpiculo inſtar hamulorum reflexi, & deorſum vergentes. In conflictu itaque Francus miles hunc angonem iacit; quod quidem ſi corpori inflictum fuerit, adigitur quidem intrò, vti veriſimile eſt, cuſpis; neque is qui ictus eſt facilè telum euellere poteſt. obſtant enim acuminati illi hamuli altiùs carni inhærentes, & acerbos cruciatus excitant, adeò vt etiam ſi hoſtem nequaquam lethale vulnus accepiſſe contingat, ex eo tamen intereat. Si verò ſcuto impactum fuerit, ſtatim ex eo propendet, & circumagitur, infima ſui parte ſolum verrens & verſans. Is verò qui ictus eſt, neque telum ſcuto euellere valet, hamulis mordicus inhærentibus, neque enſe amputare, quòd nimirum ad lignum pertingere non poſſit, ferreis laminis quibus id obductum eſt obſiſtentibus. Quod ſimul ac viderit Francus, confeſtim pede inſultat, & proculcans imam haſtam, ſcutum pondere ſui corporis deprimit: itavt geſtantis manu ſeſe nonnihil laxante, ac remittente, caput & pectus nudentur. Tum ille nudum hoſtem neque munitum nactus facilè trucidat, ſiue ſecuri frontem feriens, ſiue alia haſtâ iugulum traiiciens. Ac talis quidem eſt Francorum armatura, atque ita ad prælium apparabantur. Narſes verò Romani exercitus Prætor vbi hæc cognouit, ſtatim & ipſe vniuerſo exercitu Româ educto, non procul ab hoſtibus caſtra locat, ſed vnde & ſtrepitus exaudiri, & vallum conſpici poſſet, &c.

BVTILINVS confeſtim copias in hoſtem eduxit, omnéſque magna animorum alacritate rectà in Romanos ferebantur, non quidem ſenſim & placidè ordinatéque, ſed nunciis animum ipſis aláſque addentibus, turbulentè ac præcipitanter, tanquam primo impetu quidquid hoſtium eſſet diſcerpturi. Erat autem ipſis forma aciei inſtar cunei, Δ literæ figuram præ ſe ferens, anteriore quidem ſui parte in acutum deſinens. Preſſa enim erat & denſa, ſcutis vndequaque inter ſe conſertis munita. dixiſſes ſuis caput ſua ſtructurâ efformare. Alæ verò vtrinque ex centuriis & decuriis in longum compoſitæ, & vt plurimum in obliquum protenſæ, paulatim ab ſeſe dilatabantur, & dirimebantur, in maximam latitudinem deſinentes: adeò vt locus intermedius vacuus relinqueretur, & nudata militum terga ſeriatim conſpicerentur. Auerſi enim inter ſe ſtabant, vt hoſtibus aduerſi eſſent, & ex tuto confligerent, ſcutis protecti, terga verò mutua illa inter ſe contrapoſitione tuerentur. Narſeti autem, & proſperam fortunam nacto, quíque quod facto erat opus optimè excogitarat, cuncta ex animi ſententiâ ſucceſsêre. Poſtquàm enim Barbari ingenti clamore vlulatúq; excitato concitatiùs proruentes impetum in Romanos fecerunt, confeſtim anteſignanos medio inter duo cornua loco ſtantes, perrumpentes in vacuum illum exercitus locum irruerunt. neque enim adhuc Heruli aduenerant. Et prima quidem barbarici exercitus pars, perfracta ordinum ſerie, & cæde non magna edita, in poſtremum aciei agmen delata eſt: nonnulli verò etiam vlteriùs progreſſi, tanquam Romanorum caſtra capturi. Tum Narſes inflexis ſenſim porrectiſque alis, inuerſa aciei fronte, equitibus ſagittariis mandat, vt vtrinque ſagittas in hoſtium terga mutuò emittant. quod & ipſi facilè præſtabant. Cùm enim Barbari pedites eſſent, ipſi ex equis editiores exiſtentes facillimè poterant ferire diſtantes expanſóſque, neque eis anteriùs officere valentes. Neque erat difficile, arbitror, equitibus ad extremitates conſtitutis, proximos ſibi & quàm maximè vicinos hoſtes ſagittas tranſmittere; eos verò, qui ex aduerſo conſpiciebantur, vulnerare. Traiiciebantur itaque Francis omni ex parte terga, Romanis quidem, qui ad dextrum cornu poſiti erant, hoſtem ea in parte inſectantibus: qui verò in ſiniſtro cornu erant, eos qui in altera. Cúmque ita tela alternatim vtraque ex parte in contrarium ferrentur, & quicquid obuium erat diſperderent, Barbari neque telorum ictus euitare poterant, neque vndè ferirentur ſatis animaduertebant, &c. Romani autem non ſolùm ſagittis eos interficiebant, ſed & grauioris & leuioris armaturæ milites inuecti, haſtas in eos torquebant, & contis profligabant, enſibúſque obtruncabant: equites etiam diductis alis eos circumueniebant, & concludebant. Si qui verò eorũ enſes effugerant, hi ipſi inſectantium vi compulſi præcipites in flumen ferebantur, Barbaris paſſim miſerrimè pereuntibus. Ipſe itaque Dux Butilinus cum vniuerſo exercitu ad internecionem periit. neque

A quiſquam è Germanis ad ſuos eſt reuerſus, præter quinque viros, quocumque tandem modo illi euaſerint.

INTEREA dum hæc geruntur, THEODIBALDVS adoleſcens, qui finitimis Italiæ Francis imperabat, vt ſuprà eſt à me dictum, miſerrimè iam è viuis exceſſerat, morbo quo indè ab ortu laborarat abſumptus. Cùm verò CHILDIBERTVM & CHLOTARIVM, vt pote genere proximos, Lex patria ad hereditatem iuuenis vocaret, grauis ſtatim inter eos contentio eſt orta, quæque parum aberat quin totum genus perderet. Childibertus enim iam ſenex erat, & præterquàm quòd grauis annis eſſet, accedebat etiam ſumma infirmitas: adeò vt ipſi totum corpus colliquatum tabidúmque eſſet. Neque vlla ei erat proles maſcula quæ ſuccederet in Regnum; ſed filias tantùm habens conſenuerat. Chlotarius verò valido adhuc erat corpore, neque admodum ſenex: primas tantùm rugas contraxerat, & filios habebat quatuor admodum iuuenes, atque animoſos, & ad audendum promptos. Quocirca non adeunda dixit fratri bona Theodibaldi, quippe quòd breui etiam ipſum Childiberti Regnum ad ſe & filios ſuos eſſet deuoluendum. Neque eum fefellit ſua ſpes. Senex enim ille ſua ſponte ipſi hereditate ceſſit: veritus, vt i puto, viri potentiam, ipſiúſque inimicitiam declinare cupiens. Pauló que pòſt ipſe quidem exceſſit è viuis. Vniuerſum verò Francorum Imperium, B ad ſolum Chlotarium eſt deuolutum. Hic itaque fuit Italicarum & Francicarum rerum ſtatus.

EX MENANDRI PROTECTORIS HISTORIA.

ΟΤΙ Ἀμμιγος ὁ Φράγγος ἐστρατοπεδεύσατο αἰγιαλοῦ τοῦ ποταμοῦ Ἀτίσου, ᾗ προσεδόκιμοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι διαβήσεσθαι. ὁ δὲ Ναρσῆς τοῦτο ἐγνωκὼς, Παμφρόνιον ὃς ἐν τοῖς βασιλέως πατρᾶσιν ἐτέλει, καὶ Βωνὸν προεστῶτα τῆς τοῦ βασιλέως περιουσίας, ἐκπέμπει πρεσβευσομένω ἄμφω ὡς Ἀμμιγον· ἐδήλωσέ τε αὐτῷ ἐκποδὼν γενέσθαι, καὶ μηδαμῶς πόλεμον αὖθις κινῆσαι κατὰ Ῥωμαίων. ἐκεχειρία γὰρ ἦν ἐγγεγονυῖα μεταξὺ τοῦ χρόνου Φράγγοις τε καὶ Ῥωμαίοις. ὁ δὲ Ἀμμιγος διὰ τῶν πρέσβεων ἀπεκρίνατο, ὡς οὐκ ἐνδώσει ποτὲ, ἕως ἂν αὐτῷ τὸ ἀκόντιον οἷά τε ἔσται κραδαίνειν ἡ χείρ. Lib. 1.

Ὅτι ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ νέου οἱ τῶν Ἀβάρων πρέσβεις παρεγένοντο ἐν Βυζαντίῳ, τὰ συνήθη δῶρα ληψόμενοι, ἅπερ τοῦ κατ' αὐτοὺς ἔθνους Ἰουστινιανὸς ὁ πρὸ τούτου βασιλεὺς ἐδίδου· ἦσαν C δὲ καλῴδιά τε χρυσῷ διαπεποικιλμένα, ἐς ὃ εἴργειν τὰ τῶν ἀποδιδρασκόντων ἐπιτετηδευμένα, καὶ κλίναι ὁμοίως καὶ ἄλλα ἄττα ἐς τὸ ἁβρότερον ἡρμοσμένα. τότε δὴ οὖν οἱ πρέσβεις τῶν Ἀβάρων εἰς πεῖραν ἰέναι τοῦ βασιλέως ἐβούλοντο, εἴ γε οὐκ ἄλλως δῶρα λαμβάνειν αὐτοὺς, καὶ τῇ Ῥωμαίων ῥᾳθυμίᾳ ἐπεντρυφᾶν, καὶ τὸ ἀμελὲς αὐτῶν οἰκεῖον ἡγεῖσθαι κέρδος. καὶ δὴ παρὰ βασιλέα φοιτᾶν ἠξίουν. καὶ δὴ τοῦτο ἐφειμένον αὐτοῖς, ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τῶν ἑρμηνέων ὅ,τι βούλονται λέγειν, τοιοῖσδε ἐχρήσαντο λόγοις. (   ) Οἱ μὲν τῶν Ἀβάρων πρέσβεις τοιαῦτα διεξῆλθον ἐπαμφοτερίζοντες τῇ γνώμῃ· τοῦτο μὲν γὰρ ἐδόκουν ἱκετεύειν, τοῦτο δὲ ἀπειλεῖν. ᾤοντο γὰρ ὡς ταύτῃ δεδίξονταί τε καὶ ἐκφοβήσουσι τὸν βασιλέα, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγκασθήσονται Ῥωμαῖοι ὥσπερ ὑποφόροι εἶναι Ἀβάρων. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδὲν ἕτερον ἢ ψόγον ἡγησάμενος τῶν Ἀβάρων ῥήματα, ἀντέλεξεν οὕτω. (   ) Τοιοῦτον ἐπισείσαντος φόβον τοῦ βασιλέως τοῖς πρέσβεσι τῶν Ἀβάρων, καταπεγνωκότες ἐκ τῶν εἰρημένων οἱ βάρβαροι ὡς οὐκ ἀνέξεται σφῶν τῆς πλεονεξίας, καὶ ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἐκδοθήσεται, ὧν ἐκομίζοντο πρὸ τούτου, καὶ ὡς τὸ λοιπὸν οὐκ ἐπιδραμοῦνται τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἐν δυσθυμίᾳ τε ἐτύγχανον πολλῇ, καὶ ἀναλογιζόμενοι ἦσαν, ὅποι τὰ παρόντα ἐκβήσεται. οὐδὲ γὰρ μένειν ἐν Βυζαντίῳ αἰσίως ἤθελον, οὔτε μὴν ἄπρακτοι ἀπιέναι ἐβού- Lib. 2.

λοντο. ὅμως δὲ οὕτω τὴν κακὴν αὐτοῖς αἱρετώτερον ὑπῆρχεν ἀπονοστῆσαι ὡς τοὺς ὁμοφύλους· καὶ τούτοις ἑνωθέντες ἐς τὴν Φράγγων χώραν ἀφίκοντο, τοῦ βασιλέως τὴν ἀπολογίαν θαυμάσαντες. A

Ὅτι Ἀβάρων καὶ Φράγγων σπεισαμένων πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς Εἰρήνης ἐμπεδώτατα ἐχούσης, ἐσήμηνεν ὁ Χαγάνος Σιγισβέρτῳ τῷ τῶν Φράγγων ἡγεμόνι, οἷα λιμῷ πιεζομένης αὐτῷ τῆς στρατιᾶς· καὶ ὡς χρεὼν εἴη βασιλέα καθεστῶτα, καὶ πρός γε αὐτόχθονα, μὴ περιιδεῖν στράτευμα ἔνσπονδον· ἔφασκε δὲ ὡς, εἴ γε ἐπιρρώσῃ τὸ Ἀβάρων στράτευμα τοῖς ἀναγκαίοις, οὐ πλέον ἢ τρεῖς ἡμέρας αὐτοῦ ἐνδιατρίψῃ, εἶτα ἀπαλλαγήσεται. ταῦτα ἐπεὶ ἀπήγγελτο τῷ Σιγισβέρτῳ, παραχρῆμα ὅ γε ἄλευρά τε ἔστελλε τοῖς Ἀβάροις καὶ ὄσπρια καὶ οἶς καὶ βόας.

Verſio Latina.

Lib. 1. AMINGVS Francus caſtra metatus eſt ex aduerſo fluminis Atheſis, quâ Romanos traiecturos eſſe credebat. Quo cognito, Narſes Pamphronium, qui vnus erat ex Imperatoris Patriciis, & Bonum Comitem rerum priuatarum, Legatos ad Amingum mittit. Per quos mandabat ei vt abſcederet, neque bellum aduerſus Romanos iterum excitaret. Nam tunc temporis inter Francos ac Romanos induciæ erant. Sed Amingus per eoſdem Legatos reſpondit, quandiu ſibi manus vibrando iaculo idonea eſſet, numquam ſe Romanis ceſſurum eſſe. B

Lib. 2. Iuſtino iuniore imperante Auarum Legati Byzantium venerunt, vt conſueta munera acciperent, quæ Iuſtinianus, qui ante Iuſtinum Imperium tenuerat, genti eorum dare erat ſolitus: faſcias ſcilicet auro variegatas, ad vincienda ea quæ elabi ſolent excogitatas, lectos & alia huiuſmodi ad delicatiorem cultum ſpectantia. Tunc ergo Auares Imperatoris animum explorare ſtatuerant, vtrum ſibi munera accipere vt antea ſperandum eſſet, & Romanorum deſidiæ inſultare, atque ex eorum negligentia lucrum captare. Itaque Imperatoris adeundi ſibi poteſtatem fieri poſcebant. Quod cùm iis conceſſum fuiſſet, vtque per interpretem quicquid libitum eſſet proponerent, huiuſmodi oratione ſunt vſi. ( ) Hæc Legati Auarum ambiguâ ſententiâ diſſeruerunt. nunc enim ſupplicare, nunc minari videbantur. Hoc quippe modo ſperabant ſe metum ac terrorem iniecturos eſſe Imperatori, atque ita effecturos vt Romani ipſis quaſi tributarij eſſent. Sed Imperator cùm orationem Auarum nihil aliud quàm ſui contumeliam ac ludibrium continere ſenſiſſet, ſic reſpondit. ( ) Poſtquam Imperator eiuſmodi terrorem Legatis Auarum incuſſit, barbari cùm ex dictis cognouiſſent, Imperatorem auaritiam eorum minimè paſſurum eſſe, neque quicquam eorum quæ prius accipere conſueuerant, datum iri, neque incurſiones in Prouincias Orbis Rom. poſthac faciendi ſibi copiam fore, magnopere angebantur animo: & apud ſe cogitabant quo tandem caſuræ res eſſent, & quis exitus earum eſſet futurus. Nam neque Conſtantinopoli ſine vllo fructu manere diutiùs, neque re infecta domum reuerti volebant. Tamen, vt in malis, ſatius eis viſum eſt ad contribules ſuos redire. Quibus iuncti, in Francorum regionem abierunt, Imperatoris reſponſis obſtupefacti. C

Hæc Legatio Auarum introducta eſt in Conſiſtorium die VII. *poſt inaugurationem Iuſtini Iunioris, teſte Corippo in Lib.* III.

CVM Auares & FRANCI fœdus inter ſe percuſſiſſent, & pax firmiſſima inter eos eſſet, Chaganus SIGISBERTO Francorum Duci ſignificauit, exercitum ſuum fame laborare. Decere eum qui Rex eſſet, ac præterea indigena, minimè negligere exercitum fœdere coniunctum. Quòd ſi copias Auarum rebus neceſſariis reficere ac recreare vellet, ſpondebat Chaganus haud quaquam ſe vltra triduum in ea regione moraturum eſſe. Hæc vbi Sigiſberto nuntiata ſunt, ſtatim farinas & legumina, ouéſque ac boues ad Auares miſit.

EX THEOPHYLACTI SIMOCATTAE HISTORIARVM LIBRO VI.

Τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τῆς Κελτικῆς Ἰβηρίας πρέσβεις εἰς τὸ βασίλειον παραγίνονται ἄστυ. Φράγγοι δ' ἄρα οὗτοι τῇ νεωτέρᾳ γλώττῃ κατονομάζονται· αἱ δὲ προσηγορίαι τοῖς πρέσβεσι Βόσος καὶ Βέττος· τούτους ὁ τοῦ ἔθνους δυνάστης, (ὄνομα Θεοδώριχος αὐτῷ) ἐς βασιλέα ἐξέπεμψεν. ἠξίου τε συνθήκαις φορολογίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συμμαχῆσαι, καὶ δώροις αἱρέεσθαι πρὸς τὸν Χαγάνον τὸν πόλεμον. ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τοὺς πρέσβεις φιλοφρονησάμενος δώροις, ἀπόμισθον τὴν ξυμμαχίαν ἐκέλευσε Φράγγοις παρέχεσθαι, ἀργυρολογεῖσθαι τὸ Ῥωμαϊκὸν ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐκ αἰσχυνόμενος.

Verſio Latina.

B Die tertio Legati Celtiberorum qui hodie Franci dicuntur, Boſus & Bettus in vrbem regiam venerunt. Huius gentis Princeps Theodorichus tributum pro ſocietate cum Romanis coeunda, & pretium pro bello aduerſus Chaganum gerendo ab Imperatore poſcebat. Sed Imperator Legatos humaniter muneratus, hortatur Francos vt citra pretium ſocietatem inirent: cùm pati non poſſet barbaros à Romanis tributum exigere.

LAVS FRANCORVM.

Ex antiquo Codice Mſ. Bibliothecæ Thuanæ.

Iiſdem penè verbis concepta eſt Legis Salicæ Præfatio.

GENS FRANCORVM inclyta, auctore Deo condita, fortis in arma, corpore & candore egregia. Profunda in conſilio, in pacis fœdere firma. Genere nobilis, audax, velox, & aſpera. Nuper ad Catholicam fidem conuerſa, immunis ab hæreſe. Dum adhuc ritu detineretur barbarico, inſpirante Deo inquirens ſcientiæ clauim, iuxta morum ſuorum qualitatem deſiderans iuſtitiam, & cuſtodiens pietatem, dictauit SALICAM LEGEM per Proceres ipſius Gentis, qui eiuſdem tunc Rectores erant: id eſt, Guiſogaſt, Saligaſt, Bodogaſt, & Vidogaſt, in locis denominatis Salicheim, Bodicheim, Guidocheim. At vbi fauente Deo LODOVEVS Rex Francorum, pulcher & inclitus, primus recepit Catholicum baptiſmum, quod minus in pace habebatur idoneum, à præcelſis Regibus, LODOVEO, LOTHARIO, HILDEBERTO, lucidè fuit emendatum præcurrente decreto. B Viuat qui FRANCOS diligit. Chriſtus eorum cuſtodiat Rectores, eorum cor lumine ſuæ gratiæ repleat, exercitum protegat, fidei munia tribuat, pacis gaudia, & felicitatis tempora dominantium. Dominus IESVS-CHRISTVS, eis ſua propitiante pietate concedat. Hæc eſt enim Gens, quæ parua dum eſſet nunero, fortis viribus, & robore valida, Romanorum iugum duriſſimum de ſuis ceruicibus excuſſit pugnando. Quæ etiam poſt agnitionem veræ fidei, & poſt ſacroſancti baptiſmi perceptionem, ſanctorum Martyrum corpora, quæ Romani igne vel ferro trucidauerunt, FRANCI reperta ſuper aurum & argentum & lapides precioſos collocantes, mirum in modum exornauerunt.

GEORGII FLORENTII
GREGORII
TVRONENSIS
EPISCOPI,
HISTORIÆ FRANCORVM LIBRI DECEM.

NVNC TANDEM POST EDITIONES OMNES ope quinque vetuſtiſſ. Codd. Mſs. diligenter ac ſeriò emendati.

In emendando ſequenti Opere quinque potiſſimùm Mſ. Codd. iiſque peroptimis, vſus ſum. Horum duo ſeruantur in Bibliotheca Thuana, reliquos ſubminiſtrauit Alex. Petauij Regij Senatoris humanitas. Vidi quondam & alterum penes Guidonem Loiſelium, Antonij F. Senatorem itidem Regium felicis memoriæ, qui omnium antiquiſſimus cenſeri poteſt: vt pote literis vncialibus, quas Gothicas dicunt, exaratus. Verùm hic duos tantùm priores Libros continet. Solus tamen Præfationem exhibuit, quæ hactenus in editionibus vulgatis deſiderata fuerat. Habet præterea eiuſmodi Titulum, GEORGII FLORENTII GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIA ECCLESIASTICA. *Quam quidem veram & genuinam eſſe Operis Inſcriptionem facilè mihi perſuadeo, tum quòd Auctor in eo multò plura de rebus Francorum Eccleſiaſticis, quàm de militaribus aut ciuilibus referat, tum quòd Beda Presbyter ſuam quoque Gentis Anglorum Hiſtoriam ſimili de cauſa Eccleſiaſticam poſtea appellauerit.*

GREGORII

GREGORII EPISPCOPI TVRONENSIS

VITAE BREVIARIVM,

Hiſtoriæ eius vulgò præfigi ſolitum.

GREGORIVS CELTICO *Galliarum tractu fuit exortus, Aruernicæ regionis indigena, patre Florentio, matre Armentaria*
B *procreatus. Quod & Fortunatus ſcribit his verſibus:*

Forte decus generis Turonicenſis apex.
Alpibus Aruernis veniens mons altior ipſis.

Et de Armentaria matre:

Felix bis merito ſibi Macchabæa, vel orbi,
Nobilitas generis nobilior genitis:
Quæ ſeptem palmas cœlo tranſmiſit ab aluo;
Martyriíque decus protulit ille vterus.
Tu quoque prole potens rectè Armentaria felix,
Nec minor ex partu, quàm prior illa ſinu.
Illa vetus numero maior, tu maxima loco:
Quod poterant plures, vnicus hicce tuus.
Fœtu clara tuo geniti circundata fructu,
Eſt tibi Gregorius palma corona nouus.

Hic verè GREGORIVS, *id eſt, vigilans, vt ætatulæ robur habuit, literarum ſtudiis mancipatur ſub patruo Gallo Epiſcopo. Quo tempore Nicetius Lugdunenſis Epiſcopus cùm vicinus eſſet ciuitatis, vbi parentes Gregorij habitarent, neſcio quid excelſum in puero conſpicatus, iuſſit puerum ad ſe acciri, & collobio ſe totum in exem-*
C *plum pudicitiæ contegens, vt ne ſummis quidem digitis iuuenculum contingeret, puero benedixit, atque proſpera precatus eſt. Litterarum ſtudiis inſtantius ſe applicat, eodem Gallo patruo magiſtro. Cúmque beatus Gallus ad emeritam beatæ vitæ coronam vocaretur, vir Domini Auitus adoleſcentem ſuſcepit. Qui cùm eius ingenium morúmque habitudinem exploraſſet, magiſtrorum diligentiam adhibuit, & quanta vel ipſius induſtria, vel eorum ſedulitas velocitate poterat, ad arcem ſapientiæ prouexit. Porro autem in diſcendis litterarum ſtudiis ea ſe diſcretione exercuit, vt vtraque nimietate careret: nec Poëtarum nænias ex toto horreret, nec tamen (vt pleriſque mos eſt) his indecentius hærens, earum lenocinio mente ancillaretur. Tunc temporis apud Aruernum plerique in habitu religionis viri fulgebant, quos iuuenis nunc cum beato Auito, nunc ſemotim inuiſebat, quatenus vel ab eis exempla pietatis aſſumeret, vel ipſis quod fortè deerat, mutua charitate præſtaret. Anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo poſt tranſitum domini Martini, Sigeberto Rege anno duodecimo regnante, beatus Eufronius, qui inter virtutes conſeneſcens tanta gratia donatus eſt, vt ei Prophetiæ Spiritus ineſſe viſus ſit, appoſitus eſt ad patres ſuos.*

Tempúſque aduenerat, vt Gregorius amore beati Martini dudum flagrans, & ad paſtoralis officij miniſterium idoneus Epiſcopus, cathedram eius vice ſua regendam ſuſcipere debuiſſet. Cùm igitur beatus Eufronius obiſſet, Turonici de eius ſucceſſore tractaturi conueniunt. Sed facili diſcrimine ſuaſum eſt cunctis, Gregorium in electione præferendum. Perſonam in loco frequentiſsimam iam olim ſciebant, pluráque eius geſta viro digna conuenerant. Tunc verò cunctis in conſona voce coeuntibus, cerneres Deo fauente cauſam proſperari. Nam Clericorum turba nobilibus viris conſtipata, plébſque ruſtica ſimul & vrbana pari ſententia clamant; Gregorium decernendum, cùm claris meritis, tum quoque nobilitate pollentem, ſapientia præcipuum, generoſitate primum, principibus notum, ac ſua probitate reuerendum, omnibúſque officiis habilem. Legatio ad Regem dirigitur, cùm quidem Deo diſpenſante Gregorius coram reperitur. De hac igitur cauſa conuentus, quanta humilitate ſe excuſare tentauit? quibus modis ſe ſubducere viſus eſt? Sed quia velle Dei eſt, hinc cetera flectuntur. Hunc Rex auctoritate cogit, hunc Brunichildis Regina perurget. Sed quoniam diſcreta humilitas obedientiam non recuſat, tandem aliquando aſſenſus eſt. Quem (vt credo) ne qualibet occaſione delatus profugeret, ſtatim Egidius Remenſis Archiepiſcopus ordinauit, vt Fortunatus Poëta ſcribens ait,

Quem patris Egidij domino manus alma ſacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundis amet.

Adeptus ergo Præſulatum, qualis vel quantus fuerit vt compendioſè dicatur, & plures Eccleſiæ quas nouiter conſtruxit, vel quarum ſarta tecta reſtaurauerit, inſinuant: & libri in laudem Sanctorum, vel in expoſitione ſanctarum Scripturarum editi, quàm primùm demonſtrant. In conſtruendis verò ſpiritalibus templis, videlicet in cuſtodia gregis, quàm certatim ſeſe impenderit, vel ex hoc animaduertitur, quod nec ab ipſis quidem ſanctis viris ſtudium ſuæ prædicationis continuit. Multa quidem Gregorius (quæ inſequi longum eſt) in ſalute languentium operabatur, quæ tamen ſub obtentu Sanctorum, quorum reliquias perinde ferebat, à ſuis meritis excludere nitebatur: cùm quidem hæc tanto verius per ipſum fiebant, quanto ipſe humiliùs aliis tribuebat. Virtus charitatis in illo præeminebat, adeo vt ipſis inimicis affectum dilectionis impenderet, vt ſequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum eſt, vt ad venerabilem matrem ſuam in Burgundia properaret: in ſiluis verò Abiegnis, quæ trans Verberim fluuium ſitæ ſunt, latrones incurrit. Qui tanto impetu ſuper comitatum eius irruere viſi ſunt, vt non modò eos expoliare, ſed & occidere velle putarentur. Quorum aſſultu Gregorius terreri non potuit, qui præſidio Martini circumſeptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans, ita ſibi adeſſe expertus eſt, vt latrones velocius quàm emerſerint, fugam inirent. At Gregorius vſus conſueta pietate, nec in perturbatione turbatus, fugientes reuocat, ad cibum & potum inimicos inuitat.

Sedecim annos hic in Epiſcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius, ille magnus Gregorius in Sede Apoſtolica ſubrogatur. Siquidem opinata res eſt, quòd dudum alter alteri peculiari ſit amicitia deuinctus. Nec immerito tamen hunc Fortunatus Gregorio comparat Nazianzeno, tanquam ille datus ſit Orienti; Romanenſis autem, Meridiei; at hic noſter, Occidenti. Cùm igitur ſacra Apoſtolorum limina expetiſſet, magna cum reuerentia ſanctus eum Papa excepit. Quem ad B. Petri confeſsionem introducens, à latere conſtitit, præſtolans quo aſſurgeret. Interim autem, vt erat ingenio profundiſsimus, ſecretam Dei diſpenſationem admirans, conſiderabat in huiuſmodi

A *hominem (erat enim ſtatura breuis) tantam gratiam cœlitus profluxiſſe. Quod ille mox diuinitus perſentiens, & ab oratione ſurgens, placidóque vt erat vultu, ad Papam reſpiciens,* Dominus, *inquit,* fecit nos, & non ipſi nos: idem in paruis, qui & in magnis. *Cúmque id ſuæ cogitationi ſanctus Papa reſpondẽri cognoſceret, ipſa ſua deprehenſione gauiſus, gratiam, quam hactenus in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deinceps habere cœpit, ſedémque Turonicam nobilitauit. Pauca hæc de noſtro Præſule dicta ſint. Non eum miraculorum ergo, quæ etiam reprobis dari ſolent, commendamus, ſed ne hanc quidem gratiam illi defuiſſe monſtramus. Ceterùm ad eius gloriam commendandam, illud ſufficiat, quòd humili corde Chriſtum ſecutus eſt, & quòd non ſperauit in pecuniæ theſauris (hoc vtiquè eſt mirabilia feciſſe) & quod à peccatorum eſt laqueo cuſtoditus. Super omnem quippe gloriam eſt, à peccatis protectio. Vigeſimo & primo igitur Epiſcopatus ſui anno, tanquam ſeptenario annorum numero ter in fide ſanctæ Trinitatis completo, appoſitus eſt patres ſuos, non tam dierum (quum ferme tricennalis ordinatus eſt) quàm perfectione plenus. Qui tamen non vſquequaque videtur clauſus in tumulo, cui reſtat vt vel lingua viuat in mundo. Et quia (ſicut credimus) cùm*
B *Martino in cœlo eſt ſociatus, ſancto etiam corpore eſt illi in ſepulchro vicinus. Porro Turonenſes, ne diuinis muneribus videantur ingrati, ſemper neceſſe eſt vt retractent, quantopere ſint à Deo ſuffulti. Datus namque eſt eis patronus, non qualiſcunque, ſed Martinus: de cuius laude quid primum, vel ſpeciale dicatur, cùm vt ſcriptum eſt,* eius minima, aliorum maximis maiora *eſſe manifeſtum ſit. Datus eſt eis & Gregorius vir non ſolùm ſanctitate, ſed & doctrina clarus, ne vrbs Turonica obſcurior videretur, Scriptorum officio caruiſſe. Quin potiùs, ſicut vrbs Romulea poſt Apoſtolos illuſtratur in altero Gregorio: ita & Turonica poſt Martinum decoratur in iſto. Nec prætereundum, quomodo conſuetam ſibi humilitatem etiam in ipſa ſepultura ſua ſeruauerit. Nam in tali loco ſe ſepeliri fecit, vbi ſemper omnium pedibus conculcaretur, & ipſa loci neceſſitas cogeret, ne vnquam in aliqua reuerentia haberi poſſet. Sed grex beati beati Martini talia non ferens, amicum Domini ſui de loco leuauit, & edito ſepulchro mauſoleo, ad læuam ſancti ſepulchri digna reuerentiâ collocauit. Obiit autem quindecimo Calend. Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam: vt ſolemnitatem Martini, quam heic iam ægrotans celebrare cœperat, Martino iunctus in cœlo conſum-*
C *maret, præſtante Domino Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.*

A

EX LIBRO SIGEBERTI GEMBLAC. DE ILLVSTRIBVS ECCLESIÆ SCRIPTORIBVS.

GREGORIVS *Turonenſis Epiſcopus, vir magnæ nobilitatis & ſimplicitatis, ſcripſit multa ſimplici ſermone. Scripſit duos Libros de Vita vel Memoria quorundam Confeſſorum. Scripſit Librum de Miraculis Sanctorum, de Miraculis Iuliani Martyris Briuatenſis Librum vnum, de Miraculis S. Martini ſuo tempore oſtenſis Libros quatuor. Hiſtoriam Francorum paruo Libello breuiauit, eámque poſtmodum diffuſiùs nouem* Libris digeſsit. Scripſit & Chronicum Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ.*

* Leg. Decem.

EX LIBRO TRITHEMII ABB. SPANHEIMENSIS DE SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS.

B

GREGORIVS *Epiſcopus Turonenſis, ex Monacho, diſcipulus quondam S. Auiti Præſulis Auernorum, vir doctus, & nobilis, mitis quoque & humilis, tantæ ſanctitatis & puritatis extitit, vt etiam in vita miraculis coruſcauerit. Hic Apoſtolorum Petri & Pauli limina viſitans, à beato Papa Gregorio cum maxima reuerentia & charitate, vt verè ſanctus ſuſceptus eſt, & amicus ſingularis & vnicus ab eo dilectus. Scripſit ſimplici & aperto ſermone nonnulla volumina. De quibus extant*

De laude ſanctorum Martyrum	lib. I. *Hieronymus Presbyter.*
De vita quorundam Confeſſorum	lib. I. *Statueram illa tantum ſcri.*
De miraculis S. Iuliani Martyris	lib. I. *Magnum in nobis quo.*
De miraculis S. Martini	lib. 4. *Omnibus Sanctis & in Chriſti.*
Hiſtoriæ Francorum	lib. 10. *Scripturus bella Regum.*
Epitoma eiuſdem	lib. I.
Chronica Eccleſiaſticæ hiſtoriæ	lib. I.

C

Cetera quæ compoſuit, ad notitiam lectionis noſtræ nondum venerunt. Claruit temporibus Mauricij Imperatoris, anno Domini DC.

INCIPIT PRÆFATIO GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS ECCLESIÆ.

DECEDENTE, atque immò potiùs pereunte ab vrbibus Gallicanis liberalium culturâ litterarum, cùm nonnullæ res B gererentur vel rectè, vel improbè, ac feritas Gentium deſæuiret, Regum furor acueretur, Eccleſiæ impugnarentur ab Hæreticis, à Catholicis tegerentur, ferueret Chriſti fides in plurimis, tepeſceret in nonnullis, ipſæ quoque Eccleſiæ vel ditarentur à deuotis, vel nudarentur à perfidis: nec reperiri poſſet quiſquam peritus Dialectica in arte Grammaticus, qui hæc aut ſtilo proſaico, aut metrico depingeret verſu: Ingemiſcebant ſæpiùs plerique dicentes; Væ diebus " noſtris, quia periit ſtudium litterarum à nobis, nec reperitur in po- " pulis, qui geſta præſentia promulgare poſſit in paginis. Iſta etenim " atque his ſimilia iugiter intuens dici, pro commemoratione præteritorum, vt notitiam attingerent venientium, etſi inculto affatu, nequiui tamen obtegere vel certamina flagitioſorum, vel vitam rectè viuentium. Et præſertim his inlicitus ſtimulis, quod à noſtris fari plerumque miratus ſum, quia philoſophantem Rhetorem intelligunt pauci, loquen- " tem ruſticum multi: libuit etiam animo, vt pro ſupputatione annorum ab ipſo Mundi principio Libri primi poneretur initium. Cuius Capitula deorſum ſubieci.

C

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI I.

I. De *creatione Adæ & Euæ, & de Adæ typo.*

II. *Vt Cain occidit Abel fratrem ſuum.*

III. *Enoch iuſtus, quomodo à Deo tranſlatus eſt.*

IV. *De diluuio, de Noe, de archa, de ira Dei, & ſupputatione generationum.*

V. *De generatione Noe & filiorum eius: præcipuè de Chus filio Cham Magiæ & idololatriæ inceptore.*

VI. *De turre Babylonica & linguarum confuſione.*

VII. *De ortu, natiuitate, & interpretatione Abrahæ.*

VIII. *De Eſau & filiis eius.*

VIIII. *De Iacob & filiis eius.*

X. *De Nili natura, & maris Rubri tranſitu.*

XI. *De filiis Iſrael in Eremo: & de ingreſſu eorum in terram promiſſionis.*

XII. *De Regibus Iudæorum.*

XIII. *De Salomone, & Templi ædificatione.*

A ſegregari conteſtor. Credo Chriſtum hunc Verbum eſſe Patris, per quem facta ſunt omnia. Hunc Verbum carnem factum credo: cuius paſſione Mundus redemptus eſt: & humanitatem, non Deitatem ſubiacuiſſe paſſioni credo. Credo eum die tertia reſurrexiſſe, hominem perditum liberaſſe, aſcendiſſe in cœlos, ſedere ad dexteram Patris: venturum ac iudicaturum viuos & mortuos. Credo ſanctum Spiritum à Patre & Filio proceſſiſſe, non minorem, & quaſi antè non eſſet; ſed æqualem, & ſemper cum Patre & Filio coæternum Deum, conſubſtantialem natura, æqualem omnipotentia, conſempiternum eſſentia, vt nunquam ſine Patre fuiſſe vel Filio, neque minorem Patre vel Filio. Credo hanc Trinitatem ſanctam in diſtinctione ſubſiſtere perſonarum, & aliam quidem perſonam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus ſancti. In qua Trinitate vnam Deitatem, vnam potentiam, vnam eſſentiam eſſe confiteor. Credo beatam Mariam, vt virginem ante partum, ita virginem & poſt partum. Credo animam immortalem, nec tamen partem habere Deitatis. Et omnia quæ à trecentis decem & octo Epiſcopis Niceæ conſtituta ſunt, credo fideliter. De fine verò mundi ea ſentio quæ à prioribus didici. Antichriſtus verò primùm circumciſionem inducet, ſe aſſerens Chriſtum: deinde in templo Hieroſolymis ſtatuam ſuam collocabit adorandam, ſicut Dominum dixiſſe legimus: *Videbitis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto.* Sed diem illam omnibus hominibus ignorari, ipſe Dominus manifeſtat dicens: *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, neque* B *Filius, niſi Pater ſolus.* Sed & hîc reſpondebimus Hæreticis, qui nos impugnant, aſſerentes minorem eſſe Filium Patre, qui hanc diem ignoret. Cognoſcant ergo hunc filium, Chriſtianum populum nuncupatum, de quo à Deo prædicitur; *Ego ero illis in patrem, & ipſi erunt mihi in filios.* Si enim hæc de vnigenito Filio prædixiſſet, nunquam ei Angelos præpoſuiſſet. Sic enim ait; *Neque Angeli cœlorum, neque filius.* oſtendens, non de vnigenito, ſed de adoptiuo populo hæc dixiſſe. Noſter verò finis, ipſe Chriſtus eſt, qui nobis vitam æternam, ſi ad eum conuerſi fuerimus, larga benignitate præſtabit.

De ſupputatione verò huius Mundi euidenter Chronicæ Euſebij Cæſarienſis Epiſcopi, ac Hieronymi Presbyteri proloquuntur, & rationem de omnium annorum ſerie pandunt. Nam & Oroſius diligentiſſimè hæc inquirens, omnem numerum annorum ab initio Mundi vſque ad ſuum tempus in vnum collegit. Hoc etiam & Victorius, cùm ordinem Paſchalis ſolemnitatis inquireret, fecit. Ergo & nos Scriptorum ſuprà memoratorum exempla ſequentes, cupimus à primi Hominis conditione (ſi Dominus dignabitur ſuum commodare auxilium) vſque ad noſtrum tempus cunctam annorum congeriem computare. Quod facilius adimplebimus, ſi ab ipſo Adam ſumamus exordium.

I. In principio Dominus cœlum terrámque, in Chriſto ſuo, qui eſt omnium principium, id eſt in Filio ſuo, formauit, qui poſt creata mundi elementa, glebam aſſumens fragillimam, hominem ad ſuam imaginem ſimilitudinémque plaſmauit, & inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viuentem. Cui dormienti ablata coſta, mulier Eua creata eſt. Nec dubium enim eſt quòd hic primus homo Adam antequam peccaret, typum Domini noſtri Redemptoris prætuliſſet. Ipſe enim in ſopore paſſionis obdormiens, de latere ſuo dum aquam cruorémque produxit, virginem immaculatámque Eccleſiam ſibi exhibuit, redemptam ſanguine, latice emundatam, non habentem maculam aut rugam: id eſt lymphis ablutam propter maculam, in cruce extenſam propter rugam. Hi ergo primi homines in amœna Paradiſo beatè viuentes, anguis aſtu illecti, diuina præcepta tranſiliunt. Eiectique ab angelica ſede, mundi laboribus deputantur. C

II. Cognita autem à conſorte mulier concepit, peperitque duos filios. Sed dum Deus vnius ſacrificium dignanter ſuſcipit, alter inuidia inflammante tumeſcit, & in fratrem ſanguinis effuſionem nouus fratricida conſurgens, fratrem opprimit, vincit, interimit.

III. Et hinc cunctum genus in facinus execrabile ruit: præter Enoch iuſtum, qui ambulans in viis Dei, ab ipſo Domino propter iuſtitiam aſſumptus, de medio peccantis populi liberatur. Sic enim legimus: *Ambulauit Enoch cum Deo, & non comparuit, quia abſtulit eum.*

IV. DOMINVS ergo commotus contra iniquitates populi non in ſuis ſemitis A gradientis, diluuium immiſit, cunctámque animam viuentem de ſuperficie terræ diluuio inundante deleuit. Tantúmque Noe fideliſſimum ac peculiarem ſibi, ſuíque typi ſpeciem præferentem, cum ſua & trium natorum coniugibus, poſteritatis reparandæ gratia, in archa reſeruauit. Increpant nos hîc Hæretici, *Cur Scriptura ſacra Dominum dixiſſet iratum.* Cognoſcant ergo, quia Dominus noſter, non vt homo iraſcitur. commouetur enim vt terreat, pellit vt reuocet, iraſcitur vt emendet. Sed nec hoc ambigo, quòd ſpecies illa archæ typum matris geſſerit Eccleſiæ. Ipſa enim inter fluctus & ſcopulos huius ſeculi tranſiens, nos ab imminentibus malis materno geſtamine fouens, pio amplexu ac protectione defendit, Ab Adam ergo vſque ad Noe, generationes decem: id eſt, Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Enoch, Matuſalam, Lamech, Noe. In his ergo decem generationibus, inueniuntur anni mille ducenti quadraginta duo. Adam verò in terra Enachim ſepultum, quæ prius Ebron vocabatur, liber Ieſu Nauæ euidenter explanat.

V. HABEBAT ergo Noe poſt diluuium tres filios, Sem, Cham, & Iafeth. De Iafeth egreſſæ ſunt Gentes, ſimiliter & de Cham, & de Sem. Et ſicut ait vetus Hiſtoria, ab his diſſeminatum eſt genus humanum ſub vniuerſo cœlo. Primogenitus verò Cham, Chus. Hic fuit totius artis Magicæ imbuente diabolo, & primus idololatriæ adinuentor. Hic primus ſtatunculam adorandam diaboli inſtigatione conſtituit: qui & ſtellas, & ignem de cœlo cadere, falſa virtute hominibus oſtendebat. Hic ad Perſas tranſiit. Hunc Perſæ vocitauere Zoroaſtrem, id eſt viuentem ſtellam. Ab hoc etiam ignem adorare conſueti, ipſum diuinitus igne conſumptum vt Deum colunt. B

VI. CVMQVE multiplicati homines diſpergerentur per vniuerſas terras, egreſſi ab Oriente, Sennaar gramineum reperiunt campum. In quo ædificantes ciuitatem, turrem quæ cœlos attingeret nituntur ſtruere. Quorum vanam cogitationem ſimul & linguam, ipſóſque confutans Deus, per mundum latè patentem in vniuerſa terra diſperſit: vocatúmque eſt nomen ciuitatis BABEL, hoc eſt confuſio, eo quòd ibi confudiſſet Deus linguas eorum. Hæc eſt Babylonia à Nembroth gygante ædificata, filio Chus. Et ſicut Oroſij narrat Hiſtoria, mira campi planitie in quadrum diſpoſita eſt. Murus eius ex coctili latere infuſo bitumine, in latum habet cubitos quinquaginta, altitudinis cubitos ducentos, in circuitu ſtadia quadringenta ſeptuaginta. Vnum ſtadium habet aripennes quinque. Vicenæ quinæ portæ per vnumquodque latus ſitæ ſunt, quæ faciunt centum. harum portarum oſtia miræ magnitudinis, ex ære fuſili ſunt formata. Multa & alia de hac ciuitate idem Hiſtoriographus narrat, addens, *Et cùm tanta fuiſſet honeſtas ædificij, attamen victa atque ſubuerſa eſt.*

VII. PRIMVS autem filius Noe, Sem: de quo generatione decima, natus eſt Abraham. id eſt, Noe, Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Falec, Ragau, Saruch, Thare, qui genuit Abraham. In his decem generationibus, hoc eſt, à Noe vſque ad Abraham, inueniuntur anni DCCCCXLII. Eo tempore regnabat Ninus, qui ædificauit ciuitatem, quam Niniuem vocauit: cuius in tribus manſionibus ſpatium amplitudinis Ionas Propheta determinat. Huius quadrageſimo tertio regni anno, natus eſt Abraham. Hic eſt Abraham, initium fidei noſtræ. hic accepit repromiſſiones. Huic ſe Chriſtus Dominus noſter naſciturum, ac pro nobis paſſurum, in victimæ commutatione monſtrauit, ipſo in Euangeliis ſic dicente, *Abraham exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt.* Hoc verò holocauſtum in monte Caluariæ, quo Dominus crucifixus eſt, oblatum fuiſſe, Seuerus narrat in Chronica, ſicut & hodiéque in ipſa Hieroſolymorum vrbe celebre fertur. In hoc monte Crux ſancta, in qua Redemptor affixus eſt, ſtetit, de qua & beatus ille cruor effluxit. Hic ergo Abraham accepit ſignum Circumciſionis, oſtendens vt quod ille geſſit in corpore, nos portemus in corde, dicente Propheta: *Circumcidite vos Deo veſtro, & circumcidite præputium cordis veſtri, & nolite ſequi deos alienos.* Et iterum: *Omnis incircumciſus corde, non intret in ſancta mea.* Hunc Abraham Deus poſt adiectam nomini ſyllabam, Patrem multarum Gentium nuncupauit. C

VIII. IS cùm centum eſſet annorum, genuit Iſaac. Porro Iſaac ſexageſimo ætatis anno, nati ſunt filij gemini de Rebecca. Primus Eſaü, qui & Edom, id eſt

A terrenus: qui propter gulam vendidit primogenita ſua. Ipſe eſt pater Idumæorum: de cuius generatione quarta, natus eſt Iobab. hoc eſt, Eſaü, Raguel, Zara, Iobab, qui & Iob. Is vixit annos CCXLIX. octogeſimo nono anno ab infirmitate liberatus eſt. poſt infirmitatem autem, CLXX. annis reſtituta in duplum omni facultate, cum tot quot perdiderat filiis iocundatus eſt.

IX. SECVNDVS autem filius Iſaac, Iacob, dilectus Dei, ſicut ait per Prophetam: *Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui.* Hic poſt angelicam luctam vocatus eſt Iſraël, à quo Iſraëlitæ. Hic genuit duodecim Patriarchas, quorum hæc ſunt nomina: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Iſachar, Zabulon, Dan, Neptalim, Gad, & Aſer. Poſt hos genuit Ioſeph de Rachel, cùm eſſet nonageſimo ſecundo ætatis ſuæ anno. Hunc cæteris filiis plus dilexit. Habuit ex ea & Beniamin vltimum omnium. Ioſeph autem, XVI. ætatis annum habens, typum præferens Redemptoris, vidit ſomnia quæ fratribus retulit: Quaſi manipulos legens, quos ſuorum fratrum manipuli adorarent. Et iterum, Quaſi Sol & Luna cum vndecim ſtellis prociderent ante eum. quæ res magnum ei cum fratribus odium generauit. Vnde & inflammati inuidia, triginta eum argenteis Iſmaëlitis in Ægyptum tranſeuntibus vendiderunt. Imminente autem fame, cùm deſcendiſſent hi in Ægyptum, cogniti ſunt à Ioſeph, nec tamen ipſi Ioſeph cognouerunt. Ipſe tamen ſe his poſt multas fatigationes, & adducto Beniamin, declarauit. de Rachel enim B matre ſua natus & hic fuerat. Poſt hæc deſcendunt cuncti Iſraëlitæ in Ægyptum, & per Ioſeph Pharaonis gratia vtuntur. Iacob autem poſt benedictos filios ſuos in Ægypto moritur, & in ſepulchro patris ſui Iſaac ſepelitur in terra Chanaan. Mortuo autem Ioſeph atque Pharaone, ſubiicitur cuncta generatio ſeruituti, quæ per Moyſen poſt decem plagas Ægypti liberatur, demerſo Pharaone in mari Rubro.

X. ET quoniam de hoc maris tranſitu plures multa dixerunt, viſum eſt, vt de ſitu loci illius, vel ipſius tranſitu, aliqua huic inſeram lectioni. Nilus per Ægyptum, ſicut optimè noſtis, decurrit, & ipſe eam impetu ſuo inrigat. vnde & Ægyptij *Nilicolæ* appellantur. Cuius nunc littora, multi locorum perluſtratores, referta ſacris Monaſteriis dicunt eſſe. Super ripam verò eius non Babylonia, de qua ſuprà meminimus, ſed Babylonia ciuitas collocatur: in qua Ioſeph horrea miro opere de lapidibus quadris & cemento ædificauit: ita vt ad fundum capaciora, ad ſummum verò conſtricta ſint, vt per paruulum foramen ibidem triticum iaceretur. Quæ horrea vſque hodie cernuntur. De hac ciuitate Rex ad perſequendum Hebræos, cum exercitibus curruum, ac multa pedeſtri manu directus eſt. Antè dictus verò fluuius ab Oriente veniens, ad Occidentalem plagam verſus Rubrum mare vadit: ab Occidente verò ſtagnum ſiue brachium de mari Rubro progreditur, & vadit contra Orientem, habens in longo milia circiter quinquaginta, in lato autem decem & octo. In huius ſtagni capite Clyſma ciuitas ædificata eſt, non propter fertilitatem loci, cùm nihil ſit plus ſterile: ſed propter portum, C quia naues ab Indis venientes, ibidem ob portus opportunitatem quieſcunt. Vbi comparatæ merces, per totam Ægyptum deportantur. Ad hoc ſtagnum per deſertum Hebræi tendentes, vſque ad ipſum mare venerunt, inuentiſque dulcibus aquis caſtrametati ſunt. In hoc ergo arcto loco, tam ab eremo quàm ab ipſo mari, conſederunt, ſicut ſcriptum eſt, *Audiens Pharao, quòd concluſiſſet eos mare atque deſertum, nec eſſet eis via qua poſſent pergere, ad perſequendum eos direxit.* Cúmque imminentibus his Moyſi populus adclamaſſet, ſecundum iuſſum diuinitatis proiecta virga ſuper mare, diuiſum eſt. Illiſque per ſicca gradientibus, & vt Scriptura ait, *Muro aquarum vndique vallatis*, in littus illud quod eſt contra montem Syna inlæſi prorſus, demerſis Ægyptiis, Moyſe duce tranſgrediuntur. De quo tranſitu multa, vt dixi, narrantur. Sed nos quod à ſapientibus, & certè illis hominibus qui in eodem loco acceſſerant, verum cognouimus, ea inſerere ſtuduimus paginæ. Aiunt enim ſulcos, quos rotæ curruum fecerant, vſque hodie permanere: & quantum acies oculorum videre poteſt, in profundo cerni. Quos ſi modicum commorio maris obtexerit, illo quieſcente rurſum diuinitus renouantur vt fuerant. Dicunt alij, quòd ad ipſam ripam, facto modico per mare circuitu, vnde ingreſſi fuerant, ſint reuerſi. Alij verò adſerunt, vnum cunctis ingreſſum: nonnulli, vnicuique Tribui ſuam patuiſſe viam, illud teſtimonium Pſalterij

adducentes: *Qui diuiſit mare Rubrum in diuiſiones.* quas nos diuiſiones ſpiritaliter, **A**
& non ſecundùm literam intelligere oportet. Sunt enim & in hoc ſeculo, quod figuraliter mare dicitur, multæ diuiſiones. Non enim æqualiter poſſunt per vnam viam ad vitam cuncti tranſire. Alij autem tranſeunt in horam primam, id eſt qui renati per baptiſmum immaculati ab omni inquinamento carnis perdurare vſque ad vitæ præſentis exitum poſſunt. Alij ad horam tertiam, videlicet qui maiori ætate conuertuntur. Alij ad ſextam, qui luxuriæ feruorem coercent: & per has quaſque horas, ſicut Euangeliſta commemorat, ad operam Dominicæ vineæ, ſecundùm fidem propriam conducuntur. Hæ ſunt diuiſiones, quibus per hoc mare tranſitur. Illud verò quòd ad mare vſque venientes, litus ſtagni tenentes reuertuntur, illud eſt quod Dominus ad Moyſen dixit: *Reuerſi caſtra metentur è regione Phiahiroth, quæ eſt inter Magdalum & mare contra Beelſefon.* Nec enim dubium eſt, quòd tranſitus ille maris, vel columna nubis typum geſſerint noſtri baptiſmatis, dicente beato Paulo Apoſtolo: *Nolo vos ignorare, fratres, quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in Moyſen baptizati ſunt in nube & in mari.* Columna verò ignis, typum ſancti Spiritus prætulit. A natiuitate ergo Abrahæ vſque ad egreſſum filiorum Iſraël ex Ægypto, vel tranſitum maris Rubri, qui fuit Moyſi octogeſimus annus, ſupputantur anni numero CCCCLXII.

XI. PER quadraginta annos Iſraëlitæ eremo vtuntur, imbuuntur legibus, probantur, victibúſque paſcuntur angelicis. Deinceps enim poſt acceptam legem, **B**
tranſgreſſóque cum Ieſu Naue Iordane, terram Repromiſſionis accipiunt.

XII. POST cuius tranſitum, dum præcepta diuina poſtponunt, ſæpè in alienigenarum ſeruitio ſubiugantur. Sed cùm conuerſi ingemiſcunt, tribuente Domino, per virorum fortium brachium liberantur. Poſt hæc per Samuelem. Regem (ſicut reliquæ gentes habent) à Domino poſtulantes, accipiunt primum Saül, deinde Dauid. Ab Abraham ergo vſque ad Dauid generationes XIV. id eſt, Abraham, Iſaac, Iacob, Iudas, Phares, Eſrom, Aram, Aminadab, Naaſon, Salmon, Obeth, Ieſſe, Dauid. Dauid autem genuit Salomonem de Berſabee. Is per Nathan Prophetam, fratrem ſuum, & matrem, in Regno euectus eſt.

XIII. DEFVNCTO autem Dauid, cùm regnare cœpiſſet Salomon, apparuit ei Dominus, & quod peteret, vt indulgeat pollicetur. At ille terrenas diuitias poſtponens, ſapientiam magis expetiit. Quod ratum Domino fuit, ita vt ab eodem audiret, *Quia non quæſiſti Regna mundi, nec diuitias eius, ſed poſtulaſti ſapientiam, ideo accipies eam. Ante te non fuit tam ſapiens, ſic & poſt te non erit.* Quod poſtea iudicium illud, quod inter duas mulieres de vno infante litigantes, intulit, comprobauit. Hic Salomon ædificauit Templum nomini Domini miro opere, multum ibi auri argentíque, æris ac ferri ingerens, ita vt diceretur à quibuſdam, *Nunquam ſimile in mundo fuiſſe ædificium fabricatum.* Ab egreſſu ergo filiorum Iſraël ex Ægypto vſque ad ædificationem Templi, qui fuit annus ſeptimus regni Salomonis, inueniuntur anni CCCCLXXX. ſicut Regum teſtatur Hiſtoria.

XIV. POST mortem autem Salomonis, diuiſum eſt per duritiam Roboæ Regnum in duas partes. Reſtiterunt duæ Tribus ad Roboam, quod *Iuda* appellabatur: ad Hieroboam autem, decem Tribus, quod *Iſrael* vocabatur. Poſt hæc **C**
igitur ad idololatriam declinantes, nec Prophetarum vaticinia, nec eorum interitus, nec cladis patriæ, nec ipſorum etiam Regum eos excidio domuerunt. Donec iratus contra eos Dominus, excitauit Nabuchodonoſor, qui eos in Babyloniam cum omnibus Templi ornamentis captiuos abduxit. In qua captiuitate & Daniel Propheta eximius, inter eſurientes leones inlæſus, & tres pueri in medio ignium roruienti, abiere captiui. In hac captiuitate & Ezechiel prophetauit, & Eſdras Propheta natus eſt. A Dauid autem vſque ad deſolationem Templi, & tranſmigrationem in Babyloniam, generationes quatuordecim: id eſt, Dauid, Salomon, Roboam, Abia, Aſa, Ioſaphat, Ioram, Ozias, Ioathan, Achaz, Ezechias, Manaſſes, Amon, Ioſias. In his ergo quatuordecim generationibus, anni inueniuntur numero CCCXL. De hac verò captiuitate per Zorobabel liberantur: qui poſtea & Templum & ciuitatem reſtituit. Sed hæc captiuitas typum illius captiuitatis (vt puto) gerit, in qua anima peccatrix abducitur. Quam niſi Zorobabel, id eſt Chriſtus, liberauerit, horribiliter exſulabit. Ipſe enim Dominus in Euangelio dicit: *Si vos Filius liberauerit, vere liberi eritis.* Ipſe, oro, ſibi in

A nobis templum, in quo dignetur habitare, conſtituat, in quo fides, vt aurum, luceat: in quo eloquium prædicationis, vt argentum ſplendeat: in quo omnia viſibilis templi illius ornamenta, in noſtrorum ſenſuum honeſtate clareſcant. Bonæ etiam voluntati noſtræ ipſe ſalubrem effectum indulgeat. Quia niſi ipſe ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam. Hæc verò captiuitas annis LXX. fuiſſe dicitur.

XV. REVERSI autem per Zorobabel (ſicut diximus) nunc contra Deum murmurantes, nunc poſt idola corruentes, vel abominationes quæ gentes exercent imitantes, dum Dei Prophetas contemnunt, gentibus traduntur, ſubiugantur, intercidunt: donec ipſe Dominus Patriarcharum, Prophetarúmque vocibus repromiſſus, Virginis Mariæ vtero per Spiritum ſanctum inlapſus, ad redemptionem naſci, tam illius gentis, quàm omnium gentium dignaretur. A tranſmigratione ergo vſque ad natiuitatem Chriſti, generationes quatuordecim: id eſt, Iechonias, Salathiel, Zorobabel, Abiud, Eliachim, Azor, Sadoch, Achim, Eliud, Eleazar, Mathan, Iacob, Ioſeph vir Mariæ, de qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus naſcitur: qui Ioſeph, quartus decimus computatur.

XVI. ERGO ne videamur vnius tantùm Hebrææ gentis habere notitiam, reliqua Regna, quæ, vel qualia Iſraëlitarum fuerint tempore, memoramus. Tempore Abrahæ Ninus regnabat ſuper Aſſyrios: Sicyonios, Europs. Apud Ægyptios autem ſextadecima erat poteſtas, quam ſua lingua *Dynaſtian* vocabant. B Tempore Moyſi, apud Argiuos regnabat ſeptimus Tropas: in Attica, Cecrops primus: apud Ægyptios, Cenchris duodecimus, qui & in mari obrutus eſt Rubro. Apud Aſſyrios, ſextusdecimus Agatadis, apud Sicyonios Maratis. Tempore verò Salomonis, quando regnabat ſuper Iſraël, apud Latinos quintus regnabat Siluius: Lacedæmoniis, Fiſtus: Corinthiis, ſecundus Oxion: Ægyptiorum, Thebei. Centeſimo viceſimo ſexto anno ſuper Aſſyrios, Eutropes: Athenienſibus ſecundus Agaſaſtus. Tempore quo Amon regnabat ſuper Iudæam, quando captiuitas in Babyloniam abiit: Macedoniis præerat Argeus: Lydorum, Gyges: Ægyptiorum, Vafres: apud Babyloniam, Nabuchodonoſor, qui eos captiuos abduxit: Romanorum, ſextus Seruius Tullus.

XVII. POST hos Imperatores, primus, Iulius Cæſar fuit, qui totius Imperij obtinuit Monarchiam: ſecundus, Octauianus, Iulij Cæſaris nepos, quem Auguſtum vocant: à quo & menſis *Auguſtus* eſt vocitatus. Cuius nonodecimo Imperij anno, Lugdunum Galliarum vrbem conditam manifeſtiſſimè reperimus: quæ poſtea inluſtrata Martyrum ſanguine, *Nobiliſſima* nuncupatur.

XVIII. ANNO quadrageſimotertio Imperij Auguſti, Dominus noſter Ieſus Chriſtus (vt diximus) ex virgine Maria in Bethleem Dauid oppido, ſecundum carnem natus eſt: cuius immenſum ſidus Magi ab Oriente cernentes, cum muneribus veniunt, & puerum ſupplices oblatis donis adorant. Herodes verò ob zelum Regni ſui, dum Deum Chriſtum perſequi nititur, paruulos infantes interimit. Ipſe quoque poſtmodum iudicio diuino percuſſus eſt.

XIX. DOMINO autem Deo noſtro Ieſu Chriſto pœnitentiam prædicante, baptiſmi gratiam tribuente, vel cœleſte regnum cunctis gentibus promittente, atque prodigia & ſigna per populos operante: hoc eſt dum de aquis vina profert, dum febres extinguit, dum cæcis lumen tribuit, dum ſepultis vitam reſtituit, dum obſeſſos ab immundis ſpiritibus liberat, dum leproſos miſerabili turpentes cute reformat, ac dum alia ſigna multa faciens, manifeſtiſſimè ſe Deum populis eſſe declarat: in Iudæis ira ſuccenditur, inuidia exagitatur, ac mens de ſanguine Prophetarum paſta, vt iuſtum interimat, iniuſtè molitur. Ergo vt veterum Vatum complerentur Oracula, à diſcipulo traditur, à Pontificibus condemnatur, à Iudæis includitur, cum iniquis crucifigitur, à militibus emiſſo ſpiritu cuſtoditur. His igitur actis, tenebræ ſuper vniuerſum mundum factæ ſunt, & multi conuerſi ingemiſcentes, Ieſum Filium Dei confeſſi ſunt.

XX. ADPREHENSVS autem & Ioſeph, qui eum aromatibus conditum in ſuo monumento recondidit, in cellulam includitur, & ab ipſis Sacerdotum Principibus cuſtoditur, maiorem in eum habentes ſæuitiam (vt geſta Pilati ad Tyberium Imperatorem miſſa referunt) quàm in ipſum Dominum, vt cùm ille à militibus, hic ab ipſis Sacerdotibus cuſtodiretur. Sed reſurgente Domino, cuſto-

dibus viſione angelica territis, cùm non inueniretur in tumulo, nocte parietes A
de cellula, in qua Ioſeph tenebatur, ſuſpenduntur in ſublimi; ipſe verò de cuſto-
dia, abſoluente Angelo, liberatur, parietibus reſtitutis in locum ſuum. Cúm-
que Pontifices cuſtodibus exprobrarent, & ſanctum corpus ab eiſdem inſtanter
» requirerent, dicunt eis milites: Reddite vos Ioſeph, & nos reddimus Chriſtum:
» ſed vt verum agnoſcimus, neque vos benefactorem Dei, neque nos Filium Dei
» reddere nunc valemus. Tunc illis confuſis, milites ſub hac excuſatione liberatur.

XXI. Fertvr Iacobus Apoſtolus, cùm Dominum iam mortuum vidiſſet in cruce, deteſtatum eſſe atque iuraſſe, nunquam ſe comeſturum panem, niſi Dominum cerneret reſurgentem. Tertia demum die rediens Dominus, ſpoliato Tartaro cum triumpho, Iacobo ſe oſtendens ait: *Surge Iacobe, comede, quia iam à mortuis reſurrexi.* Hic eſt Iacobus Iuſtus, quem fratrem Domini nuncupant, pro eo quòd Ioſeph fuerit filius, ex alia vxore progenitus.

XXII. Dominicam verò reſurrectionem, die prima factam credimus, non ſeptima, ſicut multi putant. Hic eſt dies Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem nos propriè *Dominicum*, pro ſancta eius Reſurrectione vocamus. Hic primus lucem vidit in principio, & hic primus Dominum reſurgentem contemplari meruit de ſepulchro. A captiuitate verò Hieroſolymæ & deſolatione Templi, vſque ad Paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt vſque Tiberij ſeptimo decimo anno, ſupputantur anni DCLXVIII. B

XXIII. Resvrgens autem Dominus, per quadraginta dies cum diſcipulis de regno Dei diſputans, videntibus illis in nube ſuſceptus, euectúſque in cœlos, ad Patris dexteram reſidet glorioſus. Pilatus autem geſta ad Tiberium Cæſarem mittit, & ei tam de virtutibus Chriſti, quàm de paſſione vel reſurrectione eius inſinuat. Quæ geſta apud nos hodie retinentur ſcripta. Tiberius autem hoc ad Senatum recenſuit. quod Senatus cum ira reſpuit, pro eo quòd non ad eum primitus adueniſſet. Hinc etenim contra Chriſtianos prima odiorum germina pullularunt. Pilatus autem non permanens impunitus, pro ſuæ malitiæ ſcelere, hoc eſt pro nece quam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum exercuit, propriis ſe manibus interficit. Quem Manichæum fuiſſe multi putant, ſecundum illud quod in Euangelio legitur: *Venerunt quidam de Galilæis, nunciantes ei, quorum ſanguinem miſcuit Pilatus cum ſacrificiis eorum.* Sic & Herodes Rex, dum in Apoſtolos Domini ſæuit, percuſſus diuinitus ob tanta ſcelera, intumeſcens ac ſcatens vermibus, accepto cultro vt malum purgaret, propriæ ſe manus ictu liberauit.

XXIV. Beatvs Petrus Apoſtolus ſub Imperatore Claudio quarto ab Auguſto, Romam adgreditur: ibique prædicans, in multis virtutibus manifeſtiſſimè Chriſtum eſſe Dei Filium comprobauit. Ab illis enim diebus Chriſtiani apud ciuitatem Romanam eſſe cœperunt. Cùm autem nomen Chriſti per populos magis ac magis dilataretur, oritur contra hæc antiqui ſerpentis inuidia, & totis ſe Imperatoris præcordiis immittit ſæua malignitas. Nam Nero ille luxurioſus, C vanus atque ſuperbus, virorum ſuccuba, & rurſus virorum appetitor, matris, ſororum, ac proximarum quarumque mulierum ſpurciſſimus violator, ad complendam malitiæ ſuæ molem, primus contra Chriſti cultum perſecutionem excitat in credentes. Habebat enim ſecum Simonem Magum, virum totius malitiæ & omnis magicæ artis argumento magiſtrum. Hoc eliſo per Apoſtolos Domini Petrum atque Paulum, commotus contra eos, quòd Chriſtum Filium prædicarent, & idola adorare contemnerent, Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici. Ipſe quoque excitatam ſuper ſe ſeditionem fugere tentans, quarto ab Vrbe lapide propria ſe manu interfecit. Tunc & Iacobus frater Domini, & Marcus Euangeliſta, pro Chriſti nomine glorioſo martyrio coronati ſunt. Primus tamen omnium hanc viam Leuita Stephanus & Martyr intrauit. Magna poſt Iacobi Apoſtoli necem, Iudæos calamitas adſecuta eſt. Nam adueniente Veſpaſiano, & Templum incenſum eſt, & ſexcenta milia Iudæorum eo bello gladio & fame affecta ſunt. Domitianus autem, ſecundus poſt Neronem, in Chriſtianos ſæuit: Ioannem Apoſtolum in inſulam Pathmos relegat in exilium, & diuerſas crudelitates in populos agitat. Poſt cuius mortem, beatus Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta, de exilio rediit: qui ſenex & plenus dierum, perfectéque in Deum vitæ viuens, ſe depoſuit in ſepulchro. Hic fertur non guſtare mortem, donec

A donec iterato Dominus iudicaturus adueniat, ipſo in Euangeliis ita dicente; *Si eum volo manere donec veniam.*

XXV. TERTIVS poſt Neronem perſecutionem in Chriſtianos Traianus mouet: ſub quo beatus Clemens, tertius Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, paſſus eſt, & ſanctus Simeon Hieroſolymitanus Epiſcopus Cleophæ filius, pro Chriſti nomine crucifixus adſeritur: & Ignatius Antiochenſis Epiſcopus, Romam ductus beſtiis deputatur. Hæc ſub Traiani temporibus acta ſunt.

XXVI. POST hunc Ælius Adrianus, Imperator creatus eſt. vnde & Hieroſolyma Ælia ab Ælio Adriano vocatur, ſucceſſore Domitiani, eò quòd eam reparauerit. Poſt has verò paſſiones Sanctorum, non fuit ſatis parti aduerſæ; gentes incredulas contra Chriſticolas excitaſſe, niſi commoueret & in ipſis Chriſtianis ſchiſmata. Concitat hæreſes, & diuiſa fides Catholica aliter alitérque diſſeritur. Nam ſub Antonini Imperio Marcionitana & Valentiniana hæreſis inſana ſurrexit: & Iuſtinus Philoſophus poſt ſcriptos Catholicæ Eccleſiæ libros, martyrio pro Chriſti nomine coronatur. In Aſia autem, orta perſecutione, beatiſſimus Polycarpus, Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ diſcipulus, octogeſimo ætatis ſuæ anno, velut holocauſtum puriſſimum, per ignem Domino conſecratur. Sed & in Galliis multi pro Chriſti nomine ſunt per martyrium gemmis cœ-
B leſtibus coronati: quorum paſſionum Hiſtoriæ apud nos fideliter vſque hodie retinentur.

XXVII. Ex quibus & ille primus Lugdunenſis Eccleſiæ Photinus Epiſcopus fuit, qui plenus dierum, diuerſis affectus ſuppliciis, pro Chriſti nomine paſſus eſt. Beatiſſimus verò Irenæus huius ſucceſſor Martyris, qui à beato Polycarpo ad hanc vrbem directus eſt, admirabili virtute enituit: qui in modici temporis ſpacio, prædicatione ſua maximè in integrum ciuitatem reddidit Chriſtianam. Sed veniente perſecutione, talia ibidem Diabolus bella per tyrannum exercuit, & tanta ibi multitudo Chriſtianorum ob confeſſionem Dominici nominis eſt iugulata, vt per plateas flumina currerent de ſanguine Chriſtiano: quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus. Dominus enim eos in libro vitæ conſcripſit. Beatum Irenæum diuerſis in ſua carnifex præſentia pœnis affectum, Chriſto Domino per martyrium dedicauit. Poſt hunc & quadraginta octo Martyres paſſi ſunt, ex quibus primum fuiſſe legimus Vetium Epagatum.

XXVIII. Sub Decio verò Imperatore multa bella aduerſum nomen Chriſtianum exoriuntur, & tanta ſtrages de credentibus fuit, vt nec numerari queant. Babyllas Epiſcopus Antiochenus, cum fratribus paruulis, id eſt, Vrbano, Prilidano, & Epolono: & Sixtus Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, & Laurentius Archidiaconus, & Hippolytus ob Dominici nominis confeſſionem per martyrium conſummati * ſunt. Valentinianus & Nouatianus maximi tunc hæreticorum princi- * cõſumpti
C pes, contra fidem noſtram inimico impellente graſſantur. Huius tempore ſeptem viri Epiſcopi ordinati ad prædicandum in Gallias miſſi ſunt, ſicut Hiſtoria paſſionis ſancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim: Sub Decio & Grato Conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum ac ſummum Tholoſana ciuitas ſanctum Saturninum habere cœperat ſacerdotem. Hi ergo miſſi ſunt: Turonicis, Gratianus Epiſcopus: Arelatenſibus, Trophimus Epiſcopus: Narbonæ, Paulus Epiſcopus: Tholoſæ, Saturninus Epiſcopus: Pariſiacis, Dionyſius Epiſcopus: Aruernis, Stremonius Epiſcopus: Lemouicinis, Martialis eſt deſtinatus Epiſcopus. De his verò, beatus Dionyſius Pariſiorum Epiſcopus, diuerſis pro Chriſti nomine adfectus pœnis, pręſentem vitam gladio imminente finiuit. Saturninus verò, iam ſecurus de martyrio, dicit duobus Preſbyteris ſuis: Ecce ego iam immolor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. rogo, vt vſque dum debitum finem impleam, à vobis penitus non relinquar. Cùmque comprehenſus ad Capitolium duceretur, relictus ab his ſolus adtrahitur. Igitur cùm ſe ab illis cerneret derelictum, oraſſe fertur: Domine Ieſu Chriſte exaudi me de cœlo ſancto tuo, vt nunquam Eccleſia de his ciuibus mereatur habere Pontificem in ſempiternum. Quod vſque nunc in ipſa ciuitate ita eueniſſe cognouimus. Hic verò tauri furentis veſtigiis alligatus, ac de Capitolio præcipitatus, vitam finiuit. Gratianus verò, Trophimus, Stremoniúſque, & Paulus, atque Martialis, in ſum-

ma ſanctitate viuentes, poſt acquiſitos Eccleſiæ populos, ac fidem Chriſti per omnia dilatatam, felici confeſſione migrarunt. Et ſic tam iſti per martyrium, quàm hi per confeſſionem, relinquentes terras, in cæleſtibus pariter ſunt coniuncti. A

XXIX. De horum verò diſcipulis quidam Biturigas ciuitatem adgreſſus, ſalutare omnium, Chriſtum Dominum populis nunciauit. Ex his ergo pauci admodum credentes, Clerici ordinati, ritum pſallendi ſuſcipiunt: & qualiter Eccleſiam conſtruant, vel omnipotenti Deo ſolemnia celebrare debeant, imbuuntur. Sed illis paruam adhuc ædificandi facultatem habentibus, ciuis cuiuſdam domum, de qua Eccleſiam faciant, expetunt. Senatores verò, vel reliqui meliores loci, fanaticis erant tunc cultibus obligati: qui verò crediderant, ex pauperibus erant, iuxta illud Domini, quod Iudæis exprobrat dicens, *Quia meretrices & publicani præcedent vos in regno Dei*. Hi verò non obtenta à quo petierant domo, Leocadium quemdam primum Galliarum Senatorem, qui de ſtirpe Vetij Epagati fuit, quem Lugduno paſſum pro Chriſti nomine ſuperiùs memorauimus, repererunt. Cui cùm petitionem ſuam, & fidem pariter intimaſſent, ille reſpondit: » Si domus mea, quam apud Bituricam vrbem habeo, huic operi digna eſſet, præſta- » re non abnegarem. Illi autem audientes, pedibus eius proſtrati, oblatis trecentis aureis cum diſco argenteo, dicunt eam huic miniſterio eſſe congruam. Qui acceptis de his tribus aureis pro benedictione, clementer indulgens reliqua, cùm adhuc eſſet in errorem idololatriæ implicitus, Chriſtianus factus, domum ſuam fecit Eccleſiam. B Hæc eſt nunc Eccleſia apud Biturigas vrbem prima, miro opere compoſita, & primi Martyris Stephani reliquiis inluſtrata.

XXX. Vicesimo ſeptimo loco, Valerianus & Gallienus Romanum Imperium ſunt adepti, qui grauem contra Chriſtianos perſecutionem ſuo tempore commouerunt. Tunc Romam Cornelius, Cyprianus Carthaginem felici ſanguine inluſtrarunt. Horum tempore & Chrocus ille Alamannorum Rex, commoto exercitu, Gallias peruagauit. Hic autem Chrocus multæ adrogantiæ fertur fuiſſe. Qui cùm nonnulla iniquè geſſiſſet, per conſilium (vt aiunt) matris iniquæ, collectam (vt diximus) Alamannorum gentem, vniuerſas Gallias peruagatur, cunctáſque ædes, quæ antiquitus fabricatæ fuerant, à fundamentis ſubuertit. Veniens verò Aruernos, delubrum illud, quod Gallica lingua *Vaſſo* Galatæ vocant, incendit, diruit, atque ſubuertit. Miro enim opere factum fuit atque firmatum; cuius paries duplex erat. Abintus enim de minuto lapide, à foris verò, quadris ſcalptis fabricatum fuit. habuit enim paries ille craſſitudinem, pedes triginta. Intrinſecus verò marmore ac muſiuo variatum erat. Pauimentum quoque ædis marmore ſtratum, deſuper verò plumbo tectum.

XXXI. Ivxta hanc vrbem Liminius, Antolianúſque Martyres requieſcunt, Ibi Caſſius ac Victorinus in dilectione Chriſti fraterno affectu ſociati, per effuſionem cruoris proprij, cœlorum regna pariter ſunt adepti. Nam refert antiquitas, Victorinum ſeruum fuiſſe antè dicti Templi Sacerdotis. C Qui dum plerumque vicum quem *Chriſtianorum* vocant, ad perſequendos Chriſtianos adit, Caſſium reperit Chriſtianum. Cuius prædicationibus atque miraculis motus, credidit Chriſto: relictiſque fanaticis ſordibus, ac baptiſmo conſecratus, magnus in virtutum operatione enituit. Nec multò pòſt, per martyrium (vt diximus) in terris ſociati, ad cœleſtia pariter regna migrauerunt.

XXXII. Inrventibvs autem Alamannis in Gallias, ſanctus Priuatus Gaballitanæ vrbis Epiſcopus, in crypta Memmatenſis montis, vbi ieiuniis orationibúſque vacabat, reperitur, populi Gredonenſis caſtri munitione concluſus. Sed dum oues ſuas bonus paſtor lupis tradere non conſentit, dæmoniis immolare compellitur. Quod ſpurcum ille tam execrans quàm refutans, tamdiu fuſtibus cæditur, quoadúſque putaretur exanimis. Sed ex ipſa quaſſatione, interpoſitis paucis diebus, ſpiritum exhalauit. Chrocus verò apud Arelatenſem Galliarum vrbem comprehenſus, diuerſis adfectus ſuppliciis, gladio verberatus interiit: non immeritò pœnas, quas ſanctis Dei intulerat, luens.

XXXIII. Svb Diocletiano, qui triceſimo tertio loco Romanum rexit Imperiũ, grauis contra Chriſtianos per annos IV. perſecutio exagitata eſt: ita vt quadam vice in ipſo ſacratiſſimo die Paſchæ, magni Chriſtianorum populi ob veri Dei cultum interficerentur. Eo tempore, Quirinus Siſt.enſis Eccleſiæ ſacerdos glorio-

A ſum pro Chriſti nomine martyrium tulit. quem ligato ad collum molari ſaxo, in fluminis gurgitem ſæuitia impulit paganorum. Igitur cùm cecidiſſet in gurgitem, diu ſuper aquas diuina virtute ferebatur, nec ſorbebant aquæ quem pondus criminis non premebat. Quod factum mirans multitudo populi circumſtantis, deſpecto furore gentilium, ad liberandum properant Sacerdotem. Hæc ille cernens, non paſſus eſt ſe à martyrio ſubtrahi, ſed erectis ad cœlum oculis, ait: Ieſu Domine, qui glorioſus reſides ad dexteram Patris, ne patiaris me ab hoc ſtadio remoueri, ſed ſuſcipiens animam meam, coniungere me tuis Martyribus in requie ſempiterna dignare. His dictis, reddidit ſpiritum. Cuius corpus à Chriſtianis ſuſceptum, venerabiliter ſepulturæ mandatum eſt.

XXXIV. ROMANORVM triceſimus quartus Imperium obtinuit Conſtantinus, annis triginta regnans feliciter. Huius Imperij anno vndecimo, cùm poſt exceſſum Diocletiani pax reddita fuiſſet Eccleſiis, beatiſſimus Præſul Martinus apud Sabariam Pannoniæ ciuitatem naſcitur, parentibus gentilibus, non tamen infimis. Hic Conſtantinus anno viceſimo Imperij ſui, Criſpum filium veneno, Fauſtam coniugem calente balneo interfecit, ſcilicet quòd proditores Regni eius eſſe voluiſſent. Huius tempore venerabile Crucis Dominicæ lignum per ſtudium Helenæ matris eius repertum eſt, prodente Iuda Hebræo, qui poſt baptiſmum Quiriacus eſt vocitatus. Vſque hoc tempus Hiſtoriographus in Chronicis ſcribit Euſebius. A viceſimo primo enim eius Imperij anno Hieronymus Preſ-
B byter addidit, indicans Iuuencum Presbyterum, Euangelia verſibus conſcripſiſſe, rogante ſupradicto Imperatore.

XXXV. SVB Conſtantis autem Imperio, Iacobus Niebenus fuit, ad cuius preces inclinatæ aures diuinæ clementiæ, multa pericula à ciuitate eius repulerunt. Sed & Maximinus Treuerorum Epiſcopus potens in omni ſanctitate reperitur. Nonodecimo Conſtantini Iunioris anno, Antonius Monachus tranſiit, centeſimo ætatis ſuæ anno. Beatiſſimus Hilarius Pictauienſis Epiſcopus, ſuaſu hæreticorum exilio deputatur: ibique libros pro fide Catholica ſcribens, Conſtantio miſit, qui quarto exilij anno eum abſolui iubens, ad propria redire permiſit.

XXXVI. TVNC iam & lumen noſtrum exoritur, nouiſque lampadum radiis Gallia perluſtratur, hoc eſt, eo tempore beatiſſimus Martinus in Galliis prædicare exorſus eſt: qui Chriſtum Dei Filium per multa miracula verum Deum in populis declarans, Gentilium incredulitatem auertit. Hic enim fana deſtruxit, hæreſim oppreſſit, Eccleſias ædificauit: & cùm aliis multis virtutibus refulgeret, ad conſummandum laudis ſuæ titulum, tres mortuos vitæ reſtituit. Quarto Valentiniani & Valentis anno, ſanctus Hilarius apud Pictauos, plenus ſanctitate & fide, multis vndique virtutibus editis, migrauit ad cœlos. Nam & ipſe legitur mortuos ſuſcitaſſe. Melania verò matrona nobilis, & incola vrbis Romanæ, Hieroſolyma ob deuotionem abiit, Vrbano filio Romæ relicto. Quæ ita ſe in cuncta bonitate ac ſanctitate omnibus præbuit, vt Tecla vocare-
C tur ab incolis.

XXXVII. POST mortem autem Valentiniani, Valens integri ſucceſſor Imperij, Monachos ad militiam cogi iubet: nolentes fuſtibus præcipit verberari. Poſt hæc, bellum ſæuiſſimum in Thracas Romani ingeſſere: in quo tanta ſtrages fuit, vt Romani amiſſo equorum præſidio, pedibus fugerent. Cúmque à Gothis internecione maxima cæderentur, & Valens fugeret, ſagitta ſauciatus, paruum tugurium adgreſſus imminentibus hoſtibus, ſuper ſe incenſa caſula, optata caruit ſepultura. Sicque vltio diuina ob Sanctorum effuſum ſanguinem, tandem emiſſa proceſſit. Hucuſque Hieronymus. ab hoc verò tempore, Oroſius Presbyter plus ſcripſit.

XXXVIII. IGITVR cùm Gratianus Imperator deſtitutam cerneret eſſe Rempublicâm, Theodoſium collegam Imperij facit. Hic Theodoſius omnem ſpem atque fiduciam in Dei miſericordiam ponit. Qui multas gentes non tam gladio, quàm vigiliis & oratione compeſcuit, Rempublicam confirmauit, Conſtantinopolim vrbem victor ingreſſus eſt. Maximus verò cùm per tyrannidem oppreſſis Britannis ſumpſiſſet victoriam, à militibus Imperator creatus eſt. In vrbe Treuerica ſedem inſtituens, Gratianum Imperatorem circumuentum dolis interfecit. Ad hunc Maximum beatus Martinus iam Epiſcopus venit. In loco ergo

Gratiani, Theodoſius ille, qui totam ſpem in Deum poſuerat, totum ſuſcipit A Imperium. Qui deinceps diuinis affatibus fretus, Maximum ſpoliatum Imperio interfecit.

XXXIX. APVD Aruernos verò poſt Stremonium Epiſcopum prædicatorémque primus Epiſcopus Vrbicus fuit, ex Senatoribus conuerſus, vxorem habens: quæ iuxta conſuetudinem Eccleſiaſticam, remota à conſortio Sacerdotis religioſè viuebat. Vacabant enim ambo orationi, eleemoſynis, atque operibus bonis. Cúmque hæc agerent, liuor inimici, qui ſemper eſt æmulus ſanctitati, commouetur in feminam: quam in concupiſcentiam viri ſuccendens, nouam Euam efficit. Nam ſuccenſa mulier à libidine, operta peccati tenebris, pergit ad domum Eccleſiæ per tenebras noctis. Cúmque obſerata omnia reperiſſet, pulſare
» fores Eccleſiæ domus cœpit, ac voces huiuſmodi dare: Quouſque Sacerdos,
» dormis? quouſque oſtia clauſa non reſeras? cur coniugem ſpernis? cur obdu-
» ratis auribus, Pauli præcepta non audis? Scripſit enim: Reuertimini ad alteru-
» trum, ne tentet vos Satanas. Ecce ego ad te reuertor, nec ad extraneum, ſed ad
» proprium vas recurro. Hæc & his ſimilia diu declamanti, tandem Sacerdotis tepeſcit religio. Iubet eam cubiculo intromitti, vſúſque concubitu eius diſcedere iubet. Dehinc tardiùs ad ſe reuerſus, & de perpetrato ſcelere condolens, acturus pœnitentiam, diœceſis ſuæ Monaſterium expetit: ibique cum gemitu ac lachrymis quæ commiſerat diluens, ad vrbem propriam eſt reuerſus. Qui B impleto vitæ curſu, migrauit à ſeculo. Nata eſt enim ab hoc conceptu filia, quæ in Religione permanſit. Ipſe quoque Sacerdos cum coniuge & filia in crypta Cantobennenſi, iuxta aggerem Publianum eſt ſepultus. In cuius loco Legonus Epiſcopus ſubrogatur.

XL. QVO defuncto, ſanctus Hillidius ſucceſſit, vir eximiæ ſanctitatis ac præclaræ virtutis: qui in tanta ſanctitate emicuit, vt fama eius etiam extraneos fines adiret. Vnde factum eſt, vt ab Imperatoris Treuerici filia expetitus, vt ſpiritu immundo curaret. quod in Libro illo, quem de eius vita conſcripſimus, memorauimus. Fuit autem (vt fama refert) valde ſenex & plenus dierum, plenúſque bonis operibus, qui felici conſummatione vitæ huius perfunctus tramite migrauit ad Chriſtum: ſepultúſque in crypta, ſuburbano ciuitatis illius. Habuit autem & Archidiaconum nomine & merito Iuſtum, qui & curſum vitæ bonis conſummans operibus, magiſtri tumulo ſociatur. Iam verò poſt tranſitum beati Hillidij Confeſſoris, ad glorioſum eius ſepulchrum tantæ virtutes apparent, vt nec ſcribi integrè queant, nec memoria retineri. Huic Sanctus Nepotianus ſucceſſit.

XLI. IGITVR apud Aruernos ſanctus Nepotianus quartus habebatur Epiſcopus. A Treueris verò Legati in Hiſpaniam mittebantur: ex quibus Artemius quidam admirabilis ſapientiæ atque pulchritudinis, & prima ætate florens, vi febrium eſt correptus. Præcedentibus verò aliis, hic apud Aruernos ægrotus relinquitur. Nam eo tempore apud Treueros, ſponſali erat vinculo nexus. A ſancto C autem Nepotiano viſitatus, atque oleo ſancto perunctus, tribuente Domino redditur ſanitati. Qui cùm ab eodem ſancto verbum prædicationis accepiſſet, oblitus tam ſponſam terrenam, quàm facultates proprias, ſanctæ copulatur Eccleſiæ, factúſque Clericus in tanta prælatus eſt ſanctitate, vt beato Nepotiano ſucceſſor exiſteret, ad regendas gregis Dominici caulas.

XLII. PER idem tempus Iniurioſus quidam de Senatoribus Aruernis, cum magnis opibus, ſimilem ſibi in coniugio puellam expetiit, datóque arrabone, diem conſtituit nuptiarum. Erat autem vterque vnicus patri. Adueniente verò die, celebrata nuptiarum ſolemnitate, in vno ſtrato ex more locantur. Sed
» puella grauiter contriſtata, auerſa ad parietem, amariſſimè flebat. Cui ille. Quid,
» inquit, turbaris? Indica quæſo mihi. Illáque ſilente, adiecit: Obſecro te per Ieſum
» Chriſtum Filium Dei, vt mihi quid doleas ſapienter exponas. Tunc illa conuerſa
» ad eum ait, Si omnibus diebus vitæ meæ plangam, nunquid tantæ erunt lachri-
» mæ, vt queant abluere tam immenſum pectoris mei dolorem? Statueram enim,
» vt corpuſculum meum immaculatum Chriſto à virili tactu ſeruarem: ſed væ mi-
» hi! quæ taliter ab eo relicta ſum, vt quod optabam perficere non valerem: & quod
» ab initio ætatis meæ ſeruaui, in hac nouiſſima die, quam videre non debueram,
» perdidi. Ecce enim relicta ab immortali Chriſto, qui mihi dotem promittebat

A paradiſum, mortalis hominis ſum ſortita conſortium: & pro roſis immarceſcibilibus, arentium me roſarum non ornat, ſed defoꝛmat ſpolium. Et cùm debui ſuper quadrifluo agni flumine puritatis ſtolam induere: hæc mihi veſtis onus exhibuit, non honorem. Sed quid amplius verba protrahimus? Infelix ego, quæ debui ſorte mereri polos, hodie demergor in abyſſos. O ſi mihi hæc futura erant, quare non dies vitæ meæ ipſe fuit finis, qui fuit initium? O ſi ante introiſſem mortis ianuam, quàm lactis acciperem alimenta! O ſi mihi dulcium nutricum oſcula in funere fuiſſent expenſa! Horrent enim mihi terrenæ ſpecies, quia pro mundi vita transfixas manus ſuſpicio Redemptoris. Nec cerno diademata gemmis inſignibus coruſcantia, cùm illam ſpineam miror mente coronam. Reſpuo longè latéque diffuſa ſpatia terræ tuæ, quia amœnitatem concupiſco paradiſi. Horrent tua ſolaria, cùm Dominum reſidentem ſuſpicio ſuper aſtra. Talia cum magno fletu iactanti, commotus pietate iuuenis ait: Vnicos nos nobiliſſimi Aruernorum habuere parentes, & ad propagandam generationem coniungere voluerunt, ne recedentibus de mundo ſuccederet hæres extraneus. Cui illa: Nihil eſt mundus, nihil ſunt diuitiæ, nihil eſt pompa ſeculi huius: nihil eſt vita ipſa qua fruimur. Sed illa magis vita quærenda eſt, quæ morte terminante non clauditur, quæ labe vlla non ſoluitur, nec aliquo occaſu finitur: vbi homo in beatitudine æterna permanens, luce non occidente viuit. Et quod maius eſt his B omnibus, ipſius Domini præſentia, iugi perfruens contemplatione, in angelico tranſlatus ſtatu, indiſſolubili lætitia gaudet. Ad hæc ille: Dulciſſimis, inquit, eloquiis tuis æterna mihi vita tanquam magnum iubar inluxit: & ideo ſi vis à carnali abſtinere concupiſcentia, particeps tuæ mentis efficiar. Illa reſpondit, Difficile eſt ſexum virilem mulieribus iſta præſtare. Tamen ſi feceris, vt immaculati permaneamus in ſeculo, ego tibi partem tribuam dotis, quam promiſſam habeo à ſponſo Domino meo Ieſu Chriſto, cui me & famulam deuoui eſſe & ſponſam. Tunc ille armatus crucis vexillo, ait: Faciam quæ hortaris. Et datis inter ſe dextris, quieuerunt. Multos poſtea in vno ſtrato recumbentes annos, vixerunt cum caſtitate laudabili. Quod poſtea in eorum tranſitu declaratum eſt. Nam cùm impleto certamine, puella migraret ad Chriſtum, peracto vir funeris officio, cùm puellam in ſepulchrum deponeret, ait: Gratias tibi ago æterne Domine noſter, quia hunc theſaurum ſicut à te commendatum accepi, ita immaculatum pietati tuæ reſtituo. Ad hæc illa ſubridens: Quid, inquit, loqueris quod non interrogaris? Illámque ſepultam, ipſe non poſt multum inſequitur. Porro cùm vtriuſque ſepulchrum è diuerſis parietibus collocatum fuiſſet, miraculi nouitas, quæ eorum caſtitatem manifeſtaret, apparuit. Nam facto mane cùm ad locum populi accederent, inuenerunt ſepulchra pariter, quę longè inter ſe diſtare reliquerant: ſcilicet vt quos tenet ſocios cœlum, ſepultorum hîc C corporum non ſeparet monumentum. Hos vſque hodie, *Duos Amantes* vocitare loci incolæ voluerunt. Meminimúſque de his in libro Miraculorum.

XLIII. Arcadii verò & Honorij ſecundo Imperij anno, ſanctus Martinus Turonorum Epiſcopus, plenus virtutibus & ſanctitate, præbens infirmis multa beneficia, octogeſimo & primo ætatis ſuæ anno, Epiſcopatus autem XXVI. apud Condatenſem diœceſis ſuæ vicum, excedens à ſeculo feliciter migrauit ad Chriſtum. Tranſiit autem media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico Cæſareóque Conſulibus. Multi enim in eius tranſitu pſallentium voces audierunt in cœlo. quod in libro virtutum eius primo pleniùs expoſuimus. Nam cùm primitus ſanctus Dei apud Condatenſem (vt diximus) vicum, ægrotare cœpiſſet, Pictaui populi ad eius tranſitum ſicut Turonici conuenerunt. Quo migrante, grandis altercatio in vtrumque ſurrexit populum. Dicebant enim Pictaui, Noſter eſt Monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus commendatum. Sufficiat vobis, quòd dum eſſet in mundo Epiſcopus, vſi eſtis eius colloquio, participaſtis conuiuio, firmati fuiſtis benedictionibus, inſuper & virtutibus iocundati. Sufficiant ergo vobis iſta omnia, nobis liceat auferre vel cadauer exanimum. Ad hæc Turonici reſpondebant: Si virtutum nobis facta ſufficere dicitis, ſcitote quia vobiſcum poſitus, amplius eſt quàm hîc operatus. Nam vt prætermittamus plurima, vobis ſuſcitauit duos mortuos, nobis vnum: & (vt ipſe ſæpè dicebat) maior ei virtus ante Epiſcopatum fuit, quàm poſt Epiſcopatum. Ergo neceſſe eſt, vt

» quod nobiſcum non impleuit viuens, expleat vel defunctus. Vobis eſt enim abla- A
» tus, nobis à Deo donatus. Verùm ſi mos antiquitus inſtitutus ſeruatur, in vrbe,
» qua ordinatus eſt, habebit Deo iubente ſepulchrum. Certè ſi pro Monaſterio pri-
» uilegium cupitis vindicare, ſcitote quia primùm ei Monaſterium cum Mediola-
» nenſibus fuit. His ergo litigantibus, ſole ruente nox clauditur: corpúſque in medio poſitum, firmatis ſeris ab vtroque populo cuſtoditur. Futurum, vt manè facto à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio fruſtrare patrono. Denique nocte media omnis Pictaua ſomno phalanga comprimitur, nec vllus ſuperfuit, qui ex hac multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos conſpiciunt obdormiſſe, adprehenſam ſanctiſſimi corporis glebam, alij per feneſtram eiiciunt, alij à foris ſuſcipiunt: poſitúmque in naui cum omni populo, per Vingennam fluuium deſcendunt. Ingreſſique Ligeris alueum; ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus pſallentióque dirigunt copioſo. De quorum vocibus Pictaui expergefacti, nihil de theſauro quem cuſtodiebant habentes, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi. Quòd ſi quis requiret, cur poſt tranſitum Gratiani Epiſcopi, vnus tantùm, id eſt Litorius, vſque ad ſanctum Martinum fuiſſet Epiſcopus, nouerit quia obſiſtentibus paganis, diu ciuitas Turonica ſine benedictione ſacerdotali fuit. Nam qui Chriſtiani eo tempore videbantur, occultè & per latebras diuinum officium celebrabant. Nam ſi qui à paganis reperti fuiſſent Chriſtiani, aut afficiebantur verberibus, aut gla- B
dio truncabantur. A Paſſione ergo Domini, vſque tranſitum ſancti Martini, an-
412. ni CCCCXII. computantur.

Explicitus eſt liber primus, continens annos V. M. D. XLVI. qui computantur à principio Mundi vſque ad tranſitum ſancti Martini Epiſcopi.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIAE FRANCORVM

LIBER SECVNDVS.

CAPITVLA LIBRI.

I. *De Epiſcopatu Briccij.*
II. *De Vandalis, & perſecutione Chriſtianorum ſub ipſis.*
III. *De Cirola hæreticorum Epiſcopo, & de ſanctis Martyribus.*
IV. *De perſecutione ſub Athanarico agitata.*
V. *De Seruatio Epiſcopo, & Chunis.* C
VI. *De Baſilica S. Stephani apud Metenſem vrbem.*
VII. *De vxore Aëtij.*
VIII. *Quid de Aëtio Hiſtoriographi ſcripſerint.*
IX. *Quid de Francis iidem dicant.*
X. *Quid de ſimulacris Gentium Propheta Domini ſcribant.*
XI. *De Auito Imperatore.*
XII. *De Childerico Rege & Egidio.*
XIII. *De Epiſcopatu Venerandi ac Ruſtici Aruernis.*
XIV. *De Epiſcopatu Euſtochij Turonici, atque Perpetui, & de Baſilica S. Martini.*
XV. *De Baſilica ſancti Symphoriani.*
XVI. *De Namatio Epiſcopo, & Eccleſia Aruerna.*
XVII. *De coniuge eius, & Baſilica ſancti Stephani.*
XVIII. *Quòd Childericus Aureliam, & Andegauum venit Odoacrius.*
XIX. *Bellum inter Saxones ac Romanos.*
XX. *De Victorio Duce.*
XXI. *De Eparchio Epiſcopo.*

A XXII. *De Sidonio Epiſcopo.*
XXIII. *De ſanctitate Sidonij Epiſcopi, & de iniuriis eius vltione diuina moderatis.*
XXIV. *De fame Burgundiæ & Ecdicio.*
XXV. *De Euuarege perſecutore.*
XXVI. *De obitu S. Perpetui, & Epiſcopatu Voluſiani ac Veri.*
XXVII. *Quando Chlodoueus Regnum accepit.*
XXVIII. *Quòd Chlodoueus Chrodigildem accepit.*
XXIX. *De primo eorum filio baptizato, & in albis defuncto.*
XXX. *Fit bellum contra Alamannos.*
XXXI. *De baptiſmo Chlodouei.*
XXXII. *Fit bellum contra Gundobadum.*
XXXIII. *De interitu Godegiſili.*
XXXIV. *Quòd Gundobadus conuerti voluit.*
XXXV. *Quando Chlodoueus & Alaricus ſe viderunt.*
XXXVI. *De Quintiano Epiſcopo.*
XXXVII. *Bellum cum Alarico fit.*
XXXVIII. *De Patriciatu Chlodouei Regis.*
XXXIX. *De Licinio Epiſcopo.*
XL. *De interitu Sigiberti ſenioris, & filij eius.*
XLI. *De nece Chrararici, & filij eius.*
B XLII. *De interitu Ragnacharij, & fratrum eius.*
XLIII. *De obitu Chlodouei.*

PROSEQVENTES ordinem temporum, mixtè confuſéque, tam virtutes Sanctorum quàm ſtrages gentium memoramus. Non enim irrationabiliter accipi puto, ſi felicem beatorum vitam inter miſerorum memoremus excidia, cùm id non facilitas Scriptoris, ſed temporum ſeries præſtet. Nam ſolicitus lector ſi inquirat ſtrenuè, inueniet inter illas Regum Iſraeliticorum Hiſtorias, ſub Samuel iuſto, Phineem interiſſe ſacrilegum: ac ſub Dauid, quem fortem manu dicunt, Goliam allophylum corruiſſe. Meminerit etiam ſub Heliæ eximij vatis tempore, qui pluuias cùm voluit abſtulit, & cùm libuit arentibus terris infudit, qui viduæ paupertatem oratione locupletauit; quantæ populorum ſtrages fuere, quantæ fames, vel quæ ſiccitas miſeram oppreſſit humum. Quæ ſub Ezechiæ tempore, cui Deus ad vitam XV. annos auxit, Hieroſolyma mala pertulerit. Sed & ſub Eliſeo Propheta, qui mortuos vitæ reſtituit, & alia in populis miracula multa fecit, quantæ interneciones, quæ miſeriæ ipſum Iſraeliticum populum oppreſſerunt. Sic & Euſebius, Seuerus, Hieronymúſque in Chronicis, atque Oroſius, & bella Regum, & virtutes Martyrum pariter texuerunt. Ita & nos idcircò ſic ſcripſimus, quo faciliùs ſeculorum ordo, vel annorum ratio, vſque ad noſtra tempora tota reperia-
C tur. Venientes ergo per ante dictorum Auctorum Hiſtorias, ea quæ in poſterum acta ſunt, Domino iubente diſſeremus.

I. IGITVR poſt exceſſum beati Martini Turonicæ ciuitatis Epiſcopi, ſummi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Briccius ad Epiſcopatum ſuccedit. At verò Briccius iſte cùm eſſet primæuæ ætatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuenti in corpore multas tendebat inſidias, pro eo quòd ab eodem plerumque cur faciles res ſequeretur, arguebatur. Quadam autem die dum quidam infirmus medicinam à beato Martino expeteret, Briccium adhuc Diaconum in platea conuenit, cui ſimpliciter ait: Ecce ego « præſtolor beatum virum, & neſcio vbi ſit, vel quid operis agat. Cui Briccius, Si, « inquit, delirum illum quæris, proſpice eminus: ecce cœlum ſolitè ſicut amens « reſpicit. Cúmque pauper ille occurſu reddito quod petierat impetraſſet, Briccium « Diaconum vir beatus alloquitur: En ego, Bricci, delirus tibi videor? Cúmque ille « confuſus hæc audiens, dixiſſe ſe denegaret, ait vir ſanctus: Nonne aures meæ « ad os tuum erant, cùm hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui « apud Deum, vt poſt me ad Pontificatus honorem accedas: ſed noueris te in Epi- « ſcopatu multa aduerſa paſſurum. Briccius hæc audiens irridebat, dicens: Nonne « verum dixi iſtum delira verba proferre? Sed & Presbyterij honore præditus, ſæ- «

piùs beatum virum conuiciis laceſſiuit. Adepto ergo conſentientibus ciuibus Pontificatus officio, orationi vacabat. Quia quanquam eſſet ſuperbus & vanus, caſtus tamen habebatur corpore. Triceſimo tertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamentabilis cauſa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularij eius veſtimenta deferre ſolebant ad abluendum, quæ ſub ſpecie religionis erat veſte mutata, concepit & peperit. Qua de re ſurrexit omnis populus Turonorum in iram, & totum crimen ſuper Epiſcopum referunt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim, Diu pietas Sancti tuam celauit luxuriam: nec Deus nos diutius ſinit manus tuas indignas obſculando pollui. Illo quoque econtrario viriliter hæc negante, Adferte, inquit, infantem ad me. Cúmque oblatus fuiſſet infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eum Epiſcopus: Adiuro te per Ieſum Chriſtum filium Dei omnipotentis, vt ſi ego te generaui, coram cunctis edicas. Et ille, Non es, inquit, tu pater meus. Populis autem rogantibus vt quis eſſet pater, interrogaret: ait Sacerdos: Non eſt hoc meum. quod ad me pertinuit, ſollicitus fui. Vobis ſi aliquid ſuppetit, per vos quærite. Tunc illis magicis hæc artibus facta aſſeuerantes, inſurgunt contra eum in vna conſpiratione: & trahentes eum dicebant: Non diutius nobis falſo Paſtoris nomine dominaberis. Ille autem ad ſatisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in byrrum ſuum poſuit: & ad ſe ſtringens, vſque ad ſepulchrum beati Martini, vna cum populorum turbis accedit. Proiectiſque ante ſepulchrum prunis, veſtimentum eius inuſtum adparuit. Illo quoque ſic proſequente, Sicut iſtud veſtimentum ab his ignibus videtis illæſum, ita & corpus meum à mulieris coitu eſt impollutũ. Illis verò non credentibus, ſed cõtradicentibus trahitur, calumniatur, eiicitur, vt ſermo Sancti adimpleretur: Noueris te in Epiſcopatu multa aduerſa paſſurũ. Hoc enim eiecto, Iuſtinianum in Epiſcopatu conſtituunt. Denique Briccius Romanæ vrbis Papam expetiit, flens & eiulans, atque dicens: Meritò hæc patior, quia peccaui in Sanctum Dei, & eum delirum & amentem ſæpè vocaui: cuius videns virtutes, non credidi. Poſt cuius abſceſſum, aiunt Turonici Sacerdoti ſuo: Vade poſt eum, & exerce negocium tuum: quia ſi eum proſecutus non fueris, ad noſtrum omnium contemptum humiliaberis. Iuſtinianus verò egreſſus à Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem adgreſſus, iudicio Dei percuſſus, obiit peregrinus. Turonici eius obitum audientes, & in ſua malitia perdurantes, Armentium in eius loco conſtituunt. At Briccius Epiſcopus Romam veniens, cuncta quæ pertulerat Papæ refert. Qui ad Sedem Apoſtolicam reſidens, plerumque Miſſarum ſolennia celebrans, inibi quicquid in Sanctum Dei deliquerat, deflendo diluit. Septimo igitur regreſſus anno à Roma, cum auctoritate Papæ illius, Turonos redire diſponit: & veniens ad vicum, cuius nomen eſt Laudiacum, ſexto ab vrbe miliario, manſionem accepit. Armentius verò febre corripitur, & media nocte ſpiritum exhalauit. Quod protinus Briccio Epiſcopo per viſum reuelatum eſt. Qui ait ſuis, Surgite velocius, vt ad tumulandum fratrem noſtrum Turonicum Pontificem occurramus. Cúmque illi venientes portam ciuitatis ingrederentur, ecce iſtum per aliam portam mortuum efferebant. Quo ſepulto, Briccius in cathedram ſuam regreſſus eſt, ſeptem poſtea feliciter viuens annos. Cui poſt XLVII. Epiſcopatus annum defuncto, ſanctus Euſtochius ſucceſſit, magnificæ ſanctitatis vir.

II. Poſt hæc Vandali à loco ſuo digreſſi, cum Gunderico Rege in Gallias ruunt. Quibus valde vaſtatis, Hiſpanias appetunt. Hos ſecuti Sueui, id eſt, Alamanni, Galliciam adprehendunt. Nec multò pòſt, ſcandalum inter vtrunque oritur populum, quoniam propinqui ſibi erant. Cúmque ad bellum armati procederent, ac iamiamque in conflictu parati eſſent, ait Alamannorum Rex: Quouſque bellum ſuper cunctum populum commouetur? Ne pereant quæſo populi vtriuſque phalangæ: ſed procedant duo de noſtris in campum cum armis bellicis, & ipſi inter ſe confligant. Tunc ille, cuius puer vicerit, regionem ſine certamine obtinebit. Ad hæc cunctus conſenſit populus, ne vniuerſa multitudo in ore gladij rueret. His enim diebus Gundericus Rex obierat, in cuius loco Traſimundus obtinuerat Regnum. Confligentibus verò pueris, pars Vandalorum victa ſuccubuit. interfectoque puero, placitum egrediendi Traſimundus ſpopondit, vt ſcilicet præparatis itineris neceſſariis, ſe à finibus Hiſpaniæ remoueret. Per idem verò tempus perſecutionem in Chriſtianos Traſimundus exercuit, ac totam Hiſ-

A paniam, vt ad perfidiam Arrianæ ſectæ conſentiret, tormentis ac diuerſis mortibus impellebat. Vnde factum eſt, vt puella quædam religioſa, prædiues opibus, ac ſecundum ſeculi dignitatem nobilitate Senatoria florens: & (quod his omnibus eſt nobilius) fide Catholica pollens, Deóque omnipotenti inreprehenſibiliter ſeruiens, ad hanc quæſtionem adduceretur. Cúmque Regis fuiſſet oblata conſpectibus, cœpit eam primùm ad rebaptizandum blandis ſermonibus inlicere. Quæ cùm venenoſum eius iaculum fidei parma propelleret, præcepit Rex facultates eius auferri, quæ iam mente poſſidebat regna paradiſi: deinde ſuppliciis adplicatam, ſine ſpe præſentis vitæ torqueri. Quid plura? Poſt multas quæſtiones, poſt ablatos terrenarum diuitiarum theſauros, cùm ad hoc frangi non poſſet, vt beatam ſcinderet Trinitatem, ad rebaptizandum inuita deducitur. Cúmque in illud cœnoſum lauacrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret, Patrem cum Filio, ac Spiritum ſanctum vnius credo eſſe ſubſtantiæ eſſentiæque: digno aquas vnguine cunctas infecit, id eſt fluxu ventris aſpergit. Exhinc ad legitimam deducta quæſtionem, poſt eculeos, poſt flammas & vngulas, Chriſto Domino capitis deciſione dicatur. Poſt hæc proſequentibus Alamannis vſque ad Traductam, tranſito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam ſunt diſperſi.

B III. SED quoniam eorum tempore perſecutio in Chriſtianos inualuit, ſicut ſuperiùs mentio facta eſt, videtur vt aliqua ex his quæ circa Dei Eccleſias intulerunt, vel quemadmodum de Regno expulſi ſint, memorare. Defuncto igitur Traſimundo, poſt ſcelera quæ in Sanctis Dei exercuit, Honoricus mente crudelior Africanum occupat Regnum, atque ex electione Vandalorum ipſis præponitur. Cuius ſub tempore quanti Chriſtianorum populi, pro ipſo Chriſti ſacratiſſimo nomine cæſi ſint, ab hominibus non poteſt comprehendi. Teſtis eſt tamen Africa quæ miſit, & Chriſti dextera, quæ gemmis inmarceſcibilibus coronauit. Legimus tamen quorundam ex ipſis Martyrum paſſiones, ex quibus quædam replicanda ſunt, vt ad ea quæ ſpopondimus veniamus. Igitur Cirola falsò vocatus Epiſcopus, hæreticorum tunc maximus habebatur aſſertor. Cúmque ad perſequendum Chriſtianos Rex per diuerſa tranſmitteret, ſanctum Eugenium Epiſcopum, virum inenarrabili ſanctitate, qui tunc ferebatur magnæ prudentiæ eſſe, in ſuburbano ciuitatis ſuæ reperit perſecutor. Quem ita violenter rapuit, vt nec ad hortandum gregem Chriſti, vllum abire permitteret. Ille verò cùm ſe videret abduci, Epiſtolam ciuibus pro cuſtodienda fide Catholica, hoc modo tranſmiſit: Dilectiſſimis & in Chriſti amore dulciſſimis filiis & filiabus Eccleſiæ mihi à Deo commiſſæ, Eugenius Epiſcopus. Regalis emanauit auctoritas, & pro exercenda fide Catholica, edicto nos à Carthagine venire præcepit. Et ideo ne abiens à vobis Eccleſiam Dei in ambiguo, hoc eſt, in ſuſpenſo dimitterem, aut oues Chriſti non verus paſtor ſilentio relinquerem, neceſſarium duxi has pro me C vicarias veſtræ dirigere ſanctitati: in quibus non ſine lachrimis peto, hortor, moneo, & ſatis abundéque obteſtor per Dei maieſtatem, & per tremendum iudicij diem, atque aduentus Chriſti terribilem claritatem, vt fixiùs teneatis Catholicam fidem, adſerentes Filium Patri eſſe æqualem, & Spiritum ſanctum eandem habere cum Patre & Filio deitatem. Seruate itaque vnici baptiſmatis gratiam, cuſtodientes chriſmatis vnctionem. Nemo poſt aquam reuertatur ad aquam, renatus ex aqua. Nutu enim Dei ſal in aqua conficitur: ſed ſi in aquam redactum fuerit, omnis ſpecies eius confeſtim euacuatur. Vnde non immeritò Dominus in Euangelio ait, *Si ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* Et vtique hoc eſt infatuari, velle ſecundo condiri, cùm ſemel factum ſufficiat. Non audiſtis Chriſtum dicentem: *Qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſitatem iterum lauandi?* Ideóque fratres, & filij filiæque meæ in Domino, non vos contriſtet abſentia mea, quin Catholicæ diſciplinæ adhæreatis. Ego vos nec longinquitate aliqua obliuiſcor, nec morte à vobis diuellor. Scitote quia quocunque me fecerint diuidi agones, mecum eſt palma: ſi ad exilium abiero, beati Ioannis Euangeliſtæ exemplum: ſi ad mortis exitium, viuere mihi Chriſtus eſt & mori lucrum. Si redierò, fratres, implebit Deus deſiderium veſtrum. Attamen ſufficit modò, quòd vobis non tacui, monui, inſtruxi, quomodo potui: ideóque immunis ſum à ſanguine omnium pereuntium, & ſcio quia aduerſus eos legentur litteræ iſtæ ante tribunal Chriſti; cùm vene-

» rit reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Si reuerſus fuero, fratres, videbo A
» vos in hac vita: ſi non reuerſus fuero, videbo vos in futura. Dico tamen vobis,
» valete, orate pro nobis, & ieiunate: quia ieiunium & eleemoſyna ſemper Do-
» minum ad miſericordiam deflexerunt. Mementote eſſe ſcriptum in Euangelio, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: timete autem eum qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem & animam perdere & mittere in gehennam.* Ductus itaque ſanctus Eugenius ad Regem cum illo Arrianorum Epiſcopo, pro fide Catholica decertauit. Cúmque eum de ſanctæ Trinitatis myſterio potentiſſimè deuiciſſet, & inſuper multas per eum virtutes Chriſtus oſtenderet, in maiorem inſaniam idem Epiſcopus inuidiâ inflammante, ſuccenditur. Erant enim tunc temporis cum ſancto Eugenio viri prudentiſſimi atque ſanctiſſimi, Vindemialis & Longinus Epiſcopi, pares gradu, & virtute non impares. Nam ſanctus Vindemialis eo tempore ferebatur mortuum ſuſcitaſſe: Longinus autem multis infirmis ſalutem tribuit. Eugenius quoque non ſolùm viſibilium oculorum cæcitatem, ſed etiam mentium depellebat. Quod cernens ille nequam Arrianorum Epiſcopus, vocatum ad ſe quendam hominem, ab illo quo ipſe viuebat errore de-
» ceptum, ait: Non patior, quòd hi Epiſcopi multa in populo ſigna depromunt, il-
» lóſque cuncti me neglecto ſequuntur. Adquieſce nunc his quæ præcipio, & ac-
» ceptis quinquaginta aureis, ſede in platea per quam nobis eſt tranſitus: & manum
» ſuper clauſos oculos ponens, me prætereunte cum reliquis exclama in magna B
» virtute, dicens: Te beatiſſime Cirola, noſtræ Religionis Antiſtes, deprecor, vt
» reſpiciens manifeſtes gloriam ac virtutem tuam, vt oculos meos aperiens, merear
» lucem videre quam perdidi. Qui iuſſa complens, reſidénſque in platea, tranſeun-
» te hæretico cum ſanctis Dei, iſte qui Deum inridere cogitabat, exclamat in ma-
» gna virtute dicens: Audi me beatiſſime Cirola, audi me ſancte Sacerdos Dei,
» reſpice cæcitatem meam. Experiar ego medicamenta, quæ ſæpè cæci reliqui à
» te meruerunt, quæ leproſi experti ſunt, quæ ipſi etiam mortui præſenſerunt.
» Adiuro te per ipſam virtutem quam habes, vt mihi deſideratam reſtituas lucem,
» quia graui ſum cæcitate percuſſus. Veritatem enim neſciens, verum dicebat: quia cæcauerat eum cupiditas, & virtutem Dei omnipotentis inridere per pecuniam æſtimabat. Tunc hæreticorum Epiſcopus paululum ſe diuertit, quaſi in virtute triumphaturus, elatus vanitate atque ſuperbia, poſuit manum ſuam ſuper
» oculos eius dicens; Secundum fidem noſtram, qua rectè Deum credimus, ape-
» riantur oculi tui. Et mox vt hoc nefas erupit, riſus mutatur in planctum, & dolus Epiſcopi eſt patefactus in publico. Nam tantus dolor oculos miſeri illius inuaſit, vt eos digitis vix comprimeret, ne creparent. Denique clamare cœpit mi-
» ſer, ac dicere: Væ mihi miſero! quia ſeductus ſum ab inimico legis diuinæ. Væ
» mihi! quia Deum per pecuniam inridere volui, & quinquaginta aureos accepi,
» vt hoc facinus perpetrarem. Ad Epiſcopum autem aiebat: Ecce aurum tuum,
» redde lumen meum, quod dolo tuo perdidi. Vóſque rogo, glorioſiſſimi Chriſtia-
» ni, ne deſpiciatis miſerum, ſed velociter ſuccurrite pereunti. Verè enim cogno- C
» ui, quia Deus non inridetur. Tunc ſancti Dei miſericordia moti, Si, inquiunt, cre-
» dis, omnia poſſibilia ſunt credenti. At ille clamabat voce magna: Qui non credi-
» derit Chriſtum Filium Dei & Spiritum ſanctum æqualem habere ſubſtantiam at-
» que deitatem cum Deo Patre, hodie quæ ego perfero patiatur. Et adiecit, Credo
» Deum Patrem omnipotentem, credo Filium Dei Chriſtum Ieſum æqualem Pa-
» tri, credo Spiritum ſanctum Patri & Filio conſubſtantialem atque coæternum.
» Hæc illi audientes, & ſe inuicem honore mutuo præuenientes, oritur inter eos ſancta contentio, quis oculis eius ſignum beatæ crucis imponeret. Vindemialis verò ac Longinus Eugenium, ille autem econtra eos exorat, vt manus imponerent cæco. Quod cùm feciſſent, & manus ſuas ſuper caput eius tenerent, ſanctus
» Eugenius crucem ſuper oculos cæci faciens, ait: In nomine Patris & Filij & Spi-
» ritus ſancti veri Dei, quem trinum in vna æqualitate atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui. Et ſtatim ablato dolore, ad priſtinam rediit ſanitatem. Manifeſtiſſimè autem patuit per huius cæcitatem, qualiter hæreticorum Epiſcopus oculos cordium miſero aſſertionis ſuæ velabat amictu, ne veram lucem illi liceret fidei oculis contemplari. O miſerum! qui non ingreſſus per ianuam, id eſt per Chriſtum, qui eſt ianua vera, lupus magis gregi quàm cuſtos effectus

A eſt: & pacem fidei, quam in credentium cordibus debuerat accendere, prauitate cordis ſui conabatur extinguere. Sancti verò Dei alia ſigna in populis multa fecerunt, & erat vox vna populi dicentis, Verus Deus Pater, verus Filius, verus Deus Spiritus ſanctus, vna fide colendus, vno timore metuendus, eodémque honore venerandus. Nam quæ Cirola adſerit, falſa eſſe cunctis eſt manifeſtum. Videns autem Honoricus Rex, aſſertiones ſuas per Sanctorum fidem glorioſam taliter denudari, nec erigi ſectam erroris, ſed potiùs deſtrui: fraudémque Pontificis ſui in hoc ſcelere fuiſſe detectam, Sanctos Dei poſt multa tormenta, poſt eculeos, poſt flammas, poſt vngulas, iuſſit interfici. Beatum verò Eugenium decollari iuſſit, ſub ea ſpecie, vt ſi in ea hora, qua enſis ſuper ceruicem eius incumbebat, non reuerteretur ad hæreticorum ſectam, non occideretur, ne eum pro Martyre excolerent Chriſtiani, ſed exilio damnaretur. quod ita factum eſſe manifeſtum eſt. Nam cùm imminenti morte, interrogatus fuiſſet, ſi mori pro fide Catholica deſtinaret, reſpondit: Hæc enim eſt ſempiterna vita, pro iuſtitia mori. Tunc ſuſpenſo gladio, apud Albigenſem Galliarum vrbem exilio deputatus eſt: vbi & finem vitæ præſentis fecit. Ad cuius nunc ſepulchrũ multæ virtutes creberrimè oſtenduntur. Sanctum verò Vindemialem gladio percuti præcepit. quod & impletum eſt in hoc certamine. Octauianus verò Archidiaconus, & multa milia virorum ac mulierum, hanc fidem adſerentium, interempta atque debilitata B ſunt. Sed pro amore gloriæ, nihil erant hæc ſupplicia Confeſſoribus ſanctis, qui in paucis vexati, in multis benè ſe nouerant diſponendos, iuxta illud Apoſtoli: *Quia non ſunt condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelatur in Sanctis.* Multi tunc errantes à fide, accipientes diuitias, inſeruerunt ſe doloribus multis. Infelix autem quidam Epiſcopus nomine Reuocatus, eo tempore eſt reuocatus à fide Catholica. Tunc & ſol teter apparuit obſcuratus, ita vt vix ab eo pars vel tertia eluceret. Credo namq; pro tantis ſceleribus & effuſione ſanguinis innocentis. Honoricus verò poſt tantum facinus, arreptus à Dæmone, qui diu de Sanctorum ſanguine paſtus fuerat, propriis ſe morſibus laniabat. in quo etiam cruciatu, vitam indignam iuſta morte finiuit. Huic Childericus ſucceſſit, quo defuncto, Geleſimiris Regnum ſuſcipit. Ipſe quoque à Republica ſuperatus, vitam Principatúmque finiuit. & ſic Regnum decidit Vandalorum.

IV. MVLTÆ enim hæreſes eo tempore Dei Eccleſias impugnabant, de quibus plerumque vltio diuina data eſt. Nam & Athanaricus Gothorum Rex magnam excitauit perſecutionem: qui multos Chriſtianorum diuerſis pœnis adfectos, gladio detruncabat: ſed & nonnullos exilio datos, fame variíſque cruciatibus enecabat Vnde factum eſt, vt exigente iudicio Dei pro effuſione ſanguinis iuſti, à Regno depelleretur, & eſſet exſul à patria, qui Dei Eccleſias impugnabat. Nunc verò ad ſuperiora redeamus.

C V. IGITVR rumor erat Chunos in Gallias velle prorumpere. Erat autem tunc temporis apud Tungros oppidum Seruatius eximiæ ſanctitatis Epiſcopus, qui vigiliis ac ieiuniis vacans, crebro lachrimarum imbre perfuſus, Domini miſericordiam precabatur, ne vnquam gentem hanc incredulam, ſibíque ſemper indignam in Gallias venire permitteret. Sed ſentiens per ſpiritum, pro delictis populi, ſibi hoc non fuiſſe conceſſum, conſilium cepit* vt expeteret vrbem Romanam, ſcilicet vt adiunctis Apoſtolicæ virtutis patrociniis, quæ humiliter ad Dei miſericordiam flagitabat, mereretur faciliùs obtinere. Accedens ergo ad beati Apoſtoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in multa abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita vt biduò triduóque ſine vllo cibo potúque maneret, nec eſſet interuallum aliquod in quo ab oratione ceſſaret. Cúmque ibidem multorum dierum ſpacia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Apoſtolo accepiſſe reſponſum: Quid me, vir ſanctiſſime, inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Chunos in Gallias aduenire, eáſque maxima tempeſtate debere depopulari. Nunc igitur ſume conſilium, accelera velociter, ordina domum tuam, ſepulturam compone: require linteamina munda. Ecce enim migrabis à corpore; nec videbunt oculi tui mala quæ facturi ſunt Chuni in Galliis, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter. Hoc à ſancto Apoſtolo Pontifex reſponſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliáſque velociter repetit: veniénſque ad vrbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ ſecum citiùs leuat: valéque dicens

* al. conſ. habuit expetendi.

Clericis, ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cum fletu & lamentatione, quia A
non viſuri eſſent vltra faciem illius. At illi cum eiulatu magno & lachrimis eum
„ proſequentes, ſupplicabant humili prece dicentes, Ne derelinquas nos Pater
„ ſanctе, ne obliuiſcaris noſtri Paſtor bone. Sed cùm eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cum oſculis redierunt. Hic verò ad Traiectenſem vrbem accedens, modica pulſatus febre, receſſit à corpore. Ablutúſque à fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus. Cuius beatum corpus qualiter poſt multorum temporum ſpacia ſit tranſlatum, in libro Miraculorum ſcripſimus.

VI. IGITVR Chuni à Pannoniis egreſſi (vt quidam ferunt) in ipſa ſanctæ Paſchæ vigilia, ad Metenſem vrbem, reliqua depopulando, perueniunt: tradentes vrbem incendio, & populum in ore gladij trucidantes, ipſóſque Sacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec remanſit in ea locus inuſtus, præter Oratorium beati Stephani primi Martyris ac Leuitæ. De quo Oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare non diſtuli. Aiunt enim, priuſquam hi hoſtes venirent, vidiſſe virum fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Pe-
» tro ac Paulo, beatum Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro
» domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſem vrbem ab inimicis
» exuri, quia locus in ea eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed po-
» tiùs ſentiant ſe populi aliquid me poſſe cum Domino. Quòd ſi tantum facinus B
» populi ſupercreuit, vt aliud fieri non poſſit, niſi ciuitas tradatur incendio, ſal-
» tem vel Oratorium non crémetur. Cui illi aiunt, Vade in pace, dilectiſſime fra-
» ter, Oratorium tantum tuum carebit incendio. Pro vrbe verò non obtinebi-
» mus, quia Dominicæ ſanctionis ſuper eam ſententia iam proceſſit. Inualuit enim
» peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit coram Deo. ideo ciuitas hæc
» cremabitur incendio. Vnde proculdubio eſt, quòd horum obtentu vrbe vaſtata, Oratorium permanſit inlæſum.

VII. ATTILA verò Chunorum rex, à Metenſi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aurelianis adgreditur, eámque maximo arietum impulſu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatiſſimus Anianus in ſupradicta vrbe Epiſcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſcum fideliter retinentur. Cúmque incluſi populi ſuo Pontifici quid agerent acclamarent, ille fiſus in Deo, monet omnes in orationem proſterni, & cum lachrimis præſens ſemper in neceſſitatibus Domini auxilium implorare. Denique his vt præceperat deprecantibus, ait Sacerdos: Aſpicite de muro ciuitatis, ſi Dei miſeratio iam ſuccurrat. Suſpicabatur enim per Domini miſericordiam, Aëtium aduenire, ad quem & Arelatem abierat, prius ſuſpectus
„ futuri. Aſpicientes autem de muro, neminem viderunt. Et ille, Orate, inquit,
» fideliter. Dominus enim liberabit vos hodie. Orantibus autem illis, ait, Aſpi-
» cite iterum. Et cùm aſpexiſſent, neminem viderunt qui ferret auxilium. Ait eis C
» tertiò, Si fideliter petitis, Dominus velociter adeſt. At illi cum fletu & eiulatu magno, Domini miſericordiam implorabant. Exacta quoque oratione, tertiò iuxta ſenis imperium aſpicientes de muro, viderunt à longe quaſi nebulam de terra
„ conſurgere. Quod renunciantes, ait Sacerdos, Domini auxilium eſt. Interea iam trementibus ab impetu arietum muris, iámque ruituris, ecce Aëtius & Theudo* Gothorum Rex ac Thoriſmodus filius eius, cum exercitibus ſuis ad ciuitatem adcurrunt, aduerſúmque hoſtem eiiciunt, repellúntque. Itaque liberata obtentu beati Antiſtitis ciuitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, ſe præcingit ad bellum. Quod hi audientes, ſe contra eum viriliter præparant. His diebus Romam ſonus adiit, Aëtium in maximo diſcrimine inter phalangas hoſtium laborare. Quo audito, vxor eius anxia, atque mœſta, aſſiduè Baſilicam ſanctorum Apoſtolorum adibat, atque vt virum ſuum de hac expectatione ſuſciperet ſoſpitem precabatur. Quæ cùm die noctúque hæc ageret, quadam nocte homo pauperculus, crapulatus à vino, in angulo Baſilicæ beati Petri Apoſtoli obdormiuit. Clauſis autem ex more oſtiis à cuſtodibus, non eſt eiectus. De nocte verò conſurgens, relucentibus per tota ædis ſpacia lychnis, pauore perterritus, aditum, per quem foris euaderet, quærit*. Verùm vbi primi atque alteriùs oſtij clauſtra pulſat, & obſerata cuncta cognoſcit, ſolo decubuit, trepidus præſtolãs locum,

* al. Theodorus, & Theodoricus.

* al. quærit aditum per fores vt euaderet.

A locum, vt conuenientibus ad matutinos hymnos populis, hic liber abſcederet. Interea vidit duas perſonas ſe inuicem venerabiliter ſalutantes, ſollicitóſq; de ſuis eſſe proſperitatibus. Tunc qui erat ſenior, ita exorſus eſt: Vxoris Aëtij lachrimas diutius ſuſtinere non patior. Petit enim aſſiduè, vt virum ſuum de Galliis reducam incolumem, cùm aliud exinde fuiſſet apud diuinum iudicium præfinitũ. ſed tamen obtinui immenſam pietatem pro vita illius. Et ecce nunc illuc propero, viuentem eum exindè reducturus. Veruntamen obteſtor, vt qui hæc audierit, ſileat, archanúmq; Dei vulgare non audeat, ne pereat velociter è terra. Ille autẽ hæc audiens, ſilere non potuit, ſed mox inluceſcente cœlo, omnia quæ audierat, matrifamiliæ pandit: expletiſque ſermonibus lumine caruit oculorum. Igitur Aëtius cum Francis Gothiſque coniunctus, aduerſus Attilam confligit. At ille ad internecionem vaſtari ſuum cernens exercitum, fuga dilabitur. Theudo verò Gothorum Rex huic certamini ſuccubuit. Nam nullus ambigit, Chunorum exercitum obtentu memorati Antiſtitis fuiſſe fugatum. Veruntamen Aëtius Patricius cum Thoriſmodo victoriam obtinuit, hoſtéſque deleuit. Expletóque bello ait Aëtius Thoriſmodo, Feſtina velociter redire in patriam, ne inſiſtente germano, patris Regno priueris. Hæc ille audiens, cum velocitate diſceſſit, quaſi anticipaturus fratrem, & prior patris cathedram adepturus. Simili & Francorum Regem dolo fugauit. Illis autem recedentibus, Aëtius ſpoliato campo; victor in patriam cum grandi eſt reuerſus ſpolio. Attila verò cum paucis reuerſus eſt, nec multò pòſt Aquileia à Chunis capta, in-
B cenſa atque diruta, Italia peruagata atque ſubuerſa eſt. Thoriſmodus, de quo ſuprà meminimus, Alamannos * bello edomuit: ipſe deinceps, poſt multas lites & bella, à fratribus oppreſſus ac iugulatus interiit. *al. Alanos.

VIII. Igitvr his ita digeſtis, ac per ordinem expletis, quid de Aëtio ſuprà memorato Renati Frigeridi * narrat Hiſtoria tacere nefas putaui. Nã cùm in duodecimo Hiſtoriarum libro referat, poſt Honorij exceſſum, Valentinianum puerulum, vno tantum luſtro peracto, à conſobrino Theodoſio Imperatorem fuiſſe creatum, & apud vrbem Romam tyrannum Ioannem in Imperium ſurrexiſſe, Legatóſque eius à Cæſare fuiſſe deſpectos, adiecit: Dum hæc ita gererentur, Legati ad tyrannum reuerſi ſunt, mandata atrocia * reportantes. Quibus permotus Ioannes, Aëtium id temporis curam Palatij gerentem, cum ingenti auri pondere, ad Chunos tranſmittit, notos ſibi obſidiatus ſui tempore, & familiari amicitia deuinctos, cum mandatis huiuſmodi. Cùm primùm partes aduerſæ Italiam ingreſſæ forent, ipſe à tergo adoriretur, ſe à fronte venturũ. Et quia de hoc viro conſequenter plura memoranda ſunt, genus moréſq; ordiri placet. Gaudẽtius pater, Scythiæ prouinciæ primoris loci, à domeſticatu exorſus militiam vſque ad Magiſterij equitum culmen prouectus eſt. Mater Itala, nobilis ac locuples femina. Aëtius filius, à puero Prætorianus, tribus annis Alarici obſes, dehinc Chunorum, poſt hæc Carpilionis gener, ex Comite domeſticorum, & Ioannis cura * Palatij. Medij corporis, virilis ha-
C bitudinis, decenter formatus, quo neque infirmitudini eſſet, neque oneri. Animo alacer, membris vegetus, eques promptiſſimus, ſagittarum iactu peritus, conto impiger, bellis aptiſſimus, pacis artibus celebris, nullius auaritiæ, minimæ cupiditatis, bonis animi præditus, nec impulſoribus quidem prauis ab inſtituto ſuo deuians, iniuriarum patientiſſimus; laboris adpetens, impauidus periculorum, famis ſitiſque atque vigiliarum tolerantiſſimus. Cui ab ineunte ætate prædictum liquet, quantæ potentiæ fatis deſtinaretur, temporibus ſuis locíſque celebrandus. Hæc ſupradictus Hiſtoriographus de Aëtio narrat. Adultus autem Valentinianus Imperator, metuens ne ſe per tyrannidem Aëtius opprimeret, eum nullis cauſis extantibus interemit. Ipſe poſtmodum Auguſtus, dum in campo Martio pro tribunali reſidens, concionaretur ad populum, Occylla buccellarius Aëtij ex aduerſo veniens, cum gladio perfodit. Talis vtriſque extitit finis.

*al. Frigiredi.

*al. atrociora portantes.

*al. curam Palatij gerere cœpit.

IX. De Francorum verò Regibus, quis fuerit primus à multis ignoratur. Nam cùm multa de eis Sulpitij Alexandri narret Hiſtoria, non tamen Regem primum eorum vllatenus nominat: ſed Duces eos habuiſſe dicit. Quæ tamen de eiſdem referat, memorare videtur. Nam cùm dicit, Maximum intra Aquileiam, amiſſa omni ſpe Imperij quaſi amentem reſidere, adiungit: Eo tempore Genobaldo, Marcomere, & Sunnone Ducibus, Francos in Germaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite inrupto cæſis fertiles maximè pagos depopulati, Agrippinenſi etiam

* al. Nanninus. Coloniæ metum incuſſere. Quod vbi Treueros perlatum eſt, Nannius * & Quin- A
tinus militiæ Magiſtri, quibus infantiam filij & defenſionem Galliarum Maximus
commiſerat, collecto exercitu apud Agrippinam conuenêre. Sed onuſti præda ho-
ſtes, Prouinciarum opima depopulati, Rhenum tranſiere, pluribus ſuorum in Ro-
mano relictis ſolo, ad repetendam depopulationem paratis: cum quibus congreſ-
ſus Romanis accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro per-
emptis. Cúmque conſultaretur de ſucceſſu, an in Franciam tranſire deberent,
Nannius abnuit, quia non imparatos & in locis ſuis indubiè fortiores futuros ſcie-
* al. Nouesium. bat. Quod cùm Quintino & reliquis viris militaribus diſplicuiſſet, Nannio Mogon-
tiacum reuerſo, Quintinus cum exercitu circa Niuiſium * caſtellum Rhenum
tranſgreſſus, ſecundis à fluuio caſtris, caſas habitatoribus vacuas atque ingentes
vicos deſtitutos offendit. Franci enim ſimulato metu, ſe in remotiores ſaltus rece-
perant, concidibus per extrema ſiluarum procuratis. Itaque vniuerſis domibus
exuſtis, in quas ſæuire ſtoliditas ignaua victoriæ cōſummationem reponebat, noctē
ſollicitam milites ſub armorum onere duxerant. Ac primo diluculo, Quintino præ-
lij duce ingreſſi ſaltus, in medium fere diem implicantes ſe erroribus viarum, toto
peruagati ſunt. Tandem cùm ingentibus ſeptis omnia à ſolido clauſa offendiſſent,
in paluſtres campos, qui ſiluis iungebantur, prorumpere molientibus hoſtium rari
apparuêre. Qui coniunctis arborū truncis, vel concidibus ſuperſtantes, velut è fa-
ſtigiis turrium, ſagittas tormentorum ritu effudêre, inlitas herbarum venenis, vt
ſummæ cuti, neq; lethalibus inflicta locis vulnera, haud dubiæ mortes ſequerētur. B
Dehinc maiori multitudine hoſtiū circumfuſus exercitus, in aperta cāporum, quæ
libera Franci reliquerant, auidè effuſus eſt. Ac primi equites voraginibus immerſi,
permixtis hominum iumentorúmq; corporibus, ruinâ inuicē ſuorum oppreſſi ſunt.
Pedites etiam, quos nulla onera equorū calcauerant, implicati limo, ægrè explicā-
tes greſſum, rurſus ſe qui paulo antè vix emerſerant, ſiluis trepidantes occulebant.
Perturbatis ergo ordinibus cæſæ legiones, Heraclio Iouinianorum Tribuno, ac pe-
ne omnibus qui militibus præerant, extinctis. paucis effugium tutum nox & lati-
bula ſiluarum præſtitere. Hæc in tertio Hiſtoriæ libro narrauit. In quarto verò li-
bro cùm de interfectione Victoris filij Maximi tyranni narraret, ait: Eo tēpore Car-
ietto & Syrus in locum Nāneni ſubrogati in Germania cū exercitu oppoſito Frācis
diuerſabantur. Et poſt pauca, cum Frāci de Germania prædas tuliſſent, adiecit: Ni-
hil Arbogaſtes differre volens commonet Cæſarem pœnas debitas à Francis exigē-
das, niſi vniuerſa quæ ſuperiori anno cæſis legionibus diripuerant, confeſtim reſti-
tuerent, auctoréſq; belli traderent, in quos violatæ pacis perfidia puniretur. Hæc
acta cū Duces eſſent, retulit: & deinceps ait, Poſt dies pauculos Marcomere & Sun-
none Francorū Regalibus tranſacto curſim conloquio, impetratiſq; ex more obſidi-
bus, ad hiemandum Treueros conceſſit. Cùm autem eos Regales vocet, neſci-
mus vtrum Reges fuerint, an vices tenuerint Regum. Idem tamen Scriptor, cùm
neceſſitates Valentiniani Auguſti commemorat, hæc adiungit: Dum diuerſa in C
Oriente per Thracas geruntur, in Gallia ſtatus publicus perturbatur. Clauſo
apud Viennā Palatij ædibus Principe Valentiniano, & pene infra priuati modū re-
dacto, militaris rei cura Frācis ſatellitibus tradita, ciuilia quoq; officia trāſgreſſa in
coniurationē Arbogaſtis: nullúſq; ex omnib. ſacramētis militiæ obſtrictis reperieba-
tur, qui familiari Principis ſermoni aut iuſſis obſequi auderet. Dehinc refert, quòd
eodem anno Arbogaſtes Sunnonem & Marcomerem Subregulos Francorū genti-
libus odiis inſectans, Agrippinam rigente maximè hieme petiit: ratus tuto omnes
Frāciæ receſſus penetrandos vrendóſq; cùm decuſſis foliis nudæ atq; arentes ſiluæ
* Bructeros inſidiantes occulere nō poſſent. Collecto ergo exercitu, tranſgreſſus Rhenum, Bri-
cteros * ripæ proximos, pagū etiam quem Chamaui incolūt, depopulatus eſt, nullo
vnquā occurſante, niſi quod pauci ex Ampſiuariis & Chattis Marcomere Duce in
vlterioirib. colliū iugis apparuere. Iterū hic relictis tā Ducibus quā Regalibus, aper-
tè Frācos Regē habere deſignat. huiuſq; nomē prætermittēs ait: Dehinc Eugenius
tyrānus, ſuſcepto expeditionali procinctu, Rheni limitē petit, vt cū Alamannorū &
Francorū Regibus vetuſtis fœderibus ex more initis, immenſū ea tēpeſtate exerci-
tū gentibus feris oſtentaret. Hæc ſupraſcriptus Hiſtoriographus de Frācis differuit.
Renatus Profuturus Frigeridus, cuius ſuprà meminimus, cùm Romā refert à Go-
this captā atq; ſubuerſam, ait: Interea Reſpendial Rex Alamannorum, Goare ad

A Romanos tranſgreſſo, de Rheno agmen ſuorum conuertit, Vandalis Francorum
bello laborantibus. Godigiſilo Rege abſumpto, acie viginti ferme militibus ferro
peremptis, cunctis Vandalorum ad internecionem delendis, ni Alanorum vis in
tempore ſubueniſſet. Mouet nos hæc cauſa, quòd cùm aliarum gentium Reges
nominat, cur non nominet & Francorum. Tamen cùm ait, quòd Conſtantinus aſ-
ſumpta tyrannide, Conſtantium filium ad ſe de Hiſpaniis venire iuſſiſſet, ita diſſe-
ruit: Accito Conſtantinus tyrannus de Hiſpaniis Conſtante filio itémque tyran-
no, quo de ſumma rerum conſultarent præſentes, factum eſt vt Conſtans inſtru-
mento aulæ, & coniuge ſua Cæſarauguſtæ dimiſſis, Gerõtio intra Hiſpanias omni-
bus creditis, ad patrem continuato itinere decurreret. Qui vbi in vnum venere, in-
teriectis diebus plurimis, nullo ex Italia metu, Conſtantinus gulæ & ventri dedi-
tus, redire ad Hiſpanias filium monet. Qui præmiſſis agminibus, dum cum patre
reſideret, ab Hiſpania nuncij commeant, à Gerontio maximum vnum è clienti-
bus ſuis Imperio præditum, atque in ſe comitatu gentium Barbararũ accinctum pa-
rari. Quo exterriti, Edobecco ad Germanas gentes præmiſſo, Conſtans, & Præfe-
ctus iam Decimius Ruſticus ex Officiorum Magiſtro petunt Gallias cum Francis &
Alamannis, omnique militum manu, ad Conſtantinum iamiámque redituri. Item
cùm Conſtantinum obſideri ſcribit, ita dicit: Vix dum quartus obſidionis Conſtan-
tini menſis agebatur, cùm repente ex vlteriori Gallia nuncij veniunt, Iouinum ad-
B ſumpſiſſe ornatus regios: & cum Burgundionibus, Alamannis, Francis, Alanis, om-
nique exercitu imminente obſidentibus, ita acceleratis moris, reſerata vrbe Con-
ſtantinus deditur. Confeſtimq; ad Italiã directus, miſſis à Principe obuiam percuſ-
ſoribus, ſuprà Mincium flumen capite truncatus eſt. Et poſt pauca idem refert: Hiſ-
dem diebus Præfectus tyrannorum Decimius Ruſticus Agroetius ex Primicerio
Notariorum Iouini, multique nobiles apud Aruernos capti à Ducibus Honoria-
nis, & crudeliter interempti ſunt. Treuerorum ciuitas à Francis direpta incenſáque
eſt ſecunda inruptione. Cùm autem Aſterius codicillis Imperialibus Patriciatum
ſortitus fuiſſet, hæc adiũgito: Eodẽ tẽpore Caſtinus domeſticorũ Comes, expeditio-
ne in Francos ſuſcepta, ad Gallias mittitur. Hæc hi de Francis dixere. Oroſius autẽ &
ipſe Hiſtoriographus in ſeptimo Operis ſui libro, ita cõmemorat: Stilico cõgregatis
gentibus Francos proterit, Rhenum tranſit, Gallias peruagatur, & ad Pirenæos vſ-
que perlabitur. Hanc nobis notitiam de Francis memorati Hiſtorici reliquere, Re-
gibus non nominatis. Tradunt enim multi eoſdem de Pannonia fuiſſe digreſſos,
Et primùm quidẽ litora Rheni amni, incoluiſſe *: dehinc tranſacto Rheno, Tho- *incubuiſſe
ringiam * tranſmeaſſe, ibique iuxta pagos vel ciuitates, Reges Crinitos ſuper ſe * Edit. Morel. Thongriam.
creauiſſe, de prima, & (vt ita dicam) nobiliori ſuorum Familia. Quod poſtea proba-
tum Chlodouei victoriæ tradidere, idque in ſequenti digerimus. Nam & in Conſu-
laribus * legimus, Theodomerẽ Regem Francorum, filium Richimeris quondã, &
Aſcilam matrẽ eius, gladio interfectos. Ferunt etiam tunc, CHLOGIONEM vtilem * Thongrorum.
C ac nobiliſſimum in gente ſua Regem Francorum fuiſſe, qui apud Diſpargum caſtrũ
habitabat, quod eſt in termino Thoringorum *. In his autem partibus, id eſt ad
meridionalem plagam, habitabant Romani vſque Ligerim fluuium. Vltra Ligerim
verò Gothi dominabantur. Burgundiones quoque Arrianorum ſectam ſequen-
tes, habitabant trans Rhodanum, qui adiacet ciuitati Lugdunenſi. Chlogio autem
miſſis exploratoribus ad vrbem Camaracum, perluſtrata omnia ipſe ſecutus, Ro-
manos proterit, ciuitatem adprehendit: in qua paucum tempus reſidens, vſque
Suminam * fluuium occupauit. De huius ſtirpe quidam MEROVEVM Regem * *Summã.*
fuiſſe adſerunt, cuius fuit filius CHILDERICVS. CHILDERICVS.

X. SED hæc generatio fanaticis ſemper cultibus viſa eſt obſequium præbuiſſe, nec
prorſus agnouere Deum: ſibique ſiluarum atque aquarum, auium, beſtiarúmque,
& aliorum quoque elementorum finxere formas, ipſáſque vt Deum colere, eiſ-
que ſacrificia delibare conſueti. O ſi eorum fibras cordium vox illa terribi-
lis attigiſſet, quæ per Moyſem populo locuta eſt, dicens: *Non ſint tibi dij
alij præter me. Non facies tibi ſculptile, neque adorabis omnem ſimilitudinem quæ
in cælo ſunt, & quæ in terra, & quæ verſantur in aquis: non facies ea, & non coles
ea.* Et illud, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen eius
iurabis.* Quid ſi intelligere potuiſſent, quæ pro vituli conflatilis veneratione
Iſraëliticum populum vltio ſubſecuta compreſſerit, cùm poſt epulum & canti-

CHILDERICVS. ca, poſt luxurias atque ſaltationes, cùm ore immundo proferrent de eodem A ſculptili; *Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti*: cecidere ex eis viginti quatuor milia hominum. Quid de his, qui initiati Beelphegor cum Moabitidibus ſcortis commixti, à proximis cæſi & proſtrati ſunt? In qua plaga Phinees ſacerdos interemptis adulteris, ſedauit furorem Dei, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Quid ſi & illa eorum auribus inlata fuiſſent, quæ Dominus per Dauid intonat, dicens: *Quia omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit*. Et, *Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominũ. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis*. Vel illud: *Confundantur omnes qui adorant ſculptile, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis*. Et iterum quod Abacuc Propheta teſtatur dicens: *Quid prodeſt ſculptile quod ſculpſerunt, & finxerunt? Illud conflatile fantaſma, mendacium eſt, hoc autem productio argenti & auri; & omnis ſpiritus non eſt in eis. Dominus autem in templo ſancto ſuo: ſileat à facie eius vniuerſa terra*. Sed & alius Propheta dicit: *Dij qui cœlum & terram non fecere, pereant à terra, & de his quæ ſub cœlis ſunt*. Item illic: *Hæc dicit Dominus creans cœlos, ipſe Deus formans terram, & quæ in ea ſunt: ipſe plaſtes eius, non in vanum fundauit eam, vt habitaretur creauit eam. Ego Dominus, hoc mihi nomen eſt, gloriam meam alteri non dabo, neque virtutem meam ſculptilibus, quæ ab initio tranſiere*. Et alibi: *Nunquid ſunt in ſculptilibus gentium qui pluant?* Et per Iſaiam iterum dicit: *Ego primus & nouiſſimus, & abſque me non eſt Deus, & formator, quem ego non nouerim. Plaſta idoli omnes nihil ſunt, & amantiſſima eorum non proderunt eis. Ipſi ſunt teſtes eorum, quia non vident neq;* B *intelligunt, & confundantur in eis: ecce omnes participes eius confundentur. fabri enim ſunt ex hominibus. Quis formauit Deum, & ſculptile conflauit ad nihil vtile? in prunis & malleis formauit illud, & operatus eſt in brachio fortitudinis ſuæ. Similiter & artifex lignarius, in circino tornauit illud, & fecit imaginem viri quaſi ſpecioſi hominis habitantis in domo. Succidit lignum, operatus eſt, fecit ſculptile, & adorauit vt Deum. Clauis & malleis compaginauit, vt non diſſoluatur. Portata tolluntur, quia incedere non valent: reliquum verò ligni, factum eſt hominibus in focum, & calefacti ſunt. Ex alio verò Deum fecit, & ſculptile ſibi: curuatur ante illud, & adorauit illud, & obſecrat dicens: Libera me, quia Deus meus es tu. medietatem eius igni combuſſi, & coxi ſuper carbones eius panes, coxi carnes, & comedi, & de reliquo eius idolum faciam. Ante truncum ligni procidam: pars eius cinis eſt. Cor inſipiens adorauit illud, & non liberauit animam ſuam: neque dicit, forte mendacium eſt in dextra mea*. Hæc autem Francorum generatio non intellexit primum, intellexerunt autem poſtea, ſicut ſequens Hiſtoria narrat.

XI. AVITVS enim vnus ex Senatoribus, & vt valde manifeſtum eſt, ciuis Aruernus, cùm Romanum ambiſſet Imperium, luxurioſè agere volens, à Senatoribus eiectus, apud Placentiam vrbem Epiſcopus ordinatur. Comperto autem, quòd adhuc indignans Senatus, vita eum priuare vellet, Baſilicam ſancti Iuliani Aruerni Martyris cum multis muneribus expetiuit: ſed impleto in itinere vitæ curſu obiit, delatúſq; ad Briuatenſem vicũ, ad pedes antedicti Martyris eſt ſepultus. Cui Martianus ſucceſſit. In Galliis autem Egidius ex Romanis Magiſter militum datus eſt.

XII. CHILDERICVS verò cùm eſſet nimia in luxuria diſſolutus, & regnaret ſuper Francorum gentem, cœpit filias eorum ſtuproſè detrahere. Illique * ob hoc indignantes, de Regno eum eiiciunt. Comperto autem, quòd eum etiam interficere vellent, Thoringiam petiit, relinquens ibi hominem ſibi charum †, qui virorum furentium animos verbis lenibus mollire poſſit. Dans etiam ſignum, quando redire poſſit in patriam. Id eſt, diuiſerunt ſimul vnum aureum, & vnam quidem partem ſecum detulit Childericus, aliam verò amicus eius retinuit, dicens: Quando hanc partem tibi miſero, partéſque coniunctæ vnum effecerint ſolidum, tunc tu ſecuro animo in patriam repedabis. Abiens ergo in Thoringiam, apud Regem Biſinum vxorémque eius Baſinam latuit. Denique Franci hoc eiecto, EGIDIVM ſibi, quem ſuperius Magiſtrum militum à Republica miſſum diximus, vnanimiter Regem adſciſcunt. Qui cùm octauo anno ſuper eos regnaret, amicus ille fidelis, pacatis occultè Francis, nuncios ad Childericum cum parte illa diuiſi ſolidi, quam retinuerat, mittit. Ille verò certa cognoſcens indicia, quòd à Francis deſideraretur, ipſis etiam rogantibus, à Thoringia regreſſus, in Regnum ſuum eſt reſtitutus. His ergo regnantibus, ſimul Baſina illa, quam ſuprà memorauimus, relicto viro ſuo, ad Childericum venit. Qui cùm ſollicitè interrogaret, qua de cauſa ad eum de tanta regione

C

* al. illi quoque.
† nomine Viomadum

A veniſſet, reſpondiſſe fertur: Noui, inquit, vtilitatem tuam, quòd ſis valde ſtrenuus, ideóque veni vt habitem tecum. Nam noueris, ſi in transmarinis partibus aliquem cognouiſſem vtiliorem te, expetiſſem vtique cohabitationem eius. At ille gaudens, eam ſibi in coniugio copulauit. Quæ concipiens, peperit filium, vocauítque nomen eius Chlodoueum. Hic fuit magnus & pugnator egregius. CHILDERICVS.

XIII. APVD Aruernum verò poſt tranſitum ſancti Artemij, Venerandus è Senatoribus Epiſcopus ordinatur. Qualis autem fuerit hic Pontifex, teſtatur Presbyter Paulinus dicens: "Si enim hos videas dignos Domino Sacerdotes, vel Exuperiũ Tholoſæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdegalæ, vel Diogenianum Albigæ, vel Dynamium Ecoliſmæ, vel Venerandum Aruernis, vel Alethium Cadurcis, vel nunc Pegaſium Petrocoriis, vtcunque ſe habent ſeculi mala, videbis profectò digniſſimos totius fidei religioniſque cuſtodes." Hic in ipſa Dominici Natalis vigilia tranſiſſe refertur. Mane autem facto, proceſſio ſolennitatis funeris eius obſequium fuit. Poſt cuius obitum fœda apud ciues pro Epiſcopatu intentio * vertebatur. Cúmque partes inter ſe diuiſæ, alium aliúmque eligere vellent, magna conliſio erat populi. Reſidentibus tamen Epiſcopis, die Dominico, mulier quædam velata atque deuota Deo, audenter ad eos ingreditur: quæ ait, "Audite me, Sacerdotes Domini: ſcitote enim, quod non eſt in his beneplacitum Deo, quos hi ad Sacerdotium elegere. Ecce enim Dominus hodie ipſe ſibi prouidebit Antiſtitem: itaque nolite conturbare neque conlidere populum, ſed patientes eſtoteparumper. Dominus enim nunc diriget, qui regat Eccleſiam hanc. His itaque mirantibus hæc verba, ſubitò Ruſticus nomine, qui erat ex ipſa vrbis Aruernæ diœceſi Presbyter, aduenit. ipſe enim iam mulieri per viſionem fuerat indicatus. Quo viſo, ait: En ipſum, quem elegit Dominus. Ecce qualem vobis Dominus Pontificem deſtinauit. hic ordinetur Epiſcopus." Hæc ea loquente, omnis populus cuncta intentione poſtpoſita, clamauit, dignum ac iuſtum eſſe. Qui in cathedra poſitus, ſeptimus in eodem loco Pontificatus honorem, populo gaudente, ſuſcepit. *al. contentio.

B

XIV. APVD vrbem verò Turonicam, defuncto Euſtochio Epiſcopo, ſeptimo decimo ſacerdotij ſui anno, quintus poſt beatum Martinum Perpetuus ordinatur. Qui cùm virtutes aſſiduas ad ſepulchrum eius fieri cerneret, Cellulam, quæ ſuper eum fabricata fuerat, videns paruulam, indignam talibus miraculis iudicauit. Qua ſubmota, magnam ibi Baſilicam, quæ vſque hodie permanet, fabricauit: quæ habetur à ciuitate paſſus quingentos quinquaginta. habet in longum pedes centum quinquaginta quinque, in latum ſexaginta. habet in altum vſque ad cameram, pedes quadraginta quinque. Feneſtras in altario triginta duas, in capſo viginti, columnas quadraginta vnam: in toto ædificio, feneſtras quinquaginta duas, columnas centum viginti: oſtia octo, tria in altario, quinque in capſo. Solennitas enim ipſius Baſilicæ triplici virtute pollet: id eſt, dedicatione templi, tranſlatione corporis Sancti, vel ordinatione eius Epiſcopatus. Hanc enim quarto Nonas Iulias obſeruabis: depoſitionem verò eius tertio Idus Nouembris eſſe cognoſcas. Quòd ſi fideliter celebraueris, & in præſenti ſeculo, & in futuro, patrocinia beati Antiſtitis promereberis. Et quoniam camera Cellulæ illius prioris, eleganti opere fuerat fabricata, indignum duxit Sacerdos, vt opera eius deperirent: ſed in honore beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli aliam conſtruxit Baſilicam, in qua cameram illam affixit. Multas & alias Baſilicas ædificauit, quæ vſque hodie in Chriſti nomine conſtant.

C

XV. EO tempore & Baſilica beati Symphoriani Auguſtodunenſis Martyris, ab Eufronio Presbytero ædificata eſt. Et ipſe Eufronius, huius deinceps vrbis Epiſcopatum ſortitus eſt. Hic enim marmor, quod ſuper ſanctum ſepulchrum beati Martini habetur, cum grandi deuotione tranſmiſit.

XVI. SANCTVS verò Namatius, poſt obitum Ruſtici Epiſcopi, apud Aruernos in diebus illis octauus erat Epiſcopus. Hic Eccleſiam, quæ nunc conſtat, & vetertima intra muros ciuitatis habetur, ſuo ſtudio fabricauit, habentem in longum pedes centum quinquaginta, in latum pedes ſexaginta, in altum infra capſum vſque cameram, pedes quinquaginta: in ante abſidem rotundam habens, ab vtroque latere aſcellas eleganti constructas opere, totúmque ædificium in modum crucis habetur expoſitum. Habet feneſtras quadraginta duas, columnas ſeptuaginta, oſtia octo. Terror

CHILDERICVS. namque ibidem Dei, & claritas magna conſpicitur: & verè plerunque inibi odor quaſi aromatum ſuauiſſimus aduenire à religioſis ſentitur. Parietes ad altarium opere ſarſurio, ex multo marmorum genere exornatos habet. Exacto ergo in duodecimo anno beatus Pontifex ædificio, Bononiam ciuitatem Italiæ Sacerdotes dirigit, vt ei reliquias ſanctorum Vitalis & Agricolæ exhibeant, quos pro nomine Chriſti Dei noſtri manifeſtiſſimè crucifixos eſſe cognouimus. A

XVII. CVIVS coniux Baſilicam ſancti Stephani ſuburbano murorum ædificauit. Quam cùm fucis colorum adornare vellet, tenebat librum in ſinu ſuo, legens Hiſtorias Actionis antiquas, pictoribus indicās quæ in parietibus fingere deberent. Factum eſt autem quadam die, vt ſedente illa in Baſilica, ac legente, adueniret quidam pauper ad orationem: & aſpiciens eam in veſte nigra, ſenio iam prouectam, putauit eſſe vnam de egentibus, protulitque quadram panis, & poſuit in ſinu eius, & abſceſſit. Illa verò non dedignans munus pauperis, qui perſonam eius non intellexit, accepit & gratias egit, repoſuitque hanc ſuis epulis anteponens, & benedictionem ex ea ſingulis diebus ſumens, donec expenſa eſt.

*al. Adouacrius.

XVIII. IGITVR Childericus Aurelianis pugnas egit. Odoacrius * verò cum Saxonibus Andegauum venit. Magna tunc lues populum deuaſtauit. Mortuus eſt autem Egidius, & reliquit filium Syagrium nomine. Quo defuncto, Odoacrius de Andegauo & aliis locis obſides accepit. Brittanni de Biturica à Gothis expulſi ſunt, multis apud Dolenſem vicum peremptis. Paulus verò Comes cum Romanis ac Francis, Gothis bella intulit, & prædas egit. Veniente verò Odoacrio Andegauis, Childericus Rex ſequenti die aduenit, interemptóque Paulo Comite, ciuitatem obtinuit. Magno ea die incendio domus Eccleſiæ concremata eſt. B

XIX. HIS ita geſtis, inter Saxones & Romanos bellū geſtum eſt. Sed Saxones terga vertentes, multos de ſuis, Romanis inſequentibus, gladio reliquerunt. Inſulæ eorum cum multo populo interempto, à Francis captæ atque ſubuerſæ ſunt. Eo anno menſe nono terra tremuit. Odoacrius cum Childerico fœdus iniit. Alamannóſque, qui partem Italiæ peruaſerant, ſubiugarunt.

XX. EORICHVS autem Gothorum Rex Victorium Ducem ſuper ſeptem ciuitates præpoſuit, anno quartodecimo regni ſui. Qui protinus Aruernis adueniens, ciuitatem addere voluit. Vnde & cryptæ illæ vſque hodie perſtant, ad Baſilicam ſancti Iuliani: & columnas, quæ ſunt in æde poſitæ, exhiberi iuſſit. Baſilicam ſancti Laurētij & ſancti Germani Licaniacenſis vici iuſſit ædificari. Fuit autem Aruernis annis nouem. Super Eucherium verò Senatorem calumnias deuoluit: quem in carcere poſitum, nocte extrahi iuſſit, ligatúmque iuxta parietem antiquum, ipſum parietem ſuper eum elidi iuſſit. Ipſe verò dum nimium eſſet in amore mulierum luxurioſus, & ab Aruernis vereretur interfici, Romam aufugit: ibique ſimilem tentans exercere luxuriam, lapidibus eſt obrutus. Poſt cuius exceſſum regnauit Eorichus annos quatuor. obiit autem anno XXVII. regni ſui. Fuit etiam & tunc terræ motus magnus.

XXI. DEFVNCTO autem apud Aruernos Namatio Epiſcopo, Eparchius ſucceſſit vir ſanctiſſimus atq; religioſus. Et quia eo tempore Eccleſia paruam infra muros vrbis poſſeſſionem habebat, ipſi Sacerdoti in ipſo, quod modò *Salutatorium* dicitur, manſio erat, atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium Eccleſiæ conſurgebat. Factum eſt autem, vt nocte quadam ingrediens, plenam Eccleſiam dæmonibus reperiret, ipſúmque principem in modum ornatæ mulieris in throni illius cathedram reſidentem. Cui ait Pontifex, O meretrix execranda, non ſufficit tibi loca cuncta variis pollutionibus inficere, adhuc & cathedram à Domino conſecratam fœtida ſeſſionis tuæ acceſſione coinquinas? Abſcede à domo Dei, ne à te ampliùs polluatur. Cui ait, Et quia mihi meretricis nomen imponis, multas tibi parabo inſidias ob deſideria mulierum. Et hæc dicens, ſicut fumus euanuit. Veruntamen Sacerdos tentatus eſt per commotionem corporis ad concupiſcentiam: ſed ſigno crucis ſanctæ munitus, nihil ei inimicus nocere potuit. Ferunt etiam ipſum in arce Cantobennici montis Monaſterium collocaſſe, vbi nunc Oratorium eſt, & ibi ſe diebus Quadrageſimæ ſanctæ recludere. Die autem Cœnæ Dominicę, cum magno pſallentio comitantibus Clericis, ciuibúſque, ad Eccleſiā ſuam reuertebatur. Quo migrante, Sidonius ex Præfecto ſubſtituitur, vir C

A ſecundum ſeculi dignitatem nobiliſſimus, & de primis Galliarum Senatoribus: ita vt filiam ſibi Auiti Imperatoris in matrimonio ſociaret. Huius tempore, cùm adhuc apud vrbem Aruernam Victorius (cuius ſuprà meminimus) moraretur, fuit in Monaſterio beati Cyriaci, vrbis ipſius Abbas, Abraham nomine: qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, ſicut in libro vitæ eius ſcripſimus.

XXII. SANCTVS verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerumque ex improuiſo luculentiſſimè quæ voluiſſet, nulla obſiſtente mora, componeret. Contigit autem quadam die, vt ad feſtiuitatem Baſilicæ Monaſterij, cuius ſuprà meminimus, inuitatus accederet: ablatóque ſibi nequiter libello, per quem ſacroſancta ſolemnia agere conſueuerat, ita paratus à tempore cunctum feſtiuitatis opus explicuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adſtantibus ibidem hominem locutum fuiſſe, ſed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Miſſis ab eo compoſitis coniunximus, pleniùs declarauimus. Cùm autem eſſet magnificæ ſanctitatis, atque (vt diximus) ex Senatoribus primis, plerumque neſciente coniuge, vaſa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognoſceret, ſcandalizabatur in eum: ſed tamen dato egenis precio, ſpecies domi reſtituebat.

XXIII. CVMQVE ad Officium Dominicum fuiſſet mancipatus, & ſanctam ageret in ſeculo vitam, ſurrexere contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni poteſtate à rebus Eccleſiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad ſummam eum contumeliam redegere. Sed non longi temporis ſpacio inultam eius iniuriam diuina voluit ſuſtinere clementia. Nam vnus ex his nequiſſimis & indignis dici Presbyteris, cùm ante noctem minatus fuiſſet eum de Eccleſia vel extrahere, ſignum ad Matutinas audiens fuiſſe commotum, feruens felle cōtra ſanctum Dei ſurrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingreſſus autem in ſeceſſum ſuum, dum ventrem purgare nititur, ſpiritum exhalauit. Expectabat enim puer à foris cum cereo dominum egreſſurum. Iámque aduenerat lux, & ſatelles eius, id eſt alius Presbyter, mittit nuncium, dicens: « Veni, ne tardaueris, vt quæ nobis die heſterna conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm reſponſa dare differret exanimis, eleuato puer velo oſtij, reperit dominum ſuper cellulam ſeceſſus defunctum. Vnde indubitatum eſt, non minoris criminis hunc reum eſſe, quàm Arrium illum, cui ſimiliter in ſeceſſu fuere interna depoſita per partes inferiores egeſta: quia nec iſtud ſine hæreſi poteſt accipi, vt in Eccleſia non obediatur Sacerdoti Dei, cui ad paſcendum oues commiſſæ ſunt: & ille ſe ingerat poteſtati, cui neque à Deo, neque ab hominibus aliquid eſt commiſſum. Dehinc beatus Sacerdos, vno adhuc manente nihilominus inimico, ſuæ reſtituitur poteſtati. Factum eſt autem poſt hæc, vt accedente febre ægrotare cœpiſſet. Cui rogat ſuos, vt eum in Eccleſiam ferrent. Cúmque illuc inlatus fuiſſet, conueniebat ad eum multitudo virorum ac mulierum, C ſimúlque etiam & infantium plangentium atque dicentium: Cur nos deſeris Paſtor bone, vel cui nos quaſi orphanos derelinquis? Nunquid erit nobis poſt tranſitum tuum vita? nunquid erit poſtmodum qui nos ſapientiæ ſale ſic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudentiæ ratione redarguat? Hæc & his ſimilia, populis cum magno fletu dicentibus, tandem Sacerdos Spiritu in ſe ſancto influente reſpondit: Nolite timere ô populi, ecce frater meus Aprunculus viuit, & ipſe erit Sacerdos veſter. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in extaſi. Quo migrante, Presbyter ille nequam, alter ex duobus qui remanſerat, protinus omnem facultatem Eccleſiæ, tanquam ſi iam Epiſcopus eſſet, inhians cupiditate, præoccupat, dicens: Tandem reſpexit in me Deus, cognoſcens mè iuſtiorem eſſe Sidonio, largitúſque eſt mihi hanc poteſtatem. Cúmque per totam vrbem ſuperbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat poſt tranſitum ſancti viri, præparato epulo, iuſſit cunctos ciues in domo Eccleſiæ inuitari: deſpectiſque ſenioribus, primus recumbit in toro. Cui oblato pincerna poculo ait: Domine mi, vidi ſomnium, quod ſi permittis edicam. Videbam hac nocte Dominica, & ecce erat domus magna, & in domo erat thronus poſitus, in quo quaſi iudex reſidebat, cunctis poteſtate præſtantior: cui adſiſtebant multi Sacerdotum in albis veſtibus, ſed & promiſcuæ populorum turbæ

CHILDERICVS. valde innumerabiles. Verùm cùm hæc trepidus contemplarer, conſpicio eminus inter eos beatum adſtare Sidonium, & cum Preſbytero illo tibi chariſſimo, » qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, adtentè litigantem. Quo deuicto, iubet Rex vt in imis carceris anguſtiis retrudatur. Ablatóque iſto, contra te iterum ſuggerit, dicens: Te in eo ſcelere propter quod ille prior damnatus fuerat, fuiſſe participem. Verùm vbi iudex, quem ad te tranſmitteret, ſollicitè cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo ſtatui, tractans apud memetipſum, ne fortè ego, qui notus ſum homini, mittar. Dum hæc mecum tacitus voluerem, amotis omnibus remanſi ſolus in publico: vocatúſque à iudice, propiùs accedo. Cuius virtutem atque ſplendorem contuens, cœpi hebes effectus, titubare præ metu. Et ille, Ne timeas puer, inquit: ſed vade, dic Preſbytero illi: Veni ad reſpondendam cauſam, quia Sidonius te accerſiri deprecatus eſt. Tu verò ne moram facias ad eundum, quia ſub grandi teſtificatione mihi præcepit Rex ille tibi hæc loqui, dicens, Si tacueris, morte peſſima morieris. Hæc eo loquente, exterritus Preſbyter, elapſo de manu calice, reddidit ſpiritum. Ac de recubitu ablatus, mortuus ſepulturæ mandatus eſt, poſſeſſurus infernum cum ſatellite ſuo. Tale iudicium ſuper contumaces Clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arrij ſortiretur mortem, alius tanquam Simon Magus, Apoſtoli ſancti oratione ab excelſa arce ſuperbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter poſſidere tartarum, qui ſimul egerunt nequiter contra ſanctum Epiſcopum ſuum. Interea cùm iam terror Francorum reſonaret in his partibus, & omnes eos amore deſiderabili cuperent regnare, ſanctus Aprunculus Lingonicæ ciuitatis Epiſcopus, apud Burgundiones cœpit haberi ſuſpectus. Cúmque odium de die in diem creſceret, iuſſum eſt vt clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio, nocte à caſtro Diuionenſi per murum demiſſus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quòd poſuit in ore ſancti Sidonij, vndecimus datur Epiſcopus.

XXIV. SED tempore Sidonij Epiſcopi, magna Burgundiam fames oppreſſit. Cúmque populi per diuerſas regiones diſpergerentur, nec eſſet vllus qui pauperibus alimoniam largiretur, Ecdicius quidam ex Senatoribus huius propinquus, magnam tunc rem in Deo confiſus feciſſe perhibetur. Nam inualeſcente fame, miſit pueros ſuos cum equis & plauſtris, per vicinas ſibi ciuitates, vt eos qui hac inopia vexabantur, ſibi adducerent. At illi euntes, cunctos pauperes quotquot inuenire potuerunt, adduxere ad domos eius. Ibique eos per omne tempus ſterilitatis paſcens, ab interitu famis exemit. Fuerúntque (vt multi aiunt) amplius quàm quatuor milia promiſcui ſexus. Adueniente autem vbertate, ordinata iterum euectione, vnumquemque in loco ſuo reſtituit. Poſt quorum diſceſſum, vox ad eum è cœlis lapſa peruenit, dicens: Ecdici, Ecdici, quia feciſti rem hanc, tibi & ſemini tuo panis non deerit in ſempiternum, eo quòd obedieris verbis meis, & famem meam refectione pauperum ſatiaueris. Quem Ecdicium miræ velocitatis fuiſſe, multi commemorant. Nam quadam vice multitudinem Gothorum cum decem viris fugaſſe perſcribitur. Sed & ſanctus Patiens Lugdunenſis Epiſcopus, ſimile huic in ipſa fame populis præſtitiſſe perhibetur beneficium. Extat enim hodiéque apud nos beati Sidonij Epiſcopi Epiſtola, in qua eum declamatoriè conlaudauit.

XXV. HVIVS tempore & Euarix Rex Gothorum, excedens Hiſpanum limitem, grauem in Galliis ſuper Chriſtianos intulit perſecutionem. Truncabat paſſim peruerſitati ſuæ non conſentientes, Clericos carceribus ſubigebat: Sacerdotes verò, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam & ipſos ſacrorum templorum aditus ſpinis iuſſerat obſerari, ſcilicet vt raritas ingrediendi, obliuionem faceret fidei. Maximè tunc Nouempopulanæ geminæque Germaniæ* vrbes, ab hac tempeſtate depopulatæ ſunt. Extat hodiéque & pro hac cauſa ad Baſilium Epiſcopum nobilis Sidonij ipſius Epiſtola, quæ hæc ita loquitur. Sed perſecutor non poſt multum tempus, vltione diuina percuſſus interiit.

* Aquitaniæ, leg. putat Papyr. Maſſ. in Hiſt. Calam. Galliæ.

XXVI. POST hæc beatus Perpetuus Turonicæ ciuitatis Epiſcopus, impletis triginta in Epiſcopatu annis, in pace quieuit. In cuius loco Voluſianus vnus ex Senatoribus, ſubrogatus eſt. Sed à Gothis ſuſpectus habitus, Epiſcopatus ſui anno ſeptimo, in Hiſpanias eſt quaſi captiuus abductus, ſed protinus vitam finiuit.

A In cuius loco Verus ſuccedens, ſeptimus poſt beatum Martinum ordinatur Epiſcopus.

XXVII. HIS ita geſtis, mortuo Childerico, regnauit CHLODOVEVS* filius eius pro eo. Anno autem quinto regni eius, Siagrius Romanorum Rex, Egidij filius, ad ciuitatem Sueſſionas, quam quondam ſuprà memoratus Egidius tenuerat, ſedem habebat. Super quem Chlodoueus cum Ragnachario* parente ſuo, qui & ipſe Regnum tenebat, veniens, campum vt pugnaret præparari ſibi depoſcit. Sed nec iſte diſtulit, ac reſiſtere metuit. Itaque inter ſe vtriſque pugnantibus, Siagrius eliſum cernens exercitum, terga vertit, & ad Alaricum Regem, Tholoſam curſu veloci perlabitur. Chlodoueus verò ad Alaricum mittit, vt eum redderet: alioquin nouerit, ſibi bellum ob eius retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret (vt Gothorum pauere mos eſt) vinctum Legatis tradidit. Quem Chlodoueus receptum, cuſtodiæ mancipari præcepit: Regnóque eius accepto, eum gladio clam feriri mandauit. Eo tempore multæ Eccleſiæ à Chlodouei exercitu deprædatæ ſunt, quia erat ille adhuc fanaticis erroribus inuolutus. Igitur de quadam Eccleſia vrceum miræ magnitudinis ac pulchritudinis hoſtes abſtulerant, cum reliquis Eccleſiaſtici miniſterij ornamentis. Epiſcopus autem Eccleſiæ illius, miſſos ad Regem direxit, poſcens vt ſi aliud de ſacris vaſis recipere non mereretur, ſaltem vel vrceum Eccleſia ſua reciperet. Hæc audiens Rex, ait nuncio; Sequere nos vſque Sueſſio-
B nas, quia ibi cuncta quæ acquiſita ſunt, diuidenda erunt. Cúmque mihi vas illud ſors dederit, quæ Papa poſcit, adimpleam. Dehinc adueniens Sueſſionas, cuncto onere prædæ in medium poſito, ait Rex: Rogo vos, ô fortiſſimi præliatores, vt ſaltem mihi vas iſtud (hoc enim de vrceo ſuprà memorato dicebat) extra partem concedere non abnuatis. Hæc Rege dicente, illi, quorum erat mens ſanior, aiunt: Omnia, glorioſe Rex, quæ cernimus, tua ſunt: ſed & noſipſi tuo ſumus dominio ſubiugati. Nunc quod tibi beneplacitum videtur, facito. nullus enim poteſtati tuæ reſiſtere valet. Cùm illi hæc ita dixiſſent, vnus Francus leuis, inuidus, ac cerebroſus, cum voce magna, eleuatam bipennim vrceo impulit, dicens: Nihil hinc accipies, niſi quæ tibi ſors vera largitur. Ad hæc obſtupefactis omnibus, Rex iniuriam ſuam patientiæ lenitate coercuit: acceptúmque vrceum nuncio Eccleſiaſtico reddidit, ſeruans abditum ſub pectore vulnus. Tranſacto verò annò, iuſſit omnem cum armorum apparatu aduenire phalangam, oſtenſuram in campo Martio ſuorum armorum nitorem. Verùm vbi cunctos circuire deliberat, venit ad vrcei percuſſorem, cui ait: Nullus tam inculta, vt tu, detulit arma. nam neque tibi haſta, neque gladius, neque bipennis eſt vtilis. Et adprehenſam bipennim eius in terram deiecit. At ille cùm paululum inclinatus fuiſſet ad colligendum eam, Rex eleuatis manibus, bipennim ſuam capiti eius defixit. Sic, inquit, tu apud Sueſſionas in vrceo illo feciſti. Quo mortuo, reliquos abſcedere iubet. Magnum ſibi per hanc cauſam timorem ſtatuens. Multa deinde
C bella, victoriáſque fecit. Nam decimo regni ſui anno, Thoringis bellum intulit, eoſdémque ſuis ditionibus ſubugauit.

CHLODOVEVS I.
* al. Hludouicus
* al. Ragenhario

XXVIII. FVIT autem & Gundivicus* Rex Burgundionum, ex genere Athanarici Regis perſecutoris, de quo ſuprà meminimus. Huic fuerunt quatuor filij, Gundobadus*, Godegiſilus, Hilpericus, & Godomarus. Igitur Gundobadus Hilpericum fratrem ſuum interfecit gladio, vxorémque eius ligato ad collum lapide, aquis immerſit. Huius duas filias exilio condemnauit: quarum ſenior, mutata veſte Mucuruna*, iunior Chrotildis* vocabatur. Porrò Chlodoueus, dũ Legationem in Burgundiam ſæpiùs mittit, Chrothildis puella reperitur à Legatis eius. Qui cùm eam vidiſſent elegantem atque ſapientem, & cognouiſſent quòd de regio eſſet genere, nunciauerunt hæc Chlodoueo Regi. Nec moratus ille, ad Gundobadum Legationem dirigit, eam ſibi in matrimonio petens. Quod ille recuſare metuens, tradidit eam viris: illíque accipientes puellam, Regi velociùs repræſentant. Qua viſa, Rex valde gauiſus, ſuo eam coniugio ſociauit, habens iam de concubina filium nomine THEODORICVM.

* Gundeochus
* Gundobaldus,
* al. Chrona, & Corona.
* Hrodhildis

XXIX. IGITVR ex Chrothilde Regina habuit filium primogenitum. Quem cùm mulier baptiſmo conſecrare vellet, prædicabat aſſiduè viro dicens: Nihil ſunt Dij quos colitis, qui neque ſibi, neque aliis poterunt ſubuenire. Sunt enim

CHLODOVEVS I.

aut ex lapide, aut ex ligno, aut ex metallo aliquo ſculpti. Nomina verò quæ eis indidiſtis, homines fuere, non dij. Vt Saturnus, qui filio ne à Regno depelleretur, per fugam elapſus adſeritur. Vt ipſe Iupiter, omnium ſtuprorum ſpurciſſimus perpetrator, inceſtator virorum, propinquarum deriſor, qui nec ab ipſius ſororis propriæ potuit abſtinere concubitu, vt ipſa ait: Iouiſque & ſoror & coniunx. Quid Mars Mercuriúſque potuere, qui potiùs ſunt magicis artibus præditi, quàm diuini numinis potentiam habuere? Sed ille magis coli debet, qui cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, verbo ex non extantibus procreauit. Qui Solem lucere fecit, & cœlum ſtellis ornauit. Qui aquas reptilibus, terras animantibus, aëra volatilibus adimpleuit. Cuius nutu terræ frugibus, pomis arbores, vuis vineæ decorantur. Cuius manu genus humanum creatum eſt. Cuius largitione ipſa illa creatura omnis homini ſuo, quem creauit, & obſequio & beneficio famulatur. Sed cùm hæc Regina diceret, nullatenus ad credendum Regis animus mouebatur. ſed dicebat: Deorum noſtrorum iuſſione, cuncta creantur ac prodeunt. Deus verò veſter nihil poſſe manifeſtatur, & quod magis eſt, nec de Deorum genere eſſe probatur. Interea Regina fidelis filium ad baptiſmum exhibet: adornari Eccleſiam velis præcipit atque curtinis, quo faciliùs vel hoc myſterio prouocaretur ad credendum, qui flecti prædicatione non poterat. Baptizatus autem puer, quem INGOMEREM vocitauerunt, in ipſis ſicut regeneratus fuerat albis obiit. Qua de cauſa commotus felle Rex, non ſegniter increpabat Reginam, dicens; Si in nomine Deorum meorum puer fuiſſet dicatus, vixiſſet vtique: nunc autem quia in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere omninò non potuit. Ad hæc Regina, Deo, inquit, omnipotenti creatori omnium gratias ago, qui me non vſquequaque iudicauit indignam, vt de vtero meo genitum regno ſuo dignaretur adſcire. Mihi autem dolore huius cauſæ animus non adtingitur, quia ſcio in albis ab hoc mundo vocatum, Dei obtutibus nutriendum. Poſt hunc verò genuit alium filium, quem baptizatum CHLODOMEREM vocauit. Et hic cùm ægrotare cœpiſſet, dicebat Rex: Non poteſt aliud fieri, niſi & de hoc, ſicut & de fratre eius, contingat, vt baptizatus in nomine Chriſti veſtri, protinus moriatur. Sed orante matre, Domino iubente conualuit.

XXX. REGINA verò non ceſſabat prædicare, vt Deum verum cognoſceret, & idola negligeret. Sed nullo modo ad hæc credenda poterat commoueri, donec tandem aliquando bellum contra Alamannos commoueretur: in quo compulſus eſt confiteri neceſſitate, quod priùs voluntate negauerat. Factum eſt autem, vt confligente vtroque exercitu, vehementer cæderentur: atque exercitus Chlodouei valde ad internecionem ruere cœpit. Quod ille videns, eleuatis ad cœlum oculis, compunctus corde, commotus in lachrymis ait: Ieſu Chriſte, quem Chrothildis prædicat eſſe filium Dei viui, qui dare auxilium laborantibus, victoriámque in te ſperantibus tribuere diceris, tuæ opis gloriam deuotus efflagito: vt ſi mihi victoriam ſuper hos hoſtes indulſeris, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populus tuo nomini dicatus probaſſe ſe prædicat, credam tibi, & in nomine tuo baptizer. Inuocaui enim Deos meos, ſed vt experior, elongati ſunt ab auxilio meo: vnde credo eos nullius eſſe poteſtatis præditos, qui ſibi obedientibus non ſuccurrunt. Te nunc inuoco, & tibi credere deſidero, tantum, vt eruar ab aduerſariis meis. Cúmque hæc diceret, Alamanni terga vertentes, in fugam labi cœperunt. Cúmque Regem ſuum cernerent interemptum, Chlodouei ſe ditionibus ſubdunt, dicentes: Ne amplius, quæſumus, pereat populus: iam tui ſumus. At ille prohibito bello, coarctatóque populo, cum pace regreſſus, narrauit Reginæ qualiter per inuocationem nominis Chriſti victoriam meruit obtinere. Actum anno XV. regni ſui.

XXXI. TVNC Regina accerſiri clam ſanctum Remigium Remenſis vrbis Epiſcopum iubet, deprecans vt Regi verbum ſalutis inſinuaret. Quem Sacerdos accerſitum, ſecretiùs cœpit inſtigare, vt Deum verum factorem cœli & terræ crederet, idola negligeret, quæ neque ſibi, neque aliis prodeſſe poſſunt. At ille ait: Libenter te, ſanctiſſime Pater, audiam. ſed reſtat vnum, quod populus, qui me ſequitur, non patitur relinquere Deos ſuos. Sed vado, & loquor eis iuxta verbum tuum. Conueniens autem cum ſuis, priuſquàm ille loqueretur, præcurrente potentia Dei, omnis populus pariter adclamauit: Mortales Deos abigimus,

A pie Rex, & Deum, quem Remigius prædicat, immortalem ſequi parati ſumus. Nunciantur hæc Antiſtiti, qui gaudio magno repletus, iuſſit lauacrum præparari. Velis depictis adumbrantur plateæ Eccleſiæ, curtinis albentibus adornantur, baptiſterium componitur, balſama diffunditur, micant flagrantes odore cerei, totúmque Templum baptiſterij diuino reſpargitur ab odore. Taléṁque ibi gratiam adſtantibus Deus tribuit, vt æſtimarent ſe Paradiſi odoribus conlocari. Rex ergo prior popoſcit ſe à Pontifice baptizari. Procedit nouus Conſtantinus ad lauacrum, deleturus lepræ veteris morbum, ſordentéſque maculas geſtorum antiquorum recenti latice deleturus. Cui ingreſſo ad baptiſmum, ſanctus Dei ſic infit ore facundo: Mitis depone colla Sicamber, adora quod incendiſti, incende quod adoraſti. Erat enim ſanctus Remigius Epiſcopus egregiæ ſcientiæ, & Rhetoricis adprimè imbutus ſtudiis: ſed & ſanctitate ita prælatus, vt Silueſtri virtutibus æquaretur. Eſt enim nunc Liber vitæ eius, qui eum narrat mortuum ſuſcitaſſe. Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confeſſus, baptizatus eſt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, delibutúſque ſacro chriſmate cum ſignaculo crucis Chriſti. De exercitu verò eius baptizati ſunt amplius tria millia. Baptizata eſt & ſoror eius ALBOFLEDIS, quæ non poſt multum tempus migrauit ad Dominum. Pro qua cùm Rex contriſtaretur, ſanctus Remigius conſolatoriam miſit Epiſtolam, quæ hoc modo ſumpſit exordium: Angit me, & ſatis me B angit veſtræ cauſa triſtitiæ, quòd bonæ memoriæ germana veſtra tranſiit Albofledis. Sed de hac re conſolari poſſumus, quia talis de hoc mundo migrauit, vt ſuſpici magis debeat quàm lugeri. Conuerſa eſt enim & alia ſoror eius LANTHILDIS nomine, quæ in hæreſim Arrianorum dilapſa fuerat, quæ confeſſa æqualem Filium Patri, & Spiritui ſancto, chriſmata eſt.

XXXII. TVNC Gundobadus & Godegiſilus fratres, Regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Maſſilienſi Prouincia retinebant. Erant autem tam illi quàm populi eorum, Arrianæ ſectæ ſubiecti. Cúmque ſe inuicem impugnarent, audiens Godegiſilus Chlodouei Regis victorias, miſit ad eum Legationem occultè, dicens: Si mihi ad perſequendum fratrem meum præbueris auxilium, vt eum bello interficere, aut de Regno eiicere poſſim, tributum tibi quale tu ipſe velis iniungere, annis ſingulis diſſoluam. Quod ille libenter accipiens, auxilium ei vbicumque neceſſitas poſceret, repromiſit. Et ſtatuto tempore contra Gundobadum exercitum commouit. Quo audito, Gundobadus ignorans dolum fratris, miſit ad eum, dicens: Veni in adiutorium meum, quia Franci ſe commouent contra nos, & regionem noſtram adeunt vt eam capiant. Ideóque ſimus vnanimes aduerſus gentem inimicam nobis, ne ſeparati inuicem, quod aliæ gentes paſſæ ſunt, perferamus. At ille, Vadam, inquit, cum exercitu meo, & tibi auxilium præbebo. Mouentéſque ſimul hi tres exercitum, id eſt Chlodoueus C contra Gundobadum, & Godegiſilus cum omni inſtrumento belli, ad caſtrum cui Diuione nomen eſt, peruenerunt. Confligentéſque ſuper Oſcaram fluuium, Godegiſilus Chlodoueo coniungitur, ac vterque exercitus Gundobadi populum atterit. At ille dolum fratris, quem non ſuſpicabatur, aduertens, terga dedit, fugámque iniit, Rhodanitidéſque ripas percurrens, Auenionem vrbem ingreditur. Godegiſilus verò obtenta victoria, promiſſa Chlodoueo aliqua parte Regni ſui, cum pace diſceſſit; Viennámque triumphans, tanquam ſi iam totum poſſideret Regnum, ingreditur. Auctis adhuc Chlodoueus Rex viribus, poſt Gundobadum abiit, vt eum de ciuitate extractum interimeret. Quod ille audiens, pauore perterritus, metuebat ne ei mors repentina ſuccederet. Habebat tamen ſecum virum inluſtrem Aredium, ſtrenuum atque ſapientem, ad quem ad ſe acceſſitum ait; Vallant me vndique anguſtiæ, & quid faciam ignoro, quia venerunt hi Barbari ſuper nos, vt nobis interemptis regionem totam euertant. Ad hæc Aredius ait, Oportet te lenire feritatem hominis huius, ne pereas. Nunc ergo, ſi placet in oculis tuis, ego à te fugere, & ad eum tranſire conſimulo. Cúmque ad eum acceſſero, ego faciam vt neque te, neque hanc euertat regionem. Tantum, vt quod tibi per meum conſilium demandauerit, implere ſtudeas, donec cauſam tuam Dominus proſperam facere ſua pietate dignetur. Et ille, Faciam, inquit, quæcumque mandaueris. Hæc eo dicente, vale dicens, Aredius diſceſſit: & ad Chlodoueum regem abiens, ait, Ecce ego humilis ſeruus tuus, piiſ-

CHLODOVEVS I. * al. reſpicere

ſime Rex, ad tuam potentiam venio, relinquens illum miſerrimum Gundobadum. A
Quia ſi me pietas tua recipere * dignatur, integrum in me famulum atque fidelem, & tu & poſteri tui habebitis. Quem ille promptiſſimè colligens, ſecum retinuit. Erat enim iocundus in fabulis, ſtrenuus in conſiliis, iuſtus in iudiciis, & in commiſſo fidelis. Denique Chlodoueo cum omni exercitu circa muros vrbis reſidente, ait Aredius: „ Si dignanter, ô Rex, gloria celſitudinis tuæ paucos humili- „ tatis meæ ſermones velit accipere, conſilio licèt non egeatis, tamen fide integra „ miniſtrabo: idémque vel tibi congruum, vel ciuitatibus erit, per quas tranſire „ deliberas. Cur, inquit, retines exercitum, cùm loco firmiſſimo tuus reſideat inimicus? Depopularis agros, prata depaſcis, vineas diſſipas *, oliueta ſuccidis, omnéſque regionis fructus euertis. Interim & illi nocere nihil præuales. Mitte po- „ tius Legationem, & tributum, quod tibi annis ſingulis diſſoluat, impone: vt & „ regio ſalua ſit, & tu tributa diſſoluenti perpetuo domineris. Quòd ſi nolueris, „ tunc quod libuerit facies. Quo conſilio Rex accepto, hoſtem patriæ redire iubet ad propria. Tunc miſſa Legatione ad Gundobadum, vt ei per ſingulos annos tributa impoſita reddere debeat, iubet. At ille & de præſenti ſoluit, & deinceps ſoluturum eſſe ſe promittit.

* al. deſecas

XXXIII. POST hæc reſumptis viribus, iam deſpiciens Regi Chlodoueo tributa promiſſa diſſoluere, contra Godegiſilum fratrem ſuum exercitum commouit, cúmque apud Viennam ciuitatem incluſum obſedit. Verùm vbi minori populo B alimenta deficere cœperunt, timens Godegiſilus, ne ad ſe vſque fames extenderetur, iuſſit minores ab vrbe populos expelli. Quo facto, expulſus eſt inter ceteros artifex ille ab vrbe, cui de aquæductu cura manebat. Ille verò indignans, quòd fuerat eiectus ab vrbe cum ceteris, ad Gundobadum furibundus vadit, indicans qualiter ciuitatem inrumpens, vltionem exerceret in fratrem. Illo quoque duce, exercitu per aquæductum directo, multis cum ferreis vectibus præcedentibus (erat autem ſpiraculum illius lapide magno concluſum) quo cum vectibus illis per magiſterium artificis repulſo, ciuitatem introeunt: illiſque de muro ſagittantibus, hi terga præueniunt. Dato autem de medio ciuitatis ſono buccinæ, obſidentes portas capiunt, apertiſque pariter ingrediuntur. Cúmque inter duas has acies populus vrbis ab vtroque exercitu cæderetur, Godegiſilus ad Eccleſiam hæreticorum confugit, ibique cum Epiſcopo Arriano interfectus eſt. Denique Franci, qui apud Godegiſilum erant, in vnam ſe turrim congregant. Gundobadus autem iuſſit, ne vni quidem ex ipſis aliquid noceretur, ſed adprehenſos eos Toloſæ in exilium ad Alaricum Regem tranſmiſit, interfectis Senatoribus Burgundionibúſque qui Godegiſilo conſenſerant. Ipſe verò regionem omnem, quæ nunc BVRGVNDIA dicitur, in ſuo dominio reſtaurauit. Burgundionibus leges mitiores inſtituit, ne Romanos opprimerent.

XXXIV. CVM autem cognouiſſet aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à ſancto Auito Epiſcopo Viennenſi, Chriſtum Filium Dei, & Spiritum ſanctum æqualem „ Patri confeſſus, clam vt chriſmaretur expetiit. Cui ait Sacerdos; Si verè cre- „ dis hoc, quod nos ipſe Dominus edocuit, exequere. Ait autem; *Si quis me con-* C „ *feſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui eſt in* „ *cælis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Pa-* „ *tre meo qui eſt in cælis.* Sic & ipſis ſanctis ac dilectis ſuis beatis Apoſtolis, cùm de „ futuræ perſecutionis tentationibus doceret, inſinuauit, dicens: *Adtendite vobis* „ *ab hominibus, tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & an-* „ *te Reges & Præſides ſtabitis propter me in teſtimonium illis & gentibus.* Tu verò cùm „ ſis Rex, & à nullo adprehendi formides, ſeditionem paueſcis populi, ne Creato- „ rem omnium in publico fatearis. Relinque hanc ſtultitiam, & quod corde te di- „ cis credere, ore profer in plebe. Sic etenim & beatus Apoſtolus ait: *Corde credi-* „ *tur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sic & Propheta ait: *Confitebor tibi* „ *Domine in Eccleſia magna, in populo graui laudabo te.* Et iterum: *Confitebor tibi in po-* „ *pulis Domine, Pſalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Metuens enim populum, ô „ Rex, ignoras quia ſatius eſt vt populus ſequatur fidem tuam, quàm tu infirmi- „ tati faueas populari? Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim „ ad bellum proficiſcaris, tu præcedis cateruas hoſtium, & illæ quò abieris, ſubſe- „ quuntur. Vnde melius eſt, vt te præcedente cognoſcant veritatem, quàm te

pereunte

A pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur. Nec enim diligit illum, qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in ſeculo. Iſta ille ratione confuſus, vſque ad exitum vitæ ſuæ in hac inſania perdurauit, nec publicè æqualitatem Trinitatis voluit confiteri. Magnæ enim facundiæ erat tunc temporis beatus Auitus. Nàmque inſurgente hæreſi apud vrbem Conſtantinopolitanam, tam illa quam Eutychus, quàm illa quam Sabellius docuit, id eſt nihil diuinitatis habuiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: rogante Gundobado Rege, ipſe contra eas ſcripſit. Extant exinde nunc apud nos Epiſtolæ admirabiles, quæ ſicut tunc hæreſim oppreſſerunt, ita nunc Eccleſiam Dei ædificant. Scripſit enim Homiliarum librum vnum, de Mundi principio, & de diuerſis aliis conditionibus libros ſex verſu compaginatos: Epiſtolarum libros nouem, inter quas ſupradictæ continentur Epiſtolæ: referens * in quadam homilia, quam de Rogationibus ſcripſit, has ipſas Rogationes, quas ante Aſcenſionis Dominicæ triumphum celebramus, à Mamerto ipſius Viennenſis vrbis Epiſcopo, cui & hic eo tempore præerat, inſtitutas fuiſſe, dum vrbs illa multis terreretur prodigiis. Nam terræ motu frequenter quatiebatur: ſed & ceruorum atque luporum feritas, portas ingreſſa, per totam, (vt ſcripſit) vrbem, nihil metuens oberrabat. Cúmque hæc per anni circulum gererentur, aduenientibus Paſchalis ſolemnitatis diebus, expectabat miſericordiam Dei plebs tota deuotè, vt vel hic magnæ ſolemnitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipſa glorioſæ noctis vigi- B lia, dum Miſſarum celebrarentur ſolemnia, ſubitò Palatium regale intramuraneum diuino igne ſuccenditur, pauore omnibus perterritis, & Eccleſiam egreſſis, credentibus, ne aut hoc incendio vrbs tota conſumeretur, aut certè diſrupta tellure dehiſceret; ſanctus Sacerdos proſtratus ante altare, cum gemitu & lachrymis, Domini miſericordiam imprecatur. Quid plura? penetrauit excelſa poli oratio Pontificis inclyti, reſtinxitque domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cúmque hæc agerentur, adpropinquante Aſcenſione, (vt iam diximus) maieſtatis Dominicæ, indixit populis ieiunium, inſtituit orandi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſationem. Ceſſantibus quoque exinde terroribus, per cunctas Prouincias diſperſa facti fama, cunctos Sacerdotes imitari commonuit quod Sacerdos fecit ex fide. Quæ vſque nunc in Chriſti nomine, per omnes Eccleſias in compunctione cordis & contritione ſpiritus celebratur.

*al. refert enim in

CHLODOVEI I.

XXXV. IGITVR Alaricus Rex Gothorum, cùm videret Chlodoueum Regem gentes aſſiduè debellare, Legatos ad eum dirigit, dicens: Si frater meus vellet, inſideret animo, vt nos Deo propitio pariter videremus. Quod Chlodoueus non reſpuens, ad eum venit. Coniunctique in inſula Ligeris, quæ erat iuxta vicum Ambacienſem territorij vrbis Turonicæ, ſimul locuti, comedentes pariter ac bibentes, promiſſa ſibi amicitia pacifici diſceſſerunt.

C XXXVI. MVLTI iam tunc ex Galliis habere Francos dominos ſummo deſiderio cupiebant. Vnde factum eſt, vt Quintianus Rutenorum Epiſcopus, per hoc odium ab vrbe depelleretur. Dicebant enim ei: Quia deſideriũ tuum eſt, vt Francorũ dominatio poſſideat terram hanc. Poſt dies autem paucos, orto inter eum & ciues ſcandalo, Gothos, qui in hac vrbe morabantur, ſuſpicio attigit exprobrantibus ciuibus, quòd velit ſe Francorum ditionibus ſubiugare. Conſilióque accepto, cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cum viro Dei nunciatum fuiſſet, de nocte conſurgens cum fideliſſimis miniſtris ſuis, ab vrbe Rutena egrediens, Aruernis aduenit. Ibique à ſancto Eufraſio Epiſcopo, qui quondam Aprunculo Diuionenſi ſucceſſerat, benignè ſuſceptus eſt: largitiſque ei tam domibus quàm agris & vineis, ſecum retinuit, dicens; Sufficit huius facultas Eccleſiæ vt vtrumque ſuſtineat: tantum charitas, quam beatus Apoſtolus prædicat, permaneat inter Sacerdotes Dei. Sed & Lugdunenſis Epiſcopus largitus eſt ei aliqua poſſeſſionis Eccleſiæ ſuæ, quam in Aruerno habebat. Reliqua verò de ſancto Quintia[illegible]m inſidiæ quas pertulit, quàm illa quæ per eum Dominus operari dignatus [illegible]ptá ſunt in libro Vitæ eius.

XXXVII. IGITVR Chlodoueus Rex ait ſuis: Valde moleſtè fero, quòd hi Ar[illegible] teneant Galliarum. Eamus cum Dei adiutorio, & ſuperatis redigamus [illegible]ditionem noſtram. Cúmque placuiſſet omnibus hic ſermo, com-

CHLODOVEVS I.

moto exercitu Pictauos dirigit. ibi tunc Alaricus commorabatur. Sed quoniam pars hoſtium per territorium Turonicum tranſibat, pro reuerentia beati Martini dedit edictum, vt nullus de regione illa aliud quàm herbarum alimenta aquámque præſumeret. Quidam autem de exercitu, inuento cuiuſdam pauperis fœno, A
,, ait, Nónne Rex herbam tantum præſumi mandauit, & nihil aliud? Et hoc, in-
,, quit, herba eſt. Non enim erimus tranſgreſſores præcepti eius, ſi eam præſumimus.
* al. vi abſtuliſſet. Cúmque vim faciens pauperi, fœnum virtute tuliſſet*, factum peruenit ad Regem. Quo dicto citiùs gladio perempto, ait, Et vbi erit ſpes victoriæ, ſi beatus Mar-
,, tinus offenditur? Satiſque fuit exercitui, nihil vlterius ab hac regione præſumere.
,, Ipſe verò Rex direxit nuncios ad beatam Baſilicam, dicens; Ite, & forſitan ali-
,, quod victoriæ auſpicium ab æde ſancta ſuſcipietis. Tunc datis muneribus, quæ lo-
,, co ſancto exhiberent, ait; Si tu Dominus mihi adiutor es, & gentem hanc incre-
,, dulam, ſempérque æmulam tibi, meis manibus tradere decreuiſti, in ingreſſu Ba-
,, ſilicæ ſancti Martini dignare propitius reuelare, vt cognoſcam, quia propitius di-
,, gnaberis eſſe famulo tuo. Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus, iuxta imperium Regis, dum ſanctam ingrederentur Baſilicam, hanc Antiphonam ex improuiſo Primicerius qui erat, impoſuit: *Præcinxiſti me Domine virtute ad bellum: ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me, & inimicorum meorum dediſti mihi dorſum, & odientes me diſperdidiſti.* Quod pſallentium audientes, Domino gratias agentes, & vota beato Confeſſori promittentes, læti nuntiauerunt Regi. Porrò ille cùm ad fluuium Vigennam cum exercitu aduenisſet, per quem locum tranſire deberet, B penitus ignorabat. Intumuerat enim ab inundatione pluuiarum. Cúmque illa nocte Dominum deprecatus fuiſſet, vt ei vadum quo tranſire poſſit dignaretur oſtendere, mane facto cerua miræ magnitudinis ante eos nutu Dei flumen ingreditur: illáque vadante, populus quo tranſire poſſit, agnouit. Veniente autem Rege apud Pictauos, dum eminus in tentoriis commoraretur, pharus ignea de Baſilica ſancti Hilarij egreſſa, viſa eſt ei tanquam ſuper ſe aduenire, ſcilicet vt lumine beati Confeſſoris adiutus Hilarij, liberiùs hæreticas acies, contra quas ſæpè idem Sacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Conteſtatus eſt autem omni exercitui, vt nec ibi quidem aut in via aliquem exſpoliarent, aut res cuiuſquam diriperent. Erat in his diebus vir laudabilis ſanctitatis Maxentius Abbas reclauſus in Monaſterio ſuo ob Dei timorem, intra terminum Pictauenſem. Cuius Monaſterij nomen lectioni non indidimus, quia locus ille vſque hodie *Cellula ſancti Maxentij* vocatur. Cuius Monachi cùm hoſtium cuneum vnum ad Monaſterium cernerent propinquare, Abbatem exorant, vt de Cellula ſua egrederetur ad conſulendum eis*. Illóque demorante, hi timore perculſi eum aperto oſtio producunt de Cellula ſua. At ille in occurſum hoſtium, quaſi pacem rogaturus, pergit intrepidus. Vnus autem ex his euaginato gladio, vt caput eius libraret, manus ad aurem erecta diriguit, gladiúſque retrorſum ruit. At ipſe ad pedes beati viri veniam depoſcens ſternitur. Quod videntes reliqui, cum timore maxi- C mo ad exercitum redierunt, timentes ne & ipſi pariter interirent. Huius verò brachium beatus Confeſſor cum oleo benedicto contrectans, impoſito ſigno crucis reſtituit ſanum. Eiúſque obtentu Monaſterium permanſit inlæſum. Multáſque & alias virtutes operatus eſt, quas ſi quis diligenter inquiret, Librum Vitæ illius legens, cuncta reperiet. Interea Chlodoueus Rex cum Alarico Rege Gothorum in campo Vogladẽſe, decimo ab vrbe Pictaua miliario conuenit: & confligentibus his eminus, reſiſtunt* comminus illi. Cúmque ſecundum conſuetudinem Gothi terga vertiſſent, ipſe Rex Chlodoueus victoriam, Domino adiuuante, obtinuit. Habebat autem in adiutorium ſuum filium Sigiberti Claudi, nomine Chlodericum. Hic Sigibertus pugnans contra Alamannos apud Tulbiacenſe* oppidum, percuſſus in geniculum claudicabat. Porro Rex cùm fugatis Gothis Alaricum Regem interfeciſſet, duo ex aduerſo ſubitò aduenientes, cum contis vtraque ei latera feriunt. Sed auxilio tam loricæ quàm velocis equi, ne periret, exemptus eſt. Maximus ibi tunc Aruernorum populus, qui cum Apollinare venerat, & primi qui erant ex Senatoribus, corruerunt. De hac pugna Amalaricus filius Alarici in Hiſpaniam fugit, Regnúmque patris ſagaciter occupauit. Chlodoueus verò filium ſuum Theodoricum per Albigenſem ac Rutenam ciuitatem ad Aruernos dirigit. Qui abiens, vrbes illas à finibus Gothorum vſque Burgundionum terminum,

* al. conſolandum eos.

* al. conſiſtunt

* al. Dubiacenſe

CHLODOVEVS I.

A patris ſui ditionibus ſubiugauit. Regnauit autem Alaricus viginti duos annos. Chlodoueus verò apud Burdegalenſem vrbem hyemem agens, cunctos theſauros Alarici à Tholoſa auferens, Ecoliſinam * venit. Cui Dominus tantam gratiam tribuit, vt in eius contemplatione muri ſponte corruerent. Tunc excluſis Gothis, vrbem ſuo dominio ſubiugauit. Patrata poſt hæc victoria, Turonos regreſſus eſt, multa ſanctæ Baſilicæ beati Martini munera offerens.

*al. Ecoliſinam, & Engoliſmã

XXXVIII. IGITVR ab Anaſtaſio Imperatore codicillos de Conſulatu accepit, & in Baſilica beati Martini tunica blatea indutus eſt & chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc aſcenſo equo, aurum argentúmque in itinere illo, quod inter portam atrij & Eccleſiam ciuitatis eſt, præſentibus populis manu propria ſpargens, voluntate benigniſſima erogauit, & ab ea die tanquam Conſul & Auguſtus eſt vocitatus. Egreſſus autem à Turonis Pariſius venit, ibique cathedram Regni conſtituit. Ibi & Theodoricus ad eum venit.

XXXIX. DENIQVE migrante Euſtochio Turonorum Epiſcopo, octauus poſt ſanctum Martinum Licinius Turonicis Epiſcopus ordinatur. Huius tempore bellum ſuperius ſcriptum geſtum eſt. Et huius tempore Chlodoueus Rex Turonos venit. Hic fertur in Oriente fuiſſe, ac loca viſitaſſe Sanctorum, ipſámque adiiſſe Hieroſolymam, & loca paſſionis ac reſurrectionis Dominicæ, quæ in Euangeliis legimus, ſæpè vidiſſe.

B XL. CVM autem Chlodoueus Rex apud Pariſius moraretur, miſit clam ad filium Sigiberti, dicens; Ecce pater tuus ſenuit, & pede debili claudicat. Si ille, inquit, moreretur, rectè tibi cum amicitia noſtra Regnum illius redderetur. Qua ille cupiditate ſeductus, patrem molitur occidere. Cúmque ille egreſſus de Colonia ciuitate, tranſacto Rheno, per Buchoniam ſiluam ambulare diſponeret, meridie in tentorio ſuo obdormiens, immiſſis ſuper eum filius percuſſoribus, eum ibidem interfecit, tanquam Regnum illius poſſeſſurus. Sed iudicio Dei in foueam, quam patri hoſtiliter fodit, incidit. Miſit igitur nuncios ad Chlodoueum Regem, de patris obitu nunciantes, atque dicentes: Pater meus mortuus eſt, & ego theſauros cum Regno eius penes me habeo. Dirige tuos ad me, & ea quæ tibi de theſauris illius placent, bona voluntate tranſmittam. Et ille, Gratias, inquit, tuæ voluntati ago, & rogo vt venientibus noſtris patefacias, cuncta ipſe deinceps poſſeſſurus. Quibus venientibus iſte patris theſauros pandit. Qui dum diuerſa reſpicerent, ait; In hanc arcellulam ſolitus erat pater meus numiſmata auri congerere. Immitte, inquiunt illi, manum tuam vſque ad fundum, vt cuncta reperias. Quod cùm feciſſet, & eſſet valde clinus, vnus eleuata manu bipennem cerebro eius inliſit. & ſic quæ in patrem egerat indignus incurrit. Quod audiens Chlodoueus, quòd ſcilicet interfectus eſſet Sigibertus, & filius eius, in eundem locum aduenens conuocat omnem populum illum, dicens: Audite quid contigerit. dum ego, inquit, per C Scaldem fluuium nauigarem, Chlodericus filius parentis mei, patrem ſuum inſequebatur, verbo ferens, quòd ego eum interficere vellem. Cúmque ille per Buchoniam ſiluam fugeret, immiſſis ſuper eum latrunculis, morti tradidit, & occidit. Ipſe quoque dum theſauros eius aperit, à neſcio quo percuſſus interiit. Sed in his ego nequaquam conſcius ſum. Nec enim poſſum ſanguinem parentum meorum effundere. quod fieri nefas eſt. Sed quia hæc euenerunt, conſilium vobis præbeo, ſi videtur acceptum, conuertimini ad me, vt ſub mea ſitis defenſione. At illi iſta audientes, plaudentes tam palmis quàm vocibus, eum clypeo euectum ſuper ſe Regem conſtituunt. Regnúmque Sigiberti acceptum cum theſauris, ipſos quoque ſuæ ditioni adſciuit. Proſternebat enim quotidie Deus hoſtes eius ſub manu ipſius, & augebat Regnum eius, eo quòd ambularet recto corde coram eo, & faceret quæ placita erant in oculis eius.

XLI. POST hæc ad Charaticum Regem dirigit. Quando autem cum Siagrio pugnauit, hic Charaticus euocatus ad auxilium * Chlodouei eminus ſtetit, neutram adiuuans partem: ſed euentum rei expectans, vt cui eueniret victoria, cum illo & hic amicitiam conligaret. Ob hanc cauſam contra eum indignans Chlodoueus abiit, quem circumuentum dolis cepit cum filio, vinctóſque totondit, & Charaticum quidem Presbyterum, filium verò eius Diaconum ordinari iubet. Cúmque Charaticus de humilitate ſua conquereretur, & fleret, filius

*al. ſolatium

CHLODOVEI I. eius dixiſſe fertur: In viridi, inquit, ligno hæ frondes ſuccisæ ſunt, nec omnino areſcunt, ſed velociter emergent vt creſcere queant. Vtinam tam velociter qui hæc fecit, intereat! Quod verbum ſonuit in aures Chlodouei, quòd ſcilicet minarentur ſibi cæſariem ad creſcendum laxare, ipſúmque interficere. At ille iuſſit eos pariter capite plecti. Quibus mortuis, Regnum eorum cum theſauris & populis acquiſiuit. A

* al. Ragenharius

XLII. ERAT autem tunc Ragnacharius* Rex apud Camaracum, tam effrenis in luxuria, vt vix vel propinquis quidem parentibus indulgeret. Is habebat Faronem Conſiliarium ſimili ſpurcitia lutulentum. De quo fertur, cùm aliquid aut cibi aut muneris vel cuiuſlibet rei Regi allatum fuiſſet, dicere ſolitum: Hoc ſibi ſuóque Faroni ſufficere. Pro qua re Franci maxima indignatione tumebant. Vnde factum eſt, vt datis aureis ſibi armillis vel baltheis, Chlodoueus (ſed totum adſimilatum auro. erat enim æreum deauratum ſub dolo factum) hæc dedit leudibus eius, vt ſuper eum inimicarentur. Porro cùm exercitum contra eum commouiſſet, & ille ſpeculatores plerumque ad cognoſcendum transmitteret, reuerſis nunciis interrogat, Quàm valida hæc manus foret. Qui reſponderunt, Tibi tuóque Faroni maximum eſt ſupplementum. Veniens autem Chlodoueus, bellum contra eum inſtruit. At ille deuictum cernens exercitum ſuum, fuga labi parat. Sed ab exercitu comprehenſus, ac ligatis poſt tergum manibus, in conſpectu Chlodouei vnà cum Richario fratre ſuo perducitur. Cui ille, Cur, inquit, humiliaſti genus noſtrum, vt te vinciri permitteres? Melius enim tibi fuerat mori. Et eleuatam ſecurem capiti eius defixit. Conuerſúſque ad fratrem eius, ait; Si tu auxilium fratri tribuiſſes, alligatus vtique non fuiſſet. Similiter & hunc ſecuri percuſſum interfecit. Poſt quorum mortem, cognoſcunt proditores eorum, aurum quod à Rege acceperant eſſe adulterum. Quod cùm Regi dixiſſent, ille reſpondiſſe fertur; Meritò, inquit, tale aurum accipit, qui dominum ſuum ad mortem propria voluntate deducit. Hoc illis quòd viuerent, debere ſufficere; ne malè proditionem dominorum ſuorum luituri, inter tormenta deficerent. Quod illi audientes, optabant gratiam adipiſci: illud ſibi adſerentes ſufficere, ſi viuere mererentur. Fuerunt autem ſupradicti Reges propinqui huius. Quorum frater Regnomeris nomine apud Cinomannis* ciuitatem ex iuſſu Chlodouei interfectus eſt. Quibus mortuis, omne Regnum eorum & theſauros Chlodoueus accepit. Interfectiſque & aliis multis Regibus & parentibus ſuis primis, de quibus zelum habebat, ne ei Regnum auferrent, Regnum ſuum per totas Gallias dilatauit. Tamen congregatis ſuis, quadam vice dixiſſe fertur de parentibus quos ipſe perdiderat: Væ mihi! qui tanquam peregrinus inter extraneos remanſi, & non habeo de parentibus, qui mihi, ſi venerit aduerſitas, poſſit aliquid adiuuare. Sed hoc non de morte horum condolens, ſed dolo dicebat, ſi fortè potuiſſet adhuc aliquem reperire, vt interficeret. B

* al. Cenomanis

XLIII. HIS tranſactis, apud Pariſius obiit: ſepultúſque in Baſilica ſanctorum Apoſtolorum, quam cum Chrothilde Regina ipſe conſtruxerat. Migrauit autem poſt Vogladenſe bellum anno quinto. Fuerúntque omnes dies regni eius, triginta anni. Ætas tota, quadraginta quinque anni. A tranſitu ergo ſancti Martini, vſque ad tranſitum Chlodouei Regis, qui fuit vndecimus annus Epiſcopatus Licinij Turonici ſacerdotis, ſupputantur anni CXII. Chrothildis autem Regina, poſt mortem viri ſui Turonos venit: ibique ad Baſilicam ſancti Martini deſeruiens, cum ſumma pudicitia atque benignitate in hoc loco commorata eſt omnibus diebus vitæ ſuæ, raro Pariſius viſitans. C

EXPLICIT LIBER II.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS

HISTORIAE FRANCORVM LIBER TERTIVS.

Capitvla Libri.

I. *De filiis Chlodouei.*
II. *De Epiſcepatu Diniſij, Apollinaris, atque Quintiani.*
III. *Quòd Dani Gallias appetierunt.*
IV. *De Thoringorum Regibus.*
V. *Quòd Sigimundus filium ſuum interfecit.*
VI. *De interitu Chlodomeris.*
B VII. *De bello contra Thoringos.*
VIII. *De interitu Hermenfredi.*
IX. *Quòd Childebertus Aruernos abiit.*
X. *De interitu Almarici.*
XI. *Quòd Childebertus & Chlotharius Burgundias, Theodoricus Aruernos abiit.*
XII. *De excidio regionis Aruernæ.*
XIII. *De Louolautro & Meroliacenſi caſtro.*
XIV. *De interitu Munderici.*
XV. *De captiuitate Attali.*
XVI. *De Synaldo.*
XVII. *De Epiſcopis Turonicis.*
XVIII. *De interitu filiorum Chlodomeris.*
XIX. *De ſancto Gregorio, & ſitu Diuionenſis caſtri.*
XX. *Quod Theodobertus* * *Viſigardem deſponſauit.* *al Theudebertus
XXI. *Quod Theodobertus in Prouinciam abiit.*
XXII. *Quòd poſtea Deuteriam* * *accepit.* *al. Theoteriam
XXIII. *De interitu Syginaldi & fuga Ginaldi.*
XXIV. *Quòd Childebertus Theodobertum munerauit.*
XXV. *De bonitate Theodoberti.*
C XXVI. *De interitu filiæ Deuteriæ.*
XXVII. *Quod Theodobertus VViſigardem accepit.*
XXVIII. *Quòd Childebertus cum Theodoberto contra Chlotarium abiit.*
XXIX. *Quòd Childebertus & Chlotharius in Hiſpanias abierunt.*
XXX. *De Regibus Hiſpanorum.*
XXXI. *De filia Theodorici Regis Italici.*
XXXII. *Quòd Theodobertus in Italiam abiit.*
XXXIII. *De Aſteriolo & Secundino.*
XXXIV. *De munere Theodoberti circa Viridunenſes ciues.*
XXXV. *De interitu Syginaldi.*
XXXVI. *De obitu Theodoberti, & de interitu Parthenij.*
XXXVII. *De hieme graui.*

VElim ſi placet, parumper conferre quæ Chriſtianis beatam confitentibus Trinitatem proſpera ſucceſſerint, & quæ Hæreticis eandem ſcindentibus fuerint in ruinam. Omittamus autem qualiter illam Abraham veneratur ad ilicem, Iacob prædicat in benedictione, Moyſes cognoſcit in ſente, populus ſequitur in nube, eandémque paueſcit in monte: vel qualiter eam Aaron portat in logio, aût Dauid vaticinatur in Pſalmo, orans innouari ſe per ſpiritum rectum, nec ſibi auferri Spiri-

tum ſanctum, atque ſe confirmari per ſpiritum principalem. Magnum & ego hîc cerno myſterium, quòd ſcilicet quem Hæretici minorem adſerunt, principalem vox Prophetica nunciauit. Sed his, (vt diximus) omiſſis, ad noſtra tempora reuertamur. Arrius enim, qui huius iniquæ ſectæ primus iniquúſque inuentor fuit, interioribus in ſeceſſum depoſitis, infernalibus ignibus ſubditur. Hilarius verò beatus indiuiduæ Trinitatis defenſor, propter hanc in exilium deditus, & patriæ paradiſo reſtauratur. Hanc Chlodoueus Rex confeſſus, ipſos Hæreticos adiutorio eius oppreſſit, Regnúmque ſuum per totas Gallias dilatauit. Alaricus hanc denegans, à Regno & populo, atque ab ipſa, (quod magis eſt) vita multatur æterna. Dominus autem ſe verè credentibus, etſi inſidiante inimico aliqua perdant, hîc centuplicata reſtituit. Hæretici verò nec adquirunt, ſed quod videntur habere aufertur ab eis. Probauit hoc Godegiſili, Gundobadi, atque Godomari interitus, qui & patriam ſimul & animas perdiderunt. Nos verò vnum atque inuiſibilem, immenſum, incomprehenſibilem, inclytum, perennem, atque perpetuum Dominum confitemur vnum in Trinitate propter perſonarum numerum, id eſt Patris & Filij & Spiritus ſancti: confitemur & trinum in vnitate, propter æqualitatem ſubſtantiæ, deitatis, omnipotentiæ, vel virtutis, qui eſt vnus ſummus atque omnipotens Deus in ſempiterna ſecula regnans. B

THEODORICVS. CHLODOMERIS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. * al. Theudericus,

I. DEFVNCTO igitur Chlodoueo Rege, quatuor filij eius, id eſt THEODORICVS*, CHLODOMERIS, CHILDEBERTVS, atque CHLOTHARIVS, Regnum eius accipiunt, & inter ſe æqua lance diuidunt. Habebat iam tunc Theodoricus filium nomine Theodobertum, elegantem atque vtilem. Cúmque magna virtute pollerent, & eis de exercitu robur copioſum ineſſet, Amalaricus filius Alarici, Rex Hiſpaniæ, ſororem eorum in matrimonium poſtulat. Quod illi clementer indulgent, & eam ipſi in regionem Hiſpaniæ cum magnorum ornamentorum mole tranſmittunt.

II. LICINIO autem vrbis Turonicæ defuncto Epiſcopo, Dinifius cathedram Pontificalem aſcendit. Apud Aruernos verò poſt obitum beati Aprunculi, ſanctus Eufraſius duodecimus Epiſcopus habebatur. Hic quatuor annos poſt Chlodouei obitum vixit, viceſimo quinto Epiſcopatus ſui anno tranſiens. Cúmque populus ſanctum Quintianum, qui de Ruteno ciectus fuerat, elegiſſet, Alchima, & Placidina vxor, ſorórque Apollinaris, ad ſanctum Quintianum venientes, dicunt: Sufficiat domine ſancte, ſenectuti tuæ, quòd es Epiſcopus ordinatus. Permittat, inquiunt, pietas tua ſeruo tuo Apollinari, locum huius honoris adipiſci. Ille verò cùm ad hunc apicem aſcenderit, ſicut tibi placitum fuerit, obſequetur: tu quoque imperabis, & ille tuæ parebit in omnibus iuſſioni. Tantum vt humili ſuggeſtioni noſtræ aurem tuæ benignitatis accommodes. Quibus ille, Quid ego, inquit, præſtabo, cuius poteſtati nihil eſt ſubditum? Sufficit enim vt orationi vacans, quotidianum mihi victum præſtet Eccleſia. Illæ autem hæc audientes, Apollinarem ad Regem dirigunt. Qui abiens oblatis multis muneribus, in Epiſcopatu ſucceſſit, quo quatuor abutens menſibus, migrauit à ſeculo. Cùm autem hæc Theodorico nunciata fuiſſent, iuſſit inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ, dicens: Hic ob noſtri amoris zelum ab vrbe ſua eiectus eſt. Et ſtatim directi nuncij, conuocatis Pontificibus & populo, eum in cathedram Aruernæ Eccleſiæ locauerunt. Qui quartuſdecimus illi Eccleſiæ præpoſitus eſt. Reliqua verò quæ geſſit, tam virtutes quàm tempus migrationis eius, ſcripta ſunt in Libro, quem de eius Vita compoſuimus. C

Vide inf. c.12.

* al. Rhodolaico,

III. HIS geſtis, Dani cum Rege ſuo nomine Chochilaicho*, euectu nauali per mare Gallias appetunt. Egreſſique ad terras, pagum vnum de Regno Theodorici deuaſtant atque captiuant: oneratiſque nauibus tam de captiuis, quàm de reliquis ſpoliis, reuerti ad patriam cupiunt. Sed Rex eorum in litus reſidebat, donec naues altum mare comprehenderent, ipſe deinceps ſecuturus. Quod cùm Theodorico nunciatum fuiſſet, quòd ſcilicet regio eius fuerit ab extraneis deuaſtata, Theodobertum* filium ſuum in illas partes cum valido exercitu ac magno armorum apparatu direxit. Qui interfecto Rege, hoſtes nauali prælio ſuperatos opprimit, omnémque rapinam terræ reſtituit.

* al. Theudebertum

IV. PORRO tunc apud Thoringos tres fratres Regnum gentis illius retine-

A bant: id eſt, Badericus, Herminefredus *, atque Bertharius. Denique Herminefredus Bertharium fratrem ſuum vi opprimens, interfecit. Is moriens Radegundem filiam orphanam dereliquit. Reliquit autem & alios filios, de quibus in ſequentibus ſcribemus. Herminefredi verò vxor iniqua atque crudelis, Almaberga * nomine, inter hos fratres bellum ciuile diſſeminat. Nam veniens quadam die ad conuiuium vir eius, menſam mediam opertam reperit. Cúmque vxorem, quid ſibi hoc velit interrogaret, reſpondit Qui, inquit, à medio Regno ſpoliatur, decet eum mēſæ medium habere nudatum. Talibus & his ſimilibus ille permotus, contra fratrem inſurgit, ac per occultos nuncios Theodoricum Regem ad eum perſequendum inuitat, dicens; Si hunc interficis, regionem hanc pari ſorte diuidemus. Ille autem gauiſus hæc audiens, cum exercitu ad eum dirigit. Coniunctique ſimul, fidem ſibi inuicem dantes, egreſſi ſunt ad bellum. Confligentéſque cum Baderico, exercitum eius adterunt, ipſúmque obtruncant gladio. & obtenta victoria, Theodoricus ad propria eſt reuerſus. Protinus Herminefredus oblitus fidei ſuæ, quod Regi Theodorico indulgere pollicitus eſt, implere deſpexit, ortáque eſt inter eos grandis inimicitia.

THEODORICVS. CHLODOMERIS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

* al Herminefridus.

* al Amalaberga.

V. IGITVR, mortuo Gundobado, Regnum eius Sigimundus filius eius obtinuit, Monaſteriúmque Agaunenſe ſolerti cura cum domibus Baſilicíſque ædificauit. Qui perdita priori coniuge filia Theodorici Regis Italici, de qua filium B habebat nomine Sigiricum, aliam duxit vxorem: quæ validè contra filium eius (ſicut nouercarum mos eſt) malignari ac ſcandalizare cœpit. Vnde factum eſt, vt vna ſolennitatum die, cùm puer ſuper eam veſtimenta matris agnoſceret, commotus felle diceret ad eam: Non enim eras digna, vt hæc indumenta tua terga contegerent, quæ dominæ tuæ, id eſt matris meæ fuiſſe noſcuntur. At illa furore ſuccenſa, inſtigat verbis doloſis virum ſuum, dicens: Hic iniquus Regnum tuum poſſidere deſiderat, téque interfecto, id vſque Italiam dilatare diſponit. Scilicet vt Regnum, quod auus eius Theodoricus Italiæ tenuit, & iſte poſſideat. Scit enim quòd te viuente hæc non poteſt adimplere, & niſi tu cadas, ille non ſurget. His & huiuſcemodi ille incitatus verbis, vxoris iniquæ conſilio vtens, iniquus extitit parricida. Nam ſopitum vino dormire poſt meridiem filium iubet. Cui dormienti, orarium ſub collo poſitum, ac ſub mento ligatum, trahentibus ad ſe inuicem duobus pueris, ſuffocatus * eſt. Quo facto, pater ſerò iam pœnitens, ſuper cadauer exanime ruens, flere cœpit amariſſimè. Ad quem ſenex quidam ſic dixiſſe fertur: Te, inquit, plange amodo, qui per conſilium nequam factus es parricida ſæuiſſimus. Nam hunc, qui innocens iugulatus eſt, neceſſarium non eſt plangi. Nihilominus ille ad ſanctos Agaunenſes abiens, per multos dies in fletu & ieiuniis durans, veniam precabatur, pſallentium ibi aſſiduum inſtituens. Lugduno regreſſus eſt, vltione diuina de veſtigio eum proſequente. Huius filiam Rex Theodoricus accepit.

* al ſugillatus.

C VI. CHROTHILDIS verò Regina Chlodomerem, & reliquos filios ſuos adloquitur, dicens: Non me pœniteat, chariſſimi, vos dulciter enutriſſe: indignamini, quæſo, iniuriam meam, & patris matríſque meæ mortem ſagaci ſtudio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt, & contra Sigimundum & fratrem eius Godomarum dirigunt. Deuictóque exercitu eorum, Godomarus terga vertit. Sigimundus verò dum ad ſanctos Agaunenſes fugere nititur, à Chlodomere captus cum vxore & filiis captiuus abducitur; atque infrà terminum Aurelianenſis vrbis in cuſtodia poſitus detinetur. Diſcedentibúſque his Regibus, Godomarus reſumptis viribus Burgundiones colligit, Regnúmque recipit. Contra quem Chlodomeris iterum ire diſponens, Sigimūdum interficere deſtinauit. Cui à beato Auito Abbate Nutiacenſi magno tunc temporis ſacerdote, dictum eſt: Si, inquit, reſpiciens Deum, emendaueris conſilium tuum, vt hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, & abiens victoriam obtinebis. Si verò eos occideris, tu ipſe in manus inimicorum traditus, ſimili ſorte peribis: fiétque tibi vxorique & filiis tuis, quod feceris Sigimundo & coniugi ac liberis eius. Sed ille auſcultare deſpiciens conſilium eius, ait; Stultum enim conſilium eſſe puto, vt inimicis domi relictis, contra reliquos eam: eiſque à tergo, hoc à fronte ſurgente, inter duos hoſtium cuneos ruam. Satiùs enim & faciliùs victoria patrabitur, ſi vnus ab alio ſeparetur. quo interfecto, facilè & alius morti poterit deſtinari. Statimque in-

THEODORICVS. CHLODOMERIS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

terfecto Sigimundo cum vxore & filiis, apud Columnam Aurelianenſis vrbis vicum, in puteum iactari præcipiens, Burgundias petiit, vocans in ſuppetias* Theodoricum Regem. Ille autem iniuriam ſoceri ſui vindicare volens, ire promiſit. Cúmque pariter apud Viſorontiam* locum vrbis Viennenſis coniuncti fuiſſent, cum Godomaro confligunt. Cúmque Godomarus cum exercitu terga vertiſſet, & Chlodomeris inſequeretur, ac de ſuis non modico ſpacio elongatus, eſſet, adſimilantes illi ſignum eius, dant ad eum voces dicentes: Huc, huc conuertere, tui enim ſumus. At ille credens, abiit, inruitque in medium inimicorum ſuorum. Cuius amputatum caput, & conto defixum, eleuant in ſublime. Quod Franci cernentes, atque cognoſcentes Chlodomerem interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriámque in ſuam redigunt poteſtatem. Nec moratus Chlotharius, vxorem germani ſui Gundeucam nomine, ſibi in matrimonium ſociauit. Filios quoque eius Chrothildis* Regina, exactis diebus luctus, ſecum recepit ac tenuit. Quorum vnus Theodoualdus*, alter Guntharius, tertius Chlodoaldus vocabatur. Godomarus iterum Regnum recepit.

* al. ſolatiũ. * al Viſotentiam.

* al. Chrodigildis. * al Theotbaldus.

VII. POST Theodoricus non immemor periurij Herminefredi Regis Thoringorum, Chlotharium fratrem ſuum in ſolatium ſuum euocat, & aduerſum eum ire diſponit: promittens Regi Chlothario partem prædæ, ſi eis munus victoriæ di-
» uinitus conferretur. Conuocatis igitur Francis, dicit ad eos; Indignamini quæ- B
» ſo, tam meam iniuriam, quàm interitum parentum veſtrorum, ac recolite Tho-
» ringos quondam ſuper parentes noſtros violenter aduenisſe, ac multa illis intu-
» liſſe mala. Qui datis obſidibus, pacem cum his inire voluerunt. Sed illi obſides
» ipſos diuerſis mortibus peremerunt: & inruentes ſuper parentes noſtros, omnem
» ſubſtantiam abſtulerunt. Pueros per neruos femorum ad arbores appendentes,
» puellas amplius ducentas crudeli nece interfecerunt: ita vt ligatis brachiis ſuper
» equorum ceruicibus, ipſique acerrimo ſtimulo moti per diuerſa petentes, diuer-
» ſas in partes feminas diuiſerunt. Aliis verò ſuper orbitas viarum extenſis, ſudi-
» búſque in terram confixis, plauſtra deſuper onerata tranſire fecerunt, confractiſ-
» que oſſibus, canibus auibúſque eas in cibaria dederunt. Nunc autem Hermine-
» fredus, quod mihi pollicitus eſt fefellit, & omninò hæc adimplere diſſimulat.
» Ecce verbum directum habemus. eamus cum Dei adiutorio contra eos. Quod illi audientes, & de tanto ſcelere indignantes, vno animo eadémque ſententia, Thoringiam petiuerunt. Theodoricus autem Chlotharium fratrem ſuum, & Theodobertum filium in ſolatium adſumens, cum exercitu abiit. Thoringi verò venientibus Francis dolos præparant. In campo enim, in quo certamen agi debebat, foſſas effodiunt: quarum ora operta denſo ceſpite, planum adſimulant campum. In has ergo foueas, cùm pugnare cœpiſſent, multi Francorum equites corruerunt. & fuit eis valde impedimentum. Sed pòſt, cognitum hunc dolum, obſeruare cœperunt. Denique cùm ſe Thoringi cædi vehementer viderent, fugato C præ timore Herminefredo Rege ipſorum, terga vertunt, & ad Oneſtrudem fluuium vſque perueniunt. Ibique tanta cædes ex Thoringis facta eſt, vt alueus fluminis congerie cadauerum repleretur: & Franci tanquam per pontem aliquem ſuper ea in littus vlterius tranſirent. Patrata ergo victoria, regionem illam capeſſunt, & in ſuam redigunt poteſtatem. Chlotharius verò rediens, Radegundem filiam Bertharij Regis ſecum captiuam abduxit, ſibíque eam in matrimonium ſociauit. Cuius fratrem poſtea iniuſtè per homines iniquos occidit. Illa quoque ad Deum conuerſa, mutata veſte Monaſterium ſibi intra Pictauenſem vrbem conſtruxit. Quæ orationibus, ieiuniis atque eleemoſynis prædita in tantum emicuit, vt magna in populis haberetur. Cùm autem adhuc ſupradicti Reges in Thoringia eſſent, Theodoricus Chlotharium fratrem ſuum occidere voluit. Et præparatis occultè cum armis viris, eum ad ſe vocat quaſi ſecretiùs cum eo aliquid tractaturus. Expanſóque in parte domus illius tentorio, de vno pariete in alterum, armatos poſt eum ſtare iubet. Cúmque tentorium illud eſſet breuius, pedes armatorum apparuere detecti. Quod cognoſcens Chlotharius, cum ſuis armatus ingreſſus eſt domum. Theodoricus verò intelligens hunc hæc cognouiſſe, fabulam fingit, & alia ex aliis loquitur. Denique neſciens qualiter dolum ſuum deliniret, diſcum ei magnum argenteum pro gratia dedit. Chlotharius verò vale dicens, & pro mu-

Onſtrud fl. Thoring.

A nere gratias agens, ad metatum regreſſus eſt. Theodoricus verò queritur ad ſuos, nulla extanti cauſa ſuum perdidiſſe catinum: & ad filium ſuum Theodobertum ait: Vade ad patrem tuum, & roga vt munus quod ei dedi tibi ſua voluntate concedat. Qui abiens, quod petiit impetrauit. In talibus enim dolis Theodoricus callidus erat. THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

VIII. IDEM verò regreſſus ad propria, Herminefredum ad ſe data fide ſecurum venire præcepit, quem & honorificis ditauit muneribus. Factum eſt autem, dum quadam die per murum ciuitatis Tulbiacenſis * confabularentur, à neſcio quo impulſus de altitudine muri ad terram corruit, ibíque ſpiritum exhalauit. Sed quis eum inde deiecerit, ignoramus. Multi tamen adſerunt Theodorici in hoc dolum manifeſtiſſimè patuiſſe. * hod. Zulich.

IX. CVM autem adhuc Theodoricus in Thoringia eſſet, Aruernis ſonuit eum interfectum fuiſſe. Archadius quoque vnus ex Senatoribus Aruernis, CHILDEBERTVM inuitat, vt regionem illam deberet accipere. Ille quoque nec moratus, Aruernis vadit. Tantáque in illa die condenſa fuit nebula, vt nihil ſuprà * duas iugeri partes diſcerni poſſet. Dicere enim erat ſolitus Rex; Velim vnquam Aruernam Lemanem, quæ tantæ iocunditatis gratia refulgere dicitur, oculis cernere. Sed non ei à Deo conceſſum eſt. Cúmque portæ ciuitatis obſeratæ eſſent, & vnde ingrederetur peruium patulum non haberet, inciſa Archadius ſera vnius portæ, eum ciuitati intromiſit. Dum hæc agerentur, nunciatur Theodoricum viuum de Thoringia fuiſſe regreſſum. * al. ſuper duabus iugeri partibus.

B X. QVOD certiſſimè Childebertus cognoſcens, ab Aruerno rediit, & in Hiſpaniam propter ſororem ſuam CHROTHILDEM dirigit. Hæc verò multas inſidias ab Amalarico viro ſuo propter fidem Catholicam patiebatur. Nam plerunque procedente illa ad ſanctam Eccleſiam, ſtercora & diuerſos fœtores ſuper eam proiici imperauit. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cæcidiſſe, vt infectum de proprio ſanguine ſudarium fratri tranſmitteret. Vnde ille maximè commotus, Hiſpanias appetiit. Amalaricus verò hęc audiens, naues ad fugiendum parat. Porrò imminente Childeberto, cũ Amalaricus nauẽ deberet aſcendere, ei in mentem venit, multitudinem ſe precioſorum lapidum in ſuo theſauro reliquiſſe. Cúmque ad eoſdem petendos in ciuitatem regrederetur, ab exercitu à portu excluſus eſt. Videns autem ſe non poſſe euadere, ad Eccleſiam Chriſtianorum confugere cœpit. Sed priuſquam limina ſancta contingeret, vnus emiſſa manu lancea eum mortali ictu ſauciauit, ibíque decedens, reddidit ſpiritum. Tunc Childebertus cum magnis theſauris ſororem aſſumptam ſecum adducere cupiebat. Quæ neſcio quo caſu in via mortua eſt, & poſtea Pariſius adlata, iuxta patrem ſuum Chlodoueum ſepulta eſt. Childebertus verò inter reliquos theſauros miniſteria Eccleſiarum precioſiſſima detulit. Nam ſexaginta calices, quindecim paternas, viginti Euangeliorum capſas detulit, omnia ex auro puro ac gemmis precioſis ornata. ſed non eſt paſſus ea confringi. Cuncta enim Eccleſiis & Baſilicis Sanctorum C diſpenſauit, ac tradidit.

XI. POST hæc Chlotharius & Childebertus Burgundias petere deſtinant. Conuocatúſque Theodoricus in auxilium eorum, ire noluit. Franci verò, qui ad eum aſpiciebant, dixerunt: Si cum fratribus tuis in Burgundiam ire deſpexeris, te relinquimus, & illos ſatius ſequi præoptamus. At ille infideles ſibi exiſtimans, Aruernis ait; Me ſequimini, & ego vos inducam in patriam, vbi aurum & argentum accipiatis, quantum veſtra poteſt deſiderare cupiditas. de qua pecora, de qua mancipia, de qua veſtimenta in abundantiam adſumatis. tantum hos ne ſequamini. His promiſſionibus hi inlecti, ſuam voluntatem facere promittunt. Ille verò illuc tranſire diſponit, promittens iterum atque iterum exercitui, cunctam regionis prædam cum hominibus in ſuas regiones transferri permittere. Chlotharius verò & Childebertus in Burgundiam dirigunt, Auguſtodunúmque obſidentes, cunctam fugato Godomaro Burgundiam occupauerunt.

XII. THEODORICVS verò cum exercitu Aruerno veniens, totam regionem deuaſtat ac proterit. Interea Archadius ſceleris illius auctor, cuius ignauia regio deuaſtata eſt, Bituriges vrbem petiit. Erat autem tunc temporis vrbs illa in regno Childeberti Regis. Placidina verò mater eius, & Alchima ſoror patris eius,

THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

comprehenſæ apud Cadurcum vrbem, rebus ablatis exilio condemnatæ ſunt. Rex igitur Theodoricus ad vrbem Aruernam vſque accedens, in vici illius ſuburbano caſtra fixit. Beatus verò Quintianus his diebus erat Epiſcopus. Interea exercitus cunctam circuit miſeram regionem illam, cuncta delet, vniuerſa debellat. De quibus nonnulli ad Baſilicam ſancti Iuliani perueniunt, confringunt oſtia, ſeras remouent: réſque pauperum, quæ ibidem fuerant adgregatæ, diripiunt, & multa in hoc loco perpetrant mala. Veruntamen auctores ſcelerum à ſpiritu immundo correpti, infeſtis dentibus propriis ſe morſibus laniabant, clamantes, atque dicentes: Cur nos Martyr ſancte ſic crucias? Sicut in Libro virtutum eius conſcripſimus.

XIII. LOVOLAVTRVM autem caſtrum hoſtes expugnant, Proculúmque Preſbyterum, qui quondam ſancto Quintiano iniuriam intulerat, ad altarium Eccleſiæ miſerabiliter interficiunt. Et credo ob illius cauſam, quòd fuerit ipſum caſtrum in manibus traditum iniquorum. quod vſque in illa die defenſatum eſt. Nam cùm illud hoſtes expugnare non poſſent, & ad propria iam redire diſponerent, audientes hæc obſeſſi, iam læti atque ſecuri decipiuntur, ſicut ait Apoſtolus: *Cùm dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus.* Denique per ipſius Proculi Preſbyteri ſeruum, iam ſecuri populi traduntur in manus hoſtium. Cúmque vaſtato caſtello ducerentur captiui, immanis pluuia, quæ per triginta dies fuerat abnegata, deſcendit. Tunc obſeſſi Meroliacenſis caſtri, ne captiui abducerentur, redemptione data liberantur. Sed hæc ignauia eorum effecit. caſtrum enim propria natura munitum erat. Nam centenorum aut eo ampliùs pedum ab exciſo vallatur lapide, ſine murorum ſtructione. In medio autem ingens ſtagnum aquæ, liquore gratiſſimum. Ab alia verò parte fontes vberrimi, ita vt per portam riuus diffluat aquæ viuæ. Sed in tam grandi ſpacio munitio iſta diſtenditur, vt manentes intra murorum ſepta terram excolant, frugéſque in abundantia colligant. Huius munitionis tutamine elati, qui obſeſſi erant, egreſſi foras, vt adreptum aliquid prædæ, iterum ſe infra caſtelli ſepta reconderent, ab hoſtibus comprehenſi ſunt. Erant autem quinquaginta* viri. Tunc ante ora parentum, vinctis poſt tergum manibus oblati, imminente iam gladio, adquieuerunt obſeſſi, ne hi interficerentur, ſingulos trientes dare in redemptionem ſuam. Theodoricus autem ab Aruerno diſcedens, Sigiualdum parentem ſuum in ea quaſi pro cuſtodia dereliquit. Erat autem ibi tunc temporis quidam Litigius ex minoribus, qui magnas ſancto Quintiano parabat inſidias. Et cùm ſe ſanctus Epiſcopus pedibus eius proſterneret, nunquam vt ſe ei ſubderet mouebatur: ita vt & quadam vice vxori quæ ſanctus fecerat, pro ridiculo indicaret. Quæ melioris intelligentiæ modo commota, ait: Si ita es hodie peſſundatus, nunquam erigêris. Die autem tertia, aduenientes nuncij de præſentia Regia, vinctum cum vxore ac liberis pariter abduxerunt. Qui abiens, nunquam Aruerno regreſſus eſt.

* al. quingenti.

XIV. MVNDERICVS igitur, qui ſe parentem Regum adſerebat, elatus ſuperbiâ, ait: Quid mihi & Theodorico Regi? Sic enim mihi ſolium Regni debetur, vt illi. Egrediar, & colligam populum meum, atque exigam ſacramentum ab eis, vt ſciat Theodoricus quia Rex ſum ego, ſicut & ille. Et egreſſus, cœpit ſeducere populum ſuum dicens: Princeps ego ſum, ſequimini me, & erit vobis benè. Sequebatur autem eum ruſtica multitudo, vt plerumque fragilitati humanæ conuenit, dantes ſacramentum fidelitatis, & honorantes eum vt Regem. Quod cùm Theodoricus comperiſſet, mandatum miſit ad eum dicens: Accede ad me, & ſi tibi aliqua de dominatione Regni noſtri portio debetur, accipe. Doloſè enim hæc Theodoricus dicebat, ſcilicet vt cùm ad eum veniſſet, interficeretur. Ille verò noluit, dicens; Ite, renunciate Regi veſtro, quia Rex ſum, ſicut & ille. Tunc Rex commoueri iuſſit exercitum, quo oppreſſus vi puniretur. Quod ille cognoſcens, & ſe non præualens defenſare, Victoriaci caſtri muros expetens, cum rebus omnibus in eo ſe ſtuduit communire, his ſecum quos ſe duxerat adgregatis. Igitur commoto exercitu caſtrum vallat, ac per ſeptem dies obſedit. Mundericus autem repugnabat cum ſuis, dicens: Stemus fortes, & vſque ad mortem pariter dimicemus, & non ſubdamur inimicis. Cúmque exercitus à circuitu in contra iacula tranſmitteret, nec aliquid præualeret, nunciaue-

A runt hæc Regi. At ille miſit quendam de ſuis Aregiſilum * nomine, dixítque ei: Vides, inquit, quòd præualeat hic perfidus in contumacia ſua. vade & redde ei ſacramentum, vt ſecurus egrediatur. Cùm autem egreſſus fuerit, interfice eum, & dele memoriam eius à Regno noſtro. Qui abiens, fecit iuxta quod ei præceptum fuerat. Dederat tamen priùs ſignum populo, dicens: Cùm ego hæc & hæc locutus fuero, ſtatim irruentes interficite eum. Ingreſſus autem Aregiſilus, ait Munderico: Quouſque hîc reſides, tanquam vnus ex inſipientibus? Nunquid poteris diu Regi reſiſtere? Ecce ablato tibi cibo, cùm te fames oppreſſerit, vltro egredieris, & traderis in manus inimicorum, & morieris quaſi vnus ex canibus. Audi potiùs conſilium meum, & ſubde te Regi, vt viuere poſſis tu & filij tui. Tunc ille his mollitus ſermonibus ait: Si egredior, comprehenſus à Rege interficior & ego, & filij mei, vel omnes amici mei qui mecum ſunt adgregati. Cui Aregiſilus ait: Noli timere, ſed ſi vis egredi, accipe ſacramentum de hac culpa, & ſta ſecurus coram Rege: ne timeas, ſed eris cum eo ſicut priùs fuiſti. Ad hæc Mundericus reſpondit: Vtinam ſecurus ſim, quòd non interficiar! Tunc Aregiſilus poſitis ſuper altare * ſanctum manibus, iurauit ei vt ſecurus egrederetur. Dato igitur ſacramento, egrediebatur Mundericus de porta caſtelli, tenens manum Aregiſili. Populus autem exſpectabat à longe, aſpiciens eum. Tunc pro ſi-
B gno ait Aregiſilus, Quid aſpicitis tam intentè, ô populi? numquid non vidiſtis priùs Mundericum? Et ſtatim inruit populus in eum. At ille intelligens, ait, Euidentiſſimè cognoſco, quòd feceris per hoc verbum ſignum populis ad me inficiendum: veruntamen dico tibi, quia periuriis me decepiſti, te viuum vltra nullus aſpiciet. Et emiſſa lancea in ſcapulas eius, perfodit eum, ceciditque, & mortuus eſt. Euaginatóque deinceps Mundericus gladio cum ſuis, magnam ſtragem de populo illo fecit, & vſque quo ſpiritum exhalauit, interficere quemcunque adſequi potuiſſet, non deſtitit. Quo interfecto, res eius fiſco conlatæ ſunt.

THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

* al. Archiſilum.

* al. altariū.

XV. THEODORICVS verò & Childebertus fœdus inierunt, & dato ſibi ſacramento, vt neuter contra alterum moueretur, obſides adinuicem acceperunt, quò faciliùs firmarentur quæ fuerant dicta. Multi tunc filij Senatorum in hac obſidione dati ſunt. Sed orto iterum inter Reges ſcandalo, ad ſeruitium publicum ſunt addicti. Et quicunque eos ad cuſtodiendum accepit, ſeruos ſibi ex his fecit. Multi tamen ex eis per fugam elapſi, in patriam redierunt, nonnulli in ſeruitio ſunt retenti. Inter quos Attalus nepos beati Gregorij Lingonici Epiſcopi, ad publicum ſeruitium mancipatus eſt, cuſtóſque equorum deſtinatus. Erat enim intra Treuerici termini territorium, cuidam Barbaro ſeruiens. Denique beatus Gregorius ad inquirendum eum pueros deſtinauit. quo inuento, obtulerunt homini munera. Sed reſpuit ea, dicens: Hic de tali generatione decem auri libris redimi debet. Quibus redeuntibus, Leo quidam ex coquina domini ſui
C ait: Vtinam me permitteres! & forſitan ego poteram eum reducere de captiuitate. Gauiſo autem domino, directus venit ad locum. voluitque puerum clam abſtrahere, ſed non potuit. Tunc locato ſecum homine quodam, ait: Veni mecum, & vænunda me in domo Barbari illius. Sitque tibi lucrum precium meum. tantum liberiorem aditum habeam faciendi id quod decreui. Accepto verò ſacramento, homo ille abiit, & vendito eo duodecim aureis diſceſſit. Sciſcitatus eſt autem emptor à rudi famulo, quid operis ſciret. Reſpondit, In omnibus, quæ mandi debent in menſis dominorum, valde ſcitus ſum operari: nec metuo quòd reperiri poſſit ſimilis meis in hac ſcientia. Verùm enim dico tibi, quia etiam ſi Regi epulum cupias præparare, fercula regia componere poſſum. nec quiſquam me melius. Et ille, Ecce enim dies Solis adeſt (ſic enim barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt.) In hac die vicini atque parentes mei inuitabuntur in domo mea, rogo vt facias mihi prandium quod admirentur, & dicant, quia in domo Regis melius non aſpeximus. Et ille, Iubeat, inquit, dominus meus congregari pullorum gallinaceorum multitudinem, & faciam quæ præcipis. Præparatis ergo quæ dixerat puer, inluxit Dominica dies, fecitque epulum magnum deliciiſque refertum. Epulantibus autem omnibus, & laudantibus prandium, parentes illius diſceſſerunt. Dominus enim dedit gratiam puero huic, & accepit poteſtatem ſuper omnia quę habebat dominus ſuus in promptu. Diligebátque eum valde, & omnibus qui cum eo erant ipſe diſpenſabat cibaria & pulmenta. Poſt anni

THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

verò curriculum, cùm iam ſecurus eſſet dominus illius de eo, abiit in pratum A quod erat domui proximum, cum Attalo puero cuſtode equorum; & decubans in terra cum eo à longe, auerſis dorſis, vt non cognoſceretur quòd loquerentur ſimul, dicit puero: Tempus eſt enim, vt iam cogitare de patria debeamus. Ideóque moneo te, vt hac nocte cùm equos ad claudendum adduxeris, ſopore non » deprimaris: ſed cùm primùm te vocitauero, adſis, & ambulemus. Vocauerat enim Barbarus ille parentum multos ſuorum ad epulum, inter quos erat & gener eius, » qui acceperat filiam illius. Media autem nocte à conuiuio ſurgentibus, & quieti » datis, proſecutus eſt Leo generum domini ſui cum potu, porrigens ei bibere. In » metatu eius ait ad eum homo: Dic tu, ô creditor ſoceri mei, ſi valeas, quando vo» luntatem adhibebis, vt adſumptis equis eius eas in patriam tuam? Hoc quaſi ioco » delectans, dixit. Similiter & ille ioculariter veritatem reſpondens, ait: Hac nocte » delibero, ſi Dei voluntas fuerit. Et ille, Vtinam, inquit, cuſtodiant me famuli mei, » ne aliquid de rebus meis adſumas. Et ridentes diſceſſerunt. Dormientibus autem » cunctis, vocauit Leo Attalum ex ſtratu ſuo. Interrogat, ſi haberet gladium? Reſpõ» dit: Non eſt mihi, niſi tantum lancea paruula. At ille ingreſſus manſionem domini » ſui, apprehendit ſcutum eius ac frameam. Quo interrogante, quis eſſet, aut quid ſi» bi velit? reſpondit: Ego ſum Leo ſeruus tuus, & ſuſcito Attalum, vt ſurgat velociùs, » & deducat equos ad paſtum. detinetur enim ſopore, quaſi ebrius. Qui ait, Fac vt » libet. Et hæc dicens, obdormiuit. Ille verò egreſſus foras, muniuit puerum ar- B mis: inuenítque ianuas atrij diuinitus reſeratas, quas in initio noctis cum cuneis malleo percuſſis obſerauerat pro cuſtodia caballorum. Et gratias agens Domino, ſumptis reliquis equis ſecum, diſceſſerunt: vnum etiam volucrum, cum veſtimentis tollentes. Venientes autem ad Moſellam fluuium, cùm tranſirent illum, & detinerentur à quibuſdam, relictis equis & veſtimentis, enatantes ſuper parma poſiti amnem, in vlteriorem egreſſi ſunt ripam. Et inter obſcura noctis ingreſſi ſiluam, latuerunt. Tertia enim nox aduenerat, quòd nullum cibum guſtantes iter terebant. Tunc nutu Dei reperta arbore plena pomis, quam vulgo prunum vocant, comedunt, & parumper ſuſtentati ingreſſi ſunt iter. Campaniæ. Quibus pergentibus, » audiunt pedibulum equitum currentium, dixerúntque: Proſternamur terræ, ne ap» pareamus hominibus venientibus. Et ecce ex improuiſo ſtirps rubi magnus adfuit, poſt quem tranſeuntes, proiecerunt ſe terræ cum gladiis euaginatis, ſcilicet vt ſi aduerterentur, confeſtim ſe quaſi ab improbis framea defenſarent. Veruntamen cùm veniſſent in locum illum, coram ſtirpe ſpineo reſtiterunt. Dixitque vnus, dum » equi vrinam proiicerent, Væ mihi! quia fugiunt hi deteſtabiles, nec reperiri poſ» ſunt. Verùm dico per ſalutem meam, quia ſi inuenirentur, vnum patibulo condẽ» nari, & alium gladiorum ictibus in fruſta diſcerpi iuberem. Erat enim Barbarus ille, qui hæc aiebat, dominus eorum, de Rhemenſi vrbe veniens, & hos inquirens. Et repperiſſet vtique in via, ſi nox obſtaculum non præbuiſſet. Tunc motis equis diſceſſerunt. Hi autem nocte ipſa adtigerunt ad vrbem, ingreſſique inuenerunt hominem quem ſciſcitati ſunt, Vbinam eſſet domus Paulelli Presbyteri. Indicauitque C eis. Qui dum per plateam præteriret, ſignum ad Matutinas motum eſt. Erat enim dies Dominica. Pulſantéſque ianuam Presbyteri, ingreſſi ſunt. Expoſuitque de do» mino ſuo. Cui ait Presbyter, Vera eſt enim viſio mea. Nam videbam duas in hac » nocte columbas aduolare, & conſedere in manu mea. Ex quibus vna alba, alia au» tem nigra erat. Dixerúntque pueri Presbytero, Indulgeat Dominus pro die ſua » ſancta. Nam nos rogamus, vt aliquid victus præbeas. quarta enim inluceſcit dies, » quòd nihil panis pulmentique guſtauimus. Occultatis autem pueris, præbuit eis infuſum cum vino panem, & abiit ad Matutinas. Secutúſque eſt & Barbarus, iterum inquirens pueros. Sed inluſus à Presbytero, regreſſus eſt. Presbyter enim amicitiam cum beato Gregorio antiquam habebat. Tunc reſumptis pueri epulo viribus, per duos dies in domo Presbbyteri commorantes, abſceſſerunt. & ſic vſque ad ſanctum Gregorium perlati ſunt. Gauiſus autem Pontifex viſis pueris, fleuit ſuper collum Attali nepotis ſui. Leonem autem à iugo ſeruitutis abſoluens, cum omni generatione ſua, dedit ei terram propriam, in qua cum vxore ac liberis liber vixit omnibus diebus vitæ ſuæ.

XV. SIGIVALDVS autem cùm in Arucrno habitaret, multa mala in ea faciebat. Nam & res diuerſorum peruadebat, & ſerui eius non deſiſtebant à furtis, homi-

A INTEREA anno hunc ſequente, patri Regi Rex Ludovvicus Ingelnheim occurrit, inde Reneſburg cum eo abiit. Ibique enſe, iam appellens adoleſcentiæ tempora, accinctus eſt, ac deinde patrem in Auares exercitum ducentem vſque 791.
ad Chuneburg comitatus, iuſſus eſt reuerti, & vſque ad reuerſionem paternam, cum Faſtrada manere Regina. Itaque cum ea hiemem exegit imminentem, patre in expeditione cœpta permanente. At verò ipſo ab expeditione Auarica remeante, accepit ab eo mandatum in Aquitania redire, & fratri Pipino ſuppetias, cum quantis poſſet copiis, in Italiam pergere. Cui obediens, Aquitaniam autumni tempore rediit, omnibúſque quæ ad tutamen Regni pertinent ordinatis, per montis Ciniſij aſperos & flexuoſos anfractus in Italiam tranſuehitur, atque Natalem Domini Rauennæ celebrãs ad fratrem venit. Cui coniunctus, iunctis viribus 793.
Beneuentanam prouinciam ingrediuntur, cuncta obuia populantur, caſtro vno potiuntur. Hieme autem tranſacta, vnà ad patrem proſperè regrediuntur, vno tamen audito offuſcante eorum plurimam alacritatem, eò quòd compererunt, fratrem ſuum naturalem Pipinum contra communem patrem rebellionem meditatum, pluréſque nobilium huius ſceleris conſcios atque irretitos & peſſundatos. Concitè ergo pergentes ad patrem in Baioaria agentem, venerunt in locum cui eſt vocabulum Salz, & ab eo gratiſſimè ſunt recepti. Quicquid autem ſuperfuit æſtatis, autumni, & hiemis, cum patre Rege Rex Ludouuicus exegit. Magnopere 794.
enim curabat Rex pater, ne Regem filium aut nutrimenta honeſta laterent, aut externa inhæreſcentia in aliquo dehoneſtarent. Qui quum primo vere à patre di- 795.
B mitteretur, interrogatus eſt ab eo, cur Rex quum eſſet, tantæ tenuitatis eſſet in re familiari, vt nec benedictionem quidem, niſi ex poſtulato ſibi offerre poſſet, didicitque ab illo, quia priuatis ſtudens quiſque primorum, negligens autẽ publicorum peruerſa vice, dum publica vertuntur in priuata, nomine tenus Dominus factus ſit omnium penè indigus. Volens autem huic obuiare neceſſitati, ſed cauens ne filij dilectio apud Optimates aliquam pateretur iacturam, ſi illis aliquid per prudentiam demeret, quod per inſcientiam contulerat, miſit illi Miſſos ſuos, VVillebertum ſcilicet, Rotomagenſis poſtea vrbis Archiepiſcopum, & Richardum Comitem, villarum ſuarum prouiſorem, præcipiens, vt villæ quæ eatenus vſui ſeruierant regio, obſequio reſtituerentur publico. quod & factum eſt.

QVIBVS receptis, Rex & prudentiæ ſuæ monſtrauit continuò documentum, 796.
& miſericordiæ, quæ illi genuina probatur, patefecit affectum. Nam ordinauit, qualiter in quatuor locis hiberna tranſigeret, vt tribus annis exactis, quarto demum anno hiematurum ſe quiſque eorum ſuſciperet locus, Teduadum ſcilicet, Palatium, Caſſinogilum, Andiacum, & Eurogilum. Quæ loca, quando quartum redibatur ad annum, ſufficientem regio ſeruitio exhibebant expẽſam. Quibus prudẽtiſſimè ordinatis, inhibuit à plebeiis vlterius annonas militares, quas vulgo foderum vocant, dari. Et licèt hoc viri militares ægrè tulerint, tamen ille vir miſericordiæ, conſiderans & præbentium penuriam, & exigentium crudelitatem, ſimul & vtrorumque perditionem, ſatius iudicauit de ſuo ſubminiſtrare ſuis, quàm
C ſic permittendo copiam rei frumentariæ, ſuos irretiri periculis. Quo tempore Albigenſes tributo, quo in dando vino & annona grauabantur, ſua liberalitate releuauit. Habebat autem tunc temporis Meginarium ſecum, miſſum ſibi à patre, virum ſapientem & ſtrenuum, gnarúmque vtilitatis & honeſtatis regiæ. Intantum autem Regi patri hæc placuiſſe dicuntur, vt hac imitatione ſtipendiariam in Francia interdiceret annonam militarem dari, & alia plurima corrigi iuberet, congra- 798.
tulans felicibus filij profectibus. Sequente porro tempore Toloſam venit Rex, & Conuentum generalem ibidem habuit. Adefonſi Galletiarum Principis Miſſos, quos pro amicitia firmanda miſerat cum donis, ſuſcepit, & pacificè remiſit. Necnon & Bahaluc Sarracenorum Ducis, qui locis montuoſis Aquitaniæ proximis principabatur, Miſſos pacem petentes, & dona ferentes ſuſcepit, & remiſit. Quo tempore verens, ne corporis natiuo ſuperatus calore, in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum conſilio ſuorum, HERMENGARDAM futuram Reginam, claris ortam natalibus, vtpote filiam Ingrammi Comitis, ſibi ſociauit. Ordinauit autem illo tempore in finibus Aquitanorum, circumquaque firmiſſimam tutelam. Nam ciuitatem Auſonam, caſtrum Cardonam, Caſtamſerram, & reliqua oppida olim deſerta, muniuit, habitari fecit, & Burrello Comiti cum cõgruis auxiliis

Lvdovicvs Pivs. tuenda commiſit. Hieme tranſacta miſit ad illum pater Rex, vt ad ſe contra Saxones euntem, cum populo, quo poſſet, veniret. Qui ire non differens, ad eum Aquaſgrani venit: & cum ipſo ad Fremersheim, vbi placitum generale habuit, ſuper ripam Reni perrexit. In Saxonia cum patre vſque ad Miſſam ſancti Martini perdurauit. Indè à Saxonia cum patre exiit, & in Aquitaniam, magna hiemis exacta parte, conceſſit. Succedente verò æſtate, Rex Carolus ad eum miſit, mandans vt ſecum in Italiam proficiſceretur: ſed mutato conſilio iuſſus eſt domi manere. A

Rege autem Romam pergente, ibidémque infulas Imperatorias ſuſcipiente, Rex Ludouuicus Toloſam abiit iterum, atque inde in Hiſpaniam contendit. Cui Barzinnonæ appropinquanti, Zaddo Dux eiuſdem ciuitatis tanquam ſubiectus occurrit, nec tamen ciuitatem dedidit. Quam tranſgrediens Rex, & Hilerdæ ſuperueniens, ſubegit illam, atque ſubuertit. Qua diruta, & ceteris municipiis vaſtatis ac incenſis, ad Oſcam vſque proceſſit. Cuius agros ſegetibus plenos manus militaris ſecuit, vaſtauit, incendit, & quæcunque extra ciuitatem ſunt reperta, incendio depaſcente ſunt conſumpta. Quibus expletis, imminente iam hieme, ad propria rediit. Redeunte porrò tempore æſtiuo, Imperator glorioſiſſimus Carolus Saxoniam petiit, mandans filio, vt & ipſe, tamquam in eadem terra hiematurus, ſe ſubſequeretur. Quod ipſe agere feſtinans, ad Neuſciam venit, Renum ibidem tranſiit, & patri concurrere accelerabat. Sed antequam ad eum veniret, nuntio obuiauit paterno in loco, cuius vocabulum eſt Oſtfaloa, cum mandatis ne plus in ambulando fatigaretur, quin potiùs loco ſibi opportuno caſtra metaretur, & ſe redeuntem ibidem operiretur. Tota enim gente ſubacta Saxonum, victor Carolus Imperator iam redibat. Cui cùm filius occurriſſet, multo eum amplexatu deoſculans, plurima illum gratiarum actione & laude extulit, vtilitatémque obſequelæ illius, ſæpè iterando felicem ſe tali filio prędicauit. Finito tandem diutino atque cruentiſſimo Saxonico bello, quod, vt ferunt, triginta trium annorum tempus occupauit, Ludouuicus Rex à patre dimiſſus, in Regnum proprium ad hiberna ſeſe cum ſuis collegit. B

802. Hieme porro tranſacta, Carolus Imperator tempus opportunum nactus, vtpotè ab externis quieſcens bellis, cœpit circumire loca ſui Regni mari contigua. Quod dum Ludouuicus Rex comperiſſet, Rothomagum miſſo Legato Hademaro, petiit eum in Aquitaniam diuertere, & Regnum quod ſibi dederat inuiſere, & ad locum qui Caſſinogilus vocatur venire. Cuius petitionem pater honorabiliter ſuſcepit, & filio gratias egit: petita tamen negauit, & vt ſibi Turonum occurreret mandauit. Quò filius veniens, gratulabundè nimis ab eo ſuſceptus, & in Franciam redeuntem Vernum vſque proſecutus eſt. A quo digrediens, in Aquitaniam regreſſus eſt. Æſtate hanc ſequente Zaddo Dux Barcinonenſis ſuaſus eſt à quodam ſibi, vt putabat, amico, Narbonam vſque procedere. Qui comprehenſus, Ludouuico Regi eſt adductus: & patri Carolo itidem perductus. Ipſo tempore Ludouuicus Rex coacto populo Regni ſui Toloſæ, de his quæ agenda videbantur tractans deliberabat. Burgundione namque mortuo, Comitatus eius Fedentiacus Liutardo eſt attributus. Quam rem Vaſcones moleſtè ferentes, in tantam erupere petulantiam, vt etiam homines illius alios ferro perimerent, alios igni comburerent. Qui vocati dum primum venire detrectarent, quoquo modo ad cauſam dicendam venerunt, & pœnas debitas pro talibus auſis dederunt, ita vt C
804. quidam talionis lege igni conflagrarent. His peractis, ſuccedente tempore, viſum eſt Regi & Conſiliariis eius, vt ad Barcinonam oppugnandam ire deberent: diuiſóque in tres partes exercitu, vnam quidem Ruſcellioni ipſe permanens ſecum retinuit: alteri obſidionem vrbis iniunxit, cui Rotſtagnus Comes Gerundæ præfuit: tertiam autem, ne fortè obſidentes vrbem improuiſè ab hoſtibus occuparentur, vltra vrbem ſedere præmiſit. Obſeſſi interea intra vrbem, Cordubam miſerunt, auxiliúmque popoſcerunt. Rex verò Sarracenorum protinus auxiliatus eis exercitum direxit. Venientibus porrò his, qui miſſi fuerant Ceſarauguſtam, relatum eſt eis de exercitu in via ſibi obuiam conſtituto. Erat autem ibi VVilhelmus primus ſignifer, Hademarus, & cum eis validum auxilium. Quod illi audientes, in Aſtures ſeſe verterunt, cladémque eis improuiſè importauerunt, ſed multò grauiorem reportauerunt. Quibus recedentibus, noſtri ad ſocios vrbem

A obſidentes reuerſi ſunt, & illis iuncti tamdiu vrbem obambientes,& nullum ingredi aut egredi permittentes, vexarunt, donec famis acerbitate coacti ſunt etiam vetuſtiſſima oſtiis coria detrahere, & in cibum infeliciſſimum vertere. Alij autem mortem infeliciſſimæ prępponentes vitæ, è muris ſemet præcipites mittebant, aliqui verò ſpe animabantur inani, cogitantes quòd Franci hiemis aſperitate à ciuitatis cohiberentur obſidione. Sed hanc illorum ſpem abſcidit prudentium virorum conſilium. Aduecta enim vndecunque materia, cœperunt extruere caſas, veluti in hibernis ibidem manſuri. Quod cernentes ciuitatis habitatores, à ſpe deciderunt, & ad deſperationem vltimam verſi, ſuum principem Zaddonis cognatum tradiderunt, quem pro eo conſtituerant, nomine Hamur,& ſe & ciuitatem, conceſſa facultate ſecedendi, dediderunt hoc modo. Quum enim longa feſſam obſidione noſtri tenerent vrbem,& iam iam capiendam aut tradendam crederent, honeſto vt decebat vſi conſilio, Regem vocant, vt vrbs tanti nominis glorioſum nomē Regi propagaret, ſi illam eo pręſente ſuperari contingeret. Suggeſtioni huic admodum honeſtæ Rex aſſenſum præbuit. Venit ergo ad exercitum ſuum vrbem vallantem, atque indeſinenti oppugnatione ſex hebdomadibus perdurauit, & tandem ſuperata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta ciuitate, primo quidem die cuſtodes Rex illuc deſtinauit, ipſe autem ab eius ingreſſu abſtinuit, donec ordinaret, qualiter cum digna Deo gratiarum actione cupitam

B atque ſuſceptam victoriam eius nomini conſecraret. Antecedentibus ergo cum in craſtinum & exercitum eius Sacerdotibus & Clero, cum ſolenni apparatu & laudibus hymnidicis portam ciuitatis ingreſſus, & ad Eccleſiam ſanctæ & victorioſiſſimę Crucis, pro victoria ſibi collata, gratiarum actiones Deo acturus, progreſſus eſt. Porro poſt hęc Bera Comite ibidem ad cuſtodiam relicto cum Gothorum auxiliis, hiemandi gratia ad propria remeauit. Cui pater, comperto quod ei imminere videbatur à parte Sarracenorum periculo, fratrem Carolum ſuffragaturum mittebat: eique Lugduni agenti,& ad fratris adiutorium properanti, nuntius Regis fratris occurrit, captam ciuitatem nuntiauit, & ne longiùs fatigaretur, edixit. Qui ab eodem loco regrediens, ad patrem eſt reuerſus. Rege porro Ludouuico in Aquitania hibernum agente tempus, pater Rex eum mandauit venire ad ſuum colloquium Aquiſgrani, in Purificatione ſanctæ Mariæ genitricis Dei. Cui occurrens, & quouſque placuit cum eo commorans, Quadrageſimę tempore rediit. At ſuccedente æſtate, cum quanto viſum eſt ei, bellico apparatu in Hiſpaniam proficiſcitur, profectúſque per Barcinonam, & veniens Tarraconam, quos ibidem repperit, cepit, alios fugauit, vniuerſáque loca, caſtella, municipia, vſque Tortoſam vis militaris excidit, & flamma vorax conſumpſit. Interea in loco, cuius vocabulum eſt Sanctæ Columbæ, diuiſit copias ſuas in duo, quammaximam quidem partem ſecum contra Tortoſam ducens: porro Iſembardum, Hademarum, Beram, Burrellum cum reliquis expeditiſſimè ad ſuperiora diri-

(805.) (806.)

C gens, vt Hibero flumine tranſito, dum hoſtes in ſedibus ſecuri reſiderent, ab iſtis inſidiis ex improuiſo eos aggrederentur, aut certè turbata regione, in pauorem ſoluerentur. Igitur Rege Tortoſam tendente, memorati viri tamdiu ſuperiores in Hiberi partes noctibus euntes, diebus ſyluarum luſtra ſectantes, obambulauerunt, vſquequo Cingam & Hiberum natando pariter tranſierunt. In quo itinere ſex dies tranſigentes ſeptima tranſmearunt. Qui vbi omnes incolumes euaſerunt, terram hoſtium latiſſimè vaſtauerunt,& vſque villam eorum maximam, quæ Villa-Rubea vocatur, peruenerunt. Vnde nimis magnam prędam ſuſtulerunt, vtpote improuiſis hoſtibus, & nihil tale vnquam ſuſpicantibus. Quibus geſtis, iis qui euadere potuerunt hāc plagam longè latéque nuntiantibus, collecta eſt Sarracenorum Maurorúmque multitudo non minima, & eis obuia conſtitit ad oſtiū vallis, quæ dicitur Vallis-Ibana. Cuius vallis natura eſt, vt ipſa in profundo iacens hinc indè pręruptis atque altis cingatur montibus. Quam niſi Dei prouiſio intrare prohibuiſſet, noſtri abſque vllo penè hoſtium labore lapidum ictibus poterant interire, vel in manus inimicorum deuenire. At dum illi viam præſtruunt, noſtri autem aliorſum viam apertiorem planiorémque petunt, reputantes Mauri hæc noſtros non ob ſui tantùm cuſtodiam, ſed metu potiùs eorū facere, à tergo eos inſequuntur. Porrò autem noſtri prędam retrò relinquentes, facies hoſtibus nudauerunt, acriter reſtiterunt, Chriſtóq; iuuante ipſos terga vertere compulerūt. Quos

LVDOVICVS PIVS.

autem apprehenderunt, necauerunt, & læti ad prædam quam reliquerant redierunt: ac tandem poſt dies viginti ſuæ digreſſionis, ad Regem alacres, pauciſſimis ſuorum amiſſis, redierunt. Rex autem Ludouuicus ſuos lætanter recepit, & terra hoſtili vſquequaque vaſtata domum rediit. A

SEQVENTI verò tempore iterum Rex Ludouuicus expeditionem in Hiſpaniam parauit. Sed pater ne per ſemetipſum illuc pergeret, eum impediuit. Præceperat namque tunc temporis fabricari naues contra Nordomannicas incurſiones, in omnibus fluminibus quæ mari influebant. Quam curam etiam filio iniunxit ſuper Rodanum & Garonnam & Silidam. Attamen miſit ei Miſſum ſuum Ingobertum, qui filij præſentiam præferret, & vice amborum contra hoſtes exercitum duceret. Rege autem in Aquitania remanente ob ſupradictam cauſam, exercitus eius itinere proſpero Barcinonam venit, ibique habito inter ſe conſilio, quomodo hoſtibus clandeſtina poſſent ſuperuenire irruptione, inuenerunt hunc modum: ſcilicet, vt naues tranſuectorias fabricantes, vnamquamque earum in quaternas partirentur partes, quatenus pars quaterna cuiuſque duobus equis vel mulis vehi poſſet, & præparatis clauis & marculis facilè coaptari valerent: pice verò & cera ac ſtupa præparatis, mox vt ad flumen veniretur, compagum iuncturæ obcludi poſſent. Sic itaque inſtructi, maxima pars eorum cum prædicto Miſſo Ingoberto Tortoſam petierat. At verò ij, qui ad opus ſuprà dictum ſunt deputati, Hademarus ſcilicet, Bera, & reliqui, trium dierum emenſo itinere (erant enim ſine ſagmatibus) cœlo pro tecto vtentes, igni * ne fumo deprehenderentur renuntiantes, ſyluis ſe die occulentes, nocte, quantum poſſe dabatur, iter agentes, quarto die Hibero compactis nauibus ipſi quidem ſunt tranſpoſiti, equos autem natatui commiſerunt. Quod factum magnum voto eorum pepererat effectum, niſi fuiſſet acerrimè deprehenſum. Quum enim Abaidun Dux Tortoſæ littora Hiberi obſideret fluminis, & illi quos ſuprà diximus ſuperiora illius modo prædicto tranſmitterent; Maurus quidam lauandi gratia flumen ingreſſus, fimum à flumine vidit ferri equinum. Quo viſo, ſicut ſunt nimiæ calliditatis, adnatans, fimumque comprehendens, & naribus admouens, exclamauit; Cernite, inquiens, ô ſocij, moneo quàm cauete. Nam hoc ſtercus non onagri eſt, vel cuiuſcunque animantis herbidis aſſueti paſtibus. Enimuero equina eſſe hæc egeſta conſtat: quæ certum eſt fuiſſe hordeum, & ob hoc equorum vel mulorum pabula. ideóque cautius vigilate. Nam in ſuperioribus fluminis huius, vt cerno, nobis parantur inſidiæ. Extemplo duos ſuorum conſcenſis equis ſpeculatum dirigunt. Qui noſtris viſis, quod verum erat, Abaiduno renuntiant. At illi timore coacti, omnibus, quæ caſtrenſis habitatio habuit, poſthabitis atque dimiſſis, fugæ ſe commiſerunt: omniúmque relictorum noſtri potiti, in illorum papilionibus illa ſunt nocte hoſpitati. Sed Abaidun collecta multa manu hoſtium, eis in craſtinum præliaturus occurrit. Noſtri tamen diuino freti auxilio, licèt impares, multóque numero inferiores, tamen hoſtes fugere compulerunt, multáque eorum ſtrage viam fugientium impleuerunt. Et eò vſque manus ab eorum cæde non continuerunt, donec ſolis diei que lumine recedente, & vmbra noctis terram occupante, lumina ſtellarum noctem ſolatura ſuccederent. His geſtis, Chriſto fauente, ad ſuos ſeſe magno cum gaudio & opibus collegerunt. Diu etiam ſimul obſeſſa vrbe domum repedarunt.

* al. foco

B

C

808. PORRO anno huic proximo Ludouuicus Rex per ſemetipſum Tortoſam repetere ſtatuit, habens ſecum Heribertum, Liutardum, Iſembardum, validúmque Franciæ ſupplementum. Quò perueniens, adeò illam arietibus, mangonibus, vineis, & ceteris inſtrumentis laceſſiuit & protriuit muralibus, vt ciues illius à ſpe deciderent, infractóſque ſuos aduerſo marte cernentes, claues ciuitatis traderent. Quas ille rediens cum multo fauore patri retulit. Quæ res magnum Sarracenis & Mauris pro talibus geſtis incuſſit metum, verentibus, ne ſingulas ciuitates par ſors inuolueret. Reuerſus eſt igitur Rex à ciuitate poſt quadraginta dies inchoatæ obſidionis, & in proprium ſe contulit Regnum. At poſt anni
809. inſtantis excurſum, exercitum ordinauit, & Oſcam cum Miſſo patris Heriberto mittere ſtatuit. Quò peruenientes qui miſſi fuerant, ciuitatem obſederunt, obuios quoſque aut viuos comprehenderunt, aut in fugam coactos compulerunt,

Ludovicus Pius.

A Sed dum circa vrbem ſedentes, ignauiori ſe quàm decuit ſtudio reſoluunt, imprudentes ac leues aliqui iuuenum propiùs muros accedentes, verbis quidem eos qui propugnaculis præſidebant, primùm laceſſere, deinde miſſilibus inceſſere tentant. Oppidani porro contemnentes præſentium paucitatem, abſentium metientes ſeram occurſionem, apertis portis proſiliunt. Pugnatum hinc inde eſt: cæſi ſunt ab vtraque parte, & tandem illi ſeſe in ciuitatem receperunt, iſti autem ad caſtra manſuri redierunt. Protracta igitur obſidione, peracta vaſtatione, & quæcunque viſa ſunt contra inimicos agenda pro iræ ſatisfactione, ad Regem ſunt reuerſi, qui eo tempore in ſyluis venationum occupabatur ſtudiis. Erat enim tempus autumni per extremum. Receptis ergo ſuis ab expeditione præmiſſa redeuntibus, Rex hiemem ſequentem, in ſuis conſiſtens, pacificè exegit. At ſuccedente æſtate accito populi ſui generali Conuentu, retulit eis ſibi delatum rumorem, quòd quędam Vaſconum pars iam pridem in deditionem ſuſcepta, nunc defectionem meditata, in rebellionem aſſurgeret, ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtilitas poſtularet. Hanc Regis voluntatem omnes laudibus proſequuntur: nec talia in ſubditis contemnenda, ſed potiùs ſeueriſſimè reſecanda teſtantur. Moto igitur & diſpoſito prout oportuit exercitu, Aquas villam peruenit, & vt ad ſe venirent, qui infidelitatis inſimulabantur, iuſſit. Sed illis venire detractantibus, ad eorum vicinia deuenit, cunctáque eorum depopulari manu militari permiſit. Ad vltimum cunctis, quæ ad eos pertinere videbantur, conſumptis, ipſi ſup-
B plices venerunt, & tandem veniam perditis omnibus magno pro munere meruerunt. Superato autem penè difficili Pyrinæarum tranſitu Alpium, Pampalonam deſcendit: & in illis quam diu viſum eſt moratus locis, ea quæ vtilitati tam publicæ quàm priuatæ conducerent ordinauit. Sed quum per eiuſdem montis remeandum foret anguſtias, Vaſcones natiuum aſſuetúmque fallendi morem exercere conati, mox ſunt prudenti aſtutia deprehenſi, conſilio cauti, atque cautela vitati. Vno enim eorum, qui ad prouocandum proceſſerat, comprehenſo atque adpenſo, reliquis penè omnibus vxores aut filij ſunt erepti, vſquequo eò noſtri peruenirent, quò fraus illorũ nullam Regi vel exercitui poſſet inferre iacturam.

His geſtis, in propria Rex populúſque eius Deo propitio conceſſit. Et Regis quidem ab ineunte ætate, ſed tunc quammaximè, circa diuinum cultum & ſanctæ Eccleſiæ exaltationem piiſſimus incitabatur animus; ita vt non modò Regem, ſed ipſius opera potiùs eum vociferarentur ſacerdotem. Nam totius Aquitaniæ qui videbatur Clerus, antequam ei crederetur, vtpote ſub tyrannis agens, magis equitationi, bellicæ exercitationi, miſſilium librationi, quàm diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem ſtudio vndecunque adductis magiſtris, tam legendi, quàm cantandi ſtudium, nec non diuinarum & mundanarum intelligentia literarum, citiùs quàm credi poterat coaluit. Præcipuè tamen affectu illorum ducebatur, qui cuncta ſua pro Domini amore relinquentes, ſpeculatiuæ vitæ curabant fieri participes. Nam antequam Aquitania ſub eo regeretur, 811.
C collapſus erat in ea huiuſcemodi ordo: at ſub eo adeò conualuit, vt etiam ipſe fraternum aui Carlomanni imitari geſtiens memorabile exemplum, ipſe quoque theoricæ vitæ culmina niteretur comprehendere. Sed huius voti ne compos fieret, obicem ſe præbuit refragatio patris, vel potiùs diuinæ voluntatis nutus, qui tantæ pietatis virum noluit ſub cura ſuæ ſolius ſalutis deliteſcere: ſed potiùs per eum, & ſub eo, multorum ſalutem adoleſcere. Et quidem multa, vt dictum eſt, ab eo ſunt in eius ditione reparata, imo à fundamentis ædificata Monaſteria, ſed pręcipuè hæc: Monaſterium ſanctæ Mariæ & ſancti Petri de Ferrariis, quod antiquitus Bethleem vocabatur, in cuius curia pater eius Pipinus occidit Leonem, & ipſemet à Stephano Papa Romano in Regem honorificè conſecratus eſt in eadem Eccleſia: Monaſterium ſancti Filiberti, Monaſterium ſancti Florentij, Monaſterium Carroffi, Monaſterium Concas, Monaſterium ſancti Maxentij, Monaſterium Menatæ, Monaſterium Magniloci, Monaſterium Muſciacum, Monaſterium ſancti Sauini, Monaſterium Maſciacum, Monaſterium Nouiliacum, Monaſterium ſancti Theotfridi, Monaſterium ſancti Paſcentij, Monaſterium Doſora, Monaſterium Sollemniacum, Monaſterium puellare ſanctæ Mariæ, Monaſterium puellare ſanctæ Radegundis, Monaſterium de Vera, Monaſterium de Vtera in pago Toloſano, Monaſterium Valada in

Septimania, Monaſterium Anianæ, Monaſterium Galunæ, Monaſterium ſancti A
Laurentij, Monaſterium ſanctæ Mariæ quod dicitur in Rubine,* Monaſterium
*Orubione
Caunas, & cetera plurima: quibus veluti quibuſdam lychnis totum decoratur Aquitaniæ Regnum. Hoc eius exemplum non modò Epiſcopi multi, ſed & Laici quamplurimi æmulati, collapſa reſtaurabant, & noua Monaſteria certabant inſtituere. quod cernere oculis eſt. In tantam denique felicitatem reſpublica Aquitanici Regni profecerat, vt proficiſcente quolibet Rege, vel in Palatio reſidente, vix aliquis reperiretur ſe conquerens aliquid ab iure perpeſſum. Tribus enim diebus Rex per ſingulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat. Nam quadam tempeſtate miſſo Archambaldo Commentarienſi Imperij, dum ei quædam ferenda filio referendáque commiſiſſet, & ille ordinationem hanc, vt viderat, rediens patri retuliſſet: adeo exultaſſe dicitur, vt præ nimia alacritate lachrymis fluxerit, & circumſtantibus, *O*, inquit, *ſocij, victos nos gratulemur ab huius iuuenis ſenili ſagacitate.* Vnde quia ſeruus fuit Domini fidelis in commiſſo, prudens in augmentando ſibi tradito talento, conſtitutus eſt poteſtatem habens in cuncta patrisfamilias domo.

813. Per idem autem tempus mortuo iampridem Pipino Italiæ Rege, nuperrimè autem Carolo itidem fratre res humanas relinquente, ſpes vniuerſitatis potiundæ in eum aſſurgebat. Miſſo enim pro quibuſdam neceſſariis patrem conſulendis Gerrico Capis prælato, quum in Palatio moraretur, prestolans perlatorum reſponſum, monitus eſt tam à Francis, quàm à Germanis, vt ad patrem Rex veniret, eique propter adſiſteret: videri ſibi, dicentes, quòd cùm pater iam in ſenilem vergeret ætatem, & acerbè ferret liberorum infortunatam defectionem, citam illius hæc portenderent corpoream ſolutionem. Quod Gerricus cùm Regi, Rex verò Conſiliariis retuliſſet, quibuſdam vel penè omnibus viſum eſt ſalubre ſuggeſtum. Sed Rex altiori conſilio, ne fortè per hoc ſe patri ſuſpectum redderet, agere diſtulit. Hæc tamen diuinitas, pro cuius timore & amore facere noluit, vt ſibi moris eſt amatores ſui ſublimiùs quàm cogitari poteſt nobilitare, prudentius ordinauit. Pacem porrò petentibus his, quos bello fatigare ſolitus erat, Rex, articulo duorum annorum præſtituto, libenter indulſit. Interea Imperator Carolvs conſiderans ſuum in ſenectutem adclinem deuexum, & verens ne fortè ſubtractus rebus humanis, confuſum relinqueret Regnum, quod erat donante Deo, nobiliter ordinatum: ſcilicet ne aut externis quateretur procellis, aut inteſtinis vexaretur ſciſſionibus, miſit ad filium, eúmque ab Aquitania euocauit. Quem venientem clementer ſuſcepit, tota æſtate ſecum tenuit, de his quibus eum indigere putauit inſtruxit: qualiter videlicet ſibi viuendum, regnandum, Regnum ordinandum, & ordinatum tenendum foret, monuit, & tandem imperiali eum diademate coronauit, & rerum ſummam penes eum futuram eſſe Chriſto fauente innotuit, & hoc peracto negotio reditum ad propria conceſſit. Qui C
menſe Nouembri à patre regrediens, Aquitaniam repetiit. Pater verò veluti morti propinquus, crebris & peregrinis incommodis vrgeri cœpit. Nam mors veluti quibuſdam nuntiis aduentum ſuum iam iámque futurum, talibus prænunciabat indiciis. Tandem itaque vitiis paſſionum inter ſe compugnantibus, & valentiam eius impugnantibus, naturæ imbecillitas ceſſit, & lecto decubuit: & indies atque in horas propinquior morti, provt voluit ſuis ſcripto diſtributis, diem vltimum clauſit, Frácorúmque Regno penè ineluctabilem luctum reliquit. At verò in eius ſucceſſore veridica probata eſt Scriptura, quæ in talibus tribulantium conſolans animos dicit: *Mortuus eſt vir iuſtus, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim ſibi reliquit filium hæredem.* Obiit autem quinto Kalendas Februarias idem piiſſimus Imperator Carolus, anno Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chri-
814. ſti octingenteſimo decimo quarto. Quo in tempore Ludouuicus Imperator Concilium populo generale quaſi quodam indixerat preſagio, in Purificatione ſanctæ Dei genitricis Mariæ, in loco cuius vocabulum eſt Tehotuadus.

Defvncto autem patre piæ recordationis, miſſus eſt Rampo ad eum ab eis qui ſepulturam eius curarunt, liberis ſcilicet & Proceribus Palatinis, vt & mortem eius maturè cognoſceret, aduentúmque ſuum nullo modo comperendinaret. Qui quum Aurelianam deueniſſet ad vrbem, Theodulfus eiuſdem vrbis Epiſcopus, vir vndecumque doctiſſimus, cauſam eius aduentus præſenſit:

A velociſſimè miſſo perlatore Imperatori innoteſcere ſtuduit, hoc tantummodò ei ſuggerendum iubens, vtrum præſtolaretur venientem in vrbem, an itinere aliquo ei occurreret venturo ad vrbem. Quam cauſam ille protinus commentatus agnouit, & ipſum venire ad ſe iuſſit. Inde alium atque alium huiuſce rei triſtes ſuſcipiens nuntios, poſt quintum diem ab eodem loco pedem mouit: & cum tanto, quantum paſſa eſt anguſtia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quàm maximè VVala, ſummi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne forte aliquid ſiniſtri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citiſsimè ad eum venit, & humillima ſubiectione ſe eius nutui, ſecundum conſuetudinem Francorum, commendans ſubdidit. Poſt cuius ad Imperatorem aduentum, æmulati eum omnes Francorum Proceres, certatim gregatimque ei obuiam ire certabant. Tandémque ad Hariſtallium proſpero itinere peruenit, & die triceſimo, poſtquam ab Aquitania promouit, Palatio Aquiſgrani pedem feliciter intulit. Mouerat autem eius animum iamdudum, quanquam natura mitiſsimum, illud quod à ſororibus illius in contubernio exercebatur paterno, quo ſolo domus paterna inurebatur næuo. Cui incommodo mederi volens, ſimul & cauens, ne quod per Odilonem & Hiltrudem olim acciderat, reuiuiſceret ſcandalum, miſit VValam & VVarnarium, nec non & Lantbertum, ſed & Ingobertum: qui Aquaſgrani

B venientes talibus, ne accidere poſſent, cautela proſpicerent, & quoſdam ſtupri immanitate & ſuperbiæ faſtu reos maieſtatis cautè ad aduentum vſque ſuum adſeruarent. Nam aliqui eorum cùm ſupplices veniam inter iter agendum popoſciſſent, emeruerunt. Simul & præcipiens, vt populus ibidem conſiſtens abſque metu ſemet ibidem opperiretur venturum. At verò VVarnarius Comes, inſcio VVala & Ingoberto, accito nepote Lantberto, Hodoinum iam dicto obnoxium crimine, ad ſe venire mandauit quaſi comprehendendum, & regiæ vindictæ obiectandum. Cuius ille inſidias, vt pote admordente acriter conſcientia, monitus præuidit, & quia declinare detrectauit, & ipſe experiri meruit, & ipſi VVarnario vltimam cladem importauit. Nam ad eum, ſicut ille mandauerat, veniens, & ipſum VVarnarium confecit; & Lantbertum cruris læſione non paruo tempore debilem reddidit; & ad vltimum ipſe confoſſus gladio, interiit. Quæ quum nunciata Imperatori fuiſſent, animum illius ad miſericordiam exitium flexit amici, in tãtum vt Tullius* quidam talium, qui penè iam Imperatoris clementia venia dignus videbatur, luminum amiſſione mulctaretur. Venit ergo Imperator Aquaſgrani Palatium, & à propinquis, atque multis Francorum millibus, cum multo fauore eſt receptus, Imperatórque ſecundò declaratus. Quibus expletis, ſtudioſis ſepulturæ paternæ gratias egit, ac propinquis luctus acerbitate confectis, conſolationis congruæ contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris, promptiſſimè ſuppleuit. Nam recitato paterno Teſtamento, nihil relictum eſt paternorum bonorum, quin ſecundum eius ſectionem partiretur. Nihil enim ab

C eo inteſtatum eſt relictum. Sed quod Eccleſiis Metropolitanorum diſtribuendum cenſuit, ſubdiuiſit ſuperſcriptione nominum, quarum partes fuere viginti & vna. Quod autem ornatui regio conducebat, poſteriori reliquit ætati. Statuit etiam quid, ſecundum morem Chriſtianorum, filiis filiorúmque filiis & filiabus, nec non & ſeruis ancilliſque regalibus, ſed & in commune omnibus pauperibus diſtribueretur. Quæ cuncta dominus Imperator LVDOVVICVS, vt ſcripta relegit, executione operis compleuit. His peractis, Imperator omnem cœtum femineum, qui permaximus erat, Palatio excludi iudicauit præter pauciſſimas, quas famulatui regali congruas exiſtimauit. Sororum autem quæque in ſua, quæ à patre acceperat, conceſſit. Quæ autem nec dum tale quid conſecutæ erant, ab Imperatore meruerunt, & ad imperata ſeſe verterunt. Poſt hæc Imperator Legationes ad patrem deſtinatas, ad ſe autem venientes & ſuſceptas diligenter audiuit, dapſiliter curauit, ſumptuoſè muneratas remiſit. Inter quas vel præcipua fuit Imperatoris Conſtantinopolitani, nomine Michaëlis, cui dominus Carolus Miſſos miſerat Amallarium Treuerorum Epiſcopum, & Petrum Nonantulæ Abbatem, pacis confirmandæ gratia. Qui reuertentes Miſſos ſupra dicti Michaëlis ſecum adduxerunt Chriſtophorum Protoſpatharium, & Gregorium Diaconem, ad Imperatorem Carolum directos, ſuper omnibus quæ ſcripta fuerant reſpondentes. Quos quum Imperator remitteret, ſimul cum eis miſit Miſſos

LVDOVICVS PIVS.

* illius

LVDOVICVS PIVS. ſuos Leoni ſubſtituto Imperatori, Nortbertum Regienſem Epiſcopum, & Richoinum Pictauum Comitem: petens amicitiarum ſocietatem, & renouationem antiquarum, ſimul & pacti confirmationem. Eodem anno generalem Conuentum Aquiſgrani habuit, & per vniuerſas Regni ſui partes fideles ac creditarios à latere ſuo miſit: qui æqui iuris tenaces exiſtentes peruerſa corrigerent, omnibúſque ius congruum æquo libramine penderent. Bernardum etiam nepotem ſuum iamdudum Regem Italiæ ad ſe euocatum, & obedienter parentem, amplis muneribus donatum, ad proprium Regnum remiſit. Beneuentanorum itidem Principem Grimoaldum non quidem venientem, ſed Miſſos ſuos mittentem, pacto & ſacramentis conſtrinxit: vt ſingulis annis ſeptem millia ſolidorum auri arcæ publicæ inferret. Eodem etiam anno duorum ſuorum filiorum, LOTHARIVM in Baioariam, PIPPINVM in Aquitaniam miſit, tertium verò LVDOVVICVM adhuc puerilibus conſiſtentem in annis ſecum tenuit. Eodem etiam tempore Herioldus, ad quem ſumma Regni Danorum pertinere videbatur, & qui pridem à filiis Godefridi Regno pulſus fuerat, ad Imperatorem Ludouuicum confugium fecit, & iuxta morem Francorum manibus illius ſe tradidit. Quem Rex ſuſceptum in Saxoniam ire iuſſit, & tempus, quo ei auxilium ferre poſſet ad recuperationem ſui Principatus, ibidem operiri. Quo etiam tempore Saxonibus atque Friſonibus ius paternæ hereditatis, quod ſub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria clementia reſtituit. Quod alij liberalitati, alij improuidentiæ aſſignabant, eò quòd hæ gentes naturali feritati aſſuefactæ, talibus habenis deberent coërceri, ne ſcilicet effrænes in perduellionis procacitatem ferrentur. Imperator autem eò ſibi arctiùs eos vinciri ratus, quò eis beneficia largiretur, non eſt ſpe ſua deceptus. Nam poſt hæc eaſdem gentes ſemper ſibi deuotiſſimas habuit.

815. HOC anno curſum vertente, perlatum eſt Imperatori, quòd Romanorum aliqui potentes contra Leonem Apoſtolicum prauas inierint coniurationes. Quos detractos atque conuictos, idem Apoſtolicus ſupplicio addixerit capitali, lege Romanorum in id conſpirante. Imperator autem audiens ægrè hæc tulit, velut à primo orbis Sacerdote tam ſeuerè animaduerſa. Ideóque Bernardum Italiæ Regem illuc miſit, vt ipſe reſciens quid verum quidve falſum de hac re rumor ſparſerit, per Geroldum ſibi renuntiaret. Ipſe autem Bernardus Rex Romam venit, quæ viſa ſunt per Miſſum ſupra dictum renuntiauit. Sed mox ſubſecuti Miſſi eiuſdem Apoſtolici Leonis, Iohannes Epiſcopus Siluæcandidæ, & Theodorus Nomenclator, nec non Sergius Dux, Leonem Apoſtolicum criminibus obiectis purgauere. Iuſſerat porrò Imperator vt Herioldo ſuppeditarentur Saxonici Comites & Abotriti olim domino Carolo ſubiecti, quatenus Regno proprio reſtitueretur, miſſo in hoc ipſum Baldrico Legato. Qui cùm Egidoram fluuium tranſiſſent, deuenerunt in terram Nortmannorum, in locum cuius vocabulum eſt Sinlendi. Sed filiis Godefridi, licèt magnis abundantibus copiis & nauibus ducentis, nolentibus cominus venire, & pugnę ſe credere, ab inuicem ſeceſſum eſt: direptis incenſiſque omnibus, quę occurrere potuerunt, inſuper & obſidibus quadraginta ab eodem populo ſuſceptis. His geſtis ad Imperatorem in locum, qui dicitur Patriſbruna, redierunt: quò omnis populus ad eius generalem Conuentum coierat. Quo in loco Principes Sclauorum Orientalium omnes, primoréſque venerunt. Eodem anno Abulat Sarracenorum Rex triennem ab Imperatore petiit pacem. Quæ quidem primùm impetrata eſt, ſed poſtea tanquam inutilis reiecta, & bellum Sarracenis eſt indictum. Quo tempore Nortbertus Epiſcopus & Ricoinus Comes à Conſtantinopoli regreſſi ſunt, fœderíſque pactum inter ipſum & Francos detulere gratiſsimum. Eadem etiam tempeſtate Romani, quum Leo Apoſtolicus grauaretur aduerſo incommodo, prædia omnia, quæ illi domocultas appellant, & nouiter ab eodem Apoſtolico inſtituta erant, ſed & ea quę ſibi contra ius querebantur direpta, nullo Iudice expectato, diripere & ſibi conati ſunt reſtituere. Quorum cœptis reſtitit Bernardus Rex per VVinigiſum Ducem Spoleti, certúmque rerum nuntium de his omnibus direxit ad Imperatorem.

816. Poſtquam Imperator hyemis inclementiam, ſerena valetudine, & tranquillo ſucceſſu tranſegit, ſuccedente ęſtiui temporis gratiſſima blanditie, miſſi ſunt ab

A eo qui dicuntur Orientales Franci, ſed & Saxonici generis Comites, contra Sorabos Sclauos, qui ab eius Imperio dicebantur defeciſſe. Quorum conatus quàm breuiſſimè ac facillimè, Chriſto donante, compreſſus eſt. Sed & Vaſconum citimi, qui Pyrinæi iugi propinqua loca incolunt, eodem tempore iuxta genuinam conſuetudinem leuitatis, à nobis omninò deſciuerunt. Cauſa autem rebellionis fuit, eo quòd Siguuinum eorum Comitem propter morum prauorum caſtigationem, quibus penè erat importabilis, ab eorum remouit prælatione Imperator. Qui tamen adeo ſunt duabus expeditionibus edomiti, vt ſerò pœnituerit eos incœpti ſui, deditionémque magno expeterent voto. Inter hæc domini Leonis Romani Antiſtitis dormitio nuntiatur Imperatori, quæ euenit octauo Calendas Iunij, anno viceſimo primo Epiſcopatus ſui: Stephanique Diaconi in locum eius ſubrogatio, qui poſt ſui conſecrationem ad dominum Imperatorem venire non diſtulit. Vix enim duobus exactis menſibus, ſumma cum feſtinatione ei occurrere feſtinauit. Præmiſit tamen Legationem, quæ ſuper ordinatione eius Imperatori ſatisfaceret. Imperator autem eius aduentu præcognito, Bernardo quidem nepoti eum comitari iuſſit. Sed & adpropinquanti alios Miſſos, qui eum cum debito honore perducerent, direxit. Ipſe autem aduentum eius Remis ſuſtinere ſtatuit. Cui etiam obuiam Hildebaldum Archicapellanum ſacri Palatij, Theodulphum Epiſcopum Aurelianenſem, Iohannem Arelatenſem, aliorúmque miniſtrorum Eccleſiæ copiam, procedere iuſsit, infulis indutos ſacerdotalibus. Ad vltimum Imperator miliario proceſsit à Monaſterio ſancti Confeſſoris Remigij, & tanquam beati Petri Vicarium honeſtiſsimè ſuſcepit, deſcen-
B dentem ex equo excepit, & Eccleſiam intrantem manu propria ſuſtentauit: præcinentibus pro tanta exultatione variis Eccleſiæ ordinibus, *Te Deum laudamus*, & reliqua. Quo hymno finito, laudes Imperatori debitas Clerus Romanus conclamauit, quarum finem dominus Apoſtolicus oratione compleuit. His expletis, intra domus penetralia conceſſum eſt, expoſitíſque cauſis ſui aduentus, & benedictione panis ac vini ſimul participata, Imperator ad ciuitatem rediit, dominus Apoſtolicus ibidem remanſit. Sed in craſtinum dominus Imperator dominum Apoſtolicum euocauit, conuiuio opulentiſsimo procurauit, doníſque maximis honorauit. Similitérque die tertio à domino Apoſtolico dominus inuitatur Imperator, & multis variíſque eſt donatus muneribus. Et in craſtinum, quæ fuit dies Dominica, Imperator imperiali diademate coronatur, & benedictione inter Miſſarum celebrationes inſignitur. Et tandem his completis, dominus Apoſtolicus, cunctis, quæ popoſcerat, impetratis, Romam rediit. Imperator verò ad Compendium ſeceſsit, ibique Miſſos Abdirahman filij Abulat Regis ſuſcepit & audiuit. Moratus autem ibidem viginti vel eo amplius diebus, Aquiſgrani hiematurus petiit.

C IVSSERAT ſane Imperator Miſſos Sarracenorum Regis, ſemet præcedere illuc venturum. Quò quum perueniſſent, fermè tribus detenti ſunt menſibus. Poſt hæc autem, quum eos iam tæderet aduentus ſui, permiſſu Imperatoris redierunt. In eo etiam commorans Palatio, ad ſe venientem Miſſum ſuſcepit Leonis Conſtantinopolitani Imperatoris, nomine Nicephorum. Legatio autem, excepta amicitia & ſocietate, erat de finibus Dalmatarum, Romanorum, & Sclauorum. Et quia nec hi præſentes erant, nec Chadalo finium Præfectus, neque ſine illis hæc dirimi poterant, miſſus eſt in Dalmatiam ad hæc pacificanda & componenda Albigarius cum Chadalo earundem finium Principe. Ipſo anno filij Godefridi quondam Regis Nortmannorum, quum ab Herioldo premerentur, miſerunt Legatos petentes ab Imperatore pacem. Quæ Legatio tamquam inutilis & ſimulata ab eo reiecta eſt, auxiliúmque Herioldo contra eos datum. Eo anno Luna Nonis Februarij defecit hora noctis ſecunda. Cometarum ſidus portentuoſum apparuit in ſigno Agitatoris. Stephanus Papa tertio menſe poſtquam è Francia Romam rediit, vltimum diem clauſit: & Paſchalis pro eo cathedram Romani Pontificatus ſubiit. Qui poſt expletam conſecrationem ſolemnem, Legatos cum epiſtola apologetica & maximis muneribus Imperatori miſit: inſinuans non ſe ambitione, nec voluntate, ſed electione & populi acclamatione, huic ſuccubuiſſe potiùs quàm inſiluiſſe dignitati. Huius Legationis baiulus fuit Theodorus Nomenculator, qui negotio peracto, & petitis impetratis, ſuper confirma-

817.

LVDOVICVS PIVS.

tione ſcilicet pacti & amicitiæ more prædeceſſorum ſuorum, reuerſus eſt. Sub A eodem anno Quadrageſimæ pene exacto tempore, vltimæ hebdomadis quinta feria, qua Dominicæ Cœnæ celebratur memoria, dum peractis omnibus, quę tanti diei ſolemnitas exigebat, Imperator ab Eccleſia in Regiam ſe recipere vellet, porticus lignea, per quam redeundum erat, carie ſenióque confecta, & humectatione continua putrefacta, fatiſcentibus inferioribus, ſub Imperatoris pedibus comitúmque illius collapſa, magnum fragore ſui omni Palatio incuſſit metum, verentibus ſingulis, ne ruinę illius euentus Imperatorem oppreſſiſſet. Sed à Deo, cui erat dilectus, à pręſenti diſcrimine eſt protectus. Nam quum viginti vel eo amplius comitum cum eo ad terram vſque deciderint, variáſque incurrerint calamitates, ille nil triſtioris incurrit iacturæ, præter imi pectoris locum, cui illiſus eſt capulus enſis, vltimáque auris cutis paululum expoliata, ſed & crus illius iuxta inguina cuidam ligno impactum, cui tamen citiſſimè eſt ſubuentum. Adhibito enim medicorum ſtudio, quambreui priſtinę ſaluti eſt reſtitutus. Viginti namque peractis diebus Nouiomagum venatum petiit. Quo peracto negotio, Imperator generalem habuit Conuentum Aquiſgrani, in quo quantum feruoris circa diuinum cultum in arca pectoris geſtaret, toto adniſu declarauit. Congregatis enim Epiſcopis, nobiliſſimóque ſanctæ Eccleſię Clero, fecit componi ordinaríque Librum, Canonicę vitę normam geſtantem, in quo totius illius Ordinis perfectio continetur, ſicut recluſus ipſe fatetur. In quo etiam inſeri iuſſit cibi potúſque atque omnium neceſſariorum ſummam, vt B omnes tam viri quàm ſanctimoniales, ſub hoc Ordine Chriſto ſeruientes, nullis præpediti neceſſitatibus, libera ſeruitute Domino omniū militare meminiſſent. Quem Librum per omnes ciuitates & Monaſteria Canonici Ordinis ſui Imperij miſit per manus Miſſorum prudentium, qui illum in omnibus ſuprà dictis locis tranſcribi facerent, debitáque atque conſcripta exigerent ſtipendia miniſtrari. Quæ res magnum Eccleſiæ contribuit exultationis tripudium, & piiſſimo Imperatori debita cum laude immortale monimentum. Itidémque conſtituit idem Deo amabilis Imperator Benedictum Abbatem, & cum eo Monachos ſtrenuæ vitæ per omnia, qui per omnia Monaſteria Monachorum euntes redeuntéſque, vniformem traderent cunctis Monaſteriis, tam viris quàm ſanctimonialibus feminis, viuendi ſecundum Regulam ſancti Benedicti incommutabilem morem. Conſiderans etiam idem piiſſimus Imperator, non debere Chriſti miniſtros obnoxios eſſe humanæ ſeruituti: ſed & multorum auaritiam abuti miniſterio Eccleſiaſtico ad proprium quæſtum, ſtatuit, vt quicunque ex ſeruili conditione, conciliante ſcientia & morum probitate, ad miniſterium altaris aſciſcerentur, primùm manumittantur à propriis dominis, vel priuatis, vel Eccleſiaſticis: & tunc demum gradibus altaris induantur. Volens etiam vnamquamque Eccleſiam habere proprios ſumptus, ne per eiuſcemodi inopiam cultus diuini negligerentur, inſeruit prædicto edicto, vt ſuper ſingulas Eccleſias manſus tribueretur C vnus cum penſatione legitima, & ſeruo atque ancilla. Hæc erat ſancti Imperatoris exercitatio, hic quotidianus ludus, hæc palæſtrica agonia, ſpectante Deo, quo eius vita in ſancta doctrina & operatione clariùs eniteret, qui in pomparum ſublimitate conſtitutus imitando Chriſtum humilitate, altiùs eminebat. Denique tunc cœperunt deponi ab Epiſcopis & Clericis cingula balteis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquiſitæque veſtes, ſed & calcaria talos onerantia relinqui. Monſtro enim ſimile ducebatur, ſi Eccleſiaſticæ familiæ deputatus, conaretur aſpirare ad ſecularis gloriæ ornamenta. At verò non tulit hanc ſanctam Deóque dignam Imperatoris deuotionem humani generis inimicus, vndique ſe impetentem, & ab omnibus Eccleſiæ ordinibus ſibimet bella indicentem: ſed cœpit totis virium copiis ſe expugnantem oppugnare, & per membra ſua, Chriſti fortiſſimum bellatorem vi & aſtu, quo potuit, laceſſere. Nam his ritè ordinatis, poſtquam Imperator in eodem placito filium primogenitum LOTHARIVM Imperatorem appellari & eſſe voluit, & duorum filiorum ſuorum Pippinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam miſit, vt ſcilicet ſciret populus, cuius deberet poteſtati parere: ſtatim ei Abodritorum defectio nuntiatur, qui cum filiis Godefridi amicitias iungentes Saxoniam Tranſalbianam vexabant. Contra quos Imperator ſufficientes copias dirigens, eorum motus Deo fauente com-

A preſſit. Ipſe autem Voſagi luſtra ſectaturus, venatum petiit. Interea venatione ibidem iuxta morem Francorum expleta, quum hiemem exacturus Aquiſgrani reuerteretur, nunciatum eſt ei Bernardum nepotem ſuum Italiæ Regem, cui ipſe maxima, vt Rex fieret, apud patrem cauſa fuerat, conſiliis quorundam prauorum hominum adeo dementatum, vt ab eo diſciuerit, omnéſque ciuitates Regni & Principes Italiæ in hæc verba coniurauerint: ſed & omnes aditus, quibus in Italiam intratur, poſitis obicibus & cuſtodiis obſerarint. Quod quum certis nuntiis referentibus, maximéque Rathaldo Epiſcopo, & Suppone, certiſſimè cognouiſſet, contractis vndique copiis, tam ex Gallia, quàm ex Germania, cum maximo exercitus robore Cabillonum vſque peruenit. At Bernardus quum ſe cerneret viribus imparem, & ad cœpta inefficacem, vtpote à quo plurimi ſuorum quotidie deficerent, deſperatis rebus ad Imperatorem venit: armíſque depoſitis, pedibus ſe eius proſtrauit, confeſſus perperam ſe egiſſe. Cuius exemplum primores eius ſunt ſecuti, & armis depoſitis ſe eius poteſtati & iudicio ſubdiderunt. Sed & concinnationes, quomodo cœptam rebellionem, & quare inchoauerint, & ad quem finem inchoata perducere voluerint, quóſve complices ſibi allexerint, ad primam prodiderunt interrogationem. Fuerunt ſanè huius conſpirationis auctores, Eggiddeo regalium primus amicorum: Reginherius, olim Comes Palatij Imperatoris, filius Reginherij * Comitis: ſed & Reginhardus Præpoſitus Cameræ regalis. Erant autem huius ſceleris conſcij quamplures

B Clerici, ſeu Laïci: inter quos aliquos Epiſcopos huius tempeſtatis procella inuoluit, Anſelmum ſcilicet Mediolanenſem, VVulfoldum Cremonenſem, ſed & Theodulfum Aurelianenſem. Poſtquam verò defectionis propalati ſunt principes, & cuſtodiæ mancipati, Aquiſgrani Imperator, ſicut decreuerat, hiematum regreditur, ibique vſque dum ſacram Paſchæ ſolemnitatem celebraret, remoratur. Poſt cuius feſtiuitatis tranſactam celebritatem, Bernardum hactenus Regem, eiúſque fautores in ſupra dicto ſcelere, quum lege iudicióque Francorum deberent capitali inuectione feriri, ſuppreſſa triſtiori ſententia, luminibus orbari conſenſit: licèt multis obnitentibus, & animaduerti in eos tota ſeueritate legali cupientibus. At verò licèt Imperator indulgentiùs ageret, vltio tamen eliminata ad effectum in aliquos eſt perducta. Etenim Bernardus & Reginherius dum impatientiùs oculorum amiſſionem & ablationem tulerunt, mortis acerbitatem ſibi conſciuerunt. Epiſcopos porro hac conſtrictos immanitate, ab Epiſcopis reliquis depoſitos, Monaſteriis mancipauit. Ceterorum autem nullum vel vita priuari iuſſit, vel membrorum amputatione multari: ſed ſecundum quod exigente culpa viſum eſt, alios exiliari, alios iuſſit attondi. Poſt quæ nunciatur Imperatori proteruia inobedientium Brittonum, qui in tantam inſolentiam eruperant, vt vnum ſuorum Marmonium * nomine Regem appellare auſi ſint; ſub-

C iectionémque omnimodis recuſarint. Ad quorum inſolentiam vlciſcendam Imperator vndequaque aggregata militari manu, fines Brittonum aggrediens, proficiſcitur, habitóque Venedis generali Conuentu, Prouinciam ingreditur, & paruo tempore & labore cuncta populatur, donec interfecto Marcono *, dum ſarcinis caſtrenſibus immeditatur, à quodam regiorum equorum cuſtode, nomine Choſlo, tota cum eo Britannia victa ſuccubuit, & manus dedit: ad quaſcunque conditiones Imperator vellet, denuo ſeruitura. Nam & obſides qui & quanti iuſſi ſunt, dati atque ſuſcepti, & omnis terra ſecundum ſuam voluntatem diſpoſita eſt.

A QVIBVS finibus Brittanniæ ita pacatis Imperator pedem retulit, & Andegauorum vrbem repetiit. Vbi dum Hermengardis Regina longo fatigaretur incommodo, duobus diebus poſt regreſsionem Imperatoris ſuperuixit, & tertio die obiit, quinto Nonas Octobris. Quo anno eclypſis contigit Solis VIII. Idus Iulij. Curata autem Reginæ ſepultura, Imperator per Rotomagum & Ambianorum vrbem recto itinere ſe Aquiſgrani ad hiberna contulit. Cui redeunti & Heriſtallium Palatium intranti, occurrere Miſsi Sigonis Beneuentani Ducis dona quammaxima deferentes, dominum ſuum à morte Grimoaldi prædeceſſoris ſui purgantes. Præterea aliarum nationum Miſsi aderant, Abodritorum videlicet, & Coduſcanorum, & Timotianorum, qui Bulgarum ſocietate relicta, noſtris ſe nuper ſociauerant. Sed & Leuteuiti rectoris inferioris Pannoniæ Miſsi

Lvdo-icvs Pivs.

* Meginberij, in Ms. Cod.

818.

* Marmanum

* Marmonio, ſuprà.

LVDOVICVS PIVS. ibidem aderant, accuſantes Cadalum falsò, vt poſt patuit: eò quòd immanitas A illius importabilis ſibi foret. Quibus auditis, compoſitis ac dimiſsis, in eodem Palatio Imperator ſecundum ſuam diſpoſitionem ad hiemandum ſe contulit.

819. VBI cùm moratur, exhibitus eſt ei Sclaomirus Abodritorum Rex à Ducibus Saxonum. Qui quum inſimularetur defectionis, nec obiectis obuiare quiuiſſet, exilio eſt deportatus, Regnúmque eius Ceadrago filio Traſconis traditum. Eodem itidem tempore quidam VVaſco Lupus, Centulli cognomento, in rebellionem aſſurgens, VVerimum * Aruernorum Comitem, & Berengarium Toloſanum prælio laceſsiuit. Ibidémque cum aliis plurimis fratrem quoque germanum * amiſit. & tunc quidem fugæ ſubſidio euaſit. Poſt autem Imperatori deductus, & cauſam dicere iuſſus, atque ratione victus, exilio eſt damnatus. Qua hieme Imperator in eodem Palatio Conuentum publicum populi ſui celebrauit: & renunciantes ſibi Miſſos de omni ſuo Regno, quos pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ reſtaurando deiecto, vel confirmando ſtante miſerat, audiuit: & quicquid vtile iudicauit, ſancta impellente deuotione ſuperaddidit, nihilque intactum reliquit, quicquid ad honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ proficere poſſe viſum fuit. Interea Capitula quædam Legibus ſuperaddidit, in quibus cauſæ forenſes claudicare videbantur, quæ hactenus veluti pernéceſſaria ſeruantur. Qua tempeſtate monitu ſuorum vxoriam copulam meditabatur inire. Timebatur enim à multis, ne Regni gubernacula vellet relinquere. ſed compellebatur. Tandémque eorum voluntati ſatisfaciens, & vndequaque adductas Procerum filias inſpiciens, Iudith filiam VVelfonis nobiliſſimi Comitis in matrimonium iunxit. Æſtate ſubſequente in Ingelenheim Palatio populus eius conuenit ad eum. Ibidémque ſui B exercitus nuntios recepit, qui contra Liudeuiti apertam perduellionem comprimendam miſſi fuerant. Sed idem negotium remanſit penè infectum. At verò pro his typho arrogantiæ inflatus Liudeuitus, quaſdam condiciones Imperatori per Miſſos ſuos mandauit: quas ſi Imperator impleret, ipſe quoque eius præceptis vt pridem pareret. Sed hæc tanquam inutilia ab eo ſpreta atque reiecta ſunt. Liudeuitus autem in ſua perfidia remanere ratum ducens, ad perfidiam quoſcunque poterat ſibi ſociabat. Poſt reuerſionem ſanè exercitus à Pannoniæ finibus, Liudeuito in perfidia ſua permanente, Cadolach * Dux Foroiulienſis in febrem incidit, & diem vltimum clauſit, ac Baldricus eius loco ſucceſſit. Qui quum primùm in Prouinciam veniſſet, & Carantanas ingrederetur partes, copias Liudeuiti iuxta Drauum fluuium cum paucis ſuorum fudit, & reliquos proturbans, omnes à ſuis finibus ſecedere compulit. Fugatus à Baldrico Liudeuitus, Bornæ occurrit Dalmatiæ Duci ad Calapium fluuium conſiſtenti. Sed Borna Goduſcanorum * perfidia, an timore deſertus, incertum, ſuorum tamen iutus auxilio domeſtico diſcrimen imminens tutus euaſit., ſed & deſertores ſuos poſtea ſubegit. Interea Liudeuitus ſequenti hieme Dalmatiam iterum ingreſſus, cuncta populari nititur: ferro quæ animata erant perimens, inanimata verò igni contradens. Cuius vi quum Borna obuiare nequiret, aſtu viam nocendi quæſiuit. Neque enim apertum ei bellum indixit, ſed improuiſis irruptionibus adeò & illum C & exercitum eius protriuit, vt puderet ac pœniteret eum talia molitum. Nam tribus millibus interfectis de illius exercitu, equiſque ac varia ſibi ſupellectile plurima direpta, regione ſua eum excedere compulit. Quæ cuncta Imperator Aquis conſiſtens lætus audiuit. Interea Vaſcones natiua ſeditionis peſte diſcordantes, à Pippino Imperatoris filio ipſo anno ita ſunt edomiti, vt nullus eorum rebellare auderet. Pater enim eum ad hoc deſtinauerat. His peractis, Imperator Conuentum dimiſit. Venationi congruo tempore operam dedit in Arduenna,

820. atque hiematurus ad Palatium Aquenſe eſt reuerſus.

IN eodem Palatio hieme ſuperueniente, Imperator coadunari populi frequentiam fecit. Quo tempore Borna de infeſtatione Liudeuiti conqueſtus, magnas adiutorij copias ab Imperatore ſuſcepit, quæ terram illius atterere poſſent. Quæ trina partitione diuiſæ, primo vere terram ditionis illius ferro & igne pene omnem vaſtauerunt, ipſo Liudeuito caſtelli cuiuſdam altitudine ſe protegente, & nec ad pugnam nec ad colloquium procedente. Quibus reuerſis domum Carniolenſes & quidam Carantanorum, qui ad Liudeuitum ſe contulerant, Baldrico Duci noſtro manus dederunt. In Palatio quoque Bera Comes Barcinonenſis,

* VVerinum
* Gerſandum
* Cadolh
* Duſcanorum

THEODORICVS CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

A homicidiis, ac ſuper numerum diuerſis ſceleribus. nec vllus mutire auſus erat coram eis. Vnde factum eſt, vt ipſe villam Bulgiatenſem, quam quondam Benedictus Tetradius Epiſcopus Baſilicæ ſancti Iuliani reliquerat, temerario auſu peruaderet. Sed cùm ingreſſus in domum illam fuiſſet, ſtatim amens effectus, lecto decubuit. Tunc mulier admonita per Sacerdotem, eleuatum in baſternam, vt in aliam villam transferret, ſanum recepit. Et accedens, expoſuit ei omnia quæ pertulerat. Quod ille audiens, vota beato Martyri vouens, ea quæ vi abſtulerat, duplicata reſtituit. Meminimus & huius virtutis in Libro Miraculorum ſancti Iuliani.

XVII. IGITVR Dinifio Epiſcopo apud Turonos decedente, Ommatius tribus annis præfuit. Hic enim ex iuſſu Chlodomeris Regis, cuius ſuprà meminimus, ordinatus eſt. Illo quoque migrante, Leo ſeptem menſibus miniſtrauit. Hic fuit vir ſtrenuus atque vtilis in fabrica operis lignarij. Quo defuncto, Theodorus & Proculus Epiſcopi, qui de partibus Burgundiæ aduenerant, ordinante Chrothilde Regina tribus annis Turonicam rexerunt Eccleſiam. Quibus defunctis, Francilio ex Senatoribus ſubſtituitur. Anno igitur tertio Epiſcopatus ſui, cùm Dominici Natalis nox alma populis effulſiſſet, idem Pontifex priuſquam ad vigilias deſcenderet, iuſſit ſibi poculum miniſtrari. Adueniens autem puer, ſine mora porrexit. Quo hauſto, mox ſpiritum fudit: vnde indubitatum eſt veneno eum fuiſſe necatum. Quo decedente, Iniurioſus vnus è ciuibus, quindecimus poſt beatum Mar-B tinum, cathedram Pontificalem ſortitus eſt.

XVIII. DVM autem Chrothildis * Regina Pariſius moraretur, videns Childebertus, quòd mater ſua filios Chlodomeris (quos ſuprà memorauimus) vnico affectu diligeret, inuidia ductus, ac metuens ne fauente Regina admitterentur in Regnum, miſit clam ad fratrem ſuum Chlotharium Regem dicens: Mater noſtra filios fratris noſtri ſecum retinet, & vult eos Regno donari: debes velociter adeſſe Pariſius, & habito communi conſilio pertractari oportet, quid de his fieri debeat: Vtrum inciſa cæſarie, vt reliqua plebs habeantur, an certè his interfectis Regnum germani noſtri inter noſmetipſos æqualitate habita diuidatur. De quibus ille verbis valde gauiſus, Pariſius venit. Iactauerat enim Childebertus verbum in populo: ob hoc hos coniungi Reges, quaſi paruulos illos eleuaturos in Regno. Coniuncti autem miſerunt ad Reginam, quæ tunc in ipſa vrbe morabatur, dicentes: Dirige paruulos ad nos, vt ſublimentur in Regno. At illa gauiſa, neſciens dolum illorum, dato pueris eſu potúque, direxit eos, dicens: Non me puto amiſiſſe filium, ſi vos videam in eius Regno ſubſtitui. Qui abeuntes, adprehenſi ſunt ſtatim, ac ſeparati à pueris & nutritoribus ſuis. Cuſtodiebantur vtrique ſeorſum pueri, & ſeorſum hi paruuli. Tunc Childebertus atque Chlotharius miſerunt Archadiũ, cuius ſuprà meminimus, ad Reginam, cum forcipe atque euaginato gladio. Qui veniens oſtendit Reginæ vtraque, dicens: Voluntatem tuam, ô glorioſiſſima Regina, filij tui Domini noſtri expetunt, quid de C pueris agendum cenſeas, vtrum inciſis crinibus eos viuere iubeas, an vtrumque iugulari? At illa exterrita nuncio, & nimium felle commota, præcipuè cùm gladium cerneret euaginatum ac forcipem, amaritudine præuenta, ignorans in ipſo dolore quid diceret, ait ſimpliciter: Satius enim mihi eſt, ſi ad Regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quàm tonſos. At ille parum admirãs dolorem eius, nec ſcrutans quid deinceps pleniùs pertractaret, venit celeriter nuncians, ac dicens: Fauente Regina opus cœptum perficite. Ipſa enim vult expleri conſilium veſtrum. Nec mora, apprehenſum Chlotharius puerum ſeniorem, brachio eliſit in terra, defigénſque cultrum in axillam * crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater eius ad pedes Childeberti proſternitur: adprehenſiſque eius genibus, aiebat cum lachrymis: Succurre piiſſime pater, ne & ego peream ſicut frater meus. Tunc Childebertus lachrymis reſperſa facie ait: Rogo dulciſſime frater, vt eius mihi vitam tua largitate concedas: & quæ iuſſeris pro eius anima conferam, tantùm ne interficiatur. At ille furore actus, ait: Aut eiice eum à te, aut certè pro eo morieris. Tu, inquit, es inceſtator huius cauſæ, & tam velociter de fide reſilis? Hæc ille audiens, repulſum à ſe puerum proiicit ad eum. Ipſe verò excipiens transfixum cultro in latere, ſicut fratrem priùs fecerat, iugulauit. Deinde pueros cum nutritiis peremerunt. Quibus interfectis, Chlotharius aſcenſis equis

* al. aſcellis

THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. abſceſſit, paruipendens de interfectione nepotum. Sed & Childebertus in ſuburbana conceſſit. Regina verò compoſitis corpuſculis feretrò, cum magno pſallentio, immenſóque luctu, vſque ad Baſilicam ſancti Petri proſecuta, vtrumque pariter tumulauit. quorum vnus decem annorum erat, aliùs verò ſeptennis. Tertium verò Chlodoaldum comprehendere non potuerunt, quià per auxilium virorum fortium liberatus eſt. Is poſtpoſito Regno terreno, ad Dominum tranſiit, & ſibi manu propria capillos incidens, Clericus factus eſt: boniſque operibus inſiſtens, Presbyter ab hoc mundo migrauit. Hi quoque Regnum Chlodomeris inter ſe æqua lance diuiſerunt. Chrothildis verò Regina talem ſe tantámque exhibuit, vt ab omnibus honoraretur: aſſidua in eleemoſynis, pernox in vigiliis, in caſtitate atque omni honeſtate puram ſe ſemper exhibuit. Prædia Eccleſiis, Monaſteriis vel quibuſcunque locis ſanctis neceſſaria prouidit, larga ac prona voluntate diſtribuit: vt putaretur eo tempore non Regina, ſed propria Dei ancilla ipſi ſedulò deſeruire. Quam non Regnum filiorum, non ambitio ſeculi, nec facultas extulit ad ruinam, ſed humilitas euexit ad gratiam. A

XIX. ERAT enim tunc & beatus Gregorius apud vrbem Lingonicam, magnus Dei Sacerdos, ſignis & virtutibus clarus. Sed quia huius Pontificis meminimus, gratum arbitratus ſum, vt ſitum loci Diuionenſis, in quo maximè erat aſſiduus, huic inſeram lectioni. Eſt autem caſtrum firmiſſimis muris, in media planitie & ſatis iocunda compoſitum. Terra valde fertilis atque fœcunda, ita vt aruis ſemel ſciſſis vomere, ſemina iaciantur, & magna fructuum opulentia ſubſequatur. A B Meridie habet Oſcarum * fluuium, piſcibus valde prædiuitem. Ab Aquilone verò alius fluuiolus venit, qui per portam ingrediens, ac ſub pontem decurrens, per aliam rurſus portam egreditur, totum munitionis locum placida vnda circumfluens. Ante portam autem molina mira volocitate diuertit. Quatuor portæ à quatuor plagis mundi ſunt poſitæ; totúmque ædificium triginta tres turres exornant. Murus verò illius de quadris lapidibus vſque in viginti pedes, deſuper à minuto lapide ædificatus habetur: habens in altum pedes triginta, in latum pedes quindecim. Quæ cur non ciuitas dicta ſit, ignoro. Habet enim in circuitu precioſos fontes. A parte autem Occidentis montes ſunt vberrimi, vineíſque repleti, qui tam nobile incolis falernum porrigunt, vt reſpuant Scalonum *. Nam veteres ferunt ab Aureliano hoc Imperatore fuiſſe ædificatum.

* al. Oſcari.

* al. Scanolonum.

XX. THEODORICVS autem filio ſuo Theodoberto VViſigardem cuiuſdam Regis filiam deſponſauerat.

XXI. GOTHI verò cùm poſt Chlodouei mortem multa de his, quæ ille acquiſierat, peruaſiſſent, Theodoricus Theodobertum, Chlotharius verò GVNTHARIVM ſeniorem filium ſuum, ad hæc requirenda tranſmittunt. Sed Guntharius vſque Rutenos accedens, neſcio qua faciente cauſa, regreſſus eſt. Theodobertus verò vſque ad Biterrenſem ciuitatem abiens, Deas caſtrum obtinuit, atque hinc prædam diripuit. Deinde ad aliud caſtrum nomine Caprariam Legatos mittit, C dicens, niſi ſe illi ſubdant, omnem locum illum incendio concremandum, eóſque qui ibidem reſident captiuandos.

XXII. ERAT autem ibidem tunc matrona Deuteria nomine, vtilis valde atque ſapiens, cuius vir apud Biterris vrbem conceſſerat. Quæ miſit nuncios ad Re-
„ gem, dicens; Nullus tibi, Domine piiſſime, reſiſtere poteſt. cognoſcimus Domi-
„ num noſtrum. Veni, & quod fuerit beneplacitum in oculis tuis, facito. Theodobertus autem ad caſtrum veniens, cum pace ingreſſus eſt: ſubditúmque ſibi cernens populum, nihil inibi malè geſſit. Deuteria verò ad occurſum eius venit. at ille ſpecioſam eam cernens, amore eius capitur, ſuóque eam copulauit ſtratui.

XXIII. IN illis diebus, Theodoricus parentem ſuum Sigiualdum occidit gladio, mittens occultè ad Theodobertum, vt & ille Giualdum filium eius neci daret, quem tunc ſecum habebat. Sed quia eum de ſacro fonte exceperat, perdere no-
„ luit. Literas verò, quas ei pater tranſmiſerat, ipſi ad legendum dedit, dicens: Fu-
„ ge hinc, quia patris mei præceptum accepi, vt te interficiam. Si verò ille defunctus fuerit, & me regnare audieris, tunc ſecurus ad me reuerteris. Quod audiens, gratias agens, & vale dicens, abſceſſit. Arelatenſem enim tunc vrbem Gothi peruaſerant, de qua Theodobertus obſides retinebat. Ad eam Giualdus confugit. Sed parum ſe ibidem cernens eſſe munitum, Latium petiit, ibique & latuit.

A Dum hæc agerentur, nunciatur Theodoberto patrem ſuum grauiter ægrotare, & ad quem niſi velociùs properaret, vt eum inueniret viuũ, à patruis ſuis excluderetur, & vltra illuc non rediret. At ille his auditis, cunctis poſtpoſitis illuc dirigit, Deuteria cum filia ſua Aruerno relicta. Cúmque abiiſſet, Theodoricus non poſt multos dies obiit, viceſimotertio regni ſui anno. Conſurgentes autem Childebertus & Chlotharius contra Theodobertum, Regnum eius auferre voluerunt. Sed ille, muneribus placatis, à leodibus * ſuis defenſatus eſt, & in Regno ſtabilitus. Mittens poſtea Aruernum, Deuteriam exindè accerſiuit, eámque ſibi in matrimonio ſociauit.

THEODORICVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

* al. leudibus.

XXIV. VIDENS autem Childebertus, quòd ei præualere non potuiſſet, Legationem ad eum miſit, & ad ſe venire præcepit, dicens: "Filios non habeo, te tanquam filium habere deſidero." Quo veniente, tantis eum muneribus ditauit, vt ab omnibus miraretur. Nam de rebus bonis tam de armis, quàm de veſtibus, vel reliquis ornamentis quæ Regem habere decet, terna ei paria condonauit: ſimiliter & de equis atque catenis. Hæc audiens Giualdus, quòd ſcilicet Theodobertus Regnum patris obtinuiſſet, ad eum de Italia rediit. Cui ille congaudens, ac deoſculans, tertiam partem ei de muneribus, quæ à patruo acceperat, eſt largitus: & omnia, quæ in fiſco ſuo pater ſuus poſuerat, de rebus Sigiualdi patris eius, ipſi reddi præcepit.

B XXV. AT ille in Regno firmatus, magnum ſe atque in omni bonitate præcipuum reddidit. Erat enim Regnum cum iuſtitia regens, Sacerdotes venerans, Eccleſias munerans, pauperes releuans, & multa multis beneficia pia ac dulciſſima accommodans voluntate. Omne tributum, quod in fiſco ſuo ab Eccleſiis in Aruerno ſitis reddebatur, clementer indulſit.

XXVI. DEVTERIA verò cernens filiam ſuam adultam valde eſſe, timens ne eam concupiſcens Rex ſibi adſumeret, in baſterna poſitam indomitis bobus coniunctis eam de ponte præcipitauit, quæ in ipſo flumine ſpiritum reddidit. hoc apud Viridunum ciuitatem actum eſt.

XXVII. ÇVMQVE iam ſeptimus annus eſſet, quòd VViſigardem deſponſatam haberet, & eam propter Deuteriam accipere nollet, coniuncti Franci contra eum valde ſcandalizabantur, "Quare ſponſam ſuam relinqueret?" Tunc commotus, relicta Deuteria, de qua paruulum filium habebat THEODOVALDVM * nomine, VViſigardem duxit vxorem. Quam nec multo tempore habens, defuncta illa, aliam accepit. Veruntamen Deuteriam vltra non habuit.

* al Theodobaldum.

XXVIII. CHILDEBERTVS autem & Theodobertus commouentes exercitum, contra Chlotharium ire diſponunt. Ille autem hæc audiens, æſtimans ſe horum exercitum non ſuſtinere, in ſiluam confugit. Et concides magnas in ſiluis illis fecit, totámque ſpem ſuam in Dei pietatem transfundens. Sed & Chrothildis Regina hæc audiens, beati Martini ſepulchrum adiit, ibíque in oratione proſternitur, C & tota nocte vigilat, orans ne inter filios ſuos bellum ciuile conſurgeret. Cúmque hi venientes cum exercitibus ſuis, eum obſiderent, tractantes illum die ſequenti interficere; mane facto, in loco quo erant congregati orta tempeſtas tentoria diſſipauit, res diripuit, & cuncta ſubuertit, immixtáque fulgura cum tonitruis ac lapidibus ſuper eos deſcendunt. Ipſi quoque ſuper inſectam grandine humum in faciem proruunt, & à lapidibus deſcendẽtibus grauiter verberantur. Nullum enim eis tegumen remanſerat, niſi parmæ tantùm: hoc maximè metuentes, ne ab ignibus cœleſtibus cremarentur. Sed & equites eorum ita diſperſi ſunt, vt vix in viceſimo quoq; reperirentur ſtadio. Multi enim prorſus ex eis non ſunt inuenti. Tunc illi (vt diximus) à lapidibus cæſi & humo proſtrati, pœnitentiam agebant, ac precabantur veniam à Deo, quòd iſta contra ſanguinem ſuum agere voluiſſent. Super Chlotharium verò neque vna quidem pluuiæ gutta decidit, aut aliquis ſonitus tonitrui eſt auditus: ſed nec anhelitum vllius venti in illo loco ſenſere. Hi quoque mittentes nuncios ad eum, pacem & concordiam petierunt. qua data, ad propria ſunt regreſſi. Quod nullus ambigat, hanc per obtentum Reginæ, beati Martini fuiſſe virtutem.

XXIX. POST hæc Childebertus Rex in Hiſpaniam abiit. quam ingreſſus cum Chlothario, Cæſar auguſtanam ciuitatem cum exercitu vallant atque obſident. At illi in tanta humilitate ad Deum conuerſi ſunt, vt induti ciliciis, abſtinentes

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. THEODOBERTVS. à cibis & poculis, cum tunica beati Vincentij Martyris, muros ciuitatis pſallendo A circuirent. Mulieres quoque amictæ nigris palliis, diſſoluta cæſarie, ſuperpoſito cinere, vt eas putares virorum funeribus deſeruire, plangendo ſequebantur. Et ita totam ſpem locus ille ad Domini miſericordiam * retulit, vt diceretur ibidem Niniuitarum ieiunium celebrari: nec æſtimaretur aliud poſſe fieri, niſi eorum precibus, diuina miſericordia inflecteretur. Hi autem qui obſidebant, neſcientes quid obſeſſi agerent, cùm viderent ſic murum circuiri, putabant eos aliquid agere malefici j. Tunc adprehenſum vnum de ciuitate ruſticum, ipſi interrògant, » Quid hoc eſſet quod agerent? Qui ait: Tunicam beati Vincentij deportant, & » cum ipſa vt eis Dominus miſereatur, exorant. Quod illi timentes, ſe ab ea ciui» tate remouerunt. tamen acquiſita maxima Hiſpaniæ parte, cum magnis ſpoliis in Gallias redierunt.

* al. Dominum miſericordiæ.

XXX. POST Amalaricum verò, Theuda Rex ordinatus eſt in Hiſpaniis. Quo interfecto, Theodogiſilum leuauerunt Regem. Is dum ad cœnam cum amicis ſuis epularetur, & eſſet valde lætus, cereis ſubitò extinctis, in recubitu ab inimicis gladio percuſſus interiit. Poſt quem Agila Regnum accepit. Sumpſerant enim Gothi hanc deteſtabilem conſuetudinem, vt ſi quis eis de Regibus non placuiſſet, gladio eum adpeterent: & qui libuiſſet animo, hunc ſibi ſtatuerent Regem.

XXXI. ET quia Theodoricus Rex Italiæ Chlodouei Regis ſororem in matrimonio habuit, mortuus paruulam filiam cum vxore reliquit. Hæc autem cùm B adulta facta eſſet, per leuitatem animi ſui, relicto matris conſilio, quæ ei Regis filium prouidebat, ſeruum ſuum Trauuilanem nomine accepit, & cum eo ad ciuitatem, qua defenſari poſſit, aufugit. Cúmque mater eius contra eam valde » frenderet, peterétque ab ea, ne humiliaret diutius nobile genus, ſed dimiſſo ſer» uo ſimilem ſibi de genere regio, quem prouiderat, deberet accipere, nullate» nus voluit adquieſcere. Tunc mater eius contra eam frendens, exercitum commouit. At illi venientes ſuper eos, Trauuilanem interfecerunt gladio, ipſam quoque cædentes in domum matris reduxerunt. Erant autem ſub Arriana ſecta viuentes. Et quia conſuetudo eorum eſt, vt ad altarium venientes, de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor, venenum in calice illo poſuit, de quo mater communicatura erat. Quo illa hauſto, protinus mortua eſt. Non enim dubium eſt, tale maleficium eſſe de parte diaboli. Quid contra hæc miſeri Hæretici reſpondebunt, vt in ſancta eorum locum habeat inimicus? Nos verò Trinitatem in vna æqualitate pariter & omnipotentia confitentes, etiam ſi mortiferum bibamus, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, veri atque incorruptibilis Dei, nihil nos nocebit. Indignantes ergo Itali contra hanc mulierem, Theodatum Regem Tuſciæ inuitantes, ſuper ſe Regem ſtatuunt. Hic verò cùm didiciſſet quæ meretrix iſta commiſerat, qualiter propter ſeruum quem acceperat in matrem extiterat parricida, ſuccenſo vehementer balneo, eam in eodem cum vna puella includi præcepit, Quæ nec mora, in arduos vapores C ingreſſa, in pauimento corruens, mortua atque conſumpta eſt. Quod cognoſcentes hi Reges, Childebertus & Chlotharius, conſobrini eius, necnon & Theodobertus, quòd ſcilicet tam turpi fuerit interfecta ſupplicio, ad Theodatum » Legationem dirigunt, exprobrantes de morte eius, atque dicentes; Si hæc quæ » egiſti, nobiſcum non compoſueris, Regnum tuum auferemus, & ſimili pœ» na te damnabimus. Tunc ille timens, quinquagena eis milia aureorum tranſmiſit. Childebertus autem, vt erat ſemper contra Chlotharium Regem inuidus atque verſutus, cum Theodoberto nepote ſuo coniunctus, diuiſo inter ſe hoc auro, nihil exinde dare Regi Chlothario voluerunt. At ille ſuper theſauros Chlodomeris adgreſſus, multum illis ampliùs quàm hi fraudauerant, abſtulit.

XXXII. THEODOBERTVS verò in Italiam abiit, & exinde multum adquiſiuit. Sed quia loca illa (vt fertur) morbida ſunt, exercitus eius in diuerſis febribus corruens, vexabatur. Multi enim ex his, in illis locis mortui ſunt. Quod videns Theodobertus, ex ea reuerſus eſt, multa ſecum ſpolia ipſe vel ſui deferentes. Dicitur tamen tunc temporis vſq; Ticinum acceſſiſſe ciuitatem, in qua Buccellinum rurſum direxit. Qui minore illa Italia capta, atq; in ditionibus Regis antedicti redacta, ma-

A lorem petiit: in qua contra Belliſſarium multis vicibus pugnans, victoriam obtinuit. Cúmque Imperator vidiſſet, quòd Belliſſarius crebriùs vinceretur, amoto eo, Narſetem in eius locum ſtatuit. Belliſſarium verò Comitem ſtabuli, quaſi pro humilitate quod prius fuerat, poſuit. Buccelinus verò contra Narſetem magna certamina geſſit, capta omni Italia, vſque in mare terminum dilatauit. Theſauros verò magnos ad Theodobertum de Italia direxit. Quod cùm Narſes Imperatori poſuiſſet in notitiam, Imperator conductis precio gentibus, Narſeti ſolatium mittit, confligénſque poſtea victus abſceſſit. Deinceps verò Buccelinus Siciliam occupauit, de qua etiam tributa exigens, Regi tranſmiſit. Magna enim ei felicitas in his conditionibus fuit. CHILDEBERTVS CHLOTHARIVS III. THEODOBERTVS.

XXXIII. ASTERIOLVS tunc & Secundinus magni cum Rege habebantur. Erat autem vterque ſapiens, & rhetoricis imbutus litteris. Sed Secundinus plerumque Legationem Imperatori à Rege miſſus intulit. Et ob hoc iactantiam ſumpſerat, ac nonnulla contra rationem exercebat. Qua de cauſa factum eſt, vt inter illum atque Aſteriolum, lis ſæua conſurgeret: quæ vſque ad hoc profecit, vt oblitis verborum obiectionibus, propriis ſe manibus verberarent*. Cúmque hæc per Regem pacificata fuiſſent, & Secundinus adhuc de ſua cæde timeret*, nata eſt inter eos rurſum contentio*. Et Rex ſuſcipiens Secundini cauſam, Aſteriolum
B in eius poteſtatem dedit. Qui valde humiliatus eſt, & ab honore depoſitus, ſed per VViſigardem Reginam iterum eſt reſtitutus. Mortua autem illa, conſurgens iterum Secundinus, eum interfecit. Nam hic moriens filium dereliquit. Qui cùm creuiſſet, & eſſet adultus, cœpit patris ſui velle iniuriam vindicare. Tunc Secundinus timore perterritus, dum de villa in villam ante eum fugeret, cùm ſe iam videret eo imminente non poſſe euadere, ne in manus inimici corrueret, veneno ſe (vt dicitur) interfecit.

* al. lacerarent. * al. tumeret. * al. intentio

XXXIV. DESIDERATVS autem Viridunenſis Epiſcopus, cui Theodoricus Rex multas inrogauit iniurias, cùm poſt multa exitia, damna, atque ærumnas, ad libertatem propriam iam Domino iubente rediiſſet, & Epiſcopatu, (vt diximus) apud Virdunenſem vrbem potiretur, videns habitatores eius valde pauperes atque deſtitutos, dolebat ſuper eis. Et cùm ipſe per Theodoricum de rebus ſuis remanſiſſet extraneus, nec haberet de proprio qualiter eos conſolaretur, bonitatem & clementiam circa omnes Theodoberti Regis cernens, miſit ad eum Legationem dicens: Fama bonitatis tuæ in vniuerſam terram vulgatur, cùm tanta ſit tua largitas, vt etiam non petentibus opem præſtes. Rogo ſi pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis commodes, qua ciues noſtros releuare valeamus. Cúmque hi negotium exercentes, ſponſionem* in ciuitate noſtra ſicut reliquæ habent, præſtiterint, pecuniam tuam cum vſuris legitimis reddemus. Tunc ille pietate commotus, ſeptem ei milia aureorum præſtitit. Quæ ille accipiens, per ciues ſuos erogauit. At illi negocia exercentes, diuites per hoc effecti ſunt, & vſque hodie magni habêtur.
C Cúmque antedictus Epiſcopus debitam pecuniam obtuliſſet Regi, reſpondit Rex: Non habeo neceſſarium hoc recipere: illud mihi ſufficit, ſi diſpenſatione tua pauperes qui opprimebantur inopia, per tuam ſuggeſtionem, vel per meam largitatem ſunt releuati. Et nihil exigens, antedictos ciues diuites fecit.

* al. reſponſum.

XXXV. DEFVNCTO autem apud vrbem ſupradictam memorato Antiſtite, Agiricus quidam è ciuibus in cathedram eius ſubrogatur. Siagrius autem filius eius reminiſcens iniurias patris, qualiter à Siriualdo ad Regem Theodoricum incuſatus, non ſolùm ſpoliatus, verùm etiam ſuppliciis affectus fuiſſet, oppreſſum cum armata manu Siriualdum taliter interfecit. Tunc mane facto, cùm nebula eſſet condenſa, & vix adhuc diſrumpentibus tenebris aliquid quis poſſet diſcernere, venit ad villam eius in Diuionenſi territorio, cui nomen eſt Floriacus. Egreſſóque domum vno amicorum, putantes ipſum Siriualdum eſſe, interfecerunt eum: & reuertentibus quaſi victoriam obtinuiſſent de inimico, indicat eis vnus ex familia, non eos dominum interfeciſſe, ſed ſubditum. At illi regreſſi, requirentes eum, cellulam, in qua dormire ſolitus erat, repertam adgrediuntur. Ad cuius oſtium diutiſſimè pugnantes, nihil ei poterant præualere. Dehinc erutum ab vno latere parietem ingredientes, gladio eum interimunt. Poſt mortem enim Theodorici hic interfectus eſt.

XXXVI. HIS denique geſtis, Theodobertus Rex ægrotare cœpit. Ad quem me-

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. THEODOBERTVS.

dici multa ſtudia impenderunt: ſed nihil valuit, quia eũ iam Dominus vocari iubebat. Ergo cùm diutiſſimè ægrotaſſet, ab ipſa infirmitate deficiẽs, reddidit ſpiritum. Franci verò cum Parthenium in odio magno haberent, pro eo quòd eis tributa antedicti Regis tẽpore inflixiſſet, eum perſequi cœperunt. Ille verò in periculo poſitum ſe cernens, confugium ab vrbe facit, & à duobus Epiſcopis ſuppliciter exorat, vt eum ad vrbem Treuericam deducentes, populi ſæuientis ſeditionem ſua prædicatione comprimerent. Quibus euntibus, nocte dum in ſtratu ſuo decumberet, ſubitò per ſomnium vocem magnam emittit dicens: Heu! heu! ſuccurrite qui adeſtis, & auxilium ferte pereunti. A quo clamore expergefacti qui aderãt, interrogant, Quid hoc eſſet? Reſpondit ille, Auſanius amicus meus cum Papianilla coniuge, quos olim interfeci, ad iudicium me arceſſebant, dicentes; Veni ad reſpondendum, quia cauſaturus es nobiſcum coram Domino. Zelo enim ductus ante annos aliquot coniugem innocentem amicúmque peremerat. Igitur accedentibus Epiſcopis ad antedictam vrbem, cùm ſtrepentis populi ſeditionem ferre non poſſent, eum in Eccleſia abdere voluerunt, ſcilicet ponentes eum in arca, & deſuper ſternentes veſtimenta quæ erant ad vſum Eccleſiæ. Populus autem ingreſſus, perſcrutatúſque vniuerſos angulos Eccleſiæ, cùm nihil reperiſſet, frendens egrediebatur. Tunc vnus ex ſuſpicione locutus ait: En arca, in qua non eſt inquiſitus aduerſarius noſter. Dicentibus verò cuſtodibus, nihil in ea aliud niſi ornamenta Eccleſiæ contineri, illi clauem poſtulant, aientes; Niſi reſeraueritis velociùs, ipſi eam ſponte confringimus. Denique reſerata arca, amotis linteaminibus, inuentum extrahunt, plaudentes atque dicentes: Tradidit Deus inimicum noſtrum in manibus noſtris. Tunc cædentes eum pugnis, ſputiſque perungentes *, vinctis poſt tergum manibus ad columnam lapidibus obruunt. Fuit autem in cibis valde vorax: ſed quæ ſumebat, quò celeriùs ad manducandum commoueretur, ſumpto aloe velociter digerebat, ſed & ſtrepitus ventris abſque vlla auditorum reuerentia in publico emittebat. Hoc ergo exitu conſummatus interiit.

* al. perurgentes.

XXXVII. GRAVIS eo anno & ſolito aſperior hyems * fuit, ita vt torrentes concatenati gelu, peruium populis iter tanquam reliqua humus præberent. Aues quoque rigore affectæ vel fame, abſque vllo hominum dolo, cùm magnæ eſſent niues, manu capiebantur. A tranſitu igitur Chlodouei vſque in tranſitum Theodoberti, computantur anni triginta ſeptem. Mortuo ergo Theodoberto, quarto decimo Regni ſui anno, regnauit THEODOVALDVS filius eius pro eo.

* al. Grauẽ hiemem fecit.

EXPLICIT LIBER III.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIAE FRANCORVM LIBER QVARTVS.

CAPITVLA LIBRI.

I. *De obitu Chrothildis Reginæ.*
II. *Quòd Chlotharius Rex tertiam partem fructuum Eccleſiarum auferre voluit.*
III. *De vxoribus & filiis eius.*
IV. *De Brittannorum Comitibus.*
V. *De ſancto Gallo Epiſcopo.*
VI. *De Catone Presbytero.*
VII. *De Epiſcopatu Cautini.*
VIII. *De Hiſpanorum Regibus.*
VIIII. *De obitu Theodoualdi.*
X. *De rebellione Saxonum.*

A XI. *Quòd Catonem ex iuſſu Regis ad Epiſcopatum Turonici petierint.*
XII. *De Anaſtaſio Presbytero.*
XIII. *De leuitate & malitia Chramni, & de Cautino ac Firmino.*
XIV. *Quod Chlotharius contra Saxones abiit iterata vice.*
XV. *De Epiſcopatu ſancti Eufronij.*
XVI. *De Chramno & ſatellitibus eius, & malis quæ geſſit, vel qualiter Diuionẽ aduenit.*
XVII. *Quòd Chramnus ad Childebertum tranſiit.*
XVIII. *De Auſtrapio Duce.*
XIX. *De obitu ſancti Medardi Epiſcopi.*
XX. *De obitu Childeberti, & interitu Chramni.*
XXI. *De obitu Chlotharii Regis.*
XXII. *Diuiſio Regni inter filios eius.*
XXIII. *Quòd Sigibertus contra Chunos abiit, & Chilpericus ciuitates eius peruaſit.*
XXIV. *De Patriciatu Celſi.*
XXV. *De vxoribus Guntchramni.*
XXVI. *De vxoribus Chariberti.*
XXVII. *Quòd Sigibertus Brunichildem accepit.*
XXVIII. *De vxoribus Chilperici.*
XXIX. *De ſecundo Sigiberti in Hunos bello.*
B XXX. *Quòd Aruerni ad capiendam Arelatenſem vrbem iuſſu Sigiberti abierunt.*
XXXI. *De Tauridano caſtro, & aliis ſignis.*
XXXII. *De Regibus Hiſpanorum.*
XXXIII. *De Imperio Iuſtini.*
XXXIV. *De interitu Palladij Aruerni.*
XXXV. *Quòd Alboinus cum Longobardis Italiam occupauit.*
XXXVI. *De Eunij cognomento Mummolus, origine.*
XXXVII. *De bellis Mummoli cum Longobardis.*
XXXVIII. *De Archidiacono Maſilienſi.*
XXXIX. *De Longobardis & Mummolo.*
XL. *Quòd Mummolus Turonos venit.*
XLI. *De interitu Andarchij.*
XLII. *Quòd Theodobertus ciuitates peruaſit.*
XLIII. *De Latta Monaſterio.*
XLIV. *Quòd Sigibertus Pariſius venit.*
XLV. *Quòd Chilpericus cum Guntchrãno fœdus iniit, & de obitu Theodoberti filij eius.*
XLVI. *De obitu Sigiberti Regis.*

I. IGITVR Chrothildis Regina plena dierum, boniſque operibus prædita, apud vrbem Turonicam obiit, tempore Iniurioſi Epiſcopi: quæ Pariſius cum magno pſallentium præconio deportata, in ſacrario Baſilicæ ſancti Petri, ad latus Chlodouei Regis ſepulta eſt, à filiis ſuis Childeberto atque Chlothario Regibus. Nam Baſilicam illam ipſa conſtruxerat, in qua & Genoueſa beatiſſima eſt ſepulta.

II. DENIQVE Chlotharius Rex indixerat, vt omnes Eccleſiæ Regni ſui tertiam partem fructuum fiſco diſſoluerent. Quod licèt inuiti, cùm omnes Epiſcopi conſenſiſſent atque ſubſcripſiſſent, viriliter hoc beatus Iniurioſus reſpuens, ſubſcribere dedignatus eſt, dicens: Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet: quia iniquum eſt vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea repleantur. Et iratus contra Regem, nec vale dicens, abſceſſit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem beati Martini, miſit poſt eum cum muneribus, veniam precans, & hoc quod fecerat damnans, ſimúlque rogans, vt pro ſe virtutem beati Martini Antiſtitis exoraret.

III. CHLOTHARIVS denique ipſe Rex de diuerſis mulieribus ſeptem filios habuit, id eſt de Ingunde, GVNTHARIVM, CHILDERICVM, CHARIBERTVM, GVNTCHRAMNVM, SIGIBERTVM, & CHLOTSINDAM filiam. De Aregunde verò ſorore Ingundis, CHILPERICVM. De Chunſena habuit CHRAMNVM. Quæ autem cauſa fuerit, vt vxoris ſuæ ſororem acciperet, dicam. Cùm iam Ingundem in coniugio accepiſſet, & eam vnico amore di-

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. THEODOVALDVS.

* al. ſtratui

ligeret, ſuggeſtionem ab ea accepit dicente: Fecit Dominus meus de ancilla ſua quod libuit, & ſuo me ſtrato * adſciuit. Nunc ad complendam mercedem, quid famula tua ſuggerat, audiat Dominus meus Rex. Precor vt ſorori meæ ſeruæ veſtræ vtilem atque habentem virum ordinare dignemini, vnde non humilier, ſed potiùs exaltata ſeruire fideliùs poſſim. Quod ille audiens, cùm eſſet nimium luxurioſus, in amorem Aregundis incenditur, & ad villam, in qua ipſa reſidebat, dirigit, eámque ſibi in matrimonio ſociauit. Qua accepta, ad Ingundem rediens ait: Tractaui mercedem iſtam implere, quam me tua dulcedo expetiit. Et requirens virum diuitem atque ſapientem, quem tuæ ſorori deberem adiungere, nihil melius quàm meipſum inueni. Itaque noueris, quia eam coniugem accepi: quod tibi diſplicere non credo. At illa: Quod bonum, inquit, videtur in oculis Domini mei, faciat; tantum ancilla tua cum gratia Regis viuat. Guntharius verò, Chramnus, atque Childericus, viuente patre mortui ſunt. Exitum verò Chramni in poſterum ſcribemus. Alboinus quoque Rex Longobardorum Chlotſindam filiam Regis accepit. Obiit autem Iniurioſus Epiſcopus vrbis Turonicæ, decimo & ſeptimo Epiſcopatus ſui anno. Cui Baudinus ex domeſtico Chlotharij Regis ſucceſſit, ſextus decimus poſt exitum beati Martini. A

IV. CHANAO quoque Britannorum Comes tres fratres ſuos interfecit. Volens autem adhuc Macliauum interficere, comprehenſum atque catenis oneratum in carcere retinebat. Qui per Felicem Namneticum Epiſcopum à morte liberatus eſt. Poſt hæc iurauit fratri ſuo, vt ei fidelis eſſet. ſed neſcio quo caſu ſacramentum inrumpere voluit. Quod Chanao ſentiens, iterum eum perſequebatur. At ille, cùm ſe euadere non poſſe videret, poſt alium Comitem regionis illius fugit, nomine Chonomorem. Is cùm ſentiret perſecutores eius adpropinquare, ſub terra eum in loculo abſcondit, componens deſuper ex more tumulum, paruúmque ei ſpiraculum reſeruans, vnde halitum reſumere poſſet. Aduenientibus autem perſecutoribus eius, dixerunt: Ecce hic Macliauus mortuus atque ſepultus iacet. Quod illi audientes, atque gaudentes, & ſuper tumulum illum bibentes, renunciauerunt fratri, eum mortuum eſſe. Quod ille audiens, Regnum eius integrum accepit. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Chlodouei fuerunt, & Comites, non Reges appellati ſunt. Macliauus autem de ſub terra conſurgens, Veneticam vrbem expetiit, ibique tonſoratus, & Epiſcopus ordinatus eſt. Mortuo autem Chanaone, hic apoſtatauit, & demiſſis capillis, vxorem, quam poſt clericatum reliquerat, cum Regno fratris ſimul accepit. Sed ab Epiſcopis excommunicatus eſt. Cui qualis fuerit interitus, ſequenter ſcribemus. Obiit autem Baudinus Epiſcopus anno VI. Epiſcopatus ſui: in cuius locum Guntharius Abbas ſubrogatur XVII. poſt tranſitum ſancti Martini. B

V. DENIQVE cùm beatus Quintianus, (ſicut ſuprà diximus) ab hoc mundo migraſſet, ſanctus Gallus in eius cathedram, Rege opitulante, ſubſtitutus eſt. Huius tempore, cùm lues illa, quam Inguinariam vocant, per diuerſas regiones deſæuiret, & maximè tunc Arelatenſem Prouinciam depopularetur, ſanctus Gallus non tantùm pro ſe, quantùm pro populo ſuo trepidus erat. Cúmque die noctúque Dominum deprecaretur, vt viuens plebem ſuam vaſtari non cerneret, per viſum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæſariem quàm veſtem in ſimilitudine niuis candidam efferebat. & ait ad eum: Benè enim facis, ô Sacerdos, quòd ſic Dominum pro populo tuo ſupplicas. Exaudita eſt enim oratio tua, & ecce eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullúſque te viuente in regione iſta ab hac ſtrage deperiet. Nunc autem ne timeas: poſt octo verò annos time. Vnde manifeſtum fuit, tranſactis his annis, eum à ſeculo diſceſſurum. Expergefactus autem, & Deo gratias pro hac conſolatione agens, quòd eum per cæleſtem nuncium confortare dignatus eſt, Rogationes illas inſtituit, vt media Quadrageſima pſallendo, ab Baſilicam beati Iuliani Martyris itinere pedeſtri venirent. Sunt autem in hoc itinere, quaſi ſtadia CCCLX. Tunc etiam in ſubita contemplatione, parietes vel domorum vel Eccleſiarum ſignari videbantur. Vnde à ruſticis hæc ſcriptio *Thau* vocabatur. Cùm autem regiones alias (vt diximus) lues illa conſumeret, ad ciuitatem Aruernam, ſancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vnde hæc non paruam cenſeo gratiam, qui hoc me- C

A ruit, vt paſtor poſitus oues ſuas deuorari defendente Domino non videret. Cùm autem ab hoc mundo migraſſet, & ablutus in Eccleſiam deportatus fuiſſet, Cato Presbyter continuò à Clericis de Epiſcopatu laudes accepit: & omnem rem Eccleſiæ tanquam ſi iam eſſet Epiſcopus, in ſuam redegit poteſtatem. Ordinatores remouet, miniſtros reſpuit, cuncta per ſe ordinat.

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. THEODOVALDVS.

VI. EPISCOPI tamen qui aduenerant ſanctum Gallum ſepeliendum, poſtquam eum ſepelierant, dixerunt Catoni Presbytero: Videmus quia te elegit pars maxima populorum: veni, conſenti nobis, & benedicentes conſecremus te ad Epiſcopatum. Rex verò paruulus eſt, & ſi qua tibi adſcribitur culpa, nos ſuſcipientes te ſub defenſione noſtra, cum Proceribus & primis Regni Theodoualdi Regis agemus, ne tibi vlla excitetur iniuria. Nos quoque (intantum fideliter crede, vt ſpondeamus pro te) omnia etiam ſi damni aliquid ſuperuenerit, de noſtris propriis facultatibus id reddituros. At ille cothurno vanæ conflatus gloriæ ait: Noſtis enim fama currente, me ab initio ætatis meæ ſemper religioſè vixiſſe, vacaſſe ieiuniis, eleemoſynis delectatum fuiſſe, continuatas ſæpiùs exercuiſſe vigilias, pſallentio verò iugi crebra perſtitiſſe ſtatione nocturna. Nec me Dominus Deus meus patitur hac ordinatione priuari, cui tantum famulatum exhibui. Nam & ipſos Clericatus gradus canonica ſum ſemper inſtitutione ſortitus. Lector decem annis fui, Subdiaconatus officium quinque annis miniſtraui, Diaconatui verò quindecim annis mancipatus fui, Presbyterij autem iam honore viginti an-
B nis potior. Quid enim mihi nunc reſtat, niſi vt Epiſcopatum, quem fidelis ſeruitus promeretur, accipiam? Vos igitur reuertimini ad ciuitates veſtras, & ſi quid vtilitati veſtræ competit, exercete. Nam ego canonicè adſumpturus ſum hunc honorem. Hæc audientes Epiſcopi, & in eum vanam gloriam execrantes, diſceſſerunt.

VII. IGITVR cum conſenſu Clericorum ad Epiſcopatum electus, cùm adhuc non ordinatus cunctis ipſe præeſſet, Cautino Archidiacono diuerſas minas intendere cœpit, dicens: Ego te remouebo, ego te humiliabo, ego tibi multas neces impendi præcipiam. Cui ille, Gratiam, inquit, tuam, Domine piiſſime, habere deſidero: quam ſi mereor, vnum tibi beneficium præſtabo. Sine vllo enim labore tuo, & abſque vllo dolo, ego ad Regem pergam, & Epiſcopatum tibi obtinebo, nihil petens niſi vt promerear gratiam tuam. At ille ſuſpicans eum ſibi velle inludere, hæc valde deſpexit. Hic verò cùm ſe cerneret humiliari, atque calumniæ ſubiici, languore ſimulato, & per noctem ciuitatem egrediens, Theodoualdum Regem petiit, adnuncians tranſitum ſancti Galli. Quod ille audiens, vel qui cum eo erant, conuocatis Sacerdotibus apud Metenſem ciuitatem, Cautinus Archidiaconus Epiſcopus ordinatur. Cùm autem veniſſent nuncij Catonis Presbyteri, hic iam Epiſcopus erat. Tunc ex iuſſu Regis traditis ei Clericis, & omnibus quæ hi de rebus Eccleſiæ exhibuerant, ordinatiſque qui cum eo pergerent Epiſcopis, & Camerariis, Aruernos eum direxerunt. Qui à Clericis &
C ciuibus libenter exceptus, Epiſcopus Aruernis eſt datus. Grandes poſtea inter ipſum & Catonem Presbyterum inimicitiæ ortæ ſunt: quia nullus vnquam potuit flectere Catonem, vt Epiſcopo ſuo ſubditus eſſet. Nam & diuiſio Clericorum facta eſt, & alij Cautino Epiſcopo erant ſubditi, alij Catoni Presbytero. quod eis fuit maximum detrimentum. Cautinus autem Epiſcopus videns eum nulla ratione poſſe flecti, vt ſibi eſſet ſubditus, tam ei quàm amicis eius, vel quicumque ei conſentiebant, omnes res Eccleſiæ abſtulit, reliquitque eos inanes ac vacuos. Quicumque tamen ex ipſis ad eum conuertebantur, iterum quod perdiderant recipiebant.

VIII. REGNANTE verò Agilane apud Hiſpaniam, cùm populum grauiſſimo dominationis ſuæ iugo attereret, exercitus Imperatoris Hiſpanias eſt ingreſſus, & ciuitates aliquas peruaſit. Interfecto autem Agilane, Athanagildus Regnum accepit. Qui multa bella contra ipſum exercitum poſtea egit, & eos plerumque deuicit, ciuitatéſque, quas malè peruaſerant, ex parte auferens de poteſtate eorum.

IX. THEODOVALDVS verò cùm iam adultus eſſet, Vuldetradam * duxit vxorem. Hunc Theodoualdum ferunt mali fuiſſe ingenij, ita vt iratus cuidam, quem ſuſpectum de rebus ſuis habebat, fabulam fingeret, dicens: Serpens ampullam

* al. Valdetradam

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. THEODOVALDVS.

vino plenam reperit, per cuius os ingreſſus, quod intus habebatur auidus hauſit. A quo inflatus vino, exire per aditum quo ingreſſus fuerat, non valebat. Veniens verò vini dominus, cùm ille exire niteretur, nec poſſet, ait ad ſerpentem: Euome prius quod inglutiſti, & tunc poteris abſcedere liber. Quæ fabula magnum ei timorem atque odium præparauit. Sub eo enim & Bucellinus, cùm totam Italiam in Francorum Regnum redegiſſet, à Narſete interfectus eſt, Italia ad partem Imperatoris capta. nec fuit qui eam vltra reciperet. Sub huius tempore vuas in arbore, quam ſambucum vocamus, abſque vitis coniunctione natas vidimus: & flores ipſarum arborum, quæ nigra, (vt noſtis) grana proferre ſolitæ ſunt, racemorum grana dederunt. Tunc & in circulum Lunæ quintæ, ſtella ex aduerſo veniens introiſſe viſa eſt. Credo hæc ſigna mortem ipſius Regis adnunciaſſe. Ipſe verò valde infirmatus, à cinctura deorſum ſe volutare non poterat. Qui paulatim decidens, ſeptimo regni ſui anno mortuus eſt: Regnúmque eius Chlotharius Rex accepit, copulans Vuldetradam vxorem eius ſtrato ſuo. Sed increpitus à Sacerdotibus, reliquit eam, dans ei Gariualdum Ducem, dirigénſque Aruernum Chramnum filium ſuum. A

X. Eo anno rebellantibus Saxonibus, Chlotharius Rex, commoto contra eos exercitu, maximam eorum partem deleuit: peruagans totam Thoringiam ac deuaſtans, pro eo quòd Saxonibus ſuppetias præſtitiſſent*. B

*al. ſolatium præbuiſſent.

XI. DECEDENTE verò apud vrbem Turonicam Gunthario Epiſcopo, per emiſſionem, (vt ferunt) Cautini Epiſcopi, Cato Preſbyter ad gubernandam Turonicæ vrbis Eccleſiam petebatur. Vnde factum eſt, vt coniuncti Clerici cum Leubaſte Martyrario & Abbate, cum magno apparatu Aruernum properarent. Cúmque Catoni Regis voluntatem patefeciſſent, ſuſpendit eos à reſponſo paucis diebus. Hi verò regredi cupientes, dicunt; Pande nobis voluntatem tuam, vt ſciamus quid debeamus ſequi: alioquin reuertimur ad propria. Non enim noſtra te voluntate expetiuimus, ſed Regis præceptione. At ille, vt erat vanæ gloriæ cupidus, adunata pauperum caterua, clamorem dari præcepit his verbis: Cur nos deſeris bone pater filios, quos nunc vſque educaſti? Quis nos cibo potúque reficiet, ſi tu abieris? Rogamus ne nos relinquas, quos alere conſueſti. Tunc ille conuerſus ad Clerum Turonicum ait; Videtis nunc, fratres chariſſimi, qualiter hæc multitudo pauperum me diligit. non poſſum eos relinquere, & ire vobiſcum. Iſtud hi reſponſum accipientes, regreſſi ſunt Turonis. Cato autem amicitias cum Chramno nexuerat, promiſſionem ab eo accipiens, vt ſi contigerit in articulo temporis illius Regem mori Chlotharium, ſtatim eiecto Cautino ab Epiſcopatu iſte præponeretur Eccleſiæ. Sed qui cathedram beati Martini contemptui habuit, quam voluit non accepit. Impletúmque eſt in eo quod Dauid cecinit dicens: *Noluit benedictionem, & prolongabitur ab eo.* Erat enim vanitatis cothurno elatus, nullum ſibi putans in ſanctitate haberi præſtantiorem. Nam quadam vice conducta pecunia mulierem clamare fecit in Eccleſia, quaſi per energiam, & ſe Sanctum magnum, Deóque charum confiteri. Cautinum autem Epiſcopum omnibus ſceleribus criminoſum, indignúmque qui Sacerdotium debuiſſet adipiſci. C

XII. Denique Cautinus adſumpto Epiſcopatu, talem ſe reddidit, vt ab omnibus execraretur, vino vltra modum deditus. Nam plerumque in tantum infundebatur potu, vt de conuiuio vix à quatuor portaretur. Vnde factum eſt vt epilepticus fieret in ſequenti. quod ſæpius populis manifeſtatum fuit. Erat enim & auaritiæ in tantum incumbens, vt cuiuſcumque poſſeſſionis fines eius termino adhæſiſſent, interitum ſibi putaret ſi ab eiſdem aliquid non minuiſſet: & à maioribus quidem cum rixa & ſcandalo auferebat, à minoribus autem violenter diripiebat. Quibus & à quibus, (vt Sollius noſter ait) nec dabat precia contemnens, nec accipiebat inſtrumenta deſperans. Erat enim tunc temporis Anaſtaſius Preſbyter, ingenuus genere, qui per Chartas glorioſæ memoriæ Chrothildis Reginæ, proprietatem aliquam poſſidebat. Quem plerumque conuentum Epiſcopus rogabat humiliter ac ſuppliciter, vt ei Chartas ſupradictæ Reginæ daret, ſibique poſſeſſionem hanc ſubderet. Sed ille cùm voluntatem Sacerdotis ſui implere differret, cúmque Epiſcopus nunc blanditiis prouocaret, nunc minis terreret, ad vltimum inuitum vrbi exhiberi præcepit, ibique impudenter tene-

A ri: & niſi Inſtrumenta daret, iniuriis adfici, & fame necari iuſſit. Sed ille virili repugnans ſpiritu, nunquam præbuit Inſtrumenta, dicens: Satius ſibi eſſe ad tempus inedia tabeſcere, quàm ſobolem in poſterum miſeram derelinqui. Tunc ex iuſſu Epiſcopi traditur cuſtodibus, vt niſi has Chartulas proderet, fame necaretur. Erat enim ad Baſilicam ſancti Caſſij Martyris crypta antiquiſſima abditiſſimáque, vbi erat ſepulchrum magnum ex marmore Pario, in quo grandæui cuiuſdam hominis corpus poſitum videbatur. In hoc ſepulchro ſuper ſepultum viuens Preſbyter ſepelitur, operitúrque lapide, quo prius ſarcophagum fuit obtectum, datis ante oſtium cuſtodibus. Sed cuſtodes fidi, quòd lapide premeretur, cùm eſſet hyems, accenſo igne, vino ſopiti calido obormiunt. At Preſbyter tanquam nouus Ionas velut de ventre inferi, ita de concluſione tumuli Domini miſericordiam flagitabat. Et quia ſpacioſum erat (vt diximus) ſarcophagum, etſi ſe integrum vertere non poterat, manus tamen in parte qua voluiſſet liberè extendebat. Manabat enim ex oſſibus mortuis (vt ipſe referre erat ſolitus) fœtor lethalis, qui non ſolùm externa, verùm etiam interna viſcerum quatiebat. Cúmque pallio aditus narium obſeraret, quamdiu flatum continere poterat, nihil peſſimum ſentiebat. Vbi autem ſe quaſi ſuffocari putabat, remoto paululum ab ore pallio, non modò per os, aut per nares, verùm etiam per ipſas (vt ita dicam) aures, odorem peſtiferum hauriebat. Quid plura? Quando diuinitati (vt credo)
B condoluit, manum dexteram ad ſpondam ſarcophagi tendit, reperitque vectem, qui decedente opertorio, inter ipſum ac labium ſepulchri remanſerat. Quem paulatim commouens, ſenſit cooperante Dei adiutorio lapidem amoueri. Verùm vbi ita remotus fuit, vt Preſbyter caput foras educeret, maiorem quo totus egrederetur aditum liberiùs patefecit. Interea operientibus nocturnis tenebris diem, nec adhuc vſquequaque diffuſis, aliud cryptæ oſtium petit. Erat enim ſeris fortiſſimis clauiſque firmiſſimis obſeratum. Verumtamen non erat ita læuigatum, vt inter tabulas aſpicere homo non poſſet. Ad hos aditus Preſbyter caput reclinat, aduertitque hominem viam prætereuntem. Hunc, licèt voce tenui, vocat. Exaudit ille, nec mora, ſecurem manu tenens, ſudes ligneas, quibus ſeræ continebantur, incidit: aditúmque Preſbytero patefecit. At ille de nocte conſurgens, ad domum pergit, ſatis virum obſecrans, ne de eo cuiquam aliquid enarraret. Domum igitur ſuam ingreſſus, inquiſitis Chartis, quas ei memorata Regina tradiderat, ad Chlotharium Regem defert, indicans qualiter ab Epiſcopo ſuo viuens ſepulturæ fuerat mancipatus. Stupeſcentibus autem omnibus, & dicentibus, nunquam vel Neronem vel Herodem tale facinus perpetraſſe, vt homo viuens ſepulchro reconderetur, aduenit ad Chlotharium Regem Cautinus Epiſcopus. Sed accuſante Preſbytero, victus confuſúſque diſceſſit. Preſbyter autem acceptis à Rege præceptionibus, res ſuas vt libuit defenſauit, poſſeditque,
C ac ſuis poſteris dereliquit. In Cautino autem nihil ſancti, nihil penſi fuit. De omnibus enim ſcripturis tam Eccleſiaſticis quàm ſecularibus, adplenè immunis fuit. Iudæis valde charus ac ſubditus erat, non pro ſalute, vt paſtoris cura debet eſſe ſollicita, ſed pro comparandis ſpeciebus, quas cùm hic blandiretur, & illi ſe adulatores manifeſtiſſimè declararent, maiori quàm conſtabant precio vænundabat.

XIII. CHRAMNVS verò his diebus apud Aruernum reſidebat. Multæ enim cauſæ tunc per eum inrationabiliter gerebantur, & ob hoc celeriùs ablatus * eſt de mundo. Multum enim maledicebatur à populo. Nullum autem hominem diligebat, à quo conſilium bonum vtiléque poſſet accipere. Niſi collectas viles perſonas ætate iuuenili fluctuantes fouebat & diligebat, eorúmque conſilium audiens: ita vt filias Senatorum dans prædonibus *, eiſdem vi detrahi iuberet. Firminum à Comitatu vrbis grauiter iniuriatum abegit, & Saluſtium Euodij filium ſubrogauit. Sed Firminus cum ſocru ſua, Eccleſiam petiit. Erant autem Quadrageſimæ dies: & Cautinus Epiſcopus Briuatenſem diœceſim pſallendo adire diſpoſuerat, iuxta inſtitutionem ſancti Galli, ſicut ſuprà ſcripſimus. Egreſſus eſt igitur Epiſcopus ab vrbe cum magno fletu, metuens ne aliquid in itinere aduerſi perferret. intendebat enim & ipſe Rex Chramnus minas. Qui dum iter ageret, miſit Rex Imnacharium & Scaptarium primos de latere ſuo, dicens: Ite, & vi ab- «
ſtrahite Firminum, Cæſariámque ſocrum eius de Eccleſia. Deſcendente verò Epi- «

CHILDEBERTVS, CHLOTHARIVS.

* al. ob hoc accelleratus

* al. præceptionibus, id eſt, reſcriptis.

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

ſcopo cum pſallentio, (ſicut ſuprà memorauimus) hi qui miſſi fuerant à Chramno, ingrediuntur Eccleſiam, ac Firminum Cæſariámque variis conlocutionum dolis mulcere tentant. Verùm vbi diutiſſimè, alia ex aliis deambulantes per Eccleſiam colloquuntur, & in hoc qui confugerant, intenderent ex animo quæ dicebantur, ad regias ædis ſacræ, quæ tunc reſeratæ fuerant, adpropinquant. Tunc Imnacharius Firminum, Scaptarius Cæſariam adprehenſos inter brachia, ab Eccleſia eiiciunt, paratis pueris qui ſuſciperent. quos ſtatim in exilium direxerunt. Sed die altera depreſſis ſomno cuſtodibus, ipſi ſe liberos ſentientes, ad beati Iuliani Baſilicam confugiunt, & ſic ab exilio liberantur. res tamen eorum fiſco conlatæ ſunt. Cautinus autem Epiſcopus cùm ſuſpectus eſſet, quòd & ipſe iniuriaretur, ac memoratum iter terens equum haberet ſtratum, vidit poſt tergum homines venientes cum caballis, qui ad occurſum eius veniebant, & ait: Væ mihi! quia hi ſunt quos Chramnus direxit ad me comprehendendum. Et aſcenſo equo, relicto pſallentio, ſolus vſque in porticum Baſilicæ ſancti Iuliani, ambobus vrgens calcaneis cornipedem, penè exanimis percurrit. Sed nos hæc narrantes, Saluſtij ſententiam, quam in detractores Hiſtoriographorum protulit, memoramus. Ait enim: Arduum videtur res geſtas ſcribere, primùm, quòd facta dictis exæquanda ſunt: deinde quia plerique delicta quæ reprehenderis, maleuolentia & inuidia dicta putant. Sed cœpta ſequamur. A

XIV. IGITVR Chlotharius poſt mortem Theodoualdi, cùm Regnum Franciæ ſuſcepiſſet, atque illud circumiret, audiuit à ſuis in iterata inſania efferueſcere Saxones, ſibique eſſe rebelles, & quòd tributa, quæ annis ſingulis conſueuerant miniſtrare, contemnerent reddere. His incitatus verbis, ad eos dirigit. Cúmque iam prope terminum illorum eſſet, Saxones Legatos ad eum mittunt, dicentes: Non enim ſumus contemptores tui, & ea quæ fratribus ac nepotibus tuis reddere conſueuimus, non negamus, & maiora adhuc ſi quæſieris reddemus. Vnum tantùm expoſcimus, vt ſit pax, ne tuus exercitus & noſter populus conlidatur. Hæc audiens Chlotharius Rex, ait ſuis: Benè loquuntur hi homines, non incedamus ſuper eos, ne fortè peccemus in Deum. At illi dixerunt: Scimus enim eos eſſe mendaces, nec omnino quod promiſerint impleturos. eamus ſuper eos. Rurſum Saxones obtulerunt medietatem facultatis ſuæ, pacem petentes. Et Chlotharius Rex ait ſuis: Deſiſtite quæſo ab his hominibus, ne ſuper nos Dei ira concitetur. Quod illi non adquieuerunt. Rurſum Saxones obtulerunt veſtimenta, pecora, vel omne corpus facultatis ſuæ, dicentes: Hæc omnia tollite cum medietate terræ noſtræ: tantùm vxores & paruulos noſtros relinquite liberos, & bellum inter nos non committatur. Franci autem nec hoc adquieſcere voluerunt. Quibus ait Chlotharius Rex: Deſiſtite queſo, deſiſtite ab hac intentione. Verbum enim directum non habemus. Nolite ad bellum ire, in quo diſperdamini. Tamen ſi abire volueritis ſpontanea voluntate, ego non ſequar. Tunc illi irâ commoti contra Chlotharium Regem, ſuper eum inruunt: & ſcindentes tentorium eius, ipſum quoque conuiciis exaſperantes, ac vi detrahentes, interficere voluerunt, ſi cum illis abire differret. Hæc videns Chlotharius, inuitus abiit cum eis. At illi inito certamine, maxima ab aduerſariis internecione cæduntur: tantáque ab vtroq; exercitu multitudo cecidit, vt nec æſtimari nec numerari penitus poſſit. Tunc Chlotharius valde confuſus pacē petiit, dicens, ſe non ſua voluntate ſuper eos veniſſe. Qua obtēta, ad propria rediit. B C

XV. TVRONICI autem audientes regreſſum fuiſſe Regem de cæde Saxonum, facto conſenſu in Eufronium Preſbyterum, ad eum pergunt. Datáque ſuggeſtione, reſpondit Rex: Præceperam enim vt Cato Presbyter illic ordinaretur, & cur eſt ſpreta iuſſio noſtra? Reſponderunt ei: Petiuimus enim eum, ſed noluit venire. Hæc illis dicentibus, aduenit ſubitò Cato Presbyter, deprecans Regem, vt eiecto Cautino, ipſum Aruerno iuberet inſtitui. Quod Rege inridente, petiit iterum vt Turonis ordinaretur, quod antè deſpexerat. Cui Rex ait: Ego primum præcepi, vt Turonis te ad Epiſcopatum conſecrarent: ſed quantum audio, deſpectui habuiſti Eccleſiam illam, idcóque elongaberis à dominatione eius. & ſic confuſus abſceſſit. De ſancto vero Eufronio interrogans, dixerunt, eum nepotem eſſe beati Gregorij, cuius ſuprà meminimus. Reſpondit Rex; Prima hæc eſt & magna generatio. Fiat voluntas Dei, & beati Martini electio compleatur. Et data præceptione, XVIII. poſt beatum Martinum ſanctus Eufronius ordinatur Epiſcopus.

XVI.

A XVI. CHRAMNVS autem apud Aruernos diuerſa (vt diximus) exercebat mala, ſemper aduerſus Cautinum Epiſcopum inuidiam tenens. Eo tempore grauiter ægrotauit, ita vt capilli eius à nimia febre deciderent. Habebat autem tunc ſecum virum magnificum, & in omni bonitate perſpicuum, ciuem Aruernum, Aſcouindum * nomine, qui eum vi ab hac malitia quærebat auertere, ſed non poterat. Habebat enim & Leonem Pictauenſem, ad omnia mala perpetranda grauem ſtimulum, qui nominis ſui tanquam leo erat in omni cupiditate ſæuiſſimus. Hic fertur quadam vice dixiſſe, quòd Martinus & Martialis Confeſſores Domini, nihil fiſci viribus vtile reliquiſſent. Sed ſtatim percuſſus à virtute Confeſſorum, ſurdus & mutus effectus, amens eſt mortuus. Venit enim miſer ad Baſilicam ſancti Martini Turonis, celebrauitque vigilias, dedit munera: ſed non eum reſpexit virtus conſueta. Cum ipſa enim qua venerat infirmitate, regreſſus eſt. Chramnus autem ab Aruerno regreſſus, ad Pictauorum ciuitatem venit. Vbi cùm in magna potentia reſideret, ſeductus per malorum conſilium, ad Childebertum patruum ſuum tranſire cupit, patri inſidias parare diſponens. Ille verò doloſè quidem, ſed ſuſcipere illum promittit, quem monere ſpiritaliter debuerat, ne patri exiſteret inimicus. Tunc per occultos nuncios inter ſe coniurati, contra Chlotharium vnanimiter conſpirarunt. Sed nec memor fuit Childebertus, quòd quotieſcumque aduerſus fratrem ſuum egit, ſemper confuſus abſceſſit. Chramnus verò

B hoc fœdere inito, Lemouicinum rediit, & illud, per quod prius ambulauerat in Regno patris ſui, in ſua dominatione redegit. Tunc Aruernus populus infra muros tenebatur incluſus, & diuerſis infirmitatibus oppreſſus grauiter interibat. Porro Chlotharius Rex duos filios ſuos, id eſt Charibertum & Guntchramnum, ad eum dirigit. Qui per Aruernum venientes, audientéſque quòd in Lemouicino eſſet, vſque ad montem, quem Nigrum nomine dicunt, accedunt, cúmque reperiunt. Figentéſque tentoria, contra ſe reſederunt, mittentes Legationem, vt res paternas, quas malè peruaſerat, reddere deberet: ſin autem aliud, campum præpararet ad bellum. Cúmque ille patri ſubditum ſe eſſe confingeret, diceretque; Omne quod circumiui, laxare non potero: ſed ſub mea hoc poteſtate cum gratia " patris mei cupio retinere. illi vt prælium hoc inter ipſos diiudicaret, poſtulant. " Cúmque moto vtrique exercitu cum magno armorum apparatu ad bellum conueniſſent, ſubitò exorta tempeſtas cum graui coruſcatione atque tonitruo, eos ne pugnarent inhibuit. Redeuntes autem ad caſtra, Chramnus doloſè per extraneam perſonam, patris mortem fratribus pronunciat, Eo enim tempore bellum contra Saxones, quod ſupra diximus, gerebatur. At illi timentes, cum ſumma velocitate Burgundiam redierunt. Chramnus verò cum exercitu poſt eos dirigens, vſque ciuitatem Cauillonenſem venit, eámque obſidens adquiſiuit. Exinde vſque Diuionenſe caſtrum pertendit, ibique cùm die Dominico adueniſſet, quid geſtum fuerit

C dicam. Erat ibi tunc ſanctus Tetricus Epiſcopus, cuius in ſuperiori libello memoriam fecimus. Poſitis Clerici tribus libris ſuper altarium, id eſt Prophetiæ, Apoſtoli, atque Euangeliorum, orauerunt ad Dominum, vt Chramno quid eueniret oſtenderet: aut ſi ei felicitas ſuccederet, aut certè ſi regnare poſſet, diuina potentia declararet. Simúlque vnam habentes conuenientiam, vt vnuſquiſque in Libro quod primum aperiebat, hoc ad Miſſas etiam legeret. Aperto ergo primum omnium Prophetarum Libro, reperiunt: *Auferam maceriam eius, & erit in deſolationem: pro eo quod debuit facere vuam, fecit autem labruſcam.* Reſeratóque Apoſtoli Libro inueniunt: *Ipſi enim diligenter ſcitis fratres, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet. Cùm dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus illis ſuperueniet interitus: ſicut dolores parturientis, & non effugient.* Dominus autem per Euangelium ait: *Qui non audit verba mea, adſimilabitur viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam: deſcendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt venti, & inruerunt in domum illam, & cecidit, & facta eſt ruina eius magna.* Chramnus verò ad Baſilicas ab antedicto Sacerdote ſuſceptus eſt, ibique comedens panem ad Childebertum pertendit. Intra tamen muros Diuionenſes non eſt permiſſus intrare. Fortiter tunc Rex Chlotharius contra Saxones decertabat. Saxones enim (vt adſerunt) per Childebertum commoti atque indignantes contra Francos ſuperiori anno, exeuntéſque de regione ſua in Franciam venerunt, & vſque ad Nutiam * ciuitatem prædas egerunt, nimiúmque grande ſcelus perpetrati ſunt.

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

* al. Aſcouindum

* al. vſque Diuitiam, Deutz. à regione Colon. Agripp.

CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

XVII. TVNC Chramnus, iam accepta VVilicharij filia, Pariſius accedens, ſecum Childebertum Regem conſtringit in fide atque charitate, iurans ſe patri eſſe certiſſimum inimicum. Childebertus autem Rex, dum Chlotharius contra Saxones decertaret, in Campaniam Remenſem accedit, & vſque Remos ciuitatem properans, cuncta prædis atque incendio deuaſtauit. Audierat enim fratrem ſuum à Saxonibus fuiſſe peremptum, & Regno ſuo cuncta ſubiici æſtimans, quæ adire potuit, vniuerſa peruaſit. A

XVIII. TVNC & Auſtrapius Dux Chramnum metuens, in Baſilicam ſancti Martini confugit. Cui tali in tribulatione poſito, non defuit diuinum auxilium. Nam cùm Chramnus ita eum conſtringi iuſſiſſet, vt nullus illi alimenta præbere præſumeret; & ita arctiùs cuſtodiretur, vt nec aquam quidem ei haurire liceret, quo faciliùs compulſus inediâ, ipſe ſponte ſua de Baſilica ſancta periturus exiret: accedens quidam, vaſculum illi cum aqua ſemiuiuo detulit ad potandum. Quo accepto, velociter iudex loci aduolauit, ereptúmque de manu eius, terræ diffudit. Quod velox Dei vltio, & beati Antiſtitis virtus eſt ſubſecuta. Ea namque die iudex, qui iſta geſſerat, correptus à febre, nocte media expirauit. Nec peruenit in craſtinum, ad illam horam qua in Baſilica ſancti poculum de manu excuſſerat fugitiui. Poſt iſtud miraculum, omnes ei opulentiſſimè quæ erant neceſſaria detulerunt. Redeunte autem in Regnum ſuum Rege Chlothario, magnus cum eo eſt habitus. B
Tempore verò eius, ad Clericatum accedens apud Sellenſe caſtrum, quod in Pictaua habetur diœceſi, Epiſcopus ordinatur. futurum, vt decedente Pientio Antiſtite, qui tunc Pictauam regebat Eccleſiam, ipſe ſuccederet. Sed Rex Charibertus in aliud vertit ſententiam. Denique cùm Pientius Epiſcopus ab hac luce migraſſet, apud Pariſius ciuitatem Paſcentius, qui tunc Abbas erat baſilicæ ſancti Hilarij, ei ſuccedit, ex iuſſu Regis Chariberti, clamante Auſtrapio, ſibi hunc redhiberi locum. Sed parum ei iactati profuere ſermones. Ipſe quoque regreſſus ad caſtrum ſuum, mota ſuper ſe Theifalorum ſeditione, quos ſæpè grauauerat, lancea ſauciatus crudeliter vitam finiuit. Diœceſes verò ſuas Eccleſia Pictaua recepit.

XIX. TEMPORE quoque Chlotharij Regis, ſanctus Dei Medardus Epiſcopus, conſummato boni operis curſu, & plenus dierum, ſanctitate præcipuus, diem obiit. Quem Chlotharius Rex cum ſummo honore apud Sueſſionas ciuitatem ſepeliuit, & Baſilicam ſuper eum fabricare cœpit: quam poſtea SIGIBERTVS filius eius expleuit atque compoſuit. Ad cuius beatum ſepulchrum, vidimus vinctorum compedes atque catenas diſruptas confractáſque iacere: quæ vſque hodie in teſtimonium virtutis eius, ad ipſum beati ſepulchrum reſeruantur. Sed ad ſuperiora redeamus.

XX. CHILDEBERTVS igitur Rex ægrotare cœpit, & cùm diutiſſimè apud Pariſius lectulo decubaſſet, obiit: & ad Baſilicam beati Vincentij, quam ipſe conſtruxerat, eſt ſepultus. Cuius Regnum & theſauros CHLOTHARIVS Rex accepit. VVltrogotham verò, & filias eius duas, in exilium poſuit. Chramnus autem patri repræſentatur, ſed poſtea infidelis extitit. Cúmque ſe cerneret euadere non poſſe, Britannias petiit: ibique cum Chonobro Britannorum Comite, ipſe vel vxor eius ac filiæ, latuerunt. VVilicharius autem ſocer eius ad Baſilicam ſancti Martini confugit. Tunc ſancta Baſilica à peccatis populi ac ludibriis, quæ in ea fiebant, per VVilicharium coniugémque eius ſuccenſa eſt. quod non ſine graui ſuſpirio memoramus. Sed & ciuitas Turonica ante annum iam igni conſumpta fuerat, & totæ Eccleſiæ in eadem cõſtructæ, deſertæ relictæ ſunt. Protinus B. Martini Baſilica, ordinante Chlothario Rege, ſtanno cooperta eſt, & in illa qua prius fuerat elegantia reparata. Tunc duæ acies locuſtarum apparuerunt, quæ per Aruernum atque Lemouicinum tranſeuntes (vt ferunt) Romaniacum campum venerunt, in quo prælio magno inter ſe acto maximè ſunt conliſæ. Chlotharius autem Rex contra Chramnum frendens, cum exercitu aduerſus eũ in Britanniam dirigit. Sed nec ille contra patrem egredi timuit. Cúmq; in vno campo conglobatus vterque reſideret exercitus, & Chramnus cum Britannis contra patrem aciem inſtruxiſſet, incũbente nocte à bello ceſſatum eſt. Ea quoque nocte Chonober Comes Britannorum dicit ad Chramnum: Iniuſtum cenſeo, te cõtra patrem tuum debere egredi. Permitte me hac nocte, vt inruam ſuper eum, ipſúmque cum toto exercitu proſternam. Quod Chramnus (vt credo) virtute Dei præuẽtus, fieri non permiſit. Mane autem C

A facto vterque commoto exercitu ad bellum contra ſe properant. Ibátque Chlotharius Rex tanquam nouus Dauid contra Abſalonem filium pugnaturus, plangens atque dicens: Reſpice Domine de cœlo, & iudica cauſam meam, quia iniuſtè à filio iniurias patior: reſpice & iudica iuſtè, illúdque impone iudicium, quod quondam inter Abſalonem & patrem eius Dauid poſuiſti. Confligentibus igitur pariter, Britannorum Comes terga vertit, ibique & cecidit. Denique Chramnus fugam iniit, naues in mari paratas habens. Sed dum vxorem & filias ſuas liberare voluit, ab exercitu patris oppreſſus, captus, atque ligatus eſt. Quod cùm Chlothario Regi nunciatum fuiſſet, iuſſit eum cum vxore & filiabus igni conſumi. Incluſique in tugurio cuiuſdam paupercule, Chramnus ſuper ſcamnum extenſus orario ſuggillatus eſt. & ſic poſtea ſuper eos incenſa caſula, cum vxore & filiabus interiit. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS.

XXI. REX verò Chlotharius anno quinquageſimo primo regni ſui, cum multis muneribus limina B. Martini expetiit, & adueniens Turonis ad ſepulchrum antedicti Antiſtitis, cunctas actiones, quas fortaſſe negligenter egerat, replicans, & orans cum grandi gemitu, vt pro ſuis culpis beatus Confeſſor Domini miſericordiam exoraret, & ea quæ inrationabiliter commiſerat, ſuo obtentu dilueret. Exin regreſſus, quinquageſimo primo regni ſui anno, dum in Cotia ſilua venationem exerceret, à febre corripitur, & exinde Compendium villam rediit. In qua cùm grauiter vexaretur à febre, aiebat: Vua! quid putatis, qualis eſt ille Rex cœleſtis, B qui ſic tam magnos Reges interficit? In hoc enim tædio poſitus, ſpiritum exhalauit. Quem quatuor filij ſui cum magno honore Sueſſionas deferentes, in Baſilica beati Medardi ſepelierunt. Obiit autem poſt vnum decurrentis anni diem, quo Chramnus fuerat interfectus. An. 558.

XXII. CHILPERICVS verò poſt patris funera, theſauros qui in villa Brannaco * erant congregati, accepit, & ad Francos vtiliores petiit, ipſóſque muneribus mollitos ſibi ſubdidit. Et mox Pariſius ingreditur, ſedémque Childeberti Regis occupat. Sed non diu hoc ei licuit poſſidere. Nam coniuncti fratres eius, eum exinde repulere. Et ſic inter ſe hi quatuor, id eſt Charibertus, Guntchramnus, Chilpericus, atque Sigibertus, diuiſionem legitimam faciunt. Deditque ſors CHARIBERTO Regnum Childeberti, ſedémque habere Pariſius: GVNTCHRAMNO verò Regnum Chlodomeris, ac tenere ſedem Aurelianenſem: CHILPERICO verò, Regnum Chlotharij patris eius, cathedrámque Sueſſionas habere: SIGIBERTO quoque, Regnum Theodorici, ſedémque habere Mettenſem. * al. Brinaco

XXIII. NAM poſt mortem Chlotharij Regis Chuni Gallias adpetunt. Contra quos Sigibertus exercitum dirigit, & geſto contra eos bello, vicit atque fugauit. Sed poſtea Rex eorum amicitias cum eodem per Legatos meruit. Dum autem cum eis turbatus eſſet Sigibertus, Chilpericus frater eius Remos peruadit, & alias ciuitates, quæ ad eum pertinebant, abſtulit. Ex hoc enim inter eos (quod peius eſt) bellum ciuile ſurrexit. Rediens autem Sigibertus victor à Chunis, Sueſſionas ciuitatem occupat, ibique inuentum THEODOBERTVM Chilperici Regis C filium, adprehendit, & in exilium tranſmittit. Accedens autem contra Chilpericum, bellum commouit: quo victo atque fugato, ciuitates ſuas in ſuam dominationem reſtituit. Theodobertum verò filium illius apud Ponticonem villam cuſtodiri iuſſit per annum integrum. Quem poſtea, vt erat clemens, muneribus ditatum patri reddidit ſanum: dato tamen ſibi ſacramento, ne vnquam contra eum agere deberet. quod poſtea peccatis facientibus eſt inruptum.

XXIV. CVM autem Guntchramnus Rex Regni partem, ſicut fratres ſui, obtinuiſſet, amoto Agrœcula * Patricio, Celſum Patritiatus honore donauit, virũ procerum ſtatu, in ſcapulis validum, lacerto robuſtum, in verbis tumidum, in reſponſis opportunum, iuris lectione peritũ. Cui tanta deinceps habendi cupiditas extitit, vt ſæpiùs Eccleſiarum res auferẽs, ſuis ditionibus ſubiugaret. Nam cùm audiſſet quadam vice Eſaiæ Prophetæ lectionem in Eccleſia legi, in qua ait; *Va his qui iungunt domum ad domum, & agrum ad agrum copulant vſque ad terminum loci*, exclamaſſe fertur: Incongruè hoc Væ mihi & filiis meis! Sed reliquit filium, qui abſque liberis functus, maximam partem facultatis Eccleſiis, quas pater expoliauerat, dereliquit. * al. Agricola

XXV. GVNTCHRAMNVS autem Rex bonus, primo Venerandam cuiuſdam ſuorum ancillam, pro concubina thoro ſubiunxit, de qua GVNDOBALDVM filium ſuſcepit. Poſtea verò Mercatrudem filiam Magnarij in matrimonium acce-

CHARIBERTVS. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

pit. Gundobaldum verò filium ſuum Aurelianis tranſmiſit. Æmula autem Mercatrudis poſt habitum filium, in huius mortem graſſatur: & tranſmiſſum (vt aiunt) venenum in potum ei dari curauit. Quo mortuo, ipſa iudicio Dei filium ſuum quem habebat perdidit, & odium Regis incurrit: dimiſſáque ab eodem, non multo pòſt tempore mortua eſt. Poſt quam Rex Auſtrigildem cognomento Bobilam * accepit, de qua iterum duos filios habuit, quorum ſenior CHLOTHARIVS, iunior CHLODOMERIS dicebatur. A

* al. Bobilanam

XXVI. PORRO Charibertus Rex Ingobergam accepit vxorem: de qua filiam habuit, quæ poſtea in Cantia virum accipiens eſt deducta. Habebat tunc temporis Ingoberga in ſeruitium ſuum duas puellas pauperis cuiuſdam filias, quarum prima vocabatur Marcouefa, religioſam veſtem habens: alia verò Merofledis. In quarum amore Rex valdè detinebatur. Erant enim, vt dicebatur, artificis lanarij filiæ. Æmula ex hoc Ingoberga, quòd à Rege diligerentur, patrem earum ſecretiùs operari fecit, futurum vt dum hæc Rex cerneret, odio filias eius haberet. Quo operante vocauit Regem. Ille autem ſperans aliquid noui videre, aſpicit hunc eminus laſcias * regias componentem. Quod videns commotus in ira, reliquit Ingobergam, & Merofledem accepit. Habuit & aliam puellam opilionis filiam nomine Theodegildem, de qua & fertur filium habuiſſe, qui vt proceſſit ex aluo, protinus delatus eſt ad ſepulchrum. Huius Regis tempore apud vrbem Sanctonicam Leontius congregatis Prouinciæ ſuæ Epiſcopis, Emerium ab Epiſcopatu depulit, adſerens non canonicè eum fuiſſe hoc honore donatum. Decretum enim Regis Chlotharij habuerat, vt abſque Metropolitani conſilio benediceretur, qui nō erat præſens. Quo eiecto, conſenſum fecere in Heraclium tunc Burdegalenſis vrbis Preſbyterum. Quod Regi Chariberto ſubſcriptum propriis manibus per nuncupatum Preſbyterum tranſmiſerunt. Qui veniens Turonis, rem geſtam beato Eufronio pandit, deprecans vt hoc conſenſum ſubſcribere dignaretur. quod vir Dei manifeſtè reſpuit. Igitur poſtquam Preſbyter Pariſiacæ vrbis portas ingreſſus Regis præſentiam adiit, hæc effatus eſt: Salue Rex glorioſe. ſedes enim Apoſtolica eminentiæ tuæ ſalutem mittit vberrimam. Cui ille. Nunquid, ait, Turonicam adiſti vrbem, vt Papæ illius nobis ſalutem deferas? Pater (inquit Preſbyter) tuus Leontius cum Prouincialibus ſuis ſalutem tibi mittit, indicans Æmulum (ſic enim vocitare conſueuerant Emerium in infantia ſua) eiectum ab Epiſcopatu, pro eo quòd prætermiſſa canonum ſanctione vrbis Sanctonicæ Epiſcopatum ambiuit. Ideóque conſenſum ad te direxerunt, vt alius in loco eius ſubſtituatur: quo fiat, vt dum tranſgreſſores canonum regulariter arguuntur, Regni veſtri potentia æuis prolixioribus propagetur. Hęc eo dicente, frendens Rex eum à ſuis conſpectibus extrahi iuſſit, & plauſtro ſpinis ſuppleto * imponi deſuper, & in exilium protrudi præcepit, dicens: Putáſne quòd non eſt ſuper quiſquam de filiis Chlotharij Regis, qui patris facta cuſtodiat, quod hi Epiſcopum, quem eius voluntas elegit, abſque noſtro iudicio proiecerunt? Et ſtatim directis viris religioſis, Epiſcopum in loco reſtituit, dirigens etiam quoſdam de Camerariis ſuis, qui exactis à Leontio Epiſcopo mille aureis, reliquos iuxta poſſibilitatem condemnarent Epiſcopos. & ſic patris * eſt vltus iniuriam. Poſt hæc Marcouefam, Merofledis ſcilicet ſororem, coniugio copulauit. Pro qua cauſa à ſancto Germano Epiſcopo excommunicatus vterque eſt. Sed cùm eam Rex relinquere nollet, percuſſa iudicio Dei obiit. Nec multò pòſt & ipſe Rex poſt eam deceſſit Charibertus. Cuius poſt obitum, Theodegildis vna Reginarum, eius nuncios ad Guntchramnum Regem dirigit, ſe vltro offerens matrimonio eius. Quibus Rex hoc reddidit in reſponſis: Accedere ad me ei non pigeat cum theſauris ſuis. Ego enim accipiam eam, faciámque magnam in populis, vt ſcilicet maiore mecum honore quàm cum germano meo, qui nuper defunctus eſt, potiatur. At illa gauiſa, collectis omnibus, ad eum profecta eſt. Quod cernens Rex, ait: Rectius eſt enim, vt hi theſauri penes me habeantur, quàm apud hanc, quæ indignè germani mei thorum adiuit. Tunc ablatis multis, paucis relictis, Arelatenſi eam Monaſterio deſtinauit. Hæc verò ægrè adquieſcens ieiuniis ac vigiliis adfici, per occultos nuncios Gothum quemdam adiuit, promittens ſi ſe in Hiſpanias deductam coniugio copularet, quòd cum theſauris ſuis de Monaſterio egrediens, libenti cum animo ſequeretur. Quod ille nihil dubitans, repromiſit. Cùmque hæc collectis rebus, factiſque volucris, à Cœnobio pararet egredi, anticipauit

* al. lanas, f. faſcias

* al. opleto

* al. Principis

B

C

A voluntatem eius induſtria Abbatiſſæ: deprehenſáque fraude, eam grauiter cæſam cuſtodiæ mancipare præcepit, in qua vſque ad exitum vitæ præſentis, non mediocribus adtrita paſſionibus, perdurauit. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

XXVII. PORRO Sigibertus Rex, cùm videret, quòd fratres eius indignas ſibimet vxores acciperent, & per vilitatem ſuam etiam ancillas in matrimonium ſociarent, Legationem in Hiſpaniam mittit, & cum multis muneribus Brunichildem Atanagildi Regis filiam petiit. Erat enim puella elegans opere, venuſta aſpectu, honeſta moribus atque decora, prudens conſilio, & blanda conloquio. Quam pater eius non denegans, cum magnis theſauris antedicto Regi tranſmiſit. Ille verò congregatis Senioribus ſecum, præparatis epulis, cum immenſa lætitia atque iocunditate eam accepit vxorem. Et quia Arrianæ legi ſubiecta erat, per prædicationem Sacerdotum, atque ipſius Regis commonitionem conuerſa, beatam in vnitate confeſſa Trinitatem credidit, atque chriſmata eſt, quæ in nomine Chriſti Catholica perſeuerauit.

XXVIII. QVOD videns Chilpericus Rex, cùm iam plures haberet vxores, ſororem eius Galſuintham * expetiit, promittens per Legatos, ſe alias relicturum: tantum condignam ſibi, Regiſque prolem mereretur accipere. Pater verò eius has promiſſiones accipiens, filiam ſuam, ſicut anteriorem, ſimiliter ipſi cum magnis opibus deſtinauit. Nam Galſuintha ætate ſenior quàm Brunechildis erat. *al. Galſuendam

B Quæ cùm ad Chilpericum Regem veniſſet, cum grandi honore ſuſcepta, eiúſque eſt ſociata coniugio. A quo etiam magno amore diligebatur. detulerat enim ſecum magnos theſauros. Sed per amorem Fredegundis, quam prius habuerat, ortum eſt inter eos grande ſcandalum. Iam enim in lege Catholica conuerſa fuerat, & chriſmata. Cúmque ſe Regi quereretur aſſiduè iniurias perferre, dicerétque nullam ſe dignitatem cum eodem habere, petiit, vt relictis theſauris quos ſecum detulerat, liberam redire permitteret ad patriam. Quod ille per ingenia diſſimulans, verbis eam lenibus demulſit. Ad extremum eam ſuggillari iuſſit à puero, mortuámque reperit in ſtrato. Poſt cuius obitum, Deus virtutem magnam oſtendit. Lychnus enim ille, qui fune ſuſpenſus coram ſepulchro eius ardebat, nullo tangente, fune diſrupto in pauimentum corruit: & fugiente ante eum duritia pauimenti, tanquam in aliquod molle elementum deſcendit, atque medius eſt ſuffoſſus, nec omnino contritus. quod non ſine magno * miraculo videntibus fuit. Rex autem cùm eam mortuam defleſſet, poſt paucos dies Fredegundem recepit in matrimonio. Poſt quod factum, reputantes eius fratres, quòd ſua emiſſione antedicta Regina fuerit interfecta, eum à Regno deiiciunt. Habebat autem tunc Chilpericus tres filios de Audouera priore Regina ſua: id eſt THEODOBERTVM, cuius ſupra meminimus, MEROVEVM *, atque CHLODOVEVM. Sed ad cœpta redeamus. *al. grandi *al. Mirovecvm,

C XXIX. CHVNI verò iterum in Gallias venire conabantur. Aduerſus quos Sigibertus cum exercitu dirigit, habens ſecum magnam multitudinem virorum fortium. Cúmque confligere deberent, iſti magicis artibus inſtructi, diuerſas eis fantaſias oſtendunt, & eos valde ſuperant. Fugiente autem exercitu Sigiberti, ipſe incluſus à Chunis retinebatur, niſi poſtea (vt erat elegans & verſutus) quos non potuit ſuperare virtute prælij, ſuperauit arte donandi. Nam datis muneribus fœdus cum Rege iniit, vt omnibus diebus vitæ ſuæ nulla inter ſe prælia commouerent. Idque ei magis ad laudem, quàm ad aliquod pertinere obprobrium, iuſta ratione penſatur. Sed & Rex Chunorum multa munera regi Sigiberto dedit. Vocabatur autem Caganus *. omnes enim Reges gentis illius hoc appellantur nomine. *al. Chaganus.

XXX. SIGIBERTVS verò Rex Arelatenſem vrbem capere cupiens, Aruernos commoueri præcepit. Erat enim tunc Firminus Comes vrbis illius, qui cum ipſis in capite abiit. Sed & de alia parte Adouarius * cum exercitu aduenit. Ingreſſique vrbem Arelatenſem, ſacramenta pro parte Sigiberti Regis exegerunt. Quod cùm Guntchramnus Rex comperiſſet, Celſum Patritium cum exercitu illuc dirigit. Qui abiens, Auennicam vrbem abſtulit. Accedens autem Arelatem, & vallans eam, impugnare exercitum Sigiberti, qui intra muros continebatur, cœpit. Tunc Sabaudus Epiſcopus dixit ad eos: Egredimini foras, & inite certamen, quia « non poteritis ſub murorum concluſione degentes, neque nos, neque vrbis iſtius « *al. Eodouarius

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

ſubiecta defendere. Quòd ſi vos Deo propitio illos deuinceritis, nos fidem quam promiſimus cuſtodiemus: ſi verò illi contra vos inualuerint, ecce reſeratas reperietis portas. Ingredimini, ne pereatis. Hoc illi dolo deluſi, egreſſi foras bellum parant. ſed ſuperati ab exercitu Celſi, fugam ineunt, venientéſque ad vrbem, portas reperiunt obſeratas. Cúmque exercitus à tergo iaculis foderetur, operiretúrque lapidibus ab vrbanis, ad amnem Rhodanum dirigunt, ibique parmis ſuperpoſitis, vlteriorem ripam expetunt. Sed multos ex his violentia amnis direptos enecauit, fecitque Rhodanus tunc Aruernis, quod feciſſe quondam Simois legitur de Troianis, A

-----correpta ſub vndis
Scuta virûm, galeáſque & fortia corpora voluit.
Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Qui vix nandi (vt diximus) impulſu, parmarúmque adiuti adminiculo, litoris alterius plana contingere potuerunt. Qui nudati à rebus, ab equis deſtituti, non ſine grandi contumelia patriæ reſtituti ſunt. Firmino tantùm & Adouario diſcedendi via indulta eſt. Multi ibi tunc viri ex Aruernis, non ſolùm torrentis impetu rapti, verùm etiam gladiorum ictibus ſunt proſtrati. Ac ſic Guntchramnus Rex recepta vrbe illa, iuxta conſuetudinem bonitatis ſuæ, Auennicam ditionibus fratris ſui reſtituit.

XXXI. IGITVR in Galliis magnum prodigium de Taureduno caſtro apparuit, quod ſuper Rhodanum fluuium in monte collocatum erat. Qui cùm per dies amplius ſexaginta neſcio quem mugitum daret, tandem ſciſſus atque ſeparatus mons ille ab alio monte ſibi propinquo, cum hominibus, Eccleſiis, opibúſque ac domibus in fluuium ruit, excluſóque amnis illius littore, aqua retrorſum petiit. Locus etenim ille ab vtraque parte montibus inclauſus erat, inter quorum anguſtias, torrens defluit. Inundans ergo ſuperiorem partem, quæ ripæ inſidebat, operuit atque deleuit. Adcumulata enim aqua erumpens deorſum, inopinatos reperiens homines, vt deſuper fecerat, ipſos enecauit, domos euertit, iumẽta deleuit, & quæ cuncta littoribus illis inſidebant, vſque ad Genuam * ciuitatem, violentia atq; ſubita inundatione diripuit vel ſubuertit. Traditur à multis tantam congeriem inibi aquæ fuiſſe, vt in ante dictam ciuitatem ſuper muros ingrederetur. Quod dubium non eſt, quia (vt diximus) Rhodanus in locis illis inter anguſtias montium defluit, nec habuit in latere, cùm fuit excluſus, quò ſe diuerteret: commotúmque montem qui deſcenderat adſemel erupit, & ſic cuncta deleuit. Quod cùm factum fuiſſet, triginta Monachi, vnde caſtrum ruerat, aduenerunt: & terram illam, quæ monte diruente remanſerat, fodientes, æs ſiue ferrum reperiunt. Quod dum agerent, mugitum montis, vt priùs fuerat, audierunt. Sed dum à ſæua cupiditate retinerẽtur, pars illa, quæ nondum ruerat, ſuper eos cecidit, quos operuit atque interfecit, nec vltra inuenti ſunt. Similiter & ante cladem Aruernam, magna regionem illam prodigia terruerunt. Nam plerumque tres aut quatuor ſplendores magni circa Solem apparuerunt, quos ruſtici Soles vocabant, dicentes: Ecce tres vel quatuor Soles in cœlo. Quadam tamen vice in Calen. Octob. ita Sol obſcuratus apparuit, vt nec quarta quidem pars in eodem lucens remaneret, ſed teter atque decolor apparens quaſi ſaccus videbatur. Nam & ſtella, quam quidam Cometem vocant, radium tanquam gladium habens ſuper regionem illam, per annum integrum apparuit, & cœlũ ardere viſum eſt, & multa alia ſigna apparuere. In Eccleſia verò Aruerna, dum matutinæ celebrarentur vigiliæ in quadam feſtiuitate, auis corydalus * (quam alaudã vocamus) ingreſſa, omnia luminaria quę lucebant, alis ſuperpoſitis in tanta velocitate extinxit, vt putares ea in vnius hominis manu poſita, aqua fuiſſe ſubmerſa. In Sacrarium autem ſub velo trãſiens, cicindelem extinguere voluit. ſed ab oſtiariis prohibita atque occiſa eſt. Simile & in Baſilica beati Andreæ de lychnis lucentibus auis alia fecit. Iam verò adueniente ipſa clade, tanta ſtrages de populo illo facta eſt per totam regionem illam, vt nec numerari poſſit quantæ ibidem ceciderint legiones. Nam cùm iam ſarcofagi aut tabulæ defeciſſent, decem aut eo amplius in vna humi foſſa ſepeliebantur. Numerata ſunt autẽ quadam Dominica in vna beati Petri Baſilica, trecenta defunctorum corpora. erat enim & ipſa mors ſubita. Nam naſcente in inguine aut in aſcella vulnere in modum ſerpentis, ita inficiebantur homines illi à veneno, vt die altera aut tertia ſpiritum exhalarent. Sed & ſenſum vis illa veneni auferebat ab homine. Tunc &

B

* al. Ienobã

C

* al. coridalus

A Cato Preſbyter mortuus eſt. Nam cùm de hac lue multi fugiſſent, ille tamen populum ſepeliens, & Miſſas viriliter dicens, nunquam ab eo loco diſceſſit. Hic autem Preſbyter multæ humanitatis, & ſatis dilector pauperum fuit: & credo hæc cauſa ei, ſi quid ſuperbiæ habuit, medicamentum fuit. Cautinus autem Epiſcopus, cùm diuerſa loca hanc cladem timens circumiſſet, ad ciuitatem regreſſus eſt, & hanc incurrens, paraſceue Paſſionis Dominicæ obiit. Nam ipſa hora & Tetradius conſobrinus eius mortuus eſt. Tunc & Lugdunum, Bitorix, Cauillonum, atque Diuionum, oppida, ab hac infirmitate valde depopulata ſunt. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS SIGIBERTVS.

XXXII. Eo autem tempore * mortuo apud Hiſpaniam Athanagildo Rege, Leuua cum Leuuiheldo fratre Regnum accepit. Defuncto igitur Leuuane, Leuuiheldus frater eius totum Regnum occupauit. Qui vxore mortua, Gunſuinthā * Reginæ Brunichildis matrem accepit, duos filios de prima vxore habens, quorum vnus Sigiberti, alius Chilperici filiam deſponſauit. Ille quoque inter eos Regnum æqualiter diuiſit, interficiens omnes illos qui Reges interimere conſueuerant, non relinquens ex eis mingentem ad parietem. *al. Ergo vt ad Hiſpaniā ſecutamus, mortuo *al. Grandi ſuuintam.

XXXIII. DEFVNCTO igitur apud vrbem Conſtantinopolitanam Iuſtiniano Imperatore, Iuſtinus ambiuit Imperium, vir in omni auaritia deditus, contemptor pauperum, Senatorum ſpoliator. Cui tanta fuit cupiditas, vt arcas iuberet fieri ferreas,
B in quibus numiſmatis aurei talenta congereret. Quem etiam ferunt in hæreſin Pelagianam dilapſum. Nam non poſt multum tempus, demens effectus, Tyberium Cæſarem ſibi adſciuit ad defenſandas Prouincias ſuas, hominem iuſtum, eleemoſynarium, æquiter & diſcernentem, obtinentémq; victorias: quod omnibus ſupereminet bonis, etiam veriſſimum Chriſtianum. Denique Sigibertus Rex Legatos ad Iuſtinianum Imperatorem miſit, pacem petens, id eſt VVatinarium Francum, & Firminum Aruernum. Qui euntes euectu nauali, Conſtantinopolitanam ſunt vrbē ingreſſi, locutique cum Imperatore, quæ petierunt obtinuerunt. Ad ſequentem tamen annum in Galliam ſunt regreſſi. Poſt hæc autem Antiochia Ægypti, & Apamia Syriæ, maximæ ciuitates, à Perſis captæ ſunt, & populus captiuus abductus. Baſilica tunc ſancti Iuliani Antiochenſis Martyris graui incendio concremata eſt. Ad Iuſtinum autem Imperatorem Perſæ, Armeni, cum magno ſerici intexto pondere venerunt, petentes amicitias eius, atque narrantes, ſe Imperatori Perſarum eſſe infenſos. Venerunt ad eos Legati eius, dicentes: Sollicitudo Imperialis ſciſcitatur, ſi fœdus initum cum eo cuſtodiatis intactum. Reſpondentibus illis, omnia ab his pollicita inlibata ſeruari: dixerunt Legati, In hoc apparebit eius amicitias vos cuſtodire, ſi ignem vt ille veneratur, adoraueritis. Reſpondente populo, nequaquam ſe hæc facturum, ait Epiſcopus, qui coram erat: Quæ eſt in igne deitas, vt venerari queat? quem Deus ad vſus hominum procreauit, qui fomentis accenditur, aqua reſtinguitur: adhibitus vrit, neglectus tepeſcit. Hæc &
C his ſimilia Epiſcopo proſequente, Legati furore ſuccenſi, eum conuitiis, ac fuſtibus cædunt. Cernens autem populus Sacerdotem ſuum ſanguine cruentum, ſuper Legatos inruunt, manus iniiciunt interimúntque, & (ſicut diximus) huius Imperatoris amicitias petierunt.

XXXIV. PALLADIVS autem Brittiani * quondam Comitis ac Cæſariæ filius Comitatum in vrbe Gaballitana Sigiberto Rege impertiente promeruit. Sed orta contentio inter ipſum & Parthenium Epiſcopum, valde populum collidebat. Nam plerunque conuitiis ac diuerſis opprobriis ac criminibus obruebat Epiſcopum, peruadens res Eccleſiæ, ſpoliánſque homines eius. Vnde factum eſt, vt hac contentione creſcente, cùm ad præſentiam iam dicti Principis properaſſent, & diuerſa ibi inuicem obiectarent, mollem Epiſcopum, effœminatum Palladius vocitaret: Vbi ſunt mariti tui, cum quibus ſtuproſè ac turpiter viuis? Sed hæc in Sacerdotem verba prolata, diuina confeſtim vltio ſubſequens aboleuit. Nam anno ſequenti remotus à Comitatu Palladius Aruernum regreſſus eſt. Romanus verò Comitatum ambiuit. Factum eſt autem, vt quadam die in vrbe Aruerna vterque coniungeretur, & altercantibus inter ſe pro hac actione Comitatus, audiuit Palladius ſe à Sigiberto Rege debere interfici. Sed falſa hæc & maximè à Romano emiſſa deprehenſa ſunt. Tunc ille timore perterritus ita in anguſtiam grauem redactus eſt, vt minaretur ſe propria dextra perimere. *al Brittanni.

GVNTCHRAMNVS CHILPERICVS SIGIBERTVS.

Cúmque à matre vel à cognato ſuo Firmino intentè adtenderetur, ne perficeret quod mente amara conceperat, per interualla horarum elapſus à matris aſpectu, ingreſſus cubiculum, accepto ſpatio ſolitudinis, euaginato gladio, cornuáque enſis pedibus calcans, acumen ad pectus erexit, impreſſúſque deſuper gladius ab vna ingreſſus mamilla in ſpatulam dorſi egreſſus eſt. Erectus iterum ſimiliter altera mamilla perfoſſus cecidit, & mortuus eſt, quod non ſine diaboli opere perfectum ſcelus mirati ſumus. Nam prima eum plaga interficere potuit, ſi non diabolus ſuſtentaculum præbuiſſet, quòd hæc nefanda perageret. Currit mater exanimis, & ſuprà filij corpuſculum orbata collabitur; atque omnis familia voces planctus emittit. Veruntamen ad Monaſteriũ Chronenſium * delatus ſepulturæ mandatur, ſed non iuxta Chriſtianorum cadauera poſitus, ſed nec Miſſarum ſolemnia meruit. Quod non ob aliam cauſam, niſi ob iniuriam Epiſcopi hæc ei eueniſſe probantur.

* al. Chrononenſem.

XXXV. ALBOINVS * verò Longobardorum Rex, qui Chlothoſindam * Regis Chlotharij filiam habebat, relicta regione ſua, Italiam cum quatuor milium * Longobardorum gente petiit. Nam commoto exercitu, cum vxoribus & liberis abiere, illic manere deliberantes. Quam regionem ingreſſi, maximè per ſeptem annos peruagantes, ſpoliatis Eccleſiis, Sacerdotibus interfectis, in ſuam redigunt poteſtatem. Mortua autem Chlothoſinda vxore Alboini, aliam duxit coniugem: cuius patrem ante paucum tempus interfecerat. Qua de cauſa mulier in odio rem per virum habens, locum operiebatur, in quo poſſet iniurias patris vlciſci. Vnde factum eſt, vt vnum ex famulis concupiſcens, virum veneno necaret. Quo defuncto, cum famulo abiit: ſed adprehenſi, pariter interfecti ſunt. Longobardi deinceps alium ſuper ſe Regem ſtatuunt.

* al. Albuuinus.
* al. Chlodſuuindam.
* a. cum omni illa Lógob. gẽte

XXXVI. EVNIVS quoque cognomento Mummolus, à Rege Guntchramno Patriciatum promeruit. De cuius militiæ origine, altius quædam repetenda putaui. Hic etenim Peonio * patre ortus, Autiſſiodorenſis vrbis incola fuit. Peonius verò huius municipij Comitatum regebat. Cúmque ad renouandam actionem, munera Regi per filium tranſmiſiſſet ille datis rebus paternis, Comitatum patris ambiuit, ſupplantauítque genitorem quem ſubleuare debuerat. Ex hoc verò gradatim proficiens, ad maius culmen euectus eſt. Igitur prorumpentibus Longobardis in Gallias, Amatus, Patricius, qui nuper Celſi ſucceſſor extiterat, contra eos abiit. Commiſſóque bello, terga vertit ceciditque ibi. Tantámque ſtragem tunc Longobardi feruntur feciſſe de Burgundionibus, vt non poſſit colligi numerus occiſorum. oneratique præda diſceſſerunt iterum in Italiam. Quibus diſcedentibus, Eunius qui & Mummolus, arceſſitus à Rege, Patriciatus culmen meruit. Inruentibus iterum Longobardis in Gallias, & vſque Muſcias * Calmes accedentibus, quod adiacet ciuitati Ebredonenſi, Mummolus exercitum mouet, & cum Burgundionibus illuc proficiſcitur. Circundatíſque Longobardis cum exercitu, factíſque concidibus, per deuia ſiluarum inruit ſuper eos: multos interfecit, nonnullos cepit, & Regi direxit. Quos ille per loca diſperſos cuſtodire præcepit, paucis quodammodo per fugam elapſis, qui patriæ nunciarent.

* al. Pœonio
* al. Muſtias

XXXVII. FVERVNTQVE in hoc prælio Salonius * & Sagittarius fratres atque Epiſcopi, qui non cruce cœleſti muniti, ſed galea aut lorica ſeculari armati, multos manibus propriis (quod peius eſt) interfeciſſe referuntur. Hæc prima Mummoli in certamine victoria fuit. Poſt hæc Saxones, qui cum Longobardis in Italiam venerant, iterum prorumpunt in Gallias, & infrà territorium Reginſem, id eſt apud Staplonem villam, caſtra ponunt, diſcurrentes per villas vrbium vicinarum, diripientes prædas, captiuos abducentes, vel etiam cuncta vaſtantes. Quod cùm Mummolus comperiſſet, exercitum mouet, inruénſque ſuper eos, multa ex his milia interfecit, & vſque ad veſperam cædere non deſtitit, donec nox finem faceret. Ignaros enim repererat homines, & nihil de his quæ acceſſerunt autumantes. Mane autem facto, ſtatuunt Saxones exercitum, præparantes ſe ad bellum. Sed intercurrentibus nunciis, pacem fecerunt. Datiſque muneribus Mummolo, relicta vniuerſa regionis præda, cum
„ captiuis diſceſſerunt. Iurantes prius, quòd ad ſubiectionem Regum ſolatiúm-
„ que Francorum redire deberent in Galliis. Igitur regreſſi Saxones in Italiam, ad-

* al. Saluinus.

A ſumptis ſecum vxoribus atque paruulis, vel omni ſupellectile facultatis, redire in Gallias deſtinantes, ſcilicet vt à Sigiberto Rege collecti, in loco, vnde egreſſi fuerant, ſtabilirentur. Fecerúntque ex ſe duos (vt aiunt) cuneos: & vnus quidem per Niceam vrbem, alius verò per Ebredunenſem venit: illam reuera tenentes viam, quam anno ſuperiore tenuerant. Coniunctique ſunt in Aruernico * territorio. Erat enim tunc tempus meſſium, & locus ille maximè fructus terræ ſub dio habebat, nec quicquam ex his domi incolæ recondiderant. Denique accedentes in areas, ſegetes inter ſe diuidunt. Colligentéſque ac triturantes, frumenta comedebant. nihil ex his eis qui laborauerant relinquentes. Verùm poſtquam expenſis fructibus ad litus Rhodani amnis acceſſerunt, vt tranſacto torrente, Regno ſe Regis Sigiberti conferrent, occurrit eis Mummolus, dicens: Non tranſibitis torrentem hunc. Ecce regionem domini mei Regis depopulaſtis, collegiſtis ſegetes, pecora deuaſtaſtis, tradidiſtis domus incendiis, olíueta ac vineta ſuccidiſtis. Non aſcenditis, niſi ſatisfaciatis prius his quos exiguos reliquiſtis. Alioquin non effugitis manus meas, niſi ponam gladium ſuper vos, & vxores & paruulos veſtros, & vlciſcar iniuriam domini mei Guntchramni Regis. Tunc illi timentes valde, dantes multa numiſmatis aurei milia pro redemptione ſua, tranſire permiſſi ſunt: & ſic Aruernis peruenerunt. Erat tunc vernum tempus. Proferebant ibi regulas æris inciſas pro auro. Quas quiſque videns, non dubitabat aliud,
B niſi quòd aurum probatum atque examinatum eſſet. Sic enim coloratum ingenio neſcio quo fuit. Vnde nonnulli hoc dolo ſeducti, aurum dantes, & æs accipientes, pauperes facti ſunt. Hi verò ad Sigibertum Regem tranſeuntes, in loco, vnde prius egreſſi fuerant, ſtabiliti ſunt.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

* al. Aucenico.

XXXVIII. In regno autem Sigiberti Regis, remoto ab honore Iouino rectore Prouinciæ, Albinus in loco eius ſubrogatur. Magnam inter eos inimicitiam hæc cauſa congeſſit. Igitur aduenientibus ad cataplum Maſilienſium nauibus tranſmarinis, Vigilij Archidiaconi homines ſeptuaginta vaſa, quæ vulgò Orcas vocant, olei liquaminis furati ſunt, neſciente domino. Negociator autem cùm cognouiſſet ſibi rem furto ablatam fuiſſe, inquirere diligenter cœpit, quo furtum in loco fuiſſet reconditum. Hæc inquirens, audiit à quodam, quòd homines Vigilij Archidiaconi perpetraſſent. Perueniunt hæc ad Archidiaconum, qui inquirens & inueniens, nequaquam publicare, ſed excuſare ſuos cœpit, dicens: Nunquam de domo mea egreſſus eſt, qui tale, auderet admittere. Taliter, inquam, excuſante Archidiacono, negociator ad Albinum pergit, cauſam exerit, & Archidiaconum in crimine fraudis huius mixtum accuſat. Die autem ſancto Natalis Dominici Epiſcopo in Eccleſia adueniente, Archidiaconus indutus alba adeſt, Epiſcopum, vt mos eſt, inuitans ad altare debere procedere, ac ſolennitatem diei ſancti opportuno debere tempore celebrare. Nec mora, Albinus de ſede exiliens, adprehenſum Archidiaconum detrahit, pugnis
C calcibúſque cædit, & cuſtodia carcerali coarctat. Pro quo nunquam obtinere potuerunt, non Epiſcopus, non ciues, non vllus maior natu, non ipſa vox totius populi adclamantis, vt datis fideiuſſoribus, diem ſanctum Archidiacono liceat cum reliquis celebrare, atque accuſatio cauſæ in poſterum debere audiri. Sed nec ob ipſa ſacroſancta ſolemnia metum habuit, vt miniſtrum Dominici altaris tali in die non auderet adripere. Quid plura? Quatuor milibus ſolidorum Archidiaconum condemnauit. Quod in præſentia Regis Sigiberti veniens, quadrupla ſafactione, inſequente Iouino, compoſuit.

XXXIX. Post hæc tres Longobarborum Duces, id eſt Amo, Zaban, ac Rhodanus, Gallias inruperunt. Et Amo quidem Ebredunenſem carpens viam, vſque Machao villam * Auennici territorij, quam Mummolus munere meruerat regio, acceſſit, ibique fixit tentoria. Zaban verò per Dienſem deſcendens vrbem, vſque Valentiam venit: ibique & caſtra poſuit. Rhodanus autem Gratianopolitanam vrbem adgreſſus eſt, ibique papiliones extendit. Et Amo quoque Arelatenſem debellauit Prouinciam, cum vrbibus quæ circumſitæ ſunt. Et vſque ipſum Lapideum campum, qui adiacet vrbi Maſſilienſi, accedens, tam de pecoribus, quàm de hominibus denudauit. Aquinſibus autem obſidionem parauit, de quibus viginti duabus libris argenti acceptis abſceſſit. Sicque & Rhodanus ac Zaban in locis, quibus acceſſerant, fecerunt. Quæ cùm Mummolo perlata fuiſſent, exercitum

* al. Machoullam.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

*al. Hiſerã.

mouit, & Rhodano, qui Gratianopolitanam vrbem debellabat, occurrit. Sed cùm Eſeram * fluuium exercitus laborioſè tranſiret, nutu Dei animal amnem ingreditur, vadum oſtendit: & ſic populus liber in vlteriorem ripam egreditur Quod videntes Longobardi, nec morati, euaginatis gladiis hos adpetunt. Commiſſóque bello, intantum cæſi ſunt, vt Rhodanus ſauciatus lancea, ad montium excelſa confugeret. Exindè cum quingentis viris, qui ei remanſerant, per deuia ſiluarum prorumpens, ad Zabanem peruenit, qui tunc vrbem Valentiam obſidebat: narrauitque ei omnia quæ acta fuerant. Tunc datis pariter cunctis in præda, ad Ebredunenſem vrbem regreſſi ſunt: ibique eis cum innumero exercitu Mummolus in faciem venit. Commiſſóque prælio, Lõgobardorum phalangæ vſq; ad internecionem cæſæ. cum paucis Duces in Italiam ſunt regreſſi. Cúmque vſque Siguſium * vrbem perlati fuiſſent, & eos incolæ loci durè ſuſciperent, præſertim cùm Siſinnius Magiſter militum à parte Imperatoris in hac vrbe reſideret, ſimulatus Mummoli puer in conſpectu Zabanis Siſinnio literas protulit, ſalutémque ex nomine Mummoli dedit, dicens: En ipſum in proximo. Quod audiens Zaban, curſu veloci ab vrbe ipſa digreſſus, præteriit. His auditis, Amo collecta omni præda, in itinere proficiſcitur. Sed reſiſtentibus niuibus, relicta præda, vix cum paucis erumpere potuit. Exterriti enim erant virtute Mummoli.

*al. Siosũ f. lib. 11. c. 45.

XL. MVLTA enim Mummolus bella geſſit, in quibus victor extitit. Nam poſt mortem Chariberti, cùm Chilpericus Turonos ac Pictauis peruaſiſſet, quæ Sigiberto Regi per pactum in parte venerant, coniunctus Rex ipſe cum Guntchramno fratre ſuo, Mummolum eligunt, qui has vrbes ad verum dominum reuocare deberet. Qui Turonos veniens, fugato exinde Chlodoueo Chilperici filio, exactis à populo ad partem Regis Sigiberti ſacramentis, Pictauum acceſſit. Sed Baſilius ac Sigarius * Pictaui ciues, collecta multitudine, reſiſtere voluerunt. Quos de diuerſis partibus circundatos oppreſſit, obruit, interemit. Et ſic Pictauum accedens, ſacramenta exegit. Hæc interim de Mummolo dicta ſufficiant. reliqua in poſterum ſunt digerenda.

*al. Siagrius.

*al. Andarcis & Anparchi.

XLI. De Andarchij * verò interitu locuturus, prius genus ordiri placet & patriam. Hic igitur (vt adſerunt) Felicis Senatoris ſeruus fuit, qui ad obſequium domini deputatus, ad ſtudia literarum cum eo poſitus, benè inſtitutus emicuit. Nam de operibus Virgilij, Legis Theodoſianæ libris, artémque Calculi, adplenè eruditus eſt. Hac igitur ſcientia tumens, deſpicere dominum cœpit: & ſe patrocinio Lupi Ducis, cùm ad vrbem Maſſilienſem ex iuſſu Regis Sigiberti accederet, commendauit. De qua regreſſus, hunc ſecum abire præcepit, inſinuauitque eum diligenter Sigiberto Regi, atque ad ſeruiendum tradidit. Quem ille per loca diuerſa dirigens, locum præbuit militandi. Ex hoc quaſi honoratus habitus, Aruernum venit: ibique cum Vrſo ciue vrbis eius amicitias inligat. Interim vt erat acris ingenij, filiam eius deſponſare deſiderans, loricam (vt ferunt) in libellari, quo carthæ abdi ſolitæ ſunt, recondidit: dicens mulieri, coniugi vtique Vrſi, Quia multitudinem aureorum meorum amplius quàm ſexdecim milia in hoc libellari reconditam tibi commendo. Quod tuum eſſe poterit, ſi mihi filiam tuam præſtiteris deſponſare. Sed

quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?-------

Promiſit mulier hæc ſimpliciter credens, abſente viro, huic deſponſare puellam. At ille regreſſus ad Regem, præceptionem ad iudicem loci exhibuit, vt puellam hanc ſuo matrimonio ſociaret, dicens; Quia dedi arram in deſponſatione eius. Negauit autem vir ille, dicens: Quia neque te noui vnde ſis, neque aliquid de rebus tuis habeo. Qua intentione pullulante, ac vehementiùs increſcente, Andarchius expetiit Vrſum in Regis præſentiam arceſſire. Cúmque veniſſet apud villam Brennacum, * requirit hominem alium Vrſum nomine. quem ad altarium clam abductum, iurare fecit ac dicere: Per hunc locum ſanctum, & reliquias Martyrum beatorum, quia ſi filiam meam tibi in matrimonio non tradidero, ſexdecim milia ſolidorum tibi ſatisfacere non morabor. Stabant enim teſtes in ſacrario, auſcultantes occultè verba loquentis, ſed perſonam quæ loqueretur penitus non videntes. Tunc Andarchius demulſit verbis lenibus Vrſum, fecitque eum ſine Regis præſentia reuerti ad patriam. Factóque ex hoc iuramen-

*al. Brinnã

A to, breue ſacramentorum Regi illi protulit diſcedenti, dicens: Hæc & hæc mihi Vrſus ſcripſit: & ideo gloriæ veſtræ præceptionem depoſco, vt filiam ſuam mihi tradat in matrimonio. Alioquin res mihi liceat eius poſſidere, donec ſexdecim milibus ſolidorum acceptis, me ab hac cauſa remoueã. Tunc adeptis præceptionibus, Aruernum rediit: oſtendit iudici iuſſionem Regis. Vrſus autem ſe in Vellauum territorium contulit. Cúmque res eius huic conſignarentur, & hic in Vellauum acceſſit. Ingreſſúſque vnam Vrſi domum, cœnam ſibi præcepit præparari, atque aquas, quibus ablueretur, calefieri iubet. Sed cùm ſerui domus minimè rudi domino parerent, alios fuſtibus, alios virgis cædit, nonnullis capita percutiens ſanguinem elicuit. Turbata ergo familia, præparatur cœna. Abluitur hic aquis calidis, inebriatur vino, & ſe collocat ſuper ſtratum. Erant autem cum eo ſeptem pueri tantùm. Cúmque non minùs ſomno quàm vino ſepulti altiùs obdormiſſent, congregata familia, oſtia domus, quæ erat ex ligneis fabricata tabulis, claudit. Acceptíſque clauibus, metas annonæ, quæ aderant, elidit. Ac circa domum adgregat aceruos annonæ, quæ tunc in manipulis erat: ita vt operta ex his domus cerneretur omnino. Tunc immiſſo per partes diuerſas igne, cùm iam ſuper hos infelices materia ædificij exuſta dirueret, excitantur ad emiſſas voces. Sed non fuit qui exaudiret, donec tota domo aduſta, ipſos pariter ignis abſorberet. Vrſus verò metuens, Baſilicam ſancti Iuliani expetiit: datíſque Regi muneribus, res ſuas in ſoliditate recepit.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

B XLII. CHLODOVEVS verò Chilperici filius de Turonico eiectus, Burdegalam abiit. Denique cùm apud Burdegalenſem ciuitatem nullo prorſus inquietante reſideret, Sigulfus quidam à parte Sigiberti ſe ſuper eum obiecit. Quem fugientem cum tubis & buccinis quaſi labentem ceruum fugans, inſequebatur. Qui vix ad patrem regredi liberum habuit aditum. Tamen per Andegauis regreſſus, ad eum rediit. Cùm autem contentio inter Guntchramnum & Sigibertum Reges verteretur, Guntchramnus Rex apud Pariſius omnes Epiſcopos Regni ſui congregat, vt inter vtroſque quid veritas haberet, edicerent. Sed vt bellum ciuile in maiore pernicitate creſceret, eos audire peccatis facientibus diſtulerunt. Chilpericus autem Rex in ira commotus, per THEODOBERTVM filium ſuum ſeniorem, qui à Sigiberto quondam * adprehenſus ſacramentum dederat vt ei fidelis eſſet, ciuitates eius peruadit, id eſt Turonus, & Pictauis, vel reliquas citra Ligerim ſitas. Qui Pictauis veniens, contra Gundobaldum * Ducem pugnauit. Terga autem vertente exercitu partis Gundobaldi, magnam ibi ſtragem de populo ille fecit. Sed & Turonicam regionem maxima parte incendit, & niſi ad tempus manus dediſſent, totam continuò debellaſſet. Commoto autem exercitu Lemouicinum, Cadurcinum, vel reliquas illorum Prouincias * peruadit, vaſtat, euertit, Eccleſias incendit, miniſteria detrahit, Clericos interficit, Monaſteria virorum deiicit, puellas deludit, & cuncta deuaſtat. Fuitque illo in tempore peior in Eccleſiis gemitus, quàm tempore perſecutionis Diocletiani.

C

* al. aliquando.

* al. Guntualdum.

* illarum propinquas

XLIII. ET adhuc obſtupeſcimus & admiramur, cur tantæ ſuper eos plagæ inruerint. Sed recurramus ad illud quod parentes eorum egerunt, & iſti perpetrant. Illi poſt prædicationem Sacerdotum, de fanis ad Eccleſias ſunt conuerſi: iſti quotidie de Eccleſiis prædas detrahunt. Illi Sacerdotes Domini ex toto corde venerati ſunt, & audierunt: iſti non ſolùm non audiunt, ſed etiam perſequuntur. Illi Monaſteria & Eccleſias ditauerunt: iſti eas diruunt, ac ſubuertunt. Quid de Lata Monaſterio referam, in quo beati Martini habentur reliquiæ? Cùm ad eum vnus cuneus hoſtium aduentaret, & fluuium, qui propinquus eſt, tranſire diſponeret, vt Monaſterium expoliaret, clamauerunt Monachi, dicentes: Nolite ô barbari, nolite huc tranſire. Beati enim Martini iſtud eſt Monaſterium. Hæc audientes, eorum multi compuncti à Dei timore regreſſi ſunt. Viginti tamen ex ipſis, qui non metuebant Deum, neque beatum Confeſſorem honorabant, aſcendentes nauem illuc tranſgrediuntur, & inimico ſtimulante Monachos cædunt, Monaſterium euertunt, réſque diripiunt: de quibus facientes ſarcinas, naui imponunt. Ingreſſique fluuium, protinus vibrante carina huc illúcque feruntur. Cúmque amiſſo auxilio * remorum, haſtilibus lancearum in fundum aluei defixis remeare conarentur, nauis ſub pedibus eorum dehiſcit, & vniuſcuiuſque

* al. ſolatio

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

ferrum, quod contra ſe tenebat, pectori defigitur. tranſuerberatique cuncti à A propriis iaculis interimuntur. Vnus tantùm ex ipſis, qui eos increpabat, ne iſta committerent, remanſit inlæſus. Quòd ſi hoc quis fortuitu eueniſſe iudicat, cernat vnum inſontem plurimis euaſiſſe de noxiis. Quibus interfectis, Monachi ipſos & res ſuas ex alueo detrahentes, illos ſepelientes, res domi reſtituunt.

XLIV. DVM hæc agerentur, Sigibertus Rex gentes illas, quæ vltra Rhenum habentur, commouet, & bellum ciuile ordiens, contra fratrem ſuum Chilpericum ire deſtinat. Quod audiens Chilpericus, ad fratrem ſuum Guntchramnum » Legatos mittit. Qui coniuncti pariter fœdus ineunt, Vt nullus fratrem ſuum perire » fineret. Sed cùm Sigibertus gentes illas adducens veniſſet, & Chilpericus de alia parte cum ſuo exercitu reſideret, nec haberet Rex Sigibertus ſuper fratrem iturus, vbi Segonam fluuium tranſmearet, fratri ſuo Guntchramno mandat, dicens: » Niſi me permiſeris per tuam ſortẽ hunc fluuium tranſire, cum omni exercitu meo » ſuper te pergam. Quod ille timens, fœdus cum eodem iniit, eúmque tranſire permiſit. Denique ſentiens Chilpericus, quòd ſcilicet Guntchramnus ſcilicet relicto eo ad Sigibertum tranſiſſet, caſtra mouit, & vſque ad Aualocium Carnotenſem vicum abiit. Quem Sigibertus inſecutus, campum ſibi præparari petiit, ciuitatéſque eius, quas Theodobertus malè peruaſerat, reddidit: deprecans vt nullo caſu culparentur earum habitatores, quos ille iniuſtè igni ferróque obprimens adquiſierat. Vicos quoque, qui circa Pariſius erat, maxima tunc flamma B conſumpſit, & tam domus quàm res reliquæ ab hoſte direptæ ſunt, vt etiam & captiui ducerentur. Obteſtabatur enim Rex, ne hæc fierent: ſed furorem gentium, quæ de vlteriore Rheni amnis parte venerant, ſuperare non poterat. Sed omnia patienter ferebat, donec redire poſſet ad patriam. Tunc ex gentibus illis contra eum quidam murmurauerunt, cur ſe à certamine ſubtraxiſſet. Sed ille, vt erat intrepidus, aſcenſo equo ad eos dirigit, eóſque verbis lenibus demulſit. multos ex eis poſtea lapidibus obrui præcipiens. Sed nec hoc ſine beati Martini fuiſſe virtute ambigitur, vt hi ſine bello pacificarentur. Nam in ipſa die, qua hi pacem fecerunt, tres paralytici ad beati Baſilicam ſunt erecti. Quod in ſequentibus libris Domino iuuante diſſeremus.

XLV. DOLOREM enim ingerit animo, iſta ciuilia bella referre. Nam poſt an„ num iterum Chilpericus ad Guntchramnum fratrem ſuum Legatos mittit, di„ cens: Veniat frater mecum, & videamus nos, & pacificati perſequamur Sigibertum inimicum noſtrum. Quod cùm fuiſſet factum, ſéque vidiſſent, ac muneribus honoraſſent, commoto Chilpericus exercitu vſque Rhemos acceſſit, cuncta incendens atque debellans. Quod audiens Sigibertus, iterum conuocatis gentibus illis, quarum ſuprà memoriam fecimus, Pariſius venit, & contra fratrem ſuum ire diſponit: mittens nuncios Dunenſibus vel Turonicis, vt contra Theodobertum ire deberent. Quod illi diſſimulantes, Rex Godegiſilum & Guntchramnum Duces in capite dirigit. Qui commouentes exercitum, aduerſus eum C pergunt. At ille derelictus à ſuis, cum paucis remanſit. Sed tamen ad bellum exire non dubitat. Ineuntes autem prælium, Theodobertus victus, in campo proſternitur, & ab hoſtibus exanime corpus (quod dici dolor eſt) ſpoliatur. Tunc ab Aunulfo quodam collectus, ablutúſque, ac dignis veſtibus eſt indutus, & ad Ecolimenſem ciuitatem ſepultus. Chilpericus verò cognoſcens, quòd iterum ſe Guntchramnus cum Sigiberto pacificaſſet, ſe infra Tornacenſes muros cum vxore & filiis communiuit.

XLVI. IN eo anno fulgur per cœlum diſcurriſſe viſum eſt, ſicut quondam ante mortem Chlotharij factum vidimus. Sigibertus verò obtentis ciuitatibus illis, quæ circa Pariſius ſunt poſitæ, vſque Rothomagenſem vrbem acceſſit, volens eaſdem vrbes hoſtibus cedere. Quod ne faceret, à ſuis prohibitus eſt. Regreſſus inde, Pariſius eſt ingreſſus: ibique ad eum Brunichildis cum filiis venit. Tunc Franci, qui quondam ad Childebertum aſpexerant ſeniorem, ad Sigibertum Legationem mittunt, vt ad eos veniens, derelicto Chilperico, ſuper ſe ipſum Regem ſtabilirent. Ille verò hæc audiens, miſit qui fratrem ſuum in ſuprà memorata ciuitate obſiderent, ipſe illuc properare deliberans. Cui ſanctus Germanus Epiſcopus dixit: Si abieris, & fratrem tuum interficere nolueris, viuus & victor

redibis.

A redibis. Sin autem aliud cogitaueris, morieris. Sic enim Dominus per Salomonem dixit: *Foueam quam fratri tuo parabis, in eam corrues.* Quod ille, peccatis facientibus, audire neglexit. Veniente autem illo ad villam, cui nomen eſt Victoriacum, collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitúmque ſuper clypeo, ſibi Regem ſtatuunt. Tunc duo pueri cum cultris validis, quos vulgus *Scramaſaxos* * vocant, infectis veneno, maleficati à Fredegunde Regina, cùm aliam cauſam ſuggerere ſimularent, vtraque ei latera feriunt. At ille vociferans, atque corruens, non poſt multo ſpacio emiſit ſpiritum. Ibique & Charegiſilus * Cubicularius eius corruit. Ibi & Sigila, qui quondam ex Gothia venerat, multum laceratus eſt: & poſtea ab Chilperico Rege comprehenſus, incenſis cum cauteriis candentibus omnibus iuncturis, ac membratim ſeparatus, crudeliter vitam finiuit. Fuit autem Charegiſilus ille tam leuis opere, quàm grauis cupiditatę. De minimis conſurgens, magnus per adulationes cum Rege effectus eſt. Competitor rerum alienarum, teſtamentorúmque effractor. Cui talis fuit vitæ exitus, vt non mereretur voluntatem propriam morte imminente complere *, qui aliorum voluntates ſæpè deſtruxerat. Chilpericus autem in ancipiti caſu defixus, in dubium habebat, an euaderet, an periret, donec ad eum miſſi veniunt de fratris obitu nunciantes. Tunc egreſſus à Tornaco cum vxore & filiis, eum veſtitum apud Lambros vicum ſepeliuit. Vnde poſteà
B Sueſſionas in Baſilica ſancti Medardi, quam ipſe ædificauerat, tranſlatus, ſecus Chlotharium patrem ſuum ſepultus eſt. Obiit autem XIIII. regni ſui anno, ætate quadragenaria. A tranſitu ergo Theodoberti ſenioris vſque ad exitum Sigiberti, ſupputantur anni XXIX *. Inter exitum verò eius & nepotis ſui Theodoberti, fuêre dies XVIII. Mortuo autem Sigiberto, regnauit CHILDEBERTVS filius eius pro eo. A principio autem Mundi vſque ad diluuium, anni bis mille ducenti quadraginta duo. A diluuio autem vſque ad Abraham, anni DCCCCXLII. Ab Abraham verò vſque ad egreſſum filiorum Iſrel ex Ægypto, anni CCCCLXII. Ab egreſſu filiorum Iſraël ex Ægypto vſque ad ædificationem Templi Salomonis, anni CCCCLXXX. Ab ædificatione ergo Templi vſque ad deſolationem eius, & tranſmigrationem in Babyloniam, anni CCCLXI. A tranſmigratione igitur vſque ad paſſionem Domini, anni DCXLVIII. A paſſione Domini vſque ad tranſitum ſancti Martini, anni CCCCXII. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Chlodouei Regis, anni CXII. A tranſitu Chlodouei Regis vſque ad tranſitum Theodoberti, anni XXXVII *. A tranſitu Theodoberti vſque ad exitum Sigiberti, anni XXIX. Quod ſunt ſimul anni, quinquies mille ſeptingenti quadraginta * quatuor.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.
Schramſax, i. vulnifici cultelli.
*al. Hatigiſilus.
*al. compellere.
*al. XXVIII.
*al. XXXIV.
*al. ſeptuaginta.

C

EXPLICIT LIBER IV.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS

HISTORIAE FRANCORVM LIBER QVINTVS.

CAPITVLA LIBRI.

I. *De Childeberti iunioris regno, & matre eius.*
II. *Quòd Merouæus * Brunichildem accepit vxorem.*
III. *Bellum contra Chilpericum, & de malitia Rauchingi.*
IV. *Quòd Roccolinus Turonos * venit.*

*al. Merouechus.
*al. Turgonus.

A bium, & totius mundi caput, iniens bella ciuilia, ruit. Quo ceſſante, rurſum quaſi ab humo ſurrexit. Vtinam & vos, ô Reges, in his prœliis, in quibus parentes veſtri deſudauerunt, exerceremini! vt gentes veſtra pace conterritæ, veſtris viribus premerentur. Recordamini, quid caput victoriarum veſtrarum Chlodoueus fecerit, qui diuerſos * Reges interfecit, noxias gentes eliſit, patrias ſubiugauit: quarum Regnum vobis integrum inlæſumque reliquit. Et cùm hoc faceret, neque aurum, neque argentum, ſicut nunc in theſauris veſtris habebat. Quid agitis? quid quæritis? quid non abundatis? In domibus deliciæ ſupercreſcunt. In promptuariis vinum, triticum, oleúmque redundat. In theſauris aurum atque argentum coaceruatur. Vnum vobis deeſt, quòd pacem non habentes, Dei gratia indigetis. Cur vnus tollit alteri ſuum? Cur alter concucupiſcit alienum? Cauete illud, quæſo, Apoſtoli: *Si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.* Scrutamini diligenter veterum ſcripta & videbitis quid ciuilia parturiant. Requirite quid de Carthaginenſibus ſcribat Oroſius: qui cùm poſt ſeptingentos annos ſubuerſam dicat ciuitatem & regionem eorum, addidit: Quæ res eam tandiu ſeruauit? concordia. Quæ res eam poſt tanta deſtruxit tempora? diſcordia. Cauete diſcordiam, cauete bella ciuilia, quæ vos populúmque veſtrum expugnant. Quid aliud ſperandum erit, niſi cùm exercitus veſter ceciderit, vos ſine ſolatio relicti, atque à gentibus aduerſis oppreſſi protinus corruatis? Si te, ô Rex bellum ciuile delectat, illud quod

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. * al. aduerſos.

B Apoſtolus in homine agi meminit, exerce, vt ſpiritus concupiſcat aduerſus carnem, & vitia virtutibus cedant, & tu liber capiti tuo, id eſt Chriſto, ſeruias, qui quondam radici malorum ſerui eras compeditus.

I. IGITVR interempto Sigiberto Rege apud Victoriacum villam, Brunichildis Regina cum filiis Pariſius reſidebat. Quod factum cùm ad eam perlatum fuiſſet, & conturbata dolore ac luctu, quid ageret, ignoraret, Gundobaldus Dux adprehenſum CHILDEBERTVM filium eius paruulum furtim abſtulit: ereptúmque ab imminenti morte, collectiſque gentibus, ſuper quas pater eius Regnum tenuerat, Regem inſtituit, vix luſtro ætatis vno iam peracto. qui die Dominici Natalis regnare cœpit. Anno igitur primo Regni eius, Chilpericus Rex Pariſius venit, adprehenſámque Brunichildem, apud Rothomagenſem ciuitatem in exilio truſit, theſauróſque eius, quos Pariſius detulerat, abſtulit. Filias verò eius Meledis vrbe teneri præcepit. Tunc Roccolenus cum Cenomannicis Toronis venit, & prædas egit, & multa ſcelera fecit. Quod in ſequenti, qualiter à virtute beati Martini pro tantis malis quæ geſſit, percuſſus interiit, memorabimus.

II. CHILPERICVS verò filium ſuum Merouеum * cum exercitu Pictauis dirigit. At ille relicta ordinatione patris, Toronis venit, ibique & dies ſanctos Paſchæ tenuit. Multum enim regionem illam exercitus eius vaſtauit. Ipſe verò ſimulans ad matrem ſuam ire velle, Rothomagum petiit, & ibi Bruni-

* al. Merouechum.

C childi Reginæ coniungitur. Eam quoque ſibi in matrimonio ſociauit. Hæc audiens Chilpericus, ſcilicet quòd contra fas legémque canonicam vxorem patrui accepiſſet, valde amarus, dicto citiùs ad ſuprà memoratum oppidum dirigit. At illi cùm hæc cognouiſſent, quòd eoſdem ſeparare decerneret, ad Baſilicam ſancti Martini, quæ ſuper muros ciuitatis ligneis tabulis fabricata eſt, confugium faciunt. Rex verò adueniens, cùm in multis ingeniis eos exinde auferre niteretur, & illi doloſè eum putantes facere non crederet, iurauit eis dicens: Si, inquit, Dei voluntas fuerit, ipſe hos ſeparare non conaretur. Hæc illi ſacramentis accipientes, de Baſilica egreſſi ſunt. Exoſculatiſque, & dignanter acceptis, epulatus eſt cum eis. Poſt dies verò paucos adſumpto ſecum Rex Meroueo, Sueſſionas * rediit.

* al. Seſſiones.

III. CVM autem ibidem commorarentur, collecti aliqui de Campania, Sueſſionas vrbem adgrediuntur. Fugatáque ex ea Fredegunde Regina, atque Chlodoueo filio Chilperici, volebant ſibi ſubdere ciuitatem. Quod vt Chilpericus Rex comperit, cum exercitu illuc dirigit, mittens nuncios, ne ſibi iniuriam facerent, & excidium de vtroque eueniret exercitu. Illi autem hæc negligentes, præparantur ad bellum. Commiſſóque prœlio, inualuit pars Chilperici, atque fugauit partem

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

ſibi aduerſam, multos ex ea ſtrenuos atque vtiles viros proſternens. fugatiſque A
reliquis Sueſſionas ingreditur. Quæ poſtquam acta ſunt, Rex propter coniugatio-
nem Brunichildis ſuſpectum habere cœpit Merouęum filium ſuum, dicens, hoc
prælium eius nequitia ſurrexiſſe. Spoliatúmque armis, datis cuſtodibus, liberè cu-
ſtodiri præcepit, tractans quid de eo in poſterum ordinaret. Godinus autem, qui
de ſorte Sigiberti ſe ad Chilpericum tranſtulerat, & multis ab eo muneribus lo-
cupletatus eſt, caput belli iſtius fuit: ſed in campo victus, primus fuga dilabi-
tur. Villas verò, quas ei Rex à fiſco in territorio Sueſſionico indulſerat, abſtu-
lit, & Baſilicæ contulit beati Medardi. Ipſe quoque Godinus non poſt multum
tempus repentina morte præuentus, interiit. Cuius coniugem Rauchingus ac-
cepit, vir omni vanitate repletus, ſuperbia tumidus, elatione proteruus: qui
ſe ita cum ſubiectis agebat, vt non cognoſceret in ſe aliquid humanitatis habe-
re, ſed vltra modum humanæ malitiæ atque ſtultitiæ in ſuos deſæuiens, nefanda
mala gerebat. Nam ſi ante eum (vt adſolet) conuiuio vtentem puer cereum te-
nuiſſet, nudari eius tibias faciebat, atque tamdiu in his cereum comprimi, donec
lumine priuaretur. Iterū cùm inluminatus fuiſſet, ſimiliter faciebat, vſque dum
totæ tibiæ famuli tenentis exurerentur. Quòd ſi vocem emittere, aut ſe de loco
illo alia in parte mouere conatus fuiſſet, nudus ilico gladius imminebat: fiebátque
vt hoc flente, iſte magna lætitia exultaret. Aiebant enim quidam, eo tempore B
duos de famulis eius, vt ſæpè contingit, mutuo ſe amore dilexiſſe, virum ſcili-
cet & puellam. Cúmque hæc dilectio per duorum annorum aut eo ampliùs ſpa-
cia traheretur, coniuncti pariter Eccleſiam petierunt. Quod cùm Rauchingus
comperiſſet, accedit ad Sacerdotem loci: rogat ſibi protinus reddi ſuos famulos
» excuſatos. Tunc Sacerdos ait ad eum: Noſti enim quæ veneratio debeat im-
» pendi Eccleſiis Dei. Non enim poteris eos accipere, niſi vt fidem facias de perma-
» nente eorum coniunctione: ſimiliter & vt de omni pœna corporali liberi maneant,
» repromittas. At ille, cùm diu ambiguus cogitatione ſiluiſſet, tandem conuerſus ad
» Sacerdotem, poſuit manus ſuas ſuper altare cum iuramento, dicens: Quia
» numquam erunt à me ſeparandi, ſed potiùs ego faciam, vt in hac coniunctione
» permaneant: quia quanquam mihi moleſtum fuerit, quòd abſque mei conſilij
» conuenientia iſta ſint geſta, illud tamen libens amplector, quòd nec hic ancillam
» alterius, neque hæc extranei ſeruum acceperit. Credidit Sacerdos ille ſimpliciter
promiſſioni hominis callidi, reddidítque homines excuſatos. Quibus ille acceptis,
& gratias agens, abſceſſit ad domum ſuam: & ſtatim iuſſit elidere arborem, trun-
catámq; columnam eius pro capite cuneo ſciſſam præcepit excauari. Effoſſáque in
altitudine trium aut quatuor pedum humo, deponi vas iubet in foueam. Ibique
» puellam vt mortuam componens, puerum deſuper iactare præcepit: poſitóque o-
» pertorio, foſſam humo repleuit, ſepeliuítq; eos viuentes, dicens; Quia non fruſtra-
» ui iuramentum, vt non ſepararentur hi in ſempiternum. Quæ cùm Sacerdoti nun-
ciata fuiſſent, cucurrit velociter: & increpans hominem, vix obtinuit vt detege- C
rentur. Verumtamen puerum viuum extrahit, puellam verò reperit ſuffocatam. In
talibus enim operibus valde nequiſſimus erat, nullam aliam habens potiùs vtilita-
tem, niſi in cachinnis aut dolis, omnibúſque peruerſis rebus. Vnde non imme-
rito taliter exceſſit à vita, qui talia geſſit cùm frueretur hanc vitam. quod in
poſterum digeſturi ſumus. Siggo quoque Referendarius, qui annulum Regis Si-
giberti tenuerat, & ab Chilperico Rege ita prouocatus erat, vt ſeruitium, quod
tempore fratris ſui habuerat, obtineret, ad Childebertum Regem Sigiberti filium
relicto Chilperico tranſiuit. réſque eius, quas in Sueſſionico habuerat, Anſoualdus
obtinuit. Multi autem & alij de his, qui ſe de Regno Sigiberti ad Chilpericum tra-
diderant, receſſerunt. Vxor quoque Siggonis non poſt multo temporis ſpacio
obiit. Sed ille aliam rurſus accepit.

IV. His diebus Roccolenus ab Chilperico miſſus, Turonis aduenit cum ma-
gna iactantia, & vltra Ligerim caſtra ponens, nuncios ad nos direxit, vt ſcilicet
Guntchramnum, qui tunc de morte Theodoberti impetebatur, à Baſilica ſancta
deberemus extrahere. Quod ſi non faceremus, & ciuitatem, & omnia ſubur-
» bana eius iuberet incendio concremare. Quo audito, miſimus ad eum Legatio-
» nem, dicentes: Hæc ab antiquo facta non fuiſſe, quæ hîc fieri depoſcebat: ſed

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A nec modò permitti poſſe, vt Baſilica ſancta violaretur. Quod ſi fieret, nec ſibi fore proſperum, nec Regi qui hæc iuſſa mandaſſet: metueretque magis ſanctitatem Antiſtitis, cuius virtus heſterna die paralytica membra direxiſſet. Nihil ex his ille formidans, cùm in domo Eccleſiæ vltra Ligerim reſideret, domum ipſam, quæ clauis adfixa erat, diſſecat. Ipſos quoque clauos Cenomannici, qui tunc eodem aduenerant, impletis follibus portant, annonas euertunt, & cuncta deuaſtant. Sed dum hæc Roccolenus agit, à Deo percutitur, morbóque regio croceus effectus, mandata aſpera remittit, dicens; Niſi hodie proieceritis Guntchramnum " Ducem de Baſilica, ita cuncta virentia, quæ ſunt circa vrbem deuaſtabo, vt dignus " fiat aratro locus ille. Interim aduenit dies ſanctus Epiphaniæ. & hic magis ac magis " torqueri cœpit. Tunc accepto à ſuis conſilio, amne tranſacto, ad ciuitatem accedit. Denique cùm pſallentes de Eccleſia egreſſi ad ſanctam Baſilicam properarent: hic poſt crucem præcedentibus ſignis, equo ſuperpoſitus ferebatur. Verùm vbi Baſilicam ſanctam introiit, mox furor minantis intepuit *, regreſſúſque ab Eccleſia, nihil cibi ea die accipere potuit. Exinde cùm valde anhelus eſſet, Pictauis abiit. Erant enim dies ſancti Quadrageſimæ, in qua fœtus cuniculorum ſæpe comedit. Diſpoſitis verò actionibus, quibus in Calendis Martiis ciues Pictauos vel affligeret, vel damnaret, pridie animam reddidit. & ſic ſuperbia, tumórque quieuit.

* al increpuit.

B v. Eo tempore Felix Namneticæ vrbis Epiſcopus literas mihi ſcripſit, plenas obprobriis, ſcribens etiam fratrem meum ob hoc interfectum, eò quòd ipſe cupidus Epiſcopatus, Epiſcopum interfeciſſet. Sed vt hæc ſcriberet, villam Eccleſiæ concupiuit. Quam cùm dare nollem, euomuit in me (vt dixi) plenus furore, obprobria mille. Cui aliquando ergo reſpondi; Memento dicti Prophetici: Væ his qui « iungunt domum ad domum, & agrum ad agrum copulant! nunquid ſoli inhabita- « bunt terram? O ſi te habuiſſet Maſſilia Sacerdotem, nunquam naues oleum, aut « reliquas ſpecies detuliſſent, niſi tantùm chartam quo maiorem opportunitatem « ſcribendi ad bonos infamandos haberes. Sed paupertas chartæ finem imponit ver- « boſitati. immenſæ enim erat cupiditatis atq; iactantiæ. Sed ego iſta poſtponens, ne illi ſimilis appaream, illud explicabo, qualiter germanus meus ab hac luce migrauerit, & quam velocem in percuſſorem eius Dominus præſtiterit vltionem. Conſeneſcente beato Tetrico Eccleſiæ Lingonicæ Sacerdote, cùm Lampadium Diaconum (quem creditorem habuit) deieciſſet, & frater meus dum pauperibus, quos ille malè ſpoliauerat, opitulari cupiens conſenſiſſet in eius humiliationem, odium ex hoc incurrit. Interea beatus Tetricus à ſanguine ſauciatur. Cui cùm nulla medicorum fomenta valerent, conturbati Clerici, & à paſtore vt pote deſtituti, Mondericum expetunt. Qui à Rege indultus ac tonſoratus, Epiſcopus ordinatur, ſub ea ſpecie, vt dum beatus Tetricus viueret, hic Ternodorenſe caſtrum vt Archipreſ-
C byter regeret, atque in eo commoraretur: migrante verò deceſſore, iſte ſuccederet. In quo caſtro dum habitaret, iram Regis incurrit. Adſerebatur enim contra eum, quòd ipſe Sigiberto Regi aduerſus fratrem ſuum Guntchramnum venienti, alimenta & munera præbuiſſet. Igitur extractus à caſtro, in exilium ſuper ripam Rhodani in turri quadam arcta atque detecta retruditur: in qua per duos ferè annos cum grandi cruciatu commoratur. Obtinente beato Nicetio Epiſcopo, Lugdunum regreditur: habitauitque cum eo per duos menſes. Sed cùm obtinere non poſſet à Rege, vt in locum vnde deiectus fuerat reſtitueretur, nocte per fugam lapſus ad Sigiberti Regnum tranſiit, & apud Ariſitenſem vicum Epiſcopus inſtituitur, habens ſub ſe plus minus diœceſes quindecim, quas primùm Gothi quidam tenuerant, nunc verò Dalmatius Ruthenenſis Epiſcopus vendicabat. Quo abeunte, iterum Lingonici Silueſtrum propinquum, vel noſtrum, vel beati Tetrici, Epiſcopũ expetunt. Sed vt eum peterẽt, fratris mei hoc inſtinctu fecerunt. Interea tranſeunte beato Tetrico, hic tonſo capite Presbyter ordinatur, accepta omni poteſtate de rebus Eccleſiæ: qui verò vt benedictionem Epiſcopalem Lugduni accipiat, iter parat. Quæ dum aguntur, ipſe, quia iam diu epilepticus erat, ab hoc morbo correptus, aſperiùs extra ſenſum factus, & per dies duos aſſiduè dans mugitum, tertia die ſpiritum exhalauit. Quibus peractis, Lampadius (vt ſuperiùs diximus) ab honore & facultate priuatus in odio Petri Diaconi, cum filio Silueſtri coniungitur, machinans atque confirmans patrem ſuum ab ipſo fuiſſe maleficiis in-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

terfectum. At ille ætate iuuenis, ſenſu leuis, contra eum commouetur, ipſum A impetens publicè patricidam. Porrò ille hæc audiens, facto placito in præſentia ſancti Nicetij Epiſcopi auunculi matris meæ, Lugdunum dirigitur: & ibi Siagrio Epiſcopo coram adſtante, & aliis Sacerdotibus multis cum ſecularium Principibus, ſe ſacramento exuit: nunquam ſe in mortem Silueſtri mixtum fuiſſe. Poſt duos verò annos inſtigatus iterum à Lampadio filius Silueſtri, adſequutus in via Petrum Diaconum, lancea ſauciatum interfecit. Quod cùm factum fuiſſet, de eo loco eleuatus, & ad Diuionenſe delatus caſtrum, ſecus ſanctum Gregorium proauum noſtrum ſepelitur. Iſte vero fugam iniens, ad Chilpericum Regem tranſiit, facultatibus ſuis fiſco Regis Guntchramni dimiſſis. Cúmque per diuerſa vagaretur pro commiſſo ſcelere, nec ei eſſet locus firmus ad commorandum: tandem (vt credo) contra eum ſanguine inſonte ad diuinam potentiam proclamante, in quodam loco, dum iter ageret, innocentem hominem euaginato gladio interemit. Cuius parentes condolentes propinqui exitum, commota ſeditione, extractis gladiis, eum in fruſta concidunt, membratimq; diſpergunt. Talem iuxta iudicium Dei exitum miſer accepit, vt qui propinquũ innocentem interemerat, ipſe nocens diutiùs non maneret. Nam tertio hæc ei euenerunt anno. Denique Silueſtri poſt tranſitum, Lingonici iterum Epiſcopum flagitantes, Pappolum, qui quondam Archidiaconus Auguſtodunenſis fuerat, accipiunt. Qui multa (vt adſerunt) egit iniqua, quæ à nobis prætermittuntur, ne detractores fratrum eſſe videamur. B Tamen qualem habuerit exitum, non omittam. Anno octauo Epiſcopatus ſui, dum diœceſes ac villas Eccleſiæ circumiret, quadam nocte dormienti apparuit illi beatus Tetricus vultu minaci. Cui ita; Quid tu, inquit, hic Pappole? vt quid ſedem meam polluis? vt quid Eccleſiam peruadis? vt quid oues mihi creditas ſic diſpergis? Cede loco, relinque ſedem, abſcede longiùs à regione. Et hæc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori eius cum ictu valido impulit. In quo ille euigilans, dum cogitat quid hoc eſſet, ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur. Abhorret cibum potúmque, & mortem iam ſibi proximam præſtolatur. Quid plura? Tertia die cùm ſanguinem ore proiiceret, expirauit. Exinde elatus Lingonas, eſt ſepultus. In cuius locum Mummolus Abbas, quem Bonum cognomento vocant, Epiſcopus ſubſtituitur. Quem multi magnis laudibus proſequuntur, eſſe eum caſtum, ſobrium, moderatum, ac in omni bonitate promptiſſimum: amantem iuſtitiam, charitatem, omni intentione diligentem. Qui accepto Epiſcopatu, cognoſcens quòd Lampadius multùm de rebus fraudaſſet Eccleſiæ, ac de ſpoliis pauperum agros, vineáſque, vel mancipia congregaſſet, eum ab omni re nudatum à præſentia ſua iuſſit abigi. Qui nunc in maxima paupertate degens, manibus propriis victum quærit. Hæc de his ſufficiant.

VI. ANNO verò quo ſuprà, id eſt quo mortuo Sigiberto Childebertus filius eius regnare cœpit, multæ virtutes ad ſepulchrum beati Martini apparuerunt, quas in illis libellis ſcripſi, quos de ipſis Miraculis componere tentaui. Et licèt ſermone ruſtico, tamen celare paſſus non ſum, quæ aut ipſe vidi, aut à fidelibus relata cognoui. C Hic tantum quid negligentibus euenerit, qui poſt virtutem cœleſtem terrena medicamenta quæſierunt, exſoluam. quia ſicut per gratiam ſanitatum, ita & per caſtigationem ſtultorum virtus eius oſtenditur. Leonaſtes Biturigus Archidiaconus decidentibus cataractis, lumine caruit oculorum. Qui cùm per multos medicos ambulans, nihil omnino viſionis recipere poſſet, acceſſit ad Baſilicam beati Martini: vbi per duos aut tres menſes conſiſtens, & ieiunans aſſiduè, lumen vt reciperet flagitabat. Adueniente autem feſtiuitate, clarificatis oculis cernere cœpit. Regreſſus quoque domum, vocato quodam Iudæo, ventoſas, quorum beneficio oculis lumen augeret, humeris ſuperponit. Decedente quoque ſanguine, rurſus in recidiuam cæcitatem redigitur. Quod cùm factum fuiſſet, rurſum ad templum ſanctum regreſſus eſt. Ibique iterum longo ſpatio commoratus, lumen recipere non meruit. Quod ei ob peccatum non præſtitum reor, iuxta illud Dominicum oraculum; *Qui habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, ipſum quod habet auferetur ab eo.* Et illud; *Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne quid tibi deterius eueniat.* Nam perſtitiſſet hic in ſanitate, ſi Iudæum non induxiſſet ſuper diuinam virtutem. Tales enim & monet & arguit Apoſtolus, dicens; *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ*

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A *cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis cum tenebris? Quæ autem communicatio Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem conſenſus Templo Dei cum idolis? Vos eſtis enim templum Dei viui: propterea exite de medio eorum, & ſeparamini ab his, ait Dominus.* Ideo doceat vnumquemque Chriſtianum hæc cauſa, vt quando cœleſtem accipere meruerit medicinam, terrena non requirat ſtudia.

VII. SED & illud commemorare libet, qui vel quales viri hoc anno à Domino ſunt conuocati. Vnde magnum cum & Deo acceptabilem ego cenſeo, qui tales de noſtra terra ſuo paradiſo collocauit. Nam benedictus Senoch Preſbyter, qui apud Turonos morabatur, ſic migrauit à ſeculo. Fuit autem genere Theifalus, & in Turonico Clericus factus, in Cellulam, quam ipſe inter parietes antiquos compoſuerat, ſe remouit: collectiſque Monachis, Oratorium, quod multo tempore dirutum fuerat, reparauit. Idem ſuper infirmos multas virtutes fecit, quas in Libro Vitæ eius ſcripſimus.

VIII. EO anno & beatus Germanus Pariſiorum Epiſcopus tranſiit. In cuius exequiis, multis virtutibus, quas in corpore geſſerat, hoc miraculum confirmationem fecit. Nam carcerariis adclamantibus, corpus in platea adgrauatum eſt. Solutiſque eiſdem, rurſum ſine labore leuatur. Ipſi quoque, qui ſoluti fuerant, in obſequium funeris vſque ad Baſilicam, in qua ſepultus eſt, liberi peruenerunt. Ad ſepulchrum autem eius multas virtutes, Domino tribuente, credentes experiuntur: ita vt quiſque ſi iuſta petierit, velociter exoptata reportet. Si quis tamen
B ſtrenuus virtutes illius, quas in corpore fecit, ſollicitè vult inquirere, Librum Vitæ illius, qui à Fortunato Preſbytero compoſitus eſt, legens cuncta reperiet.

IX. EODEM quoque anno & Caluppa reclauſus obiit. Hic autem ab infantia ſua ſemper religioſus fuit, & apud Monaſterium Melitenſe termini Aruerni conuerſus, in magna ſe humilitate fratribus præbuit, ſicut in Libro Vitæ eius ſcripſimus.

X. FVIT autem in Biturico termino reclauſus nomine Patroclus, Preſbyterij honore præditus, miræ ſanctitatis ac religionis, vir magnæ abſtinentiæ. Qui plerumque ab inedia, diuerſis incommodis vexabatur. Vinum, ſiceram, vel omne quod inebriare poteſt, non bibebat, præter aquam parumper melle linitam: ſed nec pulmento aliquo vtebatur. Cuius victus erat panis in aquam infuſus, atque ſale reſperſus. Huius oculi nunquam caligauerunt. Erat autem in oratione aſſiduus: quam ſi parumper prætermiſiſſet, aut legebat aliquid, aut ſcribebat. Frigoriticis, puſtulis laborantibus, vel reliquis morbis, ſæpè per orationem remedia conferebat. Sed & alia ſigna multa fecit, quæ per ordinem longum eſt enarrare. Cilicium ſemper puro adhibebat corpori. Qui octogenaria ætate abſcedens à ſeculo, migrauit ad Chriſtum. Scripſimus & de huius Vita libellum.

XI. ET quia ſemper Deus noſter Sacerdotes ſuos glorificare dignatur, quid Aruerno de Iudæis hoc anno contigerit, pandam. Cùm eoſdem plerumque beatus Auitus Epiſcopus commoneret, vt relicto velamine legis Moſaicæ, ſpiritaliter
C lecta intelligerent, & Chriſtum filium viuentis Dei Prophetica & legali auctoritate promiſſum, corde puriſſimo in ſacris literis contemplarentur: manebat in pectoribus eorum, iam non dicam velamen illud quo facies Moyſi obumbrabatur, ſed paries. Sacerdote quoque orante, vt conuerſi ad Dominum, velamen ab eis literæ rumperetur, quidam ex his ad ſanctum Paſcha, vt baptizaretur, expetiit: renatúſque Deo per baptiſmi ſacramentum, cum albatis reliquis in albis & ipſe procedit. Ingredientibus autem populis portam ciuitatis, vnus Iudæorum ſuper caput conuerſi Iudæi oleum fœtidum diabolo inſtigante diffudit. Quod cùm cunctus abhorrens populus voluiſſet eum vrgere lapidibus, Pontifex vt fieret non permiſit. Die autem beato, quo Dominus ad cœlos poſt redemptum hominem aſcendit glorioſus, cùm Sacerdos de Eccleſia ad Baſilicam pſallendo procederet, inruit ſuper Synagogam Iudæorum multitudo ſequentium, deſtruenſque à fundamentis, campi planitiæ locus adſimilatur. Alia autem die Sacerdos eis legatos mittit, dicens: Vi ego vos confiteri Dei filium non impello, ſed tamen prædico, & ſalem ſcientiæ veſtris pectoribus trado. Paſtor ſum enim Dominicis ouibus ſuperpoſitus, & de vobis ille verus Paſtor, qui pro nobis paſſus eſt, dixit habere ſe alias oues, quæ non ſunt ex ouili ſuo, quas eum oporteat adducere, vt fiat vnus grex & vnus paſtor. Ideóque ſi vultis credere, vt ego, eſtote

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

vnus grex, cuſtode me poſito: ſin verò aliud, abſcedite à loco. Illi autem diu A æſtuantes atque dubitantes, tertia die (vt credo) obtentu Pontificis coniuncti in vnum, ad eum mandata remittunt dicentes: Credimus Ieſum Filium Dei viui nobis Prophetarum vocibus repromiſſum, & ideo petimus vt abluamur baptiſmo, ne in hoc delicto permaneamus. Gauiſus autem nuncio Pontifex, nocte ſanctæ Pentecoſtes vigiliis celebratis, ad baptiſterium foras muraneum egreſſus eſt: ibique omnis multitudo coram eo proſtrata, baptiſmum flagitauit. At ille præ gaudio lachrymans, cunctos aqua abluens, chriſmate liniens, in ſinu matris Eccleſiæ congregauit. Flagrabant cerei, lampades refulgebant, albicabat tota ciuitas de grege candido. Nec minus fuit vrbi gaudium, quàm quondam Spiritu ſancto deſcendente ſuper Apoſtolos, Hieruſalem videre promeruit. Fuerunt autem qui baptizati ſunt, amplius quingenti. Hi verò qui baptiſmum percipere noluerunt, diſcedentes ab illa vrbe, Maſſiliæ redditi * ſunt.

* al. redierunt

XLI. TRANSIIT poſt hæc & Brachio Abbas Cellulæ Manatenſis. Fuit autem genere Thoringus, in ſeruitium Sigiualdi quondam Ducis venationem exercens, ſicut alibi ſcripſimus.

XIII. ERGO vt ad propoſitum reuertamur, Chilpericus Rex Chlodoueum filium ſuum Turonis tranſmiſit, qui congregato exercitu inter terminum Turonicum & Andegauum vſque Sanctonas tranſiit, eámque peruaſit. Mummolus verò Patricius Guntchramni Regis, cum magno exercitu vſque Lemouicinum B tranſiit: & contra Deſiderium Ducem Chilperici Regis bellum geſſit. In quo prælio cecidere de exercitu eius quinque millia, de Deſiderij verò viginti quatuor millia. Ipſe quoque Deſiderius fugiens vix euaſit. Mummolus verò Patritius per Aruernum rediit, eámque per loca exercitus eius deuaſtauit, & ſic in Burgundiam peraceeſſit.

XIV. POST hæc Meroueus cùm in cuſtodia à patre retineretur, tonſoratus eſt, mutatáque veſte, qua Clericis vti mos eſt, Preſbyter ordinatur, & ad Monaſterium Cenomannicum, quod vocatur Aninſula, dirigitur, vt ibi ſacerdotali erudiretur regula. Hæc audiens Guntchramnus Boſo, qui tunc in Baſilica ſancti Martini (vt diximus) reſidebat, miſit Riculfum Subdiaconum, vt ei conſilium occultè præberet expetendi Baſilicam ſancti Martini. Qui cùm abiiſſet, ab alia parte Gaulenus * puer eius aduenit. Cúmque paruum ſolatium qui eum ducebant haberent, ab ipſo Gauleno in itinere excuſſus eſt, opertóque capite, indutúſque veſte ſeculari, beati Martini templum expetiit. Nobis autem Miſſas celebrantibus, in ſanctam Baſilicam, aperta reperiens oſtia, ingreſſus eſt. Poſt Miſſas autem petiit, vt ei eulogias dare deberemus. Erat autem tunc nobiſcum Ragnemodus * Pariſiacæ ſedis Epiſcopus, qui ſancto Germano ſucceſſerat. Quod

* al. Gailenus

* al Reginmodus

» cùm refutaremus, ipſe clamare cœpit & dicere; Quòd non rectè eum à communi-
» nione ſine fratrum conniuentia ſuſpenderemus. Illo autem hæc dicente, cum conſenſu fratris, qui præſens erat, conteſtata cauſa canonica, eulogias à nobis C accepit. Veritus autem ſum, ne dum vnum à communione ſuſpendebam, in multos exiſterem homicida. Minabatur enim aliquos de populo noſtro interficere, ſi communionem noſtram non meruiſſet. Multas tamen pro hac cauſa Turonica regio ſuſtinuit clades. His diebus Nicetius vir neptis meæ, propriam habens cauſam, ad Chilpericum Regem abiit cum Diacono noſtro, qui Regi fugam Me-
» rouei narraret. Quibus viſis, Fredegundis Regina ait: Exploratores ſunt, & ad
» ſciſcitandum quid agat Rex aduenerunt, vt ſciant quid Meroueo renuncient. Et ſtatim exſpoliatos in exilium retrudi præcepit, de quo menſe ſeptimo relaxati
» ſunt. Igitur Chilpericus nuncios ad nos direxit, dicens: Eiicite apoſtatam illum
» de Baſilica: ſin autem aliud, totam regionem illam igni ſuccendam. Cúmque nos reſcripſiſſemus, Impoſſibile eſſe quod temporibus Hæreticorum non fuerat, Chriſtianorum nunc temporibus fieri; ipſe exercitum commouet, & illuc dirigit. Anno autem ſecundo Childeberti Regis, cùm videret Meroueus patrem ſuum in hac deliberatione intentum, adſumpto ſecum Guntchramno Duce, ad
» Brunichildem pergere cogitat, dicens: Abſit vt propter meam perſonam Baſi-
» lica domni Martini violentiam perferat, aut regio eius per me captiuitati ſub-
» datur. Et ingreſſus Baſilicam, dum vigilias ageret, res quas ſecum habebat ad ſepulchrum beati Martini exhibuit, orans vt ſibi Sanctus ſuccurreret, atque ei

A concederet gratiam ſuam, vt Regnum accipere poſſet. Leudaſtes tunc Comes, cùm multas ei in amore Fredegundis inſidias tenderet, ad extremum pueros eius, qui in pago egreſſi fuerant, circumuentos doliś gladio trucidauit, ipſúmque interimere cupiens, ſi reperire loco opportuno potuiſſet. Sed ille conſilio vſus Guntchramni, & ſe vlciſci deſiderans, redeunte Marcleifo archiatro de præſentia Regis, comprehendi præcepit: cæſúmque grauiſſimè, ablato auro argentóque eius, & reliquis rebus quas ſecum exhibebat, nudum reliquit. Et interfeciſſet vtique, ſi non inter manus cædentium elapſus, Eccleſiam expetiſſet. Quem nos poſtea indutum veſtimentis, obtenta vita Pictauum remiſimus. Meroueus verò de patre atque nouerca multa crimina loquebatur. Quæ cùm ex parte vera eſſent, credo acceptum non fuiſſe Deo, vt hæc per filium vulgarentur, ſicut in ſequentibus cognoui. Quadam enim die ad conuiuium eius adſcitus, dum pariter ſederemus, ſuppliciter petiit aliqua ad inſtructionem animæ legi. Ego verò reſerato Salomonis libro, verſiculum qui primus occurrit arripui, qui hæc continebat: *Oculum qui aduerſus aſpexerit patrem, effodiant eum corui de conuallibus.* Illo quoque non intelligente, conſideraui hunc verſiculum à Domino præparatum. Tunc direxit Guntchramnum puerum ad mulierem quandam ſibi iam cognitam à tempore Chariberti Regis, habentem ſpiritum Phytonis, vt ei quæ erant euentura narraret. Adſerebat præterea ipſam ſibi ante hoc tempus, non

B ſolùm annum, ſed & diem & horam, in qua Rex Charibertus obiret, denunciaſſe. Quæ hæc ei per pueros mandata remiſit: Futurum eſt enim vt Rex Chilpericus hoc anno deficiat, Meroueus incluſis fratribus omne capiat Regnum. Tu verò Ducatum totius Regni eius annis quinque tenebis. Sexto verò anno in vna ciuitatum, quæ ſuper Ligeris alueum ſita eſt, in dextra eius parte, fauente populo Epiſcopatus gratiam adipiſceris, ac ſenex & plenus dierum ab hoc mundo migrabis. Cúmque hæc pueri redeuntes omninò nunciaſſent, ſtatim ille vanitate elatus, tanquam ſi iam in cathedra Turonicæ Eccleſiæ reſideret, ad me hæc detulit verba. Cuius ego inridens ſtultitiam, dixi: A Deo hæc poſcenda ſunt. Nam credi non debent quæ diabolus repromittit. Ille autem ab initio mendax eſt, & in veritate nunquam ſtetit. Illo quoque cum confuſione diſcedente, valde inridebam hominem, qui talia credi putabat. Denique quadam nocte vigiliis in Baſilica ſancti Antiſtitis celebratis, dum lectulo decubans obdormiſſem, vidi Angelum per aëra volantem. Cúmque ſuper ſanctam Baſilicam præteriret, voce magna ait: Heu! heu! percuſſit Deus Chilpericum, & omnes filios eius: nec ſuperabit de his qui proceſſerunt ex lumbis eius, qui regat Regnum illius in æternum. Erant ei eodem tempore de diuerſis vxoribus filij quatuor, exceptis filiabus. Cùm autem hæc in poſterum impleta fuiſſent, tunc ad liquidum cognoui, falſa eſſe quæ promiſerant arioli. Igitur commorantibus his apud Baſilicam ſancti Martini, miſit ad Guntchramnum Boſonem Fredegundis Regina, quæ ei iam

C pro morte Theodoberti patrocinabatur, occultè, dicens: Si Meroueum eiicere potueris de Baſilica vt interficiatur, magnum de me munus accipies. At ille præſtò putans eſſe interfectores, ait ad Meroueum: Vt quid hìc quaſi ſegnes & timidi reſidemus, & vt hebetes circa Baſilicam occulimur? Veniant enim equi noſtri, & acceptis accipitribus, cum canibus exerceamur venatione, ſpectaculiſque patulis iocundemur. Hoc enim aiebat callidè, vt eum à ſancta Baſilica ſepararet. Guntchramnus verò alias ſanè bonus (nam in periuriis nimium præparatus erat) veruntamen nulli amicorum ſacramentum dedit, quod non protinus omiſiſſet. Egreſſi itaque de Baſilica, (vt diximus) ad Iocundiacenſem domum ciuitati proximam progreſſi ſunt. Sed à nemine Meroueus noſcitus eſt. Et quia impetebatur tunc Guntchramnus de interitu, vt diximus, Theodoberti, miſit Chilpericus Rex Epiſtolam ſcriptam ad ſepulchrum ſancti Martini, quæ habebat inſertum, vt ei beatus Martinus reſcriberet, verum liceret extrahi Guntchramnum de Baſilica eius, an non. Sed Baudinus Diaconus, qui hanc Epiſtolam exhibuit, chartam puram eum eadem quam detulerat ad ſanctum tumulum miſit. Cúmque per triduum expectaſſet, & nihil reſcripti reciperet, rediuit ad Chilpericum. Ille verò miſit alios, qui à Guntchramno ſacramenta exigerent, vt ſine eius ſcientia Baſilicam non relinqueret. Qui ambienter iurans, pallam altaris fideiuſſorem dedit, nunquam ſe exinde ſine iuſſione regia egreſſurum.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS CHILDEBERTVS.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

Meroueus verò non credens Phytoniſſæ, tres libros ſuper Sancti ſepulchrum A
poſuit, id eſt Pſalterij, Regum, Euangeliorum: & vigilans tota nocte, petiit vt ſibi beatus Confeſſor, quid eueniret oſtenderet, & vtrum poſſit Regnum capere, an non, vt Domino indicante cognoſceret. Poſt hæc continuato triduo in ieiuniis, vigiliis, atque orationibus, ad beatum tumulum iterum accedens, reuoluit librum qui erat Regum. Verſus autem primus paginæ, quam reſerauit, hic erat: *Pro eo quod dereliquiſtis Dominum Deum veſtrum, & ambulaſtis poſt Deos alienos, nec feciſtis rectum ante conſpectum eius, ideo tradidit vos Dominus Deus veſter in manibus inimicorum veſtrorum.* Pſalterij autem verſus hic eſt inuentus: *Veruntamen propter doloſitatem poſuiſti eis mala: deieciſti eos, dum alleuarentur. Quomodo facti ſunt in deſolationem? Subitò defecerunt: perierunt propter iniquitates ſuas.* In Euangeliis autem hoc eſt repertum: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* In his reſponſionibus ille confuſus, flens diutiſſimè ad ſepulchrum beati Antiſtitis, adſumpto ſecum Guntchramno Duce cum quingentis aut eo amplius viris, diſceſſit. Egreſſus autem Baſilicam ſanctam, cùm iter ageret per Autiſiodorenſe territorium, ab Erpone Duce Guntchramni Regis comprehenſus eſt. Cúmque ab eo detineretur, caſu neſcio quo dilapſus, Baſilicam ſancti Germani ingreſſus eſt. Audiens hæc Guntchramnus Rex, in ira commotus Er-
» ponem ſeptingentis aureis damnat, & ab honore remouet, dicens: Retinuiſti
» (vt ait frater meus) inimicum ſuum. Quod ſi hoc facere cogitabas, ad me cum B
» debuiſti prius adducere: ſin autem aliud, nec tangere debueras quem tenere diſ-
» ſimulabas. Exercitus autem Chilperici Regis vſque Turonis accedens, regionem illam in prædas mittit, ſuccendit, atque deuaſtat: nec rebus ſancti Martini pepercit, ſed quod manu tetigit, ſine vllo Dei intuitu, aut timore, diripuit. Meroueus prope duos menſes ad antedictam Baſilicam reſidens, fugam iniit, & ad Brunichildem Reginam vſque peruenit. ſed ab Auſtraſiis non eſt collectus. Pater verò eius exercitum contra Campanenſes commouit, putans eum ibidem occultari. ſed nihil nocuit, nec eum potuit reperire.

XV. ET quia tempore illo, quo Alboinus in Italiam ingreſſus eſt, Chlotharius & Sigibertus Suauos, & alias gentes in loco illo poſuerunt; hi qui tempore Sigiberti regreſſi ſunt, id eſt qui cum Alboino fuerant, contra hos conſurgunt, volentes eos à regione illa extrudere, ac delere. At illi obtulerunt eis tertiam
» partem terræ, dicentes: Simul viuere ſine conliſione poſſumus. Sed illi contra eos irati, eo quòd ipſi hoc antea tenuiſſent, nullatenus pacificare voluerunt. Dehinc obtulerunt eis iterum iſti medietatem: poſt hæc duas partes, ſibi tertiam relinquentes. Nolentibus autem illis, obtulerunt cum terra omnia pecora, tantum vt à bello ceſſarent. Sed nec hoc illi adquieſcentes, certamen expetunt. Et inter ſe ante certamen, qualiter vxores Suauorum diuiderent, & qui quam poſt eorum exitum acciperet, tractant, putantes eos iam quaſi interfectos habere. Sed Domini miſeratio, quæ iuſtitiam facit, in aliam partem voluntatem eorum retorſit. Nam confligentibus illis: erant autem viginti ſex milia Saxonum, ex quibus viginti milia ceciderunt: Suauorum quoque ſex milia, ex quibus quadringenti & octoginta tantùm proſtrati ſunt: reliqui verò victoriam obtinuerunt. Illi quoque qui ex Saxonibus remanſerant, deteſtati ſunt; nullum ſe eorum barbam, neque capillos inciſurum, niſi priùs ſe de aduerſariis vltum irent. Quibus iterum decertantibus, in maiore excidio corruerunt. & ſic à bello ceſſatum eſt. C

XVI. IN Britanniis hæc acta ſunt. Macliauus quondam & Bodicus Britannorum Comites, ſacramentum inter ſe dederant, vt qui ex eis ſuperuiueret, filios partis alterius tanquam proprios defenſaret. Mortuus autem Bodicus reliquit filium Theodoricum nomine. Quo, Macliauus oblitus ſacramenti, expulſo à patria, Regnum patris eius accepit. Hic verò multo tempore profugus vagúſque fuit. Qui tandem miſerante Deo, collectis ſecum à Britannia viris, ſe ſuper Macliauum obiecit, eúmque cum filio eius Iacob gladio interemit. Partémque Regni, quam quondam pater eius tenuerat, in ſua poteſtate reſtituit. Partem verò aliam VVarocus Macliaui filius vindicauit.

* al. Magnacharij

XVII. GVNTCHRAMNVS verò duos Magnacharij * quondam filios interfecit gladio, pro eo quòd in Auſtrigildem Reginam, eiúſque ſobolem, multa de-

A teſtabilia atque exſecranda proferrent. facultatéſque eorum fiſco ſuo redegit. Ipſe quoque duos filios ſuos ſubito morbo obpreſſos perdidit. de quorum funere valde contriſtatus eſt, eò quòd orbatus abſque liberis remanſiſſet. Eo anno dubietas Paſchæ fuit. In Galliis verò nos cum multis ciuitatibus, XIV. Calendas Maias ſanctum Paſcha celebrauimus. Alij verò cum Hiſpanis, XII. Calendas Aprilis ſolemnitatem hanc tenuerunt. Tamen, vt ferunt, fontes illi, qui in Hiſpaniis nutu Dei complentur, in noſtro Paſcha repleti ſunt.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XVIII. CAINONE verò Toronico vico, dum ipſo glorioſo Reſurrectionis Dominicæ die Miſſæ celebrarentur, Eccleſia contremuit, populúſque conterritus à pauore, vnam vocem dedit dicens, quòd Eccleſia caderet. Cunctique ab ea etiam effractis oſtiis per fugam lapſi ſunt. Magna poſt hæc lues populum deuaſtauit. Poſt hæc Guntchramnus Rex ad Childebertum nepotem ſuum Legatos mittit, pacem petens, ac deprecans eum videre. Tunc ille cum Proceribus ſuis ad eum venit. Qui ad pontem, quem Petreum vocant, coniuncti ſunt, conſalutantes atque inuicem oſculantes ſe. Guntchramnus Rex ait, “Euenit impulſu peccatorum meorum, vt abſque liberis remanerem; & ideo peto, vt hic nepos meus mihi ſit filius. Et imponens eum ſuper cathedram ſuam, cunctum ei Regnum tradidit dicens: Vna nos parma protegat, vnáque haſta defendat. Quòd ſi filios habuero, te nihilominus tanquam vnum ex his reputabo, vt illa cum B meis, tecúmque permaneat charitas, quam tibi hodiè ego polliceor teſte Deo. Proceres verò Childeberti ſimiliter pro eodem polliciti ſunt. Et manducantes ſimul atque bibentes, digniſque ſe muneribus honorantes, pacifici diſceſſerunt: ad Chilpericum Regem Legationem mittentes, vt redderet quod de eorum Regno minuerat. Quod ſi differret, campum præpararet ad bellum. Quod ille deſpiciens, apud Sueſſionas atque Pariſius circos ædificare præcepit, eos populis ſpectaculum præbens.

XIX. HIS ita geſtis, audiens Chilpericus, quòd Prætextatus Rothomagenſis Epiſcopus contra vtilitatem ſuam populis munera daret, eum ad ſe arceſſiri præcepit. Quo diſcuſſo, reperit cum eodem res Brunichildis Reginæ commendatas: ipſiſque ablatis, eum in exilio vſque ad ſacerdotalem audientiam retineri præcepit. Coniuncto autem Concilio, exhibitus eſt. Erant autem Epiſcopi, qui aduenerant, apud Pariſius in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli. Cui Rex ait: “Quid tibi viſum eſt, ô Epiſcope, vt inimicum meum Meroueum, qui filius eſſe debuerat, cum amita ſua, id eſt patrui ſui vxore, coniungeres? An ignarus eras, quæ pro hac cauſa Canonum ſtatuta ſanxiſſent? Etiam non hîc ſolum exceſſiſſe probaris, ſed etiam cum illo egiſti, datis muneribus, vt ego interficerer. Hoſtem autem filium patri feciſti, ſeduxiſti pecunia plebem, vt nullus mecum fidem habitam cuſtodiret: voluiſtique Regnum meum in manu alterius tradere. Hæc eo dicente, infremuit multitudo Francorum, voluitque oſtia Baſilicæ rumpere, C quaſi vt extractum Sacerdotem lapidibus vrgeret. ſed Rex prohibuit fieri. Cúmque Prætextatus Epiſcopus ea, quæ Rex dixerat, facta negaret, aduenerunt falſi teſtes, qui oſtendebant ſpecies aliquas, dicentes: “Hæc & hæc nobis dediſti, vt Merouco fidem promittere deberemus. Ad hæc ille dicebat: “Verum enim dicitis, vos à me ſæpiùs muneratos. ſed non hæc cauſa extitit, vt Rex eiiceretur à Regno. Nam & cùm vos mihi & equos optimos, & res alias præberetis; nunquid poteram aliud facere, niſi & ego vos ſimili ſorte remunerarem? Recedente verò Rege ad metatum ſuum, nos collecti in vnum ſedebamus in ſecretario Baſilicæ beati Petri. Confabulantibúſque nobis, ſubito aduenit Aëtius Archidiaconus Pariſiacæ Eccleſiæ. ſalutatiſque nobis, ait: “Audite me, ô Sacerdotes Domini, qui in vnum collecti eſtis. Aut enim hoc tempore exaltabitis nomen veſtrum, & bonæ famæ gratia refulgebitis: aut certè nullus vos amodo pro Dei Sacerdotibus eſt habiturus, ſi perſonas veſtras ſagaciter non erigitis, aut fratrem perire permittitis. Hæc eo dicente, nullus Sacerdotum ei quicquam reſpondit. Timebant enim Reginæ furorem, cuius inſtinctu hæc agebantur. Quibus intentis, & ora digito comprimentibus, ego aio: “Adtenti eſtote quæſo ſermonibus meis, ô ſanctiſſimi Sacerdotes Dei, & præſertim vos qui familiariores eſſe Regi videmini. Adhibete ei conſilium ſanctum atque ſacerdotale, ne exardeſcens in miniſtrum Dei, pereat ab ira eius, & Regnum perdat, & gloriam. Hæc me dicente, ſile-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

bant omnes. Illis verò ſilentibus, adieci: Mementote Domini mei Sacerdotes, A verbi Prophetici quod ait, *Si viderit ſpeculator iniquitatem hominis, & non dixerit, reus erit anima pereuntis.* Ergo nolite ſilere, ſed prædicate, & ponite ante oculos Regis peccata eius, ne fortè ei aliquid mali contingat, & vos rei ſitis pro anima eius. An ignoratis quid nouo geſtum fuerit tempore, quomodo adprehenſum Sigimundum Chlodomeris retruſit in carcerem? dixitque ei Auitus Dei Sacerdos: Ne iniicias manum in eum, & cùm Burgundiam petieris, victoriam obtinebis. Ille verò abnuens quæ ei à Sacerdote dicta fuerant, abiit, ipſúmque cum vxore & filiis interemit. Petiitque Burgundiam: ibique oppreſſus ab exercitu, interemptus eſt. Quid Maximus Imperator? nonne cùm beatum Martinum compuliſſet communicare cuidam homicidæ Epiſcopo: & ille quo faciliùs addictos morti liberaret, Regi impio conſenſiſſet, proſequente Regis æterni iudicio, ab Imperio depulſus Maximus, morte peſſima condemnatus eſt? Hæc me dicente, non reſpondit vllus quicquam. Sed erant omnes intenti & ſtupentes. Duo tantùm adulatores ex ipſis (quod de Epiſcopis dici dolendum eſt) nuntiauerunt Regi dicentes, quia nullum maiorem inimicum in ſuis cauſis, quàm me, haberet. Illicò vnus ex Aulicis, curſu rapido ad me repræſentandum dirigitur. Cúmque veniſſem, ſtabat Rex iuxta tabernaculum ex ramis factum, & ad dexteram eius Bertchramnus Epiſcopus, ad læuam verò Ragnemodus ſtabat: & erat ante eos ſcamnum pane deſuper plenum, cum diuerſis ferculis. Viſóque me, Rex ait: O Epiſcope, iuſtitiam cunctis largiri debes, & ecce ego iuſtitiam à te non accipio: ſed (vt video) conſentis iniquitati, & impletur in te prouerbium illud, B quòd coruus oculum corui non eruet. Ad hæc ego. Si quis de nobis, ô Rex, iuſtitiæ tramitem tranſcendere voluerit, à te corrigi poteſt. Si verò tu exceſſeris, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, ſed ſi volueris, audis: ſi autem nolueris, quis te condemnabit, niſi is qui ſe pronunciauit eſſe Iuſtitiam? Ad hæc ille, vt erat ab adulatoribus contra me accenſus, ait: Cum omnibus enim inueni iuſtitiam, & tecum inuenire non poſſum. Sed ſcio quid faciam, vt noteris in populis, & iniuſtum te eſſe omnibus perpateſcat. Conuocabo enim populum Turonicum, & dicam eis, Vociferamini contra Gregorium quòd ſit iniuſtus, & nulli hominum iuſtitiam præſtet. Illis quoque hæc clamantibus, reſpondebo, Ego qui Rex ſum, iuſtitiam cum eodem inuenire non poſſum: & vos qui minores eſtis, inuenietis? Ad hæc ego: Quòd ſim iniuſtus, tu neſcis. ſcit ille conſcientiam meam, cui occulta cordis ſunt manifeſta. Quòd verò falſo clamore populus te inſultante vociferatur, nihil eſt, quia ſciunt omnes à te hæc emiſſa. Ideóque non ego, ſed potiùs tu in adclamatione notaberis. Sed quid plura? Habes legem & canones: hæc te diligenter rimari oportet. & tunc quæ præceperint, ſi non obſeruaueris, noueris tibi Dei iudicium imminere. At ille, quaſi me demulcens, (quod doloſè faciens, putabat me non intelligere) conuerſus ad iuſcellum quod coram eo erat poſitum, ait: Propter te hæc iuſcella paraui, in quibus nihil aliud præter volatilia, & parumper ciceris continetur. Ad hæc ego, cognoſcens adulationes eius, dixi: Noſter cibus eſſe debet, facere voluntatem Dei, & non his deliciis delectari: vt ea quæ præcepit nullo caſu prætermittamus. Tu verò, qui alios de iuſtitia culpas, pollicere prius quòd legem & canones non omittas: & tunc credimus quòd iuſtitiam proſequaris. Ille verò porrecta dextera, iurauit per omnipotentem Deum, quòd ea quæ lex & canones edocebant, nullo prætermitteret pacto. Poſt hæc accepto pane, hauſto etiam vino, diſceſſi. Ea verò nocte, decantatis nocturnalibus hymnis, oſtium manſionis noſtræ grauibus audio cogi verberibus. Miſſóque puero, nuncios Fredegundis Reginæ adſtare cognoſco. Quibus introductis, ſalutationem Reginæ ſuſcipio. Deinde precantur pueri, vt in eius cauſis contrarius non exiſtam, ſimúlque ducentas argenti promittunt libras, ſi Prætextatus me impugnante obprimeretur. Dicebant enim: Iam omnium Epiſcoporum promiſſionem habemus, tantùm tu aduerſus non incedas. Quibus ego: Si mihi mille libras auri argentique donetis, nunquid aliud facere poſſum, niſi quod Dominus agi præcipit? Vnum tantùm polliceor, quòd ea quæ ceteri ſecundum canonum ſtatuta conſenſerint, ſequar. At illi non intelligentes quæ dicebam, gratias agentes diſceſſerunt. Mane autem facto, aliqui de Epiſcopis ad me venerunt, ſimile mandatum ferentes. Quibus ego ſimilia reſpondi. Conuenientibus

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A nientibus autem nobis in Baſilica ſancti Petri, mane Rex adfuit, dixitque; Epiſcopus enim in furtis deprehenſus ab Epiſcopali officio, vt auellatur, Canonum auctoritas ſanxit. Nobis quoque reſpondentibus; Quis ille Sacerdos eſſet, cui furti crimen inrogaretur: reſpondit Rex, Vidiſtis enim ſpecies quas nobis furto abſtulit. Oſtenderat enim nobis ante diem tertiam Rex duo volucra, ſpeciebus & diuerſis ornamentis referta: quæ adpretiabantur amplius quàm tria milia ſolidorum. Sed & ſacculum cum numiſmatis auri pondere tenentem quaſi milia duo. Hæc enim dicebat Rex, ſibi ab Epiſcopo fuiſſe furata. Qui reſpondit; Recolere vos credo, diſcedente à Rothomagenſi vrbe Brunichilde Regina, quòd venerim ad vos. Dixiq; vobis, quia res eius, id eſt quinque ſarcinas commendatas haberem: & frequentiùs aduenire pueros eius ad me, vt ea redderem, & nolui ſine conſilio veſtro. Tu autem dixiſti mihi, O Rex, eiice hæc à te, & reuertantur ad mulierem res eius: ne inimicitia inter me & Childebertum nepotem meum pro his rebus debeat pullulare. Reuerſus ergo ad vrbem, vnum volucrum tradidi pueris. non enim valebant amplius ferre. Reuerſi iterum requirebant alia. Iterum conſiliatus ſum * magnificentiam veſtram. Tu autem præcepiſti dicẽs: Eiice, eiice hæc à te, ô Sacerdos, ne faciat ſcandalum hæc cauſa. Iterum tradidi eis duo ex his: duo autem alia remanſerunt mecum. Tu autem, quid nunc calumniaris, & me furti arguis, cùm hæc cauſa non ad

* al. conſului

B furtum, ſed ad cuſtodiam debeat deputari? Ad hæc Rex; Si hoc depoſitum penes te habebatur ad cuſtodiendum, cur ſoluiſti vnum ex his, & limbum aureis contextum filis in partes diſſecaſti, & dediſti per viros qui me à Regno deiicerent? Prætextatus Epiſcopus reſpondit: Iam dixi tibi ſuperiùs, quia munera eorum acceperam. Ideoque cùm non haberem de præſenti quod darem, hinc præſumpſi, & eis viciſſitudinem munerum tribui. Proprium mihi eſſe videbatur quod filio meo Merouco erat, quem de lauacro regenerationis excepi. Videns autẽ Rex Chilpericus, quòd eum his calumniis ſuperare nequiret, adtonitus valdè ac conſcientia confuſus, diſceſſit à nobis. Vocauitque quoſdam de adulatoribus ſuis, & ait; Victum me verbis Epiſcopi fateor, & vera eſſe quæ dicit ſcio. Quid nunc faciam, vt Reginæ de eo voluntas adimpleatur? Et ait, Ite, & accedentes ad eum dicite, quaſi conſilium ex vobiſmetipſis dantes: Noſti quòd ſit Rex Chilpericus piùs atque compunctus, & citò flectatur ad miſericordiã. Humiliare ſub eo, & dicito, ab eo obiecta à te perpetrata fuiſſe. Tunc nos proſtrati omnes coram pedibus eius, dari tibi veniã impetramus. His ſeductus Prætextatus Epiſcopus, pollicitus eſt ſe ita facturum. Mane autem facto, conuenimus ad conſuetum locum. Adueniénſque & Rex, ait ad Epiſcopum: Si munera pro muneribus his hominibus es largitus, cur ſacramenta poſtulaſti, vt fidem Merouco ſeruarent? Reſpondit Epiſcopus, Petij, fateor, amicitias eorum haberi cum eo: & non ſolùm hominem, ſed ſi fas fuiſſet, Angelum de cœlo euocaſſem, qui eſſet adiutor ei. Filius enim mihi erat (vt ſæpè dixi) ſpiritalis ex lauacro. Cúmq;

C hæc altercatio altiùs tolleretur, Prætextatus Epiſcopus proſtratus ſolo, ait: Peccaui in cœlum & coram te, ô Rex miſericordiſſime. Ego ſum homicida nefandus, ego te interficere volui, & filium tuum in ſolio tuo erigere. Hæc eo dicente, proſternitur Rex coram pedibus Sacerdotum, dicens: Audite, ô piiſſimi Sacerdotes, reum crimen exſecrabile confitentem. Cúmque nos flentes Regem eleuaſſemus à ſolo, iuſſit eum à Baſilica egredi. Ipſe verò ad metatum diſceſſit, tranſmittens Librum Canonum, in quo erat quaternio nouus adnexus, habens Canones quaſi Apoſtolicos, continentes hæc: Epiſcopus in homicidio, adulterio, & periurio deprehenſus, à Sacerdotio diuellatur. His ita lectis, cùm Prætextatus ſtaret, ſtupẽs Bertchramnus Epiſcopus ait; Audi, ô frater & coepiſcope, quia Regis gratiam non habes: ideóque nec noſtra charitate vti poteris, priuſquam Regis indulgentiam merearis. His ita geſtis, petiit Rex, vt aut tunicą eius ſcinderetur, aut centeſimus octauus Pſalmus, qui maledictiones Scharioticas continet, ſuper caput eius recitaretur: aut certè iudicium contra eum ſcriberetur, ne in perpetuum communicaret. Quibus conditionibus ego reſtiti, iuxta promiſſum Regis, vt nihil extra Canones gereretur. Tunc Prætextatus Epiſcopus à noſtris oculis raptus, in cuſtodiam poſitus eſt. De qua cùm fugeret nocte, grauiſſimè cæſus, in inſulam maris quod adiacet ciuitati Conſtantinæ, in exilio eſt detruſus. Poſt hæc ſonuit, quòd Meroueus iterum Baſilicam ſancti Martini conaretur expetere. Chilpericus verò cuſtodiri Baſilicam iubet, & omnes claudi aditus. Cuſtodes autem vnum oſtium, per quod pauci Clerici ad officium in-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

gredĕrentur, relinquentes, reliqua oſtia clauſa tenebant. Quod non ſine tædio po- A
pulis fuit. Cùm autem apud Pariſius moraremur, ſigna in cœlo apparuerunt, id eſt
viginti radij à parte Aquilonis: qui ab Oriente ſurgentes, ad Occidentem propera-
bant. Ex quibus vnus prolixior, & aliis ſupereminens, vt eſt in ſublime elatus, mox
defecit. & ſic reliqui, qui ſecuti fuerăt, euanuerunt. Credo interitum Merouei pro-
nunciaſſe. Meroueus verò dum in Remenſi Campania latitaret, nec palam ſe Au-
» ſtraſiis crederet, à Tarabannenſibus circumuentus eſt, dicentibus, Quòd relicto pa-
» tre eius Chilperico, ei ſe ſubiugarent, ſi ad eos accederet. Qui velociter adſumptis
ſecum viris fortiſſimis, ad eos venit. Hi præparatos detegentes dolos, in villam eum
quandam concludunt, & circŭſeptum cum armatis, nuncios patri dirigunt. Quod
ille audiens, illuc properare deſtinat. Sed hic cùm in hoſpitiolo quodam retinere-
tur, timens ne ad vindictam inimicorum multas lueret pœnas, vocato ad ſe Gaile-
» no familiari ſuo, ait: Vna nobis vſque nunc & anima & conſilium fuit. Rogo ne pa-
» tiaris me manibus inimicorum tradi, ſed accepto gladio inruas in me. Quod ille nec
dubitans, eum cultro confodit. Adueniente autem Rege, mortuus eſt repertus. Ex-
titerunt tunc qui adſererent verba Merouei, quæ ſuperiùs diximus, à Regina fuiſſe
confictă. Meroueum verò eius fuiſſe iuſſu clam interemptum. Gailenum verò ad-
prehenſum, abſciſſis manibus & pedibus, auribus, & narium ſummitatibus, & aliis
multis cruciatibus adfectum, infeliciter necauerunt. Grindionem quoque intex- B
tum rotæ, in ſublime ſuſtulerunt. Gucilionem, qui quondam Comes Palatij Sigi-
berti Regis fuerat, abſciſſo capite interfecerunt. Sed & alios multos, qui cum eo-
dem venerant, crudeli nece diuerſis mortibus adfecerunt. Loquebantur etiam
tunc homines, in hac circumuentione Egidium Epiſcopum & Guntchramnum
Boſonem fuiſſe maximum caput, eò quòd Guntchramnus Fredegundis Reginæ
occultis amicitiis potiretur pro interfectione Theodoberti: Egidius verò, quòd
etiam longo tempore eſſet ei charus.

XX. CVM autem Iuſtinus Imperator amiſſo ſenſu amens effectus eſſet, & per
ſolam Sophiam Auguſtam eius Imperium regeretur, populi (vt in ſuperiore Libro
iam diximus) Tiberium Cæſarem elegerunt, vtilem, ſtrenuum, atque ſapientem,
eleemoſynarium, inopúmque optimum defenſorem. Qui cùm multa de theſau-
ris, quos Iuſtinus congregauit, pauperibus erogaret, & Auguſta illa eum frequen-
tiùs increparet, quòd Rempublicam redegiſſet in paupertatem, diceréque; Quod
» ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus prodigè diſpergis: aiebat il-
» le. Non deerit fiſco noſtro. tantum pauperes eleemoſynam accipiant, aut captiui
» redimantur. Hic eſt enim magnus theſaurus, dicente Domino; *Theſaurizate vobis*
» *theſauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt nec fu-*
» *rantur.* Ergo de hoc, quod Deus dedit, congregemus pauperes in cœlo, vt Domi-
» nus nobis augere dignetur in ſeculo. Et quia, vt diximus, magnus & verus Chriſtia-
nus erat, dum hilari diſtributione pauperibus opem præſtat, magis ac magis ei Do-
minus ſubminiſtrat. Nam deambulans per Palatium, vidit in pauimento domus ta-
» bulam marmoream, in qua Crux Dominica erat ſculpta, & ait; Cruce tua, Domi- C
» ne, frontem noſtram munimus & pectora, & ecce crucem ſub pedibus conculca-
mus. Et dicto citiùs, iuſſit eam auferri. Defoſſaque tabula atque erecta, inueniunt
ſubter & aliam hoc ſignum habentem. Nunciantéſque iuſſit & illam auferre. Qua
amota, reperiunt & tertiam. Iuſſúque eius & hæc aufertur. Qua ablata, inueniunt
magnum theſaurum habentem ſupra mille auri centenaria. Sublatóque auro, pau-
peribus adhuc abundantiùs, vt conſueuerat, ſubminiſtrat. Nec ei Dominus ali-
quid deficere permittebat pro bona voluntate ſua. Quid deinde in poſterum ei
Dominus tranſmiſerit, non omittam. Narſes ille Dux Italiæ, cùm in quadam ciui-
tate domum magnam haberet, in Italiam cum multis theſauris ingreſſus, ad ſupra
memoratam vrbem aduenit: ibique in domo ſua occultè ciſternam magnam fodit,
in qua multa milia centenariorum auri argentique repoſuit. Ibique interfectis con-
ſciis, vni tantummodo ſeni per iuramentum condita commendauit. Defunctóque
Narſete, hæc ſub terra latebant. Cúmque ſupradictus ſenex huius eleemoſynas aſ-
» ſiduè cerneret, pergit ad eum, dicens: Si, inquit, mihi aliquid prodeſt, magnam
» rem tibi, Cæſar, edicam. Cui ille, Dic, ait, quod volueris. Proderit enim tibi, ſi quid-
» dam nobis profuturum eſſe narraueris. Theſaurum, inquit, Narſeris reconditum
» habeo, quod in extremo vitæ poſitus celare non poſſum. Tunc Cæſar Tiberius ga-
uiſus, mittit vſque ad locum pueros ſuos. Præcedente verò ſene, hi ſequuntur ad-

A Toniti. Peruenientéſque ad ciſternam, deopertam ingrediuntur. In qua tantum auri argentique reperiunt, vt per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille ampliùs hilari erogatione diſpenſauit egenis. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XXI. IGITVR contra Salonium Sagittariúmque Epiſcopos tumultus exoritur. Hi enim à ſancto Nicetio Lugdunenſi Epiſcopo educati, Diaconatus officium ſunt ſortiti. Huiúſque tempore Salonius Ebredunenſis vrbis, Sagittariúſque Vapigenſis Eccleſiæ, Sacerdotes ſtatuuntur. Sed adſumpto Epiſcopatu in proprium relati arbitrium, cœperunt in perſuaſionibus, cædibus, homicidiis, adulteriis, diuerſiſque in ſceleribus, inſano furore graſſari: ita vt quodam tempore celebrante Victore Tricaſtinorum Epiſcopo ſolemnitatem natalitij ſui, emiſſa cohorte, cum gladiis & ſagittis inruerent ſuper eum. Venientéſque, ſciderunt veſtimenta eius, miniſtros cæciderunt, vaſa & omnem adparatum prandij auferentes, relinquentes Epiſcopum in grandi contumelia. Quod cùm Rex Guntchramnus comperiſſet, congregari Synodum apud vrbem Lugdunenſem iuſſit. Coniunctique Epiſcopi cum Patriarcha Nicetio beato, diſcuſſis cauſis, inuenerunt eos de his ſceleribus, quibus accuſabantur, valde conuictos: præceperuntque, vt qui talia commiſerant Epiſcopatus honore priuarentur. At illi cùm adhuc propitium ſibi Regem eſſe noſſent, ad eum accedunt, implorantes ſe iniuſtè remotos: ſibique tribui licentiam, vt ad Papam vrbis Romanæ accedere debeant. Rex verò annuens petitionibus eorum, datis Epiſtolis eos abire permiſit.

B Qui accedentes coram Papa Ioanne, exponunt ſe nullius rationis exiſtentibus cauſis dimotos. Ille verò Epiſtolas ad Regem dirigit, in quibus locis ſuis eoſdem reſtitui iubet. Quod Rex ſine mora, caſtigatis priùs illis verbis multis, impleuit. Sed nulla (quod peius eſt) fuit emendatio ſubſecuta. Tamen Victoris Epiſcopi pacem petierunt, traditis hominibus quos in ſeditionem direxerant. Sed ille recordatus præcepti Dominici, non debere reddi inimicis mala pro bonis, nihil his mali faciens, liberos abire permiſit. Vnde in poſterum à communione ſuſpenſus eſt, pro eo quòd publicè accuſans, clam inimicis pepercisſet abſque conſilio, quibus accuſauerat, fratrum. Sed per fauorem Regis iterum in communionem reuocatus eſt. Hi verò in maioribus ſceleribus quotidie miſcebantur: & in præliis illis, ſicut iam ſupra meminimus, quæ Mummolus cum Longobardis geſſit, tanquam vnus ex laicis, accincti arma, plurimos propriis manibus interfecerunt. In ciues verò ſuos nonnullos commoti felle, verberantes fuſtibus vſque ad effuſionem ſanguinis, ſæuiebant. Vnde factum eſt, vt clamor populi ad Regem denuò procederet. Eoſdémque Rex arceſſiri præcepit. Quibus aduenientibus, noluit ſuis obtutibus præſentari, ſcilicet vt priùs habita audientia, ſi idonei inuenirentur, ſic Regis præſentiam mererentur. Sed Sagittarius felle commotus, hanc rationem durè ſuſcipiens, vt erat leuis ac vanus, & in ſermonibus inrationabilibus profluus, declamare plurima de Rege cœpit, ac dicere; quòd filij eius Regnum capere non poſſent, eò quòd mater eorum ex familia Magnacharij quondam adſcita, Regis thorum adiiſſet. ignorans quòd prætermiſſis nunc generibus feminarum, Regis vocitantur liberi qui de Regibus fuerint procreati. His auditis, Rex commotus valde, tam equos quàm pueros, vel quæcumque habere potuerant, abſtulit. Ipſóſque in Monaſteriis à ſe longiori acceſſu dimotis, in quibus pœnitentiam agerent, includi præcepit, non ampliùs quàm ſingulos eis Clericos relinquens: iudices locorum terribiliter commonens, vt ipſos cum armatis cuſtodire debeant, ne cui ad eos viſitandos vllus pateat aditus. Superſtites enim erant his diebus filij Regis, ex quibus ſenior ægrotare cœpit. Accedentes autem ad Regem familiares eius, dixerunt: Si propitius audire dignaretur Rex verba ſeruorum ſuorum, loquerentur in auribus tuis. Qui ait, Loquimini quælibet. dixerúntque; Ne forte innocentes hi Epiſcopi exilio condemnati fuiſſent, & peccatum Regis augeatur in aliquo: & ideo filius Domini noſtri pereat. Qui ait: Ite quantociùs, & laxate eos, deprecantes vt orent pro paruulis noſtris. Quibus abeuntibus, dimiſſi ſunt. Egreſſi igitur de Monaſteriis, coniuncti ſunt pariter, & ſe oſculantes, eò quòd olim à ſe viſi non fuerant, ad ciuitates ſuas regreſſi ſunt. Et intantum compuncti ſunt, vt viderentur nunquam à pſallentio ceſſare, celebrare ieiunia, eleemoſynas exercere, librum Dauidici carminis explere per diem, noctéſque in hymnis ac lectionibus meditando

C

Sup. lib. 4. c. 37.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

deducere. Sed non diu hæc ſanctitas inlibata permanſit. conuerſique ſunt iterum retrorſum. Et ita plerumque noctes epulando atque bibendo ducebant, vt Clericis Matutinas in Eccleſia celebrantibus, hi pocula poſcerent, & vina libarent. Nulla prorſus de Deo erat mentio, nullus omninò curſus memoriæ habebatur. Renidente aurora ſurgentes à cœna, mollibus ſe indumentis operientes, ſomno vinóque ſepulti, vſque ad horam diei tertiam dormiebant. Sed nec mulieres deerant, cum quibus polluerentur. Exurgentes igitur abluti balneis, ad conuiuium diſcumbebant: de quo veſpere ſurgentes, cœnæ inhiabant vſque ad illud lucis tempus quod ſuperius diximus. Sic faciebant ſingulis diebus, donec ira Dei irruit ſuper eos. quod in poſterum memoraturi ſumus. A

XXII. TVNC Vinnochus Britto in ſumma abſtinentia à Britanniis venit Turonis, Hieroſolymis ire cupiens, nullum aliud veſtimentum niſi de pellibus ouium lana priuatis habens. Quem nos quo faciliùs teneremus, quia nobis religioſus valde videbatur, Preſbyterij gratia honorauimus. Ingetrudis autem religioſa conſuetudinem habebat, aquam de ſepulcro ſancti Martini colligere. Qua aqua deficiente, rogat vas cum vino ad beati tumulum deportari. Tranſacta autem nocte, id exinde, hoc Preſbytero præſente, adſumi mandauit: & ad ſe delato, ait Preſbytero; Aufer hinc vinum, & vnam tantùm guttam de aqua benedicta, vnde parum ſupereſt, funde. Quod cùm feciſſet, mirum dictu! vaſculum, quod ſemiplenum erat, ad vnius guttæ deſcenſum impletum eſt. Idem bis aut ter vacuatum per vnam tantùm guttam eſt impletum. Quod non ambigitur & in hoc beati Martini fuiſſe virtutem. B

XXIII. HIS ita geſtis, SAMSON filius Chilperici Regis iunior, à dyſenteria & febre comprehenſus, rebus humanis exceſſit. Hic verò, cùm Chilpericus Rex apud Tornacum à fratre obſideretur, natus eſt. quem mater ob metum mortis à ſe abiecit, & perdere voluit. Sed cùm non potuiſſet, obiurgata à Rege, eum baptizari præcepit. Qui baptizatus, & ab ipſo Epiſcopo ſuſceptus, luſtro vno nec perfecto, defunctus eſt. Nam & mater eius Fredegundis in his diebus grauiter ægrotauit, ſed conualuit.

XXIV. POST hæc in nocte, quæ erat III. Idus Nouembris, apparuit nobis beati Martini vigilias celebrantibus magnum prodigium. Nam in medio Lunæ ſtella fulgens viſa eſt elucere: & ſuper ac ſubter Lunam aliæ ſtellæ propinquæ apparuerunt. Sed & circulus ille, qui pluuiam plerumque ſignificat, circa eam apparuit. Sed quæ hæc figurauerint, ignoramus. Nam & Lunam hoc anno ſæpè in nigredinem verſam vidimus, & ante Natalem Domini grauia fuerunt tonitrua. Sed & ſplendores illi circa Solem, ſicut iam ante cladem Aruernam fuiſſe commemorauimus, quos ruſtici *Soles* vocant, apparuerunt. & mare vltra modum egreſſum adſerunt. & multa alia ſigna apparuerunt.

XXV. GVNTCHRAMNVS Boſo Turonis cum paucis armatis veniens, filias ſuas, quas in Baſilica ſancta reliquerat, vi abſtulit, & eas vſque Pictauis ciuitatem, quæ erat Childeberti Regis, perduxit. Chilpericus quoque Rex Pictauum peruaſit, atque nepotis ſui homines ab eius ſunt hominibus effugati. Ennodium ex Comitatu ad Regis præſentiam perduxerunt. Quo exilio damnato, facultates eius fiſco ſubdiderunt. Sed poſt annum, & patriæ & facultatibus redditus eſt. Guntchramnus Boſo relictis filiabus ſuis in Baſilica beati Hilarij, ad Childebertum Regem tranſiit. C

XXVI. ANNO quoque tertio Childeberti Regis, qui erat Chilperici & Guntchramni ſeptimus decimus annus, cùm Dacco * Dagarici quondam filius, relicto Rege Chilperico, huc illúcque vagaretur, à Dracoleno Duce, qui dicebatur Induſtrius, fraudulenter adprehenſus eſt. Quem vinctum ad Chilpericum Regem Brannacum deduxit, dato ei ſacramento, quòd vitam illius cum Rege * obtineret. Sed oblitus ſacramenti, egit cum Principe, nefarias res adſerens, vt moreretur. Ille quoque cùm vinctus detineretur, & cerneret ſe penitus non euaſurum, à Preſbytero Rege neſciente pœnitentiam petiit. Qua accepta, interfectus eſt. Cùm autem idem Dracolenus velociter reuerteretur in patriam, his diebus Guntchramnus Boſo filias ſuas à Pictauo auferre conabatur. Quod audiens Dracolenus, ſe ſuper eum obiecit. Sed illi, ſicut erant parati reſiſtentes, ſe defenſare nitebantur. Guntchramnus verò miſit vnum de amicis ſuis ad eum, dicens: Va-

* al. Tacco Tagarici

* al. apud Regem

A de, & dic ei: Scis enim quòd fœdus inter nos initum habemus. rogo vt te de meis remoueas inſidiis. Quantum vis, de rebus tollere non prohibeo: tantùm mihi, etſi nudo, liceat cum filiabus meis abſcedere quo voluero. At ille, vt erat vanus ac leuis: Ecce, inquit, funiculum, in quo alij culpabiles ligati, ad Regem me ducente directi ſunt: in quo & hic hodie ligandus, illuc deducetur & vinctus. Et hæc cùm dixiſſet, calcaneorum ictibus vrgens equum, ad illum veloci curſu dirigit: & caſſo eum verberans ictu, haſtili diuiſo enſis ad terram ruit. Guntchramnus verò cùm ſuper ſe mortem cerneret imminere, inuocato nomine Domini, & virtute magna beati Martini, eleuatóque conto, Dracolenum arctat in faucibus. Suſpenſúmque de equo ſurſum, vnus de amicis ſuis eum lancea latere verberatum finiuit. Fugatiſque ſociis, ipſóque ſpoliato, Guntchramnus cum filiabus liber abſceſſit. Poſt hæc Seuerus ſocer eius à filiis apud Regem grauiter accuſatur. Hæc ille audiens, cum magnis muneribus ad Regem petit. Qui in via adprehenſus & ſpoliatus, atque in exilium deductus, morte peſſima vitam finiuit. Sed & duo filij eius, Burgolenus & Dodo, ob crimen maieſtatis læſæ iudicio mortis ſuſcepto, vnus ab exercitu vi oppreſſus eſt: alius in fuga adprehenſus, truncatis manibus & pedibus interiit. Réſque omnes tam eorum quàm patris, fiſco conlatæ ſunt, Erant enim eis magni theſauri. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

B XXVII. DEHINC Turonici, Pictaui, Baiocaſſini, Cenomannici, & Andegaui, cum aliis multis in Britanniam ex iuſſu Chilperici Regis abierunt: & contra Varochum filium quondam Macliaui ad Vicinoniam fluuium reſident. Sed ille doloſè per noctem ſuper Saxones Baiocaſſinos inruens, maximam exinde partem interfecit. Poſt die autem tertia, cum Ducibus Regis Chilperici pacem faciens, & filium ſuum in obſidatum donans, ſacramento ſe conſtrinxit, quòd fidelis Regi Chilperico eſſe deberet. Venetos quoque ciuitatem refudit, ſub ea conditione, vt ſi mereretur eam per iuſſionem Regis regere, tributa vel omnia quæ exindè debebantur, annis ſingulis nullo admonente diſſolueret. Quod cùm factum fuiſſet, exercitus ab eo loco remotus eſt. Poſt hæc Chilpericus Rex de pauperibus & iunioribus Eccleſiæ vel Baſilicæ bannos iuſſit exigi, pro eo quòd in exercitu non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo, vt hi vllam exſoluerent publicam functionem. Poſt hæc Varochus obliuiſcens promiſſionis ſuæ, voléníque inrumpere quod fecerat, Eunium Epiſcopum Veneticæ vrbis ad Chilpericum Regem dirigit. At ille irâ commotus, obiurgatum eum exilio damnari præcepit.

XXVIII. ANNO quoque quarto Childeberti, qui fuit decimus octauus Guntchramni & Chilperici Regum, apud Cauillonum ciuitatem Synodus acta eſt, ex iuſſu Principis Guntchramni. Diſcuſſiſque diuerſis cauſis contra Salonium & Sagittarium Epiſcopos, iteratur illa antiqua calamitas, obiiciuntur eis crimina: & non ſolùm de adulteriis, verumetiam de homicidiis accuſantur. Sed hæc per pœnitentiam purgari cenſentes Epiſcopi, illud eſt additum, quòd eſſent rei maie-
C ſtatis, & patriæ proditores. Qua de cauſa ab Epiſcopatu deiecti*, in Baſilicam beati Marcelli ſub cuſtodia detruduntur. Ex qua per fugam lapſi, diſceſſerunt per diuerſa vagantes, donec in ciuitatibus eorum alij ſubrogati ſunt. *al. diſcincti.

XXIX. CHILPERICVS verò Rex deſcriptiones nouas & graues in omni Regno ſuo fieri iuſſit. Qua de cauſa multi relinquentes ciuitates ſuas, vel poſſeſſiones proprias, alia Regna petierunt: ſatiùs ducentes alibi peregrinari, quàm tali periculo ſubiacere. Statutum enim fuerat, vt poſſeſſor de propria terra, vnam amphoram vini per aripenne redderet. Sed & aliæ functiones infligebantur multæ, tam de reliquis terris, quàm de mancipiis. quod impleri non poterat. Lemouicinus quoque populus cùm ſe cerneret tali faſce grauari, congregatus in Calendis Martiis, Marcum Referendarium, qui hæc agere iuſſus fuerat, interficere voluit. & feciſſet vtique, niſi eum Epiſcopus Ferreolus ab imminenti diſcrimine liberaſſet. Arreptis quoque libris deſcriptionum, incendio multitudo coniuncta concremauit. Vnde multùm moleſtus Rex, dirigens de latere ſuo perſonas, immenſis damnis populum adflixit, ſuppliciis conterruit, morte mulctauit. Ferunt etiam tunc Abbates atque Presbyteros ad ſtipites extenſos diuerſis ſubiacuiſſe tormentis. Calumniantibus Regalibus Miſſis, quòd in ſeditione populi ad incendendos libros ſatellites* adfuiſſent, acerbiora quoque deinceps infligentes tributa. *id eſt, adiutores

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XXX. Britanni quoque grauiter regionem Redonicam vaſtauerunt, incendio, præda, captiuitate. Qui vſque Cornutium vicum debellando progreſſi ſunt. Eunius verò Epiſcopus de exilio reductus, Andegauo ad paſcendum delegatur, nec ad ciuitatem ſuam Veneticam redire permittitur. Dippolenus verò Dux contra Britannos dirigitur, & loca aliqua Britanniæ ferro incendióque obprimit. Quæ res maiorem inſaniam excitauit. A

XXXI. Dvm hæc gererentur in Galliis, Iuſtinus impleto Imperij octauo decimo anno, amentiam, quam incurrerat, cum vita finiuit. Quo ſepulto, Tiberius Cæſar arripuit iam olim adgreſſum Imperium. Sed cùm eum ſecundum conſuetudinem loci ad ſpectaculum Circi præſtolaretur populus proceſſurum, parare ei cogitans pro parte Iuſtiniani inſidias, qui tunc nepos Iuſtini habebatur: ille per loca ſancta proceſſit. Completáque oratione, vocato ad ſe Vrbis Papa, cum Conſulibus ac Præfectis, Palatium eſt ingreſſus. Dehinc indutus purpurâ, diademate coronatus, throno Imperiali impoſitus, cum immenſis laudibus Imperium confirmauit. Factionarij quoque operientes ad circum, cùm cognouiſſent quæ acta fuerant, pudore confuſi ſine effectu regreſſi ſunt. nihil homini, qui in Deo ſpem poſuerat, aduerſari valentes. Tranſactis igitur paucis diebus, adueniens Iuſtinianus, pedibus ſe proiecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Quem ille ſecundum patientiæ ſuæ ritum colligens, in Palatium iuſſit adſiſtere. Sophia verò Auguſta, immemor promiſſionis, quam quondam in Tiberium habuerat, inſidias ei tentauit intendere. Procedente autem eo ad villam, vt iuxta ritum imperialem XXX. diebus ad vindemiam iocundaretur, vocato clam Iuſtiniano, Sophia voluit eum erigere in Imperio. Quo comperto, Tiberius curſu veloci ad Conſtantinopolitanam ciuitatem regreditur. Adprehenſámque Auguſtam, ab omnibus theſauris ſpoliauit, ſolum ei victus quotidiani alimentum relinquens. Segregatiſque pueris eius ab ea, alios poſuit de fidelibus ſuis, mandans prorſus vt nullus de anterioribus ad eam haberet acceſſum. Iuſtinianum verò obiurgatum tanto in poſterum amore dilexit, vt filio eius filiam ſuam promitteret: rurſúmque filio ſuo filiam eius expeteret. Sed non eſt res ſortita effectum. Exercitus eius Perſas debellauit, victórque regreſſus, tantam molem prædæ detulit, vt crederetur cupiditati humanæ poſſe ſufficere. Viginti elephanti capti ad Imperatorem deducti ſunt. B

XXXII. Britanni eo anno valde infeſti circa vrbem fuere Namneticam atque Redonicam. Qui immenſam auferentes prædam, agros peruadunt, vineas à fructibus vacuant, & captiuos abducunt. Ad quos cùm Felix Epiſcopus Legationem miſiſſet, emendare promittentes, nihil de promiſſis implere voluerunt.

XXXIII. Apvd Pariſius autem mulier quædam ruit in crimen, adſerentibus multis, quaſi quòd relicto viro cum alio miſceretur. Igitur parentes illius acceſſerunt ad patrem dicentes. „Aut idoneam redde filiam tuam, aut certè moriatur, „ne ſtuprum hoc generi noſtro notam infligat. Noui, inquit pater, ego filiam meam „benè idoneam, nec eſt verum verbum hoc, quod mali homines proloquuntur. „Tamen ne crimen conſurgat vlteriùs, innocentem eam faciam ſacramento. Et „illi; Si, inquiunt, eſt innoxia, ſuper tumulum hoc beati Dionyſij Martyris ſa„cramentis adfirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad Baſilicam Martyris ſancti conueniunt, eleuatiſque pater manibus ſuper altarium, iurauit, filiam non eſſe culpabilem. Econtrario verò periuraſſe eum alij à parte viri pronunciant. His ergo altercantibus, euaginatis gladiis in ſe inuicem proruunt, atque ante ipſum altarium ſe trucidant. Erant autem maiores natu & primi apud Chilpericum Regem. Sauciantur multi gladiis, reſpergitur ſancta humano cruore Baſilica, oſtia iaculis fodiuntur & enſibus, atque vſque ad ipſum ſepulcrum tela iniqua deſæuiunt. Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec iſta omnia ad Regis notitiam peruenirent. Hi verò properantes ad præſentiam Principis, non recipiuntur in gratiam, ſed ad Epiſcopum loci illius remitti eos iuſſum eſt: vt ſi de hoc facinore culpabiles non inuenirentur, ſociarentur communioni. Tunc ab Epiſcopo Ragnemodo*, qui Pariſiacæ Eccleſiæ præerat, componentes quæ malè geſſerant, in communionem Eccleſiaſticam ſunt recepti. Mulier verò non poſt multis diebus cùm ad iudicium vocaretur, laqueo vitam finiuit. C

* al. Reginmodo

XXXIV. Anno quinto Childeberti Regis, Aruernorum regionē diluuia magna

A preſſerunt, ita vt per dies duodecim non ceſſaret à pluuia. Tantáque inundatione Limane* eſt infuſum, vt multos ne ſementem iacerent prohiberet. Flumina quoque, Liger, Flauariſque, quem Elaurem vocitant, vel reliqui torrentes decurrentes in eum, ita intumuerunt, vt terminos, quos nunquam exceſſerant, præterirent. Quæ grande de pecoribus excidium, de culturis detrimentum, de ædificiis fecêre naufragium. Pari modo Rodanus cum Arari coniunctus, ripas excedēs, graue damnum populis intulit, muros Lugdunenſis ciuitatis aliqua ex parte ſubuertit. Quieſcentibus verò pluuiis, arbores denuò floruerunt. Erat enim menſis September. In Turonico verò eo anno mane priuſquam dies inluceſceret, fulgor per cœlum cucurriſſe viſus eſt, & ad Orientis plagam cecidiſſe. Sed & ſonitus tanquam deruentis arboris, per totam terram illam auditus eſt. Quod ideò non eſt de arbore æſtimandum, quia in quinquaginta aut ampliùs miliaria eſt auditum. Ipſo anno grauiter vrbs Burdegalenſis à terræ motu concuſſa eſt, mœniáque ciuitatis in diſcrimine euerſionis extiterunt. Atque ita omnis populus metu mortis exterritus eſt, vt ſi non fugeret, putaret ſe cum vrbe dehiſcere. Vnde & multi ad ciuitates alias tranſierunt. Qui tremor ad vicinas ciuitates porrectus eſt, & vſque Hiſpaniam attigit, ſed non tam validè. Tamen de Pyrenæis montibus immenſi lapides ſunt commoti, qui pecora hominéſque proſtrauerunt. Nam & vicos Burdegalenſes incendium diuinitus ortum exuſſit, ita vt ſubitò comprehenſæ igni tam domus quàm areæ cum annonis, incendio cremarentur. nullum penitus incitamentum habens ignis alieni, forſitan iuſſione diuina. Nam & Aurelianenſis ciuitas graui incendio conflagrauit, intantum vt ditioribus nihil penitus remaneret: & ſi aliquis ab igne quicquam eripuit, ab inſiſtentibus furibus eſt direptum. Apud terminum Carnotenum, verus de effracto pane ſanguis effluxit. Grauiter tunc & Biturica ciuitas à grandine verberata eſt.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

*Ita dicitur & ſup. lib. 3. c. 9.

B

XXXV. SED hæc prodigia grauiſſima lues eſt ſubſecuta. Nam diſcordantibus Regibus, & iterum bellum ciuile parantibus, dyſentericus morbus penè Gallias totas præoccupauit. Erat enim his qui patiebantur, valida cum vomitu febris, renúmq; nimius dolor, caput graue vel ceruix. Ea verò quæ ex ore proiiciebantur, colore croceo, aut certe viridia erant. A multis autem adſerebatur, venenum occultum eſſe. Ruſticiores verò, *corales* hoc *puſulas* nominabant. Quod non eſt incredibile, quia miſſæ in ſcapulis ſiue cruribus ventoſæ, procedentibus erumpentibúſque veſicis, decurſa ſanie multi liberabantur. Sed & herbæ, quæ venenis medentur, potui ſumptæ, pleriſque præſidia contulerunt. Et quidem primùm hæc infirmitas à menſe Auguſto initiata, paruulos adoleſcentes arripuit, letóque ſubegit. Perdidimus dulces & charos nobis infantulos, quos aut gremiis fouimus, aut vlnis baiulauimus, aut propria manu miniſtratis cibis ipſos ſtudio ſagaciore nutriuimus. Sed abſterſis lachrimis cum beato Iob diximus: *Dominus dedit, Dominus abſtulit: quomodo Domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum in ſecula.* Igitur in his diebus Chilpericus Rex grauiter ægrotauit. Quo conualeſcente, filius eius iunior, necdum ex aqua & Spiritu ſancto renatus, ægrotare cœpit. Quem in extremis videntes, baptiſmo abluerunt. Quo parumper meliùs agente, frater eius ſenior nomine CHLODOBERTVS ab hoc morbo corripitur. Ipſúmque in diſcrimine mortis Fredegundis mater cernens, ſerò pœnitens ait ad Regem: Diu nos malè agentes pietas diuina ſuſtentat. Nam ſæpè nos febribus & aliis malis corripuit, & emendatio non ſucceſſit. Ecce iam perdimus filios: Ecce iam eos lachrymæ pauperum, lamenta viduarum, ſuſpiria orphanorum interimunt. nec ſpes remanet cui aliquid congregemus. Theſaurizamus, neſcientes cui congregemus ea. Ecce theſauri remanent à poſſeſſore vacui, rapinis ac maledictionibus pleni. Nunquid non exundabant promptuaria vino? nunquid non horrea replebantur frumento? nunquid non erant theſauri referti auro, argento, lapidibus pretioſis, monilibus, vel reliquis imperialibus ornamentis? Ecce quod pulchrius habebamus, perdimus. Nunc ſi placet venite, incendamus omnes deſcriptiones iniquas: ſufficiátque fiſco noſtro, quod ſuffecit patri Regique Chlothario. Hæc effata Regina, pugnis verberans pectus, iuſſit libros exhiberi, qui de ciuitatibus ſuis per Marcum venerant: proiectiſque in ignem, iterum ad Regem conuerſa, Quid tu, inquit, moraris? Fac quod vides à me fieri, ſi dulces natos perdimus, vel pœnam perpetuam euadamus. Tunc Rex compunctus corde

C

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

tradidit omnes libros deſcriptionum igni, conflagratíſque illis miſit qui futuras prohiberent deſcriptiones. Poſt hæc infantulus iunior dum nimio labore tabeſcit, extinguitur. Quem cum maximo mœrore deducentes à villa Brennaco * Pariſiûs, ad Baſilicam ſancti Dionyſij ſepelire mandauerunt. Chlodobertum verò componentes in feretro, Sueſſionas ad Baſilicam ſancti Medardi duxerunt: proiicientéſque eum ad ſanctum ſepulcrum, vouerunt vota pro eo. Sed media nocte anhelus iam & tenuis ſpiritum exhalauit. Quem in Baſilica ſanctorum Criſpini atque Criſpiniani Martyrum ſepelierunt. Magnus quoque hic planctus omni populo fuit. Nam viri lugentes, mulieréſque lugubribus veſtimentis indutæ, vt ſolet in coniugum exequiis fieri, ita hoc funus ſunt proſecutæ. Multa poſtea Chilpericus Rex Eccleſiis ſiue Baſilicis, vel pauperibus eſt largitus. A

* al. Brinniaco.

XXXVI. HIS diebus Auſtrigildis Guntchramni Principis Regina, ab hoc morbo conſumpta eſt. Sed priuſquam nequam ſpiritum exhalaret, cernens quòd euadere non poſſet, alta trahens ſuſpiria, voluit lethi ſui habere participes, agens vt in exequiis eius aliorum funera plangerentur. Fertur enim Herodiano more Regem periiſſe dicens: Adhuc ſpes viuendi fuerat, ſi non inter iniquorum medicorum manus interiſſem. Nam potiones ab illis acceptæ, mihi vi abſtulerunt vitam, & fecerunt me hanc lucem velociter perdere. Et ideo ne inulta mors mea prætereat, quæſo & cum ſacramenti interpoſitione coniuro, vt cùm ab hac luce diſceſſero, ſtatim ipſi gladio trucidentur: vt ſicut ego ampliùs viuere non queo, ita nec illi poſt meum obitúm glorientur, ſed ſit vnus dolor noſtris pariter ac eorum amicis. Hæc effata, infelicem animam tradidit. Rex verò peracto ex more iuſtitio, obpreſſus iniquæ coniugis iuramento, impleuit præceptum iniquitatis. Nam duos medicos, qui ei ſtudium adhibuerant, gladio feriri præcepit. Quod non ſine peccato factum fuiſſe, multorum cenſet prudentia. B

XXXVII. HAC itaque ægritudine & Nantinus Egoliſmenſis Comes exinanitus interiit. Sed quæ contra Sacerdotes vel Eccleſias Dei egerit, altiùs repetenda ſunt. Deniq; Maracharius auunculus eius, diu in ipſa vrbe vſus eſt Comitatu. Quo officio expleto, Eccleſiæ ſociatur, Clericúſque factus ordinatur Epiſcopus. Qui multùm vigilanter, vel Eccleſias, vel Eccleſiæ domos, & erigens, & componens, ſeptimo Sacerdotij anno iniecto ab inimicis in caput piſcis veneno, ſimpliciter accipiens crudeliter enecatur. Sed non diu inultã eius mortẽ pertulit diuina clementia. Nam Frontonius, cuius conſilio hoc ſcelus eſt perpetratũ, adſumpto confeſtim Epiſcopatu, vno in eo degens anno, præcurrente iudicio Dei interiit. Cuius poſt obitum Heraclius Burdegalenſis Preſbyter, qui quondam Legatus Childeberti ſenioris fuerat, Epiſcopus ordinatur. Nantinus verò ob requirendam auunculi ſui mortem, Comitatum in ipſa vrbe expetiit. Quo accepto, multas Epiſcopo iniurias inrogauit. Aiebat enim; Homicidas illos, qui auunculum meum interfecerunt, tecum retines: ſed & Preſbyteros huic noxæ admixtos, ad conuiuium recipis. Deinde inimicitia increſcente paulatim cœpit villas Eccleſiæ, quas Maracharius teſtamento ſcripto reliquerat, violenter inuadere, adſerens non debere Eccleſiam eius facultatem adipiſci, à cuius Clericis teſtator fuerat interfectus. C Poſt iſta verò iam aliquibus ex laicis interfectis, addidit vt adprehenſum Preſbyterum adligaret, ac conto perfoderet. Cui adhuc viuenti retortis poſt tergum manibus, adpenſo ad ſtipitem, elicere quærebant, ſi in hac cauſa fuiſſet admixtus. Quod cùm ille negaret, profluente cruore de vulnere, reddidit ſpiritum. Qua de cauſa commotus Epiſcopus, iuſſit eum ab Eccleſiæ foribus prohiberi. Conuenientibus autem apud ciuitatem Sanctonas Sacerdotibus, deprecabatur Nantinus, vt pacem Epiſcopi mereretur, promittens ſe omnes Eccleſiæ res, quas ſine ratione abſtulerat, redditurum, atque humilem exhibere ſe Sacerdoti. At ille fratrum iuſſioni obaudire procurans, cuncta quæ petebantur indulſit. Cauſam tamen Preſbyteri omnipotenti Deo commendans, Comitem in charitate recepit. Qui poſt iſta regreſſus vrbem, domos illas, quas malè peruaſerat, ſpoliat, elidit, ac deſiicit dicens; Et ſi hoc ab Eccleſia recipitur, vel deſertum inueniatur. Qua de cauſa iterum motus Epiſcopus, eum à communione ſuſpendit. Quæ dum aguntur, impleto beatus Pontifex vitæ curſu, migrauit ad Dominum. Nantinus quoque ab aliquibus Epiſcopis, intercedentibus præmiis atque adulationibus, communicatur. Poſt paucos verò menſes à ſupradicto morbo corripitur. qui nimia

A exuſtus febre, clamauit dicens: Heu! heu! ab Heraclio Antiſtite exuror, ab illo ad iudicium vocor. Cognoſco facinus, reminiſcor me iniuſtè iniurias intuliſſe Pontifici: mortem deprecor, ne diutiùs crucier hoc tormento. Hæc cùm maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis, infelicem animam fudit, indubia relinquens veſtigia, hoc ei ad vltionem beati Antiſtitis eueniſſe. Nam exanimum corpus ita nigredinem duxit, vt putares eum prunis ſuperpoſitum fuiſſe combuſtum. Ergo omnes hæc obſtupeſcant, admirentur, & metuant, ne inferant iniurias Sacerdotibus, quia vltor eſt Dominus ſeruorum ſuorum ſperantium in ſe.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XXXVIII. HOC tempore & beatus Martinus Gallicienſis Epiſcopus obiit, magnum populo illi faciente planctum. Nam Pannoniæ ortus fuit, & exinde ad viſitanda loca ſancta in Orientem properans, intantum ſe literis imbuit, vt nulli ſecundus ſuis temporibus haberetur. Exinde Galliciam venit, vbi cùm beati Martini reliquiæ portarentur, Epiſcopus ordinatur. In quo Sacerdotio impletis plus minus triginta annis, plenus virtutibus migrauit ad Dominum. Verſiculos, qui ſuper oſtium ſunt à parte Meridiana in Baſilica ſancti Martini, ipſe compoſuit.

XXXIX. MAGNA eo anno in Hiſpaniis Chriſtianis perſecutio fuit: multique exiliis dati, facultatibus priuati, fame decocti, carcere mancipati, verberibus adfecti,
B ac diuerſis ſuppliciis trucidati ſunt. Caput quoque huius ſceleris Goiſuintha fuit, quam poſt Athanagildi Regis connubium, Rex Leuuigildus * acceperat. Sed quæ Dei ſeruis notam humilitatis inflixerat, proſequente vltione diuina, ipſa quoque eſt omnibus populis facta notabilis. Nam vnum oculum nubes alba contegens, lumen quod mens non habebat pepulit à palpebris. Erant autem Leuuigildo Regi ex alia vxore duo filij, quorum ſenior Sigiberti, iunior Chilperici Regis filiam deſponſauerat. Sed Ingundis Sigiberti Regis filia magno apparatu in Hiſpanias directa, ab auia Goiſuintha cum gaudio magno ſuſcipitur. Quam nec paſſa eſt in Religione Catholica diu commorari, ſed vt rebaptizaretur in Arriana hæreſi, blandis cœpit ſermonibus inlicere. Sed illa viriliter reluctans, cœpit dicere: Sufficit ſatis me ab originali peccato baptiſmo ſalutari ſemel ablutam fuiſſe, & ſanctam Trinitatem in vna æqualitate eſſe confeſſam. Hæc me credere ex toto corde confiteor, nec vnquam ab hac fide ibo retrorſum. Hæc illa audiens, iracundiæ furore ſuccenſa, adprehenſam per comam capitis puellam in terram conlidit, & diu calcibus verberatam, ac ſanguine cruentatam, iuſſit ſpoliari, & piſcinæ immergij. Sed (vt adſerunt multi) nunquam animum ſuum à fide noſtra reflexit. Leuuigildus autem dedit eis vnam de ciuitatibus, in qua reſidentes regnarent. Ad quam cùm abiiſſent, cœpit Ingundis prædicare viro ſuo, vt relicta hæreſis fallacia, Catholicæ Legis veritatem agnoſceret. Quod ille diu refutans,
C tandem commotus ad eius prædicationem, conuerſus eſt ad Legem Catholicam: ac dum chriſmaretur, Ioannes eſt vocitatus. Quod cùm Leuuigildus audiſſet, cœpit cauſas quærere, qualiter eum perderet. Ille verò hæc intelligens, ad partem ſe Imperatoris iungit, ligans cum Præfecto eius amicitias, qui tunc Hiſpaniam impugnabat. Leuuigildus autem direxit ad eum nuncios, dicens; Veni ad me, quia extant cauſæ quas conferamus ſimul. Et ille, Non ibo, quia infenſus es mihi, pro eo quòd ſim Catholicus. At ille datis Præfecto Imperatoris triginta milibus ſolidorum, vt ſe ab eius ſolatio reuocaret, commoto exercitu contra eum venit. Herminigildus verò vocatis Græcis, contra patrem egreditur, relicta in vrbe coniuge ſua. Cúmque Leuuigildus ex aduerſo veniret, relictus à ſolatio, cùm videret nihil ſe præualere poſſe, Eccleſiam, quæ erat propinqua, expetiit dicens; Non veniat ſuper me pater meus. nefas eſt enim aut patrem à filio, aut filium à patre interfici. Hæc audiens Leuuigildus, miſit ad eum fratrem eius, qui dato ſacramento, ne humiliaretur, ait; Tu ipſe accede, & proſternere pedibus patris noſtri, & omnia indulget tibi. At ille popoſcit patrem ſuum vocari. Quo ingrediente, proſtrauit ſe ad pedes illius. Ille verò adprehenſum oſculatus eſt eum, & blandis ſermonibus delinitum duxit ad caſtra. Oblitúſque ſacramenti, innuit ſuis, & adprehenſum ſpoliauit eum indumentis ſuis, induitque illum veſte vili. Regreſſúſque ad vrbem Toletum, ablatis pueris eius, miſit eum in exilium cum vno tantùm puerulo.

* al. Leuuihildus, & Leuuichuldus.

Gvntchramnvs. Chilpericvs. Sigibertvs. *Brinnaco.

XL. Igitvr poſt mortem filiorum Chilperici, Rex menſe Octobri in Cotia ſilua plenus luctu cum coniuge reſidebat. Tunc Chlodovevm filium ſuum Brennacum*, faciente Regina, tranſmiſit, vt ſcilicet ipſe ab hoc interitu deperiret. Grauiter ibi his diebus morbus ille, qui fratres interfecerat, ſæuiebat: ſed nihil ibidem incommodi pertulit. Ipſe enim Rex Calam Pariſiacæ ciuitatis villam aduenit. Poſt paucos verò dies Chlodoueum ad ſe venire præcepit. Cui qualis interitus fuerit, dicere non pigebit. Igitur cùm in ſupradicta villa apud patrem habitaret, cœpit immaturè iactare vel dicere: » Ecce mortuis fratribus meis » ad me reſtitit omne Regnum. Mihi vniuerſæ Galliæ ſubiicientur, imperiúmque » vniuerſum mihi fata largita ſunt. Ecce inimicis in manu poſitis, inferam » quæcunque placuerit. Sed & de nouerca ſua Fredegunde Regina non condecibilia detrectabat. Quæ illa audiens, pauore nimio terrebatur. Poſt dies vero aliquos, » adueniens quidam ait Reginæ, Vt orbata filiis ſedeas, dolus id Chlodouei eſt » operatus. Nam ipſe concupiſcens vnius ancillarum tuarum filiam, maleficiis tuos per » matrem eius filios interfecit. Ideóque moneo, ne ſperes de te meliùs, cùm tibi » ſpes, per quam regnare debueras, ſit ablata. Tunc Regina timore perterrita, & furore ſuccenſa, noua orbitate compuncta, adprehenſa puella, in quam oculos iniecerat Chlodoueus, & grauiter verberata, incidi comam capitis eius iuſſit: abſciſſam ſudi impoſitam defigi ante metatum præcepit Chlodouei. Matre quoque puellæ religata, & tormentis diu cruciata, elicuit ab ea profeſſionem quæ hos ſermones veros eſſe firmaret. Regi exinde hæc & alia huiuſcemodi inſinuans, vindictam de Chlodoueo popoſcit. Tunc Rex in venationem directus, eum præcepit arceſſiri ſecretiùs. Quo adueniente, ex iuſſu Regis adprehenſus in manicis à Deſiderio atque Bobone Ducibus, nudatur armis & veſtibus, ac vili indumento contectus, Reginæ vinctus adducitur. At illa in cuſtodia eum retineri præcepit, elicere ab eo cupiens, ſi hæc ita vt audierat ſe haberent, vel cuius conſilio vſus fuerit, aut cuius hæc inſtinctu feciſſet, vel cum quibus maximè amicitias conligaſſet. At ille reliqua denegans, amicitias multorum detexit. Denique poſt triduum, Regina vinctum iuſſit eum tranſire Matronam fluuium, & in villa, cui Noceto nomen eſt, cuſtodiri. In qua cuſtodia cultro percuſſus, interiit: ipſóque in loco ſepultus eſt. Interea aduenerunt nuncij ad Regem qui dicerent, quòd ipſe ſe ictu proprio perfodiſſet: & adhuc ipſum cultrum, de quo ſe perculit, in loco ſtare vulneris adfirmabant. Quibus verbis Rex Chilpericus inluſus, nec fleuit, quem ipſe (vt ita dicam) morti tradiderat, inſtigante Regina. Seruientes quoque illius per diuerſa diſperſi ſunt. Mater autem eius crudeli morte necata: ſoror illius in Monaſterium recluſa, à pueris Reginæ tranſmittitur. in quo nunc veſte mutata conſiſtit. Opéſque eorum omnes Reginæ delatæ ſunt. Mulier, quæ ſuper Chlodoueum locuta fuerat, diiudicatur incendio concremari. Quæ cùm duceretur, reclamare cœpit miſera, ſe mendacia protuliſſe. Sed nihil proficientibus verbis, ligata ad ſtipem, viuens exuritur flammis. Theſaurarius Chlodouei à Cuppane ſtabuli Comite de Biturico retractus, vinctus Reginæ tranſmiſſus eſt, diuerſis cruciatibus exponendus. Sed eum Regina & à ſuppliciis, & à vinculis iuſſit abſolui, liberúmque nobis obtinentibus abire permiſit.

XLI. Post hæc Elaſius Catalaunenſis Epiſcopus propter cauſas Brunichildis Reginæ in Hiſpanias in Legationem directus, correptus à febre nimia, ſpiritum exhalauit: & exindè delatus mortuus, ad ciuitatem ſuam ſepultus eſt. Eonius quoque Epiſcopus, quem Legatum Britannorum ſuprà meminimus, ad ciuitatem ſuam regredi non permiſſus, vt Andegauis paſceretur de publico, à Rege præceptum eſt. Qui Pariſius adueniens, dum die Dominica ſancta ſolemnia celebraret, emiſſa cum hinnitu voce terræ corruit. Erumpente verò ab ore eius & naribus ſanguine, inter manus deportatus eſt. Sed conualuit. Nimium enim vino deditus erat, & plerúmque ita deformiter inebriabatur, vt greſſum facere non valeret.

XLII. Mirvs Rex Gallicienſis Legatos ad Guntchramnum Regem direxit. Cúmque per Pictauum terminum præterirent, quem tunc Chilpericus Rex tenebat, nunciata ſunt ei. At ille ſub cuſtodia ſibi eos exhiberi præcepit, & Pariſius cuſtodiri. Eo tempore apud Pictauenſem ciuitatem lupus ex ſiluis veniẽs, per portam ingreſſus eſt: clauſiſque portis infrà muros ipſius vrbis oppreſſus, occiſus eſt.

A Adſerebant enim quidam & cœlum ardens ſe vidiſſe. Liger fluuius maior ab anno ſuperiore fuit, poſtquam ei Caris torrens ſe adiunxit. Ventus Auſter nimium violenter cucurrit, ita vt ſiluas proſterneret, domos erueret, ſepes efferret, ipſóſque homines ad internecionem vſque volutaret. Erat enim ſpatium eius in latitudinem quaſi iugera ſeptem. Longitudo autem non potuit æſtimari. Nam & galli plauſum cantus in initio noctis ſæpè dederunt. Luna contenebricata eſt, & Cometes ſtella apparuit. Grauis autem lues in populo ſubſecuta eſt. Legati autem Sueuorum poſt annum dimiſſi, ad propria redierunt. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XLIII. MAVRILIO Cadurcenſis vrbis Epiſcopus grauiter ægrotabat ab humore podagrico. Sed ſuper hos dolores, quos ipſe humor commouit, magnos ſibi cruciatus addebat. Nam ſæpè candens ferrum tibiis ac pedibus defigebat, quò faciliùs cruciatum ſibi ampliùs adderet. Sed cùm Epiſcopatum eius multi expeterent, ipſe Vrſicinum, qui quondam Referendarius Vltrogothæ Reginæ fuerat, elegit. Quem dum adhuc viueret, benedici deprecans, migrauit à ſeculo. Fuit autem valde eleemoſynarius, in Scripturis Eccleſiaſticis valde inſtructus, ita vt ſeriem diuerſarum generationum, quæ in libris veteris Teſtamenti deſcribitur, quod à multis difficile retinetur, hic plerunque memoria recenſeret. Fuit etiam & in iudiciis iuſtus, ac defendens pauperes Eccleſiæ ſuæ de manu malorum iudicum, iuxta illud Iob: *Conſeruaui egenum de manu potentis: & inopi, cui non erat adiutor, auxiliatus ſum. Os viduæ benedixit me, cùm eſſem oculus cæcorum, pes claudorum, & inualidorum pater.*

B

XLIV. LEVVIGILDVS* verò Rex Agilanem Legatum ad Chilpericum mittit, virum nullius ingenij aut diſpoſitionis ratione petitum, ſed tantùm voluntate in Catholica lege peruerſum. Quem cùm via Turonis detuliſſet, laceſſire nos de fide, & impugnare Eccleſiaſtica dogmata cœpit. Iniqua enim, inquit, fuit antiquorum Epiſcoporum lata ſententia, qua æqualem adſeruit Filium Patri. Nam qualiter, inquit, poterit eſſe Patri æqualis in poteſtate, qui ait, *Pater maior me eſt*? Non eſt ergo æquum, vt ei ſimilis æſtimetur quo ſe minorem dicit, cui triſtitiam mortis ingemit, cui poſtremò moriens ſpiritum quaſi nulla præditus poteſtate commendat. Vnde patet eum & ætate & poteſtate paterna minorem. Ad hæc ego interrogo, ſi crederet Ieſum Chriſtum filium Dei eſſe, ſi eumdémque eſſe Dei ſapientiam, ſi lumen, ſi veritatem, ſi vitam, ſi iuſtitiam fateretur? Qui ait, Credo hæc omnia eſſe Filium Dei. Et ego, Dic ergo mihi, quando Pater ſine ſapientia? quando ſine lumine, quando ſine vita, quando ſine veritate, quando ſine iuſtitia fuerit? Sicut enim Pater ſine iſtis eſſe non potuit, ita & ſine Filio eſſe non potuit. Quæ maximè ad Dominici nominis myſterium coaptantur. Sed nec Pater eſſet vtique, ſi Filium non haberet. Quod autem eum dixiſſe ais; *Pater maior me eſt*, ſcias eum hoc ex adſumptæ carnis humilitate dixiſſe, vt cognoſcas non poteſtate, ſed humilitate te fuiſſe redemptum. Nam tu qui dicis; *Pater maior me eſt*, oportet te meminiſſe

* Leuuieldus. Leuuihildis.

C quod alibi ait: *Ego & Pater vnum ſumus.* Nam & mortis timor & commendatio ſpiritus ad infirmitatem corporis eſt referenda: vt ſicut verus Deus, & verus homo credatur. Et ille: Cuius quis implet voluntatem, eo & minor eſt. Semper Filius minor eſt Patre, quia ille facit voluntatem Patris, nec Pater illius voluntatem facere comprobatur. Ad hæc ego, Intellige quia Pater in Filio, & Filius in Patre, in vna ſemper deitate ſubſiſtit. Nam vt cognoſcas Patrem Filij facere voluntatem, ſi in te fides Euangelica manet, audi quid ipſe Ieſus Deus noſter cùm ad reſuſcitandum venit Lazarum ait; *Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me: & ego ſciebam quia ſemper me audis. Sed propter turbam quæ circumſtat, dixi, vt credant quia tu me miſiſti.* Sed & cùm ad paſſionem venit, ait; *Pater clarifica me claritate quam habui apud temetipſum, priuſquam mundus fieret.* Cui Pater de cœlo reſpondit; *Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Æqualis eſt ergo Filius in deitate, non minor: ſed neque aliquid minus habens. Nam ſi Deum confiteris, neceſſe eſt integrum fatearis, & nihil egentem. Si verò integrum eſſe negas, Deum eſſe non credis. Et ille: Ex adſumpto homine cœpit Dei Filius vocitari. Nam erat quando non erat. Et ego, Audi Dauid dicentem ex Perſona patris: *Ex vtero ante luciferum genui te.* Et Ioannes Euangeliſta ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc ergo Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: per quem facta ſunt omnia.* Nam vos cæcati veneno perſuaſionis, nihil dignum de Deo ſentitis. Et ille: Nun-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS CHILDEBERTVS.

quid & Spiritum ſanctum Deum dicitis, aut æqualem Patri Filióque decernitis? Cui ego, Vna in tribus eſt voluntas, poteſtas, operatio: vnus Deus in trinitate, & trinus in vnitate. Tres perſonæ, ſed vnum regnum, vna maieſtas, vna potentia omnipotentiáque. Et ille: Spiritus ſanctus, inquit, quem æqualem Patri profertis ac Filio, vtriſque minor accipitur: quia & à Filio promiſſus, & à Patre legitur miſſus. Nemo enim promittit, niſi quod ſuæ dominationi ſubſiſtit: & nemo mittit, niſi inferiorem ſe, ſicut ipſe ait in Euangelio: *Niſi ego abiero, Paracletus ille non veniet: ſi autem abiero, mittam illum ad vos.* Ad hæc ego reſpondi; Benè Filius ante paſſionem ait, quia niſi ille ad Patrem victor remeauerit, ac proprio ſanguine redempto mundo dignum Deo ex homine præparet habitaculum, non poteſt ſanctus Spiritus idem Deus in pectore fanatico, & originalis criminis labe infecto, deſcendere. *Spiritus enim ſanctus*, ait Salomon, *fugiet fictum.* Tu autem ſi ſpem aliquam reſurrectionis habes, noli loqui aduerſus Spiritum ſanctum; quia iuxta ſententiam Domini, *Spiritum ſanctum blaſphemanti non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Et ille: Deus eſt qui mittit, non eſt Deus qui mittitur. Ad hæc ego interrogo, ſi crederet doctrinam Petri Paulique Apoſtolorum? Reſpondente autem eo, Credo. adieci. Cùm argueret Petrus Apoſtolus Ananiam pro fraude fundi, vide quid dicat; *Quid tibi viſum eſt mentiri Spiritui ſancto? Non es enim mentitus hominibus, ſed Deo.* Et Paulus, cùm gratiarum ſpiritualium diſtingueret gradus, *Hæc omnia*, inquit, *operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens vnicuique prout vult.* Qui enim quod voluerit facit, in nullius redigitur poteſtatem. Nam vos (vt ſuperiùs dixi) nihil rectè de Trinitate ſancta ſentitis, & quàm iniqua ſit huius ſectæ peruerſitas, ipſius auctoris veſtri, id eſt Arrij expreſſit interitus. Ad hæc ille reſpondit: Legem, quam non colis, baſphemare noli. Nos verò quæ creditis, etſi non credimus, non tamen blaſphemamus: quia non deputatur crimini, ſi & illa & illa colantur. Sic enim vulgato ſermone dicimus, Non eſſe noxium ſi inter gentilium aras & Dei Eccleſiam quis tranſiens vtraque veneretur. Cuius ego ſtultitiam cernens, aio. Vt video, & gentilium defenſorem, & hæreticorum adſertorem te eſſe manifeſtas, cùm & Eccleſiaſtica dogmata maculas, & paganorum ſpurcitias prædicas adorari. Satiùs, inquio, faceres, ſi ea te armaret fides, quam Abraham ad ilicem, Iſaac in ariete, Iacob in lapide, Moyſes vidit in ſente. Quam Aaron portauit in logio, Dauid exultauit in tympano, Salomon prædicauit in intellectu. Quã omnes Patriarchæ, Prophetæ, ſiue lex ipſa, vel oraculis cecinit, vel ſacrificiis figurauit. Quã & nunc preſens ſuffragator Martinus noſter vel poſſedit in pectore, vel oſtendit in opere: vt & tu conuerſus crederes inſeparabilem Trinitatem, & accepta à nobis benedictione, purgatóque à malæ credulitatis veneno pectore, delerentur iniquitates tuæ. At ille furore cõmotus, & neſcio quid quaſi inſanus frendens, ait: Ante anima ab huius corporis vinculis emicet, quàm ab vllo religionis veſtrę Sacerdote benedictionem accipiam. Et ego, Nec noſtram Dominus religionem ſiue fidem ita tepeſcere faciat, vt diſtribuamus ſanctum eius canibus, ac precioſarum margaritarum ſacra porcis ſqualentibus exponamus. Ad hæc ille relicta altercatione ſurrexit, & abiit. Sed poſt hæc cùm in Hiſpanias reuerſus fuiſſet, infirmitate debilitatus, ad noſtram religionem neceſſitate cogente conuerſus eſt.

XLV. PER idem tempus Chilpericus Rex ſcripſit indiculum, Vt ſancta Trinitas non in perſonarum diſtinctione, ſed tantùm Deus nominaretur: adſerens indignum eſſe, vt Deus perſona, ſicut homo carneus nominetur. Adfirmans etiam ipſum eſſe Patrem qui eſt Filius, idémque ipſum eſſe Spiritum ſanctum, qui Pater & Filius. Sic, inquit, Prophetis ac Patriarchis apparuit, ſic eum ipſa lex nunciauit. Cúmque hæc mihi recitari iuſſiſſet, ait: Sic, inquit, volo vt tu & reliqui doctores Eccleſiarum credatis. Cui ego reſpondi: Hac credulitate relicta, pie Rex, hoc te oportet ſequi, quod nobis poſt Apoſtolos alij doctores Eccleſiæ reliquerunt, quod Hilarius Euſebiúſque docuerunt, quod & in baptiſmo es confeſſus. Tunc iratus Rex ait, Manifeſtum eſt mihi in hac cauſa Hilarium Euſebiúmque validos inimicos haberi. Cui ego reſpondi, Obſeruare te conuenit, neque Deum, neque Sanctos eius habere offenſos. Nam ſcias, quia in perſona alter Pater, alter Filius, alter Spiritus ſanctus. Non Pater adſumpſit carnem, neque Spiritus, ſed Filius: vt qui

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A qui erat Dei Filius, ipſe ad redemptionem hominis Filius haberetur & virginis. Non Pater paſſus neque Spiritus ſanctus, ſed Filius: vt qui carnem adſumpſerat in mundo, ipſe offerretur pro mundo. De perſonis verò quod ais, non corporaliter, ſed ſpiritaliter ſentiendum eſt. In his ergo tribus perſonis, vna gloria, vna æternitas, vna poteſtas. At ille commotus, ait: Sapientioribus te hæc pandam, qui mihi conſentiant. Et ego, Nunquam erit ſapiens, ſed ſtultus, qui hæc quæ proponis ſequi voluerit. Ad hæc ille frendens, ſiluit. Non poſt multos verò dies adueniente Saluio Albigenſe Epiſcopo, hæc ei præcepit recenſeri, deprecans vt ſibi conſentaneus fieret. Quod ille audiens, ita reſpuit, vt ſi chartam, in qua hæc ſcripta tenebantur, potuiſſet adtingere, in fruſta diſcerperet. Et ſic Rex ab hac intentione quieuit. Scripſit alios libros idem Rex verſibus, quaſi Sedulium ſecutus: ſed verſiculi illi nulli penitus metricæ conueniunt rationi. Addidit autem & literas literis noſtris, id eſt ω ſicut Græci habent, *ae*, *the*, *vui*: quarum characteres hi ſunt: ω. ↓. z. Π. Et miſit epiſtolas in vniuerſas ciuitates Regni ſui, vt ſic pueri docerentur, ac libri antiquitus ſcripti, planati pumice reſcriberentur.

XLVI. AGROECVLA autem Cabilonenſis Epiſcopus hoc obiit tempore: fuítque homo valde elegans ac prudens, genere Senatorio. Multa in ciuitate illa ædificia fecit, domos compoſuit, Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit
B marmore, muſiuo depinxit. Magnæ autem abſtinentiæ fuit. Nam nunquam prandio vſus eſt, niſi tantùm cœna: ad quam ſic temporiuè reſidebat, vt Sole ſtante conſurgeret. Humanitatis exiguæ, facundiæ verò magnæ erat. Obiit autem Epiſcopatus anno quadrageſimo octauo, æui autem octogeſimotertio. Cui Flauius Referendarius Guntchramni Regis ſucceſſit.

XLVII. EO tempore & Dalmatius Ruthenæ ciuitatis Epiſcopus migrauit à ſeculo, vir in omni ſanctitate præcelſus, abſtinens vel à cibis, vel à cōcupiſcentiis carnis: valde eleemoſynarius, & cunctis humanus, in oratione & vigiliis ſatis ſtabilis. Eccleſiam conſtruxit. Sed dum eam ad emendationem ſæpiùs deſtruxit, incompoſitam dereliquit. Poſt cuius obitum, multi (vt fit) Epiſcopatum petebant. Tranſobadus verò Preſbyter, qui quondam Archidiaconus eius fuerat, maximè in hoc intendebat, fidus quòd filium ſuum cum Gogone, qui tunc Regis erat nutritius, commendauerat. Condiderat autem Epiſcopus teſtamentum, in quo Regi Sexenium, qui poſt eius obitum acciperet, indicabat: adiurans terribilibus ſacramentis, vt in Eccleſia illa non ordinaretur extraneus, non cupidus, non coniugali vinculo nexus: ſed ab his omnibus expeditus, qui in ſolis tantùm Dominicis laudibus degebat, ſubſtitueretur. Tranſobadus autem Preſbyter epulum in ipſa vrbe Clericis præparat. Reſidentibus autem illis, vnus Preſbyterorum cœpit Antiſtitem memoratum impudicis blaſphemare ſermonibus, & vſque ad hoc erupit, vt eum
C delirum & fatuum nominaret. Hæc eo dicente, pincerna poculum oblaturus aduenit. At ille acceptum dum ori proximat, tremere cœpit. Laxatóque de manu calice, ſuper alium, qui ſibi erat proximus, caput reclinans, reddidit ſpiritum. Ablatúſque ab epulo ad ſepulchrum, humo contectus eſt. Poſt hæc relecto teſtamento Antiſtitis, in præſentia Childeberti Regis ac Procerum eius, Theodoſius, qui tunc Archidiaconatu vrbis illius potiebatur, Epiſcopus ordinatus eſt.

XLVIII. AVDIENS autem Chilpericus omnia mala quæ faciebat Leudaſtes Eccleſiis Turonicis, & omni populo, Anſoualdum illuc dirigit. Qui veniens ad feſtiuitatem ſancti Martini, data nobis & populo optione, Eunomius in Comitatum erigitur. Denique Leudaſtes cernens ſe remotum, ad Chilpericum dirigit dicens: Vſque nunc, ô piiſſime Rex, cuſtodiui ciuitatem Turonicam. Nunc autem me ab actione remoto, vide qualiter cuſtodiatur. Nam noueris, quia Gregorius Epiſcopus eam ad filiũ Sigiberti tradere deſtinat. Quod audiens Rex, ait: Nequaquã, ſed quia remotus es, ideo hæc adponis. Et ille, Maiora, inquit, de te ait Epiſcopus. Dicit enim Reginã tuam in adulterio cum Epiſcopo Bertchramno * miſceri. Tunc iratus Rex, cæſum pugnis & calcibus, oneratum ferro, recludi præcepit in carcere. Sed quia Liber finem poſtulat, narrare aliqua de eius actionibus libet. Sed priùs videtur, genus ac patriam moréſque ordiri. Cracina Pictauenſis inſula vocitatur, in qua à fiſcalis vinitoris ſeruo Leocadio nomine naſcitur. Exinde ad ſeruitium

* Bertrãmi

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A

arceſſitus, culinæ regiæ deputatur. Sed quia lippis erat in adoleſcentia oculis, quibus fumi acerbitas non congruebat, amotus à piſtillo promouetur ad cophinum. Sed dum inter fermentatas maſſas ſe delectari conſimulat, ſeruitium fugam iniens dereliquit. Cúmque bis aut tertiò reductus à fugæ lapſu teneri non poſſet, auris vnius inciſione multatur. Dehinc cùm notam inflictam corpori occulere nulla auctoritate valeret, ad Marcoueifam Reginam, quam Charibertus Rex nimium diligens, in loco ſororis thoro adſciuerat, fugit. Quæ libenter eum colligens, prouocat, equorúmque meliorum deputat eſſe cuſtodem. Hinc jam obſeſſus vanitate*, ac ſuberbiæ deditus, Comitatum ambit ſtabulorum. Quo accepto, cunctos deſpicit ac poſtponit. Inflatur vanitate, luxuria diſſoluitur, cupiditate ſuccenditur, & in cauſis patronæ alumnus proprius huc illúcque defertur. Cuius poſt obitum refertus prædis, locum ipſum cum Rege Chariberto oblatis muneribus tenere cœpit. Poſt hæc, peccatis populi ingruentibus, Comes Turonis deſtinatur. Ibique ſe amplius honoris glorioſi ſupercilio iactat, ibi ſe exhibet rapacem prædis, turgidum rixis, adulteriis lutulentum: vbi ſeminando diſcordias, & inferendo calumnias, non modicos theſauros adgregauit. Poſt obitum verò Chariberti, cùm in Sigiberti ſortem ciuitas illa veniſſet, tranſeunte eo ad Chilpericum, omnia quæ iniquè aggregauerat, à fidelibus nominati Regis direpta ſunt. Peruadente igitur Chilperico Rege per Theodobertum filium vrbem Turonicam, cùm iam ego Turonis adueniſſem, mihi à Theodoberto ſtrenuè commendatur; vt ſcilicet Comitatu, quem priùs habuerat, potiretur. Multum ſe nobis humilem ſubditúmque reddebat, iurans ſæpiùs ſuper ſepulchrum ſancti Antiſtitis; Nunquam ſe contra rationis ordinem eſſe venturum: ſéque mihi tam in cauſis propriis, quàm in Eccleſiæ neceſſitatibus in omnibus eſſe fidelem. Timebat enim quod poſtea euenit, ne vrbem illam iterum Rex Sigibertus in ſuum dominium reuocaret. Quo defuncto, ſuccedente iterum Chilperico in Regnum, iſte in Comitatum accedit. Adueniente autem Turonis Merouco, omnes res eius vſquequaque diripuit. Sed dum Sigibertus duos annos Turonis tenuit, hic in Britanniis latuit. Qui adſumpto, vt diximus, Comitatu, in tali leuitate elatus eſt, vt in domo Eccleſiæ cum thoracibus atque loricis, præcinctus pharetra, & contum manu gerens, capite galeato ingrederetur: de nullo ſecurus, quia omnibus erat aduerſus. Iam ſi in iudicio cum ſenioribus vel laicis, vel Clericis reſediſſet, & vidiſſet hominem iuſtitiam proſequentem, protinus agebatur in furias, ructabat conuicia in ciues: Preſbyteros manicis iubebat extrahi, milites fuſtibus verberari: tantáque vtebatur crudelitate, vt vix referri poſſit. Diſcedente autem Merouco, qui res eius diripuerat, nobis calumniator exiſtit, adſerens fallaciter Meroueum noſtro vſum conſilio, vt res eius auferret. Sed poſt inlata damna, iterat iterum ſacramenta, pallámque ſepulchri beati Martini fideiuſſorem donat, ſe nobis nunquam aduerſaturum.

B

XLIX. SED quoniam longum eſt per ordinem proſequi periuria, vel reliqua mala eius, veniamus ad illud, qualiter me voluit iniquis ac nefariis calumniis ſubplantare, vel qualiter in eum vltio diuina deſcendit, vt illud adimpleretur: *Omnis ſubplantans ſubplantabitur*. Et iterum, *Qui fodit foueam, incidet in eam*. Igitur poſt multa mala quæ in me meóſq; intulit, poſt multas direptiones rerum Eccleſiaſticarum, adiuncto ſibi Riculfo Preſbytero, ſimili malitia peruerſo, ad hoc erupit vt diceret, me crimen in Fredegundem Reginam dixiſſe: adſerens ſi Archiaconus meus Plato, aut Gallienus amicus noſter, ſubderentur pœnæ, conuincerent me vtique hæc locutum. Tunc Rex iratus (vt ſuprà diximus) iuſſit eum pugnis calcibúſque cæſum, oneratum catenis, recludi in carcerem. Nam Riculfum Clericum ſe habere dicebat, per quem hæc loquutus fuiſſet. Hic verò Riculfus Subdiaconus, ſimili leuitate perfacilis, ante hunc annum conſilio cum Leudaſte de hac cauſa habito, cauſas offenſionis requirit, quibus ſcilicet me offenſo, ad Leudaſtem tranſiret. Nactúſque tandem, ipſum adiuit, ac per menſes quatuor dolis omnibus ac muſcipulis præparatis, ad me cum ipſo Leudaſte reuertitur, deprecans vt eum debeam recipere excuſatum. Feci, fateor, & occultum hoſtem publicè in domum ſuſcepi. Diſcedente verò Leudaſte, ipſe ſe pedibus meis ſternit, dicens: Niſi ſuccurras velociter, periturus ſum. Ecce inſtigante Leudaſte, locutus ſum quod loqui non debui. Nunc verò alius me

C

A Regnis emitte. Quod niſi feceris, à regalibus comprehenſus, mortales pœnas
ſum luiturus. Cui ego aio, Si quid incongruum rationi effatus es, ſermo tuus
in caput tuum erit. Nam ego alteri te Regno non mittam, ne ſuſpectus habear
coram Rege. Poſt iſta Leudaſtes extitit accuſator eius, dicens ſe ſermones iam
dictos à Riculfo audiſſe Subdiacono. At ille iterum vinctus, relaxato Leudaſte,
cuſtodiæ deputatur, dicens, Gallienum eadem die & Platonem Archidiaconos
fuiſſe præſentes, cùm hæc eſt Epiſcopus eloquutus. Sed Riculfus Preſbyter, qui iam
promiſſionem de Epiſcopatu à Leudaſte habebat, intantum elatus fuerat, vt Magi
Simonis ſuperbiæ æquaretur. Qui tertio aut eo ampliùs mihi ſacramentum ſuper
ſepulchrum S. Martini dederat, in die ſexta Paſchæ intantum me cõuiciis & ſputis
egit, vt vix manibus temperaret, fidus ſcilicet doli quem præparauerat. In craſti-
na autem die, id eſt ſabbati, in ipſo Paſcha, venit Leudaſtes in vrbem Turoni-
cam. Adſimulánſque aliud negocium agere, adprehenſos Platonem Archidia-
conum, & Gallienum in vincula connectit: catenatóſque ac exutos veſte iubet
eos ad Reginam deduci. Hæc ego audiens, dum in domo Eccleſiæ reſiderem,
mœſtus turbatúſque, ingreſſus oratorium, Dauidici carminis ſumo librum, vt ſci-
licet apertus aliquem conſolationis verſiculum daret. In quo ita repertum eſt;
Eduxit eos in ſpe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare. Interea ingreſſi
in fluuium ſuper pontem, qui duabus lintribus tenebatur, nauis illa, quæ Leu-
B daſtem vehebat, demergitur: & niſi nandi fuiſſet adminiculo liberatus, cum ſociis
forſitan interiſſet. Nauis verò alia, quæ huic innexa erat, quæ & vinctos vehebat,
ſuper aquas Dei auxilio eleuatur. Igitur deducti ad Regem qui vincti fuerant, in-
cuſantur inſtanter, vt capitali ſententia finirentur. Sed Rex recogitans, abſolutos
à vinculo, libera cuſtodia reſeruat inlæſos. Ad ciuitatem verò Turonicam Berul-
fus Dux cum Eunomio Comite fabulam fingit, quòd Guntchramnus Rex cape-
re vellet Turonicam ciuitatem. Et idcirco ne aliqua negligentia accederet, opor-
tere ait vrbem cuſtodia conſignari. Ponunt portis doloſè cuſtodes, qui ciuitatem
tueri adſimulantes, me vtique cuſtodirent. Mittunt etiam qui mihi conſilium mi-
niſtrarent, vt occultè adſumptis melioribus rebus Eccleſiæ, Aruernum fugâ ſece-
derem. Sed non adquieui. Igitur Rex arceſſitis Regni ſui Epiſcopis, cauſam dili-
genter iuſſit exquiri. Cúmque Riculfus Clericus ſæpiùs diſcuteretur occultè, &
contra me vel meos multas fallacias promulgaret, Modeſtus quidam faber ligna-
rius ait ad eum: O infelix, qui contra Epiſcopum tuum tam contumaciter iſta me- “
ditaris! Satius tibi erat ſilere: & petita venia Epiſcopi gratiam impetrares. Ad hæc “
ille clamare cœpit voce magna, ac dicere: En ipſum qui mihi ſilentium indicit, ne “
proſequar veritatem: en Reginæ inimicum, qui cauſam criminis eius non ſinit in- “
quiri. Nunciantur protinus hæc Reginæ. Adprehenditur Modeſtus, torquetur, fla- “
gellatur: & in vincula compactus, cuſtodiæ deputatur. Cúmque inter duos cuſto-
des catenis & cippo teneretur vinctus, media nocte dormientibus cuſtodibus ora-
C tionem fudit ad Dominum, vt dignaretur eius potentia miſerum viſitare: & qui
innocens colligatus fuerat, viſitatione Martini Præſulis ac Medardi abſolueretur.
Mox diſruptis vinculis, confracto cippo, reſerato oſtio, ſancti Medardi Baſilicam
nocte nobis vigilantibus introiuit. Congregati igitur apud Brennacum villam Epi-
ſcopi, in vnam domum reſidere iuſſi ſunt. Dehinc adueniente Rege, data omnibus
ſalutatione, ac benedictione accepta, reſedit. Tunc Bertchramnus Burdegalenſis
ciuitatis Epiſcopus, cui hoc cum Regina crimen impactum fuerat, cauſam propo-
nit, méque interpellat, dicens, à me ſibi ac Reginæ crimen obiectum. Negaui ego in
veritate me hæc locutum, & audiſſe quidem hæc alios, me non excogitaſſe. Nam
extra domum rumor in populo magnus erat dicentium: Cur hæc ſuper Sacerdotẽ “
Dei obiiciuntur? cur talia Rex proſequitur? Nunquid potuit Epiſcopus talia dicere “
vel de ſeruo? Heu! heu! Domine Deus, largire auxilium ſeruo tuo. Rex autem di- “
cebat: Crimen vxoris meæ, meum habetur opprobrium. Si ergo cenſetis vt ſuper “
Epiſcopũ teſtes adhibeantur, ecce adſunt. Certè ſi videtur vt hæc non fiant, & in fi- “
dẽ Epiſcopi cõmittantur, dicite: libenter audiam quæ iubetis. Mirati ſunt omnes “
Regis prudentiã, vel patientiam ſimul. Tunc cunctis dicentib.: Non poteſt perſona “
inferior ſuper Sacerdotẽ credi, reſtitit ad hoc cauſa, vt dictis Miſſis, in tribus altarib. “
me de his verbis exuerẽ ſacramẽto. Et licèt Canonibus eſſent contraria, pro cauſa
tamen Regis impleta ſunt. Sed nec hoc ſileo, quòd RAGVNTHIS Regina condolens

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

doloribus meis, ieiunium cum omni domo ſua celebrauit, quouſque puer nunciaret, me omnia ſic impleſſe, vt fuerant inſtituta. Igitur regreſſi Sacerdotes ad Regem, aiunt; Impleta ſunt omnia ab Epiſcopo, quæ imperata ſunt, ô Rex: quid nunc ad te, niſi vt cum Bertchramno accuſatore fratris communione priueris? Et ille, Non inquit, ego niſi audita narraui. Quærentibus illis, Quis hæc dixerit? reſpondit, Se hæc à Leudaſte audiſſe. Ille autem ſecundum infirmitatem vel conſilij, vel propoſitionis ſuæ, iam fugam inierat. Tunc placuit omnibus Sacerdotibus, vt ſator ſcandali, inficiator Reginæ, accuſator Epiſcopi, ab omnibus arceretur Eccleſiis, eò quòd ſe ab audientia ſubtraxiſſet. Vnde & Epiſtolam ſubſcriptam aliis Epiſcopis, qui non adfuerant, tranſmiſerunt. Et ſic vnuſquiſque in locum ſuum regreſſus eſt. Leudaſtes verò hæc audiens, Baſilicam ſancti Petri Pariſius expetiit. Sed cùm audiſſet edictum Regis, vt in ſuo Regno à nullo colligeretur: & præſertim quòd filius eius, quem domi reliquerat, obiiſſet, Turonis occulte veniens, quæ optima habuit in Biturico, tranſpoſuit. Proſequentibus verò regalibus pueris, ipſe per fugam labitur. Capta quoque vxor eius, in pagum Tornacenſem exilio retruditur. At Riculfus Clericus ad interficiendum deputatur: pro cuius vita vix obtinui. tamen de tormentis excuſare non potui. Nam nulla res, nullum metallum, tanta verbera potuit ſuſtinere, ſicut hic miſerrimus. Ab hora tertia diei, reuinctis poſt tergum manibus, ſuſpenſus ad arborem dependebat: ad horam verò nonam depoſitus, extenſus ad trocleas, cædebatur fuſtibus, virgis, ac loris duplicibus, & non ab vno vel duobus, ſed quot accedere circa miſeros potuiſſent artus, tot cæſores erant. Cùm autem iam in diſcrimine eſſet, tunc aperuit veritatem, & arcana doli publicè patefecit. Dicebat enim ob hoc Reginæ crimen obiectum, vt eiecta de Regno, interfectis fratribus & patre, Chlodoueus Regnum acciperet, Leudaſtes Ducatum: Riculfus verò Preſbyter, qui iam à tempore beati Eufronij Epiſcopi amicus erat Chlodouei, Epiſcopatum Turonicum ambiret, huic Riculfo Clerico Archidiaconatu promiſſo. Nos verò cum Dei gratia Turonis reuerſi, inuenimus Eccleſiam conturbatã per Riculfum Preſbyterum. Nam hic ſub Eufronio Epiſcopo de pauperibus prouocatus, Archidiaconus ordinatus eſt. Exinde ad Preſbyterium admotus, receſſit ad propria; ſemper elatus, inflatus, præſumptuoſus. Nam me adhuc commorante cum Rege, hic quaſi iam eſſet Epiſcopus, in domum Eccleſiæ ingreditur impudenter, argentum deſcribit Eccleſiæ, reliquáſq; res ſub ſuam redigit poteſtatẽ. Maiores Clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata diſtribuit: minores verò fuſtibus plagíſq; multis, etiã manu propria adfecit, dicens; Recognoſcite dominũ veſtrum, qui victoriam de inimicis obtinuit, cuius ingenium Turonicam vrbem ab Aruernis populis emendauit. Ignorans miſer, quòd præter quinque Epiſcopos, reliqui omnes qui Sacerdotium Turonicum ſuſceperunt, parentum noſtrorum proſapiæ ſunt coniuncti. Illud ſæpè ſuis familiaribus dicere erat ſolitus, Quòd hominem prudentem non aliter niſi in periuriis quis decipere poſſit. Sed cùm me reuerſum adhuc deſpiceret, nec ad ſalutationem meam ſicut reliqui ciues fecerãt, adueniret, ſed magis me interficere minitaretur, cum conſilio comprouincialium eum in Monaſterium remoueri præcipio. Cúmque ibidem arctiùs diſtringeretur, intercedentibus Felicis Epiſcopi miſſis, qui memoratæ cauſæ fautor extiterat, circumuento periuriis Abbate, fugâ elabitur, & vſque ad Felicem accedit Epiſcopum: eúmque ille ambienter colligit, quem execrari debuerat. Leudaſtes verò in Bituricum pergens, omnes theſauros, quos de ſpoliis pauperum detraxerat, ſecum tulit. Nec multò pòſt inruentibus Bituricis cum iudice loci ſuper eum, omne aurum argentúmque vel quod ſecum detulerat, abſtulerunt, nihil ei niſi quod ſuper ſe habuit relinquentes: ipſámque abſtuliſſent vitam, niſi fuga fuiſſet elapſus. Reſumptis dehinc viribus, cum aliquibus Turonicis iterum inruit ſuper prædones ſuos: interfectóque vno, aliqua de rebus ipſis recepit, & in Turonicum reuertitur. Audiens hæc Berulfus Dux, miſit pueros ſuos cum armorum adparatu, ad comprehendendum eum. Ille verò cernens ſe iam iámque capi, relictis rebus, Baſilicam ſancti Hilarij Pictauenſis expetiit. Berulfus verò Dux res captas Regi tranſmiſit. Leudaſtes enim egrediebatur de Baſilica, & inruens in domos diuerſorum, prædas publicas exercebat. Sed & in adulteriis ſæpè infrà ipſam ſanctam porticum deprehenſus eſt. Commota autem Regina, quòd ſcilicet locus Deo ſacratus taliter pollueretur, iuſſit eum à Baſilica ſancti eiici.

A Qui eiectus, ad hoſpites ſuos iterum in Bituricum expetit, deprecans ſe occulli ab eis.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

L. Et licet de beati Saluij Epiſcopi conlocutione ſuperiùs memorare debueram, ſed quia mente exceſſit, eſſe ſacrilegum non arbitror, ſi in poſterum ſcribatur. Igitur cùm vale poſt Synodum memoratam Regi iam dicto, ad propria redire vellemus, non antè diſcedere placuit, niſi hunc virum libatis oſculis linqueremus. Quem quæſitum in atrio Brinnacenſis domus reperi. Cui dixi, quia iam eram ad propria rediturus. Tunc remoti paululum, dum hinc indè ſermocinaremur, ait mihi, Vidéſne ſuper hoc tectum quæ ego ſuſpicio? Cui ego, Video enim ſupertegulum, quod nuper Rex poni præcepit. Et ille, Aliud, inquit, non aſpicis? Cui ego, Nihil aliud, inquam, video. Suſpicabar enim quòd aliquid iculariter loqueretur. Et adieci, Si tu aliquid magis cernis, enarra. At ille alta trahens ſuſpiria ait, Video ego euaginatum iræ diuinæ gladium ſuper domum hanc dependentem. Veruntamen non fefellit dictio Sacerdotem. Nam poſt dies viginti, duo filij Regis, quos ſuperiùs mortuos ſcripſimus, obierunt.

Explicitus eſt Liber quintus, finitus in anno quinto Childeberti Regis.

B

GREGORII EPISCOPI
TVRONENSIS
HISTORIAE FRANCORVM
LIBER SEXTVS.

Inchoatus ab anno ſexto Childeberti Regis.

CAPITVLA LIBRI.

I. *Quòd Childebertus ad Chilpericum tranſiit, & de fuga Mummoli.*
II. *De Legatis Chilperici ab Oriente reuerſis.*
III. *De Legatis Childeberti ad Chilpericum.*
C IV. *Qualiter Lupus à Regno Childeberti fugatus eſt.*
V. *Altercatio cum Iudæo.*
VI. *De ſancto Hoſpitio recluſo, & abſtinentia, vel mirabilibus eius.*
VII. *De tranſitu Ferreoli Vcecenſis Epiſcopi.*
VIII. *De Eparchio recluſo Egoliſmenſis vrbis.*
VIIII. *De Domnolo Cenomannorum Epiſcopo.*
X. *De Baſilica ſancti Martini effracta.*
XI. *De Theodoro Epiſcopo, & Dinamio.*
XII. *De exercitu contra Biturigas commoto.*
XIII. *De Lupo & Ambroſio Turonicis ciuibus interfectis.*
XIIII. *De portentis quæ apparuerunt.*
XV. *De obitu Felicis Epiſcopi.*
XVI. *Quod Papolenus vxorem ſuam recepit.*
XVII. *De Iudæis per Chilpericum Regem conuerſis.*
XVIII. *De Legatis Chilperici ab Hiſpania reuerſis.*
XIX. *De hominibus Chilperici apud Vrbiam fluuium.*
XX. *De obitu Chrodini Ducis.*
XXI. *De ſignis oſtenſis.*
XXII. *De Cartherio Epiſcopo.*

XXIII. *Quòd Chilperico Regi filius natus eſt.* A
XXIV. *De inſidiis Theodori Epiſcopi, & de Gundobaldo.*
XXV. *De ſignis.*
XXVI. *De Guntchramno & Mummolo.*
XXVII. *Quòd Chilpericus Rex Pariſius eſt ingreſſus.*
XXVIII. *De Marco Referendario.*
XXIX. *De puellis Monaſterij Pictauenſis.*
XXX. *De obitu Tiberij Imperatoris.*
XXXI. *De multis malis quæ Chilpericus Rex in ciuitatibus fratris ſui fieri iuſſit, vel ipſe fecit.*
XXXII. *De interitu Leudaſtis.*
XXXIII. *De locuſtis, morbis, prodigiiſque.*
XXXIV. *De obitu filij Chilperici, quem Theodoricum vocauit.*
XXXV. *De interitu Mummoli Presbyteri, & mulieribus interfectis.*
XXXVI. *De Aetherio Epiſcopo.*
XXXVII. *De nece Lupentij Abbatis Gaballitani.*
XXXVIII. *De obitu Theodoſij Epiſcopi, & ſucceſſore eius.*
XXXIX. *De obitu Remigij Biturigum Epiſcopi, & de incendio vrbis, & ſucceſſione Sulpitij.*
XL. *De altercatione noſtra cum hæretico.* B
XLI. *Quòd Chilpericus Rex cum theſauris ſuis in Camaracenſes abiit.*
XLII. *Quòd Childebertus in Italiam abiit.*
XLIII. *De Gallienſibus Regibus.*
XLIV. *De diuerſis ſignis.*
XLV. *De nuptiis Riguntha filiæ Chilperici.*
XLVI. *De interitu Chilperici Regis.*

I. ANNO igitur ſexto Regni ſui Childebertus Rex, reiecta pace Guntchramni Regis, cum Chilperico coniunctus eſt. Non poſt multum tempus Gogo moritur, in cuius locum Vuandelinus ſubrogatur. Mummolus à Regno Guntchramni fugâ dilabitur, & ſe infra murorum Auennicorum munitionem concludit. Apud Lugdunum Synodus Epiſcoporum coniungitur, diuerſarum cauſarum altercationes incidens, negligentioréſque iudicio damnans. Synodus ad Regem reuertitur, multa de fuga Mummoli Ducis, nonnulla de diſcordiis tractans.

II. INTEREA Legati Chilperici Regis, qui ante triennium ad Tiberium Imperatorem abierant, regreſſi ſunt, non ſine graui damno atque labore. Nam cùm Maſſilienſem portum propter Regum diſcordias adire auſi non eſſent, Agathen vrbem, quæ in Gothorum Regno ſita eſt, aduenerunt. Sed priuſquã littus adtingerent, nauis acta vento, impulſa terris in fruſta minuitur. Legati verò cum pueris ſe C in periculo cernentes, arreptis tabulis vix ripæ relati ſunt, multis puerorũ amiſſis. Sed plurimi euaſerunt. Res autem, quas vndæ littori inuexerant, incolæ rapuerunt. Ex quibus quod melius fuit recipientes, ad Chilpericum Regem retulerunt. Multa tamen ex his Agathenſes ſecum retinuerunt. Tunc ego Nouigentum villam, ad occurſum Regis abieram: ibique nobis Rex miſſorium magnum, quod ex auro gemmiſque fabricauerat in quinquaginta librarum pondere, oſtendit, dicens: Ego hæc ad exornandam atque nobilitandam Francorum gentem feci. Sed & plurima adhuc, ſi vita comes fuerit, faciam. Aureos etiam ſingularum librarum pondere, quos Imperator miſit, oſtendit, habentes ab vna parte iconem Imperatoris pictam, & ſcriptum in circulo, TIBERII CONSTANTINI PERPETVI AVGVSTI. Ab alia verò parte habentes quadrigam & aſcenſorem, continentéſque ſcriptum, GLORIA ROMANORVM. Multa autem & alia ornamenta, quæ à Legatis ſunt exhibita, oſtendit.

III. DENIQVE cùm apud eandem villam commoraretur, Egidius Remenſis Epiſcopus cum primis Childeberti Proceribus in Legationem ad Chilpericum Regem venit. Ibique conlocutione facta, vt ablato Guntchramni Regis Regno, hi ſe coniungere debeant in pace, ait Chilpericus Rex; Filij mihi peccatis

A increſcentibus non remanſerunt, nec mihi nunc alius ſupereſt hæres, niſi fratris mei Sigiberti filius, id eſt Childebertus Rex. Ideóque in omnibus quæ laborare potuero, hic hæres exiſtat. Tantum dum aduixero, liceat mihi ſine ſcrupulo aut diſceptatione cuncta tenere. At illi gratias agentes, pactionibus ſubſcriptis ea quæ locuti fuerant firmauerunt, & ad Childebertum cum magnis muneribus ſunt regreſſi. Quibus diſcedentibus, Chilpericus Rex Leudoualdum Epiſcopum cum primis Regni ſui direxit. Qui dato ſuſceptóque de pace ſacramento, pactionibúſque firmatis, munerati regreſſi ſunt. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

IV. LVPVS verò Dux Campanenſis, cùm iam diu à diuerſis fatigaretur & ſpoliaretur aſſiduè, & præſertim ab Vrſione & Bertefredo *, ad extremum conuentione facta vt occideretur, commouerunt exercitum contra eum. Quod cernens Brunichildis Regina, condolens fidelis ſui inſecutiones iniuſtas, præcingens ſe viriliter, inrupit medios hoſtium cuneos, dicens; Nolite, ô viri, nolite malum hoc facere, nolite perſequi innocētem. Nolite pro vno homine committere prælium, quo ſolatium regionis intereat. Hæc illa loquente, reſpondit Vrſio: Recede à nobis, ô mulier, ſufficiat tibi ſub viro tenuiſſe Regnum. Nunc autem filius tuus regnat, Regnúmque eius non tua, ſed noſtra tuitione ſaluatur. Tu verò recede à nobis, ne te vngulæ equorum noſtrorum cum terra confodiant. Hæc & alia cùm diutiſſimè inter ſe protuliſſent, obtinuit Reginæ induſtria ne pugnarent. Tamen ab illo loco diſcedentes, inruerunt in domos Lupi. Et direpto omni præſidio, fingentes ſe illud in theſauro Regis recondere, ſuis eum domibus
B intulerunt. intendentes Lupo minas, atque dicentes: Viuus virtutem noſtram non euadet. At ille cernens ſe in diſcrimine, tutata infra vrbis Lugduni clauati muros coniuge ſua, ad Guntechramnum Regem confugit. A quo benignè ſuſceptus, cum eo latuit, expectans vt Childebertus ad legitimam perueniret ætatem.

* al. Berahtfrido,

V. IGITVR Chilpericus Rex, cùm adhuc apud ſupradictam villam moraretur, impedimenta moueri præcipiens, Pariſius venire diſponit. Ad quem cùm iam vale dicturus accederem, Iudæus quidam Priſcus nomine, qui ei ad ſpecies coemendas familiaris erat, aduenit. Cuius cæſarie Rex blandè adprehenſa manu, ait ad me, dicens: Veni, Sacerdos Dei, & impone manum ſuper eum. Illo autem renitente, ait Rex; O mens dura, & generatio ſemper incredula, quæ non intelligit Dei filium ſibi Prophetarum vocibus repromiſſum: non intelligit Eccleſiaſtica myſteria in ſuis ſacrificiis figurata. Hæc eo dicente, Iudæus ait; Deus non eget coniugio, neque prole ditatur, neque vllum conſortem regni habere patitur, qui per Moyſen ait: *Videte, videte, quia ego ſum Dominus, & abſque me non eſt Deus. Ego occidam, & viuere faciam: percutiam. & ego ſanabo.* Ad hæc Rex ait: Deus ab ſpiritali vtero Filium genuit ſempiternum, non ætate iuniorem, non poteſtate minorem. De quo ipſe ait, *Ex vtero ante Luciferum genui te.* Hunc ergo ante ſecula natum, in nouiſſimis ſeculis mundo miſit ſanatorem, ſicut ait
C Propheta tuus; *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos.* Quod autem ais, quia ipſe non generet, audi Prophetam tuum dicentem ex voce Dominica: *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam?* Hæc enim de populo, qui in eum per fidem renaſcitur, ait. Ad hæc Iudæus reſpondit, Nunquid Deus homo fieri potuit, aut de muliere naſci? verberibus ſubdi? morte damnari? Ad hæc Rege tacente, in medium me ingerens dixi: Vt Deus Dei filius homo fieret, non ſuæ, ſed noſtræ neceſſitatis extitit cauſa. Nam captiuum peccato hominem, & diaboli ſeruitute ſubiectum redimere non potuerat, niſi hominem adſumpſiſſet. Ego verò non de Euangeliis & Apoſtolo quæ non credis, ſed de tuis libris teſtimonia præbens, proprio te mucrone confodiam, ſicut quondam Dauid Goliam legitur trucidaſſe. Igitur quod Deus homo futurus eſſet, audi Prophetam tuum: *Et Deus*, inquit, *& homo, & quis cognouit eum?* Et alibi: *Hic Deus noſter, & non reputabitur alius præter eum, qui inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit illam Iacob puero ſuo, Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus eſt.* Quod autem de Virgine naſcitur, audi ſimiliter Prophetam tuum dicentem; *Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.* Quòd verberibus ſubdi, quòd clauis adfigi deberet, & aliis iniuriis vel ſubiacere, vel adfici, alius Propheta ait: *Foderunt manus meas*

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

& pedes meos: diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,&c. Et iterum, *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto*. Et quod per ipſum crucis patibulum labentem mundum & diaboli ditioni ſubiectum reſtitueret in regno ſuo, idem Dauid ait; *Dominus regnauit à ligno*. Non quòd antea non regnauerit apud Patrem, ſed ſuper populum, quem à diaboli ſeruitute liberauerat, rude regnum accepit. Iudæus ad hæc reſpondit: Quæ Deo fuit neceſſitas, vt iſta pateretur? Cui ego, Iam dixi tibi. Deus hominem creauit innoxium, ſed aſtu ſerpentis circumſcriptus, præuaricator præcepti factus eſt: & ideo à ſede Paradiſi eiectus, mundanis laboribus deputatus eſt. Qui per mortem vnigeniti Dei Chriſti, Deo reconciliatus eſt Patri. Iudæus dixit, Non poterat Deus mittere Prophetas aut Apoſtolos, qui eum ad viam reuocarent ſalutis, niſi ipſe humiliatus fuiſſet in carne? Ad hæc ego: A principio genus ſemper deliquit humanum: quem nunquam terruit nec ſubmerſio diluuij, nec incendium Sodomæ, nec plagæ Ægypti, nec miraculum maris Iordaniſque diuiſi. Qui ſemper legi Dei reſtitit, Prophetis non credidit: & non ſolùm non credidit, verùm etiam ipſos prædicatores pœnitentiæ interemit. Ideo niſi ipſe ad eum deſcendiſſet redimere, hæc explere non poterat alter. Cuius nos natiuitate renati, baptiſmo abluti, vulnere curati, reſurrectione erecti, aſcenſione glorificati ſumus. Quòd autem morbis noſtris mederi venturus erat, Propheta tuus ait: *Liuore eius ſanati ſumus*. Et alibi, *Ipſe peccata noſtra portabit, & orabit pro tranſgreſſoribus*. Et iterum, *Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt: & quaſi agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humiliatione iudicium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarrabit? Dominus exercituum nomen eius*. De hoc & Iacob ille, de cuius te iactas veniſſe generatione, in illa filij ſui Iudæ benedictione, quaſi ad ipſum Chriſtum filium Dei loquens, ait; *Adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda. de germine fili mi aſcendiſti, recubans dormiſti quaſi leo, quaſi catulus leonis. Quis ſuſcitabit eum? Pulchriores oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores*. Quis, inquit, ſuſcitabit eum? Et licèt ipſe dixerit, *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, tamen Paulus Apoſtolus ait: *Qui non crediderit, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eſſe non poterit*. Hæc & alia nobis dicentibus, nunquam compunctus eſt miſer ad credendum. Tunc Rex ſilente illo, cùm videret eum his ſermonibus non compungi, ad me conuerſus, poſtulat vt accepta benedictione diſcederet. Ait enim, Dicam, inquit, tibi, ô Sacerdos, quod Iacob dixit ad Angelum qui ei loquebatur; *Non dimittam te niſi benedixeris mihi*. Et hæc dicens, aquam manibus porrigi iubet. Quibus ablutis, facta oratione, accepto pane, gratias Deo agentes, & ipſi accepimus, & Regi porreximus. Hauſtóque mero, vale dicentes, diſceſſimus. Rex verò aſcenſo equo Pariſius eſt regreſſus, cum coniuge & filia, & omni familia ſua. A B

VI. FVIT autem apud vrbem Nicenſem eo tempore Hoſpitius recluſus magnæ abſtinentiæ, qui conſtrictus catenis ad purum corpus ferreis, induto deſuper cilicio, nihil aliud quàm purum panem cum paucis dactylis comedebat. In diebus autem Quadrageſimæ, de radicibus herbarum Ægyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus ſibi negociatoribus alebatur. Et primùm quidem ius, in quo coxerant, hauriens, ipſas ſumebat in poſterum. Magnas enim per eum Dominus virtutes dignatus eſt operari. Nam quodam tempore reuelante ſibi Spiritu ſancto aduentum Longobardorum in Gallias, hoc modo prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuaſtabunt ciuitates ſeptem, eo quòd increuerit malitia eorum in conſpectu Domini: quia nullus eſt intelligens, nullus eſt qui faciat bonum, quo ira Dei placetur. Eſt enim omnis populus infidelis, periuriis deditus, furtis obnoxius: in homicidiis promptus, à quibus nullus iuſtitiæ fructus vllatenus gliſcit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hoſpitio recipitur, aut cibo ſufficienti ſatiatur. Ideo hæc plaga ſuperuenit. Nunc autem dico vobis, Congerite omnem ſubſtantiam veſtram intra murorum ſepta, ne à Longobardis diripiatur: & voſipſos in locis firmiſſimis communite. Hæc eo loquente, omnes obſtupefacti, & vale dicentes, cum magna admiratione ad propria ſunt regreſſi. Monachis quoque dixit; Abſcedite & vos à loco, auferentes vobiſcum quæ habetis. Ecce enim appropinquat gens, quam prædixi. Dicentibus autem illis, Non relinquimus te C

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A ſanctiſſime Pater, ait. Nolite timere pro me. Futurum eſt enim, vt inferant mi-
hi iniurias, ſed non nocebunt vſque ad mortem. Diſcedentibus autem Mona-
chis, venit gens illa: & dum cuncta quæ reperit vaſtat, peruenit ad locum vbi
ſanctus Dei reclauſus erat. At ille per feneſtram turris oſtendit ſe eis. Illi verò
circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non
poterant. Tunc duo aſcendentes detexerunt tectum, & videntes eum cinctum ca-
tenis, indutúmque cilicio, dicunt; Hic malefactor eſt, & homicidium fecit; ideo
in his ligaminibus vinctus tenetur. Vocatóque interprete, ſciſcitantur ab eo, Quid
mali fecerit, vt tali ſupplicio arctaretur. At ille fatetur, ſe homicidam eſſe, om-
niſque criminis reum. Tunc vnus extracto gladio, vt in caput eius libraret, dex-
tera in ipſo ictu ſuſpenſa diriguit, nec eam ad ſe potuit reuocare. Tunc gladium
laxans, terræ deiecit. Hæc videntes ſocij eius, clamorem in cœlum dederunt, fla-
gitantes à ſancto, vt quid agi oporteret, clementer inſinuaret. Ipſe verò impoſi-
to ſalutis ſigno, brachium ſanitati reſtituit. Ille autem in eodem loco conuerſus
tonſurato capite fideliſſimus Monachus nunc habetur. Duo verò Duces, qui
eum audierunt, incolumes patriæ redditi ſunt. Qui verò contempſerunt præce-
ptum eius, miſerabiliter in ipſa Prouincia ſunt defuncti. Multi autem ex ipſis à
dæmoniis correpti, clamabant: Cur nos ſancte & beatiſſime ſic crucias & incen-
B dis? Sed impoſita eis manu, mundabat eos. Poſt hæc homo erat Andegauenſis
incola, qui per nimiam febrem eloquium pariter auditúmque perdiderat. Et cùm
de febre conualuiſſet, ſurdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus ex Prouin-
cia illa Romam directus eſt, vt beatorum Apoſtolorum pignora, vel reliquorum
Sanctorum, qui vrbem illam muniunt, exhiberet. Qui cùm ad parentes infir-
mi illius perueniſſet, rogant vt eum ſibi comitem itineris ſumere dignaretur:
confiſi quòd ſi beatiſſimorum Apoſtolorum adiret ſepulchra, protinus poſſet ad-
ſequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum vbi beatus Hoſpi-
tius habitabat. Quo ſalutato ac deoſculato, cauſas itineris Diaconus pandit, ac
proficiſci ſe Romam indicat, ſeſéque his qui ſancto viro de naucleris amici eſ-
ſent commendari depoſcit. Cúmque ibi adhuc moraretur, ſenſit vir beatus per
Spiritum Domini adeſſe virtutem. Et ait Diacono; Infirmum, qui comes tui
nunc eſt itineris, rogo vt meis conſpectibus repræſentes. At ille nihil moratus,
velociter ad metatum vadit, inuenitque infirmum febre plenum, qui per nu-
tum aures ſuas dare tinnitum indicabat. Adprehenſúmque ducit ad ſanctum Dei.
At ille adprehenſa manu cæſarie, adtraxit caput illius in feneſtram, aſſumptó-
que oleo benedictione ſanctificato, tenens manu ſiniſtra linguam eius, ori ver-
ticique capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti aperiantur
aures tuæ, reſerétque os tuum virtus illa quæ quondam ab homine ſurdo & mu-
to noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille verò clara
C voce ait, Pir dicor. Cùm hæc vidiſſet Diaconus, ait: Gratias tibi immenſas re-
fero Chriſte, qui talia per ſeruum tuum dignaris oſtendere. Quærebam Petrum,
quærebam Paulum, Laurentiúmque, vel reliquos qui Romam proprio cruore
inluſtrant: hîc omnes reperi, hîc cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu &
admiratione dicente, vir Dei omni intentione vanam vitans gloriam, ait: Sile,
ſile, dilectiſſime frater, non hæc ego facio, ſed ille qui mundum ex nihilo con-
didit: qui pro nobis hominem ſuſcipiens, cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis
præſtat eloquium. Qui leproſis cutem priſtinam, mortuis vitam, & omnibus in-
firmis adfluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens, & vale di-
cens, abſceſſit cum comitibus ſuis. Quibus diſcedentibus, homo quidam Do-
minicus (ſic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad iſtius miraculi
virtutem probandam. Qui dum in Monaſterio duobus aut tribus menſibus reſi-
deret, orationi ac ieiuniis vacans, tandem vocat eum ad ſe vir Dei, & ait: Vis re-
cipere viſum? Cui ille ait, Voluntas, inquit, mea erat, ignota cognoſcere. Nam
quæ ſit lux ignoro. Vnum tantum ſcio, quòd ab omnibus conlaudatur. Ego au-
tem ab initio ætatis meæ vſque nunc videre non merui. Tunc cum oleo benedi-
cto ſuper oculos eius crucem ſanctam faciens, ait: In nomine Ieſu Chriſti Redem-
ptoris noſtri, aperiantur oculi tui. Et ſtatim aperti ſunt oculi eius: & erat admi-
rans, cernénſque magnalia Dei quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quæ-
dam, quæ, vt ipſa reclamabat, tria habebat dæmonia, ad eum adducta eſt. Quam

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

cùm tactu ſacro benedixiſſet, atque ex oleo ſancto crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus purgata diſceſſit. Sed & aliam puellam ab ſpiritu immundo vexatam benedictione ſanauit. Cùm autem iam dies obitus eius adpropinquaret, vocauit ad ſe Præpoſitum Monaſterij, dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Epiſcopum ciuitatis, vt veniat ad me ſepeliendum. Die enim tertia ab hoc egredior mundo, & vado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit. Hæc eo dicente, miſit Præpoſitus ad Epiſcopum ciuitatis Nicenſis, qui ei hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcens quidam venit ad feneſtram, & videns eum catenis vinctum, vermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare tam fortiter potes? Cui ille ait, Confortat me ille, pro cuius nomine hæc patior. Dico autem tibi, quia iam abſoluor ab his vinculis, & vado in requiem meam. Adueniente autem die tertia, depoſuit catenas quibus vinctus erat, proſtrauit ſe in orationem. Et cùm diutiſſimè cum lachrimis oraſſet, conlocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuatiſque ad cœlum manibus, gratias agens Deo, tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes vermes illi, qui ſanctos artus perforabant, euanuerunt. Adueniens autem Auſtadius Epiſcopus, beatum corpus ſtudioſiſſimè ſepulturæ mandauit. Hæc omnia ab ipſius ore cognoui, quem ſuperiùs mutum & ſurdum ab eo ſanatum expoſui. Qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit. Sed prohibuit me res illa loqui, quia audiui Vitam ipſius à multis fuiſſe conſcriptam. A B

VII. Eo tempore Ferreolus Vcecenſis Epiſcopus, magnæ vir ſanctitatis, obiit, plenus ſapientia & intellectu. Qui Libros aliquos Epiſtolarum, quaſi Sidonium ſecutus, compoſuit. Poſt cuius obitum, Albinus ex Præfecto per Dinamium Rectorem Prouinciæ extra Regis conſilium ſuſcepit Epiſcopatum. Quo non amplius quàm tribus vtens menſibus, cùm ad hoc cauſa reſtitiſſet, vt remoueretur, defunctus eſt. Iouinus iterum, qui quondam Prouinciæ Rector fuerat, regium de Epiſcopatu præceptum accipit. Sed præuenit eum Marcellus Diaconus, Felicis Senatoris filius. Qui conuocatis comprouincialibus, per conſilium Dinamij Epiſcopus ordinatus eſt. Sed & ipſe vi pulſatus, deinceps à Iouino, vt remoueretur, concluſus in ciuitate, virtute ſe defenſare nitebatur. ſed cùm non valeret, muneribus vicit.

VIII. OBIIT & Eparchius reclauſus Egoliſmenſis, vir magnificæ ſanctitatis, per quem Deus multa miracula oſtendit: de quibus relictis plurimis, pauca perſtringam. Petrogoricæ vrbis incola fuit, ſed poſt conuerſionem Clericus factus, Egoliſinam veniens, Cellulam ſibi ædificauit. In qua collectis paucis Monachis, in oratione morabatur aſſiduè: & ſi ei aliquid auri argentique offerebatur, aut in neceſſitatibus pauperum, aut in redemptione captiuorum diſtribuebat. Panis in Cellula illa eo viuente coctus nunquam fuit, ſed à deuotis, cùm neceſſitas exegiſſet, inferebatur. Magnam enim cateruam populorum de oblationibus deuotorum redemit: puſularum malarum venenum crucis ſigno ſæpè compreſſit: dæmonas de obſeſſis corporibus oratione abegit: & Iudicibus plerumque vt culpabilibus ignoſcerent, dulcedine profuſa imperauit potiùs quàm rogauit. Nam ita erat dulcis adloquio, vt ei negare non poſſent, cùm fuiſſet indulgentiam deprecatus. Quodam verò tempore, dum pro furto quis ad pendendum duceretur, qui & in aliis multis ſceleribus tam in furtis, quàm in homicidiis accuſabatur ab incolis criminoſiùs, & hæc ei nunciata fuiſſent: miſit Monachum ſuum ad deprecandum Iudicem, vt ſcilicet culpabilis ille vitæ concederetur. Sed inſultante vulgo atque vociferante, quòd ſi hic dimitteretur, neque regioni, neque Iudici poſſit eſſe conſultum, dimitti non potuit. In terra extenditur, ad trocleas virgis ac fuſtibus cæditur, & patibulo condemnatur. Cúmque mœſtus Monachus Abbati renunciaſſet, Vade, inquit, adtende à longe, quia ſcito quòd quem homo reddere noluit, Dominus ſuo munere donabit. Tu verò cùm eum cadere videris, protinus adprehenſum adducito in Monaſterium. Monacho verò iuſſa complente, ille proſternitur in oratione: & tam diu in lachrimis ad Dominum fudit preces, quoadusque diſrupto obice cum catenis terræ reſtitueretur adpenſus. Tunc Monachus adprehenſum eum, Abbatis conſpectibus incolumem repræſentat. At ille gratias Deo agens, Comitem arceſſiri iubet, dicens: Semper me benigno animo ſolitus eras audire, fili dilectiſſime. Et cur hodie induratus, C

A hominem, pro cuius vita rogaueram, non laxaſti? At ille, Libenter te, inquit, audio, ſanctè Sacerdos. Sed inſurgente vulgo, aliud facere non potui, timens ſuper me ſeditionem moueri. Et ille, Tu, inquit, me non audiſti, Deus autem audire dignatus eſt: & quem tu tradidiſti morti, ille vitæ reſtituit. En, inquit, coram te adſtat ſanus. Hæc eo dicente, proſternitur ad pedes Comitis ſtupentis, quòd videbat viuere quem in mortis interitu reliquiſſet. Hæc ego ab ipſius Comitis ore cognoui. Sed & alia multa fecit, quæ inſequi longum putaui. Poſt quadraginta quatuor verò annos recluſionis ſuæ parumper febre pulſatus, tradidit ſpiritum. Protractúſque à Cellula, ſepulturæ mandatus eſt. Magnus autem conuentus (vt diximus) de redemptis, in eius proceſſit exequiis. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

IX. DOMNOLVS verò Cenomannorum Epiſcopus ægrotare cœpit. Tempore enim Chlotharij Regis apud Pariſius ad Baſilicam ſancti Laurentij gregi Monaſteriali præfuerat. Sed quoniam Childeberto ſeniore viuente ſemper Chlothario Regi fidelis extitit, & nuncios illius ad ſpeculandum miſſos crebriùs occulebat, præſtolabatur Rex locum, in quo Pontificatus honorem acciperet. Migrante autem Auennienſis ciuitatis Pontifice, iſtum illuc dare deliberauerat. Sed beatus Domnolus hæc audiens, ad Baſilicam ſancti Martini Antiſtitis, quò tunc Chlotharius Rex ad orationem venerat, acceſſit: & nocte tota in vigiliis excubans, per priores qui aderant Regi ſuggeſtionem intulit, vt non quaſi captiuus ab eius elongaretur aſpectu: nec permitteret ſimplicitatem illius inter Senatores ſophiſticos ac Iudices philoſophicos fatigari, adſerens hunc locum humilitatis ſibi eſſe potiùs, quàm honoris. Ad hæc Rex annuens, migrante Innocentio Cenomannorum Epiſcopo, ipſum Eccleſiæ illi Antiſtitem deſtinauit. Iam adſumpto Epiſcopatu, talem ſe tantúmque præbuit, vt in ſummæ ſanctitatis culmen euectus, debili vſum greſſuum, cæco reſtitueret viſum. Qui poſt viginti duos Epiſcopatus annos, dum ſe cerneret morbo regio calculóque grauiſſimè fatigari, Theodulfum Abbatem in locum ſuum prælegit. Cuius adſenſui Rex præbuit voluntatem. Sed non multum poſt tempus mutata ſententia, in Badegiſilum domus regiæ Maiorem transfertur electio. Qui tonſuratus, gradus quos Clerici ſortiuntur aſcendens, poſt quadraginta dies migrante Sacerdote ſucceſſit.

B

X. HIS diebus Baſilica ſancti Martini à furibus effracta fuit. Qui ponentes ad feneſtram abſidæ cancellum, qui ſuper tumulum cuiuſdam defuncti erat, aſcendentes per eum, effracta vitrea ſunt ingreſſi. Auferentéſque multum auri argentique, & palliorum holoſericorum, abierunt: non metuentes ſuper ſanctum ſepulchrum pedem ponere, vbi vix vel os adplicare præſumimus. Sed virtus Sancti voluit hanc temeritatem etiam cum iudicio manifeſtare terribili. Nam hi perpetrato ſcelere ad Burdegalenſem ciuitatem venientes, orto ſcandalo, vnus alterum interemit. Sicque patefacto opere, furtum repertum eſt; ac de hoſpitali eorum argentum communitum, & pallia ſunt extracta. Quod cùm Regi Chilperico nunciatum fuiſſet, iuſſit eos alligari vinculis, & ſuo conſpectui præſentari. Tunc ego metuens, ne ob illius cauſam homines morerentur, qui viuens in corpore pro perditorum vita ſæpiùs deprecatus eſt, Epiſtolam Regi precationis tranſmiſi, ne nobis non accuſantibus, ad quos proſecutio pertinebat, hi interficerentur. Quod ille benignè ſuſcipiens, vitæ reſtituit. Species verò, quæ diſſipatæ fuerant, ſtudioſiſſimè componens, loco ſancto reddi præcepit.

C

XI. APVD Maſſilienſem verò vrbem Dinamius Rector Prouinciæ, grauiter inſidiari Theodoro Epiſcopo cœpit. At ille ad Regem properare diſponens, comprehenſus ab eo, in medio ciuitatis tenetur: & grauiter iniuriatus, tandem laxatus eſt. Clerici autem Maſſilienſes dolum cum Dinamio moliebantur, vt ab Epiſcopatu eiiceretur. Sed dum ad Regem Childebertum ambularet, cum Iouino Expræfecto à Guntchramno Rege detineri iubetur. Quod audientes Maſſilienſes Clerici, gaudio magno repleti, quòd iam teneretur, iam deputaretur exilio, quòd iam in hoc res perſtitiſſet, vt nunquam Maſſiliam reuerteretur, domos Eccleſiæ adprehendunt, miniſteria deſcribunt, regeſtoria reſerant, promptuaria expoliant, omnéſque res Eccleſiæ tanquam ſi iam mortuus eſſet Epiſcopus, peruadunt. diuerſa crimina de Pontifice proloquentes, quæ falſa, Chriſto auſpice, deprehendit. Childebertus verò poſtquàm cum Chilperico pacificatus

GVNT-CHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

eſt, Legatos ad Guntchramnum Regem mittit, vt medietatem Maſſiliæ, quam ei poſt obitum patris ſui dederat, reddere deberet. Quod ſi nollet, nouerit ſe multa perditurum pro partis iſtius retentione. Sed ille cùm hæc reddere nollet, vias claudi præcepit, vt nulli per Regnum eius transeundi aditus panderetur. Hæc cernens Childebertus, Gundulfum ex domeſtico Ducem factum, de genere Senatorio, Maſſiliam dirigit. Qui cùm non auderet ambulare iam per Guntchramni Regnum, Turonis venit. Quem benignè ſuſceptum, recognoſco matris meæ auunculum eſſe; retentúmque mecum quinque diebus, impoſitiſque neceſſariis, abire permiſi. Ille verò progreſſus, Maſſiliam ingredi, obſiſtente Dinamio non valebat. Sed nec Epiſcopus, qui iam tunc cum Gundulfo venerat, in Eccleſia ſua recipiebatur. Dinamius autem vnà cum Clericis portas obſerat vrbis, inſultans pariter, ac vtrumque deſpiciens, Epiſcopum ſcilicet & Gundulfum. Tandem ad colloquium Ducis adſcitus, in Baſilicam beati Stephani, quæ vrbi eſt proxima, venit. Oſtiarij enim cuſtodiebant ædis ingreſſum, vt introeunte Dinamio, valuæ protinus clauderentur. Quo facto, excluſæ armatorum turbæ poſt Dinamium ingredi nequiuerunt. Quo non intelligente, dum diuerſa inter ſe ſuper altarium conferunt, recedentes ab altario, ſalutatorium ingrediuntur. Introeuntem cum his Dinamium, nudatúmque iam à ſuorum ſolatio terribiliter increpant. Fugatiſque ſatellitibus, qui cum armis eo adducto circumſtrepebant, ſeniores ciuium ad ſe Dux vnà cum Epiſcopo collegit, vt ciuitatem ingrederetur. Tunc Dinamius hæc omnia cernens, veniam petens, datis Duci multis muneribus, reddito etiam ſacramento, ſe fidelem Epiſcopo deinceps Regique futurum, ſuis induitur indumentis. Tunc reſeratis tam portarum quàm ſacrarum ædium valuis, ingrediuntur vtrique ciuitatem, Dux ſcilicet & Epiſcopus, cum ſignis & laudibus, diuerſiſque honorum vexillis. Clerici autem, qui ſceleri huic mixti fuerant, quorum caput Anaſtaſius Abbas & Proculus Preſbyter erant, intra Dinamij tecta confugiunt, petentes ab eo opem refugij, à quo fuerant incitati. Multi tamen eorum per idoneos fideiuſſores dimiſſi, ad Regem iuſſi ſunt ambulare. Interea Gundulfus ſubiugata ciuitate in Childeberti Regis ditionem, reſtitutóque in locum ſuum Antiſtite, ad Regem Childebertum regreſſus eſt. Sed Dinamius immemor fidei, quam Childeberto Regi promiſerat, ad Guntchramnum Regem nuncios dirigit, dicens: Quod partem ſibi
» debitam ciuitatis per Epiſcopum perderet, nec vnquam Maſſilienſem vrbem
» ſuo potiretur dominio, niſi hic euellatur ab ea. At ille ira commotus, iubet contra fas religionis, vt Pontifex ſummi Dei arctatus vinculis ſibi exhiberetur, di-
» cens: Trudatur exilio inimicus Regni noſtri, ne nobis nocere amplius valeat. Sed cùm Epiſcopus de his ſuſpectus eſſet, nec facilè poſſet ab vrbe erui, aduenit feſtiuitas dedicationis Oratorij ruris ſuburbani. Cúmque ad hæc feſta egreſſus ciuitatem properaret, ſubitò armati cum magno fremitu ab occultis inſidiis ſcatentes, ſanctum vallant Antiſtitem: deiectúmque ab equo, fugant omnes comites eius, ſeruientes alligant, Clericos cædunt, ipſúmque ſuper miſerabilem imponentes caballum, nullum de ſuis ſequi permittentes, ad Regis deducunt præſentiam. Cúmque per Aquenſem præterirent vrbem, Piencus Epiſcopus loci, condolens fratri, datis Clericis ad ſolatium, impoſitiſque neceſſariis, abire permiſit. Dum hæc agerentur, Clerici iterum Maſſilienſes domos Eccleſiæ reſerant, arcana rimantur, & alia deſcribunt, alia ſuis domibus inferunt. Epiſcopus verò ad Regem deductus, nec culpabilis inuentus, ad ciuitatem ſuam redire permiſſus, cum grandi eſt à ciuibus laude ſuſceptus. Ex hoc autem grauis inimicitia inter Guntchramnum Regem, & Childebertum nepotem ſuum exoritur: diſruptóque fœdere ſibi inuicem inſidiabantur.

XII. IGITVR Chilpericus Rex cernens has diſcordias inter fratrem ac nepotem ſuum pullulare, Deſiderium Ducem euocat, iubétque vt aliquid nequitiæ inferat fratri. At ille, commoto exercitu, Regnoualdo* Duce fugato, Petrogoricum peruadit. Exactóque ſacramento, Aginnum pergit. Hæc audiens vxor Regnoualdi, quòd ſcilicet fugato viro ſuo, hæ ciuitates in poteſtatem Regis Chilperici redigerentur, Baſilicam ſancti Martyris Capraſij expetiit. Sed extracta exinde, & ſpoliata facultate ac ſolatio famulorum, datis fideiuſſoribus Tholoſam dirigitur. Ibique iterum in Baſilica ſancti Saturnini ingreſſa reſidebat.

*al. Reginualdo

Deſi-

A Deſiderius verò cunctas ciuitates, quæ in parte illa ad Regem Guntchramnum aſpiciebant, abſtulit, & ditionibus Regis Chilperici ſubegit. Berulfus verò Dux, cùm Bituricas muſſitare, quòd Turonicum terminum ingrederentur, audiſſet, exercitum commouet, & ſe in ipſos fines ſtatuit. Grauiter tunc pagi Iſiodorenſis ac Berrauenſis vrbis Turonicæ deuaſtati ſunt. Sed & poſtea crudeliter, qui in hac obſidione adeſſe non poterant, ſunt damnati. Bladaſtes verò Dux in Vaſconiam abiit, maximámque partem exercitus ſui amiſit.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XIII. LVPVS verò vrbis Turonicæ ciuis, cùm vxore perdita ac liberis Clericatum expeteret, à fratre Ambroſio prohibitus eſt, timens ne hæredem inſtitueret Dei Eccleſiam, ſi ei coniungeretur. Rurſúmque illi vxorem prouidit, & diem in quo ad ſponſalia donanda coniungerent, malè ſuaſus frater indicit. Dehinc ad Cainonenſe caſtrum, vbi hoſpitium habebant, pariter aduenerunt. Sed vxor Ambroſij cùm eſſet adultera, & alium amore lupanario exoſo marito diligeret, inſidias viro tetendit. Cúmque hi germani pariter epularentur, & nocte vſque ad ebrietatem vino maduiſſent, in vno ſtrato pariter quieuerunt. Tunc mœchus vxoris Ambroſij nocte veniens, quieſcentibus cunctis, & vino depreſſis, accenſis igne paleis, vt videret quid ageret, extracto gladio, Ambroſium in capite librat, ita vt deſcendens per oculos gladius, ceruical capitis amputaret. In quo ictu expergefactus Lupus, & ſe in ſanguinem volutari decernens, exclamat voce magna dicens: Heu! heu! ſuccurrite. frater meus interfectus eſt. Mœchus

B verò, qui iam perpetrato ſcelere diſcedebat, hæc audiens, regreſſus ad lectum, Lupum adit. Quo repugnante, multis plagis laceratum oppreſſit, & mortali ictu ſauciatum, ſemiuiuum reliquit. Sed nullus de familia ſenſit. Mane autem facto, ſtupebant omnes de tanto ſcelere. Lupus tamen adhuc viuens inuentus, ſicut actum fuerat referens, ſpiritum exhalauit. Sed nec longum meretrix lugendi ſumpſit ſpatium: ſed paucis diebus interpoſitis, coniuncta mœcho diſceſſit.

XIV. ANNO igitur ſeptimo Childeberti Regis, qui erat Chilperici & Guntchramni viceſimus & primus, menſe Ianuario, pluuiæ, coruſcationes, atque tonittua grauia fuerunt. Flores in arboribus oſtenſi ſunt. Stella, quam cometem ſuperiùs nominaui, adparuit, ita vt in circuitu eius magna nigredo eſſet. Et illa tanquam in foramine aliquo poſita, ita inter tenebras relucebat, ſcintillans, ſpargénſque comas. Prodibat autem ex ea radius miræ magnitudinis, qui tanquam fumus magnus incendij adparebat à longe. Viſa eſt autem ad partem Occidentis in hora noctis prima. In die autem ſancto Paſchæ apud Sueſſionas ciuitatem cœlum ardere viſum eſt, ita vt duo apparerent incendia. & vnum erat maius, aliud verò minus. Poſt duarum verò horarum ſpacium coniuncta ſunt ſimul: factáque pharo * magna, euanuerunt. In Pariſiaco verò termino, verus ſanguis ex nube defluxit, & ſuper veſtimenta multorum hominum cecidit, & ita tabe maculauit, vt ipſi propria indumenta horrentes abnuerent. Tribus enim locis in termino ciuitatis illius hoc prodigium adparuit. In Siluanectenſi verò

* al. factóque igni magno,

C territorio hominis cuiuſdam domus, cùm ille mane ſurgeret, ſanguine reſperſa abintus adparuit. Magna igitur eo anno lues in populo fuit, valitudines variæ, milinæ * cum puſulis & veſicis, quæ multum populum adfecerunt morte. Multi tamen adhibentes ſtudium, euaſerunt. Audiuimus enim eo anno in Narbonenſem vrbem inguinarium morbum grauiter deſæuire, ita vt nullum eſſet ſpacium, cùm homo correptus fuiſſet ab eo.

* al. malignæ

XV. FELIX verò Epiſcopus Namneticæ ciuitatis in hanc valetudinem corruens, grauiter ægrotare cœpit. Tunc vocatis ad ſe Epiſcopis qui propinqui erant, ſupplicat vt conſenſum, quem in Burgundionem nepotem ſuum fecerat, ſuis ſubſcriptionibus roborarent. Quod cùm factum fuiſſet, eum ad me dirigunt. Erat tunc temporis Burgundio quaſi annorum vigintiquinque. Qui veniens, rogat vt accedens vſque Namnetas, Epiſcopum eum in locum auunculi, qui adhuc ſuperſtes erat, tonſoratum conſecrare deberem. Quod ego abnui, quia Canonibus non conuenire cognoui. Conſilium tamen præbui, dicens: Habemus ſcriptum « in Canonibus, fili, Non poſſe quemquam ad Epiſcopatum accedere, niſi priùs « Eccleſiaſticos gradus regulariter ſortiatur. Tu ergo, dilectiſſime, reuertere illuc, « & pete vt ipſe te qui elegit debeat tonſorare. Cúmque Presbyterij honorem ac- « ceperis, ad Eccleſiam aſſiduus eſto. Et cùm eum Deus migrare voluerit, tunc «

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. facilè Epiſcopalem gradum aſcendes. At ille regreſſus, conſilium acceptum adimplere diſſimulauit, eo quòd Felix Epiſcopus ab incommodo leuiùs agere videretur. Sed poſtquam febris diſceſſit, tibiæ eius ab humore puſulas emiſerunt. Tunc cantharedarum cataplaſmam nimium validam ponens, computreſcentibus tibiis, anno Epiſcopatus ſui triceſimo tertio, ætate ſeptuagenaria, vitam finiuit. Cui Nonnichius conſobrinus, Rege ordinante, ſucceſſit. A

XVI. AVDIENS autem Pappolenus eius obitum, neptem illius, de qua ſeparatus fuerat, recepit. Ante hoc autem tempus deſponſatam eam habuerat. Sed diſſimulante de nuptiis Felice Epiſcopo, hic cum magna cohorte veniens, ab Oratorio puellam abſtraxit, & in Baſilicam beati Albini confugit. Tunc Felix Epiſcopus ira commotus, circumuentam puellam dolis, à marito ſeparauit. Mutatáque veſte, apud Vaſatenſem vrbem in Monaſterio poſuit. Sed illa occultos puero nuncios dirigit, vt ſcilicet eam ereptam à loco, in quo poſita erat, acciperet. Quod ille non abnuens, adſumptam de Monaſterio puellam ſuo coniugio copulauit, regalibúſque munitus præceptionibus, timere parentum diſtulit minas.

XVII. REX verò Chilpericus multos Iudæorum eo anno baptizari præcepit, ex quibus plures excepit è ſancto lauacro. Nonnulli tamen eorum corpore tantùm, non corde abluti, ad ipſam, quam priùs perfidiam habuerant, Deum mentiti regreſſi ſunt; ita vt & Sabbatum obſeruare, & diem Dominicum honorare viderentur. Priſcus verò ad cognoſcendam veritatem nulla penitus potuit ratione deflecti. Tunc iratus Rex, iuſſit eum cuſtodiæ mancipari, ſcilicet vt quem credere voluntariè non poterat, ſaltem credere faceret vel inuitum. Sed ille datis quibuſdam muneribus, ſpatium poſtulat, donec filius eius Maſſilienſem Hebræam accipiat. Pollicetur doloſè ſe deinceps quæ Rex iuſſerat impleturum. Interea oritur intentio inter illum & Phatiren ex Iudæo conuerſum, qui iam Regis filius erat ex lauacro. Cúmque die ſabbati Priſcus præcinctus orario, nullum in manus ferens ferramentum, Moſaicas leges quaſi impleturus ſecretiora competeret, ſubito Phatir adueniens, ipſum gladio cum ſociis qui aderant iugulauit. Quibus interfectis, ad Baſilicam ſancti Iuliani cum pueris ſuis, qui ad propinquam plateam erant, confugit. Cúmque ibidem reſiderent, audiunt, quòd Rex domino vitæ ceſſo*, famulos tanquam malefactores à Baſilica tractos iuberet interfici. Tunc vnus ex his euaginato gladio, domino ſuo iam fugato, ſocios ſuos interficit. Ipſe poſtmodum cum gladio de Baſilica egreſſus: ſed inruente ſuper ſe populo, crudeliter interfectus eſt. Phatir autem accepta licentia, ad Regnum Guntchramni, vnde venerat, eſt regreſſus. Sed non poſt multos dies à parentibus Priſci interfectus eſt. B

* al. dominum illorum præcipiebat cædi, famulos verò

XVIII. IGITVR Legati Chilperici Regis, id eſt Anſoaldus* & Domigiſelus, qui ad conſpiciendam dotem in Hiſpanias fuerant miſſi, regreſſi ſunt. His diebus Leuuichildus Rex in exercitu contra Hermenichildum filium ſuum reſidebat: cui & Emeritam ciuitatem abſtulit. Nam hic qualiter cum Ducibus Imperatoris Tiberij fuerit coniunctus, iam ſuperiùs expoſuimus. Nam & Legatis hæc cauſa innexuit moras, vt tardiùs regrederentur. Quibus viſis, ego ſollicitus eram qualiter in ipſis Chriſtianis, qui pauci in eo loco remanſerant, fides Chriſti ferueret. Cui hæc Anſoaldus reſpondit: Chriſtiani, qui nunc apud Hiſpanias commorantur, Catholicam fidem integrè ſeruant. Sed Rex nouo nunc ingenio eam nititur exturbare, dum doloſè & ad ſepulchra Martyrum, & in Eccleſiis religionis noſtræ orare confingit. Dicit enim: Manifeſtè cognoui eſſe Chriſtum Filium Dei æqualem Patri, ſed Spiritum ſanctum Deum penitus eſſe non credo, eo quòd in nullis legatur codicibus Deus eſſe. Heu! heu! quàm iniquam ſententiam, quàm venenoſum ſenſum, quàm prauam mentem! Et vbi eſt illud quod Dominus ait, *Spiritus Deus eſt?* Et illud Petri, quod ad Ananiam ait, *Quid tibi viſum eſt tentare Spiritum ſanctum? Non es hominibus mentitus, ſed Deo.* Vbi eſt & illud quòd Paulus myſtica dona commemorans, ait: *Hæc enim operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens vnicuique prout vult.* Qui enim operatur quod vult, nulli cognoſcitur eſſe ſubiectus. Accedente autem Anſoaldo ad Chilpericum Regem, Legatio Hiſpanorum eſt ſubſecuta. Quæ de Chilperico ad Childebertum accedens, in Hiſpanias eſt regreſſa. C

* al. Anſoualdus

XIX. APVD Pontem verò Vrbienſem ciuitatis Pariſiacæ Chilpericus Rex cuſtodes poſuerat, vt inſidiatores de Regno fratris ſui, ne nocerent aliquid, arceren-

A tur. Quo Aſclepius ex Duce præcognito, nocte in ruēs, interfecit omnes, pagúmque ponti proximum grauiter depopulatus eſt. Cúmque hæc Regi Chilperico nunciata fuiſſent, mittit nuncios Comitibus, Ducibúſque, & reliquis Agentibus, vt collecto exercitu in Regnum germani ſui inruerent. Sed prohibitus eſt conſilio bonorum, ne faceret, dicentium ſibi: Illi peruersè egerunt, tu verò ſapienter age. Mitte fratri nuncios, & ſi iniuriam tuam emendare voluerit, nihil mali quęras: ſi verò noluerit, tractabis deinceps quid ſequaris. Et ſic ratione accepta prohibito exercitu Legationem fratri dirigit. Sed ille cuncta emendans, fratris quęſiuit integrè charitatem. GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XX. Eo anno Chrodinus obiit, vir magnificæ bonitatis & pietatis, eleemoſynarius valde, pauperúmque refector, profluus ditator Eccleſiarum, Clericorúmque nutritor. Nam ſæpè à nouo fundans villas, ponens vineas, ædificans domos, culturas erigens, vocatis Epiſcopis, quorum erat parua facultas, dato epulo, ipſas domos cum cultoribus & culturis, cum argento, periſtromatibus, vtenſilibus, miniſtris & famulis, benignè diſtribuebat, dicens: Sint hæc Eccleſiæ data, vt dum de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineant apud Deum. Multa autē & alia bona de hoc viro audiuimus, quæ inſequi lōgum eſt. Tranſiit autem ætate ſeptuagenaria *. * al. octuagenaria.

XXI. Hæc in hoc anno iteratò ſigna adparuerunt. Luna eclypſim paſſa eſt. Intra Turonicum territorium *, verus de effracto pane ſanguis effluxit. Muri vrbis Sueſſionicæ corruerunt. Apud Andegauam vrbem terra tremuit. Infra muros verò Burdegalenſis oppidi ingreſſi lupi canes deuorauerunt, nequaquam hominem metuentes. Per cœlum ignis diſcurrere viſus eſt. Sed & Vaſatenſis ciuitas incendio concremata eſt, ita vt Eccleſiæ vel domus Eccleſiaſticæ vaſtarentur. Miniſterium tamen omne ereptum fuiſſe cognouimus. * al. terminum,

XXII. Rex igitur Chilpericus peruaſis ciuitatibus fratris ſui, nouos Comites ordinat, & cuncta iubet ſibi vrbium tributa deferri. Quod ita impletum fuiſſe cognouimus. His diebus adprehenſi ſunt duo homines à Nonnichio Lemouicinæ vrbis Comite, deferentes ex nomine Charterij Petrogoricæ vrbis Epiſcopi literas, quæ multa improperia loquebantur in Regem. In quibus inter reliqua erat inſertum, quaſi quereretur Sacerdos, ſe à paradiſo ad inferos deſcendiſſe. Scilicet quòd à Regno Guntchramni in Chilperici fuerit ditiones commutatus. Has literas cum his hominibus iam dictis Comes ſub ardua cuſtodia Regi direxit. Rex verò patienter propter Epiſcopum mittit, quo cum ſuo conſpectui præſentarent, diſcuſſurus vtique ſi vera eſſent quæ ei opponebantur, an non. Adueniente verò Epiſcopo, Rex homines illos cum literis repræſentat. Interrogat Sacerdotem, ſi ab eo directæ fuerint? Negat ille à ſe directas. Interrogantur verò homines, à quo eas acceperint. Frontonium Diaconum proferunt. Interrogatur de Diacono. Sacerdos reſpondit, ſibi eum eſſe pręcipuum inimicum, nec dubitari debere ipſius eſſe nequitias, qui contra eum ſæpiùs cauſas commouiſſet iniquas. Adducitur C Diaconus ſine mora, interrogatur à Rege, confitetur ſuper Epiſcopum dicens: Ego hanc Epiſtolam Epiſcopo iubente dictaui. Proclamante verò Epiſcopo, & dicente, quod ſæpiùs hic ingenia quæreret, qualiter eum ab Epiſcopatu deiiceret: Rex miſericordia motus, commendans Deo cauſam ſuam, ceſſit vtriſque, deprecans clementer Epiſcopum pro Diacono, & ſupplicans vt pro ſe Sacerdos oraret. & ſic cum honore vrbi remiſſus eſt. Poſt duos verò menſes Nonnichius Comes, qui hoc ſcandalum ſeminauerat, ſanguine percuſſus interiit. Réſque eius, quia abſque liberis erat, diuerſis à Rege conceſſæ ſunt.

XXIII. Dehinc Chilperico Regi, poſt multa funera filiorum, filius naſcitur. Ex hoc iubet Rex omnes cuſtodias relaxari, vinctos abſolui, compoſitionéſque negligentum fiſco debitas præcepit omnino non exigi. Sed magnum deinceps dolum hic intulit infans.

XXIV. Nova iterum contra Theodorum Epiſcopum bella conſurgunt. Nam Gundobaldus, qui ſe filium Chlotharij Regis eſſe dicebat, de Conſtantinopoli veniens, Maſſiliam eſt aduectus. De cuius origine quædam ſtrictim libuit memorare. Hic cùm natus eſſet in Galliis, & diligenti curà nutritus (vt Regum iſtorum mos eſt) crinium flagellis per terga demiſſis, literis eruditus, Childeberto Regi à matre repræſentatur, dicente ea: Ecce, inquit, nepotem tuum Chlotharij Regis filium. Et quia inuiſus habetur patri, ſuſcipe eum, quia caro tua eſt. Quem ille, eo

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

quòd ei filij non eſſent, accipiens, retinebat ſecum. Nunciantur hæc Regi Chlo- A
thario, miſitque fratri nuncios, dicens: Dimitte puerum, vt veniat ad me. Nec
moratus ille, iuuenem fratri direxit. Quo viſo, Chlotharius iuſſit tonderi comam
capitis eius, dicens: Hunc ego non generaui. Igitur poſt Chlotharij Regis obi-
tum, à Chariberto Rege ſuſceptus eſt. Quem Sigibertus arceſſitum iterum am-
putauit comam capitis eius, & miſit eum in Agrippinenſem ciuitatem, quæ nunc
Colonia dicitur. Ille quoque ab eo loco delapſus, demiſſis iterum capillis, ad Nar-
ſetem abiit, qui tunc Italiæ præerat. Ibi accepta vxore, filios procreauit, & ad
Conſtantinopolim acceſſit. Indè (vt ferunt) poſt multa tempora, à quodam inui-
tatus vt veniret in Gallias, Maſſiliam adpulſus, à Theodoro Epiſcopo ſuſceptus
eſt. Et ab eodem etiam acceptis equis, Mummolo Duci coniunctus eſt. Erat au-
tem tunc Mummolus in ciuitate Auennica, ſicut ſuprà iam diximus. Guntchram-
nus verò Dux adprehenſum Theodorum Epiſcopum, in cuſtodiam pro hac cau-
ſa detruſit, reputans cur hominem extraneum intromiſiſſiſſet in Gallias, voluiſ-
ſétque Francorum Regnum Imperialibus per hæc ſubdere ditionibus. At ille
Epiſtolam (vt aiunt) manu maiorum Childeberti Regis ſubſcriptam, protulit, di-
cens: Nihil per me feci, niſi quæ mihi à dominis noſtris & ſenioribus imperata
ſunt. Cuſtodiebatur igitur Sacerdos in cellula, nec permittebatur Eccleſiæ pro-
pinquare. Quadam verò nocte, dum attentiùs oraret ad Dominum, refulſit cel-
lula nimio ſplendore, ita vt Comes, qui erat cuſtos eius, ingenti pauore terrere- B
tur. Viſúſque eſt ſuper eum lucis immenſæ globus per duarum horarum ſpacium.
Mane autem facto, narrabat hæc Comes ille ceteris qui cum eo erant. Poſt hæc
autem ductus eſt ad Guntchramnum Regem cum Epiphanio Epiſcopo, qui tunc
Longobardos fugiens, Maſſiliæ morabatur: ſcilicet quòd & ipſe conſcius huius
cauſæ fuiſſet. Diſcuſſi igitur à Rege, in nullo inuenti ſunt crimine. Rex tamen
iuſſit eos ſub cuſtodia degere, in qua poſt multa ſupplicia, Epiphanius Epiſcopus
obiit. Gundobaldus verò in inſulam maris ſeceſſit, expectans euentum rei. Gunt-
chramnus verò Dux cum Duce Guntchramni Regis res Gundobaldi diuiſit, &
ſecum Aruerno detulit immenſum, vt ferunt, argenti pondus, & auri, & reliqua-
rum rerum.

XXV. ANNO octauo Childeberti Regis, pridie Calendas Februarias, cùm die
Dominico ad vrbem Turonicam ad Matutinas ſignum commotum fuiſſet, & po-
pulus ſurgens ad Eccleſiam conueniret; cœlo nubilo cum pluuia, globus magnus
igneus de cœlo dilapſus in ſpacio multo cucurrit in aëra. Qui tantam lucem de-
dit, vt tanquam media die omnia cernerentur. Quo iterum in nubem ſuſcepto,
nox ſucceſſit. Aquæ verò extra ſolitum inualuerunt. Nam tantam inundationem
Sequana Matronáque circa Pariſius intulerunt, vt inter ciuitatem & Baſilicam
ſancti Laurentij naufragia ſæpè contingerent.

XXVI. GVNTCHRAMNVS quoque Dux Aruernum cum ſupradictis theſau-
ris reuerſus, ad Childebertum Regem abiit. Cúmque exinde regrederetur cum
vxore & filiis, à Guntchramno Rege comprehenſus retinebatur, dicente ſibi Re- C
ge: Tua inuitatio Gundobaldum adduxit in Gallias, & ob hoc ante hos annos ab-
iſti Conſtantinopolim. Cui ille, Mummolus, inquit, Dux tuus ipſe ſuſcepit eum,
& in Auenione ſecum retinuit. Nunc autem permitte me, & adducam ipſum ti-
bi, & tunc immunis ero ab his quæ reputantur mihi. Cui Rex ait: Non permit-
tam te abire, niſi dignas luas pœnas pro his quæ commiſiſti. At ille cernens ſe
morti propinquum, ait: Ecce filium meum, ſuſcipe illum, & ſit obſes pro his quæ
promitto domino meo Regi. Et niſi Mummolum adducam tibi, perdam paruu-
lum meum. Tunc Rex permiſit eum abire, retento ſecum eius infantulo. At ille
adſumptis ſecum Aruernis atque Vellauis, Auenionem abiit. Sed aſtu Mummo-
li, naues in Rhodano infirmæ paratæ ſunt. Aſcendentéſque ſimpliciter, vt in me-
dio amnis venerunt, impletis nauibus mergebantur. Tunc in periculo poſiti, alij
nando euaſerunt, nonnulli verò arreptis ipſarum nauium tabulis attigerunt lit-
tus. Plerique autem, quorum minor fuit aſtutia, in amne demerſi ſunt. Gunt-
chramnus verò Dux aduenit Auenionem. Prouiderat enim Mummolus, poſt-
quam infra muros vrbis illius eſt ingreſſus, vt quia pars parua reſidebat, quæ non
vallabatur à Rhodano, educta ex eo parte, locus ille totus hoc alluuio muniretur.
In quo loco foſſas magnæ profunditudinis fodit, præparatóſque dolos aqua de-

A currens operuit. Tunc adueniente Guntchramno, ait ex muro Mummolus: Si fides eſt integra, veniat ille ab vna parte ripæ, ego ex alia, & quod voluerit eloquatur. Quò cum conueniſſent, ait Guntchramnus econtra, (hoc enim brachium fluminis inter vtrumque erat poſitum:) Si licet, inquit, vadam, quia ſunt aliqua quę inter nos ſecretiùs conferantur. Cui ille: Veni, ait, ne timeas. Ingreſſus cum vno amicorum ſuorum, vt erat loricæ pondere adgrauatus: illico amicus ille, vt foueam amnis attigit, ſub aquis demerſus, nuſquam comparuit. Guntchramnus verò cùm demergeretur, atque portaretur ab vnda veloci, vnus de aſtantibus porrecta manui eius haſta, eum littori reddidit. Et tunc inlatis ſibi conuiciis, ipſe & Mummolus diſceſſerunt. Obſidente quoque Guntchramno ipſam vrbem cum exercitu Guntchramni Regis, nunciata ſunt hæc Childeberto. At ille irâ commotus, cur hæc non iuſſus ageret, Gundulfum ſuperiùs dictum illuc direxit. Qui amota obſidione, Mummolum Aruernos adduxit. ſed poſt paucos dies Aueniouem regreſſus eſt.

GVNTCHRAMNVS & CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XXVII. CHILPERICVS Rex pridie quàm Paſcha celebraretur, Pariſius abiit. Et vt maledicto, quod in pactione ſua & fratrum ſuorum conſcriptum erat, Vt nullus eorum Pariſius ſinè alterius voluntate ingrederetur, carere poſſet, reliquiis Sanctorum multorum præcedentibus, vrbem ingreſſus eſt. diéſque Paſchæ cum multa iocunditate tenuit, filiúmque ſuum baptiſmo tradidit. Quem Ragnemodus

B ipſius vrbis Sacerdos de lauacro ſancto ſuſcepit, ipſúmque THEODORICVM vocitari præcepit.

XXVIII. MARCVS quoque Referendarius, cuius ſuprà meminimus, poſt congregatos de iniquis deſcriptionibus theſauros, ſubito lateris dolore detentus, caput totondit, atque pœnitentiam accipiens, ſpiritum exhalauit. réſque eius fiſco conlatæ ſunt. Nam magni ibidem theſauri ex auro argentóque, & multarum ſpecierum reperti ſunt. Nihil exinde ſecum aliud portans, niſi animæ detrimentum.

XXIX. LEGATI de Hiſpaniis reuerſi nihil certi renunciauerunt, eò quòd Leuuichildus contra filium ſuum ſeniorem in exercitu reſideret. In Monaſterio autem beatæ Radegundis, puella quædam nomine Diſciola, quæ beati Saluij Albigenſis Epiſcopi neptis erat, obiit hoc modo. Cùm ægrotare cœpiſſet, & ei aſſiduè ſorores aliæ deſeruirent, venit dies ille quo migraret à corpore. & circa horam nonam ait ſororibus: Ecce iam leuiorem me ſentio, ecce nihil doleo. Nunc autem non eſt neceſſe ſollicitudini veſtræ, vt mihi curæ aliquid impendatis. ſed potiùs diſcedite à me, quò faciliùs ſopori relaxer. Hæc audientes ſorores eius, receſſerunt parumper à Cellula. Et poſt paululum aduenerunt. Deniq; ſtantibus illis coram ea, expectabant quid ab illa locutionis audirent. Ipſa autem expanſis manibus benedictionem à neſcio quo efflagitans, ait: Benedic, inquit, mihi, ſancte ac famule Dei excelſi. Ecce enim iam tertio fatigaris hodie mei cauſa. Et cur Sancte

C pro infirma muliercula crebras iniurias ſuſtines? Interrogantibus verò illis, ad quem hæc verba proferret, penitus non eſt effata. Tunc facto modico interuallo, emiſit vocem magnam cum riſu. & ſic tradidit ſpiritum. Et ecce quidam energumenus, qui tunc ad beatæ crucis gloriam mundandus aduenerat, arrepta manibus cæſarie, conliſit ſe in terram, dicens: Heu! heu! heu nobis! qui tale damnum perpeſſi ſumus. Vel licuiſſet prius cauſas inquirere, & ſic de poteſtate noſtra fuiſſet ablata hæc anima. Inquirentibus verò his qui aderant, quod eſſet hoc verbum quod loquebatur, reſpondit: Ecce animam puellæ Michaël Angelus ſuſcepit, & ipſe eam ad cœlos euehit. Princeps verò noſter, quem vos diabolum nominatis, nihil in ea participatur. Poſt hæc corpus aquis ablutum ita candore niueo refulgebat, vt nullum linteum reperire Abbatiſſa potuiſſet in promptu, quod corpore candidius cerneretur. Induta tamen linteis mundis, ſepulturæ mandata eſt. Nam & alia puella huius Monaſterij viſum vidit, quod ſororibus retulit. Putabat, inquit, ſe iter aliquod conficere, & erat ei votum vt ad fontem viuum gradiens perueniret. Cúmque viam neſciret, vir quidam ſe obuiam obtulit, dicens: Si, inquit, vis ad fontem viuum accedere, ego ero præuius itineris tui. At illa gratias agens, ſequebatur præcedentem. Quibus ambulantibus peruenerunt ad fontem magnum, cuius aquæ tanquam aurum ſplendebant, herbæ verò in modum diuerſarum gemmarum vernante luce radiabant. Et ait vir ad eam: Ecce fontem viuum, quem multo labore quæſiſti. Satiare nunc ab eius fluentis, vt fiat tibi fons aquæ viuæ ſa-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

lientis in vitam æternam. Cúmque illa auidè ex his aquis hauriret, ecce ab alia A parte veniebat Abbatiſſa: & denudatam puellam induit veſte regia, quæ tanta luce, auróque, & monilibus refulgebat, vt vix poſſet intendi, dicente ſibi Abbatiſſa: Sponſus enim tuus mittit tibi hæc munera. Hæc cùm puella vidiſſet, compuncta eſt corde, & poſt dies paucos rogauit Abbatiſſam, vt ſibi in qua includeretur Cellulam præpararet. At illa velociter perfecta ait: Ecce, inquit, Cellulam, quid nunc deſideras? Puella verò petiit, vt recludi permitteretur. Quod cùm ei præſtitum fuiſſet, congregatis virginibus cum magno pſallentio, accenſis lampadibus, tenente ſibi beata Radegunde manum, ad locum vſque perducitur. Et ſic vale faciens omnibus, & oſculans ſingulas quaſque, recluſa eſt. Obſtructóque aditu, per quem ingreſſa fuerat, ibi nunc orationi ac lectioni vacat.

XXX. HOC anno Tiberius Imperator migrauit à ſeculo, magnum luctum relinquens populis de obitu ſuo. Erat enim ſummæ bonitatis, in eleemoſynis promptus, in iudiciis iuſtus, in iudicando cautiſſimus, nullum deſpiciens, ſed omnes in bona voluntate complectens, omnes diligens, ipſe quoque diligebatur ab omnibus. Hic cùm ægrotare cœpiſſet, & ſe iam viuere deſperaret, vocauit Sophiam Auguſtam dicens: Ecce iam impletum ſentio tempus vitæ meæ, nunc cum conſilio tuo eligam, qui Reipublicæ præeſſe debeat. At illa Mauricium quemdam elegit, dicens: Valde ſtrenuus & ſagax eſt vir iſte. Nam & ſæpiùs contra inimicos Reipublicæ dimicans, victorias obtinuit. Hæc enim dicebat, vt iſto tranſeunte, huius coniugio necteretur. B Sed Tiberius poſtquam conſenſum cognouit Auguſtæ de huius electione, iuſſit exornari filiam ſuam ornamentis Imperialibus, & vocato Mauricio ait: Ecce cum conſenſu Sophiæ Auguſtæ ad Imperium eligeris: in quo vt firmior ſis, filiam meam tradam tibi. Et accedente puella, tradidit eam pater Mauricio, dicens: Sit tibi Imperium meum cum hac puella conceſſum. Vtere ea felix, memor ſemper vt æquitate & iuſtitia delecteris. At ille accepta puella, duxit eam ad domum ſuam, & tranſacta ſolemnitate nuptiarum, Tiberius obiit. Igitur celebrato iuſtitio, Mauricius indutus diademate & purpura, ad Circum proceſſit. Acclamatiſque ſibi laudibus, largitis populo muneribus, in Imperio confirmatur.

XXXI. DENIQVE Chilpericus Rex Legatos nepotis ſui Childeberti ſuſcepit. Inter quos primus erat Egidius Remenſis Epiſcopus. Quibus intromiſſis ad Regem, data ſuggeſtione dixerunt: Pacem, quam cum domino noſtro nepote tuo feciſti, petit à te omnimodis conſeruari. Cum fratre verò tuo pacem habere non poteſt, quia partem Maſſiliæ ei poſt mortem abſtulit patris, fugacéſque ſuos retinet, nec eos vult ei remittere. Ideo Childebertus nepos tuus charitatem, quam nunc tecum retinet, integrè vult ſeruare. Et ille, In multis, inquit, frater meus acceſſit culpabilis. Nam ſi ordinem rationis filius meus Childebertus inquirat, cognoſcet protinus, quòd huius conludio pater eius eſt interfectus. Hæc eo dicente, Egidius Epiſcopus ait: Si cum nepote tuo coniungeris, & ipſe coniungitur tibi; commoto exercitu, vltio quæ debetur ſuper eum velociùs inferetur. C Quòd cùm iuramento firmaſſent, obſidéſque inter ſe dediſſent, diſceſſerunt. Igitur fidens in promiſſis eorum Chilpericus, commoto Regni ſui exercitu, Pariſius venit. Vbi cùm reſediſſet, magnum diſpendium rerum incolis intulit. Berulfus verò Dux cum Turonicis, Pictauis, Andegauiſque, atque Namneticis, ad terminum Bituricum venit. Deſiderius verò & Bladaſtes cum omni exercitu Prouinciæ ſibi commiſſæ, ab alia parte Bituricum vallant, multùm vaſtantes per quas venerunt regiones. Chilpericus verò iuſſit exercitum, qui ad eum acceſſit, per Pariſius tranſire. Quo tranſeunte, & ipſe tranſiit, atque ad Mecledonenſe caſtrum abiit, cuncta incendio tradens, atque deuaſtans. Et licèt exercitus nepotis ſui ad eum non veniſſet, tamen Duces & Legati eius cum ipſo erant. Tunc miſit nuncios ad ſupradictos Duces, dicens: Ingredimini Bituricum, & accedentes vſque ad ciuitatem, ſacramenta fidelitatis exigite de nomine noſtro. Biturici verò cum quindecim milibus ad Mecledonenſe* caſtrum confluunt. ibique contra Deſiderium Ducem confligunt. Factáque eſt ibi ſtrages magna, ita vt de vtroque exercitu ampliùs quàm ſeptem milia cecidiſſent. Duces quoque cum reliqua parte populi, ad ciuitatem peruenerunt, cuncta diripientes vel deuaſtantes. Taliſque depopulatio inibi acta eſt, qualis nec antiquitus eſt audita

* al. Medoloneuſe

A fuiſſe, vt nec domus remaneret, nec vinea, nec arbores, ſed cuncta ſucciderent, incenderent, debellarent. Nam & ab Eccleſiis auferentes ſacra miniſteria, ipſas incendio cremabant. Guntchramnus verò Rex cum exercitu contra fratrem ſuum aduenit, totam ſpem in Dei iudicio collocans. Qui die vna iam veſpere miſſo exercitu, maximam partem de germani ſui exercitu interfecit. Mane autem concurrentibus Legatis, pacem fecerunt, pollicentes alter alterutrum, vt quicquid Sacerdotes vel Seniores populi iudicarent, pars parti componeret quæ terminum legis exceſſerat. & ſic pacifici diſceſſerunt. Chilpericus verò Rex cum exercitum ſuum à prædis arcere non poſſet, Rothomagenſem Comitem gladio trucidauit. & ſic Pariſius rediit, omnem relinquens prædam, captiuóſque relaxans. At iſti, qui Bituricas obſidebant, accepto mandato vt reuerterentur ad propria, tantas prædas ſecum ſuſtulerunt, vt omnis regio illa vnde egreſſi ſunt, valde putaretur euacuata, vel de hominibus, vel de ipſis pecoribus. Ingreſſus quoq; exercitus Deſiderij atque Bladaſtis per Turonicum, incendia, prædas, & homicidia tanta fecerunt, ſicut ſolet contra inimicos fieri. Nam & captiuos abduxerunt, de quibus ſpoliatos plurimos poſtea dimiſerunt. Subſecutus eſt morbus pecorum hanc cladem, ita vt vix vnicum remaneret: nouúmque eſſet, ſi aliquis aut iumentum videret, aut cerneret buculam. Sed dum hæc agerentur, Childebertus Rex cum exercitu ſuo vno in loco reſidebat. Nocte autem quadam commoto exercitu, magnum murmur contra Egidium Epiſcopum & Duces Regis minor populus eleuauit, ac vociferari cœpit, & publicè proclamare: Tollantur à facie Regis, qui Regnum eius venundant, ciuitates illius dominationi alterius ſubdunt, populum ipſius Principis alterius ditionibus tradunt. Dum hæc & his ſimilia vociferando proferrent, facto mane adprehenſo armorum adparatu, ad tentorium Regis properant. ſcilicet vt adprehenſis Epiſcopo & Senioribus, vi obprimerent, verberibus adficerent, gladiis lacerarent. Quo comperto, Sacerdos fugam iniit, aſcenſóque equo ad vrbem propriam tendit. At populus ille cum clamore ſequebatur, proiiciens poſt eum lapides, euoménſque conuicia. Fuit tunc ei hæc cauſa præſidium, quòd hi paratos equos non habebant. Attamen laſſatis ſociorum equis, ſolus pertendit Epiſcopus, tanto timore perterritus, vt vnam caligam de pede elapſam colligere non curaret. Et ſic vſque ciuitatem veniens, ſe infra murorum Remenſium ſepta concluſit.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

B

XXXII. Ante paucos autem menſes Leudaſtes in Turonicum cum præcepto Regis aduenit, vt vxorem acciperet, ibíque commoraretur. Sed & nobis Epiſtolam Sacerdotum manu ſubſcriptam detulit, vt in communionem reciperetur. Sed quoniam literas Reginæ non vidimus, cuius cauſa maximè à communione remotus fuerat, ipſum recipere diſtuli, dicens: Cùm Reginæ mandatum ſuſcepero, tunc eum recipere non morabor. Interea ad eam dirigo. quæ mihi ſcripta remiſit, dicens: Compreſſa à multis, aliud facere non potui, niſi vt eum abire permitterem. Nunc autem rogo, vt pacem tuam non mereatur, neque eulogias de manu tua ſuſcipiat, donec à nobis quid agi debeat pleniùs pertractetur. At ego hæc ſcripta relegens, timui ne interficeretur. Accerſitóque ſocero eius, hæc ei innotui, obſecrans vt ſe cautum redderet, donec Reginæ animus leniretur. Sed ille conſilium meum, quod pro Dei intuitu ſimpliciter inſinuaui, doloſè ſuſcipiens, cùm adhuc nobis eſſet inimicus, noluit agere quæ mandaui. Impletúmque eſt illud prouerbium, quod quendam ſenem narrantem audiui: Amico inimicóque bonum ſemper præbe conſilium, quia amicus accipit, inimicus ſpernit. Spreto ergo hoc conſilio, ad Regem dirigit, qui tunc cum exercitu in pago Megledunenſi * degebat. Deprecatúſque eſt populum, vt Regi preces funderet, vt eius præſentiam mereretur. Deprecante igitur omni populo, Rex ſe videndum ei præbuit. Proſtratúſque pedibus eius, veniam flagitauit. Cui Rex, Cautum, inquit, te redde pauliſper, donec viſa Regina conueniat, qualiter ad eius gratiam reuertaris, cui multum inueniris eſſe culpabilis. At ille, vt erat incautus ac leuis, in hoc fidens, quòd Regis præſentiam meruiſſet, Rege Pariſius reuertente, die Dominico in Eccleſia ſancta Reginæ pedibus prouoluitur, veniam deprecans. At illa frendens & execrans aſpectum eius, à ſe repulit. fuſíſque lachrimis ait: Et quia non extat de filiis qui criminis mei cauſas inquirat, tibi eas, Ieſu Domine, inquirendas committio. Proſtratáque pedibus Regis, ad-

C

* al. Melodunenſe.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

iecit; Væ mihi! quæ video inimicum meum, & nihil ei prævaleo! Tunc repulſo eo à loco ſancto, Miſſarum ſolennia celebrata ſunt. Igitur egreſſo Rege cum Regina de Eccleſia ſancta, Leudaſtes vſque ad plateam eſt proſecutus, inopinans quid ei accideret: domúſque negotiantum circumiens, ſpecies rimatur, argentum penſat, atque diuerſa ornamenta proſpicit, dicens: Hæc & hæc comparabo, quia multum mihi aurum argentúmque reſedit. Iſta illo dicente, ſubitò aduenientes Reginæ pueri voluerunt eum vincire catenis. Ille verò euaginato gladio, vnum verberat. Reliqui exinde ſuccenſi felle, adprehenſis parmis & gladiis ſuper eum inruerunt. Ex quibus vnus librans ictum, maximam partem capitis eius à capillis & cute detexit. Cúmque per pontem vrbis fugeret, elapſo inter duos axes, qui pontem faciunt, pede, effracta obpreſſus eſt tibia. Ligatiſque poſt tergum manibus, cuſtodiæ mancipatur. Iuſsitque Rex vt ſtuderetur * à medicis, quoaduſque ab his ictibus ſanatus, diuturno ſupplicio cruciaretur. Sed cùm ad villam fiſcalem ductus fuiſſet, & computreſcentibus plagis extremam ageret vitam, iuſſu Reginæ in terram proiicitur reſupinus. Poſitóque ad ceruicem eius vecte immenſo, ab alio ei gulam verberant. Sicque perfidam agens vitam, iuſta morte finiunt.

* id eſt, curaretur.

XXXIII. ANNO nono Childeberti Regis partem Maſſiliæ Guntchramnus Rex ipſi nepoti ſuo refudit. Legati Principis Chilperici de Hiſpaniis regreſſi, nunciauerunt Prouinciam Carpitaniam grauiter à locuſtis fuiſſe vaſtatam, ita vt non arbor, non vinea, non ſilua, non fructus aliquis, aut quicquam viride remaneret, quod non à locuſtis euerteretur. Aiebant enim, inimicitias illas, quæ inter Leuuichildum & filium ſuum pullulauerant, vehementer augeri. Loca enim eius lues vaſtabat. Sed maximè circa vrbem Narbonenſem validiùs deſæuiebat, etiam tertio anno, quòd ibidem adprehenderat & tequieuerat. Populique reuertentes à fuga, iterum morbo conſumpti ſunt. Nam & Albigenſis ciuitas maximè ab hoc incommodo laborabat. His diebus adparuerunt à parte Aquilonis nocte media radij multi, fulgore nimio relucentes, qui ad ſe venientes iterum ſeparabantur, vſquequo euanuerunt. Sed & cœlum ab ipſa Septentrionali plaga ita reſplenduit, vt putaretur auroram producere.

XXXIV. LEGATI iterum ab Hiſpania venerunt, deferentes munera, & placitum accipientes cum Chilperico Rege, vt filiam ſuam ſecundum conniuentiam anteriorem, filio Regis Leuuichildi tradere deberet in matrimonium. Denique dato placito, & omnibus pertractatis, Legatus ille reuerſus eſt. Sed Chilperico Regi egreſſo de Pariſius, vt in pagum Sueſſionicum accederet, nouus luctus aduenit. Filius enim eius, quem anno ſuperiore ſacro baptiſmate abluerat, à dyſenteria correptus, ſpiritum exhalauit. Hoc enim fulgor ille, quem ſuperiùs ex nube dilapſum memorauimus, figurauit. Tunc cum immenſo fletu regreſſi Pariſius, ſepelierunt puerum, mittentes poſt Legatum, vt reuerteretur, ſcilicet vt placitum
„ quod poſuerat prolongaret, dicente Rege: Ecce planctum in domo ſuſtineo,
„ & qualiter nuptias filiæ celebrabo? Voluit enim tunc aliam filiam illuc dirigere, quam de Audouera habebat, & eam in Monaſterio Pictauenſi poſuerat.
„ Sed illa diſtulit, reſiſtente præcipuè beata Radegunde, & dicente: Non eſt enim
„ dignum, vt puella Chriſto dicata iterum ad ſeculi voluptates reuertatur.

XXXV. DVM autem hæc agerentur, nunciatur Reginæ puerum, qui mortuus fuerat, maleficiis & incantationibus fuiſſe ſubductum: ibique Mummolum Præfectum, quem iam diu Regina inuiſum habebat, conſcium eſſe. Vnde factum eſt, vt epulante eo in domo ſua, quidam de Aulicis Regis puerum dilectum ſibi, qui à
„ dyſenteria correptus fuerat, lamentaretur. Cui Præfectus reſpondit: Habetur
„ mihi herba in promptu, de qua ſi dyſentericus hauriat, quamlibet deſperatus ſit,
„ mox ſanatur. Nunciatis his Reginæ, maiore furore ſuccenditur. Interea adprehenſas mulieres vrbis Pariſiacæ tormentis applicat, ac verberibus cogit fateri quæ nouerant. At illæ confitentur ſe maleficas eſſe, & multos occumbere letho ſe feciſſe teſtatæ ſunt. addentes illud, quod nulla ratione credi patior. Filium, aiunt, tuum, ô Regina, pro Mummoli Præfecti vita donauimus. Tunc Regina tormentis grauioribus mulieribus adfectis, alias enecat, alias incendio tradit, alias rotis oſſibus confractis innectit. & ſic Compendium villam vna cum Rege ſeceſſit. Ibique vniuerſa Regi, quæ de Præfecto audierat, reuelauit. Rex verò miſſis pueris,

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A iuſſit eum arceſſiri, diſcuſſúmque catenis onerant, & ſuppliciis ſubdunt. Trabi
poſt tergum reuinctis manibus adpenditur, & ibi quid maleficij nouerit, interro-
gatur. Sed nihil de his, quæ ſuperiùs memorauimus, confitetur. Hoc tamen pro-
tulit, ſæpiùs ſe inunctiones & potiones, quæ ei Regis Reginæque gratiam præ-
berent, ab his mulieribus ſuſcepiſſe. Depoſitus igitur de pœna, vocat ad ſe li-
ctorem, dicens; Nuncia Domino meo Regi, quia nihil mali ſentio de his quæ in- «
lata ſunt. His auditis Rex, Verum ne eſt, inquit, hunc eſſe maleficum, ſi de his «
nihil eſt læſus pœnis? Tunc extenſus ad trocleas, tamdiu loris triplicibus cæſus eſt,
quoadusque ipſi laſſarentur tortores. Poſt hæc ſudes vngulis manuum pedúm-
que defigunt. Cúmque in hoc cauſa ageretur, vt ad decidendam ceruicem eius
gladius immineret, à Regina vitam obtinuit. Sed non fuit minor morte humilitas
ſubſecuta. Nam impoſitus plauſtro, ad Burdegalenſem vrbem, in qua ortus fue-
rat, ablata omni facultate, tranſmittitur. In via verò ictuatus ſanguine, vix ac-
cedere quò iuſſus eſt valuit. ſed non poſt multum tempus ſpiritum exhalauit.
Poſt hæc Regina adprehenſo pueruli theſauro, tam veſtimenta quàm reliquas ſpe-
cies, vel ex ſerico, aut quocunque vellere inuenire potuit, igne conſumpſit. quod
ferunt quatuor plauſtra leuaſſe. Aurum verò & argentum fornace conflatum re-
poſuit, ne aliquid integrum remaneret, quod ei planctum filij in memoriam re-
uocaret.

XXXVI. ÆTHERIVS verò Lixoenſis Epiſcopus, cuius ſuprà meminimus, hoc
B ordine à ciuitate ſua vel expulſus eſt, vel receptus. Clericus quidam extitit ex Ce-
nomannica vrbe, luxurioſus nimis, amatórque mulierum, & gulæ, ac fornica-
tionis, omnique immunditiæ valde deditus. Hic mulieris cuiuſdam ſæpiùs ſcorto
commixtus, comam capitis totondit, mutatóque virili habitu, ſecum in aliam ci-
uitatem deduxit, vt ſuſpicio adulterij auferretur, cùm inter incognitos deueniſſet.
Erat enim mulier ingenua genere, & de bonis orta parentibus. Comperto autem
poſt dies multos propinqui eius quæ acta fuerant, ad vlciſcendam humilitatem
generis ſui velociùs properant, repertúmque Clericum vinctum cuſtodiæ man-
cipant. mulierem verò igni conſumunt. Et ſicut cogit auri ſacra fames, Clericum
ſub precio venundari procurant: ea videlicet ratione, vt aut eſſet qui redimeret,
aut certè morti addiceretur obnoxius. Cúmque hæc Ætherio Epiſcopo delata
fuiſſent, miſericordiâ motus, datis viginti aureis, eum ab imminenti exemit in-
teritu. Igitur poſtquam vitæ donatus eſt, profert ſe literarum eſſe doctorem, pro-
mittens Sacerdoti, quòd ſi ei pueros delegaret, perfectos eos in literis redderet.
Gauiſus auditu Sacerdos, pueros ciuitatis collegit, ipſique delegat ad docen-
dum. Denique cùm iam honoraretur à ciuibus, & Pontifex ei aliquid terræ vi-
nearúmque largitus fuiſſet, ac per domos parentum eorum quos erudiebat in-
uitaretur, reuerſus ad vomitum, vnius pueruli matrem, immemor anterioris
iniuriæ, concupiſcit. Quod cùm pudica viro mulier declaraſſet, coniuncti pa-
rentes eius grauiſſimis Clericum tormentis ſubdentes, interimere voluerunt.
C Quem Sacerdos iterum miſericordiâ motus, caſtigatum verbis lenibus libera-
uit, honoríque reſtituit. Sed mens læua nunquam ad bonitatem potuit inclinari,
ſed potiùs factus eſt eius inimicus, à quo ſæpiùs fuerat de morte redemptus. Con-
iunctus eſt enim Archidiacono ciuitatis, & ſe Epiſcopatu dignum proferens, E-
piſcopum molitur occidere. Locatóque Clerico, qui eum bipenne percute-
ret, ipſi vbique diſcurrunt, muſſitant, amicitias clam inligant, proferunt præ-
mia, vt ſi Sacerdos obiret, ipſe ſuccederet. Sed miſericordia Domini anticipa-
uit eorum perfidiam, crudelitatémque iniquorum hominum veloci pietate re-
preſſit. Die verò, quo Sacerdos operarios in agro adgregauerat ad ſulcandum,
Clericus antedictus cum ſecuri proſequitur Sacerdotem, nihil de his penitus
ſcientem. Tandem igitur hæc aduertens: Quid tu, inquit, me attentiùs cum hac «
bipenne proſequeris? At ille timore perterritus, ad genua viri prouoluitur, di- «
cens: Fortis eſto Sacerdos Dei. Nam ſcias me emiſſum ab Archidiacono ac præ- «
ceptore, vt te ſecuri percuterem. Quod cùm ſæpiùs facere voluiſſem, & ictum «
dextra ſuſpenſa librarem, tegebantur tenebris oculi mei, & aures obſerabantur, «
totúmque corpus tremore quatiebatur. Sed & manus abſque virtute erant, & quæ «
optabam implere non poteram. Cùm verò manus depoſuiſſem, nihil mali ſentie- «
bam omninò. Cognoui enim quoniam tecum eſt Dominus, eo quòd non potui ali- «

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

quid tibi nocete. Hæc eo dicente, fleuit Sacerdos, imponens ſilentium Clerico: reuerſúſque domum cœnæ diſcubuit. Qua exacta, in ſtrato ſuo quieuit, habens circa lectum ſuum multos lectulos Clericorum. Denique diffiſi hi de Clerico, per ſe nefas perficere cogitantes, noua argumenta machinantur, per quæ aut eum vi extinguerent, aut certè crimen quo à Sacerdotio diuelleretur imponerent. Interea quieſcentibus cunctis, media ferè nocte cubiculum Sacerdotis inrumpunt, exclamantes voce magna, atque dicentes; Vidiſſe ſe mulierem à cubiculo egredi, ipſámque ob hoc dimiſiſſe, dum ad Epiſcopum feſtinaſſent. Et ſanè pars hæc & conſilium diaboli fuit, vt in tali ætate crimen imponerent Sacerdoti, qui erat fere LXX. annorum. Nec mora, coniuncto ſecum antedicto Clerico, adligatur Sacerdos catenis ab eius manibus, de cuius collo ſæpiùs vincula diſcuſſerat, & arduæ cuſtodiæ mancipatur ab eo, quem de cœnoſis carceribus plerumque liberauerat. At ille cognoſcens inimicos ſibi vehementer inualuiſſe, Domini miſericordiam cum lachrimis in vincula compactus exorat. Mox opprimuntur ſomno cuſtodes, ſolutiſque diuinitus vinclis, de cuſtodia procedit innoxius, noxiorum frequentiſſimus liberator. Deinde dilapſus, ad Regnum Guntchramni Regis tranſiit. Quo diſcedente, liberiùs iam coniuncti ſatellites, ad Regem Chilpericum properant pro Epiſcopatu petendo, multa crimina de Epiſcopo proloquentes. Addentes iſta: In hoc cognoſce, Rex glorioſiſſime, vera eſſe hæc quæ dicimus, quia mortem pro ſceleribus timens ad fratris tui tranſiit Regnum. Quod ille non credens, hos ad ciuitatem redire iubet. Dum hæc agerentur, mœſti ciues de Paſtoris abſentia, cognoſcentes omnia quæ de eo acta fuerant per inuidiam & auaritiam perpetrata, adprehenſo cum ſatellite Archidiacono, iniuriæ ſubdentes, ad Regem petierunt, vt acciperent Sacerdotem ſuum. At Rex Legatos fratri ſuo dirigit, adſerens nihil ſe criminis in Epiſcopo reperiſſe. Tunc Guntchramnus Rex, vt erat benignus & profluus ad miſerandum, multa ei munera contulit, dans etiam Epiſtolas per omnes Epiſcopos Regni ſui, vt peregrinum aliquo pro Dei intuitu conſolarentur. Tunc circumiens ciuitates, tanta ei à Sacerdotibus Dei collata ſunt, tam in veſtibus quàm in auro, vt vix ciuitati quæ meruerat poſſet inferri. Impletúmque eſt illud quod ait Apoſtolus: *Quia diligentibus Deum omnia concurrunt in bonum.* Nam huic peregrinatio diuitias attulit, & exilium opes multas inuexit. Poſt hæc regrediens, à ciuibus cum tali honore ſuſceptus eſt, vt pro gaudio flerent, & benedicerent Deum, qui tandem Eccleſiæ tantum reſtituit Sacerdotem.

XXXVII. LVPENTIVS verò Abbas Baſilicæ ſancti Priuati Martyris vrbis Gabalitanæ, à Brunichilde Regina arceſſitus, aduenit. Incuſatus enim (vt ferunt) fuerat ab Innocentio ſupradictæ vrbis Comite, quòd prophanum aliquid effatus de Regina fuiſſet. Sed diſcuſſis cauſis, cùm nihil de crimine maieſtatis conſcius eſſet inuentus, diſcedere iuſſus eſt. Verùm, vbi viam carpere cœpit, iterum ab antedicto Comite captus, & ad Ponticonem villam deductus, multis ſuppliciis eſt adfectus. Dimiſſúſque iterum vt rediret, cùm ſuper Axonam fluuium tentorium tetendiſſet, iterum inruit ſuper eum inimicus eius. Cuius vi oppreſſi amputatum caput in culeum oneratum lapidibus poſuit, & flumini dedit. reliquum verò corpus vinctum cum ſaxo immerſit gurgiti. Poſt dies verò paucos adparuit quibuſdam paſtoribus, & ſic extractum à flumine ſepulturæ mandatum eſt. Sed dum neceſſitates funeris pararentur, & ignoraretur quis eſſet è populo, præſertim cùm caput truncati non inueniretur, ſubitò adueniens aquila leuauit culeum à fundo fluminis, & ripæ depoſuit. Admirantéſque qui aderant, adprehenſo culeo dum ſollicitè quid contineret inquirunt, caput truncati reperiunt. & ſic cum reliquis artubus eſt ſepultum. Nam ferunt nunc & lumen ibi diuinitus adparere. & ſi infirmus ad hunc tumulum fideliter deprecatus fuerit, accepta ſoſpitate recedit.

XXXVIII. THEODOSIVS Rutenorum Epiſcopus, qui ſancto Dalmatio ſucceſſerat, diem obiit. In qua Eccleſia intantùm pro Epiſcopatu intentiones & ſcandala orta conualuerunt, vt penè ſacris miniſteriorum vaſis & omni facultate meliori nudaretur. Veruntamen Tranſobadus* Preſbyter reiicitur, & Innocentius Gabalitanorum Comes eligitur ad Epiſcopatum, opitulante Brunichilde Regina. Sed adſumpto Epiſcopatu, confeſtim Vrſicinũ Cadurcinæ vrbis Epiſco-

* al. Truſibaldus.

A pum laceſſere cœpit, dicens, quia diœceſes Rutenæ Eccleſiæ debitas retineret. Vnde factum eſt, vt diuturna intentione gliſcente, poſt aliquot annos coniunctus Metropolitanis cum ſuis Prouincialibus apud vrbem Aruernam reſidens, iudicium emanaret: ſcilicet vt parochias, quas numquam Rutena Eccleſia tenuiſſe recolebatur, reciperet. Quod ita factum eſt.

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

XXXIX. REMIGIVS Biturigum Epiſcopus obiit. Cuius poſt tranſitum graui incendio pars maxima ciuitatis cremata eſt: ibique illa, quæ hoſtilitati reſederant, perierunt. Poſt hæc Sulpitius in ipſa vrbe ad Sacerdotium, Guntchramno Rege fauente, præeligitur. Nam cùm multi munera offerrent, hæc Rex Epiſcopatum quærentibus reſpondiſſe fertur: Non eſt Principatus noſtri conſuetudo, Sacerdotium venundare ſub precio, ſed nec veſtrum, eum præmiis comparare: ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos Mago Simoni comparemini. Sed iuxta Dei præſcientiã Sulpitius vobis erit Epiſcopus. Et ſic ad Clericatum deductus, Epiſcopatum Eccleſiæ ſupradictæ ſuſcepit. Eſt enim vir valde nobilis, & de primis Senatoribus Galliarum, in literis benè eruditus rhetoricis, in metricis verò artibus nulli ſecundus. Hic Synodum illam, cuius ſuprà meminimus, pro parochiis Cadurcinis fieri commonuit.

XL. LEGATVS verò Oppila nomine de Hiſpaniis aduenit, multa munera Chilperico Regi deferens. Timebat enim Rex Hiſpanorum, ne Childebertus
B exercitum ad vlciſcendam ſororis ſuæ iniuriam commoueret, quia Leuuichildus adprehenſum filium ſuum Herminichildum, qui ſororem Childeberti Regis acceperat, retruſerat in cuſtodiam, ipſa muliere cum Græcis relicta. Igitur cùm die ſancto Paſchæ hic Legatus Turonis aduenſſet, ſciſcitati ſumus, vtrum noſtræ religionis eſſet. Reſpondit, Se hoc credere, quod Catholici credunt. Exinde procedens nobiſcum ad Eccleſiam, Miſſarum ſolennia tenuit, ſed neque pacem cum noſtris fecit, neque de ſacrificiis communicauit. Cognitúmque eſt, mendacium eſſe quod dixerat, ſe eſſe Catholicum. Nihilominus ad conuiuium inuitatus adfuit. Cúmque ego ſollicitus requirerẽ, quid crederet, reſpondit: Credo Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius eſſe virtutis. Cui ego reſpondi: Si hæc, vt adſeris, credis, quæ obſtitit cauſa vt de ſacrificiis, quæ Deo offerimus, communicare differres? Et ille: Quia, inquit, gloriam non rectè reſpondetis. Nam iuxta Paulum Apoſtolum, nos dicimus, Gloria Deo Patri per Filium: vos autem dicitis, Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto. Cùm doctores Eccleſiarum doceant, Patrem per Filium nunciatum fuiſſe in mundo, ſicut ipſe Paulus ait: *Regi autem ſæculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo, honor & gloria in ſæcula ſeculorum, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Et ego reſpondi, Patrem per Filium adnunciatum nulli Catholico eſſe incognitum reor. Sed ſic prædicauit Patrem in ſeculo, vt & ſe virtutibus oſtenderet Deum. Deo autem Patri hæc neceſſitas fuit, Filium mittendi ad
C terras, vt oſtenderet Deum: vt quia mundus Patriarchis, & Prophetis, atque ipſi latori legis non crediderat, ſaltem vel Filio crederet. Ideóque neceſſe eſt, vt ſub ſignificatione perſonarum, gloria detur Deo. Dicimus ergo, Gloria Deo Patri, qui miſit Filium: gloria Deo Filio, qui ſanguine ſuo redemit mundum: gloria Deo Spiritu ſancto, qui ſanctificat hominem iam redemptum. Nam tu qui dicis, Gloria Patri per Filium, adimis gloriam Filio, quaſi ipſe non ſit glorioſus cum Patre: propterea quòd eum adnunciauit in mundo. Nunciauit, vt diximus, Filius Patrem in mundo, ſed multi non crediderunt, dicente Ioanne Euangeliſta; *In propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Nam tu qui Paulo Apoſtolo derogas, & ſenſum eius non intelligis, percipe quàm cautè loquitur & iuſtè, vt recipere quis poteſt. Aduerte, qualiter prædicat inter gentes incredulas, vt nulli onus graue videatur imponere, ſicut quibuſdam dicit: *Lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis. Perfectorum eſt enim ſolidus cibus.* Sed & aliis dicit: *Nihil vobis prædicaui, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum.* Nunc autem quid vis, ô tu hæretice? quia Paulus Chriſtum tantum crucifixum prædicauit, reſurrexiſſe tu dubitas? Aduerte potiùs cautelam eius, & vide aſtutiam, quid aliis dicit quos robuſtiores videbat in fide: *Et ſi*, inquit, *nouimus Ieſum Chriſtum, crucifixum, nunc autem iam non nouimus.* Nega ergo tu accuſator Pauli, ſi tanta mentem dementia cepit, quia nec crucifixus eſt. Sed quæſo relinque iſta, & audi con-

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A

filiũ melius. Adhibe collyria oculis lippis, & lucem prædicationis Apoſtolicæ percipe. Secundum homines enim loquebatur Paulus humiliùs, vt eos ad celſioris fidei faſtigia ſubleuaret, ſicut alibi ait; *Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem.* Nunquid homo mortalis non eſt daturus gloriam Filio, quem ipſe Pater non ſemel, ſed bis & tertiò glorificauit è cœlo? Auſculta quid de cœlis loquitur, cùm idem Filius deſcendente Spiritu ſancto ſub Ioannis manu baptizaretur: *Hic eſt*, ait, *Filius meus dilectus, in quo benè complacui.* Certè ſi obpilatas habes aures vt iſta non audias, crede Apoſtolis quid in monte audierint, cùm transfiguratus Ieſus in gloria loqueretur cùm Moyſe & Helia. Nempe de nube ſplendida Pater ait: *Hic eſt Filius meus chariſſimus, ipſum audite.* Ad hæc hæreticus reſpondit; Nihil in his teſtimoniis Pater de gloria loquitur Filij, niſi tantum ipſum Filium monſtrat. Et ego: Si enim iſta ſic recipis, proferam tibi aliud teſtimonium, in quo Pater reddidit Filium glorioſum. Veniente autem Domino ad paſſionem, cùm ille diceret, *Pater glorifica Filium tuum, vt Filius tuus glorificet te*, quid ei Pater reſpondit de cœlo? Nonne ait, *Et glorificaui, & iterum glorificabo?* Ecce enim Pater glorificat eum propria voce, & tu ei gloriam conaris adimere? Voluntatem quidem oſtendis, ſed poteſtas nulla ſuppetit. Nam qui Pauli Apoſtoli accuſator exiſtis, audi ipſum, imò Chriſtum in ipſo loquentem: *Omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Quòd ſi nunc communis eſt cum Patre gloria, & in ipſa qua nunc Pater eſt gloria commoratur, qualiter eum tu quaſi inglorium exhonoras? aut cur non erit ei reddenda gloria inter homines, qui pari gloria cum Patre regnat in cœlis? Confitemur ergo Chriſtum Filium Dei Deum verum. Ideóque quia deitas vna, vna erit & gloria. Poſt hæc dato ſilentio, ab altercatione ceſſatum eſt. Ille quoque ad Chilpericum Regem accedens, oblatis muneribus quæ Rex Hiſpanorum miſerat, in Hiſpaniam eſt regreſſus. B

XLI. COMPERTO autem Chilpericus Rex, quòd Guntchramnus frater eius cum Childeberto nepote ſuo pacem facerat, & ciuitates quas violenter inuaſerat ei ſimul vellent auferre; cum omnibus theſauris ſuis in Cameracenſem vrbem diſceſſit, & omnia quæ melius habere potuerat ſecum tulit. Miſitque ad Duces & Comites ciuitatum nuncios, vt muros componerent vrbium, réſque ſuas cum vxoribus & filiis infra murorum munimenta concluderent, atque ipſi, ſi neceſſitas exigeret, repugnarent viriliter, ne his pars aduerſa noceret. Illud addens; Et ſi aliquid perdideritis, cùm de inimicis vlciſcemur, maiora conquiretis. neſciens patrationem victoriarum in manu Dei conſiſtere. Deinde ſæpiùs exercitum commouet, & iterum infra terminum requieſcere iubet. His diebus ei filius natus eſt, quem in villa Victoriacenſe nutrire præcepit, dicens: Ne fortè dum publicè videtur, aliquid mali incurrat, & moriatur.

XLII. CHILDEBERTVS verò Rex in Italiam abiit. Quod cùm audiſſent Longobardi, timentes ne ab eius exercitu cæderentur, ſubdiderunt ſe ditioni eius, multa ei dantes munera, ac promittentes ſe parti eius eſſe fideles atque ſubiectos. Patratiſque cum his omnibus quæ voluit Rex, in Gallias eſt regreſſus, atque exercitum commoueri præcepit, quem in Hiſpaniam dirigi iuſſit. ſed quieuit. Ab Imperatore autem Mauricio ante hos annos quinquaginta milia ſolidorum acceperat, vt Longobardos de Italia extruderet. Audito autem Imperator, quòd cum his in pace coniunctus eſt, pecuniam repetebat. Sed hic fidus à ſolatiis, ne reſponſum quidem pro hac re voluit reddere. C

XLIII. IN Gallicia quoque nouæ res actæ ſunt, quæ deſuperiùs * memorabuntur. Igitur cùm Herminichildus (ſicut ſuprà diximus) patri infenſus eſſet, & in ciuitate quadam Hiſpaniæ cum coniuge reſideret, ſolatio fretus Imperatoris, atque Mironis Gallicienſis Regis, patrem ad ſe cum exercitu venire cognouit, conſiliúmque iniit qualiter venientem aut repelleret, aut necaret. Neſciens miſer iudicium ſibi imminere diuinum, qui contra genitorem quamlibet hæreticum talia cogitaret. Habito ergo tractatu de multis virorum milibus, trecentos viros elegit armatos, & infra caſtrum Oſſer, in cuius Eccleſia fontes diuinitus complentur, includit: vt ſcilicet primo impetu ab his pater territus ac laſſatus, faciliùs ab inferiore manu, quæ erat plurima, vinceretur. Denique his dolis Leuuichildus Rex cognitis, cogitatione maxima fatigatur. Si, inquit, illuc cum omni exercitu abiero, conglobatus in vnum exercitus aduerſariorum iaculis crudeliſſimè ſauciatur.

* al. inferiùs

GVNTHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

A ciatur. Si verò cum paucis vadam, virorum fortium manum nequeo ſuperare. Tamen eum omnibus ibo. Et accedens ad locum viros protriuit, caſtrúmque combuſſit, ſicut iam ſuperiùs memoratum eſt. Patrata quoque victoria, cognouit Mironem Regem contra ſe cum exercitu reſidere. Quo circundato, ſacramenta exigit, ſibi in poſterum fore fidelem. Et ſic datis ſibi inuicem muneribus, vnuſquiſque ad propria eſt regreſſus. Sed Miro poſtquam in patriam rediit, non multos poſt dies conuerſus ad lectum, obiit. Infirmatus enim ab aquis Hiſpaniæ fuerat malis, aërībúſque incommodis. Quo defuncto, filius eius Eurichus Leuuichildi Regis amicitias expetit. Datóque vt pater fecerat ſacramento, Regnum Gallicienſe ſuſcepit. Hoc verò anno cognatus eius Auduca, qui ſororem illius deſpōſatam habebat, cum exercitu venit. Adprehenſúmq; Clericum facit, ac Diaconatus ſiue Preſbyterij ei imponi honorē iubet. Ipſe verò accepta ſoceri ſui vxore, Gallicienſe Regnum obtinuit. Leuuichildus verò filium ſuum Herminichildum cepit, & ſecum vſq; Toletū adduxit, condemnans eum exilio. Vxorem tamen eius à Græcis eripere non potuit.

XLIV. LOCVSTÆ quoque de Carpitania Prouincia, quam per quinque vaſtauerant annos, hoc anno progreſſæ, aggerémque publicum tenentes, ad aliam ſe Prouinciam, quæ huic vicina erat Prouinciæ, contulerunt. Quarum ſpacium, in centū quinquaginta extenditur milia longitudo: latitudo verò in centum milibus terminatur. Hoc anno multa prodigia adparuerunt in Galliis, vaſtationéſq; multæ fuerunt in populo. Nam menſe Ianuario roſæ viſæ ſunt. Circa Solem quoque circulus B magnus adparuit diuerſis coloribus mixtus, vt ſolet in illo cœleſtis Iris ambitu, pluuia diſcedente, monſtrari. Pruina grauiter vineas exuſſit. Tempeſtas etiam ſubſecuta vineas ſegetéſque per plurima loca vaſtauit, reſiduum quoque grandinis ſiccitas immenſa conſumpſit. Exiguúſque fructus in aliquibus vineis viſus, in aliis verò nullus, ita vt irati contra Deum homines patefactis aditibus vinearum, pecora vel iumenta intromitterent, noxias ſibi immiſcentes miſeri preces, atque dicentes: "Nuſquam in his vineis palmes naſcatur in ſempiternum. Arbores verò, quæ menſe Iulio poma protulerunt, menſe Septembri fructus alios ediderunt. Morbus pecorum iteratus inualuit, ita vt vix quicquam remaneret.

XLV. INTERIM aduenientibus Kalendis Septembris, Gothorum magna Legatio ad Regem Chilpericum accedit. Ipſe verò iam regreſſus Pariſius, familias multas de domibus fiſcalibus auferre præcipit, & in plauſtris componi. Multos quoque flentes & nolētes abire, in cuſtodiam retrudi iuſſit, vt eos faciliùs cum filia tranſmittere poſſet. Nam ferunt multos ſibi ob hanc amaritudinem vitam laqueo extorſiſſe, dum de parentibus propriis auferri metuebant. Separabatur autem filius à patre, mater à filia, & cum graui gemitu ac maledictionibus diſcedebant. Tātúſque planctus in vrbe Pariſiaca erat, vt planctui compararetur Ægyptio. Multi verò meliores natu, qui vi compellebantur abire, teſtamenta condiderunt, réſque ſuas Eccleſiis deputantes, atque petentes, vt cùm in Hiſpanias puella introiſſet, ſtatim teſtamenta illa tanquam ſi iam eſſent ſepulti, reſerarentur. Interea Legati C Regis Childeberti Pariſius aduenerunt, conteſtantes Chilperico Regi, vt nihil de ciuitatibus, quas de Regno patris ſui tenebat, auferret, aut de theſauris eius in aliquo filiam muneraret: at non mancipia, non equos, non iuga boum, neque aliquid huiuſcemodi de his auderet attingere. De quibus Legatis vnum ferunt clam interemptum. Sed neſcitur à quo. Suſpicio tamen vertebatur ad Regem. Promittens verò Chilpericus Rex, nihil de his contingere, conuocatis melioribus Francis, reliquiſque fidelibus, nuptias celebrauit filiæ ſuæ. Traditáque Legatis Gothorum, magnos ei theſauros dedit. Sed & mater eius immenſum pondus auri argentíque, ſiue veſtimentorum protulit, ita vt videns hæc Rex, nihil ſibi remanſiſſe putaret. Quem cernens Regina commotum, conuerſa ad Francos, ita ait: "Ne putetis, ô viri, "quicquam hîc de theſauris anteriorum Regū haberi. Omnia enim quæ cernitis de "mea proprietate oblata ſunt, quia mihi glorioſiſſimus Rex multa largitus eſt. Et ego "nōnulla de proprio cōgregaui labore; & de domibus mihi cōceſſis, tā de fructibus, "quàm de tributis, plurima reparaui. Sed & vos plerunq; me munerib. veſtris ditaſtis, "de quibus ſunt iſta quæ nūc corā videtis. Nā hic de theſauris publicis nihil habetur." Et ſic animus Regis deluſus eſt. Nam tanta fuit multitudo rerū, vt aurū argentúmque, & reliqua ornamenta, quinquaginta plauſtra leuarent. Franci verò multa munera obtulerunt: alij aurum, alij argentum, nonnulli equos, plerique veſtimenta: &

GVNTCHRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

vnuſquiſq; vt potuit donatiuum dedit. Iam verò vale faciens puella, poſt lachrimas & oſcula, cùm de porta egrederetur, vno carrucæ effracto axe, omnes *Mala hora* dixerunt. Quod à quibuſdam pro auſpicio ſuſceptum eſt. Denique hæc de Pariſius progreſſa, octauo ab vrbe miliario tentoria figi præcepit. Surgentes enim quinquaginta viri de nocte, adprehenſis centum equis optimis, totidémq; frenis aureis, ac duabus catenis magnis, ad Childebertum Regem fuga dilapſi abierunt. Sed & per totum iter cùm labi quis potuiſſet, effugiebat, ferens ſecum quæ arripere potuiſſet. Adparatus quoq; magnus & expenſæ de diuerſis ciuitatibus in itinere congregatæ ſunt. In quo nihil de fiſco ſuo Rex dari precepit, niſi omnia de pauperum conjecturis. Sed quoniã ſuſpicio erat Regi, ne frater aut nepos aliquas inſidias puellæ in via pararẽt, vallatam ab exercitu pergere iuſſit. Erant autẽ cum ea viri magnifici, Bobo Dux filius Mummoleni, cũ vxore, quaſi paranymphus, Domegiſilus, & Anſoaldus; Maior domus Vuaddo*, qui olim Sanctonicum rexerat Comitatum. Reliquum verò vulgus, ſuper quatuor milia erat. Ceteri autẽ Duces & Camerarij, qui cum ea properauerant, de Pictauo regreſſi ſunt. Iſti verò iter conficientes, pergebant vt poterant. Per quam viam tanta ſpolia tantæque prædæ factæ ſunt, vt vix valeant enarrari. Nam hoſpitiola pauperum ſpoliabant, vineas deuaſtabant, ita vt inciſis caudicibus cum vuis auferrent: leuantes pecora, vel quicquid inuenire potuiſſent, nihilque per viam qua gradiebantur relinquentes. Impletúmque eſt quod dictum eſt per Iohel Prophetam: *Reſiduum locuſtæ comedit eruca, & reſiduum erucæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Ita & hoc actum eſt tempore, vt reſiduum pruinæ protereret tempeſtas, & reſiduum tempeſtatis exureret ſiccitas, & reſiduum ſiccitatis auferret hoſtilitas.

* Val. Vaddo.

A

XLVI. His itaque cum hac præda pergentibus, Chilpericus, Nero noſtri temporis & Herodes, ad villam Calenſem, quæ diſtat ab vrbe Pariſiaca quaſi centũ ſtadiis, accedit, ibique venationes exercet. Quadam verò die regreſſus de venatione, iam ſubobſcura nocte, dum de equo ſuſciperetur, & vnam manum ſuper ſcapulam pueri retineret, adueniens quidam, eum cultro percutit ſub aſcellam, iteratóq; ictu ventrem eius perforat. Statimq; profluente copia ſanguinis tam per os quàm per aditum vulneris, iniquũ fudit ſpiritum. Quam verò malitiã geſſerit, ſuperior lectio docet. Nam regiones plurimas ſæpiùs deuaſtauit, atque ſuccendit. De quibus nihil doloris, ſed lætitiã magis habebat, ſicut quondam Nero cùm inter incendia Palatij tragœdias decantaret. Perſæpè homines pro facultatibus eorum iniuſtè puniuit. In cuius tempore pauci quodãmodo Epiſcopatum Clerici meruerunt. Erat enim gulæ deditus, cuius Deus venter fuit. nullúmque ſe aſſerebat eſſe prudentiorẽ. Confecitque duos libros, quaſi Sedulium meditatus, quorum verſiculi debiles nullis pedibus ſubſiſtere poſſunt: in quibus dum non intelligebat, pro longis ſyllabas breues poſuit, & pro breuibus longas ſtatuebat. Et alia opuſcula, vel Hymnos, ſiue Miſſas, quæ nulla ratione ſuſcipi poſſunt. Cauſas pauperum exoſas habebat, Sacerdotes Domini aſſiduè blaſphemabat: nec aliunde magis dum ſecretus eſſet, exercebat ridicula vel iocos, quàm de Eccleſiarum Epiſcopis. Illum ferebat leuem, alium ſuperbum: illum abundantem, iſtum luxurioſum. Illum aſſerebat elatum, hunc tumidum. nullá rem plus odio habens quàm Eccleſias. Aiebat enim plerumque; *Ecce pauper remanſit fiſcus noſter, ecce diuitiæ noſtræ ad Eccleſias ſunt tranſlatæ. Nulli penitus, niſi ſoli Epiſcopi regnant. Periit honor noſter, & tranſlatus eſt ad Epiſcopos ciuitatum.* Hæc agens aſſiduè, teſtamenta, quæ in Eccleſiis conſcripta erant, plerumque diſrupit: ipſáſque patris ſui præceptiones, putans quod non remaneret qui voluntatem eius ſeruaret, ſæpè calcauit. Iam de libidine atque luxuria non poteſt reperiri in cogitatione, quod non perpetraſſet in opere. Nouáque ſemper ad lædendũ populum ingenia perquirebat. Nam ſi quos hoc tempore culpabiles reperiſſet, oculos eis iubebat erui, & in præceptionibus, quas ad Iudices pro ſuis vtilitatibus dirigebat, hæc addebat: *Si quis Præcepta noſtra contempſerit, oculorum euulſione mulctetur.* Nullum vnquam purè dilexit, à nullo dilectus eſt. Ideóque cùm ſpiritum exhalaſſet, omnes eum reliquerunt ſui. Malulfus autem Siluanectenſis Epiſcopus, qui iam tertia die in tentorio reſidebat, & ipſum videre non poterat, vt eum interemptum audiuit, aduenit: ablutúmque veſtimentis melioribus induit. Nocte in hymnis deducta, in naui leuauit, & in Baſilica ſancti Vincentij, quæ eſt Pariſius, ſepeliuit, Fredegunde Regina in Eccleſia derelicta.

B

C

EXPLICIT LIBER VI.

A

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIAE FRANCORVM LIBER SEPTIMVS.

CAPITVLA LIBRI.

I. *De obitu ſancti Saluij Epiſcopi.*
II. *De conliſione Carnotenorum & Aurelianenſium.*
III. *De interitu Vedaſti cognomento Aui.*
B IV. *Quòd Fredegundis in Eccleſiam confugit, & de theſauris ad Childebertum ductis.*
V. *Quòd Guntchramnus Rex Pariſius venit.*
VI. *Quòd idem Rex ea, quæ de Regno Chariberti erant, ſibi ſubegit.*
VII. *Quòd Legati Childeberti Fredegundem requirunt.*
VIII. *Quòd Rex populum petiit, ne vt fratres eius interimatur.*
VIIII. *Quod Rigundis à Deſiderio theſauris ablatis retenta eſt.*
X. *Quòd Gundobaldus in Regem eleuatur, & de Rigunde filia Regis Chilperici.*
XI. *De ſignis quæ apparuerunt.*
XII. *De incendio regionis Turonicæ, & virtute ſancti Martini.*
XIII. *De incendio & prædis Pictauæ vrbis.*
XIIII. *De Legatis Childeberti Regis ad Guntchramnum Regem miſſis.*
XV. *De malitia Fredegundis.*
XVI. *De regreſſu Prætextati Epiſcopi.*
XVII. *De Promoto Epiſcopo.*
XVIII. *De eo quod Regi dictum eſt, vt ſe cautum redderet ne occideretur.*
XIX. *Quòd Regina in villam abire iuſſa eſt.*
XX. *Quòd idem emiſit qui Brunichildem necaret.*
XXI. *De fuga & cuſtodia Eberulfi*.* * al. Berulfi
XXII. *De malitia eius.*
C XXIII. *De Iudæo interfecto cum ſuis.*
XXIV. *De præda vrbis Pictauæ.*
XXV. *De ſpoliis Marileiſi.*
XXVI. *Quòd Gundobaldus ciuitates circumit.*
XXVII. *De iniuria Magnulphi* Epiſcopi.* * al. Agnulfi.
XXVIII. *Quòd exercitus inante acceſſit.*
XXIX. *De interitu Eberulphi.*
XXX. *De Legatis Gundobaldi.*
XXXI. *De reliquiis ſancti Sergij Martyris.*
XXXII. *De aliis Gundobaldi Legatis.*
XXXIII. *Quòd Childebertus ad Guntchramnum patruum ſuum venit.*
XXXIV. *Quòd Gundobaldus Conuenas abiit.*
XXXV. *De Baſilica ſancti Vincentij Martyris Agennenſis vaſtata.*
XXXVI. *De collocutione Gundobaldi cum exercitu.*
XXXVII. *De bello contra vrbem.*
XXXVIII. *De interitu Gundobaldi.*
XXXIX. *De interitu Sagittarij Epiſcopi & Mummoli.*
XL. *De theſauris Mummoli.*

GVNT-CHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

XLI. *De Gigante.* A
XLII. *De virtute ſancti Martini.*
XLIII. *De Deſiderio, & de VVadone.*
XLIV. *De muliere Phitoniſſa.*
XLV. *De fame anni præſentis.*
XLVI. *De interitu Chriſtophori.*
XLVII. *De bello ciuili inter ciues Turonicos.*

I. LICET ſit ſtudium, Hiſtoriam proſequi, quam priorum Librorum ordo reliquit, tamen priùs aliqua de beati Saluij Epiſcopi obitu expoſcit loqui deuotio, qui hoc anno obiiſſe probatur. Hic enim (vt ipſe referre erat ſolitus) diu in habitu ſeculari commoratus, cum Iudicibus ſeculi mundiales cauſas eſt executus: nunquam tamen ſe in his concupiſcentiis obligans, quibus adoleſcentum animus ſolitus eſt implicari. Iam cùm diuini ſpiramenti odor interna viſcerum adtigiſſet, relicta ſeculari militia Monaſterium expetiuit. Intellexitque vir iam tunc diuinitati deditus, melius eſſe vti paupertate cum Dei timore, quàm ſeculi pereuntis lucra ſectari. In quo Monaſterio diu ſub Regula à patribus inſtituta verſatus eſt. Iam verò cùm in robore maiori tam intellectus quàm ætatis euectus eſſet, defuncto Abbate qui huic Monaſterio præerat, alendi gregis ſuſcipit officium. B Et qui ſe magis Fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, fit adſumpto honore remotior. Ilico ſibi ſecretiorem Cellulam quærit. Nam in priore (vt ipſe adſerebat) ampliùs quàm nouem vicibus nimia exeſus abſtinentia, pellem corporis demutauit. Denique accepto honore, cùm in hac contentiùs parſimonia orationi & lectioni vacaret, illud plerunque reuoluebat, meliùs ſibi fieri ſi eſſet inter Monachos occultus, quàm nomen acceperit Abbatis in populos. Quid plura? Includitur, vale dicens Fratribus, ſibique ipſis vale dicentibus. In qua incluſione in omni abſtinentia magis quàm priùs egerat commoratur: ſtudens pro charitatis obſequio, vt cùm quiſque veniſſet extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia pleniſſima miniſtraret; quæ multis infirmis plerumque ſalutem integram detulerunt. Quodam autem tempore, febre nimia exhauſtus, anhelus iacebat in lectulo. Et ecce ſubitò, magno lumine Cellula clarificata contremuit. At ille extenſis ad cœlum manibus, cum gratiarum actione ſpiritum exhalauit. Mixto quoque vlulatu Monachi cum ipſius genetrice corpus defuncti extrahunt, aqua diluunt, veſtimentis induunt, & feretro ſuperponunt, atque in pſallentio fletúque labentem exigunt noctem. Mane autem facto, funeris officio præparato, corpus moueri cœpit in feretro. Et ecce malis rubeſcentibus, vir quaſi de graui ſomno ſuſcitatus excutitur, apertiſque oculis & manibus
» eleuatis, ait; O Domine miſericors, quid feciſti mihi, vt me in hunc tenebroſum
» mũdanæ habitationis locum redire permitteres; cùm mihi melior eſſet in cœlo tua
» miſericordia, quàm iſtius mundi vita nequiſſima? Stupentibus autem ſuis, & interrogantibus, quid fuerit tale prodigium, nihil interrogantibus ille reſpondit. Surgens autem de feretro, nihil mali ſentiens de incommodo quo laborauerat, triduo abſque cibi ac poculi perſtitit alimento. Die autem tertio, conuocatis Mo- C
» nachis & matre ait: Audite ô dilectiſſimi, & intelligite, quia nihil eſt quod
» cernitis in hoc mundo: ſed ſunt iuxta id quod Salomon Propheta cecinit, omnia
» vanitas. Felix eſt enim qui ea agere poteſt in ſeculo, vt gloriam Dei cernere
» mereatur in cœlo. Et cùm hæc diceret, dubitare cœpit, vtrum loqueretur am-
» pliùs an ſileret. Quo tacente, implicitus Fratrum precibus, vt quid vidiſſet ex-
» poneret, ait; Cùm me ante hos quatuor dies contremiſcente Cellula exanimem vi-
» diſtis, adprehenſus à duobus Angelis in cœlorum excelſa ſublatus ſum, ita vt non
» ſolùm hoc ſqualidum ſeculum, verùm etiam Solem ac Lunam, nubes & ſidera
» ſub pedibus habere putarem. Deinde per portam luce iſta clariorem introductus
» ſum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quaſi aurum argentúm-
» que renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quã ita multitudo promiſcui
» ſexus obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorſus peruideri non poſſit.
» Cúmque nobis via inter comprimentes ab his qui præcedebant Angelis pararetur, peruenimus ad locum quem iam de longinquo contemplabamur: in quo

A ſuperpendebat nubes omni luce lucidior. In quo non Sol, non Luna, non aſtrum cerni poterat, ſed ſuper his omnibus naturali luce ſplendidiùs effulgebat. Et vox procedebat de nube, tanquam vox aquarum multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter ſalutabant viri in veſte Sacerdotali ac ſeculari, quos mihi qui præcedebant enarrauerunt eſſe Martyres ac Confeſſores, quos hîc ſummo excolimus famulatu. Stans igitur in loco, in quo iuſſus ſum, operuit me odor nimiæ ſuauitatis, ita vt ab hac ſuauitate refectus, nullum adhuc cibum potúmque deſiderem. Et audiui vocem dicentem, Reuertatur hic in ſeculum, quoniam neceſſarius eſt Eccleſiis noſtris. Vox enim audiebatur. Nam qui loqueretur, penitus cerni non poterat. Et ego proſtratus ſuper pauimentum, cum fletu dicebam: Heu! heu Domine! cur mihi hæc oſtendiſti, ſi ab his fruſtrandus eram? Ecce hodie eiicis me à facie tua, vt reuertar ad ſeculum fragile, & huc vltra redire non valeam. Ne quæſo Domine, auferas miſericordiam tuam à me, ſed deprecor vt permittas me hîc habitare, ne illuc decidens peream. Et ait vox quæ loquebatur mihi: Vade in pace. Ego enim ſum cuſtos tuus, donec reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis, deſcendens cum fletu, per portam qua ingreſſus fueram huc ſum regreſſus. Hæc eo loquente, ſtupentibus cunctis qui aderant, cœpit iterum Sanctus Dei cum lachrimis dicere: Væ mihi qui tale myſterium auſus ſum reuelare! Ecce
B enim odor ſuauitatis, quem de loco ſancto hauſeram, & in quo per hoc triduum ſine vllo cibo potúq; ſuſtentatus ſum, receſſit à me. Sed & lingua mea grauibus eſt operta vulneribus, & ita tumefacta, vt omne os meũ videatur implere. Et ſcio quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu noſti Domine, quia in ſimplicitate cordis hæc feci, non in iactantia mentis. Sed quæſo indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hæc dicens ſiluit, & accepit cibum potúmque. Ego verò hæc ſcribens, vereor ne alicui legenti ſit incredibile, iuxta id quod Saluſtius Hiſtoriã ſcribens ait, vbi de virtute atque gloria bonorum memor eſt: *Quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſuprà ea veluti ficta pro falſis ducit.* Nam teſtor Deum omnipotentem, quia ab ipſius ore omnia quæ retuli audita cognoui. Poſt multum verò tempus ipſe vir beatus Cellula ſua extractus, ad Epiſcopatum electus, inuitus eſt ordinatus. In quo (vt opinor) decimum annum cùm ageret, inualeſcente apud Albigenſem vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cùm iam pauci de ciuibus remanerent, vir beatus tanquam bonus paſtor, nunquam ab illo locõ recedere voluit: ſed ſemper hortabatur eos qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigiliis inſtanter inſiſtere, & bona ſemper tam in operibus quàm in cogitatione verſare, dicens: Hæc agite, vt ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in iudicium, ſed in requiem introire poſſitis. Cùm autem (vt credo) iam reuelante Domino, tempus ſuæ vocationis agnoſceret, ipſe ſibi ſarcofagum compoſuit,
C corpus abluit, veſtem induit: & ſic intentum ſemper cœlo beatum ſpiritum exhalauit. Fuit autem magnæ ſanctitatis, minimæque cupiditatis, aurum nunquam habere volens. Nam ſi coactus accepiſſet, protinus pauperibus erogabat. Cuius tempore cùm Mummolus Patritius multos captiuos ab ea vrbe duxiſſet, proſecutus ille omnes redemit. Tantámque ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, vt ipſi etiam qui captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & in reliquo munerarent. & ſic patriæ ſuæ captiuos libertati priſtinæ reſtaurauit. Multáque de hoc viro bona audiui. Sed dum ad Hiſtoriæ cœptum reuerti cupio, plurima prætermitto.

II. DEFVNCTO igitur Chilperico, inuentáque quam diu quæſierat morte, Aurelianenſes cum Bleſenſibus iuncti ſuper Dunenſes inruunt, eóſque inopinantes proterunt, domos annonáſque, vel quæ mouere facilè non poterant, incendio tradunt, pecora diripiunt, atque res quas leuare poterant, ſuſtulerunt. Quibus diſcedentibus, coniuncti Dunenſes cum reliquis Carnotenis, de veſtigio ſubſequuntur, ſimili ſorte eos adficientes qua ipſi adfecti fuerant: nihil in domibus, vel extra domos, vel de domibus relinquentes. Cúmque adhuc inter ſe iurgia commouentes deſæuirent, & Aurelianenſes contra hos arma concuterent, intercedentibus Comitibus pax vſque in audientiam data eſt: ſcilicet vt in die quo iudicium erat futurum, pars, quæ contra partem iniuſtè exarſerat, iuſtitia mediante componeret. Et ſic à bello ceſſatum eſt.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

III. VEDASTVS cognomento Auo, qui ante hos annos Lupum Ambroſiúmque pro amore vxoris Ambroſij interfecerat, & ipſam ſibi (quæ conſobrina ſua eſſe dicebatur) in matrimonium acceperat, dum multa ſcelera infrà Pictauum terminum perpetraret, quodam loco cum Childerico Saxone coniunctus, dum ſe inuicem conuiciis laceſſirent, vnus ex pueris Childerici Auonem haſta transfixit. Qui ad terram ruens, pleriſque adhuc ictibus ſauciatus, iniquam animam ſanguine defluente refudit. Fuítque vltrix diuina maieſtas ſanguinis innocentis, quem propria effuderat manu. Multa enim furta, homicidia, adulteriáque miſerrimus ſæpè commiſerat, quæ ſilere meliùs puto. Compoſuit tamen filiis Saxo ille mortem eius. A

IV. INTEREA Fredegundis Regina iam viduata Pariſius aduenit, & cum theſauris, quos intra murorum ſepta concluſerat, ad Eccleſiam confugit, atque à Ragnemodo fouetur Epiſcopo. Reliquos verò theſauros, qui apud villam Calam remanſerant, in quibus erat miſſorium illud aureum, quod nuper fecerat, theſaurarij leuauerunt: & ad Childebertum Regem, qui tunc apud Meldenſem commorabatur vrbem, velociter tranſierunt.

V. FREDEGVNDIS igitur Regina accepto conſilio, Legatos ad Guntchramnum Regem mittit, dicens: Veniat dominus meus, & ſuſcipiat Regnum fratris ſui. Eſt, inquit, mihi infans paruulus, quem in eius vlnis ponere deſiderans, meipſam eius humilio ditioni. Comperto autem Guntchramnus Rex de fratris exceſſu, amariſſimè fleuit. Moderato quoque planctu, commoto exercitu Pariſius dirigit. Cúmque ille intra muros ſuſceptus fuiſſet, Childebertus Rex nepos eius ab alia aduenit parte. B

VI. SED cùm eum Pariſiaci recipere nollent, Legatos ad Guntchramnum Regem dirigit, dicens: Scio, piiſſime pater, non latere pietatem tuam, qualiter vtrumque vſque præſens tempus pars obpreſſerit inimica, vt nullus de rebus ſibi debitis poſſit inuenire iuſtitiã. Idcirco ſupplex nunc deprecor, vt placita, quę inter nos poſt patris mei obitum ſunt innexa, cuſtodiantur. Tunc Guntchramnus Rex Legatis illius ait: O miſeri & ſemper perfidi, nihil in vobis verum habentes, neque in promiſſis permanentes! Ecce omnibus quæ mihi polliciti eſtis relictis, cum Chilperico Rege nouam pactionem ſcripſiſtis, vt me à Regno depulſo, ciuitates meas inter ſe diuiderent. Ecce pactiones ipſas, ecce manus veſtræ ſubſcriptiones, quibus hanc conniuentiam cõfirmaſtis. Et qua nunc fronte quæritis, vt nepotem meum Childebertum ſuſcipere debeam, quem mihi veſtra peruerſitate voluiſtis facere inimicũ? Cui Legati dixerunt: Si tantum mentem iracundia cepit, vt nihil nepoti tuo de his quę pollicitus es indulgeas; vel illa quæ de Regno Chariberti debentur auferre deſiſte. Quibus ille ait: Ecce pactiones quæ inter nos factæ ſunt, vt quiſquis ſine fratris voluntate Pariſius vrbem ingrederetur, amitteret partem ſuam, eſſétque Polioctus Martyr cum Hilario atque Martino Confeſſorib. iudex ac retributor eius. Poſt hæc ingreſſus eſt in eam germanus meus Sigibertus, qui iudicio Dei interiens, amiſit partem ſuam. Similiter & Chilpericus geſſit. Per has ergo tranſgreſſiones amiſerunt partes ſuas. Ideóque quia illi iuxta Dei iudicium & maledictiones pactionum deceſſerunt, omne Regnum Chariberti cum theſauris eius meis ditionibus, lege opitulante, ſubiiciam: nec exinde alicui quicquam niſi ſpontanea voluntate indulgeam. Abſiſtite igitur vos ſemper mendaces ac perfidi, & hæc Regi veſtro referte. C

VII. QVIBVS diſcedentibus, Legati iterum Childeberti ad antedictum Regem veniunt, Fredegundem Reginam requirentes, atque dicentes: Redde homicidam, quæ amitam meam ſuggillauit, quæ patrem interfecit, & patruum: quæ ipſos quoque conſobrinos meos gladio interemit. At ille, In placito, inquit, quod habemus, cuncta decernimus, tractantes quid oporteat fieri. Nam Fredegundẽ patrocinio ſuo fouebat, ipſámque ſæpiùs ad conuiuium euocans, promittebat ſe ei fieri maximum defenſorẽ. Quadã verò die dum pariter ad menſã epularentur, Regina cõſurgens, & vale dicens, à Rege detinebatur dicente ſibi, Adhuc aliquid cibi ſume. Cui illa, Indulge, inquit, deprecor domine mi, quia iuxta conſuetudinem mulierum accidit mihi, vt pro conceptu ſurgam. Hæc ille audiens, obſtupuit, ſciens quartum eſſe mẽſem, ex quo alium ediderat filium, tamen permiſit eam conſurgere. Priores quoq; de Regno Chilperici, vt erat Anſoualdus, & reliqui, ad filiũ eius, qui erat (vt ſuperiùs diximus) quatuor menſium, ſe collegerunt. Quem CLOTHARIVM vocitauerunt,

A exigentes ſacramenta per ciuitates, quæ ad Chilpericum priùs aſpexerant, vt ſcilicet fideles eſſe debeant Guntchramno Regi, ac nepoti ſuo Chlothario. Guntchramnus verò Rex omnia, quæ fideles Regis Chilperici, non rectè diuerſis abſtulerant, iuſtitia intercedente reſtituit. Multa & ipſe Eccleſiis conferens, teſtamenta quoque defunctorum, qui Eccleſias hæredes inſtituerant, & ab Chilperico compreſſa fuerant, reſtaurauit. Multiſque ſe benignum exhibens, ac multa pauperibus tribuens.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

VIII. SED quia non erat fidus ab omnibus inter quos venerat, armis ſe muniuit, nec vnquam ad Eccleſiam, aut reliqua loca, quò ire delectabat, ſine grandi pergebat cuſtodia. Vnde factum eſt, vt quadam die Dominica, poſtquam Diaconus ſilentium populis, vt Miſſæ auſcultarentur, indixit: Rex conuerſus ad populum diceret: Adiuro vos, ô viri cum mulieribus qui adeſtis, vt mihi fidem inuiolatam ſeruare dignemini, nec me (vt fratres meos nuper feciſtis) interimatis. Liceátque mihi vel tribus annis nepotes meos, qui mihi adoptiui facti ſunt filij, enutrire, ne fortè contingat (quod Diuinitas æterna non patiatur) vt cum illis paruulis, me defuncto, ſimul pereatis. cùm de genere noſtro robuſtus non fuerit qui defenſet. Hæc eo dicente, omnis populus orationem pro Rege fudit ad Dominum.

B IX. DVM hæc agerentur, Riguntis Chilperici Regis filia, cum theſauris ſuprà ſcriptis, vſque Tholoſam acceſſit. Et cernens ſe iam ad terminum Gothorum eſſe propinquam, moras innectere cœpit, dicentibus ſibi tum præterea ſuis, oportere eam ibidem commorari, cùm ipſi fatigati de itinere veſtimenta haberent inculta, calciamenta ſciſſa: ipſóſque equorum atque carrucarum adparatus adhuc, ſicut plauſtris euecti erant, ſeorſum eſſe diſiunctos. Oportere potiùs omnia hæc priùs diligenter ſtabiliri, & ſic in itinere proficiſci, ac ſuſcipi cum omni elegantia ab ſponſo: ne fortè ſi inculti inter Gothos adparerent, inriderentur ab ipſis. Dum ergo his retardarentur ex cauſis, mors Chilperici Regis in aures Deſiderij Ducis inlabitur. Ipſe quoque collectis ſecum viris fortiſſimis, Tholoſam vrbem ingreditur, repertóſque theſauros abſtulit de poteſtate Reginæ, & in domum quandam ſub ſigillorum munitione, ac virorum fortium cuſtodia, mancipat. deputans Reginæ victum arctum, donec ad vrbem regrederetur.

X. IPSE verò ad Mummolum, cum quo fœdus ante duos annos inierat, properauit. Morabatur tunc Mummolus infra muros Auennicæ vrbis cum Gundobaldo, cuius in Libro ſuperiore meminimus. Qui coniunctus cum ſupradictis Ducibus, Lemouicinum accedens, Briuam Curretiam vicum, in quo ſanctus Martinus noſtri (vt aiunt) Martini diſcipulus requieſcit, aduenit. Ibíque parmæ ſuperpoſitus, Rex eſt eleuatus. Sed cùm tertiò cum eodem girarent, cecidiſſe fertur: ita vt vix manibus circumſtantium ſuſtentari potuiſſet. Deinde ibat per ciuitates in circuitu poſitas. Riguntis verò in Baſilica ſanctæ Mariæ Tholoſæ, in

C quam Ragnoualdi * vxor (cuius ſuprà meminimus) Chilpericum metuens confugerat, reſidebat. Ragnoualdus verò de Hiſpaniis rediens, vxori facultatíque reſtituitur. Legationis enim causâ Hiſpaniam petierat, à Rege Guntchramno directus. Magno ea tempeſtate incendio Baſilica antedicti Martini beati apud Briuam vicum ab imminenti hoſte cremata eſt, ita vt tam altarium quàm columnæ, quæ de diuerſis marmorum generibus aptatæ erant, ab igne diſſoluerentur. Sed ita hæc ædes in poſterum à Ferreolo Epiſcopo reparata eſt, tanquam ſi nihil mali pertulerit. Vehementer enim admirantur venerantúrque hunc Sanctum incolæ, eò quòd plerumque virtutes eius experiantur.

* al. Regnoualdi

XI. ERAT enim, cùm hæc agebantur, menſis decimus. Tunc adparuerunt in caudicibus vinearum palmites noui cum vuis deformatis: in arboribus flores. Farus magna per cœlum diſcurrens, quæ priuſquam lux in die fieret, latè mundum illuminauit. Adparuerunt etiam in cœlo & radij. A parte Septentrionali, columna ignea quaſi de cœlo pendens per duarum horarum ſpacium viſa eſt, cui ſtella magna ſuperpoſita erat. In Andegauo autem terra tremuit. & multa alia ſigna adparuerunt, quæ (vt opinor) ipſius Gundobaldi interitum nunciauerunt.

XII. IGITVR Guntchramnus Rex Comites ſuos ad comprehendendas ciuitates, quas quondam Sigibertus de Regno Chariberti fratris ſui acceperat, direxit: vt exigentes ſacramenta, ſuis eas ditionibus ſubiugarent. Turonici verò

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

atque Pictaui ad Childebertum Sigiberti filium tranſire voluerunt. Sed commoti Biturici contra eos venire diſponunt, atque intra terminum Turonicum incendia facere cœperunt. Tunc Maroialenſem Eccleſiam termini Turonici, in qua ſancti Martini reliquiæ habebantur, incendio concremarunt. Sed virtus beati adfuit, vt in tam valido incendio pallulæ, quæ ſuper altarium fuerant poſitæ, non conſumerentur ab igne. Et non ſolùm ipſæ, ſed etiam herbulæ olim collectæ, altarióque locatæ, nequaquam exuſtæ ſunt. Quæ incendia videntes Turonici, Legationem mittunt, dicentes; Melius ſibi eſſe ad tempus Guntchramno Regi ſubdi, quàm cuncta incendio aut ferro vaſtari.

XIII. CONFESTIM autem poſt mortem Chilperici, Gararicus Dux Lemouicas acceſſerat, & ſacramenta ex nomine Childeberti ſuſceperat. Exinde Pictauos veniens, ab ipſis receptus eſt, & ibi morabatur. Audiens autem quæ Turonici patiebantur, mittit Legationem, obteſtans ne nos ad partem Guntchramni Regis tradere deberemus, ſi nobis vellemus eſſe conſultum: ſed meminerimus potiùs Sigiberti, qui quondam genitor Childeberti fuit. Nos verò hæc rurſum Epiſcopo & ciuibus mandata remiſimus, quòd niſi ſe ad tempus Guntchramno Regi ſubderent, ſimilia paterentur. Adſerentes hunc eſſe nunc patrem ſuper duos filios, Sigiberti ſcilicet & Chilperici, qui ei fuerant adoptati: & ſic tenere Regni Principatum, vt quondam Chlotharius Rex fecerat pater eius. His quoque non acquieſcentibus, Gararicus de ciuitate egreditur, quaſi exercitum adducturus. in vrbe verò Eberonem Cubicularium Childeberti Regis relinquens. Sicharius verò cum Vuillachario Aurelianenſi Comite, qui tunc Turonis acceperat, exercitum contra Pictauos commouit, vt ſcilicet ab vna parte Turonici, ab alia Biturici commoti cuncta vaſtarent. Qui cùm ad terminum propinquaſſent, ac domos cremare cœpiſſent, miſerunt ad eos Pictaui Legatos, dicentes; Petimus, vt vſque in placito, quod inter ſe Guntchramnus & Childebertus Reges habent, ſuſtineatis. Quòd ſi conuenit, vt pagos hos Rex Guntchramnus accipiat, non reſiſtimus: ſin aliud, Dominum noſtrum recognoſcimus, cui ſeruire pleniùs debeamus. Ad hæc illi reſponderunt: Nihil ad nos de hac cauſa pertinet, niſi tantùm iuſſa Principis adimplere. Nam ſi nolueritis, cuncta vt cœpimus deuaſtamus. Cúmque in hoc res ageretur, vt vniuerſa incendio, prædæ, atque captiuitati traderentur: eiectis de ciuitate hominibus Childeberti, ſacramenta Guntchramno Regi dederunt, non longo tempore ea cuſtodientes.

XIV. IGITVR adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege Egidius Epiſcopus, Guntchramnus Boſo, Sigiualdus, & alij multi, ad Guntchramnum Regem. Ingreſſiſque ad eum, ait Epiſcopus: Gratias agimus Deo omnipotenti, ô piiſſime Rex, quòd te poſt multos labores regionibus tuis Regnóque reſtituit. Cui Rex ait: Illi enim dignæ ſunt gratiæ referendæ, qui eſt Rex regum, & Dominus dominorum: qui hæc ſua miſeratione operari dignatus eſt. Nam non tibi, cuius conſilio doloſo ac periuriis regiones meæ anno ſuperiore incenſæ ſunt, qui nunquam fidem integram cum vllo homine habuiſti, cuius doloſitas vbique diſpergitur, qui non Sacerdotem, ſed inimicum Regni noſtri te eſſe declaras. Ad hæc verba Epiſcopus iracundiâ commotus ſiluit. Vnus autem ex Legatis dixit: Supplicat nepos tuus Childebertus, vt ciuitates, quas pater eius tenuit, reddi iubeas. Ad hæc ille reſpondit: Iam dixi vobis priùs, quia pactiones noſtræ mihi hæc conferunt: ideóque eas reddere nolo. Alius quoque Legatorum ait: Rogat nepos tuus vt Fredegundem maleficam, per quam multi Reges interfecti ſunt, reddi iubeas ad vleiſcendam mortem patris, patrui, & conſobrinorum ſuorum. Ait ille: Tradi ei, inquit, in poteſtatem non poterit, quia filium Regem habet. Sed & ea quæ contra illam adſeritis, vera eſſe non credo. Poſt hos Guntchramnus Boſo, quaſi aliquid ſuggeſturus, ad Regem accedit. Et quia ſonuerat Gundobaldum manifeſtè Regem leuatum, anticipans Rex verba eius ait: O inimici regionis Regnique noſtri, qui propterea ante hos annos Orientem adgreſſus es, vt Ballomerem quemdam (ſic enim vocabat Rex Gundobaldum) ſuper Regnum noſtrum adduceres: ſemper perfide, & nunquam cuſtodiens quæ promittis. Cui ille: Tu, inquit, Dominus & Rex regali in ſolio reſides, & nullus tibi ad ea quæ loqueris, auſus eſt reſpondere. Inſontem enim me de hac cauſa profiteor. At ſi aliquis eſt ſimilis mihi, qui hoc crimen impingat occultè, veniat

B. Bemer i. falſus dominans, pſeudoprinceps.

A nunc palam, & loquatur. Tu, ô Rex piiſſime, ponens hoc in Dei iudicio, vt ille diſcernat cùm nos in vnius campi planitie viderit dimicare. Ad hæc cunctis ſilentibus, addidit Rex: Omnibus autem hæc cauſa animos accendere debet, vt repellatur à finibus noſtris aduena, cuius pater molendina gubernauit: & (vt verè dicam) pater eius pectinibus inſedit, lanáſque compoſuit. Et quamquam poſſit fieri, vt vnus homo vtriuſque artificij magiſterio ſubderetur, ad increpationem tamen Regis quidam ex ipſis reſpondit: Ergo duos, vt adſeris, patres hic homo habuit, lanarium ſimul molendinariúmque. Abſit à te, ô Rex, vt tam incultè loquaris. Non enim auditum eſt, vnum hominem præter ſpiritalem cauſam, duos habere poſſe pariter genitores. Dehinc cùm multi ſoluerentur in riſu, reſpondit alius Legatorum dicens: Vale dicimus tibi ô Rex. Nam quia reddere noluiſti ciuitates nepotis tui, ſcimus ſaluam eſſe ſecurim, quæ fratrum tuorum capitibus eſt defixa: celeriùs tuum librabit defixa cerebrum. Et ſic cum ſcandalo diſceſſerunt. Tunc Rex his verbis ſuccenſus, iuſſit ſuper capita euntium proiici equorum ſtercora, putrefactas haſtulas, paleas, ac fœnum putredine diſſolutum, ipſúmque fœtidum vrbis lutum. Quibus de rebus maculati grauiter, non ſine immenſa iniuria atque contumelia abierunt.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

XV. RESIDENTE verò Fredegunde Regina in Eccleſia Pariſiaca, Leonardus ex domeſtico, qui tunc ab vrbe Tholoſa aduenerat, ingreſſus ad eam, cauſas contumeliæ, iniuriáſque filiæ eius narrare cœpit, dicens: Quia iuxta imperium tuum B acceſſi cum Regina Rigunthe, ac vidi humilitatem eius, & qualiter expoliata eſt à theſauris & omnibus rebus: ego verò per fugam dilapſus, veni nunciare Dominæ meæ quæ geſta ſunt. Hæc illa audiens, furore commota, iuſſit eum in ipſa Eccleſia ſpoliari, nudatúmque veſtimentis ac baltheo, quod ex munere Chilperici Regis habebat, diſcedere à ſua iubet præſentia. Coquos quoque ſiue piſtores, vel quoſcumque de hoc itinere regreſſos eſſe cognouit, cæſos, ſpoliatóſque, ac demanicatos reliquit. Nectarium autem Baudegiſili Epiſcopi fratrem nefandis accuſationibus cum Rege * tentauit obruere, adſerens eum de theſauro Regis mortui multa portaſſe. Sed & de promptuariis tam tergora quàm vina multa eum abſtuliſſe dicebat. petens vt vinctus carceralibus tenebris truderetur. Sed patientia Regis, fratriſque auxilium fieri non permiſit. Multa quidem ibi vana exercens, non metuebat Deum, in cuius Eccleſia petebat auxilium. Habebat tunc temporis ſecum Audonem Iudicem, qui ei tempore Regis in multis conſenſerat malis. Ipſe enim cum Mummolo Præfecto multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis ſenioris ingenui fuerant, publico tributo ſubegit. Qui poſt mortem Regis ab ipſis ſpoliatus ac denudatus eſt, vt nihil ei, præter quod ſuper ſe auferre potuit, remaneret. Domos enim eius incendio ſubdiderunt. Abſtuliſſent vtique & ipſam vitam, ni cum Regina Eccleſiam expetiſſet.

* i. apud Regem.

XVI. PRÆTEXTATVM verò Epiſcopum ægrè ſuſcipit, quem ciues Rothomagenſes poſt exceſſum Regis de exilio expetentes, cum grandi lætitia & laude C ciuitati ſuæ reſtituerunt. Poſt reditum verò ſuum, ad vrbem Pariſiacam aduenit, ac ſe Guntchramno Regi repræſentauit, exorans vt cauſam ſuam diligenter exquireret. Adſerebat enim Regina, eum non debere recipi, qui fuiſſet per iudicium quadraginta quinque Epiſcoporum à Sacerdotali officio ſegregatus. Cúmque Rex pro hac cauſa Synodum excitare vellet, Ragnemodus huius vrbis Epiſcopus, pro omnibus reſponſum reddidit, dicens: Scitote ei pœnitentiam indictam à Sacerdotibus, non tamen eum prorſus ab Epiſcopatu remotum. Et ſic à Rege ſuſceptus, atque conuiuio eius adſcitus, ad vrbem ſuam regreſſus eſt.

XVII. PROMOTVS verò, qui in Dunenſi caſtro, ordinante Sigiberto Rege, Epiſcopus fuerat inſtitutus, & poſt mortem Regis amotus fuerat, eo quòd caſtrũ illud eſſet diœceſis Carnotenæ, contra quem ita iudicium latum fuerat, vt Preſbyterij tantum officio fungeretur, acceſſit ad Regem, deprecãs vt ordinationem Epiſcopatus in antedicto caſtro reciperet. Sed obſiſtẽte Pappolo Carnotenæ vrbis Epiſcopo, ac dicente, quia diœceſis meæ eſt, oſtendente preſertim iudicio Epiſcoporum, nihil aliud potuit obtinere cum Rege, niſi ea quæ ſub ipſius caſtri termino propria habebat reciperet, in qua cũ genitrice adhuc ſuperſtite moraretur.

XVIII. COMMORANTE verò Rege apud vrbem Pariſiacam, venit quidam pauper, dicens: Audi Rex verba oris mei. Noueris enim quia Faraulfus Cubi-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

cularius quondam fratris tui quærit te interficere. Audiui enim conſilium eius, vt eunte te matutina oratione ad Eccleſiam, aut cultro adpeteret, aut haſta transfoderet. Obſtupefactus autem Rex, miſit vocari eum. Quo negante de his, Rex metuens, armis ſe valde muniuit. Nec penitus ad loca ſancta, vel aliò, niſi vallatus armatis atque cuſtodibus procedebat. Faraulfus autem non poſt multum tempus mortuus eſt. A

XIX. CVM autem clamor fieret magnus aduerſus eos, qui potentes cum Rege fuerant Chilperico, ſcilicet quòd abſtuliſſent vel villas, vel res reliquas de rebus alienis: omnia quæ iniuſtè ablata fuerant Rex reddi præcepit, ſicut iam ſuperiùs indicatum eſt. Fredegundem quoque Reginam ad villam Rotoialenſem, quæ in Rothomagenſi termino ſita eſt, abire præcepit. Secutique ſunt eam omnes meliores natu Regni Chilperici Regis. Ibique relinquentes eam cum Melanio Epiſcopo, qui de Rothomago ſubmotus fuerat, ad filium eius ſe tranſtulerunt: promittentes quòd ab eis ſtudioſiſſimè nutriretur.

XX. POSTQVAM autem Fredegundis Regina ad ſupradictam villam abiit, cùm eſſet valde mœſta, quòd ei poteſtas ex parte fuiſſet ablata, meliorem ſe exiſtimans Brunichilde, miſit occultè Clericum ſibi familiarem, qui eam circumuentam dolis interimere poſſet: videlicet vt cùm ſe ſubtiliter in eius ſubderet famulatum, ab ea credi poſſet, & ſic clam percelleretur. Veniens igitur Clericus cum diuerſis ingeniis ſe eidem commendauit, dicens: A facie Fredegundis Reginæ fugio, depoſcens auxilium tuum. Cœpit ſe etiam omnibus reddere humilem, charum, obedientem, ac Reginæ priuatum. Sed non longo tempore interpoſito, intellexerunt eum doloſè tranſmiſſum. Vinctúſque ac cæſus, cùm rem patefeciſſet occultam: redire permiſſus eſt ad patronam. Reſeránſque quæ acta fuerant, effatus quòd iuſſa patrare non potuiſſet, manuum ac pedum abſciſſione mulctatur. B

XXI. HIS ita geſtis, cùm Rex Guntchramnus Cabillonum regreſſus, mortem fratris conaretur inquirere, & Regina crimen ſuper Eberulfum Cubicularium impoſuiſſet. (Rogatus enim fuerat ab ea, vt poſt mortem Regis cum ipſa reſideret. ſed obtinere non potuit.) Hæc ergo inimicitia pullulante adſeruit Regina ab eodem Principem fuiſſe interfectum, ipſúmque multa de theſauris abſtuliſſe, & ſic in Turonicum tranſiſſe. Ideóque ſi Rex mortem fratris deſideraret vlciſci, nouerit huius cauſæ hunc eſſe ſigniferum. Tunc Rex iurauit omnibus Optimatibus, Quòd non modò ipſum, verùm etiam progeniem eius in nonam generationem deleret, vt per horum necem conſuetudo auferretur iniqua, ne Reges ampliùs interficerentur. Quod cùm Eberulfus comperiſſet, Baſilicam ſancti Martini, cuius res ſæpè peruaſerat, expetiuit. Tunc data occaſione vt cuſtodiretur, Aurelianenſes atque Bleſenſes viciſſim ad has excubias veniebant. Impletiſque quindecim diebus, cum multa præda reuertebantur: adducentes iumenta, pecora, vel quodcumque diripere potuiſſent. Illi verò, qui beati Martini iumenta abduxerant, commota altercatione, ſe inuicem lanceis transfixerunt. Duo qui mulas diripiebant, in domum vicini cuiuſdam accedentes, potum rogare cœperunt. Cúmque ille ſe habere negaret, eleuatis lanceis vt eum transfoderent, hic extracto gladio vtrumque perfodit. ceciderúntque ambo, & mortui ſunt. Iumenta tamen ſancti Martini reddita ſunt. Tantáque ibi tunc mala per hos Aurelianenſes geſta ſunt, vt nequeant explicari. C

XXII. DVM autem hæc agerentur, res ipſius Eberulfi diuerſis conceduntur. Aurum argentúmque, vel alias meliores ſpecies, quas ſecum retinebat, in medio expoſuit. Quod verò commendatum * habuit, publicatum eſt; Greges etiam equorum, porcorum, iumentorúmque diripiuntur. Domus verò inframuranea, quam de dominatione Eccleſiæ abſtulerat, referta annonis, vino, atque tergoribus, rebúſque aliis multis, adplenè ſpoliata eſt. nec ibi aliud quàm parietes vacui remanſerunt. Ex hoc nos maximè ſuſpectos habebat, qui in cauſis eius fideliter currebamus: promittens plerumque, quòd ſi vnquam ad Regis gratiam perueniret, in nobis hæc quæ perferebat vlciſceretur. Deus enim nouit, cui arcana pectoris reuelantur, quia de puro corde inquantum potuimus ſolatium miniſtrauimus. Et quamquam multas nobis inſidias priùs de rebus S. Martini feciſſet, extabat tamen cauſa vt eaſdem obliuiſcerer, eò quòd filium eius de ſacro

* i. apud alios depoſitum

A lauacro ſuſcepiſſem. Sed, credo infelici ea res maximum fuit impedimentum, quòd nullam reuerentiam Sancto præſtabat Antiſtiti. Nam ſæpè cædes infra ipſum atrium, quod ad pedes Beati erat, exegit, exercens aſſiduè ebrietates ac vanitates. Presbyterum quoque vnum, pro eo quòd ei vinum dare differret, cùm iam crapulatus aſpiceret, eliſum ſuper ſcamnum pugnis ac diuerſis ictibus verberauit, vt penè animam reddere videretur. Et feciſſet forſitan, ſi ei medicorum ventoſæ non ſubueniſſent. Habebat enim pro timore Regis in ipſo ſalutatorio Baſilicæ manſionem. Cùm autem Presbyter, qui claues oſtij retinebat, clauſis reliquis receſſiſſet, per illud ſalutatorij oſtium introeuntes puellæ cum reliquis pueris eius ſuſpiciebant picturas parietum, rimabanturque ornamenta beati ſepulchri, quod valde facinoroſum religioſis erat. Quod cùm Presbyter cognouiſſet, defixis clauis ſuper oſtium, intrinſecus ſeras aptauit. Hæc ille cùm poſt cœnam vino madidus aduertiſſet, & nos in Baſilica in initio noctis orationis gratia pſalleremus, furibundus ingreditur, méque conuiciis ac maledictionibus vrgere cœpit: illud inter iurgia exprobrans, quòd ego eum velim à ſancti Antiſtitis fimbriis ſeparare. Sed ego ſtupens quæ virum cepiſſet inſania, blandis eum ſermonibus mulcere conatus ſum. Sed cùm eius furias verbis lenibus ſuperare non poſſem, ſilere decreui. Ille verò me tacitum intendens, ad Presbyterum conuertitur, euomitque in eum multa conuicia. Nam & illum verbis pro-

B cacibus, & me diuerſis opprobriis impugnabat. Nos verò cùm vidiſſemus eum (vt ita dicam) agi à dæmone, egreſſi à Baſilica ſancta ſcandalum vigiliáſque finiuimus. Illud maximè indignum ferentes, quòd ad hoc iurgium abſque reuerentia Sancti, ante ipſum ſepulchrum Antiſtitis excitauerat. His diebus vidi ſomnium, quod ipſi in ſancta Baſilica retuli dicens: Putabam me quaſi in hac Baſilica ſacroſancta Miſſarum ſolemnia celebrare. Cúmque iam altarium cum oblationibus pallio ſerico opertum eſſet, ſubitò ingredientem Guntchramnum Regem conſpicio, qui voce magna clamabat: Extrahite inimicum generationis noſtræ, euellite homicidam à ſacro Dei altario. At ego cùm hæc audirem, ad te conuerſus dixi: Adprehende pallium altaris, infelix, quo ſacra munera conteguntur, ne hinc abiiciaris. Cúmque adprehenderes, laxabas eum manu, & non viriliter detinebas. Ego verò expanſis manibus contra pectus Regis, meum pectus aptabam dicens: Noli eiicere hunc hominem de Baſilica ſancta, ne vitæ periculum patiaris, ne te ſanctus Antiſtes ſua virtute confodiat. Noli te proprio iaculo interimere: quia hoc ſi feceris, præſenti vita æternáque carebis. Sed cùm Rex mihi reſiſteret, tu laxabas pallium, & poſt me veniebas. Ego verò valde tibi moleſtus eram. Cúmque reuerteres ad altarium, adprehendebas pallium, ſed rurſum relinquebas. Dum hoc tu tepidè retineres, & ego viriliter Regi reſiſterem, euigilaui pauore conterritus, ignarus quid ſomnium indicaret. Igitur cùm

C ei iſta narraſſem, ait: Verum eſt ſomnium quod vidiſti, quod valde cogitationi meæ concordat. Cui ego, Ecquid prouidit cogitatio tua? Et ille, Deliberatum, inquit, habui, vt ſi me Rex ab hoc loco iuberet extrahi, ab vna manu pallas altaris tenerem: ab alia verò euaginato gladio te priùs interfecto, quantoſcumque deinceps Clericos reperiſſem, in mortem proſternerem. Nec mihi poſt hæc erat iniuria, letho ſuccumbere, ſi de huius Sancti Clericis acciperem vltionem. Hæc ego audiens & ſtupens, admirabar quod erat, quia per os eius diabolus loquebatur. Nunquam enim in Deum vllum timorem habuit. Nam dum eſſet in libertate, equi eius ad pecora per ſegetes pauperum vineáſque dimittebantur. Quòd ſi expellebantur ab his quorum euertebant labores, ſtatim à ſuis percellebantur. Nam in hac anguſtia qua erat, ſæpè commemorabat, quòd res beati Antiſtitis abſtuliſſet iniuſtè. Denique anno ſuperiore commotum quemdam leuem, è ciuibus Eccleſiæ, actores fecit interpellare. Tunc poſtpoſita iuſtitia, res quas olim Eccleſia poſſidebat ſub ſpecie emptionis abſtraxit, data ipſi homini parte aurea balthei ſui. Hæc & talia multa peruerſè egit vſque ad finem vitæ ſuæ, quem in poſterum explanabimus.

GVNTHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

XXIII. PRÆSENTI quoque anno Armentarius Iudæus cum vno ſectæ ſuæ ſatellite, & duobus Chriſtianis ad exigendas cautiones, quas ei propter tributa publica Iniurioſus ex Vicario, ex Comite verò Eunomius depoſuerant, Turonis aduenit. Interpellatíſque viris, promiſſionem accepit de reddendo pecuniæ fœ-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

nore cum vſuris, dicentibus ſibi præterea ipſis: Si ad domum noſtram veneris, A & quæ debentur exſoluimus, & aliis te muneribus, ſicut dignum eſt, honoramus. Eo quoque eunte ab Iniurioſo ſuſcipitur, & conuiuio conlocatur. Expletóque epulo, adpropinquante nocte commoti ab eodem loco ad alium tranſeunt. Tunc (vt ferunt) Iudæi cum duobus Chriſtianis ab Iniurioſi hominibus interfecti, in puteum, qui propinquus erat domui eius, proiecti ſunt. Auditis his parentes eorum quæ geſta fuerant, Turonis aduenerunt. Datóque quibuſdam hominibus indicio puteum reperiunt, viróſque extrahunt: multum negante Iniurioſo, quòd in hac cauſa non fuerat inquinatus. Poſt hæc in iudicium venit. Sed cùm fortiter (vt diximus) denegaret, & hi non haberent qualiter eum conuincere poſſent, iudicatum eſt, vt ſe inſontem redderet ſacramento. Sed nec hoc his adquieſcentibus, placitum in Regis Childeberti præſentia poſuerunt. Verumtamen neque pecunia, neque cautiones Iudæi defuncti repertæ ſunt. Loquebantur tunc multi hominum Medardum Tribunum in hoc ſcelere mixtum fuiſſe, eo quòd & ipſe à Iudæo pecuniam mutuaſſet. Iniurioſus tamen ad placitum in conſpectu Regis Childeberti aduenit, & per triduum vſque occaſum Solis obſeruauit. Sed cùm hi non veniſſent, neque de cauſa hac ab vllo interpellatus fuiſſet, ad propria rediit.

XXIV. ANNO igitur decimo Childeberti Regis, Rex Guntchramnus commotis gentibus Regni ſui magnum iunxit exercitum. Sed pars maior cum Aurelianenſibus atque Bituricis Pictauum petiit. Exceſſerant enim de fide, quam Regi B promiſerant. Miſerúntque prius Legationem, vt ſcirent vtrum ſuſciperentur ab his, an non. Sed Epiſcopus loci Maroueus durè ſuſcepit hos nuncios. At illi infra terminum ingreſſi, prædas, incendia, atque homicidia faciebant. Hi verò, qui cum præda reuertebantur, per Turonicum tranſeuntes, ſimiliter illis, qui iam ſacramenta dederant, faciebant. Ita vt ipſæ quoque Eccleſiæ incenderentur, & quæcumque inuenire potuiſſent, diriperentur. Quod ſæpiùs actum eſt, dum illi ad Regem ægrè conuerterentur. Sed cùm exercitus propiùs ad vrbem accederet, etiam pars maxima regionis deuaſtata cerneretur, tunc miſerunt nuncios, fideles ſe Regi Guntchramno fatentes. At illi infra muros vrbis recepti, ſuper Epiſcopum inruerunt, dicentes eum infidelem eſſe. Ille verò cùm ſe ab his cerneret coarctatum, effracto vno de ſacris miniſteriis calice aureo, & in numiſmata redacto, ſe populúmque redemit.

XXV. MARILEIFVM verò, qui primus Medicorum in domo Chilperici Regis habitus fuerat, ardentiſſimè vallant. Et qui iam à Gararico Duce valdè ſpoliatus fuerat, ab his iterum denudatur: ita vt nulla ei ſubſtantia remaneret. Equos quoque eius, aurum argentúmque, ſiue ſpecies quas meliores habebat, pariter auferentes, ipſum ditioni Eccleſiaſticæ ſubdiderunt. Seruitium enim patris eius tale fuerat, vt molendina Eccleſiaſtica ſtuderet, fratréſque ac conſobrini, vel reliqui parentes, culinis dominicis, atque piſtrino ſubiecti erant. C

XXVI. GVNDOBALDVS verò Pictauum accedere voluit, ſed timuit. Audierat enim iam contra ſe exercitum commoueri. In ciuitatibus enim, quæ Sigiberti Regis fuerant, ex nomine Regis Childeberti ſacramenta ſuſcipiebat. In reliquis verò, quæ aut Guntchramni aut Chilperici fuerant, nomine ſuo, quòd fidem ſeruarent iurabant. Poſt hæc Egoliſmam * acceſſit, ſuſceptiſque ſacramentis, muneratiſque prioribus, Petrogoricum adgreditur. Grauiter Epiſcopum tunc iniuriatum reliquit, pro eo quòd ſuſceptus ab eodem non fuiſſet.

* al. Ecoleſinam

XXVII. EXINDE Tholoſam digreſſus, emiſit nuncios ad Magnulfum * Epiſcopum ciuitatis, vt ab eo ſuſciperetur. Sed ille non immemor prioris iniuriæ, quam per Sigulfum quondam (qui ſe in Regno eleuare voluit) pertulerat, dixit ciuibus ſuis: Scimus enim Regem eſſe Guntchramnum, ac nepotem eius Childebertum. Hunc autem neſcimus vnde ſit. Eſtote ergo parati. Et ſi voluerit Deſiderius Dux hanc calamitatem inducere ſuper nos, ſimili vt Sigulfus ſorte depereat: ſitque omnibus exemplum, ne quis extraneorum Francorum Regnum audeat violare. His ita reſiſtentibus, & bellum parantibus, adueniente Gundobaldo cum magno exercitu, cùm vidiſſent quòd ſuſtinere non poſſent, ſuſceperunt eum. Poſt hæc cùm ad conuiuium in domo Eccleſiæ Epiſcopus vna cum Gundobaldo reſideret, ait: Filium te Chlotharij Regis adſeris. ſed vtrum ſit

* al. Magnulfum

verum

A verum an non, ignoramus. Et ſi poſſis vindicare cœpta, incredibile habetur apud animos noſtros. At ille ait: Ego Regis Chlotharij ſum filius, & partem Regni de præſenti ſum percepturus,& vſque Pariſius velociter accedam, & ibi ſedem Regni ſtatuam. Cui Epiſcopus ait: Verum ne eſt ergo, quòd nullus de ſtirpe Francorum remanſit, ſi tu quæ dicis impleueris? Inter has altercationes, cùm hæc Mummolus exaudiſſet, eleuata manu alapis cecidit Epiſcopum, dicens: Non pudet, vt tam degener & ſtultus ita magno Regi reſpondeat? Verùm vbi & Deſiderius de conſilio Epiſcopi comperit quæ fuerant dicta, ira commotus, manus in eum iniecit. Cæſúmque communiter haſtis, pugnis, & calcibus, ac fune reuinctum, exilio damnauerunt, res eius tam proprias quàm Eccleſiæ integrè auferentes. Vuaddo autem, qui erat Maior domus Reginæ Rigunthis, ſe eiſdem copulauit. Reliqui verò, qui cum eo abierant, per fugam dilapſi ſunt. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

XXVIII. POST hæc exercitus ab vrbe Pictaua remotus in antea, poſt Gundobaldum proficiſcitur. Secutique ſunt eum de Turonicis multi lucri cauſa. Sed Pictauis ſuper eum irruentibus, nonnulli interempti, plurimi verò ſpoliati redierunt. Hi autem, qui de his ad exercitum priùs iunxerant, pariter abierunt. Itaque exercitus ad Dorononiam fluuium accedens, præſtolari cœpit, quid de Gundobaldo cognoſceret. Cui iam (vt ſupradictum eſt) adhæſerant dux Deſiderius & Bladaſtes, cum Vuaddone Maiore domus Rigunthis Reginæ. Erant enim primi cum eo Sagittarius Epiſcopus, & Mummolus. Sagittarius enim iam promiſſionem de B Epiſcopatu Tholoſano acceperat.

XXIX. DVM autem hæc agerentur, miſit Rex Guntchramnus Claudium quemdam dicens: Si abieris, inquit, & eiectum de Baſilica Eberulfum aut gladio interemeris, aut catenis vinxeris, magnis te muneribus locupletabo. Veruntamen ne ſanctæ Baſilicæ iniuriam inferas omnino, commoneo. Ille verò, vt erat vanitati atque auaritiæ deditus, velociter Pariſius aduolauit. Vxor enim ei ex Meldenſi territorio erat. Voluere animo cœpit, vtrum Fredegundem Reginam expeteret, dicens: Si eam videro, elicere ab ea aliquid muneris poſſum. Scio enim eam eſſe homini, ad quem directus ſum, inimicam. Tunc accedens ad eam, de præſenti munera magna capiens, promiſſiones multas elicuit, vt aut extractum à Baſilica Eberulfum occideret, aut circumuentum dolis, catenis vinciret, aut certè in ipſo eum atrio trucidaret. Regreſſus autem ad Dunenſe caſtrum, Comitem commonet, vt ei trecentos viros quaſi ad cuſtodiendas Turonicæ vrbis portas adiungeret: ſcilicet vt cùm veniſſet, per eorum ſolatium Eberulfum poſſet opprimere. Cúmque Comes loci viros iſtos commoneret, Claudius Turonis acceſſit. Et cùm iter ageret (vt conſuetudo eſt barbarorum) auſpicia intendere cœpit, ac dicere ſibi eſſe contraria: ſimúlque interrogare multos, Si virtus beati Martini de præſenti manifeſtaretur in perfidis? Aut certè ſi aliquis iniuriam in eum ſperantibus intuliſſet, ſi protinus vltio ſequeretur? Igitur poſtpoſitis (vt diximus) viris qui ad ſolatium eius venire debuerant, ipſe ad Baſilicam ſanctam acceſſit. Statimque infelici Eberulfo coniunctus, ſacramenta dare cœpit, ac iurare per omnia ſacroſancta, vel virtutem præſentis Antiſtitis, nullum in cauſis eius fore fideliorem, qui ita cum Rege cauſas eius poſſit exſerere*. Hoc enim apud ſe conſilium habuerat miſerrimus, Niſi eum peierando decepero, non vincam. Verùm vbi vidit Eberulfus, quòd ei talia cum ſacramento in ipſa Baſilica, ac per porticus, & ſingula loca atrij veneranda promitteret, credidit miſer homini peieranti. Die autem altero, cùm nos in villa quaſi milia XXX. ab vrbe commoraremur, ad conuiuium Baſilicæ ſanctæ cum eodem & reliquis ciuibus eſt adſcitus. Ibiq; eum Claudius gladio ferire voluit, ſi pueri eius longiùs adſtitiſſent. Verumtamen nunquam hæc Eberulfus, vt erat vanus, aduertit. Poſtquam autem conuiuium eſt finitum, ipſe ſimul ac Claudius per atrium domus Baſilicæ deambulare cœperunt, ſibi inuicem fidem ac charitatem ſacramentis intercurrentibus promittentes. His ita loquentibus, ait Claudius Eberulfo: Delectat animum ad metatum tuum haurire potum, ſi vina odoramentis eſſent immixta, aut certè potentioris vini libationem ſtrenuitas tua requireret. Hæc eo dicente, gauiſus Eberulfus, reſpondit habere ſe, dicens: Et omnia quæ volueris ad metatum meum reperies: tantum vt dignetur dominus meus tugurium ingredi manſionis meæ. Miſitque pueros vnum poſt alium ad requirenda potentiora vina, Laticina videlicet atque Gazitina. Cúmque illum à pueris relictum ſolum Claudius conſpexiſſet, ele-

C

* al. exercere.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

uata contra Baſilicam manu, ait: Martine beatiſſime, fac me vxorem cum parentibus citò videre. Infelix enim in diſcrimine poſitus, & hunc interficere in atrio cogitabat, & virtutem ſancti Antiſtitis metuebat. Tunc vnus è pueris Claudij, qui erat robuſtior, adprehenſum Eberulfum à tergo validioribus lacertis adſtringit, reſupinatúmque pectus eius ad iugulandum parat. At Claudius, extracto à baltheo gladio, ad eum dirigit. Sed & ille prolatum à cingulo ferrum ſe ad percutiendum, dum teneretur, adaptat. Cúmque Claudius eleuata dextera cultrum eius pectori iniecißet, & ille non ſegniter ſub aſcella illius pugionem defixiſſet, retractóque ad ſe, librato ictu pollicem Claudij intercidit. Ex hoc conuenientes pueri eius cum gladiis, Eberulfum diuerſis ictibus ſauciant. Quorum de manu dilapſus, dum fugere iam exanimis niteretur, extracto gladio caput eius grauiſſimè verberant. effuſóque cerebro cecidit, & mortuus eſt. Nec promeruit ab eo ſaluari, quem fideliter nunquam intellexit expoſcere. Igitur Claudius timore perterritus, Cellulam Abbatis expetiit, ab eo tutari ſe cupiens, in cuius patronum reuerentiã habere non ſapuit. Illo quoque reſidente, ait: Perpetratum eſt ſcelus immenſum, & niſi tu ſubueneris, peribimus. Hæc eo loquente, inruerunt pueri Eberulfi cum gladiis ac lanceis. Obſeratúmque reperientes oſtium, effractis Cellulæ vitreis, haſtas per parietis feneſtras iniiciunt, Claudiúmque iam ſemiuiuum ictu transfigunt. Satellites autem eius poſt oſtia & ſub lectis abduntur. Abbas adprehenſus à duobus Clericis, inter gladiorum acies vix viuus eripitur: reſeratiſque oſtiis turba gladiatorum ingreditur. Nonnulli etiam matriculariorum & reliquorum pauperum, pro ſcelere commiſſo tectum Cellulæ conantur euertere. Sed & energumeni, ac diuerſi egeni cum petris & fuſtibus ad vlciſcendam Baſilicæ violentiam proficiſcuntur, indignè ferentes, cur talia, quæ nunquam facta fuerant, eſſent ibidem perpetrata. Quid plura? Extrahuntur fugaces ex abditis, & crudeliter trucidantur. pauimentum Cellulæ tabo maculatur. Poſtquam verò interempti ſunt, extrahuntur foras, & nudi ſuper humum frigidam relinquuntur. Percuſſores verò nocte ſequenti adprehenſis ſpoliis fugâ dilabuntur. Adfuit autem Dei vltio de præſenti ſuper eos, qui beatum atrium humano ſanguine polluerunt. Sed nec eius facinus paruum eſſe cenſetur, quem talia beatus Antiſtes perferre permiſit. Magnam ex hoc Rex iracundiam habuit. ſed cognita ratione quieuit. Res tamen ipſius infelicis, tam mobiles quàm immobiles, quod à prioribus relictum fuerat, ſuis fidelibus condonauit. Qui vxorem eius valde ſpoliatam in ſancta Baſilica reliquerunt. Corpus verò Claudij & reliquorum parentes proximi auferentes in ſuam regionem, ſepelierunt. A B

XXX. IGITVR Gundobaldus duos ad amicos ſuos Legatos direxit, Clericos vtique: ex quibus vnus Abbas Cadurcinæ vrbis literas, quas acceperat, cauata codicis tabula ſub cera recondidit. Sed adprehenſus ab hominibus Regis Guntchramni, repertis literis, in Regis præſentiam eſt deductus. Qui cæſus grauiſſimè, in cuſtodiam eſt retruſus.

XXXI. ERAT tunc temporis Gundobaldus in vrbe Burdegalenſi à Bertchramno Epiſcopo valde dilectus. Inquirens autem quæ ei cauſæ ſolatium præbere poſſent, narrauit quidam, quòd aliquis in partibus Orientis Rex, ablato ſancti Sergij Martyris pollice, in dextro brachio corporis ſui ſeruiſſet. Cúmque ei neceſſitas ad depellendum inimicos obueniſſet, in hoc confiſus auxilio, vbi dextri lacerti erexiſſet vlnam, protinus multitudo hoſtium quaſi Martyris obpreſſa virtute, labebatur in fugam. Hæc audiens Gundobaldus, inquirere diligentiùs cœpit, quiſnam eſſet in eo loco qui reliquias ſancti Sergij Martyris meruiſſet accipere. Interea proditus ab Epiſcopo Bertchramno * Eufron negociator per inimicitiam, quia inuitum aliquando eum totonderat, inhians facultati eius. Quod ille deſpiciens, ad aliam vrbem tranſiens, cæſarie creſcente regreditur. Ait ergo C

* al. Bertranno

» Epiſcopus: Eſt hic quidam Syrus Eufron nomine, qui de domo ſua Eccleſiam
» faciens, huius Sancti reliquias collocauit: & plurima ex his ſigna virtute Marty-
» ris opitulante conſpexit. Nam cùm tempore quodam Burdegalenſis ciuitas maxi-
» mo flagraret incendio, hæc domus circundata flammis nullatenus eſt aduſta. Iſta eo dicente, ſtatim Mummolus curſu rapido cum Epiſcopo Bertchramno ad domum Syri accedit: vallatóque homine, pignera ſibi ſancta præcepit oſtendi. Negat ille. Tamen cogitans, quòd pro malitia aliqua ei hæ pararentur inſidiæ, ait:
» Noli fatigare ſenem, nec Sancto inferre iniuriam: ſed acceptis à me centum au-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

A reis abſcede. Illo quoque inſiſtente, vt ſanctas videret reliquias, ducentos aureos obtulit: & nec ſic obtinuit eum recedere, niſi ipſa pignera viderentur. Tunc Mummolus eleuari ad parietem ſcalam iubet. Erant enim in ſublimi parietis contra altarium in capſula reconditæ. Diaconum ſuum ſcandere præcepit. Qui per gradus ſcandens ſcalæ, adprehendens capſam, ita tremore concuſſus eſt, vt nec viuens putaretur ad terram reuerti. Attamen accepta (vt diximus) capſula, quæ de pariete pendebat, detulit. Qua perſcrutata, Mummolus os de ſancti digito reperit, quod cultro ferire non metuit. Poſito enim deſuper cultro, & ſic de alio percutiebat. Cúmque poſt multos ictus vix frangi potuiſſet, diuiſum in tres partes oſſiculum diuerſas in partes dilabitur. Credo non erat acceptum Martyri, vt hæc ille contingeret. Tunc flente vehementiùs Eufronio, proſternuntur omnes in orationem, deprecantes vt Deus dignaretur oſtendere quæ ab oculis fuerant humanis ablata. Poſt orationem autem repertæ ſunt particulæ, ex quibus vna Mummolus adſumpta abſceſſit. Sed non (vt credo) cum gratia Martyris, ſicut in ſequenti declaratum eſt. Dum autem in hac vrbe morarentur, Fauſtianum Preſbyterum Aquenſi vrbi Epiſcopũ ordinari præcipiunt. Nuper enim in Aquenſi vrbe Epiſcopus obierat, & Nicetius Comes loci illius, germanus Ruſtici Vici-Iulienſis Epiſcopi, præceptionem ab Chilperico elicuerat, vt tonſoratus ciuitati illi Sacerdos daretur. Sed Gundobaldus deſtruere nitens eius decreta, conuocatis Epiſcõpis iuſſit eum benedici. Bertchramnus autem Epiſcopus, qui erat Metropolis, cauens futura, B Palladium Sanctonicum iniungit qui eum benediceret. Nam & oculi ei eo tempore à lippitudine grauabantur. Fuit autem ad hanc ordinationem & Oreſtes Vaſatenſis Epiſcopus. Sed negauit hoc coram Rege.

XXXII. POST hæc miſit iterum Gundobaldus duos Legatos ad Regem cum virgis conſecratis, iuxta ritum Francorum, vt ſcilicet non contingerentur ab vllo: ſed expoſita Legatione cum reſpõſo reuerterentur. Sed hi incauti, priuſquàm Regis pręſentiam cernerent, multis quæ petebant explanauerunt. Extemplo ſermo cucurrit ad Regem. Itaque vincti catenis in Regis præſentiam deducuntur. Tunc illi quid quærerent, ad quem directi, vel à quo fuerint miſſi, negare non auſi, aiunt: Gundobaldus, qui nuper ab Oriente veniens, dicit ſe filium eſſe patris veſtri Regis Chlotharij, miſit nos vt debitam portionem Regni ſui recipiat. Sin autem à vobis non redditur, noueritis eum in has partes cum exercitu eſſe venturum. Omnes enim viri fortiſſimi regionis illius, quæ vltra Dorononiam ſita ad Gallias pertinet, ei coniuncti ſunt. & ita infit: Iudicabit tunc Deus, cùm in vnius campi planitie iunxerimus, vtrum ſim Chlotharij filius, an non. Tunc Rex furore ſuccenſus iuſſit eos ad trocleas extendi, & fortiſſimè cædi, vt ſi vera eſſent quæ dicerent, euidentiùs adprobarent: & ſi aliquid doli adhuc intra pectorum arcana retinerent, vis tormentorum extorqueret inuitis. Deinde increſcentibus ſuppliciis, aiunt: Neptem illius, id eſt Regis Chilperici filiam, cum Magnulfo Tholoſanorum Epiſcopo exilio deputatam, theſauros omnes ab ipſo Gundobaldo ſublatos reddidiſſe. C Ipſum quoque Regem ab omnibus Maioribus natu Childeberti Regis expetitum eſſe. Sed præſertim cùm Guntchramnus Boſo ante hos annos Conſtantinopolim abiſſet, ipſum in Gallias inuitaſſe.

XXXIII. QVIBVS cæſis, & in carcerem retruſis, Rex arceſſiri nepotem ſuum Childebertum iubet, vt ſcilicet coniuncti pariter homines iſtos audire deberent. Denique cùm ſimul coniuncti viros interrogarent, iterauerunt ea Regibus ſimul aſtantibus, quæ priùs ſolus Rex Guntchramnus audiuit. Adſerebant etiam conſtanter hãc cauſam (ſicut iam ſupra diximus) omnibus Senioribus in Regno Childeberti Regis eſſe cognitam. Et ob hoc nonnulli de prioribus Regis Childeberti in hoc placitum abire timuerunt, qui in hac cauſa putabantur eſſe participes. Poſt hæc Rex Guntchramnus data in manu Regis Childeberti haſta, ait: Hoc eſt indicium, quòd tibi omne Regnum meum tradidi. Ex hoc nunc vade, & omnes ciuitates meas tanquam tuas proprias, ſub tui iuris dominationem ſubiice. Nihil enim, facientibus peccatis, de ſtirpe mea remanſit, niſi tu tantùm, qui mei fratris es filius. Tu enim heres in omni Regno meo ſuccede, ceteris exheredibus factis. Tunc relictis omnibus, adſumpto ſeorſum puero clam locutus eſt, priùs obteſtans diligentiſſimè, ne ſecreta conlocutio vlli hominum panderetur. Tunc indicauit ei, quos in conſilio haberet, aut ſperneret à conloquio: quibus ſe crederet, quos vitaret,

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

quos honoraret muneribus, quos ab honore depelleret. Interea interdicens vt A
Egidium Epiſcopum, qui ei ſemper inimicus extiterat, nullo modo aut crederet,
aut haberet, quia & ipſi patri ſuo ſæpiùs peieraſſet. Deinde cùm ad conuiuium
conueniſſent, cohortabatur Guntchramnus Rex omnem exercitum, dicens: Vi-
» dete, ô viri, quia filius meus Childebertus iam vir magnus effectus eſt. Videte, &
» cauete, ne eum pro paruulo habeatis. Relinquite nunc peruerſitates, atq; præſum-
» ptiones quas exercetis, quia Rex eſt cui vos nunc deſeruire debetis. Hæc & his ſi-
milia locutus, per triduum epulantes atque iocundantes, multiſque muneribus lo-
cupletantes, cum pace diſceſſerunt. Tunc ei reddidit Rex Guntchramnus omnia
quæ pater eius Sigibertus habuerat, obteſtans ne ad matrẽ accederet, ne fortè ali-
quis daretur aditus, qualiter ad Gundobaldũ ſcriberet, aut ab eo ſcripta ſuſciperet.

XXXIV. IGITVR Gundobaldus cùm audiſſet ſibi exercitum propinquare, re-
lictus à Deſiderio Duce Garonnam cum Sagittario Epiſcopo, Mummolo & Bla-
daſte Ducibus, atque Vuaddone tranſiuit, Conuenas petentes. Eſt enim vrbs in
cacumine montis ſita, nullique monti contigua. Fons magnus ad radicem montis
erumpens, circumdatus turre tutiſſima: ad quem per cuniculum deſcendentes ex
vrbe, latenter latices hauriunt. Hanc enim ingreſſus vrbem, in initio Quadrage-
» ſimæ, locutus eſt ciuibus dicens: Noueritis me cum omnibus, qui in Regno Chil-
» deberti habentur, electum eſſe Regem, atque haberi mecum non modicum ſola-
» tium. Sed quoniam frater meus Guntchramnus Rex immenſum aduerſus me mo- B
» uet exercitum, oportet vos alimenta atque cunctam ſupellectilem infra murorum
» munitionem concludere: vt ſcilicet dum nobis illa pietas diuina auget ſolatium,
» non pereatis inopia. Hæc illis credentibus, quæcumque habere potuerunt conlo-
cantes in vrbe, præparabant ſe ad reſiſtendum. Eo tempore Guntchramnus Rex
miſit literas ad Gundobaldum ex nomine Brunichildis Reginæ, in quibus erat
ſcriptum, vt relicto exercitu, & in loca ſua abire iuſſo, ipſe remotior apud Burde-
galenſem vrbem hiberna deduceret. Scripſerat enim hæc doloſè, vt de eo pleniùs
quid ageret poſſet agnoſcere. Igitur commorante eo apud vrbem Conuenas, lo-
» cutus eſt incolis dicens: Ecce iam exercitus adpropinquat, egredimini ad reſiſten-
dum. Quibus egredientibus, hi occupantes portas atque claudentes, excluſo fo-
ris populo, cum Epiſcopo loci, cuncta quæ in vrbe inuenire potuerant ſuis ditioni-
bus ſubdiderunt. Tantáque ibi multitudo annonæ atque vini reperta eſt, vt ſi
viriliter ſtetiſſent, per multorum annorum ſpacia victus alimentis non egerent.

XXXV. AVDIERANT enim eo tempore Duces Guntchramni Regis, Gundo-
baldum vltra Garonnam in littore reſidere cum ingenti hoſtium multitudine:
ipſóſque theſauros, quos Rigunthis tulerat ſecum, retinere. Tunc impetu facto
cum equis Garonnam nando tranſiere, nonnullis de exercitu in amne demerſis.
Reliqui in littus egreſſi, requirentes Gundobaldum, inuenerunt camelos cum in-
genti pondere auri atque argenti, ſiue equos quos feſſos per vias reliquerat. Au-
dientes deinceps eos infra muros vrbis Conuenicæ commorari, relictis plauſtris ac C
diuerſis impedimentis cum populo minore, robuſtiores viri ipſum, ſicut iam Ga-
ronnam tranſierant, inſequi deſtinant. Quibus properantibus, venerunt ad Baſili-
cam ſancti Vincentij, quæ eſt iuxta terminum Agennenſis vrbis, vbi ipſe Martyr
pro Chriſti nomine agonem dicitur conſummaſſe. inueneruntque eam refertam
diuerſis theſauris incolarum. Erat enim ſpes incolis, non eſſe à Chriſtianis tanti
Martyris Baſilicam violandam. cuius oſtia ſummo ſtudio obſerata erant. Nec mo-
ra, adpropinquans exercitus cùm reſerare templi valuas non valeret, ignem ac-
cendit. Conſumptiſque oſtiis, omnem ſubſtantiam, cunctámque ſupellectilem,
quam in ea inuenire potuerunt, cum ſacris miniſteriis abſtulerunt. Sed multos ibi
vltio diuina conterruit. Nam pleriſque manus diuinitus vrebantur, emittentes
fumum magnum, ſicut ex incendio ſurgere ſolet. Nonnulli arrepti à dæmone, per
energiam debacchantes Martyrem declamabant. Plurimi verò ſemoti à ſeditio-
ne, propriis ſe iaculis ſauciabant. Reliquum verò vulgus inantæ non ſine grandi
metu progreſſum eſt. Quid plura? Conuenitur ad Conuenas. ſic enim diximus
nomen vrbis. Omniſque phalanga in ſuburbana vrbis campania caſtra metata eſt.
ibique extenſis tentoriis reſidebat. Vaſtabatur in circuitu tota regio. Nonnulli
autem ab exercitu, quos fortior auaritiæ aculeus terebrabat, longiùs euagantes
perimebantur ab incolis.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

A XXXVI. ABSCONDEBANT enim ſe multi per collem, & cum Gundobaldo ſæpiùs loquebantur, inferentes ei conuitia, ac dicentes: Túne es pictor ille, qui tempore Chlotharij Regis per oratoria parietes atque cameras caraxabas? Túne es ille, quem Ballomerem nomine ſæpiùs Galliarum incolæ vocitabant? Túne es ille, qui plerumque à Regibus Francorum propter has præſumptiones quas profers, tonſoratus, & exilio datus es? Vel quis te, infeliciſſime hominum, in hæc loca adduxit, edicito. Quis tibi tantam audaciam præſtitit, vt Dominorum ac Regum noſtrorum fines auderes adtingere? Certè ſi à quoquam es euocatus, clara voce teſtare. En tibi ante oculos mortem expoſitam. En ipſam quam diu quæſiſti exitij foueam, in quam preceps deiiciaris. Dic ſatellites viritim, vel à quibus inuiteris enuncia. At ille cùm hæc audiret, propiùs ſuper portã adſtans dicebat: Quòd me Chlotharius pater meus exoſum habuerit, habetur incognitum nulli. Quòd autem ab eo vel deinceps à fratribus ſim tonſoratus, manifeſtum eſt omnibus. Et hæc me cauſa Narſeti Præfecto Italiæ iunxit: ibique vxorem accipiens, duos filios generaui. Qua mortua, adſumptis mecũ liberis Conſtantinopolim abii. Ab Imperatoribus verò ſuſceptus benigniſſimè, vſque ad hoc tempus vixi. Ante hos enim annos cùm Guntchramnus Boſo Conſtantinopolim abiiſſet, & ego ſollicitus cauſas fratrum meorum diligenter rimarer, cognoui generationem noſtram valde attenuatam, nec ſupereſſe de ſtirpe noſtra niſi Childebertum & Guntchramnum, B fratrem ſcilicet, & fratris mei filium. Filij enim Chilperici Regis cum ipſo interierant, vno tantùm paruulo derelicto. Guntchramnus frater meus filios non habebat. Childebertus nepos noſter minimè fortis erat. Tunc Guntchramnus Boſo his mihi diligenter expoſitis, inuitauit me, dicens: Veni, quia ab omnibus Regni Regis Childeberti Principibus inuitaris, nec quiſquam contra te mutire auſus eſt. Scimus enim omnes, te filium eſſe Chlotharij: nec remanſit in Galliis, qui Regnum illud regere poſſit, niſi tu aduenias. At ego datis ei multis muneribus, per duodecim loca ſancta ab eo ſuſcipio ſacramenta, vt ſecurus in hoc Regnũ accederem. Veni enim Maſſiliam, ibiq; me Epiſcopus ſumma benignitate ſuſcepit. Habebat enim ſcripta Seniorum Regni nepotis mei. Ex hoc enim Auinionem acceſſi, iuxta placita Patritij Mummoli. Guntchramnus verò immemor ſacramenti ac promiſſionis ſuæ, theſauros meos abſtulit, & in ſuam ditionem ſubegit. Nunc autem recognoſcite, quia ego ſum Rex, ſicut & frater meus Guntchramnus. Tamen ſi tanto odio noſtro mens veſtra graſſatur, vel ad Regem veſtrum deducar, & ſi me cognoſcit fratrem, quod voluerit faciat. Certè ſi nec hoc volueritis, vel liceat mihi regredi, vnde prius egreſſus ſum. Abibo enim, & nulli quicquam iniuriæ inferam. Tamen vt ſciatis vera eſſe quæ dico, Radegundem Pictauam, & Ingetrudem Turonicam interrogate. Ipſæ enim vobis adfirmabunt certa eſſe quæ loquor. Hæc eo dicente, multi cum conuiciis & improperiis hæc verba proſequeC bantur.

XXXVII. QVINTVS & decimus in hac obſidione effulſerat dies, & Leudegiſilus nouas ad deſtruendam vrbem machinas præparabat. Plauſtra enim cum arietibus, cletellis & axibus erant texta, ſub quibus exercitus properaret ad deſtruendos muros. Sed cùm adpropinquaſſent, ita lapidibus obruebantur, vt omnes adpropinquantes muro corruerent. Cuppas cum pice & adipe accenſas ſupra eos proiicientes, alias verò lapidibus plenas ſuper eos deiiciebant. Sed cùm nox certamina prohiberet, hoſtes ad caſtra regreſſi ſunt. Erat autem cum Gundobaldo & Chariulfus* valde diues ac præpotens, cuius apothecis ac promptuariis vrbs valde referta erat. de cuius ſubſtantia hi maximè alebantur. Bladaſtes autem hæc cernens quæ gerebantur, metuens ne Leudegiſilus obtenta victoriá eos morti traderet, impoſito igne in Eccleſiæ domo, concurrentibus ad incendium mitigandum incluſis, ille fuga dilapſus abſceſſit. Mane autem facto, exercitus iterum ad bella conſurgit, ac ex virgis faſces faciunt, quaſi ad complendam vallem profundam, quæ à parte Orientis ſita erat. Sed nocere hæc machina nihil potuit. Sagittarius verò Epiſcopus frequentiùs muros cum armis circumibat, & ſæpiùs lapides contra hoſtem manu propria iecit è muro.

*al. Ariulfus

XXXVIII. DENIQVE ij qui vrbem impugnabant, cùm viderent quòd nihil proficere poſſent, nuncios occultos ad Mummolum dirigunt, dicentes: Recognoſce Dominum tuum, & à peruerſitate iſta tandem aliquando deſiſte. Quæ

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

enim te amentia vallat, vt ignoto homini ſubiungaris? Vxor enim tua iam cum filiis captiuata eſt: filij tui vtpote iam interfecti ſunt. Quò ruis? quidve præſtolaris, niſi vt corruas? Hæc ille mandata accipiens, dixit: Iam vt video Regnum noſtrum finem accipit, & potentia cadit. Vnum ſupereſt, ſi ſecuritatem vitæ me habere cognoſcerem, de multo vos labore poteram remouere. Diſcedentibus nunciis, Sagittarius Epiſcopus cum Mummolo, Chariulfo, atque Vuaddone, ad Eccleſiam pergit. Ibique ſibi ſacramenta dederunt, vt ſi de vitæ promiſſione certiores fierent, relicta amicitia Gundobaldi, ipſum hoſtibus traderent. Reuerſi iterum nuncij, promiſerunt eis vitæ ſecuritatem. Mummolus verò dixit: Hoc tantum fiat, ego hunc in manu veſtra tradam: & ego recognoſcens Dominum meum Regem, ad eius præſentiam properabo. Tunc illi promittunt, quòd ſi hæc impleret, ipſum in charitate ſuſciperent. Et ſi eum Regi excuſare non poſſent, in Eccleſiam ponerent, ne vitæ amiſſione mulctaretur. Hæc cum ſacramenti interpoſitione polliciti, diſceſſerunt. Mummolus verò, cum Sagittario Epiſcopo, & Vuaddone, ad Gundobaldum pergentes dixerunt: Sacramenta fidelitatis qualia tibi dedimus, ipſe qui præſens es noſti. Nunc autem accipe ſalubre conſilium. Diſcede ab hac vrbe, & repræſentare fratri tuo, ſicut ſæpè quæſiſti. Iam enim cum his hominibus conlocuti ſumus, & ipſi dixerunt, quia non vult Rex perdere ſolatium tuum, eo quòd parum de generatione veſtra remanſerit. At ille intelligens dolum eorum, lachrimis perfuſus ait: Inuitatione veſtra in has Gallias ſum delatus. Theſaurorum verò meorum, in quibus immenſum pondus argenti continetur & auri, ac diuerſarum ſpecierum, aliquid in Auennica vrbe retinetur, aliquid Guntchramnus Boſo diripuit. Ego verò iuxta Dei auxilium ſpe omni in vobis poſita, vobis conſilium meum credidi: per vos regnare ſemper optaui. Nunc cum Deo vobis ſit actio, ſi quid mihi mendacij dixeritis. ipſo enim iudicet cauſam meam. Hæc eo dicente, reſpondit Mummolus: Nihil tibi fallaciter loquimur. Sed ecce viros fortiſſimos ſtantes ad portam, tuum operientes aduentum. Nunc autem depone baltheum meum aureum quo cingeris, ne videaris in iactantia procedere: & tuum accinge gladium, meúmque reſtitue. Et ille: Non ſimpliciter, inquit, hæc verba ſuſcipio, vt ea quæ de tuis vſque nunc in charitate vſus ſum, à me auferantur. Mummolus verò adſerebat cum iuramento, nihil ei moleſtè fieri. Egreſſi igitur portam, ab Ollone Biturigum Comite, & Boſone ſuſceptus eſt. Mummolus autem cum ſatellitibus in vrbem regreſſus, portam firmiſſimè obſerauit. Hic autem cùm ſe in manibus inimicorum cerneret traditum, eleuatis ad cœlum manibus & oculis, ait: Iudex æterne, & vltio vera innocentium, Deus à quo omnis iuſtitia procedit, cui mendacium non placet, in quo nullus dolus neque verſutia malitiæ continetur, tibi commendo cauſam meam, deprecans vt ſis velociter vltor ſuper eos qui me inſontem manibus tradiderunt inimicorum. Hæc cùm dixiſſet, conſignans ſe cruce Dominica, abire cœpit cum hominibus ſupradictis. Cúmque à porta ſe elongaſſent, ſicut eſt circa vrbem vallis tota in præcipitium, impulſus ab Ollone cecidit, illo quoque clamante: En vobis Ballomerem veſtrum, qui ſe Regis & fratrem dicit, & filium. Et immiſſa lancea, voluit eum transfigere. ſed repulſa à circulis loricæ nihil nocuit. Denique cùm eleuatus ad montem regredi niteretur, Boſo emiſſo lapide caput eius librauit, qui cecidit, & mortuus eſt. Venitque omne vulgus, & defixis in eum lanceis, pedes eius fune ligantes, per omnia exercituum caſtra traxerunt. Euellentéſq; cæſariem ac barbam eius, inſepultum ipſo in loco, quo interfectus fuerat, reliquerunt. Nocte verò ſequenti, ij qui primi erant omnes theſauros, quos in vrbe reperire potuerunt, cum miniſteriis Eccleſiæ clam abſtulerunt. Mane verò reſeratis portarum valuis, immiſſo exercitu, omne vulgus incluſum in ore gladij tradiderunt. Sacerdotes quoque Domini cum miniſtris ad ipſa Eccleſiarum altaria trucidantes. Poſtquam autem cunctos interfecerunt, vt non remaneret mingens ad parietem, omnem vrbem cum Eccleſiis reliquiſque ædificiis ſuccenderunt, nihil ibi præter humum vacuam relinquentes.

XXXIX. IGITVR Leudegiſilus rediens ad caſtra cum Mummolo & Sagittario, Chariulfo, & Vuaddone, nuncios occultè ad Regem dirigit, quid de his fieri velit. At ille capitali eos iuſſit finire ſententia. Vuaddo tunc cum Chariulfo, relictis filiis obſidibus, diſceſſerunt ab eis. Delato quoque nuncio de ho-

A rum interitu, cùm hoc Mummolus aduertiſſet, accinctus armis tugurium Leudegiſili petit. At ille videns eum, ait, Quid ſic, inquit, quaſi fugiens venis? Cui ille, Nihil vt video, de fide promiſſa ſeruatur. Nam cerno me in mortis exitio poſitum. Cui ille, Ego egrediar foras, & omnia mitigabo. Quo egrediente, confeſtim ex iuſſu eius vallata eſt domus, vt hic interficeretur. Sed & ille cùm diutiſſimè contra bellantes reſtitiſſet, venit ad oſtium. Cúmque egrederetur, duo cum lanceis vtraque ei latera feriunt. Sicque cecidit, & mortuus eſt. Quo viſo, Epiſcopus dum timore conſternatus paueret, ait ad eum quidam de aſtantibus, Inſpice propriis oculis Epiſcope, quæ geruntur: & tecto capite, ne agnoſcaris, ſiluam pete, vt abſcondaris paululum, atque ira labente poſſis euadere. At ille accepto conſilio, dum obtecto capite fugere niteretur, extracto quidam gladio caput eius cum cucullo decidit. Deinde vnuſquiſque ad propria rediens, magnas per viam prædas & homicidia fecit. Fredegundis autem his diebus Cuppanem in Tholoſanum direxit, vt ſcilicet filiam ſuam exindè, quocunque modo poſſet, erueret. Ferebant enim plerique ob hoc eum tranſmiſſum, vt ſi Gundobaldum reperiſſet viuum, multis inlectum promiſſionibus ad eam tranſduceret. Sed cùm hoc facere nequiuiſſet, acceptam Riguntem à loco illo reduxit, non ſine grandi humilitate atque contumelia.

XL. IGITVR Leudegiſilus Dux cum Theſauris omnibus, quos ſuperiùs nominauimus, ad Regem venit: quos poſtea Rex pauperibus & Eccleſiis erogauit. B Adprehenſa verò vxore Mummoli, inquirere Rex cœpit, quid theſauri, quos ij congregauerant, deueniſſent? Sed illa cognoſcens virum ſuum interfectum fuiſſe, & omnem iactantiam eorum prorſus in terram corruiſſe, omnia pandit, dixitque: Multum adhuc apud vrbem Auinionenſem auri atque argenti eſſe, quæ ad Regis notitiam non veniſſent. Statimque miſit Rex viros qui hæc deferre deberent cum vno puero, quem valde creditum Mummolus habens, hæc ei commendauerat. Abeuntes autem, acceperunt omnia quæ in vrbe relicta fuerant. Ferunt autem ducenta & quinquaginta talenta argenti fuiſſe: auri verò ampliùs quàm triginta. Sed hæc (vt ferunt) de reperto antiquo theſauro abſtulit. Quod Rex diuiſum cum Childeberto Rege nepote ſuo, partem ſuam maximè pauperibus eſt largitus. Mulieri autem nihil ampliùs: quàm ea quæ de parentibus habuerat, relinquens.

XLI. TVNC & homo ille immmenſi corporis ad Regem de Mummoli familiaribus adductus eſt. Ita magno corpore elatus, vt duos aut tres pedes ſuper longiſſimos homines putaretur magnus: lignarius faber, qui non multò pòſt obiit.

XLII. POST hæc edictum à Iudicibus datum eſt, vt qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur. Biturigum quoque Comes miſit pueros ſuos, vt in domo beati Martini, quæ in hoc termino ſita eſt, huiuſmodi homines ſpoliare deberent. Sed agens domus illius reſiſtere fortiter cœpit, dicens: Sancti Martini «
C homines ij ſunt. Nihil eis quicquam inferatis iniuriæ, quia non habuerunt con- «
ſuetudinem in talibus cauſis abire. At illi dixerunt: Nihil nobis & Martino tuo, «
quem ſemper in cauſis inaniter profers. Sed & tu, & ipſi precia diſſoluetis, pro eo «
quòd Regis imperium neglexiſtis. Et hæc dicens, ingreſſus eſt atrium domus. Pro- «
tinus dolore percuſſus cecidit, & grauiter agere cœpit. Conuerſúſque ad agen- «
tem, voce flebili ait: Rogo vt facias ſuper me crucem Domini, & inuoces nomen «
beati Martini. Nunc autem cognoui, quòd magna eſt virtus eius. Nam ingredien- «
te me atrium domus, vidi virum ſenem exhibentem arborem in manu ſua, quæ «
mox extenſis ramis omne atrium texit. Ex ea enim vnus me attigit ramus, de cuius «
ictu turbatus corrui. Et innuens ſuis rogabat, vt eiiceretur de atrio. Egreſſus au- «
tem, inuocare nomen beati Martini attentiùs cœpit. Ex hoc enim commodiùs agens, ſanatus eſt.

XLIII. DESIDERIVS verò infrà caſtrorum munitionem ſe réſque ſuas tutauit. Vuaddo Maior domus Riguntis ad Brunichildem Reginam tranſiit. Et ab ea ſuſceptus, cum muneribus & gratia eſt dimiſſus. Chariulfus Baſilicam ſancti Martini expetiit.

XLIV. FVIT tunc temporis mulier, quæ ſpiritum Phitonis habens, multum præſtabat dominis diuinando quæſtum. Eóque in gratia profecit, vt ab his libera

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

facta, ſuis voluntatibus laxaretur. Si quis enim aut furtum, aut aliquid mali perferret, ſtatim hæc quò fur abiit, cui tradidit, vel quid ex hoc fecerit, edicebat. Congregabat quotidie aurum argentúmque, procedens in ornamentis, ita vt putaretur aliquid eſſe diuinum in populis. Sed cùm Agerico Viridunenſi Epiſcopo hæc nunciata fuiſſent, miſit ad comprehendendum eam. Qua adprehenſa, & ad ſe adducta, iuxta id quod in Actibus legimus Apoſtolicis, cognouit in ea immundum ſpiritum eſſe Phitonis. Denique cùm exorciſmum ſuper eam diceret, ac frontem oleo ſancto perungeret, exclamauit dæmonium, & quid eſſet prodidit Sacerdoti. Sed cùm per eum à puella non extruderetur, abire permiſſa eſt. Cernens verò puella, quòd in loco illo habitare non poſſet, ad Fredegundem Reginam abiit, ibique & latuit. A

XLV. MAGNA hoc anno fames pene Gallias totas oppreſſit. Nam plurimi vuarum ſemina, flores auellanarum, nonnulli radices herbæ filicis arefactas redactáſque in puluerem, admiſcentes parum farinæ, panem conficiebant. Multi etiam herbam ſegetum decidentes, ſimiliter faciebant. Fuerunt etiam multi, quibus non erat aliquid farinæ, qui diuerſas colligentes herbas, & comedentes, tumefacti deficiebant. Plurimi enim tunc ex inedia tabeſcentes, mortui ſunt. Grauiter tunc negociatores populum ſpoliauerunt, ita vt vix, vel modium annonæ, aut ſemimodum vini vno triente venundarent. Subdebant ſe pauperes ſeruitio, vt quantulumcunque de alimento porrigerent.

XLVI. HIS diebus Chriſtophorus negociator ad Aurelianenſem vrbem abiit. B Audierat enim, quòd eò multum vini delatum fuiſſet. Abiens ergo, comparato vino, & lintribus inuecto, accepta à ſocero pecunia multa, cum duobus pueris Saxonibus viam equitando terebat. Pueri verò diu dominum exoſum habebant, & plerumque fugerant illum, eò quòd crebriùs grauiſſimè verberarentur. Cùm veniſſent in quandam ſiluam, præcedente domino, puer vnus iaculata validè lancea, dominum ſuum transfixit. Quo ruente, alius cum framea caput eius dilacerauit. Et ſic ab vtroque in fruſta deciſus, exanimis eſt relictus. Hi verò accipientes pecuniam, fugâ dilapſi ſunt. Frater verò Chriſtophori ſepulto corpuſculo, homines ſuos poſt pueros dirigit: qui iuniorem comprehenſum ligant, ſeniore cum pecunia fugiente. Quibus redeuntibus, cùm vinctum laxiùs reliquiſſent, accepta lancea vnum ex his, à quibus adducebatur, interemit. Sed deductus ab aliis vſque Turonis, diuerſis ſuppliciis adfectus, detruncatúſque, patibulo valdè exanimis eſt adpenſus.

XLVII. GRAVIA tunc inter Turonicos ciues bella ciuilia ſurrexerunt. Nam Sicharius Ioannis quondam filius, dum Natalis Dominici ſolemnia apud Montalomagenſem vicum, cum Auſtregiſilo reliquiſque pagenſibus celebraret, Preſbyter loci miſit puerum ad aliquorum hominum inuitationem, vt ad domum eius bibendi gratiâ venire deberent. Veniente verò puero, vnus ex his, qui inuitabantur, extracto gladio eum ferire non metuit. Qui ſtatim cecidit, & mortuus eſt. C Quod cùm Sicharius audiſſet, qui amicitias cum Preſbytero retinebat, quòd ſcilicet puer eius fuerit interfectus, arreptis armis Eccleſiam petiit, Auſtregiſilum operiens. Ille autem hæc audiens, adprehenſo armorum adparatu, contra eum dirigit. Mixtiſque omnibus, cùm ſe pars vtraque conlideret, Sicharius inter Clericos ereptus, ad villam ſuam effugit, relictis in domo Preſbyteri cum argento & veſtimentis quatuor pueris ſauciatis. Quo fugiente, Auſtregiſilus iterum inruens, interfectis pueris, aurum argentúmque cum reliquis rebus abſtulit. Dehinc cùm in iudicio ciuium conueniſſent, & præceptum eſſet vt Auſtregiſilus, qui homicida erat, & interfectis pueris res ſine audientia diripuerat, cenſurâ legali condemnaretur, initoq; placito. Paucis infrà diebus, Sicharius audiens quòd res, quas Auſtregiſilus diripuerat, cum Aunone & filio, atque eius fratre Eberulfo retinerentur, poſtpoſito placito, coniunctus Audino, mota ſeditione cum armatis viris inruit ſuper eos nocte. Eliſóque hoſpitio in quo dormiebant, patrem cum fratre & filio interemit: réſque eorum cum pecoribus interfectiſque ſeruis abduxit. Quod nos audientes, vehementer ex hoc moleſti, adiuncto Iudice, mittimus ad eos legationem: vt in noſtri præſentiam venientes, accepta ratione cum pace diſcederent, ne iurgium in amplius pullularet. Quibus venientibus, coniunctiſque ciuibus, ego aio: Nolite ô viri, in ſceleribus proficere, ne malum in longius exten-

A datur. Perdidimus enim Eccleſiæ filios: metuimus nunc, ne & aliis in hac intentione careamus. Eſtote quæſo pacifici, & qui malum geſſit, ſtante charitate componat, vt ſitis filij pacifici, qui digni ſitis Regnum Dei ipſo Domino tribuente percipere. Sic enim ipſe ait, *Beati pacifici, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Ecce enim & ſi illi, qui noxæ ſubditur, minor eſt facultas, argento Eccleſiæ redimetur. interim anima viri non pereat. Et hæc dicens, obtulit argentum Eccleſiæ. Sed pars Chramniſindi, quæ mortem patris fratriſque & patrui requirebat, accipere noluit. His deſcendentibus, Sicharius iter vt ad Regem ambularet præparat, & ob hoc Pictauum ad vxorem cernendam proficiſcitur. Cúmque ſeruum, vt exerceret operam, commoneret, eleuatáque virga ictibus verberaret, ille extracto balthei gladio, dominum ſauciare non metuit. Quo in terram ruente, currentes amici, adprehenſum ſeruum crudeliter cæſum, truncatis manibus & pedibus, patibulo damnauerunt. Interim ſonus in Turonicum exiit, Sicharium fuiſſe defunctum. Cùm autem hæc Chramniſindus audiſſet, commonitis parentibus & amicis, ad domum eius properat. Quibus ſpoliatis, interemptis nonnullis ſeruorum, domus omnes tam Sicharij, quàm reliquorum qui participes huius villæ erant, incendio concremauit: abducens ſecum pecora, & quæcunque mouere potuit. Tunc partes à Iudice ad ciuitatem deductæ, cauſas proprias proloquuntur. Inuentúmque eſt à Iudicibus, « Vt qui nolens accipere prius compoſitionem, domos incendiis tradidit, medietatem precij quod fuerat ei iudicatum amitteret. Et hoc con- « B tra leges actum, vt tantùm pacifici redderentur. aliam verò medietatem compoſitionis Sicharius redderet. Tunc dato ab Eccleſia argento, quæ iudicauerant, accepta ſecuritate componunt: datis ſibi partes inuicem ſacramentis, vt nullo vnquam tempore contra alteram pars altera muſſitaret. Et ſic altercatio terminum fecit.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS.

EXPLICIT LIBER VII.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIAE FRANCORVM

LIBER OCTAVVS.

CAPITVLA LIBRI.

C I. *De eo quòd Rex ad Aurelianos venit.*
II. *Qualiter ei Epiſcopi præſentati: & qualiter ipſe conuiuium præparauit.*
III. *De cantoribus, & argento Mummoli.*
IV. *Laus Childeberti Regis.*
V. *De viſionibus quas Rex vel nos de Chilperico vidimus.*
VI. *De iis quos præſentauimus.*
VII. *De Palladio Epiſcopo, qualiter Miſſas dixit.*
VIII. *De ſignis oſtenſis.*
VIIII. *De ſacramento pro filio Chilperici dato.*
X. *De corporibus Merouei & Chlodouei.*
XI. *De hoſtiariis, & interitu Boanti.*
XII. *De Theodoro Epiſcopo, & plaga ſuper Ratharium.*
XIII. *De Legatione Guntchramni ad Childebertum directa.*
XIIII. *De periculo in flumine.*
XV. *De conuerſione Vulfilaici Diaconi.*
XVI. *Quæ de virtutibus ſancti Martini retulit.*

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XVII. *De ſignis quæ apparuerunt.* A
XVIII. *Quòd Childebertus in Italiam direxit exercitum, & qui Duces vel Comites aut inſtituti ſunt, aut remoti.*
XIX. *De interitu Dagulphi Abbatis.*
XX. *Quæ in Synodo Matiſcenſi acta ſunt.*
XXI. *De placito in Belſonnaco, & de ſepulchro violato.*
XXII. *De obitu Epiſcoporum & VVandelini.*
XXIII. *De diluuiis.*
XXIV. *De inſulis maris.*
XXV. *De inſula in qua ſanguis apparuit.*
XXVI. *De Eberulfo qui Dux fuit.*
XXVII. *Quòd Deſiderius ad Regem abiit.*
XXVIII. *De Hirminigildo & de Ingunde, vel de Legatis Hiſpanorum clam ad Fredegundem miſſis.*
XXIX. *Quòd Fredegundis miſit qui Childebertum interficeret.*
XXX. *Quòd exercitus in Septimaniam abiit.*
XXXI. *De interfectione Prætextati Epiſcopi.*
XXXII. *De interitu Domnolæ vxoris Nectarij.*
XXXIII. *De incendio vrbis Pariſiacæ.*
XXXIV. *De reclauſis tentatis.* B
XXXV. *De Legatis Hiſpanorum.*
XXXVI. *De interitu Magnoualdi.*
XXXVII. *Quòd Childeberto filius natus eſt.*
XXXVIII. *Quòd Hiſpani in Gallias proruperunt.*
XXXIX. *De obitu Epiſcoporum.*
XL. *De Pelagio Turonico.*
XLI. *De iis qui Prætextatum Epiſcopum interfecerunt.*
XLII. *Quòd Bippolenus Dux datus eſt.*
XLIII. *Quod Nicetius Rector Prouinciæ ordinatur, & de iis quæ Antiſtius geſſit.*
XLIV. *De eo qui Regem Guntchramnum interficere voluit.*
XLV. *De interitu Deſiderij Ducis.*
XLVI. *De obitu Leuuieldi Regis.*

* al. Cauillono.

I. IGITVR Guntchramnus Rex anno XXIV. regni ſui de Cabillono * progreſſus, Niuernenſem vrbem adgreditur. Inuitatus enim Pariſius veniebat, vt Chilperici filium, quem iam CHLOTHARIVM vocitabat, à ſacro regenerationis fonte deberet excipere. Digreſſus verò à Niuerno ad Aurelianenſem vrbem venit, magnum ſe tunc ciuibus ſuis præbens. Nam per domos eorum inuitatus adibat, & prandia data libabat. Multum ab his muneratus, muneráque ipſis proflua benignitate largitus eſt. C Sed cùm ad vrbem Aurelianenſem veniſſet, erat ea die ſolennitas beati Martini, id eſt IV. Nonas menſis quinti. Proceſſitque in obuiam eius immenſa populi turba, cum ſignis atque vexillis, canentes laudes. Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipſorum Iudæorum in diuerſis laudibus variè concrepabat, dicens; Viuat Rex, Regnúmque eius in populis annis innumeris dilatetur. Iudæi verò, qui in his laudibus videbantur eſſe participes, dicebant: Omnes gentes te adorent, tibíque genu flectant, atque tibi ſint ſubditæ. Vnde factum eſt, vt celebratis Miſſis, cùm Rex ad conuiuium reſideret, diceret: Væ genti Iudaicæ malæ & perfidæ, ac ſubdolo ſemper ſenſu viuenti! Ob hoc enim mihi, inquit, hodie laudes adulatorias acclamabat, vt me cunctæ gentis quaſi Dominum adorarent: vt Synagogam eorum, quæ dudum à Chriſtianis diruta eſt, iuberem ope publica ſubleuari. quod inhibente Domino nunquam ero facturus. O Regem admirabili prudentia clarum! Sic intellexit doloſitatem hæreticorum, vt ei penitus non valerent ſubripere quæ erant poſtmodum ſuggeſturi. Iam enim mediante epulo Rex locutus eſt Sacerdotibus qui aderant, dicens: Rogo vt in domo mea craſtina die veſtram promerear benedictionem, fiátque mihi ſalus in ingreſſu veſtro vt ex hoc ſaluus fiam, cùm ſuper me humilem veſtrarum

A benedictionum verba defluxerint. Hæc eo dicente, omnes gratias agentes epulo expleto ſurreximus.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS. II.

II. Mane autem facto, dum Rex loca Sanctorum orationis gratia viſitaret, ad metatum noſtrum aduenit. Erat enim ibi Baſilica ſancti Auiti Abbatis, cuius in Libro Miraculorum meminimus. Surrexi, gauiſus fateor, ad occurſum eius, & data oratione deprecor, vt manſione mea eulogias beati Martini dignaretur accipere. Quod ille non reſpuens, benigne animo ingreſſus, hauſto poculo, admonitis nobis, ad conuiuium lætus abſceſſit. Tunc Bertchramnus Burdegalenſis Epiſcopus cum Palladio Santonico valde Regi infenſus erat pro ſuſceptione Gundobaldi, cuius ſuprà meminimus. Sed & Palladius Epiſcopus ob hoc maximè Regis iram incurrerat, quòd ei ſæpiùs fallacias intuliſſet. Diſcuſſi enim ante paululum fuerant ab reliquis Epiſcopis & Optimatibus Regis, cur Gundobaldum ſuſcepiſſent, cur Fauſtianum Aquis Epiſcopum ad præceptionem eius leuiſſimam ordinaſſent. Sed hanc cauſam ordinationis Palladius Epiſcopus à Bertchramno Metropole ſuo auferens ſuper ſe deuoluit, dicens: « Oculi Metropolis mei valde doloribus artabantur, & ego ſpoliatus & contemptus, inuitus ab eo in eo loco adductus ſum. Non potui aliud facere, niſi quæ ille, qui omnem Principatum Galliarum ſe teſtabatur accipere, imperabat. Cùm hæc Regi nunciata B fuiſſent, valde commotus eſt, ita vt vix obtineri poſſet, vt eos ad conuiuium aduocaret, quos antea non viderat. Viſóque Bertchramno, interrogat Rex: « Quis, ait, eſt iſte? Diu enim erat quòd ab eo viſus non fuerat. Dixerúntque: « Hic eſt Bertchramnus Burdegalenſis vrbis Epiſcopus. Cui ille, « Gratias, inquit, agimus, quòd ſic cuſtodiſti fidem generationi tuæ. Scire enim te oportuerat, dilectiſſime Pater, quòd parens eras nobis ex matre noſtra, & ſuper gentem tuam non debueras inducere peſtem extraneam. Cúmque talia & his ſimilia Bertchramnus audiſſet, conuerſus ad Palladium Rex ait: « Nec tibi, ô Palladi Epiſcope, nimium ſunt gratiæ referendæ. Tertio enim mihi (quod de Epiſcopo dici iniquum eſt) peieraſti, mittens indiculos doloſitate plenos. A me excuſabaris per Epiſtolas, & germanum meum cum ſcriptis aliis inuitabas. Iudicauit enim Deus cauſam meam, cùm ego prouocare vos ſemper tanquam Eccleſiæ patres ſtudui, & vos circa me ſemper egiſtis doloſè. Nicaſio autem & Antidio Epiſcopis dixit; « Quid vos, ô ſanctiſſimi Patres, pro regionis vtilitate, vel Regni noſtri ſoſpitate tractaſtis, edicite. Illis quoque tacentibus, ablutis Rex manibus, accepta à Sacerdotibus benedictione, ad menſam recedit læto vultu & hilari facie, quaſi nihil de contemptu ſuo fuiſſet effatus.

III. Interea iam medio prandij peracto, iubet Rex vt Diaconum noſtrum, qui ante diem ad Miſſas Pſalmum reſponſorium dixerat, canere iuberem. Quo canente, iubet iterum mihi, vt omnes Sacerdotes qui aderant, per meam com-C monitionem datis ex officio ſuo ſingulis Clericis, coram iuberentur cantare. Per me enim ſecundùm Regis imperium admoniti, quiſque vt potuit in Regis præſentia Pſalmum reſponſorium decantauit. Cùm autem fercula proferrentur, dixit Rex: « Argentum omne, quod cernitis, Mummoli illius periuri fuit. Sed nunc gratia Domini tribuente in noſtram dominationem tranſlatum eſt. Nam quindecim ex eo catinos, vt iſtum maiorem cernitis, iam concidi, & non exinde ampliùs quàm hunc & alium de centum ſeptuaginta libris reſeruaui. Et quid ampliùs quàm ad opus quotidianum neceſſe eſt me retinere? Non ego (quod peius eſt) alium filium præter Childebertum habeo, cui ſatis ſit de theſauris quos ei pater reliquit: & quæ iam de huius miſerrimi rebus, quæ Auinione inuentæ ſunt, tranſmittere curaui. Reliqua verò pauperum & Eccleſiarum erunt neceſſitatibus tribuenda.

IV. « Vnum vos tantummodo, Sacerdotes Domini, deprecor, vt pro filio meo Childeberto Domini miſericordiam exoretis. Eſt enim vir ſapiens atque vtilis, vt de multorum annorum æuo vix ita cautus homo reperiri poſſit ac ſtrenuus. Quia ſi hunc Deus his Galliis concedere dignabitur, fortaſſis ſpes erit de eodem gentem noſtram, quæ valde exinanita eſt, poſſe conſurgere. Quod fieri iuxta eius miſericordiam non diffido, eo quòd tale fuerit pueri natiuitatis præſagium. Nam in die ſancto Paſchæ ſtante fratre meo Sigiberto in Eccleſia, procedente Diacono cum ſancto Euangeliorum libro, nuncius Regi aduenit, vnáque vox fuit pro-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

nunciantis lectionem Euangelicam, ac nuncij dicentis, Filius natus eſt tibi. Vnde factum eſt vt omnis populus in vtraque annunciatione proclamaret pariter: Gloria Deo omnipotenti. Sed baptiſmum in die ſancto Pentecoſtes accepit, & Rex nihilominus in die ſancto Dominicæ Natiuitatis eſt eleuatus. Vnde ſi oratio veſtra proſequitur, poterit hic Domino annuente regnare. Hæc Rege dicente, omnes orationem fuderunt ad Dominum, vt vtrumque Regem eius miſericordia conſeruaret. Adiecitque Rex, Verùm quia mater eius Brunichildis me minatur interimere: ſed nihil mihi ex hoc formidinis eſt. Dominus enim, qui me eripuit de manibus inimicorum meorum, & de huius inſidiis liberabit me. A

V. MVLTA tunc & in Theodorum aduerſa locutus eſt, proteſtans, quòd ſi ad Synodum veniret, iterum exilio truderetur, dicens: Scio enim, quòd horum cauſa germanum meum Chilpericum interfici fecit. Denique nec nos pro viris haberi debemus, ſi eius necem vlciſci non valemus hoc anno. Cui ego reſpondi: Et quis Chilpericum interemit, niſi malitia ſua, tuáque oratio? Multas enim tibi contra iuſtitiam tetendit inſidias, quæ ei mortis exitium intulerunt. Quod vt dicam, valde hoc per viſionem ſomnij inſpexi, cùm viderem eum à te tonſorato capite quaſi Epiſcopum ordinari, deinde ſuper cathedram puram ſola fuligine tectam impoſitum ferri, prælucentibus coram eo lychnis ac cereis. Me hæc narrante, Rex ait: Vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciauit. B Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus catenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunenſis erat. Quibus dicebant duo: Soluite quæſumus eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus econtrario cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat: Non fiet ita, ſed igni concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cùm diu multúmque quaſi altercantes hæc inter ſe verba proferrent, conſpicio eminus æneum ſuper ignem poſitum feruere vehementer. Tunc me flente, adprehenſum infelicem Chilpericum confractis membris proiiciunt in æneum. Nec mora, inter vndarum vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret. Hæc Rege dicente, admirantibus nobis, epulo expleto ſurreximus.

VI. REX igitur in craſtinum in venationem progreſſus eſt. Quo redeunte, Garacharius Comes Burdegalenſis, atque Bladaſtes, à nobis repræſentati ſunt: qui (vt ſuperiùs diximus) in Baſilica ſancti Martini confugium fecerant, pro eo quòd Gundobaldo coniuncti fuiſſent. Nam cùm prius pro his deprecatus, nihil obtinere potuiſſem, hæc inſequenti locutus ſum: Audiat ô Rex poteſtas tua. Ecce à Domino meo in legatione ad te directus ſum. Sed quid renunciabo ei qui me miſit, cùm nihil mihi reſponſi reddere velis? At ille obſtupefactus ait: Et quis eſt Dominus tuus, qui te miſit? Cui ego ſubridens; Beatus Martinus, inquio, miſit me. Tunc ille iuſſit ſibi repræſentari viros. Sed cùm in eius conſpectu veniſſent, multas eis perfidias ac periuria exprobrauit, vocans eos ſæpiùs Vulpes ingenioſas. Sed reſtituit eos gratiæ ſuæ, reddens quæ illis ablata fuerant. C

VII. ADVENIENTE quoque die Dominico, Rex Eccleſiam ad ſpectanda Miſſarum ſolennia petit. Fratres verò, conſacerdotéſque qui aderant, locum Palladio Epiſcopo ad agenda feſta præbuerunt. Quo incipiente prophetiam, Rex interrogat, quis eſſet? Cúmque Palladium Epiſcopum initiaſſe pronunciaſſent, ſtatim commotus Rex ait: Qui mihi ſemper infidelis & perfidus fuit, ille nunc ſacrata verba prædicabit? Egrediar prorſus ab hac Eccleſia, ne inimicum meum audiam prædicantem. Et hæc dicens, egredi cœpit Eccleſiam. Tunc conturbati Sacerdotes de fratris humilitate, dixerunt Regi: Vidimus enim eum conuiuio tuo adeſſe, ac de eius manu te benedictionem accipere: & cur eum nunc Rex aſpernatur? Si enim ſciſſemus tibi exoſum, declinaſſemus vtique ad alium qui hæc agere debuiſſet. Nunc ſi permittis, celebret quæ cœpit. In poſterum autem ſi aliquid oppoſueris, canonicæ ſanctionis cenſura finiatur. Iam enim Palladius Epiſcopus in ſacrarium cum grandi humilitate diſceſſerat. Tunc Rex iuſſit eum reuocari, & ſic quæ agere cœperat expediuit. Nam cùm iterato ad conuiuium Regis Palladius atque Bertchramnus adſciti fuiſſent, commoti inuicem multa ſibi de adulteriis ac fornicatione exprobrarunt, nonnulla etiam de periuriis. Quibus de rebus multi ridebant, nonnulli verò, qui alacrioris erant ſcientiæ, lamentabantur: cur inter Sacerdotes Domini taliter zizania diaboli pullularent. Diſce-

dentes

A dentes itaque à Regis præſentia, cautiones & fideiuſſores dederunt, vt decimo Calendas menſis noni ad Synodum conuenirent.

VIII. TVNC adparuerunt ſigna, id eſt radij à parte Aquilonis, ſicut ſæpiùs adparere ſolent. Fulgor per cœlum occurriſſe viſus eſt, floréſque in arboribus oſtenſi ſunt. erat enim menſis quintus.

IX. POST hæc Rex Pariſius venit, & coram omnibus loqui cœpit, dicens: Germanus meus Chilpericus moriens dicitur filium reliquiſſe: cuius nutritores matre deprecante petierunt, vt eum de ſancto lauacro in Dominici Natalis ſolennitate deberem excipere. & non venerunt. Rogauerunt deinceps, vt ad ſanctum Paſcha baptizaretur: ſed nec tunc allatus eſt infans. Deprecati ſunt autem tertiò, vt ad feſtiuitatem ſancti Ioannis exhiberetur: ſed nec tunc venit. Mouerunt itaque me per tempus ſterile de loco vbi habitabam. Veni igitur, & ecce abſconditur, nec oſtenditur mihi puer. Vnde (quantum intelligo) nihil eſt quod promittitur, ſed (vt credo) alicuius ex leudibus noſtris ſit filius. Nam ſi de ſtirpe noſtra fuiſſet, ad me vtique fuiſſet deportatus. Idcóque noueritis, quia à me non ſuſcipitur, niſi certa de eo cognoſcam indicia. Hæc audiens Fredegundis Regina, coniunctis prioribus Regni ſui, id eſt tribus Epiſcopis & trecentis viris optimis, ſacramenta dederunt hunc à Chilperico Rege generatum fuiſſe. Et ſic ſuſpicio ab animis Regis ablata eſt.

X. DENIQVE cùm interitum Merouei atque Chlodouei ſæpiùs lamentaretur, neſciréťque vbi eos poſtquàm interfecerant proieciſſent, venit ad Regem homo qui diceret: Si mihi contrarium in poſterum non habetur, indicabo in quo loco Chlodouei cadauer ſit poſitum. Iurauit Rex, nihil ei moleſtum fieri, ſed potiùs muneribus ampliari. Tunc ille, Veritatem, inquit, me loqui, ô Rex, ipſa ratio quæ acta eſt comprobabit. Nam quando Chlodoueus interfectus eſt, ac ſub ſtillicidio oratorij cuiuſdam ſepultus, metuens Regina ne aliquando inuentus cum honore ſepeliretur, iuſſit eum in alueum Matronæ fluminis proiici. Tunc intra capſum, quod opere meo ad capiendorum piſcium neceſſitatem præparaueram, reperi. Sed cùm ignorarem quiſnam eſſet, à cæſarie prolixa cognoui Chlodoueum eſſe: adprehenſúmque in humeris ad litus detuli, ibique cum ceſpite ſuperpoſito tumulaui. Ecce ſaluatis artubus quod volueris effice. Quod cùm Rex comperiſſet, confingens ſe ad venationem procedere, detectóq; tumulo, reperit corpuſculum integrum & inlæſum. Vna tantùm pars capillorum, quæ ſubter fuerat, iam defluxerat. Alia verò cum ipſis crinium flagellis intacta durabat. Cognitúmque eſt, hunc eſſe quem Rex intento animo requirebat. Conuocato igitur Epiſcopo ciuitatis, cum Clero & populo, ac cereorum innumerabilium ornatu, ad Baſilicam ſancti Vincentij detulit tumulandum, non minùs plangens nepotes mortuos, quàm cùm vidit filios proprios iam ſepultos. Poſt hæc miſit Pappolum Carnotenæ vrbis Epiſcopum, qui Merouei cadauer requirens, iuxta Chlodouei tumulum ſepeliuit.

XI. OSTIARIVS verò quidam de alio oſtiario dixit: Domine Rex, hic accepto præmio conſenſit vt tu interficiaris. Adprehenſúſque oſtiarius, de quo dixerat, cæſus, ſuppliciiſque multis adfectus, nihil de cauſa qua interrogabatur aperuit. Loquebantur enim tunc multi hoc inſidiis & inuidia factum, quòd oſtiarius ille, cui hoc crimen impactum fuerat, plurimum à Rege diligeretur. Anſoaldus autem neſcio qua ſuſpicione tactus, nec vale dicens, à Rege diſceſſit. Rex verò Cabillonum regreſſus, iuſſit Boantum, qui ſibi ſemper fuerat infidelis, gladio percuti. Qui vallatus in domo ſua, ab hominibus Regis peremptus interiit, réſque ſuæ fiſci ditionibus ſubiugatæ ſunt.

XII. DENIQVE cùm Rex maxima intentione Theodorum Epiſcopum iterum perſequi conaretur, & Maſſilia iam in Childeberti Regis dominationem reuocata fuiſſet, ad diſcutiendas cauſas Ratharius illuc quaſi Dux à parte Regis Childeberti dirigitur. Sed poſtpoſita actione quæ ei à Rege iniuncta fuerat, Epiſcopum vallat, fideiuſſores requirit, & ad præſentiam Regis Guntchramni direxit: vt ſcilicet ad Synodum, quæ Matiſcone futura erat, quaſi ab Epiſcopis damnandus adeſſet. Nec defuit vltio diuina, quæ ſeruos ſuos ab ore canum rabidorum defenſare conſueuit. Nam egrediente Epiſcopo à ciuitate, ſtatim res Eccleſiæ diripit: & alia quidem ſibi vindicat, alia ſub ſigillorum munitione concludit. Cúmque hoc feciſſet, protinus famulos eius ſæuiſſimus inuadit morbus, exhauſtóſque febre

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

peremit. Filius eius ab hoc incõmodo defecit, quem in ſuburbano Maſſiliæ ipſius cum graui gemitu ſepeliuit. Fuitque talis domui eius plaga, vt cùm ab vrbe illa eſt digreſſus, vix ad patriã ſuam regredi putaretur. Theodorus verò Epiſcopus à Guntchramno Rege detentus eſt. Sed nihil ei Rex nocuit. Eſt enim vir egregiæ ſanctitatis, & in oratione aſſiduus, de quo mihi Magnericus Treuerenſis Epiſcopus hæc retulit: Ante hos annos cùm ad præſentiam Childeberti Regis, ſub ardua cuſtodia duceretur, vt quandocunque ad vrbem aliquam veniſſet, neque Epiſcopum, neque quenquam de ciuibus videre permitteretur: adueniens Treueris, nunciatum eſt Epiſcopo, hunc iam in naui poſitum clam abduci. Surrexitque Sacerdos triſtis, ac velociter proſecutus, reperit eum ad litus, cauſatúſq; cum cuſtodibus, Cur tanta eſſet impietas, vt non liceret fratri fratrem aſpicere? Viſóque tandem, oſculatus eum, indulgens aliquid veſtimenti, diſceſſit. Veniens itaque ad Baſilicam ſancti Maximini, proſternitur ſepulcro, illud Apoſtoli Iacobi retinens, *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Fuſáque diu oratione cum lachrimis, vt fratrem dignaretur Dominus adiuuare, egreſſus eſt foras. Et ecce mulier, quam ſpiritus erroris agitabat, clamare Sacerdoti cœpit, ac dicere: O ſceleſte & inueterate dierum, qui pro inimico noſtro Theodoro orationem fundis ad Dominum! Ecce nos quotidie quærimus, qualiter ab his Galliis extrudatur, qui nos quotidianis incendiis conflat: & tu pro eo rogare non deſinis? Satius enim tibi erat res Eccleſiæ tuæ diligenter inquirere, ne pauperibus aliquid deperiret, quàm pro hoc tam intentè depoſcere. Et aiebat: Væ nobis, qui eum non poſſumus expugnare! Et licèt dæmoniis credi non debeat, tamen qualis eſſet Sacerdos, de quo hæc dæmon condolens declamabat, adparuit. Sed ad cœpta redeamus. A B

XIII. IGITVR Legatos ad nepotem ſuum Childebertum Rex dirigit, qui morabatur tunc ad caſtrum Confluentis, quod ob hoc nomen accepit, pro eo quòd Moſella Rhenúſque amnes pariter confluentes in eodem loco iungantur. Et quia placitum fuerat, vt Trecas Campaniæ vrbem de vtroque Regno coniungerent, Sacerdotibúſque de Regno Childeberti congruum non fuit, Felix Legatus ſalutatione præmiſſa oſtenſis litteris ait: Patruus tuus, ô Rex, diligenter interrogat, quis te ab hac promiſſione retraxit, vt Sacerdotes Regni veſtri ad Concilium, quod ſimul decreueratis, venire differrent. An forſitan mali homines aliquam inter vos diſcordiæ radicem faciant pullulare? Tunc ego Rege tacente reſpondi: Nil mirum, ſi zizania ſeratur inter populos. Nam inter hos quo radicem obliget, protinus non poteſt reperire. Nullum enim latet, quòd Childebertus Rex alium patrem niſi patruum non habet. Neque ille alium filium niſi hunc habere diſponit, iuxta id quod cum anno præſenti audiuimus loqui. Abſit ergo, vt inter eos radix diſcordiæ germinet, cùm ſe pariter & tueri debeant & amare. Tunc vocato ſecretiùs Felice Legato, Childebertus Rex rogauit dicens: Deprecor dominum & patrem meum, vt Theodoro Epiſcopo nihil iniuriæ inferat. Quod ſi fecerit, confeſtim inter nos ſcandalum germinabit, erimúſque diſcordia impediente diſiuncti, qui debemus amorem tuendo eſſe pacifici. Acceptóque & de aliis cauſis reſponſo, Legatus diſceſſit. C

XIV. NOBIS itaque in antedicto caſtro cum Rege commorantibus, dum ad conuiuium Principis vſque obſcura nocte retineremur, epulo expleto ſurreximus. Venientéſque ad fluuium, offendimus nauem in littore, quæ nobis fuerat præparata. Aſcendentibúſque nobis, intuit turba hominum diuerſorum, impletáque eſt nauis tam hominibus quàm aquis. Sed virtus Domini adfuit, non ſine grandi miraculo, vt cùm vſq; labium impleta fuiſſet, mergi non poſſet. Habebamus enim nobiſcum beati Martini reliquias, cum aliorum Sanctorum, quorum virtute nos credimus fuiſſe ſaluatos. At verò naue ad littus vnde egreſſi fuimus redeunte, euacuata ab hominibus & à lymphis, repulſis extraneis ſine impedimento tranſiuimus. In craſtino autem vale Regi dicentes, abſceſſimus.

XV. PROFECTI igitur in itinere, ad Epoſium caſtrum acceſſimus, ibique à Vulfilaico nacti Diacono, & ad Monaſterium eius deducti, benigniſſimè ſuſcepti ſumus. Eſt enim hoc Monaſterium quaſi milibus octo ab antedicto caſtro, in montis cacumine locatum. In quo monte magnam Baſilicã ædificauit, quam beati Martini vel reliquorum Sanctorum reliquiis inluſtrauit. Cõmorantes autem ibi, petere ab eo cœpimus, vt nobis aliqua de conuerſionis ſuæ bono narraret, vel qualiter

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A ad Clericatus officium adueniſſet, quia erat genere Longobardus. Sed nequibat exponere, vanam tota intentione cupiens gloriam euitare. Quem ego terribilibus ſacramentis coniurans, pollicitus primò vt nulli quæ referebat expenderem, rogare cœpi, vt nihil mihi de his quæ interrogabam occuleret. Cúmque diutiſſimè reluctatus fuiſſet, victus tandem tam precibus quàm obſecrationibus meis, hæc effatus eſt. Dum eſſem, inquit, puer paruulus, audito beati Martini nomine, neſciens adhuc vtrum Martyr an Confeſſor eſſet, vel quid boni in mundo geſſiſſet, vel quæ regio beatos artus tumulo meruiſſet accipere, iam in eius honorem vigilias celebrabam, ac ſi aliquid inter manus numiſmatis adueniſſet, eleemoſynas faciebam. Iámque in maiori ætate proficiens, litteras diſcere ſtudui. Ex quibus priùs ſcribere potui, quàm ordinem ſcriptarum literarum ſcirem. Deinde Aredio abbati coniunctus, ab eóque edoctus, beati Martini Baſilicam adij. Reuerténſque cum eo, ille parumper pulueris beati ſepulchri pro benedictione ſuſtulit. Quem in capſula poſitum, ad collum meum dependit. Deuectúque ad Monaſterium eius Lemouicino in termino, accepta capſula, vt eam in Oratorio ſuo locaret, in tantum puluis adcreuit, vt non ſolùm totam capſam repleret, verumetiam foris inter iuncturas vbi aditum reperire potuit ſcateret. Ex hoc mihi miraculi lumine animus magis accendit, totam ſpem meam in eius virtute defigere. Deinde territorium Treuericæ vrbis expetij, & in quo nunc eſtis monte, habitaculum quod cernitis proprio labore conſtruxi. Reperi tamen hîc Dianæ ſimula-
B crum, quod populus hîc incredulus quaſi Deum adorabat. Columnam etiam ſtatui, in qua cum grandi cruciatu ſine vllo pedum ſtabam tegmine. Itaque cùm hiemis tempus ſolitæ adueniſſet, ita rigore glaciali vrebar, vt vngues pedum meorum ſæpiùs vis rigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa candelarum more dependeret. Magnam enim hiemem regio illa perſæpè dicitur ſuſtinere. Sed cùm nos ſollicitè interrogaremus, Quis ei cibus aut potus eſſet, vel qualiter ſimulacra montis illius ſubuertiſſet, ait: Potus cibúſque meus erat, parum panis & oleris, ac modicum aquæ. Verùm vbi ad me multitudo vicinarum villarum confluere cœpit, prædicabam iugiter, nihil eſſe Dianam, nihil ſimulacra, nihilque quæ eis videbatur exerceri cultura. Indigna etiam eſſe ipſa, quæ inter pocula luxuriáſque profluas cantica proferebant. Sed potiùs Deo omnipotenti, qui cœlum fecit ac terram, dignum ſit ſacrificium laudis impendere. Orabam etiam ſæpiùs, vt ſimulacro Dominus diruto dignaretur populum ab hoc errore diſcutere. Flexit Domini miſericordia mentem ruſticam, vt inclinaret aurem ſuam in verba oris mei: vt ſcilicet relictis idolis, Dominum ſequeretur. Tunc conuocatis quibuſdam ex eis, ſimulacrum hoc immenſum, quod elidere propria virtute non poteram, cum eorum adiutorio poſſem eruere. Iam enim reliqua ſigillorum, quæ faciliora fuerant, ipſe confregeram. Conuenientibus autem multis ad hanc Dianæ ſtatuam, miſſis funibus trahere cœperunt. ſed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad Baſilicam propero, proſtratúſque ſo-
D lo, diuinam miſericordiam cum lacrimis flagitabam, vt quia id humana induſtria euertere non valebat, virtus diuina deſtrueret. Egreſſúſque poſt orationem, ad operarios veni, adprehenſúmque funem vt primo ictu trahere cœpimus, protinus ſimulacrum ruit in terram, confractúmque cum malleis ferreis in puluerem redegi. Ipſa quoque hora, cùm ad cibum capiendum veniſſem, ita omne corpus meum à vertice vſque ad plantam pedis puſulis malis repletum eſt, vt locus quem vnus digitus tegeret vacuus inueniri non poſſet. Ingreſſúſque Baſilicam, ſolus denudaui me coram ſancto altario. Habebam enim ibi ampullam cum oleo plenam, quam de ſancti Martini Baſilica detuleram: ex qua propriis manibus omnes artus perunxi, móxque ſopori locatus ſum. Expergefactus verò circa medium noctis, cùm ad curſum reddendum ſurgerem, ita corpus totum incolume reperi, ac ſi nullum ſuper me vlcus apparuiſſet. Quæ vulnera non aliter niſi per inuidiam inimici emiſſa cognoui. Et quia ſemper ipſe inuidus Deum quærentibus nocere conatur, aduenientibus Epiſcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt cœptum opus ſagaciter explicare deberem, dixerunt mihi: Non eſt æqua hac via quam ſequeris, nec tu ignobilis Simeoni Antiocheno, qui columnæ inſedit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te ſuſtinere patitur loci poſitio. Deſcende potiùs, & cum Fratribus quos adgregaſti tecũ inhabita.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

Ad quorum verba, quia Sacerdotes non obaudire adſcribitur crimini, deſcendebam fateor, & ambulabam cum eiſdem, ac cibum pariter capiebam. Quadam verò die prouocans me Epiſcopus, longiùs ad villam emiſit operarios cum ſcutis & malleis ac ſecuribus, & eliſerunt columnam in qua ſtare ſolitus eram. In craſtino autem veniens, inueni omnia diſſipata, fleuique vehementer. Sed erigere nequiui quæ deſtruxerant, ne dicerer contrarius iuſſionibus Sacerdotum. Et ex hoc, ſicut nunc habito cum fratribus, habitare contentus ſum. A

XVI. CVI cùm de virtutibus beati Martini, quas in eo loco operatus eſt, aliqua vt declararet expoſcerem, hæc retulit: Franci cuiuſdam & nobiliſſimi in gente ſua viri filius mutus ſurdúſque erat: adductúſque à parentibus ad hanc Baſilicam, iuſſi eum cum Diacono meo & alio miniſtro, intra ipſum templum ſanctum in lectulo requieſcere. Et per diem quidem orationi vacabat, nocte autem in ipſa (vt diximus) æde dormiebat. Quandoque miſerante Deo apparuit mihi in viſione beatus Martinus, dicens: Eiice agnum de Baſilica, quia iam ſanus factus eſt. Mane autem facto, cogitante me quod eſſet hoc ſomnium, venit ad me puer, & emittens vocem, gratias agere Deo cœpit. Conuerſúſque ad me ait, Gratias ago Deo omnipotenti, qui mihi & eloquium reddidit, & auditum. Ex hoc ſanus redditus, ad domum rediit. Alius verò, qui plerumque in furtis diuerſiſque ſceleribus commixtus, peierare conſueuerat, cùm aliquando à quibuſdam pro furto argueretur, ait; Ibo ad Baſilicam beati Martini, & ſacramentis me exuens, innocens reddar. B Quo ingrediente, elapſa ſecure de manu eius ad oſtium ruit, graui cordis dolore perculſus: confeſſúſque eſt miſer verbis propriis, quæ venerat excuſare periuriis. Alius ſimili modo cùm de incendiis domus vicini ſui argueretur, ait: Vadam ad templum ſancti Martini, & fide data inſons rediturus ero ab hoc crimine. Manifeſtum erat enim hunc domum illam incendio concremaſſe. Abiens autem ad ſacramenta danda, conuerſus ad eum, dixi ei; Quantum vicinorum tuorum dictat adſertio, non eris innocens ab hoc ſcelere. Sed tamen Deus vbique eſt, & virtus eius ipſa eſt forinſecus. Tamen ſi ita te vna fiducia cepit, quòd Deus vel Sancti eius in periuriis non vlciſcantur, ecce templum ſanctum, econtra iura vt libet. Nam calcare limen ſacrum non permitteris. At ille eleuatis manibus ait, Per omnipotentem Deum, & virtutem beati Martini Antiſtitis eius, quia hoc incendium non admiſi. Datis itaque ſacramentis, dum recederet, viſum eſt ei quaſi ab igne circundari. Et ſtatim ruens in terram, clamare cœpit ſe à beato Antiſtite vehemẽter exuri. Aiebat enim miſer: Teſtor Deum, quia ego vidi ignem de cælo cadere, qui me circundans validis vaporibus conflat. Et dum hæc diceret, ſpiritum exhalauit. Multis hæc cauſa documentum fuit, ne in hoc loco auderent vlteriùs peierare. Plurima quidem de his virtutibus hic Diaconus retulit, quæ ſequi longum putaui.

XVII. DVM autem in loco illo commoraremur, vidimus per duas noctes ſigna in cœlo, id eſt radios à parte Aquilonis tam clarè ſplendidos, vt priùs ſic adparuiſſe non fuerint viſi: & ab vtraque quidem parte, id eſt ab Euro, & Zephyro, nubes ſanguineæ. Tertia verò nocte quaſi hora ſecunda adparuerunt hi radij. Ecce dum hos miraremur adtoniti, ſurrexerunt à quatuor plagis mundi alij horum ſimiles. Vidimúſque totum cœlum ab his operiri. Et erat nubes in medio cœli ſplendida, ad quam ſe hi radij colligebant in modum tentorij, quod ab imo ex amplioribus incœptum faſciis anguſtatis in altum, in vnum cuculli caput ſæpè colligitur. Erántque in medio radiorum & aliæ nubes, ceu coruſcum validè fulgurantes. Quod ſignum magnum nobis ingeſſit metum. Operiebamur enim ſuper nos aliquam plagam de cœlo tranſmitti. C

XVIII. CHILDEBERTVS verò Rex compellentibus Miſſis Imperialibus, qui aurum, quod anno ſuperiore datum fuerat, requirebat, exercitum in Italiam dirigit. Sonus enim erat, ſororem ſuam Ingundem iam Conſtantinopolim fuiſſe tranſlatam. Sed cùm Duces inter ſe altercarentur, regreſſi ſunt ſine vllius lucri conquiſitione. Nam Vuintrio Dux à pagenſibus ſuis depulſus, Ducatu caruit: finiſſétque vitam, niſi fuga auxilium præbuiſſet. Sed poſtea pacato populo, Ducatum recepit. Itaque Nicetius per emiſſionem Eulalij à Comitatu Aruerno ſubmotus, Ducatum à Rege expetit, datis pro eo immenſis muneribus. Et ſic in vrbe Aruerna, Ruthena, atque Vcetica Dux ordinatus eſt: vir valde ætate iuuenis, ſed acutus in ſenſu. Fecitque pacem in regione Aruerna, & in reliquis ordinationis

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A ſuæ locis. Childericus verò Saxo in offenſam Regis Guntchramni incidens, pro cauſa, ob quam ſuperiùs diximus alios confugiſſe, beati Martini Baſilicam expetiit, vxorem in regno Regis antedicti relinquens. Cui obteſtatus fuerat Rex, ne virum videre præſumeret, niſi priùs ille regali gratiæ reconciliaretur. Ad quem cùm pro eo ſæpiùs legationē miſiſſemus, tandem obtinuimus vt vxorem reciperet, & citra Ligerim fluuium commoraretur. non tamen ad Regem Childebertum tranſire præſumeret. Sed ille accepta libertate recipiendæ vxoris, clam ad eum tranſiit. Adeptáque ordinatione Ducatus, in ciuitatibus vltra Garonnam, quæ in poteſtate ſupradicti Regis habebantur, acceſſit. Guntchramnus verò Rex volens Regnum nepotis ſui CHLOTHARII, filij ſcilicet Chilperici, regere, Theodulphum Andegauis Comitem eſſe decreuit. Introductúſque in vrbem à ciuibus, & præſertim à Domigiſilo, cum humilitate repulſus eſt. Recurrénſque ad Regem, iterum præceptum accipiens, à Sigulfo Duce intromiſſus, Comitatum vrbis illius rexit. Gundobaldus autem Comitatum Meldenſem ſuper Guerpinum * competiit. Ingreſſúſque vrbem, cauſarum actionem agere cœpit. Exinde dum pagum vrbis in hoc officio circumiret, in quadam villa à Guerpino interficitur. Cuius parentes congregati, ſuper hunc inruunt, incluſúmque in penſilem domum interimunt. Sicque vterque à Comitatu morte imminente diſceſſit.

* al. Vuerpinum.

B XIX. CVM autem ſæpiùs Dagulfus Abbas pro ſceleribus ſuis argueretur, quia furta & homicidia plerumque faciebat, ſed & in adulteriis nimiùm diſſolutus erat; quodam tempore cùm vxorem vicini ſui concupiſcens, miſceretur cum ea, requirens occaſiones diuerſas, qualiter virum adulteræ intra Monaſterij huius ſepta deberet obprimere, ad extremum conteſtatus eſt ei dicens, quòd ſi ad vxorem ſuam accederet, puniretur. Illo quoque diſcedente ab hoſpitiolo ſuo, hic Dagulfus nocte cum vno Clerico veniens, domum meretricis ingreditur. Poſtquam autem diutiſſimè bibentes inebriati ſunt, in vno ſtrato locantur. Quibus dormientibus, adueniens vir ille accenſo ſtramine, eleuata bipenne vtrúmque peremit. Ideóque documentum ſit hæc cauſa Clericis, ne contra canonum ſtatuta extranearum mulierum conſortio potiantur: cùm hoc & ipſa lex canonica, & omnes ſcripturæ ſanctæ prohibeant. præter has feminas, de quibus crimen non poteſt æſtimari.

XX. INTERIM dies placiti aduenit, & Epiſcopi ex iuſſu Regis Guntchramni apud Maticenſem vrbem collecti ſunt. Fauſtinianus autem, qui ex iuſſu Gundobaldi Aquenſis vrbis Epiſcopus ordinatus fuerat, ea conditione remouetur, vt eum Bertchramnus, Oreſtéſque, ſiue Palladius, qui eum benedixerant, vicibus paſcerent, centenóſque ei aureos annis ſingulis miniſtrarent. Nicetius tamen ex laico, qui prius ab Chilperico Rege præceptum elicuerat, in ipſa vrbe C Epiſcopatum adeptus eſt. Vrſicinus Cadurcenſis Epiſcopus excommunicatur, pro eo quòd Gundobaldum excepiſſe publicè eſt confeſſus. Accepto huiuſmodi placito, vt pœnitentiam tribus annis agens, neque capillum, neque barbam tonderet, vino & carnibus abſtineret, Miſſas celebrare, Clericos ordinare, Eccleſiáſque & chriſma benedicere, eulogias dare penitus non auderet. Vtilitas tamen Eccleſiæ per eius ordinationem, ſicut ſolita erat, omninò exerceretur. Extitit enim in hac Synodo quidam ex Epiſcopis, qui dicebat: Mulierem, hominem non poſſe vocitari. Sed tamen ab Epiſcopis ratione accepta quieuit: eò quòd ſacer veteris Teſtamenti liber edoceat, quòd in principio Deo hominem creante ait, *Maſculum & feminam creauit eos: vocauitque nomen eorum, Adam, quod eſt homo terrenus.* ſic vtique vocans mulierem, ceu virum. Vtrumque enim hominem dixit. Sed & Dominus Ieſus Chriſtus ob hoc vocitatur, *filius hominis*, quòd ſit filius virginis, id eſt mulieris. Ad quam, cùm aquas in vina transferre pararet, ait: *Quid mihi & tibi eſt mulier?* & reliqua. Multiſque & aliis teſtimoniis hæc cauſa conuicta quieuit. Prætextatus verò Rothomagenſis Epiſcopus orationes, quas in exilio poſitus ſcalpſit, coram Epiſcopis recitauit. Quæ quibuſdam quidem placuerant, à quibuſdam verò, quia artem ſecutus minimè fuerat, reprehendebantur. Stilus tamen per loca Eccleſiaſticus & rationabilis erat. Cædes autem magna tunc inter famulos Priſci Epiſcopi & Leudegiſili Ducis fuit. Priſcus tamen Epiſcopus ad coemendam pacem multum pecuniæ obtulit. His etiam diebus Guntchramnus

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

Rex grauiter ægrotauit, ita vt putaretur à quibuſdam non poſſe prorſus euadere. A Quod credo prouidentia Dei fuiſſet. Cogitabat enim multos Epiſcoporum exilio detrudere. Theodorus itaque Epiſcopus, ad vrbem ſuam regreſſus, fauente omni populo cum laude ſuſceptus eſt.

XXI. ITAQVE cùm hæc Synodus ageretur, Childebertus Rex apud Belſonancum villam, quæ in medio Ardoennenſis ſiluæ ſita eſt, cum ſuis coniungitur. Ibique Brunichildis Regina pro Ingunde filia, quæ adhuc in Africa tenebatur, omnibus prioribus queſta eſt. Sed parum conſolationis emeruit. Tunc contra Boſonem Guntchramnum cauſa exoritur. Ante paucos autem dies mortua propinqua vxoris eius ſine filiis, in Baſilica vrbis Metenſis ſepulta eſt cum grandibus ornamentis, & multo auro. Factum eſt autem, vt poſt dies paucos adeſſet feſtiuitas beati Remigij, quæ in initio menſis Octobris celebratur. Deſcendentibus autem multis è ciuitate cum Epiſcopo, & præſertim Senioribus vrbis cum Duce, venerunt pueri Boſonis Guntchramni ad Baſilicam, in qua mulier erat ſepulta. Ingreſſi, concluſis ſuper eos oſtiis, detexerunt ſepulchrum, tollentes & auferentes omnia ornamenta corporis defuncti, quæ reperire potuerunt. Sentientes autem hæc Monachi Baſilicæ illius, venerunt ad oſtium, ſed ingredi non ſunt permiſſi. Quod videntes, nunciauerunt hæc Eqiſcopo ſuo, ac Duci. Interea pueri acceptis rebus, aſcenſiſque equis, fugere cœperunt. Sed timentes ne adprehenſi in via diuerſis ſubigerentur pœnis, regreſſi ſunt ad Baſilicam. Poſuerúntque quidem res B ſuper altarium, ſed foras egredi non ſunt auſi, clamantes atque dicentes; Quia à „ Guntchramno Boſone tranſmiſſi ſumus. Sed cùm ad placitum in villam, quam diximus, Childebertus cum Proceribus ſuis conueniſſet, & Guntchramnus de his interpellatus nullum reſponſum dediſſet, clam aufugit. Ablatæque ſunt ei deinceps omnes res, quas in Aruerno de fiſci munere promeruerat. Sed & diuerſorum res, quas malè peruaſerat, cum confuſione reliquit.

XXII. LABAN Heloſenſis Epiſcopus hoc anno obiit. Cui Deſiderius ex laico ſucceſſit. Cum iureiurando enim Rex pollicitus fuerat, ſe nunquam ex laicis Epiſcopum ordinaturum. Sed quid pectora humana non cogat auri ſacra fames? Bertchramnus * verò regreſſus ex Synodo, à febre corripitur. Arceſſitóque Vualdone Diacono, qui & ipſe in baptiſmo Bertchramnus vocitatus eſt, ſummam ei Sacerdotij deputat: omnéſque conditiones tam teſtamenti, quàm benemeritorum ſuorum ipſi committit. Quo diſcedente, hic ſpiritum exhalauit. Regreſſus Diaconus, cum muneribus & conſenſu ciuium ad Regem properat. ſed nihil obtinuit. Tunc Rex data præceptione, iuſſit Gundegiſilum Sanctonicum Comitem cognomento Dodonem, Epiſcopum ordinari. geſtúmque eſt ita. Et quia multi Clericorum Sanctonicorum ante Synodum conſentientes Bertchramno Epiſcopo, in Palladium Sacerdotem ſuum aliqua aduerſa conſcripſerant, quæ ei humilitatem ingererent: poſt eius obitum adprehenſi à Sacerdote, grauiter cæſi, atque expoliati ſunt. Hoc tempore & Vuandelinus nutritor Childeberti Regis obiit. Sed in locum eius nullus eſt ſubrogatus, eo quòd Regina mater curam velit propriam habere de filio. Quæcunque de fiſco meruit, fiſci iuribus ſunt relata. Obiit C his diebus Bodegiſilus Dux plenus dierum, ſed nihil de facultate eius filiis minutum eſt. In locum Fauſti Auſcenſis Epiſcopi, Fabius Epiſcopus eſt ſubrogatus. Poſt obitum ſancti Saluij hoc anno, Deſideratus Albigenſibus Epiſcopus datus eſt.

* al. Bertrannus

XXIII. MAGNÆ hoc anno pluuiæ fuerunt, amnéſque intantùm conualuerunt, vt plerumque naufragia euenirent. Ipſique littora excedentes, propinquas ſegetes ac prata operientes, grauiter eliſerunt. Fuerúntque vernales æſtiuique menſes tam inrigui, vt hiems magis putaretur eſſe quàm æſtas.

XXIV. DVÆ hoc anno inſulæ in mari diuinitus incendio concrematæ ſunt: quæ per dies ſeptem cum hominibus pecoribúſque conſumptæ ſubuertebantur. Nam qui in mare confugerant, & ſe in profundum præcipitarant, aqua conſumebantur: grauiorique ſupplicio qui non confeſtim emittebant ſpiritum, vrebantur. Redactiſque omnibus in fauillam, cuncta mare operuit. Ferebant etiam multi, ſigna quæ ſuperiùs nos vidiſſe octauo menſe narrauimus, quaſi arderet cœlum, ex huius incendij ſplendore fuiſſe.

ſup. 1.8. & 17.

XXV. IN alia verò inſula, quæ eſt proxima ciuitati Veneticæ, erat ſtagnum

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A validum, piſcibúſque refertum, quod in vnius vlnæ altitudinem conuerſum eſt in cruorem. Ita per dies multos congregata canum atque auium inæſtimabilis multitudo, ſanguinem hunc lambens, ſatiata redibat in veſperum.

XXVI. TVRONICIS verò atque Pictauis Ennodius Dux datus eſt. Berulfus * autem, qui his ciuitatibus ante præfuerat, pro theſauris Sigiberti Regis, quos clam abſtulerat, cum Arnegiſilo ſocio ſuſpectus habebatur. Qui cùm hunc Ducatum in ſupradictis vrbibus expeteret, à Rauchingo Duce facto ingenio * cum ſatellite alligatur. Nec mora, miſſi ad domos eorum pueri expilant omnia. Multa ibi de proprio, nonnulla de antedictis theſauris ſunt reperta. quæ omnia ad Childebertum Regem delata ſunt. Cúmque in hoc res ageretur, vt gladius ceruicem decideret, interuentu Epiſcoporum obtenta vita laxati ſunt: nihil tamen de his, quæ eis ablata fuerant, recipientes.

* al. Ebrulfus

* al. instrumento

XXVII. DESIDERIVS verò Dux cum aliquibus Epiſcopis, & Aredio Abbate, vel Anteſtio, ad Regem Guntchramnum properauit. Sed cùm eum Rex ægrè vellet accipere, victus precibus Sacerdotum in gratiam ſuam recepit. Tunc ibi Eulalius adfuit, quaſi pro coniuge, quæ eum ſpreuerat, & ad Deſiderium tranſierat, cauſaturus. Sed in ridiculum & humilitatem redactus, ſiluit. Deſiderius verò remuneratus à Rege, cum gratia eſt reuerſus.

XXVIII. IGITVR (vt ſuperiùs diximus) Ingundis à viro cum Imperatoris exercitu derelicta, dum ad ipſum Principem cum filio paruulo duceretur, in Africa B defuncta eſt, & ſepulta. Leuuichildus vero Herminichildum filium ſuum, quem antedicta mulier habuit, morti tradidit. Quibus de cauſis commotus Guntchramnus Rex, exercitum in Hiſpanias deſtinat, ſcilicet vt priùs Septimaniam, quæ adhuc infra Galliarum terminum habetur, eius dominationi ſubderent: & ſic inantea proficiſcerentur. Dum autem hic exercitus moueretur, indiculum à neſcio quibuſdam hominibus ruſticis eſt repertum. Quod & Guntchramno Regi legendum miſerunt hoc modo, quaſi Leuuichildus ad Fredegundem ſcriberet, vt quocumque ingenio exercitum illuc prohiberet ire, dicens: Inimicos noſtros, id eſt, Childebertum & matrem eius, velociter interimito, & cum Rege Guntchramno pacem inite, quam præmiis multis coemite. Et ſi vobis minus eſt fortaſſis pecuniæ, nos clam mittimus. tantùm, vt quod petimus impleatis. Cùm autem de inimicis noſtris vlti fuerimus, tunc Amelio Epiſcopo, ac Leubæ matronæ bona tribuite: per quos miſſis noſtris ad vos accedendi aditus reſeratur. Leuba enim eſt ſocrus Bladaſtis Ducis.

XXIX. ET licèt hæc ad Guntchramnum Regem perlata, & nepoti eius Childeberto in notitiam data fuiſſent, tamen Fredegundis duos cultros ferreos fieri præcepit: quos etiam caraxari profundiùs, & veneno infici iuſſerat. Scilicet ſi mortalis adſultus vitales non diſſolueret fibras, vel ipſa veneni infectio vitam poſſet velociùs extorquere. Quos cultros duobus Clericis cum his mandatis tradidit, dicens: Accipite hos gladios, & quantociùs pergite ad Childebertum Re- D gem, adſimulantes vos eſſe mendicos. Cúmque pedibus eius fueritis ſtrati, quaſi ſtipem poſtulantes, latera eius vtraque perfodite, vt tandem Brunichildis, quæ ab illo adrogantiam ſumit, eo cadente corruat, mihique ſubdatur. Quòd ſi tanta eſt cuſtodia circa puerum, vt accedere nequeatis, vel ipſam interimite inimicam. Merces quoque operis veſtri hæc erit, vt ſi mortui in hoc opere fueritis, parentibus veſtris bona tribuam, ipſóſque muneribus ditans, primos in Regno meo conſtituam. Interim vos timorem omnem omittite, nec ſit trepidatio mortis in pectore. Noueritis enim, quòd cunctos homines hæc cauſa continet. Armate virilitate animos, & conſiderate ſæpiùs fortes viros in bello corruere: vnde nunc parentes eorum nobiles effecti, opibus immenſis cunctis ſupereminent, cunctóſque præcellunt. Cúmque hæc mulier loqueretur, Clerici tremere cœperunt, difficile putantes hæc iuſſa poſſe complere. At illa dubios cernens, medificatos * potione direxit, quò ire præcepit. Statimque robur animorum adcreuit. Promiſerúntque ſe omnia quæ præceperat impleturos. Nihilominus vaſculum hac potione repletum ipſos leuare iubet, dicens: In die illa, cùm hæc quæ præcipio facitis, mane priuſquam opus incipiatur, hinc potum ſumite. Erit vobis magna conſtantia ad hæc peragenda. His ita inſtructis, dimiſit eos. Qui pergentes, & ad vrbem Sueſſionas accedentes, à Rauchingo Duce capti, diſcuſſi-

* maleficatos, aut sup. l. 4. c. 50.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

que omnia referunt, & ſic in carcerem religati ſunt. Poſt dies verò paucos Fredegundis, certa iam quòd fuiſſent impleta quæ fuerant imperata, miſit puerum inquirere, quid aut rumor populi ferret, aut ſi aliquem inueniret indicantem, qui diceret, Childebertum iam interemptum fuiſſe. Egreſſus igitur puer ab ea, Sueſſionas vrbem venit. Audiens denique hos in carcerem retineri, ad oſtium adpropinquat. Sed cùm loqui ſatellitibus cœpiſſet, & ipſe captus cuſtodiæ mancipatur. Tunc omnes ſimul ad Childebertum Regem directi ſunt, diſcuſſique veritatem aperiunt: indicantes ſe à Fredegunde miſſos ad eum interimendum, dicentes: Iuſſa Reginæ ſuſcepimus, vt nos egenos adſimularemus. Cúmque pedibus tuis prouoluti aliquid ſtipendij quæreremus, ab his te gladiis transfodere voluimus. Quòd ſi adſultu ſegniore gladius defixus eſſet, ipſum venenum, quo ferrum erat infectum, animam velociter penetraret. Hæc his dicentibus, diuerſis ſuppliciis adfecti, truncatis manibus, auribúſque & naribus, variis ſunt mortibus interempti.

A

XXX. IGITVR Guntchramnus Rex commoueri exercitum in Hiſpanias præcepit, dicens: Prius Septimaniam prouinciam ditioni noſtræ ſubdite, quæ Galliis eſt propinqua. Indignum eſt, vt horrendorum Gothorum terminus vſque in Gallias ſit extenſus. Tunc commoto omni exercitu Regni ſui, illuc dirigit. Gentes verò, quæ vltra Ararim Rhodanúmq; & Sequanam commanebant, cum Burgundionibus iunctæ, Ararica Rhodaniticáque littora, tam de fructibus quàm de pecoribus valde depopulatæ ſunt. Multa homicidia, incendia, prædáſque in regione propria facientes, ſed & Eccleſias denudantes, Clericos ipſos cum Sacerdotibus, ac reliquo populo, ad ipſas ſacratas Deo aras interimentes, vſque ad vrbem Nemauſum proceſſerunt. Similiter & Biturici, Sanctonici cum Petragoricis, Egoliſmenſibus *, & reliquarum vrbium populo, qui tunc ad antedicti Regis imperium pertinebant, vſque ad Carcaſſonam vrbem deuecti, ſimilia mala geſſerunt. Sed cùm ad vrbem acceſſiſſent, reſeratis ſponte ab habitatoribus portis, nullo reſiſtente ingreſſi, neſcio quo cum Carcaſſonenſibus ſcandalo commoti, vrbem egreſſi ſunt. Tunc Terentiolus Comes quondam vrbis Lemouicinæ, lapide de muro proiecto percuſſus, occubuit. Cuius caput truncatum, ad vindictam aduerſariorum vrbi delatum eſt. Ex hoc omnis populus timore perterritus, ad propria regredi deſtinans, vniuerſa reliquit, quæ vel per viam ceperat, vel quæ ſecum adduxerat. Sed & Gothi per occultas inſidias multos de his ſpoliatis interemerunt. Exinde in Tholoſanorum manus incidentes, quibus dum pergerent multa intulerant mala, ſpoliati ac cæſi vix propria contingere potuerunt. Hi verò qui Nemauſum adgreſſi fuerant, deuaſtantes vniuerſa regionis, ſuccenſis domibus, incenſis ſegetibus, diſciſſis oliuetis, vinetiſque ſucciſis, nihil incluſis nocere potentes ad alias vrbes progreſſi ſunt. Erant enim valde munitæ, & de cibis ac reliquis neceſſariis adplenè refertæ. Et horum vrbana depopulantes, vrbes minus inrumpere potuerunt. Tunc & Nicetius Dux cum Aruernis in hac expeditione commotus, cum reliquis vrbes adſedit. Sed cùm minus valeret, ad caſtrum quoddam peruenit. Datáque fide, ſponte incluſi reſerantes portas, eos creduli tanquam pacificos ſuſceperunt. Illi verò ingreſſi, poſtpoſito ſacramento præſidia cuncta diripiunt, animas in captiuitatem ſubdentes. Tunc accepto conſilio, vnuſquiſque ad propria eſt regreſſus. Tantáque per viam ſcelera, homicidia, prædas, direptiones per regionem propriam geſſerunt, vt ea vſquequaque memorari perlongum ſit. Verumtamen quia ſegetes Prouinciæ igni ab hiſdem ſuccenſas dicimus, fame atque inedia pereuntes, per viam relinquebantur exanimes. Nonnulli in fluminibus demerſi, plerique in ſeditionibus interempti ſunt. Ferebant enim ampliùs quàm quinque milia in his ſtragibus fuiſſe peremptos. Sed non eos, qui remanſerant, coercebat aliorum interitus. Tunc & Aruernæ regionis Eccleſiæ, quæ viæ publicæ propinquæ erant, à miniſteriis denudatæ ſunt. Nec fuit terminus malè faciendi, niſi cùm ad propria ſinguli peruenerunt. Quibus reuerſis, magna Guntchramnum Regem amaritudo cordis obſedit. Duces verò ſupradicti exercitus ad Baſilicam ſancti Symphoriani Martyris expetierunt. Veniente itaque Rege ad eius ſolemnitatem, repræſentati ſunt ſub conditione audientiæ in poſtmodum futuræ. Poſtea verò quatuor conuocatis Epiſcopis, necnon & Maioribus natu laicorum, Duces diſcutere cœ-

B

* al. Ecoliſenenſibus

C

A pit, dicens: Qualiter nos hoc tempore victoriam obtinere poſſumus, qui ea quæ patres noſtri conſecuti ſunt non cuſtodimus? Illi verò Eccleſias ædificantes, in Deum ſpem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt, gentéſque aduerſas diuino opitulante adiutorio, in enſe & parma ſæpiùs ſubdiderunt. Nos verò non ſolum Deum non metuimus, verumetiam ſacra eius vaſtamus, miniſtros interficimus, ipſa quoque Sanctorum pignera in ridiculo diſcerpimus, ac vaſtamus. Non enim poteſt obtineri victoria, vbi talia perpetrantur. Ideo manus noſtræ ſunt inualidæ, enſis tepeſcit, nec clypeus nos (vt erat ſolitus) defendit ac protegit. Ergo ſi hoc meæ culpæ adſcribitur, iam id Deus capiti meo reſtituat. Certè ſi vos regalia iuſſa contemnitis, & ea quæ præcipio implere differtis, iam debet ſecuris capiti veſtro ſubmergi. Erit enim documentum omni exercitui, cùm vnus de prioribus fuerit interfectus. Verumtamen iam experiri debemus, quid agi oporteat. Si quis iuſtitiam ſequi deſtinat, iam ſequatur. Si quis contemnit, iam vltio publica ceruici eius immineat. Satius eſt enim vt pauci contumaces pereant, quàm ira Dei ſuper omnem regionem dependat innoxiam. Hæc Rege dicente, reſponderunt Duces: Bonitatis tuæ magnanimitas, Rex optime, enarrari facilè non poteſt: qui timor tibi in Deum ſit, qui amor in Eccleſias, quæ reuerentia in Sacerdotes, quæ pietas in pauperes, quæve diſpenſatio in egenos. Sed quia omnia quæ gloria veſtra profert, recta veràque eſſe cenſentur, quid faciemus quòd populus omnis in vitium eſt B dilapſus, omnémque hominem agere quæ ſunt iniqua delectat? Nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reueretur. Et ſi fortaſſis alicui iſta diſplicent, & ea pro longæuitate vitæ veſtræ emendare conatur, ſtatim ſeditio in populo, ſtatim tumultus exoritur, & in tantum vnuſquiſque contra Seniorem ſæua intentione graſſatur, vt vix ſe credat euadere, ſi tandem ſilere nequiuerit. Ad hæc Rex ait: Si quis ſequitur iuſtitiam, viuat: ſi quis legem mandatúmque noſtrum reſpuit, iam pereat, ne nos diutius hoc blaſphemium proſequatur. Hęc eo dicente, aduenit nuncius, dicens: Richaredus filius Leuuieldi de Hiſpaniis egreſſus, Caput arietis caſtra obtinuit, & ex pago Tholoſano maximam partem depopulatus eſt, homineſque captiuos abduxit. Vgernum, Arelatenſe caſtrum inrupit, réſque cunctas cum hominibus abſtulit, & ſic ſe infra muros Nemauſenſis vrbis incluſit. Hæc audiens Rex, Leudegiſilum in locum Calumnioſi cognomento Ægilanis* Ducem deligens, omnem ei Prouinciam Arelatenſem commiſit, cuſtodéſque per terminos ſuper quatuor virorum milia conlocauit. Sed & Nicetius Aruernorum Dux ſimiliter cum cuſtodibus perrexit, & fines regionis ambiuit.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

* al. Agilanis

XXXI. DVM hæc agerentur, & Fredegundis apud Rothomagenſem vrbem commoraretur, verba amaritudinis cum Prætextato Pontifice habuit, dicens: Venturum eſſe tempus quando exilia, in quibus detentus fuerat, reuiſeret. Et ille, Ego ſemper & in exilio, & extra exilium Epiſcopus fui, ſum, & ero. Nam tu non ſemper regali potentia perfrueris. Nos ab exilio prouehimur tribuente Deo C in Regnum: tu verò ab hoc Regno demergeris in abyſſum. Rectius enim erat tibi, vt relicta ſtultitia atque malitia, iam te ad meliora conuerteres, & ab hac iactantia, qua ſemper ferues, abſtraheretis: vt & tu vitam adipiſceretis æternam, & paruulum quem genuiſti adducere ad legitimam poſſes ætatem. Hæc effatus, cùm verba illius mulier grauiter acciperet, ſe à conſpectu eius felle feruens abſtraxit. Adueniente autem Dominicæ Reſurrectionis die, cùm Sacerdos ad implenda Eccleſiaſtica officia, ad Eccleſiam maturiùs properaſſet, Antiphonas iuxta conſuetudinem incipere per ordinem cœpit. Cúmque inter pſallendum formulæ decumberet, crudelis adfuit homicida, qui Epiſcopum ſuper formulam quieſcentem, extracto baltei cultro, ſub aſcella percutit. Ille verò vocem emittens, vt Clerici qui aderant adiuuarent, nullius auxilio de tantis adſtantibus eſt adiutus. At ille plenas ſanguine manus ſuper altarium extendens, orationem fundens, & Deo gratias agens, in cubiculum ſuum inter manus fidelium deportatus, & in ſuum lectulum collocatus eſt. Statimque Fredegundis cum Beppoleno Duce & Anſoualdo adfuit, dicens: Non oportuerat hæc nobis ac reliquæ plebi tuæ, ô ſancte Sacerdos, vt iſta tuo cultui euenirent. Sed vtinam indicaretur, qui talia auſus eſt perpetrare, vt digna pro hoc ſcelere ſupplicia ſuſtineret. Sciens

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

autem eam Sacerdos hæc doloſè proferre, ait: Et quis hæc fecit, niſi is qui Reges interemit, qui ſæpiùs ſanguinem innocentem effudit, qui diuerſa in hoc Regno mala commiſit? Reſpondit mulier: Sunt apud nos peritiſſimi Medici, qui huic vulneri mederi poſſunt. Permitte, vt accedant ad te. Et ille, Iam, inquit, me Deus præcipit de hoc mundo vocari. Nam tu, quæ his ſceleribus princeps inuenta es, eris maledicta in ſeculo, & erit Deus vltor ſanguinis mei de capite tuo. Cúmque illa diſcederet, Pontifex ordinata domo ſua, ſpiritum exhalauit. Ad quem ſepeliendum Romacharius Conſtantinæ vrbis Epiſcopus aduenit. Magnus tunc omnes Rothomagenſes ciues, & præſertim Seniores loci illius Francos, mœror obſedit. Ex quibus vnus ſenior ad Fredegundem veniens, ait: „Multa enim mala in hoc ſeculo perpetraſti. Sed adhuc peius non feceras, quàm vt Sacerdotem Dei iuberes interfici. Sit Deus vltor ſanguinis innocentis velociter. Nam & omnes erimus inquiſitores mali huius, vt tibi diutiùs non liceat tam crudelia exercere. Cùm autem hæc dicens diſcederet à conſpectu Reginæ, miſit illa qui eum ad conuiuium prouocaret. Quo renuente, rogat, vt ſi conuiuio eius vti non velit, ſaltem vel poculum hauriat, ne ieiunus à regali domo diſcedat. Quo expectante, accepto poculo, bibit abſinthium cum vino & melle mixtum, vt mos Barbarorum habet: ſed hic potus veneno imbutus erat. Statim autem vt bibit, ſenſit pectori ſuo dolorem validum imminere: & quaſi ſi incideretur intrinſecus, exclamat ſuis dicens: „Fugite ô miſeri, fugite malum hoc, ne mecum pariter perimamini. Illis quoque non bibentibus, ſed feſtinantibus abire, ille protinus excæcatus, aſcenſóque equo in tertio ab hoc loco ſtadio cecidit, & mortuus eſt. Poſthæc Leudoualdus Epiſcopus Epiſtolas per omnes Sacerdotes direxit, & accepto conſilio Eccleſias Rothomagenſes clauſit, vt in his populus ſolemnia diuina non ſpectaret, donec indagatione communi reperiretur huius auctor ſceleris. Sed & aliquos adprehendit, quibus ſupplicio ſubditis, veritatem extorſit, qualiter per conſilium Fredegundis hæc acta fuerant. Sed ea defenſante, vlciſci non potuit. Ferebant etiam ad ipſum percuſſores veniſſe, pro eo quòd hæc inquirere ſagaciter deſtinaret. Sed cuſtodia vallato ſuorum, nihil ei nocere potuerunt. Itaque cùm hæc ad Guntchramnum Regem perlata fuiſſent, & crimen ſuper mulierem iaceretur, miſit tres Epiſcopos ad filium qui eſſe dicitur Chilperici, quem ſuperiùs Chlotharium ſcripſimus vocitatum, id eſt Arthemium Senonicum, Veranum Cabillonenſem, & Agrecium Tricaſſinum: vt ſcilicet cum his, qui paruulum nutriebant, perquirerent huius ſceleris perſonam, & in conſpectu eius exhiberent. Quod cùm Sacerdotes locuti fuiſſent, reſponderunt Seniores. „Nobis prorſus hæc facta diſplicent, & magis ac magis ea cupimus vlciſci. Nam non poteſt fieri, vt ſi quis inter nos culpabilis inuenitur, in conſpectum Regis veſtri deducatur, cùm nos poſſimus noſtrorum facinora regali ſanctione comprimere. Tunc Sacerdotes dixerunt: „Noueritis enim, quia ſi perſona, quæ hæc perpetrauit, in medio poſita non fuerit, Rex noſter cum exercitu huc veniens, omnem hanc regionem gladio incendióque vaſtabit: quia manifeſtum eſt hanc interfeciſſe gladio Epiſcopum, qui maleficiis Francum iuſſit interfici. Et his dictis diſceſſerunt, nullum rationabile reſponſum accipientes: obteſtantes omnino vt nunquam in Eccleſia illa Melantius, qui prius in loco Prætextati ſubrogatus fuerat, Sacerdotis fungeretur officio.

ſup. lib. 6. c. 23. & l. 8. c. 9.

XXXII. MVLTA enim hoc tempore mala geſta ſunt. Nam Domnola relicta quondam Burgoleni, quæ fuit filia Victorij Redonenſis Epiſcopi, quam Nectarius matrimonio copulauerat, intentionem de vineis cum Boboleno Referendario Fredegundis habebat. Audiens eam in has vineas aduenitſſe, miſit nuncios obteſtantes, ne ingredi penitus in hanc poſſeſſionem præſumeret. Quod illa deſpiciens, & res patris ſui fuiſſe proclamans, ingreſſa eſt. Tunc ille commota ſeditione, ſuper eam cum armatis viris inruit. Qua interfecta, vineas vindemiauit, réſque diripuit: & tam viros quàm mulieres, qui cum ea erant, interfecit gladio, nec remanſit ex his niſi qui fuga labi potuit.

XXXIII. EXTITIT autem in his diebus apud vrbem Pariſiacam mulier, quæ dicebat incolis: „Fugite ab vrbe, & ſcitote eam incendio concremandam. Quæ cùm à multis irrideretur, quòd hæc aut ſortium præſagio diceret, aut vana aliqua ſomniaſſet, aut certè dæmonij meridiani hæc inſtinctu proferret, reſpondit:

A Nequaquam eſt ita, vt dicitis. Nam in veritate loquor, quia vidi per ſomnium à Baſilica ſancti Vincentij venientem virum inluminatum, tenentem manu cereum, & domos negociantum ex ordine ſuccendentem. Denique poſt tertiam noctem, quòd hæc mulier eſt effata, inchoante crepuſculo, quidam è ciuibus accenſo lumine in promptuarium eſt ingreſſus. Adſumptóque ab eo ac ceteris quæ neceſſaria erant, abſceſſit, lumine ſecus cupellam olei derelicto. Erat enim domus hæc prima ſecus portam, quæ ad meridiem pandit egreſſum. Ex quo lumine adprehenſa domus incendio concrematur, de qua & aliæ adprehendi cœperunt. Tunc deruente igne ſuper vinctos carceris, adparuit eis beatus Germanus, & comminuens trabem atque catenas, quibus vincti tenebantur, reſerato carceris oſtio, vinctos abire permiſit incolumes. Illi verò egreſſi, ſe ad Baſilicam ſancti Vincentij, in qua ſepulchrum habetur beati Antiſtitis, contulerunt. Igitur cùm per totam ciuitatem huc atque illuc flante vento flamma ferretur, totiſque viribus regnaret incendium, adpropinquare ad aliam portam cœpit, in qua beati Martini Oratorium habebatur: quod ob hoc aliquando factum fuerat, eò quòd ibi lepram maculoſi hominis oſculo depuliſſet. Vir autem, qui eum intextis virgultis in ſublime conſtruxerat, confiſus in Domino, nec de beati Martini virtute diffiſus, ſe réſque ſuas intra eius parietes ambiuit, dicens: Credo enim, & fides "
B mea eſt, quòd repellat ab hoc loco incendium, qui ſæpiùs incendiis imperauit, & in "
hoc loco leproſi hominis cutem oſculo medente purgauit. Adpropinquante enim "
illuc incendio, ferebantur validi globi flammarum: qui percutientes parietem Oratorij, protinus tepeſcebant. Clamabat autem populus viro ac mulieri: Fugite "
ô miſeri, vt euadere poſſitis. Ecce iam ignium pondus ſuper vos deruit: ecce fa- "
uillæ incendij cum carbonibus, tanquam validus imber, ad vos vſque diſtenditur. "
Egredimini ab Oratorio, ne cum eodem incendio concrememini. At illi oratio- "
nem fundentes, nunquam ab his vocibus mouebantur. Sed nec mulier ſe vnquam à feneſtra, per quam interdum flammæ ingrediebantur, amouit, quæ erat ſpe firmiſſima de virtute beati Antiſtitis præmunita. Tantáque fuit virtus beati Pontificis, vt non ſolùm hoc Oratorium cum alumni proprij domo ſaluaret; verumetiam nec aliis domibus, quæ in circuitu erant, nocere flammis dominantibus permiſiſſet. Ibique cecidit incendium, quod ab vna parte pontis cœperat deſæuire. Ab alia verò parte tam validè cuncta conflagrauit, vt amnis finem imponeret. Verumtamen Eccleſiæ domibus ſuis non ſunt aduſtæ. Aiebant enim hanc vrbem quaſi conſecratam fuiſſe antiquitus, vt non ibi incendium præualeret, non ſerpens, non glis adparuiſſet. Nuper autem cùm cuniculus pontis emundaretur, & cœnum de quo repletum fuerat auferretur, ſerpentem glirémque æreum repererunt. Quibus ablatis, & glires ibi deinceps extra numerum, & ſerpentes adparuerunt, & poſtea incendia perferre cœpit.

C XXXIV. Et quia princeps tenebrarum mille habet artes nocendi, quid de reclauſis ac Deo deuotis nuper geſtum fuerit, pandam. Vennocus Britto Preſbyterij honore præditus (cuius in alio Libro meminimus) tantæ ſe abſtinentiæ dedicauit, vt indumento de pellibus tantùm vteretur, cibum de herbis agreſtibus incoctis ſumeret: vini verò tantum vas ad os poneret, quod magis putaretur libare oſculo, quàm haurire. Sed cùm eidem deuotorum largitas frequenter exhiberet vaſa hoc plena liquore, didicit (quod peius eſt) extra modum haurire, & intantum diſſolui potione, vt plerumque ebrius cerneretur. Vnde factum eſt, vt inualeſcente temulentia, tempore procedente à dæmonio correptus, per energiam vexaretur, intantum vt accepto cultro, vel quodcumque genus teli, vel lapidem, aut fuſtem potuiſſet adripere, poſt homines inſano furore diſcurreret. Vnde neceſſitas exegit, vt catenis vinctus, cuſtodiretur in Cellula. In hac quoque damnatione per duorum annorum ſpacia debacchans, ſpiritum exhalauit. Alius quoque Anatolius Burdegalenſis, puer (vt ferunt) annorum duodecim, cùm eſſet famulus cuiuſdam negociatoris, petiit ſibi ad reclusionem licentiam tribui. Sed reſiſtente diu domino, putans eum in hoc tepeſcere, atque implere non poſſe in hac ætate quod nitebatur appetere, tandem victus precibus famuli facultatem tribuit, vt id quod flagitabat impleret. Erat autem ibi crypta ab antiquis tranſuoluto elegantique opere expoſita, in cuius angulo erat Cellula parua de quadratis lapidibus clauſa, in quam vix vnus ſtans homo recipi poſſet.

GVNTCHRAMNVS CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

In hanc Cellulam puer ingreditur: in hac per octo aut eo amplius annos commoratus, tenui cibo potúque contentus, vigiliis orationibúſque vacabat. Poſt hæc pauorem validum perpeſſus clamare cœpit, intrinſecus ſe torqueri. Vnde factum eſt, vt adiuuante eum (vt credo) diabolicæ partis militia, amotis quadris quibus concluſus tenebatur, eliderct parietem in terram, conlidens palmas, & clamans, ſe à Sanctis Dei peruri. Cúmque diutiſſimè in hac inſania teneretur, & ſancti Martini crebriùs confiteretur nomen, ac diceret ſe potiùs ab eo quàm à Sanctis aliis cruciari, Turonis adducitur. Sed malus ſpiritus, credo, ob virtutem atque magnitudinem Sancti compreſſus, nequaquam hominem mutilauit. Nam in loco ipſo per anni curriculum degens, cùm nihil mali pateretur, regreſſus eſt. Sed rurſus quibus caruerat, incurrit. A

XXXV. LEGATI de Hiſpaniis ad Regem Guntchramnum venerunt cum multis muneribus, pacem petentes. Sed nihil certi accipiunt in reſponſis. Nam anno præterito cùm exercitus Septimaniam debellaſſet, naues, quæ de Galliis in Galliciam abierant, ex iuſſu Leuuieldi Regis vaſtatæ ſunt, res ablatæ, homines cæſi atque interfecti, nonnulli captiui abducti ſunt. Ex quibus pauci quodammodo ſcaphis erepti, patriæ quæ acta fuerant nunciauerunt.

XXXVI. IGITVR apud Childebertum Regem Magnoualdus cauſis occultis ex iuſſu Regis interficitur hoc modo. Stante infra Metenſis vrbis Palatium Rege, & ludum ſpectante, qualiter animal caterua canum circumdatum fatigabatur, Magnoualdus arceſſitur. Qui veniens, & neſciens quæ agenda erant, cum reliquis diſſolutus riſu, proſpicere pecudem cœpit. At is, cui iuſſum fuerat, cùm videret eum ſpectaculo intentum, librata ſecuri, caput eius inliſit. Qui cecidit, & mortuus eſt, ac per feneſtram domus proiectus, à ſuis ſepultus eſt: réſque eius protinus direptæ, & ærario publico, quantum repertum eſt, ſunt inlatæ. Autumabant tamen quidam, eò quòd poſt mortem fratris diuerſis plagis coniugem adfectam interfeciſſet, & vxorem fratris adſciſſet toro, extitiſſe cauſam qua interimeretur. B

XXXVII. POST hæc Childeberto Regi filius natus eſt, qui à Magnerico Treuerorum Epiſcopo de ſacro fonte ſuſceptus, THEODOBERTVS eſt vocitatus: de quo tantum gaudium Guntchramnus Rex habuit, vt ſtatim Legatos dirigens
» multa ei munera tranſmitteret, dicens: Per hunc enim Deus erigere Franco-
» rum Regnum propria maieſtatis ſuæ pietate dignabitur, ſi huic pater, aut ipſe
» vixerit patri.

XXXVIII. ANNO denique vndecimo regni Childeberti Regis, Legati iterum de Hiſpaniis venerunt, pacem petentes. Sed nihil certi obtinentes, regreſſi ſunt. Richaredus autem filius Leuuieldi vſque Narbonam venit, & intra terminum Galliarum prædas egit, & clam regreſſus eſt.

XXXIX. Eo anno multi Epiſcoporum obierunt. Badegiſilus verò Cenomannorum Epiſcopus. Vir valde ſæuus in populo, auferens ſiue diripiens iniuſtè res diuerſorum: ad cuius animum acerbum atque immitem coniunx acceſſerat ſæuior, quæ illum in committendis ſceleribus nequiſſimis conſilij ſtimulis perurgebat. Nec præteribat dies aut momentum vllum, in quo non aut in ſpoliis ciuium, aut in diuerſis altercationibus graſſaretur. Quotidie autem cum Iudicibus cauſas diſcutere, militias ſeculares exercere, ſæuire in alios, alios cædibus agere non ceſſabat. Manibus etiam propriis verberare progrediebatur multos, ac di- C
» cere: Num ideo quia Clericus factus ſum, vltor iniuriarum mearum non ero? Sed quid dicam de ceteris, cùm nec ipſis quoque germanis parceret, ſed ipſos magis expoliaret. Cum quo nunquam iuſtitiam de rebus paternis maternisve adſequi potuerunt. Quinto autem anno Epiſcopatus ſui expleto, cùm iam ſextum ingrediens, epulum ciuibus cum immenſa lætitia præparaſſet, à febre correptus annum quem cœperat protinus morte imminente finiuit. In cuius locum Bertchramnus* Pariſiacus Archidiaconus ſubrogatus eſt. Qui multas altercationes cum relicta illius defuncti habuiſſe probatur, eo quòd res, quæ tempore Badegi-
» ſili Epiſcopi Eccleſiæ datæ fuerant, tanquam proprias retinebat, dicens: Mili-
» tia* hæc fuit viri mei. Et licèt inuita, tamen cuncta reſtituit. Erat enim ineffabili malitia. Nam ſæpiùs viris omnia pudenda cum ipſis ventris pellibus incidit, feminis ſecretiora corporis loca laminis candentibus peruſſit. Sed & multa alia iniquè

* al. Bertchramnus

* i. ſtipendium, peculium.

A iniquè geſſit, quæ tacere meliùs putaui. Obiit & Sabaudus Arelatenſis Epiſcopus, in cuius locum Licerius Regis Guntchramni Referendarius eſt adſcitus. Grauis tunc Prouinciam ipſam lues depopulata eſt. Obiit & Euantius Vienenſis Epiſcopus, in cuius ſedem Virus Preſbyter de Senatoribus Rege eligente ſubſtituitur. Multique eo anno Sacerdotum ex hoc mundo migrauerunt. Quod præterire volui, eo quòd vnuſquiſque in vrbe ſua ſui reliquerit monimenta.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XL. Fvit autem & in vrbe Turonica Pelagius quidam, in omni malitia exercitatus, nullum Iudicem metuens, pro eo quòd iumentorum fiſcalium cuſtodes ſub eius poteſtate conſiſterent. Ob hoc furta, ſuperuenta*, peruaſiones, cædes, diuerſáque ſcelera tam in fluminibus quàm in terris agere non ceſſabat. Nam plerumque arceſſitum, & minacibus lenibúſque verbis, vt ab hac malitia deſiſteret, prohibere volui. Sed magis odia quàm aliquem fructum iuſtitiæ ab eo recepi, iuxta illud Salomoniacæ Sapientiæ Prouerbium, *Argue ſtultum, adiiciet odire te.* Nam tantum in me odium miſer habebat, vt ſæpiùs ſpoliatis cæſiſque hominibus ſanctæ Eccleſiæ, exanimes reliquerit: cauſas qualiter Eccleſiæ vel Baſilicæ ſancti Martini damna intenderet, inquirens. Vnde factum eſt, vt quadam vice venientibus hominibus noſtris, atque echinum in vaſis deferentibus, cæderet, protereret, ipſáque vaſa caperet. Quod factum cùm comperiſſem, eum à communione ſuſpendi, non quaſi vltor iniuriæ meæ,

** i. inuaſiones, rapina,*

B ſed vt faciliùs eum ab hac inſania redderem emendatum. At ille electis duodecim viris, vt hoc ſcelus peieraret, aduenit. Sed cùm ego nullum vellem ſacramentum ſuſcipere, compulſus ab eo, vel à ciuibus noſtris, amotis reliquis ipſius tantùm iuramentum ſuſcepi, iuſsique eum recipi in communionem. Erat autem eo tempore menſis primus. Adueniente autem menſe quinto, quo prata ſecari ſolent, pratum Sanctimonialium, quod termino prati ſui adhærebat, peruadit. In quo ſtatim vt falcem miſit, febre correptus, die tertia ſpiritum exhalauit. Depoſuerat enim ſibi ſepulchrum in Baſilica ſancti Martini vici Condatenſis, quod detectum ſui & effractum in fruſta reperiunt. Sic poſtea in porticu ipſius Baſilicæ eſt ſepultus. Vaſa quoque echini, quæ peierauerat, poſt obitum illius ab eius promptuario ſunt delata. Manifeſtata eſt autem virtus beatæ Mariæ, in cuius Baſilica miſer ſacramentum protulit mendax.

XLI. Cvm autem per totam terram ſonus ille percurreret, Prætextatum Epiſcopum à Fredegunde fuiſſe interfectum, illa quoque, quò facilius detergeretur à crimine, adprehenſum puerum cædi iuſſit vehementer, dicens: Tu hoc « blaſphemium ſuper me intuliſti, vt Prætextatum vrbis Rothomagenſis Epiſco- « pum gladio adpeteres. & tradidit eum nepoti ipſius Sacerdotis. Qui cùm eum « in ſupplicio poſuiſſet, omnem rem euidenter aperuit, dixitque: A Regina enim « Fredegunde centum ſolidos accepi, vt hoc facerem: à Melantio vero Epiſco- « po, quinquaginta: & ab Archidiacono ciuitatis, alios quinquaginta. Inſuper & « promiſſum habui, vt ingenuus fierem, ſicut & vxor mea. In hac voce illius, eua- «
C ginato homo ille gladio, prædictum reum in fruſta concîdit. Fredegundis verò Melantium, quem priùs Epiſcopum poſuerat Eccleſiæ, inſtituit.

XLII. Dvm à Fredegunde Beppolenus Dux valde fatigaretur, nec iuxta perſonam ſuam ei honor debitus impenderetur, cernens ſe deſpici, ad Guntchramnum Regem abiit. A quo accepta poteſtate Ducatus ſuper ciuitates illas, quæ ad Chlotharium Chilperici Regis filium pertinebant, cum magna potentia pergit. Sed à Redonicis non eſt receptus. Andegauos verò veniens, multa mala ibidem geſſit. ita vt annonas, fœnum, vinum, & quicquid reperire potuiſſet in domibus ciuium, ad quas acceſſerat, nec expectatis clauibus, diſruptis oſtiis deuaſtaret. Multóſque de habitatoribus loci cædibus adfecit protriuitque. Domigiſilo quoque metum intulit, ſed pacificatus eſt cum eo. Accedens autem ad vrbem, dum epularetur cum diuerſis in triſtega, ſubitò effracto pulpito domus, vix ſemiuiuus euaſit, multis debilitatis: in eiſdem tamen malis perdurans quæ priùs geſſerat. Multa tunc & Fredegundis in Regno filij ſui de rebus eius euertit. Ipſe quoque ad Redonicos rediens, & eos Regi Guntchramno ſubdere cupiens, filium ſuum in hoc loco reliquit. Qui non multo intercedente tempore, inruentibus Redonicis interemptus eſt, cum multis honoratis

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

viris. Hoc anno multa ſigna adparuerunt. Nam menſe ſeptimo arbores viſæ ſunt floruiſſe. Sed & multæ, quæ priùs poma habuerant, noua dederunt: quæ vſque ad Natalis Dominici tempora in ipſis arboribus habitæ ſunt. Fulgor per cœlum ſerpentis more cucurriſſe viſus eſt. A

XLIII. ANNO quoque duodecimo Childeberti Regis, Nicetius Aruernus Rector Maſſilienſis Prouinciæ, & reliquarum vrbium quæ in illis partibus ad Regnum Regis ipſius pertinebant, eſt ordinatus. Anteſtius verò in Andegauos à Rege Guntchramno dirigitur, multis ibidem damnis adfligens eos qui in morte Domnolæ vxoris Nectarij mixti fuerunt. Réſque Beppoleni*, eo quòd fuerit huius caput ſceleris, in fiſcum redigens, Namnetas acceſſit: ac laceſſere Nonnichium Epiſcopum cœpit, dicens: Quia filius tuus in hoc facinore eſt admixtus, vt dignas pro commiſſis ſuis pœnas luat, meritum exigit. Sed puer conſcientia accuſante territus, ad Chlotharium filium Chilperici aufugit. Anteſtius verò acceptis fideiuſſoribus ab Epiſcopo, vt in præſentia Regis adeſſet, Sanctonas venit. Sonus autem his diebus exierat, quòd Fredegundis occultos in Hiſpanias nuncios dirigeret, eoſdémque à Palladio Sanctonicæ vrbis Epiſcopo clam ſuſceptos, & inantea tranſmiſſos fuiſſe. Erant autem eo tempore dies Quadrageſimæ ſanctæ, & Epiſcopus in inſulam maris orationis cauſa ſeceſſerat. Secundum conſuetudinem autem dum ad Dominicæ Cœnæ feſta ad Eccleſiam ſuam populo expectante rediret, ab Anteſtio in via vallatur. Qui nec diſcuſſa rei veritate dicebat: Non ingredieris vrbem, ſed exilio condemnaberis, quia ſuſcepiſti nuncios inimicæ domini noſtri Regis. At ille, Neſcio, ait, quid loquaris: tamen quia dies ſancti imminent, accedamus ad vrbem, decurſiſque ſolemnitatum ſanctarum feſtis, poſtea quæcumque volueris obpone, rationem à me accipies. quia quod reputas nihil eſt. At ille, Nequaquam, inquit, ſed non adtinges limina Eccleſiæ tuæ, quia infidelis adparuiſti domino noſtro Regi. Quid plura? Tenetur in via Epiſcopus, domus Eccleſiæ deſcribitur, réſque diripiuntur. Ciues cum homine obtinere non queunt, vt ſaltem vel celebrata ſolemnitate Paſchali diſcutiatur. Hiſque ſupplicantibus, & illo renitente, tandem patefacit vulnus quod latebat in pectore. Si, inquit, domum, quam intra territorij Biturici terminum habere dignoſcitur, meæ ditioni facta venditione ſubdiderit, quæ flagitatis facio. Alioquin non effugiet manus meas, niſi trudatur in exilium. Metuit negare Epiſcopus, ſcripſit, ſubſcripſitque, ac tradidit agrum. Et ſic datis fideiuſſoribus de præſentia ſua ante Regem, in ciuitatem ingredi permiſſus eſt. Tranſactis igitur diebus ſanctis, ad Regem pergit. Adfuit & Anteſtius. Sed nihil de his quæ opponebat Epiſcopo, potuit adprobare. Epiſcopus autem ad vrbem redire iubetur, & vſque ad Synodum futuram dilatatur, ſi fortè aliqua de his quæ opponebantur euidentiùs poſſint agnoſci. Adfuit & Nonnichius Epiſcopus, qui datis multis muneribus abſceſſit. B

* al. Boboleni,

XLIV. FREDEGVNDIS verò quaſi ex nomine filij ſui Legatos ad Guntchramnum Regem dirigit, qui reſerata petitione, accepto reſponſo, vale dicentes abſcedunt. Sed neſcio quibus cauſis paululum apud metatum ſuum remorati ſunt. Mane autem facto, procedente Rege ad Matutinas, ac præeunte cereo, viſus eſt homo quaſi ebrius in angulo Oratorij dormitare, accinctus gladio, cuius haſta pariete ſuſtentabatur. Hoc viſo Rex exclamauit, dicens: Non eſſe ſimpliciter, hominem ſub hoc horrore noctis tali in loco quieſcere. Obpreſſus autem, & loris reuinctus, interrogabatur quid ſibi hæc vellent quæ ageret. Nec mora, ſupplicio ſubditus, dicit ſe à Legatis qui aduenerant emiſſum fuiſſe, vt Rex deberet interfici. Denique adprehenſi Legati Fredegundis, nihil de his quæ interrogati ſunt confitentur, dicentes: Nos nihil ad aliud miſſi, niſi vt Legationem quam ſuggeſſimus deferremus. Tunc hominem illum diuerſis plagis adfectum, & carceri mancipatum, Legatos per diuerſa loca exilio condemnari præcipit. Manifeſtiſſimè enim patuit ſub hoc dolo à Fredegunde fuiſſe directos, vt Regem interficere deberent. Quod miſericordia Domini non permiſit. Inter quos Baddo ſenior habebatur. C

XLV. CVM autem Legati de Hiſpaniis crebrò ad Regem Guntchramnum venirent, & nullius pacis gratiam obtinere potuiſſent, ſed magis inimicitia pullularet, Rex Guntchramnus Albigenſem vrbem nepoti ſuo Childeberto reddi-

Gvntchramnvs. Childebertvs. Chlotharivs II.

A dit. Quod cernens Deſiderius Dux, qui maximè in eiuſdem vrbis territorio meliora facultatis ſuæ condiderat, timens ne vltio expeteretur ab eo, propter antiquam inimicitiam, quòd aliquando in eadem ciuitate exercitum glorioſæ memoriæ Sigiberti Regis grauiter adfeciſſet, cum Tetradia vxore ſua, quam Eulalio tunc Aruerno Comiti abſtulerat, in termino Tholoſano cum rebus omnibus tranſiens exercitum commouet, & contra Gothos abire diſponit. diuiſis prius (vt ferunt) rebus inter filios & coniugem. Adſumptóque ſecum Auſtrouualdo Comite, Carcaſſonam petiit. Præparauerant enim ſe hoc audito vrbis illius ciues, quaſi reſiſtere volentes. Audierant autem de his priùs. Denique inito bello fugere Gothi cœperūnt, & Deſiderius cum Auſtrouualdo à tergo cædere hoſtem. Illis quoque fugientibus, hic cum paucis ad vrbem acceſſit. Laſſati enim fuerant equi ſociorum. Tunc ad portam vrbis accedens, vallatus à ciuibus qui intra muros erant, interfectus eſt, cum his omnibus qui eum fuerant proſecuti: ita vt vix pauci exinde quodammodo euaderent, qui rem, vt geſta fuerat, nunciarent. Auſtrouualdus verò audiens Deſiderium mortuum, de via regreſſus, ad Regem perrexit, qui mox in eius locum Dux ſtatuitur.

XLVI. Post hæc Leuuieldus Rex Hiſpanorum ægrotare cœpit. Sed, vt quidam adſerunt, pœnitentiam pro errore hæretico agens, & obteſtans ne huic hæreſi quiſquam reperiretur conſentaneus, in legem Catholicam tranſiit. Ac per ſeptem dies in fletu perdurans, pro his quæ contra Deum iniquè molitus eſt, ſpi-
B ritum exhalauit. Regnauitque Richaredus filius eius pro eo.

Explicit Liber octavvs.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS HISTORIAE FRANCORVM LIBER NONVS.

Capitvla Libri.

I. *De Richaredo, & Legatis eius.*

D II. *De obitu beatæ Radegundis.*

III. *De eo qui cum cultro ad Guntchramnum Regem venit.*

IV. *Quòd Childeberto alius natus eſt filius.*

V. *De prodigiis.*

VI. *De ſeductoribus & ariolis.*

VII. *De remotione Ennodij Ducis, & de Vuaſconibus.*

VIII. *De præſentia Guntchramni Boſonis.*

IX. *De interitu Rauchingi.*

X. *De interitu Guntchramni Boſonis.*

XI. *Quòd ſe Reges viderunt.*

XII. *De interitu Vrſionis ac Berthefredi.*

XIII. *De Baddone, qui in Legationem abiens, detentus, & poſt diu dimiſſus eſt: & de morbo dyſenterico.*

XIV. *De pace Egidij Epiſcopi & Lupi Ducis.*

XV. *De conuerſione Richaredi.*

XVI. *De Legatione ipſius ad Reges noſtros.*

XVII. *De ſterilitate anni, & caritate annonæ.*

XVIII. *De Britannis, & obitu Namatij Epiſcopi.*

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XIX. *De interitu Sicharij ciuis Turonici.* A
XX. *De eo quòd ad Guntchramnum Regem in Legationem pro cuſtodienda pace directi ſumus.*
XXI. *De eleemoſynis, & bonitate ipſius Regis.*
XXII. *De lue Maſſilienſis vrbis.*
XXIII. *De obitu Agerici Epiſcopi, & de ſucceſſore eius.*
XXIV. *De Epiſcopatu Fronimi.*
XXV. *Quòd exercitus Childeberti in Italiam abiit.*
XXVI. *De obitu Ingobergæ Reginæ.*
XXVII. *De obitu Amalonis.*
XXVIII. *De ſpeciebus quas Brunichildis Regina tranſmiſit.*
XXIX. *Quòd Langobardi pacem ad Childebertum Regem petierunt.*
XXX. *De deſcriptoribus vrbis Pictauæ atque Turonicæ.*
XXXI. *Quòd Guntchramnus Rex exercitum in Septimaniam direxit.*
XXXII. *De inimicitiis inter Childebertum & Guntchramnum.*
XXXIII. *Quòd Ingeltrudis Religioſa ad Childebertum abiit, contra filiam ſuggeſtura.*
XXXIV. *De inimicitiis Radegundis cum filia ſua.*
XXXV. *De interitu Vuaddonis.*
XXXVI. *Quòd Childebertus Rex Theodebertum filium ſuum Sueſſionas direxit.*
XXXVII. *De Droctigiſilo Epiſcopo.* B
XXXVIII. *De eo quòd aliqui contra Brunichildem Reginam agere voluerunt.*
XXXIX. *De ſcandalo in Monaſterio Pictauenſi orto per Chrodieldem & Baſſinam.*
XL. *De fomite primo ſcandali.*
XLI. *De cæde in Baſilica ſancti Hilarij.*
XLII. *Exemplaria Epiſtolæ, quam ſancta Radegundis Epiſcopis direxit.*
XLIII. *Quòd Theutharius Presbyter ad hoc ſcandalum mitigandum aduenit.*
XLIV. *De intemperie anni.*

I. IGITVR poſt mortem Leuuieldi Hiſpanorum Regis, Richaredus filius eius fœdus iniit cum Goiſintha relictæ patris ſui, eámque vt matrem ſuſcepit. Hæc enim erat mater Brunichildis Reginæ, matris Childeberti iunioris. Richaredus verò de alia vxore erat filius Leuuieldi. Denique cum nouerca habito conſilio, Legatos ad » Guntchramnum Regem atque Childebertum dirigit, dicens: Pacem habere no- » biſcum, & ineamus fœdus, vt adiuti præſidio veſtro, cùm neceſſitas popoſcerit, » ſimili nos conditione intercedente charitate muniamus. Venientes verò Legati, qui ad Guntchramnum Regem directi erant, apud Mataſcenſe oppidum iuſſi ſunt reſidere. Ibique tranſmiſſis viris, Rex cauſas cognouit, ſed recipere noluit verba eorum. Vnde talis poſtmodum inter eos inimicitia pullulauit, vt ad ciuitates Septimaniæ nullum de Regno eius tranſire permitterent. Hi verò, qui ad Childebertum Regem venerunt, cum charitate recepti ſunt: datiſque muneribus, accepta pace cum muneribus ſunt regreſſi. C

II. Eo anno beatiſſima Radegundis ab hoc mundo migrauit. Quæ magnum planctum in Monaſterio quod conſtituerat dereliquit. fuique & ego præſens ad eam ſepeliendam. Obiit autem menſe ſexto, tertiadecima die menſis, ſepulta poſt triduum. Quæ autem ibi ipſa die virtutes adparuerunt, & qualiter fuerit funerata, in Libro Miraculorum pleniùs ſcribere ſtudui.

III. INTEREA aduenit feſtiuitas ſancti Marcelli, quæ apud vrbem Cabillonenſem menſe ſeptimo celebratur. & Guntchramnus Rex adfuit. Verùm vbi peractis ſolemnibus ad ſacroſanctum altarium communicandi gratia acceſſiſſet, venit quidam quaſi aliquid ſuggeſturus. Qui dum properat contra Regem, culter ei de manu delabitur. Adprehenſóque repentè, alium cultrum euaginatum in manu eius reperiunt. Nec mora, eductus à Baſilica ſancta, vinctus & tormentis » addictus, confitetur ſe emiſſum ad interficiendum Regem, dicens: Sic enim tra- » ctauit, qui me miſit. Quia cognouit Rex multorum in ſe odia adgregata, & ſu- » ſpectus ne percutiatur, omnino ſe à ſuis vallari præcipit: nec reperitur aditus » qualiter ad eum cum gladiis poſſit accedere, niſi in Eccleſia, in qua ſecurus & » nihil metuens ſtare dignoſcitur, tranſuerberetur. Sed & his, de quibus locutus

A fuit, adprehenſis, multis interemptis, hunc verberatum plagis dimiſit viuum. quia nefas putauit, ſi is, qui ab Eccleſia eductus fuerat, truncaretur.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

IV. Eo anno Childeberto Regi alius filius natus eſt, quem Veranus Cabillonenſis * Epiſcopus ſuſcipiens à lauacro, THEODORICI nomen poſuit. Erat enim eo tempore ipſe Pontifex magnis virtutibus præditus, ita vt plerumque infirmis ſignum crucis imponens, ſtatim ſanitati tribuente Domino reſtauraret.

* al. Cauillonenſis

V. PRODIGIA quoque multa dehinc adparuerunt. Nam vaſa per domos diuerſorum ſignis neſcio quibus caraxata ſunt. Quæ res nullo vnquam modo aut eradi potuit, aut deleri. Incœptum eſt autem hoc prodigium ab vrbis Carnotenæ territorio: & veniens per Aurelianenſem, vſque Burdegalenſem terminum peraceſſit, non prætermittens vllam vrbem quæ fuit in medio. In vineis verò menſe octauo tranſacta vindemia, palmites nouos cum vuis deformatis aſpeximus. In aliis arboribus frondes nouæ, & noua viſa ſunt poma. Radij à parte Aquilonis adparuerunt. Adſerebant nonnulli vidiſſe ſe ſerpentes ex nube delapſos. Alij adfirmabant villam cum caſis & hominibus ſubitanea internecione euanuiſſe: & multa alia ſigna adparuiſſe, quæ aut Regis obitum adnunciare ſolent, aut regionis excidium. Vindemia eo anno tenuis, aquæ validæ, pluuiæ immenſæ, flumina quoque granditer adaucta fuerunt.

B VI. FVIT eo anno in vrbe Turonica Deſiderius nomine, qui ſe magnum quemdam eſſe dicebat, adſerens ſe multa poſſe facere ſigna. Nam & nuncios inter ſe atque Petrum Paulúmque Apoſtolos diſcurrere iactitabat. Ad quem, quia præſens non eram, ruſticitas populi multa confluxerat, deferentes ſecum cæcos & debiles, quos non ſanctitate ſanare, ſed errore necromantici ingenij quærebat inludere. Nam hos qui erant paralytici, aut alia impediti debilitate, iubebat validè extendi: vt quos virtutis diuinæ largitione dirigere non poterat, quaſi per induſtriam reſtauraret. Denique adprehendebant pueri eius manus hominum, alij verò pedes, tractóſque diuerſas in partes ita vt nerui putarentur abrumpi, cùm non ſanarentur, dimittebantur exanimes. Vnde factum eſt, vt in hoc ſupplicio multi ſpiritum exhalarent. Tantúmque miſer elatus erat, vt minorem ſe beatum Martinum eſſe diceret, ſe verò Apoſtolis coæquaret. Nec mirum, ſi hic ſimilem ſe dicat Apoſtolis, cùm ille auctor nequitiæ, à quo iſta procedunt, Chriſtum ſe in fine ſeculi faſſurus ſit. Nam de hoc animaduerſum eſt, (vt ſuperiùs diximus) errore necromanticæ artis fuiſſe imbutum. Quia (vt adſerunt qui eum viderunt) cùm quiſque de eo procul & abditè quicquam locutus fuiſſet mali, coram populo adſtante improperabat, dicens: « Quia hoc & illud de me effatus eſt, quæ ſanctitate mea erant indigna. « Et quo alio, niſi nunciantibus dæmoniis id cognoſcebat? Habebat autem cucullum ac tunicam de pilis caprarum. Et in præſenti quidem abſtinens erat à cibis & potu. Clam autem, cùm in diuer-

C ſorium veniſſet, ita infarcibat in ore, vt miniſter non occurreret tantùm poſcenti porrigere. Sed detecta doloſitate eius, & à noſtris deprehenſa, eiectus eſt extra vrbis terminum. Nec cognouimus deinceps quò abiſſet. Dicebat tamen ciuem ſe eſſe Burdegalenſem. Nam & ante hos ſeptem annos fuit & alius magnus valde ſeductor, qui multos decepit doloſitate ſua. Hic enim colobio indutus erat, amictus deſuper ſyndone, crucem ferens, de qua dependebant ampullulæ, quas dicebat oleum ſanctum habere. Aiebat enim ſe de Hiſpaniis aduentare, ac reliquias beatiſſimorum martyrum Vincentij Leuitæ, Feliciſque Martyris exhibere. Sed cùm iam veſpere ad Baſilicam ſancti Martini Turonis aduenìſſet, & nos in conuiuio reſideremus, mandatum miſit, dicens: « Occurrant reliquiis ſanctis. « Cui nos, quia hora iam præterierat, diximus: « Requieſcant beatæ reliquiæ ſuper altarium, donec mane procedamus ad occurſum earum. « Sed hic primo diluculo conſurgens, nec expectatis nobis, aduenit cum cruce ſua, & in Cellula noſtra adfuit. Stupefactus ego, & admirans leuitatem, interrogo quid hæc ſibi velint? Reſpondit quaſi ſuperbus & inflata voce: « Meliorem, « inquit, occurſum nobis exhibere debueras. Sed hæc ego in aures Chilperici Re- « gis ingeram: ille autem vlciſcetur deſpectionem meam. « Et ingreſſus in Oratorium me poſtpoſito, ipſe capitellum vnum atque alterum ac tertium dicit. Ipſe orationem profert, & ipſe conſummat. eleuatáq; iterum cruce abiit. Erat enim ei & ſermo ruſticus, & ipſius linguæ latitudo turpis atque obſcœna. Sed nec de eo ſermo

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

rationabilis procedebat. Qui vſque Pariſius acceſſit. His enim diebus Rogationes publicæ celebrabantur, quæ ante ſanctum Dominicæ Aſcenſionis diem agi ſolent. Factum eſt autem, vt procedente Ragnemodo Pontifice cum populo ſuo, & loca ſancta circumeunte, vt & hic cum cruce ſua adueniens, inuſitatum populis exhibens indumentum, adiunctis publicanis ac ruſticis mulieribus, & iſte chorum ſuum faceret. & quaſi cum ſua multitudine loca ſancta circumire tentat. Hæc cernens Epiſcopus, miſit Archidiaconum ſuum dicens: ,, Si reliquias ,, Sanctorum exhibes, pone eas paululum in Baſilica, & nobiſcum celebra dies ,, ſanctos. Decurſa autem ſolemnitate, proficiſceris in viam tuam. At ille paruipendens quæ ab Archidiacono dicebantur, cœpit Epiſcopum conuiciis ac maledictionibus proſequi. Sacerdos verò intelligens eum ſeductorem, iuſſit eum recludi in Cellulam. Perſcrutatiſque cunctis quæ habebat, inuenit cum eo ſacculum magnum plenum de radicibus diuerſarum herbarum: ibique & dentes talpæ, & oſſa murium, & vngues atque adipes vrſinos. Vidénſque hæc maleficia eſſe, cuncta iuſſit in flumen proiici. Ablatáque ei cruce, iuſſit eum à termino Pariſiacæ vrbis excludi. Sed hic iterum facta altera cruce, cœpit quæ geſſerat exercere. Captúſque ab Archidiacono, & catenis vinctus, iuſſus eſt cuſtodiri. His diebus Pariſius adueneram, & ad Baſilicam beati Iuliani Martyris metatum habebam. Nocte igitur inſequenti erumpens miſer iſte de cuſtodia, cum ipſis quibus erat nexus catenis ad antedictam Baſilicam ſancti Iuliani properat: atque in B pauimento in loco, quo ego ſtare eram ſolitus, ruit, ac ſopore vinóque obpreſſus obdormiuit. Nos verò ignari facti, media ſurgentes nocte ad reddendas Domino gratias, inuenimus eum dormientem. De quo tantus pædor * egrediebatur, vt omnium cloacarum atque ſeceſſuum fœtores fœtor ille deuicerit. Sed nec nos præ hoc fœtore in Baſilicam ingredi potueramus. Accedens verò vnus Clericorum, clauſis naribus eum excitare nititur, nec potuit. ita enim erat miſer madefactus vino. Tunc quatuor accedentes Clerici, leuantes eum inter manus, in vnum angulum Baſilicæ proiecerunt: & exhibentes aquas abluto pauimento, reſperſo etiam herbulis odoratis, ſic ingreſſi ſumus explere curſum. Nunquam tamen nobis pſallentibus potuit excitari, donec dato terris die altiùs Solis lampas aſcenderet. Dehinc excuſatum reddidi Sacerdoti. Conuenientibus autem Epiſcopis apud vrbem Pariſiacam, dum hæc in conuiuio narraremus, ipſum pro caſtigationis gratia adeſſe præcipimus. Quo aſtante, eleuatis Amelius Beorretanæ vrbis Epiſcopus oculis, cognoſcit eum ſuum eſſe famulum, ſibique per fugam dilapſum. & ſic excuſatum, receptum reduxit in patriam. Multi enim ſunt, qui has ſeductiones exercentes populum ruſticum in errorem ponere non deſiſtunt: de quibus (vt opinor) & Dominus in Euangelio ait: *Conſurgere in nouiſſimis temporibus pſeudochriſtos, & pſeudoprophetas, qui dantes ſigna & prodigia etiam electos in errorem inducant.* De his iſta ſufficiant. Nos potiùs ad propoſitum redeamus.

* al. fœtor

VII. ENNODIVS cùm Ducatum vrbium Turonicæ atque Pictauæ adminiſtraret, adhuc & Vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium Principatum accipit. Sed C euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictauæ vrbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt, eum à ſe remoueri. Ille verò vbi ſe remotum de his ſenſit, ad ciuitates ſuperiùs memoratas properat. Sed dum in illis commoraretur, mandatum accepit vt ſe ab eiſdem remoueret. Et ſic accepto ocio, ad domum ſuam reuerſus, priuati operis curam gerit. Vaſcones verò de montibus prorumpentes, in plana deſcendunt, vineas agróſque depopulantes, domos tradentes incendio, nonnullos abducentes captiuos cum pecoribus. Contra quos ſæpiùs Auſtrouâldus Dux proceſſit, ſed paruam vltionem exercuit ab eis. Gothi verò propter ſuperioris anni deuaſtationem, quam in Septimania Regis Guntchramni exercitus fecit, in Arelatenſem Prouinciam proruperunt, egerúntque prædas, & captiuos abduxerunt vſque ad decimum ab vrbe miliarium. Vnum etiam caſtrum Vgernum nomine cum rebus atque habitatoribus deſolantes, nullo reſiſtente regreſſi ſunt.

VIII. GVNTCHRAMNVS verò Boſo cùm exoſus Reginæ haberetur, cœpit per Epiſcopos ac Proceres diſcurrere, & veniam miſero precari, quam ante deſpexerat. Nam cùm Rex Childebertus eſſet iunior, Brunichildem Reginam ſæpè conuiciis atque improperiis laceſſibat. Sed & iniuriis, quæ ei ab aduerſis infe-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A rebantur, fautor extiterat. Sed & Rex ad vlciſcendam iniuriam genitricis, iuſſit
eum perſequi atque interfici. Ille verò cùm ſe cerneret poſitum in diſcrimine, Vi-
ridunenſem Eccleſiam petiit, per Agericum prorſus Epiſcopum, qui erat Regis
pater ex lauacro, veniam impetrare confidens. Tunc Pontifex ad Regem prope-
rat, deprecatúrque. Cui Rex cùm negare nequiret quæ petebat, ait: Veniat co-
ram nobis, & datis fideiuſſoribus in præſentia patrui mei, quicquid illius iudicium
decreuerit, exequamur. Tunc adductus ad locum vbi Rex morabatur, nudatus
armis, ac per manicas tentus, ab Epiſcopo repræſentatur Regi. Ad cuius pro-
uolutus pedes, ait: Peccaui tibi ac genitrici tuæ, non obediendo præceptioni- “
bus veſtris, ſed agendo contra voluntatem veſtram atque vtilitatem publicam. “
Nunc autem rogo, vt indulgeatis malis meis quæ contra vos geſſi. Rex autem “
iuſſit eum eleuari à terra, & poſuit in manu Epiſcopi, dicens: Sit penes te, “
ſancte Sacerdos, donec in præſentiam Guntchramni Regis adueniat. & iuſſit eum “
diſcedere.

IX. Poſt hæc Rauchingus coniunctus cum prioribus regni Chlotharij filij
Chilperici, confingens ſe quaſi tractaturum de pace, vt inter terminum vtriuſque
Regni nulla intentio aut direptio gereretur, conſilium habuerunt, vt ſcilicet inter-
fecto Childeberto Rege, Rauchingus cum Theodoberto ſeniore eius filio Re-
gnum Campaniæ teneret. Vrſio verò ac Berthefredus iuniore filio nuper genito,
qui Theodoricus cognominabatur, ad ſe ſuſcepto, excluſo Guntchramno Rege,
B reliquum Regni tenerent. Multa etiam contra Brunichildem Reginam fremen-
tes, vt eam in contumeliam redigerent, ſicut priùs fecerant in viduitate ſua. Rau-
chingus ergo ſumma elatus potentia, & (vt ita dicam) ad ipſius regalis ſceptri ſe
iactans gloriam peruenire, iter præparat ad Childebertum Regem accedendi,
vt conſilium quod inierat poſſet explere. Sed pietas Domini hæc verba in aures
Guntchramni Regis priùs impoſuit. Qui miſſis nunciis clam ad Childebertum
Regem, omnes ei molitiones has in notitiam poſuit, dicens: Accelera velociter, “
vt videamur à nobis. Sunt enim cauſæ, quæ agi debeāt. At ille diligenter inquirens “
quæ ei nunciata fuerant, veráque eſſe cognoſcens, arceſſiri Rauchingum iuſſit.
Qui cùm adfuiſſet, priuſquam eum Rex ſuo iuſſiſſet adſtare conſpectui, datis li-
teris, & pueris deſtinatis cum euectione publica, qui res eius per loca ſingula de-
berent capere, iuſſit eum in cubiculum intromitti. Locutúſque cum eo alia ex
aliis, egredi iterum de cubiculo iubet. Cúmque egrederetur, à duobus oſtiariis
pedibus adprehenſus ruit in gradibus oſtij, ita vt pars corporis eius eſſet intrinſe-
cus, pars verò extrinſecus extenderetur. Tunc ij, qui iuſſi ad hæc explenda pa-
ranti erant, cum gladiis ſuper eum ruunt: atque ita minutatim caput eius con-
liſerunt, vt ſimile totum cerebro putaretur. ſtatimque mortuus eſt. Tunc denu-
datus, & per feneſtrám eiectus, ſepulturæ mandatus eſt. Erat autem leuis in
moribus, vltra humanum genus cupiditati ac facultatibus inhians alienis, & ex
ipſis diuitiis valde ſuperbus: intantum vt iam in ipſo interitus ſui tempore Chlo-
D tharij Regis filium ſe fateretur. Multum tamen cum eo auri repertum eſt. Quo
interfecto, protinus vnus puerorum eius curſu veloci euolans, nunciauit coniu-
gi eius quæ acta erant. Hæc verò per plateam Sueſſionicæ ciuitatis compta gran-
dibus ornamentis, ac gemmarum precioſitatibus & auri fulgore obtecta, aſcenſo
equo, præcedentibus pueris aliiſque ſequentibus ferebatur: atque ad Baſilicam
ſancti Criſpini Criſpinianique properabat, quaſi ſpectatura Miſſas. Erat enim eo
die paſſio Martyrum beatorum. Sed videns nuncium, per aliam plateam greſſum
retorquens, proiectis in terram ornamentis, in Baſilicam ſancti Medardi Antiſti-
tis confugit, ibi ſe tutari Confeſſoris præſidio putans. Pueri verò, qui miſſi à Re-
ge fuerant ad requirendas res eius, tanta in theſauris illius reperiunt, quanta
nec in ipſo ærarij publici regeſto poterant inueniri. quod totum Regis conſpecti-
bus præſentarunt. Nam eo die quo hic interfectus eſt, erant cum Rege multi Tu-
ronorum atque Pictauorum, de quibus tale fuit conſilium, vt ſi malum hoc perfi-
cere potuiſſent, his ſubditis ſupplicio dicerent, quia ex vobis fuit qui Regem
noſtrum interemit: eiſque diuerſis ſuppliciis trucidatis, vltores ſe mortis Regiæ
eſſe iactarent. Sed Deus omnipotens conſilia eorum, quia iniqua erant, diſſipa-
uit, impleuítque illud quod ſcriptum eſt: *Quia foueam quam fratri parabis, incides
in eam.* In locum tamen Rauchingi Magnoualdus dirigitur Dux. Iam enim Vr-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

ſio atque Berthefredus certi, quòd Rauchingus quæ conlocuti fuerant poſſet explere, collecto exercitu veniebant. Sed audientes, quòd ſcilicèt tali fuiſſet adfectus interitu, adaucta adhuc ſecum multitudine hominum quæ ad eos pertinere videbatur, infrà caſtrum Vabrenſe, quod villæ Vrſionis propinquum erat, cum rebus omnibus ſe muniunt, conſcij conſilij ſui, tractantes vt ſi Rex Childebertus aliquid contra eos agere voluiſſet, virtute ſe ab eius exercitu defenſarent. Caput enim horum & cauſa malorum Vrſio erat. Sed Brunichildis Regina mandata miſit Berthefredo dicens: Diſiunge te ab homine inimico, & habebis vitam. alioquin cum eodem interibis. Filiam enim eius ex lauacro Regina ſuſceperat, & ob hoc miſericordiam de eo habere voluit. Qui ait, Niſi morte diuellar ab eo, nunquam à me relinquetur. A

x. DVM hæc agerentur, iterum miſit Guntchramnus Rex ad nepótem ſuum Childebertum, dicens: Moræ omnes abſcedant, & veni vt te videam. Eſt enim certæ neceſſitatis cauſa, tam pro vitæ noſtræ commodo, quàm pro vtilitatibus publicis, vt videamur à nobis. Hæc ille audiens, adſumpta matre cum ſorore & coniuge, ad occurſum patrui deſtinat. Adfuit autem & Magnericus Epiſcopus Treuericæ vrbis. Venit etiam Guntchramnus Boſo, quem Agericus Viridunenſis Epiſcopus ſua in fide ſuſceperat. Sed Pontifex ille, qui pro eo fidem fecerat, non adfuit, quia conuenerat vt abſque vllius defenſione Regi præſentaretur. Scilicet vt ſi ipſe decerneret eum mori debere, non excuſaretur à Sacerdote: ſin autem ille vitam concederet, liber abiret. Sed coniunctis Regibus, pro diuerſis falſitatibus culpabilis iudicatus, iuſſum eſt vt interficeretur. Quod cùm ille comperiſſet, ad manſionem Magnerici Epiſcopi conuolauit, & clauſis oſtiis, ſegregatis ab eo Clericis ac famulis, ait: Scio te, beatiſſime Sacerdos, magnum cum Regibus honorem habere, & nunc ad te confugio vt euadam. Ecce percuſſores ad oſtium. Vnde manifeſtè ſcias, quòd ſi à te non eruor, interfecto te, egrediar foras, & moriar. Manifeſtiſſimè enim noueris, quia aut mors vna nos occupat, aut par vita defenſat. O ſancte Sacerdos, ſcio enim te patrem communem cum Rege eſſe filio eius, & noui quoniam quæcumque petieris ab eo obtinebis: nec negare omnino poterit ſanctitati tuæ quęcumque popoſceris. Ideóque aut impetra veniam, aut moriamur ſimul. Hæc autem euaginato aiebat gladio. Turbatus hoc Epiſcopus audito hoc, ait: Et quid faciam, ſi hic à te teneor? Dimitte me, vt eam, & deprecer miſericordiam Regis, & fortaſſis miſerebitur tui. Et ille: Nequaquam, ſed tranſmitte Abbates & creditos tuos, vt hæc quæ loquor exponant. Verumtamen non hæc Regi vt erant, nunciata ſunt: ſed dixerunt, quod hic ab Epiſcopo defenſaretur. Vnde factum eſt, vt commotus Rex diceret: Si Epiſcopus exinde egredi noluerit, pariter cum illo auctore perfidiæ pereat. Hæc audiens Epiſcopus, direxit nuncios ad Regem. Qui cùm iſta narraſſent, ait Rex Guntchramnus: Inücite ignem in domum, & ſi exire nequiuerit Epiſcopus, pariter concrementur. Hæc audientes Clerici, effracto vi oſtio, Sacerdotem eiiciunt foras. Tunc miſerrimus cùm videret ſe flammis validis ab vtraque parte vallari, accinctus gladio accedit ad oſtium. Verùm vbi primum limen domus egrediens greſſum foris fixit, ſtatim vnus è populo eiecta lancea frontem eius inliſit. At ille hoc ictu turbatus, quaſi amens, gladium eiicere tentans, ab adſtantibus ita lancearum multitudine ſauciatur, vt defixis in lateribus eius ſpiculis, & ſuſtentantibus haſtilibus, ad terram ruere non poſſet. Interfecti ſunt & pauci qui cum eo erant, expoſitique in campo ſimul. Pro quibus vix obtentum fuit eum Principibus, vt terræ reconderentur. Fuit autem hic in actu leuis, auaritiæ inhians, rerum alienarum vltra modum cupidus, omnibus iurans, & nulli promiſſa adimplens. Vxor autem eius cum filiis exiliò data eſt, réſque illius fiſco conlatæ ſunt. Multitudo autem auri, argétique, ac diuerſarum ſpecierum, in eius regeſtis reperta eſt. Sed & quæ ſub terra abſconderat, ſtimulante conſcientia iniquitatis ſuæ, non latuerunt. Ariolis ac ſortibus ſæpiùs vtebatur, ex quibus futura cognoſcere cupiens, remanſit inluſus. B C

xi. REX verò Guntchramnus cum nepote ſuo ac Reginis pacem firmauit. Datis ſibi inuicem muneribus, ac ſtabilitis cauſis publicis, epulati ſunt pariter. Laudabat enim Deum Guntchramnus Rex, dicens; Refero tibi maximas gratias omnipotens Deus, qui mihi præſtitiſti vt videre merear filios de filio meo Childeber-

A to. Vnde non me puto vſquequaque à tua maieſtate relictum, qui mihi hæc præſtitiſti, vt videam filios filij mei. Tunc Dynamium & Lupum Ducem redditos Rex Childebertus recepit, Cadurcum Brunichildi Reginæ refudit. Et ſic cum pace & gaudio iterum atque iterum Deo gratias agentes, conſcriptis pactionibus, ſe remunerantes & oſculantes, regreſſus eſt vnuſquiſque ad ciuitatem ſuam. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS III.

XII. CHILDEBERTVS verò Rex, collecto exercitu, ad locum dirigi iubet, in quo Vrſio ac Berthefredus incluſi morabantur. Erat enim villa in pago Vabrenſi, cui imminebat mons arduus. In huius cacumine Baſilicam in honore ſancti ac beatiſſimi Martini conſtruxit. Ferebant enim ibi caſtrum antiquitus fuiſſe: ſed nunc non cura, ſed natura tantùm munitum erat. In hac ergo Baſilica cum rebus atque vxoribus & familia ſe antedicti concluſerant. Commoto ergo exercitu, ſicut diximus, Childebertus Rex illuc dirigi iubet. Verumtamen commoti homines, antequam ad eos accederent, vbicumque aut villas, aut res eorum reperire potuerunt, omnia incendio ac prædæ tradiderunt. Accedentes autem ad hunc locum, ad montem ſe proripiunt, & Baſilicam cum armis vallant. Habebant autem ducem tunc Godegiſilum Lupi Ducis generum. Cúmque eos extrahere de Baſilica non valerent, ignem adplicare nituntur. Quod cernens Vrſio, accinctus gladio, foras egreſſus eſt. Tantáque cæde hos qui adſidebant mactauit, vt quocunque in eius contemplationem adueniſſent, nullus viuens remanere poſſit. Ibi & Tru-
B dulfus Palatij regalis Comes cecidit, & multi de hoc exercitu proſtrati ſunt. Cúmque iam nullus de cæde Vrſionis cerneretur, percuſſus à quodam in femore, debilitatus ad terram ruit, & ſic ruentibus aliis vitam finiuit. Quod cernens, Godegiſilus, clamare cœpit ac dicere: Fiat nunc pax, ecce maximus inimicus Dominorum noſtrorum ruit. Hic verò Berthefredus vitam habeat. Hæc eo dicente, cùm omnis populus ad direptionem rerum, quæ in Baſilica adunatæ fuerant, inhiaret, Berthefredus aſcenſo equo ad Viridunenſem vrbem dirigit. Ibique in Oratorio, quòd in domo Eccleſiaſtica erat, ſe tutari putans, præſertim cùm & ipſe Pontifex Agericus in hac domo reſideret. Sed cùm Childeberto Regi nunciatum fuiſſet, effugiſſe ſcilicet Berthefredum, perculſus cordis dolore ait: Si hic mortem euaſerit, non euadet Godegiſilus manus meas. Neſciebat tamen Rex, eum in domum Eccleſiæ ingreſſum fuiſſe, ſed quaſi in regionem aliam confugiſſe. Tunc timens Godegiſilus, commoto iterum exercitu, domum Eccleſiæ armatis vallat. Sed cùm eum Pontifex reddere nequiret, ſed defenſare conaretur, aſcendentes ſupra tectum, eum ab ipſis tegulis ac maceriis, quibus Oratorium opertum erat, inlidentes, interfecerunt. ibique cum tribus famulis mortuus eſt. Multum ex hoc Epiſcopus dolens, quòd eum non ſolùm defenſare non potuit, verùm etiam locum, in quo orare conſueuerat, & in quo Sanctorum pignora adgregata fuerant, ſanguine humano pollui vidit. Miſit autem Childebertus Rex cum muneribus, vt à mœrore reuocaretur. ſed noluit conſolari. Multi autem his diebus pertimeſcentes Regem, in alias regiones abſceſſerunt.
C Nonnulli etiam à primatu Ducatus remoti ſunt, in quorum ordinem alij ſucceſſerunt.

XIII. GVNTCHRAMNVS verò Baddonem, quem pro crimine maieſtatis ſuperiùs vinctum diximus, in præſentiam ſuam venire iuſſit, & tranſmittens vſque Pariſius, ait: Si eum cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abſcedat liber, & quò voluerit eat. Sed veniens Pariſius, nullus de parte memoratæ mulieris adfuit, qui eum idoneum reddere poſſet. Tunc vinctus & catenis oneratus, ſub ardua cuſtodia ad vrbem Cabillonenſem reductus eſt. Sed poſtea intercurrentibus nunciis, & præſertim Leudoualdo Baiocaſſino Pontifice, dimiſſus ad propria rediit. Grauiter tunc morbus dyſentericus apud Metenſem ſæuiebat vrbem. His diebus nos, dum ad occurſum Regis properaremus, Vuiliulfum ciuem Pictauum, plenum febre, hoc morbo laborantem in via offendimus, id eſt ad Remenſem vrbem. De qua profectus, valde exinanitus cùm ad vrbem Pariſiacam cum filio vxoris ſuæ veniſſet, apud villam Rigoialenſem facto teſtamento defunctus eſt. Puer verò, qui & ipſe ab hoc languore tenebatur, obiit. Et ſic pariter in vrbis Pictauæ delati terminum, tumulati ſunt. Vxor quoque ipſius Vuiliulfi tertio copulatur viro, filio ſcilicet Beppoleni

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

Ducis: qui & ipſe duas iam (vt celebre fertur) vxores viuas reliquerat. Erat enim A
leuis atque luxurioſus, & dum nimio ardore fornicationis arctaretur, ac relicta
coniuge cum famulabus accubaret, exhorrens legitimum cõnubium, aliud expe-
tebat. Sic & ſecundæ fecit, & huic, cui tertiò copulatus eſt. Ignorans quòd corru-
ptio incorruptionem non poſſidebit.

XIV. POST hæc cùm Egidius Remenſis vrbis Epiſcopus de illo crimine maie-
ſtatis, quo ſuperiùs memorati perempti ſunt, ſuſpectus haberetur, cum magnis
muneribus ad Childebertum accedens, veniam deprecatur: prius tamen ſacra-
menta ſuſcipiens in Baſilica ſancti Remigij, ne aliquid mali in itinere pateretur.
Suſceptúſque à Rege, cum pace diſceſſit. Pacem etiam cum Lupo Duce obtinuit,
quem inſtinctu eius de Campaniæ Ducatu ſupra memorauimus fuiſſe depulſum.
Vnde Rex Guntchramnus valde in amaritudinem excitatus eſt, eo quòd ei pro-
miſerit Lupus, nunquam ſe cum eodem pacem facturum, quia fuiſſet Regis cogni-
tus inimicus.

XV. IGITVR eo tempore in Hiſpania Richaredus Rex compunctus miſeratione
,, diuina, conuocatis Epiſcopis Religionis ſuæ ait: Cur inter vos & Sacerdotes illos,
,, qui ſe Catholicos dicunt, iugiter ſcandalum propagatur: & cùm illi per fidem
,, ſuam ſigna multa oſtendant, vos nihil tale agere poteſtis? Qua de re conuenite
,, quæſo ſimul, & diſcuſſis vtriuſque partis credulitatibus, quæ vera ſunt cognoſca-
,, mus. Et tunc aut accepta illi à vobis ratione ea credant quæ dicitis, aut certè B
,, vos ab illis veritatem agnoſcentes, quæ prædicauerint vos credatis. Quod cùm
factum fuiſſet, congregatis vtriuſque partis Epiſcopis, propoſuerunt hæretici
illa quæ ſæpiùs ab ipſis dicta iam ſcripſimus. Similiter reſponderunt Epiſcopi no-
ſtræ Religionis ea, de quibus hæreticorum partem plerumque victam Libris ſupe-
rioribus demonſtrauimus: & præſertim cùm Rex diceret, quòd nullum ſignum
ſanitatis ſuper infirmos ab hæreticorum oſtenderetur Epiſcopis, ac in memo-
ria replicaret qualiter tempore genitoris ſui Epiſcopus, qui ſe iactabat per fidem
non rectam cæcis reſtituere lumen, tacto cæco & cæcitati perpetuæ damna-
to diſceſſiſſet confuſus (quod nos in libro Miraculorum plenius declarauimus:)
vocauit ad ſe ſeorſum Sacerdotes Dei. Quibus perſcrutatis, cognouit vnum Deum
ſub diſtinctione coli perſonarum trium, id eſt, Patris & Filij & Spiritus ſancti: nec
minorem Filium Patre Spirituque ſancto, neque Spiritum ſanctum minorem
Patre vel Filio: ſed in vna æqualitate atq; omnipotentia hanc Trinitatem verum
Deum fateri. Tunc intelligens veritatem Richaredus, poſtpoſita altercatione, ſe
Catholicæ legi ſubdidit, & accepto ſignaculo beatæ crucis cum chriſmatis vn-
ctione, credidit Ieſum Chriſtum filium Dei æqualem cum Spiritu ſancto, re-
gnantem in ſecula ſeculorum. Deinde nuncios mittit ad Prouinciam Narbonen-
ſem, quibus narrantibus ea quæ ille geſſerat, ſimili credulitate populus ille con-
necteretur. Erat enim tunc temporis Arrianæ ſectæ Epiſcopus Athalocus, qui
ita per propoſitiones vanas ac interpretationes falſas ſcripturarum Eccleſias
Dei conturbabat, vt putaretur quòd ipſe eſſet Arrius, quẽ proieciſſe in ſeceſſum C
exta hiſtoriographus narrauit Euſebius. Sed cùm hæc populo ſectæ ſuæ credere
non ſineret, & ad conſentiendum ei paucorum faueret adulatio, commotus felle,
ingreſſus in Cellulam ſuam, inclinato ſuper lectulum capite, nequam ſpiritum ex-
halauit. Sicque hæreticorum populus in ipſa conſiſtens Prouincia, inſeparabilem
Trinitatem confeſſus, ab errore diſceſſit.

XVI. POST hæc Richaredus Legationem ad Guntchramnum atque ad Chil-
debertum direxit pacis gratiâ, vt ſcilicet ſicut in fide ſe adſerebat vnum, ita & cha-
,, ritate ſe præſtaret vnitum. Sed à Guntchramno Rege repulſi ſunt, dicente: Qua-
,, lem mihi fidem promittere poſſunt, aut quemadmodum à me credi debent, qui
,, neptem meam Ingundem in captiuitatem tradiderunt, & per eorum inſidias & vir
,, eius interfectus eſt, & ipſa in peregrinatione defuncta? Non recipio ergo Lega-
,, tionem Richaredi, donec me Deus vlciſci iubeat de his inimicis. Hæc Legati au-
,, dientes, ad Childebertum proficiſcuntur, à quo & in pace excepti ſunt, dicentes:
,, Vult ſe dominus noſter, frater tuus Richaredus, de hoc crimine exuere, quod
,, ei imponitur, quaſi in mortem ſororis veſtræ fuiſſet conſcius. De quo, ſacramen-
,, to, ſi vultis, aut qualibet alia conditione idoneus reddi poteſt. Deinde datis
,, gratiæ veſtræ decem milibus ſolidorum, charitatem veſtram habere deſiderat, &

A vt ille veſtro vtatur ſolatio, & vos eius, vbi neceſſe fuerit, beneficiis potiamini. Hæc illis dicentibus, promiſerunt Childebertus Rex, & mater eius, pacem & charitatem cum ipſo ſe integrè cuſtodituros. Acceptiſque ac datis muneribus, addiderunt Legati: Iuſſit etiam dominus noſter ponere verbum in auribus veſtris de filia ſiue ſorore veſtra Chlodoſinda, vt ei tradatur in matrimonium, quo faciliùs pax, quæ inter vos promittitur, confirmetur. Qui dixerunt, Promiſſio noſtra ex hoc habilis dabitur, ſed ſine patrui noſtri Guntchramni Regis conſilio hæc facere non audemus: promiſſum enim habemus de maioribus cauſis nihil ſine eius conſilio agere. Accepto itaque reſponſo redierunt. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XVII. Eo anno verno tempore pluuiæ validæ fuerunt, & cùm iam vel arbores vel vineæ fronduiſſent, nix decidua cuncta operuit. Subſequenti quoque gelu, tam palmites vinearum, quàm reliqui oſtenſi fructus incenſi ſunt. Tantúſque rigor fuiſſe viſus eſt, vt etiam hirundines & alites, quæ de externis regionibus venerant, vi algoris extinguerentur. Illud etiam admirabile fuit, quòd vbi nunquam gelu nocuit, tunc omnia abſtulit: & eò, vbi conſueuerat lædere, non acceſſit.

XVIII. BRITANNI quoque inruentes in terminum Namneticum, prædas egerunt, peruadentes villas, & captiuos abducentes. Quod cùm Guntchramno Regi perlatum fuiſſet, iuſſit commoueri exercitum, dirigens illuc nuncium qui eis loqueretur, vt componerent cuncta quæ malè geſſerant, aut certè nouerint ſe gladio caſuros ab exercitu eius. At illi timentes, promittunt ſe omnia, quæ malè geſſerant, emendare. His auditis, Rex dirigit illuc Legationem, id eſt Namatium Aurelianenſem, & Bertchramnum Cenomannenſem Epiſcopum, cum Comitibus, & aliis viris magnificis. Adfuerunt etiam & de Regno Chlotharij Chiperici Regis filij viri magnifici, qui euntes in terminum Namneticum, locuti ſunt cum Vuaroco & Vidimaclo omnia quæ Rex præceperat. At illi dixerunt, Scimus & nos ciuitates iſtas Chlotharij Regis filiis redhiberi, & nos ipſis debere eſſe ſubiectos. Tamen quæ contra rationem geſſimus, cuncta componere non moramur. Et datis fideiuſſoribus, atque ſubſcriptis cautionibus, promiſerunt ſe ſingula milia ſolidorum Guntchramno Regi & Chlothario in compoſitionem daturos: promittentes nunquam terminum ciuitatum illarum vltra ſe adgreſſuros. His ita compoſitis, regreſſi ſunt reliqui, & narrauerunt Regi quæ geſſerant. Namatius verò Epiſcopus, dum receptis villis infra terminum Namneticæ vrbis, quas olim parentes eius perdiderant, ibidem moraretur, puſulæ malæ ei tres oriuntur in capite. Ex hoc valde confectus tædio, dum ad ciuitatem ſuam reuerti cuperet, infra Andegauenſis territorij terminum ſpiritum exhalauit. Corpuſculum eius ad vrbem ſuam delatum, in Baſilica ſancti Aniani Confeſſoris ſepultum eſt. In cuius cathedram Auſtrinus Paſtoris quondam filius ſubrogatur.

C Vuarocus verò oblitus ſacramenti & cautionis ſuæ, omnia poſtpoſuit quæ promiſit. Vineas Namneticorum abſtulit, & vindemiam colligens, vinum in Veneticum tranſtulit. Et ex hoc iterum Rex Guntchramnus valde furens, exercitum commoueri iuſſit. ſed quieuit.

XIX. BELLVM verò illud, quod inter ciues Turonicos ſuperiùs diximus terminatum, in rediuiuam rurſum inſaniam ſurgit. Nam Sicharius, cùm poſt interfectionem parentum Chramiſindi magnam cum eo amicitiam patrauiſſet, & intantum ſe charitate mutua diligerent, vt plerumque ſimul cibum caperent, ac in vno pariter ſtrato recumberent: quadam die cœnam ſub nocturno tempore præparat Chramiſindus, inuitans Sicharium ad epulum ſuum. Quo veniente, reſident pariter ad conuiuium. Cúmque Sicharius crapulatus à vino multa iactaret in Chramiſindum, ad extremum dixiſſe fertur: Magnas mihi debes referre grates, ô dulciſſime frater, eo quòd interfecerim parentes tuos, de quibus accepta compoſitione, aurum argentúmque ſuperabundant in domo tua: & nudus nunc eſſes & egens, niſi hæc te cauſa paululum roboraſſet. Hæc ille audiens, amaro ſuſcepit animo dicta Sicharij, dixítque in corde ſuo: Niſi vlciſcar interitum parentum meorum, amittere nomen viri debeo, & mulier infirma vocari. Et ſtatim extinctis luminaribus, caput Sicharij ſicca diuidit. Qui paruulam in ipſo vitæ termino vocem emittens, cecidit, & mortuus eſt. Pueri verò, qui cum eo venerant, dilabuntur. Chramiſindus exanimum corpus nudatum veſtimentis adpendit in

Sup lib. 7. cap. vlt.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

* i. fide, patrocinio, ſalua guardia

ſæpis ſtipite, aſcēſiſque equis eius ad Regem pergit. Ingreſſúſque Eccleſiam ad pedes proſternitur Regis, dicens: Vitam peto, ô glorioſe Rex, eo quòd occiderim homines, qui parentibus meis clam interfectis res omnes diripuerunt. Cúmque expoſitis per ordinem cauſis, & Regina Brunichildis grauiter accepiſſet, eo quòd in eius verbo * Sicharius poſitus, taliter fuerat interfectus, frendere in eum cœpit. At ille cùm vidiſſet eam aduerſam ſibi, Voſagenſem territorij Biturici pagum expetiit, in quo eius parentes degebant, eo quòd in Regno Guntchramni Regis haberetur. Tranquilla quoque coniunx Sicharij, relictis filiis & rebus viri ſui in Turonico ſiue in Pictauo, ad parentes ſuos Mauriopes vicum expetiit: ibique & matrimonio copulata eſt. Obiit autē Sicharius quaſi annorum quadraginta. Fuit autem in vita ſua leuis, ebrioſus, homicida, qui nonnullis per ebrietatem iniuriam intulit. Chramiſindus verò iterum ad Regem abiit, iudicatúmque eſt ei, vt conuinceret ſuper ſe eum interfeciſſe. quod ita fecit. Sed, quoniam (vt diximus) Regina Brunichildis in verbo ſuo poſuerat Sicharium, ideò res huius confiſcari præcepit. Sed in poſterum à Flauiano Domeſtico redditæ ſunt. Sed & ad Aginnum properans, Epiſtolam eius elicuit, vt à nullo contingeretur. Ipſi enim res eius à Regina conceſſæ fuerant. A

XX. Eo anno quoque XIII. Childeberti Regis, cùm ad occurſum eius vſque Metenſem vrbem properaſſemus, iuſſi ſumus ad Guntchramnum Regem in Legationem accedere. Quem apud vrbem Cabillonenſem reperimus, dicentes: Sa- B
,, lutem vberrimam mittit tibi glorioſiſſimus nepos tuus Childebertus, ô inclite
,, Rex, immenſas referens gratias pietati tuæ, quòd à te iugiter commonetur, vt
,, ea agat quæ & Deo placeant, & tibi ſint accepta, & populo congrua. De his verò
,, quæ locuti ſimul fuiſtis, omnia implere promittit, nec quicquam ſe de pactionibus,
,, quæ inter vos conſcriptæ ſunt, inrumpere pollicetur. Et Rex ad hæc ait: Non ſi-
,, militer ego gratias ago, quòd taliter inrumpitur quod mihi promiſſum eſt. Pars
,, mea de vrbe Siluanectenſi non redditur. Homines, quos pro vtilitate mea, quia
,, mihi infenſi erant, migrare volui, non permiſerunt. & quomodo dicitis, quòd ni-
,, hil de pactionibus ſcriptis tranſcendere vult dulciſſimus nepos meus? Et nos ad
,, hæc, Nihil vult contra pactiones agere illas, ſed omnia implere promittit, ita vt
,, de præſenti ſi ad diuiſionem Siluanectenſem vis mittere, nec tardetur. ſtatim enim
,, recipies tuum. De hominibus verò quos dicis, nomina ſcripta tradentur, & omnia quæ promiſſa ſunt implebuntur. Hæc nobis loquentibus, pactionem ipſam relegi Rex coram adſtantibus iubet.

EXEMPLAR PACTIONIS.

,, Cvm in Chriſti nomine præcellentiſſimi domini Guntchramnus & Childe-
,, bertus Reges, & glorioſiſſima domina Brunichildis Regina, Andelaum charitatis
,, ſtudio conueniſſent, vt omnia, quæ vndecunq; inter ipſos ſcandalum poterant ge-
,, nerare, pleniori conſilio definirent: id inter eos mediantibus Sacerdotibus atque
,, Proceribus, Deo medio, charitatis ſtudio ſedit, cōplacuit, atque conuenit. Vt quā-
,, diu eos Deus omnipotēs in præſenti ſeculo ſupereſſe voluerit, fidem & charitatem C
,, puram, & ſimplicem ſibi debeant conſeruare. Similiter quia dominus Guntchram-
,, nus iuxta pactionem, quam cum bonæ memoriæ domino Sigiberto inierat, inte-
,, gram portionem, quæ eſt de Regno Chariberti, illis fuerat conſecutus, ſibi diceret
,, in integrum redhiberi, & pars domni Childeberti ea, quæ pater ſuus poſſederat, ad
,, ſe vellet ex omnibus reuocare: id inter ipſos conſtat fixa deliberatione finitum, vt in
,, illam tertiam portionem de Pariſienſi ciuitate cum terminis & populo ſuo, quæ ad
,, domnum Sigibertum de Regno Chariberti conſcripta pactione peruenerat, cum
,, caſtellis Duno, & Vindocino, & quicquid de pago Stāpenſi, vel Carnoteno in per-
,, uio illo antefatus Rex cum terminis & populo ſuo perceperat, in iure & dominatio-
,, ne domni Guntchramni, cum eo quod ſuperſtite domno Sigiberto de Regno Cha-
,, riberti antea tenuit, debeant perpetualiter permanere. Pari conditione ciuitates Meldis *, & duas portiones de Siluanectis, Turonis, Pictauis, Abrincatas, Vico Iuli, Conſoranis, Lapurdo, & Albige, domnus Childebertus Rex cum terminis à præſenti die ſuæ vindicet poteſtati. Ea igitur cōditione ſeruata, vt quem Deus de ipſis Re-
,, gibus ſuperſtitem eſſe præceperit, Regnum illius, qui abſque filiis de præſentis ſe-
,, culi luce migrauerit, ad ſe in integritatē iure perpetuo debeat reuocare, & poſteris
,, ſuis, Domino auxiliante, relinquere. Illud ſpecialiter placuit per omnia inuiolabili-

* al. Medus Turonus, Pictauus.

ter

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A ter conſeruari, vt quicquid domnus Guntchramnus Rex filiæ ſuæ Chlothildi contulit, aut adhuc Deo propitiante contulerit, in omnibus rebus atque corporibus, tam in ciuitatibus, quā agris vel redditibus, in iure & dominatione ipſius debeant permanere. Et ſi quid de agris fiſcalibus, vel ſpeciebus atq; præſidio, pro arbitrij ſui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerit, in perpetuo auxiliante Domino conſeruetur, neque à quocunq; vllo vnquam tempore conuellatur: & ſub tuitione ac defenſione domni Childeberti, cum his omnibus quæ ipſam tranſitus genitoris ſui inuenerit poſſidentem, ſub omni honore & dignitate ſecura debeat poſſidere. Pari cōditione repromittit dōnus Guntchramnus Rex, vt ſi (vt habet humana fragilitas, quod diuina pietas non permittat, nec ille videre deſiderat) contigerit domnum Childebertum, eo ſuperſtite, de hac luce migrare, filios ſuos Theodobertū & Theodoricum Regem, vel ſi adhuc alios ipſi Deus dare voluerit, vt pius pater ſub ſua tuitione & defenſione recipiat, ita vt Regnum patris eorum ſub omni ſoliditate poſſideant: & genitricem domni Childeberti, dōnam Brunichildem Reginam, vel filiam eius Chlodeſuindam, germanam domni Childeberti Regis, quamdiu infra regionem Francorum fuerit, vel eius Reginam Faileubam, tanquam ſororem bonam, & filias, in ſua tuitione & defēſione, ſpiritali dilectione recipiat, & ſub omni honore & dignitate cum omnib. rebus earum, cum ciuitatibus, agris, reditibus, vel cunctis titulis, & omni corpore facultatis, tam quod præſenti videtur tempore poſſidere, quàm quod adhuc Chriſto præſule iuſtè potuerint augmentare, ſub omni ſecuritate & quiete

B poſſideant: vt ſi quid de agris fiſcalib. vel ſpeciebus atq; præſidio, pro arbitrij ſui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerint, fixa ſtabilitate in perpetuo conſeruetur, nec à quibuſcunq; voluntas illarum vllo tempore conuellatur. De ciuitatibus verò, hoc eſt Burdegala, Lemouica, Cadurco, Benarno & Begorra, quas Gaileſuindā germanam domnæ Brunichildis, tam in dote, quàm in morganegiba* (hoc eſt, matutinali dono) in Franciam venientem certum eſt adquiſiſſe: quas etiam per iudicium glorioſiſſimi domni Guntchramni Regis, vel Francorum, ſuperſtitibus Chilperico & Sigiberto Regibus, domna Brunichildis noſcitur acquiſiſſe: ita conuenit, vt Cadurcum ciuitatem cum terminis & cuncto populo ſuo, domna Brunichildis de præſenti in ſua proprietate percipiat. Reliquas verò ciuitates ex hac conditione ſuperiùs nominatas, domnus Guntchramnus dum aduiuit poſſideat, ita vt quandoque poſt eius tranſitum, in dominationem domnæ Brunichildis heredúmq; ſuorum cum omni ſoliditate Deo propitio reuertantur. Nec ſuperſtite Guntchramno, neq; à domna Brunichilde, neque à filio ſuo Childeberto Rege, filiiſq; ſuis, quolibet ingenio, vel tempore repetantur. Simili modo conuenit, vt Siluanectis domnus Childebertus in integritate teneat, & quantum tertia domni Guntchramni exinde debita competit, de tertia dōni Childeberti quæ eſt in Roſſontenſi*, domni Gutchramni partibus compenſetur. Similiter cōuenit, vt ſecundùm pactiones inter domnū Guntchramnum & bonę memorię domnum Sigibertū initas, leudes illi, qui domno Guntchramno poſt tranſitum domni Chlotharij ſacramenta primitus præbuerunt, etſi poſtea conuincuntur

D ſe in parte alia tradidiſſe, de locis vbi commanere videntur conuenit vt debeant remoueri. Similiter & qui poſt tranſitum domni Chlotharij conuincuntur domno Sigiberto ſacramenta primitus præbuiſſe, & ſe in aliam partem tranſtulerūt, modo ſimili remoueantur. Similiter quicquid antefati Reges Eccleſiis aut fidelibus ſuis cōtulerint, aut adhuc conferre cum iuſtitia, Deo propitiante, voluerint, ſtabiliter conſeruetur: & quicquid vnicuique fidelium in vtriuſq; Regno per legem & iuſtitiam redhibetur, nullum ei præiudicium pariatur, ſed liceat res debitas poſſidere atq; recipere. Et ſi aliquid cuicumq; per interregna ſine culpa ſublatum eſt, audientia habita reſtauretur. Et de eo quod per munificentias pręcedentium Regum vnuſquiſque vſq; ad tranſitum glorioſæ memoriæ domni Chlotharij Regis poſſedit, cum ſecuritate poſſideat. Et quod exinde fidelibus perſonis ablatum eſt, de præſenti recipiat. Et quia inter præfatos Reges pura & ſimplex eſt in Dei nomine concordia inligata, conuenit vt in vtroq; Regno vtriuſque fidelibus tam pro cauſis publicis quàm priuatis, quicunq; voluerit ambulare, peruium nullis tēporibus denegetur. Similiter conuenit, vt nullus alterius leudes nec ſolicitet, nec venientes excipiat. Quòd ſi forſitan pro aliqua amiſſione partem alteram crediderit expetendam, iuxta qualitatem culpæ excuſati reddantur. Hoc etiam huic addi placuit pactioni, vt ſi qua pars præſentia ſtatuta ſub quacunque calliditate, tempore quocunque tranſcenderit, omnia

* al. morgangeba.

* al. Roſontiſſe

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

beneficia, tam repromiſſa quàm in præſētia cōlata amittat, & illi proficiat qui inuiolabiter omnia ſupraſcripta ſeruauerit: & ſit de ſacramētorum obligatione in omnib. abſoluta. His itaque omnibus definitis, iurant partes per Dei omnipotentis nomen, & inſeparabilem Trinitatem, vel diuina omnia, ac tremēdum diem iudicij, ſe omnia quæ ſuperiùs ſcripta ſunt abſque vllo dolo malo, vel fraudis ingenio inuiolabiliter ſeruaturos. Facta pactio ſub die quarto Calend. Decembris, anno viceſimo ſexto » regni domni Guntchramni Regis, domni Childeberti verò duodecimo anno. A

LECTIS igitur pactionibus ait Rex; Iudicio Dei feriar, ſi de his quicquam tranſcen- » dero, quæ hîc continentur. Et conuerſus ad Felicem, qui tunc nobiſcum Legatus ad- » uenerat, ait: Dic, ô Felix. Iam enim pleniſſimè connexuiſti amicitias inter ſororem » meam Brunichildem, & inimicam Dei & hominum Fredegundem. Quo negante, » ego dixi: Non dubitet Rex, quia illæ amicitiæ inter eaſdem cuſtodiuntur, quæ ante » hos annos plurimos ſunt ligatæ. Nam certè ſcias, quia odium, quod inter illas olim » ſtatutum eſt, adhuc pullulat, non areſcit. Vtinam tu, ô Rex glorioſiſſime, minus cum » ea charitatem haberes. Nam vt ſæpè cognouimus, digniùs eius Legationem quàm » noſtram excipis. Et ille, Scias, inquit, Sacerdos Dei, quia ſic eius Legationē ſuſcipio, » vt charitatem nepotis mei Childeberti Regis non omittam. Nam ibi amicitias ligare » non poſſum, de qua ſæpiùs proceſſerunt qui mihi vitam præſentem auferrent. Hæc » eo dicente, Felix ait: Perueniſſe ad gloriam veſtram credo, quòd Richaredus Lega- » tionem ad nepotem veſtrum direxit, quæ neptem veſtram Chlodeſuindam filiam » fratris veſtri ei in matrimonium poſtularet. Sed ille abſq; veſtro conſilio nihil exinde B » promittere voluit. Rex ait, Non eſt optimum enim, vt illuc neptis mea ambulet, vbi » ſoror ſua eſt interfecta. Sed nec illud rationabiliter cōplacet, vt non vlciſcatur mors » neptis meę Ingundis. Felix reſpondet: Multum ſe exinde excuſare volunt, aut ſacra- » mentis, aut quibuſlibet aliis conditionibus iuſſeritis. Tātum vos conſenſum præbe- » te, vt ei Chlodeſuinda, ſicut poſtulat, deſponſetur. Rex ait; Si enim nepos meus im- » plet quæ in pactionibus conſcribi voluit, & ego de his facio voluntatem eius. Pro- » mittentibus nobis eum omnia impleturum, adiecit Felix: Deprecatur etiam pieta- » tem veſtram, vt ei ſolatium contra Langobardos tribuatis, qualiter expulſi de Italia, » pars illa, quam genitor ſuus vendicauit viuens, ad eum reuertatur. Reliqua verò pars » per veſtrum ſuúmque ſolatium Imperatoris ditionibus reſtituatur. Reſpondit Rex, » Non, inquit, poſſum in Italiam exercitum meum dirigere, vt vltro eos morti tra- » dam. Grauiſſima enim lues Italiam nunc deuaſtat. Et ego, Indicaſtis enim nepoti ve- » ſtro, vt omnes Regni ſui Epiſcopi in vnum cōuenirent, quia multa ſunt quæ debeant » indagari. Sed iuxta conſuetudinem canonum, placebat glorioſiſſimo nepoti veſtro, » vt vnuſquiſq; Metropolis cōprouincialibus ſuis coniungeretur: & tunc quæ inratio- » nabiliter in regione propria fiebant, ſanctione Sacerdotali emēdarentur. Quæ enim » cauſa extat, vt in vnum tanta multitudo conueniat? Eccleſiæ fides periculo vllo non » quatitur: hæreſis noua non ſurgit. Quę erit iſta neceſſitas, vt tanti debeant in vnum C » coniungi Domini Sacerdotes? Et ille: Sunt multa, inquit, quæ debeant diſcerni, quæ » iniuſtè geſta ſunt; tam de inceſtis, quàm de ipſis quæ inter nos agũtur cauſis. Sed præ- » cipuè illa Dei cauſa extat omnib. maior, vt inquirere debēatis, cur Prætextatus Epi- » ſcopus gladio in Eccleſia fuerit interemptus. Sed & de iis, qui pro luxuria accuſan- » tur, debet eſſe diſcuſſio, vt aut victi ſanctione Sacerdotali debeant emēdari, aut cer- » tè ſi innocentes inueniuntur, publicè error criminis auferatur. Tunc iuſſit, vt in Calendis menſis quarti hæc Synodus prolongaretur. Et iis dictis, ad Eccleſiam proceſſimus. Erat enim dies illa Dominicę Reſurrectionis ſolēnitas. Dictis igitur Miſſis, conuiuio nos adſciuit, quod fuit non minus oneratum in ferculis, quàm lætitia opulentum. Semper enim Rex de Deo, de ædificatione Eccleſiarum, de defenſione pauperum ſermonem habens: ridebat interdum ſpiritali ioco delectans: addens etiam vnde & nos aliquid lætitiæ frueremur. Dicebat enim & hæc verba: Vtinam mihi » nepos meus promiſſa cuſtodiat: Omnia enim quæ habeo, eius ſunt. Tamen ſi eum » ſcandalizat illud, quod Legatos Chlotharij nepotis mei ſuſcipio, nunquid demens » ſum, vt non poſſim tēperare inter eos, ne ſcandalum propagetur? Noui enim id ma- » gis incidere quàm in longius promulgare. Dabo enim Chlothario, ſi eum nepotem » meũ eſſe cognouero, aut duas, aut tres in parte aliqua ciuitates, vt nec hic videatur » exhæredari de Regno meo, nec huic inquietudinē præparēt quæ iſti reliquero. Hæc & alia locutus, dulci nos adfectu fouens, ac muneribus onerans, diſcedere iubet:

A mandans vt ea ſemper Childeberto Regi inſinuetur, quæ vitæ eius cõmoda fient. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XXI. IPSE autem Rex, vt ſæpè diximus, in eleemoſynis magnus, in vigiliis atque ieiuniis promptus erat. Nam tunc ferebatur Maſſiliam à lue inguinaria valde vaſtari, & hunc morbum vſque ad Lugdunenſem vicum Octauum nomine fuiſſe celeriter propalatum. Sed Rex, ac ſi bonus Sacerdos, prouidens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, iuſſit omnem populum ad Eccleſiam conuenire, & Rogationes ſumma cum deuotione celebrare: & nihil aliud in vſu veſcendi niſi panem hordeaceum cum aqua munda adſumi. vigiliiſque adeſſe inſtanter omnes iubet. Quod eo tempore ita geſtum eſt. Per triduum enim ipſius eleemoſynis largiùs ſolito præcurrentibus, ita de cuncto populo formidabat, vt iam tunc non Rex tantùm, ſed etiam Sacerdos Domini putaretur, totam ſpem ſuam in Domini miſeratione transfundens, & in ipſo iactans cogitationes quæ ei ſuperueniebant, à quo eas effectui tradi tota fidei integritate putabat. Nam celebre tunc à fidelibus ferebatur, quòd mulier quædam, cuius filius quartano typo grauabatur, & in ſtrato anxius decubabat, acceſſit inter turbas populi vſq; ad tergum Regis, abruptiſque clam regalis indumenti fimbriis, in aquam poſuit, filióque bibendum dedit. ſtatimque reſtincta febre ſanatus eſt. Quod non habetur à me dubium, cùm ego ipſe ſæpiùs laruas energia famulante nomen eius inuocantes audierim, ac criminum propriorum geſta virtute ipſius diſcernente fateri.

XXII. NAM, ſicut ſuperiùs diximus, Maſſilienſis vrbs contagio peſſimo ægro-B tæ, quanta ſuſtinuerit, altiùs replicare placuit. His enim diebus Theodorus Epiſcopus ad Regem abierat, quaſi aliquid contra Nicetium Patritium ſuggeſturus. Sed cùm à Rege Childeberto minimè de hac cauſa fuiſſet auditus, ad propria redire diſpoſuit. Interea nauis ab Hiſpania vna cum negocio ſolito ad portum eius adpulſa eſt, quæ huius morbi fomitem ſecum nequiter deferebat. De qua cùm multi ciuium diuerſa mercarentur, vna confeſtim domus, in qua octo animæ erant, hoc contagio interfectis habitatoribus relicta eſt vacua. Nec ſtatim hoc incendium luis per domos ſpargitur totas: ſed interrupto certi temporis ſpacio, ac velut in ſegetem flamma accenſa, vrbem totam morbi incendio conflagrauit. Epiſcopus tamen vrbis acceſſit ad locum, & ſe infra Baſilicæ S. Victoris ſepta continuit, cum paucis qui tũc ipſo remanſerant. Ibiq; per totam vrbis ſtragem orationibus ac vigiliis vacans, Domini miſericordiam exorabat, vt tandem ceſſante interitu, populo liceret in pace quieſcere. Ceſſauit verò hæc plaga valdè menſib. duobus. Cúmque iam populus ſecurus rediſſet ad vrbem, iterum ſuccedente morbo, qui redierant ſunt defuncti. Sed & multis vicibus deinceps ab hoc interitu grauata eſt.

XXIII. AGERICVS verò Viridunenſis Epiſcopus, cùm ex illo diuturnæ amaritudinis felle grauiter ægrotaret, pro eo quòd Guntchramnus Boſo, pro quo fideiuſſor extiterat, interfectus eſſet: vel etiam addita amaritudine, quod Berthefredus intra Oratorium domus Eccleſiaſticæ fuerat interfectus: & præſertim cùm ipſos Guntchramni filios ſecum retinens quotidie fleret dicens, « In meo vos odio « orphani relicti eſtis. His accenſus (vt diximus) cauſis, fellis amararitudine adgra-C uatus, & maximè inedia conſumptus, diem obiit, adpoſitúſque eſt in ſepulchro. Bucioualdus quoque Abba eius pro Epiſcopatu cucurrit, ſed nihil obtinuit. Charimerem enim Referendarium cum conſenſu ciuium regalis decreuit auctoritas fieri Sacerdotem, Buccioualdo Abbate poſtpoſito. Ferebant enim hunc eſſe ſuperbum, & ob hoc à nonnullis Buccus validus vocitabatur. Obiit autem & Licerius Arelatenſis Epiſcopus, in cuius Eccleſiam Virgilius Abba Auguſtodunenſis, opitulante Syagrio Epiſcopo, ſubſtitutus eſt.

XXIV. OBIIT autem & Deotherius Vincienſis Epiſcopus, in cuius locum Fronimius ſubrogatus eſt. Hic autem Fronimius Bituricæ vrbis incola fuit. Sed cauſa neſcio qua in Septimaniam abiit: ac poſt mortem Athanaeldi Regis à Leuuane ſucceſſore eius magnificè receptus, atque in vrbe Agathenſi Epiſcopus ordinatus eſt. Sed poſt mortem Leuuanis, cùm Leuuieldus in illa hereticæ prauitatis perfidia graſſaretur, & Ingundis filia Sigiberti Regis, cuius ſuprà meminimus, in Hiſpaniam ad matrimonium duceretur, audiuit Leuuieldus quaſi hic Epiſcopus ei conſilium dediſſet, vt nunquam ſe veneno hereticæ credulitatis deberet admiſcere: Et ob hoc ſemper ei moleſtus iniuriarum laqueos intendebat, quouſq; eum ab Epiſcopatu deiiceret. Cúmque non inueniret quibus eum muſcipulis poſſet innecte- ſup. l. 5. c. 38.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

re, ad extremum emiſit qui eum gladio deberet adpetere. Quod ille per internuncios cognoſcens, relicta vrbe Agathenſi in Gallias aduenit, ibique à multis Epiſcopis receptus ac muneratus, ad Childebertum Regem pertranſiit. Sicque patefacto loco, apud ſupradictam vrbem poteſtatem Pontificalem nono deiectionis ſuæ anno Rege largiente ſuſcepit. Britanni eo anno grauiter territorium Namneticum Redonicúmque prædæ ſubiecerunt, vindemiantes vineas, culturas deuaſtantes, ac populum villarum abducentes captiuum: nihilque de promiſſis ſuperioribus cuſtodientes, & non ſolùm non cuſtodientes promiſſa, verùm etiam detrahentes Regibus noſtris. A

XXV. IGITVR Childebertus Rex cùm petentibus Langobardis, ſororem ſuam Regi eorum eſſe coniugem acceptis muneribus promiſiſſet; aduenientibus Gothorum Legatis ipſam, eo quòd gentem illam ad fidem Catholicam conuerſam fuiſſe cognoſceret, repromiſit: ac Legationem ad Imperatorem direxit, vt quod priùs non fecerat, nunc contrà Langobardorum gentem debellans cum eius conſilio, eos ab Italia remoueret. Nihilominus & exercitum ſuum ad regionem ipſam capeſſendam direxit. Commotis Ducibus cum exercitu illuc abeuntibus, confligunt pariter: ſed noſtris valde cæſis, multi proſtrati, nonnulli capti, plurimi etiam per fugam lapſi, vix in patriam redierunt. Tantáque ibi fuit ſtrages de Francorum exercitu, vt olim ſimilis non recolatur.

XXVI. ANNO quoque quartodecimo Childeberti Regis, Ingoberga Regina, Chariberti quondam relicta, migrauit à ſeculo. Mulier valde cordata, ac vita Religioſa prædita: vigiliis & orationibus atque eleemoſynis non ignaua. Quæ, credo, per prouidentiam Dei commonita ad me vſque nuncios dirigens, vt in his quæ de voluntate ſua, id eſt pro animæ remedio cogitabat, adiutor exiſterem. Sic tamen, vt ad ipſam accedens, quæ conſilio habito fieri decernebat, ſcriptura connecteret. Acceſſi fateor, vidi hominem timentem Deum. Quæ cùm me benignè excepiſſet, notarium vocat, & habito (vt dixi) mecum conſilio, quædam Eccleſiæ Turonicæ, & Baſilicæ S. Martini, quædam Cenomannicæ Eccleſiæ delegauit. Ac poſt paucos menſes ſubitanea ægritudine fatigata, migrauit à ſeculo, multos per chartulas liberos derelinquens, ſeptuageſimo (vt arbitror) vitæ anno, relinquens filiam vnicam, quam in Cantia Regis cuiuſdam filius matrimonio copulauit. B

XXVII. AMALO quoque Dux, dum coniugem in aliam villam pro exercenda vtilitate dirigit, in amorem puellulæ cuiuſdam ingenuæ ruit. Et facta nocte crapulatus à vino miſit pueros, vt detrahentes puellulam, eam thoro eius adſcirent. Illa quoque repugnante, & violenter in eius manſionem deducta, dum eam alapis cędunt, ſanguinis vnda ex narium meatibus decurrente perfunditur. Vnde factum eſt, vt ipſe quoque ſtratus Ducis antedicti hoc riuo cruentaretur, quam ipſe pugnis, colaphis, aliiſque ictibus verberatam in vlnam ſuſcepit. & ſtatim obpreſſus ſomno dormire cœpit. At illa extenſa manu trans caput viri gladium reperit. Quo euaginato, caput Ducis, velut Iudith Holofernis, ictu virili librauit. Illo quoque voces emittente, concurrunt famuli. Quam cùm interficere vellent, exclamauit ille, C
» dicens: Ne faciatis quæſo. Ego enim peccaui, qui vim caſtitati inferre conatus ſum.
» Nam hæc, quæ pudicitiam ſtuduit conſeruare, omnino non pereat. Hæc dicens, ſpiritum exhalauit. Cúmque ſuper eum familia coniuncta lamentaretur, adiutorio Dei eruta puella domum egreditur, & per noctem Cabillonenſem vrbem adiit, quæ eſt ſita ab eo loco quaſi milia XXXV. Ibique Baſilicam S. Marcelli ingreſſa, Regis proſtrata pedibus cuncta quæ pertulerat pandit. Tunc Rex miſericordiſſimus, non ſolùm ei vitam donauit, verùm etiam præceptionem tribui iuſſit, vt in verbo * ſuo poſita, à nullo vnquam parentum defuncti illius in aliquo moleſtiam pateretur. Veruntamen hoc Deo præſtante cognouimus, quòd puellæ caſtitas non eſt erepta ore ſæuo * vllatenus violata.

* i. fide, clientela.

* al. ſuo

XXVIII. BRVNICHILDIS * quoque Regina iuſſit fabricari ex auro ac gemmis miræ magnitudinis clypeum, ipſúmque cum duabus pateris ligneis, quas vulgo Bacchinon * vocant, eiuſdémque ſimiliter ex gemmis fabricatis auro, in Hiſpaniam Regi mittit: in qua Ebregiſilum, qui ſæpè ad ipſam regionem Legationis gratiâ acceſſerat, direxit. Quo abeunte, nunciatum eſt Regi Guntchramno, dicente quodã, quia Brunichildis Regina ad filios Gundobaldi munera dirigit. Quod Rex audiens, iuſſit cuſtodias arduas per vias Regni ſui fieri, ita vt nullus penitus

* al. Brunieldis, & ſic vbique.

* Gall. Baſſin, Teut. Becken.

A præterire poſſit, qui non diſcuteretur. Inquirebant etiam in hominum vel veſtimentis, vel calciamentis, aut in reliquis rebus, ſi occultè literæ portarentur. Ebregiſilus verò Pariſius accedens cum his ſpeciebus, ab Ebrachario Duce comprehenſus, ad Guntchramnum deducitur. Dixítque ei Rex: Non ſufficit, ô infeliciſſime hominum, quòd impudico conſilio Ballomerem illum, quem Gundobaldum vocitatis, ad coniugium arceſſiſtis, quem manus mea ſubegit, qui voluit ditioni ſuæ Regni noſtri ſuperare potentiam: & nunc filiis eius munera mittitis, vt ipſos iterum in Gallias prouocetis ad me iugulandum? Ideóque non accedes quò volueris, ſed morte morieris: quia contraria eſt Legatio tua genti noſtræ. Illo quoque recuſante, non ſe his verbis eſſe communem, ſed potius ad Richaredum, qui Chlodoſuintham ſororem Childeberti Regis ſponſare debuerat, hæc munera mitti; credidit Rex loquenti, & dimiſit eum. Abiitque in itinere, quo directus fuit, cum ipſis muneribus. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XXIX. IGITVR Childebertus Rex inuitante Sigiberto* Motmociacenſis oppidi Sacerdote, dies Paſchæ ad ſupradictā celebrari ſtatuit vrbem. Grauiter tunc Theodobertus filius eius ſenior gulæ adflictus tumore laborauit, ſed conualuit. Interea Childebertus Rex exercitum cōmouet, & in Italiam ad debellandam Langobardorum gentem cum eiſdem pergere parat. Sed Langobardi his auditis Legatos cum muneribus mittunt, dicentes: Sit amicitia inter nos, & non pereamus, ac diſ-
B ſoluamus certum ditioni tuæ tributum. Ac vbicunque neceſſarium contra inimicos fuerit, ferre auxilium non pigebit. Hæc Childebertus Rex audiens, ad Guntchramnum Regem Legatos dirigit: qui ea, quæ ab his offerebantur, in eius auribus intimarent. Sed ille non obuius de hac conniuentia, conſilium ad confirmandam pacem præbuit. Childebertus verò Rex iuſſit exercitum in loco reſidere: miſitque Legatos ad Langobardos, vt ſi hæc quæ promiſerant confirmarent, exercitus reuerteretur ad propria. Sed minimè eſt impletum.

* al. Sigiamundo.

XXX. CHILDEBERTVS verò Rex deſcriptores in Pictauos, inuitante Maroueo Epiſcopo, iuſſit abire, id eſt Florentianum Maiorem domus Regiæ, & Romulfum Palatij ſui Comitem: vt ſcilicet populus cenſum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione innouaturæ, reddere deberet. Multi enim ex his defuncti fuerant, & ob hoc viduis orphaníſque ac debilibus tributi pondus inſederat. Quod hi diſcutientes, per ordinem relaxantes pauperes ac infirmos illos, quos iuſtitiæ cōditio tributarios dabat, cenſu publico ſubdiderunt. & ſic Turonis ſunt delati. Sed cùm populis tributariam functionem infligere vellent, dicentes quia librum præ manibus haberent, qualiter ſub anteriorum Regum tempore diſſoluiſſent, reſpōdimus nos, dicentes: Deſcriptam vrbem Turonicam Chlotharij Regis tempore, manifeſtum eſt, libriq; illi ad Regis præſentiam abierunt. Sed compuncto per timorem S. Martini Antiſtitis Rege, incenſi ſunt. Poſt mortem verò Chlotharij Regis, Chariberto
C Regi populus hic ſacramentū dedit. Similiter etiam & ille cum iuramēto promiſit, vt leges conſuetudinéſq; nouas populo non infligeret, ſed in illo quo quondam ſub patris dominatione ſtatu vixerant, in ipſo hic eos deinceps retineret. Neque vllam nouam ordinationem ſe inflicturum ſuper eos, quod pertineret ad ſpolium, ſpopondit. Gaiſo verò Comes eiuſdem temporis accepto capitulario, quod anteriores ſcriptores feciſſe commemorauimus, tributa cœpit exigere. Sed ab Eufronio Epiſcopo prohibitus, cum exacta prauitate ad Regis direxit præſentiam, oſtendens capitularium in quo tributa continebantur. Sed Rex ingemiſcens, ac metuens virtutem ſancti Martini, incendio tradidit. Aureos exactos Baſilicæ ſancti Martini remiſit. Obteſtās vt nullus de populo Turonico vllum tributum publico redderet. Poſt cuius obitum, Sigibertus Rex hanc vrbem tenuit, nec vllius tributi pondus inuexit. Sic & nunc XIV. anno Childebertus Rex poſt patris obitum regnans, nihil exegit. nec vllo tributi onere hæc vrbs adgrauata congemuit. Nunc autem poteſtatis veſtræ eſt, vtrum cenſeatis tributum, an non. Sed videte ne aliquid noceatis, ſi contra eius ſacramentum ambulare diſponitis. Hæc me dicente, reſponderunt: Ecce librū præ manibus habemus, in quo cenſus huic populo eſt inflictus. Et ego aio: Liber hic à Regis theſauro delatus non eſt, nec vnquam per tot conualuit annos. Non eſt mirum enim ſi pro inimicitiis horum ciuium, in cuiuſcunque domo reſeruatus eſt. Iudicabit enim Deus ſuper eos, qui pro ſpoliis ciuium noſtrorum hunc poſt tanti temporis tranſactum ſpacium protulerunt. Dum autem hæc agerentur, Audini filius,

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

qui librum ipſum protulerat, ipſa die à febre correptus, die tertia expirauit. Poſt hæc nos tranſmiſimus nuncios ad Regem, vt quid de hac cauſa iuberet, mandata remitteret. Sed protinus Epiſtolam cum auctoritate miſerunt, ne populus Turonicus pro reuerentia ſancti Martini deſcriberetur. Quibus relectis, ſtatim viri, qui ad hæc miſſi fuerant, ad patriam ſunt regreſſi. A

XXXI. GVNTCHRAMNVS verò Rex exercitum commouit in Septimaniam. Auſtroualdus autem Dux prius Carcaſſonam accedens ſacramenta ſuſceperat, ipſóſque populos ditioni ſubegerat Regiæ. Rex autem ad reliquas ciuitates capiendas Boſonem cum Anteſtio deſtinat. Qui accedens cum ſuperbia, deſpecto Auſtroualdo Duce atque condemnato, cur abſque eo Carcaſſonam ingredi præſumpſiſſet, ipſe cum Sanctonicis, Petragoricis, Burdegalenſibúſque, Agennenſibus etiam ac Tholoſanis illuc direxit. Cúmque in hac iactantia ferretur, & Gothis hæc nunciata fuiſſent, parauerunt ſe in inſidiis. Hic verò ſuper fluuium paruulum propinquum vrbi caſtra ponit, epulis inſedit, ebrietatibus incumbit, conuiciis & blaſphemiis Gothos exaggerans. Illique inruentes ſuper eos, reperiunt epulantes inopinantéſque. Tunc hi dantes voces, exurgunt contra eos. At illi paululum reſiſtentes, fugam ſimulant. Proſequentibúſque iſtis, conſurgunt qui parati erant de inſidiis; concludentéſque eos in medio, vſque ad internecionem ceciderunt. Qui autem euadere potuerunt, vix equo aſcenſo per fugam dilapſi ſunt, omnem ſupellectilem relinquentes in campi planitie, nihilque ſecum de rebus propriis auferentes: hoc pro magno ducentes ſi vel vitæ donarentur. Inſequentes autem Gothi res eorum omnes reperiunt, diripiúntque, pedeſtres omnes captiuos abducentes. Ceciderúntque ibi quaſi quinque milia virorum. Captiui autem amplius quàm duo milia abierunt. Multi tamen ab his laxati, redierunt in patriam. B

XXXII. COMMOTVS autem Rex vias claudi per Regnum ſuum præcepit, ne vllus de Childeberti Regno per eius Regni territorium peruium poſſet habere, » dicens: Quia per nequitiam eius, qui cum Rege Hiſpaniæ fœdus iniit, exercitus » corruit meus, & vt ſe non ſubdant vrbes illæ ditioni meæ, eius hoc immiſſio facit. Additum eſt etiam huic cauſæ aliud amaritudinis incendium, quòd Childebertus Rex filium ſuum ſeniorem Theodobertum nomine Sueſſionas* dirigere cogitabat. Quæ res ſuſpicionem fecerat Guntchramno Regi, dicente eo, Quia in hoc filium ſuum nepos meus Sueſſionas dirigit, vt Pariſius ingredi faciat, Regnúmque » meum auferre cupiat. Quod nunquam Childebertus vel in cogitatione (ſi dici fas eſt) habere potuit. Multa autem & in Brunichildem Reginam obprobria iactabat, dicens eius conſilio hæc fieri. Addens etiam, quòd Gundobaldi quondam filium inuitatum coniugio copulare vellet. Vnde etiam Synodum Epiſcoporum in Calendis Nouembribus congregare præcepit. Multique de extremis partibus Galliarum ad hunc Conuentum properantes, de via regreſſi ſunt, pro eo quòd Brunichildis Regina ſe ab hoc crimine exuit ſacramentis. Et ſic viis iterum reſeratis, peruium patefecit volentibus ad Regem Childebertum accedere.

* al. Seſſonas, vel, Seſſionas. & ſic vbique.

XXXIII. HIS diebus Ingeltrudis, quæ Monaſterium in atrio S. Martini ſtatuerat, ad Regem quaſi filiam accuſatura proceſſit. In quo Monaſterio Berthefledis, filia quondam Chariberti Regis, reſidebat. Sed iſta egrediente, hæc in Cenomannicum eſt ingreſſa. Erat enim gulæ & ſomno dedita, & nullam de officio Dei curam habens. Negotium verò Ingeltrudis & filiç eius altiùs repetẽdum puto. Igitur ante hos annos, cùm Ingeltrudis Monaſterium puellarum infra atrium ſancti Martini (vt » diximus) collocare cœpiſſet, filiæ ſuæ mandata mittit, dicens: Relinque virum » tuum, & veni vt faciam te Abbatiſſam gregi huic quem congregaui. At illa, au» dito leuitatis conſilio, cum viro Turonis aduenit. Ingreſſaq; Monaſterium matris, » dicebat viro: Regredere hinc, & guberna res liberóſque noſtros. Nam ego non re» uertar tecum. Non enim videbit Regnum Dei coniugio copulatus. Ille verò adueniens, nunciauit mihi omnia quæ à coniuge audierat. Tunc ego accedẽs ad Monaſterium, Canonum Nicenorum decreta relegi, in quibus continetur; Quia ſi quæ » reliquerit virum, & thorum in quo benè vixit ſpreuerit, dicẽs, quia non ſit ei portio » in illa cœleſtis Regni gloria qui fuerit coniugio copulatus, anathema ſit. Quibus auditis, Berthegundis metuens ne à Sacerdotibus Dei communione priuaretur, egreſſa Monaſterium, rediit cum viro ſuo. Interpoſitis autem tribus vel quatuor annis, iterum mandata mittit ad eam mater, deprecans eam ad ſe accedere. At illa C

A oneratis nauibus tam de rebus proprijs, quàm viri ſui, adſumpto ſecum vno filio, viro abſente, Turonis eſt adpulſa. Sed cùm à matre propter improbitatem viri retineri non poſſet, ſcilicet ne calumniam quæ eius dolo fabricata fuerat exciperet, ad Bertchramnum germanum eius, filium videlicet ſuum Burdegalenſis vrbis Epiſcopum eam direxit. Proſequente igitur eam viro eius, dicebat: Quia ſine conſilio parentum eam conjugio copulaſti, non erit vxor tua. Erant enim iam ferè xxx. anni, ex quo coniuncti pariter fuerant. Adiit enim vir eius plerumque vrbem Burdegalenſem: ſed noluit eam Epiſcopus reſtituere. Cùm autem Rex Guntchramnus ad Aurelianonſem vrbem (ſicut in ſuperiore Libro memorauimus) adueniſſet, ibi cum acriùs hic vir impugnare verbis cœpit, dicens: Abſtuliſti vxorem meam cum famulis eius. Et ecce (quod Sacerdotem non decet) tu cum ancillis meis, & illa cum famulis tuis dedecus adulterij perpetratis. Tunc furore commotus Rex, adſtrinxit Epiſcopum, vt polliceretur eam reddere viro, dicens: Quia parens mea hæc eſt. Si quicquam mali exercuit in domo viri ſui, ego vlciſcar: ſin aliud, cur ſub omni deformitate redacta viro coniunx eius aufertur? Tunc Bertchramnus Epiſcopus pollicitus eſt, dicens: Venit ad me, fateor, ſoror mea poſt multorum annorum curricula: quam pro charitatis ac deſiderij ſtudio tenui mecum vt libuit. Nunc autem receſſit à me. Requirat nunc eam, reuocétque quò voluerit. me obuium non habebit. Et hæc dicens, miſit clam nuncios ad eam, mandans, vt veſte mutata, ac pœnitentiâ accepta Baſilicam ſancti Martini expeB teret. Quod facere illa non diſtulit. Venitque vir eius cum multis inſequentibus viris, vt eam ex ipſo loco ſancto eiiceret. Erat enim in veſte religioſa, adſerens ſe accepiſſe pœnitentiam. Sed virum ſequi deſpexit. Interea defuncto apud Burdegalenſem vrbem Bertchramno Epiſcopo, hæc ad ſe reuerſa ait: Væ mihi, quæ audiui conſilium matris iniquæ! Ecce frater meus obiit, ecce à viro derelicta ſum, à filiis ſeparata. Et quò ibo infelix? vel quid faciam? Tunc habito conſilio, Pictauum pergit: voluitque eam mater retinere ſecum, ſed penitus non potuit. Ex hoc inimicitia orta, dum ſæpiùs Regis præſentiam adeunt, & hæc res patris defenſare cupiens, hæc viri, Berthegundis donationem Bertchramni germani ſui oſtendit, dicens: Quia hæc & hæc mihi germanus meus contulit. Sed mater eius non admittens donationem, omnia ſibi vendicare cupiens, miſit qui effracta domo eius, omnes res illius cum hac donatione diriperet. Vnde ſeipſam genitrix reddidit comprobatam, cùm de rebus ipſis inſequenti filiæ quædam repetenti diſtricta reſtituit. Sed cùm ego ſæpiùs, vel frater noſter Maroueus Epiſcopus, acceptis regalibus Epiſtolis, vt eas pacificare deberemus, Berthegundis aduenit Turonis: in iudicium quoque accedentem coegimus eam, inquantum potuimus, rationem ſequi. Mater verò eius flecti non potuit. Tunc accenſa felle, ad Regem abiit, quaſi filiam exhæredatura de facultate paterna. Ac in præſentia Regis exponens cauſas filia abſente, iudicatum eſt ei: Vt quarta parte filiæ reſtituta, tres cum nepotibus ſuis, quos de filio vno habebat, reciperet. In qua cauſa Theutarius D Preſbyter, qui nuper ex Referendario Sigiberti Regis conuerſus, Preſbyterij honorem accepit, acceſſit vt hanc diuiſionem iuxta Regis imperium celebraret. Sed reſiſtente filia, nec diuiſio facta, nec ſcandalum reſedatum eſt.

XXXIV. RIGVNTHIS autem filia Chilperici, cùm ſæpiùs matri calumnias inferret, diceretque ſe eſſe dominam, genitricémque ſuam ſeruitio redhiberi, & multis eam & crebrò conuiciis laceſſiret, ac interdum pugnis ſe alapiſque cæderent, ait ad eam mater: Quid mihi moleſta es filia? ecce res patris tui, quæ penes me habentur, accipe & vtere vt libet. Et ingreſſa in regeſtum, reſerauit arcam monilibus ornamentiſque precioſis refertam. De qua cùm diutiſſimè res diuerſas extrahens filiæ adſtanti porrigeret, ait ad eam: Iam enim laſſata ſum, immitte tu, inquit, manum, & eiice quod inueneris. Cúmque illa immiſſo brachio res de archa abſtraheret, adprehenſo mater opertorio arcæ ſuper ceruicem eius inliſit. Quod cùm in fortitudine premeret, atque gulam eius axis inferior ita adtereret, vt etiam oculi ad crepandum parati eſſent, exclamauit vna puellarum, quæ erat intrinſecus, voce magna, dicens: Currite, quæſo, currite: ecce domina mea à genitrice ſua grauiter ſuggillatur. Et inrumpentes cellulam qui coram foribus eorum præſtolabantur aduentum, erutam ab imminenti interitu puellam eduxerunt foras. Poſt iſta verò inter eaſdem inimicitiæ vehementiùs pullulantes, &

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

non de alia cauſa maximè, niſi quia Rigunthis adulteria ſequebatur, ſemper cum eiſdem rixæ & cædes erant. A

XXXV. BERETRVDIS verò moriens, filiam ſuam heredem inſtituit: relinquens quæpiam vel Monaſteriis puellarum quæ ipſa inſtituerat, vel Eccleſiis ſiue Baſilicis Confeſſorum ſanctorum. Sed Vuaddo (cuius in ſuperiore Libro meminimus) querebatur à genero eius equos ſuos fuiſſe direptos: cogitauitque accedere ad villam eius vnam, quam reliquerat filiæ, quæ intra Pictauum terminum erat, dicens: Hic à Regno alterius veniens diripuit equos meos, & ego auferam villam eius. Interea mandatum mittit agenti, vt ſe adueniente omnia quæ erant ad expenſam eius neceſſaria præpararet. Quod ille audiens, coniunctis ſecum hominibus ex domo illa, ſe ad bellum præparat, dicens: Niſi moriar, non ingredietur Vuaddo in domum domini mei. Audiens autem vxor Vuaddonis, adparatum ſcilicet belli inſtaurari contra virum ſuum, ait ad eum: Ne acceſſeris illuc, chare coniunx. Morieris enim ſi abieris, & ego cum filiis miſera ero. Et iniecta manu, voluit eum retinere, dicente præterea tum filio: Si abieris pariter moriemur, & relinques genitricem meam viduam, orphanoſque germanos. Sed cùm eum hæc verba penitus retinere non poſſent, furore accenſus contra filium, & timidum eum mollémque exclamans, proiecta ſecure penè cerebrum eius inliſit. Sed ille in parte excuſſus, ictum ferientis euaſit. Aſcenſis denique equis abierunt, mandans iterum actori, vt domo ſcopis mundata, ſtragulis ſcamna operiret. Sed ille paruipendens mandatum eius, cum turbis (ſicut diximus) virorum ac mulierum ante fores domini ſui ſtetit, opperiens aduentum huius. Qui veniens, ſtatim ingreſſus domum, ait: Cur non ſunt ſcamna hæc operta ſtragulis, aut domus ſcopis mundata? Et eleuans manum cum ſica, caput hominis librauit, ceciditque, & mortuus eſt. Quod cernens filius hominis mortui, emiſſa ex aduerſo lancea, contra Vuaddonem dirigit. Cuius mediam aluum ictu penetrans, à tergo egreſſa falarica, & ruens ad terram, adueniente multitudine quæ collecta fuerat, lapidibus obrui cœpit. Tunc quidam de his, qui venerant cum eo, inter imbres ſaxeos accedentes, coopertum ſago, ac populo mitigato, eiulante filio eius, cúmque ſuper equum eleuans, adhuc viuentem domui reduxit. Sed protinus ſub lachrymis vxoris, ac filiorum, ſpiritum exhalauit. Explicita igitur tam infeliciter vita, filius eius ad Regem abiit, réſque eius obtinuit. B

XXXVI. IGITVR anno quo ſupra regni ſui Childebertus Rex morabatur cum coniuge & matre ſua, infra terminum vrbis quam Strateburgum vocant. Tunc viri fortiores, qui in vrbe erant Sueſſionica ſiue Meldenſi, venerunt ad eum, dicentes: Da nobis vnum de filiis tuis, vt ſeruiamus ei: ſcilicet vt de progenie tua pignus retinentes nobiſcum, facilius reſiſtentes inimicis, terminos vrbis tuæ defenſare ſtudeamus. At ille gauiſus nuncio, Theodobertum filium ſuum ſeniorem illuc dirigendum deſtinat. Cui Comitibus, Domeſticis, Maioribus, atque nutritiis, & omnibus qui ad exercendum ſeruitium regale erant neceſſarij, delegatis, menſe ſexto huius anni direxit eum, iuxta voluntatem virorum qui eum à Rege flagitauerant tranſmittendum. Suſcepitque eum populus gaudens, ac deprecans, vt vitam eius patriſque ſui æuo prolixiore pietas diuina concederet. C

XXXVII. ERAT autem apud vrbem Sueſſionas his diebus Droctigiſilus, qui propter nimiam (vt ferunt) potationem, quarto inſtante anno ſenſum perdiderat. Adſerebant enim multi ciuium, quòd hoc ei maleficiis acceſſiſſet, per emiſſionem Archidiaconi, quem ab honore repulerat, intantum vt infra muros vrbis hanc amentiam magis haberet. Si verò de ciuitate fuiſſet egreſſus, agebat commodiùs. Cúmque Rex ſupradictus ad vrbem veniſſet, & hic meliùs ageret, permittebatur ingredi vrbem propter Regem qui aduenerat. Et licèt eſſet vorax cibi, ac potator vini extra modum quàm Sacerdotalem cautelam decet, tamen nullum de eo adulterium quiſpiam eſt locutus. Verumtamen inſequenti cum apud Sauriciacum villam Epiſcoporum Synodus adgregata fuiſſet, iuſſum eſt vt liceret ei ingredi vrbem ſuam.

XXXVIII. CVM autem Faileuba Regina Childeberti Regis, partu edito, mox extincto, ægrotaret, adtigit aures eius ſermo, quòd quidam vel contra eam, vel contra Brunichildem Reginam agere conarentur. Cúmque confortata ab incommodo, ad Regis præſentiam acceſſiſſet, omnia tam ei quàm matri eius, quæ au-

A dierat reſerauit. Verba autem huiuſcemodi erant, quòd ſcilicet Septimina nutrix infantum eius, conſilio ſuadere vellet Regi, vt eiecta matre, coniugéque relicta, aliam ſortiretur vxorem. Et ſic cum eodem quæcumque vellent, vel actu agerent, vel precibus obtinerent. Quòd ſi his Rex nollet adquieſcere quæ ſuadebat, ipſo maleficiis interempto, eleuatis filiis eius in Regnum, repulſa nihilominus matre eorum & auia, ipſi regerent Regnum. Huius enim conſilij ſocios pronunciat eſſe Sunnegiſilum Comitem ſtabuli, & Gallomagnum Referendarium, atque Droctulfum, qui ad ſolatium Septiminæ ad nutriendum Regis paruulos fuerat datus. Denique corripiuntur hi duo, Septimina videlicet & Droctulfus. Nec mora extenſi inter ſtipites cùm vehementiùs cæderentur, profitetur Septimina ſe virum ſuum Iouium maleficiis interfeciſſe, ob amorem Droctulfi: ipſúmque ſecum ſcorto miſceri. De his quæ ſupra diximus cauſis pariter confitentur, & memoratos viros in hoc conſilio habitos indicant. Nec mora, inquiruntur & ipſi. Sed conſcientia terrente, latebram intra Eccleſiarum ſepta petiere. Ad quos Rex ipſe procedens, ait: Egredimini in iudicium, vt cognoſcamus de his quæ vobis obiiciuntur, ſi vera ſint, an falſa. Nam ego vt opinor, in hanc Eccleſiam fuga dilapſi non fuiſſetis, niſi vos conſcientia terruiſſet. Verumtamen promiſſionem habete de vita, etiamſi culpabiles inueniamini. Chriſtiani enim ſumus. Nefas eſt enim vel criminoſos ab Eccleſia eductos punire. Tunc educti foras, cum Rege venerunt ad iudicium: diſcuſſique reclamant, dicentes: Quia B Septimina cum Droctulfo hoc nobis conſilium patefecit. Sed nos execrantes ac fugientes, nunquam conſentire voluimus hoc ſcelus. Et Rex: Si, inquit, vos nullam conniuentiam præbuiſſetis, noſtris auribus vtique intuliſſetis. Verúmne ergo eſt, vos in hac cauſa præbuiſſe conſenſum, cùm hoc noſtræ ſcientiæ occuli voluiſtis? Et ſtatim eiecti foras, iterum Eccleſiam petierunt. Septimina verò cum Droctulfo vehementer cæſa, ac cauteriis accenſis in facie vulnerata, ablatis omnibus quæ habebat, in Marilegium * villam deducitur: vt ſcilicet trahens molam, his, quæ in gynæcio erant poſitæ, per dies ſingulos farinas ad victus neceſſarias præpararet. Droctulfum autem inciſis capillis & auribus, ad vineam excolendam delegauerunt. Sed poſt dies paucos fuga dilabitur, inquiſitúſque ab actore, iterum ad Regem deducitur: ibique multum cæſus, iterum ad vineam quam reliquerat deſtinatur. At verò Sunnegiſilus & Gallomagnus priuati à rebus, quas à fiſco meruerant, in exilium retruduntur. Sed venientibus Legatis, inter quos Epiſcopi erant, à Rege Guntchramno, & petentibus pro his, ab exilio reuocantur. Quibus nihil aliud eſt relictum, niſi quod habere proprium videbantur.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

* *hod Marley, in Alſatia.*

XXXIX. IN Monaſterio verò Pictauenſi inſidiante diabolo in corde CHRODIELDIS, quæ ſe Chariberti quondam Regis filiam adſerebat, orto ſcandalo, ipſa quoque quaſi de parentibus confiſa Regibus, exactis ſacramentis à Sanctimonialibus, vt iniectis in Abbatiſſam Leubouceram criminibus, ea Monaſterio deiecta, ipſam ſubſtituerent principalem: egreſſa eſt cum quadraginta aut eo D amplius puellis, & conſobrina ſua BASINA filia Chilperici, dicens: Quia vado ad parentes meos Reges, vt eis contumeliam noſtram innoteſcere valeam; quia non vt filiæ Regum, ſed vt malarum ancillarum genitæ in hoc loco humiliamur. Infelix ac fatua non recordans, in qua ſe humilitate beata Radegundis, quæ hoc inſtituit Monaſterium, exhibebat. Egreſſa ergo ab eo, Turonis aduenit, datáque nobis ſalutatione, ait: Deprecor ſancte Sacerdos, vt has puellas, quæ in magnam humilitatem ab Abbatiſſa Pictauenſi redactæ ſunt, cuſtodire digneris, ac cibum præbere, donec ego eam ad Reges parentes noſtros, exponámque eis quæ patimur, & reuertar. Quibus ego aio: Si Abbatiſſa deliquit, aut canonicam regulam in aliquo prætermiſit, accedamus ad fratrem noſtrum Merouecum Epiſcopum, & coniuncti arguamus eam: emendatiſque negociis reſtituamini in Monaſterium veſtrum, ne diſpergatur luxuriâ quod ſancta Radegundis ieiuniis & orationibus crebris, eleemoſyniſque frequentibus adgregauit. Et illa reſpondit, Nequaquam, ſed ad Reges ibimus. Et ego, Quare reſponſioni reſiſtitis? Ob quam rem ſacerdotale monitum non auditis? Vereor ne coniuncti Sacerdotes Eccleſiarum vos à communione remoueant. Sic enim & ab anteceſſoribus in Epiſtola, quam ad beatam Radegundem in initio huius congregationis ſcripſerunt, habetur inſertum. Cuius exemplaria huic lectioni inſerere placuit.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A

EXEMPLAR EPISTOLÆ.

Dominæ beatiſſimæ & in Chriſto Eccleſiæ filiæ Radegundi, Eufronius, Prætextatus, Germanus, Felix, Domitianus, Victorius, & Domnolus Epiſcopi. Sollicita ſunt iugiter circa genus humanum immenſæ diuinitatis prouiſura remedia, nec ab aſſiduitate beneficiorum ſuorum quocumque loco vel tempore videntur aliquando ſeiuncta, cùm pius rerum arbiter tales in hereditate culturæ Eccleſiaſticæ perſonas vbique diſſeminat, quibus agrum eius intenta operatione fidei raſtro colentibus, ad felicem centeni numeri reditum diuina temperie Chriſti ſeges valeat peruenire. Tantum igitur benignitatis eius ſe paſſim diſpenſatio profutura diffundit, vt illud nuſquam deneget quod prodeſſe multis agnoſcit. Quarum perſonarum exemplo ſanctiſſimo cùm iudicaturus aduenerit, habeat in plurimis quod coronet. Itaque cùm ipſo Catholicæ Religionis exortu, cœpiſſent Gallicanis in finibus venerandæ fidei primordia reſpirare, & adhuc ad paucorum notitiam tunc ineffabilia perueniſſent Trinitatis Dominicæ ſacramenta, ne quid hîc minus adquireret quàm in Orbis circulo prædicantibus Apoſtolis obtineret, beatum Martinum peregrina de ſtirpe ad inluminationem patriæ dignatus eſt dirigere, miſericordia conſulente. Qui licèt Apoſtolorum tempore non fuerit, tamen Apoſtolicam gratiam non effugit. Nam quod defuit in ordine, ſuppletum eſt in mercede: quoniam ſequens gradus illi nihil ſubtrahit, qui meritis antecellit. Huius quoque, reuerentiſſima filia, in vobis congratulamur rediuiua ſurgere ſupernæ dilectionis exempla, propitiatione diuina. Nam declinante tempore ſeculi vetuſtate, veſtri ſenſus certamine fides reuireſcit in flore: & quod veterno tepuerat algore ſenectæ, tandem feruentis animi rurſus incaleſcat ardore. Sed cùm pene eadem veneris ex parte, qua beatum Martinum huc didicimus acceſſiſſe, non eſt mirum ſi illum imitari videaris in opere, quem tibi ducem credimus itineris extitiſſe: vt cuius es ſecuta veſtigia, felici voto compleas & exempla, & beatiſſimum virum in tanto tibi facias eſſe ſocium, inquantum partem refugis habere de mundo. Cuius opinionis radio præmicante, ita reddis audientium pectora cœleſti fulgore ſuffuſa, vt paſſim prouocati puellarum animi diuini ignis ſcintilla ſuccenſi, raptim feſtinent auidè in charitate Chriſti fonte veſtri pectoris inrigari: & relictis parentibus te ſibi magis eligant, quàm matrem. Facit hoc gratia, non natura. Igitur huius ſtudij vota videntes, gratias clementiæ ſupernæ referimus, qui voluntates hominum ſuæ facit voluntati connecti: quoniam confidimus quas apud vos iubet colligi, ſuo vult amplexu ſeruari. Et quia quaſdam comperimus diuinitate propitia de noſtris territoriis ad inſtitutionem veſtræ regulæ deſiderabiliter conuolaſſe, inſpicientes etiam veſtræ petitionis Epiſtolam libenter à nobis exceptam: hoc Chriſto auctore & remediatore firmamus, vt licèt omnes æqualiter quæ ibi conueniunt, in Domini charitate manſuræ, debeant inuiolabiliter cuſtodire quod videntur libentiſſimo animo ſuſcepiſſe: quoniam contaminari non debet Chriſto fides cœlo teſte promiſſa, vbi non leue ſcelus eſt Templum Dei (quod abſit) pollui, vt ab eo poſſit ira ſuccendente diſperdi. Tamen ſpecialiter definimus, ſi qua (ſicut dictum eſt) de locis ſacerdotaliter noſtræ gubernationi Domino prouidente commiſſis, in Pictauina ciuitate veſtro Monaſterio meruerit ſociari, ſecundum beatæ memoriæ domini Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi conſtituta, nulli ſit vlteriùs diſcedendi licentia. Quæ ſicut continet regula, voluntate prodita videtur ingreſſa, ne vnius turpi dedecore ducatur in crimine, quod apud omnes emicat in honore. Et ideo, ſi (quod auertat Deus) aliqua inſanæ mentis inlicitatione ſuccenſa, ad tanti obprobrij maculam præcipitare ſuam voluerit diſciplinam, gloriam, & coronam: vt inimici conſilio, ſicut Eua eiecta de Paradiſo, per qualemcumque de clauſtris ipſius Monaſterij, immo de cœli regno exire pertulerit, mergenda & conculcanda vili platearum in luto, ſeparata à communione noſtra, diri anathematis vulnere feriatur. Ita vt ſi fortaſſis Chriſto relicto homini voluerit nubere, diabolo captiuante, non ſolùm ipſa quæ refugit, ſed etiam ille qui ei coniunctus eſt, turpis adulter, & potiùs ſacrilegus quàm maritus: vel quiſquis vt hoc fieret, venenum magis quàm conſilium miniſtrauit, ſimili vltione, ſicut de illa dictum eſt, cœleſti iudicio, nobis optantibus, percellatur: donec ſeparatione facta, per competentem execran-

B

C

A di criminis pœnitentiam, à loco, quo egreſſa fuerat, recipi meruerit & adnecti. Adiicientes etiam, vt eorum qui nobis quandoque ſucceſſuri ſunt Sacerdotes; ſimilis condemnationis teneantur adſtrictæ reatu. Et ſi (quod non credimus) aliquid ipſi voluerint aliter quàm noſtra deliberatio continet relaxare, nouerint ſe nobiſcum æterno iudice definiente cauſaturos, quia communis eſt ſalutis inſtructio, ſi quod Chriſto promittitur inuiolabiliter obſeruetur. Quod noſtræ determinationis decretum pro firmitatis intuitu, propriæ manus ſubſcriptione credimus roborandum, perpetualiter à nobis Chriſto auſpice duraturum.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

Lecta igitur hac Epiſtola, Chrodieldis dixit: Nunquam nos vlla retinebit mora, niſi ad Reges, quos parentes noſtros eſſe nouimus, accedamus. Venerant enim pedeſtri itinere à Pictauo, nec vllius equi beneficium habuerant. vnde anhelæ & ſatis exiguæ erant. Sed nec victus alimoniam vllam eis in via quiſquam præbuerat. Acceſſerunt enim ad vrbem noſtram die prima menſis primi. Erant enim pluuiæ magnæ. Sed & viæ diſſolutæ erant à nimia immenſitate aquarum.

XL. DETRAHEBANT autem & de Epiſcopo dicentes, quia illius dolo & hæ turbatæ, & Monaſterium erat derelictum. Sed materiam huius ſcandali altiùs placuit memorari. Tempore Chlotharij Regis, cùm beata Radegundis hoc Monaſterium inſtituiſſet, ſemper ſubiecta & obediens cum omni congregatione ſua anterioribus fuit Epiſcopis. Tempore verò Sigiberti, poſtquam Maroueus Epi-

B ſcopatum vrbis adeptus eſt, acceptis Epiſtolis Sigiberti Regis pro fide ac deuotione Radegundis beatæ, in partes Orientis Clericos deſtinat pro Dominicæ Crucis ligno, ac ſanctorum Apoſtolorum ceterorúmque Martyrum reliquiis. Qui euntes, detulerunt hæc pignera. Quibus delatis, petiit Regina Epiſcopum, vt cum honore debito, grandique pſallentio, in Monaſterio locarentur. Sed ille deſpiciens ſuggeſtionem eius, aſcenſis equis, villæ ſe contulit. Tunc Regina iteratò ad Regem Sigibertum direxit, deprecans vt iniunctione ſua quicumque ex Epiſcopis hæc pignera cum illo quo decebat honore, votúmque eius expoſcebat, in Monaſterio conlocaret. Ad hoc enim opus beatus Eufronius vrbis Turonicæ Epiſcopus iniungitur. Qui cum Clericis ſuis Pictauum accedens, cum grandi pſallentio, & cereorum micantium ac thymiamatis adparatu, ſancta pignera abſente loci Epiſcopo in Monaſterium detulit. Poſt hæc cùm Pontificis ſui ſæpiùs gratiam quæreret, nec poſſet adipiſci, neceſſitate commota cum Abbatiſſa ſua, quam inſtituerat, Arelatenſem vrbem expetunt: de qua Regula ſancti Cæſarij atque Cæſariæ beatæ ſuſcepta, Regis ſe tuitione munierunt, ſcilicet quia in illum, qui paſtor eſſe debuerat, nullam curam defenſionis ſuæ poterant reperire. Ex hoc ſcandalo de die in diem propagato, tempus migrationis beatæ Radegundis aduenit. Qua migrante, iterum petiit Abbatiſſa, ſe ſub Sacerdotis ſui poteſtate degere. Quod ille cùm primùm reſpuere voluiſſet, conſilio ſuorum promi-

C ſit ſe Patrem earum, ſicut dignum erat, fieri: & vbi neceſſitas fuiſſet, ſuam præbere defenſionem. Vnde factum eſt, vt abſens ad Childebertum Regem præceptionem eliceret, vt ei hoc Monaſterium ſicut reliquas parochias regulariter liceat gubernare. Sed neſcio quid, credo, adhuc in eius animis reſidebat, vt hæ puellæ adſerunt, quod moueret ſcandalum. His verò intendentibus, vt ad Regis (ſicut diximus) præſentiam properarent, dedimus eis conſilium dicentes: Intenditis contra rationem, & nullo modo vobis ea ſeries inſeri poteſt, quæ blaſphemium arceat. Sed ſi (vt diximus) rationem prætermittitis, nec ſalubre conſilium vultis accipere, vel hoc coniicite in animis veſtris, vt præterito hiberni huius tempore quod in hoc verno acceſſit, cùm auræ commodiores fuerint, quò ducit voluntas, pergere valeatis. Quod conſilium aptum ſuſcipientes, ſubſequente æſtate, relictis Turonis ceteris accommodatis conſobrinæ ſuæ Chrodieldi Sanctimonalibus, ad Regem Guntchramnum acceſſit. A quo ſuſcepta, ac muneribus honorata, Turonis eſt regreſſa. Conſtantina filia Burgolini in Monaſterio Auguſtidunenſi relicta, expectans Epiſcopos qui à Rege fuerant iuſſi aduenire, & cauſam ipſarum cum Abbatiſſa diſcutere. Multæ tamen ex his à diuerſis circumuentæ matrimonio copulatæ ſunt, priuſquam hæc à Rege regrederetur. Cúmque præſtolantes aduentum, nullum Epiſcopum aduenire ſenſiſſent, Pictauum regreſſæ ſunt, & ſe infra Baſilicam ſancti Hilarij tutauerunt, congregatis ſecum furibus, homicidis, adulteris, omniúmque criminum reis. ſtabilientes

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

ſe ad bellum, atque dicentes: Quia Reginæ ſumus, nec priùs in Monaſterium noſtrum ingredimur, niſi Abbatiſſa eiiciatur foras. Erat ibi tunc reclauſa quædam, quæ ante paucos annos per murum ſe deiiciens, ad Baſilicam ſancti Hilarij confugit, multa in Abbatiſſam crimina euomens, quæ tamen falſa cognouimus. Sed poſtquam in Monaſterium per eum locum, vnde ſe præcipitauerat, funibus eſt adtracta, petiit vt ſe in Cellulam ſecretam reclauderet, dicens: Quia multum » peccaui in Dominum, & domnam meam Radegundem, quæ illis diebus ſuper» ſtes erat. Volo me, ait, ab hac frequentia congregationis totius amouere, & pœ» nitentiam pro neglectis meis agere. Scio enim quia miſericors eſt Dominus, & » remittit confitentibus ſe peccata. & ingreſſa eſt in Cellulam. Cùm autem hoc ſcandalum commotum fuiſſet, & Chrodieldis à Guntchramno Rege regreſſa eſſet, hæc diſrupto nocturnis horis Cellulæ oſtio egreſſa eſt à Monaſterio, & ad Chrodieldem abiit, multa, ſicut priùs fecerat, crimina de Abbatiſſa prorumpens. A

XLI. DVM autem hæc agerentur, Gundegiſilus Burdegalenſis, adiunctis ſecum Nicaſio Egoliſmenſi *, & Saffario Petragorico, ac ipſo Marouco Pictauenſi Epiſcopis, eo quòd huius vrbis Metropolis eſſet, ad Baſilicam ſancti Hilarij aduenit, arguens has puellas, & in Monaſterium reducere cupiens. Sed cùm illæ obſtinatiùs reluctarentur, & hic cum reliquis iuxta Epiſtolam ſuperiùs nominatam eis excommunicationem indiceret, exurgens turba murionum præfatorum, tanta eos in ipſa ſancti Hilarij Baſilica cæde mactauit, vt corruentibus in pauimento Epiſcopis vix conſurgere poſſent. Sed & Diaconi & reliqui Clerici ſanguine perfuſi, cum effractis capitibus Baſilicam ſunt egreſſi. Tam immenſus enim eos, & (vt credo) diabolo cooperante, pauor obſederat, vt egredientes à loco ſancto, nec ſibi vale dicentes, vnuſquiſque per viam quam arripere potuit repedaret. Adfuit huic calamitati & Deſiderius Diaconus Siagrij Auguſtidunenſis Epiſcopi, qui non inquiſito Cleni fluminis vado, quo primùm littus adtigit, eſt ingreſſus: ac natante equo, ripæ vlterioris campo euectus eſt. Ex hoc Chrodieldis ordinatores eligit, villas Monaſterij peruadit, & quoſcumque de Monaſterio arripere potuiſſet, plagis ac cædibus adfectos ſuo ſeruitio ſubiugabat: minans, vt ſi Monaſterium poſſet ingredi, Abbatiſſam de muro proiectam terræ deiiceret. Quod cùm Childeberto Regi nunciatum fuiſſet, ſtatim directa auctoritate præcepit Macconi Comiti, vt hæc reprimere omni intentione deberet. Gundegiſilus autem cùm has à communione ſuſpenſas cum ceteris (vt diximus) reliquiſſet Epiſcopis, Epiſtolam ex ſuo fratrúmque præſentium nomine conſcripſit ad Sacerdotes illos, qui tunc cum Rege Guntchramno fuerant adgregati. à quibus hæc Reſcripta ſuſcepit. B

* Ecoliſſinenſi,

EXEMPLAR RESCRIPTI.

„ Domnis ſemper ſuis atque Apoſtolica Sede digniſſimis, Gundegiſilo, Nica„ ſio, & Saffario; Ætherius, Siagrius, Aunacharius, Heſychius, Agrœcola, Vr„ bicus, Felix, Veranus, item Felix, & Bertchramnus Epiſcopi. Literas veſtræ „ Beatitudinis quantum reſerante nuncio de veſtra ſoſpitate gauiſi excepimus, „ tantum de iniuria, quam vos pertuliſſe ſignaſtis, non modico mœrore adſtrin„ gimur, dum & regula tranſcenditur, & nulla reuerentia religioni ſeruatur. Sed „ quia indicaſtis Monachas, quæ de Monaſterio bonæ memoriæ Radegundis, in„ ſtigante diabolo, fuerunt digreſſæ, quòd nullam à vobis acquieuerint correctio„ nem audire, nec infra Monaſterij ſui ſepta, de quo egreſſæ fuerant, voluiſſent „ reuerti: Inſuper Baſilicæ domni Hilarij per cædes veſtras, veſtrorúmque, iniu„ riam intuliſſe. Quapropter ipſas à communionis gratia viſi fueritis ſuſpendere, „ ac per hoc noſtram exinde mediocritatem elegiſtis conſulere. Igitur quia optimè „ vos nouimus ſtatuta Canonum percurriſſe, ac Regulæ plenitudinem continere, „ vt qui in talibus exceſſibus videntur deprehendi, non ſolùm excommunicatio„ ne, verumetiam pœnitentiæ ſatisfactione debeant coerceri: ea de re addentes „ cum venerationis cultu ſummæ auiditatis dilectionis inſtinctum, indicamus ea „ quæ definiſtis nos concordanter veſtræ ſententiæ conſentire, quoaduſque in Sy„ nodali Concilio Calendis Nouembribus pariter poſiti debeamus conſilio pari tra„ ctare, qualiter talium temeritas frenum diſtrictionis poſſit accipere, vt deinceps „ nulli liceat ſub hunc lapſum faciente iactantia ſimilia perpetrare. Attamen quia C

nos

A nos ſua dictione domnus Paulus Apoſtolus indeſinenter videtur monere, vt opportunè inopportunéque debeamus quoſcumque excedentes ſedula prædicatione corrigere, & pietatem proteſtatur ad omnia vtilem eſſe: ideo ſuggerimus adhuc, vt oratione aſſidua Domini miſericordiam deprecemini, vt ipſe ſpiritus compunctionis ipſas inflammare dignetur, vt id quod per delictum viſæ ſunt contraxiſſe, digna ſatisfactione pœniteant: vt in Monaſterio ſuo veſtra prædicatione animæ, quæ quodammodo perierunt, propitio Chriſto reuertantur. Vt ille, qui vnam humeris inlatam errantem ouem ad ouile reduxit, & de iſtarum tranſgreſſione quaſi adquiſito gregi congaudere dignetur. Hoc ſpecialiùs poſtulantes, vt pro nobis interceſſionum veſtrarum ſuffragia indeſinenter (vt confidimus) tribuatis. Peculiaris veſter Ætherius peccator ſalutare præſumo. Cliens veſter Heſychius reuerenter audeo ſalutare. Amator veſter Siagrius reuerenter ſaluto. Cultor veſter Vrbicus peccator famulanter ſaluto. Famulus veſter Felix ſalutem præſumo. Venerator veſter Veranus Epiſcopus reuerenter ſaluto. Humilis veſter atque amator Felix audeo ſalutare. Humilis atque obediens veſter Bertchramnus Epiſcopus ſalutare præſumo.

XLIII. SED & Abbatiſſa recitauit Epiſtolam, quam beata Radegundis Epiſcopis, qui ſuo tempore erant, dirigi voluit. Cuius nunc iterum ipſa Abbatiſſa exemplaria ad vicinarum vrbium Sacerdotes direxit. cuius hoc eſt exemplar.

B

EXEMPLAR EPISTOLÆ.

Domnis ſanctis & Apoſtolica Sede digniſſimis in Chriſto Patribus, omnibus Epiſcopis, Radegundis peccatrix. Congruæ prouiſionis tunc roborabiliter ad effectum tendit exordium, cùm generalibus Patribus, medicis ac paſtoribus, ouilis ſibi commiſſi cauſſa auribus traditur, cuius ſenſibus commendatur. Quorum participatio de charitate, conſilium de poteſtate, ſuffragium de oratione miniſtrare poterit interuentum. Et quoniam olim vinclis laicalibus abſoluta, diuina prouidente & inſpirante clementia, ad religionis normam viſa ſum voluntariè duce Chriſto tranſlata, hæc pronæ mentis ſtudio cogitans etiam de aliarum profectibus, vt adnunciante Domino mea deſideria efficerentur, reliquis profutura, inſtituente atque remunerante præcellentiſſimo domno Rege Chlothario, Monaſterium puellarum Pictaua vrbe conſtitui: conditúmque quantum mihi munificentia regalis eſt largita, facta donatione dotaui. Inſuper congregationi per me Chriſto præſtante collectæ Regulam, ſub qua ſancta Cæſaria degit, quam ſolicitudo beati Cæſarij Antiſtitis Arelatenſis ex inſtitutione ſanctorum Patrum conuenienter collegit, adſciui. Cui conſentientibus beatiſſimis & huius ciuitatis, & reliquis Pontificibus, electione etiam noſtræ congregationis, domnam & ſororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate loco filiæ colui & eduxi, Abbatiſſam inſtitui, ac me poſt Deum eius ordinationi regulariter obedituram commiſi. Cuique formam Apoſtolicam obſeruantes, tam ego quàm ſorores de ſubſtantia terrena, quæ poſſidere videbamur, factis Chartis tradidimus: metu Ananiæ & Sapphiræ, in Monaſterio poſitæ, nihil proprium reſeruantes. Sed quoniam incerta ſunt humanæ conditionis momenta vel tempora, quippe mundo in finem currente, cùm aliqui magis propriæ quàm diuinæ cupiant voluntati ſeruire: zelo ducta Dei hâc ſuggeſtionis meæ paginam Apoſtolatus veſtri in Chriſti nomine ſuperſtes porrigo vel deuota. Et quia præſens non valui, quaſi veſtris prouoluta veſtigiis, Epiſtolæ vicarietate proſternor, coniurans per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, ac diem tremendi iudicij, ſic repræſentatos vos non tyrannus oppugnet, ſed legitimus Rex coronet: vt ſi caſu poſt meum obitum quæcumque perſona, vel loci eiuſdem Pontifex, ſeu poteſtas Principis, vel alius aliquis (quod nec fieri credimus) congregationem, vel ſuaſu maliuolo, vel impulſu iudiciario perturbare tentauerit, aut Regulam frangere, ſeu Abbatiſſam alteram quàm ſororem meam Agnetem, quam beatiſſimi Germani præſentibus ſuis fratribus benedictio conſecrauit, aut ipſa congregatio (quod fieri non poteſt) habita murmuratione mutare contenderit: vel quaſdam dominationes in Monaſterio, vel rebus Monaſterij quæcumque perſona vel Pontifex loci, præter quas anteceſſores Epiſcopi, aut alij me ſuperſtite habuerunt, nouo priuilegio quicumque adfectare voluerit, aut extra Regulam exinde egredi quis tentauerit, ſeu de

C

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

rebus quas in me præcellentiſſimus domnus Chlotharius, vel præcellentiſſimi A
domni Regis filij ſui contulerunt: & ego ex eius præceptionis permiſſu Monaſte-
rio tradidi poſſidendum, & per auctoritates præcellentiſſimorum domnorum Re-
gum Chariberti, Guntchramni, Chilperici, & Sigiberti, cum ſacramenti interpo-
ſitione, & ſuarum manuum ſubſcriptionibus obtinui confirmari: aut ex his quæ
” alij pro animarum ſuarum remedio, vel ſorores ibidem de rebus propriis contu-
” lerunt, aliquis Princeps, aut Pontifex, aut potens, aut de ſororibus cuiuſlibet
” perſonæ auſi minuere, aut ſibimet ad proprietatem reuocare ſacrilego voto con-
” tenderit, ita veſtram ſanctitatem ſucceſſorúmque veſtrorum poſt Deum pro mea
” ſupplicatione & Chriſti voluntate incurrat: vt ſicut prædones & ſpoliatores pau-
” perum extra gratiam veſtram habeantur, nunquam de noſtra Regula, vel de re-
” bus Monaſterij obſiſtentibus vobis imminuere valeat aliquid aut mutare. Hoc
” etiam deprecans, vt cùm Deus prædictam domnam ſororem noſtram Agnetem
” de ſeculo migrare voluerit, illa in loco eius Abbatiſſa de noſtra congregatione de-
” beat ordinari, quæ Deo & ipſi placuerit, cuſtodiens Regulam, & nihil de propo-
” ſito ſanctitatis imminuat. Nam nunquam propria aut cuiuſcumque voluntas præ-
” cipitet. Quod ſi (quod abſit) contra Dei mandatum & auctoritatem Regum ali-
” quis de ſupraſcriptis conditionibus coram Domino & Sanctis eius precabiliter
” commendatis agere, aut de perſona aut ſubſtantia minuenda voluerit, aut memo-
” ratæ ſorori meæ Agneti Abbatiſſæ moleſtias aliquas inferre tentauerit, Dei & ſan-
” ctæ Crucis & beatæ Mariæ incurrat iudicium, & beatos Confeſſores Hilarium & B
” Martinum, quibus poſt Deum ſorores meas tradidi defendendas, ipſos habeat
” contradictores & perſecutores. Te quoque beate Pontifex, ſucceſſoréſque ve-
” ſtros, quos patronos in cauſa Dei diligenter adſciſco, ſi (quod abſit) extiterit qui
” contra hæc aliquid moliri tentauerit, pro repellendo & confutando Dei hoſte,
” non pigeat ad Regem, quem eo tempore locus iſte reſpexerit, vel ad Pictauam ci-
” uitatem pro re vobis ante Dominum commendata percurrere, & contra aliorum
” iniuſtitiam executores & defenſores iuſtitiæ laborare, vt tale nephas nullo modo
” ſuis admitti temporibus Rex patiatur Catholicus, nec conuelli permittat quod
” Dei & mea & Regum ipſorum voluntate firmatum eſt. Simul etiam Principes,
” quos Deus pro gubernatione populi poſt deceſſum meum ſupereſſe præceperit,
” coniuro per Regem, cuius regni non erit finis, & ad cuius nutum Regna conſiſ-
” tunt, qui eis donauit ipſum viuere vel regnare: vt Monaſterium, quod ex permiſ-
” ſu & ſolatio domnorum Regum, patris vel aui eorum, conſtruxiſſe viſa ſum, & or-
” dinaſſe regulariter, vel dotaſſe, ſub ſua tuitione & ſermone vna cum Agnete Ab-
” batiſſa iubeant gubernare: & à nullo neque ſæpè dictam Abbatiſſam noſtram,
” neque aliquid ad noſtrum Monaſterium pertinens moleſtari, aut inquietari, vel
” exinde imminui, aut aliquid mutari permittant. Sed magis pro Dei intuitu, vna
” cum domnis Epiſcopis, ipſi me ſupplicante coram redemptore gentium, ſicut eis
” commendo, defenſari iubeant & muniri: vt in cuius honore Dei famulas pro-
” tegunt, cum defenſore pauperum, & ſponſo virginum, perpetua literæterno ſo- C
” cientur in regno. Illud quoque vos ſanctos Pontifices, & præcellentiſſimos dom-
” nos Reges, & vniuerſum populum Chriſtianum, coniuro per fidem Catholi-
” cam in qua baptizati eſtis, & Eccleſias quas conſeruatis, vt in Baſilica, quam in
” ſanctæ Mariæ Dominicæ genitricis honorem cœpimus ædificare, vbi etiam mul-
” tæ ſorores noſtræ conditæ ſunt in requie, ſiue perfecta, ſiue imperfecta, cùm
” me Deus de hac luce migrare præceperit, corpuſculum meum ibi debeat ſe-
” peliri. Quòd ſi quis aliud inde voluerit, aut fieri tentauerit, obtinente cruce
” Chriſti, & beata Maria, diuinam vltionem incurrat: & vobis intercurrentibus,
” in loco ipſius Baſilicæ merear cum ſororum congregatione obtinere loculum ſe-
” pulturæ. Et vt hæc ſupplicatio mea, quam manu propria ſubſcripſi, vt in vni-
” uerſalis Eccleſiæ archiuo ſeruetur, effuſis cum lachrimis deprecor, quatenus ſi
” contra improbos aliquos neceſſitas exegerit, vt veſtra defenſione ſoror mea
” Agnes Abbatiſſa, vel congregatio eius, quo ſuccurri ſibi popoſcerint, veſtræ
” miſericordiæ pia conſolatio opem paſtorali ſolicitudine ſubminiſtret. Nec de
” me deſtitutas ſe proclament, quibus Deus præſidium veſtræ gratiæ præpara-
” uit. Illud vobis in omnibus ante oculos reuocantes, per ipſum, qui de cruce
” glorioſa Virginem ſuam genitricem beato Ioanni Apoſtolo commendauit, vt

A qualiter ab illo completum eſt Domini mandatum, ſic ſit apud vos, indigna & humilis, domnis meis Eccleſiæ Patribus & viris Apoſtolicis quod commendo. Quod cùm dignanter ſeruaueritis depoſitum, meritis-participes, cuius impletis mandatum Apoſtolicum, dignè reparetis exemplum. GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XLIII. POST hæc Maroueus Epiſcopus, cùm diuerſa improperia ab his audiret, Porcarium Abbatem Baſilicæ beati Hilarij ad Gundegiſilum Epiſcopum, & reliquos comprouinciales eius deſtinat, vt data communione puellis, ad audientiam veniendi licentiam indulgere dignarentur. Sed nequaquam potuit obtinere. Childebertus autem Rex, cùm aſſiduas de vtraque parte, Monaſterij ſcilicet, vel puellarum quæ egreſſæ fuerant, moleſtias pateretur, Theutarium Preſbyterum ad dirimendas querimonias, quæ inter eaſdem agebantur, deſtinat. Cui prouocatæ Chrodieldis cum reliquis puellis ad audientiam dixerunt: Non venimus, quia à communione ſuſpenſæ ſumus. Si reconciliari meremur, tunc ad audientiam venire non differimus. Hæc audiens ille, ad Epiſcopos abiit. Cúmque cum his de hac cauſa locutus fuiſſet, nullum effectum obtinere potuit de communione earum. & ſic ad vrbem Pictauam regreſſus eſt. Puellæ verò ſeparatæ ab inuicem, aliæ ad parentes, aliæ ad domos proprias, nonnullæ in hæc Monaſteria, in quibus prius fuerant, ſunt regreſſæ: quia hiemem validam ſimul poſitæ propter penuriam ligni tolerare non poterant. Paucæ tamen cum Chrodielde & Baſina remanſerunt. Erat enim tunc & inter eas magna diſcordia, pro eo quòd B altera alteri ſe præponere cupiebat.

XLIV. EO anno poſt clauſum Paſcha, tam immenſa cum grandine pluuia fuit, vt infra duarum aut trium horarum ſpatia etiam per minores vallium meatus ingentia currere flumina viderentur. Arbores in autumno floruerunt, & poma ſicut priùs dederant ediderunt. Menſe nono roſæ adparuerunt. Flumina verò vltra modum excreuerunt: ita vt excedentia littora loca, quæ nunquam contingere conſueta fuerant, operirent, non minimum ſationibus inferentia damnum.

EXPLICIT LIBER NONVS.

GREGORII EPISCOPI
TVRONENSIS
HISTORIAE FRANCORVM
LIBER DECIMVS.

C CAPITVLA LIBRI.

I. *De Gregorio Papa Romano.*
II. *De reditu Gripponis Legati ab Imperatore Mauricio.*
III. *Quòd exercitus Childeberti Regis in Italiam abiit.*
IV. *Quòd Mauricius Legatorum interfectores in Gallias direxit.*
V. *Quòd Cuppa limitem Turonicum inrupit.*
VI. *De carcerariis Aruernis.*
VII. *Quòd in ipſa vrbe Rex Childebertus Clericis, ne tributum redderent, præſtitit.*
VIII. *De Eulalio, & Tetradia, quæ vxor eius fuit.*
IX. *De exercitu Guntchramni Regis, qui in Britanniam abiit.*
X. *De interitu Chundonis Cubicularij eius.*
XI. *De infirmitate Chlotharij iunioris.*
XII. *De malitia Berthegundis.*
XIII. *Altercatio de reſurrectione.*
XIV. *De interitu Theodulphi Diaconi.*

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A

XV. *De ſcandalo Monaſterij Pictauenſis.*
XVI. *De iudicio contra Chrodieldem & Baſinam lato.*
XVII. *De excommunicatione earum.*
XVIII. *De percuſſoribus ad Childebertum Regem miſſis.*
XIX. *De expulſione Egidij Remenſis Epiſcopi.*
XX. *De puellis ſuprà memoratis in hac reconciliatis Synodo.*
XXI. *De interitu filiorum Vuaddonis.*
XXII. *De interitu Childerici Saxonis.*
XXIII. *De ſignis, & dubietate Paſchæ.*
XXIV. *De ſubuerſione vrbis Antiochenæ.*
XXV. *De interitu eius qui ſe Chriſtum dicebat.*
XXVI. *De obitu Ragnemodi ac Sulpitij Epiſcoporum.*
XXVII. *De his quos Fredegundis interfici iuſſit.*
XXVIII. *De baptiſmo Chlotharij filij eius.*
XXIX. *De conuerſione ac miraculis, vel obitu Aredij Abbatis Lemonicini.*
XXX. *De temperie anni præſentis.*
XXXI. *Recapitulatio de Epiſcopis Turonicis.*

1. ANNO igitur quintodecimo Childeberti Regis, Diaconus noſter ab vrbe Roma cum Sanctorum pigneribus veniens, ſic retulit, quòd anno ſuperiore menſe nono tanta inundatione Tyberis fluuius vrbem Romam obtexit, vt ædes antiquæ diruerentur: horrea etiam Eccleſiæ ſubuerſa ſint, in quibus nonnulla millia modiorum tritici periere. Multitudo etiam ſerpentium cum magno dracone, in modum trabis validæ, per huius fluuij alueum in mare deſcendit. Sed ſuffocatæ beſtiæ inter ſalſos maris turbidi fluctus, littori eiectæ ſunt. Subſecuta eſt de veſtigio clades, quam inguinariam vocant. Nam medio menſe XI. adueniens, primum omnium, iuxta illud quod in Ezechiele Propheta legitur, *A ſanctuario meo incipite*, Pelagium Papam perculit. Quo defuncto, magna ſtrages populi de hoc morbo facta eſt. Sed quia Eccleſia Dei abſque rectore eſſe non poterat, Gregorium Diaconum plebs omnis elegit. Hic enim de Senatoribus primis, ab adoleſcentia deuotus Deo, in rebus propriis ſex in Sicilia Monaſteria congregauit. Septimum intra vrbis Romæ muros inſtituit. Quibus tantam delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum ſufficeret, reliqua vendidit cum omni præſidio domus, ac pauperibus erogauit: & qui ante ſerico contextu ac gemmis micantibus ſolitus erat per vrbem procedere trabeatus, nunc vili contectus veſtitu, ad altaris Dominici miniſterium conſecratur. ſeptimúſque Leuita ad adiutorium Papæ adſciſcitur. Tantáque ei abſtinentia in cibis, vigilantia in orationibus, ſtrenuitas in ieiuniis erat, vt infirmato ſtomacho vix conſiſtere poſſet. Literis Grammaticis, Dialecticiſque ac Rhetoricis ita erat inſtitutus, vt nulli in Vrbe ipſa putaretur eſſe ſecundus. Hunc apicem adtentiùs fugere tentans, ne quod prius abiecerat, rurſum ei in ſeculo de adepto honore iactantia quædam ſubreperet. Vnde factum eſt, vt Epiſtolam ad Imperatorem Mauricium dirigeret, cuius filium ex lauacro ſancto ſuſceperat: coniurans, & multa prece poſcens, ne vnquam conſenſum præberet populis, vt hunc huius honoris gloria ſublimaret. Sed Præfectus vrbis Romæ germanus eius anticipauit nuncium, & comprehenſo diſruptis Epiſtolis conſenſu quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agens pro amicitia Diaconi, quòd reperiſſet locum honoris eius, data præceptione ipſum iuſſit inſtitui. Cúmque in hoc reſtaret vt benediceretur, & lues populum deuaſtaret, verbum ad plebem pro agenda pœnitentia in hunc modum exorſus eſt: Oportet, fratres dilectiſſimi, vt flagella Dei quæ metuere ventura debuimus, ſaltem præſentia & experta timeamus. Conuerſionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis noſtri duritiam ipſa, quam patimur, pœna diſſoluat. Vt enim Propheta teſte prædictum eſt, Peruenit gladius vſque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœleſtis iræ mucrone percutitur, & repentina ſinguli cæde vaſtantur: nec languor mortem præuenit, ſed languoris moras, (vt cernitis) mors præcurrit. Percuſſus quiſque antè rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Penſate ergo, qualis ad conſpe-

B

C

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBARTVS. CHLOTHARIVS II.

A ctum diſtricti Iudicis peruenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quique non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt: domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aſpiciunt, & ſui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnuſquiſque ergo noſtrûm ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percuſſionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commiſimus, & quod nequiter egimus flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in confeſſione, & ſicut Propheta ammonet, leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum. Ad Deum quippe corda cum manibus leuare eſt, orationis noſtræ ſtudium merito bonæ operationis erigere. Dat profectò, dat tremori noſtro fiduciam, qui per Prophetam clamat: *Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat.* Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet. Veternoſas namque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia abſterſit: & conuerſus latro vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præſumamus nos iam percepiſſe quod petimus. Citiùs ad precem Iudex flectitur, ſi à prauitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergo, tantæ animaduerſionis gladio, nos importunis fletibus inſiſtamus. Ea namque, quæ ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, iudicio veritatis placet: quia pius ac miſericors Deus vult à ſe precibus veniam exigi, qui quantum meremur non vult iraſci. Hic etenim per Pſalmiſtam dicit; *Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me.* Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia inuo-B cantibus miſereri deſiderat, qui ammonet vt inuocetur. Proinde, fratres chariſſimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipſo feriæ quartæ primo diluculo, ſeptiformem Letaniam iuxta diſtributionem inferiùs deſignatam, deuota ad lachrimas mente veniamus, vt diſtrictus Iudex cùm ob culpas noſtras nos punire conſiderat, ipſe à ſententia propoſita damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab Eccleſia ſanctorum Martyrum Coſmæ & Damiani, cum Preſbyteris regionis ſextæ. Omnes verò Abbates cum Monachis ſuis, ab Eccleſia ſanctorum Martyrum Geruaſij & Protaſij, cum Preſbyteris regionis quartæ. Omnes Abbatiſſæ cum congregationibus ſuis egrediantur ab Eccleſia ſanctorum Martyrum Marcellini & Petri, cum Preſbyteris regionis primæ. Omnes infantes, ab Eccleſia ſanctorum Martyrum Ioannis & Pauli, cum Preſbyteris regionis ſecundæ. Omnes verò laici, ab Eccleſia ſancti protomartyris Stephani, cum Preſbyteris regionis ſeptimæ. Omnes mulieres viduæ, ab Eccleſia ſanctæ Eufemiæ, cum Preſbyteris regionis quintæ. Omnes autem mulieres coniugatæ egrediantur ab Eccleſia ſancti Martyris Clementis, cum Preſbyteris regionis tertiæ. Vt de ſingulis Eccleſiis exeuntes cum precibus ac lachrimis, ad beatæ Mariæ ſemper virginis genitricis Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti Baſilicam congregemur, vt ibi diutiùs cum fletu ac gemitu Domino ſupplicantes, peccatorum noſtrorum veniam promereri valeamus. Hæc eo dicente, congregatis Clericorum cateruis, pſallere iuſſit per triduum, ac deprecari Domini miſericordiam. De hora quo-D que tertia veniebant vtrique chori pſallentium ad Eccleſiam, clamantes per plateas vrbis, *Kyrie eleiſon.* Adſerebat autem Diaconus noſter qui aderat, in vnius horæ ſpacio dum voces plebs ad Dominum ſupplicationis emiſit, octoginta homines ad terram corruiſſe, & ſpiritum exhalaſſe. Sed non deſtitit Sacerdos tantus prædicare populo, ne ab oratione ceſſarent. Ab hoc etiam Diaconus noſter reliquias Sanctorum (vt diximus) ſumpſit, dum adhuc in Diaconatu degeret. Cúmque latibula fugæ præpararet, capitur, trahitur, & ad beati Apoſtoli Petri Baſilicam deducitur, ibique ad Pontificalis gratiæ officium conſecratus Papa vrbi datus eſt. Sed nec deſtitit Diaconus noſter, niſi ad Epiſcopatum eius de Porto rediret, & qualiter ordinatus fuerit, præſenti contemplatione ſuſpiceret.

II. GRIPPO autem ab Imperatore Mauritio rediens, hæc nunciauit, quòd anno ſuperiore cùm adepto nauigio cum ſociis ſuis Africæ portum adtigiſſet, Carthaginem magnam ingreſſi ſunt. Vbi dum morarentur, iuſſionem opperientes Præfecti qui aderant, qualiter Imperatoris præſentiam adire deberent, vnus puerorum Euantij ſcilicet, qui cum eodem abierat, direptam ſpeciem de manu cuiuſdam negociatoris ad metatum detulit. Quem ille proſecutus cuius res erant, reddi ſibi rem propriam flagitabat. Sed iſto differente, cùm de die in diem hoc

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

iurgium in maius propagaretur, quadam die negociator puerum illum in platea reperit, adprehenſóque veſtimento eius, tenere cœpit dicens: Quia non à me laxaberis, priuſquam res, quas violenter diripuiſti, meæ ditioni reſtituas. At ille excutere ſe de eius manibus conatus, non dubitauit erepto gladio hominem trucidare. Et ſtatim ad metatum regreſſus eſt, nec aperuit ſociis quæ geſta fuerant. Erant enim ibi tunc (vt diximus) Legati Bodegiſilus filius Mummoleni Sueſſionici, & Euantius filius Dinamij Arelatenſis, & hic Grippo genere Francus. Qui eleuantes de epulo, ſopori ſe dederant pro quiete. Quare cùm Seniori vrbis nunciata fuiſſent quæ puer horum geſſerat, collectis militibus, vel omni populo armis circumdato, ad metatum eorum dirigit. At illi inopinantes expergefacti, obſtupeſcunt, cernentes hæc quæ gerebantur. Tunc ille, qui prior erat, exclamabat dicens: Arma deponite, & ad nos egredimini, vt cognoſcamus pacificè, qualiter homicidium factum eſt. Hæc illi audientes, timore perterriti, adhuc ignorantes quæ geſta fuerant, fidem expetunt, vt ſecuri ſine armis egrederentur. Iurauerunt homines illi, quod cuſtodire impatientia non permiſit. Sed mox egredientem Bodegiſilum gladio percutiunt, ſimiliter & Euantium. Quibus ante oſtium metatus proſtratis, Grippo arreptis armis, cum pueris qui ſecum erant proceſſit ad eos, dicens: Quæ geſta fuerunt, nos ignoramus: & ecce ſocij itineris mei, qui ad Imperatorem directi fuerant, gladio ſunt proſtrati. Iudicabit Deus iniuriam noſtram, & mortem illorum de interitu veſtro, quia nos innocentes & in pace venientes taliter trucidatis, nec vltra erit pax inter Reges noſtros, Imperatorémque veſtrum. Nos enim pro pace venimus, & pro adiutorio Reipublicæ impertiendo. Teſtem hodie inuoco Deum, quia veſtra excitauit noxa, vt non cuſtodiatur inter Principes pax promiſſa. Hæc & huiuſcemodi Grippone verba proferente, ſoluto Carthaginenſis belli procinctu, regreſſus eſt vnuſquiſque ad propria. Præfectus verò ad Gripponem accedens, mulcere cœpit animos eius de iis quæ geſta fuerant, ordinans qualiter ad præſentiam Imperatoris accederet. Qui veniens, narrata Legatione, pro qua directus fuerat, exitium ſociorum expoſuit. Qua de cauſa Imperator valde moleſtus, pollicitus eſt vlciſci mortem eorum iuxta id quod Childeberti Regis iudicium promulgaret. Tunc ab Imperatore muneratus, cum pace regreſſus eſt.

III. His à Grippone Childeberto Regi relatis, confeſtim exercitum in Italiam commoueri iubet, ac XX. Duces ad Langobardorum gentem debellandam dirigit. Quorum nomina non putaui lectioni ex ordine neceſſariò inſerenda. Audoualdus verò Dux cum Vinthrione *, commoto Campaniæ populo, cùm ad Metenſem vrbem, quæ ei in itinere ſita erat, acceſſiſſet, tantas prædas, tantáque homicidia ac cædes perpetrauit, vt hoſtem propriæ regioni putaretur inferre. Sed & alij quoque Duces ſimiliter cum phalangis ſuis fecere, ita vt priùs regionem propriam aut populum commanentem adficerent, quàm quiddam victoriæ de inimica gente patrarent. Adpropinquantes autem ad terminum Italiæ, Audoualdus cum ſex Ducibus dexteram petiit, atque ad Mediolanenſem vrbem aduenit. ibique eminus in campeſtria caſtra poſuerunt. Olo autem Dux ad Bilitionem huius vrbis caſtrum, in campis ſitum Caninis, importunè accedens, iaculo ſub papilla ſauciatus, cecidit & mortuus eſt. Hi autem cùm egreſſi fuiſſent in prædam, vt aliquid victus adquirerent, à Langobardis inruentibus paſſim per loca proſternebantur. Erat autem ſtagnum quoddam in ipſo Mediolanenſis vrbis territorio, quod Coreſium vocitant, ex quo paruus quidam fluuius, ſed profundus egreditur. Super huius laci litus Langobardos reſidere audierant. Ad quem cùm adpropinquaſſent, priuſquam flumen, quod diximus, tranſirent, à littore illo vnus Langobardorum ſtans loricâ protectus & galea, contum manu geſtans, vocem dedit contra Francorum exercitum, dicens: Hodie adparebit, cui Diuinitas obtinere victoriam præſtet. Vnde intelligi datur, hoc ſignum ſibi Langobardos præparauiſſe. Tunc pauci tranſeuntes contra Langobardum hunc decertantes, proſtrauerunt eum. & ecce omnis exercitus Langobardorum in fugam verſus præteriit. Hi quoque tranſeuntes flumen, nullum de iis reperiunt, niſi tantum recognoſcentes adparatum caſtrorum, vbi vel focos habuerant, vel tentoria fixerant. Cúmque nullum de iis deprehendiſſent, ad caſtra ſua regreſſi ſunt. Ibique ad eos Imperatoris Legati venerunt, nunciantes adeſſe exercitum

* al. Victrione.

A in ſolatium eorum, dicentéſque. Quia poſt triduum cum eiſdem veniemus; & hoc vobis erit ſignum. Cùm videritis villæ huius, quæ in monte ſita eſt, domus incendio concremari, & fumum incendij ad cœlos vſque ſuſtolli, noueritis nos cum exercitu quem pollicemur adeſſe. Sed expectantes, iuxta placitum, dies ſex, nullum ex iis veniſſe contemplati ſunt. Chedinus autem cum tredecim Ducibus læuam Italiæ ingreſſus, quinque caſtella cepit, à quibus etiam ſacramenta exegit. Morbus etiam dyſenteriæ grauiter exercitum adficiebat, eo quòd aëres incongrui inſuetique hominibus eſſent, ex quo plerique interierunt. Commoto autem vento, & data pluuia, cùm paulisper refrigeſcere aër cœpit, in infirmitate ſalubritatem contulit. Quid plura? per tres ferè menſes Italiam peruagantes, cùm nihil proficerent, neque ſe de inimicis vlciſci poſſent, eo quòd ſe in locis communiſſent firmiſſimis: neque Regem capere, de quo vltio fieret, qui ſe infra Ticinenſes munierat muros; infirmatus (vt diximus) aërum intemperantia exercitus, ac fame adtritus, redire ad propria deſtinauit. Subdens etiam illud, acceptis ſacramentis, Regis ditionibus, quod pater eius priùs habuerat. De quibus locis & captiuos, & alias abduxere prædas. Et ſic regredientes ita fame conficiebantur, vt priùs & arma & veſtimenta ad coemendum victum demerent, quàm locum genitalem contingerent. At Aptacharius Langobardorum Rex Legationem ad Guntchramnum Regem cum huiuſcemodi verbis direxit: Nos, piiſſime Rex, ſubiecti atque fides vobis gentique veſtræ, ſicut «
B patribus veſtris fuimus, & eſſe deſideramus: nec diſcedimus à ſacramento quod «
prædeceſſores noſtri veſtris prædeceſſoribus iurauerunt. Nunc autem deſiſtite «
à perſecutione noſtra, & ſit pax nobis & concordia, vt vbi neceſſarium fuerit «
contra inimicos auxilium præbeamus: vt veſtra ſcilicet noſtráque gente ſaluata, «
ac nos pacificos cognoſcentes, terreantur magis aduerſarij qui in circuitu obſtre- «
punt, de amicitia, quàm de noſtra diſcordia gratulentur. Pacificè hæc Guntchramnus Rex verba ſuſcepit, miſitque eos ad nepotem ſuum Childebertum Regem. Dum autem his narratis in loco commorarentur, venerunt alij: qui mortuum Aptacharium Regem nunciantes, Paulúmque in loco eius ſubſtitutum, eiuſmodi verba, quæ ſuprà diximus, deferentes. Sed Childebertus Rex placitum cum eiſdem ponens, vt quid ei in poſterum conueniret, enunciaret, eos abſcedere iuſſit.

IV. MAVRITIVS autem Carthaginenſes illos, qui Legatos Childeberti Regis anno ſuperiore interemerant, vinctos manibus, catenísque oneratos, ad eius direxit præſentiam: duodecim ſcilicet numero viros, ſub ea videlicet conditione, vt ſi eos interficere velit, haberet licentiam: ſin autem ad redimendum laxaret, trecentis pro vnoquoque acceptis aureis quieſceret. Sícque vt quod vellet eligeret, quo facilius ſopito ſcandalo, nulla occaſio inter ipſos inimicitiæ oriretur. Sed Rex Childebertus differens homines vinctos accipere, ait: Incertum apud nos habe- «
tur, vtrum ij ſint homicidæ illi quos adducitis, an alij, vel fortaſſis ſerui cuiuſcun- «
que habentur, cùm noſtri benè ingenui generatione fuerint, qui apud vos fuerunt «
C interempti. Præſertim & Grippo adſtabat, qui eo tempore Legatus cum eiſdem «
fuerat miſſus, qui interfecti ſunt, ac dicebat: Quia Præfectus vrbis illius cum col- «
lectis duobus aut tribus hominum inruit ſuper nos, interemitque ſocios meos: in «
quo excidio & ego ipſe interiiſſem, ſi me viriliter defendere nequiuiſſem. Acce- «
dens autem ad locum, homines agnoſcere potero: de quibus ſi Imperator veſter «
(vt dicitis) noſtro cum Domino pacem cuſtodire deliberat, vltionem exigere de- «
bet. Et ſic dato Rex placito, vt poſt eos ad Imperatorem dirigeret, ipſos abſcedere iubet.

V. HIS autem diebus Cuppa, qui quondam Comes ſtabuli Chilperici Regis fuerat, inrupto Turonicæ vrbis termino, pecora reliquáſque res, quaſi prædam exercens, diripere voluit. Sed cùm hoc incolæ præſenſiſſent, collecta multitudine eum ſequi cœperunt. Excuſſáque præda, duobus ex pueris eius interfectis, hic nudus aufugit, aliis duobus pueris captis: quos vinctos, ad Childebertum Regem tranſmiſerunt. Quos ille in carcerem coniici iubens, interrogare præcepit, cuius auxilio Cuppa ereptus fuiſſet, vt ab iis non comprehenderetur qui ſequebantur? Reſponderunt, hoc Animodi Vicarij dolo, qui pagum illum iudiciaria regebat poteſtate, factum fuiſſe. Protinúſque directis Rex literis ad Comitem vrbis, iubet

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

vt eum vinctum in præſentiam Regis dirigeret. Quòd ſi reſiſtere conaretur, vi A obpreſſum etiam interficeret, ſi Principis gratiam cupiebat adquirere. Sed ille non reſiſtens, datis fideiuſſoribus, quo iuſſus eſt abiit. Repertúmque Flauianum domeſticum cauſatus cum ſocio, nec noxialis inuentus, pacificatus cum eodem, redire ad propria iuſſus eſt, datis tamen domeſtico illi muneribus priùs. Ipſe quoque Cuppa iterum commotis quibuſdam de ſuis, filiam Badegiſili quondam Cenomannenſis Epiſcopi diripere ſibi in matrimonium voluit. Inruens autem nocte cum cuneo ſociorum in villa Maroialenſi, vt voluntatem ſuam expleret; præſenſit eum, dolúmque eius Magnatrudis materfamilias, genitrix ſcilicet puellæ. Egreſſáque cum famulis contra eum, vi repulit, cæſis pleriſque ex illis. vnde non ſine pudore diſceſſum eſt.

VI. APVD Aruernos verò vincti carceris, nocte nutu Dei diſruptis vinculis, reſeratiſque aditibus cuſtodiæ, egreſſi, Eccleſiam ingreſſi ſunt. Quibus cùm Eulalius Comes onera catenarum addi iuſſiſſet, vt ſuper eos poſita, extemplo ceu vitrum fragile comminuta ſunt. Et ſic obtinente Auito Pontifice eruti, propriæ ſunt redditi libertati.

VII. IN ſupradicta verò vrbe Childebertus Rex omne tributum tam Eccleſiis quàm Monaſteriis, vel reliquis Clericis, qui ad Eccleſiam pertinere videbantur, aut quicunque Eccleſiæ officium excolebant, larga pietate conceſſit. Multum B enim iam exactores huius tributi expoliati erant, eo quòd per longum tempus & ſuccedentium generationes, ac diuiſis in multas partes ipſis poſſeſſionibus, colligi vix poterat hoc tributum. Quod hic, Deo inſpirante, ita præcepit emendari, vt quod ſuper hæc fiſco deberetur, nec exactorem damna percuterent, nec Eccleſiæ cultorem tarditas de officio aliqua reuocaret.

VIII. IN confinio verò termini Aruerni, Gabalitani, atque Ruteni, Synodus Epiſcoporum facta eſt contra Tetradiam relictam quondam Deſiderij, eò quod repeteret ab ea Eulalius Comes res, quas ab eo fugiens ſecum tuliſſet. Sed hanc cauſam, vel qualiter Eulalium reliquerit, vel quemadmodum ad Deſiderium confugerit, altius memorandum putaui. Eulalius autem, vt iuuenilis ætas habet, agebat quæpiam inrationabiliter. Vnde factum eſt, vt à matre ſæpiùs increpitus, haberet in eam odium quam amare debuerat. Denique cùm in Oratorio domus ſuæ hæc in oratione frequenter incumberet, & nocturnas vigilias perſæpè dormientibus famulis in oratione cum lachrimis expleret, in cilicio quo orabat ſuggillata reperitur. Sed neſcientibus cunctis, quis hæc feciſſet, crimen tamen parricidij refertur ad filium. Hæc cùm Cautinus Epiſcopus Aruernæ vrbis comperiſſet, eum à communione ſubmouit. Conuenientibus autem ciuibus cum Sacerdote ad feſtiuitatem beati Martyris Iuliani, ad pedes Epiſcopi Eulalius ille proſternitur, querens ſe inauditum à communione remotum. Tunc Epiſcopus permiſit eum cum ceteris Miſſarum ſpectare ſolennia. Verùm vbi ad communicandum ventum eſt, & Eulalius ad altarium acceſſiſſet, ait Epiſcopus: Rumor populi parricidam te proclamat eſſe. Ego verò vtrum perpetraueris hoc ſcelus, an non, C ignoro. Idcirco in Dei hoc & beati Martyris Iuliani ſtatuo iudicio. Tu verò ſi idoneus es, vt adſeris, accede propiùs, & ſume tibi Euchariſtiæ particulam, atque impone ori tuo. Erit enim Deus reſpector conſcientiæ tuæ. At ille accepta Euchariſtia, communicans abſceſſit. Habebat enim vxorem Tetradiam nobilem ex matre, patre inferiorem. Sed cùm in domo ſua vir ancillarum concubitu miſceretur, coniugem negligere cœpit: & cùm ab ſcorto reuerteretur, grauiſſimis eam plagis ſæpiùs adficiebat. Sed & pro multis ſceleribus debita nonnulla contraxerat, in quibus ornamenta & aurum vxoris ſæpiſſimè euertebat. Denique inter has anguſtias mulier conlocata, cùm honorem omnem, quem in domo viri habuerat, perdidiſſet, & ille abiſſet ad Regem, hæc à Viro * (ſic enim erat nomen hominis) mariti ſui nepote concupiſcitur, ſcilicet vt quia ille perdiderat coniugem, huius matrimonio iungeretur. Virus autem timens inimicitias auunculi, mulierem Deſiderio Duci tranſmiſit, videlicet vt ſuccedente tempore copularetur ei quæ omnem ſubſtantiam viri ſui, tam in auro quàm in argento, & veſtimentis, & quæ moueri poterant, cum ſeniore filio ſecum ſuſtulit, relicto in domo alio iuniore. Rediens verò Eulalius ex itinere, comperit quæ acciderant. Sed cùm mitigato dolore paululùm quieuiſſet, ſuper Virum nepotem ſuum in-

* al. Vero

A ruit, eúmque inter arcta vallium Aruernarum interemit. Audiens autem Deſiderius, qui & ipſe vxorem nuper perdiderat, quòd ſcilicet Virus interfectus fuiſſet, coniugio ſuo Tetradiam ſociauit. Eulalius verò puellam de Monaſterio Lugdunenſi diripuit, eámque accepit. Sed concubinæ eius inſtigante (vt quidam adſerunt) inuidia, maleficiis ſenſum eius oppilauerunt. Poſt multum verò temporis, Eulalius Emerium huius puellæ conſobrinum clam adpetiit, occiditque. Similiter Socratium fratrem ſororis ſuæ, quem pater ex concubina habuerat, interemit. Et alia multa mala fecit, quæ enarrare perlongum eſt. Ioannes filius eius, qui cum ſua diſceſſerat genetrice, à domo Deſiderij dilapſus, Aruernum venit. Cúmque iam Innocentius Epiſcopatum Rutenæ vrbis ambiiſſet, mandatum ei mittit Eulalius, vt res, quæ ipſi in huius ciuitatis territorio debebantur, per huius auxilium recipere poſſet. Sed Innocentius ait; Si de filiis tuis vnum accipio, quem Clericum factum in ſolatio meo retineam, faciam quæ precaris. At ille tranſmiſit puerum Ioannem, recepítque res ſuas. Suſceptóque Innocentius Epiſcopus puero, totondit comam capitis eius, deditque eum Archidiacono Eccleſiæ ſuæ. Qui in tanta ſe abſtinentia ſubdidit, vt pro tritico hordeum ſumeret, pro vino aquam hauriret, & pro equo aſino vteretur, veſtimenta viliſſima habens. Igitur coniunctis (vt diximus) Sacerdotibus & viris magnificis in confinio ſupradictarum vrbium; Tetradia ab Agino repræſentatur, atque Eulalius contra eam B cauſaturus acceſſit. Cúmque res, quas de eius, abiens ad Deſiderium, domo abſtulerat, inquireret, iudicatum eſt, Tetradia vt quadrupla ſatisfactione ablata reſtitueret, filióſque, quos de Deſiderio conceperat, incertos haberi. Illud etiam ordinantes, vt ſi hæc quæ Eulalio eſt iuſſa diſſolueret, accedendi in Aruernum licentia præberetur, rebúſque ſuis quæ ei ex paterna ſucceſſione euenerant, abſque calumnia frueretur. quod ita & factum eſt.

IX. DVM hæc agerentur, & Britanni circa vrbes, Namneticam vtique & Redonicam, valde ſæuirent, Guntchramnus Rex exercitum contra eos commoueri iuſſit. In quorum capite Beppolenum & Ebracharium Duces delegit. Sed Ebracharius ſuſpectus, quòd ſi victoria cum Beppoleno patraretur, ipſe Ducatum eius adquireret, inimicitias cum eodem connectit, ac per viam totam ſe blaſphemiis, conuiciis, atque maledictionibus laceſſunt. Verùm per viam qua abierunt, incendia, homicidia, ſpolia, ac multa ſcelera egerunt. Interea venerunt Vicinoniam amnem. Quo tranſmiſſo, ad Vldam fluuium peruenerunt: ibique diſſipatis vicinitatis caſis, pontes deſuper ſtatuunt. ſicque exercitus omnis tranſiuit. Coniunctus enim fuerat eo tempore Beppoleno Preſbyter quidam, dicens: Si ſecutus me fueris, ego te vſque Vvarocum ducam, ac Britannos tibi in vnum collectos oſtendam. Fredegundis enim cùm audiiſſet, quòd in hoc procinctu Beppolenus abiret, quia ei iam ex anteriore tempore inuiſus erat, Baiocaſſinos Saxones, C iuxta ritum Britannorum tonſos, atque cultu veſtimenti compoſitos, in ſolatium Vuaroci abire præcepit. Adueniente autem Beppoleno, cum iis qui eum ſequi voluerunt certamen iniit, multóſque per biduum de Britannis ac Saxonibus ſupraſcriptis interemit. Receſſerat enim ab eo Ebracharius cum maiori manu, nec ad eum accedere voluit, donec interemptum audiret. Die autem tertio, cùm iam qui cùm eo erant interficerentur, atque ipſe ſauciatus lanceâ repugnaret, irruentibus ſuper eum Vuaroco cum ſupradictis, interfecerunt eum. Incluſerat enim eos inter anguſtias viarum atque paludes: in quibus magis luto necti, quàm gladio trucidati ſunt. Ebracharius verò vſque Venetos vrbem acceſſit. Miſerat enim ad eum obuiam Epiſcopus Regalis Clericos ſuos cum crucibus & pſallentio, qui eos vſque ad vrbem deduxerunt. Ferebant etiam quidam eo tempore, quòd Vuarocus in inſulas fugere cupiens cum nauibus oneratis auro argentóque & reliquis rebus eius, cùm alta maris cepiſſet, commoto vento, demerſis nauibus, res quas impoſuerat perdidiſſet: tamen ad Ebracharium veniens, pacem petiit, obſidéſque cum multis muneribus tradidit, promittens ſe nunquam contra vtilitatem Guntchramni Regis eſſe venturum. Quo recedente, & Regalis Epiſcopus cum Clericis & pagenſibus vrbis ſuæ ſimilia ſacramenta dedit, dicens: Quia nihil nos dominis noſtris Regibus culpabiles ſumus, nec vnquam contra vtilitatem eorum ſuperbi extitimus: ſed in captiuitate Britannorum poſiti, graui iugo ſubditi ſumus. Pace igitur celebrata inter Vuarocum atque Ebracharium,

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

dixit Vuarocus: Diſcedite nunc & renunciate, quia omnia quæ iuſſerit Rex ſponte A implere curabo. Quod vt pleniùs credere debeatis, nepotem meum obſidem tribuam. Et ita fecit. Ceſſatúmque eſt ab illo. Veruntamen multitudo magna ſicut de regali exercitu, ita & de Britannis cæſa eſt. Egrediente autem exercitu à Britanniis, ac transeuntibus amnem robuſtioribus, inferiores & pauperes, qui cum his erant, ſimul tranſire non potuerunt. Cúmque in littus illud Vicinoniæ amnis reſtitiſſent, Vuarocus oblitus ſacramenti, atque obſidum quos dederat, miſit Canaonem filium ſuum cum exercitu, adprehenſiſque viris, quos in littore illo reperit, vinculis alligat, reſiſtentes interficit: nonnullis, qui cum caballis torrentem transmeare voluerunt, ab ipſius torrentis impetu in mare deiectis. Dimiſſi ſunt poſtea multi à coniuge Vuaroci cum cereis & tabulis quaſi liberi, & ad propria ſunt regreſſi. Exercitus verò ipſius, qui priùs tranſierat, metuens per viam illam qua venerat regredi, ne fortè mala quæ fecerat pateretur, ad Andegauam vrbem dirigit, Meduanæ torrentis expetens pontem. Sed parua quæ priùs tranſiit manus, ad ipſum quem præfati ſumus pontem, ſpoliati, cæſi, & ad omne dedecus ſunt redacti. Per Turonicum verò tranſeuntes, prædas agentes, multos expoliauerunt. Inopinantes enim repererant incolas loci. Multi tamen de hoc exercitu ad Guntchramnum Regem ceſſerunt, dicentes, quia Ebracharius Dux ac Vuiliacharius Comes accepta pecunia ab Vuaroco, exercitum perire feciſſent. Qua de cauſa Ebracharius præſentatus, multum conuiciis actus à Rege, à præſentia eius diſcedere iuſſus eſt, Vuiliachario Comite per fugas latitante.

X. ANNO igitur XV. Childeberti Regis, qui eſt Guntchramni nonus atque viceſimus, dum ipſe Guntchramnus Rex per Voſagum ſiluam venationem exerceret, veſtigia occiſi bubali deprehendit. Cúmque cuſtodem ſiluæ arctiùs diſtringeret, quis hæc in regali ſilua gerere præſumpſiſſet, Chundonem Cubicularium Regis prodidit. Quo hæc loquente, iuſſit eum adprehendi, & Cabillonum compactum in vinculis duci. Cúmque vterque in præſentia Regis intenderent, & Chundo diceret, nunquam à ſe hæc præſumpta quæ obiiciebantur, Rex campum diiudicat. Tunc Cubicularius ille dato nepote pro ſe, qui hoc certamen adiret, in campo vterque ſteterunt: iactáque puer ille lancea ſuper cuſtodem ſiluæ, pedem eius transfixit, móxque reſupinus ruit. Puer verò extracto cultro, qui de cingulo dependebat, dum collum ruentis incidere tentat, cultro ſauciati ventre transfoditur: ceciderúntque ambo, & mortui ſunt. Quod videns Chundo, ad Baſilicam ſancti Marcelli fugam iniit. Adclamante verò Rege, vt comprehenderetur, priuſquam limen ſanctum adtingeret, comprehenſus eſt, vinctúſque ad ſtipitem lapidibus eſt obrutus. Multum ſe ex hoc deinceps Rex pœnitens, vt ſic eum ira præcipitem reddidiſſet, vt pro paruulæ cauſæ noxa fidelem ſibique neceſſarium virum, tam celeriter interemiſſet. B

XI. CHLOTHARIVS verò Chilperici quondam Regis filius grauiter ægrotauit, & intantum deſperatus eſt habitus, vt Regi Guntchramno obitus eius fuiſſet nunciatus. Vnde factum eſt, vt egrediens de Cabillono, quaſi Pariſius accedere cupiens, vſque ad terminos Senonicæ vrbis accederet. Sed cùm audiſſet conualuiſſe puerum, de itinere eſt regreſſus. Sed cùm eum Fredegundis eius mater deſperatum vidiſſet, multum pecuniæ ad Baſilicam ſancti Martini vouit: & ſic puer melius agere viſus eſt. Sed & ad Vuarocum nuncios dirigit, vt qui adhuc in Britanniis de exercitu Guntchramni Regis retinebantur, pro huius vita abſoluerentur. quod ita Vuarocus impleuit. Vnde manifeſtatum eſt, huius mulieris conludio, & Beppolenum interfectum eſſe, & exercitum fuiſſe conliſum. C

Sup. l. 9. c. 33. XII. INGELTRVDIS verò Religioſa, quæ (vt in ſuperioribus Libris expoſuimus) in atrio ſancti Martini puellarum Monaſterium collocauit, cùm ægrotare cœpiſſet, neptem ſuam Abbatiſſam inſtituit. Vnde reliqua congregatio maximè murmurauit. Sed nobis increpantibus, ceſſauit à iurgio. Hæc verò cum filia diſcordiam tenens, pro eò quod res ſuas ei abſtulerat, obſecrauit, vt neque in Monaſterio quod inſtituit, neque ſuper ſepulchrum eius permitteretur orare. Quæ octogeſimo (vt opinor) anno vitæ obiit, ſepultáque eſt VII. Idus menſis primi. Sed veniens filia eius Berthegundis Turonis, cùm non fuiſſet excepta, ad Childebertum Regem abiit, poſtulans vt ei liceret in locum matris ſuæ Monaſterium regere. Rex verò oblitus iudicij, quod matri eius fecerat, huic aliam præce-

A ptionem manus ſuæ roboratam ſubſcriptione largitus eſt, hæc continentem: Vt res omnes, quas mater vel pater eius habuerant, ſuo dominio ſubiugaret, & quicquid Monaſterio Ingeltrudis reliquerat auferretur. Cum quo præcepto veniens, ita cunctam ſupellectilem Monaſterij abſtulit, vt nihil infra præter vacuos relinqueret parietes, colligens ſecum diuerſorum criminum reos, atque in ſeditionibus præparatos: qui, ſi quid erat de villabus reliquis, quod deuoti dederant, fructum auferrent. Tantáque ibi mala geſſit, quæ vix ex ordine poſſent narrari. Hæc verò, acceptis his rebus quas diximus, in Pictauum rediit, multa in Abbatiſſam crimina vomens falſa, quæ parens eius proxima habebatur.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XIII. His autem diebus extitit quidam de Preſbyteris noſtris, Saducææ malignitatis infectus veneno, dicens, non eſſe futuram Reſurrectionem. Cúmque nos eam ſacris literis prædictam, & Apoſtolicæ traditionis auctoritate monſtratam adfirmaremus, reſpondit: Manifeſtum eſt hoc celebre ferri, ſed certi non ſumus, vtrum ſit, an non, præſertim cùm Dominus iratus primo homini, quem manu ſacra plaſmauerat, dixerit: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Quid ad hæc reſpondebitis, qui reſurrectionem futuram prædicatis? cùm in puluerem redactum hominem reſurgere vlteriùs diuinitas non promittat? Cui ego: Quid de hac cauſa vel ipſius Domini & Redemptoris noſtri, vel Patrum prædeceſſorum verba loquantur, nullum Catholicorum neſcire reor. Nam in Geneſi cùm Patres obi-
B rent, aiebat Dominus, *Tu autem congregaberis ad populum tuum, ſepultus in ſenectute bona.* Et ad Cain dicitur, *Quia vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Vnde liquidò adparet, viuere animas poſt regreſſum corporis, atque reſurrectionem futuram intentis vultibus præſtolari. Sed & de Iob ſcriptum eſt, quia *reſurrecturus eſt in reſurrectione mortuorum.* Et Propheta Dauid, licèt ex perſona Domini, tamen reſurrectionem præuidens ait: *Nunquid qui dormit, non adiiciet vt reſurgat?* hoc eſt, qui mortis ſomno obprimitur, non eſt venturus ad reſurrectionem? Et Eſaias, quòd de ſepulchris reſurrecturi ſunt mortui, docet. Sed & Ezechiel Propheta cùm oſſa arida obtecta cute, neruis ſolidata, venis infecta, flante ſpiritu animata, reformatum hominem enarraret, manifeſtiſſimè reſurrectionem futuram edocuit. Sed & illud manifeſtum fuit reſurrectionis indicium, quod Heliſei oſſa tangens extinctum cadauer, virtutis effectu reuixerit. Quòd ipſius Domini, qui eſt primogenitus mortuorum, reſurrectio manifeſtauit: qui morti mortem intulit, & de ſepulchro vitam mortuis reformauit. Ad hæc Preſbyter, Quod Dominus in adſumpto homine mortuus fuerit ac reſurrexerit, non ambigo: illud tamen, quòd reliqui reſurgant mortui, non admitto. Et ego, Et quæ fuit neceſſitas filio Dei de cœlo deſcendere, carnem adſumere, mortem adire, inferna penetrare, niſi vt hominem, quem plaſmauerat, non permitteret in morte perpetua derelinqui? Sed & iuſtorum animæ, quæ vſque paſſionem eius infernali ergaſtulo tenebantur incluſæ, eo veniente laxatæ ſunt. Nam deſcendens ad infe-
D ros, dum tenebras noua luce perfudit, animas eorum ſecum, ne hoc exitu amplius cruciarentur, eduxit, iuxta illud: *Et in ſepulchro eius reſurgent mortui.* Et Preſbyter ait, Nunquid poſſunt oſſa in fauillam redacta iterum animari, & hominem viuentem proferre? Et ego reſpondi, Nos credimus quia quamlibet in puluerem redigatur homo, & aquis ac terræ venti violenti impetu diſpergatur, non ſit difficile Deo hæc ad vitam reſuſcitari. Preſbyter reſpondit, Hic maximè vos errare puto, vt adſerere verbis lenibus tentetis acerrimam ſeductionem, vt dicatis à beſtiis raptum, aquis immerſum, piſcium faucibus deuoratum, in ſtercus redactum, & per ſecretum digeſtionis eiectum, aut aquis latentibus deiectum, aut terra computreſcente abolitum, ad reſurrectionem venturum. Ad hæc ego reſpondi, Obliuioni apud te traditum eſt (vt opinor) quid Ioannes Euangeliſta ſuper pectus Dominicum recumbens, ac diuini myſterij arcana rimans, in Apocalypſi dicat: *Tunc*, inquit, *reddet mare mortuos ſuos.* Vnde manifeſtum eſt, quia quicquid humani corporis piſcis abſorbuit, ales rapuit, beſtia deglutiuit, à Domino coniunctum in reſurrectionem reparandum erit: quia non erit ei difficile perdita reparare, qui ex nihilo non nata creauit. Sed ita hæc in integritatem ſolida ſicut priùs fuerant reparabit, vt corpus, quod fuit in mundo, aut pœnam iuxta meritum ferat, aut gloriam. Sic enim ipſe Dominus in Euangelio ait, *Quia filius*

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

hominis veniet in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua. Sed & Martha cùm de reſurrectione præſenti fratris Lazari dubitaret, ait: *Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſima die.* Cui Dominus ait; *Ego ſum reſurrectio, via, veritas, & vita.* Ad hæc Preſbyter, Quomodo autem in Pſalmo dicitur, *Quia non reſurgunt impij in iudicio?* Et ego reſpondi, Non reſurgunt vt iudicent, ſed reſurgunt vt iudicentur. Nec enim ſedere cum impiis iudex poteſt,
» cauſas ſuorum redditurus actuum. Et ille, Dominus, inquit, in Euangelio dixit,
» *Qui non crediderit, iam iudicatus eſt:* vtique, quia peribit reſurrectioni. Et ego reſpon-
» di, Iudicatus eſt enim vt ad ſupplicium æternum perueniat, quia non credidit vni-
» genitum Filium Dei: tamen reſurrecturus in corpore, vt ipſum ſupplicium, in quo
» peccauit, corpore patiatur. Nec enim poteſt iudicium fieri, niſi priùs reſurgant
» mortui: quia ſicut illos, qui defuncti ſunt ſancti, cœlum (vt credimus) retinet, de
» quorum ſepulchris ſæpiùs virtus illa procedit, vt de his cæci illuminentur, claudi
» greſſum recipiant, leproſi mundentur, & alia ſanitatum beneficia infirmis peten-
» tibus tribuantur: ita credimus & peccatores in illo infernali carcere vſque ad iu-
» dicium retineri. Et Preſbyter ait, In Pſalmo autem legimus: *Spiritus pertranſiit ab*
» *homine, & non erit, & non cognoſcet amplius locum ſuum.* Ego dixi, Hoc eſt quod ipſe
» Dominus per parabolam ad diuitem, qui flammis tartareis cruciabatur, dicebat:
» *Recepiſti tu bona in vita tua, ſimiliter & Lazarus mala.* Non autem cognouit diues ille
» purpuras ſuas & byſſum, nec delicias conuiuij, quas ei vel aër, vel terra, vel mare
» protulerat: ſicut nec Lazarus vulnera, aut putredines, quas iacens ante eius ianuas **B**
» perferebat. vel cùm hic in ſinu Abrahæ requieſceret, ille autem cruciaretur in
» flammis. Preſbyter dixit, In alio Pſalmo legimus: *Quia exiit ſpiritus eorum, & re-*
» *uertetur in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Ad hæc ego: Be-
» ne ais, quia cùm egreſſus fuerit ab homine ſpiritus, & iacuerit corpus mortuum,
» non cogitat de his quæ in mundo reliquit, ac ſi verbi cauſa dicas: Non cogitat
» ædificare, plantare, agrum excolere: non cogitat congregare aurum, argentum,
» vel reliquas diuitias mundi. Periit enim hæc cogitatio à corpore mortuo, quia non
» eſt ſpiritus in eo. Sed quid tu de reſurrectione dubitas, quam Paulus Apoſtolus,
» in quo ipſe (vt ait) Chriſtus loquebatur, euidenter exprimit, dicens: *Conſepulti*
» *enim ſumus Chriſto per baptiſmum in mortem: vt ſicut ille mortuus eſt, & reſurrexit, ita &*
» *nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et iterum, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes im-*
» *mutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et
» iterum, *Stella autem differt à ſtella in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Item illic,
» *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione,* & reliqua. Item illic, *Omnes nos re-*
» *præſentari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis ſui, prout*
» *geſſit ſiue bonum ſiue malum.* Ad Theſſalonicenſes autem, euidentiſſimè futuram re-
» ſurrectionem deſignat, dicens: *Nolo vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini,*
» *ſicut & ceteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita*
» *Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet eum. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini,* **C**
» *quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu Domini non præueniemus eos qui dormie-*
» *runt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo,*
» *& mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul*
» *rapiemur cum illis in nubibus obuiam Domino in aëra: & ſic ſemper cum Domino erimus.*
» *Itaque conſolamini inuicem in verbis iſtis.* Plurima ſunt enim de his teſtimonia, quæ
» hanc cauſam confirmant. Sed tu, ignoro, quid ambigas de reſurrectione, quam San-
» cti expectant pro merito, quam peccatores metuunt pro reatu. Hanc enim reſur-
» rectionem, & illa quæ cernimus elementa demonſtrant. Id eſt, dum arbores in
» æſtate foliis tectæ, hieme veniente nudantur: ſuccedente verò verno tempo-
» re, quaſi reſurgentes, in illud quod prius fuerant, foliorum tegmine veſtiuntur.
» Hæc oſtendunt & illa quæ iaciuntur ſemina terris, quæ commendata ſulcis, ſi
» fuerint mortua, cum multiplici fructu reſurgunt, ſicut ait Paulus Apoſtolus: *Stul-*
» *te tu, quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur.* Quæ omnia ad fidem reſurre-
» ctionis mundo manifeſtata ſunt. Si enim reſurrectio futura non eſt, quid proderit
» iuſtis benè agere, quid nocebit peccatoribus malè? Decidant ergo cuncti in volu-
» ptatibus ſuis, & faciat vnuſquiſque quæ placuerit, ſi iudicium futurum non erit.
» Vel illud improbe non formidas, quod ipſe Dominus beatis Apoſtolis ait: *Cùm ve-*
» *nerit,* inquit, *filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, congregabuntur ante eum omnes gentes,*

& ſe-

A *& ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat agnos ab hædis. Et ſtatuet oues quidem ad* GVNTCHRAMNVS.
dextram, hædos autem ad ſiniſtram. Et his dicet, Venite benedicti, percipite regnum. Illis au- CHILDEBERTVS.
tem, Diſcedite à me operarij iniquitatis. Atque vt ipſa Scriptura docet, ſunt hi in ſuppli- CHLOTHARIVS II.
cium æternum, iuſti in vitam æternam. Putaſne erit reſurrectio mortuorum, aut
iudicium operum, quando iſta faciet Dominus? Reſpondeat ergo tibi Paulus Apo-
ſtolus, ſicut aliis incredulis, dicens: *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio no-* “
ſtra, inanis & fides veſtra. Ad hæc contriſtatus Preſbyter, à conſpectu noſtro diſce-
dens, pollicitus eſt credere in reſurrectionem, iuxta ſeriem Scripturarum ſancta-
rum, quam ſupra memorauimus.

XIV. ERAT autem tunc temporis Theodulfus Diaconus vrbis Pariſiacæ, qui ſibi
videbatur in aliquo ſciolus, qui ſæpiùs de hac cauſa altercationes mouebat. Hic
autem de Pariſius vrbe abſcedens, Andegauis venit, & ſe Audoueo Epiſcopo ſub-
didit, propter antiquam amicitiam, quam ſimul Pariſius commorantes habuerant.
Vnde & à Ragnemodo Pariſiacæ vrbis Epiſcopo ſæpiùs excommunicatus eſt, quòd
ad Eccleſiam ſuam, in qua Diaconus ordinatus fuerat, redire differret. Hic in tan-
ta familiaritate cum præfato Andegauæ vrbis Epiſcopo adhæſerat, vt non ſe
poſſet ab eius importunitate diſcutere, pro eo quòd bonis moribus & adfectu pio
erat. Factum eſt autem vt ædificaret ſuper muros vrbis ſolarium, de quo cœnæ epu-
lo perfuncto deſcendens, manum ſuper Diaconum ſuſtentabat, qui in tantum erat
B crapulatus à vino, vt vix vel figere greſſum valeret, pueróque, qui præibat cum lu-
mine, neſcio quid commotus, pugno ceruicem ferit. Quo impulſo, hic cùm ſe con-
tinere non potuiſſet, cum ipſo impetu de muro præcipitatur, ſudarium Epiſcopi
quod balteo dependebat, arripiens: cum quo pene dilapſus fuerat, niſi pedes Epi-
ſcopi Abbas velociter amplexus eſſet. Qui ruens ſuper lapidem, confractis oſſibus
& crate pectoris, ſanguinem cum felle diſrupto euomens, ſpiritum exhalauit. Erat
enim & vino deditus, & in adulterio diſſolutus.

XV. CVM autem ſcandalum, quod ſerente diabolo in Monaſterio Pictauenſi or-
tum, in ampliori quotidie iniquitate conſurgeret, & Chrodieldis adgregatis ſibi (vt
ſuprà diximus) homicidis, maléficis, adulteris, fugitiuis, & reliquorum criminum
reis, in ſeditione parata reſideret, iuſſit eis vt inruentes nocte in Monaſterium, Ab-
batiſſam foras extraherent. At illa tumultum ſentiẽs venientium, ad ſanctæ crucis
archam ſe deportari popoſcit (grauabatur enim dolore humoris podagrici) ſcilicet
vt vel eius foueretur auxilio. Sed vbi ingreſſi viri cereo accenſo cum armis, huc il-
lúcque vagarentur, per Monaſterium inquirentes eam, introeuntes in Oratorium,
repererunt iacentem ſuper humum ante archam ſanctæ crucis. Tunc vnus acer-
bior ceteris, qui ad hoc ſcelus patrandum adgreſſus fuerat, vt Abbatiſſam gladio
diuideret, ab alio (vt credo) diuina prouidentia cooperante cultro percutitur. Pro-
fluente verò ſanguine ſolo decubans, votum, quod leui conceperat animo, non ex-
C pleuit. Interea Iuſtina Præpoſita cum aliis ſororibus palla altaris, quod erat ante
crucem Dominicam, extincto cereo, Abbatiſſam operit. Sed venientes cum euagi-
natis gladiis ac lanceis, ſciſſa veſte, & pene Sanctimonialium manibus laniatis, ad-
prehenſam Præpoſitam pro Abbatiſſa, quia tenebræ erant, excuſſis linteaminibus,
à capite ſoluta cæſarie detrahunt, & vſque Baſilicam S. Hilarij inter manus defe-
runt cuſtodiæ mancipandam. Adpropinquantéſque Baſilicæ, cœlo modicum al-
beſcẽte, vbi cognouerunt non eſſe Abbatiſſam, mox ad Monaſterium redire puel-
lam præcipiunt. Reuertentéſque, Abbatiſſam adprehendunt, extrahunt, & in
cuſtodiam iuxta S. Hilarij Baſilicam, in loco vbi Baſina metatum habebat, retru-
dunt: poſitis ad oſtium cuſtodibus, ne quis vllum captiuæ præberet auxilium. Exin-
de nocte ſubobſcura adgreſſi Monaſterium, cùm nullo fulgore accenſi luminis po-
tirentur, extracta promptuario cuppa, quæ olim pice linita ſicca remanſerat, ignem
iniiciunt. Factáque faro magna, de huius incendio cunctam Monaſterij ſupellecti-
lem rapuerunt: hoc tantum, quod ferre non poterant, relinquentes. Hæc autem
geſta ſunt ante ſeptem dies Paſchæ. Cúmq; Epiſcopus hæc omnia grauiter ferret,
nec valeret ſeditionem diabolicam mitigare, miſit ad Chrodieldem dicens: Relin- “
que Abbatiſſam, vt in his diebus in hoc carcere non retineatur. Alioqui non cele- “
brabo Paſcha Domini, neq; baptiſmum in hac vrbe vllus catechumenus obtinebit, “
niſi Abbatiſſa à vinculo quo tenetur iubeatur abſolui. Quod ſi nec ſic volueritis, “
collectis ciuibus auferam eam. Hæc eo dicente, ſtatim Chrodieldis percuſſores de- “

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

putat, dicens: Si eam violenter quis auferre tentauerit, ſtatim eam gladio percuti- A
te. Adfuit autem diebus illis Flauianus nuper Domeſticus ordinatus, cuius ope Abbatiſſa S. Hilarij ingreſſa Baſilicam abſoluitur. Interea ad ſepulchrum S. Radegundis homicidia perpetrantur, & ante ipſam beatæ crucis archam quidam per ſeditionem truncati ſunt. Cúmque hic furor ſuperueniente die per Chrodieldis ſuperbiam augeretur, & aſſiduæ cædes, & reliquę plagę (quas ſuprà memorauimus) à ſeditionariis perpetrarẽtur, atq; ita hæc iactantia tumuiſſet, vt conſobrinam ſuam » Baſinam altiori cothurno deſpiceret, illa pœnitentiam agere cœpit, dicens: Erraui, » ſequendo Chrodieldis iactantiam. Et ecce deſpectui habeor ab eadem, & Abbatiſ» ſæ meæ contumax exiſto. Et conuerſa, humiliauit ſe coram Abbatiſſa, expetens pacem eius: fuerúntque pariter vno animo, eadémque voluntate. Denique orto ſcandalo, pueri qui cum Abbatiſſa erant, dum ſeditioni, quam Chrodieldis ſchola commouit, reſiſterent, puerum Baſinæ percutiunt. qui cecidit, & mortuus eſt. At illi poſt Abbatiſſam ad Baſilicam Confeſſoris confugiunt, & ob hoc Baſina relicta Abbatiſſa diſceſſit. Sed pueris iterum per fugam lapſis, in pace quam priùs habuerant redierunt. Poſtea verò multæ inter has ſcholas inimicitiæ ortæ ſunt. Quis vnquam tantas plagas, tantáſq; ſtrages, vel tanta mala verbis poterit explicare: vbi vix præteriit dies ſine homicidio, hora ſine iurgio, vel momentum aliquod ſine fletu? Hæc autem Childebertus Rex audiens, Legationem ad Guntchramnum Regem direxit, vt ſcilicet Epiſcopi coniuncti de vtroque Regno hæc, quæ gerebantur, ſanctione canonica emẽdarent. Ob hanc cauſam Childebertus Rex mediocritatis noſtræ B
perſonam, cum Ebregiſilo Agrippinenſi, & ipſo vrbis Pictauæ Marouco Epiſcopo, iuſſit adeſſe. Guntchramnus verò Rex Gundegiſilum Burdegalenſem cum Prouincilibus ſuis, eo quod ipſe Metropolis huic vrbi eſſet. Sed nos reſultare cœpimus, di» centes, quòd non accederemus ad hunc locum, niſi ſæua ſeditio, quę per Chrodiel» dem ſurrexit, Iudicis diſtrictione prematur. Pro hac cauſa Macconi tunc temporis Comiti prolata præceptio eſt, in qua iubebatur, vt hanc ſeditionem, ſi reſiſterent, vi obprimeret. Hæc audiens Chrodieldis, ſicarios iſtos cum armis ante oſtium Oratorij adſtare iubet, vt ſcilicet repugnantes contra Iudicem, ſi vim vellet inferre, pariter reſultarẽt. Vnde neceſſarium fuit huic Comiti illuc cum armis procedere, & quoſdam cæſos vectibus, nonnullos telis transfixos, & acriùs reſultantes gladiorum ictibus adfectos obprimere. Quod cùm Chrodieldis cerneret, accepta cruce » Dominica, cuius priùs virtutem deſpexerat, in obuiam egreditur, dicẽs: Nolite ſu» per me quæſo vim inferre, quæ ſum Regina, filia Regis, Regiſque alterius conſobri» na: nolite facere, nequãdo veniat tẽpus, vt vlciſcar ex vobis. Sed vulgus paruipendens quæ ab ea dicebantur, inruẽs (vt diximus) ſupra hos reſultantes, vinctos Monaſterio extraxerũt, ac ad ſtipites extẽſos, grauiſſimè cęſos, aliis cæſarie, aliis manibus, nonnullis auribus naribúſq; deciſis, ſeditio depreſſa quieuit. Tunc reſidentibus Sacerdotibus qui aderant ſuper tribunal Eccleſiæ, adfuit Chrodieldis multa in Abbatiſſam iactans conuicia cum criminibus, adſerens eam virum habere in Monaſterio, qui indutus veſtimenta muliebria, pro femina haberetur; cùm eſſet vir manifeſtiſſimè declaratus, atq; ipſi Abbatiſſæ famularetur aſſiduè. indicans eum digito. En C
ipſum. Qui cùm in veſte (vt diximus) muliebri coram omnibus adſtitiſſet, dixit ſe nullum opus poſſe virile agere: ideoq; ſibi hoc indumentum aptaſſe. Abbatiſſam verò non niſi tantùm nomine noſſe, ſéque eam nunquam vidiſſe, neq; cum eadem colloquium habuiſſe profeſſus eſt, præſertim cùm hic amplius quàm quadraginta ab vrbe Pictaua milibus degeret. Igitur Abbatiſſam de iſto crimine non conuin» cens, adiecit: Quæ enim ſanctitas in hac Abbatiſſa verſatur, quæ viros eunuchos » facit, & ſecum habitare imperiali ordine præcipit? Interrogata Abbatiſſa, ſe de hac ratione nihil ſcire reſpondit. Interea cùm hæc nomen pueri eunuchi protuliſſet, » adfuit Reoualis archiater dicens: Puer iſte paruulus cùm eſſet, & infirmaretur in fe» more, deſperatus cœpit haberi. Mater quoque eius ſanctam Radegundem adiuit, » vt ei aliquod ſtudium iuberet impendi. At ille, me vocato, iuſſit vt ſi poſſim aliquid, » adiuuarem. Tunc ego, ſicut quondam apud vrbem Conſtantinopolitanam medi» cos agere conſpexeram, inciſis teſticulis puerum ſanum genitrici mœſtæ reſtitui. » Nam nihil de hac cauſa Abbatiſſam ſcire cognoui. Sed cùm nec de hac re Abbatiſſa potuiſſet culpabilis reperiri, alias cœpit Chrodieldis calumnias ſæuas inferre: quarum adſertiones reſponſionéſque, quia in iudicio, quod contra eaſdem ſcriptum eſt, habentur inſertæ, ipſius magis exemplar lectioni libuit indere.

A

EXEMPLAR IVDICII.

GVNTHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XVI. DOMNIS glorioſiſſimis Regibus, Epiſcopi qui adfuerunt. Propitia diuinitate, piis atq; Catholicis populo datis Principibus, quibus conceſſa eſt regio, rectiſſimè ſuas cauſas patefacit Religio: intelligẽs ſacroſancto participante Spiritu, eorum qui dominantur ſe ſociari & conſtabiliri decreto. Et quia ex iuſſione poteſtatis veſtræ, cùm ad Pictauam ciuitatem pro conditionibus Monaſterij ſanctæ recordationis Radegundis conuenimus, vt altercationes inter Abbatiſſam eiuſdem Monaſterij, & Monachas, quæ de ipſo grege non ſalubri deliberatione progreſſæ ſunt, ipſis diſceptantibus agnoſcere deberemus. Euocatis partibus, interrogata Chrodieldis & Baſina, quare tam audacter contra ſuam Regulam foribus Monaſterij confractis diſceſſerant, & hac occaſione congregatio adunata diſceſſit. Quæ reſpondentes profeſſæ ſunt, famis, nuditatis, inſuper & cædis ſe iam non ferre periculum. Adiicientes etiam, eo quòd diuerſi earum in balneo lauarentur incongruè, ad tabulam ipſa luſerit, atque ſeculares cum Abbatiſſa reficerent, etiam ſponſalia in Monaſterio facta ſint. De palla holoſerica veſtimenta neptis ſuæ temerariè fecerit. Foliola aurea, quæ fuerant in gyro pallæ, incõſultè ſuſtulerit, & ad collum neptis ſuæ facinoroſè ſuſpenderit. Vittam de auro exornatam eidem nepti ſuæ ſuperfluè fecerit. Barbatorias * intus eo quòd celebrauerit. Interrogantes Abbatiſſam, quid ad hæc reſponderet, dixit: De fame quia conqueruntur, ſecundum quod temporis penuria

* al. Barbatarias.

B permitteret, nunquam ipſæ nimiam egeſtatem pertulerunt. De veſtimento verò dixit: Si quis earum arcellulas ſcrutaretur, amplius eas habere quàm neceſſitas indigeret. De balneo verò quòd opponeretur, retulit hoc factũ diebus Quadrageſimæ, & procalcis amaritudine, ne lauantibus noceret nouitas ipſius fabricæ, iuſſiſſe domnam Radegundem, vt ſeruientes Monaſterij publicè hoc viſitarent, donec omnis odor nocendi diſcederet. Quod per Quadrageſimam vſque ad Pentecoſten in vſu famulis fuerit. Ad hæc Chrodieldis reſpondit: Et poſtea ſimiliter multi per tempora lauerunt. Retulit Abbatiſſa, Se nec probare quod dicerent, & ſe neſcire, an factum ſit. Sed adhuc inculpans eaſdem, quòd ſi ipſæ vidiſſent, cur Abbatiſſæ non proderent? De tabula verò reſpondit: Etſi luſiſſet viuente domna Radegunde, ſe minus culpa reſpiceret; tamen nec in Regula per ſcripturam prohiberi, nec in Canonibus retulit. Sed ad iuſſionem Epiſcoporum repromiſit, ceruice ſe inflexa per pœnitentiam quicquid iuberetur implere. De conuiuiis etiam ait, ſe nullam nouam feciſſe conſuetudinem, niſi ſicut actum eſt ſub domna Radegunde. Se Chriſtianis fidelibus eulogias obtuliſſe, nec ſibi comprobari cum illis vllatenus conuiuaſſe. De ſponſalibus quoque ait, Coram Pontifice, Clero, vel Senioribus, pro nepte ſua Orphanula arras accepiſſe: & tamen ſi hæc culpa ſit, veniam ſe coram cunctis petere profeſſa eſt. Tamen nec tunc conuiuium in Monaſterio fecerit. De palla quod reputarent, protulit Monacham nobilem, quæ ei maſortem holoſericum, quem de parentibus detulit, muneris cauſa conceſſerit, & inde partem abſcidiſſet, vnde quod vellet & faceret. De reliquo verò quantum opportu-

C num fuit, ad ornatum altaris pallam condignè condiderit: & de illa inſciſſura, quæ pallæ ſuperfuit, purpuram nepti ſuæ in tunica poſuerit, quam ibi dediſſe dixit, quo Monaſterio profuit. Quæ per omnia donatrix Didimia confirmauit. De foliolis aureis, & vitta auro exornata, Macconem famulum veſtrum præſentem teſtem adhibuit, eo quòd per manum eius ab ſponſo puellæ prædictæ neptis ſuæ viginti ſolidos accepit, vnde hoc publicè fecerit, nec de re Monaſterij quicquam ibi permixtum ſit. Interrogata Chrodieldis cum Baſina, ſi forſitan aliquid Abbatiſſæ (quod abſit) adulterij reputarent, ſiue quid homicidij, vel maleficij fecerit, aut crimen capitale quo percuteretur, edicerent. Reſpondentes protulerunt, Non habere ſe aliquid, niſi per hæc quæ dixerant, eam iſta feciſſe contra Regulam proclamarent. Ad extremum, pro peccatis quia clauſtra diſrupta ſunt, & miſeris licuit ſine diſciplina Abbatiſſæ ſuæ quod vellent committere, per tot menſium ſpacia, quas credebamus innocentes Monachas, nobis protulerunt prægnantes. Quibus per ordinem diſcuſſis, nec inuento crimine quod Abbatiſſam deiiceret, de leuioribus cauſis paterna commonitione conteſtati ſumus, vt hæc nullatenus deinceps pro reprehenſione repeteret. Tunc nobis percunctantibus cauſam aduerſæ partis, quæ maiora crimina commiſerunt, id eſt, quæ prædicationem ſui Sacerdotis

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

intra Monaſterium, ne foras procederent, deſpexerunt, Pontifice conculcato, & A
in ſummo contemptu in Monaſterio relicto, confractis ſeris & ianuis, inito facto
diſceſſerunt, & ad ſuum peccatum aliæ tractæ tranſgreſſæ ſunt: inſuper & Gundegiſilus Pontifex cum ſuis Prouincialibus pro ipſa cauſa commonitus, per præceptionem Regum Pictauis acceſſiſſent, & ad audientiam eas ad Monaſterium conuocarent: deſpecta commonitione, ipſis occurrentibus ad beati Hilarij Confeſſo-
» ris Baſilicam, vbi ipſe commorabatur, accedentes, vt condecet paſtorum ſollicitu-
» dinem, dum commonerentur, facta ſeditione, fuſtibus tam Pontifices quàm mini-
» ſtros adfecerunt, & intra Baſilicam fuderunt ſanguinem Leuitarum. Dehinc ex
» iuſſione domnorum Principum, cùm vir venerabilis Theutarius Presbyter in cauſa
» directus fuerit, & ſtatutum fuiſſet, quando iudicium fieret, non expectato tempore,
» Monaſterium ſeditioſiſſimè accenſis in corte cuppis, vectibus ac ſecuribus confra-
» ctis poſticis, igne accenſo, intra ſepta cæſis & vulneratis Monachabus, in ipſis Ora-
» torijs ſpoliato Monaſterio, denudata & diſciſſa capillis Abbatiſſa, grauiter ad ridi-
» culum ducta & tracta per compita, & in locum retruſa, etſi non ligata, nec libera:
» ſuperueniente diei Paſchę feſto per ſeculum, offerente Pontifice pro condemnata
» precium, vt ſpectaret vel baptiſmum, nec vlla ſuaſione hoc impetraſſet vox ſuppli-
» cum, atque reſpondente Chrodielde, eò quòd tale facinus nec ſciſſent, nec iuſſo-
» rint, adhuc Chrodielde adſerente ad interſignium ſuum, ne à ſuis interficeretur,
» obtentum ſit. Vnde certum eſt tractari quid ex hoc datur intelligi, quod additur B
» crudelitati, ad ſepulchrum beatæ Radegundis fugientem ſeruum Monaſterij ſui
» occiderent, & ſcelere creſcente nihil petendo ſanauerint. Sed per ſe poſt intrantes
» Monaſterium ceperint, & ad domnorum iuſſionem, vt ſeditioſos illos in publico
» repræſentarent, nolentes adquieſcere, & contra Regum præcepta magis arma te-
» nerent, & ſe ſagittis vel lanceis contra Comitem & plebem indignanter erigerent.
» Hinc denuo egreſſæ ad audientiam publicam, extrahunt crucem ſanctam ſacratiſ-
» ſimámque occultè, & ad iniuriam, indecenter, ad culpam. quæ poſtea reſtituere
» coactæ ſunt in Eccleſia. Quibus tot capitalibus agnitis facinoribus, nec refrenatis,
» tis, ſed iugiter magis auctis criminibus, nobis eiſdem dicentibus, vt Abbatiſſæ pro
» culpa veniam peterent, aut quod malè directum fuerat emendarent: & nolentes
» hoc facere, ſed magis de eius interfectione tractarent, quod publicè ſunt profeſſæ,
» reſeratis à nobis & recenſitis Canonibus, viſum eſt æquiſſimum, eas vſque quo di-
» gnam agerent pœnitentiam, à communione priuari, & Abbatiſſam ſuo loco per-
» manſuram reſtitui. Hęc nos pro veſtra iuſſione, quod ad Eccleſiaſticum pertinuit
» ordinem, circunſcriptis Canonibus, abſque perſonorum aliqua acceptione ſugge-
» rimus perigiſſe. De cetero quod de rebus Monaſterij vel inſtrumentis Chartarum
» domnorum Regum parentum veſtrorum de loco ſubreptum eſt, quæ ſe habere
» profeſſę ſunt, ſed nobis inobedientes nullatonus erunt, volũtariè reddituræ, quali-
» ter veſtra vel anteriorum Principum merces æterna permaneat: ad loci inſtaura- C
» tionem, veſtræ pietatis atque poteſtatis eſt, auctoritate regia cogere reformari, ne-
» que ipſas ad locum, quem tam impiè ac profaniſſimè deſtruxerunt, ne peiora pro-
» ueniant, vel redire concedite, vel permittatis iterum aſpirare. Quatenus his in in-
» tegrum, præſtante Domino, reſtitutis ſub Catholicis Regibus totum adquiratur
» Deo, nihil perdat Religio, vt ſtatus conſeruatus tam Patrum quàm Canonum
» nobis proficiat ad cultum, vobis propagetur ad fructum. Chriſtus vos Dominus
» alat regátque, Regnum tribuens prolixius, vitámque conferat beatam.

XVII. POST hęc cùm emiſſo iudicio à communione fuiſſent ſuſpenſę, Abbatiſſa etiam in Monaſterium reſtituta, hæ ad Childebertum Regem petierunt, adiicientes malum ſupra malum, denominantes ſcilicet Regi perſonas quaſdam, quæ non ſolùm cum ipſa Abbatiſſa adulteria exercerẽt, verùm etiã ad inimicam eius Fredegundem quotidie nuncia deportarent. Quod audiens Rex, miſit qui eos vinctos adducerẽt. Sed cùm diſcuſſi, nihil criminis inuẽtum in eis fuiſſet, abſcedere iuſſi ſunt.

XVIII. ANTE hos verò dies cùm Rex in Oratorium domus Mariligenſis ingrederetur, viderunt pueri eius hominem ignotum eminus adſtantem, dixerúnt-
» que ad eum: Qui es tu, & vnde venis, aut quod eſt opus tuum? non enim à nobis
» agnoſceris. Illo quoque reſpondente, Quia de vobis ſum: dicto citiùs eiectus extra
» Oratorium, interrogatur. Nec mora, confitetur, dicens à Fredegunde Regina ſe
» tranſmiſſum ad interficiendum Regem. Dixitque, Duodecim viri ſumus ab ea

A tranſmiſſi, ſex huc venimus, alij verò ſex Sueſſionibus remanſerunt ad decipiendum filium Regis. Et ego cùm locum præſtolans, vt Regem Childebertum in Oratorio percutere deſtinarem, timore perterritus, non deliberaui implere quod volui. Hæc cùm dixiſſet, confeſtim ſæuis datus ſuppliciis, diuerſos nominat ſocios. Quibus per loca ſingula inquiſitis, alios carceribus mancipant, alios manibus inciſis relinquunt, nonnullos auribus naribúſque amputatis ad ridiculum laxauerunt. Plerique tamen ex vinctis, ſuppliciorum genera metuentes, propriis ſe confodere mucronibus. Nonnulli etiam inter ſupplicia defecerunt, vt Regis vltio patraretur. GVNTHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

XIX. SVNNIGISILVS verò iterum tormentis addicitur, ac quotidie virgis loriſque cæditur: & computreſcentibus vulneribus, cùm primum decurrente pure cœpiſſent ipſa vulnera claudi, iterum renouabantur ad pœnam. In his tormentis, non ſolùm de morte Chilperici Regis, verùmetiam diuerſa ſcelera ſe admiſiſſe confeſſus eſt. Inter quas confeſſiones, addidit etiam Egidium Remenſem Epiſcopum ſocium fuiſſe in illo Rauingi *, Vrſionis, ac Berthofredi conſilio ad interficiendum Childebertum Regem. Nec mora, rapitur Epiſcopus, & ad Metenſem vrbem, cùm eſſet valde ab ægrotatione longinqua defeſſus, adducitur. Ibique ſub cuſtodia degens, Rex Epiſcopos arceſſiri ad eius examinationem præcepit. ſcilicet vt in initio menſis octaui apud Viridunenſem vrbem adeſſe deberent. Tunc ab aliis Sacerdotibus increpitus, Cur hominem abſque audientia ab vrbe rapi, &
B in cuſtodiam retrudi præcepiſſet? permiſit eum ad vrbem ſuam redire, dirigens Epiſtolas (vt ſupra diximus) ad omnes Regni ſui Pontifices, vt medio menſe nono ad diſcutiēdum in vrbe ſupradicta adeſſe deberent. Erant autem pluuiæ validæ, aquæ immenſæ, rigor intolerabilis, diſſolutæ luto viȩ, amnes littora excedētes. Sed præceptioni regiæ obſiſtere nequiuerunt. Denique conuenientes, pertracti ſunt vſque Metenſem vrbem. Ibique & præfatus Egidius adfuit. Tunc Rex inimicum eum ſibi, regioníſque proditorem eſſe pronuncians, Ennodium ex Duce ad negocium delegit proſequendum. Cuius propoſitio prima hæc fuit: Dic mihi, ô Epiſcope, quid tibi viſum fuit, vt relicto Rege, in cuius vrbe Epiſcopatus honore fruebaris, Chilperici Regis amicitiis ſubdereris, qui ſēper inimicus domino noſtro Regi fuiſſe probatur, qui patrem eius interfecit, matrem exilio condemnauit, Regnúmque peruaſit, & in iis vrbibus, quas (vt diximus) iniquo peruaſionis ordine ſuo dominio ſubiugauit, tu ab eodem poſſeſſionum fiſcalium prædia meruiſti. Ad hæc ille reſpondit, Quòd fuerim amicus Regis Chilperici, negare non potero. Non tamen contra vtilitatem Regis Childeberti hæc amicitia pullulauit. Villas verò, quas memoras, per iſtius Regis Chartas emerui. Tunc proferente eaſdem in publico, negat Rex ſe largitum fuiſſe. Requiſitúſq; Otho, qui tunc Referendarius fuerat, cuius ibi ſubſcriptio meditata tenebatur, adfuit, negat ſe ſubſcripſiſſe. Cōficta enim erat manus eius in huius præceptionis ſcripto. In hac igitur cauſa primùm Epiſcopus fallax repertus eſt. Poſt hæc Epiſtolæ prolatæ ſunt, in quibus multa de improperiis Bruni-
D childis tenebantur, quæ ad Chilpericum ſcriptæ fuerant: ſimiliter & Chilperici ad Epiſcopum delatæ. In quibus inter reliqua habebatur inſertum, Quia ſi radix cuiuſlibet rei inciſa non fuerit, culmus, qui terris eſt editus, non areſcet. Vnde prorſus manifeſtum eſt, ideò hæc ſcripta, vt ſuperatâ Brunichilde filius eius obprimeretur. Negauit ſe Epiſcopus has Epiſtolas vel miſiſſe ſuo nomine, vel ſuſcepiſſe à reſcripto Chilperici. Sed puer eius familiaris adfuit, qui hæc notarum titulis per tomos Chartarum comprehenſa tenebat. Vnde non dubium fuit reſidentibus, hæc ab eodem directa. Deinde, prolatæ ſunt pactiones quaſi ex nomine Childeberti ac Chilperici Regis, in quibus tenebatur inſertum, vt eiecto Guntchramno Rege, hi duo Reges inter ſe eius Regnum vrbéſq; diuiderent. Sed negauit hæc Rex cum ſuo factum conſilio, dicens: Quia tu commiſiſti patruos meos, vt inter illos bellum ciuile conſurgeret. Vnde factum eſt, vt cōmotus exercitus Biturigas vrbem, pagúmq; Stampenſem, vel Miliodunenſe caſtrum adtererent atque depopularent. In quo bello multi interempti ſunt, quorum (vt puto) animæ erunt Dei iudicio de tuis manibus requirendæ. Hæc Epiſcopus negare non potuit. Scripta enim iſta in regeſto Chilperici Regis in vno ſcriniorum pariter ſunt reperta: ac tunc ad eum peruenerunt, quando interempto Chilperico, theſauri eius de Calenſi Pariſiacæ vrbis villa ablati ad eundem delati ſunt. Cúmque de huiuſcemodi cauſis altercatio diutiùs

* al. Rauinchi,

traheretur, adfuit & Abbas Epiphanius Baſilicæ ſancti Remigij, dicens, quòd duo millia aureorum, ſpeciéſque multas pro conſeruanda Regis Chilperici amicitia accepiſſet. Adſtiterúntque etiam & Legati, qui cum eodem ad memoratum Regem fuerant, dicentes: Quia nobis relictis diutius cum eodem ſolus conlocutus eſt. De quibus verbis nihil intelleximus, niſi ſupradicti excidij proſecutionem inpoſterum cognoſcentes. Hæc eo negante, Abbas, qui fuerat ſemper in iis conſiliorum arcanis particeps, locum hominémque denominat, vbi & qui aureos quos diximus detuliſſet, & qualiter de excidio regionis ac Regis Guntchramni conuentum fuerat, vt geſtum eſt ex ordine denarrauit. Quæ & ille conuictus deinceps eſt confeſſus. Hæc audientes Epiſcopi qui aduocati fuerant, & in tantis malis Sacerdotem Domini contuentes fuiſſe ſatellitem, ſuſpirantes, de his triduani temporis ſpacium deprecantur tractandi, ſcilicet vt forſitan reſipiſcens Egidius vllum modum reperire poſſet, per quem ſe ab iis noxis, quæ ei obiiciebantur, excuſare valeret. Sed inluceſcente die tertia, conuenientes in Eccleſiam interrogant Epiſcopum, ſi aliquid excuſationis haberet, ediceret. At ille confuſus, „ ait: Ad ſententiam dandam ſuper culpabilem ne moremini. Nam ego noui me „ ob crimen maieſtatis reum eſſe mortis, qui ſemper contra vtilitatem huius Regis „ matriſque eius abij: ac per meum conſilium multa fuiſſe geſta certamina noui, „ quibus nonnulla Galliarum loca depopulata ſunt. Hæc Epiſcopi audientes, ac lamentantes fratris obprobrium, obtenta vita, ipſum ab ordine Sacerdotali, lectis Canonum ſanctionibus, remouerunt. Qui ſtatim ad Argentoratenſem vrbem, quam nunc Strateburgum vocant, deductus, exilio condemnatus eſt. In cuius locum Romulfus filius Lupi Ducis, iam Preſbyterij honore præditus, Epiſcopus ſubrogatus eſt: Epiphanio Abbatis officio, qui Baſilicæ ſancti Remigij præerat, remoto. Multa enim auri argentique in huius Epiſcopi regeſto pondera ſunt reperta. Quæ autem dè illa iniquitatis militia erant, regalibus theſauris ſunt inlata: quæ autem de tributis aut reliqua ratione Eccleſiæ inuenta ſunt, inibi relicta.

XX. In hac Synodo Baſina Chilperici Regis filia, quam ſuprà cum Chrodielde à communione remotam diximus, coram Epiſcopis ſolo proſtrata, veniam petiit, promittens ſe cum charitate Abbatiſſæ Monaſterium ingredi, ac de Regula nihil tranſcendere. Chrodieldis autem obteſtata eſt, quia Leobouera Abbatiſſa in hoc Monaſterio commorante, ibidem nunquam ingrederetur. Sed vtriſque Rex veniam impertiri deprecatus eſt. Et ſic in communionem receptæ, Pictauo regredi iuſſæ ſunt: ſcilicet vt Baſina in Monaſterium (vt præfati ſumus) regrederetur, Chrodieldis verò in villa, quæ quondam Vuaddonis ſuperiùs memorati fuerat, ſibi à Rege conceſſa reſideret.

XXI. Filii autem ipſius Vuaddonis per Pictauum vagantes, diuerſa committebant ſcelera, homicidia, furtáque nonnulla. Nam inruentes ante hoc tempus ſuper negociatores, ſub noctis obſcuritate eos gladio trucidant, abſtulerúntque res eorum. Sed & alium tribunitiæ poteſtatis virum circumuentum dolis interfecerunt, diripientes res eius. Quod cùm Macco Comes reprimere niteretur, ij præſentiam expetunt Regis. Eunte autem Comite, vt debitum fiſco ſeruitium ſolito deberet inferre, adfuerunt & ij coram Rege, offerentes balteum magnum ex auro lapidibúſque precioſis ornatum, gladiúmque mirabilem, cuius capulum ex gemmis Hiſpanicis auróque diſpoſitum erat. Cúmque Rex hæc ſcelera, quæ audierat, ab iis cognouiſſet manifeſtiſſimè perpetrata, vinciri eos catenis præcepit, ac tormentis ſubdi. Qui dum torquerentur, theſauros patris abſconditos, quos de rebus Gundobaldi ſuperiùs memorati pater diripuerat, reuelare cœperunt. Nec mora, directi viri ad inquirendum, immenſam multitudinem auri argentique ac diuerſarum ſpecierum, & auro gemmiſque exornatarum repererunt. quod theſauris regalibus intulerunt. Poſt hæc ſeniore capite plexo, iuniorem exilio damnauerunt.

XXII. Childericvs verò Saxo poſt diuerſa ſcelera, homicidia, ſeditiones, multáque alia improba quæ geſſit, ad Auſcienſem vrbem, in qua poſſeſſio vxoris erat, abiit. Cúmque Rex auditis eius improbitatibus iuſſiſſet eum interfici, quadam nocte ita crapulatus eſt vino, vt ab eo ſuffocatus, mortuus in ſtrato ſuo reperiretur. Adſerebant enim in illud ſuperius ſcelus nominatum, quo Sacerdotes

A Domini in Baſilica ſancti Hilarij per Chrodieldem cæſi ſunt, hunc fuiſſe ſigniferum. vtrúſque eſt Deus, ſi ita eſt, iniuriam ſeruorum ſuorum.

XXIII. In hoc autem anno tantus terris nocturno tempore ſplendor inluxit, vt mediam putares diem. Sed & globi ſimiliter ignei per noctis tempora ſæpiùs per cœlum cucurriſſe, mundúmque inluminaſſe viſi ſunt. Dubietas Paſchæ fuit ob hoc, quòd in cyclo Victor Luna XV. Paſcha ſcripſit fieri. Sed ne Chriſtiani vt Iudæi ſub hac Luna hæc ſolemnia celebrarent, addidit, Latini autem Luna XXII. Ob hoc multi in Galliis XV. Luna celebrauerunt. Nos autem XXII. Inquiſiuimus tamen ſtudioſè: ſed fontes Hiſpaniæ, qui diuinitus implentur, in noſtrum Paſcha repleti ſunt. Terræmotus factus eſt magnus XVIII. Cal. menſis quinti, die quarto, primo mane, cùm lux redire cœpiſſet. Sol eclypſim pertulit menſe octauo mediante, & ita lumen eius minuit, vt vix quantum quintæ Lunæ cornua retinent, ad lucendum haberet. Pluuiæ validæ, tonitrua in autumno grauia, aquæ autem nimium inualuerunt. Viuarienſem Auennicámque vrbem grauiter lues inguinaria deuaſtauit.

XXIV. Anno igitur decimoſexto Childeberti, Guntchramni autem XXX. Regum, quidam Epiſcopus de tranſmarinis partibus ad Turonicam vrbem aduenit, nomine Simon. Hic nobis euerſionem Antiochiæ vrbis enunciauit, adſerens ſe de Armenia in Perſide captiuatum fuiſſe. Rex enim Perſarum inrupto Armeniorum termino prædas egit, Eccleſiáſque igni ſuccendit: & hunc Sacerdotem B cum populo ſuo (vt diximus) captiuum abduxit. Tunc etiam & Baſilicam ſanctorum Quadraginta octo Martyrum, de quibus in libro Miraculorum memini, qui in illa regione paſſi ſunt, oppleta ligni congerie, pice, tergoribúſque ſuillinis immixtis, ſuppoſitis ardentibus facibus, ſuccendere viſi ſunt. ſed nequaquam ignis adparatum incendij comprehendit. Sicque videntes magnalia Dei, receſſerunt ab ea. Audita autem quidam Epiſcopus iſtius memorati Sacerdotis abductione, direxit precium per homines ſuos ad Regem Perſarum. Quo ille ſuſcepto, relaxauit à ſeruitutis vinculo Epiſcopum iſtum. Ex iis ergo diſcedens regionibus, Gallias eſt adgreſſus, vt aliquid conſolationis à deuotis acciperet: qui nobis (vt præfati ſumus ſuperiùs) hæc retulit. Homo erat in Antiochia, valdè deuotus in eleemoſynis, coniugem ac liberos habens: nec vnquam ei in omni vita ſua dies præteriit, poſtquam quiddam proprium habere cœpit, quòd ſine paupere epulum prælibaſſet. Hic vna die cùm circumiſſet vrbem vſque ad veſperum, & reperire non potuiſſet egenum cum quo cibum capere poſſet, egreſſus extra portam, cùm nox inrueret, reperit virum in veſte alba cum duobus aliis ſtantem. Quem aſpiciens (quaſi Loth ille antiqua memoratus hiſtoria) territus ait: Et forſitan peregrinus eſt dominus meus. dignetur accedere ad domum ſerui ſui. Et ſumpto epulo, quieſcite in ſtrato; mane autem proficiſcemini in viam quam volueritis. Cui ille, qui erat ſenior, tenens ſudarium in manu ſua, ait: Non poteras, ô homo Dei, cum Simeone veſtro hanc vrbem ſaluare, ne ſubuerteretur. Et eleuans manum excuſſit ſudarium, quod tenebat, ſuper medietatem vrbis: & ſtatim C conruerunt omnia ædificia, & quodcumque ibi ſtructum fuit. Ibique oppreſſi ſunt ſenes cum infantibus, viri cum mulieribus, atque vterque ſexus interiit. Quod ille cernens, tam de perſona viri, quàm de ſonitu ruinæ hebes effectus, ruit in terram, & factus eſt velut mortuus. Eleuánſque iterum vir ille manum cum ſudario, quaſi ſuper aliam medietatem vrbis, adprehenſus eſt à duobus ſociis qui cum eo erant, atque obſecratus terribilibus ſacramentis, vt indulgeret medietati vrbis, ne rueret. Mitigatóque furore ſuſtinuit manum ſuam, atque eleuans hominem qui conruerat in terram, ait: Vade ad domum tuam, ne timeas. Filij enim tui cum vxore, & omni domo tua, ſalui ſunt: nec quiſquam ex eis periit. Cuſtodiuit enim te oratio aſſidua, & eleemoſynæ, quas quotidie exerces in pauperes. Et hæc dicens, diſceſſerunt ab oculis eius, nec ei apparuerunt vltra. Ille autem regreſſus in vrbem, reperit vrbis medietatem dirutam atque ſubuerſam cum hominibus pecoribúſque, ex quibus nonnulli à ruinis deinceps extracti ſunt mortui, pauci debilitati reperti ſunt viui. Verumtamen nec illa caſſata ſunt quæ viro huic ab ipſo (vt ita dicam) Angelo Domini ſunt effata. Nam veniens, omnem domum ſuam incolumem reperit. Tantùm funera propinquorum, quæ in aliis domibus effecta fuerant, lamentabatur: protexitque eum in

Lib. 1. c. 49.

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

medio iniquorum dextera Domini cum domo ſua, ſaluatúſque eſt à periculis mortis, ac velut memoratus Loth quondam in Sodomis. A

XXV. AT in Galliis Maſſilienſem Prouinciam morbus ſæpè nominatus inuaſit. Andegauos, Namneticos, atque Cenomannicos valida fames oppreſſit. Initia ſunt enim hæc dolorum, iuxta illud quod Dominus ait in Euangelio: *Erunt peſtilentiæ & fames, & terræmotus per loca. Et exurgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna & prodigia in cælo, ita vt electos in errorem mittant*, ſicut præſenti geſtum eſt tempore. Quidam enim ex Biturico, vt ipſe poſtmodum profeſſus eſt, dum ſaltus ſiluarum ingreſſus, ligna cæderet ad explendam operis cuiuſdam neceſſitatem, muſcarum eum circumſedit examen. qua de cauſa per biennium amens eſt habitus. Vnde intelligi datur diabolicæ emiſſionis fuiſſe nequitiam. Poſt hæc tranſactis vrbibus propinquis, Arelatenſem Prouinciam adiit. Ibique indutus pellibus quaſi religioſus orabat. Ad quem inludendum pars aduerſa diuinandi ei tribuit facultatem. Ex hoc, vt in maiori proficeret ſcelere, commotus à loco, Prouinciam memoratam deſerens, Gabalitanæ regionis terminum eſt ingreſſus, proferens ſe magnum, ac profiteri ſe non metuens Chriſtum, adſumpta ſecum muliere quadam pro ſorore, quam Mariam vocitari fecit. Confluebat ad eum multitudo populi, exhibens infirmos, quos contingens ſanitati reddebat. Conferebant enim ei aurum argentúmque, ac veſtimenta, hi qui ad eum conueniebant. Quod ille, quò faciliùs ſeduceret, pauperibus erogabat. Proſternens ſe ſolo, effundens orationem cum muliere memorata: & ſurgens, ſe iterum à circumſtantibus adorari iubebat. Prædicebat enim futura, & quibuſdam morbos, quibuſdam damna prouenire denunciabat, paucis ſalutem futuram. Sed hæc omnia diabolicis artibus, & præſtigiis neſcio quibus agebat. B Seducta eſt autem per eum multitudo immenſa populi, & non ſolùm ruſticiores, verumetiam Sacerdotes Eccleſiaſtici. Sequebantur autem eum amplius quàm tria milia populi. Interea cœpit quoſdam ſpoliare ac prædari, quos in itinere reperiſſet. Spolia tamen non habentibus largiebatur. Epiſcopis ac ciuibus minas mortis intentabat, eo quòd ab iis adorari deſpiceretur. Ingreſſus autem Vellauæ vrbis terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit: & ad Baſilicas propinquas cum omni exercitu reſtitit, inſtruens aciem, qualiter Aurelio ibidem tunc conſiſtenti Epiſcopo bellum inferret. Mittens etiam ante ſe nuncios, homines nudo corpore, ſaltantes atque ludentes, qui aduentum eius adnunciarent. Quod ſtupens Epiſcopus, direxit ad eum viros ſtrenuos, inquirentes quid ſibi vellent iſta quæ gereret. Vnus autem ex iis, qui erat ſenior, cùm ſe inclinaſſet quaſi oſculaturus genua eius, ac diſcuſſurus viam illius, iuſſit eum adprehenſum ſpoliari. Nec mora, ille euaginato gladio in fruſta concidit, ceciditque Chriſtus ille, qui magis Antichriſtus nominari debet, & mortuus eſt. Diſperſique ſunt omnes, qui cum eo erant. Maria autem illa ſuppliciis dedita, omnia phantaſmata eius ac præſtigias publicauit. Nam homines illi, quos ad ſe credendum diabolica circumuentione turbauerat, nunquam ad ſenſum integrum ſunt regreſſi: C ſed hunc ſemper quaſi Chriſtum, Mariam autem illam partem deitatis habere profitebantur. Sed & per totas Gallias emerſerunt plerique, qui per has præſtigias adiungentes ſibi mulierculas quaſdam, quæ debacchantes ſanctos eos conſiterentur, magnos ſe in populis præferebant. Ex quibus nos pleroſque vidimus, quos obiurgantes reuocare ab errore niſi ſumus.

XXVI. RAGNEMODVS quoque Pariſiacæ vrbis Epiſcopus obiit. Cúmque germanus eius Faramodus Preſbyter pro Epiſcopatu concurreret, Euſebius quidam negotiator, genere Syrus, datis multis muneribus, in locum eius ſubrogatus eſt. Iſque accepto Epiſcopatu omnem ſcholam deceſſoris ſui abiiciens, Syros de genere ſuo Eccleſiaſticæ domui miniſtros ſtatuit. Obiit & Sulpitius Bituricæ vrbis Pontifex, cathedrámque eius Euſtaſius * Auguſtidunenſis Diaconus eſt ſortitus.

* al. Euſtachius

XXVII. INTER Tornacenſes quoque Francos non mediocris diſceptatio orta eſt, pro eo quòd vnius filius alterius filium, qui ſororem eius in matrimonium acceperat, cum ira ſæpius obiurgabat, cur coniuge relicta ſcortum adiret? Quæ iracundia, cùm emendatio criminis non ſuccederet, vſque adeo elata eſt, vt inruens puer ſuper cognatum ſuum, eum cum ſuis interficeret, atque ipſe ab iis, cum quibus venerat ille, proſterneretur: nec remaneret quiſpiam ex vtriſque, niſi vnus tan-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A tum, cui percuſſor defuit. Ex hoc parentes vtriuſque inter ſe ſæuientes, à Fredegunde Regina plerumque arguebantur, vt relicta inimicitia concordes fierent, ne pertinacia litis in maius ſubueheretur ſcandalum. Sed cùm eoſdem verbis lenibus placare nequiret, vtrumque bipenne compeſcuit. Inuitatis enim ad epulum multis, hos in vnum fecit tres ſedere ſubſellium. Cúmque in eo prandium elongatum fuiſſet ſpacio, vt nox mundum obrueret, ablata menſa (ſicut mos Francorum eſt) illi in ſubſellia ſua ſicut locati fuerant reſidebant. Potatóque vino multo, intantum crapulati ſunt, vt pueri eorum madefacti per angulos domus, vbi quiſque corruerat, obdormirent. Tunc ordinati à muliere viri cum tribus ſecuribus, à tergo horum trium adſtiterunt, illiſque conloquentibus, in vno (vt ita dicamus) adſultu puerorum manus libratæ, hominibus percuſſis, ab epulo eſt diſceſſum. Nomina quoque virorum, Chariualdus, Leodoualdus, atque Vualdinus. Quod cùm parentibus perlatum fuiſſet, cuſtodire arctiùs Fredegundem cœperunt, dirigentes nuncios ad Childebertum Regem, vt comprehenſa interficeretur. Commotus autem pro hac cauſa Campanenſis populus dum moras innecteret, hæc ſuorum erepta auxilio, ad locum alium properauit.

XXVIII. POST hæc autem Legatos ad Guntchramnum Regem mittit, dicens: Proficiſcatur Dominus meus Rex vſque Pariſius, & arceſſito filio meo nepote ſuo, iubeat eum baptiſmatis gratiâ conſecrari: ipſúmque de ſancto lauacro exce- B ptum, tanquam alumnum proprium habere dignetur. Hæc audiens Rex, commotis Epiſcopis, id eſt, Ætherio Lugdunenſi, Siagrio Auguſtidunenſi, Flauióque Cabillonenſi, & reliquis quos voluit, Pariſius accedere iubet, indicans ſe poſtmodum ſecuturum. Fuerunt etiam ad hoc placitum multi de Regno eius, tam domeſtici quàm Comites, ad præparanda regalis expenſæ neceſſaria. Rex autem deliberatione acta, vt ad hæc deberet accedere, pedum eſt dolore prohibitus. Poſtquam autem conualuit, acceſſit Pariſius. Exinde ad Rotoialenſem villam ipſius vrbis properans, euocato puero iuſſit baptiſterium præparari in vico Nemptodoro. Dum autem hæc agerentur, Legati Childeberti Regis acceſſerunt ad eum dicentes: Non enim iſta nuper nepoti tuo Childeberto pollicitus eras, vt eum inimicis eius amicitias conligares? Sed in quantum cernimus, nihil de promiſſione tua cuſtodis, ſed potiùs quæ promiſeras prætermittis: & puerum iſtum in vrbis Pariſiacæ cathedra Regem ſtatuis. Iudicabit enim Deus, quia non reminiſceris quæ vltro pollicitus es. Hæc iis dicentibus, Rex ait: Promiſſionem, quam in nepotem meum Childebertum Regem ſtatutam habeo, non omitto. Nam illum non oportet ſcandalizari, ſi conſobrinum eius filium fratris mei de ſancto ſuſcipiam lauacro: quia hanc petitionem nullus Chriſtianorum debet abnuere. Eámque ego, vt Deus manifeſtiſſimè nouit, non calliditate aliqua, ſed in ſimplicitate puri cordis agere cupio, quia offenſam diuinitatis incurrere formido. Non C eſt enim humilitas genti noſtræ, ſi hic à me excipiatur. Si enim Domini proprios famulos de ſacro fonte ſuſcipiunt, cur & mihi non liceat propinquum parentem excipere, ac filium facere per baptiſmi gratiam ſpiritalem? Abſcedite nunc, & nunciate Domino veſtro. Pactionem quam tecum pepigi, cuſtodire cupio inlibatam; quam ſi tuæ conditionis noxa non omiſerit, à me prorſus omitti nequibit. Et hæc dicens, Legatis diſcedentibus, Rex accedens ad lauacrum ſanctum, obtulit puerum ad baptizandum. Quem excipiens, CHLOTHARIVM vocitari voluit, dicens: Creſcat puer, & huius ſit nominis executor, ac tali potentia polleat, ſicut ille quondam, cuius nomen indeptus eſt. Quo myſterio celebrato, inuitatum ad epulum paruulum multis muneribus onerauit. Similiter & Rex ab eodem inuitatus, pleriſque donis refertus abſceſſit, & ad Cabillonenſem vrbem redire ſtatuit.

XXIX. AREDIVS quoque hoc anno terras relinquens, vocante Domino migrauit ad cœlum. Lemouicinæ vrbis incola fuit, non mediocribus regionis ſuæ ortus parentibus, ſed valdè ingenuus. Hic Theodoberto Regi traditus, Aulicis Palatinis adiungitur. Erat enim tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ ſanctitatis Nicetius Epiſcopus, non ſolùm in prædicatione admirabilis facundiæ, verumetiam in operibus bonis ac mirabilibus celeberrimus habebatur in plebe. Qui intuens puerum in Regis Palatio, neſcio quid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei ſe ſequi. At ille, relicto Regis Palatio, ſecutus eſt eum. Cúm-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

que ingreſſi in Cellulam, de iis quæ ad eum pertinent confabularentur, expetiit A adoleſcens à beato Sacerdote ſe corrigi, ab eo edoceri, ab eo imbui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cúmque in huius ſtudij flagrantia cum Antiſtite memorato degeret, tonſurato iam capite, quadam die pſallentibus Clericis in Eccleſia, deſcendit columba à camera, quæ leuiter volitans circa eum, reſedit ſuper caput eius, illud indicans (vt opinor) eum Spiritus ſancti gratia iam repletum. Quam cùm ille non ſine pudore conaretur abigere, hæc paululum circumuolans, iterum ſuper caput eius, aut ſuper ſcapulam reſidebat: quæ non modò ibi, ſed etiam cùm in cellulam Epiſcopi ingrederetur, iugiter comitabatur cum eo. Quod per dies plurimos factum, non ſine admiratione Epiſcopus intendebat. Exinde vir Dei Spiritu (vt diximus) ſancto repletus, ad patriam, genitore ac germano defunctis, regreditur, conſolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum parentem præter hanc ſobolem ſpectabat. Deinde cùm ieiuniis atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domus, id eſt, ſiue correctio familiæ, ſiue exercitium agrorum, ſiue cultus vinearum ad eam aſpiceret: ne huic viro aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione ceſſaret. vnum ſibi tantum priuilegium vindicans, vt ad Eccleſias ædificandas ipſe præeſſet. Quid plura? conſtruxit Templa Dei in honore Sanctorum, expediitque eorum pignora, ac ex familia propria tonſuratos inſtituit Monachos, Cœnobiúmque fundauit, in quo non modò Caſſiani, verùm etiam Baſilij, & reliquorum Abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebrantur Regulæ, beata muliere victum atque veſtitum ſingulis miniſtrante. Nec minus hæc tamen impedita hoc onere in Dei laudibus perſtrepebat, ſed aſſiduè, & ſi quiddam operis exerceret, ſemper orationem Domino tanquam odorem incenſi acceptabilis offerebat. Interea ad ſanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, quos, manus ſingulis cum vexillo crucis imponens, ſanitati reddebat. Quorum ſi ſingillatim nomina ſcribere velim, nec numerum percurrere valeam, nec vocabula memorare. Vnum tamen noui, quòd quicumque ad eum æger aduenit, ſoſpes abſceſſit. De maioribus quoque miraculis parua proponimus. Iter quodam tempore cum genitrice dum ageret, & ſancti Iuliani Martyris ad Baſilicam properaret, venerunt veſpere in quemdam locum. Erat autem locus ille aridus, & abſque fluentis currentibus infœcundus. Dixitque ad eum mater eius: Fili, aquam non habemus, & qualiter hîc nocte præſenti quieſcere poſſumus? At ille proſtratus in orationem, & diutiſſimè preces fudit ad Dominum: & erigens ſe defixit virgam in terra, quam manu gerebat. Eámque cùm bis aut tertiò in gyrum vertiſſet, ad ſe lætus extraxit. Móxque vnda aquæ ſecuta eſt tam valida, vt non ſolùm ipſis de præſenti, ſed etiam pecoribus adfatim deinceps pocula miniſtraret. Nuperrimo autem tempore iter carpens, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quem ille cernens, paululum ſuper equum, in quo ſedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Conſummata verò oratione, diuiſa eſt nubes in duas partes, ac in circuitu eorum immanis deſcendit pluuia. ſuper eos tamen, nulla (ſi dici fas eſt) gutta deſcendit. Vuiſtrimundo quoque cognomento Tattonis, ciui Turonico, dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Quod cùm beato viro queſtus fuiſſet, manum ſuper locum doloris impoſuit, ſtatimque dolor fugatus, nuſquam deinceps ad iniuriam hominis excitatus eſt. Hæc ipſe qui paſſus eſt retulit. De his verò ſignis, quæ per virtutem ſancti Iuliani Martyris Martinique Confeſſoris beati, in eius manibus Dominus operatus eſt, pleraque in libris Miraculorum, ſicut ipſe effatus eſt, ſcripſimus. Poſt has verò & multas alias virtutes, quas Chriſto cooperante compleuit, aduenit Turonis poſt feſtiuitatem ſancti Martini. Ibique paululum commoratus, dixit nobis ſe aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velociùs diſſolui. Et vale dicens, abſceſſit, gratias agens Deo, quia priuſquam obiret, ſepulchrum beati Antiſtitis oſculari promeruiſſet. Cúmque ad Cellulam ſuam acceſſiſſet, teſtamento condito, ordinatis omnibus, ac ſancto Martino Hilarióque Antiſtitibus heredibus conſtitutis, ægrotare cœpit, ac dyſenteriæ morbo grauari. Sexta quoque ægrotationis eius die, mulier, quæ ab ſpiritu immundo ſæpiùs vexata, à Sancto emundari non poterat, ligatis per ſe à tergo manibus, clamare cœpit, ac dicere: Currite ciues, exilite populi, exite obuiam Martyribus Confeſſoribúſque, qui ad exequium beati Aredij conueniunt. Ecce adeſt Iulianus

B

C

A à Briuate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialiſque ab vrbe propria. Adeſt Saturninus à Tholoſa, Dionyſius ab vrbe Pariſiaca, nonnulli & alij quos cœlum retinet, quos vos vt Confeſſores & Dei Martyres adoratis. Hæc cùm in exordio noctis clamare cœpiſſet, à Domino ſuo reuincta eſt. Sed nequaquam potuit contineri. Quæ rumpens vincula, ad Monaſterium cum his vocibus properare cœpit. Móxque beatus vir ſpiritum tradidit non ſine teſtimonio veritatis, quòd ſit ſuſceptus ab Angelis. Mulierem quoque in exequiis ſuis cum alia muliere nequiori ſpiritu vexata, vt eſt ſepulchro tectus, à nequitia infeſti dæmonij emundauit. Et credo, ob hoc Dei nutu eaſdem in corpore poſitus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Poſt celebratum verò funus, mulier quædam rictu patulo, ſine vocis officio, ad eius acceſſit tumulum. Quo oſculis delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

XXX. Hoc anno menſe ſecundo tam in Turonico quàm in Namnetico grauis populum lues adtriuit, ita vt modico quiſquis ægrotus capitis dolore pulſatus, animam funderet. Sed factis rogationibus cum grandi abſtinentia & ieiunio, ſociatis etiam eleemoſynis, aduerſus diuini furoris impetus mitigatus eſt. Apud Lemouicinam verò vrbem ob Dominici diei iniuriam, pro eo quòd in eo operam publicam exercerent, plerique igne cœleſti conſumpti ſunt. Sanctus eſt enim hic dies, qui in principio lucem conditam primus vidit, ac Dominicæ reſurrectionis teſtis factus emicuit: ideóque omni fide à Chriſtianis obſeruari debet, ne fiat in

B eo omne opus publicum. In Turonico verò nonnulli ab hoc igne, ſed non die Dominico, ſunt aduſti. Siccitas immenſa fuit, quæ omne pabulum herbarum auertit. Vnde factum eſt, vt grauis morbus in pecoribus ac iumentis inualeſcens, parum vnde ſumeretur origo relinqueret: ſicut Abacuc Propheta vaticinatus eſt, *Deficient ab eſca oues, & non erunt in præſepibus boues*. Non modò enim in domeſticis, verùm etiam in ipſis ferarum immitium generibus hæc lues graſſata eſt. Nam per ſaltus ſiluarum multitudo ceruorum & reliquorum animantium proſtrata per inuia nacta eſt. Fœnum ab infuſione pluuiarum & inundatione amnium periit. Segetes exiguæ, vineæ verò profuſæ fuerunt. Quercuum fructus oſtenſi effectum non obtinuerunt.

XXXI. De Epiſcopis Turonicis licèt in ſuperioribus Libris quædam ſcripſiſſe viſus ſim, tamen propter ordinationem eorum & ſupputationem, quo tempore primùm prædicator ad Turonicam acceſſit vrbem, reciprocare placuit.

Primus GRATIANVS Epiſcopus, anno Imperij Decij primo, à Romanæ Sedis Papa tranſmiſſus eſt. In qua vrbe multitudo paganorum idololatriis dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione ſua conuerti fecit ad Dominum. Sed interdum occulebat ſe ob impugnationem potentum, eo quòd ſæpiùs eum iniuriis & contumeliis, cùm repererant, adfeciſſent: ac per cryptas & latibula cum paucis Chriſtianis (vt diximus) per eundem conuerſis, myſterium ſolemnitatis diei Dominici clanculo celebrabat. Erat autem valde religioſus, & ti- 1.

D mens Deum: vt niſi fuiſſet talis, non vtique domos, parentes, & patriam, ob Dominici amoris diligentiam reliquiſſet. In hac vrbe ſub tali conditione (vt ferunt) annos quinquaginta commoratus, obiit in pace, & ſepultus eſt in ipſius vici cœmiterio, quod erat Chriſtianorum. Et ceſſauit Epiſcopatus XXXVII. annis.

Secundus anno Imperij Conſtantis primo LIDORIVS ordinatur Epiſcopus. 2.
Fuit autem de ciuibus Turonicis, & hic valde religioſus. Hic ædificauit Eccleſiam primam infra vrbem Turonicam, cùm iam multi Chriſtiani eſſent: primáque ab eo ex domo cuiuſdam Senatoris Baſilica facta eſt. Huius tempore ſanctus Martinus in Galliis prædicare exorſus eſt. Sedit autem annos XXXIII. & obiit in pace, ſepultúſque eſt in ſupra ſcripta Baſilica, quæ hodiéque eius nomine vocitatur.

Tertius ſanctus MARTINVS, anno VIII. Valentis & Valentiniani, Epiſco- 3.
pus ordinatur. Fuit autem de regione Pannoniæ, ciuitate Sabariæ. Qui ob amorem Dei apud vrbem Mediolanenſem Italiæ, primò Monaſterium conſtituit. Sed ab hæreticis, eo quòd ſanctam Trinitatem intrepidus prædicaret, virgis cæſus, atque expulſus de Italia, in Gallias acceſſit. Multos paganorum conuerti fecit, templa eorum atque ſtatuas confregit, fecitque multa ſigna in populos; ita vt ante Epiſcopatum duos ſuſcitaret mortuos. poſt Epiſcopatum autem, vnum tan-

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II. tummodo ſuſcitauit. Hic tranſtulit corpus beati Gratiani, ſepeliuitque ipſum iuxta ſepulchrum ſancti Lidorij, in illa nominis ſui præfata Baſilica. Hic prohibuit ne Maximus gladium in Hiſpaniam ad interficiendos deſtinaret hæreticos, quibus ſufficere ſtatuit quòd à Catholicorum Eccleſijs eſſent vel communione remoti. Conſummato ergo præſentis vitæ curſu, obiit apud Condatenſem vicum vrbis ſuæ, anno LXXXI. ætatis. De quo vico nauigio ſublatus, Turonis eſt ſepultus, in loco quo nunc adoratur ſepulchrum eius. De cuius vita tres à Seuero Sulpitio libros conſcriptos legimus. Sed & præſenti tempore multis ſe virtutibus declarat. In Monaſterio verò quod nunc Maius dicitur, Baſilicam in honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli ædificauit. In vicis quoque, id eſt Alingauienſi, Solonacenſi, Ambacienſi, Ciſomagenſi, Condatenſi, Tornomagenſi, deſtructis delubris, baptizatiſque gentilibus, Eccleſias ædificauit. Sedit autem annos XXVI. menſes IV. dies XXVII. & ceſſauit Epiſcopatus dies XX. A

4. Quartus BRICCIVS ordinatur Epiſcopus, anno Arcadij & Honorij ſecundo, cùm pariter regnarent. Fuit autem ciuis Turonicus, cui XXXIII. Epiſcopatus anno, crimen adulterij eſt impactum à ciuibus Turonicis. Expulſóque eo, Iuſtinianum Epiſcopum ordinauerunt. Briccius verò ſe ad Papam Vrbis dirigit. Iuſtinianus autem poſt eum abiens apud vrbem Vercellenſem obiit. Turonici iterum malignantes, Armentium ſtatuerunt. Briccius verò ſeptem apud Papam Vrbis annis degens, idoneus inuentus à crimine, ad vrbem ſuam redire iuſſus eſt. B
Hic ædificauit Baſilicam paruulam ſuper corpus beati Martini, in qua & ipſe ſepultus eſt. Cúmque portam ingrederetur, Armentius per aliam portam mortuus efferebatur. Quo ſepulto, cathedram ſuam recepit. Hunc ferunt inſtituiſſe Eccleſias per vicos, id eſt Calatonnum*, Briccam, Rotomagum, Briotreidem, Cainonem. Fuerúntque omnes anni Epiſcopatus eius XLVII. Obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica quam ſuper ſanctum Martinum ædificauit.

* al. Catolonnum.

5. Quintus EVSTOCHIVS ordinatur Epiſcopus, vir ſanctus & timens Deum, ex genere Senatorio. Hunc ferunt inſtituiſſe Eccleſias per vicos, Brixis, Iciodorum, Luccas, Dolus. Ædificauit etiam Eccleſiam infra muros ciuitatis, in qua reliquias ſanctorum Geruaſij & Prothaſij Martyris condidit, quæ à ſancto Martino de Italia ſunt delatæ, ſicut ſanctus Paulinus in Epiſtola ſua meminit. Sedit autem annos XVII. Et ſepultus eſt in Baſilica quam Briccius Epiſcopus ſuper ſanctum Martinum ſtruxerat.

6. Sextus ordinatur PERPETVVS, de genere & ipſe (vt aiunt) Senatorio, & propinquus deceſſoris ſui: diues valde, & per multas ciuitates habens poſſeſſiones. Hic ſubmota Baſilica, quam prius Briccius Epiſcopus ædificauerat ſuper S. Martinum, ædificauit aliam ampliorem miro opere. In cuius abſida beatum corpus ipſius venerabilis Sancti tranſtulit. Hic inſtituit ieiunia vigiliáſque qualiter per circulum anni obſeruarentur, quod hodiéque apud nos tenetur ſcriptum, quorum ordo hic eſt. C

DE IEIVNIIS.

Poſt quinquageſimam, quarta & ſexta feria vſque Natale ſancti Ioannis. De Calend. Septemb. vſque Calendas Octob. bina in ſeptimana ieiunia. De Calendis Octobris vſque depoſitionem domni Martini, bina in ſeptimana ieiunia. A depoſitione domni Martini vſque Natale Domini, terna in ſeptimana ieiunia. De natali ſancti Hilarij, vſque medium Februarium, bina in ſeptimana ieiunia.

DE VIGILIIS.

Natali Domini in Eccleſia. Epiphania, in Eccleſia. Natali ſancti Iohannis, ad Baſilicam domni Martini. Natali S. Petri, ad ipſius Baſilicam. V. Calend. April. Reſurrectione Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad Baſilicam domni Martini. Paſcha, in Eccleſia. Die Aſcenſionis, in Baſilica domni Martini. Die quinquageſimo, in Eccleſia. Paſſione ſancti Ioannis, ad Baſilicam in baptiſterio. Natali ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ad ipſorum Baſilicam. Natali ſancti Martini, ad eius Baſilicam. Natali ſancti Symphoriani, ad Baſilicam domni Martini. Natali ſancti Lidorij, ad eius Baſilicam. Natali ſancti Briccij, ad domni Martini Baſilicam. Natali ſancti Hilarij, ad domni Martini Baſilicam.

Hic ædificauit Baſilicam ſancti Petri, in qua cameram Baſilicæ prioris poſuit, quæ vſque ad noſtra tempora perſeuerat. Baſilicam quoque ſancti Laurentij monte

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

A monte Laudiaco ipſe conſtruxit. Huius tempore ædificatæ ſunt Eccleſiæ in vicis, id eſt Euena, Mediconno, Berrao, Balatedine, Vernado*. Condiditque teſtamentum, & deputauit per ſingulas ciuitates quod poſſidebat, in eis ipſis ſcilicet Eccleſiis non modicam, & Turonicæ tribuens facultatem. Sedit autem annos triginta, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

* al. Vernao.

7. Septimus verò VOLVSIANVS ordinatur Epiſcopus, ex genere Senatorio, vir ſanctus, & valde diues, propinquus & ipſe Perpetui Epiſcopi deceſſoris ſui. Huius tempore iam Chlodoueus regnabat in aliquibus vrbibus in Galliis. Et ob hanc cauſam hic Pontifex ſuſpectus habitus à Gothis, quòd ſe Francorum ditionibus ſubdere vellet, apud vrbem Tholoſam exilio condemnatus, in eo obiit. Huius tempore vicus Mantolomaus ædificatus eſt, & Baſilica ſancti Ioannis in Maiori Monaſterio. Sedit autem annos ſeptem, menſes duos.

8. Octauus, ordinatur Epiſcopus VERVS*, & ipſe pro memoratæ cauſæ zelo ſuſpectus habitus à Gothis, in exilium deductus, vitam finiuit. Facultates ſuas Eccleſiis & benè meritis dereliquit. Sedit autem annos vndecim, dies octo.

* al. Virus.

9. Nonus LICINIVS, ciuis Andegauus, qui ob amorem Dei in Orientem abiit, ſanctáque loca reuiſit. Exinde digreſſus, in poſſeſſione ſua Monaſterium collocauit infra terminum Andegauum, & poſtea Abbatis officio in Monaſterio, vbi ſanctus Venantius Abbas ſepultus eſt, functus, ad Epiſcopatum eligitur. Huius tempore B Chlodoueus Rex victor de cæde Gothorum, Turonis rediit. Sedit autem annos duodecim, menſes duos, dies XXV. & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

10. Decimo loco THEODORVS & PROCVLVS, iubente beata Chrodielde Regina, ſubrogantur, eo quòd de Burgundia iam Epiſcopi ordinati, ipſam ſecuti fuiſſent, & ab hoſtilitate de vrbibus ſuis expulſi fuerant. Erant autem ambo ſenes valde. Rexerúntque Eccleſiam Turonicam ſimul annis duobus, & ſepulti ſunt in Baſilica ſancti Martini.

11. Vndecimus DINIFIVS Epiſcopus, & ipſe ex Burgundia veniens: qui per electionem præfati Regis ad Epiſcopatum acceſſit. Cui aliquid de fiſci ditionibus eſt largitus, deditque ei poteſtatem faciendi de his rebus quæ voluiſſet. Qui maximè Eccleſiæ ſuæ quod fuit melius dereliquit. Largitus eſt etiam quiddam & benè meritis. Sedit autem menſes decem, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

12. Duodecimus OMMATIVS de Senatoribus ciuibúſque Aruernis, valde diues in prædiis, qui condito teſtamento per Eccleſias vrbium, in quibus poſſidebat facultates ſuas, diſtribuit. Ipſe exaltauit Eccleſiam infra muros vrbis Turonicæ, ſanctorum Geruaſij atque Protaſij reliquiis conſecratam, quæ muro coniuncta eſt. Hic cœpit ædificare Baſilicam ſanctæ Mariæ infra muros vrbis, quam imperfectam reliquit. Sedit annos quatuor, menſes quinque: obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

13. Tertiusdecimus LEO ex Abbate Baſilicæ S. Martini ordinatur Epiſcopus. C Fuit autem faber lignarius, faciens etiam turres holochryſo tectas: ex quibus quædam apud nos retinentur. In aliis etiam operibus elegans fuit. Sedit autem menſes ſex, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

14. Quartusdecimus FRANCILIO, ex Senatoribus ordinatur Epiſcopus. Ciuis Pictauus, habens coniugem, Claram nomine, ſed filios non habens. Fuerúntque ambo diuites valde in agris, quos maximè ſancti Martini Baſilicæ contulerunt, reliquerúntque quædam & proximis ſuis. Sedit autem annos duos, menſes ſex. obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

15. Quintus decimus INIVRIOSVS, ciuis Turonicus, de inferioribus quidem populi, ingenuus tamen. Huius tempore Chrodieldis Regina tranſiit. Hic peredificauit Eccleſiam ſanctæ Mariæ infra muros vrbis Turonicæ. Huius tempore & Baſilica ſancti Germani ædificata eſt. Vici etiam, Nouiliacus & Luciliacus, fundati ſunt. Hic inſtituit Tertiam & Sextam in Eccleſia dici, quod modò in Dei nomine perſeuerat. Sedit autem annos ſexdecim, menſes vndecim, dies viginti ſex. obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

16. Sextusdecimus BAVDINVS, ex Referendario Chlotharij Regis, ordinatur Epiſcopus, habens & filium. multis eleemoſynis præditus. Aurum etiam, quod deceſſor eius reliquerat, ampliùs quàm viginti milia ſolidorum, pauperibus erogauit. Huius tempore alter vicus Nouiliacus ædificatus eſt. Hic inſtituit

GVNTCHRAMNVS. CHILDEBERTVS. CHLOTHARIVS II.

menſam Canonicorum. Sedit autem annos quinque, menſes decem. obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini. A

17. Decimus ſeptimus GVNTHARIVS, ex Abbate Monaſterij ſancti Venantij ordinatur Epiſcopus. Vir valde prudens dum Abbatis fungeretur officio, & ſæpiùs Legationes inter Reges Francorum faciens. Poſtquàm autem Epiſcopus ordinatus eſt, vino deditus, penè ſtolidus apparuit. Quæ res eum intantum amentem faciebat, vt conuiuas, quos benè nouerat, nequiret agnoſcere. Sæpiùs tamen eos conuiciis agebat, & improperiis. Sedit autem annos duos, menſes decem, dies vigintiduos. Obiit autem, & ſepultus eſt in Baſilica S. Martini, ceſſauitque Epiſcopatus anno vno.

18. Octauus decimus EVFRONIVS Preſbyter ordinatur Epiſcopus, ex genere illo quod ſuperiùs Senatorium nuncupauimus. Vir egregiæ ſanctitatis, ab ineunte ætate Clericus. Huius tempore ciuitas Turonica cum omnibus Eccleſiis magno incendio concremata eſt, de quibus ipſe poſtea duas reparauit, tertiam vetuſtiſſimam relinquens deſertam. Poſtea verò Baſilica ſancti Martini & ipſa incendio eſt aduſta per Vuiliacharium, cùm ibi confugium pro Chramni quondam circumuentione feciſſet. Quam poſtea idem Pontifex texit ſtanno, opitulante Rege Chlothario. Huius tempore Baſilica ſancti Vincentij ædificata eſt. Tauriaco, Cerate, & Orbiniaco, vicis, Eccleſiæ ædificatæ ſunt. Sedit autem annos ſeptemdecim, obiitque ætate ſeptuagenaria, & ſepultus in Baſilica ſancti Martini. Ceſſauitque Epiſcopatus dies XIX. B

19. Nonuſdecimus GREGORIVS ego indignus, Eccleſiam vrbis Turonicæ, in qua beatus Martinus & ceteri Sacerdotes Domini ad Pontificatus officium conſecrati ſunt, ab incendio diſſolutam diruptámque nactus ſum. Quam reædificatam in ampliori altiorique faſtigio ſeptimodecimo ordinationis meæ anno dedicaui. In qua, ſicut à longæuis Preſbyteris comperi, beatorum ibidem reliquiæ Agaunenſium ab antiquis fuerunt collocatæ. Ipſam etiam capſulam in theſauro Baſilicæ ſancti Martini reperi, in qua valde putredine erat pignus diſſolutum, quod pro eorum religionis eſt virtute delatum. Ac dum vigiliæ in eorum honore celebrarentur, libuit animo hæc iterum præluceſcente cereo viſitare. Quæ dum à nobis adtentè rimantur, dixit ædis ædituus: „Eſt hîc, inquit, lapis opertorio tectus, in quo quid habeatur prorſus ignoro, ſed nec prædeceſſores miniſtros huius cuſtodiæ ſcire comperi. Deferam eum, & ſcrutamini diligenter quid contineatur intra concluſum. Quem delatum reſeraui (fateor) & inueni in hoc capſulam argenteam, in qua non modò beatæ Legionis teſtium, verùm etiam multorum Sanctorum tam Martyrum quàm Confeſſorum reliquiæ tenebantur. Nacti etiam ſumus & alios lapides, ita vt hic erat, concauos, in quibus ſanctorum Apoſtolorum cum reliquorum Martyrum, pignera continebantur. Quod munus ego diuinitus indultum admirans, & gratias agens, celebratis vigiliis, dictis etiam Miſſis, hæc in Eccleſia collocaui. In Cellula ſancti Martini Eccleſiæ ipſi contigua, ſanctorum Coſmæ & Damiani Martyris reliquias poſui. Baſilicas ſancti Perpetui aduſtas incendio reperi, quas in illo nitore vel pingi, vel exornari, vt priùs fuerant, artificum noſtrorum opere imperaui. Baptiſterium ad ipſam Baſilicam ædificari præcepi, in quo ſancti Ioannis cum Sergij Martyris, reliquias poſui: & in illo priore baptiſterio ſancti Benigni Martyris pignera collocaui. In multis verò locis infra Turonicum terminum, & Eccleſias, & Oratoria dedicaui, Sanctorúmque reliquiis inluſtraui, quæ memorare ex ordine prolixum cenſui. C

Decem Libros Hiſtoriarũ, ſeptem Miraculorum, vnum de Vitis Patrum ſcripſi. In Pſalterij tractatum Librum vnum commentatus ſum. De Curſibus etiam Eccleſiaſticis vnum Librum condidi. Quos Libros licèt ſtilo ruſticiori ſcripſerim, tamen coniuro omnes Sacerdotes Domini, qui poſt me humilem Eccleſiam Turonicam ſunt recturi, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac terribilem reis omnibus iudicij diem, ſi nunquam confuſi de ipſo iudicio diſcedentes cum diabolo condemnandi eſtis, vt nunquam Libros hos abolere faciatis, aut reſcribi quaſi quædam legentes, & quaſi quædam prætermittentes: ſed ita omnia vobiſcum integra inlibatáque permaneant, ſicut à nobis relicta ſunt. Quòd ſi te, Sacerdos Dei, quicumque es, Martianus noſter ſeptem diſciplinis erudiit, id eſt, ſi te in Grammaticis docuit legere, in Dialecticis altercationum propoſitiones

A aduertere, in Rhetoricis genera metrorum agnoſcere, in Geometricis terrarum GVNTCHRAMNVS.
linearúmque menſuras colligere, in Aſtrologicis curſus ſiderum contemplari, in CHILDEBERTVS.
Arithmeticis numerorum partes colligere, in harmoniis ſonorum modulationes CHLOTHARIVS II.
ſuauium accentuum carminibus concrepare: ſi in his omnibus ita fueris exercitatus, vt tibi ſtilus noſter ſit ruſticus, nec ſic quoque deprecor, vt auellas quæ ſcripſi. Sed ſi tibi in his quiddam placuerit, ſaluo opere noſtro te ſcribere verſu non abnuo. Hos autem Libros in anno viceſimoprimo ordinationis noſtræ perſcripſimus: ſcilicet in ſuperioribus de Epiſcopis Turonicis ſcripſimus, adnotantes annos eorum. Non tamen ſequitur ac ſupputatur numerus chronicalis, quia interualla ordinationum integrè non potuimus reperire. Eſt ergo omnis ſumma annorum mundialium talis:

A principio vſque ad diluuium anni MMCCXLII.

A diluuio vſque ad tranſitum filiorum Iſraël per mare Rubrum, anni MCCCCIV.

Ab hoc maris tranſitu vſque ad Reſurrectionem Dominicam, anni MDXXXVIII.

A Reſurrectione Dominica vſque ad tranſitum ſancti Martini, anni CCCCXII.

A tranſitu S. Martini vſque ad memoratum ſuperius annum, id eſt, ordinationis noſtræ primum & viceſimum, qui fuit Gregorij Papæ Romani quintus, Guntchramni Regis XXXI. Childeberti iunioris XIX. anni CCXVIII*. *CLXXVIII.

Quorum omnis ſumma eſt, annorum MMMMMDCCCLXIV*. *DCCCXIV.

B

EXPLICIT LIBER DECIMVS.

Appendix, quæ Libri XI. loco Gregorij Turonenſis Hiſtoriæ adiecta erat in vulgatis editionibus, infra ſub Auctoris ſui, nempe FREDEGARII SCHOLASTICI, *nomine reperietur.*

 A

VENANTII
HONORII CLEMENTIANI
FORTVNATI
PRESBYTERI ITALICI,
EPISCOPI PICTAVIENSIS,
CARMINA HISTORICA,

De Regibus Francorum, Reginis, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & B
aliis illuſtribus ſui ſeculi viris.

EX LIBRO PRIMO.

De Leontio Epiſcopo.

CARM. XV.

INTER quos genuit radians Aquitanicus axis,
  Egregiis meritis culmina prima tenes.
Ciuibus ex Gallis ſuperеminet alta poteſtas,
  Tu potior reliquis, & tibi nemo prior.
Præcedis multos, nulli minor, atque ſecundus,
  Nec ſupereſt aliquid quod dare poſſit honor.
Qui, cùm ſe primùm veſtiuit flore iuuentus,
  Paruus eras annis, & grauitate ſenex.
Verſus ad Hiſpanas acies cum Rege ſereno
  Militiæ creuit palma ſecunda tuæ.
Cuius primitiæ tanto placuêre relatu, C
  Vt meritis eſſet debitus iſte gradus.
Nec poterant ſubitò tibi culmina celſa parari,
  Hæc niſi digna tuum promeruiſſet opus.
Nobilitate potens præcellis Papa LEONTI,
  Clarus ab antiquis ſi numerentur aui.
Nam genus, & proaui, vel quidquid in ordine dicam,
  Per Proceres celſos currit origo vetus.
Tempora diffugiunt, & ſtat tamen aula parentum,
  Nec patitur lapſum, te reparante, domus.
Nobilitas longos non inclinauit in annos,
  Cui magis aſſenſum proles opima dedit.
Inclyta progenies ornauit luce priores,
  Heredis radio ſplendet origo patrum.
De radice ſua veſtita eſt flore vetuſtas,
  Quam meritò veſtræ laudis obumbrat honor.
Quamuis non aliquis potior modo poſſit haberi,
  Tu tibi præcedis, amplificando patres.
Emicat altus apex generoſa ſtemmata pandens,
  Cuius apud Reges vnica palma patet.

A Eccleſiæ nunc iura regis, venerande Sacerdos,
Altera nobilitas additur indè tibi.
Pontificalis apex quamuis ſit celſus in Vrbe,
Poſtquàm te meruit, creuit adeptus honor.
Aula Dei, & Paſtor, vicibus ſibi præmia reddunt.
Illi tu ornatum, ſpem dedit illa tibi.
Munere diuino pariter floretis vtrique,
Tu mercede places, illa decore nitet.
Tertius à decimo huic vrbi Antiſtes haberis,
Sed primus meritis enumerandus eris.
Templa vetuſta Dei reuocaſti in culmine priſco,
Póſtque ſuum lapſum nunc meliora placent.
Flore iuuenturis ſenio fugiente coruſcant,
Et tibi læta fauent, quo renouante virent.
Vt tu plus ageres, incendia tecta cremarunt,
Et nunc laude tua pulchriùs illa micant.
Nulláque flammicremæ ſenſerunt damna ruinæ,
Quæ modo poſt ignes lumine plena nitent.
Credo quòd ex ſeſe voluiſſent ipſa cremari,
Vt labor ille tuus hæc meliora daret.
B Poſt cineres conſumpta ſuos, tenuéſque fauillas,
Sic ſolet & Phœnix ſe renouare ſenex.
Inſtaurata etiam ſacri eſt baptiſmatis aula,
Quo maculas veteres fons lauat vnus aquis.
Ecce beata ſacræ fundaſti Templa Mariæ,
Nox vbi victa fugit ſemper habendo diem.
Lumine plena micans imitata eſt aula Mariam,
Illa vtero lucem clauſit, & iſta diem.
Nec ſolùm hîc, ſed vbique micant tua Templa, Sacerdos,
Inter quæ plaudens Sanctonus illa docet.
Cui loca das populis, vbi Chriſtum iugiter orent,
Vnde ſalus veniat, te facis eſſe viam.
Eccleſiæque domus creſcente cacumine pollet,
Et probat eſſe tuum, quòd modo culta placet,
Feciſti vt libeat cunctos hîc currere ciues,
Et domus vna vocet quidquid in vrbe manet.
Ornaſti patriam, cui dona perennia præſtas,
Tu quoque dicendus Burdegalenſe decus.
Quantum inter reliquas caput hæc ſuper extulit vrbes,
Tantum Pontifices vincis honore gradus.
D Inferiora velut ſunt flumina cuncta Garumnæ,
Non aliter vobis ſubiacet omnis apex.
Rhenus ab Alpe means neque tantis ſpumat habenis *, *arenis,
Fortior Hadriacas nec Padus intrat aquas.
Danubius par eſt, qui longiùs egerat vndas,
Hæc ego tranſcendi. iudico nota mihi.
Muneribúſque piis dotaſti altaria Chriſti,
Cùm tua vaſa ferunt viſcera ſancta Dei.
Nam cruor, & corpus Domini libamina ſummi,
Ritè miniſterium te tribuente, venit.
O felix, cuius ditat pia Templa facultas,
Cui res iſta magis non peritura manet.
Non ærugo teret mordaci dente talentum,
Nec contra hæc fures arma doloſa mouent.
Et data res viuit, facit & benè viuere dantem,
Cùm moritur terris, ducitur indè polis.
Hæc poſſeſſor habet, quidquid tranſmiſerit ante,
Sola tenet ſecum quæ priùs ire facit.

Hæc tibi Templa dabunt, & vaſa ſacrata Sacerdos, A
Et quidquid reliquum nec numerare queo.
Eccleſiæ culmen per tempora longa gubernes,
Et mercede pia fructus vbique mices.
Cogor amore etiam PLACIDINÆ pauca referre,
Quæ tibi tunc coniux, eſt modò chara ſoror.
Lumen ab ARCADIO veniens genitore refulget,
Quo manet Auguſtum germen, AVITE, tuum.
Imperij faſces toto qui rexit in Orbe,
Cuius adhuc pollens iura Senatus habet.
Humani generis ſi culmina prima requiras,
Semine Cæſareo nil ſupereſſe poteſt.
Sed genus ipſa ſuum ſenſus moderamine vicit,
Cuius ab eloquio dulcia mella fluunt.
Chara, ſerena, decens, ſolers, pia, mitis, opima,
Quæ bona cuncta gerit, quidquid honore placet.
Moribus, ingenio, meritorum luce coruſcans,
Ornauit ſexum mens precioſa ſuum.
Plurima cur referam, quantis ſit prædita rebus,
Quæ potuit votis nupta placere tuis?
Augeat hæc vobis vitam, cui Templa dediſtis,
Culminibúſque ſuis culmina veſtra tegat. B

Ad Placidiam matrem Leontij Epiſcopi.

XVII. MVNERA parua nimis pia ſuſcipe, quæſo, libenter,
Quæ magis ipſa decens munus in Orbe micas.
Fluctibus è mediis hæc vt daret Inſula vobis,
Oceanus tumidis murmure præſtat aquis.
Quæ loca dum volui properans agnoſcere, Ponti
A Borea veniens reppulit vnda furens.
Proſperitas vt veſtra tamen ſe plena probaret,
Obtulit in terris quod peteretur aquis.

De Biſſonno villa Burdegalenſi.

XVIII. EST locus, æſtifero quamuis ſit tempore feruor,
Quo viret aſſiduo flore refectus ager.
Reſpirant croceis depicta coloribus arua,
Flagrat odoriferis blandior herba comis.
Incola BISSONNVM vocat hunc de nomine priſco,
Millia ſeptem vrbs hinc Burdegalenſis abeſt.
Quo poſſeſſor amans prætoria grata locauit, C
Partibus atque tribus porticus æqua ſubit.
Strauerat ipſa ſolo ſenio rapiente vetuſtas,
Perdiderat vultum forma decora ſuum.
Hunc meliore via reuocat labor ille Leonti,
Quo præſente domus nulla ruina premit.
Nunc quoque proſperiùs velut aula ſepulta reſurgit,
Et fauet auctori viuificata ſuo.
Reddidit interea priſco noua balnea cultu,
Quo recreant feſſos blanda lauacra viros.
Hîc referunt nutriſſe lupos deſerta tenentes,
Intulit hic homines, expulit vnde feras.

De Vereginis villa Burdegalenſi.

XIX. INTER opima ferax, qua voluitur vnda Garomnæ,
VEREGINIS ripis vernat amœnus ager.
Hic breuis aſcenſus leni ſubit aggere cliuum,
Carpit & obliqua mole viator iter.

A Altior à planis aruis minor eminet alcis,
Necve humilis nimium, necve ſuperbit apex.
Colle ſedet medio domus ædificata decenter,
Cuius vtrumque latus hinc iacet, inde tumet.
Machina celſa caſæ triplici ſuſpenditur arcu,
Quo pelagi pictas currere credis aquas.
Exilit vnda latens viuo generata metallo,
Dulcis & irriguo fonte perennis aquæ.
Quo ſuper accumbens celebrat conuiuia paſtor,
Incluſóque lacu piſce natante bibit.
Nunc renouanda venit Papæ mercede Leonti,
Quem Dominum longo tempore culta cupit.

De Præmiaco villa Burdegalenſi.

XX. QVAMVIS inſtet iter, retrahárque volumine curæ,
Ad te pauca ferens carmina flecto viam.
Captus amore tui numquam memoranda tacebo,
Te neque prætereo præterundo locum.
Qui cùm digna loquar, ſi ſyllaba quarta recedat,
PRÆMIACVM pollens præmia nomen habes.
B Delitiis obſeſſus ager, viridantibus aruis,
Et naturalis gratia ruris ineſt.
Condita quo domus eſt, planus tumor exit in altum,
Nec ſatis elato vertice regnat apex.
Qua ſuper incumbens locus eſt deuexus in amnem,
Florea gemmato gramine prata virent.
Leniter appulſus quoties inſibilat Eurus,
Flexa ſupinatis fluctuat herba comis.
Hinc alia de parte ſeges flaueſcit ariſtis,
Pinguis & altricem palmes opacat humum.
Piſcibus innumeris non deficit vnda Garomnæ,
Et ſi deſit agris fruges, abundat aquis.
Sed te quærebant hæc munera tanta Leonti.
Solus defueras, qui bona plena dares.
Nam quòd pulcra domus, quòd grata lauacra niteſcunt,
Conſolidatorem te cecinêre ſuum.
Vt tamen acquirant & adhuc fabricanda decorem,
Temporibus longis hæc tua dona regas.

C

EX LIBRO SECVNDO.

De Launebode Duce, qui ædificauit Templum ſancti Saturnini.

CARM. IX. LAVDIBVS humanis reliquorum corda reſultent,
At mihi de iuſtis commemorare vacet.
Nam pietatis opus victores texere libris,
Admonet ingenium res ratione duplex.
Vna, quòd eſt habilis, de magnis magna fateri,
Nam bona qui reticet criminis auctor erit.
Altera cauſa mouet, quoniam ſucceſſus amatur,
Et meliora capit qui ſua facta legit.
SATVRNINVS enim Martyr venerabilis Orbi,
Nec latet egregij palma beata viri.
Qui cùm Romana properaſſet ab vrbe Toloſam,
Et pia Chriſticoli ſemina ferret agri:

Tunc veſana cohors Domini comprehendit amicum,
Inſtituítque pij membra terenda trahi.
Implicitus tauri pede poſteriore pependit,
Tractus in obliquum dilaceratus obit.
Hac ope de terris animam tranſmiſit Olympo,
O felix, cuius funere mors moritur.
Sed locus ille quidem, quo Sanctus vincula ſumpſit,
Nullius Templi fultus honore fuit.
LAVNEBODES enim, poſt ſecula longa, Ducatum
Dum gerit, inſtruxit culmina ſancta loci.
Quod nullus veniens Romana gente fabriuit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.
Coniuge cum propria BERETHRVDE clara decore,
Pectore quæ blando clarior ipſa nitet.
Cui genus egregium fulget de ſtirpe potentum,
Addidit ornatum vir, venerando Deum.
Quæ manibus propriis alimonia digna miniſtrat,
Pauperibus tribuens, ſe ſatiare cupit.
Indefeſſa fidem Chriſti per Templa requirit,
Iugiter excurrens ad pietatis opus.
Nudos veſte tegit, ſitienti pocula profert.
Se magis æterno femina fonte replet.
Proficit hoc etiam, quidquid gerit illa marito,
Anxia pro cuius vota ſalute facit.
Dux meritis in gente ſua qui pollet opimis,
Celſus vbique micans nobilitatis ope.
Sed quamuis altum teneat de ſtirpe cacumen,
Moribus ipſe ſuos amplificauit auos.
Ergo pari voto maneant in ſecula iuncti,
Et micet ambobus conſolidatus amor.

Ad Clerum Pariſiacum.

X. COETVS honorifici decus & gradus ordinis ampli,
Quos colo corde, fide, relligione Patres:
Iamdudum obliti deſueto carmine plectri,
Cogitis antiquam me renouare lyram.
En ſtupidis digitis ſtimulatis tangere chordas,
Cùm mihi non ſolito currat in arte manus.
Scabrida nunc reſonat mea lingua rubigine verba,
Exit & incompto raucus ab ore fragor.
Vix dabit in veteri ferrugine cotis acumen,
Aut fumo infecto ſplendet in ære color.
Sed quia dulcedo pulſans quaſi malleus inſtat,
Et veluti incude cura reliſa terit:
Pectoris atque mei ſuccenditis igne caminum,
Vnde miniſtratur cordis in arce vapor:
Obſequor hinc, quia me veluti fornace recocto,
Artis ad officium veſter adegit amor.
Celſa PARISIACI CLERI reuerentia pollens,
Eccleſiæ genium, gloria, munus, honor.
Carmine Dauidico diuina poëmata pangens,
Curſibus aſſiduis dulce reuoluit opus.
Inde Sacerdotes, Leuiticus hinc micat ordo:
Illos canicies, hos ſtola pulchra tegit.
Illis pallor ineſt, rubor his in vultibus errat,
Et candent rutilis lilia mixta roſis.
Illi iam ſenio, ſed & hi benè veſtibus albent,
Vt placeat ſummo picta corona Deo.

A In medio GERMANVS adeſt Antiſtes honore,
Qui regit hinc iuuenes, ſubrigit indè ſenes.
Leuitæ præeunt, ſequitur grauis ordo canentum:
Hos gradiendo mouet, hos moderando trahit.
Ipſe tamen ſenſim incedit, velut alter Aaron:
Non de veſte nitens, ſed pietate placens.
Non lapides, coccus, cidarim, aurum, purpura, byſſus,
Exornant humeros, ſed micat alma fides.
Iſte ſatis melior veteri quàm lege Sacerdos,
Hic quia vera colit quod prius vmbra fuit.
Magna futura putans, præſentia cuncta refellens,
Antea carne carens, quàm caro fine ruens.
Sollicitus, quemquam ne deuóret ira luporum,
Colligit ad caulas Paſtor opimus oues.
Aſſiduis monitis ad paſcua ſalſa vocatus,
Grex vocem agnoſcens currit amore ſequax.
Miles ad arma celer, ſignum mox tinnit in aures,
Erigit excuſſo membra ſopora toro.
Aduolat ante alios, myſteria ſacra requirens,
B Vndique quiſque ſuo Templa petenda loco.
Flagranti ſtudio populum domus irrigat omnem,
Certatimque monent quis prior ire valet.
Peruigiles noctes ad prima crepuſcula iungens,
Conſtruit angelicos turba verenda choros.
Greſſibus exertis in opus venerabile conſtans,
Vim factura polo cantibus arma mouet.
Stamina Pſalterij lyrico modulamine texens,
Verſibus orditum carmen amore trahit.
Hinc puer exiguis attemperat organa cannis,
Inde ſenex largam ructat ab ore tubam.
Cymbalicæ voces calamis miſcentur acutis,
Diſparibúſque tropis fiſtula dulce ſonat.
Tympana rauca ſenum puerilis tibia mulcet,
Atque hominum reparant verba canora lyram.
Leniter iſte trahit modulus, rapit alacer ille,
Sexus & ætatis ſic variatur opus.
Triticeas fruges feruens terit area Chriſti,
Horrea quandoquidem conſtruitura Dei.
Voce Creatoris reminiſcens eſſe beatos,
C Quos Dominus vigiles, dum redit ipſe, videt.
In quorum meritis, animo, virtute, fidéque,
Tegmine corporeo lumina quanta latent?
Pontificis monitis Clerus, plebs pſallit, & infans,
Vnde labore breui fruge replendus erit.
Sub duce GERMANO felix exercitus hic eſt.
Moſes tende manus, & tua caſtra iuua.

De Eccleſia Pariſiaca.

XI. SI Salmoniaci memoretur machina Templi,
Arte licèt par ſit, pulchrior iſta fide.
Nam quæcumque illic veteris velamine legis
Clauſa fuêre priùs, hîc reſerata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta metallo,
Clariùs hæc Chriſti ſanguine tincta nitet.
Illa aurum, lapides, ornarunt cedrina ligna,
Huic venerabilior de cruce fulget honor.
Conſtitit illa vetus ruituro ſtructa talento,
Hæc precio mundi ſtat ſolidata domus.

Splendida marmoreis attollitur aula columnis, A
Et quia pura manet, gratia maior ineſt.
Prima capit radios vitreis oculata feneſtris,
Artificiſque manus clauſit in arce diem.
Curſibus auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque ſuis radiis, & ſine ſole micat.
Hæc priùs egregio Rex CHILDEBERTVS amore
Dona ſuo populo non moritura dedit.
Totus in affectu diuini cultus adhærens,
Eccleſiæ iuges amplificauit opes.
Melchiſedech noſter meritò Rex atque Sacerdos,
Compleuit laicus relligionis opus.
Publica iura regens, & celſa Palatia ſeruans,
Vnica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens, illic meritorum viuit honore,
Hîc quoque geſtorum laude perennis erit.

De Baptiſterio Maguntiæ.

XII. ARDVA ſacrati baptiſmatis aula coruſcat,
Quo delicta Adæ Chriſtus in amne lauat.
Hîc Paſtore Deo puris grex mergitur vndis,
Ne maculata diu vellera geſtet ouis. B
Traxit origo necem de ſemine, ſed Pater Orbis
Purgauit medicis crimina mortis aquis.
Hanc tamen Antiſtes SIDONIVS extulit arcem,
Qui Domini cultum Templa nouando fouet.
Struxit BERTHOARÆ voto complente Sacerdos,
Quæ decus Eccleſiæ cordis amore placet.
Catholicæ fidei ſplendor, pietate coruſcans,
Templorum cultrix, prodiga pauperibus.
Seminat vnde metat, fruges ſpargendo recondens,
Terrenis opibus non moritura parat.
Filia digna, patri te, THEODEBERTE, reformans,
Rexiſti patriam qui pietate patris.
Et comitante fide reuocaſti ex hoſte triumphos,
Sed capti precio mox rediêre tuo.
Regum Eccleſiæ fultor, laus Regni, Paſtor egentum,
Cura Sacerdotum, promptus ad omne bonum.
Cuius dulce iugum nullus gemuiſſe fatetur,
Viuis adhuc meritis Rex in amore tuis. C

EX LIBRO TERTIO.

Ad Felicem Epiſcopum ex nomine ſuo.

CARM. V. FIDA ſalus patriæ, FELIX ſpe, nomine, corde,
Ordo Sacerdotum, quo radiante, micat.
Reſtituis terris quod publica iura petebant,
Temporibus noſtris gaudia priſca ferens.
Vox Procerum, lumen generis, defenſio plebis,
Naufragium prohibes hîc vbi portus ades.
Auctor Apoſtolicus, qui iura Britannica vincens,
Tutus in aduerſis, ſpe crucis, arma fugas.
Viue decus patriæ, fidei lux, auctor honoris,
Splendor Pontificum, noſter & Orbis amor.

Ad eumdem de dedicatione Eccleſiæ ſuæ.

VI. Cvm Salomon coleret generoſi encænia Templi,
Iſraheliticos fecit adeſſe viros.
Leuitas, Proceres, pueros, iuuenéſque, ſenéſque;
Vndique certatim regia pompa trahit.
Mactantur vituli tauri iugulantur ad aras,
Et populi in votis gaudia cædis erant
Nunc verò adſurgit, ritu placitura beato,
Tempore decurſo, iuſtior ara Deo.
Proſpera quæ populis Felix modò feſta miniſtrans,
Exuperat rebus geſta priora nouis.
Conuocat egregios ſacra ad ſolemnia Patres,
Quo ſtat vera ſalus, & fugit vmbra vetus.
Docti claue Petri cœlos aperire petenti,
Ac monitis Pauli noſcere clauſa poli.
Ne lupus intret oues, nec morbus inulceret agnos,
Hinc ſunt cuſtodes, indè medela gregis.
Quorum vox refluens populo de fonte ſalutis,
Vt bibat aure fidem, porrigit ore ſalem:
Inter quos medios Martini ſede Sacerdos
Evphronivs fulget, Metropolita ſacer:
Plaudens in ſancta Fratrum coëunte corona,
Et ſua membra videns, fortior extat apex.
Lætius indè caput, quia ſunt ſua viſcera ſecum,
Eccleſiæ iuncto corpore creſcit honor.
Domitianvs, item Victorivs, ambo columnæ,
Spes in vtriſque manens pro regionis ope.
Domnvlvs hic fulget meritis, Maracharivs indè,
Iure Sacerdotij cultor vterque Dei.
En ſpectat, veniat quæ nunc memoranda per æuum,
Votis plena piis fulget in Orbe dies.
In qua promeruit ſuâ gaudia cernere paſtor,
Officióque ſacro reddere vota Deo.
Tempore qui longò aduentu pendebat in iſto,
Deſpiciens aliud, hoc erat omnis amor:
Omnia tuta timens ſuſpecto in tramite vitæ,
Ne priùs iret iter, quàm daret iſta Deo.
Sæpiùs occultans, ſuſpiria laſſa trahebat,
Cederet vt Dominus hoc properare decus.
Anxius incerto curarum faſce laborans,
Dum votum ſpectat, pondera tempus erant.
Sed iam feſtus adeſt, ſoluatur ſarcina curæ,
Lætitiæ cumulus triſte repellat onus.
Proſpera dans populis, & gaudia larga, per vrbem
Felix felici cum grege, paſtor, age.
Hinc te Pontifices circumdant, indè miniſtri:
Cingit te totum hinc honor, indè fauor.
Clerus ecce choris reſonat, plebs indè choraulis,
Quiſque tuum votum qua valet arte canit.
Tarda fuêre tibi, quia fit mora ſemper amanti,
Res ſublimis enim tarda, ſed ampla venit.
Nunc Domini laudes inter tua claſſica cantu,
Et Trinitatis opem machina trina ſonet.
Adde medullata in Templis holocauſta Sacerdos,
Quo diuturna mices, hoſtia pura, Deo.

Ad eundem, in laudem eius, & regionis Armorici.

VIII. ILLVXIT feſtiua dies, me gaudia cogunt,
Vt quod plebs poterat ſolus amore loquar.
Vltima quamuis ſit regio ARMORICVS in Orbe,
FELICIS meritis cernitur eſſe prior.
Miſerunt ſimiles Oriens & Gallia ſortes,
Illa micat radiis Solis, & iſta tuis.
Nam ſplendore nouo ſua munera quiſque miniſtrat,
Tu fers Oceano lumen, & ille Rubro.
Denique ſi ſenſus clara pro lampade fulget,
Ingenium veſtrum luminis inſtar habet.
Maxima progenies titulis ornata vetuſtis,
Cuius & à proauis gloria celſa tonat.
Nam quicumque potens Aquitanica rura ſubegit,
Extitit ille tuo ſanguine, luce, parens.
Germinis antiqui venerabile culmen in Orbe,
Laudibus in cuius militat omne decus.
Flos generis, tutor patriæ, correctio plebis,
Eloquij flumen, fons ſalis, vnda loquax.
Semita doctrinæ, ius cauſæ, terminus iræ,
Cuius in ingenium huc noua Roma venit.
Illic quod poterat per plures illa docere,
Re contenta ſuo Gallia ciue placet.
Ornamenta geris gemino fulgentia dono,
Et te concelebrant hinc opus, indè genus.
Sed qui terrena de nobilitate nitebas,
Eccleſiam nunc ſpe nobiliore regis.
Cuius ad aratrum bone cultor iugiter inſtas,
Vt iam multa Deo ſplendida dona dares.
Nupſiſti Eccleſiæ, felicia vota iugaſti,
Hanc qui matronam dote potente reples.
Cuius in amplexu ducis ſine crimine vitam,
Altera nec mulier corde recepta fuit.
Hanc oculis, animo retines, & corde pudico,
Vnde tibi nupſit, caſtior indè manet.
Illa tibi prolem peperit, ſed corpore virgo,
Et populum gremio fudit amata tuo.
Ecce tuos natos diuina ex coniuge ſumptos,
Et modo te gaudent, quos patris vmbra tegit.
Próque ſalute gregis, Paſtor, per compita curris,
Excluſóque lupo tuta tenetur ouis.
Inſidiatores remoues, vigil arte, Britannos.
Nullius arma valent quod tua lingua facit.
Tu quoque ieiunis cibus es, tu panis egenti,
Quæ ſibi quiſque cupit, hic ſua vota videt.
Diuitias proprias in pauperis ore recondis,
Largas mendici ventre reponis opes.
Tempore quo veniet Chriſtus, tunc omnia vobis
Iudicis in facie ſacculus iſte refert.
Sit tibi fixa ſalus, numeroſos ampla per annos,
Perpetuus Felix nomine, mente, fide.

De Nicetio Epiſcopo Treuerenſi.

XI. SPLENDOR, apex fidei venerabile mente NICETI,
Totius Orbis amor, Pontificúmque caput.
Summus Apoſtolico præcellens Paſtor ouili,
Auxiſti meritis quidquid honoris habes.

Diuino

A Diuino inqſtens operi, terrena relinquis,
Cui moritur mundus, non moriture manes.
Vita breuis cunctis, ſed non breuis illa beatis.
Cùm bona non pereant, iure perennis eris.
Dum tibi reſtrictus maneas, & largus egenis,
Quod facis in minimis, te dare crede Deo.
Captiuus quicúmque redit ſua limina cernens,
Ille lares patrios, tu capis indè polos.
Hic habet exul opem, ieiunans inuenit eſcas,
Qui venit eſuriens, hinc ſatiatus abit.
Triſtibus imponis curas purgando querelas,
Et ſanat cunctos vna medela viros.
Pauperis hinc lacrimas deſiccas, gaudia præſtans:
Qui priùs ingemuit, vota ſalutis habet.
Te paſcente greges numquam lupus abripit agnos,
Sunt benè ſecuri quos tua caula tegit.
Templa vetuſta Dei reuocaſti in culmine priſco,
Et floret ſenior te reparante domus.
Hinc populis longos tribuas pia vota per annos,
Et maneas Paſtor, ne lacerentur oues.

B

De caſtello eiuſdem ſuper Muſellam.

XII. Mons in præcipiti ſuſpenſa mole tumeſcit,
Et leuat excelſum ſaxea ripa caput.
Rupibus expoſitis, intonſa cacumina tollit,
Tutus & elato vertice regnat apex.
Proficiunt colli, quæ vallibus arma recedunt:
Vndique terra minor vergit, & iſte ſubit.
Quem Muſella tumens, Rhodanus quoque paruulus ambit,
Certantúrque ſuo paſcere piſce locum.
Diripiunt dulces alibi vaga flumina fruges,
Hæc tibi parturiunt, Mediolane, dapes.
Quantum creſcit aquis, piſces viciniùs offert,
Exhibet hinc epulas vnde rapina venit.
Cernit frugiferos congaudens incola ſulcos,
Vota ferens ſegeti fertilitate graui.
Agricolæ paſcunt oculos de meſſe futura,
Ante metit viſu quàm ferat annus opem.
Ridet amœnus ager, tectus viridantibus herbis.
Oblectant animos mollia prata vagos.
C Hæc vir Apoſtolicus Nicetius arua peragrans,
Condidit optatum Paſtor ouile gregi.
Turribus incinxit ter denis vndique collem,
Præbuit hic fabricam, quo nemus ante fuit.
Vertice de ſummo demittunt brachia murum,
Dum Muſella ſuis terminus extet aquis.
Aula tamen nituit conſtructa cacumine rupis,
Et monti impoſito mons erat ipſa domus.
Complacuit latum muro concludere campum,
Et prope caſtellum hæc caſa ſola facit.
Ardua marmoreis ſuſpenditur aula columnis,
Qua ſuper æſtiuas cernit in amne rates.
Ordinibus ternis extentáque machina creuit,
Vt poſtquam aſcendas iugera, tecta putes.
Turris ab aduerſo quæ conſtitit obuia cliuo,
Sanctorum locus eſt, arma tenenda viris.
Illic eſt etiam gemino balliſta volatu,
Quæ poſt ſe mortem linquit, & ipſa fugit.

Ducitur in rigidis ſinuoſa canalibus vnda, A
Ex qua fert populo hic mola rapta cibum.
Blandifluas ſtupidis induxit collibus vuas,
Vinea culta viret, quò fuit ante frutex.
Inſita pomorum paſſim plantaria ſurgunt,
Et paſcunt vario floris odore locum.
Hæc tibi proficiunt, quidquid laudamus in illis,
Qui bona tot tribuis, Paſtor opime, gregi.

De Magnerico Treuerenſi Epiſcopo.

XIII. CVLMEN honorificum, Patrum Pater, Archiſacerdos,
Pontificale decus proficiente gradu.
Quem fidei titulus meritis erexit in altum,
Eccleſiæque caput, diſtribuente Deo.
Diſcipule egregij bone MAGNERICE Niceti,
Nominis auſpicio Magne canende tui.
Clare ſacro merito, tanto informate magiſtro,
Quem reparas operum fructificante loco.
Cuius opime ſequax, ſancta & veſtigia ſeruans, B
Rite miniſter agens, ecce magiſter ades.
Auctoriſque pij ſucceſſor dignus haberis,
Herediſque ſui, frugiparénſque manet.
Creuit poſt obitum pater, & te creſcere fecit,
Dum capit ille polum, tu capis arce locum.
Grex alitur pro te, vice præceſſoris alumne,
Nec ſua damna dolet, dum tua lucra tenet.
Fratribus optandis, iucundus honore miniſtris,
Cariùs & populis paſtor amore places.
Te panem eſuriens, tectum hoſpes, nudus amictum,
Te feſſus requiem, ſpem peregrinus habet.
Hæc faciens intende magis venerande Sacerdos,
Vt commiſſa tibi dupla talenta feras.
Pro FORTVNATO exorans quoque dulcis amator,
Spem mihi dans veniæ, ſit tibi palma, Pater.

Ad Villicum Epiſcopum Metenſem.

XIV. GVRGITE cæruleo pelagus Muſella relaxat, C
Et monet ingentes molliter amnis aquas.
Lambit odoriferas vernanti gramine ripas,
Et lauat herbarum leniter vnda comas.
Hinc dextrâ de parte fluit, qua Salia fertur,
Flumine ſed fluctus pauperiore trahit.
Hic vbi perſpicuus Muſellam curſibus intrat,
Alterius vires implet, & ipſe perit.
Hoc METTIS fundata loco ſpecioſa, coruſcans,
Piſcibus obſeſſum gaudet vtrumque latus.
Delitioſus ager ridet, vernantibus aruis:
Hinc ſata culta vides, cernis & indè roſas.
Proſpicis vmbroſo veſtitos palmite colles,
Certatur variâ fertilitate locus.
Vrbs munita nimis, quam cingit murus & amnis,
Pontificis meritis ſtas valitura magis.
VILLICVS æthereis qui ſic benè militat armis,
Stratus humi genibus te leuat ille ſuis.
Vnde humilis terris te proiicis, alme Sacerdos,
Orando hinc patriæ ducis ad aſtra caput.

A Fletibus aſſiduis acquiris gaudia plebi;
Paſtoris lacrimis lætificantur oues.
Ictibus inualidis quamuis minitetur iniquus,
Tu quibus es murus, vulnera nulla timent.
Et licèt incluſo lupus inſidietur ouili,
Te cuſtode gregis nil tibi prædo nocet.
Oblectas populos vultu ſine nube ſerenò,
Cunctorúmque animos gratia blanda fouet.
Si poſcat nouus hoſpes opem, tu porrigis eſcas,
Inuenit & proprios ad tua tecta lares.
Dum ſatias querulum, magis obliuiſcitur illas,
Quas habet in patriis finibus exul opes.
Qui ſua damna refert, gemitus ſubducis ab ore,
Gaudia reſtituens triſtia cuncta fugas.
Protegis hinc nudos, illinc tu paſcis egentes;
Nil tibi reddit inops, reddit amore Deus.
Horrea præmittis, meliùs tua condita ſeruans,
Quas ſic diffundis dat Paradiſus opes.
Culmina Templorum renouaſti VILLICE cultor,
Cùm veniet Dominus, ſtat labor ecce tuus.
B Commiſſum video non ſuffodiſſe talentum,
Sed magis optatum multiplicatur opus.
Longiùs extentos peragas tam digna per annos,
Et maneat ſemper nomen, opime, tuum.

Ad Charentinum Epiſcopum Coloniæ.

XIX. CHARENTINE decus fidei, Deitatis amice,
Nomine de proprio chare perennis amor.
Pontificem pollens Agripina Colonia præfert,
Frugiferis agris digne colone Dei.
Si videas aliquos quacumque ex gente creatos,
Quamuis ignotos, mox facis eſſe tuos.
Quos ſemel affectu adſtringis pietate paterna,
Vlteriùs numquam diſſociare potes.
Nec ſubitò veniens veluti fugitiua recedit,
Sed conceſſa citò gratia fixa manet.
Verba Dei complens, ſicut te diligis ipſum,
A te ita diligitur proximus omnis homo.
Vocis Apoſtolicæ ſectator dignus haberis,
C Quæ charos animos præpoſuit fidei.
Tranquillus, placidus, mitis, ſine nube ſerenus,
Cui rabies mundi nil dominare poteſt.
Pectora cunctorum reficis dulcedine verbi,
Lætificas vultu triſtia corda tuo.
Pauperibus cibus es, ſed & eſurientibus eſca,
Ritè pater populi, dando ſalutis opem.
Aurea Templa nouas ſpacioſo fulta decore,
Tu nites, vnde Dei fulget honore domus.
Maioris numeri quo Templa capacia conſtent,
Alter in excelſo pendulus ordo datur.
Sollicitat pia cura gregis te, Paſtor opime,
Nil lupus ab ſtabulis quo vigilante rapit.
Tempora longæuo teneas felicia tractu,
Et per te Domini multiplicentur oues.

De Egidio Epiſcopo Remenſi.

XX. ACTIBUS egregiis venerabile culmen EGIDI*, *al. Iouin.
Ex cuius meritis creuit honore gradus.

Subtrahor ingenio, compellor amore parato, A
Laudibus in veſtris prodere pauca fauens.
Namque reus videor tantis exiſtere cauſis,
Si ſolus taceam quidquid vbique ſonat.
Sed quamuis nequeam digno ſermone fateri,
Da veniam voto me voluiſſe loqui.
Exiit in mundum geſtorum fama tuorum,
Et meritis propriis ſydus in orbe micas.
Clarior effulges quàm lucifer ore ſereno:
Ille ſuis radiis, tu pietate nites.
Nil lupus inſidiis cauto ſubducit ouili,
Te Paſtore ſacro peruigilante gregem.
Facundo eloquio cœleſtia dogmata fundis
Eccleſiæ creuit te monitore domus.
Pontificis ſtudio correctio plebis haberis,
Ne tenebræ noceant ſemita lucis ades.
Cunctorum recreas animos dulcedine verbi,
Qui ſatians epulis paſcis & ore greges.
Præcepta implentur, non ſolo pane cibamur, B
Delicias capimus quas tua verba ferunt.
Vt gaudet corpus, cui mitior eſca paratur,
Sic animæ gaudent ſi tua lingua ſonet.
Hæreſis ira cadit, forti te milite Chriſti,
Acquiris Regi qui dedit arma tibi.
Qui purgas ſpinis agros, ſermone colente,
Et mundata Deo ſurgit vbique ſeges.
Qui venit huc exul, triſtis, defeſſus, egenus,
Hic recipit patriam, te refouente, ſuam.
Qui doluit, tollis gemitus in gaudia vertens,
Exilium remoues, reddis amore lares.
Pauper habere cibum, meruit quoque nudus amictum,
Inuenit hic ſemper quæ bona quiſque cupit.
Conſultum tribuis generaliter omnibus vnum,
Qui populi pater es, tot pia ritè geris.
Hæc tibi vita diu, Domino tribuente, ſuperſit,
Atque futura micet lucidiore die.

Ad Hilarium Epiſcopum.

XXI. LVX ſincera animi ſemper mihi dulcis HILARI, C
Quamuis abſentem quem mea cura videt.
Cuius honeſtus amor tantùm mea corda repleuit,
Vt ſine te numquam mente vacante loquar:
Verſibus exiguis mandamus vota ſalutis,
Quæ dedit affectus ſint tibi grata precor.

Ad Bertechramnum Epiſcopum, cùm eleuaretur in currum.

XXII. CVRRICVLI genus eſt, memorat quod Gallia rhedam,
Molliter incedens orbita ſulcat humum.
Exiliens duplici biiugo volat axe citato,
Atque mouet rapidas iuncta quadriga rotas.
Huc ego dum famulans comitatu iungor eodem,
Et mea membra cito dum veherentur equo.
Pontificiſque ſacri BERTECHRAMNI actus honore,
Comprendente manu raptus in axe leuor.
Qualiter implumes fœtus pia mater hirundo,
Confouet, & placidè pennula tenſa tegit:
Sic bonitate potens, affectu diues opimo,
In proprium Paſtor molle ſedile locat.

A Nec ſolùm amplectens pia mens, ſed diligit omnes,
Vnde magis populis vnicus extet amor.

Ad eundem, de Opuſculis eius.

XXIII. Ardva ſuſcepi miſſis Epigrammata chartis,
Atque cothurnato verba rotata ſopho.
Percurrens tumido ſpumantia carmina verſu,
Credidi in vndoſo me dare vela freto.
Plana procelloſos ructauit pagina fluctus,
Et velut Oceanus fonte refudit aquas.
Vix modo tam nitido pompoſa poëmata cultu
Audit Troiano Roma verenda foro.
Quid ſi tale decus recitaſſet in aure Senatus?
Strauiſſent blandis aurea fila tuis.
Per loca, per populos, per compita cuncta videres
Currere verſiculos, plebe fauente, tuos.
Sed tamen in veſtro quædam ſermone notaui,
Carmine de veteri furta nouella loqui.
Ex quibus in paucis ſuperadita ſyllaba fregit,
Et pede læſa ſuo muſica clauda iacet.
B Nunc venerande Pater, prece, voto, voce, ſaluto,
Commendans animum ſupplice corde meum.
Sit tua vita diu, cuius modulante camœna,
Cogimur optatis reddere verba iocis.

Ad Agræcolam Epiſcopum.* *Agricolã.

XXIV. Præsvl honoris apex, generis, fideique cacumen,
Cultor agri pollens, Paſtor opime gregis.
Cùm mea terra manu meruit genitoris arari,
Reddatur nati vomere culta ſui.
Nam pater affectu dulci memorabilis Orbi,
Me vobiſcum vno fouit amore duos.
Corde parens, paſtu nutrix, bonus ore magiſter,
Dilexit, coluit, rexit, honeſta dedit.
Ille pio ſtudio ſulcata noualia ſeuit,
Quod pater effudit, hoc mihi ſemen ale.

Ad Felicem Epiſcopum Biturigenſem, ſcriptum in turrem eius.

XXV. Qvam benè iuncta docent ſacrati vt corporis agni,
Margaritum ingens, aurea dona ferant.
C Cedant chryſolithis Salomonia vaſa metallis,
Iſta placere magis ars facit atque fides.
Quæ data, Chriſte tibi, Felicis munera ſic ſint,
Qualia tunc tribuit de grege Paſtor Abel.
Et cuius tu corda vides, pietate coæquas,
Saraptæ merito, quæ dedit æra duo.

Domno ſancto, atque Apoſtolicis actibus prædicando domino, pio & peculiariter dulci in Chriſto Patri, Auito Papæ, Fortunatus humilis.

XXVI. Officiis intente piis, Pater Orbis, Avite,
Gloria Pontificum, noſter & altus amor.
Per quem plebs, regio, peregrinus, & hoſpes aluntur,
In quo cuncta capit quæ ſibi quiſque cupit.
Ex opere immeritus merui pia dona patroni,
Ne minimam paſcens immemor eſſes ouem.
Qui trahis ore greges æterna ad pabula Chriſti,
Qualiter hinc viuant eſt quoque cura tua.

Semper & abſentes præſens tua protegit ala, A
Quo pede non curris, munere totus ades.
Muneribus veſtris aut AGNES, aut RHADEGVNDES,
Multiplici orantes fomite vocis agunt.
In cœlos penetranda ſeras, Pater alte, talenta,
Quæ centena ſuo tempore culta metas.
Per Dominum, Regémque bonum precor, aulice Præſul,
Vt FORTVNATI ſis memor alme tui.

Ad eundem.

XXVIII. VIRTVTVM quid celſa fides mereatur honoris,
Summe Sacerdotum, dulcis AVITE, probas.
Qui nectens animos cunctorum in amore beato,
Poſt te, chare Pater, pectora capta trahis.
Sed tamen inter eos tua quos dulcedo repleuit,
Promptus in affectu portio maior agor.
Lumen dulce meum, patriæ vigor, altor egentum,
Spes peregrinorum, ductor honórque patrum.
Si mea vox iugi reſonaret acumine carmen,
Laude minor loquerer, maior amore, Pater.
Maxima ſed noſtri datur hæc occaſio voti,
Vel memorare tuum nomen, opime, ſacrum. B
Commendantur item veſtræ pietatis amori,
AGNES voce humili cum RHADEGVNDE pari.
Larga ſalutiferos vigeat tibi vita per annos,
Nam tua quæ fuerit, ſit mea, chare, ſalus.

Ad Agericum Epiſcopum Vereduni.

XXIX. VRBS Vereduna, breui quamuis claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata, places.
Maior in anguſto præfulget gratia gyro,
AGERICE tuus quam magis auxit honor.
Plurima magnarum fudiſti ſemina laudum,
Quæ matura operis fertilitate metis.
Tempore præſenti victum largiris egenis,
Vnde futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reſeras penetralia Paſtor,
Nec ſolùm dapibus, paſcis & ore greges.
Templa vetuſta nouas precioſiùs, & noua condis,
Cultior eſt Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes ſacri baptiſmatis exples, C
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida ſincero radiat hæc aula ſereno,
Et ſi Sol fugiat, hîc manet arte dies.
Ad noua templa auidæ concurrunt vndique plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te ſolamen inops meruit, te nudus amictum,
Et ſolus cunctis potus & eſca manes.
Felix qui meritis æternæ lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

De Agerico Epiſcopo Vereduni.

XXX. PHOEBVS vt elatum ſuſpendit in æthera currum,
Purus & igniferum ſpargit vbique iubar:
Effuſis radiis totum ſibi vendicat Orbem,
Montes, plana, replens, ima vel alta tenet.
Sic Præſul ſplendore animi cum Sole coruſcas,
Ille ſuis radiis fulget, & ipſe tuis.

A Agerice ſacer, cuius ſermone colente,
Eccleſiæ ſegetes fertilitate placent.
Terrenis ſterilis rebus, fœcunde ſupernis,
Humana ſpernens, diues iture polis.
Illecebris mundi mundus laſciua repellens,
Nil cui ſurripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando piis, ſic purus haberis,
Vt tua corda, Pater, ſint pia templa Dei.
Eligit in tali Chriſtus ſe vaſe recondi,
Quam ſibi purgauit poſſidet ipſe domum.
Non dolus in labiis, nec ſunt fera nubila mentis,
Sinceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen ſalienti fonte refundis,
Et ſenſus ſteriles voce rigante foues.
Ardua cœlorum pandis myſteria terris,
Per quem plus Dominum ſcit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino, Præſul facunde, triumphas,
Dans paſtor monitus, ne premat error oues.
B Deliciis reficis, quas cœlum, arua, vnda miniſtrat,
Et ſatiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, triſtis ſpem, nudus amictum,
Omnia quidquid habes omnibus eſſe facis.
Hîc tibi longa ſalus maneat, licèt indè futura,
Atque diu, Paſtor, pro grege vota feras.

EX LIBRO QVARTO.

*Epitaphium Euemeri * Epiſcopi ciuitatis Namneticæ.*

* al. Eumeri

Carm. 1.

QVAMVIS cuncta auido rapiantur ab Orbe volatu,
Attamen extendit vita beata diem.
Nec damnum de fine capit cui gloria viuit,
Æternúmque locum miſſus ad aſtra tenet.
Hoc igitur tumulo requieſcit EVEMERVS almo,
C Per quem Pontificum ſurgit opimus honor.
Stemmate deductum fulget ab origine culmen,
Et meritis priſcos creſcere fecit auos.
Emicuit populis geminum memorabile donum,
Inde gradu Iudex, hinc pietate Pater.
Dulcis in eloquio, placidus moderamine ſacro,
In cuius ſenſu perdidit ira locum.
Alterius motus patienti pectore vicit,
Vt leuitas læſit, hoc grauitate tulit.
Si quis ab externis properauit ſedibus hoſpes,
Mox apud hunc proprios ſenſit habere lares.
Hic habitare volens patriis rudis exul ab oris,
Oblitus veterem, huius amore, patrem.
Gaudet & arriſit, probat is ſe cernere flentem,
Alterius lacrimas mox facit eſſe ſuas.
Partitus cum ventre vices, pietate magiſtra,
Vnde tulit luctus, mox ibi vota dedit.
Pauperibus diues cenſum transfudit egenis,
Ante bonus tribuit, quàm paterentur, opem.

Semina iactauit centeno pinguia fructu, A
Cui modo de reditu meſſis adulta placet.
Vnica cura fuit cunctos vt viſeret ægros,
Ipſe quibus medicus vixit & ipſe cibus.
Extulit Eccleſiæ culmen, quod reddidit vnum,
Venit ad heredem, qui cumularet opus.
Felix ille abiit, FELICEM in ſede reliquit,
Heredis meritis viuit in Orbe pater.

Epitaphium domini Gregorij Epiſcopi ciuitatis Lingonicæ.

II. POSTQVAM ſiderius diſrupit Tartara Princeps,
Sub pedibus iuſti mors inimica iaces.
Hoc veneranda ſacri teſtatur vita GREGORI,
Qui modo poſt tumulos intrat honore polos.
Nobilis antiqua decurrens prole parentum,
Nobilior geſtis, nunc ſuper aſtra manet.
Arbiter ante ferox, dehinc pius ipſe Sacerdos,
Quos domuit Iudex, fouit amore Patris.
Triginta & geminos piè rexit ouile per annos,
Et grege de Chriſti gaudia paſtor habet.
Si quæras meritum, produnt miracula rerum, B
Per quem debilibus fertur amica ſalus.

Epitaphium domini Tetrici Epiſcopi ciuitatis Lingonicæ.

III. PALMA Sacerdotij venerando TETRICE vultu,
Te patriæ ſedes, nos peregrina tenet.
Te cuſtode pio nunquam lupus abſtulit agnum,
Nec de fure timens paſcua carpſit ouis.
Sex quaſi luſtra gerens, & per tres inſuper annos,
Rexiſti placido paſtor amore gregem.
Nam vt condirentur diuino corda ſapore,
Fudiſti dulcem iugiter ore ſalem.
Summus amor Regum, populi decus, arma parentum,
Eccleſiæ cultor, nobilitatis honor.
Eſca inopum, tutor viduarum, cura minorum,
Omnibus officiis omnia paſtor eras.
Sed cui præbebat variam tua cura medelam,
Funere rectoris plebs modo triſte gemit.
Hoc tamen, alme Pater, ſperamus, dignus in aſtris,
Qualis honore nites, hîc pietate probes.

Epitaphium domini Galli Epiſcopi ciuitatis Aruernæ. C

IV. HOSTIS inique, Adam Paradiſo fraude repellis,
Ecce Deus famulos præſtat adire polos.
Inuide ſic tua mors homini meliora parauit,
Tu expellis terris, hic dat & aſtra ſuis.
Teſtis & Antiſtes GALLVS probat iſte beatus,
Nobilis in terris diues eundo polis.
Qui Chriſti auxilio fultus, nec adultus in annis,
Se maiora petens, odit amare lares.
Effugit amplexus patrios, matrémque relinquit,
Qui Monachum regeret quæritur Abba parens.
Ille tyro rudis generoſo cœpit ab æuo,
Militiæ Domini belliger arma pati.
QVINTIANO demum ſancto erudiente magiſtro,
Pulchrius eſt auro corde probatus homo.
Inde Palatinam Regis tranſlatus in Aulam,
THEODORICE tuo vixit amore pio.

A Mox vbi deſtituens terras petit aſtra magiſter,
   Ceſſit diſcipulo cura tuenda gregis.
Pontificatus enim moderans ita rexit habenas,
   Paſtor vt officiis, eſſet amore pater.
Manſuetus, patiens, bonus, æquus, amator, amandus,
   Non erat offenſæ, ſed locus hic veniæ.
Si qua ſuperuenit, facta eſt iniuria virtus;
   Vnde furor poterat, indè triumphus erat.
Plebem voce fouens, quaſi natos vbere nutrix,
   Dulcia condito cum ſale mella dabat.
Hoc opus exercens præſciuit dona futuri,
   Se paſtore nihil poſſe perire gregi.
Sic Pater Eccleſiam regit in quinquennia quinque,
   Bis ter dena tamen luſtra ſuperſtes agens.
Hinc meliore viâ ſanctum ad cœleſtia vectum
   Non premit vrna rogi, ſed tenet vlna * Dei. * al. aula

Epitaphium Ruriciorum Epiſcoporum ciuitatis Lemouicinæ.

B V. Invida mors rapido quamuis miniteris hiatu,
   Non tamen in Sanctos iura tenere vales.
Nam poſtquam remeans domuit fera Tartara Chriſtus,
   Iuſtorum meritis ſub pede victa iaces.
Hîc ſacra Pontificum toto radiantia mundo,
   Membra ſepulcra tegunt, ſpiritus aſtra colit.
Ruricii gemini flores, quibus Anniciorum
   Iuncta parentali culmine Roma fuit.
Actu, mente, gradu, prænomine, ſanguine nexi,
   Exultant pariter hinc auus, indè nepos.
Tempore quiſque ſuo fundans pia Templa patroni,
   Iſte Auguſtini, condidit ille Petri.
Hic probus, ille pius: hic ſerius, ille ſerenus:
   Certantes pariter, quis cui maior erit.
Plurima pauperibus tribuentes diuite cenſu,
   Misêre ad cœlos quas ſequerentur opes.
Quos, ſpargente manu, redimentes crimina mundi,
   Inter Apoſtolicos credimus eſſe choros.
Felices, qui ſic de nobilitate fugaci
   Mercati, in cœlis iura Senatus habent.

C *Epitaphium Exotij* Epiſcopi ciuitatis Lemouicinæ.* * al. Eſotij

VI. Qvamvis Pontificem premeret tremebunda ſenectus,
   Attamen hæc voluit plebs ſupereſſe patrem.
Aut ſi naturæ mutari debita poſſent,
   Pro Paſtore ſuo grex properaſſet iter.
Sed quia non licuit, populum ſpes conſulat illa,
   Hunc quod pro meritis vexit ad aſtra fides.
Immaculata Deo conſeruans membra pudore,
   Exotivs meruit iam ſine fine diem.
Pectore ſub cuius regnans patientia victrix,
   Fluctibus in tantis anchora ſenſus erat.
Felle carens, animo placidus, dulcedine paſtus,
   Neſciit offenſis ira referre vices.
Templorum cultor recreans modulamine ciues,
   Vulneribus patriæ fida medela fuit.
Qui tria luſtra gerens in Pontificatus honore,
   Pergit ad antiquos plebe gemente patres.
Non decet hunc igitur vacuis deflere querelis,
   Poſt tenebras mundi quem tenet aula poli.

Epitaphium Chalacterici Epiſcopi ciuitatis Carnotenæ.

VII. ILLACRIMANT oculi, quatiuntur viſcera fletu,
Nec tremuli digiti ſcribere dura valent.
Dum modo, quæ volui viuo, dabo verba ſepulto,
Carmine vel dulci cogor amara loqui.
Digne tuis meritis, CHALACTERICE Sacerdos,
Tardè note mihi, quàm citò chare fugis:
Tu patriam repetis, nos triſte ſub Orbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos tenebroſa dies.
Ecce ſub hoc tumulo pietatis membra quieſcunt,
Dulcior & melli lingua ſepulta iacet.
Forma venuſta, decens animus, ſine fine benignus,
Vox ſuauis legem præmeditata Dei.
Spes Cleri, tutor viduarum, panis egentum,
Cura propinquorum, promptus ad omne bonum.
Organa Pſalterij cecinit modulamine dulci,
Et tetigit laudans plectra beata Dei.
Cautere eloquij benè purgans vulnera morbi,
Quo paſcente, fuit fida medela gregi.
Sex qui luſtra gerens, octo bonus inſuper annos,
Ereptus terræ iuſtus ad aſtra redis.
Ad paradiſiacas epulas te ciue reducto,
Vnde gemit mundus, gaudet honore polus.
Et quia non dubito, quanta eſt tibi gloria laudum,
Nec debes fleri talis, amice Dei.
Hæc qui, ſancte Pater, pro magnis parua ſuſurro,
Pro FORTVNATO, quæſo, precare tuo.

Epitaphium Chronopij Epiſcopi Petrocoricæ.

VIII. SI terrena ſacer quondam tibi cura fuiſſet,
Carmine plus lacrimas, quàm modo verba darem.
Sed quia tu mundus, nec ſunt tibi crimina mundi,
Nos gaudere mones, qui ſine morte manes.
Antiſtes pietate calens, venerande CHRONOPI,
Membra ſepulcra tegunt, ſpiritus aſtra tenet.
Ordo Sacerdotum cui fluxit vtroque parente,
Venit ad heredem Pontificalis apex.
Hunc tibi iure gradum ſucceſſio ſancta parauit,
Vt quaſi iam merito debitus eſſet honor.
Nobilis antiquo veniens de germine patrum,
Sed magis in Chriſto nobilior merito.
Sic vultu ſemper placidus, ſeu mente ſerenus,
Pectore ſincero fons ſine nube fuit.
Cuius ab eloquio nectar per verba fluebat,
Vinceres vt dulces ore rigante fauos.
Nudorum tu veſtis eras, algentis amictus,
Qui ad tua tecta fugit, tectus & ipſe redit.
Diuitias omnes inopum ſub ventre locaſti,
Vnde tibi ſemper viua talenta manent.
Eſuriens epulum, ſitiens te ſumere potum,
Cernere te meruit triſtis, & exul opem.
Impleſti propriis viduatam ciuibus vrbem,
Viderúntque ſuos, te redimente, lares.
Quam lupus ab ſtabulis tulerat, frendente rapina,
Te Paſtore, gregi reddita plaudit ouis.
Templa exuſta celer reuocaſti in culmine priſco,
Hinc tua ſed cœlis ſtat ſine labe domus.

A Ipſe bis octono vixiſti in corpore luſtro,
Nunc tibi pro meritis eſt ſine fine dies.

Epitaphium Leontij Epiſcopi anterioris ciuitatis Burdegalenſis.

IX. VLTIMA ſors auido grauiter properauit hiatu,
Paſtorem rapiens, qui fuit arma gregis.
Hoc recubant tumulo venerandi membra LEONTI,
Quo ſtetit eximium Pontificale caput.
Quem plebs cuncta gemens confuſa voce requirit,
Hinc puer, hinc iuuenis deflet, & indè ſenex.
Defenſoris opem hîc omnis perdidit ætas,
Et quantum coluit nunc lacrimando docet.
Nemo valet ſiccis oculis memorare ſepultum,
Qui tamen in populo viuit amore pio.
Egregius nulli de nobilitate ſecundus,
Moribus excellens, culmine primus erat.
Hic pietate noua cunctis minor eſſe volebat.
Sed magis his meritis, & ſibi maior erat.
B Quo præſente viro meruit diſcordia pacem,
Expulſa rabie corda ligabat amor.
Eccleſiæ totum conceſſit in ordine cenſum,
Et tribuit Chriſto quod fuit ante ſuum.
Ad quem pauper opem, precium captiuus habebat,
Hoc proprium reputans quod capiebat egens.
Cuius de terris migrauit ad aſtra facultas,
Et plus iſte Deo, quàm ſibi vixit homo.
Cordis in amplexu retinens, & pectore plebem,
Diceret vt populum ſe generaſſe patrem.
Namque ſuos ciues placida ſic voce mouebat,
Confitereris vt hunc ad ſua membra loqui.
Ingenio vigilans, diues quoque dogmate Chriſti,
Et meruit ſtudio multiplicare gradum.
Largior in donis abſens ſibi iunxit amantes,
Et quo non fuerat munere, notus erat.
Principibus carus, huiúſque amor vnicus vrbis,
Feſtinans animis omnibus eſſe parens.
Luſtra decem pollens, ſeptem quoque vixit in annos,
Mox vrgente die raptus ab Orbe fuit.
C Sed quis cuncta canat? Cùm tot bona ſolus habebat,
Nunc vno in tumulo plurima bona iacent.
Hæc tibi parua nimis, cùm tu merearis opima,
Carmina THEODOSIVS præbet amore tuus.

Epitaphium Leontij ſequentis Epiſcopi ciuitatis Burdegalenſis.

X. OMNE bonum velox, fugitiuáque gaudia mundi,
Proſperitas hominum quàm citò rapta volat.
Malueram potiùs cui carmina ferre ſalutis,
Peruerſo voto flere ſepulcra vocor.
Hoc recubant tumulo venerandi membra LEONTI,
Quem ſua Pontificem fama ſub aſtra leuat.
Nobilitas altum ducens ab origine nomen,
Quale genus Romæ fortè Senatus habet.
Et quamuis celſo flueret de ſanguine patrum,
Hic propriis meritis creſcere fecit auos.
Regum ſummus amor, patriæ caput, arma parentum,
Tutor amicorum, plebis & vrbis honor.
Templorum cultor, tacitus largitor egentum,
Suſceptor peregrum diſtribuendo cibum.

Longiùs extremo ſi quis properaſſet ab Orbe, A
Aduena mox vidit, hunc ait eſſe patrem.
Ingenio viuax, animo probus, ore ſerenus:
Et mihi qualis erat? pectore flente loquor.
Hunc habuit clarum, qualem modo Gallia nullum,
Nunc humili tumulo culmina celſa iacent.
Placabat Reges, recreans moderamine ciues.
Gaudia tot populis, heu! tulit vna dies.
Luſtra decem felix, & quatuor inſuper annos
Vixit, & auroræ lumine raptus obit.
Funeris officium magni ſolamen amoris
Dulcis adhuc cineri dat PLACIDINA tibi.

*Epitaphium Victoriani Abbatis Monaſterij * Agaunenſis.*

* al. de Monaſterio Aſans.

XI. QVISQVIS ab Occaſu properas huc, quiſquis ab Ortu,
Munus in hoc tumulo, quod venereris, habes.
Reſpice ditatum cœleſti dote talentum,
Cuius ſemper habet pectoris arca Deum.
Religionis apex, vitæ decus, arma ſalutis,
Eximius meritis VICTORIANVS adeſt.
Dignum opus exercens, qui fructificante labore B
Cunctis, non ſoli vixit in Orbe ſibi.
Plurima per patriam Monachorum examina fundens,
Floribus æternis mellificauit apes.
Lingua potens, pietas præſens, oratio iugis
Sic fuit, vt iam tum totus ad aſtra foret.
Plura ſalutiferis tribuens oracula rebus,
Sæpè dedit ſignis vita beata fidem.
Bis ſenis rexit patrio moderamine luſtris
Ritè Deo placitas Paſtor opimus oues.
Calle ſequens recto ſacra per veſtigia Chriſtum,
Nunc fruitur vultu quem cupiebat amor.

Epitaphium Hilarij Presbyteri.

XII. OMNES vna manet ſors irreparabilis horæ,
Cùm venit extremus lege trahente dies.
Sic furit ira necis, neque nos fugit orbita mortis,
Puluere facta caro non niſi puluis erit.
Hæc tamen inſignes animas ſpes optima paſcit,
Quòd qui digna gerit de nece nulla timet.
Hoc iacet in tumulo venerandus HILARIVS actu, C
Corpore qui terras, & tenet aſtra fide.
Vir bonus, egregia de nobilitate refulgens.
Inter honoratos germinis altus apex.
Connubio iunctus ſimili, ſed coniuge rapta,
Stans in amore Dei, non fuit alter amor.
Vtilis in propriis, doctus moderamine legis,
Cuius iudicium pondere libra fuit.
Iuſtitiam tribuens populis examine recto,
Vendita res precio non fuit vlla ſuo.
Funeris officio lacrimans EVENTIA charo
Contulit hæc genero membra ſepulta * ſuo.

* ſepulcra

Epitaphium Seruilionis.

XIII. QVAMVIS longa dies, breuis hîc & inhoſpita lux eſt,
Sola tamen neſcit vita beata mori.
Hoc igitur tumulo SERVILIO clauſus habetur,
Nobilis, & merito nobiliore potens.

Ipſe

A Ipſe Palatinam rexit moderatiùs Aulam,
Commiſſæque Domus creſcere fecit opes.
Presbyter indè ſacer manſit venerabilis Orbi,
Seruitióque Dei libera vita fuit.
Orphanus hic patrem, viduæ ſolatia deflent,
Vnde magis cœlis gaudia vera tenet.
Pontificem genitum videt hinc de munere Chriſti,
Raptus ab Orbe quidem lætus ad aſtra redit.

Epitaphium Attici.

XVI. QVAMVIS longa ſeni ducatur in ordine vita,
Cùm venit extremum, nil valet eſſe diu.
Sed quia nemo fugit, niſi terram terra recondat,
Lege ſub hac cunctos ſors rapit vna viros.
Celſus in hoc humili tumulo iacet ATTICVS, ille
Qui dabat eloquio dulcia mella ſuo.
Impendens placidam ſuaui modulamine linguam,
Pacificúſque ſuus ſermo medela fuit.
Cuius abundantem venerata eſt Gallia ſenſum,
Excoluitque ſenem ſemper honore patrem.
B Clarus ab antiquis, ſpes nobilitatis opimæ,
Sufficiens propriis nulla rapina fuit.
Dogmata corde tenens, plenus velut arca libellis,
Quiſquis quod voluit fonte fluente bibit.
Conſilio ſapiens, animo pius, ore ſerenus,
Omnibus vt populis eſſet amore parens.
Sic miſerabilibus Templis, ſic fudit egenis,
Mitteret vt cœlis quas ſequeretur opes.

Epitaphium Arcadij iuuenis.

XVII. OMNE bonum velox fugitiuo tempore tranſit,
Quæ placitura videt, mors magis illa rapit.
Hîc puer ARCADIVS veniens de prole Senatus,
Feſtinante die raptus ab Orbe iacet.
Paruula cuius adhuc freno ſe vinxerat ætas,
Vt teneris annis ſurgeret ipſe ſenex.
Eloquio torrens, ſpecie radiante venuſtus,
Vincens artifices, & puer arte rudis.
Quò me forma rapis laudes memorare ſepulti?
Singula ſi memores, plus lacrimanda mones.
C Sed quoniam nulla maculatus ſorde receſſit,
Nulli flendus erit, quem Paradiſus habet.

Epitaphium Baſilij.

XVIII. IMPEDIOR lacrimis prorumpere nomen amantis,
Vixque dolenda poteſt ſcribere verba manus.
Coniugis affectu cogor dare pauca ſepulto.
Si loquor, affligor: ſi nego, durus ero.
Qui cupis hoc tumulo cognoſcere, lector, humatum,
BASILIVM illuſtrem mœſta ſepulcra tegunt.
Cuius blanda pio recreabat lingua relatu,
Et dabat eloquio verba benigna ſuo.
Hinc doctrina rigans, illinc dulcedo redundans,
Ornauit radio lux geminata virum.
Regis amor, carus populis, ita pectore dulcis,
Vt fieret cunctis in bonitate parens.
Tranquillus, ſapiens, iocundus, pacis amicus,
Nulláque quo ſtabat ſemina litis erant.

Hunc conſultantem Legati ſorte frequenter
Miſit ad Hiſpanos Gallica cura viros.
Sufficienter habens, nunquam fuit arma rapinæ,
Non propriis eguit, non aliena tulit.
Eccleſias ditans, loca ſancta decenter honorans,
Pauperibus tribuens, diues ad aſtra ſubit.
Annis bis denis cum BAVDEGVNDE iugali,
Iunxit in Orbe duos vnus amore torus.
Qui tamen vndecimo luſtro citò raptus ab æuo,
Poſt finem terræ regna ſuperna petit.
Non iam flendus eris humanæ ſorte recedens,
Dum patriam cœli dulcis amice tenes.

Epitaphium Aracharij.

XIX. PARTV terra ſuo fraudem non ſuſtinet vllam,
Quæ dedit, hæc recipit, debita membra luto.
Hîc vergente ſuo ſitus eſt ARACHARIVS æuo,
Sex qui luſtra gerens, raptus ab Orbe fuit.
Ipſe Palatina refulſit clarus in Aula,
Et placito meruit Regis amore cœli.
Omnia reſtituit mundo, quæ ſumpſit ab ipſo,
Sola tamen pro ſe quæ benè geſſit habet.

Epitaphium Brumachij.

XX. QVISQVIS in hoc tumulo cineres vis noſſe ſepulti,
BRVMACHIVS quondam fulſit in Orbe potens.
Quem ſenſu, eloquio, Legati nomine functum,
Dum remeat patriæ, ſors inimica tulit.
Finibus Italiæ raptus, ſed FRIGIA * coniux,
Detulit huc cari funus amore viri.
Ceu viuum coluit, cui grata eſt vmbra mariti,
Coniugibus caſtis ipſa fauilla placet.
Ipſe quater denos permanſit in Orbe per annos,
Mox obit, & magnum parua ſepulcra tegunt.

* al. Fragia

Epitaphium Orientij.

XXIV. NON hîc noſtra diu eſt fugienti tempore vita,
Quæ ſub fine breui vix venit, inde redit.
Ecce caduca volant præſentia ſecula mundi,
Sola fides meriti neſcit honore mori.
Clauditur hîc pollens ORIENTIVS ille ſepultus,
Cui Palatina priùs manſit aperta domus.
Conſiliis habilis, Regalique intimus Aulæ,
Obtinuit celſum dignus in arce locum.
Vir ſapiens, iuſtus, moderatus, honeſtus, amatus,
Hoc rapuit mundo quod benè geſſit homo.
Sexaginta annis vix implens tempora lucis,
Coniuge NICASIA qua tumulante, cubat.
Cuius caſtus amor colit ipſa ſepulcra mariti,
Nec placitura homini, ſed dedit eſſe Dei.

Epitaphium THEODECHILDIS *Reginæ.*

XXV. QVAMVIS ætatis ſenio iam flecteret annos,
Multorúmque tamen ſpes citò rapta fuit.
Si precibus poſſent naturæ debita flecti,
Plebs ageret lacrimis, hanc ſupereſſe ſibi.
Gaudia quanta inopum tumulo ſunt clauſa ſub iſto?
Votáque quot populis abſtulit vna dies?

A Inclita nobilitas genitali luce coruſcans,
Hîc properante die THEODECHILDA iacet.
Cui frater, genitor, coniux, auus, atque priores,
Culmine ſucciduo Regius ordo fuit.
Orphanus, exul, egens, viduæ nudique iacentes,
Matrem, eſcam, tegmen, hic ſepeliſſe dolent.
Vnica res placuit cumulo mercedis opimæ,
Antea cuncta dedit, quàm peteretur opem.
Occultans ſua dona ſuis, mea fortè vetarent,
Sed quæ clauſa dedit iudice teſte, docet.
Templorum Domini cultrix, pia munera præbens,
Hoc proprium reputans quidquid habebat inops,
Vna mori ſors eſt, & terræ reddere terram.
Felix, cui meritis ſtat ſine fine dies.
Actibus his inſtans, terrena in luce relata,
Ter quino luſtro vixit in orbe decus.

Epitaphium VVilithutæ *.

* al. *VVili-thuta.*

XXVI. OMNE bonum velox, fugitiuáque gaudia mundi,
Monſtrantur terris, & citò lapſa ruunt.
B Vt dolor acquirat vires, cùm perdit amantem,
Ante placere facit, duriùs indè premit.
Heu lacrimæ rerum! heu ſors inimica virorum!
Cur placitura facis quæ dolitura rapis?
VILITHVTA decens DAGAVLFI cara iugalis,
Coniugis amplexu diſſociata iacet.
Corpore iuncta toro, plus pectore nexa marito,
Lucis in occaſu vincula rapit amor.
Tempora cui poterant adhuc in flore manere,
Principio vitæ finis acerbus habet.
Sanguine nobilium generata, Pariſius vrbe,
Romana ſtudio, Barbara prole fuit.
Ingenium mite torua de gente trahebat,
Vincere naturam gloria maior erat.
Nunquam mœſta manens, vultu noua gaudia portans,
Nubila fronte fugans, corde ſerena fuit.
Fudit ab ore iubar ſpecies redimita decore,
Protulit & radios forma venuſta ſuos.
Stirpe ſua reliquas ſuperauit pulchra puellas,
C Et crocea facie lactea colla tulit.
Splendida conſpectu meliori pectore fulſit,
Digna micans animo, nec pietate minor.
Cui quamuis nullus hac in regione propinquus,
Obſequio facta eſt omnibus vna parens.
Diuinis intenta bonis, alimenta miniſtrans,
Qua mercede magis ſe ſatiaſſe videt.
Hæc data poſt obitum faciunt quoque viuere functam;
Forma perit hominum, nam benefacta manent.
Corpora puluis erunt, & mens pia floret in æuo,
Omnia prætereunt, præter amare Deum.
Orphana tunc auiæ ſtudiis adoleuit opimæ,
Inque loco natæ neptis adulta fuit.
Tertius à decimo vt hanc primùm acceperat annus,
Traditur optato conſociata viro:
Nobilitas in gente ſua cui celſa refulſit,
Atque ſuis meritis additur alter honor.
Dulcis ouans, alacris ſtudiis, ornata iuuentus,
Quod natura nequit littera prompta dedit.

Tres meruere tamen iuncti ſupereſſe per annos, A
Coniugióque ſuo corde legante frui.
Ambo pares animo, voto, ſpe, moribus, actu,
Certantéſque ſibi mente, decore, fide.
Tempore iam certo eſt enixa puerpera prolem,
Damno fœta ſuo, quæ pariendo perit.
Abripuit teneram ſubitò mors inuida formam,
Annos quippe duos, luſtra gerendo tria.
Sic animam generans, animâ ſpoliatur, & ipſa
Spem peperit luci, lúce negante ſibi.
Exemplum ſed triſte dedit ſecura parenti:
Vnde redire ſolet, deficit indè genus.
Tertius eſſe pater cupiens, heu! ſolus habetur,
Creſcere quo numerus debuit, ipſe cadit.
Nam partus cum matre perit, naſcendo ſepultus;
Nil vitale trahens, natus in ore necis.
Plus fuerant ſoli, ſi tunc ſine prole fuiſſent,
Addita poſteritas abſtulit id quod erat.
Infauſtis votis genitus de funere matris,
Et genitrix nato mortis origo fuit.
Alter in alterius lethali ſorte pependit, B
Inque vicem ſibi mox ambo dedere necem.
Sed ſenſit grauiora dolens pater, atque maritus,
Qui gemit vno obitu ſe ſepeliſſe duos.
Pro vix dum genito lacrimas iam ſoluit humato,
Vidit quod fleret, non quod haberet amor.
Triſtitiæ cumulum tribuit cui rapta iugalis,
Dans longas lacrimàs tempore nupta breui.
Conſultum tamen illud habet de coniuge coniux,
Huic quia mercedis non vacuatur opus.
Nam quod ad ornatum potuit muliebre videri,
Eccleſiis promptè, pauperibúſque dedit.
Hîc nulla ex illis rebus peritura reliquit,
Vt modò præmiſſa, diues haberet opes.
Quam benè diſtribuens, ſine ſe ſua noluit eſſe.
Nam quæ larga dedit, hæc modò plena meriti.
Condidit ergo ſibi quidquid porrexit egenti,
Et quos ſumpſit inops, hos habet illa cibos.
Felices, quos nulla grauant de morte ſecunda,
Nec faciunt pœnis ſubdita membra feris, &c.

Epitaphium Eufraſiæ. C

XXVII. Si pietatis opus nunquam morietur in æuo,
Viuis pro merito femina ſancta tuo.
Inclita ſidereo radians EVFRASIA regno,
Nec mihi flenda manes, cùm tibi læta places.
Terræ terra dedit, ſed ſpiritus aſtra recepit,
Pars iacet hæc tumulo, pars tenet illa polum,
Corpore depoſito leuiori vecta volatu,
Stas melior cœlo, quàm priùs eſſes humo.
Carnis iniqua domans de te tibi facta triumphans,
Ad patriæ ſedes ciuis opima redis.
Ardua nobilitas proauorum luce coruſcans,
Plus tamen es meritis glorificanda tuis.
Vir cui NAMATIVS, datus indè Vienna Sacerdos,
Coniuge defuncto conſociata Deo.
Exulibus, viduis, captiuis omnia fundens,
Paupertate pia diues ad aſtra ſubis.

A Æternum mercata diem ſub tempore paruo,
Miſiſti ad cœlos quas ſequereris opes.
Sed rogo per Regem Paradiſi gaudia dantem,
Pro FORTVNATO ſupplice funde precem.
Obtineas votis hæc qui tibi carmina miſi,
Vt merear claudi quandoque claue Petri.

Epitaphium Euſebiæ.

XXVIII. SCRIBERE per lacrimas ſi poſſint dura parentes,
Hic pro pictura littera fletus erat.
Sed quia lumen aquis non ſignat nomen amantis,
Tracta manus ſequitur, qua iubet ire dolor.
Nobilis EVSEBIÆ furibundi ſorte ſepulcri,
Hic obſcure lapis fulgida membra legis.
Cuius in ingenio, ſeu formæ corpore pulcro,
Arte Minerua fuit, victa decore Venus.
Docta tenens calamos, apices quoque figere filo,
Quo tibi charta valet, hoc tibi tela fuit.
Dulcis in EVSEBII iam deſponſata cubile,
B Viuere ſed teneræ vix duo luſtra licet.
Vt ſtupeas iuuenem, ſenſum ſuperabat anilem,
Se quoque vincebat non habitura diu.
Conteritúrque ſocer, cui nata, genérque recedit,
Hæc lethalis obit, ille ſuperſtes abit.
Sit tamen auxilium, cui non es mortua Chriſto,
Viues poſt tumulum virgo recepta Deo.

EX LIBRO QVINTO.

Ad Ciues Turonicos, de GREGORIO *Epiſcopo Turonenſi.*

III. PLAVDITE felices populi, noua vota tenentes,
Præſulis aduentu reddite vota Deo.
Hoc puer exertus celebret, hoc curua ſenectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.
Spes gregis ecce venit, plebis pater, vrbis amator,
C Munere Paſtoris lætificentur oues.
Sollicitis oculis quem proſpera vota petebant,
Veniſſe adſpiciant, gaudia feſta colant.
Iura Sacerdotij meritò reuerenter adeptus,
Nomine GREGORIVS, Paſtor in vrbe gregis.
Martino proprium mittit Iulianus alumnum,
Et fratri præbet quod ſibi dulce fuit.
Quem Patris EGIDII Domino manus alma ſacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundes amet.
Huic SIGEBERTVS ouans fauet & BRVNICHILDIS honori,
Iudicio Regis nobile culmen adeſt.
Quo paſcente greges, per paſcua ſancta regantur,
Et Paradiſiaco germine dona metant.
Immaculata pij qui ſeruet ouilia Chriſti,
Ne pateant rapidis dilaceranda lupis.
Peruigili cura ſtabulum ſine labe gubernet,
Commiſſúmque gregem nulla rapina grauet.
Muniat incluſos precioſi velleris agnos,
Et quos ſeruatos protegat ipſe vigil, &c.

Ad Felicem Epiſcopum Namneticum.

A

VIII. SENTIO, ſumme Pater, lumen venerabile cunctis,
Orbis dulce caput, mihi nomen amabile FELIX,
Amplectens quem corde gero pietatis in vlnis,
Pondus ſuaue meum, nec onus grauat iſtud amantem.
Cur humilem me ſumme vocas loca viſere blanda,
Quæ te chare tenent, tecum modularer in illis?
Qua tua rura lauat vitrea Liger algidus vnda,
Cariaci ſpecioſus ager deuexus in amnem,
Hinc vbi flumen aquis recreat, hinc pampinus vmbris,
Et crepitans Boreas tot prata comata flagellat.
Vber nempe ſolum, piſcoſo littore pulchrum.
Sed FORTVNATVM facies tua reddit amœnum.

Ad Aredium Abbatem.

XXII. OPTO, benigne Pater, verbo tibi ferre ſalutem,
Si minus hinc oculo cernere te valeo.
Eſt etenim veſtri tantus mihi cultus honoris,
Vt pro me occurrat hinc tibi miſſus apex.
Quæſo beate tamen per dulcia pabula Chriſti,
Me quoque commemores cùm dabis ore preces.
Munera credo Dei tribui mihi, Paſtor AREDI, B
Si FORTVNATI ſis memor alme tui.
Pro me etiam ſanctam genitricem chare ſalutans,
Cùm redit iſte puer, redde loquentis opem.
Vos itidem genitæ propriæ, Pater ample, ſalutant,
AGNES amore pio cum RADEGVNDE ſimul.

EX LIBRO SEXTO.

De Domno SIGIBERTO *Rege.*

I. VERE nouo tellus fuerit dum exuta pruinis,
Se picturato gramine veſtit ager.
Longiùs extendunt frondoſa cacumina montes,
Et renouat virides arbor opaca comas.
Promittens grauidas ramis genitalibus vuas,
Palmite gemmato vitis amœna tumet.
Præmittens flores gracili blandita ſuſurro, C
Delicioſa fauis mella recondit apes.
Progeniem reparans caſto fœcunda cubili,
Artificis natos gignere flore cupit.
Nexibus apta ſuis pro poſteritatis amore,
Ad fœtus properans garrula currit auis.
Semine quiſque ſuo ſenio iuueneſcit in ipſo,
Omnia dum redeunt gaudia mundus habet.
Sic modo cuncta fauent, dum proſperitate ſuperna,
Regia Cæſareo proficit Aula iugo.
Ordine multiplici fœlicem in ſpecula Regem
Vndique cinxerunt lumina tanta Ducum.
Culmina tot Procerum concurrunt culmen ad vnum,
Mars habet ecce Duces, pax habet ecce decus.
Cunctorum aduentu feſtiua Palatia feruent.
Coniugio Regis gens ſua vota videt.
Vos, quorum irriguis fontis meat vnda, fauete,
Iudicio veſtro creſcere parua ſolent.

A De nuptiis SIGIBERTI Regis, & BRVNICHILDIS Reginæ.

11. FELICEM Sol pande diem, radiiſque ſerenis
Sparge comas, thalamos ſincero lumine complens.
SIGIBERTVS ouans ad gaudia noſtra creatus,
Vota facit, qui nunc alieno liber amore.
Vincula chara ſubit, cuius moderante iuuenta
Connubium mens caſta petit, laſciua retundens
Ad iuga confugit, cui nil ſua ſurripit ætas.
Corde pudicus agens, rector tot gentibus vnus,
Et ſibi fræna dedit, ſed quod natura requirit,
Lege martiali amplexu eſt contentus in vno.
Quod non peccat amor, ſed caſta cubilia ſeruans
Inſtaurat de prole lares, vbi luſerit heres.
Torſit amoriferas arcu ſtridente ſagittas
Fortè Cupido volans, terris genus omne perurit.
Nec pelagus defendit aquas, mox vilia corda
Subdit vulgus inens. Tandem dehinc ſenſus opimi
Regis anhelantem placidis bibit oſſibus ignem,
Molliter incumbens, & inhæſit flamma medullis.
B Regalis feruebat apex, nec nocte ſopora
Cordis erat requies oculis, animóque recurrens
Ad vultus quos pinxit* amor, mentémque fatigans *finxit
Sæpè per amplexum falsâ ſub imagine luſit.
Mox vbi conſpexit telo ſuperante Cupido
Virginea mitem torreri lampade Regem,
Lætus ait Veneri: Mater, mea bella peregi,
Pectore flagranti mihi vincitur alter Achilles.
SIGIBERTVS amans BRVNICHILDÆ carpitur igne,
Quæ placet alta thoro, maturis nubilis annis,
Virginitas in flore tumens, complexa marito
Primitiis placitura ſuis, nec damna pudoris
Suſtinet, vnde magis pollens Regina vocatur.
Hoc quoque virgo cupit, quamuis verecundia ſecus
Obſtet, amata viri, dextrâ leuiore repellit,
Ignoſcitqui ſibi culpas quas intulit ignis.
Sed modo læta veni, quoniam te vota requirunt.
Mox Venus ambroſio violas admiſcet amomo.
Demetit vngue roſas, gremióque recondit auaro.
C Et pariter leuibus fregerunt nubila pennis,
Et venêre ſimul thalamos ornare ſuperbos.
Hinc Venus egregiam præponere cœpit alumnam,
Inde Cupido virum, nubentibus ambo fauentes,
Et litem fecere piam. Sic deinde Cupido
Matri pauca refert: Tibi quem promiſimus hic eſt
SIGIBERTVS, amor populi, lux nata parentum,
Qui genus à proauis longo tenet ordine Regum,
Et Reges geniturus erit, ſpes gentis opimæ,
Quo creuit natale decus, generoſa propago.
Ac melior de ſtirpe redit, famamque priorum
Poſteritas excelſa fouet. Hic nomen auorum
Extendit bellante manu. Cui de patre virtus,
Quam Nabis* ecce probat, Thoringia victa fatetur, *Nabilis
Perficiens vnum gemina de gente triumphum.
Nec DIETHEVBERTO pietas venalia pendit.
Perdidit iſta duos, ambobus ſufficit vnus
Cardinis occidui, dominans in flore iuuentæ,
Iam grauitate ſenes, teneróſque ſuperuenit annis.

Legem naturæ meruit præcedere factis. A
Quamuis parua tamen, nullum minor impedit ætas,
Qui ſenſum maturè regit, generoſior hic eſt,
Quiſquis in anguſto fuerit moderatior æuo.
Sic fouet hic populos ipſis intrantibus annis,
Vt pater & Rex ſit. Nullum grauiter regit, omni
Nulla dies ſine fruge venit, diſi congrua præſtet.
Perdere plura putat, ſi non conceſſerit ampla,
Gaudia diffundit radianti lumine vultus.
Nubila nulla grauant populum ſub Rege ſereno,
Pectore maturo culpas indulget acerbas,
Vnde alij peccant, ignoſcendo iſte triumphat.
Doctus enim quoniam prima eſt in Principe virtus
Eſſe pium, quia ſemper habet, qui parcere nouit,
Corrigit in ſe priùs quod poſcit vt alter emendet.
Quod ſibi cenſura eſt, reliquos benè lege coërcet.
In quo digna manent, quicquid de Rege requiras.
Solus amat cunctos, & amatur ab omnibus vnus.
Incipit indè Venus laudes memorare puellæ:
O virgo miranda mihi placitura iugali, B
Clarior ætherea BRVNICHILDES lampade fulgens,
Lumina gemmarum ſuperaſti lumine vultus.
Altera nata Venus, regno dotata decoris,
Nulláque Nereidum de gurgite talis Hibero
Oceani ſub fonte natat, non vlla Napea
Pulchrior, ipſa ſuas ſubdunt tibi flumina nymphas.
Lactea cui facies incocta rubore coruſcat.
Lilia mixta roſis, aurum ſi intermicet oſtro,
Decertata ſuis nunquam ſe vultibus æquant.
Saphirus, alba adamas, cryſtalla, ſmaragdus, iaſpis.
Cedant cuncta, nouam genuit Hiſpania gemmam.
Digna fuit ſpecies, potuit quoque flectere Regem.
Per hyemes validas niuibus Alpémque Pyrenem,
Perque truces populos vecta eſt, duce Rege ſereno.
Terrenis Regina toris ſuper ardua montis
Planum carpis iter. Nihil obſtat amantibus vnquam,
Quos iungi diuina volunt. Quis crederet autem
Hiſpanam tibimet Domnam Germania naſci, *preciosa conexuit
Quæ duo Regna iugo precio * connexit vno. C
Non labor humanus potuit tam mira parare.
Nam res difficilis diuinis vtitur armis.
Longa retro ſeries Regi hoc vix contulit vlli.
Difficili niſu peraguntur maxima rerum.
Nobilitas excelſa nitet, genus ATHANAGILDI
Longius extremo Regno qui porrigit Orbi.
Diues opum quas mundus habet, populúmque gubernat
Hiſpanum ſub iure ſuo pietate canenda.
Cur tamen egregij genitoris Regna renarrem,
Quando tuis meritis video creuiſſe parentes?
Tantùm Virgo micans turbas ſuperare videris
Femineas, quantum tu SIGIBERTE maritos.
Ite diu iuncti membris, & corde iugati,
Ambo pares genio, meritis, & moribus ambo.
Sexum quiſque ſuum precioſis actibus ornans,
Cuius amplexu ſint colla conexa ſub vno,
Et totos placidis peragatis luſibus annos.
Hoc velit alterutrum quicquid dilexerit alter.
Æqua ſalus ambobus eat, duo pectora ſeruet,

A Vnus amor viuo ſolidamine iunctus aleſcat.
Auſpiciis veſtris cunctorum gaudia ſurgant.
Pacem mundus amet, victrix concordia regnet.
Sic iterum natis celebretis vota parentes,
Et de natorum teneatis prole nepotes.

De Sigiberto Rege & Brunichilde Regina.

III. VICTOR ab Occaſu quem laus extendit in Ortum;
Et facit egregium Principis eſſe caput:
Quis tibi digna ferat? Nam me tibi dicere pauca
Non trahit ingenium, ſed tuus vrget amor.
Si nunc Virgilius, ſi forſitan eſſet Homerus,
Nomine de veſtro iam legeretur opus.
SIGEBERTE potens, generoſis clare triumphis;
Hinc noua te virtus prædicat, inde genus.
Cuius rapta ſemel ſumpſit Victoria pennas,
Et tua vulgando proſpera facta, volat.
Saxone Thuringi reſonant, ſua damna mouentes,
Vnius ad laudes tot cecidiſſe viros.
B Quòd tunc ante aciem pedibus prior omnibus iſti,
Hinc modo te Reges vnde ſequantur habent.
Proſperitate noua pacem tua bella dederunt,
Et peperit gladius gaudia certa tuus.
Plus tamen vt placeas, cùm ſit Victoria iactans,
Tu magis vnde ſubis, mitior indè manes.
Eſt tibi ſummus honor, ſed mens præceſſit honorem;
Moribus & veſtris debitus extet apex.
Iuſtitiæ cultor, pietatis amore coruſcas,
Quòd te plus habeat, certat vtrumque bonum.
Lingua, decus, virtus, bonitas, mens, gratia, pollent;
Ornarent cunctos ſingula veſtra viros.
Cunctorum cauſas intra tua pectora condis,
Pro populi requie te pia cura tenet.
Omnibus vna ſalus datus es, quali ordine ſacro
Tempore præſenti gaudia priſca refers.
Catholico cultu decorata eſt optima coniux,
Eccleſiæ creuit te faciente domus.
Reginam meritis BRVNICHILDEM Chriſtus amore
Tunc ſibi coniunxit, hanc tibi quando dedit.
C Altera vota coles melius quia munere Chriſti,
Pectora iuncta prius plus modo lege placent.
Rex pie Reginæ tanto de lumine gaude
Acquiſita bis eſt, quæ tibi nupta ſemel.
Pulchra, modeſta, decens, ſolers, grata atque benigna:
Ingenio, vultu, nobilitate potens.
Sed quamuis tantùm meruiſſet ſola decorem,
Ante tamen homini, nunc placet ecce Deo.
Secula longa micans chara cum coniuge ducas,
Quam tibi diuinus conſociauit amor.

De CHARIBERTO Rege.

IV. INCLITA magnarum proceſſit gloria rerum,
Et de Rege pio ſpargit vbique decus.
Quem grauitate, animo, ſenſu, moderamine legum
Prædicat occiduus Sol orienſque virum.
Qui quadripartitis mundi ſub partibus ampli
Fructificante fide ſemina laudis * habet.

* lucis

Hinc cui barbaries, illinc Romania plaudit, A
  Diuerſis linguis laus ſonat vna viri.
Dilige regnantem celſa Pariſius arce,
  Et cole tutorem qui tibi præbet opem.
Hunc modo læta, fauens auidis amplectere palmis,
  Qui iure eſt dominus, ſed pietate pater.
De CHILDEBERTO veteres compeſce dolores,
  Rex placidus rediit, qui tua vota fouet.
Ille fuit mitis, ſapiens, bonus, omnibus æquus.
  Non cecidit patruus, dum ſtat in vrbe nepos.
Dignus erat heres eius ſibi ſumere Regnum,
  Qui non eſt illo laude loquente minor.
CHARIBERTVS adeſt, qui publica iura gubernans,
  Tempora præſenti gaudia priſca refert.
In tantùm patrui ſe prodidit eſſe ſequacem,
  Vt modo ſit tutor coniugis iſte nepos.
Qui CHILDEBERTI retinens dulcedine nomen,
  Eius natarum eſt frater, & ipſe pater.
Quæ benè defenſæ placido moderamine Regis,
  In conſobrino ſpem genitoris habent.
Maxima progenies generoſa luce coruſcans,
  Cuius ab excelſis gloria currit auis.
Nam quoſcumque velim veterum memorare parentum, B
  Stirpis honorificæ Regius ordo fuit.
Cuius celſa fides eduxit ad aſtra cacumen,
  Atque ſuper gentes intulit illa pedes.
Calcauit tumidos hoſtes, erexit amicos,
  Fouit ſubiectos, conteruitque feros.
Cur tamen hic repetam præconia celſa priorum,
  Cùm potius tua laus ornet honore genus?
Illi auxere armis patriam, ſed ſanguine fuſo:
  Tu plus acquiris, qui ſine clade regis.
Quos prius infeſtis laſſarunt bella periclis,
  Hos modo ſecuros pacis amore foues.
Omnia læta canunt felicia tempora Regis,
  Cuius in auſpiciis floret opima quies.
Per quem tranquilla terrarum frugis abundat,
  Deuotis populis eſt tua vita ſeges.
Cùm te naſcentem meruerunt ſecula Regem,
  Lumine maiori fulſit in Orbe dies.
Poſteritate noua tandem ſua gaudia cernens, C
  Creſcere ſe dixit prolis honore pater.
Qui quamuis eſſet ſublimi vertice rector,
  Altiùs erexit te veniente caput.
Lætus in heredis gremio ſua vota reclinans,
  Floruit inde magis ſpe meliore ſenex.
Antè alios fratres Regali germine natus,
  Ordine qui ſenior, ſic pietate prior.
Prædicat hinc bonitas, illinc ſapientia plaudit.
  Inter vtrumque decus te ſibi quiſque rapit.
De patruo pietas, & de patre fulget acumen,
  Vnius in vultu viuit vterque parens.
Quas habuere ambo laudes, tu colligis omnes,
  Et reparas ſolus lege fauente duos.
Semita iuſtitiæ, grauitatis norma refulges,
  Et ſpeculum vitæ dat precioſa fides.
Tranquillis animis moderatio fixa tenetur,
  Qui portum in proprio pectore ſemper habes.

A Tempeſtas nullo penetrat tua corda tumultu,
Ne ſenſu titubes, anchora mentis adeſt.
Conſtantes animos non ventilat aura ſuſurrans,
Nec leuiter facili mobilitate trahit.
Hinc benè diſpoſito comitatur gloria curſu,
Quod ſe maturè mens moderata gerit.
Conſilium vigilans alta radice retractas,
Et res clauſa aliis, eſt manifeſta tibi.
Publica cura mouens, Proceres ſi congreget omnes,
Spes eſt, conſilij, te monitore, ſequi.
Hinc quoties felix Legatio denique pergit,
Ingreditur cautè quam tua lingua regit.
Quòd tam mirifico floret patientia cultu,
Eſt tibi Dauidicæ manſuetudo lyræ.
Iuſticiæ rector, venerandi iuris amator,
Iudicium ſapiens de Salomone trahis.
Tu melior fidei meritò. Nam Principis ampli
Traiani ingenium de pietate refers.
B Quid repetam maturum animum, qui tempore noſtro
Antiqui Fabij de grauitate places?
Si veniant aliquæ variato murmure cauſæ,
Pondera mox legum Regis ab ore fluunt.
Quamuis confuſas referant certamina voces,
Nodoſæ litis ſoluere fila potes.
Obtinet adueniens fructum, cui iuſta petuntur,
Quem ſua cauſa fouet præmia victor habet.
Cuius claræ fides valida radice tenetur,
Antea mons migrat, quàm tua verba cadant.
Spes promiſſa ſtat nullo mutabilis actu,
Pollicitata ſemel perpetuata manent.
Illa domus propriori pondere tuta tenetur,
Quæ fundamento ſtat benè fixa ſuo.
Cùm ſis progenitus clara de gente Sicamber,
Floret in eloquio lingua Latina tuo.
Qualis es in propria docto ſermone loquela,
Qui nos Romanos vincis in eloquio?
Splendet in ore dies terſa fronte ſerenus,
Sinceros animos nubila nulla premunt.
C Blanda ſerenatum circumdat gratia vultum,
Lætitiam populus Regis ab ore capit.
Muneribus largis replet tua gratia cunctos,
Vt mea dicta probes, plebs mihi teſtis adeſt.
O bonitas immenſa Dei, quæ diuite cenſu
Quod famulis tribuit, hoc putat eſſe ſuum!
Erigis abiectos, erectos lege tueris,
Omnibus in totum factus es omne bonum.
Protegat Omnipotens pietatis munere Regem,
Et Dominum ſeruet, quem dedit eſſe patrem.
Ciues te cupiant, tu gaudia ciuibus addas,
Plebs placeat famulans, Rex pietate regat.

De THEODECHILDE *Regina.*

V. INCLITA progenies regali ſtirpe coruſcans,
Cui celſum à proauis nomen origo dedit.
Currit in Orbe volans generis noua gloria veſtri,
Et ſimul hinc frater perſonat, inde pater.
Sed quamuis niteat generoſa propago parentum,
Moribus ex veſtris multiplicatur honor.

Cernimus in vobis quicquid laudatur in illis, A
Ornaſti antiquum THEODECHILDA genus.
Mens veneranda, decens, ſolers, pia, chara, benigna,
Cùm ſis prole potens, gratia maior adeſt.
Euitans odij cauſas, micat ampla poteſtas,
Quæ terrore minus, plus in amore venis.
Mitis ab ore ſonus, ſuauiſſima dicta reſultant,
Verbáque colloquij ſunt quaſi mella faui.
Fœmineum ſexum quantum præcedis honore,
Tantum alias ſuperas & pietatis ope.
Si nouus aduenìat recipis ſic mente benigna,
Ac ſi ſeruitiis iam placuiſſet auis.
Pauperibus feſſis tua dextera ſeminat eſcas,
Vt ſegetes fructu fertiliore metas.
Vnde foues inopes, ſemper ſatiata manebis,
Et quem ſumit egens, fit tuus ille cibus.
Peruenit ad Chriſtum quicquid largiris egeno,
Et ſi nemo videt, non peritura manent.
Cùm venit extremus finis concludere mundum,
Omnia dum pereunt, tu meliora petis.
Eccleſiæ ſacræ te diſpenſante nouantur, B
Ipſa domum Chriſti condis, & ille tuam.
Tu fabricas illi terris, dabit ille ſupernis,
Commutas melius, ſic habitura polos.
Stat ſine fraude tuum quod mittis ad aſtra talentum,
Quas bene diſpergis, has tibi condis opes.
Quæ Domino viuis, ſummos non perdis honores,
Regna tenes terris, regna tenendo polis.
Sit modo longa ſalus pro munere plebis in vrbe,
Felix quæ meritis luce perennis eris.

De Bertechilde.

VI. MENS deuota Deo BERTHILDE corde coruſcans,
Pectore ſub cuius Chriſtus amore manet.
Deſpiciens mortale malum, vitalia ſeruans,
Vnde fugis terras, hinc petis aſtra magis.
Immaculata micans, neſcis contagia mundi,
Sordibus humanis libera membra geris.
Digna pudicitiæ debentur præmia ſacræ,
Virgo dicata Deo, hinc rapienda polo.
Ille tenet cœlos, cui tu complexa videris. C
Quo tuus eſt ſponſus, hic eris ipſa ſimul.
Non cupis auro humeros, nec collum pingere gemmis,
Sed melius caſto pectore pura micas.
Mutaſti veſtem, mutaſti gentis honorem,
Cum thalamis Domini ſponſa iuganda venis.
Quàm meliore via meruiſti vota tenere,
Quando Creatori forma creata places.
Pauperibus largas das eſurientibus eſcas,
Neſcit habere famem, qui tua tecta petit.
Qui ſine veſte iacet tegmen pietate miniſtras,
Vnde calet nudus frigora nulla timens.
Te redimente pia captiui vincula laxant,
Quæ ſoluis vinctos libera ſemper eris.
Diſtribuis cenſum, nulli ſua vota negando,
Diuitiáſque tuas omnibus eſſe facis.
Colligis in cœlis quicquid diſpergis in aruis,
Semina nunc fundens, poſt meliora metes.

Quic-

A Quicquid habet mundus fugitiuo tramite tranſit,
Tempore tu modico ſemper habenda facis.
Hic tibi longeuis ſit vita ſuperſtes in annis,
Rurſus in æternum ſit tibi vera ſalus.

De Geleſuintha.

VII. CASIBVS incertis rerum fortuna rotatur,
Nec figit ſtabilem pendula vita pedem.
Semper in ambiguo ſpeclum rota lubrica voluit,
Et fragili glacie lapſibus itur iter.
Nulli certa dies, nulli eſt ſua certior hora,
Sic ſumus in ſtatu debiliore vitro.
Dum greſſu ancipiti trahit ignorantia fallens,
Huc latet ars foueæ, quo putat eſſe viam.
Neſcia mens hominum quid ſit necis atque ſalutis;
Lucifer an vita, mors ſibi veſper erit.
His premimur tenebris ignari forte futuri,
Et vaga tam fragile hæc tempora tempus habent.
Toletus gemina miſit tibi Gallia turres,
Prima ſtanto quidem, fracta ſecunda iacet.
B Alta ſuper colles ſpecioſa cacumine pulchro,
Flatibus infeſtis culmine lapſa ruit.
Sedibus in patriæ ſua fundamenta relinquens,
Cardine mota ſuo non ſtetit vna diu.
De proprio migrata ſolo noua merſit arena,
Exul & his terris, heu! peregrina iacet.
Quis valet ordiri tanta præſagia luctus,
Stamine quo cœpit texere flenda dolor?
Cùm primum algentes iungi peteretur ad arctos,
Regia Regali GELESVINTA toro.
Fixa cupidineis caperet vt frigora flammis,
Viueret & gelida ſub regione calens.
Hoc vbi virgo metu audituque exterrita ſenſit,
Currit ad amplexus GOISVINTA tuos.
Tunc matris collecta ſinu, maleſana reclinans,
Ne diuellatur ſe tenet vngue, manu.
Brachia conſtringens nectit ſine fune catenam,
Et matrem amplexu per ſua membra ligat.
Illis viſceribus retineri filia poſcens,
Ex quibus ante ſibi lucis origó fuit.
C Committens ſecura eius ſe faſce leuari,
Cuius clauſa vteri pignore tuta fuit.
Tum gemitu fit mœſta domus, ſtrepit aula tumultu,
Reginæ fletu plorat & omnis homo.
In populi facie lachrymarum flumina ſordent,
Infans qui affectum neſcit, & ipſe gemit.
Inſtant Legati Germanica Regna requiri,
Narrantes longæ tempora tarda viæ.
Sed matris moti gemitu ſua viſcera ſoluunt,
Et qui compeſſunt, diſſimulare volunt.
Dum natæ amplexu genitrix nodata tenetur.
Præterunt duplices, tertia, quarta dies.
Inſtant Legati nota regione reuerti,
Quos his alloquitur GOISVINTA gemens,

. . . .

Illa tamen pergit, qua trita viam orbita ſulcat,
Quiſque ſuis vacuos fletibus implet agros.

Inde Pyræneas per nubes tranſilit Alpes, A
Quáque pruinoſis Iulius alget aquis.
Qua niue canentes fugiunt ad ſydera montes,
Atque ſuper pluuias exit acutus apex.
Excipit hinc Narbo, qua littora plana remordens
Mitis Atax Rhodani molliter intrat aquas.
Poſt aliquas vrbes Pictauas attigit arces,
Regali pompa prætereundo viam.
Inclytus ille quibus verè amplus Hilarius oris,
Et ſatus & ſitus eſt, ore tonante loquax.
Thrax, Italus, Scytha, Perſa, Indus, Geta, Daca, Britannus,
Huius in eloquio ſpem bibit, arma capit.
Sol radio, hic verbo genitalia lumina fudit,
Montibus ille diem, mentibus iſte fidem.
Hanc ego nempe nouus conſpexi prætereuntem,
Molliter argenti turre rotante vehi.
Materno voluit pia quam Radegundis amore
Cernere feruenter, ſi daret vllus opem.
Sæpè tamen miſſis, dulcis ſibi, dulcis adhæſit,
Et placidè coluit quod modo triſte dolet.
Turonicas terras Martini ad ſidera noti
Inde petit, lento continuante gradu. B
Vigennæ volucer tranſmittitur alueus alno,
Turba comis rapidis, alueus exit aquis.
Excipit inde repens vitreâ Liger algidus vnda,
Quo neque vel piſcem leuis arena tegit.
Peruenit qua ſe piſcoſo Sequana fluctu
In mare fert iuncto Rhotomagenſe ſinu.
Iungitur ergo thoro Regali culmine virgo,
Et magno meruit plebis amore coli.
Hos quoque muneribus permulcens, vocibus illos,
Et licèt ignotos, ſic facit eſſe ſuos.
Vtque fidelis ei ſit gens armata per arma
Iurat, iure ſuo ſe quoque lege ligat.
Regnabat placido componens tramite vitam,
Pauperibus tribuens aduena mater erat.
Quoque magis poſſit regno ſupereſſe perenni,
Catholicæ fidei conciliata placet.
O dolor! inſignis quid differs tempora fletus,
Lugubréſque vices plura loquendo taces?
Improba ſors hominum! improuiſo condita lapſu, C
Tot bona tam ſubitò ſorte volante voras.
Nam breue tempus habens, conſorti nexa iugalis,
Principio vitæ funere rapta fuit.
Præcipiti caſu volucri præuenta ſub ictu
Deficit, & verſo lumine lumen obit.
Infœlix nutrix audito funere alumnæ
Exanimum ad corpus vix animata volat. &c.

De Horto Vltrogothonis Reginæ.

VIII. Hic ver purpureum viridantia gramina gignit,
Et paradiſiacas ſpargit odore roſas.
Hic tener æſtiuas defendit pampinus vmbras,
Præbet & vuiferis frondea tecta comis.
Pinxerúntque locum variato germine flores,
Pomáque veſtiuit candor, & indè rubor.
Mitior hîc æſtas, vbi molli blanda ſuſurro
Aura leuis ſemper pendula mala quatit.

A Hæc magno inſeruit Rex CHILDEBERTVS amore.
Carius iſta placent quæ manus illa dedit.
De cultore trahit mellitum planta ſaporem,
Forſan & hîc tacitos miſcuit ille fauos.
Regis honore nouis duplicata eſt gratia pomis,
Nare ſuauis odor, dulcis in ore ſapor.
Qualiter ille hominum potuit prodeſſe ſaluti,
Cuius & in pomis tactus odore placet?
Felix perpetua generetur ab arbore fructus,
Vt de Rege pio ſit memor omnis homo.
Hinc iter eius erat, cùm limina ſancta petebat,
Quæ modo pro meritis incolit ille magis.
Anteà nam vicibus loca ſacra petebat amatus,
Nunc tamen aſſiduè templa beata tenet.
Poſſideas felix hæc VLTROGOTHO per æuum,
Cum geminis natis tertia mater ouans.

Ad Dinamium Maßilienſem.

XI. EXPECTO te noſter amor, venerande DINAMI,
B Quamuis abſentem, quem mea cura videt.
Quæ loca te teneant, venientia flabra requiro,
Si fugias oculos, non fugis hinc animos.
Maſſiliæ tibi regna placent, Germania nobis,
Vultus ab aſpectu pectore iunctus ades.
Quò ſine te tua pars huc vſque oblita remanſit,
Nec reuocas animo membra relicta tuo?
Si ſopor obrepſit, tibi me vel ſomnia narrent.
Nam ſolet vnanimes ipſa videre quies.
Si vigilas, fateor, veniam tibi culpa negabit,
Nil vnde excuſes deſidioſus habes.
Altera ſigniferi reuolutis menſibus anni
Solis anhelantes orbita laſſat equos.
Cùm mea diſcedens rapuiſti lumina tecum,
Et modo nil ſine te cerno patente die.
Vel mihi verba dares de fonte refuſa loquaci,
Vt faceret tecum pagina miſſa loqui.
Sed tamen vt tandem venias huc, chariùs hortor,
Et reuoces oculis lumen amice meis.

C

EX LIBRO SEPTIMO.

Ad Gogonem.

I. ORPHEVS orditas moueret dum pollice chordas,
Verbáque percuſſo pectine fila darent,
Mox reſonante lyra tetigit dulcedine ſyluas,
Ad citharæ cantus traxit amore feras.
Vndique miſerunt vacuata cubilia damas,
Depoſita rabie tygris & ipſa venit.
Sollicitante melo nimio philomela volatu,
Pignora contemnens feſſa cucurrit auis.
Sed quamuis longo ſpacio laſſauerat alas,
Ad votum veniens ſe recreauit auis.
Sic ſtimulante tua captus dulcedine GOGO,
Longo peregrinus regna viator adit.
Vndique feſtini veniant vt promptiùs omnes
Sic tua lingua trahit, ſicut & ille lyra.

Ipſe fatigatus huc poſtquàm venerit exul, A
Antea quo doluit te medicante caret.
Eruis afflictis gemitus, & gaudia plantas,
Ne tamen areſcant oris ab imbre foues.
Ædificas ſermone fauos, noua mella miniſtras,
Dulcis & eloquij nectare vincis apes.
Vbere fonte rigat labiorum gratia pollens,
Cuius ab arcano vox epulanda fluit.
Peruigili ſenſu diues prudentia regnat,
Fomite condito cui ſalis vnda natat.
Qui fulgore animi radios à pectore vibras,
Et micat interior lux imitata diem.
Sed vicibus, mundum modò Sol, modò lumina complens,
At tua ſemper habent corda ſerena diem.
Viſceribus promptis templum pietatis haberis,
Muneribúſque ſacris es fabricata domus.
Forma venuſta tibi proprio ſplendore coruſcat,
Vt mentis habitum vultus & ipſe probet.
Omne genus laudum ſpecie concludis in vna,
Nec plus eſt aliquid, quàm tua forma gerit.
Principis arbitrio SIGIBERTI magnus haberis, B
Iudicium Regis fallere nemo poteſt.
Elegit ſapiens ſapientem, & amator amantem,
Ac veluti flores docta ſequeſtrat apes.
Illius ex meritis didiciſti talis haberi,
Et domini mores, ſerue benigne, refers.
Nuper ab Hiſpanis per multa pericula terris
Egregio Regi gaudia ſumma vehis.
Diligis hunc tantùm, quantum meliora paraſti,
Nemo armis potuit, quod tua lingua dedit.
Hæc bona ſi taceam, te noſtra ſilentia laudant,
Nec voces ſpectes qui mea corda tenes.
Vera fauendo cano, neque me fallacia damnat:
Teſte loquor populo, crimine liber ero.
Hæc tibi longinquos laus ardua ſurgat in annos,
Hæc te vita diu ſeruet, & illa colat.

Ad eundem.

IV. NVBILA quæ, rapido perflante Aquilone, venitis,
Pendula ſidereo quæ mouet axe rota:
Dicite qua vegetet charus mihi GOGO ſalute, C
Quid placidis rebus mente ſerenus agat.
Si prope fluctiuagi remoratur littora Rheni,
Vt ſalmonis adeps rete trahatur aquis.
Aut ſuper vuiferæ Muſellæ obambulat amnem,
Quod leuis ardentem temperet aura diem.
Pampinus & fluuius, medius vbi mitigat æſtus,
Vitibus vmbra rigens, fluctibus vnda recens.
Aut Moſa dulce ſonans, quo grus ganta, anſer, olórque eſt,
Triplice merce ferax, alite, piſce, rate.
An tenet herboſis qua frangitur Axona ripis,
Cuius aluntur aquis paſcua, prata, ſeges.
Iſara*, Sara, Chares, Schaldis, Saba, Somena, Sura,
Seu qui Mettin adit de ſale nomen habens.
Aut æſtiua magis nemorum, ſaltúſque pererrans,
Cuſpide, rete, feras hinc ligat, inde necat.
Ardennæ an Voſagi, cerui, capræ, Helicis vrſi
Cæde ſagittifera ſilua fragore tonat.

* Eſara

A Seu validi buſali ferit inter cornua campum,
Nec mortem differt vrſus, onager, aper.
An ſua rura colens, exuſta noualia ſulcat,
Et rude ceruici taurus aratra gemit.
Siue Palatina reſidet modo lætus in Aula,
Cui ſchola congrediens plaudit amore ſequax.
An cum dulce LVPO pietatis iura retractat,
Conſilioque pari mitia mella creant.
Quo paſcatur inops, viduæ ſolatia præſtent,
Paruus tutorem ſumat, egenus opem.
Quicquid agunt pariter, felicia vota ſecundent,
Et valeant Chriſti Regis amore frui.
Vos precor, ô venti, qui curritis atque reditis,
Pro FORTVNATO nuncia ferte ſuo.

De Bodegiſilo Duce.

V. PECTORE de ſterili ſi flumina larga rigarem,
Non te ſufficerem, Dux BODEGISLE, loqui.
B Inuaſit noſtram ſubitò tua gratia mentem,
Vt modò plus veſter, quàm meus eſſe velim.
Quo primùm placidos merui cognoſcere vultus,
Oris ab vnguento membra refecta gero.
Colloquio dulci ſatiaſti pectus amantis.
Nam mihi deuoto dant tua verba cibum.
Diſtribuunt epulas alij, quæ corpora ſupplent,
Vnde animum ſaties, das magis ipſe dapes.
Non ſic inficiunt placidiſſima mella falernum,
Ceu tuus obdulcat pectora noſtra ſapor.
Qualiter oblectas, quos ſemper amare videris,
Horæ qui ſpacio me facis eſſe tuum.
Quæ tibi ſit virtus, ſi poſſem, prodere vellem,
Sed paruo ingenio magna referre vetor.
Exiguus titubo tantarum pondere laudum,
Sed meliùs gradior, quem tua facta regunt.
Maſſiliæ ductor, fœlicia vota dediſti,
Rectorémque ſuum laude perenne refert.
Hic tibi conſimili merito Germania plaudit,
Cuius ad laudem certat vterque locus.
C De bonitate tua lis eſt regionis vtræque:
Te petit illa ſibi, hæc retinere cupit.
Iuſticiam pauper nunquam, te Iudice, perdit,
Nec poterit precio vertere vera potens.
Non ligat immunem, non ſoluit pœna nocentem:
Nil perſona capit, ſi ſua cauſa neget.
Lumina cordis habes, animi radiante lucerna,
Et tuus æterna luce coruſcat apex.
Ingenio torrente loquax de fonte ſalubri,
Diuitiáſque pias ore fluente rigas.
Si videas aliquem defectum forte labore,
Nilus vt Ægyptum; ſic tua lingua fouet.
Qui patrias leges intra tua pectora condens,
Implicitæ cauſæ ſoluere fila potes.
Aſſiduis epulis ſaturas venerande cateruas,
Et repletus abit, qui tua tecta petit.
Si venis in campos, ibi plebs paſcenda recurrit,
Conſequiturque ſuas, te comitando, dapes.
Vota feras cunctis per ſecula longa ſuperſtes,
Et maneas populi ſemper in ore potens.

* Gallomagni.

*De Palatina filia Gallimagni *, vxore Godegiſili Ducis.*

VI. LVCIFER vt nitidos producit in æthere vultus,
Clarior & læto nunciat ire diem.
Ornat eundo polum, terris quoque lampada mittit,
Atque inter ſtellas lumine regna tenet.
Sic tua diffundens radiantia lumina vultu,
Femineos vincis pulchrior ore choros.
Et tibi ſic cedit muliebris turba decore,
Vt Solis radiis lumine Luna minor.
Clara ſerenatos permutat forma colores,
Lilia nunc reparans, nunc verecunda roſas.
Credite, nam ſi quis vultus conſpexerit illos,
Hic relegit flores, quos dare verna ſolent.
Pingere non poſſunt precioſam verba figuram,
Nec valet eloquium mira referre meum.
Gratior inceſſu, ſenſu reuerenda pudico,
Talis in ingenio, qualis in ore nitor.
Blandior alloquio placidis ſuauiſſima verbis,
Deſpiciámque lyram, ſi tua lingua ſonat.
Pectore perſpicuo ſapientia prouida fulget, B
Ornatur ſexus te radiante tuus.
Coniuge peruigili nituit magis aula mariti,
Floret & egregia diſpoſitrice domus.
Iure quidem magna eſt, quæ eſt GALLI filia MAGNI,
Sed meritò natæ creuit honore pater.
Non aliter poterat niſi munere clarior eſſe,
Quæ meruit celſo digna placere viro.
Eligit è multis quam charus amaret amantem,
Et Iudex patriæ iudicat ipſe ſibi.
Ambo pares iuncti longos maneatis in annos,
Et quæcumque volunt gaudia veſtra, ferant.

De Lupo Duce.

VII. ANTIQVI Proceres, & nomina celſa priorum,
Cedant cuncta, LVPI munere victa Ducis.
Scipio quod ſapiens, Cato quod maturus habebat,
Pompeius felix, omnia ſolus habes.
Illis Conſulibus Romana potentia fulſit, C
Te Duce ſed nobis hic modo Roma redit.
Te tribuente aditum, cunctis fiducia ſurgit,
Libertatis opem libera lingua dedit.
Mœſtitiam ſi quis confuſo in pectore geſſit,
Poſtquam te vidit, ſpe meliore manet.
Fundatus grauitate animi, quoque corde profundus,
Tranquilli pelagi fundis ab ore ſalem.
Sed facunda magis plebi tua munera proſunt,
Tu condis ſenſus nam ſalis vnda cibos.
Conſilij radix, fœcundi vena saporis,
Ingenio viuax, ore rotante loquax.
Qui geminis rebus fulges, in vtróque paratus,
Quicquid corde capis prodere lingua poteſt.
Pectore ſub cuius firmantur pondera Regis,
Pollet & auxilio publica cura tuo.
Subdis amore nouo tua membra laboribus amplis,
Pro requie Regis, dulce putatur onus.

A O felix animus patriæ qui conſulit actus,
Et viuit cunctis mens generoſa viris!
Legati adueniunt, te reſpondente ligantur,
Et iaculo verbi mox iacuere tui.
Lancea ſermo fuit, quoque vox armata loquentis,
Auſpicium palmæ te SIGEBERTVS habet.
Reſponſum gentis ſenſu profertur ab illo,
Et votum populi vox valet vna loqui.
Cuius ab ingenio ſortita eſt cauſa triumphum,
Aſſertoris ope, iuſtior illa fuit.
Nullus enim poterit proprias ita pandere cauſas,
Ceu tua pro cunctis inclyta lingua tonat.
Nilus vt Ægyptum recreat, dum plenus inundat,
Sic tu colloquij flumina cuncta foues.
Iuſtitia florente, fauent te Iudice leges,
Cauſarúmque æquo pondere libra manes.
Ad te confugiunt, te cingula celſa requirunt,
Nec petis vt habeas, te petit omnis honor.
In cuius gremio nutritur adepta poteſtas,
Quo rectore datus creſcere nouit apex.
B Quàm meritò retinet conceſſos ſemper honores,
Per quem digna magis culmina culmen habent.
Antiquos animos Romanæ ſtirpis adeptus,
Bella moues armis, iura quiete regis.
Fultus vtriſque bonis, hinc armis, legibus illinc,
Quàm benè ſit primus, cui fauet omne decus.
Quæ tibi ſit virtus cum proſperitate superna,
Saxonis & Dani.* gens cito victa probat. * al Rhodani
Bordaa * quo fluuius ſinuoſo gurgite currit, * al. Borda à quo
Hic aduerſa acies te Duce cæſa ruit.
Dimidium veſtris iuſſis tunc paruit agmen.
Quàm meritò vincit qui tua iuſſa facit.
Ferratæ tunicæ ſudaſti pondere victor,
Et ſub puluerea nube coruſcus eras.
Támque diu pugnas acie fugiente ſecutus,
Laugona dum vitreis terminus eſſet aquis.
Qui fugiebat iners amnis dedit ille ſepulchrum,
Pro Duce felici flumina bella gerunt.
Inter conciues meruit te Gallia lumen,
C Lampade qui cordis ſplendor vbique micas.
Sunt quos forma potens, ſunt quos ſapientia præfert,
Singula ſunt aliis, ſed bona plura tibi.
Occurrens dominis veneranda Palatia comples,
Et tecum ingrediens multiplicatur honor.
Te veniente nouo domus emicat alma ſereno,
Et reparant genium Regia tecta ſuum.
Nempe oculos recipit, cùm te videt Aula redire,
Quem commune Ducum lumina lumen habent.
Principis auxilium, patriæ decus, arma parentum,
Conſultum reliquis, omnibus vnus amor.
Admiranda etiam quid de dulcedine dicam,
Nectare qui plenus conſtruis ore fauos?
Chara ſerenatum comitatur gratia vultum,
Fulget & interiùs perpetuata dies.
Qui ſatias eſcis, reficis ſermone benignus,
Sepoſitis epulis ſunt tua verba dapes.
Quis tibi digna loqui valeat, quem voce patente
Rex pius ornatum prædicat eſſe ſuum?

Sit tibi ſummus apex illo regnante per æuum, A
Vitáque ſit præſens, atque futura colat.

Ad Lupum Ducem.

IX. OFFICIIS intente piis, memorator amantis,
Promptè per affectum conſuliture tuum.
Charius abſentis nimium miſeratus amici,
Quando latente loco ſigna requirit amor.
Vnde meis meritis datur hoc, vt protinus eſſet,
Spes Fortunati cura benigna LVPI?
Exul ab Italia nono puto voluor in anno,
Littoris Oceani contiguante ſalo.
Tempora tot fugiunt, & adhuc per ſcripta parentum
Nullus ab excluſis me recreauit apex.
Quod pater, ac genitrix, frater, ſoror, ordo nepotum,
Quod poterat regio, ſoluis amore pio.
Pagina blanda tuo ſub nomine miſſa benigno,
Nectarei fontis me recreauit aquis.
Nec ſolùm à vobis me dulcis Epiſtola fouit,
Miſſus adhuc in rem portitor inde venit. B
Munera quis poterit, rogo, tot memor ore referre?
Affectum dulcem pandere lingua nequit.
Sed tibi reſtituat Rex cuncta ſupernus ab alto,
Quæ minimo fiunt, qui docet eſſe ſuum.

Ad Magnulphum fratrem Lupi.

X. QVAM citò fama volat pernicibus excita pennis,
Et loca cuncta ſuis actibus aucta replet!
Nam tibi cùm Rhenus, mihi ſit Liger ecce propinquus,
Hic MAGNVLFE decens magnus honore places.
Sic tuba præconis Sigimundi miſſa cucurrit,
Vt tua diffuſo ſint bona nota loco.
Quod tamen in breuibus vix ſignat Epiſtola verbis,
Non quia cuncta canit, nec reticere cupit.
Iuridico in primis pollens torrente relatu,
Sic regis, vt reuoces facta vetuſta nouus.
Cuius in officiis æqui cultoris aratrum
Semine iuſtitiæ plebs ſua vota metit.
Nemo caret propriis, alienis nemo recumbit. C
Sic facis vt populum non vacet eſſe reum.
Sollicitudo tua reliquis fert dona ſalutis,
Et labor vnius fit populoſa quies.
Æqualis concors vt ab omnibus alme voceris,
Legibus hinc Iudex, hinc bonitate parens.
Da paucis veniam, quoniam mihi portitor inſtat,
Nam de fratre LIPI res monet ampla loqui.
Sic tribuat Dominus meritis reparetis vt illum,
Quem pariter tecum cordis amore colo.

Ad Iouinum Rectorem Prouinciæ.

XI. PROSAICO quoties direxi ſcripta relatu,
Nulláque de veſtro pocula fonte bibo.
Quem priùs irrigua recrearas ditior vnda,
Nec modo Caſtaliis redditur hauſtus aquis.
Si me cura minor veſtri tenuiſſet amoris,
Iam fuerat lucrum, ſtringere colla manu.
Nunc magis, inde minus capio, quia diligo maius,
Et cùm plus cupiam, vota negata gero.

A Qui tibi transfudit mea pectora pectore tuto,
Cur rogo non pariter lumina lumen habent?
Vel quod amice licet ſcriptis fero chare ſalutem,
Sed mihi qua releuet pagina reddat opem.

Ad eundem.

* * * *

XII. Cvm Aspasio pariter caris patre, fratre Leone,
Longa ſtante die, dulcis amice vale.

Ad Felicem ſocerum eius.

XIII. Ardva Pierio cui conſtant culmina faſtu,
Vix humili valeo tangere clauſtra manu.
Sed quoniam patriæ fuit aula ſodalibus vna,
Affectu fidens pulſo benigne fores.

De Mummuleno.

XIV. Dvm mihi feſſus iter gradior prope noctis in vmbra,
Solis in occaſu iam fugiente die.
Cum ſuper vndarum viridantes gramine ripas,
B Paſcua conſpexi, paſtus & ipſe fui.
Huc oculis captus, voto ducente, trahebar,
Deflectẽnſque viam proſperiora peto.
Mvmmolenvs enim, qui celſa Palatia Regis
Altis conſiliis creſcere rite facit:
Inter conciues merito qui clarior extat,
Quémque ſuper Proceres vnica palma leuat
Nobilitate potens, animo bonus, ore ſerenus,
Ingenio ſolers, & probitate ſagax:
Cui genus à proauis radianti luce coruſcat,
Moribus ipſe tamen vicit honore patres.
Huc ergo adueniens epulis expletus opimis,
Quem vidiſſe mihi conſtitit eſſe cibum.
Fercula magna quidem dapibus cumulata benignis,
Ac ſi colle tumens, diſcus onuſtus erat.
Vndique montis opus, medium quaſi vallis habebat,
Quo meliore via piſcis agebat iter.
Ille natans oleum pro vndis, pro ceſpite diſcum
Incoluit, cui pro gurgite menſa fuit.
C Attamen antè aliud data ſunt mihi mitia poma,
Perſica, quæ vulgi nomine dicta ſonant.
Laſſauit dando, ſed non ego laſſor edendo,
Vocibus hinc cogens, hinc tribuendo dapes.
Mox quaſi parturiens ſubitò me ventre tetendi,
Admirans vterum ſic tumuiſſe meum.
Intus enim tonitrus vario tumore fremebat,
Viſcera conturbans Eurus & Auſter erat.
Non ſic Æoliis turbatur arena procellis,
Nec vaga per pelagus puppis adacta tremit.
Nec ſic inflantur ventorum turbine folles,
Malleolis famulos quos faber vſtus habet.
Alter in alterius ructabat molle ſuſurros,
Et ſine me mecum pugna ſuperba fuit.
Sit tibi longa ſalus celſa cum coniuge rector,
Et de natorum prole voceris auus.
Laudis honore potens felicia tempora cernas,
Et valeas dulces concelebrare iocos.

De Berulfo Comite. A

XV. Delicias BERVLFE tuas ſpectando libenter,
Me fateor duplicem ſuſtinuiſſe famem.
Sic ego credebam quartâ ſatiarer vt hora,
Me nec ad octauam menſa benigna vocat.
Per veſtras epulas didici ieiunia geſtans,
Litania fuit prandia veſtra magis.
Det tibi vota Deus, per quem modò læta notamus,
Hæc quoque dum ſcribo, plus ſatiatus agor.

De Condone Domeſtica.

XVI. TEMPORIBVS longis regali diues in Aula,
Enituit meritis gloria CONDO tuis.
Nam ſemel vt iuuenem vigili te pectore vidit,
Elegit ſecum ſemper habere ſenem.
Quis fuit ille animus, vel quæ moderatio ſenſus,
Cùm fueris tantis Regibus vnus amor?
Mens generoſa tibi, precioſo lumine fulget,
Quæ meritis propriis amplificauit auos. B
Floret poſteritas, per quam ſua creſcit origo,
Et facit antiquos ſurgere laude patres.
Nam ſi præfertur generis qui ſeruat honorem,
Quanta magis laus eſt nobilitare genus?
Qui cupit ergo ſuum geſtis attollere nomen,
Ille tuum velox præmeditetur opus.
A paruo incipiens exiſti ſemper in altum,
Pérque gradus omnes culmina celſa tenes.
THEODERICVS ouans ornauit honore Tribunum,
Surgendi auſpicium iam fuit inde tuum.
THEODEBERTVS enim Comitiuæ præmia ceſſit,
Auxit & obſequiis cingula digna tuis.
Vidit vt egregios animos meliora mereri,
Mox voluit meritos amplificare gradus.
Inſtituit, cupiens, vt deinde Domeſticus eſſes,
Creuiſti ſubitò, creuit & Aula ſimul.
Florebant pariter veneranda Palatia tecum,
Plaudebat vigili diſpoſitore domus.
* Theudebaldi — THEODOVALDI * etiam cùm parua infantia vixit, C
Huius in auxilium maxima cura fuit.
Actibus eximiis ſic publica iura fouebas,
Vt iuuenem Regem redderes eſſe ſenem.
Ipſe gubernabas veluti ſi tutor adeſſes,
Commiſſúmque tibi proficiebat opus.
CHLOTHARII rurſus magna dominatus in Aula,
Quique domum ſimili iuſſit amore regi.
Mutati Reges, vos non mutaſtis honores,
Succeſſórque tuus tu tibi dignus eras.
Tantus amor populi, ſolertia tanta regendi,
Vt hoc nemo volens ſurripuiſſet onus.
Nunc etiam placidi SIGEBERTI Regis amore,
Sunt data ſeruitiis libera dona tuis.
Iuſſit & egregios inter reſidere potentes,
Conuiuam reddens proficiente gradu.
Rex potior reliquis meritò meliora parauit,
Et quod maius habet, hoc tua cauſa docet.
Sic tuus ordo fuit, ſemper maiora mereri,
Vitáque quàm ſenior, tam tibi creuit honor.

A Quæ fuerit virtus, triſtis Saxonia cantat,
Laus eſt arma truci non timuiſſe ſeni.
Pro patriæ votis & magno Regis amore,
Quo duo natorum funera chara iacent.
Nec grauiter doleas cecidiſſe viriliter ambos,
Nam pro laude mori, viuere ſemper erit.
Læticiam vultus hilari diffundit ab ore,
Et ſine nube animi gaudia fida gerit.
Munificus cunctis, largiris multa benignus,
Et facis adſtrictos per tua dona viros.
Sit tibi longa ſalus placidis felicior annis,
Atque ſuum reparet proles opima patrem.

*Ad Gundoarium.**

* Gundharium.

XVII. Si prodi verbis affectus poſſet amantis,
Carmina plura tibi pagina noſtra daret.
Sed quòd ab ore loqui nequeo quod pectore geſto;
Sit ſatis ex multis vel modo pauca dari.
Nam ſi reſpicias votum per verba canentis,
Malueram maius qui tibi parua fero,
B Aſpicimus ſenſum totum in dulcedine fuſum,
Quo ſine nube doli corda ſerena micant.
Puro fonte rigans, nectar de fauce redundat,
Cuius verba libans pectore, corde bibo.
Prouidus, exertus, vigilans, moderatus, honeſtus,
Condimentum animæ mens tua ſemper habet.
Reginæ egregiæ patrimonia celſa gubernas,
Quæ tibi commiſit, ſenſit vbique fidem.
Nemo piæ poterat Reginæ charior eſſe,
Quàm qui pro meritis talis & ipſe foret.
Gundari longo vigeas placiturus in æuo,
Coniuge cum propria luce perenne manens.

Ad Boſonem Referendarium.

XIX. Sic tegat Omnipotens radiantia culmina Regis,
Atque eius cauſas arma ſuperna regant.
Sic dominum ac ſeruos diuina potentia ſeruet,
Et patriæ maneat hoc dominante ſalus.
Sic placido Regi ſummus pius auctor ab alto,
C Qui dedit ante Petro, porrigat ipſe manum.
Sic te longæui comitetur gratia Regis,
Et florente illo gaudia fixa metas.
Hoc rogo quàm citiùs veniat quicumque iubetur,
Nec grauet vltrà animos hîc mora tarda meos.
Nam qui feſtinat, ſtatuit quòd certa voluntas
Si votum acceleret, dulcius eſſe ſolet.
Illud enim nimium per verba precantia poſco,
Commender Domino te memorante meo.
Actibus excellens maneas per ſecula felix,
Et memor ipſe mei dulcis amice vale.

Ad Galactorium Comitem.

XX. Sæpius optaram fieri me remige nautam,
Curribus vndifragis vt ratis iret aquis.
Flatibus aut rapidis per dorſa Garumnica ferrer,
Burdegalenſe petens vt celet actus iter.
Velaque fluctiuagum traherent Aquilone ſecundo,
Me quoque littoreo redderet aura ſinu.

Quæ pius Antiſtes ſacra GVNDEGISILVS offert,
Culmine pro populi qua micat ara Dei.
Tu quoque quo reſides meritis Comes ample ſerenis,
Chare GALACTORI, ſedula cura mihi.
Cui rite excellens Rex GVNTHERAMVS honores,
Maius adhuc debet, qui tibi magna dedit.
Cùm tamen hoc vellem, timor obſtitit, & Hunus * ille,
Qui cumulo rapidæ mors fremit albus aquæ.
Dulcedo inuitat ciuilis, & vndæ repugnat:
Sic vocat atque vetat, hinc amor, inde pauor.
Plane hoc quod ſupereſt ſoluat vel Epiſtola currens,
Littera quod facerem reddat amore vicem.
Maximè nunc igitur, te dulcis amice ſaluto,
Sperans à Domino te ſupereſſe diu.
Cúmque domo, ſociis, Antiſtite, coniuge, natis,
Viue Comes, cui ſint iura regenda Ducis.
Pontificis ſummo commendet opime precatu,
Sic tua pars meritis ſit data dextra polis.
Si ſupereſt aliquid, hoc fortè tributa redundant;
Qui modo mitto apices, te rogo mitte pices.

* Himus

EX LIBRO NONO.

Ad CHILPERICVM *Regem, quando Synodus Brinnaco habita eſt.*

1. ORDO Sacerdotum, venerandáque culmina Chriſti,
Quos dedit alma fides Religione Patres:
Paruulus opto loqui Regis præconia celſi,
Subleuet exigui carmina veſter amor.
Inclyte Rex armis, & Regibus edite celſis,
Primus & antiquis culmina prima regens.
Rector habes naſcendo decus, moderando ſed auges.
De radice patris flos generate potens.
Æquali ſerie vos nobilitando viciſſim,
Tu genus ornaſti, te genus ornat aui.
Excepiſti etenim fulgorem ab origine gentis,
Sed per te proauis ſplendor honore redit.
Te naſcente patri lux altera naſcitur Orbi,
Nominis & radios ſpargis vbique nouos.
Quem præfert Oriens Lybies, Occaſus, & Arctus,
Quo pede non graderis notus honore venis.
Quidquid habet mundus peragraſti, nomine Princeps,
Curris & illud iter quod rota Solis agit.
Cognite iam ponto & rubro pelagóque ſub Indo,
Tranſit & Oceanum fulgida fama ſopho.
Nomen vt hoc reſonet, non impedit aura nec vnda.
Sic tibi cuncta ſimul terra vel aſtra fauent.
Rex bonitate placens, decus altum, & nobile germen,
In quo tot Procerum culmina culmen habent.
Auxilium patriæ, ſpes & tutamen in armis,
Fide tuis virtus, inclitus atque vigor.
CHILPERICE potens, ſi interpres barbarus extet,
Adiutor fortis, hoc quoque nomen habes.
Non fuit in vanum ſic te vocitare parentes,
Præſagium hoc totum laudis & omen erat.

A Iam tunc iudicium præbebant tempora nato,
Dicta priora tamen dona ſecuta probant.
In te, dulce caput, patris omnis cura pependit,
In te tot fratres, ſic amor vnus eras.
Agnoſcebat enim te iam meliora mereri,
Vnde magis coluit, prætulit indè pater.
Præpoſuit genitor cùm plus dilexit alumnum,
Iudicium Regis frangere nemo poteſt.
Auſpiciis magnis creuiſti, maxime Princeps,
Hinc in amore manens plebis, & indè patris.
Sed meritis tantis ſubitò mors inuida rerum,
Perturbare parans Regna quieta tibi:
Concutiens animos populorum, & fœdera fratrum,
Lædere dum voluit, proſperitate fauet.
Denique iam capiti valido pendente periclo,
Quando ferire habuit, repulit hora necem.
Cùm retinereris mortis circumdatus armis,
Eripuit gladios ſors operante Deo.
Ductus ad extremum, remeas de funere vitæ,
Vltima quæ fuerat fit tibi prima dies.
B Noxia dum cuperent hoſtes tibi bella parare,
Pro te pugnauit fortis in arma fides.
Proſpera iudicium, ſine te, tua cauſa peregit,
Et rediit proprio celſa cathedra loco.
Rex bone, ne doleas. nam te fortuna querelis,
Vnde fatigauit, hinc meliora dedit.
Aſpera tot tolerando diu modo læta ſequuntur,
Et per mœrores gaudia nata metis.
Multimodas per opes ſeminans tua Regna reſumis,
Namque labore graui creſcere magna ſolent.
Aſpera non nocuit, ſed te ſors dura probauit,
Vnde grauabaris, celſior indè redis.
Altior aſſiduis creſcis, non frangeris armis,
Et belli artificem te labor ipſe facit.
Fortior efficeris per multa pericula Princeps,
Ac per ſudores dona quietis habes.
Nil dolet amiſſum, te Rege ſuperſtite, mundus,
Qui ſe ſeruarunt debita Regna gradu.
Conſuluit domui, patriæ, populóque creator,
Quem Gentes metuunt te ſupereſſe virum.
C Ne ruat armatus per Gallica rura rebellis,
Nomine victoris hîc es, & ampla regis.
Quem Geta, VVaſco, tremunt, Danus, Eſtio, Saxo, Britannus,
Cum patre quos acie te domitaſſe putet.
Terror & extremis Friſonibus atque Sueuis,
Qui neque bella parant, ſed tua frena rogant.
Omnibus his datus es timor illo iudice campo,
Et terrore nouo factus es altus amor.
In te rector habet regio circumdata murum,
Ac leuat excelſum ferrea porta caput.
Tu patriæ radias adamantina turris ab Auſtro,
Et ſcuto ſtabili publica vota tegis.
Neu grauet hæc aliquis, pia propugnacula tendis,
Ac regionis opes limite forte foues.
Quid de iuſtitiæ referam moderamine, Princeps:
Quo malè nemo redit, ſi benè iuſta petit?
Cuius in ore probo menſuræ libra tenetur,
Rectáque cauſarum linea currit iter.

Nec mora fit, vero falſus nihil explicat error,
  Iudiciiſque tuis fraus fugit, ordo redit. A
Quid? quoſcumque etiam Regni ditione gubernas,
  Doctior ingenio vincis, & ore loquax.
Diſcernens varias ſub nullo interprete voces,
  Et generum linguas vnica lingua refert.
Erigit exiguos tua munificentia cunctos,
  Et quod das famulo, credis id eſſe tuum.
Qualiter hinc itidem tua ſe præconia tendunt,
  Laudis & hoc cumulo concutit aſtra fragor.
Cui ſimul arma fauent, & littera conſtat amore,
  Hinc virtute potens, doctus & indè places.
Inter vtrumque ſagax armis & iure probatus,
  Belliger hinc radias, legifer indè micas.
De virtute pater, reparatur auunculus ore,
  Doctrinæ ſtudio vincis & omne genus.
Regibus æqualis, de carmine maior haberis,
  Dogmate vel qualis non fuit antè parens.
Te arma ferunt generi ſimilem, ſed littera præfert,
  Sic veterum Regum par ſimul atque prior. B
Admirande mihi nimium Rex, cuius opimè
  Prælia robur agit, carmina lima polit.
Legibus arma regis, & leges dirigis armis,
  Artis diuerſæ ſic ſimul itur iter.
Diſcere ſi poſſit rector tua ſingula quiſquis,
  Ornarent plures quæ bona ſolus agis.
Sed tamen hæc maneant & creſcant proſpera vobis,
  Et liceat ſolio multiplicante frui.
Coniuge cum propria, quæ Regnum moribus ornat,
  Principis & culmen participata regit.
Prouida conſiliis, ſollers, cauta, vtilis Aulæ,
  Ingenio pollens, munere larga placens.
Omnibus excellens meritis, FREDEGVNDIS opima,
  Atque ſerena ſuo fulget ab ore dies.
Regia magna nimis curarum pondera portans,
  Te bonitate colens, vtilitate iuuans.
Qua pariter tecum moderante Palatia creſcunt,
  Cuius & auxilio floret honore domus.
Quærens vnde viro duplicentur vota ſalutis,
  Et tibi mercedem de RADEGVNDE facit. C
Quæ meritis propriis effulget gloria Regis,
  Et Regina ſuo facta corona viro.
Tempore ſub longo hæc te fructu prolis honoret,
  Surgat & indè nepos, vt renouêris auus.
Ergo creatori referatur gratia dignè,
  Et cole Rex Regem, qui tibi præbet opem.
Vt ſeruet cumuletque bonum. nam rector ab alto
  Omnia ſolus habet, qui tibi multa dedit.
Da veniam victor, tua me præconia vincunt,
  Hoc quoque quod ſuperor, fit tibi maior honor.
Paruulus opto tamen ſic proſpera vota ſecundet,
  Vt veniant terris hæc pia dona polis.
Aëra temperie faueant tibi, tempora pace,
  Frugibus arua micent, fœdera Regna ligent.
Edomites omnes, tuearis amore fideles,
  Sis quoque Catholicis Religionis apex.
Summus honor Regis, per quem donantur honores,
  Cui longæua dies conſtet, & alma fides.

A Regibus aurum alij, aut gemmarum munera ſoluant,
De FORTVNATO paupere verba cape.

Epitaphium CHLODOBERTI.

IV. FLERE mouent populum crudelia funera Regum,
Cùm caput orbis humo mœſta ſepulchra legunt.
Hoc igitur tumulo recubans CHLODOBERTVS habetur,
Qui tria luſtra gerens raptus ab Orbe fuit.
De proauo veniens CHLODOVECHO celſa propago,
CHLOTHARIIque nepos, CHILPERICIque genus.
Quem de Regina ſumpſit FREDEGVNDE iugali,
Auxerat & naſcens Francica vota puer.
Quem, patris & patriæ dum ſpes adoleſceret ampla,
Accelerante die ſors inimica tulit.
Sed cui nulla nocent queruli contagia mundi,
Non fleat vllus amor, quem modò cingit honor.
Nam puer innocuus, viuens ſine crimine lapſus,
Perpetui regni ſe fauet arce frui.

Epitaphium DAGOBERTI.

B V. DVLCE caput populi DAGOBERTE, perennis amore,
Auxilium patriæ, ſpes puerilis obis.
Germine regali naſcens generoſus & infans,
Oſtenſus terris, mox quoque rapte polis.
Belligeri veniens CHLODOVECHI gente potenti,
Egregio proaui germen honore pari.
Regibus antiquis reſpondens nobilis infans,
CHILPERICIque patris, vel FREDEGVNDE genus.
Te veneranda tamen mox abluit vnda lauacri,
Hinc licet abreptum lux tenet alma throno.
Viuis honore ergo, & cùm Iudex venerit Orbis,
Surrecturus eris fulgidus, ore nitens.

Ad Baudouualdum Epiſcopum.

VIII. SVMME Sacerdotum, bonitatis opima facultas,
Culmen honore tuo, lumen amore meo.
Officiis venerande ſacris, pietatis alumne,
Pignore amicitiæ corde tenende meo.
Florens in ſtudiis, & ſacra in lege fidelis,
C Semper agens animæ dona futura tuæ.
Te Pater ergo precans, terram, freta, ſidera, teſtor,
Vt velis ore ſacro me memor eſſe tuum.

Ad Sidonium Maguntiacenſem Epiſcopum.

IX. REDDITA ne doleas felix Maguntia caſus,
Antiſtes rediit, qui tibi ferret opem.
Ne mœrore graui lacrimans orbata iaceres,
Te meruiſſe fame . . . .
Porrigit ecce manum genitor SIDONIVS vrbi,
Quo renouante loco, priſca ruina perit.
Iura Sacerdotij ſacro moderamine ſeruans,
Per cuius ſtudium creuit & ipſe gradus.
Parturis aſſiduè grauidos Eccleſiæ fructus,
Quamuis Apoſtolico vinctus amore regis.
Suſcipit heredes cœleſti germine natus,
Tali nupta viro quando marita placet.
Te vigili cuſtode lupus non diripit agnos,
Te paſcente gregem, non ouis vlla perit.

Cautiùs in toto per mitia paſcua ducis, A
Toxica ne noceant, florea rura paras.
Sis cibus vt populi, placidè ieiunia ſeruas:
Et ſatias alios, ſubtrahis vnde tibi.
* captorũ Nudos veſte tegis, captiuis * vincula ſoluens,
Depoſito reddens libera colla iugo.
Exulibus domus es, & eſurientibus eſca,
Felix cui Chriſtus debitor indè manet.
Te doctrina probum, prouidentia ſacra modeſtum
Fecit, & eloquio vincere mella tuo.
Templa vetuſta nouans, ſpecioſo fulta decore,
Inſeris hinc populis, plus in amore Deum.
Vt plebem foueas, & Rheni congruis amnes,
Quid referat terris, qui bona præbet aquis?
Hîc quòd fana micant, & inſtaurata quod extant,
Viuis in æterno laude fluente tibi.
Hac creſces longos meritorum fruge per annos,
Et creſcente diu de grege vota feras.

Ad Rhagnemundum Epiſcopum.

X. SVMME pater patriæ, dulci mihi lumine RVCCO, B
Interiora mei cordis amore tenens:
Quidquid amicitiæ veteris collegimus ambo,
Creſcit in affectum ſemper, opime, meum.
Nam mihi nulla meos obliuio tollit amantes,
Ante ſit extremum, quàm mihi deſit amor.
Vnde, beate Pater, properans dependo ſalutem,
Optans longinquo te ſupereſſe gradu.
Hinc etiam genitæ reddunt tibi pectore grates
Munere pro niueo, marmore de Pario.
Quæ, quotiens epulæ diſco tribuuntur in illo,
In doni ſpecie te pietate vident.
Nam pro gemmarum ſerie tibi reddat honorem,
Cui data proficiunt, crux veneranda throno.

Ad Droctoueum Abbatem.

XI. VIR venerande, ſacer meritis, & honore colende,
DROCTOVEE mihi ſemper amore pater.
Qui de diſcipulis GERMANI iure beati
Norma magiſterij factus es ipſe ſui.
Cuius Pontificis ſacra per veſtigia currens, C
Deſpicis hunc mundum, dum cupis ire polo.
Perge libenter iter cœli, manſurus in orbem,
Et pro me famulo, quæſo, precare Deum.

Ad Faramundum Referendarium.

XII. DVLCIS amice mihi, memorabile nomen amantis,
Promptus in officiis, vir FARAMVNDE, bonis.
Si non ipſe adij, te pagina miſſa ſalutet,
Soluat & obſequiū quod minus ipſe gero.
Commendéſque libens dominis me Regibus, oro,
Et referas grates pro pietatis ope.
Impenſo affectu me pagina veſtra requirat,
Hoc remeante tamen redde benigne vicem.

Ad Lupum & Vualdonem Diaconum.

XII. CORDE parentali iugi pietate colendi,
Hinc Lupe blande mihi, Vualdo vel indè ſacer.

Vt bonitate pari ſimul eſtis honore miniſtri,
Sic mihi conſimili ſemper amore rati.
Quod valeo facio, abſens dependo ſalutem,
Si non poſſum oculis, vos peto litterulis.
Pontifici ſummo nos commendate precamur,
Regibus & dominis ferte ſalutis opes.
DROCTOVEO, dulci Clero, & conciuibus, oro,
Quod præſens facerem, vos adhibete vicem.
MVMMVLVS egregius veneretur, Cæſareúſque,
Et Conſtantino me memorate meo.

Ad Chrodinum Ducem.

XVI. INCLITE Dux meritis totum vulgate per Orbem,
Quem nimis egregium ſplendida fama refert.
Non ego prætercam præconia celſa, CHRODINE,
Ne videar ſolus magna ſilere bonis.
Itala terra tibi, pariter Germania, plaudunt,
Laus tua cunctorum ſemper in ore ſonat.
B Clarus ab antiquis digno generoſior ortu,
Regibus & patriæ qui placiturus eras,
Tutorémque alij, nutritorémque fatentur,
Et fit certamen de pietate tua.
Vt habeant alij, nulla tua dona recuſas,
Tu tibi plus auges, quas benè fundis opes.
Cui poſſis præſtare, lubens exquiris, & optas,
Vt ſis apud cunctos, hoc facis eſſe tuos.
Es generale bonum, nulli grauis, omnibus æquus,
Iuſtitiæ ſocium nulla rapina tenet.
Mitis in alloquio, placidus, gratus, atque modeſtus,
Omnia cui data ſunt, vt decus omne geras.
Gentibus adſtrictus, Romanis charus haberis,
Felix qui populis ſemper in ore manes.

EX LIBRO DECIMO.

C *De Platone Epiſcopo.*

XVII. PROVIDA diſponunt Reges ſolatia plebi,
Pontificem dantes, quem probat alma fides:
Vt colat Hilarium, quem dat Martinus alumnum,
Et Confeſſoris protegat ala potens.
Dirigat hic populum ſucceſſor honore beato,
Et Clerum Eccleſiæ qui moderetur ope.
Floreat arce decens Rex CHILDEBERTVS in Orbe,
Cum genitis, populo, matre, ſorore, iugo.
Gaudia læta paret præſentia ſancta GREGORIJ,
Et geminas vrbes adiuuet vna fides.
Qui modo diſcipulo PLATONE Antiſtite ſummo,
Sollemnem Eccleſiæ hic dedit eſſe diem.

Ad Armentariam matrem domini Gregorij Epiſcopi.

XVIII. FELIX bis meritis ſibi, Machabæa, vel Orbi,
Nobilitas generis nobilior genitis.
Quæ ſeptem cœlo palmas tranſmiſit ab aluo,
Martyriique decus protulit illa vterus.

Tu quoque prole potens rectè ARMENTARIA felix,
  Nec minor ex partu, quàm prior illa ſinu.
Illa vetus numero maior; tu maxima cœlo:
  Quod poterant plures, vnicus hoc tuus eſt.
Fœtu clara tuo, geniti circumdata fructu,
  Eſt tibi GREGORIVS palma corona nouus.
Me FORTVNATVM humilem commendo verenter;
  Ac mihi cœleſtem, quæſo, preceris opem.

Sigoaldo, pro Comitatu eius.

XIX. FINIBVS Italiæ cùm primùm ad Regna venirem;
  Te mihi conſtituit Rex SIGIBERTVS opem.
Tutior vt graderer tecum comitando, viator,
  Atque pararetur hinc equus, indè cibus.
Impleſti officium, cuſtos reuocaris amico,
  Et mihi vel tandem iam mea cura redit.
Dic meus; vnde venis poſt tempora plurima, dulcis,
  Magnus honore tuo, maior amore meo?
Promptus in affectu, SIGOALDE benigne, clientum,
  Et FORTVNATO nomen amice pium.
Rex CHILDEBERTVS creſcens te creſcere cogat.
  Qui modò dat Comitis, det tibi dona Ducis.
De Domino tali videant ſua vota fideles,
  Curſibus & fiat proſpera vita via.

Ad Sigoaldum Comitem, quòd pauperes pro Rege pauerit.

XX. ACTIBVS egregiis præconia fulgida fulgens,
  Laus tua Chriſte ſonet, dum bona quiſque gerit.
Vnde genus hominum placeat, tu ſumme; miniſtra,
  Nam niſi tu dederis, proſpera nullus ager.
Diuitibus largus, fortè hinc & parcus egenis,
  Vt* redimat diues, quando fouetur egens.
Dulciter iſta tui pia ſunt commercia Regni,
  Dum eſcam ſumit egens, diuitis auget opes.
Pauper ventre ſatur ſatiat mercede potentem,
  Parua capit terris, præparat ampla polis.
Diuitibus plus præſtat egens, quàm diues egenti:
  Dat moritura cibi, ſumit opima Dei.
Dans terræ nummum, miſſurus ad aſtra talentum,
  Et modicis granis ſurgat vt alta ſeges.
Dent, iactent, ſpargant, commendent ſemina Chriſto.
  Hîc dare nec dubitent quæ reditura manent.
Da, ſi Chriſtus erit tibi theſaurarius indè,
  Præſta inopi quidquid reddere Chriſtus habet.
Hic animatus ope, expoſcens meliora Tonantis,
  Nec dubitante fide, quòd Deus iſta dabit:
Pro CHILDEBERTI Regis florente ſalute,
  Surgat vt in ſolio qui fuit altus auo.
Fiat vt hinc iuuenis validis robuſtior annis,
  Ceu viguit proauus ſic ſit in orbe nepos.
Ergo ſuus famulus SIGOALDVS amore fidelis,
  Pauperibus tribuit Regis vt extet apex.
Hinc ad Martini venerandi limina pergens,
  Auxilium domini dum rogat ipſe ſui.
Et dum illic moderans Rex pro regione laborat,
  Vt precibus ſanctus hunc iubet, illud agit.
Denique procedens cupidus ſacra feſta tenere,
  Pauperibus Chriſti præbuit ipſe dapem.

* ſi

A Diſpenſata placent alimenta per agmina Chriſti,
Paſcitur & populus quem fouet arte Deus.
Plurima cæcorum refouetur turba virorum,
Eſt quibus interna lux Deus atque via.
Hinc alitur claudus, quem dirigit ordine Chriſtus;
Quique ſui domini pendulus implet opus.
Quis referat tantos memorare ſub ordine morbos,
Occurrens pariter quos ſua cura fouet?
Vnde cateruatim coeuntia millia paſcens,
Erogat vt habeat, Rex quoque cuncta regat.
Te FORTVNATVS Comes SIGOALDE ſalutans,
Regis in auxilium des meliora precor.

Ad Galactorium Comitem.

XXII. VENISTI tandem, quod debebaris amice,
Ante Comes merito, quàm datus eſſet honor.
Burdigalenſis eras, & cùm defenſor, amator,
Dignus habebaris hæc duo digna regens.
Iudicio Regis valuiſti creſcere Iudex,
Famáque quod meruit regia lingua dedit.
B Debet & ipſe potens, vt adhuc benè creſcere poſſis,
Preſtet vt arma Ducis qui tibi reſtat apex.
Vt patriæ fines ſapiens tuearis, & vrbes
Adquiras vt ei, qui dat opima tibi.
Cantaber vt timeat, Vaſco vagus arma paueſcat,
Atque Pyrænea deſerat Alpis opem.
Aut quaſi grande loquor, facit hoc ſacer vnicus auctor}
A Domino erigitur paruus & altus homo.
De tyrone Duces, venit & de milite Princeps,
Vt reliquos taceam, Iuſtinianus erat.
Hoc & in Eccleſia Chriſto tribuente refertur,
De Exorciſta aliquo Pontificalis honor.
Egregius merito Martinus teſtis habetur,
Qui fuit ante ſacer, quàm ſacra iura daret.
Hoc agit omnipotens, totum qui condidit Orbem;
Magnáque ſola putes quæ facit ipſe potens.
Lætior ergo precor maneas in culmine rector,
Maiora ſperans vir ratione ſagax.
Rege ſub hoc florens, æternáque regna requirens;
C ....
Iuſtitia ac pietas tecum comitata coruſcent,
Illa tuum pectus protegat, iſta latus.
Alta fides etiam dilectio fida miteſcat,
Et FORTVNATO ſis Comes amplus amor.

EX LIBELLO SINGVLARI III.

Ad Artarchin.

POST patriæ cineres, & culmina lapſa parentum,
Quæ hoſtili acie terra Toringa tulit.
Si loquar infauſto certamine bella peracta,
Quas priùs ad lacrimas femina rapta trahar?
Quid mihi flere vacet preſſam hanc funere gentem?
An variis vicibus dulce ruiſſe genus?

Nam pater ante cadens, & auunculus indè ſecutus, A
Triſte mihi vulnus fixit vterque parens.
Reſtiterat germanus apex, ſed ſorte nefanda
Me pariter tumulo preſſit arena ſuo.
Omnibus extinctis, heu! viſcera dura dolentis!
Qui ſuper vnus eras HAMALAFREDE iaces.
SIC RADEGVNDIS enim per tempora longa requiror,
Pertulit hæc triſte pagina noſtra loqui.
Tale venire diu expectaui munus amantis,
Militiæque tuæ hanc mihi mittis opem?
Dirigis iſta meo nunc ſerica vellera penſo,
Vt dum fila traho, ſoler amore ſoror?
Siccine conſuluit valido tua cura dolori,
Primus & extremus nuncius iſta daret?
Nos aliter lacrimis per vota cucurrimus amplis,
Venerat, optanti dulcia, amara dari.
Anxia ſollicito torquebat pectora ſenſu,
Tanta animi febris his recreatur aquis.
Cernere non merui viuum, nec adeſſe ſepulcro,
Perferor exequiis altera damna tuis. B
Cur tamen hæc memorem tibi care ARTARCHIS alumne,
Fletibus atque meis addere flenda tuis.
Debueram potiùs ſolamina ferre parenti,
Sed dolor extincti cogit amara loqui.
Non fuit ex longa conſanguinitate propinquus,
Sed de fratre patris proximus ille parens.
Nam mihi BERTHARIVS pater, illi ERMENEFREDVS,
Germanis geniti, nec ſumus orbe pari.
Vel tu care nepos placidum mihi redde propinquum,
Et ſis amore meus quod fuit ille priùs.
Méque Monaſterio miſſis rogo ſæpè requiras,
Ac veſtro auxilio ſtet locus iſte Deo.
Vt cum matre pia vobis hæc cura perennis
Poſſit in aſtrigero reddere digna throno.
Nunc dum diſtribuat vobis felicibus vt ſit
Præſens larga ſolus, illa futura decus.

C

A

EPITAPHIA VETERA
REGINARVM, PONTIFICVM, PATRICIORVM, & aliquot aliorum.

Ex vetuſto Codice Mſ. Bibliothecæ Alex. Petauij Senatoris Pariſienſis nunc primùm euulgata.

Titulus memoriæ ſancti Iuſti.

I. HIc patris antiqui condigno nomine IVSTI,
In ſpe perpetuæ requieſcunt pignora vitæ;
B Membra beata ſatis quæ ſemper dedita Chriſto
Per varios ſemet cruce confixêre labores,
Vt meliùs celeri rapiantur in aëre nube,
Cùm cœlo aduenïens Iudex effulſerit ipſe.
Hic fuit egregius primùm Leuita Viennæ.
Inde gregem Domini doctrinâ inſignis & actu
Conſpicuus Præſul Lugduni pauit in vrbe.
Poſt Anachoriticæ vitæ flammatus amore,
Longinqua Ægypti ſitiens deſerta petiuit,
Quo ſenibus ſacris pietatis fœdere iunctus,
Cùm miram extremo clauſiſſet lumine vitam,
Plebis amore ſuæ patriam reuocatus ad vrbem,
Cum viatore pio Chriſti tumulatur ad aram.
Vt quos peruigili viuens pietate nutriuit
Continuis precibus foueat per ſecula natos.

Titulus memoriæ ſancti VValdomeris.

II. HIc famulus Chriſti mira virtute refulgens
VValdomeris humo conditus, aſtra tenet.
C Conſpicuus vitâ, precioſa morte ſacratus,
Credentum populis dona beata ferens.
Huius enim precibus ſoluuntur vincla reatus,
Et præſens Chriſtus fert bona cuncta ſuis.
Languidus hinc hoſpes remeat, hîc dæmonis atri
Vis truculenta fugit, vita ſalúſque redit.
Hîc perdunt zabulus vires, incendia Maurus.
Cedunt hîc meritis tartara Sancte tuis.
Te pietas, te clara fides prouexit ad aſtra.
Nos tua prex triſti ſeruet ab igne reos.
Soli inſunt tumulo ſacrati corporis artus.
Vidimus ipſi, oculis fit manifeſta fides.

Epitaphium ſanctorum Seuerini, Exſuperij, & Feliciani.

III. MARTYRIBVS reuerenda tribus hæc fulgurat Aula,
Quorum cœleſti ſeruantur nomina libro.
Hi Domini ob nomen felici ſorte perempti
Vrbe Viennenſi æthereas ſumpſere coronas.
Inde huc tranſlati poſt longi temporis annos,

Præſentem inluſtrant meritis viuacibus Aulam A
Conſpicuo in Templo, præfatæ quod pius vrbis
Condidit Antiſtes, tantóque honore beauit,
Séque piis ſupplex tradens in ſecla patronis,
Hic vitâ exceſſit, hic ſacris conditur aruis.
Quem ſine fine tegens foueat miſeratio Chriſti.
Nomina Sanctorum cupiens cognoſcere Lector,
Scito Seuerinum, Exſuperium, ac Felicianum,
Auctoris nomen commendant ſcripta ſepulcri.

Epitaphium Caretenes religioſæ Reginæ, quæ condita eſt Lucduni in Baſilica S. Michaëlis.

IV. SCEPTORVM columen, terræ decus, & iubar orbis,
Hoc artus tumulo vult CARETENE tegi.
Qua famulam tu Chriſte tuam, rerúmque potentem,
De mundi Regnis ad tua Regna vocas.
Theſaurum ditem felici fine ſecutam,
Fotis pauperibus quem dedit illa Deo.
Iamdudum caſtum caſtigans aſpera corpus
Dilituit veſtis murice ſub rutilo.
Occuluit læto ieiunia ſobria vultu, B
Secretéque dedit Regia membra Cruci.
Principis excelſi curas partita mariti,
Adiuncto rexit culmina conſilio.
Præclaram ſobolem dulcéſque gauiſa nepotes,
Ad veram doctos ſollicitare fidem.
Dotibus his pollens ſublimi mente ſubire
Non ſpreuit ſacrum poſt diadema iugum.
Cedat odoriferis quondam dominata Sabæis,
Expetiit mirum quæ Salomonis opus.
Condidit hæc Templum præſens quod perſonat orbe,
Angelicíſque dedit limina celſa choris.
Laxatura reos, Regi quas ſæpè ferebat
Has offerre preces nunc tibi Chriſte poteſt.
Quam cùm poſt decimum rapuit mors inuida luſtrum,
Accepit melior tum ſine fine dies.
Iámque bis octona Septembrem luce monebat
Nomen Meſſalæ Conſulis annus agens.

Epitaphium ſancti Auiti Epiſcopi.

V. QVISQVIS mœſtificum tumuli dum cernis honorem, C
Ceſpite concludi totum deflebis AVITVM.
Exue ſollicitas triſti de pectore curas.
Nam quem plena fides, celſæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem prompta manus, quem fama perennat:
Nil ſocium cum morte tenet. quin proſpice Sancti
Geſta viri, primùm floreſcens indole quanta
Spreuerit antiquo dimiſſos ſtemmate faſces,
Maturum teneris animum dum præſtat in annis,
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora Pontificis ſic digna inſignia ſumit,
Augeat vt ſoliti felicia cœpta laboris.
Culmen dulcedini, non obſtat pompa rigori.
Subicitur magnus, ſeruat mediocria ſummus.
Diſtribuit parcus, paſcit ieiunus amando.
Terret, & auſteris indulgentiſſima miſcet.
Cunctantem ſuaſu, iuuit ſolamine mœſtum.

A Iurgia diremit, certantes fœdere iunxit.
Diſſona veridicam fingunt quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, monitis, meritiſque ſubegit
Vnus in arce fuit quo quolibet ordine fandi.
Orator nullus ſimilis, nullúſque Poëta.
Clamant quod ſparſi per crebra volumina Libri.
Quis vixit, viuit, pérque omnia ſecula viuet.

Epitaphium ſancti Heſicij Epiſcopi.

VI. Præsvlis iunctum tumulóque Auiti,
Funes Hesici tegitur ſepulcro,
Qui cluens olim micuit honore
Pontificali.
Quique mundanis titulis peractis,
Quæſtor & Regum habilis, benignus,
Ambiit demum habitare ſacris
Incola tectis.
Cultibus Chriſti ſapienter hærens,
B Fautor & pacis ſtuduit furentes
Reddere ciues ſpeciali voto
Mentis amicæ.
Temporum menſor numeros modóſve
Calculo cernens ſtrenuúſque doctor
Vnde fraterna docuit libenter
Agmina templi.
Septenum necdum peragendo luſtrum
Corpus huic Sedi poſuit beatæ,
Mente cum iuſtis habitans refulget
Luce perenni.
Quem ſoror Marcella gemens obiiſſe,
Vltimum præbens lacrimis leuamen,
Nomen hic ſcalpſit, titulûmque fixit
Carmine paruo.

Extat in Antiq. Vien. ad calc[illegible] Bib. [illegible] cum due[illegible] q[illegible]

Epitaphium ſancti Pantagati Epiſcopi.

VII. Sanctorvm vitam tranſactis curſibus æui
Scriptis poſteritas cernere magna cupit.
C Vt valeat ſimilis certis conſiſtere veris,
Atque procul tendat viuere poſt obitum.
Hoc igitur ſancti conduntur membra ſepulcro
Pantagati Patris Pontificíſque pij.
Cuius vita fuit gemino ſublimis honore,
Faſcibus inſignis, Religione potens.
Arbitrio Regum Quæſturæ cingula ſumpſit,
Stemmate præcipuus, plus probitate cluens.
Dans epulas primis, & largo munere gazas,
Pauperibúſque dedit cœlica regna petens.
Ingenio ſollers ingenti dogmate fulſit,
Orator magnus, vates & ipſe fuit.
His igitur ſtudiis primæuo flore iuuentæ
Inter ſummatos eſſe prior ſtuduit.
In ſobolem felix diuino munere vidit,
Pars ſacrata Deo, pars genitura manet.
Poſt matura verò quàm ceſſit tempore vita,
Culmen Apoſtolicum contulit alma fides.
Sic linquens mundum cœleſtem poſſidet arcem,
Qui ſit præſidium celſa Vienna tibi.

Bis ſenum vitæ compleuit tramite luſtrum, A
Annis quinque ſuper ſecula noſtra videns.
In quibus æternæ contemplans præmia vitæ,
Lucem perpetuam promeruítque ſuæ.

Epitaphium Namatij Epiſcopi.

VIII. HVMANOS quicumque tremens ſub pectore caſus,
Ingemis, & luſtras oculo manante ſepulcra,
Atque dolens nimio tecum mœrore volutas,
Quòd cunctos mors ſæua voret, quod ſæpiat vmbra
Perpetua leti, nullum ſolutura per æuum.
Huc vultus conuerte tuos, huc lumina flecte,
Et cape ſolamen poſito mœſtiſſime fletu,
Æternum quia viuit homo ſi iuſta ſequatur,
Si teneat Chriſtique libens præcepta faceſſat,
Vt tenuit tumulo poſitus NAMATIVS iſto.
Qui cùm iura daret commiſſis vrbibus amplis,
Adiuncta pietate modis iuſtiſſima ſanxit,
Patricius, Præſul, patriæ Rectórque vocatus.
Hinc ſpretis opibus, titulis mundique reiectis,
Æterno ſeſe placuit ſubmittere Regi, B
Et parere Dei mandatis omnibus aptus.
Sic poſtquam meritis ſeruata & lege ſuperna
Maxima Pontificis ſuſcepit munera dignus,
Quinetiam ſumpto mercedes addet honore.
Pauper lætus abit, nudus diſcedit opertus,
Captiuus plaudit, liber ſeſe eſſe redemptum,
Cuius agit grates, tantóque Antiſtite gaudet.
Inter ſe aduerſos inlata pace repreſſit.
Perfugium miſeris erat & tutela benignis,
Nobilis eloquiis, & ſtemmate nobilis alto,
Nobilior meritis, & vitæ clarior actu,
Viuat vt æternum & Chriſti gratetur amore.
Huius ſi quæras æuum, finémque ſalutis,
Septies hic denos & tres compleuerat annos,
Poſt faſces poſuit vel cingula Simmacus alma,
Iunior & quintus decimus cùm ſurgeret orbis,
Ad ſummos animum* cælos emiſit opimum,
Corpus humi mandans, terræ terrena reliquit.

* al. animã opimam.

Epitaphium Siluiæ matris Celſi Patricij. C

IX. QVISQVIS lucifero ſortitur munere ſeclum,
Occaſu potiùs proditur ille ſuo.
Cunctáque mundano currentia tempore geſta,
Vel bona vel probra, omnia morte cadunt.
Phœbus nempe nitens merito producitur ortu,
Si pronus claro clauſerit orbe diem.
Conſulibus atauis pollens hîc SILVIA corpus
Terrenum liquit, cælica Regna petens.
Inſignis gemino vitæ quæ ſidere fulſit
Culminibus ſeclo, Religione Deo.
Natorum ſplendore potens, ſubſulta vigore
Gaudebat partu ſe reparaſſe patres.
Vnde Sacerdotij claro dotatus honore,
Et CELSVM meruit cernere Patricium.
Ter quinum rapida vergebant tempora luſtrum,
Et ſuper adiectus tertius annus erat.

Martius

A Martius aurati redimitus ſydere veris,
Nono Sole micans, præmia tanta tulit.
Hæc ſuprema dies cæleſti in limite prima,
Quam rapuit ſeclo hanc dedit ipſa polo.
Pignora deſiſtant lacrimis planctúque grauari,
Non placeat gemere quod celebrare decet.

Epitaphium ſancti Gregorij Papæ.

x. SVSCIPE terra tuo corpus de corpore ſumptum,
Reddere quod valeas viuificante Deo.
Spiritus aſtra petit, lethi nil iura nocebunt,
Cui vitæ alterius mors magis ipſa via eſt.
Pontificis ſummi hoc clauduntur membra ſepulcro,
Qui innumeris ſemper viuit vbique bonis.
Eſuriem dapibus ſuperauit, frigora veſte,
Atque animas monitis texit ab hoſte ſacris:
Implebátque actu quicquid ſermone docebat,
Eſſet vt exemplum myſtica verba loquens.
Ad Chriſtum Anglos conuertit pietate magiſtri,
B Adquirens fidei agmina gente noua.
Hic labor, hoc ſtudium, hæc tibi cura hoc Paſtor agebas,
Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Híſque Dei Conſul factus lætare triumphis,
Nam mercedem operum iam ſine fine tenes.

Epitaphium Iulij Auiti.

XI. CHISTICOLAS inter populos animáſque ſacratus,
Queis patet anguſti peruia porta poli.
IVLIVS vnigenæ Diui venerator AVITVS,
Syderea fruitur lege pari domibus.
Corporeámque ſolo fæcem tabémque relinquens,
Purpureum Domini purus adit ſolium.
Accipe ſublimem gratantum turba piorum,
Conſortémque tene caſta corona virum.
Illi perfidiæ perpes metus, ac fuga fraudis,
Fucis & maculis mens inimica fuit.
Seruator recti ſempérque probator honeſti,
Fœcunda largi fruge boni viguit.
His laudum titulis ingentes addidit auctus,
C Conſilium felix, diues & eloquium.

Epitaphium Auſtrigildis Reginæ.

XII. CONDITVR hîc Regum genetrix & Regia coniunx,
Præcellens lumen patriæ, lux orbis, & Aulæ,
AVSTREGILDE potens Regis decus, gloria mundi,
Principis inuicti quæ magnum auferre furorem
Sueuerat, & pulſis abſoluere corda periclis.
In qua magnorum præceſſit culmen honorum,
Omnipotentis amor, cuius dum ſedula iuſſis
Paret, & æterni ſequitur præcepta magiſtri,
Ad cœlos præmiſit opes, dextriſque rogantum
Terrenum ſtatuit transferre ad ſidera Regnum.
Sed tantis prouecta bonis ſunt tempora vitæ
In ſpacio breuiata ſuo, cui pulchrior ætas
Ter denos tribuens geminos ſuperaddidit annos,
Magna ſed anguſto deducens ſecula curſu.

*Epitaphium C HLODOMERI *filij* G VNTCHRAMNI *Regis.* A

XIII. O LIM quæ propriis lætata eſt Gallia Regnis,
Inque nouos luctus gaudia priſca rapit.
Conueniunt lamenta tibi, eſt & cauſa doloris,
Gloria qui potuit nominis eſſe tui.
CLODOMERES enim excellens Regia proles
Migrauit regnum raptus ad æthereum.
* Qui tendas * annos, animis dum vincitur ætas,
Tempora præcurrens cœperat eſſe puer.
Cuius præcipuis creſcens infanda rebus,
Ipſaque iam verbis murmura mixta dabat.
Verbáque maiorem nec dum monſtrantia ſenſum,
Certabat magnis paruulus ingeniis.
Lactea mellifluis reſerabat pectora dictis,
Erumpens tenero cordis ab ore rigor.
Hunc rapuit mox ſæua dies cùm quarta tumeſcens
Denſaret gelidas horrida bruma niues.

Epitaphium CLOTHARII *fratris Chlodomeri.* B

XIV. IVNGITVR hîc tumulo fratris germanus, & almo
Dulcia conſocians tradidit oſſa loco.
Vt cœlo reddens animam, ſic membra ſepulcro
FLOTHARIVS magni nomine dictus aui.
Abſtulit hunc decimus mundanis curſibus annus,
Feſtiuus celſis addere lucra polis.
Francica ſic patrium ſenſerunt Regna dolorem,
Qui quoque cum populis perculit & Proceres.
Concuſſit & ſceptra ſimul patríſque Tribunal,
Quamuis immotus Principis eſſet honor.
Heu! nullæ vires poterunt, non vlla poteſtas,
Vitare morſum mors inimica tuum.
Nunc quia Regis amor neſcit deponere luctus,
Vincit & inuictum ſors miſeranda virum.

Carmen de morte Euantij.

XV. NOBILIS & magno virtutum culmine celſE
Ingens conſiliis, & dextro belliger actV
Care migi genitor, & vita carior ipſA, C
Hoc nati pietas offert poſt funera CarmeN,
Offerre incolumi quod mors nefanda vetauiT.
Lux tibi ſumma Dei, necnon & gratia ChriſtI
Adſit perpetuo nec deſit temporis vſV
Omnipoténſque tuis non reddat debita CulpiS.

Epitaphium Fortunati Epiſcopi.

XVI. INGENIO clarus, ſenſu celer, ore ſuauis,
Cuius dulce melos pagina multa canit.
FORTVNATVS apex Vatum venerabilis actu,
Auſoniâ genitus hac tumulatur humo.
Cuius ab ore ſacro Sanctorum geſta priorum
Diſcimus, hæc monſtrant carpere lucis iter.
Felix quæ tantis decorans Gallia gemmis,
Lumine de quarum nox tibi tetra fugit.
Hos modicus prompſi plebeio carmine verſus,
Ne tuus in populis ſancte lateret honor.
Redde vicem miſero, ne iudice ſpernar ab æquo,
Eximiis meritis poſce beate precor.

A

Epitaphium Dinamij Patricij, & Eucheriæ coniugis.

XVII. CONIVGII dulcis hoc eſt commune ſepulchrum,
Quod nec poſt fatum liquit amicus amor.
Quos pietate pares etiam poſt funera iunctos
Vnus & affectus & locus vnus habet.
DINAMIVS hic nam pariterque EVCHERIA coniunx
Martyris Hippolyti limina ſancta tenent.
Stemmate ſublimes quamquam, ſed moribus ortum
Vicerunt probi nobilitate ſua.
Hos pietas, hos priſca fides, hos gloria perpes,
Pacifer hos ſenſus fecit vbique bonos.
Hos iunxit ſic caſtus amor, vt mente ſub vna
Alter in alterius corde maneret homo.
Luſtra decem felix tulerat poſt terga maritus,
Cùm dedit hanc ſedem morte ſuprema dies.
Cuius nam geminis priuato lumine luſtri
Vixiſti coniunx vita abeunte minus.
Non lugere pios placidè poſt fata parentes,
Vita breuis quorum præmia longa dedit.
B Patricium te culmen habet, tu Rector in orbe es,
Sit tibi perpetuo tempore læta dies.
DINAMIVS parua lacrimans hæc carmina fudi,
Nomen aui referens, patre iubente, nepos.

Epitaphium THEVCHILDIS *Reginæ.*

Ex Odoranni Monachi S. Petri Senonenſis Chronico.

HVNC Regina locum Monachis conſtruxit ab imo,
THEVCHILDIS rebus nobilitando ſuis.
Cuius nunc licet hoc corpus claudatur in antro,
Spiritus aſtrigero viuit in axe Deo.
Implorans teſtes paſtoribus, euge beatum
Det rapientibus hinc, heu! mala digna Deus.

C

A

FRAGMENTA DE REGVM FRANCORVM REBVS PIE GESTIS.

Ex Hiſtoriis, ſeu Vitis Sanctorum, qui eorumdem Regum temporibus claruerunt.

A Clodoveo I. *vſque ad* Dagobertvm *Magnum Clotharij* II. *filium.*

B

Ex Vita ſancti Germani Epiſcopi Antiſsiodorenſis, auctore Conſtantio Presbytero.

Apud Surii Tom. IV. Lib. 1. c. 19. EODEM tempore ex Britanniis directa Legatio Gallicanis Epiſcopis nunciauit, Pelagianam peruerſitatem in locis ſuis latè populos occupaſſe, & quamprimùm fidei Catholicæ debere ſuccurri. Ob quam cauſam Synodus numeroſa collecta eſt, omniúmque iudicio duo præclara Religionis lumina vniuerſorum precibus ambiuntur, Germanvs ac Lvpvs, Apoſtolici Sacerdotes, terram corporibus, cœlum meritis poſſidentes. Et quantò laborioſior neceſſitas apparebat, tantò eam promptiùs heroës deuotiſſimi ſuſceperunt, celeritatem negocij fidei ſtimulis maturantes. --

Lib 2. c. 5. Vix domum de tranſmarina expeditione remeauerat, & iam Legatio Armoricani tractus fatigationem beati Antiſtitis ambiebat. Offenſus enim ſuperbæ inſolentiâ regionis vir magnificus Aetivs, qui tum Rempublicam gubernabat, Eocharich ferociſſimo Alamannorum Regi loca illa inclinanda pro rebellionis præſumptione permiſerat, quæ ille auiditate barbaricæ cupiditatis inhiauerat. Itaque genti bellicoſiſſimæ, Regíque idolorum miniſtro, obiicitur ſenex vnus, ſed tamen omnibus, Chriſti præſidio, maior & fortior. Nec mora, feſtinus egreditur, quia imminebat bellicus apparatus. Iam progreſſa gens fuerat, totúmque iter eques ferratus impleuerat, & Sacerdos noſter obuius ferebatur, donec ad ipſum Regem, qui ſubſequebatur, accederet. Occurrit in itinere iam progreſſo, & armato Duci inter ſuorum cateruas opponitur: medióque interprete, primùm precem ſupplicem fundit, deindè increpat differentem. Ad extremum manu iniecta, freni habenas inuadit, atque in eo loco vniuerſum ſiſtit exercitum. Ad hæc Rex ferociſſimus admirationem pro iracundia, Deo imperante, concepit. Stupet conſtantiam, veneratur reuerentiam, auctoritatis pertinaciâ permouetur. Apparatus bellicus, armorúmque commotio, ad conſilij ciuilitatem, depoſito tumore, deſcendit: tractatúrque, qualiter, non quod Rex voluerat, ſed quod Sacerdos petierat, compleretur. Ad ſtationem quietam Rex exercitúſque ſe recepit, pacis ſecuritatem fideliſſimam pollicetur ea conditione, vt venia, quam ipſe præſtiterat, ab Imperatore vel ab Aëtio peteretur. Interea per interceſſionem & meritum Sacerdotis Rex compreſſus eſt, exercitus reuocatus, Prouinciæ à vaſtationibus abſolutæ. *&c.* C

A

Ex Vita ſancti Lupi Epiſcopi Trecenſis.

ORTVS eſt beatus LVPVS in Leucorum oppido, nobili imprimis familiâ, patre Epirochio. Quo ex hac luce ſubtracto, traditus eſt Aliſtichio patruo ſuo, multa generis nobilitate æquè conſpicuo. Eius operâ ſcholis adhibitus, Rhetorum ſtudiis eſt imbutus. Deindè verò iam apprimè eruditum florentis eloquij fama per regiones diuulgauit. Iuncta autem ei eſt matrimonio PIMENIOLA ſancti Hilarij Epiſcopi Arelatenſis ſoror illuſtris memoriæ, quæ in ipſa iuuentute ſenſus maturitate pollens, pudicitiæ ſemper amore flagrabat. Cùm iam ſeptimus coniugij annus volueretur, inſtigante Domino, ſe ad conuerſionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaque ſuperiori ſpiritus vigore incitatus Lupus, ad animi cultum transferens veſtium ſplendorem, relicta paterna domo, cunctiſque mundanæ cupiditatis vinculis diſſipatis, Euangelicæ perfectionis feruens deſiderio, eximiæ claritudinis & virtutis virum beatum HONORATVM alacri animo ſtatuit inuiſere. Etat is Abbas primæ habitationis Lirinenſis Monaſterij. -- ⁘ *Apud Surium Tom. IV.*

Cúmque annum vnum illic egiſſet, magno fidei calore regreſſus eſt ad vrbem Matiſconenſem, vt ea quæ ipſi remanſerant pauperibus elargiretur. Et ecce de improuiſo ad vrbis Trecenſis Epiſcopatum rapitur. -- ⁘ B

Exacto verò biennij ſpatio, cùm eſſet pollens ingenio, clarus eloquio, ſanctitate præcipuus, cum ſancto Germano totius perfectionis & gratiæ ſpiritalis pleno, contra hereſim Pelagianam, quæ ſanam oppugnabat fidem, in Britanniam profectus eſt. -- ⁘

Non longa poſt tempora HVNNI erumpentes, & per omnem Galliam diffuſi, partim ſimulatæ pacis arte tentabant vrbes, partim vi expugnabant. Vbi ad Trecenſem infeſto agmine venêre ciuitatem, patentibus campis ſitam, & nec armis munitam, nec muris, ſolicitus pius Antiſtes, ad vſitata ſe recipiens præſidia, ſolis ad Deum fuſis precibus, ſupernæ opis auxilio eam defendit. At immanis ille & ferus ATTILA, fidem ſancti viri altiori ſenſu ſuſpiciens, pro ſua exercitúſque ſui ſalute & incolumitate ſecum eum vult proficiſci ad Rhenum vſque: pollicens, vbi eò ventum ſit, ſe ipſum dimiſſurum. Mox copia offertur ab eo loco reuertendi. Non negatur reditus, iter quoque indicatur. Orat tyrannus obnixè ſanctum virum, vt velit pro ipſo Dominum deprecari, interprete vſus Hunigaſio. Reuerſus autem vir Dei, vt vidit ſe deſperatione ſuorum turbatum, ad montis perfugium Latiſconem ceteris ſolertior feſtinauit, vt eò transferret plebem, quam orationum ſuarum ſuffragiis diſcrimini ſubiacentem inter excidia publica & hoſtilia arma defenderat. Illud perfugium C diſtat ab vrbe milliaribus v. & XL. Manens verò illic biennij ſpacio, offenſus raritate ſuorum eò venientium, Matiſconem ſibi cenſuit expetendam, *&c.*

Ex Vita Ms. ſancti Aniani Epiſcopi Aurelianenſis.

HVNORVM gens perfida vaginâ ſuæ habitationis egreſſa, crudelitate ſæuiſſima in plurimarum gentium frendebat pericula. Cuius ad ſatiandam rabiem, truculentus ATTILA tenebat regiam dignitatem. Cúmque vulgatum eſſet in populo, quòd ſuæ ferocitatis impetu Gothis obuiam properans, extenderet ad amnem Ligericum, vt ſubuerſis Aurelianenſium mœnibus, ſatiaret ſuæ malitiæ incrementa. Tunc vir Domini ANIANVS, non vt in defenſione hominum ſperaret elegit, ſed Apoſtolicæ memor ſententiæ, qua per beatum Petrum præcipimur, *Subditi eſtote propter Dominum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus, quaſi ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Arelatenſem vrbem expetere decreuit, & AIECIVM Patritium, qui ſub Romano Imperio in Galliis Rempublicam gubernabat, videndum expetiuit, vt ei furorem rebellium cum periculo ſuorum ciuium intimaret.

Itaque Arelatum veniens, multos Domini repperit Sacerdotes; qui ob varias neceſſitates aduentantes, videre non poterant faciem Iudicis ob faſtum po-

tentiæ ſecularis. Sed cùm ſanctus adueniſſet ibidem ANIANVS, diuina gratiâ A inſpirante commonitus, protinus egreſſus eſt obuiam ſupplex Aiecius. Et quem pompa regia Imperialibus faſcibus reddebat inclytum, Sacerdotalis gratia reddidit ad ſibi conciliandum ſubiectum. Quem cùm ille benigniter inquiſiſſet, cur vir ſanctus laborem tam longi itineris aſſumpſiſſet, ille prudenti vſus alloquio, vel egregij prædicatoris exemplo, priùs pro aliorum vtilitatibus omnia petens obtinuit, & tunc demum cauſam aduentus ſui auribus principalibus intimauit. Simúlque plenus prophetiæ ſpiritu, VIII. Kal. Iulij diem eſſe prædixit, quo beſtia crudelis gregem ſibi creditum laniandum decerneret. petens vt tunc prædictus Patricius veniendo ſuccurreret. Videns Aiecius florem torrentis eloquij, acumen ingenij in viro Dei ſanctitatis gratiâ comitante, omnia præſtitit, quicquid Sacerdos expetiit, & benignè ſe venire vt ille ſuggeſſerat repromiſit. Quo obtento, vir Domini valedicens ſeculi Principi, ad propriam regreſſus eſt ciuitatem: & plebem ſuam, quæ de Paſtoris mœrebat abſentia, ſpiritalia confortabat in gaudia: præparante populo iterum omnia, quæ ad repellenda hoſtium iacula, portis, muris, vel turribus fuerant opportuna. -- ⁝

Nec poſt longum interim interuallum cruentus ATTILA murorum vallans ambitum, omne ſuæ malitiæ argumentum in iamdictæ ciuitatis conuertit interitum. Sed Pontifex fixus in Domino, per muri ambulatorium Sanctorum geſtans pignora, ſuaui vocis organo more cantabat Catholico. Interim hoſtilis exercitus tela iactabat inſtantiùs, atque cum arietibus latera muri crebris quatiebat impulſibus. Tunc fugiente ad Eccleſiam populo, ſanctus ANIANVS forti eos animo B eſſe monebat in Domino, numquam fuiſſe deceptum quicumque firmiter ſperaſſet in Chriſto. Ipſe verò feſtinanter murum aſcendit, & tacitus reſpexit ad cœlum, ac pias aures Domini intima prece pulſauit. Cúmque ſibi diuinum auxilium adeſſe ſenſiſſet, repentè contra barbaros expuit. Tantáque ſubitò cum ſputo eodem moles pluuiæ deſcendit, & impiorum impetum triduana inundatione compreſſit, vt nequaquam ſe vllus pugnaturus ex hoſtibus transferre in locum alterum potuiſſet. -- ⁝

Ceſſante igitur nimbo profluo, ſanctus Anianus ad Attilæ pergit tentorium, pro ſibi commiſſo rogaturus populo. Spretus à perfido reſponſo contrario, ciuitatis ſeſe retulit clauſtro. Poſtera autem die, apertis portarum repagulis, Attilæ Proceres ingreſſi ſunt Aurelianis. Sortéque ad diuidendum populum miſſa, onerabat plauſtra innumera de plebis capta ſubſtantia. Iubens crudelis impietas, vt immineret ſubditis dura captiuitas. Cúmque ſanctus Anianus populum ammoneret, vt nec ſic quoque deſperarent de Domino, nihilque eſſe Deo inualidum, qui ſuos tueri præualet etiam ſub momento: repentè more prophetico ſanctus Anianus eſt tranſlatus à Domino, atque in eodem loco, vbi Aiecius Patricius cum ſuo degebat exercitu, ſecum pariter TORSOMODO* Rege Gothorum, oſtenſus militi talia dedit mandata Patricio. „ Vade, inquit, & dic filio meo Aie„ cio, quia ſi hodie ad ciuitatem adeſſe diſtulerit venire, iam craſtina nihil prode- C rit. His dictis, ſtatim receſſit. Et quia diuina virtute hoc opus actum fuerat, miles ſapiens recognouit. Statimque ad Aiecium pergens, rem per ordinem pandit. Tunc ille lætus redditus, & victoria iam ſecurus, vtpote diuina reuelatione commonitus, vnà cum THEODORO & TORSOMODO Regibus, vel ſuo ac Gothorum exercitu, equum aſcendit, ac concitus pergit. Nec mora Aurelianis peruenit, hoſtes imparatos repperit. Tantæque cædis ſtragem ſuper eos exercuit, vt nulli dubium fieret, quin meritis Aniani Pontificis flexus ad miſericordiam Dominus Rex cœleſtis vindictam hanc exerceret per ſuos ſatellites, quos honore ditauerat Regiæ dignitatis. Itáque alij ſuccubuerunt gladiis, alij coacti timore tradebant ſe gurgiti Ligeris, ſortituri finem mortis. Sanctus verò ANIANVS plures per ſuam precem eripuit, quos coram ſe trucidandos aſpexit. reddens ſcilicet bona pro malis, multi ne morerentur obtinuit, niſi quos repentinus hoſtium furor oppreſſit. Reliqua pars HVNORVM, quæ ibidem proſtrata non cecidit, fugæ præſidium expetunt: donec iudicante Domino, in loco qui vocatur Mauriacus, trucidanda gladiis mortis ſententiam expectaret. -- ⁝

* al. Toriſmodo.

A *Ex Vita Ms. ſanctæ Genouefæ Virginis.*

FAMA diuulgante, quæ tam veri quàm falſi nuntia, refertur, quòd ATTILA Hunorum Rex ſæuitiâ ſuperatus Gallias decreuiſſet populari, ac ſuæ ditioni ſubicere. Terrore eius perculſi Pariſiaci ciues, bona facultatum ſuarum in alias tutiores ciuitates deferre nitebantur. Quorum matronas conuocans GENOVEFA, ſuadebat vt ieiuniis & orationibus ac vigiliis inſiſterent, quatinus poſſent, ſicut Iudith & Heſter, ſuperuenturum inimicorum impetum euadere. Conſentientes ergo Genouefæ, & per dies aliquot in baptiſterio vigilias exercentes, ieiuniis & orationibus ſoli Deo vacauerunt. Viris quoque earum pariter ſuadebat, ne bona ſua à Pariſio auferrent. Nam illas ciuitates, quas tutiores eſſe credebant, gens irata vaſtaret: Pariſium verò incontaminatam ab inimicis Chriſto protegente ſaluandam.-- ⁝

Oportunum quoque videtur inſerere, qua veneratione CHILDERICVS Rex Francorum, licèt adhuc paganis ritibus deditus, pro miraculis, quæ ab ea in Chriſti nomine perficiebantur, cum omnibus Comitibus ſuis eam dilexerit. Adeo vt vice quadam, ne vinctos, qui ab eo tenebantur multandi, exigentibus meritis Genouefa arriperet, egrediens vrbem Pariſiorum portam claudi præcepit. At vbi perfidus internuncius, videlicet Regis deliberatio, aures Genouefæ pulſauit, confeſtim ad liberandas animas concito gradu perrexit. Nec minimum populi admirantis fuit ſpectaculum, quòd tunc porta ciuitatis inter manus eius ſua B ſponte ſine claue patefacta eſt. Sicque Regem conſecuta, ne vinctorum capita amputarentur obtinuit.-- ⁝

DE CHLODOVEO I.

Ex antiqua & rudi Vita Ms. ſancti Vedaſti Atrabatenſis Epiſcopi & Confeſſoris.

Quam poſtea Alcuinus petente Radone Abbate emendauit.

IGITVR cùm inclytus Francorum Rex CHLODOVIVS omni induſtriâ ſolers Francis regnauit, euenit vt quodam tempore inter incendia bellorum aduerſum Alamannos gentem ferocem bellaturus pergeret. Quò cùm veniſſet ab vtroque acies, & niſi obuium hoſtem habuiſſet Rheni, tam Franci quàm Alamanni ad mutuam cædem inhiarent: commiſſo prælio, ita vehemens terror Chlo- C douij animum obrepſerat, vt in ea pugna ſe viuendi finem horrenda anxietate trucinaret. Cúmque ergo ſuos penè ad internicionem opprimi cerneret, tandem diuino fultus auxilio in animo, oculóſque in cœlum eleuatos attollit: Vnice, inquit, poteſtatis ac maieſtatis Deus, quem CHROTILDIS collateranea mea confitetur, quémque humili prece die noctúque ſupplicare non ceſſat, tu mihi hodie de his hoſtibus concede victoriam: vt & ego te deinceps corde credendo teneam, & adorem. Cúmque his huiuſmodi precibus rerum auctorem pulſaret, ceſſit tandem hoſtis, terga vertendo, victoriam Chlodoueo. Victor deinde Alamannos cum Rege in ditione cepit, ouánſque ad patriam feſtinus rediens, ad Tullum oppidum venit. Et cùm iam deſiderium, vt celer ad baptiſmi gratiam confugeret, ſciſcitando comperit inibi beatum VEDASTVM ſub Religionis cultu vitam degere: quem mox ſibi itinere iunxit. Dum pariter pergerent, quadam die venerunt in pago Vongiſe ad locum qui dicitur Grandeponte, iuxta villam Riguliago ſuper fluuium Axona. Deinde ad Remorum vrbem ad Pontificem REMIGIVM, qui tunc inibi Sacerdotalem Cathedram regebat, perduxit. Quo quantiſper moratus ſacræ Trinitatis fidem CHLODOVEVS profeſſus baptiſmi gratiam recipit. Indéque progreſſus, victor ad patriam rediens, iam dictum Vedaſtum beato Remigio commendauit.-- ⁝ Cúmque iam celeberrimæ famæ in præfata vrbe Remorum eſſet, & beatus Remigius cum venerationis cultu attollere niteretur, fuit

tandem conſilij, vt Atrabatum vrbi eum Pontificem faceret: quo FRANCORVM gentem ad baptiſmi gratiam paulatim, docendo, ac de induſtria monendo, attrahere curaret. -- ⁖ A

ACTVMQVE deinceps vt mortuo Chlodoueo, CHLOTHARIVS filius eius in locum patris ſuffultus à Francis regnaret, & egregiè Regni regimina regeret. Euenit vt aliquis vir Francus nomine HOZINVS Regem Chlotharium ad prandium vocaret, aut inter Aulicos Regis venerabilem virum Vedaſtum Pontificem inuitaret. At ille, non quòd eis conſentiendo gulæ faueret, ſed quò adunatam ad Regis prandium turbam ſuis ſalubribus doctrinis edoceret, ac per Regis auctoritatem pleniùs ad ſacrum baptiſmum prouocare vellet. Cúmque ergo attonitus beatus ad prandium veniſſet, domum introiens, conſpicit gentile ritu vaſa plena ceruiſæ domi adſtare. Reſponſum eſt, ſe alia Chriſtianis, alia verò paganis obpoſita, ac gentile ritu ſacrificata. Cúmque ita ſibi denunciatum fuiſſet, omnia vaſa de induſtria ſigno crucis ſacrauit, ac omnipotentis Dei nomine inuocato cum fidei amminiculo cœli tunc auxiliante dono benedixit. Cúmque benedictionem crucis ſigno ſuper vaſa, quæ gentile fuerant ritu ſacrificata, præmiſiſſet, mox ſoluta ligaminibus cunctum ceruiſæ liquorem, quem capiebant, in pauimentum deiecerunt. -- ⁖ Quæ cauſa multis qui aderant profuit ad ſalutem. Nam multi ex hoc ad gratiam baptiſmi confugerunt, ac ſanctæ Religioni colla ſubmiſerunt, &c. B

Ex Vita Ms. ſancti Remigij Remorum ciuitatis Epiſcopi,

Quam partim ex vetuſtiſſima Hiſtoria de ortu ac vita & virtutibus illius, quæ & à Gregorio Turonenſi Epiſcopo citatur, partim ex aliis Hiſtoriis, pitatiolis, ac vſitata præcedentium relatione, HINCMARVS *eiuſdem ciuitatis Epiſcopus ſe deſcripſiſſe teſtatur.*

CVM gentis FRANCORVM, vt Hiſtoriæ produnt, de Troia ciuitate, impugnantibus & expugnantibus Græcis, pars cum Ænea in Italiam pertexit: pars eorum, videlicet XII. milia in finitimas Pannoniæ partes ſecus Meotidas paludes peruenerunt. Ibique ciuitatem aduenientes ædificauerunt, quam ob ſuam memoriam Sicambriam vocauerunt: in qua multis annis habitauerunt, & in gentem magnam vſque ad tempora Valentiniani Imperatoris creuerunt. Et ita ſub Principibus crinitis iuxta morem gentis ſubinde ſuccedentibus, per Turingiam regionem Germaniæ, à caſtello Diſpargo, in quo diu habitauerunt, ad Belgicæ Prouinciæ Tornacum atque Camaracum ciuitates aggreſſi ſunt. indéque vſque ad Sumnam fluuium partem Belgicæ Prouinciæ occupauerunt. Vbi plurimis temporibus degerunt ſub CHLODIONE & MEROVEO Rege vtili, à cuius celeberrimo nomine Franci vocati ſunt MEROVINGI: ſicut à Valentiniano Imperatore Attica linguâ vocati ſunt Franci, hoc eſt feroces. Cui Meroueo in Principatum ſucceſſit CHILDERICVS, qui de BASINA Regina Turingorum habuit filium CHLVDOVVICVM, qui fuit magnus ſuper omnes ante ſe Reges Francorum, pugnator bellicoſiſſimus, atque egregius. In illis temporibus ceperunt Franci Agrippinam ciuitatem ſuper Rhenum, quam Coloniam vocauerunt: & Treueris ciuitatem ſuper Moſellam, quæ ab Hunis antea diruta & afflicta fuerat, ſuccendentes ceperunt. In illo tempore, in his partibus circa Rhenum vſque Ligerim fluuium habitabant Romani, quorum Princeps erat EGIDIVS. Vltra Ligerim autem dominabantur Gothi, quorum Princeps erat ALARICVS. Burgundiones quoque Arriani & Gothi habitabant iuxta Rodanum fluuium, vſque ad ciuitatem Lugdunum, & ei confines vrbes, quorum Princeps erat GVNDEBAVDVS. Eo tempore mortuus erat Egidius, & ſucceſſit in Principatum Romanorum, qui habitabant in Galliis, filius eius SIAGRIVS. Mortuo autem Childerico, qui Aurelianis & Andegauis ciuitates cum ſuo exercitu Francico occupauit atque vaſtauit, Chlodouuicus filius eius ſagaciter Francorum Regnum ſuſcepit. Anno V. Chludouuico regnante, Siagrius filius Egidij, Dux Romanorum qui in Galliis habitabant, in Sueſſionis ciuitate, quam pater eius tenuerat, reſidebat. Super quem Chludouuicus cum hoſte aduenit, atque deuicit, quémque ab Alarico, apud quem in Toloſa fugiens Chlodouuicum aliquamdiu habitauit, C

A ſibi tranſmiſſum recepit, & occidi præcepit. & omnia quæ illius fuerant ſuæ poteſtati ſubegit. CHLODOVEVS I.

Eo tempore multæ Eccleſiæ à Chludouuici exercitu deprædatæ ſunt. Erant autem, ſicut & Rex illorum, fanatici & pagani. Attamen audientes miracula, quæ fiebant per beatum Remigium, reuerebantur eum: & licèt pagani, diligebant eum, in quo lux cœleſtis gratiæ omnibus reſplendebat. Et Rex illorum libenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, & à multis nequitiis ſe cohibebat.

Tranſitum autem Rex faciens ſecus ciuitatem Rhemi, per viam, quæ vſque hodie propter Barbarorum per eam iter Barbarica nuncupatur, noluit in eandem ciuitatem introire, ne ab exercitu ſuo aliquod malum ibi fieret. Sine voluntate autem & conſcientia ipſius pars quædam indiſciplinatorum, quoniam non erat poteſtas temporalis inhabitantium quæ eis reſiſteret, eandem ciuitatem intrauit, & quædam ornamenta atque ſacra vaſa indè rapientes, vt prædones ſolent, aſportauerunt. Inter quæ vrceum miræ magnitudinis atque pulchritudinis rapientes tulerunt. Sanctus autem Remigius miſſos ſuos ad Regem Chludouuicum direxit, deprecans vt ſi aliud de ſacris vaſis Eccleſiæ recipere non mereretur, vel illum vrceum miſſis ſuis reddere iuberet. Hæc audiens Rex, ait ad miſſos Eccleſiaſticos: "Sequimini nos vſque Sueſſionis ciuitatem, quia ibi cuncta quæ adquiſita ſunt diuidenda erunt. Cúmque mihi vrceus ille in partem obuenerit, quæ B Epiſcopus poſtulat adimplebo." Veniens autem Sueſſionis ciuitatem, cunctam prędam, quæ aſportata, vel adquiſita fuit, rogat afferri in medium. Cúmque omnia fuiſſent in præſentiam Regis allata, dixit: "Rogo vos, ô fortiſſimi pugnatores, vt mihi dare iſtum vrceum non negetis." Hoc Rege dicente, illi Franci, qui bono animo fuerunt, aiunt: "Omnia, glorioſe Rex, quæ cernis, tua ſunt, & nos tuo dominio ſumus ſubiecti. quod tibi bonum videtur, hoc fac. Nullus enim tuæ poteſtati reſiſtere audet." Cùm hæc illi benignè dixiſſent, vnus Francus leuis cum vociferatione, eleuata bipenna, quæ alio nomine appellatur franciſca, percuſſit vrceum illum, dicens: "Tu nihil hinc accipies, Rex, niſi quod tibi ſors vera donauerit." Obſtupefactis omnibus, Rex iniuriam ſuam patienter ſufferens, acceptum vrceum nuncio Eccleſiaſtico reddidit, ſeruans iram in corde abſconditam. Tranſacto anno Chludouuicus Rex, vt omnium armorum nitorem videret, omnem exercitum iuſſit cum armorum apparatu venire ſecundum morem in campum Martium. Sic enim Conuentum illum vocabant à Marte, quem pagani Deum belli credebant. à quo & Martium menſem, & tertiam feriam diem Martis appellauerunt. Quem Conuentum poſteriores Franci Mai campum, quando Reges ad bella ſolent procedere, vocari inſtituerunt. Verùm vbi Rex cunctum exercitum circuit, venit ad hominem illum, qui vrceum præterito anno cum bipenna percuſſerat, & ait ad eum: "Nullus hîc tam inculta & ſordida arma habet, ſicut tu habes, quia neque clypeus, neque lancea, neque bipenna eſt vtilis." Accepit C autem Rex franciſcam eius quæ vocatur bipenna. & proiecit in terram. Cùm autem ille ſe inclinaſſet eam recolligere, Rex ſtatim eleuata manu franciſcam ſuam in caput eius defixit, & ait: "Sicut tu in Sueſſionis ciuitate ſuperiore anno in vrceo illo feciſti, ſic & facio tibi." Mortuóque illo, exercitum Rex de ipſo campo iuſſit ad propria in pace diſcedere. Grandis timor & pauor pro hac cauſa in Francorum populo conſurrexit.

CHLVDOVVICVS decimo anno regni ſui commoto exercitu, ſibi Thuringiam Prouinciam ſubiugauit. Inde GVNDEBAVDI Regis Burgundionum neptem, filiam videlicet fratris ſui CHILPERICI, quem gladio interfecerat, nomine CHROTHILDEM, pulchram ſatis puellam, & verè Chriſtianiſſimam, interueniente Aureliano Conſiliario ac Legatario ſuo, nutu diuino in coniugem ſumpſit.

In diebus illis dilatauit Rex Chludouuicus Regnum ſuum vſque Sequanam. Sequenti tempore vſque fluuium Ligerim occupauit. Accepitque Aurelianus caſtrum Milidunenſe, quod & in Ducatum obtinuit.

Concepit denique, ac peperit Chrothildis filium. Quem cùm ſacro baptiſmate conſecrari vellet, Rex non adquieſcebat ei. Necdum enim credebat in Dominum Deum cœli. Regina enim cotidie illi prædicabat eum. At ille nolebat eam audire. Interea Regina parat filium ad baptiſmum, ornat Eccleſiam velis atque

CHLODOVEVS I.

cortinis, vt Regis cor ad credendum compungeret. Baptizatus eſt puer, quem INGOMIRVM vocauit, quique in albis deceſſit. Vnde Rex nimis contriſtatus reputabat Reginæ, increpando dicens ad eam: Quia ſi in nomine Deorum meorum puer dedicatus fuiſſet, vtique incolomis diu vixiſſet. Quia verò in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere non potuit. Regina verò dicebat: Deo gratias ago, qui me non duxit indignam, vt de vtero meo primogenitum in regno ſuo recipere ſit dignatus. Ego autem nullum dolorem in corde meo pro hac cauſa retineo. Poſtea verò genuit filium alium, quem in baptiſmo CHLODOMIRVM vocauit. Et hic cùm ægrotare cœpiſſet, dixit Rex: Non poteſt aliud, niſi & de iſto ſic fiat, quomodo fuit de fratre eius, vt baptizatus in nomine Chriſti veſtri citò moriatur. Sed orante Regina, & Domini miſericordia præcurrente, recepit ſanitatem. Regina quoque non ceſſabat Regi prædicare, vt Deum verum coleret, & idola quæ colebat vana derelinqueret. Sed nullo modo animum eius ad credendum poterat commouere: donec tandem aliquando bellum contra Alemannos Sueuóſque moueret. In quo compulſus eſt Deum confiteri, quem antea negauerat. A

Factum eſt autem, bellantibus inter ſe Francorum ſcilicet exercitu & Alemannis atque Sueuis, vt Chludouuici exercitus nimis corrueret. Aurelianus Conſiliarius eius intuens Regem, ait: Domine mi Rex, crede modò Deum cœli, quem domina mea Regina prædicat, & dabit tibi ipſe Rex Regum, & Deus cœli ac terræ, victoriam. Ille verò eleuatis in cœlum oculis, commotus in lacrimis ait: IESV CHRISTE, quem Chrothildis Regina mea prædicat eſſe filium Dei viui, qui ſubuenis in tribulatione, qui das auxilium in te ſperantibus, tuum adiutorium deuotus poſtulo: vt ſi mihi victoriam ſuper hos hoſtes dederis, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptizabor. Inuocaui enim Deos meos, & vt experior elongati ſunt ab auxilio meo. Vnde credo eos nulla poteſtate eſſe præditos, qui ſibi credentibus non ſuccurrunt. Te verum Deum ac Dominum inuoco, & in te credere deſidero. tantùm vt liberer ab aduerſariis meis. Cúmque hæc orans clamaret, Alemanni in fugam lapſi terga dederunt. & videntes Regem ſuum interfectum, Chludouuici poteſtati ſe ſubdunt, dicentes: Parce, precamur, domine Rex, ne pereat plus populus. iam tui ſumus. Tunc iuſſit Rex imminentem plagam ceſſare, & Alemannos cepit, ipſóſque ac terram eorum ſub iugo tributarios conſtituit. Sicque facta victoria, reuerſus eſt in Franciam ad Reginam ſuam, & narrauit ei qualiter per inuocationem nominis Ieſu Chriſti victoriam meruerit obtinere. Acta ſunt hæc anno XV. Chludouuico regnante. B

Tunc Regina, vt impleretur dictum Apoſtoli, *Saluatur vir infidelis per mulierem fidelem*, vocauit ſanctum REMIGIVM vrbis huius Remenſis Antiſtitem. deprecans eum, vt Regi ſalutis viam prædicaret. Quem ſanctus Sacerdos per multam ſalutaris vitæ doctrinam ad baptiſmum venire prædicabat. Et ille ait: Libenter te audiam, beatiſſime Pater. Sed vnum reſtat, quia populus, qui me ſequitur, non vult Deos ſuos relinquere. Vadam autem adhortari eos iuxta verbum tuum. Et veniens Rex ad populum, cœpit hortari eos vt in Deum, qui eis victoriam dederat, crederent. quoniam Dij illorum in tribulatione ſua nihil eis prodeſſe potuerunt. Acclamauerunt autem omnes, præcurrente miſericordia & potentiâ Dei: Mortales Deos relinquimus, glorioſe Rex, & verum Deum immortalem, quem Remigius prædicat, credere parati ſumus. Nunciantur hæc ſancto Remigio, ille quoque gaudio magno repletus, Regem & populum, qualiter diabolo & operibus ac pompis eius abrenunciare, & in Deum credere deberent, apertis & breuibus verbis inſtruxit. Et quia dies ſancti Paſchæ imminebat, ieiunium ſecundum Chriſtianorum conſuetudinem eis indixit. C

Die verò paſſionis Domini, quem Paraſceuen vſus Eccleſiaſticus vocat, pridie ſcilicet antequam baptiſmi gratiam Rex & populus eius percepturi erant, cùm ſanctus Remigius & venerabilis cõiux Regis Chrothildis pro Regis & populi eius ſalute in oratione pernoctaret, Epiſcopus ante altare ſanctæ Mariæ multas effundens lacrimas, & Regina in Oratorio ſancti Petri iuxta domum regiam, expleta oratione Pontifex ad oſtium regij cubiculi pulſaturus acceſſit: vt videlicet per alta ſilentia noctis aliis curis Regi abſoluto liberiùs poſſet committere ſacra

A myſteria verbi. Quem oſtiis apertis Cubicularij Regis reuerenter ſuſcipiunt, & cum honore debito vſque ad penetralia Regis introducunt. Sed & Rex alacriter ei obuiam proſiliuit, eúmque amplexus, cum ipſo & venerabili coniuge in Oratorium beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri, quod, vt diximus, cubiculo Regis contiguum erat, proceſſit. Cúmque illi tres, Pontifex ſcilicet, & Rex, atque Regina, diſpoſitis ſedilibus conſediſſent, circumſtantibus quibuſdam Clericis qui cum Pontifice venerant, & familiaribus Regis atque Reginæ, & ſanctus Præſul Regem monitis inſtrueret ſalutaribus, ac Euangelicis diſciplinis imbueret, ad confirmandam veræ fidei prædicationem per ſanctum depromptam Pontificem etiam viſibiliter oſtendere Dominus voluit quod fidelibus cunctis promiſit: *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*, repentè lux tam copioſa totam repleuit Eccleſiam, vt claritatem Solis euinceret. & cum luce vox pariter eſt audita, dicentis: *Pax vobis, ego ſum. nolite timere. Manete in dilectione mea.* Et poſt hæc verba, lux quæ aduenerat receſſit, & incredibilis ſuauitatis odor in eadem domo remanſit. vt patenter oſtenderetur, illuc auctorem lucis & pacis atque ſuauitatis veniſſe. Quem nemo eorum qui aderant, præter Epiſcopum, propter fulgorem luminis timore perculſi intueri voluerunt. Tantáque claritatis gloria Pontificem ſanctum perfudit, vt ſplendor ex eo procedens plus conſpicuam domum, in qua ſedebant, reddiderit, quàm lucernarum lumina ibidem

B lucentia. Rex itaque ac Regina pedibus ſe ſancti Sacerdotis proſternunt, & cum magno pauore ac gemitu conſolationem eius requirunt: & quid ſibi ad vtilitatem atque ſalutem pertinens eſſet agendum, cum magna expetunt deuotione. parati audire, & opere complere quæ à ſancto Pontifice diſcerent. Nam lumen, quod eos exteriùs perfudit, etiam interiùs illuminauit, & ad quærendum ſalubre conſilium incitauit. Delectabantur namque in verbis illis quæ audierant, licèt exterriti eſſent de luminis claritate. At verò vir ſanctus ſancta repletus ſapientiâ cœpit eos inſtruere, hánc eſſe viſionis diuinæ atque Angelicæ conſuetudinem, vt in aduentu ſuo terreant corda mortalium, ſed ſequenti conſolatione demulceant præcedentem timorem. Inſtruens eos ex auctoritate ſanctarum Scripturarum, quomodo ſingulis, quibus apparuerant, & in primordio apparitionis incuſſerint videntibus ſe timorem: ſed pòſt per gratiam conſolationis gratiſſimam eorum cordibus præbuêre lætitiæ hilaritatem. Cúmque iam ſanctus vir eos de talibus ſufficienter inſtruxiſſet, prophetico repletus ſpiritu, cuncta quæ eis vel ſemini eorum euentura erant prædixit. qualiter ſcilicet ſucceſſura eorum poſteritas Regnum eſſet nobiliſſimè propagatura atque gubernatura, & ſanctam Eccleſiam ſublimatura, omníque Romana dignitate Regnóque potitura, & victorias contra aliarum gentium incurſus adeptura. Niſi fortè à bono degenerantes, viam veritatis reliquerint, & diuerſos vitiorum fuerint ſecuti anfractus, quibus neglegi Eccleſiaſtica ſolet diſciplina, & quibus Deus offenditur, ac per hoc Regna ſolent ſub-

C uerti, ac de gente in gentem transferri.

Interea eundi via ad baptiſterium à domo regia præparatur, veliſque ac cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & deſuper adumbratur. Plateæ ſternuntur, Eccleſiæ componitur baptiſterium, balſamo & ceteris odoramentis conſpergitur. Talémque gratiam Dominus ſumminiſtrabat in populo, vt æſtimarent ſe paradiſi odoribus refoueri. Sicque præcedentibus ſacroſanctis Euangeliis & crucibus, cum hymnis & canticis ſpiritualibus, atque letaniis Sanctorum nominibus acclamatis, ſanctus Pontifex manum tenens Regis, à domo regia pergit ad baptiſterium, ſubſequente Regina & populo. Dum autem ſimul pergerent, Rex interrogauit Epiſcopum, dicens: Patrone, eſt hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui Epiſcopus. Non eſt hoc, inquit, illud regnum, ſed initium viæ per quam venitur ad illud. Cùm verò perueniſſent ad baptiſterium, Clericus, qui chriſma ferebat, à populo eſt interceptus, vt ad fontem venire nequiuerit. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chriſma defuit. Et quia propter populi preſſuram vlli non patebat egreſſus vel ingreſſus Eccleſiæ, ſanctus Pontifex oculis ac manibus protenſis in cœlum, cœpit tacitè orare cum lacrimis. Et ecce ſubitò columba niue candidior attulit in roſtro ampullulam chriſmate ſancto repletam, cuius odore mirifico ſuper omnes odóres, quos ante in baptiſterio ſenſerant, omnes qui aderant inæſtimabili ſuauitate repleti ſunt. Accipiente autem ſancto

CHLODOVEVS I.

CHLODOVEVS I. Pontifice ipſam ampullulam, ſpecies columbæ diſparuit. De quo chriſmate fudit venerandus Epiſcopus in fontem ſacratum. Viſo autem Rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis & operibus eius, petiit ſe à ſancto Pontifice baptizari. Procedit nouus Conſtantinus ad lauacrum ſalutiferum, in quo delendi erant lepræ veteris morbi, ſordentéſque antiquæ peccatorum maculæ diluendæ: diuino muneri obſequente beato Remigio, in quo Apoſtolica doctrina & virtutum gratiâ alter repræſentari videbatur Silueſter. Ingreſſo autem in fontem vitalem Chludouuico, ſanctus Epiſcopus dixit ore facundo: Mitis depone colla Sicamber. adora quod incendiſti, incende quod adoraſti. Præceptis ſalutaribus illum inſtituens humili deuotione venerari Eccleſias ad cultum Religionis ædificatas: vt Deum adoraret in eis, quas rigida profanitate incendere conſueuerat, & idola, quæ in aſilis ſuis pro Deo adorare ſolebat, fidei ardore ſuccenſus deiciendo incenderet. Et ſic poſt confeſſionem orthodoxæ fidei ad interrogationem ſancti Pontificis ſecundum Eccleſiaſticum morem, baptizatus eſt trina merſione, in nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et ſuſceptus ab ipſo Pontifice de ſancto fonte, perunctus eſt ſacro chriſmate cum ſigno ſanctæ crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Baptizantur autem de exercitu eius tria milia virorum, exceptis paruulis & mulieribus. Baptizantur ſorores eius, ALBOFLEDIS, & LANDEHILDIS. Et factum eſt gaudium magnum in illa die Angelis ſanctis in cœlo, & hominibus deuotis in terra.-- :· A B

Multi denique de Francorum exercitu necdum ad fidem conuerſi, cum Regis parente RAGANARIO vltra Sumnam fluuium aliquamdiu degerunt, donec Chriſti gratiâ cooperante glorioſis potitus victoriis eundem Raganarium flagitiis turpitudinum inſeruientem, vinctum à Francis ſibi traditum Rex Chludouuicus occidit, & omnem Francorum populum per beatum Remigium ad fidem conuerti & baptizari obtinuit.

BAPTIZATVS autem Rex cum gente integra, plurimas poſſeſſiones per diuerſas Prouincias ſancto Remigio tam ipſe quàm Franci potentes dederunt. Quas ipſe per diuerſas Eccleſias tradidit, ne Franci eum rerum temporalium cupidum eſſe, & ob id ad Chriſtianitatem eos vocaſſe putarent, & fidem Chriſti ac ſanctum Sacerdotium vilipenderent. De quibus rebus in Orientalibus Franciæ partibus, petentibus traditoribus, portionem quandam Epiſcopio Remenſi adiunxit: & de his, quæ in Remenſi Prouincia illi fuerant traditæ, non modicam partem Eccleſiæ ſanctæ Mariæ in caſtro Lauduni Clauati Remenſis parrochiæ, vbi nutritus fuerat, tradidit. Ibique GENEBAVDVM virum carne nobilem, & tam in Scripturis ſanctis, quàm & in ſecularibus litteris eruditum, qui relicta vxore, nepte ſcilicet ipſius beati Remigij, vitam religioſam expetierat, Epiſcopum ordinauit, & parrochiam ipſius Comitatus Laudunenſis præfato caſtro ſubiecit.-- :·

CHLVDOVVICVS Rex ſedem ſuam in Sueſſionis ciuitate, vnde Siagrium expulerat, conſtituens, delectabatur præſentia & colloquio beati Remigij. Sed quia villas, quas ſibi Rex & Franci in pagis, Sueſſonico videlicet ac Laudunenſe dederunt, vt ſuprà dictum eſt, Epiſcopio Laudunenſi & aliis caſis Dei donauerat, non habebat in vicinitate ipſius ciuitatis Sueſſorum niſi vnam villulam, quæ ſancto Nicaſio data fuerat. Vnde ſuadente religioſiſſima Regina, & petentibus locorum incolis, qui multiplicibus exeniis erant grauati, vt quod Regi debebant Eccleſiæ perſoluerent, Rex ſancto Remigio conceſſit, vt quantum circuiret dum ipſe meridie quieſceret, totum illi donaret. Sanctus autem Remigius per fines, qui manifeſtiſſimè parent, pergens, ſigna ſui itineris miſit -- :· Surgente interea Rege à ſomno meridiano, reuerſus eſt ad eum ſanctus Remigius, & omnia quæ ambitus circuitionis illius continuit, ei præcepto ſuæ auctoritatis Rex donauit, quæ vſque hodie Remenſis Eccleſia, quarum rerum capita ſunt Luliacus * & Codiciacus, iure quieto poſſidet.-- :· C

* In edit. Surij malè Iuliacus.

EVLOGIVS quidam vir præpotens conuictus apud Regem Chludouuicum de crimine regiæ maieſtatis, cùm ſe purgare non poſſet, ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ, & ad interceſſionem beati Remigij confugium fecit. Cui ſanctus Remigius & vitam & rerum ſuarum poſſeſſionem apud Regem obtinuit. Iſdem autem recompenſationis gratiâ ſancto Remigio Sparnacum villam ſuam in proprietatem dare voluit. Sanctus autem Remigius retributionem temporalem pro interceſſionis

A ſionis ſuæ beneficio recipere noluit. Sed quoniam idem Eulogius verecundiæ confuſione addictus, quia contra natales ſuos vitâ donari per alterius indulgentiam meruit, in ſeculari habitu ſtare non voluit, ſanctus Remigius ei dixit, vt ſi perfectus eſſe vellet venderet omnia ſua, & daret pauperibus, & ſequeretur Chriſtum. Et ſic de theſauro Eccleſiaſtico taxatum precium, quinque ſcilicet milia libras argenti Eulogio dedit, & eandem villam in poſſeſſionem Eccleſiæ comparauit.-- ⁖ Partem etiam maximam ſiluæ in Voſago precio comparauit, & manſionilia ibidem conſtituit, quæ ab aquis, ſuper quibus conſtituta ſunt, Coſla & Gleni vocantur, hominéſque in eiſdem manſionilibus de vicina Epiſcopij villa, quæ Berna dicitur, à Francis ſibi data, manere diſpoſuit: vt picem annuatim religioſis locis Eccleſiæ Remenſis amminiſtrarent.-- ⁖ CHLODOVEVS I.

CHLVDOVVICVS Rex cùm Dei benedictione per ſanctum Remigium accepta, de victoria ſibi ab eo prædicta ſecurus, & in mandatis accipiens vt tamdiu ad dimicandum pergeret, quamdiu illi benedictum vinum ſibi à Deo datum in cotidiano vſu potatum ſufficeret, iter arripuit contra GVNDEBAVDVM & GODEGISLVM fratrem eius, commoto exercitu maximo. Et Burgundiones cum ingenti multitudine venerunt contra eos ſuper Oſcharam fluuium, ſecus caſtrum quod Diuion dicitur. Ibique inter ſe atrociter confligentes, Gundebaudus ac Godegiſlus cum Burgundionibus terga verterunt, & vix

B fugâ lapſi euaſerunt. Chludouuico, vt ſolebat, exiſtente victore, Gundebaudus ſe in Auinione recluſit, & per Aredium Conſiliarium ſuum pacem à Chludouuico expetiit. Chludouuicus verò ablatis theſauris, cum præda maxima, & Francorum exercitu, ad propria eſt reuerſus. Et mittens Legatum nomine Paternum virum induſtrium ad ALARICVM Regem Gothorum, de amicitiæ inter eos conditione mandauit. Alaricus verò cùm per Paternum vellet Chludouuicum decipere, à Paterno, exploratis quæ circa eum erant, & theſauris eius ingenio ſubarratis, illuſus eſt.

IN diebus illis Rex Chludouuicus cùm veniſſet Pariſius ciuitatem, vbi ſedem ſuam conſtituit, ait ad Reginam & ad populum ſuum: Satis mihi moleſtum eſt, quòd Gothi Arriani partem optimam Galliarum tenent. Eamus cum Dei auxilio, & eiciamus eos de ipſa terra, noſtriſque ditionibus, quia valdè bona eſt, eam ſubiciamus: habentes iuſtitiam aduerſus Alaricum, ad quem pro amicitiæ conditione Legatum direximus, per quem nos decipere voluit. Placuit hoc conſilium Proceribus Francorum. Tunc per conſilium Reginæ ſuæ fecit Eccleſiam in honore Apoſtolorum Petri & Pauli in Pariſius ciuitate: & per conſilium beati Remigij in Aurelianis ciuitate Epiſcoporum Synodum conuocauit. in quo Conuentu multa vtilia conſtituta fuêre. Rex quoque deuotiſſimus pergens contra Alaricum Arrianum, benedictionem petiit à ſancto Remigio. Cui & benedictionem dedit, & victoriam in verbo Chriſti ſpopondit. Deditque

C illi plenum vas, quod vulgaris conſuetudo flaſconem appellat, de vino quod benedixit, ſicut etiam fecerat quando poſt baptiſmum contra Gundebaudum perrexerat: præcipiens illi vt tam longè ad bellum procederet, quamdiu illi & ſuis, quibus indè dare vellet, illud vinum de prædicto flaſcone non deficeret. Bibit ergo indè Rex, ac regalis familia, & numeroſa turba populi, & exindè vberrimè ſatiantur. & vas vini detrimentum non patitur, ſed benedictione Dei per ſanctum Remigium indita, more fontis inundatione repletur. Mouit autem Rex cunctum exercitum ſuum de populo Francorum verſus Pictauis ciuitatem. Ibi enim tunc Alaricus Rex Gothorum commorabatur. Et ſic per pagum Turonicum pergens, & reuerentiam beato Martino atque ſancto Hilario exhibens, cum Alarico Rege Gothorum in campo Mogotenſe* ſuper fluuium Glinno, miliario decimo ab vrbe Pictauis bellum conſerunt. Illiſque inter ſe compugnantibus, Gothi cum Rege ſuo nimis colliſi terga verterunt. Chludouuicus, ſicut ſolebat, victor extitit. Cúmque Alaricum interficeret, duo Gothi cum contis eum in latera feriunt ex aduerſo. Sed propter loricam, qua indutus erat, lædere nequiuerunt. Magis autem Dominus loricâ fidei indutum per orationem ſancti Remigij patris & patroni ſui adiuuit eum. Patrata ſiquidem victoriâ, & multis ciuitatibus ſuæ ditioni ſubiugatis, vſque Tholoſam perrexit, & theſauros Alarici accipiens, per Equoliſinam ciuitatem, cuius muri ante conſpectum eius

*Sic habet Ms. Codex. ſed in edit. eſt, Moglotinſe, & apud Greg. Turon. Vocladenſe.

CHLODOVEVS I. corruerunt, interfectis Gothis Arrianis qui ibi erant, cum glorioſa victoria de multis ciuitatibus ad propria rediit.-- :·

Per idem tempus ab ANASTASIO Imperatore codicellos Chludouuicus Rex pro Conſulatu accepit. Cum quibus codicellis etiam illi Anaſtaſius coronam auream cum gemmis, & tunicam blatteam miſit. & ab ea die Conſul & Auguſtus eſt appellatus. Sed & ORMISDA Romanæ Sedis Pontifex ſancto Remigio antiquæ Metropolis Epiſcopo, quæ tunc temporis habebat ſub ſe XII. ciuitates, & totidem Epiſcopos eiſdem præſidentes, vices ſuas in Regno Chludouuici nuper cum integra gente ad fidem conuerſi per ſanctam eius prædicationem Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequẽtibus ſignis, commiſit hoc modo. A

» Dilectiſſimo fratri REMIGIO Ormiſda. Suſcipientes plena fraternitatis tuę » congratulatione colloquia, quibus nos germanæ ſalutis tuæ lætificauit inditio, » corporali cum ſpiritualibus officiis incolumitate ſubnixa: congruum eſſe perſpe- » ximus hanc ipſam, quam mente gerimus, verbis aperire lætitiam. Agis enim » ſummi documenta Pontificis, dum & prædicanda facis, & ea inſinuare non dif- » fers. Prærogatiua igitur de noſtri ſumpſimus electione iudicij, quando id opera- » tum te eſſe didicimus, quod ceteris agendum obnixiùs imperamus: vt in Prouin- » ciis tanta longinquitate disiunctis, & Apoſtolicæ Sedis vigorem, & Patrum regu- » lis ſtudeas adhibere cuſtodiam. Vices itaque noſtras per omne Regnum dilecti & » ſpiritualis filij noſtri CHLVDOVVICI, quem nuper adminiculante ſuperna gra- » tiâ plurimis, & Apoſtolorum temporibus æquiparandis ſignorum miracula præ- » dicationem ſalutiferam comitantibus, ad fidem cum gente integra conuertiſti, » & ſacri dono baptiſmatis conſecraſti, ſaluis priuilegiis quæ Metropolitanis decre- » uit antiquitas, præſenti auctoritate committimus: augentes ſtudij huius partici- » patione miniſterij dignitatem, releuantes noſtras eiuſdem remedio diſpenſatio- » nis excubias. Et licèt de ſingulis non indigeas edoceri, à quo iam prabauimus acu- » tiùs vniuerſa ſeruari, gratius tamen eſſe ſolet, ſi ituris trames oſtenditur, & labo- » raturis iniuncti operis forma monſtratur. Paternas igitur regulas & decreta ſan- » ctiſſimis diffinita Conciliis ab omnibus ſeruanda mandamus. In his vigilantiam » tuam, in his curam fraternæ monitu exhortationis oſtendimus. His ea quanta di- » gnum eſt reuerentiâ cuſtoditis, nullum relinquit culpæ locum ſanctæ obſeruatio- » nis obſtaculum. Ibi fas nefáſque præſcriptum eſt, ibi prohibitum ad quod nullus » audeat aſpirare. ibi conceſſum quid debeat mens Deo placitura præſumere. Quo- » tiens vniuerſale poſcit Religionis causâ Concilium, te cuncti fratres euocante » conueniant. Et ſi quos eorum ſpecialis negotij pulſat intentio, iurgia inter eos » oborta compeſce, diſcuſſa ſacra lege determinando certamina. Quicquid autem » illic pro fide & veritate conſtitutum, vel prouida diſpenſatione præceptum, vel » perſonæ noſtrę auctoritate fuerit confirmatum, totũ ad ſcientiã noſtram inſtructa » relationis atteſtatione perueniat. Eo fit, vt & noſter animus officij caritate dati, » & tuus ſecuritate perfruatur accepti. Deus te incolumem cuſtodiat, frater cariſſ. B

Huius ſancti Ormiſdæ Pontificatus tempore ſæpefatus Chludouuicus Rex glorioſus coronam auream cum gemmis, quæ Regnum appellari ſolet, beato Petro ſancto Remigio ſuggerente direxit.-- :· C

POST hæc omnia mortuus eſt Chludouuicus Rex in pace, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli, quam ipſe ac Regina ſua ædificauerat. Mortuus eſt autem anno quinto poſtquàm cum Alarico Rege Gothorum pugnauit. regnauit quoque ſimul annis XXX. Et eodem momento, quo mortuus eſt Chludouuicus Pariſius, reuelante Spiritu ſancto Remigius, cùm eſſet Remi, defunctum fuiſſe cognouit, & ſibi aſſiſtentibus indicauit. His ita geſtis, filius CHLODOMIRI filij Chludouuici Regis nomine CHLODOALDVS, interfectis fratribus ſuis, quos vnà cum eo poſt patris obitum Chrothildis Regina nutriebat, in Clericum ſe totondit. & proceſſu temporis vitæ ac religionis ſuæ merito partem hereditatis à patruis Regibus obtinuit. De qua Duziacum villam in pago Moſomagenſi cum appenditiis ſuis ſancto Remigio ac Remenſi Eccleſiæ tradidit. & villam Ruilliacum in pago Biturico ſancto Dionyſio delegauit. Villam verò Nouientum in pago Pariſiaco, cum omnibus ad ſe pertinentibus, matri Eccleſiæ Pariſius ciuitatis, vbi Preſbyter extitit ordinatus, donauit. In qua villa plenus virtutibus migrans ad Dominum, in Eccleſia, quam ipſe ædificauerat, corpore fuit in pace ſepultus.

Ex Vita Ms. ſancti Maximini Confeſſoris.

Gentem Francorvm fuiſſe bellicoſiſſimam, & Regibus floruiſſe ſtrenuis, & antiquis probatur hiſtoriis, & ampliatione terminorum. Quæ ſe per diuinum adiutorium longè latèque porrigens, & diuinum beneficium eis impertitum, & eius gentis manifeſtè teſtatur fortitudinem. Porrò, vt dixi, cùm Regibus floruerit clariſſimis, Chlodovevs inter ceteros emicuit, nulli priorum ſecundus, vtpote quem ornabat virtus inuicta: ſed ideò inuicta, quia erat ei mens Deo deuota. Et idcirco magis ornabatur & firmabatur diuinis viribus, quàm victoriis carnalibus. Sed cùm auſpicia eius regni multimodis vrgerentur incurſibus, ſicut ſe habent multorum voluntates, quæ cupidæ ſunt mutationum, & nouellis rebus antequam conualeſcant, inferre nituntur perniciem vel difficultatem: plurimi tales in Regno eius reperti ſunt, talium cupidi rerum. Inter ceteros verò ciues Viridvnensis oppidi defectionem atque perduellionem contra eum dicuntur meditati. Sed idem præfatus Rex ratus non eſſe in talibus rebus procraſtinandum, viribus vndequaque coactis, cum valida manu militari ad eandem vrbem venit iniuriæ gratiâ vlciſcendæ. Cuius muros corona militum obambit, aggeres ſtruit, aſpera complanat, & quęque eſſent vrbi capiendæ commoda ordinat. Portis cuſtodias ammouet, & ne quis tutò exeat, magno ſtudioſóque conamine prouidet. Quo in tempo-B re Epiſcopus eiuſdem ciuitatis [nomine Firminvs*] diem clauſit vltimum. Obſeſſi verò cùm, vt dixi, clauſi tenerentur, viribúſque diffiderent, ſed & murorum firmitas arietibus, atque aliis machinis iam cedere videretur, & mortuo Epiſcopo nullus putaretur aptus reperiri, qui preces populi conuenienter allegaret coram Principe irâ feruente: omnes in vnam coiere ſententiam, vt ſanctum virum Evspicivm nomine, qui in eadem vrbe ſub titulo Presbyteratus degebat, clariſſimúſque virtutum titulis florebat, ad Principem miſerorum ciuium poſtulationem, lacrimáſque depoſiturum mitterent. Vir autem Deo ac miſericordiâ plenus, ſuorum ciuium poſtulata non renuens, ſed in eo confidens qui diſcipulis ſuis præcepit, dicens: *Cùm ſteteritis ante Reges & Principes, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* ad Principem, vt petebatur, ire diſpoſuit, & calamitatem, quæ iam iámque ſuis imminebat, Domino propellendam commendauit, ſimúlque vt ipſe in ore eius eſſet ſuppliciter exorauit. neque ſpes eum fefellit.-- ⁖

* *Sic vocatur in vita S. Euſpicij Ms.*

His Rex exauditis, & vi dictorum grauitatéque perſpecta, cœpit eius rigor animi manſuefieri, & amaritudo fellis dulcorari. Denique tactus diuino monitu Rex adeò eſt affectus, vt poſtulationi eius libentiſſimè annueret, & impunitatem quamuis nocentiſſimis contribueret. Igitur viro beatiſſimo ordinan-C te, & Regis manum tenente, repagula portarum vrbis reduci iuſſa ſunt, & portæ aperiri. Sed & Clerus præcedere ordinatus eſt, Regem cum laudibus & Deo dignis cantilenis ſuſcepturus: per quæ & Principi dignum ſedulitatis ſuæ monſtraret obſequium, & liberationis propriæ Domino offerret tripudium. Itaque Rex poſtquam ira refrigerata per famulum eius ſe ſenſit ab immani ereptum piaculo, gratias in Eccleſia Deo reddidit: & ciuibus principali indulgentia data, ad curanda iuxta morem epulis regalibus corpora ſeſe conuertit. Quibus biduò indulgens, & recreatum exercitum poſt laborem itidem ad alia paria negocia curanda ducere volens, tertia demum die ſanctum Evspicivm ſuis aſpectibus euocari voluit, & vt vrbi, cuius ſubuentor fuerat, quámque ab imminenti excidio eripuerat, Epiſcopali dignitate & honore præeſſet ammonuit, & ammonendo petiuit. At verò ſanctus ille diuinæ inſtitutionis non immemor, qua præcipitur. *Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Domino inuenies gratiam*, oblatum honorem, vel potiùs onus Sacerdotij, humiliter recuſauit. Cúmque Rex hoc ab eo obtinere nequiſſet, vt Pontifex ſcilicet crearetur, iuſſit vt ſibi comes fieret, quouſque ad Aurelianenſem vrbem deueniret.-- ⁖

Iam ergo in craſtinum diſceſſurus, cùm inter gaudia regalia à beato & præfato viro, ne id ſibi moleſtum eſſet, multimodis precibus obtinere niteretur,

CHLODO-VEVS I.

& ad conſenſum eius ſe perueniſſe gauderet; id ab eo muneris reciproci exactum eſt, quatenus Regis præcepto MAXIMINVS nepos eius conſors illius fieret itineris, & baculus ſenectutis. Videbat námque in eo ingenitam bonitatis docilitatem, & à puero innocentiæ puritatem, & creſcentia virtutis inſignia per dies incrementa. Rex verò libentiſſimè petitioni eius aſſenſum præbuit. Quid plura? Cùm ab oppido Viridunenſi pedes extuliſſet, & res regno ſuo dignas per loca opportuna & ciuitates ordinauiſſet, ad AVRELIANORVM vrbem peruenit, comitatui eius adhærentibus prædictis viris. In qua vrbe dum aliquantiſper remoraretur, quadam die dum more Regibus ſolito alacritate vltra ſolitum vtitur, motus inſtinctu diuino, ſanctum ſenem EVSPICIVM, eiúſque tam virtute quàm ſanguine proximum aduocari iuſſit Maximinum. Cui & dixit: » Noſtræ quidem fuerat voluntatis, & vt putaueramus » Eccleſiæ vtilitatis, vt te doctore & duce frueretur ciuitas & populus tibi ſan» guine ſocialis. Sed quia ſuggerente animo noſtro vſque ad hæc te traximus lo» ca, forſitan voluntate operante diuina, optamus te in his partibus locum ali» quem eligere, in quo & tuæ voluntati, & vtilitati ſatisfiat, & per vos futura » ætas prouectum vtilitatis percipiat. quatenus & vobis in hac re certantibus » merces adcreſcat, & nobis fautrix diuinitas exiſtat. Sed & vobis ſucceſſuri » emolumentum capiant ſalutare, noſtrúmque teneant continuum memoriale. » Veſtrum eſt ergo iſtud prouidere, noſtrum verò erit prouiſa ordinare. Qua indulgentiâ viri ſancti percepta, diligentiſſimè inueſtigare cœperunt, qui locus eorum voti eſſet commodus. ſcilicet vbi ſecreti compotes fierent, & menti ſemper amica ſilentia adipiſci poſſent. Sed cùm quod quærebant, diuinitate fautrice reperiſſent, & à Rege ſuper hac re ſciſcitati eſſent, ſanctus Euſpicius, qui ſciret imminere ſibi diem vocationis extremæ, non ſuo nomini tantum munus adſcribi, ſed ſub titulo nepotis ſui beati MAXIMINI voluit confirmari, dicens: » Quia ætas mihi emenſa non multos promittit annos, & famuli » veſtri nepotis mei Maximini induſtria, animi quoque deuotio meliora de ſe » ſperare ſuadet, peto vt agrum MICIACENSEM ei liberalitas veſtra conce» dat, paruulámque poſſeſſionem quæ vocatur Cambiacus, ſimúlque aliam quæ » vocatur Litimiacus. Quatenus dum ſuperſumus, Deo nobis vacare ibi li» ceat, cum his qui noſtræ iungi voluerint ſocietati, adiuuante nos atque fauen» te huius vrbis Præſule EVSEBIO. Nam ibidem Rege conſiſtente iſdem Euſebius loco præcedentis ſubſtitutus fuerat Epiſcopus.-- :· A B

HIS auditis, Rex libentiſſimè annuit, & petitis venerabilis viri aſſenſum præbere iudicauit. Ideóque accitis Commentarienſibus & Notariis publicis, ſolemnes ordinatæ atque conſcriptæ, vel confirmatæ ſunt conſcriptiones, adhibitis ſignis atque ſigillis ſub nomine beati MAXIMINI: vt in eodem agro Miciacenſi, vbi veteres parietinæ structuram tantummodò priſcam præferebant, noua famulorum Chriſti vſibus reparare liceret habitacula, & in eis famulis Dei abſque vllo liceret Domino famulari incommodo. Iſdem namque fundus, qui eis attributus eſt, Miciacenſis ſcilicet, adeò eſt ſancto Ordini monachico congruus, vt ſpecialiter, ſi dici poteſt, ad hoc videatur à Deo diſpoſitus. Nam hinc inde dum fluuiis alluitur, & ſeruis Dei præbet ſecretum habitaculum, & importunis quibuſque ſeſe ingerere cupientibus arcet acceſſum. Porro intra ſinus ſui ſpacium inſula ipſa maioris eſt bonitatis & fertilitatis, quàm magnitudinis. Eſt enim ferax tritici, vinum abundans atque præcipuum reddens. Hortorum varietas quid ibi venuſtatis, quid conferat vtilitatis, quis explicet? Porrò nemora tam agreſtia, quàm inſitiua, multam eidem loco augmentant pulchritudinem. Et vt dotes eius ſub vno comprehendam, omnigenum eſt altrix matérque bonorum. Cui & ad cumulum delectationis & gratiæ plurimum conferunt naues à mari commercia marina portantes. His ita peractis, Rex CHLODOVEVS eoſdem venerabiles viros ſupradictos Præſuli EVSEBIO cum prædiis ſuprà memoratis commendauit, vt eius iuuamine tuerentur: quo & locus ſupra ſcriptus ad cupitum præpararetur officium, & ab eodem ſancto viro & Epiſcopo ad id peragendum acciperent emolumentum. Ipſe autem Rex, vt ſe habet negocium Regni adminiſtrandi, ad alia curanda ſe vertit, vrbémque reliquit. C

A

Ex Vita Mſ. ſancti Arnulphi Epiſcopi & Confeſſoris.

BEATISSIMVS ARNVLPHVS nobiliſſimis Francorum parentibus ortus eſt & genitus. Pater eius nomine Quiriacus primò gentilis, poſt fidei dono claruit inſignis. Mater verò cognomine Quintianâ ſimili modo diabolica fraude irretita, poſtremò diuinæ cognitionis ſuſcepit ſacramenta. Ea tempeſtate ſanctus Remigius diuini verbi agricola ſtudioſiſſimus, vicem agebat commiſſi Pontificatus. Itaque cùm comperiſſet hos, de quibus ſermo habetur, variis ſuperſtitionibus impediri, omnem adhibuit diligentiam, quo eorum animos ad eum, qui eſt vita, veritas, & via, conuerteret. Quorum ſiquidem mentes ſpiritalibus diſciplinis quotidie excolebat. Quid plura? vterque credidit, & baptiſmi gratiam adeptus eſt. Mutatis verò gentilitatis nominibus, ille Rogatianus, iſta dicta eſt per congruam ſui nominis etymologiam Eufraſia. Antequam baptizarentur, erant ambo ſteriles, & amore ſobolis coartabantur per ſingulos dies. Vnde factum eſt, quòd omnia quæ in villa REITESTE nomine habere videbantur, ſancto Remigio tradiderunt: vt eius meritis ſibi filius condonaretur. Nec multò pòſt ſuſceperunt filium, cui ab antiqua Senatorum proſapia nomen impoſuerunt ARNVLPHVM. Quem cùm baptizari feciſſet ſanctus Remigius, ipſe pater acceptionis eius eſt in baptiſmate factus. Baptizatum verò genitrici B nutriendum dedit, ac poſt triennium ſibi reexhibitum diſciplinis liberalibus imbuendum tradidit.-- ⁝·

PROCESSV verò temporis, cùm iam in robur virilis veniſſet ætatis, diuinitus accidit, quòd CHLODOVEVS Rex eatenus gentilis, Chriſtianitatis legem ſuſcepit. Quem cum omni Francorum exercitu ſanctus Remigius baptizauit, & baptizato ſanctum ARNVLPHVM prece qua potuit commendauit, ac vt plurimùm coleret ſuppliciter obſecrauit. Qui in tanta apud eum habitus eſt honoris reuerentiâ, vt inter ſuos Domeſticos præcipuam meruiſſet familiaritatis gratiam. Hinc actum eſt, vt neptem ſuam nomine SCARIBERDAM traderet loco ſponſæ & coniugis, cum Comitatu Remenſi, & honore frequenti.-- ⁝·

Ex Vita Mſ. ſancti Melanij Epiſcopi & Confeſſoris.

SANCTVS Dei Sacerdos MELANIVS Rhedonenſis Epiſcopus fuit admirandæ ſanctitatis, de parochia Venetenſi, ex nobiliſſimis parentibus oriundus. Qui in fundo, qui Platio vocatur, nutritus, quamuis emineret nobilitate generis, ſupereminebat tamen nobilitate fidei: quantóque dignitate ſeculi inter ſuos elatus, tantò diuinorum munerum gratiâ erat præcipuus.-- ⁝·

HIS & huiuſmodi virtutibus pollens, CHLODOVEO Regi Francorum fit C cognitus, & eius præcipuus efficitur Conſiliarius. Eius quippe conſilio multas à fundamentis conſtruxit Eccleſias, dirutáſque reſtaurauit, & Monaſteria quædam decentiſſimè fabricauit. Pauperes quoque eius conſilio abundantiſsimè ſuſtentans, Dei ſeruos, cuiuſcumque fuiſſent ordinis condigna reuerentiâ honorabat. Iuſtitiam per populos ipſius monitis exercebat, cultúmque diuinum pro poſſe amplificabat.

DENIQVE reperitur, quòd idem Rex in Aurelianenſi ciuitate congregauit Synodum triginta duorum Epiſcoporum, quorum omnium in refellendis hereticorum obiectionibus, atque in conſtituendis Catholicæ fidei ſaniſſimis ſententiis, ſicut in præfatione eiuſdem Concilij habetur inſertum, ſanctus Melanius Rhedonenſis Epiſcopus velut quidam ſtrenuus ſignifer enituit.-- ⁝·

 A

DE CHIDEBERTO I. CHLODOVEI FILIO.

Ex Vita Mſ. ſancti Auiti Confeſſoris atque Abbatis Miciacenſis Monaſterij.

ACCIDIT autem CHILDEBERTVM Francorum Principem congregato exercitu ad obtinendum properare Hiſpaniæ Regnum. Audita igitur beati AVITI, (cuius corpus ex decreto viri nobilitate pollentis ac maximi iure imperij præpotentis nomine ELEVSII, poſt obitum eius Aurelianis delatum & ſepulturæ traditum fuerat) virtutum fama, tota mentis deuotione pollicitur, vt ſi ab eiſdem partibus eius interceſſione rediret proſperè, Eccleſiæ ſuæ adcreſceret ſtatum. Quem peracto petitionis deſiderio, ex voluntate Domini, ac merito ſerui, non multò poſt triumphantem ſua recepit regio. Non immemor ſiquidem promiſſionis ſuæ, quod ſponderat opere compleuit. Huius verò ædificationis curæ quemdam ſuorum præfecit Procerum vocabulo VVADDONEM, quem ob laborem credimus præmij participem. Quo in loco multarum B geſta clarebant virtutum, quoniam omnibus pro qualitate infirmitatum conferebatur ſanitatis præmium. Ex tanta denique cœleſtis operatione myſterij Aurelianorum lætatur congregatio, quia beati Aniani operibus in virtute miraculorum ſocium adepta eſt beatum Auitum. -- :·

Ex Vita Mſ. ſancti Euſicij Confeſſoris.

HIS verò diebus CHILDEBERTVS Rex Francorum moto exercitu ſuo ad debellandam Hiſpaniæ terram, propter ALMARICVM, qui ſororem Regis ſibi coniugem impiè tractabat, de Franciæ finibus eſt egreſſus. Erat cum Rege nobiliſſimus vir quidam ex eius genere VVLFINVS nomine, moribus honeſtus, fide præclarus, qui vitæ ſanctitate atque iuſtitia omnes alios præcellebat. Igitur dum tranſiret cum exercitu ſuo Rex ſapiens CHILDEBERTVS, à beato Deodato cęteriſque Dei cultoribus talem Dei famulum hîc [nempe in Bituricenſi pago] habitare didicit. De eius quoque actibus diligenter edoctus, iter ſuum reuertendo decreuit dirigi ad virum Dei, ſi ſibi reditum conferret proſperum virtus Dei. Et vt pro ſe ſuiſque ad omnipotentem Deum interueniret, inclitus Rex delegauit ei. ſi quid etiam de euentu eius ſentiret, per internuncios ſuos mandare ſibimet dignaretur. EVSICIVS ergo mandatum regale ſuſcipiens, vt verus propheta, Regis conflictus cum Almarico proſperos vaticinauit futuros. Audiens igitur Rex viri Dei ſalubre reſponſum, quemadmodum decreuerat, in breui pergit iter ſuum. Tunc quoque Deo auxiliante hoſte deuicto, Rex piiſſimus Galliæ C Regnum volens reuiſere, dum redit ad propria, per hominem Dei venire feſtinat. Cùm autem deueniſſet Rex ad Sanctum Dei, pacis oſculum dare non diſtulit: intimans benè omnia contigiſſe, ſicut ei mandauerat. Ideóque cum gratiarum actione de ſua partem ſubſtantia beato Euſicio, ſcilicet nummorum libras circiter XV. ſpontanea voluntate largiri præcepit, quibus CELLVLÆ ſuæ dignas aptaret officinas: & quicquid plus peteret, libentiùs ſibi dari iuberet. Quod cùm audiſſet fidelis ſeruus & prudens, circumquaque reſpiciens, cernit ligatos quos regalis exercitus ducebat captiuos, more canum binos & binos inſimul copulatos. Horum miſeriei compaſſionem intra ſe ſuſcipiens miſericordiſſimus Pater, ſupplici prece petit à Rege quos Dei voluntas illi permiſerat triumphali palma ſuperare, captiuos ſcilicet, quos vinctos minabant ſatellites. Cuius petitioni benigno fauore Rex aſſentiens, iubet captiuos perquiri, & ſine contradictione reddi. -- :·

Reuerſo igitur Rege cum exercitu ſuo in Galliarum partibus, vnicuique decreuit ſecundum acceptationem perſonæ ſeruicium quod fecerat remunerare. Igitur VVLFINVS eiuſdem generis vir nobiliſſimus, inter ceteros moribus ac

A honeſtate præcipuus, remunerationis ſuæ præmium, ſicut & ceteri, præſtolabatur. Sed quia celebre beati viri cognouerat nomen, nihil petit ſibi dari niſi ſuper Chari fluuium quem Rex habebat honorem. Tunc quoque mente pura Rex illi conceſſit totum, quicquid ab eo poſtulabat. Mox inde reuerſus, ad virum Dei venit feſtinus, ac eius ſe condonans voluntati, plura de his quæ à Rege beneficiis impetrauerat, eidem venerabili viro, vt indè viuere poſſent qui Dei ſeruicium inibi peragerent, largiri corde tenus ordinauit. Ipſi verò viro Dei EVSICIO Monaſterium, in quo primùm ſe fecit Monachum, ſubiugauit, quia regalis auctoritatis teſte priuilegio commendabat. Atque de membro facto capite, obtinuit cuncta geminis Eccleſiis pertinentia principalibus, quæ nominatur Patriciacus vna: altera modicum diſtans ab ea, quæ Monaſterium nuncupatur. Necnon & aliæ villulæ multæ, quæ ſub iure capitalis Eccleſiæ mouebant, ſub nomine beati viri præfatæ CELLVLÆ obedientiam præferentes, vſibus ſuis computantur. Vnde fratres, qui in ſuo regimine ſiti fuerunt, prout facultas competebat, neceſſaria capiebant.-- ⁝ CHILDEBARTVS I.

Ex Vita ſancti Marculphi Abbatis.

Eo tempore, quo glorioſus & Deo amabilis CHILDEBERTVS Rex Francorum ſceptra ſtrenuè honeſtéque regebat, beatiſſimus vir MARCVLPHVS magnus & præclarus enituit moribus & actibus. Cùm enim nobiliſſimis, ditiſſimis, atque Chriſtianiſſimis Bajocaſſinis ciuibus ortus eſſet, ab ipſis puerilibus annis toto niſu ingentique deſiderio ad ſupernam cœpit patriam anhelare. - ⁝ *Apud Surium Tom. III.*

B

Cùm Rex CHILDEBERTVS cum Regina VLTROGODE, multáque Procerum frequentia, quodam feſto die diuini celebrationem officij in Eccleſia deuotè præſtolaretur, ipſe Marculphus ſuperuenit cum duobus Fratribus Cariulpho & Domardo-- ⁝ Venientem Rex officioſiſſimè ſalutat, blandéque ex eo ſciſcitatur, quibus ab oris eò adueniſſet. Cui beatus Marculphus, Vrbis, inquit, « Baiocaſſinæ indigena ſum, parentibus non infimis progenitus. Iuſſione verò di- « uina admonitus, ab illis partibus occiduis ad tuam amplitudinem & magni- « ficentiam acceſſi, oraturus vti fiſcum vrbis Conſtantienſis, qui Nantus di- « citur, cum omnibus ſuis redditibus, non mihi, ſed Chriſto, quo donan- « te amplas obtines poſſeſſiones temporarias, & ampliores expectas in cœlis, ſo- « lemni donatione largiaris. Certò enim ſcias Dei omnipotentis hanc eſſe vo- « luntatem & iuſſionem, vt locus iſte, quem dixi, non humano deinceps, ſed « diuino mancipetur dominio: vt ibi Monaſterium conſtruatur, & Fratres ſeuerio- « ris vitæ, qui pro tua totiúſque rei publicæ ſalute Chriſtum ſedulò orent, in eo col- « locentur. Hac petitione Rex impenſè exhilaratus, accito Notario, iubet regale « conſcribi Teſtamentum de donatione, quam petierat vir Dei. Eóque benè munito, cunctis ſuffragantibus tradidit Rex fiſcum ſupradictum cum vniuerſis eius

C prouentibus Deo & ſancto viro, eiúſque poſteris perpetuò poſſidendum. His ita geſtis, vir ſanctus abeundi ad ſuos copiam ſibi dari popoſcit. Adiunxit autem ei Rex Leontium quendam è ſuis, qui fiſci huius agros certis finibus determinaret. Reuerſus igitur beatus Marculphus, cœpit locum illum excolere, condidítque Monaſterium, regulari inſtitutioni aptum & accommodatum. Ac deinde rebus intus & extra prudenti diſpenſatione apparatis atque diſpoſitis, non paucos, cum quibus vitam monaſticam duceret, ſibi Fratres adſciuit.-- ⁝

Aliquando piratæ ad tria millia ab inexhauſtis gentis Saxonicæ ſcaturiginibus prorumpentes, conſcenſis nauibus, curſum velocem remis & velis accelerarunt, quandam Brittanniæ adiacentem inſulam, quæ Agnus vocabatur, quam vir beatus cum beato Romardo ingreſſus erat, deprædari, & prorſus depopulari volentes. Senſerunt id procul inſulæ habitatores, qui non ampliùs triginta fuiſſe feruntur, valdéque conſternati animis quid agerent, quóue ſe reciperent, quippe mari vndique vallati, neſciêrunt. Tandem ſalubri vſi conſilio ad beatum Marculphum properant. Cuius ſermonibus ac monitis animati, audacter corripiunt gladios, nec ſua, ſed præpotentis Dei nitentes dexterâ, virique beati precibus muniti, cum piratis manus conſerturi, fortiter illis occurrunt. Fit vtrinque atrox pugna, ſed Dei virtute, beato viro impetrante, inſulares omnes ma-

CHILDEBERTVS I. nent illæſi: barbari pauci quidem ferro necati, at plurimi marinis abſorpti vndis, ſic prorſus interiere, vt nullus ſupereſſet, qui ceterorum caſum in patria renunciaret. Audiens autem eius inſulæ dominus tot hoſtium millia beati Marculphi precibus tam præclarè ſuperata, immenſas Deo gratias egit, ſanctique viri ditione dimidiam inſulam deinceps deuota traditione teneri voluit. Itaque conſtruxit illic ſanctiſſimus Sacerdos Monaſterium, adductis in illud quibuſdam Fratribus, qui Domino conſtanter famularentur.-- ⁘ A

Cùm autem diſſolutionis ſuæ tempus vir beatus Spiritu ſancto reuelante non longè abeſſe prænoſceret, Regem CHILDEBERTVM, priùs quàm de hac vita migraret, adire decreuit, vt prædiorum donationes Cœnobiis ab ipſo conſtructis à multis fidelibus pro ſuarum ſalute animarum præſtitæ, auctoritate regali ſemper eſſent ratæ, Cœnobiiſque ſaluæ & inconuulſæ abſque vlla poſterorum calumnia permanerent. Poſtquàm igitur ad Compendium caſtrum, vbi tum Rex morabatur, peruenit, iuſſit Rex confici literas de prædiorum donationibus, quales vir Domini poſtularat, idque præſente Regina VLTROGODE, ceteriſque Optimatibus, annulóque ſuo cunctis illis atteſtantibus eas voluit obſignari. Præterea verò Rex & Regina multis eum donantes muneribus, ſupplices rogarunt, vt Chriſtum pro ipſorum ſalute deprecaretur. His ita geſtis, beatus Marculphus domum reuerſus eſt.-- ⁘ Venerabilis Conſtancienſis vrbis Epiſcopus LAVDO viſitandi ſtudio ad eum accurrit.-- ⁘

Ex Vita Ms. ſancti Leonorij Epiſcopi, quæ in Britannia maiori ſcripta fuiſſe videtur. B

FVIT vir quidam in Britanniæ partibus nobiliſſimus nomine Hoeloc, & vxor eius dicebatur Almapompa. Quibus à Domino per Angelum reuelatur, quòd illis filius naſceretur, cui nomen eſſet LEONORIVS, & diuino iuſſu diſciplinis traderetur. Nato autem beato Leonorio, & quinquennino facto, ducunt eum eius parentes ad Scolam, & commendant eum Helturo viro ſapientiſſimo.-- ⁘

Diuina igitur diſpoſitione factus Epiſcopus, cum LXXII. diſcipulis, exceptis aliis ſeruicio Fratrum deputatis, nauim aſcendit, & in Galliam tranſiuit, vbi cum Fratribus ſuis ſiluam complanauit -- ⁘ Illo autem tempore CHILDEBERTVS Rex Franciæ imperabat, ſimúlque Britanniæ tranſmarinæ. Audita itaque ſanctitatis eius famâ, orauit eum ad ſe venire. Qui Regis parens voluntati, aſſumptis Fratribus aliquantis cœpit ire.-- ⁘ CHILDEBERTVS autem Rex, coniúxque eius nomine VLTROGODIS, & Optimates Regni, obuiauerunt feſtiuè ſancto Antiſtiti, & petita eius Epiſcopali benedictione, gaudentes eum deducunt ad Regiam.-- ⁘

Extitit igitur quidam Dux Brittanus RIGVALDVS nomine, vxorem habens & filium, Qui præuentus morte, reliquit vtrumque. Nefandiſſimus autem vir vocabulo COMMORVS inuaſit Ducatum, & vxorem illius violenter duxit, priuato dignitate & honore filio Rigualdi nominato IVDVALO. Interim mater pueri videt in ſomnis, quia filius eius in vertice ſederet montis porrecti. Ad quem Proceres Brittonum venientes, virgas, quas ferre manibus videbantur, procliui vultu Iudualo offerebant. Ille autem eas ſuſceptas ociſſimè ſurgens, antecedebat omnes, qui proſequebantur poſteriori ordine dignanter ouantes. Mater euigilans, ignara quid portenderet ſomnium, ſigillatim aperit viro ſuo Commoro. Continuò felle commotus, indignans grauiter, ait: Nunquid tuus filius „ in iſta regnabit ſuper me patria? Pro certo ſcito, repertus ſummo mane plectetur „ capite, amodóque carebit Ducatu oſtenſo tibi. Illa hoc audito, nimium dolore „ filij perterrita, occaſione reperta ſurgit è ſtratu, vocatáque puella..... priuinno Commori, filio videlicet ſuo, imperat ociſſimè tutelam fugiendo arripiat. Ille audito matris iuſſu, quantociùs ſurgit, & cum omni velocitate fugam iniit, ignorans cuius conamine poſſet tueri: cùm repentè Deo inſpirante memor famæ beati Leonorij, quæ longè latéque reſperſa, præcipuè in parte quæ ſub axe ponitur Occidentis, peruolaſſet, ſub eius tutela Chriſto duce peruenit-- ⁘ No- C

A ſte autem inſtante parata iam naui, Iudualum cum ſociis ſuis in eam impo- CHILDEBERTVS I.
ſuit -- ⁝·

In craſtino adeſt feſtinus Commorus, grandi pompa militum circumuallatus, requirit oſtendi ſibi inimicum. Cui ſanctus Leonorius ait: Reſpice illam nauim, « & vide qui in medio ſtat iuuenem, hic eſt quem tu quæris. Commorus illum vi- « dens, furiâ inuectus, palmam in faciem ſancto Pontifici dedit, & habenas equi ſpumantis reflexit. Statim diuinitas vltrix affuit. Calcaribus itaque tondens caballi latera, dum agit celerem curſum, ſubitò elabitur cornipes, eliſóque collo enecatus iacet. Commori denique coxa confringitur in partibus tribus. Sic Commorus ad domum euehitur propriam, diutinóque & inſanabili vexatus dolore, diutiùs excruciatus expirauit. Audita itaque morte, IVDVALVS ad proprias Britanniæ reuertitur ſedes. Orationibus denique ſancti Leonorij adiutus, honorem paternum ſine effuſione ſanguinis recipere meruit integrum.

Ex Vita Ms. ſancti Leobini Epiſcopi Carnotenſis.

CVM AETHERIVS Carnotenſis vrbis Epiſcopus beati viri LEOBINI proſpiciens ſanctitatem, ad Diaconatus proueheret officium, & Fratribus Braiacenſis Monaſterij præponeret, dignum duxit, vt Præfecturæ officium com-
B modiùs ageret, ſi ad Preſbyterij onus eum ordinabiliter ſublimaret.-- ⁝·

Interea beatus Aetherius, vitæ ſuæ curſu conſummato, migrauit ad Dominum. Cúmque de ſucceſſore eius varia eſſet inquiſitio, Rex cœli Dominus, in cuius manu cor Regum eſt, CHILDEBERTI Regis cor ita ſua inſpiratione inflexit, vt de beato Leobino Monacho Pontificem in ſucceſſorem eligendo, regale daret decretum. Vniuerſi itaque, qui aderant, beatum Leobinum non ſolùm à Rege, ſed à Deo eſſe electum alacri corde lætantes, conſono ore, & concordi voto conclamare cœperunt, eum cathedra Epiſcopali in ſucceſſione affore dignum. In hac ergo electione cùm vniuerſus aſſentiret populus, quod non abſque liuore inuidiæ actum eſſe credimus, quidam Epiſcoporum cœperunt reſiſtere, & contradicere eius ordinationi, eo quòd modica pars naris quondam incumbente cancri ægritudine mutilata videretur. Sed voce omnium vnanimiter conclamantium oppreſſa inuidiæ illatione, & penitus fruſtrata, vir ſanctus ſecundum Dei diſpenſationem ordinandus decernitur.-- ⁝·

Dum glorioſiſſimus Rex CHILDEBERTVS beatum Leobinum Epiſcopum Rotoialo ſperaret ad ſe venturum, & in ipſo itinere accederet à Vallo vico, oblatus eſt quidam hydropicus nimis tenſus viſceribus ſanitati reſtituendus.-- ⁝·

Quodam alio tempore, dum beatus Leobinus cum MEDRVEO conſacerdote à ſæpedicto Rege Pariſius fuiſſet inuitatus, & dies Paſchæ vice Pontificis illius loci defuncti Epiſcopaliter tranſegiſſet, à parte Baſilicæ beati Laurentij no-
C ctu edax ignis exiliens, domos pendulas, quæ per pontem conſtructæ erant, exurere cœpit: & non ſolùm ex vicino fluuio inceſſanter aqua ſuperfuſa non adquieuit, ſed etiam ciuitati proximus, ciuibus vt vniuerſa conſumeret magnum rumorem incuſſit. Vt autem Rex ob clamorem populi expergefactus, ſopore quietis abrupto, cauſam tumultus agnouit, confeſtim ad beatum Leobinum dirigit miſſum, vt celerrimè veniens ſuccurreret ciuitati. Sed dum multis hortantibus, vt ante eum iret locum, quo magnum flagrabat incendium, ait: Viri fratres, illic « occurrendum eſt nobis, vnde contra flammæ globum diuinum potiùs quàm hu- « manum imploretur auxilium. Qui cùm pergeret ad Eccleſiam, & in terram pro- « ſtratus diuinum efflagitaret ſuffragium, fretus oratione, vnà cum conſacerdote ad ignem properauit impiger. Mox ignis eius oratione compreſſus in ſemetipſo deficit, & vires, quas incendendo ædificia aſſumpſerat, obliuiſcitur: & ita flamma eius interuentu conſumitur, vt in ſemetipſa mortua penitus conſopiretur.-- ⁝·

Quidam beatus vir nomine CALETRICVS nobilis genere, ſed nobilior meritis, poſt exceſſum beati Leobini Carnotis conſtitutus Epiſcopus, dum in Preſbyteri gradu ſe tam in conſpectu Dei, quàm in oculis hominum ſancta conuerſatione redderet gratum, tanta infirmitatis anguſtiâ eſt correptus, vt vix vltimo palpitaret anhelitu. Cuius venerabilis germana nomine MALLEGVNDIS,

CHILDEBERTVS I. directis velociter miſſis ad ſanctum Epiſcopum Leobium, vt ad leuiandum fratris ſui infirmitatem benedictum dirigeret oleum: ipſe verò cum oleo præſentialiter venit. Tunc ille æger ſtatim vt ſacræ vnctionis oleo eſt perunctus, tantæ ſanitatis gratiæ eſt reſtitutus, vt nullius infirmitatis moleſtia vnquam eius membra fuiſſent attracta. A

DE THEODORICO I.

ET THEODOBERTO EIVS FILIO.

Ex Vita Ms. ſancti Theoderici Abbatis Remenſis.

SANCTVS vir THEODERICVS patre Marcardo, de pago Remenſi, villáque Alamandorum curte oriundus, atque ſecus pedes beatiſſimi REMIGII educatus.

SVSANNA Abbatiſſa tunc prouidentia beati Remigij puellarum præerat congregationi in vrbe Remenſi.

Eſt ſiluula tribus à ciuitate diſtans milibus, ſita in monte cui vocabulum eſt Or. In quo viſum eſt venerabili ſemper in diuinis fulgenti Patri Remigio ædificari Cœnobium, vbi cateruam Monachorum ſub beati THEODERICI regimine coadunaret Deo militantium. B

Defuncto CHLODOVEO Magno Rege, quem beatiſſimus Remigius à ritu gentilitatis ad fidem Chriſti conuerterat, & ex ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperat, filius eius THEODERICVS Regni gubernacula ſuſcepit. Vir acer, & agilis animo, bello potens, & aſtutus ingenio. Ab orbe etiam vniuerſo ſemper venerandus, æuo florens & miraculis coruſcans ſanctus Remigius adhuc Remorum regebat Eccleſiam. Huius itaque Rex expertus plurimorum relatu virtutes, pro filia rogaturus, quam vnico amore diligebat, quæque graui incommodo tenebatur, miſſos eidem dirigit: obnixè deprecans, vt ad eum veniret, & langore fortiſſimo ægrotanti cum ſubſidio orationis manum imponeret. Sanctus Remigius miſit ſanctum Theodericum, qui filiam iam mortuam, cùm peruentum eſſet in Palatium, reſuſcitauit.

Rex itaque non ſolum diſcipulum, ſanctum ſcilicet Theodericum, ſed & beatum Remigium cupiens dono munificentiæ ſublimare, Venderas ſuper fluuium Maternam reuerendo Patri Remigio: Gaugiacum verò villam in pago Remenſi ſitam, præcepto ſuæ auctoritatis roboratam, ſancto Theoderico contulit.

Poſtea idem THEODERICVS Rex ſanctum Theodericum remuneratus eſt de Germiniaco, pro ſalute oculi reddita: eiúſque poſt obitum funeri interfuit. C

Ex Vita ſancti Mauri Abbatis, Auctore Fauſto eius diſcipulo.

Habetur apud Surium Tom. I. LOCVS ille, qui à beato BERTICRANNO Cenomanenſi Epiſcopo ad conſtruendum Cœnobium prouiſus ac delegatus fuerat, non admodum aptus vel congruus regulari erat Religioni, vt nobis noſtri dicebant ductores. Nam ex ipſo nomine, quod Rupiacus, deformis à nobis & ſcabroſus æſtimabatur, HARDERARDVS (Vicedominus Cenomanenſis) indè certiſſimè comperiens, quòd DOMNVLVS Epiſcopus (Berticranni ſucceſſor) nihil de hac re facere vellet, lætiſſimus effectus licentiam ab eo ad nos reuertendi petiit. Qua ſibi conceſſa, nepotem ſuum ſtrenuæ iuuentutis virum nomine HADEMARVM beato tranſmiſit MAVRO: mandans illi, vt nullo modo mœſtum gereret animum, ſed quâtociùs poſſet cum omnibus, quos cum eo dimiſerat, Andegauenſem adire feſtinaret regionem, quò ille nobis ſe occurrere per nuncium deſignauerat. Cùm itaque tam beatus Maurus, quàm & nos omnes, qui cum eo remanſeramus, alacriores tali effecti nuncio fuiſſemus, decimo die poſtquàm Aurelianis ciuitatem fueramus

A iter arripientes, tendere quò iuſſi fueramus ſummopere certabamus. Quinto tandem die ad locum, qui Reſtis nuncupatur, peruenientes, honorabilem virum Harderardum, & vxorem eius ac filios, aduentum noſtrum iam per biduum ibi præſtolantes inuenimus. Qui cùm honorificè nos recepiſſent, poſt abundantiſſimam, quam nobis præparauerant, refectionem, ſupradictus vir Harderardus cum coniuge ſua CECILIA nomine ſecretiorem expetens locum, adſcito beato Mauro, omnia illi quæ cum ſuo inuenerat Epiſcopo per ordinem nunciauit. At cùm ei diceret Maurus, Quid nobis nunc agendum, vir illuſtriſſime, vel potiùs « eligendum eſſe decernis? Ille amabiliter, vt vir iucundiſſimi erat vultus, reſpon- « dit: Eſt mihi conſobrinus nomine FLORVS, magnis tam in his quàm in aliis « regionibus pollens poſſeſſionibus, qui primus inter primos totius Regni Fran- « corum Proceres decentiſſimè omnia iuſſus à Rege Palatina diſponit moderamina. « Hic itaque ab ineunte ætate in ſeculari licèt habitu conſtitutus, omnipotenti Deo « ſollicitè placere ſemper ſtuduit. Cui ex amiſſa coniuge, quam vt acciperet inui- « tum eum tam Rex quàm noſtri coegêre parentes, vnus tantummodo ſupereſt fi- « lius. Qui ſi alicubi perfectos in hac Religione poſſet inuenire viros, in ſua pro- « pria poſſeſſione, quæ ei de paterna euenit hereditate, Monaſterium conſtruere « deſiderat, filiúmque ſuum ibidem Deo offerre cupit: ac ſic demum relictis om- « nibus quæ ſunt huius mundi negociis, Deo in eodem deſeruire liber ex omnibus « exoptat Cœnobio. Ad hunc ergo miſſum noſtrum directum ab eo, qui illi aduen- « B tus noſtri cauſam pleniter enarrare valeat, vel ſi in deliberatione animi ſui per- « ſeuerat explorare. Vos tamen ſi placet, vſque dum aut ipſe, quem ei direxerimus, « reuertatur, locum ipſum, de quo loquimur, inſpicere & conſiderare habeamus. « Hoc beatus Maurus audiens, gaudio gauiſus eſt magno. Et ſtatim altera die cum « honorabili comitatu pergit ad conſiderandum locum.

THEODEBERTVS Rex eo tempore nobiliter Regni Francorum apicem gubernabat. Cui ſupradictus clariſſimus vir FLORVS ita familiaris & cariſſimus in omnibus erat, vt quidquid in omnibus ditione facere vellet, abſque alicuius contradictione permiſſus à Rege obtineret. Qui cùm relatu nuncij, quem ei Harderadus direxerat, tam beatum Maurum quàm & nos adueniſſe cognouiſſet, & quia Cinomannicus Antiſtes nos recipere noluiſſet, illicò accedens ad Regem cauſam ei aduentus noſtri pleniter enarrauit, ac voluntatem ſuam, quam de ædificando Cœnobio habebat, ei aperuit, petiítque ab eo vt nos eius permiſſu ſuſcipere mereretur, quatenus ei Monaſterium ſicut deſiderabat conſtrueremus. Cui THEODEBERTVS Rex reſpondit, dicens: Non ita nobis hactenus « ſeruiſti, vt aliquid tibi negare, aut contradicere poſſimus. Vnde perge quanto- « ciùs, & noſtra comitatus gratiâ, ac roboratus auctoritate, eoſdem ſanctiſſimos « viros omni ſuſcipe reuerentiâ: peragens cum eis deſiderium, quod animo tuo « ſuperna inſpirauit dignatio. Simul & deprecare illos, vt pro nobis ac liberis no- « ſtris, populóque totius Regni à Deo nobis collati, ipſius aſſiduè exorare di- « C gnentur miſericordiam. Paratiſſimos etenim nos atque promptiſſimos in om- « ni ſuo inuenient obſequio, ſi formam Religionis huius ita ab eis obſeruari com- « pererimus, ſicut iam fama vulgante ab eorum Magiſtro arduè ſatis eam traditam « audiuimus. Tuum verò erit artifices illuc ad operandum, vbicumque eos in om- « ni noſtra inueneris poteſtate adducere & adunare, vt opus ipſum celeriùs poſ- « ſit expleri. Nec noſtra iuxta voluntatem & conſilium tuum regia loco illi dee- « rit largitas, ſi aptè eum conſtructum, & conuenienter perſpexerimus ordina- « tum.

Talibus ac tantis Regis promiſſionibus nobiliſſimus vir Florus roboratus, concitus prædium poſſeſſionis ſuæ, quod GLANNAFOLIVM dicebatur, aduenit. Tunc beatus Maurus ait ad illum: Obſeruatio Ordinis noſtri ſummam « depoſcit quietem & ſecuritatem. Quapropter ſi nobilitati generoſitatis tuæ vide- « tur non eſſe contrarium, primum omnium res, quas Deo eiúſque famulis trade- « re pro remedio, vt aſſeris, animæ tuæ deſideras, ſimul perluſtrantes inſpicere de- « bemus. Inde verò facto Teſtamento, te tradente nobis coram Teſtibus, recipere « eas in noſtram conuenit dominationem. Cui cùm aſſenſum ſuum FLORVS præ- « buiſſet, aſcenſis equis, poſt diem tertium inſpectis omnibus ad ſupradictum reuerſi ſunt locum. Tunc clariſſimus vir Florus, ſcripto Teſtamento iuxta conſilium

THEODOBERTVS I.

THEODOBERTVS I. beati Mauri tradidit ei omnia, & de ſuo iure in eius delegauit poteſtatem atque dominium. Obtulit etiam ipſo die Domino filium ſuum nomine BERTVLFVM, puerulum octo ſcilicet annorum, nutriendum & inſtituendum doctrinâ & magiſterio beatiſſimi Mauri, ſicut & ipſe à ſanctiſſimo magiſtro ſuo Benedicto educatus in omni noſtra fuerat obſeruatione.-- ⁖ A

Congregatis igitur plurimis artificibus & operariis, iactiſque fundamentis, opus cœptum cotidie certatim accelerabant. Sed quia paruus deorſum ſuper ripam fluminis erat locus (ex vna enim parte obiectu montis, ex altera verò alueo Ligeris anguſtabatur) in deuexo ipſius montis latere fabrica omnis ædificari cœpta eſt. Primùm ibi vnam non admodum magnam ædificauerunt orationis domum, quam beatus Maurus in honore ſancti Martini Confeſſoris Chriſti conſecrari fecit. In qua etiam Dei diſpoſitione, & ſua electione eum ſepeliuimus-- ⁖ Prædictus denique vir Florus, cùm in omni Regno THEODEBERTI Regis ſummam obtineret poteſtatem, ac Vicecomitis in Andegauenſi eo tempore fungeretur pago, peritiſſimos vndique illuc conuenire fecit artifices tam lignarios quàm cementarios, quámque etiam in aliis doctos artibus. -- ⁖

Igitur octauo anno poſtquam ibidem adueneramus, Monaſterium omne ſatis conuenienter in omni conſtructione conſummatum, atque ab Epiſcopis Prouinciæ ipſius dedicatum eſt. Regebat per idem tempus Andegauenſem Eccleſiam vir ſanctiſſimus EVTROPIVS. Porro in ipſo Monaſterio Eccleſiæ quatuor ædificatæ fuerant: quarum maior, in quam Fratres tam ad diurnum quàm ad nocturnum conueniebant officium, conſecrata eſt in honore beati Petri Apoſtolorum Principis: ſecunda, vt ſuperiùs iam dictum eſt, in honore beati Martini: tertia verò, quæ & minor erat ceteris, in veneratione ſancti Seuerini: quarta autem, quæ in modum turris quadrifidæ in ingreſſu Monaſterij altiſſimè ædificata eſt, benedicta fuit in honore ſancti Archangeli Michaëlis. His itaque expletis, prædictus vir Florus, non immemor promiſſionis quam Deo vouerat, pergens ad THEODEBERTVM Regem, licentiam ab eo expetiit, vt ei regularem liceret ſuſcipere habitum, & peccata ſua, quæ plurima in ſeculari contraxerat conuerſatione, ieiuniis & orationibus, ceteriſque ſpiritus fructibus redimere. Quam cùm ei Rex negare nequiuiſſet, triſtis licèt & mœrens, pro eo quòd ab eo ſeparari nollet, permiſit illi quæ depoſcebat implere. -- ⁖ Veniens ergo ad Monaſterium cum multis optimatibus ac nobilibus viris, qui eum de Palatio Regis fuerant ſecuti, viro Dei voluntatem Regis aperuit. Qui cùm ei reſpondiſſet, nihil loco offerre, ſed potiùs in meliorationem eius ipſius ad eum aduentum, quantum ipſe intelligeret, proficere: certum diem Regi Florus, quo ad Monaſterium venire deberet, mandauit. Qui dum veniſſet, & magnificè, vt regiam decebat ſublimitatē, à beato Mauro & cōgregatione eius, qui ſanctiſſimus grex iam quadragenorum exceſſerat numerum, ſuſceptus fuiſſet: poſt orationem in conuentum Fratrum pergens, regiámque dignitatem paruipendens, beato ſe Mauro ac Congregationi, regali indutus purpurâ, humiliter proſtrauit, & vt pro illo Dominum exorare dignarentur, lacrimis perfuſus precabatur. Cúmque eum vir Dei à pauimento releuaſſet, Rex ait ad eum: » Celebre nomen magiſtri noſtri BENEDICTI ad noſtram olim delatum fuerat no» titiam cuius ſanctitatis & virtutis opera inſignia, quæ de illo audiuimus, per vos » cotidie fieri gaudio lætamur non modico. Tunc beatum Maurum petiit, vt Fratres eum recipere dignarentur in ſocietatem, & nomen eius inter ſua ſcribere nomina. Filiúmque ſuum THEODEBALDVM ſancto viro ac Fratribus commendabat attentiùs, præcipiens ipſi vt ſemper deuotus erga illum locum eſſet, ac in omnibus ſanctæ illi congregationi adiutor & defenſor exiſteret. Interrogauitque virum Dei, quinam illi eſſent Fratres qui cum illo venerant. Qui cùm nos digito illi deſignaſſet, in parte nos ſtare præcipiens intuebatur attentiùs, nomen vniuſcuiuſque ab eo ſciſcitans. Quæ cùm didiciſſet, oſculatus eſt nos, deinde omnem congregationem. Videns autem BERTVLFVM adoleſcentem inter reliquos Fratres ſtantem, interrogabat quis eſſet. Cui beatus Maurus cùm hunc eſſe Mauri filium indicaſſet, vocans eum ad ſe Rex, atque ad pectus ſuum amplexando ſtringens, beato Mauro eum attentiùs amore patris eius commendare cœpit, & vt cariſſimè ab eo nutriretur depoſceret. Vnde cùm omnia habitacula Monachorum circumiens perluſtraſſet, ac conuenienter conſtructa eſſe laudaſſet, ingreſſus iterum Eccleſiam ſancti

A ſancti Petri, dedit ad ipſum locum fiſcum regium, qui Boſcus vocatur, cum omnibus villis & reditibus qui ad eum pertinebant. Vocánſque ANSEBALDVM, qui Scriptoribus Teſtamentorum regalium præerat, præcepit ei vt antequam de ipſo Monaſterio egrederetur, Teſtamentum de eiſdem ſcriberet rebus, ac de annulo eius regali firmaret more. Conceſsitque beato Mauro, vt ſi quid vellet ex illo die apud illum obtinere, ipſúmque ei adire placuiſſet, liberam haberet facultatem introeundi quocumque cum ſciret. Poſuit quoque ſuper altare beati Petri pallium precioſiſſimum, & crucem auream cum lampadibus valde precioſis. FLORVS autem accedens ad Regem, deprecatus eſt illum, vt Præceptum regiæ dignitatis fácere iuberet ſuper Teſtamentum, quod ipſe de propriis rebus, quas loco illi tradiderat, ſcribere rogauerat. Quod Rex libentiſſimè annuit. Tunc in conſpectu Regis allata ſunt munera non modica in argento & auro, gemmis quoque, & diuerſarum veſtium multiplicitate, quæ iſdem vir eo die Domino & Sanctis eius obtulit. Dimiſit etiam viginti ex ſeruis ſuis liberos, priùs eos ditans magnis donis. Deinde veniens ante ſacroſanctum altare, adſtante beato Mauro & omni congregatione, Rege quoque ex altera parte cum populi numeroſitate, quæ cum illo venerat, ac cingulum militiæ, quo eatenus vſus fuerat, deponens, atque ſuper altare mittens, iubente viro Dei Rex primus poſt eum de coma capitis eius totundit, deinde quicumque ex Optimatibus eius voluit. Rex verò præ gaudio lacrimas effundebat, congaudens deuotioni animi eius. Vocánſque ad ſe nepotem ipſius Flori nomine AVDRANNVM, dedit ei per ſceptrum regale, quod manu geſtabat, quæcumque Florus patruus eius ex regali poſſederat dono. -- ⁖ Vnus ex Conſiliariis
B eiuſdem Regis vir ſapientiſſimus ABBO nomine. -- ⁖

THEODEBERTVS I.

THEODEBERTVS igitur Rex cùm XIIII. annis ſtrenuè ac nobiliter Francorum gubernaſſet Regnum, THEODEBALDO filio ſuo ſedem Regni poſt ſe dereliquit, qui iuxta patris ſui imperium non minimum quoad vixit tempore tam beatum Maurum quàm noſtram dilexit congregationem. Hic itaque patris ſui ſequens veſtigia, cùm & ipſe beatum Maurum ac ipſum locum aliquando veniſſet inuiſere, contulit & ipſe nihilominus ibidem, vt magnificentiæ regiæ dignum erat, teſtamentaria auctoritate, villas duas, quarum vna vocabatur villa Fabrenſis, altera verò Voſda. Sed & hic cùm paruo tempore Regni apicem honorificè cum pace obtinuiſſet, immatura præuentus morte, CLOTHARIO Principatus dimiſit Monarchiam. Qui Clotharius, audita famâ beati Mauri, frequenter eum ad ſe euocans, eius ſapientiſſimis vtebatur conſiliis. -- ⁖

THEODEBERTVS.

PER idem tempus CLOTHARIVS Andegauis veniens, viro Dei ad Monaſterium ſe ire velle mandauit. Cui cùm à viro Dei vt veniret remandatum fuiſſet, paucis ſecum aſſumptis ire perrexit. Cúmque veniſſet, tradidit ad ipſum locum fiſcum regium, qui Blazon nuncupatur. Villam etiam, quæ Longus campus dicitur, auctoritate regia ibi delegauit. Quem etiam beatus Maurus deprecatus
C eſt, vt regali edicto firmare dignaretur, quatenus congregationi ipſius electionem propriam per ſuccedentia liceret habere tempora. Quod cùm præcepto regiæ poteſtatis iuxta petitionem viri Dei Rex libenter annuiſſet, comitatus eius benedictione profectus eſt. -- ⁖

Poſtea beatus Maurus omnem conuocans congregationem, de ſubſtituendo ſibi Abbate ſollicitus pertractabat. Cúmque omnis congregatio hoc in eius poſuiſſet deliberatione, ipſe Pater ſanctiſſimus BERTVLFVM nobiliſſimum ac perfectiſſimum in omni religione virum, quem ipſe ſanctiſſimè edocuerat, ad tale onus ſuſcipiendum idoneum eſſe iudicauit. Cui cùm omnis congregatio in tali electione aſſenſum præbuiſſet, ipſe Pater ſanctiſſimus in loco eum ſeſſionis ſuæ ſedere conſtituit. -- ⁖ Quo defuncto, FLORIANVS vir totius religionis, filius ductoris noſtri HADERARDI, qui à beato Mauro nutritus fuerat, ei in Monaſterij regimine ſucceſsit. -- ⁖

CLOTHARIVS I.

DE CLOTHARIO I. CLODOVEI FILIO.

Ex Vita Ms. beatiſſimi Iuniani Confeſſoris & Sacerdotis, quam Boetius VVlſinus Epiſcopus ad Godolenum Abbatem ſcripſit.

IGITVR beatiſſimi IVNIANI natiuitatis exortus extitit in pago Pictauenſi, in ſibi ſubiecto territorio nuncupante Brioſſio, in prædio quodam vocabulo Campaniaco, nobiliſſimis ex progenitoribus originis proſapiam duxit. -- ∴

Proceſſu temporis beatiſſima RADEGVNDIS nobiliſſima, & orthodoxi glorioſiſſimi viri CLOTHARII coniux, ex partibus Germaniæ, tranſiens Ligeris fluuium, Aquitaniæ telluris accola eſſe cœpit. Cuius tanta meritorum prærogatiua extitit, vt toto Orbe clarior haberetur, & in pago Pictauienſium in vltimis quemadmodum terræ finibus poſita, vſque in Orientem eius præclariſſimæ ſanctitatis lumen reſplenderet. Temporibus iam prædicti Principis & glorioſiſſimi Clotharij Regis, cùm propter eius præclariſſimæ virtutis triumphos, & animi prudentiſſimi diſpoſitionem, Regnum eius vndique diffunderetur, & plurimæ B nationes dominatu illius colla ſubicerent, inter ceteras famoſiſſimas & ferociſſimas nationes, TORINGORVM valde nobiliſſimam gentem ſui Imperij ditionibus fecit eſſe ſubiectam. Nam cùm contra eam arma corriperet, & viriliter dimicaret, adeptus eſt ex illa præclariſſimos triumphos. Et cùm in prædam gentis illius populi caderent, hæc ſanctiſſima puella Regis neptis, BRITTHARII filia, capta eſt. Quæ cùm conſpectibus excellentiſſimi Regis oblata eſſet, ſtatim cohæſit animo eius. Erat quippe elegantiſsima, ſpecioſa nimis, & venuſta aſpectu, labiis gratioſa. Hæc puerilem adhuc habens ætatem, quam inuictiſſimus Rex nobiliter nutrire iuſſit, & litteris inſtruere. Quas illa ſagaciſſimè didicit, & ſtrenuè operibus exercuit. At vbi ventum eſt ad puellares annos, & fieret ætate nobilis, & apta nubendi, complexibus Regis ſociata eſt: & nuptiali obſequio peracto, cariſsima coniux effecta eſt. Quam tanto amore dilexit, vt nihil præter illam ſe habere aliquoties fateretur. Sed illa beatiſsima, quamuis regali faſtigio ſublimata, & tanti culminis regiæ dignitatis gloriam adepta, omnia pro nihilo ducebat, ſemper in ſui pectoris antro Chriſtum meditabatur. Illi ſe ſemper ſpiritalibus amplexibus ſociabat, nocturnis horis denudata veſtigia Baſilicam quotidie perluſtrabat, matutina ſeſe agens pauperum curam gerebat. Surgens à latere Regis frequenter de cõuiuio, cum pauperibus cibum & potum ſumebat. Monachorum nutrix, ſeruorum Dei amatrix. In tantum enim ſe de virtute in virtutem agebat, vt Rex iocaretur, non ſe Reginam coniugem, ſed Monacham habere. Quæ ſanctiſsima non multo pòſt tempore relicto regali thoro, tota ſe Deo & mente & corpore C conſecrauit, velaminis ſacri cultum arripuit, Aquitaniæ profuga venit: & ob amorem tanti viri Hilarij Pictauienſis quondam Pontificis, vt eius meritis & doctrina proficeret, incolendum Pictauis elegit. Vbi poſtea iubente & permittente inuictiſsimo Rege CLOTHARIO Monaſterium condidit, & ſub Regula beati Cæſarij Pontificis Arelatenſis vitam ducens, ſecum plurimas Deo ſacratas habuit, & clementiſsimè inſtruxit, & ad cœleſtia perduxit.

Eo tempore beatiſsimus IVNIANVS clauſus in loco nuncupante Coloniaco vitam ducebat. Cui hæc ſanctiſsima tanta familiaritate cohæſit propter eius ſanctitatem, vt nullum ſibi tam ſocium, támque familiarem crederet. – ∴ Cúmque multarum virtutum miraculis iam præclarus haberetur, cœpit creſcere Monachorum numerus. Quòd cùm ſibi locum perexiguum cerneret, vbi priùs initium ſuæ Religionis adſumpſerat, tranſiuit in pago nuncupante Caſtoloco. Cúmque ibidem conaretur conſtruere Cellulam, vbi Deo laudis hoſtias immolaret, & antelucanos conuentus celebraret, accidit eo tempore, iam ſupradicto glorioſiſsimo Rege CLOTHARIO Aquitanicas partes ingredi. Cúmque veniſſet in Regis prædium nuncupante Gauarciaco, diffamatus vir ille apud

CLOTHARIVS I.

A Regem à ſeruis loci illius, dicentes quòd de illius prædio & territorio fiſci aliquid eius Monachi inconſultè vſurpare niterentur, & ſibi vindicare. Vnde cõmotus Rex iuſſit ſanctiſſimum Sacerdotem Iunianum per quendam virum magnum nominè AVRELIVM ſibi in Palatio præſentari. At ille inluſter vir Aurelius paret dictis, pergit cum omni feſtinatione ad imperiũ Regis. Cúmq; ventum eſſet ad locum, in quo vir religioſiſſimus Iunianus commorabatur, reperit eum in Oratorio more ſolito proſtratum terræ, preces Domino fundentem. Quem paulùm dum ſuſtinet vt ab oratione exigeretur, & ſibi quod iniunctum erat expleret, tantus in eum timor repente inruit, vt nequaquam ei vt venerat commotus aſperè loqui auderet. Sed cùm peracta oratione ibidem vir venerabilis poſt tergum conuerſus videret ſtantem Aurelium Regis Legatum, ille ſtatim pronus adorauit beatiſſimum Sacerdotem, & quid eius vellet aduentus ſupplicibus verbis indicauit. dicens quòd Rex ſibi eum adſtare iuberet, & idcirco miſſus eſſet vt eum in conſpectu eius exhiberet. Quibus auditis, venerabilis Sacerdos & Monachus protinus ſe iturum pollicetur, & propter vtilitatem totius reipublicę, & ſalutem animæ illius, prompto animo proficiſci ſe velle. Qui conuerſus in Cellulam, ſumptis ſecum duobus Monachis, virgam manu geſtans. Nam hoc ei ſemper conſuetudinis erat, vt baculum manu ferret, & imbecillitatem corporis eius adminiculo ſuſtentaret. Cúmque pergerent pariter, & pedibus iter conficerent, ventum eſt ad Regis Palatium. Vbi cùm aliquid moræ facerent propter regaliũ faſces, & põpam regiæ Celſitudinis, ad fores B Palatij reſedit. Interea ductor illius iam prædictus Aurelius ingrediens Palatium, Regis auribus innotuit, Iunianum Monachum adeſſe, & ad ianuam Palatij reſidere. Tunc Rex præcelſo in ſolio reſidens, iuſſit eum ſibimet præſentari. Cúmque introductus eſſet baculum manu geſtans, quem ſemper ferre conſueuerat, & ob faſtum Regiæ Celſitudinis nullus ex ſociis eius ingrederetur niſi ipſe ſolus: vt adpropinquauit ſolio Regis, vt eſt conſuetudo Monachorum, pronus Regem adorauit, baculum retrorſum relinquens erectum, vt manu geſtauerat. Cúmque Rex eum ſurgere iuſſiſſet, & ad eius imperium ille ſurrexiſſet, cœpit Rex cum illo loquente ex multis & variis ſermocinando de rebus eum interrogare. Sed cùm pariter loquerentur, intuens Rex baculum ſtantem, non terræ fixum, ſed ſupra pauimenti teſtudinem erectum, nullius manu adtactum ſtantem, valde admiratus eſt, & tanto terrore perculſus, vt etiam genua illius conliderentur. Vnde compulſus, Proceres quoſque Palatij vocauit, indicans illis miraculum, & manu porrecta oſtendit, dicens eis: Verè hic homo ſanctus eſt, & verè Dei cultor, & Chriſtianæ Religio- «
nis maximus inſtitutor. Ex quo etenim mecum cœpit loqui, virgam quam manu «
tenebat poſt tergum erectam relinquens, quia nemo qui eam adprehenderet ad- «
fuit, ecce erecta vt fuerat ab eo dimiſſa perſeuerat. Quod omnes pariter admirantes, «
omnibus ſtuporem mentis & admirationem incuſſit. Et ita ab omnibus deinceps venerabatur, ac ſi in pectore ipſius Chriſtum Dominum & ſaluatorem noC ſtrum cernerent. Poſt multam conlocutionem glorioſiſſimus Rex interrogauit eum, quid operis haberet, quæ vita, aut cuius Religionis eſſet. Cui ille dulciſſimo alloquio reſpondit, ſe ſub monaſtico Ordine vitam degere, & Monachis prælatum, & beatiſſimi Benedicti inſtituta ſeruari, regularem eius vitam in omnibus obſeruari: niſi quòd propter anguſtiam loci non eam pleniſſimè cuſtodire cum ſuis valeret, nec ſe habere vbi exercitium operis fieret ſecundum Regulam iam ſupradicti Benedicti Patris. Quibus auditis, Rex ſtatim adiunxit, & ait: Si ex prædio fiſci no- «
ſtri aliquid vobis vicinum eſt, & loci opportunitate congruum, quantum tuæ ſan- «
ctitati placet, & tibi tuiſque ſufficere poſſit, tam in exercitio operis, quàm etiam in «
paſcua iumentorum & pecorum neceſſarium, concedimus tuæ ſanctitati, ad vſus «
videlicet ſeruorum Dei & Monachorum tibi cohærentium. «

Poſt hæc Rex ſurgens à ſolio, flexo genu adorauit ſanctiſſimum virum, & vt eum manibus ſuſciperet, & in ſacrificiis ſuis orationibus commendabilem Deo faceret, & pro ſe, ſuáque domo, pro ſtatu Regni, & totius reipublicæ vtilitate Dominum exoraret, deprecatus eſt. Et vt cellulas conſtrueret, Monachos congregaret, & Deo animas lucraretur, ammonuit: & quæ ſibi neceſſaria eſſent poſcere, omnia ſe cum deuotione præbere pollicitus eſt. Tunc vale faciens, eumdem virum, qui eum ſibi adſtare fecerat, remiſit: & vt de prædio fiſci quantum illi viſum erat opportunum acciperet, eo videlicet

CLOTHARIVS I.

consignante AVRELIO, qui eius ductor fuerat ad Palatium. Vbi repertus est locus valdè ad construendum Monaſterium aptus nomine Mariacus*. Quo in loco diuina ſuffragante clementiâ Cellulam à fundamentis conſtruxit, & Monaſterium ædificauit, vbi & congregationem Monachorum inſtituit, & ſub beatiſſimi Benedicti Regula perfectè viuere fecit. A

*fort. Marnacus.

Ex Vita Ms. ſancti Conſtantiani Abbatis.

REGENTIBVS atque tenentibus CHILDEBERTO ac CLOTHARIO fratre eius Monarchiam Regni Francorum, & feruente Chriſti cultus augmento, quidam ſancti viri deſiderio diuino accenſi, reliquentes.... parentes, prædia, & omnia, atque propria deſerentes: Monaſteria artiorémque quęrentes vitam, venerunt in pagum Cenomannicum. Inter quos fuerunt ſanctus Auitus, atque ſanctus Carilepphus. Quidam autem & eis coniuncti venerunt in prædictum pagum Cenomannicum, id eſt ſanctus CONSTANTIANVS, & .... rambaldus, de aliis locis, cum quibuſdam ſociis, & reliquis ſubditis, ac diſcipulis eorum. -- ⁖

Tempore ergo CHILDEBERTI & CLOTHARII Regum Francorum Cenomannicum adeuntes Ducatum, à ſancto INNOCENTE Epiſcopo benignè ſuſcepti, ac Sacerdotes Domino dicati, & ab eo ſunt ad prædicandum directi. Dedit itaque ſanctus Innocens ſancto Conſtantiano vicum HEBRON, de cuius videlicet Sedis Eccleſiæ iure erat. Ad præfatum nēpe vicum Hebron ſanctæ Cenomannicæ matris Eccleſiæ titulatus, ac Presbyter ordinatus fuit iamdictus Conſtantianus à memorato ſancto Innocente Epiſcopo, illúcque ad prædicandum ab eo directus. Cùm enim vicum, quem ſanctus ex.... Conſtātianus à ſæpedicto Epiſcopo, quo aliquam Cellulam ad animas Deo lucrandas conſtrueret, atque in ea quoſdam monachico ordine edoctos congregaret, nutu Dei antedicti Epiſcopi fretus auxilio facere meruit. Erat enim tunc conſuetudo, quæ hactenus apud nos ſeruatur, vt in omnibus vicis Fratres congregati in vnum communem vitam ducerent, & omnia in commune haberent. Quam vitam iamdictus Epiſcopus ſemper erigens & releuans, tales quærebat viros, qui hanc condignè ducerent. Sed ſupradictus ſanctus Conſtantianus ac ſocij eius, non ſolùm communem vitam, ſed & regularem ac pauperem ducere cupiebant, atque labore manuum ſuarum viuere ſatagebant. -- ⁖ B

CLOTHARIVM denique Regem perſequentem CHRAMNVM filium ſuum ſuſcipere meruit, & caritatem ibidem facere, atque ieiunium ſoluere perſuaſit. A quo tam ex rebus fiſci, quàm ex aliis bonis atque muneribus ditatus eſt, ad conſtruendum & immeliorandum eundem locum. Ipſe verò benedicens memoratum Clotharium Regem Francorum, prophetauit ei victoriam ſuper emulos ſuos, inſuper & filium ſuum habere. Quod & nutu Dei, meritis, vt credimus, ipſius factum eſſe, haud dubium, *&c.* C

Ex Vita Ms. ſancti Licinij Andecauorum Epiſcopi, quæ Daniele quodam eius diſcipulo narrante ſcripta fuit.

BEATISSIMVS igitur LICINIVS Epiſcopus proſapiâ Regum gentis Francorum, vtilis ſatis, nobiliſque, atque ditiſſimus in rebus ſeculi fuit, nobilior quoque atque ſublimior in diſciplina & fide Chriſti permanſit. -- ⁖ Cúmque iam pleniter edoctus ad roboratam perueniſſet ætatem, protinus pater eius commendauit eum CLOTHARIO Regi Francorum, cuius & conſanguineus proximus erat. Nam & pater prædicti ſancti Licinij Satrapa antedicti Clotharij Regis erat, atque inter proximos eius ſuperiorem locum tenebat. Erat enim memoratus ſanctus Licinius adoleſcens ſapiens, aſpectu amabilis, colloquio affabilis, recta conuerſatione & ſancta fide, tam cum ipſo Rege, quàm & cum omni domo eius gradiens: ita vt cum omnibus bonis fieret conformis, malis verò & indiſciplinatis informis. Erat etiam formâ præcipuus, fortis, & velox, agilis, & multum ſapiens, & dulcis: caſtitate verò, cāritate, & humilitate fundatus. Cúmque prædictus Rex ita eum probatum habuiſſet dignum, ſuo in miniſterio aptauit, atque Comitem ſui Stabuli & omnium equorum, cuſtodémque eorum conſtituit. Nam virtutem belligerandi, ſeu potentiam illius Domino adminiculante, qui eum ſuis in actibus

cuſtodiebat, multam habebat: præſertim cùm ſuo mucrone multas aduerſariorum phalangas ſæpiſſimè, Domino opem ferente, fugaret.-- ⁖ CLOTHARIVS I.

Interea verò cùm tempus adueniret, vix cogentibus amicis atque parentibus, ab inclyta & nobiliſſima gente puellam ſibi deſponſauit, vt eam tempore congruo duceret vxorem.-- ⁖ Sed poſtea rubore confuſus, ſtatuit in animo vt cunctam ſeculi militiam dimitteret, & Regi omnium Sanctorum Domino ſoli militaret. Quod & nutu Dei factum eſſe haud dubium eſt. Conſilio autem inito, relictis omnibus, militiæ ſpirituali & clericali ſe tradidit: & domino ſoli vacare ſtuduit. Nam antea Comes atque Dux Andegauenſium erat, & inter primos in Palatio iamdicti Regis pollebat. -- ⁖

Cúmque in diuerſorum bonorum operum ſtudiis tam potentiſſimus auriga memoratus ſanctus Licinius inuigilaret, interuenientibus annis contigit, vt præfata Andegauenſium vrbs Præſule indigeret. Tunc copioſa multitudo virorum regionem illam habitantes, & cognoſcentes præſcripti ſancti Licinij prudentiam, fidem, & opera, conuerſationémque nobiliſſimam, & vitam clariſſimam, conſona voce in inuicem & in Pontificem ſibi fore eligere diſponebāt. Optimates verò atq; viri illuſtriſſimi, qui eo tempore Rectores Palatij videbantur, glorioſo memorato CLOTHARIO Francorum Regi eius conſanguineo famam beati viri innoteſcunt, & actus eius non ſilentes, teſtimonium perhibent dignum, tantum talémque virum Pontificem eorum fieri, atque ſummo fungi Sacerdotio eorum electione de-

B beri. Quorum petitio auxiliante Domino effectum obtinuit, libentérque impetrauerunt quod deuoti poſtulauerunt. Tunc omnis plebs in ſpiritu ſancto ſimul pariterque accepto conſilio cum Regis eiuſdem imperio, adminiculante Domino, à quo olim electus erat, ſubrogatus eſt vt præeſſet prædictæ Eccleſiæ Andegauenſi. -- ⁖

Dedit igitur prædictus ſanctus Pontifex BERTIGRANNO Cenomanenſium Epiſcopo quaſdam reiculas & vineas in adiutorium ad Monaſterium Apoſtolorum conſtruendum, quod ipſe tunc temporis in honore diuino & ſanctorum Apoſtolorum iuxta prædictam Cenomanicam vrbem in territorio ſuæ Sedis Eccleſiæ conſtruere, & deuotè tam proprij quàm & prædictæ ſuæ Sedis Eccleſiæ dotare atque ditare nitebatur, ſicut in Teſtamento, quod de præfato Monaſterio memoratus dominus Bertigrannus compoſuit, & propria manu, cum aliorum bonorum legali conſenſu etiam regiè atque canonicè corroborauit, hactenus habetur inſertum, *&c.*

Ex breui Vita Ms. ſancti Medardi Epiſcopi Nouiomenſis, quæ in quibuſdam Codicibus antiquis Fortunato Presbytero tribuitur.

PATER igitur huius nomine NECTARDVS de forti Francorum genere, non fuit infimus libertate. Mater nomine PROTAGIA Romana, abſolutis claruit

C ſeruitute natalibus. -- ⁖

Quadam vice præcelſus CLOTHARIVS Rex in procinctu Francorum mouens exercitum, cùm tranſiſſet fluuium Summam vocabulo, omnia quæ inueniebant loca prædantes, & pecora, peruenientes inter caſtellum, quod dicitur Nouiomacum, & Iſaram fluuium, quicquid fuit vehiculorum carra vel ſummas * trahentium, pedes ad figentes de loco nullatenus mouerunt per triduum. Ad villam ſancti Medardi, Selentiacum quæ dicitur, occurrunt viro ſanctiſſimo. Et data oratione, diſcaricantes quæ tulerant, laxati pergunt itinera. -- ⁖

* al. ſagmas.

Dei ergo piam maieſtatem fuſis indeſinenter precibus exoremus, vt clementiſſimi THEODEBERTI Regis noſtri felicitatem crebris ſucceſſibus dilatatam, vel in externis gentibus iuſto dominandi iure procul extenſam, pro ſua pietate longæuet, & clementiſſimi SIGIBERTI quondam Regis ſempiternam requiem præſtare dignetur. Quatinus qui templi eius (nempe ſancti Medardi) ſpacia deuotus extendens, ad excelſa faſtigij tegmina ſumptuoſo decore perduxit, eodem intercedente ſeruato culmine Regis diadematis, prætendantur ſceptra regiæ poteſtatis, *&c.*

CLOTHARIVS I. A

Ex alia Vita eiuſdem ſancti Medardi auctiore, quæ & ipſa ſub Fortunati nomine edita reperitur.

Apud Surium Tom. III. BEATISSIMVS MEDARDVS, egregiæ vir ſanctitatis, patre Nectardo, matre verò Protagia genitus, apud Salentiacum hereditariam prædeceſſorum ſuorum poſſeſſionem, natus atque altus eſt. Eſt autem prædium illud Salentiacus in Epiſcopatu ſitum Viromandenſi, in regione autem Nouiomenſi. Qui Nouiomus cùm tunc temporis caſtrum ſeu munitio haberetur, poſtmodum ipſius eiuſdem glorioſi Pontificis Medardi ordinatione, Pontificalis Cathedrę honore ſublimatus eſt.-- :·

Rex poſtea CLOTARIVS exercitum mouens, Somenam violenter tranſiuit fluuium, & vbicumq; potuit deprædatus, adiacens omne deuaſtauit territorium. Cùm multa illa præda inter Nouiomum reuertebatur & Iſaram. Verùm quia & Epiſcopium Viromandenſe, & quæ ſub illa degebant Eccleſia deprædatus erat, diuinæ vltionis dignè & laudabiliter prædicandam non euaſit ſententiam. Parcens quippe Dominus & ipſi Clotario, & qui cum ipſo huius erant participes criminis, equos tamen eorum, & omnia vehicula, plauſtra ſcilicet, & alia, quibus præda euehebatur, adeò diuinitus afflixit, vt per omne triduum à loco illo nullo modo poſſent moueri. Perſpicientes autem tantum hoc Dei miraculum, ad ſanctum Dei Sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, ſuppliciter confugiunt, eique vnanimi deuotione quæ deprædati fuerant reſtituentes, cùm ab eo ſuper commiſſis abſolutionem ſuſcepiſſent, diuino illo vinculo reſoluti, læti & alacres ad B propria reuerſi ſunt.-- :·

Verùm priuſquã beatiſſimus Pontifex Epiſcopali ſublimatus fuiſſet Cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, & aliarum gentium irruptionibus vniuerſalis deuaſtata eſt Gallia. Deſtructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur Eccleſia. Exectis matrum viſceribus, inhumata infantium proiiciebantur corpora. Coniugibus interfectis, matronæ viduatæ remanſerant, & præ nimia deſolatione ad internecionem vſque indigenæ omnes penè deuenerant. Dolens itaque vir beatus ciuitatis illius Viromandenſis, quam regendam ſuſceperat, iam factam deſtructionem, veritúſq; iterandam paganorum irruptionem, NOVIOMVM, quem munitionem prænominauimus, ſano ſatis conſilio ſedem conſtituit Epiſcopalem. Eſt enim regio illa fertilis & amœna, vineis & hortis abundans, multáque annonæ cultura, bellicoſos generans homines, & in Eccleſiaſticis officiis vtriuſque ſexus perſonas Deo generosè ſeruientes. Eſt & regio ipſa ſiluis circundata & paludibus, & ſua ipſius habilitate cõtra hoſtiles non parum munita excurſus. Ipſe quoque inter geminos riuulos cõſtitutus eſt Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circumfluitur: quos ambos tertius quidam ſuſcipit, qui Verſa nominatur. Et ſic pariter confluentes, non longè à mœnibus illis in Iſaram, qui magni eſt nominis, dilabuntur. Circumquaque ibi virent pomœria, grata ibi planities eſt & amœniſſima, pratiſque & paſcuis virentibus, ſuis non modicum arridet habitatoribus. C Eſt etiam locus ipſe ab Oriente & Occidente rupibus adeò vallatus & riuulis, montibus quoque & vallium cuniculis, quò contra plurimam hoſtium incurſionem à paucis commodiſſimè poſſit defendi.-- :·

CVM autem beatus hic Pontifex vitæ appropinquaret ad exitum, contigit CLOTARIVM Regem, poſtquam GRANVM* filium ſuum cum vxore ſua ac filiabus combuſſerat, à regione reuerti Britannorum. Cognita verò huius inualitudine Pontificis, ad eum viſendum humiliter feſtinauit, eius ſe non diffidens contra diabolicas infeſtationes benedictione muniri, & interceſſione apud diuinam Maieſtatem reconciliari. Cùm ergo in hac regali viſitatione, in conſpectu eiuſdem & Principum, de ſepultura Pontificis tractaretur, ſuorum aſſenſu filiorum, ſua ſe in Sede ſanctus ipſe præordinauit ſepeliendum. Cuius ſententiæ obſtinato Rex animo reſiſtens, SVESSIONIS eum conſtituit transferendum, aſſerens ſe ſuper corpus eius Baſilicam decenter ædificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ Maieſtatis Cœnobialem ſeruorum Dei Regulam ordinaturum. Ceſſit igitur beatiſſimus Pontifex regiæ diſpoſitioni, & indefeſsè ſe ſuóſque Domino commendans, finita oratione ſpiritum exhalauit.-- :·

* CHRAMNVM.

Manè verò facto, cùm Epiſcopi, quibus intereſſe contigerat, ſuum defuncto

CLOTHARIVS I.

A celebraſſent officium, inopinabilis multitudo conuenit nobilium de caſtellis & ciuitatibus, de agris & municipiis adiacentibus inæſtimabilis accurrit conuentus: alij eius deuotè deſiderantes intereſſe obſequiis, alij admodum lugentes patrem ſeparari à filiis. Per medias ergo plorantium lacrimas Rex irrumpens cùm Epiſcopis & Optimatibus, ſuis ipſius humeris corpus ſuſtulit ſanctiſſimum, Sueſſionis ſicut ipſe prædixerat efferre volens ad ſepeliendùm.-- :· Epiſcopi & Optimates ad id ſe officij hilariter cohortantur, & onus illud leue ſentientes, ex præcepto Regis apud Attipiacum villam fluuium Axonam nauigio tranſgrediuntur. Poſtmodum iter dirigentes contra eiuſdem fluminis vndam, ſicut Rex præordinauerat, iter ad vrbem flectunt Sueſſionicam. Dei & ſancti Pontificis gratiâ BANDAREDVS Sueſſionenſis Epiſcopus cum debita proceſſione reuerenter occurrit, ac ſanctiſſimum corpus prout decebat honorificè ſuſcepit.-- :· Retranſmeant ex præcepto Regis prædictum flumen Axonam, perueniúntque in prædium, vbi Rex ſancti Pontificis præordinauerat ſepulturam.-- :·

Rex ad Sancti loculum non ſine multa deuotione appropinquauit, & ſolemni facta traditione, villæ illius regalis CROICIACI, in qua Sanctus ipſe ſepeliendus erat, medietatem Sancto eidem perenniter habendam ſigilli regalis impreſſione confirmauit. Contigit illicò res mirabilis, & laudabiliter recitanda. Mox enim vlnis ſuppoſitis, onus illud ſanctiſſimum parte quidem ex altera ſine vlla difficultate ſubleuare potuerunt: parte verò ex altera incredibilis ponderis & penitus immobile perſenſerunt. Ad hæc Rex iucundo ſatis vultu tantam Dei retractans gratiam, quàm citiùs potuit ad ſanctiſſimi Confeſſoris dominium illam, quam ſibi retinuerat, iuſſit reſigillari partem reſiduam. Nec morâ, Dei adeò gratiâ Sanctum mox ſuſtulêre leuiatum, vt quod eatenus deſperauerant, ſine vlla difficultate à paucis deportaretur ad ſepulcrum.-- :·

B

Peractis celeberrimè beatiſſimi Dei athletæ inferiis, Rex CLOTARIVS ſupra venerabile Sancti corpus paruum ad tempus iuſſit ædificari tugurium, quouſque ad faciendam inibi Eccleſiam neceſſaria pararet expenſarum. Contracta verò vndecumque potuit non parua pecunia, ſanctum illud Dei habitaculum inſtanter ordiri perproperabat, & pleriſque negociis poſtpoſitis, ad hoc perficiendum enixiùs elaborabat. Feciſſétque paruo in tempore quod beneuola conceperat mente, niſi ſecundum quod vnicuique imminet, rebus cum humanis intempeſtiuè contigiſſet exceſſiſſe. Cùm enim in Cotia ſylua venatu exerceretur, valida, proh dolor! correptus febre, cùm ad Compendij Palatium repedaſſet, paruo poſt tempore morte præuentus, poſtmodum verò in Eccleſia eadem, quam iam ædificare cœperat, ante ſcilicet ſancti Medardi altare, honorificè eſt ſepultus. Expenſas verò, quas huic præparauerat operi, ſecundum quod Dauid Rex filio ſuo Salomoni ad Templi Domini ædificationem fecerat, filio ſuo SIGIBERTO nomine, ad ædificationem Eccleſiæ, quam Deo vouerat, expendendas dereliquit: mandans & remandans ei, quatenus ſi qua ei erga patrem caritatis debitæ dilectio maneret, omni occaſione ſepoſita, ſanctæ huic quam prænominauimus ædificationi, quouſque honorificè compleretur, totam prorſus intentionem adhiberet. SIGEBERTVS verò, patre ſepulto, in Regno confirmatus, quod à patre in hoc ſuſceperat negocij largifluè proſecutus eſt. Admirabili enim diuerſi generis lapidum conſtructione, ſecundum quod à patre ſuo ſuſceperat, Eccleſiam illam decorauit, auro & argento, ac neceſſariis in officio Eccleſiaſtico ornamentorum varietatibus abundanter exornauit, cenſu & reditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellentiſſimè ditauit. Eleganter verò Eccleſia compoſita, vndecumque potuit elegantiores ibi ſacri Ordinis ordinauit perſonas, quô & patris ſui votum benigniſſimè compleret, & inibi Deo in æternum Eccleſiaſticum officium ex debito pro vniuerſali, ſua videlicet, & patris ſui, omniúmque fidelium ſalute, perenniter exhiberetur. Idem ipſe venerabilis Rex SIGEBERTVS, cùm fratrem ſuum CHILPERICVM nomine, apud vrbem Tornacum obſidere diſponeret, apud Victoriacum FREDEGVNDIS Reginæ verſutiâ interemptus, cùm priùs eum Lambris ſepeliſſent, ab ipſo eodem fratre ſuo Chilperico poſtmodum Sueſſionis relatus in Eccleſia, quam decentiſſimè compoſuerat, prope patris ſui tumulum decenter eſt ſepultus.-- :·

C

Tuguriolum illud, quod corpori ſancto ſuperædificatum eſſe præſcripſimus,

CLOTHARIVS I. tantæ virtutis, diuina diſponente gratiâ, compertum eſt eſſe, vt ſi quis dolore dentium attactus, ex virgulis, quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret, confeſtim omnis illa dentium infirmitas abigeretur. Quod & in Palatio Regis diuulgatum eſt. Quidam namque CHARIMERIS nomine, qui eo in tempore CHILDEBERTI Regis Referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo grauiſſimè laborabat, ad eandem ſancti Medardi Baſilicam deductus eſt. Cúmque ianuas Eccleſiæ clauſas reperiſſet, & eum dentium dolor magis ac magis vrgeret, de vna ianuarum fiducialiter haſtulam excidit, & vbi magis infirmitas graſſabatur confidentiſſimè quod exciderat appoſuit. móxque ab eo, quem diu perpeſſus erat, dolore liberatus eſt.-- ⁝ A

Poſt aliquod verò temporis interuallum, cùm iam ipſe locus multæ circumquaque haberetur venerationis, VVARINBERTVS quidam, qui ſic nominabatur, poſt venerabilis AVTBERTI deceſſum regia præceptione regendum idem cœnobiale ſuſcepit Monaſterium. Quo cùm aliquot potitus eſſet annis, DRAVSIONEM Sueſſionicæ ciuitatis Epiſcopum vitâ contigit excedere, Sedémque illam aliquamdiu abſque Rectore vacuam manere. Poſt eius autem lugubres inferias, vnanimi conſilio Regis & ciuium, Vuarinbertum hunc, quem prædiximus, cathedræ illi Pontificali ſuo magis quàm Dei, vt pòſt patuit, arbitrio Rectorem ſubſtituunt. Adeptus ergo regimen Epiſcopale, multo elaborabat ſtudio, ne priori priuaretur dignitate. Et licèt cum difficultate non minima, obtinuit tamen quod malè quæſierat.-- ⁝ B

Erat ſiquidem in pago Cenomanico quoddam prædium, quod Rex SIGEBERTVS eiuſdem ædificator Eccleſiæ, ad eius, quam ibi Domino aggregauerat, congregationis firmauerat dominium. Prædium illud MADVALLIS dicebatur, ex Britannica videlicet & Latina lingua nomine compoſito, quod BONAVALLIS, noſtro ſcilicet & Romanæ linguæ vulgari poteſt interpretari eloquio. Maduallem itaque illam, id eſt bonam vallem, quia multis abundabat reditibus, ipſe ſibi Vuarinbertus ad perditionem ſuam vſurpauerat, & ex toto neglectis Fratribus illis, villæ illius cenſus ſuis vſibus mancipabat, *&c.*

DE GVNTCHRAMNO

CLOTHARII I. FILIO.

Ex Vita ſancti Auſtregiſili Archiepiſcopi Bituricenſis, ab eius quodam æquali conſcripta.

Apud Surium Tom. III. BEATVS AVSTREGISILVS apud vrbem Bituricenſem patre Gundiño natus eſt. Facultates ei mediocres fuêre, quæ ad vitam degendam abundè ſufficerent. In pueritia litteris diſcendis admotus eſt. Sed cùm ei corporis vires accreuiſſent, parens eum adduxit ad GVNTRAMNVM Regem, vt ei ſuam nauaret operam. Itaque tempus non exiguum in eius Regis Aula exegit, prudenter ſe gerens in iis, quæ ex officio ei facienda incumberent. Et erat ſanè Regi gratiſſimus, eique manus abluenti offerebat linteum, quo eas tergeret. Quo factum eſt, vt eum Mapparium id temporis vocitarent.— ⁝ C

Erat per id tempus in Palatio Regis BETELLINVS quidam, homo potens, qui per fraudem ex fiſco regio quippiam ſibi magna temeritate vendicarat. Cùm autem eum argueret Rex, ille per calumniam & mendacium in Auſtregiſilum culpam conferre nitebatur. Accerſitus ergo à Rege Auſtregiſilus, & ea de re interrogatus, negauit ſe in culpa eſſe. Illis ita diſceptantibus, Rex ira vehementer commotus, iuſſit eos duello inter ſe certare, vt fallax diuino iudicio demonſtraretur. Iam certaminis aderat dies, & Auſtregiſilus manè ſurgens, clypeum cum iaculo per pueros ſuos miſit in agrum, vbi Rex inter ſe confligentes expectare conſueuerat. Ipſe autem ad Ædem ſancti Marcelli precandi cauſa ſe conferens, pauperem obuiam habuit, cui quid daret præter trientem vnum non habuit.

A Dato triente, ingreditur in Baſilicam: factáque oratione, crucis ſe ſigno muniuit, quod eſt armatura Dei. Deindè fretus conſcientia innocentiæ ſuæ, & nihil hæſitans adfuturum ſibi iuſtum Iudicem Deum, imperterritus properabat ad certaminis locum. Vbi cùm ſuſtineret aduerſarij aduentum, ecce quidam è Betellini miniſtris adeſt, nunciat Regi anhelus, & vultu lugubri, mortuum eſſe Betellinum. Rex tam celerem eius obitum certiùs indagare volens, ſciſcitatur ecquid illi acciderit. Reſpondit miniſter: Cùm Betellinus ſeruus tuus heſterno die ad Palatium veniret, manſit quodam loco. Die autem hodierno illuceſcente, equum manſuetiſſimum ſibi iuſſit apparari. Quem vbi aſcendit, manſit equus immotus. Betellino autem calcaribus eius latera fodiente, velociſſimo curſu exiliens, ingenti impetu ſeſe contorſit, capútque iungens pedibus, anteriores pedes ſurſum extulit, & eo vſque Betellinum miſerandum in modum exagitauit atque concuſſit, donec ab alto præceps in terram rueret. Nec ſic tamen contentus fuit equus, ſed iunctis pedibus caput illius calcauit & protriuit: ita vt ſanguis è naribus & auribus erumperet, citiúſque animam efflaret, quàm poſſet leuari è terra. His auditis, Rex Auſtregiſilum ad ſe vocat, dicitque illi: Deus omnipotens, cuius tu opem fideliter implorasti, pugnauit pro te. Mortuus eſt enim Betellinus, diuina eum vltione proſequente.

Creſcebat interim in amore Dei Auſtregiſilus, & bonis operibus quotidiana
B adiiciebat incrementa, valdéque cupiebat in Clerum adſcribi. ſed cuius opera id à Rege impetraret, necdum compertum habebat. Erat autem apud Regem id temporis inter alios Aulæ Proceres vir præſtantiſſimus, idémque prudentiſſimus, ÆTHEREVS nomine: cuius fidei arcana ſua omnia Rex committere non dubitabat. Qui tunc dignus quidem Epiſcopatu, poſtea Lugduni, quæ eſt Galliæ nobiliſſima ciuitas, Epiſcopus ordinatus eſt. Is Auſtregiſilum in primis carum habebat, eúmque rogauit Auſtregiſilus, vt ageret apud Regem, quò eius permiſſu liceret ipſi in Clerum tranſire. Egit ille cum Rege, & Rex aſſenſit. Acceptis indè litteris, abiit Auſtregiſilus Autiſſiodorum, & à beato AVNARIO Epiſcopo deciſa cæſarie, Clericus effectus eſt, & ordinatus Subdiaconus. Deindè ad memoratum Æthereum profectus eſt, qui iam Lugduni factus Epiſcopus, eum cum ingenti gaudio humaniſſimè accepit, Preſbyterúmque & Abbatem beati Nicetij Epiſcopi & Confeſſoris ordinauit, atque in amoris teſtimonium & augmentum, de rebus Eccleſiæ quemdam ei locum, quem Albianum vocant, attribuit.

Tempus aderat, quo ad ſublimiorem honoris gradum eum Dominus ſubuehere voluit. Mortuo Bituricenſi Epiſcopo APOLLINARI, in eius locum omnium vnanimi conſenſu, Rege quoque annuente, ſuffectus eſt Auſtregiſilus. Quam functionem XII. annis præclarè adminiſtrauit.

C

DE SIGEBERTO I.

CLOTHARII I. FILIO.

Ex Vita sanctæ Conſortiæ Virginis.

CVM defunctis genitoribus ſuis (Eucherio Lucdunenſi Epiſcopo, & Galla,) ſancta CONSORTIA in ſua poteſtate eſſe cœpiſſet, cónſtruxit Eccleſiam in agro ſuo, qui dicitur Mocton vicus, in honore ſancti Stephani protomartyris, & Xenodochium ibi de rebus ſuis inſtituit. Quod verò ſuperfuit pauperibus erogans, theſaurum ſibi collocauit in cœlo. Familiam verò ſuam liberam eſſe conſtituit. His ita diſpoſitis, ad CHLOTARIVM Regem Francorum ire perrexit, petitura ab eo, vt per iuſſionem eius quieta in Regno illius manere poſſet, & in virginitate Domino deſéruire. Cúmque illa Palatio poſt multos viæ labores appropinquaſſet, Dominus per viſum præfato Regi, cuius filia multo iam tempore ægrotabat, apparere dignatus eſt, dicens: Quare triſtaris ſuper filia tua? Ecce

SIGEBER-TVS I.

vna ex famulabus meis ad te venit, cuius nomen vocatur CONSORTIA, quæ filiæ tuæ reddet priſtinam ſanitatem. Vide tamen vt libenter ei præſtes quicquid à te petierit. Cùm ergo Rex euigilaſſet à ſomno, vocatis fidelibus cuncta quæ per viſum audierat narrauit. Et ait: Ite, & perquirite præoſtenſam mihi famulam Dei, ſicubi eam fortè reperiatis, & adducite eam ad me. Quæ cùm ab eis eſſet inuenta, & interrogantibus nomen ſuum & patriam, indicaſſet illi, feſtinato introduxerunt illam ad Regem. Quæ flebat dum duceretur, & orabat: metuens ne concupiſceretur à Rege, qui eam tam ſollicitè præcepiſſet inquiri. Sed cùm veniſſet in Palatium, ſurrexit Rex de ſolio ſuo, & pergens ei obuiam ait: Ora pro me famula Dei, & redde filiæ meæ priſtinam ſanitatem, ſicut mihi hac nocte Dominus reuelare dignatus eſt. Cúmque illa diceret, ſe nihil tale mereri, cùm talia agere Sanctorum ſit: nihilominus Rex certus de promiſſione Domini, cubiculum eam fecit intrare, vbi puella febribus correpta iacebat. Compulſa igitur, poſitis genibus orauit cum lacrimis. indè conſurgens, ſalutauit puellam, dicens: Pax tecum. Cui illa, quæ iam ſermonis officium viſa fuerat amiſiſſe, reſumpto ſpiritu reſpondit: Scio quia pax mecum eſt, quoniam videre te merui. Statim quippe vt tu in Palatium introiſti, me febris dimiſit qua torquebar. & ecce ſana effecta ſum. Precor itaque vt benedicas mihi, & recrees me cibis tuis, quibus tu cotidie veſceris. Dedit ergo ei ancilla Chriſti fragmen panis ordeacei, & nuces amigdalinas. Hic enim erat cotidianus cibus eius. Rex verò audiens quòd conualuiſſet filia ſua, velociter ad eam intrauit. Dixitque ſanctæ Conſortiæ: Quicquid in Regno meo à me petieris, fiet tibi. Aurum quoque vel argentum quantum volueris libens tribuo. Illa autem eius genibus proluta: Obſecro, ait, domine mi Rex, vt ea quæ mihi promittis pauperibus eroges, mihique permittas, quod vel maximè peto, abſque vllius inquietudine in cœpto virginitatis propoſito permanere: & quicquid in loca Deo ſacrata, vel in meos famulos contuli, vel contulero, per veſtram munificentiam ratum permaneat. Cuius petitioni Rex libenter annuens, præſtitit quæ voluerat, Epiſtolas per ſuos fideles dirigens, vt cuncti cognoſcerent quòd ſi quis contra eam mali aliquid moliretur, tanti Principis offenſam incurreret. Si quid autem de ſuis agere vellet facultatibus, inconuulſum omni tempore perduraret. Et ſic Dei famula remeauit ad propria.

A (margin, beside first line) · B (margin, beside "libens tribuo") · C (margin, beside "tantus in corde")

Non poſt multos dies mortuo Rege CHLOTARIO, miſſus eſt vnus ex primoribus Palatij HECCA nomine à SIGEBERTO, qui patri ſuo in Regnum ſucceſſerat, vt Prouinciam Maſſiliæ diſponeret. Qui dum hoc ageret, quemdam ex loci incolis diabolus in organum ſuæ fraudis aſſumens, dixit ei: Eſt in his locis puella quædam ſpecioſa nimis nomine Conſortia, nobilibus orta parentibus, quibus vnica ſupereſt, habens poſſeſſiones multas, ac pecunias innumerabiles, & miniſteria copioſa. virúmque non nouit. Quod audiens Hecca, præmiſſo puero, qui eum venturum nunciaret, concitus ad Dei famulam venit. Cúmque eam verbis ſimplicibus ſalutaſſet, poſt collocutionem ſumpſerunt cibum. Inter hæc autem intuens eam curioſiùs, admiratus eius pulcritudinem, & ſermonum prudentiam, tantus in corde eius concupiſcentiæ ignis exarſit, vt vix ſemetipſum poſſet reprimere. Nullatenus verò ei ſuum animum patefaciens, feſtinus ad Regem regreſſus eſt. Cui cùm omnia, propter quæ miſſus fuerat, proſperè acta renunciaſſet, adiecit: Domine mi Rex, eſt in illis partibus puella abſque viro, quæ amiſſis parentibus vnica in eorum prædiis habitat. Quam obſecro, ſi inueni gratiam in oculis tuis, permittas mihi accipere in vxorem. Quod cùm ſicut petierat impetraſſet, miſit ad ſanctam Conſortiam nuncium ſuum, cum vno de pueris qui aſſiſtebant Regi, vt indicaret illi quòd ſibi eſſet à Rege conceſſa: quatenus præpararet ſe ad nuptias die triceſimo celebrandas. Illa his auditis, affatim contriſtata reſpondit: Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Ego Regis ancilla ſum, poteſtati eius reſiſtere nequeo: ſed quicquid iuſſerit implere ſtudebo. Dicebat autem hæc de vero Rege, Domino ſcilicet Ieſu Chriſto. Nuncij verò exiſtimantes quòd de SIGEBERTO Rege diceret, reuertentes narrauerunt quæ audierant illi qui miſerat eos. Qui gaudio multo repletus, præparauit ſe, vt ad eam citiùs perueniret.-- :·

IAM aduenerat dies tertia, & ecce præcurrens quidam nunciat in vlteriore ripa Durentiæ ſponſum conſiſtere. Egreditur ei obuiam induta feſtiuo habitu,

A pauperum pſallentium agmine conſtipata. HECCA hæc videns, nauim præ gaudio incautus egreditur, ſublapſiſque pedibus, lanceâ, quam fortè manu tenebat, confoſſus, corruens expirauit. (SIGEBERTVS.) Quod cernens famula Dei, cum lacrimis agens gratias Deo, leuauit corpus eius, & inuolutum linteaminibus, in loco quem ei parauerat ſepeliuit. Pueri namque eius inhumatum corpus relinquentes, ad Regem feſtinatò regreſſi, nunciauerunt quæ viderant. Erat ille dies natalis Regis, & germana eius, quam ſancta Conſortia ab infirmitate curauerat, circa Regem diſcumbens, cùm videret eum de nuncio contriſtari, inquirit ab eo cauſam. Cui cùm Rex narraſſet quæ audierat, illa reſpondit: Puto quòd puella, pro qua, vt audio, tam ſubita morte Hecca interit, ipſa ſit Conſortia virgo ſacra, quæ de prouincia Maſſilienſi genitore noſtro viuente huc veniens, me per orationes ſuas febribus liberauit. Vide ergo ne propter eam fiat in Regno tuo ruina, ſi contra illam temerè aliquid permiſeris fieri. Pater enim tuus valde diligebat eam. Cùm ergo reſciſſet Rex, & inueniſſet quòd ipſa erat, miſit Epiſtolas ad Principem præfatæ Prouinciæ, præcipiens vt nullus moleſtus eſſet ſanctæ Conſortiæ, ſed liceret ei vti priuilegio, quod illi pater eius indulſerat, &c.

Ex Vita ſancti Columbani Abbatis, ab eius æquali Iona Abbate conſcripta.

PERVENIT inter hæc fama beati viri COLVMBANI in Aulam SIGEBERTI Regis, qui illo tempore duobus Regnis Auſtraſiorum & Burgundionum inclytus apud Francos rerum potiebatur, quorum præ ceteris Galliarum populis eximium nomen habetur. (*Apud Surium, Tom. VI.* Cap. 6.) Ad quem cùm vir ſanctus cum ſuis acceſſiſſet, gratus Regi & Aulicis effectus eſt ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandem Rex ab eo petiit, vt intra Galliarum terminos reſideret, nec ſe ſuóſque ad alios commigrando relinqueret: quicquid voluntas ipſius expoſceret, id ſe præſtiturum affirmans. -- ⁖ Id vbi audiuit Columbanus, obtemperauit Regis perſuaſioni, eremúmque petiit, quæ Voſagus dicebatur, vaſtam ſanè, in qua caſtrum erat olim dirutum, quod antiquitus Anagratas nuncupabant. Ad quod cùm vir ſanctus per aſpera vaſtæ ſolitudinis ſcopuloſáque perueniſſet loca, ibi cum ſuis reſedit, exiguo alimento contentus. -- ⁖ Poſtea virtus æterna per viſum admonuit Abbatem CARANTOCVM, qui Monaſterio, cui Salicis nomen eſt, præerat, vt famulo ſuo Columbano in eremi vaſtitate degenti neceſſaria deferret. -- ⁖

Cùm iam multi ſe in eius contubernium & ſocietatem Monachi adiunxiſſent, (Cap. 10.) de commodiori in eâ eremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi Monaſterium conſtrueret. Inuenit autem caſtrum quoddam, quod olim munitiſsimum fuiſſet, à ſupradicto loco diſtans plus minus octo milliaribus, priſcis temporibus LVXOVIVM nuncupatum: vbi etiam thermæ, ſiue aquæ calidæ eximio opere extructæ habebantur. Multæ illic ſtatuæ lapideæ erant, quas cultu miſerabili ritúque prophano pagani quondam coluerant, execrabilibus eas ceremoniis proſequentes. At C nunc ſolæ illic feræ belluæ, vrſi, bubali, lupi, frequentes viſebantur. Ibi ergo vir egregius Monaſterium conſtruere cœpit. -- ⁖

ERAT tunc temporis Dux quidam nomine VVALDELENVS, qui gentes, quæ intra Alpium ſepta, & Iurani ſaltus arua incolunt, regebat. (*Ex Cod. Ms.* Cap. 14.) Hic cum coniuge ſua FLAVIA nomine & genere & prudentia nobili, ad beatum Columbanum ex Veſontienſi oppido pergit: precantes ſimul, vt pro eis Dominum deprecaretur. ſe multis opibus eſſe ditatos, ſed cui hereditatem poſt obitum relinquerent, heredem non habere. Quibus vir ſanctus: Si, inquit, voti veſtri eſt, vt largitoris donum eius nomini conſecretis, mihique ex lauacro ſuſcipiendum tradatis, pro vobis ego Domini clementiam implorabo. Vt non ſolùm eum, quem Domino voueritis, habeatis, verùm etiam quanta volueritis poſt pignora ſuſcipiatis. At illi læto animo promittunt ſe eius imperiis parituros. tantùm pro ipſis Domini miſericordiam non deſinat implorare. Mirum dictu! vix domi remeant, donum Creatoris aluo grauida mater futura exſpectat. Editum ad virum ſanctum defert, ſuis orationibus largitum munus demonſtrat. Quem vir ſanctus ſuis manibus receptum ſacrauit, ſacróque ablutum fonte ipſe ſuſcepit, DONATVMque nomen imponit, matríque ad nutriendum reddit. Qui pòſt altus in eodem Monaſterio, ſapientiâ imbutus, Veſontionenſi Pontifex præfectus, nunc vſque

CHILDEBERTVS. ſupereſt eandem Cathedram. Qui pòſt in amorem beati Columbani, ex ipſius Regula Monaſterium virorum conſtruxit, quod Palatium nuncupant ob veterum monumenta virorum. Addiditque poſt eum bonitatis largitor famuli ſui promiſſum alium filium RAMELENVM nomine. qui nobilitate & ſapientiâ pollens, poſt patris obitum in eius honore eſt ſuffectus. Quamuis ſeculari habitu, tamen in creatoris amore vigil. Nam & ipſe in amore beati viri in ſaltu Iorenſe ſuper hunc Viſonam fluuiolum Monaſterium ex eius Regula conſtruxit, in quo SIAGRIVM Abbatem præfecit. Addiditque adhuc duas filias priſtino munere & ſeculo nobiles, & in Chriſto timore deditas. Poſt iſta munera mater ipſorum FLAVIA poſt mariti obitum Monaſterium puellarum in ſupradicta vrbe Veſontione conſtruxit, omni munimine roborans multarum puellarum concionem adunauit. Tantum in eis viri Dei gratia flagrauit, vt omnia faleramenta præſentis vitæ contemnentes, ad omnipotentis Dei cultum anhelarent. A

DE CHILDEBERTO
SIGEBERTI FILIO.

Ex Vita ſancti Gaugerici Epiſcopi Cameracenſis. B

Apud Surium Tom. IV.

INTEREA diem ſuum obiit VEDVLPHVS Cameracenſis Epiſcopus, exemptúſque rebus humanis ad meliora commigrauit. Igitur grex eius Paſtore deſtitutus, ſpiritalis patris ſolatia & Eccleſiæ orbatæ rectorem expetens, diuino inſtinctu, comperta iam viri ſancti fama, vno animo & pari voluntate tum Clerus, tum populus, à CHILDEBERTO Auſtraſiorum Rege, beatum GAVGERICVM ſibi Epiſcopum ordinari poſtularunt. Rex confeſtim miſſis literis ad ÆGIDIVM Remenſem Epiſcopum, voluit populi votis ſatisfieri, vt bonæ exiſtimationis Leuita Chriſti Gaugericus Cameracenſi Eccleſiæ Præſul ordinaretur. Id vbi cognouit Antiſtes Ægidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Epiſcopali honore eſſe digniſſimum, incunctanter illum in Cameracenſis Eccleſiæ Sede collocauit.

DE THEODORICO II.
ET THEODOBERTO II.

Ex Vita Ms. ſancti Fidoli Confeſſoris. C

CONTIGIT quorumdam inſolentiâ, Aruernos atque Bituricos odium Regis THEODERICI, qui tunc cum fratre THEODEBERTO, ſimúlque auia BRVNECHILDE, Regnum Francorum ſtrenuè gubernabat, incurrere, eandémque gentem bellorum, incendiorum, ſimúlque rapinarum diſcrimini ſubiacere. Præfatus enim Rex fratrem Theodebertum in auxilium euocans cum finitimis Regni ſui gentibus, tanta calamitate eandem gentem attriuit, vt præclaros quoſque gentis illius, & omni priùs rerum affluentiâ exuberantes, publicè mendicare compelleret, pleroſque etiam ſtipis quærendæ gratiâ ad extraneas nationes tranſire perurgeret. Sed nec hoc quidem hoſtibus ſatis eſſe videbatur. Pueros enim quoſque atque adoleſcentes venuſtioris formæ, ſcitiſque vultibus puellas exercitus aduentitius iunctis poſt terga manibus ſecum ducens, per diuerſa loca precio accepto diſtrahebat: nulli compatiens, nec remeare ſinens. Dum ergo huiuſmodi clade gens illa premeretur, & non ſexui, non ætati ab hoſtibus parceretur, contigit venerabilem quoque FIDDOLVM capi cum ceteris, atque in

A in modum alterius Ioſeph duris irretitum ligaminibus, abſtractum patriâ duci à Barbaris. Neceſſe verò erat eos, in quorum ſorte vir Domini præda factus deuenerat, per Trecorum confinia iter habere, vbi poſt beatum LVPVM vicem Apoſtolicam eo tempore adminiſtrabat CAMELIANVS, omnimoda bonorum actuū claritate conſpicuus, nonus ab AMATORE, qui primus illius ordinatus eſt ciuitatis Epiſcopus. In huius autem vrbis territorio quidam Dei ſeruus AVENTINVS nomine ſuper ſubditum ſibi Monachorum gregem pij Patris ſollicitudinem impendebat. Is verò reuelatione admonitus iubetur redeuntibus Barbaris ire obuiam, ac pro redimendo viro Dei quam poſcerent dare pecuniam.-- ⁏ THEODORICVS II. THEODOBERTVS II.

Ex Vita ſancti Auſtregiſili Archiepiſcopi Bituricenſis.

CVM adhuc in humanis ageret beatus AVSTREGISILVS, tanquam paſtor bonus curam Eccleſiæ & plebis ſibi commiſſæ quotidie peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus ſeruare ſtudebat. Accidit autem vt ex Palatio THEODORICI Regis, ipſo Rege permittente, ad vrbem Bituricenſem accederet GVARNERIVS homo ſæuiſſimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, ſuperbiâ tumidus, ab ea vrbe pecuniam Regis nomine, quam dare non conſueſſet, exacturus. Permoti ciues inſolito onere, omnes ad beatum Auſtregiſilum confugiunt: orant, vt hanc vim ab ipſis propulſare velit. Vir ſanctus ad Deum ſe confert, diurnis atque nocturnis precibus eius aures continenter pulſat, vt populū ſuum hac vexatione liberet. Iam ad vrbem aduentabat miſer ille Guarnerius, & ad eum exit ſanctus Epiſcopus, atque pro commiſſa ſibi plebe murum ſe opponit: paratus etiam, ſi res ita poſtulet, Chriſti exemplo pro ouibus ſuis animam ponere. Dicit Guarnerio: Vnde venis homo improbe? Ecquid facere inſtituiſti? Non permittat Deus, vt in hanc intres vrbē, & ciuium cenſum agas. Tum verò Guarnerius acri irâ cōmotus, quòd inuito Epiſcopo non poſſet Regis & ſuam explere voluntatem, furibundus ad Regem abit: nunciat illi, renitente Auſtregiſilo Epiſcopo, quod ipſe iuſſiſſet ſe facere non potuiſſe. Interea verò beato fine Auſtregiſilus quieuit in pace, eiúſque Diaconus SVLPITIVS illi ſucceſſit. Redit poſtea Guarnerius, executurus ſub Sulpitio, quod ſub Auſtregiſilo non potuerat. Sulpitius verò anxius ad Dominum confugit, ab illo conſilium rei benè gerendæ petens. Erat enim vir mitis & lenis, hominiſque violentiæ vt reſiſtere poſſet non videbat. Deinde Guarnerium adit, orat vt qui ſub ipſius deceſſore ab eiuſmodi onere immunes fuiſſent, illos etiam ſuis temporibus pateretur ſolita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus viri Dei preces contempſit. Dixit itaque illi Sulpitius: Siquidem contra ius & fas tua eris potitus voluntate, non diu tamen impunè feres. Ille verò in vrbem ingreditur, facit vt erat iuſſus, omnibúſque pro voto expeditis, corpore, non animo, adit ſancti Auſtregiſili Eccleſiam, tanquam preces illic oblaturus. Vt vidit autem monumentum ſancti viri à fidelibus Chriſtianis auro argentóque mirificè exornatum, dixit arrogantiſſimè: Auſtregiſilus aurum ſuum & argentum in pauperes erogare debuit, non iubere vt ſuum ſepulcrum illo tegeretur. Non hoc ille dicebat, quòd ei curæ eſſent pauperes, ſed inſtar Iudæ proditoris auaritiâ æſtuabat. Pòſt à ſepulcro viri Dei diſcedens, orationis causâ altaria circumibat. Cúmque in ipſa Baſilica ambularet, lignum quoddam, ad quod vela ſuſpenſa erant, ab alto ruit ſuper caput eius. Manauit igitur ſanguis per oculos & barbam, & ad terram vſque defluxit. Et miſer ille clamauit voce, qua potuit: Auſtregiſilus, dum vixit, ſemper in me hoſtili animo fuit, & iam mortuus me prope interficit. Ita infelix nec culpam agnouit ſuam, nec à beato viro veniam petiit: immò verò feruens malitiâ, Auguſtudunum ire inſtituit, vt eius loci Epiſcopum perderet. In ipſo autem itinere in pago quodam, cùm omnes recubuiſſent, ſurrexit à menſa, & ad exonerandum ventrem ſeceſſit. Mox autem inteſtina ejus & viſcera omnia in cloacam deciderunt. eáque nocte vitam perdidit. Ex eo tempore nemo auſus fuit regiorum miniſtrorum ab vrbe Bituricenſi eiuſmodi pecuniam extorquere, abſterrente omnes tam diro interitu illius, qui talis exactionis primus auctor fuiſſet.-- ⁏

Apud Surium Tom. III.

B

C

THEODORICVS II. THEODOBERTVS II. Cap. 18.

Ex Vita Ms. ſancti Columbani Abbatis, ab eius æquali Ionâ Abbate conſcripta.

A

CREVERAT iam paſſim fama ſancti viri per vniuerſas Galliæ vel Germaniæ prouincias. Erátque omnium rumore laudabilis, omnium cultu venerabilis. In tantum vt THEVDERICVS Rex, qui eo regnabat in tempore, ad eum ſæpè veniret, & orationum ſuarum ſuffragia omni cum humilitate depoſceret. SIGIBERTVS etenim, cuius ſuperiùs fecimus mentionem, apud Victoriacum villam publicam, quæ in ſuburbano Arauienſis vrbis ſita eſt, CHILPERICI germani ſui dolo, qui apud Tornacum oppidum tunc erat, vſque internecionem interfectus eſt. Perempto itaque Sigiberto, CHILDEBERTVS filius eius Regni ſceptra ſuſcepit, annuente matre BRVNICHILDE. Mortuo deinde Childeberto inter adoleſcentiæ annos, regnauerunt filij Childeberti duo, THEVDEBERTVS, & THEVDERICVS, cum auia Brunichilde. Regno Burgundionum Theudericus potitus, Regnum Auſtraſiorum Theudebertus ſuſcepit regendum. Theudericus, quia inter terminos Regni ſui beatum Columbanum haberet gratulabatur. Ad quem ſæpiſſimè cùm veniret, cœpit vir Dei eum increpare, cur concubinarum adulteriis miſceretur, & non potiùs legitimi coniugij ſolamine frueretur: vt regalis proles ex honorabili Regina prodiret, & non potiùs ex lupanaribus videretur emergi. Cúmque iam ad viri Dei imperium Regis ſermo obtemperaret, & ſe omnibus illicitis ſegregare reſponderet, mentem Brunichildis auiæ, ſecundæ vt erat Zezabelis, anguis adiit, eámque contra virum Dei ſtimulatam ſuperbiæ aculeo excitat. quia cerneret viro Dei Theudericum obedire. Verebatur enim, ne ſi abiectis concubinis Reginam Aulæ præfeciſſet, dignitatis atque honoris ſui modum amputaſſet. B

Cap. 19. Euenit ergo vt quadam die beatus Columbanus ad Brunichildem veniret. erat enim tunc apud Brocariacum villam. Cúmque illa eum in Aulam veniſſe cerneret, filios THEVDERICI, quos de adulterinis permixtionibus habebat, ad virum Dei adducit. Quos cùm vidiſſet, ſciſcitatus eſt quid ſibi vellent. Cui Brunichildis ait: Regis ſunt filij, tu eos tua benedictione robora. At ille: Nequaquam, inquit, iſtos regalia ſceptra ſuſcepturos ſcias, quia de lupanaribus emerſerunt. Illa furens paruulos abire iubet. Parátque deinde inſidias moliri vicinis Monaſterij. Per nuncios imperat, vt nulli eorum exire Monaſterij terminos iter pandatur: neque receptacula Monachis eius, vel quælibet ſubſidia tribuantur. Cernens beatus Columbanus regios animos aduerſum ſe permotos, ad eos properat, vt ſuis monitis miſeræ pertinaciæ intentum frangat. Erat enim tunc temporis apud Spiſſiam villam publicam.-- ⁏ Ad hæc rurſum permota Brunichildis, Regis animum aduerſus beatum Columbanum excitat, omnique conatu perturbare intendit. Hortatúrque Proceres Aulicos, Optimates omnes, vt Regis animum contra virum Dei perturbarent.- ⁏ Abactus itaque Rex ad virũ Dei Luxouium venit.- ⁏ C Deinde diſceſſit, relinquens virum quendam Procerem nomine BALDVLFVM. Is enim cùm remanſiſſet, virum Dei à Monaſterio pellit, & penes Veſontionenſe oppidum ad exulandum perducit, quoadusque regalis ſententia quod voluiſſet decerneret. -- ⁏

Cap. 21. Poſt hæc vir Dei cernens quòd nullis cuſtodiis angeretur, à nullóque moleſtiam ferret, aſcendit Dominica die in verticem ardui cacuminis montis illius. Ita enim ſitus vrbis habetur, cùm domorum denſitas in diffuſo latere procliui montis ſita ſit. Prorumpunt ardua in ſublimibus cacuminibus, qui vndique abſciſi fluminis Douæ alueo vallante nullatenus comeantibus viam pandit. Ibi vſque ad mediam diem exſpectat, ſi aliquis iter ad Monaſterium reuertendi prohibeat. & cùm nullus contrarius exiſteret, ipſe per mediam vrbem cum ſuis ad Monaſterium regreditur. Quo audito, Brunichildis ac Theodoricus, quòd ſcilicet ab exilio reuertiſſet, atrocioribus iræ aculeis ſtimulantur. Iubéntque militum cohortem, vt rurſum virum Dei vi abſtrahant, & ad priſtinum prorſus exilium reuocent.- ⁏ Quibus renunciantibus auribus regiis, quia illum omninò non repperiſſent, illi aucto furore miſeræ intentionis, BERTHARIVM Comitem ad eum attentiùs perquirendum virorum cum præſidio, ſimúlque & BAVDVLFVM,

A quem ſuperiùs direxerat, deſtinarunt. Quò cùm veniſſent, beatum Columbanum in Eccleſia poſitum, pſallentem, orationique deditum cum omni congregatione Fratrum repperiunt, ſicque virum Dei alloquuntur: Vir Dei, precamur vt tam regiis quàm etiam noſtris obedias præceptis, egreſſúſque pergas eo itinere, quo primùm his aduentaſti in locis.-- ⁖ Videns itaque vir Dei periculum, cum omnium eiulatu atque mœrore egreditur. Deputatis cuſtodibus, qui, quouſque ditionis ſuæ Regno pelleretur, non eum relinquerent, Namnetis vſque perducunt. Inter quos primus RAGAMVNDVS erat.-- ⁖ Venerabilis etiam vir, qui poſt in eodem Monaſterio Pater extitit EVSTASIVS diſcipulus & miniſter ſancti viri, violenter auellitur, intendente ſuper eum MIETIO auunculo eius, qui Lingonicæ Eccleſiæ Pontifex erat. Egreſſus ergo vir ſanctus cum ſuis viceſimo anno poſt incolatum heremi illius per vrbem Biſontionum Auguſtudunúmque ad Cauallonem * caſtrum peruenit. Deinde ad Choram fluuium properans, ad domum cuiuſdam nobilis & religioſæ feminæ THEVDEMVNDÆ peruenit.-- ⁖ Exin Autiſſiodorum properauit, ibique alloquutus Ragamundum eſt, quia ipſe eum viâ qua ibat duceret: Memento, inquit, ô Ragamunde, CHLOTARIVM, quem nunc ſpernitis, intra triennium Dominum habebitis.

THEODORICVS II. THEODOBERTVS II.

* Aualonē, in edit.

Progreſſus exin ab Autiſſiodoro, ad Niuernenſe oppidum venit, cuſtodibus antecedentibus ac ſubſequentibus, vt Ligeris ſcapha reciperetur, Britannicóque ſinui redderetur.-- ⁖ Cap. 23.

B Nauigantes ergo per Ligerem, ad Turonenſem perueniunt vrbem. vbi vir ſanctus cuſtodes precatur, vt ſcapham portui appropinquent, ſéque ad ſepulcrum beati Confeſſoris Martini ire ſinant.-- ⁖ Egreſſus ſanè ad ſepulchrum beati Martini accedit, tota ibi nocte in oratione excubat. Illuceſcente verò die à LEVPARIO vrbis illius Epiſcopo inuitatus ad eſum, ire non abnuit præſertim ob ſuorum requiē Fratrum, moratúſque eo die cum ſupradicto Pontifice. Qui cùm hora refectionis cum eo ad menſam reſideret, interrogatus cur retro ad patriam repedaret, reſpondit: Canis me THEVDERICVS à Fratribus meis abegit. Tunc vnus è conuiuis CHRODOALDVS nomine, qui amitam Theudeberti Regis in coniugio habebat, Regi tamen Theuderico fidelis erat: hic viro Dei humili voce reſpondit, ſe melius eſſe lac potare quàm abſinthium. Cui vir Dei: Cognoſco, ait, te Regis Theuderici fœderis iura ſeruare velle. At ille fatetur, ſe fœdus fidei promiſiſſe quamdiu viueret obſeruare. Si, inquit, Regis Theuderici vinctus es fœdere, amico tuo & domino lætus eris Legatus directus. Hæc ergo eius auribus infer, Et ipſum, & ſuos liberos, intra triennij circulum eſſe delendos, radicitúſque eius ſtirpem Dominum eradicaturum.- ⁖ Poſtea verò præbens neceſſaria Leuparius viro Dei, vale dicit. Qui nauli itinere ouans vſque Nammetenſe oppidum venit.-- ⁖ Cap. 24.

Poſt hæc SVFFRONIVS Nammetenſis vrbis Epiſcopus, vnà cum THEVDOADO Comite, iuxta Regis imperium beatum Columbanum naue ſuſceptum ad Hiberniam deſtinare properabant.-- ⁖ Sed vir Dei moratus inibi paululum, C poſt ad CHLOTHARIVM Chilperici Regis filium, qui in Auſtraſiis Franciſque regnabat extrema Galliâ ad Oceanum poſitis, pergit. Porrò Chlotharius audierat, quantis qualibúſve iniuriis virum Dei Brunichildis ac Theudericus fatigauerant. Quem cùm vidiſſet, velut cœleſte munus recepit. Ouánſque precatur, vt ſi vellet intra ſui Regni terminos reſideat, ſéque ei prout voluerit famulaturum. At ille, Nequaquam ait his in locis ſe conſiſtere velle, vel ob ſuam peregrinationem augendum, vel illius inimicitiarum occaſionem ſedandam. Tenuit ergo eum Chlotharius quantis potuit penes ſe diebus, caſtigatúſque ab eo pro quibuſdam erroribus, quibus vix Aula regia caret: ſpondet ſe Chlotharius iuxta eius imperium omnia emendaturum. Erat enim Chlotharius ſolers in amore ſapientiæ. Inuentum ergo optatum munus gratificabat. Morante ergo eo penes Chlotharium, lis oritur inter THEVDEBERTVM & THEVDERICVM: diſceptantibus vtriſque de Regni ſui terminis. Vterque ad Chlotharium Legatos dirigunt, & vterque aduerſum parem auxilium poſtulat. Quod Chlotharius beato Columbano inſinuare procurat, conſulens vt ſi videretur eius conſilij, ſe vnum conſentiendo contra alium dimicare. Ad quē ille prophetico repletus ſpiritu ait: Neutris te fore pariturum conſiliis. tuam intra triennij tempus in ditionē vtrorum Regna venire. Videns Chlotharius à viro Dei talia ſibi prophetico ore dici, neutri parere voluit. Cap. 25. 26.

THEODORICVS II. THEODOBERTVS II. ſed promiſſum ſibi tempus fideliter exſpectans, poſtpoſitus eſt triumphus victoriæ. A
Poſt hæc egit apud Chlotharium vir Dei, vt ſibi ſolamen largiretur, vtque per THEVDEBERTI Regnum ſi valeret, ad Italiam Alpium iuga tranſcendens perueniret. Datis ergo comitibus, qui eum vſque ad Theudebertum perducerent,
Cap.27. 28. itinere arrepto ad Pariſius vrbem peruenit. -⁖ Deinde ad Meldenſe oppidum properat. Cui cùm quidam vir nobilis HAGNERICVS Theudeberti conuiua, vir ſapiens, & conſiliis Regis gratus, & nobilitatis ſapientiâ vallatus ineſſet, is virum Dei miro gaudio recepit. ſéque habere curam ſpondit, qualiter ad Theudeberti Aulam accederet. Non eſſe neceſſe alios comites è regio latere habere. Ad hoc enim aliorum differebat ſubſidium, vt virum Dei ſecum quamdiu valeret teneret, & eius doctrina ſua domus nobilitaretur. Benedixit ergo vir Dei domum eius, filiámque eius nomine BVRGVNDOFARAM, quę intra infantiæ annos erat, benedicens Domino vouit. Progreſſúſque deinde, venit ad villam quandam Vultiacum, quæ ſupra amnem Matrona ſita eſt. Ibi receptus à quodam viro AVTHARIO nomine, cuius coniux AGIRA dicebatur. Erántque ei duo filij infra infantiæ annos decem, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos ſua benedictione ſacrauit. qui poſt, mox vt pubeſcere cœperunt, Chlothario Regi primùm, ac deinceps DAGOBERTO gratiſſimi habiti. Qui poſtquam ſeculi gloriâ fuerunt illuſtrati, anhelare cœperunt vt per gloriam ſeculi non carerent æterna. Quorum maior natu ADO nomen, ſemet ſuis voluptatibus abdicauit. póſtque intra Iuranum ſaltum Monaſterium ex beati Regula Columbani conſtruxit. Iuniórque nomen DADO intra Briegenſem ſaltum ſupra fluuiolum Reſbacem ex ſupradicti viri Regula Monaſterium conſtruxit. -⁖ B

Cap.29. Exinde ad THEODEBERTVM venit. Quem cùm Theodebertus vidiſſet, ouans ſuis recepit ſedibus. -⁖ Dedit ergo Rex optionem, quamcumque in partem voluiſſet experimento quæreret locum, qui ſibi & ſuis placuiſſet. Inquiſiuitque locum, quem fauor omnium reddebat laudabilem, intra Germaniæ terminos, Rheno tamen vicinum, oppidum olim dirutum, quem Bricantia nuncupabant. -⁖ Quem peragrans vir Dei, non ſuis placere animis ait, ſed tamen ob fidem in Gentibus ſerendam, inibi paulisper moraturum ſe ſpondet. Sunt etenim ibi vicinæ nationes SVEVORVM. Quo cùm moraretur, & inter habitatores loci illius progrederetur, repperit eos ſacrificium profanum litare velle. váſque magnum, quod vulgò cupam dicunt, quod viginti modia plus minúſve capiebat, ceruiſæ plenum, in medio poſitum. Ad quod vir Dei acceſſit, ſciſcitatúrque quid de illo fieri vellent. Illi aiunt, ſe Deo ſuo VODANO nomine velle litare. Ille peſtiferum opus audiens, vas ſufflat, miróque modo vas cum fragore diſſoluitur, & per fruſta diuiditur, víſque rapida cum liquore ceruiſæ prorumpit. -⁖ Eo itaque tempore THEODERICVS atque Brunichildis non ſolùm aduerſus Columbanum inſaniebant, verumetiam & contra ſanctiſſimum DESIDERIVM Viennenſis vrbis Epiſcopum aduerſabantur. Quem primò exilio damnatum multis iniuriis affligere nitebantur, ad poſtremum verò glorioſo martyrio coronare. -⁖ C

Cap.30. Interea inter THEODERICVM & THEODEBERTVM lis firmatur, ac quiſque aduerſus fratrem vſque ad internecionem deſæuit. vtriſque gentium robore ſuperbientibus. Inter quæ vir Dei ad Theodebertum accedit, eúmque ſuadet vt cœptum arrogantiæ ſupercilium deponeret, ſéque Clericum faceret, & in Eccleſia poſitus ſacræ ſubderetur Religioni: ne ſimul cum damno præſentis, æternæ pateretur diſpendia vitæ. Quod & Regi, & omnibus circumaſtantibus ridiculum excitat. aientes, ſe nunquam audiſſe Regem in Regnum ſublimatum, voluntarium fuiſſe Clericum. Deteſtantibus ergo omnibus, beatus Columbanus ait: „Si voluntarius nullatenus Clericatus honorem ſumat, in breui inuitus Clericus exiſtat. His ergo dictis, vir Dei ad Cellulam remeat, móxque prophetici dicti euentum res non diu dilata affirmat. Nec mora Theodericus Theodebertum ad bellum ciet, & propter Tullum deuictum fugat. Poſt quem collecto robore exercitus perſequitur. ſimilique modo gentium multarum Theodebertus robore vallatus, ad Tulbiacenſe caſtrum pugnaturus occurrit. Ibi prælio inito, innumeræ hominũ phalanges ex vtroque exercitu perierunt. Victus tandem Theodebertus fugit. -⁖ Perſequutus eſt ergo Theodebertum Theodericus, & ſuorum proditione captum ad auiam Brunichildem direxit. Quem cùm auia recepiſſet, quia Theoderici par-

A tribus Brunechildis fauens erat, furens Theodebertum Clericum fieri rogauit: ac non poſt multos dies impiè nimis poſt Clericatum perimi iuſſit. THEODERICVS II.

Porro THEODERICVS penes Mettenſe oppidum morans, diuinitus percuſſus, inter flagrantis ignis incendia mortuus eſt. Poſt quem Brunichildis filium eius SIGIBERTVM in Regnum ſuffecit. Itaque CHLOTHARIVS memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines Regni, quæ ſuæ ditioni debebantur, conatur recipere. Contra quem Sigibertus cum hoſtium cuneis pugnaturus aduenit. Quem Chlotharius captum peremit, fratréſque eius quinque Theoderici filios cum proauia Brunichilde cepit. Pueros ſeparatim perimit. Brunichildem verò primò ignobiliter camelo impoſitam hoſtibus girando monſtrauit. Póſtque indomitorum equorum caudis irretitam vitâ priuauit. Funditus ergo radicitúſque deleta Theoderici ſtirpe, Chlotharius potitus eſt trium Regnorum ſolus Monarchiam. Quo facto, beati Columbani prophetia in omnibus eſt impleta, vnum intra triennium cum omni ſtirpe funditus deletum, alium violenter Clericum factum, tertium trium Regnorum poſſeſſione ac dominatione dilatatum. THEODOBERTVS II. Cap. 31.

Beatus ergo Columbanus cùm audiſſet, vt ſuprà diximus, deuictum à Theoderico Theodebertum, relicta Gallia atque Germania, Italiam ingreditur. Vbi ab AGILVLFO Langobardorum Rege honorificè ſuſceptus eſt.-- ⁝ Cap. 32.

INTEREA memoratus CHLOTHARIVS viri Dei prophetiæ effectum in ſe Cap. 33.
B fuiſſe implètum cernens, beatum EVSTHASIVM, qui eius in loco Luxouienſe Monaſterium regebat, ad ſe venire imperat. Quem pio affamine rogat, vt ſibi cum ſupplemento publico Legatione fungere curet: ſocióſque quos vellet nobilium virorum haberet, qui ſui vadimonij arbitri eſſent. Poſt beatum Columbanum pergerent, quocúmque reperiſſent in loco eleganti ſuaſu ad ſe venire hortarentur. Perrexit itaque venerabilis diſcipulus, Magiſtri veſtigia proſecutus. Qui cùm ad eum veniſſet, Chlotharij verba depromit. Viſo ergo Euſthaſio, beatus Columbanus gauiſus, recepti muneris aditum gratulabatur.-- ⁝ Dimiſſum poſt hæc ad Chlotharium ire iubet, tabuliſque reſponſis regias mulcire imperat aures, ſéque retrò repedare nullatenus ratum duceret. Tantummodo poſcere, vt ſodales ſuos, qui Luxouio incolebant, regali amminiculo ac præſidio foueret. Litteras caſtigationum affamine plenas Regi dirigit. gratiſſimum munus Rex velut pignus fœderis viri Dei ouans recepit. Nec eius petitioni obliuionis noxam præponit; omni præſidio ſupradictum Monaſterium munire ſtudet. Annuis cenſibus ditat; terminos vndique, prout voluntas venerabilis Euſthaſij erat, auget: omnique conatu ad auxilium inibi inhabitantium ob viri Dei amorem intendit.-- ⁝

Ex Vita Ms. ſancti Romarici Abbatis, quam ad magnificam matrem ſanctarum Virginum Romarici montis domnam Ceciliam Auctor coætaneus ſcripſit.

C

BEATVS ROMARICVS nobilis in Palatio, atque parentibus ſuis clarus & amabilis vbique reſplenduit. Nam cùm in laico habitu religioſam vitam gereret, reddebat quæ Regis ſunt Regi, & quæ Dei Deo.-- ⁝ Quodam namque tempore, cùm THEODERICVS Rex germanum ſuum THEODEBERTVM perſecutus fuiſſet, genitore * ſupradicti viri interfecto, villæ eorum fiſci ditionibus redactæ ſunt. & deinceps Romaricus, quia fidem ſeruauerat, à perſequentium nequitia fugatus Mettis petiit. Erat denique tunc temporis in Palatio vnus Epiſcopus nomine ARIDIVS, qui BRVNICHILDÆ Reginæ ſedulo famulabatur alloquio. Illiúſque ſupradictus vir pedibus proſtratus, ſupplicat vt Rex apud Reginam ſuo interuentu recipere potuiſſet. Illéque irâ ſauciatus, os viri pede excuſſo impiè verberauit.-- ⁝ Sed inluceſcente die craſtina, vulgatum eſt Regem Theodericum mortis ſententia percuſſum fuiſſe. Ac deinceps accitus à Reginâ, vel Epiſcopo Aridio, Romaricus, reddito patrimonio ſupplicatur, vt ſaltem per ipſum iſdem de vrbe Mettenſi fugiendi darentur ſpatia.

* In recentiore eiuſdē Sancti Vita, pater illius ROMVLFVS; mater ROMVLINDIS vocatur.

Poſt hæc denique tempus euenit, vt in CLOTARII Regis Palatio inter ceteros electus haberetur. Sed ineffabilis Deus videns militem ſuum ſub tenebroſi huius ſeculi bellis belligerantem, voluit illum ad lucidos producere campos. actúm-

SIGEBERTVS II. que eſt, vt ex heremi ſecretis beatus educeretur AMATVS. Quid plura? Inueniens hominem, hortatur vt detonſo capite, rebúſque in pauperibus diſperſis, tanquam ſibi theſauro in cœlis poſito, iam ad perfectiora pergeret. Quibus ille auditis, vt erat totus ſancto deſiderio repletus, cum multarum rerum ſubſtantia Monaſterium Luxouium petiit, multis videlicet priùs ex ſeruicio libertatem adeptis. Ibique ſanctam humilitatem & obedientiam propter Chriſtum ſectandam accepit.-- ⁝ A

CVM adhuc ad bonum opus profuturum vnam tantummodò reſeruaſſet villam, conſilio deinceps inito, beatus Amatus cum eodem ad Monaſterium puellarum ædificandum pergit. Multis namque adunatis puellis, in heremo properantes, ſanctum inſtituunt opus.-- ⁝ Hæc deinceps, ſicut nunc in præſentiarum cernitur, in eorum operibus ſuppleta monſtrantur.

DE SIGEBERTO II.

THEODORICI II. FILIO.

Ex Vita ſancti Galli Abbatis, Auctore VValafrido Strabo Abbate Augienſi. B

Lib. 1. Cap. 5. PERGENS cum ſuis beatus Columbanus, peruenit in caſtrum quod Arbona vocatur, & inuenit ibi Preſbyterum bonitate conſpicuum, nomine VVillimarum.-- ⁝ Inter ſacræ igitur ædificationis colloquia Preſbyterum illum interrogauit, ſi ſciret aliquem in ſolitudine locum, in quo Cellula fieri potuiſſet, cuſtodiis » aliquantulum regularibus opportuna. Hoſpes huic inquiſitioni reſpondit: In hac » ſolitudine locus quidam eſt, antiquæ ſtructuræ ſeruans inter ruinas veſtigia, vbi » terra pinguis, & fructuariis prouentibus apta, montes per gyrum excelſi, heremus » vaſta, & imminens oppido planicies copioſa, victum quærentibus fructum laboris » non negat. Et cùm loci ipſius ſitum per multa laudaſſet, indicat nomen eius Brigantium.-- ⁝

Cap. 6. Venerabilis autem Abba comitibus GALLO & quodam Diacono nauim conſcendens, inuocato nomine Domini ad locum deſideratum viâ recta peruenit. Egreſſi de nauicula Oratorium in honore ſanctæ Aureliæ conſtructum adierunt, quod poſtmodum Columbanus in priſcum renouauit honorem. Repererunt autem in Templo tres imagines æreas deauratas parieti affixas, quas populus dimiſ» ſo altaris ſacri cultu adorabat, & oblatis ſacrificiis dicere conſueuit: Iſti ſunt dij » veteres & antiqui huius loci tutores, quorum ſolatio & nos & noſtra perdurant » vſque in præſens. Columbanus itaque beato Gallo id iniunxit officij, vt populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione ſalutari reuocaret.-- ⁝ C

Cap. 8. Interea nonnulli ciuium propter idolorum ſuorum abolitionem prædicationis eorum monita contemnentes, cœperunt contra eos odia concitare, inſidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipſorum Ducem nomine GVNZONEM adierunt, & apud eum accuſauerunt Sanctos. Quo audito, Dux furore ſuccenſus, miſſis nunciis famulos Dei de loco eodem diſcedere iuſſit.-- ⁝

Cap. 14. Poſtea nuncius venit ad Preſbyterum VVillimarum, indicans Conſtancienſem Epiſcopum GAVDENTIVM nomine de hac vita migraſſe. Septima poſt hæc die GVNZONIS Ducis Epiſtola venit ad Preſbyterum præcipientis illi, vt die duodecimo ad Iburningas * villam veniret, & virum Dei GALLVM ſecum adduceret. Nam filiam eius nomine FRIDEBVRGAM, quæ illi erat vnica, ſingulari pulchritudine fulgens, ſpiritus inuaſit malignus: à quo dum diuerſis torqueretur moleſtiis, penè continuam tolerauit inediam, & ſæpiùs terræ proſtrata, inter ſpumas horribiles miſerabili volutabatur inſania, adeò vt vix quatuor virorum teneri poſſet inſtantiâ. Poſt triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob cauſam pater eius nuncios miſit ad Regem SIGEBERTVM THEODORICI filium, qui eam habuit deſponſatam, vt ei nunciarent quidquid circa puel-

* Iburgas in Cod. Ms.

A Iam agebatur. Rex verò cum omni feſtinatione miſit duos Pontifices, de quorum meritis potiſſimum præſumebat, cum donis regiis ad puellulam, vt eam medicamine orationum à furoris veſani languore ſanarent.-- ⁏ SIGEBERTVS II.

VVillimarus verò Presbyter, cùm ſecundum iuſſionem Ducis virum Dei Gallum ad eum duxiſſet, is oratione facta, & impoſita manu ſuper caput puellæ, ſanam eam matri reddidit. Quibus patratis, Dux iuſſit ei afferri dona, quæ Rex puellæ tranſmiſerat, & inſuper vt apicem Conſtancienſis Pontificatus dignaretur aſſumere poſtulauit. Sed vir beatus huius regiminis pondus recuſauit. Dux autem ſanctitatis eius tam manifeſto compunctus indicio, iuſſit Arbonenſi Præfecto, vt cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ, ædificia iuxta viri Dei diſpoſitionem, & quæcumque neceſſitas popoſciſſet conſtrueret.-- ⁏ Cap 16. 17. 18. 19.

SIGEBERTVS igitur Rex cùm audiſſet puellæ redditam ſanitatem, mandauit patri eius vt eam ſuis conſpectibus exhiberet. Qui ſumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno ſuorum comitatu duxit eam vſque ad Renum, indéque per Comites ad Regem tranſmiſit. A quo dum gratanter ſuſcepta fuiſſet, interrogata quomodo ſuæ remedium conſecuta eſſet infirmitatis, cùm per Pontifices ad hoc miſſos ſanitati non poſſet reſtitui, hanc reddidit rationem: " Domine mi, inquiens, eſt vir quidam in Prouincia, quam huc " ducta reliqui, cuiuſdam incola ſolitudinis, de gente Scotorum, nomine GALLVS, " tantæ apud Deum virtutis & meriti, vt aduerſus dæmones ſingulari qua- " B dam vtatur potentiâ. Nam cùm ego ancilla tua graui vexatoris inſtantiâ pericu- " loſum vitæ nutantis finem penè ſubirem, rogante patre meo idem vir Dei super- " uenit, & ſigno vexilli ſalutaris me muniens imperioſa voce iuſſit exire tyran- " num. Cúmque ſacrificij cœleſtis me pabulo confirmaret, priſtinæ reſtituta ſum " ſanitati. His ita relatis, puella procidens ad pedes Regis, Obſecro, ait, Domi- " ne, vt virum ipſum tuæ gratiæ foueas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum " actiones rependere non grauêris. Interrogauit autem eam, in qua heremo vir " manſitaret eximius. Et illa reſpondit, In ſaltu, qui Arbonenſi territorio adiacet, & " eſt publici poſſeſſio iuris. Situs autem inter Alpes Retiarum, & Brigantini mar- " ginem lacus. Rex igitur vt audiuit in publicis eum commorari poſſeſſionibus, iuſ- " ſit fieri conſcriptionem firmitatis, vt vir ſanctus locum quem incolebat per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem, cum Epiſtola conceſſionis iamdictæ per ſuos nuncios viro Dei deſtinauit, ſe ſacris orationibus eius commendans attentiùs. GVNZONI autem Duci præcipiens, vt ſi ſolitudinis incola vellet, ſolatiorum ei copiam ad ædificandam Cellam ſumminiſtraret. Cap. 21.

Non multis in medio reuolutis diebus, volens Rex ibidem puellam ſuis thalamis ſociare, celebri edicto Sacerdotum & Principum ſuorum Senatum nuptiarum præcepit adeſſe ſollemniis. Cúmque ſtipatus agmine Procerum introiiſſet vbi ipſa manebat, dixit illi: " Aſcendamus in Palatium. nam nuptiæ paratæ ſunt, " C Sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis aduenerunt. Qui- " bus illa auditis cecidit ad pedes eius, dicens: Mi Domine, quia præterita paſſio ſuo " me pondere tabefecit, vires abſorbuit valitudo contraria, membrorum officia " ægritudine ſunt reſoluta: da mihi vel ſeptem dierum inducias, vt aliquatenus " virium detrimenta recuperem, & ſic tuis poſſim applicari conſpectibus. Quam " petitionem dum Rex piè ſuſciperet, ad Palatium remeauit, illa in priuato commorante cubiculo. Fiebat autem vtroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis cur tam diu diuiſi conuiuio diſtuliſſent connubia. Tranſactis interea ſeptem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidémque puellis Eccleſiam beati Stephani protomartyris introiuit, & ſecedens poſt ianuas Templi exuit ſe veſtimentis regalibus, & habitum propoſiti ſanctioris aſſumpſit, neſcientibus hoc viris qui pariter cum illa aduenerunt. Depoſito ergo terrenæ dignitatis amictu, ſanctimoniæ nitorem cum quodam ſui ſecuta contemptu, acceſsit ad altare, & in faciem proruens Dominum ſtudioſiùs adorauit. Viri ergo, qui erant cum illa, hæc videntes, venerunt ad Regem, & nunciauerunt ei quæ facta fuerant. Et ille aduocans Sacerdotes & quoſdam Principes ſuos, cœpit inquirere ab eis, quid ſuper hac re faciendum cenſerent. CYPRIANVS Arelatenſis Regi reſpondit: Quia, vt liquidò claret, puel- Cap. 22.

SIGEBERTVS II. la hæc cùm à dæmonio erueretur, hoc ſe voto, quod perfeciſſe videtur, conſtrinxit, cauendum tibi eſt, ne fortè ſi irritum feceris votum eius, rediuiuo dæmonum comprimatur incurſu: tu verò tanti criminis reatum incurras. Rex ergo iuſtitiæ tenax, & timore Domini plenus, huic conſilio deuotæ mentis pandit aſſenſum: & ingreſſus Eccleſiam, fecit afferri veſtem nuptiis præparatam, & coronam ſponſæ nitoribus imponendam. His allatis, dum puellam ad ſe iuſſiſſet accedere, ſponſa Dei iam Agni comitatibus hærens, auelli non potuit ab altari, quia ſe timebat de Eccleſia protrahendam. Cúmque inſtantiùs aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit: Hodie, inquiens, per om-
» nia tuæ voluntatis videbis effectum. Porrò illa inter ſpem & metum poſita, ca-
» put ſuper altare reclinans: Ecce, ait, ancilla Domini, fiat mihi ſecundum volun-
» tatem eius. Rex verò iuſsit Sacerdotibus vt eleuarent eam, & ad ſe perducerent. Quo facto, induta eſt illo iubente veſte regali, & ſacro velamine coronata.
» Intuitus autem eam Rex religioſus, dixit illi: Ecce meis te nuptiis præparatam
» ſponſi cœleſtis Domini noſtri videlicet Ieſu Chriſti credo complexibus. Et dexteram eius comprehendens, poſuit in altari. Deinde & Eccleſiæ limen excedens, lacrimis abſconditum patefecit amorem. Poſt hæc vocauit eam, & iuxta ſe fecit in Palatio reſidere, & donis ingentibus honoratam prætulit Monaſterio ancillarum Dei, quod in honore beati Petri Principis Apoſtolorum conſtructum eſt in Metenſium ciuitate, vbi geſta ſunt vniuerſa, quæ proxima narratione retulimus.

DE CLOTHARIO II.

CHILPERICI FILIO.

Ex Vita Ms. ſancti Betharij Carnotenſium Præſulis.

EO quoque tempore CLOTHARIVS Rex ſecundus, filius CHILPERICI Regis, cum Regina Fredegunde nomine, regnabat ſuper gentem Francorum. Qui audiens famam beatiſſimi viri, ſuum conſtituit Archicapellanum, & pignora multa Sanctorum, quæ ſecum deferebat, vt mos eſt Regum, ditioni illius conſtituit, vt ſanctus cum Sanctis haberet cuſtodiam ſanctitatis, & vt meritò de illo diceretur, *Cum ſancto ſanctus eris*. Suſcepit namque officium à Rege ſibi commiſſum, & erat gratus tam Deo quàm hominibus.-- :·

Præfatus igitur Papulus Epiſcopus ipſo in tempore ab hac luce migrauit. Tunc cunctus Clerus & deuotiſſimus populus, diuina admonitus inſpiratione ad Palatium pergit, aures Regis tota fortitudine pulſat, ſcilicet petens vt beatum BETHARIVM ſibi daret Paſtorem & Epiſcopum. Rex verò contriſtatus eſt ſuper hoc negocio, & omnes Optimates illius, quia ſicut Angelum Dei venerabantur eum. Verumtamen non diſtulit vota petentium, quin illicò expleret fidelium votum. Tunc iuſſu imperatorio, omniúmque Optimatum, Carnotenſium Eccleſiæ ſuſcepit principatum.-- :·

Eo namque tempore CLOTHARIVS, vt ſuprà taxauimus, Monarchiam Regni Francorum regebat. THEODERICVS verò in Burgundia tyrannicam exercebat poteſtatem, qui conſilio auiæ ſuæ Brunichildæ impulſus, cùm eſſet acerrimus, ingenióque facilis, hoſtilem exercitum quaſi arenam maris innumerabilem ex Burgundia, & Alemannia, atque Gothia, ceteriſque gentibus contraxit, & contra Clotharium patruelem ſuum perrexit. Clotharius econtrà commouens exercitum, conuenerunt in vnum. Sed Clotharius fugâ lapſus vſque Perticam ſiluam peruenit. Audiens autem Theodericus, quòd Carnotenſis Eccleſiæ ciuitas valdè munitiſſima eſſet, theſaurique innumerabiles illic repoſiti eſſent, atque viro Domini commendati, direxit contra illum maximam exercitus ſui partem. Veniénſque innumerabilis exercitus, ac barbara multitudo, Carnotis, cupientes comprehendere beatiſſimum Betharium anno ordinationis ſuæ

A VI. Tunc prædictus Sacerdos vnà cum Clero & populo infra muros ciuitatis concluſus, fortiter ſe defendere eſt conatus. Sed beatiſſimus vir accepto ab iis ſacramento, vt nec ipſe, nec ſui aliquid mali paterentur, credens fidei illorum aperuit portas ciuitatis. Illicò autem vt patefecit aditum, inuaſerunt more barbarico totam ciuitatem, deuaſtantes omnia. De populo verò maxima multitudo corruit gladio.-- :· CLOTHARIVS II.

Cernens autem ſanctus Betharius interitum ſuæ ciuitatis, dedit ſe periculo, mediis ſcilicet hoſtibus ſe inferens, vt ſe ſolum perimerent poſtulans, & populum innocentem ab incurſionis nece dimitterent. Hoſtes autem irâ commoti, fundâ manus eius auſi ſunt alligare, ſecúmque vſque perduxerunt ad portum qui vocatur Vilemeldis cum omni iniuria ſuper fluuium Audura. Cùm eſſet vir Domini plenus caritate, firmiſſimus fide, & nullatenus valeret mitigare furores crudeliſſimæ gentis, elegit conſilium vt precium daret pro redemptione captiuorum. Sed vnde daret omnimodis non habebat, maximè cùm ligatis loris fortiſſimè teneretur à perfidis, nulláque ſui corporis parte in terra cerneretur habere poteſtatem, mira diſpoſitione omnipotentis Dei affuerunt ſibi impræſentiarum ſolidi quingenti. Quos videntes canini hoſtes abſtulerunt, & aliquantulam partem captiuis reddiderunt Ipſum verò ſanctum virum vſque ad præſentiam THEODERICI Regis perduxerunt. Interea vnus è barbaris gentis ipſius niſus B eſt abſtrahere à ſanctis manibus eius chyrotecas, quod vulgò vvantos vocant, & ſuas tegere indignas. Sed ſubitò diuina affuit vltio. Nam arreptus à dæmonio propriis dentibus ſemetipſum cœpit lacerare, manúſque ſuas rodendo truncare: & qui quondam homicida alterius extitit, crudeli nece ſeipſum interfecit. Videntes talia inimici, cœperunt lapidea corda emollire ſua, & famulo Domini omni deuotione ſeruire.-- :·

Interea beatus Betharius pro plebe captus, atque ligatus, vſque ad Regem Theodericum & Brunichildem eſt deductus, à quibus tam crudelis exercitus fuerat deſtinatus. Videns autem Rex & Optimates illius humilitatem, ſeu ſanctitatem, comperto quòd eſſet Dei electus, cœperunt eum venerari cum tremore diuino. Inſuper etiam prouoluti eius genibus, rogabant vt dignaretur eos recipere ſuis in orationibus. Qui etiam conſenſit, & mox quod petebant expleuit. Credimus etiam, quòd ideo Dominus ſeruum ſuum cum tanta contumelia ante Regem ire permiſit, vt perfidi videntes humilitatem ipſius, & cognoſcentes ſanctitatem eius, à ferocitate ſe nimia mitigarent, & captam prædam, quam iniuſtè tulerant, redderent. quod ita factum fuit. Imperante namque Theoderico, redditur omnis captiuitas, prædáque magna, theſaurique Eccleſiæ. Inſuper etiam aliis multis muneribus à Rege cunctiſque Optimatibus honoratus, reuertitur ad propriam, Chriſto propitiante, ciuitatem.

C *Ex Vita Ms. ſancti VValarici Abbatis.*

CVM ſolummodo ſolium Regni Neuſtraſiorum vir valdè idoneus & Deo amabilis Rex CLOTHARIVS ſibi vendicabat, quem Columbanus ſacra ſua doctrina monuerat tam de amplificando Dei regno, quàm de præda, ceteris Regibus ſibi inuicem rebellantibus, vnà cum ſtirpe eorum iuſto Dei iudicio à Regno quidem malè vſurpato infra triennium eſſe perituros, & Monarchiam Regni eorum ipſi Clothario adunandam eſſe, ſæpè prædixerat. Quidam verò fratrum ſancti Columbani nomine VVALDOLENVS licentiam ab ipſo rogauit, vt inter gentes prædicaret, & venerabilem virum VVALARICVM pro ſolatione fouendæ religionis ſecum abire permitteret. Cui beatus Pater reſpondiſſe fertur: Etſi pro bono fili deſideras, ſed hoc ſcias quòd ille Dei ſeruus magnus eſt, quem « tecum ire perquiris. Hoc autẽ caue, ne ei aliquid moleſtiæ ingeras, ne pro hoc ſcan- « dali machinamenta incurras. Cúmque hoc ei vt poſtulauerat beatus Columbanus permiſiſſet, cum dicto factum venit in proſperum, ſicut à ſancto Dei fuerat prædictum. Cúmque in Neuſtria perueniſſent, acceſſerunt ad quendam Regem CLOTHARIVM, cui remotum locum reſidendi popoſcerunt. Aduenientes verò ad quendam locum Ambianenſium perueniunt VValimago, vbi quidam Comes nomine SIGOBARDVS iuxta morem ſeculi concioni præſidebat, quod ruſtici

CLOTHARIVS II. mallum vocant. Et cùm ibidem, vt ſolet adeſſe, malis geſtis iuſta vel iniuſta ſententia vnicuique manifeſtatur, contigit vt quidam reus ob meritum quidem reatus ſui morte damnatus, in eculeo iam eſſet ſuſpenſus atque defunctus. Cúmque eum à longè beatus VValaricus inſpexiſſet, permotus viſceribus vt erat pietate plenus, concito curſu ad ſtipitem peruenit, & prohibentibus eum carnificibus ne cadauer iam mortuo illo modo tetigiſſet, ille intrepidus vt quidam ait, *Perfecta dilectio foras mittit timorem*, vinculum incidit, & corpus defuncti manibus propriis ad terram depoſuit, & ſuper ſupinata membra eius ſummo ſtudio caritatis ſeſe cum lacrimis admodum profuſis in oratione proſternit, itaut facie ſua faciem illius imprimeret. Et quantum promptior in prece fuerat, tantum citiùs à Domino obtinuit quod popoſcit. Nam aſtantibus cunctis, immóque ſtupentibus, quaſi ex profundo ſomno paulatim calefientibus membris, qui mortuus fuerat ſtatim incolumis reuixit. Cúmque tam magnum miraculum in conuentu populi præſentiæ Præſidis præſentatum fuiſſet, tunc vir Domini ſupplicare cœpit, vt quem Dei pietas reſuſcitauerat, bonitas ipſius Iudicis vbicumque liberum ire permitteret. Sed ille ſæuo furore accenſus, iterum eum in patibulum ſuſpendi ,, iubet. At inquit illi ſeruus Dei: Homo Dei, conſtat te iam illum interfeciſſe, ,, quem potentia Domini reſuſcitauit. Et niſi meipſum cum eodem ſuſpenderis, ,, aliter eum mihi tollere non præualebis. Et ſi tu me exiguum Chriſti ſeruulum ,, forſitan audire contemnis, eſt verò mundi Creator, qui ſe inuocantem neminem ,, ſpernit, & nos pro ſuis legibus certantes ſua ſolita pietate modò dignabitur ,, exaudire. Cúmque his dictis & precibus victus fuiſſet tyrannus, iuſſit eum ſolui, qui multa per tempora vixit. Tum verò præfatus Rex vna cum conſenſu Pontificis Ambianenſis, beato VValarico iuxta petitionem ipſius locum ſecretum & remotiorem, qui Leuconaus antiquo vocabulo dicebatur, conceſſit, in quo beatus Pontifex Ambianenſis vocabulo BERCVNDVS diebus Quadrageſimæ ſolebat contemplationi diuinæ inſiſtere. Ibi autem ſe beatus VValaricus in quadam Cellula ſegregatus à fratribus incluſit, vt omni curâ mundi poſtpoſita diuinæ tantummodo contemplationi vacaret. Ceteri verò Fratres conſtruxerunt ſibi Cellulas, viuebántque de elemoſina Regis. Situs verò loci valdè congruus erat. Nam vno ex latere vicinum erat mare, & ex alio fluuius habens piſces multos: tertium verò latus terrâ frugifera & amœniſſimis cingitur ſiluis. In ipſo loco beatus VVALARICVS à tumultu circumhabitantis populi voluit ſe latere, ſed felix fama virtutum & bonorum operum exempla vbique eum clarum & inſignem reddebant.

Ex Vita Ms. ſancti Lupi Epiſcopi Senonenſis.

SANCTVS igitur LVPVS parentibus inclytis, ex parte ſanguine Regali contiguus, oriundus extitit vicina amnis Ligeris Prouincia Aurelianenſium ciuitatis. Cuius genitor BETTO, genitrix AVSTREGILDIS vocabulo AGA auunculi cognomento.

Erant fratres illius genitricis venerandi Antiſtites, AVSTRENVS Aurelianorum Pontifex; AVNARIVS Præſul Autiſſiodorenſis virtutum ſignis effulgens. Qui cùm cernerent prædictum puerum normam Religionis amare, & Chriſti præcepta diligere, Clericatus officio ſtuduerunt mancipare.

Sed & cùm fama illius longè latéque percurreret, & amor in bonorum præcordiis glomeratus accreſceret, mox vt Papa ARTEMIVS Senonis defunctus eſt, vt iamdictæ ciuitatis cathedram ſanctus Lupus ſuſciperet, Clerus vel populus vrbis Senonicæ aures Regis vnanimiter poſtulauit. Diuino igitur decreto Pontificali locatus in Cathedra, cœpit virtutibus miraculis coruſcare.

ILLO itaque tempore Rex THEODERICVS cum BRVNECHILDE auia Regnum Burgundiæ gubernabat. Cùm igitur quidam regius Aulicus FVLCARIVS dictus, illuſtris natalibus ortus, Comes Aurelianenſibus datus, qui maximè ob hoc ſancto viro erat amicus, quia BETTO pater ipſius de ſacris eum ſuſceperat fontibus, ad virum Dei veniens, indicaſſet quòd eum in Palatio detrahi à quibuſdam audiſſet, quaſi ancillam Dei quandam Voloſiam nomine filiam anteceſſoris ſui Artemij immoderatè diligeret: Sanctus ad Euãgelica arma recurrens,

A contra detrahentium impetum Chriſti tubâ inſonuit: *Beati*, inquit, *eſtis, cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes.* CLOTHARIVS II.

Defuncto TEODERICO Principe, dum Rex Francorum CLOTHARIVS Burgundiam cœpiſſet intrare, armatum manu hoſtili BLIDEBODEM direxit Ducem ad Senonicam vrbem. Dúmque eam cœpiſſet crudeliter iaculis infeſtare, Sanctus fidens in Domino, aulam petiit matris Eccleſiæ in honorem protomartyris Stephani conſtitutæ. Et dum ad euocandum populum ſignum prædictæ Eccleſiæ tangeret, omnis fortitudo & ſenſus ab hoſtium caterua receſſit. Tantúſque terror ſuper eos irruit, vt nullatenus euadere ſe crederent, niſi fugæ præſidium expetiſſent.-- ⁝

Obtento itaque CLOTHARIVS Regno Burgundiæ, præcepit cuidam viro potenti, dignitatis ſeculi immani gloriâ præpollenti, FARVLFO nomine, Duci, Regalia negocia explicare. Qui progreſſus à latere regio, cùm in eius ſpecie Decreta Regis ſtuderet, prope Senonas veniens, exarſit iracundiæ flammis: indignè nimium ferens, quòd ſibi cum muneribus obuiam prædictus non proceſſiſſet Antiſtes. In ciuitatem namque ſuſceptus, cùm contra virum Dei vultu incederet toruido, hoc ab eo reſponſum accepit: Magis quàm hominibus obedire ſemper " conuenit Deo. Sacerdotem enim plebem regere, & Principes ſeculi oportet di- " uina præcepta docere: illos autem ad ipſum condecet conuenire. Regreſſus igi- "
B tur frendens FARVLFVS, cur à ſancto viro non fuiſſet pleniùs remuneratus, plura falſiloquiis contra virum Dei principalibus intulit auribus. Maximè inſtante viro nequiſſimo nomine MEDEGISILO, qui ſancti Remigij in ſuburbio tenens Monaſterium, ſancti Pontificis cupiebat inuidus inuadere locum. His itaque inſiſtentibus iaculis venenoſis, Rex CLOTHARIVS felle commotus, virum Dei LVPVM Epiſcopum retruſit exilio; in pago quodam Neuſtriæ nuncupante Vinemaco, traditum Duci pagano nomine BOSONI LANDEGISILO. Quem ille direxit in villa, quæ dicitur Andeſagina ſuper fluuium Auciæ: vbi erant templa fanatica, à Decurionibus culta. Cúmque vir Domini ad eundem perueniſſet locum, fruebatur de peregrinatione ſolatio, Patriarchatum priorum exemplo: recordans ſancti Ioſeph in Egypto, cuius ſeruierunt officio manus. Gaudebat quippe in Domino, ſentiens ſe à Deo miſſum ad populum incredulum inſtruendum. Ibique quendam illuminans cæcum, prædictum Ducem ſuperbum ſub ſanctæ crucis humiliauit ſignaculo, atque vitali tinxit in lauacro. Plurimúmque FRANCORVM exercitum, qui adhuc erroris detinebatur in laqueo, Sanctus humiliauit per baptiſmum.

Interim diuina dextera iudicante, ciues Senonici zelo Dei promoti, dolentes arreptum impia rapacitate Paſtorem, in Baſilica ſancti Remigij prædictum Medegiſilum imitatorem Iudæ per proditionem magiſtri, acerba trucidauerunt
C morte. Sicque infelix negato ſibi ſpacio pœnitendi, in cloacam deſcendit inferni.

Pollebat eo tempore in Tricaſina vrbe ſanctus VVINEBALDVS, in Baſilica antiqui Præſulis LVPI, qui quieſcit corpore iuxta eandem ciuitatem, Abbatis fungens officio, mirabili ſanctitate. Tunc Archidiaconus Eccleſiæ Senonicæ REGNEGISILVS nomine, incitatus precibus populi, quin potiùs amore nominis Chriſti, ſanctum VVinebaldum flagitauit precibus, vt ad Regem CLOTHARIVM pergeret, intentáque prece depoſceret, quatenus ſanctum Lupum de exilio reuocaret, & ad priſtinam dignitatem remitteret: ne plebs ſine Paſtore poſita, à lupinis faucibus deperiret. Qua ſuggeſtione impenſa, ſedata Tyranni ferocia, Rex humilitate flectitur, odium in amorem conuertitur. Miſſus è latere Regis vir Dei VVinebaldus, deuotus ad beatum pergit Antiſtitem. Videntes ſe inuicem, præ gaudio flere cœperunt, alterutrum loquentes.-- ⁝

Tunc VVinebaudus cum beato LVPO Epiſcopo lætus ad Palatium remeans, Regis obtutibus Antiſtitem præſentat. Rex ſeu turba Procerum gratulatur Sacerdotis præſentiâ, contemplatúſque eſt eum, & eius duricia ad pietatem promouetur. Ante Pontificis pedes ſe in terram proſternit, veniam & indulgentiam illius poſtulat. Videns etiam Rex beatum afflictum, & corpus illius tabefactum, vt erat intonſus barba & capillo, pro abſtinentia cumulando rigorem, tremens &

CLOTHARIVS II.

eiulans in gemitum mouetur, & pietatis more lacrimis irrigatur. Reum ſe eſſe in huius penuria, irritationis iacula in Sancti accuſatores imprecatur. Iuſſit eum cum magno decore reparari, & ſeruitium impendi, comam & barbam cum honore priſtino detonderi. Recepto itaque decore Eccleſiaſtico, ſuo Rex præcepit intereſſe conuiuio. fit Chriſti ope repentè conuerſio. Efficitur Rex ex perſecutore miniſter, vt ipſe ſuis manibus partes tribueret, qui illi priùs adflictionis penuriam ingeſſiſſet. Petens ergo iterum veniam pro ſcelere, à ſancto leuatur de puluere, offerens multorum munerum congeriem, miniſteriis profuturam Eccleſiæ, atque eum iuſſit ad ciuitatem propriam remeare. -- ⁝ A

Audito Rex CLOTHARIVS de ſigno ſancti Stephani, quòd miram haberet dulcedinem, iuſſit illud Pariſius deportari, vbi ipſum ſæpiùs debuiſſet audire. Sed dum hoc ſancto non placuiſſet Pontifici, mox vt ſublatum eſt ſignum à Senonica vrbe, perdidit dulcedinem ſonitus ſui. Quo Rex agnito, ilicò iuſſit loco priſtino reſtitui ſignum. At vbi peruenit pontem Syriacum, reddito ſono à Domino in virtute ſancti Lupi, inſonuit miliario ſeptimo.

Ex Vita Ms. ſanctæ Ruſticulæ ſiue Marciæ ciuis Vaſionenſis, Abbatiſſæ Monaſterij ſancti Cæſarij Arelatenſis,

Quam Florentius Preſbyter Eccleſiæ ciuitatis Tricaſtinæ ad Celſam eiuſdem Monaſterij Abbatiſſam ſcripſit. B

CLARISSIMIS igitur orta natalibus VALERIANO & CLEMENTIA coniugibus Romanis, cultum Chriſtianitatis cum ſumma veneratione colentibus. Commorantibus eiſdem in agro Hebocaſiaco, qui eſt ſitus in territorio Vaſcionenſi, factum eſt vt naſceretur eis filius. Etenim multo pòſt tempore dedit eis Dominus hanc ſacratiſſimam prolem RVSTICVLAM. Tranſactis igitur non plurimis diebus, defunctus eſt & paruulus. Poſtmodum verò mater viduitatis veſte contecta, triſtitiam, quam coniugis amiſſione vel filij aſſumpſerat, per hanc prolem fœcunditatis ſuæ vtero editam conſolabatur. Quam genitrix ad ſacri baptiſmatis vndam Chriſto obtulit ſanctiendam, eámque in regenerationis fonte ex ſuo genere Ruſticulam vocitauit. Ab omni verò domus familia MARCIA nuncupabatur.-- ⁝

Igitur cùm eſſet virgo annorum quinque, rapta eſt à quodam viro nobili nomine CHERAONIO. Cúmque eam ad domum ſuam perduxiſſet, genitrici ſuæ eam obtulit enutriendam, vt cùm ad legitimam perueniſſet ætatem, ſibi eam matrimonio copularet. Sed ille, qui non dormit, neque dormitat in æuo, qui cuſtodit Iſraël, reuelauit ſpiritu ſuo ſancto beatiſſimæ LILIOLÆ Abbatiſſæ Monaſterij, quod ſanctæ recordationis vrbis Arelatenſis Cæſarius Papa fundauit, vt peteret à venerabili SIAGRIO Epiſcopo, qualiter agere deberet apud glorioſiſſimum GONDERANVM Regem, vt intra ſepta Monaſterij faceret eam introire. C Tunc ſupraſcriptus Cheraonius cùm hoc factum comperiſſet, cœpit multis precibus & muneribus precari, vt illa concederetur ei in matrimonium. Sed diuina gratia concedente, ita ipſi Regi in ſuo corde largitus eſt Dominus, vt eam per quēdam Abbatem virum magnæ conuerſationis ad ſanctam Liliolam dirigere deberet.-- ⁝ Venientibus autem illis ad ciuitatem Arelatenſem, vbi Pontifex erat illius temporibus Apoſtolicus vir SAPAVDVS, introduxerunt eam ad ſanctam Liliolam Abbatiſſam. Quæ gauiſa de aduentu eius, excepit illam cum gaudio magno intra ſepta ſancti Monaſterij, & edocens illam omnem fidei ſanctitatem, adgregauit Virginibus Chriſti. -- ⁝

Itaque beatiſſima Liliola de hac luce migrante ad Dominum, viſum eſt ad omnem illam ſanctam Congregationem, vt dilectam Dei RVSTICVLAM ſibi eligerent fieri matrem. Illa autem refutabat, indignam ſe dicens eſſe ad hoc opus. Quid multa? fauente Domino, impletur deuotio ancillarum Dei. Impoſitóque ſibi honore Chriſti, ſancto moderamine inuigilabat pro animabus ad ſe pertinentibus. Erat autem tunc annorum circiter decem & octo.-- ⁝

Diabolus verò bonis ſemper inuidens, conſilio ſuo maligno ſuaſit cuidam Epiſcopo

A Epiſcopo MAXIMO nomine (nam non opere) & cuidam Principi nobili ſecun- CLOTHARIVS II.
dum ſeculum (nam non apud Deum) nomine RICCIMIRO, vt falſum teſtimonium
cogitarent aduerſum famulam Chriſti, quòd illa occultè Regem nutriret. Et ab-
euntes ad Regem CLOTHARIVM, accuſauerunt eam. Ille autem hæc audiens,
commotus eſt ira vehementi, & iuſſit ſupràſcripto Principi, vt diligenter hæc in-
quiri iuberet, & ſibi denunciari. Ille verò cum multis Epiſcopis, & reliquis ſimili-
bus ſuis, ad ciuitatem Arelatenſem veniens, cœpit plus minas ingerere, quàm rei
veritatem inquirere. -- ⁝ Poſtmodum ſupraſcriptus vir Riccimirus direxit quoſ-
dam è ſuis ad Regem, qui adſerere deberent, quòd culpabilis inuenta fuiſſet bea-
tiſſima virgo Chriſti in hoc falſo crimine. Et ampliùs furore accenſus Rex, miſit
quendam de Optimatibus ſuis nomine FARAVLTVM *, qui ſuis eam præſentaret *fort. is eſt qui FARVLPHVS dicitur in vita S. Lupi ſuprà.
obtutibus. Ipſe verò veniens cœpit grauiter inſiſtere, vt extraheret à ſancto ouili
virginem Chriſti. Vidénſque quia quod ſibi iuſſum fuerat ſi non adimpleret, peri-
culum ſibi eſſet venturum, cœpit ex iuſſione Regis Principi ciuitatis ipſius nomi-
ne NINFIDIO minacibus verbis adhærere, quòd ſi eam ipſa die de Monaſterio
non abſtraheret, periculum capitis ſui eſſe futurum. Ille verò, eo quòd nimium
veneraretur famulam Dei, cum lacrimis & humilitate qua decebat eam preca-
batur, vt abſque aliqua iniuria voluntariè egrederetur. Igitur inſtigatione præſen-
tium nec innocentiæ fides attenditur, nec accuſationis veritas flagitatur: ſed fal-
B ſis aſſertionibus condemnata, abſtrahitur à ſancto ouili, atque in Cella Monaſterij,
quod eſt in ciuitate, ſub cuſtodia mancipatur -- ⁝

Expletis igitur ſeptem diebus, adducitur de ciuitate, quò cœperat pergens.
Dominus autem, qui non derelinquit ſperantes in ſe, ſed exaltat humiles, re-
uelauit per ſpiritum ſuum ſanctum cuidam Apoſtolico viro Epiſcopo ciuitatis
Viennenſis nomine meritiſque DOMNVLO, vt protinus ad Regem gradiretur,
& renunciaret ipſi grauem ſe offenſionem Dei habere, quòd iniuſto iudicio con-
demnaſſet famulam Chriſti, & protinus ſe à filio orbari pro tam immiſericordi
iuſſione. Audiens autem hæc Rex, timore nimio corripitur, & direxit duos Co-
mites viros Deum timentes, qui cum honore & reuerentia ad ſe eam deberent
perducere. Sed & de ſingulis ciuitatibus quæ ei neceſſariæ erant, opes miniſtrari
præcipiens. -- ⁝

Igitur cùm perducta fuiſſet ad Regem, Chriſto duce ſalutatura eum aggreditur.
Interea famulam Chriſti non iam fama vulgante, ſed corporali præſentia com-
probante, tam Rex quàm Regina, & Optimates ſui, cum magno honore & reue-
rentia venerari cœperunt. Inquirenti verò Regi Principibus ſuis ſi vera eſſent
quæ ipſi de ea fuerant nunciata: iſta cum iuramento aſſeruit, teſtificans Deum,
non ſolùm ſe non feciſſe, ſed nec cogitare potuiſſe huiuſmodi rem. Cúmque ita
agerentur, & Rex ipſe dubietatem in ſuo animo gereret, filius ſuus, quem val-
dè diligebat, extrema agere cœpit: & quod ei antea fuerat prædictum, per
C iniuſta iudicia quæ in Dei famulam exercuerat, filium ſe amiſſurum, com-
pleuit in meritum. Defuncto itaque eo, triſtis ac mœrens Rex, quidnam de
Chriſti ancilla fieri iuberet ignorabat. Accedentes verò ad eum Palatij illius pri-
marij, hoc ei dederunt conſilium, vt dilectam Dei RVSTICVLAM, quam cum
iniuria ad ſe fecerat venire, cum magno honore iuberet ad propria remeare. Quod
& factum eſt. -- ⁝

Ex Vita ſancti Euſthaſij ſiue Euſtachij Abbatis Luxouienſis, auctore Iona Abbate eius contemporaneo.

QVO tempore CLOTHARIVS Chilperici filius ſtrenuè Francos regebat; *Apud Surium Tom. III. Cap. 3.*
religioſiſſimi extitère viri, diſcipuli almi Patris Columbani, Attala, & Euſta-
chius: quorum prior in Bobienſi, alter in Luxouienſi Cœnobio eius ſucceſ-
ſores fuère, & magiſtri inſtituta ſuis alumnis ſeruanda tradiderunt. --- ⁝ Por-
ro venerabilis Pater EVSTACHIVS ex Italia à beato Columbano reuer-
ſus, paterno affectu & æquo iure ſubditas Monachorum regebat cateruas.
Contigit autem eum pro communi neceſſitate ire ad CLOTHARIVM Regem,
qui eo tempore in extremis Galliæ finibus, & in locis maritimis morabatur. Iter
autem habuit Euſtachius per ſaltum quendam pagúmque Briegium, peruenit-

CLOTHARIVS II. que ad villam CHAGNERICI, vbi dudum eius magiſter aliquandiu moratus A
fuerat. Villa ea Pipimiſicum dicebatur, diſtans ab vrbe Miledorenſi * duobus plus minus milliaribus. Ibi tum Chagnericus cum coniuge ſua LANDEGVNDA, benè Chriſtiana, & ſanæ mentis femina, degebat. Cuius filium MAGNOALDVM apud ſe habebat. Viſo autem Euſtachio, Chagnericus cum ingenti gaudio eum excepit. Erat autem cum patre & matre filia BVRGVNDOFARA, quam beatus Columbanus Domino conſecrauerat. -- ⁝ Peracta Legatione Euſtachius eam Religionis veſtem per Pontificem vrbis illius GVNDOALDVM nomine induit, ſacrátque ſalutaribus ſacramentis. Monaſterium virginum Chriſti ſuper paternum ſolum inter fluuios, Mugram & Albam ædificat, Fratres qui ſtructuræ curam habeant deputat, germanum puellæ CHAGNOALDVM, & qui ei poſtea ſucceſſit Vualdebertum, vt Regulam eas doceant, decernit.

* Meldenſi

Cap. 4. Cùm vir Dei cœptum iter perageret, quendam fratrem AGILVM nomine, qui modò Reſpacenſis Cœnobij Præſul exiſtit, quémque tum vehementer febrium ignis excoxit, manu tetigit, interuentúque orationum ſuarum priſtinæ ſoſpitati ilicò reſtituit. -- ⁝ Fuit autem hoc illi ſtudio, vt multos ſua facundiâ erudiret. Et quidem complures ex eis poſtea Eccleſiarum Præſules extiterunt: Chagnoaldus Lugduni, Acharius Viromandorum & Nouiomenſis ac Tornacenſis Epiſcopus, Rachnacarius Auguſtoduni & Baſileæ, Audemarus Bononiæ & Taroanenſis oppidi. -- ⁝

Cap. 5. Idem verò EVSTACHIVS cùm omnium Franciæ Procerum ſtudio & honore fulciretur, atque CLOTHARII Regis amore & veneratione clueret, exarſit more ſuo liuidus aduerſùs ſanctorum famam chelydrus, excitátque à finibus matris nouum proditorem, qui magiſtri dicta ſcinderet. Excitat vnum è ſubditis, Agreſtium nomine, qui quondam THEODORICI Regis Notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus, omnia quæ poſſederat relinquens, & ad Luxouium veniens, ſe & ſua omnia ſupradicto Patri tradiderat. Is ergo religionis ſpeciem in Monaſterio geſtans, pòſt licentiam poſtulat, vt gentium eſſe prædicator permitteretur. At vir ſanctus illum diu obiurgans increpat, ait illum ſe non debere ad tale opus idoneum vel dignum, quippe rudem adhuc in religione, putare: omnibus Eccleſiaſticis ornamentis decoratum eſſe oportere, qui ad tantum opus ſatis aptus cenſeatur. Sed cùm his rationibus nihil proficeret, quem tenere non valet abire ſinit. Qui vbi ad Baioarios peruenit, ibi paululum moratus, nullum fructum attulit. Deinde Aquileiam proficiſcitur. Porro Aquileienſes tum deſciuerant à communione Sedis Apoſtolicæ. Veniens igitur Agreſtius Aquileiam, ſocius ſtatim ſchiſmatis effectus, à Romanæ Sedis communione ſeiunctus ac ſeparatus eſt. Hoc ergo ſchiſmate imbutus, Epiſtolam venenoſam, increpationibus plenam, ad beatum Attalam per Auteum ADALVALDI Regis Longobardorum Notarium dirigit. Quam beatus Attala perlectam, ridiculo habitam, mihi tradidit ſeruandam: & ego quidem per multorum annorum ſpatia illam abditam habui, ſed poſtea mea negligentiâ perdidi. Miſſa autem ad beatum Attalam Epiſtola, ipſe ad Luxouium properat, deinde beatum Euſtachium ſciſmaticis tentat aculeis, ſi ſanam eius mentem ſua veſaniâ corrumpere queat. Sed cùm præ imperitia nihil poſſet obtinere, beati Columbani Regulam ſibi carpendam ſumpſit, & per quoſcumque potuit ſui ſimiles murmur excitauit: annuente illi ABELENO Genuenſis vrbis Epiſcopo, qui illi ſanguinis coniunctione proximus erat. Et is quidem Abelenus vicinos Epiſcopos in Agreſtij ſubſidium omni ſtudio ſenſim ſibi iungere nitebatur, ita vt ipſum quoque Regem CLOTHARIVM tentarent, num ipſorum parti eſſet aſſenſum præbiturus. At ille ſciens, & experimento cognitam habens beati Columbani ſanctitatem, & diſcipulorum eius doctrinam, primò ſuis eos ſtuduit reſponſis redarguere. Sed cùm nihil proficeret, ſtatuit vt Synodali examine Regula probaretur. Emanante ergo regia iuſſione, multi Burgundionum Epiſcopi in ſuburbio Matiſconenſis oppidi conueniunt. Inter quos MAXIMVS reſidebat Tretecus * Epiſcopus, propter quem præcipuè Synodum fieri vrgebat Vuarnacharius beati Euſtachij inimicus. Sed præualuit beati Euſtachij deprecatio, vt qui fautor & patronus fieri voluit miſeræ intentionis, is correptus à Domino, omnium vires frangeret. Nam præfixo & ſtatuto die, quo aduerſus Euſtachium altercatio futura erat, ipſe mor-

B

C

* fort. Tricaſtinus.

A te præuentus interiit. Fractæ ergo in illo Agreſtianæ partis vires. --:· Tum verò cogentibus cunctis, Agreſtius ſimulatam pacem poſtulat, vti poſtea factis declarauit. Euſtachius miti animo, & mente virtutum conſcia, ſuaſione poſcentium flexus, pacem tribuit, oſculum porrigit. Agreſtius interim manifeſtam veſaniam metu verecundiæ continuit, non tamen à malis penitus receſſit. CLOTHARII II.

Porro Abelenus & ceteri Galliarum Epiſcopi pòſt ad roboranda Columbani inſtituta adſpirant: & multi iam amore beati Columbani, & eius Regulæ, Monaſteria conſtruunt, Fratres adunant, greges Chriſti congregant. Inter quos fuit illuſtris vir ELIGIVS, qui modò Viromandenſi Eccleſiæ Pontifex præeſt. Is verò apud Lemouicenſem vrbem Monaſterium nobile ſuper fluuium Vincennam, Solemniacum nomine, exſtruxit, diſtans ab ea vrbe millibus quatuor: & alia multa iiſdem locis Cœnobia. Sed & Pariſius puellarum Monaſterium, quod regio munere acceperat, ædificat. Cui Chriſti virginem AVREAM præfecit. In Bituricenſi verò vrbe puellarum Monaſterium ſecundum beati Columbani Regulam BERTVARA * nobilis genere & religione femina conſtruxit. In ſuburbio Bituricenſi vir venerabilis THEODVLPHVS cognomento BABELENVS, Monaſteria ex Regula beati Columbani religione omni pollentia extruxit: primùm in inſula ſuper fluuium Milmandram, vbi religioſorum virorum adunauit cateruam: aliud Gaudia cum nomine, haud procul à fluuio Albeta: tertium Chriſti virginum in loco dicto Carantonio, ſuper fluuium iam dictum Milmendram. Item aliud Chriſti virginum iuxta Niuernenſe oppidum ſub eadem Regula conſtruxit. --:· Cap. 6. * al. BERTOARA.

B

Ex Vita Ms. ſancti Faronis Epiſcopi vrbis Meldenſis.

CAP. IX. *Quibus determinetur Gallia limitibus.*

OMNIS namque GALLIA his limitibus determinatur. Ab Oriente Alpium iugis tuetur, ab Occaſu ſinu Oceani clauditur, à Meridie prærupta Pyrenæi obſtant, à Septentrione Rheni fluentis atque Germania obcluditur. Quæ namque in decem & ſeptem Prouincias eſt diuiſa. Ad horum quoque diſtinctionem duæ Prouinciæ annotantur, quarum vna Gallia Belgica dicitur, & altera Gallia Lugdunenſis ſeu Celtica, quæ nunc BVRGVNDIA appellatur, ducta per longum, & per anguſtum inflexa Aquitanicam Prouinciam cingit. Hæc ab Oriente habet Belgicam, à Meridie partem Prouinciæ Narbonenſis, in qua Arelas ciuitas eſt, & mari Gallico Rhodani flumen accipitur. Siquidem Galliarum Prouinciæ ſortiuntur nomina à ciuitatibus ſuis Metropolitanis, quarum pluralitatem quindenarius complectitur numerus. Inter quas tollit ad ſydera nomen, capútque inter nebula condit ciuitas prorſus Senonum Metropolitana feliciter decorata, cui adiunctæ ſunt aliæ ciuitates per comprehenſionem ſenarij numeri.

X. *De nomine Meldis, & eius compoſitione.*

Ex quibus vna ciuitas, quæ dicitur MELDIS, pollet clariſſima, ſitúque loci aptiſſima, & opibus feliciſſima. In cuius inſulæ ſpacioſiſſimo & amœniſſimo ambitu circum virectat * flumen Matrona. Inibi ſiquidem electiſſimus Antiſtes Domini FARO Monaſterium famoſiſſimum omni laude dignitatis ac religionis nobilitauit ſuæ requietioni.

C

XI. *Quomodo ſanctus Faro intra Aulam Regis Theodeberti ſit nutritus, & quibus parentibus progenitus.*

Vt ergo tanta ac talis lucerna Chriſti pullulare potuiſſet, à primæuo flore teneræ iuuentutis intra Aulam Regis THEODEBERTI nobiliter eum doctrina Chriſtiana nutriendo lactauit. Genitor quippe eius inter primores Proceréſque illius Regis non mediocriter fulſit. Pollebat namque inſignis de nomine HAGNERICVS conſiliis Regalibus gratus, ac nobilitate ſapientiæ vallatus. Huius enim laus in deſcriptionibus vitæ beati Columbani exarata memoriæ floret, quem Meldenſi vrbe velut cœleſte munus hoſpitio excepit, ab extrema Gallia eò veniente ſancto ad Oceanum poſita. Acceſſionem denique amici Dei ad hanc vrbem cauſa ſubſequens pandit. Adierat autem CHLOTHARIVM vir Dei Regem, qui in Auſtraſiis Francis regnabat, vt ſibi ſolamen largiretur, quò per THEODEBERTI Regnum ſi valeret ad Italiam Alpium iuga tranſcendens perueniret. Datis ergo comitibus, qui eius tramitem vſque ad Theodebertum Regem procu-

CLOTHARIVS II. rarent, feliciter itinere arrepto ad vrbem Pariſiacam pro hoſpitio aduertit. Dehinc vrbs Meldenſis viam ei tranſeundo donat, vbi præfato viro Hagnerico coniungitur, qui curam optimi viri in omnibus habere ſe ſpopondit. vt ad Theodeberti Aulam accederet, non eſſe neceſſe comites alios è regio latere habere. A

XIII. *Quomodo Hagnericus filiam ſuam Faram manu ſanctificationis S. Columbani Deo obtulerit.*

Igitur benedictione amici Dei dono eius decoratus, filiam eius nomine FARAM, in qua infra infantiæ annos flos puellaris vernabat, manu ſanctificationis ſuæ Deo vouit.

XIV. *Quòd amore ſancti Autharij prædictum Dei virum ad eiuſdem deduxerit domum.*

Progreſſus indè beatum Columbanum fecit habere tranſitum per villam, quæ ad notitiam vulgarem dicitur VVilciacus, prædictus Hagnericus, ob amorem ſui propinqui illuſtriſſimi viri, qui clarus erat iuſtis actibus, & notus nomine AVTHARIVS. Cuius enim coniunx non impar deuotione religionis Aia * dicebatur. A quibus miro gaudio ſuſceptionéque deſiderij amplexatus eſt.

VVicy.

* *al.* Agita.

XV. *De benedictione S. Columbani in filios S. Autharij.*

Obtulerunt itaque proprios duos filios benedictioni illius, quos ſpiritalibus verbis, roréque cœleſtis gratiæ, cum genitore matréque eorum, perfundens, inuocauit electos Dei fieri, participéſque regni æterni. Cuius verbis hodie fulget ſanctus Autharius cœlo meritis, & in territorio ſuper fluuium Matrona villæ præfatæ humatus coruſcat miraculis. B

XVI. *De Monaſterij Iotri conſtructione à ſancto Adone ſub inſtitutione S. Columbani Regulæ.*

Nec etiam filij eius ab hac gratia Chriſti extiterunt remoti, vt qui vnius viri Dei benedictione fuerunt vniti, eſſent & pares, & æqualis meriti. Quoniam maior natu ADO nomine, ſemetipſum ſuis voluptatibus abdicauit, póſtque intra Iotri ſaltum Monaſterium ex beati Regula Columbani conſtruxit.

XVII. *De eo quod ſuper fluuiolum Resbacenſem Briegenſi in ſaltu ſub eiuſdem Regula viri ſanctus Dado Monaſterium dicauerit Deo.*

Iunior verò nomine Dado intra Briegenſem ſaltum ſupra fluuiolum Reſpacem ex ſupradicti viri Regula Monaſterium clariſſimum Deo dicauit.-- :·

XX. *De diſcordia & prælio Regum, id eſt Theodeberti & Theoderici Fratrum.*

Sæuiebat tunc fraterna diſcordia inter THEODERICVM & THEODEBERTVM Reges, & ad inuicem impendebant omnes curas animi aduerſi, & inſtabant odiis, quibus alter ab alterius poſſet occumbere armis. Denique præcipiti certamine arma inter ſeſe corripiunt in loco qui dicitur Tulpiacum caſtrum. Horreſco referens. Iamiámque in ipſo limine belli, dum vir virum legit, tollunt clamores ad ſidera, itque nouus pauor per oſſa gelida, cœlúmque ſubtrahitur nube ferruginea. Fuſa iacet innumera caterua, fit ſeges armorum per campos patentes horrida. Stat quoque quaſi gloria palmæ inglorio THEODERICO, dum fratricida inſequendo THEODEBERTVM ciuitate Coloniæ peremit. C

XXI. *Quòd clarus adhuc etiam tyro in Aula Theodeberti Regis habetur beatus Faro.*

Illis itaque diebus, dum hæc controuerſia germana fuſcis alis perturbationum volitaret, clarus in Aula Regis THEODEBERTI habebatur adhuc miles beatus Faro, iuuenili pollens ætate. In qua tantum virtute prudentiæ vbertim floruit, vt à Regibus honore magnificentiſſimo amplificaretur.

XXXI. *De percuſſione diuinitus Theoderici Regis.*

Porro THEODERICVS poſt internecionem ſui fratris Theodeberti, penes Metēſe morans oppidum diuinitus percuſſus iuxta geſta beati Columbani, ſed iuxta Francorum, à Brunechilde veneno infectus, infeliciter hominem exuit. Poſt quem Brunechildis filium eius nomine SIGEBERTVM in Regnum ſucceſſorem deſtinauit.

XVXI. *De fuga, comprehenſione, iugulatione Sigeberti Regis, ſimulq; filiorum acerba morte.*

Igitur CHLOTHARIVS non immemor prophetiæ viri Dei Columbani, contracto in vnum exercitu fines Regni, quæ ſuæ ditioni debebantur, audacibus molitur recipere viribus. At SIGEBERTVS impar armis conſiliiſque ſeſe ei vltrò offert. Cuius præſumptionem ingloriam pugna acerrima ad nihilum redegit, poſtmodúmque captus eſt: & quem ſeruauit ad modicum fuga belli, comprehendit in breui iugulatio gladij, vnà cum filiis ſuis, quos propagatio ſermonis ad hanc infelicitatem ei ſorte protulit.

A XXXII. *De merita turpiſſimáque morte Brunichildis Reginæ, & radicitùs abolitâ Theoderici Regis ſtirpe.*

BRVNECHILDEM verò ipſe CHLOTHARIVS ignobiliter camelis impoſitam exercitui ſuo girando oſtendit, póſtque indomitorum equorum caudis irretitam vitâ priuauit. Funditus ergo radicitúſque abolita THEODORICI ſtirpe, Chlotharius potitus eſt trium Regnorum Monarchia. A quo egregius FARO inter Proceres Regnorum nobiliter eſt ſublimatus.

XXXVI. *Quòd ſanctum Chagnoaldum fratrem ſancti Faronis vir Dei Columbanus miniſtrum habuerit à patre quondam in pueritia delegatum.*

Amabilis Deo Euſthaſius fecit arrepta via tranſitum per ſaltum pagúmque Briegium, acciditque diuertendi neceſſitas ad quandam villam HAGNERICI genitoris clariſſimi Faronis. Eſt quoque vocabulum villæ Pipimiſium, quæ interiacet ſitu poſitionis ab vrbe Meldis circiter millibus duobus. Tunc verò tempus illud ibi aptauerat Hagnericum genitorem amantiſſimi Dei Faronis, cum coniuge ſua matre ipſius electi Dei LEODEGVADA nomine, Chriſticola & ſanæ mentis femina. Horum proles inſignis de nomine CHAGNOALDVS ibi aderat, qui miniſter Dei viri Columbani in officio Clericatus puer à patre Deo deuotus quondam fuerat. -- ⁛ Iſte etenim Chanoaldus germanus beati Faronis Præſul Lugduno Clauato floruit. -- ⁛

LVIII. LIX. *Quòd beatus Euſthaſius ſanctam Faram ſanctimonialibus induit per Epiſcopum*
B *Meld. veſtimentis, & quòd Monaſterium in hereditario iure ei procuratum ſit à patre.*

Itaque cùm ad præfatam villam inſperatus acceſſiſſet cultor Dei Euſthaſius, collegit eum miro gaudio officioſiſſimè Hagnericus genitor militis Chriſti Faronis. Eratque cum patre, matréque, & filiabus, BVRGVNDOFARA, quam deuotus Dei Columbanus Regi æterno ſacrauerat. - ⁛ Quam puellam poſtea ſanctimonialibus diu deſideratis veſtibus per Antiſtitem vrbis illius Meldéſis GVNDOBALDVM nomine, virum Deo carum, ornatam ſub meditullio regularis diſciplinæ delegauit. Et vt aptus eſſet locus exercitationi athletæ Chriſti, Monaſterium procuratur originale iam à patre. Flexus tandem pietate paterna in ſolo iure ſibi hereditario libens illud præparat, ac inter amœnos fluuios, videlicet Mugram & Albam, diuitibus donis præſtantiſſimè componit.

LX. *Quòd fratres eiuſdem Virginis, ſanctus ſcilicet Chagnoaldus, & beatus VValdebertus procuratores fabricæ loci ſint ordinati.*

Prouidentur autem conditores huius operis à præfato Præſule Gundoaldo fratres dulciſſimi beatæ Faræ, Chagnoaldus ſcilicet, & VVALDEBERTVS, qui ſucceſſor felix iſtius Gundoaldi hac in vrbe claruit. -- ⁛

LXXI. *De ſuperbiſſimo Regis Bertoaldi mandato Saxonum, ad Regem Chlotarium Francorum.*

Gens SAXONVM illo in tempore, fide inſtabilis effecta, efferatáque duris animis ad dinoſcendum quòd ſub nullius ditione eſſe decreuiſſet, mittit Nuncios vna cum
C conſilio Regis ſui nomine BERTOALDI Regem ad Francorum in hæc verba: Scio, "
inquit, quia non colligis tu CHLOTHARI vires bellandi in animo aduerſus poten- "
tiam virtutis meæ, nec tantam ſpem concipis in robore corporis. Quapropter mi- "
tiùs agam ne depopuletur terra iam non tua, ſed mea, vbi glorioſus reſidere fida diſ- "
poſitione diſpono, & occurre mihi obuiam, ductorémque mei per ignotam ter- "
ram te præmoneo. Ibi enim conſilio meorum tractandum eſt, bella cum quibus "
agenda erunt: quoniam in te & in tuis imbellibus non experiemur ea. "

LXXII. *Quòd Nuncios Saxonum Rex capitali iuſſit puniri ſententiâ, contra fas & Francorum iura.*

At Legatorum verba dum per aures vſq; ad notitiam animi Regis CHLOTHARII perueniſſent, illico eius fel immoderatè efferbuit, móxque furibunda voce tulit irretractabiliter in eos capitalem ſententiam. Nam ſtipatores & archiſeniores Principum hoc edictum irę ingeminando ab ore Regis auribus vt hauſerunt, contradicendo pulſu vocum ſuarum refringere temptauerunt. Violari namque, in- "
quiunt, nefas eſt ritum ac legem Regni Francorum interfectione horum, atque "
omnium ſi reminiſceretur ab origine nationum. "

LXXIII. *Quòd obtentu S. Faronis induſtriæ dantur illis vnius noctis induciæ.*

Sed illius ira, ruptis habenis recti conſilij, liberè impatientérque per eius animum ſæuiête, b. FARO, qui aderat inter Magnates illic non mediocris, aſtutè Regis verbis

CLOTHARIVS II. obtemperare præmonuit ad præſens: ſed tamen hoc differre in craſtinum, vt ſic dilata res cauſa liberationis eorum fieret. A

LXXIIII. *Qualiter ſanctus Faro Legatos Saxonum conſiliis liberauerit prædicationum.*

Hoc autem dum cunctorum ſediſſet animis, etiam dies illa decederet, Miſſi Saxonum cuſtodiæ militum deputantur trepidantibus animis. Quorum corda inter mortem & vitam pauitando pendentia occultè miles Chriſti Faro alloquiis diuinis miſerando aggreditur, ſuadens fonte Chriſtianitatis ſibi ipſis ſubueniri, & à duplici morte, præſenti videlicet & æterna, ſeſe ſeruare. Ad hæc animis illi inclinati, præualentibus meritis miſericordiſſimi Faronis fonte ſacri ſunt abluti baptiſmatis, nóxque erroris conuerſa eſt in illis in diem fidei & claritatis: & de numero ſeruientium idolorum mutati in conſortium ſunt Chriſtianorum.

LXXV. *Quòd eos ſanctus Faro nunciat Chriſtianos eſſe, quos Rex deliberat morti tradere.*

Dum in his ſic nox occupata ſibi tranſiret, & dies redderetur iam terris nono lumine ſolis, Procerum cohortem iam contrahebat Conſilium ad tecta Regis cauſâ
„ conſilij quærendi ſuper verbis Legatorum directis à gente Saxonum: vel quid vti-
„ litatis, quidue damni conferret interitus eorum. Sed cùm de his ſermonem alter-
„ natim ad eligendum vtilius conſilium conferrent, inter eos miles Chriſti Faro lon-
„ gas querimonias dubietatis ſoluens, ait: Hos Legatos certum eſt non eſſe gentis
„ Saxonum, ſed modo conſortes effectos Chriſtianorum. Sicut enim ſemper mira-
„ biliter auctor orbis, & ſpes vnica mundi, Deus operatur: ita in his etiam mirabilia eius opera hac non defuerunt nocte, dum conuerſi ad militiam Chriſtianitatis fortè alicuius Dei fidelium gratiâ prædicationis operante, abluti ſunt à ſordibus vndâ ſacri baptiſmatis. quos etiam me huc accedente vidi albere nouis veſtibus baptizatorum. B

LXXVI. *Quòd ſic primitias Chriſtianitatis beatus Faro Germaniæ miſerit.*

Ad hæc Rex cunctique in admirationem verſi, qui tractabant eorum de morte pericli, ſtatuunt iam donis precioſis eos confirmare in fide Chriſti, quaſi in alios viros mutati. Dehinc redeunt ad patriam maternam remiſſi. Hanc quippe nouellam plantationem egregius Faro primus penè de gente Saxonum ſemine verbi Chriſti excoluit. portendens iam officium futuri Paſtoris, cuius ſeges multiplicata prædicatione votis ipſius felicibus reſpondet in cœlis.

LXXVII. *Quòd Rex perdurantis Germaniæ proceritatem ſuperbiæ ad menſuram quam ferebat decurtauerit ſpatæ.*

Poſtmodum autem ipſa eſt gens à CHLOTHARIO Rege depopulata ex humano ſemine in tota terra illa, neminémque reliquit maiorem, niſi ad eam menſuram, qua Regis enſis ſe attollebat.

LXXVIII. *Quòd etiam tantæ apud Regem gratiæ eſſet ſanctus Faro, vt ei coniungeretur Carmine publico.*

Ex qua victoria Carmen publicum iuxta ruſticitatem per omnium penè volitabat ora, ita canentium. feminæque choros indè plaudendo componebant. C

De CHLOTHARIO *eſt canere Rege Francorum,*
Qui iuit pugnare in gentem Saxonum.
Quàm grauiter proueniſſet Miſſis Saxonum,
Si non fuiſſet inclytus FARO *de gente Burgundionum!*

Et in fine huius Carminis,

Quando veniunt Miſſi Saxonum in terram Francorum,
FARO *vbi erat Princeps tranſeunt per vrbem Meldorum*
Inſtinctu Dei, ne interficiantur à Rege Francorum.

Hoc enim ruſtico Carmine placuit oſtendere, quantum ab omnibus celeberrimus habebatur.

XCI. *De contempto ab eo mundi Principatu & deliciis, ſpretóque coniugio, & Clericatu adepto.*

Denique intantum inſpiratus amore diuino extitit, vt gloriam regalem, deliciáſque Principatus funditus contemneret, licitáq; coniugia in flore iuuentutis refrænaret, ſéque Eccleſiaſtico ordini ſociaret, ac coniugem ſuam nomine BLIDECHILDEM non imparem huius ſanctæ voluntatis ſacro velamine Deo coniungeret.

A XCII. *De Eccleſiis Chriſti ab eo decentiſſimè prædiis & facultatibus dicatis.* CLOTHARIVS II.

Paupertate marceſcentem Eccleſiam ciuitatis Meldenſis, quæ compta ſuffragiis protomartyris beati Stephani, ac eius roſeo ſanguine decenter fulget ædificata, ditiſſimis villarum opibus munerans, magnificentiorem ac nobiliorem omnium reddidit oculis. Illius ſiquidem ſupplemento ac ſtudio omnis locus virginis Faræ ſublimis per orbem ad vſque polum ſcandit nomine alto. Quàm pulcra etiam domorum habitacula pompaticis erexerit ſtructuris, Epiſcopij ſcilicet atque Monaſterij, poſſeſſiones vſque hodie ceterique videntes dignè mirantur.–
At in quodam territorio ſuo Monaſterium, quod dicitur Broilum, ſitum retinetur, tribus diſtans millibus ab vrbe Meldis. quod accepit vir ſanctus Fefrus * in poſſeſſione copioſiſſima ab Antiſtite Chriſti Farone.-

* Fiacrius

CIII. *Quòd poſt dormitionem ſancti VValdeberti ſui ipſius fratris, Meldenſis Præſulatus ſanctum Farenem meruerit Præſulem.*

Interea factum eſt poſt dormitionem VValtberti Epiſcopi huius vrbis, de quo iam præmiſimus, vt frater eius Faro lege conſanguinitatis quaſi iure hereditario fraternam ſucceſſionem Pontificatus hac in vrbe Meldenſi mereretur. A viris etenim religioſiſſimis huius Prouinciæ miſſa eſt ſuggeſtio de eo Regem ad CHLOTHARIVM, vt ſuo aſſenſu præberet conſtituendum eum digniſſimum Pontificem in populo. Qui gratulatione digna ex hoc valdè placidus, non ſolùm conſenſioni animum inclinauit, ſed etiam fieri ſine ſcrupuloſitate aliqua adiudicauit. B Poſt quod præclariſſimum factum, quàm mira ſanctitatis opera eum in cunctis ornauerint, teſtantur digna admonitione Chriſti magnificæ virtutes, quæ ob meritum illius mundo celebriorem voluerunt reddere.--

 A

GESTA
DOMNI DAGOBERTI
REGIS FRANCORVM,
FILII CHLOTHARII II.

Scripta à Monacho Cœnobij ſancti Dionyſij, anonymo quidem, ſed contemporaneo.

Ex Bibliotheca viri cl. Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis. B

INCIPIVNT CAPITVLA ISTIVS LIBELLI.

I. *De Clothario patre Dagoberti.*

II. *De infantia Dagoberti.*

III. *De beato Dionyſio Martyre, & ſociis eius, & Eccleſia quam beata Genouefa ſuper ipſos conſtruxerat.*

IV. *De ceruo, qui inſequente Dagoberto in ædem Martyrum fecit confugium.*

V. *De morte matris Dagoberti.*

VI. *De Sadregiſelo Duce, quomodo eum Dagobertus dehoneſtauerit.*

VII. *Quomodo Sadregiſelus dehoneſtatus Clothario ſe obtulit, & quomodo Dagobertus in ædem prædictam Martyrum confugium fecit*

VIII. *Quomodo Clotharius Miſſos, qui eum indè abſtraherent, miſerit.*

IX. *Quomodo Dagoberto in ſomnis Martyres apparuerunt.*

X. *Quomodo Clotharius per ſemetipſum exinde abſtrahere voluerit, & minimè potuerit.*

XI. *Quomodo Clotharius filio culpam ignouerit, & eundem locum venerabiliter honorauerit.* C

XII. *Quomodo Clotharius Dagobertum conſortem Regni fecerit.*

XIII. *Quomodo Dagobertus Gomatrudem in coniugium acceperit, & qualiter inter ipſum & patrem orta contentio fuerit.*

XIV. *Quomodo Dagobertus à patre in Auſtria directus contra Bertoaldum pugnauerit, & qualiter Clotharius ei in auxilium veniens ipſum Bertoaldum interfecerit.*

XV. *De morte Clotharij Regis, & qualiter ei Dagobertus in Regnum ſucceſſit.*

XVI. *De Hirberto fratre Dagoberti, & qualiter ei Dagobertus partem Regni conceſſerit.*

XVII. *Quomodo Dagobertus Rex ſanctorum Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius corpora requiſierit, atque Eccleſiam ornauerit, & de abſida infra quam requieſcunt, qualiter eam deſuper ex argento cooperuerit.*

XVIII. *Quomodo de teloneo ex Maſſilia centum ſolidos in luminaribus ipſius Eccleſiæ annuatim conceſſerit.*

XIX. *De gazophilacio quod ante cornua altaris ipſius Eccleſiæ fieri iuſſit, & annuatim inibi centum ſolidos ſolui præcepit.*

A XX. De cruce aurea, quam idem Rex inibi fieri iuſſit.
XXI. De ingreſſu ipſius in Burgundiam, & timore Procerum, & gaudio pauperum, ſeu morte Brunulſi.
XXII. Quomodo Gomatrudem reliquerit, & Nanthildem in coniugium ſumpſerit.
XXIII. Qualis idem Rex Dagobertus fuerit.
XXIV. Quomodo Ragnetrudem ſtratu ſuo adſciuerit, & filium ex ea genuerit: & qualiter legationem ad Heraclium Imperatorem direxerit.
XXV. De morte Hariberti, & quomodo Dagobertus Regnum & theſauros ipſius ſuæ ditioni redegerit.
XXVI. De morte Landegiſeli, qui fuerat germanus Nanthildis Reginæ.
XXVII. De initio ſcandali inter Dagobertum Regem Francorum, & Samonem Regem Sclauorum.
XXVIII. De contentione Auarorum & Bulgarorum, & qualiter Dagobertus Bulgares qui ad eum venerant interfici iuſſerit.
XXIX. De morte Siſebodi Regis Hiſpaniæ, & de miſſorio aureo quem Siſenandus Dagoberto Regi promiſerat.
XXX. Quomodo Dagobertus contra Vuinidos cum exercitu perrexit, & qualiter Saxonibus tributum indulſerit.
B XXXI. Quomodo Dagobertus Sigebertum filium ſuum in Regnum Auſtriæ ſublimauit.
XXXII. Quomodo Hludouuicus eidem ex Nanthilde natus fuerit, & qualiter inter ipſum & Sigebertum Regnum ſuum diuiſerit.
XXXIII. Quomodo Eccleſiæ Chriſti Martyrum Dionyſij ac ſociorum eius quaſdam arcas infra extráque Pariſius atque portam ipſius ciuitatis cum omnibus teloneis contulerit.
XXXIV. Quomodo annuale mercatum, quod fit poſt feſtiuitatem Martyrum, Fratribus inibi commorantibus conceſſerit.
XXXV. De morte Sadregiſeli, & quomodo Rex omnes res ipſius, quæ ad fiſcum receptæ fuerant, ſupradictæ Eccleſiæ tradiderit.
XXXVI. De exercitu quem in Vuaſconiam tranſmiſit.
XXXVII. Quomodo de quibuſdam villis Eccleſiam ſupradictorum Martyrum heredem fecerit, & qualiter fratribus inibi conſiſtentibus ex Ducatu Cinnomannico centum vaccas annis ſingulis conceſſerit.
XXXVIII. Quomodo ad Iudicaila miſſos ſuos in Britanniam tranſmiſerit.
XXXIX. Quomodo omnia penè Monaſteria Regni ſui per ſuum teſtamentum ditauerit, per quod etiam Brunadum villam S. Dionyſio tradidit.
XL. Quomodo VVaſcones cum ſuo Duce eius ſe ditioni ſubdiderunt.
XLI. De obitu Dagoberti Regis, & quid in infirmitate ipſa poſitus fecerit.
C XLII. De ſepultura ipſius in Eccleſia S. Dionyſij, & qualiter ibidem pſallentium ordinem adhuc viuens inſtituerit.
XLIII. De Legatione Anſaldi, & reuelatione cuiuſdam ſerui Dei qualiter animam Regis Dagoberti Sancti Dei liberauerint.
XLIV. De Hludouuico filio ipſius, quomodo illi in Regnum ſucceſſerit.
XLV. De theſauris ipſius, quo ordine inter filios diuiſi ſint.
XLVI. De morte Pippini & Ega, qui fuerant Conſiliarij Regis Dagoberti.
XLVII. De Erchinoaldo & Flaucato, qui poſt Egam Maiores domus fuerunt.
XLVIII. De teſtamento Nanthildis Reginæ, & morte ipſius.
XLIX. De Hludouuico, qualiter præcepta quæ pater ſuus ſancto Dionyſio tradiderat renouauerit, & quomodo argentum ſupradictæ abſidæ pauperibus largiri iuſſerit.
L. De eo quòd præfatum locum idem Rex Hludouuicus à dominatione Pariſiaci Antiſtitis per priuilegium & confirmationem ſanctorum Epiſcoporum liberauerit.
LI. De eo quòd os brachij S. Dionyſij fregit, & ob hoc priùs ſenſum, & poſtea vitam cum Regno amiſit.

DAGOBERTVS I.

I. QVARTVS ab Chlodoueo, qui primus Regum Francorum ad cultum Dei docente beato Remigio Remenſi Epiſcopo conuerſus eſt, CLOTHARIVS filius Chilperici, Regnum ſortitus eſt. Qui elaborata à maioribus dignitate potitus, cùm & plurima ſtrenuè geſſerit, tum præcipuè illud memorabile ſuæ potentiæ poſteris reliquit indicium, quò rebellantibus aduerſum ſe Saxonibus, ita eos armis perdomuit, vt omnes virilis ſexus eiuſdem terræ incolas, qui gladij, quem tum fortè gerebat, longitudinem exceſſerint, peremerit. Quippe vt iunioribus tumoris auſum recordatio illius vitalis ſeu mortiferi gladij amputaret. Tanta tum Francorum potentia, tanta Regum animoſitas erat. Quomodo autem aut qualiter hoc peregerit, in ſubſequentibus ſuo ordine plenius intimabitur. Fuit nempe idem Rex Clotharius patientiæ deditus, literis eruditus, timens Deum, Eccleſiarum & Sacerdotum magnus ditator, pauperibus eleemoſynam tribuens, benignum ſe omnibus & pietate plenum oſtendens, belligerator inſignis, venationibus ferarum nimium aſſiduè vtens.

II. HVIC fuit filius nomine DAGOBERTVS, quem ex BERTEDRVDE Regina ſuſceperat, qui patri ſuccederet & induſtriâ dignus, & viribus. Hic deniq; in annis puerilibus poſitus, traditus eſt à genitore venerabili ac ſanctiſſimo ARNVLFO Metenſium vrbis Epiſcopo, vt eum ſecundùm ſuam ſapientiam enutriret, eique tramitem Chriſtianæ Religionis oſtenderet, atque ei Cuſtos & Baiulus eſſet. Cùm au- B tem adoleſcentiæ ætatem, vt genti Francorum moris eſt, venationibus exerceret, agere ceruum quadam die inſtituit. Qui facilè repertus, oblatrantibus atque certatim inſequentibus canum agminibus, ea pernicitate qua illud animal fertur, ſiluas monteſque, & ſi qua occurrêre flumina, tranſcurrens, canum induſtriam effugere conabatur. Tandem ergo victus ad vicum, qui Catulliacus dicitur, ſe contulit. Hic ab vrbe, quæ Lutetia ſiue Pariſius vocatur, quinque fermè milibus abeſt. Siquidē in ea vrbe Reges Francorum maximè ſceptra tractare conſueuerant.

III. IN eo ſanè vico temporibus Domiciani, qui ſecundus ab Nerone in Chriſtianos arma corripuit, primum memoratæ vrbis Epiſcopum beatiſſimum Dionyſium, cúmque eo Ruſticum, & Eleutherium, quorum alter Preſbyter, alter Diaconus erat, pro Chriſti nomine in proſpectu ipſius ciuitatis interemptos quædam materfamilias vocabulo Catulla, à qua & vico deductum nomen dicunt, quia palam non audebat, clam ſepulturæ mandauit. Signauit tamen loculum, vt rei geſtæ iunioribus conſtaret noticia. Sic incomparabilis theſaurus diu latuit, nec præter famam locus ille quicquam habebat conſpicuum. Et quamuis quædam inibi ab anterioribus Regibus propter aſſidua quæ ibidem agebantur miracula conlata fuiſſent, tamen quia locus ipſe eo tempore ſub poteſtate Pariſiaci Antiſtitis conſtitutus erat, & cui vellet Clericorum eum iure beneficij tradebat: illéque cui concedebatur non honeſtatem loci, ſed terrenum lucrum, quemadmodum in quibuſdam locis hodiéque cernitur, ſibi inde in proprios vſus accumulari vide- C batur: ob hoc, vt diximus, locus ille nimium negligebatur. Vilis quippè tantum ædicula, quam, vt ferebatur, beata Genoueſa ſuper ſanctos Martyres deuotè conſtruxerat, tantorum Martyrum corpora non ambiebat, quoad, ſicut in proceſſu expēdiam, profuturum orbi eorum nomen enituit; & procurante Deo, ad ſingularem excellentiam locus, qui tam magnis, tam certis, tam denique antiquis illuſtrabatur, quamuis occultè, patronis, prouectus eſt.

IV. SED vt ad propoſitum redeam, ceruus diu huc illúcque per vicum oberrans, ædem beatorum Martyrum ingreditur, ſéque ibi componit. Inſtabant canes, & licèt idem eis quod & ceruo pateret oſtium, & qui eos abigeret nemo viſibilium cuſtodum adeſſet, attamen ſancti Martyres ſuum domicilium non patiebantur immundorum violari ingreſſu. Videres hinc ceruum tutum reperiſſe perfugium, indè canes eius præſentiam latratibus indicare, ſéque ab introitu ædis diuina virtute arceri. Dagobertus citato curſu peruenit, rem ſpectaculo dignam admiratur: ſtupet, amplectitur. Finitimos tum rumor iſte vulgò ſollicitat, & cùm maximè Dagobertum, tum etiam eos ad amorem & venerationem Sanctorum inſtigat. Et vt verè fatear, vt ex geſtis poſtmodum claruit, nullus Dagoberto locus aut dulcior, aut iocundior fuit.

A v. Igitvr anno xxxvi. regni Clotharij, Bertedrudis Regina mater Dagoberti moritur, quam vnico amore Clotharius dilexerat, & omnes Duces bonitatem eius probantes vehementer amauerant. Poſt cuius obitum Clotharius Rex aliam accepit vxorem nomine Sichildem, de qua habuit filium nomine Hairbertvm. Dagoberti I.

vi. Itaqve Dagobertus ſic probitate vt ætate indies creſcebat, ſpémque futuri Regis optimam ſubindè indiciis operum ingerebat. Et pater Clotharius quendam, vt putabat, ſpectatæ fidei Sadregisilvm rebus ſub ſe tractandis præfecerat, Aquitaniæ Ducatu ſpecialiter ei cõmiſſo. Hic tanto dignitatis faſtu elatus, Regis filium Dagobertum partim collatæ poteſtatis ſuperbiâ, partim ſpe Regni laborans, non æquo animo proſperiùs agere ferebat. Nec quid moliretur ſimulato ſaltem amore obtegere diu valuit. Sed quia metu patris manifeſtus non poterat, occultum ſe ei inimicum crebro contemptu aperuit. Excuſatio ſanè iuuenilis erat ætatis, ne rudis adhuc animus tumorem ex ſubiectione Principum contraheret, ne dominatione immaturè adepta faſtigia impubem ab exercitationis ſtudio reuocarent. Fit igitur ad Dagobertum tam inuidioſa relatio. Et quamuis ſua ipſe induſtriâ id iam deprehendiſſet, aliorum ſententiâ in rem pleniùs inducitur. Verùm, quia eum in ordinem redigere non ſufficeret, duxit latiùs opportunitatem opperiri, qua & cauſam efficaciùs exploraret, & in æmulum quod meruiſſet temptaret. Clotharius igitur quadam die venatum iit, longiúſque fortè B receſſit. Contigit autem & Dagobertum, & memoratum Ducem domi reſediſſe. Tum Dagobertus exoptabilem oblatam ſibi nactus occaſionem, Ducem ad ſe euocat, iubétque ſecum prandere. Ille nihil minus quàm quod futurum erat cogitans, remiſſiùs habere, & futuro, imò iam Domino debitum honorem non exhibere. térque ab eo porrecta ſibi pocula, dignus in quem prioris contumaciæ vindicta recideret, non ſicut à Domino, ſed velut à ſocio infauſtè oblata præſumit. Deinde Dagobertus, vt patri infidelis, vt ſibi æmulus, vtque ſociis inuiſus foret, orſus eſt exponere. non oportere ſeruiles quidem moleſtias diu differri, & ne in immenſum tumorem tanti faſtus procederent, ſuas iniurias non vlciſci. Flagellis ergo eum adfici imperat. Poſt verò barbæ raſione (ea enim tum præcipua erat iniuria) deturpat. Sic ex improuiſo, qui ſecundarum rerum ſucceſſu futurum ſe Regem auſpicabatur, quàm longè ab illa dignitate abeſſet admonitus intellexit.

vii. Revertenti igitur Clothario hiis contumeliis dehoneſtatus Sadregiſilus ſe offert, & quid præterea, quæ palam erat paſſus, vel à quo fuerat, inlacrimans indicat. Rex itaque Ducis ſui motus iniuriis, filióque multa furibundè interminans, accerſiri eum à ſe iubet. Quo præcognito, Dagobertus, quia reſiſtere nec fas nec poſſibile erat, in eo ſe illi obniti poſſe iuſtè credidit, ſi in ædem præfatam beatorum Martyrum iram patris inclinans concederet. Iniit itaque tu- C tiſſimam fugam, & quo ſe inſequente ceruum viderat, ipſe quoque patre perſequente ſe confert. Perſuaſum ſibi hoc facto demonſtrans, vt qui canes ab ingreſſu ſuæ ædis remouerant, ſe quoque à Regis inſectatione protegere poſſent. Nec ſpem euentus eluſit.

viii. Qvippe Clotharius vt eum Sanctorum tutelam expetiſſe audiuit, adhuc in maiorem tollitur iram, mittitque ſatellites qui indè eum abductum ſibi ociſſimè præſentarent. Maturabant illi quod fuerat iuſſum implere. Cúmque ad ſanctum locum tendentes non plus vno miliario abeſſent, vltra aſpirare viam tendentes diuino nutu prohibentur. Redeunt ad Dominum, & quid paſſi fuerant pandunt. Quorum fidei derogans, quippe qui ſuo imperio amorem filij prætuliſſent, delegit alios, qui quod hij neglexerant ſagaciter implerent. Rurſum illi ſimilia patiuntur, & regreſſi eandem reiniterato ingeminant. Sed nec ſic animoſitas Regis deferbuit, & quod per miniſtros nequiuerat, per ſe implere contendit.

ix. Interea dum hæc aguntur, Dagobertum Martyribus humili corde proſtratum ſomnus repente corripit. Eique prono ita coniacenti adſtant tres viri, & corporum liniamentis, & veſtium nitore conſpicui. Cúmque in eos ſtupefactus intenderet, vnus eorum, qui ſocios præſtare veneranda canicie & auctoritate videbatur, ſic eum affatus eſt: Scias, ô iuuenis, nos eſſe, quos pro Chriſto paſſos « fama aſſeuerante audiſti, Dionyſium, Ruſticum, & Eleutherium, & noſtra hîc «

DAGOBERTVS I. corpora tegi. Sed quia famam noſtram ſepultura, quam vides, & domus huius A
vilitas obſcurauit: ſi memoriam noſtri te ornatum ire promittis, hac te poſſumus
» quam pateris liberare anguſtia, & in cunctis auxiliante Deo præſtare ſuffragium.
» Et ne putes ſomnij te illuſum fantaſia, accipe ſignum veritate ſubnixum. Egeſta
» humo, qua monumenta noſtra teguntur, quem quod ſepulcrum contineat, lite-
» ræ in ſingulis expreſſæ docebunt. Ilicò expergefactus nomina quæ audierat deſcribit, & ex Martyrum alloquio ingenti exultatione tripudians, voto ſe, quod poſtea ſtudioſiſſimè reddidit, obligat.

X. Post hæc Clotharius filium, vt prætuli, à Sanctorum memoria per ſe auellere cupiens, comitantibus plurimis adpropinquabat. Sed quia non minus in Reges quàm in alios homines diuina quod vult exercet potentia, qui inertes alios arguerat, fit ipſe iners. vt manifeſtè intelligeret, quamuis ipſe eſſet potens, potentioribus concedendum. Quippe Martyres fugitiuum tuebantur, & econtrà hoſtes longè à ſuis penetralibus arcebant.

XI. Victvs ergo Clotharius, & rei magnitudine ſtupefactus, ponit furorem, filióque redit in patrem: ignoſcit culpam, de ſecuritate pollicetur. Ita demum abeundi copia conceſſa, ædi beatorum Martyrum ſuccedit, eóſque patronos humili prece aſciſcit, quorum expertus fuerat manifeſtum virtutis indicium. Vtque quàm probata ſibi eorum merita eſſent agnouit, plurimum auri & argenti ad exornandas eorum memorias obtulit, & ad exaltandam loci magnificentiam numeroſa & optima prædia dedit. B

XII. Anno verò XXXIX. regni ſui Clotharius Dagobertum filium ſuum conſortem regni facit, cúmque ſuper Auſtraſios Regem ſtatuit, retinens ſibi quod Ardenna & Voſagus verſus Neuſtriam & Burgundiam excludebant.

XIII. Igitvr anno XLII. regni Clotharij Dagobertvs cultu regio ex iuſſu patris honeſtè cum Ducibus Clippiacó procul * Pariſius venit. Ibíque germanam Sichildis Reginæ nomine Gomatrvdem in coniugium accepit. Tranſactis itaque nuptiis, die tertia inter Clotharium & filium eius Dagobertũ grauis orta fuit intentio. Petebátque Dagobertus, vt cuncta quæ ad Regnum Auſtraſiorum pertinebant ſuæ ditioni reciperet. Sed Clotharius vehementer denegabat, eidem ex hoc nihil volens concedere. Electis igitur ab his duobus Regibus duodecim Francis, vt eorum diſceptatione hæc finiretur intentio, inter quos & domnus Arnulfus Pontifex Mettenſis cum reliquis Epiſcopis eligitur, vt benigniſſimè, ſicut ſua erat ſanctitas, inter patrem & filium pro pacis loqueretur concordia: tandem à Pontificibus vel ſapientiſſimis viris Proceribus pater pacificatur * cum filio. Reddénſque ei ſolidatum, quod aſpiciebat ad Regnum Auſtraſiorum, hoc tantùm exindè, quod citra Ligerim vel Prouinciæ partibus ſitum erat, ſuæ dicioni retinuit.

* prope

XIV. Dagobertvs itaque pulcherrimus iuuenis, efficax, atque ſtrenuus, in omnibus ſollerter ingeniis probatiſſimus, cum Pippino Duce in Hoſte * regnaturus à patre dirigitur. Auſtraſij verò Franci ſuperiores congregati in vnum, Dagobertum ſuper ſe Regem ſtatuunt. In illis quoque diebus Saxones nimium rebelles cum Bertoaldo Duce commouerunt exercitum gentium plurimarum contra Dagobertum Regem Auſtraſiorum. Dagobertus verò & ipſe collecto hoſte plurimo Renum tranſit, contra Saxones ad pugnam exire non dubitat. Illiſque valde pugnantibus, Dagobertus ſuper galea capitis ſui percuſſus eſt, atque abſciſſa particula de capite cum capillis ad terram decidit. Adtira autem armiger eius à retro ſtans collegit eam. At ille læſum cernens exercitum ſuum, dixit ad ipſum iuuenem. Perges velociter feſtinus deferens crines captis mei, nuncia patri meo, quatinus veniens ſuccurrat nobis antequam cunctus corruat exercitus. Qui ſtatim curſum arripiens Renum tranſiit, atque in Ardennam ſiluam, eo quòd Rex Clotharius eo tempore inibi moraretur, Longolarium vſque peruenit. Cúmque nunciaſſet ea quæ contigerant, & deferens Regi abſciſam particulam de capite filij ſui adpræſentaſſet, Rex nimio dolore commotus cum ſtrepitu tubarum, & exercitu Francorum illicò de nocte conſurgens, velociter Renum tranſiit, atque in auxilium filij ſui celerrimè peruenit. Cúmque ſimul coniuncti in vnum hilari corde manibus iocundiſſimè plauderent, ſupra Vuiſera fluuium tendentes fixêre tentoria. Bertoaldus verò Dux Saxonum ex alia parte ripæ fluminis ſtans, C

* leg. vid. Auſtria

paratus

DAGOBERTVS I.

A paratus vt ad pugnam procederet, audiens tumultum Francorum interrogabat quid hoc eſſet. At illi reſponderunt, dicentes: Dominus Clotharius Rex aduenit, & ob hoc lætantur Franci. Quibus reſpondit cum cachinno dicens: Formidantes vos nimium, mentimini delirantes. Clotharium enim, quem vobiſcum habere dicitis, nos mortuum eſſe auditum habemus. Rex autem ſuper ripam fluminis ſtans, galea induto capite, crinéſque cum canicie variata obuolutos habens, & hæc audiens, galeam celerrimè à ſuo capite depoſuit. Cùm nudatum à galea apparuiſſet caput Regis, agnouit eum Bertoaldus Regem eſſe, & irridens ait: Tu hìc eras bale iumentum? Rex verò hæc audiens, valde indignatus, & hoc conuicium grauiter ferens, VViſera fluuium impatienter ingreſſus, cum equo velociſſimo tranſnatauit, atque ferus vt erat corde Bertoaldum perſequebatur. Francorúmque exercitus ſequentes Regem, natando vix fluuium cum Dagoberto tranſibant per gurgites immenſos. Rex itaque Clotharius perſequutus Bertoaldum, certabat valde cum eo. Dixitq; ei Bertoaldus: O Rex recede à me, ne fortè interficiam te. Qui ſi præualueris aduerſum me, ita omnes homines dicent, quòd ſeruum tuum Bertoaldum gentilem interemeris. Si autem ego interfecero te, tunc rumor magnus in cunctis gentibus audietur, quòd fortiſſimus Rex Francorum à ſeruo ſit interfectus. Rex verò nequaquam adquieuit dictis eius, ſed fremens ira, magis magiſque inſurgebat ſuper eum. Equites itaque à longè ſequentes Regem, clamabant dicentes: Confortare contra aduerſarium tuum domine Rex. Erántque manus Regis valde graues. Erat enim Rex loricatus, & aqua ſinum eius dum tranſnataret fluuium replens indumenta omnia nimium adgrauauerat. Sed diu multúmque decertantes, tandem inſurgens Rex ſuper Bertoaldum, interfecit eum. Tollénſque caput eius in conto, reuerſus eſt ad Francos. Illique lugentes, (neſciebant enim quid Regi contigiſſet) viſo eo gauiſi ſunt gaudio magno. Rex verò totam terram Saxonum deuaſtans, & omnem populum interficiens, non ibidem maiorem hominem viuentem reliquit, quàm longitudo gladij ſui, quem ſpatam vocant, habere videbatur. Hoc itaque ſignum in regionem illam ſtatuit, ſcilicet vt poſteri diſcerent, quanta Saxonum perfidia extiterit, & quanta Francorum polleret potentia, quantáque Regum prouocata præualeret animoſitas.

XV. ANNO igitur XLV. regni ſui Clotharius magnus Rex moritur, & ſuburbano Pariſius in Eccleſia ſancti Vincentij ſepelitur. Dagobertus ergo audiens genitorem ſuum defunctum, vniuerſis Principibus, quibus imperabat in Auſtria, iubet exercitum promouere, miſſóſque in Burgundiam & Neuſtriam dirigit, vt Regni ei regimen indubitanter deberent ſtatuere. Cúmque Remis perueniſſet, ſuggeſtio peraccedens, omnes Pontifices & Duces de Regno Burgundiæ inibi ſe tradidiſſe noſcuntur. Sed & Neuſtraſij Pontifices & Proceres, plurimáque pars Regni, Dagobertum niſi ſunt expetiſſe.

C XVI. HAIRBERTVS autem frater eius nitebatur ſi poſſet Regnum aſſumere. Sed illius voluntas pro ſimplicitate parum ſortitur effectum. BRVNVLFVS verò, qui frater fuerat SICHILDIS Reginæ, volens nepotem ſuum Hairbertum ſtabilire in Regnum, aduerſus Dagobertum muſcipulare cœperat. Sed huius rei viciſſitudinem poſtea probauit euentus. Cúmque Regnum Clotharij, tam Nepetricum, quàm Burgundia, à Dagoberto fuiſſet occupatum, captis theſauris & ſuæ ditioni redactis, tandem miſericordia & pietate motus, conſilio ſapienti vſus, citra Ligerim & limitem quod tenditur partibus VVaſconiæ, ſeu & montes Pyrenæos, pagos, & ciuitates, quod fratri ſuo Hairberto ad trans agendum, & ad inſtar priuato habitu conuiuendum poſſet ſufficere, placuit conceſſiſſe. Pagum ſcilicet Toloſanum, Caturcinum, Agennenſem, Petrogoricum, & Sanctonicum, vel quod ab his verſus Pyrenæos montes excluditur, hoc tantùm Hairberto fratri ſuo regendum conceſſit. quod & per pactionis vinculum firmauit, vt ampliùs Hairbertus nullo tempore aduerſus Dagobertum de Regno patris repetere præſumeret. Hairbertus verò ſedem Toloſanam eligens, regnabat in partibus Prouinciæ Aquitaniæ. Qui poſt annos tres cùm regnare cœpiſſet, totam VVaſconiam cum exercitu ſuperans ſuæ ditioni redegit, & aliquantulum Regni ſui ſpacium largiorem fecit.

XVII. DAGOBERTVS denique Deo annuente Regnum paternum retinens,

DAGOBERTVS I. inter alia quæ laudabiliter geſſit, memor voti iamdicti, acceſſit ad ſuprà memoratum locum; & ſicut in ſomnis præmonitus fuerat, ſanctorum Martyrum Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij corpora requirens, digeſta eorum in ſarcophagis nomina repperit, quæ & in alium eiuſdem vici locum ſumma cum veneratione x. Kal. Maias tranſtulit, eorúmque memorias auro puro & puriſſimis gemmis exornauit. Et quamuis Eccleſiam, quam ipſe à fundamine conſtruxerat, intrinſecus miro decore fabricauerit, foris quoque deſuper abſidiam illam, infra quam veneranda Martyrum corpora tumulauerat, vt pleniùs deuoti animi expleret deſiderium, ex argento puriſſimo mirificè cooperuit. A

XVIII. NAM & de proprio teloneo, quod ei annis ſingulis ex Maſſilia ſoluebatur, cẽtum ſolidos in luminaribus eiuſdem Eccleſiæ eo tenore conceſſit, vt oleum exinde actores regij, ſecundum quod ordo cataboli eſſet, quaſi ad opus Regis ſtudiosè emerent, & ſic demum miſſis ipſius loci annuatim traderent. Præceptúmque exinde taliter firmare ſtuduit, vt tam in ipſa Maſſilia, quàm Valencia, Foſſas, & Lugdunum, vel quocumque per reliqua loca tranſitus erat, omne teloneum de ſex plauſtris, quibus hoc videbatur deferri, vſquequo ad ipſam Baſilicam peraccederent, omnimodis eſſet indultum.

XIX. GAZOFILACIVM quoque ante cornu altaris eiuſdem Eccleſiæ ex argento fieri iuſſit, vt introducta ab offerentibus alimonia per manum Sacerdotis ipſa pauperibus erogaretur ſubſtantia, quatinus iuxta illud Euangelicum huiuſcemodi eleemoſyna fieret abſcondita; & omnipotens Dominus, qui occulta omnia conſpicit, centuplicata in æterna retributione vnicuique reſtitueret. In quo etiam centum ſolidos annua inlatione idem Rex pro æterna recompenſatione intromitti de Kalendis in Kalendas Septembris deſtinauit, indéque tale Præceptum edidit, vt deinceps tam ipſe quàm filij ſui, vel qui poſtmodum Reges Francorum ſuccederent, recurſo anni circulo præfinitum ſolidorum numerum ex ærario publico inibi inferre tempore inlibato non obmitterent. Ipſi autem centum ſolidi non alibi, niſi in omnibus diſtribuerentur pauperibus. nullúſque hoc præſumeret abſtrahere, ſed quamdiu Regnum conſiſteret à Regibus ſuccedentibus ſuo tempore in prædicto gazofilatio inferrentur, vt de ipſa collatione, & quod Dominus ab aliis hominibus ibidem voluiſſet adhuc augeri, pauperes & peregrini exinde valerent per inconuulſa tempora recreari. B

XX. CRVCEM etiam magnam, quæ retro altare aureum poneretur, ex auro puro & precioſiſſimis gemmis inſigni opere ac munitiſſima artis ſubtilitate fabricari iuſſit, quam beatus Eligius, eo quòd illo in tempore ſummus aurifex ipſe in Regno haberetur, cùm & alia, quæ ad ipſius Baſilicæ ornatum pertinebant, ſtrenuè præpararet, eleganti ſubtilitatis ingenio, ſanctitate opitulante mirificè exornauit. Nempe moderniores aurifices aſſeuerare ſolent, quòd ad præſens vix aliquis ſit relictus, qui quamuis peritiſſimus in aliis exteroperibus, huiuſcemodi tamen gemmarij & incluſoris ſubtilitate valeat per multa annorum curricula, eo quod de vſu receſſerit, ad liquidum experientiam conſequi. Nam & per totam Eccleſiam auro textas veſtes, margaritarum varietatibus multipliciter exornatas, in parietibus & columnis atque arcubus ſuſpendi deuotiſſimè iuſſit: quatinus aliarum Eccleſiarum ornamentis præcellere videretur, & omnimodis incomparabili nitore vernans, omni terrena pulcritudine compta, atque inæſtimali decore irradiata ſplendeſceret. Vtque diuina laus perpetuò à Dei cultoribus ibidem ageretur, plurima & ingentia prædia addidit. C

XXI. IGITVR cùm iam anno VII. in maximam partem paterni Regni, vt ſuprà memini, regnaret, plurimorum comitatu vallatus Burgundias ingreditur. Tantum autem timorem Pontificibus & Proceribus in Regno Burgundiæ conſiſtentibus, ſeu & ceteris Ducibus, aduentus ipſius incuſſerat, vt cunctis eſſet admirandus. Pauperibus namque iuſtitiam quærentibus gaudium vehementer irrogauerat. Cúmque Lingonis ciuitatem veniſſet, tantam vniuerſis ſibi ſubditis tam ſublimibus quàm pauperibus iudicabat iuſtitiam, vt crederetur omninò fuiſſe Deo placabilis. Apud quem nullum intercedebat præmium, nec perſonarum acceptio, ſed ſola dominabatur iuſtitia, quam diligebat Altiſſimus. Deinde Diuionna, immóque Latona reſidens aliquantis diebus, tantam intentionem cum vniuerſo Regni ſui populo iuſtitiæ iudicandæ poſuerat, vt huius

A benignitatis deſiderio plenus, nec ſomnum caperet, nec cibo ſatiaretur; intentiſſimè cogitans, vt omnes cum iuſtitia recepta de conſpectu ſuo remearent. Eodem autem die quo ab Latona Caballonnum deliberare properat, priuſquàm luceſceret balneum ingreditur, ibique Brunulfum auunculum fratris ſui Hairberti propter infidelitatem ſuam interfici iuſſit. Qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus, & VVillibado Patricio interfectus eſt. DAGOBERTVS I.

XXII. CVMQVE Caballonnum iuſtitiæ amore quæ cœperat perficienda ipſa intentione pergeret pòſt per Auguſtidunum Autiſſiodorum pergens, indéque per ciuitatem Senonas, Pariſius venit. Ibique GOMATRVDEM Reginam Romiliaco villa, eo quòd eſſet ſterilis, cum conſilio Francorum relinquens, NANTHILDEM quandam ſpecioſiſſimi decoris puellam in matrimonium accipiens, Reginam ſublimauit. Vſque ad illud tempus, ab initio quo regnare cœperat, conſilio primitus beati Arnulfi Mettenſis vrbis Pontificis, & PIPINI Maioris domus vſus, tanta proſperitate regale culmen in Auſtria regebat, vt à cunctis gentibus immenſi honoris laudem haberet. Timorem verò tam fortem ſua concuſſerat iudicialis potentia, vt etiam deuotione concurrerent eius ſe tradere ditioni; quatinus gentes etiam, quæ circa limitem Auarorum & Sclauorum conſiſtunt, eum promptè expeterent, vt ille poſt tergum eorum iret feliciter, intantum vt Auari & Sclaui, ceterarúmque gentium nationes manu publica ipſius ditioni ſe ſubiciendas fiducialiter ſponderent. Poſt diſceſſum vero beati Ar-

B nulfi, adhuc conſilio Pipini Maioris domus, & Chuniberti Pontificis vrbis Coloniæ vtens, & ab ipſis fortiter admonitus, proſperitatis & iuſtitiæ amorem complexus, vniuerſarum ſibi gentium ſubditarum, vſque dum Pariſij, vt ſuprà memini, perueniſſet vrbem, adeò fauoribus extollebatur, vt nullus de præcedentibus Francorum Regibus illius laudibus fuiſſet præcellentior. Veniénſque ad veneranda ſepulcra beatorum Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius, Dominum precabatur, vt ea quæ cœperat ipſis Martyribus intercedentibus in eo vota perficeret. Vt autem eoſdem Martyres ſibi pleniùs conciliaret, Stirpiniacum villam in pago VVilcaſſino præſentaliter per firmitatis ſuæ Præceptum eorum Baſilicæ tradidit.

XXIII. ERAT ſiquidem ipſe præcellentiſſimus Princeps atque Rex Dagobertus ſatis admodum cautus, & ingenio aſtutus, circa beniuolos & ſibi fideles manſuetus, rebellãtibus verò ſeu perfidis nimium videbatur in Regno terribilis. Qui optimè regalia ſceptra gubernans, & piis ſemetipſum benigniſſimum exhibens, vt leo tamen feruidus rebellium colla deprimens, exterarum gentium feritatem vallante fortitudine animi ſæpiſſimè triumphabat. Eccleſiarum verò, & Sacerdotum atque pauperum, ſeu peregrinorum ditator ſupra modum largiſſimus extiterat. Exercitiis viritim & venationibus aſſiduè vtens, in omni agilitate corporea ſtrenuus atque incomparabilis erat. Nempe etſi aliqua more humano reprehenſibilia circa Religionem, grauatus Regni pondere, ac iuuenilis in-

C lectus ætatis mobilitate, minus cautè ſecùs quàm oportebat exegit; quia nemo in omnibus perfectus eſſe poteſt; credendum eſt tamen quòd tantarum erogatio eleemoſynarum, atque Sanctorum oratio, quorum memorias ornare, & Baſilicas ditare, ob redemptionem ſuæ animæ, ſupra omnes anteriores Reges inceſſanter ſtudebat, apud miſericordiſſimum Dominum, vt hoc ei clementer indulgeret facillimè impetrari poſſe.

XXIV. DENIQVE anno VIII. regni ſui, cùm Auſtriam regio cultu circumiret, mœſtúſque eſſet nimium eo quòd filium, qui poſt eum regnaret, minimè habere potuiſſet: quandam puellam nomine RAGNETRVDEM ſtratu ſuo aſciuit; de qua eo anno largiente Domino habuit filium, multis precibus atque eleemoſynarum largitionibus adquiſitum. HAIRBERTVS itaque Rex frater eius Aurelianis veniens, filium eius de ſancto lauacro excepit. Namque dum eundem puerum venerabilis vir Amandus Traiectenſium vrbis Epiſcopus benediceret; eúmque caticuminũ faceret, finitáque oratione nemo de exercitu tantæ multitudinis reſpondiſſet, *Amen*, aperuit Dominus os pueri, qui non ampliùs quàm XL. dies à natiuitate habebat, atq; audientibus cunctis, reſpondit, *Amen*. Statimque eum regenerans ſanctus Pontifex ſacro baptiſmate, impoſitóque nomine SIGEBERTO, Reges & vtrumque exercitum magno repleuit Dominus gaudio, atque admira-

DAGOBERTVS I. tione, huiuſmodi ſigno. Igitur EGA quidam de primoribus cum ceteris Neuſtraſiis conſilio Dagoberti erat aſſiduus. Eo anno Legati Dagoberti Regis, quos ad Eraclium Imperatorem direxerat, his nominibus, Seruatus & Paternus, ad eum reuertuntur, nunciantes pacem ſe cum Eraclio firmaſſe. A

XXV. CVM autem eſſet Eraclius Imperator litteris nimium eruditus, peritiſſimus ad vltimum Aſtrologus efficitur. Qui cognoſcens in ſyderum ſignis quòd à circumciſis gentibus diuino nutu eius Imperium eſſet vaſtandum, ad Dagobertum Regem Francorum dirigit, petens vt omnes Iudæos Regni ſui ſecundum fidem Catholicam baptizari præciperet. Rex verò Dagobertus hac occaſione nactus, & Dei zelo ductus, cum conſilio Pontificum atque ſapientium virorum omnes Iudæos, qui regenerationem ſacri baptiſmatis ſuſcipere noluerunt, protinus à finibus Regni ſui pellere iuſſit. Et Rex quidē hoc ſummo peregit ſtudio. Sed Eraclio non de Iudæis, ſed de Agarenis, id eſt Sarracenis circumciſis gentibus, fuerat denunciatum: quoniam ab ipſis eius Imperium poſtmodum noſcitur eſſe captum, atque violenter vaſtatum. Anno itaque nono regni Dagoberti, Hairbertus frater eius moritur, relinquens paruulum filium nomine Childericum. quique etiam nec poſt moram defunctus eſt. Omnéque Regnum Hairberti vnà cum VVaſconia Dagobertus Rex protinus ſuæ ditioni redegit. Ad adducendos quoque theſauros Hairberti, & ſibi præſentandos, Barontum quendam Ducem direxit. Barontus autem graue diſpendium feciſſe dignoſcitur, fideliter vnà cum theſauris furtum faciens, nimiúmque exindè fraudulenter ſubtraxit. B

XXVI. EODEM tempore germanus Nanthildis Reginæ nominē LANDEGISELVS defunctus eſt, atque in Eccleſia beatorum Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius iubente Rege honorificè ſepultus. Regina verò deprecante, vt pro ſepultura ſui fratris Alateumvillare ſitum in pago Pariſiaco, Baſilicæ prædictorum Martyrum delegaret; eo quòd prædictus Landegiſelus dum viueret per Præceptum regale eandem villulam promeruerat. Rex libentiſſimè concedens annuit, Præceptúmque inſuper de ſupradicto Alateo villare fieri præſentialiter iuſſit, atque propria firmitatis auctoritate ſubſcripſit, & anuli impreſſione ſignari præcepit.

XXVII. Eo igitur anno Sclaui cognomento Vuinidi, quorum Regnum Samo tenebat, negociatores Francorum cum plurima multitudine interficiunt, & rebus exſpoliant. Hæc autem res fuit initium ſcandali inter Dagobertum Regem Francorum & Samonem Regem Sclauorum. Dirigens itaque Dagobertus Sicharium* Legatarium ad Samonem, rogabat vt negociatores, quos ſui interfecerant, & res eorum inlicitè vſurpauerant, cum iuſtitia faceret emendare. Samo autem nolens Sicharium videre, Sicharius veſte indutus ad inſtar Sclauorum, cum ſuis ad conſpectum peruenit Samonis, atq; vniuerſa quæ ſibi fuerant iniuncta eidē nunciauit: de his & aliis contentionibus, quæ inter partes ortæ fuerant, rogans vt iuſtitia redderetur in inuicem, eo quòd Samo & populus Regni ſui Dagoberto Regi deberent ſeruitium. Samo verò reſpondens iam ſaucius dixit: Et terra quam habemus Dagoberti eſt, & nos ſui ſumus, ſi tamen diſpoſuerit nobiſcum amicitias conſeruare. Sicharius dixit: Non eſt poſſibile vt Chriſtiani & Dei ſerui cum canibus amicitias coniungere poſſint. Samo econtrariò dixit: Si vos eſtis ſerui Dei, & nos Dei canes, dum vos aſſiduè contra ipſum agitis, nos permiſſum habemus vos morſibus lacerare. Statimque eiectus eſt Sicharius de conſpectu Samonis. Cúmque hæc Dagoberto Regi nunciata fuiſſent, illicò iubet de vniuerſo Regno Auſtraſiorum contra Samonem & Vuinidos mouere exercitum. Igitur cum tribus turmis legionum ſuper Vuinidos exercitus ingreditur. Etiam & Langobardi ad ſolatium Dagoberti hoſtiliter in Sclauos perrexerunt. Sclaui autem his & aliis locis ſe econtrariò reparantes, Alamannorum exercitus cum Rodoberto Duce in parte qua ingreſſus eſt victoriam obtinuit. Langobardi item cum Dagoberto victoriam obtinuerunt, & plurimum numerum captiuorum de Sclauis Alamanni & Langobardi ſecum duxerunt. Rex verò terram illam deuaſtans, ad proprium Regnum reuerſus eſt. C

* al. Suharium

XXVIII. SIQVIDEM eodem anno inter Auaros cognomento Chunos & Regnum Hiſpaniæ vehemens ſurrexit contentio, eo quòd certarent inter ſe, cui deberetur Regnum ad ſuccedendū: altera pars ex Auaris, & altera ex Bulgaris. Col-

A lecta itaque multitudine, cùm vtrique ſe inuicem impugnarent, tandem ab Auaris Bulgari ſuperantur. Qui deuicti nouem millia cum vxoribus & liberis de Pannonia expulſi Regem Dagobertum expetunt, petentes vt eos in terram Francorum ad manendum reciperet. Rex autem ad hiemandum eos in Baiuuariam recipere præcepit, dummodò pertractaret cum Francis quid exindè faceret. Cúmque diſperſi per domos Baiuuariorum ad hiemandum fuiſſent, ſapienti conſilio Francorum Rex Baiuuariis iubet, vt Bulgares illos cum vxoribus & liberis vnuſquiſque vnumquemque in domo ſua in vna nocte interficeret. Quod protinus à Baiuuariis impletum eſt, nec quiſquam ex illis remanſit. DAGOBERTVS I.

XXX. EODEM verò anno quid partibus Hiſpaniæ vel eorum Regibus contigerit, non prætermittam. Defuncto Siſebodo Rege clementiſſimo, cui Sentila ante annum circiter ſucceſſerat in Regnū, cùm eſſet Sentila nimium in ſuis iniquus, & omnium Regni ſui Primatum incurreret odium, cum cōſilio ceterorum Siſenandus quidam ex Proceribus Dagobertum Regem expetiit, vt ei cum exercitu auxiliaretur, qualiter Sentilam depelleret Regno. In huius verò beneficij recōpenſatione miſſorium aureum nobiliſſimum ex theſauris Gothorum, quem Thureſmodus Rex ab Etio Patricio ſuſceperat, Regi dare promittit, penſantem auri pondera quingenta. Rex autem Dagobertus vt erat in præliis ſtrenuus, exercitum in auxilium Siſenandi totum Regni Burgundiæ iure prælij conuocari præcepit, eidémque Abundantium & Venerandum Duces inſtituit. Cúmque in Hiſpania diuulB gatum fuiſſet, exercitum Francorum ad auxiliandum ſibi Siſenandum adgregari, omnis Gothorum exercitus ſe ditioni Siſenandi ſubegit. Abundantius verò & Venerandus Duces Dagoberti Regis vnà cum exercitu Toloſano tantum vſque Cęſarauguſtam ciuitatem cum Siſenando acceſſerunt; ibíque omnes Gothi de Regno Hiſpaniæ conglobati Siſenandum ſublimãt in Regnum. Abundantius autem & Venerandus cum exercitu Toloſano muneribus honorati reuerſi ſunt ad proprias ſedes. Rex denique Dagobertus Legationem ad Siſenandum Regem per Amalgarium Ducem & Venerandum dirigit, vt miſſorium illum quem promiſerat eidem tranſmitteret. Cúmque à Siſenando miſſorius ille Legatariis fuiſſet traditus, à Gothis per viam tollitur, nec eum exindè abſtrahere permiſerunt. Poſteà verò diſcurrentes Legati ducenta millia ſolidorum miſſorij ipſius precium Rex à Siſenando accepit. Fertur enim quòd ipſum argentum ad opus fabricæ Eccleſiæ S. Dionyſij Martyris cum aliis pluribus ornamentis Dagobertus Rex deuotiſſimè obtulerit. Eo namque tempore tam creberrima erat inibi obtentu Martyrum frequentia miraculorum, vt quibuſcumque infirmitatibus oppreſſi vndique aduentantes deuoto animo eundem locum expeterent, ſanitate reddita cum gaudio ad propria remearent. Quod cernens Rex, quicquid in theſauris ſuis precioſius inueniri poterat, ad exornandum ipſum locum indubitanter offerebat. Nam & Matriculam & Senodochium, ceteráque diuerſa loca ad hoc ibidem inſtituit, vt pau-C peres vtriuſque ſexus, ſiue etiam qui Sanctorum ope ſanitati donari digni fuiſſent, in reliquum ipſius elemoſynis ſuſtentati, qui vellent in ſeruitio Eccleſiæ ac ſi pro gratiarum actione permanerent.

XXXI. DENIQVE anno X. regni ſui, cùm ei nunciatum fuiſſet exercitum Vuinidorum Toringam fuiſſe ingreſſum, cum exercitu nil moratus ex Regno Auſtraſiorum ab vrbe Mettis promouens, tranſita Ardenna Magontiam adgreditur; diſponénſque Renum tranſire, ſcaram de electis viris fortibus ex Neuſtria & Burgundia cum Ducibus & Graſionibus ſecum habens, Saxones miſſos ad eum dirigunt, petentes vt eis tributa, quæ fiſcorum ditionibus deſoluebant, indulgeret. Ipſi verò ſtudio ſuo & vtilitate Vuinidis reſiſtendum ſpondent, & Francorum limitem de illis partibus cuſtodire promittunt. Rex itaque Dagobertus conſilio Neuſtraſiorum adeptus, eis quod poſcebant præſtitit. Saxones autem, qui huius petitionis ſuggerendi cauſa venerant, ſacramentis, vt eorum mos erat, ſuper arma patratis, pactum pro vniuerſis Saxonibus firmant. Sed parum hæc promiſſio ſortitur effectum. Attamen Saxones tributum, quod reddere conſueuerant, per præceptionem Dagoberti hactenus habent indultum. Quingentas enim vaccas inferendales annis ſingulis à Clothario ſeniore cenſiti reddebant. quod tunc à Dagoberto Rege caſſatum eſt.

XXXII. ANNO itaque XI. regni ſui, cùm Vuinidi iuſſu Samonis iterum fortiter

DAGOBERTVS I. ſæuirent, & ſæpe tranſcenſo proprio limite, Regnum Francorum vaſtandum, Toringam, & reliquos pagos ingrederentur: Dagobertus Rex Mettis vrbem veniens, cum conſilio Pontificum ſeu & Procerum, omnibúſque Primatibus Regni conſentientibus, SIGEBERTVM filium ſuum in Regno Auſtriæ ſublimauit, ſedémque Mettis ciuitatem habere permiſit. Chunibertum verò Coloniæ Pontificem, & ADALGISVM Ducem Palatij ad Regnum gubernandum inſtituit, theſaurúmque quod ſufficeret filio tradidit. Et condignè, vt decebat, eum huius culminis honore ſublimauit, & quodcumque eidem largitus fuerat præceptionibus roborandum decreuit. Deinceps enim Auſtraſiorum ſtudio limitem & Regnum Francorum contra Vuinidos vtiliter defenſare noſcitur. A

XXXII. CVMQVE anno XII. Dagoberti Regis eidem filius nomine HLVDOVVIVS * de Nantilde Regina natus fuiſſet, conſilio Neuſtraſiorum, eorúmque admonitione per pactionis vinculum cum Sigeberto filio ſuo firmaſſe cognoſcitur: atque Auſtraſiorum omnes Primates & Pontifices, ceterique Duces Sigeberti manus ſuas ponentes, inſuper ſacramentis firmauerunt, vt Neptricum & Burgundia ſolidato ordine ad Regnum HLVDOVVII poſt Dagoberti Regis diſceſſum aſpiceret. Auſtraſia verò eodem ordine ſolidata, eo quòd & de populo & de ſpatio eſſet coæquans, ad Regnum Sigeberti, eidémque in integritate deberet aſpicere, & quicquid ad Regna Auſtraſiorum iam olim pertinuerat, totum Sigebertus Rex ſuæ regendum ditioni reciperet, & in perpetuo dominandum haberet, excepto Ducatu Dentilonis, quod ab Auſtraſiis nequiter ablatum fuerat, iterum ad Nauſtraſios ſubiungeretur, & HLVDOVVII regimini ſubiceretur. B Sed has pactiones Auſtraſij terrore Dagoberti Regis coacti, vellent nollentque firmaſſe viſi ſunt. quas & poſt temporibus Sigeberti & Hludouuij Regibus conſeruatas fuiſſe conſtat.

* aliis CLODOVEVS

XXXIII. PER idem tempus Dagobertus Rex Pariſius rediens, atque in amore ſæpedictorum Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius, propter magnificas, quas ad eorum veneranda ſepulcra cotidie Dominus operabatur, virtutes, magis ac magis gliſcens, areas quaſdam infrà extráque ciuitatem Pariſij, & portam ipſius ciuitatis, quæ poſita eſt iuxta Carcerem Glaucini, quam negociator ſuus Salomon eo tempore præuidebat, cum omnibus teloneis, quemadmodum ad ſuam cameram deſeruiri videbatur, ad eorum Baſilicam tradidit, & per Præcepti ſui auctoritatem perpetualiter id manſurum eſſe, proprij nominis ſubſcriptione, atque anuli impreſſione firmauit.

XXXIV. IN ipſo quoque tempore annuale mercatum, quod fit poſt feſtiuitatem ipſorum excellentiſſimorum Martyrum prope idem Monaſterium, eidem ſancto loco & fratribus Deo & ſanctis Martyribus ibidem deſeruientibus conceſſit, & exinde huiuſmodi Præceptum firmare ſtuduit, vt omne teloneum vel quicquid ex eo fiſci partibus ſperare poterat, & quod in ipſa ciuitate, ſeu in omnibus locis reliquis, infra ipſum pagum Pariſiacum inibi denominatis, ab ipſa feſtiuitate vſque dum illud mercatum finiretur, iure exigi quacumque iudiciaria poteſtate valuiſſet, pro æterna retributione, atque vt eiſdem Dei ſeruis deuotiùs pro eo omni tempore futuro diuinam delectaretur exorare clementiam, totum ex integro abſque vlla exceptione ſiue diminutione in eorum vſibus perpetualiter ſanciret eſſe indultum. C

* al. Equitaniorum

XXXV. ANNO itaque XIII. regni ſui, cùm Sadregiſelus Dux Aquitanorum * à quibuſdam hominibus interfectus eſſet, de quo ſupra mentionem fecimus, quòd propter contemptū ſui eum flagellis affici & barbæ raſione deturpari in ſua infantia Dagobertus iuſſerit, & ob hoc patrem metuens tutelam ſanctorum Martyrum expetierit: & cùm haberet ipſe Sadregiſelus filios in Palatio educatos, qui cùm facillimè poſſent mortem patris euindicare noluerunt, propterea poſteà ſecundum legem Romanam à Regni Proceribus redarguti, omnes paternas poſſeſſiones perdiderunt. Cúmque omnia ad regalem fiſcum fuiſſent recepta, præcellentiſſimus Rex Dagobertus Eccleſiæ Chriſti Martyrum Dionyſij ſociorúmque eius, eaſdem villas iamdicti Sadregiſeli, id eſt Nouientum in pago Andegauenſe, Parciacum, ſeu Nuiliacum, necnon Podentiniacum, & Paſcellarias, atque Anglarias in pago Pictauenſe, aliáſque quamplures cum ſalinis ſupra mare, quarum nomina hic recenſere longum duximus, deuotiſſimè tradidit: medietatémque earum

A in ſtipendiis fratrum Deo ibidem ſeruientium contulit, atque eos turmatim ad inſtar Monaſterij Agaunenſium ſiue ſancti Martini Turonis pſallere inſtituit, & aliam medietatem matriculariis ac ſeruitoribus ipſius Eccleſiæ conceſſit, nihil exinde ad ſuum opus retinere volens. Eaſdem autem villas infra vnius Præcepti concluſionem nominatim inſerens, proprij nominis ſubſcriptione atque anuli impreſſione firmauit. Quarum nomina ſi aliquis diligentiùs perquirere voluerit, ipſam præceptionis Cartam in archiuo ipſius Eccleſiæ requirat, & vt reor viginti & ſeptem villarum nomina inibi inſerta inueniet. DAGOBERTVS I.

XXXVI. ANNO denique XIIII. regni ſui cùm VVaſcones fortiter rebellarent, & multas deprædationes in Regno Francorum, quod Haribertus tenuerat, facerent, Dagobertus Rex de vniuerſo Regno Burgundiæ exercitum promoueri iubet, ſtatuens in capite Adoindum Referendarium, qui temporibus Theoderici quondam Regis in multis præliis probatus eſt ſtrenuus. Cum quo x. Duces, vna cum exercitibus miſſi ſunt: id eſt Harimbertus, Amalgarius, Leudobertus, VVandalmarus, VValdericus, Ermenricus, Barontus, Hairhardus, ex genere Francorum: Ramelenus ex genere Romano: VVillebadus Patricius ex genere Burgundionum; Agino ex genere Saxonum. excepto Comitibus plurimis, qui Ducem ſuper ſe non habebant. Qui omnes in VVaſconiam vnà cum exercitu perrexerunt. Cúmque tota VVaſconiæ patria ab exercitu Burgundiæ fuiſſet repleta, VVaſcones de inter montium rupibus egreſſi ad bellum properant. Et B cùm præliari cœpiſſent, vt eorum mos eſt, terga vertentes, dùm cernerent ſe eſſe ſuperandos, in fauces vallium montiúmque pinnas latebram dantes, ſe locis tutiſſimis per rupes eiuſdem montis collocantes latitarent: exercitus poſt tergum eorum cum Ducibus inſequens, plurimum numerum captiuorum vinci, VVaſcones ſuperatos, ſeu ex his multitudine interfecta, omnéſque domos eorum incenſas, peculiis & rebus expoliant. Tandem VVaſcones oppreſſi atque perdomiti, veniam & pacem à ſupradictis Ducibus petentes, promittunt ſe gloriæ & conſpectui Dagoberti Regis præſentatos, ſéque ipſius ditioni traditos, cuncta ab eodem iniuncta impleturos. Feliciter autem Regis exercitus abſque vlla læſione ad patriam eſſet reuerſus, ſi Harimbertus Dux maximè cum Senioribus & nobilioribus exercitus ſui per negligentiam à VVaſconibus in valle Robola non fuiſſet interfectus. Exercitus verò Francorum, qui de Burgundia in VVaſconiam acceſſerat, patrata victoria rediit ad proprias ædes.

XXXVII. EODEM autem tempore deuotiſſimus Rex Dagobertus Eccleſiam Chriſti Martyrum Dionyſij ac ſociorum eius heredem propriorum fecit præceptorum ſubſcriptionibus de Campania villa, quæ ſita eſt in pago Camliacenſe, quam eidem Regi quædam mater familias nomine Theodila tradiderat: & de Tibernione *, quæ ſita eſt in pago Aurelianenſi, quam idem Rex cum ſancto Ferreolo Auguſtidunenſi Epiſcopo commutauerat: necnon & de Clippiaco ſuperiore, & Ideina, atque Salice, ſeu Aquaputta, quæ omnes conſtant in pago Pa- * Tiuernione.
C riſiaco: ſeu etiam de Latiniaco, quæ ſita eſt in territorio Meldico, quam ipſe Rex cum BOBONE Duce, & TACILONE Comite Palatij, de ſuo proprio fiſco commutauerat. Sanctorum ſemper auxilium contra viſibiles & inuiſibiles aduerſarios expetens: vt ſicut ei tempore pubertatis in ſomnis prædicti Martyres promiſerant, ab imminentibus anguſtiis eum eriperent, atque ei & in vita & poſt mortem pollicita ſuffragia ferrent. Super hæc verò centum vaccas inferendales, quæ ei de Ducatu Cinomannico annis ſingulis ſoluebantur, Fratribus inibi Deo ſeruientibus per proprij Præcepti ſubſcriptionem, vt eiſdem pro eo Dominum & ſanctos Martyres deuotiùs delectaretur exorare, viſus eſt omni futuro tempore annuatim conceſſiſſe.

XXXVIII. POST hæc itaque Dagobertus Rex Clippiaco Palatio reſidens mittit nuncios in Britanniam, vt quæ Britanni contra ſuos admiſerant emendarent, & ditioni eius ſe traderent. Alioquin exercitus ſupradictus Burgundiæ, qui in VVaſconiam fuerat, præſentaliter in Britanniam irrueret. Quod audiens IVDICAEL Rex Brittannorum, curſu veloci Clippiaco cum multis muneribus ad domnum Dagobertum Regem peruenit. Ibique veniam petens, cuncta quæ ſui Regni Britanni contra Duces Francorum illicitè perpetrauerant, emendandum ſpondet. & ſeper ſe & Regnum Britanniæ, quod ipſe regebat, ſubiectum ditioni Regis Dagoberti

DAGOBERTVS I.

eſſe, poſtmodum omni tempore Francorum Regibus iureiurando promittit. A Sed tamen cum Dagoberto Rege ad prandium diſcumbere noluit, eo quòd eſſet Iudicail religioſus & timens Deum valde. Cúmque Rex reſediſſet ad menſam, Iudicail egrediens de Palatio ad manſionem DADONIS Referendarij, qui vocabulo AVDOENVS dictus eſt, poſteáque Epiſcopus Rotomorum extitit, quia cognouerat eum Iudicail ſanctam religionem ſectantem, cum eo acceſſit ad prandium. Indéque in craſtinum Iudicail Rege Dagoberto vale dicens, in Britanniam repedauit. Condignè tamen à Rege muneribus honoratur.

XL. EODEM ſiquidē anno Dagobertus Rex poſtquā omnes gentes, quæ in circuitu Regni ſui erant, ſubiugauerat, & opitulante Domino iam pace firmata, filióſque ſuos Sigebertum, & Hludouuium, vt ſupradiximus, Reges deſignauerat, conſilio diuinitus inſpirato, conuocatis filiis, omnibúſque totius Regni Primatibus, x. Kal. Iunias in Palatio Bigargiò Placitum generale inſtituit. Cúmque vt Francorum Regibus moris erat, ſuper ſolium aureum coronatus reſideret, omnibus coram poſitis ita exorſus eſt: Audite me, ô vos Reges & dulciſſimi filij, omnéſque Proceres, atque fortiſſimi Duces Regni noſtri. Priuſquam ſubitanea tranſpoſitio mortis eueniat, oportet pro ſalute animæ vigilare, ne fortè inueniat aliquem imparatum, eique ſine aliquo reſpectu præſentem lucem auferat, atque perpetuis tenebris, & æternis eum tormentis tradat. Quin potiùs, dum proprio libertatis iure ſubſiſtit, ex caducis ſubſtantiis in æterna tabernacula vitam quærat mercari perpetuam: vt inter conſortium iuſtorum deſiderabilem valeat adipiſci locum, & retributorem ſibi præparet Dominum, atque ex rebus tranſitoriis ad B loca venerabilia Sanctorum in alimoniis pauperum curet impendere, quatenus ab ipſo Domino fructum indeficientis paracliti inter aſtra matutina mereatur refoueri. De cuius fonte viuo perfecta fide poſcenti nec ſubtrahitur poculum, nec minuitur alueus, ſed potiùs quiſquis hauſerit irrigatur dulcedine cœlitus, atque ſuauis ei flagrat odor balſami paradiſi. Et ideò ego diſcutiens conſcientiam ac mei cordis exceſſum, atque conſiderans examinationem ſuperni Regis, iudiciúmque ipſius metuens, necnon etiam verens pœnas hominum infelicium, maximè autem concupiſcens gloriam infinitam iuſtorum, & præcauens illud, ne vltimus dies iuxta diſpenſationem Domini, nos de memoria Sanctorum, vel conſolatione egentium pigros inueniat, ita nobis ſana mente ſanóque conſilio placuit, & vt iam diximus, deuotio animæ admonuit, pro æterna retributione teſtamentum condere, in quo Baſilicas Sanctorum penè omnes Regni noſtri temporibus noſtris nominatas propriis noſtris donationibus heredes fieri præciperemus, & pro immutabili beneficio quatuor vno tenore, vnóque temporis momento, vobis omnibus conſcientibus firmare decreuimus, & quicquid vbique ad loca Sanctorum per eadem nunc ad præſens contulimus, infra ſimili adnotatione conteximus. Ex quibus vnum Lugduno Galliæ dirigimus, alium verò Pariſius in archiuo Eccleſiæ commendamus, tertium Mettis ad cuſtodiendum domno ABBONI donamus. Quartum autem, quem & in manibus tenemus, in theſauro no- C ſtro reponi iubemus. Hæc igitur propria extat noſtra deuotio, & hæc Domini noſtri conſolatio, qui perfecta vota dignanter excipit: quia videlicet illi certa fiducia in die neceſſitatis manebit, quiſquis locis Sanctorum, atque Sacerdotibus & egenis hîc alimoniam tribuit. quoniam Scriptura teſte fœneratur Domino qui miſeretur pauperi, & ipſe regnator Olympi viciſſitudinem reddet ei. Vnde, ſicut diximus, pro remedio animæ noſtræ ipſa condicio admonuit, vt poſt diſceſſum, quandoquidem Deus iuſſerit, noſtrum, Sacerdotes qui in illo tempore in locis infra ſcriptis officij curam geſſerunt, ſicut in præſenti pagina continetur, abſque vllius expectata traditione præſentaliter cum omni integritate recipiant, atque ad ſupra ſcripta loca Sanctorum in reliquum cuncta aſpiciant, & ſub integra emunitate pro noſtra mercede ibidem in perpetuum proficiant. Cúmque vnuſquiſque eorum ſibi collata tempore illo receperit, nomen noſtrum in libro vitæ omnimodis inſerat, & omnibus Dominicis diebus, ſeu præcipuis Sanctorum ſollemnitatibus per omnia recenſeat. Illud verò, quod ad medelam animæ noſtræ pleniùs pertinere confidimus, per hanc paginam vos Sacerdotes temporibus illis in ipſis ſanctis locis conſiſtentes, & officia inlibata procurantes, per cœleſtem Regem coniuramus, cùm ſibi collata vnuſquiſque perceperit, inſequentibus diebus

A tribus annis Miſſas pro nobis celebrent, & ſacrificia miſericordiſſimo Regi pro ſarcina commiſſa peccaminum ſoluenda omnimodis offerant. Hoc verò teſtamentum Domino iudice ac teſte præcipuè per hanc paginam omnibus qui adeſtis conſentientibus committimus dulciſſimis filiis noſtris Sigeberto & Hludouuïo Regibus, quos nobis Chriſti largitio conceſſit habere in prolē, aut quos adhuc Dominus dederit filios, qui nobis ſuccedere debeant, vt hoc cōmune noſtrum decretum faciatis in omnibus conſeruare, & hæc collata noſtra non præſumatis cōuellere. Sed per omnipotentis nominis Trinitatem, vel virtutes Archangelorum, Patriarcharum, & Prophetarum, Apoſtolorum, atque Martyrum, omniúmque Sanctorum, & tremendum diem iudicij, ſeu aduentum Domini noſtri IESV CHRISTI, ante cuius conſpectum reſurgere videmur, coniuramus, quatinus ſtatuta noſtra, quæ præſens declarat Scriptura, ſtabili firmitate perpetim faciatis cuſtodire. Nos autem præſentes Cartas teſtamenti pro noſtra in perpetuum mercede propria ſtudemus roboratione firmare, & omnibus qui adeſtis Epiſcopis, Abbatibus, Proceribus, atque magnificis viris ad præſens iubemus veſtris ſubſcriptionibus vel ſignaculis adfirmare. Et iterum iterúmq; ſicut ſupra diximus, vos Reges & dulciſſimi filij, vel qui poſtmodum nobis ſucceſſuri ſint admonemus, quatinus facta noſtra nullomodo præſumatis conuellere, ſi ea quæ poſt noſtrum diſceſſum ſtatueritis inconuulſa manere vultis. quia illud nolo dubitetis, quòd ſucceſſo-
B res & vos habituri eritis, & ſi noſtra non conſeruaueritis, nec veſtra ſtatuta ſtabilia eſſe credatis. Cúmque hoc Rex omnibus intentè audientibus prudentiſſimè peroraſſet, cuncti longæuam ei vitam pacémque Regni gratanter optantes, prædictum teſtamentũ tam ipſe Rex quàm omnes Regni Primates alacriter firmauerunt. In quo etiam non immemor peculiaris patroni ſui domni Dionyſij, quamuis eidem iam plurima prædia contulerit, villam nomine Braunadum inſerere ſtuduit Ordinatiſque rite omnibus, quæ ad Regni honorem pertinebant, omnes cum gaudio ad propria remeare conceſſit. Illud verò teſtamentum, quod in Theſauro ſuo reponi iuſſerat, vſque hodie in archiuo Eccleſiæ beatorum Martyrum Dionyſij ac ſociorum eius venerabiliter cuſtoditur.

XLI. DENIQVE eodem tempore plumbum, quod ei ex metallo cenſitum in ſecundo ſemper anno ſoluebatur, libras octo milia ad cooperiendam eandem ſupradictorum beatorum Martyrum Eccleſiam eo ordine conceſſit, vt tam per Regales, quàm & per eaſdem villas, quas ipſe ante eidem ſancto loco contulerat, in alio ſemper anno adduceretur, & à gentibus vel Theſaurariis ipſius venerandi Monaſterij traderetur. quatinus ſicut ipſe Baſilicam eorumdem Martyrum deuotiſſimè tegere videbatur, ita ipſis intercedentibus eum omnipotens Deus vmbrâ ſuarum protegeret alarum. Nam & Præceptum exinde taliter firmare ſtuduit, vt omni pòſt futuro tempore à Regibus ſuccedentibus eadem traditio inuiolabiliter obſeruata cuſtodiretur.

C XLII. ANNO igitur XV. regni Dagoberti, VVaſcones omnes ſeniores terræ illius cum HAMANDO Duce ad Regem Clippiaco venerunt, ibique in Eccleſiam ſancti Dionyſij Martyris regio timore perterriti confugium fecerunt. Clementia verò Regis Dagoberti ob reuerentiam ſancti Dionyſij vitam habent indultam. Ibique ipſi ſacramenta firmantes, ſimul & promittentes omni tempore Regi & filiis eius, Francorúmque Regno ſe eſſe fideles, quod more ſolito ſicut ſemper fefellerant poſt hæc probauit euentus, permiſſu Regis regreſſi ſunt in terram VVaſconiæ.

XLIII. LONGVM eſt enarrare quàm prouidus idem Rex Dagobertus in conſilio fuerit, cautus iudicio, ſtrenuus militari diſciplinâ, quàm largus eleemoſynis, quámque ſtudioſus in componenda pace Eccleſiarum, præcipuéque quàm deuotus extiterit in ditandis Sanctorum Cœnobiis, præſenti opere declarare, minúſque neceſſarium, & maximè ob faſtidientium lectorum vitandum tædium: præſertim cùm nullis abolenda temporibus luce clariora earum rerum extent indicia. Idcirco nunc ad obitum ipſius deſcribendum vertens articulum, quid in ipſa infirmitate poſitus geſſerit, & vnum quod in quadam vetuſtiſſima repperi Charta, quam vt ferebatur beatus Audoenus Epiſcopus ſcripſerat, quódque memorato Regi eius poſt mortem contigit, breuiter narrabo miraculum. Poſt glorioſam Regni adminiſtrationem XVI. poſtquam Regnum ſortitus fuerat anno, pro

DAGO-BERTVS I.

fluuio ventris Spinogilo villa ſuper Sequanam fluuium, nec procul Pariſius ægrotare cœpit. Exinde verò ad Baſilicam ſancti Dionyſij Martyris à ſuis defertur. Poſt paucos autem dies, cùm vitæ ſuæ ſentiret periculum imminere, Egam Conſiliarium ſuum ſub celeritate ad ſe venire præcepit. Reginam verò Nanthildem & filiuum ſuum Hludouiuum eidem in manu commendans, ſeq; iam diſceſſurum ſciens, conſilium tamen eius pergratum habebat, quòd cum ipſius inſtantia Regnum filius ſuus ſtrenuè gubernare poſſet. Conuocatis deinde primoribus Palatij, filiúmque & vxorem eis, & ipſos eidem cum fidelitatis ſacramento vt moris eſt commendans, matriculariis quoquo iamdictæ Baſilicæ beatorum Martyrum de villis Acuciaco & Cuſduno, immóque Magno-villare, & Mediano-villare, atque Gellis præceptum fieri iuſſit. In quo etiam Sarclidas, quam antea iſdem contulerat, inſeruit. Omnibúſque Optimatibus dolore conſternatis, virtute qua potuit benigniſſimè conſolatus eſt, & inter cętera quæ ad memoriam reducere longum eſt, hæc intulit. Quamuis miſerrimus homo quamdiu incolumis eſt, ſemper præ oculis debeat habere futuram omnipotentis Dei diſcuſſionem iudicij, in ægritudine tamen poſitus de illius piiſſima miſericordia nullomodo debet deſperare, ſed pro ſalute animæ ſuæ attentiùs eum oportet inuigilare, & de propriis rebus quantum poſſibile eſt in alimoniis pauperum ſemetipſum redimere. quatenus apud miſericordiſſimũ iudicem ęternã poſt obitum valeat retributionem adquirere. Idcirco ego pro remedio animę meę matriculariis baſilicę domni Dionyſij peculiaris patroni noſtri, in qua ipſe precioſus Martyr cũ ſociis ſuis corpore quieſcit, & nos ſepeliri optamus, villas quæ in præſenti cõtinentur Præcepto præſentaliter cum omni integritate conferimus: & ſicut à fiſco noſtro hactenus fuerunt poſſeſſæ, ita ex noſtra indulgentia propter adquirendam animæ noſtræ ſalutem, vel pro filiorum noſtrorum ſtabilitate, prædictis matriculariis, qui in præfata Baſilica vel atrio eius deſeruiunt, præſenti & futuro tempore in perpetuum proficiant, nullúſque de filiis aut Regibus vmquam noſtris ſucceſſoribus, nec Pontifex, nec Abba ipſius Monaſterij prædictas villas, & Sarclidas, quam antea iiſdem fratribus contulimus, ab eis auferre præſumat, ſi iram Dei & offenſam domni Dionyſij non optat incurrere. Quod ſi quis præſumpſerit, ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſancto Martyre & ipſis matriculariis exinde rationem deducat. Annualis enim victus inde Deo donante, vt credimus, ſæpedictis pauperibus poterit ſufficere, vt ſemper pro anima noſtra & ipſós & ſucceſſores eorum noſtra paſti eleemoſyna pleniùs atque deuotiùs delectet orare. Nos verò præſens Præceptum iam minimè valemus ſubſcribere, quia inualeſcente ægritudine calamus in manu noſtra trepidat. Et propterea rogamus dulciſſimum filium noſtrum Hludouuium Regem, vt per ſignaculum ſui nominis iſtam Cartam adfirmet, & Dado eam offerat, & Optimates noſtri illam ſubſcribant. Cúmque Rex hîc loquendi finem feciſſet, filius eius Rex Hludouuius ipſum Præceptum ſecundum iuſſionem patris, offerente Dadone Referendario, ſubſcripſit, omnéſque Proceres qui in præſenti aderant propriis eundem ſubſcriptionibus firmauerunt. His taliter exploſis, poſt paucos dies XIIII. Kal. Februarias, Chriſtianiſſimus Rex Dagobertus humanis rebus exemptus eſt. Intolerabis autem luctus ſubitò repleuit Palatium, vniuerſúmque Regnum ob ipſius mortem acerbiſſima occupauit lamentatio.

XLIIII. CONDITVS autem aromatibus cum ingenti populorum dolore atque frequentiâ tranſlatus eſt in Baſilicam beatiſſimorum Martyrum, quam ipſe, vt ſuprà diximus, condignè ex auro & gemmis & multis precioſiſſimis ſpeciebus ornauerat, & condignè in circuitu fabricare præceperat, atque iuxta eorum tumulum in dextro latere honore merito ſepultus. Tantæ verò opes ab eodem, & villæ ac poſſeſſiones multæ per plurima loca ibi fuerant conlatæ, etiámque hîc minimè ob faſtidium, vt iam dixi, quorundam vitandum recenſentur, vt hodiéque deuótio animi ipſius miretur à pluribus. Ordinem autem pſallentium ibidem ad inſtar Monaſterij Agaunenſium, & ſancti Martini Turonis inſtituerat, ſed facilitas Abbatis Agiulfi * eandem inſtitutionem noſcitur refragaſſe.

* Haigulfi.

XLV. LEGATIONEM tum fortè illuſtris defenſor Pictauenſis Eccleſiæ Anſoaldus in partes Siciliæ agebat. Ea peracta, cùm nauali reuerteretur ſubſidio, applicuit ad quandam breuem inſulam, in qua reuerentiſſimus quidam ſenex, cui

A nomen erat Iohannes, ſolitariam ducebat vitam. ad quem mare commeantium, vt orationis eius fulcirentur ſolatio, plurimi ventitabant. In hanc ergo inſulam tanti viri meritis redimitam appulſus diuino nutu Anſoaldus, dum de cœleſtibus gaudiis cum eo ſermocinaretur, interrogat ſenex vnde, vel cur veniſſet. Igitur cognito de Galliis qua de cauſa miſſus fuiſſet, rogat ſenex vt Dagoberti Regis Francorum ſibi mores ſtudiúmque exponat. Quod cùm ille diligenter feciſſet, ſenex addidit, quòd dum quadam die, vt pote iam fractus ætate, & fatigatus vigiliis, quieti paululum indulſiſſet, acceſſiſſe ad ſe virum quendam canitie venerandum, ſéque expergefactum admonuiſſe, quatinus properè ſurgeret, & pro Dagoberti Regis Francorum anima diuinam clementiam exoraret, eo quòd ipſo die ſpiritum exalaſſet. Quod dũ facere maturaret, apparuiſſe ſibi haud procul in pelago teterrimos ſpiritus vinctum Regem Dagobertum in lembo per ſpacium maris agitantes, atque ad Vulcania loca, inflictis inſuper verberibus, trahentes, ipſúmque Dagobertum beatos Dionyſium & Mauricium Martyres, & ſanctiſſimum Confeſſorem Martinum ad ſui liberationem continuis vocibus flagitantem. Nec mora intonuiſſe cœlum, fulmináque per procellas diſiecta, intérque ea repente apparuiſſe præcellentiſſimos viros niueis comptos veſtibus, ſéque tremefactum ex eis quæſiſſe quinam eſſent. illóſque reſpondiſſe, quos Dagobertus in adiutorium vocauerat, Dionyſium ſcilicet & Mauricium ac Martinum eſſe, vt eum ereptum in ſinũ Abrahæ collocarent. Itaque hoſtes humani generis velociter inſequen-B tes, animam quam verberibus miniſque vexabant exemptam ad æthera ſecum leuaſſe canentes, *Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine, inhabitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuæ, ſanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.* Hæc in memorata Charta inter alia ferebantur, quæ non tam veriſimilia, quàm veriſſima, vt arbitror, videri poſſunt. Quoniam idem Rex cùm & alias longè latéque Eccleſias ditaſſet, tum præcipuè horum copioſiſſimè locupletauit. Vnde & eorum poſt mortem flagitabat auxilium, quos præ ceteris ſe dilexiſſe meminerat.

DAGOBERTVS I.

XLVI. ITAQVE poſt Dagoberti Regis diſceſſum, filius eius HLVDOVVIVS ſub tenera ætate ſibi Regnum patris aſciuit, omnéſque Duces de Neuſtria & Burgundia eum Maſſollaco villa ſublimant in Regnum. Ega verò, qui fuerat Conſiliarius Regis Dagoberti, cum Regina Nanthilde, quam idem Rex reliquerat, anno primo Regni Hludouuij, & ſecundo imminente regni, condignè Palatium gubernabat & Regnum. Ipſe namque inter ceteros Primates Neptrici prudentiùs agens, & plenitudine patientiæ imbutus, cunctis erat præcellentior. Erátque genere nobilis, opibus abundans, iuſtitiam ſectans, eruditus in verbis, paratus in reſponſis. Tantummodò à plurimis blaſphemabatur, eo quòd eſſet auaritiæ deditus.

CLODOVEVS II.

XLVII. IGITVR poſt obitum Dagoberti Regis, quo ordine eius theſauri in-C ter filios diuiſi fuerint, non obmittam, ſed dilucidato ordine ſerie libelli inſerere procurabo. Cùm Pipinus Maior Domus poſt diſceſſum Regis, & ceteri Auſtraſiorum Duces, qui vſque in tranſitu Dagoberti ei fuerant ditione detenti, SIGIBERTVM vnanima conſpiratione expetiſſent, Pipinus cum Chuniberto, ſicut & prius amicitiæ cultu inuicem coniuncti fuerant, & nuper inter ſe ſicut & antea amicitiam vehementer firmitérque perpetuò conſeruandam ligant: omnéſque Duces Auſtraſiorum ſecum vterque prudenter & cum dulcedine attrahentes, eóſque benignè gubernantes, eorum amicitiam conſtringunt ſemper ſeruandam. Igitur diſcurrentes Legati partem Sigeberti debitam de theſauris patris Dagoberti, Nanthildi Reginæ & Hludouuio, Sigeberto habendam requirunt. ad quam reddendam Placitus inſtituitur. Chunibertus itaque Pontifex vrbis Coloniæ, & Pipinus Maior domus, cum aliquibus Primatibus Auſtriæ, à Sigeberto directi villam Compendium vſque perueniunt, ibique theſauri diuæ memoriæ Dagoberti Regis iubente Nanthilde & Hludouuio Rege inſtantiâ Egani Maioris Domus præſentantur, & æqua lance diuiduntur. Tertiam tamen partem de omnibus, quæ Dagobertus Rex adquiſierat, poſtquam Nanthildis Regina regnare cœperat, eidem reſeruant. Chunibertus verò & Pipinus Maior domus partem Sigeberti Mettis faciunt perduci, ibique Regi Sigeberto præſentatur atque deſcribitur. Poſt ferè euoluto anni circulo Pipinus moritur, nec par-

CLODOVEVS II.

uum dolorem eius tranſitus cunctis generauit in Auſtria, eo quòd ab ipſis pro iuſtitiæ cultu, & bonitate, nimium dilectus fuiſſet. Ega quoque anno tertio Hludouuij Regis Clippiaco villa febre vexatus, & ipſe moritur. A

XLVIII. POST diſceſſum verò eius, HERCHINOALDVS, qui ex parte genitricis Dagoberti Regis conſanguineus fuerat, Maior domus in Palatio Hludouuij efficitur. Erat enim homo patiens, bonitate plenus, cautus ingenio, ſeruos Dei omnéſque Sacerdotes humiliter venerans, rebus admodum menſuratè ditatus, qui ab omnibus Regni Primatibus miro venerabatur affectu. Anno verò IIII. Regni Hludouuij, cùm Nanthildis Regina poſt diſceſſum Egani vnà cum filio Aurelianis in Burgundiæ Regnum veniſſet, ibi omnes ſeniores Pontifices cum Ducibus & primoribus ipſius Regni ad ſe venire præcepit, cunctóſque ſigillatim benigniſſimè attrahens, Flaucatum genere Francum Maiorem domus ſtatuit in Regno Burgundiæ: Pontificum & Ducum electione huiuſmodi honoris gradu eum ſtabiliens, neptémque ſuam nomine RAGNEBERTAM ipſi deſponſauit.

XLIX. TESTAMENTVM autem de villis, quibus eam Rex Dagobertus, & filius ipſius Hludouuius ditauerant, eodem tempore ad loca opportunà Sanctorum fieri ordinauit. in quo etiam Latiniacum villam, quæ ſita eſt in Brieio, ad Baſilicam domni Dionyſij tradens, inſerere iuſſit. Tria ſiquidem exemplaria vno tenore exinde ſcribi præcepit, ex quibus vnum in ſcriniis ſæpedictæ Eccleſiæ vſque hodie cuſtoditur. His ita compoſitis, & rebus proſperè ab ea geſtis, filióque iam vtiliter in Neptrico & Burgundia regnante, Nanthildis Regina moritur, atque in Eccleſia beatorum Martyrum Dionyſij ac ſociorum eius iuxta Dagobertum Regem in eodem ſepulchro ſepelitur. B

L. DEINDE Hludouuius filius eorum, parentibus, vt prædiximus, à ſeculo decedentibus, in Regnum ſucceſſit. & Præcepta quæ glorioſus Rex pater ſuus propria auctoritate firmans ſanctorum ſæpedictorum Martyrum Eccleſiæ contulerat, ipſe quoque ſuo tempore ſtuduit renouare, atque propriæ manus ſubſcriptione, & anuli item impreſſione firmare. Anno verò XIIII. Regni ſui abſidam, infra quam prædictorum Chriſti Martyrum Dionyſij ac ſociorum eius corpora requieſcunt, quam inclytus Rex pater ſuus deſuper argenteo, vt prætuli, tegumento deuotiſſimè foris operuerat, quorundam ſuaſione & conſilio ipſum argentum deſuper prædicta abſida pauperibus Chriſti & egenis atque peregrinis, quia vt fertur eo tempore fames valida inerat, erogari præcepit, & inſuper Aigulfo Abbati, cui tunc cura Monaſterij ipſius commiſſa erat, præceptum huiuſmodi dedit, quatinus ipſe Abba hoc cum timore Dei fideliter ſtuderet adimplere, nullámque requiſitionem nec à ſuo Pontifice, eo quòd adhuc illo tempore Monaſterium illud ſub poteſtate Pontificis Pariſiorum Eccleſiæ videbatur eſſe ſubiectum, nec à quolibet vnquam homine pertimeſceret.

LI. SVCCEDENTE verò tempore, XVI. anno regni ſui HLVDOVVIVS Rex Clippiaco reſidens, conuocatis Pontificibus, necnon & Regni Primoribus, Regio ſtemmate ex more comptus, inter ceteras principalium rerum actiones, ob quas pro ſalute Regni tractandas Optimates, vt diximus, congregauerat, diuino impellente nutu ita cœpit: Oportet nos ſedulè ſecundum paternam inſtitutionem locis venerabilibus Sanctorum reuerentiam exhibere, vt eos in die neceſſitatis patronos & defenſores contra inuiſibiles hoſtes poſſimus habere. Ideóque conſilium, quod, vt credo, omnipotens Dominus cordi noſtro dignatus eſt inſerere, vos domni & ſanctiſſimi Sacerdotes, necnon Regni & Palatij noſtri Principes, intenta aure percipite, & ſi probaueritis eſſe vtile vnà mecum Chriſto protegente ſalubriter pertractate. Siquidem omnipotens Pater, qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, per incarnationis myſterium vnigeniti filij ſui Domini noſtri IESV CHRISTI, vel inluſtratione ſancti Spiritus inluxit in corda Sanctorum Chriſtianorum, pro cuius amore & deſiderio inter glorioſos triumphos Martyrum beatiſſimus Dionyſius, Ruſticus, & Eleutherius, meruerunt palmam victoriæ & coronam percipere glorioſam. In quorum Baſilica, vbi requieſcere videntur, per multa tempora non minima miracula ad laudem ſui nominis Chriſtus dignatus eſt operari. In quo etiam loco genitores noſtri domnus Dagobertus & domna Nanthildis videntur requieſcere. Vt per interceſſionem ſanctorum illorum C

rum

CLODOVEVS II.

A rum in cœleſti Regno mereantur participes eſſe, & vitam æternam poſſidere. Et quia ab ipſis Principibus, & à ceteris priſcis Regibus, vel à Deum timentibus Chriſtianis hominibus ipſe ſanctus locus in rebus propter amorem Dei, & adipiſcendam vitam æternam, cernitur eſſe ditatus, noſtra integra deuotio atque petitio extat, vt Apoſtolicus vir LANDERICVS Pariſiacæ Eccleſiæ Epiſcopus priuilegium ad ipſum ſanctum locum Abbati vel fratribus ibidem conſiſtentibus facere & confirmare, ſi vobis ita videtur, pro quiete futura debeat, quo faciliùs congregationi ipſi liceat pro ſtabilitate Regni noſtri ad limina Martyrum ipſorum diuinam clementiam iugiter exorare. Hoc autem & ipſe Pontifex iuxta petitionem deuotionis noſtræ promptiſſima voluntate præſtare, & confirmare dinoſcitur. Nos verò pro reuerentia ipſorum Martyrum, vel noſtra confirmanda mercede, huiuſcemodi præceptum præſentaliter vna vobiſcum confirmare volumus, vt ſi qua ad ipſum ſanctum locum, in villabus, mancipiis, vel quibuſcunque rebus à priſcis Regibus ſeu genitoribus noſtris, vel Deum timentibus hominibus propter amorem Dei ibidem delegata, aut deinceps fuerint addita, dum ex munificentia parentum noſtrorum, vt diximus, ipſe ſanctus locus videtur eſſe ditatus, nullus Epiſcoporum, nec qui præſens, nec qui futuri erunt ſucceſſores, aut eorum ordinatores, vel qualibet perſona poſſit quoquo ordine de loco ipſo aliquid auferre, aut aliquam poteſtatem ſibi in ipſo Monaſterio vſurpare, aut aliquid quaſi per commutationis titulum abſque voluntate ipſius congregationis vel no-
B ſtro permiſſu minuere, aut calices, vel cruces, ſeu indumenta altarium, ſiue ſacros codices, argentum, aurúmve, vel qualemcumque ſpeciem, quicquid ibi conlatum fuit aut erit, auferre, nec ad ciuitatem deferre præſumat. Sed liceat ipſi ſanctæ Congregationi quod inibi per rectam delegationem conlatum eſt perpetim poſſidere, quatinus eidem pro animabus parentum noſtrorum, & pro ſtabilitate Regni noſtri Dominum attentiùs iugiter delectet exorare. Nos enim propter Dei amorem, & reuerentiam ipſorum ſanctorum Martyrum, atque adipiſcendam vitam æternam, hoc beneficium ad ipſum ſanctum locum cum veſtro conſilio gratiſſimo animo & integra voluntate volumus præſtare: eo ſcilicet ordine, vt ſicut ibidem tempore domni & genitoris noſtri Pſallentium ordo per turmas fuit inſtitutus, vel ſicut in Monaſterio ſancti Mauricij Agaunis, & ſancti Martini Turonis die noctúque tenetur, ita in loco ipſo per omnia futura tempora celebretur. Itaque dum Regem omnes Regni Principes hæc concionantem attonitis auribus diligenter intenderent, Pontifices qui aderant optimam deuotionem Regis adprobantes, Præceptum ab ipſo Rege modo ſuprà ſcripto factum, tam Rex quàm Pontifices & Principes qui præſentes aderant firmauerunt. Inter quos nonnulli Pontifices extiterunt, quos hodie ſancta Eccleſia ſanctiſſimos eſſe non dubitat, eo quòd ad eorum venerabilia ſepulchra virtutes non modicas vſque in præſens Dominus operetur. Scilicet beatus Audoenus, & ſanctus Rado frater ipſius, necnon beatus Palladius, & ſanctus Clarus, atque domnus Eligius, vel ſanctus Sulpicius,
C beatus quoque Aubertus, & domnus Caſtadius, ſanctúſque Etherius, aliique quamplures, & venerabilis Landricus Pariſiorum Epiſcopus, qui prædictum priuilegium ſua ſponte conſenſit & confirmauit.

LII. HLVDOVVIVS itaque Rex cunctis diebus abſquè bellis in Regno Regem habuit. ſed fortuna impellente quondam in extremis vitæ ſuæ annis ad ſupradictorum Martyrum corpora quaſi cauſa orationis venit. Volénſque eorum pignora ſecum habere, diſcooperire ſepulchrum iuſſit. Corpus autem beati & excellentiſſimi Martyris atque Pontificis Dionyſij intuens, minus religioſè, licèt cupidè, os brachij eius fregit & rapuit, confeſtimque ſtupefactus in amentiam decidit. Tantúſque terror & metus ac tenebræ locum ipſum repleuerunt, vt omnes qui aderant timore maximo conſternati, fugæ præſidium peterent. Poſt hæc verò vt ſenſum recuperaret, villas quaſdam ad ipſum locum tradidit. Os quoque, quod de ſancto corpore tulerat, auro ac gemmis miro opere veſtiuit, ibique repoſuit. Sed ſenſum ex aliquantula parte recuperans, non autem integrè recipiens, poſt duos annos vitam cum Regno finiuit.

EXPLICIVNT GESTA DOMNI DAGOBERTI REGIS FELICITER.

A

EPITAPHIVM DAGOBERTI REGIS.

Ex Cod. veteri Alex. Petauij Senat. Pariſ.

Hac DAGOBERTVS humo Francorum gloria Princeps
Cum Narchil * decubat coniuge pacis apex.
Quem meritis ſceptro Dionyſius extulit alto,
Cuius ope & gazis hic ſtat in arce locus.
Nonum Ianus agens decimúmque per æquora ſolem,
Viceſimo luſtro reddidit oſſa ſolo.
Diues, inops, proceres, populus, Rex, aduena, ciuis,
Sint horum memores, dent ac in aſtra preces.

* al. Nanthil.

VERSVS ALII DE DAGOBERTO REGE,

Qui extant in Clauſtro Monaſterij ſancti Dionyſij, ſtatuæ eiuſdem Regis baſi inſculpti.

FINGITVR hac ſpecie bonitatis odore refertus, B
Iſtius Eccleſiæ fundator Rex DAGOBERTVS.
Iuſtitiæ cultor, cunctis largus dator æris,
Affuit & ſceleris ferus ac promptiſſimus vltor.
Armipotens bellator erat, velutique procella
Hoſtes confregit, populóſque per arma ſubegit.

A

VITA
SIGEBERTI III. AVSTRIÆ
FILII DAGOBERTI I.

Cuius Auctor etſi coætaneus non fuit, eam tamen ex veteribus Hiſtoriis & Sanctorum Vitis ſe collegiſſe teſtatur.

Ex Cod. Ms. Bibliothecæ Alexandri Petauij Senatoris Pariſienſis.

QVia de Vita SIGIBERTI Francorum Regis quæritis, quæque de eo, vel de ordinatione Regni in Hiſtoriis, vel de ſanctæ religionis propagatione in Sanctorum legimus geſtis, inde collecta expediam paucis.
B Et quia tres huius nominis Reges Francorum fuiſſe ſcimus, nobilitatis eius antiquitatem repetam altiùs, vt quis fuerit primus Rex Sigibertus, quis ſecundus, quis iſte, de quo nunc agitur, tertius, vobis pateſiat clariùs: & ſimul cunctis palam fiat vnde gens Francorum nomen vel originem trahat, & vnde & quando Gallias inuaſerit, quas per annos iam ferinè ſexcentos tenuit, & adhuc tenens potenter regit & feliciter.

Alia huius SIGEBERTI Regis Vita extat apud Surium, à Sigeberto Monacho Gemblac. ſcripta.

POSTQVAM Græci nobilem Frigiæ vrbem euerterunt, Æneas & Antenor nobiles Troianorum, cum reliquiis Troianorum ad exteras nationes ſe contulerunt. Æneam quidem ad Italiam veniſſe, & Romani Imperij fundamenta iecisse etiam à Scholaribus cantatur. At duodecim milia Troianorum, qui Antenorem ſecuti ſunt, Scithiæ regiones peruagati, circa Meothidas paludes conſederunt, & ab Antenore Antenoridæ vocati ſunt. Hinc & in Virgilio legitur:

Antenor potuit mediis elapſus Achiuis,
Illiricos penetrare ſinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem ſuperare Timaui.

Quorum poſteri condita ciuitate metropoli ſui Regni, quam Sicambriam nominauerunt, à qua etiam ipſi Sicambri denominati ſunt, in gentem magnam coaluerunt, & ſemper ſuæ gentis Regem habentes nunquam alicuius gentis iugo ſubiici paſſi ſunt. ſed vicinis ſemper gentibus terrori fuerunt. Sed cùm, ſic diſpenſante Deo, vniuerſus orbis Imperio Romano ſubactus eſt, & deſcriptione facta ſub cen-
C ſu redactus, etiam ipſi Romanorum tributarij facti Romanorum tamen prouincias crebris incurſibus infeſtabant, & nomen ſuum longè latéque propalabant. Ab excidio Troiæ vſque ad hæc tempora Valentiniani Imperatoris res Francorum ita ſe habuerunt.

VALENTINIANO imperante, quo ſcilicet tempore ſanctus Martinus Turonorum Epiſcopus per Gallias clarebat ſanctitate & miraculis, cùm quædam Scithiæ gens, qui dicuntur Alani, contra Romanos rebellaſſent, eóſque Romani propter inacceſſibiles Meothis fluminis paludes vincere non poſſent, Romani pactum propoſuerunt, vt ſi qui eos vincerent à tributis decem annis liberi eſſent. Sicambri, quorum tunc temporis Rex erat PRIAMVS, Alanos vicerunt, & ob hoc à Valentiniano Imperatore honore & munere digni habiti, ab eo lingua Græca FRANCI, id eſt feroces appellati ſunt. Poſt annos decem cum exigentibus Romanis tributa ſoluere nollent, & inſuper audacter rebellarent, Valentinianus eos bello victos contriuit, & Regem eorum Priamum peremit. Poſt Priamum filio eius MARCOMIRO regnante, Franci Sicambriâ egreſſi in Thoringia Germanorum prouincia conſederunt. Poſt Marchomirum filius eius FARAMVNDVS fuit Rex crinitus, à quo Franci crinitos Reges habere cœperunt. Poſt quem CLODIVS filius eius regnans Francis à Thoringia aduectis Gallias inuaſit, & capta vrbe Tornaco Cameracum

SIGEBER-TVS III. vſque progreſſus multos Romanorum in Galliis peremit. Galliæ ſiquidem à tempore Iulij Cæſaris, qui eas decennali bello domuit, ſub Imperio Romano erant, & ab eis Principes recipiebant. Sed omni auxilio deſtitutæ, VVandalis, & Gothis, ceteriſque nationibus barbaris expoſitæ direptioni patebant. Poſt Clodium MEROVECVS filius * eius regnauit, qui quia ſatis vtilis fuit, Francos à ſe Merouingos denominauit. Huius tempore Attila Rex Hunnorum vt fera tempeſtas ab Aquilone irruens totas Gallias inundauit, & Metis, Treueris, Tungris, Remis, & omnes pene vrbes, caſtra vel oppida, vſque Aurelianis, diro excidio exterminauit. Sed tandem ab Ethio Romanorum Duce, eique auxiliantibus Francis, bello victus repatriauit. Anno poſt mortem ſancti Martini LIIII. factum hoc excidium Gallicarum vrbium, Merouechi anno quinto. A

Deeſt hic folium in Cod. Ms.

* * * * * * *

Nam quamuis DAGOBERTVS Rex eſſet egregius bellator, Sacerdotum Dei & Eccleſiarum pius amator, pauperum Chriſti largus ſubleuator, & multarum artium bonarum executor: tamen carnalis incontinentiæ morbo nimis laborabat, & inde claritudini nominis ſui fœdam infamiæ notam contraxerat, & quod grauius erat Regis regum iram contra ſe accenderat. Reginas enim ſuas fictis ex cauſis alias pro aliis repudiabat, ipſis quoque deſponſatis pellicum amores ſuperducebat. Et quamuis adeò deditus eſſet carnali commercio, nullam tamen ſpem propagandæ poſteritatis habebat, ex nulla tot vxorum filio ſuſcepto. Permaximè ergo dolebat, quia ſe Dei offenſam incurriſſe ſentiebat, præſertim quòd ex regio patrum ſuorum ſemine nullum ſupereſſe ſciebat præter ſe, & fratrem ſuum CHARIBERTVM. Qui Charibertus propter ſimplicitatem nimiam minùs idoneus erat ad Regni gubernaculum. Sed quamuis deſperaret de prolis poſteritate, non tamen deſperans de Dei miſeratione, præcordialiter eum deprecabatur, vt ſibi ex eius nutu filius daretur, qui ſibi in regimine Regni ſubrogaretur. Iuſtus & prius Dominus, qui hominum erratibus ad iram attrahitur, precibus etiam humilium ad miſericordiam reducitur. Rex ſiquidem Dagobertus dum circuiret Auſtraſiam nono anno regni ſui, puellam quamdam RAGNETRVDEM nomine vultus elegantiâ laudabilem, genere etiam inter Auſtraſios non ignobilem, cum regij cultus honore vxorem ſibi iunxit. quæ Deo ita volente eodem anno ei filium genuit, quem ſacro fonte regeneratum SIGIBERTVM nominauit. B

PERACTO aliquanto tempore Rex Dagobertus cum omni exercitu ſuo magno tripudians gaudio anno regni ſui XI. Mettim adiit, ibique Procerum & Pontificum Conuentum adeſſe iuſſit, eorúmque conſilio & conſenſu filium ſuum Sigibertum in Regnum Auſtraſiorum ſublimauit, ſedémq; Regni Mettis habere permiſit, partem etiam theſaurorum ſufficientem tradidit. Poſt annum naſcitur Regi Dagoberto filius, qui CLODOVEVS eſt nuncupatus. Qui iterum cunctis Primatibus Auſtraſiæ & Neuſtriæ in generali Conuentu congregatis, iterum diuiſionem Regni inter duos filios ordinauit, eorum conſilio & aſſenſu confirmauit, datis & acceptis inuicem pactis & ſacramentis, vt ſcilicet determinato vtriuſque Regni certo limite, Sigibertus regnaret ſuper Auſtraſiam, Clodoueus verò regeret Neuſtriam. Eam partem Frāciæ quæ ſpectat ad Meridiem & Orientem vocabant AVSTRASIAM, eam quæ vergit ad Aquilonem & Occidentem vocabant NEVSTRIAM. C

REX Dagobertus tam iuſtè & tam prudenter Regno vtroque ordinato, ne aliquando aliquo modo vel fratres inter ſe fraterno odio diſſiderent, vel Regnum in ſe ipſo diuiſum ciuilis belli deſolaretur ſcandalo, anno regni ſui XVII. mortuus, & Pariſius in Baſilica ſancti Dionyſij ſepultus, Regnum dimiſit ab exteris pacatum gentibus, & in nullo diminutum à ſuis finibus. Poſt cuius obitum duo Reges & fratres Sigibertus & Clodoueus ſe quiſque in Regno ſuo agebant prudenter, & inter ſuos valebant potenter. Interea PIPINVS Maior Domus ex hac luce eſt ſubtractus, qui ipſum Sigibertum paternè nutrierat à puero, & valido ſui auxilij ſuſtentauerat brachio. Hic omnimodis Regno vtilis, genere, potentia, prudentia, & fortitudine ſuper omnes nominabilis, Grimoardum filium ſuum rerum ſuarum heredem fecit: duas quoque filias ſuas Gertrudem & Beggam ad laudem & gloriam generis ſui poſt ſe reliquit: quarum vna GERTRVDIS Chriſto quàm ſponſo carnali malens nubere, ſanctæ religionis propoſito inſeruiens, in Niualenſi Cœnobio

A à ſua matre fundato ſpiritualem prolem adhuc non deſinit Deo gignere. Soror eius BEGGA nupta Anſigiſo ſancti Arnulfi Metenſis Epiſcopi filio, Regiæ dignitatis decus, quod penitus diſperierat per Regum Francorum inauditam deſidiam, per ſuam reparauit proſapiam. Ipſa ſiquidem genuit Pipinum, Pipinus Karolum, qui Tudetes, id eſt Martellus, eſt agnominatus, Karolus Pipinum primum Regem, Pipinus Karolum cognomento Magnum Francorum Regem, & Imperatorem Romanorum, qui eò honoris & potentiæ proceſſit, vt nullus de Regibus Francorum vel ante eum, vel poſt eum comparari potuerit. SIGEBERTVS III.

GRIMOALDVS pro patre ſuo Pipino conſtitutus Maior Domus potenter in Aula Sigebrti Regis principabatur, & domi militiæque Regnum viriliter tutabatur. Quia verò Sigibertus Rex Grimoaldum Maiorem Domus ſibi in omnibus fidelem, morigerum, & cooperatorem eatenus erat expertus, filium eius CHILDEBERTVM Regni Auſtraſiorum heredem delegerat, hoc tamen propoſito conditionis tenore ſi ipſum contingeret ſine liberis obire. Rex quidem, vt pote futurorum neſcius, quod tunc ſibi videbatur ex temporis conuenientia fecit: poſtea verò filium genuit, quem nomine patris ſui DAGOBERTVM vocauit. Et priori teſtamento ad irritum tracto, hunc nutriendum commiſit Maiori Domus Grimoaldo, vt eius potentia contra omnes tutus ſublimaretur in Auſtraſiorum Regno. Ipſe autem Sigibertus duodecim Monaſteria in diuerſis Regni ſui partibus ædificauit, eiſque ex ſuis reditibus Regia liberalitate neceſſaria ſuppeditauit: vt illic ſub Apoſtolicæ vitæ regula viuentes, dum ſua meterent carnalia, ſibi ſeminarent ſpiritualia. Inter quæ eminent in noſtra vicinia Stabulaus, & Malmundarium, Cœnobia infra ſyluam Ardennam ſita, quæ idem Rex à ſe cooperante ſibi Maiore Domus Grimoaldo conſtructa, S. Remaclo Tungrenſi Epiſcopo tradidit ordinanda. Expletis autem ætatis ſuæ annis XXXI. regni autem XXVIII. anno ab Incarnatione Domini DCXLII. à tranſitu S. Martini anno CCXLIII. Rex terribilis apud omnes Reges terræ, qui aufert ſpiritum Principum, in flore iuuenilis ætatis eum acerba morte rapuit de præſenti ſeculo nequam, & in cœleſti Curia ei contulit veræ dignitatis gloriam. Obiit Kalendis Februarij, & ſepultus eſt in vrbe Mettis, quæ Regni ſui ſedes fuerat, in Baſilica quam ad laudem & gloriam Dei in honore ſancti Martini glorioſi Confeſſoris Regia liberalitate conſtruxerat, quæ ſita eſt ad radices montis, qui plurimus imminet vrbi, aduerſáſque aſpectat deſuper arces. B 642.

O QVAM multos ſæpè ambitio decepit! ô quàm multos perfidos diuina vltio ſæpè peſſum dedit! Mortuo Sigiberto Rege, Grimoaldus Maior Domus DAGOBERTVM filium eius ſuæ fidei commendatum, vt Auſtraſiorum potiretur Regno, tonſorauit in Clericum, conſilio Didonis Pictauienſis Epiſcopi, qui fuit auunculus ſancti Martyris Leodegarij, & per manum ipſius Didonis inſontem puerulum in Scotiam direxit exilio inreuocabili. Filium verò ſuum Childebertum Auſtraſiorum Regno conſtituit Regem. Franci ægrè ferentes perfidiam Grimoaldi, captum eum deſtinant Pariſius ad iudicium Regis CLODOVEI, qui fuit frater Sigiberti. Quem Clodoueus vinculatum carceri mancipauit, & crudeliter vt dignus erat vſque ad mortem tormentauit. Auſtraſij HILDRICVM filium Clodouei aſſumunt, & in Regno Auſtraſiorum, quod Sigibertus patruus eius tenuerat, Regem conſtituunt. Hic eſt Hildricus Rex, ad cuius tempus fuit ſanctus Lambertus Martyr & Epiſcopus. * * C

A

VITA BEATI PIPINI DVCIS

Qui fuit Maior domus Auſtriæ ſub CLOTHARIO, DAGOBERTO, & SIGEBERTO, potentiſſimis Regibus.

Ex Cod. Mſ. Claudij Doremieux Atrebatenſis.

NOTISSIMVM eſt, ac celebri fama peruulgatum, patrem beatiſſimæ Dominóque dilectæ virginis Gertrudis PIPINVM exſtitiſſe. Sed præter nomen, cetera vitæ geſtorúmque eius cunctis penè Hiſtorias ignorantibus manent incognita. Nos quidem pauca in geſtis Francorum ſparſim inuenta colligentes, noſtro ſtilo continuam facere narrationem curauimus. Quam idcirco volumus in propoſiti noſtri operis exordio præmittere, vt ſi quis B
nobiliſſimæ virginis genus noſſe cupiat, de ipſius hoc vita familiariùs, quàm aliunde petat. Fuit igitur, PIPINVS Carolomanni filius Dux & Maior Domus ſub CLOTHARIO, DAGOBERTO, & SIGEBERTO potentiſſimis Regibus. Qua dignitate modicè differente à ſublimitate Regiâ præditus, omnia prudentiſſimâ diſpoſitione ordinabat, præſtabátque tam in bello fortitudine, quàm iuſticiâ in pace. Erat erga Regem fidei ſeruantiſſimus, erga populum verò tenaciſsimus æquitatis, & in diſceptanda vtrorumque cauſa firmiſsimo animi iudicio perſiſtens. Nec munera populi ad ſubuertendum ius Regium reſpiciebat, nec gratiam Regis ad obruendam populi iuſtitiam attendebat. Siquidem Regem Dominum Regi hominum præferebat. Eius mandato prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel perſonam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant plebi defendebat, quàm quæ Cæſaris Cæſari reſtituebat. Studebat ad lineam diuinæ Iuſtitiæ omnes iudiciorum ſuorum ſententias dirigere, quæ res tum totius plebis teſtimonio, vt pòſt docebimus, tum verò vel maximè hinc arguitur, quòd beatum ARNVLPHVM Metenſium Pontificem, quem in timore & dilectione Domini nouerat excreuiſſe, omnium conſiliorum ſuorum vel negotiorum ſocium aſſumebat. Si quid enim litterarum ignoranti animus cæcutierat, ille quaſi fideliſſimus diuinæ voluntatis interpres rectiſsimè enuntiabat: qui & ſacrarum ſcripturarum ſententia eruditus erat, & ante Pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehenſibiliter adminiſtrarat. C
Hoc adiutore fretus, Regem ipſum æquitatis fræno cohibebat, quoniam neglecto iure poteſtate Regia abuti voluiſſet. Defunctóque prædicto viro, beatum CVNIBERTVM Colonienſium Antiſtitem, pari ſanctitatis famâ illuſtrem, curabat in hac negotiorum adminiſtratione participem habere. Perpendere potes quòd æquitatis ardore accenſus fuerit, qui tam circumſpectos cuſtodes, támque incorruptos arbitros conſiliis delegeret. Quia enim à prauitate reuerſus rectis & honeſtis ſtudiis attentiſsimus exſtitit, ſemper vſus eſt in exercitio ſancti operis ſanctorum virorum conſilus.

Quomodo DAGOBERTVM *Regem adoleſcentem in tutelam ſuam receperit.*

PRIMVM ergo hic egregius Princeps ſub CLOTHARIO Rege patre Dagoberti Maior Domus effectus, præcipuam poteſtatem ſummúmq; venerationis locum apud ipſum obtinuit: eo quòd eum idem Rex erga Dominum Deum pietate, erga ſe verò deuotiſsimum fide cognouit. Qui cùm propoſuiſſet filium ſuum DAGOBERTVM in ampliſsimi Regni parte Regem ordinare, ſed in infirmis annis,

A &c in malis aduerſibus * parùm fideret, hunc talem virum præ cunctis Principibus credidit, quem teneræ ætatis rectorem, ac Regiæ adminiſtrationis prouiſorem ſtatueret. Commiſit ergò adoleſcentem in manum eius, fretúmque conſiliis &c induſtriâ prudentiſſimi monitoris eum ad regnandum in AVSTRIAM direxit. Suſceptúmque itáque iuuenem ſtuduit Pipinus quàm optimis moribus adornare, timorem Domini &c amorem iuſtitiæ inculcare. Docens quod ſcriptum eſt: *Rex, qui iudicat in veritate pauperes, tronus eius firmabitur in æternum.* Eius verò prudentiâ Dagobertus non ſolùm hanc partem proſperè adminiſtrauit, ſed totum patris Regnum, quod latiſſimum erat, poſt deceſſum eius obtinuit: cùm tam frater eius CHARIBERTVS, quàm pleriq; Principes, ſummo ſtudio contrà niti vellent, ac poteſtatem Regiam in ſe quiſque reflectere certarent. Sed citò oppreſſa eſt factio illorum ſanis conſiliis prudentiſſimi Ducis. Dagobertus igitur breui confirmatus in Regno, liberalitate, iuſtitiâ, māſuetudine, aliiſque artibus, quibus Regem decebat, cunctos ſibi arctiſſimo amore deuinxit, ac boni monitoris induſtriâ eo celebritatis ſplendore enituit, vt cunctis ante ſe Regibus nobiliore famâ præcelleret, omnéſque eum immenſis laudibus prædicarent. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quamdiu ſanam doctrinam ſapientiſſimi præceptoris ſuſtinuit, &c non ad ſua deſideria coaceruauit ſibi Magiſtros. Felix, ſi ſecundum viri ſapientis monitum de mille pacificis ſuis vnum hunc elegiſſet Conſiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum eſt ad tempus cor eius per mulieres: vt

B quæ ſolet in magna rerum copia &c liberalitate ſoluta prona eſſe in conſenſum peccati natura mortalium, ob diuitiarum affluentiam, non ſecundùm rerum ſucceſſus, à bono honeſtóque in prauum abſtractus, ſaluberrimis monitis aures occluſit. Cœpit ergo tam auaritia quàm libidine æſtuare, rebus Eccleſiarum nouos theſauros implere, &c præter concubinas, quarum multiplex erat numerus, contra ius Canonicum, decus Regium, trium Reginarum inceſtis abuti amplexibus. Quo dolore PIPINVS permotus, eum liberrimo ore increpabat, exprobrans quòd maximis Domini beneficiis ingratus exiſteret. Sed ille obſcœnis libidinibus potiùs, quàm ſanis monitis obtemperans, malebat more frenetici medicum quolibet modo extinguere, quàm à prauitatis ſuæ furore reſipiſcere. Ad quod ſcelus non parum incitabatur peruerſis ſuggeſtionibus reproborum hominum, virtuti Pipini inuidentium malicioſè. Sed Pipinus, in modum ſancti animalis habentis oculos antè &c retrò, vndique circumſpectus, prudenter agebat in cunctis. Verumtamen vt ipſis verbis hiſtoriæ Francorum vtar, amor iuſtitiæ, ac timor Domini, quem diligebat, ipſum liberauit à malis. Nec mirum ſi, deprauante tanta rerum gloria, Rex minus in via Domini adhuc profectus, ab eius magiſterio in domum fornicationis, &c homicidij cupiditatem incidit: cùm ipſe Dauid, qui ſecundum cor Domini electus fuerat, quique Prophetas ſuos eruditores habebat, mox vt preſſuræ pondere caruit, ea laſciuientis animi leuitate captus eſt, vt in illicitos amplexus alienæ coniugis primò rueret, poſt ad obruendam infamiam perpetrati flagitij deuotum militem extinguens, adulterium homicidio cumularet.

C Sed benignus Deus, qui Dauid à commiſſo ſcelere per pœnitentiam purgauit, hunc quoque ab effuſione iuſti ſanguinis deſperata opportunitate innoxium ſeruauit. Nam videns DAGOBERTVS minimè eum inſidiis capi poſſe, ſimul etiam ſaniore conſilio reputans dignitatis ſuæ ſtatum labefactari, ſi virum nobilem, potentem, fide ac iuſtitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque egregium Ducem magis revereri.

DAGOBERTVS.

Quomodo SIGEBERTVM *Dagoberti filium in tutelam ſuam ſuſceperit.*

DENIQVE conceptam maliciam ita in pacem &c gratiam commutauit, vt filium ſuum SIGEBERTVM illi abſque ſuſpicione commendans in Auſtriam ad regnandum mitteret. Expertus in ſe ipſo fidem eius, &c efficacem induſtriam, quâ proſperè hanc ipſam Regni partem adhuc patre ſuo ſuperſtite adminiſtrauerat, eóque defuncto, ad totius Regni obtentum reuictis omnibus aduerſariis peruenerat. Transfuſa eſt ergo per eiuſdem Rectoris prudentiſſimum conſilium eadem proſperitas in filium, itavt Sigeberto regnante, ſed PIPINO regente, &c accommodante operam ſuam, deinceps Auſtraſij terminos ſuos contra barbaros

SIGEBERTVS III. ſtrenuè defenderint, quorum creberrimis incurſibus eatenus impugnari ſolebant. A
Sed & mortuo poſtmodum Dagoberto, omne Regnum Francorum ad Sigebertum transtuliſſet, niſi priùs facta deſcriptione totius Regni pater cum Sigeberto pactum firmaſſet, vt ipſe Auſtraſiâ contentus, iuniori fratri CLODOVEO Franciam permitteret. In huius verò Clodouei poteſtate, matriſque eius NANTILDIS Reginæ, copioſiſſimi theſauri Dagoberti Regis indiuiſi fuerant relicti. Quorum diuiſionem Pipinus cum Cuniberto Pontifice expoſtulans, ex arbitrio ſuo obtinuit, iuſtámque partem receptam Sigeberto Regi Mettis deportari fecit. Sed eodem anno expleto, egregius Dux, ac veriſſimus pater patriæ, rebus humanis exceſſit. Cuius mors tanto dolore totam Auſtriam perculit, vt planctui eius planctus Regum nequaquam conferri poſſit. Fuit namque probatiſſimæ vitæ ac puriſſimæ famæ, ſapientiæ domicilium, conſiliorum theſaurus, defenſio legum, controuerſiarum finis, munimentum patriæ, Curiæ decus, via Ducum, & diſciplina Regum. Qui profectò ſi beati Iob exemplo ſuas laudes prædicare voluiſſet, ex perſona ſapientiæ, quæ eum vberrimè repleuerat, veriſſimè, & abſque vicio dice-
» re potuiſſet, Per me Reges regnant, & conditores legum iuſta decernunt.

Teſtimonia bonitatis eius de geſtis Francorum collecta.

SED ne videar de vita beatiſsimi Ducis nouum attuliſſe figmentum, non ab re erit, ſi in teſtimonium ſanctitatis eius eadem verba quæ in geſtis Francorum diuerſis in locis inſerta ſunt, hìc in vnum collecta ſub oculis poſuero. Sunt ergo in B
» hunc modum ſeſe habentia. Vſque ad id tempus ab initio quo regnare cœpit Da-
» gobertus, conſilio beatiſsimi Arnulfi Metenſis vrbis Pontificis, & Pipini Maio-
» ris Domus vſus, tanta proſperitate regale regimen in Auſtria regebat, vt à cunctis
» gentibus immenſam laudē haberet. Et paulò infrà. Poſt deceſſum beati Arnulfi,
» adhuc conſilio Pipini Maioris Domus, & Cuniberti Pōtificis vrbis Colonię vtens,
» & ab ipſis fortiter admonitus, tantæ proſperitatis & iuſticiæ amorem complexus,
» vniuerſas ſibi gentes ſubditas ſic regebat, vt nullus de Francorum Regibus præ-
» cedentibus ſua laude fuiſſet præcellentior. Item poſt narrationem de tribus Re-
» ginis & concubinis Dagoberti: Hæc cernens Pipinus, cùm eſſet cautior cunctis,
» & conſilioſus valdè, pleniſsimus fide, ab omnibus eſt dilectus pro iuſticiæ amore,
» qua Dagobertum inſtruxerat, dum ſuo vſus fuerat conſilio. Sibi tamen nequa-
» quam oblitus iuſtitiam, neque recedens à via bonitatis, cùm ad Dagobertum ac-
» cederet, prudenter agebat in cunctis, & tantum ſe in omnibus oſtendebat. Zelus
» Auſtraſiorum vehementer in eum ſurgebat, vt etiam ipſum conarentur Dago-
» berto odioſum facere, vt potius interficeretur. Sed iuſtitiæ amor, & Dei timor,
» quem diligenter amplexatus fuerat, ipſum liberauit à malis. Et aliquanto infrà:
» Dagobertus Mettis vrbem veniens, cum conſilio Pontificum ſeu Procerum Si-
» gebertum filium ſuum in Auſtriæ Regno ſublimauit, & Cuniberto Pontifici, C
» & Adagiſilo Duci, & Pipino Maiori Domus Regnum gubernandum conſti-
» tuit, quorum ſtudio deinceps Auſtraſij limitem & Regnum Francorum con-
» tra VVinidos vtiliter defenſaſſe noſcuntur. Item poſt pauca: Cùm Pipinus Maior
» Domus poſt Dagoberti obitū, & ceteri Duces Auſtraſiorum cum Sigeberto vna-
» nimiter conſpirationem expetiſſent, Pipinus cum Cuniberto ſicut & amicitiæ cul-
» tu inuicem colligati fuerant, & nuper ſicut & prius amicitiam perpetuò ſe firmi-
» ter conſeruaturos obligauerant, omnéſque leudes Auſtraſiorum ſecum vterque
» prudenter & cum dulcedine attrahentes benignè gubernabant. Ac deinceps: Cu-
» nibertus Pontifex & Pipinus Maior Domus à Sigeberto directi villam Compen-
» dium vſque perueniunt, ibíque theſaurus Dagoberti iubente Nanthilde & Clo-
» doueo præſentatur, & æqua lance diuiditur. Cunibertus & Pipinus partem Sige-
» berti Mettis faciunt perduci, & Sigeberto præſentatur, & deſcribitur. Vltimum verò laudabilis & honeſtiſsimæ vitæ præconium eadem Hiſtoria his verbis concludit: Poſt anni circulum Pipinus moritur, nec paruum dolorem eiuſdem tranſitus cunctis generauit in Auſtria, eo quòd ab ipſis pro iuſticiæ cultu & bonitate eiuſdem dilectus fuiſſet. Quis plura teſtimonia induſtriæ, potentiæ, ac bonitatis eius deſideret? Quia hæc de vita præclariſsimi Ducis Pipini retulimus, pauca etiam de vxore eius, ac liberis & nepotibus retexamus.

A SIGEBERTVS III.

De nobilitate beatæ Ittæ.

VXOR igitur eius venerabilis ITTA ex clariſſima nobilitate Aquitaniæ oriunda fuit, ſicut ex poſſeſſionum eius traditione ad nos facta indubitatè cognoſcimus. Quas quidem per multa tempora, quamdiu pax viguit, Eccleſia noſtra tenuit, multámque indè pecuniam per annos ſingulos exactores noſtri referre ſolebant. Sed demum ingraueſcente bellorum tumultu, quia res longè remota erat, & ſine legatorum periculo adiri non poterat, paulatim negligi cœpit, donec tandem in ius alienum ceſſit. De hac igitur ſancta muliere ſatis quid erit dicere, quomodo poſt obitum pij conſortis vixerit, vt ex quo quid ſanctè egit in libertate ſua, notum ſit quàm religioſè ſe habuerit ſub mariti diſciplina. Viduata itaque beata Itta pij conſortio coniugis, ſtatuit non vltra alium amatorem admittere, qui eam abſtraheret à prioris ſponſi affectu, & in nouos mores vel amores traheret. Elegit ſanctæ continentiæ propoſitum, vt quia primam illam virgineæ integritatis palmam aſſequi non poterat, proximum ſaltem virginitati ac penè coniunctum viduitatis meritum obtineret. Sed cautè conſiderans tam ſanctæ deliberationis votum his modis impugnari ſolere, vel quia mulier naturali in ſe concupiſcentia victa virum appetere cogitur, vel quia in ſe intus libera, foris tamen à concupiſcente viro in amplexus allicitur; vtriuſque tam intimæ quàm extimæ temptationis occaſionem voluit amputare, illam afflictione carnis, hanc verò impoſitione B ſacri velaminis. Illam tamen interioris concupiſcentiæ flammam dudum conſueta lacrimarum affluentia funditus reſtinxerat, ſed per eorum temptamenta maiorem tutandæ caſtitatis ſollicitudinem ingerebant. Nam aliqui eam propter morum honeſtatem, aliqui propter generis excellentiam, aliqui verò ob multiplices prædiorum poſſeſſiones & numeroſam familiam petebant. Sed mulier ſancta ſoluta à viro ex conſilio Apoſtoli nolebat vltra alligari: quæ quidem ſic virum habuerat tanquam non haberet, & ſic vſa fuerat hoc mundo tanquam non vteretur. Dum igitur contra hæc aſſidua intentione cogitaret, contigit beatum Antiſtitem Amandum veriſſimè tam à Deo quàm ab hominibus amari dignum, ad domum eius conſolandi gratia diuertere. Hic eximiæ ſanctitatis Antiſtes, ex nobilibus Aquitaniæ fuerat oriundus. Qui cùm orationis ſtudio Romam adiſſet, beati Petri Principis Apoſtolorum viſione iuſſus eſt in Galliam tranſire, & inculta adhuc Gallorum corda cœleſtis prædicationis ſemine fœcundare. Mox huic iuſſioni humiliter obtemperans, commigrauit in hanc viciniam, atque ita iniunctum ſibi officium prædicandi fideliter ac deuotè exercuit, vt audita huius ſancti ſtudij fama ad Aulam inuitatus, iuſſu DAGOBERTI Regis Traiectẽſis Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus. Hunc itaque ſanctũ virum ad ſe introeuntem beata Itta lætiſſimè ſuſcepit. Iam enim etiam in vita mariti aſſueuerat hoſpicio pauperes recipere, ſanctorum pedes lauare, tribulationem patientibus ſubminiſtrare, ceteráque exercere pietatis opera ſanctis viduis ab Apoſtolo iniuncta. Hunc itaque pio C conſolatori ſanctum animi propoſitum aperuit, & de manu eius ſacrum velamen in ſignum caſtæ viduitatis, & deuotæ continentiæ accipere poſtulauit. At ille ſublatis in cœlum manibus oculos attollens benedixit Domino, qui ancillæ ſuæ tam ſanctum deſiderium ieciſſet, quique eum in eo quòd hortari venerat præueniſſet: Gratias, inquit, ago Deo & Domino Ieſu Chriſto, qui reſpectu amoris ſui gloriam mundi huius in oculis tuis deſpectam fecit, & euulſo affectu carnalis concupiſcentiæ dilectionis ſuæ radicem in corde tuo fixit. Age mulier ſancta, quod diuina inſpiratione cœpiſti. Tranſiit denique tempus amplexandi, ſubiit tempus longè fieri ab amplexibus. Præterit enim figura huius mundi. Quocirca ſanctiſſimo conſilio delegiſti, ô mater ſancta, Chriſti coniugium petere, & ſine ſollicitudine eſſe. Namque teſte Apoſtolo, mulier innupta cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ mundi ſunt, quomodo placeat viro. Quod iam eſſe non magis credis, quia ab Apoſtolo audiſti, quàm quia in temetipſa id experimento didiciſti. Perfice ergo beata vidua quod animo concepiſti, & miſericordia Dei, quæ aſpirando præuenit vt continentiam vouere velis, ipſa adiuuando ſubſequatur, vt votum hoc integrum conſeruare poſſis.

SIGEBERTVS III.

A

Quomodo à ſancto Amando velamen ſuſcepit.

HAC viri exhortatione venerabilis Ittæ confirmatiorem animum erga Deum, & propenſius aſſumens votum, non ſolùm ſe diuinæ ſeruituti mancipauit, ſed largiore beneuolentiâ omnia quæ habere potuit Domino deuouit. Primùm ergo conſecratione adhibita, in Eccleſias mutauit propriæ domus faſtigia, eámque tam donauit prædiis, quàm diuerſi generis decorauit ornamentis. Deinde inter Miſſarum ſollemnia de manu reuerendi Pontificis ſacrum velum & religionis habitum ſuſcepit, ſeſéque redigens in numerum Sanctimonialium, quas ibidem ad ſeruiendum Deo de ſuo ordinauit, nobiliſſimæ ceruici iugum nobilius Dominicæ ſeruitutis impoſuit. Verè admirabilis, & immenſis laudibus digniſſima prædicari hæc femina, quæ tantam mundi gloriam, qua Regum vxores æquabat, tam forti anno abiecit, vt his ſe conſortem faceret, quarum famulatum in priore ſtatu pro dignitatis magnitudine dedignari potuiſſet. Taliter ergo illis qui eam ſibi matrimonio iungere concupiuerant, ſpem omnem nuptiarum abſtulit. Sed quas perſecutiones ab illis ob ſanctæ profeſſionis votũ pertulit, quia eas communiter ſuſtinuit cum filia ſua beatiſſima Gertrude, tunc commodiùs explicabo, cùm ad vitam glorioſæ Virginis deſcribendam diuinæ pietatis ductu venero.

Quàm ſanctè in viduitatis habitu vixerit.

B

IN hoc ergo ſanctitatis habitu quamdiu vixit, Deo ſeruire non deſtitit. Erat autem ſpe longanimis, caritate dilatata, fide ſublimis, humilitate ſummiſſa; in ieiuniis & ieiuniis longiſſima, habens perſeuerantiam in aſſidua pſalmorum meditatione ac iugi affluentia lacrimarum præmaximam ſortita gratiam. Habebat ſemper præ oculis ſanctam Annam, à qua in nouo teſtamento vidualis continentiæ cœpit origo, quæ vidua vſque ad annos octoginta non diſcedebat de templo, ieiuniis & orationibus ſeruiens die ac nocte: ſic & ipſa mortificationem IESV in corpore ſuo circumferebat, ſummo ſtudio Apoſtolorum illud deuitans opprobrium, *Vidua quæ in deliciis eſt viuens mortua eſt.* In largitione eleemoſynarum, ac peregrinorum ſuſceptione, non alium modum tenebat, niſi vt tanti pauperes rebus eius participarent, quanti & illarum participes eſſe potuiſſent. Quippe quæ ſua omnia Deo deuouerat, nihil in his ſuum potiùs, quàm omnium indigentium recognoſcebat. Tanta itaque in ea accumulata eſt virtutum omnium perfectio, vt ſorores quæ ab annis puerilibus illius angelicæ conuerſationis exercitium cœperant, vitam eius attentis animis conſiderarent; & indè viuum ſibi ſanctitatis exemplar ſumerent. Hanc igitur beatæ actionis ſemitam annis XII. poſt obitum pij coniugis indefeſſo gradu cucurrit. Quibus tranſactis, excurſo ſtadio huius vitæ peruenit ad brauium felicitatis æternæ: migránſque ſexageſimo ætatis anno ad Dominum, recepit debitum ſanctæ viduitati ſexageſimum fructum. Sepulta eſt ergo in Baſilica beati Petri Apoſtoli, religioſa deuotione fidelium defleta vt vera ac pia mater à fratribus & ſororibus, viduis & orphanis, cæcis & claudis, omnique genere pauperum ac debilium. Hæc de vita beatiſſimi Pipini, & beatæ vxoris eius Ittæ diximus. Nunc diuina perſequente gratiâ ad liberos & nepotes eorum tranſitum faciamus. C

De Grimoaldo fratre beatæ Gertrudis.

HORVM itaque liberi extitere Grimoaldus & Begga, & virgo Gertrudis electiſſima Regis Angelorum ſponſa. GRIMOALDVS ſeſe cum ſancto Cuniberto Pontifice in amicitia fortiter ſtrinxit, cúmque eſſet vir ſtrenuus, & inſtar patris diligeretur à pluribus, factus eſt Maior Domus in Palatio SIGEBERTI, & omne Regnum Auſtraſiorum in manum eius confirmatum eſt vehementer. Cuius dignitatem cùm Otto quidam æmulus eius ſuperbiâ tumidus cæca ambitione præripere, & in ſe transferre conaretur, in gratiam ipſius à LEVTHERIO Alemannorum Duce interfectus eſt. Aliud quoque indicium tam potentiæ ſuæ inter homines, quàm & deuotionis erga Deum exhibuit, in eo quòd cum Sigeberto Rege

A communiter iuſſit, vt in Dei cultum ædificarentur duo templa præclara illa Monaſteria Stabulaus & Malmundarium. Quæ adminiſtratione ſua ædificata & exornata omni plenitudine & pulcritudine, peracta dedicationis ac Miſſarum celebratione, tradidit idem Maior Domus Grimoaldus in manibus Pontificis REMACLI, vt Monaſticam vitam illic inſtitueret. Hanc occaſionem effugiendi tumultum ſecularium rerum, ſolique Deo vacandi, vir ſanctus arripiens, ſubſtituto pro ſe in cura Epiſcopali beato THEODARDO poſtmodum Martyre ad hæc loca receſſit, & continentioris vitæ, diſciplinæ, ac promotioris virtutis exercicio ſeſe deuouit. Cuius doctrinis & exemplis dum Grimoaldus ſanctæ conuerſationis ſtudium cotidianis incrementis proficere cerneret, annuente Sigeberto ex circumiacentibus terris cultis & incultis XII. levvas in longum, totidémque in latum ei tradidit in vſum fratrum ibidem Deo famulantium, & traditionem hanc teſtamento, ac Regij ſigilli impreſſione ſignauit. SIGEBERTVS III.

HÆC de Grimoaldo dixiſſe ſufficiat. Sed in filias reuerendũ paternæ ac maternæ virtutis meritum vberius transfuſum, cumulatiorem reddidit tam carnalis quàm ſpiritualis propaginis fructum. Nam vt interim de glorioſa ſponſa Chriſti omittamus Gertrude, ſoror eius BEGGA Duci Anſigiſo felici matrimonio coniuncta, generoſæ familiæ ac nobiliſſimorum Regum mater extitit. Genuit ſiquidem PIPPINVM ex ſe iuniorem, ſicut nomine, ita factis quoque & moribus omni honeſtate vitæ auo conſimilem. Hic mortuo ſine liberis Hilderico Rege, ſub

B quo beatus Lambertus eximia ſanctitate claruit, etſi non Regio nomine, tamen Regia poteſtate in Auſtria regnare cœpit, bellóque adortus Theodericum Regem Francorum, eum cum Berchario Duce ſuo ingenti prælio vicit, & in fugam vertit. nec multo pòſt interempto à ſuis Berchario, Principatum eius à Rege pactione pacis extorſit. Quem filio ſuo DROGONI tradens, ipſe in Auſtriam victor remeauit. Poſtea quoque multa alia bella geſſit contra Rathbodum Ducem gentilem & alios Principes, contra Sueuos, aliáſque quamplurimas nationes, in quibus omnibus victor extitit. Quæ ſi quis pleniùs noſſe deſiderat, de geſtis Francorum ea latiùs conſcripta petat. Sed & beatum Lambertum factione Faramundi de Epiſcopatu eiectum in Cathedra ſua decentiſſimè relocauit.

IS Pippinus aliis ante ſe prædecedentibus filiis KAROLVM ſuperſtitem, non ſolùm dignitatis ſuæ heredem; ſed & virtutis reliquit, herculè virum bellicoſum, Ducem inuictum, imò victorioſiſſimum. Qui patrios limites tranſiliens, paternáſque victorias ſuis nobiliter exaugens, honeſtiſſimos triumphos de Ducibus ac Regibus, de populis ac barbaris nationibus reportauit, itavt à Slauis & Friſonibus vſque ad Hiſpanos & Saracenos nihil contra ſe erectum dimitteret, quod non imperio ſuo ſubſtratum dominatione premeret. Francorum Regem bis deuicit, Franciſque Regem ex arbitrio ſuo impoſuit, glorioſius ducens Regnum habentibus imperare, quàm Regnum habere. Sarracenos tribus eorum Regibus deuictis

C vſque ad internicionem cæcidit. Narbonam & Burdegalam expugnauit, Gottóſque deuincens, famoſiſſimis vrbibus eorum incenſis & domibus, dirutiſque muris vſque ad fundamenta ſubuertit. Poſt multiplices alias & inſignes victorias, quas ob prolixitatis faſtidium ſilentio ſupprimo, diuiſit Regnum duobus filiis ſuis, ac deinde bellicoſiſſimus ac victorioſiſſimus Princeps in pace quieuit.

De Karolomanno & Pippino Rege.

FILII eius extitere KAROLOMANNVS & PIPPINVS. Ex quibus Karolomannus poſt bella plurima, & nobiles triumphos, reliquit ſecularem miliciam, factúſque Monachus in Montecaſſino mancipauit ſe diuinæ miliciæ. Pippinus verò in poteſtate perſiſtens, iudicio & auctoritate domini Papæ Zachariæ, depoſito Hilderico, qui vltimus de ſtirpe Clodouei Francis imperauit, primus in hac familia Regum nomen obtinuit, cùm tam ipſe quàm alij ante eum officium & adminiſtrationem ſine nomine regio habuiſſent. Vnctus eſt ergo in Regem ipſe primùm à beato Bonifacio Maguntiacenſi Archiepiſcopo & Martyre, deinde tam ipſe quàm & vxor eius, quámque liberi eorum, iterata vnctione confirmati ſunt.

VITA SANCTI LEODEGARII AVGVSTIDVNENSIS EPISCOPI, ET MAIORIS DOMVS FRANCIÆ.

In qua plurimæ res ſub CHILDERICO & THEODORICO Regibus, CLODOVEI II. filiis, geſtæ, grauiter ac fideliter ab illius temporis Auctore deſcribuntur, quas alij Francorum Hiſtorici prætermiſerunt.

Ex vetuſto Cod. Mſ. Iacobi Sirmondi Societatis Ieſu nunc primùm in lucem edita.

PROLOGVS.

DOMINO *verè ſancto, & Apoſtolica veneratione colendo,* ERMENARIO *Auguſtidunenſis vrbis Epiſcopo.* PERSÆPE à vobis iuſſus, & ſpiritalium fratrum flagitatione compulſus, geſta beati LEODEGARII Martyris atque Pontificis tandem ſcribere ſum aggreſſus. Ideò enim diu implere iuſſa vel petita diſtuli, quia duplicem pœnam contra me videbam conſurgere, vnam ignorantiæ caliginem metuens & ignauiæ, aliam prudentibus indè riſu verens pateſcere. Oro ergo veſtram fidelem deuotionem in primis, vt meæ ruſticitati veniam detis, & tantummodo quæ vobis placuit clam ſoli interim lectitetis, donec aut altiori ſermone ea quæ nos vobis iubentibus vſurpauimus, reperiatis; aut aliorum Sapientum correcta iudicio inreprehenſibilis, quam poſt legatis, à vobis probata placeat dictio. Hoc autem ſpecialiter peto, vt vires ad hoc opus exequendum, quas mihi conſcientiæ denegat imperitia, veſtrarum precum ſollerti ſtudio apud Dominum obtineant opportuna ſuffragia.

INCIPIT VITA.

1. GLORIOSVS igitur ac præclarus LEODEGARIVS vrbis Auguſtidunenſis Epiſcopus, qui Chriſtianorum temporibus effectus eſt Martyr nouus, vt fuit terrena generoſitate nobiliter exortus, ita diuina gratiâ comitante, dum primæua ætate in virili robore accreſceret, in quocumque gradu vel ordine prouehebatur, extitit præ cæteris rectus. Cúmque à DIDONE auunculo ſuo Pictauenſi Epiſcopo, qui vltra affines ſuos prudentiâ diuitiarúmque opibus inſigni co-

A pia erat repletus, fuiſſet ſtrenuè enutritus, & ad diuerſa ſtudia, quibus ſeculi potentes ſtudere ſolent, adplenè in omnibus diſciplinis politus eſſet, in eadem vrbe Archidiaconus fuit electus: tantæque in eo ſubitò fortitudinis atque ſapientiæ robur emicuit, vt par ſui in anteceſſoribus nullus appareret. Nam cùm mundanæ legis cenſuram non ignoraret, ſecularium terribilis Iudex fuit: & dum canonicis dogmatibus eſſet repletus, extitit Clericorum doctor egregius. Erat quoque in diſciplina delinquentium viuidus, qui carnis luxu nunquam extitit reſolutus: ſagaci curâ peruigil in Eccleſiaſticorum officiis, ſtrenuus in ratiociniis, prudens in conſiliis, rutilans in eloquiis. Incubuit interim cauſa neceſſitatis, vt in Auguſtidunenſi vrbe eum ordinare deberent Epiſcopum. Siquidem nuper inter duos contentio de eodem Epiſcopatu exorta fuerat, & vſque ad ſanguinis effuſionem certatum. Cúmque vnus ibidem occubuiſſet in morte, & alter pro perpetrato ſcelere datus fuiſſet in exilij truſionem: tunc BALTHILDIS Regina, quæ cum CLOTHARIO filio Francorum regebat Palatium, diuino vt credimus inſpirata conſilio, ad memoratam vrbem hunc direxit virum, vt ibidem eſſet Epiſcopus: quatinus & Eccleſiam, quæ penè biennio iam quaſi viduata in ſeculi fluctibus remanſerat, huius gubernatione vel fortitudine teneretur, & ab his quibus impugnabatur defenſaretur. Quid multa? Ita in aduentu eius territi ſunt omnes Eccleſiæ vel vrbis illius aduerſarij, necnon & hi, qui inter ſe odiis & homicidiis inceſſanter certabant, vt memoriam tranſacti ſcandali nollent audire: quia quos prædicatio ad concordiam non adduxerat, iuſtitia & terror cogebat. Iam enim in Epiſcopatum diſpenſante Deo eleuatus, quantum in alimonia pauperum eius excreuerit præcipua cura, longum eſt enarrare per ſingula. Sed nobis iſta tacentibus teſtantur opera, vel matricula, quæ ab eodem inſtituta reſidet ad Eccleſiæ ianuam; vel ſpecierum pulchritudo, quæ aureo fulgore rutilant in Eccleſiæ miniſterio; necnon & baptiſterij ornamenta miris operibus fabricata; quantúmque in amore Martyrum eius mens fuerit deuota, ſilentibus nobis indicat ſancti Symphoriani Martyris ſepultura, ſeu tranſlatio ſancti corporis glorioſa. Præterea innuunt eius induſtriam Eccleſiæ pauimenta, vel laquearia, & atrij conſtructio noua, murorum vrbis reſtauratio, domorum reparatio, & quæ erant nimia vetuſtate conſumpta per ſe redintegrata viſa dant videntibus teſtimonia. Sufficiant hæc inprimis pauca de plurimis. ad illud tempus conuertamus eloquium, quo athleta Chriſti contra diabolum dimicandi ſumpſit exordium.

II. SANCTVS itaque Pontifex LEODEGARIVS dum in Auguſtidunenſi vrbe felix in pace conuerſaretur, poſtquam omnia quæ diruta fuerant innouauerat, & in diuinis officiis Clericos erudierat, prædicationéque aſſiduus cœleſti populum commoneret, & in Dei mandatis cuſtodiendis eius animus C eſſet intentus; ita fuit efficax illius voluntas in omnibus, vt quæque implere decreuiſſet, ei à Domino abſque difficultate tribueretur effectus. Nec enim immeritò ſuam omnipotens Deus illi contulerat gratiam, quia priùs ipſius ſe tota deuouerat cuſtodire mandata. Sed quia à bona voluntate ſemper diſcordat malitia, & antiquus ſerpens inuidus ſemper inuenit per quos ſcandalum ſeminet, aliqui honorati ſpiritalia neſcientes, ſed potiùs potentiam ſecularem timentes, videntes hunc virum inflexibilem per iuſtitiæ culmen exiſtere, inuido cœperunt liuore torqueri, & ſtatuunt ſi ſit aditus eius obuiare profectibus. Erat in illis temporibus EBROINVS Maior Domus, qui ſub Rege CLOTHARIO tunc regebat Palatium. Iam Regina, quam ſuprà diximus, in Monaſterio, quod ſibi antea præparauerat, reſidebat. Præterea * memoratum inuidum adeunt Ebroinum, & contra Dei virum eius in furorem ſuſcitant animum: & dum veritatis accuſationem non inuenientes mendacium falſitatis confingunt, quaſi dum omnes iuſſionibus Ebroini obedirent, ſolus LEODEGARIVS Epiſcopus eius iuſſa contemneret. Erat enim memoratus Ebroinus ita cupiditatis face ſucceſſus, & in ambitione pecuniæ deditus, vt illi coram eo iuſtam cauſam tantùm haberent, qui plus pecuniæ detuliſſent. Cúmque alij timoris cauſâ, alij pro redimenda iuſtitia eum

* Propterea

CHILDERICVS II. auri argentique immenſa repleſſent pecuniâ: quorumdam animi ob huius cauſam exſpolij dolore tacti, contra eum fuerant iam commoti. & quia non ſolùm rapacitatis exercebat commercium, verumetiam pro leui offenſa ſanguinem nobilium multorum fundebat innoxium. A

III. SANCTVM itaque Leodegarium Epiſcopum ideò habebat ſuſpectum, quia eum ſuperare non valebat in verbo, nec adulationis ei vt ceteri impendebat obſequium, & contra omnes minas ſuas ſemper eum cognouerat permanere intrepidum. Tyrannicum enim dederat tunc Edictum, vt de Burgundiæ partibus nullus præſumeret adire Palatium, niſi qui eius accepiſſet mandatum. Tunc de metu prioris fuerunt omnes ſuſpecti, quòd hoc excogitaret ad ſuum facinus cumulandum; vt aut quoſdam capitis amiſſione damnaret, aut diſpendia facultatum infligeret. Interim donec cauſa ſuſpenditur, Rex CLOTHARIVS à Domino vocatus de hac luce migrauit. Sed cùm Ebroinus eius fratrem germanum nomine THEODERICVM conuocatis Optimatibus ſolemniter, vt mos eſt, debuiſſet ſublimare in Regnum, ſuperbiæ ſpiritu tumidus eos noluit deinde conuocare. Ideo magis cœperunt metuere, eò quòd Regem, quem ad gloriam patriæ publicè debuerat ſublimare, dum poſt ſe retineret eum pro nomine, cui malum cupierat audenter valeret inferre. Cúmque multitudo nobilium, qui ad Regis noui properabant occurſum, mandante Ebroino itineris accepiſſent repudium; inito in commune conſilio, relicto eo omnes expetunt CHILDERICVM iuniorem eius fratrem, qui in Auſtraſia acceperat Regnum. Quod conſilium qui tunc noluit ſequi, aut fugaciter euaſit, aut cum periculo incendio comminato adquieuit inuitus. Cùm enim omnes ob Ebroini tyrannidem metu Childericum induxiſſent tam in Neuſtria quàm in Burgundiæ Regno, agnoſcens tyrannus ſuo hoc facinore perpetratum, ad Eccleſiæ confugit altare, eiúſque in multis partibus ſubitò theſaurum direptum: & quod iniquus diu congregauerat malè, diſperſum eſt ſubitò benè. Epiſcopis tunc quibuſdam intercedentibus, & præcipuè interuentu Antiſtitis LEODEGARII, eum non interficiunt: ſed Luxouio Monaſterio dirigitur in exilium, vt facinora quæ perpetrauerat euaderet pœnitendo. Sed quia terrenæ cupiditatis puluere oculos cordis habuit cæcos, ideò in animam maliuolam ſpiritalis non profuit ſapientia. Cùm enim Childericus germanum, ſupra quem petitus venerat, ſibimet præſentari iuſſiſſet, vt colloqui ei deberet: tunc quidam, qui in Regno videbantur eſſe primatij, & Childerico cupiebant auidè placere, crinem ſui domini temeritatis auſu iuſſerunt amputari, ſicque fratri ſuo eum ſtuduerunt præſentare. Sed cùm ab eo interrogaretur, quid de ſe agere vellet, ille verò hoc ſolùm, eo quòd iniuſtè fuerit de loco Regni deiectus, iudicium ſe à Deo celer expectare eſt profeſſus. Tunc ad Monaſterium ſancti Martyris Dionyſij reſidere eſt iuſſus, ibique expectare, donec crinem quem amputauerunt enutriret; & Deus cœli, quem ſe iudicem habiturum eſt profeſſus, feliciter poſtmodum ipſum permiſit regnare. B

IV. INTEREA Childericum Regem expetunt vniuerſi, vt alia daret decreta, per tria quæ obtinuerat Regna; vt vniuſcuiuſque patriæ legem vel conſuetudinem deberent ſicut antiquitus Iudices conſeruare, & ne de vna Prouincia Rectores in aliam introiſſent, neque vnus ad inſtar Ebroini tyrannidem aſſumeret, & poſtmodum ſic ille contubernales ſuos deſpiceret: ſed dum mutuam ſibi ſucceſſionem culminis habere cognoſcerent, nullus ſe aliis anteferre auderet. Vt verò ille libenter petita conceſſit, ſtultorum & penè gentilium deprauatus conſilio, vt erat iuuenili leuitate præuentus, ſubitò quod per ſapientum conſilia confirmauerat refragatus eſt. Sanctum igitur LEODEGARIVM, eo quòd cognouerat præ omnibus ſapientiæ luce eſſe conſpicuum, ſecum aſſiduè retinebat in Palatium. Huius rei causâ malorum creuit rediuiua inuidia, atque contra eum rurſus accuſationum exquirentes initia, ita vt quæque Rex ageret, iuſto iniuſtóve iudicio, dicerent illius crimine factum: cuius ſi obtemperaſſet conſiliis, in mandatis ambulaſſet diuinis. Sed quia cœlitus iam ſuperuenerat data ſententia, ideò cor eius non valuit apprehendere iuſticiæ diſciplinam: ſed iudicium, quod THEODERICVS ſe à Deo expectare profeſſus eſt, celeri meruit ſententiâ terminari. Vir autem Domini vt cognouit

A inuidiam diaboli contra ſe recaleſcere, tunc iuxta Apoſtolum ſumens loricam fidei, & galeam ſalutis, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, contra antiquum hoſtem iniit ſingulare certamen. Et quia ſacerdotalis integritas minas Regis neſcit metuere, CHILDERICVM cœpit arguere, cur conſuetudines patrias, quas conuerti in melius præceperat, tam ſubitò immutaſſet. Simul fertur dixiſſe, quòd Regina, quam habebat coniugem, filia ſui eſſet auunculi, & niſi hæc facinora cum reliquis illicitis ſceleribus emendatione corrigeret, diuinam certè vltionem ſibi citò imminere cognoſceret. Et quidem primitus libenter cœperat auſcultare, ſed ſatellitum præuentus conſiliis, dum verba eius debuerat ad emendationem aptare, de illius mortis occaſione in beatum virum cœpit inquirere, ſuadentibus hoc illis qui iuſticiam cupiebant euertere, & indiſciplinati iuuenilia opera Regis faciebant exercere, necnon & hi qui ſuum decretum ei elicuerant irrupiſſe. Metuebant enim hi omnes, & horum ſimiles in voluptatibus ſeculi conuerſantes, à Dei homine ſua opera deſtrui, dum eum iam nouerant per iuſticiæ callem inflexibiliter deambulare. Virilitatem enim cœleſtis ciuis ſeneſcens mundus grauatus viciis non valuit ſuſtinere. CHILDERICVS II.

V. AFFVIT in illis diebus vir quidam nobilis HICTOR nomine, qui tunc regebat in faſcibus Patriciatum Maſſiliæ, quique vt generis nobilitate claro
B ſtemate ortus, ita erat prudentiâ ſeculari præ ceteris præditus. Hic autem ad CHILDERICVM Regem pro quadam cauſa aduenerat, & per viri Dei intercesſionem obtinere petita ſperabat, cúmque hoſpitalitatis gratiâ in vrbe ſua Dei ſanctus receperat, donec ſicut petierat ſuis intercesſionibus eum Regi commendare deberet. Nam ſæpedictum Childericum in vrbe ſua in Paſchali ſollemnitate rogauerat aduenire. Hanc inuidi repererunt occaſionem, per quam nequitiam, quam nuper in cor Regis effuderant, adimplerent. Maiorem Domus tunc nomine VOLFOALDVM in ſua accuſatione coniungunt, mendacem fabulam de Leodegario & Hictore confingunt: quaſi ideò veniſſent inſimul coniuncti, vt Regiam dominationem euerterent, & poteſtatis ſibi iura vendicaſſent. Erat tunc quidam ſub Religionis habitu ad Monaſterium ſancti Symphoriani corpore, non mente, recluſus, nomine Marcolenus; ſed vt poſtea publicè patuit, potiùs pro ambiendis humanis laudibus vel honoribus ſpecie Religionis factus nimium cupidus. de cuius conuerſatione, maximè dum omnibus patuit, melius puto ſilendum, quàm loquendum. Hunc ergo Rex ignorans quàm fallax eſſet, quaſi Dei prophetam habebat in omnibus, eo quòd de viri Dei accuſationibus eius voluntati fauendo adulabatur præ omnibus. Ea igitur nocte, qua ſancti Paſchæ vigiliæ celebrabantur in vrbe, Rex iam quaſi ſuſpectus ibidem noluit aduenire: ſed cum paucis tunc fautoribus ad præfati hypocritæ recurrens conſilium, iam contra Dei famu-
C lum geſtans malignum animum, illic temporaneum Paſchale non timuit recipere ſacrificium. Poſtea verò cum dedecore, à vino iam temulentus, aliis ieiunis ſancta ſollemnia præſtolantibus, Eccleſiam eſt ingreſſus. LEODEGARIVM clamitans requirebat ex nomine, vt eum quaſi in fugam conuerteret, dum gladij percusſione iam inter nuncios eum feriendum minitans terruiſſet. Cúmque eum ſæpiùs clamitans eſſe in baptiſterio cognouiſſet, ibi quoque introiens, ad tanti luminis claritatem, ſeu odorem chriſmatis, quæ illic in baptizatorum ſanctificatione gerebantur, obſtupuit. Sed cùm ad clamorem eius ipſe reſponderet, Adſum, ipſum nullatenus recognoſcens pertranſiit, atque in Eccleſiæ domum, vbi paratum erat, reſedit. Epiſcopi verò alij, qui cum Dei viro vigilias celebrauerant, redierunt ad hoſpicia. Ipſe verò, vt ſacrum peregit officium, intrepidus Regem adiit iratum, eúmque verbis mitibus requiſiuit, cur ante vigilias non veniſſet, vel in tam ſacræ noctis ſollemnia repletus irâ perſiſteret. Sed ille ad ineffabilem beati viri ſapientiam cùm aliud reſpondere turbatus non valuiſſet, ſuſpectum eum ſe quadam de cauſa dixit habere. Igitur vir Domini Leodegarius cernens apud eius animum eſſe defixum, quòd ſuadentibus ſatellitibus eum vnà cum Hictore ſicut decreuerat redderet interfectum, aut Hictor in anguſtia ſicut timebat contra Re-

CHILDERICVS II. gem ſubiret contemptum, non de ſua veritus morte, ſed de illorum, qui A
ad eum causâ tuitionis aduenerant, pertractans ſalutem; elegit potiùs interim
latere per fugam, quàm occaſionem præberet, vt per eius martyrium in Re-
ſurrectionis Dominicæ ſollemniis cruentaretur, vel diriperetur Eccleſia: vt ne
id quod contra ſe fiebat in Conſulem verterent, & ſic idem Conſul vitam amit-
teret. Nec enim adeo æſtimandum eſt, eum formidaſſe martyrium. Nam cùm
pridem per quendam Monachum nomine Bercharium in Dominica Cœna de
ſuo ei fuiſſet interitu nunciatum, die Paſſionis Domini cruentum Regis adiit
Palatium, & vltrò ſe ingerens, in eo die ſanguinem voluit offerre Chriſto, quo
pro mundi ſalute ſanguinem Chriſtus effuderat ſuum. Nam & Rex eadem die
ipſum propria manu percutere voluit, ſed ob Dei reuerentiam Optimatum
quorumdam ſapientum conſilio prohibitus fuit. Indubitanter verò credendum
ad hoc eum tunc fuiſſe ſeruatum, vt ſi quid de humana conuerſatione, quæ ſi-
ne culpa non ducitur, aliquid contrarium fortaſſis adtraxerat, longa perſecu-
tionis fornax exureret, vt poſt arido mundo deſpecto, in diadema ſui Regis
impoſitus, ad inſtar gemmarum fulgentium miraculorum virtutibus coruſcaret.
Cùm autem ab his, qui occaſionis huius expectabant euentum, perſecutio ve-
lox fuiſſet commota poſt eum, prædictus vir ibidem eſt interfectus. Et quia vi-
riliter ſe fuerat defenſare conatus, permittente Deo fuit à multitudine oppreſ-
ſus cum aliquibus qui ei comitabantur. Nec enim impoſſibile creditur ſancti
Martyris meritis poſſe apud Dominum illis animabus veniam obtinere, qui cum B
eodem innocenter perſecutionis procellam voluerunt declinare.

VI. IGITVR Leodegarius Dei famulus cùm à quibuſdam tunc fuiſſet deten-
tus, CHILDERICO ſubitò nunciant factum. Maximam namque Regis gra-
tiam ſe credidit habiturum, qui valuit comprehendere Leodegarium. Conſilio
autem Optimatum vel Epiſcoporum, iubetur interim duci Luxouio in Mona-
ſterio, donec in commune conſulerent, quid facerent de tanti nominis viro. In-
terea cùm hi, qui videbantur eſſe primi Palatij, cùm ſimul à Childerico fuiſ-
ſent conquiſiti, quòd iudicium de Sancto Dei decernerent, hoc conſona voce
reſponderunt, vt ſi ei vitam concederet, ſub perpetuo exilio eum in Luxouio
Monaſterio permanere iuberet. Confirmauit ergo ſubitò decretum Iudicum,
Epiſcopis aliquibus vel Sacerdotibus ideò conſentientibus, vt ad præſens eum
ab ira Regis redderent liberum. Sæpedictus autem Rex prauorum illectus con-
ſilio, eum adduci iuſſerat de Luxouio, vt ad voluntatem accuſantium cum ir-
riſione depoſitum, prout voluiſſent redderet interfectum, ſicut quondam He-
rodes diſpoſuerat Iudæis facere Petrum. Aderat autem venerabilis vir Abbas
ſancti Symphoriani Baſilicæ nomine ERMENARIVS, cui poſt diſceſſum viri
Dei Rex petitionibus populi Auguſtidunenſem commendauerat vrbem, qui
immenſis precibus crebrò Regis prouoluebatur pedibus, vt eum in Luxouio
permitteret reſidere, ne ad expectationem crudelium, quos diabolus contra
eum in furorem ſuccenderat, iuberet adduci. Taliter ob huiuſmodi preces C
tunc ab interfectione ſaluatus ſanctus vir. Sed quidam falsò opinabantur, quòd
ideò Regis cubicula frequentaret, vt accuſantium primus eſſet, quò facilius ei
Epiſcopatum illum tenere liceret. Nam longè aliter extitit. Nam quia carna-
lis oculus ſpiritalem dilectionem non videt, illius teſtantur opera, quia quouſ-
que in præſenti ſuperfuit vita, eius neceſſitatibus inquantum valuit caritate mi-
niſtrauit deuota.

VII. IN illis igitur diebus adhuc exul in Luxouio reſidebat Ebroinus Mona-
chali habitu tonſoratus, ſimulatam gerens concordiam, quaſi dum vterque vnam,
ſed diſparem exilij accepiſſent ſententiam, concordem ducerent vitam. His
interim ita geſtis, diuina non diſtulit vltio ſuum de Childerico dare iudicium.
Nam eius diſſoluta conuerſatio omnibus meruerat Optimatibus Palatinis. Tunc
vnus ex eis hoc moleſtiùs ferens præ ceteris, dum venationem in ſylua ſecurus
exerceret, eum vulnere mortis percuſſit. Igitur priuſquàm hæc eueniſſent, ex
duobus Ducibus, quibus iuſſum fuerat ſanctum Leodegarium adducere de Lu-
xouio, cùm eotenus demorati eſſent, vnus eorum cum miniſtro conſpirauerat,
vt ſi famulum Dei extra Luxouium cerneret, eum gladij percuſſione occide-

A ret. Vt autem ad hoc peruentum fuit, ita cor illius intolerabilis pauor perfudit, vt non ſolùm dixiſſet, ſed cur de Dei famulo tam grauia cogitaſſet, publica voce confiteretur: & tremens eius prouolutus pedibus, indulgeri ſibi ab eo hanc nequitiam deprecaretur. Igitur cùm Childerici mors ſubitò nunciata fuiſſet, tunc hi, qui ob eius iuſſionem exilio fuerant condemnati, tanquam verno tempore poſt hiemem de cauernis ſolent ſerpentia venenata procedere, quidam ſine metu fuerunt reuerſi. Quorum debachante furore ſurrexit magna perturbatio patriæ, ita vt manifeſtè crederetur aduentum imminere Antichriſti. Hi verò, qui Rectores regionum eſſe debuerant, ſurrexerunt contra alios, & qui pacis fœdera debuerant continere odiis ſe inuicem cœperunt laceſſere. Et cùm Rex tunc non eſſet ſtabilitus in culmine, quod vnicuique rectum videbatur in propria voluntate, hoc agebat ſine formidine diſciplinæ. Adeo enim tunc iram Dei manifeſtè cognouimus eueniſſe, vt etiam ſtella appareret in cœlo, quam Aſtrologi vocant Cometem, in cuius ortu aſſerunt fame terram turbari, mutatione Regum, vel commotione Gentium percuſſionis gladium imminere. Hæc omnia enim manifeſtè ex tunc conſtitit eueniſſe. Sed quia, vt ſcriptum eſt, ſtulti non corriguntur verbis, quantum minimè ſignis; hi qui cum maliuolo animo redierunt de exilio, quicquid poſt ſua pertuliſſent facinora, Leodegarij factionibus hæc ſe incuſant fuiſſe perpeſſos.

Theodorici I.

VIII. His diebus vir Domini à commemoratis Ducibus erat ob ſaluationem

B detentus, à quibus nuper de Luxouio fuerat iam eiectus. Tunc enim ibidem famulo ſuo gratia ſuperna conceſſerat venerabilem dignitatem, vt in illis locis tam prædicti Duces, quàm eorum matronæ, ſimúlque miniſtri vniuerſæque familiæ, necnon & vulgus populi ita in eius conſpiraſſent amore, vt ſi ita neceſſitas immineret, ſemetipſos pro eo non dubitarent offerre. Cúmque illi, qui ſanctum Dei famulum retinebant, circa ſe manentibus poteſtatibus aliis nunciaſſent, eò quòd diuinam gratiam ſuper Dei famulum Leodegarium cognouiſſent religioſo Chriſtianitatis amore; multi, qui eorum fuerunt auxilio ſociati, conſpirantes inter ſe confirmauerunt: vt dum indiſciplinata & inſueta erat exorta turbatio, ſi priuſquam THEODERICVM pariter ſublimaſſent in Regno, aliquis forſitan ſanctum voluiſſet lædere Leodegarium, eorum protegeretur auxilio. His diebus egreſſus eſt de Luxouio etiam Ebroinus Iuliano ſimilis, qui vitam fictam Monachorum tenuit. Etenim tam amicorum quàm famulorum conſtipatus ſubito comitatu, prædicti exules eius expetentes auxilium, malum quod de ſua accuſatione confixerunt ipſum in caput conſtituunt; vt eius auxilio vel conſilio vſi, in Dei hominem valerent vnanimiter vindicare. Ipſe enim Ebroinus caput reuelauit venenoſum, quaſi vipera reſtaurans venena ſua, ſimulans ſe eſſe tunc Theodorici fidelem, & ob hoc ad eum cum ſociis quantociùs feſtinare. Cùm enim vir Domini cum ſociis ſupraſcri-

C ptis eodem feſtinaret itinere, factum eſt quantum nec vnius diei itineris ſpacium, antequam Auguſtidunum vrbem accederent, vrguentibus fautoribus Ebroinus immemor amicitiæ dudum promiſſæ, eum ibidem voluit comprehendere, ſi non GENESII Metropolis Lugdunenſis Epiſcopi conſiliis prohibitus, aut manu valida, quæ cum eo aderat, perterritus, & fictam rurſum amicitiam ſimulans, mixto agmine pariter peruenerunt in vrbem. Lætatur Eccleſia de præſentia Paſtoris rediuiua, plateæ exornantur virentiis, aptant Diaconi cereos, Clerici tripudiant cum Antiphonis, gaudet ciuitas tota de aduentu ſui Pontificis. Poſt perſecutionis procellam non immeritò laudum ei exhibebantur excubiæ, quia præſente Deo ad coronam properabat martyrij. Ibi etiam pro aduentu Præſulis delicias parauerunt etiam aduerſariis. Craſtina verò die exindè pariter promouentes, vt ad occurſum Theoderici peruenirent vniti; interim dum iſti cœpto itinere perueniſſent ad Regem, de ipſo itinere penè iam medio Ebroinus tyrannus eorum deſerens comitatum, ad ſuos vſque pertranſiens, Clericatum abiciens, ad mulierem vt canis ad vomitum poſt ſacrum rediens: & quia in Chriſti caſtra militare non potuit, cum aduerſariis ſecularia arma arripuit. Et quia dereliquerat fidem & Deum, contra terrenum dominum etiam apertum ſe prodidit aduerſarium. Nouigento enim villa iam recuperato regno tunc THEODERICVS reſidebat ſecurus, cùm repentino ſuperuen-

THEODO-RICVS I. tu Ebroinus cum Auſtraſiis affuit. Quis enim enumerare planè valeat, quæ tunc fuit direptio de Regni theſauro, vel Eccleſiarum ornamentis, quod ob amorem Chriſti Catholici retrò Principes deuotè in Dominicum contulerunt Sanctuarium, Maiore Domus tunc etiam interfecto? Dolebant ſe abiectos eſſe meritò, dum populum vniuerſum cernerent fideliter declinaſſe poſt Theodericum, eo quòd iam in Regno confirmato, & Dei famulo cum illius gratia in ſua vrbe reſidente, liuore inuidiæ vri iterum cœperunt. Quia dum iniuſtè ſtabant erecti, ad recuperationem accedere non valebant peruerſi: & quia ſuadente diabolo, qui eos fide nudauerat, dum veritatis conſilium iam cæcati non inuenerunt, per quod deſtruerent Sanctum Dei, declinant ad maiorem intentum per falſitatis commentum, per quod in Regno intulerunt magnum malum, & ſtragem depopulationis in perſecutione multorum. Denique acceperunt quendam paruulum, quem CLOTHARII fuiſſe confinxerunt filium, hunc in partibus Auſtri ſecum leuant in Regnum. Qua de re multum collegerunt hoſtiliter populum, eò quòd veriſimile cunctis eſſe videretur. Etenim cùm depopulando patriam ſubiugarent, etiam in nomine ſui Regis, quem falsò fecerant, Præcepta Iudicibus dabant. Tunc qui eis libens noluit adquieſcere, aut iura poteſtatis amiſit, aut ſi non fugâ latitando diſceſſit, gladij interemptione deperiit. Quanti autem per hoc calliditatis figmentum THEODORICVM tunc defunctum, & CLODOVEVM Clotharij eſſe filium crediderunt? Erant enim in hoc mendacio primi, & quaſi Rectores Palatij, DESIDERATVS cognomine DIDO, qui quondam Cabilloniæ habuit Principatum, necnon & eius collega BOBO, qui vrbem Valenciam habuerat in dominium. Nec enim digni ſunt vt vrbium nominentur Epiſcopi, qui magis terrenis deſideriis inhiabant, & cœleſtia non curabant. Horum talium Sacerdotum, & ſimilium Optimatum Ebroinus tyrannus vſus conſilio, adeo vſque eleuatus & excæcatus eſt in hoc ſeculo, quouſque impœnitens præcipitatus eſt in infernum. Redeamus ad opus cœptum.

IX. IN illis diebus cunctis vt dicta ſunt geſtis, & per ſingula euolutis, poſtquàm Childericus interfectus, poſtquam Epiſcopi vel Patricij cum Optimatibus de Neuſtria in gratiam Theoderici redierunt; iam eodem Theoderico in Regno reſtabilito, cùm etiam iam ſecuri omnes reſiderent in ſedibus propriis, iterum inuidi hoſtes contra Sanctum commouerunt, qui cuncta quæ Childericus egerat, eius actu, factione, & conſilio confinxerunt. Tunc adiunctis ſibi nequiſſimis conſiliis iniquorum, conſulere cœperunt, quemadmodum beatum Pontificem deſtruere poſſent. Ex his autem Conſiliariis duo, DIDO & VVAYMIRVS, caput malitiæ effecti, dixerunt ſe poſſe rapere eum de ciuitate, & in eum facere vindictam, ex qua malitia Ebroini eſſet ſatiata. Gauiſus namque Ebroinus de eorum reſponſo, dedit eis exercitum copioſum valde. qui feſtini perrexerunt ad ciuitatem. Vir autem Dei Leodegarius cùm ad ſuam plebem reſtaurandam reſideret in vrbe ſua, vbi deſtinatum contra ſe hoſtium ſenſit impulſum, non eſt paſſus vt vltra fugaciter tenderet greſſum, ſed intrepidus de ſe Domini expectabat iudicium. Cùm enim tam familiares quàm clerici vel fideles ei imminerent, vt theſauros quos ipſe contulerat auferret, & abſcederet: quatenus hoc audito à perditione ciuitatis, vel illius perſecutione deſiſterent. Ille hæc nullatenus adquieſcens, ſed eos continuò in theſauros conuocans, omnia quæ ibi addiderat adſignans, talia proſequitur verba: „ Hæc omnia quæ cernitis, fratres, quamdiu terrenorum hominum me voluit gratia, ad communem ornatum prout potui fideliter „ contuli. Nunc verò forſitan ideò mihi irati ſunt homines terreni, quia Dominus „ nos vocare dignatur ad gratiam cœli. Vt quid enim hæc hinc auferam, quod mecum in cœlum non tollo? Ergo ſi vobis placet, ego eligo conſilium, hæc potiùs dare in vſus pauperum, quàm cum turpi ſarcina huc illúcque oberrare per ſeculum. Et imitemur beatum Laurentium, qui pro eo quod diſperſit, dedit pauperibus, iuſticia eius manet in ſeculum ſeculi, cornu eius exaltatum eſt in gloria. Statim iuſſit cuſtodi diſcos argenteos cum reliquis vaſis quamplurimis foras eicere, & argentarios cum malleis adeſſe, qui minutatim cuncta confregerunt, quod per fidelium diſpenſationem iuſſit pauperibus erogare. Quæ autem exindè fuerant Eccleſiaſticis vſibus apta, Eccleſiæ addidit miniſteriis. Monaſteria ſanè tam virorum quàm virginum, infra vrbem vel territorium, de

eodem argento conſolatus eſt paupertatem multorum. Quæ fuit tunc vidua vel orphana, vel omnis in commune paupertas quæ ibi affuit, quæ de eius largitate conſolationem non habuiſſet? Vir autem Domini vt erat plenus ſpiritu ſapientiæ, hæc verba locutus eſt fratribus: Ego, fratres, decreui iam de hoc ſeculo nihil penitus cogitare, ſed magis ſpiritalem nequitiam quàm terrenum hoſtem metuere. Terrenus homo ſi talem à Deo acceperit poteſtatem, vt perſequatur, comprehendat, perdat, incendat, interficiat, hæc nullatenus poſſumus declinantes effugere. Et ſi hîc tradimur de rebus tranſitoriis ad diſciplinam, non deſperemus, imò potiùs gaudeamus in futuro de venia. Muniamus ergo virtutibus animam, ſimúlque ciuitatis cuſtodiam, ne inueniat vterque hoſtis aditum, per quem inferre poſſit periculum. Commouẽs igitur vniuerſum vrbis illius populum, cum triduano ieiunio, cum crucibus & Sanctorum reliquiis murorum ambitum circumiens, per ſingulos aditus portarum terræ adhærens, Dominum precabatur cum lacrimis, vt ſi illum vocabat ad paſſionem, plebem ſibi creditam non permitteret captiuare. & ita præſtitum eſt eueniſſe. Itaque cùm ob metum hoſtium certatim populi vndique ſe recepiſſent in vrbe, & meatus portarum forti obturaſſent ſerratu, & ſuper omnia ſtabiliſſent in ordine propugnacula, iuſſit Dominus vniuerſos ingredi in Eccleſia, cunctorum ſimul poſtulans indulgentiam; vt ſi quenquam illorum, vt adſolet, dum pro zelo rectitudinis increpaſſet, aut B in verbo læſiſſet, ei indulgentiam darent. Sciebat autem vir Dei iter paſſionis ingrediens, non prodeſſe martyrium, vbi liuore deterſo non priùs fuerit cor emundatum, vel lampade caritatis illuſtratum. Nullus tunc fuit ibidem tam ferreum pectus poſſidens, qui etiam ſi fuiſſet grauiter læſus, non omnem cordis malitiam induliſſet deuotus. Poſt hæc nec diu vallatur ciuitas exercitu, eodémque die ab vtroque populo fuit fortiter vſque ad veſperum dimicatum. Sed cùm ab agmine hoſtium eſſet ciuitas obſidione validè circundata, & die noctúque vociferantes vt canes circumirent vrbem, perſpiciens vir Domini ciuitatis imminere periculum, compeſcuit omnem ſupermuralem conflictum, & his verbis ſum exorare aggreſſus eſt populum: Sinite, quæſo, contra hos pugnando confligere, ſi mei tantùm cauſâ huc iſti aduenerunt. de memetipſo paratus ſum eorum ſatisfacere voluntati, eorúmque mitigare furorem. Tamen ne inauditi videamur egredi, mittatur vnus ex fratribus eos inquirere, qua de cauſa hanc obſident ciuitatem. Cùm ſubitò hi MEROALDO Abbati per muri repugnaculum paraſſent deſcenſum, perueniſſétque ad Didonem, ait ei: Si hæc noſtra commiſerunt facinora, peto vt interim Euangelicam recorderis ſententiam, vbi Dominus dixit: *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* & illud, *In quo iudicio iudicaueritis iudicabimini.* ſimúlque deprecans vt hoſtem compeſceret, & redemptionem quam vellet acciperet. Sed quia iam tanquam lapidis duritia, ſicut quondam Rex Egyptius obdurauerat cor, ad verba diuina nullatenus potuit emolliri: comminánſque non ſe ab impugnatione ciuitatis diſceſſurum, quoadúſque Leodegarium poſſet comprehendere, & ſui furoris veſano deſiderio ſatisfaceret, niſi CLODOVEO, quem falsò Regem fecerant, promitteret fidem. Hæc enim erat ſimulata occaſio, quia omnes cum ſacramento THEODERICVM aſſerebant eſſe defunctum.

C

X. AVDITIS itaque vir Domini his verbis, hæc dedit illis reſponſa: Hoc vobis omnibus notum ſit tam amicis & fratribus, quàm inimicis & hoſtibus; quia quouſque me Deus in hac vita iuſſerit ſupereſſe, non mutabor à fide quam Theoderico promiſi coram Domino conſeruare. Corpus meum decreui potiùs in mortem offerre, quàm animam pro infidelitate turpiter denudare. Hoſtes verò his auditis reſponſis, cum telorum iaculis, ac cum incendio feſtinanter vndique inſiſtebant irrumpere ciuitatem. Ipſe verò vniuerſis fratribus vale dicens, panis & vini participatione communicans, eorúmque dubia corda confirmans, ſuam eis vt Chriſtus diſcipulis paſſionem commendans, ad portarum aditus perrexit intrepidus, apertiſq; clauſtris ſponte ſe obtulit inimicis. Aduerſarij verò gauiſi, tanquam ouem innocuam ipſum vt lupi ſuſceperunt in prædam. Qui exclamans fertur dixiſſe: Gratias ago omnipotenti Redemptori, qui me dignatus eſt hodie glorificare. Illi autem iniquiſſimum penè excogitantes commentum, ab eius capite lumen euulſerunt oculorum. In qua euulſione vltra humanam naturam inciſio-

THEODORICVS I.

THEODO-RICVS I. nem ferri viſus eſt toleraſſe. Teſtes enim ſunt multi illuſtres viri, qui aderant in praeſenti, quia nec vinculum in manibus eſt paſſus imponere ſibi, nec gemitus proceſſit ab ore, dum eius beati oculi à capite abſtraherentur. Sed glorificans Deum, modulamen ſemper ſtuduit canere Pſalmorum. Inter ceteros enim Dux quidam erat Campaniæ VVAYMERVS vocatus, qui ad hoc malum perpetrandum à finibus Auſtri venerat cum Didone. Hi duo cuidam BOBONI, qui nuper fuerat anathemate de Epiſcopatu Valentiæ vrbis deiectus, Auguſtiduno adſignauerunt in dominium, imò quod verius eſt, ad deuaſtandum. Ciues verò oppreſſi receperunt aduerſarium, qui iam paſtorem ſuum amiſerant, per cuius diſpenſationem penè omnem theſaurum aſportauerunt Eccleſiæ. Nam pro ciuitatis redemptione occaſione reperta, in quinque milibus ſolidorum fuit Eccleſiæ argentum diſtractum, præter ſpolia ciuium. Sed licèt Eccleſia pertuliſſet de tranſitoriis rebus diſpendium, nullum tamen exinde Dominus permiſit abire captiuum. A

XI. IGITVR cùm hoſtes læti diuiſiſſent ſpolia ſupra ſcripta, VVaymero hominem Dei tradiderunt in cuſtodiam, qui cum eodem, & cum parte ſui exercitus feſtinans repedauit ad patriam. DESIDERATVS verò cognomento Dido, vnà cum Bobone, & cum ADALRICO Duce, quem ipſi volebant Patricium fieri Prouinciæ, vt patriam ſubiugarent, perrexerunt vſque Lugdunum, vt ita exinde adducerent Geneſium, ſicut de Auguſtiduno quondam expulerant Leodegarium. Sed manu valida populi vndique collecti vrbem hanc maximam Deo præſule non permiſerunt irrumpere. Hi verò, qui Dei famulum duxerant Leodegarium, vt nunciauerunt Ebroino quod factum fuerat, in ſyluarum ſecreto eum iubet retrudi, & de eius morte quaſi necato in aquis, fabulam mendacem confingere, etiam & tumulum ſepulturæ eius conſtituere, donec longæ famis inedia deberet conſumi. quod qui audire potuit, aut videre, verum credidit eſſe. Sed qui Heliam per coruum pauit in heremum, nec ſuum ibi deſeruit famulum. Etenim poſt longam, quam Dei Martyr pertulit, famis inediam, reminiſcens VVaymerus humanam in eo naturam non aliter ita poſſe durare, niſi eum Chriſti gratiâ ſuſtentaret, in domum ſuam eum iubet perduci. Dura etenim viſcera pietate cœperunt emolliri. Cùm enim in familiare colloquium ei fuiſſet aſſuetus, ita feritatem illius in paruo temporis tractu edomuit, & tam ipſum quàm coniugem ad Dei timorem conuertit, vt argentum Eccleſiæ, quod nuper pro redemptione ciuitatis Auguſtiduni receperat, ei deuotus offerret, vt faceret quicquid exindè facere decreuiſſet. Quod vir Dei acceptum per quendam fidelem Abbatem nomine BERTONEM ad prædictam redirigens vrbem: ipſe verò Abbas iuxta Apoſtolum ad domeſticos fidei diuidens, voluntatem viri Dei opere caritatis fideliter adimpleuit. B

XII. IGITVR cùm, ſicut ſuprà dictum eſt, facinus ſuum diutius Ebroinus occultare non poſſet, de Rege, quem falſo fecerat, declinat ingenium, & vt in Theoderici rediret Palatium, quorumdam factione ſuſcipitur, & iterùm ſubitò Palatij Maior Domus efficitur. Sed cùm eum alij gaudentes, alij trementes in culmine ſublimaſſent honoris, continuò tale dedit Edictum, vt ſi quis cuiquam cùm in perturbatione fuiſſet intuliſſet diſpendium, vel prædam, nullus ex hoc gereret calumniam. Hæc autem fuit occaſio, vt non redderet ſpolium, quod miniſtri ſui ei contulerant ex deprædatione multorum. Cùm autem tumere in rediuiuam cœpiſſet ſuperbiam, ſimul ac metuens ne ſuperſtites haberet æmulos eos, quorum parentibus intulerat malum. Iura enim poteſtatis iam adeptus, duplicauit malitiam cum inuidia. Nam priores Optimates cœpit inſtanter perſequi, & ſi quempiam eorum in aliqua occaſione comprehendere valuit, aut gladij interfectione proſtrauit, aut ad gentes extraneas ablatis facultatibus effugauit. Sanè feminarum nobilium Monaſteria deſtruens, & ipſius Religionis primarias in exilium dirigens: & quia margaritarum conculcandi acceperat poteſtatem, ideò ſine vlla miſeratione vt porcus non timuit theſauros conculcando ornamenta irrumpere. Et quia non valebat reſpicere cœlum, ideò cor eius in terrenæ cupiditatis luto vltra modum fuit defixum. Etenim cùm Ebroinus crudelis de ſupradictis rebus ſuum ſatiaſſet furorem, rurſum occaſiones cœpit exquirere, vt blaſphemiam ſuæ crudelitatis valeret ab oculis humanis auferre. Tunc Childerici mor-

A tem ſimulabat ſe velle vindicare, cùm nullus eum prior quàm ipſe voluiſſet interficere. Publicè enim aliter quem odiſſet non addebat perſequi. Iuſſerunt autem Principes cum germano ſuo ſanctum Leodegarium à Monaſterio, in quo tenebatur abſconditus, egredi, & in præſentia Regis iuſſus eſt adſtare. Qui cùm adſtaret, Ebroino ſic ait: Quoniam dum omnes habitatores ſuperare cupis in tota Francia, tuam potiùs perdes quam indignus accepiſti gloriam. Hoc audiens Ebroinus nequiſſimus, furore magno repletus iuſſit miniſtris GAERINVM fratrem eius foras abſtrahi, & à germano ſeparari, vt ſeparatim puniri viderentur, ne ſimul eos delectaretur talia verba fari. Cùm autem duceretur, beatus Leodegarius eum alloquitur, dicens: Æquo animo eſto, frater cariſſime, quoniam oportet nos hæc pati, quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in vobis. Peccata etenim noſtra ſunt multa, ſed miſericordia omnipotentis ſupereminens eſt & magna, quæ ad abluenda delicta ſe laudantium ſemper eſt parata. Hæc ad tempus patimur, quia morti debitores ſumus. Sed illa nos expectat vita, ſi ſapienter ſuſtinemus pœnas iſtas, vbi ſine fine lætabimur in cœleſti gloria. — THEODORICVS I.

XIII. TVNC miniſtri ad ſtipitem ligatum GAERINVM lapidibus obruere cœperunt. Ille verò deprecabatur Dominum, dicens: Domine IESV bone, qui non veniſti vocare iuſtos, ſed peccatores, ſuſcipe ſpiritum ſerui tui, qui me dignatus es ad ſimilitudinem Martyrum vitam iſtam mortalem finiri, iubeas clementiſſime B veniam ſcelerum meorum tribuere. Hæc dicens, orando vltimum afflauit ſpiritum. Beatus igitur Leodegarius cupiens cum germano ſuo vitam finire, vt ſimul mererentur futuræ ac beatæ participare vitæ & gloriæ. Sed Ebroinus tyrannus differre volens eius exitum, vt per pœnas longè dilatas ei præpararet æternas, & ne coronam acciperet martyrij, quin potiùs careret præmiis gloriæ ſempiternæ: Tunc iuſſit eum nudis greſſibus per quandam piſcinam tranſduci, in qua erant petræ quaſi claui incidentes acutæ. Sed & labia eius, & faciem concauam crudeliter iuſſit incidi ferro, necnon & linguæ plectrum ferro ſecante auferri: vt dum oculi ablati, pedes iam forati, lingua ac labia eſſent inciſa, dum etiam ſe cerneret omni felicitate ablata, corporiſque viribus vndique negatis, dum nec oculi cernerent viam, nec pedes incederent callem, nec linguæ officium dare laudem nequiret Creatori ſuo, ac per hoc in blaſphemiam incideret, deſperans, potiùs auferendo ſibi ſalutem, quàm laudando cœleſtem adipiſci meruiſſet gloriam. Sed qui abſque vocibus cordium eſt auditor Deus, magis amat cor contritum, quàm elatione ſuperbum, ſuſcipiens vocem tacentis magis quàm elatè loquentium, huius poſtulat ſibi auxilium non voce, ſed humilitate cordis. Nam cùm ſe cognouiſſet præſidium amiſiſſe humanum, totis viribus ſibi petiit adeſſe diuinum: & quantum humana impietas reuocare cupit ab alto, tantum diuina pietas ſociare eum fecit cœlo. Sanctum itaque Leodegarium diutiùs ad vindictam ſeruauerunt viuum, & turpiter denudatum per platearum paluſtra iuſſerunt pertrahi C nudum, cúmque ad vindictam quaſi deformatum tradiderunt viro nomine VVARINGO, vt ſub eius graui dominio emitteret cruciatus ſpiritum. Cui ait iniquus Ebroinus: Accipe, inquit, Leodegarium, quem aliquando vidiſti virum ſuperbum, & conſtitue ſub tua cuſtodia. Erit enim citò tempus ſuæ vocationis, recipiés quod meritus eſt ab inimicis ſuis. Cùm enim longè eius eſſet hoſpicium, ſanctum Dei Martyrem impoſuerunt in vili iumento. Et vt cognouit ita eſſe impletum, corripuit hunc Pſalmi verſiculum: *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Et cùm labia nõ haberet neque linguam, ſilere non potuit laudes Dei mens deuota, quas voce qua valuit inſonuit de cordis arcano. Cúmque omnes cernerent eum ſic grauiter cruentatum, crediderunt quòd tantis pœnis affectus ſtatim redderet ſpiritum. Etenim cùm vnus è noſtris fratribus Abbas nomine VVINOBERTVS prædictum ſanctum Dei vſque ad hoſpitium ſecutus fuiſſet, deprecans cuſtodes, vt latenter ei ad eum accedere non negarent. Vt autem tandem obtinuit, repperit eum iacentem in ſtramine, opertum de vetuſto panno tentorij tenui ſpiritu palpitantem. Et dum illum ad præſens crederet exſpirare, inſperatum inuenit miraculum. Nam inter ſputamina ſanguinum inciſa lingua ſine labiis ſolitum reddere cœpit eloquium. Et quia deſectio labiorum ordines nudauerat dentium, tamen ab intro afflatu dante ſonitum reddiderunt verborum. Tunc is,

THEODERICVS I. qui ei funeris excubias venerat exhibere ad tranſitum, cœpit flere præ gaudio, & concito gradu HERMENARIO Epiſcopo nunciat factum. Ipſe quoque audiens, VVaringo poſtulabat aditum ad Dei Martyrem accedendum. Cúmque etiam ſui merito ei fuiſſet conceſſum (omnes enim vt leonem iratum metuebant ſæuum tyrannum) vulnera eius ſtuduit diligenter curare, & arte qua valuit potu cibóq; reficere, veſtéque quam habuit meliorem induere. Non enim iam vt terreno homini, ſed vt Martyri qui iam cœleſtia petiſſet, reuerenter honorem impertiuntur. Qua de re non ſolùm indulgentiam de præteritis, verùm etiam benedictionem ab eo promeruit de futuris. Poſtquàm enim VVaringus eum perduxit ad propria Dei comitante gratiâ, cœperunt velociùs eius contra naturam recreſcere labia vnà cum lingua, necnon & verba vidi vltra ſolitum ab eius ore indeſinenter effluere. Cùm hoc miraculum cognouiſſet VVaringus, non obdurat animum contra eum impendere ei malum, vt à tyranno fuerat iuſſum: ſed verſa vice iam Dei Martyrem recognoſcens, tunc eum acceptum ad ſuum perduxit Cœnobium, quod vocatur FIRCANVM*, vbi erat Congregatio Sanctimonialium ac Virginum, quibus præerat CHILDOMARCA famula Chriſti. In quo multis diebus conuerſans & habitans, ſtetit ſub cuſtodia. Nam & lingua præciſa ſolitum recepit officium, & magnum doctrinæ ſuæ ſemen oſtendit in populo; & quandoque inter virginum accedebat cateruam, tanta vt fertur eloquentiâ, vt mirarentur quicumque audientes quanta Dei operabatur clementia, & conuerſi à prauis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructus. Vbi dum intra paruum ſpacium oris, faucium, vel linguæ recepiſſet officium, eo quòd oblatus fuiſſet ipſe iam Domino, cotidianum immolare ſtuduit ſacrificium; & dum intrinſecus eum lux ſpiritalis impleuerat, de corporeis oculis nil curabat. Nam diebus ac noctibus in Dei cultu peruigil adſtabat, & vel paululum pro neceſſariis corporis vix aliquando ab Eccleſia procederet, vel quippiam ſomni ac cibi perciperet.

* FISCANVM.

XIIII. IGITVR cùm poſt tot flagella, vt decebat Martyrem, fideles populi ei famulatum exhiberent venerabilem. Et quia non poteſt ſub modio lucerna abſcondi, manifeſtè omnipotens Deus declarauit, cœpítque tunc in aduerſarios eius vlciſci derepente. Nam dum per biennium ferè ibidem in Dei laudibus reſediſſet, aut eos illi nunciauerunt interfectos, aut pro infidelitatis culpa in regionibus aliis effugatos; quos ille grauiter deflẽs, non de vltione gauiſus, eo quòd ſine pœnitentia eos comprehenderit mortis occaſus. Eodem tempore vir glorioſus THEODERICVS Rex, & idem Ebroinus Synodo ad quandam villam regiam venientes, multam Epiſcoporum turbam adeſſe fecerunt. Ibique inter ceteros DIDONEM, qui ſanctum virum Leodegarium cum VVaymero expulit de ſuo Epiſcopatu, & pœnæ tradidit illectu condemnatum ab ipſa Synodo, caluaria accepta in capite expulſum ſegregant à ſancta congregatione. Deindè exilio condemnatus, mortéque ſecuta, pœnâ capitis exſoluit quicquid doli in ſanctum virum exercuit. Alij verò Epiſcopi tunc à Rege per Ebroinum in ipſa Synodo pœnam ſimilem ſortiti, perpetuo exilio ſunt deportati. VVaymerus etenim, qui ad ſupradictum famulum Dei capiendum, & ad implenda Ebroini dicta ſocius perniciei extiterat, poſteaquàm ab ipſo Ebroino, eo quòd in eius vltione conſenſerat, Epiſcopatus gradu dolo fuerat ſublimatus, poſt paululum interuallo interpoſito in offenſam incidens, Dei vt opinamur nutu multis flagellis obtritus eſt. nempe vt fertur laqueo ſuſpenſum, ac morte turpiſſima, vt decebat iuſti proditorem, condemnatum, tranſmiſit ad tartarum. Adhuc autem vir Dei ſanctus Leodegarius in eodem Monaſterio Sanctimonialium, in quo ad cuſtodiendum poſitus fuerat, commorabatur. Igitur ad beati Martyris perfabricandam coronam, artifex verſutus ex illis Ebroinus tyrannus ſuperfuit vnus, qui ea quæ paſſionis eius gloriæ ſupererant adimplere deberet. Iterum antiquus ſerpens inuidus diabolus moleſtè ferens ſe ab eodem loco eius orationibus fuiſſe expulſum, ſtimulare rurſum cœpit Ebroinum, atque reduci eum præcepit ad Palatium, vt in Epiſcoporum Concilio eius diſrumperet veſtimentum, quatinus ob hoc ei eſſet interdictum, vt vltra offerre non præſumeret ſacrificium. Vbi dum deductus fuiſſet ad medium, inquirentes ab eo verbum, vt de CHILDERICI morte ſe conſcium fateretur fuiſſe, cognoſcens per diabolicum commentum rurſum ſibi imminere conflictum, vt de humano ſe non excuſaret delicto, ita de hoc facinore nullatenus dixit fuiſſe ſe conſcium,

A ſed potiùs Deum quàm homines hoc eſt ſcire profeſſus. Tunc & ipſum beatum virum ad eandem Synodum acceſſierunt, nec tamen infra Concilium confirmatur fuiſſe, ſed ſeorſum eo tempore cum Rege eodem collationem feciſſe dicitur, in qua ei multa futura prædixit, quæ eueniſſe certò habetur. Et cùm diu flagitatus ab eo aliud non valuiſſet elicere, eius tunicam conſciderunt à capite, cúmque CHRODOBERTO cuidam viro, qui tunc Comes erat Palacij, iuſſit tyrannus impius tradere, & præſentem vitam in gladij percuſſione auferri. Lætabatur autem Dei Martyr in omni patientia, quia debitam, ſibi remunerante Domino Martyrij ſentiebat appropinquare coronam. Accepto eodem, Chrodobertus vt eum ad ſuam domum deduceret, cernens eum ex itinere ac infirmitate defeſſum, iuſſit ei ad refocillandum potum dari. Antequam ei pincerna adſiſteret, lumen magnum quaſi in rotæ circulo de cœlo deſcendens, ſuper caput eius refulſit. Tunc trementes omnes, qui hoc ſignum viderunt: Quid eſt hoc, inquiunt, Domine, quod paret ſuper caput tuum quaſi in circuli modum lumen ſplendidiſſimum de cœlo, quod numquam à nobis ſimile viſum eſt? Ille pronus in terra adorauit, dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, conſolator omnium, atque refero, qui ſuper ſeruum tuum oſtendere dignatus es tale miraculum. Tunc videntes omnes quaſi in exceſſu mentis poſiti, tandem quidem repoſiti, ſimul glorificantes Deum omnipotentẽ, & conuerſi alter ad alterum, dicentes: Verè hic homo ſeruus Dei eſt. Et pollicebantur ad Deum prorſus totis ſe tendere pro viribus.

THEODORICVS I.

B Etenim memoratus vir cùm eum in domum propriam perduxiſſet, ita in eius aduentu benedictionem cœleſtem recepit, vt cùm omnes illic habitantes hoc manifeſtè cognoſcerent, peccata propria confitentes, certatim ad pœnitentiæ lamenta confugerent. Hac enim gratiâ Dominus ſuum famulum illuſtrauerat, vt vbicumque exul fuiſſet traditus, vt ei inferrentur nequitiæ, verſa vice famulabilem omnes illi impenderent reuerentiam. Tandem peruenit dies muneris, in quo perſecutionis eius iam eſſet finis. Tunc à Palatio ſententia mandata eſt decreti, Leodegarium diutiùs viuere non debere. Et timens impius Ebroinus, ne à fidelibus Chriſtianis honor ei impenderetur martyrij, in ſyluarum condenſa iubet perquirere puteum, & ibidem corpus eius immergere trucidatum, quatinus os putei terrâ vel lapidibus obturatum, incognitum eſſet hominibus illius ſepulchrum. Præfatus etenim Chrodobertus eo prædicante iam aliquantum cœperat eſſe conuerſus, ideo non ferens mortem viri Dei conſpicere, quatuor iuſſit è famulis, vt ea quæ ſibi fuerant iuſſa explerent. Vt enim in illius domum peruenit hoc nuncium, eius coniunx luctu flere cœpit amaro, eo quòd in viri ſui miniſterio perueniſſet tam crudele facinus.

XV. IGITVR vt cognouit vir Domini ſuum adeſſe iam terminum, mulierem cœpit conſolari lugentem, dicens: Noli, quæſo, mei tranſitus cauſâ flere, quia nequaquam tibi mors mea ad vindictam requiretur: ſed potiùs benedictio de cœlis dabitur à Deo, ſi corpuſculum meum deuotè condideris in ſepulchro. Et cùm hæc dixiſſet, vrgentibus miniſtris vale dicens educitur in ſylua, vt iuſſionis implerent ſententiam. Iam enim antea quæſierant puteum, vbi corpus illius abſconderent ſicut fuerat iuſſum, ſed nullatenus fuit vltra ab eis repertum. Educentes autem per loca incognita vſque in quendam locum, in ipſo loco adſtitit dicens: Non neceſſe habetis, filij, longiùs fatigari, ad quod veniſtis citò facite, vt impleatis votum maligni. Hi verò, qui venerant ad eum perimendum, erant quatuor numero. Tres autem ex his prouoluti ad pedes eius, deprecabantur vt eis indulgentiam daret, & benedictionem ſuam ſuper eos dignaretur tradere. Quartus verò ſuperbus aſtabat euaginato gladio, paratus ad interimendum. Et poſtquàm benedictionem ſuam ſuper eos tradidit, & ſuis interfectoribus verbum Domini adnunciauit, tunc vir Dei incumbens orationi, ait: Domine Deus omnipotens, pater Domini noſtri IESV Chriſti, per quem tuam notitiam accepimus, Deus virtutum, & omnis creaturæ, ac totius humani generis creator, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo, deprecorque Domine, vt ipſe in me iubeas miſericordiam pietatis tuæ largiri, & meritis Sanctorum tuorum me dignum facias participari, & vitæ æternæ conſortem: & tribue indulgentiam his qui me tribulant, quoniam ego per eos in conſpectu tuo credo, clementiſſime Pater, glorificatus fieri. Et exſurgens, ceruiC

THEODORICVS I. cem tetendit, gladiatores monuit, vt quod ſibi iuſſum fuerat adimplerent. Cùm A hæc diceret, percuſſor extendens gladium amputauit caput eius. Et erectum corpus eius ſubſtitiſſe quaſi vnius horæ ſpacio dicitur, ſed dum non ſtatim eum cedere gladiator cerneret, eum pede percuſſit, vt citiùs in terra decideret. Sed non multò pòſt percuſſor eius arreptus à dæmonibus, & mente captus, ac Dei vltione percuſſus, in ignem ſe proiecit, ac vitam finiuit. Tunc iuſſu coniugis huius viri Chrodoberti in quandam villam Sarcinio cum magno fletu plangentium à ſuis latenter deportatus, & huius feminæ decreto in veſtibus, in quibus trucidatus fuerat, in paruulo Oratorio beatus Martyr eſt ſepultus. In quo ſepulcro annis duobus & dimidio humatum fuiſſe dicitur.

XVI. His itaque diebus Sacerdos, qui huius Oratorij fungebatur officio, lumen ſplendidum abſque miniſterio humano in eodem cognouit loco noctibus refulſiſſe, & terribiliter cum iureiurando canticum ſe illic aſſeruit audiſſe Angelicum, adeo vt tremens refugeret, ne inſolens ſpiritali viſui intereſſet. Vnde rumor magnus emanauit in circuitu loci huius, & veniente ad eiuſdem beati Martyris venerandi Oratorium turba multa languentium, diuerſis infirmitatibus detentos ſanauit, claudis ſcilicet greſſum dedit, cæcis lumen tribuit, obſeſſos à dæmonibus mundauit, multiſque virtutibus in huius loci venerando habitaculo emicuit. Hoc itaque eiuſdem Eccleſiæ adteſtabatur Sacerdos. Nam & huius Sacerdotis miniſter Clericus, & ipſius Eccleſiæ cuſtos, quadam nocte B latrocinium eſt paſſus, itaut à latronibus omnis ſubſtantia eius fuiſſet ablata. Inter quæ caliculam beati Martyris, quam pro reuerentia ſibi reſeruauerat, habebat abſcondi, quam latro neſciens ſecum portauit. Qui maturè ab Oratorio conſurgens, & ad domicilium ſuum pergens, inuenit omnia ſua furata. Qui feſtinus pergit ad huius viri Dei ſepulcrum, deprecans vt ei redderet quod ei furtim ablatum fuerat. Nam tota illa die, & ſequenti nocte, in oratione ad eius tumulum ieiunans, & pſalmodiis inſiſtens adſtabat. Cùm verò expleta oratione ad ſuam Cellulam remeaſſet, nihil ex eis imminutum, ſed totum cum calicula beati Martyris ſaluum inuenit. Dominus verò latronis pro ſeruo iureiurauerat, nequaquam hoc malum egiſſe ſeruum. ſed reuerſus domum protinus vitam finiuit. Seruus verò ſcelus quod fecerat malè conſummauit. Tunc magis magiſque fama ſanctitatis beati Martyris latè prorupit. Quæ paulatim poſteaquàm videri cœperunt, Ebroinum non latuit. Quo audito, nuncium miſit occultè, qui hoc inquirens ſtudiosè, ſibi vera nunciaret. Qui nuncius iuſſis eius obtemperans ad eius acceſſit tumulum, & interrogans cuſtodem, didicit vbinam Leodegarius iaceret: cùm cæcus, qui viſum receperat in virtutibus Dei, huic, vbi Sancti corpus requieſcit, diceret, & ipſe pro recepto lumine deſeruiret, hoc nullatenus credidit: ſed ſuperbiâ tumidus accedens, orationi diſtulit incumbere, quin potiùs deſpiciens humum pede percuſſit, & ſtultè loquitur, dicens eo quòd neſciret virtutem Dei. Etenim, inquit, mortuus virtutes nequaquam faciet. Nam miſer reuerſus, priuſquàm ea nunciaret huic, à quo miſſus fuerat, C in ſe cognouit quantum ſanctus Martyr virtutibus polleret. Dum enim iter carperet, ille vitam perdidit, & ei à quo miſſus fuerat minimè renunciauit: & quem elatus non credidit, alliſus compulſus eſt cognoſcere quem deſpexit. Sed cùm tantæ rei diuulgaretur opinio, & fidelibus hoc proueniſſet ad gaudium, hæc cognita Ebroinus iniquiſſimus tacito corde retinebat, & tremens intra ſe verecundè præter coniugi nemini manifeſtare audebat: ne fortè creſcente gloria Martyris, ſua, qui tale lumen extinguere cupiebat, eſſet diminuta in populis. Nam his ſpaciis dierum, quantum ille miſer hoc bonum latere cupiebat, tantò magis vbique rumor virtutum ſupradictarum beati Martyris dilatatus radiabat. Mox etiam vt Ebroinus hoc percognouit, noluit corrigere quod fecerat malum: ſed corde iam cæco cum ſuis ſequacibus incredulitatis obduratur obſtaculo. Iubebat enim minando abſcondere quod Chriſtus Dominus ad confortandum incredulos, ad gloriam ſui Martyris, ſupra candelabrum ſuæ Eccleſiæ ad illuſtrationem fidelium dignatus eſt demonſtrare. Etenim cùm mens errabunda tyranni nutaret, & nullatenus ad emendationem vel humilitatem ſui conuerteret, etiam vltra ſolitum in faſtu ſuperbiæ ceruicem eius contra diabolus diriguiſſet, tunc impletum fuit in eum illud Salomonis prouerbium: *Priuſquàm humilietur*

A *humilietur cor hominis eleuatur, & ante ruinam exaltatur ſpiritus.* Et ne tanti piaculi factum impunitum euaderet, ipſe ſibi velut freneticus articulum mortis inquirit. Nam cuidam Optimati, qui tunc functionem fiſcalem miniſtrauit, inuenta occaſione eouſque intulit ſpolium, donec penè auferret omne eius prædium, inſuper minabatur ei mortis periculum. Cernens autem vir ille iam poſt expolium mortem ſibi inſuper imminere, & exilium, obfirmat animum, atque matutino ad eius oſtium ante lucem obſeruat egreſſum. Dies agebatur Dominica, ideò proceſſurus erat ad Matutinarum ſollemnia. Cùm autem ille pedem foras miſiſſet de limine, ecce iſte inſperatè proſiliens, gladio eius percuſſit caput. Ob cuius ictum duplicem decidit in mortem, & ita eſt ablatum de regno eius iniquum dominium, ſicut quondam Dauid à filiis Iſraël abſtulit obprobrium, proſtrato Goliath allophylo.

XVII. TRANSACTO igitur ſpacio trium annorum in Ebroino ſemper lugendo, qui hanc lucernam viſus eſt extinguere, ſermo diuinus impletur. Nam quia gladiis multos interemit, percuſſus gladio & ipſe periit. Infelix ac miſer, qui tantis honoribus ſublimatus, in tribus mundi partibus dilatata fama induſtriæ ſuæ pollebat inter homines, quoniam noluit inimicis mandatum Dei implere, indulgentiam tribuere, eos verò vlciſcendo multos regna cœlorum fecit habere. Quamobrem valde verendum eſt, vt qui tantos Sacerdotes ac Proceres ſuæ vltionis crudelitate interemit, ſe potiùs ad pœnam præparaſſet æternam; & tam excelſam, quam nullus Francorum habere meruit gloriam perdidiſſet; & beatam vitam, quam per patientiam adipiſci quiuerat, amiſiſſet. Sed poſtquam infelix Ebroinus vi-
B tæ finem dedit, quod inuidiâ ductus de Dei ſeruo abſconderat, magnis laudibus longè lateque percrebuit. Poſtquàm namque ſerenitati Regis, eiúſque Palatio de virtutibus ſancti Martyris veraciter fuit percognitum, quòd Chriſtus Dominus ad titulum ſuæ laudis ſic eum clarificaſſe dignatus eſt ſignis virtutum, cum admiratione Rex credidit factum, & cœpit verè venerari Martyrem, quem per accuſationem tyranni crediderat priùs fuiſſe culpabilem. Tunc etiam perlatum cum laude in Palatium, quod multis diebus ab æmulo latuit abſconſum. Erat enim multitudo ibi magnorum ac maximorum, Epiſcoporum ſcilicet ac Procerum, qui dum collationem de ſancto Martyre inter ſe haberent, & admirarentur quæ de eo audiebantur; tunc vir vitæ ſanctiſſimæ ANSOALDVS vrbis Pictauenſis Antiſtes verbum intulit, dicens: Vtinam daretur mihi optio, quia notum eſt meum "
eſſe parentem, & ex parrochia mihi commiſſa ad honoris proceſſit gratiam, vel "
eius corpuſculum habere meruiſſem mecum. Ibi autem aderat ERMENARIVS "
Pontifex, qui ei ſucceſſerat in Epiſcopatu Auguſtidunenſe, qui & ipſe ait: Iure "
mihi datur huius viri corpus, quoniam iuſtum eſt ibi eum requieſcere, vbi Epiſco- "
pus fuit. Tunc etiam & VENDICIANVS Præſul Atrabatenſis, in cuius fuerat diœceſi interfectus, dicitur reſpondiſſe: Nequaquam ita fiet, vt vos ſancti Pontifices "
locuti eſtis, ſed mihi donetur facultas huius beati viri corpus habere, quoniã huic "
loco datus eſt, in quo dignatur quieſcere. Adſtante verò cunctorum turba Præſulum, decreuerunt vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierent: vt per hoc dignaretur Dominus oſtendere, in cuius diœceſi iure deberet requieſcere. Hæc audientes adquieuerunt decreto, & facta oratione cum ieiunio, & tribus paruis epiſtolis definitione ſcripta ſuper altare poſitis, vt tranſacta oratione per eas Dominus declararet, in cuius ſorte hoc ſanctum beati Martyris corpuſculum perueniret. In craſtina verò die oratione completa, ac Miſſarum ſollemniis conſummatis, vnus ex miniſtris iuſſus à Pontificibus manum incognitam ſubter pallam poſuit, & cognitio veritatis in manu ſua venit. Videntes cuncti, qui huic ſpectaculo erant cognoſcentes, acclamauerunt Anſoaldi Pontificis eſſe iuſtitiam, quoniam huius rei veritatem declarabat epiſtola, quæ veraciter teneretur. Iam tunc ſine ambiguitate confirmato conſilio, cuidam viro Dei Abbati ſuo nomine AVDVLFO ab eodem beato Martyre olim enutrito, iſdem Pontifex Anſoaldus iuſſit, vt feſtinus propter hoc ſacrum corpus pergeret, & cum reuerentia ipſum vſque ſolum Pictauenſe deferret, & vbi priùs incœperat cultum Dei exercere, ibi eius lucerna omni tempore ſui luminis emicaret. Tunc vir Dei ſancti ſui Pontificis iuſſis obtemperans, gaudens cum feſtinatione perrexit, ac peruenit ad locum, vbi requieuerat corpuſculum. Quod audientes qui habitabant in circuitu loci,

THEODORICVS I. multitudo Monachorum, ceterorúmque virorum, ac mulierum, deuotione magna compuncti, feſtinantes concurrebant ad locum. Vbi cùm ſanarentur multi à languoribus diuerſis, exultabant, ac læti cum magnis laudibus, & turba multorum canentium ſimul & flentium, ipſius ſancti Martyris, ſicut iuſſum fuerat à glorioſo domno Rege, promouerunt hoc ſanctum corpus. Ergo cùm iter agerent, diuulgatum eſt per itineris loca, & cœperunt vndique ſponte dextra leuáque concurrere ex Monaſteriis, ac viculis, & villis, turba Monachorum, ac Clericorum, & populi, cum crucibus, incenſis, cereis, magiſque ſuauitate odoris obuiam procedentes. Tanta autem multitudo erat, vt vix quiſquam accedere poſſet ad feretrũ, vt acceptis cornibus eius deferri poſſet ſcapulis. Nã quacumq; aliquis detineretur infirmitate, etiamſi feretro accedens tangere potuiſſet manu, ſtatim ad priſtinam reuertebatur ſanitatem. Nulli etenim negabatur ſanitas, ſi ex fide tangeret fimbrias opertorij, quo feretrum tegebatur. In pago autem Caturcino quibuſdam fidelibus poſcentibus, & præcipuè petitionibus ERMENANÆ Abbatiſſæ, quæ ad hoc opuſculum impatienter præter ceteros nos compulit ad ſcribendum, de ſanctis quæ comitabantur virtutibus relationem veram miſit memoratus AVDVLFVS, vbi inſeruit quod non valuit perſtringere ſcriptura, & numero, multitudinem miraculorum quæ viderat choruſcare: ſolummodò dum beatus Martyr de loco prioris ſepulturæ ad locum, quo nunc honorificè quieſcit, deferretur. Adſerebat enim ſi ea quæ viderat quiſquam paginæ inſerere voluiſſet, Pſalterij volumen excedere quantitatem libri, in quo forent deſcripta beati viri miracula. Nos verò quæ per eandem relationem cognouimus, audire breuiter volentibus intimamus.

XVIII. IN quadam villa, cuius eſt vocabulum GAVDIACVS, erat puella quædam nomine Radigna, quæ ab annis ſeptem in parentum domo iacebat cæca, muta, & paralytica. Sed cùm allata à parentibus ad feretrum beati Martyris fuiſſet, eadem nocte ſopore detenta viſum vidiſſe dicitur, duos viros ſplendidos cum reliquiis ante eam aſtitiſſe. Sed cùm euigilaſſet, & ſecum viſionem miraretur, oculi eius receperunt viſum, & pedes greſſum, & lingua locutionis „ officium, itaut ipſa exclamaret, dicens: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, „ quia per ſanctum Martyrem Leodegarium ad integram ſanitatem reſtituta ſum. In hac laude erecta, & omnibus membris ſana, cum parentibus perrexit ad propria, longo tempore poſtmodum victura. Deinde cùm in territorio Turonicæ ciuitatis perueniſſent, in viculo vocabulo Solnaco erat mulier à dæmonio vexata. Quod audientes parentes eius, trahentes eam per brachia, cœpit vocibus clamare, quia nolebat ad ſancti viri feretrum accedere. Sed inuita tandem pertracta ad eius peruenit feretrum. Quæ cùm tetigiſſet paululum huius feretri veſtimentum, mundata eſt protinus à dæmonio, & reuerſa ad ſenſum proprium, magis circa feretrum adhuc volebat aſſiſtere, quia ab aduerſariis ſe iterum metuebat arripi, ex quo iam liberam factam ſe cernebat. His itaque geſtis, peruentum eſt ad Turonis vrbem. Quod audiens Pontifex huius ciuitatis, qui tunc aderat, vir Dei BERTVS, proceſſit obuiam cum choris pſallentium, cum lampadibus, vel cum omni Clero, & accepto cum ſuis feretro cùm per medium tranſiret ciuitatis, quædam mulier accuſata pro morte viri ſui, collo ac manibus tene„ retur catenata, cùm traheretur à cuſtodibus, exclamauit dicens: Subueni mi„ hi beate Leodegari, quia innocens pereo falſis accuſatoribus alligata. Cùm hoc dixiſſet, illicò confracta cathena ex collo cecidit, & manibus eandem ſuper feretrum proiecit, & apparuit idonea quæ fuerat abſque noxa punita pœnæ. Cùm verò idem Pontifex cum magnis laudibus per ſuam parrochiam hoc ſanctum corpus deduxiſſet, & introiſſet intra Pictauenſe ſolum, ad quod erat deſtinatum, requieuit paululum in quodam viculo vocato IGORANDE. Vbi obuiam occurrens quidam claudus, ſed cùm ſe in orationibus ad ſancti viri corpus in terra proieciſſet, ſtatim ſanus factus, & ſuper pedes erectus, ad propria eſt incolomis reuerſus. Tunc audiens quædam mulier, à cuius manibus ablata fuerat ſpecies propria (nam digiti eius curui facti erant, ita vt in medio infixi eſſent palmæ, intantum vt vngues in carne eſſent abſconſæ, à ſe propriam amiſerant virtutem) ipſa tamen cùm adpropinquaſſet ad feretrum, inuocato Dei nomine, & ſancti Martyris, directa ad priſtinam ſanitatem, magnas agens gratias

A Deo, reuerſa eſt ad propriam domum. Sed & hoc non eſt ſilendum; quia vir Dei ANSOALDVS Pontifex audiens ſanctum appropinquaſſe iam corpus, velocem direxit nuncium, qui ex Interamnis villa ſua daret abundantiam vini, vnde pauperes, & reliquum vulgus qui comitabantur ſanctum corpus, habere potuiſſent ad refocillationem refectionis. Sed cùm hoc fuiſſet actum, non multum poſt ſpacium nunciatum eſt, quòd omnia vaſa, quæ intra apothecam erant, vnde ipſum vinum exierat, penè vacua remanſerant, nunc tam plena erant, vt etiam ſuperfluentia vina in pauimento deciderent, ipſa tamen vaſcula plena remanſiſſent. Poſt hæc cùm ad Vigentiam fluuium, in vico Sanoreæ peruenisſent, erat ventus contrarius ſupereminens ipſum flumen tumidum. Vnde metuentes nautæ cœperunt prohibere introire nauigantes, ne periclitarentur in flumine. Tunc Dei Abbas iam dictus, cuius curæ erat deferre Sancti corpus, confidens ſancti Martyris de meritis, compulit eos, dicens: Mittite in nauim, & tranſite ſecuri, quia Dominus potens eſt in huius Sancti meritis has vndas conquieſcere. Cùm autem poſitum eſſet in naui, & nauigare cœpiſſent nautæ, ſtatim vndæ quieuerunt, & proſperè illud flumen illæſi tranſierunt. Sed cùm ibi noctu in Eccleſia requieuiſſent, & quædam peregrina mulier cum infantulo cæco paruulo aduenisſet, tota illa nocte in oratione peruigilans, diluculo infans lumen quod amiſerat recepit. Deinde recto itinere pergentes, peruentum eſt ad quandam B villam Gelnacum, ad quam vir Dei Anſoaldus Antiſtes acceſſit cum ſuis, ſcilicet cum multitudine Clericorum, populorúmque promiſcui ſexus, & ætatis, & pauperum, cum turibulis, ac incenſi fragrantia, cum crucibus & cereis accenſis, agminibúſque multis canentium, hoc ſanctum corpus ſuſcipiens, pergere cœpit ad vrbem. Tunc ibi quędam aderat femina multis iam annis intantum curua, vt etiam caput inflexum penè adhæreret genibus. cùm paululum oculos erexiſſet ad ſanctum Martyrem & ad feretrum, reuerſum eſt ad priſtinum vigorem eius corpuſculum. Mirans hoc Pontifex, & omnes illic aſtantes, virtutem Dei ac beatiſſimi Martyris, tunc cum Canticis & magnis laudibus peruentum eſt ad vrbem. In ſuburbana Baſilica, in qua beata Radegundis requieſcit, introiuit beatus Pontifex cum ſancto corpore Martyris, ibique aderat quidam paralyticus, & in eius aduentu protinus ſanus effectus eſt, & in aliquo itineris ſpacio ſecutus eſt feretrum, & remanſit ſanus. Sed cùm ad Baſilicam ſancti Hilarij delatum fuiſſet beatum corpus, alius paralyticus iacens in via, huius tangens feretrum, ſanus protinus factus eſt. Paulò pòſt quædam puella cæca Sanctum Dei inuocans, lumen amiſſum recepit, quæ ſecuta vſque ad eius tumulum perueniens, vſque adhuc deuota reſidet ac deſeruit.

XIX. IGITVR cùm ipſum ſanctum corpus amotum fuiſſet ab vrbe, & ab ipſius ciuitatis Præſule cum ſuis Sacerdotibus & miniſtris humeris propriis fuiſſet quibuſdam ſpaciis deportatum, & vſque ZEZINOYALO* quodam viculo cum C magno triumpho fuiſſet delatum, vbi cum magna turba Monachorum de ſancti Maxentij Cœnobio, in quo priùs fuerat Abbas conſtitutus, gaudentes obuiam proceſſerunt, ſuúmque paſtorem cum magno fauore ſuſcepturi, deuotione magna cum pſalmodiis in eadem Eccleſia pernoctantes. Diluculo verò quædam mulier accedens, deferens ſemiuiuum infantulum in brachiis, penè annorum trium, qui priuſquam ad ſanctum corpus accederet amiſiſſe fertur ſpiritum. Quæ deportans, peraccedens poſuit ſub feretro, & cum fletu inuocauit ſanctum virum, dicens: Domine mi, redde filium meum. Et cùm ferè per horarum trium ſpacium hoc deprecando clamaret, quaſi de graui ſomno euigilans infans, voce qua valebat matrem requirens, ait: Mater, vbi es? Ipſa gaudens recepit filium rediuiuum, quem amiſerat defunctum. Hoc magnum & mirabile fuit miraculum, ex quo magna fides proceſſit in populo de tam perfecto viro, cuius iuſticia manet in cœlo. Deinde verò ſublatum eſt corpus beatiſſimi Martyris, & quemadmodum decebat talem virum, deferre cœperunt. Deinde ad Monaſterium beati Maxentij, in quo priùs Pater fuerat effectus Monachorum, ire cœperunt. Et quia inibi priùs cœperat mentes hominum peruerſorum mutare ad cultum diuinum, iuſto iudicio Dei ac prouidentiâ cenſetur, vt virtutibus fulgendo ſummis operibus plurimos adnecteret diuino ſeruicio. Cùm autem deferretur, occurrerunt ei in via

*al. Zizolholo.

THEODO-RICUS I. duo pauperes, vir ſcilicet cum vxore. Vir enim vnum oculum ablatum perdiderat, vxor verò duos. Vterque accedens ad feretrum, mulier fide lumen oculorum recepit, vir eius dubitans receſſit cum vno oculo cæcus. Priuſquàm enim accederent, vir trahebat funiculo cæcam. Redeuntes verò, vxor recepto lumine vicem reddebat, virum trahens poſtmodum cæcum. Nam cùm priùs Monachi ex ipſo Cœnobio in eius properaſſent occurſum, quædam puella, quæ iacebat in atrio S. Maxentij paralytica, atque omnium membrorum amiſiſſe notum erat officium. Quæ cùm nomen audiſſet beati Leodegarij, manus vna ei reſtituta eſt ſanitati. Cùm verò die tertia beati Martyris corpus in ipſo peruentum fuiſſet atrio, omnia membra eius diſſoluta, omnique infirmitate amiſſa, in priſtinis reuerſa eſt officiis, ac tota eſt incolumis reducta. Hoc videntes qui ibidem aderant miraculum, tanta vndique adgreſſa fuit multitudo populi, vt vix Eccleſiæ ſeu atria caperent multitudinem aduenientium, & populorum cateruam. Interea mulier alia ex longinquo veniens, lumen oculorum perditum, cùm ad ſancti Martyris acceſſiſſet tumulum, recepit quod amiſerat priſtinum. Quidam adoleſcens ſimul & puella dæmoniis vexati, cùm tremefacti acceſſiſſent ad locum, vomitu ſanguinis euulſis dæmonibus, ad ſanitatem peruenerunt ſuam. A

XX. MVLTÆ & innumerabiles virtutes illis in diebus per eundem Dei Martyrem operatæ ſunt. Nam quicumque veniſſent multorum languentium, cæcorum, ſurdorum, mutorum, aridorum, claudorum, atque à demonibus vexatorum, redditi ſunt incolomitati & ſanitati. Nam dum in itinere deferrentur, penè ſine numero fuit multitudo portantium. Matronæ verò nobiles veſtimentorum ornamenta geſtantes, oblatis palleis velamen ex auro, & ſerico, & ornamentis offerentes ſuper feretrum Martyris, in tantum vt is melior in meritis eſſe gauderet, qui in honorem Martyris prior votum ſuum Domino obtuliſſet. In ipſius beatiſſimi Martyris honore, iuſſu Pontificis domni Anſoaldi, opere huius Audulfi Patris Monaſterij, miræ magnitudinis fabricata eſt domus. Cuius fabricæ ædificatio eſt diſſimilis omnium Baſilicarum conſtructio. Quo cariſmate ſupradictus Pontifex votum quod vouit perficere volens, huic loco acceſſit cum omnibus ſuæ Eccleſiæ Sacerdotibus, ac turba magnificorum, cateruáque populi, & plebe magna. Et quidem cum magnis laudibus ſanctum ſepelierunt corpus beati Martyris. In quo loco operantur culmina virtutum, vbi ad laudem nominis CHRISTI perpetuum ſit gaudens recurſus populi, medela languentium, indulgentia peccatorum, & omnibus qui ex fide adeunt precum ſuarum obtinere concedat ſupplementum. Præſtante Domino noſtro IESV Chriſto, cui eſt honor & imperium, virtus & poteſtas, per infinita ſecula ſeculorum, amen. Conſummatum eſt martyrium S. Leodegarij Epiſcopi v. Non. Octob. & dedicatio Baſilicæ ipſius III. Kal. Nouembris, tranſlatio ſancti corporis medio Martio menſe. B

VITA ALIA

S. LEODEGARII EPISCOPI AVGVSTIDVNENSIS, ET MAIORIS DOMVS FRANCIÆ SVB CHILDERICO CLODOVEI II. FILIO.

Auctore VRSINO, *qui eam iubente* ANSOALDO *Pictauorum Pontifice ſcripſit.*

B

PRÆFATIO.

DOMINO *ſanctóque Pictauorum Pontifici* ANSOALDO, *peccator* VRSINVS. Iuſſioni obtemperans veſtræ, beatiſſime Papa, ſummopere vrgente AVDOLPHO Patre Monaſterij beati Maxentij, vt de Vita & Paſſione beati LEODEGARII, pauca è multis eius bonis commemorando, ſcriberem: equidem opus ſuſcipere, atque etiam edere cupiebam. Sed imperitia & ſimplicitas mea, atque iners facundia, non valet explicare tanti viri virtutes. Cuius quidem patientia modernis innotuit temporibus, ſed multa iam antè perpeſſus eſt, quæ nemo nouit, niſi ille ſolus, cui ea intrinſecus expoſuit. Nam finis operis oſtendit extrinſecus, quanta intus clam & nemine conſcio ſit operatus. Quæ tamen mihi de eius vita cognita ſunt, multorum relatione comperta, quanquam ruſtico ſermone, vobis imperantibus, edere conatus ſum. In quibus ſi interdum prolixioribus verbis vſus videbor, feci id, vt à veritatis linea non diſcederem. Si quid verò ex eius virtutibus prætermiſi, non ſtudio C id factum eſt, ſed ignorantiâ. Puto autem, etiamſi quis multa ſermonis ſublimitate & eloquentiâ huius viri Dei res geſtas apertiùs explicare velit, non poſſe id citra mendacij notam fieri. Poteram fortaſſis etiam ego, annuente Deo, occultis & incognitis verbis vti. Sed ea cauſâ nolui, vt ruſtici & illiterati me poſſint intelligere, & homines pij ac Deo deuoti eius imitari exempla appetant, cuius miracula cognouerint.

INCIPIT VITA.

IGITVR beatus LEODEGARIVS ex Francorum præcelſa & nobiliſſima progenie ortus, in primis ætatis initiis à parentibus in CLOTARII Regis Palatium adductus eſt: nec diu pòſt ab eodem Rege DIDONI Pictauenſis vrbis Præſuli, auunculo ſcilicet ſuo, litterarum ſtudiis imbuendus traditus eſt. Is autem Præſul cuidam Dei Sacerdoti, viro eruditiſſimo, eum erudiendum commendauit: qui etiam permultis annis magna curâ eum docuit, ac deinde benè inſtitutum Epiſcopo reddidit. Receptúmque eum Epiſcopus cum ſuis cubiculariis *Apud Surium Tom. V.*

CLOTHARIVS III. ſub cuſtodia diſciplinæ adhibuit: vt quemadmodum ipſe ſe caſtum corpore conſeruarat, ita illum quoque ſui ſimilem efficeret. Quamobrem etiam crebertimè illum admonendo dicere ſolebat, vt ſe virginem conſeruaret, quo poſſet in Eccleſia Dei dignum electionis effici vas. Optabat enim illum eius ciuitatis poſt ſe Epiſcopum habere. A

Cap. 2. CVI quidem rei cùm illum cerneret aptum & idoneum, infra viginti annos ad officium electus eſt Diaconatus, atque ab ipſo Pontifice conſecratus. Deinde non multo elapſo tempore Archidiaconus effectus, omnibus eius diœceſis Eccleſiis ab eodem Pontifice præfectus atque prælatus eſt. Erat enim egregiè facundus, corporis ſtaturâ procerus, inter pleroſque pulcherrimus, adſpectu decorus, ſuauis eloquio, ingenio peracutus, prudentiâ prouidus, Dei zelo & amore feruidus, perpetuæque virginitatis cuſtos. Scripturæ diuinæ, tum etiam Pontificij & Ciuilis Iuris cognitione penè omnes eius parochiæ, quam adminiſtrandam ſuſceperat, habitatores antecedebat. Intantum verò & ſeniores, & æquales, & inferiores omnes ſuperabat, vt eloquentia eius grata eſſet omnibus, qui cum illo loquerentur: mœſtóſque afficeret lætitiâ, & criminibus obnoxios ad diſciplinæ ſtudium reuocaret. Et breui quidem temporis ſpacio ſub illo Antiſtite magnam pacem Pictauenſi ſolo regiminis ſui prouidentia conciliauit.

Cap. 3. CVM autem Pater Monaſterij in ſancti Maxentij honorem conditi obiiſſet, iuſſu eiuſdem Pontificis illud regendum ſuſcepit. Quod ſex ferè annis ille gubernans, & ſtructuris & magnis opibus ditauit. Interea verò & Epiſcopo ſuo B egregiè probatus, & præ omnibus clarus habitus eſt: tantáque nominis eius fragrantia in partes omnes dimanauit, vt in ipſum etiam Regis Palatium penetrarit. Per id tempus minor CLOTARIVS Rex cum BALDECHILDE ſua matre Regni Francorum habenas moderabatur. Qui cùm eius prudentiam auditione accepiſſent, cuperéntque eum apud ſe in Palatio habere, petierunt ab Epiſcopo, vt ei faceret copiam cum ipſis in Palatio manendi. Epiſcopus ſtatim iuſſa complens, magnis rebus inſtructum, & ſapientiæ floribus redimitum, eum miſit ad illos. qui eum ſanè honorificè acceperunt. Ille verò intra paucos dies virtute & integritate ſua, ſermoniſque comitate id conſequutus eſt, vt Rex & Regina, & plerique Pontifices eum præcipuè charum haberent, conſenſúque omnium maximè Francorum, Epiſcopi functione dignus proclamaretur. Itaque ab omnibus electus, Auguſtiduni, quæ eſt Heduorum ciuitas, Epiſcopum curarunt ordinandum. Quo munere decem annis ſtrenuè functus cùm eſſet, CLOTARIVS Rex, qui eum promouerat, exceſſit è viuis.

Cap. 4. CHILDERICVS II. TVM verò beatus Leodegarius Epiſcopus id audiens, celeritate ad Palatium profectus eſt, & cum aliis de Rege conſtituendo tractare cœpit. Cúmque comperiſſent CHILDERICVM Auſtraſiorum Regem adoleſcentem pro ſua ætate Regnum optimè adminiſtraſſe, quædam Francorum pars eum voluit habere Regem. Sed EBROINVS, qui Maior Domus fuerat ſub Rege Clotario, THEODORICVM germanum cupiebat ſubſtituere fratri in Regno. Eius autem nomen tum erat C odioſum apud Francos, vt qui illo rurſus iugo premendos ſe vererentur, quod ſub Clothario per eum experti eſſent. Itaque Ebroini conſilio poſthabito, CHILDERICVM Francorum Regem elegerunt. Cernens ergo Ebroinus ſe deſtitutum, conſiliúmque ſuum prorſus negligi, multo timore correptus, petiit à Rege, vt rebus omnibus derelictis, permitteret ipſi vita incolumi degere in Monaſterio. Illo ſic rogante, & Leodegario quoque pro eo intercedente, Rex aſſenſit, & ilicò ad Monaſterium Luxouium eum deſtinauit, vt illic Monaſticum inſtitutum complecteretur. Deinde in Regno confirmatus Childericus Rex, germanum ſuum Theodoricum cuidam ſeruo Dei conſeruandum ac nutriendum commiſit. Porrò LEODEGARIVM Epiſcopum omni Domui ſuæ præfecit, & in omnibus Maiorem Domus eſſe voluit.

Cap. 5. IS ergo, ea accepta poteſtate, quicquid aduerſus priſcorum Regum & magnorum Procerum leges comperit ineptè introductum, cùm eſſet vita & moribus inculpatis, ad priſtinum reduxit ſtatum. Vſque adeò verò totum Francorum Regnum vſquequaque reſtituit, vt omnes ſe gratularentur Regem habere CHILDERICVM, ac Rectorem Palatij Leodegarium. Cùm hæc annis ferè tribus cum multo decore agerentur, malus dæmon, qui pro inſita ſibi inuidentia

A bonâ deſtruere ſolet, adminiſtris ſuis, quos idem Antiſtes ſibi ſocios adhibuerat rerum gerendarum, inuidiæ faces admouere cœpit, & per illos inter Epiſcopum & Regem diſcordiæ zizaniam ſeminare. Imminente igitur tum Paſchatis celeberrimo die, Epiſcopus à Rege petiit, vt in Auguſtiduno vrbe ſua ipſum ſanctiſſimum diem Rex celebraret. Non abnuit Rex, ſed Epiſcopi precibus ſtudet obſequi. In ipſis igitur vigiliis Paſchæ pro antiquo more illis pariter euntibus ad Miſſarum ſolemnia celebranda, odij ſeminario adhuc latitante, is, qui malorum incentor erat, accedens ad Epiſcopum, ait: Caueas tibi, ſancte Pontifex. « Miſſarum enim celebritate peracta, iuſſu Regis interficiendus es. Nam ſemen ne- « quam, ab hoſtibus tuis in eius ſatum pectore, hac nocte exeret ſeſe. « CHILDERICVS II.

HIS auditis, diſſimulat interim Epiſcopus, neque eam rem magni pendens, Cap 6. lætum & ſerenum vultum exhibet, inchoatáque Miſſarum ſolemnia honeſtiſſimè conſummat. Poſtquàm autem ipſe & Rex Euchariſtiam ſumpſerunt, Rex ad Palatium pranſurus abſceſſit. Epiſcopus verò peracto miniſterio, hauſtóque cum ſuis mero, vt ſeſe habet humana fragilitas, Regis animos metuens, cum illis tractare cœpit, quid hac in re agendum videretur. Vbi autem ad Dominum preces fudit, conſultius ei viſum eſt, poſthabitis omnibus Chriſtum ſequi, quàm cædi locum dare, ne manus Regis tam feſto die Sacerdotis ſanguine inquinarentur, atque indè in Francorum odium & contemptum incideret, vniúſque hominis causâ totius populi concertatio & conflictus oriretur. Relicto igitur Rege, cunctiſque B Regni Proceribus, pro nihilo ducens, quid in mundo haberetur, eadem nocte cum paucis iter ſuſcepit, eò profecturus, vbi pauper Chriſti effici poſſet. Id vbi Rex cognouit, valde contriſtatus, ac animo mœrens, quemdam è fidelibus ſuis cum magno exercitu poſt illum miſit, qui eum tota nocte inſecutus, diluculò aſſecutus eſt. Deprecante autem humiliter Pontifice, vt liceret ipſi quoque, relicto ſeculo, vacare Deo in Luxouienſi Cœnobio, mox id ei permiſſum eſt. Itaque celeriter ad Monaſterium perueniens, Ebroinum iam Clericum inuenit, cúmque rogauit, vt ſi quid in ipſum peccaſſet, veniam inuicem peterent, & animorum inter ſe concordiâ iungerentur. Attamen ab Abbate ſeiuncti, aliquanto temporis ſpatio pœnitentiam agentes, inter Monachorum contubernia tam ſtrenuè ſe geſſerunt, vt perpetuò illic in monaſtico inſtituto manſuri viderentur.

PER idem autem tempus Childerico Rege defuncto, frater eius THEODO- Cap. 7. RICVS ad Regni ſceptra peruenit. Id vbi vtriuſque amici compererunt, videre illos cupientes, cum ingenti ſtudio & fauore illos ad propria reuocare nituntur. Itaque ad Monaſterium venientes, cogunt eos indè egredi, & ad ſuas domos reuerti. At illi multum anxij, tandem illorum dilectioni & amicitiæ aſſentiunt. quippe quos ſua causâ nouerant prolixi itineris laboribus fatigatos. Cum benedictione ergo Abbatis inter ſe pacis concordiâ iuncti Leodegarius & Ebroinus, Auguſtidunum proficiſcuntur. Eorum aduentu tota exhilaratur ciuitas, obuiámque eis procedentes ciues, cum magno triumpho eos excipiunt: multùm C lætantes quòd reciperent Patrem ſuum, quem olim ſe gubernatorem amiſiſſe planxerant. Reſtituunt igitur eum in Sedem ſuam, & cùm ingenti gaudio pariter afficerentur ac tripudiarent, ipſe Epiſcopus voluit altera luce Ebroinum magnis affectum muneribus honorificè à ſe dimittere. At EBROINVS non ferens ſuos vel pauxillum quieſcere, nocte fugam capeſſens, ab vrbe receſſit: & Auſtraſios, quos olim aduerſarios habuerat, ſibi amicos aſciuit. Non diu poſt multis perpetratis ſceleribus, cùm ſibi flagitiorum ſocios adiunxiſſet, in Francorum fines per vim inuaſit: immaniſſimámque exercens tyrannidem, in THEODORICI Regis conſpectum venit, atque ab illo in priſtinum gradum reſtitutus eſt. THEODORICVS I.

ITA ergo Rector Palatij & Maior Domus effectus, cogitare cœpit de vlciſcendis inimicis, qui eum noluiſſent habere Subregulum. Itaque inſtar leonis rugientis, per Francorum terras rugitus eius inſonuit: cunctíque, qui olim aduerſus eum egerant, qui tamen cædem effugere potuêre, fugæ præſidia captarunt. Porro vir Dei LEODEGARIVS inſtaurandæ plebi ſuæ intra vrbem ſuam Heduam ſiue Auguſtidunum intentus erat. Reminiſcens autem Ebroinus malorum omnium, quæ cum Childerico Rege illum ſuſpicabatur ſibi intuliſſe, adhibitis in conſilium hominibus nequiſſimis, cum eis tractare cœpit, qua ratione illum Epiſcopum perdere poſſet. Ex iis verò duo, DIDO & VVAIMERIS, caput ma- Cap. 8.

THEODO-RICVS I. litiæ effecti, aiunt ſe illum rapere poſſe ex vrbe eius, in eúmque exercere vindictam, quæ Ebroini malitiam exſatiet. Illorum promiſſis exhilaratus Ebroinus, copioſum valde exercitum eis tradidit: cum quo illi feſtini abiêre Heduam, & vrbem circa mœnia vaſtare cœperunt. Id cernens vir Dei Leodegarius, zelo magno accenſus erga plebem ſibi commiſſam, & Domini exemplo malens animam ſuam ponere pro ouibus ſuis, eáſque lucrifacere potiùs, quàm vni ſuæ temporariæ ſaluti conſulere; collecto totius ciuitatis Clero, cum reliquiis, crucibus, & pſallentium choris, Deíque laudibus, obuiam proceſſit hoſtibus ſuis, ſpontéque ſe obtulit ad obeundum martyrium, ſi voluntas percuſſori non defuiſſet. A

Cap. 9. At illi, qui eius capiendi cauſa venerant, nulla erga ſacras reliquias moti reuerentiâ, eum comprehenderunt. Fertur tunc exclamans dixiſſe: Gratias ago omnipotenti Deo, redemptori meo, quòd me hodie dignatus eſt glorificare. Ductus eſt autem ab illis extra vrbem, atque illic, vt Ebroinus iuſſerat, eruti ſunt oculi eius. Et humano quidem illum orbarunt lumine extrinſecus. at intus manſit illi diuinum lumen. Cúmque eum cuſtodibus tradidiſſent, in quoddam Cœnobium perduxerunt, vbi biennium ferè latuit, & magnum reliquit patientiæ & humilitatis exemplum.

Cap. 10. Eodem verò tempore eius germanus nomine Gairinvs*, qui ob metum Ebroini cum aliis ab eo profligatis Francorum Proceribus, aliis in locis degebat, iuſſu Regis Theodorici, & Principis Ebroini, ad Palatium reuerti compulſus eſt. Simul etiam beatus Leodegarius ex Monaſterio, in quo tenebatur abſconditus, in Regis Theodorici præſentiam adduci iuſſus eſt. Cúmque ambo fratres in Principum conſpectum veniſſent, multis contumeliis & opprobriis affecti ab Ebroino, illi ſic reſpondiſſe feruntur: Nos quidem dignè hæc patimur, quia peccauimus Domino: ſed maior tamen eius clementia eſt, qui nos dignatus eſt ad tantam gloriam vocare. Tu verò miſer Ebroine, qui tantam iniuriam irrogas Francorum genti, teipſum potiùs vlciſceris, dum aliis vitam auferre cupis. Multos quidem decepiſti, & à paterno ſolo exulare compuliſti: at tu ipſe magis etiam exul eris, quandoquidem & temporalem & æternam gloriam citò perdes. Dum enim totius Franciæ homines excellere meditaris, tuam, qua indignus præditus es, gloriam amittis. B

* Gerinus.

Cap. 11. Hæc vt audiuit Ebroinus, furore magno correptus, iuſſit miniſtris, vt Gairinum à Leodegario ſepararent, vti ſeparatim punirentur, nec poſſent coniunctim eiuſmodi ſermones proferre. Cùm ergo abduceretur Gairinus, beatus Leodegarius dixit ei: Æquo feras animo, frater chariſſime, quòd nos iſthæc pati oporteat. Non enim ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Peccata quidem noſtra multa ſunt, ſed ſupereminet magna Dei omnipotentis miſericordia, qui ad abluenda ſe laudantium delicta ſemper paratus eſt. Et nos ad breue tempus hæc patimur, quia mortis debitores ſumus. Sed ſi patienter tulerimus, illa nos expectat vita, vbi ſine fine lætabimur in cœleſti gloria. Deinde miniſtri ad palum alligatum Gairinum lapidibus obruere cœperunt. At ille deprecabatur Dominum, ita dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui non veniſti vocare iuſtos, ſed peccatores, ſuſcipe ſpiritum ſerui tui: & qui me ea gratiâ dignatus es, vt inſtar Martyrum lapidibus vitam iſtam mortalem amitterem, mihi quoque clementiſſime des veniam ſcelerum meorum. Hæc dicens, inter verba orationis ſupremum efflauit ſpiritum. C

Cap. 12. Et beatus quidem Leodegarivs cupiebat cum fratre ſanguinem fundere, vt ſimul mererentur coronari. Sed Ebroinus eius obitum differre volens, vt per pœnas diu productas ei æternas quoque conciliaret, & ne coronâ frueretur martyrij, immò verò etiam præmiis gloriæ ſempiternæ priuaretur, iuſſit eum nudis pedibus per quandam piſcinam traduci, in qua erant petræ inſtar clauorum acutæ. Deinde euulſis iam oculis, humi eum proſterni, linguámque & labia incidi; vt ablatis oculis, pedibus contritis & conſciſſis, linguâ & labiis inciſis, membrorum vſu erepto, corporis viribus omni ex parte eneruatis, vt nec oculis poſſet terram cernere, nec pedibus ingredi, nec linguæ officio laudare Creatorem: tandem in blaſphemiam rueret, atque ita ſalute omni priuaretur, quam, laudando Deum, ſibi ingentem cœlitus obtinuiſſet. At verò, qui ſine voce corda audit Deus, magiſque rogatur corde contrito, quàm elatione ſuperborum, vocem ta-

A centis propenſiùs audiuit, quàm elatè loquentis. Ille enim vir ſanctus diuinum implorabat auxilium, non ſono vocis, ſed cordis humilitate. Nam cùm ſe omni humano præſidio deſtitutum cerneret, totis viribus diuinum ſibi adeſſe popoſcit. Itaque quantum humana impietas eum à ſupernis abſtrahere moliebatur, tantùm pietas diuina erigebat ad cœleſtia. THEODORICVS I.

PORRO Ebroinus quemdam accerſiens virum, cui nomen VVANINGVS: Cap. 13. Tu accipe Leodegarium, inquit, quem aliquando vidiſti virum ſuperbum, & tuta eum cuſtodiâ aſſerua. Aderit enim quandoque tempus, vt ab inimicis ſuis recipiat quod meretur. Quo accepto, ad ſuum perduxit Cœnobium, quod vocatur Fiſcapnum, vbi erat congregatio Sanctimonialium ac Virginum, quibus præerat CHILDOMARCHA famula Chriſti. In eo Cœnobio beatus Leodegarius multis diebus ſtetit ſub cuſtodia. At verò lingua eius præciſa ſuum recepit officium, & magnum doctrinæ ſemen ſparſit in populo. Quando autem ad Virgines accedebat, tanta, vt fertur, ab eius ore ſermonis ſuauitas manabat, vt mirarentur quicumque audirent, tanta per illum efficere clementiſſimum Deum, vt morum ſuorum prauitate damnata, quamprimùm ad pœnitentiæ fructus & remedia aduolarent. Ille enim vir beatus diu noctúque in Dei laudibus peruigil adſtabat, vt vix parumper ab Eccleſia ad corporis res neceſſarias interdum recederet, aut quippiam vel cibi vel ſomni perciperet.

EODEM namque tempore THEODORICVS Rex & idem EBROINVS Sy- Cap. 14.
B nodum conuocauerunt, & ad quandam villam regiam venientem multorum Epiſcoporum turbam ibi adeſſe fecerunt. Ibique inter laicos DIDO, qui ſanctum virum Leodegarium cum Vuaimere expulit de ſede Epiſcopatus, & pœnam ei tradidit, inter alios condemnatos ab ipſa Synodo, caluariam accepit in capite, expulſus à ſancta congregatione. Deindè exilio condemnatus, mortéque ſequuta pœnam capitis ſuſcipit, & quicquid doloſè in ſanctum virum exercuit, ab vno Epiſcopo per Ebroinum in ipſa Synodo ſimilem pœnam eſt ſortitus. Porrò VVAIMERIS, qui Didoni ſocius fuerat ad exequenda in ſanctum virum Ebroini iuſſa, cùm ab eodem Ebroino, quòd eius tyrannidi aſſenſiſſet, per fraudem eſſet in Epiſcopum promotus, in eius indignationem, Dei, vt putatur, nutu incurrit, multis flagellis cæſus, turpiſſiméque, vt decebat iuſti proditorem, condemnatus, laqueo ſuſpenſus eſt, & tranſmiſſus in tartarum. Morabatur eo tempore beatus Leodegarius in Virginum ſupradicto Monaſterio. Tunc & ipſum ad eandem Synodum accerſierunt, non ad Concilium confirmandum, ſed ſeorſum Rex & Ebroinus cum eodem colluctationem feciſſe dicuntur, in qua eis multa prædixit futura, quæ eueniſſe manifeſtum eſt. Ebroinus verò in ſua malignitate perſeuerans: Multum te, ait ad virum Dei, grandiloquentia tua ad dicendum exſtimulat. Martyrem te fore ſuſpicaris. idcirco hac temeritate vteris. Multùm verò te extendis, ſed fruſtrà tale præmium expetis. Vt enim commeritus es, ita mar-
C tyrio potieris. Cupiebat Ebroinus ſanctum virum in anima & corpore perdere, & cui iam omnem ſeculi gloriam ereptam cernebat, à Sanctorum quoque meritis excludere. Sed quibus rebus ille ſibi videbatur eum à Chriſto auellere, iis ipſis efficiebat, vt Chriſto, quem deſiderabat, magis adhæreret. Quantum enim creſcebat eius pœna, tantum etiam præmia augebantur.

TVNC tradidit eum cuidam viro Chrodoberto, dicens, vt eum multa cura Cap. 15. cuſtodiret. Veniet enim quandoque, ait, tempus, quo tollatur è medio. Ille acceptum eum duxit ad domum ſuam. Cernens verò eum ex itinere & morbo defeſſum, iuſſit refocillandi eius cauſa potum ei præberi. Sed priuſquàm ad eum pincerna veniret, ingens lux inſtar circuli è cœlo deſcendens, ſuper caput eius reſplenduit. Tum illi qui aderant: Quid ſibi vult, aiunt, Domine, quòd ſuper caput tuum ſphærica figura apparet, cœlitus lapſum lumen ſplendidiſſimum, cuius nos antehac nunquam ſimile vidimus? Ille verò in terram proſtratus: Gratias ago tibi, inquit, omnipotens Deus, omnium conſolator, qui ſuper me ſeruum tuum tale dignatus es oſtendere miraculum. Porrò reliqui omnes, conſpecto eo lumine, tanquam extra ſeſe in exſtaſim rapti, tandem collectis viribus ſimul laudauerunt Deum, & ad ſe mutuò conuerſi dixerunt: Reuera hic homo ſeruus Dei eſt. Simúlque promiſerunt ſe toto corde velle ad Deum conuerti. Atque ita eius ſermonibus penè omnes qui in illa domo erant, paterfamilias, eius coniunx, &

THEODORICVS I. familia tota, conuerſi ſunt ad Dei cultum. Quotquot autem eius famam percepere in locis adiacentibus, ad eum concurrebant, verba ſalutis audituri. Ille verò non ceſſabat ſua prædicatione docere omnes, quemadmodum ad regna cœlorum poſſent peruenire. A

Cap. 16. SED non multo euoluto tempore, cùm iam præpotens Deus pro tam inſigni patientia decreuiſſet remunerare fidelem ſeruum ſuum, Ebroinus iam obſtinatus volens ſuam in eum crudelitatem perficere, velociſſimos poſt eum equites miſit, qui eum neci darent. Illi ergo acceptum eum è domo viri illius, cui cuſtodiendus datus erat, abduxerunt per loca ignota. Cúmque ad certum locum ventum eſſet, illic conſtitit, ita dicens: Non opus eſt, filij, vt diutiùs vos fatigetis. Cuius causâ huc veniſtis, id ociùs perpetrate, vt ſatisfiat voto veſtro. Ad eius autem cædem quatuor miſſi erant, è quibus tres prouoluti ad pedes eius, rogabant, vt ipſis veniam daret, & ſuam benedictionem impertiret. Quartus verò ſuperbè erectus, diſtricto gladio paratus erat ad perpetrandam cædem.

Cap. 17. POSTQVAM autem, data benedictione, percuſſoribus ſuis benè precatus eſt vir Dei, & verbum Dei eis miniſtrauit, in preces incumbens, ait: Domine Deus omnipotens, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hunc certaminis perducere diem. Oro & obſecro te, Domine, vt tuæ pietatis miſericordiam mihi impertias, & Sanctorum tuorum meritis dignum me facias, & eorum participem, vitæque æternæ conſortem. Ignoſce illis qui affligunt me, quandoquidem ego, clementiſſime Pater, per eos credo me in conſpectu tuo glorificandum. Dum hæc diceret, percuſſor ſublato gladio amputauit caput eius. Ferunt tum erexiſſe ſeſe corpus eius, & quaſi horæ vnius ſpacio ſtetiſſe. Id conſpicatus percuſſor eius, pede eum truſit, vt citiùs in terram corrueret. Sed miſer ille non diu pòſt arreptus à dæmonibus, & mente captus, diuina in eum vltione animaduertente, in ignem ſe coniecit, & mortuus eſt. Tunc iuſſu coniugis Chrodoberti in quandam villam Sarcingum nomine cum magno fletu plangentium latenter à ſuis deportatus eſt, & cum veſtibus, in quibus trucidatus fuerat, in exiguo Oratorio beatus Martyr ſepultus eſt VI. Non. Octobris. In quo monumento annis duobus & dimidio humatum fuiſſe aiunt. B

Cap. 18. ILLO igitur in tempore Sacerdos quidam, qui huius Oratorij fungebatur officio, lumen ſplendidiſſimum noctibus didicit eo in loco abſque humano miniſterio fulſiſſe. Eius rei fama in vicina loca ſeſe diffudit. Itaque multa languentium turba ad beati Martyris venerationem orationis causâ eò adueniens, à diuerſis morbis liberata eſt. Claudi greſſum, cæci lumen receperunt: purgati ſunt ab impuro ſpiritu dæmoniaci. Nec rarò in venerando illo loco lumen emicuit, quemadmodum illius Eccleſiæ Sacerdos teſtatur. Eiuſdem Sacerdotis miniſter Clericus, & cuſtos illius Eccleſiæ, quadam nocte rebus ſuis omnibus per fures ſpoliatus eſt: in quibus fuit etiam caligula beati Martyris, quam pro eius reuerentia apud ſe abſconditam habuerat. Is ergo maturè ab Oratorio ſurgens, ad domicilium ſuum abiit, & omnia ſua ablata conſpexit. Properè ergo redit ad beati viri ſepulcrum, orans vt furto erepta reſtituat. Et quidem tota illa die & nocte in oratione & pſalmodia ad eius tumulum ieiunus permanſit, atque indè reuerſus domum, res ſuas omnes ſibi redditas inuenit. Serui quidem illius, qui hoc furtum fecerat, dominus iurauerat, nequaquam id eum perpetraſſe. Sed domum reuerſus, mox abiit è vita. Seruus quoque ſcelus, quod admiſerat, malè conſummauit. C

Cap. 19. TVM verò fama ſanctitatis beati Martyris longè latéque manauit, & paulò poſt ea, quæ geſta fuerant, ad EBROINI quoque notitiam peruenêre. Ille verò nuncium clam miſit, qui accuratè inquireret, & rem certam ad ipſum referret. Paret nuncius, venit ad beati viri tumulum, diſcit à cuſtode, vbi ſit humatus ſanctus Martyr. Propiùs indè accedens, non ſolùm precari non vult, ſed etiam per contemptum pede humum percutit, & Dei virtutem neſciens, ſtultè & impiè dicere non veretur: En mortuum, nulla virtutum ſigna efficientem. Abit indè, ſed priuſquàm nunciare poſſet ei, à quo miſſus erat, in ſeipſo Martyris virtutem experitur, in ipſo itinere ſubitò è vita ſublatus. Id vbi reſciuit Ebroinus, apud ſeſe tacitum habet, nec cuiquam, præter coniugem, id indicare auſus eſt: ne fortè creſcente gloriâ Martyris, ipſius apud populum exiſtimatio diminueretur, vt qui tale lumen extinguere conatus ſit. Sed interim tamen, quantò plus miſer ille vir-

A tutes beati viri latêre cupiebat, tantò illorum fama vbique augeſcebat magis. Tribus indè ferè elapſis annis, omni lacrimarum fonte plangendus Ebroinus, qui illuſtrem hanc lucernam nitebatur extinguere, iuxta Domini ſententiam, cùm multos ipſe gladio interemiſſet, gladio percuſſus interiit. Infelix ſanè ac miſer, tantis auctus honoribus, & per cuncta mundi climata eius induſtriæ propagata famâ, apud mortales cumprimis celebris, quandoquidem noluit, conuenienter præcepto Domini Saluatoris, inimicis ſuis veniam dare, ſeſe miſerè perdidit, permultos ad cœleſtia regna tranſmiſit. THEODORICVS I.

POSTQVAM autem miſer ille viuendi finem fecit, cum multa laude in Palatium earum rerum rumor penetrauit, quas ille diu ſupprimere ſtuduerat. Aderat tum illic magna Epiſcoporum & Procerum frequentia. Qui cùm inter ſe de ſancto Martyre conferrent, admirarentúrque ea quæ de illo dicebantur, vir ſanctiſſimus ANSOALDVS Pictauorum Epiſcopus: Vtinam, inquit, liceret mihi in « mea parochia habere corpus eius, quem meum conſtat fuiſſe parentem! At ve- « rò ERMENCHARIVS*, beati viri in Epiſcopatu Auguſtidunenſi ſucceſſor, Iure quidem, inquit, mihi dabitur viri huius corpus: cùm iuſtum ſit illic eum requieſcere, vbi fuit Epiſcopus. Denique VINDICIANVS Præſul Atrabatenſis, in « cuius diœceſi interemptus erat, ita dixiſſe fertur: Nequaquam ita fiet, vt vos « ſancti Pontifices loquuti eſtis; ſed mihi fiat poteſtas ſacrum beati viri corpuſcu- « lum retinendi. quippe qui illi loco datus videatur, in quo dignatus eſt quieſcere. « Cap. 20. *al. ERMENARIVS,

B Tum vna omnium Epiſcoporum, qui illic aderant, ſententia fuit, vt ieiunia & orationes in hoc conflictu fierent, vti ſic dignaretur Dominus oſtendere, in cuius diœceſi iure ſacrum illud corpus condendum eſſet. Indicto igitur ieiunio, & facta oratione, in tribus paruis epiſtolis diffinitionem ſcriptam ſuper altare poſuerunt, vt tranſacta oratione per eas Dominus declararet, ad cuius ſortem ſanctum corpus Martyris perueniret. Craſtina verò die oratione completa, ac Miſſarum ſolemniis conſummatis, vnus ex miniſtris iuſſus à Pontificibus manum ſuper palam poſuit, & cognitio veritatis ad manum ſuam peruenit. Quod conſpicati omnes, qui huic ſpectaculo aderant, acclamauerunt, ANSOALDI Pontificis eſſe iuſtiores preces, chartula extracta id ſatis declarante. Ita ergo ſine vlla ambiguitate confirmato concilio, cuidam viro Dei Abbati ſuo AVDVLPHO, qui à ſancto Martyre nutritus fuerat, Anſoaldus præcepit, vt ociùs pro ſancto corpore proficiſceretur, & cum debita reuerentia illud vſque ad Pictauenſe ſolum perduceret: & vbi ſeſe diuino cultui manciparat, illic eius lucerna perpetuò emicaret. Fecit vir Dei Audulphus vt Epiſcopus imperarat, & properè abiit ad locum, in quo ſanctum illud corpuſculum quieſcebat.

VBI id audierunt qui in circuitu eius loci habitabant, tum Monachi, tum alij vtriuſque ſexus homines, magna deuotione compuncti, confeſtim eò aduolarunt, & cum magna partim lætantium, partim flentium turba, ſancti Martyris, vt Rex iuſſerat, loco ſuo motum eſt corpus. Iter autem illis facientibus, res C paſſim diuulgata eſt. Et ecce vndique ſua ſponte dextrâ læuáque accurrunt plurimi, ex Monaſteriis, villis, ac viculis. Monachi, clerici, laici, cum crucibus, cereis, ſuffitu, & odoribus ſuauiſſimis procedunt obuiam, tanta hominum frequentiâ, vt vix quiſquam ad feretrum poſſet accedere, ſublatúmque in humeros portare. Quotquot enim aliquo laborarent morbo, ſi feretrum manu contingere poſſent, ilicò ſanabantur: nec cuiquam negabatur ſanitatis beneficium, ſi ex fide feretri operimentum, aut eius fimbrias tetigiſſet. Cap. 21.

INTER hæc ventum eſt in villam Gaudiacum Carnotenſis parochiæ, vbi erat puella Radinga, quæ in parentum domo ſeptem annis iacuerat cæca, muta, & paralytica. Allata verò à parentibus ad beati Martyris feretrum, ea nocte dormiens per viſum vidiſſe fertur duos viros ſplendidiſſimos, cum aliis illìc adſtantes. Cúmque euigilaſſet, & viſionem admiraretur, oculi viſum, pedes greſſum, lingua loquendi recepit facultatem. Itaque exclamans, ait: Gratias tibi ago, omnipotens « Deus, quòd per ſanctum Martyrem Leodegarium ſanitati reſtituta ſum. Ab hac « laude membris omnibus ſana erecta, cum parentibus domum abiit, diu pòſt victura. Cap 22.

DEINDE cùm in Turonenſis territorij viculo vocabulo Salnaco peruenêre, quædam dæmoniaca à parentibus per brachia tracta, clamare cœpit ſe nolle ad Cap. 23.

THEODO-RICVS I. ſancti viri feretrum accedere. Sed eò inuita perducta, cùm paululum tetigiſſet feretri operimentum, à dæmonio mundata eſt. Igitur ad ſeſe rediens, nolebat à feretro ſeparari: timens ne rurſus arriperetur ab hoſte, à quo ſe cernebat liberatam. A

Cap.24. INDE ventum eſt ad Turonis vrbem. Id audiens ciuitatis Epiſcopus, qui tum aderat, RVOTBERTVS*, cum choris pſallentium & lampadibus iuit obuiam, acceptúmque cum ſuis feretrum per mediam duxit vrbem. Ibi tum quædam mulier, quòd diceretur occidiſſe maritum ſuum, collo ac manibus catenis vincta, ità exclamauit: Subueni mihi, beate Leodegari: quandoquidem innocens pereo, à falſis accuſatoribus alligata. His dictis, mox rupta catena à collo & manibus decidit. Quam illa ſuper feretrum proiecit, & apparuit idonea, quæ fuerat abſque noxa punita.

* VINDIBERTVS.

Cap.25. CVM ſic autem idem Pontifex ſacrum corpus cum magnis laudibus per ſuam parochiam deduxiſſet, & infra Pictauenſe ſolum perueniſſent, paulum in vico Egorandæ vocabulo quieuit. Vbi claudus quidam occurrens, poſtquàm ad ſacrum corpus in preces ſe proſtrauit, ſtatim reualuit: & in pedes erectus, incolumis abſceſſit.

Cap.26. AVDIENS id quædam mulier, cuius manus propriam amiſerant formam, digitis adeò incuruis, vt mediæ palmæ infigerentur, & vngues intra carnem hærerent abſconditi: inuocato Dei nomine & ſancti Martyris, ſanata eſt, & gratias agens Deo, domum repetiit.

Cap.27. ILLVD verò nequaquam ſilentio premendum eſt miraculum, quòd cùm vir Dei ANSOALDVS Epiſcopus Pictauorum ſacrum didiciſſet aduentare corpus, velocémque miſiſſet nuncium, qui ex villa ipſius, quam Interamnem vocant, abundè vinum promeret, vnde pauperes & reliquum vulgus, quod ſanctum corpus proſequebatur, refici poſſet, idque ita factum eſſet: non diu pòſt indicatum eſt, omnia vaſa, quæ in Cella, vnde vinum depromptum fuit, penè vacua remanſerant, adeò redundare, vt vinum in pauimentum manaret, & nihilominus vaſa manerent plena. B

Cap.28. POST hæc cùm ad Vigennam fluuium in vico Sannone veniſſent, ventus contrarius vndas commouit. Metuentes itaque nautæ, nolebant admittere vt in nauim intrarent, ne nauigantes flumen in diſcrimen conijcerentur. At vir Dei AVDVLPHVS Abbas, cuius curæ ſacrum corpus commiſſum erat, ſancti Martyris meritis fidens, eos compulit, dicens: Mittite in nauim, & tranſite ſecuri. Poteſt namque Deus per ſancti ſui merita has ſedare vndas. Cùm ergo ſacrum corpus eſſet naui impoſitum, & nautæ iam nauigare cœpiſſent, confeſtim vndæ ſubſederunt, & fluuium proſperè tranſmiſerunt. Illis verò nocte in Eccleſia quieſcentibus, quædam peregrina mulier cum cæco infantulo aduenit, tota illa nocte in oratione peruigilans. Et ecce mane videt infantulo redditum lumen, quod amiſerat.

Cap.29. INDE recto itinere venerunt ad quandam villam nomine Gelnacum, ad quam vir Dei Anfraldus obuiam progreſſus eſt cum turba Clericorum, vulgi, & pauperum, cum thuribulis & ſuffimentis, cum crucibus & accenſis cereis, cum hymnis & canticis: ſacrúmque corpus excipiens, perrexit ad vrbem. Vbi tum quædam erat femina multis annis adeò curua, vt caput propemodum genibus inhæreret. Cúmque ea paululum ſublatis oculis ad ſancti Martyris feretrum precata eſſet, corpori eius priſtinus vigor rediit. Mirabatur Pontifex, & qui ei adſtabant, virtutem Dei & beati Martyris eius. Deinde cum canticis & magnis laudibus in ſuburbanam peruenêre Eccleſiam, in qua beata Radegundis quieſcit. Ibi verò quidam curatus eſt paralyticus, idémque aliquantiſper feretrum ſecutus, permanſit incolumis. Vbi autem ad beati Hilarij Baſilicam apportatum eſt ſacrum corpus, alius paralyticus in via iacens, tacto feretro, ſurrexit ſanus. Paulò poſt cæca puella inuocans ſanctum Martyrem, lumen recuperauit: atque ad eius tumulum perueniens, vſque in præſens deuota ei inſeruit. C

Cap.30. POSTEA verò ſacro corpore ex vrbe Pictauenſi ipſius Epiſcopi Anſoaldi & Sacerdotum ac miniſtrorum eius humeris aliquantiſper exportato, atque vſque ad viculum Zezolliolum * honorificentiſſimè perducto, magna turba Monachorum ex ſancti Maxentij Cœnobio, vbi quandoque Abbatis erat functus miniſterio, lætabunda in eius venit occurſum, ſuúmque Paſtorem magno ſtudio ſuſcipiens, cum

* In Cod. Ms. legitur, Zezinolaum

A cum pſalmodia in Eccleſia pernoctabat. Manè verò quædam mulier attulit infantem trium ferè annorum, propè exanimem, qui priuſquàm ad corpus ſancti viri accederet, fertur expiraſſe animam. At nihilominus mater eum ſub feretro depoſuit, & cum lacrimis inuocans ſanctum Martyrem: Domine mi, inquit, redde mihi filium meum. Ita trium ferè horarum ſpatio illa deprecante, quaſi de graui ſomno euigilans infans, voce qua potuit ait ad matrem: Mater mea, vbinam es? Tum illa gaudens recepit filium rediuiuum, quem planxerat extinctum. Fuit hoc ſanè ingens & ſtupendum miraculum, vnde etiam magna in populo fides excreuit de tanti viri ſanctitate, cuius gloria manet in cœlo ſempiterna. THEODORICVS I.

RVRSVS ergo ſublatum eſt beatiſſimi Martyris corpus, & eo quo par erat honore deportatum. In itinere autem occurrerunt ei duo pauperes, vir cum coniuge ſua, alter vno, altera vtroque carens oculo. Vtroque ad feretrum accedente, mulier non hæſitans amborum oculorum recepit lumen: vir dubitans, manſit etiam altero lumine orbatus. Priùs autem quàm accederent, vir funiculo trahebat cæcam vxorem. Poſtea vxor videns, vicem reddidit viro, cæcum eum ducens per viam. Indè perrexerunt ire ad beati Maxentij Monaſterium: in quo cùm vir beatus primò cœperit peruerſorum hominum animos traducere ad colendum Deum, non ſine iuſtiſſima Dei prouidentia factum videtur, vt ibidem ſuperioris vitæ exemplis etiam miraculorum gloriam adiungeret. Cap. 31.

ET quidem cùm Monachi eius Cœnobij in eius properarent occurſum, puella in atrio eius paralytica iacens; atque omnium membrorum officio deſtituta, cùm ſancti Leodegarij nomen audiiſſet, ſanam ſe ſenſit. Id miraculum conſpicati ſunt qui illic aderant. Mox verò tanta vndique confluxit multitudo, vt atrium vix ſufficeret capiendis hominum turbis. Cap. 32.

B

INTEREA mulier quædam cæca, ex longinqua regione veniens, cùm ad ſancti Martyris adiiſſet tumulum, lumen recepit. Adoleſcens quidam, itémque puella, à dæmone vexati, tremebundi eò venerunt, & per vomitum dæmone vnà cum ſanguine reiecto, curati ſunt. Innumera alia per id tempus ſancti Martyris virtutum ſigna claruêre. Sanabantur cæci, ſurdi, muti, aridi, claudi, dæmoniaci. Cap. 33.

PORRO in ſancti Martyris honorem, iubente Anſoaldo Pontifice, opere Audulphi Abbatis Monaſterij, ampliſſimum extructum eſt Templum, cuius ſtructura alia eſt quàm ceterarum Baſilicarum. Eo Templo exædificato, idem Pontifex votum ſuum executurus, cum omnibus Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus, multiſque Proceribus, & magna populi cateruâ, eò venit, & cum magnis laudibus ſepulturæ mandauit corpus beatiſſimi Martyris. Quo in loco cotidie cumulantur virtutum inſignia in laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & virtus in ſecula ſeculorum, amen. Cap. 34.

C

PASSIO
SANCTI RAGNEBERTI MARTYRIS
FILII RADEBERTI DVCIS,
Quem Ebroinus Maior Domus THEODORICI REGIS interfici iuſſit.

Ex Ms. Codice Claudij Doremieux Atrebatenſis.

SPIRITV ſancto intonante per Pſalmiſtam dicimus, *Dextera Domini fecit virtutem.* Vnde in laudem Redemptoris, qui in omnium Sanctorum eſt virtute mirabilis, augmentum capere dinoſcitur deuota mens fidelium, dum Eccleſiæ frequentans oraculum audit miracula Martyrum per oſtenſionem virtutum. Sanctus igitur RAGNEBERTVS ex præcelſo genere ortus, RADEBERTI Ducis filius extitit, qui inter amnis Sequanæ atque Ligeris confinium telluris Prouin- Idus Iulij.

THEODORICUS I. cias texit temporibus multis. Hic igitur nutritus Aulâ Palatij, fortis corde, promptus ingenio, armis doctus, aſſiduè mundanæ ſapientiæ floribus ornabatur vndique. Sed dum gerebat fortia ſeculi, vt pòſt in fine claruit, diligebat attentiùs corde Deum. Cúmque multi circa eum arderent inuidiâ, & ille maliuolorum tendicula plantâ calcaret proterua, in illis diebus EBROINUS nomine ex infimo genere ortus, Deo & Sanctis contrarius, in Maioris Dominatus * honore fuerat ſublimatus. Huic ſtudium erat, vt quoſcumque ex Francorum genere alta ortos progenie nobilitate vidiſſet in ſeculi vtilitate proficere, ipſos vel interfectos, aut effugatos, ſublatos de medio, tales in eorum honore ſubleuaret, quos aut mollitie obligatos, vel ſenſu debilitatos, aut vilitate aliqua parentelæ, non auderent eius præceptis impiis reſultare. Cúmque plures ex Francis dolere contra ſe cerneret, iamdicto Dei famulo RAGNEBERTO imputare ſtuduit, quòd tale conſilium cum duobus Palatij Proceribus, BODONE & VNNISCANDO * nominibus habuiſſet initum, vt iamdictum EBROINUM abſque decreto Regis conarentur occidere. Sed cùm hoc ipſe nec prodere vellet crimen, nec denegare facinus, intercedente Dei famulo AVDOENO Pontifice, Rodomæ vrbis Præſule, cuius fama Sacerdotij illo tempore orbem repleuerat Galliæ, non eſt continuò interfectus: ſed cuidam viro potenti TEVDEFREDO nomine partibus Burgundiæ in exilio commendatur, eo ſcilicet factionis obtentu, vt dum in exilium truſus crederetur, abſque Francorum improperio latenter morte perimeretur. Sed diſpenſante Deo, in cuius manu corda conſiſtunt, ipſe vir nobilis, cui fuerat ad mortem traditus, miſeratione compunctus eum magis viuum ſeruare ſtuduit, quàm feralia præcepta EBROINI Principis in eius ſanguinem adimplere. Igitur hoc diuina clementiâ factum eſt, cuius iudicio purgantur cordis occulta, vt dum mors iuſſa ſuſpenditur, famulus Dei per pœnitentiam purgaretur. Dúmque paucorum annorum tempore fuiſſet in relegatione exilij toto corde conuerſus ad Dominum, quod maculauerat ſeculi conuerſatio, lauit lacrimis atque orationibus ſui cordis cubiculum.

* Domatus

* VIMISCANDO

INTEREA, cùm iam promiſſum tempus propinquaretur, quo beatus vir transferendus de ſeculo Chriſti præſentaretur obtutibus, iterum beſtia ſerpentino ſibilo miſit mandata, vt abſque dilatione RAGNEBERTO tollerent vitam. Cúmque inuiti ſuſcepiſſent eum, vt implerent mandata tyranni, duxerunt eum per quoddam deſertum in confinium Lugdunenſium Iuræ vicinum. Deducentes igitur eum ignari, venerunt nocte ad quemdam locum Bredone vocabulum, vbi quidam Dei ſeruus nomine Domitianus religionis obtentu in honore S. Geneſij Martyris, dum in ipſa eremo ſanctorum Patrum Eremitarum viueret exemplo, artum conſtruxerat Oraculum. Deprecatus eſt igitur athleta Chriſti ſeducentibus, vt eum in ipſa Eccleſia orare permitterent. Cúmque hoc illi nullatenus præſtitiſſent, intellexit Dei ſeruus quòd ſe ad mortem deducerent, atque permittentibus ſibi carnificibus, in loco vbi erat ſuam orationem compleuit. Qua conſummata, gladiatoribus ait: „Ecce quod iuſſum eſt adimplete, ſed deprecor per Dominum ne fatigationem faciatis longiùs mihi. Cúmque eum ſuper quendam lapidem ſedere feciſſent, vnus ex his mucrone lanceæ eius vitam extorſit. Redeuntes ab ſcelere cultoribus dixerunt. Oraculo quodam ſe in vicino inueniſſe corpuſculum, atque hortati ſunt vt mercedis obtentu eum ſtuderent mandare ſepulcro. Sed iuxta vocem prædicatoris egregij, incomprehenſibilis eſt altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Sacerdos ille, qui eius confeſſionem ſuſceperat dum in exilio erat, ſeptem annorum curriculo pœnitentiam agendam indixerat. Et quia antedicto termino mors immatura præuenit, bis ſepteno annorum ſpacio tranſacto tempore, tum primùm ad illius tumulum diuina virtus effulſit. Sepultus quidem fuerat in Eccleſiæ porticu, ſed virtutum ſe publicante miraculis, à fidelibus eſt indè tranſlatus in Eccleſiæ Templum, iuxta ſancti Dei analogium conſtitutus. Et quia Græcè oleum miſericordia nuncupatur, diuina diſpenſatione in lampadibus ibidem conſtitutis fluere oleum facit vſque in hodiernum diem.

A

FRAGMENTA DE REBVS PIE GESTIS DAGOBERTI REGIS, FILIORVM EIVS, AC NEPOTVM:

Ex Hiſtoriis ſiue Vitis ſanctorum Pontificum, Abbatum, & aliorum, qui tunc præcipuè in Palatio, ſed & in aliis Regni partibus floruerunt.

B

DE DAGOBERTO CLOTHARII II. FILIO.

Ex Vita Ms. ſancti Eligij Nouiomenſis Epiſcopi, quam beatus Audoenus Rothomagenſis Præſul, eius ſodalis, conſcripſit Libris tribus, & ad Rodobertum Epiſcopum Pariſienſem miſit.

DAGOBERTVS I. Ex Lib. I.

IGITVR ELIGIVS Lemouicas Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum milium ſpacio ſeiungitur, in villa Catalacenſe, quæ à prædicta vrbe ſex circiter milibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Eſt itaque præfata ciuitas partibus ſita in Transligeritanis * in vlteriori Gallia, primáque Aquitania. quæ ad plagam reſpicit Occidentalem. Cui contigua eſt ab Oriente Prouincia Lugdunenſis, Galliáque Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie Prouinciam Narbonenſem, à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab Occaſu habet Hiſpanias. In hác ergo regione parentibus ingenuis, atque ex longa proſapiâ Chriſtianis, Eligius natus atque altus eſt. Cuius pater Eucherius, mater verò Terragia vocitata eſt. Ipſe autem diuina gratiâ præſciente congruum ſibi ac veluti ſpeculum mentis ſuæ Eligius nomen accepit. -- ⁖

* Sic habetur in Cod. Lemouic in aliis in Armoricatis, in edit. Armoricanis,

C Cùm autem videret pater eius filij ingenium, tradidit eum ad imbuendum honorabili viro ABBONI vocabulo, fabro aurifici probatiſſimo, qui eo tempore in vrbe Lemouicina publicam fiſcalis monetæ officinam gerebat. A quo in breui huius officij vſu pleniſſimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. -- ⁖

Interea poſt aliquot annos extitit quædam cauſa, diuina credo gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus Francorum adiret ſolum. Vbi paucis degens diebus, factus eſt notus cuidam Regis Theſaurario BAOBBONI vocabulo, viro honeſto & manſueto: cuius ſe patrocinio committens, ſub eius ditione degebat. Poſt aliquod autem temporis interuallum peruenit ad notitiam CLOTHARII Francorum Regis huiuſmodi ex cauſa. Volebat enim idem Rex ſellam vrbanè auro gemmiſque fabricare. Sed non inueniebatur in eius Palatio, qui huiuſmodi opus ſicut mente conceperat poſſet opere perficere. Cùm ſciret ergo præfatus Regis Theſaurarius Eligij induſtriam, cœpit eum explorare, ſi quo minus opus optatum poſſet perficere. Et cùm facilè apud eum id fieri intellexiſſet, ingreſſus ad Principem indicauit ei, inueniſſe ſe artificem induſtrium, qui diſpoſitum ſine cunctamine aggrederetur opus eius. Tunc Rex mente gra-

DAGOBERTVS I.

tiſſima tradidit copioſam auri impenſam. Sed & ipſe nihilominus tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter conſummauit. Denique quod ad vnius opificij acceperat vſum, ita ex eo duo compoſuit, vt incredibile foret omnia ex eodem pondere fieri potuiſſe.- ⁝· Opus ergo perfectum defert protinus ad Palatium, tradiditque Regi quam donauerat ſellam, altera penes ſe, quam gratuitò fecerat, reſeruata. Cœpit tunc Princeps mirari, ſimul & efferre tantam operis elegantiam. iuſſitque ilicò fabro tribuere mercedem laboris dignam. Tunc Eligius altera ex occulto in medio » prolata: Quod ſuperfuit, inquit, ex auro ne neglegens perderem, huic ope- » ri aptaui. Confeſtim ſtupefactus CLOTHARIVS, & maiori ammiratione detentus, ſciſcitabatur opificem, ſi cuncta ex eodem penſo facere potuiſſet. Et cùm conſequenter iuxta id quod fuerat ſciſcitatus reſponſum accepiſſet, » ingenium eius ſublimi fauore attollens: Ex hoc iam, inquit, etiam in maxi- » mis credi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & teſtimonium in Palatio Regis honorandi, immóque credendi Eligium. Ex hoc nempe ad auctius conſurgens, factus eſt aurifex peritiſſimus, atque in omni fabricandi arte doctiſſimus. Inuenitque gratiam in oculis Regis, & coram cunctis Optimatibus eius Domino iuuante roboratur in fide, & à Rege prouocatus creſcebat cotidie in melius.

Me igitur præſente, neſcio quam ob cauſam, niſi quod facilè datur intelligi fidelitatis obtentu, dum apud Regem puerulus habitarem, quadam die Rotoilo in agro accito Rex Eligio coram reliquiis Sanctorum, præcipiebat ei, vt impoſitione manuum ſacris pignoribus donaret ſacramentum. Sed ille diuino intuitu verens, recuſare humiliter omni niſu temptabat. Cúmque inſtantiùs id facere compelleretur, anxius valdè cœpit mox vbertim lacrimas profundere. Metuens ſcilicet Regem offendere, ſeptuplúmque pauens ſanctis pignoribus manus imponere. Intuens itaque Rex eius timorem, ſimúlque mirans tantam viri deuotionem, deſiit eum vltrà cogere. Sed magis blandè leniterque demulcens, lætiſſimo illum vultu dimiſit. pollicens ſe plus eum ex hoc iam crediturum, quàm ſi multimoda tunc dediſſet iuramenta.-- ⁝· B

Hoc ergo fuit initium virtutum eius, imò omnipotentis Dei, per quem omnes omnia poſſunt. Quod cùm vir ſanctus ſodali ſuo AVDOENO nomine, cognomento DADONI, quem ſicut animam ſuam diligebat, ſecretiùs narraſſet: iámque ex hoc ſpretis ſeculi blandimentis, cupiebat ex ſtudio Eligium æmulari ad bonum. Accito etiam germano ſuo ADONE in conſilio communi: erant enim viri inclyti, Optimates Aulæ, filij ſcilicet AVTHARII. Hi ergo communi habito conſilio, cœperunt imitari quæ ab Eligio gerebantur. Erátque eis familiare conſortium, & cor vnum in Domino, atque anima vna.-- ⁝·

Mortuo interea CLOTHARIO Rege Francorum, DAGOBERTVS filius eius Monarchiam Regni ſolus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus eſt, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderant eum praui quique, quoniam magnopere oderat ipſe ſuperbiam, diligebat veritatem. Sed planè illum boni omnes ammirabantur & diligebant, quia nouerant Catholicam hominis ſcientiam, ac patriæ cœleſti mentem iugiter intentam.-- ⁝· C

Pollebat itaque magis ac magis in vigiliis, in ieiuniis, atque in caritate. Fabricabat in vſum Regis vtenſilia quamplurima ex auro & gemmis. Sedebat fabricans in defoſſum, & contra eum Thille vernaculus eius, ex genere Saxonum. Qui magiſtri veſtigia ſequens, & ipſe poſtmodum venerabilem vitam duxit.- ⁝· Fragrabat eius vbique fama, in tantum, vt ſi qui ex Romana, vel Italica, aut Gothica, vel qualicumque Prouincia, Legationis fœdere, aut alia quacumque ex cauſa Palatium Regis Francorum adire pararent, non priùs Regi occurrerent, quàm Eligium aggrederentur: vel iuuamen alimoniæ ab eo poſcentes, vel certè conſilium ſalubre petentes. Sanè vbicumque venundandum intellexiſſet mancipium, magna cum miſericordia & feſtinatione occurrens, mox dato precio liberabat captiuum. Interdum etiam vſque ad viginti & triginta, ſeu & quinquaginta numero ſimul à captiuitate redimebat. Nonnunquam verò agmen integrum, & vſque ad centum animas, cùm naui egrederentur, vtriuſque ſexus, ex diuerſis

A gentibus venientes pariter liberabat: Romanorum ſcilicet, Gallorum, atque DAGOBERTVS I.
Britannorum, necnon & Maurorum. Sed præcipuè ex genere Saxonum, qui abun-
dè eo tempore veluti greges à ſedibus propriis euulſi, in diuerſa diſtrahebantur.-- ∴ O quotiens debitor eſſe voluit, vt debitoribus ſubueniret! Quotiens
brachile aureum, pugnam quoque auro gemmiſque comptam ſibi ſubripuit, tan-
tùm vt miſeris ſubueniret!

Habebat præterea ſecum plures vernaculos in ſuo contubernio degentes, ſi-
bique neceſſario iugiter obtemperantes. Ex quibus erat Baudericus eiuſdem li-
ber comprouincialis, qui in omnibus honeſtè valdè eius curam gerebat. Erat
etiam Tituenus genere Sueuus fidelis cubicularius laicus, qui poſtea ad merce-
dis cumulum peruenit interemptus. Necnon & BVCHINVS ex gentili conuer-
ſus, qui & ipſe poſtea venerabilis extitit, ac Ferrarienſi Cœnobio præfuit., Andreas quoque, & Martinus, atque Ioannes: qui eo etiam procurante ad Cleri-
catum peruenire meruerunt.-- ∴

Aliquando rogatus à Rege Legatione fungi partibus Britanniæ, nihil ille cun-
ctatus perrexit tam ocius, quàm Chriſti caritate ſecurus. Quò cùm perueniſſet,
IVDICARIVM * Britannorum Principem adiit, cauſas pacti indicauit, pacis * al. Iudicaelem. Deeſt autem nomen hoc in edit.
obſidem recepit. Et cùm nonnulli iurgia eos vel bella mutuò ſibi indicere æſti-
marent, tanta præfatum Principem benignitate & manſuetudine ac lenita-
B te attraxit, vt etiam ſecum eum adducere facilè ſuaderet. Commoratus er-
go ibidem aliquamdiu, rediens demum perduxit ſecum Regem cum multo exer-
citu generis ſui. Eúmque Crioilo * in villa Regi Francorum præſentans, paci- * In edit. Priulo, ſed corrupè.
ficè confœderauit. Qui copioſa munera intulit, ſed vberiùs muneratus ad propria
rediit.-- ∴

Porrò Rex DAGOBERTVS torrens pulcher & inclytus, ita vt nullus ei ſi-
milis fuerit in cunctis retrò Francorum Regibus, intantùm diligebat eum, vt
frequenter cateruis Principum, Optimatum quoque, & Ducum, atque Epiſco-
porum, ſe ſubtrahens, Eligij ſecreta peteret conciliabula. Nam quicquid eun-
dem Eligius poſtulaſſet, abſque vlla dilatione impetrabat. Quicquid verò adi-
piſci potuiſſet, in eleemoſynis egentum, in precia captiuorum, in remedia de-
bilium expendebat. Vnde & ipſe Princeps libentiſſimè præſtabat quod ſciebat
non vni, ſed pluribus prodeſſe.

Denique inter cetera expetiuit ab eo villam quandam in rure Lemouicino co-
gnominatam SOLLEMPNIACVM, dicens: Hanc mihi, Domine mi Rex, Se- "
renitas tua concedat: quo poſſim ibi & mihi & tibi ſcalam conſtruere, per quam "
mereamur ad cœleſtia regna vterque conſcendere. Quam eius petitionem liben- "
ter Rex ſicut ſolebat annuit, & quod popoſcerat ſine mora dato Præcepto con-
ceſſit. Erat enim tempus, quo cenſus publicus ex eodem pago Regis theſauro exi-
gebatur inferendus. Sed cùm omnis cenſus in vnum collectus Regi pararetur fe-
C rendus, ac vellet Domeſticus ſimul & Monetarius adhuc aurum ipſum fornacis
coctione purgare, vt iuxta ritum puriſſimum ac rutilum Aulæ Regis præſentare-
tur metallum (neſciebat enim prædium eſſe Eligio conceſſum) toto niſu atque
conatu per triduum vel quatriduum labori inſiſtentes, nulla poterant Deo id
præcedente arte proficere, vſquequo ab Eligio præueniens nuncius opus cœptum
interciperet, idque eius domino reuocaret. Mox ergo vt hoc nunciatum eſt, cun-
ctis loci illius accolis exultantibus, & opus perfectum eſt, & eius ditioni commiſ-
ſum. Quo in loco primum ac potiſſimum virorum Dei conſtruxit Monaſterium.
Vbi etiam Abbate conſtituto, multos ex ſuis vernaculis mancipauit. Plures quo-
que ex diuerſis Prouinciis vſque ad centenarium, quem quinquagenarius ſuper-
greditur numerus, Monachos congregauit. redditus etiam terræ, qui affluenter
ſufficere poſſent, delegauit. Ipſe verò tanta ſe deuotione, tantóque amore eodem
loco diffudit, vt quicquid habere potuiſſet, quicquid Regi auferre, quicquid di-
gnè aliquid comparare, quicquid etiam gratuitò ei à potentibus largitum eſſet,
cuncta prædicto loco deſtinaret. Videres plauſtra vehere onera copioſa, vaſcula
vtique vſibus neceſſaria, ærea ſimul & lignea. Veſtimenta etiam, & lectuaria, ac
linteamina menſalia, necnon & volumina ſacrarum Scripturarum quamplurima.
Sed & omnia, quæ erant Monaſterij vſibus neceſſaria, intantum vt praui quique
ingenti ex hoc ſuccenderentur inuidiâ. Cogitabat enim & ipſe demum eidem ſe

DAGOBERTVS I. mancipare Monaſterio, niſi eum alio in loco Dei obligaſſet diſpenſatio. Quo in loco ipſe quoque acceſſi, & tantam ſacræ Regulæ obſeruantiam vidi, vt penè ſingularis ſit vita eiſdem Monachis præ cæteris Galliæ Monaſteriis. Eſt autem congregatio etiam nunc magna, diuerſis gratiarum floribus ornata. Habentur ibi & artifices plurimi diuerſis artibus periti: qui Chriſti timore perfecti, ſemper ad obedientiam ſunt parati. Nullus ibi quicquam proprium vendicat, ſed vt in Actibus legitur Apoſtolorum, ſunt omninò omnia omnibus communia. -- ⁞ Eſt autem idem Cœnobium haud procul à Lemouica vrbe ſitum, ſex circiter millibus ad plagam diſtans meridianam. Ambitur verò in ſperio * muro non quidem lapideo, ſed foſſato ſepe munito, decem ferè ſtadiorum ſpacium habente in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, ſuper quod mons excelſus ſilua opertus, ac prærupta valdè eminet rupes. Omne autem ſpacium Monaſterij arbuſta diuerſi generis pomifera occupant. A

* id eſt, in rotundo

Iſto igitur Cœnobio in omni opere perfecto, omnique ex parte cum ſolertia ſtabilito, cogitabat Pariſius in vrbe fabricare Xenodochium. Sed excellentiore conſilio Deo inſpirante concepto, cœpit in domum ſuam, quam in eadem vrbe ex munere Regis perceperat, Virginum Chriſti ædificare domicilium. In quo opére diu multúmque inſtantiſſimè deſudans, dignum tandem ſanctarum Virginum conſtruxit Archiſterium. Vbi diſtrictam Regulæ conſtituens diſciplinam, vſque ad trecentarum numerum puellarum ex diuerſis gentibus, tam ex ancillis ſuis, quàm ex nobilibus Franciæ matronis congregauit. Quibus & Abbatiſſam dignam Deo puellam nomine AVREAM, filiam ſcilicet Maurini & Quiriæ conſtituit. B Terræ etiam reditus copioſos delegauit, atque ex integro omne ſuum illic ſtudium conuertit. -- ⁞

Cuncto opere Monaſterij peracto, atque omnibus ædificiis ancillarum Dei expletis, ædificauit poſtremò Baſilicam in honore ſancti Apoſtoli Pauli ad ancillarum Dei corpora ſepelienda. Cuius tecta ſublimia operuit plumbo cum elegantia. Qua in Baſilica beatus quoque QVINTILIANVS iacet Abba humatus. Ædificauit etiam, immóque renouauit Baſilicam in honore ſancti Martialis Lemouicini Pontificis & Confeſſoris. Qua vtique vrbanè ſtabilita, plumbo eius cooperuit tecta. -- ⁞

Poſt aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Pariſiaca ſæuiſſimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vſquequaque vis flammæ edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tunc Eligius mœſtus, cùm videret iam ſupra ſuum Monaſterium prædictámque Eccleſiam flante vento globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualeſcente igne, in promptu erat vt etiam tegumentum Baſilicæ funderetur vi vallantis incendij.
» Attollens ergo Eligius vocem cum gemitu, dixit: O ſancte Martialis: cur domui
» tuæ modò non ſuccurris? Certè enim noueris, quòd ſi te hodie non curante cre-
» matur, nunquam iam ab Eligio in æuum reſtaurabitur. Confeſtim igitur affuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellente, & Eccleſia, & totum eius Monaſterium remanſit incolome. -- ⁞ C

Inter alia bonorum operum inſignia, multas Sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricauit thecas ſiue tumbas: puta Germani Pariſienſis Epiſcopi, Seuerini Abbatis Agaunenſis, Piatonis Preſbyteri & Martyris, Quintini, Luciani Bellouacenſis Apoſtoli, Genoueſæ, Columbæ, Maximiani, Iuliani, multorúmque aliorum. Sed præcipuè beati Martini apud Turonos, DAGOBERTO Rege impenſas præbente, miro opificio ex auro & gemmis thecam confecit. Sancti quoque Briccij fecit tumbam, itémque aliam, in qua corpus beati Martini antea iacuerat, eleganter compoſuit. Magnum præterea beneficium eidem Eccleſiæ apud Regem obtinuit. Nam pro reuerentia ſancti Confeſſoris Martini, Eligio rogante, cenſum omnem, qui fiſco ſoluebatur, DAGOBERTVS Rex illi Eccleſiæ ex toto condonauit, ſcriptóque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiſcalis cenſus Eccleſia ſibi vendicat, & vſque in præſens in eadem vrbe per Pontificis literas Comes conſtituitur. Fabricauit etiam Eligius mauſoleum ſancti Martyris Dionyſij in Pariſienſi ciuitate, & ſuper illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itémque criſtam & ſpecies de fronte magnificè compoſuit: necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & poſuit in eis poma

A aurea atque gemmata. Lectorium quoque & oſtia diligenter argento veſtiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoque repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinſecus ad pedes ſancti Martyris fabricauit. Tantúmque illic, ſuppeditante Rege, ſuam exercuit induſtriam, atque ita ſuum declarauit ingenium & artificium, vt penè ſingulare ſit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione vſque in hodiernum diem. DAGOBERTVS I.

HIS operibus mirificè perfectis, atque omnibus circumquaque gentibus ſedatis, ferociſſimis etiam Vacceis ditioni ſuæ hoſtili gladio ſubactis, mortuus eſt Rex magnus & inclytus DAGOBERTVS: & ſepultus eſt in eadem ſancti Dionyſij Baſilica, ſub arcu in latere dextero. Cui ſucceſſit in Regno filius eius iuuenculus ætate, nomine CLODOVEVS. Sub huius Regni principio nefanda hereſis in partibus Orientis cœperat pullulare, Conſtantio tunc Romani Imperij apicem gubernante. Ii ergo Hereſiarchæ nequiter Eccleſiaſticam auſi ſunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prædicare, aſſerentes Dominum & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum minimè habere formam ſerui, neque eum ex Maria veram aſſumpſiſſe carnem, profanis vocibus garriebant. Quæ res plurimos in Eccleſia Dei perturbabat, & pleroſque iam contagium huius peſtiferæ aſſertionis infecerat. Nec ſolùm vrbes, in quibus morabantur, ſed & vrbem, quæ eſt caput omnium, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ Præſul beatiſſimus Papa MARTINVS, qui B ſolicitè ac viriliter pro hac cauſa inuigilans, adeóque pugnans, multa probra & aduerſa ab hereticis ſuſtinebat. Vndè tandem permotus, cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum aſſertionibus intento ſatis animo obſecundare, congregauit Concilium Sacerdotum causâ compeſcendi, immò delendi huius dogmatis prauitatem. In quo Concilio, omnibus orthodoxis conſentientibus, edidit contra hereticos fidem magnificè valde atque accuratè. Quam etiam cum ſubiuncta Epiſtola Galliarum partibus deſtinauit, mandans & obteſtans Regem Francorum, vt ſi eſſent ei viri Catholici eruditi, eos ipſi adminiculum ad comprimendam hereſim faceret deſtinare. Quò tunc etiam Eligius cum ſodali ſuo libentiſſimè perrexiſſet, niſi ei res quædam impedimento fuiſſet. CLODOVEVS II.

Per idem ferè tempus, quo apud vrbem Romam hæc geſta ſunt, quidam hereticus pulſus à partibus tranſmarinis in Gallias venit. Móxque ſe conferens ad ciuitatem, quæ olim Hedua, nunc autem Auguſtidunum vocatur, cœpit tam cautè quàm fraudulenter ſua nefanda dogmata prodere. Quod cùm in Palatio ad aures Eligij perueniſſet, cœpit vigilanter, vti ſemper in eiuſmodi rebus ſolicitus erat, cum AVDOENO, & ceteris Catholicis viris tractare, quemadmodum hanc peſtem palam omnibus manifeſtatam detegerent. Nec deſtitit Epiſcopos commonere & Optimates, quo vſque iuſſu Principis Sacerdotale Concilium apud vrbem Aurelianenſem congregaretur. Vbi eo, quem diximus, heretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuerſis modis interpellare. ſed C nullo poterant genere concludere. Tanta quippe dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat, vt vbi maximè putaretur conſtrictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibuſdam foraminibus dilapſus, eorum ſe fronti opponeret. Cúmque nullo genere à quoquam poſſet concludi, aut ſuperari, extitit quidam ex noſtris pro Dei prouidentiâ doctiſſimus Epiſcopus, nomine SALVIVS, qui ita ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea cauſa noſtris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius verſutias & artes, quas ille nunc occulere, nunc etiam diſſimulare conabatur, frequente diſputatione palam funditus detexit. Sicque aduerſus eum omnium Epiſcoporum ſententia prolata, & per ſingulas ciuitates ſuper eius nomine decretis conſtitutis, cum ea qua par erat ignominia & dedecore è finibus Galliæ eliminatus eſt.

ELIGIVS itaque iam antè in Palatio militauerat ſub habitu ſeculari æterno omnium Principi Chriſto, idque temporibus CLOTHARII Manſueti Francorum Regis, & DAGOBERTI inclyti Principis, eiúſque filij CLODOVEI. atque vſque ad initium regni iunioris CLOTHARII manſit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hereſis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus Regni Francorum. maximéque à temporibus BRVNECHILDIS infeliciſſimæ Reginæ, vſq; ad tempora Dagoberti Regis, violabat hoc contagium fidem Catho- Ex lib. II.

CLODOVEVS II.

licam. Solicitè tamen contra hoc inuigilabant ſancti viri Eligius & Audoënus: & communi cum ceteris Catholicis viris habito conſilio ſuggeſſerunt Principi & Optimatibus eius, vt hoc mortiferum virus citò extirparetur à corpore Chriſti, quæ eſt vniuerſalis Eccleſia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio, & libenter obtinuerunt quod deuotè rogauerunt. Tunc ergo placuit omnibus, vno in Spiritu ſancto accepto conſilio, ſimul cum Regis imperio, vt nullus precio dato ad Sacerdotale officium admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dando munera, mercanda cenſebant dona Spiritus ſancti, ſed illos potiùs, qui eſſent boni teſtimonij viri, & irreprehenſibilis vitæ, ad Pontificatus miniſterium eligerent. A

Exinde igitur elegerunt ob meritum ſanctitatis ad Sacerdotale officium cunctis bonis operibus prædtium ſanctum ELIGIVM, iam lumine Spiritus ſancti irradiatum, vt præeſſet Eccleſiæ Nouiomenſi. Deceſſerat enim eo anno ACHARIVS eius vrbis Antiſtes. Elegerunt autem cum eo & AVDOENVM ſodalem eius, qui vocabatur Dado, vt præeſſet Eccleſiæ Rothomagenſi. Hoc ergo modo aurificem inuitum detonſum conſtituerunt cuſtodem vrbium ſeu municipiorum, quorum hæc ſunt vocabula: Veromanduenſis ſcilicet, quæ eſt Metropolis vrbs: Tornacenſis, quæ quondam fuit regalis ciuitas: Nouiomenſis, & Flandrenſis, Gandenſis, atque Corturiacenſis. Ob hoc autem vel maximè eum his dederunt Paſtorem, quòd eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur, vaniſque ſuperſtitionibus ſatis dediti eſſent, & tanquam agreſtes feræ nullius ſalutarem ſermonem admitterent. Itaque vir beatus cùm ſe nullo modo ab impoſito munere excutere poſſet, ne in vllo à Catholica regula deuiare videretur, non ſe permiſit priùs Sacerdotem conſecrari, quàm ſub Clericatus normula aliqua temporis curricula exegiſſet. Eo igitur tempore tranſacto, & Audoëno à partibus Transligeritanis reuerſo, iamque eo Preſbytero à domino DEODATO Mataſcenſis vrbis Epiſcopo ordinato: inito conſilio, pariter ſub vnius diei articulo Apoſtolicam benedictionem gratuitò meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Conuenientes igitur ſimul in ciuitate Rothomagenſi XIIII. die menſis tertij, anno III. CLODOVEI iuuenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina Clericorum, inter choros pſallentium, conſecrati ſumus gratis ab Epiſcopis pariter Epiſcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. Atque ita Epiſcopatu ſuo ſuſcepto, ad Sedem ſuam remeans, qualem ſe deinceps, quantúmque præſtiterit, quis dignè valeat explicare?-- ⁝ B

Porrò autem Paſtoris curâ ſolicitus, luſtrabat vrbes & municipia circumquaque ſibi commiſſa. Sed Flandrenſes, atque Andouerpenſes, Friſones quoque & Sueui, & barbari quique circa maris littora degentes, quos velut in extremis remotos nullus adhuc prædicationis vomere exararat, principio eum hoſtili animo & auerſa mente exceperunt. Poſtmodum verò cùm paulatim per gratiam Chriſti eis verbum Dei inſinuare cœpiſſet, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, conuerſa eſt ad verum Deum, & Chriſto ſubiecta.-- ⁝ C

Extruxit quoque in oppido Nouiomenſi ancillarum Chriſti Monaſterium, cui magnam congregationem, & vitæ ſeueram inſtitutionem adhibuit. Terræ quoque redditus ſufficienter delegauit, & omnia quæ eſſent illi neceſſaria ſolerti ſatis curâ prouidit.-- ⁝

Cauſa quandoque extitit, quæ eum cogeret in eam proficiſci regionem, quæ propriè Prouincia nuncupatur. Cúmque die quodam cum nobili ſuo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, venit in villam, quæ Ampucius vocatur, ſitáque eſt in ripa Rodani fluminis, pertinétque ad prædium ERCHENBERTI illuſtriſſimi viri.-- ⁝ Cùm verò iam ſatis ea omnia, quorum causâ aduenerat, expediſſet, cunctóſque amicos & Epiſcopos Prouinciæ viſitaſſet, domúmque ASPASII, qui filius erat Iunini Chriſtianiſſimi viri, inuiſiſſet: poſtremò omnium AVRELIANO Vzecenſi Epiſcopo, conuiuio peracto, valedicere inſtituit. Poſt hæc ad vrbem propriam eſt regreſſus.-- ⁝

Rogauit eum aliquando ERCHONOALDVS Præfectus Palatio, vt cum ipſo longiùs proficiſceretur. At ille multa ſecum reputans, nolebat ire cum eo. Sed tamen coactus à Senioribus & Abbatibus ciuitatis ſuæ, verentibus ne tanti viri

CLODOVEVS II.

A animum offenderet, ita palam dixit: Quid neceſſe eſt, fratres, vt tanta nos afficiatis moleſtia? Equidem noui quod vos ignoratis, ſi cum illo ierimus, malè id ceſſurum. Ille enim hinc quidem exit, ſed ibi morietur. Iuit tamen cum illo. ventum eſt ad locum deſtinatum. Cúmque illic nocte quadam aliis dormientibus, caſu beatus Eligius foras egreſſus obambularet, & de Pſalmis neſcio quid ſecum volueret, ſubitò vidit columnam ignis è cœlo deſcendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè ſecum conſiderans, interitum beſtiæ illius Diacono ſuo, qui fortè ſolus tum ei aderat, indicauit. Mox autem diuinitus percuſſus Erchonoaldus, ſentiens magno ardore cruciari viſcera ſua, iubet ociùs ad ſe introduci Eligium. Venit Eligius, videt hominem magnis correptum angoribus: hortatur eum, vt quando iam deſperat ſe victurum, vel moriturus faciat quod viuens ſponte noluiſſet. videlicet vt loculos multos auro tumentes, quos equi vehebant, pauperibus quamprimùm erogaret pro refrigerio animæ ſuæ. Id ſolùm profuturum ei aſſerens, nocitura verò quæ in theſauris eſſet relicturus. Sed ille vt rapax, ita etiam tenax, dùm moras nectit, repente extremum efflat anhelitum. Corpus eius miſericordiâ motus Eligius ſecum abſportauit, & tradidit ſepulturæ.

FLAVADVS * tyrannus crudeliſſimus VVILLIBAVDVM Chriſtianiſſimum virum, Burgundiæ Patricium, immerentem occidit. Id vbi ad aures beati Eligij perlatum eſt, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis VVillibaudum cæſum, Flauadum incolumem. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximiis meritis aio nunc in cœlis melius viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi

* al. FLAVCATVS.

B aſſeritis vitâ frui, breui malè periturum. VVillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, ſed ſine fine vitam viuet beatiſſimam: Flauadus verò, qui diu victurus putatur, intra hos decem dies, vti dignus eſt, malè morietur. Poſt dies ſeptem de improuiſo Flauadus percuſſus, miſerè exceſſit è vita.

Permulta alia, cùm iam Epiſcopus eſſet, prædixit. Quinetiam adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam poſt abſolutas ex more preces, paululum ſe ad quieſcendum componens, mox in ſomnis viſus eſt res admodum ſerias agere. Excitatus ergo à Clerico, & interrogatus quid vidiſſet, ſic reſpondit: SIMPLICIVS Lemouicum Epiſcopus nuper obiit, & FELIX ei ſucceſſurus, mittit nuncios ad nos, vt ei noſtram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar. & certè breui hîc aderunt. Dixit, & reddit ſe quieti. Indè ſub lucem nuncij illi pulſant fores eius, iis apertis ingrediuntur, indicant Epiſcopi mortem, afferunt multam pecuniam miſſam à Felice, vt ei ad obtinendum Epiſpopatum eſſet adminiculo. Sed Eligio perſuadere nulla ratione poſſunt, vt quicquam eius attingat. Attamen ingreſſus ad Principem, gratis impetrauit quicquid illi petebant. ſicque eos à ſe dimiſit.

Multa alia in colloquiis familiaribus prædixit, puta mortem ARIBERTI

C Regis, itémque DAGOBERTI inclyti Principis, natiuitatémque CLOTHARII iunioris. Qui cùm adhuc matris vtero geſtaretur, & Regina valdè ſolicita timeret ſe feminam parituram in Regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundiſſimè eam appellans, ait coram omnibus, maſculam prolem edituram, ſéque è baptiſmo eam ſuſcepturum. Nomen etiam necdum nato tum impoſuit, CLOTHARIVM eum vocans. Præter quem alios duos eadem Regina peperit. qui cùm adhuc paruuli eſſent, & Rex atque Regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata eſt viſio. Adſpiciebam, inquit, in viſione noctis Solem ſub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè diſparere. Cúmque inſolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri Lunam, tribus in orbem vallatam Stellis, eáque via ingredi, qua ſolet quotidie Sol recurrens. Ecce autem dum hîc quoque attonitus defigo obtutus, mox Stellis manentibus, Luna euaneſcit. Deinde illas tres accuratè conſiderans Stellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, viciſſimque ſuis ſe radiis cædere, & eam, quæ inter eas præſtantior erat, de improuiſo non apparere. Cúmque duæ reliquæ inter ſe coniungi viderentur, dicto citiùs altera eorum obſcurata & ſublata, vna ſola remanſit, eáque recto tramite Solis curſum imitans, magno tandem lumine aucta eſt: quantóque ad Occidentem magis ferebatur,

CLODOVEVS II. tantò eius lux copioſiùs propagabatur. Porrò vbi ad vltimum peruenit occubitum, tantam vim luminis ex ſe diffudit, vt Solis ſplendorem vincere videretur. A
» Huius autem viſionis hæc eſt interpretatio. Defuncto CLODOVEO Rege, qui
» ſine dubio breui deſinet eſſe in humanis, aliquandiu Regina coniunx eius cum
» tribus filiolis Francorum Regnum obtinebit. Illa autem ſublata, & filiis in Re-
» gno relictis, vnus ex iis cadet: nec diu pòſt, alter quoque è duobus Regno priua-
» bitur. Tertius verò ſolus obtinebit Monarchiam, eritque eius magna gloria &
» potentia. Huc vſque Eligius. Nos verò dubitare non debemus ita fore, vt prædixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nam & CLODOVEVS Rex intra breue tempus in pace obiit, & Regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filiis poſtea reliquit Principatum. Paucis interim labentibus annis, maior natu, dum pacificè regnat, excedit è viuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum ſit, ſolus Deus nouit.-- ⁞·

Idem beatus Eligius poſt deceſſum ſuum cuidam in Regis Palatio commoranti apparens, iuſſit vt quamprimùm adeat Reginam BATHILDEM, admoneátque eam pro Chriſti reuerentia deinceps miſſa facere veſtium aurea gemmatáque ornamenta, quibus etiamnum vteretur. Aperit ille hoc Reginæ, quæ ociùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctáque pauperibus diſtribuens, elegantiora quæque ſeruauit, atque ex iis Crucem pulcherrimam fecit, eámque ad caput beati Eligij deponi iuſſit. Thecam quoque ex multo auro & argento, in quo eius ſacra oſſa conderentur, miro opere conficien- B
» dam curauit, ita dicens: Hic vir beatiſſimus multorum Sanctorum effecit thecas,
» & ego quoque, vt dignum eſt, eius memoriæ, ſi potero, operam dabo. Cúmque id feciſſet, tanta deinceps à Proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atque gemmarum copia collata eſt, vt eam difficile ſit verbis explicare.

Dum vir ſanctus etiamnum in terris ageret, GARIFREDVS Comes Veromanduorum, quiddam in eum admiſerat, quod etiam illo iam defuncto minimè expiarat.- ⁞· Poſt hunc fuit Veromanduorum Comes INGOMARVS homo prędiues & potens, qui metuens graſſantem per aliquot Franciæ vrbes peſtem, totum ſe contulit ad beati Eligij patrocinium implorandum.- ⁞· Idem vir beatus equum habuerat manſuetiſſimum, qui cùm poſt eius deceſſum ceſſiſſet Abbati eius Eccleſiæ, MOMMOLENVS eius loci Epiſcopus valde illi inhians, vi eum abſtulit Abbati.-- ⁞·

EBROINVS vir illuſtris, Præfectus Palatio, ſiue, vt vulgò dicunt, Maior Domus, filium habuit BOBONEM, ipſi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauiſſimo correptus, magnum parentibus mœrorem attulit, præſertim quòd morbo eius inualeſcente, vita eius deſperaretur. Sed tamen parentes de miraculis beati Eligij magna ſpe concepta, munera ei offerunt, & balteum filij elegantiſſimum apud ſepulcrum eius deponunt. Eodem temporis puncto puer reualeſcit, ac deinceps manſit incolumis.-- ⁞·

Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorſus infenſum habuit Principem. Adducitur ergo in Palatium, & capite damnatur. Interim ſeruandus traditur AMALBERTO Comiti Nouiomenſi. Poſt aliquot dies audit à famulis eius, C
proxima luce ſe capite plectendum. Sed cùm obtinuiſſet, vt eam noctem apud ſanctum Eligium duceret peruigilem, & nimio mœrore depreſſus obdormiſſet: mox adeſt S. Eligius, humaniſſimóque vultu blandè eum conſolans, pollicetur ſe futurum apud Principem, nec ipſum vllatenus daturum pœnas, ſed cum Principe in gratiam rediturum. Eodem die accitus à Principe, liber dimiſſus eſt.

Duo Reges germani fratres, CLOTHARIVS & THEODORICVS, quandoque è Palatio egreſſi, orandi cauſa ad Baſilicam eiuſdem beati Eligij acceſſerunt. Abſolutis precibus exeuntes, illos quidem Proceres admonuerunt, vt aliquam eleemoſynam pro ſancti Eligij veneratione illi loco tribuerent. Sed Rex ſenior contempſit: iunior verò aliquot ſolidos ex radianti metallo ibi reliquit. Vbi ad Palatium reuerſi ſunt, Rex ſenior Clotharius moleſta confeſtim febre vexatur: totóque corporis ardore ad caput tendente, ſecutus eſt vehementiſſimus dolor dentium. Nocte igitur illa in ſummis cruciamentis tranſacta, manè recordatur quid heſterno die neglexerit, ſéque confert ad beatum Eligium deprecandum, cui etiam per hominem fidelem multos miſit ſolidos: qui ſimul atque illati ſunt in Templum, dolor omnis repentè ſopitus eſt.

A

Ex Vita ſancti Audoëni Epiſcopi Rothomagenſis, auctore, vt putat Surius, Fridegodo S. Odonis Diacono.

Apud Surium Tom. IV. Cap. 1.

TEMPORIBVS CLOTHARII clariſſimi Principis, filij CHILPERICI Regis Francorum, anno plus minus XX. regni eius, pago Sueſſionico, quinque milliaribus ab ipſa ciuitate diſtante eo loco, quem Sanciacum vocant, orti ſunt tres venerabiles viri, ex vno ſemine nobiles in ſeculo geniti, & gratiâ omnipotentis Dei cœlitus illuminati: puta, ADO, DADO, & RADO. Nati ſunt autem patre AVTHARIO, matre verò AIGA*. Cùm eſſent nobiliſſimi carnis origine, fuêre nihilominus erga Chriſtianæ Religionis deuotionem perquàm ſtudioſi. -- :·

* *In Vita Ms. S. Columbani, AGIRA dicitur.*

Accidit autem eiſdem temporibus beatum Columbanum, inſignem Dei cultorem, de domo HAGNERICI ſummi Conſiliarij Regis Clotharij remeantem, ad villam quandam in littore amnis Matronæ ſitam, Vuilciacum nomine, peruenire, ibique prædictum virum illuſtrem Autharium cum nobili coniuge ſua Aiga inuenire. Qui cùm virum Dei magno exultantes gaudio ſuſcepiſſent, religioſiſſima mater iam dictorum trium puerorum ad benedicendum infantulos vero Dei cultori obtulit, obſecrans vt eis benè precaretur. Videns autem eos vir ſanctus, præſcius futurorum, ſecundum piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico ſpiritu prædixit eos futuros in Chriſtianæ Religionis virtutibus eximios, honoribus & dignitate ſeculi claros, in Aula etiam Regum glorioſos. Nec potuit tanti viri benedictio caſſa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergo vt pubeſcere cœperunt, primùm CLOTHARIO Regi, deinde DAGOBERTO; in cunctis inuenti ſunt gratiſſimi. Sed illi ad cœleſtia tendentes, inter peſtifera mundi huius negocia, religioſa ſemper hominum ſanctorum conſortia amabant: & licèt ordine diuerſo, at ſingulos tamen promiſſionum eſt effectus conſecutus. Cap. 2.

B

Namque primogenitus ADO cuncta mundi huius obſtacula contemnens, ſemetipſum abnegans, & propriis voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in caſtris Regis æterni perpetuò militare elegit: monaſticámque appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaque Monaſterium Iodarienſe ad Matronæ fluuium præclarè condidit in proprio ſolo, in quo ad præſcriptum Regulæ almi Patris Columbani viuerent Fratres, ad eam rem adiuuante cum beatiſſimo germano ſuo Audoëno: ditauítque illud rebus & opibus omnibus, atque etiam diſciplinis Eccleſiaſticis. Cap. 3.

RADO verò, qui extremum natiuitatis ordinem tenebat, Theſaurorum regalium ſummus Procurator effectus eſt: quos ille theſauros iuſto diſpenſans ordine, fideliter & Chriſtianè cuſtodiuit. In ipſis autem ſeculi dignitatibus nihilominus fuit ſanctæ Religioni ſubditus, erga Dei præcepta iuſtus & religioſus; dilectione amabilis, eleemoſynis largus, in militia prouidus. Denique iuſtè ac piè viuendo, in demandatis ipſi Palatinis faſcibus fidum ac ſtrenuum ſeſe declarauit. Cap. 4.

C

Porro ſanctus AVDOENVS, cognomento DADO, Auricularij locum & munus in Aula Regis obtinuit: itémque ad obſignanda ſcripta vel Edicta Regia, quæ ab ipſo conſcribebantur, ſigillum vel annulum Regis cuſtodiebat. Erat verò ſenſu profundus, eloquio copioſus, conſilio prouidus; iudicio iuſtus, corporis ſtaturâ procerus, vultu decorus, & ante omnia in Chriſti caritate fundatus. Regi verò etiam carus; cunctiſque Principibus & Optimatibus fuit venerabilis. Ad illius nutum omnia Palacij negocia gerebantur: eius conſiliis Optimates omnes, atque ipſe etiam DAGOBERTVS Rex, ceu diuinis oraculis parebant. Neque enim vllum erat aliud eius conſilium; niſi quod & Regi & populo vtilitatem adferret. Et aſſiduè ſanè hortabatur Regem; vt Regem omnium Chriſtum, conditorem ac redemptorem ſuum, ſine quo nemo iuſtè regnat vel imperat, diligendo, timendo, cunctiſque eius mandatis obediendo, piè coleret. Fines Imperij ſui ab hoſtium incurſibus ſtrenuè defenderet, imò verò ob abundantiorem Eccleſiæ Chriſti pacem eoſdem fines etiam proferre ac dilatare contenderet. Homines flagitioſos; puta fures, latrones, homicidas, maleficos, hereticos, ceteráſque infames perſo- Cap. 5.

DAGOBERTVS I. nas è Regno exturbaret. Admonebat denique, vt Eccleſiarum & ſanctorum locorum præ omnibus curam gereret, renouandorum & conſtruendorum Cœnobiorum ſtudio inſiſteret: pauperibus, peregrinis, viduis, orphanis, omnibúſque neceſſitatem patientibus piè ſubueniret. hoc dicens iuſtum eſſe, vt cunctorum qui eius ditione tenerentur neceſſitati condoleret. Rex verò DAGOBERTVS aurem viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accommodabat. atque eam ob rem & cunctis hoſtibus fuit fortior, & omnibus Francorum Regibus, qui ante ipſum regnauerant, felicior. Nam per id tempus nobiliſſima ſanctorum virorum examina, inſtar apum, inclyta Francorum regio protulit: quorum mellifluo collegio idem vir Domini AVDOENVS Apocriſiarius Regis, velut ſplendidiſſimum ſydus, magnus Chriſti miles in Eccleſia quandoque futurus, iam emicabat. Vnde non eſt mirum, ſi ille Rex, malorum infeſtatione ſubmota, ponendis hincindè præſidiis pacis, tanta eſt vſus proſperitate, qui tam prudenti Silentiario potiebatur. A

Cap.6. Florebat verò in Aula Regis etiam beati viri ſodalis ELIGIVS, virtutum ſanctitate mirandus, quem haud ſecus atque animam ſuam diligebat: erátque eis amor vnus, cor vnum, & anima vna. paríque intentione ſub habitu adhuc ſeculari æterno Regi militabant. Ambo fide Chriſtiana firmiſſimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum Proceres capiebant exempla Chriſtianæ Religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ ſalutaris.-- ⁝ Etſi autem beatus Audoënus in Palatio Regis militari habitu tectus videretur, attamen ab omnibus ferè Monachus potiùs quàm laicus habebatur. Nam ſæpiſſimè pretioſis veſtibus & aureo balteo extrinſecus ornabatur, ſubtus vtebatùr cilicio.-- ⁝ B

Cap.7. Itaque in Brigienſis ſiluæ receſſibus Raſbacis fluuioli officinas perluſtrans, cunctiſque Dei ſeruis neceſſariis habitaculis inſtruens, in ſuo patrimonio Monaſterium ſupradictæ Regulæ, quod Hieroſolymam voluit dici, efficaciter conſtruxit: vbi non ſolùm præſentem quietis pacem veris Chriſti cultoribus, verumetiam certam cœleſtis viſionis requiem ſuis ſectatoribus tum præſentibus, tum poſteris, feliciter comparauit. Idem verò Monaſterium opimis poſſeſſionibus, ornamentis Eccleſiaſticis, libris, atque aliis diuerſis rebus ad Dei ſeruitium & cultum pertinentibus, deuotus impleuit, & ſanctorum Monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnum ex almi Patris Columbani diſcipulis, virum in diſciplinis regularibus apprimè eruditum, AGILVM nomine, eis præfecit. Iámque meditabatur, vt cunctis ſeculi dignitatibus reiectis, ſoli Deo intra Monaſterij clauſtra abſque impedimento ſeruiret. Sed reſiſtebant tam Rex quàm Optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicentes, debere eum potiùs plurimorum vtilitati conſulere, quàm priuatæ ſuæ deliberationi obſequi. Videns ergo vir Deo dilectus, ratione ſimul & auctoritate ſe conſtrictum (ſciebat enim ſcriptum omnibus, *Poteſtatibus ſublimioribus ſubditi eſtote.* &, *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari*) ab hac intentione ardentem animum ad tempus reuocauit.-- ⁝ C

Cap.8. Interea verò defuncto DAGOBERTO Rege Chriſtianiſſimo; filius eius CLODOVEVS in Regnum ſucceſſit. Cuius poſtea, tum voluntate, tum multorum religioſorum hominum, præcipuè tamen beatiſſimi Eligij, quem præ ceteris ſingulari amore proſequebatur, conſilio & hortatu, Clerici tonſuram accepit, vno eodémque tempore etiam ipſo Eligio viro Dei comam ponente.-- ⁝

CLODOVEVS II.

Cap.11. Interea verò temporis defuncto ROMANO Rothomagenſis vrbis Epiſcopo, veneratione digno, beatus Audoënus conſenſu omnium ad eius Epiſcopatus ſubeundum onus compellitur. Illum enim ſolum ea Sede dignum tam Rex quàm Proceres, itémque Clerus & populus, vna voce teſtabantur. quippe cuius & fides, & doctrina, & mores tantæ Sedi ſuſpiciendæ conuenirent. Ille autem, licèt humiliter recuſaret, ſciens tamen quantum ſit obedientiæ bonum, voluntati propriæ imperium præpoſuit plurimorum.-- ⁝

Cap.14. Perueniens autem Rothomagum, Ordinem Pontificalem ad præſcriptum Eccleſiaſtici & Canonici dogmatis, vnà cum beatiſſimo Eligio ſuſcepit. Vno namque die apud Rothomagum ambo pariter ordinati ſunt, ſanctus Audoënus eiuſdem vrbis Archiepiſcopus, ſanctus verò Eligius Nouiomagenſis Epiſcopus, anno Domi-
646. minicæ Incarnationis DCXLVI. Pridie Idus Maias, Dominico die ante Litanias.-- ⁝

Inter

A Inter cetera autem virtutum miracula, quæ idem egregius Præſul effecit, illud omninò prætereundum non eſt, quòd illuſtrem virum VVANINGVM ſua oratione optatæ ſanitati reſtituerit. Fuit ille Vuaningus ſanè prædiues & potens: ſed morbo correptus acerbo, in ecſtaſi multa impiorum ſupplicia vidit. Cúmque eodem morbo adhuc premeretur, beatus Audoënus Antiſtes, cùm priùs oraſſet, benedictionem ei impertiit, & reddita illi eſt priſtina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoënus, vt locum illum Deo dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio ſuo FISCANNO, vbi iamdiu diſcubuerat, ad ſancti Præſulis Audoëni iuſſionem Cœnobium extrueret: ſimúlque indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaque vitæ redditus, & ad ſeſe reuerſus, clariſſimum Pontificem Audoënum orat, vt ad ſe venire velit, vnà cum Sacerdote Chriſti VVandregiſilo. Adfuit verò etiam Rex iuuenis CLOTHARIVS, CLODOVEI iunioris Regis filius, inſigne illud, quod in VVaningo perpetratum erat, miraculum magno deſiderio cernere cupiens. Non ſolùm autem Rex, ſed & cuncti Proceres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotentis Dei clementiam collaudarunt, beatúmque Audoënum colere & venerari cœperunt. Tum demum ſanctus Audoënus vnà cum VVaningo iam Deo conſecratum Cœnobium, nobiliſſimámque & beatam virginem CHILDEMARCHAM Abbatiſſam, cum multis Deo ſacratis Virginibus ſancto viro VVandregiſilo, vt ſub eius eſſent magi-B ſterio, tradidêre: quem olim ſanctus Audoënus ſacris Ordinibus ornauerat, & cui à Rege CLODOVEO locum, qui Fontanella dicitur, ad Monaſterium conſtruendum impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis, & exemplis atque regularibus diſciplinis Monaſterium hoc docendum & inſtruendum commiſêre.-- :·

THEODORICVS I. Cap. 17.

Iter illo quodam die per Rothomagenſem parœciam faciente, ad quendam locum venit, haud procul à Sequana fluuio apud inſulam Belcionacam ſitum. Ibi verò paululum quieſcens, in eodem quo quieſcebat loco vt in beati protomartyris Stephani honorem Baſilicam ædificaret, eſt admonitus. Accerſito deinde ANSBERTO, qui per id tempus Fontanellæ Cœnobij, in cuius territorio locus eſſe videtur, Abbas erat, eius Eccleſiæ conſtruendæ ei negocium dedit. Is verò clariſſimi Pontificis votis fauens, ſacram illic ædiculam exiguo quidem, vt ſe habet loci ſitus, ſed eleganti tamen opere, fabricandam curâuit. Porrò eximius Paſtor & egregius Pontifex Audoënus Xenodochium pauperum ob memoriam nominis ſui ſempiternam ibidem inſtituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum eſt, in Dunenſi pago ſitum, pauperibus eius Xenodochij gratuita benignitate largitus eſt.-- :· Cap. 18.

Alio etiam tempore, cùm ſuas parœcias verbum Dei ſeminando circumiret, venit in pagum Conſtantinum. Vbi autem ad Monaſterium beati Marculphi acceſſit, rogatus eſt à BERNOINO eius Monaſterij Abbate, vt corpus ſancti Mar-C culphi in alium locum tranferret. Eius precibus vir Dei ſatisfaciens, tranſtulit ſacrum corpus in apſidem cum hymnis & congruo honore.-- :· Cap. 20.

Iam verò regnante THEODORICO, qui beatum virum non minus quàm Reges ſuperiores carum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præſtitum eſt ſancto Audoëno, vt in eius parœcia nec Epiſcopus, nec Abbas vel Abbatiſſa, neque Comes, neque alius quiſquam iudiciaria poteſtate præditus, abſque eius conſenſu rectorem vel ſucceſſorem conſtituere auderet, niſi quem vir ſanctus vel ſuis, vel aliundè pro vitæ merito inſtituere vellet. Erat tum in eius, quem diximus, Regis Palatio primaria dignitate vir illuſtris VVARATTO. Is filium habuit ſtrenuum & induſtrium, ſed animo ferum ac moribus aſperum, & ipſi parenti ſuo inſidiantem. GISLEMARI nomen erat illi. Nec deſtitit à concepta malitia, donec trem ſuo Principatu deiecit. Etſi verò obiurgaret eum beatus Audoënus, quòd tantam nequitiam aduerſus parentem exerceret: at ille tamen monita eius ſalutaria audire noluit. Sed non multò pòſt à Deo percuſſus, impiiſſimam animam exhalauit, quemadmodum ei vir Dei antè prædixerat. Cap. 26.

Orta autem diſcordia inter Francos & Auſtraſios, vir beatus componendæ pacis cauſa Coloniam venit.-- :· Tum verò inter diſcordes populos inſtau- Cap. 27.

THEODORICVS I. rato pacis fœdere, indè diſcedens in Neuſtriam, Virdunum peruenit.-- ⁖ A
Indè ad Palatium veniens, quæ de conficienda pace proſperè egiſſet, cuncta
28. explicauit.

Cap. 29. Anno igitur XVI.* regni THEODORICI Regis, & CRATILDIS* Reginæ, res Palatij adminiſtrante VVARATTONE Subregulo, apud villam Clipiacum, vbi tum vir beatus de pace inter Francorum populos conſtituta nuncium attulerat, iam longæuæ ætatis ſenio confectus, in morbum incidit. Cúmque febribus corpus attenuaretur, & obitum ſuum iam imminere cerneret, hortabatur Regem, vt Abbatem ANSBERTVM* ſibi faceret ſucceſſorem eſt. quod & factum eſt. Poſtremò fuſis ad Dominum precibus, ſibi gregem creditum deuotè commendauit, atque ita ſpiritum reddidit in manus Creatoris. Rexit autem Rothomagenſem Eccleſiam annos XLIII. menſes III. dies X. Nonagenarius migrauit ad Dominum IX. Calendas Septembris, die Dominico, anno ab Incarnatione Chriſti DCLXXVII.

*AVBERTVM.

677.

Cap. 30. Completur interea luctu ingenti Domus Regia, omnis Palatina dignitas mœret, omnis ſublimitas humiliatur, gaudium omne in lamentum vertitur, riſus omnis excluditur. Plangunt cuncti prudentiſſimum Conſiliarium, pacem populo Dei ſemper conciliantem, & humani ſanguinis profuſionem inſtantiſſimè amolientem.-- ⁖

Cap. 31. Tum verò permultis Epiſcopis in vnum conuenientibus, adiunctiſque venerabilibus Abbatibus, Sacerdotibus, Monachis, & Clericis, itémque viris B illuſtribus & turbis populorum, cum crucibus, & lampadibus, & thymiamateriis, in Volcaſſinenſem prouinciam ſunt ingreſſi, ſummóque cum honore beatum corpus humeris geſtantes, laudes & hymnos Deo canebant, non ſine multis lacrimis reſpectantes feretrum Paſtoris ſui. Ita demum Rothomagum cum ſacro corpore perueniunt, atque illic in beati Petri Apoſtoli Baſilica, loco, quem ipſe ſibi præparauerat, decentiſſimè illud ſepeliunt.

Cap. 32. Illa verò Baſilica, in qua ſancta eius membra quieſcunt, miro opere, quadris lapidibus, Gotthica manu, à primo CLOTHARIO Francorum Rege olim nobiliter conſtructa fuit, anno plus minus quarto & viceſimo regni eius, Sedem Rothomagenſem obtinente FLAVIO Epiſcopo. In qua etiam duæ eius vxores & Reginæ conditæ ſunt, HALDETRVDIS, & BERTETRVDIS, itémque DAGOBERTVS filius SIGEBERTI Regis, quem totondit Grimoaldus: atque etiam CHILDERICVS Rex frater Theodorici, cum vxore BILHILDE, & filia; quos ipſe vir ſanctus iam olim illic ſepelierat. qui ſatellitum ſuorum Amalberti & Vigoberti inſidiis vita atque Regno priuati fuêre. Vbi Dominus Ieſus Chriſtus, meritis beati Præſulis Audoëni ſuffragantibus, multa virtutum ſigna vſque in hodiernum diem efficere non ceſſat.-- ⁖

Ex Vita ſancti VVandregiſili Abbatis, à quodam eius prope æquali conſcripta.

Apud Surium Tom. IV. Cap. 1. PRÆCLARVS atque glorioſus vir Domini VVANDREGISILVS, cognomento VVANDO, ortum inclytæ natiuitatis in Virdunenſi regione ex nobilibus atque religioſis parentibus eo tempore, quo ſceptra Regni Francorum fortis Rex DAGOBERTVS honeſtè gubernabat, habuiſſe dignoſcitur. Denique genitor eius VVALTCHISVS nomine ex nobiliſſima proſapia ortus, conſobrinus fuit PIPINI excellentiſſimi Principis Francorum. Et vt eiuſdem ſancti viri claram originem altiùs promam, cùm eſſet à nobiliſſimis ac ditiſſimis parentibus editus, non minùs nobilem ſe ſplendidæ vitæ moribus ac piæ conuerſationis aſſiduis exemplis præbebat. Cúmque adoleſcentiæ polleret ætas in annis, ſub iam dicto Rege DAGOBERTO militaribus geſtis, ac aulicis diſciplinis, quippe vt nobiliſſimus, nobiliter educatus eſt. Et creſcentibus ſanctæ vitæ moribus, cunctis mundanarum rerum diſciplinis imbutus, ab eodem Rege Dagoberto Comes conſtituitur Palatij. Quo gradu paulùlum adminiſtrato, ardore parentum honoribus plurimis, vt ſeſe habet ſecularis rei dignitas, valde ſublimatus, etiam diſpoſitioni rerum plurimarum non multò pòſt man-

A cipatur. Suſcipiénſque hoc officium, exercebat cum pietatis ſtudio adminiſtrationem ſibi commiſſam.-- ⁝· DAGOBERTVS I.

Euoluto autem tempore, parentum hortatu, licèt inuitus, quandam ſibi deſpondit puellam nobiliſſimis natalibus procreatam: ſolemnique more caſtas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus eſt torum. Denique ſuadebat ſuæ coniugi virginitatem integram cuſtodire, caſtitatiſque munere angelicarum virtutum promereri conſortium. Illa verò hac prudenti admonitione roborata, ac ſuperno illuſtrata lumine: Quæſo, inquit, nobiliſſime virorum, vt quæ ore promis, explere properes actu, & temetipſum à ſeculi curis exuas, méq; famulam tuam caſtris cōmittas Regis perpetui. At ille exultans eius laudabili deuotione, gratiarum actiones bonorum omnium inſpiratori hilariter perſoluit. Fit itaque ex vtraque parte, magnificè Chriſto donante, ſaluberrimus caſtitatis conſenſus. Ipſe Clericatus habitum ſumpſit, ac coniugem ſuam velo piæ religionis opertam Sanctimonialium Monaſterio ilicò tradidit ſociandam. In quo viriliter ſuimet cuſtos callem imitabilis vitæ peragens, triumphum Domino reportauit: taliſque eius enituit conuerſatio, vt ad declaranda ipſius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes. - ⁝· Cap. 2. & 3.

Poſtquàm autem ipſe vir ſanctus mundi huius oblectamenta deſeruit, optabat in ſancto Cœnobio diuinæ inſiſtere Philoſophiæ, ac Monaſticæ Regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primùm in loco, qui dicitur Mons-Fal- Cap. 5.
B conis, cum viro ſancto nomine BALTFRIDO, non multum temporis habitauit.- ⁝· Denique hoſtis inuidus eius inſuperabilem conſpiciens deuotionem, nitebatur omnibus modis impedire pios eius actus & ſtudia. Ac primùm Regis animum & Procerum illius aduerſus eum commouit: ſcilicet vt auulſus à ſancto loco, habitum compelleretur recipere ſecularem. Sed ipſe indeſinenter precibus inſiſtens, diuinis armis inimici euacuabat molimina.

His temporibus Rex inclytus DAGOBERTVS, amator videlicet Dei ac Sanctorum, Eccleſiarum atque Monaſteriorum venerabilium ſtrenuus fautor pariter & fundator, ac proprij Regni fortiſſimus defenſor & propagator inuictus, ſceptra Francorum præclarè moderabatur, hoſtibus vndique ſuæ ditioni ſubactis. Et quia præfatus vir Domini in eius Aula nutritus, & ſuis fuerat olim miniſteriis aſcitus, nitebatur ei à ſuorum conſilio moleſtiam inferre, quòd ſine eius permiſſu habitum mutaſſet, ac Monaſticæ ſe Religioni mancipaſſet. Itaque eum accerſiri quamprimùm iuſſit in Aulam ſuam. Ipſe autem auxilio Dei fretus, qui ei ſemper opitulari præſens ſolebat, reminiſcens etiam illius Apoſtoli Petri: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti*, licèt nolens quidem, in Palatio ſeſe exhibuit obtutibus Regis, & Procerum illius. Porrò Dominus cuſtos & rector omnium placentium ſibi, ab hoſtium læſione eum tutum ac munitum vbique reddebat: omnibúſque liquidò patefactum eſt, eum fideliſſimum Dei eſſe famulum, qui cunctam Cap. 6.
C huius mundi gloriam pro expectatione calcaſſet futurorum. Et præcepit Rex, vt nemo illi moleſtus eſſet, ſed pro voto animi ſui diuinis ſeruiret mandatis, & propoſiti ſui obſeruantiam nullo reſiſtente ſeruaret. Sicque Regia auctoritate ſecurus, de reliquo ad dilectæ habitationis locum reuerſus eſt.

Quo loco non multò poſt occaſione quadam relicto, in Eliſgangium commigrauit territorium, vbi & Monaſterium ſtruxit pro temporis opportunitate in poſſeſſione propria. Ibi namque beatus Vrſicinus requieſcit venerabiliter humatus.-- ⁝· Poſtea verò ouans peregrinationem aggreſſus Alpium iuga tranſgreditur, atque Italiam ingrediens ad Bobienſe Cœnobium accedit.-- ⁝· Vbi cùm aliquamdiu moratus fuiſſet, in viſu admonitus vt Galliarum repeteret rura, iter conuertit ad Alpes. Cùm autem non modico ſudore, tamen delectabili, Alpibus tranſcenſis, arua iam tereret Gallica, cauſa hoſpitij Monaſterium petiit, cuius eſt vocabulum Romanis, ſitum vltra ſaltum Iurenſem.-- ⁝· Cap. 7. 9. 10.

His porrò in diebus glorioſus Confeſſor Domini AVDOENVS, anno III. CLODOVEI Regis filij DAGOBERTI, Sedem vrbis Rothomagenſis adeptus, verbum ſalutiferæ prædicationis ſuis ciuibus adminiſtrabat.-- ⁝· Cuius cognita ab omnibus vita, atque laudabili deuotione comperta, admonitus etiam in viſu beatus VVANDREGISILVS, vt Occidentalia Galliæ reuiſeret loca, de Cap. 11.

DAGOBERTVS I. ſupradictoRomanis Monaſterio cum licentia Patris egreſſus, iter carpere cœpit, A
quod ad Belgicam deducit Galliam: peruenitque ad celebrem vrbem Rothomagenſem ſumma reuerentiâ à venerabili Antiſtite Audoëno exceptus. Qui memor prioris coniunctionis & ſocietatis, nobiliſſimæque eius originis, ſed & piæ ac Deo dignæ religionis, aliquandiu eum ſecum in vrbe tenuit, & ſecundi ordinis honore ampliauit, Subdiaconum eum creans valde reluctantem, ſicut & proceſſu temporis Leuitici miniſterij onus ei impoſuit. Quo feliciter adminiſtrato, non multò pòſt ad Sacerdotium, licèt renuens, iuſſu eiuſdem beatiſſimi Præſulis Audoëni, à venerabili AVTMARO Pontifice vrbis Taruannæ conſecratus eſt. -- ⁖ At verò ipſe egregius Dei cultor diſtrictiorem deſiderans ducere vitam, eremi ſecreta plurimùm ambiens, mundanos toto niſu fugiebat ſemper honores. Itaque omni conatu tanto negocio opportunum inquirebat locum.-- ⁖

Cap. 13. Cùm autem talia volueret animo, contigit vt largiente ERCHINOALDO Præfecto immodicam ſoli partem acciperet, quo FONTANELLÆ Cœnobium, vna cum venerando nepote ſuo GODONE, vt rudis habitator conſtrueret. Quem veterum traditio ob riuum in eo loco fluentem hoc nomine vocitabat. Monſtrabantur namque in eodem loco veſtigia, immò ruinæ ædificiorum, priſcorum accolarum induſtriâ olim extructorum, ſed exterorum hoſtium feritate belluina ſolo funditus æquatorum. Et in ipſo quidem loco magis luſtra ferarum, quàm hominum habitatio, tunc temporis videbantur. Hunc ergo locum vir Domini VVandregiſilus, atque ipſius nepos venerabilis Godo, à prædito Patritio ſibi donatum, ſtuduerunt cum nonnullis ipſis fauentibus repurgare, ſuperuacanea quæque euellendo: deinde verò etiam iacere fundamenta. Cœptum eſt autem B
645. hoc opus ab anno Dominicæ Incarnationis DCXLV. ſub die Calendarum Martiarum, Indictione III. qui erat annus CLODOVEI Regis II.* obtinente Sedem Romanæ Eccleſiæ beatiſſimo Papa Martino. Tam verò ſolerti ſtudio, tantáque induſtriâ perfectum eſt, vt penè in illo tempore venerabilibus Cœnobiis æquaretur. Eſt autem hoc Cœnobium ſitum in territorio Rothomagenſi, diſtans à memorata vrbe millibus fermè XVIII. porro à fluuio magno Sequana ſpacio paſſuum circiter octingentorum.

*In edit. XI.

Cap. 14. Sed quia mentionem fecimus ERCHINOALDI Præfecti, libet de eo aliquid dignum ſcribere. Is enim poſt tranſitum bonæ recordationis DAGOBERTI Regis, Præfecturæ ordinem, ac curam maximam Regni Francorum, etiam cum filio eius CLODOVEO, & BALTILDE* Regina, nobiliter adminiſtrauit. Erat namque inſignis bonitate, ac eleemoſynis largiſſimus, atque ex materna origine beati viri conſanguineus. Poſtquàm autem exceſſit è vita Clodoueus Rex, remanſit Baltildis Regina cum tribus filiis, Clothario, Childerico, ac Theodorico. E quibus CLOTHARIVS, qui maior natu erat, faſtigium adeptus eſt Regni, rexítque populum Occidentalium Francorum annis XIIII*. & quod pater eius inchoauerat, prædictum locum piis largitionibus ac priuiligiis ſuæ auctoritatis deuotè ſtuduit augmentare. Terminos etiam ipſius loci, prout voluntas venerandi Patris Vuandregiſili erat, deuotiſſimè auxit. Ibique reſidens vir Domini, Cœnobium, multorum fretus ſolatio, conſtruere cœpit. Ad cuius famam plebs vndique concurrere, & cultui Religionis dicare curabant prædia plurima: ita vt multis confluentibus, Monachorum numerus ad trecentos excreſceret. Accurrebant vndique nobilium liberi, & ſpretis ſeculi oblectamentis, & præſentium pompa facultatum contempta, æterna cupiebant cum tanto Patre præmia adipiſci. Ædificauit autem in ipſo loco vir Domini Baſilicas egregio cultu numero quatuor, in honorem videlicet Principis Apoſtolorum Petri, ſimúlque doctoris gentium Pauli, ſanctiq; Laurentij, ac Pancratij Martyrũ Chriſti. Et cùm huic operi inſiſteret, miſit antedictum nepotem ſuum in vrbem Romam, propter pignora beatorum Apoſtolorum ac Martyrum Chriſti: vt ædificatis Baſilicis, in promptu haberet reliquias Sanctorum, quorum nomini & reuerentiæ dicare diſpoſuerat. Qui votis pij Patris libentiſſimè parens, Romam abiit, Vitaliano Papa eodem tempore gubernante Sedem eiuſdem Eccleſiæ: atque ab eo ſuſcepta plurima Apoſtolorum & Martyrum Chriſti pignora, vnà cum benedictione Apo- C

*al. BLITILDE.

CLOTHARIVS III.

*alij IIII. tantùm habent.

A ſtolica rediens, ſecum detulit, codicúmque ſacrorum copiam non minimam: proſperóque curſu itinere acto, ouans reuertitur ad virum Dei. cunctáque quæ attulerat idem vir Domini venerabiliter ſuſcepit. Accerſito etiam ſanctæ recordationis AVDOENO Præſule, pręfatas quas ædificauerat Eccleſias vt conſecraret, ſimúlque pignora, quæ Godo cum eius auctoritate Romæ impetrauerat, Chriſti imponeret aris, ſupplex exorat. Quod ita à prædicto Præſule confeſtim conſtát fuiſſe impletum. CLOTHARIVS III.

Adiutor prætercea huius operis, & cooperator inſignis, VVANINGVS vir illuſtris extitit, qui viro Dei plurima prædia felici munere ad vſum ſeruorum Chriſti deuotè contulit, filiúmque ſuum DESIDERATVM nomine ſub regimine prædicti Patris in eodem loco monaſticæ diſciplinæ & Chriſti militiæ tradidit vacaturum. Erat is VVaningus ditiſſimus, & multimoda Cœnobiorum habitacula in poſſeſſionibus propriis conſtruxerat. Ex quibus vnum eſt, quod vocatur FISCAMNVM.-- ⁝ Cap. 15.

Erat tunc temporis apud Burdegalim vrbem virgo Chriſti HILDEMARCHA, cuiuſdam Monaſterij Sanctimonialium ſanctiſſima gubernatrix. Ad quam quidam vir Dei Monachus ac Diaconus, nomine Sindardus, cùm propter vtilitatem ſeruorum Dei in illas partes mitteretur, causâ hoſpitij declinare ſolitus erat. Cui illa intimauit, in viſu ſe eſſe commonitam, vt tellurem adiret B Rothomagenſem, virúmque Dei VVandregiſilum inuiſeret, atque ſub illius regimine diuinis pareret edictis. Quæ ad Chriſti famulum perueniens, ab illo ad illuſtriſſimum virum VVaningum perducta eſt. Is verò prædictum Cœnobium Fiſcamnum per teſtamenta tradens beato VVandregiſilo, eius ſuaſu religioſiſſimæ virgini tradidit gubernandum.-- ⁝ Porrò Sindardus Chriſti famulus pignora ſancti Saturnini Toloſæ vrbis Epiſcopi & Martyris viro Dei detulit, ſed & ſancti Confeſſoris Amantij Redonenſis * Præſulis: in quorum honore duas condidit Baſilicas.-- ⁝ Quarum vna, quæ in veneratione Martyris extat, eſt ſita in vertice ardui montis, vinearum quondam fertilis. Altera verò, quæ in nomine Confeſſoris eſt condita, diſtat ab ipſo principali Cœnobio paſſus ſexcentos.-- ⁝ Cap. 16. *leg. Rodenenſis, ſiue Rutenenſis

Porro anno XV. regiminis ſui, vir Dei CLOTHARIVM III. Regem acceſſit, & priuilegium Regiæ confirmationis ſuper area dicti Cœnobij liberaliſſima datione accepit. Celebrata ea fuit in territorio Caſtrienſi, in loco illo quem Palatiolum vocant.-- ⁝ In prædicto autem territorio illo degente, quidam vir illuſtris nomine HARTBAMVS filius illuſtris ERINBERTI, ad conuerſionem veniens, tribuit eidem glorioſo Patri prædium quoddam nomine Butionem, in quo Eccleſiam ædificauit, habitacula ſeruorum Dei inſtituit, & famulaturos diuinæ clementiæ Monachos inibi collocauit. Seruus autem Chriſti Hartbamus in magnæ religionis obſeruantia vitam, auctore Chriſto, finiuit, permultáque prædia eidem venerabili Patri deuotè largitus eſt. Eius pater Erinbertus, cùm magnis febrium angoribus teneretur, precibus ſanctiſſimi viri ſoſpitati priſtinæ redditus eſt: atque per id tempus prædium Virtlaicum, ſitum in pago Tellau ſuper amne Eura, eidem Patri deuotè donauit: in ipſa largitione damnationem æternam imprecans iis, qui id prædium inuadere auſi eſſent.-- ⁝ Cap. 18. Cap. 19. C

Ex largitione illuſtris viri Vattratonis * ad amnem Vuitlanam in honorem Principis Apoſtolorum Oratorium conſtruxit, quod Monaſteriolum appellauit, vbi Monachornm Deo militantium Conuentum collegit.-- ⁝ Cap. 20. * Vuaratonis.

BLITILDI Reginæ, relictæ Clodouei Regis, obitus trium filiorum ac ſucceſſiones expoſuit. E quibus CLOTARIVS, qui maior erat natu, quartumdecimum * regni annum agens, conſortiis ſubitò caruit humanis. Deinde CHILDERICVS temerè ab inſidiatoribus interemptus, à præſenti ſublatus eſt vita. Tertius THEODORICVS matri ſuperſtes Regni ſuſcepit gubernacula.-- ⁝ Cap. 21. * quartum

Duo erant illi cariſſimi filij, qui viciſſim poſt ſuæ fragilitatis deceſſum in regiminis ſucceſſerunt locum. Erat namque vnus vocabulo LANTBERTVS, vir eximiæ religionis & generis, ortus in territorio Taruanẽſi, qui poſt beatum Geneſium Præſulatum Eccleſiæ Lugdunenſis ſuſcepit. Alter verò vir Domini ANSBERTVS, qui beato Audoëno in Pontificatu ſucceſſit Eccleſiæ Rothomagenſis. Sub horum Cap. 23.

DAGOBERTVS I. regimine ſanctiſſimi Patres, beatus VVLFRANNVS Præſul Senonum, & prædicator gentis Friſonum: nec non vir Deo dilectus ERENBERTVS Toloſæ vrbis Pontifex, & ſanctus Anachoreta & Preſbyter Condedus, Britannia inſulâ ortus, Monachicum amplectentes habitum, ad caſtra Dei fulgida deuotiſſimè conuolarunt. A

Cap. 25. 665. Requieuit ſanè beatiſſimus Pater & Sacerdos Domini VVandregiſilus XI. Calend. Auguſti anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCLXV. Indict. VIII. anno IX. Pontificatus Vitaliani Papæ, porro tertij CLOTHARII anno regni XI. Peregit autem felici & glorioſa conſummatione curſum præſentis vitæ annis circiter XCVI. è quibus in ſacro regimine expleuit XIX annos, menſes IV. dies XXI. Interfuit autem in hoc eius ſancto tranſitu inclytus Eccleſiæ Rothomagenſis Pontifex Audoënus. Sepultus eſt primùm in Eccleſia beati Pauli Apoſtoli, in qua requieuit annis XL. Poſtea autem à ſancto BAINO Epiſcopo vrbis Taruanæ, & Fontanellenſis Cœnobij Abbate tranſlatus eſt in Eccleſiam beati Petri Apoſtoli, anno Dominicæ Incarnationis DCCXXIX.

Ex Vita ſancti Remacli Epiſcopi Traiectenſis, quam Notgerus Leodienſis Epiſcopus ad VVerinfredum Abbatem ſcripſit.

Apud Surium Tom. V. Cap. 1. FRANCORVM Regnum ab ipſo ſuo exordio ſemper inuictum, tum vel maximè præ ceteris ei vicinis Regnis florere viſum eſt, cùm iugo Dominicæ fidei colla ſuppoſuit, & quod priùs adorarat exuſſit, quod exuſſerat adorauit. Ingens autem accepit incrementum, & ſub eo firmum Eccleſia Dei ſtatum, cùm CLOTARIVS Rex legitima ſucceſſione quartus, trium Regnorum factus eſt Monarcha, & eum Principatus ſui annum agebat quadrageſimum, quem Heraclius ſanctæ Crucis recuperator Imperij decimum quartum. Is Clotarius nullum ex vicinis Regibus paſſus eſt ſuæ ditioni arma inferre: ſed omnes Hiſpaniæ, Galliæ, & Germaniæ Reges & populos ſuis habenis ſtuduit coërcere. Porrò inclytum filium ſuum DAGOBERTVM Auſtraſianis præfecit, eique etiam Germaniæ ditiones voluit eſſe ſubiectas. Eorum temporibus feliciſſimis vſque adeò Chriſtianiſmus excreuit, vt penè nulla hodie, aut rara intra limites Regni ipſorum Eccleſia inueniatur, quæ non alicuius eius tempeſtatis Sancti patrociniis illuſtretur. Atque vt innumeros prætermittamus, ELIGIVS & AVDOENVS viri ſancti Palatij miniſteriis fungebantur, beatus ARNVLPHVS & ROMARICVS Regiis conſiliis adhibebantur, ſanctus AMANDVS, & beatiſſimus REMACLVS, ſanctúſque GOAR, Aquitaniam ortu ſuo illuſtrabant. Eam Aquitaniam quidam volunt ferè tertiam eſſe Galliarum partem, & ab obliquis Ligeris aquis, qui maxima ex parte eam alluit, ac penè in orbem circumdat, ita nuncupatam. A Circio habet Oceanum, qui Aquitanicus ſinus dicitur: ab Occaſu Hiſpanias: à Septentrione & Oriente Lugdunenſem prouinciam: ab Euro & Meridie Narbonenſem. Riuulis & fluminibus piſcoſis, ſolo fœcundiſſimo, paſcuis pecorum vberrimis, vineis nectareis, nemoribus copioſis, magna fructuum abundantiâ celebris: auri, argenti, aliorúmque metallorum ferax, vectigalium prouentu opulenta: ſed præ aliis Prouinciis voluptatum omnium luxuriæ dedita. denique viris fortibus, bellicoſis, & ferocibus inſtructa. Habet ea, præter caſtra & loca munita, vrbes XIIII. prægrandes, eáſque populoſas & celeberrimas: è quibus duæ ſunt Metropoles, vna Burdegalenſis, magnis ſemper viris conſpicua: altera Bituricenſis, cuius tum Archiepiſcopus fuit S. Auſtregiſilus, & beatus Sulpicius Archidiaconus, Auſtregiſili in Epiſcopatu ſucceſſor. In quorum parœcia per id tempus REMACLVS in hanc lucem editus eſt, patre ALBVTIO, MATRINA matre qui ambo pro ſeculi dignitate, & opibus, & generis nobilitate pollebant. Teſtantur id magnæ poſſeſſiones eius tam noſtræ, quàm veſtro Monaſterio, ſiue ab ipſo, ſiue à maioribus eius, vel etiam à Regia ſublimitate donatæ. B C

Cap. 2. Educatus verò eſt bonæ indolis puer Remaclus ſub beato Sulpicio, in cuius honorem conſtat ab eodem ſancto viro poſtea permultas in noſtra diœceſi Eccleſias dicatas. Vbi autem adoleuit, & prout ea ferebat ætas, totius integritatis & probitatis fructus protulit, beato ELIGIO commendatus eſt, viro inter eius ætatis homines meritorum gratiâ facilè primo. Is verò in So-

A lenniacenſi Monaſterio, quod ipſe in ſuo fundo conſtruebat, eum ſacris mo- DAGOBERTVS I.
naſticæ diſciplinæ inſtitutionibus exactè imbuit. Deinde cūram gregis ſibi com-
miſſi in eum tranſtulit, ſuas ei vices demandans, eúmque ſibi ſubſtituens. Com-
pellebatur enim redire ad Palatium Regis, & ſuam ei operam nauare. Poſtea ve-
rò longè lateque ſparſa eſt fama ſanctitatis vitæ eius, & ad ipſos etiam Aulæ Pro-
ceres peruenit. In Aula Regis promulgatur, tantum virum Regis præſentiæ de-
eſſe non debere, vt eius prudentiâ Regni negocia diſponantur, cuius tam illu-
ſtria meritorum inſignia cernerentur. Euocatur ergo, vt par erat, honorificè, at-
que in Regis Palatium introducitur, magno deinceps omnibus ſolatio futurus.

Per idem fermè tempus beatus IOHANNES Tungrenſium vel Traiectenſium Cap. 9.
Eccleſiam feliciter gubernans, hominem exuit. Porro inclytus Rex DAGO-
BERTVS, qui patri Clotario in Monarchia ſucceſſit, beatum Amandum, qui
ad prædicandum, vt tum moris erat, factus fuerat Epiſcopus, ad ſe accerſierat: &
quia cum iniuria eum expulerat, ab illo ob quædam facinora reprehenſus, nite-
batur arctiùs illum deuincire ſibi per SIGEBERTI filij ſui baptiſmum, atque in
Traiectenſi eum cathedra collocare. Et ille quidem vir ſanctus per triennium vi-
cos & caſtra perluſtrans, verbum vitæ diſſeminauit: ſed nihil ſe proficere cernens,
ad loca alia, vt priùs fecerat, ſeſe prædicandi causâ contulit. Incompertum ve-
rò eſt quanto tempore plebs Traiectenſis tum ſine Paſtore permanſerit, donec SI-
GEBERTVM pater Regem Auſtraſianis dedit, & in Mediomatricum vrbe ſe-
B dem habere voluit. Ei verò Traiectenſes ex communi Sacerdotum electione, ma-
gnatum multa frequentia, & omnium ordinum poſtulatione, eiuſmodi preces
offerunt. Neminem ipſis, niſi beatum Remaclum Epiſcopum, præfici debere.
Quod ei Rex annuit.

Per id tempus SIGEBERTVS Rex loca diuino cultui mancipanda, in qui- Cap. 10.
bus non erant locis, cum ingenti animi deuotione condebat: condita vel à ſe, SIGEBERTVS III.
vel ſuperiorum temporum Regibus, benigniſſima largitate & opibus ſuſtenta-
bat, atque ne debitus Deo cultus illic negligeretur, tam beati REMACLI, quàm
ceterorum Sacerdotum vigilantiâ curabat.

In eo loco, quem Caſæcongidunum vocant, ad Seſmarum fluuium, idem Rex Cap. 11.
Procerum conſilio in honorem Apoſtolorum Petri & Pauli atque Iohannis Cœ-
nobium condidit, quòd aptus videretur is locus Monachorum habitationi & in-
ſtituto: idque ſua liberalitate ditauit, egregios Dei ſeruos in illud adduxit, quo-
rum beatum Remaclum voluit eſſe prouiſorem, atque etiam magiſtrum & inſti-
tutorem, vt ex eo diſcerent conuenienter ſanctorum Patrum traditioni viuere.
Extat hodiéque locus orationis, eius opera in rupe exciſus, in quo etiamnum ma-
lè habentibus præſtantur beneficia curationum. Sed cùm non haberet Rex in
propinquo, vnde poſſet is locus dilatari, beatus vir acceſſit Regem, eíque dixit:
Celſitudinem tuam, inclyte Princeps, admonendam cenſui, quòd cùm multa
paſſim tua munificentia Dei & Sanctorum eius cultui dicata ſint Monaſteria, ſo-
C la ARDVENNA, in arduis ſita montibus, nulla adhuc Cœnobia obtinet. Iubeat
igitur ſerenitas tua etiam illic nonnulla ædificari. aderit volenti ex Dei benigni-
tate facultas, & noſtræ Sedis vicinitas non deerit. Nec verò difficile erit ea auge-
re & inſtruere rebus neceſſariis, cùm loca omnia illi adiacentia tuæ ditioni ſub-
eſſe dubium non ſit. Ad hæc ita Rex reſpondit: Tuum eſt, Pater beatiſſime, no-
bis hac in re conſilium dare. noſtrum erit, tuo conſilio accommodare conſenſum,
& maturè illud exequi. Tu igitur huius rei curam ſuſcipe, & in opus incumbe. nos
loca opportuna, quæ tu elegeris, & impenſas tibi non negabimus. Deinde conuo-
cauit Rex fideles viros, ſanctum CVNIBERTVM Epiſcopum, Atetlanum, Theo-
defridum, & Giſlochardum, Epiſcopos: Optimates quoque ſuos, GRIMOAL-
DVM Maiorem Domus, FOLCOALDVM, BOBONEM: itémque domeſticos
ſuos, CLODVLPHVM, ANSIGISILVM, & Berſelanum. iiſque dixit: Ex vo-
luntate Dei, & veſtro ceterorúmque nobis fidelium conſenſu, duo ſtatuimus con-
dere Monaſteria intra fines Arduennæ, in quibus degant viri religioſi, Monaſti-
cæ vitæ cultores, qui pro noſtra & ſucceſſorum noſtrorum incolumitate, & totius
Regni ſtabilitate & tranquillitate, atque eorum, qui curis Regni diſtinentur,
conſeruatione, Deum omnipotentem deprecentur. Eius verò rei procuratorem
& hortatorem Remaclum Epiſcopum ipſi operi præeſſe volumus.

SIGEBERTVS III. Cap. 12. Itaque regia auctoritate & neceſſariis comitibus munitus ſanctus Epiſcopus, Arduennam ſiluam paludibus & montibus impeditam petit. Vuarchinnam riuulum accedit, inuenit illic certa indicia, loca illa quondam idololatriæ fuiſſe mancipata. Erant illic lapides, Dianæ & id genus portentoſis nominibus inſcripti, vel effigies eorum habentes: fontes etiam, hominum quidem vſibus apti, ſed gentiliſmi erroribus polluti, atque ob id etiamnum dæmonum infeſtationi obnoxij. Igitur adhibita adiuratione per Chriſti nomen, & ſanctæ Crucis ſigno expreſſo; locum illum à dæmonum incurſatione vindicauit, & expiauit. móxque aqua ab ipſo ſuo meatu guttatim dilapſa euanuit. Videns autem vir ſanctus locum illum eum piſcoſis aquis, tum paſcuis vberrimis commodam præbere habitationem, prolixè ſuper fontem precatus, eum benedixit, lapidi ſignum Crucis inſculpſit, plumbum in foramina infundens. Et ecce ſubitò erumpunt aquæ largiſſimæ, quovſque in præſens dictis noſtris fidem faciunt eas cernentibus. Et quia locum illum à malorum ſpirituum infeſtatione mundauerat, MALMVNDARIVM, quaſi à malo mundatum, placuit eum appellare. Extruxit autem illic Oratorium, itémque habitacula in vſus ſeruorum Dei: auxitque ea, quæ ad Dei cultum ſpectarent. A

Cap. 13. Sed cùm is locus in Agrippinenſi parrochia ſitus eſſet, Cœnobium ſuſcepit conſtruendum, quod ſuæ diœceſis limitibus contineretur. Procedens igitur indè quaſi ad duo milliaria verſus Occidentem, Callam riuulum, qui parochiis conterminus eſt, tranſiit, & ad Amblauam fluuium in cuiuſdam montis confinio ſubſtitit: atque ibi aliquamdiu commoratus, multa de ſe ſanctæ conuerſationis exempla dedit, quemadmodum poſſunt qui volunt noſſe ab incolis id referentibus. B Etſi autem locus ille multos haberet fontes, tamen quòd anguſtus eſſet, nec officinis neceſſariis ſufficeret, ad Orientem reflectit greſſus: parumpérque procedens, videt locum ſpatioſiorem, futuróque operi accommodatiorem. Ibi ergo labori cœpit inſtare attentiùs, aderátque illi, vt in talibus ſolet, diuina virtus: qua factum eſt, vt voluntatem effectus ſequeretur. Porrò quòd feræ eò vndique ceu ad ſtabulum vel potûs, vel paſtûs cauſa confluerent, antiquitus ille locus STABVLAVS dictus fuit. Quod nomen vir ſanctus minimè cenſuit immutandum, ſed & dici & eſſe voluit ſtabulum fidelium animarum, eò tanquam ad æternæ vitæ paſcua deinceps properaturarum.

Cap. 14. Poſtea inſtitutis operum præfectis, quid agerent expoſuit, atque ita Tungros vel Traiectum ſe recipiens, ad Paſtoralis officij curas animum intendit. Non multò poſt Rex ea didicit conſtructa Monaſteria, & immenſas omnipotenti Deo gratias egit. Et quia Eccleſiæ recèns ædificatæ Epiſcopali benedictione indigebant, beatum Remaclum accerſiens, tam eam, quæ erat Colonienſis parœciæ, annuente venerabili Cuniberto Epiſcopo, quàm illam, quæ noſtræ diœceſis eſt, ab eo voluit ſolemniter conſecrari: vt cuius diſpoſitione & ingenti ſtudio conditæ erant, eius etiam operâ Pontificali benedictione afficerentur. Nec verò ad has res vir ſanctus vllas moras attulit: qui ſanè & Regi & Proceribus adeò charus erat, C tantæque apud eos exiſtimationis, vt nihil quod magni eſſet momenti abſque eius conſilio fieret. Atque ea cauſâ, Miſſarum peractis ſolemniis, vtrumque Monaſterium GRIMOALDVS Maior Domus illius tradidit ſolertiæ & induſtriæ gubernandum: ſimul indicans ei, ſi qua eſſent Monachis neceſſaria, ea Regem ſuppeditaturum, vbi per ipſum de iis certior eſſet factus.

Cap. 20. Porrò autem creſcente religione, creuêre etiam Eccleſiæ illius prouentus. Vbi enim Rex SIGEBERTVS eum audiuit Fratrum feruorem erga Chriſti cultum, beatum Remaclum euocans, præter ea quæ priùs dederat, & vir illuſtriſſimus GRIMOALDVS obtinuerat, vnde etiam hactenus Fratres vixerant, ex conſenſu fidelium ſuorum, tam Epiſcoporum, quàm Procerum ſuprà dictorum, in honorem Dei & cultum ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum, & beati Martini, quibus ea loca dicata erant, permiſit beato Remaclo, vt in vſus ſeruorum Dei, quò deinceps quietiùs viuerent, & abſque vicinorum impreſſione ſoli Deo liberiùs vacarent, per vtriuſque Monaſterij circuitum duodecim leucæ deſignarentur, intra quarum limites quicquid haberetur, ab ſolis vtriuſque Cœnobij colonis excoleretur. Dicitur autem leuca apud Gallos, ſpatium mille quingentorum paſſuum, id eſt, duodecim ſtadiorum. Eam donationem Teſtamento confirmatam, & annuli Regij impreſſione conſignatam, ſanctus vir libenter accepit, & reuerenter

A conſeruauit. Deinde anno XIV. regni ſui idem Rex Teſtamento legauit beato Remaclo quædam in Aquitania, puta telonium in portu Vetraria ad fluuios Taunacum & Ittam: itémque portum Sellis, & Vogatium ad flumen Ligerim, cum omnibus ad eum attinentibus. Quod quidem teſtatur Præceptum, eius manu ſubſignatum: Sancta, inquit, ac venerabilia Monaſteria, Stabulaus ſiue Malmundarium cognominata, vbi vir venerabilis REMACLVS Epiſcopus & Abba, Chriſto auſpice, præeſſe videtur, quæ vir illuſtris GRIMOALDVS Maior Domus in honore ſancti Petri ac ſancti Pauli, vel ſancti Martini, ſeu ceterorum Sanctorum ſuo opere in vaſta eremi Ardennenſis conſtruxit, quemadmodum nos loca ipſa ad ipſa Monaſteria ædificanda pro noſtra præceptione ex foreſte noſtra conceſſimus. quæ licet gratiâ Chriſti ſint ditata, mundanam tamen ſubſtantiam cernuntur parumper habere. Ideò diuina inſpiratione commoniti, decreuimus aliquantulum de fiſco noſtro ad ipſa Monaſteria reſpicere & conſolari. & cetera quæ in eodem Præcepto ſequuntur. Denique ex fiſcis, quæ Monaſteriis illis adiacent, decimas illi dedit, quas etiamnum ea Monaſteria obtinent. SIGEBERTVS III.

Poſt hæc Rex ille, cùm Auſtraſiæ Regnum præclarè rexiſſet, diem clauſit extremum. Porrò GRIMOALDVS Maior Domus, ſiue Præfectus Palatij, ſub prætextu munerum accipiendorum, à CLODOVEO fratre Sigeberti Pariſius euocatus, illic retentus eſt: quòd filium domini ſui SIGEBERTI, quem in ſuam fidem ſuſceperat, vt eum patri in Regno ſubſtitueret, Clericum effeciſſet, ſiue totondiſſet, ſuum filium Regem volens conſtituere. Clodoueo quoque defuncto, CLOTHARIVS filius eius in Occidente, frater Clotharij CHILDERICVS in Cap. 21.
B Auſtraſia regnarunt. Hunc ergo beatus Remaclus adiit, & quod patruus ipſi donaſſet, vt confirmaret, petiit. Rex libens annuit, & vt vir Dei petierat, eius ſucceſſorem THEODARDVM, & ODONEM Domeſticum, iuſſit eiuſdem menſuræ ſolum remetiri: cuius partem dimidiam ſibi Rex ſeruauit, reliquam vſibus ſeruorum Dei Teſtamento addixit, & confirmauit. Obiit verò etiam Clotharius Rex, & ad Childericum Monarchia deuoluta eſt. At ille poſtea propter morum inſolentiam interfectus, fratrem THEODORICVM habuit in Occiduis Regni partibus ſucceſſorem, cui Maior Domus fuit EBROINVS. Horum tyrannidem auerſati Auſtraſiani, PIPINO Principi ſtudebant, & parebant. Is vbi didicit, in ſupradictis Monaſteriis cultum Religionis augeri, duas ex fiſcis ſuis villas in vſus menſæ ſeruorum Dei, vnam in Haſbanio, alteram in Arduenna, pro Dei & ſancti Remacli amore, attribuit.-- ⁝ CHILDERICVS II.

Ex Vita Ms. ſancti Amandi Epiſcopi, ab eius æquali conſcripta.

AMANDVS igitur ſanctiſſimus atque religioſiſſimus, Aquitaniæ partibus haud procul à maris Oceani littore ex Chriſtianis atque inclytis parentibus editus puer eſt. Pater eius SERENVS nomine, genitrix verò Amantia vocabatur. Sed
C cùm iam adoleſcentiam tranſiens in robur migraret virile, & immodicis deſideriis in Chriſti flagraret amore, patriam parentéſque relinquens, Oiam inſulam, quæ à littore Oceani maris XL. diſtat millibus, felici nauigans curſu, tandem portum Monaſterij petiit, ibique à fratribus ſpiritalibus cum magno receptus eſt gaudio.-- ⁝ Deinde relicto ſolo parentibúſque, Turonos ad ſepulcrum ſanctiſſimi petiit Martini, vbi comam capitis ſui abſcidit, adeptúſque Clericatus honorem, omnem gratiam tranſcendebat in Clero. Poſt hæc verò ab Abbate ipſius loci, & à fratribus benedictione percepta, ciuitatem Biturigas ad ſanctum petiit Auſtregiſilum, qui tunc in Dei rebus magnificus atque inſignis habebatur. Cúmque ab eo & ab eius Archidiacone, ſanctiſſimo videlicet Sulpicio, qui poſtea Epiſcopus claruit, clementiſſimè fuiſſet ſuſceptus, omni ei humanitate exhibita, Cellulam iuxta Eccleſiam in ſuperiori ciuitatis muro conſtrui fecerunt. In qua Cellula multis diebus ob amorem æternæ vitæ cilicio tectus & cinere, ieiunio attritus eſt atque inediâ.-- ⁝

CVM verò loca vel dioceſes ob animarum ſolicitudinem vir Domini circumiret Amandus, audiuit pagum eſſe quendam præter fluenta Scaldi fluuij, cui vocabulum eſt Gandauum. Cuius loci habitatores iniquitas diaboli eo circumquaque laqueis vehementer irretiuit, vt incolæ terræ illius relicto Deo arbores &

DAGOBERTVS I. ligna pro Deo colerent, atque fana vel idola adorarent. Propter ferocitatem enim gentis illius, vel ob terræ infœcunditatem, omnes Sacerdotes à prædicatione loci illius ſe ſubſtraxerant, & nemo audebat in eodem loco verbum annunciare Domini. Quo audito, vir ſanctus magis eorum miſeratus errorem, quàm de vitæ ſuæ periculo pertimeſcens, AICHARIVM Epiſcopum, qui tunc Nouiomenſis vrbis cathedram præſidebat Sacerdotalem, adiit: cúmque humiliter poſtulauit vt ad Regem DAGOBERTVM quantociùs pergeret, Epiſtoláſque ex iuſſu illius acciperet, vt ſi quis ſe non ſponte per baptiſmi lauacrum regenerare voluiſſet, coactus à Rege ſacro ablueretur baptiſmate. Quod ita factum eſt. Percepta namque à Rege poteſtate, & benedictione à Pontifice, illuc vir Domini Amandus perrexit intrepidè. -- :·

Illud etiam operæpretium huic ſcedulæ annectendum putauimus, quòd viro venerabili Preſbytero nomine Bono narrante didicimus, qui teſtabatur ſe præſentem fuiſſe, quando hæc geſta res eſt. Aiebat namque, quòd Comes quidam ex genere Francorum cognomine DOTTO, congregata non minima multitudine Francorum in vrbe Tornaco, vt erat illi iniunctum, ad dirimendas reſederat actiones. Tum ſubitò à lictoribus ante eum præſentatus eſt quidam reus, quem omnis turba acclamabat dignum eſſe morte. Erat namque iſdem fur, plagis iam crudeliter affectus, vehementérque cæſus, corpore etiam ſemiuiuus. Cúmque præfatus Dotto decreuiſſet, vt eum patibulo deberent affigi, vir Domini Amandus adueniens, obnixa prece poſtulare cœpit, vt ei vitam concedere dignaretur. Sed vt erat ſæuus, nihil apud eum obtinere potuit. -- :·

Interea DAGOBERTVS Rex amori mulierum plus quàm oportebat deditus, omníque ſpurcitiâ libidinis inflammatus, ſobolem minimè videbatur habere. Sed tandem ad Domini confugit auxilium, deprecabatúrque ſedulò, vt ei filium dare dignaretur, qui poſt eum Regni ſui gubernaret ſceptra. quod ita dante Deo factum eſt Cúmque ſibi nunciatum fuiſſet, quòd ei Dominus filium dare dignatus eſſet, magno mox repletus gaudio cogitare cœpit, cui ipſum puerum traderet, qui eum ſacro baptiſmate regenerare deberet. Statimque accerſitis miniſtris, vt ſanctum perquirerent AMANDVM, ſagaci intentione præcepit. Nam dudum ipſe Pontifex, dum pro capitalibus criminibus, (quod nullus ex Sacerdotibus facere auſus eſt) ipſum redargueret Regem, in furore accenſus, iubente eo, non abſque iniuria de Regno eius fuerat expulſus. Ille verò remotiora perquirens loca, verbum Dei gentibus prædicabat. Cúmque à miniſtris tandem fuiſſet repertus, & vt ad Regem ire deberet admonitus, memorans illud Apoſtoli præceptum, Poteſtatibus ſublimioribus ſe ſubdi debere, tandem peruenit ad Regem, qui in illis diebus in villa, cui vocabulum Clipiaco eſt, morabatur. Viſóque Rex beatiſſimo Amando, magno repletus eſt gaudio, proſtratúſque beati viri pedibus, deprecabatur vt tanto ſceleri, quod in eum perpetrauerat, veniam largiri dignaretur: Sed ille, vt erat mitiſſimus, atque ſupra modum patiens, citiùs eum eleuauit à terra, facinúſque in ſe perpetratum clementiſſimè indulſit. Tunc Rex ad ſanctum ait
» Amandum: Pœnitet me valde quòd ſtultè aduerſus te egerim. Precor igitur ne
» memineris iniuriæ, quam tibi irrogaui, atque preci meæ, quam ſummopere po-
» ſtulo, ne dedigneris annuere. Dedit mihi Dominus filium, non meis præceden-
» tibus meritis, precórque vt eum ſacro digneris abluere baptiſmate, atque in fi-
» lium tibi ſpiritalem ſuſcipere. Quod vir Domini vehementer renuens, ſcilicet ſciens eſſe ſcriptum, Militantem Deo non oportere implicari ſecularibus negociis, & quietum atque remotum Palatia non debere frequentare regia, è conſpectu Regis abſceſſit. Statim igitur Rex miſit ad eum virum illuſtrem DADONEM, atque cum eo venerabilem virum ELIGIVM, qui tunc in Palatio Regis ſub ſeculari degebant habitu: quos tamen poſtea egregios Sacerdotes, atque præclaros in meritis, ſignis quoque atque virtutibus fuiſſe plurimis compertum eſt. Hi verò humiliter virum Dei petierunt, vt precibus Regis daret aſſenſum, atque filium ipſius ſacro dignaretur diluere fonte, & vt eum enutrire, atque lege imbuere diuina quantociùs aſſentiret. Dicentes quòd ſi hoc vir Dei non renueret, per hanc familiaritatem liberiùs in Regno ipſius, vel vbicúmque eligeret, haberet licentiam prædicandi: ſeu nationes quamplures per hanc gratiam ſe poſſe conquirere fatebuntur. Tandem fatigatus precibus amborum, facturum ſe eſſe promiſit.

A Audiens autem Rex, quòd precibus ſuis ſanctus non renueret Amandus, ſtatim ipſum puerum afferri præcepit, qui fatebatur non plus à natiuitate habere, quàm dies circiter quadraginta. Accepit igitur vir ſanctus manibus puerum, & benedicens eum catechumenum fecit. Cûmque finita oratione nemo ex circumſtante multitudine reſpondiſſet, *Amen*: aperuit Dominus os pueri, atque audientibus cunctis clara voce reſpondit, *Amen*. Statimque eum regenerans ſacro baptiſmate, impoſitóque nomine SIGEBERTO, Regem atque omnem eius exercitum ſanctus Amandus magno repleuit gaudio. His ita geſtis, adueniente obitus ſui die Treiectenſium Epiſcopus feliciter migrauit ad Dominum. Rex igitur huius viri venerabilis comperiens obitum, ſanctum accerſire fecit Amandum: congregatáque multitudine Sacerdotum, populique turba non modica, ad regendam Treiectenſium Eccleſiam eum præpoſuit.-- :·

Nec multò poſt, cùm à fratribus, quos ob animarum curam per diuerſa reliquerat loca, rogaretur vt eos præſentiâ ſua viſitaret, & vt verbi ſacri pabulo reficere dignaretur: tandem prece accepta peruenit ad eos, audiuitque ab eis gentem quandam, quam Vacceiam appellauit antiquitas, quæ nunc vulgò nuncupatur VVASCONIA, nimio errore deceptam, ita vt augurijs, vel omni errori dedita, idola etiam pro Deo coleret. Quæ gens erga Pyrenæos ſaltus per aſpera atque inacceſſibilia diffuſa erat loca, fretáque agilitate pugnandi frequenter fines occupabat Francorum. Vir autem Domini Amandus eorum miſeratus errorem, B enixè elaborare cœpit, vt eos à diaboli reuocaret ſeruicio.-- :·

VIR ſanctus Domini Amandus HILDERICVM adiit Regem, eúmque humiliter poſtulauit, quatinus ei aliquod municipium ad conſtruendum Monaſterium non ambitionis gratiâ, ſed ob animarum ſalutem largiri dignaretur. Deditque præfatus Rex ei locum nuncupante Nanto, in quo vir Domini ſagaci intentione cœpit ædificare Cœnobium. MVMMVLVS autem quidam Ozidinſis vrbis Antiſtes valdè ferebat moleſtè, quòd iſdem vir Domini eundem locum impetrauerat à Rege.-- :·

Ex ſuppletione, quæ addita eſt Libello Vitæ ſancti Amandi à Milone Monacho & Sacerdote.

PRÆLATO libello de virtutibus ſancti edito, ſciendum eſt quantus vir idem, & cuius honoris apud homines habitus eſt, licèt ipſe declinare honores mundi ſemper deſideraret. Nam Reges & Reginæ, pluréſque illuſtres viri, ei venerationem & gratiam plurimam impendere ſtuduerunt, & de facultatibus ſuis viuo adhuc illum in corpore manentem non modicè ditauerunt. Villas quoque & prædia, ac proprias hereditates, cognoſcentes eum ſeruum eſſe Domini, fideliſſima deuotione ei ſe conferre gaudebant. Vbi ipſe vir Domini Amandus ſagaciſſima induſtriâ fidelibus viris, & Chriſto ſincerè deſiderantibus militare, Monaſteria con- C ſtruendo, ſtudioſiſſimè elaborabat. Nam Monaſterium, quod dicitur Blandinium, in caſtro Gandauo ſitum, aliúdque quod vocatur Marcianas, necnon & illud cui ipſe ſanctus vir Lotoſa nomen impoſuit, ſeu Ronace, quod eſt præfato penè contiguum: Cellulámque, quæ nuncupatur Bariſiacus *, quem locum cum adiacentibus ſibi appendiciis illic HILDERICVS Rex, & HYMNEGHILDIS Regina, viſi ſunt condonaſſe. Cuncta hæc ab ipſo Dei viro ædificata fuiſſe penè omnibus notum eſt. In quibus locis Fratribus vel Monachis ſub regulari norma conſtitutis, ſuperpoſitiſque Abbatibus, & omnibus benè ordinatis: ad poſtremum HELHONE Cœnobio ædificato, ipſe ibidem cum ſuis vſque ad ſanctiſſimi obitus diem Chriſto feliciter militauit.-- :·

* leg. vid. Kariſiacus.

Ex Vita Ms. ſanctæ Salabergæ Abbatiſſæ, quam ad Omotarium Papam, Anſtrudem Abbatiſſam, & Salabertam, ſcripſit Auctor coætaneus.

SALABERGA in ſuburbano Leucorum oppido, territorio Lingonico confini, ſecundum ſeculi dignitatem clariſſima, parentibus non infimis, ac in ſeruicio Dei per omnia deuotis, extitit oriunda. Sed quantum illuſtrior vel nobilior natalibus,

DAGOBERTVS I. adeò in nutriendi cura fuit parentibus ſollicitior. Nam cùm illo in tempore Gens A BAICARIORVM, quam Oroſius vir eruditiſſimus, & Hiſtoriarum cognitor, Boias priſco vocabulo appellat, in extrema Germania ſita, Bonoſiaca eſſet infecta errore, venerabilis vir EVSTASIVS Abbas, diuino vtpote inſtigatus ſpiritu, ex Luxouio Monaſterio in Voſago ſaltu ſito, quem vir famâ laudabilis, & ſanctitate pollens Columbanus, peregrinus ex Hibernia aduenìens, ex munificentia CHILDEBERTI Regis ſummo ſtudio & labore conſtruxit, præfatam gentem aggreſſus, eam ab errore reuocauit.-- :·

Denique remeans ex Baicariis idem vir egregius, poſt Germaniæ Belgicæque laborioſum callem, tandem peruenit ad quendam virum illuſtriſſimum, opibus & diuitiis opulentum, famáque ſecundum ſeculi dignitatem præclarum, & Aulicis Regiis aptum, nomine GVNDOINVM. Qui eo tempore manebat apud villam quandam Moſam nomine, ob amnem in eo loco defluentem ſic appellatam: qui amnis ex Lingonicis finibus fontem ſumens, poſt multos anfractus, crebróſque terræ circuitus, Reni velociſſimi fluminis in ſe fluenta ex parte recipiens, Oceano barbarico latè ingeritur.

Viſo igitur Gunduinus venerabili viro, velut gratiſſimum munus ſuſcepit. Tunc cœpit idem vir Dei ſciſcitari, vtrum eidem viro illuſtri Francorum orto natalibus ſoboles adeſſet. Vir verò induſtrius Gunduinus, cum coniuge ſua SARETRVDA, eleganti forma & nobili femina, duos bonæ indolis adoleſcentulos, ob benedictionis percepturam gratiam præſentauit. Quorum ſenior LEVBINVS*, cognomento BODO, iunior verò FVLCVLFVS, qui & ipſo alio vocabulo BODO dicebatur. Sciſcitatur denuò vir Dei, ſi adhuc proles ſupereſſet. Ad quem illi fatentur ſe habere puellam germanam, licèt ætate præferentem, B

*al. LEVDVINVS.

» ſed dudum luminibus orbatam. Ad quos vir Deo plenus ait: Veniat, quæſo, ipſa, & noſtris præſentetur obtutibus. Triduano igitur à ſemetipſo exacto ieiunio, ſuper oculos puellæ oleum benedictionis vir Dei effudit. Mirum dictu! mox puella ſanitatem priſtinam, Chriſti gratiâ opitulante, conſecuta eſt.-- :·

Interea cùm ad perfectæ ætatis veniſſet annos, parentes eius cùm vidiſſent puellam gliſcentem, moribúſque ornatam, de liberorum ſucceſſione cogitantes, contra puellæ voluntatem eam cuidam viro generoſitate pollenti RICRANNO nomine in matrimonio tradiderunt. Qui vix eam duobus menſibus iure matrimonij habens, humanis rebus exemptus, vitâ priuatus eſt.

His ita tranſactis, Euſtaſius ad Luxouium regreſſus eſt. Deinde ad VVaraſcos, qui partem Sequanorum Prouinciæ & Duuij amnis fluenta ex vtraque ripa incolunt, pergit. Qui & ipſi eodem Bonoſij Foteníque maculati errore, æuo iam ſenes tabeſcebant. Ad quos vir Dei veniens, eos ad ſanctæ Eccleſiæ gremium reuocauit. Sed paulò poſt vita beata functus, migrauit ad Dominum. In cuius locum beatæ recordationis VVALBERTVS in regimine Fratrum ſubuectus eſt.- :·

Prudentiſſima verò femina SALABERGA, cùm per biennium iam viduata reſideret, licèt ſub laico habitu degens, decreuit animo, vt ad ſacrarum Virginum Cœnobium, quod venerandus vir ROMARICVS ex Palatio magnificè conuerſus, per exhortationem & ſolamen beati Euſtaſij in Voſago conſtruxerat, latebram fugæ expeteret. Feciſſétque ſatis votis, ſi ſexus non fuiſſet impedimentum, & Regia non irretiſſent obſtacula. C

Per idem tempus Francorum ſceptra Regníque gubernacula DAGOBERTVS regebat. Vir in primis acer ingenio, & Principatu clarus. Et non ſolùm ob fidei iura ſibi ſubiectis, verumetiam exterorum, vicinarúmque gentium famâ metuendus. Metuens autem præfatus Gunduinus, ne ob filiam iram Regis ſæuitiámque incurreret, eam à calle, quò ire ſponte decreuerat, pedetentim retraxit. Iam enim opinio eius ad aures regias peruenerat. Morabatur denique hiſdem temporibus in Aula prædicti Principis vir quidam ſtrenuus, conſiliis Regiis gratus, inter ſuos famâ celeber nomine BLANDINVS, qui cognomentum BASO acceperat. qui vtpote & ipſe ex Sicambrorum proſapiâ ſpectabili ortus eſt. Mox prædictam SADLABERGAM, non eius ſponte, quia iamdudum diuinis præceptis ſe implicare vouerat, licèt inuitis parentibus, Regio tamen iuſſu, ob liberorum procreandorum cauſam, prædictus vir ad ſuum adſciuit coniugium.-- :·

Concepit autem, & peperit filiam, cui ex auiæ vocabulo SARETRVDÆ nomen

A nomen indidit. Rurſus edidit aliam filiam, quam EBANEM nuncupauit. Deinceps verò genuit filiam tertiam, ipſámque baptiſmi gratiâ regeneratam ANSTRVDEM appellauit: quæ in cura & régimine ſororum proceſſu temporis cuncta annuente caterua ſucceſſit. Quæ hactenus, Chriſto auſpice, diuinis pollens priuilegiis nunc ſupereſt. Vnum etiam edidit liberum, qui & ipſe baptiſmi gratiâ à Sacerdotibus conſecratus, EVSTASIVM nomen tradiderunt: qui & infra pueriles annos defunctus eſt. Quintum verò bonæ indolis edidit prolem, nomine BALDOENVM, quem & ipſum iuxta priores omnipotenti Deo ſacrauit.-- :· DAGOBERTVS I.

Denique auctore Deo omnem ſpem ſuam poſt Deum beato viro VValberto, cuius ſuperiùs mentionem fecimus, committens, viro conuerſo, prolibúſque Deo ſacratis, Religionis veſte accepta, inito cum eodē beato VValberto conſilio, conuenientiâ exiſtente mariti, Cœnobium puellarum in ſuburbio Lingonicæ vrbis, in hereditate vel ſucceſſione paterna conatur extruere. Ad quod opus peragendum venerabilis VValbertus ſolamen, artificéſque ac viros induſtrios præbuit, atque commiſit. Qui locus licèt Auſtraſiorum finibus immineret, vicinus tamen Burgundię erat, diſtans à Luxouió Monaſterio paulò minus millibus quadraginta. Ibique adunatis centum ſeu amplius tam ex nobilium liberis, quàm ex proprio officio puellis, illum Chriſto Domino dicauit. Sed cùm iam pars maxima fabricæ Monaſterij inſtructa eſſet, cœpit famula Chriſti præſaga, vt pote ſpiritu Dei repleta, ſagaci cum viro trutinare animo, non eſſe in eodem loco puellarum Cœnobium tu-B tum, nihilque ſtabilitatis habere munitioniſque locum. Nam licèt barbaries procul abeſſet, Regum tamen limitibus hinc indè admixtis, periculi indicium futuris temporibus erat. quod periculum nos deinceps vidimus. Denique nuper ciuile bellum inter Reges Francorum THEODERICVM & DAGOBERTVM* circa illos fines eſt actum, loca vicina quoque depopulata, agri, villæ, ædes, & ipſa, quod grauius eſt, Sanctorum corpora, igne ſunt cremata. Vnde liquidò patet, diuino eam ſpiritu fuiſſe imbutam, quæ pridem anticipauit diſcrimen.

*leg. vid. CHILDERICVM, qui fuit Auſtraſiorum Rex, ac Theoderici ipſius frater.

Conſilio igitur adepto cum præfato VValberto Abbate, qui ingenio & vigore ſagaci, & naturæ bonæ in talibus rebus præditus erat, quem poſtea & comitem itineris, & ſocium laboris habuit, relinquens patriæ ſolum, paternáſque ſedes, malens cum Chriſto egere, quàm tot pati diſcrimina cum vitæ diſpendio, ad vrbem LVGDVNI cum maximo apparatu, & cum animabus à Deo ſibi commiſſis, proficiſcitur. Quæ vrbs licèt obſidione vallari ab hoſtibus poſſit, tamen naturâ loci, & in cacumine ſaxi ſita, munitionem robuſtam obtinuit: vt frangi nequeat à barbaris, periculo careat. Nam cùm eam VVandali, Alani, Huni, ceteræque Germaniæ & Scithiæ gentes fruſtra vallaſſent, nulla aggerum arte iminente, non fundibalorum iaculis, non armorum ſpiculis iacientibus, nec arietum impulſionibus obtinere valuerunt: ſed caſſo labore fruſtrati, inertes receſſerunt. Excepto enim murorum ambitu, in proceritatem collis extenditur, intrinſecus ipſius muri circuitus humo coæquantur. Vnde fit, vt machinarum ars ibi nulla queat oppidum fa-C tigare, ſed & altrinſecus ſaxa naturalia ambiunt. Vrbs infra referta puteis, ad ipſos quoque portarum exitus fontes manant perhennes, qui vſui hominum, pecorum, ac iumentorum potum dant.

Igitur cùm iam ad illuminandam vrbem veluti ſolis radius veneranda femina cum ſuis ſequacibus ſanctis appropinquaſſet, Præſul oppidi illius ATTILO cum ſummo fauore ei obuiam pergit, tanquam ſi diuinum munus Angelicáque turba veniſſet: & ouans ſanctas famulas Chriſti cum choro pſallentium, cum pſalmodia, & hymnidicis ſummiſque laudibus deducit in vrbem.-- :· Denique contemplata conditione loci, cernentéſque idoneum ac gratiſſimum, & abſque diſcrimine, munitionis locum, cœperunt fundamenta Eccleſiarum atque domorum iacere. Quibus peractis, ac proſperè geſtis, cœperunt ad laudes Dei omnipotentis Domini noſtri Ieſu Chriſti nobilium ſoboles ſeruiciúmque concurrere. - :· Inter ceteras autem nobilium Sicambrorum feminas, ODILA nobilitate & ingenij naturâ boni pollens, quæ & ipſa pridem à venerabili VValberto Chriſtiani vigoris inſigne ac ſalubre acceperat antidotum, conſilio accepto cum regali viro illuſtri BODONE, quem ſuperiùs LEVDINVM prædiximus, qui in eo tempore induſtrius & potens erat, poſtpoſita faleramenta mundi, ad Dominum ſunt conuerſi: réſque ſuas Monaſteriis collectas, poſt beatam Sadlabergam eundem callem tenentes, Lugdu-

Dago-bertus I. num properauerunt. Bodo inciſa cæſarie, Monachi, inquantum res ſinebat, agebat officium. At non multò poſt Tulli oppidi adeptus Epiſcopatum, non multò poſt naturæ debitum reddidit. Veneranda quoque Odila Chriſti ſcemate ſuſcepto, ſanctarum Virginum ſe choro coniungens, ſub obedientiæ tenore vitam beatam degens, ſpiritum cui omnia debentur reddidit. A

Ex Vita Ms. ſancti Philiberti Abbatis, quæ imperante domno Coſchino Gemmeticenſium Patre ſcripta fuit.

Cap. 2. SANCTVS igitur PHILIBERTVS Heliſano territorio ortus, ſeculari prudentiâ non indoctus, vndique iuxta morem gentis ſtrenuus, vrbe VICO-IVLII eſt nutritus: ea de cauſa maximè, quòd genitorem ipſius PHILIBAVDVM obtentu regio munere, laicali adminiſtratione ceſſante, ciues loci illius expetiſſent Pontificem. Qui cùm prædictum adoleſcētem bonæ indolis florere cerneret, eum Regi DAGOBERTO commendare ſtuduit, qui inter reliquos Francorum Reges fortiſſimus fuit. Tunc ille nobilitatis lampade fulgens, conſortium indeptus eſt AVDOENI Optimatis, qui ſub aureo balteo Deum valde diligens, inter reliquos Regni Proceres valde habebatur illuſtris. Et præfulgentibus vitæ meritis cathedram ſubiit Rodomagenſium ciuitatis, & nunc virtutum ſignis fulgorante radio coruſcat in terris.-- ⁝

Cap. 4. Agnito igitur quodam Dei milite AGILVM nomine, qui præerat Cœnobio Raſbacenſi, quod ſanctus Audoenus cum ſuis conſortibus in propria conſtruxerat tellure, & ipſum virum Dei ibi inſtituerat de Monaſterio Luxouienſium Patrem, quicquid habere potuit in eleemoſynam erogauit. Nec quicquam exindè amicis vel parentibus gratis aliquid tribuit, ſed totum ac ſi regalia negocia ſibi credita cautè & fideliter diſpenſauit. Cúmque ad prædictum Cœnobium perueniſſet, beatus Agilus illum gratanter recepit. Ibique vir Domini Philibertus comam depoſuit, ac iugum Chriſti ſuaue & onus leue ſuſcepit. Tantóque Religionis culmine excreuit, vt viris perfectioribus imitabilis fieret.-- ⁝ B

Cap. 8. Igitur cùm beatus Agilus obiſſet in Domino, Fratrum concordante conſenſu, vir Domini Philibertus ſuſcepit regiminis locum.-- ⁝

Cap. 11. Sed cùm diuina virtus lumen illius ſuper candelabrum vellet conſtitui, vt lampas ſanctitatis eius longè latéque fulgorante radio deberet ſplendere, poſuit in corde viri ſanctiſſimi, vt ex proprio labore deberet Monaſterium fabricari. Tunc à Rege Francorum CLODOVEO nomine, atque eius Regina vocabulo BALDECHILDE, locum in pago Rodomagenſi, quem vetuſto vocabulo GEMMETICVM antiquitas conſueuerat nuncupare, obtinens ſuggeſtione ſupplici, nobile ibidem Cœnobium viſus eſt extruxiſſe. C

Cap. 12. Verè digna ethymologiâ nominis GEMMETICVM nuncupatum, qui diuerſo vernat decore more gemmarum. Hinc frondium coma ſilueſtris, hinc multiplices arborum fruges: illinc placet vberrima tellus, iſtinc virentia prata graminibus. Hinc hortorum odoriferi flores, hinc vinearum abundant botriones. Quique turgentibus gemmis, lucentibus rutilant in falernis. Cincta vndique aquis miratur inclyta ceſpes. Paſtui pecorum congrua fundens frugem lactiferam. Diuerſis venatibus apta, auium canora melodiâ. Sequana parte trina, millia girat ter quina. Bis quaterno ſtadio, quod non in ictus priſtinos vergit curſum. Vnum tantummodò commeantibus dans ingreſſum. Nunc aſcendens mare eructat, nunc ad ſinum rediens aquarum impetus manat. Compendia nauium, commercia plurimorum: nihil penè indigens quicquid miniſtretur vehiculis pedeſtribus & equinis, plauſtris etiam atque ratibus. Ibidem caſtrum condiderunt antiqui. Ibi adſtant in acie nobilia caſtra Dei.-- ⁝

Cap. 18. Cùm igitur virorum increuiſſet in Monaſterio multitudo, aliud conſtruxit Cœnobium PAVLIACVM nomine, decem millibus à Gemmetico ſequeſtratum. Vbi ſanctarum congregauit multitudinem feminarum, quas ſub Religionis norma pro viri Dei obedientia gubernabat mater prudentiſſima, orta nobili parentela, vocabulo AVSTROBERTA. Sed & multa Monaſteria per eius exemplum ſunt conſtructa in Neuſtria.-- ⁝

Cap. 19. Sed cùm peſtifer HEBROINVS, qui à Francorum genere pro nimia crudelitate de Palatino honore fuerat pulſus, comâ detonſâ, Clericus Luxouium ingreſ-

A ſus, apoſtata factus, ſpiritu malignitatis armatus, cœpiſſet rabidis dentibus ſuper nobiles, Sacerdotes, & Francos, atque conſentientibus plurimis contra mandatum Dei recepiſſet locum honoris, ſanctus ad eum Philibertus abiit, & prædicationis verba impendit. Cúmque ei ille dare munera magna vellet, vir Dei cuncta reſpuens, ait apoſtatam eum eſſe, nec Chriſtianum hominem cum eo participare debere, exiſtimans quòd potuiſſet hoc facto per acumen ferri palmam martyrij obtinere. Sed ſeruauit illum Dominus ad multorum profectum, qui per eum vocandi erant ad regnum cœlorum.-- ⁝ Per litteras beati Audoeni Pontificis adiit ad ANSOALDVM virum nobilem Pictauorum Pontificem, ob Monaſterij gratiam conſtruendi. Illis itaque diebus in ſeculi potentia nimium fulgebat Anſoaldus, qui cognoſcens virum Dei culmine ſanctitatis erectum, in eius ſe conſiliis commendauit ex integro, & ſub Religionis norma Epiſcopalem cœpit inclinare potentiam. Cúmque eum vellet ſecum retinere in vrbe, & ſanctus Philibertus ſemper deſideraret heremi vaſtitatem, largiente Domino HERO maris inſulâ locauit Cœnobium: Anſoaldus opere & eleemoſynæ largitate, Philibertus religione, doctrina, opere, & Monachorum congerie. In quem locum de gemmato fauo Gemmetici diuina mella perrexerunt cum animarum examine. Quem Apoſtolicus vir Anſoaldus de rebus propriis ditauit muneribus magnis, acta commutatione villarum cum Eccleſia Pictauenſi.

Interim cùm ſanctus Philibertus, ne cum Hebroino communionem iungeret, in Neuſtriam redire non vellet, ſanctus Audoenus cùm in loco illius vellet Abbatem conſtituere, & Monachi fortiſſimi abſque permiſſu Rectoris ſui nullatenus ad conſenſum potuiſſent minis ac terroribus vel blandiciis flecti, quidam miſer homunculus vocabulo Chrodobertus, cuius filium in ſeculo ſanctus Philibertus de ſacris ſuſceperat fontibus, & ipſe poſtea promiſſa obedientiâ eius extiterat monachus, contra iuſtitiæ modulum ipſum Monaſterium ſuſcepit ad regendum. Eadem namque die damnationis ictu percuſſus in pede, tantùm eſt cruciatus acerbiſſima peſte, vt illo viuente oſſa ipſi deciderent, & miſerabilem vitam miſerrima morte finiret. Sed cùm in loco huius RAGETRAMNVS Archidiaconus fuiſſet à beato Audoeno Antiſtite ſubrogatus, inuento loco Abrincatinæ Eccleſiæ cathedram eſt prælatus, atque HEBROINVS apoſtata interfectus.-- ⁝ Deinde beatus vir rediit Gemmeticum.-- ⁝ — Cap. 26. — B

Eodem igitur tempore Princeps Palatij GVARATO nomine in Caltiuo territorio oppidum tradidit ad Monaſterium Virginum conſtruendum, VILLARE vocabulo, vbi vſque hodie Religionis norma fulget in loco. Regreſſus verò beatus Philibertus Pictauo territorio ad ſupradictum Pontificem Anſoaldum, magno receptus eſt cum gaudio. Perrexit QVINCIACO Monaſterio, quod & ipſum nobili eſt conſtructum in loco. Vnde iſdem Sacerdos veteribus deturbatis erroribus ipſum impleuerat Monachis, vbi Chriſtus iugiter per famulos conlaudatur in Sanctis. Ibique accepto conſilio, vnum de diſcipulis ſuis electum Aicadrum nomine, C virum idoneum, direxit Gemmeticum, vt ipſe paſtorali officio illius ſubrogaretur in loco. Ipſe verò Herum reuerſus eſt in inſulam, & Quinciacum Monaſterium alteri de ſuis Monachis tradidit ad regendum.-- ⁝

Ex Vita ſanctæ Auſtrebertæ Virginis, primæ Abbatiſſæ Pauliacenſis.

POSTQVAM vniuerſalis Dominus humanæ ſalutis auctor pariter ac redemptor, Gallorum feralia ſuæ ditioni ſubiugauit colla, quartus à CLODOVEO, qui primus Chriſtianæ Religionis normam, beato Remigio tradente, ſuſcepit, DAGOBERTVS glorioſus Princeps, nobilitate clarus, potentiâ præpotens, armis ſtrenuus, Regi Regum Chriſto ſatis deuotus, Regni Francorum, Deo ſibi ſuffragante, ſuſcepit habenas. Cuius tempore velut palma in Galliis ſancta mater refloruit Eccleſia, diuerſis ſanctorum Sacerdotum Monachorúmque virtutibus adornata, ac Deo dicatarum Virginum. Inter quos velut ſidus ceteris micantius vir Domini PHILIBERTVS, Monachorum egregius Paſtor, Cœnobiorum nobilis fundator, in ſaltu Gemmeticenſi, ex prædicti Regis Dagoberti largitione, Monaſterium à primo lapide fundauit, conſtruxit, ac Deo famulantium Monachorum nobili congregatione ornauit. Qua etiam tempeſtate eius bonitatis fama ſuccreſcente, largitione cuiuſdã illuſtris viri nomine AMALBERTI, in fundo, qui Pau- — Apud Surium Tom. 1.

DAGOBERTVS I. liacus nuncupatur, aliud Cœnobium ſtruxit, diſtans à præfato Gemmeticenſi millibus fermè decem, vbi ancillarum Dei haud paruam congregationem adunauit. A

Erat eodem tempore in Palatio ſæpedicti Principis DAGOBERTI vir honeſtate vitæ valde venerabilis, moribus honeſtus, ſapientiâ clarus, conſilio prouidus, priorum Regum ex proſapia oriundus, officio etiam, vt fertur, Comes Palatinus, nomine BADEFRIDVS. Hic accepit vxorem Alemannorum Regis ex proſapia, nomine FRAMEHILDEM. Erat verò elegans & ipſa facie, ſed nimirum elegantior ſanctitate. His ergo parentibus in Taruanenſi territorio exorta eſt illa puellarum gloria, vocitata AVSTREBERTHA, priùs à Deo prælecta, quàm in matris alueo concepta.-- ⁝·

Procedente igitur tempore, cùm parentes eius, arrhabone pro amore ſeculi recepto, tempus præfinitum, & diem ſtatuiſſent nuptiarum, illa in anguſtiis poſita, iter fùrtim arripuit. Veniénſque ad flumen, quod dicitur Quantia, vbi pons erat, eo transmiſſo, properauit ad virum ſanctum AVDOMARVM nomine, Taruanenſis vrbis Pontificem. A quo ſacro velamine conſecrari petiit & obtinuit.- ⁝· Aliquando ergo cùm in domo parentum commorata fuiſſet, cœpit implorare matrem & fratres, vt Monaſterium poſſet ingredi, & ſanctis virginibus ſociari, ſub poteſtate ſcilicet alterius victura. Quod illi benignè aſſentientes, non ſolùm abeundi liberam ei tribuunt poteſtatem, verùm etiam cum ea pergentes, ad Monaſterium vſque perducunt. Eſt autem ipſum Monaſterium ſuper fluuium, qui dicitur Somma, constructum. nominatur autem Poreus. Ibique præerat ſpiritualis mater nomine BVRGOFLEDIS. Quæ ſuſcepit eam in filiam, ceteriſque ſororibus aggregauit.-- ⁝· B

Erat illis temporibus vir vitæ valde venerabilis, Philibertus nomine, cuius ſuprà meminimus. Qui rogatus à quodam viro potentiſſimo nomine Amalberto, eo quòd illo in tempore eius opera atque doctrina in fide & religione erant ſpectata, & ſingularis ab omnibus habebatur, Monaſterium, quod in fundo proprio, qui Pauliacus dicebatur, idem Amalbertus conſtruxerat, filiámque ſuam paruulam, quæ AVREA dicebatur, cum aliis Deo ſacratis Chriſto inibi ſeruire deuouerat, ad regendum ſuſcepit. Et licèt vir Dei lectione frequenti eaſdem Dei ancillas inſtrueret, prædicatione ſancta doceret: tamen quia neceſſitas expoſcebat, vt talibus rudimentis ab eodem ſexu regularis diſciplinæ norma inhæreret, prædictus Dei famulus, audita iam famâ famulæ Chriſti Auſtreberthæ, nuncios ad eam mittere ſtuduit, duos videlicet ex Monachis ſuis, vt ad hunc locum venire deberet. -- ⁝· Beata itaque Auſtrebertha duabus ſororibus ſecum adhibitis, perrexit cum homine Dei, à quo curam in eodem loco ilico ſuſcepit. Rexit autem idem Cœnobium per plura curricula annorum.-- ⁝·

Ex Vita ſancti Richarij Presbyteri, quam ſtilo ſimpliciori digeſtam Alcuinus petente Angilberto Abbate Centulenſi cultiùs annotauit. C

Extat inter Opera Alcuini, & apud Surium. TEMPORIBVS glorioſiſſimi Regis Francorum DAGOBERTI, qui & ſeculari poteſtate præclarus, & Chriſtiana Religione nobilis effulſit, & Optimates ſuos dignitatibus exaltauit, & ſeruos Dei honoribus excoluit: in illis, inquam, diebus plurima vbique Monaſteria à ſanctis Patribus cœperunt conſtrui, necnon & multi ex laico habitu viri religioſi inuenti ſunt. Ex quibus RICHARIVS quidam natus in villa Centula prouinciæ Pontiuæ velut lucifer inter vmbras oriens emicuit, non tam nobilibus iuxta ſeculum parentibus ortus, quàm moribus honeſtus, & omni probitate deuotiſſimus.-- ⁝·

Quodam tempore Rex potentiſſimus DAGOBERTVS, rogante viro illuſtri GISLEMARO, eaſdem venire in partes, & virum Dei, vt ſe ſacroſanctis eius orationibus commendaret, inuiſere contigit. Quem ipſe famulus Dei & ſanctitatis ſuæ benedictione roborauit, & ſacerdotali auctoritate libera voce caſtigauit.-- ⁝· Qua caſtigatione Rex, vt fuit ſapientiſſimus, benignè ſuſcepta, gaudens eius libera veritatis fiduciâ, Sacerdotem Chriſti ſecum ad conuiuium venire rogauit. Cuius conſtantiâ morum, & inſtantiâ prædicationis præfatus Rex delectatus, cœpit eum ex animo amare, & honore proſequi: intantùm vt ea ipſa die aliquid de cenſu ſuo ad luminaria Domus Dei condonaret. -- ⁝· Porro Giſlemarus vir illuſtris, & Chriſtianæ Religionis deuotus amator, ſimul & MAVRONTVS nobi-

A lis quidam vir, & terrarum vel ſiluarum ad Regem pertinentium ſeruator, præbuerunt ei locum manendi in ſilua Criſciacenſi. Qui & ipſe Maurontus poſtea, ſeculari habitu depoſito, Monachus factus eſt in eodem loco. Cúmque viro Dei manſionem ſolitariam præparaſſet, Chriſto Monaſterium conſtruere inchoauit.-- ⁏ DAGOBERTVS I.

Ex Vita ſancti Iudoci Confeſſoris, per Florentium Abbatem ſcripta.

IPSE namque eximius Chriſti Confeſſor IVDOCVS, de illuſtri procedens genealogia RIOVALI, qui principabatur in tranſmarina ſiue maiori Britannia, quæ modò dicitur Anglia, & poſtmodum in copioſa nauium multitudine ac manu valida exteriorem ſibi ſubiecit Britanniam. Filius fuit IVTHAELI Regis Britonum, habuitque fratrem maiorem natu beatum IVDICHAELVM, qui regnauit poſt patrem ipſorum Iuthaelum. Iſti duo fratres, Iudichaelus videlicet & Iudocus, contemporanei fuerunt DAGOBERTI Regis Francorum, cum quo poſt graues adinuicem inimicitias, pacificatus eſt in Palatio Clippiaco amicus Dei Rex Britonum Iudichaelus, magniſque honoratus muneribus ab ipſo Rege Dagoberto. Rogatus tamen à Dagoberto, vt pranderet cum eo, voluntati eius & voto nō acquieuit regio: ſed eligens menſam Dadonis, qui & Audoenus, poſtmodum Rothomagenſis Epiſcopi, eius dignatus eſt intereſſe conuiuio: malens inter B diuerſa fercula ſacris eruditionibus ipſius informari, quàm ex ſuperfluis exeniorum diuerſitatibus in menſa regia faſtidium ſibi generari. *Apud Surium Tom. VI.*

Regreſſus conſequenter vir Dei IVDICHAELVS Rex in Britanniam, & Regnum relinquere præmeditatus & patriam, ac vitam ducere monaſticam, fratrem ſuum iuniorem ſe, beatum ſcilicet IVDOCVM, conueniri fecit de ſuſcipienda Regni gubernatione, vt in ſuo permanere poſſet propoſito, & Monachorum fratrum cohabitatione. Frater autem eius beatus Iudocus non minùs eo feruens in diuina dilectione, induciis deliberandi per octo dies à Rege fratre ſuo vix impetratis: die noctúque anxia cogitare cœpit intentione, quomodo relinquere poſſet, immò effugere & Regnum & patriam, ac fratris ſui qui regnabat declinare maleuolentiam. Ipſo igitur in Monaſterio Lammailmon *, in quo literas didicerat, moram faciente, & orationi frequentiùs hac de cauſa incumbente, contigit per illud Monaſterium XI. peregrinos præterire, prætendentes quòd Romam vellent proficiſci. Hos itaque inſecutus ſecretò, & eis aſſociatus, venit Pariſius. Verùm vtrum cum eis vlteriùs progrederetur in dubio poſitus, conſilium tandem à Spiritu ſancto, qui greſſus eius dirigebat, in omnibus vtile conſecutus, ab itinere tantùm frequentato à populis, & à ſtrata declinauit publica: dimiſſiſque ſibi à Deo tranſmiſſis itineris comitibus, ad Pontiui feſtinauit confinia, quæ antiquis plena nemoribus, deſerta erant & inuia.-- ⁏

Ex Vita ſanctæ Rictrudis Martianenſis, quam Hugbaldus Monachus Eluonenſis ad Stephanum Epiſcopum Cameracenſem ſcripſit.

C RICTRVDIS deuota Chriſti ancilla patrem habuit ERNOLDVM virum nobilem, & LICHIAM genitricem ex bellicoſa Vaſconum gente. Quæ gens licèt ea tempeſtate magna ex parte dæmonum cultui eſſet addicta, attamen à Deo electa Rictrudis ſic ab illis impiis traxit originem, quemadmodum è ſpinis naſcitur roſa. Fuit autem temporibus CLOTHARII Regis, qui à Magno CLODOVEO quartus fuit, atque etiam huius Clotharij filij DAGOBERTI inclyti, qui à beatiſſimo ARNVLPHO Metenſium Epiſcopo inſtitutus, dignus & induſtriâ & viribus fuit, qui vnà cum patre regnaret, eique in Regno ſuccederet. Habuit autem Dagobertus fratrem ARIBERTVM, non tamen germanum. Ei attribuit vrbes & pagos citra Ligerim flumen, & vſque ad Pyrenæos ſaltus: ſapienti videlicet vſus conſilio: pactúſque ab eo, nequid vnquam paterni Regni ab eo repeteret. Itaque Aribertus Toloſanam obtinens ſedem, cùm in Aquitania regnaret, non diu poſt totam Vaſconiam ſibi ſubegit. *Apud Surium Tom. III.*

At DAGOBERTVS in adminiſtrando Regno præclarus, vni vicio ſubiacuit, immodico deditus amori mulierum. Vnde accidit, vt legitima coniuge ſua ob ſterilitatem repudiata, alteram ſibi copularit. Cúmque id flagitium in eo Pontifices, imprimis autem vir ſanctiſſimus & mirabilium operum patrator Præſul Amandus

DAGOBERTVS I. reprehenderet: ille indignatione & faſtu regio incitatus, eundem venerabilem A Antiſtitem non abſque iniuria è ſuo Regno eiecit. Ille verò pro Chriſti veritate perſecutionem patientiſſimè ferens, diuerſis in locis diuini verbi ſparſit ſemina, atque tandem etiam in Vaſconiam Rictrudis patriam peruenit, vt cœlitus infuſo ſibi lumine eius regionis gentem illuſtraret.

Interea autem Dagobertus Rex, cùm non haberet filium, qui ipſi in Regno ſuccederet, ea causâ mœrens non mediocriter, tertiam ſibi aſciuit vxorem. Atque tum demum conuerſus ad Deum, multorúmque expetens preces, & largas præſtans eleemoſynas, eodem anno ex illa coniuge ſuſtulit filium.-- ⁛

Cùm verò per id tempus Franci crebrò commearent in Vaſconiam, RICTRVDIS puella bonæ indolis, ad nubiles iam perducta annos, conſpicitur, amatur, atque appetitur à Franco quodam ADALBALDO, præclaris & iuſtis orto natalibus: cuius mater GEREBERTA filia fuit ſanctæ GERTRVDIS, in Monaſterio, quod Hamaticum dicitur, quieſcentis, quod ipſa conſtruxerat. Fueràtque is Adalbaldus à puero optimis inſtitutus diſciplinis, multiſque pollebat opibus & fundis, nec vulgarem gratiæ locum in Regis Aula obtinebat: dignus planè vir, qui Rictrudem haberet coniugem, cui etiam iuxta morem deſponſa, & matrimonij lege ſociata fuit.-- ⁛ Nati quoque eis ſunt filij, & in iis primogenitus MAVRONTVS, poſtea Abbas & Leuita factus, & tres filiæ, ſanctæ virgines: CLOTSENDIS poſt obitum matris eius Monaſterij moderatrix, EVSEBIA bona Dei cultrix, & ADALSENDIS. Maurontus patrem ſpiritualem habuit venerabilem Sacerdotem Richarium, qui per ſacrum baptiſma eum Chriſto regenerauit. Cloſendem B egregius Pontifex Amandus & ſacris manibus è fonte ſalutari ſuſcepit, atque in omnibus Deo dignam reddidit. Euſebiam MATHILDIS* Regina, Dagoberti coniunx, ex ſacro fonte ſuſcepit.

*NANTILDIS

Accidit autem vt Adalbaldus à pago Auſtrebatenſi, vbi multæ ei erant poſſeſſiones, in Vaſconiam triſte ſuis iter ſuſciperet. Proſequebatur euntem aliquò vſque beata Rictrudis, ſed iuſſa citò domum ſe recipit mœrens, quaſi iam animo præſagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos aiunt fuiſſe quibus illud coniugium diſplicuerat, vir pius inſidiis appetitur, vulneratur, perimitur. Citò autem triſtiſſimæ rei nuncius perfertur ad Chriſti famulam Rictrudem, quæ poſtea velum à ſancto Amando conſecratum ſibi impoſuit.--- ⁛ Porro locum, vbi ſpiritalibus daret exercitiis operam, cum conſilio & auxilio ſæpè dicti Antiſtitis Amandi, valde ſibi congruum delegit, nempè Monaſterium, quod MARTIANAS vocant, ab eodem Antiſtite ad fluuium Scarbum exædificatum. Cui diſponendo & conſtituendo vir ſanctus Abbatem præfecerat ſanctum IOVATVM venerabilem virum. Et Amandus quidem Monachos illic haberi voluit, ſed Iouatus Sanctimoniales ibi congregauit.-- ⁛

Poſtquam autem MAVRONTVS ad viriles peruenit annos, cùm eſſet vir nobilis Regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officiis & miniſteriis vtebatur.- ⁛ Sed factus poſtea Diaconus, illi muneri congrua viuendi ratione & optima conuerſatione reſpondit. In Aula etiam Regis, quippe clara editus proſapiâ, præclarè functus eſt officio Regiorum conſcribendorum Diplomatum, ſiue Edictorum. C Et vt ad ſanctæ conuerſationis eius cumulum non parum accederet, ſancti AMATI Epiſcopi ei conuictus obtigit. Qui beatus vir, cùm Senonenſis eſſet Epiſcopus, falsò apud THEODORICVM Regem inſimulatus fuit, tanquam in Regem perfidiæ crimen admiſiſſet. atque ea cauſa in Perona Monaſterio in Veromanduorum oppido ſito, cui tum ſanctus Abbas Vltanus præerat, iuſſus eſt exul degere. Mortuo autem Vltano, traditus eſt Mauronto Abbati, vt is eum in cuſtodia aſſeruaret in BROILO Monaſterio, quod ipſe nuper admodum conſtruxerat in Lætiæ territorio.-- ⁛

Interea Dei famula Gertrudis auia Adalbaldi, iam prouecta admodum ætate, & multis cumulata operibus bonis, in Hamatico Monaſterio, quod ipſa ædificauerat, vbi etiam ſacra virgo EVSEBIA eius proneptis educabatur, viam vniuerſæ carnis ingreſſa eſt, cui in Monaſterij regimine eadem Euſebia ſucceſſit, bonæ quidem indolis puella, ſed adhuc teneræ ætatis, vtpote duodennis.-- ⁛ Poſtquam autem ſanctum Epiſcopum & Monachum Amatum Dominus ab hoc exilio ad cœleſtem patriam Idibus Septembris euocauit, ſacrum eius corpus

A Maurontus in ſua poſſeſſione tumulauit, omniáque prædia ſua per Chartarum inſtrumenta tradidit.-- ⁝

Ex Vita Ms. ſancti Sereni.

BEATVS athleta Chriſti SERENVS clarus ortus natalibus, patre videlicet Adriano, matre verò Serena, fertur fuiſſe territorij vrbis Metenſis indigena. Quo tempore orta eſt non parua ſeditio illis in partibus ab exercitu inclyti DAGOBERTI ob rebelliones terræ ipſius aduerſus eum. Quibus victis, captus eſt vir Deo plenus, atque in captiuitatem ductus. Quem, diſponente Deo, emit Dux & Comes nobiliſſimus nomine BOSO quinque ſolid. qui tunc præerat cuidam parti terræ Galliarum, quem diligenter ac tenerè fouit. Sed non poſt multum tempus requiſitus à matre diu eſt, atque repertus. Quo inuento, ſumma cum hilaritate cordis præfata matrona voluit quantumcumque placeret precij, vt caram reciperet ſobolem, dare præfato Comiti. Quod ſine aliqua dilatione impetrauit ab eo, prorſus gauiſa nimium inde effecta.

Ex Vita Ms. ſancti Martini Vertauenſis Abbatis.

REX DAGOBERTVS Francorum & Romani populi Princeps, cùm multis & variis bellorum euentibus premeretur, de Cœnobiis Sanctorum multa abſtulit, quæ ſuis militibus partitus eſt. Hoc autem vt præſumeret, perſuaſus eſt Centulfi
B conſilio, qui erat Princeps Aulicus, nimis callidus, & ſuaſionis idoneus. Cui cùm Rex iuſſiſſet, vt conſilij ſui ipſe executor foret, cœpit facultates ſanctorum locorum inquirere, & medias tabulas fiſcorum regalium inſcribere. Quod exequens, cùm ſimilia facturus Vertauum veniſſet, vbi nobiliſſima habebantur prædia, mediam eorum partem fiſco addidit, & mediam Fratribus reliquit. Qui licèt dolerent, tamen quia his ſolis cenſura hæc non proceſſerat, tacendum putauerunt.- ⁝

Poſtea idem Centulfus à beato Martino percuſſus, exta effudit, ac miſerè periit.

Ex Vita Ms. ſancti Geremari Flauiacenſis.

TEMPORE DAGOBERTI Francorum Regis, cùm fideles Chriſti odium pro veritate incurrerent, & per Galliam à membris diaboli pro nomine Chriſti multa ſuſtinerent, beatus GEREMARVS ad proterendam rabiem perfidorum, & ad corroborandam fidem Chriſtianorum, villâ VVarandra, quæ ſita eſt in confinio Beluacenſium ſuper fluuium Ittam, annuente Dei clementia ortus eſt. Genitor eius nomine Rigobertus, & genitrix illius nomine Aga ex gente Francorum nobili orta.-- ⁝

Hæc ita eo agente, audiuit famam ſanctitatis eius atque prudentiæ Rex DAGO-
C BERTVS, mitténſque nuncios accerſiuit eum in Palatio ſuo. Et videns eum elegantem, & doctum in verbis, & ſapientem in conſiliis, præfecit eum ſuis conſiliis. Cuius conſilio, quamdiu acquieuit, tamdiu ſtrenuè Francorum Regnum obtinuit.-- ⁝

Beatus autem Geremarus ſpiritu Dei plenus, omnia quæ in mundo ſunt pro nihilo pendens, & cœlibem iam vitam deſiderans, Cœnobiis Monachorum plurima de ſubſtantia ſua tribuebat. Por conſilium verò beati Audoeni de propria facultate fundauit Monaſterium quod dicitur INSVLA: conſtruxitque ibi omnia ædificia ſanctæ Regulæ conuenientia. Eccleſiam ibidem conſtruxit in honore Apoſtolorum Petri & Pauli, multorúmque Sanctorum reliquias ibi poſuit. Conſtituit ibi congregationem Monachorum ſub ſancta conuerſatione degentium. Præfecit ei ARCHARIVM Abbatem, magni meriti virum, cuius doctrinâ & ſapientiâ cotidie grex Chriſti ad ſuperna tenderet.-- ⁝

Cùm autem placuiſſet Domino, vt vita beati Geremari eſſet exemplum aliorum, miſit ei in cor, vt cuncta derelinqueret, ſolíque ſe Deo ad ſeruiendum traderet: poſtquam ei talis voluntas cecidit in mentem, antequam vlli mortalium hoc confiteretur, adiens Regem, petiit ab eo, vt coram cunctis Principibus Francorum filio ſuo ALMABERTO cuncta quæ ſui iuris erant traderet, eique coram

DAGOBERTVS I. cunctis Principibus Francis indifferenter donaret. Quod Rex audiens, valde mirari cœpit. Tandem petitioni eius libenter annuens, non ſolùm quod rogabat iuueni tribuit, ſed inſuper ei multa etiam auxit.-- ⁝ A

DAGOBERTO mortuo, anno XI. regnante CLODOVEO Rege, correptus eſt beatus Geremarus in viam ſalutis æternæ. Videns ergo quoniam nihil in mundo perpetuæ mercedis animæ ſuæ acquirebat, ſed magis detrimentum perpetuum ſibi præparabat: adhortante eum Audoëno adiit Regem CLODOVEVM, petiitque ab eo, vt filio ſuo quod pater eius conceſſit concederet, & capitis comam ei deponere liceret, ſéque Deo in Monaſterio ad ſeruiendum traderet. Permiſſione autem Regis, licèt abnegantibus Francis, tonſurauit eum beatus Audoënus, deditque ei Monachilem habitum: & inſtruens illum cœleſtibus diſciplinis, miſit eum in Monaſterium PENTALI vocabulo denominatum, in pago Rothomagenſi ſuper fluuium Lizizinum, vt ibi fuiſſet in obedientia Abbas & paſtor ouium Chriſti, & illuminator animarum. -- ⁝

Erat autem quædam cripta in vaſto ſolitudinis ſuper fluuium Sequanam, vnde ſanctus Samſon ſerpentem eiecit Hanc petebat, vt ad inhabitandum concederent. Relinquens autem Monaſterium beato Audoëno, abiit ad prædictum locum. Dum autem illic moraretur, nuncius venit ei de filio ſuo ALMABERTO, quem in Palatio reliquerat. Rediens enim de Vaſconia cum Rege graui infirmitate percuſſus ægrotare cœpit, vnde morbo ingraueſcente euadere non potuit. B Sed ſubripiente mortis articulo, vitam corporis amiſit. Et quoniam carus erat Regi & Francis, delatus eſt vſque ad locum propriæ hereditatis. Cùm autem hoc ei nunciatum fuiſſet, pergens cum magno pſallentium choro, peruenit in pagum VVlcaſſinum. Quem pertranſiens, intrauit Beluacenſem pagum, vbi iacebat filij corpus defunctum.- ⁝

Veniens verò ad locum, qui Baniacus pons dicitur, in eodem loco ſic aggrauatum eſt corpus beati ALMABERTI, vt ab his qui eum portauerant non potuiſſet moueri.– ⁝ Tunc beatus Geremarus in eodem loco Eccleſiam fieri præcepit in honore S. Iohannis, & XII. Monachos ibidem conſtituit. quorum vita eſſet ſalus ſibi, & animæ filij. Vt verò ſine indigentia viuerent, & Deo ſine murmuratione ſeruirent, reliquit eis multas villas, ſcilicet propria prædia, per Chartarum monumenta. His ita promiſſis, ſtatim inuentum eſt corpus tantæ leuitatis, vt ab vno homine potuiſſet portari. Mouentes indè peruenerunt ad prædictū Monaſterium, quod beatus Geremarus adhuc in ſeculo poſitus conſtruxerat, vbi honorificè ſepelierunt eum. Tunc beatus Geremarus hereditatem ſuam recepit, & Dominum Ieſum Chriſtum ex ea heredem fecit.- ⁝ Deinde vnà cum omnibus ſibi commiſſis ad locum, qui FLAVIACVS nuncupatur, ædificandum aduenit. Ædificauit ibi C Eccleſiam in honore ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, ſanctæque Mariæ Virginis, & ſancti Iohannis, ſanctique Petri Apoſtolorum Principis. Et ibi totam hereditatem ſuam tradidit. Conſtruxitque ibi omnia neceſſaria Monaſticæ vitæ congrua.-- ⁝

DE SIGEBERTO III.

ET CLODOVEO II. DAGOBERTI FILIIS.

Apud Surii Tom. 1.

Ex Vita ſanctæ Gudilæ Virginis.

IGITVR SIGIBERTI Regis temporibus, qui fuit DAGOBERTI Regis filius, extitit quidam Comes VVITGERVS in pago Brabatenſi probabilis moribus, cuius thalamis inhærebat coniux digniſſima nomine AMELBERGA Maioris Domus inclita PIPINI ſorore progenita. qui vterque diuinis parili modo obtemperabant monitis. Quibus verò in ſeculo piè degentibus ſanctum & iuſtum contulit Dominus germen. Eodem namque germine ſanctus extitit EMEBERTVS Cameracenſium Præſul glorioſus, vitæ admirabilis, & meritis inſignis.

A Cuius etiam extitêre ſorores ſimili ſanctitate probabiles, REMILDIS ſcilicet ſanctiſſima, & PHARAHILDIS moribus egregia. Horum igitur genitricem tam felici iocunditate prolis pollentem, omnipotens Dominus adhuc futura fœcundauit prole digniſſima. -- ∵ Orta eſt ſanè beata Virgo GVDILA Brabatenſium finibus, vt prædictum eſt, à parentibus tam religioſis quàm nobilibus, eo tempore quo beata Virgo GERTRVDIS vixit celeberrima in Dei rebus. Quæ & virginis regenerationi affuit non ſolùm, ſed & eam manuum ſuarum mundicia ſanctificauit, & de ſacro fonte leuauit. Huius etiam ſanctæ virginis neptes extitêre ſorores ALDEGVNDIS atque VVADELTRVDIS vbertim bonorum operum flore fulgentes. -- ∵ Erat autem in confinio villa Morzella vocabulo, diſtans ab eorum manſione duorum milliariorum interſtitio: in quo ædificatum fuerat Oratorium in honore ſancti Saluatoris. Hunc locum diligens Dei virgo crebrò expetiit, remota à ſuis, vitans eis eſſe moleſtiæ in omnibus ſaltem modicis negociis, atque appetens vacare contemplationi ſolius diuinitatis. -- ∵ PIPINO ſeniore Monarchiam tunc Regni regente, VI. Idus Ianuarias, migrauit ad Chriſtum. Sepulta eſt autem in villa Ham, quam hodie eo ipſo vocabulo conſtat nominatam. CLODOVEVS II.

Ex Vita Ms. ſancti Alani Confeſſoris.

B BEATVS ALANVS in pago Herbatilico non longè à littore Oceani Galliæ ab inclytis & Catholicis parentibus traxit originem. -- ∵ Impetrauit autem à Rege SIGIBERTO locum vnum in Gallia, qui dicitur VAVRVM, & ibi Cœnobium ædificauit. -- ∵

Ex Textu Ms. Aduentus corporis ſancti Patris Benedicti apud Floriacum.

CVM Regni Francorum gubernacula adeptus eſſet CHLODOVEVS filius DAGOBERTI, qui vt erat vir nobiliſſimus, rerum adminiſtrationem publicarum miro callebat ingenio: Idem etiam Rex cùm egregiis polleret moribus, petitionibúſque iuſtis & ſeruitio Dei aptis aſſenſum præbens, interpellatus eſt à bonæ memoriæ LEODEBODO Patre Monaſterij ſancti Aniani, quod eſt ſitum prope mœnia vrbis Aurelianæ, vt Monaſterium Ordini Monaſtico congruens ſibi liceret conſtruere in agro Floriacenſi, datis pro eodem agro mutua viciſſitudine prædiis, quæ ſibi à parentibus iure hereditario relicta poſſidebat. Namque iſdem ager, Floriacenſis ſcilicet, regalis tunc fiſcus erat. Quibus auditis, Rex libentiſſimè eius precibus annuit, & deſiderium illius, quod diu dilatione creuerat, compleri diiudicauit. Igitur ab vtriſque partibus mutuæ commutationes factæ ſunt, memorato Abbate dante quod à genitoribus ei relictum
C fuerat prædium, & Rege ſupradicto reciproca viciſſitudine pro eo agellum quendam FLORIACVM cognominatum cum appendiciis ſuis haud longè à littore Ligeris. Quod Teſtamentum mutuæ viciſſitudinis vſque hodie in archiuis publicis noſtri reſeruatur Monaſterij. Prædictus autem vir Domini Leodebodus hoc negocio peracto, nequaquam oblitus ſui deſtinationem deſiderij, in ſupradicto agello cœpit ædificare habitationes vtiles Monachis. Quod opus, ſagaci inſiſtens induſtria, mirifico conſummauit effectu. Ædificanſque Baſilicam in honore ſancti Petri, itémque aliam in honore ſanctæ Mariæ, Domino dedicari voluit. Mox etiam vt præparata habitatio non inanis eſſet, atque ſine habitatoribus, collegit ibidem quamplures Domino ſeruiendum ſub norma Regulæ viuere paratos, patrémque & Abbatem his præfecit nomine MVMMOLVM. Qui quamdiu rebus humanis interfuit, vt idoneus Paſtor gregis ſibi commiſſi ſollicitè curam exhibuit.

Ex Vita Ms. ſancti Furſei Abbatis.

BEATISSIMVS FVRSEVS nauigans ex Scotia ſiue Hibernia venit in Galliam, ſtatimque à Rege CLODOVEO, & Patricio ERCHENALDO hono-

CLODOVEVS II. rificè ſuſceptus, data eſt ei à Rege licentia prouidendi omnem poteſtatem ſuam, A vt ſibi condignum locum ad habitandum inueniret.-- ⁝·

Cùm veniſſet beatus Furſeus in pagum Pontiuum, in villa quæ dicitur Maior, audiuit planctum magnum in domo HAIMONIS Ducis, eo quòd filius eius vnicus eſſet defunctus.-- ⁝·

Vir domini memoratus ERCHENALDVS audiens famam beati Furſei, obuiam ei perrexit, orans & poſtulans, vt veniret ad domum ſuam, ad Palatium Perronenſis vici, & in ſacrum baptiſma filium ſuum poneret, & à fonte ſuſciperet. Ipſe autem annuit. -- ⁝· Princeps verò conſtituit tres domeſticos ſuos, qui eum per diuerſa loca deducerent, & vbicumque ſua propria fuiſſent ei miniſtrarent, vt qualis locus eius amabilior fuiſſet, ad habitandum daretur. Qui & fecerunt. Sanctus verò Furſeus è multis locis elegit Latiniacum, & expetiuit.-- ⁝·

Poſt aliquod verò tempus vocatus Furſeus veniens in poſſeſſionem nuncupatam Macerias, quam illi Haimo Dux dederat, ibi infirmitate corripitur, & obit.- ⁝· Audiens hoc illuſtris ERCHENALDVS, illuc cum turba plurima hoſtiliter perrexit. Qui veniens ad ſupradictum locum, HAIMONEM Ducem inuenit vigilantem, & cuſtodientem corpus.-- ⁝· Quod cùm ad villam vocabulo Perronam duci curaret, ecce BERCHARIVS Dux Lugdunenſis venit cum exercitu magno, cupiens rapere idem corpus beati Furſei vi. Cui ait Erchenaldus: Cur ſic armatus veniſti? Reſpondit Bercharius: Meus eſt legibus, quem ducis, eò quòd primus omnium in hac terra Dux fui, & omnem facultatem meam ad cultum amoris eius, & parentibus ipſius tradidi. Viuens noluit ad me venire, quòd tu non permiſiſti. Tamen obſecro, quatinus non meruiſſem illum viuum videre, vt ſaltem dimittas me corpus eius cuſtodire. -- ⁝· Sed his dictis non obſtantibus, duxerunt corpus ad Montem Cygnophij, qui Perrona nuncupatur. Sepelierúntque vbi ipſe priùs multorum corpora Sanctorum condidit.-- ⁝· (rebreſcentibus deinde miraculis, beatæ memoriæ ERCHENALDVS, & coniunx eius LEVTSINDIS, ædificauerunt ei Eccleſiam. B

Ex Vita Ms. ſancti Baboleni Abbatis, cuius Exemplar extat in Bibliotheca Monaſterij ſancti Germani de Pratis.

REGES Francorum & nobilitate præclaros generis, & bellorum eruditos exercitiis, Hiſtoria eorum prætitulata nomine apertè declarat. Qui poſtquam Chriſti nominis fidem ſuſcipere meruerunt, victorioſi ſemper, Deo ſibi fauente, contra rebelles extiterunt. Inter quos primus eorum Chriſtianæ ſectator Religionis Magnus CLODOVEVS dictus decenter emicuit. A quo cuncti deinceps Francorum Reges ſacri baptiſmatis regeneratione à laqueis diaboli abſtracti, Ieſu Chriſti Domini noſtri, cuius ſanguine erant redempti, ſigno inſigniti, perfectæ Religionis facti ſunt cultores, atque ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis deuotiſſimi confeſſores. Poſt iam dictum verò CLODOVEVM, ſuccedentibus in Regnum eius filiis, C eorum genealogia non decidit, ſed per plurima annorum curricula, id eſt per octoginta quinque annos, Francorum Regnum peroptimè gubernauit: quo vſque ipſius Regni habenas CLODOVEVS ſuſcepit ſecundus inclyti DAGOBERTI Regis filius, cuius genitor CLOTHARIVS Regum fortiſſimus eſt dictus. Hic ergo inclytus Francorum Rex Clodoueus non diſpar ſuis extitit præceſſoribus, quia deuotus Chriſti fidelium amator, ſanctæque infra Galliam Eccleſiæ exaltator, atque fideliſſimus fore non diſtulit defenſor. Cùm itaque anno incarnati Verbi ſexcenteſimo quadrageſimo tertio *, Indictione prima, poſt mortem ſui genitoris iamdicti Dagoberti, Francorum Regnum ſuſcepiſſet regendum; miro callebat ingenio, ſtudebátque diligenti conamine, vt Regnum ſibi à Deo commiſſum ſummo diſponeret moderamine. Ipſius etenim temporibus plurima Cœnobia, præeunte Dei nutu & gratiâ, in Francorum Regno à Deo deuotis viris ædificata ſunt atque conſtructa. Excellentia quoque Chriſtianæ Religionis, atque vigor monaſtici Ordinis tam in perfectorum virorum ſanctitate, quàm in deuotarum Deo Virginum effulſit copioſè.

In illis diebus erat quidam vir in omni religione diuina erga Deum deuotum animum habens, nobilis quidem ſecundum huius ſeculi honorem, ſed longè no-

A bilior moribus & operibus, in prædicta vrbe gerens officium Archidiaconatus, nomine BLIDEGISILVS. Qui pro ſua venerabili religione à ſuprà nominato Rege venerabatur, ac magno amoris ſtudio, vt decebat, conſeruabatur. Ab ERCHENALDO quoque, qui tunc Francorum Ducatui præerat, & omnia Palatina officia ſuo moderamine procurabat, honorabatur. A cunctis etiam Primatibus totius Regni magnopere diligebatur: vt pote qui propinquus & patrinus Regis dicebatur. Erat denique his diebus quoddam vetus caſtellum non longè diſtans, ſed quaſi quatuor miliariis, à mœnibus Pariſiacæ vrbis, à Iulio quondam Cæſare nobiliter conſtructum, antiquorum gentilium mœniis, foſſatúmque ac murorum propugnaculis circumcinctum, Materna fluuio permaximo telluris ſpatio ſibi circumfluente firmatum, atque vallatum aquâ & muris vndique, vocitatum CASTRVM BAGAVDARVM ab antiquis, quod iam tunc locus dicebatur FOSSATENSIS. In huius inſulæ ſpacio, velut in Regali quodam Palatio, tam ſecurè & quietè accolæ illius morantur, vt abſque Dei, nullius pauore terreantur. Hunc ſiquidem locum Blidegiſilus proſpiciens ſeruicio Domini aptum, meditabatur in ſecreto cordis, quomodo hoc ſuæ deuotionis ſecretum aliquo modo perducere valeret ad effectum. Enimuerò cordis eius erat voluntas, in honorem ſanctorum Felicis & Quintini Martyrum, atque Confeſſoris Chriſti Germani, illic conſtruere Eccleſiam. Salubriori verò reperto conſilio, immutatur talis deuotio. Itaque locus ille B ſicut vſque hodie, ita & tunc Regalis erat fiſcus. Ideò eius voluntas valdè impediebatur, nec vllo modo adimplere poterat quod ipſius menti Chriſti effectus immiſerat. Tandem verò repletus conſolatione ſancti Spiritus paracliti, Regem CLODOVEVM ſupplex adiit, ac humiliter quod in eius arcano latebat innotuit. Rex, inquit, nobiliſſime, tui preces famuli ſuſcipe, & quæ deuotè precor libenter annue. Exoro itaque tuam Celſitudinem, vt mihi digneris concedere caſtrum olim dictum Bagaudarum, cum omnibus adiacentiis ſibi ſubditis cunctarum opportunitatum, ſicuti à flumine Materna eſt circumplexum: quô deſiderij mei affectum Chriſto auxiliante, & te ſolatium præbente, valeam complere. Cupio enim Eccleſiam in honore Dei ædificare, ac in veneratione perpetuæ Virginis Mariæ, quam ſanctorum Petri & Pauli Principum Apoſtolorum nominibus & reliquis volo dicare, Monachóſque Chriſto Ieſu famulantes inibi adunare, qui pro noſtris erratibus Domini clementiam exorent aſſiduè, & pro totius populi à Deo vobis collati ſoſpitate. Videns ergo Rex eius animi deuotionem, gratanter ſuſcepit ipſius ſupplicationem, & conuocato iam dicto Duce ERCHENALDO venerabili, coram multis Optimatibus & Primatibus ſui Regni, quæ à tanto expetebantur viro libentiſſimè contulit, eique reſpondit: Licet hoc tua mereatur religio, tamen credimus quòd hoc tuo cordi ſuperna immiſerit dignatio: Ideò noſtra illud tibi libenter concedit largitio, ſciens quia non deerit cum Dei adiutorio noſtrarũ opum regalis & larga ſuppeditatio. Quapropter quod iam Deo iuuante mente concepiſti, abſque retardatione opere non morêris exequi. Dei enim Sapientia, quæ per C quendam Sapientem cor Regis in manu Dei eſſe proteſtatur, vt quocumque voluerit inclinet illud, ipſius cor ſua iam ineffabili gratiâ perluſtrauerat, eiúſque mentem inuiſibili quadam potentia ſibi ſubegerat. Hæc itaque agebantur primò regni ſui anno, vt ante omnia ſecula Dei diſpoſitum fuerat iudicio. Huic tanto negotio eius mater NANDECHILDIS nomine intererat, & cunctis quæ fiebant & quæ dicebantur, prout poterat, libens fauebat. Rex ergo CLODOVEVS virtute diuina motus regali more decreuit, ſcripto atque ſigillo eandem quam nuperrimè incipiebant Eccleſiam, cum omni varenna, quam Maternæ girat fluuius, ab ingreſſu foſſatuum præfati caſtelli veteris, ab aqua in aquam inrefragabiliter ab omni inquietudine cunctorum malorum perpetuò manere liberam atque ſecuram. Quod regiæ dignitatis Priuilegium in eadem conſeruatur Eccleſia vſque ad præſens illæſum.

CLODOVEVS II.

Nec huic piget immittere paginæ, quis Epiſcopus tunc præſederit Pariſius Epiſcopali Cathedræ, cuiúſue generis extiterit, aut quo vocatus nomine. Tunc temporis regebat Eccleſiam Pariſiacam vir venerandus AVDOBERTVS. Qui die quadam, dum infra beatæ Mariæ Baſilicam orandi cauſa oracula circuiret Sanctorum, repente ante cuiuſdam ſancti aram reperit S. BABOLENVM flentem & deprecantem Dominum. Quem intuitus humillimo Monachi habitu indutum, ſuſpica-

CLODO-VEVS II.

tus eſt eſſe Dei famulum, eúmque continuò ad ſe accerſiuit, & his verbis allo- A
qui cœpit: Vnde, Pater, hanc noſtram adiſti patriam, aut quo loco Deo coo-
» perante mortalem tranſigis vitam? Cui vir ſanctus, mente vt erat humili, voce
» reſpondit ſupplici: Sciat Dei ſacer, tua caritas, à trans-Alpinis partibus me huc
» aduenisſe: ſancti verò Patris Columbani edoctum doctrinâ & eruditione. Cauſâ
» quoque peregrinandi veni ad hanc patriam, vt merear inuenire perpetuam. Tum
» ammiratus Præſul tam ſapienti eloquio, inquit illi continuo. Si Chriſto iuuante,
» vt aſſeris, optas ducere laborem tuæ peregrinationis, obſecro vt hîc inhabitare
» digneris, quo ſegetis tuæ fructus multorum proficiat animabus. Nam & ego ſum
» peregrinus, à tranſmarinis huc deuolutus partibus, & Regis Angliæ nomine
» Choinualæ perſecutionem cupiens euadere, Epiſcopatum vrbis reliqui propriæ,
» & hanc Francorum patriam cum labore adiui olim mihi incognitam. Sed minimè
» ſpreuit me gratia Dei, qui in ſe fidentibus conſueuit miſereri. Vt enim in manibus
» tenes, vt præ oculis hodie habes, mihi Francorum Regis CLODOVEI ſubuenit
» clementia, & ſuper plebem dominicam ipſius Domini me exaltauit miſeri-
» cordia: vt qui quondam eram ignotus & aduena, nunc Paſtor huius vrbis factus
» ſim eius nutu & gratiâ. Itaque tu, cariſſime, noli de Domini miſericordia diffi-
» dere. Sed iuxta Pſalmiſtæ vocem, viriliter age, confortetur cor tuum, & Dominum
» ſuſtine. Non enim longè eſt ab his qui corde quęrunt eum: ſed propè eſt omnibus
» in veritate inuocantibus, & voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem
» eorum exaudiet. Hæc autem dicens, motus pietate, nec etiam à fletu poterat ſe B
» cohibere, volens eum prorſus ſecum retinere. Audiens hæc Pater ſanctus, eius co-
» hortationibus animatus, reſpondit ei protinus: Pater ſancte, tua me lætificat allo-
» cutio, mitis & grata deprecatio. Quod hortaris faciendum eſt cum Dei adiutorio:
» & quæ præcipis non ſunt ſpernenda omninò. Tantum vt impleatur in me vo-
» luntatis Dei miſeratio. Hoc audiens Præſul ſanctus, exultabat in Domino atten-
tiùs.

Denique ſciens idem Præſul voluntatem iam dicti Blidegiſili Archidiaconi,
» conuocans eum ad ſe, talia depromit: Quoniam iam patuit nobis tuæ mentis de-
» ſiderium in ædificando Cœnobio, loco qui dicitur ab antiquis Foſſatum Bagau-
» darum, inde congratulamur bonæ voluntati tuæ, & nos tui laboris participes
» noueris fore; vt comparticipari mereamur requiei & gloriæ. Ad hoc verò opus
» exercendum, & ad gregem Chriſti paſcendum, ſcias quemdam virum nobis à
» Deo miſſum, humilem & manſuetum, nomine Babolenum, omni ſapientiâ com-
» ptum, omni actu vtiliſſimum. Quod audiens Archidiaconus, lætus admodum ef-
fectus ardenti animo videre cupiebat eum, de quo illi à Præſule ſermo fiebat.
Et multum diúque ſuſpirans, atque oculos lacrimis præ gaudio madefaciens,
» venerabili Epiſcopo reſpondit continuò: Fateor vſque nunc hanc dubietatem
» cordis mei fuiſſe, hanc anxietatem meæ mentis extitiſſe, ne nobis deeſſet om-
» ninò cui cura paſtoralis imponeretur, ſiue quis dignus tali loco Paſtor præfice- C
» retur. Sed quoniam laboris noſtri te diuina maieſtas voluit fieri cooperato-
» rem, & tibi oſtendere dignata eſt ſuper tanto negotio virum nobis vtilem, hunc
» tua dilectio non moretur ad noſtram adducere præſentiam. Hoc Præſul audito,
ſanctum virum accerſiuit ilico. Cúmque ante eos veniſſet, his verbis eum prior
» affatur Epiſcopus: Quoniam ad hanc Deo volente veniſti Prouinciam, & meo
» precatu decreuiſti finire in regione hac præſentem vitam, non tibi, vt ſuprà di-
» xi, deerit Chriſti clementia; ſed in omnibus comitabitur eius miſericordia. Hic
» enim, quem conſpicis, ordine Archidiaconus, nobilitate carnis præcelſus, nomine
» Blidegiſilus, alloqui te cupit dulci affamine, & frui tua viſione. Tum illi Blide-
» giſilus: Te, pater, fama refert Chriſti ſeruum eſſe, te confitentur omnes benè
» huc aduenisſe. Quocirca & nos Deum benedicimus, qui huic patriæ tempore
» noſtro mittere dignatus eſt decus. Circa te verò quanta ſit noſtra deuotio, præ-
» ſens tibi patefaciet ratio. Nempe CLODOVEI Francorum Regis gratiâ fauente, ſu-
» per Maternæ flumen Cœnobium cœpi conſtruere: quod volo Deo iuuante tibi
» committere, & Monachis Deo illic famulantibus te Patrem & paſtorem præficere.
» Ad hæc ſanctus Domini ambobus reſpondit: Non affectu prælationis cuiuſpiam ad
» hanc ſum delapſus patriam, qui Dei amore abnegaui propriam. Enimuero non

ideo

A ideo reieci propria, vt petam aliena. Nam Abbas Bobienſis olim effectus, iuxta Euangelium renunciaui omnibus; licentia tamen fratrum & aſſenſu Epiſcopi. & ſic demum peregrinare cœpi. Cui illi: Si, vt aſtruis, peregrinus vis fieri, tibi proficies, & non alij. Et ideò timemus ne incurras ſententiam illius ſerui, qui creditum ſibi talentum abſcondit, nec aliis impertiens duplicatum reportauit. Ne ergo æſtimes ab optata paupertate longe fieri: ſi arrepta obedientiæ via inſiſtas bono operi. Ille enim cui præficeris locus, videtur eſſe eremus. Hac ratione & conſilio fultus, multiſque precibus deuictus, tandem acquieuit vir ſanctus.

Itaque die quadam ſimul ingreſſi tres viri beati, Præſul ſcilicet, & Archidiaconus, cum ſancto Patre Baboleno, Aulam Regalem, Regis obtutibus eum præſentant. Cui inquiunt: En coram te, Rex, Chriſti ſeruus, en à Deo nobis miſſus. Huc vſque hæc lucerna latuit ſub modio, ſed Chriſtus eam manifeſtauit noſtro ſæculo, vt nos illuminaret religionis radio. Diſponat ergo tua iuſſio Regalis, ipſum præponi ouibus dominicis. Quod Rex CLODOVEVS audiens, & quæ de illo dicebantur vera eſſe conſiderans, ad eum inquit: Vt nobis videtur, Pater ſancte, decet te gregem Chriſti regere. Ergo ſuſcipe paſtorale onus, quia ob hoc te miſit Dominus. Et ne ſit tibi contrarium, ſcias non deeſſe Domini auxilium, nec affluentiam opum regalium. Suſcepit igitur ea die vir ſanctus paſtorale regimen, licèt inuitus. Tunc Rex eius animi videns deuotionem, dedit ad illam nouellæ plantationis Eccleſiam fiſcum Regium nomine Brictonicum,
B in preripio Maternæ ſitum. Huic tam laudabili ſpectaculo intererat & nobilium multitudo: inter quos Aunobertus Senonum Archiepiſcopus, & ſæpefatus Pariſienſis Audobertus, atque Maurinus Epiſcopus Beluacenſis, Argundus quoque & Agomarus Præſules reuerendi. Cum quibus & Abbatum erat collegium, Caroandi, Heldoardi, & Carterici venerabilium. Iungebatur his multitudo plebis, nomen Domini ſuper hoc laudantes. Adeptus itaque locum regiminis, cœpit virtutibus radiare, hoſpitalitatem ſectari, zelo Dei ſuccendi, domum ſibi traditam ſtrenuè gubernare, vitia radicitus amputare, Sanctorum quoque circuire Cœnobia ſub ſancti norma Columbani degentia, velut apis prudentiſſima: vt aliqua ſibi retineret virtutum meliora ſtudia. Sicque aromatibus virtutum ſanctum iunioribus monſtrabat exemplum.

Igitur vir ſanctus inſiſtens cœpto operi, Chriſto iuuante, & Blidegiſilo viro venerabili, conſtructa eſt Eccleſia in honorem genitricis Dei & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, cum omnibus ædificiis congruentibus Monaſtico Ordini. Sed cogente loci anguſtia, ad Aquilonem omnia ſunt conſtructa ædificia: quia ab Auſtro montis altitudine, à Borea verò artatur fluuij vicinitate. Idem verò locus ita eſt compoſitus, vt Monaſticæ Religioni credatur à Deo diſpoſitus. Caritas ibidem fulget mira, abſtinentia maxima, humilitas ſumma, immenſa parſimonia. Nulla ſecularis prorſus actio, nulla virorum ac mulierum penes illum cohabitatio. Illic manent qui Deo deſeruiunt, nihil habentes proprium: ſed tam remoti à
C mundialibus, vt delectet viuere cum cœleſtibus. Situs autem loci ipſius eſt tam remotus, vt ab ignorantibus putetur eſſe eremus. Nam Materna fluuio circumcinctus vnum tantummodo ingreſſum dat commeantibus. Spacioſa eſt inſula, ſed infœcunda. Latitudine tamen vel longitudine ſui per duo ferè milliaria videtur extendi. Licèt autem ſabuloſa & arenoſa videatur eſſe, tritici tamen & vini eſt referta fertilitate. Ibidem caſtrum nobile condiderunt antiqui. Illic nunc aſtat in acie nobilis familia Dei, quæ ſuſpirat iugiter deſiderio cœleſti. Illic iacet Pater almus, de quo narrat noſter textus. Sed ad caſtrum redeamus, vnde loqui cœperamus.

Cùm Iulius Cæſar totum Orbem Romano ſubiugaſſet Imperio, & nauali itinere ab vrbe Senonum vſque Meledunum caſtrum, indéque Pariſius cum ſibi familiaribus Romanis, vt ad Meldorum ciuitatem, ſiue ad reliquas vrbes aduenirer, quæ aquatum fluminibus muniebantur, contigit eum tranſitum hinc habere, ſicut in geſtis Romanorum legitur. Et quia Romanis mos eſt, ſi in expeditione fuerint, non vltra progredi hyemis tempore, ſed reſidendo ibidem vſque ad vernum tẽpus hyemare: dum illic iam dictus Cæſar ageret iter peruium, videns poſitionem locorum, aquæ & inſularum animatus delectatione, & pulchritudine loci firmiſſimi, ſtatuit inito conſilio ibidem hyemare. Fixiſque tentoriis illic idem caſtrum condidit,

CLODOVEVS II.

murorum firmitatibus adornauit, profunditatibus quoque foſſatuum, ac propugnaculis, & omni munitione firmiſſimè munire ſtuduit. quod etiam Caſtrum Bagaudarum vocauit, nomine ſumpto à cuſtodibus, quos ibi deputauit. Vſque hodie etenim inueniuntur lapides magni optimo opere Romano quadrati, qui in fundamento ipſius ædificij tunc temporis fuerunt poſiti. Firmitas verò fluuij, quæ non hominis manu facta eſt, ſed Dei virtute & gratia, ante ſecularia tempora ordinata, æſtate & hyeme talis eſt & tanta, vt nec vadum nec tranſitum habeat niſi iuuamine pontis, aut remigio nauis. A parte ſiquidem Orientis, Meridie, & Septentrionis, ita illud idem fluuius circuit, vt cunctis illic commanentibus pro muro habeatur, & in illis impletum videatur quod in Exodo legitur: quia aquæ erant pro muro Iſraëlitis à dextris & ſiniſtris. Ad Occidentis verò partem, quæ Pariſius reſpicit vrbem, antiquis paganorum, de quibus iam diximus, operibus ex petroſa terra ædificatus extat murus firmiſſimus, cum altitudine magnorum foſſatuum, qui ab aqua in aquam, id eſt à parte Meridiei vſque ad Septentrionis plagam protendi videtur. A

Hiſtoriographus autem Oroſius in ipſa Hiſtoria, quam de ormeſta mundi compoſuit, præſcriptum caſtrum à Maximiano Herculio Imperatore ſoletenus euerſum, ac prorſus deſtructum aſſerit. Ideò videlicet, quia Amandus & Helianus Chriſtianę cultores fidei nolebant Romanis Principibus ſacrilegis ſubdi. Idem etenim Maximianus collecto exercitu Romanorum, iuncta ſibi legione militum Thebeorum, appropiabat vt funditus deſtrueret caſtrum Bagaudarum. Qui iuga Alpium cum exercitu tranſiens, & circa Octodorum feſſus reſidens, præcepit omnes ad fanatica ſacrificia inuitare, & ſuper ſacra deorum iurare: quòd pari animo contra Bagaudarum turbas pugnarent. Ceteros verò Chriſtianos alicubi repertos ab omnibus decreuit occidendos. Quod vbi ad aures peruenit Mauricij legionis Thebeæ Ducis, iubere ſcilicet Cæſarem eos contra Chriſtianos pugnatum iri, ſibi dixit imperanti: Nos pugnare contra impios ſcimus, ſed debellare pios & conciues penitus ignoramus. Tenemus ecce arma, & non reſiſtimus: quia mori magis quàm occidere parati ſumus. Sicque percuſſoribus læti ceruices præbuerunt, atque per tormenta corporum ad cœli gloriam peruenire meruerunt. B

Tunc Cæſar indè progrediens, atque ad Bagaudarum caſtrum perueniens, tam diu obſidione illud terra & aqua circundedit, quouſque poſt diuturna tempora illud cum habitatoribus cepit, quos ferro & igne occidit. Caſtrum verò ad nihilum ita redegit, vt penè abſque ruinis foſſatuum, nulla veſtigia in eo apparerent quarumcumque munitionum: ſcilicet vt quod inter alia caſtra fuerat tumens munitione Imperiali excellentius, ab Imperatore vtique Romano deſtrueretur altiùs. Habitatores quoque eiuſdem caſtri, quia erant, vt prælibati ſumus, Chriſtiani, ſpernentes pro Dei amore curam corporum, ad regna cœleſtia tranſiſſe credendi ſunt per martyrium. Et licèt de eorum vita vel paſſione ſcriptum non habeatur, tamen eorum memoria & nomina de libro vitæ minimè delebuntur. Hæc de ſitu & deſtructione caſtri breuiter diximus. Nunc ad propoſitæ rei ordinem redeamus. C

Igitur iam dictus Blidegiſilus, vt Chriſti gratiam acquirere mereretur, ſæpè nominatum caſtrum, & omnia teſtamenta à Rege ſibi ſuper eum tradita, ſancto viro Baboleno & Fratribus illi ſubditis perpetuò tradidit habenda. Sed & multorum reliquiis Sanctorum ipſum exornare Cœnobium ſtuduit, & cuncta bona quæ valuit tam per ſe quàm per alios largiendo contulit. Et ſicut ipſe in quodam ſuo ſcripto dicit, licèt hæc oblatio parua videatur maieſtati, Deus tamen non quantitatem muneris, ſed cor reſpicit offerentis. Audobertus denique Pariſiacæ Epiſcopus Eccleſiæ, videns ſanctiſſimum Babolenum ad alta virtutum conſcendere, & de die in diem ad meliora proficere, nimio eum amplectebatur amore. Cùm ergo hi beati viri vinculis amoris ſe conſtringerent, atque adinuicem minimè diſiungi vellent, contulit idem Præſul ſancto Baboleno Priuilegium ſuæ auctoritatis: vt tam ipſe quàm ſucceſſores liberi & ſecuri ab omni inquietudine tam Eccleſiaſticorum quàm laicorum ibidem manere poſſent. Quòd ſi quiſquam inſaniâ plenus deteſtando moueatur, cur ſanctus Pa-

A ter à ſibi dilecto Præſule tale decretum ſuſceperit, nouerit pro certo, ſicut iam diximus, quòd eo rogante gratia peregrinationis in eodem loco reſederit, & regali munere præfatum caſtrum ad conſtruendum Cœnobium conceſſum ei fuerit. Si verò contra Patrum ſtatuta cum feciſſe cauſatur; legat Canones à ſancto Bonifacio Cartaginenſi Epiſcopo & aliis Epiſcopis factos, nec non eiuſdem Sacerdotis epiſtolas ad Liberatum Epiſcopum miſſas, & inueniet quòd Monaſteria in quibus regulariter viuitur, libera eſſe debent ab omni infeſtatione Epiſcoporum & Clericorum. Illud verò Priuilegium ſuæ manus conſcriptione corroborauit, ac fratribus & conſacerdotibus ſuis, videlicet Epiſcopis, qui in Regis Aula præſentes aderant, atque ad ſanctam Synodum euocati fuerant, confirmandum tradidit. Primus igitur idem Epiſcopus Audobertus, deinde Gaudericus Lugdunenſis, deinceps Annobertus Senonenſis, Preſtelendus quoque Bituricenſis, dein Donatus Beſentionenſis, quatuor videlicet venerabiles Archiepiſcopi, ſepteno Epiſcoporum numero iuncto ſibi, quorum nomina vtique ſunt in eodem Priuilegio ſcripta: ſed præpediente inertia minimè ſunt hîc inſerta. Hi omnes eandem auctoritatem de libertate iam dicti loci, vt dictum eſt, confirmauerunt: & pari aſſenſu propriis manibus coram Rege ſubſcripſerunt. Sed & Rex ipſe fauens ſubſcripſit, & ſuo monogrammate facto, anulo regali inſigniri iuſſit. Acta ſunt autem hæc in vrbe Pariſius, Chlodoueo regnante, anno B quinto, Indictione quoque quinta, die menſis Maij XV. ſub die Iduum Maiarum.

Interea accidit, vt Eccleſiæ ſancti Vincentij Pariſienſis Abbas nomine SIGEFRIDVS à Rege Francorum CLODOVEO ad Hiſpanias deſtinaretur pro quibuſdam reſponſionibus. Qui Cæſarauguſtæ retentus, & à Rege Hiſpaniæ carcere clauſus, ab impoſita ſibi Legatione diutius ceſſauit coactus. Quod Francorum Rex vt audiuit, beato viro Baboleno Abbatiam beati Vincentij commiſit. quam per octo ſemis annos admodum ſatis ſtrenuè gubernauit. Ad quam cùm die quadam iturus per Pariſius tranſiret, & in porta ciuitatis cum quibuſdam ſibi familiaribus de religione colloquium haberet: contigit illic cæcum hominem aduenire, victúſque alimoniam ab eo quærere. Cuius vir Domini miſeratus, reſpondit lacrymis profuſus: Argentum nec aurum penes me «
habeo, ſed accede huc iubeo. Cúmque præſens ſtaret, & aliquid ſe accepturum «
putaret: vir Domini ſolo proſtratus orauit diutiùs. Et cùm oratum fuiſſet, poſitis digitis ſuper oculos eius, dixit: Chriſtus ſaluator noſter, qui cœco nato lu- «
men reddidit, & ſedentibus in tenebris & vmbra mortis ſe ipſum vitæ lumen «
præſentauit, ipſe ſua ineffabili miſericordia te illuminare dignetur, vt videns eius «
C virtutes & opera, nobiſcum magnificè collaudare poſſis. Et cùm à circumſtanti- «
bus dictum eſſet, Amen, oculis eius dies illuxit. Reſpiciénſque quam nunquam viderat lucem, Dominum laudare cum aliis cœpit. Sanctus autem vir Domini iter quod arripuerat peragens, & ad locum quò tendebat veniens, ibique aliquantiſper degens, pacatis ibi quorumdam ſcandalis, poſt aliquot dies regreſſus eſt Foſſatis. Sed antequam reuerti conaretur, diuulgato circumquaque miraculo, tandem rumor peruenit ad Regem. Quod ille audiens, & ſuper rem geſtam Dominum collaudans, per ſe ipſum dignatus eſt accedere ad eum, atque pro tali facto ad eundem ſancti Vincentij locum largitus eſt eadem die fiſcum Regium nomine Valentonium.

His ita patratis, præfatus Leuita Blidegiſilus Regis voluitur pedibus: exorans vt cuncta quæ de ipſo Foſſatenſi loco iam peracta erant, & quæ venerandi Præſules nuper confirmauerant, auctoritate regali decerneret firmiter permanſura. Quod Rex libenter annuit, & facto Teſtamento, ſignatóque, ad idem Monaſterium vicum, qui Buxeus * dicitur, tradidit. Deinde à Rege iam dictus Leuita petiit, vt idem Cœnobium ſub tutela ſancti Petri Apoſtoli, & Romani committere dignaretur Apoſtolici. Acceptáque licentia Romam adiit, ſuffragium ſancti imploraturus Petri Apoſtoli. Tunc temporis ſanctus Papa Martinus Romuleam regebat Eccleſiam. Præfatus ergo Leuita accedens ad eum, obtulit eius obtutibus Regiæ dignitatis Præceptum, quo modo ab eo expetierit ac ſuſceperit iam dictum caſtrum: Epiſtolam quoque ſuæ dona-

CLODOVEVS II.

* al. Buxiacus.

Clodovevs II. tionis, per quam ipſi loco ea contulit quæ ſuſceperat dono Regis, ac auctoritate XII. Epiſcoporum, quam de ſtabilitate antefati loci confirmauerunt, atque aliud Teſtamentum regalibus munitum apicibus, à prælibatis gratia maioris firmitatis roboratum Pontificibus. His per ordinem Papæ oſtenſis, exorat excellentiam eius ſanctitatis, vt iam dictum reciperet locum ſub ſancti Petri defenſione, & Romani Apoſtoli tuitione. Inſuper & omnia, quæ iam pacta erant de eo, auctoritatis ſuæ dignaretur corroborare priuilegio. Cuius Papa annuens precibus, quod requirebat celeriter eſt conſequutus. Benedictione itaque petita à ſanctiſſimo Papa, ac redeundi licentia percepta, mundi dominam linquens Romam, Francorum lætus & alacer rediit ad patriam, referens cuncta Regi Chlodoveo, ſanctóque viro Baboleno. Idem verò Leuita omnia priuilegia, quæ ab vrbe Roma fuerant delata, Cœnobitis Foſſatenſibus perpetuò commiſit habenda. Quæ per æui tempora illic ſeruantur cum diligentia. A

Clotharivs III. Anno igitur XVI. Regni ſui defuncto Chlodoueo, filius eius Clotharivs Regni ſuſcepit habenas. Qui ſanctum virum Babolenum & Leuitam Blidegiſilum nimio diligebat amore: quos perſeuerantes videbat in Chriſti dilectione. Leuita verò venerabilis, non immemor ſuæ ſalutis, innotuit ei, quo modo pater eius Chlodoueus ad ædificandum Cœnobium ei ſæpefatum caſtrum contulerit, & qualiter ſub regulari norma Monachos Deo ſeruientes illic adunauerit, Abbatémque ſanctum nomine Babolenum eis præfecerit. Retulit quoque ei, quomodo ſuper illud Cœnobium pater ſuus regale Teſtamentum ob eius perhennem defenſionem fecerit, quibúſque donis magnificè exaltauerit. B
„ Quibus manifeſtatis, Rex inquit ad eum: Et noſtra regali donatio ipſi
„ Deo propitio non deerit Cœnobio. Dedit ergo Rex ad ipſum locum vicum, cuius nomine gaudet mons ſupereminens, dictum Sauegium. Iuſſitque ſuum ſuper hoc fieri Præceptum, in quo etiam illud Cœnobium cum Abbate & Monachis, hominibus, & rebus omnibus eidem loco ſubiectis, in ſua ſucceſſorúmque ſuorum defenſione Regum ſuſcepit. Alia etiam decreta conſtituit, quæ & ſuis apicibus confirmauit: in quibus continetur, vt omnia, quæ pater eius & mater, poſcente Blidegiſilo, nec non & quod reuerentiſſimi Epiſcopi, & maximè Apoſtolica Sedes, de ipſo Cœnobio ſanxerunt, vel contulerunt, cunctis mortalibus ſeruaretur illæſum. Extat quoque alia Epiſtola ipſius Regis, quam precibus ſuæ matris, ſancto Patri Baboleno præſente Gerino Comite primo regni ſui anno contulit: iterum confirmans omnia, quæ dicta vel ſcripta de iam dicto Cœnobio fuerant. Facta eſt autem Verno, Regali Palatio, ſub die v. Kalendarum Maiarum. Sed quoniam nomen Leuitæ Blidegiſili in eadem ſcriptum non habetur, ad cœleſtia iam eum tranſiſſe non dubitamus.

Theodoricvs I. Clotharivs denique Rex, cùm paruo tempore ſtrenuè gubernaſſet Regnum, immaturâ præuentus morte, Theodorico fratri quinto anno dimiſit Principatum. Sanctus autem Domini Babolenus dum multo labore iam dictum conſtruxiſſet Cœnobium, multos ibidem coadunauit fratres, Chriſto ſemper deuotè famulantes. Et dum ſciret ſui obitus diem imminere, ſucceſſorem ſibi elegit virum reuerentiſſimum, Ambrosivm nomine. Quo facto, dum viueret cum mortalibus, tranſibat ad Chriſtum ſanctis virtutibus. Sacris autem refulgens actibus, immortali Regi exiſtebat deuotus. Qui in cunctis Domini mandatis exercitatus, & cœleſtis gloriæ dignus factus, VI. Kalendas Iulij migrauit à ſæculo, coniunctus Sanctorum choro, atque in gaudio Angelorum exultat ante Dominum. Sepultum eſt autem eius ſanctum corpus ad Septentrionalem plagam ſecus Eccleſiam ſanctæ Dei genitricis ab ipſo conſtructam, in pretioſo lapideóque ſarcophago: in quo multis annis iacuit decenter humatum. Vbi operatur, eius meritis, virtutes ad laudem & gloriam nominis ſui Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui viuit & regnat cum Patre in vnitate Spiritus ſancti, Deus per nunquam finienda ſæcula Amen. C

A

Ex Vita Ms. ſanctæ Berthæ Abbatiſſæ.

Temporibvs igitur Clodovei Regis Francorum fuit quidam vir illuſtris, prudentiâ eminens, bonitate multos præcellens, nomine Rigobertvs, qui ob prudentiam & nimiam ſagacitatem ſuam promeruit, vt Palatinus Comes à Rege conſtitueretur, & condigna veneratione ab omnibus haberetur. Haltidis quoque illuſtriſſimæ Reginæ de vltramarinis partibus Angli-Saxoniæ exortæ nobiliſſimam neptem nomine Vrsanam idem præfatus Rex venerabili Rigoberto in matrimonium iunxit, beneficiúmque maximum delegauit. -- ⁝ Nata autem eſt eis filia, cui nomen impoſuerunt Bertham, quæ interpretatur fulgida ſeu ſplendida, vt ipſo quoque inſimularetur nomine ſplendor bonæ eius vitæ, & futurum meritum ab ipſis cunabulis à Deo amandæ. -- ⁝

Poſtquàm verò beata Bertha ad octauum decimum peruenit annum, fama eius longè latéque in Gallia percrepuit, vt nulli talis ætatis puellæ æquanda putaretur. Tunc Sigifridvs conſanguineus Regis Clodovei, vir ſtrenuiſſimus, comperta famâ eius, aſſumptis ſecum ſuorum militum turmis atque Procerum Galliæ conſtipatus copia, præfatum Rigobertum Comitem adiit, bonitatem ipſius obnixè flagitans, quatinus ſibi non denegaret filiam ſuam dilectam Bertham legitimo iure deſponſandam, vtque adoptiuum filium in cunctis ſpopondit ſe obediturum. Cunctum etiam legitimum ordinem dotis, vt lex Francorum continet, promiſit ſe fideliter daturum: inſuper quidquid conſanguineo-B rum res ſecundum morem ritè expeterent, voluntariè largiturum.

Venerabilis igitur Rigobertvs nutu Dei inſtinctus, in omnibus, quibus expetebatur, aſſenſum præbuit. Conſtituitque diem, in qua illuſtris Sigifridvs filiam ſuam legitimo ordine ſibi adipiſceretur ſponſam Poſt non multa verò dierum curricula, iuxta condictum amborum acceptam ſpecioſiſſimam ſponſam Comes Sigifridus comitatu honorifico conſtipatus, vt erat non ſolùm genere clarus, ſed & facultatibus prædiues, omnibus ritè ordinatis, duxit in domum ſuam. Erat autem beatiſſima Bertha annorum xx. quando in matrimonio iuncta eſt. Defunctis verò vtriſque parentibus, beata Bertha voluntate ſpontanea diuiſit proprietatem ſuam cum Angla ſorore ſua, de alia matre progenita.

Fuit autem Dei electa Bertha vnà cum Domino ſuo annis xx. mundiali Domino caſtis amplexibus adhærens. Natæ ſunt autem ex ea filiæ quinque. Prima Gertrudis, ſecunda vocabatur Deothila, tertia Emma, quarta Geſa, quinta nuncupabatur Geſta. Completo autem vitæ curſu, dominus Sigefredus obiit. feliciter migrans ad Dominum. Sepultúſque eſt honorificè iuxta Eccleſiam ſuam in villa ſua Blanziaco. Tum verò beatiſſima Bertha totam ſpem ſuam Deo committens, ad omnipotentis Dei ſeruicium ſe contulit, precioſiſſimos apparatus depoſuit, ac ſacro ſe Sanctimonialis habitus velamine velare non diſtulit. -- ⁝ Tunc C etiam diuinitus admonita ſagaci animo cogitare cœpit, qualiter in ſua poſſeſſione potuiſſet conſtruere Eccleſiam in honore Ieſu Chriſti Domini noſtri, eiúſque genitricis beatiſſimæ ſempérque Virginis Mariæ. -- ⁝

Anno igitur Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti dclxxxii. * Agathonis verò Papæ anno ii. Theoderici autem Regis Francorum filij Clodovei & Batildis Reginæ anno xii. in Blanziaco beatiſſima Bertha Monaſterium ædificare cœpit, in pago Taruanorum, in propria poſſeſſione. quod Domino tribuente cum ſummo honore fine tenus deductum eſt. -- ⁝ 682.

Ex vita ſanctæ Bathildis Francorum Reginæ, ſcripta ab eius æquali, qui tamen nomen ſuum ſubticuit.

Beata ſiquidem Bathildis nuper in puellari ætate de partibus tranſmarinis diuina prouidentiâ deprædata, & vili precio, ſed incomparabili commercio, venundata, huc aduenit ipſa precioſa & optima Dei margarita, atque à Principe quodam Francorum viróque clariſſimo Erchinoaldo, qui tunc Palatium gubernabat, dinoſcitur eſſe recepta. In cuius miniſterio ipſa adoleſcens Apud Surium Tom. vii. Cap. I.

CLODOVEVS II.

ita decentiſſimè conuerſata eſt, vt eius honeſta conuerſatio, & admirabilis conditio, tam Principi, quàm & omnibus eius miniſtris complaceret. Claro namque ſanguine, licèt alterius gentis ſeruiret obſequiis, progenita Saxonum demonſtrabatur. Talémque ſe in omnibus, vt eam decebat, exhibuit, quo prædicto Iudici* Principum gratiſſimè placeret, & gratiam in oculis inueniret: cui inſtituit, vt ſibi pocula porrigeret, & vt pincerna honeſtiſſima ſæpiùs præſens eius miniſterio adſtaret. In tantum deinde nobili ſua conuerſatione felicem famam promeruit, vt pro matrona, quam ſupradictus Erchinoaldus Princeps morte interueniente amiſerat, complacuiſſet denuò eidem Principi BATHILDEM honeſtiſſimam virginem in toro maritali ſibi ſociare. Quam rem apertè, iam illuſtrata diuina gratia, virgo beata intelligens, latenter & ſtudioſè ab eius ſe ſubſtraxit adſpectibus. - - ∴ At poſtquam idem Dux alteri nupſit, tandem Bathildis puella quæſita & inuenta: ſed à prædicto Principe minimè eſt contacta. Nutu diuino factum eſſe credimus, vt quæ Principis nuptias deuitauerat, poſtea CLODOVEVM Dagoberti quondam Regis filium in coniugem acciperet, & merito humilitatis ad altiorem gradum eam attolleret. In quo diuina diſpenſatio eamdem honorare decreuerat, vt dum Regis Miniſtrum contempſerat, ad Regis copulam perueniret, atque ex ipſa Regalis progenies procederet. Quod ideò peractum eſt, ſicut omnibus patet, vt ipſa, quæ erat ex Regali progenie, Regiam ſumeret copulam, Regalémque generaret ſobolem. At ipſa collata ſibi à Deo prudentiæ gratia, vigilanti ſtudio & Regi obtemperabat vt domino, & Principibus ſe oſtendebat vt matrem, Sacerdotibus vt filiam, iuuenibus ſiue adoleſcentibus vt piam nutricem. Erátque amabilis omnibus, diligens Sacerdotes vt patres, Monachos vt fratres, pauperes vt domeſticos, peregrinos vt filios, quia & ipſa peregrina fuerat, amplectebatur. Viduis, orphanis, & pupillis ſubſidia vitæ miniſtrat, & omnibus omninò debilibus opem ferebat. Iuuenes quoque ad religioſa ſtudia exercenda ſemper commonebat, ac Regi humiliter aſſiduéque pro Eccleſiis & pauperibus ſuggerebat. Iam enim ſub ſeculari habitu Chriſto militare cupiens, frequentabat orationem, cotidie commendans ſe cum lacrimis Chriſto Regi cœleſti. Cui ipſe Rex pius conſulens iuxta fidem & deuotionem eius, vt pleniùs hæc quæ mente conceperat perficeret, venerabilem virum GENESIVM Abbatem ad ſubleuamen ac ſupplementum adiutorij contulit. Per cuius manus miniſtrans ipſa Sacerdotibus & pauperibus, paſcebat ipſa egenos, & induebat veſtibus nudos, ſtudioſéque ſepeliri ordinabat mortuos. Dirigebat quoque per ipſum ad Cœnobia virorum & ſacrarum virginum auri vel argenti non modica pondera. Quæ omnia iſdem Dei famulus Geneſius, qui poſtea Chriſto largiente Lugduno Galliæ eſt ordinatus Epiſcopus, ſuſcipiebat. Tunc enim in Palatio Francorum erat aſſiduus. Per ipſum ſiquidem, vt diximus, ipſa beata mater Bathildis vna cum Regis CLODOVEI imperio, de cuius proſperitate & ſanitate indeficienter ſolicita erat, ſuggerente etiam prædicto Dei famulo, multis pauperibus loca per diuerſa pro vita Regis largiſſimam diſtribuebat eleemoſynam.

Cap. 2. Interea dominus Rex CLODOVEVS vir eius, gratia euocante diuina, XVII. regni ſui anno rebus exemptus humanis migrauit à ſeculo. Relictáque ſobole filiorum cum matre, ſuſcepit ilicò filius eius CLOTHARIVS Rex Francorum regimen. Et ſuffragantibus præcellentiſſimis Principibus, CHRODOBERTO Epiſcopo Pariſiaco, & domino Audoëno Rothomagenſi, ſeu EBROINO Maiore Domus, cum reliquis Senioribus, vel ceteris quamplurimis Regni honorem quærentibus, ad regimen Francorum in pace conſtituitur. Auſtraſij quoque pacifico ordine, faciente domina Bathilda, per conſilium quidem Seniorum, receperunt filium eius CHILDERICVM Regem in Auſtraſiam. Factíque ſunt Burgundiones & Franci ex illo tempore vniti. Et credimus quia, Deo gubernante, iuxta dominæ Bathildis magnam fidem accidit, vt ipſa tria Regna, quæ antea diſſidebant diſcordiâ, tunc inter ſe tenerent pacis concordiam.

CLOTHARIVS III.

Cap. 3. Factum eſt præterea per eam nutu Dei, exhortantibus Sacerdotibus. vt hereſis Simoniaca, quæ prauo vſu maculabat tunc Eccleſiam Dei (dando ſcilicet contra inſtituta Canonum pro adipiſcendis & conferendis Epiſcopatus vel Presbyteratus, ſeu reliquorum Ordinum gradibus, præmiorum munera) à Catholicis

A viris pelleretur penitus, & hoc impium nefas prohiberetur, ne vllus Præſul pro percipiendis vel dandis ſacris gradibus daret aliquid aut acciperet. Ordinauit etiam, imò per eam Dominus, vt & alia peſſima conſuetudo ceſſaret, pro qua multò plures homines filios ſuos magis mori quàm nutrire optabat, dum de eis videbant exactiones fieri, publicáque ex antiqua conſuetudine mala vrgebantur accipere. vnde grauiſſimum rerum ſuarum patiebantur damnum. Quam nequiſſimæ cupiditatis auaritiam ipſa pietate plena pro mercede æternæ retributionis prohibuit, & vt in perpetuum ſeruaretur legibus tradidit. Ex quo facto copioſa merces valdè à Domino reddita ei manet. Quis enim valet enarrare, quanta & quàm magna commoda per religioſorum Cœnobia virorum & ſacrarum virginum largiendo integra prædia, & ſiluarum aditus ad Cellulas ſeu Monaſteria conſtruenda conceſſit? Cui etiam non videbatur liberalitas magnarum rerum, quas per diuerſa Cœnobia conferebat, ad votum ſui deſiderij eſſe ſufficiens, ſi non & ipſa inter ceteras & peculiares Dei caſas Monaſterium conſtrueret, quod cœlum eſſet adſpiciens. Pro qua re iam quaſi pelagus ſeculi calcans, Cœnobium KALÆ Sanctimonialium Virginum in pago Pariſiaco, vnda circumfluente Matronæ fluminis, decentiſſimè ædificauit. Quem locum villis affluentiſſimis & quampluribus cum earum redditibus amplificauit & exornauit, & in poteſtate ſub Religione ibidem viuentium ſacrarum Virginum tradidit: quarum quidem vocabula B propter tædium quorumdam legentium reticui. Illud verò inſerere curaui, quod rectoribus eiuſdem loci valde timẽdum eſt. Nam Præceptum ſuper iis conſtituit, & manibus propriis ac filiorum conſignauit, ac Regum ſigillo roborauit. In quo Teſtamento interminata eſt per inuocationem ſanctæ Trinitatis, & diem tremendi iudicij, vt nemo per ſuccedentia tempora rector quilibet eiuſdem loci quicquam de iis villis, quas in vſus diuerſos eiuſdem Cœnobij habitantium contulerat, ſubtraheret, aut beneficiarios exinde haberet. Quòd ſi feciſſet, pœnis infernalibus cum Iuda traditore nequiſſimo afflictus ſine fine puniretur. In hoc etiam Cœnobio venerabilem religioſámque valdè Dei famulam BERTILIAM, quam ex Monaſterio Iodro euocauerat, in locum Matris primam conſtituit. Vbi & ipſa acceptabilis Deo & electa margarita BATHILDIS deinde conuerſari ſub integræ Religionis Regula, & in pace quieſcere decreuit. Quod in veritate, prout tempus poſtea permiſit, deuota voluntate compleuit.-- ⁝·

CLOTHARIUS III.

Nec illud etiam eſt reticendum inter præcipua quæ fecit, quòd Monaſterium, cuius vocabulum eſt CORBEIA, in pago Ambianenſi ſuo opere fundo tenus ſtruxit, ac deuotum gregem Monachorum inibi eſſe conſtituit. Vbi & venerabilis vir dominus THEODOFREDVS nunc Epiſcopus, tunc verò Abbas, magno gregi C Fratrum præfuit. quem de Luxouio Monaſterio præfata domina BATHILDIS à reuerentiſſimo viro VVALBERTO Abbate expetiuit, & ad prædictum Fratrum Cœnobium condirexit. Ipſum autem Monaſterium ſicut à fundamento, ita villis & prædiis, omnibúſque ſumptuum neceſſitatibus, fundauit & ornauit. Domino etiam PHILIBERTO Gemmeticenſis Monaſterij Abbati, magno & religioſo viro, ſiluam magnam ex fiſco, vbi ipſum Cœnobium Fratrum ſitum eſt, magnáque munera & paſtus de fiſco dominico ad ipſum Monaſterium conſtruendum conceſſit. Multa quoque talenta argenti vel auri domino LAIGOBERTO Curbionenſis Monaſterij Abbati cum villa quadam, cuius vocabulum à memoria receſſit, ad opus ſeruorum Dei illic habitantium contulit. Sed & ipſum regale, quo cingebatur, cingulum à ſacris lumbis abſtulit, Fratribúſque in eleemoſynam dedit. Similiter & ad Fontinellam & Logium plura conceſſit beneficiorum compendia. Ad Luxouium etiam, & ad reliqua Burgundiæ Monaſteria, villas perplures ad integrum conceſſit, & pecuniam innumerabilem direxit. Ad Iotrum quoque Monaſterium, vnde ſacras Virgines cum præfata domina Bertilia Abbatiſſa ad Cœnobinm Kalenſe direxit, & accerſiuit, Villam-nouam ſitam in pago Vermandenſi, cum pluribus aliis muneribus, quibus ipſum locum honorauit & ditauit, deuotè contulit. Monaſterij quoque ſanctæ Faræ non immemor fuit, quia villam quandam cum ſæpè datis muneribus ac largiſſimis donis eidem delegauit. Ad Baſilicas, necnon & Eccleſias, ſeu ad Monaſteria ſanctorum virorum ſacrarúmque virginum Pariſiacæ vrbis, villas laudabiles ac multas condonauit, & muneribus plurimis amplificauit.-- ⁝·

Cap. 5.

CLODOVEVS II. Cap. 7. Illud etiam commemorandum eſt, quod ad mercedis eius cumulum pertinet: A quia captiuos homines Chriſtianos vendere prohibuit. Deditque præceptiones per ſingularum vrbium regiones, vt nullus in Regno Francorum captiuum hominem Chriſtianum penitus in aliud Regnum tranſmitteret. Dato etiam iuſtæ remunerationis precio plurimos captiuos redimi præcepit, & quoſdam liberos relaxauit, quoſdam verò cum Religionis habitu ſub Regula in Monaſteria tranſmiſit.-- ⁝

Cap. 8. Creſcebat quotidie eius ſancta deuotio, & omnimodis ſatagebat, vt Cœnobialem vitam in Monaſterio, quod ipſa ædificauerat, duceret: & vt animo, ita & corpore ibidem ſubſiſtere potuiſſet. Sed primores & Proceres Francorum differebant, maximè quia eius ſapientiâ Palatium regebatur, & pro ſua ſancta conuerſatione ab omnibus amabatur. Quódque votum minimè adimplere permiſiſſent, niſi commotio quædam accidiſſet de miſero SIGEBRANDO Epiſcopo, cuius ſuperbia inter Francos meruit mortis ruinam. Exindè ergo orta contentione, dum ipſum contra voluntatem eius indiſcuſſum, & contra legem interfecerunt, metuentes ne hoc ipſa beata Regina contra eos grauiter feriret, ac tale malum tantúmque nefas vindicare vellet: quod antea amore temporali fieri non permittebant, iam timore legis iudicialis perculſi, vt deſiderium optatum perficeret ſuadebant. Deducta igitur ab aliquibus Seniorum principibus, venit ad præfatum B Monaſterium diu deſideratum Kalam, ibíque ab ipſis Sanctimonialibus, vt decebat, honorificè, & ſatis admirabiliter in congregatione recepta, gratias egit Deo omnipotenti, qui eam ſub vmbra protectionis ſuæ ſuſceperat, & ad portum ſuæ voluntatis perduxerat.-- ⁝

Cap. 13. Recolimus quidem in Francorum Regno nobiles & Dei cultrices quaſdam fuiſſe Reginas: CROTHILDEM ſcilicet neptem Gundebaldi Regis, atque magni & antiqui Clodouei Regis coniugem, quæ ita eundem paganiſſimum veris inſtruxit exhortationibus, vt tota mentis intentione ad cultum ſe Chriſtianæ Religionis, feruente fidei calore, conuerteret. Et non ſolùm ipſum, ſed etiam diuina gratiâ adiuta plurimos Francorum Proceres traxit ad Chriſti cognitionem, & ad Catholicæ fidei dilectionem. Eccleſiam quoque in honorem ſancti Petri, vbi Religio Monaſtici Ordinis vigeret, Pariſius fecit: necnon Cœnobium in honore ſancti Georgij ſacrarum virginum in Kala prima conſtruxit. Quod poſtea, quia ambitus Eccleſiolæ ſtrictior erat ad capiendum plurimum gregem Sanctimonialium, à ſæpè memorata domina Bathilde euerſum eſt, & Baſilica pergrandi ſpatio amplitudinis conſtructa. Cuius medium altare in honore ſanctæ Crucis, atque illud in parte dextera in honore ſancti Georgij: quod verò ad læuam eſt, in veneratione ſancti Stephani protomartyris titulatur conſecratum. Paríque modo de VLTROGOTHA fertur Regina, CHILDEBERTI videlicet Chriſtianiſſimi Regis coniuge, eo quòd nutrix fuiſſet orphanorum, conſolatrix pupillorum, ſuſtentatrix pauperum & Dei ſeruorum, atque adiutrix fidelium Monachorum. Rectè quoque & illud prædicatur memorabile factum ſanctæ & venerabilis RADEGVNDIS Reginæ CLOTHARII quondam anterioris Regis, quam tanta ſancti Spiritus ſuccenderat gratia, vt viuum relinqueret coniugem, & ſe Chriſto Domino ſub ſacro velamine conſecraret.-- ⁝ C

Ex Vita Ms. ſanctæ Bertilæ Abbatiſſæ Kalenſis, ab Auctore contemporaneo ſcripta.

Cap. 1. BEATA BERTILA virgo Sueſſonicæ Prouinciæ indigena, nobilibus parentibus oriunda, imò digni germinis digniſſima proles emergens, decus quod ſumpſit ex genere felicis vitæ meritis ampliauit.-- ⁝ Quam & percunctante cuidam fideliſſimo viro DADONE cognomento AVDOENO, ſi vellet Chriſto ſeruire, grato animo reſpondit illam ſe ab infantia habere deuotionem.-- ⁝ Cuius deuotioni pietas diuina conſulens, quæ in ſe ſperantes nunquam derelinquit, mox adfuit ei diuina gratia in auxilium, & ex propriis parentibus vel etiam germanis in conſenſione deuotos effecit. Qui aſſentientes exhortati ſunt eam, vt in ſancta deuotione perſiſteret, & ſe integram Domino virginem conſecraret. Cui & ſponte dederunt ſolatium inſpirante Domino, & eam cum feſtinatione iuxta eius votum

A ad Monaſterium puellarum, quod vocatur IOTRVS, perduxerunt, & dominæ TEVTLEHILDÆ * Abbatiſſæ commendauerunt. à qua cum ſanctis feminis honorificè recepta eſt. CLOTHARIVS III. * al. TEVTECHILDA

His namque temporibus, poſt diſceſſum domini CHLODOVEI Regis, religioſa & optima coniux ipſius domina BALTECHILDIS Regina, cum paruulo filio Rege CHLOTARIO inreprehenſibiliter Regnum gubernabat Francorum, & ab omnibus Pontificibus vel Proceribus, cunctóque populo Regni ſui, eius meritis compellentibus, miro diligebatur affectu. Erat enim religioſa, & Domino multùm deuota, Eccleſiarum pauperúmque curam gerens. Cum magno igitur vigore animi viriliter gubernabat Palatium. Cum Pontificibus autem & Primatibus populi ſui conſilium accepit, vt regali villa, quæ dicitur KALA, Monaſterium conſtrueret puellarum: quatenus cùm ad legitimam ætatem præfatus filius ſuus dominus CHLOTARIVS perueniſſet, & Regnum ſibi commiſſum per ſemetipſum regere potuiſſet, tunc ipſa, relictam curam regalem, ſub Religionis ordine in ſupradictum ingrederetur Monaſterium. Eo verò quòd omnes ipſa miro diligebat affectu, & diligebatur à cunctis, complacuit conſilium vniuerſis, ac conſenſum ei omnes præbuerunt. At illa, vt erat prudens & ſapiens, ſub omni celeritate Monaſterium ibidem conſtruere præcepit, & futura præuidens, neceſſariam ancillis Dei ſubſtantiam delegauit. Iámque præparato diligenter Cœnobio, animo reuoluere cœpit, quam meritis & honeſtate ſeu moribus puellarum reperiret Cap. 4.

B dignam, de qua fidens gregem ſacrarum Virginum ibi adunatum ſub norma ſanctæ Religionis ei committeret. Cúmque de multis multa audiret, iſtius ſanctæ puellæ BERTILÆ felici fama percurrente, peruenit per relationem fidelium notitia vſque ad aures regales dominæ Baltechildis glorioſæ & Chriſtianiſſimæ Reginæ. Quæ gauiſa eſt de eius ſanctitatis exemplo, & illicò accepto conſilio decreuit vt hanc ſuper ſanctas feminas, quas pro Chriſti amore & ſanctæ Mariæ reuerentia in Cœnobio ſuprà nominato congregauerat, Matrem conſtitueret. & Domino diſpenſante poſtea perfecit. Magna ſiquidem cum deuotione & humilitate dominam TEVTLEHILDEM popoſcit Abbatiſſam, vt ex ſuo Monaſterio aliquas famulas Dei ſibi deſtinaret, quæ ſuum regere deberent Cœnobium. At illa percunctata diu ſanctam ſupplicationem Reginæ denegare non potuit, ſed ſponte glorioſæ dominæ ad petitionem ſatisfecit, præfatámque dominam Bertilam cum quibuſdam ſanctis puellis ſpiritali matri dominæ Baltechildi cum ſumma diligentia & honore debito, vt decebat, per magnum Sacerdotem dominum GENESIVM ad Kalæ ſupradictum ſanctum Cœnobium perducere præcepit. Vtque omnis illa congregatio velut matri ſpiritali ei commendaretur, prædictæ dominæ Reginæ præſentialiter ſuggeſſit, fiſa de eius religione, & pudica conuerſatione. Quas illa glorioſa Baltechildis Regina velut munus cœleſte cum magno honore ſuſcepit, & ſicut ei mandatum à domina Teutlehilde fuerat, onus regiminis ſuper omne Cœnobium ei impoſuit, atque Abbatiſſam eſſe præcepit.

C Interea glorioſa Dei famula BALTECHILDIS Regina, quamlibet ad miniſterium gubernandúmque rerum ſtatum principalitatis curâ conſtringeretur, & velut ſub onere graui deſudaret, mentem tamen eius amor Chriſti & Religionis deuotio poſſidebat. Iámque domino CHLOTARIO filio eius adulto, cum conſenſu Optimatum ſuorum relicta curâ Regalis Palatij, Chriſto Domino militaturo in Monaſterio, quod ipſa conſtruxerat, ſupraſcriptæ ſub obedientia dominæ Bertilæ ſe ſubdidit Abbatiſſæ. Cum magna igitur veneratione, ſicut dignum erat & meritum, ab ea vel ab omni congregatione puellarum ſuſcepta, vſque ad diem vltimum in ſancta Religione permanere decreuit. Quod Cœnobium pariter communi conſilio tam in ædificiis & officiis, quàm & ſanctitatis exemplo mirificè ornauerunt.-- ∴ Sed poſtquam domina Baltechildis Regina ſuam in omnibus compleuit deuotionem, in pace migrauit ad Chriſtum, ac honorificè inibi eſt corpus eius ſepultum. Cap. 7.

CLOTHARIVS III.

A

DE CLOTHARIO III. CHILDERICO II. ET THEODORICO I. CLODOVEI II. FILIIS.

Ex Vita ſancti Frodoberti Cœnobij Cellæ prope Trecas Abbatis primi.

Extat in Prompt. Antiq. Trecaſſ. Nic. Camuſati Can. Trec.

FVIT vir vitæ valde venerabilis, egregiæ ac precioſæ memoriæ FRODOBERTVS, quem ſingulari fide & probitate ſanctiſſimum, ciue feliciſſimo diuinitus cumulata, Trecacenſis oppidi tellus effudit.-- ⁝ Sub Rege Francorum CLODOVEO Dagoberti filio, itemque CLOTARIO iuniore eiuſdem Clodouei filio, hic ipſe Sacerdos precioſus, & Abbas eximius deprehenditur floruiſſe : cùm apud præfatam vrbem Trecaſſinam RAGNEGISILVS Pontifex vicem Apoſtolicam miniſtraret. Fuit autem idem Ragnegiſilus natione Aquitanus, ſeptimusdecimus iam dictæ ciuitatis Epiſcopus, de quo fertur inter cetera quòd Baſilicam beatæ Sauinæ virginis in fundo ſui iuris conſtruxerit, Eccleſiam cui præſidebat heredem inſtituens, in quâque honorificè ſepultus iacet. Vixit autem beatus Frodobertus ſub quinque ſuæ ciuitatis Epiſcopis vſque ad ABBONEM, qui viceſimus primus eiuſdem vrbis Pontifex extitiſſe cognoſcitur.-- ⁝

B

Poſt hæc caritatis ſolicitudine, & diuini lucri ſtudio animatus, ad Luxouium Cœnobium ſpiritalis profectus gratiâ dirigere inſtituit. Præerat tunc ei Cœnobio VVALBERTVS Abbas, vir & religione inclytus, & ſanctitatis opinione famoſus. Quò cùm ex præcepto Pontificis perueniſſet, à ſanctis illius loci Patribus grata exultatione ſuſcipitur.-- ⁝ Quo ergo tempore beatus Frodobertus inibi morabatur, vir Apoſtolicus BEROALDVS Lingonicæ vrbis Epiſcopus, quemdam ex Cœnobio ſancti Sequani Abbatem, Teudolenum nomine, eruditionis gratiâ illuc deſtinare curauit. Ad cuius diuerſorium beatus Frodobertus frequentiùs accedebat.-- ⁝

Annis poſt hæc pluribus interiectis, ad vrbem Trecaſſium pro Epiſcopi ſui deſiderio, & parentum viſitatione, cum quibuſdam fratribus remeauit. Denique humanæ conuerſationis ardens vitare collegia, ſollicita ſecum frequentiùs mente voluebat, quonam loco ſuæ profeſſioni ac propoſito opportunum habitaculum collocaret. Et quamquam plurimi nobilium regionis ſanctitati eius familiariſſimè cohærerent, ineptum tamen duxit à quoquam eorum partem agri vel prædij poſtulare : non ſibi ſolùm, ſed etiam poſteris conſulens, ne religioſa fraternitas, quam ipſe in ſacro habitu aggregare cupiebat, à quolibet ſecularium pro loco ſuæ habitationis quid inquietudinis vel moleſtiæ pateretur. Quocirca diuino aſpirante conſilio, Regiam profectus ad Aulam, munificentiâ CLODOVEI illuſtris quondam Regis Francorum locum quemdam paluſtrem in ſuburbio Trecaſſinæ vrbis obtinuit, qui antiquo ritu INSVLA GERMANICA vocabatur. Deinceps verò poſt deceſſum Clodouei, filium eius CLOTARIVM ſecundo anno regni eius expetens, annuente venerabili BATILDE Regina, eiuſdem Clotarij matre, ſuper præfato loco Priuilegium regiæ auctoritatis denuò meruit adipiſci. Quod quia in archiuis Cœnobij noſtri vſque hodie continetur, hîc quidem inſerere ſuperfluum duximus, quoniam legere cuique volenti in promptu adeſſe fatemur. Eſt autem locus idem partium quidem fiſci, tamen, vt dictum eſt, paludibus refluens, ac crebra lacunarum eruptione ſcaturiens, arbuſtiſque refertus ſiluestribus, beſtiarum potiùs ac ſerpentum, quàm hominum frequentiæ competebat.

C

His itaque Regum auctoritatibus inſtructus, quódque eſt maximum, ſuperno auxilio roboratus, horribiles loci ſqualores expetiit, daráque principali opera, virgultis erutis, lacubúſque ſiccatis, ſpatium habitationis congruum præparauit. Ibi Cellula Oratorióque Frodobertus conſtructo, cum paucis primò quidem Fratribus ſolitarius vixit, diuinæ contemplationi deditus, & angelicis ſemper actionibus occupatus. Inclytus ergo Frodobertus iam tunc cœpit amplificare ſibi ſuiſque conceſſum habitationis locum, patrimonij ſui quæcumque fuerunt prædia poſſeſſionéſque ex integro in commune inibi contradens, & quæſtum copioſum ſeruorum, ancillarum, agrorum prætcrea & vinearum, ſub teſtamentis quæ ha-

A ctenus habentur dato precio inſtantiſſimè acquiritis. Sed & mox parentes illius viri beati largiſſimas ei rerum gazarúmque ſuarum condonauerunt portiones, inſtrumentis ex lege ritè perfectis. Proceſſu verò temporis locus idem religioſorum frequentiâ in robur incrementi conualuit, nobiliúmque eò confluentium largitate ditatus, rerum ac poſſeſſionum terminos dilatauit. Sed & congregationis Monaſticæ numerus indies copioſè ſuccreſcens, nobile ac famoſum reddidit vſquequaque Cœnobium. Nec illud prætereundum, quòd ex eiuſdem loci Cœnobitis beati Frodoberti vitam inſtitutionémque ſequentibus, quamplures poſtmodum in vrbe Trecaſſium extitêre Pontifices. Inter quos ALDOBERTVS vir ſummi ingenij, & præcipuæ ſanctitatis, itémque BOBINVS natione Aquitanus. Quorum vterque ipſi loco ingentia commoda contulêre, intra extráque quibus poſſibile fuit amplificando modis. Sicque in plenitudine bonorum operum diem vltimum conſummantes, intra ſepta Baſilicæ eiuſdem Monaſterij nobilem ſortiti ſunt ſepulturam.-- ⁛

Ipſo autem beato viro Frodoberto ex humanis aſſumpto collegiis, extemplo reuerendiſſimus nepos eius VVALDINVS, qui poſtmodum loco auunculi in eodem ipſius Monaſterio Abbas ſucceſſit, greſſu concito in Cœnobio S. Quintini ad memorabilem GIBITRVDEM Abbatiſſam perueniens, ſancti viri obitum nunciauit.-- ⁛ Ante hanc ROCVLA eiuſdem Cœnobij fuit Abbatiſſa.

Ex Vita ſanctæ Godebertæ Virginis.

B NATA eſt virgo GODEBERTA ex parentibus Chriſtianis in pago Ambianenſi.-- ⁛ Porro à parentibus accuratè educata, cùm ad nubiles perueniſſet annos, permulti nobiles eam ex nobilibus nobiliter natam ſibi ſponſam expetebant. Parentes autem eius, cùm eſſent Regis beneficiarij, non audebant inconſulto Rege cuiquam eam in matrimonium collocare. Cùm autem apud Regem CLOTHARIVM hæc res ageretur, omnéſque ad Regis voluntatem animis intenderent, in medium illorum non ſine nutu Dei beatus ELIGIVS ſe ingeſſit, & virginem illam aureo ſuo annulo tanquam arrhabone Chriſto ſponſam coram Rege & parentibus eius fidentiſſimè deſpondit & dedicauit.-- ⁛ Regebat tum ille vir ſanctiſſimus Nouiomenſem Eccleſiam, eiúſque doctrinâ & exemplis multi ab errore conuerſi, abiecto dæmonum cultu, fidem Catholicam gratulabundi complectebantur. Eum igitur Godeberta ſpiritalem ſibi Patrem eligens, coram Rege & Principibus parentum perſuaſiones liberrimè reiecit, & eum abſque vlla mora ſecuta eſt. Ea autem res tam inopinata omnibus ſtuporem attulit. Porrò eius pater illacrimans, amanter eam contemplabatur. Rex CLOTHARIVS videns tam ſubitam nuptiarum mutationem, non parum admirabatur diuinæ potentiæ virtutem. Vt autem virginis illius precibus apud Dominum adiuuaretur, promptam animi eius deuotionem primus ipſe regia munificentiâ confirmare volens, C aſſentientibus illis qui aderant, cum Oratorio ſancti Georgij, quod Nouiomi habebat, ſuum ei dedit Palatium: addens duas villas ex fiſco regali, cum duodecim feminis, quæ illius regimine continerentur.-- ⁛

Apud Surium Tom. VII.

Ex Vita & Paßione Ms. ſancti Preiecti Epiſcopi & Martyris.

SANCTVS igitur PREIECTVS clara natalium lampade oriundus, Gondoleno atque Belidia parentibus procreatus, Aruernico territorio eſt exortus.--- ⁛ Cúmque polleret induſtriâ, parentes illius eum GENESIO Archidiacono ſtuduerunt commendare, qui poſtmodum Aruernicæ vrbis Præſulatus obtinuit dignitatem.-- ⁛

Non multum poſt iſta tempus effluxerat, FELIX vrbis iamdictæ cathedram præſidebat, & tunc Candidinenſe Cœnobium tradidit ad regendum Preiecto.- ⁛ Defuncto autem Felice Epiſcopo, cùm maxima pars Cleri vel populi Preiectum cuperent habere Antiſtitem, Archidiaconus præfatæ vrbis GAIOROALDVS nomine cupiditatis inſtinctu, Clero contempto, laicorum vſus conſilio, Epiſcopatum vrbis Aruernicæ vſurpauit præmio. Sed XL. dierum euoluto curriculo, mortis ſortitus eſt tranſitum. Igitur vrbs Aruernica Præſulis deſtituta ſolatio,

CHILDERICVS II. cùm GENESIVM virum inclytum, & Senatoria dignitate prælatum Pontificalis Cathedræ ſublimare voluiſſet in ſolio: ipſe vir potens & ſapiens hunc gradum incautè non appetens, indignum ſe hoc officio fatetur coram cunctis. quin potiùs concionatur ad ciues, vt PREIECTVM à Rege poſcerent in Sede Paſtoris. Tunc itaque fauore populi concordante, imò magis ſancto Spiritu gubernante, inito conſilio Preiectum elegerunt Antiſtitem: decreto etiam Regis petitionibus populi annuente.-- ⁝ A

Cœpit interea vir Domini Preiectus prædictum GENESIVM ſuadere, vt quia ſoboles non haberet mundanas, Eccleſiam ſibi pro filiis adoptaret. Tandem itaque vir nobilis eius verbis conſentiens, in ſuburbano memoratæ vrbis Monaſterium conſtruens, ſub norma ſanctæ Regulæ ibidem conſtituit Virgines. reliquam ampliſſimam facultatem poſt ſuum obitum per loca deputauit Eccleſiarum ſanctarum. Inſtruxit etiam vir Dei aliud Cœnobium Virginum in territorio Aruernicorum. Nam ante illud tempus in eadem Prouincia nulla fuerant Virginum Monaſteria inſtituta. Xenodochium quoque de propriis rebus aptauit, Medicos ſtrenuos adunauit, atque ita conſtituit, vt ſemper ibidem viginti ægroti ſanandi adeſſent, quibus curatis alij totidem medendi ſuccederent.-- ⁝

Cùm vir Domini exigente causâ ad Regis CHILDERICI feſtinaret præſentiam, itinere deducente peruenit ad locum qui Claroangus vocatur in Voſaco, vbi milites Chriſti beatæ paupertatis obtentu amore viuebant monaſtico. Cúmque à Monachis fuiſſet exceptus cum gaudio, reppetit Patrem Monaſterij AMARINVM vocabulo, febrium laborantem incommodo, itavt nec greſſum mouere, nec præter aquam aliquod alimentum potuiſſet percipere. Sed cùm vir Domini ad conſueta arma recurrens, vexillum crucis ſuper ægrum feciſſet, protinus fugata febre ſanatus æger ſurrexit. Sicque gaudentes, ſtatum ſequentis noctis in Pſalmis peregerunt & hymnis. Cúmque ad Palatium perueniſſet, gratificè à Rege ſuſceptus, & cum ſumma veneratione ab Optimatibus illius honoratus, quicquid à Principe petiit, vt voluerat impetrauit. Atque vale dicens CHILDERICO Regi, & Reginæ ipſius dignæ Dei famulæ BILECHILDÆ, vel Proceribus Regni, Aruernicam repedauit ad vrbem. B

Audiens vir Domini Amarinus de ſoſpitate beati Preiecti Pontificis, eum gratiâ caritatis eſt ſubſecutus Aruernis: Chriſto ſcilicet diſpenſante, vt qui ſic erant caritate coniuncti, ſimul eſſent martyrio coronati. Dúmque ſancti ſimul eſſent, & in mandatis Domini pariter aliquantulum temporis conuerſarentur, contra eos hoſtis antiquus per miniſtros ſuos exarſit. Denique Agricium quemdam virum nefarium commouit, atque illius conſilio Aruernorum Proceres in nece Sanctorum armauit. Cúmque viri Dei ſimul conſiſterent in loco nuncupato Volulco, repente ſuper eos turba irruit perſequentium.-- ⁝ Tunc vnus ex illis genere Saxo, nomine Radebertus, beatum Preiectum gladio percuſſit in pectore.-- ⁝ Quidam ex Senatoribus BODO & PLACIDVS, qui in morte ſancti Preiecti conſenſerant, non longè aſtabant.-- ⁝ Radebertus verò, qui Dei famulum peremit, viuens conſumptus eſt à vermibus.-- ⁝ C

Tunc multitudo Sacerdotum Sanctorum corpora deferentes, cum honore maximo, & magna elegantiâ tumulauerunt, ſanctum ſcilicet Preiectum, & Amarinum, & vnum ex ſatellitibus * eius Elidium. Cœpit namque diuina virtus ad prædictorum Martyrum corpora plurima monſtrare miracula.- ⁝ Quo cognito, AVITVS Epiſcopus in loco, vbi fuerunt ſancti interfecti, Monaſterium ſtuduit collocare, Baſilicam erigere, & vnum ex parentibus ſancti Preiecti GVDONEM nomine præfecit Abbatem.-- ⁝

* al. comitibus

Quidam ex auctoribus necis Sanctorum, Vrſio nomine, pergens obtentu venandi, ad terram de equo corruit, fractóque dextero brachio, ceterorum membrorum incurrit debilitatem. Sed cùm nullatenus à Medicis vel Incantatoribus medelam conſequi valuiſſet, ad ſemetipſum reuerſus, ſuum agnoſcens facinus, cum coniuge contulit, & ad Sancti ſepulcrum direxit, vt ſibi indulgentiam poſtularet. Quod cùm fuiſſet impletum, dicto citiùs recepit ſanitatem membrorum.- ⁝

Erat in Aruernico locus de proprietate ſancti, quem Verſoronem antiquitas voluit nuncupare, vbi multas virtutes dignabatur Dominus demonſtrare, ad lectulum ſcilicet vbi Sanctus ad dormiendum conſueuerat declinare.— ⁝

De

A

De eodem ſancto Preiecto Epiſcopo. Ex Ms. Cod. Atrebatenſi.

Erat in territorio Aduerno quædam femina Deo dedicata nomine Clavdia, ad quam ſedulè propter cauſam prædicationis veniebat Preiectus Epiſcopus, réſque ſuas in prædicto Pontifice vel pauperibus quos ipſe regebat contulit. At non poſt multum ſpatium temporis debitum impleuit naturæ, quæ à beato Preiecto ſummo Pontifice cum honore eſt tumulata. His ita tranſactis, erat quidam vir infamis Hector nomine, qui apud Masiliam Patricij honorem adeptus fuerat, qui filiam ſuprascriptæ Clavdiæ raptam ex ſcelere ſociauerat, & deinceps concubinatus miſeriam adorſus, ad Childericvm Principem, qui eo tempore vtraque Regna ſceptro gubernabat, alio ſibi in ſcelere ſociato nomine Leodegario peruenit. Quod poſteà in eiuſdem martyrio perficiendo fomes ſcandali fuit. Accuſat Pontificem, quòd prædia prædictæ feminæ Clavdiæ ſibi vendicaret, cauſáſque Regi depromit. Obtinuitque cum Principe, vt Miſſos ex latere dirigeret, qui eum per fideiuſſores nunciarent, & in Aula Regis facerent præſentari. Cúmque ille inſtructus de hac cauſa ad reſponſum dandum multo mœrore conſtrictus eſt, quia iam dies ſanctæ Paſchæ eminebat, quia in propria vrbe ipſam ſacratiſſimam Paſchæ noctem ſollemniter celebrare non liceret. Sed vt verum prouerbium dicitur, integritas Sacerdotum non timet impetum Regis. Fide armatus, & galeam ſalutis iuxta egregium Prædicatorem Paulum indutus, ad Palatium properat, & vt mos eſt apud Regis Au-

B lam, in loco vbi cauſæ ventilantur introiit, vt cum Hectore de ſupradicto negocio rationes haberet. Ipſe cœpit renuere, & rationem veram reddere iuxta ſtatuta Canonum, vel lege quæ dicitur Romana, quia magnus Sabbati dies erat, quo vigiliæ ſanctæ Paſchæ celebrari ſolent, ſe nullomodò de hac cauſa reſpondere poſſe. Sed vt eſt conlatorum mos āī * cœperunt eum cogere, vt tali pro cauſa non differret dare reſponſum. Cúmque vir Dei ſe artatum cognouiſſet, neceſſitate compulſus reſpondit ſe cauſas Eccleſiæ Hymnichildæ Reginæ commendaſſe. Cúmque hanc aſſertionem cognouiſſet, imperfectum opus remanſit. Beatus igitur Preiectvs operis ſui labore, & quomodo per fideiuſſores veniſſet exhibitus, tandem depromit. Rex verò vel Regina timore compulſi, veniam coram hominibus omnibus à prædicto Pontifice expetunt, & pro eius mœrore labore ſunt inflicti. Erat itaque in præſidium Hectoris tunc temporis Leodegarivs Pontifex. Cúmque iam meridianam plagam ſol luſtraſſet, & ad occaſum adpropinquaret, & horæ, quod eſt conſuetudinis, iam in promptu cernerentur, vt ſollemnes vigilias Paſchæ celebrari licitum eſſet, ex Regali permiſſo, vel Maiorinatu, Pontifices vel Sacerdotes qui in Eduorum vrbe ob Regiam poteſtatem conglobati fuerant, beato viro Preiecto ſupplici voce eminus poſcunt, imò precantur, vt eadem ſacræ noctis ipſe pro ſtatu Regis

C vel pace Eccleſiæ ſacrificia Deo immolaret. Cúmque de tanta veneratione Hector cognouiſſet, maximéque quia Vvlfoardo Seniouore * Domus fiduciâ peruſus erat, intempeſtæ noctis ſilentio ſancto Leodegario malè multatum, vterque fugam ineunt. Cui verſa vice illud aptari poteſt elogium, quod in ſancti Silueſtri deſcribitur, de Perpenna Tarquinio, vbi inſeritur, quòd eadem hora qua beatum Silueſtrum ad tribunal ſuum perducturus eſſet, de domo ſua eiectus ferebatur ad tumulum. Sed cùm iam aurora diei daret initium, & iubar ſolis iam emineret terris, comperto Rex per Proceres Hectorem terga vertiſſe, magis ac magis in honore Pontificis ſatagere cœperunt. Leodegarivs verò pœnitentiâ ductus, & exilio Luxouio truſus, atque poſt indè ſublatus, & infra vrbem propriam apud Grinonem quemdam perfidum & nequiſſimum virum, qui poſtea Trecaſſinam incubauit vrbem, luminibus euulſis, ac non poſt multum ab Ebroino Comite Palatij alias ſtrenuum virum, ſed in nece Sacerdotum nimis ferocem, impiè valdè peremptus, palmam martyrij adeptus eſt, ſacris nunc virtutibus pollens. Igitur beatus Preiectvs ex Regalibus dictis, vel munificentia Regis, vt ipſi placuerat, de prædiis quæ præfatus Hector requirebat iudicium adhibuit, qualiter hæc perpetim iure Eccleſia poſſideret, vale dicens Regi atque Optimatibus magnificè honoratus ad propria eſt regreſſus.

* ami

* Sic eſt in Exemplari Ms.

CHILDERICVS II.

A

Ex Vita Ms. ſanctæ Odiliæ Virginis.

* al. HILDERICI
* ALDARICVS
* al. EDICH
* al. LVIDERICVS, vulgò LEVDESIVS.

TEMPORIBVS CHILDERICI* Imperatoris Romanæ & Franciæ terræ, quidam Dux illuſtris nomine ADALRICVS*, qui etiam alio nomine ETIH* dicebatur, ex nobiliſſimis parentibus generis nomen ſortiens, Gallenſium territorio oriundus. Pater illius nomine LVITHERICVS* in Palatio prædicti Imperatoris honore Maioris Domus ſublimatus erat. Filius autem eius cùm eſſet iuſtus, vitámque religioſam in laico habitu quamuis poſitus ducere cupiens, Dei inſpirante gratiâ cogitare cœpit, vt aliquem locum habitabilem ad Domini miniſterium implendum præpararet, ac arcanum ſui cordis fidelibus ſuis pandere præcepit. Qui iam conſilium ſui domini cognoſcentes, ac voluntati ſuæ libenter ſatisfacientes, ſecretum tenuerunt, & tandem locum diu deſideratum requiſitúmque manifeſtauerunt: dicentes, venatores ipſius quendam reperiſſe locum in præcelſi montis cacumine ſitum, cui nomen ab altitudine vrbium Houmburch erat. qui ſibi aptus videretur fore ad implendum deſiderium ſuæ voluntatis, ſi ipſius venerabili paternitati placeret. Qui etiam olim propter firmitatem atque defenſionem ingruentium bellorum conſtructus MARCELLIANI tempore Regis fertur eſſe. Præclarus igitur vir Dei eorum manifeſtationi conſenſum præbens, concitè ipſum peragrans locum, diligentérque inueſtigans, Deo gratias referre cœpit, quòd ſibi talem manifeſtare dignaretur manſionem, quæ tam competens aptáque eſſet ad explendum propoſitum ſui deſiderij. Móxque inibi Eccleſiam, & cetera ædificia, quæ militantibus Chriſto neceſſaria ſunt, ædificari ordinauit. Huius ergo thalamis venerabilis coniunx adhærebat, ex nobiliſſimis progenitoribus orta, nomine HEREHSINDA*, ſicuti aſſertione plurimorum didicimus, affinitate ſancti Leodegarij redemita, ſoror beatiſſimæ SIGRANDÆ matris ipſius ſanctiſſimi Leodegarij. Quæ quamuis lege coniugali ligata foret, tamen eleemoſynis & ceteris iuſtitiæ operibus dedita, necnon & ſanctarum paginas Scripturarum libenter audiens, Deo ſtudebat illibatum exhibere ſeruicium.-- :·

B

* al. PERSINDA, ſeu BERSINDA,

Ex Vita Ms. ſancti Landeberti Epiſcopi Traiectenſis, ab Auctore contemporaneo ſcripta.

GLORIOSVS vir LANDEBERTVS Pontifex oppido Trijectinſe oriundus fuit, & alitus, ex parentibus locupletibus ſecundum dignitatem ſeculi. Inter Præſides illius temporis venerandus, & longa proſapiâ Chriſtianus.-- :·

Eo tempore oppido Trijectinſe cathedra Pontificali præſidebat ſummus Pontifex THEODOARDVS, diuinæ diſpenſatione prouidentiæ. Protinus pater eius commendauit eum ſupradicto Antiſtiti, diuinis dogmatibus, & monaſticis diſciplinis in Aula Regia erudiendum. Erat enim adoleſcens ſapiens, aſpectu amabilis, colloquio affabilis. Recta conuerſatione tam cum Pontifice, quàm & in Domo Regia militare cœpit, itavt omnibus hominibus erat conformis. —— :· C

Tantum gratiarum in conſpectu Pontificis inuenire meruit, vt quaſi filium, heredem, & ſucceſſorem ſibi eum eligere adoptabat, ſi licitum ei fuiſſet, propter inſtitutionem canonicam.

Interfecto itaque præfato Antiſtite THEODOARDO, copioſa multitudo virorum in regione illa habitantes, & cognoſcentes LANDEBERTI prudentiam, fidem, & opera, atque conuerſationem nobiliſſimam, clam locutione inuicem eligere eum diſponebant ad Pontificalem Sedem. Ergo Optimates viri & illuſtriſſimi, qui eo tempore rectores Palatij videbantur, glorioſo domno CHILDERICO Regi famam beati viri innotuerunt. Et actus eius non ſilentes, teſtimonium perhibentes, vt dignus erat Sacerdotio fungi, & onus Pontificale accipere. Habuit itaque effectum eorum petitio, libenter obtinuerunt quod deuotè poſtulauerunt. Tunc omnis plebs in Spiritu ſancto vno accepto conſilio, & ſimul cum Regis imperio, fauente Domino, à quo iam dudum electus erat, ſubrogatus eſt vt præeſſet Eccleſiæ Trijectenſe. Ipſe verò timore Domini repletus, officio ſumpto, omnia quæ ſui erant officij in opus bonum multiplicabat cotidie. Porrò Rex

A cùm almitatem & prudentiam eius percunctaſſet, diligebat illum ſuper omnes Pontifices & Optimates ſuos.-- ⁞· Erat enim Conſiliarius fortis, & omnem ſapientiam cum cura & moderatione gerebat. Apud Regem ſummum tenebat locum. CHILDERICVS II.

Igitur cùm interfectus fuit ab impiis glorioſus Rex CHILDERICVS, tunc inuidus omnium bonorum diabolus feſtinus inſurrexit contra beatum virum. Tunc aduerſarij ſæuiſſimi iniquà & falſa conſilia machinantes, vt eum de ſede Pontificali deicerent. Et ita præualuit iniquitas eorum, & depoſuerunt eum de ſede ſua ſine cauſa: & priuatus eſt de honore ſuo abſque culpa. Poſt hæc FARAMVNDVM in Cathedram illius conſtituerunt. Electus Dei Landebertus Pontifex perrexit ad Monaſterium, quod vocatur Stabolaus, nec ampliùs in obſequium eius remanſerunt quàm duo pueri. Qui vnus ex eis nomine Theodoenus, multum nobis de vita & operibus eius ſolitus eſt narrare.-- ⁞·

POST ſeptem annis expletis, depoſitus eſt Faramundus de ſede Pontificale, & eiectus de Prouincia Trijectinſe. Tunc agmina Clericorum, & vulgus populorum, vna pariter voce vigente, poſtulabant Deum, vt Paſtorem eorum domnum Landebertum recepturi eſſent. In illo tempore erat Princeps PIPINVS ſuper plurimas regiones & ciuitates ſitas Europæ. Audita opera beatiſſimi viri, ſub vnius diei articulo, iuſſit eum cum magno honore ad propriam ſedem reuocari.-- ⁞·

Et iam cùm Dominus vocaſſet ſanctum Landebertum, vt propter tanta opera B dignam redderet ei mercedem, inſurrexerunt duo peſſimi homines Gaulkus & germanus ſuus Roldus in aduerſitatem eius, & ſeruientes Eccleſiæ ſuæ, in tanta opera peruerſa, vt nullus eos ferre potuit, nec euadendi erat locus ante illos. Repleti amici Pontificis ira & triſtitiâ, calamitate magna compulſi, & humilitate depreſſi, interfecerunt eos ex merito eorum. In illis diebus erat DODO Domeſticus iam ſupradicti Principis PIPINI, proprius conſanguineus eorum, qui interfecti fuerant. Et erant ei poſſeſſiones multæ, & in obſequio eius pueri multi. Cùm audiſſet necem proximorum, collexit magnam copiam virorum fortiſſimos ad præliandum: mox irruit ad interficiendum beatiſſimum virum Landebertum Pontificem in villa, cuius vocabulum eſt Leodio, ſita ſuper fluuium qui vocatur Moſa.-- ⁞·

Ex Vita & Paßione ſancti Berchary Abbatis & Martyris, auctore Adſone Monaſterij Deruenſis Abbate.

FRANCORVM Imperium Rege CHILDERICO feliciſſimè diſponente, viro quidem rebus bellicis potentiſſimo, circa Eccleſiarum autem Dei cultum deuotiſſimo, beatus Pontifex NIVARDVS ſanctitatis ac religionis magnitudine toto Francorum Orbe famoſiſſimus, Apoſtolica auctoritate cœleſtem in terris vitam agens, ſanctæ Remorum præſidebat Eccleſiæ. Qui, quia eſſet plenus auctoritatis C & gratiæ, cùm peteretur quoque diuerſas terrarum vel nationum tam pro vitæ merito quàm etiam doctrinæ affluentis eloquio partes inuiſere, fines Aquitaniæ aliquando contigit expetiſſe, atque ad illud vſque prædium traditur perueniſſe, in quo viri Dei BERCHARII parentes videbantur propria ſtatione reſediſſe. Nam inter cetera, quæ ex dote ſupernæ diſpenſationis hic vir ſanctus acceperat, non mediocribus quoque paternæ hereditatis titulis à progenitoribus temporaliter etiam certum eſt floruiſſe. Quod videlicet ſi quis diligenter velit in promptu eſt agnoſcere, cùm penè vſque ad hæc noſtra tempora eius iuris villas & prædia, tam vltra Ligerim vbi Diſcias dicitur, quàm etiam intra fines Aquitaniæ conſtituta, hi qui ſibi in Monaſterij ſui regimine probantur ſucceſſiſſe, per longa temporum curricula iure quieto viſi ſint poſſediſſe.-- ⁞· Extat in Prompt. Antiq. Tricaſſ.

Subſequenti tempore, dum puer ſanctæ indolis tam ſcientiâ quàm virtute animi coæuos ſuos breui præcederet, atque paulatim bonæ intentionis primordiis ad cœleſtis militiæ perfectius tyrocinium decreuiſſet intendere: ſpretis propinquorum & patriæ retinaculis, præfatum ſanctiſſimum Niuardum Remorum Pontificem flagrat ardore expetendi. Qui, ſicut diximus, Apoſtolicæ inſtitutionis prærogatiuâ ſuffultus, nobilitatis honore clariſſimus, variis virtutum generibus adornatus, inter Francorum Proceres primus in Aula Regis, vitâ & conuerſatione di-

CHILDERICVS II. gniſſimus. Fulgebat per id temporis ea ciuitas Sanctorum ſtipata cohortibus, & licèt inter militares alas ſub Principe ſuo CHILDERICO, capiti tamen ſuo conſona, diuini amore cultus vrbs populoſa ſpirabat. Huius itaque tantæ opinionis gratiâ prouocatus felix adoleſcens BERCHARIVS, cognationem relinquens & patriam, poſt longi laboris excurſum fines ingreditur Franciæ, futurus cum beato Niuardo Pontifice ciuis feliciſſimus. A

Hic igitur beatus Pontifex, vt ſemper optauerat, tali ac tanto ſuppare adepto, cupiens eum vndecumque perfectiùs erudiri, ſanctioribus ac religioſioribus diuinæ ſcientiæ viris, quos ſibi vndique collata familiaritate addiderat, copulandum eſſe conſtituit: vt videlicet plurimorum inſtituentium auctoritate diſceret, quod poſtmodum plurimis miniſtraret. Inter quos tunc temporis in Regis Francorum Aula præpollentis beatiſſimi REMAGLI Procuratoris quidem ſacri Scrinij Palatij prudentiæ & ſanctitatis titulis commendata vbique excreuerat opinio veneranda. Huius talis ac tanti viri ſacris inſtitutionibus ac magiſterio cùm Bercharius per aliquod tempus frueretur, Luxouienſe Monaſterium accepto tulit expetere. Deinde in Prouinciam Remorum ad ſanctum Niuardum Pontificem reuertitur.

Prædium eſt publicum in pago Remenſi octo millibus ab vrbe diſparatum, cui videlicet æuo præcedenti Sparnacus nomen fuiſſe conſtat impoſitum. Quod olim quidem, tempore ſcilicet CLODUVEI Francorum magni Principis, quem beatus Remigius Apoſtolica auctoritate & præditus & probatus, doctrina & virtutibus magnificus, cum ſuo exercitu aqua ſacri baptiſmatis inundatum vnctione criſmatis precioſi inlinierat, idem pater mirificus non modicæ quantitatis precio acquiſierat, ac Remenſem Eccleſiam, cui auctore Deo præſidebat, heredem conſtituerat. Denique glorioſiſſimus Dei Pontifex Niuardus paſtoralis ſolertiæ condignè adminiſtrans officium, tum ad alia ſuæ diœceſis loca inuiſenda, tum quoque ad hunc ſæpè vicum egrediens, non tam propriæ cauſa agebat vtilitatis, quàm cunctis ſe affabilem quoque exhibens, ſalutem ſubiectorum ſedulus impendebat. Cúmque dies ac noctes ædificandi Cœnobium in aliquo prædiorum ſuorum, quibus nobiliter temporali quoque emolumento pollebat, deſiderij continuatione peruigiles duceret, aſſumpto ſuo illo, vt ſæpè ſolebat, domeſtico beato Berchario, cauſa extitit, qua præfatum vicum expetere pro more cogitaret. Huius proceſſu itineris quo ad eundem vicum Maternæ * fluminis littoribus contiguum tenditur, quidam ſui iuris locus erat gratiſſimus, qui paululum reducto ſinu in montis latere amœniſſimam herbis virentibus aquarúmque riuulis ex ſublimi vertice leniter effluentibus, arboribúſque ac vineis in decliui circumquaque conſtipatus, intuentium oculis oblectamenta præſtabat. B

* al. Marnæ

Itaque in ſupradicti prædio loci, quod, pro eo quòd in decliui montis latere, vt diximus, ſitum, reducto profuſiùs ſinu, pulcherrimam blandientis amœnitatis planiciem reddat, atque in proſpectu ſuo ſubiacentia Maternæ fluminis longè latéque littora circumdeſpici, mulcenti quadam viſionis voluptate compellat, ab antiquo tempore Altum-villare * nomen acceperat, deſignationis ſpacium murorum ambitu iactis fundamentis complectitur, omnéſque illius parietes ædificij ad modum columbæ in aëre permeantis ſuſpecta permenſione metatur. Nec ante diuini cultoris opera deſtitit, donec ſuperna annuente prouidentiâ, CHILDERICI etiam Regis Francorum, ac ſacri Antiſtitis opitulante clementia, opus, quod ad laudem Dei ſuſceperat, optata perfectione compleret. Ad conſecrationem verò Baſilicæ cum ſancto Niuardo Metropolitano Pontifice, alij etiam Epiſcopi conueniunt, Clerus omnis, & numeroſæ plebes vtriuſque ſexus irruunt. Proceres quoque Francorum non minori voto concurrunt, & per beati viri Bercharij opus laudabile in Dei laudibus pari omnes magnitudine iocunditatis exultant. In auſtrali verò eiuſdem montis latere aliam ſtruxit vir ſanctus Eccleſiam, quam genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſemper Virginis Mariæ nomine decreuit honorandam. Septa etiam Monaſterij & vniuerſas competentis ordinis officinas ad ſectandam vitæ regularis obſeruantiam prudentiſſimè compoſuit, Monaſticæ conuerſationis viros religioſos aggregauit, & cuncta quæ huic ordini commoda iudicabantur diligenter impleuit. Copioſos verò prædiorum ſumptus ſanctiſſimus Antiſtes, tam ea quæ ſui iuris eſſe videbantur, quàm quæ etiam beato interueniente Berchario ab ipſis Francorum primoribus obtineri poterant, in C

* al. Autiuillare

A neceſſarios ſeruorum Dei delegauit vſus: vt videlicet in eodem Cœnobio & merito & numero populus Dei ſeruiens, vtriuſque laboribus augeretur. CHILDERICI II.

Rebus igitur tam exterioribus quàm interioribus prædicti Altiuillarenſis Cœnobij ſecundum Dei cultum honorificè ordinatis, iamdictus Pater Bercharius corpore quietis impatiens, opportuna ſibi loca lucrificandi gratiâ perquirebat. Abindè namque egreſſus, Dei munere præcurrente, vaſtam ſaltus DERVENSIS ſolitudinem petere contendit. Quo in loco, qua venerat, intentionis non immemor, aptum ædificandi Cœnobij ſtatum in vigilando ſollicitè ſcrutabatur. Hæc igitur inter cogitandum, Dei gratiâ præduce contulit ſe ad quandam matronam VVALTILDEM nomine, quæ ſuperbo nobilitata ſanguine, plurimorum à proauis prædiorum affluentiâ lætabatur. A qua vir ſanctus condicti precij dono emit ſibi partem ſyluæ, eum ſcilicet locum qui dicitur vulgo Mangiſuillare. Ibique Cellulam ædificans, eámque beatæ Mariæ ad honorem conſecrans, puellarum cœtum Deo matríque ſeruiturarum, prout poſſe fuit, diligentiſſimè aggregauit. Nam viam publicam vulgo Cantillam dictam expetens, precio à prætereuntibus ſuſcepit captiuas puellas octo, quas in ſancta Religione edocens, Deo dicatas ibi manere conſtituit. Ex hoc igitur Chriſti adminiculante ſuffragio, excreuit numerus Virginum ad vſque ſexagenarij cumulum. Quibus etiam prædictus Pater neptem ſupraſcriptæ matronæ VValtildis ſolemniter Abbatiſſam præfecit.

His quoque ritè peractis, ſecretiora ſaltus infatigabiliter excutiens cognoſcere B ſummopere geſtiebat, ſicubi opportuniora loca ædificandi Cellulas repeririſſet: veniens in quemdam locum Lutoſas nomine, Cellam conſtruendi aptum reputans, nimia ſollicitudine vota explere ſtudebat. Hoc igitur propriis viribus nullomodo dignum ducens aggredi, cuius erat hoc prædium poteſtatis adiit. Eo ſiquidem tempore CHILDERICVS Rex Regnum Francorum nobiliſſimè gubernans, libentiſſimè ſancti viri petitionibus acquieſcebat. Hunc ergo Pater eximius adiit, atque ſibi ad bona vota conſortibus viris Dei amore feruentibus, LEVDEGARIO & MVMVLENO Epiſcopis, AMALRICO quoque & VVLFAVDO Optimatibus, impetrauit à Rege licentiam ædificandi ſibi in eodem loco Baſilicam, quam beati Martini in honore conſecratam prædictus Rex Childericus circumquaque ab Eccleſia ſiluæ leugua vna benignè donauit. Beatus verò Bercharius neque his contentus, Cellulam ſibi aliam diuina gratia inſpirante iuxta locum qui dicitur Puteolus, ea in parte quæ nunc Monaſteriolum dicitur, ad honorem beati Mauricij * condidit, ſperans aptum ſe Monaſterium ædificandi locum reperiſſe. Verùm cùm hoc etiam ſibi habile non videretur, ſuper fluuium Vigeræ quandam Eccleſiam ſancti Sulpicij honori dicauit. Neque ibi etiam ſtatum Cœnobij aptum fore ducens, mente peruigili, vt ſapiens architectus, eum, qui petentibus ſe adeſſe comprobat, dare votis congrua loca poſcebat. * al. Marthani

Quodam igitur tempore, cùm iam diuina clementia vlteriùs famulantis animum per diuerſa diſtrahi nollet, præcurrentibus indiciis locum votis congruum C iri repertum dedit. Qui locus duobus integris milliariis à præfato loco, qui dicitur Puteolus, diſparatur. Ibi ergo beatus Bercharius, multo labore ſiluis radicitus erutis, Cœnobij ædificandi ſtatum prælegit. Exindè ad Palatium progreditur, Regis ſuper hoc negocio clementiæ ſupplicaturus. Auxiliantibus verò ſibi per diuinam gratiam, ex cuius deſiderio iſta agebat, ſancto Leudegario Epiſcopo, & ALMARICO Maiore domus, Fulcoaldo quoque, & VVlfaudo, Niuardo etiam & Attelano Epiſcopis, impetrauit ſibi dari à Rege ſiluam ex ſuo fiſco, qui vocatur VVASSIACVS, in circuitu præfati loci, ſicut ex auctoritate regia tenetur exterminatum, vnde ſumptus habere valeret ac prædia ad Cœnobium conſtituendum. Cùm etiam Deo diſponente ad plurima ſibi Rex libentiſſimè faueret, ad hoc vſque proceſſit, vt aulam ſibi decenti ornatu, vt Regiam decebat Maieſtatem, in loco qui dicitur Puteolus fabricatam, vbi causâ venandi crebrò aduentare conſueuerat, dono ei concederet: vnde ipſe domnus Bercharius Eccleſiam Deo in honore ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſecrandam conſtruxit, quam ex præfato loco Puteolum appellauit. Sanctus verò vir quando ſuprà memoratas puellas emit, ſimul cum ipſis precio ſuſcepit viros octo captiuos: quos in ſancta Religione edocens, primos in eodem loco Monachos conſtituit. Multi verò ſanctam conuerſationem illius, ac religioſitatem admirantes, per ipſius exhor-

THEODORICVS I. tationem Deo fauente, qui neminem vult perire, relinquentes omnia quæ in ſeculo habere videbantur, ſub Monaſtica norma, & ſub doctrina ſancti ipſius Patris Deo ſe mancipauerunt. Ipſe ergo aquam ad ipſum Cœnobium de longè perduxit, officinas ad omnia neceſſaria parauit.-- ⁝

Ex Vita ſancti Amati Episcopi Senonenſis.

Apud Suriū Tom. v. SENECIO Senonenſium Epiſcopo è vita ſubtracto, ab Epiſcopis & populis ſanctus AMATVS eligitur, & licet inuitus, Senonenſis Epiſcopus conſtituitur. Hac tempeſtate THEODORICVS Clodouei filius, & Dagoberti nepos, erga Francorum primores tyrannidem exercere conatur, ab iiſque captus, & iniuriis affectus, vi in Monaſterium detruditur, & CHILDERICVS frater ei ſubrogatur. Sed illo quoque propter inſolentiam à Francis interfecto, in Regnum Theodoricus reſtituitur. Apud quem tum nimis credulum à maleuolis, qui ſemper ſolent inuidere bonis, accuſatus eſt Amatus Epiſcopus. Ille mox inauditum iubet præter iùs fáſque abire in exilium. At pius Pontifex oues ſuas Domino commendans, ád locum deſtinatum libentiſſimè proficiſcitur: iuſſúque Tyranni Peronam pagum Veromanduorum perductus, ſub egregio Abbate VLTANO in cuſtodia permanet. Is Vltanus frater fuit Furſei & Foillani Epiſcoporum, qui ex Hibernia regiò ſtemmate orti, in Franciam peregrini venerant.-- ⁝

Per id tempus clara proſapiâ editus MAVRONTVS, Adalbaldi & ſanctæ Rictrudis primogenitus, in Aula Regis inſignis habebatur. Eum beatus Amandus Epiſcopus Clericorum Abbatem inſtituit, & Diaconum ordinauit. Is itaque in fundo ſuo, qui Broilus dicitur, in ſancti Petri honorem Monaſterium conſtruxit. Atque Vltano Abbate viam vniuerſæ carnis ingreſſo, Rex Maurontum ad ſe vocat, iubétque vt ſanctum Amatum Epiſcopum Peronæ exulantem ſine mora ſecum abducat, & in ſuo Monaſterio cuſtodiendum ſeruet. Facit Maurontus vt erat iuſſus, Peronámque veniens, ſanctum virum cum omni eius apparatu ſecum ducit.-- ⁝ Vbi autem iter confecêre, haud procul à Martianis, qui locus eſt ad Scarpam fluuium ſitus, aliquantiſper in Hamatico Cœnobio hæſerunt. Ea enim duo Cœnobia, Martianenſe & Hamaticum, opportuna ſibi vicinitate coniuncta, ſub vno canone & amica ſocietate degebant: atque in eorum altero ſancta Gertrudis beati Adalbaldi auia, cum ſua pronepte & virgine Euſebia; in altero pari ſtudio florebat Ionatus ſancti Amandi diſcipulus, & Rictrudis cum filiabus duabus. Eiuſmodi ergo cœtibus adiunctus eſt beatus Confeſſor Amatus, omnéſque pariter vna animi intentio ad ſublimis iuſtitiæ culmina euehebat. Cùm autem in beato Antiſtite Amato totius perfectionis gratia reluceret, viſum eſt tandem bono diſpenſatori Mauronto, & eius ſanctæ matri Rictrudi, Broilenſi Monaſterio eum præficere, & ſe & prædium ſuum per illum Domino offerre. Coactus igitur ab illis & toto Monaſterio vir Dei, cùm eis benè precatus eſſet, eò profectus eſt: totiſque viribus illic Domino ſanctè & religioſè inſeruiens, ſubditis de ſe præbuit humilitatis exempla, tam verborum doctrina & inſtitutione, quàm vitæ ſimplicis eximia puritate.-- ⁝

Ex conuerſione S. Huberti Comitis, poſtmodum Epiſcopi Leodienſis.

TEMPORE illo, quo EBROINI crudelitas Regnum Francorum grauiter opprimebat, erat quidam adoleſcens nobilis, Aquitanicus genere, ſub THEODORICO Rege Comes Palatij, HVBERTVS nomine: & litterarum ſtudiis eruditus, & armorum exercitatione ſtrenuus. Fertur autem quòd quadam die ſolemni, quando alij Chriſtiani ſeu vicini eius pergebant ad Eccleſiam, ipſe vanitatibus mundi deditus pergebat ad venationem. Et ecce apparuit ei quidam ceruus, qui infra cornua ſua geſtabat ſignum ſanctæ Crucis. Audiuit inſuper quandam vocem „ dicentem ſibi: Niſi conuertaris ad Dominum per ſanctæ vitæ propoſitum, deſcen„ des velociùs ad infernum. Quo audito, deſcendit ilicò de equo ſuo, adorans Dominum qui ſibi apparuerat, & promptum ſe exhibens ad faciendum quod monuerat. Hic, quia prudentis erat ingenij, conſiderans Ebroinum ad omnem malitiam promptiſſimum, execratus omnes actus illius; Franciam Sequanorum deſeruit: & in Auſtriam ad PIPINVM Ducem, cuius iuſtitia & induſtria ac vir-

A tus bellica Tyrannos omnes oppreſſerat, ſe contulit. Adhærebátque illi quaſi comes indiuidua, amita ſua ODA, quæ extitit BOGGIS Aquitanorum Ducis recens defuncti relicta vidua.

Cùm igitur in parochia Tungrenſi apud memoratum Principem HVBERTVS vir illuſtris aliquamdiu conuerſaretur, beati LAMBERTI Pontificis celebre nomen famâ diſcurrente cognoſcens, cupiénſque ipſum videre, deſcendit Traiectum. Quem Lambertus vir Dei gratanter excepit, multis quoque diebus ſecum detinuit.-- :·

Ex Vita Ms. ſancti Drauſij Sueſſorum Epiſcopi.

Hic ſanctus vir DRAVSIVS non ſolùm ſuperbo ſatus ſanguine ſatis ſpectabilis lineam generoſitatis traxit de parentum nobilitate, verùm etiam ipſam ingenuitatem in ſeruilem redactam conditionem Deo ſubdidit ſponte.-- :· Pater ſiquidem eius Leudomarus eſt nuncupatus, vir ſagax & induſtrius, genitrix verò eſt vocitata Rachildis; matrona admodum nobilis, & Deo in omnibus amabilis. -- :·

Igitur parentes eius videntes eum tam miris morum virtutibus excellere, decreuerunt eum inclyto viro & Patri moderando, ANSERICO Sueſſionenſis ciuitatis quondam Epiſcopo ad educandum tradere: vt ſi quid minus ſibi eſſet B ex primo, ſuppleri in ſecundo poſſet magiſtro.-- :·

Non multò poſt excurſo dierum ſuorum numero, dictus Anſericus, vocante ſe ad remunerationem Deo, bonorum repletus fructu operum, hominem exiuit, & extremum vitæ diem clauſit. Ne autem tantus populus diutiùs eſſet ſine rectore, eius in loco Pontificatus dignè quodammodo ſucceſſit BETTOLENVS vir religioſus. Indignum tamen ab aliquibus ferebatur, quòd tanti honoris onus nefandè ſibi arripuerit vt incautus. Dignè itaque eum dixerim Epiſcopatus prælatum honore pro tanta religioſitate egregiæ vitæ, qua legitur vixiſſe. Indignum verò hoc idem ſecundum quorumdam iudicium propoſui fore, propter datum theſaurum pecuniæ pro adipiſcenda eadem dignitate.-- :·

Igitur beatus Bettolenus euoluto aliquanto tempore ſub hac Epiſcopij prælatione, poſtquam plebi ſibi commiſſæ cum ſollicitudine paſtorali more pro poſſe curam exhibuit, ipſe quoque quis & qualis eſſet, aperuit, & vitam ſuam ſub hac nodoſitatis infidelitate finire noluit: ſed quaſi ſacrilegium commiſerit, reum ſe penitus fore acclamauit, quòd quaſi precio oues Domini emere præſumpſerit.-- :· Conuocat ergo ſeniores & plebiſcitos, quorum conſilio & aſtu ſolitus erat de maioribus aliquid agere, vel diiudicare omnimodis rebus. Qui etiam C propoſitum mentis ſuæ illis intimans, ſe indicat velle deponi à tanto dignitatis culmine, & pro ſupradictis cauſis non poſſe ſe vlteriùs fidelem domus Dei diſpenſatorem eſſe.-- :·

Itaque videntes in tali voto perſeuerantem Dei ſeruum, vnanimis vocibus acclamant & expetunt ſibi dari & ordinari Epiſcopum ſanctum Dei Drauſium. Non autem hęc vox ſolummodò Procerum, erat nobilium ac potentum Principum, ſed mediocrium & pauperum, atque penè omnium diuerſi ſexus & ætatis -- :· Audiens ergo Bettolenus vnanimem precem tantarum vocum, non diſtulit, ſed magis implere ſtuduit multorum votum. Suaſit itaque Maieſtati Regiæ, hoc ex eo fieri debere, cuius vitæ morum ſe teſtem aſſeruit fore.-- :·

EVEHITVR itaque beatus DRAVSIVS tanto culminis honore, præficitur plebi Sueſſionicæ, ordinatur in Pontificali ſede, pro voto omnium & voluntate. Quo ordinato, vir Dei BETTOLENVS ad Cœnobium, in quo priùs ſub regulari tramite deguerat, eſt regreſſus. atque ibidem egregiam vitam fertur duxiſſe, & ibi vſque ad vitæ terminum perſeueraſſe.-- :·

Ergo nihil acceptabilius credidit fore S. DRAVSIVS, quod poſſet Domino retribuere, quàm ſi ſatageret Monaſterium aliquod conſtruere, quod eſſet idoneum Religioſorum virorum ſiue ſacrarum Virginum moribus pudicis & caſtæ vitæ. Erat quidam locus ſecus fluuij Axonnæ litus, diſtans, vt fertur, à Sueſſionica ciuitate CXLIIII. ſtadiis, cui vocabulum Rotundas eſt inditum antiquitus, quem etiam à Bettoleno Cauſiacenſe quondam Abbate, tradito precio congruen-

THEODORICVS I.

ti, emiſſe fertur vir Dei Drauſius. Quo in loco mirificè, & ſatis decenti iure ædificium nobilis Ædis votiua mente conſtruxit. Religioſorum quoque virorum congregatiunculam ibidem ſub ſanctæ vitæ norma degentem aggregauit. A

Vt autem ſitus prætitulati Cœnobij partim manifeſtetur, hoc tantùm ſupponimus, quia ipſe locus ab vno latere ſe pandit apertè hominum viſibus. Eſt verò denſiſſimis ſaltibus altrinſecus ſtipatus. Licèt verò ſit ſiluis inditus, eſt autem hinc indè ad ſidera notus. qui videtur in ſaltibus, Cotia videlicet & Liſica, quaſi occultatus hominum obtutibus.-- ⁝·

Hoc igitur Monaſterio, vt prædictum eſt, ordinato, & regulariter ſtabilito, non immemor propoſiti bonæ voluntatis, conatus eſt etiam aliud, ſi poſſet, conficere: ſi verò non ſuppeterent vires, alteri conficiendum ſuadere.

Igitur ea tempeſtate, qua EBROINVS in Regio Palatio habebatur præ ceteris præcipuus, & conſiliis Regis intimus, necnon & inter Primates regiæ dignitatis nobiliſſimus: ſæpedictus Epiſcopus proindè delegit priùs votum ſuum reuelare auriculæ nobiliſſimæ matronæ LEVTRVDIS, prædicti Principis Ebroini coniugis. Petiit ſiquidem ab ea, & humili prece depopoſcit, vt pro Dei timore ſimul & amore dignaretur voto ſuo ſatisfacere: ſcilicet quòd ſuaderet viro ſuo, vt aut licenter daret ſibi facultatem conſtruendi locum vitæ Virginum in quolibet locorum vicinarum partium: aut ipſa cum viro inciperent ipſum diligenter perficiendum pro ſalute animarum ſuarum. Cuius petitionibus votiuis pia coniunx fauens, viro ſuo hoc ipſum faciendum, aut ſibi facere permittendum ſedulò ſuaſit, ac precibus ſuis aurem eius inclinauit. Qui tam ſuæ coniugis, quàm etiam ſancti Dei piis exhortationibus, & votiuis precibus victus, quod petebant ſe facturum, ſeu permiſſurum fieri ſpopondit. -- ⁝· B

Fundatum eſt itaque Monaſterium extra Sueſſionicæ ciuitatis murum, ſupra ipſum Axonæ alueum. In quo vir Dei DRAVSIVS cum prædicta matrona ſtatuerunt Chorum ſacrarum Virginum ibidem Deo dignè famulantium. -- ⁝·

POST huius ſancti (Drauſij) tranſitum, grex ſacrarum Virginum ab ipſo diligenter educatarum numero meritóque refulgens in ſacræ deuotionis religione intantum cœpit pollere, & ipſa pluralitate perſonarum excreſcere, vt terra ipſa videretur proclamare vix ſe poſſe omnes continere. Non enim poterat ſinum ſuum vel in breui gyro protendere, tam pro vicini muri oppoſitione, quàm etiam fluuij Axonæ crebra inundatione. Nam penè ſingulis annis dum fluuius ipſe more ſolito ſupergreditur alueum ſuum, intantum ſe exerebat, vt prope ipſas fores domorum impingere videretur, ruinámque ipſarum ædium ſæpè minaretur.-- ⁝·

Quod cernens nobilis matrona LEVTRVDIS, pietoſæ quia erat mentis, animo indoluit, corde ingemuit, quòd tam negligenter tractarentur famulæ Dei. Accedens igitur ad præfatum EBROINVM virum ſuum, ſuaſit ei, iuberet clementiâ ſua præparari aſylum infra ciuitatis ambitum, ad quod confugere, in quo ſubſiſtere, & vbi ab hoſtium incurſu liberæ ſecura ibidem mente Deo valeant ſeruire.-- ⁝· C

Poſt hæc EBROINVS Comes Palatinus tantis precibus ſuaſionibúſque coniugis ſuæ deuictus, petenti ceſſit, roganti adquieuit, Monaſteriúmque puellarum infra muros ciuitatis conſtrui præcepit, dicandum nomini ſanctæ & intemeratæ Mariæ matris Domini, vt ipſa ſcilicet mater caſtitatis ſibi ſubditas caſtis ſemper tueretur obſequiis. Quo non multò poſt ita fundato, & decenti ſatis iure ordinato, ac ornato, maximam ibi Sanctimonialium cateruam aggregauit, eiſque Abbatiſſam præfecit nomine ETHERIAM, ducentem vitam moribus æthream, quam ex religioſo Iotrenſi Cœnobio aſciuerat, vt ipſis tanquam rudibus & adhuc immaturis viam rectè viuendi ſub norma ſanctæ inſtitutionis oſtenderet.-- ⁝·

A

Ex Vita ſancti Anſberti Epiſcopi Rothomagenſis,

Quam Angradus Monachus ſcripſit ad Hilbertum Abbatem, eius in Fontanellenſi Cœnobio ſucceſſorem.

Apud Surium Tom. 1.

Eo tempore, quo ſceptra Regni Francorum gubernabat CLOTHARIVS filius Clodouei Regis, & Bathildis Reginæ, vnà cum germanis ſuis, videlicet CHILDERICO & THEODORICO, ſanctæ recordationis Eccleſiæ Rothomagenſis Antiſtes ANSBERTVS, virtutibus clarus, ac Sacerdotio dignus, à patre SIVVINO*, & pago Veliocaſſino*, patrimonióque vocabulo Calcegio, nobili erat ortus genere. Sed repudiato ſtemmate patrum, mox vt valuit ſola conditionis paternitate elegit cenſeri. Denique præfatus genitor ipſius ſub prædictis Regibus militauit, & vitæ præſentis cunctis mortalibus commune debitum ſoluit.-- ⁝

* In Cod. Ms. SIGVVINO.
* Vilcaſſino & VVlgaſſino.

His diebus quidam illuſtris, ROTBERTVS* nomine, generoſa ex ſtirpe proditus, gerulus fuerat annuli Regis Clotharij. Cuius filiam generoſiſſimam ac nobiliſſimam ANGADRISMAM prædictus illuſtris Siuuinus à præfato inclyto Rotberto expetiit, volens eam ſuo iuueni filio ANSBERTO ſociari. Nec mora præbens aſſenſum eius petitioni prædictus illuſtris Rotbertus, conſtituto die caſto iuueni caſta deſpondetur & puella. Denique ambo integritatem mentis & corporis

* In Cod. Ms. ſic RODBERTVS namque vir clariſſimus, qui eo tempore ſummus Palatij erat Referendarius, &c.

B caſtè ſeruare cupientes, Dominus preces eorum exaudiuit.-- ⁝ Sequenti quoque tempore ſancta Angadriſma gubernatrix efficitur Oratorij Cœnobij, quod eſt ſitum in pago Belloacenſi, prope muros vrbis Belloacus. Genitor quoque huius ſanctæ virginis, illuſtris Rotbertus, & frater eius ALTBERTVS, auunculi erant ſancti Patris LANTBERTI ſucceſſoris in ordine regiminis beati VVandregiſili, originem ducentes ex territorio Taruanenſi. Ex quibus præfatus Altbertus ſub prædicto Abbate Lantberto ſequenti tempore in Fontanella Monaſterio Monachus efficitur.

Poſt hæc vir Domini Anſbertus in Aulam Regis, licèt nolens, à genitore perductus, ſicut erat acumine ingenij clarus, cœpit eſſe Aulicus Scriba doctus, conditórque regalium Priuilegiorum, & gerulus annuli Regalis, quo eadem ſignabantur Priuilegia. Vbi poſitus, piæ doctrinæ atque humilitatis exemplis ad Dominum ſe conuertens, ſeculum relinquere, & ad Monaſteria declinare curabat.-- ⁝ Tunc igne diuini amoris accenſus, ac ſancti Spiritus lumine perfuſus, à Palatio egreſſus, nullique ſodalium ac ſibi famulantium confiteri volens ſuam voluntatem, iter arripuit, quod ad prouinciam ducit Rothomagenſem, peruenítque ad Fontanellam Cœnobium ſitum in territorio Rothomagenſi ſuper magnum fluuium Sequanæ: vbi Sacerdos Domini clarus VVandregiſilus Monaſte-
C rium conſtruxerat, atque cum magna Monachorum cohorte ſub ſanctæ Regulæ iugo laudabilem ducebat vitam.-- ⁝

Quodam tempore, à climate meridiano diſtante à præfato Cœnobio paſſus ferè quingentos, hortatu eiuſdem viri Dei beatus VVandregiſilus vineam plantare & excolere cœpit. Quo in loco præfatus vir Domini ANSBERTVS dum vnà cum Fratribus operaretur, THEODORICVS adoleſcens futurus Rex, venatibus, vt ſibi gentilitium erat, inſiſtens, ad præfatum Dei hominem acceſſit, quia nouerat eum prudentem doctrinâ, humilem cultu, ſanctiſſimum imitatione. Nam à ſancto Pontifice Audoëno Rothomagenſis Eccleſiæ iam fuerat Preſbyter conſecratus. Quem idem homo Chriſti, & ſancta benedictione muniuit, & Sacerdotali auctoritate de plurimis ſanctæ doctrinæ hortamentis inſtruxit. inſuper & Regem eum futurum eſſe prædixit. Quo negante id futurum eſſe, reſpondit vir Dei: Scias, quia honore Regni ſublimaberis. Sed noueris te multa aduerſa in Regno perpeſſurum, ſicque laborioſiſſimè triumphum de hoſtibus tuis adepturum. Quod poſtea rei probauit euentus. Ad hæc adoleſcens intulit Theodoricus: Si pia omnipotentis Dei ordinatio me in culmine dominantem conſtituerit Regni, opto te dignum Deo fieri Antiſtitem, vt perpetua ſanctáque doctrinâ creſcat Eccleſia fidelium. Cúmque Sacerdos indignum ſe tanto onere ferendo diceret, ipſúmque

THEODO-RICVS I.

ex ſucceſſione hereditaria Regni faſtigia ampliùs conſcendere debere intimaret, A
& ille adhuc dubitans permaneret, adiecit vir ſanctus: In hoc noueris meis fi-
» dem accommodandam verbis, ſi hodie hiemali tempore locus, in quo taberna-
» culum conſiſtit, qui nunc tritus ob veſtigia calcantium videtur, viridem produ-
» xerit herbam: ſicque iuxta veſtigia eiuſdem tentorij, ceteris agri partibus viridior maneat in æuum. Quod ita ſecundum ſermonem hominis Dei eueniſſe omnibus illò aduentantibus indicium eſt.-- ⁖

Denique cùm inclytus Domini Sacerdos VVandregiſilus per xx. ferè annorum ſpacia hoc Cœnobium à primo ędificationis die in regimine tenuiſſet, iámque foret in decrepita ætate poſitus, languore correptus ad extrema peruenit.- ⁖ Quo in cœleſtis regni ſocietatem ſuſcepto, omnis caterua Monachorum, iubente Deo, elegit famulum Domini LANTBERTVM, religione præclarum, & genere nobilem, ex territorio Taruanenſi ortum. Cuius genitor Erlebertus vocabatur, qui plurima prędia prædicto loco Fontanellenſi in eadem Taruanenſi regione felici munere largitus eſt.

Huic venerando Patri Lantberto THEODORICVS Rex, filius Clodouei Regis & Bathildæ Reginæ, largitus eſt patrimonium aliquod, cuius eſt vocabulum Duſera, quod ſitum erat vltra fluuium Rhodanum in regione, quæ propriè vocatur Prouincia, eo videlicet modo, vt hoc prædium Monachis in Cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria miniſtraret in Eccleſia, in oleo & ceteris huius rei neceſſariis. In quo loco prædictus Pater ęgregium condidit Cœnobium Monachorum, directis ex Cœnobio Fontanella Monachis, qui illud laudabile opus diligenter executi ſunt. Et de prædio paruo magnum hactenus extat Monaſterium Monachorum, & in illa regione ab aliis præcipuum. Quod per multa annorum curricula ditioni præfati Monaſterij Fontanellenſis ſubiectum erat, donec diuiſione Regni, & diſcordiâ Principum, & incurſione nefandæ gentis Agarenorum, cum aliis venerabilibus locis aliquanto depopulatum tempore, finem ſubiectionis fecit. B

Sub huius etiam regimine, beatus ERMELANDVS ex prædicto Monaſterio Fontanella, rogante venerabili Pontifice PASCHARIO Nemetenſis vrbis, in eandem regionem Nemetenſem ab ipſo Patre Lantberto directus, in quadam inſula aluei Ligeris, quæ vocabatur Antrum, iuxta nominis eiuſdem proprietatem, Monachorum venerabile ædificauit Cœnobium. In cuius largitione prædictus Antiſtes Paſcharius ſtatuit, vt poſt deceſſum eiuſdem venerandi Patris Ermelandi, ex Monaſterio Fontanella per cuncta ſuccendentia tempora ſibi inſtituant rectores, vniuerſi præfati loci habitatores: veluti largitiones eiuſdem loci, quæ adhuc in præfato Monaſterio Fontanella ſeruantur, apertiſſimè declarant.

Prædicto etiam Patre Lantberto regimen loci tenente, beatus Chriſti Pontifex EREMBERTVS Toloſæ vrbis, & ſanctus Preſbyter Condedus, & Anachoreta, Britannia inſula ortus, in prędicto Monaſterio Fontanella Deo dignum & nomen aſſumpſerunt, & habitum. C

Quo verò ordine in Lugduno celeberrima vrbe Galliæ Pontifex ſit ſubrogatus, breui ſermone narrabimus. Defuncto igitur ſancto GENESIO Præſule eiuſdem vrbis, cuius Deo dignam vitam laudabilia commendant geſta, ilicò pius Rex THEODORICVS, & inclytus Princeps PIPINVS Anſegiſi filius, conſobrinus videlicet beati Patris VVandregiſili, cum Proceribus Palatij ſalubre agentes conſilium, diuina vtique prouidente iuſſione, in præfata vrbe cum vnanimi eiuſdem regionis populi voto, eiuſdem vrbis eum conſtituerunt Antiſtitem.- ⁖ In prædicto verò Cœnobio fontanella, poſt receſſum ſancti Pontificis Lantberti, diuino nutu iuuante, vnanimes eiuſdem congregationis Monachi beatum ANSBERTVM ſibi elegerunt præeſſe rectorem.-- ⁖

Sequenti tempore contigit, vt beatus AVDOENVS Rothomagenſis vrbis Pontifex, plenus virtutibus & ſanctis actibus, à Domino vocatus, migraret è mundo feliciter. In cuius exequiis beatus Pater Anſbertus, vnà cum aliquibus Monachorum ſuorum, Clericorúmque ac Sacerdotum Chriſti cohorte plurima affuit. Qui vigilias eius ſacræ depoſitionis ſolemniter celebrantes, dignis exequiarum honorarunt debita ſeruitute obſequiis. Poſt cuius ſacrum tranſitum, ne Eccleſia de Paſtore amiſſo iacturam pateretur, cuncti Rothomagenſis vrbis ci-

THEODORICVS I.

A ues, miſſa petitione ad THEODORICVM glorioſum Regem, cum eius permiſſu & auctoritate, beatum ANSBERTVM ſibi elegerunt conſecrari Antiſtitem. Quorum electioni congaudens Rex, quoniam in eodem ſancto Patre ſapientiam affatim redundare, & religionem pollère cognouerat, ilicò eorum annuens petitionis electioni, extemplo Legatos dirigit, qui eundem Chriſti famulum regias perducerent ad ædes. Nec mora, Legati ad beatum Patrem Anſbertum peruenientes, mandata Regis pandunt, ad Aulam Regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus Rex in villa Clipiaco, quæ ſita eſt in Pariſiaco territorio, vbi Conuentum magnum populorum habens, de vtilitate ac tutela Regni tractabat: vt ad eius conſultum, veluti agere conſueuerat (nam Confeſſor illius erat) de Regni negociis tractaret. Sed cùm ſupradictus vir Dei hoc audiſſet, ilicò agnouit, non illud iſta euocatione fieri, niſi electioni ciuium Rothomagenſium in ipſo, Regem aſſenſum præbere velle. Fertur etiam Legatis Regis reſpondiſſe cauſa eximiæ humilitatis, indignum ſe fore officio curæ paſtoralis. Qui feſtinanter retulerunt Regi, nunciando quale reſponſum acceperant. Secundò quoque ad eum mittens Rex, callidè intulit, nullo modo contra ſuam voluntatem, poſtquàm vnà loquerentur, ſuper ordine Pontificatus agere ſe velle. At ille, vt erat ſanctæ ſimplicitatis ſapientiâ plenus, ad eundem Regem ire deliberauit. Tunc eligentibus ciuibus præfatæ vrbis Metropoleos, cum vnanimi voto ſanctorum Sacerdotum, Regis, &
B Principum, eligitur, trahitur, atque in eodem Palatio ſancto Lantberto Archiepiſcopo Sedis Lugdunenſis, aliiſque ſanctis Præſulibus, qui ad hoc generale Placitum conuenerant, in Pontificem conſecratur Eccleſiæ Rothomagenſis. -- ⁖

Denique cùm ſanctorum Sacerdotum & omnium ciuium Rothomagenſium electione, & glorioſi Regis THEODORICI conſenſu, in Pontificem conſecratus fuiſſet, nimio dilectionis feruore, quem erga Fontanellenſe Cœnobium ſemper habuerat, Priuilegij ſui auctoritatem eidem edidit, vt per ſuccedentia tempora ſecundum ſancti Patris Benedicti Regulam, &, vt præcedentium Regum, Clodouei videlicet, & Clotharij, ſimúlque Childerici & Theodorici Priuilegiorum auctoritates docent, ex ſemetipſis ſibi perrennibus temporibus Abbatem eligerent. ---- ⁖ Facta eſt autem hæc Priuilegioj auctoritas ſub anno Dominicæ Incarnationis DCLXXXII. Indictione x. qui erat annus præfati glorioſi Regis THEODORICI XVI *. & præfati venerandi Præſulis Pontificatus annus V. in Synodo generali Rothomago vrbe habita, vbi plurima Deo accepta, & ſanctæ Eccleſiæ vtilitatibus profutura diſputata ſunt. Affuerunt quoque & ſancti Pontifices, aliique venerabiles viri, ab ipſo præcipuo Præſule euocati, quorum ſubter tenentur nomina aſſcripta. Anſbertus Archie-
C piſcopus vrbis Rothomagenſis huic Concilio præfui, & ſubſcripſi. Radbertus Epiſcopus. Regulus Epiſcopus. Airadus Epiſcopus Carnotenæ vrbis. Anſoaldus Epiſcopus Pictauenſis vrbis. Aquilinus Epiſcopus Ebroicinæ vrbis. Cadoënus Epiſcopus. Arnonius Epiſcopus. Saluius Epiſcopus. Deſiderius Epiſcopus. Fulcrannus Epiſcopus. Iohannes Epiſcopus. VVillebertus Epiſcopus. Gerebaldus Epiſcopus Baiocaſſinæ vrbis. Taurinus Epiſcopus. Annobertus Epiſcopus Sagienſis vrbis. Celſus Abba, Audomarus Abba, Scladio Abba, Boſochindus Abba. Genardus Vicedominus glorioſus antefati magni Pontificis. Ermentrannus, Ferrocinctus, & Fortianus, Archidiaconi venerandi. Aderat quoque Presbyterorum reſidentium, & Diaconorum circumadſtantium magnus numerus. Ragnomirus Lector huius ſancti Concilij geſta, & hanc Priuilegij auctoritatem, ipſo ſancto Pontifice iubente, recognouit, & ſubſcripſit.-- ⁖

682.

* Sic reſtituit Iac. Sirmõdus To. I. Cõcil. Gall. ex Cod. Ms. cùm in edit. vulgari XIII. perperam legatur.

Sed humani generis hoſtis, æmulus ſemper bonorum, cuius inuidiâ mors propinata eſt homini, callidiſſima egit arte, vt vir ſplendidus mundo, ſplendidior in Chriſto, propria priuaretur Pontificali Sede, eſſétque detrimentum plebis ablatio tanti Paſtoris. Nam cùm inter Principes Francorum ſæua eſſet exorta diſcordia, ob multiformem Regni diuiſionem, callidus humani generis hoſtis malignorum contra Dei famulum ſæuire fecit inuidiam, qui PIPINO Principi fraudulenter ſuggererent, præfatum virum ſanctum aduerſus eum contraria tractaſſe conſilia. Decedente enim de ordine Principatus VVARRATONE illuſtri, & eius filio ac ſupplantatore nefando GISLEMARO, Pipinus Præfectoriam adminiſtrationem Domino largiente adeptus eſt. Quo tempore incuſatus apud ipſum Principem

THEODO-RICVS I. præfatus Pontifex ſanctus, iuſſu eiuſdem exilio deportatur in Altummontem Monaſterium, quod eſt ſitum in territorio Hannonienſi ſuper Sambræ fluuio. Cui tempore illo præerat venerabilis Halidulphus Abba. -- :· Verùm aliquanto pòſt pergens idem venerabilis Pater Halidulphus ad prædictum excellentiſſimum Principem vnà cum aliis viris venerandis, petitam pro eodem præclaro Paſtore veniam concitè impetrare meruit. Reminiſcens enim idem Princeps propinqui ſui ſancti Patris VVandregiſili, ſub cuius ſancta diſciplina præfatus ſanctus Pontifex Anſbertus olim regulari ordine alitus fuerat, quæcumque perperam geſta fuerant clementer indulſit: inſuper & ad ſedem propriæ vrbis reuertendi licentiam tribuit. Sed ne hoc fieret, diuina vocatione præuentus eſt. -- :· A

Ex Vita Ms. ſancti Condedi Monachi.

BEATVS CONDEDVS famâ peruolante ſancti Patris Lamberti Cœnobij Fontanellæ congregationem non minùs ceteris Religionis venuſtate clareſcere, diſpoſuit animo eorum ſe vniri conſortio. -- :·

Deinde ad conſulta præfati Patris Lamberti locum aptum ſuæ deuotioni ac religioni humiliter perquirendum deliberabat. Tunc cum benedictione & permiſſu Patris prædicti ad fluuium Sequanæ regreſſus, ac nauim ingreſſus, nauigauit in inſulam vocabulo Belſinnacam vicinam fiſco Arelauno, quę vndique ambiebatur fluuio Sequanæ, quam de naui egreſſus luſtrando circuibat, amœnitatémque ac ſecretum loci attentiſſimè mirabatur: orans potentem Dominum, vt ipſum locum ſuo clementer largiri dignaretur famulo. B

Sequenti autem nocte admonitus eſt in viſu diuina reuelatione THEODERICVS glorioſiſſimus Rex, filius ſcilicet LODOVEI Regis & BATHILDIS Reginæ, qui ipſo in tempore in ſaltu Arelaunenſi exercitio autumnali venationi inſiſtebat, vt ſeruum Domini in præfata Inſula conſiſtentem cum ſummo honore ſuſciperet. Dictúmque eſt ei, quòd multorum populorum eſſet doctor futurus, nihílque ei negandum eſſe, quidquid ab eo poſtulaſſet. Qua fatus Rex viſione certus, ex templo ad eamdem Inſulam peruenit, & cum gaudio & honore ſummo eumdem ſeruum Domini ſuſcepit. Et vt cognouit in eo fidei feruorem, religionis deuotionem, ſapientiæ plenitudinem, ſecundum ſanctam eius petitionem præfatam Inſulam Belſinnacam per priuilegium ſuæ auctoritatis perpetualiter ei tradidit poſſidendam, ſub perenni tutela ac defenſione, vt tam ipſe, quàm & poſteri eius, Monachi videlicet in loco eodem conſiſtentes, nullius infeſtatione ac inquietudine turbarentur: quatenus malorum incurſu remoto, pro ſe totiúſque Regni ſui pace liberè Domini implorarent clementiam.

Largitus eſt etiam præfatus Rex in eodem priuilegio eidem ſeruo Domini à plaga Orientali ſiue Aquilonari contiguos eiuſdem inſulæ agros, & prata amœna cum ſaltu denſiſſimo, in quo greges aprorum & ceruorum abundantiſſimè omnibus commorantur temporibus, eo quòd frugiferis arboribus plurimùm ſtipata conſtet, quæ competentem & fertilem ſine defectu huiuſmodi generis animalibus indeficientem præbent alimoniam. Eſt enim aptiſſimus locus omnis generis animalibus nutriendis, qui & aliorum compendiorum in multis probetur vtillimus. Quem locum antiquitas Lutum appellari cenſuit, eo quòd hiemis tempore ex inundatione fluuij Sequanæ quædam in eo reperiantur loca paluſtria. Eſt enim longitudinis trium millium, cùm in latitudine centum quinquaginta paſſibus terminetur. C

Ex Vita Ms. ſancti Boniti Aruernorum Epiſcopi, ab eius ætaneo ſcripta, iubentibus Patribus Adelphio & Eucherio.

INCLITA BONITVS progenie Aruernicæ vrbis oriundus fuit, cuius pater Theodatus, mater verò Siagria vocitata eſt, à Senatu Romano duntaxat nobili proſapiâ. -- :· Cùm pubentibus adhuc eſſet in annis, genitore iam defuncto, Domino gubernante Regis ad Aulam vſque proceſſit, séque SIGIBERTI Principis miniſterio tradidit. Cúmque ab eo obnixè diligeretur, Principem eum Pincernarum eſſe præcepit. Nec multò pòſt, annulo ex manu Regis accepto,

A cepto, Referendarij officium adeptus eſt. Quo ille quidem tam accuratè & ſplendidè functus eſt, vt & Principi, & cunctis Proceribus gratus, atque præcipuè charus haberetur. Eo autem Rege defuncto, à pronepote ſuo electus eſt Præfectus Maſſiliæ primæ Prouinciæ. Vbi ſanè cauſas ipſi commiſſas ea ratione perorauit, vt non tam Iudex, quàm Sacerdos eſſe videretur. Neque enim, vt more illic comparatum erat, homines venundari, aut auxilio mulctari, vel captiuos detineri vnquam iuſſit: ſed potiùs ſi quos reperire poſſet venditos, vti ſemper conſueuerat, redimere, atque ad ſua remittere ſtuduit.-- ⁝ THEODORICVS I.

Per idem tempus germanus eius AVITVS Pontifex, vir exterioribus ſtudiis eruditus, ſacriſque litteris, omnibúſque officiis diuinis præpotens, ter quinis ferè amplius annis magna cum alacritate Aruernam ſibi commiſſam rexit Eccleſiam. Tandémque correptus morbo, cùm extremum cerneret aduentare vitæ ſuæ diem, conſentiente ipſi Eccleſia, BONITVM virum Dei cumprimis idoneum ſucceſſorem, Sediſque ſuæ digniſſimum iudicauit Sacerdotem. Miſſa autem ab illo ad Regem Legatio eſt, vt is auctoritate Regia electioni Boniti ſuum quoque conſenſum adiiceret. Eo tempore ſub THEODORICO Rege PIPINVS Maior domus curam Palatij & Regni gerens, cuncta ferè pro ſuo moderabatur arbitratu: Non defuit hac in re conſenſus Regis, Domino illius cor permouente, qui Eccleſiæ ſuæ opportunum B Paſtorem, & aduerſus immanis beluæ rabiem defenſorem parabat. Reuerſis itaque Legatis cum gaudio, vir Dei Bonitus ſumma omnium voluntate, lætitia, & fauore, in Cathedra eſt collocatus. Ille verò ſuſcepto Epiſcopatu, cùm eſſet vir prudens, non honorem, ſed onus impoſitum ſibi arbitrabatur.-- ⁝

Reſurrectionis Dominicæ illuceſcente die, rogarunt illum fratres Magnilocenſis Monaſterij, cuius Abbas erat vir reuerentiſſimus BOBO, vt Miſſarum ſolemnia apud illos perageret. Cùm igitur ex more ad aram manus aquâ ablueret, venerabilis Pater ADELPHIVS, tunc adhuc Leuita, ſed poſtmodum antedicti Bobonis viri Dei in Magnilocenſis Monaſterij regimine ſucceſſor, id temporis ad altare viro Dei aſſiſtens, Diaconi fungebatur officio.-- ⁝

Poſtea ſanctus Epiſcopus virum Dei NORDOBERTVM cùm primis excellentem & induſtrium, genere nobilem, ingenio valde perſpicacem, obſecrauit, vt ipſi ſucceſſor, & plebi ipſi commiſſæ rector, patriæque defenſor eſſe vellet. Miſſi ſunt autem ad Regem Legati idonei, qui illud negocium agerent, puta Cantinus Archidiaconus, & aliquot eius comites benè digni. Illi vbi ad virum Dei, re confecta, ſunt regreſſi, cum magno omnium fauore Nordobertum ſua in Cathedra repoſuit. Indè verò ad Magnilocenſe profectus Cœnobium, in ſanctæ Religionis habitu, ſicut ſemper optauerat, illic aliquamdiu permanſit. Locus autem ille tam eſt ab hominum conſuetudine remotus, támque ad vacandum veræ Philoſophiæ accommodus videtur, vt omnes C eum ſui nominis vindicem affirment. Nam vndiquaque collium præſidio munitus, & nemoribus amœnis eſt obſitus, amnéque rigante herbæ comantes germinant, & contra Cœnobij hortulum prata viridi facie læta pateſcunt: quem largum ab Auſtro aditum triplici itinere portæ communiunt. Sole autem ſuos ſpargente radios, ſanctorum Martyrum aulæ ſplendeſcunt. Inſignis emicat beatiſſimæ ſempérque virginis Mariæ turris, ceteris celſior. Apoſtolorum quoque ædes fulget eximiè, Sanctorum nitent aræ, columnæ priſco ſculptæ more ſeſe ſubrigunt, miróque artificio cameræ ligna celata viſuntur. Pluráque illic habentur alia, locum omnem mirificè exornantia. Hunc autem locum iampridem GENESIVS nobiliſſimus Pontifex in ſolo proprio voluit eſſe Monaſterium, eique Patrem præpoſuit venerabilem virum EVODIVM.-- ⁝

Cùm Dei Sacerdos aliquantiſper illic demoratus fuiſſet, relictis patria & parentibus, rebúſque omnibus per Monaſteria & Eccleſias diſtributis, Romam iter intendit, ſacra Apoſtolorum viſitaturus limina, & pauperem Chriſtum ſectaturus. Relicto igitur Aruernorum ſolo, Lugdunum peruenit, ſolitiſque inſiſtens pietatis operibus, Lugdunenſem Pontificem & Burgundiorum Principem

THEODO-BICVS I. adiit, illoſque ad pacem & concordiam reuocauit. Hærebat interim ad tempus aliquod in Monaſterio, quod Barbaræ Inſulam vocant.-- ⁏ A

Poſt hæc autem vir Dei Lugdunum reuerſus, quatuor annis illic permanſit. Neque poſt multos dies lecto decumbens, podagræ moleſtiâ interiit. Cuius membra cùm annis ter binis ibi archâ condita fuiſſent, recordatus ſucceſſor ipſius Nordobertus Præſul eius vtilitatis vel beneuolentiæ, quam erga ſe vir beatiſſimus exhibuerat, Legatum ad virum beatiſſimum GODINVM miſit ipſius vrbis Præſulem, qui ſacrum corpus repeterent. Legati poſtquàm » mandata ſua expoſuerunt, tale ab Epiſcopo reſponſum tulêre: Mihi ſacrum » beati viri corpus à Deo commendatum eſt, non patiar me meóſque tanto mu- » nere priuari.-- ⁏

Poſtea verò, cùm vir venerabilis PROCVLVS Præſulatus Cathedram Aruernicæ vrbis poſt virum Dei loco tertio ſublimatus fuiſſet, dignum ille ſuo munere ſuſcepit opus. Nam beati Mauricij Eccleſiam cernens omni ex parte deformem, quædam etiam illius diruta, miro modo non ſolùm in priorem illam reſtituit ſtatum, ſed etiam ad eius ſplendorem non parum adiecit. Simul etiam ad ſancti Boniti reliquias repetendas dignos ablegauit Sacerdotes, venerabilem ſcilicet Adelphium Monaſterij Magnilocenſis Abbatem, necnon & Eoaldum Voluicenſis Cœnobij Patrem, Moderatúmque Teclacenſis Monaſterij Rectorem, & alios Sacerdotes & Monachos, quos tali exequendo negocio idoneos eſt arbitratus. Qui vt Lugdunum ad virum induſtrium FVLCOADVM, qui eo tempore Præſulatus officio erat prælectus, peruenêre, eique ſui aduentus cauſam expoſuere, ab eo petita impetrarunt. Sanctúmque beati Boniti corpus ab ipſo Proculo Epiſcopo in Eccleſia ſancti Mauricij collocatum eſt.-- ⁏ B

Ex Vita Ms. ſancti Saluij Epiſcopi Ambianenſis.

DVM longè latéque nomen Chriſtianitatis per Regnum vulgaretur Francorum, atque vniuerſi ad ſpem cœleſtis Hieruſalem anelarent, vir inclytus SALVIVS nomine ſeculari habitu nutritus & indutus corpore, diuina inſpiratione tactus, concupiſcentias omninò fugiens illecebrarum, Domino cordetenus militare cupiens, Monaſterium quod ipſe in honore ſanctæ Dei genitricis perpetuæque Virginis Mariæ, almíque Principis Apoſtolorum Petri conſtruxerat, quod non ſolùm rebus, verumetiam honoribus ſecularibus nobilitauerat, hilari animo pro æternæ remunerationis mercede expetiit, aque illic ſtrictè & deuotiſſimè ieiuniis & orationibus Domino vacans, antiquum hoſtem cotidie vincere cupiens, & ad cœlorum agmina fixis firmiter greſſibus ſcandere cupiens, ibi etiam Deo largiente multorum animas lucrari non diſtulit, & ad Regem fideliter reportare ſtuduit. Audiens TEODORICVS Rex Francorum ſanctum HONORATVM migraſſe Epiſcopum à ſeculo, Legatos ſuos direxit ad vrbem ANBIANICAM, ſanctum ſcilicet HAVTGARIVM Nouiomenſis Eccleſiæ Pontificem, ei intimans vt vrbani dignum Deo ſibíque ſalutiferum elegerent Epiſcopum. Vnde alacres effecti, & præ nimia exultatione gauiſi, Deo immenſas terratenus reddentes gratias, quòd ſuam dignaretur viſitare plebem. Ac per omnes Eccleſiaſtici viri triduanum indixêre ieiunium, quatinus diuina gratia oſtendere dignaretur, quis eorum vocaretur Epiſcopus. Triduano namque peracto ieiunio, diuino munere reſponſum audiêre, SALVIVM à me ſciatis electum, & vobis Antiſtitem datum. Quocirca omnes penè in vnum conglobati, ad Cellulam, in qua vir Domini SALVIVS latitabat, conuenientes, humili deuotione ac prece ſupplici deprecantes dicebant: Ad tuam pa- C
„ ternitatem venimus, Domine, iam ex itinere fatigati. Hos exiguos non de-
„ ſpicias famulos, quia es à Deo electus, & nobis feliciter datus. Quod vir Dei renuens, dicens ſe indignum eſſe præſulari dignitate. Violentiâ ergo aduenientium ſua abſtractus à Cellula, cœleſtique eſt electione ad dignitatem ſortitus Pontificalem. Totum Regnum Francorum TEODORICVS Rex ſuo conſilio ordinabat, & barbaras nationes feruido gladio eius con-

A ſultu ſuæ poteſtati ſubiugabat. Is autem venerabilis Præſul SALVIVS pabulo ſanctæ prædicationis corda populorum aſſidua perfectione reficiebat, & ad paſcua æternæ refectionis inuitabat. Eccleſiam denique, quæ necdum in loco erat, digno opere conſtruxit, & in Principis Apoſtolorum beati Petri honore, necnon & doctoris gentium ſacri Pauli reuerenter beauit. Homines vtriuſque ſexus, quos MVMMOLVS quondam Patricius capta ciuitate muriſque eius diruptis captiuauerat, & Hiſpaniam miſerat, TEVDERICVS Rex inclytus poſtea omnem eorum facultatem illis reddidit, & ſuæ eos ciuitati reſtituit. Et quia penè inhabitabilem repperit, diuina ſuffragante gratiâ ad meliorem reparauit ſtatum. Res ſiquidem quas Epiſcopus regio dono adquiſierat, quâſque nobiliores Regni eius ob cœleſtis patriæ amorem largiti fuerant, omnes Regia auctoritate conſcriptas, & priuilegio inſignitas Romano, perpetualiter habendas contulit Eccleſiæ. THEODORICVS I.

Ex alia Vita eiuſdem ſancti Saluij.

IN illo tempore beatus Saluius Vinmacum agrediens pagum, & in villam quam THEODERICVS famoſiſſimus Rex Auguſtam nomine illi dederat, reſedit. Ibique quidam puerulus ſuæ oblatus eſt præſentiæ, qui erat ſurdus, officióque carebat loquelæ. B Cuius os, frontem, vultúmque totum cum olei attrectatione benedixit, ac deinceps vſum loquendi naturalis ſine mora percepit. Quem demum baptiſmatis lauacro purgauit, & Ingaudium feliciter nominauit.

Tali denique cum gloria beati Confeſſoris Chriſti Saluij felix anima carnea mole v. Kalend. Nouembris ſoluta, Sanctorum choris in cœlo eſt ſociata. Corpus verò eius in Eccleſia beatæ Virginis Mariæ eſt conditum. Creſcente verò deuotione fidelium multorum iam curriculis annorum labentibus, MONSTERIOLO vico tranſlatum, ibique digno cum honore claris coruſcantibus ſignis decenter eſt, exornatum. Vbi meritis eius obtinentibus beneficia aſſequuntur, præſtante coæterno Patre ſimul cum filio ſanctoque Spiritu, quorum Deitas in vnitate regnat & indiuiſibilis manet per infinita ſecula ſeculorum, amen.

EPITAPHIVM THEODORICI I. FRANC. REGIS Atrebati in S. Vedaſti Monaſterio inſcriptum epiſtylio ſeu limbo ſuperiori eius Mauſolei.

REX THEODORICVS ditans vt verus amicus
C Nos ope multimoda iacet hîc cum coniuge DODA:
Regis larga manus, & Præſul Vindicianus,
Nobis Regale dant & ius Pontificale.
In decies nono cum quinquagies duodeno
Annô defunctum ſciet hunc, qui quatuor addet.
Quâ legis hæc horâ, Dominum pro Regibus ora,
Muneribus quorum ſtat vita Dei famulorum. 694.

Ex Vita Mſ. ſancti Leufredi Abbatis.

Servvs Dei Levfredvs, cùm in Cœnobio ſuo turba Monachorum in lege Dei floreret, & grandi feruore ad ſupernam patriam anhelarent, pro quibuſdam neceſſariis negociis euenit, vt nobiliſſimum Principem Karolvm Maiorem Domus adiret, qui eo tempore, quo Dagobertvs Rex, Childeberti glorioſiſſimi Regis filius, Regnum Francorum tenebat, curam rei publicæ nobiliter adminiſtrabat. A quo honorificè ſuſceptus eſt, & humanè tractatus: & quæcumque ſuggeſſit conſecutus eſt. Nam & pro merito ſanctitatis eius iſdem Princeps familiariſſimè eo vſus eſt: & gauiſus occaſionem ſe inueniſſe, de animæ ſuæ ſalute cum eo diutiùs tractauit. Iámque cùm reuerteretur ad propria, deuenit ad caſtrum Laudunenſe, quod Clauatum vocant. Poſt quem præfatus Princeps feſtinanter direxit, qui eum ad ſe celeriter reducerent. Nam filius eius Gripho grauiſſimis febribus torquebatur, cui mortem vicinam adeſſe credebant. Propter quod Princeps multis precibus virum Dei flagitabat, vt ei ſanitatem priſtinam orationibus ſuis reformaret. Cúmque ille negare non poſſet quod paterna deuotio extorquebat, iuſſit vt à miniſtris ſibi offerretur. Igitur manibus miniſtrorum puer ad eum delatus, nocte illa cum eo fuit. Cùm autem aquam ſanctificaſſet, & membra pueri ex ea perfunderet, ſigno crucis eum muniens, in diuinis laudibus & officiis noctem illam exegit. Inter quæ cœpit puer melius habere, & humores febrium per os effundere. In craſtinum autem ſeruus Dei Chriſtique Sacerdos Miſſarum ſolemnia celebrans, puero corporis Dominici ſacramentum tradidit. Poſt hæc optimè conualuit puer, & ſibi ſalutem ſe reportare gauiſus eſt, & patri gaudium.

 A

GESTA REGVM FRANCORVM,

PARTIM E GREGORII TVRON. EPISCOPI Hiſtoria, cuius & nomen in vetuſtiſſimis Codicibus præferunt, partim aliundè deſumpta, & vſque ad Regem THEODORICVM II. perducta.

AVCTORE INCERTO, SED QVI EIVSDEM THEODORICI tempore vixit. B

Editio Marquardi Freheri Conſiliarij Palatini collata cum diuerſis Codicibus Mſ. qui ſunt in Bibliotheca V. Cl. Alexandri Petauij Senatoris Pariſ. & Appendice etiam ad PIPINVM *vſque Regem nunc primùm aucta.*

Adiecta eſt quoque Geſtorum eorumdem comparatio cum alia Hiſtoria Scriptoris, vt videtur, antiquioris: vt pote qui in Chramno CHLOTHARII I. filio deſinit. Ex peruetuſto Exemplari Ms. Eccleſiæ Cameracenſis.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI, QVI DICITVR GESTA FRANCORVM.

I. *De origine, ac geſta Francorum, vel eorum ſequentia certamina.*

II. *Quòd gens Alanorum contra Valentinianum Imperatorem rebellarunt, eóſque Franci deuicerunt, & tributa Francis conceſſa ſunt.* C

III. *Vbi Imperator exactores miſit, vt tributa ſoluerent Franci.*

IV. *Quòd idem Imperator exercitum commouit aduerſus Francos: & de aduentu eorum partibus Rheni fluminis, & de Rege eorum primo.*

V. *De morte Pharamundi Regis, & de Chlodione filio eius, & de Chunorum incurſu in Gallias.*

VI. *Vbi Childericus Rex eiectus eſt de Regno.*

VII. *Quòd Franci ſuper ſe ſtatuunt Egidium Romanum, atque deiiciunt, & Childericum recipiunt.*

VIII. *Vbi capta eſt Agrippina ciuitas, & de morte Egidij: & de Adouagrio Duce Saxonorum.*

IX. *De morte Childerici, & bellum Chlodouei contra Siagrium.*

X. *De petitione Epiſcopi ad Regem Chlodoueum, vt vrceum redderet: & quia deuicti Toringi ſub tributo ſeruierunt.*

XI. *Quòd Aurelianus Legatarius Chlodouei veſtitus cultu peregrino ad opus Domini ſui ſponſauit Chrodchilde.*

XII. *Vbi Chlodoueus Rex miſit ad Gundobadum pro ſponſa ſua Chrodchilde.*

XIII. *Quòd iterum Chlodoueus miſit ad Gundobadum pro theſauro Chrodchilde.*

A XIV. *De prædicatione Chrodchildis ad Chlodoueum, vt Regem Regum crederet.*

XV. *Bellum contra Alamanos, vbi Chlodoueus neceſſitate compulſus verum Deum inuocat in adiutorio, & à S. Remedio baptiſatur.*

XVI. *Vbi Burgundiones à Chlodoueo deuicti eius dominio ſe ſubdunt: & de hominum deuoratione à beſtiis dicitur.*

XVII. *De miraculis Dei Chlodoueo oſtenſis, & quia deuictis Gothis Alaricũ interfecit.*

XVIII. *Bellum Chlodouei contra Ragnacharium parentem ſuum.*

XIX. *De morte Chlodouei, & quia quatuor filÿ eius in Regnũ ſucceſſerunt: & de Danis qui in Gallias inruunt.*

XX. *Quòd Chlodmirus & Childebertus & Chlodharius bellum ineunt aduerſus Burgundiones.*

XXI. *Quòd iterum Chlodmirus Burgundiones deuictos interfectus eſt.*

XXII. *De cæde magna quod Franci in Thoringorum populo proſtrauerunt, & de Ermenfredo Rege eorum.*

XXIII. *Bellum quod Childebertus exercuit aduerſus Gothos, & Amalrici interfectione.*

XXIV. *Conſilio impio Childebertus & Chlodtharius pertractantes nepotes ſuos interficiunt, & Regnum patris eorum inuadunt.*

XXV. *De morte Theuderici, & regnum Theudoberti, & bellum aduerſus Chlodtharium.*

B XXVI. *Quod Childebertus & Chlodtharius in Hiſpaniam dirigunt, Cæſaraugustam obſident, & quia Longobardi ſub tributo vixerunt.*

XXVII. *De morte Theodoberti, & Chrodchilde, & Theudoaldo, & quia Chlodcharius Regnum recepit, & bellum contra Saxones.*

XXVIII. *Quòd Chramnus coniurationem aduerſus patrem ſuum fecit cum Childeberto, & de obitu Childeberti.*

XXIX. *Quo tempore S. Medardus tranſiit: & de morte Chlodcharij, & quia filij eius ſucceſſerunt in Regnum.*

XXX. *Vbi Chuni Gallias appetentes proſtrati ſunt, & bellum inter Sigiberto & Chilperico, & de vxoribus Chareberti.*

XXXI. *De morte Chareberti: & quia Sighibertus Brunchildem accepit vxorem ſibi, & Chilpericus Galſuintem, & de Fredegunde.*

XXXII. *Bellum quod fuit inter Sigeberto & Chilperico: & de morte Sighiberti.*

XXXIII. *Quod Brunchildis in exilio retruditur, eámque Merouechus in vxorem adſumit, & bellum Campanorum.*

XXXIV. *De deſcriptiones peſſimas, quas Chilpericus fieri iuſſit.*

XXXV. *De Iuſtino & Tiberio Imperatoribus, & de Italia ſubiugata: & tranſitu Gunthramni Regis, & quòd per ingenium Fredegundis interfectus eſt Chilpericus.*

C XXXVI. *Vbi Fredegundis bellum cum Auſtraſiis egit, eóſque deuictos Campaniam ſuccendit.*

XXXVII. *De morte Fredegundis: & bellum Theudoberti contra Chlotharium.*

XXXVIII. *De conſilio peſſimo Brunchildis, & quia Theudericus fratrem ſuum occidit.*

XXXIX. *Quòd Theudericus neptem ſuam ad coniugium ſociare voluit, & quia Brunchildis ipſum Theudericum occidit.*

XL. *Quòd Auſtraſij & reliqui Franci Chlodcharium in Monarchiam eleuant, & Brunchildem morte condemnant.*

XLI. *Vbi Saxones aduerſus Dagobertum pugnam ineunt, Ducémque eorum Chlodcharius interfecit, & non longiorem hominem ex eis reliquit quàm ſpata ſua erat.*

XLII. *De morte Chlodcharij, & Regnum Dagoberti.*

XLIII. *De morte Dagoberti, & Sighiberti, & Regnum Chlodouei.*

XLIV. *Quo tempore Regnum Francorum concidit, & de morte Chlodouei, & Regnum Chlodcharij.*

XLV. *Vbi Ebroinus Maior domus eligitur, Chlodchariúſque Rex moritur, Regnúmque Theudericus & Childericus aſſumunt.*

XLVI. *Quod Martinus & Pippinus Duces Auſtraſiorum bellum agunt contra Ebroinum & Theudericum.*

XLVII. *Vbi Ebroinus occiditur, VVaratto in Maioremdomatus aſſumitur, & ſanctus Audoinus ad Dominum migrauit.*

XLVIII. *Quòd VVaratto moritur, & Bertharius in loco eius conſtituitur, Pippinúſque eos deuictos Maiordomatum in ſua redigit poteſtate.*

XLIX. *De obitu Theuderici, & Regnum Chlodouei & Childeberti, & Grimoaldo Maiore domus.*

L. *De tranſitu Childeberti, & Regnum Dagoberti: & quia Grimoaldus interficitur, & honorem patris ſui Theudoaldus ambitur.*

LI. *De morte Pippini: & bella Francorum inter ſe, & Theudoaldo fugato Ragamfredus in Principatum eſt eleuatus.*

LII. *De morte Dagoberti, & Regnum Chilperici, & quòd bellum geſſit Carlus contra Ratbode.*

LIII. *Quod Carlus pugnam geſſit contra Chilperico & Ragamfredo, in loco nuncupante Vinciaco; eóſque deuictos atque fugatos, omne Regnum Francorum in ſua redegit poteſtate.*

GESTA REGVM FRANCORVM.

Ex editione Marq. Freheri.

I. PRINCIPIVM Francorũ Gentis & originem, vel Regũ geſta proferamus. Eſt itaq; in Aſia oppidum Troianorũ, vbi eſt ciuitas quæ Ilium dicitur, vbi regnauit Rex Æneas. Gẽs illa fortis & valida, viri bellatores atque rebelles nimis, inquieta certamina obiurgantes, per gyrum finitima debellantes. Surrexerunt autem Reges Græcorum aduerſus Æneam Regem Troianorum, cum multo exercitu: pugnauerúntque contra eum cæde magna. corruitque ibi exercitus maximus Troianorum. Fugit autem Æneas Rex, & recluſit ſe in ciuitate Iliũ. Pugnauerunt enim aduerſus hanc ciuitatem annis decem. Tunc ipſa ciuitate ſubacta, fugit Æneas Rex cum ceteris viris ſuis in Italiam, locare gentes illas, vt ei auxilium ferrent. Alij autem de Principibus eius, Priamus & Antenor, cum aliis viris de exercitu Troianorum duodecim millia fugerunt cum nauibus. Qui introeuntes ripas Tanais fluminis per Mæotidas paludes nauigauerunt, & peruenerunt ad terminos finitimos Pannoniarum, tenentes finitima ſpacia ſecus Mæotidas paludes. Cœperúntque ædificare ciuitatem ob memoriale * eorum, appellarúntque eam Sicambriam. Ibique habitauerunt annis multis, creuerúntque in gentem magnam.

* al memoriam,

II. IN illo tempore Valentinianus Imperator Imperium Romanorum rege-

HISTORIA FRANCORVM.

Ex Ms. Cod. Eccleſiæ Cameracẽſis.

I. PRINCIPIVM *Regnorum* FRANCORVM, *corúmque originem, vel Gentium illarum, ac geſta proferamus. Eſt autem in Aſia oppidum Troianorum, vbi eſt ciuitas quæ Ilium dicitur, vbi regnauit Aeneas. Gens illa fortis & valida, viri bellatores, atque rebelles nimis, inquieta certamina obiurgantes, per gyrum finitima debellantes. Surrexerunt autem Reges Græcorum aduerſus Aeneam cum multo exercitu, pugnauerúntque contra eum cæde magna: obruitúrque illic multùm populus Troianorum. Fugit itaque Aeneas, & recluſit ſe in ciuitate Ilium. Pugnauerúntque aduerſus hanc ciuitatem annis decem. Ipſa enim ciuitate ſubacta, fugit Aeneas tyrannus in Italia, locare gentes ad pugnandum. Alij quoque ex Principibus, Priamus videlicet & Antenor, cum reliquo exercitu Troianorum, duodecim millia intrantes in nauibus, abſceſſerunt, & venerunt vſque ripas Tanais fluminis. Ingreſſi Meotidas paludes, nauigantes peruenerunt intra terminos Pannoniarum iuxta Meotidas paludes, & cœperunt ædificare ciuitatem ob memoriale eorum, appellauerúntque eam Sicambriam. Habitauerúntque illic annis multis, creuerúntque in gentem magnam.*

II. *Eo itidem tempore gens Alamannorum* * *praua ac peſſima rebellauerunt contra*

* al Alanorum

bat. Eo tempore gens Alanorum atrociſſima rebellauerunt contra prędictum Imperatorem. Ille itaque commoto exercitu magno Romanorum direxit aciem contra eos, ſuperauitque eos, & adtriuit atque debellauit. Illi autem cæſi ſuper fluuio Danubio fugerunt, & intrauerũt in Mæotidas paludes. Tunc ait Imperator: Si quis potuerit introire in paludes iſtas, & inde eiicere potuerit gentem hanc rebellem Alanorum, concedam ei tributa annos decem. Tunc congregati Franci, qui fuerunt de Troia eiecti, fecerunt inſidias ex aduerſo, ſicut erant edocti, per incognita latibula: & ingreſſi in Mæotidas paludes cum reliquo exercitu Romanorum, eiecerunt inde Alanos, percuſſerúntque eos in ore gladij. Tunc appellauit eos Valentinianus Imperator Francos Attica lingua, quod in Latinum interpretatur ſermonem, hoc eſt, feros: à duritia vel ferocitate cordis.

III. IGITVR poſt tranſactos decem annos, miſit Imperator exactores, vnà cum primario Duce de Romano Senatu, vt reciperent prætermiſſa tributa de populo Francorum. Illi quoque, vt erãt immaniſſimi, conſilium perfidum atque inutile accipientes, dixerunt intra ſe: Imperator cum exercitu Romanorum non potuit eiicere Alanos de latibulo Paludarum, gentem rebellem. Nos autem, qui eoſdem deuicimus, cur ſoluimus tributa? Conſurgamus autem contra primarium hunc, vel exactores iſtos, & irruamus ſuper eos, & non demus Romanis tributa: ne fortè ſi ſubiiciant nos, erimus nunquam liberi. Tunc inſidiantes interfecerunt eos.

IV. HÆC audiens Imperator, in ira magna commotus, præcepit commouere exercitum in hoſtem Romanorum, aliarúmque multarum gentium auxilia adiungens, vnà cum Ariſtarco Principe Militiæ, direxerunt aciẽ contra Francos. Fuitque ibi ſtrages magna de vtroque populo. Videntes autem Franci tantum exercitum ſuſtinere non poſſe, cæſi valde fugerunt. Ceciditque ibi PRIAMVS Dux eorum. Illi quoque egreſſi à Sicambria venerunt in extremis partibus Rheni fluminis in Germaniarum oppidis, illicque inhabitauerunt cum Principibus eorum MARCHOMIRO filio Priami, & SVNNONE filio Antenoris. habitauerúntque ibi annis multis. Tunc

Valentinianum Imperatorem Romanorum ac Gentium. Tunc ille exercitum mouit hoſtem magnum de Roma, contra eos perrexit, pugnam iniit, ſuperauitque eos, atque deuicit. Illi itaque cæſi ſuper Danubium fluuium fugerunt, & intrauerunt in Meotidas paludes. Dixit autem Imperator: Quicumque potuerit introire in paludes iſtas, & gentem iſtam prauam eiecerit, concedam eis tributa donaria annis decem. Tunc congregati TROIANI *fecerunt inſidias, ſicut erant edocti ac cogniti: & ingreſſi in Meotidas paludes cum alio populo Romanorum, eiecerunt indè Alamannos, percuſſerúntque eos in ore gladij. Tunc appellauit eos Valentinianus Imperator* FRANCOS *Attica lingua, hoc eſt feros, à duricia vel audacia cordis eorum.*

III. IGITVR *poſt tranſactos decem annos, miſit memoratus Imperator exactores, vnà cum primario Duce de Romano Senatu, vt darent conſueta tributa de populo Francorum. Illi quoque, ſicut erant crudeles, & immaniſſimi, conſilio inutile accepto, dixerunt ad inuicem: Imperator cum exercitu Romano non potuit eicere Alamannos de latibulis paludarum, gentem fortem ac rebellem. Nos enim, qui eos ſuperauimus, cur ſoluimus tributa? Conſurgamus igitur contra primarium hunc, vel exactoribus iſtis, percutiamúſque eos, & auferamus cuncta, quæ ſecum habent, & non demus Romanis tributa, & erimus nos iugiter liberi. Inſidiis verò præparatis, interfecerunt eos.*

IV. AVDIENS *hæc Imperator, in furore & ira nimis ſuccenſus, præcepit hoſtem commouere Romanorum, & aliarum Gentium, cum Areſtarco Principem Militiæ. direxerúntque aciem contra Francos. Fuit autem ibi ſtrages magna de vtroque populo. Videntes enim Franci, quòd tantum exercitum ſuſtinere non poſſint, interfecti ac cæſi fugierunt. Ceciditque ibi* PRIAMVS *eorum fortiſſimus. Illi quoque egreſſi à Sicambria, venerunt in extremis partibus Reni fluminis, in Germaniarum oppidis: illúcque inhabitauerunt cum eorum Principibus,* MARCHOMIRE *filium Priamo, &* SVNNONE *filium Antenor. Habitauerúntque ibi multis annis. Sunnone autem defuncto, acceperunt conſilium vt Regem ſibi vnum conſtituerent, ſicut cetera gentes. Marcho-*

defunɛto Sunnone, & accepto conſilio, in vno primatu eorum vnum habere Principem, petierunt conſilium Marchomiro, vt Regem vnum haberent ſicut & ceteræ gentes. At ille dedit eis conſilium, & elegerunt FARAMVNDVM filium ipſius Marchomiri, & leuauerunt eum ſuper ſe Regem crinitum. Tunc & Legem habere cœperunt, quam conſiliarij eorum priores gẽtiles his nominibus, VViſouaſt, VViſogaſt, Arogaſt, Salegaſt, in villabus Germaniæ, id ſunt Bodecheim * Salecheim, & VVidecheim, tractauerunt.

*al. id ſunt, Salegagme in Bothagam, & VViſogagme in VVilegam,

V. MORTVO quippe Faramundo, CHLODIONEM filium eius crinitum in Regnum patris eius eleuauerunt. Tunc temporis Crinitos Reges in initium ſublimauerunt. Venientéſque ſagaciter in finibus Toringorum, ibique reſederunt. Habitabat itaque Chlodio Rex in Diſpargo caſtello in finibus Toringorum, in regione Germaniæ. Propterea omnes regiones gentium, quæ vltra Rhenum fluuium ſunt, hoc nomine nuncupantur, *Germaniæ*: eo quòd in Germania corpora ſunt immaniſſima, generatióque ſæuiſſima, & dura, & populi ſemper indomiti, ac ferociſſimi. Quorum fuiſſe cẽtum pagos tradit ſcriptura. In illo tempore in his partibus citra Rhenum vſque Ligere fluuio habitabant Romani, vltra Ligere autem Gothi dominabantur: Burgundiones quoque, qui Ariani erant, habitabant iuxta Rodanum fluuium, qui præterfluit Lugdunum ciuitatem. Chlodio autem Rex miſit exploratores de Diſpargo caſtello Toringorum vſque ad vrbem Camaracum. Ipſe poſtea cum grandi exercitu Rhenũ tranſiens, multo populo Romanorum proſtrato, hoſtes fugauit. Carbonariam ſiluam ingreſſus, Tornacenſem vrbem obtinuit. Exinde vſque Camaracum vrbem properauit: ibique pauco tempore reſidens, Romanos, quos ibi inuenit, interfecit. Et exinde vſque Sumnam fluuium omnia occupauit. Chlodione rege defunɛto, MEROVEVS in Regnum ſublimatus eſt, regnauitque Chlodio annos XX. A Merouco itaque Rege vtili, qui in Regno Francorum ſublimatus eſt, celebre nomen Reges Francorum *Merouinchi* nuncupati ſunt. Ipſe Meroueus genuit filium nomine Childericum, patrem Chlodouci ſublimiſſimi Regis.

miris quoque dedit eis hoc conſilium, & elegerunt FARAMVNDVM ipſius filium, & eleuauerunt eum Regem ſuper ſe crinitum. Tunc habere Leges cœperunt, quæ eorum priores gentiles tractauerunt, his nominibus, Vuiſovvaſtus, Vuiſogaſtus, Arogaſtus, Salegaſtus. In villabúſque vltra Renum ſunt, Vibothagin, Salechagin, & Vuidechagin.

FARAMVNDVS.

V. MORTVO *quippe Faramundo Rege,* CHLODIONEM *filium eius crinitum in Regnum patris ſui eleuauerunt. Id temporis crinitos Reges habere cœperunt. Venientéſque ſagaciter in finibus Toringorum, ibique reſederunt. Habitauit itaque Chlodio Rex in Disbargo caſtello, in finibus Toringorum, regionem Germaniæ. In illo tempore in his partibus citra Renum vſque Ligure fluuio habitabant Romani, vltra Ligure quoque Gothi dominabantur. Burgundiones itaque paganiſmo in Arriana doctrina praua tenebantur, inhabitantes iuxta Rodanum fluuium, quæ adiacet Lugdunum ciuitatem. Chlodio autem Rex miſit exploratores de Disbargo caſtello Toringorum vſque ad vrbem Camaracum. Ipſe poſtea cum grande exercitu Renum tranſiit, multo Romanorum populo occidit atque fugauit. Carbonaria ſylua ingreſſus, Tornacenſem vrbem obtinuit: exinde vſque Camaracum ciuitatem veniens, illic reſedit. Pauco temporis ſpacio Romanos, quos ibi inuenit, interfecit. Exinde vſque Sumnam fluuium occupauit. Chlodione Rege defunɛto,* MEROVECHVS *de genere eius Regnum eius accepit. Regnauit Chlodio annis* XX. *Ab ipſo Merouecho Rege vtile Franci* MEROVINGI *ſunt appellati. Eodem tempore Chuni Renum tranſierunt, Mettis ſuccenderunt, Treueris diſtruunt, Tuncrus peruadunt, vſque Aurilianis peruenientes. Id temporis ſanɛtus Anianus Epiſcopus virtutibus præclarus, veniente ad eum Egecio Patricio Romanorum, & Turſomodo Rege Gothorum, auxiliante Domino, Chuni ad ipſam ciuitatem, orante ſanɛto Aniano, cum Attelane eorum Rege deuiɛti atque proſtrati ſunt.*

CHLODIO.

MEROVEVS

Greg. Tur. lib. 2. c. 10.

Erant autem tunc Franci fanatici, adorantes idola & ſimulacra, & non Dominũ cœli & terræ, qui creauit eos. Erat autem tunc in iſta parte Galliarum ex Romanis Egidius, Rex militiæ Romanorum ab Imperatore miſſus.

VI. CHILDERICVS autem Rex filius, vt diximus, Merouei, cùm eſſet nimis luxurioſus, & regnaret ſuper Frãcos, cœpit filias eorum diſtrahere, & violenter deludere eas. Illi autem ob hoc nimis indignantes, voluerunt occidere eũ, & eiicere de Regno. Ille autem cùm hoc audiiſſet, Toringiam petiit, vocauitque amicum ſuum conſiliarium nomine VViomadum: petiitque cum eo conſilium, qualiter animos furentium Francorum poſſet mitigare, donantes inter ſe ſignum, qualiter certo indicio cognoſcere deberet, ſi ad pacem quandoque reuerti potuerit, quale ſignum inuicem recognoſcerent. Tunc diuiſerunt aureum vnum inter ſe in ſignum. Vnam partem Childericus Rex ſecum portauit: aliam verò partẽ VViomadus retinuit, dicens: » Quando iſtam aliam partem tibi tranſmiſero, ſcias me Francos tecum habere placatos. tunc ſecurus reuertere in pace. Abiit ergò Childericus in Toringiam, apud Regem Biſinum vxorémque eius Baſinam, & ibidem latuit.

CHILDERICVS I.

VI. *IPSE itaque Meronechus genuit filium nomine* CHILDERICO, *qui fuit pater Chlodouecho Rege inclito atque fortiſſimo. Erant enim tunc Franci pagani atque fanatici, adorantes idola & ſimulacra: & non Deum cœli ac terræ, qui creauit eos. Erat quoque tunc in iſta parte Galliarum ex Romanis Egidius Rex ab Imperatore miſſus. Childericus itaque Rex filius Merouecho, cùm eſſet nimis luxurioſus, & regnaret ſuper Francos, cœpit eorum filias deludere atque diſtrahere. Illi enim grande furore hoc indignantes, voluerunt occidere eum, & eicere de Regno. Ille hæc audiens, vocauit amicum ſuum, prudentem Conſiliarium, nomine Viomadum. petiit cum eo conſilium, qualiter animus furentium Francorum poſſit mitigari. Tunc dederunt inter ſe ſignum, qualiter certa indicia cognoſcere deberet, ſi ad pacem quandoquidem reuerti poteretur, quod ſignum inter ſe recognoſcerent. Tunc diuiſerunt aureum vnum adinuicem in ſignum, vnam medietatem Childericus Rex ſecum portauit, aliam partem Viomadus retinuit, dicens: « Quando iſtam aliam partem tibi tranſmiſero, ſcias me Francos tecum habere pacatos, & ſecurus reuerte in pace. Abiit ergo Childericus Rex in Torringam, apud Regem Biſinum nomine vxorémque eius latuit.*

VII. FRANCI verò relicto Childerico, Egidium Principem Romanorum eleuauerunt ſuper ſe Regem. tenentes conſilium non bonum, nimiſque inutile atque abſurdum. Qui cùm octo annos ſuper eos regnaret, finxit ſe VViomadus eius Conſiliarius in amicitia familiare fœdus inire, & hortabatur Egidio aliquos Francos doloſè opprimere. Ille audiens conſilium eius, callidè opprimere nitebatur eos. Illi hoc formidantes, nimio furore adtriti, conſilium expetierunt à VViomado, quid agere » deberent. At ille dixit eis: Non reminiſcimini, nec recordatis, qualiter eiecerunt Romani opprimentes gentem veſtram de terra eorum? Eieciſtis & vos Regem veſtrum vtilem, atque ſtrenuũ, & eleuaſtis ſuper vos militem hunc Imperatoris Romanorum, crudelem, elatum, atque ſuperbum. Sine conſilio hoc feciſtis, non benè, ſed malè hoc egiſtis.

EGIDIVS.

VII. FRANCI *verò relicto Childerico,* EGIDIVM *Principem Romanorum in Regnum ſuper ſe ſtatuerunt, malum conſilium tractantes. Qui cùm octo annos ſuper eos regnaret, finxit ſe Viomadus amicitiam cum eo ſociare, dum ab eo quid cogitaret cognoſceret, hortabatur Egidio aliquos Francos doloſè opprimere. Ille audiens conſiliũ eius, acriùs cœpit opprimere eos. Illi verò in timore ac ſeditione conuerſi, iterum conſilium à Viomado expetierunt, qualiter facere deberent, & ille dixit eis: « Quare non recordatis, quomodo eiecerunt Romani opprimentes gentem veſtram? De eorum terra eiecerunt eos. Vos verò eieciſtis Regem veſtrum, vtilem & ſapientem, & eleuaſtis ſuper vos militem iſtum Imperatoris ſuperbum atque elatum. Non bonum conſilium feciſtis, ſed nimium malum. Et illi reſponderunt: Calidus enim erat nobis. pœnitet nos hæc feciſſe contra Regem noſtrum. Vtinam meruiſſemus inuenire eum, & cum pace*

Illi dixerunt: Quia ſine lege abutebatur filias noſtras. Pœnitet nos hoc feciſſe contra Regem noſtrum. Vtinam meruiſſemus inuenire eum, & cum pace regnaret ſuper nos! Tunc amicus ille Regis miſit partem ſolidi, quem prius inter ſe diuiſerunt, dicens: Reuertere ad Regnum Francorum, quia pacificata ſunt omnia. Ille verò cognoſcens hoc ſignum, medium aureum, intellexit certo indicio, quod à Francis deſideraretur. Ipſiſque rogantibus, reuerſus eſt in Regnũ ſuum. Nam dum fuit in Toringia, cum Baſina Regina vxore Biſini * Regis ipſe Childericus Rex commixtus fuit. Reuerſúſque ad Francos, in Regno ſuo reſtitutus eſt. Egidium autem Romanorum Principem eiecerunt de Regno eorum. Baſina quoque illa Regina Biſini Regis Toringorum, relicto viro ſuo ad Childericũ venit. Cúmque interrogata fuiſſet ab eo, Quid quæreret, aut pro qua cauſa ad eum de tam longinqua regione veniſſet? reſpondiſſe fertur: Noui vtilitatem tuam & pulchritudinem, quòd ſis vtilis atque ſtrenuus: ideo veni vt habitem tecum. Nam ſi in extremis finibus maris vtiliorem te cognouiſſem, ipſum expetiiſſem, atque cum eo cohabitaſſem. At ille gaudens, eam ſibi ad coniugium copulauit. Poſt hæc igitur concipiens ex eo, peperit filium, vocauitque nomen eius CHLODOVEVM. Hic fuit Rex magnus ſuper omnes Reges Francorum, pugnator bellicoſiſſimus atq; egregius.

* al. Baſini

VIII. IN illis diebus ceperunt Franci Agrippinam ciuitatem ſuper Rhenum, vocauerúntque eam Coloniam; multúmque populum Romanorum à parte Egidij occiderunt ibi. Egidius verò exinde per fugam lapſus, euaſit. Venerunt autem Treueris ciuitatem ſuper fluuium Moſellam, vaſtantes terras illas, ipſámque vrbem ſuccendentes ceperunt. Nam anteà Chunis fuerat diſrupta atque adflicta. Eo tempore mortuus eſt Egidius Dux Romanorum, tyrannus: & Syagrius filius eius in Regnũ eius reſedit, habitauitque in Sueſſionis ciuitate, vbi & ſedem Regni tenebat. Tunc Childericus Rex commoto magno exercitu hoſtium vſque Aurelianis ciuitatem perrexit, terras quoque illas vaſtauit. Adouagrius * Saxonorum Dux cum nauale hoſte Andegauis ciuitatem venit: magna tunc cæde populum vaſtauit. Adouagrius ita-

* Odouacrius

regnaret ſuper nos! Tunc amicus ille Regis miſit partem ſolidi, quã prius inter ſe diuiſerant, dicens: Reuertere ad Regnum Francorum, quia pacificata ſunt omnia. Ille verò cognoſcens hoc ſignum dimidium aureum, intellexit certa indicia quòd à Francis deſideraretur. Ipſiſque rogantibus, reuerſus eſt in Regnum ſuum. Nam dum in Toringa fuit, cum Baſina Regina vxorem Biſini Regis ipſe Childericus Rex adulterium commiſit. A Regno Francorum receptus, Egidium Romanum Principem de ſuper ſe expulerunt à Regno. Baſina quoque illa Regina Biſini Regis Toringorum, relicto viro ſuo, ad Childericum venit. Cúmque inquiſitus interrogaſſet quid quæreret, aut pro qua cauſa ad eum de tam longinqua regione veniſſet, reſpondiſſe fertur: Noui vtilitatem & pulchritudinem tuam, quòd vtilis ſis & ſapiens, ideò veni vt habitem tecum. Nam ſi in extremis finibus maris vtiliorem te cognouiſſem, ipſum expetiſſem, atque eum copulaſſem. Illeque gaudens, eam ad coniugium ſuum copulauit. Illa verò concipiens ex eo, peperit filium, vocauitque nomen eius CHLODOVECHVM. *Hic fuit Rex magnus ſuper omnes Reges Francorum, & pugnator fortiſſimus.*

VIII. I*n diebus illis ceperunt Franci Agrippinam ciuitatem ſuper Rhenum, vocauerúntque eam Coloniam, quaſi coloni inhabitarent in eam. Multo populo Romanorum à parte Egidij illic interfecerunt. Ipſe Egidius fugiens euaſit. Venerunt itaque Treuiris ciuitate ſuper Moſellam fluuium, vaſtantes terras illas, & ipſam ſuccendentes ceperunt. Poſt hæc igitur mortuus eſt Egidius Romanorum Rex.* SIAGRIVS *enim filius eius in Regnum eius reſedit, conſtituit ſedem Regni ſui in Sueſſionis ciuitate. Tunc Childericus Rex commouit maximo exercitu hoſtium Francorum, vſque Aurelianis ciuitate peruenit, terras quoque illas vaſtauit. Adouacrius Saxonorum Dux cum nauale hoſte per mare vſque Andegauos ciuitate venit, illáque terra ſuccendit. magna tunc cæde in illa fecit. Redeunte igitur Adouacrio de Andegauis, Childericus Rex Francorum exercitu commoto illic aduenit: Paulo Comite, qui tunc ibi erat, occidit,*

SIAGRIVS.

que de Andegauis, vel de aliis ciuitatibus obſides accepit. Redeunte quoque Adoüagrio de Andegauis, Childericus Rex cùm Francorum exercitu ibidem aduenit, interfecto Paulo Comite, qui in ipſa ciuitate præerat, ipſámque vrbem cepit, & Domum*, quæ in ea ciuitate erat, igne combuſſit.

* Eccleſiã,

Greg. lib. 2. c. 27.

IX. Eo tempore mortuus eſt Childericus Rex Francorum, regnauitque annos XXIV. CHLODOVEVS verò filius eius Regnum Francorum ſagaciter ſuſcepit. Anno autem quinto Chlodoueo regnante, Siagrius filius Egidij Rex Romanorum Sueſſionis ciuitatem, quã pater eius tenuerat, reſidebat. Super quem Chlodoueus cum Ranacario* parente ſuo cum hoſte aduenit. Conuenientéſque ad bellum, hiſque inter ſe fortiter compugnantibus, Siagrius læſum cernens exercitum ſuum, per fugam lapſus ad Alaricum Regem Gothorum fugit ad Toloſam. Chlodoueus enim miſſos ſuos ad Alaricum tranſmiſit, vt redderet Siagrium: ſi autem reddere non vellet, pararetur ad prælium. Ille verò timens Francorum iram, reddidit Siagrium miſſis Chlodouei. Qui cùm præſentatus Chlodoueo fuiſſet, iuſſit eum occidere: totúmque Regnum eius & theſauros in ſuo dominio recepit.

* al. Ragnachario

X. Eo tẽpore multæ Eccleſiæ à Chlodouei exercitu deprædatæ ſunt. Erat enim tunc fanaticus & paganus. De quadam autem Eccleſia vrceum* miræ magnitudinis pulchrum hoſtis eius tulerat, cum miniſterio Eccleſiæ, & ornamenta multa. Epiſcopus autem Eccleſiæ ipſius miſſos ſuos ad Regem direxit, deprecans vt ſi aliud de ſacris vaſis Eccleſiæ recipere non mereretur, vel illum vrceum reddere iuberet. Hæc audiens Rex, ait ad miſſos Eccleſiaſticos; Sequimini nos vſque Seſſionis* ciuitatem, quia ibi cuncta quæ adquiſita ſunt, diuidenda erunt. Cúmque mihi vrceus ille in partem obuenerit, quod Epiſcopus poſtulat adimplebimus. Veniens autem Rex Seſſionis ciuitatem, cuncta præda, quæ adquiſita ſunt, rogat afferre in medium, dicens: Rogo vos, ô fortiſſimi pugnatores, vt mihi dare iſtum vrceum non negetis. Hæc Rege dicente, illi Franci, qui bono animo fuerunt, dicunt illi: Omnia, glorioſe Rex, quæ cernis, tua ſunt, & nos

* al. vrceolum

* Sueſſionis

occidit, ipſamque vrbem cepit. Domum, quæ in ea ciuitate erat, igne ſuccendit, indéque reuerſus eſt.

CHILDERICVS I.

IX. Post *hæc mortuus eſt Childericus Rex, regnauitque annis* XXIV. CHLODOVECHVS *filius eius Regnum Francorum viriliter recepit. Anno autem quinto Chlodouecho regnante, Siagrius filius Egidij Sueſſionis ciuitate, quam pater eius tenuerat, reſidebat. Super quem Chlodouechus cum* RAGNACHARIO *parente ſuo cum hoſte aduenit. Conuenientéſque ad bellum, illis inter ſe fortiter compugnantibus, Siagrius læſum cernens exercitum ſuum, per fugam lapſus ad Alaricum Regem Gothorum aufugit ad vrbem Tholoſam. Chlodouechus enim Miſſos ſuos ad Alaricũm dirigens, vt redderet Siagrium: ſi autem reddere non vellet, pararetur ad prælium. Ille autem timens Francorum iram, tradidit Siagrium Miſſos Chlodouecho. Qui cùm ei præſentatus fuiſſet, iuſſit eum occidere. totúmque Regnum eius ac theſauros Chlodouechus recepit.*

CHLODOVEVS I.

X. Eo *tempore multæ Eccleſiæ à Chlodouecho exercitu deprædatæ ſunt. Erátque ipſe tunc fanaticus, & paganus. De quadam autem Eccleſia vrceum miræ magnitudinis pulchrum hoſtes eius tulerunt, cum alio miniſterio Eccleſiæ, & ornamenta multa. Epiſcopus autem Eccleſiæ ipſius Miſſos ſuos ad Regem direxit, deprecans, vt ſi aliis vaſis Eccleſiæ recipere non mereretur, vel illo vrceo reddere iuberet. Hæc audiens Rex, ait ad Miſſos Eccleſiaſticos: Sequimini nos vſque Sueſſionis ciuitate, quia ibi cuncta quæ acquiſita ſunt diuidenda erunt. Cúmque mihi vrceus ille in parte venerit, quæ Epiſcopus poſtulat adimpleam. Veniens autem Rex Sueſſionis ciuitate, cuncta præda quæ acquiſita erat rogat adferre in medium, dicens: Rogo vos, ô fortiſſimi ac nobiliſſimi pugnatores, vt mihi dare iſtum vrceum non negetis. Hæc Rege dicente, illi Franci, qui bono animo fuerunt, aiunt: Omnia, glorioſe Rex, quæ cernis, tua ſunt, & nos tuo dominio ſumus ſubiugati. Quod tibi bonum videtur, hoc fac. Nullus enim tuæ poteſtati reſiſtere an-*

CLODOVÆVS I.

tuo dominio ſumus ſubiugati. Quod tibi bonum videtur, hoc fac. Nul- » lus enim tuæ poteſtati reſiſtere au- » det. Cùm hæc illi benigniter dixiſſent, vnus Francus leuis cum vociferatione eleuata bipenne, quod eſt franciſca, percuſſit vrceum illum dicens: » Tu nihil hinc accipias, Rex, niſi quod » tibi ſors vera dederit. Obſtupefactis omnibus, Rex iniuriam ſuam patienter ferens, acceptúmque vrceum nuntio Eccleſiaſtico reddidit, ſeruans iram ſuam in corde ſuo abſconſam. Tranſacto anno, Chlodoueus Rex omnem exercitum ſuum iuſſit cum armorum apparatu aduenire, oſtenſurum in campo Martio, omnium armorum nitorem horum videre. Verùm vbi Rex cunctum exercitum circuiuit, venit ad hominem illum, qui vrceum antea percuſſerat, & ait ad » illum: Nullus tam incultam & ſordi- » dam armam habet, quàm tu. Quia » neque clypeus, neque lancea, neque » bipennis eſt vtilis. Accepit autem Rex franciſcam eius, quod eſt bipennis, & proiecit in terram. At ille cùm inclinaſſet ſe, attollere eam, ſtatim eleuatis manibus ſuis Rex franciſcam ſuam in capite eius defixit, & ait: » Sic tu Seſſionis ciuitate ſuperiore an- » no in vrceo illo feciſti. Mortuóque illo, alium exercitum Rex de ipſo campo iuſſit recedere in pace ad propria ſua. Grandis pauor & timor pro hac cauſa in Francorum populo deinceps conſurrexit. Chlodoueus exinde decimo anno regni ſui commoto exercitu magno valde in Toringiam abiit: ipſóſque Toringos plaga magna proſtrauit. Deuictóque ipſo populo, totáque eorum terra vaſtata, ipſos Toringos tributarios Francorum fecit.

ſus eſt. Cùm hæc illi benigniter dixiſſent, vnus Francus leuis cum vociferatione eleuata bipenni, quod eſt franciſca, percuſſit vrceo illo, dicens: Tu nihil hinc accipies, « *Rex, niſi quod tibi ſors vera dederit. Obſtupefactis omnibus, Rex iniuriam ſuam in patientiam mittens, acceptúmque vrceum nuncio Eccleſiaſtico reddidit, ſeruans iram in corde abſconſam. Tranſacto anno, Chlodouechus Rex omnem exercitum ſuum apud armorum apparatum iuſſit venire, oſtenſurum in campo Martio horum armorum nitorem viſurum erunt. Vbi Rex cunctum exercitum circumiuit, venit ad hominem illum qui antea vrſum percuſſerat, & ait ad eum: Nullus tam inculta & ſor-* « *dida arma habet, quàm tu: quia neque cly-* « *peus, neque lancea, neque bipennis eſt tibi* « *vtilis. Accepit autem Rex franciſcam eius,* « *quod eſt bipennis, & proiecit in terram. Et ille cùm ſe inclinaſſet colligere eam, Rex ſtatim eleuatis manibus ſuis franciſcam ſuam in capite eius defixit, & ait: Sic tu* « *Sueſſionis ciuitate ſuperiori anno in vrceo* « *illo feciſti. Illóque mortuo, alio exercitum* « *Rex de ipſo campo iuſſit decedere in pace ad eorum propria. Grandis pauor & tremor pro hac cauſa in Francorum populo deinceps conſurrexit. Chlodouechúſque exinde decimo anno regni ſui commoto Francorum grande hoſte in Torringam abiit, Toringóſque plaga magna proſtrauit: deuictóque populo eorum, tota illa terra vaſtata, ſub tributo ſeruire fecit.*

CAPP. XI. & XII. *à vulgatis Geſtis non differunt.*

Greg. lib. 2. c. 28.

XI. IN illo tempore Gundeueus Rex Burgundionum, qui ex genere Athanarici regis fuiſſe perhibetur, regnauit. Huic fuerunt quatuor filij, Gundobadus, Godeghiſelus, Chilpericus, & Godomarus. Gundobadus igitur Chilpericũ fratrem ſuum interfecit gladio, vxorémque eius ligato ſaxo ad collum in aqua necare * præcepit. Filias eius duas, quarum vna ſenior vocabatur Chrona, quam mutata veſte exilio condemnauit, iuniorem verò nomine Chrothilde * domo retinuit. Chlodoueus itaque dum frequenter Legationem in Burgundiam mitteret, Chrothildis puella inuenitur à Legatariis *. Qui cùm eam vidiſſent pulchram, elegantem, atque ſapientem, Chlodoueo nuntiauerunt hæc. Et ille hæc audiens, iterum Legationem ad Gundobadum miſit, Aurelianũ Legatarium ſuum, Chrothildem neptam ſuam ab illo petens. Erat autem Chrothildis Chriſtiana. Quadam die Dominica cùm ad Miſſarum ſolemnia Chrothildis veniſſet, Aurelianus Miſſus Chlodouei, accepit veſtes pauperculas: bonas verò veſtes, quas ſecum detulerat *, reliquit ſodalibus ſuis in ſiluis, & ante Eccleſiæ matricolam in medio pauperum conſedit. Tranſacta Miſſarum ſolemnia, Chrothildis iuxta conſuetu-

* *al.* negare, i. *noyer*

* Chrodilde, & Chrochilde

* à Legatis Chlotharij

* *al.* veſtitas habuerat,

Chlodo-veus I.

dinem ſolitam cœpit eleemoſynam erogare in pauperibus. Cúmque ad Aurelianum pauperem ſe ſimulantē veniſſet, aureum vnum in manu eius immiſit. Ipſe verò oſculans manum puellæ, ipſius pallium cautè retraxit. Poſt hæc illa ingreſſa in cubiculum ſuum, miſit ancillam ſuam, vocare peregrinum illum. At ille annulum à Chlodoueo Rege manu tenens, necnon & reliqua ornamenta ſponſalia recondita tenebat in ſacculum ſuum. Quem pòſt diſcedens, in loco retro oſtium cameræ ſecretò reliquit. Cui ait Chrothildis: Dic mihi homo iuuenis, cur te pauperem ſimulas, vel pro qua cauſa retraxiſti pallium meum? Et ille dixit: Loquatur, obſecro, ſeruus tuus ſecretò tecum. Cui illa ait, Loquere. Orſus ille dixit: Dominus meus Chlodoueus Rex Francorum miſit me ad te, vult te ſibi aſſociare in Reginam. Ecce annulus eius, & reliqua ornamenta ſponſalia. Reſpexitque retrò oſtium cameræ, non inuenit ſacculum ſuum, & perterrefactus ob id, timere cœpit. Illa verò ſollicita, vndique requiſiuit, dicens: Quis tulit pauperis iſtius ſacculum? Statimque eſt prolatus. Quo aperto, recepit illa abſcondita ornamenta ſponſalia. Acceptóque annulo, quem Chlodoueus Rex miſerat per Aurelianum, repoſuit illum in theſauro auunculi ſui. Chlodoueóque ſalutem reprecans, dicere illi iubet: Non licet Chriſtianæ pagano nubere. Vide vt hanc cauſam nemo reſciat. Sed ſicut Dominus Deus meus, quem ego coram omnibus confiteor, vult, ſic fiat. Tu verò vade in pace. At ille reuerſus, nunciauit hæc domino ſuo.

XII. Anno inſecuto miſit Chlodoueus Aurelianum Legatarium ſuum ad Gundobadum pro ſponſa ſua Chrothilde*. Audiens hæc Gundobadus, territus in corde ſuo, ait: Vt ſciant omnes fortiſſimi conſiliarij & amici mei Burgundiones, qualem occaſionem quærit Rex Chlodoueus aduerſum nos, quia nunquam nouit neptā meam. Et ait ad Aurelianum: Tu explorare veniſti domos noſtrás occaſione quærendi*. Renuntia domino tuo, quia fruſtra mendaciū locutus eſt, ſponſam habere neptam meam. Et Aurelianus conſtanter loquitur ei, dicens: Mandat tibi dominus meus Chlodoueus Rex: Si vis dare ei ſponſam ſuā, vt locum ei præpares denominatum, vbi vis, quando Chrothildem ſponſam ſuam recipiat. Sin autem non vis, ille cum exercitu Francorum in occurſum tuum venire diſponet. Et ille ait: Vbicumque vult, veniat: & ego contra eum ire diſpono cum hoſte plurimo Burgundionum, vt decedat ruina eius ad internecionem, quam perpetratus eſt coram multis gentibus, & vindicetur ſanguis multorum, qui effuſus eſt in manibus veſtris. Audientes hæc Burgundiones, qui erant conſiliarij eius, metuentes valde iram Francorum & Chlodouei, conſilium dederunt Gundobado*, dicentes: Inquirat Rex à miniſtris & cubiculariis ſuis publicis, ſi non fuerint aliquando deferta* munera per ingenium à Legatariis Chlodouei Regis: vt non inueniatur occaſio ſuper populum tuum & Regnum tuum, vt victor valeas ſuperare eum, eo quòd nimis furibunda eſt Chlodouei nequitia. Burgundiones, ſicut eſt ſolitum, hoc conſilium dederunt Regi ſuo. Requirentéſque inuenerunt in theſauro Regis annulum, Chlodouei inſcriptione vel imagine inſcriptum*. Tunc contriſtatus valde Gundobadus Rex, iuſſit puellam de hac cauſa inquirere. Et illa ait: Scio domine mi Rex, ante hos annos tibi pro munere aurea munuſcula à miſſis Chlodouei deferta*, & mihi ancillæ veſtræ annullum in manu poſitum paruulum. Ego verò in theſauris veſtris ipſum recondi. Et ille dixit; Simpliciter & ſine conſilio hoc actum fuit. Acceptámque eam cum ira Aureliano miſſo Chlodouei tradidit. Ille autem cum ſociis ſuis accepit Chrothildam cum magno gaudio & lætitia, adduxerúntque eam Chlodoueo, Sueſſionis ciuitate in Francia. Gauiſus eſt autem Chlodoueus Rex, eámque in matrimonium ſibi copulauit. Cùm eſſet ſerò die illa, quando inſimul nuptiali more accumbere deberent: illa prudentiæ ſuæ more conuerſa, & confiſa in Dominum, ait: Deinceps, domine mi Rex, audi ancillam tuam loquentem, & concedere digneris quod deprecor, antequam famula tua veſtræ dominationi coeam. Et Rex ait: Poſtula quod vis, & ego tibi concedam. Et illa poſtulauit dicens: Primum peto, vt Deum cœli Patrem omnipotentem credas, qui te creauit. Secundum, confitere Dominum Ieſum Chriſtum filiū eius, qui te redemit Regē omnium regum, à Patre de cœlis miſſum. Tertium, Spiritum ſanctum, confirmatorem & inluminatorem omnium iuſtorum. Totam ineffabilem maieſtatem, omnipotentiámque coæternam agnoſce, & agnitam crede, & idola vana derelinque, qui non ſunt Dij, ſed ſculptilia vana, incendéque ea:

* Chrodechilde.
* petendi.
* al. Gunbado.
* al. deportata, & allata.
* al. ſignatum, & inſculptum.
* allata.

CLODOVEVS I.

& Eccleſias ſanctas, quas ſuccendiſti, reſtaura. Memento quæſo inſuper, vt requirere debeas portionem genitoris mei, & genitricis meæ, quos auunculus meus Gundobadus malo ordine interfecit. Sic ſanguinem eorum Dominus vindicet. Et Chlodoueus ait: Vnum reſtat difficile, quod petis, vt Deos meos derelinquam, & Deum tuum colam. Aliud verò quod petis, vt potero, faciam. Illa verò denuò inſtitit, ſuppléxque iterum poſtulauit: Hoc maximum obſecro, vt Dominum Deum omnipotentem, qui eſt in cœlis, adores.

XIII. CHLODOVEVS iterum in Burgundiam Aurilianum ad Gundobadum dirigit, pro theſauro Chrothildæ Reginæ ſuæ. Gundobadus verò in ira commotus ait: Nunquid in manus Chlodoueo tradetur Regnum meum, aut theſauri mei? Nónne obteſtatus fui tibi Aurilianе, vt non venires amplius in Regno meo explorare ſubſtantiam meam? Per ſalutem Principum obteſtor, & cum iuramento ſpondeo, reuertere citò, & recede à me: ſin autem, ego interficiam te. Cui Aurelianus reſpondit, dicens: Viuit dominus meus Chlodoueus Rex, & Primatus * magnanimorũ Francorum in Regno eius, quia non timeo minas tuas, quamdiu dominus meus aduiuit. Et ſic mandat filius * tuus proprius, dominus meus Chlodoueus Rex, vbi pro theſauro vxoris ſuæ dominæ meæ cum exercitu ſuo tibi occurret. Igitur Burgundiones, ſicut eſt conſuetudo, dato conſilio Gundobado Regi ſuo dixerunt: Da neptæ tuæ aliquid de facultate theſauri ſui, qui ei contingit: quia ſic eſſe iuſtum decernitur. Habeáſque fœdus & pacem cum Chlodoueo & gente Francorum; ne fortè inruant in terram noſtram, quia populus ferociſſimus * eſt, ſine Deo exiſtens. Audiénſque eorum conſilium Gundobadus, dedit per manus Auriliano ad partem Chlodoueo maximam partem ex theſauro ſuo, & ſupellectilem precioſiſſimam neptæ ſuæ Chrothildæ Reginæ tranſmiſit. Aurum quoque multum & argẽtum, frabricaturáſque ſpecioſiſſimas, tradens Legato, ait: Quid reſtat aliud, niſi vt omne Regnum meum cum Chlodoueo diuidam? Et dixit ad Aurilianum: Reuerte ad dominum tuum, quia habes quod ei deferas, munera multa quæ non laboraſtis. Et ait Aurilianus: Filius tuus eſt Dominus meus Chlodoueus Rex: omnia veſtra communia erunt. Et dixerunt ſapientes Bürgundionum: Viuat Rex, qui tales habet leodos *. Reuerſúſq; eſt Aurilianus cum theſauris multis ad dominum ſuum in Franciam. Chlodoueus verò Rex habebat tunc filium de concubina, nomine THEVDERICVM.

* & Franci qui cum eo ſunt, quia

* al. propinquus

* validus & ferus eſt

* al. leudus.

XIV. IN illis diebus dilatauit Chlodoueus amplificans Regnum ſuum vſque Sequanam. Sequenti tempore vſque Ligere fluuio occupauit. Accepitque Aurilianus caſtrum Milidunenſium, quem in Ducatum accepit. Concepit verò & Chrothildis, peperitque filium, quem baptiſmo conſecrare voluit. Tũc non credebat Chlodoueus Dominum Deum cœli. Regina enim cotidie prædicabat eum. At ille nolebat audire eã. Interea Regina * parat ad baptiſmum filium, ornat Eccleſiam velis atque cortinis: ſi quomodo cor Regis ad credendum compungere poſſet. Baptizatus eſt autem puer, quem in albis INGOMIRVM vocauit: qui in ipſis albis tranſiit, Rex autem de morte eius nimis contriſtatus, reputabat increpando dicens: Quia ſi in nomine Deorum meorum dedicatus fuiſſet puer, vixiſſet vtique. Quia in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere non potuit. Regina verò dicebat: Deo gratias ago, quia me non duxit indignam, vt de vtero meo primogenitum in regno ſuo re-

* Regina verò, idem tentans, omnia quę ad baptiſmum neceſſaria videbantur adornat, filiúmque velatum atque faſciatum latenter baptizandum offert, quo eo melius Regis animus ad credendũ compungeretur.

*XIV. EO tempore dilatauit Chlodouechus, amplificans Regnum ſuum vſque Sequanam. Sequenti tempore vſque Ligure flauio occupauit. Accepitque Aurilianus caſtrum Malidunenſem, omnémque Ducatum regionis iſtius. Tunc concepit Chrodchildis ex Chlodoueo, & peperit filium, quem cùm baptiſmo conſecrare vellet *. Non enim credebat Rex Dominum Deum. Regina enim quotidie prædicabat eum, & ille nolebat audire eam. Interea Regina parat ad baptiſmum filium, ornat Eccleſiam velis atque cortinis: quomodo cor Regis ad credendum compungerent. Baptizatus eſt autem puer, quem in albis INGOMIREM vocauit: qui in ipſas albas ægrotans obiit. Pro quo Rex nimis contriſtatus, reputabat increpando, dicens: Quia ſi in nomine Deorum meorum puer dedicatus fuiſſet, vixiſſet vtique. Quia in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere non potuit. Regina verò dicebat: Deo gratias ago, quia me non duxit indignam, vt de vtero meo primogenitum in Regno ſuo recipere dignatus eſt. Ego autem nullo dolore in corde meo pro hac cauſa retineo. Poſt hac verò genuit*

cipere dignaretur. Ego autem nullum dolorem in corde meo pro hac cauſa retineo. Poſtea verò genuit alium filium, quem baptizatum CHLODOMIRVM vocauit. Et hic cùm ægrotare cœpiſſet, dixit Rex: Non poteſt aliud, niſi vt de iſto ſic ſit, quomodo fuit & de fratre eius, vt baptizatus in nomine Dei veſtri citò moriatur. Sed hic orante Regina, & Domini miſericordia præcurrente, recepit ſanitatem. Regina quoque non ceſſabat prædicare Regem, vt Deũ verum coleret, & idola quæ colebat vana derelinqueret. Sed nullo modo animum eius ad credendum commouere potuit, donec tandem aliquando bellum contra Alamannos Sueuóſque moueret: in quo compulſus eſt confiteri, quem antea negauerat.

XV. FACTVM eſt autem bellantibus inter ſe Francorum exercitu cum Alamannis, vt Chlodouei exercitus nimis corrueret. Aurilianus intuens Regem, ait: Domine mi Rex, crede tantummodo Dominum cœli, quem Domina mea Chrothildis Regina prædicat. Ille verò eleuatis ad cœlum oculis, commotus lachrymis ait: Ieſu Chriſte, quem Chrothildis Regina mea prædicat eſſe filium Dei viui, qui ſubuenis in tribulatione, qui das auxilium in te ſperantibus, tuum adiutorium deuotus poſtulo, vt ſi mihi victoriam ſuper hos hoſtes dederis, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptiſer. Inuocaui enim Deos meos; &, vt experior, elongati ſunt ab auxilio meo. Vnde credo eos nulla poteſtate eſſe præditos, qui ſibi credentibus implorati non ſuccurrunt. Te verum Deum ac Dominum inuoco, tibique credere deſidero, tantum vt liberes me ab aduerſariis meis. Cúmque hæc orans clamaret, Alamanni in fugam lapſi terga verterunt. Cúmque Regem ſuum vidiſſent interfectum, Chlodouei poteſtati ſe ſubdunt, dicentes: Parce precamur, domine Rex, ne pereát plures de populo, quia iã tui ſumus. Tunc iuſſit Rex imminentem plagam ceſſare: Alamannos cepit, ipſos terrámq; eorum ſub iugo tributarios conſtituit. Factáque victoria, reuerſus eſt in Frãciam ad Reginam ſuam, narrauitq; ei qualiter per inuocationem nominis Ieſu Chriſti victoriam meruit obtinere. Acta ſunt hæc anno XV. Chlodoueo re-

CHLODOVEVS I.

alium filium, quem baptizatum CHLODOMIRVM *vocauit. Et hic cùm ægrotare cœpiſſet, dixit Rex: Non poteſt aliud, niſi & de iſto ſic ſit, quomodo fuit de fratre eius, vt baptizatus in nomine Chriſti veſtri citò moriatur. Sed orante Regina, & Domini miſericordiâ præcurrente, recepit ſanitatem. Regina verò non ceſſabat prædicare Regem, vt Deum verum coleret, & idola vana quæ colebat relinqueret: Sed nullo modo animum eius ad credendum commouere poterat, donec tandem aliquando bellum contra Alamannos Sueuóſque moueretur: in quo compulſus eſt confiteri, quem antè negauerat.*

XV. FACTVM *eſt autem, pugnantibus inter ſe Francorum & Alamannorum exercitu, vt populus Chlodouechi nimis caderet: Aurilianus hæc videns, ait ad Regem: Domine mi Rex, crede tantummodò Deum cœli, quem Regina tua prædicat. Ille verò eleuatis ad cœlum oculis, commotus lacrimis dixit: Ieſu Chriſte, quem Chrodchildis vxor mea prædicat eſſe filium Dei viui, qui ſubuenis in tribulatione, qui das auxilium in te ſperantibus, tuum adiutorium deuotus poſtulo, vt ſi mihi victoriam ſuper hos hoſtes dederis, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populi prædicant, credam tibi, & in nomine tuo baptiſer. Inuocaui enim Deos meos, & video, elongati ſunt ab auxilio meo. Vnde credo eos nullam habere poteſtatem, qui ſibi credentibus non ſuccurrunt. Te verum Deum ac Dominum inuoco, tibique credere deſidero. tantùm vt liberer ab aduerſariis meis. Cúmque hæc orans clamaret, Alamanni in fugam lapſi terga verterunt. Cúmque Regem ſuum vidiſſent mortuum, Chlodouecho ſe ſubdunt, dicentes: Parce, precamur, domine Rex, ne pereat plus populus. iam tui ſumus. Tunc iuſſit Rex imminente iam plaga ceſſare, Alamannóſque cepit ipſos, vel terram eorum ſub iugo tributario conſtituit. Factáque victoriâ, reuerſus eſt in Francia ad Reginam ſuam. Narrauitque ei, qualiter per inuocationem nominis Ieſu Chriſti victoriam meruit obtinere. Acta ſunt hæc anno* XV. *Chlodouecho regnante. Tunc Regina abſconditè vocauit ſanctum Remidium vrbis Remenſis Epiſcopum, deprecans eum vt Regi viam ſalutis oſtenderet. Quem Sacerdos ad baptiſmum venire prædicabat. Et ille ait: Libenter te audiam,*

CHLODOVEVS I.

* Remigium.

gnante. Tunc Regina clam vocauit ſanctum Remedium *, vrbis Remenſis Antiſtitem, deprecans eum, vt Regi viam ſalutis prædicando oſtenderet. Regem verò ad baptiſmum beatus Epiſcopus vocans, ab illo veniam loquendi deprecabatur. Cui Rex ait: Libenter te audiam, beatiſſime Pater. Sed vnum reſtat, quia populus, qui me ſequitur, non vult relinquere Deos ſuos: ſed vadam adhortari eos iuxta verbũ tuum. Conueniens autem Rex ad populum, cœpit cohortari eos. Acclamauerũt autẽ præcurrente miſericordia Dei, & potentia ipſius, omnis populus Francorum, fortiter dicentes: Mortales Deos derelinquimus nunc, glorioſe Rex, & Deum verum immortalem, quem Remedius prædicat, colere, eique credere parati ſumus. Nuntiauerunt autem hæc ſancto Remedio. Ille quoque gaudio magno repletus, iuſſit baptiſmi lauacrum parare. Velis diuinis hiſtoriis depictis adumbrantur plateæ, fabricantur Eccleſiæ, componitur baptiſterium, balſamum & cetera odoramenta redolent. Talem enim gratiam Dominus ſubminiſtrauit in populo, vt æſtimarent ſe paradiſi odoribus repletos fuiſſe. Rex ergo prior petiit ſanctum Remedium, vt ſe baptiſaret. Venit nouus Conſtantinus ad baptiſmum, abnegatis diabolo pompiſque eius. Cui ingreſſo ad baptiſmum, ſanctus Dei Regi ſic ait ore facundo: Mitis depone colla Sicamber: adora quod incendiſti, incende quod adoraſti. Erat autem ſanctus Remedius vir ſapiens atq; ſanctiſſimus, egregius Rhetoricus, præclarus in virtutibus, cæcis viſum reſtituens, mortuis vitam reparans, dæmonia eiiciens. Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confeſſus, baptizatus eſt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: delibutúſque ſacro chriſmate cum ſigno ſanctæ crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Baptizantur de exercitu eius amplius quàm tria millia virorum. Baptizantur ſorores eius, his nominibus, Alboflidis & Landehildis, ipſa die. Baptizatúrque poſtea cunctus populus Francorum cum gloria.

Greg. lib. 2. c. 31.

beatiſſime Pater: ſed vnum reſtat, quia populus, qui me ſequitur, non vult relinquere Deos ſuos. Sed vadam adhortare eos iuxta verbum tuum. Conueniens autem Rex cum populo, cœpit eos cohortare. Acclamauerunt autem, præcurrente miſericordiâ Dei, & potentia ipſius, omnis populus Francorum, vna voce dicentes: Mortales Deos relinquimus, glorioſe Rex, & Deum verum immortalem, quem Remidius prædicat, credere parati ſumus. Nunciantur hæc ſancto Remidio. Ille quoque gaudio magno repletus, iuſſit baptiſmi lauacrum parare. Velis diuinitus depictis adumbrantur plateæ, fabricantur Eccleſiæ, componitur baptiſterium, balſamum redolent cerea odorata. Talem gratiam Dominus ſubminiſtrauit in populo, vt æſtimarent ſe paradiſi odoribus collocare. Rex ergo prior petiit à ſancto Remidio baptizari. Venit nouus Conſtantinus ad baptiſmum, abnegatis diaboli pompis. Quo ingreſſo ad baptiſmum, ſanctus Dei ſic ait ore facundo: Mitis depone colla Sicamber. Adora quod incendiſti, incende quod adoraſti. Erat autem ſanctus Remidius vir ſapientiſſimus, Rhetoricus præclarus, in virtutibus magnus. Igitur Rex omnipotentem Deum in Trinitate confeſſus, baptizatus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, delibutúſque ſacro criſmate cum ſigno ſanctæ crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Baptizantur de exercitu eius ampliùs quàm tria milia virorum. Baptizantur ſorores eius his nominibus, ALBOFLEDIS, *&* LANDECHILDIS, *ipſa die. Baptizatúrque poſtea cunctus populus Francorum.*

Greg. lib. 2. c. 32.

* Gundebaudum

XVI. POSTHÆC autem Chlodoueus contra Gundobadum *, & Godeghiſelum fratrem eius, commoto exercitu Francorum grandi, perrexit. Illi hæc audientes, exercitum maximum colligunt Burgundionum. Venientéſque

XVI. POST *hæc Chlodouechus contra Gundobadum & Godeghiſelum fratrem eius perrexit, cum multo exercitu Francorum. Illi hæc audientes, populo multo Burgundionum mouent, ad pugnam præparant. Venientéſque Diuione caſtro ſuper Oſcaram*

al. Oſcaram. Diuione caſtrum ſuper Hoſcarum * fluuium, ibi inter ſe valdè atrociter confligentibus Chlodoueo & Gundobado ac Godeghiſelo, Burgundiones terga verterunt. Chlodoueus quoque, ſicut ſolebat, victor exſtitit. Afflictóque exercitu Burgundionum, Gundobadus & Godeghiſelus in fugam verſi vix euaſerunt. Gundobadus in Auenionem ciuitatem ſuper Rhodanum ingreſſus, ibi ſe recluſit. Sed Chlodoueus Rex illuc eum perſecutus obſedit. Qui cùm ipſam vrbem effringere non potuiſſent, regionem illam nimium vaſtauerunt Franci. Gundobadus itaque miſit conſiliarium ſuum ſapientem, Aredium nomine, vt animum furentis Chlodouei Regis per ſuum conſilium optimum mitigaret. Dederúntque ei munera infinita, auri & argenti pondera multa, atque ſe ſub eius tributo ſubiugauerunt. Chlodoueus verò ablatis theſauris cum præda maxima cum Francorum exercitu reuerſus eſt victor.

In his temporibus fuit in Viennam vrbem terræmotus maximus, vbi multæ Eccleſiæ & domus multorum concuſſæ fuerunt, & ſubuerſæ. Ibi beſtiæ multæ oberrantes, lupi, vrſi, ac cerui. Ingreſſique per portam ciuitatis, deuorabant plurimos. *Gregor. lib. 2. cap. 34.* Per totum autem annum hoc faciebant. Nam veniente Dominica ſolemnitate diei ſanctæ Paſchæ, ſanctus Mamertus, qui in ea vrbe erat Epiſcopus, dum Miſſarum ſolemnia * *al. Sacrificia.* ipſa vigilia celebraret, Palatium quoque regale, quod in ciuitate erat, diuino igne ſuccenſum eſt. Cúmque hæc agerentur, appropinquante Aſcenſione Domini, indixit ieiunium triduanum vir Dei ſanctus in populo, cum gemitu & contritione ſpiritus *, *al. & contritione ſpiritus his temporibus ſemper celebrari.* inſtituit orãdi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſationem. Tunc ceſſauit ipſa tribulatio, & ſubuerſio. Deinceps omnes Eccleſiæ Dei & Sacerdotes hoc exemplum imitantes, vſque ad præſens ipſas triduanas Letanias vbique celebrare noſcuntur.

Tunc

fluuium, ibíque ſe fortiter compugnantes, Chlodouecho, Gundobado, & Godeghiſelo, CLODOVEVS I. *Burgundiones valde cæſi terga verterunt ad fugam. Chlodouechus, ſicut ſolebat, victor extitit. Afflictóque exercitu Burgundionum, Gundobadus & Godeghiſelus in fugam verſi vix euaſerunt. Gundobadus in Auennione ciuitate ſuper Rodanum ingreſſus, ibi ſe recluſit. Chlodouechus illic eum perſecutus obſedit, quatenus de ciuitate extractum interimeret. Quod ille audiens, pauore perterritus, metuebat ne ei mors repentina ſuccederet. Habebat tamen ſecum virum illuſtrem Aridium, ſtrenuum atque ſapientem. Quem ad ſe accerſitum, ait: "Vallant me vndique anguſtiæ, & quid faciam "ignoro, quia venerunt hi barbari ſuper nos, "vt nobis interemptis regionem totam euer- "tant. Ad hæc Aridius ait: Oportet te leni- "re feritatem hominis huius, ne pereas. Nunc "ergo, ſi placet in oculis tuis, ego à te fu- "gere, & ad eum tranſire conſimulabo. Cúm- "que ad eum acceſſero, ego faciam vt neque "te, neque hanc noceant regionem. Tantum "vt quod tibi per me conſilium demandaue- "rit implere ſtudeas, donec cauſam tuam "Dominus proſperam facere ſua pietate di- "gnetur. Et ille, Faciam, inquit, quodcum- "que mandaueris. Hæc eo dicente, vale di- "cens Aredius diſceſſit, & ad Chlodouechum "Regem abiens, ait: Ecce ego humilis tuus, "piiſſime Rex, ad tuam potentiam venio, re- "linquens illum miſerrimum Gundobadum. "Quòd ſi me pietas tua recipere dignatur, "integrum me famulum atque fidelem, tu & "poſteri tui habebitis. Quem ille promptiſſimè colligens, ſecum retinuit. Erat enim iocundus in fabulis, ſtrenuus in conſiliis, iuſtus in iudiciis, & in commiſſis fidelis. Denique Chlodouecho cum omne exercitu circa muros vrbis reſidente, ait Aridius: Si dignanter, ô Rex, gloria Celſitudinis tuæ "paucos humilitatis meæ ſermones vellet ac- "cipere, conſilium, licèt non egeatis, tamen "fide integra miniſtrarem. Idémque vel tibi "congruum, vel ciuitatibus erit, per quas "tranſire deliberas. Quur, inquit, retines "exercitum, cùm loco firmiſſimo tuus reſe- "deat inimicus? Depopularis agros, præ- "dia depaſcis, vineas deſecas, olineta ſuc- "cidis, omnéſque fructus regionis euertis. "Interim & illi nocere nihil præuales. Mitte "potiùs Legationem, & tributum quod tibi "annis ſingulis diſſoluat impone: vt & regio "ſalua ſit, & tu tributa diſſoluenti perpetuò "dominaueris. Quòd ſi noluerit, tunc quod li- "buerit facies. Quo conſilio Rex accepto, ho- "ſtem patriæ redire iubet ad propria. Tunc*

CLODOVEVS I.

miſſa Legatione ad Gundobadum, vt ei per ſingulos annos tributa impoſita reddere debeat iubet. Et ille & de præſente ſoluit, & deinceps ſoluturum ſe eſſe promittit. Chlodouechus verò ablatis theſauris, cum præda maxima reuerſus eſt victor. A

His temporibus fuit in Viennam vrbem terræ motus, &c. vt in Geſtis vulgaribus, vſque ad hæc verba CAPITIS XXVIII. *Sed Chramnus noluit iuſſum patris implere.*

XVII. IN illis diebus Rex Chlodoueus cùm veniſſet Pariſius ciuitatem, ait ad Reginam, & ad populum ſuum: Satis mihi moleſtum eſt *, quòd Gothi Arriani partem optimam Galliarum tenent. Eamus cum Dei auxilio, & eiiciamus eos de ipſa terra, noſtriſque eam ditionibus ſubiiciamus, quia valde bona eſt. Placuitque hoc conſilium Proceribus Francorum. Tunc Chrothildis Regina conſilium dedit Regi dicens: Faciens inquit, faciet Dominus Deus victoriam in manibus Domini mei Regis. Sed tu audi ancillam tuam, & faciamus Eccleſiam in honorem beatiſſimi Petri principis Apoſtolorum, vt ſit tibi auxiliator in bello. Et Rex ait; Placet hoc quod hortaris, ita faciamus. Tunc Rex proiecit à ſe in directum bipennem ſuam, quod eſt franciſca, & dixit; Fiatur Eccleſia beatorum Apoſtolorum, dum auxiliante Deo reuertimur. Commouit autem Rex cunctum exercitum ſuum, populum Francorum, & Pictauis direxit. Ibi enim tunc Alaricus Rex Gothorum commorabatur. At verò cùm multa pars hoſtium per territorium Turonorum * tranſiret, præcepit Rex pro reuerentia ſancti Martini, vt nihil aliud niſi herbam præſumerent accipere ad eorum equos ſuſtentandum. Direxit itaq; nuntios Rex ad beati Martini Baſilicam cum muneribus multis, & equo ſuo velociſſimo, quem Rex amabat plurimùm, & ait: Ite, & forſitan victoriæ aliquid ex ſancto ſermone accipietis à ſcripturis ſanctis. Tunc datis muneribus nuntius dixit: Si tu Deus adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam tibi meis manibus tradideris, in ingreſſu Baſilicæ, ſancte Martine, dignatus eſto mihi reuelare, vt ſciam ſi propitius mihi ſis famulo tuo. Venientibus autem pueris ad beati Martini Eccleſiam, cùm ad ipſa limina introiſſent *, primicerius Eccleſiæ hanc Antiphonam impoſuit, dicens: Præcinxiſti me Domine ad bellum, & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me: & inimicorum meorum dediſti mihi dorſum, & odientes me diſperdidiſti. Quod pſallentium * vt audierunt, Domino gratias agentes, dimiſſo ibi equo Regis, & alia munera multa, cum lætitia & exultatione nuntiauerunt Regi. Cùm veniſſet autem Rex ad fluuium Vincennam cum exercitu ſuo, in quo loco eum vadare deberet, non inueniebat. Inundauerat enim à multitudine pluuiarum. Deprecatuſque eſt Dominum, vt ei vadum oſtenderet, & nocte illa ibidem fuit. Mane autem facto, cerua miræ magnitudinis ante eos Dei voluntate * præcedens vadum oſtendit. Illáque vadante, populus quoque ſequens vadauit. Veniente autem Rege apud Pictauis ciuitatem, dum procul ab Eccleſia S. Hilarij tentoria fixiſſet, ea nocte farus ignea ex ea viſus eſt exiſſe. Apparuit nempè ſuper ipſa tentoria in auxilium Chlodoueo Regi cum virtute beati Hilarij. Præcepit ergo tunc Rex hoſti ſuo, vt nec cibum, nec vlla ſtipendia * de ipſo pago tollerent, neque etiam ſpolia. Chlodoueus autem Rex cum Alarico Rege Gothorum in campo Vogladiſe * ſuper fluuium Clinno, milliario decimo ab vrbe Pictaua conuenit. Illiſque inter ſe compugnantibus, Gothi cum Rege ſuo nimis conlæſi * terga verterunt. & Chlodoueus Rex, ſicut ſolebat, victor extitit. Cúmque Alaricum interficeret, duo Gothi cum contis eum ex aduerſo in latere ferierunt. Sed propter loricam, qua indutus erat, non * liuorauerunt eum. Dominus enim adiuuabat eum in cunctis quæ agebat. Maximus autem tunc ibi Aruernorum populus, qui cum Apollonare Duce venerat, corruit in gladio Francorum, cum Senatoribus multis. De hac pugna Amalricus euaſit per fugam, filius Alarici, & in Spaniis * Regnum patris ſui ſagaciter recepit. Chlodoueus autem Theodericum filium ſuum per Albienſem & Rotinus ciuitatem ad Aruernum dirigit. Qui pergens, omnes vrbes illas à finibus Gothorum vſque Burgundiam ſubiugauit, &

* durum videtur. Greg. lib. 2. c. 37.

* al. Toronicum.

* peruenisſent.

* Quem vocem pſallentium.

* nutu

* quicquã ſtipendij.

* al. Vocladinenſe.

* colliſi.

* nihil ei nocuerunt.

* Hiſpaniis

B C

A in poteſtatem patris ſui reſtituit. Regnauit igitur Alaricus annis XII. Chlodoueus quoque apud Burdigalenſem * ciuitatem totam hyemem reſedit. Theſauros verò plurimos Alarici Regis de Tholoſa abſtulit, omnéſque vrbes illas accipiens, Ecoloſinam ciuitatem veniens, tantam ei gratiam Deus contulit, vt in eius aduentum muri eius funditus corruerent. Interfectis quoque Gothis, qui ibidem erant, ipſam vrbem adprehendit. Atque ita omni terra eorum ſubiugata, in Santonico * vel Burdigalenſe Francos præcepit manere, ad delendam Gothorum gentem. Deinde Turonis ciuitatem reuerſus, multa munera Baſilicæ beati Martini tribuit. Equus verò, quem antea ad ipſam Eccleſiam tranſmiſerat, illius matricolariis datus eſt. Ille verò centum ſolidos pro ipſo equo, vt eum reciperet, tranſmiſit. Quibus datis, equus ille nullatenus ſe mouit. At ille ait: Date illis alios « centum ſolidos. Cúmque alios ſolidos dediſſent, ſtatim ipſe equus ſolutus abiit. « Tunc cum lætitia Rex ait: Verè beatus Martinus bonus eſt in auxilio, ſed carus « in negotio. Ab Anaſtaſio Imperatore accepit tunc Codicillos Chlodoueus Rex pro Conſulatu. Tunica blattea indutus Rex in Baſilica beati Martini, corona aurea in capite ſuo: aſcenſo equo, aurum & argentum in atrium, quod eſt inter ciuitatem & Eccleſiam beati Martini, præſente populo manu propria ſparſit *, atque voluntate benigniſſima diſpenſauit. Ab ea die tanquam Conſul & Auguſtus eſt appellatus. De Toronis autem egreſſus, Pariſius ciuitatem veniens, ibi ſedem Re-
B gni ſui conſtituit.

CLODOVVS I.

* al. Burdalenſem.

* al. Santonico.

Greg. lib. 2. c. 38.

* erogauit.

XVIII. DEINDE commotus contra Ragnacharium * parentem ſuum. Erat autem ipſe Ragnacharius apud Camaracum ciuitatem effrenis in luxuria. Habebat quoque conſiliarium nomine Faronem ſimili ſpurcitiá lutulentum. Cùm enim aliquid muneris, aut cibi ei deferri eſſent, dicebat: Sint iſta mihi, & meo Faroni conſiliario. Pro qua cauſa indignati Franci, qui erant cum eo, conſentiebant Chlodoueo, commouentes eum aduerſus Ragnacharium. Deditque eis Chlodoueus ſtipendia pro hac cauſa, baltheos & armellas adſimilatas de auro, ſed de intus æramen & cuprum * erat deauratum, ſub dolo factum, pro munere leudibus Ragnacharij, qualiter ſuper ipſum inuitarent eum. Commoto Chlodoueus exercitu contra Ragnacharium parentem ſuum, miſit Ragnacharius ſpeculatores ad cognoſcendũ, interrogãs, cuius eſſet hoſtis maior? Qui interrogati reſpõderunt mentientes; Tibi eſt fortior, & tuo Faroni conſiliario. Venientes autem Chlodo- « ueus & Ragnacharius ad pugnam, fortitérque inter ſe præliantes, Ragnacharius cæſum cernens exercitum ſuum, fugere nititur. Sed ab ipſis traditoribus comprehenſus, ligatis à tergo manibus, vnà cum Richario fratre ſuo Chlodoueo præſentatur. Cui dixit Chlodoueus: Cur humiliaſti gentem noſtram, vt te vinciri «
C permitteres? Nónne melius tibi fuerit mori? Et eleuata bipenne, in caput eius « defixit, & mortuus eſt. Conuerſúſque ad fratrem eius, ait: Si tu ſolatium fratri « tuo præbuiſſes, ille ligatus non fuiſſet. Similiter & ipſum in capite percuſſum in- « terfecit, & mortuus eſt. Poſt mortem eorum, cognoſcentes traditores eorum aurum, quod à Chlodoueo acceperant, eſſe vitiatum, dixerunt hoc Regi. Rex autem reſpondens, dixit eis: Meritò tale aurum debet accipere, qui Dominum « ſuum ad mortem tradit. Sufficiat vobis vitam tantummodo habere conceſſam, « ne inter tormenta deficiatis. Illi autem hæc audientes, gratiam & vitam ſolum- « modo optabant habere adeptam, hoc ſibi ſufficere dicentes. Fuerunt autem ſupradicto Ragnachario parentes: quorum frater Regnemirus * nomine apud Cenomannis ciuitatem iubente Chlodoueo Rege interfectus eſt. Quibus mortuis vel peremptis, omne Regnum eorum & theſauros Chlodoueus accepit. Interfectíſque multis & magnis Regibus, vel parentibus ſuis, poſt hæc omnia mortuus eſt Chlodoueus Rex in pace, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli, quam ipſe vel Regina ſua ædificauerant. Mortuus eſt autem anno V. poſtquam cum Alarico Rege Gothorum pugnauit. Regnauitque ſimul annis XX. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Chlodouei Regis fuerunt anni CXII. Chrothildis verò Regina poſt mortem viri ſui Toronis ciuitatem frequenter pergens, ad Baſilicam beati Martini diutiſſimè commorata, Domino ſeruiebat, & Pariſius rarò viſitabat.

* al Ragneharium & Regnahatium.

Gregor. lib. 2. c. 42.

* al. cobriũ.

* Righemiris.

Greg. lib. 2. c. 43.

XIX. IGITVR poſt mortem viri ſui Chlodouei Regis, quatuor filij eius,

Theodoricus. Clodomirus. Childebertus. Clotharius.

Greg lib. 3. c. 1 & 3.

THEVDERICVS, CHLODOMIRVS, CHILDEBERTVS, & CHLOTARIVS, Regnum eius diuiſerunt æqualiter. Habebat quoque tunc Theudericus filium nomine Theudobertum, ſtrenuum & vtilem: eleuatique ſunt in magna potentia. Amalricus quoque filius Alarici Regis Gothorum ſororem eorum ad coniugium petiit. Quam illi non negantes, cum ornamentis optimis tranſmiſerunt: cámque ipſe ſibi in matrimonium aſſumpſit. In illo tempore Dani cum Rege ſuo nomine Chochilago *, cum nauale hoſte per altum mare Gallias appetunt, Theuderico pagum Attoarios vel alios deuaſtantes, atque captiuantes, plenas naues de captiuis habentes *, alto mare intrantes, Rex eorum ad litus maris reſedit. Quod cùm Theuderico nuntiatum fuiſſet, Theudobertum filium ſuum cum magno exercitu in illis partibus dirigens. Qui conſequens eos, pugnauit cum eis cæde maxima, atque ipſis proſtratis Regem eorum interfecit, prædam tulit, & in terram ſuam reſtituit. A

* *al.* Chohilaico & Cochilag.

* plenas naues implebãt ſpoliis, numeróq; captiuorum: altúmque mare ſecãtes, naues impellebãt, Rege eorũ cum exercitu ad litus maris ſedente.

XX. In illis diebus Chrothildis Regina cùm veniſſet Pariſius, ait ad filios ſuos: Non me pœnitet, ô filij mei, vos dulciter enutriſſe. Precor itaque, indignamini ſuper iniuriam meam, & patris mei & matris meæ mortem vndicate. Illi hæc audientes, in ira magna commoti, cum maximo exercitu Burgundiam petunt, contra Siſmundum * & Godomarum Reges filios Gundobadi. Tunc temporis ædificabat Siſmundus Rex Monaſterium ſanctorum Martyrum Agaunenſium in Burgundia, ſancti Mauricij ſcilicet, cum ſociis ſuis ſex millibus ſexcentis. Illi autem commouerunt hoſtem Burgundionum contra Chlodomirum Regem, & Childebertum, & Chlotarium fratres, filios Chlodouei. Illis inter ſe compugnantibus, fugerunt cæſi Burgundiones cum Godomaro. Siſmundus verò dum ad ſanctos Agaunis fugeret, conſecutus eſt eum Chlodomirus, adprehenditque eum cum vxore, & filiis eius: captóſque in pago Aurilianis eos adduxit, atque in carcerem retrudi iuſſit. Beatus autem Auitus, qui erat tunc vir ſanctus, Abba in Aurelianenſi ciuitate, deprecabatur Chlodomirum *, vt non occideret eos. Sed ille nolebat audire eum. Tunc interfecit tam Siſmundum & vxorem eius, quàm & filios eius, proiecitque eos in puteum in loco qui dicitur Colomna vico. B

Greg. lib 3. c. 6 & 3.

* *al.* Sigiſmundum & Gotmarum.

* Chlodomerum.

XXI. Post hæc iterum commouit exercitum Chlodomirus, in Burgundiam pergens contra Godomarum *. Cúmque veniſſet cum magno hoſte in pago Viennenſe, in loco qui dicitur Viſoroncia *, & Godomarus locatis gentibus cum Chlodomiro præliaretur, Burgundiones valde conlæſi cum Godomaro fugerunt. Cúmque eos perſequeretur Chlodomirus, nimis valde præcucurrit, antecedénſque eos cum equo valde veloci, in medio eorum ingreſſus eſt. Sed ex aduerſa parte percuſſus corruit, & mortuus eſt. Quod videntes Franci, nimio dolore & ira commoti, Godomarum perſequentes exterminant, Burgundiones perimunt, cunctáſque regiones deuaſtantes, à puero vſque ad ſenem omnes peremerunt, & ita reuerſi ſunt. Chlotharius hæc audiens, vxorem fratris ſui accepit in coniugium, Gundeucam nomine. Filios quoque Chlodomiri orfanos, THEVDOALDVM, GVNTHARIVM, & CHLODOALDVM, Chrothildis Regina nutriebat, eos ſecum retinens. C

* *al.* Gaiſmarum.

* Viſroncia

XXII. In illo tempore Theodericus, & Theudobertus * filius eius, & Chlotarius Rex, cum Francorum exercitu Rhenum tranſeuntes, in Toringiam dirigunt contra Ermenfredum regem Toringorum. Hæc audientes Toringi, foſſatos fecerunt ſub dolo, deſuper cooperientes eos ceſpitibus. Cúmque ad bellum ibidem conueniſſent, intelligentes quòd equi eorum ibidem corruiſſent, indignati ſunt valde. Fugit autem Ermenfridus cum Toringis vſque Oneſtrudem fluuium, illicque eum perſequuti ſunt Franci. Sed ille reparatis viribus contra Francos nitebatur. Sed tanta cædes ibi fuit de Toringis, vt ipſe fluuius ex eorum cadaueribus repleretur. Franci verò ſuper eos tanquam per pontem tranſiebant & conculcabant. Totámque regionem illam vaſtantes, & captiuos abducentes, cuncta depopulati ſunt. Ermenfridus quoque per fugam vix lapſus euaſit. Franci autem cum multa præda & ſpolio reuerſi ſunt. Fuerunt autem Ermenfrido duo fratres, Baldericus & Bertecharius *. Poſt hæc iterum Theudericus data fide Ermenfrido Regi. Tulpiaco ciuitate eum ad ſe venire fecit. Cúmque ſuper murum ipſius ciuitatis conloquerentur, impulſus de muro vrbis ipſius corruit ad terram, &

Gregor. lib. 3 c. 7.

* Theutbertus.

* *al.* Berecarius & Bertarius.

Gregor. lib. 3. c. 8.

A mortuus eſt, ſuóſque infantes Theudericus interficere rogauit*.

XXIII. CHILDEBERTVS quoque cùm eſſet Aruernis ciuitate, ſoror eius vxor Amalrici Regis Gothorum, nomen puellæ Clothildis * Regina, direxit ad eum nuncios de Spania, dicens, quanta mala ei Amalricus feciſſet, & qualiter ſuper ipſam inſidiaretur propter Catholicam fidem. Nam cùm ad Eccleſiam Chriſti iret orationem facere, ſtercora & multos fœtores ipſe ſuper eam proiiciebat, atque in tantum eam verberabat, vt ſanguinem vomeret. Quem illa in ſudario ſuo collectum fratri ſuo tranſmiſit, dicens: Indignate *, dulciſſime frater, laborem, & iniuriam meam, domine cariſſime. Cùm hæc audiſſet Childebertus Rex, in ira magna commotus hoſtem maximum collegit, & in Spaniam * direxit, atque pugnam iniit cum Amalrico. At verò Gothi valde conlæſi *, Amalricus fugam vertit, naues parat ad fugiendum. Cúmque attingere conaretur ad ipſas naues, perſecutus eſt eum exercitus Childeberti. At ille victum ſe cernens, ad Eccleſiam Chriſtianorum fugere nitebatur. Sed antequam ad introitum Eccleſiæ perueniſſet, quidam Francus eum lancea percuſſit, mortuúſque eſt ibi. Tunc Childebertus Spaniam deuaſtans, Toletum * vrbem ingreſſus, theſauros magnos indè abſtulit, & vnà cum ſorore ſua reuerſus eſt. Sed neſcio quo periculo imminente languore in ipſo itinere mortua eſt. Pariſius quoque deportata, in Baſilica
B ſancti Petri iuxta patrem ſuum ſepulta eſt. Childebertus verò inter reliquos theſauros miniſteria Eccleſiarum detulit, id eſt de vaſis Salomonis precioſiſſimis ſexaginta calices, quindecim patinas, viginti capſas Euangeliorum ex auro puriſſimo gemmario opere cælatas, pulchrè ornatas. Ille verò noluit ea confringere, ſed per Eccleſias cuncta diſtribuens, diſpenſauit.

XXIV. IN illis diebus Chrothildis Regina, cùm Pariſius reſideret, vidénſque Childebertus Rex, quòd filios fratris ſui ſenioris Chlodomiris præfata Regina mater ipſius enutriret, & nimis eos diligeret, cogitans quòd Reges eos vellet facere, dixit Chlothario fratri ſuo: Mater noſtra filios fratris noſtri ſecum retinet, & tenerè diligit, eóſque in Regno fratris noſtri vult eleuare. Conſilio igitur accepto pertractare debemus, quid de eis faciamus. Aut tondamus eos, aut interficiamus, Regnúmque fratris noſtri patris eorum inter nos diuidamus. Miſerunt autem ad Reginam Pariſius Arcadium, nobilem virum, & induſtrium, doloſè dicentes: Dic matri noſtræ, vt mittat ad nos filios fratris noſtri, nepotes noſtros, vt eos Reges conſtituamus. At illa credens hoc verum eſſe, gaudens ipſos eis tranſmiſit. Illi verò ſtatim remiſerunt Arcadium ad Reginam, dicentes: Hic ſunt forfices, & ecce gladius. Sic mandant filij tui; Si vis eos tondere, aut gladio perimere. Illa verò præ nimio dolore & amaritudine cordis cum lachrymis ait: Satis vndique me anguſtiæ comprimunt. Si regnare non debent, quid mihi eos prodeſt nutriſſe? Melius eſt illis mori, quàm tonderi. At ille renunciauit eis doloſè falſum, dicens: Sic dicit Regina, Magis volo eos occidere, quàm tondere. Nec mora etiam, adprehendit Chlotharius puerum ſeniorem, proiecitque eum ad terram,
C ac defixit in aſcella eius cultrum. Qui tranſuerberatus, ſtatim mortuus eſt. Frater quoque iunior cùm hoc vidiſſet, proiecit ſe ad pedes Childeberti, dicens flendo: Succurre mihi, piiſſime pater, ne & ego peream ſicut frater meus. Tunc Childebertus commotus lacrymis, ait: Obſecro dulciſſime frater, vt iſti vitam concedere digneris *; & quantum volueris, pro hoc dabo tibi. At ille in ira ſuccenſus, ait ad eum: Eiice eum à te, aut certè pro eo morieris. Tu es enim qui hoc malum conſilium perpetraſti: & modò tu vis liberare eum. Hæc audiens Childebertus, proiecit eum à ſe. Chlotharius quoque eliſit eum in terra, defixóque in acellam cultro interfecit eum, ſicut fratrem eius: & pueros eorum nutricios ſimiliter iugulauit, aſcenſiſque equitibus * abſceſſit. Regina quoque hæc audiens, cum nimio mœrore attrita, compoſitis corpuſculis eorum, cum magno pſallentio & immenſo luctu Pariſius ad Baſilicam ſancti Petri deportata ſepeliuit. Quorum vnus erat decem annorum, & alius ſeptem. Tertius verò nomine Chlodoaldus effugit, & per auxilium puerorum fortium liberatus eſt. Qui poſtea relicto terreno Regno, ipſe propria manu ſe totōdit, & clericus factus eſt, ac bonis operibus præditus Preſbyter ordinatus eſt. Plenus verò poſt modum virtutibus migrauit ad Dominum. Nouiento villa Pariſiaci ſuburbano depoſitus requieſcit. Chrothildis autem Regi-

THEODORICVS CHILDEBERTVS. CLOTHARIVS.
* iuſſit.
Greg. lib. 3. c. 10
* al. Chlodchildis.
* Vindicate.
* al. Hiſpaniam.
* colliſi
* al. Tulletum.
Gregor. lib. 3 cap. 18.
* al. vt huius vitam tua largitate mihi cōcedere iubeas, & quantumcumque.
* equis.

CHILDEBERTVS. CHLOTARIVS. THEVDOBERTVS. * Theutbertus.

na in eleemoſynis profluens, cum ſumma abſtinentia & ſobrietate vitæ iugiter degebat. A

XXV. In illis diebus mortuus eſt Theodericus Rex. Regnauit autem annos XXIII. THEVDOBERTVS * quoque filius eius Regnum eius recepit. Poſt hæc Childebertus & Theudobertus commouentes exercitum, contra Chlotarium ire diſponunt. Ille autem hæc audiens, videns quòd eorum exercitui reſiſtere non poſſit, in ſiluam confugit in Auriliano *, fecitque combros *, totam ſpem ſuam in Dei pietate transfundens. Sed & Chrothildis Regina hæc audiens, beati Martini ſepulchrum adiit, ibique in oratione proſtrata, tota nocte vigilans, deprecabatur Dominum, ne inter filios ſuos bellum ciuile conſurgeret. Cúmque conueniſſent cum hoſtibus magnis contra Chlotarium, vt ſequenti die eum interficerent, mane facto in loco, in quo erant congregati, orta eſt maxima tempeſtas, tentoria diſrumpens cum immixtis fulgoribus, atque cuncta ſubuertit, irruentibus imbribus cum tonitruis validis. Illi verò proſtrati in terram corruentes, cæſi grandinibus validis, grauiter verberati * corruunt. Nullum eis tegumen remanſit, niſi clypeus tantùm: hoc maximè timentes, ne ab igne cœleſti cremarentur. Sed & equi eorum ita diſperſi ſunt, vt vix in viceſimo ſtadio reperirentur. Multi etiam de his non ſunt inuenti. Tunc illi aut lapidibus cæſi, aut humo proſtrati, pœnitentiam agentes veniam precabantur à Deo, quòd talia contra ſanguinem ſuum agere voluiſſent. Super Chlotarium verò neque vna quidem pluuiæ gutta cecidit, B neque vllatenus ſonitus tonitrui eſt auditus, ſed neque anhelitus * venti in illo loco ſenſerunt. Illi quoque mittentes nuntios, pacem & concordiam petierunt. qua data, ad propria ſunt reuerſi.

Greg. lib. 3. c. 28. — * *al.* Arelauno. — * *i.* cædes, conciſas. — * *al.* turbati — * *al.* anhilitus.

XXVI. POST hæc iterum Childebertus & Chlotarius commoto exercitu magno in Spaniam dirigunt. In quam ingreſſi, ipſam terram vaſtantes ſuccenderunt, interficientes populum. Cæſarauguſtanam ciuitatem circumdantes obſederunt. Populus autem, qui ibidem obſeſſus tenebatur, induti ciliciis, adſperſo capite cinere, in tanta humilitate ad Deum conuerſi ſunt, vt cum tunicâ beati Vincentij Martyris muros ciuitatis pſallendo circumirent. Mulieres ſimiliter indutæ nigris palliis, diſſoluto crine, plangentes ſequebantur, vt illic Niniuitarum ieiunium celebraretur. Quod hi Reges videntes, putabant eos aliquid agere maleficij. Tunc adprehenſum vnum ruſticum de ciuitate, interrogabant eum, quid „ hoc eſſet quod agerent. Qui ait: Domine, tunicam Vincentij Martyris depor„ tant, & cum ipſa vt eis Dominus miſereatur exorant. Et ille ait: Vade, dic Epi„ ſcopo ciuitatis, vt cum fiducia veniat ad nos nihil dubitans. Ille verò cùm hæc Epiſcopo nuntiaſſet, ipſe cum muneribus ſtatim occurrit eis. Childebertus quoque poſtulauit, vt ei reliquias beati Vincentij daret. At ille dedit ei ſtolam eius. C Tunc memorati Reges adquiſita maxima parte Spaniæ, cum multis theſauris & ſpoliis reuerſi ſunt. Childebertus verò Pariſius veniens Eccleſiam in honore beati Vincentij Martyris ædificauit. Tunc Theudobertus Rex, filius Theuderici, in Italiam cum hoſte plurimo abiit, Langobardis deuictis atque proſtratis, maximam partem de ipſa terra vaſtauit, ipſóſque Langobardos tributarios ſubiugauit *, & cum multo ſpolio reuerſus eſt. [* Sed quia terra illa, vel loca, vt fertur, morbida ſunt, exercitus eius diuerſis febribus vexabatur. Dicitur etiam tunc temporis vſque Ticinum acceſſiſſe ciuitatem, in qua Buccelenum direxit. Qui minori Italia capta, atque in ditionem antedicti Regis redacta, maiorem petiit. In qua contra Belſuarium * multis vicibus pugnans, victoriam obtinuit. Cúmque Imperator vidiſſet, quòd Belſuarius crebriùs vinceretur, amoto eo Narſitem in eius loco ſtatuit. Belſuarium verò Comitem Stabuli eſſe conſtituit. Buccelenus verò contra Narſitem magna certamina geſſit, captáque omni Italia, vſque in mare terminum ſuum dilatauit. Theſauros verò magnos ad Theudobertum de Italia direxit. Quod cùm Narſis Imperatori innoteſceret, Imperator conductis precio gentibus, Narſiti ſolatium miſit. Confligenſque poſtea victus abſceſſit. Deinde Buccelenus Siciliam occupauit, de qua etiam tributa exigens, Regi tranſmiſit.

Greg. lib. 3. c. 29. — * ſibi fecit. — * *Sequentia addita ſunt ex Cod. illuſtris viri Franciſci Thuani.* — * *al.* Beliſarium.

XXVII. POST hæc Rex Theudobertus ægrotans, febre valida correptus, mortuus eſt. Regnauítque annos XIV. Regnum ipſius in ſuperiores Francos in Auſter,

Greg. lib. 3. c. 36.

A ſter, THEVDOALDVS filius eius accepit. Igitur bonæ memoriæ glorioſiſſima Chrothildis Regina bonis operibus pollens, apud vrbem Toronicam migrauit ad Dominum plena dierum. Quæ cum magno pſallentio Pariſius deportata, in ſacrario Baſilicæ ſancti Petri ad latus Chlodouei Regis viri ſui ſepulta eſt, à filiis ſuis Childeberto & Chlotario Regibus humata. Vbi & beatiſſima Genoueſa ſepulta eſt. Chlotharius quoque Rex de diuerſis mulieribus ſeptem filios habuit, id eſt, de Ingunde Guntharium, Childericum, Haribertum *, Guntramnum, Sigibertum, & Chlodſindam filiam. De Heregunde * quoque ſorore Ingundis habuit Chilpericum. De Gunſina * habuit Chramnum. Per amorem enim Ingundis, eò quòd pulchra eſſet & decora, & ipſe eſſet nimis luxurioſus, Herigundem ſororem eius in coniugium accepit. Theudoaldus autem Rex filius Theudoberti Regis in Auſter, ægrotans febre valida mortuus eſt, regnauitque annos VII. Regnúmque eius Chlotarius Rex cum theſauris multis accepit. Eo anno rebellantibus Saxonibus Chlotarius Rex commoto Francorum exercitu contra eos pugnam iniit ſuper VViſeram fluuium, exercitum eorum maximum interfecit, terrámque eorum vaſtauit: peruagans totam Toringam, ac depopulans, pro eo quòd ſolatium Saxonibus præbuiſſent.

[Margin: CHILDEBERTVS. CHLOTARIVS. THEVDOBALDVS. Greg. lib. 4. c. 1 — *Charibertum. — * Charegunde — * Gunſinde, & Guuſinane. — Gregor. lib. 4. cap. 2.]

XXVIII. CHRAMNVS itaque filius Chlotarij pulcher & decorus erat nimis, B & acer & callidus. Cumque vltra Ligere à patre miſſus in loco eius fuiſſet, cepit regionem valde iniquiter opprimere. Quod cùm patri nuntiatum fuiſſet, ille eum ad ſe venire præcepit. Sed Chramnus noluit iuſſum patris implere, duriùs agens. Duxitque VVillehari * filiam ſibi in vxorem nomine Chaldam. Adprehenſiſque multis theſauris Pariſius veniens, cum Childeberto Rege patruele ſuo ſacramento conſtrictus eſt, iurans ſe eſſe patri certiſſimum inimicum. Cùm autem Childebertus Rex ægrotare cœpiſſet, diutiſſimè Pariſius febribus decubans, mortuus eſt, & in Baſilica beati Vincentij Martyris, quam ipſe conſtruxit, ſepultus. Cuius Regnum & theſauros Chlotarius Rex accepit. Chramnus quoque cùm euadere patri non poſſet, Britannias petiuit. Ibi cum Brittannorum Rege Cunoberto ipſe & vxor eius, & filij * eius latuerunt. VVillebarius autem ſocer eius Turonos * ad Baſilicam ſancti Martini confugit. Tunc ipſa Baſilica per peccata VVillebarij & vxoris eius ſuccenſa eſt: quam poſtea Chlotarius Rex ſtanno cooperire iuſſit, & illam ea, qua prius fuerat, elegantia reparauit. Poſt hæc Chlotarius Rex commoto magno exercitu contra Chramnum in Britanniam frendens direxit. Sed & Chramnus nihil timens, contra patrem ad bellum cum Cuniberto * Rege Britannorum egreditur. Cúmque fortiter inter ſe compugnarent, Chlotarius Rex commotus lachrymis aiebat: Reſpice Domine de cœlo, & iudica iuſtè, illúdque im- “ C pone iudicium, quod quondam inter Abſalonem & patrem eius Dauid po- “ ſuiſti. Confligentéſque pariter, Britannorum Rex in fugam vertitur, ibi- “ que cecidit. Chramnus quoque dum per fugam euadere conaretur, nauéſque in mari paratas haberet, & dum vxorem vel filias liberare vellet, ab exercitu patris oppreſſus, captus atque ligatus eſt. Quod cùm Chlotario Regi nuntiatum fuiſſet, iuſſit eum cum vxore & filiabus igne conſumi: incluſíque in tugurium cuiuſdam pauperculæ, Chramnus ſuper ſcamnum extentus orario ſugillatus * eſt, & ſic poſtea ſuper eos ipſa caſella incenſa, cum vxore & filiabus eſt combuſtus.

[Margin: Greg. lib. 4. c. 10. — * al. VVillcharij. — HVC VSQVE EXEMPLAR CAMERACENSE. — * al. filiæ. — * Toronis. — * al. Conoberto, & Conobero. — * i. ſtrangulatus.]

XXIX. TVNC quoque in illis temporibus beatiſſimus Medardus Epiſcopus, plenus virtutibus præclaris & gloria, migrauit ad Dominum. Quem Chlotarius Rex Sueſſione ciuitate cum magno pſallentio glorioſè ſepeliuit, tribuens illic multas facultates. Rex verò Chlotarius ad beati Martini ſepulchrum abiit: illic diutiſſimè orans, multa munera largitus eſt, & per multas Baſilicas Sanctorum complurima dona tribuit. Poſt hæc dum in Cottia ſylua venationem exerceret, à febre valida corripitur. Exinde Compendio villa, quæ eſt Palatium regale, rediit. Vbi cùm grauiter vexaretur, dicebat: Vua, vua! quid putatis, qualis eſt il- “ le Rex cœleſtis, qui ſic tam magnos Reges interficit? In hoc enim tædio po- “ ſitus ſpiritum exhalauit, regnauitque annos LI*. Quem quatuor filij ſui cum magno honore Sueſſionis ciuitate deferentes, in Baſilica beati Medardi ſepelierunt. CHILPERICVS verò poſt mortem patris ſui theſauros, qui in villa Brinnaico * erant congregati, accepit, & ad Francos vtiliores petiit,

[Margin: Greg. lib. 4. c. 19. — * al. Obiit autem anno LI. regni ſui. — * al. Brinnago & Brinnaco.]

CHARIBERTVS. GVNTRANNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

ipſiſque munera multa dedit, & ſibi ſubdidit. Mox Pariſius ingreditur, ſedémque Childeberti Regis occupat. Sed non diu licuit ei hoc poſſidere. Nam coniuncti fratres eius, eum exinde expulerunt, & ſic inter ſe hi quatuor, id eſt, Charibertus *, Guntrannus, Chilpericus, atque Sigibertus, diuiſionem legitimam fecerunt. Accepitque CHARIBERTVS Regnum Childeberti, ſedémque conſtituit Pariſius: GVNTRANNVS Regnum Chlodomeris accipiens, Aurilianis ſedem inſtituit: CHILPERICVS verò Regnum Chlotarij patris ſui accipiens, Sueſſionis ciuitate ſedem ſtatuit. SIGIBERTVS autem Regnum Theuderici accepit, & ſedem habere Remis ciuitatem conſtituit.

(* Cherebertus.)

Gregor. lib. 4 c. 23.

XXX. IGITVR poſt mortem Chlotarij Regis, Chuni commoti cum Cagano Rege ſuo Gallias venire deſtinant. Contra quos Sigibertus exercitum mouit, ac fortiter contra eos pugnans proſtrauit atq; deuicit, & in ore gladij eos fugauit. Sed poſtea Rex eorum amicitias cum Sigiberto petiit, & per miſſos ſuos pacem cum eo poſtulauit*, reuerſúſque eſt in terram ſuam. Dum autem illic moraretur Sigibertus, Chilpericus frater eius hoſte collecto Remos peruaſit, & Campaniam ſuccenſam atque prędatam deuaſtauit. Sigibertus autem à Chunis rediens victor, contra Chilpericum exercitum commouit, Sueſſionis ciuitatem occupat: ibique inuento THEVDEBERTO filio Chilperici adprehendit eum, & in exilium tranſmiſit*. Accedens etiam contra Chilpericum bellum commouit. Quo victo atque fugato, ciuitates ſuas in ſuo dominio * reſtituit. Theudobertum verò filium eius apud Ponticonem villam cuſtodire iuſſit per annum integrum. Quem poſtea, clemens vt erat, muneribus ditatum patri reddidit ſanum: dato ſibi ſacramento, ne vnquam contra eum agere deberet. Quod tamen poſtea, peccatis ingruentibus, fuit inruptum. Charibertus Rex Ingobergam * duxit vxorem. Habebátque ipſa Regina puellas duas cuiuſdam pauperis filias, nimis pulchras & ſpecioſas. Nomen ſenioris Marcouefa *, nomen verò iunioris Meroſledis vocabatur. In quarum amore Rex Charibertus nimis exarſerat. Ingoberga quoque affligebat eas nimio odio pro ea cauſſa. Nam & patrem earum compoſitorem lanificij fieri iuſſit. Pro qua cauſſa Rex nimis iratus Ingobergam reliquit, & Meroſledem accepit vxorem. Poſt hæc quoque Marcouefa ſororem eius ad coniugium copulauit; pro qua cauſſa à ſancto Germano Pariſiorum Epiſcopo excommunicatus vterque eſt. Sed cùm Rex eam relinquere nollet, percuſſa iudicio Dei mortua eſt.

(* al. pepigit — * retruſit. — * in ſuam dominationem reuocauit. — * al. Ingodotergam. — *Gregor. lib. 4. c. 26.* — * Marcoueua.)

XXXI. NON poſt multum tempus Charibertus etiam Rex mortuus eſt, & in Blauia caſtello in Baſilica ſancti Romani ſepultus. Porro Sigibertus Rex cùm videret quòd fratres eius indignas ſibi vxores acciperent, & ancillas ad coniugium copularent, Legationem in Spaniam miſit, & cum multis muneribus Brunchildem Athanigildi Regis filiam petiit. Erat enim puella elegans opere, & pulchra, & ingenioſa. Quam pater eius non denegans, cum magnis theſauris antedicto Regi tranſmiſit. Ille verò cum magno apparatu & immenſo gaudio eam accepit vxorem. Et quia Arrianæ legi ſubiecta erat, eam Sigibertus Rex in nomine ſanctæ Trinitatis baptiſare præcepit: & fidem Catholicam confeſſa, perfectè imbuta eſt. Quod videns Chilpericus Rex, cùm iam plures haberet vxores, ſororem Brunchildæ nomine Galſuindam * expetiit, promittens per Legatos, alias vxores dimittere. Pater verò eius has promiſſiones audiens, filiam ſuam præfatam cum multis theſauris ei deſtinauit. Nam ipſa Galſuinda ætate ſenior erat Brunchilde. Chilpericus verò cum magno gaudio eam in coniugio ſuſcepit, & ipſa in nomine ſanctæ Trinitatis chriſmata, magna Chriſtiana * effecta eſt. Per odium autem Fredegundis valdè peſſimæ concubinæ ſuæ ortum eſt inter eas grande ſcandalum. Dicebat enim ipſa Galſuinda, tantas ſibi iniurias à Rege ſe ſufferre non poſſe, propter inimicitias Fredegundæ. Petiit itaque vt relictis theſauris, quos ſecum de Spania tulerat, liberam eam redire dimitteret in patriam ad patrem ſuum. Sed ille eam verbis mollibus blandiebatur. Per conſilium itaque peſſimæ Fredegundis eam per noctem in ſtratu ſuo ſtrangulauit. Poſt cuius obitum Deus pro ea virtutes oſtendit. Quo facto, fratres Chilperici hoc indignantes,

(*Greg. lib 4. c. 27.* — *Greg. lib. 4. c. 28* — * Gailſuuindam. — * magnæ ſanctitatis femina.)

A eum de Regno eiicere voluerunt. Habebat autem tunc Chilpericus Rex tres GVNTRAMNVS
filios de Audouera Regina ſua, id eſt, THEVDOBERTVM*, MEROVEVM, & CHILPERICVS.
CHLODOVEVM. Nunc autem ad cœpta redeamus, qualiter Fredegundis do- SIGEBERTVS.
minam ſuam Audoueram Reginam decepit. Nam ipſa Fredegundis ex familia in-
fima fuit. Cùm autem Chilpericus Rex in hoſtem cum Sigiberto fratre ſuo contra * Theutbertum.
Saxones ambulaſſet, Audouera Regina grauida remanſit, quæ peperit filiam.
Fredegundis verò per ingenium conſilium dedit ei, dicens: Domina mea, ec-
ce Dominus Rex victor reuertitur: quomodo poteſt filiam ſuam gratanter* * al gratulanter & dignanter.
recipere non baptiſatam? Cùm hæc audiſſet Regina, baptiſterium parare præ-
cepit; vocauitque Epiſcopum, qui eam baptiſare deberet. Cúmque Epiſcopus
adfuiſſet, non erat matrona ad præſens, quæ puellam ſuſcipere deberet. Et ait
Fredegundis: Nunquid ſimilem tui inuenire poterimus, quæ eam ſuſcipiat?
Modo tumet ipſa ſuſcipe eam. Illa verò hæc audiens, de ſacro fonte eam ſuſce-
pit. Veniens autem Rex victor, exiit Fredegundis obuiam ei, dicens: Deo gra-
tias, quia Dominus noſter Rex victoriam recepit de aduerſariis ſuis; natáque ti-
bi eſt filia. Cum qua dominus meus Rex dormiet hac nocte? quia domina mea * al Chelſindane.
Regina commater tua eſt de filia tua Childeſinde*. Et ille ait: Si cum illa dor-
mire nequeo, dormiam tecum. Cúmque introiſſet Rex in Aulam ſuam, occurrit
Audouera Regina cum ipſa puella. Et ait ei Rex: Nefandam rem feciſti per ſimpli-
citatem tuam. Iam enim coniux mea eſſe non poteris ampliùs. Rogauitque eam
B ſacro velamine induere, cum ipſa filia ſua: deditque ei prædia multa & villas.
Epiſcopum verò, qui eam baptiſauit, exilio condemnauit. Fredegundem verò
copulauit ſibi ad Reginam.

XXXII. TVNC Iuſtinianus Imperator apud Conſtantinopolim ciuitatem obiit: Greg. lib. 4. c. 37. & 43.
Iuſtinus ambiuit* Imperium. Chlodoueus quoque iunior filius Chilperici abiit * al. accepit
vſque Burdegalam* vrbem. Vbi cùm nullo inquietante reſideret, Sigulfus qui- * al Burdigalem, & Burgundigalam.
dam à parte Sigiberti Regis miſſus, cum exercitu ſe ſuper eum obiecit. Quem
fugientem, cum tubis & buccinis quaſi fugientem ceruum inſequebatur. Qui
vix ad patrem labens Pariſius peruenit. Chilpericus quoque Theudobertum
filium ſuum ſeniorem, qui antea Sigiberto iurauerat, vltra Ligerem cum ho-
ſte* direxit. Qui abiens ciuitates Sigiberti auunculi ſui peruaſit, id eſt Toronis, * al. hoſtili manu.
Pictauis, vel reliquas. Apud Pictauis autem contra Gundoaldum Ducem pu-
gnauit; conlæſúſque eſt exercitus Gundoaldi, & fugit. Magnámque cædem il-
lic Theudobertus de hoſte Gundoaldi fecit. Commoto indè exercitu Lemoui-
cinum Cadurcinúmque abiit, eáſque peruaſtauit. Eccleſias multas incendit, mi-
niſteria detrahit*, clericos interfecit; Monaſteria virorum deiecit, puellarum * aboliuit.
deludit, & cuncta deuaſtauit. Fuitque in illo tempore peior in Eccleſiis gemi-
tus, quàm tempore perſecutionis Maximiani & Diocletiani Imperatorum.
Cúmque has diſcordias inter hos fratres diſſeminari videret, commoto iterum Greg. lib. 4. c. 49.
Chilpericus exercitu vſque Remis acceſſit, cuncta incendens atque debellans.
C Quod audiens Sigibertus, conuocatis gentibus illis quæ vltra Rhenum ſunt,
Pariſius venit, & contra fratrem ſuum ire diſponit, mittens nuntios Dunenſibus
vel Toronicis, vt contra Theudobertum ire deberent. Quod illi diſſimulan- Cap. 50.
tes, Rex Godegiſilum & Guntramnum Duces in capite dirigit. Qui com-
mouentes exercitum, aduerſus eum pergunt. Ille quoque derelictis ſuis cum
paucis remanſit, ſed tamen ad bellum exire non dubitauit. Venientéſque ad pu-
gnam Theudobertus* deuictus proſternitur, mortuúſque eſt ibi. Ab Aunolfo * Theutbertus.
quoque Duce collectus, Ecoloſinam ciuitatem deportatus, ibidem ſepultus eſt.
Chilpericus verò per Rodomagenſem vrbem fugiens cum vxore ſua ac fi-
liis, Turnacum ciuitatem ingreſſus, ibi ſe recluſit & communiuit. Sigiber-
tus verò ciuitates illas, quæ vltra Pariſius ſunt poſitæ, vſque Rodomacum
accepit. Regreſſus inde Pariſius introiens, ibi ad eum Brunchildis cum filiis
ſuis venit. Tunc Franci, qui quondam ad Childebertum ſeniorem aſpexerant, Greg. lib. 4. c. 51.
ad Sigibertum Legationem mittunt vt ad eos veniret, & illic Chilperico de-
relicto, ipſum ſupra ſe Regem ſtabiliunt. Qui hæc audiens, miſit eos vt fratrem
ſuum inſupra memorata ciuitate Turnaco obſiderent: dicens ſe cum exerci-
tu eos eſſe ſequuturum. Cui beatus Germanus Epiſcopus dixit: Si abie-
ris, & fratrem tuum interficere nolueris, viuus & victor redis: ſin autem

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

aliud cogitaueris, morieris. Sic enim Dominus per Salomonem ait: *Foueam quam fratri tuo preparabis, in eam cades.* Quod ille audire neglexit. Venientem autem illum apud villam, cui nomen Victoriacum, collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitúmque ſupra clypeum Regem eum ſuper ſe ſtatuunt. Tunc Fredegundis memor artium ſuarum inebriauit duos pueros Taruuanenſes, dixitque eis; Ite ad cuneum Sigiberti, & adſimulate vt eum ſupra vos in Regem eleuare debeatis, eúmque interficite. Si euaderitis viui, ego mirificè honorabo vos, & ſobolem veſtram: ſi autem corrueritis, ego pro vobis eleemoſynas multas per loca Sanctorum diſtribuam. Illi verò nec dubij, ad eum venientes, cùm aliam cauſam ſuggerere ſimularent, abſtractis cultris (quos vulgus ſcramxaxos* vocant) vtraque ei latera feriunt. At ille vociferans atque corruens, non pòſt multo ſpacio emiſit ſpiritum ſuum. Vbi etiam & illi homicidæ corruerunt. Chilpericus verò neſciens de fratris interitu, quid Fredegundis egiſſet, dubius hæſitabat, quomodo anguſtias, quas ab hoſte fratris ſuî patiebatur, an euadere poſſet, aut non. Donec Fredegundis omnia de fratris ſui morte narrauit. Tunc egreſſus Chilpericus Rex cum ſatellitibus ſuis de Turnaco cum vxore & filiis, veſtitum Sigibertum veſtibus ornatis apud Lambros vicum ſepeliuit. Vnde poſtea Sueſſionis in Baſilica ſancti Medardi iuxta patrem ſuum Chlotharium ſepelierunt. Obiit autem anno XIV. regni ſui, ætate quadragenaria. Interempto igitur Sigiberto Rege apud Victoriacum villam, Brunhildis Regina cum filiis ſuis Pariſius reſidebat, plena luctu, quid de ſe agere deberet, ignorans. Gundoaldus Dux adprehenſum CHILDEBERTVM filium eius paruulum furtim per noctem abſtulit, & cum eo in Auſter fugit. Collectíſque gentibus, ſuper quas pater eius regnauerat, Regem eum conſtituit.

*al. ſcramſaxos Sachſo longiores cultri & machæræ.

XXXIII. CHILPERICVS verò Rex Pariſius veniens, adprehenſa Brunhilde, apud Rotomagenſem ciuitatem in exilio retruſit, theſauróſque eius, quos Pariſius detulerat, abſtulit, & filias eius Meldis vrbe tenere præcepit. Chilpericus poſt hæc filium ſuum Meroueum cum exercitu vltra Ligerim dirigit. At ille relicta ordinatione patris, per Cenomannicum reuerſus, matrem ſuam Audoueram viſitare ſe fingens, Rotomacum ciuitatem venit. Ibique Brunihildæ Reginæ coniunctus, eam ſibi in coniugium copulauit. Hæc audiens Chilpericus, quòd ſcilicet contra fas & legem Canonicam vxorem patrui accepiſſet, valde amarus factus eſt, & feſtinus ad ipſam vrbem perrexit. Illi verò cùm cognouiſſent, quòd eos ſeparare decerneret, ad Baſilicam ſancti Martini, quæ eſt ligneis tabulis ſupra murum conſtructa, confugiunt. Rex verò cùm eos per ingenium inde eiicere non poſſet, doloſè eis iurans: Si, inquit, voluntas Dei fuerit, ipſe eos ſeparare non conaretur. Hæc illi ſacramenta accipientes, de Baſilica egreſſi ſunt: exoſculatíſque doloſè, & dignanter acceptis, epulauit cum eis Rex. Poſt dies verò paucos, cum ipſo Merouco aſſumpto Sueſſionis ciuitatem rediit. Cúmque ibidem moraretur, collecto hoſte de Campania aduerſus Chilpericum, ille quoque ſimiliter cum exercitu aciem dirigit contra eos. At illi nimis cæſi in fugam dilabuntur, multóſque ibi nobiliſſimos viros occidit. Quæ poſtquam acta ſunt, Rex Chilpericus propter coniugationem Brunhildæ, vel eius maleficia, Meroueum ſuſpectum habebat pro hac pugna, inſidiante Fredegunde. Tunc expoliatum eum ab arma, commendauit cuſtodibus, tractans* quid de eo facere deberet. Poſt hæc tonſuratus eſt ipſe Meroueus iubente Chilperico, Preſbyter ordinatus eum veſte ſaccerdotali Monaſterium Aninſulâ in Cinomannicum eum direxit, vt illic regulari ordine degere deberet. Tempore quoque illo beatus Germanus Pariſiorum Epiſcopus plenus dierum ac virtutibus magnis migrauit ad Dominum, & cum gloria & pſallentio maximo in beati Vincentij Martyris Baſilica eſt ſepultus. Childebertus poſt hæc iunior Legationem ad Chilpericum miſit propter Brunhildem matrem ſuam. Illa quoque pacificè reddita eſt. Eo tempore SAMSON filius Chilperici mortuus eſt.

Greg. lib. 5. c. 1.

Gregor. lib. 5. c. 3.

*al. conſultans.

Gregor. lib. 5. c. 8.

Greg. lib. 5. c. 22.

XXXIV. CHILPERICVS autem Rex deſcriptiones nouas & graues per conſilium Fredegundis in cuncto Regno ſuo fieri iuſſit. Pro qua cauſſa multi relinquentes ciuitates illas vel poſſeſſiones proprias, alia Regna petierunt, dicentes; Sibi melius eſſe peregrinari, quàm tali periculo ſubiacere. Sic enim ſtatutum fuerat, vt poſſeſſor de propria terra vnam amphoram vini per arepennem redderet. Sic &

Greg. lib. 5. c. 28.

A de reliquis terris & vniuerſa ſubſtantia faciebant. Similiter & de mancipiis cuncta agebantur. Populus verò valde oppreſſus vociferabantur ad Dominum. Eo tempore Rex Chilpericus grauiter ægrotauit. Quo recuperante *, filius eius iunior necdum baptiſatus ægrotare cœpit. Qui baptiſatus, vix conualuit. Fraterque eius ſenior nomine CHLODOBERTVS hoc morbo corripitur valde *. Et Fredegundis plena dolore filiorum & gemitu, ait ad Regem ſerò pœnitens *: Diu nos malè agentes pietas diuina ſuſtinet. Nam nos ſæpè febribus & aliis malis corripuit, & emendare neglexìmus. Ecce iam perdimus filios: ecce iam eos lacrymæ pauperum, lamenta viduarum, ſuſpiria orfanorum interimunt. Ecce auri & argenti immenſa pondera, cellaria & horrea plena redundant, & neſcimus cui congregamus ea. Ecce quod pulchrius habebamus, perdimus. Quid nobis proderunt omnia iſta? Nunc verò placeat tibi conſilium meum, & iube reddere quod malè peruaſimus, & deſcriptiones nouas, quas iniuſtè & nequiter fecimus, iube incendere *: vt ſi natos perdimus, vel pœnam perpetuam euadamus. Tunc Rex compuncto corde tradidit omnes deſcriptiones iniquas ad comburendum in ignem. Poſt hæc paruulus filius eius moritur. Quem cum grandi mœrore Pariſius in Baſilica ſancti Dionyſij Martyris deportantes ſepelierunt. Deinceps Chlodobertus * filius eorum alius cùm nimis ægrotaret, componentes eum in feretro, Sueſſionas * ad
B Baſilicam ſancti Medardi deduxerunt. Proiicientéſque eum ad ſanctum ſepulcrum, vouerunt vota pro eo. Sed media nocte deficiens mortuus eſt. Quem in Baſilica ſanctorum Martyrum Criſpini & Criſpiniani ſepelierunt. Magnus quoque planctus in omni populo fuit. Nam mulieres cum viris ſumentes lugubria flebant, nigris veſtibus indutæ, percuſſæ pectora hoc funus ſunt proſecutæ. Multa quoque munera ac dona Chilpericus Rex Eccleſiis vel pauperibus, ac prædia multa eſt largitus.

XXXV. Eo quoque tempore Iuſtinus Imperator amens effectus XIII. anno imperij ſui apud Conſtantinopolim ciuitatem obiit. Tiberius quoque Imperium ſuſcepit. Poſt hæc Theudericus puer filius Chilperici obiit. His diebus peperit Fredegundis puerum, quem CHLOTHARIVM vocauerunt. Hic fuit poſtea Rex magnus, qui genuit Dagobertum. In illis quoque diebus Childebertus Rex in Italiam abiit, rurſúmq; eam ad partē Auſter, quam ipſe regebat, adquiſiuit, & ſub tributo ſubiugauit. Tunc etiam maximæ diſcordiæ inter Chilpericū & Childebertū nepotem ſuum conſurgebant. Irritabántque eos ex vtraque parte Fredegundis & Brunhildis. Eo quoq; tempore mortuus eſt bonæ memoriæ Guntramnus Rex inclitus, frater Chilperici. Cauelone * autē ciuitate Burgundiæ in Baſilica S. Marcelli Martyris ſepultus eſt. Regnauit autem annos XXXI. Fredegundis itaque filiam ſuam nomine Rihgunde *, cum magnis opibus & infinitis theſauris, in Hiſpaniis ad Leudegildum Regem, vxorem filij ſui cum magna Legatione Gottorum direxit. Erat autem Fredegundis Regina pulcra, & ingenioſa nimis, atque adultera. Landericus quoque erat tunc in Aula Regis Chilperici, vir efficax at-
C que ſtrenuus. Quem memorata Regina diligebat multùm, quia luxuria commiſcebatur cum ea. Quadam die maturiùs mane, cùm Rex ad venationem exercendam de villa Calinſa * in Pariſiaco dirigeret, cùm nimis ipſam Fredegundem diligeret, reuerſus in camera Palatij de ſtabulo equitum, illa caput ſuum abluens aquâ in ipſa camera; Rex verò retro veniens, eam in natibus ſuis de fuſte percuſſit. At illa cogitans quòd Landricus eſſet, ait; Quare ſic facis Landrice? Reſpiciens ſurſum * vidit quòd Rex eſſet, & expauit vehementer. Rex verò nimis triſtis effectus; in ipſam venationem perrexit. Fredegundis itaque vocauit ad ſe Landericum, & narrauit ei hæc omnia quæ Rex fecerat, dicens: Cogita quid agere debeas: quia craſtina die ad tormenta valida exibimus. Et ait Landericus contriſtatus ſpiritu, & commotus lacrymis, dicens: Tam mala hora * te viderunt oculi mei. Vbi fugere poſſum domino meo Regi? Ignoro enim quid agere debeam, quia comprimunt me vndique anguſtiæ. Et illa dixit ei: Noli timere. audi conſilium meum, & faciamus hanc rem, & non moriemur. Cùm enim Rex de venatione ſummo noctis veſpere obtenebrante crepuſculo aduenerit, mittamus qui eum interficiat: & præcones clament, quòd inſidiæ ſunt Childeberti. Illo quoque mortuo nos cum filio meo Chlothario regnemus. Factum eſt autem in initium noctis, reuertente Chilperico

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.
* al. conualeſcente.
* al. valida tabe.
* al. iam pœnitens.
* al. igni cremari.
* al. Robertus.
* al. Sexonis.
Gregor lib. 5. cap. 30.
* al. Cabillono.
* al. Riccundem, & Ricohundem.
* Callenſe
* al. retro.
* Tam inde lè.

CLOTHARIVS II. CHILDEBERTVS.

* al. ad hoſpitia. * al. ſcramſaxis. * al. Machulfus.

A Rege de venatione, quidam pueri adulatores inebriati vino à Fredegunde miſſi, dum de equo deſcenderet, pergentibus reliquis perſonis ad metata * ſua, ipſi gladiatores percuſſerunt Regem in aluum ſcramſaxis *. At ille vociferans exſpirauit, & mortuus eſt. Succlamauerunt quoque adulatores, quos Regina fraudulenter miſerat, dicentes; Inſidiæ, inſidiæ fuerunt hæ Childeberti Regis Auſtraſiorum ſuper dominum noſtrum Regem. Tunc exercitus huc illúcque diſcurrentes cùm nihil inueniſſent, reuerſi ſunt ad propria ſua. Mallulfus * itaque Siluanectenſis Epiſcopus, qui in ipſo Palatio tunc aderat, indutum eum veſtibus regalibus, in naue leuatum, cum hymnis & pſallentio, magno, cum Fredegunde Regina vel reliquo exercitu, Pariſius ciuitatem in Baſilica beati Vincentij Martyris eum ſepelierunt. Regnauit enim annos XXIII.

* al. elegerunt. * al. Sueſſionico. * coadunati. * Truncia pago Saxonego. * al. Trúciaco.

XXXVI. FREDEGVNDIS autem cum CHLOTHARIO Rege paruulo filio ſuo, & Landerico, quem Maiorem domus Palatij conſtituerat *, in Regno reſedit. Franci quoque prædictum Chlotharium Regem paruulum ſupra ſe in Regnum ſtatuerunt. Audiens autem Childebertus Rex Auſtraſiorum filius Sigiberti, nepos Chilperici, auunculo ſuo mortuo maleficia Fredegundis Reginæ, hoſtem collegit. Nam defuncto Guntramno patruele ſuo, Regnum Burgundiæ ipſe accepit. Igitur Burgundiones & Auſtraſij, & ſuperiores Franci, ſimul commoto grandi exercitu valdè per Campanias digreſſi, pago Seſſaunico * cum Gundobaldo & Vuintrione B Patriciis ſuis vaſtantes ingrediuntur. Hæc audiens Fredegundis, cum Landerico & reliquis Francorum Ducibus hoſtem cõgregat: & ad Brinnacum villam veniẽs, multa dona & munera Francis donauit, eóſque ad pugnandum contra inimicos eorum cohortans. Cúmque vidiſſet, quòd nimius eſſet exercitus Auſtraſiorum coniuncti * ſimul, conſilium dedit Francis qui cum ea erant, dicens; De nocte conſurgamus contra eos cum lucernis, portantes ſocij qui nos præcedunt ramos ſiluarum in manibus, tintinnabulis ſupra equos ligatis, vt nos cognoſcere ipſorum vigiles cuſtodes hoſtium non queant. Inluceſcente initio diei inruamus ſuper eos, & forſitan eos deuincemus. Placuitq; hoc conſilium. Cùm autem denunciatum fuiſſet Placitum, qua die ad præliandum in loco nuncupante Trucciæ * in pago Sueſſionico conuenire deberent. Illa ſicut conſilium dederat, de nocte conſurgens, cum armorum apparatu, cum ramis in manibus, vel reliqua quæ ſuperiùs diximus, aſcenſis equitibus, Chlotharium paruulum Regem in brachia vehitans, vſque Trucciago * peruenerunt. Cùm autem cuſtodes hoſtium Auſtraſiorum ramos ſiluarum, quaſi in montibus, in agmine Francorum cernerent, & tinnitum tintinabulorum audirent cuſtodes, dixit vir ad ſocium ſuum: Nónne heſterna die in illo & illo loco campeſtria erant? quomodo nunc ſiluas cernimus? Et ille inridens dixit; Certè inebriatus fuiſti, modò deliras. Non audis tintinnabula equorum noſtrorum iuxta ipſam ſiluam paſcentium? Cùm hæc agerentur, & aurora diei initium daret, inruerunt Franci cum ſtrepitu tubarum ſuper Auſtraſios & Burgundiones dormientes, cum Fredegunde & Chlothario paruulo. Interfecerúntque maximam partem de hoſte illo, & innumerabilis multitudo maximi valde exercitus à maiore C vſque ad minorem ibi cecidit. Gundoaldus quoque & VVitrio * per fugam dilapſi vix euaſerunt. Landericus verò inſecutus VVitrionem, ille per auxilium equi velociſſimi euaſit. Fredegundis verò cum reliquo exercitu vſque Remos acceſſit, Campaniam ſuccendit atque vaſtauit, cum multa præda & ſpoliis reuerſa eſt Sueſſionis ciuitatem cum exercitu ſuo.

* al. VVintrio. * al. Auſter.

XXXVII. Eo tempore Childebertus Rex Auſtraſiorum habebat filios duos, ſeniorem ex concubina nomine THEVDOBERTVM, iuniorem verò ex Regina nomine THEVDERICVM. Ipſúmque cum auia ſua Brunichilde in Burgundiam in Regno Guntramni Regis magni direxit. Eo tempore mortuus eſt Childebertus Rex iunior, regnauitque annos XX. Theudebertus filius eius in Regno patris ſui in Auſtria * ſtatutus eſt: Theudericus verò in Burgundia. Eo etiam tempore mortua eſt Fredegundis Regina ſenex & plena dierum, & Pariſius in Baſilica S. Vincẽtij Martyris eſt ſepulta. Theudericus verò Rex Burgundiæ erat pulcher & ſtrenuus, atque callidus nimis. Qui per conſilium auiæ ſuæ Brunhildæ hoſtem maximum ex Burgundia congregans, contra Chlotharium patruelem ſuum direxit. Chlotharius hæc audiens, commoto Francorum exercitu, contra eum feſtinus perrexit. Conuenientéſque ſimul cum hoſtibus in pago Senonico ſuper fluuium

A Aroanna conſtiterunt, bellóque inuicem commiſſo, tanta cædes illic fuit de vtroque populo, vt ipſe alueus de hominum cadaueribus repletus, aqua * ipſa penitus currere non valeret, tanto cruore fuſo. Ibi enim in ipſo certamine viſus fuit Angelus Domini euaginato gladio ſuper populum illum. Chlotharius autem Rex cernens læſum exercitum ſuum, in fugam dilapſus, ſecus fluuium Sequanam Miclitanum * caſtrum ingreſſus, exinde Pariſius vrbem penetrauit. Theudericus quoque regionem illam deuaſtans atque ſuccendens, vſque Sciona * vico cum multa ſpolia reuerſus eſt. Chlotharius autem à Pariſius regreſſus, vſque Arelauno * ſylua properauit.

CLOTHARIVS II. THEODORICVS II. THEODOBERTVS II.
* al. curſum aquæ ſolitum mutaret, tanto, &c.
* al. Militonem, & Michtonē
* Iſcuinam vicum
* al. Erelauno, & Aurellano

XXXVIII. BRVNIHILDIS verò ſæpiùs per inuidiam peiora conſilia Theuderico Regi nepoti ſuo ſubminiſtrabat, dicens: Cur negligis & non requiris theſaurum patris tui, ac Regnum eius, de manu Theudoberti? cùm certiſſimè ſcias eum non eſſe fratrem tuum: quia filius meretricis eſt, concubinæ patris tui, & in adulterio fuit natus. Cùm hæc audiſſet Theudericus, acerbis moribus vt erat, exercitum plurimum commotum contra Theudobertum germanum ſuum direxit, & ad Tulbiacum caſtrum ad bellum conuenerunt. Illis inter ſe valdè confligentibus, Theudebertus læſum cernens exercitum ſuum, in fugam dilabitur, & Coloniam ciuitatem ingreſſus eſt. Theudericus autem terram Ribuarinſem * ſuccendit, atque vaſtauit. Populus itaque regionis illius eius ſe ditionibus ſubdunt, dicentes: Parce nobis, piiſſime Rex. Iam enim ſubditi ſumus tibi: noli nos amplius opprimere. Et ille ait: Aut adducite mihi viuum Theudobertum, aut caput eius amputate, & mihi deferte, ſi vultis vt vobis parcere debeam. Illi hæc audientes, in ipſa ciuitate ingreſſi, ei alia pro alia mentientes dixerunt: Sic mandat frater tuus, Redde theſaurum patris tui, quem apud te retines: ille poſthæc reuertetur cum exercitu ſuo. Cúmque hæc ei mentientes dicerent, ille cum eis in Palatium theſauri ſui ingreſſus eſt. Cúmque in arca theſaurorum ornamenta requireret, vnus ex eis abſtracto gladio à retro eum in ceruicem percuſſit, & amputauit caput eius. Suſtulerúntque eum per murum ciuitatis Coloniæ. Theudericus verò hæc videns, ipſam ciuitatem adprehendens, theſauros magnos accepit. Cúmque ſacramenta ab ipſis Francorum ſublimibus accepiſſet in Baſilica ſancti Gereonis Martyris, viſum fuit ei quòd percuſſus fuiſſet in latere doloſè. At ille ait: Obſeruate oſtia, neſcio quis de iſtis periuratis Riboariis me percuſſit. Cúmque reuoluiſſent veſtimenta eius, non aliud inuenerunt, niſi ſignum paruulum purpureum. Inde enim cùm multa ſpolia Theudericus Rex reuerſus, cum filia Theudoberti Regis fratris ſui, vel duobus filiis eius paruulis reuerſus eſt ad vrbem Metenſem, ibique Brunhildis Regina aduenerat. Adprehenſóſque pueros filios Theudoberti interfecit.

* al. Ribarienſem

XXXIX. THEVDERICVS itaque Rex videns filiam Theudoberti, neptem ſuã, quòd eſſet pulcra, voluit eam ſibi ad coniugium copulare. Cui ait Brunhildis: Quomodo accipere poteris filiam fratris tui? At ille ait: Nonne tu dixiſti mihi, C quòd non eſſet frater meus? Cur induxiſti ſuper me hoc peccatum, inimica, mala, & rea mortis, vt fratrem meum & parentes interimerem? Et euaginato gladio * voluit eam transuerberare. Illa vero à circumſtantibus erepta, euaſit in cubiculum domus elapſa. Poſt hæc odio nimio infecta * potionem venenatam per manus miniſtrorum crudelium ei tranſmiſit. Qui ſtatim neſciens hunc dolum venenum bibit; ac deinde deficiens iniquum fudit * ſpiritum. Illóque mortuo paruulos filios eius iniquiter ipſa Brunhildis iugulauit. Iuniorem verò puerum in albis eliſo cerebro ad petram interfecit.

* al. cultro
* al. exterrita
* al. efflauit

XL. HIS Regibus mortuis, Burgundiones, & Auſtraſij, cum Francis pace facta, CHLOTHARIVM Regem in totis tribus Regnis in Monarcham ſuper ſe ſtabilierunt. Rex quoque Chlotharius commoto exercitu in Burgundiam abiit. Brunhildem doloſè quaſi eam ad coniugium ſociare ſe fingeret, data fide venire ad ſe fecerat. At illa credens ei, ornata cultu regali ad eum venit. Qui cùm eam vidiſſet, ait: Inimica Domini, cur tanta mala perpetrare inualuiſti, vt tam nobiliſſimam ſobolem regalem interimere in maleficiis tuis non formidaſti, tantúmque nefas agere non dubitaſti? Tunc adunato agmine Francorum & Burgundionum, cunctis vociferantibus, Brunihildam morte turpiſſima eſſe condignam: tunc iubente Chlothario Rege in camelo leuata, toto exercitu girato, deinde equorum

CLOTHARIVS II.

A

indomitorum pedibus ligata, diſſipatis membris obiit. Ad extremum ſepulcrum eius ignis fuit, oſſa ipſius combuſta. Rex verò pace per circuitum facta reuerſus eſt.

* al. Godolandus, & Gundobaldus

XLI. ERAT eo tempore poſt Landericum Gundoaldus * nobilis, Maior domus in Aula Regis, vir egregius atque induſtrius. Erátque Chlothario Regi tunc filius nomine DAGOBERTVS, puer efficax, atque ſtrenuus, ad omnia ſolers atque verſutus. Quem Rex adultum vnà cum Pipino Duce in Auſter regnaturum direxit. Auſtraſij verò Franci ſuperiores congregati in vnum, Dagobertum ſuper ſe Regem ſtatuunt. In illis quoque diebus Saxones rebellantes nimis commouerunt exercitũ gentium plurimarum contra Dagobertum Regem, vel Chlotharium. Dagobertus verò collecto hoſte plurimo, Rhenum tranſiit, contra Saxones ad pugnam exire non dubitauit. Illiſque validè pugnantibus, Dagobertus ſuper galea capitis ſui percuſſus, abſciſa particula * de capillis eius ad terram, retro ſtans armiger eius colligit eam. At ille læſum cernens populum ſuum, dixit ad ipſum puerum ſuum: Perge velociter feſtinus cum crine capitis mei nunc ad patrem meum, vt ſuccurat nobis antequam cunctus exercitus corruat. Qui cucurrit velociter, & Ardennam ſiluam tranſito Rheno fluuio penetrauit. Illic Chlotharius Rex cum exercitu plurimo peruenerat. Cúmque ille nuncius feſtinus adfuiſſet, deferens Regi de abſciſo crine filij ſui: ille nimio dolore commotus, cum ſtrepitu turbarum de nocte conſurgens, cum exercitu ſuo Rhenum tranſiit, in auxilium filij ſui feſtinus peruenit. Cúmque ſimul coniuncti in vnum hilari corde manibus plauderent, ſuper VViſera fluuium tendentes fixerunt tentoria. Berthoaldus verò Dux Saxonorum ex alia parte ripæ huius fluminis ſtans, paratus ad placitum, vel ad pugnam procedere, audiens hunc tumultum populi, interrogauit, quid hoc eſſet? At illi reſponderunt dicentes; Dominus Clotharius Rex venit, & ob hoc lætantur Franci. Qui reſpondit cum ganno * dicens: Mentitis vos, delerare formidatis, cùm Chlotharium habere dicitis: cùm nos eum mortuum eſſe auditum * habeamus. Rex quoque illic ſtans loricâ indutus & galea in capite, crines cum canicie variatos obuoluit. Cúmque diſcopertus, à galea apparuiſſet caput Regis, cognouit Berthoaldus eſſe Regem, & ait: Tu ne hìc eras bile * iumentis. Rex verò hæc audiens, valde indignatus hoc conuicio, VViſeram fluuium ingreſſus cum equo velociſſimo, tranſnatauit, ferus vt erat corde, Berthoaldum perſequebatur. Francorúmque exercitus ſequens Regem, natantes vix fluuium cum Dagoberto tranſiiciebant per gurgites immenſos. Rex quoque Chlotharius perſecutus Berthoaldum, certabat valde cum eo. Dixitque Berthoaldus: Recede à me, oro *, ne fortè interficiam te. Quia ſi prævalueris aduerſus me, ſic omnes homines dicent, quòd ſeruum tuum Berthoaldum gentilem peremiſti. Si autem interfecero ego te, tunc rumor magnus in cunctis gentibus audietur, quòd fortiſſimus Rex Francorum à ſeruo ſit interfectus. Rex autem nequaquam adquieuit dictis eius: ſed magis conſurgebat animus illius, contra & ſuprà eum. Eques itaque quidam Regis à longè ſecutus Regem, clamat: Confortare, confortare contra aduerſarium tuum, domine mi Rex. Iámque erant manus Regis graues valde. Erat enim loricatus. Conſurgénſque Rex ſuper eum, interfecit ipſum Berthoaldum, ſuſtulitque caput eius in conto. Reuerſúſque ad Francos, illiſque lugentibus, neſciebant quid Regi contigiſſet. Viſo ergo eo, gauiſi ſunt gaudio magno. Rex verò tota terra Saxonorum vaſtata, populo illo interfecto, non ibi maiorem hominem reliquerunt viuentem, niſi * & gladius ſuus (quod ſpatam vocant) per longum habebat. Hoc ſignum in regione illa ſtatuit. Reuerſúſque eſt Rex victor in terra ſua.

* al. abſciſa eſt particula capillorũ eius. Quæ cùm ad terram decidiſſet, collegit eã armiger eius. Qui læſum, &c.

B

* al. cachinno

* auditu compertũ

* al. blare iumentũ, & bale iumenti.

* al. ô Rex

C

* al. niſi qui gladij ſui ſtaturã æquare poſſet

DAGOBERTVS I.

XLII. SVCCEDENTE verò tempore mortuus eſt Chlotharius Rex, ſenex & plenus dierum: regnauitque annos XLIV. Regnúmque eius DAGOBERTVS Rex filius eius in Monarchia in totis tribus Regnis ſagaciter accepit. Fuitque ipſe Dagobertus Rex fortiſſimus in bellis, enutritor Francorum, ſeueriſſimus in iudiciis, Eccleſiarum largitor. Ipſe enim eleemoſynarum copiâ de fiſco Palatij per Eccleſias ſanctorum primus diſtribuere cenſum iuſſit. Pacem in cuncto Regno ſuo ſtatuit. In multis gentibus rumor eius perſonuit, timorem & metum in vniuerſis Regnis per circuitum incuſſit. Ipſe pacificus ſicut Salomon, quietus Regnum obtinuit Francorum. Tunc & beatus Audoenus Epiſcopus exortus eni-

A tuit. Eo tempore defuncto Gundoaldo Maiore domus inclito, Dagobertus Rex Erconaldum * virum inluſtrē in Maiorem domatus ſtatuit. Habuitque prædictus Rex ex Regina ſua Nāthilde * de genere Saxonorum filios duos, SIGIBERTVM, & CHLODOVEVM. Sigibertum verò maiorem filium ſuum in Auſter, vna cum Pippino Duce, direxit in Regno ſtatutum *. Chlodoueum quippe iuniorem ſecum retinuit.

SIGEBERTVS II. CHLODOVAVS II.
* al. Archenaldū
* al Lanthilde
* al regnaturum.

XLIII. POST hæc igitur Rex Dagobertus à febre valida correptus, ægrotans mortuus eſt in Spinogilo villa in pago Pariſiacenſe *, & in Baſilica beati Dionyſij Martyris ſepultus eſt. Planxerúntque eum Franci diebus multis: regnauitque annos XXXIV. CHLODOVEVM filium eius Franci ſuper ſe Regem ſtatuunt. Accepitque vxorem de genere Saxonorum nomine Bathildem, pulchram valde, & omni ingenio ſtrenuam. Poſt hæc autem Sigibertus Rex Auſtraſiorum Pipino defuncto Grimoaldum filium eius in Maiorem domatus ſtatuit. Decedente verò tempore, defuncto Sigiberto Rege, Grimoaldus Maior domus filium eius paruulum nomine DAGOBERTVM totondit, & per Didonem Pictauenſis vrbis Epiſcopum in Scotia ad peregrinandum eum dirigens, filium ſuum in Regno conſtituit. Franci itaque commoti atque vehementer indignati, Grimoaldo inſidias præparant: eúmque eximentes *, ad condemnandum Regi Francorum Chlodo-
B ueo deferunt. Et Pariſius ciuitate in carcere mancipatus, vinculorum cruciatu conſtrictus, vt erat morte dignus, propter ſcelus, quod in dominum exercuit, morte vitam finiuit.

* al. Pariſiaco.
* al. cúmq; comprehentum ad condemnandū Regi Chlodoueo, vt erat morte dignus, deſtinant. Item in alio. eūq; de imperio deiiciētes, Regnum Clodoueo deferunt.

XLIV. Eo tempore CHLODOVEVS brachium beati Dionyſij Martyris abſcidit, inſtigante diabolo. Per idem tempus concidit Regnum Francorum caſibus peſtiferis. Fuit autem ipſe Chlodoueus omni ſpurcitiæ deditus, fornicarius, & inluſor feminarum, gula & ebrietate contentus. De huius morte & fine nihil dignum hiſtoria recolit. Multi enim Scriptores eius finem condemnant, neſcientes finem nequitiæ eius, in incertum de eo alia pro aliis reddentes, & referentes. Nam ex Bathilde Regina eius habuit tres filios, Chlotharium, Childericum, atque Theudericum. Decedente itaque in extremis præfato Rege Chlodoueo, qui regnauit annos XVI. Franci CHLOTHARIVM ſeniorem puerum ex tribus ſibi Regem ſtatuerunt, cum ipſa Regina matre regnaturum.

CLOTHARIVS III.

XLV. Eo tempore defuncto Erchonaldo * Maiore domus, Franci in incertum vacillantes, præfinito conſilio Ebruino huius honoris altitudine Maiorem domo in Aula Regis ſtatuunt. In his diebus Chlotharius Rex puer obiit, regnauitque annis quatuor. THEVDERICVS autem frater eius Rex eleuatus eſt Francorum. Childericus itaque alius frater eius in Auſtria vna cum Vulfaldo Duce Regnum
C ſuſcipere perrexit. Eo tempore Franci aduerſus Ebroinum inſidias præparant, ſuper Theudericum conſurgunt, eúmque à Regno deiiciunt. Crinéſque capitis amborum vi abſtrahentes, incendunt, Ebroinum tondunt, eúmque in Luxouio Monaſterio in Burgundia dirigunt. In Auſter quoque propter CHILDERICVM Legationem mittentes accommodant, & vna cum Vuolfoaldo Duce veniens in Regno Francorum eleuatus eſt. Nam ipſe Childericus leuis nimis omnia incautè peragebat, donec inter eos odium maximum & ſcandalum creuit, Francos valde opprimens. E quibus vnum Francum, nomine Bodolenum * ad ſtipitem tenſum cædi valde ſine lege præcepit. Hæc videntes Franci, in ira magna commoti, Ingobertus videlicet, & Amalbertus, & reliqui maiores natu Francorum, ſeditionem contra ipſum Childericum concitantes, Bodolenus ſuper eum cum reliquis ſurrexit inſidiatoribus, Regem interfecit, vnà cum Regina eius prægnante, quod dici dolor eſt. Vulfoaldus quoque per fugam vix euaſit, in Auſter reuerſus. Franci autem Leudeſium filium Erchinaldi * nobilem in Maiorem domus Palatij eligunt. Eratque ex Burgundia in hoc conſilio beatus Leudegarius Auguſtodunenſis Epiſcopus, & Gerinus frater eius, conſentientes. Ebroinus itaque conſilio accepto, capillos creſcere ſinens, congregatis in auxilium ſociis, hoſtiliter à Luxouio Cœnobio egreſſus in Franciam reuertitur cum armorum apparatu. Ad beatum Audoenum direxit, quid ei conſilium daret interrogaturus. At ille per internuncios hoc ſolum ſcripto dirigens, ait: De Fredegunde tibi ſubueniat „
in memoriam. At ille, ingenioſus vt erat, intellexit, & de nocte conſurgens, com- „
moto exercitu vſque Hiſſera * fluuium veniens, interfectis cuſtodibus ad ſanctam

* al. Archenoldo
THEODORICVS I.
CHILDERICVS II.
* al. Bodileno, & Budilonē
* al. Archenoldi
* al. Iſerā

THEODO-RICVS I. Maxentiam Hiſſera tranſiens, ibi quos reperit de inſidiatoribus ſuis occidit. Leudeſius vnà cum Theoderico Rege & ſociis quamplurimis per fugam euaſit. Ebroinus autem eos vſque ad Bacio * villa inſecutus eſt, ibique theſauros regales adprehendit. Deinde poſt hæc Criſciago * veniens, Regem recepit. Leudeſium autem data fide ſub dolo ad ſe venire mandauit. Quo facto, Leudeſium interfecit, & ipſe Principatum ſagaciter recepit. Sanctúmque Leudegarium Epiſcopum diuerſis pœnis cæſum gladio ferire iuſſit. Gairoenum * fratrem eius dura pœna damnauit. Reliqui verò Franci eorum ſocij per fugam vix euaſerunt. Nonnulli verò in exilio peruagati *, propriis facultatibus priuati ſunt. A

* al. Stoacio * al. Criſiacum * al. Gerinum, & Garinum * in exilii acti,

XLVI. Eo quoque tempore decedente Vulfoaldo de Auſter, Martinus, & Pippinus iunior filius Anſigiſeli, quondam decedentibus Regibus, dominabantur in Auſter: donec tandem aliquando hij Duces in odium verſi contra Ebroinum, exercitum plurimum Auſtraſiorum commoti, contra Theudericum Regem & Ebroinum aciem dirigunt. Contra quos Theudericus Rex & Ebroinus cum hoſte occurrunt, loco nuncupante Lufao *, ſimúlque coniuncti ſe inuicem cæde magna proſternunt. corruitque ibi infinita turba populi. Auſtraſij deuicti, in fugam lapſi, terga verterunt. Ebroinus eos cæde crudeliſſima inſecutus, maximam partem ex illa regione vaſtauit. Martinus per fugam elapſus, Lauduno Clauato ingreſſus, illuc ſe recluſit. Pippinus autem altrinſecus euaſit. Ebroinus itaque perpetrata victoria reuerſus eſt, & cum exercitu magno venit Ercherego * villa. Itaque ad Martinum nuntios dirigit, vt dato ſacramento cum fiducia ad Regem Theudericum veniret. Hoc doloſè ac fallaciter ſuper vacuas capſas ei iurantes. Ille verò credens eis, Erchreco veniens, ibi cum ſociis ſuis interfectus eſt. B

* al. Lucofao, & Lucofago, * al. Ercheco, & Ercatiaco

XLVII. EBROINVS igitur magis ac magis Francos crudeliter opprimebat. Sed tamẽ Deo donante dum Ermenfrido Franco pararet inſidias, ipſe Ermenfridus hoc cognoſcens, & nocte irruens ſuper eum, interfecit illum atrociter, atque ad Pippinum in Auſter fugiens euaſit. Franci verò conſilio accepto, VVarattonem virum inluſtrem in loco eius cum iuſſione Regis Maiorem domum Palatio conſtituunt. Accepit itaque VVaratto inter hæc obſides à prædicto Pippino, & pacem cum eo iniit. Erat in illo tempore memorato VVarattoni filius efficax induſtriúſque, fero animo, & acerbis moribus, inſidiator patris ſui, eúmque ab honore generoſitatis ſupplantans, erátque nomen eius Giſlemarus. Cui beatus Audoenus Epiſcopus prohibuit, ne hanc nequitiam contra patrem ſuum inferret. Quod ille audire contempſit, fuerúntque inter ipſo Giſlemaro & Pippino bella ciuilia, & multæ diſcordiæ. Qui ob iniurias patris vel alia peccata crudelia à Deo percuſſus, iniquiſſimum ſpiritum exhalauit, iuxta quod ſanctus Audoenus ei prædixerat. Illóque defuncto, VVaratto iterum honorem priſtinum functus eſt. Sub his diebus Audoenus Rotomagenſis Epiſcopus plenus dierum, atque virtutibus præclarus, Clippiago villa Regale in ſuburbana Pariſiorum ciuitate migrauit ad Dominum, & cum magna gloria in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli Rotomago ciuitate ſepultus eſt. C

XLVIII. SVCCEDENTE quippe temporum curriculo prædictus VVaratto defunctus eſt. Fuitque ei matrona nobilis ac ingenioſa, nomine Anſefledis *. Franci namque in diuerſa tendentes vacillabant: Bertharium * quemdam ſtatura puſillum, ſapientia ignobilem, conſilio inutilem, in Maiorem domatus oberrantes ſtatuunt. Franci in inuicem diuiſi, Pippinus in Auſter conſurgens, commoto hoſte quamplurimo, contra Theudericum Regem & Bertharium aciem dirigit. Conuenientéſque ad prælium in loco nuncupante Textricio, illiſque inter ſe belligerantibus, Theudericus Rex cum Berthario Maiore domo terga verterunt. Pippinus verò victor extitit. Procedente itaque tempore ipſe Bertharius ab adulatoribus ſuis occiſus eſt, inſtigante * Anſflede. Poſt hæc Pippinus cum Theoderico Rege cœpit eſſe Princeps regiminis ac Maior domus. Theſauris acceptis, Nortbertum * quemdam de ſuis cum Rege reliquit, ipſe in Auſtriam remeauit. Erat autem Pippino vxor nobiliſſima ac ſapientiſſima nomine Plectrudis. Ex ipſa genuit filios duos. Nomen maioris Drocus *, & nomen minoris Grimoaldus. Drocus Ducatum Campaniæ accepit.

* al. Anſfledis, & Anſafilidis * al. Bernharium * inſidiãte * al. Nordebertum * al. Drogo,

XLIX. OBIIT autem Theudericus Rex, regnauitque annos XIX. * CHLODOVEVS filius eius puer regalem ſedem ſuſcepit, ex Regina nomine Chlothilde *

* al. XVIII. * al. Roulde

Aprogenitus. Nec multo pòſt ipſe Chlodoueus Rex puer mortuus eſt: regnauitque annos II. CHILDEBERTVS autem frater eius, vir inclytus, in Regno ſtatutus eſt. Eo quoque tempore Northbertus mortuus eſt. Grimoaldus quoque Pippini Principis filius iunior in Aula Regis Childeberti Maior domus effectus eſt. Ipſe igitur Pippinus multa bella geſſit contra Ratbodem gentilem, vel alios Principes, contra Sueuos, vel quamplurimas gentes. Grimoaldus quippe genuit filium ex concubina, Theudaldum nomine. Sub idem verò tempus Drogus filius Pippini defunctus eſt. Habebátque Pippinus præfatus Princeps filium ex alia vxore, nomine CAROLVM, virum elegantem, egregium, atque vtilem. CHILDEBERTVS II.

L. TVNC enim beatæ memoriæ Childebertus Rex iuſtus migrauit ad Dominum. Regnauit autem annos XVII.* ſepultúſque eſt Cauciago* Monaſterio in Baſilica ſancti Stephani Martyris. Regnauitque DAGOBERTVS filius eius pro eo. Habebat tum Grimoaldus vxorem in matrimonio, nomine Teutſindam*, filiam Ratbodi Ducis gentilis. Erátque ipſe Grimoaldus Maior domus pius, modeſtus, & iuſtus. Eodem enim tempore ægrotante Pippino Duce genitore ſuo, dum ad eum viſitandum acceſſiſſet, nec mora, in Baſilica ſancti Landeberti Martyris Leodoſio* peremptus eſt à Rangario gentile filio Belial* Theudoaldum verò filium eius, iubente Pippino auo, in Aula Regis honore patris ſublimem ſtatuunt.

* al. XIX.
* al. Cauſiaco
DAGOBERTVS II.
* al. Theodeſindam
* al. Leodico
* al. Belual

B

LI. Eo tempore Pippinus febre valida correptus, defunctus eſt. Obtinuitque Principatum ſub ſupraſcriptis Regibus annos XXVII. Plectrudis quoque cum nepotibus ſuis, vel Rege, cuncta gubernabat ſub diſcreto regimine. In illis diebus inſtigante diabolo Franci denuò in Cotia ſilua in Francos inuicem inruunt, ac ſe mutuò duriſſima cæde proſternunt. Theudoaldus autem per fugam elapſus, ereptus eſt. Fuitque illo tempore valida perſecutio. Theudoaldo enim fugato, Ragenfredum in Maiorem domatum* elegerunt. Qui commoto cum Rege exercitu, Carbonariam ſiluam tranſeuntes, vſque Moſam fluuium terras illas vaſtantes ſuccenderunt. Cúmque Radbodo Duce gentili amicitias feriunt. Carolus his diebus cùm captus à Plectrude femina ſub cuſtodia teneretur, auxiliante Domino vix euaſit.

* in Principatu Maiotis Palatij.

LII. SEQVENTE tempore Dagobertus Rex ægrotans mortuus eſt, regnauitque annos V. Franci poſt hæc Danielem quondam Clericum, cæſarie capitis creſcente, in Regno ſtabiliunt, eúmque CHILPERICVM nuncupant. Quo etiam tempore denuò exercitu commoto, vſque ipſum fluuium Moſam veniunt, contra Carolum aciem dirigentes: atque ex alia parte Frigiones* cum Ratbodo Duce conſurgunt. Carolus quoque ſuper ipſos Frigiones inruit, ibique maximum diſpendium de ſodalibus ſuis perpeſſus eſt, atque per fugam dilapſus abſceſſit.

CHILPERICVS II.
* Freſiones

LIII. SVCCEDENTE igitur tempore iterum ipſe Chilpericus cum Ragenfredo*, hoſte commoto, Ardennam ſiluam ingreſſus, vſque Rhenum fluuium, vel Colonia ciuitate, peruenerunt, vaſtantes terram. Multóque theſauro à Plectrude matrona accepto, reuertebantur gaudenter. Sed in loco quodam, qui dicitur Amblaua, maximum, Carolo ſuper eos inruente, perpeſſi ſunt diſpendium. Quo etiam tempore prædictus vir Carolus exercitu commoto iterum contra Chilpericum vel Ragenfredum ad bellum ſurrexit. Illi etiam econtra hoſtem colligunt, bellúmque parantes accelerant. Sed Carolus pacem fieri poſtulat. Illiſque contradicentibus, ad prælium egreſſi ſunt in loco nuncupante Vinciago*, Dominico die inluceſcente XII. Kal. April. in Quadrageſima. Illiſque fortiter bellantibus, Chilpericus cum Ragenfredo terga vertit. Carolus victor extitit. Regionibúſque illis vaſtatis atque captiuatis, iterum cum multa præda in Auſtria reuerſus, Coloniam ciuitatem venit, ibique ſeditionem intulit. Cum Plectrude matrona diſceptauit, & theſauros patris ſui ſagaciter recepit, Regémque ſibi ſtatuit CHLOTARIVM nomine. Chilpericus itaque & Ragenfredus Eudonem Ducem expetunt in auxilium. Qui mouens exercitum, contra Carolum perrexit. At ille conſtanter occurrit ei intrepidus. Sed Eudo fugiens, Pariſius ciuitatem regreſſus eſt. Chilpericus quoque cum theſauris regalibus ſublatis vltra Ligerem ſeceſſit. Quem Carolus perſecutus, non reperit. Chlotarius quidem memoratus Rex eo anno obiit. Carolus anno inſecuto Legationem ad Eudonem direxit, amicitiáſque cum eo fecit. Ille verò Chilpericum Regem cum multis muneribus reddidit, ſed non

* al. Ragſredo

C

* al. Viciaco

Digitized by Google

THEODORICVS II. diu in Regno reſedit. Mortuus quidem eſt poſt hæc, & Nouiomo ciuitate ſepultus: regnauitque annos v. & dimidio. Franci verò THEVDERICVM II. Cala Monaſterio enutritum, filium Dagoberti iunioris, Regem ſuper ſe ſtatuunt. Qui vſque nunc in Regno ſubſiſtit. A

APPENDIX

A THEODORICO II. VSQVE AD PIPPINVM REGEM,

Nunc primum adiecta.

Ex Cod. Ms. Bibliothecæ Alex. Petauij Regij Senatoris.

EO etenim tempore ab vrbe Roma Papa Gregorius claues venerandi ſepulchri, cum vinculis ſancti Petri, & muneribus magnis & infinitis, Legationem, (quod antehac nunquam accidit, neque vnquam auditum fuit) ad memoratum Principem CAROLVM deſtinauit: eo pacto patrato, vt à partibus Imperatoris recederet, & Romano conſulto præfato Principi Carolo ſanciret. Ipſe itaque B Princeps magnifico honore ipſam Legationem recepit, munera preciosa contulit, atque cum ſuis Nunciis Romam remiſit. Itémque memoratus Princeps, conſilio Optimatum ſuorum expetito, filiis ſuis Regna diuidit. Idcirco primogenito ſuo CARLOMANNO nomine Auſtraſiam, Sueuiam, id eſt Alemanniam, & Turonicam *tradidit. Alteri verò filio minori PIPPINO nomine, Burgundiam, Auſtriam, atque Prouinciam commiſit. Eo anno PIPPINVS commoto exercitu cum auunculo ſuo HILDEBRANDO Duce, & multitudine Primatum, & agmine ſatellitum plurimorum, in Burgundiam dirigunt, fines regionum præoccupant. Interim in Sole & Luna & Stellis noua ſigna apparuerunt, & Paſchalis quoque ordo ſacratiſſimus turbatus fuit. Carolus itaque Princeps Pariſiis Baſilicam ſancti Dionyſij Martyris multis muneribus ditauit. Veniens Carriacum * villam Palatij ſuper Iſira fluuium valida febri correptus obiit. Obtinuit Principatum annis XXVII. Obiit XI. Kal. Nouembr. ſepultúſque eſt in Baſilica ſancti Dionyſij Martyris. HILTRVDIS filia eius, faciente conſilio nouercæ ſuæ, fraudulenter per manus ſodalium ſuorum Rhenum tranſiit, & ad OTTILONEM Ducem Baucoarias peruenit. Ille verò eam ad coniugium copulauit contra voluntatem vel conſilium fratrum ſuorum. C

*fort. Tutingiam

*al. Cariſiacum

INTEREA rebellantibus Vuaſconibus in regione Aquitaniæ, cum HVNOALDO Duce filio Eodonis quondam, Carlomannus atque Pippinus Principes & germani, congregato exercitu Ligeris alueum apud Aurelianas vrbem tranſeunt, Romanos proterunt, vſque Bituricas vrbem accedunt, ſuburbana ipſius igne comburunt. Hunoaldum Ducem perſequentes fugant, multa præda capta,....... indè victores circa tempus autumni reuerſi ſunt. Eodem anno iterum exercitum mouerunt contra Alemannos, ſupra fluuium Danubium caſtra metati ſunt. Ibique reſidentes, quouſque ipſi Alemanni victos ſe viderunt, obſides donant, iura promittunt, munera offerunt: & pacem petentes, eorum ditioni ſeſe ſubmittunt. Indè reuerſi, anno ſecundo in Bauoariam commouent exercitum contra Ottilonem cognatum ipſorum rebellantem. Venientéſque, caſtra metati ſunt ſuper fluuium qui dicitur Lech. Bauoariorum exercitus ex alia parte. Hinc indè ſe mutuò videntes, vſque ad XI. diem Franci prouocati irriſionibus gentis illius, periculo ſe dederunt per loca deſerta & inuia, vbi nullum iter vnquam patebat cuiquam mortalium. Noctéque irruentes ſuper eos, diuiſis exercitibus commiſſum eſt bellum. Prædictus Dux Ottilo cæſum exercitum ſuum videns, vix cum paucis turpiter vltra Ignem fluuium fugiendo euaſit. His triumphis peractis, prædicti Principes victores ad propria ſunt reuerſi.

EVOLVTO itaque triennio, iterum Carlomannus confinium Saxonorum ipſi rebellantibus cum exercitu irrupit. Ibique captis habitatoribus, qui ſuo Regno affines eſſe videbantur, abſque belli diſcrimine feliciter acquiſiuit. Plurimi eorum

Chriſtiani

A Chriſtiani effecti, baptizati ſunt. Per idem tempus, rebellante THEODOBALDO filio Godfridi Ducis, Pippinus cum virtute exercitus ſui eum à patria expulit. Illóque fugato, renouauit ſibi eiuſdem loci Ducatum, atque exindè victor rediit. Sequenti anno præcelſi Germani prouocati coturno Vuaſconorum, iterum vſque ad Ligerim fluuium pariter adunati venerunt. Quod videntes Vuaſcones, præoccupauerunt pacem petere, & voluntatem Pippini in omnibus ſe exequuturos pollicentes, muneratum eum à finibus ſuis vt rediret precibus obtinuerunt. His ita tranſactis, ſequenti anno dum Alemanni contra Carlummanum eorum fidem fefelliſſent, ipſe cum magno furore & exercitu in eorum patriam peraceſſit: & plurimos eorum, qui rebelles extiterant, gladio trucidauit. His ita geſtis, ſequenti anno Carlomannus deuotionis causâ inſtinctu ſuccenſus, Regnum vna cum filio ſuo DROCONE manibus germani ſui Pippini committens, ad limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli Romam in Monaſtico ordine perſeueraturus aduenit. Qua ſucceſſione Pippinus roboratur in Regno. Pippinvs.

EODEM anno Saxones rebellare conati ſunt. Qua de cauſa Pippinus cum exercitu eos præuenire compulſus eſt. Cui etiam Reges Vuinidorum & Friſinorum ad auxiliandum vno animo occurrerunt. Quod videntes Saxones, timore compulſi ſunt. Multi ex eis fuêre trucidati, plures in captiuitatem abducti, regiones eorum igni concrematæ. Pacem petierunt, iuri Francorum, vt mos fuerat, ſe
B ſubmiſerunt, & ea tributa, quæ Chlotario quondam ſoluebant, pleniſſima ſolutione ab eo tempore & deinceps ſe reddituros promittunt. Ex quibus quoque plurima multitudo videntes ſe contra impetum Francorum rebellare non poſſe, propriis viribus deſtituti, petierunt ſibi Chriſtianitatis ſacramenta conferri. Quo peracto tempore, Baioarij fidem, quam antea promiſerant, fefellunt. Qua de re Princeps Pippinus commoto exercitu eorum patrias acceſſit. Ipſi verò vltra fluuium Igni cum vxoribus ac liberis fugerunt. Præfatus Princeps ſuper ripam Igni caſtra-metatus, nauale prælium præparauit, qualiter eos vſque ad internitionem perſequeretur. Hoc videntes Baioarij ſe euadere non poſſe, Legatos cum multis muneribus tranſmittunt, & eius ditioni ſe ſubdunt, & ſacramenta vel obſides donant, promittentes ſe vlteriùs rebelles non exſtituros. Ipſe verò Princeps in Franciam remeauit, & quieuit terra à præliis duobus annis. Quo tempore cum conſilio Francorum miſſa relatione, Sedis Apoſtolicæ auctoritate percepta, ipſe PIPPINVS cum conſenſu Francorum, & conſecratione Epiſcoporum ſublimatur in Regno.

Hactenus Codex Ms.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS EXCERPTA CHRONICA,

SIVE HISTORIA FRANCORVM EPITOMATA,

EX FREDEGARII SCHOLASTICI Hiſtoria Miſcella.

B

HÆC *Excerpta de Francorum Geſtis conſtituunt Librum* IV. *Collectionis Hiſtoricæ Chronographicæ, quam Henricus Caniſius Tomo* II. *Antiquarum Lectionum euulgauit. Sed ea perperam ibi dicuntur,* EXCERPTA DE CHRONICA GRÆCA TOROMACHI EPISCOPI. *Nam eſſe veram Hiſtoriæ Gregorij Epiſcopi Turonenſis Epitomem conſtat, non tantùm ex editione Marq. Freheri Caniſiana poſteriore, imo & ex vetuſtiſſimo V. Cl. Alexandri Petauij Codice Ms. in quo diſertis verbis inſcribitur,* EXCARPSVM DE CHRONICA GREG. EPISC. THORONACI: *ideſt,* GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS. Torones *enim &* Toroni, *pro* Turonis, *apud Fortunatum, Gregorium ipſum, ac alios illius æui Scriptores, paſſim reperitur. Vnde &* Toronacum *pro* Turonico *ſiue* Turonenſi, *formauerunt veteres. Ceterùm ipſorum Excerptorum Auctor fuit* FREDEGARIVS *Scholaſticus, qui* PIPINI *Regis tempore floruit, vt ex eiuſdem ſubiecto Chronico colligitur.*

INCIPIT PRÆFATIO GREGORII.

C

Ipſius verò Greg. Tur. Extat præfixa eius operi ſuprà.

** al. Recedente,*

DECEDENTE*, atque immò potiùs pereunte ab vrbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum, cùm nonnullæ res gererentur vel rectè vel improbè, ac feritas gentium deſæuiret, Regũ furor acueretur, Eccleſiæ impugnarentur ab Hereticis, à Catholicis tegerentur, ferueret Chriſti fides in plurimis, tepeſceret in nonnullis, ipſæ quoque Eccleſiæ vel ditarentur à deuotis, vel nudarentur à perfidis; nec reperiri poſſet quiſquam peritus Dialectica in arte Grammaticus, qui hæc aut ſtilo proſaico, aut metrico depingeret verſu; ingemiſcebant ſæpiùs Clerici dicentes: Væ diebus noſtris, quia periit ſtudium litterarum à nobis, nec reperi-
„ tur Rhetor in populis, qui geſta præſentia promulgare poſſit in paginis. Iſta etenim atque & his ſimilia iugiter intuens dici, pro cõmemoratione meritorum vt notitiam adtingerent venientum * etſi inculto effatu, nequiui tamen obtegere vel certamina flagitioſorum, vel vitam rectè viuentium. & præſertim ſic inlectus ſtimulis, quòd à noſtris fari plerum-

** al. ſuperuenientiũ*

A que miratus ſum: Quia philoſophantem Rhetorem intelligunt pauci, loquentem ruſticum multi. Libuit etiam animo meo, vt pro ſupputatione annorum ab ipſo mundi principio Libri I. ponatur initium.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI, QVOD EST EXCARPSVM de Chronica Gregorij Epiſcopi Thoronachi.

I. De Chunis & Agetio Patricio.
II. *De Francorum origine, & eorum Regibus.*
III. *De Ducibus Francorum tribus, & pugnis cum Republica.*
IV. *De Francis, & Valentiniano Imperatore.*
V. *De Regibus denuò in Francis creatis.*
VI. *De Iouiniano & Conſtantino, vel Honorio Imperatore.*
VII. *De euerſione vrbis Treueris, quæ à Francis facta eſt per Lucium.*
VIII. *De Caſtini Domeſticorum Comitis pugna cum Francis.*
IX. *De initio Regis criniti Francorum.*
X. *De Auito Imperatore.*
B XI. *De Childerico Rege Francorum, & Vuiomado Franco.*
XII. *De Baſina Regina, & Childerico.*
XIII. *De Eorico Rege Gothorum, & Baſilica ſancti Iuliani.*
XIV. *De Aedicio * eleemoſynam tribuente.* * al Aedecio
XV. *De initio, Regni Chlodouei, & Siagrio Patricio.*
XVI. *De Chlodoueo, & ſancto Remedio vrbis Remenſis.*
XVII. *De Gundiocho Rege Burgundionum, & filiis eius.*
XVIII. *De Chlodoueo Rege, & Chrodechilde * Regina; & Auriliano qui follem perdidit.* * al. Chrotilda
XIX. *De Aridio ſapiente, & eius conſilio.*
XX. *De coniunctione Chrodechildæ * & Chlodouei.* * al Chrotechildis
XXI. *De initio Chriſtianitatis Chlodouei per beatum Remedium, qui eum baptizauit.*
XXII. *De Godegiſelo, & Gundebado, & Chlodoueo Rege.*
XXIII. *De conſilio Aridij ſapientis.*
XXIV. *De Aridio, Gundebado, & Chlodoueo Rege.*
XXV. *De Alarico Rege Gothorum, & Chlodoueo Rege.*
XXVI. *De interitu Chloderici filij Sigiberti Regis.*
XXVII. *De interitu Chararici Regis.*
C XXVIII. *De interitu Ragnacharij Regis.*
XXIX. *De interitu Chlodouei Regis.*
XXX. *De diuiſione Regni inter filios quatuor Chlodouei.*
XXXI. *De Amalrico filio Alarici Regis.*
XXXII. *De Alanis *, qualiter in Regno Francorum interfecti ſunt.* * pl. Alamannis,
XXXIII. *De Regibus Thoringorum, & Thoringia ditioni Francorum ſubiecta.*
XXXIV. *De Gundobado, & filio eius Sigiſmundo.*
XXXV. *De tranſitu Sigiſmundi.*
XXXVI. *De obitu Chlodomeris.*
XXXVII. *De eo quod Regnum Burgundiæ Francorum ditioni ſubiicitur.*
XXXVIII. *De pace falſa inter Childebertum & Theudericum.*
XXXIX. *De Chrothilde Regina & nepotibus ſuis, qui à Chlotario ſunt interfecti.*
XL. *De obitu Theuderici.*
XLI. *De Childeberto & Theudeberto contra Chlotarium agentibus.*
XLII. *De Childeberto & Chlotario in Spania cum exercitu adgreſſis.*
XLIII. *De Theudahado Rege Spaniæ interfecto.*
XLIV. *De vxore & filia Theuderici Regis Italiæ interfectis, & compoſitione.*
XLV. *De Theudeberto in Italiam ingreſſo; & Italia recepta.*
XLVI. *De Virdunis à Theudeberto recuperatis.*
XLVII. *De morte Chlodechildæ * Reginæ.* * Chrotechildis
XLVIII. *De Agylane Rege Spaniæ.*
XLIX. *De Athanagildo Rege Spaniæ.*

L. *De Theudebaldo filio Theudeberti, Buceleno Duce, Beleſario & Narſete Patriciis.* A
LI. *De Regno Chlotarij, & pugna cum Saxonibus.*
LII. *De Childeberto, & Chramno filio Chlotarij.*
LIII. *De morte Childeberti.*
LIV. *De exilio VValderadæ relictæ Childeberti, & interitu Chramni.*
LV. *De obitu Chlotarij, & diuiſione Regni inter filios eius quatuor.*
LVI. *De Guntramno, & Regina Marchetrude, & ancilla Bobilane.*
LVII. *De Sigiberto & Brunechilde Regina.*
LVIII. *De Chrodino Duce, & bonitate eius.*
LIX. *De Gogone effecto Maiore domus.*
LX. *De Chilperico, quòd Gaileſindam * ſororem Brunechildis accepit.* (* al. Gachiliſindam)
LXI. *De Chunis, & Sigiberto Rege.*
LXII. *De Aruernis, & Celſo Patricio.*
LXIII. *De Athanagildo, Leuuane, & Leuuildo Regibus Spaniæ.*
LXIV. *De obitu Iuſtiniani, & Imperio Iuſtini.*
LXV. *De Langobardorum gente, & eorum origine, & nomine.*
LXVI. *De obitu Alboini Regis Italiæ.*
LXVII. *De Langobardis in Franciam prorumpentibus.*
LXVIII. *De Mummulo Patricio, & Langobardis vel Saxonibus.* B
LXIX. *De Chlodoueo filio Chilperici.*
LXX. *Quòd Chilpericus ciuitates de Regno Sigiberti peruaſit.*
LXXI. *De interitu Sigiberti, & pace Guntramni.*
LXXII. *De exilio Brunichildæ, & Rege Childeberto.*
LXXIII. *De reputatione annorum ab Adam vſque ad tranſitum Sigiberti.*
LXXIV. *De Meroueo filio Chilperici, & Brunichilda.*
LXXV. *De Chlodoueo filio Chilperici, & pugna Mummuli Patricij & Deſiderij Ducis.*
LXXVI. *De pugna inter Sueuos & Saxones.*
LXXVII. *De Comitibus Brittonorum.*
LXXVIII. *De Gunthramno, & Childeberto adoptato in filium.*
LXXIX. *De Iuſtini Imperatoris amentia, & vxore eius Sophia.*
LXXX. *De theſauris Narſedis Patricij.*
LXXXI. *De largiſsimis eleemoſynis Tiberij Imperatoris, & Sophia Auguſta.*
LXXXII. *De regimine Childeberti, & inundatione aquarum, & igne de cælo ciuitates & vicos vrente.*
LXXXIII. *De filia Sigiberti nomine Sidegunde, vxore Ermengildi.*
LXXXIV. *De morte filiorum Chilperici trium.*
LXXXV. *De fuga Mummuli.*
LXXXVI. *De pace Chilperici & Childeberti falſa.* C
LXXXVII. *De reclauſo nomine Hoſpitio.*
LXXXVIII. *De morte Chrodini * Ducis.* (* al. Rodini)
LXXXIX. *De Gundoaldo filio Chlotharij, qui regnare cœperat, & interfectione Mummuli.*
XC. *De eo quòd Chilpericus Pariſius inuadit.*
XCI. *De timore Chilperici, vt cum theſauris aufugit.*
XCII. *De Childeberto, quomodo in Italiam fuerit adgreſſus.*
XCIII. *De Chilperico, quòd filiam ſuam in Spaniam cum theſauris direxit, & in continuo ad Calam villam mortuus eſt.*

Explicivnt Capitvla. Incipit Liber.

1\. CVMQVE VVandali præteriſſent à Galliis, nec multo pòſt tempore Chuni Gallias ingredi diſponebant. Quod cùm beatus Seruatius Epiſcopus Thungrorum ciuitatis audiſſet, Romam pergit ad limina ſancti Petri Apoſtoli. Ibique cotidianum ieiunium & vigilias abſiduè faciens, in viſione ſomni ab Apoſtolo reſponſum accipiens, decretum ab Altiſſimo Chunos ingredi Gallias, protinus ad ciuitatem

A ſuam rediit: prædicens eius obitum, vt hoc malum non videret. Agetium * Patricium huius Chronici geſta laudant. Virilis habitu formatus, animo alacer, membris vegetus, equis promptiſſimus, ſagittarum peritus, conti impiger, bellis aptiſſimus, pacis captator celebris, nullius auaritiæ ſectator, bonis animæ præditus, iniuriarum patientiſſimus, laboris adpetens, impauidus periculorum; famis, ſitis, vigiliarum tolerantiſſimus, cui ineunte ætate prædictum liquet, quantæ potentiæ factis deſtinaretur temporibus ſuis futuriſque celebrandus. Hæc ſupradictus Hiſtoriographus de Agetio narrat. Cùm iniſſet certamen cum Chunis, quæ geſſerit, Idacius ſuæ Hiſtoriæ huius volumine narrat. Nam his diebus oratione vxoris ſuæ ad limina beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli ieiuniis & vigiliis diſcurrente, intercedentibus Apoſtolis Agetius à periculis liberatur. Reuelatum eſt cuidam pauperi, nuncianti vxoris Agetij orationibus fuiſſe ſaluatum. Quod cùm à pauperibus proditum fuiſſet, pauper cæcitate percutitur. Greg. lib. 2. c. 8. * Aetium Greg. lib. 2. c. 7.

II. De Francorum verò Regibus beatus Hieronymus, qui iam olim fuerant, ſcripſit. Quod prius Virgilij Poëtæ narrat hiſtoria, Priamum primum habuiſſe Regem, cùm Troia fraude Vlixis caperetur: exindéque fuiſſe egreſſos. Poſteà Frigam habuiſſe Regem bifaria diuiſione; partem eorum Macedoniam fuiſſe adgreſſam. Alios cum Friga, vocatos Frigios, Aſiam peruagantes in litore Danuuij B fluminis & maris Oceani conſediſſe. Denuo bifaria diuiſione Europam media ex ipſis pars cum Francione eorum Rege ingreſſa fuit. Qui Europam peruagantes, cum vxoribus & liberis Rheni ripam occuparunt: nec procul à Rheno ciuitatem ad inſtar Troiæ nominis ædificare conati ſunt. Cœptum quidem eſt, ſed imperfectum opus remanſit. Reſidua eorum pars, quæ ſuper littore Danuuij remanſerat, electum à ſe Turchot nomine Regem, per quem vocati ſunt Turchi: & per Francionem alij vocati ſunt Franci, multis pòſt temporibus cum Ducibus, externas Dominationes ſemper regentes.

III. Francos tranſegiſſe comperimus vſque ad Marcomerem, Sonnonem, & Genebaudum Duces. Cum quibus temporibus Imperatoris Theudoſij in Germaniam prorumpentes, pagos depopulantes, etiam Coloniæ metum incuſſerunt. Quod cùm Treueris perlatum fuiſſet, Nanninus * & Quintinus Magiſter militum collecto exercitu Francos de Germania eiecerunt. Apud Carbonariam de Francis ſtrages fitur. Poſt Heraclio & Iouiniano cum exercitu vltra Rhenum tranſeuntibus, & diſponentibus Francos ad internecionem perducere, tantæ ſtrages ex militibus à Francis factæ ſunt, vt Heraclius & Iouinianus vix de eodem prælio potuiſſent euadere. Nec vlteriùs aduerſus Francos præſumpſerunt arma adripere. Poſt paucum temporis Arbogaſtes ſuperbiâ elatus C aduerſus Francos arma commouit: cum eiſdem dimicans victus effugit. Greg. lib. 2. c. 9. * al. Nannius

IV. Franci Treueris hiemando reſidere præſumunt. Valentiniano Imperatore infra priuati modum redacto, militaris rei cura Francis ſatellitibus tradita. Ciuilia quoque officia tranſgreſſi in coniurationem Arbogaſtis ſacramentis obſtricti ſunt. Arbogaſtes Marcomerem & Sonnonem Duces odiis inſectans, exercitus fraude Francos deceptos, vrendóſque cum decuſſis foliis, nudatæque arentes ſiluæ, inſidiantes adgredere, tranſgreſſo Rheno pagum quem Chamaui incolunt depopulatus eſt. Greg. l. 2. c. 9.

V. Dehinc extinctis Ducibus, in Francis denuò Reges creantur ex eadem ſtirpe, qua prius fuerant.

VI. Eodem tempore Iouinianus * ornatus regios adſumpſit. Conſtantinus fugam vertens Italiam dirigit: miſſis à Iouiniano Principe obuiam percuſſoribus, ſuper Mentio * flumine capite truncatur. Multi nobilium iuſſu Iouiniani apud Aruernis capti, & à Ducibus Honorij crudeliter interempti ſunt. * al. Iouinus * Mintio

VII. Treverorum ciuitas factione vnius ex Senatoribus, cui nomen Lucius, à Francis capta & incenſa eſt. Cùm Auitus Imperator eſſet luxuriæ deditus, & iſte Lucius haberet mulierem pulcherrimam cunctarum, fingens Auitus ob infirmitatem corporis lecto ſe depremere, iuſſit * ad omnes Senatrices vt eum requirerent. Cúmque vxor veniſſet Lucij, vi ab Auito oppreſſa fuit. In craſtino ſurgens de ſtratu Auitus dixit ad Lucium: Pulchras termas habes, & frigida lauas. Hæc indignante Lucio, ſua factione direpta eſt ciuitas, & incenſa à Francis. * iuſſa ad o. Sen. vt eum viſitarent miſit.

Digitized by G

CLODIO. VIII. GASTINVS Domeſticorum Comes expeditionem accepit contra Francos, eóſque proterit, Rhenum tranſit, Gallias peruagatur, vſque ad Pyrenæos montes peruenit. A

Greg. lib. 2. c. 9. IX. FRANCI electum à ſe Regem, ſicut priùs fuerat, crinitum inquirentes diligenter, ex genere Priami Frigi & Francionis, ſuper ſe creant, nomine Theudemerem * filium Richemeris, qui in hoc prælio, quod ſupra memini, à Romanis interfectus eſt. Subſtituitur filius eius CHLODIO * in Regnum, vtiliſſimus vir in gente ſua, qui apud Heſbargem * caſtrum reſidebat, quod eſt in termino Thoringorum. Burgundiones quoque Arrianorum ſecta vtebantur, ſedentes in Ciſalpinis. Chlodio miſſis exploratoribus ad vrbem Camaracum, perluſtrans omnia, ipſe ſequitur, Romanos proterit, ciuitatem capit, & inde vſque Suminam fluuium occupauit. Hæc generatio fanaticis vſibus culta eſt. Fertur ſuper litore maris æſtatis tempore Chlodeone cum vxore reſedente meridie, vxor ad mare lauatum vadens, terretur à beſtia Neptuni, qui Minotauro ſimilis eam adpetiſſet. Cúmque in continuo à beſtia tacta fuiſſet concepit, ac peperit filium MEROVEVM nomine, à quo Reges Francorum poſtea MEROVINGI vocantur.

** al. Theudemirum*

CLODIO. ** al. Chlogio, Chlodeo, & Chlodoveus* ** al. Diſpargum*

MEROVEVS

X. AVITVS Imperator luxurioſus apud Placentiam vrbem Epiſcopus ordinatur, & poſtea ad Eccleſiam ſancti Iuliani fugiens vitam amiſit.

CHILDERICVS. *Greg. lib. 2. c. 12.* XI. CHILDERICVS verò filius Merouei, cùm ſucceſſiſſet patri in Regno, nimia luxuria diſſolutus, filias Francorum ſtupro tradidit. Illi verò ob hoc indignantes, eum de Regno eiiciunt. VViomadus * Francus fideliſſimus ceteris Childerico, qui eum, cùm à Chunis cum matre captiuus duceretur, fugaciter liberauerat. Hic inuentum vnum aureum cum Childerico diuidens, dum cerneret quòd Franci interficere eum conarentur, dixit ei: Fuge in Thuringiam, latita aliquantulum ibi. Si potuero tibi Francos placare, iſtum aureum medium tibi ad ſignum dirigam: & ſi non potuero, vbicumque adgreſſus fueris, mihi notam fac viam tuam. Quando quidem potuero, & iſtam partem tibi direxero, paritérque coniunctæ vnum effecerint ſolidum, tunc ſecurus patriam repedabis. Childericus habitans in Thoringia apud Regem Biſinum, vxorémque eius nomine Baſinam, latuit. Franci tunc EGIDIVM vnanimiter Regem adſciſcunt. VViomadum amicum Childerici Subregulum ab Egidio iterum Franci inſtituerunt, eiúſque conſilio omnes Francos ſingulis aureis tributauit. Illi adquieſcentes impleuerunt. Dixitque iterum ad Egidium VViomadus: Gens hæc duriſſima. Quæ mihi ad agendum iuſſiſti, parum adtributati ſunt, ſuperbia ſæuiunt. iube vt ternos ſolidos tributentur. Quod cùm factum fuiſſet, adquieſcentes Franci dixerunt: Melius nobis eſt ternos ſolidos tributa ſoluere, quàm cum Childerico grauiſſimam vitam ducere. VViomadus iterum ad Egidium dicit: Rebelles exiſtunt tibi Franci: niſi præceperis ex eis plurimos iugulari, eorum ſuperbiam non mitigas. Electos à VViomado centum vtiles, & in neceſſitatibus congruos, ad Egidium direxit, quos Egidius conſilio VViomadi vſus interficere iuſſit. VViomadus ſecretiùs dixit ad Francos: Non ſufficiunt tributa quæ ſoluitis? Quamdiu hoc malum ſuſtinere vultis, vt parentes veſtri ſicut pecora iugulentur? Tunc Franci vnanimiter dixerunt. Si Childericum vbicumque potuiſſemus reperire, libenter eum ſuper nos reciperemus ad Regem: forſitan per ipſum de his adflictionibus eriperemur. Tunc VViomadus protinus, ad Egidium vadens, dixit: Modò eſt gens Francorum tuæ diſciplinæ perdomata. Dánſque eidem conſilium, Legatos ad Mauritium Imperatorem dirigere gentóſque vicinas ſi poſſet adtrahere, vt vel quinquaginta millia ſolidorum ab Imperatore dirigerentur: quo potiùs gentes accepto in munere ſe Imperio ſubiicerent. Addénſque dixit ad eum: Aliquantulos ſolidos tuæ inſtantiæ locum accipiens militaui, parum ſeruus tuus argentum habeo. Volebam cum tuis Legatis puerum dirigere, vt melius Conſtantinopoli mihi argentum mercaret. Tunc acceptis ab Egidio quingentis in munere aureis, quos ad hoc opus emendum tranſmitteret, miſit puerum creditarium ſibi cum media parte aurei, quem cum Childerico diuiſerat. Saccellum plenum plumbeis, quod puer pro ſolidis ſecum portaret. Comperto iam Childericum Conſtantinopoli eſſe cum Legatis Egidij, puer adgreditur his verbis inſtructus, vt Legatos præcederet, & Childerico protinus nunciaret, priuſquam Legati in conſpectum Imperatoris venirent, quòd Egidius, qui tributa B C

** al. VVinomadus*

A publicis ærariis ſoluere debebat, tributa Imperatori ſoluenda quæreret. Quod cùm Childericus Mauritio Imperatori nuntiaſſet, repletus furore & indignatione, cùm Legati Egidij ei præſentati fuiſſent, his verbis ſuggerentes: iubet eos retrudi in carcerem. Dixítque Childericus ad Mauritium Imperatorem; Iube me ſeruum tuum ire in Gallias: ego furorem indignationis tuæ ſuper Egidio vlciſcar. Multis muneribus à Mauritio Childericus ditatus, euectu nauali reuertitur in Gallias. Quem cùm Vuiomadus nunciante puero comperiſſet, caſtro Barro ad ipſum venit, & à Barrenſibus receptus eſt. Eorum omnes reditus publicos pro initio receptionis conſilio VViomadi benignè conceſſit. Deindè ab omnibus Francis reſublimatur in Regno. Multáque prælia cum Egidio egit, plures ſtrages ab ipſo factæ ſunt in Romanis.

Childericus.

XII. Basina, quæ Biſinum Regem in Thoringia iugalem habebat, cùm audiſſet Childericum à Francis in Regno ſublimatum, curſu veloci relinquens Biſinum ad Childericum tranſiit. Qui cùm eam ſolicitè interrogaſſet, qua de cauſa ad eum de tam longe veniſſet, reſpondiſſe fertur: Noui, inquit, vtilitatem tuam, quòd ſis valde ſtrenuus, ideóque veni vt habitem tecum. Si vtiliorem ſub cœlo ſciſſem, ad eumdem expetiſſem. Quam Childericus gaudens, & diligens eiuſdem pulchritudinem, in coniugio copulauit. Cùm prima nocte iugiter ſtratu iunxiſſent, dicit ad eum mulier: Hac nocte à coitu virili abſtinebimus. Surge ſecretiùs, & quod videris ante Aulas Palatij, dices ancillæ tuæ. Cúmque ſurrexiſſet, vidit B ſimilitudinem beſtiarum Leonis, Vnicornis, & Leobardi, deambulantium. Reuerſúſque dixit mulieri quæ viderat. Dicit ad eum mulier: Domine mi, vade denuo, & quod videris, narra ancillæ tuæ. Ille verò cùm foris abiſſet, vidit beſtias ſimilitudine Vrſi & Lupi deam bulantes. Narrans & hæc mulieri, compellit eum tertiò vt iret, & quod videbat nuntiaret. Cúmque tertiò exiſſet, vidit beſtias minores, ſimilitudine Canis, & minorum beſtiarum ab inuicem detrahentium & volutantium. Cúmque Baſinæ hæc vniuerſa narraſſet, abſtinebant ſe caſtè vſque in craſtinum. Surgentes de ſtratu dixit Baſina ad Childericum, quæ viſibiliter interpretationem habent: Naſcetur nobis filius fortitudine Leonis ſignum & inſtar tenens. Filij quoque eius Leobardi & Vnicornis fortitudine ſignum tenent. Deinde generantur ex illis, qui Vrſis & Lupis fortitudine, & velocitate eorum ſimilabunt. Et tertiò quæ vidiſti ad diſceſſum, columnæ Regni huius erunt: quia regnabunt ad inſtar Canum, & minoribus beſtiis eorum conſimilis erit fortitudo. Pluritas autem minorum beſtiarum, quæ ab inuicem detrahentes volutabant, populos ſine timore Principum ab inuicem vaſtandos ſignificat. Concepit Baſina, & peperit filium nomine Chlodeveum. Hic fuit magnus & pugnator egregius, ad inſtar Leonis fortiſſimus ceteris Regibus. Childericus cum Odouacro Rege Saxonorum Aurelianis pugnans Andegabum * victor perrexit. Mortuo Egidio, reliquit filium Siagrium nomine. Eodem tempore Brittones de Betorica * à Gothis expulſi, multi apud Dolenſem perempti ſunt. C Paulus Comes cum Romanis & Francis bellum Gothis intulit, & prædas egit. Childericus Odouacro ſuperato Paulum Comitem interfecit, Andegauum obtenuit. His actis, inter Saxones & Romanos bellum geſtum eſt. Saxones terga vertentes, multis ex eis extinctis, inſulæ eorum cum multo populo interempto à Francis captæ atque ſubuerſæ ſunt.

Gregor. lib. 2 c. 12. — *Greg. lib. 2. c. 18.* — ** Andegauis.* — ** Biturica.* — *Greg. lib. 2. c. 19.*

XIII. Ipso anno terræ motus fuit. Eoricus Gothorum Rex XIV. ſui regni anno Eccleſiam ſancti Iuliani Briuate * columnis ornatam mirificè conſtruxit. Regnans Eoricus an. XX.

Greg. lib. 2. c. 20. — ** al. Briuatis*

XIV. In Burgundia nimia famis oppreſſio aduenit. Cumque populus à fame diuerſis regionibus diſpergeretur, nec eſſet qui alimoniam præberet, Æditius * quidam ex Senatoribus magnam tunc rem in Deo feciſſe perhibetur. Miſit pueros ſuos cum equitibus & plauſtris per vicinas ſibi ciuitates, vt eos qui inopia vexabãtur ſibi adducerent. Cunctos pauperes, quos inuenire potuerunt, adduxerunt ad domum eius, ibique eos tempore ſterilitatis paſcens à fame liberauit. Fuerunt plus quàm quatuor millia, quos aluit vſque ad tempora vbertatis. Poſt quorum diſceſſum vox è cœlis lapſa peruenit, dicens Ædicio: Quia feciſti rem hanc, tibi & ſemini tuo panis non indigebit * in ſempiternum. Ædicius miræ velocitatis fuit. pluribus multitudinem Gothorum cum paucis in fugam conuertit. Euarix * Rex

Greg. lib. 2. c. 24. — ** al. Ecditius, & Ædecius.* — ** deficiet.* — ** al. Euagrus.*

CHLODOVEVS.

A Gothorum excedens Spanum limitem, grauem in Galliis intulit perſequutionem.

* al. Sueſſiones. * al. eliſum.

XV. DEFVNCTO Childerico, CHLODOVEVS eiuſdem filius regnauit pro eo. Anno autem quinto regni eius Siagrius Romanorum Patricius apud ciuitatē Sexonas *, quam quondam pater ſuus tenuerat, ſedem habebat. Super quem Chlodoueus cum Regnachario inruens, Siagrius inliſum * cernens exercitum terga vertit, & ad Alaricum Regem Tholoſam curſu veloci perrexit. Chlodoueus Legatos ad Alaricum mittit, vt eum redderet, alioquin nouerit ſibi bellum inferri. At ille metuens, (vt Gothorum pauere mos eſt) Siagrium vinctum Legatis tradidit. Quem Chlodoueus cuſtodiæ mancipauit, Regnóque eius accepto eum gladio trucidare præcepit. Chlodoueus eò quòd eſſet fanaticus, Eccleſias deprædari permiſit.

* al. Remetianæ, & Remenſis. Greg. lib. 2. c. 27. * Remigius * vrceum.

XVI. IGITVR de Eccleſia Remicianæ * vrbis horceum magnum hoſtis abſtulerat, cum reliquis miniſteriis. Sanctus Apoſtolicus Remedius * Pontifex eiuſdem vrbis ad Chlodoueum veniens poſtulat; Si aliud de ſacris vaſis recipere non mereretur, ſaltim vel horceum * illum reciperet. Audiens Rex dixit: Mitte nuntium vſque Sueſſionas: ibi, quæ adquiſita ſunt, diuidenda erunt. Si mihi illud ſors dederit, petitionem tuam implebo. Cùm præda in medio diuidenda poneretur, ait Rex; Rogo vt ſaltim mihi vas iſtud extra partem concedatis. Hæc Rege dicente, reſpondent Franci; Glorioſe Rex, quæ cernimus tua ſunt: ſed & nos tui B ſumus, Domine. quod tibi placet, fac. Tunc vnus leuis, inuidus, & facilis, voce magna horceum impulit, dicens; Nihil hinc accipies, niſi quod tibi ſors vera largietur. Rex iniuriam hanc patientia leniuit. Sorte poſita acceptum horceum beato Remedio tranſmiſit: ſeruans abditum ſub pectore vulnus. Kal. Martias iuſſit omnes armatorum falanges ſe oſtenſuros venire. Vbi cunctos circuibat, venit ad horcei percuſſorem, dicens ad eum; Inculta eſt armatura tua, neque ſecuris eſt vtilis. Adprehenſámque ſecurem eius terræ deiecit. Et ille cùm paululum inclinatus fuiſſet, Rex eleuatus manibus ſecuri capit eius defixit; Sic, inquit, & tu Sueſſionis horceo feciſti. Magnum ſibi per hanc cauſam * timorem fecit.

* al. per hanc cauſā Franci timorem ſtatuerunt. Greg. lib. 2. c. 28. * Apud Greg. Mucuruna, al. Chrona. * al. Chrothechidis.

XVII. FVIT igitur Gundiochus Rex Burgundionum ex genere Athanarici Regis perſecutoris. Huic fuerunt quatuor filij, Gundebadus, Godeghiſelus, Chilpericus, & Gotemarus. Gundebadus Chilpericum fratrem ſuum interfecit gladio: vxorem eius ligato ad collum lapide aquis immerſit: duos filios eorum gladio trucidauit: duas filias exilio condemnauit, quarum ſenior nomine Sedeleuba *, mutata veſte, ſe Deo deuouit; iunior Chrothildis * vocabatur.

* al. conquirebat. * al. ad ianuam ciuitatis.

XVIII. PORRO Chlodoueus Legationem in Burgundiam ſæpiùs mittens ambiebat * Chrotechildem. Et cùm non eſſet licitum eam videre, Chlodoueus Aure- C lianum quendam ex Romanis, ingenio quo poterat ad Chrotechildem præuidendam direxit. At ille niſi ſingulus, ad inſtar mendici peram ad dorſum ferens, veſte deformi, illis perrexit partibus: annulum Chlodouei, quo ei potiùs crederetur, ſecum portans. Cúmque ad Genouam * ciuitatem, vbi Chrotechildis cum germana Sedeleuba ſedebat, veniſſet, & illæ hoſpitalitate peregrinos ſectantes cum cauſa mercedis ſuſcepiſſent, & pedes eius Chrotechildis lauaret, Aurelianus verbo ſecreto inclinans ad eam, dixit: Domina mi, grande verbum tibi nunciaturus ſum, ſi locum dare dignaris, vbi ſecretiùs ſuggeram. Illa annuens inquit, Loquere. Dixitque Aurelianus; Chlodoueus Rex Francorum me direxit ad te, ſi voluntas Dei fuerit, vult te culminis ſui ſociare coniugio. Vt certa fias, hunc annulum tibi direxit. Quem illa accipiens, gauiſa eſt gaudio magno. Dixitque ad eum: Accipe centum ſolidos pro laboris tui munere, & annulum hunc meum: feſtinans reuertere ad Dominum tuum, & dic ei: Si me vult matrimonio ſociare, protinus per Legatos à patruo meo Gundebado poſtuletur. Legati, qui venient, obtenta ad præſens firmitate, placitum ſub celeritate inſtituant. Niſi ad perficiendum feſtinent, Aridij cuiuſdam ſapientis de Conſtantinopoli aduentum vereor; cuius conſilio, ſi prius venerit, hæc omnia diſſipentur *. Aurelianus eodem habitu, quo venerat, redit ad propria. Cùm iam prope Aurelianenſe territorium, nec procul à domo propè acceſſiſſet, quidam pauper mendicus, quem in via ſecum itineris ſocium habuerat, cùm iam ſecurus Aurelianus ſopore depreſſus eſſet, collegæ ſuo peram cum ſolidis eiuſdem furatus eſt. Cúmque à ſomno expergefactus fuiſſet, mœ-

* al diſſipabuntur.

A rore plenus curſu veloci perrexit ad propria. Dirigénſque pueros ad inquirendum mendicum, qui peram eius portabat. Quem adprehenſum Aureliano præſentant, cúmque fortiter triduo cæſum permiſit ire mendicum. Protinus Aurelianus Chlodoueco Regi per ſingula narrans ſucceſſionem, ſuggeſtiones nuntiat. Quod cum Chlodoueo vtilitas & conſilium Chrotechildis placuiſſet, Legatos ad Gundebadum dirigit, petens vt Chrotechildem neptem ſuam ei in coniugium ſociandam traderet. Quod ille denegare metuens, & ſperans amicitiam cum Chlodoueo inire, eam ſe daturum ſpondit. Legati offerentes ſolidum & denarium, vt mos erat Francorum, eam partibus Chlodouei deſponſant: placitum ad præſens petentes, vt ipſam ad coniugium traderet Chlodoueo. Nulla ſtante mora initum placitum. Cabillono* nuptiæ præparantur. Venientes cum celeritate Franci, Chrotechildem à Gundebado acceptam leuantes in baſternam, cum multis theſauris ad Chlodoueum dirigunt. Chrotechildis cùm iam comperiſſet aduentum Aredij reuertentis ab Imperio, dixit ad ſeniores Francos: Si vultis me Domino veſtro præſentare, remouete me de baſterna, ſupra equum leuate, & quantum protinus potueritis, illis partibus celerate. In hac baſterna ad ſuam non poſſum venire præſentiam. Franci leuantes Chrotechildem ſuper equum, feſtini ad Chlodoueum pergunt.

CHLODOVAEVS.
Greg. lib. 2. c. 28.
* al. Cauallonno.

B XIX. CVMQVE Aredius à Maſſilia velociſſimo curſu hæc audiens ad Gundobadum veniſſet, dixit ei Gundobadus; Audiſti quòd amicitiam cum Francis iniuimus, neptémque meam Chlodoueo tradidi vxorem? Reſpondens Aredius dixit: Non eſt hoc amicitiæ cultus, ſed initium diſcordiæ perpetuæ. Reminiſcere debueras, Domine mi, quòd genitorem Chrotechildæ germanum tuum Chilpericum gladio trucidaſti, matrem eius lapide ad collum ligato necare iuſſiſti, duos eiuſdem germanos capite truncatos in puteum feciſti proiicere. Si præualuerit, iniuriam parentum vindicabit. Dirige protinus exercitum poſt eam, vt reuertatur. Faciliùs vnius feres iurgium, quàm omni tempore tu & tui ſcandalizemini* à Francis. Hæc audiens Gundobadus, exercitum poſt tergum Chrotechildæ retentandum* dirigit, qui conſequentes theſauros & baſternam, cuncta retentent. Chrotechildis verò cùm adpropinquaſſet Villariaco, in qua Chlodoueus reſidebat, in territorio Trecaſſino, adhuc antequam terminos Burgundiæ Chrotechildis præteriret, rogans eos, à quibus ducebatur, vt duodecim leuuas in vtraſque partes de Burgundia prædarent* & incenderent. Quod cùm permittente Chlodoueo fuiſſet impletum, dixit Chrotechildis; Gratias tibi ago, Deus omnipotens, quòd initium vindictæ de genitoribus vel fratribus meis video.

* vexeantur?
* præſentandum.
* proterent.

XX. TVNC ad præſentiam Chlodouei perducitur, ipſámque in matrimonium Chlodoueus accepit, quam cultu regali perfecto dilexit amore. Habebat iam tunc Chlodoueus filium de concubina nomine THEVDERICVM. Chrotechildis cùm primogenitum filium habuiſſet, quem baptiſmo conſecrare vellet, virum aſſiduè ſuadens vt Chriſtianus efficeretur, nullatenus ad conciliandum Regis animus mouebatur, dicens; Deorum noſtrorum iuſſione cuncta creantur: Deus veſter nihil poſſe manifeſtatur. Regina filium ad baptiſmum exhibet. Baptizatus autem puer, quem INGOMEREM* vocitabant, in albis obiit. Qua de cauſſa permotus felle Rex, increpabat Reginam, dicens: Si in nomine Deorum meorum puer fuiſſet baptizatus, vixiſſet. Regina Deo omnipotenti gratias agens, vt de vtero ſuo primogenitum in regno ſuo acceperit. Poſt hunc genuit filium, quem CHLODOMEREM vocitauit. Qui cùm baptizatus ægrotare cœpiſſet, dicebat Rex; Et iſte, ſicut frater, moritur. Orante matre, Domino adiuuante, conualuit. Regina tamen aſſiduè Regem verbis blanditis ad Chriſti cultum ſuadebat.

C

* al. Ingomerum.
Greg. lib. 2. c. 29.

XXI. CVMQVE bellum contra Alamannos Chlodoueus Rex moueret, ſuadente Regina vouit, ſi victoriam obtenebat, efficeretur Chriſtianus. Cúmque vtræque falanges certamina* iungerent, & ſtrages ingentes eſſent, dixit Chlodoueus; Deum inuoco, quem Chrodechildis Regina colit: ſi me iuuet in hoc prœlio, vt vincam hos aduerſarios meos, ero illi fidelis. Alamanni terga vertentes, in fugam lapſi ſunt. Cúmque Regem ſuum cernerent interemptum VIIII.* annis exſules à ſedibus eorum, nec vllam potuerunt gentem comperire, quæ eis contra Francos auxiliaret*: tandem ſe in ditionem Chlodoueo tradunt. Nam

Greg. lib. 2. c. 30.
* certamine iungerentur
* al. IIII.
* al. auxilium daret.

CHLODOVEVS.

cùm de prœlio memorato ſuperiùs Chlodoueus Remis fuiſſet reuerſus, clam à S. Remedio Remenſis vrbis Epiſcopo, adtrahente etiam Chrotechilde Regina, baptiſmi gratia cum ſex milibus Francorum in Paſcha Domini conſecratus eſt. Cùm à ſancto Remedio in Albis Euangelij lectio Chlodoueo adnuntiaretur, qualiter » Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad paſſionem venerat, dixit Chlodoueus: Si ego » ibidem cum Francis meis fuiſſem, iniuriam eius vindicaſſem. Iam fidem his verbis oſtendens, Chriſtianum ſe verum eſſe adfirmat. A

* al. Godeghiſelus. Greg. lib. 2. c. 15.

XXII. GVNDEGHISELVS* frater Gundebadi ſolatium per Legatos Chlodoueo poſtulans, cùm eum comperiſſet fortiſſimum in prœliis, promittens ſi eiecerit Gundebadum cum ſuo ſolatio à Regno, tributum partibus Chlodouei diſſolueret. Gundebadus ignorans dolum fratris Gundeghiſeli, ad eum miſit dicens: » Veni, vt reſiſtamus Francis vnanimiter, vt quod aliæ gentes paſſæ ſunt non perfe- » ramus nos. At ille: Vadam, inquit, & præbeam tibi auxilium. Chlodoueus cum Francis aduerſus hos duos Reges caſtro Diuioninſi campaniam direxit ad prœlium. Gundeghiſelus Chlodoueo coniungitur; ac vterque exercitus Gundebadi populum adterit. At ille dolum fratris cognoſcens terga vertit, Rodani ripam percurrens Auenionem vrbem ingreditur. Gundeghiſelus obtenta victoriâ, promiſſa Chlodoueo ex parte implens, Viennámque * triumphans, Chlodoueus Rex poſt Gundebadum dirigit, cúmque * de ciuitate extrahi præcepit.

* al. Auenionémque * qui eum de ciu. extrahere poſſent.

XXIII. ARIDIVS prudentiſſimus vir cum Gundebado intra caſtra ſedens, ad Gundebadum ait; Oportet te lenire huius hominis feritatem. Ego ſimulans à te fugere, ad eum tranſibo, vt faciam quòd neque hanc noceat regionem. Quodcum- » que tibi per meum iniunxerit conſilium, faciendum promitte, donec cauſam tuam » Dominus proſperet. B

XXIV. ARIDIVS valedicens Gundebabo ad Chlodoueum perrexit dicens: Il- » lum perfidum Gundebadum relinquens, tuæ gloriæ me offero. Benigniter à Chlodoueo recipitur. Erátque iocundus in fabulis, ſtrenuus in conſiliis, iuſtus in iudicio, & in commiſſo * fidelis. Dixit ad Chlodoueum; Tua eſt hæc regio, quare eam » vaſtare permittis? Iube Gundebadum tibi tributa ſoluendũ, & ipſum & regionem » dominabis. Quòd ſi noluerit, perfice quod cœpiſti. Hæc iniûcta à Chlodoueo Gundebadus implere promittens, Chlodoueus rediit in Franciam, relictis cum Gundeghiſilo V. millibus Francorum. Exiens Gundebadus de Auinione, reſumptis viribus Gundeghiſelum Viennæ circumdat, per aquæductum in ciuitatem ingrediens, Gundeghiſelum interfecit, Francos adgregatos in vnam turrem ferro trucidauit, nihilque poſtea Chlodoueo reddere diſpoſuit.

* al. commiſſionibus

XXV. IGITVR Alaricus Rex Gothorum cùm amicitias fraudulenter cum Chlodoueo iniſſet, quod Chlodoueus diſcurrente Paterno Legatario ſuo cernens aduerſum Alaricum arma commouet, & in campania Voglauenſi decimo ab vrbe Pictaua milliario Alaricum interfecit, & plurima manu Gothorum trucidata, Regnum eius à mare Tyrreno, Ligere fluuio, & montibus Pyrineis, vſque Oceanum matre à Chlodoueo occupatum eſt. Theſauros Alarici à Toloſa auferens ſecum Pariſius duxit, & multis muneribus Eccleſiam ſancti Martini & S. Hilarij ditauit, quorum fultus auxilio hæc cernitur impleſſe. Cúmque Pariſius perrexiſſet, ibi cathedram Regni ſui conſtituit. C

Greg. lib. 2. c. 37.

XXVI. THEVDERICVS eiuſdem filius, ciuitatibus captis circa maritima iuſſu patris filius ad eum reuertitur. Filius Sigiberti Regis nomine Chlodericus *, quem cum exercitu in eius ſolatio contra Gothos Chlodoueus habuerat, liciniis* verbis, dum per Scaldem fluuium nauigaret, adtractus. Ipſe verò patrem ſuum Sigibertum in Burconia * interfecit dolosè, & ipſe à percuſſoribus Chlodouei interfectus eſt. Regnum Sigiberti abſque vllo prælio cum theſauris Chlodoueus adſumpſit.

* al. Theodericus, & in al. Clodoueus. * al. leuibus ſ. delenificis * al. Burgūdia, Burgunia, & Burchonia ſilua Gregor. lib. 2. c. 40.

XXVII. CHARARICVM Regem parentem ſuum Chlodoueus interfecit, & Regnum ſuum ſibi ſubdidit.

Gregor. lib. 2. cap. 41.

XXVIII. RAGNACHARIVM Regem atque ſuum parentem Chlodoueus dolis interfecit manu propria, & fratrem ſuum Richarium ſimiliter manu propria iugulauit. Regnum Ragnacharij, qui apud Camaracum ſedem habebat, ſuæ ditioni ſubiecit. Regnum Chlodouei maximè per totas Gallias dilatatur. Stu-

A dioſè tractauit, vt nullus de ſuis parentibus ſupereſſet, niſi de ſuo ſemine, qui regnaret. THEVDERICVS

XXIX. MORTVO Chlodoueo, ſepultus eſt in Eccleſia ſancti Petri Apoſtoli, quam ſuo opere conſtruxerat. Obiit poſt Voglenſe * bellum anno V. Regnum tenuit annis XXX. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Chlodouei fiunt anni CXII. Chrotechildis Regina ad limina ſancti Martini Turonis orationibus & vigiliis peruacabat. CHLODOMERVS. CHILDEBERTVS. CHLOTARIVS. * Voglidenſe.

XXX. QVATVOR filij Chlodouei, id eſt, Theudericus, Chlodomeres, Childebertus, & Chlotharius, Regnum eius æquo ordine inter ſe diuiſerunt. Sortitus eſt ſedem THEVDERICVS Mettis, CHLODOMERES Aurelianis, CHILDEBERTVS Pariſius, & CHLOTHARIVS Sueſſionis. Theudericus habebat iam filium nomine Theudebertum vtilem & ſtrenuum. Gregor lib. 2 c. 43. & lib. 3. c. 1.

XXXI. AMALRICVS filius Alarici ſororem eorum in matrimonium accepit, per quam Barcennona * à Childerico & Francis occiſus eſt. Dani euectu nauali Gallias appetunt, in Regno Theuderici inruunt. * Barcinonæ.

XXXII. ALANI à Theudoberto filio Theuderici ſuperantur, omnémque prædam & vitam amiſerunt.

XXXIII. THORINGORVM tres fratres regnabant, Badericus, Ermenfridus, & Bertharius. Ermenfridus Bertharium interfecit, inſtigante vxore Ermenfridi nequiſſima nomine Amalberga: & Badericum * germanum ſuum cum ſolatio * Theuderici interfecit. Ipſe verò à Theudeberto filio Theuderici interfectus eſt. Regnum Thoringorum Francorum ditioni ſubactum eſt. Greg. lib. 3. c. 4. * al. Baldericum. * al. cōſilio.

B

XXXIV. GVNDEBADI filius Sigiſmundus apud Genauenſem * vrbem villa Quadruuio iuſſu patris ſublimatur in Regnum, habens vxorem filiam Theuderici Regis Italiæ, vnde habebat filium nomine Sighiricum. Eadem mortua, aliam duxit vxorem. Filium ſuum Sighiricum nouercæ inſidiis iuſſit interfici. Vnde poſtea fortem pœnitentiam agens, Monaſterium ſanctorum Agaunenſium miri operis conſtruxit, & alia plura Monaſteria ædificauit. Chrotechildis aſſiduè filios admonebat, mortem patris matríſque vel germanorum ſuorum vlciſci. Quam ob cauſam illi Burgundias adpetunt, Sigiſmundum & Godemarem in prælio vincunt. * al. Agaunenſem, & Ardegaueuſem. Greg. l. 3. c. 5.

XXXV. CHLODOMERES Sigiſmundum, dum ad Monaſterium ſanctorum Agaunenſium fugeret, captum cum vxore & liberis, Aurelianis adducit. Godemaris terga vertens latuit. Godemaris reſumptis viribus Regnum Burgundiæ tenet. Chlodomeris iterum aduerſus Godemarem exercitum mouet, interfecto Sigiſmundo, cum vxore & liberis, vt prædictum eſt. Greg. l. 3. c. 6.

XXXVI. CHLODOMEREM, ab Auito Abbate, quod fecerat Sigiſmundo, prædictum eſt ipſum item paſſurum. Cúmque Veſontiæ * Franci cum Burgundionibus bellum iniſſent, Chlodomeres capite truncatur, deceptus ab auxiliis Theuderici, qui filiam Sigiſmundi habebat vxorem. * al. Veſerontiæ.

C

XXXVII. FRANCI verò in ipſo prælio reſumptis viribus, Burgundionibus Veſontiæ * ſuperatis, & ad internecionem perductis, patriam eorum ditioni ſubiiciunt. Chlotharius vxorem Chlodomeris nomine Gunthiucham vxorem duxit, filióſque eius tres his nominibus, THEVDOALDVM, GVNTHACHARIVM *, & CHLODOALDVM, Chrotechildis alebat. Childebertus doloſè Aruernos contra Theudericum inuaſit. Chlotharius & Childebertus Burgundias adpetunt: Sed Theudericus cum eis adgredi noluit. Childebertus & Chlotharius fugato Godemaro Burgundias occupant. Theudericus cum exercitu Aruernos vaſtat. Mundericus, qui ſe parentem Regi adſerebat, Regnúmque ei deberi dixit, à ſatellitibus Theuderici occiditur fraude deceptus. Res eius fiſco ſubiiciuntur. * Veſerontiæ. * al. Guntharium. Greg. l. 3. c. 11. 14. 15. 18. 22.

XXXVIII. INITA pax inter Childebertum & Theudericum cum ſacramento, datis obſidibus. Sed celeriùs rumpitur, multique filij Senatorum ob hoc ſeruitio ſubiiciuntur. Nepos beati Gregorij Lingonicæ vrbis Epiſcopi, Treueris cuidam barbaro ſeruiens, ingenio Leonis cuiuſdam ex cocis ipſius Epiſcopi liberatur & reducitu.

XXXIX. CHROTECHILDIS Regina cum filiis Chlodomeris, quos alebat, Pariſius reſedens, cóſque vnico amore diligens, Childebertus inuidia in eos ductus,

CHILDEBERTVS. CHLOTARIVS. THEVDEBERTVS. Chlotharium ſuadet, vt interficerentur. Ex quibus duo, Theodoaldus & Guntharius, Chlotharij manu propria interficiuntur. Chlodoaldus ad Clericatum tondetur, dignámque vitam gerens tranſiit. Ad cuius ſepulchrum Dominus virtutes dignatur oſtendere. Theudericus filio ſuo Theudeberto Vuiſigardem cuiuſdam Regis * filiam deſponſauit. Theudebertus relinquens Vuiſigardem, Theotheriam * genere Romanam duxit vxorem. A

* VVoconis
* al. Deotheriam.

XL. THEVDERICVS XXIV. anno regni ſui moritur, Regnúmque eius THEVDEBERTVS adſumpſit, qui magnum ſe atque in omni bonitate præcipuum oſtendit. Deotheria zelans à Theudeberto, filiam ſuam dolo interfecit. Theudebertus relicta Deotheria, Vuiſigardem duxit vxorem.

XLI. CHILDEBERTVS & Theudebertus fœdere inito inter ſe contra Chlotarium mouent exercitum. Sed orationibus Chrotechildis ad limina ſancti Martini, & diuino nutu grandine & infeſtatione tonitrui & fulguris veniente, ſeparati ſunt. Pacem ineuntes ad proprias ſedes ſunt reuerſi.

XLII. POST hæc Childebertus & Chlotarius Spanias adpetunt, eáſque parte maxima depopulati ſunt. Amalricum Regem Barcennona * interficiunt. Cæſaraugusta ciuitas orationibus & ieiuniis liberatur.

* Barcinonæ.

Greg. lib. 3. c. 30.
* Theoda.
* Theodegiſilus.

XLIII. POST Amalricum Theudo * regnat in Spaniis. Quo interfecto, Theudeghiſelus * Regnum adſumit. Qui dum ad cœnam lætus sederet, extinctis cereis à ſuis occiditur. Cui Agila ſuccedit in Regno. Gothi verò iam olim habent hoc vitium: cùm Rex eis non placet, ab ipſis interficitur. B

XLIV. ET quia Theudericus Rex Italiæ ſororem Chlodouei in matrimonium habuit, ex qua paruulam filiam cum vxore reliquit, cùm mater ei Regis filium ſociandum prouideret, à ſeruo nomine Tranquilliano * accipitur. Tranquillianus cum exercitu à matre puellæ capitur, & capite truncatur. Accepta filiâ, mater diſciplinam ingerens ſecum duxit. Filia matrem veneno interfecit. Theodatus * Regnum Theuderici ambiuit, & filiam, quæ matri extiterat parricida, in balneo vehementer ſuccenſo iuſſit includi, vt ibi combureretur. Vnde cauſa compoſitionis quinquaginta millia ſolidorum Childeberto, Chlotario, & Theudeberto tranſmiſſi ſunt. Quod Childebertus & Theudebertus inter ſe diuidentes, nihil exinde Chlotario dederunt. Theodato * defuncto, Totila ſucceſſit in Regnum, quem Narſis Patricius interfecit, Regnúmque Gothorum in Italia deſtructum eſt.

* al. Traquillane, & Traquila.
* al. Theuhadus.
* Theudad

XLV. POST Theudebertus cum exercitu Italiam ingreditur, eámque per maritimos terminos cunctam depopulatur. Narſes Patricius in fugam verſus. Poſtea Buccelinus Dux iuſſu Theudeberti Siciliam occupat, totámque Italiam dominans, magna ei felicitas * in his conditionibus fuit.

* al. infelicitas.

XLVI. PETITIONE Deſiderati Verdunenſis vrbis Epiſcopi Theudebertus clementer VIII. millia ſolidos ciuibus Verdunenſibus ad recuperandum dedit. Theudebertus vexatus à febre moritur XIV. regni ſui anno.

Greg. lib. 4. c. 1. 2. 3.
* Chlothildis.

XLVII. CHROTECHILDIS * Regina plena dierum & bonis operibus moritur, & in ſacrario Baſilicæ ſancti Petri ſepelitur. Chlotharius iubet ad omnes Eccleſias, tertiam partem fructuum fiſco diſſoluere. Sed reſiſtente Iniurioſo Pontifice hoc malum deſtruitur. Chlotharius de Ingunde Guntharium, Childericum, Aribertum, Gunthramnum, Sigibertum, & Chlodeſindam filiam habuit; de Aregunde * ſorore Ingundis, Chilpericum: & de Vnſina * habuit Chramnum. C

* al. Radegunde.
* al. Gunſina.
* al. Aquilane.

XLVIII. AGILANE * in Spania regnante, cùm eſſet iniquus ſuis, exercitus Imperij Spanias ingreditur. Agila interficitur.

XLIX. ATHANAGILDVS ſuccedit in Regno, qui ab Spania * exercitum Imperij expulit.

* al. Hiſpania.
* al. Vuldodradam.
Greg. lib. 3. c. 9
* al. ſambuco.
* al interiit
* Narſidis.

L. THEVDEBALDVS filius Theudeberti Vualderadam * duxit vxorem. Erat valdè iniquus ſuis, cuius tempore vuæ in cauco * natæ ſunt. Stella ex aduerſo veniens in Lunam ingreſſa eſt. Buccelinus in Italia apud Beliſarium & Narſidem Patricios ſæpiùs fortiter dimicans, eos in fugam vertit, eorúmque exercitum proterit. Tandem infirmatus à profluuio ventris, & exercitus ſuus eadem infirmitate adtritus *, Beliſario iam interfecto, à Narſide * ſuperatur & interficitur. Ipſóque anno Theudebaldus obiit, Regnúmque eius Chlotharius accepit, copulans Vualderadam ſibi vxorem.

A LI. Eo anno rebellantibus Saxonibus Chlotarius commoto exercitu maximam eorum partem deleuit, Thoringiam vaſtans, quia eis auxiliare præſumpſerant. Nec multo pòſt tempore denuo Saxonibus rebellantibus, Chlotarius mouit aduerſus eos exercitum. Saxones offerentes cuncta emendare, quæ malè geſſerant, mediam partem de omnibus rebus eorum, exceptis vxoribus & liberis, in compoſitione offerunt. Quod Franci accipere deſpicientes, eos interficere conantur, Chlotario dicentes: Non pacificabis cum eis, ſed ſurge, præliemus & vlciſcamur in illis. Cùm ille nollet, Franci Chlotarium volentes occidere, inuitus pertexit ad prælium, ibique tanta ſtrages à Saxonibus de Francis facta eſt, vt mirum fuiſſet.

CHILDEBERTVS. CHLOTARIVS. Greg. lib. 3. c. 14.

LII. CHILDEBERTVS cum Chramno inſidias Chlotario parat. Aribertus & Guntramnus iuſſu patris cum exercitu contra Chramnum dirigunt; ſed diuino nutu temperante, cum graui coruſcatione exorta à prælio ſeparantur. Chramnus cum Childeberto pertendit. Saxones factione Childeberti in Francia venientes vſque Deuiciam * ciuitatem prædas egerunt. Chramnus cum Childeberto fortiter ſe conſtringit. Childebertus Remenſem Campaniam depopulatus eſt. Auſtrapius Dux in Baſilicam ſancti Martini Chramnum metuens fugit.

* al. Diuiciam, & Duuciam, vulgo Duitz, ex aduerſo Coloniæ Agrip.

LIII. CHILDEBERTVS Rex apud Pariſius obiit, & in Baſilica ſancti Vincen-
B tij, quam ipſe conſtruxerat, ſepultus eſt. Cuius theſauros & Regnum Chlotarius adſumpſit.

LIV. VVALDERADAM & filias eius duas in exilio poſuit. Chramnus in Brittanniam fugit ad Conobrem * Comitem Brittannorum. VVillacharius ſocer eius ad Eccleſiam ſancti Martini confugit. propter ipſum hæc Eccleſia incendio concrematur. Poſtea à Chlotario condignè recuperatur, & ſtanno cooperitur. Chramnus à Chlotario patre ſuo captus, cum vxore & liberis in Brittannia igne concrematur. Conober Comes Brittannorum interficitur.

* al. Cunobertum Regem. Greg. lib. 4. c. 17.

LV. CHLOTARIVS pro ſuis peccatis, quæ geſſerat, aut negligenter egerat, exorandum ad limina beati Martini Confeſſoris properat. Exinde Compendio villa, veniens LI. regni ſui anno vexatus à febre obiit. Chilpericus occupatis theſauris Chlotarij in villa Brennaco, ſedem Childeberti Pariſius occupat: ſed mox exinde repellitur. Charibertus, Guntramnus, Chilpericus, & Sigibertus Regnum patris diuidunt. Dedit ſors CHARIBERTO Regnum Childeberti, Pariſius ſedem habens: GVNTRAMNO verò Regnum Chlodemeris, ſedem habens Aurelianis: CHILPERICO Regnum Chlotarij patris eius, cathedram habens Sueſſiones: SIGIBERTO quoque Regnum Theuderici, ſedem habens Mettis. Eodem tempore Chuni Gallias appetunt, contra quos Sigibertus mouit exercitum, eóſque interfecit, atque fugauit. Poſtea cum eis pacem iniuit. Chilpericus Remos inuadit, & alias ciuitates, quæ ad Sigibertum pertinebant, abſtulit. Vnde inter ipſos bellum ciuile ſurrexit. Sigibertus Sueſ-
C ſiones occupat; Theudobertum filium Chilperici adprehenſum in exilium tranſmittit. Chilperico victo atque fugato, ciuitates in ſuam dominationem reuocat. Poſt annum Theudobertum filium Chilperici reddidit, datis in inuicem pace & obſidibus, cum ſacramentis. Guntramnus in Burgundia regnans, in locum Agricolanis * Patricij Celſum inſtituit, virum in verbis paratum, & in cupiditate promptiſſimum *.

Greg. lib. 4. c. 22. CHARIBERTVS. GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

* Agrœculæ. Greg. lib. 4. c. 24. * al. ciuitate prudentiſſimum

LVI. GVNTRAMNVS fuit Rex bonus, timens Deum. Accepit primùm concubinam nomine Venerandam, de qua habuit filium nomine Gundebadum. Pòſt accepit Marchitrudem filiam Magnacharij. Quæ poſtquam de Guntramno habuiſſet filium, veneno Gundebadum doloſè interfecit. Ipſa iudicio Dei filium, quem habebat, perdidit, & odium Regis per ſaginam incurrit. Eadem demiſſa, Auſtrichildem eiuſdem ancillam, cognomento Bobilanem, Guntramnus accepit vxorem, de qua duos filios habuit his nominibus, Chlotarium & Chlodomerem. Vt Marchitrudis dimitteretur, hæc fuit occaſio. Mater eius poſt mortem Magnacharij de vilibus hominibus vnum ex nutritis Magnacharij acceperat maritum, quæ inſtigantibus Guntione & Vuiotico * filiis, ab eodem mater iuſſu Guntramni ſeparatur, & ipſe puer occiditur. Clamant & filij, neglegentes matrem herbariam *, & meretricem. Hæc occaſio filiam eiecit de Regno. Charibertus Rex

Greg. lib. 4. c. 25. * al. Vntione, & Viuólico * i maleficam Greg. lib. 4. c. 26.

CHARIBERTVS. GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. SIGIBERTVS.

Ingobergam accepit vxorem: qua relicta Meroſledem * lanarij filiam accepit, & A aliam paſtoris ouium filiam nomine Theudechildem duxit vxorem, ex qua habuit filium. ſed protinus moritur.

* Meroſledem

LVII. PORRO Sigibertus cùm videret fratres ſuos vxores viles accipere, Gogonem cauſa Legationis ad Athanagildũ Regem direxit, petens vt ei filiam ſuam Brunam nomine coniugio traderet. Quam Athanagildus cum multis theſauris Sigiberto ad matrimonium tranſmiſit. Ad nomen eius ornandum & augendum eſt determinatum, vt vocaretur Brunechildis. quam cum multa lætitia atque iocunditate Sigibertus accepit vxorem.

LVIII. ANTE hæc in infantia Sigiberti omnes Auſtraſij, cùm eligerent Chrodinum Maiorem domus, eò quòd eſſet in cunctis ſtrenuus, & timens Deum, patientia imbutus, nec quicquam aliud, niſi quod Deo & hominibus placeret, in eo inueniretur, ille hunc honorem reſpuens dicebat: Pacem ego in Auſter * facere non valeo, maximè cùm omnes Primates cum liberis in toto Auſtro mihi conſanguinei ſint, non poſſum ex eis facere diſciplinam, nec quemquam interficere. Ipſi verò per me inſurgent, vt agant ſuperſtitioſè. Eorum acta non permittat Deus, vt me in inferni clauſtra tradant. Elegite alium, quem vultis, ex vobis.

* Auſtraſia

LIX. AT illi cùm non inuenirent, tunc Chrodini conſilio nutritum ſuum, memoratum ſuperiùs Gogonem Maiorem domus eligunt. In craſtino primus ad eius manſionem perrexit Chrodinus ad miniſterium, bracile * Gogoni in collo tenens. B Quod reliqui cernentes, eiuſdem ſequuntur exemplum. Proſperum hoc Gogoni ad gubernandum fuit, quoaduſque Brunichildem de Spania adduxit. Quem Brunichildis continuò apud Sigibertum fecit odioſum, ipſúmque ſuo inſtigante conſilio Sigibertus interfecit. Tanta mala & effuſiones ſanguinum Brunichildis conſilio in Francia facta ſunt, vt prophetia Sibyllæ impleretur dicens: Veniet Bruna de partibus Spaniæ, ante cuius conſpectum multæ gentes peribunt. Hæc verò equitum calcibus diſrumpitur.

* brachiũ Gogonis in manu.

Greg. lib. 4. c. 28. — LX. CHILPERICVS Gachiliſindam * ſororem Brunichildis habuit vxorem, relinquens Fredegundem, & alias, quas habebat, vxores. Poſtea tranſcendit ſacramentum, quod Gothorum Legatis dederat, ne vnquam Gachileſindam de culmine Regni degradaret, ipſámque ſugillare * fecit. Poſt cuius tranſitum Fredegundem denuò accepit vxorem. Reputantes ei fratres eius, quòd ſuo ingenio Gachileſinda fuerit interempta, eum de Regno eiiciunt. Habebat Chilpericus de priore Regina Audouera tres filios, Theudobertum, Meroueum, & Chlodoueum.

* al. Galſontam, VValſontã. * i. ſtrangulare

Greg. lib. 4. c. 29. — LXI. CHVNI in Gallias venire conantur, aduerſus quos Sigibertus cum magno adgreditur exercitu. Chuni magicis artibus inſtructi, multis fantaſiis oſtenſis, exercitui Sigiberti metum incutiunt; terga vertunt. Sigibertus à Chunis cir- C cumdatur, ſed ſua prudentia dona offerens liberatur, nec ei quicquam hæc conditio fecit obprobrium. Pacem ſempiternam cum Chunis firmauit, & à Rege Chunorum condignis muneribus honoratur.

Greg. lib. 4. c. 30. — LXII. SIGIBERTVS præcepit Aruernis ciuibus Arelatem occupare. Iubente Guntramno à Celſo Patricio Aruerni Arelate trucidati ſunt.

LXIII. ATHANAGILDO Rege in Spania defuncto, Leuua cum Leuuildo fratre Regnum adſumunt. Moritur Leuua. Tum Leuuildus integrum Spaniæ Regnum tenet, habens Gadſuindam * matrem Brunechildis vxorem.

* al. Gaiſuindam

Greg. lib. 4. c. 31. — LXIV. EODEM tempore, defuncto Conſtantinopoli Iuſtiniano Imperatore, Iuſtinus ambiuit * Imperium, vir iniquus & cupidus. Ad quem Sigibertus Legatos, Vuarmarium * Francum, & Firminum Comitem direxit, qui pacem cum Imperatore firmarent. qua facta, ſecundo anno ſunt reuerſi.

* al. habuit * al. VVarmachariũ

Greg. lib. 4. c. 35. — LXV. LANGOBARDORVM gens, priuſquam hoc nomen adſumeret, exientes de Schatanauia *, quæ eſt inter Danubium & mare Oceanum, cum vxoribus & liberis Danubium tranſmeant. Cùm à Chunis Danubium tranſeuntes fuiſſent comperti, eis bellum conati ſunt inferre. Interrogati à Chunis; Quare gens eorum terminos introire præſumeret? At illi mulieribus ſuis præcipiunt comam capitis ad maxillas & mentum ligare, quo potius virorum habitum ſimulantes plurimam multitudinem hoſtium oſtenderent: eò quòd erant mulierum comæ circa maxillas & mentum ad inſtar barbæ valde longæ, fertur deſu-

* al. Scandauia, & Schatanagia, leg. Schandinauia,

A per vtræque falangi vox dixiſſe: Hi ſunt Langobardi. Quod ab his gentibus fertur eorum Deum fuiſſe locutum, quem fanatici nominant VVodanum. Tunc Langobardi, cùm clamaſſent, Qui inſtituerat nomen, concederet victoriam, in hoc prælio Chunos ſuperant, partem Pannoniæ inuadunt. Nec multo pòſt tempore Narſis Patricius minis Iuſtini Imperatoris, eiúſque Auguſtæ Sophiæ perterritus, eò quòd Auguſta ei adparatum ex auro factum muliebrem, eò quòd eunuchus erat, cum quo filaret, direxit, & penſilarios * regeret, non populos. At ille reſpondet: Filum filabo, de quo Iuſtinus Imperator, nec Auguſta, ad caput venire non poſſent. Tunc Langobardos à Pannoniis inuitans, cum Alboeno Rege Italiæ introduxit. Alboenus Chlodeſindam Chlotarij Regis filiam habuit vxorem. Qua defuncta, aliam duxit coniugem, cuius patrem interfecit. GVNTRAMNVS, CHILPERICVS. SIGIBERTVS. * i. operarios, qui penſa tractabant.

LXVI. IPSE verò eiuſdem mulieris fraude veneno periit. Ipſáque poſtea cum aliquo Langobardo, apud quem Rauennam fugaciter de ciuitate Verona, vbi virum occiderat, adgrediebat, pariter interiit. Nam ibi adprehenſi & interfecti ſunt.

LXVII. LANGOBARDI Regem nomine Clip * ſuper ſe eligunt. Prorumpentibus Langobardis in Gallias, Amatus Patricius ab ipſis interficitur, & à Burgundionibus multæ ibidem ſtrages factæ ſunt. Poſt Amatum Mummolus Patriciatum adſumit. * al. Calip

B LXVIII. INRVERVNT iterùm Langobardi in Gallias, cum quibus Mummolus fortiter dimicauit, & vſque ad internecionem obpreſſit. Pauci ex eiſdem Italiam repedantur. Saxones, quos Theudebertus in Italiam miſerat, in Gallias prorumpunt, apud Stuplonem * caſtra ponentes; multæ ſtrages per vicina loca ab ipſis perpetrantur: qui à Mummolo ſuperantur, & in Italiam fugaciter reuertuntur, amiſſis omnibus, quæ prædauerant. Saxones cum vxoribus & liberis in Gallias diſtinant, vt à Sigiberto Rege recepti, vnde exierunt, redirent. Venientes in territorium Auennicum, Mummolus protinus obuiam veniens eis Rodanum tranſire non permittebat. Poſtea acceptis muneribus tranſire eos permiſit. Ad Sigibertum * pergentes in loco, vnde prius egreſſi fuerant, ſunt ſtabiliti. Poſtea defuncto Clip, Langobardorum Duces, Chamo, Zaban, & Rodanus, Gallias iruperunt. Quibus obuiam Mummolus cum exercitu venit, & hos tres Duces cum eorum exercitu vſque ad internecionem deleuit. In alio anno Mummolus cum exercitu Thoronos ac Pectauos, iubente Guntramno, de poteſtate Chilperici abſtulit, & ad partem Sigiberti reſtituit. Multi ibidem de exercitu Chilperici, & ipſi Pectauenſes ſunt gladio trucidati. Thaloardus & Nuntio Duces Langobardorum per oſtiola in Sidonenſe territorium cum exercitu ſunt ingreſſi, ad Monaſterium ſanctorum Agaunenſium nimiam facientes ſtragem. Baccis villa, nec procul ab ipſo Monaſterio, Duces eorum exercitus à Vuiolico & Theudefrido Ducibus Guntramni ſunt interfecti. Quadraginta tantùm ex illis fugaciter in Italiam remeant. Greg. lib. 4. c. 36. * al. Stiphólonem Greg. lib 4. c. 39. * al. Sigebertū Hæc non ſunt in Gregorio.

C LXIX. CHLODOVEVS filius Chilperici Burdegalem peruadit. A Sigulfo Duce ſuperatus & fugatus, ad patrem rediit. Greg. lib. 4. c. 47.

LXX. CHILPERICVS Pectauos & Thoronos de regno Sigiberti peruaſit; & Sigulfum Ducem fuga vertit, ſuúmque exercitum proſtrauit. Chilpericus ciuitates, quas peruaſerat, Sigiberto reddidit. Poſt annum Chilpericus cum multo exercitu Regnum Sigiberti ingreditur. Sed intercurrentibus Legatis, pacificati ſunt.

LXXI. POSTEA vno iniente * conſilio, ambo mouerunt exercitum, volentes Guntramnum interficere, Regnúmque eius adſumere. Sigibertus cum exercitu Arciaca reſedens, Chilpericus Duodecim Pontes. Audiens hæc Guntramnus exercitum velociter mouet, veniénſque villa Veriaco, intercurrentibus Legatis hij tres germani, Sigibertus, Guntramnus, & Chilpericus, Trecas iunxerunt, & in Eccleſia ſancti Lupi ſacramenta contra Guntramnum, vt pacem ſeruarent, dederunt. Guntramnus idémque cum eis pacem ſacramentis firmauit. Redientes ad caſtra Auſtraſij, aduerſus Sigibertum rumorem leuant, dicentes: Sicut promiſiſti, da nobis vbi rebus ditemur, aut præliemur: alioquin ad patriam non reuertimur. Ille nolens, compulſus à ſuis ſuper Guntramnum ire, Auſtraſij valde conſilioſè * dicunt ad eum: Sacramentis pacem cum Hæc abſunt à Greg. * al. Poſtea iniente conſilium " " * inſidiosè

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. Greg. lib. 4 c. 51. * Thorobos

Guntramno firmaſti, quo pacto poſſumus ſuper eum inruere? Vnanimiter A exclamantes, ſe ſuper Chilpericum velle ire, protinus mouentes ſuper Chilpericum, iam eius exercitus ad propria feſtinans longè abierat. Cùm hæc cognouiſſet Chilpericus, terga vertens Thornua * venit. Sigibertus poſt tergum eius Pariſius venit, ibique ſanctum ac beatiſſimum Germanum Pariſiorum vrbis Epiſcopum cùm Sigibertus vidiſſet, hæc ab eodem verba prophetiæ audiuit: Si germanum tuum ita perſequere cogitas, vt eum interficere diſponas, & Regnum ſuum auferre, ſcriptum eſt: *Fouea, quam fratri tuo parabis, in eam cades.* Cuius caſtigationi nolens connuere, cogitabat optata perficere. Cúmque Victoriaco acceſſiſſet, omnes Neuſtraſij ad eum venientes ſe ſuæ ditioni ſubiecerunt. Anſoaldus tantùm cum Chilperico remanſit. Fredegundis duobus pueris dolo tranſmiſſis, Sigibertum interficiunt, & ipſi interfecti ſunt. Reſumptis viribus, Chilpericus ſuum Regnum recepit.

* al. ſporta

LXXII. BRVNECHILDIS cum filio ſuo CHILDEBERTO Pariſius ſub cuſtodia tenebatur. Sed factione Gundoaldi Ducis, Childebertus in pera * poſitus per feneſtram à puero acceptus eſt, & ipſe puer ſingulus eum Mettis exhibuit. Ibique à Gundoaldo vel Auſtraſiis in Regno patris ſublimatur. Brunechildis iuſſu Chilperici exilio Rothomerem * retruditur. In eo anno fulgor decurriſſe viſus eſt. Sigibertus in Eccleſia ſancti Medardi ſepultus eſt, ætate quadragenarius, XIV. B regni ſui anno.

* al. Rathomo & Rotomago

Greg. lib. 4 c. 51.

LXXIII. A Tranſitu Theudeberti ſenioris vſque ad exitum Sigiberti, anni XXIX. A principio vſque ad diluuium, anni II. millia CCXLII. A diluuio vſque ad Abraham, anni DCCCCXLII. Ab Abraham vſque ad egreſſum filiorum Iſrael ex Ægypto, anni CCCCLXII. Ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto ad ædificationem Templi Salomonis, anni CCCCLXXX. Ab ædificatione Templi vſque ad diſſolutionem eius & tranſmigrationem Babyloniæ, anni CCCLXX. A tranſmigratione Babyloniæ vſque ad paſſionem Domini, anni DCXLVII. A paſſione Domini vſque ad tranſitum ſancti Martini, anni CCCCXII. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Chlodouei Regis, anni CXII. A tranſitu Chlodouei Regis vſque ad tranſitum Theudeberti, anni XXVII. A tranſitu Theudeberti vſque ad exitum Sigiberti, anni XXIX. quod ſunt ſimul anni V. millia DCCLXXIV.

Greg. lib. 5. c. 2. 4. 14.

LXXIV. CHILPERICVS filium ſuum Merouecum Pectauis cum exercitu direxit, & exinde reuertens Rothomum acceſſit, & Brunechildem in coniugium accepit. Protinus Chilpericus ipſum ab ea ſeparauit. Campanenſes Sexſionas peruaſerunt. Chilpericus cum exercitu contra eos inualuit, Sexſionas recepit. Filium ſuum Merouecum in Clericum tondere fecit, & Preſbyterum ordinari. Roccolenum Ducem, Guntramnum itémque Ducem perſequentem Toronos tranſmiſit. Roccolenus ab infirmitate vexatus nihil ibidem præualuit.

Greg. lib. 5. c. 8. 11. * Turonos

LXXV. Eo tempore ſanctus Germanus Pariſiorum Epiſcopus tranſmigrauit ad Dominum. Chilpericus filium ſuum Chlodoueum Thoronus * tranſmiſit, qui & C vltra Ligerem ciuitates Childeberti peruaderet. Mummolus Patricius Guntramni contra Chlodoueum & Deſiderium Ducem Chilperici bellum geſſit, eóſque ſuperauit. Cæſa à Mummoli exercitu V. millia, à Deſiderio verò XX. millia.

Aliter Greg. lib. 5. c. 15.

LXXVI. INTER Sueuos & Saxones bellum ſurrexit. Cæſi ſunt à Saxonibus XX. millia, & VI. millia tantùm ex eis remanſerunt. Sueuorum quoque V. millia CCCC. LXXXVIII. proſtrati ſunt. Reliqui verò victoriam obtenuerunt. Saxones deuouerunt, vt nec pilum nec barbam inciderent, priuſquam hanc iniuriam vlciſcerentur. ſed mentita eſt eorum iracundia.

Greg. lib. 5. c. 16. 18.

LXXVII. BRITTANNIS Magliauus & Bodecus illo tempore Comites erant, amicitiam cum ſacramentis inuicem inientes. Mortuo Bodico, Magliauus filium eius nomine Theudericum de Regno expulit. Sed tandē reſumptis viribus Theudericus Magliauum cum filio Iacob interfecit, Regnúmque patris recepit. Vuarochus Magliaui filius in patris loco Comes efficitur. Guntramnus Rex duos Magnacharij filios gladio interemit, inſtigante Auſtrechilde Regina, facultates eorum fiſco redegit. Filij Guntramni duo continuò mortui ſunt.

LXXVIII. GVNTRAMNVS Childebertum filium Sigiberti adoptauit in fi-

A lium. Chilpericus Prætextatum Rothomenſem Epiſcopum in exilium trudit; reputans ei quòd conſilio Brunechildis vſus contra Chilpericum tractarit. quod veritate ſubſiſtebat. Merouęus iterum laicus efficitur, de Thoronus fugiens per Autiſiodero Diuionem venit, in Remenſem Campaniam peraceſſit, à Tharauanenſibus circumuentus eſt, & in quadam villa concluditur à Gaileno * familiare ſuo. Ipſóque rogante, Merouęus cultro interfectus eſt. Gailenus manibus & pedibus, naribus & auribus truncatus, turpiter vitam finiuit. GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. * al. Gaileno

LXXIX. EODEM tempore Iuſtinus Imperator amens effectus eſt. Sophia eius Auguſta cum Tiberio Cæſare regebat Imperium. Tiberius largiſſimus in eleemoſynis fuit. Sed cùm à Sophia argueretur, vt theſaurum non vaſtaret, in medio Palatij cruce in lapide reperta, iubet Tiberius ipſum lapidem leuare deſuper. In alio lapide duæ cruces repertæ ſunt, leuatóque & ipſo, inuenta ſunt ſubter ipſum mille centum talenta * auri, quod largiter diuino amore pauperibus erogauit. * al. mille centenarij auri.

LXXX. DEFVNCTO Narſide, prudente alloquio Senicæ, cui Narſis crediderat, theſaurum eius Tiberius abſconditam ſub terra inuenit nimiam multitudinem ponderum auri & argenti, ſeu & lapides pretioſos. Quod idémque largiter Tiberius in alimoniis diſtribuit pauperum. Samſon filius Chilperici moritur, quē Chilpericus nimium luxit. Eo anno ſtella in medio Lunæ fulgens viſa eſt. Guntramnus Bozo, relictis filiabus ſuis in Eccleſia ſancti Hilarij, ad Childebertum

B tranſiit. Anno quoque III. Childeberti Regis, qui erat Chilperici & Guntramni XVI. Guntramnus Bozo filias ſuas à Pectauo auferre vellens, Dracolenus ſuper eum inruit. Multa munera à Guntramno Dracoleno offeruntur. Sed Dracolenus; vt erat elatus, dicit: Funiculum, vnde alios ligare ſoleo, paratum habeo; vbi Guntramnus hodie ligatur. Cúmque fuiſſet prælium cœptum, Guntramnus inuocato nomine Domini, & virtute S. Martini, leuato conto Dracolenum mactat in faucibus, ſuſpenſúmque de equo, mortuum in terram proiecit: feliciter poſtea, quod cœpit, expleuit. Poſt hæc Pectaui, Bagaſſini, Cenomani, & Andegaui cum aliis multis in Brittanniam contra Vuarocum exercitum mouent. Super quos Vuarocus per noctem ruens, nimiam ſtragem de Saxonibus Baicaſſinis * fecit. Anno IV. Childeberti, qui fuit XVIII. Guntramni & Chilperici, Salonius & Sagittarius Epiſcopi Cabillonno in Synodo ab Epiſcopatu degradantur. Chilpericus deſcriptiones grauiſſimas in omni populo Regni ſui fieri iuſſit. Marcus Referendarius, qui hanc deſcriptionem faciebat, ſecum omnes polepticos ferens Kal. Martias à Limodicinis * interfectus eſt, & omnes poleptici incendiis ſunt concremati. Dum hæc agerentur, Iuſtinus Imperator XVIII. anno regni ſui cum amentia, quam incurrerat, vitam finiuit. *Greg. lib. 5. c. 25.* * Bagaſſinis *Greg. lib. 5. c. 28.* * Lemouicinis

LXXXI. TIBERIVS arripuit Imperium. Sophia Auguſta immemor promiſſionis ſuæ, aduerſus Tiberium inſidias mouebat. Iuſtinianum nepotem Iuſtini in Imperio voluit ſublimare. Quod Tiberius cernens, adprehenſam Sophiam expoliatam theſauris, ſegregatis ab ea pueris, in cuſtodiam iuſſit retrudi. Iuſtinianum ob-

C iurgatum, tanto in poſterum amore dilexit, vt filio eius filiam ſuam promitteret, eiúſque filium ſuæ filiæ expeteret. Sed non eſt ſortita effectum res. Exercitus eius Perſas debellauit *, victórque regreſſus tantùm prædæ detulit, vt crederetur cupiditati humanæ poſſe ſufficere. XX. Elefanti exinde adducti ſunt. * deuallauit

LXXXII. EODEM tempore, anno V. Childeberti Regis tantæ lues per vniuerſam regionem factæ ſunt, vt nimium mirum fuiſſet. Vniuerſa flumina terminos, quos nunquam exceſſerant, prætererunt, de pecoribus excidium, grande ædificiis naufragium. Sed ceſſantibus pluuiis arbores denuò floruerunt. Erat menſis September. Fulgor per cœlum cucurriſſe viſus eſt. Sonus quaſi deruentium arborum in totam terram auditus eſt. Burdegalis terræmotu concuſſa eſt. De Pyrenæis montibus immenſi lapides ſunt euulſi, qui pecora & homines proſtrauerunt. Vicus Burdigalenſis, incendio diuinitus orto flammatus, multos exuſſit, ſubitò comprehendens domus, & areas * cum annonis incendium concremauit. Nulla incitamenta habuit hic ignis. Sed forſitan iuſſio diuina fuit. Aurilianis ciuitas ab hoc incendio vaſtata eſt. Apud terminum Carnotenum de fracto pane ſanguis fluxit. Sed hæc prodigia grauiſſima lues eſt ſubſecuta, & diſcordia Regum iterum bellum ciuile parantium. Diſentericus morbus totas Gallias præoccupauit. His diebus Auſtrechildis Guntramni Principis Regina ab hoc morbo conſumpta eſt. *Greg. lib. 5. c. 31.* * horrea

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. Medici ad Guntrămnum accuſati, iuſſu Guntramni diuerſis pœnis adfecti migrant ad cœlum. Eo anno magna in Spaniis Chriſtianorum perſecutio fuit, inſtigante Goeſinda, quam poſt Athanagildum Regem Rex Leupildus acceperat, de alia vxore duos filios habens. Ex quibus vnus Ermenchildus nomine filiam Sigiberti nomine Sedegundem accepit vxorem. A

Greg. lib. 5 c. 38. LXXXIII. QVÆ cum magnis theſauris & apparatibus, in Spaniam eſt directa, & ab auia Goeſinda benigniter accipitur. Sed cùm nullatenus auiæ iniquo conſilio conſenſiſſet, in vnam ciuitatem cum viro habitandum conſtituitur. Protinus maritum prædicans, ad Chriſti cultum baptizatus effectus eſt Chriſtianus. Quem pater Leuuildus inſequens, & vellens occidere, tandem eius inſecutione filius eſt interfectus, per quem data eſt occaſio. Poſt mortem Mironis Regis Galliciæ, filio eius Eurico, & genero nomine Audegane, de Regno certantibus, à Leuuildo Suauiæ & omnes Galliciæ poteſtati Gothorum ſubiiciuntur.

LXXXIV. IGITVR Chilpericus tres filios ſuos iam adultos ab infirmitate diſenteriæ vno anno perdidit, quos de Fredegunde habebat. Reſtiterat adhuc Chlodoueus filius eius, quem poſtea inſtigante Fredegunde vinctum in cuſtodiam retruſit, ibique factione Fredigundæ cultro percuſſus obiit.

LXXXV. POST hæc Mummolus Patricius Regno Guntramni fugâ dilabitur: Auencionem * caſtrum ſuæ defenſioni expetiit. Legati Chilperici, qui ad Tyberium Imperatorem acceſſerant, ab eodem, illo tempore, continuo reuertuntur *. B

* Auennionem

* al. remouentur.

LXXXVI. CHILDEBERTVS relicta Guntramni pace, ſe cum Chilperico, vt Regnum eius pariter auferrent, coniunxit: promittens Chilpericus, dum ſine filiis erat, vt Childebertum Regni ſui relinqueret hæredem. Sed more ſolito mendax apparuit. Lupus Dux Campanenſis ab Vrſione & Bertefredo ab exercitu internecione perſequitur. Sed Brunechilde intercedente liberatur, præſidiúmque eius à ſupra ſcriptis tralatum eſt.

LXXXVII. FVIT illo tempore reclauſus Hoſpicius apud Nicenſem vrbem, qui conſtrictus catenis ad purum corpus ferreis, deſuper cilicio, nihil aliud quàm purum panem & paucos dactylos comedebat, in Quadrageſima radices herbarum. Qui dum conuerſaretur in corpore, multæ virtutes, præſtante Domino, per eumdem oſtenſæ ſunt. Chilpericus Deſiderium Ducem ad peruadendum Petrocorecum & Agennum cum exercitu dirigit. Qui fugato Ragnoaldo Duce has ciuitates peruaſit, eiúſque vxorem cunctis rebus expoliauit. Baudaſtis Dux in VVaſconia obiit, maximámque partem exercitus ſui amiſit. Anno igitur VII. Childeberti Regis, qui erat Chilperici & Guntramni XX. ſtella cometes * apparuit in die ſanctæ Paſchæ. Apud Sexionas * ciuitatem cœlum ardere viſum eſt. In Pariſiaco verò ſanguis denuò fluxit, & ſuper veſtimenta multorum hominum cecidit. Valitudines variæ, & mortalitas magna eo anno in populo fuit. Igitur Legati Chilperici Anſoaldus & Domighiſelus, qui ad conſpiciendam dotem in Spaniam fuerant miſſi, ſunt regreſſi his diebus. Leupuildus Rex contra Ermenghildum filium ſuum in exercitum reſedebat, tunc filium ſuum interfecit, eiúſque mulierem à Græcis liberare non potuit, ſed vſque in mortem illuc permanſit. C

* al. comata

* Sueſſionas

LXXXVIII. EO anno Rodinus * Dux moritur, vir eleemoſynarius, & bonitate pleniſſimus, iuſtus in cunctis, piiſſimus in pauperibus. Qui dum quadam vice, vt conſueuerat, mortuum ſepelire præcepiſſet, & ad quoddam monumentum cum cultris pueri foſſam facerent, leuato lapide inuenit miræ magnitudinis theſaurum, & ſolidorum multitudinem. Hunc ſibi proprium vir cenſiuit, quem ſine intermiſſione fideliter pauperibus erogauit. Æquanimiter ea fide reddidit hunc ei theſaurum, à quo acceperat. Multa ſigna & prodigia eo anno in cœlo ſunt viſa. Chilperico filius denuò naſcitur. iubet omnes carceratos * laxare.

* al. Chrodinus

* al. vinctos

LXXXIX. GVNDOALDVS, qui ſe filium Chlotarij dicebat, de Conſtantinopoli reuertitur, & Chlotario à Childeberto patruo directus eſt. Quem Chlotarius videns, comam capitis tondere iuſſit. Quem Sigibertus arceſſitum, miſit in Agripinenſem ciuitatem, quæ nunc Colonia dicitur. Exinde lapſus ad Narſidem dirigitur, & Narſis eum Mauritio Imperatori direxit. Cùm exindè fuiſſet reuerſus, à Mummolo Patricio fuit ſuſceptus, factione Siagrij & Flauij Epiſcoporum, vt Guntramnum degradarent à Regno, & ſublimarent Gundoaldum. Ob

A hanc cauſam Mummolus interfectus eſt. Gundoaldus à Bozone Duce factione Conbenéſis vrbis de cacumine rupis inpingitur, ibíque diſruptus moritur. Cariatto * Spatarius Guntramni, qui hanc rem prodidit, huius viciſſitudine * repenſionis Epiſcopatum Gennauenſem adſumpſit.

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS. * al Cariatus. * in huius viciſſitudinis recompenſam.

XC. In illo tempore Chilpericus Pariſius contra pactum, quod cum Francis inierat, ingreditur. Ob quam rem portionem ſuam exinde iuſtè amiſit. Guntramno partem Childeberti de Maſſilia reddidit. Mummolum factione Fredegundæ, cui reputabant filium ſuum per incantationem interfeciſſe, iuſſit Rex ſuggillare. multæque mulieres pro ipſo mendacio à Fredegunde ſunt interfectæ.

XCI. Chilpericvs timens Guntramnum & Childebertum, in Camaracenſem cum theſauris omnique præſidio eſt adgreſſus. Per ipſum timorem ſæpè exercitum mouebat, & reſedere faciebat.

XCII. Childebertvs in Italiam abiit, & Langobardi ſe ſuæ ditioni commendant. Glorioſè exinde Childebertus reuertitur. Acceperat prius à Mauritio Imperatore L. millia auri, vt Langobardos de Italia expugnaret. Sed non ſolùm eis non nocuit, ſed etiam amicitias cum ipſis iniuit. Leupildu, vt ſuprà fecimus mentionem, filium ſuum Ermenghildum interfecit.

XCIII. Chilpericvs & Fredegundis filiam eorum cum magnis theſauris & multitudine familiæ in eius miniſterium direxit in Spaniam, quam filius Leu-
B pildi accepit vxorem. Nec poſt mora extante, Chilpericus ad Calam villam, nec procul à Pariſius, ab homine nomine Falcone, qui miſſus à Brunechilde fuerat, eſt interfectus. Et ſic crudeliſſimam vitam digna morte finiuit.

EXPLICIT LIBER EXCERPTÆ CHRONICÆ.

C

 A

FREDEGARII SCHOLASTICI CHRONICON.

QVOD ILLE IVBENTE CHILDEBRANDO Comite, Pipini Regis patruo ſcripſit, & à fine Hiſtoriæ Gregorij Epiſcopi Turonenſis vſque ad Pipini ipſius conſecrationem perduxit: hactenúſque nomine Appendicis ad eundem Gregorium additæ vulgatum eſt. B

Subiungitur & Appendix altera, à Pipini Regis conſecratione ad annum vſque DCCLXVIII. auctoritate viri illuſtris NIBELVNGI Comitis, Childebrandi filij, ſcripta.

Omnia tandem accuratè emendata, & pleriſque in locis auctiora facta ſubſidio duorum vetuſtiſſ. Codicum Mſs. quorum vnus ſeruatur in Bibliotheca Alex. Petauij Senatoris Pariſ. alter vncialibus literis exaratus eſt Iacobi Sirmondi Societ. Ieſu.

INCIPIT PROLOGVS.

CVM aliquid vnius verbi proprietate non habeo quod proferam, niſi præſtitum ab Altiſſimo fuerit; & dum quæro implere ſententiam, longo ambitu vix breuis viæ ſpatium conſummo. Vernacula Linguæ huius verba interpretatio abſurdè reſonat. Si ob neceſſitatem aliquid in ordine ſermonis mutauero, ab interpretis videor officio receſſiſſe. Itaque beati Hieronymi, Ydacij, & cuiuſdam ſapientis, ſeu & Iſidori, immóque & Gregorij Chronica à Mundi origine diligentiſſimè percurrens, vſque decidente Regno Guntramni, his quinque Chronicis huius Libelli, nec plurima prætermiſſa ſingillatim congruentia ſtilo inſerui, quæ illi ſolertiſſimè abſque reprehenſione condiderunt. Cùm hæc ita ſe habeant, neceſſarium duxi veritatem diligentiùs inſequi, & ob id in prioribus his Chronicis, quaſi quamdam futuri operis miniàm, omnium mihi rerum & temporum per... notaui. In præſenti autem ſtylo ea tempora ponens, & ſingularum gentium curioſiſſimo ordine quæ geſſerunt, coaptaui, quod prudentiſsimi viri, quos ſupra memini, hiſce Chronicis (verbum hoc eſt nomen Græcum, qûod Latinè interpretatur *Geſta temporum*) ſeueriſsimè dictantes condiderunt, velut puriſsimus fons largiter fluenta manantes. Optaueram & ego, vt mi- C

A hi ſubcumberet talis dicendi facundia, vt vel paululum eſſet inſtar. Sed carius hauritur, vbi non eſt certa perennitas aquæ. Mundus iam ſeneſcit, ideóque prudentiæ acumen in nobis tepeſcit, nec quiſquam poteſt huius temporis, nec præſumit Oratoribus prudentibus eſſe ſimilis. Ego tamen, vt ruſticas & externitas ſenſus mei valuit, ſtudioſiſsimè de hiſdem libris breuitate, quantum plus potui, aptare præſumpſi. Ne quiſquam legens hic quicquam dubitet vniuſcuiuſque Libri nomen, redeat ad Auctorem; cuncta reperiet ſubſiſtere veritate. Tranſacto namque Gregorij libri volumine, *Temporum geſta*, quæ vndique ſcripta potui reperire, & mihi poſtea fuerant cognita, acta Regum, & bella gentium quæ geſſerunt, legendo ſimul & audiendo, etiam & videndo cuncta, quæ certificatus cognoui; huius Libelli volumine ſcribere non ſilui: ſed curioſiſsimè, quantum potui, inſerere ſtudui, de eodem incipiens tempore ſcribere, quo Gregorius finem Geſtæ ceſſauit & tacuit, cùm Chilperici vitam finiſſe ſcripſit. In præſenti autem ſtilo ea tempora.......

B *EXPLICIT PROLOGVS.*

INCIPIVNT CAPITVLA CHRONICI.

I. *De bonitate Guntramni, & Eccleſia ſancti Marcelli.*

II. *De Gundoaldo, quòd contra Guntramnum factione Mummoli Regnum arripere voluit.*

III. *Qualiter Guntramnus Chlotharium in Regno ſublimauit.*

IV. *De interfectione Mummoli.*

V. *De exercitu Guntramni in Spania adgreſſo.*

VI. *De inundatione aquarum, Patriciatu Siagrij, ſigno in cœlo, morte Leuuigildi, & Richario ſublimato in Regno.*

VII. *De pace inter Guntramnum & Childebertum firmata.*

VIII. *De Ducibus iuſſu Childeberti interfectis.*

IX. *De vxore Aunulſi Regis Perſarum nomine Caſara.*

X. *De exercitu Guntramni in Spanias adgreſſo.*

XI. *De Tunica Domini noſtri Ieſu Chriſti inuenta.*

XII. *De Beppelino & Ebrechario Ducibus.*

XIII. *De Agone ſublimato in Regnum Italia ſuper Langobardis, ac defectione Solis.*

C

XIV. *De obitu Guntramni.*

XV. *De Regno Childeberti in Burgundia.*

XVI. *De obitu Childeberti.*

XVII. *De Fredegunde, quòd Pariſius inuaſit, & pugnauit contra Theudebertum.*

XVIII. *De morte Quintrionis.*

XIX. *De Brunichilde, qualiter de Auſter eſt eiecta.*

XX. *De pugna, quam Theudebertus & Theudericus contra Chlotharium fecerunt, ipſumque vicerunt.*

XXI. *De filio Theuderici nato, & Aegyla Patricio interfecto.*

XXII. *De inuentione corporis ſancti Victoris.*

XXIII. *De Focate, qualiter Mauritium Imperatorem interfecit, & Imperium adſumpſit.*

XXIV. *De exilio ſancti Deſiderij Epiſcopi.*

XXV. *De Bertoaldo Maioredomus.*

XXVI. *De victoria Theuderici contra Chlotharium.*

XXVII. *De Protadio Maioredomus, eiúſque interitu.*

A

XXVIII. *De bonitate Claudij Maioris domus.*
XXIX. *De interitu VVlfi Patricij.*
XXX. *De Ermenberga, quam de Spania Theudericus adduxit.*
XXXI. *De Legatis Berterici ad Reges tranſmiſſis.*
XXXII. *De martyrio ſancti Deſiderij.*
XXXIII. *Quod Siſebodus Rex in Spania ſublimatur.*
XXXIV. *De Agone Rege, & eius Regina Theudelinde.*
XXXV. *De Brunichilde & Belichilde Reginis.*
XXXVI. *De vita ſancti Columbani.*
XXXVII. *De iniuria Theuderici Regis, quam ex Alſatio habuit.*
XXXVIII. *De pugna Theuderici cum Theudeberto, & Auſter recepto.*
XXXIX. *De obitu Theuderici.*
XL. *De Chlothario, quomodo in Auſter ingredi cœpit.*
XLI. *De conſilio inito ſuper perditione filij Theuderici.*
XLII. *De eo quòd Chlotharius Regnum Burgundiæ & Auſter recepit, & filium Theuderici occiſit.*
XLIII. *De internecione Erponis Ducis.*
XLIV. *De Leudemundo Epiſcopo, & Beretrude Regina.*
XLV. *De tributis Langobardorum caſſatis.*

B

XLVI. *De morte Beretrudæ Reginæ.*
XLVII. *De initio regni Dagoberti.*
XLVIII. *De initio regni Samſonis in VVinidis.*
XLIX. *De Adoaldo Rege Langobardorum, & eius tranſitu.*
L. *De Charoaldo ſublimato in Regno ſuper Langobardos.*
LI. *De Gundeberga Regina, eiúſque iniuria & exilio.*
LII. *De interitu Chrotoaldi.*
LIII. *De Dagoberto, quòd Reginam accepit, eiúſque Regnum augetur.*
LIV. *De obitu VVarnacharij* Maioris domus, & interitu filij ſui Godini.* (* VVarnaſij.)
LV. *De intentione inter Charibertum & Aginanem.*
LVI. *De obitu Chlotarij, & quòd Regnum eius Dagobertus adſumpſit.*
LVII. *De Regno Chariberti filij Chlotarij.*
LVIII. *De introitu Dagoberti in Burgundiam, & bonitate eius.*
LIX. *De natiuitate Sigiberti filij Dagoberti.*
LX. *De mutatione Dagoberti & ſuaſione maliciæ Neuſtraſiorum.*
LXI. *De bonitate* & continentia Pippini.* (* cautela.)
LXII. *De Chariberto Rege cùm Sigibertum nepotem ſuum excipit.*
LXIII. *De Imperio Heraclij.*
LXIV. *De victoria Heraclij ſuper Perſas.*
LXV. *De pulchritudine & vtilitate Heraclij.*
LXVI. *De initio infeſtationis Sarracenorum contra Imperium.*

C

LXVII. *De obitu Chariberti, & filij ſui, & quòd Regnum eius Dagobertus ambiuit.*
LXVIII. *De initio ſcandali, & ſtragis Francorum.*
LXIX. *De Charoaldo Rege Langobardorum, quòd Taſionem interfecit, & ipſe Rex moritur.*
LXX. *De Chrothario Rege Langobardorum ſublimato.* (* Authario)
LXXI. *De Aubedone in Legationem ad Chlotarium in Italia adgreſſo.*
LXXII. *De Chunis in Baioaria, quare ſint interfecti.*
LXXIII. *De Siſenando per ſolatium Dagoberti erecto in Regnum Spaniæ.*
LXXIV. *De eo quòd Dagobertus Moguntiacum cum exercitu contra VVinidos ambulando acceſſit.*
LXXV. *De initio regni Sigiberti in Auſter.*
LXXVI. *De natiuitate Chlodouei, & pactione de Regno cum Auſtraſiis.*
LXXVII. *De initio rebellionis Radulphi Ducis.*
LXXVIII. *De exercitu iuſſu Dagoberti de Burgundia in VVaſconiam adgreſſo.*
LXXIX. *De obitu Dagoberti, & initio Regni Chlodouei.*
LXXX. *De Aegane Maioredomus, & bonitate eius.*
LXXXI. *De Imperio Conſtantis, & vaſtatione Sarracenorum.*
LXXXII. *Qualiter ſublimatus eſt Tolga Rex Spaniæ, & degradatus.*

A LXXXIII. De morte Aeganis, & interfectione Agnulfi Comitis.
LXXXIV. De initio aſcenſus Erchinoaldi Maiorisdomus.
LXXXV. De Auſtraſiis, quomodo theſaurum Sigiberto debitum receperunt.
LXXXVI. De Grimoaldo, & Ottone filio Beronis.
LXXXVII. De Sigiberto cum Radulfo in Toringia.
LXXXVIII. De Grimoaldo Maioredomus; & interfectione Ottonis.
LXXXIX. De Flaocato, qualiter Maiordomus efficitur.
XC. De VVilli badi interitu, & Flaocati obitu.
XCI. De Baldichilde Regina Chlodouei, & eius filiis, Chlothario, Childerico, & Theoder ico: & de obitu Chlodouei.
XCII. Quòd Chlotharius eius filius eleuatur in Regno; & de Ebroino Maioredomus.
XCIII. De obitu Chlotharij, & quòd Theodoricus frater ſucceſſit in Regno, & Childericus in Auſtria Regnum accepit.
XCIV. Quòd Theodoricum à Regno deiiciunt, & crines tondant, & Ebroinum in Luxouium Monaſterium dirigunt, & Childericum in cuncto Regno ſuſcipiunt.
XCV. De obitu Childerici; & Baldichilde Regina, & quòd Leudeſius filius Erchinoaldi Maiordomus efficitur.
B XCVI. Quòd Ebroinus à Luxouio exiens Leudeſium interfecit; & ſanctum Leudegarium gladio perimi iuſſit.
XCVII. Quòd Martinus Dux, & Pippinus filius Anſegiſili contra Ebroinum ad Locofi-cum pugnam inierunt.
XCVIII. De obitu Ebroini, & quòd Franci Vuaratonem Maioremdomus efficiunt, & Ghiſlemarus filius eius ipſum ſupplantauit.
XCIX. De obitu ſancti Andoini, & obitu Vuaradonis, & qualiter Bertharius Maiordomus efficitur.
C. Qualiter Pippinus cum Auſtraſiis in oppido Virmandinſi, cui nomen Textricium, contra Theodericum & Bertharium dimicauit.
CI. De obitu Theoderici, & de Chlodoueo filio eius eleuato in Regno, & quòd eo mortuo Childebertus frater eius reſedit in Regno: & de Grimoaldo filio Pippini Maioredomus, & bonitate eius.
CII. Quòd Pippinus contra Radbodum pugnauit, & vicit.
CIII. Quòd Pippinus Alpaidam duxit vxorem, & habuit ex ea filium nomine Carolum.
C CIV. De obitu Childeberti & Grimoaldi, & quòd Dagobertus filius Childeberti ſucceſſit in Regnum, & de obitu Pippini, & Theudoaldo Maioredomus, & de pugna in Cotia contra Theudoaldum.
CV. De Raganfrido Maioredomus, & qualiter Carolus de cuſtodia Plichtrudis auxilio Dei liberatus eſt.
CVI. De obitu Dagoberti Regis, & quòd Chilpericus ſucceſſit in Regno: & qualiter Dux Carolus contra Raganfridum pugnauit, & victor extitit.
CVII. Qualiter Carolus Dux Chlotharium ſublimauit in Regno, quo mortuo Chilpericum, qui fugâ lapſus apud Raganfridum fuerat, ab Eudone Duce Aquitaniæ recepit, & eo mortuo Theodoricum Regem ſtatuit.
CVIII. Qualiter Carolus cum Saxonibus, Baioariis, & cum Eudone Duce, aduerſus Abdirama Regem Sarracenorum pugnauit, & vicit.
CIX. Qualiter Burgundiam ipſe Dux ſubiugauit, & Sarracenos, qui in Auennione erant, proſtrauit: quomodo Narbonam venit, & Sarracenos cum Rege eorum in ore gladij interfecit.
CX. De Legatione Papæ Gregorij vrbis Romæ, cum clauibus ſancti Petri ad Carolum miſſis: & de diuiſione Regni inter filios ſuos, ſeu de obitu ipſius.

EXPLICIVNT CAPITVLA.

GVNTRAMNVS. CHILPERICVS. CHILDEBERTVS.

INCIPIT LIBER CHRONICI.

GVNTRAMNVS Rex Francorum, cùm iam annos XXIII. Burgundiæ Regnum bonitate plenus feliciter regeret, & cum Sacerdotibus vtique vt Sacerdos ſe oſtenderet, & cum leudis eſſet aptiſſimus, eleemoſinam pauperibus largiter tribuens, tanta proſperitate Regnum tenuit, vt omnes etiam vicinæ gentes ad plenitudinem de ipſo laudes canerent. Anno igitur XXIV. regni ſui, diuino amore tactus, Eccleſiam beati Marcelli, vbi ipſe precioſus requieſcit in corpore, quæ in ſuburbano quidem Cabillonenſe, ſed tamen in Segonum * eſt territorio, mirificè & ſollerter ædificare iuſſit: ibique Monachos congregans Monaſterium condidit, ipſámque Eccleſiam rebus plurimis ditauit. Synodum XL. Epiſcoporum fieri præcepit, & ad inſtar inſtitutionis Monaſterij ſanctorum Agaunenſium, quæ temporibus Sigiſmundi Regis ab Auito & ceteris Epiſcopis, ipſo iubente Principe, fuerat firmata, idémque & huius Synodi coniunctione Monaſterij ſancti Marcelli Guntramnus inſtitutionem firmandam curauit.

* al. Sequano.

II. Hoc anno Gundoaldus cum ſolatio Mummuli & Deſiderij menſe Nouembrio partem Regni Guntramni præſumpſit inuadere, & ciuitates euertere. Guntramnus Leudiſelum * Comitem Stabuli, & Ægilanem Patricium cum exercitu contra ipſos direxit. Gundoaldus terga vertens Conbanem ciuitatem latebram dedit. Exinde de rupe à Boſone Duce præcipitatus interiit.

Greg. Tur. lib. 7 c. 14. 36. 38 & l. 9. c. 28.
* al. Leudigildum. Leudigiſelum.

III. CVMQVE Guntramno perlatum fuiſſet, eo quòd frater ſuus Chilpericus eſſet interfectus, feſtinans perrexit Pariſius, ibique Fredegundem cum filio Chilperici CHLOTARIO ad ſe venire præcepit, quem in Riogilo * villa baptizare iubet: & eum de ſancto lauacro excipiens in Regno patris firmauit.

* al. Riolo.

IV. ANNO XXV. regni Guntramni, Mummulus Senouiæ iuſſu Guntramni interficitur. Vxorem eius Sidoniam * vna cum theſauro Domnulus Domeſticus & VVandalmarus Camerarius Guntramno præſentant.

* al. Sinodiam.

V. ANNO XXVI. regni ſui exercitus Guntramni Spanias ingreditur, ſed loci infirmitate grauatus protinus ad propria reuertitur. ANNO XXVII. eiuſdem regni Leudiſius * à Guntramno Patricius partibus Prouinciæ ordinatur. Filius Childeberti Regis Theudebertus natus fuiſſe nunciatur.

* al. Leudegiſelus, & Leudiſelus

VI. Eo anno nimia inundatio fluminum in Burgundia fuit, vt eorum terminos nimiùm tranſcenderent. Ipſóque anno Siagrius Comes Conſtantinopolim iuſſu Guntramni in Legatione pergit, ibique fraude Patricius ordinatur. Cœpta quidem, ſed ad perfectionem hæc fraus non peraceſſit. Eo anno ſignum apparuit in cœlo, globus igneus decidens in terra cum ſcintillis & rugitu. Ipſoque anno Leupildus * Rex Spaniæ moritur, & obtinuit Regnum Richaredus * filius eius. Anno XXVIII. regni domni Guntramni, alius filius Childeberti nomine Theudericus natus nuntiatur. C

* al. Leuichildus
* al. Richarius, & Richaricus.

VII. GVNTRAMNVS ſe cum Childeberto, pacem firmans, Andelao coniunxit. Inibi mater & ſoror & coniunx Childeberti Regis pariterque fuerunt: ibique ſpecialis conuenientia inter domnos Guntramnum & Childebertum fuit conuenta, vt Regnum Guntramni poſt eius diſceſſum Childebertus adſumeret.

VIII. IPSOQVE tempore Rauchingus, & Boſo-Guntramnus, Vrſio & Bertefridus Optimates Childeberti Regis, eò quòd eum tractauerunt interficere, ipſo Rege ordinante interfecti ſunt. Sed & Leudefredus Alamannorum Dux in offenſam antedicti Regis incidit, etiam & latebram dedit. Ordinatus eſt loco ipſius Vncilenus Dux. Eo anno Richaredus Rex Gothorum diuinum complectens amorem, priùs ipſe baptizatur. Poſt hæc omnes Gothos, qui tum Arianam ſectam tenebant, Toletum adunare præcepit, & omnes libros Arianos præcepit vt præſentarentur. Quos in vna domo conlocatos incendio concremare iuſſit, ipſóſque Gothos ad Chriſtianam legem baptizare fecit.

IX. Eo anno vxor Aunulſi * Imperatoris Perſarum nomine Cæſara, virum relinquens cum quatuor pueris, & totidem puellis, ad beatum Iohannem Epiſcopum

* al. Arnulſi, Anaulſi, & Monaulſi.

A pum Conſtantinopolim veniens, ſe vnam eſſe de populo dixit, & baptiſmi gratia ad eum expetiiſſe. Cúmque ab ipſo Pontifice fuiſſet baptizata, Auguſta Mauritij Imperatoris eam de ſancto ſuſcepit lauacro. Quam cùm vir ſuus Imperator Perſarum per Legationes ſæpiùs repeteret, & Mauritius Imperator vxorem ipſius eſſe neſciret, tunc Auguſta videns eam pulcherrimam, ſuſpicans ne ipſa eſſet, quam Legati quærebant, dicénſque eis; Mulier quædam de Perſis hîc venit, dixitque ſe vnam eſſe de populo. Videte eam, forſitan ipſa eſt, quam quæritis. Quam Legati videntes, proni in terra adorauerunt, dicentes; Ipſam eſſe eorum Dominam, quam quærebant. Dicit ad eam Auguſta: Redde illis reſponſum. Tunc illa reſpondit; Ego cum iſtis non loquor. Vita illorum ad inſtar canis eſt. Si conuerſi Chriſtiani, ſicut & ego ſum, efficiuntur, tunc eis reſpondebo. Legati verò animo libenti baptiſmi gratiam accipiunt. Poſtea dicit ad eos Cæſara; Si vir meus voluerit Chriſtianus fieri, & baptiſmi gratiam accipere, libenter ad eum reuertar. Nam penitus aliter ad ipſum non repedabo. Legati verò Imperatori Perſarum nunciantes, ſtatim ille Legationem ad Mauritium Imperatorem remiſit, vt ſanctus Iohannes veniret Antiochiam, ipſo tradente baptiſmum vellet accipere. Tunc Mauritius Imperator infinitiſſimum apparatum Antiochiæ fieri iuſſit, ibique Imperator Perſarum cum LX. millibus Perſarum baptizatus eſt, & ad duas ebdomadas à Iohanne & reliquis Epiſcopis Perſæ ad plenitudinem ſupraſcripti numeri baptizantur.

CHLOTARIVS II. GVNTRAMNVS. CHILDEBERTVS.

B Imperatorem illum Gregorius Epiſcopus Antiochiæ ſuſcepit de lauacro. Aunulfus Imperator Mauritium Imperatorem petens, vt Epiſcopum cum Clero ſufficiente eidem daret, quos in Perſia ſtabiliret, vt vniuerſa Perſiâ * baptiſmi gratiam adhiberent. Quod Mauritius libenti præſtitit animo, ſummáque celeritate omnis Perſia ad Chriſti cultum baptizatur. *al. vniuerſi Perſidę bap. gr. adirent.

x. ANNO XXIX. Guntramni, exercitus in Spaniam eiuſdem iuſſu dirigitur: ſed negligentia Boſonis, qui caput exercitus fuit, grauiter à Gothorum exercitu illi trucidantur.

XI. ANNO XXX. regni ſupra ſcripti Principis, tunica Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ eidem in paſſione ſublata eſt, & à militibus, qui eum cuſtodiebant, eſt ſortita, de qua Dauid propheta dixit; *Et ſuper veſtimenta mea poſuerunt ſortem*, inuenta eſt, prodente Simone filio Iacobi. Qui per duas ebdomadas multis cruciatibus adfectus, tandem profitetur ipſam tunicam in ciuitate Zafad, procul à Hieroſolimis, in arca marmorea poſitam eſſe. Quem Gregorius Antiochenus, & Thomas Hieroſolimorum, & Iohannes Conſtantinopolitanus, Epiſcopi, cum aliis multis Epiſcopis, triduanum facientes ieiunium, exinde condignè cum arca marmorea (leui effecta, quaſi ex ligno fuiſſet) ordine pedeſtri Hieroſolimam cum deuotione ſanctiſſima perduxerunt, & eam in loco, vbi crux Domini adoratur, cum triumpho poſuerunt. Eo anno Luna obſcurata eſt. Eo anno inter Francos & Brittannos ſuper fluuio Viciuonea * bellum eſt ortum. * ſuper fl. Vicinonem

C XII. BEPPELENVS Dux Francorum factione Hebrecharij * itêmque Ducis à Brittannis interficitur. Vnde poſt Ebrecharius ad plenitudinem paupertatis de rebus ſuis expoliatus peruenit. *Ebrecharij

XIII. ANNO XXXI. regni Gunthramni, Theudofredus * Dux Vltra-Iuranus moritur, cui ſucceſſit VVandalmarus in honore Ducatus. Ipſóque anno Ago Dux in Italia ſuper Langobardos in Regno ſublimatur. Anno XXXII. regni Gunthramni ita à mane vſque ad mediam diem Sol minoratus eſt, vt tertia pars ex ipſo vix adpareret. * al. Theodifridus.

XIV. ANNO XXXIII. regni Gunthramni, v. Kal. April. ipſe Rex moritur: ſepultúſque eſt in Eccleſia ſancti Marcelli in Monaſterio, quod ipſe conſtruxerat. Regnum eiuſdem Childebertus adſumpſit. Eodem anno Quintrio * Dux Campanenſis cum exercitu in Regnum Chlotharij ingreditur. Chlotharius cum ſuis obuiam pergens hoſtiliter, Quintrionem in fugam vertit: ſed vtriuſque exercitus nimium trucidatus eſt. * VVintrio.

XV. ANNO ſecundo cùm Childebertus Regnum accepiſſet Burgundiæ, exercitus Francorum & Brittannorum in inuicem prœliantes, vtrique nimium gladio trucidantur. Anno III. Childeberto in Burgundia regnante, multa ſigna in

CHLOTHARIVS II. THEODOBERTVS. THEODORICVS.

cœlo oſtenſa ſunt; apparuit ſtella cometes. Eo anno exercitus Childeberti cum VVarnis *, qui rebellare conauerunt, fortiter dimicauit, & ita VVarni trucidati ac victi ſunt, vt parum ex ipſis remanſiſſet.

* VVarni hi forte VVerini illi ſunt, quorum Leges vna cum aliis extant hoc titulo: Lex Angliorum & VVerinorum, hoc eſt, Thuringorum, edit. Baſil. fol. 1557.

XVI. ANNO IV. poſtquam Childebertus Regnum Gunthramni acceperat, defunctus eſt, Regnúmque eius filij ſui Theudebertus & Theudericus adſumunt. THEVDEBERTVS ſortitus eſt Auſter, ſedem habens Metenſem: THEVDERICVS accepit Regnum Guntramni in Burgundia, ſedem habens Aurelianis.

XVII. Eo anno Fredegundis cum filio Chlothario Rege Pariſius vel reliquas ciuitates ritu barbaro occupauit, & contra filios Childeberti Regis Theudebertum & Theudericum mouit exercitum. Loco nominato Latofao caſtra vtrique ex aduerſo ponentes, Chlotharius cum ſuis ſuper Theudebertum & Theudericum inruens, eorúmque exercitum grauiter trucidauit. Anno II. regni Theuderici Fredegundis moritur.

* al. Quolenus.

* al. glādis, vel, inguinis.

XVIII. ANNO III. regni Theudeberti, Quintrio Dux inſtigante Brunechilde interficitur. Anno IV. regni Theuderici Colenus * genere Francus Patricius ordinatur. Eo anno clades glandolaria * Maſſiliam & reliquas Prouinciæ ciuitates grauiter vaſtauit. Eo anno aqua calidiſſima in lacu Dunenſi, quem Arola fluuius influit, ſic validè ebulliuit, vt multitudinem piſcium coxiſſet. Eo anno VVarnacharius Maiordomus Theuderici tranſiit, qui omnem facultatem ſuam in alimoniis pauperum diſtribuit. B

XIX. Eo anno Brunechildis ab Auſtraſiis eiecta eſt, & in Arciacenſi Campania à quodam homine paupere ſingula reperitur. Secundum eius petitionem ipſa ad Theudericum perducitur. Theudericus auiam ſuam Brunechildem libenter recipiens, gloriosè honorat. Huius viciſſitudine meriti Epiſcopatum Audicioderenſem *, faciente Brunechilde, adſumpſit. Anno V. regni Theuderici iterum ſigna, quæ anno ſuperiore viſa fuerant, globi ignei per cœlum currentes, & ad inſtar multitudinis haſtarum ignearum, ad Occidentem apparuerunt.

* al. Autiſſiodorenſis

XX. IPSOQVE anno Theudericus & Theudebertus Reges contra Chlotharium Regem mouent exercitum, & ſuper fluuium Aroannam, nec procul à Doromello vico prœlio confligentes iunxerunt. Ibique exercitus Chlotharij grauiſſimè trucidatus eſt. Ipſóque cum his qui remanſerunt in fugam verſo, pagos & ciuitates ripæ Sigonæ *, quæ ſe ad Chlotharium tradidederant, depopulantur & vaſtantur. Ciuitates ruptæ nimis, plutitas captiuorum ab exercitu Theuderici & Theudeberti exinde deducitur. Chlotharius obpreſſus, vellet nollet, per pactionis vinculum firmauit, vt inter Sigonam & Ligerem, vſque mare Oceanum & Brittannorum limitem, pars Theuderici haberet: & per Sigonam & Iſaram Ducatum integrum Denteleni vſque Oceanum mare Theudebertus reciperet. Duodecim tantùm pagi inter Iſeram & Sigonam & mare littoris Oceani Chlothario remanſerunt. Anno VI. regni Theuderici Cautinus Dux Theudeberti interficitur.

* al. Sequanæ.

XXI. ANNO VII. regni Theuderici, de concubina filius naſcitur, nomine SIGIBERTVS: & Ægyla Patricius nullis culpis exſtantibus, niſi tantùm cupiditatis inſtinctu, inſtigante Brunechilde, ligatus interficitur, facultatéſque eius fiſcus adſumpſit. Eo anno Theudebertus & Theudericus exercitum contra VVaſcones dirigunt, ipſóſque Deo auxiliante deiectos ſuæ dominationi redigunt, & tributarios faciunt. Ducem ſuper ipſos nomine Genialem inſtituunt, qui eos feliciter dominauit. C

* Vrſo.

* Ruſticio.

XXII. Eo anno corpus ſancti Victoris, qui Salodoro cum ſancto Vrſione * paſſus fuerat, à beato Æconio Pontifice Mauriennenſe inuenitur. Quadam nocte in ſua ciuitate ei reuelatur inſomnium, vt ſurgens protinus iret ad Eccleſiam, quam Sedeleuba Regina in ſuburbano Genauenſi conſtruxerat: in medio Eccleſiæ deſignato loco illud ſanctum corpus adeſſe. Cúmque Genauam feſtinus perrexiſſet, cum beatis Ruſtico * & Patricio Epiſcopis, triduanum facientes ieiunium, lumen per noctem, vbi illud glorioſum & ſplendidum corpus erat, apparuit. Quod cum ſilentio hij tres Pontifices, cum lacrimis & orationibus, eleuato lapide, in arca argentea inuenerunt ſepultum. Cuius faciem rubentem quaſi viui repererunt. Ibique Princeps Theudericus præſens aderat, multiſque rebus huius Eccleſiæ tribuens maximam partem facultatis VVarnacharij ibidem confirmauit.

CHLOTARIVS II. THEODOBERTVS. THEODORICVS.

A Ad ſepulchrum illud ſanctum miræ virtutes ex ipſa die, qua repertum eſt, præſtante Domino, integra aſſiduitate oſtenduntur. Eo anno Ætherius Epiſcopus Lugdunenſis obiit. ordinatur loco ipſius Secundinus Epiſcopus.

XXIII. Eo anno Focas Dux & Patricius Reipublicæ, victor à Perſis rediens, Mauritium Imperatorem interfecit, & in loco ipſius Imperium adſumpſit.

XXIV. ANNO VIII. Regni Theuderici, de concubina naſcitur ei filius nomine CHILDEBERTVS: & Synodus Cabillonno collegitur. Deſiderium Viennenſem Epiſcopum deiciunt, inſtigante Aridio Lugdunenſi Epiſcopo, & Brunechilde, & ſubrogatus eſt loco ipſius in Sacerdotali officio Domnulus. Deſiderius verò in inſulam quamdam exilio retruditur. Eo anno Sol obſcuratus eſt. Eo quoque tempore Bertoaldus, genere Francus, Maiordomus Palatij Theuderici erat, moribus menſuratus, ſapiens & cautus, in prœlio fortis, fidem cum omnibus ſeruans. Anno IX. Regni Theuderici, naſcitur ei de concubina filius nomine CORBVS. Cùm iam Protadius genere Romanus vehementer in Palatio ab omnibus veneraretur, & Brunechildis ſtupri gratia eum vellet honoribus exaltare; defuncto VVandalmaro Duce, in pago Vltra-Iurano & Scutingorum * Protadius Patricius ordinatur, inſtigatione Brunechildis. Vt Bertoaldus potiùs interiret, eum in Ripam Sigonam vſque Oceanum mare per pagos & ciuitates ad fiſcum inquirendum dirigunt.

* al. Scotingorum & Scutengorum.

B XXV. BERTOALDVS à Theuderico directus cum CCC. tantùm viris, illis partibus properauit. Cúmque Arelaunum * villam veniſſet, & venationem inibi exerceret, hæc comperiens Chlotharius, filium ſuum Meroueum & Landericum Maioremdomus cum exercitu ad Bertoaldum opprimendum direxit, & maximam partem inter Sigonam & Ligerem, pagos & ciuitates de Regno Theuderici præſumpſit contra pactum peruadere. Bertoaldus hæc audiens, cùm ſuſtinere non præualeret, terga vertens Aurelianis ingreditur; ibique à viro beatiſſimo Auſtrino Epiſcopo ſuſcipitur. Landericus cum exercitu Aurelianis circumdans, vocabat Bertoaldum vt exiret ad prœlium. Bertoaldus de muro reſpondens; Nos duo ſingulari certamine, ſi me expectare deliberas, reliqua multitudine procul ſuſpenſa, iungamus ad prælium, vt à Domino iudicemur. Sed hæc Landericus facere diſtulit. Addens Bertoaldus dixit; Dum facere non audes, proximo temporis Domini noſtri pro eis, quæ facis, iungent ad prœlium. Induamur vterque, ego & tu, veſtibus vermiolis, præcedamus ceteris vbi congreſſus erit certaminis, ibique & tua & mea vtilitas apparebit. Promittentes ante Deum ad inuicem; promiſſionis huius veritatem ſubſiſtere.

* al. Arelaum.

XXVI. CVMQVE hoc in die feſto ſancti Martini Antiſtitis actum fuiſſet, Theudericúſque hoc comperiſſet, quod à Chlothario pars Regni ſui contra pactum

C fuerat peruaſa, in Natiuitate Domini protinus cum exercitu Stampas ſuper fluuio * Loa peruenit, ibique obuiam Meroueus filius Chlotharij Regis cum Landerico & magno exercitu venit. Cùm eſſet autem peruius ille locus, vbi Loa fluuius tranſmeat, vix tertia pars exercitus Theuderici tranſierat, initum eſt prœlium. Ibique Bertoaldus ſecundum placitum adgreditur, vocitans Landericum. Sed Landericus non eſt auſus, vt promiſerat, tantam huius certaminis congreſſionem adire. Ibique Bertoaldus, cùm nimis ceteros præceſſiſſet, ab exercitu Chlotharij cum ſuis interficitur, nec vellens exinde euadere, dum ſenſerat ſe de ſui gradus honore à Protadio degradandum. Ibique Meroueus filius Chlotharij capitur. Landericus in fugam verſus eſt à nimia multitudine: exercitus Chlotharij in eo prœlio gladio trucidatus eſt. Theudericus victor Pariſius ingreditur. Theudebertus pacem cum Chlothario Compendio villa iniuit, & vterque exercitus eorum inlæſus rediit ad propria.

* per fluuii Loa.

XXVII. ANNO X. regni Theuderici, Protadius, inſtigante Brunechilde, Theuderico iubente, Maiordomus ſubſtituitur. Qui cùm eſſet nimium argutiſſimus & ſtrenuus in cunctis, ſed ſæua illi fuit contra perſonas iniquitas: fiſcum nimium ſtringens, de rebus perſonarum ingenioſè fiſcum vellens implere, & ſeipſum ditare: Quoſcumque de gente nobili reperiret; totos humiliare conabat, vt nullus reperiretur, qui gradum, quem adripuerat, potuiſſet adſumere. His & aliis nimia ſagacitate vexatis, maximè cunctos in Regno Burgundiæ lucratus * eſt

* fecit ſibi.

Chlotarius II. Theodobertus. Theodoricus.

inimicos. Cùm Brunechildis nepotem ſuum Theudericum integra adſiduitate A moneret, vt contra Theudebertum moueret exercitum, dicens; Quaſi Theudebertus non eſſet filius Childeberti, niſi cuiuſdam hortulani. Et Protadius ipſe quoque conſilio adſiſtens, tandem iuſſu Theuderici mouetur exercitus. Quòd cùm in loco nomine Caraciaco Theudericus cum exercitu caſtra metaſſet, hortabatur à leudibus ſuis, vt cum Theudeberto pacem iniret. Protadius ſingulus hortabatur, vt prœlium committeretur. Theudebertus nec procul exindè cum exercitu reſidebat. Tunc omnis exercitus Theuderici inuenta occaſione ſupra Protadium inruunt, dicentes; « Melius eſſe vnum hominem mortuum, quàm totum exercitum in periculum miſſum. » Protadius in tentorio Theuderici Regis cum Petro archiatro tabula * ludens ſedebat. Cùm eum vndique iam exercitus circumdaſſet, & Theudericum leudes tenebant, ne illuc adgrederetur, miſit Vncelenum, vt ſuæ iuſſionis verbum nuntiaret exercito, vt ſe de inſidiis Protadij remouerent. Vncelenus protinus ad exercitum nuntians dixit: Sic iubet domnus Theudericus, vt interficiatur Protadius. Inruentes ſuper eum, tentorium Regis gladio vndique incidentes, Protadium interficiunt. Theudericus confuſus & coactus cum fratre Theudeberto pacem iniuit, & inlæſus vterque exercitus reuertitur ad proprias ſedes, poſt cædem Protadij.

* al. ad tabulam.

XXVIII. Anno XI. regni Theuderici ſubrogatur Maiordomus Claudius * genere Romanus, homo prudens, iocundus in fabulis, ſtrenuus in cunctis, patientiæ deditus, plenitudine conſilij abundans, litterarum ſtudiis eruditus, fide plenus, amicitiam cum omnibus ſectans. Priorum exempla metuens, lenem ſe & patientem huius gradus aſcenſu oſtendit. Sed hoc tantùm impedimentum habebat, quòd ſaginâ eſſet corporis adgrauatus. Anno XII. regni Theuderici Vncelenus, qui ad mortem Protadij inſidiosè fuerat locutus, inſtigante Brunechilde, pede truncato, de rebus expoliatus ad breuitatem * perductus eſt.

* al. Docudius.

* al. teuillitatem, & debilitatem.

XXIX. Vvlfvs Patricius, idémque Brunechilde inſtigante, qui mortem Protadij conſilio ſuo conſenſerat, in Fariniaco * villa, iubente Theuderico, occiditur, & in Patriciatum eius Richomeres Romanus genere ſubrogatur. Eo anno natus eſt de concubina Theuderici filius nomine Merovevs, quem Chlotharius de ſancto lauacro ſuſcepit.

* al. Fauriniaco.

XXX. Eodem anno Theudericus Aridium Epiſcopum Lugdunenſem, Rocconem, * & Æborinum Comeſtabulum ad Betterieum Regem Spaniæ direxit, qui exinde Ermenbergam filiam eius Theuderico matrimonio ſociandam adducerent. Ibique datis ſacramentis, vt à Theuderico ne vmquam à Regno degraderetur: ipſámque accipiunt, & Theuderico Cabillonno præſentant. quam ille gaudens diligenter ſuſcepit. Eadem factione auiæ ſuæ Brunechildæ virilem coitum non cognouit. Inſtigantibus verbis Brunechildæ auiæ * & Theudelanæ germanæ efficitur odioſa. Poſt anni circulum Theudericus Ermenbergam expoliatam à theſauris in Spaniam retranſmiſit.

* al. Rogonē & Eborinum Comeſtabiles.

* al. Brunichilde auia, & Theudilane, vel, Theudelinda, germana.

XXXI. Bettericvs hæc indignans, Legationem ad Chlotharium direxit. C Legatus Chlotharij cum Betterici ad Theudebertum perrexit. Iterum Theudeberti Legati cum Chlotharij & Betterici legatariis ad Agonem Regem Italiæ acceſſerunt, & vnanimiter hij quatuor Reges cum exercitu vndique ſuper Theudericum inruerunt, vt Regnum eius aufferrent, & eum morte damnarent, eo quòd tantam de ipſo reuerentiam ducebant. Legatus verò Gothorum euectu nauali de Italia per maro in Spaniam reuertitur. Sed hoc conſilium diuino nutu non ſortitur effectum. Quod cùm Theuderico compertum fuiſſet, fortiſſimè ab eodem deſpicitur.

XXXII. Eo anno Theudericus conſilio Aridij Epiſcopi Lugdunenſis perfidi vtens, & perſuaſu auiæ ſuæ Brunechildæ, ſanctum Deſiderium de exilio regreſſum lapidare præcepit. Ad cuius ſepulchrum miræ virtutes à die tranſitus ſui Dominus integra aſſiduitate oſtendere dignatur. Per quod credendum eſt, pro hoc malo geſto Regnum Theuderico & filiis ſuis fuiſſe deſtructum.

XXXIII. Eo anno, mortuo Betterico, Siſebodus Spaniæ ſucceſſit in Regnum, vir ſapiens & in tota Spania laudabilis valde, pietate pleniſſimus. Nam & aduerſus

A manum publicam fortiter dimicauit; prouinciam Cantabriam Gothorum Regno ſubegit, quam aliquando Franci poſſederant. Dux Francio nomine, qui Cantabriam in tempore Francorum rexerat, tributa Francorum Regibus multo tempore impleuerat. Sed cùm à parte Imperij fuerat Cantabria reuocata* à Gothis, (vt ſuprà legitur) præoccupatur, & plures ciuitates ab Imperio Romano Siſebodus* in litore maris abſtulit, & vſque fundamentum deſtruxit. Cúmque Romani ab exercitu Siſebodi trucidarentur, Siſebodus dicebat pietate plenus; Heu me miſerum, cuius tempore tanta ſanguinis effuſio fitur! Cuicunque poterat occurrere, de morte liberabat. Confirmatum eſt Regnum Gothorum in Spania per maris littora vſque Pyrenæos montes.

CHLOTARIVS II. THEODOBERTVS. THEODORICVS.
* al. reuocatus.
* Siſebutus

XXXIV. Ago Rex Langobardorum accepit vxorem Grimoaldi & Gundoaldi germanam, nomine Theudelindem ex genere Francorum*, quam Childebertus habuerat deſponſatam. Qui cùm eam conſilio Brunechildæ poſtpoſuiſſet, Gundoaldus cum omnibus rebus ſe cum germana Theudelinde in Italiam tranſtulit, & Theudelindem in matrimonium Agoni tradidit. Gundoaldus de gente nobili Langobardorum accepit vxorem, de qua duos filios habuit his nominibus, Gundebertũ & Haribertum*. Ago Rex filius Autharij Regis, de Theudelinde habuit filium nomine Odoaldum, & filiam nomine Gundobergam. Dum Gundoaldus à Langobardis nimiùm diligeretur, factione Agonis Regis & Theudelindæ, cùm ipſum B iam zelo tenerent, vbi ad ventrem purgandum in faldaone ſedebat, ſagitta ſaucius moritur.

* al. Baioariorum.
*Chariber-tum.

XXXV. ANNO XIII. regni Theuderici, cùm Theudebertus Belichildem habebat vxorem, quam Brunechildis à negotiatoribus mercauerat, & eſſet Belichildis vtilis, & à cunctis Auſtraſiis diligeretur vehementer, ſimplicitatem Theudeberti honeſtè comportans, nihil ſe minorem à Brunechilde eſſe cenſeret, ſed ſæpiùs Legatos Brunechildæ deſpiceret, dum ab ipſa increpabatur, quòd ancilla Brunechildæ fuiſſet: tandem his & aliis verbis, Legatis diſcurrentibus ab inuicem vexarentur, placitus inter Colerenſem* & Suentenſem fitur, vt has duas Reginas pro pace inter Theudericum & Theudebertum coniungerent ad colloquium. Sed Belichildis conſiliis Auſtraſiorum inibi venire diſtulit.

* al. Colcũſe & Soinτenſe. vel Sogintenſe

XXXVI. ANNO XIV. regni Theuderici, beatus Columbanus creuerat iam paſſim famâ ciuitatis ſuæ in vniuerſas Galliæ vel Germaniæ prouincias, erátque omnium rumore laudabilis, omnium cultu venerabilis: in tantùm vt Theudericus Rex ad eum ſæpè Luſſouium* venerit, & orationum ſuarum ſuffragia omni cum humilitate popoſcerit. Ad quem ſæpiſſimè cùm veniret, cœpit vir Dei eum increpare, cur concubinarum adulteriis miſceretur, & non potiùs legitimi coniugij ſolamine frueretur, vt regalis proles ex honorabili Regina procederet, & non potiùs ex lupanaribus videretur emergi. Cúmque iam ad viri Dei imperiũ Regis ſermo obtemperaret, & ſe ab omnibus inlicitis ſegregare ſponderet, mentem Brunechildis auiæ, (ſecunda* vt erat Iezabelis) antiquus anguis adiit, cámque C contra virum Dei ſtimulatam ſuperbiæ aculeo excitat, quia cerneret viro Dei Theudericum obedire. Verebatur enim, ne ſi abiectis concubinis Reginam Aulæ præfeciſſet, dignitatis atque honoris ſui modum amputaſſet. Euenit ergo vt quadam die beatus Columbanus ad Brunechildem veniret. Erat enim apud Brucariacum villam. Cúmque illa eum in Aulam venire cerneret, filios Theuderici, quos de adulterinis permixtionibus habebat, ad virum Dei adducit. Quos cùm vidiſſet, ſciſcitatur, Quid ſibi vellent? Cui Brunechildis ait: Regis ſunt filij, tu eos benedictione robora. At ille; Nequaquam, inquit, iſtos regalia ſceptra ſuſcepturos ſcias. de lupanaribus emerſerunt. Illa furens paruulos abire iubet. Egrediens vir Dei Reginę Aula*, dum limitem tranſiliret, fragor ex terrore incuſſit, nec tamen miſeræ feminæ furorem compeſcuit. Parat quidem indè inſidias moliri. Vicinis Monaſterij per nuntios imperat, vt nulli eorum extra Monaſterij terminos iter pandatur, neque receptacula Monachis eius vel quælibet ſubſidia tribuantur. Cernens beatus Columbanus regios animos aduerſum ſe permotos, ad eos properat, vt ſuis monitis miſeræ pertinaciæ intentum frangat. Erat enim tunc temporis apud Spinſiã* villam publicam. Quò cùm iam Sole occumbente veniſſet, Regi nuntiant, virum Dei inibi eſſe, nec Regis domibus metare velle. Tunc Theudericus ait; Melius eſſe virum Dei opportunis ſubſidiis honorare

* Luxouiũ.
* al. vt erat diabolica.
* al. regiam Aulam.
* al. Spiſſiã

CHLOTARIUS II. THEODOBERTUS. THEODORICUS.

quàm Dominum ex ſeruorum eius offenſa ad iracundiam prouocare. Iubet ergo A
regio cultu opportuna præparare, Deique famulo dirigere. Itaque venerunt, &
iuxta imperium Regis oblata offerunt. Qui cùm vidiſſet dapes, & pocula cultu
Regio adminiſtrata, inquirit, Quid ſibi de iſtis vellent? Dicunt illi; Tibi à Rege
fuerunt directa. Abominatus ea, ait: Scriptum eſt, *Munera impiorum reprobat Altiſſimus*. Non enim dignum eſt, vt famulorum Dei ora cibis eius polluantur, qui
non ſolùm ad ſua, verùm etiam aliorum habitacula famulis Dei aditum denegat. His dictis, vaſcula omnia in fruſta diſrupta ſunt, vináque ac ſicera ſolo defu-
*al. caſum. ſa, ceteráque ſeparatim diſperſa. Pauefacti miniſtri rei geſtæ cauſam * Regi nuntiant. Ille pauore perculſus, cum auia diluculò ad virum Dei properat. Precantur
de commiſſo veniam, ſe in poſtmodum emendare pollicentur. His pacatus promiſſionibus, ad Monaſterium rediit. Sed polliciti vadimonij iura non diu ſeruata
violantur, exercentur miſeriarum incremẽta, ſolitáq; à Rege adulteria patrantur.
Quibus auditis, beatus Columbanus literas ad eum verberibus plenas direxit,
comminatúrque excommunicationem, ſi emendari dilatando non vellet. Ad hæc
rurſum permota Brunechildis, Regis animum aduerſus Columbanum excitat,
omníque conatu perturbare intendit, orátque Proceres Aulicos, Optimates omnes, vt Regis animum contra virum Dei perturbarent. Epiſcopóſque ſollicitare
adgreſſa, vt de eius religione detrahendo, & ſtatum Regulæ, quam ſuis cuſtodiendam Monachis indiderat, macularent. Obtemperantes igitur Aulici regij B
perſuaſionibus miſeræ Reginæ, animum Regis contra virum Dei perturbant, cogentes vt accederet, ac religionem probaret. Adactus itaque Rex ad virum Dei
Luſſouium venit, cõqueſtúſq; cum eo, cur à cõprouincialibus moribus deſciſceret,
& inter ſepta ſecretiora omnibus Chriſtianis aditum non pateret. Beatus itaque
Columbanus, vt erat audax atque animo vigens, talibus obiicienti Regi reſpon-
„ dit; Se conſuetudinem non habere, vt ſecularibus hominibus & religione alie-
„ nis famulorum Dei habitationes pandant introitum; ſed opportuna aptáque loca
„ ad hoc habere parata, quo omnium hoſpitum aduentus ſuſcipiatur. Ad hæc,
„ Rex: Si, inquit, largitatis noſtræ munera, & ſolaminis ſupplementum capere cu-
„ pis, omnibus in locis omnium patebit introitus. Vir Dei reſpondit: Si quod nunc
*al. conſtrictum. vſque ſub regularis diſciplinæ habenis conſtructum * fuit, violare conaris; nec
tuis muneribus, nec quibuſcunque ſubſidiis me fore à te ſuſtentaturum. Et ſi hanc
„ ob cauſam hoc in loco veniſti, vt ſeruorum Dei Cœnobia deſtruas, & regularem
„ diſciplinam macules: ſcito tuum Regnum funditus ruiturum, & cum omni pro-
„ pagine regia demerſurum. Quod poſtea rei probauit euentus. Iam enim temera-
* al. celeriter. rio conatu Rex refectorium ingreſſus fuerat. His ergo territus dictis, celer *
foris repedauit. Duris poſt hæc vir Dei increpationibus Regem arguit. Contra C
„ quem Theudericus ait: Martyrij coronam à me tibi inlaturam ſperas. Sed non ego
„ tantæ ſum dementiæ, vt hoc tantum patrare velim ſcelus. Sed potioribus conſi-
„ liis ſe agere, & vtilia patraturum, vt qui ab omnium ſecularium moribus diſceſſe-
* al. receſſerat. & diſceſcat. rat *, quò venerit, ea via repedare ſtudeat. Aulici ſimul conſona voce vota prorumpunt: Se habere in his locis non velle, qui omnibus non ſocietur: Ad hæc beatus Columbanus, ſe, dicit, de Cœnobij ſeptis non egreſſurum, niſi violenter abſ-
* al. Procerem nom. Audulfum. trahatur. Diſceſſit ergo Rex, relinquens virum quendam procerum * nomine
Baudulfum. Hic ergo cùm remanſiſſet, virum Dei à Monaſterio pellit, & penes
Veſontionem oppidum ad exulandum perducit, quoadusque ex eo regalis ſententia quod voluiſſet decerneret. Poſt hæc vir Dei cernens, quòd nullis cuſtodiis angeretur, à nullóque moleſtiam ferret. Videbant enim omnes in eo Dei virtutem flagrare, ideóque omnes ab eius iniuriis ſegregabantur, ne ſocij culparum
forent. Aſcendit ergo Dominica die in verticem ardui cacuminis montis illius.
Ita enim ſitus vrbis habetur, cùm domorum denſitas in defuſo latere procliui
montis ſita ſit, prorumpunt ardua in ſublimibus cacuminibus, qui vndique ei
*al. Douij. abſciſi fluminis Douæ * alueo vallante nullatenus commeantibus viam pandit.
Ibique vſque ad mediam diem expectat, ſi aliquis iter ad Monaſterium reuertendi prohibeat. Et cùm nullus contrarius exiſteret, ipſe per mediam vrbem
cum ſuis ad Monaſterium regreditur. Quo audito, Brunechildis ac Theudericus,
quòd ſcilicet ab exilio reuertiſſet, atrocioribus iræ aculeis ſtimulantur. Iubentes Bertharium Comitem attentiùs perquirendum virum cum præſidio, ſimúl-

A que & Baudulfum, quem ſuperiùs direxerat, deſtinarunt. Quò cùm veniſſent, beatum Columbanum in Eccleſia poſitum, pſallentémque ac orationi deditum cum omni congregatione Fratrum reperiunt, ſicque virum Dei adloquuntur: Vir Dei, precamur vt tam regiis, quàm etiam noſtris obedias præceptis, egreſſúſque eo itinere, quo primùm his aduentaſti in locis. At ille, Non enim, inquit, reor placere conditori, ad ſemel natale ſolum ob Chriſti timorem relictum, denuò repedare. Cúmque nullatenus cerneret ſibi virum Dei obaudire, relictis quibuſdam, quibus ferocitas animi fortior inerat, Berthavius abſceſſit. Hi verò, qui remanſerant, virum Dei hortantur, vt illis miſereatur, qui ad tale opus patrandum infeliciter fuerant relicti; eorúmque periculo conſuleret, qui ſi eum violenter non abſtraherent, mortis eos periculum incurrere. At ille: Se, ait, iam ſæpiùs teſtatum eſſe, niſi vi abſtraheretur, ſe non diſceſſurum. Illi gemino vallati periculo, vndique vrguente formidine pallium, quo indutus erat, adtingunt: alij genibus prouoluti cum lacrimis precantur, vt pro tanti ſceleris culpa illis ignoſceret, qui non ſuis deſideriis, ſed Regis obtemperarent præceptis. Videns itaque vir Dei periculoſum fore, ſi ſuæ ſeueritati ſatisfaceret, cum omni eiulatu atque mœrore egreditur, deputatis cuſtodibus, qui quouſque ditionis ſuæ regno pelleretur, non eum relinquerent. Inter quos primus Ragumundus erat, qui eum Nametis vſque perduxit. Sicque à Regno Theuderici expulſus, iterum Hiberniam Inſulam repedare diſpoſuit. Sed vt nullum penitus iter gradien- B dum ſit pontificium, niſi permiſſu Altiſſimi. Ipſe verò ſanctus Italiam expetens, Monaſterium in loco nomine Bobio conſtruens, ſanctæ conuerſationis plenus dierum migrauit ad Chriſtum.

CLOTHARIVS II. THEODOBERTVS. THEODORICVS.

XXXVII. Anno regni Theuderici, cùm Aleſationes, vbi fuerat enutritus, præcepto patris ſui Childeberti tenebat, à Theudeberto ritu barbaro peruaditur. Vnde placitum inter hos duos Reges, vt Francorum iudicio finiretur, in Saloiſſa * caſtro inſtituunt. Ibique Theudericus cum ſcaritis tantùm x. millibus acceſſit: Theudebertus verò cum magno exercitu Auſtraſiorum, inibi prælium volens committendum, adgreditur. Quò cùm vndique Theudericus ab exercitu Theudeberti circumdaretur, coactus atque compulſus Theudericus timore perterritus, per pactionis vinculum Alſatios ad partem Theudeberti firmauit, etiam Sugintenſes, & Turenſes, & Campanenſes *, quod ſæpiùs repetebat, idémque amiſiſſe viſus eſt, regreſſi ſunt vterque ad ſedes proprias. His diebus & Alamanni in pago Auenticenſe Vltra-Iurano hoſtiliter ingreſſi ſunt, ipſúmque pagum prædantes, Abbelenus & Herpinus Comites, cum ceteris de ipſo pago Comitibus, cum exercitu pergunt obuiam Alamannis. vterque falangæ vvangas * iungunt ad prælium. Alamanni Trans-Iuranos ſuperant, plurimos eorum gladio trucidant & C proſternunt, maximam partem territorij Auenticenſis incendio concremant. Plurimorum nimium hominum multitudinem exinde in captiuitatem duxerunt, reuerſiq; cum præda pergunt ad propria. Theudericus contra has iniurias deinceps integra aſſiduitate conſilium inibat, quo pacto Theudebertum potuiſſet opprimere. Eo anno Belechildis * à Theudeberto interficitur. Theudebertus puellam nomine Theudechildem accepit vxorem. Anno XVI. Theuderici, Theudericus Legationem ad Chlotarium dirigit, indicans ſe contra Theudebertum, eò quòd ſuus frater nõ eſſet, hoſtiliter velle adgredere. Si Chlotarius in ſolatio Theudeberti non eſſet. Ducatum Denteleni *, quem contra Theudebertum caſſauerat, ſi Theudericus Theudebertum ſuperabat, Chlotarius ſupra memoratum Denteleni Ducatum ſuæ ditioni reciperet. Hac conuenientia à Theuderico & Chlotario, Legatis intercurrentibus, firmata, Theudericus mouet exercitum.

XXXVIII. Anno XVII. regni Theuderici, Lingonas de vniuerſis Regni ſui Prouinciis, menſe Madio, exercitus adunatur. Dirigénſque per Andelaum, Naſio caſtro capto, Tullum ciuitatem pertexit. Ibique Theudebertus cum Auſtraſiorum exercitu obuiã pergens, in Tullenſi campania confligunt certamine. Theudericus ſuperat Theudebertum, eiúſque exercitum proſtrauit. Cæſa eſt de exercitu eodem prælio nimia multitudo virorum fortium. Theudebertus terga vertens, per territorium Metenſe veniens, tranſito Voſago Coloniam fugaciter peruenit. Theudericus poſt tergum cum exercitu inſequens, beatus & Apoſtolicus vir Leoniſius * Magancenſis vrbis Epiſcopus, diligens vtilitatem Theuderici, &

Margin notes: " " " (quotation marks beside the speech of Columbanus); * hod. Selta; * Campianenſes; * al. ordines; * al. Belichildis; * al. Denzelini; * al. Leſio

Digitized by Google

CLOTHARIVS II. THEODOBERTVS. THEODORICVS.

odiens ſtultitiam Theudeberti, ad Theudericum veniens dixit: Quod cœpiſti, perfice: ſatis te vtiliter oportet huius rei cauſam expetere. Ruſtica fabula dicitur: Cùm lupus aſcendiſſet in montem, & filij ſui iam venare cœpiſſent, eos in monte ad ſe vocat, dicens: Quam longè oculi veſtri in vnam quamque partem videre præualent, non habetis amicos, niſi paucos qui è veſtro genere ſunt. Perficite igitur quod cœpiſtis. Theudericus cum exercitu Ardennam tranſiens, Tolbiacum peruenit. Theudebertus cum Saxonibus, Thoringis, vel ceteris gentibus, quas de Vltra-Renum vel vndique potuerat adunare, contra Theudericum Tolbiacum perrexit. ibique denuò commiſſum eſt prælium. Fertur à Francis, ceteriſque gentibus ab antiquitus ſic fortiter nec aliquando fuiſſe prælium conceptum. Ibique tantæ ſtrages ab vtroque exercitu factæ ſunt, vbi falangæ ingreſſu certaminis contra ſe præliabant, vt cadauera occiſorum vndique non haberent vbi inclinata iacerent: ſed ſtabant mortui inter ceterorum cadauera ſtricti, quaſi viuentes. Sed Domino præcedente, iterum Theudericus Theudebertum ſuperat, & à Tolbiaco vſque Coloniam exercitus Theudeberti gladio trucidatus, per loca oram terræ cooperuit. Ipſóque die Coloniam perrexit, omnéſque theſauros Theudeberti inibi recepit. Dirigénſque Theudericus vltra Renum poſt tergum Theudeberti Bertharium Cubicularium. Qui diligenter Theudebertum inſequens, cùm iam cum paucis fugeret, ipſum captum Bertharius Coloniam* in conſpectum Theuderici præſentat exhibitum. Veſte regali Theudebertus expoliatus, equúſque eius cum ſtratura regia, hoc totúmque Berthario à Theuderico conceditur. Theudebertus vinctus Cabillonno deſtinatur. Filius eius nomine Merouecus paruulus, iuſſu Theuderici adprehenſus à quodam per pedem, ad petram percutitur: cerebróque eius capitis erupto amiſit ſpiritum. Chlotarius Ducatum Denteleni, ſecundum conuenientiam Theuderici, integrum ſuæ ditioni redegit. Ob quam rem Theudericus, cùm iam totum Auſter dominaret, nimia indignatione commotus contra Chlotarium exercitum mouet. Anno XVIII. regni ſui, de Auſtria & Burgundia mouere præcepit, Legationem priùs dirigens, vt ſe Chlotarius de iam dicto Ducatu Denteleni omnimodis remoueret, alioquin nouerit ſe exercitu Theuderici vndique Regnum Chlotarij impleturum. Quod verbum, quemadmodum Legati nunciant, probauit euentus.

*al. Coloniæ

XXXIX. IPSO quoque anno iam exercitus contra Chlotarium adgrediebat. Theudericus Mettis profluuio ventris moritur. Exercitus protinus redit ad proprias ſedes. Brunechildis cum filiis Theuderici quatuor, Sigoberto, Childeberto, Corbo, & Merouco, Mettis reſedens, SIGOBERTVM in Regno patris inſtituere nititur.

SIGOBERTVS.

XL. CHLOTARIVS factione Arnulfi & Pipini, vel ceterorum Procerum Auſter ingreditur. Cúmque Antonnaco* acceſſiſſet, & Brunechildis cū filiis Theuderici Vuarmatiæ reſideret, Legatos his nominibus, Chadoindum & Herponem, ad Chlotarium direxit: conteſtans ei vt ſe de Regno Theuderici, quod filiis reliquerat, remoueret. Chlotarius reſpondebat, & per ſuos Legatos Brunechildæ mandabat: Iudicio Francorum electo*, quicquid præcedente Domino à Francis inter eoſdem iudicabitur, pollicetur ſeſe implere. Brunechildis Sigobertum ſeniorem filium Theuderici in Thoringiam direxit, apud quem Vuarnacharium* Maiorem domus, & Alboenum, cum ceteris Proceribus, deſtinauit, gentes quæ vltra Rhenum ſunt adtrahere, qualiter Chlotario potuiſſent reſiſtere. Poſt tergum indiculum direxit, vt Alboenus cum ceteris Vuarnacharium interficeret, eò quòd ſe in Regnum Chlotarij vellet transferre. Quem indiculum relectum, Alboenus diſruptum proiecit in terram. Inuentus eſt à puero Vuarnacharij, ſuper tabula cera linitus* denuo ſolidatur. Quo indiculo relecto, Vuarnacharius cernens ſe vitæ periculum habere, deinceps cogitare cœpit, quo pacto filij Theuderici oprimerentur, & in Regnum Chlotarius elegeretur. Gentes, quæ illic adtractæ fuerunt conſilio ſecreto, de ſolatio Brunechildæ & filiorum Theuderici, procul fecit abeſſe. Exinde regreſſi cum Brunechilde & filiis Theuderici Burgundias adpetunt, miſſis per vniuerſam Auſter diſcurrentibus, exercitum mouere nitebantur.

*al. Captonaco

*al. electorum,

*al. Vuarnarium

*al. linita

XLI. BVRGVNDIÆ Farones verò tam Epiſcopi, quàm ceteri Leudes, timentes Brunechildem, & odium in eam habentes, cum Vuarnachario conſilium ineun-

A tes tractabant, vt neque vnus ex filiis Theuderici euaderet, ſed eis totis obpreſſis CLHOTARIVS II. SIGOBERTVS.
Brunechildem delerent, & Regnum Chlotario expeterent. Quod probauit euen-
tus. Cúmque iuſſu Brunechildæ & Sigoberti filij Theuderici exercitus de Bur-
gundia & Auſter contra Chlotarium adgreditur.

XLII. VENIENSQVE Sigobertus in Campaniæ * territorium Catalaunenſe * al. in Cápaniam Catalaunenſem
ſuper fluuium Axonam, ibique Chlotarius obuiam cum exercitu venit, multos
iam de Auſtraſiis ſecum habens factione Vuarnacharij Maioris domus. Sicut iam
olim tractauerat, conſentientibus Aletheo Patricio, Roccone, Sigoaldo, & Eudi-
lane Ducibus. Cúmque in congreſſu certaminis debuiſſent cum exercitu confli-
gere, priuſquàm prœliare cœpiſſent, ſigna dantes, exercitus Sigoberti terga ver-
tens redit ad proprias ſedes. Chlotarius paulatim, vt conuenerat, poſt tergum cum
exercitu ſequens, vſque Ararem, id eſt Saogonnam *, fluuium peruenit. Captis * al. Saucunnam,
filiis Theuderici tribus, Sigoberto, Corbo, & Merouco, quem ipſe de fonte ex-
cepit, Childebertus fugaciter aſcendens, numquam poſtea fuit reuerſus. Auſtra-
ſiorum exercitus reuertitur propriis ſedibus. Factione Vuarnacharij Maioris do-
mus, cum reliquis maximè totis Proceribus de Regno Burgundiæ, Brunechildis
ab Erpone Comeſtabulo de pago Vltra-Iurano ex villa Vrba *, vnà cum Theude- * al. Orba;
lane germana Theuderici producitur, & Chlotario in Rionoua vico ſuper Vin-
cennam fluuium præſentatur. Sigobertus & Corbus, filij Theuderici, iuſſu Chlo-
B tarij interfecti ſunt. Meroueus ſecretiùs iuſſu Chlotarij in Neptriam * perduci- * al. Neptrico
tur, eundem amplectens amore, quòd ipſum de ſancto accepit lauacro, & Ingo-
bodi Grafioni commendatur: vbi plures poſt annos vixit. Chlotarius, cùm Bru-
nechildis in ſuo præſentaretur conſpectu, & odium contra ipſam nimium habe-
ret, reputans ei quòd decem Reges Francorum per ipſam interfecti fuiſſent, id
eſt, Sigobertus, & Meroueus, & genitor ſuus Chilpericus, Theudebertus, & fi-
lius ſuus Chlotarius, item Meroueus filius Chlotarij, Theudericus, eiuſdémque
filii tres, qui ad præſens extincti fuerant; per triduum eam diuerſis tormentis ad-
flictam *, iubet priùs camelo per omnem exercitum ſedentem perducere: poſt * al. adfectam,
hæc comam capitis, vno pede & brachio ad vitioſiſſimi equi caudam ligare. ibique
calcibus & velocitate curſus membratim diſrumpitur. VVarnacharius in Regno
Burgundiæ ſubſtituitur Maiordomus, ſacramento à Chlotario accepto, Ne vn-
quam vitæ ſuæ temporibus degradaretur. In Auſter * Rado idémque hunc gra- * Auſtria,
dum honoris adſumpſit. Firmatum eſt omne Regnum Francorum, ſicut à priore
Chlotario fuerat dominatum, cunctis theſauris ditioni Chlotarii iunioris ſubie-
ctis. Quod feliciter poſt XVI. annos tenuit, pacem habens cum vniuerſis genti-
bus vicinis. Iſte Chlotarius fuit patientiæ deditus, litteris eruditus, timens Deum,
Eccleſiarum & Sacerdotum magnus munerator, pauperibus eleemoſynam tri-
buens, benignum ſe omnibus & pietate plenum oſtendens, venatione ferarum
nimium aſſiduè vtens, & poſtremùm mulierum & puellarum ſuggeſtionibus ni-
mium annuens. ob hoc quidem blaſphematus à leudibus.

C XLIII. CVM anno XXX. regni ſui in Burgundia & Auſtria Regnum arripuiſſet,
Erponem * Ducem genere Francum, loco Theudelanis * in pago Vltra-Iurano * Herpinū
inſtituit. Qui dum pacem in ipſo pago vehementer arripuiſſet ſectari, malorum * Eudelanis
nugacitatem premens, ab ipſis pagenſibus, inſtigante parte aduerſa, conſilio Ale-
thei Patricii, & Leudemundi Epiſcopi, & Erponis Comitis, per rebellionis au-
daciam Erpo Dux interficitur. Chlotarius cùm in Aleſatia, in villa Maurolegia * * al. Maurolegico, hod. Marley.
cognomento, cum Bertetrude * Regina acceſſerat, pacem inſectans, multos ini-
què agentes gladio trucidauit.

XLIV. LEVDEMVNDVS quidem Epiſcopus Sedunenſis ad Bertetrudem Re- * Berethrude
ginam veniens ſecretiùs, conſilio Alethei Patricii verba ignominioſa dixit, quòd
Chlotarius eodem anno omnimodis migraret de ſeculo. vt theſauros quantum
poterat ſecretiſſimè ad Sedunis ſuam ciuitatem transferret, eò quòd eſſet locus tu-
tiſſimus, & Aletheus eſſet Patricius *, qui ſuam relinquens vxorem, Bertetrudem * paratus,
Reginam acciperet, eo quòd eſſet regio genere de Burgundionibus, ipſe poſt
Chlotarium * poſſet Regnum adſumere. Regina Bertetrudis cùm hæc audiſſet, * al. ſub Chlotario
verens ne veritate ſubſiſteret, in lacrimas prorumpens abiit in cubiculum. Leude-
mundus cernens ſe huiuſcemodi verbis habere periculum, fugaciter per noctem * al. ad domum Auſtraſii
Sedunis perrexit. Exinde latenter fugâ Luſſouium ad domnum Auſtaſium * Ab-

CHLOTARIVS II. batem peruenit. Poſt hæc ab ipſo Abbate cum domino Chlotario his culpis excuſatur, & ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Chlotarius Maſſolaco villa cum Proceribus reſedens, Aletheum ad ſe venire præcepit. Huius conſilio iniquiſſimo comperto gladio trucidare iuſſit. Anno XXXIV. regni Chlotarij Vuarnacharium Maioremdomus cum vniuerſis Pontificibus Burgundiæ & Faronibus in Bonogellum villam ad ſe venire præcepit. Ibique cunctis illorum iuſtis petitionibus annuens, præceptionibus roborauit. A

XLV. LANGOBARDORVM gens quemadmodum tributa XII. millia ſolidorum ditioni Francorum annis ſingulis diſſoluebant, referam: vel quo ordine duas ciuitates, Auguſtam & Siuſium * cum territoriis ad partem Francorum caſſauerant, non abſcondam. Defuncto Clepeo ſummo Principe, duodecim Duces Langobardorum XII. annis ſine Regibus tranſierunt: ipſóque tempore, ſicut ſuprà ſcriptum legitur, per loca in Regno Francorum proruperunt. Ea præſumptione in compoſitione Auguſtam & Siuſium ciuitates, cum integro illorum territorio & populo, partibus Guntchramni tradiderunt. Poſt hæc Legationem ad Mauritium Imperatorem dirigunt. Hi XII. Duces, ſingulique Legatarios deſtinant, pacem & patrocinium Imperij petentes. Idémque & alios Legatarios XII. ad Guntchramnum & Childebertum deſtinant, vt patrocinium Francorum & defenſionem habentes, XII. millia ſolidorum annis ſingulis his duobus Regibus in tributa implerent; vallem cui nomen Ametegis partibus Guntchramni caſſantes *, his Legatis, vbi plus congruebat, patrocinium ſibi firmarent. Poſt hæc integra deuotione patrocinium eligunt Francorum. Nec mora, pòſt permiſſu Guntchramni & Childeberti tunc Autharium * Ducem ſuper ſe Langobardi ſublimant in Regnum. Alius Autharius idémque Dux cum integro ſuo Ducatu ſe ditioni Imperij tradidit, ibique permanſit. Et Autharius Rex tributa, quæ Langobardi ad partem Francorum ſpondiderant, annis ſingulis reddidit. Poſt eius diſceſſum, filius eius Ago in Regno ſublimatus, ſimiliter impleſſe dinoſcitur. Anno XXXV. regni Chlotarij, Legati tres nobiles ex genere Langobardorum, Agilulfus, Pompegius, & Gauto *, ab Agone Rege ad Chlotarium Regem deſtinantur, petentes vt illa XII. millia ſolidorum, quos annis ſingulis Francorum ærariis diſſoluebant, debuiſſet caſſare, exhibentes ingenioſè ſecretiùs III. millia ſolidos: ex quibus Vuarnacharius mille, Gundelandus mille, & Chucus * mille acceperunt. Chlotario verò XXXV. millia ſolidorum inſimul exhibebant, quos conſilio ſupraſcriptorum, qui occultè xeniati * fuerant, Chlotarius accepit, & ipſa tributa ad partem Langobardorum caſſauit, & amicitiam perpetuam cum Langobardis ſacramentis & pactis firmauit. B

* Seguſiũ

* cedentes

* al. Chlotarium

* Goto,

* al. Chunus

* al. exeniati

XLVI. ANNO XXXVI. regni Chlotarij Bertetrudis Regina moritur, quam vnico amore dilexerat Chlotarius, & omnes Leudes bonitatem eius cernentes vehementer amauerant. C

XLVII. ANNO XXXVIII. regni Chlotarii, DAGOBERTVM filium ſuum conſortem Regni fecit, eúmque ſuper Auſtraſios Regem inſtituit: retenens ſibi quod Ardenna & Voſagus verſus Neuſter & Burgundiam excludebant.

XLVIII. ANNO XL. regni Chlotarii, homo nomine Samo, natione Francus, de pago Senonago *, plures ſecum negotiantes adſciuit, & ad exercendum negotium in Sclauos cognomento Vuinidos perrexit. Sclaui iam contra Auares cognomento Chunos, & Regem eorum Gaganum, cœperant rebellare. Vuinidi Befulci Chunis fuerant iam ab antiquitus, vt cùm Chuni in exercitu contra gentem quamlibet adgrediebant, Chuni pro caſtris adunato * illorum ſtabant exercitu: Vuinidi verò pugnabant. Si ad vincendum præualebant, tunc Chuni prædas capiendum adgrediebant. Sin autem Vuinidi ſuperabantur, Chunorum auxilio fulti vires reſumebant. Ideo Befulci * vocabantur à Chunis, eò quòd duplici in congreſſione certaminis veſtita prœlia facientes ante Chunos præcederent. Chuni ad hiemandum annis ſingulis in Sclauos veniebant; vxores Sclauorum & filias eorum ſtratu ſumebant; tributa ſuper alias obpreſſiones Sclaui Chunis ſoluebant. Filii Chunorum, quos in vxoribus Vuinidorum & filiabus generauerant, tandem non ſufferentes malitiam ferre & obpreſſionem, Chunorum dominationem negantes, (vt ſuprà memini) cœperant rebellare. Cùm in exercitu Vuinidi contra Chunos fuiſſent adgreſſi, Samo negotians, (quomodo memoraui ſuperiùs) cum

* Sennonico,

* al. adunatum, i. ſt. exercitum,

* al. Præfulci

A ipſis in exercitũ perrexit, ibique tanta eius fuit vtilitas, vt de Chunis nimia multitudo gladio Vuinidorum trucidaretur. Vuinidi cernentes vtilitatem Samonis, eum ſuper ſe elegunt Regem, vbi xxxv. annos regnauit feliciter. Plurima prœlia contra Chunos in ſuo regimine Vuinidi inierunt. Suo conſilio & vtilitate Vuinidi ſemper ſuperarunt. Samo xii. vxores ex genere Vuinidorum habebat, de quibus xxii. filios, & xv. filias habuit. CHLOTARIVS II.

XLIX. Ipsóqve anno xl. Chlotarij Adaloaldus Rex Langobardorum, filius Agonis Regis, cùm patri ſuo ſucceſſit in Regnum, Legatum Mauritij Imperatoris nomine Euſebium ingenioſè ad ſe venientem, benignè ſuſcepit. Inunctus in balneo neſcio quibus vnguentis, ab ipſo Euſebio perſuadetur: & poſt inunctionem nequicquam aliud, niſi quod ab Euſebio hortabatur, facere non poterat. Perſuaſus ab ipſo, vt Primates nobiliores cunctos in Regno Langobardorum interficere ordinaret, eiſque extinctis, ſe cum omni gente Langobardorum Imperio traderet. Quòd cùm iam vel xii. ex eis, nullis culpis extantibus, gladio trucidaſſet, reliqui cernentes eorum eſſe vitæ periculum,*

L. Charoaldvm Ducem Taurinenſem, qui germanam Adaloaldi Regis habebat vxorem nomine Gundebergam, omnes Seniores & nobiliſſimi Langobardorum gentis, conſpirante conſilio, in Regnum elegunt ſublimandum. Adaloaldus Rex veneno hauſto interiit. Charoaldus ſtatim Regnum adripuit. Taſo * *al. Taro, vel Aſo
B vnus ex Ducibus Langobardorum, cùm ageret in Tuſicana * prouincia, ſuperbiâ *Tuſcanâ
elatus aduerſus Charoaldum Regem cœperat rebellare.

LI. Gvndeberga Regina cùm eſſet pulcra aſpectu, benigna in cunctis, & pietate pleniſſima, Chriſtiana, elemoſynis larga, præcellente bonitate eius diligebatur à cunctis. Homo quidam nomine Adalulfus, ex genere Langobardorum, cùm in Aula Palatij aſſiduè ad obſequium Regis conuerſaretur, quadam vice ad Reginam veniens, cùm in eius ſtaret conſpectu, Gundeberga Regina eum, ſicut & ceteros, diligens dixit: Honeſtæ ſtaturæ Adalulfum fuiſſe formatum. Ille hæc "
audiens, ad Gundebergam ſecretiùs ait, dicens: Formam ſtaturæ * meæ laudare *al. ſtatuæ mei
dignaſti: ſtratu tuo iube me ſubiungere. Illa fortiter denegans, eúmque deſpiciens, in faciem expuit. Adalulfus cernens ſe vitæ periculum habere, ad Charoaldum Regem protinus cucurrit, petens vt ſecretiùs ad ſuggerendum haberet locum, vbi exponeret. Quo accepto, dixit ad Regem: Domina mea, Regina tua "
Gundeberga apud Taſonem * Ducem ſecretiùs tribus diebus locuta eſt, vt te ve- *Aſonem
neno interficeret, ipſum coniugatum ſublimaret in Regnum. Charoaldus Rex "
his mendaciis auditis, credens, Gundebergam in Caumello * caſtro in vnam *al. Camello
turrim exilio trudit. Chlotarius Legatos dirigens ad Charoaldum Regem, inquirens qua de re Gundebergam Reginam, parentem Francorum humiliaſſet, vt exilio retrudiſſet? Charoaldus his verbis mendacibus, quaſi veritate ſubſiſterent, reſpondit. Tunc vnus ex Legatariis nomine Anſoaldus, non quaſi iniunctum habuiſſet, ſed ex ſe, ad Charoaldum dixit: Liberare poteras de blaſphemio cauſam "
C hanc. Iube illum hominem, qui huiuſcemodi verba tibi nuntiauit, armare, & pro- "
cedat alius de parte Reginæ Gundebergæ, quique armatus ad ſingulare certa- "
men: vt iudicio Dei his duobus confligentibus cognoſcatur, vtrum huius culpæ "
reputationis Gundeberga ſit innoxia, an fortaſſe culpabilis. Cúmque hoc Charoaldo Regi, & omnibus primatibus Palatii ſui placuiſſet, iubet Adalulfum armatum conflictum adire certaminis; & de parte Gundebergæ, procurrentibus conſobrinis Gundebergæ, & Hariberto, homo nomine Pitto contra Adalulfum armatus adgreditur. Cúmque conflixiſſent certamine, Adalulfus à Pittone interficitur. Gundeberga ſtatim de exilio poſt annos iii. regreſſa ſublimatur in Regnum.

LII. Anno xli. Chlotarii Regis, cùm Dagobertus iam vtiliter regnaret in Auſter, quidam ex Proceribus de gente nobili Ayglolfinga nomine Chrodoal- *al. Charoaldus, & Rodoaldus
dus * in offenſam Dagoberti cadens, inſtigantibus beatiſſimo viro Arnulfo Pontifice, & Pippino Maiore domus, ſeu & ceteris prioribus * ſublimatis in Auſter, eò *al. primoribus
quòd eſſet ipſe Chrodoaldus rebus plurimis ditatus, ceterarum facultatum cupiditate peruaſor, ſuperbiæ deditus, elatione plenus, nec quicquam boni in ipſo reperiretur. Cúmque Dagobertus ipſum iam vellet pro ſuis facinoribus interficere, Chrodoaldus ad Chlotarium terga vertit, vt ſuam cum filio vitam obtinere

CHLOTARIVS II. dignaretur. Chlotarius cùm Dagobertum vidiſſet, inter ceteras conlocutiones A Chrodoaldi vitam precatur. Dagobertus promittens, ſi id quod malè geſſerat emendaret, Chrodoaldus vitæ periculum non haberet. Sed nulla extante mora, cùm Chrodoaldus cum Dagoberto Treueris acceſſiſſet, iuſſu Dagoberti interfectus eſt. Cui Bertharius homo Scarponenſis euaginato gladio ad oſtium cubiculi caput truncauit.

LIII. ANNO XLII. regni Chlotarij, Dagobertus cultu regio & iuſſu patris honeſtè cum Leudibus in Clippiaco, non procul Pariſius venit, ibique germanam Sichildæ Reginæ nomine Gomadrudem in coniugium accepit. Tranſactis nuptiis, die tertio inter Chlotarium & filium ſuum Dagobertum grauis orta fuit intentio. Petebat enim Dagobertus cuncta, quæ ad Regnum Auſtraſiorum pertenebant, ſuæ ditioni velle recipere. quod Chlotarius vehementer denegabat, eidem ex hoc nihil velle concedere. Electi ſunt ab his duobus Regibus XII. Franci, vt eorum diſceptatione hæc finiretur intentio. Inter quos & domnus Arnulfus * Pontifex Mettenſis cum reliquis Epiſcopis elegitur, vt benigniſſimè, (ſicut ſua erat ſanctitas) inter patrem & filium pro pacis loqueretur concordia. Tandem à Pontificibus vel ſapientiſſimis viris Proceribus, pater pacificatur cum filio. Reddénſque ei ſolidatum, quod aſpiciebat ad Regnum Auſtraſiorum, hoc tantum exinde, quod citra Ligerem vel Prouinciæ partes ſitum erat, ſuæ ditioni retenuit.

* al. Charnulfus

LIV. ANNO XLIII. regni Chlotarij, Vuarnacharius Maiordomus moritur. Filius eius Godinus animum leuitate imbutus, nouercam ſuam Bertanem eo anno accepit vxorem. Vnde Chlotarius Rex aduerſus eum nimio furore permotus, iubet Arneberto Duci, qui Godini germanam vxorem habebat, eum cum exercitu interficeret. Godinus cernens ſuæ vitæ habere periculum, terga vertens cum vxore ad Dagobertum Regem perrexit in Auſter, & in Eccleſia S. Apri regio timore perterritus fecit confugium. Dagobertus per Legatos pro eius vita ſæpius Chlotario Regi deprecabatur. Tandem à Chlotario promittitur Godino vita conceſſa, tantum vt Bertanem, quam contra Canonum inſtituta vxorem acceperat, relinqueret. Qui cùm ipſam reliquiſſet, reuerſus eſt in Regnum Burgundiæ. Berta
» continuo ad Chlotarium perrexit, dicens: Si Godinus conſpectui Chlotarij præ-
» ſentaretur, ipſum Regem vellet interficere. Godinus iuſſu Chlotarij per præcipua loca ſanctorum domni Medardi Sueſſionis, & domni Dionyſij Pariſius, ea præuentione ſacramenta daturus adducitur, vt ſemper Chlotario deberet eſſe fidelis, vt congruè locus eſſet repertus, quo pacto ſeparatus à ſuis interficeretur. Chramnulfus vnus ex Proceribus, & Vualdebertus Domeſticus, dicentes ad Godinum, vt Aurelianis in Eccleſia ſancti Aniani, & Toronis ad limina ſancti Martini, ipſaque ſacramenta adhuc impleturus adiret. Quod cùm in ſuburbano Carnotis Chramnulfo indicante & tranſmittente, hora prandij in quamdam villulam veniſſet, ibiq; Chramnulfus & Vualdebertus ſuper ipſum cum exercitu inruunt, eúmque interficiunt, & eos qui cum ipſo adhuc reſtiterant, quoſdam interficiunt, C altóſque expoliatos in fugam vertentes relinquunt. Eo anno Palladius, eiúſque filius Senocus * Epiſcopus Eloſanus *, incuſante Aighinane Duce, quòd rebellionis Vuaſconorum fuiſſent conſcij, exilio retruduntur. Boſo filius Audoleni de pago Stampenſi, iuſſu Chlotarij ab Arneberto Duce interficitur, reputans ei ſtuprum cum Regina Sichilde. Eo anno Chlotarius cum Proceribus & Leudibus Burgundiæ Trecaſſinis * coniungitur, cùm eorum eſſet ſollicitus, ſi vellent iam Vuarnachario diſceſſo alium in eius honoris gradum ſublimare. Sed omnes vnanimiter denegantes, nequaquam ſe velle Maioremdomus elegere, Regis gratiam obnixè petentes cum Rege tranſagere.

* al. Sedocus, & Sidocus
* al. Toloſanus,
* Trecas ſuis

LV. ANNO XLIV. regni Chlotarij, cùm Pontifices & vniuerſi Proceres regni ſui tam de Neuſter quàm de Burgundia Clippiaco ad Chlotarium pro vtilitate regia & ſalute patriæ coniunxiſſent, ibique homo nomine Ermenarius, qui gubernator Palatii Chariberti filii Chlotarii erat, à pueris Æghinanis genere Saxonorum optimatis interficitur. Penè fuerat exinde nimia multorum ſtrages ſecuta, niſi præſentia * Chlotarii interueniente ſimul & occurrente fuiſſet depreſſum. Æghyna in monte Mercomire *, iubente Chlotario, reſedit, plurium ſecum habens multitudinem pugnatorum. Produltus * auunculus Chariberti exercitum vndique

* al. patientia
* al. Mercuri,
* al. Brunulfus

A yndique colligens, ſuper ipſum cum Chariberto volebat inruere. Chlotarius ad Burgundiæ Farones ſpecialiùs iubet, vt cuius pars ſuum volebat deuertere* iudicium, eorum inſtantia & vtilitate obpremeretur. Ea pactione vterque iuſſione regia pacantur.

DAGOBERTVS. CHARIBERTVS. * al. diuertere.

LVI. ANNO XLV. regni ſui Chlotarius moritur, & in ſuburbano Pariſius in Eccleſia ſancti Vincentij ſepelitur. DAGOBERTVS cernens genitorem ſuum fuiſſe defunctum, vniuerſis Leudibus, quos regebat in Auſter, iubet cum exercitu promouere. Miſſos in Burgundiam & Auſter direxit, vt ſuum deberent regimen elegere. Cúmque Remis veniſſet, per ſuggeſtiones* accedens, omnes Pontifices & Leudi de Regno Burgundiæ inibi ſe tradidiſſe noſcuntur. Sed & Neuſtraſiæ Pontificum & Procerum plurima pars Regnum Dagoberti viſi ſunt expetiſſe. CHARIBERTVS* frater ſuus nitebatur, ſi potuiſſet Regnum adſumere: ſed eius voluntas pro ſimplicitate parum ſortitur effectum. Produlfus* vellens nepotem ſtabilire in Regnum, aduerſus Dagobertum muſcipulare cœperat. Sed huius rei viciſſitudinem probauit euentus.

* al. Sueſſionas per accedens, * Aribertus * Brodulfus, Rudulfus, & Brunulfus.

LVII. CVMQVE Regnum Chlotarij tam Neptrici* quàm Burgundiæ à Dagoberto fuiſſet præoccupatum, captis theſauris & ſuæ ditioni redactis: tandem miſericordia motus, conſilio ſapientum vſus, citra Ligerem & limitem Spaniæ, qui ponitur partibus Vuaſconiæ, ſeu & montes Pyrenæos, pagos & ciuitates fratri ſuo Chariberto ad tranſagendum, quod ad inſtar priuato habitu ei viuendum potuiſſet ſufficere, noſcitur conceſſiſſe. Pagum Tholoſanum, Caturcinum, Agennenſem, Petrocoreum, & Santonicum, vel quod ab his verſus montes Pyrenæos excluditur, hoc tantum Chariberto regendum conceſſit. quod & per pactionis vinculum ſtrinxit, vt amplius Aribertus nullo tempore aduerſus Dagobertum de Regno patris repetere præſumeret. Aribertus ſedem Tholoſanam elegens, regnat in parte prouinciæ Aquitanicæ*. Poſt annum tertium cùm regnare cœpiſſet, totam Vuaſconiam cum exercitu ſuperans ſuæ ditioni redegit, aliquantulúmque largiorem fecit Regni ſui ſpatium.

B (margin letter)

* Neptricium

* Equitanicæ.

LVIII. DAGOBERTVS cùm iam anno VII. regnaret, maximam partem Regni patris, (vt ſupra memini) aſſumpſit, Burgundias ingreditur. Tanto timore Pontifices & Proceres in Regno Burgundiæ conſiſtentes, ſeu & ceteros Leudes aduentus Dagoberti concuſſerat, vt à cunctis eſſet mirandus. Pauperibus iuſticiam habentibus gaudium vehementer inrogauerat. Cúmque Lingonas ciuitatem veniſſet, tantam in vniuerſis Leudibus ſuis tam ſublimibus quàm pauperibus iudicabat iuſtitiam, vt crederetur omninò fuiſſe Deo placibile, vbi nullum intercedebat præmium, nec perſonarum acceptio, niſi ſola dominabatur iuſticia, quam diligit Altiſſimus. Deinde adgreſſus Diuionem, imóque & Latonâ reſedens aliquantis diebus, tantam intentionem ad vniuerſum Regni ſui populum iuſtitiâ iudicandum poſuerat. Huius benignitatis deſiderio plenus, nec ſomnum capiebat oculis, nec cibo ſatiabatur, intentiſſimè cogitans vt omnes cum iuſtitia recepta de conſpectu ſuo læti remearent. Eodem die, quo de Latona ad Cabillonnum deliberarat properare, priuſquàm luceſceret balneum ingrediens, Brudulfum* auunculum fratris Ariberti* interficere iuſſit, qui ab Amalgario & Arneberto Ducibus, & VVillibado Patricio interfectus eſt. Cúmque Cabillonnum iuſtitiæ amore, quam cœperat, perficiendæ Dagobertus intentione dirigit: poſt per Auguſtidunum, Auteſioderum pergens, per ciuitatem Senonas Pariſius venit, ibique Gomadrudem Reginam in Romiliaco villa, vbi ipſam in matrimonium acceperat, relinquens, eò quòd eſſet ſterilis, cum conſilio Francorum Nanthildem* vnam ex puellis de Monaſterio in matrimonium accipiens, Reginam ſublimauit. Vſque eodem tempore ab initio, quo regnare cœperat, conſilio primitus beatiſſimi Arnulfi Mettenſis vrbis Pontificis, & Pippini Maiorisdomus vſus, tanta proſperitate Regale regimen in Auſter regebat, vt à cunctis gentibus immenſo ordine laudem haberet. Timorem verò ſic fortem ſua concuſſerat vtilitas, vt iam deuotione arriperent ſuæ ſe tradere ditioni: vt etiam gentes, quæ circa limitem Auarorum & Sclauorum conſiſtebant, cum promptè expeterent, vt ille poſt tergum eorum iret feliciter, & Auaros & Sclauos, ceteráſque gentium nationes, vſque manu publica, ſuæ ditioni ſubiciendum fiducialiter ſpondebat. Poſt diſceſſum beati Arnulfi, adhuc conſilium Pippini Maiorisdomus, &

C (margin letter)

* al. Rudulfum, & Brunulfum * Chariberti

* Nantechildem

DAGOBERTVS. CHARIBERTVS. Huniberti* Pontificis vrbis Coloniæ vtens, & ab ipſo fortiter admonitus, tanta A
* al. Chuniberti prosperitate & iuſtitiæ amore complexus vniuerſas ſibi ſubditas gentes, vſque dum ad Pariſius (vt ſuprà memini) peruenit, regebat, vt nullus de Francorum Regibus præcedentibus ſua laude fuiſſet præcellentior.

LIX. ANNO VIII. regni ſui, cùm Auſter regio cultu circuiret, quamdam puellam nomine Ragnetrudem ſtratui ſuo adſciuit: de qua eo anno habuit filium nomine SIGIBERTVM.

* Neuſtriā LX. REVERTENS in Neptrico*, ſedem patris ſui Chlotarij deligens, aſſiduè reſedere diſpoſuit. Cùm omnis iuſtitiæ, quam prius dilexerat, fuiſſet oblitus, cupiditatis inſtinctu ſuper rebus Eccleſiarum & Leudium ſagaci deſiderio vellet omnibus vndique ſpoliis nouos implere theſauros. Luxuriæ ſuper modum deditus. Nam tres habebat maximè ad inſtar Reginas, & plurimas concubinas. Reginæ verò hæ fuerunt; Nanthildis, Vulfgundis, & Berthildis. Nomina concubi-
* l. piguit. narum, eò quòd plures fuiſſent, increuit* huic Chronicæ inſeri. Quod cùm auerſum fuiſſet pluries cor eius (ſicut ſuprà meminimus) & à Deo cogitatio eius receſ-
* al. mercedis veræ ſtudio fuiſſet. ſiſſet, tamen poſtea, atque vtinam illi ad mercedem* veram lucri fuiſſet. Nam & eleemoſynam pauperibus ſupra modum largiter erogabat. Si huius rei ſagacitatem cupiditatis inſtinctus non præpediſſet, regnum (creditur) meruiſſet æternũ.

LXI. CVM Leudes ſui eius nequiciam gemerent, hoc cernens Pippinus, cùm eſſet cautior cunctis, & conſilioſus valde, pleniſſimus fide, ab omnibus dilectus B
pro iuſticiæ amore, qua Dagobertum conſilioſè inſtruxerat, dum ſuo vſus fuerat conſilio: ſibi tamen nequicquam oblitus iuſtitiam, neque recedens à via bonitatis, cùm ad Dagobertum accederet, prudenter agebat in cunctis, & cautum ſe in omnibus oſtendebat. Zelus Auſtraſiorum aduerſus eumdem vehementer ſuggerebat, vt etiam ipſum conarentur cum Dagoberto facere odioſum, vt potiùs interficeretur. Sed iuſticiæ amor, & Dei timor, quem diligenter amplexerat, ipſum liberauit à malis. Ipſe verò eo anno cum Sigiberto filio Dagoberti ad Haribertum Regem acceſſit.

LXII. CHARIBERTVS Aurelianis veniens, Sigibertum de ſancto lauacro excepit. Æga verò à ceteris Neptraſiis conſilio Dagoberti erat aſſiduus. Eo anno Legati Dagoberti, quos ad Heraclium Imperatorem direxerat, nominibus Seruatus* & Paternus, ad eundem reuertuntur, nunciantes pacem perpetuam cũ Heraclio firmaſſe. Acta verò miraculi, quæ ab Heraclio facta ſunt, nõ prętermittam.
* Seruatius

LXIII. HERACLIVS cùm eſſet Patricius ſuper vniuerſas Africæ Prouincias, & Focas, qui tyrannico ordine Mauritium Imperatorem interfecerat, Imperium
* al. arreptus, & adeptus adreptus* nequiſſimè regeret, & modo amentiæ theſauros in mare proiceret, dicens: Quòd Neptuno munera daret; Senatores cernentes, quòd vellet Imperium per ſtulticiam deſtruere, factione Heraclij Focatem adprehenſum Senatus, manibus & pedibus truncatis, lapide ad collum ligato, in mare proiiciunt. Heraclius conſenſu Senatus Imperio ſublimatur, cùm infeſtatione Perſarum Imperium à temporibus Mauricij & Focatis Imperatorum multæ Prouinciæ fuiſſent vaſtatæ. C

LXIV. MORE ſolito denuò contra Heraclium Imperatorem Perſarum Rex cum exercitu ſurgens, Calcidona ciuitatem nec procul à Conſtantinopoli vaſtantes Perſi Prouinciæ Reipub. perueniſſent, eámque rumpentes incendio concremauerunt. Poſt hæc Conſtantinopolim ſedem Imperij propinquantes, deſtruere conabantur. Egrediens cum exercitu Heraclius obuiam, Legatis diſcurrentibus, Heraclius Imperatorem Perſarum petiit nomine Coſdroen*, vt hij duo
* al. Conſtruem, & Coſtrum, Imperatores ſingulari certamine coniungerent, ſuſpenſa procul vtriuſque exercitus multitudine. Cuius victoria præſtabatur ab Altiſſimo, imperium huius, qui vincebatur, & populum inlæſum reciperet. Imperator Perſarum huius conuenientiæ ſe egreſſurum ad prœlium ſingulari certamine ſpondidit. Heraclius Imperator arma ſumens, telam prœlij & falangem à ſuis poſt tergum præparatam relinquens, ſingulari certamine, vt nouus Dauid, procedit ad bellum. Imperator Perſarum Coſdroes Patricium quemdam ex ſuis, quem fortiſſimum in prœlio cernere potuerat, huius conuenientiæ ad inſtar pro ſe contra Heraclium prœ-
* al. equitibus liandum direxit. Cúmque vterque cum equis* hii duo congreſſione prœlii in inuicem propinquarent, Heraclius ait ad Patricium, quem Imperatorem Perſarum Coſdroen æſtimabat, dicens: » Sic conuenerat, vt ſingulari certamine prœliando debuiſſemus confligere: » Quare poſt tergum tuum alii ſequuntur? Patri-

A tius ille girans caput, vt conſpiceret, qui poſt tergum eius venirent, Heraclius equum calcaneo vehementer vrguens, extrahens vxum *, caput Patricii Perſarum truncauit. Coſdroes Imperator cum Perſis deuictus & confuſus, terga vertens à ſuis propriis tyrannico ordine ipſe interficitur. Perſæ terga vertentes, ad ſedes remeant proprias. Heraclius euectu nauali cum exercitu Perſas ingreditur, totámque Perſidam ſuæ ditioni redegit, captis exinde multis theſauris, & VII. Arnitis *, tribus annis circiter Perſida vaſtata eius ditioni ſubicitur. Poſt hæc denuo Perſæ * Imperatorem ſuper ſe creant.

DAGOBERTVS. CHARIBERTVS.

* al. gladiũ

* al Aeltis, Aeltiarnitis, & Vuælharnetis

* al Perſas Imperator ſuperat

LXV. HERACLIVS Imperator erat ſpecioſus conſpectu, pulcra facie, ſtatus forma dignæ menſuræ, fortiſſimus ceteris, pugnator egregius. Nam & ſæpe Leones in arenis, & inermis plures ſingulus interfecit. Cùm eſſet literis nimiè eruditus, Aſtrologus efficitur, per quod cernens à circumciſis gentibus diuino nutu Imperium eſſe vaſtandum, Legationem ad Dagobertum Regem Francorum dirigens, petens vt omnes Iudæos Regni ſui ad fidem Catholicam baptizandum præciperet. Quod protinus Dagobertus impleuit. Heraclius per omnes prouincias Imperii taliter idémque facere decreuit. Ignorabat vnde hæc calamitas contra Imperium ſurgeret.

LXVI. AGARENI, qui & Saraceni, (ſicut Oroſii liber teſtatur) gens circumciſa, à latere montis Caucaſi ſuper mare Caſpium terram Hercolei * cognomento iam olim conſedentes, cùm in nimia multitudine creuiſſent, tandem arma ſumentes prouincias Heraclii Imperatoris ad vaſtandum inruunt. Contra quos Heraclius milites ad reſiſtendum direxit. Cúmque prœliare cœpiſſent, Saraceni milites ſuperant, eóſque gladio grauiter trucidant. Fertur in eo prœlio CL. millia militum à Saracenis fuiſſe interfecta. Spolia eorum Saraceni per Legatos Heraclio recipiendum offerunt. Heraclius cupiens ſuper Saracenos vindictam, nihil ab his recipere voluit. Congregata vndique de vniuerſis prouinciis Imperii nimia multitudine militum, tranſmittens Heraclius Legationem ad portas Caſpias, quas Alexander Magnus Macedo ſuper mare Caſpium æreas fieri & ſerrare iuſſerat, propter inundationem gentium ſæuiſſimarum, quæ vltra montem Caucaſi culminis habitabant; eaſdem portas Heraclius aperire præcepit, indéque CL. millia pugnatorum, auróque locatos, in auxilium ſuum contra Saracenos prœliandum mittit. Saraceni duos habentes Principes, CC. fere millia erant. Cúmque caſtra nec procul inter ſe exercitus vterque poſuiſſent, ita vt craſtino bellum inirent, confligentes, eadem nocte gladio Dei Heraclii exercitus percutitur: in caſtris LV. * millia ex militibus Heraclii in ſtratu mortui ſunt. Cúmque in craſtino ad prœlium debuiſſent adgredere, cernentes eorum exercitum milites partem maximam diuino iudicio interfectum, aduerſus C Saracenos nec auſi ſunt inire prœlium. Regreſſus omnis exercitus Heraclii ad proprias ſedes. Saraceni, more quo cœperant, prouincias Heraclii Imperatoris aſſiduè vaſtare pergebant. Cùm iam Hieroſolymam propinquaſſent, Heraclius videns quòd eorum violentiæ non potuiſſet reſiſtere, nimiæ amaritudinis mœrore adreptus infelix Euticianam hæreſim iam ſectans, Chriſti cultum relinquens, habens vxorem filiam ſororis ſuæ, à febre vexatus crudeliter vitam finiuit. Cui ſucceſſit in Imperii gradum Conſtantinus filius eius, cuius tempore pars publica * à Saracenis nimium vaſtatur.

* al. Ercoliæ

* al. L. & II.

* i. Reſpub. Rom.

LXVII. ANNO IX. regni Dagoberti, Charibertus Rex moritur, relinquens filium paruulum nomine Chilpericum, qui nec poſt moram defunctus eſt. Fertur factione Dagoberti fuiſſe interfectus. Omne Regnum Chariberti vna cum VVaſconia Dagobertus protinus ſuæ ditioni redegit. Theſauros quoque Chariberti Barontum * Ducem adducendum & ſibi præſentandum direxit. Vnde Barontus graue diſpendium feciſſe dinoſcitur. vna cum theſaurariis faciens, nimium exinde fraudulenter ſubtraxit.

* al. Baronto Duci

LXVIII. EO anno Sclaui cognomento VVinidi in Regno Samonis, negotiantes Francorum cùm plurima multitudine interfeciſſent, & rebus expoliaſſent: hoc fuit initium ſcandali inter Dagobertum & Samonem Regem Sclauorum *. Dirigens quemdam Dagobertus Sicharium Legatarium ad Samonem, petens vt negotiantes, quos ſui interfecerant, aut res inlicitè vſurpauerant, cum iuſtitia faceret emendare. Samon nolens Sicharium videre, nec ad ſe eum venire permit-

* Sclauinorum.

DAGOBERTVS.

teret; Sicharius veſtem indutus ad inſtar Sclauorum, cum ſuis ad conſpectum A
peruenit Samonis: vniuerſa quæ iniuncta habuerat, eidem nunciauit. Sed vt habet gentilitas & ſuperbia prauorum, nihil à Samone, quæ ſui admiſerant, eſt emendatum, niſi tantum placita vellens inſtruere, vt de his & aliis intentionibus, quæ inter partes ortæ fuerant, iuſtitia redderetur in inuicem. Sicharius ſicut ſtultus Legatus, verba improperij, quæ iniuncta non habuerat, & minas aduerſus Samonem loquitur, eo quòd Samo & populi Regni ſui Dagoberto deberent ſeruire. Samo reſpondens iam ſaucius dixit:
„ Et terram, quam habemus, Dagoberti
„ eſt; & nos ſui ſumus, ſi tamen nobiſcum diſpoſuerit amicitias conſeruare. Sicha-
„ rius dixit: Non eſt poſſibile, vt Chriſtiani & Dei ſerui cum canibus amicitias con-
„ locare poſſent. Samo è contrario dixit: Si vos eſtis Dei ſerui, & nos ſumus Dei
„ canes; dum vos aſſiduè contra ipſum agitis, nos permiſſum accepimus vos mor-
„ ſibus lacerare.

Eiectus eſt Sicharius de conſpectu Samonis. Cùm hæc Dagoberto nunciaſſet, Dagobertus ſuperbiter iubet de vniuerſo Regno Auſtraſiorũ contra Samonem & VVinidos mouere exercitũ. Vbi tribus turmis falangæ ſuper VVinidos exercitus ingreditur: etiam & Langobardi ſollicitatione Dagoberti idémq; hoſtiliter in Sclauos perrexerũt. Sclaui his & aliis locis è contrario præparantes *, Alamannorum exercitus cum Chrodoberto Duce in parte, qua ingreſſus eſt, victoriam obtenuit. Langobardi idémque victoriam obtenuerunt, & plurimum numerum captiuorũ de Sclauis Alamanni & Langobardi ſecum duxerunt. Auſtraſij B verò cùm ad caſtrũ Vogaſtenſe *, vbi plurima manus fortium VVinidorum immorauerat, circumdantes, triduo prœliantes, plures ibidem de exercitu Dagoberti gladio trucidantur, & exinde fugaciter omnes tentoria & res, quas habuerunt, relinquentes, ad proprias ſedes reuertuntur. Multis poſthæc vicibus VVinidi in Thoringiam, & reliquos vaſtando pagos in Francorum Regnum inruunt: etiam & Deruanus Dux gentis Vrbiorum, quæ ex genere Sclauorum * erant, & ad Regnum Francorum iam olim aſpexerant, ſe ad Regnum Samoni cum ſuis tradidit. Iſtámque victoriam, quam VVinidi contra Francos meruerunt, non tantùm Sclauinorum fortitudo obtenuit, quantum dementatio Auſtraſiorum, dum ſe cernebant cum Dagoberto odium incurriſſe, & aſſiduè expoliarentur.

* al. reparantes,

* al. Vocatenſem, & Vocaſtinſem,

* Sclauinorum

LXIX. Eo anno Charoaldus * Rex Langobardorum Legatos ad Hiſacium Patricium ſecretiùs mittens, rogat vt Taſonem Ducem prouinciæ Thoſcanæ, quo poterat ingenio, interficeret. Huius beneficij viciſſitudine tributa, quæ Langobardi de manu publica * recipiebant, tria centenaria auri annis ſingulis, vnde vnum centenarium auri Charoaldus Rex partibus Imperij de præſente caſſaret. Hiſacius * Patricius hoc audiens, tractabat quibus ingeniis hæc potuiſſet implere. Taſonem ingenioſè mandans, dum in offenſa Charoaldi Regis erat, cum ipſo amicitias oblegaret: ipſe verò contra Charoaldum Regem ei auxiliaretur. Tali præuentus eſt fraude: Rauennam pergit. Hiſacius ei obuiam mandans, præ timore Imperatoris Taſonem cum ſuis infra muros Rauennæ vrbis armatum non audebat recipere. Cúmque Taſo credens, arma ſuorum foris vrbem relinquens, in Rauennam fuiſſet ingreſſus; ſtatim qui fuerant præparati, ſuper Taſonem in- C ruunt, & ipſum & ſuos totos, qui cum eo venerant, interficiunt. Charoaldus Rex vnum centenarium auri, ſicut promiſerat, partibus Hiſacij & Imperij caſſauit; duo tantum centenaria deinceps à parte Langobardorum à Patricio Romanorum annis ſingulis implentur. Vnus centenarius centum libras auri capit. Poſt hæc continuò Charoaldus Rex moritur.

* al. Chrodoaldus

* i. Imperio Rom.

* Iſacius

LXX. GVNDEBERGA Regina, eò quòd omnes Langobardi ei fidem cum ſacramentis firmauerant, Chrotarium * quemdam, vnum ex Ducibus, de territorio Briſſia ad ſe venire præcepit, compellens vt vxorem, quam habebat, relinqueret, & eam in matrimonium acciperet, per ipſam omnes Langobardi eum ſublimarent in Regnum. Quod Chrotharius libenter conſentiens, ſacramentis per loca Sanctorum firmans, ne vnquam Gundebergam poſtponeret, nec de honore gradus aliquid minueret, ipſámque vnico amore diligens in omnibus honorem præſtaret condignè. Gundeberga attrahente, omnes Langobardorum Primates Chrotharium ſublimant in Regnum. Chrotharius cùm regnare cœpiſſet, multos nobilium Langobardorum, quos ſibi ſenſerat contumaces, interfecit. Chrotharius fortiſſimam diſciplinam, & timorem in omni Regno Langobar-

* Chrothacharius

A dorum, pacem ſectans fecit. Chrotharius oblitus ſacramenta, quæ Gundebergæ dederat, eámque in vnum cubiculum Ticini in Aula Palatij retrudit, eámque ad priuatum habitum viuere fecit. Quinque annis ſub ea retruſione finitur*. Chrotharius per concubinas baccatur aſſiduè. Gundeberga verò, eò quòd eſſet Chriſtiana, in hac tribulatione benedicebat Deum omnipotentem, ieiuniis & orationibus aſſiduè peruacans.

DAGOBERTVS.

* al. tenetur.

LXXI. QVANDO Deo complacuit, Aubedo Legatarius directus à Chlodoueo* Rege cauſa Legationis ad Chrotharium Regem Langobardorum, vſque Papiam cognomento Ticinum ciuitatem Italiæ perueniſſet, cernens Reginam, quam ſæpius in Legatione veniẽs viderat, & ab ipſa benignè ſemper ſuſceptus fuerat, fuiſſe retruſam, quaſi iniunctum habens exinde inter cetera Chrothario Regi ſuggeſſit, quòd illam parentem Francorum, quam Reginam habuerat, per quam etiam Regnum adſumpſerat, non debuiſſet humiliare: multùm exinde Reges Francorum & Franci eſſent ingrati. Quam Chrotharius de præſente reuerentiam Francorum habens, iubet egredi foras: & poſt v. circiter annos per totam ciuitatem & foris Gundeberga regali ordine per loca Sanctorum ad orationem adgreditur*. De villis & opibus fiſci, quas habuerat Chrotharius, ei reſtaurare præcepit. Quod vſque diem obitus ſui, & gradu dignitatis, & operibus pluribus ditata, regio cultu pòſt feliciter tenuit. Aubedo verò à Gundeberga Regina fortiter remuneratur. Chrotharius cum exercitu Genauam maritimam, Albinganum, Varicottim*, Saunam, Vbitergium, & Lunam, ciuitates in littore maris de Imperio auferens vaſtat, rumpit, incendio concremans: populum deripit, ſpoliat, & captiuitate condemnat. Muros ciuitatibus ſubſcriptis vſque ad fundamentum deſtruens, vicos has ciuitates nominare præcepit.

* al. Chlothario.

* al. egreditur.

B

* al. Varicottiſaunã.

LXXII. Eo anno in Auatorum cognomento Chunorum Regno in Pannonia ſurrexit vehemens intentio, eò quòd de Regno certarent, cui deberetur ad ſuccedendum. Vnus ex Auaris, & alius ex Bulgaris collecta multitudine vterque in inuicem impugnarunt. Tandem Auari Bulgaros ſuperant. Bulgaris ſuperatis, IX. millia virorum cum vxoribus & liberis de Pannonia expulſi ad Dagobertum expetunt, petentes vt eos in terra Francorum ad manendum reciperet. Dagobertus iubet eos hiemandum Baiouarios recipere, dum modo pertractabat cum Francis, quid exindè fieret. Cúmque diſperſi per domos Baiouariorum ad hiemandum fuiſſent, conſilio Francorum Dagobertus Baiouarios iubet, vt Bulgaros illos cum vxoribus & liberis vnuſquiſque in domo ſua in vna nocte Baiouarij interficerent. Quod protinus à Baiouariis eſt impletum. nec quiſquam ex illis remanſit Bulgaris, niſi tantùm Altiaus* cum DCC. viris, & vxores cum liberis, qui in marca VVinidorum ſaluatus eſt. Poſt hæc cum VVallaco* Duce VVinidorum annis plurimis vixit cum ſuis.

* al Alticeus, vel, Alciocus.

* al. VValloco, VValluco. & VValduco.

LXXIII. Eo anno quid partibus Spaniæ, vel eorum Regibus contigerit, non prætermittam. Defuncto Siſeboto Rege clementiſſimo, cui Senzila* ante annum circiter ſucceſſerat in Regnum: cùm eſſet Senzila nimiùm in ſuis iniquus, & cum omnibus Regni ſui Primatibus odium incurreret, cum conſilio ceterorum Siſenandus quidam ex Proceribus ad Dagobertum expetiit, vt ei cum exercitu auxiliaretur, qualiter Senzilanem degradaret à regno. Huius beneficij repenſionem miſſorium aureum nobiliſſimum ex theſauris Gothorum, quem Thorſemodus* Rex ab Aëtio Patricio ſuſceperat, Dagoberto dare promiſit, penſantem auri pondus quingentos. Quo audito, Dagobertus, vt erat cupidus, exercitum in auxilium Siſenandi de toto Regno Burgundiæ bannire* præcepit. Cúmque in Spania deuulgatum fuiſſet, exercitum Francorum auxiliandum Siſenando adgredere, omnis Gothorum exercitus ſe ditioni Siſenandi ſubegit. Habundantius & Venerandus cum exercitu Tholoſano tantum vſque Cæſarauguſtam ciuitatem cum Siſenando acceſſerunt. Ibique omnes Gothi de Regno Spaniæ Siſenandum ſublimãt in Regnum. Habundantius & Venerandus cum exercitu Tholoſano muneribus honorati, reuerterunt ad proprias ſedes. Dagobertus Legationem ad Siſenandum, Amalgarium Ducem, & Venerandum dirigit, vt miſſorium illum, quem promiſerat, eidem dirigeret. Cúmque à Siſenando Rege miſſorius ille Legatariis fuiſſet traditus, à Gothis per vim* tollitur, nec eum exinde exhibere permiſerunt. Poſtea diſcurrentes Legati CC. millia ſolidorum pro miſſorij huius pretio Dago-

C

* al. Sintila.

* Turſemodus & Thariſmodus.

* i. conuocare, cogere.

* al. viam.

* al. abſtrahere.

DAGOBERTVS.

bertus à Siſenando accipiens, ipſum penſauit. A

LXXIV. ANNO X. regni Dagoberti, cùm ei nuntiatum fuiſſet, exercitum Vuinidorum Thoringiam fuiſſe ingreſſum, cum exercitu de Regno Auſtraſiorum de Mettis vrbe promouens, tranſita Ardenna Maganciam magno cum exercitu adgreditur, diſponens Renum tranſire, ſcaram de electis viris & fortibus de Neuſter & Burgundia, cum Ducibus & Grafionibus ſecum habens. Saxones miſſos ad Dagobertum dirigunt, petentes vt eis tributa, quæ fiſci ditionibus diſſoluebant, indulgeret. Ipſi verò eorum ſtudio & vtilitate Vuinidis reſiſtendum ſpondent, & Francorum limitem de illis partibus cuſtodire promittunt. Quod Dagobertus conſilio Neuſtraſiorum adeptus præſtitit. Saxones, qui huius petitionis ſuggerendum venerant, ſacramentis (vt eorum mos erat) ſuper arma placata pro vniuerſis Saxonibus firmant. Sed parum hæc promiſſio ſortitur effectum; tamen tributum Saxones, quod reddere conſueuerant, per præceptionem Dagoberti habent indultum. Quingentas vaccas inferendales annis ſingulis à Chlotario ſeniore cenſiti reddebant. quod à Dagoberto caſſatum eſt.

LXXV. ANNO XI. regni Dagoberti, cùm Vuinidi iuſſu Samonis fortiter ſæuirent, & ſæpè tranſcenſo eorum limite Regnum Francorum vaſtando Thoringiam & reliquos pagos ingrederentur; Dagobertus Mettis vrbem veniens, cum conſilio Pontificum, ſeu & Procerum, omnibúſque Primatibus Regni ſui conſentientibus, SIGIBERTVM filium ſuum in Auſter Regnum ſublimauit, ſedémque B Mettis ciuitatem habere permiſit. Hunibertum * Coloniæ vrbis Pontificem, & Adalgiſelum Ducem Palatij, ad Regnum gubernandum inſtituit. Theſaurum, quod ſufficeret, filio tradens, condignè (vt decuit) eum huius culmine ſublimauit, & quodcumque eidem largitus fuerat, ſigillatim præceptionibus roborandum decreuit. Deinceps Auſtraſii eorum ſtudio limitem & Regnum Francorum contra Vuinidos vtiliter defenſare noſcuntur.

* Chunibertum

LXXVI. CVMQVE anno XII. regni Dagoberti, eidem filius nomine CHLODOVEVS de Nantilde Regina natus fuiſſet, conſilio Neuſtraſiorum, eorúmque admonitione, per pactionis vinculum cum Sigiberto filium ſuum firmare dinoſcitur, & Auſtraſiorum omnes primati *, Pontifices, ceterique Leudes Sigiberti, manus eorum ponentes inſuper ſacramentis firmauerunt, vt Neptricum & Burgundia ſolidato ordine ad Regnum Chlodouei poſt Dagoberti diſceſſum aſpiceret. Auſter vero idémque ordine ſolidato, eo quòd & de populo & de ſpatio terræ eſſet coæquans, ad Regnum Sigiberti idémque in integritate deberet aſpicere, & quicquid ad Regnum Auſtraſiorum iam olim pertineret, hoc Sigibertus Rex ſuæ ditioni regendum reciperet, & perpetuò dominandum haberet, excepto Ducatu Denteleni *, qui ab Auſtraſiis iniquiter abſtultus fuerat, iterum ad Neuſtraſios ſubiungeretur, & Chlodouei regimini ſubiceretur. Sed has pactiones Auſtraſii terrore Dagoberti coacti, vellent nollent, firmare viſi ſunt. quod poſtea temporibus Sigiberti & Chlodouei Regibus conſeruatum fuiſſe conſtat. C

* al. primatij,

* al. Dantileni,

LXXVII. RADVLFVS Dux filius Chamari, quem Dagobertus Toringiæ Ducem inſtituit, pluribus vicibus cum exercitu Vuinidorum dimicans, eóſque victos vertit in fugam. Huius victoriæ ſuperbia elatus, & contra Adalgiſelum Ducem diuerſis occaſionibus inimicitias tendens, paulatim contra Sigibertum iam tunc cœperat rebellare. Sed, vt dictum eſt, ſic agebat: qui diligit rixas, meditatur diſcordias.

LXXVIII. ANNO XIV. regni Dagoberti, cùm VVaſcones fortiter rebellarent, & multas prædas in Regno Francorum, quod Charibertus tenuerat, facerent, Dagobertus de vniuerſo Regno Burgundiæ exercitum promouere iubet, ſtatuens eis caput exercitus, nomine Chadoindum Referendarium, qui temporibus Theuderici quondam Regis multis prœliis probabatur ſtrenuus. Quo cum, X. Duces cum exercitibus, id eſt, Arimbertus, Amalgarius, Leudebertus, VVandalmarus, VValdericus, Ermenricus, Barontus, Ariardus * ex genere Francorum, Ramlenus * ex genere Romanorum, VVillibadus * Patricius ex genere Burgundionum, Agino * ex genere Saxonum, exceptis Comitibus plurimis, qui Ducem ſuper ſe non habebant, in VVaſconiam cum exercitu perrexiſſent, & tota VVaſconiæ patria ab exercitu Burgundiæ fuiſſet repleta, VVaſcones de intermontium rupe egreſſi ad bellum properant. Cúmque prœliare cœpiſſent, (vt eo-

* al Chairaardus

* al Ramelenus, & Chramnelenus,

* al. VVillibaldus

* Aygina, & Æghino

A rum mos erat) terga vertentes, dum cernerent ſe eſſe ſuperandos, in faucibus vallium montis Pyrenæi latebram dantes, ſe locis tutiſſimis per rupes eiuſdem montis conlocantes latitarunt. Exercitus poſt tergum eorum cum Ducibus inſequens, plurimo numero captiuorum VVaſcones ſuperatos, ſeu & ex his multitudine interfectis, omnes domus eorum incenſas, pecuniis * & rebus expoliant. Tandem VVaſcones oppreſſi ſeu perdomiti, veniam & pacem à ſupraſcriptis Ducibus petentes, promittunt ſe gloriæ & conſpectui Dagoberti Regis præſentaturos, & ſuæ ditioni traditos cuncta ab eodem iniuncta impleturos. Feliciter hic exercitus abſque vlla læſione ad patriam fuerunt repedati. Sed Arimbertus Dux maximus cum ſenioribus & nobilioribus exercitus ſui per neglegentiam à VVaſconibus in valle Subolano * fuit interfectus. Exercitus verò Francorum, qui de Burgundia in VVaſconia acceſſerat, parta victoria redeunt ad proprias ſedes. Dagobertus ad Clippiacum reſedens, mittit nuncios in Brittaniam, vt quæ Brittones malè admiſerunt, velociter emendarent, & ditioni ſuæ ſe traderent. Alioquin exercitus Burgundiæ, qui in VVaſconia fuerat, de præſente in Brittanias debuiſſet inruere. Quod audiens Iudicaile Rex Brittanorum, curſu veloci Clippiacum cum multis muneribus ad Dagobertum perrexit, ibique veniam petens cuncta, quæ ſui Regni Brittaniæ pertenentes Leudibus Francorum inlicitè perpetrauerant, emendandum ſpondidit, & ſemper ſe & Regnum, quod regebat, Brittaniæ B ſubiectum ditioni Dagoberti & Francorum Regibus eſſe promiſit. Sed tamen cum Dagoberto ad menſam vel ad prandium diſcumbere noluit, eò quòd eſſet Iudicaile religioſus & timens Deum valde. Cúmque Dagobertus reſediſſet ad prandium, Iudicaile egrediens de Palatio, ad manſionem Dadonis Referendarij, quem cognouerat ſanctæ religionis ſectantem, acceſſit ad prandium. Indéque in craſtino Iudicaile Rex Brittanorum Dagoberto valedicens, in Brittaniam repedauit. condignè tamen à Dagoberto muneribus honoratus. Anno XV. regni Dagoberti, VVaſcones omnes ſeniores terræ illius, cum Ainando * Duce ad Dagobertum Clippiacum venerunt, ibique in Eccleſia ſancti Dionyſii regio timore perterriti confugium fecerunt. Clementia Dagoberti vitam habent indultam. Ibique ſacramentis VVaſcones firmantes ſimul & promittentes, ſe omni tempore Dagoberto, & filiis ſuis, Regnóque Francorum eſſe fideles. Quod more ſolito, ſicut ſemper, fefellerunt, vt poſt hæc probauit euentus. Permiſſu Dagoberti VVaſcones regreſſi ſunt in terram VVaſconiæ.

LXXIX. ANNO XVI. regni ſui Dagobertus profluuio ventris in Spinogelo villa ſuper Segona * fluuio nec procul à Pariſius, ægrotare cœpit: exinde ad Baſilicam ſancti Dionyſii à ſuis defertur. Poſt paucos dies cùm ſuæ vitæ ſentiret periculum, Aeganem ſub celeritate ad ſe venire præcepit, ſe iam diſceſſurum ſentiens, C Reginam Nanthildem & filium ſuum Chlodoueum eidem in manu commendans, conſilium Aeganæ pergratum habens, quòd cum eius inſtantia Regnum ſtrenuè gubernare poſſit. His geſtis, poſt paucos dies Dagobertus emiſit ſpiritum, ſepultúſque eſt in Eccleſia ſancti Dionyſii, quam ipſe priùs condignè ex auro & gemmis & multis pretioſiſſimis ſpeciebus ornauerat, & condignè in circuitu fabricare præceperat, patrocinium ipſius pretioſum expetens. Tantæ opes ab eodem, & villæ, & poſſeſſiones multæ per plurima loca, ibi ſunt conlatæ, vt miraretur à plurimis. Pſallentium ibidem ad inſtar Monaſterij Sanctorum Agaunenſium inſtituere iuſſerat. Sed facilitas Abbatis Aigulfi camdem inſtitutionem noſcitur refragaſſe. Poſt Dagoberti diſceſſum, filius ſuus CHLODOVEVS ſub tenera ætate Regnum patris adſciuit. Omnes Leudes de Neuſter & Burgundia cum Maſſolaco villa ſublimant in Regnum. Aega verò cum Regina Nanthilde, quam Dagobertus reliquerat, regebat Palatium.

LXXX. ÆGA verò anno primo regni Chlodouei, imminente ſecundo eiuſdem Regni anno, condignè Palatium gubernat, & Regnum. Ipſe namque inter ceteros Primates Neptrici prudentiùs agens, & plenitudine ſapientiæ imbutus, cunctis erat præcellentior. Erátque genere nobili, opibus abundans, iuſtitiam ſectans, eruditus in verbis, paratus in reſponſis: tantummodo à plurimis blaſphematur, eò quòd eſſet auaritiæ deditus. Facultates plurimorum, quæ iuſſu Dagoberti in Regno Burgundiæ & Neptrico inlicitè fuerant vſurpatæ, & fiſci ditionibus contra modum iuſtitiæ redactæ, conſilio Aeganis * omnibus reſtaurantur.

DAGOBERTVS.

* al. peculiis

* al. Subola, & Rabola

* al. Amando

* Sequana

* al. Aegynanæ

Digitized by Google

CHLODOVEVS II. SIGIBERTVS.

LXXXI. Eo anno Conſtantinus Imperator moritur. Conſtans filius eius ſub tenera ætate conſilio Senatus Imperio ſublimatur. Idem eius tempore grauiſſimè à Saracenis vaſtatur Imperium. Hieroſolima à Sarracenis capta, ceteræque ciuitates euerſæ ſunt. Ægyptus ſuperior & inferior à Saracenis peruaditur. Alexandria capitur, & prædatur. Africa tota vaſtatur, & à Saracenis poſſidetur. Paululum ibiq; Gregorius Patricius à Saracenis eſt interfectus. Conſtantinopolis tantùm cum Thraciana prouincia, & paucis inſulis, etiam & Romana prouincia, Imperij ditioni remanſerant. Nam maximè totum Imperium à Saracenis grauiter fuit adtritum. Etiam & in poſtremum Imperator Conſtans conſtrictus atque compulſus, effectus eſt Sarracenorum tributarius, vt vel Conſtantinopolis cum paucis prouinciis & inſulis ſuæ ditioni reſeruaretur. Tribus annis circiter, & fertur adhuc amplius, per vnumquemque diem mille ſolidos auri ærariis Sarracenorum Conſtans implebat. Tandem reſumptis viribus, Conſtans Imperium aliquantiſper recuperans, tributa Sarracenis implendum refutat. Quemadmodum hoc factum fuiſſet, euentum anno, in quo impletum eſt, in ordine debitum referam, & ſcribere non ſilebo: donec de his & aliis optata, ſi permiſerit Deus, perficiam, huic libello cuncta mihi ex veritate cognita inſeram. A

*al. Sintela, & Sintilla.

LXXXII. Eo anno Sentila * Rex Spaniæ, qui Siſenando in Regno ſucceſſerat, defunctus eſt. Huius filius nomine Tolga ſub tenera ætate Spaniæ petitione patris ſublimatur in Regno. B Gothorum gens impatiens eſt, quando ſuper ſe forte iugum non habuerit. Huius Tolganis adoleſcentia omnis Spania more ſolito vitiatur, diuerſa committens inſolentia. Tandem vnus ex Primatib. nomine Chintaſindus, collectis plurimis Senatoribus Gothorum, ceteróque populo, in Regno Spaniæ ſublimatur. Tolganem degradatum ad honos * Clericati tonſorare fecit. Qui cùm omnem Spaniam ſuæ ditioni firmaſſet, cognito more * Gothorum, quem de Regibus degradandis habebant, vnde ſæpius cum ipſis in conſilio fuerat, quoſcumque ex eis huius vitij promptum contra Reges, qui à Regno expulſi fuerant, cognouerat fuiſſe noxios, totos ſingillatim iuſſit interfici, alióſque exilio condemnare, eorúmque vxores & filias ſuis fidelibus cum facultatibus tradit. Fertur de Primatibus Gothorum hoc vitium reprimendo cc. fuiſſe interfectos. de mediocribus ccccc. interficere iuſſit. Quoadusque hunc morbum Gothorum Chintaſindus cognouiſſet perdomitum, non ceſſauit, quos in ſuſpicione * habebat, gladio trucidare. Gothi verò à Chintaſindo perdomiti, nihil aduerſus eumdem auſi ſunt, vt de Regibus conſueuerant, inire conſilium. Chintaſindus cùm eſſet plenus dierum, filium ſuum nomine Richiſindum in omne Regnum Spaniæ Regem ſtabiliuit. Chintaſindus pœnitentiam agens, elemoſynam multam de rebus propriis faciens, plenus ſenectute, fertur nonagenarius mortuus.

*al honus. l. honorem
*al. morbo
*al. ſuſpectione.

*al. Chaaulfum.

LXXXIII. Anno III. regni Chlodouei Regis, Aega in Clippiaco villa vexatus à febre moritur. Ante paucos dies Ermenfridus, qui filiam Aeganis vxorem acceperat, Ainulfum * Comitem in Albiodero vico in mallo interfecit. C Ob hanc rem grauiſſima ſtrages de ſuis rebus, iuſſione & permiſſu Nanthildæ, à parentibus Ainulfi & populo plurimo fitur. Ermenfredus in Auſter Remis ad Baſilicam ſancti Remedij fecit confugium; ibique diebus plurimis, hanc infeſtationem deuitando, & regio timore, reſedit.

*al. genetrice.
*al. menſuratim.

LXXXIV. Poſt diſceſſum Aeganæ Erchinoaldus Maiordomus, qui conſanguineus fuerat de genere * Dagoberti, Maiordomus Palatij Chlodouei efficitur. Erat homo patiens, & bonitate plenus. Cùm eſſet ſapiens & cautus, humilitatem & benignam voluntatem circa Sacerdotes, omnibus patienter & benignè reſpondens, nulláque tumens ſuperbia neque cupiditate ſæuiebat. Tantæ in ſuo tempore pacis ſectans fuit, vt Deo eſſet placabile. Erat ſapiens, ſed in primis cum ſimplicitate, rebus menſuratè * ditatus, ab omnibus erat dilectus. Igitur poſt diſceſſum Dagoberti Regis, quo ordine eius theſauri inter filios diuiſi fuerant, non omittam: ſed dilucidato ordine huic volumini inſerere procurabo.

LXXXV. Cvm Pipinus Maiordomus poſt Dagoberti obitum, & ceteri Duces Auſtraſiorum, qui vſque in tranſitu Dagoberti ſuæ fuerant ditioni retenti, Sigi-

A bertum vnanimi conſpiratione experiſſent; Pipinus cum Chuniberto *, ſicut & prius, amicitiæ cultu in inuicem conlocati fuerant, & nuper ſicut & priùs amicitiâ vehementer ſe firmiter in perpetuo conſeruanda obligant, omnéſque Leudes Auſtraſiorum ſecum vterque prudenter & cum dulcedine adtrahentes, eos benignè gubernantes, eorum amicitiam conſtringunt ſemperque ſeruandam. Igitur diſcurrentibus Legatis, partem Sigiberto debitam de theſauris Dagoberti, à Nanthilde Regina & Chlodoueo Rege ad Sigibertum requiritur. Ad quod reddendum placitus inſtituitur. Chunibertus * Pontifex vrbis Coloniæ, & Pipinus Maiordomus, cum aliquibus Primatibus Auſtraſiæ à Sigiberto directi Compendium villam vſque perueniunt, ibique theſaurus Dagoberti, iubente Nanthilde & Chlodoueo, inſtantiâ Æganæ Maiorisdomus præſentatur, & æquilanciâ * diuiditur. Tertiam tamen partem, de quibus Dagobertus adquæſierat, Nanthildis Regina receperat. Chunibertus & Pipinus hunc theſaurum, quæ pars fuit Sigiberti, Mettis faciunt perducere, Sigiberto præſentare, & deſcribere. Poſt verò anni circulum Pipinus moritur, nec paruum dolorem eiuſdem tranſitus cunctis generauit in Auſter, eò quòd ab ipſis pro iuſtitiæ cultu & bonitate eiuſdem dilectus fuiſſet.

CHLODOVEVS II. SIGEBERTVS.

* al. Vniberto.

* al Vnibertus.

* al. aqua lance.

LXXXVI. GRIMOALDVS filius eius, cùm eſſet ſtrenuus, ad inſtar patris diligebatur à plurimis. Otto quidam filius Beronis * Domeſtici, qui baiolus Sigiberti ab adoleſcentia fuerat, contra Grimoaldum ſuperbiâ tumens, & zelum ducens,
B eumque deſpicere conaretur; Grimoaldus cum Chuniberto Pontifice ſe in amicitiam conſtringens, cœperat cogitare, quo ordine Otto de Palatio eiiceretur, & gradum patris Grimoaldus adſumeret.

* al. Vronis, Vironis, Eronis, Atonis.

LXXXVII. CVMQVE anno VIII. Sigibertus regnaret, Radulfus Dux Toringiæ vehementer contra Sigibertum rebellandum diſpoſuiſſet, iuſſu Sigiberti omnes Leudes Auſtraſiorum in exercitum gradiendum banniti ſunt. Sigibertus Renum cum exercitu ſuo tranſiens, gentes vndique de vniuerſis Regni ſui pagis vltra Renum cum ipſo adunatæ ſunt. Primo in loco filium Chrodoaldi nomine Farum, qui cum Radulfo vnitum habebat conſilium, exercitus Sigiberti trucidans rupit, ipſúmque interfecit. Omnem populum huius Fari, qui gladium euaſit, captiuitati deputant. Omnes Primates & exercitus dextras in inuicem dantes, vt nullus Radulfo vitam concederet. Sed hæc promiſſio non ſortitur effectum. Sigibertus deinde Bugoniam * cum exercitu tranſiens, Thoringiam properans, Radulfus hoc cernens, caſtrum lignis munitum in quodam monte ſuper Vneſtrode * fluuio in Toringia conſtruens, exercitum vndique, quantum plus potuit, colligens, cum vxoribus & liberis in hoc caſtrum ad ſe defendendum ſtabiliuit. Ibique Sigibertus cum exercitu Regni ſui veniens, caſtrum vndique circumdat exercitu. Radulfus verò intrinſecus ad prœlium fortiter præparatus ſedebat. Sed hoc prœlium ſine conſilio initum eſt. Hæc adoleſcentia Sigiberti Regis patrauit, cùm alij eodem die vellent procedere ad bellum, & alij in craſtino, nec vnitum habentes conſilium:
C Grimoaldus & Adalgiſelus Duces hæc cernentes, Sigiberti periculum zelantes, eum vndique ſine intermiſſione cuſtodiunt. Bobo Dux Aruernus cum parte exercitus Adalgiſeli, & Ænoualaus Comes Sogiontenſis * cum pagenſibus ſuis, & cetera exercitus manus plurima, contra Radulfum ad portam caſtri protenus pugnandum perrexerunt. Radulfus cùm aliquibus Ducibus exercitus Sigiberti fiduciam haberet, quòd ſuper ipſum non voluiſſent viribus inruere, de caſtro per portam prorumpens, ſuper exercitum Sigiberti cum ſuis inruens, tanta ſtrages à Radulfo cum ſuis de exercitu Sigiberti fitur, vt mirum fuiſſet. Magancenſes in hoc prœlio non fuerunt fideles; fertur ibique plurima millia hominum fuiſſe gladio trucidata. Radulfus patrata victoria in caſtrum ingreditur. Sigibertus cum ſuis fidelibus graui amaritudinis mœrore adreptus, ſuper equum ſedens, lacrimas oculis prorumpens, plangebat quos perdiderat. Nam & Bobo Dux, & Nauualaus *, & ceteri nobilium fortiſſimi pugnatores, ſeu & plurima manus exercitus Sigiberti Regis, qui cum ipſis in congreſſione certaminis ſunt adgreſſi, conſpiciente Sigiberto in hoc prœlio fuerunt trucidati. Nam & Freudolfus * Domeſticus, qui amicus Radulfo fuiſſe dicebatur, in hoc prœlio occubuit. Sigibertus eadem nocte, nec procul ab ipſo caſtro, in tentoriis cum ſuo manſit exercitu. In craſtino videntes quòd Radulfo nihil præualuiſſent, miſſis diſcurrentibus, vt

* al. Buchoniam. ſc. ſiluam.

* al. Vnſtrado.

* al. Sigiontenſis.

* al. Innoualaus, & Ænoualaus

* Fredulfus

CHLODOVEVS II. SIGIBERTVS.

pacificè Renum iterum tranſmearent, cum Radulfi conuenientia Sigibertus & A eiuſdem exercitus ad proprias ſedes remeant. Radulfus ſuperbia elatus, ad modum Regis in Toringia ſe eſſe cenſebat, amicitias cum VVinidis firmans, ceteriſque gentibus, quas vicinas habebat, cultum amicitiæ obligabat. In verbis tamen Sigiberto regimen non denegabat. Nam in factis fortiter eiuſdem reſiſtebat dominationi.

LXXXVIII. ANNO X. regni Sigiberti, Otto, qui aduerſus Grimoaldum inimicitia per ſuperbiam tumebat, factione Grimoaldi à Leuthario Duce Alamannorum interficitur. Gradus honoris Maiorisdomus in Palatio Sigiberti, & omni Regno Auſtraſiorum, in manu Grimoaldi confirmatus eſt vehementer.

LXXXIX. ANNO IV. regni Chlodouei, cúmque Nanthildis Regina cum filio ſuo Chlodoueo Rege poſt diſceſſum Aeganæ Aurelianis in Burgundiæ Regnum veniſſet, ibíque omnes Seniores, Pontifices, Duces, & Primates de Regno Burgundiæ ad ſe venire præcepit. Ibique cunctos Nanthildis ſingillatim adtrahens, Flaocatus * generе Francus Maiordomus in Regno Burgundiæ, electione Pontificum & cunctorum Ducum, à Nanthilde Regina & hoc gradu honoris ſtabilitur, neptémque ſuam nomine Ragnobergam * Flaocato deſponſauit. Sponſaliæ hæ neſcio qua factione fiunt. Nam alium conſilium ſecretè Flaocatus & Nanthildis Regina machinabant; quem creditur non fuiſſe Deo placabilem, ideóque non mancipauit * effectum. Cúmque Erchinoaldus & Flaocatus Maioresdomi inter ſe quaſi vnum iniſſent conſilium, conſentientes ad inuicem, hunc gradus honorem, alterutrum ſolatium præbentes, diſponunt habere feliciter. Flaocatus cunctis Ducibus de Regno Burgundiæ, ſeu & Pontificibus, per epiſtulas, etiam & ſacramentis firmauit, vnicuique gradum honoris & dignitatem, B ſeu & amicitiam perpetuò conſeruare. Hac dignitate ſublimatus Flaocatus Regnum Burgundiæ peruagatur, conſilium aſſiduè iniens, priorem inimicitiam, qua cordis archana diu celauerat, memorans, Vvilibadum Patricium interficere diſponebat.

*al. Flaochadus.

*al. Ragnebertam, & Ragimbertam.

*nactum eſt.

XC. VVILLIBADVS cùm eſſet opibus abundans, & plurimorum facultates ingeniis diuerſis abſtollens, ditatus inclitè fuiſſet, & inter Patriciatus gradum & nimias facultates elationi ſuperbiæ eſſet deditus, aduerſus Flaocatum tumebat, eúmque deſpicere conabatur. Flaocatus collectis ſecum Pontificibus & Ducibus de Regno Burgundiæ, Cabillonno pro vtilitate patriæ tractandum menſe Madio placitum inſtituit, ibique & Vuillebadus multitudinem ſecum habens aduenit. Flaocatus ibidem Vuillebadum interficere nitebatur. Hæc cernens Vuillebadus, Palatium noluit introire. Flaocatus foris contra Vuillebadum præliandum adgreditur. Amalbertus verò germanus Flaocati ad pacandum intercurrens, C vbi iam in congreſſione certaminis confligi debuerat, Vuillebadus Amalbertum ſecum retenens de hoc euaſit periculo. intercurrentibus & ceteris perſonis ſeparantur inlæſi. Flaocatus deinceps vehemẽter minabat * conſilium de interitu Vuillebadi. Eo anno Nanthildis Regina moritur. Eodémque anno menſe Septembrio Flaocatus cum Chlodoueo Rege, & Erchinoaldo idémque & Maioredomus, & aliquibus Primatibus Neuſtraſiis, de Pariſiaco promouens per Senonas & Autiſioderum, Auguſtidunum acceſſerunt, ibiq; Chlodoueus Vuillebadum Patricium ad ſe venire præcepit. Vuillebadus cernens inimicum conſilium à Flaocato & germano ſuo Amalberto, Amalgario & Ramneleno * Ducibus de ſuo interitu fuiſſe initum, colligens ſecum plurimam multitudinem de Patriciatus ſui termino, etiam & Pontifices, ſeu nobiles & fortes, quos congregare potuerat, Auguſtidunum gradiendum iter arripuit. Cui obuiam à Chlodoueo Rege, Erchinoaldo Maioredomus, & Flaocato, Ermenricus Domeſticus dirigitur, eo quòd Vuillebadus trepidabat, vtrum accederet, an ſuum deuitando periculum repedaret, vt ab Ermenrici promiſſione præuentus vſque Auguſtidunum adgrederetur. Quem ille credens, dignis * muneribus honorauit. Poſt tergum eius Auguſtidunum acceſſit, ibique tentoria cum ſuis nec procul ab vrbe poſuit, eodémque die, quo ibidem peracceſſerat, Aigulfum * Valentiæ vrbis Epiſcopum, & Giſonem Comitem, ad præuidendum quæ agebantur, Auguſtidunũ direxerat, qui à Flaocato in vrbe detenti ſunt. In craſtino Flaocatus, Amalgarius, & Chramnelenus *, qui conſilium de interitu Vuillebadi vnanimiter conſpirauerant, de vrbe Augu-

*al. inibat, vel, terminabat.

*Chramleno.

*al. condignè.

*Ailulfum, & Aigilulfũ

*Ramnelenus.

A ſtiduno maturiùs promouentes, vtrique * Duces de Regno Burgundiæ cum exercitu eius ſubiunguntur. Erchinoaldus cum Neuſtraſiis, quos ſecum habebat, idémque arma ſumens, ad hoc bellum adgreditur. Vuillebadus contra tela prœlij conſtruens, * quoſcumque poterat adunare, falanges vterque in congreſſione certaminis iungit ad prælium. In ea pugna flaocatus, Amalgarius, & Chramnelenus, itémque Vualdebertus, Duces cum ſuis in congreſſione certaminis contra Villebadum pugnando confligunt. Nam ceteri Duces vel Neuſtraſij, qui vndique eoſdem debuerant circumdare, ſe tenentes * aſpiciebant, expectantes euentum, ſuper Vuillebadum noluerunt inruere. Ibique Vuillebadus interficitur: plurimi cum ipſo de ſuis gladio trucidantur. In eo certamine ceteris primus Bertharius Comes Palatij, Francus de pago Vltra-Iurano, contra Vuillebadum confligit. Aduerſus quem frendens Manaulfus Burgundio, exiens de inter ceteris cum ſuis aduerſus Bertharium præliandum, Bertharius, eo quòd priùs illi amicus fuiſſet, dicens; Veni ſub clypeum meum, de hoc periculo te liberabo. Cúmque ad eum liberandum clypeum eleuaſſet, Manaulfus cum conto Bertharium in pectore percutiens, ceteri qui cum eo venerant ipſúmque circumdantes, eò quòd Bertharius nimiùm reliquis præceſſiſſet; vulneratur grauiter. Tunc Aubedo * filius Bertharij cernens patrem in periculo mortis, curſu velociſſimo patri auxiliandum perrexit, Manaulfum conto percuſſum in pectore in terram proſtrauit, ceteros B qui patrem percuſſerant, totos interfecit. Sic Bertharium ſuum genitorem, vt fidelis filius, præſtante Domino, liberauit à morte. Hi verò Duces, qui cum eorum exercitu ſuper Vuillebado inruere noluerant, tentoria Vuillebadi, Epiſcoporum, vel ceterorum qui cum eo venerant, deprædando, plurimùm inibi auri & argenti capiunt: reliquæ res & equites * ab his, qui præliare noluerant, percepti ſunt. His ita geſtis, Flaocatus in craſtino Auguſtiduno promouens, Cabillonnum perrexit. Ingreſſus in vrbem, in craſtino vrbs neſcio quo caſu maximè tota incendio concrematur. Flaocatus iudicio Dei percuſſus vexatur à febre, conlocatur in ſcafa, eucctu nauali per Ararim fluuium, (qui cognominatur Sagonna*) Latonam properans, in itinere vndecimo die poſt Vuillebadi interitum amiſit ſpiritum, ſepultúſque eſt in Eccleſia ſancti Benigni ſuburbano Diuionenſi. Creditur à plurimis, hij duo Flaocatus & Vuillebadus, eò quòd multa in inuicem per loca Sanctorum de amicitiis obligandis ſacramenta dederant, & vterque populos ſibi ſubiectos cupiditatis inſtinctu iniquè obpreſſerant, ſimul & à rebus nudauerant, quod iudicium Dei de eorum obpreſſione plurimam multitudinem liberaſſet, & eorum perfidia & mendacia eos vtrumque interire feciſſent.

[Margin: CHLODOVEVS II. SIGIBERTVS. — * al. ceteriſque. — * al. iemes. — * al. retenentes. — " — * al. Chaubedo. — * al. equi. — * Saoēna. — HVCVSQVE CODEX FREDEGARII CAPITALIBVS LITERIS EXARATVS.]

XCI. IGITVR Chlodoueus filius Dagoberti ex genere alienigenarum Reginam accipiens nomine Baldechildem *, prudentem atque elegantem, genuit ex ea filios tres, Chlotharium, Childericum, & Theodoricum: habebátque Maioremdomus Palatij virum ſtrenuum atque ſapientem nomine Erchoaldum *. Chlodo- C ueus itaque in Regno pacem habuit abſque bello. In extremis verò vitæ annis amens effectus, vita caruit, regnauítque annos XVIII.

[Margin: * Balthilde. — * Erchanualdum.]

XCII. FRANCI quoque CHLOTHARIVM filium eius Maiorem in Regno ſtatuunt, cum præfata Regina matre. Eodem quoque tempore mortuus eſt Erchanualdus Maiordomus Palatij. Franci autem in incerto vacillantes, accepto conſilio Ebruinum in huius honoris curam ac dignitatem ſtatuunt.

[Margin: CHLOTHARIVS III.]

XCIII. HISCE diebus Chlotharius Rex à valida febre correptus obiit in iuuentute, regnauítque annos quatuor. THEODORICVS verò frater in Auſtraſia à Francis in Regnum eleuatus eſt apud VVulfoaldum Ducem.

[Margin: THEODORICVS.]

XCIV. EO tempore Franci aduerſus Ebruinum inſidias præparant, contra Theodoricum inſurgunt, eúmque à Regno deiiciunt: crines capitis eius abſcindentes totonderunt, Ebroinúmque & ipſum tondunt, & in Burgundiam Luxouium Monaſterium inuitum dirigunt. Propter CHILDERICVM verò in Auſter Legationem mittunt, vnà cum Vulfoaldo Duce venientem, eúmque ſuper cunctum Regnum ſuſcipiunt.

[Margin: CHILDERICVS.]

XCV. ERAT enim ipſe Childericus Rex leuis atque citatus nimis, gentem Francorum in ſeditionem mittens, & in ſcandalum ac deriſum: donec odium non modicum inter ipſos creuit vſque ad ſcandalum & ruinam. Quo ingraueſcen-

THEODO-RICVS. te, vnum Francum nobilem, nomine Bodilonem, ad ſtipitem tentum cædere contra legem præcepit. Videntes hæc Franci, ira magna commoti, Ingolbertus videlicet & Amalbertus, vel reliqui maiores natu Francorum, ſeditionem contra ipſum Childericum concitauerunt. Memoratus Bodilo ſuper eum cum reliquis quamplurimis ſurrexit inſidiaturis, & Regem in Lauchonia ſylua, vna cum Regina prægnante, nomine Bilihilde (quod dici dolor eſt) interfecit. Vulfoaldus autem Dux per fugam lapſus euaſit, & in Auſtriam reuerſus eſt. Franci verò Leudeſium filium Erchonualdi nobilem in Maiorisdomus dignitatem ſtatuunt per conſilium beati Leudegarij & ſociorum eius. A

XCVI. EBRVINVS audiens has diſſenſiones, conſilio accepto, Francos inuicem diſcordantes, conuocatis in auxilium ſociis, perſonis quamplurimis, cum multo comitatu exercituum, à Luxouio Cœnobio egreſſus in Franciam regreditur, vſque Iſſam * fluuium veniens acceſſit, cuſtodes dormientes interfecit ad ſanctam Maxentiam, atque Iſſam fluuium tranſiens, quos ibi inuenit de inſidiatoribus ſuis occidit. Leudeſius Maiordomus vna cum theſauris Regis per fugam dilapſus euaſit: atque Abaciuo villa euadens aufugit: ibique adueniente Ebruino, theſauros quos ibi reperit, apprehendit. Inde egreſſus Criſcecum villam veniens, in Pontio * Leudeſium ſubdolè fidem promittit, ſimulans fefellit. Facto placito, vt coniuratione facta cum pace diſcederet. Sed Ebruinus fallaciter agens (vt ſolebat) compatri ſuo inſidias præparans, ipſum Leudeſium occidit, Regem THEODORICVM in Regnum reſtituit, ipſe ſuum Principatum ſagaciter reſtaurauit. Sanctum Leudegarium Epiſcopum crudeliſſimis tormentis cæſum, gladio perimi iuſſit: Girenum germanum eius diuerſo tormento trucidauit. Reliqui viri Franci eorum ſocij per fugam lapſi, Ligerem trangreſſi, vſque Vuaſcones confugerunt. quamplurimi verò exilio damnati vltra non comparuerunt. B

* al. Iſaram

* al. Pòtiuo

XCVII. IN Auſtria quoque mortuo Vulfoaldo Duce, Martinus Dux, & Pippinus filius Anſigiſili quondam Franci nobilis, dominabantur. Defunctis * Regibus, commiſſis inuicem Principibus Ebruino, Martino, atque Pippino, aduerſus Theodoricum Regem excitantur ad bellum. Commoto exercitu ad locum, cui vocabulum eſt Locofico, interim commiſſi prælium ineunt, ibique magno certamine dimicantes, plurima pars populi ex vtriſque partibus corruit. Deuicti cum ſociis Martinus atque Pippinus in fugam lapſi ſunt; perſecutúſque eos Ebroinus, maximam partem de illa regione vaſtauit. Martinus autem Laudunum Clauatum ingreſſus, ſe infra muros ipſius vrbis muniuit. Perſecutúſque eum Ebroinus, veniens Ertreco * villa, ad Laudunum Clauatum nuncios dirigit, Ægilbertum ac Regulum Remenſis vrbis Epiſcopum, vt fide promiſſa in incertum ſuper vacuas capſas ſacramenta falſa dederint. Qua in re ille credens eos, à Lauduno Clauato egreſſus, cum ſodalibus ac ſociis ad Ertrecum * veniens cum ſociis omnibus interfectus eſt.

* Decedentibus.

* Ertreco, vel, Erecheco.

* Ertrecum

XCVIII. EBRVINVS quoque magis atque profuſiùs crudeliter Francos opprimebat, donec tandem aliquando Ermenfrido Franco minas * parat, réſque proprias tollere diſponit. Conſilio cum ſuis patrato, nocte collecta manu ſociorum, per noctem ſuper eum conſurgens, Ebruinum interfecit. Quo perempto, ad Pippinum Ducem in Auſtriam cum muneribus ſuis peruenit. Quo facto, Franci accepto conſilio, Vuaradonem illuſtrem virum loco eius in honorem Maiorisdomus conſtituerunt. Idcircò præfatus Vuarado obſides à Pippino Duce accipiens, pacem inuicem patrauerunt. Erat id temporis memorato Vuaradoni filius valde efficax atq; induſtrius, eruditus in conſilio, qui vice patris curam Palatij gerebat, nomine Giſlemarus, qui ob nimiam calliditatem ac ſagacitatem patrem ab honore proprio ſupplantauit. Quem ſanctus Audoenus Epiſcopus ſæpiùs ob hoc increpabat, vt ad pacem vel patris indulgentiam remearet. Qui audire renuit, & in duritia cordis permanſit. Fuerunt igitur inter Pippinum & præfatum Giſlemarum diſcordiæ multæ, bella ciuilia plurima. Nam ad caſtrum Manucum * contra hoſtem Pippini Ducis Giſlemarus conſurgens, fraudulenter falſo iuramento dato, quamplurimos eorum nobiles viros occidit. Inde verò reuerſus, ob ſupplantationem patris, vel aliam malitiam non modicam, quam fallaciter perpetrauerat, à Deo percuſſus prædictus Giſlemarus, vt dignus erat, iniquiſſimum fudit ſpiritum. Illóque mortuo, pater eius Vuarado honorem priſtinum Maiorisdomus recepit. C

* Gall. des menées.

XCIX.

A XCIX. Eo tempore beatus Audoinus Epiſcopus plenus virtutibus migrauit ad Dominum. In illo itidem tempore Vuarado præfatus Maiordomus obiit. Erátque ei matrona nobilis & ſtrenua nomine Anſledis, cuius gener nomine Bertharius honorem Maiorisdomus Palatij ſuſcepit. Erátque ſtatura paruus, intellectu modicus, leuis atque citatus, Francorum amicitiam atque conſilia ſæpè contemnens. Hæc indignantes Franci, Audrannus, Reolus, & alij multi, relinquentes Bertharium, ad Pippinum per obſides coniunguntur, amicitias copulant, ſuper Bertharium vel reliquam partem Francorum concitant. THEODORICVS.

C. PIPPINVS commoto exercitu hoſtiliter ab Auſtria conſurgens, contra Theodoricum Regem & Bertharium properat ad bellum. Coniuncti in oppido Vermandenſi, in loco qui dicitur Textricio, bellum mutuò geſſerunt. Præualente Pippino cum Auſtraſiis, Theodoricus Rex cum Berthario fugam iniit. Pippinus victor extitit, perſecutúſque eam regionem ſibi ſubiugauit. Sequenti tempore idem Bertharius ab adulatoribus falſis amicis interfectus eſt, inſtigante Anſflede matrona, ſocru ſua. Poſt hæc autem Pippinus Theodoricum Regem accipiens cum theſauris, & domum Palatij, omnia peragens in Auſtriam remeauit. Erátque ei vxor nobilis & prudentiſſima nomine Plichtrudis, genuitque ex ea filios duos. Nomen ſenioris Drogo *, nomen verò iunioris Grimoaldus. *al Drocus

CI. MORTVVS eſt autem Theodoricus Rex, regnauit autem annos XIV. CHLODOVEVS.
B CHLODOVEVM filium eius paruulum elegerunt in Regnum. Non poſt multos verò annos prædictus Rex Chlodoueus ægrotans mortuus eſt. Regnauit autem annos IV. CHILDEBERTVS frater eius in Regnum reſedit. Drocus verò à Pippino genitore eruditus, Ducatum Campanenſem accepit. Grimoaldus iunior cum Childeberto Rege Maiordomus Palatij ſuper Francos electus eſt; fuitque vir mitiſſimus, omni bonitate & manſuetudine repletus, largus in eleemoſynis, in orationibus promptus. CHILDEBERTVS.

CII. PIPPINVS contra Ratbodum Ducem gentilem Friſionum gentis aduerſus alterutrum bellum intulerunt, caſtro Dorestate, illic belligerantes inuicem. Pippinus victor extitit, fugatóque Ratbodo Duce cum Friſionibus, qui euaſerant, idem Pippinus cum multis ſpoliis & præda reuerſus eſt. Poſt hæc Drocus filius Pippini à valida febre correptus mortuus eſt, & ſepultus in Baſilica beati Arnulfi Confeſſoris, in Mettis vrbe. Grimoaldus quoque ex quadam concubina genuit filium, nomine Theudoaldum.

CIII. IGITVR præfatus Pippinus aliam duxit vxorem nobilem & elegantem, nomine Alpheidam, ex qua genuit filium. Vocauitque nomen eius lingua propria* Carolum. Creuitque puer elegans, atque egregius effectus eſt. *i. vernacula, patria, ſc. Theotiſca, Karl.

CIV. Mortuus eſt his diebus Childebertus Rex, & ſepultus Cauciaci in Baſilica ſancti Stephani Martyris. Regnauit autem annos XIII. DAGOBERTVS filius eius ſedem Regni patris ſui accepit. Igitur Grimoaldus filiam Ratbodi Ducis Friſionum duxit vxorem. Ægrotante quoque Pippino Iobij-villa ſuper Moſam fluuium, cùm DAGOBERTVS II.
C ad eum viſitandum idem Grimoaldus veniſſet, cùm ad orationem in Baſilica ſancti Landberti Martyris proceſſiſſet, à crudeliſſimo viro impio, Rantgario nomine, interfectus eſt. Poſt hæc Theudoaldus filius eius paruulus, in loco ipſius, cum prædicto Rege Dagoberto Maiordomus Palatij effectus eſt. Sequenti quoque tépore diem Pippinus Dux ægrotans mortuus eſt. Rexitque populum Francorum annos XXVII. Reliquit ſuperſtitem CAROLVM filium. Poſt obitum quoque eius, Plichtrudis matrona præfata ſuo conſilio atque regimine cuncta agebat. Demum Franci mutuò in ſeditionem verſi, conſilio inutili, commiſſa acie in Cocia ſylua, contra Theudoaldum, & Leudes Pippini quondam, atque Grimoaldum, iniere certamen. Corruitque ibi immodicus exercitus. Theudoaldus itaque à ſodalibus ſuis per fugam lapſus euaſit. Magna & valida perturbatio & perſecutio extitit apud gentem Francorum.

CV. EO tempore elegerunt in honorem Maiorisdomus quendam Francum nomine Raganfridum. Commotóque exercitu hoſtili vſque Moſam fluuium properant, cuncta vaſtantes. cum Radbodo Duce fœdus inierunt. His diebus Carolus Dux à præfata femina Plichtrude ſub cuſtodia detentus Dei auxilio liberatus eſt.

CVI. EODEM tempore Dagobertus Rex obiit, regnauítque annos V. Franci verò Danihelem quondam Clericum, cæſarie capitis creſcente in Regnum ſtabiliūt,

CHILPERICVS. atque CHILPERICVM nuncupant. Iterato quidem tempore commoto exercitu contra memoratum Carolum dirigunt. Ex alia parte iidem cum hoſte Friſionum venturo Radbodum Ducem inuitant. Contra quem prædictus vir Carolus cum exercitu ſuo conſurgens, certamen inuicem iniere. Sed non modicum ibi perpeſſus eſt damnum de viris ſtrenuis atque nobilibus. Cernénſque læſum exercitum, terga vertit. Chilpericus poſt hæc & Raganfridus adunata hoſtili plebe Arduennā ſyluam tranſeunt, ab alia parte præſtolante Radbodo Duce, cum exercitu ſuo hactenus Coloniam vrbem ſuper Rhenum fluuium peruenerunt, regiones illas pariter vaſtantes, munera multa & theſauros à præfata Plichtrude accipiētes reuerſi ſunt. Sed in via, in loco qui dicitur Amblaua, ab exercitu Caroli grāde perpeſſi ſunt damnum. Succedenti tempore Carolus commoto exercitu contra Chilpericum & Raganfridum direxit. Bellum iniere die Dominica in Quadrageſima XII. Cal. April. in loco nuncupato Vinciaco in pago Cameracenſi, nimia cæde inuicem colliſi. Chilpericus & Raganfridus deuicti, in fugam lapſi, terga vertentes euaſerunt. Quos Carolus perſecutus, Pariſius ciuitatem properauit. A

CHLOTARIVS IV. CVII. DEINDE Coloniam vrbem reuerſus, ipſam ciuitatem cepit reſeratam. Præfata Plichtrudis theſauros patris ſui ei reddidit, & cuncta ſuo dominio reſtituit. Regem ſibi conſtituit nomine CHLOTHARIVM. Chilpericus itaque & Raganfredus Legationem ad Eudonem Ducem dirigunt, eius auxilium poſtulantes rogant, Regnum & munera tradunt. Illi quoque hoſte Vaſconorum commoto ad eos veniētes, pariter aduerſus Carolum perrexerunt. At ille conſtanter & intrepidus eis occurrere properat. Eudo territus quòd reſiſtere non valeret, aufugit. Carolus inſecutus eum vſque Pariſius, Sequanam fluuium tranſit, vſque Aurelianenſem vrbem acceſſit, & vix euadens terminos regionis ſuæ penetrauit, Chilpericum Regē ſecum cum theſauris ſublatis auexit. Chlotharius itaque Rex eo anno obiit. Anno inſecuto, Carolus per Miſſos ſuos amicitias cum Eudone Duce faciens, ab eo prædictum Chilpericum Regem cum multis muneribus recepit. Veniénſque vrbem Nouiomo, poſt non multum tempus curſum viæ & Regnum amiſit, & mortuus eſt, regnauitque annos ſex. Quo mortuo, THEODORICVM Regem ſtatuerunt in ſedem Regni, qui nunc locum ſolij regalis obtinuit annis vitæ ſimul præſtolatis. His ita euulſis, Carolus princeps inſecutus idem Raganfredum, Andegauis ciuitatem obſedit, vaſtata eadem regione cum plurimis ſpoliis remeauit. B

THEODORICVS II

CAROLVS MARTEL- CVIII. PER idem tempus rebellantibus Saxonibus, Carolus Princeps veniens eos præoccupauit ac debellauit, victórque reuertitur. Secutis diebus euoluto anni circulo, coacta agminum multitudine Rhenum fluuium tranſiit, Alemannóſque & Suauos luſtrat, atque Danubium peraceſſit, illoque tranſmeato fines Baiorenſes occupauit. Subacta regione illa theſauris multis, cum matrona quadam Bilitrude, & nepte ſua Sonichilde, egreditur. Per idem tempus Eudone Duce à iure fœderis recedente, eoque comperto per internuntios, Carolus Princeps commoto exercitu Ligerem fluuium tranſiens, ipſo Duce Eudone fugato, præda multa ſublata, bis eo anno ab his hoſtibus populata, iterū remeatur ad propria. Eudo namque Dux cernens ſe ſuperatum atque deriſum, gentem perfidam Sarracenorum ad auxilium contra Carolum Principem, & gentem Francorum excitauit. Egreſſique cum Rege ſuo Abdyrama nomine, Garumnam tranſeunt, Burdegalenſem vrbem peruenerunt. Eccleſiis igne concrematis, populis conſumptis vſque Pictauos progreſſus eſt; vbi Baſilica ſancti Hilarij igne cremata, (quod dici dolor eſt) ad domum beatiſſimi Martini euerrendam deſtinant. Contra quos Carolus Princeps audacter aciem inſtruit, ſuper eóſque belligerator irruit, Chriſto auxiliante tentoria eorum ſubuertit, ad prœlium ſtragem conterendam accurrit, interfectóque Rege eorum Abdirama proſtrauit exercitum, proterens dimicauit atque deuicit, ſicque victor de hoſtibus triumphauit. C

CIX. PROCEDENTE alioquin anno ſequente, egregius bellator Carolus Princeps regionem Burgundiæ ſagaciter penetrauit, fines Leudibus ſuis probatiſſimis viris induſtriis, ad reſiſtendum gentibus rebellibus & infidelibus ſtatuit. Pace parta Lugdunum in Gallia ſui fidelibus tradidit. Firmata fœdera induciaria, reuerſus eſt victor fiducialiter agens. In illis quippe diebus Eudo Dux mortuus eſt. Hæc audiens præfatus Princeps Carolus, inito conſilio Procerum

A ſuorum, denuò Ligerem fluuium tranſiit, vſque Garumnam vel vrbem Burdegalenſem, vel caſtrum Blauium veniens, occupauit; illámque regionem cepit ac ſubiugauit, cum vrbibus ac ſuburbano caſtrorum. Victor cum pace remeauit, opitulante Chriſto Rege regum, & Domino dominorum. Curricula annorum hactenus reperiuntur ab Adam vel initio ſeculi vſque diluuium anni MM. CCXLII. A diluuio vſque Abraam anni DCCCCXLII. Ab Abraam vſque ad Moyſen anni DV. A Moyſe ad Salomonem vſque anni CCCCLXXXIX. A Salomone vſque reædificationem templi temporibus Darij Regis Perſarum anni DXII. A reſtauratione templi vſque ad aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti anni DXLVIII. Certè ab initio mundi vſq; ad paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti anni MMMMMDXXXVIII. & à paſſione Domini vſque in iſtum annum præſentem in cyclo Victoris anni CLXXVII. Cal. Ianu. die Dominica anni DCCXXXV. & vt iſtud millenarium compleatur, reſtant anni CCLXV*. Itémque, quod ſuperius prætermiſimus, in gentem duriſſimam* maritimam Friſionum nimis crudeliter rebellantem, præfatus Princeps audacter nauali euectione properat, certatim altum mare ingreſſus nauium copia adunata. Aniſtrachiam* & Auſtrachiam inſulas Friſionum penetrauit, ſuper Burdone fluuio caſtra ponens: Poponem* gentilem Ducem illorum fraudulentum Conſularium interfecit, exercitum Friſionum proſtrauit: fana eorum idololatriæ contriuit, atque combuſſit igni,

Carolvs. Martellvs.

* al. CXIII.

* al. clariſſimam.

* ſ. VVeſtrachiam.

* al. Boboнem.

* al. Conſiliarium.

B cum magnis ſpoliis & prædis victor reuerſus eſt in Regnum Francorum. Itaque ſagaciſſimus vir Carolus Dux, commoto exercitu partibus Burgundiæ dirigit, Lugdunum Galliæ vrbem, maiores natu atque Præfectos eiuſdem Prouinciæ ſuæ ditioni & reipublicæ ſubiugauit, vſque Maſſilienſem vrbem vel Arelatum ſuis Iudicibus conſtituit, cum magnis theſauris & muneribus in Francorum Regnum remeauit in ſedem Principatus ſui. Itémque rebellantibus Saxonibus paganiſſimis, qui vltra Rhenum fluuium conſiſtunt, ſtrenuus vir Carolus Dux commoto exercitu Francorum in loco, vbi Lippia fluuius Rhenum amnem ingreditur, ſagaci intentione tranſmeauit, maxima ex parte regionem illam diriſſimam ſtrauit, gentémque illam ſæuiſſimam ex parte tributarios eſſe præcepit, atque quamplures obſides ab eis accepit. Sicque (opitulante Domino) victor remeauit ad propria. Denuo rebellante gente validiſſima Iſmahelitarum, quos modo Sarracenos vocabulo corrupto nuncupant, irrumpentéſque Rodanum fluuium, inſidiantibus infidelibus hominibus ſub dolo & fraude, Mauronte* quodam cum ſociis ſuis, Auennionem vrbem munitiſſimam ac montuoſam collocto hoſtili agmine ipſi Sarraceni ingrediuntur. Illiſque rebellantibus ea regione vaſtata. At contra vir egregius Carolus Dux germanum ſuum virum induſtrium Hildebrandum* Ducem, cum reliquis Ducibus & Comitibus, illis partibus cum apparatu hoſtili dirigit. Quippe properè ad illam peruenientes, tentoria inſtruunt, vndique ipſum oppidum & ſuburbana præoccupant, munitiſſimam ciuitatem obſident, aciem inſtruunt: donec inſecutus vir belligerator Carolus prædictam vrbem

* al. Mauronto.

* Childebrandum.

C aggreditur, muros circundat, caſtra ponit, obſidionem coaceruat, in modum Hiericho cum ſtrepitu hoſtium & ſonitu tubarum, cum machinis & reſtium funibus ſuper muros & ædium mœnia irruunt, vrbem munitiſſimam ingredientes ſuccendunt, hoſtes inimicos ſuos capiunt interficientes, trucidant atque proſternunt, & in ſuam ditionem efficaciter reſtituunt. Victor igitur atque bellator inſignis, intrepidus Carolus, Rodanum fluuium cum exercitu ſuo tranſiit, Gothorum fines penetrauit, vſque Narbonenſem Galliam peraceſſit, ipſam vrbem celeberrimam atque metropolim eorum obſedit: ſuper Adice* fluuio munitionem in gyrum in modum arietum inſtruxit, Regem Sarracenorum nomine Athima cum ſatellitibus ſuis ibidem recludit, caſtráque metatus eſt vndique. Hæc audientes maiores natu & Principes Sarracenorum, qui commorabantur eo tempore in regione Hiſpaniarum, coadunato exercitu hoſtium cum alio Rege Amor nomine, machinis aduerſus Carolum viriliter armati conſurgunt, præparantur ad prœlium. Contra quos præfatus Dux Carolus triumphator occurrit ſuper fluuio Birra*, & valle Corbaria Palatio*. Illiſque mutuo confligentibus, Sarraceni deuicti atque proſtrati, cernentes Regem eorum interfectum, in fugam lapſi terga verterunt. Qui euaſerant,

* al. Atace.

* al. Birſa.

* al. prælia-turus.

CAROLVS MARTELLVS.

cupientes nauali euectione euadere, in ſtagno maris natantes ſibimet mutuo conatu inſiliunt. Mox Franci cum nauibus & iaculis armatoriis ſuper eos inſiliunt, ſuffocantéſque in aquis interimunt. Sicque Franci triumphantes de hoſtibus, prædam magnam & ſpolia capiunt. Capta multitudine captiuorum, cum Duce, victor regionem Gothicam depopulatur. Vrbes famoſiſſimas, Nemauſum, Agatem, ac Biteris * funditus muros & mœnia Carolus deſtruens, igne ſuppoſito concremauit, ſuburbana & caſtra illius regionis vaſtauit. Deuicto aduerſariorum agmine, Chriſto in omnibus præſule, & capite ſalutis victoriæ, ſalubriter remeauit in regionem ſuam *, in terram Francorum, ad ſolium Principatus ſui. Denuo curriculo anni illius menſe ſecundo, prædictum germanum ſuum cum pluribus Ducibus atque Comitibus, commoto exercitu partibus Prouinciæ dirigit. Auenionem vrbem venientes, Carolus properans peraceſſit, cunctámque regionem vſque littus maris magni, ſuæ dominationi reſtituit, fugato Duce Mauronto impenetrabilibus tutiſſimis rupibus, maritimis munitionibus, præfatus Princeps Carolus cuncta ſibimet adquiſita Regna victor regreſſus eſt, nullo contra eum rebellante. Reuerſúſque in regionem Francorum, ægrotare cœpit in villa Verinbrea * ſuper Iſſara fluuio. A

*al. Beteriis

*al. ad propria.

*al. Vermeria ſuper fluuium Iſeram.

CX. Eo etenim tempore bis à Roma Sede S. Petri Apoſtoli beatus Papa Gregorius claues venerandi ſepulchri, cum vinculis ſancti Petri, & muneribus magnis & infinitis Legatione, (quod antea nullis auditis aut viſis temporibus fuit) memorato Principi deſtinauit. Eo pacto patrato, vt ad partes Imperatoris recederet, & Romanum Cõſulatum præfato Principi Carolo ſanciret. Ipſe itaq; Princeps mirifico ac magnifico honore ipſam Legationem recepit, munera pretioſa cõtulit, atque magna prĕmia cum ſuis ſodalibus miſſis, Grimonem Abbatem Corbenſis Monaſterij, & Sigobertum recluſum Baſilicæ ſancti Dionyſij Martyris, Romam ad limina ſancti Petri & ſancti Pauli deſtinauit. Igitur memoratus Princeps, conſilio Optimatum ſuorum expetito, filiis ſuis Regna diuidit. Itaque primogenito ſuo, Carolomanno nomine, Auſter, & Suauiam, quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri verò ſecundo filio iuniori Pippino nomine, Burgundiam & Neuſter & Prouinciam permiſit. Eo anno Pippinus Dux commoto exercitu cum auunculo ſuo Hildebrando * Duce & multitudine Primatum & agminum ſatellitum plurimorum, ad Burgundiam dirigunt, fines regionum præoccupant. Interim, (quod dici dolor, & mœror ſollicitat * ruinam) in Sole, Luna, & ſtellis, noua ſigna apparuere, ſeu & Paſchalis ordo ſacratiſſimus turbatus fuit. Carolus nempe Princeps Pariſius Baſilicam S. Dionyſij Martyris multis muneribus ditauit: veniénſq; Cariſiaco villâ Palatij ſuper Iſſaram fluuium, valida febre correptus obiit in pace, cunctis in gyro Regnis acquiſitis. Rexit autem vtraque Regna annos XXV *. Tranſiit itaque XI. Cal. Nouembris, ſepultúſque eſt Pariſius in Baſilica ſancti Dionyſij Martyris. B

* Childebrando.

*al. ſuſcitat

*al. XXII.

CHILTRVDIS * quoque filia eius, faciente conſilio nefario nouercæ ſuæ, fraudulenter per manus ſodalium ſuorum Renum tranſiit, & ad Odilonem Ducem Bagoariæ peruenit. Ille verò eam ad coniugium copulauit, contra voluntatem vel conſilium fratrum ſuorum. Interea rebellantibus Vaſconibus in regione Aquitaniæ, cum Chunoaldo * Duce, filio Eudone quondam, CARLOMANNVS atque PIPINVS, Principes germani, congregato exercito Ligeris alueum Aurilianis vrbe tranſeunt, Romanos proterunt, vſque Beturigas vrbem accedunt, ſuburbana ipſius igne conburunt. Chunoaldum Ducem perſequentes fugant, cuncta vaſtantes. Lucca caſtrum diruunt, atque funditus ſubuertunt; cuſtodes illius caſtri capiunt, & inibi victores exiſtunt. Prædam ſibi diuidentes, habitatores eiſdem locis ſecum captiuos duxerunt. Inde reuerſi circa tempus autumni, eodem anno iterum exercitum ordinauerunt vltra Renum contra Alamannos. Sederuntque caſtra metati ſuper fluuium Danuuij in loco nuncupante Vſquequo. Habitatores Alamanni ſe victos videntes, obſides donant, iura promittunt, munera offerunt, & pacem petentes eorum ſe ditioni ſubmittunt. C

* al. Hiltrudis.

* Hunaldo.

CARLOMANNVS. PIPINVS.

INDE reuerſi anno II. regni, corũ cognatus Odilo Dux Bagoariorum contra ipſos rebellium excitat. Compulſi ſunt generalem cum Francis in Bagoaria admoue-

A re exercitum. Venientéſque ſuper fluuium, qui dicitur Lech, ſederunt ſuper ripam fluminis vterque exercitus, hinc inde ſe mutuò videntes vſque ad dies quindecim. Qui tantúdem prouocati irriſionibus gentis illius, indignatione commoti periculo ſe dederunt per loca deſerta & paluſtria, vbi pons tranſeundo nullatenus aderat. Noctéque inruentes diuiſis exercitibus eos improuiſos occupauerunt. Commiſſóque prœlio, prædictus Dux Odilo cæſo exercitu ſuo, vix cum paucis turpiter vltra Igne fluuium fugiendo euaſit. His triumphis peractis, non ſine diſpendio multorum, tamen feliciter victores ad propria remeauerunt. CARLOMANNVS. PIPPINVS.

Evolvto triennio iterum Carlomannus confinium Saxonorum, ipſis rebellantibus, cum exercitu irrupit; ibique captis habitatoribus, qui ſuo Regno adfines eſſe videbantur, abſque belli diſcrimine feliciter adquiſiuit, & plurimi eorum (Chriſto duce) baptiſmi ſacramento conſecrati fuerunt. Per idem tempus rebellante Theudebaldo filio Godfredi Ducis, Pipinus cum virtute exercitus ſui ab obſidione Alpium turpiter expulit fugientem. Reuocatóque ſibi eiuſdem loci Ducatu, victor ad propria remeauit.

Inde reuerſi prædicti germani, ſequente anno, prouocato coturno Vaſconorum, iterum vſque ad Ligerim fluuium pariter adunati venerunt. Quod videntes Vaſcones, præoccupauerunt pacem petentes, & voluntatem Pipini in omnibus exſequentes, muneratum eum à finibus ſuis vt rediret, precibus obtinuerunt.

B His tranſactis, ſequente anno dum Alamanni contra Carlomannum eorum fidem fefelliſſent, ipſe cum magno furore cum exercitu in eorum patriam peracceſſit, & plurimos eorum, qui contra ipſum rebelles exiſtebant, gladio trucidauit.

His ita geſtis, ſequenti curriculo annorum, Carlomannus deuotionis cauſa in extincto * ſuccenſus, Regnum vna cum filio ſuo Drogone manibus germani ſui Pipini committens, ad limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli Romam in Monachorum ordine perſeueraturus aduenit. Qua ſucceſſione Pipinus roboratur in Regnum. *inſtinctu.

Eodem anno Saxones more conſueto fidem, quam germano ſuo promiſerant, mentiri conati ſunt. Qua de cauſa adunato exercitu, ad eos * peruenire compulſus eſt. Cui etiam Reges VVinidorum ſeu Friſionum ad auxiliandum vno animo conuenerunt. Quod videntes Saxones, conſueto timore compulſi, multis ex eis iam trucidatis, & in captiuitate miſſis, regionibus eorum ignéque concrematis, pacem petentes, iuri Francorum ſeſe, vt antiquitus mos fuerat, ſubdiderunt; & ea tributa quæ Chlothario quondam præſtiterant, pleniſſima ſolutione ab eo tempore deinceps eſſe reddituros promiſerunt. Ex quibus plurima multitudo videntes, ſe contra impetum Francorum rebellare non poſſe, propriis viribus deſtituti, petierunt ſibi Chriſtianitatis ſacramenta conferre. Quo peracto tempore Bagoarij conſilio nefandorum, iterum eorum fidem fefellerunt, & contra præfatum Principem eorum fidem mentiti ſunt. Qua de re commoto exercitu, cum *eos prævenire.

C magno agmine apparato eorum patrias peracceſſit. Ipſi verò terrore compulſi vltra fluuium Igni * cum vxoribus ac liberis eorum fugientes, & memoratus Princeps ſuper ripam Igni caſtra metatus, nauale prœlium præparauit, qualiter eos ad internecionem perſequeretur. Quod videntes Bagoarii, eorum viribus ſe auxiliare non poſſe, Legatos cum muneribus multis tranſmittunt; & in eius ditione ſe ſubdunt, & ſacramenta vel obſides donant, vt ne vlterius rebelles exiſtant. Ipſe verò duce Chriſto, cum magno triumpho in Franciam ad propriam ſedem feliciter remeauit. Et quieuit terra à prœliis annis duobus. Quo tempore vnà cum conſilio & conſenſu omnium Francorum miſſa relatione à Sede Apoſtolica auctoritate percepta, præcelſus Pippinvs electione totius Franciæ in ſedem Regni, cum conſecratione Epiſcoporum, & ſubiectione Principum, vna cum Regina Bertradane, vt antiquitus ordo depoſcit, ſublimatur in Regno. *Oeni.

Vsqve nvnc inlvster vir Childebrandvs Comes avvncvlvs prædicti Regis Pippini, hanc Historiam vel Gesta Francorvm diligentissime scribi procvravit. Abhinc ab inlvstre viro Nibelvngo filio ipsivs Childebrandi itemqve Comite svccedat avctoritas. *Hæc in ſolo Cod. Ms. D. Petauii reperiuntur.*

Digitized by Google

PIPINVS. His tranſactis, ſequenti anno iterum Saxones contra eorum fidem, quam præfato Regi dudum promiſerant, ſolito more iterum rebelles contra ipſum exiſtunt. Vnde & Pipinus Rex ira commotus, commoto omni exercitu Francorum, iterum Reno tranſiecto in Saxoniam cum magno apparatu veniens, ibique eorum patriam maximè igne cremauit, captiuos tam viros quàm feminas ſecum duxit, cùm multam prædam ibidem feciſſet, & plurimos Saxones ibidem proſtrauiſſet. Conuenientibus iis, Saxones pœnitentia commoti, cum ſolito timore clementiam Regis petunt, vt pacem eis concederet, & ſacramenta atque tributa multo maiora quàm antè promiſerant redderent, & nunquam vltra iam rebelles exiſterent. Rex Pipinus, Chriſto propitio, cum magno triumpho iterum ad Renum ad caſtrum, cuius nomen eſt Bonna, veniens. Dum hæc ageret, nuncius veniens ad præfatum Regem ex partibus Burgundiæ, quòd germanus ipſius Regis nomine Gripho, qui dudum in Vuaſconiam ad VVaifarium Principem confugium fecerat, à Theudoeno * Vienneſe, ſeu & Frederico Vltra-Iurano Comite, dum partes Langobardiæ peteret, & inſidias contra ipſum prædictum Regem pararet, apud Mauriennam vrbem ſuper fluuium Arboris interfectus eſt. Nam & ipſi ſuperſcripti Comites in eo prœlio pariter interfecti ſunt. Per Arduennam ſiluam ipſe Rex veniens, & Theudone villâ publica ſuper Moſella reſediſſet, nuncius ad eum veniens dixit, quòd Stephanus Papa de partibus Romæ cum magno apparatu & multis muneribus, iam monte Iouis tranſmeato, ad eius properaret aduentum. Hæc audiens Rex, cum gaudio & lætitia & ingenti cura recipere eum præcepit, & filio ſuo Carolo ei obuiam ire præcepit. Qui vſque ad pontem * Hugonis villam publicam ad eius præſentiam adducere deberet. Ibique Stephanus Papa Romenſis ad præſentiam Regis veniens, multis muneribus tam ipſi Regi quam & Francis largitus eſt, auxilium petens contra gentẽ Langobardorum, & eorum Regem Aiſtulfum, vt per eius adiutorium ab eorum oppreſſionibus vel fraudulentia de manibus eorum liberaretur, & tributa & munera, quæ contra legis ordinem à Romanis requirebant facere, deſiſterent. Tunc Pipinus Rex præfato Stephano Papa apud Pariſius ciuitatem in Monaſterio S. Dionyſij Martyris, cum ingenti cura & multa diligentia hyemare præcepit. Legationem ad Aiſtulfum Regem Langobardorum mittens, petens, vt propter reuerentiam beatiſſimorum Apoſtolorũ Petri & Pauli in partibus Romæ hoſtiliter non ambularet, & ſuperſtitioſas ac impias, vel cõtra legis ordinem cauſas, quod antea Romani numquam fecerant, propter eius petitionem facere non deberet. Cúmque prædictus Rex Pipinus quod per Legatos ſuos petierat, non impetraſſet, & Aiſtulfus hoc facere contempſiſſet, euoluto anno præfatus Rex, à Kal. Mart. omnes Frãcos, ſicut mos Francorum eſt, Bernaco villa publica ad ſe venire præcepit. Initóque conſilio cum Proceribus ſuis eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere, Stephanus Papa & & reliquæ nationes, quæ in ſuo Regno commorabantur, & Francorum agmina ad partes Langobardiæ cum omni multitudine per Lugdunum Galliæ & Viennam pergentes vſque Mauriennam peruenerunt. Aiſtulfus Rex Langobardorum hæc audiens, commoto omni exercitu Langobardorum vſque ad claſas, quæ cognominatur Valle Sueſana *, veniens, ibi cum omni exercitu ſuo caſtra metatus eſt; & cum telis & machinis, & multo apparatu, quod nequiter contra Rẽpublicam & Sedem Romanam Apoſtolicam admiſerat, nefariè nitebatur defendere. Et cùm ſupra ſcriptus Rex Pipinus Mauriennam cum exercitu ſuo rediſſet, & propter anguſta vallium, montes, rupéſq; exercitus prædicti Regis minimè tranſire potuiſſet, panci tamen montibus anguſtiſq; locis erumpentibus, vſque in Valle Seuſana peruenerunt. Hæc cernens Aiſtulfus Rex Langobardorum, omnes Langobardos armare pręcepit, & cum omni exercitu ſuo ſuper eos audaciter venit. Hæc cernentes Franci, non ſuis auxiliis, nec ſuis viribus liberare ſe putabãt, ſed Deum inuocãt, & beati Petri Apoſtoli adiutorium rogant. Cõmiſſoque prœlio fortiter inter ſe dimicantes, Aiſtulfus Rex Langobardorum læſum cernens exercitum ſuum, terga vertit, & penè omnẽ exercitum ſuum, quẽ ſecum adduxerat, tam Duces, Comites, vel omnes maiores natu gentis Langobardorum in eo prœlio omnes amiſit, & ipſe quodam mõte rupis vix lapſus euaſit. Ticinum vrbem ſuam cum paucis venit. Igitur præcelſus Rex Pipinus, pattata Dei adiutorio victoria, cum omni exercitu, vel multitudine agminum Francorum, vſque ad Ticinum acceſſit, caſtra metatus eſt,

*al. Theodone.

* Ponticonem.

* infrà, Seuſana.

A vndique omnia quæ in gyro fuerunt vaſtans, partes Italiæ maximè igne concremauit; totam regionem illam vaſtauit, caſtra Langobardorum omnia diſrupit, & multos theſauros & alia ornamenta quamplurima, & eorum tentoria omnia rapuit & cepit. Hæc cernens Aiſtulfus Rex Langobardorum, quòd nullatenus ſe euadere potuiſſet, pacem per Sacerdotes & Optimates Francorum petens, dictiones ſupradicto Rege Pipino faciens, & quicquid contra Romanam Eccleſiam vel Sedem Apoſtolicam, contra legis ordinem fecerat, pleniſſima ſolutione emendaret, ſacramenta & obſides ibidem donat, vt nunquam à Francorum ditione ſe abſtraheret, & vlteriùs ad Sedem Apoſtolicam, Romanam & Rempublicam hoſtiliter nunquam accederet. Præfatus Rex Pipinus clemens vt erat, miſericordiâ motus, vitam & Regnum ei conceſſit, & multa munera Aiſtulfus Rex partibus prædicti Regis donat. Nam & Optimatibus Francorum multa munera largitus eſt. His itaque geſtis, Pipinus Rex prædicto Stephano Papa cum Optimatibus ſuis & multa munera partibus Romæ cum magno honore direxit, & in Sedem Apoſtolicam incolumem, ſicuti priùs fuerat, reſtituit. His tranſactis, Pipinus Rex cum exercitu ſuo, vel multis theſauris, ac multis muneribus, Deo adiuuante, reuerſus eſt ad propria.

SEQVENTI anno Aiſtulfus Rex Langobardorũ fidem ſuam, quam Regi Pipino promiſerat, peccatis facientibus fefellit. Iterum ad Romam cum exercitu ſuo B veniens, fines Romanorum peragrans, atque regionem illam vaſtans, ad Eccleſiam ſancti Petri perueniens, & domos quas ibidem reperit maximè igne concremauit. Hæc Pipinus Rex cùm per nuncios audiſſet, nimiùm furore & ira motus, commoto iterum omni exercitu Francorum per Burgundiam, per Caualonnum vrbem, & inde per Ianuam vſque ad Mauriennam veniens. Rex Aiſtulfus cùm hoc reperiſſet, iterum ad cluſas exercitum Langobardorum mittens, qui Regi Pipino & Francis reſiſterent, & partibus Italiæ intrare non ſinerent. Rex Pipinus cum exercitu ſuo monte Ciniſio tranſacto, vſque ad cluſas, vbi Langobardi reſiſtere nitebantur, perueniens, ſtatim Franci ſolito more, vt edocti erant, per montes & rupes erumpentes, in Regnum Aiſtulfi cum multa ira & furore intrant, Langobardos quos ibi repererunt interficiunt. Reliqui qui remanſerant, vix fugâ lapſi euaſerunt. Rex Pipinus cum nepote ſuo Taſſilone Baioariorum Duce, partibus Italiæ vſque ad Ticinum iterum acceſſit, & totam regionem illam fortiter deuaſtans, circa muros Ticini vtraque parte fixit tentoria, ita vt nullus exinde euadere potuiſſet. Hæc Aiſtulfus Rex Langobardorum cernens, etiam nullam ſpem ſe euadendi ſperaret; iterum per ſupplicationem Sacerdotum, & Optimatum Francorum, veniam & pacem prædicto Regi ſupplicans, & ſacramenta, quæ præfato Regi dudum dederat, vt qui contra Sedem Apoſtolicam C rem nefariam fecerat, omnia per iudicium Francorum vel Sacerdotum pleniſſima ſolutione emendaret. Igitur Rex Pipinus ſolito more iterum miſericordiâ motus, ad petitionem Optimatum ſuorum vitam & Regnum iteratò conceſſit. Aiſtulfus Rex per iudicium Francorum vel Sacerdotum, theſaurum, qui in Ticino erat, id eſt tertiam partem, prædicto Regi tradidit, & alia multa munera maiora quàm antea dederat, partibus Regis Pipini dedit. Sacramenta iterum & obſides donat, vt amplius nunquam contra Regem Pipinum vel Proceres Francorum rebellis & contumax eſſe debeat: & tributa, quæ Longobardi Regi Francorum à longo tempore dederant, annis ſingulis per miſſos ſuos deſoluere deberent. Præcelſus Rex Pipinus victor cum magnis theſauris & multis muneribus, abſque belli euentu, cum omni exercitu ſuo illæſo ad propriam ſedem Regni ſui remeauit incolumis, & quieuit terra à prœliis annis duobus.

POST hæc Aiſtulfus Rex Langobardorum, dum venationem in quadam ſilua exerceret, diuino iudicio de equo, quo ſedebat, ſuper quandam arborem proiectus, vitam & Regnum crudeliter digna morte amiſit. Langobardi vnà cum conſenſu prædicti Regis Pipini, & conſilio Procerum ſuorum, Deſiderium in ſedem Regni inſtituunt.

DVM hæc agerentur, Rex Pipinus Legationem Conſtantinopolim ad Conſtantinum Imperatorem pro amicitiæ cauſa & ſalute patriæ ſuæ mittens, ſimiliter & Conſtantinus Imperator Legationem præfato Regi cum multis muneribus mittens, & amicitias & fidem per Legatos eorum viciſſim inter ſe promittunt. Neſcio

PIPINVS. quo faciente, poſtea amicitia, quam inter ſe mutuò promiſerant, nullatenus ſortita eſt effectum. A

His itaque geſtis, & duobus annis cùm terra ceſſaſſet à prœliis, prædictus Rex Pipinus Legationem ad VVaifarium Aquitanicum Principem mittens, petens ei per Legatos ſuos, vt res Eccleſiarum de Regno ipſius, quę in Aquitania ſitæ erant, redderet, & ſub immunitatis nomine, ſicut ab antea fuerant, conſeruatas eſſe deberent, & iudices ac exactores in ſupradictas res Eccleſiarum, quod à longo tempore factum non fuerat, mittere non deberet; & Gothos prædicto Regi, quos dudum VVaifarius contra legis ordinem occiderat, ei ſoluere deberet; & homines ſuos, qui de Regno Francorum ad ipſum VVaifarium Principem confugium fecerant, reddere deberet. Hæc omnia VVaifarius, quæ prædictus Rex per Legatos ſuos ei mandauerat, hoc totum facere contempſit. Igitur Pipinus Rex inuitus coarctatus vndique contraxit exercitum, & partibus Aquitaniæ, per pagum Trecaſſinum vſque Autiſiodetum vrbem acceſſit. Indè ad Ligerem fluuium, cum omni exercitu Francorum, ad Maſuam vicum in pago Arutiſioderenſi Ligerem fluuium tranſmeauit. Per pagum Bitorinum vſque Aruernico acceſſit, regionem illam peruagans, & maximam partem Aquitaniæ igne concremauit. VVaifarius Princeps Aquitaniæ, per Legatos ſuos pacem ſupplicans, ſacramenta vel obſides ibidem donat, vt omnes iuſticias, quas præfatus Rex Pipinus per Legatos ſuos ei mandauerat, in placito inſtituto facere deberet. Rex Pipinus cum omni exercitu ſuo illæſo reuerſus eſt ad propria. B

761. Evolvto anno, id eſt, anno decimo regni ipſius, omnes Optimates Frācorum ad Dura in pago Riguerinſe * ad Campo Madio, pro ſalute patriæ & vtilitate Francorum tractanda placito inſtituto, ad ſe venire præcepit. Dum hæc agerentur, VVaifarius inito iniquo conſilio, contra Pipinum Regem Francorum inſidias parat, exercitum ſuum cum Vniberto * Comite Bitorino, & Blaudeno * Comite Aruernico, qui dudum ante annum ſuperiorem ad prædictum Regem Pipinum cum Bertellanno Epiſcopo Bitoricæ ciuitatis miſſus fuerat, & animum Regis ad iracundiam nimiùm prouocaſſet, cum reliquis Comitibus clam hoſtiliter vſque Cauallonnum, omnem exercitum ſuum tranſmiſit, & totam regionem illam, id eſt Auguſtidunenſium vſque ad Cauallonnum, igne cremauit, & ſuburbana Cauallonni vrbis, quidquid ibidem repererunt, omnia vaſtauerunt. Melciacum * villam publicam incendio cremauerunt, cum multis ſpoliis & præda nullo reſiſtente remeauerunt ad propria. Cùm hoc Pipino Regi nunciatum fuiſſet, quòd VVaifarius maximam partem Regni ſui vaſtaſſet, ſacramenta quæ ei dederat feſelliſſet, nimiùm ira motus iubet omnes Francos vt hoſtiliter, placito inſtituto, ad Ligerem veniſſent. Commotóque exercitu cum omni multitudine iterum vſque ad Trecas acceſſit, inde per Autiſiodetum ad Neuernum vrbem veniens, Ligeris fluuio tranſmeato, ad caſtrum, cuius nomen eſt Burbone, in pagum Bitorinum peruenit. Cúmque in gyro caſtra poſuiſſet, ſubitò à Francis captus atque ſuccenſus eſt, & homines VVaifarij, quos ibidem inuenit, ſecum duxit, maximam partem Aquitaniæ vaſtans, vſque vrbem Aruernam cum omni exercitu veniens, Claremontem caſtrum captum atque ſuccenſum bellando cepit, & multitudinem hominum tam virorum quàm feminarum, vel infantum plurimos, in ipſo incendio cremauerunt. Blandinum Comitem ipſius vrbis Aruernicæ captum atque ligatum ad præſentiam Regis adduxerunt: & multi VVaſcones in eo prœlio capti atque interfecti ſunt. Igitur Rex Pipinus vrbe capta, ac regione illa tota vaſtata, cum præda & ſpolia multa, Deo auxiliante, cum illæſo exercitu iterum remeauit ad propria. Factum eſt autem, poſtquam Pipinus Rex vrbem Aruernam cepit, regionem illam totam vaſtauit. C

* Ripuariense
* Huniberto, & Chuniberto
* Bladino
* Melliacũ

762. Seqventi anno, id eſt anno vndecimo regni ipſius, cū vniuerſa multitudinē gentis Francorum Bitoricas venit, caſtra metatus eſt vndique, & omnia quæ in gyro fuerunt vaſtauit. Circumſepſit vrbem munitione fortiſſimam, ita vt nullus egredi auſus fuiſſet, aut ingredi potuiſſet. Cum machinis & omni genere armorum circumdedit eam vallo, multis vulneratis, plurimiſque interfectis: fractiſque muris, cepit vrbem, & reſtituit eam ditioni ſuæ iure prœlij. Et homines illos, quos VVaifarius ad defendendum ipſam ciuitatem dimiſerat, clementia ſuæ pietatis abſoluit, dimiſſique reuerſi ſunt ad propria. Vnibertum * Comitem, &

* al. Vmbertum

A reliquos Vaſcones, quos ibidem inuenit, ſacramentis datis ſecum adduxit, vxores eorum ac liberos in Franciam ambulare præcepit, muros ipſius Bitoricæ ciuitatis reſtaurare iubet, Comites ſuos in ipſam ciuitatem ad cuſtodiendum miſit. Indè cum omni exercitu Francorum vſque ad caſtrum, quod vocatur Toarcius, veniens. Cúmque in gyro caſtra poſuiſſet ipſe, caſtrum mira celeritate captum atque ſuccenſum eſt: & Vuaſcones, quos ibidem inuenit, vna cum ipſo Comite ſecum duxit in Franciam. Pipinus Rex, Chriſto duce, cum omni exercitu Francorum, cum multa præda & ſpoliis, iterum reuerſus eſt ad ſedem propriam. Facta eſt autem longa altercatio inter Pipinum Regem Francorum, & VVaifarium Aquitaniæ Principem. Pipinus Rex, Deo auxiliante, magis ac magis creſcens, & ſemper in ſe ipſo robuſtior factus eſt. Pars autem VVaifarij, & eius tyrannitas decreſcens quotidie, VVaifarius Princeps ſemper contra prædictum Regem Pipinum inſidias parare diſſimulat. Nam Mancionem Comitem conſobrinum ſuum partibus Narbonæ cum reliquis Comitibus tranſmiſit, vt cuſtodias, quas prædictus Rex Narbonam, propter gentem Saracenorum ad cuſtodiendum miſerat, ne aut intrarent, aut ſi quando iterum in patriam reuerterentur, capere aut interficere ſuos poſſent. Factum eſt autem vt Auſtraldus Comes, & Galemanius itémque Comes, cum paribus eorum ad propria reuerterentur, hic Mancio vna cum multitudine gentis Vuaſconorum ſuper eos irruit, fortiter inter ſe dimicantes. Prædictus Galemanius & Auſtraldus ibidem Mancionem & vniuerſos pares ſuos, Deo adiuuante, interficiunt. Hæc cernentes Vuaſcones terga vertunt, omnes equites, quos ibidem adduxerant, amiſerunt. Montes valléſque peruagantes, pauci tamen vix fugaciter euaſerunt. Ipſi verò cum multa præda, vel equitibus & ſpoliis, cum gaudio reuerſi ſunt ad propria. Dum his & aliis modis Franci & Vuaſcones ſemper inter ſe altercarent, Chilpingus Comes Aruernorum, collecto vndique exercitu, in pago Lugdunenſi in Regno Burgundiæ ad præliandum * ambulare nitebatur. Contra quem Adalardus Comes Caualonenſis, & Auſtraldus idémque Comes, cum paribus eorum contra eum venientes, & ſuper fluuium Legeris fortiter inter ſe dimicantes: ſtatim Chilpingus Comes in eo prœlio à ſupra ſcriptis Comitibus occiſus eſt, & multi qui cum eo venerant ibidem interfecti ſunt. Hæc videntes Vuaſcones, terga vertunt. Vix pauci ſyluis & paludibus ingreſſis euaſerunt. Amanugus Comes Pectauenſis dum Turonicam * infeſtatam prædaret, & ab hominibus Vulfardi Abbatis Monaſterij beati Martini interfectus eſt, & plures, qui cum eo ibidem venerant, cum ipſo pariter ceciderunt. Reliqui qui remanſerant terga vertentes, pauci vix euaſerunt. Dum hæc agerentur, Remiſtanus auunculus Vuaifarij ad prædictum Regem veniens, ſacramenta multa & fidem prædicto Regi Pipino promiſit, vt ſemper fidelis tam prædicto Regi, quàm & filiis ſuis omni tempore eſſe deberet. Rex verò Pipinus in ſuam ditionem eum recepit, & multa munera auri & argenti, & precioſa veſtimenta, equites & arma largiendo, eum ditauit.

Margin notes: PIPINVS. — * al. prædandum — * Toronico infeſtando

C Rex Pipinus caſtrum, cui nomen eſt Argentonus in pago Bitorino, à fundamento miro opere in priſtinum ſtatum reparare iuſſit. Comites ſuos ibidem ad cuſtodiendum mittens, ipſum caſtrum Remiſtano ad Vuaifario reſiſtendum, cum eis medietatem pagi Bitorini vſque ad Carum conceſſit. Videns prædictus Vuaifarius Princeps Aquitanicus, quòd caſtrum Claremontis Rex bellando ceperat, & Bitoricas caput Aquitaniæ, munitiſſimam vrbem, cum machinis cepiſſet, & impetum eius ferre non potuiſſet, omnes ciuitates, quæ in Aquitania Prouincia ditionis ſuæ erant, id eſt Pectauis, Lemodicas, Sanctonis, Petrecors, Equoliſma, & reliquas quam plures ciuitates & caſtella, omnes muros eorum in terram proſtrauit. Quos poſtea præcelſus Rex Pipinus reparare iubet, & homines ſuos ad ipſas ciuitates cuſtodiendum dimiſit.

Iterum eo anno cum omni exercitu ſuo prædictus Rex Pipinus ad ſedem propriam reuerſus eſt. Iterum ſequenti anno commoto omni exercitu Francorum per Trecas, inde Autiſſioderum, vſque ad Nieuernum vrbem cum omni exercitu veniens, ibique cum Francis & Proceribus ſuis placitum ſuum Campo Madio tenens. Poſtea Ligere tranſacto Aquitaniam pergens, vſque ad Lemodicas acceſſit, totam regionem illam vaſtans, villas publicas, quæ ditionis Vuaifarij erant, totas igne cremare præcepit. Tota regione illa penè vaſtata, Monaſteriis multis 766.

PIPINVS. depopulatis, vſque Hiſandonem veniens, vnde maximam partem Aquitaniæ, vbi A
plurimum vinearum erat, cepit ac vaſtauit. Vnde penè omnis Aquitania, tam Ec-
cleſiæ, quàm Monaſteria, diuites & pauperes vina habere conſueuerant, omnia
vaſtauit & cepit. Dum hæc agerentur, Vuaifarius cum exercitu magno & pluri-
* al. Geronnam morum Vuaſconorum, qui vltra Garronam * commorantur, qui antiquitus vo-
cati ſunt Vaceti, ſuper prædictum Regem venit. Sed ſtatim ſolito more omnes
Vuaſcones terga verterunt, plurimi ibidem à Francis interfecti ſunt. Hæc cer-
nens Rex, perſequi eum iubet, & vſque ad noctem eum perſequens, vix Vuaifa-
rius cum paucis, qui remanſerant, fugiendo euaſit. In eo prœlio Blandinus Co-
mes Aruernorum, quem prædictus Rex priùs ceperat, & qui poſtea ad Vuaifarium
confugium fecerat, in eo prœlio interfectus eſt. Rex Pipinus, opitulante Deo,
victor extitit, patrata iterum victoria cum magno triumpho iterum ad Denegon-
tium cum magno exercitu Francorum ad Ligerem veniens. Inde per pagum Au-
guſtudinenſem ad propriam ſedem remeauit. Ibi victus Vuaifarius Legationem
„ ad prædictum Regem mittens, petens ei: Quòd Betoricas & reliquas ciuitates
„ Aquitaniæ prouinciæ, quas de manu eius prædictus Rex abſtulerat, ei redderet,
„ & poſtea ipſas Vuaifarius ditionis ſuæ faceret: Tributa vel munera, quæ anteceſ-
* al. Equitaniæ ſores ſui Reges Francorum, de Aquitania * prouincia exigere conſueuerant, an-
nis ſingulis partibus prædicto Regi Pipino ſoluere deberet. Sed hoc Rex per con-
ſilium Francorum, & Procerum ſuorum, facere contempſit. Euoluto igitur an- B
no, commoto omni exercitu Francorum, vel plurium nationum, quæ in Regno
ſuo commorabantur, vſque ad Aurelianis veniens, ibi placitum ſuum Campo
Madio, quod ipſe primus pro campo Martio, pro vtilitate Francorum inſtituit, te-
nens, multis muneribus à Francis & Proceribus ſuis ditatus eſt. Iterum Ligere
tranſacto, totam Aquitaniam pergens, vſque ad Aginnum veniens, totam regio-
nem illam deuaſtauit. Videntes tam Vuaſcones, quàm maiores natu Aquitaniæ,
neceſſitate compulſi plurimi ad eum venerunt, ſacramenta ad eum ibidem do-
nant, & ſe ditionis ſuæ faciunt. Ita omni Aquitania prouincia nimiùm vaſtata,
cum multa præda ac ſpoliis, per pagum Petregoricum & Equoliſmam, iam penè
omni Aquitania acquiſita, cum omni exercitu Francorum iterum eo anno reuer-
ſus eſt in Franciam cum ſuis omnibus.

767. ITERVM denuo ſequenti anno commoto omni exercitu Francorum per pa-
gum Trecaſinum, inde ad vrbem Autiſioderum veniens ad caſtrum, quod voca-
* Bertrada tur Gordinis, cum Regina ſua Bertradane * iam fiducialiter Ligere tranſacto ad
Betoricas acceſſit, Palatium ſibi ædificare iubet. Iterum Campo Madio, ſicut
mos erat, ibidem tenere iubet, initóque conſilio cum Proceribus ſuis, præfatam
Reginam Bertradanem, cum reliquis Francis ac Comitibus fidelibus ſuis, in præ-
dicta Betorica dimiſit. Ipſe prædictus Rex cum reliquis Francis & Optimatibus
ſuis ad perſequendum Vuaifarium ire perrexit. Cúmque prædictus Rex ipſum
VVaifarium perſequens non reperiret, (iam tempus hyemis erat,) cum omni
exercitu ad Betoricas, vbi præfatam Reginam Bertradanem dimiſerat, reuer- C
ſus eſt.

DVM hæc agerentur, Remiſtanus filius Eudone, quondam fidem ſuam, quam
prædicto Regi Pipino promiſerat, fefellit; & ad Vuaifarium iterum veniens, di-
tionis ſuæ faciens, quod Vuaifarius cum magno gaudio eum recepit, & adiuto-
rem ſibi contra Francos & prædictum Regem eum inſtituit. Superſcriptus Remi-
ſtanus contra prædictum Regem & Francos, ſeu cuſtodias, quas ipſe Rex in ipſius
ciuitatibus dimiſerat, nimiùm infeſtus acceſſit, & Betorinum ſeu Limoticinum,
quod ipſe Rex acquiſierat, prædando nimiùm vaſtauit, ita vt nullus colonus ter-
ræ ad laborandum, tam agros quàm vineas colere non audebat. Prædictus Rex
Pipinus in Betoricas per hyemem totam cum Regina ſua Bertradane in Palatio
reſedit. Totum exercitum ſuum per Burgundiam ad hyemandum mittens, Na-
tale Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctam Epiphaniam apud Betoricas vrbem
per conſilium Epiſcoporum vel Sacerdotum venerabiliter celebrauit. Euoluto
igitur eo anno, cùm in Betoricas reſideret, mediante Februario omnem exerci-
tum ſuum, quem in Burgundiam ad hyemandum miſerat, ad ſe venire præcepit.
* Vribertum, vel Vmbertum Initóque conſilio, contra Remiſtagnum inſidias parat, Hermenaldum, Beringa-
rium, Childeradum, & Chunibertum * Comitem Betorinum, cum reliquis Co-

A micibus & Leudibus ſuis ad ipſum Remiſtagnum capiendum mittens, prædictus Rex Pipinus cum omni exercitu Francorum, iterum ad perſequendum Vuaifarium ire deſtinauit. Bertrada Regina Aurelianis veniens, & indè nauali euectione per Ligerem fluuium vſque ad Sellus caſtrum ſuper fluuium ipſius Ligeris peruenit. His itaque geſtis, nunciatum eſt Regi, quòd Miſſi ſui, quos dudum ad Amormuni Regem Saracenorum miſerat, poſt tres annos ad Marſiliam reuerſi fuiſſent, Legationem prædicti Amormuni Regis Saracenorum ad prædictum Regem cum multis muneribus ſecum adduxerant. Quod cùm compertum Regi fuiſſet, Miſſos ſuos ad eam direxit, qui eos venerabiliter reciperent, & vſque ad Mettis ciuitatem ad hyemandum ducerent. Igitur ſupra ſcripti Comites, qui ad Remiſtagnum capiendum miſſi fuerant, per diuinum iudicium, & fidem Regis eum capiunt, & ligatum ad præſentiam Regis cum vxore ſua adduxerunt. Quàm ſtatim Rex Vniberto* & Ghiſlario Comitibus Betoricæ ciuitatis ipſum Remiſtagnum in patibulo ſuſpendi iuſſit. prædictus Rex Pipinus vſque ad Garonnam* acceſſit. Ibi Vuaſcones, qui vltra Garonnam commorantur, ad eius præſentiam venerunt, & ſacramenta & obſides prædicto Regi dorant, vt ſemper fideles partibus Regis, ac filiis ſuis Carolo & Carlomanno omni tempore eſſe debeant. Et aliæ multæ quamplures gentes ex parte Vuaifarij ad eum venientes, & ſe ditioni ſuæ ſubdiderunt. Rex verò Pipinus benigniter eos in ſuam ditionem recepit.

PIPINVS

* Chuniberto, & Giſlario

* Gieronnam

B Vuaifarius cum paucis per ſyluam, quæ vocatur Edobola, in pago Petrocorreco latitans, huc illúcque vagatur incertus. Præfatus Rex Pipinus ad Vuaifarium capiendum inſidias iterum parat. Inde ad Reginam ſuam ad Sellum veniens, legationem Saracenorum, quam Mettis ad hyemandum miſerat, ad Sellus caſtrum ad ſe venire præcepit, & ipſi Saraceni munera, quæ Amormuni tranſmiſerat, ibidem præſentant. Iterum Rex ipſis Saracenis, qui ad ipſum miſſi fuerant, munera dedit, & vſque ad Marſiliam cum multo honore adduci præcepit. Saraceni verò nauali euectione per mare redeunt ad propria.

768. PRÆCELSVS Rex Pipinus iterum de Sellus caſtro cum paucis ad perſequendum Vuaifarium eo anno iterum perrexit, & vſque ad Santonis mira celeritate primus cum paucis venit. Cùm hoc Vuaifarius audiſſet, ſolito more terga vertit. Rex Pipinus in quatuor partes Comites ſuos ſcaritos, & Leudos ſuos ad perquirendum* Vuaifarium tranſmiſit. Dum hæc agerentur, vt aſſerunt, conſilium Regis factum, Vuaifarius Princeps Aquitaniæ à ſuis interfectus eſt. Præfatus Rex Pipinus iam tota Aquitania acquiſita, omnes ad eum venientes ditionis ſuæ, ſicut antiquitus fuerant, ſe faciunt. Cum magno triumpho & victoria Santonis, vbi Bertrada Regina reſidebat, venit. Dum Santonis præfatus Rex veniſſet, & cauſſas pro ſalute patriæ & vtilitate Francorum tractaret, à quadam febre vexatus

* al. perſequendum

C ægrotare cœpit, Comites ſuos ac Iudices ibidem conſtituit. Inde per Pectauis vſque ad Thoronis vrbem ad Monaſterium beati Martini Confeſſoris acceſſit, ibique multam eleemoſynam tam Eccleſiis quàm Monaſteriis, vel pauperibus largitus eſt. Et auxilium beati Martini petens, vt pro eius facinoribus Domini miſericordiam deprecari dignaretur: inde promouens ſe cum prædicta Regina Bertradane, & filiis ſuis Carolo & Carlomanno, vſque ad Pariſius ad Monaſterium beati Dionyſij Martyris veniens, ibique moratus eſt aliquamdiu. Cernénſque quòd vitæ periculum euadere non potuiſſet, omnes Proceres ſuos, Duces & Comites Francorum, tam Epiſcopos quàm Sacerdotes, ad ſe venire præcepit. Ibique vna cum conſenſu Francorum & Procerum ſuorum, ſeu & Epiſcoporum, Regnum Francorum, quod ipſe tenuerat, æquali ſorte inter prædictos filios ſuos Carolum & Carlomãnum, dum adhuc ipſe viueret, inter eos diuiſit. Id eſt Auſtraſiorum Regnum CAROLO ſeniori filio Regem inſtituit: CARLOMANNO verò iuniori filio Regnum Burgundia, Prouincia, Gothia, Alexacis, & Alamania, tradidit. Aquitaniam, quam ipſe Rex acquiſierat, inter eos diuiſit. His geſtis, Rex Pipinus poſt paucos dies, vt dolor eſt ad dicendum, vltimum diem & vitam ſimul caruit. Sepeliérúntque eum prædicti Reges, Carolus & Carlomannus filij ipſius Regis, in Monaſterio ſancti Dionyſij Martyris, vt ipſe voluit, cum magno honore. regnauitque annis viginti quinque. His tranſactis, prædicti Reges Carolus & Carlomannus, vnuſquiſque cum Leudibus ſuis ad propriam ſedem Regni eorum venientes, inſtituto placito, initóque conſilio cum Proceribus eorum, menſe Se-

PIPINVS. ptembri die Dominico XIV. Calendas Octobris, Carolus ad Nouiomem vrbem, A
* Sueſſionis & Carlomannus ad Saxonis * ciuitatem, pariter vno die à Proceribus eorum & conſecratione Sacerdotum ſublimati ſunt in Regno.

In Codice Ms. D. Petauij ſequuntur Annales breues, ab anno DCCLXIX. *vſque ad annum* DCCCVI. *qui Tomo* II. *editi ſunt, pag.* 21.

ERCHANBERTI
FRAGMENTVM,
Ex Breuiario Regum Francorum, & Maiorumdomus.

CHLODHARIVS Rex de Auſtris, poſtquam Theodericus & Theodebertus Reges & germani mortui ſunt, recepit Regnum eorum, conſilio & adiutorio Pippini ſenioris, qui tunc temporis Maiordomus erat. Et ſortitus eſt præfatus Rex trium regnorum Monarchiam XVI. annis, ſicut illi ſanctus Columbanus Abba in prophetico ſpiritu antea prædixit: quia ille Theotericus Rex inſtigante Brunihilta auia ſua de ſuo Monaſterio illum expulerunt. Quam etiam ſtatim vt comprehendit Chlodharius, vitam ignominioſe finire fecit. Maiordomus tunc Gundolandus vir egregius erat. B

Poſt non multum Rex præfatum Pippinum in Auſtris cum filio ſuo iam adulto Dagoberto miſit, ibidem eum Regem conſtituendum, ipſúmque ei in Maioremdomus ac pædagogum conſtituens.

DAGOBERTVS Rex poſt mortem patris regnauit annis XVI. Hic magnificus Eccleſiis Dei largitor ac diſtributor fuit. Maiordomus eius Erchanoldus * vir inluſter, Pippino interim in Auſter Duce, ac non poſt multum mortuo poſt mortem Dagoberti Regis.

* al. Erchanbaldus

CHLODOVEVS Rex filius Dagoberti regnauit XVI. annis, qui omni ſpurcitiæ deditus fuit. Maiordomus qui ſupra.

CHLODHARIVS Rex, filius Chlodouei, adhuc in puerili ætate ſuæ iuuentutis mortuus eſt, regnauitque annis IV. Maiordomus Ebroinus.

THEODORICVS Rex filius Chlodouei, frater Chlodharij, regnauit annis XIX. Maiordomus Bertharius. Quo occiſo, Pippinus iunior filius Anſegiſili * veniens de Auſtraſiis, ſucceſſit in Principatum Maiorumdomus. C

* al. Anſgiſi

Exhinc Reges nomen, non honorem habere cœperunt. Quibus tamen vbi conſtitutum fuerat, victus fuerat exuberans, cuſtodiáque iugis erga illos habebatur, ne aliquid iure poteſtatis agere poſſint. Illis namque temporibus ac deinceps Gotefredus Dux Alamannorum, ceterique circumquaque Duces noluerunt obtemperare Ducibus Francorum, eo quòd non potuerunt Regibus Meroueis ſeruire, ſicut antea ſoliti fuerant. Ideò ſe vnuſquiſque ſecum tenuit, donec tandem aliquando poſt mortem Gotefridi Ducis, Carlus ceterique Principes Francorum paulatim ad ſe reuocare illos arte qua poterant ſtuduere.

CHLODOVEVM adhuc puerum filium Theodorici conſtituunt Regem, qui tantum regnauit annos II. Maiordomus Pippinus qui ſuprà.

CHILDEBERTVM filium Theodorici, fratrem Chlodouei, ſtatuunt in Regnum, qui regnauit annos XVII. Maiordomus conſtituitur Grimoaldus filius Pippini, quia ipſe Pippinus ægrotare cœperat. qua infirmitate & moritur, & interim Grimoaldus occiditur.

DAGOBERTVM filium Childeberti Regem ſtatuunt, qui regnauit annos V. Maiordomus Thedoaldus filius Grimaldi, poſt quem Regnifredus *.

* al. Raginfredus.

Illis

B Illis temporibus CARLVS, filius Pippini ex concubina, in cuſtodia à Plectrude matrona eiuſdem Pippini tenebatur. auxiliante Domino vix euaſit.

Danihelem quondam Clericum, cæſarie capitis creſcente, Regem Franci conſtituunt, quem CHILPERICVM nuncupant: quia deficiente proſapiâ Regum, illum quem propinquiorem Merouels inuenire poterant, ſtatuere: quia Merouei (vt aiunt) ſicut antiquitus Nazarei, nullo capitis crine inciſo erant. Regnauitque annis VI.

Interim prædictus Carlus Princeps ad Auſtraſios paternatum ſedium aufugiens, ibique Principatum arripiens, Regémque ſibi nomine CHLODHARIVM conſtituens, multa bella cum Chilperico Rege & ſuo Maioredomus nomine Reganfredo commiſit, eóſque vt voluit ſuperauit, & theſaurum patris ſui à Plectruda recepit, ſuúſque Rex Chlodharius poſt non multum obiit.

THEODERICVM filium Tagoberti* iunioris Franci in Regem ſibi ſtatuunt, qui nutritus in Cala Monaſterio erat, regnauitque annis VI. Maiordomus ac Princeps Carolus. Qui iam vtraque Regna viriliter gubernans, circumquaque cum Regibus ac Ducibus bella ſemper ſuperando committens, donec eum omnes vincendo, qui ei contrarij fore videbantur, vincere conſtabat.

*Dagoberti

B

CHRONICON BREVISSIMVM,

A THEODORICO I. Rege vſque ad CHILDERICVM, cui PIPINVS ſucceſſit.

Ex Codice Ms. Cænobij S. Remigij Remenſis.

THEODERICVS regnauit annos XVII.
Clodoueus regnauit annos III.
Childebertus regnauit annos XVII.
Dagobertus regnauit annos V.
Hilpericus regnauit annos V.
Theodericus regnauit annos XVII.
Annos VII. interim alius Rex non regnauit.
Hildericus Rex regnauit annos IX.
Sunt in ſumma numeri annorum, quos iſti Reges regnarunt, anni LXXVIII.

CHRONICON ALIVD ITIDEM BREVISSIMVM,

C

A CHLOTARIO II. Rege vſque ad PIPINI obitum.

Ex Ms. Codice Tiliano.

CHLOTARIVS regnauit annos XLVII.
Dagobertus filius ſuus regnauit annos XVII.
Sigobertus nepus ſuus regnauit annos XXIII.
Childebertus adoptiuus filius Grimoaldi regnauit annos VII.
Childricus regnauit annos XIV.
Theodericus regnauit annos XVII.
Chlodoueus regnauit annos IV. obiit in V.
Childebertus regnauit annos XVII.
Dagobertus regnauit annos IV. obiit in V.
Hilpericus regnauit annos V.
Theodericus regnauit annos XVII.
CAROLVS ſine alio Rege imperauit annos IX.
Childricus regnauit annos IX.
PIPINVS regnauit annos XVI. & dimidio.

FRAGMENTVM HISTORICVM AVCTORIS INCERTI,

A DAGOBERTO I. VSQVE AD PIPINVM REGEM.

Ex alio prolixiore Fragmento, quod Alberti Argentinenſis Chronico præfixum eſt in editione Chriſtophori Vrſtitij.

631. ANNO ab Incarnatione Domini DCXXXI. DAGEBERTVS Rex Monarchiam in tribus Regnis, Burgundionum, Auſtraſiorum, ſuperiorum Francorum, ſagaciter accepit. Fuitque Rex fortiſſimus, enutritor Francorum, ſeueriſſimus in iudiciis, & Eccleſiarum largitor. Pacem in cuncto Regno ſuo ſtatuit. In multis Regnis rumor eius perſonuit. Timorem vniuerſis Regnis per circuitum incuſſit. Pacificus & quietus Regnum obtinuit Francorum. Sancto Arnulfo Metenſi Epiſcopo, Pipino Duce, & Erchinoldo Maiore domus, vtens Conſiliariis: nimio amore iuſtitiæ flagrauit.

642. ANNO Domini DCXLII. in Britannia ſanctus Oſualdus Rex piiſſimus, cùm Regnum Anglorum & Britonum IX. circiter annis ſtrenuè adminiſtraſſet, contra Pendanum Regem pugnans, occubuit, & plurimis poſt mortem miraculis claruit.

646. ANNO Domini DCXLVI. Gertrudis virgo, filia PIPINI Ducis, ſoror Grimoaldi, Niuelenſis Cœnobii mater, virtutibus claruit. Huius ſoror BEGGA, & ipſa religioſa, ANGISO ſancti Arnulfi filio nupſit. Sanctus quoque Arnulfus, cùm eſſet in iuuentute Dux, genuit Angiſum Ducem. Angiſus de Begga vxore genuit Pipinum Ducem, qui Maior domus Regni Francorum erat. Pipinus genuit Carolum ſeniorem, & Ducem & Maiorem domus Regni Francorũ. Carolus genuit Carlomannum & Pipinum. Pipinus genuit Carlomannum & Carolum Regem, poſtea Imperatorem cognomento Magnum. & hæc eſt genealogia Caroli Magni.

668. ANNO Domini DCLXVIII. in Orientis partibus Conſtantinus huius nominis IV. Imperator Romanis imperat. Cuius temporibus Conſtantinopolis ſeptennio obſeſſa, nec tamen eſt capta. Sub eodem Conſtantino floruit beatus Nicolaus Archiepiſcopus, qui poſtea apud Myream ſub Iuſtiniano minore Impera-
673. tore, anno Dominicæ Incarnationis DCLXXIII. migrauit ad Dominum. Eodem tempore beatus Arbogaſtus extitit, qui filium Dageberti à morte ſuſcitauit: & Florentius, qui filiam eiuſdem Regis à dæmonio vexatam liberauit, Argentinæ viciſſim ſuccedentes Epiſcopi claruerunt.

674. ANNO Domini DCLXXIV. Dagebertus Rex obiit, & filii eius duo Regno ſubſtituuntur. SIGEBERTVS cum Pipino Duce, & Maiore domus Regiæ, Auſtraſiam: CLODOVEVS minor cum Nanthilde matre, & Erchinoldo Maiore domus Regiæ, Franciam & Burgundiam accepit. Sigebertus Rex Auſtri, Pipino Duce defuncto, Grimoaldum filium eiuſdem Maiorem domus ſtatuit. Decedente verò tempore, defuncto Sigeberto Rege, Grimoaldus filium eius paruulum nomine DAGEBERTVM totondit, & in Scotiam ad peregrinandum direxit, filium ſuum in Regno conſtituens. Franci hoc valdè indignantes, Grimoaldum capiunt, & ad condemnandum Regi Francorum Clodoueo offerunt. Qui in Pariſius ciuitate carceri mancipatus, vt erat dignus morte, quod in Dominum ſuum exercuit, valido cruciatu finiuit vitam.

PER idem tempus concidit Regnum Francorum caſibus peſtiferis. Fuit namque Rex CLODOVEVS omni ſpurcitiæ deditus, fornicarius, & illuſor feminarum, gulæ & ebrietati intentus. De morte huius & fine nihil hiſtoria dignum recolit. Cui viciſſim filij eius LOTHARIVS, HILDERICVS, THEODORICVS, in Regno ſucceſſerunt. Erchinoldo igitur defuncto, Lotharius, qui tunc regnabat, Ebroinum Maiorem domus conſtituit. Qui ob nimia ſcelera ſua à Francis

A accuſatus, ab Hilderico, qui fratri in Regno ſucceſſerat, in Luxouio Monaſterio Burgundiæ recluditur. Et Leudeſius, quem Germani Luthericum vocant, filius Erchinoldi, conſilio Leodegarij Auguſtudonenſis Epiſcopi Maior domus Palatij conſtituitur.

Rex igitur Hildericvs cùm per aliquot annos regnaſſet, à peſtiferis conſpiratoribus in Aula, cum vxore ſua prægnante, peremptus eſt. Leudeſius verò, qui & Leuthericus, cum Franciæ & Germaniæ Principibus fratrem eius Theodericvm Regē conſtituunt, ſuffragantibus ſibi Didone Pictauienſi Epiſcopo, Leodegario Auguſtudonenſi Epiſcopo, & Gerino Pictauenſi Comite fratre eius.

Igitvr Ebroinus de Luxouio egreſſus, & apoſtata factus, Theodoricum Regem & Leudeſium perſequutus, regales theſauros apprehendit, & quoſcumque inſidiatores ſuos reperit, crudeli morte damnauit. Poſtea in Germaniam cum ſuis, quaſi pacis ſub obtentu, pro Leudeſio tranſmiſit, vt eius auxilio in gratiam Regni peruenire potuiſſet, diſpoſitis ei in itinere inſidiis. Ille verò, licèt cum omnimodis habuiſſet ſuſpectum, tamen pro pace reſtauranda iter aggreſſus eſt. Cúmque ad loca inſidiarum perueniſſet, Ebroinus cum ſuis ex improuiſo conſurgens, Leudeſio cum aliquantis militibus occiſo, ipſe principatum Regni violenter inuaſit, & cum conſpiratoribus ſuis Leodegarium Epiſcopum captiuum interemit, Didonem Epiſcopum auunculum eius exilio damnauit. Leudeſius namque cùm B Maior domus eſſet, duxerat vxorem de proſapia ſancti Sigiſmundi Regis Burgundiæ, genuitque ex ea Athicum ſeu Adalricum, qui patre adhuc ſuperſtite, & Hilderico regnante, vxorem duxerat Berſuuindam nomine, filiam ſororis ſancti Leodegarij, ſororem videlicet Reginæ. Ob hanc cauſam conſanguinitatis, à præfato Rege Ducatum Germaniæ adeptus eſt, habuitque ſedem in villa regia *Ehenheim*, & in caſtro quod *Hohemburg* nominatur. Genuitque filiam à natiuitate cæcam, nomine Odiliam, quæ à ſancto Herhardo Ratiſponenſi Epiſcopo, & Hildolfo Treuerenſi baptizata, in ſacro fonte viſum recepit.

Ebroinvs igitur dum Francos crudeliter opprimeret, ab Ermenfrido occiſus eſt, & VVaranto* Maior domus à Theodorico conſtituitur. Quo defuncto, Franci in diuerſa tendentes, vacillabant. & Berecharium quemdam ſtatura puſillum, ſapientiâ ignobilem, conſilio inutilem, Maiorem domus Palatij oberrantes ſtatuerunt. * al. VVarato

Pipinvs igitur Dux, filius Angiſi, nepos ſancti Arnulfi, decedentibus Regibus, qui iamdudum dominabantur in Auſtria, terram ſibi vendicauerat: & conſurgens commoto hoſte quamplurimo, contra Theodericum Regem & Berecharium aciem dirigit: illiſque inter ſe decertantibus, Theodericus Rex vnà cum Berechario terga vertit. Pipinus victor extitit, & Berecharius ab inimicis ſuis peremptus eſt. Poſt hæc Pipinus Dux, Theoderico annuente, cœpit eſſe in principali regimine Maior domûs: qui multa bella geſſit contra Rapotonem gentilem, contra Sueuos, & quamplurimas gentes.

C Theodorico decedente, Clodovevs filius eius regnauit. Poſt quem Hildebertvs, deinde Dagobertvs. Pipinus itaque dum principatum Palatij ſub prædictis Regibus annis XXVII. egregiè adminiſtraſſet, mortuus eſt anno ab Incarnatione Domini DCCXIV.

Eivs temporibus duo Angli Preſbyteri Euualdi, dum Saxonibus prædicarent, martyrio coronati, & miraculis declarati, ab ipſo Coloniæ tumulati ſunt anno Domini DCCXXIV. Sequenti anno ſanctus VVillebrodus à Sergio Papa Archiepiſcopus ordinatus, genti Friſonum prædicans, virtutibus floruit.

Igitvr Pipino mortuo, Franci Raginfredum in Principatum Maiorem Palatij elegerunt. Qui, Dagoberto Rege mortuo, cum Francis Danielem quēdam Clericum, cæſarie capitis creſcente, in Regnum ſtatuit, atque Hilpericvm nuncupauit. Eodem tempore Carolus Dux, filius Pipini, in Auſtria ſemel & iterum exercitu commoto contra Hilpericum Regem, & Raginfredum Maiorem domus, pro Principatu decertantes, Hilpericus cum Raginfredo terga vertit. Carolus victor extitit. Deinde Hilperico mortuo, Theodericvs ei ſucceſſit. Quo mortuo, Hildericvs regnauit, qui tonſus, & in Monaſterium iuſſu Stephani Papæ recluſus eſt, vt in ſequentibus planiùs dicetur.

Carolvs igitur Dux victrici manu Maior domus Palatij effectus eſt, Ra-

718. ginfredo depoſito. Cuius regiminis IV. anno, qui eſt à Natiuitate Domini DCC. XVIII. Sarraceni Conſtantinopolim obſidentes, tandem diuino auxilio fame, peſte, & ferro repelluntur. A

Sequenti anno ſanctus Bonifacius à Gregorio Papa Moguntiæ Archiepiſcopus ordinatus eſt: quamuis antea Moguntini Epiſcopi ſuffraganei fuerint VVormatienſium Epiſcoporum. Et auctoritate Apoſtolica duos in ſua parochia Epiſcopatus fecit, VVirzeburgenſem ſcilicet, cui ſanctum Burchardum, & Eiſtetenſem, cui VVillebaldum, comprouinciales primos Epiſcopos ordinauit. Hic etiam Fuldenſe Cœnobium in ſaltu Bochania conſtruxit, vbi poſtea, cùm Freſonibus prædicaret, martyrij coronam adeptus, anno Domini DCCLIV. ſepultus eſt.

723. ANNO Dominicæ Incarnationis DCCXXIII. corpus ſancti Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi de Sardinia in Italiam à Lutprando Rege Longobardorum tranſlatum eſt Ticinum. Sequenti anno ſanctus Pirminius in Augia inſula ſerpentes fugauit, & Cœnobialem vitam ibi inſtituens, Ethonem poſtea Argentinenſem Epiſcopum, qui etiam Ethenheim Cœnobium conſtruxit, pro ſe Abbatem conſtituit. Ipſéque Alſatiam, Alemanniam, atque Bauariam, alia conſtructurus Cœnobia, petiit, quorum nomina hæc ſunt: *Althabe*, *Pheuers*, (Fauarias) *Murbach*, *Schuttere*, *Sengenbach*, *Svvarzahe*, *VViſſenburg*, *Horenbach*, *Morſmunſter*. *Nuvvilre*.

731. ANNO Dominicæ Incarnationis DCCXXXI. Beda Preſbyter natione Anglicus, doctor eximius, migrauit ad Dominum. B

CAROLVS igitur Dux & Maior domus Regni Francorum, poſtquàm Alemanniam, Bauariam, & totam prouinciam Teutonicorum ſubegit Regno Francorum, genuit Carolomannum & Pipinum. Qui diuiſo poſt obitum eius patris Regno Francorum, Maiores domus præfuerunt: Regibus tamen in Francia, ſed parua dignitate, regnantibus. Igitur Pipinus miſſis Romam Legatis, Zachariam Papam de Regno Francorum & ignauis eius Regibus conſuluit. Cuius auctoritate, & non multò poſt iuſſu Stephani Pontificis Romani, HILDERICO, qui tunc temporis regimen Francorum tenebat, depoſito, atque in Monaſterium detruſo, PIPINVS Maior domus, Rex Francorum electus, & Sueſſionis à ſancto Bo-
752. nifacio Moguntinenſi Archiepiſcopo vnctus eſt anno Domini DCCLII.

GENS namque Merouingorum, de qua Franci Reges creare ſibi ſoliti erant, vſque ad hæc tempora durauit. Quæ licèt in Hilderico finita poſſet videri, tamen iamdudum nullius vigoris erat, nec quidquam in ſe clarum, præter inane Regis vocabulum, præ ſe ferebat. Nam opes, & potentia Regni, penes Palatij Præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos ſumma Imperij pertinebat, tenebantur: neque Regi aliud relinquebatur, quàm vt regio tantùm nomine contentus, crine profuſo, barba ſubmiſſa, ſolio reſideret, ac ſpeciem dominãtis effingeret, Legatos vndecumque venientes audiret, eiſque abeuntibus reſponſa, quæ erat doctus, vel etiam iuſſus, ex ſua velut poteſtate redderet: cùm præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ ſtipendium, quod ei Præfectus Aulæ prout videbatur exhibebat, nil aliud proprij poſſideret, quàm vnam præparui redditus villam, in C qua domum, & ex qua famulos ſibi miniſtrantes, atq; obſequium præbentes, paucę numeroſitatis habebat. Quocumque eundum erat, carpento ibat, bubus iunctis, & bubulco ruſtico more agente, trahebatur. Sic ad Palatium, ſic ad publicum populi ſui Conuentum, qui annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. At Regni adminiſtrationem, & omnia, quæ vel domi vel foris agenda vel diſponenda erant, Præfectus Aulæ procurabat.

QVO officio tunc cùm Hildericus deponebatur, Pipinus iam velut hereditario iure fungebatur. Qui honor non aliis dari conſueuerat, quàm his, qui claritate generis, & opum magnitudine ceteris eminebant. Hunc cùm Pipinus ab auo & patre ſibi & fratri Carlomanno relictum, ſumma concordiâ diuiſum, ſex annis ſub Rege memorato tenuiſſet: CARLOMANNVS amore conuerſationis contemplatiuæ ſuccenſus, operoſa temporalis Regni adminiſtratione relicta, in Monte Caſſino optata quiete perfruitur.

PIPINVS autem per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto Palatij Rex conſtitutus, cùm per aliquot annos Francis ſolus imperaret, Stephanus Papa pro auxilio contra Haiſtulphum Longobardorum Regem poſcendo, ad eum in Franciam venit, & filios eius, CAROLVM, ob virtutum & meritorum quantitatem

A cognomento Magnum, & CARLOMANNVM Pariſiis Reges inunxit anno Domini DCCLIII.

ANNO Domini DCCLIX. ſanctus Othmarus, qui Cellæ ſancti Galli primus Abbas conſtitutus, XL. annis præerat, à VVarino & Ruthardo, conſenſu Sidonij Conſtantienſis Epiſcopi, iniquè damnatus, in Heniſteim relegatus, migrauit ad Dominum.

EODEM anno VVAIFARIVS tyrannidem in Aquitania exercuit. Cui reſiſtens Pipinus Rex, Vaſconiam ſeu Aquitaniam inuaſit, & Tyrannum iniuſtè vſurpata ſub ſacramento reddere coegit.

* * * *

FRAGMENTA
DE REBVS EVDONIS AQVITANIÆ, ET CAROLI MARTELLI FRANCIÆ Principum.

B

Ac de ficta eiuſdem Caroli Martelli damnatione.

Ex Chronico Iſidori Epiſcopi Pacenſis.

ÆRA DCCLVII. Tunc in Occidentis partibus multa IZIT Regi Sarracenorum præliando perueniunt proſpera, atque per Zama nomine tres minus paululum annos in Hiſpania Ducatum habente, vlteriorem vel citeriorem Imperium proprio ſtilo ad vectigalia inferenda deſcribit, præda, & manualia, vel quicquid illud eſt, quod olim prædabiliter indiuiſſum retemptabat. In Hiſpania gens omnis Arabica ſorte ſociis diuidendo partē ex omni re mobili & immobili fiſco adſociat. Poſtremo Narbonenſem Galliam ſuam facit, gentémque FRANCORVM frequentibus bellis ſtimulat, & ſeditas Sarrazenorum in prædictum Narbonenſem opidum ad præſidia tuenda decenter collocat. Atque in coniurenti virtute iamdictus Dux Toloſſam vſque præliando peruenit, atque obſidione cingens, fundis & diuerſis generum machinis expugnare conauit. Sicque Francorum gentes tali denuntio certi, apud Ducem ipſius gentis EVDONEM nomine
C congregantur: vbi dum apud Toloſam vtrique exercitus acies graui dimicatione confligunt, Zaman Ducem exercitus Sarracenorum cum parte multitudinis congregatæ occidunt. Reliquum exercitum per fugam elapſum ſequuntur, quorum Abdirraman cepit Principatum vno per menſe, donec ad principalia iuſa veniret Ambiza eorum Rector. 719.

ABDERRAMAN vir belliger in æra DCCLXIX. an. imperij eius XII. ſemiſſario, Arabum CXIII. Iſcam IX. in poteſtate properat lætabundus cunctis per triennium valdè prælatus. Cúmque nimiùm eſſet animoſitate & gloriâ præditus, vnus ex Maurorum gente nomine Munuz, audiens per Libiæ fines Iudicum ſæua temeritate opprimi ſuos; pacem nec mora agens cum FRANCIS, tyrānidem ilicò præparat aduerſus Hiſpaniæ Sarracenos: & quia erat fortiter in prœlio expeditus, omnes hoc cognoſcentes, Palatij conturbatur ſtatus. Sed non per multos dies expeditionem prælij agitans Abderraman ſuprà memoratus rebellem immiſericorditer inſequitur conturbatus. Nempe vbi in Cerritanenſe oppidum reperitur vallatus, obſidione oppreſſus, & aliquando infra muratus, iudicio Dei ſtatim in fugam proſiliens, cedit exautoratus. Et quia à ſanguine Chriſtianorum, quem ibidem innocentem effuderat, nimium erat crapulatus, & Anambadi illuſtris Epiſcopi decore iuuentutis procreitatem, quem igne concremauerat, valde exauſtus, atque adeò ab hoc iam ſatis damnatus, ciuitatis pœnitudine olim abundantia aquarum fluentis ſite præuentus, dum quò aufugeret non reperit moriturus, ſtatim exercitu inſequente in diuerſis anfractibus manet elapſus. Et quia ſi- 731.

liam ſuam Dux Francorum nomine EVDO cauſâ fœderis ei in coniugium copulandam, ad perſecutionem Arabum differendam iam olim tradiderat ad ſuos libitus inclinandam, dum ad eam tardit at de manu perſequentium liberandam, ſuam morti debitam præparat animam. Sicque, dum eum publica manu inſequitat, ſeſe in ſciſuris petrarum ab alto pinaculo iam vulneratus cauilando præcipitat; atque ne viuus comprehenderetur, animam exhalat. Cuius caput ſtatim, vbi eum iacentem repererunt, trucidant, & Regi vnà cum filia Eudonis memorati Ducis præſentant. Quam ille, maria tranſuectans, ſublimi Principi procurat honorificè deſtinandam. Tunc Abdirraman multitudine ſui exercitus repletam proſpiciens terram, montana Vaceorum diſecans, & fretoſa & plana percalcans, trans Francorum intus experditat, atque adeò eas penetrando gladio verberat, vt prælium ab Eudone vltra fluuios nomine Garona vel Dornomia præparato, & in fugam dilapſo, ſolus Deus numerum morientium vel pereuntium recognoſcat. Tunc Abdirraman ſuprafatum Eudonem Ducem inſequens, dum Turocenſem Eccleſiam, palatia diruendo, & Eccleſias vſtulando, deprædari deſiderat, cum Conſule Franciæ interioris Auſtriæ nomine CAROLVM, virum ab ineunte ætate belligerum, & rei militaris expertum, ab Eudone præmonitum, ſeſe infrontat. Vbi dum penè per VII. dies vtrique de pugnæ conflictu excruciant, ſeſe poſtremò in aciem parant, atque dum acriter dimicant, Gentes Septentrionales in ictu oculi, vt paries immobiles permanentes, ſicut & zona rigoris glacialiter manent adſtricti, Arabes gladio enecant. Sed vbi gens Auſtriæ molle membrorum prævalida, & ferrea manu perardua pectorabiliter ferientes Regem inuentum examinant, ſtatim nocte prœlio dirimente, deſpicabiliter gladios eleuant, atque in alio die videntes caſtra Arabum innumerabilia, ad pugnam ſeſe reſeruant: & exurgentes è vagina ſua, diluculò proſpiciunt Europenſes Arabum tentoria ordinata, & tabernaculorum vbi fuerant caſtra locata, neſcientes cuncta eſſe peruacua, & putantes ab intimo eſſe Sarracenorum falanges ad prœlium præparatas, mittentes exploratorum officia, cuncta repererunt Smaëlitarum agmina effugata. Quique omnes tacitè pernoctando, cum eos ſtricto difugiunt repatriando. Europenſes verò ſoliciti, ne per ſemitas delateſcentes aliquas facerent ſimulanter celatas, vndique ſtupefacti in circuitu ſeſe fruſtrare capitant, & qui ad perſequentes gentes memoratæ nullo modo vigilant, ſpolias tantùm & manubias decenter diuiſas, in ſuas ſe læti recipiunt patrias.

Ex Geſtis Pontificum Autiſsiodorenſium Ms.

HAINMARVS vocatus Epiſcopus tenuit Principatum annos XV. Fuit enim vir valde ſtrenuus, atque nobilitate generis non mediocriter decoratus, ſimul quoque fundorum dignitate ditiſſimus. Nam in tantum eius poteſtas ſeculariter excreuit, vt vſque ad Ducatum penè totius Burgundiæ perueniret. Contigit autem eo tempore PIPINVM filium prioris KAROLI Aquitaniam ex euocatione EVDONIS Aquitanorum Ducis aduerſus AIMONEM Cæſarauguſtæ Regem perrexiſſe, qui LAMPAGIAM ipſius Eudonis filiam in coniugium ſumpſerat, & fœdera connubij ruperat. Conuenientes autem in locum, qui Iberra dicitur, dum inter ſe pugnare cœpiſſent, hic Hainmarus cum ſuis in Sarracenorum multitudinem irruens, maxima eos cæde proſtrauit, deuicit, atque ſimul cum Rege ſuo Chriſto propitiante victor extitit. Sicque Pipinus cum triumpho Franciæ partes repetiit. Sed non multò poſt prædictus Eudo pactum, quod pepigerat cum Pipino, fallaci mutatione deſeruit. Vnde factum eſt, vt iſdem Hainmarus, præcipiente iamdicto Pipino, iterum Aquitaniæ partes, collecta ſuorum multitudine, repeteret, atque Eudonem ad bellum prouocaret. Quibus in vnum congreſſis, tanta ſubitò cæde Aquitani corruerunt, vt vix ipſe Dux eorum Eudo per fugam dilapſus euaderet. Sed quorumdam inſidiante inuidia, quæ proſperis rebus ſemper adeſſe ſolet, ſuggeſtum eſt Regi, quòd ipſe Eudo non aliter, niſi ex conſenſu Hainmari euaſiſſet. Qua de cauſa euocatus ab eodem Rege, apud Baſtoniam villam, quæ eſt ſita in ſaltu Arduennæ, cuſtodiæ carcerali eſt mancipatus. Interiectis itaque paucis diebus, cuiuſdam nepotis ſui ingenio carcere extractus, arrepto equo fugam iniit. Cuius poſt tergum cum ſumma velocitate aduerſarij inſe-

B quentes, in loco, qui *Luſans* dicitur in pago Tullenſi, eum conſequuti ſunt. Qui videns ſe eorum inſidias euadere non poſſe, totum ſe ad diuinum contulit auxilium. Nam, dum extenſis brachiis in modum crucis, oculis ad cœlum eleuatis, ſupernam gratiam exoraret, lanceis perſequentium confoſſus, ſimul cum prædicto nepote ſuo occubuit, ibique dicitur fuiſſe ſepultus.

Ex Libro Miraculorum ſancti Auſtregiſili Archiepiſcopi Bituricenſis.

CVM PIPINVS Francorum Princeps aduerſus EVDONEM Aquitaniæ Principem pugnaturus, ad Bituricenſe oppidum veniſſet, Barbari in villa, quæ Carobeias dicitur, domum ſancti Auſtregiſili, in qua ille crebrò dormierat, inflammare voluerunt: nihil fracti admonitionibus vicinorum, qui illis dicebant, diuinitus multa illic edi miracula. Sed ſimuláque domum incenderunt, arrepti à dæmonibus, partim ſe in ipſas flammas iniecerunt, partim dentibus ſe laniarunt, partim membra ſibi corporis truncarunt. Vbi PIPINVS id cognouit, exercitu eius ea re valdè exterrito, edicto cauit, ne quiſquam res aut villas S. Auſtregiſili attingeret. Non multò poſt EVDO eandem vrbem obſidens, AGNVM virum primarium in Monaſterio beati Auſtregiſili manere iuſſit. Ille verò res Monaſterij omnes illic repertas diſtribuit Comitibus ſuis. Poſtquàm autem vrbs ſe Eudoni B dedit, eſſétque pax proclamata, Abbas eius Monaſterij BERTRADVS cum muneribus profectus eſt ad Agnum, dixítque ei: Accipe exiguum munus argenti, quod fratribus relictum eſt, miſericordémque te præbe ſeruis Dei, vt poſſint viuere, & pro te rogare Deum. At ille nimiùm ſuperbus, Abbatem irridens, ait: Eudo dominus meus iuſſit, vt teipſum vel in carcerem coniiciam, vel captiuum abducam, & tu me rogas pro Monachis tuis? Redit Abbas ad Fratres ſuos, narrat fruſtra ſe rogaſſe Agnum: monet, ad Dominum & ſanctum Auſtregiſilum preces fundant. Interim Agnus omnes S. Auſtregiſili villas perluſtrans, quicquid inuenire poteſt ſecum abducit. Porrò iter agenti apparet S. Auſtregiſilus in ſomnis, dicítque ei: Cur tam immaniter me deprædatus es, & Fratres meos tanto mœrore affeciſti? His dictis, grauiter eum verberat in capite. vnde & expirauit.

Apud Surium Tom. iii.

Paulò poſt è Monaſterio S. Auſtregiſili FREDEGISILVS vnus ex Proceribus EVDONIS abegit iumenta. Cúmque ea, multámque aliam prædam ad ſuas ædes adduxiſſet, iámque homo ſuperbiſſimus ea inter ſuos partiri vellet, mox acri correptus febre, vitam deſperat ſuam. Venit autem illi in mentem, S. Auſtregiſilum Monachos ſuos ab omni ſecularium hominum iniuria tueri ſolere, nec ferre vt quiſquam impunè eos lædat. Itaque SALOMONI Abbati Monaſterij & Fratribus eius remittit ea, quæ abſtulerat, multúmque orat, vt Dominum pro ipſo deprecetur: vt & ſalutem corporis, & ſceleris ſui veniam obtinere queat. Abbas Monaſterij cum eulogiis mox nuncios mittit ad eum, qui ei S. C Auſtregiſili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Auſtregiſilum, cum multa reuerentia percipit ex iis quæ Abbas miſerat: ſtatímque vigore recepto, à miniſtris ſe iubet deportari ad iumenta, vt ſuis manibus reddat ablata. Quod cùm feciſſet, ilicò priſtina illi ſalus reddita eſt.

Per idem tempus ADROALDVS, vnus ex EVDONIS Comitibus, Abbatem S. Auſtregiſili BERTRADVM captiuum detinuit, voluítque vt auro & argento ſe redimeret. Compulſus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque inſuper valde inuitus calicem vnum aureum, aliáque ſacrata vaſa Cœnobij illi dedit. Atque dimiſſus, ad Fratres mœſtiſſimus rediit. Illi verò nocte ac die rogabant S. Auſtregiſilum, vt ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldum, & neque edere, neque bibere, non dormire, non ſtare, non ingredi poteſt. Aderat illic ſeruus Dei Iulichannus, à quo petiit conſilium, quid agere deberet, cùm illi morbum ſuum aperuiſſet. Ille verò homo doctiſſimus, & valde ſapiens, quæſiuit ab eo, num quid ex rebus S. Auſtregiſili vſurpaſſet iniquè. Fatebatur Adroaldus, ſe calicem aureum Auſtregiſili, & permulta alia apud ſe habere. Tum ait ad eum vir Dei: Non audiuiſti, quemadmodum S. Auſtregiſilus punit hoſtes ſuos? Si vis vel in craſtinum prorogari vitam tuam, actutum reſtitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remiſit omnia, & ſanitas rediit. ∴ Bla-

B quid volueris, nec voto fruſtraberis tuo. Cui ſanctus Rigobertus: Da mihi, inquit, exiguam hanc manſiunculam, & ſufficit mihi. Tum ille, Et hanc tibi do, & quantum in eius circuitu tibi vendicare voles. Itaque ſicut olim Clodouęus Rex beato Remigio, ita ille quoque ſancto Rigoberto tantum largitus eſt agri, quantum poſſet ambulando circumire, dum ipſe meridie dormiret. Porrò ſanctus Pontifex per apertos eius loci fines obambulans, paſſim certos fixit limites, vt ſi qua lis oriretur, iis eam dirimeret. Omnibúſque peragratis, quæ ſibi dari mallet, mox ad Pipinum à ſomno ſurgentem rediit, & ab illo quicquid circumierat locorum impetrauit.-- ⁝

Amabat illum atque colebat haud vulgariter Pipinus, miſitque ad eum CAROLVM filium ſuum, vt ab illo baptizaretur. Carolus hic ob feros animos, & quòd ab ineunte ætate vir ſtrenuus in armis & robuſto corpore fuerit, MARTELLVS eſt appellatus. Abluit autem illum vir ſanctus vndis ſalutaribus, & è ſacro fonte illum ſuſcepit, vt eius pater petierat. Sed cùm ille poſtea patri decedenti in Principatu ſuccederet, ſanctum Antiſtitem è ſua Sede impiè & iniuſtè expulit, vt paulò infrà dicemus.-- ⁝

Interea verò dum idem Pontifex piis eſſet operibus intentus, ſuóque Clero & populo in omnibus tanquam pater filiis ſollicitè conſuleret, atque ea causâ in Remenſi vrbe demoraretur, poſt obitum Pipini inter CAROLVM eius filium atque B RAMANFREDVM non leuis ſimultas de obtinendo Principatu exorta eſt. Accidit tum, vt Carolus Remorum vrbem præteriens, totam vt aiunt circumiret, donec ad eam peruenit portam, in qua ſanctus Rigobertus congruis extructis ædibus degebat. Quem ſanè huiuſmodi compellauit vocibus: Domine Rigoberte, iube portam ciuitatis aperiri, vt liceat mihi ire precatum ad ſanctam Mariam. Sed cùm ſanctus Epiſcopus nullum ei vociferanti redderet reſponſum, quippe orationi intentus, cui perpetuò vacabat, fertur tertiò eiſdem vſus vocibus: ita vt tandem vir Dei eius valido clamore compulſus, ſic ei reſponderit: Porta hæc tibi non aperietur, donec certò conſtet, vtri veſtrum ceſſura ſit victoria. Tu enim & Ramanfredus inter vos de dignitate contenditis, nec adhuc ſcire licet, quem ſit res exitum habitura. Quòd ſi Dominus te voluerit victorem euadere, reuertenti tibi libens portam reſerabo, fidelémque me exhibebo. His auditis, Carolus furibundus iuramento affirmauit, ſi victor rediret, non impunè id laturum Epiſcopum. At vir Dei eius minas non valde pertimeſcens, portam ei noluit patefacere. Facilè enim, vt pote vir prudens, animaduertit, non orandi ſtudio illum velle ingredi, quod ſimulabat, ſed vaſtandi potiùs animo, quemadmodum alias iam vrbes deuaſtarat. Tum etiam verebatur, ſi hunc intrò admiſiſſet, Ramanfredum, ſi ad eum victoria inclinaſſet, ipſum infidelitatis incuſaturum. Hæc autem porta à pleriſque Collaticia, ab aliis hodiéque Baſilicaris vocatur: ibique portarum ceterarum totius vrbis claues apud ſe reconditas ſeruabat. Baſilicaris verò idcirco dicta putatur, ſiue quòd in eius circuitu plures quàm apud portas alias ferantur C olim fuiſſe Baſilicæ: ſiue quòd euntibus ad Baſilicas, quæ in ſancti Remigij vico habentur, ſemper fuerit peruia.

Iuſſerat autem ſanctus Rigobertus in pinnaculo templi ſancti Petri, quod erat propinquum eius ædibus, oſtium fieri, per quod in illud templum, adiunctis illi gradibus, deſcendere ſolebat ad orandum: atque indè reuertens, per idem oſtium ingrediebatur in Oratorium, quod iuxta domum ſuam extruxerat ſupra murum ciuitatis, dicauerátque ſancto Michaëli Archangelo. Quod quidem tempore non exiguo permanſit, & frequens ad illud populus confluebat, in ipſa præſertim beatiſſimi Archangeli ſolemnitate: donec LVDOVICVS Imperator ſancti Petri Monaſterium donauit filiæ ſuæ ALPAIDÆ. quod quidem propter loci ſitum vocatur inferius, ſicut alterum illi vicinum eandem ob cauſam dicitur ſuperius. Huius autem feminæ maritus, nomine BEGO, hoc Oratorium iuſſit dirui, quòd ſuo faſtigio iam dicti templi feneſtræ caliginem offunderet: vel potiùs, quòd ad eius oſtiolum grauiter caput alliſiſſet, cùm eſſet procero corpore, nec caput ſubmiſiſſet ingrediens per oſtiolum. Indè autem abiens, ita locutus eſt ad ſuos: Cauete, ne huc reuertens iſtud hîc inueniam. alioqui certè pœnas luetis. Vt autem cœptum eſt deſtrui, ille mox arreptus eſt à dæmone, cùm tamen procul abeſſet in pago,

qui Begonis-villa dicitur. Feruntur etiam horribiles tenebræ Remis extitiſſe per triduum illo in loco, vbi deſtruebatur. A

Chilperi-cvs. CAROLVS XII. Kalend. Auguſti, qui tunc Dominicus erat dies, ſummo mane conflixit cum CHILPERICO Rege, & RAMANFREDO, quem Chilpericus Maiorem domus creauerat: & pro voto victoriâ potitus, mox vt reuerſus eſt, de Sede ſua exturbauit Pontificem Rigobertum: & quidem iniuſtiſſimè, vt erat illi anteà comminatus. Neque id tamen adeò mirum, cùm etiam aliis ſimiliter fecerit. Porrò in depulſorum locum ſuarum partium ſtudioſos intruſit. De hoc Carolo annotatum eſt in Annalibus diuerſorum Regum, quòd primus ipſe Epiſcopatus Regni Francorum contulerit laïcis hominibus, & Comitibus. Senſit eum ſanè infeſtum ſibi ſanctus Pontifex Rigobertus ad ſupremum vſque vitæ eius diem, cùm illi debuiſſet eſſe fideliſſimus, quippe baptiſmi fonte ab illo ſuſceptus.-:·

Quòd CAROLVS hunc virum Dei crudeliter è ſua Sede eiecit, & res Eccleſiarum vſurpauit, iuſto Deus iudicio in illius caput reddidit, quemadmodum antiquorum veridica traditione conſtat. Sanctus enim EVCHERIVS Aurelianenſis Epiſcopus, quem etiam ſua dignitate priuarat, quique in ſancti Trudonis Cœnobio quieuit, cùm eſſet orationi intentus, raptus in ſpiritu, inter cetera quæ illi diuinitus oſtenſa ſunt, vidit hunc Carolum apud inferos damnatum. Cùmque ab Angelo ductore ſuo percunctaretur eius rei cauſam, dictum eſt illi, quòd propter res Sanctis ereptas & ablatas, ante extremum iudicij diem iam corpore & anima addictus ſit ſuppliciis æternis. Itaque ad ſe reuerſus ſanctus Eucherius, ſanctum Bonifacium, & Fulradum Abbatem ſancti Dionyſij, ſummum Regis PIPINI Capellanum ad ſe vocauit: eiſque hæc exponens, pro comperienda certiùs veritate iuſſit eos adire Caroli ſepulchrum, & ſi illic cadauer eius non inuenirent, de viſionis certitudine nihil ambigerent. Abeunt illi, apertóque monumento, vident ſubitò prodire indè draconem: porrò monumentum totum intrinſecus denigratum, perindè ac ſi exuſtum foret. B

Meminit verò huius beati Antiſtitis etiam Adrianus Pontifex Romanus in Epiſtola, quam ſcripſit Tilpino eius ſucceſſori. In qua ſanè multùm conqueri videtur
» iniuria illi illata. Ita enim ſcribit: Tua fraternitas nobis retulit, quia faciente
» diſcordiâ inter Francos, Archiepiſcopus Remenſis Rigobertus nomine à Sede
» contra Canones deiectus & expulſus fuit ſine vllo crimine, & ſine vllo Epiſcopo-
» rum iudicio, & ſine vllo Apoſtolicæ Sedis conſenſu vel interrogatione: ſed ſo-
» lummodò quòd antea non conſenſit in partem illius, qui poſtea partem de illo Re-
» gno in ſua poteſtate accepit, in qua parte eſt Remenſis ciuitas: & donatus atque
» magis vſurpatus contra Deum & eius auctoritatem fuerit ille Epiſcopatus ſimul
» cum alio Epiſcopatu, & aliis Eccleſiis, & ſecularibus poteſtatibus, MILONI
» cuidam, ſola tonſurâ Clerico, nil ſapienti de Ordine Eccleſiaſtico: & alij Epi-
» ſcopatus de ipſa Remenſi diœceſi diuerſo modo erant diuiſi. & aliqui ex magna
» parte in Epiſcopio conſiſtentes ad alios Epiſcopos & Metropolitanos Epiſcopi
» & Clerici ordinationes aliquando accipientes erant, & refugia indebita habebant, C
» & à ſuis Epiſcopis iudicari & diſtringi non ſuſtinebant: & Clerici, & Sacerdotes,
» & Monachi, & Sanctimoniales, ſine lege Eccleſiaſtica pro voluntate & licentia
» viuebant.--:·

Ex Vita ſancti Eucherij Epiſcopi Aurelianenſis, Auctore eidem contemporaneo.

Apud eundem Surium Tom. 1. CVM SVAVARICVS, qui Aurelianenſis Eccleſiæ populum Pontificali honore fultus regebat, ex hac luce migraſſet: tum omnis eius loci plebs pariter congregata, Domino annuente, ad CAROLVM inclytum Francorum Principem Legatos cum muneribus & humili prece mittit. Qui cum velocitate eius præſentiæ oblati, pedibúſque illius aduoluti, non ſine lacrimis ita eum alloquun-
» tur: Domine & Princeps inclyte, quæſumus vt iis, quæ plebs Aurelianenſis tibi
» ſuggeri voluit, auditum clementer accommodes. Dominus & Paſtor noſter ve-
» nerabilis Suauaricus, vocante Domino, de hoc mundo migraſſe cognoſcitur. Ob-
» ſecramus igitur pietatis tuæ clementiam, vt nepotem eius EVCHERIVM fa-

A mulis tuis plebi Aurelianorum Pontificem iubeas conſtitui. Ille verò poſtulationem eorum benignè ſuſcipiens, diſponente Domino, ratum habuit quod ab eo humiliter poſcebant, atque ex Aula ſua virum fidelem miſit, qui beatum Eucherium è Cœnobio, in quod ſe contulerat, euocaret: & ſi non ſpontaneum, vel inuitum ad vrbem Aureliam perduceret, vt ibi Epiſcopus ordinaretur.

Porrò benedicente Abbate, omnibúſque Fratribus proſperitatem illi à Domino precantibus, egreſſus è Cœnobio Aureliam peruenit. Móxque accerſiti vicinarum ciuitatum Epiſcopi, omniſque Clerus & populus, in Pontificali Cathedra eum per omnia dignum Præſulem collocant. Creſcebat interim fama eius longè latéque per orbem. Cúmque opinio eius paſſim vulgaretur, inimicus humani generis inuidens gloriæ eius atque ſanctitati, corrupit quoſdam malignitatis ſuæ veneno: permouítque eos, vt inuidiâ excæcati ſuggererent CAROLO Principi, vt virum beatum cum omnibus illi ſanguinis propinquitate coniunctis in exilium relegaret, illorúmque honores partim ſuis vſibus adiiceret, partim in ſuos ſatellites conferret. At Carolus ea ſuggerentibus ita reſpondit: Noſtis gentem hanc ferociſſimam & bellicoſam, multiſque opibus inſtructam. itaque quæ conſulitis non ſine hæſitatione poſſum exequi.

Interea gens nefanda Iſmaëlitarum ad depopulandam Prouinciam Aquitaniam ingreſſa, cunctam vaſtans ſupellectilem, oppida & caſtella nititur expugnare. Audiens verò hoc CAROLVS Princeps, collectis Burgundiorum Francorúmque populis, obuiam illis cum copioſo pergit exercitu: cæſiſque illis, cum ingenti præda domum reuerſus eſt. Cúmque Aureliam perueniſſet, Ligeris alueum tranſiens, prandiáque parata relinquens, Pariſius proficiſcebatur, iuſſitque beatum Eucherium ſe ſequi. At ille, tametſi ſciret inſidias ſibi præparatas, nequaquam renuit. Non tamen Principis, ſed Dei obtemperans præceptis, ſpontaneus periculo ſe dedit, ſubiiciens ſe, ſicut B. Petrus Apoſtolus ait, humanæ creaturæ propter Deū: ſiue Regi, tanquam præcellenti: ſiue Ducibus, tanquā ab eo poſitis ad vlciſcendam prauitatem malorum, vt canatur laus bonorum. Anno itaque XVI. Pontificatus ſui Aurelia egreſſus, & Lutetiam quoq; ex Principis voluntate prætergreſſus, Vernum fiſcum publicæ ditionis ilicò aduolauit: móxq; celebri ſermone vulgatum eſt auribus Principis, adeſſe ſanctum Sacerdotem. Quem ille à ſuis militibus iuſſit comprehendi, & cum propinquis reliquis Coloniam in exilium deportari. Ille verò, vt virtutum ſibi augmenta cumularet, reddebat gratias, ſacroſanctæ ſubditus Trinitati. Vbi autem Coloniam peruenit glorioſus Chriſti Sacerdos, tanta ibi & Sacerdotum, & Cleri, & populi benignitate fruebatur, vt cunctis illorum opibus quicquid indè illi facere libuiſſet, haud aliter atque propriis vti illi liceret. Quod cùm ita fieret, CAROLVM Principem latere non potuit. Itaque metu perterritus, ne fortè illorum ſubſidiis & auxiliis adiutus, munitiora Regni loca ſeu caſtella occuparet; clam tutiori loco in Haſbania ROBERTO Duci tradidit cuſtodiendum. Qui ſanè illum cum maxima gratulatione ſuſcipiens, permiſit manibus illius omnem ſupellectilem ſuam, vt ſicut ei placeret, facultas illi ſuppeteret tam egenis, quàm in Cœnobiis commorantibus indè tribuere. Petiit autem à prædicto Duce, vt ſibi in Eccleſia beati Trudonis Confeſſoris pro ipſo & fidelibus eius copiam deprecandi tribueret. Quo impetrato, Sacerdos Dei inclytus die noctúque Dominum deprecabatur, vt cum electis eius in aula gloriæ ipſius coronari mereretur.

1. Pet. 2.

Verùm, cùm Scriptura dicat, *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius:* quod Princeps CAROLVS contra hunc virum Dei fecit, Epiſcopatum crudeli violentiâ ei adimendo, tum etiam aliarum Eccleſiarum res vſurpando, id iuſto Deus iudicio reddidit in caput eius. Namque hic vir Dei in oratione poſitus, ad alterum ſeculum eſt raptus, & inter cetera, quæ Domino ipſi oſtendente conſpexit, vidit hunc Carolum in inferno inferiori torqueri. Eique interroganti ab Angelo ductore eius reſponſum eſt, quia Sanctorum iudicio, qui in ſupremo mundi die cum Domino iudicabunt, quorúmque res abſtulit, & exercitui ſuo diſtribuit, ante illud iudicium anima & corpore ſempiternis pœnis eſt deputatus, ſimúlque cum ſuis peccatis recepit pœnas propter peccata omnium, qui res facultatéſque ſuas ob honorem & amorem Dei ad Sanctorum loca in luminaria diuini cultus fouenda, inque alimoniam ſeruorum Chriſti ac pauperum pro animarum ſuarum ſalute cōtulerant. Porrò vir Dei ad ſe rediens, ſanctum Bonifacium, & Fulradum Monaſte-

rij ſancti Dionyſij Abbatem, ſummúmque Regis Pippini Capellanum ad ſe vocauit, eiſque hæc reuelans, hoc ſigni dedit, vt ad ſepulchrum Caroli Principis irent, & ſi corpus eius illic non inuenirent, ea quæ dicebat vera eſſe crederent. Illi verò pergentes ad Monaſterium, vbi Caroli cadauer humatum fuerat, tumulumque illius aperientes, ſubitò draconem exire indè viderunt, totúmque ſepulcrum intus inuentum eſt velut incendio atrum. A

Ex Epiſtola quam miſerunt Epiſcopi Prouinciarum Remenſis & Rothomagenſis, à Cariſiaco Palatio, quò conuenerant, per VVenilonem Rothomagenſem Archiepiſcopum, & Erchanraum Catalaunenſem Epiſcopum, HLVDOVVICO *Regi Germaniæ in Attiniaco Palatio conſiſtenti, anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLVIII. *in menſe Nouembrio.*

Extat integra inter Capitula Caroli Calui tit. XXIIII.

LITTERAS dominationis veſtræ quique noſtrûm habuimus, quibus iuſſiſtis, vt vobis VII. Kal. Decembr. Remis occurreremus: quatenus ibi nobiſcum, & cum ceteris fidelibus veſtris, de reſtauratione ſanctæ Eccleſiæ, & de ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani tractaretis. Sed nos ad Placitum illud occurrere non potuimus, & propter incommoditatem, & breuitatem temporis, & propter inconuenientiam loci, & quod eſt lugubrius; propter confuſionem tumultus exorti. B Sed & diuinis legibus, quas & vos obſeruaturos cum veſtris fratribus nobis denunciaſtis, cautum eſſe dinoſcitur, quia ſicut nec Archiepiſcopi ſine Coepiſcopis, ita nec Coepiſcopi ſine Archiepiſcoporum conſenſu vel iuſſu, niſi quæ ad proprias pertinent parrochias, debent præſumere: & in tam anguſto tempore Archiepiſcoporum literas non valuimus de Conuentu habere. Quapropter nouerit veſtra ſublimitas, quia mandatum veſtrum noſtra non contempſit humilitas: ſed ſicut longè eſt ante nos dictum, qui iubet impoſſibile facit ſe contemptibilem.--

Quia verò CARLVS Princeps, PIPPINI Regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Eccleſiarum ab eis ſeparauit atque diuiſit, pro hoc ſolo maximè eſt æternaliter perditus. Nam ſanctus Eucherius Aurelianenſium Epiſcopus, qui in Monaſterio ſancti Trudonis requieſcit, in oratione poſitus ad alterum eſt ſeculum raptus, & inter cetera, quæ Domino ſibi oſtendente conſpexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti, ab Angelo eius ductore reſponſum eſt, quia Sanctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorúmque res abſtulit & diuiſit, ante illud iudicium anima & corpore ſempiternis pœnis eſt deputatus, & recipit ſimul cum ſuis peccatis pœnas propter peccata omniũ, qui res ſuas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimoniis ſeruorum Chriſti ac pauperum pro animarum ſuarum redemptione tradiderant. Qui in ſe reuerſus, ſanctum Bonifacium, & Fulradum Abbatem Monaſterij S. Dionyſij, & ſummum Capellanum Regis Pippini ad ſe vocauit, eiſque talia dicens, in ſignum dedit, vt ad ſepulchrum illius irent, & ſi corpus eius ibidem non reperiſſent, ea quæ dicebat vera eſſe concrederent. Ipſi autem pergentes ad prædictum Monaſterium, vbi corpus ipſius CARLI humatum fuerat, ſepulcrúmque illius aperientes, viſus eſt ſubitò exiſſe draco: & totum illud ſepulcrum interius inuentum eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtum. Nos autem illos vidimus, qui vſque ad noſtram ætatem durauerunt atque viderunt. Quod cognoſcens filius eius PIPPINVS, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum ſancto Bonifacio Legatus Apoſtolicæ Sedis Georgius nomine. Nam & Synodum ipſam habemus, & quantumcumque de rebus Eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit, Eccleſiis reddere procurauit. Et quoniam omnes res Eccleſiis, à quibus ablatæ erant, reſtituere, propter concertationem, quam cum VVaifario Aquitanorum Principe habebat, non præualuit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petiit, & nonas ac decimas ad reſtaurationes tectorum, & de vnaquaque caſata XII. denarios ad Eccleſiam, vnde res erant beneficiatæ, ſicut in Libro Capitulorum Regum habetur, dari conſtituit, vſque dum ipſæ res ad Eccleſiam reuenirent. Vnde & domnus CAROLVS Imperator, adhuc in regio nomine conſtitutus, edictum fecit, vt neque ipſe, nec filius eius, neque C

A que ſucceſſores huiuſmodi rem agere adtentarent. quod manu propria firmauit, cuius plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in Libro Capitulorum eius, quicumque Librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in ſcriptura habemus, & quidam noſtrûm etiam viua voce domnum Hludouuicum Imperatorem patrem veſtrum referre audiuimus.-- ;·

Totam præcedentem de CAROLI MARTELLI *damnatione relationem fictam ac fabuloſam eſſe coniecerunt illuſtriſſ. Cardinalis Cæſar Baronius Tom.* IX. *Annal. ad annum* DCCXLI. *& Iacobus Sirmondus Societ. Ieſu in Notis ad Caroli Calui Capitula.*

GENEALOGIA REGVM FRANCORVM,

à Faramundo vſque ad Pipinum.

B *Ex Vetuſto Codice Ms. Conciliorum ac Capitulorum.*

PRIMVS Rex Francorum FARAMVNDVS. Secundus Chludio filius eius. Tertius Mereuius filius Mereuei. Quartus Childericus filius Mereuei. & regnauit annos XXIV. Quintus Chlodouius filius Childerici, & regnauit annos XXX. & habuit filios IV. Hi ſunt, Theodericus, Clodemirus, Hildebertus, & Hlotharius, qui Regnum inter ſe diuiſerunt. Sextus Rex Hlotharius filius Clodouei, & regnauit annos quinquaginta vnum. Septimus Rex Hilpericus Regnum Hlotharij accepit. Mortuus eſt Hilpericus filius Hlotharij, & regnauit annos XXIII. Mortuus eſt Hlotharius filius Hilperici, & regnauit annos XLV. Dagobertus filius Hlotharij mortuus eſt, & regnauit annos XXXIV. Hlotharius filius Dagoberti regnauit annos IV.* Theodericus filius Clodouei regnauit annos XVIII. Clodouius filius Theodorici regnauit annos II. Childebertus filius Theoderici regnauit annos XVII. Dagobertus filius Childeberti regnauit annos VI. Theodericus genuit Hildericum, qui in Sithio Monaſterio conſtitutus eſt. Pippinus regnauit annos XVI.

* *Hic deeſt aliquid.*

GENEALOGIA POSTERORVM CLODIONIS REGIS,

qui hactenus ignoti fuerunt.

C *Ex Veteri Ms. Cod. Legis Salicæ.*

PRIMVS Rex Francorum Faramundus dictus eſt. Faramundus genuit Cleno & Cludiono. Chludius genuit Chlodebaudo. Chlodebaudus genuit Chloderico. Chlodericus genuit Childeuio & Hlodmaro. Childeuius genuit Hildeberto, Theoderico, & Hlothario. Chlotharius genuit Gunthario, Heriberto, Gunthramno, Hilprico, Chranno, & Sigeberto. Sigebertus genuit Hildeberto Hildebertus genuit Theothberto, Theoderico, & Chilperico. Chilpericus genuit Hlothario, Flodrio.

A

GENEALOGIA REGVM FRANCORVM,

à Merouco vſque ad vnctionem Pipini Regis.

Ex veteri Cod. Ms. Bibliothecæ Sereniſsimi Britanniarum Regis.

EX Genealogia Priami fuit Meroueus pater Childerici, qui genuit Clodoueum, quem ſanctus Remigius baptizauit, cuius fuit filius de concubina Theodericus, & de vxore Clodomerus, Childebertus & Clotharius; quorum pater regnauit annis triginta, & mortuus eſt anno quinquageſimo nono decimo ab Incarnatione Chriſti. Huius filij Regnum patris diuiſerunt, & Theodericus ſedem habuit Mettis, Clodomerus Aurelianis, Childebertus Pariſiis, Clotharius Sueſſionis. Ex Theoderico natus eſt Theodebertus. Ex Clodomero nati ſunt Theodaldus, Guntarius, & Clodoaldus. Theodericus regnauit XXIII. annis, & reliquit Regnum Theodeberto. Clotharius genuit Guntarium, Childericum, Aribertum, Guntrannum, Sigebertum, Chilpericum & Chrannum. Childeberto Clotharius ſucceſſit; Clothario, qui regnauit annis XLI. Chilpericus ſucceſſit. Filius Clotharij regnauit Aribertus pro Childeberto. Guuntrannus pro Clodomero. Chilpericus pro patre Clothario, Sigebertus pro Theoderico. Qui Sigebertus Brunechildem duxit vxorem, & Chilpericus eius ſororem, qui iam habebat filios Clodoueum, Theodebertum, & Meroueum. Quo tempore Iuſtinianus Imperator moritur. Chilpericus verò occiſa Gauſuenda ſorore Brunechildis, Fredegundem, quam prius abiecerat, poſtquam illi Clotharium genuerat, reduxit. Cuius ingenio Sigebertus anno DLXXV. ab Incarnatione Chriſti periit, qui ex Brunechilde Childebertum filium habuit, qui Mettis regnare cœpit pro patre, qui regnauit annis XIV. Poſtea Meroueus filius Chilperici Brunechildem in coniugio accepit, quam ab eo pater ſeparauit, & Clericum effectum, Presbyterum fecit. Annus XVII. Chilperici & Guntranni, fuit tertius Childeberti. Cuius anno IIII. Salonius & Sagittarius Epiſcopi in Synodo Cabillonenſi degradantur, & Iuſtinus Imperator amens moritur. Chilpericus tres filios vno anno perdidit, & quartum Clodoueum factione Fredegundis cultro interfecit. Guntrannus anno XXXIII. regni moritur, relinquens ſibi heredem Childebertum. Qui cùm ſeptem annis regnaſſet in Auſtria, quatuor tantùm vixit in Burgundia. Cui ſucceſſerunt filij, Theodebertus quidem in Auſtria, Theodericus in Burgundia. Denique anno XII. regni ſui Theodericus Ermenbergam ab Hiſpania duxit vxorem, cùm iam haberet ex concubinis tres filios, Sigebertum, Childebertum, & Corbum, atque idcirco ſibi incognitam remiſit ad patriam. Nam Brunechildis vtrumque nepotem ab vxoribus abſtinere, vt ſola pareret domina, maleficio inſtigabat, quæ etiam ſanctum Deſiderium lapidari compulit, & ob hoc Regnum Theoderici atque filiorum eius Deus deſtruxit, ſicut ei ſanctus Columbanus prædixit. Tandem poſt multas pugnas, quas inter ſe prædicti fratres habuerant, Theodericus XVIII. anno regni ſui profluuio ventris moritur. Cui Brunechildis Sigebertum filium ſubſtituere nitebatur, ſed Arnulphi ac Pippini factione Clotharius ſucceſſit. Qui Brunechildem equo indomito alligatam, vno videlicet pede ac brachio cum coma capitis, diſrumpi præcepit, eo quòd decem Reges Francorum interfici feciſſet, id eſt, Sigebertum, Meroueum, genitorem quoque ſuum Chilpericum, Theodebertum, & filium eius Clotharium, Clothariique filium Meroueum, atque cum tribus filiis ſuis Theodericum. Poſt hæc Clotharius anno regni ſui XXXIX. Dagobertum filium ſuum ſuper Auſtraſios Regem inſtituit, qui regnauit annis XIII. Nam pater eius XLV. anno vitam finiuit. Dagobertus itaque duos filios habuit, Sigebertum, & Clodoueum. Clodoueus quoque ex Baltilde Regina ſua tres filios habuit, Clotharium, Childericum, atque Theodericum, & regni ſui anno XVI. obiit. Porro Clotharius Regnum paternum

B

A VII. annis obtinuit, cui Theodericus frater ſucceſſit. Childericum verò Franci in Auſtraſiam dirigunt, quem poſtea ſibi Regem ſtatuunt, Regis Theoderici detonſo crine capitis. Hebroinum verò Maioremdomus ſimiliter adtonſum in Monaſterio retrudunt, quod dicitur Luxouium. Sed poſtea creſcente coma, vterque rediit, alter ad Regnum, alter ad Ducatus faſtigium. Pro qua re ſanctus Leodegarius innocenter appetitus Hebreduni martyrio coronatur, & Lupus peſſimus Dux in exilium retruditur, ſicut in præcepto eiuſdem Theoderici continetur, quod de hereditate eiuſdem Lupi eſſent in Monaſterio S. Petri conſtructo in agello Floriacenſi. Cùm itaque ex Meroueo tanta creuerit ſeges nepotum, quorum alij ſimul in diuerſis Franciæ partibus, alij cum parentibus ſuis aliquandiu pariter Regnum obtinuerint, ſeriem generationis priùs deſcribamus à prædicto Meroueo vſque ad Clotharium patrem Dagoberti, poſtea vſque ad Theodericum filium Sigeberti.

ALTERA SERIES.

MEROVEVS genuit Childericum, Childericus Clodoueum, Clodoueus Theodericum, Theodericus, Theodebertum. Genuit etiam idem Clodoueus Clotharium, Clotharius Sigebertum, Sigebertus Theodebertum, & Theodericum. Genuit quoque Clotharius Guntrannum Regē Burgundionum. Verùm quia
B diſtinximus Regum generationem, ſubiungamus tempora quibus floruerunt.
A captiuitate Troiæ vſque ad paſſionem Domini ſupputatis Olympiadibus ſunt anni M.CCXIV. & à paſſione Domini vſque ad tranſitum ſancti Martini Turonorum Epiſcopi, vt ſcribit Gregorius Turonenſis, ſunt anni CCCCXIV. Et à tranſitu ſancti Martini, vſque ad tranſitum Clodouei ſunt CXII. qui videlicet Clodoueus XXX. annis regnauit. Atque idcirco à captiuitate Troiæ vſque ad initium regni eius ſunt anni M. DCCV. Verùm Idatius refert in ſuo Chronico, quòd magis geſtis Regum congruit ſanctum Martinum migraſſe ex hoc mundo anno XI. Arcadij Imperatoris, qui eſt CCCCVII. annus, non à paſſione, ſed ab Incarnatione Domini, quibus ſi adiiciantur CXII. oſtenditur CXIX. annus Dominicæ Incarnationis quo Clodoueus obiit. Tunc etiam adimpleti ſunt anni ab origine mundi ſecundum LXX. Interpretes MMMMMDCCXVIII. ſecūdum Hebraicam veritatem MMMMCCCCLXXI. Denique à temporibus Clodouei, qui fuit filius Dagoberti, pater verò Theoderici, Regnum Francorum decidens, per Maioresdomus cœpit ordinari. Quorum primus Pipinus apud Auſtriam reliquit filium Grimoldum, qui filium Clodouei nomine Dagobertum Dodoni Pictauenſi Epiſcopo detonſum *, ſub cuſtodia Pariſiis diu excruciatus vitam finiuit. (* deeſt aliquid.) Poſt Grimoldum, Herginoldus Maiordomus efficitur, quo defuncto Hebroinus ſuccedit, Vuolfodo apud Auſtriam Ducis officio fungente. Quo decedente Martinus & Pipinus iunior filius Anſegiſili, qui alio nomine Anchiſes dictus eſt, in Auſtria Maioresdomus fuerunt. Qui etiam moto prœ-
C lio contra Theodericum Regem atque Hebroinum acies dirigunt, ſed Martinus fuga lapſus, dolo Hebroini apud Laudunum Clauatum interficitur. Pipinus verò in Auſtriam rediit, ad quem Hermenfredus Francus occiſo Hebroino fugiens euaſit. Fuerunt autem Maioresdomus, ex quibus regalis generatio proceſſit, primus quidem Anſbertus Senator, qui ex Plithil filia ſecundi Clotharij genuit Arnoldum patrem ſancti Arnulfi tandem Mettenſis Epiſcopi, qui Anchiſem genuit, Anchſes Pipinum. Franci denuo pro Hebroino Vuarathonem Maioremdomus faciunt, cuius filius Giſlemarus contradicente patre cum Pipino ciuilia bella habuit. Item Pipinus cum Theoderico & Berthario bellum iniit, vicit, & cepit, atque theſauris acceptis Norbertum quendam de ſuis Maioremdomus conſtituit. ipſe autem in Auſtriam remeauit. Cuius filij fuerunt Drogus & Grimoldus, ſed Drogus in Campania Ducatum accepit. Mortuo Theoderico, Clotharius filius eius Regnū puer obtinuit. Quo defuncto, Childebertus frater eius ſucceſſit. Norberto quoq; mortuo Grimoldus Pipini filius Maiordomus effectus eſt. Childebertus verò mox vt migrauit ad Dominum, Regnum eius ſuſcepit Dagobertus filius eius adhuc puer. Quo tempore Maiordomus Grimoldus Teutſindam filiam Ratbodi Ducis in coniugium duxit, qui à Rangario Friſone in Baſilica ſancti Lamberti peremptus eſt. Pro quo pater eius Pipinus Teudoaldum filium ipſius, quem

Digitized by Google

ex alia coniuge habuerat, in honore patris conſtituit. Ipſe quoque Pipinus eodem anno, qui eſt Incarnationis Dominicæ DCCXIV. in medio Decembris obiit, poſtquam obtinuit Principatum ſub nominatis regibus annis XXVII. Plectrudis Pipini quondam vxor Karolum ex alia vxore Pipini filium, captum tenuit, ſed Deo auxiliante viuus euaſit. Hic enim poſt mortem Dagoberti iunioris, qui v. annis regnauit, multa prœlia commiſit contra Ratbodum Friſonum Ducem, contráque Raganfridum, qui pro Teudollo Grimoldi iuſti & modeſti filio Maiordomus efficitur. Tunc Franci Danielem quendam Clericum poſt abiectionem tonſuræ in Regno ſtabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. Contra quem Karolus pugnam iniit, atque in fugam victor compulit, ac deinde Coloniam veniens theſauros patris ſui à Plectrude recipiens, Regem ſibi Clothariũ ſtatuit, qui eo anno mortuus eſt. Tandem Chilpericus Rex & Raganfredus Eudonem Ducem in adiutorium expetunt, quorum Chilpericus cum theſauris regalibus in Aquitaniam fugit, quem poſtmodum Eudo cum multis muneribus Karolo reddidit. Quo non plus v. annis regnante, Franci Theodericum * Traſiorum Princeps multa bella contra Ratbodum, contra Lanfredum, contra Eudonem, contra Baioarios, contráq; Sarracenos impari manu iniit, & ſemper gratia Dei victor exſtitit. Hic res Eccleſiarum propter aſſiduitatem bellorum tradidit laicis, atque Incarnationis Dominicæ anno DCCXLI. Dux defunctus eſt, Principatum obtinentibus filiis eius Karlomanno & Pipino fratribus; quorum alter, hoc eſt, Karlomannus, contra Hunaldum Ducem Aquitaniorum, ac deinde contra Odilonem Baioariorum Ducem conflictum habuit: ad vltimum in Serapte monte Monachus effectus, poſt modum in Caſſino monte religioſam vitam duxit. Porrò in Franciam ad fratrem iam Regem Legatus Stephani Papæ rediit, quique Italiam repetendo apud Viennam Galliæ vrbem obiit. His temporibus Hildricus in Regno Francorum ſubſtituitur, de quo Pipinus Dux Legatos ad Zachariam Papam dirigit, interrogans eum ſi ita manere deberent Franci, cùm penè nullius poteſtatis eſſent, ſolo Regio nomine contenti: quibus Legatis Romanus Pontifex reſpondit, illum debere vocari Regem, qui Rempublicam regeret. Detonſo igitur Hildrico, & in Monaſterio retruſo, mox Franci Pipinum ſibi Regem conſtituunt. Hic enim rebellantes ſibi omnes ſubegerat. Grifonem videlicet, fratrem ſuum, Taſſilionem quoque ex ſorore nepotem, quorum alterum Auſtraſiorum, alterum Baioariorum Ducem inſtituit. Denique Zacharia Pontifice defuncto, Stephanus ſuccedit, qui in Franciam ad Pipinum vrgente neceſſitate venit, eúmque ac duos filios eius Karolum & Karlomannum pariter ſuæ benedictionis oleo perunxit.

hic deeſt aliquid.

CHRONICA REGVM FRANCORVM BREVITER DIGESTA

A primo Francorum eorumdem ortu, vſque ad Ludouici Pij Imp. filios.

Ex Cod. Ms. V. cl. Ioannis Tilij.

POST mortem Antenoris, qui capto Ilio, & Ænea in Italiam cum ſuis profe-
cto, Dux eorum, qui Mæotidas paludes ingreſſi ſunt, Troianorum; & deinceps à
Valentiniano Imperatore, cùm Alanos rebellantes ab eiſdem paludibus fortiter
expuliſſet, ob ferocitatem FRANCI appellati ſunt, extitit. Hi ſuccedente tempo-
re, ſicut in Hiſtoriographis legimus, fuerunt Duces eorum, Sunno, Marcomeris, &
Gennebodus. Sunno genuit Feramundum, qui fuit primus Rex Francorum crini-
B tus. Feramundus genuit Chlodionem Regem. Chlodio regnauit annos XX. de
cuius ſtirpe ortus eſt Merouechus. à quo Francorum Reges Merouingi ſunt appel-
lati. Childericus filius Merouechi regnauit annos XXIV. & genuit Chlodouechum,
qui primus in Francorum Regibus Chriſtianus fuit. Chlodouechus filius Childe-
rici regnauit annos XXX. Anaſtaſio Imperatore. A tranſitu verò Martini vſque ad
mortem Chlodouechi ſupputantur anni CXII. Chlodouechus genuit Theodori-
cum, Clodomerem, Childebertum, & Clotarium. Hi Regnum patris poſt mortem
eius diuiſerunt. Sed Clotarius omnibus ſuperuixit, Regnúmque Francorum ſolus
obtinuit. Chlotharius filius Chlodouechi regnauit annos LI. Hic de diuerſis vxo-
ribus ſeptem filios habuit, id eſt Guntharium, Childericum, Charibertum, Gun-
chramnum, Sigibertum, Chilpericum, & Chramnum. Sed Regnum patris hi qua-
tuor, id eſt Charibertus, Gunchramnus, Chilpericus, atque Sigibertus, poſt eius
mortem diuiſerunt, ceteris eo ſuperſtite defunctis. Chilpericus de Audouera Re-
gina tres filios habuit, Theodobertũ, Merouecum, & Chlodouechum. De Frede-
gunde quatuor, Chlodobertum, Theodoricum, Chlotarium magnum patrem Da-
goberti, & quartum, cuius nomen non reperi. Sigibertus filius Chlotharij ſuperio-
ris regnauit annos XXIII. Gunchrãnus frater eius regnauit ann. XXXI. Chilpericus
frater vtriuſq; regnauit ann. XXIII. Chlotharius magnus filius Chilperici regnauit
ann. XLIV. Hic filium ſuum Dagobertum ſupradictum cum Pipino Duce in Auſtriã
regnatorem direxit. Huius Chlotharij temporibus S. Audoenus exortus enituit.
Dagobertus filius Chlotarij regnauit ann. XXXIV. Hic habuit duos filios, Sigibertũ
C & Chlodouechum. Quorum Sigibertum in Auſtriam cum Pipino ſupradicto Duce
regnatorẽ direxit. Chlodouechũ ſecum retinuit, qui & Regnum eius poſt eum per
annos XVI. ſolus obtinuit. Huius Chlodouechi anno III. Incarnationis Dominicæ
DCXXXV. ſub Martino Papa Audoenus & Elegius apud Rotomagũ vna die ordinan- 635.
tur Epiſcopi: Audoenus Rotomagẽſis, Elegius Nouomagenſis Epiſcopus. Chlodo-
uechus filius Dagoberti genuit tres filios, Chlotharium, Childericum, & Theode-
ricum. Chlotarius maior natu patri ſuo ſucceſſit. Huius temporibus ſanctus Her-
menlandus ortus eſt. Huius etiam temporibus Ebroinus, qui B. Leodegarium Epi-
ſcopum Auguſtudunenſem interfecit, à Francis Maiordomus effectus eſt. Chlo-
thario autem poſt IV. annos defuncto, Theodoricus frater eius ſucceſſit. Theude-
rico verò de regno, Ebroino autem de honore à Francis eiecto, Childericus fra-
ter prædicti Theoderici & Chlotarij, in Regno ſucceſſit. Quo propter leuitatem à
Francis cum vxore interfecto, rurſum Theodericus iamdictus in Regnum ſtatui-
tur. Contra hunc Pipinus iunior filius Anſigilli, qui cum Martino in Auſtria dece-
dentibus Regibus dominabatur, pugnauit ſecundò, & victor extitit. Hic Pipinus
de Plectrude vxore habuit filios duos, Drocum & Grimoaldum. De alia vxore
habuit Carolum primum. Theodorico mortuo, cùm regnaſſet annos XVIII. Chlo-
douechus filius eius ſucceſſit. Huic quoque poſt duos annos mortuo, Childeber-

tus frater eius, vir inclytus, in Regnum ſucceſſit. Huius temporibus beatus Hermenlandus Abbas efficitur. Tunc etiam Grimoaldus filius Pipini ſecundi iunior, Maiordomus in aula Regis Childeberti factus eſt. Childeberto defuncto, qui regnauit annos XIII. Dagobertus filius eius ſucceſſit. Dagobertus regnauit annos V. & mortuus eſt. Quo mortuo, Franci Danielem quendam Clericum cæſarie increſcente ſibi Regem inſtituunt, & Chilpericum nuncupant. Hic cum Raganfredo contra Carolum Pipini filium ſuprà memoratum dimicauit. Sed Carolus victor extitit, & Chlotarium ſibi quendam Regem inſtituit, qui eodem anno mortuus eſt. Rurſum Chilpericus & Raganfredus contra Carolum Eudonem Ducem Aquitanum expetunt in auxilium. Sed Carolus tam Chilpericum & Raganfredum, quàm Eudonem victor exiſtens fugat. Eudo in Aquitaniam regreſſus Chilpericum cum theſauris eius ſecum ablatum ducit. Carolus cum Eudone poſtmodum amicitias facit, & Chilpericum reducit. non tamen in Regnum reſtituitur, ſed moritur. Regnauit ann. V. Franci verò Theodericum filium Dagoberti iunioris Regem ſuper ſe ſtatuunt. Carolus ſupradictus genuit Carlomannum & Pipinum. quorum Carlomannus relicta Regni ſui portione Romæ Clericus efficitur. Pipinus verò pater CAROLI MAGNI Regnum Francorum ſolus obtinuit, & per auctoritatem Zachariæ Papæ, & electionem Francorum, inungente Bonifacio Archiepiſcopo Rex factus eſt. Childericum verò, qui ſolus Rex de ſtirpe ſuperiorum Regum remanſerat, Regno priuatum Clericum effecit. Pipinus genuit Carlomannum & Carolum Magnum. Pipino mortuo cùm regnaſſet annos XXXV. Carolus Magnus Imperator Auguſtus ſucceſſit. Illo quoque mortuo, cùm regnaſſet annos plus quàm XLVI. Hludouuicus Cæſar Regnum Francorum per XX. & ſex ſemis annos optinuit. Cui defuncto tres filij eius, Hlotarius, Hludouuicus, & Carolus, quarto Pipino, qui Aquitaniæ regnauerat, ante patrem mortuo, diuiſo Regno ſucceſſerunt. qui nunc per Indictionem tertiam ſextumdecimum annum in Regno agere videntur.

Poſt Theodoricum regnauit Carolus annos IX.

B

851.

FINIS.

A

APPENDIX I.

AD TOMVM I.

GESTA FRANCORVM,

AB IPSIVS GENTIS ORIGINE,

B AD OBITVM VSQVE CLODOVEI I. REGIS.

Auctore RORICONE quodam Monacho.

Ex antiquo Exemplari Ms. Cœnobij Moiſſiacenſis, quod Vir clar. Innocentius Ciron Canonicus & Cancellarius Eccleſiæ ac Vniuerſitatis Tholoſanæ tranſcribendum curauit.

PROLOGVS.

QVIA calami noſtri acies quadam rubigine videtur ambeſa, quam boni totius inimica connexit ocioſitas, ne plectrum linguæ deſidia pariter innectat, aut quadam tarditate rigeſcat, dum in cuſtodiendis pecoribus immoramur, dum capellæ legunt citiſum, & adhuc aliquantu-
C lum diei ſupereſſe videtur: memor patriæ quædam meæ Gentis opuſcula, ſicut noſtri priores retulerunt, quoniam iniungitis, modica relatione narrabo. Nec imputetur garrulitati, ſi geſta parentum præconiis aliquibus extulero, quoniam ordini debetur & naturæ, vt prudentium facta parentum extollat deuotio filiorum.

LIBER PRIMVS.

QVONIAM id veſtra depoſcit intentio, vt vobis inſinuare debeam, cur compatriotæ mei FRANCI cognominentur, quæ res eſt digna relatu, ſi vos otium præbueritis: quantum exinde ad nos veterum monimenta tranſmiſerunt, quantumve memoria retinere potui, intimabo. Si veſtrûm aliquis facta Troianorum cognouit, ſi Virgilio referente eorum excidium Vlyſſis fraude compertum aure vel leuiter tetigit, non opus eſt hîc enarrare per ſingula, cur ad debellandam ferociſſimam gentem Agamemnonis exarſit inſania, quia nec noſtræ facultati congruit, & non Hiſtoriam texere, ſed breuem narratiunculam referre propoſui. Mortuo igitur Hectore, Ilióque deſtructo, ſpes patriæ tota deperiit, omnium corda tremuerunt, ac viribus defœcatis dulcia arua linquentes alij pedeſtri itinere lares incognitos expetunt, alij marinis fluctibus remigantes fallacibus

vndis ſpem vitæ committunt. Vtrique videlicet neceſſitati conſulentes, non iam A vicinas, ſed longè remotas & incognitas nationes expetere decreuerunt: quò tantæ infamiæ notam vel paululum euitare quiuiſſent. Ex his Priamus & Antenor cum ingenti multitudine de exercitu Troiano intrantes ripas Tanais fluminis, Pannoniorum terminos ſecus Mœotidas paludes nauigio petierunt. Miſſiſque per gyrum exploratoribus, deprehenderunt è vicino locum ſuæ habitationi congruum, remotum videlicet à communi habitatione hominum, terram nullis cultam vomeribus, marinis fluctibus vndique circumſeptam. Ibi itaque fixere tentoria, & reſumptis animis ciuitatem ædificauerunt, quam Sicambriam appellauere. Viri igitur iſti fortes & validi conſueta ferocitate ſuffulti contra vicinos arma mouentes, per gyrum finitima deuaſtantes, famam ſui nominis vulgauerunt vbique. Et quoties de propriis finibus Pannoniorum populus hos exturbare voluiſſet, toties fruſtratis viribus eorum gladiis cædebatur, nec ad debellandos eos aliqua poterat facultate conſurgere. Cúmque eos nec armis, nec viribus, nec ſuffragiis aliquibus de propriis agellis extrudere potuiſſent, tandem ab inſectationibus eorum deſiſtentes, quos antè perſecuti ſunt vt inimicos, contra velle poſtmodum cœperunt colere ac venerari quaſi dominos ac vicinos. Creuerunt itaque in gentem magnam, & inhabitauerunt Sicambriam vſque ad tempora Valentiniani Imperatoris. Habebant Duces, & primarios, & vniuerſos ordines magnatorum: & ſi non eandem honoris amplitudinem, tamen priſtinæ dignitatis faſtum vel nomine tenus retinere geſtiebant. Si fortè primates aliquos elegiſſent, quaſi hereditario iure priorum patrum nomina conſeruantes, non alium ſibi patiebantur imponi, niſi quem nominis dignitas ſublimaſſet. Valentinianus ergo Imperator B arcem Romani regebat Imperij, vir ſtrenuiſſimus & amator Reipublicæ, pauperum ac humilium cultor munificus, & rebellium extirpator atrociſſimus. Aduerſum hunc Alanorum gens atrociſſima ſeruilia arma corripiens, rebelles dexteras ad deuaſtandum Imperium, vel ſeditiones excitandas, auſu temerario erigens, quæque adtrectare poterat vniuerſa deuaſtabat. Occurrit his Imperator cũ exercitu maximo ſuper fluuium Danubii, & in eos aciem dirigens, ſeruilem inſolentiam Imperiali repreſſit edicto: plures eorum bello ſuperans, alios in fugam præcipites abire compellens. Hi verò qui fugâ elapſi ſunt, Mœotidas intrauere paludes, ibique ſe communientes, ad defendendum vel potiùs reſiſtendum quæque poterant adiumenta congerebant. Perluſtratis Imperator importunitatibus loci, nolens totum fatigari exercitum, ſacramentis imperialibus conſtrinxit, per annos x. illis relaxari tributa, qui gentem hanc rebellem exinde dolo armiſue eiicere potuiſſent. Audientes hoc Sicambri, quos à Troia aduentaſſe iam diximus, animi audaciam experiri cupientes, per occulta latibula intra paludes inſidias collocant, & facto impetu ſuper Alanos irruunt: & eos nimia cæde mactantes, tandem vinctos vt inimicos Imperatori repræſentant. Hac igitur patrata victoria, & rebelles condigna vltione perdomuit, & Troianos noſtros, Sicambros videlicet, FRANCOS appellari præcepit. Expletis itaque x. annis, idem Imperator Primarium quemdam cum exactoribus de Romanorum populo miſit, qui tributum à C Francis exigerent. Franci verò indignè ferentes, quòd qui eadem ſorte Græcorum ſæuitiam euitantes de propriis finibus aufugerant, ad perſoluenda tributa Germanum ſanguinem prouocaſſent; nil morati aduerſus Primarium inſurgentes, eum vitâ priuauêre. Pariter & Legatos, quos direxerat Imperator. Conſilio

» etenim iuuenum deprauati, hæc inter ſe verba tractabant: Imperator cum exerci-
» tu Romanorũ Alanorum gentem rebellem de latibulo paludum eiicere non po-
» tuit, & nos, qui eos deuicimus, cur tributa perſoluimus? His auditis, Imperator felle feruens contra Francos mouit exercitum, ducens ſecum Ariſtarchum militiæ ſuæ Principem. Qui videlicet Ariſtarchus cum innumera multitudine ſuper Francos irruens, quemdam eorum Ducem nomine PRIAMVM gladio trucidauit, & ceteros nimia cæde comminuens, licèt cum multo diſpendio Romani exercitus, tandem eos ſuperans, terga dare compulit. Sentientes itaque Franci iram Imperatoris diu ſuſtinere non poſſe, & libertatem, quam armis adquiſierant, perdere formidantes, elegerunt magis omnibus diebus vitæ ſuæ exulari, quàm tanti nominis dignitatem ſeruili ampliùs maculari infamia. Et relicta Sicambria, media pars ipſorum cum vxoribus & liberis peruagantes Europam, huc & illuc

A vacillabant, non habentes certos lares, nec propriæ ſtationis aliquod firmamentum. Per diuerſos igitur anfractus itineris ſe ſuóſque nepotes gladio defenſabant, ſi fortè propter adipiſcenda vitæ ſtipendia progrederentur alicubi, & inhumanos aliquos ad prohibenda neceſſaria offendiſſent. Et quocumque progrediebantur, eorum terror vbique diffuſus compellebat in vnum conuenire populos; gentes innumeras adunari, vniuerſas patriæ munitiones machinis omnibus armiſvè muniri. Vulgus inſuper vniuerſum, quaſi ſpes patriæ deperiſſet, abdita quæque luſtrantes, ſe ſuóſque paruulos ad montium abdita conferebant, & vndique buccinis concrepantibus ita ex propugnaculis oppidani quique tranſeuntem populum iactis ſpiculis atque ſagittis exturbabant, ac ſi debellandam patriam eos aduentaſſe cognouiſſent. Sed gens, quæ non ad pugnam, ſed ad commeandum venerat, recto gradiebatur itinere, niſi fortè aliquem capiendi cibarij neceſſitas alicubi pergere coëgiſſet. Communis verò exercitus citato calle gradientes, abſque nimio impedimento ripas Rheni fluminis adtigerunt. Ibique in Germanorum oppidis fixere tentoria, habitauerúntque pacificè cum Principibus terræ illius. Hi verò, qui apud Sicambriam remanſerunt, incolentes videlicet ripas Danubij, elegerunt ſuper ſe Regem nomine Torcat, vnde & propterea Torchi appellati ſunt. Modico itaque tempore elapſo, intrantes Franci reſumptis viribus, & à laſ-
B ſitudine recreati, qui, vt diximus, ripas Rheni fluminis adtigerant, ad inſtar Troiæ ciuitatem ædificare conati ſunt. Sed imperfectum opus relinquentes, pari conſilio elegerunt ſibi Regem, ſicut & ceteræ Gentes, nomine FARÁMVNDVM filium Marchomiris filij Priami, & eum ſolio ſublimantes debita reuerentia excolere cœperunt. Quo defuncto, filium eius CLODIONEM in paterno ſolio ſublimauerunt. Hic in finibus Thoringorum in DISPARGO caſtello paucis diebus habitauit. Suſpecti ſemper erant Franci, & dubij, & in incerto vacillantes, dum explorarent ſedulò, ſi fortè inueniretur alicubi locellus aliquis, qui eorum habitationi videretur eſſe congruus. Et dum hoc tædio æſtuarent, relatum eſt illis ab exploratoribus, Galliam eſſe omnium regionum nobiliorem, omni refertam dignitate, conſitam nemoribus pomiferis, terram eſſe fœcundam, aptam ad omnia quæ humanis poſſunt ſubuenire neceſſitatibus. Tali nuntio animati animos & arma corripiunt, & ad vindicandas iniurias, quas à Romanis pertulerant, corda cum gladiis exacuunt, non vt fugiant, ſed vt eos exterminent; & vnumquemque ſuorum dictis aſperioribus accendunt. His fermè diebus Romani habitabant à flumine Rheni vſque ad fluuiũ Ligeris, & à Ligere fluuio verſus Hiſpanias Gothi dominabantur. Burgundiones quoque Arriani erant, & habitabant ſecus Rhodanum fluuium. Clodio igitur Rex miſſis præcurſoribus ſuis vſque ad vrbem Camaracũ, ipſe quoque cum exercitu maximo Rhenum tranſiens eos ſubſequutus eſt, & ingreſſus Carbonariam ſyluam, Turnacenſem ciuitatem obtinuit, & exinde Camaracum vſque properauit. Ibique modicum reſidens, Romanos omnes, qui in eadem reperti ſunt, gladio trucidari præcepit. Qua ciuitate
C retenta indè progreditur, & vſque ad Sumam fluuium occupauit, & ingreſſus Ambianorum vrbem, ibidem & Regni ſedem ſtatuit, & deinceps pacato iure quieuit. Regnauit igitur annis XX. & mortuus eſt. Quo defuncto, MEROVICVS ad regendum populum eligitur, & in eadem Ambianorum ciuitate regali ſolio ſublimatur. Merouicus itaque iſte, à quo & Franci prius Merouinci vocati ſunt, propter vtilitatem videlicet & prudentiam illius, in tantam venerationem apud Francos eſt habitus, vt quaſi communis pater ab omnibus coleretur. Hic genuit Childericum patrem Clodouei Regis excellentiſſimi. Erant autem Franci tunc fanatici, adorantes idola, & non agnoſcebant Regem cœli, qui creauit omnia. Mortuus igitur Merouicus, & regnauit CHILDERICVS filius eius pro eo. Childericus itaque Rex cùm eſſet nimis luxurioſus, & regnaret ſuper Francos, filias eorum violenter opprimebat. Super hac re nimium indignantes, pari conſilio, & æqualibus animis, aut eum occidere, aut de Regno expellere decreuerunt. Sentiens Childericus aduerſum ſe Francorum animos eſſe commotos, aureum vnum diuiſit in partes, vocans ad ſe Viomadum conſiliarium ſuum, & ait illi: Sentio «
gentem iſtam aduerſum me conſurgere velle, & ego vnanimitatem tuam peto, vt «
in quantum potueris, Francos mihi pacifices. Cúmque ſedatos eos agnoueris, «
mandato tu vt redeam, & aurei iſta partitio erit ſignum inter me & te. Cùm au- «

tem videro quam tibi relinquo, reuertar in pace. Sin autem, manebo apud Siſinum* Thoringorum Regem. His dictis clam fugit apud Thoringos, habitauitque cum Siſino & Baſina vxore ſua. Quo expulſo, Ægidium Romanum militem Franci ſuper ſe ſtatuunt conſilio non bono, atque inutili. Regnauitque ſuper eos annis VIII. & iunctus eſt ei Viomadus in fictam amicitiam, ob amorem Childerici Domini ſui. Et hortabatur Regem Viomadus, vt Francos aliquos malè opprimeret. Franci verò Ægidij Regis furore adtriti, conſilium Viomadi expetunt, & quid agere debeant inquirunt. Quibus ille ait: Non reminiſcitis, qualiter Romani parentes veſtros adtriuerunt? quomodo eos à Sicambria expulerunt? Et vos Regem veſtrum expuliſtis vtilem ac ſtrenuum, & eleuaſtis ſuper vos militem hunc Romanum crudelem atque ſuperbum? Sine conſilio hoc feciſtis, & nunc meritò inebriamini poculo, quod propinaſtis. Cui aiunt illi: Sine lege licèt tunc filias noſtras abuteretur, nunc pœnitet nos hoc feciſſe. & vtinam eum inuenire meruiſſemus, vt cum pace regnaret ſuper nos. His Viomadus auditis, celeres nuntios ad Childericum dirigit, vt cum pace redeat, aurei diuiſi certa præmittens indicia. Sentiens Childericus quòd deſideraretur à Francis, lætus reuerſus eſt in Regnum ſuum. Quem Franci cum gaudio recipientes, cum dedecore expulerunt Ægidium. Baſina quoque Siſini Regis vxor, apud quam latuiſſe præmonſtrauimus Childericum, ſæpiùs relicto viri thoro, conſortium noſtri Regis eſt experta. Quamobrem & cum nec multo pòſt in Franciam eſt ſequuta, cupiens loco vxoris habitare cum eo. Quam Childericus cùm inſperatè conſpexiſſet, & ad quos vſus de tam longinqua Prouincia ad eum properaſſet, inquireret: illa poſtpoſito pudore muliebri, vt erat nimis luxurioſa, tale fertur dediſſe reſponſum: Quoniam noui vtilitatem tuam & pulchritudinem, & quòd ſis habilis & ſtrenuus, è domo veni vt habitem tecum. Nam ſi in extremis terræ finibus vtiliorẽ te cognouiſſem, & hunc nihilominus expetiſſem. Complacuit Regi mulieris ſermo facetus, & eam gaudens ſibi ſociauit in vxorem. Quæ concepit, & peperit filium, vocauitque eum Clodoueum. Hic fuit Rex potentiſſimus ſuper omnes Francorum Reges, vir egregius, ac ſtrenuiſſimus, expugnator bellicoſiſſimus, Imperij dilatator, & totius æquitatis amator. Childericus itaque Rex hac tempeſtate collecto Francorum exercitu, Agrippinam ciuitatem ſuper Rhenum fluuium eſt adgreſſus. Quam omni bellorum apparatu circundans, tandem populum eundem nimia cæde vaſtatum deuicit, & munitiones vniuerſas eiuſdem ciuitatis ſibi retinens, Coloniam eam vocari inſtituit. Hanc regebat Romanus Ægidius, cuius ſuperiùs fecimus mentionem. Sed tanto exercitui reſiſtere non valens, vrbe progreſſus fugæ conſuluit, & ſic furorem Regis euaſit. Inde progredientes Franci, Treueris ciuitatem ſuper Moſellam fluuium vaſtantes ceperunt. Eo tẽpore mortuus eſt Ægidius Romanorum tyrannus, & eius filius nomine Siagrius, apud Sueſſionem ciuitatem in paterno ſolio ſublimatur. Recollecto iterum Childericus Rex Francorum exercitu, Aurelianis vſque peruenit, terras omnes, quæ ſunt in circuitu, nimia feritate depopulans. Inde progreditur Andegauis, occurſurus Adouagrio Duci Saxonum, qui eandem Andecauam debellauerat, atque protriuerat, relicto Paulo Comite ad cuſtodiendam ciuitatem. Cúmque Rex Childericus ex improuiſo ciuitatem irrumperet, & Adouagrium Ducem obtruncare decerneret, naue ſubuectus Adouagrius aufugit, Regiſque mucrone Paulus obtruncatus eſt: & principalis domus eiuſdem ciuitatis eſt igne cremata. Hac igitur patrata victoria, cùm ad ſolum proprium, hoc eſt ad Ambianorum vrbem remeare cuperet, febre correptus ſpiritum exhalauit, & regendum populum CLODOVEO filio ſuo dereliquit. Mortuus eſt autem Childericus Rex XXIV. imperij ſui anno, & regnauit Clodoueus filius eius pro eo.

* al. Biſinũ vocant

A

B

C

PROLOGVS LIBRI SECVNDI.

RELATVM eſt, vt opinor, compendioſè ſatis, quantum propoſitæ breuitati congruit, cur ad has partes Francorum populus ſit delatus, cur & tali nomine vocitetur. Sed quoniam vos intentos intueor, dum adhuc ſolis expectamus occaſum, & dum ſaturos

A greges ad ouile reducimus, paucis tantùm ſermonibus intimabo, qualiter omnem Galliam hic populus ſit peruagatus, & qualiter eam à Romanis abſtulerit. Precor etenim, ne vobis oneroſum videatur, ſi ad ſupplendam hiſtoriam, vel ad depellendum faſtidium eorum, quibus diſplicet prolixa narratio, & noua ſemper audire delectat, ſi aliqua ex opuſculis vicinarum gentium elatè* tetigero. Nam is, qui propriis ſemper delitiis affluit, etiam cùm externas tetigerit delectatur. *è latere

LIBER SECVNDVS.

CLODOVEVS igitur anno quinto imperij ſui contra Siagrium Ægidij filium arma corripuit, atque ad exturbandum eum de paterno ſolio Francos omnes in exercitum adunare præcepit. Siagrius pari modo ex omni parte collectis viribus ad defendendum ſuorum animos præparat, Romanorum fortia facta commemorans, & ad contemnendos inimicos eorum enſes acutiſſimos eſſe ſemper inſinuans. Et cùm hinc & indè vtræque acies inſiſterent, & buccinis concrepantibus vndique ſpicula mitterentur, totis viribus cum Romanis decertantes Franci, memores prioris iniuriæ, qualiter eos à Sicambria eiecerant, nulli parcentes ætati, omnes pariter deſectis ceruicibus gladiis obtruncabant: & quod B dictu etiam eſt horrendũ, plures eorum laniandos beſtiis obiectabant. Siagrius itaq; cæſum cernens exercitum ſuum, ſolus è prœlio fugit: & cùm ſe morti conaretur abſtrahere, morti potiùs deſtinatur. Nam dum Toloſam fugeret ad Alaricum Gothorum Regem, & Clodoueus victor detractis ſpoliis lætaretur, intercurrentibus nuntiis perlatum eſt Clodoueo, quòd apud Alaricum Siagrius occultaretur. Peruaſo igitur omni Regno Siagrij, Clodoueus Legatos ſuos ad Alaricum dirigit; mandans vt ei Siagrius redderetur. Sin aliter, pararetur ad bellum. Metuens Alaricus Francorum gladios experiri, per eoſdem Legatos Regi Clodoueo Siagrium mittit: mandans humiliter, vt iuxta votum animi quod meruerat redderet inimico ſuo. Qui cùm Regi præſentaretur, miſſo ſpiculatore caput eius amputari præcepit. Dehinc iam ſedato tumultu, & fugatis hoſtibus, partimque detruncatis, Regnum Siagrij, & theſauros eius vniuerſos, omnémque regiam ſupellectilem ſibi ſoli Clodoueus retinuit. Prædam verò & ſpolia occiſorum militibus vniuerſis æquè diuidenda mandauit. Non ſolùm enim villas ſeu caſtella aliqua vaſtauerant, verum etiam Eccleſias plures cum tanta auiditate depopulati ſunt, vt cum aurea quæque vel argentea vtenſilia ſibi quiſque reconderet, ea etiam quæ nullis vtilitatibus erant congrua, vel vnguibus diſſecarent, vel flammis iniecta C concremarent. Inter cetera verò Eccleſiarum ornamenta, vrceum miræ magnitudinis, mirique decoris, de Eccleſia quadam abſtulerant. Hos Eccleſiæ eiuſdem Epiſcopus per Legatos ſubſequitur, humili prece depoſcens, vt ei Clodoueus Rex vrceum reddere dignaretur ablatum. Quibus ita reſpondit: Licèt omnia reddenda forent, quæ de Chriſtianorum Eccleſiis abſtulimus, tamen ſi aliud videtur non mereri Epiſcopus, vrceum tamen, ſi noſtræ parti obuenerit, non negabo. His dictis, concitus abiit quò totius prædæ ſumma diuidenda erat. Et ſic vniuerſis militibus infit: Rogo, cariſſimi milites, vt Dei amoris gratiâ vrceum illum meæ ſorti deputetis, quatenus hunc petenti Epiſcopo reddere valeam, ne ex toto paupercula eius Eccleſia noſtra violentiâ deſoletur. Placuit vniuerſis petitio Regis, & gratanti animo vrceum reddere decernebant, cùm vnus è Francis in ſui perniciem eleuata bipenne vrceum percuſſit, & ait: Quod ei ſors dederit, cuius impertiatur à Rege, noſtras nobis partes ipſe relinquat. Obſtupefactis omnibus, ac rei iſtius nouitate turbatis, Regis indignatio patientia interim opperitur, & vrceum reddere præcepit Epiſcopo. Anno itaque expleto congregato exercitu, dum ſecundum morem giraret vniuerſos, & apparatum ſingulorum ſedulò perluſtraret intuitu, ad vltimum eum qui percuſſerat vrceum oculis conſpicatur. Et præfatam iniuriam mente reuoluens, agreſtia eius arma miratus, eum iniuriare cœpit, cur videlicet Conuentum virorum nobilium tam horrendo turpaſſet apparatu. Accipiénſque arma ſingula, cum indignatione maxima eliſit ad terram. Et cùm ille ad colligenda arma manum acclinis extenderet, Rex eleuata bipenne

» caput eius lethali vulnere percuſſit, & ait: Ita & tu anno præterito Sueſſiones A
» vrceum percuſſiſti. Quo mortuo, aduerſus Toringos eundem duxit exercitum, & eos nimia cæde proſternens, poſt innumeras cædes, poſt populi totius diminutionem, poſt patriæ deuaſtationem, reſiduos tandem, qui vitam fuga protexerant, redire præcepit, & eos Francorum tributarios fecit.

In diebus illis Gundobaldus & Godegiſilus Burgundionum Reges, filij videlicet Gundeuci, qui ex genere Athanarici Regis deſcenderat, nimia cupiditate illecti, fratrem ſuum nomine Chilpericum gladio peremerunt, & vxorem illius ligato ad collum ſaxo fluctibus ſubmerſerunt. Chilpericus iſte duas filias habuit. Nomē vni Chronna, Crochildis altera vocabatur. Chronnam verò mutata veſte Gundebaldus exilio condemnauit, Chrochildem domi retinuit. Præceperat tunc Clodoueus Rex Legatario ſuo Aureliano, vt ſibi puella nobilis quæreretur bonis moribus adornata, & habitu corporis decorata, quam ſibi coniugio copularet. Frequenter in Burgundiam Aurelianus ierat, quamobrem & Chrochildis prudentiam & elegantiam benè cognouerat. Hic acceſſit ad Regem, & puellæ prudentiam nimiis præconiis attollere cœpit. Exarſit in concupiſcentia eius Regis animoſitas, & per Legatarium virginis aures appellat, ſi fortè Francorum Regi puella nobilis & orphana cuperet ſociari. Regis mandata laturus arripit iter Aurelianus, Burgundiam tendens, & quò nouerat eſſe puellam pedeſtri itinere properat, peram ferens & baculum, reſarcitis tunicis adopertus, in ſportella abſconſa ferebat munera Clodouei. Quò cum perueniſſet, adueniente die Dominico inter reliquos pauperes ad capiendam eleemoſynam ſeſe Aurelianus immiſcuit, vt Chrochildi de Eccleſia redeunti paucos indicaret ſermones. Erat enim Chriſtiana. Quæ cùm de Eccleſia domum reuerteretur, & ſolita munificentia ſingulis pauperibus eleemoſynam impertiret, peruenit ad Aureliannm, & obtulit ei aureum vnum, totius ignara negotij. Quem cùm ille recepiſſet, cautè ſubtraxit pallium puellæ, innuens ſeſe loqui velle cum illa. Ventum eſt ad Palatium, & ſubſequente Aureliano ingreditur virgo triclinium, & miſit ancillam quæ conuocet peregrinum. Detulit Aurelianus donaria Regis, & annulum Clodouei manu B
» geſtans porrexit eum puellæ, & ait: Loquatur obſecro, mi domina, quiddam
» ſeruus tuus ſecretè in auribus tuis, vt licitè poſſim intimare mandata Domini
» mei Regis. Cui & illa: Loquere, inquit. Et educens è ſportella ſponſalia ornamen-
» ta, obtulit puellæ, dicens: Hæc mandat Dominus meus Rex Clodoueus, vt ſi ei
» præbueris tuæ voluntatis aſſenſum, abſque dilatione te recipiet in vxorem. Tantam induſtriam viri miratur puella, & cum nimia mentis alacritate donaria Regis amplexatur, & cetera ſibi recondens, annulum ſolum in theſauros auunculi
» ſui repoſuit, & talia retulit portitori: Salutem dicito Clodoueo, & quamuis non
» ſit licitum vt nubat Chriſtiana pagano, tamen ſi Domini Dei voluntas adfuerit
» cui ſeruio, quem confiteor, quem adoro, gratias diuinæ referam maieſtati, & nu-
» tum ſubſequar imperantis. Et tu noſtri ſecreti fidus adiutor vade in pace. Perlata ſunt ad Clodoueum verba puellæ, & rurſum Clodoueus Aurelianum Legatarium ad Gundebaldum dirigit, mandátque vt ei in coniugem neptem ſuam tribuat, ſi Francos velit habere pacatos. Alioquin aut tributa perſoluat, aut ad pugnandum cum eo arma corripiat. Hæc audiens Gundobaldus, mente conſterna-
» tus conuocat amicos, & conſiliarios ſuos, dicens illis: Noſtis omnes conſiliarij &
» amici mei, quòd Francorum Rex Clodoueus aduerſum nos quærat occaſiones,
» petens per Legatum neptem Chrochildem, cùm necdum eam facie nouerit. Hæc
» eſt diſſenſionis origo, hæc cauſa diſcordiæ, hæc noſtræ vaſtationis infinita per-
» ditio. Ad hoc tendit omne negotium, vt nos omnes vita priuet, deindè gentem
» noſtram ſpoliet libertate. Ideò enim vos accerſiui, vt pari conſilio ſaniorem exi-
» tum inquiratis, & communi vtilitati prouidentes, quid facto opus ſit veſtra au-
» ctoritate decernatis. His ita peroratis, Burgundiones conſiliarij eius metuentes iram incurrere Clodouei, pari conſilio decreuerunt, vt tanto Regi támque potenti puella donaretur, ne hac occaſione ad delendos eos tantæ gentis ferocitas acueretur. Metuebant enim Francos, vt ceteræ gentes, quæ cernebant eos vndique dilatari: nec eſſe aliquem, qui eorum gladius reſiſtere poſſet. Mandant ergo accelerari negotium, ne prolongata reſponſio verteretur in faſtidium. Et aduo-
» cans Aurelianum Gundobaldus, his eum cœpit interpellare ſermonibus: Quoniam

A niam occaſione petendi vxorem Domino tuo Regi domos noſtras & patriam explorare veniſti, hæc populi noſtri reſponſa dicito Clodoueo. Inaniter ſuſpicatus eſt habere neptem meam coniugem, fruſtrà concupiuit Chrochildis meæ pulchritudinem. His exaſperatus Aurelianus, ita reſpondit: Quoniam ruſticani alicuius me putas mandata detuliſſe, non hoc mandat alius niſi Clodoueus, tuus & meus Dominus: tuus, inquam, tuus, vt mittas ei ſponſam ſuam Chrochildem. Quod ſi diſtuleris, aut ei tributa perſolues, aut libertatem gladio defenſabis. Subſtomachatus Gundobaldus hæc tantùm Aureliano verba rependit: Veniat, veniat Dominus tuus Clodoueus, quoniam ad defendendam libertatem Burgundionum enſes paratos inueniet, & Domino Deo nobis auxiliante ad internecionem decidet audacia eius, & vindicabitur ſanguis gentium plurimarum, qui effuſus eſt in manibus eius. Et plura locutus, tandem conſilio prudentum virorum mitigata eſt inſania. Et ſic Chrochildem Aureliano tradidit. Quam cum ingenti gaudio Aurelianus ſuſcipiens, Sueſſionis ciuitatem ſecum vſque duxit, & reddidit eam Clodoueo. Cuius pulchritudine delectatus Rex, conuocatis Regni ſui Proceribus, ſecundum regiam conſuetudinem eam ſibi ſociauit in vxorem. Serò igitur die illo, quando more nuptiali ſimul accumbere deberent, ſic illa prior allocuta eſt Clodoueum. Audiat oro dominus meus Rex ancillam ſuam, & concedere dignetur famulæ ſuæ petitiunculam, Si inue-B ni gratiam in conſpectu illius. Cui Clodoueus: Pete, ait, quod vis, quoniam tua petitio conſequetur effectum. Ad hæc Regina ſpiritu Dei repleta, his Regem cœpit interpellare ſermonibus. Primum poſtulat ancilla tua, domine mi Rex, vt Dominum cœli patrem omnipotentem credas, qui te creauit. Deinde vt Dominum Ieſum Chriſtum, qui nos redemit, à patre de cœlis miſſum ad ſalutem credentium confitearis. Tertiò Spiritum ſanctum & illuminationem omnium iuſtorum agnoſcas; & agnoſcens omnem ſimul venerare diuinitatis vnicæ maieſtatem, & in tribus perſonis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nihil priùs, nil poſteriùs, nil minus ſuſpiceris: ſed æternitatem tota mente & coæqualitate complectaris. Et idola, quæ non ſunt dij, ſed muta ſimulachra, ſuccendas, Eccleſiáſque Dei mei, quas ſuccendiſti, reædifices, & baptiſmum recipias in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et hoc ad vltimum peto, vt requiras theſauros patris mei & matris meæ, quos Gundobaldus auunculus meus nequiter interfecit, quorum ſanguinem Dominus vleiſcatur. Et ait Rex: Hoc ad præſens mihi videtur haberi difficile, vt deos meos relinquam, & Deum tuum colam. Sed cetera vt potero faciam. Cui & illa: Hoc eſt, inquit, maximum & ſingulare, quod poſtulo, vt Dominum cœli colas, per quem velis nolis regnas, in cuius nomine aduerſariorum caſtra facilè ſuperabis. His ita peroratis, cubiculum introgreſſi pariter accubuerunt, & nuptialiter ſolemniſantes in gaudio & lætitia totius anni ſpatium expenderunt Expleto itaque anno, ad Gundobaldum iterum Clodoueus Aurelianum dirigit, mandans vt Chrochildis vxoris C ſuæ theſauros ei tranſmitteret. Irâ feruens Gundobaldus Aureliani verba vix ſuſtinet, & in hæc verba tandem prorumpit: Nunquid in manibus Clodouei Regnum meum tradetur, aut theſauri mei? nonne obteſtatus ſum, & dixi tibi Aureliane, vt non venires amplius explorare ſubſtantiam Regni noſtri, vel Principum noſtrorum felicitatem? Salutem populi noſtri teſtor, niſi citò reuerteris, & receſſeris à me, ego interficiam te. Cui Aurelianus ita reſpondit, dicens: Viuit Dominus meus Clodoueus Rex, & Primates Regni eius, quia non te timeo, dum Dominus meus aduixerit. Et ſic mandat proprius tuus & meus Dominus Clodoueus, quia tibi eſt occurſurus, vt theſauros vxoris ſuæ recipiat. His auditis, Burgundionum maiores dederunt Regi ſuo conſilium, vt vniuerſa quæ fuerant patris eius vel matris, Chrochildi abſque dilatione redderentur, dicentes Regem eſſe ferocem, populum ſine Deo, pactum debere ſtabiliri cum talibus, ne vnanimiter irruentes in eos, terram pariter delerent ac populum. Quid plura? Reddit Gundobaldus Legatario Regis omnem Chrochildis ſupellectilem, & ex theſauro ſuo auri puriſſimi & argenti fabricaturas pretioſiſſimas, & ait ad Aurelianum: Quid reſtat ampliùs, niſi vt vniuerſum Regnum meum Clodoueo dare debeam? Reuertere citò ad Dominum Regem tuum, quia habes quod ei deferas, munera multa. Metit meſſem, quam non ſeminauit, & colligit

„ quod non ſparſit. Et ait Aurelianus: Filius tuus eſt dominus meus Clodoueus. A
„ Non contriſteris ſi modicum iſtud ei detulero. Ex hoc nunc omnia veſtra com-
„ munia erunt. Et dixerunt Burgundiones: Viuat Rex, qui tales Legatos habet. Reuerſus eſt Aurelianus ad Dominum ſuum, & reſtituit ei omnia quæ reddiderat Gundobaldus.

In diebus illis dilatauit Clodoueus Francorum Regnum, vſque ad Sequanam, & accipiens caſtrum Miledunenſem, tradidit eum Aureliano Legatario, cúmque Ducem Prouinciæ illius eſſe inſtituit. Dehinc Aurelianis vſque perueniens, Francorum terminos vſque ad fluuium Ligeris protelauit. Interim Regina Dominum ſuum adhortabatur, vt Deum coleret, & muta ſimulachra ex omni Regno ſuo deleret, ſi victor aduerſus inimicorum omnium impietates eſſe cuperet. Deludebat eam Clodoueus, & ſubſannabat: non tamen exprobrando, ſed blandiendo potiùs, vitæ monita refutabat. Ad hoc vtique ventum eſt, vt Regina conciperet, & pareret filium, & iuxta ritum Chriſtianorum ad abluendum ſacro beptiſmate in Eccleſiam deferri præciperet. Baptiſatus, & ſignatus, & ſacro chriſmate delibutus. quem INGVMEREM vocauerunt hi, qui eum de ſacro baptiſmate ſuſceperunt. Nec mora defungitur infans, & res ſicut euenerat innuitur Clodoueo. Triſtatur pater anxius, primam ſobolem cùm inſperatè deferri videt ad tumulum, & Reginam increpat, cur videlicet in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſignaſſet infantulum. Adfirmabat enim inſanus, quòd ſi diis ſuis dedicatus fuiſſet, non tam citò priuaretur hac luce. Regina verò gratias Deo referebat, quòd eius primogenita in cœleſti gloria ſublimaſſet. Poſt autem hunc peperit & alterum, & ablutum fonte baptiſmatis CLODOMIREM vocauerunt. Et hic cùm ægrotare cœpiſſet, verbis Reginam aſperioribus increpat Clodoueus: aſſerens iſtum etiam nulla ratione viuere poſſe, niſi quo modo vixerat & alius. Sed orante Regina, & Domini miſericordiâ præcurrente, vitæ pariter & ſoſpitati reſtitutus eſt infantulus. Rex itaque credere differebat, nec monita ſalutis audire volebat, donec tandem aliquando bellum contra Alemannos Sueuóſque moueret: in quo compulſus eſt confiteri, quòd Deus ſolus poteſt auxilium præſtare credenti. Nam cùm hinc & indè vtræque acies inſiſterent, & perſtrepentibus buccinis cominus iacula mitterentur, nec Francorum vires ad proterendos inimicos ſufficerent, proſpexit ex alto Dominus, & miratus laborem mulieris virum infidelem ſaluare cupientis, immiſit timorem ſuum ſuper Francos. Et iam terga dare volebant, cùm Aurelianus nomen Domini ad adiutorium interpellans, his Regem verbis conſtan-
„ ter alloquitur: Crede tantummodo, Domine mi Rex, Dominum cœli, quem
„ Chrochildis prædicat, & inclamato eius nomine tuos celeriter conteres ini-
„ micos. Hoc Rex animatus alloquio, ad cœlum oculos eleuat, & cum lachry-
„ mis hac Dominum voce precatur: Ieſu bone, quem Chrochildis Regina mea
„ prædicat eſſe Filium Dei viui, qui ſubuenis in tribulatione, qui das auxilium
„ in te ſperantibus, tuum auxilium deuotè poſtulo, non abneges mihi ſoli quod
„ plurimis eſt collatum. Quòd ſi mihi victoriam dederis, & in hoc virtutem tuam C
„ expertus fuero, credam tibi, & baptiſabor. Nam inuocaui Deos meos, & elon-
„ gati ſunt à me, & nullam eos ſuſpicor habere virtutem, qui nec occurrunt, nec
„ auxilium deferunt inuocati. Te inuoco, te confiteor, te iubente noſter con-
„ fortetur exercitus, & aduerſariorum noſtrorum audacia conteratur, vt vel ſi victoriam non mereor, tantummodò ab eis liberer. Et cùm hæc ita peroraſſet, ac nomen Domini cum interno rugitu cordis inclamaſſet, defectis viribus terga dederunt Alamanni vitæ ſpem fugæ credentes. Sed cùm & Regem ſuum cernerent interfectum, retrouerſi Clodoueo ſupplicant, vt tantam ſtragem ceſſare præciperet, ſua omnia ſéque dedentes. Qui cùm imminentem plagam ceſſare feciſſet, terras eorum nimia populatione vaſtauit, & eos ſub tributo conſtituit. Hac igitur patrata victoria, reuerſus in Franciam narrauit vxori, qualiter per inuocationem nominis Ieſu Chriſti victoriam meruerit obtinere. Læta ilicò Chrochildis efficitur, & lachrymis ſuperfuſa ſanctum Remigium Remorum Archiepiſcopum ſub feſtinatione conuocat: vt ipſe videlicet ſuppleat quod in marito Dominus per eam iam cœperat operari. Pandit Epiſcopus ſalutis ianuam, & torrente ſcripturarum

A ſitientem animam reficit peccatoris. Mitigatur amentia Regis, & ex lupo mutatur in ouem, & vacuus ad Dominum venire formidans mille hoſtias præparat, quas ſecum offerat creatori. Necdum initiatus in ſacris fit ſuæ genti Apoſtolus, nomen Domini gentibus prædicat, exercitui comminatur, ne vltra ſimulachris incuruentur. Quid plura? fit ſubitò concurſus populi, exercitus omnes dextras iungunt, pares animos offerunt creatori, & qui tardior currit ad lauacrum quaſi ignauior à cæteris incuſatur. Et conſertis manibus videns acies ad Eccleſiam conuolare, & ob amorem Regis antea etiam baptiſari cupiebant, quàm baptiſmatis iura cognouiſſent. Hac igitur frequentia conſtipatus ſubintrat Eccleſiam Rex victurus. Cúmque perſenſiſſet, per thymiamatis redolentis thuriſve fragrantiam, & miraretur parietes cortinis palliiſque velatos, pauimentum omne diuerſis floribus fuiſſe reſperſum, quæſiuit à Pontifice ſi eſſet hoc paradiſus, vel futura gloria, quam ei in ſua prædicatione promiſerat. Ad quem Epiſcopus: Non, inquit, hoc eſt paradiſus, quem pollicitus ſum domino meo Regi, ſed eſt Eccleſia Dei per quam, & in qua bonis operibus adquiritur gloria illa indeficiens regni cœleſtis, quã ab origine mundi præparauit Dominus his qui diligunt eum. Tantam denique gratiam ſubminiſtrauit Dominus in populo, vt non iam viceni, vel centeni ad locum baptiſterij conuenirent, ſed vniuerſam penè ciuitatem in vnum conuolaſſe crederes, vnam dediſſe ſententiam, pares animos

B obtuliſſe creatori. Interiori igitur gaudio conformati applaudebant in vnum, & Regem ſuum his adhortabantur alloquiis: Dominus noſter Rex proſequatur incœptum, quia & nos mortales Deos abiicimus, nugaces contemnimus, manufactos expellimus: & Deum verum quem prædicat Remigius incontaminata credulitate recipimus, & eum fidei veneratione complectimur. Hunc Deum enim Chriſtianitatis credimus, & adoramus, & in hac religione vſque ad terminum vitæ permanere parati ſumus. Quid plura? venit ad baptiſmum quaſi nouus Conſtantinus abnegatis diaboli pompis, & feroces animos humilians creatori. Huic deuotioni congaudens Epiſcopus, protenſis manibus in ſublime Dei potentiam collaudabat, & Regem his hortabatur alloquiis: Mitis en, inquit, depone colla Sicamber, idola varia crema, cultum venerare diuinum. Priſtinos errores, & fana priora relinque, & ſanctas ædes vel nunc renouare ſtudeto. Igitur Rex omnipotentem Dominum in Trinitate confeſſus baptiſatus eſt à ſancto Remigio, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & ſacro chriſmate delibutus cum ſignaculo crucis videlicet Domini noſtri Ieſu Chriſti. Baptiſati ſunt de exercitu illius ampliùs quàm tria millia, baptiſatæ ſunt & ſorores illius Alblofedis & Landechildis, inſuper totus Francorum populus. Nam Dominus noſter Ieſus Chriſtus abundanter his ſanctam gratiam infundebat. Hac occaſione

C ſuæ fidei gratiam Gallica diſſeminabat in tellure. Ecce Regem reddimus innouatum, neceſſe eſt vti & paginam pariter innouemus. Sed prius quieti modicum membra locantes reſumamus flatum, quo facilius die craſtino materiæ noſtræ valeamus referre ſequentia..

PROLOGVS LIBRI TERTII.

NONDVM noctis deterſa caligine ad perſoluendum debitum, quia importuni fœneratores inſiſtitis, & pigritantes artus excutitis, è lectulo ſocordiam meam verbis aſperioribus increpantes, cur non iam adhuc penè dormiens extenderim digitos ad ſcribendum, cùm nouerit vnuſquiſque veſtrùm qua conditione grauetur, qui mercede conductus aliis ſeruire compellitur. Priùs ad paſtum reducemus ouiculas, prius agniculos modico lacte potabimus, prius & tectulo eos contutabimus, & cùm ſub frondoſa arbore membra locauero, ſi vos adfueritis, & iactis globis vel lapidibus, ne modico gregi inſidietur, lupum nobiſcum exturbaueritis, tunc fortè liberiùs atque commodiùs exſoluere potero quod repetitis. Et ne vobis vi-

deat innectere moras, dum nocui aëris nebulas formidantes Auſtri ſpiramina, qui eas ſubmoueat, vel aranearum telas diſrumpat, quibus herbæ ſolent infici, præſtolamur: iam nunc in alteram partem nos ducentes conſiſtamus in vnum, & tædium veſtrum hac modica relatione leuabo. A

LIBER TERTIVS.

Baptisato, vt diximus, Rege noſtro Clodoueo, & vniuerſo exercitu eius ſacro chriſmate delibuto, tanto Regina dicitur exultaſſe tripudio, vt in conſpectu omnis populi ſolo procumbens, & lachrymis ſuperfuſa Domini benediceret maieſtatem, quia in ea dignatus fuerat adimplere, quod ſcriptum eſſe in Apoſtolo legerat qui dicit, *Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem.* Ex tunc Francorum virtus & gloria ita Domino procurante magnificata fuiſſe refertur, vt non ſolùm vicinæ gentes, verùm etiam longè remotæ eorum amicitias expeterent, & eos conſanguinitatis gratia ſibi fœderari vel conſortiari cuperent. Vnde contigit vt Theodericus Italiæ Rex, qui in Italia Gothis imperabat & Romanis, Landechildem Clodouei ſororem ad coniugium expeteret & acciperet. Is igitur Theodericus quis fuerit, vel vnde originem duxerit, ſi modicis verbis euoluero non vobis onéroſum habeatur: præſertim cùm heri promiſerim me aliqua relaturum de opuſculis vicinarum gentium. Theodericus igitur iſte, vt Idatius refert, ex Macedonum deſcẽdit origine, illorum videlicet, qui ſumma ſorte de Troia cum noſtris aufugerant, & Macedoniam armis domuerant, inſuper & peruaſerant. Hanc inſectantes Romani, ſicut & ceteras nationes, multis eam prœliis attriuerũt, captiuos ſecum adducentes, & ſpolia multa ferentes. Adductus eſt inter reliquos puer quidam Theodericus nomine, & puella quædam quæ Lilia vocabatur. Hij ſorte militaris prædæ deuoluti ſunt in partem Idatij Patricij, & fideliter ſeruiendo domini ſui gratiam pleniter ſunt adepti. Erat huic Idatio vxor nomine Eugenia decora valde, ſed ſterilis. Ob hanc cauſam adoptauerunt ſibi in filium Theodericum, Liliam in filiam, & ſingulari dilectione excolebant. Quos cùm amandi lege conſueta nutibus & ſibilis, iocis & amplexibus incubare conſpicerent, coniugio copulari permiſerunt. Et aduocans Eugenia puellam dixit ei ſecretius, cùm ad viri coitum acceſſeris, quæcumque tibi nocturna viſione occurrerint in craſtino mihi referes vniuerſa. Putabant enim inſani & væcordes vniuerſa prouenire, quæ prima nocte copulationis ſomniaſſet mulier deſponſata. Hanc conſuetudinem ab inſipientibus & ruſticis adhuc etiam conſeruari quaſi veracem, cùm ex toto inanis ſit & abiicienda, plurimi aſſeuerant. Abiit mulier, & obdormiuit, & tamen ei in ſomnis fictitia quaſi præſentia demonſtrata ſunt. Vidit in ſomnis quaſi de vmbilico ventris ſui exire arborem excelſam & ſublimem, ita vt penè nubium altitudini coæquari videretur: filium videlicet ſignans, qui ex vtero illius generandus erat. Et euigilata præ pauore narrauit viro ſuo ſomnium, inſuper & ſecretum dominæ ſuæ nil morata nudauit. Quæ cùm manè ſurrexiſſet edocta à marito, non vt euenerat, ſed fallens dominam ſuam ei aliter eſt locuta. En, inquit, domina mea tua verba rememorans, iuxta virum hac nocte obdormiui, & vidi per ſomnium quaſi equum & equam omnium pulchriores ingredi in domum dominorum meorum, quos ſubſequebatur pullus habilis & laſciuus ſua pulchritudine ſuperans omnes greges equorum. His auditis, Idatius & Eugenia putauerunt ſibi ſobolem adfuturam, & ob hanc gratiam Theodericum & Liliam libertate donauerunt, & multis muneribus ditauerunt. Conceptum puerum Lilia peperit; & vocauit eum nomine patris ſui Theodericum. Creuit puer, & ablactatus eſt, & adoptans eum Idatius in filium, cum omni diligentia eum enutrire præcepit. Fuit enim decorus aſpectu, ſtatura procerus, ſeculari prudentia & calliditate munitus, & corporis nimia fortitudine circumſeptus. Defuncto igitur Idatio & Eugenia, iuſſus eſt militare Theodericus, & ſic Leonis Imperatoris gratiam emeruit: & imperiali Palatio apud Conſtantinopolim ingenuitatis & audaciæ nomen ſibi acquiſiuit & laudem. Ptolemeus quidam ex Senatorio ordine huic in amicitiam ſingularem ita deuinctus eſſe refertur, vt eum vſque ad diem ſui obitus ſuo con- B

A ſilio & prudentia ab obuiantibus periculis inuidorum tutare conatus ſit. Et dum quibuſdam Theoderici prudentia placeret, dum & quibuſdam inuidiæ cauſa videretur onerosa, per internuntios communi conſilio ab Imperatore Itali petiuerunt, vt eis Theodericus Patricius inſtitueretur, quatenus eius prudentia ſingulari ab inſtantibus inimicis tueretur Romana libertas. Placuit hoc Imperatori, & eum Romam dirigẽs, Patriciatus honore ſublimatus eſt, & cum Herulis prœlia multa commiſit, & eos ad internecionem vſque deleuit. Vnde contigit vt cùm die quadam aduerſus eorum Regem prœlium concitaſſent, & ex vtróque exercitu plurima hominum multitudo mutuis vulneribus ſternerentur, ſentiens Theodericus ſuorum gladios defeciſſe, terga dedit, & ita cum ſuis fugiens Rauennam eſt ingreſſus. Quem cùm inſperatè Lilia mater inſpexiſſet, ſic eum exaſperans & illudens increpare cœpit & dicere. Quæ, inquit, ô mi nate, dementia ita te " compellit abire præcipitem? Non iam quò fugias, niſi vt ſubleuatis veſtibus meis " ingrediaris vterum, de quo paruulus oriendo produſti. Quod ille audiens, & nimia " verecundia perfuſus, recollectis paucis militibus, optans magis mori quàm amplius viuere, cùm iam diſperſi eſſent ad prædandum, quaſi ex improuiſo inimicis occurrit, & eos imparatos inueniens veluti vulgus ignobile ſuperauit, & eorum Regem gladio trucidauit, vxorem inſuper ac liberos interfecit, Regnúmque & gentem Herulorum, & nominis dignitatem ad nihilum vſque deduxit, & eorum ſpoliis ditatus eſt, ita vt Chrœſi opes ſuperaſſe ſe crederet. Hoc cùm relatum fuiſſet Imperatori, extimuit protinus, ne ſimiliter aduerſus eum aliquando arma corriperet, & eum vita priuaret & imperio. Tunc etiam & perſuaſum eſt Imperatori à quibuſdam æmulis, quibus Theoderici liberalitas & prudentia diſplicebat, qui eum quoque accuſauerant crimine peſſimo, vt Theodericum ſub feſtinatione ad ſe venire præciperet & eum vita priuaret. Theodericus igitur nihil doli ſuſpicatus, cum XII. millibus fortiſſimorum bellatorum Conſtantinopolim vſque properauit, & ſic occurrit Imperatori. Decretum erat ab vniuerſo Senatu, vt cùm Theodericus ſolus ingrederetur Palatiũ, membratim ſcinderetur totus, & ita de medio viuentiũ tolleretur. Sed Ptolemæi amici ſui cõſilio conſeruatus, & aſtutia liberatus eſt. Acceſſit enim ad Imperatorem, & eũ his alloquutus eſt verbis. Indignum nimiũ eſt maieſtati veſtræ, domine mi Imperator, vt ſic fraudulẽter homo ille interficiatur ſine lege, ſine iudicio, ſic ſeparetur à ſuis, ſic opprimatur à noſtris. Priùs omnibus cauſa criminis exponatur. Priùs ad ſuos Senatores etiam de Curia noſtra nobiliores dirigantur, qui rem diligenter examinent, qui offenſionum culpas multiplicare didicerunt, vt cùm ab vtriſque morte dignus fuerit iudicatus, tunc decentiùs atque liberiùs, aut beſtiis ſubrigatur, aut capite puniatur, vel ſuſpendio pereat. Interim viuus teneatur & vinctus. En & ego cum Legatis veſtris abire paratus ſum. Eliguntur denique quinque viri nobiliores de Curia Imperatoris, qui vt ſuggeſſerat Ptolemæus ad Gothos Italóſve Imperatoris mandata deferrent. Iuſſu Imperatoris abiit cum eis Ptolemæus, & ſecretiſſimè præmiſit puerum qui Gothis vniuerſa nuntiaſſet, & qui intimaret Legatos omnes eſſe vinciendos, pariter & Ptolemæum, & quarumdam pœnarum oſtentatione perterrendos, niſi eis velociter dominum ſuum Theodericum ſanum & incolumem redderet Imperator, & cum proſperitate eos omnes qui cum eo erant ad propria redire permitteret. Quid plura? necdum verba finierant qui miſſi fuerant Senatores, & ecce vndique vinciuntur, ad ſuſpendendum cruces aptantur, gladij acuuntur, & diuerſa mortium genera præparantur: eos pariter enecare comminantes, niſi Dominus ſuus eiſdem redderetur, & ſacramento firmaret Imperator, vt eos omnes qui cum eo erant, incolumes ad propria redire permitteret. His anguſtiis arctatus Imperator, vellet nollet Theodericum Gothis reddidit, & eos omnes cum proſperitate repatriari permiſit. Cùm ergo Theodericus cum ſociis ad propria remeaſſet, comperit Auares in Italiam introiſſe, populum & patriam deuaſtaſſe, vrbes plurimas ſolo coæquaſſe, & Romam vſque veſtigium velle protendere. Tandem reſumptis armis & viribus eos omnes de patria expulit, & vſque ad Pannoniorum terminos inſequutus, & iuxta eorum exercitum tentoria fixit. In die igitur craſtino, aſſumptis ſecum militibus ſex, ſeptimus ipſe caſtris eſt egreſſus, vt Auarorum caſtra per ſemetipſum exploraret. Simili modo Auarorum quidam Xerxes nomine ſingulariter è ſuorum caſtris eſt egreſſus, vt & ipſe

quaſi potentiſſimus prœliator potentiam perſequentium exploraret. Quem cùm A ſingulariter oberrantem Theodericus inſpexiſſet, tres è ſuis comitibus ad eum capiendum ire mandauit, quos Auar ſolus fugam fingens, & ſæpiùs loca reflectens, ſingulariter interfecit. Alios tres iterum abire imperat, ſed ſtatim vt primos fefellerat, fallere tentauit & alios, & in oculis Theoderici eos haſta deiecit & gladio. Poſt hæc Theodericus cum eo ſingulariter decertans, in brachio eum vulnerauit, tandémque deuictum ſecum ad caſtra ſuorum ipſe reduxit. Cuius prudentia & fortitudine delectatus, verbis eum ſuauioribus eſt hortatus, vt cum eo pacificè remaneret, munera plurima promittens & honores. Qui paruipendẽs preces & munera, hoc ſolum quotidie precabatur, vt ad ſolum proprium Theodericus redire permitteret. Et cùm eum vllatenus retinere non poſſet, tandem abire permiſit, & ipſe eum ſubſequutus eſt vſque ad Iſtriam fluuium. Quem cùm Auar tranſnataſſet, reſpiciens retrò ſic ab altera ripa Theodericum eſt alloquutus: Quoniam libero me arbitrio reſtituiſti, iam nunc ad te reuertar, eróque tibi fideliſſimus. Reduxit eum Theodericus ſecum, multiſque ditatum muneribus contra Vuandalos & Sueuos eum ſæpiùs comitem habuit, quoniam omnia proſpera illi prouenire cernebat. His ita geſtis, & fugatis Auaribus, Romam cum proſperitate Theodericus reuerſus eſt victor. His fermè diebus ad Clodoueum Theodericus Legatos ſuos miſit, mandans vt ei ſororem ſuam Landechildem in matrimonium tribueret, & ex hoc pacis firmiſſimum pactum inter ſe cuſtodirent. Annuit eius petitionibus dominus noſter Clodoueus, & cum honore maximo ſuam ſororem ei tradidit. B Quam Theodericus benignè ſuſcipiens, eam ſibi ſociauit in vxorem. Quæ peperit ei filias duas, & cum eo pariter & ipſa benigniſſimè conuerſata eſt, donec earum vnam beato Sigiſmundo Regi & martyri in matrimonium copularet. Alia verò cum matre ſua domi reſidens poſt mortem Theoderici, cùm viro cuidam ignobili connubio illicito copulari cuperet, à matre prohibita eſt. Sed conceptam ſaniem mente reuoluens, iniuriam quam pertulerat refudit in matrem, & eam quaſi nefariam veneno interfecit. Quod cùm comperiſſet Rex, qui patri ſuo ſucceſſerat, tanti piaculi malum debita vltione decreuit eſſe vindicandum, & eam balnei calore præfocari præcepit. Sed de his ſatis dictum, & iam ad hiſtoriæ ordinem recurramus, præſertim cùm adhuc Theoderici iſtius hiſtoriam ad ſupplendum noſtræ narrationis ordinem nobis neceſſariam ſuſpicemur.

Clodoveus igitur anno 11. ſui baptiſmatis contra Gundobaldũ & Godegiſilum arma corripuit, & in eos aciem dirigens, ad vlciſcendos veteres vxoris ſuæ iniurias Francorum animos acuit, Burgũdiones vniuerſos aut gladio trucidare aut tributo graui ſubiugare decernens. Contra quem Gundobaldus & Godegiſilus exercitũ magnum præparant, & ad ſe defendendũ, licèt redarguente conſcientia pœnam fratricidij mererentur, cum omni bellorum apparatu ætatis vtriuſque viros conglomerare fecerunt. Et ſic collecta omni multitudine Diuionem vſque properarunt, & vtrinque totis viribus concertantes terga dederunt Burgundiones, & tanta feritate depopulatus eſt eos Francorum exercitus, vt vix poſſit colligi numerus occiſorum. Gundobaldus itaque de prœlio fugiens, in Auenionem ciuitatẽ ſe C reclusit, atque communiuit, acſi tanto Regi reſiſtere poſſet. Sed manus eius quandoque ſe effugere non poſſe perſentiens, & offenſionis ſuæ modum reformidans, Aredium quemdam conſiliarium ſuum, virum ſapientem atque modeſtum, ad Clodoueum direxit, qui furentes eius animos ſuo moderatiſſimo eloquio * viri ſapientis mitigata eſt ira Regis, & cum propoſitione fratricidij dedit Gundobaldus domino noſtro Regi auri & argenti pondera multa & immenſa, pro perpetrato videlicet ſcelere, ne Regis animus amplius moueretur. Hanc autem conditionem inter ſe ſtatuerunt, vt per ſingulos annos ſæculi ſuperuenturi tributum Burgundiones Francis præſentibus ac futuris exoluerent. Clodoueus igitur onuſtus præda, his atque muneribus honoratus, victor ad propria remeauit. Erant autem Gundobaldo filij duo, Sigiſmundus & Godegiſilus. Eodem verò tempore apud Viennam vrbem terræmotus accidit maximus, & multæ Eccleſiæ ſubuerſæ ſunt. Domus inſuper quamplurimæ ita eodem motu cõcuſſæ referuntur, vt etiam fundamenta ipſarum ab imis ſedibus ſoluerentur. Nec mora oberrantes lupi, & alię beſtiæ feroces terræ motum ſubſequuntur, & per ciuitatis portas cum impetu formidabili irrũpentes, ſi quem fortaſſe offendiſſent hunc miſerabiliter laniabãt,

* Deeſt aliquid.

A & puerorum aliquos ad ſyluestria protrahebant, catulis vtique diuidendos. Hac peſte vaſtata eſt ciuitas penè per vnius anni ſpatium, & tota eiuſdem ciuitatis regio. Eodem verò anno adueniente Paſchali ſolemnitate, dum S. Mamertus eiuſdem ciuitatis Epiſcopus Sabbatho ſancto more ſolẽni offerret ſacrificium Creatori, regale Palatium vrbis eiuſdem diuino igne crematum eſt. Videns igitur præfatus Pontifex ſuper miſeros accolas pagi illius diuinum exarſiſſe furorem, & feras irrationabiles ratione vtentes homines permiſſione Dei omnipotentis irrationabili feritate vaſtantes, tanti infortunij remedium à Domino monuit eſſe quærendum. Præcepit namque populo vniuerſo, vt cum gemitu & contritione ſpiritus per triduum more Niniuitarum ab alimentis abſtinerent, & operti ciliciis, & nudatis pedibus incedentes, loca ſacrata flendo & orando circuirent, clamantes Kyrie eleyſon, ſi fortè hac humiliatione placatus Dominus tam terribilem exterminationis ſententiam in beneuolentiam commutaret. Inſtituit etiam vt per annos ſingulos in eadem Eccleſia Letaniæ per triduum agerentur, ad quas vniuerſus populus conueniret, & ne ampliùs feraliter abſumerentur, preces ſupplices effunderet Creatori. Vidit Dominus afflictionem populi ſui, & pepercit creaturæ ſuæ, ne vaſtaretur ad internecionem, hac plurimum deuotione delectatus eſt. Ita lupi ſæuientes repulſi ſunt, ita vindicta cœleſtis repropitiante Domino conquieuit. Ita generalis luctus in gaudium eſt mutatus, dum ceſſauit B tribulatio, dum in manſuetudinem beſtiarum feritas eſt conuerſa. Hac ſancta conſuetudine delectata eſt ſancta mater Eccleſia, & cum auctoritate Romani Pontificis per vniuerſum orbem inſtitutum eſt, vt in his diebus tribus, id eſt ſecunda feria ante Dominicam Aſcenſionem, tertia videlicet, & quarta, ad Eccleſiam conueniat populus. Et ſic Letanias celebrent, vt ſicut eodem tempore ab inſectantibus lupis per Dei gratiam defenſus eſt populus Viennenſis, ita & nunc Dei miſeratio ſpiritales lupos, id eſt, diabolos à nobis amoueat, & ſanctam Eccleſiam ſuam defenſare dignetur, ne callidus hoſtis ſua feritate commaculet, quod Domini ſanguine cognoſcitur eſſe redemptum. Precatur ibi pro ſtatu Eccleſiæ, pro incolumitate Principum, pro ſerenitate aurarum, pro terræ frugibus, & pro diuerſis populi incommoditatibus, vt Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro ſua pietate & miſericordia ſuæ ſanctæ Eccleſiæ ſtatum in omni proſperitate cuſtodiat: Principes populi Catholici ita protegat, & conſeruet, vt accincti fortitudine ſpiritali procul à nobis expellant omnes barbaras nationes: aëris temperiem bonam nobis tribuat, agrorum ſterilitatem in opimam fœcunditatem ipſe commutet, fruges cuſtodiat, atque multiplicet, & ad maturitatem vſque perducat: corporum quoque noſtrorum incommoditates medicabili virtute depellat, & ſanos atque incolumes in ſuo ſancto ſeruitio nos conſeruare dignetur. Pepulit Auſter nebulam formidabilem aranearum, telæ diſruptæ ſunt, nociuus aër ſubmotus, ad paſtum ouiculæ ſunt ducendæ, ne procacis linguæ flagello percutiar & verberer. Vos verò nemine ſciente C cautè me ſequimini, ſi quid ampliùs audire delectat, & cauete ne hoc quoque Domini mei ſentiant, quia mihi plurimum iraſcentur, ſi me deprehenderint otiantem vobiſcum atque fabulantem.

PROLOGVS LIBRI QVARTI.

HORA diei decurſa iam tertia, quartum iuuante Domino huius Operis inchoabo Libellum, quia & ſub frondoſa arbore reſidentes æſtum Solis declinauimus, & lupus, qui inſidiabatur ouibus, territus abiit. Conſtrinxerunt enim fauces illius, quibus pariter inſidiabatur, nec iam vt lupus vlulat, ſed vt vulpecula gannit, humiliauit oculos, ceruicem flexit, alteratur in voce, incedit vt languidus, non vt feritatem ponat, ſed vt incautos decipiat. Vtrum gallinas inſpiciat, an ſitiat agnos, habetur incertum: &

A

ſi pellem mutaſſet Æthiops, in ouem pariter & hunc ſe crederem immutaſſe. Quod ſi mentitum habitum exuerit, & oues noſtras ampliùs conſueta feritate peruaſerit: peram paſtoralem, quam propè cernitis, lapidibus impleuimus, fundam præparauimus, non nos ſegnes & imparatos inueniet, audacter eum expectabimus, funda deiicietur & lapide. Et quoniam ſpectatis ad Auſtrum, & non verbis, ſed nutibus intuitis, vt ſicut Romanos à Gallis attritos & expulſos inſinuaſti, Gothos pariter tangam, & qualiter eorum rabies ſit compreſſa, plano ſermone demonſtremus. Faciam quod hortamini, ſi vos promiſeritis nulla nos ampliùs inquietudine pulſaturum, & ſi ruſticitatem meam mecum ipſi celaueritis, ne virorum nobilium quàm vrbanas aures lædat ſermo pauperior, quia tanti Regis Hiſtoriam auſu temerario decuſtaui, quam ſenſatus aliquis præconiis innumerabilibus extollere debuiſſet.

LIBER QVARTVS.

B

CLODOVEVS igitur, cuius religioſum animum diuinus feruor afflauerat, zelo fidei accenſus, non ſolùm de propriis finibus exturbabat hæreticos, verùm etiam ſi aliquos vicinarum gentium minus religioſos eſſe comperiſſet, aut eos ſedulis irruptionibus edomabat, aut duris nexibus ſeruitutis violenter opprimebat. Vnde contigit, vt aduerſus Alaricum Gothorum Regem arma corriperet, quem Arriana prauitate fœdatum totius vulgi opinione comperrerat. Alaricus iſte audax & validus, & vir ampliſſimi animi extitit, proſperis euentibus ſemper clarus, ac nimia feritate præcinctus. Hunc ſæpiùs Clodoueus Rex per Legatos admonuerat, vt ab Arriana prauitate deſiſteret, & æqualem diuinitatem in tribus perſonis, Patris & Filij & Spiritus ſancti, eſſe crederet, ſi eum ſibi in amicitiam retentare cuperet. Sed Alaricus conſueta feritate ſuffultus, propriis viribus confidere cœpit, & hoc etiam indignè ferens, cur talia auderet eum ſæpiùs iniuriabat, & pro gratiarum actione contumelias inferebat. Quamobrem & aduerſus eum, vt dictum eſt, multoties arma ſuſtulit Clodoueus, & eum multis bellorum incurſionibus laceſſiuit, donec tandem Paternus quidam Legatarius Clodouei, vir ſapiens & modeſtus, efferos Alarici animos penè inflecteret ad credendum, pacis & inimicitiæ iura perpetuo inter vtroſque conſerere cupiens, niſi ceterorum infidelitas obſtitiſſet. Petiuerat enim vir modeſtus, vt in tondenda barba Clodouei patrinus eius efficeretur Alaricus, & deinceps in confeſſione veræ fidei perſeuerans, fœdus alterutræ pacis tali obſeruatione firmarent, vt Franci pariter atque Gothi arma deponerent, quoties ad ſtabiliendum fœdus, vel ad colloquendum acies vtræque conuenirent. Gothi itaque aſſueta infidelitate pacis fœdera perturbare cupientes, & Regem noſtrum vita & imperio ſpoliare meditantes, cultellos permaximos, quos vulgariter hantſaccos corrupto vocabulo nominamus, palliis contexerunt, vt hoc habitu palliati ſine impedimento ſternerent imparatum exercitum Clodouei. Quod cùm Paternus Legatarius præſenſiſſet, genus factionis admiratus, Francos ad propria redire prætexit, & ipſe Alaricum his ſermocinationibus eſt aggreſſus: Quoniam C
„ pacis & amicitiæ iura noſtris ac veſtris vtilitatibus prouidendo inter vtraque Re-
„ gna ſtabilire meditarer, & vt ex facto patuit, conſueto mendacio & fraudulentia
„ vtimini, vt noſtros palliatis vulneribus ſternere volueritis, ne tam ſubitò & inſpe-
„ ratè reiiciatur iſta conditio, qualemcumque vicinorum Regum per internuntios
„ ſuper hac re pariter conſulamus, quicquid ipſe decreuerit, abſque fruſtratione
„ compleatur. Quod Paternus orauerat, mandat compleri populis, & Theodericum Italiæ Regem ſuper hoc percunctandum inſinuat, & quicquid ipſe decernat præcipit exequendum. Quò cùm pariter perrexiſſent, Paternus videlicet & Legatus Alarici, iſtius patefacto negotio cogitauit Theodericus, quòd ſi hos fortiſſimos Reges ſepararet ab inuicem & inter eos, altercationis & odij affamina ſeminaret, dum ſe mutuis bellorum euentibus impugnarent, dúmque ſe vter-

A que exercitus mutuis vulneribus ſternerent, horum ipſe medius pacato iure quieſceret. Hoc denique ſtatuit, hoc decreuit, quaſi ex ſententia prodiretur, vt hinc & inde Francorum & Gothorum vtræque acies conuenirent, atque circunſtarent: In quorum medio Legatus Clodouei equo reſidens ſurſum haſtam erigeret, & tandiu in circuitu eius aurum argentúmque pro compoſitione facinoris Gothi comportarent, donec omne ſpiculum huius gemini metalli congerie opperiretur. Hac conditione grauatus Alaricus, odium quàm pacem elegit potiùs, & alio fraudis genere Paternum decipere conabatur, ſi fortè caſu aliquo læderetur ad mortem, & ita finiretur iſta contentio, dum non eſſet qui renuntiaret huius negotij veritatem domino noſtro Clodoueo. In vetuſtiſſimo eum ſolario hoſpitari præcepit, per quod dum incautè graditur, comminuto ſub pedibus eius ligno, pronus ad terram cecidit, & fracto brachio vitæ reſeruatus eſt Domino protegente. Cúmque vix conualeſceret, nec dum ſanato vulnere, ad oſtendendos theſauros ſuos eum quadam die duxit Alaricus, & aperiens arcas demonſtrauit ei diuitiarum ſuarum innumerabilem quantitatem. Ad hos Paternus exiliens & alludens, præ gaudio manum tetendit ad arcam, & rapuit aurum quem pugillus capere poterat: & reſpectans Alaricum, ſic eum audaciter alloquitur: Niſi citò conduxeris acies, exercitum innumerabilem aduB naueris, dextras eorum & animos armaueris, iuratas legiones in noſtrum ſanguinem acueris, abſque dilatione factionis tuæ dignas pœnas accipies: cùm ad hoc aurum diuidendum Francos noſtros adduxero, cùm ad hanc dignitatem poſſidendam noſtros nepotes accendero, cùm ad diuidendos hos terminos calamos noſtros vel funes extendere fecero. His ita peroratis, aſcenſo equo ad Francos concitus abiens, vniuerſa ſicut euenerant Domino ſuo Clodoueo nuntiauit, & eius animos ad amplificandam Francorum gloriam vehementer accendit, dum ad videndos montes Pyrenæos, vel ad colluſtrandum mare Oceanum eum hortatur abire. Hoc fuit ſcandalorum initium, indè concertationis cauſa ſuccreuit. Hoc origo diſcordiæ, qua & Gothorum feritas eſt adtrita, & Alaricus vita pariter ſpoliatus & dignitate. Et quoniam Theodorici Regis quædam principia retulimus, quæ noſtræ narrationi congruere ſperabamus, quis finis eius fuerit pariter intimemus, vt eius formidabili exemplo prauos Iudices corrigamus. Hic iniquorum quorumdam conſilio deprauatus, Ioannem Papam, & Symmachum Patricium, viros Chriſtianiſſimos, ab inſidiatoribus accuſatos, cùm ex toto ſine offenſione viuerent, iniquo iudicio condemnauit, atq; trucidare præcepit. Poſt hæc cùm duceretur ad exitum, nec rem huiuſcemodi purgaret pœnitudine, vltio in eum diuina deſcendit, & iniquum eius ſpiritum à corpore violenter abſtraxit, & ſicut beato Papa Gregorio referente cognouimus, eodem die quo de hac luce migrauit, vir quidam in Sicilia habitans, & Angelorum vitam inter homines gerens, dum iuxta conſuetudinem orationi incumberet, & raptus in ſpiritu vota ſupplicia porrigeret Creatori, vidit ipſum Theodoricum diſcinctum & C diſcalceatum, vinctis poſt tergum manibus, ad pœnarum loca pertrahi. Et hi duo viri, Ioannes videlicet & Symmachus, turpiter eum appellabant violenter atque pertrahebant. Et ſicut eos iniuſta morte damnauerat, ita ipſe eum poſt mortem ad ſupplicium perduxerunt, & in baratrum Vulcani ſine miſeratione proiecerunt. Et de his iſta ſufficiant. Verùm ad Hiſtoriæ ordinem reuertamur.

CLODOVEVS igitur Paterni Legatarij ſui conſilio animatus, & prudentia confortatus, Francorum Proceres apud Pariſius congregare præcepit, & aſtutiores his verbis alloquitur: Quoniam animi veſtri vigor & confidentia mihi benè comperta habetur, ideò vos accerſendo æſtimaui, vt quibus mecum eſt vna voluntas, & amicitia ſingularis, animi mei ſecreta patefaciam. Volo compertum habeatis animum meum accendi vehementiùs, cùm conſidero vitæ noſtræ ſtatum ſine aliquo laudis titulo ad occaſum quotidie vergi, & feroces noſtrorum militum animos deſidiâ molleſcere, & metuo ne cùm inertes animos ex diſſuetudine capiunt, cùm neceſſitas fortè popoſcerit, gladios eorum hebetatos ac rubigine corruptos inueniamus. Arma iam reſumenda ſunt, gladij acuendi, ad laborem militiæ corpora ſunt reducenda. Non vos illiciant blandimenta mulierum, non paruulorum vagitus exterreant. Licèt gentilitatis errore tenerentur noſtri paren-

» tes, armis & vicibus domuêre ſuperbos. Et nos, qui Chriſtũ adorare iam cœpimus, A
» qui eius laudibus delectamur, & amicitiis fruimur, condignum valdè vt inimicos
» eius exoſos habeamus. Ecce Galliarum partem maximam, quam Aquitaniam
» nominant, populus infidelis, Gothi videlicet inſenſati, cruentare videntur. Qui
» per Arrianam prauitatem Filium à Patre ſeparant, nec Spiritum ſanctum cum Pa-
» tre & Filio æqualem diuinitatem habere fatentur, & per hoc inimici Dei eſſe cõpro-
» bantur. Quòd ſi vno animo verbis noſtris aſſensũ dederitis, & vos ex nomine Chri-
» ſtiano Dei amicos eſſe monſtraueritis, ſurſum dextras erigite, & ad conterendum
» populum infelicẽ gladios feroces exerite, minus cautos armis & adhortationibus
» bonis inſtruite. Dabit ipſe pro certo victoriam, qui mentes veſtras ſuo cultui de-
» dicauit. Felicem Romam diuitiis pariter & libertate nudauerunt, nec nobis mi-
» nor gloria parabitur, ſi Regem eorum ferociſſimum bellando vicerimus, & Re-
» gnum eius atque fortunam noſtræ ditioni ſubiecerimus. Regis prudentiam omnes pariter amplectuntur, animoſitatem admirantur, & fidem potiùs venerantur. Dextras omnes in ſublime erigunt, mandatum Regis accelerari denuntiant, ſeſéque votis ſtringunt, & ni ſupereſſent infideles, barbas non ampliùs eſſe radendas profitentur. Nec mora per populos volat edictum, præparari iubetur ſexus vterque ad tale negotium. Paruuli ducuntur & matres, vt euulſis & eradicatis aculeis hereticæ prauitatis, inſerantur virtutum ſurculi, & nouella plantatio fructum Domino centuplicet, quem adinuentio fœda fraudauerat. Ad hæc Regina Crothildis nimium exhilarata gaudebat in Domino, & plaudebat quòd tam pretioſam ſobolem per baptiſmum obtulerat Creatori, quæ etiam infidelium mentes, quas vomer Eccleſiaſticus ſulcare non poterat, armis edomare decerneret. Acceſſit igitur ad Regem, & ait illi: B
„ Audi obſecro Domine mi Rex ancil-
„ lam tuam, & iube conſtrui Eccleſiam in honorem beati Petri Principis Apo-
„ ſtolorum, vt tibi ſit auxiliator in bello, & profectò faciet Dominus victoriam in manibus tuis. Placuit ſermo Reginæ in oculis Clodouei, & eleuata bipenne, quam manu gerebat, adniſu quo potuit proiecit eam à ſe, & ait:
„ In hoc loco adiuuante
„ Domino S. Petri ſtabilietur Eccleſia, cùm è prœlio victor reuerſus fuero. Mouit itaque exercitum, & Pictauis vſque properare decreuit. Alaricus verò Gothorum Rex tunc temporis morabatur ibidem. Cúmque per pagum Turonicum tranſiret exercitus Clodouei, pro reuerentia S. Martini præcepit Rex, vt nemini in eadem Prouincia aliqua violentia inferretur. Sed nec omnino aliquid indè per vim tollere præſumpſiſſet exercitus, niſi tantummodò herbam quæ equis eorum videbatur eſſe neceſſaria. Munera etiam plurima, & equum velociſſimum, quem amabat plurimùm, tranſmiſit Rex per Legatos ad beati Martini Baſilicam, & ait illis:
„ Cùm ingreſſi fueritis beati viri Oratorium, & noſtra munera præſenta-
„ ueritis, quicquid Eccleſiæ Cantor primum ore pronuntiauerit, mandate memo-
„ riæ, vt mihi renuntiare ſciatis. Forſitan aliquod victoriæ ſignum ex ſancto ſermo- C
„ ne capietis. His dictis, orauit ad Dominum, & ait: Si tu, Domine, gentem hanc
„ incredulam mihi tradideris, & victoriam in manibus meis videris, & adiutor &
„ protector in bello mihi extiteris, in ingreſſu Baſilicæ ſancti Martini talia noſtris
„ pueris audire contingat, in quibus aliquod victoriæ ſignum deprehendam, & co-
„ gnoſcam quia tu propitius fueris mihi ſeruo tuo. Dimiſit itaque pueros, & abie-
„ runt. Cúmque perueniſſent ad ingreſſum Baſilicæ, emiſſa voce Cantor pronuntiabat, dicens: *Præcinxiſti me, Domine, virtute ad bellum, ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me, & inimicos meos dediſti mihi dorſum, & odientes me diſperdidiſti.* Oblatis itaque muneribus, & oraculo diuino confortati, cum lætitia & exultatione ad Dominum ſuum ſunt reuerſi, & eum tali nuntio reficiunt. Inundauerant tunc aquæ præ nimietate pluuiarum, & Vicenus fluuius in tantum excreuerat, vt penitus inueniri non poſſet locus, quo ſine nauigio tranſmeari poſſet. Quò cùm perueniſſet Rex, & vltra progredi non valeret, tentoria figere præcepit, vt vel pontem ſterneret, vel nauigium præpararet, quo illud aquæ diluuium cum exercitu pertranſire deberet. Suſtulit hunc laborem Dei noſtri miſeratio, & in die craſtina matutina iam luce diffuſa, ecce ceruam miræ magnitudinis eminus conſpicantur, quæ lento greſſu amnem eſt ingreſſa. & quò tranſire debeat populus animal inſcium nutu diuino demonſtrat. Nec mora, cunctus exercitus amnem tranſiit, & cum animi tripudio Dominum glorificant in excelſis, qui vt Iſraëliti-

A cum populum per mare rubrum, ita & Francorum populum per inundationem tanti fluminis, viam mirabiliter oſtendendo, tranſire præcepit. Qui cùm Pictauam perueniſſent ad vrbem, longè ab Eccleſia ſancti Hilarij tentoria figere præcepit Clodoueus. Et comminatus eſt omni populo, ne in ipſo pago ſpolium alicuius auferrent, néue diriperent domos, non pecora prædarentur, nec ſtipendia etiam per violentiam raperent. Eadem verò, nocte farus igneus quaſi de ſepulchro S. Hilarij egredi viſus eſt, & ſuper Clodouei tentorium per dimidiam ferè horam apparuit, miſſus, vt credimus, in Francorum auxilium, vt hoc vexillo confortati ad conterendam incredulam gentem magis ac magis accenderentur. Alaricus fortè tunc aberat, & ad congregandum innumerabilem exercitum Legatos vbique direxerat, & vt ita dicam, non ad reſiſtendum, ſed potiùs ad communiendum ſuorum animos accendit, eorum fortia facta commemorans. Gentem noſtram dicit eſſe pauciſſimam, latum & ſpatioſum ſuum denuntiat imperium. Sicut Romam adtriuerant, ita Francorum gloriam inſinuat conterendam. Non ad bellandum, ſed ad prædandum, eos aduentaſſe mentitur. Mille conuitiis noſtros infamat, ſuos laudibus extollit immenſis. Ne paruulos ſuos latrunculi ſpolient, arma denuntiat prehendenda. Sic ſubſtomachatus occurrit noſtris, non vt feriat, ſed vt deglutiat: & vallatus militum ſuorum multitudine, noſtrorum exuuias ſuſpirabat, anhelus quòd effuſo ſanguine fœdarentur. Ignorabat inſanus,
B quòd ipſe noſtrum ductaret exercitum, qui non confidit in millibus, qui tonat in nubibus, qui mouet abyſſum, & ſedet in cœlo. Clodoueus igitur caſtris egreſſus Chriſtum geſtabat in pectore, & totum luſtrans exercitum, ordinabat acies electorum. Fortiſſimos milites vt feriant adhortabatur, & mediocres ne paueant dictis informabat alacribus. Vt egregius miles antè ductabat exercitum, vt fideliſſimus Chriſtianus ſæpiùs ſuſpirabat ad cœlum. Nente tempus prorumpant ex acie, nobilium iuuenum ardentes animos comprimit, & cùm in bello ſteterint, gladios ne obliuiſcantur, hortatur. Rudibus inſinuat, qualiter hoſtem feriant, & deſignat pariter quomodo ictus hoſtium incaſſum diſſilire faciant. Petrum atque Martinum inuocat, vt ſucurrant: & reſpectans Hilarium, vt vexillum capiat, & ductet exercitum imprecatur. Nec ſegniùs feriat Arrianos, quàm ventrem vacuum ſuis diſputationibus ferire conſueuerat eorum Principem infelicem Arrium. Et innixus haſtâ, Francos omnes intuetur, & ſignaculo noſtræ fidei fidelem ſignat exercitum, & vt in nomine Domini feriant imprecatur. Aſt hinc & indè conſeritur prœlium, & buccinis vndique ſonantibus cœlum clamoribus impletur, tela volant per aëra, terra ſanguine cruentatur. Audires hinc gemitum morientium, illinc vulneratorum ſtridores horreſceres. Palpitabat hinc exanguis, & moriens vorabat terram aut lapides. Alius calcitrans, dum ei mortis tarda molimina viderentur, anguſtiatus præ dolore vulnerum quiddam effractis ſpiculis rapiebat, quo triſtia pectora tranſuerberaret, & tali mortis acceleratione finiebat vulnerum cruciatus. Clodoueus igitur haſtam vibrans ob-
C uios quoſque proſternebat, & nomen Domini ſæpiùs inclamabat. Cúmque Francorum animos ad internecionem odioſæ gentis ſedulis inclamationibus adhortaretur, & aliquos in bello minus ſollicitos confortaret, Alaricum eminùs conſpicatur, & equo poſt eum emiſſo, eum lancea percutit, & ſic gladium euaginat. Ecce Reges ferociſſimos circunſtans populus mirabatur, & eis ita bellantibus nullum ſolatium impendebat. Rimabatur vterque locum vulneris, & plerumque non inueniens auerſi clypeum gladio decurtabat. Cúmque hac viciſſitudine alter alteri feruens ſuccederet, & vtrarumque galearum planities ſcinderetur in partes, ne res duceretur ad effectum, antiquæ feritatis fortia facta rememorans Clodoueus, eleuato brachio enſem librat ad vulnus, & barbam mentúmque pariter ac læuam manum, qua clypeum geſtabat, excuſſit Alarici, & ſic reſiluit in partem: ita altera caput eius amputare deliberans. His ita bellantibus, duo Gothi proſiliunt ex aduerſo, & Regem noſtrum lanceis ſuis forti conamine percuſſerunt, eum ex improuiſo morti tradere meditantes. Sed Dominus omnipotens hunc protexit, & gloria triplici coopertus ictus tales pro nihilo reputauit, & Alaricum læua corripiens, adniſu valido deduxit gladium, & ſic caput eius amputauit. Tolluntur iterum voces ad ſydera, & renouatis viribus Franci iterum animantur ad cædes. Sed Gothi morte ſui Regis inſpecta, turbinum more hac

illácque diffugiunt, & proiectis armis incaſſum abdita quæque colluſtrant. Et vt A
in veterum Patrum hiſtoria legitur, vnus noſtrûm eorum mille perſequebatur, & duo fugabant decem millia. Cerneres illud impletum, quod de peccatoribus Scriptura teſtatur, quia ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei, & iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. Ita Clodoueus inimicum ſuperauit exercitum, & penè ad internecionem vſque deduxit. Hi verò, qui Francorum gladios euaſerunt, cum Amalarico Alarici filio ad Hiſpanias profugerunt, & eundem Amalaricum in paterno ſolio ſublimarunt. Maximus autem Aruernorum populus, qui cum Apollinare Duce in adiutorium Alarici venerat, ita in eodem prœlio cum multis Senatoribus eſt attritus, vt vix ex tanta multitudine nuntius ſupereſſet, qui hoc vxoribus nuntiaret. Factum eſt prœlium iſtud in campo Voſaglinſe ſuper Clinnum fluuium, decimo miliario ab vrbe Pictaua. Hac igitur patrata victoria, filium ſuum Theodericum, quem ex concubina genuerat, Clodoueus Rex cum parte ſui exercitus ad Aruernum dirigit, qui ei ciuitates & municipia ad Rhodanum fluuium vſque ſubiiciat. Qui patris ſui mandatis obtemperans vrbes vniuerſas à finibus Gothorum vſque Burgundiam ſagaciter ſubiugauit, & Francorum ditioni ſubſtituit. Clodoueus igitur Rex Burdegalem ciuitatem ingrediens, per hyemem ibidem demoratus eſt, & fatigatum in bello refecit exercitum. Vnde progrediens Toloſam inuaſit, & theſauros Alarici his, qui eandẽ Prouinciam poſſeſſuri erant, diuidere B
præcepit. Cúmque Ecoleſinam ciuitatem, quæ rebellionis audaciam aſſumpſerat, expeteret, & eam armis & obſidione expugnare decerneret, tantam gratiam ei virtus diuina conceſſit, vt in eius aduentum muri eiuſdem ciuitatis ruerent. Quod videntes oppidani, & rem diuino nutu eueniſſe credentes, ſeſe ſuáque dedere Clodoueo, & vrbis munitionem machinis protriuerunt, & Gothos milites munitionis eiuſdem Regi pariter obtulerunt. Quos omnes capite plexos morti tradidit, & Pyrenæos montes vſque Perperaum * ſubiiciens, vrbes & caſtella ſubruens, municipia quæque depopulans, prædam innumerabilem, & ſpolia multa ſuis militibus æquè diſpertiens. His igitur ita patratis, cùm ad ſolum proprium redire deliberaret, electos milites atque fortiſſimos cum paruulis atque mulieribus ad peruaſas ciuitates cuſtodiendas & ad reprimendam Gothorum ſæuitiam dereliquit, & immenſis muneribus ampliauit.

Sic itaque exultans in Domino, & in lætitia delectatus, Turonis eſt regreſſus, & multa munera ſupplex obtulit Confeſſori. Centúmque ſolidos ad redimendum equum ſuum matriculariis dare præcepit. Sed nec ſolui, nec etiam moueri potuit loco. Dedit iterum centum, & moueri potuit, & abſolui. Quem cùm recepiſſet, ex abundanti lætitia reſolutis in riſum, talia dicitur reſponſa dediſſe: „ Verè beatus Martinus & auxilio promptus, & in negotio carus habetur. Et aſcendens equum, purpura redimitus & auro, ac diadema Regium in capite geſtans, pro exultatione victoriæ ob reuerentiam ſancti Martini auri & argenti plurimum in atrio, quod eſt inter Eccleſiam S. Martini & ciuitatem præſente populo ſparſit, & Regia munificentia diſpenſauit. Ab ipſo igitur die ſuſcepit eum Anaſtaſius Imperator in amicitiam ſingularem, & non ſolùm Rex aut Conſul, ſed & Auguſtus ab eodem Imperatore iuſſus eſt appellari. Et tali gloria ſublimatus ante ſepulchrum beati Martini genua fixit, & orauit. Et ſic vrbe progreſſus, Pariſius rediit, & eandem ciuitatem Regni ſui ſedem eſſe conſtituit. Eccleſiam verò ſancti Petri, quam ſe facturum promiſerat, antequam progrederetur ad bellum, & decenti compoſitione conſtruere fecit, & conſtructam ornamentis atque reditibus ſufficienter ampliauit. Dehinc aduerſus Ragnerium atque Richarium duxit exercitum, qui apud Camaracum morabantur, & eos omni dignitate ſeculari & vita pariter confirmauit eſſe nudandos. Erat iſte Ragnerius effrenis in luxuriam, & habebat conſiliarium quendam Pharonem nomine ſimili ſpurcitia lutulentum. Oderat eos Dominus, & ideò ab hominibus Dei amari non poterant. Propterea & Franci ſuperiores, quos dominatu premebant iniquo, nimium indignè ferentes talibus ſubdi, acceſſerunt ad Clodoueum, & petierunt ab eo munera, vt eum dolo ad certandum contra noſtros impellerent, & ita ſine tumultu maximo, & vitæ illius finis imponeretur, & crimini. Dedit eis itaque Rex armillas, & balteos cuprinos, & electrinos ſubdolè compoſitos, & deſuper auro tectos.

A ctos. Quibus receptis muneribus, cœperunt adhortari Ragnerium, vt aduerſus Clodoueum arma corriperet, & egrederetur ad bellum, mentientes Regem aduentare cum paucis, ſe multis militibus eſſe conſtipatum. Quod cùm audiſſet Ragnerius, audacter ad pugnam iit, & aduerſus noſtros acriter prœliatus eſt. Sed fauente Domino, cui nefaria eius vita diſplicuerat, correptus eſt & ligatus, & Clodoueo præſentatus. Cumquo & Richarium atque Pharonem comprehenderunt, & vinctos pariter Regi obtulerunt. Quos capitibus puniri præcepit, & ita nefando crimini finem impoſuit. Inſuper & theſauros eorum ac ciuitatem propriæ ditioni reſtituit. Apud Cenomanicam quoque ciuitatem Ragnerij propinquus quidam morabatur Ragnimirus nomine, quem pariter vitâ priuauit, & Regno: ne ſcintilla videlicet iniqui germinis remanere videretur, quæ ſcelus horrendum ſuſcitaret in populos, & Sodomorum Gomorreorumve, quod abſit, exterminio damnarentur. Cúmque proditores Ragnerij cognouiſſent quòd in pretio tanti facinoris æs vitiatum accepiſſent, conquerentes nimium, & ſero pœnitentes, acceſſerunt ad Regem, & qualiter ludificati fuerant intimauerunt. Quibus Clodoueus ita reſpondens, ait: Tale aurum meritò recepiſtis, qui Dominũ veſtrum morti tradidiſtis. Sit iam vobis ſatis veſtras animas reſeruaſſe, & non pro tanto crimine condigna ſupplicia perſoluiſſe. His igitur patratis, febre corripitur Clodoueus, & de die in diem ſentiens langorem ingraueſcere, conuocatis Francorum Proceribus,
B Regnum ſuum diuiſit in partes, & filiis ſuis quatuor eaſdem partes diſtribuit. CHILDEBERTO verò filio ſuo, quem vnicè diligebat, Pariſius tradidit, & CLODOMIREM apud Aureliam reſidere præcepit. CLOTHARIO Sueſſiones dedit, & THEODERICO, quem ex concubina genuerat, Remis ciuitatem atque Camaracum indulſit. Cúmque per Francorum Proceres luctus ingens oriretur pro tanti Regis abſceſſu, ſuſpirans ad cœlum Rex fidelis: En, inquit, Domine Deus, miſerere mei, & populũ hunc, qui in tuo nomine ſacri baptiſmatis regeneratione purgatus eſt, tu ipſe guberna, tu noſtros heredes perpetua tuitione circunda. Crochildem verò noſtram, imò tuam, & quia tuam ideò melius noſtram, ita tibi commendo, vt eam tuearis ſicut propriam, ſicut domeſticam, ſicut filiam, vel ſicut ancillam. Tu eam mihi prouidiſti ſeruo tuo, atque tradidiſti: tibi eam reddo, per quam & tuæ Legis decreta cognoui. His dictis, reddidit ſpiritum, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Petri, quam ipſe conſtruxerat, anno triceſimo ſui regni, Domino Ieſu Chriſto regnante in perpetuum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, amen.

EXPLICIT.

A

CHRONOLOGIA ET SERIES
REGVM GOTHORVM,
QVI TAM IN GOTHIA GALLICA, QVAM IN HISPANIIS REGNARVNT,
Vſque ad CAROLI MARTELLI Francorum Principis tempora.

Ex Veteri Codice Ms. Cœnobij Moiſsiacenſis.

I. PRIMVM in Gothis ATTANARICVS regnauit annis XIV. Iſte primus per Valentem Imperatorem in hæreſem Arrianam cum omni Gothorum gente intrauit. Sub iſto Gothi legem & litteras habere cœperunt, & cum eodem Rege ab Hunnis de terra propria expulſi ſunt. Rex quoque Conſtantinopoli vitam finiuit ſub Imp. Theodoſio. B

II. ALARICVS regnauit annis XIV. Iſte ob vindictam Gothorum CC. milia, & Radagatſo Scita, quos Romani interfecerunt, exercitum mouit, & Romam cepit, ibique Placidiam Theodoſij Imp. filiam cum opibus multis deprædauit. Poſtea in Italia obiit, ſub Impp. Honorio & Arcadio.

III. ATAVLFVS regnauit annis VI. Iſte ſupradictam Placidiam coniugem accepit, & quinto regni anno de Italia Gallias adiit. Et dum Hiſpanias petere voluiſſet, à ſuis interfectus eſt in Barcilona ſub Impp. Honorio & Arcadio.

IV. SIGERICVS regnauit annum I. Iſte dum pacem cum Romanis habere voluiſſet, mox à ſuis eſt interfectus, ſub Imperio prædicto.

V. VVALLIA regnauit annos III. Belligerator fuit. Cum Imp. Honorio pacem habuit, & ſororem eius Placidiam ei reddidit. Iſte Hiſpanias ingreſſus Vuandalos & Silinguos in Betica bello extinxit, & Alanos ad nihilum redegit. Ad Africam claſſicè tranſire diſpoſuit. Sed Gaditanum mare eum non dimiſit. In Gallias rediit, ibíque finiuit vitam ſub Imperio Honorij.

VI. TEVDEREDVS regnauit annis XXXIII. Iſte Littorium Ducem Romanorum, & cum eo multa milia Romanorum extinxit. Ex Hunis CC. milia interfecit, ibique præliando occiditur, ſub Imperio Theodoſij Iunioris.

VII. TVRISMVNDVS filius eius regnauit annum I. Qui dum feralis & noxius eſſet, à Theuderico & Friedario eius fratrib. eſt interfectus ſub Imp. Martiano.

VIII. THEVDERICVS regnauit annis XIII. Iſte dum Gothis Abito Imperatore ſumere * auxilium dedit. Et ob hoc indè cum licentia idem Abiti Imperatoris, cum ingenti exercitu Hiſpanias intrauit, & XII. miliario ab Aſturica apud Vrbicum fluuium Ricciarium Sueuorum Regem prœlio ſuperauit, eúmque perſequens in Portugale cœpit, atque occidit. Braccaram cepit, ſicque indè per Luſitaniam in Gallias rediit, ibique ab Eurico eius fratre interfectus ſub Imp. Leone. C

IX. EVRICVS regnauit annis XXVI. Iſte Luſitaniam deprædauit, Pampilonam & Cæſarauguſtam cepit, & Gothis legẽ dedit. Arelate obiit ſub Imp. Zenone.

X. ALARICVS filius eius regnauit annis XXIII. Quem Clodoueus Rex Francorum apud Pictauem bello interfecit. Ob cuius vindictam Theodoricus ſocer eius Italiæ Rex Francos proſtrauit, & Regnum Gothis integrum reſtituit ſub Imp. Athanaſio.

XI. GESALAICVS Alarici filius regnauit annis IV. Iſte à Gundebaldo Burgundionum Rege Narbona ſuperatus, ad Barcilonam fugit. Indè ad Africam ad Vuandalos pro auxilio perrexit, & non impetrauit. Indè reuerſus apud Barcilonam, à Duce Theuderici Italiæ Regis eſt interfectus ſub Imp. Athanaſio.

XII. THEVDERICVS ſupradictus occiſo Geſalaico Regnum Gothorum tenuit annis XV. & ſuperſtiti nepoti ſuo Amalarico reliquit. Ipſe Italiam rediit, & ibi vitam finiuit ſub Imp. Iuſtiniano.

A XIII. AMALARICVS regnauit annis v. Iſte à Childeberto Francorum Rege ſuperatus, Narbonæ interiit ſub Imp. Iuſtiniano.

XIV. TVDIS regnauit annos XVII. Iſte quamuis hæreticus pacem conceſſit Eccleſiæ, & Epiſcopis licentiam dedit in Toletana vrbe Concilia peragere. Francorum Reges infra Hiſpanias vſque Minium ſuperauit, cúmque in Palatio quidam inſaniam ſimulando interfecit ſub Imp. Iuſtiniano.

XV. THEVDISCVS regnauit ann. I. Qui dum thoros multorum macularet, & ob id multis necem excogitaret, mox inter epulas gladio Ipſalmi iugulatur ſub eodem Iuſtiniano.

XVI. AGILA regnauit ann. v. Iſte dum ad Cordubam vrbem pugnaret, in contemptum Chriſti ſepulchrum ſancti Martyris. Aciſcli quodam horrore pollueret: filium ibi cum multa copia interfectum, & omnem theſaurum Regium amiſit, & Emeritam fugit, ibique ſui eum interfecerunt, ſub eodem Imp. Iuſtiniano.

XVII. ATHANAGILDVS regnauit annos XIV. Iſte contra milites Iuſtiniani Imp. quos ipſe contra Agilanem petierat, diu conflixit, atque eos extinxit. Toleto morte propria deceſſit ſub Imp. Iuſtiniano.

XVIII. LVIBA regnauit annos III. in Narbona. Iſte fratri Leouigildo Hiſpaniæ adminiſtrationem dedit.

XIX. LEOVIGILDVS adepta Gallia & Hiſpania regnauit ann. XIV. Iſte valdè B hæreſi Arrianæ deditus perſecutionem Catholicis intulit, & Eccleſiarum priuilegia tulit. Maſſonam Emeritenſium Epiſcopum exilio relegauit, ſuis perniciosus fuit. Potentes per cupiditatem damnauit, Sueuos ſuperauit, & Galleciæ Regnum Gothis admiſcuit. Primus regali veſte opertus ſolio reſedit. Vrbem in Celtiberia fecit, & Recopolim nominauit. Gothorum leges antè correxit, & Toleto propria morte deceſſit ſub Mauricio Imperatore.

XX. RECAREDVS filius eius regnauit ann. XV. Iſte in exordio Regni ſui Catholicam fidem adeptus, omnem Gothorum gentem ad cultum rectæ fidei reuocauit, & per Synodum Epiſcoporum Galliæ & Hiſpaniæ fidem Catholicam confirmauit. Francorum hoſtes LX. mill. in Hiſpania bello proſtrauit, & tempora regni ſui omni bonitate ornauit *. Fine pacifico Toleto deceſſit, Imperante Mauricio. *honorauit.

XXI. LVIBA filius eius regnauit ann. II. Iſtum præciſa dextra innocuum Victericus occidit, & Regnum ſibi ſuſcepit, ſub Imp. Mauricio.

XXII. VITTERICVS regnauit ann. VII. Vir quidem ſtrenuus in armorum arte, ſed expers victoriæ, quod fecit recepit. Inter epulas enim prandij à ſuis interfectus eſt ſub Imp. Phoca.

XXIII. GVNDEMARVS regnauit ann. II. Vuaſcones vna expeditione vaſtauit, & propria morte Toleto deceſſit ſub Imperio Heraclij.

C XXIV. SISEBVTVS regnauit ann. VIII. Iſte poteſtate Iudæos ad Chriſti fidem perduxit, & Eccleſiam ſanctæ Leocadiæ Toleto opere miro fundauit. Aſtures & Vuaſcones in montibus rebellantes humiliauit, & ſuis per omnia beneuolus fuit. Hunc quidam proprio morbo, alij immoderato potionis hauſtu aſſerunt interfectum ſub Imperio Heraclij. Tunc nefandus Mahomet in Africa nequitiam legis ſtultis populis prædicauit.

XXV. SVINTVLA regnauit ann. X. Victoria & conſilio magnus fuit. Vuaſcones deuicit. Duos Patricios Romanos cepit. Omnem Hiſpaniam & Galliam ſtrenuè rexit, & ob meritum pater pauperum vocatus eſt, & fine proprio Toleto deceſſit ſub Imperio Heraclij.

XXVI. SISINANDVS regnauit ann. IV. Iſte Synodos Epiſcoporum egit, patiens fuit; & regulis Catholicis orthodoxus extitit. Toleto vitam finiuit ſub Imp. Heraclij.

XXVII. CHINTILA regnauit ann. III. Synodos plurimos Toleto cum Epiſcopis egit, & ſubditum Regnum fide firmauit. Toleto deceſſit ſub Imp. Heraclij.

XXVIII. TVLGA regnauit ann. III. Blandus in omnia fuit.

XXIX. CHINDASVINTVS regnauit ſolus ann. VI. & cum filio ſuo Receſſuinto ann. IV. Huius tempore quieuit Hiſpania, & per Synodos erudiuit Eccleſiam. Toleto obiit ſub Imperio Conſtantini noni.

XXX. VVAMBA regnauit ann. IX. Primo regni ſui anno rebellante ſibi Paulo Duce, cum quadam parte Hiſpaniæ, priùs feroces Vuaſcones in finibus Cantabriæ perdomuit. Deinde cunctis ciuitatibus Gothiæ & Galliæ captis, ipſum poſtremo

Paulum in Nemauſenſe vrbe victum celebri triumpho ſibi ſubiecit. Poſtea ab Eruigio Regno priuatur ſub Imperio Conſtantini noni. A
XXXI. ERVIGIVS regnauit ann. VI. Iſte Synodos multas Toleto cum Epiſcopis egit. Filiam ſuam coniugem dedit Egicani. Toleto obiit ſub Imp. Iuſtiniano.
XXXII. EGICA regnauit ann. XV. Iſte dum Regnum accepit, filiam Eruigij cum iuratione Vuambæ ſubiecit. Filium ſuum Vittiranem Principem ſecum Regno præfecit. Toleto deceſſit ſub Imperio Leonis.
XXXIII. VITTIRA regnauit ann. X. Toleto vitam finiuit ſub Imperio Tiberij.
XXXIV. RVDERICVS regnauit ann. III. Iſtius tempore æra DCCLII. Farmalio terræ Sarraceni euocati Hiſpanias occupauerunt, Regnúmque Gothorum ceperunt, quod adhuc vſque ex parte pertinaciter poſſident, & cum Chriſtianis diu noctúque bella ineunt, & quotidie confligunt, dum prædeſtinatio vſque diuina dehinc eos expelli crudeliter iubeat. Reges Gothorum defecerunt. Sunt ſub vno anni CCC.XIV.

ALARICO regnante ab æra CCCI. ingreſſi ſunt Gothi in Italiam. Poſt huius annos Reges Gothi Galliam ingreſſi ſunt. Poſt ſeptem annos Gothi Hiſpaniam migrauerunt.

IN æra DCCLXV. regnauit CAROLVS Francorum Rex ac Patricius Romæ.

B

EPISTOLA PAVLI PERFIDI, QVI TYRANNICE REBELLIONEM FECIT IN GALLIA, VVAMBANO PRINCIPI MAGNO TOLETANO.

IN nomine Domini Flauius Paulus ſummus Rex Orientalis Vuambæ Regi Auſtri. Si iam aſperas & inhabitabiles montium rupes percurriſti, ſi iam ferroſa & ſyluarum nemora, vt leo fortiſſimus, pectore confregiſti. Si iam caprearum curſum ceruorúmque ſaltum, aprorum vrſorúmque edacitates radicitus edomuiſti. Si iam ſerpentum vel viperarum venenum euomuiſti, indica nobis armiger, indica nobis Domine ſyluarum & petrarum amice. Nam ſi hæc omnia accubuerunt, & tu feſtinas ad nos venire, vt nobis abundanter philomelæ vocem retexas. Et ideo magnifice vir aſcendit cor tuum ad confortationem. Deſcende vſque ad clauſuras. Nam ibi inuenies Oppopumbeum * grandem, cum quo legitimè poſſis concertare.

* Caſtrũ eſt in Pyrenæis montibus.

A

HISTORIA VVAMBAE REGIS TOLETANI,

EDITA A DOMINO IVLIANO TOLETANÆ SEDIS ARCHIEPISCOPO,

De expeditione & victoria, quâ rebellantem contra ſe Galliæ Prouinciam celebri triumpho perdomuit.

B

Ex Veteri Codice Ms. Cœnobij Moiſsiacenſis.

SOlet virtutis eſſe præſidio triumphorum relata narratio, animóſque iuuenum ad virtutis attollere ſignum, quicquid gloriæ de præteritis fuerit prædicatum. Habet enim ipſa humani moris inſtantia pigrum quendam internæ virtutis affectum. Et indè eſt, quòd non tam citatior ad virtutes, quàm ad vitia procliuior reperitur. Quæ enim iugi exemplorum vtilium prouocatione inſtructa præſtiterit, frigida remanet & torpeſcit. Hac de re, vt faſtidioſis mentibus mederi poſſit, relationem præteritæ rei noſtris temporibus geſtum inducimus, per quod ad virtutem ſubſequiua ſecula prouocemus. Adfuit enim in diebus noſtris clariſſimus VVAMBA Princeps, quem dignè principari Dominus voluit, quem Sacerdotalis vnctio declarauit, quem totius gentis & patriæ communio elegit, quem populorum amabilitas exquiſiuit, qui ante Regni faſtigium multorum reuelationibus celeberrimè prædicitur regnaturus. Qui clariſſimus vir, dum decidentis Reſceſuintum Principis morte exequiale funus ſolueret, & lamentaretur, ſubitò vnâ omnes in concordiam verſi, vnó quodammodo tam animo quàm oris affectu pariter prouocati, illum ſe delectantes habere Principem clamant, illum ſe nec alium in Gothis principari velle vnitis vocibus intonant, & cateruatim ne poſtulantibus abnueret, ſub pedibus obuoluuntur. Quos vir omni ex parte refugiens lachrymoſis ſingultibus interclusus, nullis precibus vincitur, nullóque voto flectitur populorum. Modò non ſe ſuffecturum tot ruinis imminentibus clamans, modò ſenio ſe confectum pronuncians: cùm acriter reluctante vnus ex officio Ducum quaſi vice omnium acturus audacter in medio minaci contra eum vultu proſpiciens, dixit: Niſi conſenſurum te nobis modò promittas, gladij modò mucrone truncandum te ſcias. Nec dehinc antea exibimus, quàm aut expeditio noſtra te Regem accipiat, aut contradictorem cruentus hic hodie caſus mortis abſorbeat. Quorum non tam precibus quàm minis ſuperatus, tandem ceſſit, Regnúmque ſuſcipiens, ad ſuam eos pacem recepit: tamen dilato vnctionis tempore vſque in nonum decimum diem, ne citra locum ſedis antiquæ ſacraretur in Principem. Gerebantur enim iſta in villa, cui antiquitas Gerticos nomen dedit, quæ ferè centum viginti millibus ab vrbe Regia diſtans, in Salmaticenſi territorio ſita eſt. Ibi enim vno eodémque die, ſcilicet in ipſis Calendis Septembris, & decidentis Regis vitalis terminus fuit, & pro ſubſequentis viri iam dicti

electione illa, quam præmiſimus, populi acclamatio extitit. Nam eundem virum A quanquam diuinitus ab inceps, & per anhelantia plebium vota, & per eorum obſequentiam, regali cultu iam circumdederant magna officia, vngi ſe tamen per Sacerdotis manus antè non paſſus eſt, quàm ſedem adiret regiæ vrbis, atque ſolum peteret paternæ antiquitatis, in qua ſibi opportunum eſſet & ſacræ vnctionis vexilla ſuſcipere, & longè poſitorum conſenſum in electione ſui patientiſſimè ſuſtinere. Scilicet ne citata Regni ambitione permotus, vſurpaſſe potiùs vel furaſſe, quàm percepiſſe à Domino ſignum tantæ gloriæ putaretur. Quod tamen prudenti differens grauitate nonodecimo poſtquam Regnum ſuſceperat die Toletanam vrbem ingreditur. At vbi ventum eſt quo ſanctæ vnctionis ſuſciperet ſignum in Prætorienſi Eccleſia, ſanctorum ſcilicet Petri & Pauli, Regio iam cultu conſpicuus ante altare diuinum conſiſtens, ex more fidem populis reddidit. Deindè curuatis genibus oleum benedictionis per ſacri Quirici Pontificis manus vertici eius refunditur, & benedictionis copia exhibetur, vbi ſtatim ſignum hoc ſalutis emicuit. Nam mox è vertice ipſo, vbi oleum ipſum perfuſum fuerat, euaporatio quædam fumo ſimilis in modum columnæ ſeſe erexit in capite, & è loco ipſo capitis apis viſa eſt proſiliiſſe. Quod vtique ſignum cuiuſdam felicitatis ſecuturæ ſpeciem portenderet. Et hæc quidem præmiſiſſe ocioſum fortè non erit: B quippe vt poſteris innoteſcat, quàm viriliter rexerit Regnum. Qui non ſolùm nolens, ſed tantis ordinibus ordinatè percurrens, totius etiam gentis coactus impulſu, ad Regni meruerit peruenire faſtigium.

HVIVS igitur glorioſis temporibus Galliarum terra altrix perfidiæ infami denotatur elogio, quæ vtique inæſtimabili infidelitatis febre vexata, genita à ſe infidelium depaſceret membra. Quid enim non in illa crudele vel lubricum? vbi coniuratorum conciliabulum, perfidiæ ſignum, obſcœnitas operum, fraus negotiorum, vænale iudicium, & quod peius his omnibus eſt, contra ipſum Saluatorem noſtrum & Dominum Iudæorum blaſphemantium, proſtibulum habebatur. Hæc enim terra ſuo, vt ita dixerim, partu perditionis ſuæ ſibimet præparauit excidium, & ex ventris ſui generatione viperea euerſionis ſuæ nutriuit decipulam. Etenim dum multo iam tempore his febrium diuerſitatibus ageretur, ſubitò in ea vnius nefandi capitis prolapſione turbo infidelitatis adſurgit, & conſcenſio perfidiæ per vnum ad plurimos tranſit. Huius enim caput tyrannidis Ildericum fama ſui criminis refert, qui Nemauſenſis vrbis curam ſub Comitali præſidio agens, non ſolùm nomen, ſed titulum & opus ſibimet infidelitatis adſciuit, adiunctis prauitatis ſibimet ſuæ ſociis, Gumildo Magalonenſis ſedis Antiſtite deteſtando, & Ranimiro Abbate. Hic igitur criminis caput, dum per diuerſos ignem ſuæ infidelitatis accenderet, Nemauſenſis vrbis Epiſcopum beatæ vitæ Aregium ad perfidiæ notam trahere nitebatur. Quem caſto ore, conſtantique corde repugnantem ſuis conſiliis cernens, & Ordinis & C loci dignitate priuatum, pondere vinculorum onuſtum, in Franciæ finibus Francorum manibus tradidit illudendum. Dein in ſublati Pontificis locum perfidiæ ſuæ ſocium Ranimirum inducit Epiſcopum. In cuius electione nullus ordo attenditur, nulla Principis vel Metropolitani definitio præſtolatur. Sed erecto quodam mentis ſuperbæ faſtigio contra interdicta maiorum ab externæ gentis duobus tantùm Epiſcopis ordinatur. Peracto temeritatis tantæ prouentu, trium horum hominum ſemina virulenta perfidiæ, Ildericus ſcilicet, Gumildus, & Ranimirus, terminos ſibimet ſuæ coniurationis ſtatuunt, & à loco vbi vocabulum fertur Mons Cameli vſque in Nemauſum terram Galliæ diuidunt, ſuæque coniurationi adſciſcunt, quo vtique infidelitas à fidelitate ſecerneretur. Collecta dein manu, ciues depopulantur, labores exhauriunt, omniſque Prouincia Galliæ deprædatur. Fama hæc cucurrit ad Principem, móxque ad extinguendum ſeditioſorum nomen exercitũ per manum PAVLI Ducis in Gallias deſtinat. Qui Paulus repenti curſu cum exercitu gradiens, morarum intercapedine exercitum fregit. Ipſo quoque bello abſtinuit, nec primos impetus in hoſtem direxit, talique ſtudio animos iuuenum ab eo quo ardebant præliandi furore ſubmouit. Sicque Paulus in Sauli mentem conuerſus, dum pro fide noluit proficere, officere conatus eſt contra fidem. Regni am-

A bitione illectus, ſpoliatur ſubitò fide. Dimiſſam religioſi Principis maculat charitatem, præſtationis obliuiſcitur patriæ, & vt quidam ait, tyrannidem celeriter maturatam ſecretè inuadit, & publicè armat. Agit hæc arcano quodam conſilio, vt affectatum faſtigium Regni ante queat videri, quàm ſciri. Allectis ſibi perfidiæ ſuæ ſociis Ranoſindo Tarraconenſis Prouinciæ Duce, & Hildigiſo ſub Gardingatus adhuc officio conſiſtente. Quod votum peruerſi deſiderij incredibili, vt ita dixerim, efficere celeritate intendens, collectis vndique populis, ſimulatè ſe pugnaturum contra ſeditioſos enunciat. Diem ſtatuit, locum proponit, quo Gallias expugnaturi accederent. Quod vir vitæ venerabilis, & ſollicitudine ſaluandæ plebis idoneus, Argebadus* cathedræ Narbonenſis Antiſtes, ſubtiliſſima quorumdam narratione comperiens, vt pote tyranno illi aditum ciuitatis intercludere niſus eſt. Sed nec hæc quoque opinio latuit Paulum. Vnde priuſquam Antiſtes ille quæ cogitauerat effectibus manciparet, ſubitò præpropero curſu Paulus cum exercitu Narbonenſem vrbem ingrediens, inſidias ſui maturatè præuenit, portáſque ciuitatis ſub delegato armatorum præſidio obſerari præcepit. Vbi dum circumfuſa omnis exercitus multitudo collecta eſt, vipereum caput perfidiæ cum quibuſdam ſociis ſuis Paulus ipſe in medio adſtitit, obiurgans primum Epiſcopum, cur illi ciuitatis aditum intercludere niteretur. Poſt hæc tyrannidis ſuæ conſilium proditurus, diuerſo fraudis argumento fidem populorum degenerans, & B ad irrogandas iam fato Vuambano Principi iniurias, animos ſingulorum inflammans, iurat ipſe Paulus primum omnibus illum ſe Regem habere non poſſe, nec in eius vltra famulatu perſiſtere. Quin potiùs ait: Caput regiminis ex vobis ipſis eligite, cui conuentus omnis multitudo cedat, & quem in nobis principari appareat. Cui vnus ex coniuratis maligni ipſius conſilij ſocius Ranoſindus, Paulum ſibi Regem deſignat, Paulum ſibi, nec alterum, populis Regem mox futurum exoptat. At vbi idem Paulus ſui conſilij accelerationem inſpexit, conſenſionem illico propriæ voluntatis adhibuit, iurare etiam ſibimet omnes coëgit. Poſt hæc Regnum corripuit, & nefaria temeritate coniuratorum cateruam illam, quam armorum vtilitate non cepit, perfidiæ opere ad ſe traxit. Nam Hildericum, Gumildum, vel Ranimirum non difficili opere ſuæ perfidiæ ſociauit. Quid multa? omnis Galliarum terra ſubitò in ſeditionis arma coniurat, nec ſolùm Galliam, ſed etiam partem aliquam Terraconenſis Prouinciæ ſociam rebellionis ſuæ attemptat. Fit tamen tota Gallia repentè conuenticulum perfidorum, perfidiæ ſpelæum, conciliabulum proditorum. Vbi dum Paulus perfidiæ ſuæ ſocios numeroſiores efficere vellet, perlatis promiſſiſque muneribus, Francorum Vuaſconúmque multitudines in auxilium ſui pugnaturas adlegit, & intra Gallias cum multitudine hoſtium perſiſtit: opperiens euentum grauiſſimi temporis, quo poſſet in C Hiſpanias pugnaturus accedere, perceptúmque Regni faſtigium vendicare.

Argebadus: * al. Argadus

Illo tunc tempore, cùm hæc intra Gallias agerentur, religioſus Vuamba Princeps feroces Vuaſconum gentes debellaturus aggrediens, in partibus commorabatur Cantabriæ. Vbi cùm de his quæ intra Gallias gerebantur fama ſe ad aures Principis deduxiſſet, mox negotium primatibus Palatij innotuit pertractandum, vtrumne poſſent in Gallias exinde pugnaturi accedere, an reuertentes ad propria collectis vndique viribus cum multiplici exercitu tam longinqui itineris arriperent commeatum. In quo bicipiti conſilio natantes, multos Princeps ipſe aſpiciens, hac communi admonitione alloquitur: Ecce, ait, iuuenes exortum malum audiſtis, & quo ſe munimine incentor ſeditionis huius armauerit agnouiſtis. Præuenire ergo hoſtem neceſſe eſt, vt antè excipiatur bello, quàm in ſuo creſcat incendio. Turpe nobis ſit, aut talibus dimicaturos in occurſum non ire, aut domos noſtras priuſquàm intereant repedare. Ignominioſum nobis videri debet, vt qui rebelles noſtros ſuis non potuit ſubiicere armis, repugnare audeat tantæ gloriæ viris, & qui abiectiſſimam vnius hominis pellem deuincere pro patriæ quiete non valuit, hoſtem audeat ſe præbere genti. Quaſi effeminatos & molles nos vſquequaque diiudicans: qui vtique nullis annis, nullis viribus, nullis conſiliis eius tyrannidi reſiſtere valeamus. Quæ eſt enim perituro illi virtus ſi Francorum viribus nobiſcum decertando confligat? Notiſſima eorum nobis, nec incerta pugna eſt. Ergo turpe ſit vobis eorum teſtudinem has acies expaueſcere, quorum noſtis infirmiorem ſemper eſſe virtutem. Sin autem coniuratione Gallorum

» nititur, vendicare tyrannidem vile putandum eſt, vt geſta noſtra extremo terræ A
» angulo cedant: & ij, in quibus dilatatum Regnum porrigitur, horum motibus
» perturbentur, quos præſidali ſemper vice defendunt Siue enim Galli, ſiue Fran-
» ci ſint, tantæ coniurationis, ſi placet, vindicandum exiſtimate facinus. Nos tan-
» tum armis vltricibvs gloriæ noſtræ nomen vindicare debemus. Neque enim cum
» feminis, ſed cum viris nobis certandum eſt. Quamquam notiſſimum maneat, nec
» Francos Gothis aliquando poſſe reſiſtere, nec Gallos ſine noſtris aliquid virtutis
» magnæ perficere. Quòd ſi alimentorum ſeu vehiculorum neceſſitudinem oppo-
» natis, glorioſius nobis erit, poſtpoſitis cunctis triumphum in neceſſitatibus con-
» quiſiiſſe, quàm in abundantia bella exquiſita conficere. Anguſtior enim ſemper
» virtus plus tolerantiæ vires, quàm ſuffectus rei nobilitat. Exurgite iam ad victo-
» riæ ſignum, nomen diſperdite perfidorum. Dum calor eſt animi, nulla debet eſſe
» remoratio properandi. Dum ira animos vrget in hoſtem, nulla nos debet retar-
» datio impedire. Quin potiùs, ſi fieri poſſet, ſine intermiſſione proficiſcendi ſu-
» ſceptum iter aggredi oporteret. Multò enim facillimè ſic poterunt hoſtium no-
» ſtrorum caſtra ſubuerti. Nam vt quidam ſapiens ait, ira præſens valet, dilata lan-
» gueſcit. Non igitur opus eſt retrouerti militem, quem impiger acceſſus belli-
» gerandi fecit eſſe victorem. Directo ergo itinere nos fruſtrari non opus eſt. Ab
» hinc ergo Vaſconibus cladem illaturi accedamus, deinde ad ſeditioſorum nomen
» extinguendum protinus feſtinemus. Ad quod dictum incaleſcunt animi omnium, B

exoptántque fieri quæ iubentur. Mox cum omni exercitu Vaſconiæ partes ingre-ditur, vbi per ſeptem dies quaqua verſa per patentes campos deprædatio & hoſtilitas caſtrorum, domorúmque incenſio tam validè acta eſt, vt Vuaſcones ipſi, animorum feritate depoſita, datis obſidibus vitam ſibi dari pacémque largiri, non tam precibus quàm muneribus exoptarent. Vnde acceptis obſidibus, tributiſque ſolutis pace compoſita directum iter in Gallias profecturus aſcendit: per Calagurrem & Hoſcam ciuitates tranſitum faciés. Dehinc electis Ducibus, in tres turmas exercitum diuidit: ita vt vna pars ad caſtrum Libyæ, quod eſt Cirritaniæ caput, pertenderet, ſecunda per Auſonenſem ciuitatem Pyrenæi media peteret, tertia per viam publicam iuxta ora maritima graderetur. Ipſe tamen religioſus Princeps cum multiplici bellantium manu præcedentes ſubſequebatur. Sed quia inſolens quorumdam è noſtris motio non ſolùm prædæ inhiabat, ſed etiam cum incenſione domorum adulterij facinus perpetrabat, tanto diſciplinæ vigore iam dictus Princeps in his & talibus patratum vindicabat ſcelus, vt grauiora his ſupplicia illum putares impendere, quàm ſi hoſtiliter contra illum egiſſent. Teſtantur hoc præciſa quorumdam adulterorum præputia, quibus pro fornicatione hanc

» vltionis irrogabat iacturam. Dicebat enim: Ecce iam iudicium imminet belli,
» & libet animam fornicari? Et credo ad examen pugnæ acceditis. Videte ne in ve-
» ſtris ſordibus pereatis Nam ego ſi iſta non vindico, iam ligandus hinc vado. Ad
» hoc ergo vadam, & iuſto Dei iudicio capiar, ſi iniquitatem populi videns ipſe non
» puniam. Exemplum mihi præbere debet Heli Sacerdos ille in diuinis literis agni-
» tus, qui pro immanitate ſcelerum filios, quos increpare noluit, in bello concidiſ- C
» ſe audiuit. Ipſe quoque filios ſequens, fractis ceruicibus expirauit. Hæc igitur no-
» bis timenda ſunt, & ideo ſi purgati maneamus à crimine, non dubium erit quòd
» triumphum capiamus ex hoſte. Sub iſta, vt præmiſſum eſt, diſciplina, iam dictus

Princeps exercitum glorioſè producens, moréſque ſingulorum ſub diuinis regulis tenens, principari ſibi videbat per incrementa dierum & diſpoſitum belli, & victoriam prœliandi. Prima enim ex rebellione omnium ciuitatum Barcinona in poteſtate Principis religioſi adducitur, deinde Gerunda ſubiicitur. Huius igitur memoratæ ciuitatis venerabili viro Amatori Epiſcopo Paulus idem peſtifer ſub iſto ſenſu ſcriptam Epiſtolam miſerat.

» Avdivi ego, quòd Vuamba Rex cum exercitu ad nos venire diſponat, ſed
» cor tuum ex hoc non conturbetur. Neque enim hoc puto. Et tamen quem pri-
» mum de nobis ambobus ibi tua ſanctitas cum exercitu viderit accedentem, ip-
» ſum te Dominum credas habere, & in eius debeas charitate perſiſtere. Hæc mi-

ſer ipſe ſcripſit, neſciénſque iuſtum contra ſe iudicium protulit. Vnde horum ſcri-

» ptorum verba religioſus Princeps ſapienter coniiciens, dixiſſe fertur: Non Pau-
» lus in his ſcriptis ſuis à ſemetipſo locutus eſt. Sed licèt ignoranter, tamen pro-

A phetaſſe illum hîc cenſeo. Egreſſus igitur poſt hæc Princeps de Gerunda ciuitate, belligeroſis incurſibus gradiens, ad Pyrenæi montis iuga peruenit. Vbi duobus diebus exercitu repauſato * per tres, vt dictum eſt, turmas exercitus Pyrenæi montis dorſa ordinauit, caſtráque Pyrenæica, quæ vocantur Caucoliberi, Vulturaria, & caſtrum Libyæ mirabili victoriæ triumpho cepit, atque perdomuit. Multum in his caſtris auri argentíque inueniens, quod copioſis exercitibus in prædam ceſſit. Nam in caſtrum, quod vocatur Clauſuras, miſſis ante ſe exercitibus, per Duces duos irruptio facta eſt. Vbi quoque Ranoſindus & Hildigiſus cum cetero agmine perfidorum, qui ad defenſionem caſtri ipſius conflixerant, capiuntur. Sicque deuinctis poſt tergum manibus Principi præſentantur. Vuittimirus tamen vnus ex coniuratis, qui ſe in Sordoniam conſtitutus clauſerat, noſtros irrupiſſe perſentiens, ſtatim aufugit, & tantæ cladis nuntium Paulo in Narbonam perlaturus acceſſit. Quæ res granditer tyrannum pauidum reddidit. Princeps verò religioſus prædictorum caſtrorum ſubiugato exercitu, in plana poſt tranſitum Pyrenæi montis deſcendens, duobus tantùm diebus exercitum in vnum congregaturus expectat. At vbi è diuerſis partibus collecta in vnum exercituum multitudo percrebuit, ſtandi mora nulla fuit. Sed ſtatim per quatuor Duces lectum numerum bellatorũ ad expugnationẽ Narbonæ ante faciem ſuam mittit. Alium exercitum deſtinans, qui nauali prœlio bellaturus accederet. Et quidem iam B erant parui admodum dies, ex quo de Narbona rebellis Paulus ſeruiliter fugiendo exceſſerat, comperto quòd tam felici prouentu pars religioſi Principis properaret. Quam ciuitatem Paulus ipſe ſui iuris poteſtati adſtipulans, multiplici perfidorum præſidio ſepſit, ſummámque prœlij Vuittimiro Duci ſuo commiſit. Quem cùm noſtrorum exercitus blanditer exhortaretur, vt ciuitatem ſine ſanguinis effuſione contraderet, prorſus abnuit, obſeratiſque ciuitatis ipſius portis è muro exercitum religioſi ipſius Principis deteſtatur. In Principem quoque ipſum maledicta congeminat, miniſque exercitum perturbare conatur. Quod noſtræ partis multitudo non ferens, ſubita cordium acceſſione incanduit, & telorum iactu perfidorum ora petiuit. Quid multa? immanis ab vtriſque pugna conſeritur, & vice ſagittarum alternatim ſibimet vtræque partes obſiſtunt. Sed vbi à noſtris deſperatum eſt, non ſolùm in muro pugnantes ſeditioſos ſagittis configunt, ſed tantos imbres lapidum intra vrbem concutiunt, vt clamore vocum & ſtridore petrarum ciuitas ipſa ſubmergi æſtimaretur. Vnde ab hora ferè quinta diei vſque ad horam ipſius diei octauam acriter ab vtriſque pugnatum eſt. At vbi incaleſcunt noſtrorum animi, victoriæ dilationem ferre non potuerunt. Sed ad portas propiùs pugnaturi accedunt. Tunc victorioſa per Dominum manu portas incendunt, muris inſiliunt, ciuitatem victores ingrediuntur, in qua ſibimet ſeditioſos ſubiiciunt. Vbi dum Vuittimirus armata adhuc manu Eccleſiam peteret, acceſſu noſtrorum turbatus, poſt aram beatæ Virginis Mariæ ſe vindicaturum in reuerentia loci miſer, ſed vltore gladio, teſtabatur: dextrâ tenens gla- C dium, & mortem minitans ſingulorum. Ad huius ergo inſaniæ rumorem protinus comprimendum, vnus è noſtris inter ceteros reiectis armis tabulam manu arripuit, & ferociſſimo ictu ſeſe ad illum direxit. At vbi tabulam acriter niſus eſt ſuper eum ingenti iactu percutere, mox in terram tremebundus proſternitur, protinúſque capitur, ferrúmque illi de manu extrahitur. Móxque viriliter tractus pondere vinculorum arctatur, verberibúſque vnà cum ſociis, cum quibus vrbem nitebatur vindicare, afficitur.

Post hæc deuicta ſubiugatáque ciuitate Narbona, ad inſequendum Paulum, qui ſe in Nemauſum vindicaturus contulerat, iter dirigit. Deinde Biterris & Agathe ciuitates illicò ſubiugantur. In Magalonenſi verò vrbe Gumildus loci ipſius Antiſtes, cùm ad obſidionem ſui circumfuſum videret exercitum, vrbémq; ipſam non tam ab his qui per terras pugnaturi acceſſerant, quàm ab his cingi qui nauale prœlium acturi per maria commeauerant, huius rei clade perterritus compendij viam arripuit, Nemauſúmq; ſe cum Paulo ſocium contulit. Sed cùm exercitus Hiſpaniæ Gumildum effugiſſe perſenſit, ciuitatem mox Magalonenſem non diſſimili victoria cepit. At vbi noſtri directa acie Nemauſenſem vrbem debellare contendunt, prima per quatuor Duces prœliandi facies cum electo pugnatorum agmine deſtinata eſt. Quorum lecta iuuentus triginta fermè millibus Prin-

* al. vbi dum per biduum exercitus conquieuiſſet,

cipem anteiret: Hi tam nobili procurſione in Nemauſum, vbi Paulus cum Gallia- A
rum exercitu, vel Francorum conuentu ſe ad dimicandum contulerat, ſeditioſo-
rum præueniens inſidias, cùm nocte tota curſum feſtinati itineris confeciſſent,
ſubitò cum vergẽtis diei lux orta prodiret, apparuere ſimul noſtrorũ acies armorũ
pariter & animorum apparatu diſpoſitæ. Quas vbi è ciuitate conſpiciunt, vt potẽ
cum paucis dimicaturi, in patentes campos armis eos ſe excepturos definiunt.
Sed dolos ſuſpicati inſidiarum, eligunt potiùs intra vrbem de muris bellum con-
ficere, quàm extra vrbem improuiſos caſus patentis periculi ſuſtinere, opperien-
*al. refulſit tes etiam ad auxilium ſui aduentum gentium aliarum. Sed vbi ſol refuſus * eſt
terris, conſertum eſt bellum à noſtris. Prima facies pugnæ crepitantibus tubarum
ſonis ſaxorum nimbo conficitur. Mox enim vt tubarum ſonus increpuit, con-
fluentes vndique noſtri cum fragore vocum muros vrbis petrarum iactibus pe-
tunt, miſſilibus quibuſque conſtitutos per murum ſpiculis ſagittiſque propellunt:
cùm tamen & ab illis in noſtros ad reſiſtendum multorum generum ſpicula iace-
rentur. Sed quid dicam? acrius ab vtriſque pugna conficitur, æqua lance ab vtriſq;
certatur, æquo etiam certamine prœliatur. Non à noſtris, non ab illis conſerto
certamini ceditur. Pugnatum eſt igitur toto illo die ſub ancipiti mucrone victo-
riæ. Vnus de incentoribus ſeditionum acriter inſtare pugnam aſpiciens, è muro
„ noſtris inſultaturus hæc formans verba, commentat: Quid hìc, ait, inſtanter pu-
„ gnantes conſiſtitis morituri? Cur lares proprios non repetitis? An fortè caſum
„ mortis ante occaſum vitæ veſtræ excipere vultis? quin potiùs prærupta petrarum B
„ quæritis, vbi vos abſcondatis, cùm facies auxilij noſtri paruerit. Condoluiſſe igi-
„ tur me credite vobis, ſciens euentum rei, & occurſum ſolatij superuenturi. Mihi
„ enim res notiſſima manet, quàm multiplicia nobis auxilia prœliandi occurrant.
„ Tertia ergo dies eſt, quòd exindè properans venio. Proinde hoc noſcens miſera-
„ bilis pompæ veſtræ occaſum contriſtatus expecto. Principem illum veſtrum, pro
„ quo pugnaturi veniſtis, alligatum vobis oſtendam, conuictis addicam, inſulta-
„ tione illudam. Non igitur pro eo vobis hic expedit tam immaniter decertare,
„ quem forſan iam conſtat noſtrorum inſidiis interiiſſe. Et quod grauius eſt, dum
„ victoria patuerit noſtra, nulla vobis erit de reliquo venia. Hæc dicens noſtrorum
animos non ſolùm non terruit, ſed acriùs in prœliandi furorem accendit. Propin-
quantes ad murum acriùs quàm cœperant in bellando conſiſtunt, acritérque con-
ſertum innouant prœlium. His igitur peractis, per ſpatia totius diei nox tandem
finem prœlio dedit. In ipſo tamen primo feruore diei, cùm adhuc noſtri infatiga-
bili virtute in prœliando perſiſterent, rem mandant ad Principem, ſibique dirigi
adiutoria petunt, non mediocri prouiſione ſaluti propriæ conſulentes: ſcilicet,
ne aut externæ gentis dolo præuenti, aut ab his cum quibus decertabant defati-
gatis viribus ſubruerent morituri. Et benè res acta eſt. Nam vbi Princeps cogno-
uit Paulum principem tyrannidis decertare cum noſtris, nulla de reliquo mora
* al. Vuandemirum fit. Mira ergo in ordinando celeritate per VVandemarum * Ducem electos de
exercitu ferè decem millia viros ad auxilium pugnantibus deſtinauit, qui nocte C
tota peruigiles maturatum iter conficerent, & ſuperuentu ſui non tam hoſtem
frangerent, quàm noſtrorum animos ſolaturi ociùs peruenirent. Sed vbi defati-
gatæ cuſtodum vigiliæ hoſtem incluſum diu teneri iam quodammodo deſpera-
rent, ſubitò miſſa ſibi auxilia vident, ilicò ſomnus ab oculis fugit, & gratulanti-
bus animis receptis viribus pugna definitur ab occurſantibus. Iam ſolis croceum
liquerat aurora cubile, & ſtipata per murum hoſtilis multitudo proſpiciens videt
per ſerenam aciem luminum multiplices quàm pridiana die viderat excreuiſſe
acies pugnatorum. Iam tunc caput ipſe tyrannidis Paulus ad tantæ rei viſionem
in quodam prominenti ſpeculo conſcenſurus occurrit. Qui mox vt noſtrorum
„ acies diſpoſitas vidit, ilicò vt fertur animo decidit, his verbis enuncians: Recó-
„ gnoſco ait, omne hoc diſpoſitum pugnæ ab æmulo meo procedere, nec alium pu-
„ to. In ſuis enim eum diſpoſitionibus recognoſco. Hæc & his ſimilia dicens, ani-
„ mum reuocans ad virtutem, ſuos ad bellandum accendit: Nolite, ait, pauore tur-
„ bari, hæc eſt tantum illa Gothorum famoſiſſima virtus, quæ ſe venire ad ſuperan-
„ dos nos ſolita temeritate iactabat. Hic, hic Principem, hic totum eius exerci-
„ tum credite nunc adeſſe. Nihil de reliquo eſt quod timeatis. Famoſa ſiquidem vir-
„ tus eorum antea fuit, & ſuis in defenſionem, & aliis gentibus in terrorem. Nunc

A tamen omnis in illis vigor prœliandi emarcuit, omnis ſcientia pugnæ defecit. " Nullus illis bellandi mos, nulla conflictandi experientia ſubeſt. Vel ſi in vnum " conſerti prœlium conferant, ad definita ilicò euolabunt latibula: quia degeneres " animi eorum pondus prœlij ſuſtinere non queunt. Quin potiùs hæc quæ dico cùm " prœliari cœperitis, in meis verbis ipſi probabitis. Nihil ergo eſt maius quod de- " beatis pauеſcere, cùm & Regem & exercitum ipſum hîc videatis adeſſe. Ad hæc " plerique ex ſuis adſtruebant Regem ſine ſignis non poſſe procedere. Ad quod ille commentabatur, ideò illum cum bandorum ſignis abſconditis acceſſiſſe, vt intellectum ſuis hoſtibus daret, alium adhuc exercitum ſupereſſe: cum quo ipſe adhuc, vt pote cum multiplici quàm priùs venerat manu, pòſt futurus accederet. Sed hæc dum dicit, illuſionem agit, fraudem componit, vt quos virtute non valet deuincere, dolo conſilij humiliet ad pauorem. Necdum hæc adhuc verba expleuerat, & ecce ſubitò è noſtris bellorum concrepant tubæ, bellúmque adorſi pridianæ diei bellandi renouant faciem. Sed illi plus in muris quàm in viribus confidentiam vincendi locantes, intra vrbem poſiti per murum ſpicula iactant, & rediuiua cum noſtris iterum certamina innouant. Efferbuit itaque ab vtraque parte incentiuum belli. Sed acriùs à noſtris virtus patuit prœliandi. Cùm enim totis viribus decertarent, & hoſtem intra vrbem diuerſo genere armorum confoderent, plerique de externæ gentis hominibus acriter vulnerati, noſtrorum vir- B tutem pariter & conſtantiam admirantes, Paulum adorſi ſunt. Non illam, quam dicebas in Gothis prœliandi ſegnitiem cernimus. Multam enim in illis audaciam & vincendi conſtantiam videmus. Hæc quæ excepimus vulnera docent. Inter cetera tam validos iactus in hoſtem proiiciunt, vt antè fragor ipſe deterreat, quàm percuſſio vitam extinguat. Quorum Paulus deterritus verbis, multiplici iam iámque deſperationis iaculo frangebatur. Sed dum noſtri conſtantiùs dimicantes victoriam recraſtinari dolerent, acriori animoſitate inſurgunt: victos ſe per omnia deputantes, ſi citò non vincerent. Vnde ferociori quàm fuerant incenſione commoti, vſque in horam ferè diei quintam continuis prœliorum ictibus mœnia ciuitatis illidunt, imbres lapidum cum ingenti fragore dimittunt, ſuppoſito igne portas incendunt, murorum aditibus minutis irrumpunt. Deinde ciuitatem glorioſè intrantes, viam ſibi ferro aperiunt. At vbi feroces noſtrorum animos ſuſtinere non poſſunt, intra Arenas, quæ validiori muro antiquioribus ædificiis cingebantur, ſe muniendos includunt. Sed vbi viſum eſt illis quoſdam è noſtris inſequi, qui ſe in prædam inuoluerant, ilicò præuenti ante quàm ſe in caſtro illo Arenarum reciperent iugulati ſunt. Plerique tamen noſtrorum è vulgo, qui prædæ inhiantes extiterant, gladij præuentione occiſi ſunt. Non quo patienti virtute inter plurimos hoc patrarent, ſed quaſi latrocinantium more, quos clauſtris Arenarum ob prædam propinquaſſe cognouerant, eò illos faciliùs proſternerent, quos diuiſos nec duos in vnum pariter inueniſſent. Surgit etiam noua inter ſeditioſos ipſos ſeditio, & dum ſuſpitione proditionis ciues ipſi vel incolæ ad ſuorum C aliquos refugerunt, gladio vindice, hos in quibus ſuſpicio vertebatur interimunt. Ita vt Paulus ipſe proprium quemdam è ſuis ſuorum manibus ante ſe iugulari proſpiciens, ſuum eſſe vernulam lamentabili voce clamaret, nec ſic morituro in aliquo ſubueniret. Iam tamen & ipſe exſanguis ac tremebundus effectus, à ſuis ipſis contemnitur, vt obſecrare illum potiùs quàm imperare ceteris exiſtimaretur. Nam ſuſpectus iam ipſe ab incolis cum ceteris, qui de Hiſpania cum illo commeauerant, habebatur, ne ille ad liberationem ſui traditionem eorum excogitaret. Hiſpani verò ne irrogata incolis morte tranſirent ad Principem. Quid multa? fit intra vrbem miſerabile ſpectaculum prœliandi. Vtrobique cadit peſtilentiorum caterua, vtrobique proſternitur, vtrobique etiam iugulatur. Quando ipſi, qui noſtrorum gladios effugiebant, ſuorum gladio peribant. Repletur itaque ciuitas permixto funere, & mortium cadaueribus humanorum. Quocumque oculorum viſus excurreret, ita humanæ ſtrages vt occiſi patebant animalium greges. Compita viarum plena cadauere, reliquum terræ concretum ſanguine erat. Miſerabile funus patebat in domibus, & vbi domorum abdita perluſtraſſes, iacentes mortuos reperires. Per vias quoque vrbis iacere hominum cadauera cerneres, minaci quodam vultu, & ferocitate quadam immani, tanquam adhuc in ipſa bellorum acie poſiti eſſent. Erat tamen color deformis, lurida pellis, horror

immanis, fœtor intolerabilis. Quidam etiam de ipſis iacentibus mortuis, qui lethalia exceperant vulnera, mortis ſpeciem ſimulabant, vt mortis euaderent cauſam: cùm tamen & vulneris iugulo & famis confecti clade nec ipſi mortem euaderent, excepto vno, cui ſimulare mortem, vitam mercaſſe probatum eſt. Sed hæc & his ſimilia Paulus iam tyrannidis immanitate depoſita cum magno cordis ſuſpirio fieri deplorabat, cùm nec hoſti reſiſtere, nec ſuis poſſet vllo modo ſubuenire. Acceſſit tamen ad eum inſultaturus illi vir quidam è ſua ortus familia. A
» Quid hîc, ait, adſiſtis? Vbi ſunt conſiliarij tui, qui te ad iſtud perduxere calami-
» tatis ludibrium? Quid tibi profuit contra tuos inſurgere, cùm nec tibi nec tuis
» nunc valeas in tanta mortis clade prodeſſe? Hæc dicens, inſultabat illi non tam conuiciandi voto, quàm amaritudinis prouocatus ſtudio. Sed cùm illum blandis hortaretur ſermonibus, vt dolori eius parceret, & confuſioni confuſionem non adderet, tandem & ipſe in gradibus marmoreis conſiſtens, in quibus iſta illi inſultaturus aduenerat, deſcenſum concitum fecit, ſicque in oculis ipſius Pauli cir-
» cùmuentus à ſuis iugulatus occubuit. Quibus Paulus: Quid hinc quæritis? aie-
» bat. Meus eſt, inquit, non pereat. Et vt reſeruaretur frequenti vocum lamentatione orabat. Sed iam contemptui habitus, quaſi & ipſe continuò moriturus, audiri non poterat. Tunc omnimoda deſperatione permotus, regalia indumenta, quæ tyrannidis ambitione potiùs quàm ordine præeunte perceperat, tabefactus depoſuit. Miro occultóque Dei iudicio id agente, vt eodem die perceptum Tyrannus Regnum deponeret, quo religioſus Princeps regnandi ſceptrum à Domino percepiſſet. Erat enim dies illa Calendarum Septembrium, in qua Principem noſtrum prædictum conſtabat regale aſſumpſiſſe faſtigium. Hæc ergo eſt dies, in qua reuoluti anni orbita redeunte, irruptio patuit vrbis. In hac præſcripta à tyranno regalis deponitur veſtis, in hac ſanguinea infertur vltio inimicis. B

TERTIA igitur poſt hæc iam dies aduenerat, cùm Paulus ipſe poſt noctis alta ſuſpiria vltimum ſui funus expectabat. Facto enim mane, cum his quos adſeclas perditionis ſuæ habuerat verbum habere cœpit, vt aut vale vltimum ſibi dicerent, aut ſi poſſent ſaluti ſuæ adhuc in aliquo conſulerent. Tunc Argabadus* Narbonenſis Eccleſiæ Præſul communi conſilio ad Principem mittitur qui vitam rogaret, qui offenſis veniam precaretur. Nam oblatis Deo hoſtiis iam in ipſis veſtimentis, cum quibus Dominici corporis & ſanguinis gratiã communionis ſanctæ perceperat, in quibus non tam mortis extrema damna excipere quàm inſepultum ſe obuolui curaret. Quippe cui ſepultura pro merito negaretur, ſi ſuæ patrationis exciperet iugulum. Iam Argabadus Antiſtes rogaturus veniam ab eis exierat. Et ecce progreſſum celerem Principis cum inæſtimabili agmine pugnatorum quarto ferè ab vrbe milliario videns, occurſurus eidem Principi de equo deſiluit, humo proſtituitur, veniam deprecatur. In cuius occurſu Princeps equum paulisper tenuit, & vt erat miſericordiæ viſceribus affluens, & ipſe illachrymans, ſubleuari Epiſcopum à terra præcipit. Qui vir rurſum erectus, lachrymarum ſin- C

*al. Argebadus

» gultibus interclusus, lamentabili voce aiebat: En peccauimus in cœlum & coram
» te, ſacratiſſime Princeps. Non ſumus digni quibus euentus pietatis tuæ occurrat,
» quibus venia collata ſubueniat, qui & promiſſam tibi maculauimus fidem, & in
» tanto prolapſionis deuoluti ſumus ſcelere. Parcat oro tua pietas citò, ne gladius
» vindex reliquias noſtrorum ſemineces extinguat, ne pluſquam cœpit mucro ani-
» mas petat. Iube iam exercitum ceſſare ſanguine, ciues ciuibus parcere. Paruiſſi-
» mi quidem euaſimus gladium, ſed pro paruis veniam deprecamur. Parce ergo
» noſtris reliquiis, vt quia iam in ceteros noſtrorum emanauit iugulum mortis, ſal-
» tim remaneant quibus miſerearis. Si enim prohibere citò nolueris cædem, nec
» ipſi quidem incolæ remanebunt ad vrbis tuitionem. His dictis commotus religioſus Princeps, in lachrymis non fuit inexorabilis. Quippe qui alto quodam cordis ſui arcano ſciret, ſibi totum perire quicquid dicebatur periſſe, ſi precanti veniam non præſtitiſſet. Hæc igitur Princeps imprecanti viro verba reſpondit. Cer-
» tum tene, ait, quod dixero. Victus precibus tuis dono tibi animas quas petiiſti.
» Non illas vltore gladio perdam. Non hodie cuiuſquam ſanguinem fundam, nec
» quandoque vitam extinguam. Quamquam talium offenſa impunita non tranſeat. Cui venerabilis vir diutiùs inſiſtebat, vt quorum vitam ſibi donaſſet, nullam in his iacturam vltionis exerceret. Sed Princeps mox percito furore inclementior

A mentior redditus : Iam ne, ait, alias atque alias conditiones mihi imponitis,
cùm vitam vobis donaſſe ſit ſatis? Tibi ergo ſoli me ex toto peperciſſe ſufficiat, «
pro reliquis verò nihil horum promitto. Ex hoc indignans quadam animi ſuc- «
cenſione efferbuit, & concita progreſſione triumpho potiturus victoriæ prope- «
rabat. Excurſus legationum ante ſe deſtinans, vt noſtri tamdiu à bello abſtine-
rent, quamdiu omne robur exercitus cum Principe ad capienda interiora vrbis
accederet. Feſtinato tandem profectionis itinere peruenit Princeps ad vrbem,
cum terribilis pompæ exercituum admiratione. Erant enim ibi bellorum ſigna
terrentia. Cúmque ſol refulſiſſet in clypeis, gemino terra ipſa lumine corruſca-
bat. Ipſa quoque radiantia arma fulgorem Solis ſolito plus augebant. Sed quid
dicam? quæ ibi fuerit exercituum pompa, quis decor armorum, quæ ſpecies
iuuenum, quæ conſenſio animorum, explicare quis poterit? Vbi diuina prote-
ctio euidentis ſigni oſtenſione monſtrata eſt. Viſum eſt enim, vt fertur, cuidam
externæ gentis homini Angelorum excubiis protectus religioſi Principis exer-
citus eſſe, Angelóſque ipſos ſuper caſtra ipſius exercitus volitatione ſuæ prote-
ctionis ſigna portendere. Sed paulisper hæc & talia ſub ſilentio relinquentes,
ſuſcepti operis ordinem exequamur. Cùm enim in vnum congregatum iam Prin-
ceps ſenſiſſet exercitum, eminus ab vrbe ferè vno ſtadio poſitus, incredibili
B animi accenſione permotus, diſponit Duces, ſubtegit plebes, diuidit acies, &
quibus modis pugna conficeretur inſtruebat. Priùs tamen diſpoſita, vt pridem
fuerat, virorum fortium acie, per iuga montium & ora maritima, quæ Franciæ
partibus coniunguntur, vt libera & expedita bellantium manus eò totius decer-
tandi prœlij præcepta perficeret, quo nihil aduerſum ab externis gentibus per-
ſenſiſſet. Tunc electos quoſque de Ducibus mittit, qui & viribus & animis præ-
ſtantiores eſſent, vt Paulum ceteróſque incentores ſeditionum eius à cauernis
Arenarum abſtraherent, in quibus ſe mortem fugientes abſconderant. Nec mo-
ra, cùm iuſſa factis explerent, extrahitur ſubitò Paulus ipſe cum ſociis de abdi-
tis Arenarum. Sicque per murum depoſitus, viliter contrectatur. Dein omnis
illa inſolens multitudo Galliarum atque Francorum, quæ hinc indè contra no-
ſtros pugnatura confluxerat, cum immenſis theſauris capta eſt & detenta. Cùm-
que caterua illa perfida cum Rege ſuo capta iam in vnum conſiſteret, dextera
læuáque adſtante exercitu, duo è Ducibus noſtris equis inſidentes, protenſis
manibus hinc indè Paulum in medio ſui conſtitutum innexis capillis eius mani-
bus tenentes, pediſſequa illum profectione oblaturi Principi deferunt. Quo vi-
ſo, Princeps protenſis cum lachrymis ad cœlum manibus ait: Te Deus, collau- «
do Regem omnium regum, qui humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum, & in vir- «
tute brachij tui contriuiſti aduerſarios meos. Hæc & his ſimilia fletibus interclu- «
ſis Princeps aiebat. Sed mox tyrannus idem erectis oculis faciem Principis vt vi-
dit, ſtatim ſe humo proſtrauit, ſibique cingulum ſoluit. Iam quidem exanimis,
& nimio pauore turbatus, quid ſibi accideret non attendens, ſpectabile quid-
C dam oculis erat, quomodo de tam ſublimi & prærepti ordinis culmine in hac
ſubita humiliatione & plena iam contumelia veniſſet. Cernere erat magnum
aliquid, quàm facilis fuerat rerum ipſa mutatio, tam citò videre deiectum quem
pridem audieras glorioſum : & quem præterita dies adhuc Regem tenuerat, tam
præcipiti lapſu concidere in ruinam. Impleta ſatis plenè eſt in iſto prophetalis
illa ſentẽtia : *Vidi*, inquit, *impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſuper cedros Libani*, &c.
Quid multa? Cùm iam ante equum Principis Paulus ipſe, vel ceteri huiuſmodi
factionis capti productique conſiſterent: Cur in tanto, ait, malo veſaniæ proru- «
piſtis, vt pro bonis mala mihi reſponderetis? Sed quid immorabor? Ite, & eſto- «
te ſub cuſtodiis deputati, quouſque cenſura de vobis agitetur iudicij. Viuere «
enim vobis donabo, etiamſi non mereamini. Tunc diuiſos per exercitum om- «
nes deputatis ſollicitis cuſtodibus tradit. Francorum tamen quique capti eſſent
dignè tractari iubentur. Erant enim aliqui eorum nobiliſſimis parentibus geni-
ti pro obſidibus dati. Ceteri verò aliqui ex Francis, aliqui ex Saxonibus erant,
quos omnes in vnum munificentia regali honoratos * poſt decimam octauám- *al. onu-
que diem, qua capti fuerant, remittit ad propria, non debere dicens victorem ſtos
inclementem victis exiſtere. Primo quippe die Calendarum Septembrium contra
Nemauſenſem vrbem à noſtris initum eſt bellum. Sequenti die Calendarum

Septembrium ciuitatis ipſius irruptio facta eſt. Tertio quoque die, qui fuit quarto Nonarum Septembrium, Paulus tyrannus celebri captus detentione deuincitur. Sed poſt hæc religioſi Principis animus de reparatione irruptæ vrbis ſollicitus ſtatim murorum caua reformat, incenſas portas renouat, inſepultis tumulum præſtat, incolis ablatam prædam reſtituens, & exulcerata quæque publico ærario fouens. Iubet tamen theſauri omnem quam ceperant copiam diligentiori ſeruare cuſtodia, non auaritiæ quæſtu illectus, ſed amore diuino prouocatus: ſcilicet vt res ſacratæ Deo faciliùs poſſent ſecerni, & cultibus diuinis reſtitui. Cumulauerat enim nefandiſſimus ille Paulus peccato peccatum, dum tyrannidi adiungeret ſacrilegium. Nam vt quidam ſapiens dicit, niſi ſacris Eccleſiis intuliſſet ſpolium, non eſſet vnde ſuum floreret ærarium. Vnde factum eſt, vt vaſa argenti quamplurima de theſauris Dominicis rapta, & coronam illam auream, quam diuæ memoriæ Reccaredus Princeps ad corpus beatiſſimi Felicis obtulerat, quam idem Paulus inſano capiti ſuo imponere auſus eſt: tota hæc in vnum collecta ſtudioſiùs ordinaret ſecernere, & deuotiſſimè prout cuique competebat Eccleſiæ intenderet reformare. A

TERTIA iam poſt victoriam victoribus aduenerat dies, & Paulus ipſe onuſtus ferro cum ceteris conſedenti in throno Principi exhibetur. Tunc antiquorum more curua ſpina dorſi veſtigiis regalibus ſua colla ſubmittit, deinde coram exercitibus cunctis adiudicatur cum ceteris cum vniuerſorum iudicio, vt mortem exciperet qui mortem Principi præparaſſet. Sed nulla mortis ſuper eos illata ſententia, decaluationis tantùm, vt præcipitur, ſuſtinuere vindictam. Ferebatur tamen quorumdam opinione, Francos quantociùs ad ereptionem capti occurrere. Sed Princeps occaſionem cum Francis prœliandi opperiens, nec ſolùm iſtius cauſæ, ſed & præteritas gentis ſuæ cupiens vindicare iniurias, ſuſtinebat quotidie animo forti expectans illorum occurſum, cum quibus decertare modis omnibus parabat. Sed cùm nullus è Francis ad bellandum accederet, ipſe prius illis ſe occurſurum deuouerat, niſi maturato ſui cordis ſuorúmque Optimatum reuocaretur conſilio, ne diſrupta pactionis inter vtramque gentem promiſſio impetendi ſanguinis eſſet occaſio. Sed cùm contra hoc, vt dictum eſt, bellum conficere moliretur, iam quarta dies effluxerat, ex quo & Paulum ceperat, & aduerſæ gentis occurſum nihilominus ſuſtinebat. Sed nulla hoſtis præſumptio, nullus euentus, nulla prorſus hoſtilis conuentio monſtrabatur. Quippe cùm & Franciæ munitiſſimæ vrbes iam vltimum ſui, vt ferebatur, excidium deplorarent, & ciues quique earum ne à noſtris præuenirentur relictis vrbibus longè lateque incertis ſedibus vagarentur, latebroſis ſcilicet vitam compendiis munientes. Nam & religioſus Princeps eminus à Nemauſo vrbe in plana cum exercitu conſiſtebat. Illic caſtra poſuit, miráque celeritate muro firmiſſimo circumdedit. Vbi cùm aduentum hoſtium ſuſtineret, ſubitò præcurrenti nuntio audit vnum è Ducibus Franciæ nomine LVPVM in Beterrenſi territorio hoſtiliter acceſſiſſe. Vnde quinta iam poſtquam Paulum ceperat die, de Nemauſenſi vrbe egreſſus, concita velocitate cum exercitu properans delatas inimici niſus eſt præuenire inſidias. Sed Lupus ipſe iuxta villam, cui Aſperiano vocabulum fertur, regreſſum Principis audiens, ita terrificatus aufugit, vt exercitus Duci, & Dux exercitui videretur deeſſe. Non enim in fugiendo vel ipſe ſuos ſuſtinuit, vel ſui eum potuerunt vllomodo adſequi. Quippe quorum ita pauore diſſoluta fuerant corda, vt non tam diſperſis viarum aditibus, quàm montium præruptis elapſi pariter & currentes, vt pote iam gladios ſuis imminere ceruicibus cernerent, de compendio fugæ vitam ſe lucraſſe monſtrarentur. Multas ſcilicet prædas in hac turbatione noſtris exercitibus relinquentes, tam de hominibus qui eos ſequi non poterant, quàm etiam de iumentis ſiue ſubſtantiis, quæ multipliciter plauſtris ſibi adduxerant ſuffectura. Et vtique iam lecta bellantium manus à Principe deſtinata poterat eos belligeroſis excurſibus adſequi. Sed tam ſordida illorum extitit fuga, ac etiam tam citata finium ſuorum occurrerunt latibula, vt quò fugerent, quò laterent atque conſiſterent, nullo omninò cenſeretur veſtigio reliquiſſe. Vnde comperto Princeps, quòd Lupum cum ceteris inuenire non poſſet, placida progreſſione Narbonam contendens, vrbem victor ingreditur. Ibi diſrupta quæque Narbonenſis Prouinciæ exeſa atque depaſta, quæ eidem terræ magnis febribus anhelanti deprædatione no-

A ſtrorum & incurſione appulſa ſunt, munere placat, diſpoſitione reformat, conſiliis inſtruit. Statum quoque rerum mira pace componit. Lecta illic præſidia bellatorum dimittit, radices ab ea omnis rebellionis deterſit, Iudæos abegit, clementiores vrbibus rectores inſtituit, per quos vtique tanti mali placaretur offenſa, & conſtuprata tantis ſordibus terra nouo iudiciorum baptiſmate depurgata remitteretur ad veniam. Nam in eo quòd erecta Galliarum terra ſolito ſuperbiæ faſtu cothurnosè ſe attollerat, ita inclementiori deprædatione detrita eſt, & eraſa nummis atque depaſta ſubſtantiis, vt meritò per hoc credatur quicquid rubiginis ſeu nequitiarum contraxerat amiſiſſe.

EXHAVSTIS deinde Princeps Galliis, atque domitis, ſecurus directo ad Hiſpaniam itinere commeauit, nullos poſt ſe Gallorum motus formidans, nullas etiam Francorum pertimeſcens inſidias: certò ſciens neminem eſſe, qui aut de ſuis pugnam, aut de externis gentibus patraret inſidias. Tanta enim virtute animi atque conſtantia poſitas circum barbarorum gentes non ſolùm non extimuit, ſed contempſit, vt etiam adhuc intra Gallias poſitus, in locum, qui Canaba nuncupatur, cuncto exercitui, quod feliciter exiſſent, relatione gratifica ſatisfaceret, omnéſque ab eo ſtatim loco abſolueret. Ipſe quoque Helenam* perueniens, duorum ibi dierum immoratione detentus eſt. Sicque exindè profectus, ſecundis potitus ſucceſſibus Hiſpaniam rediit, ſedémque ſui ſolij ſexto poſtquam B indè commigrauerat menſe repetiit. Et tamen ſub quo celebri triumpho Regiam vrbem intrauerit, de inimicis exultans, explicare neceſſe eſt: vt ſicut ingentis eius gloriæ ſignum ſecula ſecutura clamabunt, ita ſeditioſorum ignominia non excidat à memoria futurorum. Etenim quarto ferè ab vrbe regia milliario Paulus Princeps tyrannidis, vel ceteri incentores ſeditionum eius decaluatis capitibus, abraſis barbis, pedibúſque nudatis, vel ſquallentibus, veſte vel habitu camelorum induti, vehiculis imponuntur. Rex ipſe proditionis præibat in capite omni confuſionis ignominia dignus, & picea ex coriis laurea coronatus. Sequebatur deinde hunc Regem ſuum longa deductione ordo ſuorum diſpoſitus miniſtrorum, eiſdem omnes quibus relatum eſt vehiculis inſedentes, eiſdémque incluſionibus acti, hinc inde adſtantibus populis vrbem intrantes. Nec enim iſta ſine diſpenſatione iuſti iudicij Dei eiſdem acceſſiſſe credendum eſt. Scilicet vt alta ac ſublimia confuſionis eorum faſtigia vehiculorum doceret ſeſſio præ omnibus ſubiecta: & qui vltra humanum morem aſtu mentis excelſa petierant, excelſiorem luerent conſenſionis ſuæ iniuriam. Sunt ergo hæc in ſecuturis repoſita ſeculis, probis ad votum, improbis ad exemplum: fidelibus ad gaudium, infidis ad tormentum. vt vtraque pars in circuitu* quodam ſeſe lectionis huius inſpiciens, & quod rectis ſemitis graditur, prolapſionis caſus effugiat, & quæ iam C cecidit, in horum ſe hic ſemper proſcriptionibus recognoſcat.

* Elnam

* contuitu

FINIT HISTORIA.

IVDICIVM PROMVLGATVM
IN TYRANNORVM PERFIDIAM.

Eodem Iuliano Archiepiſcopo Toletano Auctore.

PERFIDORVM denotata tranſgreſſio eò debet acriùs percuti, quò illicitis videtur auſibus quædam perpetrare. Habeat ergo confuſionis propriæ ſignum, quibus contingit fidei violare promiſſum. Reportent nomen perditionis in poſteros, quos indulgentia principalis fecit eſſe ingratos. Renotentur inter cuneos perfidorum, qui genti ſuæ parauere excidium, vt reportent in progenies ſæculorum titulos infamiæ ſuæ, qui euerſores facti ſunt patriæ. Nam ecce prodidit ſe in apertum campum infauſta perfidia, quæ nefandorum ſocietatem cruentis ſibimet amplexibus ſocians commouit ad ſcandalum ciues, ad ſuorum perniciem plebes, ad euerſionem patriæ gentem, ad interitum Principis non ſolùm proprias, ſed externarum plebium nationes. Teſtis eſt horum quæ dicimus terra,

quæ ipſorum eſt exterminatione detrita. Teſte etiam cœlum, ſub quo nobis eſt à Deo attributum triumphale vexillum. Spontaneum enim promiſſionis fœdus inrupit, nouúmque ſponſionis iuſiurandum conſtituit: quo voluntaria fidei promiſſione diſciſſa, electum à Deo Regem noſtrum abiiceret, & maturatam illi vel patriæ perniciem exhiberet. Nam nouo ritu periurij non ſolùm ſuam, ſed & multorum animas populorum decepit: ita vt in his illud prophetale vaticinium impleretur, quod dicitur: *Cadent in retia Principes eorum à furore iræ Dei, & erit ſubſannatio in omnem terram.* Necnon & illud, quod Eſaias in talium narrat exceſſionibus, dicens: *Inuenti ſunt in populo meo impij inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sic decipula plena auibus, ſic domus eorum plena dolo.* Hæc quidem neceſſariò præmiſſa ſufficiant. Nam cùm nefandiſſimum Paulum ſereniſſimus Domnus noſter VVamba Rex ad vindicationem Galliæ deſtinaret, & vt diſſidentes quoſdam ad fidem ſuæ gloriæ matura diſpoſitione colligeret, ſubitò iniunctum ſibimet negotium in contrarium mutans, non ſolùm diſſidentibus in fide perſiſtendo non obſtitit, ſed etiam ipſe diſſidentes plurimos ſibi fideles effecit. In tyrannidem enim contra prædictum Principem gentem & patriam vertens, ſpoliauit ſe primùm à fide promiſſa: & textrinij ſui ordiens telam, induit ſe periurij maculam. Deinde in glorioſum Principem maledicta coniectat, & multimoda detractionum atque iniuriarum de eo proteſtatur conuitia. Poſt hæc, quod nefas eſt dici, Regnum contra Dei voluntatem arripuit, & populos **B** in hac nefaria electione ſibimet iurare coëgit: quo & contra fidem ſibi redditam agerent, & necem vel deiectionem Principi exhiberent. Hunc præcipuè ordinem in ipſa peruerſarum conditionum ſerie ſeruans, vt glorioſum Domnum noſtrum VVambanem Principem infauſtum Regem nominare auderet. Quod nomen vtique iuſta interpretatio ſui infelicem ſignificat eſſe. Qui tamen adhuc inſuper tyrannicæ ſortis apice prouocatus, Prouinciam omnem Galliæ & partem aliquam Tarraconenſis Prouinciæ tumultuoſo ſui iuris imperio ſubdens, ſpeciales omnium munitiones per ſingulas quaſque ciuitates conſtituit, defenſoréſque in eas proprios ordinauit. Huius rei nefariæ temeritate compulſi ſumus arma arripere, & tot interiacentibus terris nefandorum perfidiam inſectare. Vnde & ad horum coniuratorum tyrannidem protinus extinguendam, in Tarraconenſem Prouinciam & in Gallias pugnantes acceſſimus: & diuina nobiſcum comitante manu ad ipſas vſque ciuitates atque caſtella venientes, hos ipſos ſatellites defenſoréſque ciuitatum caſtrorúmque feliciter cepimus. Nam primum ad Barcinonam cum exercitu accedentes, Euredum, Pompedum, Guntefredum, Hunulfum Diaconum, & Neufredum eandem vindicantes ciuitatem comprehendimus. Deinde ad Clauſuras peruenientes, caſtra ipſa diſpoſito exercitu per iuga Pyrenæi montis intrauimus, & vindicatores eorumdem caſtrorum comprehendimus. **C** Itidem Ranoſindum, Hildegiſum, Heliam, Carmennum, Maureconem, VVandamirum, Dagarum, Xixanem, & Luibitanem. Hoc etiam more belligeroſis incurſibus properantes, per diuiſiones exercituum comprehendimus in caſtro Caucoliberi Leofredum & Guidrigildum, atque prædictorum coniuges. Caſtrum quoque Lybiæ, quod eſt caput Cirritaniæ, ſimili ordine properantes, ingreſſi ſumus. Quem Iacinthus Epiſcopus cum Araugiſclo in vna concordantes perfidia poſt ius Pauli perfidi vindicabant. Sed quia idem Iacynthus eundem caſtrum Lybiæ vindicare non potuit, nec ipſe Deo fautore manus noſtras euaſit. Quorum omnium comprehenſionem ſiue ingreſſum Galliæ cùm idem Paulus perfidus per fugam Francorum, quos ad vindicandas Clauſuras direxerat, comperiſſet, relicta & ipſe ilicò ciuitate Narbona fugæ ſe præſidio dedit. Vbi etiam conſeruatores ipſius ciuitatis reliquit. Ranimirum pſeudo-Epiſcopum, VVittimirum, Argemundum, & Gultricianem Primiclerum *. Qui etiam Ranimirus viſo exercitu, antequam ciuitas ipſa expugnaretur, fugam appetiit. Sed mox in Beterrenſi territorio comprehenſus, noſtras non effugit manus. Vnde cùm prædictos VVuittimirum & Argemundum laicos, ſiue Gultricianem Primiclerum Narbonam vindicantes, & contra nos acriter dimicantes cepiſſemus, Agathenſem ciuitatem imperio glorioſiſſimi noſtri Domni ſubiugauimus *: comprehendentes in ea VVileſindum germanum VVileſindi Epiſcopi. Cúmque poſt hæc diuinis iudiciis adiuuantibus ad expugnandam Magalonenſem ciuitatem accederemus, ſimul duorum

* al Primicerium.

* ſubegimus:

A exercituum nauale, & terrenum bellum Gumildus Epiſcopus cùm præuidiſſet, ſtatim eandem ciuitatem reliquit, & fugam appetens Nemauſo ſe cum Paulo perfido contulit. Cúmque hanc ipſam Magalonenſem ciuitatem defenſoréſque eius glorioſius cepiſſemus, ſtatim vſque in Nemauſum poſt perfidum Paulum ſocióſque ſuos pugnaturi peruenimus. Ibi ſe idem Paulus non ſolùm ſuorum perfidorum fretus audaciâ, ſed etiam & Francorum auxilio munitus, ad dimicandum contulerat. Quo in loco inſtantiſſimè pugnans, & in perfidiæ temeritate perdurans, tandem diuinis iudiciis noſtriſque armis eadem ciuitate inrupta, victus captúſque detentus eſt Paulus. Eius etiam ſocios commemorari neceſſe eſt, quos & expugnantes contra nos in eandem ciuitatem durè pertulimus, & qui tamdiu eius perfidiæ inſtantiſſimè adhæſerunt, quamdiu cum ipſo nefandiſſimo caperentur. Itidem Gumildus Epiſcopus, Friuſclus, Flodarius, VViſtrimirus, Ranemundus, Andoſindus, Adulfus, Maximus, Ioannes Clerium, Ahuarnus, Aquilinus, Odofredus, Iberius, Ioannes, Moſimus, Amingus, Virimar, Eumericus, Tranſemirus & Bera. Ebrulfus, Recaulfus & Cottila. Guldramus*, Liuba, Ranila, & Idericellus. excepta vulgi multitudine, vel Francorum: quæ multiplex in eadem ciuitate comprehenſa eſt. Hic igitur ſceleratiſſimus Paulus, dum conuocatis adunatiſque omnibus nobis, itidem Senioribus cunctis Palatij, Gardingis omnibus, omnique Palatino Officio, ſeu etiam adſtante exercitu vniuerſo in conſpectu glorioſiſſimi noſtri Domni, cum prædictis ſociis ſuis iudicandus adſiſteret: ſic

* Goldramirus,

B prædictus Princeps ſub præmiſſa coniurationis interpoſitione eum adlocutus eſt, dicens: Coniuro te per nomen omnipotentis Dei, vt in hoc conuentu fratrum meorum contendas mecum iudicio, ſi aut te in aliquo læſi, aut occaſione qualibet maliciæ nutriui, per quod excitatus hanc tyrannidem ſumeres, vel huius Regni apicem ſuſcipere attentares. Mox idem nefandiſſimus Paulus voce clara teſtatus eſt, dicens: Per Deum, quia neque à gloria tua læſum me eſſe ſenſi, neque à vobis aliquid mali pertuli: ſed tantùm boni in me impertire iuſſiſti, quod percipere omninò non merui. Ego tamen diaboli inſtinctu prouocatus id feci. Similiter iam dicti ſocij ſui quæſiti ſunt, & omnes ſimiliter reſponderunt. Vnde perlatæ ſunt conditiones, vbi ſpontanea promiſſione in electione glorioſi noſtri Domni VVambani Regis ipſe nefandiſſimus Paulus, vel ſocij ſui vna pariter nobiſcum conſenſerunt, & inuiolabiliter ſe ei vel patriæ fidem obſeruaturos ſub diuini numinis ſponſione teſtati ſunt, quas etiam manus ſuæ ſubſcriptionibus notauerunt. Quibus conditionibus reſeratis atque perlectis, ad confuſionem perfidiæ ipſorum ſubſcriptio manus eorum in ipſis conditionibus eis aſpicienda oſtenditur. Poſt hæc aliæ conditiones, ad quas ipſe perfidus Paulus populum ſibi iurare fecerat, relectæ ſunt, in quibus iſtius impietatis & crudelitatis ordo ſeruatus eſt, vbi ipſi Paulo omnes ſocij ſui ſub iſto ordine iurauerunt, vt & fideles illi eſſent, & vnanimiter cum eodem contra Domnum noſtrum VVambanem Re-

C gem cum eo pugnarent, atque in deiectionem eius vel periculum vſque ad effuſionem ſanguinis dimicarent, vel contra eos qui eundem Domnum noſtrum defendere voluiſſent. Infauſtum Regem iamdictum glorioſum Domnum noſtrum VVambanem, vt ſuprà præmiſſum eſt, in ipſis conditionibus nominantes, & cetera deteſtanda quæ in ipſis conditionibus reperiuntur ſcripta. His excurſis, atque perlectis, Canonum eſt prolata ſententia ex Concilio Toletano Era xxv. vbi ad locum ſic dicitur: *Quicumque ex nobis vel totius Hiſpaniæ populis qualibet coniuratione vel ſtudio ſacramentum fidei ſuæ, quod pro patriæ gentiſque Gothorum ſtatu vel conſeruatione Regiæ ſalutis pollicitus eſt, temerauerit, & cetera.* Deinde legis eſt relata ſententia, in libro 2. tit. 1. Era vi. vbi ad locum ſic dicit: *Quicumque ex tempore reuerendæ memoriæ Chintilani Principis vſque ad annum Deo fauente regni noſtri ſecundum, vel amodo & vltra.* Cuius ſacri canonis præceptione inſtructis non vltra nobis eſt dubitandum, vt illos paueamus iuxta legis huius ſententiam, & in corpore & in rebus temporali punire cenſura, quos iam Patres illi perpetuo anathemate tam terribili iudicio damnauere in anima. Ob hoc ſecundum latæ legis edicta, hoc omnes communi definiuimus ſententia, vt idem perfidus Paulus cum iam dictis ſociis ſuis morte turpiſſima condemnati interirent. Qualiter caſum perpetuæ perditionis videantur excipere, qui & euerſionem meditati ſunt patriæ, & Principis interitum conati ſunt eximere. Quòd ſi forſan eis à Principe condonata fuerit

vita, non aliter quàm euulſis luminibus reſeruentur vt viuant. Res tamen omnis A eiuſdem Pauli ſociorúmque eius in poteſtate glorioſi noſtri Domni perſiſtendas eſſe decernimus. Qualiter quicquid de his agere vel iudicare elegerit, ſerenitatis ſuæ clementia poteſtas illi indubitata permaneat: vt ſeditioſorum nomen funditus à terra diſpereat, & lugubrem eorum memoriam his titulis deuotatam ſecutura ſecula imitari refugiant.

DIVISIO TERMINORVM EPISCOPATVVM PROVINCIÆ NARBONENSIS, dum Gothis parebat.

Ex Diuiſione Dioceſium & Parochiarum Hiſpaniæ à VVamba Rege facta.

Vt extat in Libris Mſs. Eccleſiæ Toletanæ, & Eccleſiæ Ouetenſis, & in Collectione Conciliorum Hiſpaniæ.

ERA DCCIV. poſt Receeſuindum VVamba Rex Gothorum Regnum B nouem annos obtinuit. Hic Toleto ea hora, qua vnctus eſt in Regem, cum quadam euaporatione viſa eſt apis à cunctis, qui aderant, ex capite eius exire, & ad cœlos volare. Hoc ſignum factum eſt à Domino, vt futuras victorias nunciaret de inimicis per eum, & dulcedinem pacis quam habuit erga ſuos. Aſtures & Vaſcones in finibus Cantabriæ crebrò rebellantes edomuit, & ſuo imperio ſubiugauit: ciuitatem quæ Cartua vocabatur, & Pampilonem ampliauit, quam VVambæ Lunam vocauit. PROVINCIAM quoque GALLIÆ, quæ Hiſpania citerior dicitur, ſibi rebellantem, multis agminibus Francorum interceptis, ſubiugauit, & Paulum perfidum Galliæ tyrannum cepit, eíque oculos euellere præcepit: & ad vrbem Toletanam cum triumpho magno reuerſus, diſcordéſque Pontifices, eo quòd alij aliorum Parochias inuadebant, ad concordiam ſtuduit reuocare. Fecit & Chronicas Regum priorum coram ſe legere, vt faciliùs poſſet terminos Parochiarum diuidere, ſicut antiquitas denotaret, & exigeret iuris cenſura, & iura propria quælibet Eccleſia poſſideret, ſicut ſubiecta denotat Scriptura.

NARBONÆ METROPOLI SVBIACEANT HÆ SEDES.

BETERRIS hæc teneat: de Staleth vſque Barcinona, de Macai vſque Riba- C ſara.

Agatha hæc teneat: de Nuſa vſque Riberam, de Gallar vſque Mirlam.

Magalona hæc teneat: de Nuſa vſque Ribogar, de Caſtello Millia vſque Angoram.

Nemauſo hæc teneat: de Buſa vſque Angoram, de Caſtello vſque Sambiam.

Luteba hæc teneat: de Samba vſque Rabaual, de Anges vſque Montem Rufum.

Carcaſona hæc teneat: de Monte Rufo vſque Angeram, de Angoſa vſque Montana.

Elna hæc teneat: de Angera vſque Roſinolam, de Lateroſa vſque Lamuſam.

FINIS.

A

APPENDIX II.
AD TOMVM I.
COMPLECTENS EPISTOLAS; QVÆ AD HISTORIAM PRIMÆ STIRPIS REGIÆ PERTINENT.

AVITI EPISCOPI VIENN. EPISTOLA
Ad Clodoueum Regem Francorum, de ſuſcepta ab eo Chriſti fide atque baptiſmo.

B *Ex Tomo I. Conciliorum Galliæ Iacobi Sirmondi.*

AVITVS *Viennenſis Epiſcopus* CLODOVECHO *Regi*. VESTRÆ ſubtilitatis acrimoniam quorumcumque ſchiſmatum ſectatores ſententiis ſuis, variis opinione, diuerſis multitudine, vacuis veritate, Chriſtiani nominis viſi ſunt obumbratione velare. At dum ſtatus noſtros æternitati committimus, dum quid recti vnuſquiſq; ſentiat futuro examini reſeruamus, etiam in præſentibus interlucentis radius veritatis emicuit. Inuenit quippe tempori noſtro arbitrum quemdam diuina prouiſio. dum vobis eligitis, omnibus iudicatis, veſtra fides noſtra victoria eſt. Solent plerique in hac eadem cauſa, ſi pro expetenda ſanitate credendi, aut Sacerdotum hortatu, aut quorumcumque ſodalium ſuggeſtione moneantur, conſuetudinem generis, & ritum paternæ obſeruationis opponere. Ita ſaluti nocentem verecundiam præferentes, dum parentibus in incredulitatis cuſtodia inutilem reuerentiam ſeruant, confitentur ſe quodammodo neſcire quid eligant. Diſcedat igitur ab hac excuſatione poſt talis facti miraculum noxius pudor. De toto priſcæ originis ſtemmate ſola nobilitate contenti, quicquid omnis poteſt faſtigium generoſitatis ornare, proſapiæ veſtræ à vobis voluiſtis exſurgere. Habetis bonorum auctores: voluiſtis eſſe meliorum. Reſpondetis proauis quòd regnatis
C in ſeculo: inſtituitis poſteros quòd regnatis in cœlo. Gaudeat ergo quidem Græcia, habere ſe principem legis noſtræ: ſed non iam quæ tanti muneris dono ſola mereatur illuſtrari. quòd non deſit & reliquo orbi claritas ſua. Siquidem & occiduis partibus in Rege non nouo noui iubaris lumen effulgurat. Cuius ſplendorem congruè Redemptoris noſtri natiuitas inchoauit: vt conſequenter eo die ad ſalutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemptioni ſuæ cœli Dominum mundus accepit. Igitur qui celeber eſt natalis Domini, ſit & veſtri. quo vos ſcilicet Chriſto, quo Chriſtus ortus eſt mundo: in quo vos animam Deo, vitam præſentibus, famam poſteris conſecraſtis. Quid iam de ipſa glorioſiſſima regenerationis veſtræ ſolemnitate dicatur? cuius miniſteriis etſi corporaliter non acceſſi, gaudiorum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque regionibus noſtris diuina pietas gratulationis adiecit, vt ante baptiſmum veſtrum ad nos ſublimiſſimæ humilitatis nuntius perueniret. Vnde nos poſt hanc expectationem iam ſecuros veſtri ſacra nox reperit. Conferebamus namque, nobiſcúmque tractabamus, quale eſſet illud, cùm adunatorum numerus Pontificum, manus ſancti ambitione ſeruitij membra Regia vndis vitalibus confoueret. Cùm ſe Dei ſeruis inflecteret timendum gentibus caput. Cùm ſub caſſide crines nutritos ſalutaris galea ſacræ vnctionis indueret. Cùm intermiſſo tegmine loricarum immaculati artus ſimili veſtium candore fulgerent. Faciet, ſi quid creditis, Regum florentiſ-

ſime, faciet inquam indumentorum iſta mollities, vt vobis deinceps plus valeat rigor armorum: & quicquid felicitas vſque huc præſtitit, addet huic ſanctitas. Vellem verò præconiis veſtris quiddam exhortationis annectere, ſi aliquid vel ſcientiam veſtram, vel obſeruantiam præteriret. Nunquid fidem perfecto prædicabimus, quam ante perfectionem ſine prædicatione vidiſtis? An fortè humilitatem, quam iam dudum nobis deuotione impenditis, qui nunc primùm deuotione debetis? An miſericordiam, quam ſolutus à vobis adhuc nuper populus captiuus gaudiis mundo inſinuat, lacrymis Deo? Vnum ergo quod vellemus augeri, vt quia Deus gentem veſtram per vos ex toto ſuam faciet, vlterioribus quoque gentibus, quas in naturali adhuc ignorantia conſtitutas nulla prauorum dogmatum germina corruperunt, de bono theſauro veſtri cordis fidei ſemina porrigatis. Nec pudeat pigeátque etiam directis in rem legationibus adſtruere partes Dei, qui tantum veſtras erexit. Quatenus externi quoque populi paganorum, pro religionis vobis primitus imperio ſeruituri, dum adhuc in alios videntur habere proprietatem, diſcernant potiùs gentem, quàm Principem. Nulla igitur patria quaſi ſpeciali ſede ſibi vindicet totis quos honorum gradibus attollitis. conſtat vos eſſe, quo communis vno ſolis iubare omnia perfruuntur. Vicina quidem plus gaudent lumine, ſed non carent remotiora fulgore. Quapropter radiate perpetuùm præſentibus diademate, abſentibus maieſtate. Succeſſus felicium triumphorum, quos per vos Regio illa gerit, cuncta concelebrant. Tangit etiam nos felicitas. quotieſcumque illic pugnatis, vincimus. Inter hæc tamen catholicæ religionis affectum ſeruat in vobis cura miſerandi: & in apice rerum omnium gubernacula continente non minus eminet ſanctitas, quàm poteſtas. Ex qua vtique factum eſt, vt dirigi ad vos ſerui veſtri, viri illuſtris, Laurentij filium principali oraculo iuberetis. Quod apud Domnum meum, ſuæ quidem gentis Regem, ſed militem veſtrum, obtinuiſſe me ſuggero. Nihil quippe eſt, in quo ſeruire non poteſt. Commendat directum. Congaudi miſſo, inuidi vos viſuro. Cui minus computandum eſt ad vtilitatem parenti proprio reſtitui, quàm patri omnium præſentari.

CLODOVEI REGIS EPISTOLA

Ad Epiſcopos poſt Bellum Gothicum ſcripta.

De captiuis tum Clericis, tum laicis, Epiſcoporum arbitrio & teſtimonio relaxandis.

DOMINIS *Sanctis & Apoſtolica Sede digniſſimis Epiſcopis, Chlothouechus Rex.* ENVNTIANTE fama, quid actû fuerit vel præceptum omni exercitui noſtro, priuſquam in patriam Gothorum ingrederemur, beatitudinem veſtram præterire non potuit. In primo quoque de miniſterio Eccleſiarum omnium præcepimus, vt nullus ad ſubripiendum in aliquo conaretur, neque de Sanctimonialibus, neque de viduis, quæ in religione Domini deuotæ eſſe probarentur. Simili conditione & de Clericis, vel filiis ſuprà dictorum, tam Clericorum quàm viduarum, qui cum illis in domo ipſorum conſiſtere videbantur. Idem & de ſeruis Eccleſiarum, quos de Eccleſiis tractos per Epiſcoporum ſacramenta conſtiterit, præceptum eſt obſeruare, vt nullus ex ipſis aliquam violentiam vel damnum pateretur. Quod ita ad integrum eſt agnoſcendum, vt ex his ſupradictis, ſi aliquis vim captiuitatis pertuliſſet, ſiue in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, omnino ſine aliqua dilatione reddendos eſſe præcipiamus. De ceteris quidem captiuis laicis, qui extra pacem ſunt captiuati, & fuerint approbati, apoſtolia cui volueritis arbitrij veſtri eſt non negandum. Nam de his qui in pace noſtra, tam Clerici, quàm laici ſubrepti fuerint, ſi veraciter agnoſcitis, veſtras Epiſtolas de anulo veſtro infra ſignatas ſic ad nos omnimodis dirigatis, & à parte noſtra præceptionem latam noueritis eſſe firmandam. Sic tamen populus noſter petit, vt cuicumque Epiſtolas veſtras præſtare fueritis dignati, cum ſacramento per Deum, & benedictione veſtra dicere non tardetis, rem iſtam quæ poſcitur veram eſſe: quia multorum varietates vel falſitates inuentæ ſunt, vt comprehendantur, ſicut ſcriptum eſt, *Perit iuſtus cum impio.* Orate pro me, Domini ſancti, & Apoſtolica Sede digniſſimi Papæ.

A

THEODORICI REGIS ITALIAE EPISTOLÆ:

Ad Clodoueum Regem Francorum, Gundobaldum Regem Burgundionum, & alios.

Ex M. Aurelij Caſsiodori Senatoris V. C. Epiſtolis.

B

VNIVERSIS GOTHIS THEODORICVS REX.

EPISTOLA I.

Vt parati ſint in equis & armis, & producant iuuenes in Martiam diſciplinam.

INNOTESCENDA ſunt magis Gothis, quàm ſuadenda certamina, quia bellicoſæ ſtirpi eſt gaudium comprobari. Laborem quippe non refugit, qui virtutis gloriam concupiſcit. Et ideo iuuante Deo, quo auctore omnia proſperantur, pro communi vtilitate exercitum ad Gallias conſtituimus deſtinare. Vt ſimul & vos prouectus occaſionem habere poſſitis, & nos quæ præſtitimus meritis contuliſſe videamur. Latet enim ſub ocio laudabilis fortitudo: & dum ſe probandi non habet ſpatium, occulta eſt lux tota meritorum. Atque ideo per Naudium Saionem noſtrum admonendum curauimus, vt ad expeditionem, in Dei nomine, more ſolito, armis, equis, rebúſque omnibus neceſſariis ſufficienter inſtructi, octauo die Calend. Iuliarum, proximè veniente, modis omnibus, Deo fauente, moueatis: quatenus & parentum veſtrorum in vobis oſtendatis ineſſe virtutem, & noſtram peragatis feliciter iuſſionem. Producite iuuenes
C veſtros in Martiam diſciplinam. Sub vobis videant, quod poſteris referre contendant. Nam quod in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur. Accipitres ipſi, quorum victus ſemper ex præda eſt, fœtus ſuos nouitate marcentes, nidis perturbent*, ne molli ocio conſueſcant: alis verberant immorantes: cogunt pullos teneros ad volatum, vt tales debeant exiſtere, de quibus poſſit pietas materna præſumere. Vos autem, quos & natura erigit, & amor opinionis exacuit, ſtudete tales filios relinquere, quales vos conſtat patres habuiſſe.

Lib. I. Epiſt. XXIV.

* al. extrubent.

GVNDIBADO REGI BVRGVNDIONVM THEODORICVS REX.

EPISTOLA II.

De Horologiis tranſmiſsis.

AMPLECTENDA ſunt munera, quæ probantur omnimodis expetita, quando non eſt abiectum quod poteſt explere deſiderium. Nam per quaſlibet pretioſas res ad illud tantum tenditur, vt cupientis animus expleatur. Quapropter ſa- Epiſt. XLVI

lutantes gratia conſueta per harum portitores illum & illum oblectamenta præſentię veſtræ horologia cum ſuis diſpoſitoribus credimus deſtinanda: vnum, in quo humana ſolertia videtur colligi, quòd totius cœli noſcitur ſpatia peruagari: aliud vbi Solis meatus ſine Sole cognoſcitur, & aquis guttantibus horarum ſpatia terminantur. Habetote in veſtra patria, quod aliquando vidiſtis in ciuitate Romana. Dignum eſt vt bonis noſtris veſtra gratia perfruatur, qua nobis etiam affinitate coniungitur. Diſcat ſub vobis Burgundia res ſubtiliſſimas inſpicere, & antiquorum inuenta laudare. Per vos propoſitum gentile deponit: & dum prudentiam Regis ſui reſpicit, iure facta ſapientium concupiſcit. Diſtinguat ſpatia diei actibus ſuis: horarum aptiſſimè momenta conſtituat. Ordo vitæ confuſus agitur, ſi talis diſcretio ſub veritate noſcitur. Belluarum quippe ritus eſt, ex ventris eſurie horas ſentire, & non habere certum, quod conſtat humanis vſibus attributum.

* Lvdovico, id eſt Clodoveo.

LVDVIN *REGI FRANCORVM THEODERICVS REX.

EPISTOLA III.

Gratulatur Ludouico Regi Francorum de victoria habita.

Lib. 11. Epi. 41.

GLORIOSA quidem veſtræ virtutis affinitate gratulamur, quòd gentem Francorum priſca ætate reſidem, feliciter in noua prœlia concitaſtis: & Alamannicos populos, cauſis fortioribus inclinatos, victrici dextera ſubdidiſtis. Sed quoniam ſemper in auctoribus perfidiæ reſecabilis videtur exceſſus, (quia exprimariorum * plectibilis culpa omnium debet eſſe vindicta) motus veſtros in feſſas reliquias temperate: quia iure gratiæ merentur euadere, quos ad parentum veſtrorum defenſionem reſpicitis confugiſſe. Eſtote illis remiſſi, qui noſtris finibus celantur exterriti *. Memorabilis triumphus eſt, Alamannum acerrimum ſic expauiſſe, vt tibi eum cogas de vitæ munere ſupplicare. Sufficiat illum Regem cum gentis ſuæ ſuperbia cecidiſſe. Sufficiat innumerabilem nationem partim ferro, partim ſeruitio ſubiugatam. Nam ſi cum reliquis confligis, adhuc cunctos ſuperaſſe non crederis. In talibus cauſis accipe frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerunt, quæ moderato fine peracta. Is enim vincit aſſiduè, qui nouit omnia temperare: dum iucunda proſperitas illis potiùs blanditur, qui auſteritate nimia non rigeſcunt. Cede itaque ſuauiter genio noſtro quod ſibi gentilitas communi remittere conſueuit exemplo. Sic enim fit, vt & meis petitionibus ſatisfeciſſe videamini, ne ſitis ſoliciti ex illa parte, quam ad nos cognoſcitis pertinere. Quocirca ſalutantes gratia, honore, & affectione, qua dignum eſt, illum & illum Legatos noſtros ad excellentiam veſtram conſueta caritate direximus: per quos & hoſpitatis veſtræ iudicium, & ſperatæ petitionis conſequamur effectum. Quædam verò, quæ ad nos pro veſtris vtilitatibus peruenerunt, per harum portitores verbo inſinuanda commiſimus: vt cautiores effecti optata poſſitis victoria conſtanter expleri. Veſtra ſiquidem ſalus, noſtra gloria eſt: & toties regnum Italiæ proficere iudicamus, quoties de vobis læta cognoſcimus. Citharœdum etiam, arte ſua doctum, pariter deſtinauimus expetitum, qui ore manibúſque conſona voce cantando, gloriam veſtræ poteſtatis oblectet. Quem ideo fore credimus gratum, quia ad vos eum iudicaſtis magno opere dirigendum.

* primariorum.

* externi, vel extriti.

ALARICO REGI VISIGOTHORVM THEODERICVS REX.

EPISTOLA IV.

Ne moueat bellum cum aduerſario, donec tractetur pax inter eos.

Lib. 111. Epi. 1.

QVAMVIS fortitudini veſtræ confidentiam tribuat parentum veſtrorum innumerabilis multitudo: quamuis Attilam potentem reminiſcamini

A Viſigotharum viribus inclinatum: tamen quia populorum ferocium corda longa pace molleſcunt, cauete ſubito in aleam mittere, quos conſtat tantis temporibus exercitia non habere. Terribilis eſt hominibus conflictus, ſi non ſit aſſiduus: & niſi vſu præſumatur, concertandi ſubitò fiducia non habetur. Abſit, vt vobis aliquid indignatio cæca ſurripiat. Moderatio prouida eſt, quæ gentes ſeruat. Furor autem inſtantia plerumque præcipitat, & tunc vtile ſolum eſt ad arma concurrere, cùm locum apud aduerſarium iuſtitia non poteſt inuenire. Quapropter ſuſtinete, donec ad Francorum Regem Legatos noſtros dirigere debeamus: vt litem veſtram amicorum debeant amputare iudicia. Inter duos enim nobis affinitate coniunctos non optamus aliquid tale fieri, vnde vnum minorem contingat forſitan inueniri. Non vos parentum fuſus ſanguis inflammat: non grauiter vrit occupata prouincia: adhuc de verbis parua contentio eſt. Facillimè tranſigitis, ſi non per arma veſtros animos irritetis. Obiiciamus quamuis cognato, cum noſtris coniuratis eximias gentes. Iuſtitia, quæ Reges efficit fortiores, citò conuertit animos, qui contra ſe tales ſentit armatos. Et ideò ſalutationis honorificentiam prælocuti, Legatos noſtros illum & illum ad vos credimus eſſe dirigendos: qui vobis & mandata noſtra ſufficienter inſinuent, & vſque ad fratrem noſtrum Gundibadum, vel alios Reges lata veſtra voluntate deproperent. Ne videamini eorum immiſſione laborare, qui malignè gaudent alieno
B certamine. Auertant enim diuina, vt ſupra vos iniquitas illa præualeat. Commune malum, veſtrum iudicamus inimicum. Nam ille me iure ſuſtinebit aduerſum, qui vobis nititur eſſe contrarius.

GVNDIBADO REGI BVRGVNDIONVM THEODERICVS REX.

EPISTOLA V.

Super eodem.

GRAVE malum eſt inter curas regiáſque perſonas, voluntates ſibimet videre contrarias & diſſimulando ſpectare, vt de vno aliquid dolendum poſſit emergere. Non ſine inuidia noſtra geritur, ſi nobis patientibus affinium clade dimicetur. Habetis omnes per me pignora magnæ gratiæ: non eſt vnus ab alio ſegregatus: ſi quid in vobis delinquitis, meo grauiter dolore peccatis. Noſtrum eſt, Regios iuuenes obiecta ratione moderari: quia illud in vobis verè ſentiunt diſplicere, qui dum malè cupiunt, audaciam ſuæ voluntatis retinere non poſſunt. Vereantur ſenes, quamuis ſint florida ætate feruentes: ſciant, nos aduerſarios eſſe contrarietatibus ſuis: & illud velle perſequi, ne ab vtriſque poſſit excedi. Epiſt. 11.
C Decet enim nos aſpera verba dicere, ne affines noſtri ad extremum debeant peruenire. Et ideo illum & illum Legatos ad fraternitatem tuam credimus eſſe deſtinandos: vt ſi filio noſtro Alarico viſum fuerit, ad Regem Francorum cum coniuratis nobis gentibus dirigere debeamus: quatenus cauſa, quæ inter eos vertitur, amicis mediis rationabiliter abſcindatur. Conuenit enim, tales tantóſque Reges non inter ſe lamentabiles rixas quærere, vt de ſuis & nos poſſint caſibus ſauciare. Quapropter fraternitas veſtra, adhibito mecum ſtudio, eorum nitatur reparare concordiam: quia nemo poteſt credere: ſine noſtro voto illos ad hæc prælia perueniſſe, niſi omnino clareat, ne ad conflictum veniant, noſtra potiùs eſſe certamina. Aliqua verò à præſentium gerulis litterarum ſermone vobis commiſimus imitanda: vt ſic prudentia veſtra cuncta componat, quemadmodum conſueuit, Deo iuuante, perficere, vnde ſolet diligentiſſimè cogitare.

HERVLORVM REGI, GVARNORVM REGI, Thoringorum Regi, Theodericus Rex. A

EPISTOLA VI.

Studet conciliare diſcordes Reges inter ſe.

Epiſt. iii. SVPERBIAM, diuinitati ſemper exoſam, perſequi debet generalitatis aſſenſus. Nam qui vult opinabilem gentem voluntaria iniquitate ſubuertere, non diſponit ceteris iuſta ſeruare. Peſſima conſuetudo eſt, deſpicere veritatem. Credit ſibi omnia cedere, ſi elatum contigerit in abominabili certamine ſuperare. Et ideò vos, quos conſcientiæ virtus erigit, conſideratio deteſtabilis præſumptionis accendit, Legatos veſtros, vnà cum meis & fratris noſtri Gundibadi Regis ad Francorum Regem Ludouicum deſtinate: vt aut ſe de Viſigotharum conflictu conſiderata æquitate ſuſpendat, & leges gentium quærat: omnium patiatur incurſum, qui tantorum arbitrium iudicat eſſe temnendum. Quid quærit vltra, cui offertur abſoluta iuſtitia? Dicam planè quod ſentio. Qui ſine lege vult agere, cunctorum diſponit regna quaſſare. Sed melius eſt, vt inter initia pernicioſa reprimatur aſſumptio: vt ſine labore perficiatur omnium, quod certamen eſſe poterat ſingulorum. B Recolite namque Henrici ſenioris affectum, quantis vos iuuit ſemper muneribus, quoties à vobis proximarum gentium imminentia bella ſuſpendit. Reddite filio eius gratiam, quam tantum agnoſcitis veſtris vtilitatibus attributam. Nam ſi tanto Regno aliquid præualuerit, vos aggredi ſine dubitatione præſumet. Quapropter excellentiam veſtram Epiſtolari ſermone ſalutantes, per Legatos noſtros, illum & illum, præſentium portitores, verbo vobis aliqua dicenda commiſimus. Vt vos, qui noſtrum ſequimini, Deo iuuante, diſpoſitum, vnus vos complectatur aſſenſus: & foris hoc agatis, ne in veſtris Prouinciis dimicare poſſitis.

LVDVIN REGI FRANCORVM THEOD. REX.

EPISTOLA VII.

Exhortatio ad pacem cum aduerſario, donec eorum controuerſia placabili amicis mediis finiatur.

C

Epiſt. i. ADEO inter Reges affinitatis iura, diuina coaleſcere voluerunt, vt per eorum placabilem animum proueniat quies optata populorum. Hoc enim ſacrum eſt, quod nulla permittitur commotione violari. Nam quibus obſidibus habeatur fides, ſi non credatur affectibus? Sociantur proximitate Domini, vt nationes diuiſæ ſimili debeant voluntate gloriari, & quaſi per alueos quoſdam concordiæ adunata ſe poſſint vota gentium contingere. Quæ cùm ita ſint, miramur animos veſtros ſic cauſis mediocribus excitatos, vt cum filio noſtro Alarico Rege duriſſimum velitis ſubire conflictum: vt multi, qui vos metuunt, de veſtra concertatione lætentur. Ambo eſtis ſummarum gentium Reges, ambo ætate florentes. Non leuiter Regna veſtra quaſſatis, ſi data partibus libertate confligitis. Virtus veſtra patriæ non fiat inopinata calamitas. Quia grandis inuidia eſt Regum in cauſis leuibus grauis ruina populorum. Dicam liberè, dicam affectuosè, quod ſentio. Impatiens ſenſus eſt, ad primam legationem protinus arma mouere. A parentibus, quod quæritur, electis iudicibus expectatur. Nam inter tales viros, & illos, gradum eſt dare, quos medios volueritis efficere. Quid de nobis vos ipſi ęſtimare poteritis, ſi nos intẽtiones veſtras reliquiſſe cognoſcitis? Abſit ille conflictus, vbi vnus ex vobis deleri poterit inclinatus. Abiicite ferrum, qui in meum pugnare vultis opprobrium. Iure patris vobis interminor & amantis. Ille nos & amicos noſtros patietur aduerſos, qui talia monita (quod non opinamur) crediderit eſſe temnenda. Quapropter ad excellentiam

A lentiam veſtram illum & illum, Legatos noſtros magno opere credidimus dirigendos, per quos etiam ad fratrem veſtrum, filium noſtrum, Regem Alaricum ſcripta noſtra direximus: vt nullatenus inter vos, ſcandala ſeminet aliena malignitas: ſed in pace perſeuerantes, quæ ſunt inter vos, mediis amicis, placabiliter finire debeatis. Per eos etiam & verbo vobis aliqua dicenda mandauimus. Vt gentes, quæ ſub parentibus veſtris longa pace floruerunt, ſubita non debeant concuſſione vaſtari. Illi enim credere debetis, quem veſtris vtilitatibus arridere cognoſcitis. Quoniam qui vult alium in præcipites caſus mittere, eum certum eſt fideliter non monere.

GEMELLO V. S. THEODERICVS REX.

EPISTOLA VIII.

Conceditur officium Vicariatus in illa Prouincia gubernanda, quæ nouiter ſubiugata fuit.

B FIRMVM eſt iudicium, cuius tenetur exemplum: nec locus ambiguitati relinquitur, vbi experimenta probabilia ſuffragantur. Explorauimus efficaciam tuam per diuerſos induſtriæ gradus. Sed non imparem meruiſti gratiam, variis actionibus æqualiter approbatus. Hinc eſt, quòd præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante ſubiectas, Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas. Vnde perpende, qualia de te videamur habere iudicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos. Cara eſt Principi gloria: & neceſſe eſt de illis amplius eſſe ſolicitum, vnde ſibi triumphorum veniſſe ſentit augmentum. Age igitur mandata, ſi cupis in te proficere noſtra iudicia: turbulenta non ames, auara declina: vt talem te iudicem Prouincia feſſa ſuſcipiat, qualem Romanorum Principem tranſmiſiſſe cognoſcat. Deſiderat viros egregios coacta cladibus ſuis. Effice, vt victam fuiſſe delectet. Nihil tale ſentiat, quale patiebatur, cùm Romam quæreret. Abſcedat omnis de calamitate triſtitia. Serenetur tandem nubilus vultus. nunc illam gaudere conuenit, cùm ad ſua vota peruenerit. Epiſt. xvi.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS GALLIARVM THEODERICVS REX.

EPISTOLA IX.

C *Vt obediant prædicto Vicario.*

LIBENTER parendum eſt Romanæ conſuetudini, cui eſtis poſt longa tempora reſtituti. Quia gratus ibi regreſſus eſt, vbi prouectum veſtros conſtat habuiſſe Maiores. Atque ideò in antiquam libertatem Deo præſtante reuocati, veſtimini moribus togatis: exuite barbariem: abiicite mentium crudelitatem: quia ſub æquitate noſtri temporis non vos decet viuere moribus alienis. Proinde de neceſſitatibus veſtris mutata nobis manſuetudine cogitantes, quod feliciter dictum ſit, ſpectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & induſtria comprobatum ad componendam Prouinciam credidimus dirigendum: ſperantes, in nullo eum poſſe delinquere, qui nobis peccantes grauiter intelligit diſplicere. Quapropter ordinationibus eius ex noſtris iuſſionibus obedite: quia eum credimus vobis profutura decernere. Reſpicite paulatim iuridicos mores. Non ſit nouitas moleſta, quæ proba eſt. Quid enim poteſt eſſe felicius, quàm homines de ſolis legibus confidere, & caſus reliquos non timere? Iura publica certiſſima ſunt humanæ vitæ ſolatia, infirmorum auxilia, potentium frena. Amate, vnde & ſecularitas venit, & conſcientia proficit. Gentilitas enim viuit ad libitum: vbi magis reperit mortem propriam, qui poteſt habere quod placeat. Vos iam ſecuri Epiſt. xvii

oſtentate diuitias parentum. Bona, longo ſitu recondita, prodantur in lucem. A
Quia tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis, & luculenta facultate reluxerit. Ideò enim vobis Præfecturæ Vicarium direximus, vt cum tanta dignitate & ciuilem videamur regulam deſtinaſſe. Fruamini quod tantum audiebatis. Intelligite homines non tam corporea vi, quàm ratione præferri: & illos meritò creſcere, qui poſſunt aliis iuſta præſtare.

MASSILIENSIBVS THEODERICVS REX.

EPISTOLA X.

Conſtituitur quis in protectorem, & quòd ei debeant obedire mandatur.

Epiſt.xxiiii. PROPOSITI noſtri eſt, probatas fortitudine & moderatione perſonas ad ordinationem veſtram defenſionem dirigere: vt & Prouincialium ratio ſubleuetur, & vtilitas publica bonis præſidentibus augeatur. Proinde Comitem Maradum, nobis æquitate compertum, ad Maſſilienſem ciuitatem credidimus dirigendum: vt quicquid ad ſecuritatem veſtram vel vtilitatem pertinet, Deo iuuante, perficiat, memórque noſtræ gratiæ curam poſſit habere iuſtitiæ: minoribus ſolatium ferat: inſolentibus ſeueritatem ſuæ diſtrictionis obiiciat: nullum B
denique opprimi iniqua præſumptione patiatur, ſed omnes cogat ad iuſtum, vnde ſemper floret imperium. Quapropter deſignato viro in his quæ vobis pro publica vtilitate præceperit, libentibus animis obedite: vt fides veſtra, quæ iam prioribus monſtratur exemplis, ſubſequentibus quoque declaretur iudiciis. Quia gratius eſt obſequium, quod deuotione perpeti cuſtoditur. Nos autem reddere cogitamus locum viciſſitudini, qui impenſa ſeruitia non poſſumus obliuiſci.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS IN GALLIA CONSTITVTIS, THEODERICVS REX.

EPISTOLA XI.

Prouincialibus Galliæ hoſtiliter vaſtatis, pro qualitate læſionis tributaria functio relaxatur.

Epiſt.xxi. QVAMVIS ſenſum noſtræ pietatis turba multiplex cogitationis intraret, & diuerſas Regni partes conſueta ſedulitate reſpiceret, feſtinè tamen remedia veſtræ vtilitatis inſpeximus. Quoniam apud conſcientiam noſtram læſionis genus eſt, profutura tardare. Nec poſſumus æſtimare iucundum, quod ingrata C
fuerit dilatione ſuſpenſum. Nam excreſcentibus morbis læſio debacchari permittitur, cùm medicina differtur. Vobis itaque hoſtili ferocitate vaſtatis pro qualitate læſionis per indictionem quartam relaxatam agnoſcite tributariam functionem (quia non gratulamur exigere, quod triſtis noſcitur ſolutor offerre) ita tamen, vt de illis, quæ conſtat intacta, exercituales iuuentur expenſæ. Quia illos in totum deuotio non debet deſerere, quos pro ſe laborare cognoſcit. Inualidus eſt ſiquidem ieiunus defenſor: nec animus miniſtrat audaciam, cùm virtus corporis fuerit deſtituta.

GEMELLO V. S. THEODERICVS REX.

EPISTOLA XII.

Quòd tritici ſpecies ad conſtituta loca communi ſtudio deferatur; vt diuiſum onus facilius toleretur.

Epiſt.xxii. TOLERABILE fit omne, quod æquabili ordinatione diſponitur. Quia diuiſum onus ſub communione, ſubiectos certum eſt non grauare. Pars enim

A extrema ad vnumquemque redit, cùm ſumma vniuerſos incluſerit. Tritici itaque ſpeciem, quam ob exercituales expenſas, noſtra prouidentia de Italia deſtinauit, ne fatigata Prouincia huiuſmodi præbitione læderetur, ad caſtella ſupra Druentiam conſtituta de Maſſilienſibus horreis conſtat eſſe portandam. Quapropter iubemus, vt ſtudium deuehendi ſupradictæ ſpeciei communiter ſubeatur: quatenus celeriter poſſit fieri quod vniuerſitatis ſtudio videtur aſſumi.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS IN GALLIA CONSTITVTIS, THEODERICVS REX.

EPISTOLA XIII.

Mittitur alimonia exercitui, ne fortaſsè nimio incommodo grauarentur.

NON occurritur ſub Principe benigno, remedia poſtulare ſubiectos. Quoniam ſupplicationem præcedit humanitas: & miro modo poſteriora fiunt vota quàm præſtita. Nuper ſiquidem, moti iuſtitia, iuſſeramus, vt pars aliqua illæſa Prouinciæ Gothis noſtris alimonia reperta præſtaret. Sed quia licet Prin- *Epiſt. XIII.*
B cipem ſemper humaniora cenſere (dum varietatis non habet vitium, quod pro beneficio fuerit immutatum) ſed vt nec minima poſſeſſores illatione grauarentur, ex Italia deſtinauimus exercituales expenſas, vt ad defenſionem veſtram directus exercitus veſtris humanitatibus aleretur, ſolúmque auxilium prouinciæ de tam magna congregatione ſentirent. Ducibus etiam ac Præpoſitis ſufficientem tranſmiſimus pecuniæ quantitatem: vt eorum præbendæ, quæ non potuerunt conuehi, ibi debuiſſent ſine alicuius diſpendio comparari. Quia delecti noſtro nec voluimus imponere, quæ vos potuiſtis (vt arbitramur) offerre.

VNIGIS SPATARIO THEODERICVS REX.

EPISTOLA XIV.

Quòd reſtituantur mancipia prioribus dominis.

DELECTAMVR iure Romano viuere, quos armis cupimus vendicare: nec minor nobis cura eſt rerum moralium, quàm poteſt eſſe bellorum. Quam *Epiſt. XIIII.*
C enim proficit, Barbaros remouiſſe confuſos, niſi viuatur ex legibus? Quapropter cùm Deo propitio Gallias exercitus noſter intrauerit, ſi qua mancipia ſeruitium declinantia, ad alios ſe, quàm quibus debebantur competere, contulerunt, prioribus dominis iubemus ſine aliqua dubietate reſtitui. Quia confundi non debent iura, imperante iuſtitia. Nec poteſt abiecto fauere ſeruitio libertatis defenſor. Aliorum forte Regum prœlia captarum ciuitatum aut prædas appetunt, aut ruinas: nobis propoſitum eſt, Deo iuuante, ſic vincere, vt ſubiecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

VNIVERSIS POSSESSORIBVS ARELATENSIBVS THEODERICVS REX.

EPISTOLA XV.

De pecunia miſſa pro reparatione murorum veterum, & de victualibus pro expenſis competenti tempore promittitur prouideri.

QVAMVIS primum ſit, læſos incolas refouere, & in hominibus magis ſi- *Epiſt. XIIII.*
gnum pietatis oſtendere: tamen vtrumque humanitas noſtra coniungit: vt &

largitatis remedio ciuibus conſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, vt fortuna vrbis, quæ in ciuibus erigitur, fabricarum quoque decore monſtretur. Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque, quæ veſtras releuare videantur expenſas, fecimus præparari: vt vobis deſtinentur, cùm tempus nauigationis arriſerit. Releuate nunc animos, & de noſtra prouiſione recreati futuræ copiæ ſpem tenentes, diuino fauore, habetote fiduciam. Quia non minus eſt quod noſtris verbis, quàm quod horreis continetur. A

HERMINAFRIDO* REGI TVRINGORVM THEODERICVS REX.

* Herminfrido.

EPISTOLA XVI.

De matrimonio contracto inter Reges, cum multimoda laude.

Lib. IV. Epiſt. 1.

DESIDERANTES vos noſtris aggregare parentibus, neptis caro pignori, propitia diuinitate ſociamus. Vt qui de Regia ſtirpe deſcenditis, nunc etiam longiùs claritate Imperialis ſanguinis fulgeatis. Mittimus ad vos ornatum aulicæ domus, augmenta generis, ſolatia fidelis conſilij, dulcedinem ſuauiſſimam coniugalem: quæ & dominatum iure vobiſcum impleat, & nationem veſtram meliore inſtitutione componat. Habebit felix Thoringia, quod nutriuit Italia literis doctam, moribus eruditam, decoram non ſolùm genere, quantum & feminea dignitate. Vt non minùs patria veſtra iſtius ſplendeat moribus, quàm ſuis triumphis. Quapropter ſalutantes vos gratia competenti, iudicamus nos venientibus Legatis veſtris impretiabilis quidem rei, ſed more gentium ſuſcepiſſe pretia deſtinata, equos argenteo colore veſtitos, quales decuit eſſe nuptiales. Quorum pectora vel crura ſphæris carneis decenter ornantur: coſtæ in quandam latitudinem porriguntur: aluus in breuitate conſtringitur: caput ceruinam reddit effigiem, imitantes velocitatem, cuius videntur habere ſimilitudinem. Hi ſunt ſub pinguedine nimia manſueti, magna mole celerrimi, aſpectibus iucundis, vſibus gratiores. Incedunt enim molliter, ſeſſores ſuos inſanis feſtinationibus non fatigant: quieſcitur potiùs in ipſis, quàm laboretur: & compoſiti delectabili moderatione, agilitate norunt continua perdurare. Verùm hunc, quamuis nobiliſſimum gregem, belluáſque morigeras, vel alia quæ direxiſtis eximia, victa cognoſcitis, quando omnia iure ſperat, quæ decus Regiæ poteſtatis exornat. Deſtinauimus & nos quidem, quæ principalis ordo poſcebat: ſed nil maius perſoluimus, quàm quòd vos tantæ feminę decori copulauimus. Adſint veſtro diuina coniugio, vt ſicut nos cauſa iunxit affectionis, ita & poſteros noſtros obliget gratia parentalis. B C

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX.

EPISTOLA XVII.

Commendatur qui ad Prouinciam dirigitur gubernandam.

Epiſt. XVI.

VTILITATIS publicæ cauſa, quam noſter animus ſemper ſpectat, virum illuſtrem Comitem Arigernum, ciuem penè veſtrum, dudum ad Gallias æſtimauimus dirigendum: vt eius maturitate conſilij titubantium potuiſſent corda firmari. Nouitatem quippe ſolicitam prudentes conuenit habere rectores: vt quemadmodum vitæ fuerit formatus ordo, ſic currat inſtituta deuotio. His rebus ad noſtra vota compoſitis, & gloriam ciuilitatis retulit, & quod inter vos didicit diligenter oſtendens bellorum inſignia reportauit. Quem deſideratum ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus: vt qui vobis longa ætate placuit, nunc gratior fiat, cùm eum adiecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe præfati viri Romanus ordo reſtituat, vt quod quietis amore præcipitur, deuotis animis impleatur. Quatenus & exceſſibus tollatur licentia, & quod optamus

A maximè, locum nequeat inuenire vindicta. Si qua etiam per eius abſentiam culpa prouenerit, inter vos iuſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut nobilitati veſtræ conuenit agere, cui ſemper probitas placet. Quoniam nos ſpecialiter iniunxiſſe cognoſcite, vt error, qui ab actoribus ſuis minimè fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pareatur ergo P. C. viro multis temporibus iam probato, cuius neceſſe eſt prædicanda ſequi, qui ſe hactenus ſub veſtra omnium laude tractauit, & in tanta frequentia nullius reperit aduerſa iudicia.

IBÆ V. S. DVCI THEODERICVS REX.

EPISTOLA XVIII.

Quòd reſtituantur poſſeßiones Narbonenſis Eccleſiæ, quæ detinentur à quibuſdam peruaſoribus.

DEFINITAM rem ab antiquo Rege, quam tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate titubare. Quia decet firmum eſſe, quod commendatur probabili iuſſione. Cur enim priora quaſſemus, vbi nihil eſt, quod corrigere debeamus? Atque ideò præſenti tibi auctoritate B præcipimus, vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ, ſecundum præcelſæ recordationis Alarici præcepta, à quibuſlibet peruaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſtitui. Quoniam verſari volumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat tempora, ſedare confuſa. Eſto contra talia omninò ſolicitus: vt qui es bello clarus, ciuilitate quoque reddaris eximius. Sic & arma tua, Deo iuuante, corroboras, ſi iuſtitiam mediocribus ſeruare contendas. Improbis enim potuiſſe reſiſtere, non præuales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt, quem glorioſum in bellorum certamine cognouerunt. Ignauus fortè audacibus iubere nil poſſit: nemo plus præſumentibus imperat, quàm quem ſua facta commendant. *Epiſt. xvii.*

MASSILIENSIBVS THEODERICVS REX.

EPISTOLA XIX.

Eis confirmatur priuilegium immunitatis antiquæ, conceditúrque cenſus immunitas.

LIBENTI animo antiqua circa vos beneficia cuſtodimus, cùm noua vtilitatibus veſtris præſtare cupiamus. Seruare quippe terminos ignorat humanitas, & nouellis decet blandiri beneficiis, poſt longa tempora reſtitutis. Proinde C immunitatem vobis, quam regionem veſtram conſtat Principum priuilegio conſequutam, hac auctoritate largimur. Nec vobis aliquid nouæ præſumptionis patiemur imponi, quos ab omni volumus grauamine vendicari. Cenſum præterea præſentis anni relaxat vobis munificentia principalis: vt & illa poſſitis accipere, quæ vos non contigit poſtulaſſe. Ipſa eſt enim perfecta pietas, quæ antequam flectatur precibus, nouit conſiderare fatigatos. *Epiſt xxvi.*

VERANO SAIONI THEODERICVS REX.

EPISTOLA XX.

Prouidetur exercitui properanti ad Gallias, ne occaſionem habeant excedendi de fructibus.

CVM Deo iuuante, pro defenſione generali feliciſſimus producatur exercitus, prouidendum eſt, ne aut ipſi penuria inconſulta fatigentur, aut (quod dici nefas eſt) vaſtationem noſtræ videantur Prouinciæ ſuſtinere. Primus enim pro- *Li. v. Epi. x.*

ſperitatis gradus eſt, ſuis non eſſe damnoſum: vt pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur afflixiſſe fortunas. Et ideò deuotioni tuæ præſenti auctoritate delegamus, vt multitudinem Gepidarum, quam fecimus ad Gallias cuſtodiæ cauſa properare, per Venetiam atque Liguriam ſub omni facias moderatione tranſire. Quibus ne aliqua excedendi præberetur occaſio, per vnamquamque hebdomadam ſumptus eis tres ſolidos largitas noſtra direxit. Vt illis cum Prouincialibus noſtris non rapiendi votum, ſed commercij ſit facultas. Illud planè pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia noſtra concedit, vt ſi aut eorum carpenta itinere longiore quaſſantur, aut animalia attrita langueſcunt, te cuſtode atque mediante cum poſſeſſoribus ſine aliqua oppreſſione mutentur. Vt qui daturi ſunt corpore aut qualitate meliora, quamuis paruis ſanis animalibus acquieſcant. Quia incerta eſt vita eorum, qui nimia fatigatione laſſantur. Ita fit, vt nec illis deſit ſubuentio neceſſaria, & nullum ſe læſum tali permutatione cognoſcat. A

GEPIDIS AD GALLIAS DESTINATIS THEOD. REX.

EPISTOLA XXI.

Super eodem.

B

Epiſt. 23. FVERAT quidem diſpoſitionis noſtræ, vt vobis iter agentibus annonas iuberemus expendi: ſed ne ſpecies ipſæ aut corruptè, aut difficilè præberentur, in auro vobis tres ſolidos per hebdomadam eligimus deſtinare: vt & manſiones vobis, prout herbarum copia ſuppetit, poſſitis eligere, & quod vobis eſt aptum magis emere debeatis. Nam & poſſeſſorem hæc res occurrere facit, ſi vos neceſſaria comparare cognoſcit. Mouete feliciter. Ite moderati. Tale ſit iter veſtrum, quale decet eſſe, qui laborant pro ſalute cunctorum.

LIBERIO PRÆPOSITO * GALLIARVM ATHALARICVS REX.

* Praefecto Praet.

EPISTOLA XXII.

Vt inducat deuotos Regni ad fidelitatem ſeruandam.

Lib. VII. Epiſt. VI. SCIMVS, animum veſtrum de obitu glorioſæ memoriæ Domini aui noſtri acerbo dolore fatigari, dum omnia bona grauiter defleantur amiſſa. Plus enim quæritur, dum Dominus deſiderabilis abrogatur. Expedit autem ſtudio pietatis, afflictam mentem compenſatiuo remedio: quia vix ſentitur amiſſus, cui non ſuccedit extraneus. Sic enim, Deo ſibi imperante, proſpexit, dum eſſet & poſt fata prouidus, vt Regionibus ſuis pacem relinqueret, ne aliqua nouitas quieta turbaret. In ſellam Regni ſui nos dominos collocauit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in ſucceſſores protinus æquali luce radiaret. Cui ordinationi Gothorum Romanorúmque deſideria conuenerunt: vt ſub iuris iurandi religione promitterent fidem ſe Regno noſtro deuoto animo ſeruaturos. Quod ad illuſtris magnitudinis veſtræ notitiam credimus perferendum: vt ab his qui in Galliis Regno pietatis noſtræ deuoti ſunt, ſimile proferatur exemplum. Et ſicut animos noſtros circa ſe minores non deſiderant effici, ita pari conditione teneantur aſtricti. C

A

EPISTOLÆ FRANCICÆ.

REMIGII EPISCOPI REMENSIS AD Chlodoueum Regem, & alios. Item aliorum Regum, Reginarum, Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, & variarum eius æui perſonarum illuſtrium; necnon aliorum viciſſim ad illos,

EPISTOLÆ.

Ex Editione Marq. Freheri Conſiliarij Palatini recognita & emendata.

B

INDEX EPISTOLARVM.

I. *Epiſtola domini Remigij Epiſcopi ad dominum Chlodoueum Regem.*
II. *Eiuſdem ad eundem Chlodoueum.*
III. *Eiuſdem Remigij ad Heraclium, Leonem, & Theodoſium Epiſcopos.*
IV. *Eiuſdem ad Fulconem Epiſcopum.*
V. *Floriani ex Monaſterio Remano* ad Nicetium Epiſcopum.* *al. Romano
VI. *Eiuſdem Floriani ad eundem Nicetium Archiepiſcopum.*
VII. *Nicetij Epiſcopi ad Iuſtinianum Imp.*
VIII. *Eiuſdem ad Chlodoſoindam Reginam.*
IX. *Germani Epiſcopi ad Brunehildam Reginam.*
X. *Aureliani Epiſcopi ad dominum Theodobertum Regem.*
XI. *Mapinij Epiſcopi ad Nicetium Epiſcopum.*
XII. *Dinamij ad amicum.*
XIII. *Gogonis ad Chamingum Ducem.*
XIV. *Fortunati ad Magnericum Epiſcopum.*
XV. *Mapinij Epiſcopi ad Villicum Epiſcopum.*
C XVI. *Gogonis ad Traſericum.*
XVII. *Dinamij ad Villicum Epiſcopum.*
XVIII. *Theodoberti Regis ad Iuſtinianum Imperatorem.*
XIX. *Eiuſdem ad eundem Iuſtinianum Imperatorem.*
XX. *Eiuſdem ad eundem Iuſtinianum.*
XXI. *Ruffi Epiſcopi ad Nicetium Epiſcopum.*
XXII. *Gogonis ad Petrum Epiſcopum.*
XXIII. *Auſpicij Epiſcopi Tullenſis ad Arbogaſten Comitem Treuirorum.*
XXIV. *Cuiuſdam ad Nicetium Epiſcopum.*
XXV. *Childeberti Regis ad Mauricium Imp.*
XXVI. *Brunehildis Reginæ ad Mauricium Imp.*
XXVII. *Eiuſdem Brunehildis ad Athanagildum Regem nepotem.*
XXVIII. *Childeberti Regis ad eundem Athanagildum.*
XXIX. *Brunehildis ad Anaſtaſiam Auguſtam.*
XXX. *Childeberti Regis ad Iohannem Epiſcopum.*
XXXI. *Eiuſdem ad Honoratum Apochriſiarium.*
XXXII. *Eiuſdem ad Domitianum Epiſcopum.*
XXXIII. *Eiuſdem ad Theodorum Magiſtrum.*
XXXIV. *Eiuſdem Childeberti ad Iohannem Quæſtorem.*
XXXV. *Eiuſdem ad Megantem Curatorem.*

XXXVI. *Eiuſdem ad Paulum patrem Imperatoris.* A
XXXVII. *Eiuſdem ad Italicam Patriciam.*
XXXVIII. *Eiuſdem Childeberti ad Venantium Patricium.*
XXXIX. *De parte Imperatoris Romani ad Childebertum Regem.*
XL. *Romani Exarchi ad eundem Childebertum Regem.*
XLI. *Mauricij Imperatoris Romani ad Childebertum Regem.*
XLII. *Dictæ formæ ad filium Imperatoris.*
XLIII. *Cuiuſdam ad Auguſtam, nomine Childeberti.*
XLIV. *Cuiuſdam ad Patriarcham Conſtantinopolitanum Domini nomine.*
XLV. *Ad Patriarcham Laurentium.*
XLVI. *Ad Imperatorem Domini nomine.*
XLVII. *Gogonis ad Graſulfum, nomine Regis.*
XLVIII. DESIDERII *Epiſcopi Cadurceni ad Saluſtium Epiſcopum.*
XLIX. *Eiuſdem ad Grimoaldum Maiorem Domus.*
L. *Eiuſdem ad domnum Sigebertum Regem.*
LI. *Eiuſdem ad eundem.*
LII. *Eiuſdem ad domnum Dagobertum Regem.*
LIII. *Eiuſdem ad Grimoaldum Præpoſitum Palatij.*
LIV. *Eiuſdem ad Modoaldum Treuericæ vrbis Epiſcopum.*
LV. *Eiuſdem ad Chlodulfum.*
LVI. *Eiuſdem ad Abbonem.* B
LVII. *Eiuſdem ad Dominum Dadonem Epiſcopum.*
LVIII. *Eiuſdem ad Dominum Paulum Epiſcopum.*
LIX. *Eiuſdem ad Domnum Sulpitium.*
LX. *Eiuſdem ad Domnum Cæſarium.*
LXI. *Eiuſdem ad Aſpaſiam Abbatiſſam.*
LXII. *Eiuſdem ad Felicem Narbonæ vrbis Epiſcopum.*
LXIII. *Eiuſdem ad Epiſcopos, Abbates, necnon Comites, Tribunos, &c. Hiſpaniæ.*
LXIV. *Domini Sulpitij ad Domnum Deſiderium.*
LXV. *Bertegiſeli Abbatis ad Domnum Deſiderium, cùm adhuc Laicus in Palatio degeret.*
* Auiulfi LXVI. *Aiululfi * Epiſcopi ad eundem.*
LXVII. *Conſtantij & Dadonis, ad eundem.*
LXVIII. *Sulpitij ad Fratrem Verum Rutenæ vrbis Epiſcopum.*
LXIX. *Elegij ad Deſiderium Papam.*
LXX. *Rauracij ad eundem.*
LXXI. *Sigeberti Regis ad Deſiderium Papam.*
LXXII. *Sulpitij ad eundem.*
LXXIII. *Pauli ad eundem.*
LXXIV. *Eiuſdem ad eundem.*
LXXV. *Abbonis ad Deſiderium Papam.*
LXXVI. *Chanulfi ad eundem.* C
LXXVII. *Conſtantij ad eundem.*
LXXVIII. *Veri ad eundem.*
LXXIX. *Sigeberti Regis ad eundem.*
LXXX. *Palladij ad eundem.*
LXXXI. *Veri ad eundem.*
LXXXII. *Galli ad eundem.*
LXXXIII. *Felicis ad eundem.*

A

EPISTOLA I.

Domino illuſtri meritis, Chlodoueo Regi, Remigius Epiſcopus.

ANGIT me & ſatagit veſtræ cauſæ triſtitia, quòd glorioſæ memoriæ germana veſtra tranſiit Albochledis*. Sed conſolari poſſumus, quia talis de hac luce diſceſſit, vt recordatione magis ſuſcipi* debeat quàm lugeri. Illius enim vitæ fuit, quòd adſumpta credatur à Domino, quæ à Deo electa migrauit ad cœlos. Viuit veſtræ fidei, & ſi eſt conſpectus deſiderio recepta, Chriſtus impleuit, vt benedictionem virginitatis acciperet: quæ ſacrata non eſt lugenda, quæ flagrat in conſpectu Domini flore virgineo, quo ſcilicet & corona tecta, quam pro virginitate ſuſcepit. Abſit vt à fidelibus lugeatur, quæ bonus Chriſti odor eſſe promeruit, vt per eum, cui placet, auxilium poſſit conferre poſcentibus. Dominus meus, repelle de tuo corde triſtitiam, animo ritè compoſito Regnum ſagaciùs gubernate, erectiora ſumentes ſtudio ſerenitatis conſilia. Læto corde membra conforta, mœroris torpore diſcuſſo, acriùs inuigilabis ad ſalutem. Manet vobis Regnum adminiſtrandum, & Deo auſpice procurandum. B Populorum caput eſtis, & regimen ſuſtinetis. Acerbitate ne te videant in luctu affici, qui per te felicia videre conſueuerunt. Eſto ipſe tuæ animæ conſolator, vigorem illius prouidentiæ continens ingenitæ, ne triſtitia candorem tuæ menti ſubducat. De eius præſente tranſitu, quæ choris eſt iuncta virgineis (vt credo) Rex gaudet in cœlo. Salutans gloriam veſtram, & commendo familiarem meum Preſbyterum Maccolum, quem direxi. Quæſo vt tantis habeatis ignoſcere: qui quod occurſum debui, exhortatoria deſtinare verba præſumpſi. Tamen per harum baiulum, ſi iubetis vt vadam, contempta hyemis aſperitate, frigore neglecto, itineris labore calcato, ad vos (auxiliante Domino) peruenire contendam.

* al. Albôfledis.
* f. ſuſpici

II.

Domino inſigni & meritis magnifico, Chlodoueo Regi, Remigius Epiſcopus.

RVMOR ad nos magnus peruenit, adminiſtrationem vos ſecundum rei bellicæ ſuſcepiſſe. Non eſt nouum, vt cœperis eſſe ſicut parentes tui ſemper fuerunt. Hoc imprimis agendum, vt Domini iudicium à te non vacillet, vbi tui meriti, qui per induſtriam humilitatis tuæ ad ſummum culminis peruenit, quia quod vulgus dicitur ex fine actus hominis probatur. Conſiliarios tibi adhibere debes, qui famam tuam poſſint ornare. Et beneficium tuum caſtum & honeſtum eſſe debet, & Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, & ad eorum conſilia ſemper recurrere. C Quòd ſi tibi benè cum illis conuenerit, prouincia tua meliùs poteſt conſtare. Ciues tuos erige, afflictos releua, viduas foue, orphanos nutri, ſi potius eſt quàm erudies, vt omnes te ament & timeant. Iuſtitia ex ore veſtro procedat, nihil ſit ſperandum de pauperibus vel peregrinis, ne magis dona, aut aliquid accipere velis. Prætorium tuum omnibus pateat, vt nullus exinde triſtis abſcedat. Paternas quaſcumque opes poſſides, captiuos exinde liberabis, & à iugo ſeruitis abſolues. Si quis in conſpectu veſtro venerit, peregrinum ſe eſſe non ſentiat. Cum iuuenibus ioca, cum ſenibus tracta, ſi vis regnare, nobilis iudicari.

III.

Dominis verè Sanctis, & meritis beatiſſimis in Chriſto Fratribus, Heraclio, Leoni, & Theodoſio, Remigius Epiſcopus.

Expoſtulatoria de contumelioſo reſponſo.

PAVLVS Apoſtolus in Epiſtola ſua loquitur: *Charitas nunquam excedit.* Quæ, vt tales ad me literas mitteretis, in veſtris ſenſibus non reſedit. Nam pro

Claudio fudi ſimplicem precem, quem vos non Preſbyterum ſcribitis, vt in me A indignationem veſtri pectoris proderetis. Illum non abnego grauiter deliquiſſe. Sed vos ætati meæ, etſi non meritis, decuerat detuliſſe. Quod propitia Diuinitate ſit dictum, quinquaginta & tribus annis Epiſcopali Sedi præſideo, & me appellauit tam procaciter nemo. Dicitis, *Melius vos fuiſſe non natos*. Hoc mihi fuerat opportunum, ne audiſſem tranſgreſſoris opprobrium. Ego Claudium Preſbyterum feci, non corruptus præmio, ſed præcellentiſſimi Regis teſtimonio, qui erat non ſolùm prædicator fidei Catholicæ, ſed defenſor. Scribitis, *Canonicum non fuiſſe, quod iuſſit*. Summo fungamini Sacerdotio. Regionum Præſul, cuſtos patriæ, gentium triumphator iniunxit. Tanto in me prorupiſtis felle commoti, vt nec Epiſcopatus veſtri detuleritis auctori. Rogaui, vt Claudius ſacrilegij perpetrator pœnitentiæ ſeruaretur. Legimus namque, legimus quòd excidium cœleſti denuntiatione prædictum euaſerint per pœnitentiam Niniuitæ; quod Ioannes præcurſor Domini in Euangelio prædicauit, vt regno appropinquante cœlorum eam populi agerent, ne perirent. In Apocalypſi Angelis Eccleſiarum ſcribitur ex præcepto Domini Saluatoris. Vt quæ dignè minus egerant, pœnitentiæ ſatisfactione corrigerent. De iracunda dictione Sanctitatis veſtræ intelligo, quod lapſum non miſeramini poſt ruinam, ſed magis velle vos video, ne conuertatur & viuat. Cùm Dominus dixerit; *Nolo mortem morientis, ſed vt conuertatur, & viuat*. Hoc nos expedit ſequi, hanc Domini voluntatem non prætermittere, ſed tenere: quia nos poſuit non ad iracundiam, ſed ad hominum curam, & ſeruire pietati potiùs B quàm furori. Ponitis in Epiſtola veſtra, quòd Celſus quidam, qui Claudio credidit, quòd abductus, & vtrum viuat aut ſit mortuus ignoratis, atque huius inquiſitorem me eſſe præcipitis, & neſcitis ſi in ſeculo, aut ſi apud inferos ſit quærendus, & res ſuas à me vultis reſtitui, quas ſublatas fuiſſe non noui. Impoſſibilia præcipitis, vt impia peragatis. Annorum numerum me eſſe ſcribitis Iubilæum, irridentes potius, quàm pro dilectione gaudentes, cui vinculo caritatis inrupto inſinceriter, à vobis nec parcitur nec defertur.

IV.

Domino verè ſancto, & in Chriſto beatiſſimo Fratri, Fulconi Epiſcopo, Remigius Epiſcopus.

Expoſtulat cum nouo Epiſcopo, de inuaſa ſua iuriſdictione.

QVANTVM comperi rebus geſtis, probaui. Prius curæ Beatitudini tuæ fuit, vt mihi inferres iniuriam, quàm ſalutationem deferres. O adueniens* principium quod dediſti, vt læderes Epiſcopos ante me, quàm Epiſcopum te viderem! Nimium citò pennis tenerulis euolaſti, leuitate animi, non maturitatis conſilio. In ipſo ſiquidem Epiſcopatus exordio, ius ingredi tentas alienum, qui adhuc C tuum verecundè debueras introire. Fas ergo fuit, vt inlicitis ordinationibus tuis à te crediderıs occupandam loci Moſomagenſis Eccleſiam, quam Metropolitani vrbis Remorum, ſub ope Chriſti, ſua ſemper ordinatione rexerunt. Adhuc, arbitror, tua neſcis, & iam aliena peruadis. In quam igitur cùm Leuitas feceris, Preſbyteros conſecraris, Archidiaconos inſtitueris, Primicerium ſcholæ clariſſimæ militiæque Lectorum. Non queror, quòd me conſilio inter iſta non videris. Vtinam te vidiſſes! Si enim Canones tua Sanctitas ignorabat, ſatis præproperum fuit, vt tranſgredereris antequam diſceres. At verò Eccleſiarum ſtatuta ſi noueras, tanto grauiùs tantóque perículoſiùs inſipientia tua priſcorum magnificorúmque Pontificum decreta calcauit. Caue, qui aliena præſumis, ne quod habere videris, amittas. Cùm factæ ordinationis iura non conſtent, quo potiſſimum conſilio ſacerdotalis officij tyrocinia defenſabis, ſi temerariæ tranſgreſſionis admiſſum pertinacia vel impotentia miſcueris? Maioris diſcriminis erit, antiquam ſanctionem fuiſſe violatam; quàm laus ſit, loco ſtare contra Canones, quos creaſti. Sed quid de eorum loquar ordinibus, quos à Beatitudine tua non licuit promoueri? Plus illud eſt, quod ſi iuxta maiorum ſtatuta ſeueritatémque diſcutimus, non minus quàm ſtatus illorum, veſter veniet Epiſcopatus in dubium. Dominus

* f conueniens

A in Euangelio dicit ad Petrum: *Simon Ioannes, diligis me?* Et Petrus: *Etiam Domine, tu ſcis quia amo te.* Cui bis térque à Domino ſub hac reſponſione præcipitur, *Paſce oues meas* Ego quia oues Chriſti paſcere omnimodis imperitus, alimoniæ cœleſtis vbertate non poſſum, tu qui es ſacris eruditionibus eruditus, eas quæ mihi Chriſto iubente traditæ ſunt, vt paſcas admoneo, vt inuadas inhibeo. Age ſemper, vt te digna comitentur Eccleſiæ, quam diuina diſpenſatione meruiſti præſidendam, deſerui, & pro ſalute gregis Dominici ſolicitus paſtor inuigila. Vtinam mediocritati meæ iſta ſuppeterent, quæ in nomine Domini habere vos cupio! Sed quia deſunt meæ, vel credita mihi ſunt obſequia Saluatoris, ſaluari mercenario non requiro. Ioannes in Apocalypſi ſeptem quippe Angelis ſuis comprehendit, & vnicuique ſcribit Eccleſiæ. Facta igitur merita, quæ præpoſitis: quæ probata corrigenda, caſtigat. Cùm ergo ſub vocabulo Angeli, tradatur actionis forma Pontificiæ, doleo ſuper tuæ præſumptionis audacia, vt iura permutes vetera nouus, cauta temerarius, diuina terrenus. Audiant nos, audiant quos elegeris Sacerdotes. Sacerdotes tui ipſi nos audiant. Creatoris confido ſententiam non pro te, ſed in te, à iudicantibus proferendam. Quis enim pro ſenſus ſui probitate non improbet, cum contra Eccleſiæ regulam prorupiſſe, qui debuerat Eccleſiæ regulam cuſtodire? Mandas, vt audio, colonorum tibi tributa portari, & præcipitis vt reditus deferantur agrorum. Datur intelligi, quòd Eccleſiæ rem,
B non Eccleſiam concupiſti: quando ſollicitus exquiſitor expoſcis, quæ ego, ad quem iure veniebant, remiſi potiùs quàm quæſiui. Nolo te lateat, Leuitas atque Preſbyteros, contra ordinem quos feciſti ab ordine iam remotos. Perpendi enim, quòd à me non decebat admitti, quos à te non licuerat ordinari. Heu! quantum me à cultus tui propoſito repuliſti, dum mauis perperam gerere, quàm fœdera fraterna ſeruare! Optaueram namque vt clarus * permanſiſſes, quia factus fueras *ſ. clericus
vt Sacerdos. Sed ſi mentem tuam cura iſta non tangit, ego tamen pro ſinceritate profiteor, quòd animum non minùs angit, à te inexcuſabiliter erratum, quàm me fuiſſe contemptum.

V.

Domino ſuo Nicetio Papæ, Florianus ex Monaſterio Romano.* * al. Remano.

BENEDICITVR vna Trinitas, Deus noſter, qui vos Pontificalibus meritis Pontificali locauit in vertice, vt non beatitatem dignitas, ſed beatitudo præcederet dignitatem. Nec immeritò: cùm ab ineunte pueritia Dominicis militaueris in caſtris, vt illuc tutius & validius diſcretis, quibus iaculis intelligibilis ille proſternitur Amalech, ſcilicet quando & ipſe victor es nomine. Sic enim eſtis Deo præſule in ſtatutis cœnobialibus eruditi, vt per mare ſeculi ſine ſecularibus fluctibus inoffenſo veſtigio tranſiretis, & triumphalem hymnum cum Moyſe me-
C ritò concinentes: *Cantemus Domino gloriosè enim honorificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare.* Sic indiuiduus comes Eliæ, vt nequaquam deſerens altiora, quo humilitate conſcenderas, vnde cum Apoſtolis in montem glorificatum aſpiceres Dominum Saluatorem. Quia igitur tanta ſanctimoniæ veſtræ prærogatiua ſuffultat, queſo vt pro me qui impetraſtis, oretis. Quoniam Deus preſcius futurorum, qui fecit quæ ventura ſunt, ſciens me ſanctorum ſolatio indigere viuorum, vt bonus Dominus præparauit auxilia. Vide ergo quantis adiutoribus vteris, cùm pro me cœperis obſecrare ſanctæ memoriæ dominum Ennodium Pontificem Ticinenſis Eccleſiæ, qui generoſi ſanguinis nobilitatem humilitate prequexit ad gloriam, vt in cœleſtis patriæ ſenatu fieret & ibi Senator, cuius incomparabilem doctrinæ facundiam non ſolùm teſtatur Occidens, ſed & Oriens inſtructa miratur, Neſtorij fulmen, Eutychis extinctor, glorioſam dominam meam inuiolabilémque Mariam Chriſtotocon & Theotocon, Apoſtolica auctoritate perdocuit. Ipſe ergo meus eſt pater ex lauacro, quem credo apud æternum Patrem per Filium interuenire pro filio. Sed & coronæ veſtrę ſocium beatæ memoriæ dominum Cęſarium Arelatenſem Epiſcopum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus, pater orphanorum, paſtor egentium, qui tanti cenſus effuſione nil perdidit, catholicæ regulam diſciplinæ dictis factiſque demonſtrans. Ipſe igitur

mihi Latinis elementis impoſuit Alphabetum, ſed & hunc pro famulo diſcipulóque ſuo impetrare confido. Addo & tertium, imparem quidem dignitate, ſed meritis coæqualem, ſanctæ memoriæ Theodatum Abbatem meum, & Archimandritam, ſeculi huius inimicum, cui crucifixus eſt Mundus, templum verè digniſſimum Trinitatis, plenum reuerentiæ Chriſtianitatis, ex placida bonitate mitiſſimum, ieiuniis caſtigatum, orationibus refectum, puritate mundiſſimum, qui mihi ſacras expoſuit ſcripturas, & flores teneræ lanuginis ipſe ſuſcepit; qui pro filio & diſcipulo, ſucceſſoréque ſuo, licet indigno, non ambigo quod laus* exoret. Vincunt ergo, Domine mi, tanti iuſti orationem peccatorum. Igitur quia conuerſatio veſtra in cœlis eſt, ſicut dicit Apoſtolus, *Veſtra autem conuerſatio in cælis eſt*: orate cum his, & rogate illum meum ſacratiſſimum Confeſſorem Ambroſium, quatenus me vt peculiarem famulum tueatur, vt proprium ciuem foueat, vt familiarem alumnum eruat: qui apud Dominum Ieſum quod orauerit exorabit. Quocirca ſalutationis obſequium famulanter inſinuans, precor vt pro beatiſſimo viro, domino meo Datio Epiſcopo fratre veſtro ſemper oretis. Æquum eſt enim, vt pro eo, quem Monaſterij ſepta ſacrarunt ſucceſſorem, etiam Confeſſorum ſucceſſor egregius beatorum exorare non deſinas. Et hoc ſi dignum ducitis, ſupplicamus, vt Beatitudinis veſtræ ſoſpitati paruitatem noſtram faciatis, ſicut petimus, ſucceſſorem*. A

*ſ. lætus

*ſ. tertiorem.

B

V I.

Domino meritis beatiſſimo, & Apoſtolico Patri, Nicetio Archiepiſcopo, Florianus ſeruus Chriſti.

EGREGIAM veſtræ Sanctitatis famam audiuimus, quæ vbique celeberrimo ſermone vulgatur. Vnde gratias agimus bonorum omnium largitori Deo, qui te talem opportuno præuidit tempore, quando confluentes de toto orbe captiui tranquilliſſimum te portum ſalutis inueniunt. Captiuos enim redimis, oppreſſos ſubleuas, ſaturas eſurientes, puſillanimos conſolaris. His ditatus mercibus Maximianam Paulinianámque beatitudinem promereris, qui angelicam vixerunt vitam in ſeculo. Hij te loco ſuo digniſſimum propagauerunt heredem, quorum fidem atque conſtantiam veſtra nobis ſanctimonia repræſentat. Quapropter ſalutationis obſequium famulanter inſinuans, precor per eum qui vos ſacrauit, vt pro me humillimo peccatore, innumerabilibus malis afflicto, diuinam clementiam iugiter imploretis. Illud autem ſuppliciter quæſo, vt domino filio veſtro glorioſiſſimo Regi Theobebaldo inſulam Larienſem, quæ CHRISTOPOLIS dicitur, plurimùm commendetis, vt Romanis ſeruis eius ſacramenta quę data ſunt, omnimodis conſeruentur, vt Regnum ipſius Deus augeat & defendat. Quia verò non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui malè habent: iterum vos iterúmque rogabo, vt me me, quem ſæua iſtius mundi procella mortificat, quoniam multa flagella peccatoris, tua Dominus oratione viuificet, ac vobis pro me impetrantibus, prophetica pollicitatio compleatur, quæ ait: *Dominus mortificat, & viuificat; deducit ad inferos, & reducit*: Quatenus miſericordiſſimæ Trinitati, & Beatitudini veſtræ perpetuas referre gratias mereamur. Rogo vos per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt pro me ſic oretis, vt ſentiam & merear per Deum conſolari. C

V I I.

Domino ſemper ſuo, Iuſtiniano Imperatori; Nicetius cum ſuis humilis, ſed miſericordia Domini Epiſcopus.

Iuſtinianum Imperatorem ab errore reuocat.

IN nouiſſimis temporibus iam, vt ſermo Euangelicus prędixit, proſpicimus, & cùm tempus noſtrum ſemper ſit paratum, tamen finem (vt Scriptura denuntiauit) venire ſentimus. Sed beatus ille homo, quem, cùm venerit Chriſtus, inuenerit ipſum vigilantem. Sol conuertetur in tenebras ab Oriente, id eſt ab alto, hoc

eſt

A eſt à vita ſancta. In integro mundo ſplendebas vt Sol, & cùm omnes indè gratia Domini rectores Eccleſiæ, cuncti conſilij ipſius gauderemus, de vulgante fama, ex lapſu veſtro, quem nunquam peruenire debuimus, contriſtati & humiliati vſque in terra ſumus. Dulcis noſter Iuſtiniane, quis te ſic decepit? quis vt talia proſequereris ſuaſit? Quis, vt Chriſtum purum hominem fatereris, docuit? Quis, vt in Iudæ conſortium te tranſcriberes, circumuenit? Quis, vt illum, qui dixit, *Ego à patre exiui, & veni in hunc mundum*, per circumciſionem, per baptiſmum, per paſſionem, vt creſceret, te docuit? Quis, vt qui cor miſerum non habebas, arte repentè oppreſſit? Quis vt quod Patres, quos venerari debuiſti, ad cædes, ad diuerſas cruces mitteres, prouocauit? Quis vt illa, propter quæ Chriſtus crucifixus eſt, & Apoſtoli omnes pertulerunt, deſtrueres, prouocauit? Quis vt quod iam ſemel, bis, & tertiò ab omnibus rectoribus Eccleſiæ condemnatum fuerat, vel adorares, commonuit? Neſtorij & Eutychis (vt diximus) iam anathematizata quotiens atque quotiens ſecta, vt te de ipſa interimeres, quis imperauit? Ille, ille, qui Adam vt contingeret arborem vitæ ſuaſit, qui ſtudio ſuo mortem adinuenit, circumuenit; qui Iudam, cùm Chriſtum purum hominem fecit, & pro homine tradidit, in ignem, quem præparauit Deus diabolo & angelis eius, miſit. Dulcis & dulcis noſter Iuſtiniane, rememorare quæ promiſiſti cùm baptizatus es, quid per ſingula te credere dixiſti: *Vnum Filium manentem in duabus ſubſtantiis, cum Patre & Spiritu ſancto*, non duos Chriſtos teſtatus es. Cùm exceſſiſti, quid feciſti? quid tibi præparaſti? Diſcute, & benè te proſpice, & vide ſi non in loco perditionis te obligaſti. Adhuc ſi vis, viuis; ſi vis, reuertendo gaudes. *Conuertimini*, inquit, *ad me, & conuertar ad vos*. Patres, à quibus benedictionẽ expectare debuiſti, in exilium tranſmiſiſti. Tu cùm in vltima ætate tua percomponere & coniungere te ad redemptorem tuum debuiſti, ipſe te, non alter, ſed tu & te & tuos decepiſti. Cùm Lactantius, vt dicit Preſbyter, loca ſancta per Gallias propter Domini miſericordiam viſitaret, ante nos apparuit, quæ legis deprecauimus, & per Ieſum Chriſtum redemptorem noſtrum coniurauimus. Ergo literis præſentibus Deum noſtrum coniuramus inſuper, & conteſtamur, vt & tu reuertaris, & quantos perire ſuaſiſti in horrenda perſecutione, reuertere prouoces. Quod ſi non feceris, ſit iudex ille inter nos & te, ſed quantum citiùs cui tu honores tuliſti, & purum hominem feciſti, cùm legiſti: *Ego & Pater vnum ſumus, ſed talis pater qualis & filius: quia ita pater vt filius*. Quoniam verum eſt, quomodo ad circumciſionem veniendo, ad baptiſmum, ad martyrium, meliora reprobantur. qui Deus & creator omnium eſſe conuincitur. Feſtina, feſtina, ſed protinus. Nam ſi te ſic vltimus dies inuenerit, qualis nunc hodie appares, deſcendes ad inferiora terræ, & ad partes vulpium eris. Lætetur ſancta Eccleſia de regreſſu tuo, quia vehementer luget de exceſſu tuo. Gaudere nos in vltimo ſeculo poſitos facias, quos lugere poſt lætitiam de perditione tua feciſti. Ne dicas vel in corde tuo: *Feci, feci, Vici, vici*. Victus es & vinctus, ſed inde vnde filius diaboli & inimicus iuſtitiæ. Nam notum tibi ſit, quòd tota Italia, integra Africa, Hiſpania, vel Gallia coniuncta, nomen tuum, cùm de perditione tua plorant, anathematizant. Et ſi non quæ docuiſti deſtruxeris, & publica voce clamaueris, *Erraui, erraui, Peccaui. Anathema Neſtorius, anathema Eutyches*: cum ipſis te ad ſupplicia ſempiterna tradidiſti. Salutamus plurimùm, coniurantes per Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, per illum qui in vno trinus apparet, & in tribus vnus agnoſcitur, vt te de horrenda ſecta & abominabili perſecutione ſemoueas, & illos qui te ſuadente in ipſam ceciderunt, ad meliorem viam venire ſtudeas.

VIII.

Dominæ clementiſſimæ in Chriſto filiæ, Chlodoſuindæ Reginæ, Nicetius peccator.

Hortatur, vt maritum ad fidem Catholicam adducat.

CVM Legatos veſtros per Francorum Reges germanos tuos ire conſpicimus, de proſperitate veſtra ſolliciti ſumus. Sed illa indè audimus, quod quàm

ſemper ſonare etiam & ſonare confitemur, quàm magna, quàm alta, quàm laudabilis, quàm vtilis, quàm humana vel munifica, quomodo de pauperibus ſollicita, quomodo de regione aſtuta, quomodo in cuncto populo pia conuerſatione ſplendida. Ille hoc concedat, qui tibi ſpiritum ſapientiæ & intellectus iam dedit. Gaudemus ex hoc, gaudere nos Chriſtus faciat de Alboino Rege, quem habes, & de felicitate ſua triumphare. Stupentes ſumus, cùm gentes illum tremunt, cùm Reges venerationem impendunt, cùm poteſtates ſine ceſſatione laudant, cùm etiam ipſe Imperiis ipſum præponit, quod animæ remedium non feſtinus requirit. Scriptum legimus: *Quærite primum regnum Dei, & omnia bona apponentur.* Qui ſic, quemadmodum ille, fulget fama; miror quòd de regno Dei & animæ ſuæ ſalute nihil inueſtigare ſtudet; ſed illos recipit, illis adquieſcit, qui potiùs animam in gehennam perdunt, quàm ad viam ſalutis adducant. Duos Deos eſſe prædicant, alium in Deitate patrem, alterum in Deitate, ſed pro creatura filium: Cùm Scriptura dicat: *Ego ſum ſaluator, & non eſt alius præter me.* Te domina Chlodoſoinda, per tremendum diem iudicij coniuro, vt hanc Epiſtolam & benè legas, & benè illi & frequenter exponere ſtudeas, & vt ipſum interroges, Quis eſt Saluator? Patrem dicunt eſſe ſaluatorem, an filium? quoniam * duos eſſe, cùm vnus eſt, & alius non eſt, denuntiant? Si dicent Filium, ergo Pater ſaluator non eſt; & ſi dixerint Patrem, ergo Filius non eſt ſaluator, quia ſaluare qui ſaluator non eſt, nullum poteſt. Si dixerint; Duo ſunt Saluatores, iſtud ſcriptum nuſquam inuenient. Niſi; *Ego & pater vnum ſumus*, hoc eſt Pater in Filio, & cum Filio; & Filius in Patre, & cum Patre. Deus præ magnitudine videri ab oculo humano non poteſt, qui tantum grandis, tantum fulgens, tantum etiam igneus eſt. Legimus: *In circuitu cæli & terræ tabernaculum eius*, quod etiam præ iſta magnitudine & ſplendore ab homine videri non poteſt, expreſſit de ſe quem ſemper habuit apud ſe, qui latibulum ſibi de carne fecit, & ideo Scriptura dicit: *Poſuit tenebras latibulum ſuum.* Ideóque in Euangelio ait verbum Dei, quod Ioannes dicit, quia *in principio erat, Verbum caro factum eſt*, & quod de Maria erat, ſic illud ad ſe iunxit, vt eſſet vnum. Et per Scripturam dixit: *Ex Sion ſpecies decoris eius*, hoc eſt, homo in Deo tranſibit. In Euangeliis ipſe dixit: *Ego ex Patre exiui, & veni in hunc mundum.* In quadrageſimo ſeptimo Pſalmo dixit: *Diſtribuite gradus eius. Eius* dixit, non *eorum*. Quoniam vnus eſſe, ſed nec ſolus apertiſſimè ſcitur, vt enarretis in progenie altera. Nam in die reſurrectionis, nec narrare, nec apparere poterit, qui Trinitatem in vnitate non crediderit, & pro eo omnis militia Angelorum per ſingulos dies clamat; *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Zebaoth.* Non tres Sancti, ſed ter ſanctum dixit dominum Deum Zebaoth, ſanctus Pater, ſanctus Filius, ſanctus Spiritus. Vnus Sanctus, ſicut vnus Dominus. Vnde & Ioannes Euangeliſta dixit: *Ipſe eſt qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt ſaluator.* Si pernominauero, gradus eſſe videntur. Cùm Patrem audis, nomine maior eſſe videtur, & ideo dixit: *Pater maior me eſt*, ſed nomine tantùm: in Deitate autem euidentiſſimè per Chriſtum & per Apoſtolos eius vnus eſſe agnoſcitur. Quia ipſe cùm à diſcipulo interrogaretur: *Domine, oſtende nobis Patrem. Et ille, Me vides, & de Patre interrogas?* Vides quia in Trinitate inuocatur, & in vna Deitate eſſe inuenitur. Cùm Patrem audis, ſine Filio eſſe non credas; cùm audis Filium, cum Patre eſſe non dubites, nec dubites tres in perſonis. Nam vnus in Deitate eſſe agnoſcitur, & ideo ad diſcipulos ſuos dixit: *Ite, baptizate in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. In nomine*, dixit, non *in nominibus*, quia vnam Deitatem dixit, non tres. Spiritus autem ſanctus ſeparari non poteſt, quoniam vnde eſſe ſcitur gratia Dei, inde donum Dei eſſe cognoſcitur. Ab ipſo ſpirant bona omnia, ſicut Apoſtolus dixit: *Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.* Et hinc Propheta dixit: *Tu ſolus altiſſimus*, ſed ſolus altiſſimus in omni terra ſaluator Ieſu Naue ipſum conſpexit, & ideo dixit: *Noſter es an aduerſariorum?* Ille autem reſpondens ait: *Ego ſum qui ſum, & alius præter me non eſt.* Abraham, qui dicitur amicus Dei, & probatur, tres vidit, & vnum credidit, cùm tres adorat. Trinitatem (ſicut dixi) commemorat, cùm vnum in domum intrare deprecatur, vnam poteſtatem eſſe denuntiat. Nam Moyſi quotiens atque quotiens dixit: *Ego ſum qui ſum, & alius præter me non eſt?* Quid nos ire per ſingula neceſſe eſt? ad duodecim Diſcipulos quos habuit, veniamus, quia ipſi Gothi hodie ipſis venerationem impendunt, & reliquiis eorum,..* furtim

[Margin notes: * ſ. quare — * ſ. reliquias eorū furtim tollunt:]
[Margin letters: A, B, C]

A tollent: ſed nihil ibi habent, quia fidem eorum ad nulla repræſumunt. Quid eſt quod in Baſilicis eorum corpora ipſorum hodie venerantur, non ingrediuntur? Quid eſt quod nihil ibidem præſumere audent, niſi furtiuè, vt canes à foris, animas decipiunt: cùm illos ſuos fideles Rex Alboinus ſibi demittat, & ad domini Petri, Pauli, Ioannis, vel reliquorum Sanctorum limina perducatur? Ibidem Miſſas facere, ſi audent, deliberent, ſed non audent, quia domini Petri diſcipuli non apparent, & contrarij Chriſti eſſe probantur: quia quod per crucem ipſe redemit, deſtruere infelices inueniuntur. Qua cauſa venena eorum talis Rex, & talis ætas percipit. Hic ſi iubet, ad dominum Martinum per feſtiuitatem ſuam, quam vndecima die facit Nouember, ipſos mittat; & ibi, ſi audent, aliquid præſumant, vbi cœcos hodie illuminari conſpicimus, vbi ſurdos auditum, & mutos ſanitatem recipere. Nam quid dicam de leproſis, aut de aliis quamplurimis, qui quantacumque debilitate percuſſi ſunt, ibidem per ſingulos annos alij & alij ſanantur? Fortaſſe dicunt, confingunt vel cœcos, qui cœci à natiuitate eſſe videntur, Quid dicunt, cùm indè illuminatos conſpicimus, & ad propria (Deo miſerante) ſanos reuerti videmus? Nam quid dicam adhuc de domino Germano, Hilario, vel Lupo Epiſcopis? Vbi tanta mirabilia hodie apparent, quantum nec dicere verbis valeo. Vbi tribulantes, id eſt dæmonia habentes, in aëra ſuſpenſi torquentur, & dominos quos dixi eſſe confitentur? Nun-
B quid in Eccleſiis eorum ſic faciunt? non faciunt, quia Deum & dominos Sanctos ibi habitare non ſentiunt. Dæmon dæmonem non exorciſat. Nam vbi ſancti habitant, dæmon vagari non dimittitur. Ideò fit vt locus, vbi Deus eſt, oſtendatur. Quid de domino Remigio, & domino Medardo Epiſcopis, quos tu, credo, vidiſti? Non poſſumus tanta exponere, quanta mirabilia per illos Deum videmus facere. Audiſti ab auia tua domina bonæ memoriæ Rodhildi, qualiter in Francia venerit, quomodo dominum Chlodoueum ad legem Catholicam adduxerit, & cùm eſſet homo aſtutiſſimus, noluit acquieſcere antequam vera agnoſceret. Cùm iſta, quæ ſuprà dixi, probata cognouit, humilis ad domini Martini limina cecidit, & baptizari ſe ſine mora permiſit. Qui baptizatus, quanta in hæreticos Alaricum vel Gundobaldum Reges fecerit, audiſti; qualia bona ipſe vel filij eius in ſeculo poſſederunt, non ignoratis. Talis ornatus, talis vir, qualis Alboinus Rex eſſe dicitur, talis fama, quem mundus ſic præponit, quare non conuertitur, aut quare tardus ad requirendum viam ſalutis apparet? Deus bone, qui es Sanctorum gloria, & omnium ſalus, tute in illum mitte. Et tu domina Chlodoſoinda, cùm verbum facis, ſolatium tribue, vt omnes de tali ſtella, de tali gemma ſic gaudeamus, qualiter Deo placere poſſimus. Saluto tantum quantum valeo, deprecor vt ocioſa non ſis, inceſſanter clama, inceſſanter
C canta. Audiſti dictum: *Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem.* Nam ſcias, prima ſalus, prima remiſſio eſt, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore ſuo. Vigila, vigila, quia Deum propitium habes, rogo vt ſic agas, vt & gentem Longobardorum fortem ſuper inimicos facias, & nos de ſalute tua, vel viri tui gaudere concedas.

IX.

Dominæ clementiſſimæ atque præcellentiſſimæ, & nobis ſemper piiſſimæ dominæ, & in Chriſto ſanctæ Eccleſiæ filiæ, Brunehildi Reginæ, Germanus peccator.

QVIA caritas congaudet veritati, & omnia ſuſtinet, & nunquam excedit, propterea ex contribulato corde, & ex intima animi dilectione audemus vobis ſuggerere. Quia eo tempore, quando minor erat numerus populi Chriſtiani, & cum Dei auxilio licebat reſidere quietum, cùm Apoſtoli dicebant: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Nunc è contrario tam funeſtos & luctuoſos ante oculos habentes dies, flenter dicimus: *Ecce dies tribulationis & perditionis noſtræ aduenient.* Væ nobis, quia peccauimus. Si nos iſtæ non conterruiſſent amaritudines & tribulationes, & corpori exhibuiſſent infirmitatem, per noſmetipſos veſtræ debuimus occurrere pietati. Quia ſi fas dici eſt, ſingulariter & veſtri dilectionem in noſtro geſtamus pectore, & vnicè de veſtra præſentia ſpirituali deſi-

derio ſitientes, ſicut cultores & peculiares filij Dei, ambientiſſimè vos viuere at- A
que proficere in omnibus piè optamus. Sed quicumque hominem in anima dili-
git, ſi minus oculis carnalibus eum valet intueri, quæ ad animæ & corporis vel
proſperitatem pertinent & ſalutem, omnimodis literario officio reticere non de-
bet. Vulgi verba iterantes, quæ nos maximè terrent, veſtræ pietati in notitiam
deponimus, quæ ita diſſeminat, eloquentium ora detrahuntur, quaſi veſtro vo-
to, conſilio & inſtigatione dominus glorioſiſſimus Sigebertus Rex tam arduè
hanc velit perdere regionem. Non propterea hæc dicimus, quaſi à nobis creda-
tur: ſed ſupplicamus, vt nulla occaſio tribuatur dicendi, vnde vobis tam maxi-
mum & periculoſum generetur blaſphemium. Licèt hæc regio iam caruiſſe feli-
citatem, & perditionis noſtræ concludamus terminum: ſed de miſericordia non
deſperabamus diuina, adhuc vltionis ſuſpendendi manum, dum emendationis
* i contentio, expectatur remedium, ſi non dominaretur intentio*, quæ mortem operatur;
cupiditas, quæ radix eſt omnium malorum; iracundia, quæ ſenſum aufert pru-
dentiæ. Saluator noſter perſpiciens ſuæ paſſionis imminere tempus, dixit: *Væ
homini, per quem ſcandalum venit.* Quod ore proprio deteſtatus eſt, impunè non
poſſe manere credimus, omnibus clamamus, omnes conſcientiæ ſuæ cogita-
tiones & actiones conſiderent, & caueant ne cum Iuda proditore, huius con-
demnationis ſortiantur iudicium. Deo ſufficit noſſe, optabam aut pro ipſis mori,
vt illi viuerent; aut antę eorum interitum quocumque caſu vitam finire, vt nec
eorum, nec regionis cerneremus interitum. Sed alter ab alterutro excuſatione B
vtitur, & nullus ex ipſis ante oculos Dei ponit iudicium; neque aliquid Dei re-
ſeruat poteſtati iudicandum, nec credent ſe iam ſub Dei eſſe notitia. Quia à nul-
lo audiri meremur; vobis & ideo ſupplicamus: quia ſi illi Regnum perdiderint,
nec vos, nec filij veſtri magnum poſſidebitis triumphum. Ad hoc vos hæc regio ſuſ-
cepiſſe gratuletur, vt per vos ſalutem, non interitum percipere videatur. In hoc
populi reſtinguitis verba, ſi mitigatis furorem, ſi Dei faciris expectare iudicium.
In veritate ſuggero, ſi meam humilem non deſpicitis ſupplicationem, adhuc de
votorum veſtrorum gaudemus plenitudine. Propterea hæc dolens ſcribo, quia vi-
deo, qualiter pręcipitantur & Reges & populi, vt Dei incurrant offenſam. Ita
legimus: *Quicumque in brachij ſui fortitudine ſperauit, antea confuſionem quàm victo-
riam promeruit.* Quicumque adminiculo gentis ſibi adiuuari poſſe confidit, antea
periculum mortis quàm ſalutem promeruit. Quicumque propter copiam auri &
argenti eleuatur in ſuperbiam, antea deſolationis opprobrium ſuſtinebit, quàm
ſuæ cupiditatis conſuluiſſet auiditati. Ipſe iudex æternus nunc iudicat, perpetuam
iudiciariam poſſidet poteſtatem: non corrumpitur præmiis, aut aſpicit ad vota
impiorum, ſed conſiderat cogitationes cordium, & reddet vnicuique ſecundum
opera ſua. Inhoneſta victoria eſt fratrem vincere, domeſticas domos humiliare, &
poſſeſſionem à parentibus conſtructam euertere. Contra ſemetipſos pugnant,
ſuámque felicitatem exterminant: de ſua perditione gaudet accelerans inimicus. C
Qua fide, & ex quo animo, qua deuotione hæc ſcribimus, Deo ſufficit noſſe, vt vo-
bis bona futura præparetis, & nos cum Deo abſolutos eſſe vel paululum ſentia-
mus. Sed quia Sacerdotibus præceptum eſt: *Vt tuba exalta vocem tuam, & annuntia
populo meo opera eorum*, ergo piiſſima domina intelligite myſterium, & cauete exem-
* for. d. f. cõmiſſus totus e. m. plum. In principio duobus fratribus..*.. erat mundus. Vnus ex ipſis Cain fratrici-
dium perpetrauit, & vſque ſeptuplum punitionis ſententiam ſuſcepit. Ioſeph fra-
tres ſui per inuidiam vendiderunt, & poſtea ſeruituti ipſius ſubiugati ſunt. Saul
ſanctum Dauid per inuidiam nitebatur occidere, ipſe poſtea in eum miſericordiam
exercuit. Abſalon fratrem interfecit, patrem è Regno voluit remouere, & qua-
lem ſuſcepit interitum, nulli habetur incognitum. Præcipuè quoque Dauid Pro-
pheta dicente: *Quoniam qui nequiter agunt, exterminabuntur, qui verò expectant Do-
minum, ipſi hereditabunt terram.* Apoſtolus clamat; *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt,
& in tenebris ambulat, & neſcit quò vadat.* Saluator denunciat: *Beati pacifici, quoniam
filij Dei vocabuntur. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Vbi eſt pax & ca-
ritas, ibidem eſt Dei pietas. Legimus per Heſter Reginam populo fuiſſe conceſſam
ſalutem. In hac parte & veſtram oſtendite prudentiam, & fidei veſtrę ſalubritatem
atque perfectionem, vt dominum Regem à Dei reuocetis offenſa, & populum à
parte ſua viuere liceat quietũ, donec iudex æternus conſuetam diſcernat iuſtitiã.

A Quia euidentiſſimè omnibus patet, qui caritatem fraternam poſtponit, deſpicit conſortium, non adquieſcit veritati. Omnes Prophetæ contra ipſum loquuntur, omnes Apoſtoli ipſum deteſtantur, & Deus omnipotens ipſe quod conſtituit iudicabit. Præmiſſa ſalutatione obſequia ſupplicamus, vt latorem præſentium ſeruum veſtrum Gundulphum commendatum habeatis, & quæ per eundem verbo mandamus, abſque hæſitatione credentes recipiatis, & implere non deſpiciatis, & elaboretis, qualiter de veſtra ſalute nobis gaudia præparetis. Illud petimus, vt per veſtræ Pietatis reſcriptum ex omnibus iocundari mereamur.

X.

Domino inclito, & vbique glorioſiſſimo atque in Chriſto piiſſimo domino & filio, Theudeberto Regi, Aurelianus Epiſcopus.

LICET tam ſera ſcriptorum officia iuſtiſſimè trepidatio comitetur, tamen nequaquam reor ſermo euaſa offenſione iudicabitur, ſi apud aures clementiæ ſola tantùm deuotione animi perpendatur. Hinc præcipuè quòd ambientibus cunctis celſitudinem veſtram, nec metum trahunt ex priuilegio culminis, nec repulſam metuunt de præiudicio tarditatis. Veſtra enim erectio ita ſolemnis eſt, vt B etiam humilium amore tangatur, ac dignitatum cumulum * onerata faſtigia vernularum adhuc rudium primitiuis cultibus præſumantur. Nouis namque nunc ſtudiis in obſequia religioſi Principis informamus, & cum teſtimonio perfectæ dilectionis ad præſentiam ſacratæ mentis admittimur. Hæc ergo ex parte amoris noſtri fiduciam, Princeps optime, metieris, cùm miniſteriis tuis nec territi pro tarditate ſubtrahimur, nec verecundia pauperis ingenij refraudamur. Suſcipe igitur benignæ deuotionis ſtudio tyrocinia famulantum, & gremia veniæ largioris expande ſupplicibus. Quia cùm omnes generaliter bono cordis inclyti perfruantur, nos tamen etſi exigua portio obſequij veſtri, plenitudinem nobis principalis indulgentiæ ad integrum vindicamus. Etenim cùm de te loquimur, adeſt gratia, etſi eloquentia deeſt, & ſolo ornatui noſtro materia ſufficit, quanquam doctrina non adſit. Quæ cùm ita ſint, præclaram indolem laudis veſtræ votis potiùs celebrabo quàm literis. Quoniam ſemper quæ ſunt maxima, conſcientiam potiùs requirunt, quàm linguam; digniúſque committuntur pectoris iudicio, quàm ſermonis. Ac perindè non mihi in votis hoc commemorandum eſt, quod tempora celebrant, ſed quod æternitas probat. Religioſam potiùs actionem taxauimus, quæ documentis euidentior eſt facta quàm linguis, nec minùs inuicta meritis quàm triumphis, cuiúſque iam effectui laudabili velociora ſunt exempla quàm nuntia. Ideóque tropæis tituliſque ſecularibus ſufficit loquacitas orbis. Multum namque tuis onuſta virtutibus currit Fama, cùm pondere, & veris opinionibus iam adſueta, de te tantùm didicit non mentiri. Prætereo generis tui ſtemma ſidereum, taceo & illud, C quod vnicus ſceptris, multiplex populis, gente varius, dominatione vnitus, ſolidus Regno, diffuſus imperio. Illud tamen quod ſtilo rerum magnitudo ſuggerit, non tacebo. Dicam igitur, quòd ortum moribus tranſcendiſti, quòd originalium culminum celſitudines glorioſas deſcendens per natalium lineas præceſſiſti. Didiciſti itaque, quàm ſit arduum excelſa conſcendere; & docuiſti, quàm magnum ſit in ſublimibus humilitatem ſeruare. Quæ de primis prima dicenda ſunt, quæ potiſſimum de cumulo præſumenda? Quid, inquam, potiùs aut priùs dicimus? miſericordiam in miſeris, temperantiam in ſubiectis, affluentiam in donis, conſilium in dubiis, conſtantiam in aduerſis. Cedant ſi qua ſunt mandata literis, facta priſcorum ſupergrederis, antiquitatem exemplis, tempora meritis, maximus dominio, quia magnus in voto, felix conſcientia, cùm pius in vita. Macte reſtaurator vetuſtatis, nouitatis inuentor, in illis maturus, in iſtis iucundus. Abſentes beneficiis reſpicis, gratiâ præſentes illuſtras, circumſeptus amore omnium, dilatatus opinione cunctorum, ſimul apud te cùm ſis quietus, triumphas. In hoc glorioſus factus, dum oſtendis in diuitias Regni nō tam habere quàm vincere dominantem * adfirmant, & cœleſtibus aptum efficiunt. Multiplica igitur cotidianis operibus, & profectibus indefeſſis, gratiam quam Deus contulit, mens meruit, mundus agnouit. Supergredere creſcendi ſpatia feliciter, vincendo te ipſum: quia in con-

* ſ. cumulo, vel, cumulis

* videtur aliquid deeſſe

ſpectu Maieſtatis æternæ accepturus es prœmia abſque pretio. Nunc in temporariis finem tollas mercedibus laborandum, tantùm eris magis debitor quantum copioſiùs accepiſti; & tantùm erit reddenda ratione magis periculum, quantum amplius Regnum. A Chriſtiano Principe inæſtimabilis ratio Deo reddenda eſt. Cogita ſemper, ſacratiſſime Præſul, diem iudicij, diem terroris inenarrabilis, diem furoris Domini, diem remunerationis iuſtorum, diem æternæ lætitiæ & perpetuæ pœnæ, diem vbi damnatio non accipiet terminum. Nunc iocunditas habet occaſum. Diem, inquam, illum, vbi omnes Angeli, Principatus & Poteſtates de expectatione iudicij contremiſcent, vbi non erit diſcretio natalium, ſed meritorum: vbi non ſeruus & liber, pauper & potens; ſed omnia & in omnibus Chriſtus: vbi acceptio perſonarum non fiet, vbi diuitiæ non proderunt niſi præmiſſæ *, vbi etiam cogitationes cordium diſcutiendæ ſunt. In hac itaque die quam memorauimus, faciat vos Deus omnipotens poſt longiſſima tempora, ac felicia ſceptra, variis exornatum virtutibus, & ſumma remuneratione dignos venire, vbi & pro vobis, & pro omnium veſtrorum profectu accipiatis coronam. Oſtendatis ibi opera miſericordiæ, iuſtitiæ, concordiæ, pietatis, manſuetudinis, humilitatis, & in his omnibus centenæ plenitudinis, cùm hîc impleueritis ſalubriter numerum, illuc recipiatis in perpetuo fructum. Deus omnipotens vitam felicitati veſtræ, ad præſidium & conſolationem multorum, longiſſimis temporibus protegere & conſeruare dignetur.

* i. in pauperes erogatæ.

X I.

Domino ſancto, & in Chriſto beatiſsimo fratri Nicetio Papæ, Mapinius Epiſcopus.

Petit ſibi eius pericula indicari.

EVANGELICÆ Lectionis doctrina teſtatur, *Regnum in ſe diuiſum ſtare non poſſe.* Si hoc de mundi amatoribus, & in terrena cupiditate manentibus, rectè & non immeritò credatur, indubitanter rectiùs de Sacerdotum perſonis ſentitur, ſi diſcordantibus votis ac ſtudiis inter ſe diuidui comprobentur. Aut qua fiducia conditori noſtro, qui nos in vnitate compagis, quod eſt corpus ſuæ deitatis, viuere præcepit, preces oblaturi ſumus, ſi nos viciſſim mutua caritate ſeponimus? vt quodam loco deificus ſermo docet: *Studere nos conuenit vt frater fratri adiuuans, ſicut ciuitas munita & fortis, inconcuſſo fundamine ſtare poſſit;* ſcilicet vt vnius fratris mœſtitię omnes æquanimiter compatiendo participemus, mutuiſque nos laboribus ſubleuemus. Pro qua re, piiſſime ac multùm diligende Domine, & frater, indicamus, nos literas filij noſtri domini Regis THEODOBALDI excepiſſe, vt in Tullenſium vrbe die Kalendarum Iuniarum adeſſe deberem, & nullã cauſam euocationis declarantes, reciprocante pagina indicauimus, nos illuc accedere non debere, quia cauſam conditionémque nos conſtabat ignorare, iteratis ſcriptis edocuit Beatitudinem veſtram, dum aliquos Francorum pro zelo diuini timoris corripit, ac pro inceſtis conditionibus à communione Eccleſiaſtica remouit, ſcandala ſeu anxietates multimodas ſuſtinere. De qua re non mediocriter ingemiſcimus, quòd nos relatione veſtra ſcire non féceritis, vtrum ex canonica lectione damnentur, an pro paſtorali diligentia de mediocribus reatibus corrigantur. Licèt nihil noui vos de his rebus inuenire poſſe cognoſcimus, quod priſca patrum ſolertia non potuit reperire; tamen abſurdum eſſe videtur, vt à nobis recipiantur, qui à vobis ſecundum ſeriem Canonum Eccleſiaſtica ſeueritate abdicantur. Nouimus enim, ſi ſcienter hoc gerimus, quòd criminibus aliorum miſceamur; ſi ignoranter reatui non ſubdamur. Quapropter ſalutantes charitate debita indicamus, ſimúlque ſuademus, vt nos in omnibus participes tam tribulationum veſtrarum incommodis, quàm proſperitatum commodis fieri ſtudeatis. Nam nos mediante capite noſtro, quod eſt Chriſtus, nullis aduerſitatibus à veſtra anxietate diuellimur, nulliſque aſperitatibus à veſtra charitate diuidimur. De qua re, ſi tam præſumptuoſi non exiſtimus, indicare præſumimus. Decuerat vt veſtra conſolatio pro huiuſmodi conditionibus potiùs, quàm Regiæ vocationis nos

A conſerere debuiſſet: quia pari modo, ſi nobis aliquid ſimile (quod in poſterum arbitramur poſſe fieri) contigiſſet, ſtatim ad veſtram fraternitatem ſcripta direxiſſemus, vt nos congruo tempore vel loco coram poſiti videremus. Quanquam parere nos Regiis præceptis in bonis rebus & conueniat & libeat, tamen non veſtris minus ſcriptis ſtudio caritatis, non ſupplicio* dirigantur diſpectionis: quia amaritudo veſtra dulcedo noſtra eſſe non poterit, nec abiectio veſtra abſque noſtra deiectione conſtabit, & veneratio vobis debita impenſa à nobis non dinoſcitur procul poſita. Atque vtinam, vt præfati ſumus, caritate ſuadente, ac pagina decurrente veſtra nobis patefierent. decreuiſtis animorum moleſtiam, cognoueramus, verum compatimur moleſtiis veſtris, an delectamur? Nam tacente, vt ipſi ſcitis, diuina, ſola loquente viro humanitas intelligere poteſt. Hoc tamen pleniùs nouerit veſtra perfectio, ſi ad nos iterata ſcripta domini Regis ante quinque vel ſex dies Kalendarum Iuniarum perueniſſet, in die præfata præſentiam humilitatis noſtræ in locum habueratis conſtitutum.

*ſ. ſupercilio.

XII.

Epiſtola Dinamij ad amicum.

B QVANTVM æſtifero ſolis ardore defeſſo, vel longinqui itineris vaſtitate quaſſato gelida lympha, dum ariditatem temperat, reſtinguit deſideria ſitientis, ita mihi veſtrarum Epiſtolarum elocutio, cùm incolumitatis veſtræ indicia retulit, gaudiorum incrementa nutriuit. Quia quotiens crebra recordatione dulcia affectionis veſtræ vota commemoro, deſideria pectoris publicare ſuſpiriis non deſiſto. Pro eo quòd ille corporali fraudatur intuitu, qui de cordis non abſentatur arcano. Idcirco officium ſoſpitatis pleniſſimo caritatis iure perſoluens, ſpero vt quoties aditum temporum difficultas diuerſa præſtiterit, ſemper exiguitatem meam veſtrorum apicum elocutio deſiderata confortet, quouſque cum diuino auxilio, animorum deuotione ſuppleta, mutuis inter nos lætemur aſpectibus, qui nunquam indiuiſis affectionibus ſequeſtramur.

XIII.

Domino ſuo Chamingo Duci Gogo.

ITA in arcano pectoris veſtræ dulcedinis affectus includitur, vt nequaquam abſens eſſe à me aliquatenus iudiceris, qui ſemper intuitu interiore conſpiceris. C Nec valet interiacentium terrarum longinquitas diuerſa videre, quos dudum eſt quòd antiqua caritas indiuiduis dilectionis nexibus dinoſcitur ſociaſſe. Non tamen me in aliquo vaſtitas tenebat* itineris, ſi ad vos videndos præſtaret licentiæ liberalitas principalis, vt quantitatem veſtri corporis, quam exterior errat* oculis, tenaci complexu auidus ambiret affectus, & integram gratulationem animi lætitiam caperet, dum ille tandem adſtaret coram poſitus, qui à me dinoſcitur eſſe indiuiſus. Ergo nihil mihi de vobis aliud, Patrone dulciſſime, cum alternis Prouinciis reſedimus, longinquitas temporum niſi corporalem fraudat affectum. Sed & ipſa intrinſecus decora vi pectoris forma conſpicitur, cum affectuoſis motibus, recordatione ſæpiſſima figuratum. Idcirco reddens munia ſoſpitatis, ingentes gratias refero, quòd me toties oneratis collatione munerum, quem multum antiqua dignatione redderis honoratum. Illud tamen, auxiliante Domino, relatione veridica vobis gaudiis promulgatus annuncio, quod tantum aſſidua erga vos gratia regij amoris accumulat, vt pollicitatio, quæ in iuuenili ætate facta eſt, aſſiduis ſucceſſibus amplietur. Et licèt in tuis laudibus me imparem eſſe ſentiam, attamen amoris impulſu tardùm promouiſſe dinoſcor ingenium, & in cuius laudem vix ſufficere poterat eloquentia Maroniana, præco imperitiæ meæ audacia præſtabit ingreſſum. Sed in his verſiculis ſubter adnexis, quos amore ſolenni trepidantibus digitis exaraui, & diligentis affectus oſtenditur, & ignorantis ruſticitas propalatur.

*ſ. terrebat
*ſ. cernit.

XIV.

A

Domino ſancto, meritis Apoſtolicis prædicando in Chriſto Patri Magnerico Papæ, Fortunatus humilis.

*ſ. alme.

*ſ. meritis. vel, merces.

CVLMEN *honorificum, Patrum Pater, arce * Sacerdos,*
Pontificale decus proficiente gradu.
*Quem fidei titulo mercis * erexit in altum,*
Eccleſiaque caput diſtribuente Deo.
Diſcipule egregij bone Magnerice Niceti,
Nominis auſpicio magne canende tuo.
Clare ſacro merito, tanto informante magiſtro,
Quem reparas operum fructificante loco.
Cuius opime ſequax, ſancta & veſtigia ſeruans,
Rite miniſter agens, ecce magiſter ades.
Auctoriſque pij ſucceſſor dignus haberis,
Herediſque ſui frugi parenſque manet.
Creuit poſt obitum pater, & te creſcere fecit,
Dum capit ille polum, tu capis arce locum. B
Grex alitur per te vice præceſſoris alumne,
Nec ſua damna dolet, dum tua lucra tenet.
Fratribus optandus, iocundus honore miniſtris,
Carius & populis paſtor amore places.
Te panem eſuriens, tectum hoſpes, nudus amictum,
Te feſſus requiem, ſpem peregrinus habet.
Hæc faciens intende magis, venerande ſacerdos,
Vt commiſſa tibi dupla talenta feras.
Pro fortunato exorans quoque dulcis amator,
Spem mihi dans veniæ, ſit tibi palma pater.

XV.

Domino ſuo *Villico Papæ, Mapinius Epiſcopus.*

FELICEM beatúmque te, beatiſſime Pater, omnes vnanimiter prædicamus, cui ſuperna pietas huiuſmodi tribuit intellectum, atque benignitatis affectum, C vt ſingulari caritate perfectione viuere comproberis. Licet ſancto Petro hoc à Domino dictum legamus, *Paſce oues meas*, ſed ad cunctos, qui ſacerdotale funguntur officium, pertinet præſens ſententia Tu verò cunctos ſupergrediens, dulcedine ſingularis, qui non ſolùm oues tibi commiſſas paſcere cerneris, ſed aliarum ouium Sacerdotes melliflua perfectione, atque deliciarum vbertate ſaginare non deſinis. Teſtis eſt ille perſcrutator renis & cordis, non aſſentatoriè iſta, ſed veridica à nobis aſſertione conſcribi. Quòd ſi te conditor redemptórque noſter, vſque ad ſexagenarium numerum annorum, vt exoramus, prouexerit, eris cunctis præcipuus, & reliquis Sacerdotibus anteponendus; vt cuncti, qui vitæ tuæ inſtructione proficiunt, ſe doleant te deeſſe, & ſe poſt viuere ingemiſcant. Salutantes igitur amore debito, amore ſollicito precantes, gratias cum ſedula relatione laudéſque referentes, pro nobis miſericordis Domini miſericordiam exorare non deſiſtas. Quapropter rogamus, vt nobis caritas veſtra indicare dignetur, quantos ſolidos ad comparandos porcos in illis partibus dirigamus. Quia conſtat nobis donum à vobis muneris loco collatum, ſi hoc beneficium vobis ordinantibus fuerit repertum.

A

XVI.

Gogo Traſerico.

AVGMENTVM ingenij veſtri non veraciter excuſatis, nec mirum ducimus, vt inde vbertas verborum procedat, in quo ſalubritatis ſcientia abundat. Nam difficile valet, qui vacuare conditum, quem adminiſtrandum diffuſio reddidit quotidiana repletum, & noſcit * areſcit tellorem circinus, vbi fluminis gignitur ortus. Ergo dum ſcientiam noſtram falſis laudibus adornatis, & parentali affectu oſtenditis, & magiſtra inſtitutione inſcium caſtigatis: quatenus illum poſſitis ad verum prouocare præconium, qui veſtris cupit iudiciis parere per meritum. Et quamlibet circa ſaurina * nemorum ſucciſa purgetis, noſtra quoque pectora ſermone Dialectico aperuiſtis. Vtraſque enim res vobis ad laudem facitis pertinere, cùm agricolis culturam, & nobis præparatis in Epiſtolis lectionem. Præcipua eſt itaque diuinitate propitia, minimè neceſſarium, ſecundum quod ſcribitis, ad alienos requirere, quod per proprios vates aliis poſſumus fœnerare. quoniam Poëtis datur inducia peregrinis prudentiam monſtrari inſignem, cùm te incola regio noſtra vnicum meruit habere doctorem. Neque enim vita piorum vſurpatio extergit ſapientiam, quam in vos inſtitutio priſcorum, & ſingularis natura fundauit. Quid igitur facturus ſum? prouocaui laticem, quem nec dum in reſponſis ſuſtinere valeo decurrentem. Sed hæc vnda irrigua & imperitum depromat ſenſum, & componit barbarum dictatorem, qui potiùs apud Dodorenum didicit gentium linguas diſcerpere, quàm cum bonæ memoriæ Parthenio obtinuiſſe Rhetorica dictione. Qua de re ſalutans plurimùm, optans vt inter nos præmia cotidiana diſcurrant, Deo propitio, gaudiorum.

*ita Ms.

B

XVII.

Domino ſemper peculiari ſuo, Villico Papæ, Dynamius.

VEREOR quidem, pro huius tarditate libelli reus veſtri exiſtam imperij. Sed ſi ſolito pietatis arbitrio mearum amaritudinum pondus inſpicitis, neceſſitati protinus indulgetis. Vt valui, tamen implere quæ præcepiſtis intendi. Quoniam non dubites, beatiſſime Pontifex, quòd iam me tibi reddidit perpetua ſedulitate ſubiectum vnicæ caritatis imperium. Sed mirum hoc eſſe non cenſeo, dum te in omnium pectoribus ſic deuinctum eſſe confido. Nam eatenus vos remuneratione ſuperna, diuerſa beneficij largitate prærogatiua generalis amplificat, vt in vobis eſſe probetur ingenitũ, quicquid vbique radiat precioſum. Et dum generoſa natalium dignitate decoratur, humilitate plus nobilem, totum te tribuit libertati. Quo fit vt caritatis ſplendor, qui intra veſtri pectoris arcana immenſi luminis claritate præradiat, & iam corporis ſerenitatem oſtendat, & ita ſit cordis ſpeculum, gratia quæ retinet in vultu. Pro qua re vniuerſitas ſe certatim veſtro conciliari affectu deſiderat, dum omnes conſcius amor inuitat. Quam magis ego inuicem mei famulatus verborum gaudeo iura præmittere, donec & recuperatis viribus rebus mercor reſpondere. Idcirco fœnus humillimè ſoſpitatis impendens, deprecor vt iugiter me in diuinis oraculis, quem receptum dignatio retinet, interceſſio veſtra commendet, & omnibus quibus neceſſarium inſpicitis, per quos etiam Regis auribus deferatur, meam neceſſitatem adſerite, vel celerem reditum obtinete; vt indulto ſuffragetis patrocinio, quem impenſo fouetis affectu. De tranſmiſſis veſtris xeniis, ancipiti meditatione ſuſpendor, vtrum me referre grates oporteat, an ſilere: quoniam qui non valet implere præconium, dignè vitat affectum. Non tamen credit coronæ veſtræ * magnitudo ſufficere, quod in vrbe cui præeſtis, non deſinit vniuerſis immenſa largitas miniſtrare: niſi vt illos ſtipendiis donetis propriis, qui mœnibus inhabitant alienis. Sicut me, quem humanitas veſtra optata infeſtatione perſequitur: quam dum non valui coactus effugere, deuotus videor excepiſſe. Vnde tamen licèt ariditas ſubſiſtat ingenij, tamen poterat ſuffragij propago prætendi, niſi quòd mihi Epiſtola terminum habuit, quod ſpatium charta negauit.

C

*i. ſacerdotij. Epiſcopatus.

A

XVIII.

Domino illuſtri, inclito triumphatori ac ſemper Auguſto, Iuſtiniano Imperatori, Theodebertus Rex.

ACCEDENTIBVS ad nos Legatis veſtris, Iohanne & Miſſario, non mediocriter lætificati ſuſcepimus, dum eorum relatione felicitatem Imperij veſtri diuinitate fundatam, creſcere & permanere cognouimus inconcuſſam. Salutantes igitur Serenitatem veſtram debito, indicamus munera veſtra præfatis deportantibus, eo à nobis excepta animo, quo à vobis affectu conſtat eſſe tranſmiſſa. Ideóque tam pro largitate muneris, quàm pro delectatione animorum, quam indicaſtis vobis præſtitam, pro eo quòd vos in ſolium genitoris veſtri, vt dignum erat, ſuperna potentia reſidere præcepit, inexſolubilem gratiarum actionem impendimus. Illud namque inter omnia valde animis noſtris moleſtiam generauit, quod tantum ac talem Principem, ac diuerſarum gentium domitorem, poſt mortem pagina decurrente videmini lacerare, qui viuens Imperatoribus ac Regibus, vel gentibus vniuerſis fidem immaculatam, promiſſáſque ſemel amicitias firmis conditionibus conſeruauit, & Chriſtianæ religionis intuitu, non, vt ſcribitis, loca ſacroſancta deſtituit; ſed magis Paganorum conſumpta excidio, ſuis, Chriſto auctore, temporibus in meliori culmine reuocauit. Nam qualem præfatus Princeps, in cuius vos opprobrio tanta dixiſtis, cunctis gentibus fidem ſeruauit, innumerabilium triumphorum, Deo volente, victoriis declaratur. Amicitias noſtras, quas delectabiliter requiritis, ſtabiliter rogamus habere ſtudeatis, & quò melius fœdere inuiolabili permaneant, ab animis veſtris nullis intercedentibus cauſis obſiſtant. B

XIX.

Domino illuſtri, & præcellentiſsimo Domino & Patri, Iuſtiniano Imperatori, Theodebertus Rex.

LITERAS gloriæ veſtræ Andrea Comite veniente ſuſcepimus, quibus indicare dignamini, tria millia virororum in ſolatium Bregantini Patricij dirigere deberemus. Sed moram huius Legatio noſtra fecit: & ratio aliqua, quam per ipſum vobis verbo mandauimus, interceſſit, quæ ad nos tardiùs quàm ſperauimus, aut veſtra Excellentia ſcripſerat, peruenit, quam x. Kal. Octob. ad nos acceſſiſſe gloria veſtra cognoſcat. Et ideo ipſo Andrea reuertente, amorem noſtrum erga Imperium veſtrum, vt profectus communis habuerit, interueniente caritate cuſtodire, Deo adiuuante, diſponimus, ita cùm Legatarij veſtri ad nos peruenerint, & omnia pro vtilitate communi à noſtris partibus, Deo auſpice, fuerint confirmata, rebus euidentibus, quomodo vos diligamus, approbetur. C

XX.

Domino illuſtri, & præcellentiſsimo Domino & Patri, Iuſtiniano Imperatori, Theod.bertus Rex.

THEODORVS vir expectabilis cùm Solonem veniens pariter literas, quas Imperij veſtri clementia deſtinauit, integra animi caritate & deuotione ſuſcepimus, quia cùm de nobis curam geritis, ſic latiùs per diuerſas gentes atque prouincias Dei amatam amicitiam propagamus. Id verò quòd dignamini eſſe ſolliciti, in quibus Prouinciis habitemus, aut quæ gentes noſtræ ſint, Deo adiutore, ditioni ſubiectæ, Dei noſtri miſericordia feliciter ſubactis Thuringis, & eorum Prouinciis acquiſitis, extinctis ipſorum tunc temporis Regibus, Norſauorum * gentis nobis placata Maieſtas colla ſubdidit, Deóque propitio VViſigotis, qui incolebant Franciæ ſeptentrionalem plagam, Pannoniam, cum Saxonibus Euciis *, qui ſe nobis voluntate propria tradiderunt, per Danubium & li-

*ſ. Normanorum.
*ſ. Eudeſiis

A mitem Pannoniæ, vſque in Oceani littoribus, cuſtodiente Deo, dominatio noſtra porrigitur. Et quia ſcimus auguſtam celſitudinem veſtram, de profectu Catholicorum, ſicut etiam literæ veſtræ teſtantur, plena animi iucunditate gaudere, ideò eſt quòd ſecundum voluntatem veſtram, quæ Deus nobis conceſſerit, ſimplici relatione mandamus: deſiderantibus animis exoptantes, vt felicibus profectibus gloria veſtra ita valeat, vt antiquam retroactorum Principum amicitiam conſeruetis, & gratia, quam ſæpiùs promittitis, in communi vtilitate iungamur.

XXI.

Domino ſemper ſuo, & Apoſtolico domino & Papæ Nicetio, Rufus Epiſcopus.

DVM ſuauiſſimis pietatis veſtræ imperiis plena deuotione famulari contendo, harum portitores artifices, de partibus Italiæ accitos, & ſacramentorum legationi ſeceritate traditos, ad vos (Deo ducente) tranſmiſſi. Ad quos præſentandos venerationi veſtræ fratrem meum amabilem Presbyterum deſtinaui. Salutem ergo humillimam, & omnem ſuauitatis dulcedinem vinculis colligatam perB ſoluens, ſuggero mihi multum diuinitus præſtitum, dum in occurſum veſtrum me ambulaſſe congaudeo: vt tantum decus, ornatúmq; Eccleſiæ, ſanctitate ſummum, caritate benignum, humilitate egregium, puritate ſerenum, humilitate largum, largitate munificum, pietate laudabilẽ, ſcientiâ laudandum, humilis* veſtræ conſpectibus Deus noſter prçceperit non fraudari. Quæ omnia dum recordor; ampliùs mihi, dum elongans abſentor, quàm gaudij feceerat, mœroris ingeſſit. Hoc tantùm conſolationis remanſit, quòd vos inter arcana pectoris mei, quamlibet carcereo pectoris habitaculo, integrè tamen recludens, me congaudeo conſolari. Nam tantùm iam deſiderio cogor, vt me nec itineris longinquitas, nec viarum vaſta contritio, nec labentium aquarum congeſti moles, nec ſæuientium indiſciplinatorum* timenda iniuria retineat. Niſi ſi fieri poſſit, pinniferio vellem volatu veſtris adſtare conſpectibus, vt ſanctis obtutibus præſentatus, aduolutus genibus, manibúſque deoſculatis, vt non minus mihi, & modo, quàm antea collatum fuerat, Chriſto præſtante, gauderem. Et dum cum famulis meis, quos veſtræ congaudeo eruditioni dulcatos, vobiſcum pariter lætabamur, dum merò temporalis excludebatur lætitia, ſpiritualis ipſo adiuuante excoleretur. Sed quia ad præſens, quod opto, implere non poſſum, fruantur vel illi aſſiduè & longo tempore, quod pro veſtris meritis, vel ſua habere meruerunt benignitate: & nos ſi non meremur præſentia, vel nuntio currente de vobis ipſo propitiante lætemur ..... enim diuina potentia, vt qui vos talem Pontificem iuſſit inſtitui, pro omnium profectu vſque ad ſummum ſenectutis iubeat culmen perduci. Omnes C ſancto lateri veſtro adhærentes, præcipuè conſeruos meos Sunnoucho & Catellione Diac. ſi propitij permittitis, ſalutari rogo. In ſanctis orationibus veſtris mei meminiſſe dignemini, Domine ſancte, & Apoſtolicæ ſedis digniſſime, & meus peculiaris Domine.

*ſ. humilitatis.

*i paganorum.

XXII.

Domino verè ſancto, ac beatiſſimo Domino & Patri, Petro Papæ, Gogus.

SEDVLA dilectione ad vos vel eundem locum compellor ſcribere, quo ſacerdotali dignitate præcellitis, vbi nuper nouus poſſeſſor eſſe promerui. Quod etiam diuinæ fuit diſpenſatio Maieſtatis, vt eſſem vobis opportunitate vicinus, quibus eram caritatis iure coniunctus; & alternis vicibus viſitare deberem, quos videor in corde amore indiuiduo retinere. Eadémque poſſeſſio, dum veſtra reſidet defenſio, iam vnita in veſtris præſidiis nos promptos eſſe ſollicitat. Saluto igitur venerabiliter peculiarem Pontificem, in quo Apoſtoli Petri nomen radiat reno-

A *Hic autem noſter ſtrenuus, belligeroſus, inclytus,*
Et quod his cunctis maius eſt, cultor diuini nominis.
Nunc autem, fili ſapiens, quæſo dignanter accipe
Tui cultoris paginam, quam ex amore porrigo.
Primum depoſco, cupias collatas tantas gratias
In te conſerues integras, & bonis multis affluas.
Vnum repelle vitium, ne corda pura inquinet,
Quod eſſe ſacris ſcribitur radix malorum omnium:
Cupiditatem ſcilicet, quæ in alumnos deſæuit,
Nec ſæua parcit rabiem quorum amore paſcitur.
Hos (inquam) ſemper deuorat famem edendam perferẽs;* *f. edendi.
Et velut ignis addito ſuccenſa creſcit pabulo.
Sed hæc non ita dixerim, quòd te hoc damnem crimine.
Tamen depoſco diligens, vt nec ſcintilla vulneret.
Quam ſi forte improuidus quandoque ineſcaueris,
Cito flagrabit nimium augendum incendium.
Tende per mundum oculos, cerne primates ſeculi,
Aut interire cupidos, aut in periclis viuere.
Corradunt, quærunt, inhiant, velut canes auidi:
B *Et hæc nec ipſi poſſident, ſed nec relinquunt poſteris.*
Tamen non generaliter iſta de cunctis dixerim:
Sed vt paucorum dedecus ſit multis emanatio.*
Tu autem, vir eximie, iudex multorum prouidus, *f. emendatio.
Tui repente pectoris ſecreta iudex perſpice.
Huius ſi vllam ſenſeris paruam veneni guttulam,
Dulci perfunde oleo, ne ſerpat in viſceribus.
Nec hoc ignoras oleum, pro tua ſapientia,
Quod eſt cunctorum pauperum mercatum eleemoſynis:
His te exerce ſtudiis, hæc cuncta bona perage,
Vt mea tibi maneant, & perſeuerent gaudia:
Nam parum eſſe noueris, ſi quiſquam nulla rapiat,
Et obdurato pectore ſua præcludat miſeris.
Non multum ſibi conſulit, qui ſic euitat rabiem
Cupiditatis, vt ſimul incurrat auaritia.
Nam iſta duo crimina, velut cognata genere,
Et geminata ſpecie, nimis coniuncta permanent;
Hæc qui ſectantur miſeri, hoc vnum diſtat vitium;
Quod vnus horum malus eſt, & ille alter peſſimus;
Vnde mi cara dignitas tu, quæſo, fili vnice,
Sic ab alienis abſtine, vt tua ſanctis tribuas,
C *Illúdque ſuper omnia memor in corde retine,*
Quod te iam ſacerdotio præfiguratum teneo;
Hanc, quæſo, ſerua gratiam, & illis creſce meritis,
Vt prælocuta populi vox cælo ſacra veniat.
Sanctum, & primum omnibus, noſtrúmque Papam Iamlychum:
Honora corde, dilige vt diligaris poſtmodum.
Cui quicquid tribueris, tibi in Chriſto reparas,
Hæc recepturus poſtmodum, quæ ipſe ſeminaueris.

XXIV.

Epiſtola directa ad dominum Nicetium Epiſcopum.

HVMILITATI meæ Corona veſtri Apoſtolatus veniam dare dignetur, quia tanta fuit meæ præſumptionis audacia, vt vobis Dominis auderem per paginam inferre faſtidium. Sed quia pietas & beneuolentia ſanctitatis veſtræ apud me exercitum non aufertur, vt merito gaudeam, quia etſi terrarum ſeparamur ſpatio, vel litterarum ſermonibus per ſtudium coniungamur caritatis affectu.

Quis non gaudeat, in vobis Angelicos vultus aſpicere? quis non admire- A
tur, fontem nobis lucidiſſimum potentiæ Domini oſtenſum eſſe, per quem poſſet ſcientia bonis operibus adimpleri, ad cuius amœnitatem currerent multæ generationes hominum, vt ad ſalutem gloriæ peruenirent. Dignam ergo nobis Dominus arborem palmarum fructibus adimpleuit, vt nos de inferis reuocaret. Oſtendit cuius vmbraculi protectione ſaluemur, ad cuius bonæ ſuauitatis fauum, quam mellis ſimul benedictionibus ſatiemur. Laudare non ſufficit veſtræ Sanctitatis imperium, quæ non ex hominibus, ſed ex Dei benedictione eſſe comperimus. Gaudet ergo patria, quæ tale meruit poſt tenebras accipere lumen, gaudet & terra donis cœleſtibus iocunditate repleta. Quis non potuit ſub tua defenſione auxilium promereri, ibi non eſſe proſperatum vbi interceſſio ſanctitatis remedium conſecuta eſt, quod iam videbatur in deſperationem redactum? Fluuius Moſellæ congratulatur vos poſt tempora iterum videre, qui ante aduentum veſtrum ſe homines ibi commanentes gaudij exſultatione præferre non ceſſant. Multa tamen fuerant, quæ de veſtræ clementiæ fama præclarari debuerant: ſed quia in * itineris labebatur, & portitorem vehementiſſimum feſtinabat, date prolixitati veniam, quod non potui omnia breuitate complecti. Saluto igitur dominum meum, ſi præſumptio non offendit, & Apoſtolicam benedictionem iugo montium erectam Hieruſalem illius cœleſtis gloria conſecuta es. Precor vti me ſeruulum veſtrum orationum veſtrarum aſſiduitate foueatis: per quam interceſſionem poſſimus gra- B
tiam Domini & dominorum noſtrorum feliciter adimplere.

XXV.

Domino glorioſo, pio, perpetuo, inclito, triumphatori, ac ſemper Auguſto, patri Mauricio Imperatori, Childebertus Rex.

CLEMENTISSIMÆ ſerenitati veſtræ elegimus aduniri per fœdera, & illum qui placet Domino, impendere vobis affectum, pacatæ gentis ex vinculo, quod proficiet communiter vtriſque partibus, expeditum pacis compendium. Quapropter clementiſſimę tranquillitati veſtræ, honore ſummi culminis veſtri debito, ſalutis officia fiducialiter porrigentes, ſicut Legatariis veſtris prædiximus, vt noſtras dirigeremus (diuinitate propitia) implere deliberauimus. Adeo illuſtri viro Sennodio optimate, Griponem ſpatarium, Radanem cubicularium, & Euſebio notario. Quibus pro certis articulis aliqua veſtro Principatui verbo commiſimus intimanda, quos integrè referantes ad nos proſperè remeantibus illud reddatis eloquiis, quod inſpirante Domino proficiat res communis. C

XXVI.

Domino glorioſo, pio, perpetuo, inclito, triumphatori, ac ſemper Auguſto, Mauricio Imperatori, Brunechildis Regina.

SERENISSIMI Principatus veſtri clementia ad præcellentiſſimum filium noſtrum CHILDEBERTVM Regem directa peruenit Epiſtola, ſignificans nobis pacis dediſſe conſilium. Quapropter tranquiliſſimæ Pietatis veſtræ debito tanti culminis honore ſalutis officia reuerentiſſimè perſoluentes, ſicut Legatariis partis veſtræ promiſimus, præſentium latoribus ad clementiam veſtram directis, quibus de certis titulis veſtræ Serenitatis verbo proferenda commiſimus. His igitur benigniſſimè à tranquillitate veſtra receptis, ac feliciter remeantibus, illud veſtris agnoſcere mereamur eloquiis, quod proſit rebus omnibus fœderatis.

A

XXVII.

Domino glorioſo, atque ineffabili deſiderio nominando, dulciſsimo nepoti, Athanagyldo Regi, Brunechildis Regina.

ACCESSIT mihi, Nepos cariſſime, votiua magnæ felicitatis occaſio, per quam, cuius aſpectum feruenter deſidero, vel pro parte releuor, cum directis Epiſtolis amabilibus illis oculis repræſentor, in quo mihi, quam peccata ſubduxerunt, dulciſſima filia reuocatur, nec perdonatam * ex integro, ſi (præſtante Domino) mihi proles edita conſeruatur. Quapropter dulciſſimam celſitudinem veſtram ſalutantes, officia deuinctiſſimè perſoluimus, & vt me diuina clementia de tua præcipiat innocentia gratulari ac refici, inſtanter exoramus. Significo piiſſimo Imperatori per noſtros Legatarios, de quibuſdam conditionibus aliqua verbo intimanda mandaſſe. Per quos, de his quæ diſponenda ſunt, poteritis agnoſcere, ſi Chriſtus propitius præceperit dignanter implere. *ſ. perditã exiſtimo, ſi

XXVIII.

B *Domino glorioſiſsimo & vbique præcelſo, dulciſsimo Nepoti Athanagyldo Regi Hildebertus Rex.*

PRÆSENTIS opportunitatis releuamur compendio, per quam quod parentillæ * redhibemus ex affectu, ſaltem Epiſtolarum repræſentemus eloquio. Quapropter præcelſæ gloriæ veſtræ ſalutis officia iure propinquitatis deſiderabiliter exoluentes, & confidenter optantes, vt de veſtra nos lætificare incolumitate præcipiat, qui ſingulorum deſideria & ſecretorum nouit arcana, ſignificandum curauimus, ad ſereniſſimum Principem Romanæ Reipublicæ præſentium latorem nos (Chriſto propitiante) pro communi vtilitate Legatarium direxiſſe, quibus prædicto Auguſto, vel feliciter vos (gubernante Domino) præſentatis, poteritis ſolicitè requirentes agnoſcere, quid pro veſtris conditionibus deliberare nos certum eſt, & optare. Supereſt, vt effectum pacificatus tribuat, humana conſilia & rerum condita qui gubernat. * parẽtelæ.

XXIX.

C *Dominæ glorioſæ atque inclytæ Auguſtæ Anaſtaſiæ, Brunechildis Regina.*

SERENISSIMÆ dominationi veſtræ, quam, tribuente Domino, ſummo Principe coniuge Romanam cognouimus Rempublicam gubernare, & præcipuo culmine ſubiectis illis partibus dominari, ſumma deuotione ſalutis officia reuerentiſſimè perſoluentes, ſignificamus præſentium Legatarios præcellentiſſimi filij noſtri HILDEBERTI Regis ad vos, cauſa communis vtilitatis, ſi Chriſtus effectum tribuit, fiducialiter direxiſſe, quibus, (vt confidimus) dignanter receptis, & his quæ verbo mandauimus patefactis, tali ſereniſſimo Principi miniſtrate conſilium, per quod dum inter vtramque gentem pacis cauſa connectitur, coniuncta gratia Principum, ſubiectarum generent beneficia regionum. Tranquillitatis veſtræ ſupereminentis dignitas, quæ curſu proſperitatis vos extulit, Rempublicam feliciſſimè regere hortatur, & vos efficaciter (ſi Chriſto dictum placuerit) amicitiarum fœdera propagare. Quapropter ſereniſſimæ gloriæ veſtræ officia reuerendiſſimè perſoluentes, præſentium latores Legatarios noſtros ad piiſſimi Auguſti, vel veſtram præſentiam, fiducialiter communis vtilitatis nos ſtudio direxiſſe. Quibus dignanter receptis, illud ſereniſſimo Principi adhibete conſilij, quod vtriſque gentibus pacis gratia ſociatis proficiat partibus, quas pariter ſincerus (præſtante Chriſto) nectit affectus.

XXX. A

Domino ſancto, & Apoſtolica ſede colendo in Chriſto Patri, Ioanni Epiſcopo, Childebertus Rex.

BEATISSIMÆ veſtræ ſanctitati per cuncta currens opinio, quæ priùs implens Orientem tot regiones pertranſiit, qui ſumus ad Septentrionem, vt ad nos vſque pertingeret, & operum veſtrorum laudem nobis etiam longinque poſitis non taceret, compellit nos ex gratia ræpreſentari per paginam, quos diuidunt itinera, & diſtantium locorum ſegregant interualla. Quapropter Apoſtolicæ coronæ ac beatæ Sanctitati veſtræ, venerabiliter ſalutantes, officia porrigentes, & vt nos piis obſecrationibus memores iubeatis poſcentes, quia tota veſtræ benedictionis attentio laborat, quo fuerit pro concordia populorum, & noſtris ſedit animis cum Principe Romano pacis amplecti commercium, præſentium latores noſtros Legatarios ad partes illas direximus, quibus pro vtilitate communi veſtræ gratiæ præſentatis, ſi qua intimauerint, de iniunctis ita pia ſolicitudine pertractetis, qualiter proficiat populis, & proſit regionibus vtriuſque gentis perpetualiter (præſtante Domino) fœderatis.

XXXI. B

Childebertus Rex Francorum, viro glorioſo honorato Apocriſiario.

MERITORVM veſtrorum clarificata præconia, quibus enituiſtis, actionis per gratiam ita vos inter conciues magnos extulerunt in patria, vt rectè vos Honoratum ipſa præferat peregrina. Quapropter ſanctæ Venerationi veſtræ reuerenter ſalutis officia perſoluens, & vt nos ſanctis interceſſionibus commemorare dignemini, depoſcentes: Nouerit Beatitudo veſtra, præſentium latores Legatarios noſtros (Domino proſperante) ad Principem Romanæ Reipublicæ cauſa futuræ concordiæ, & communis vtilitatis prouidentia direxiſſe, qui cùm veſtræ Sanctitati, dum feliciter ſibi demandata contulerint, ita (Chriſto mediante) pertractate conſultè, vt inter vtramque gentem conſolidata pace, (Diuinitate præſule) compendia proficiant in commune.

XXXII.

Domino ſancto, ſanctiſque virtutibus præferendo in Chriſto Patri, Domitiano Epiſcopo, Childebertus Rex.

C

OPINIONIS veſtræ laus effuſa præconiis admonet nos peculiariter veſtræ Sanctitatis amicitiis copulare. Quod cùm fuerimus votis felicibus conſecuti, & nos obtineamus de oratione ſuffragium, vos etiam acquiritis multæ caritatis augmentum. Qua de re beato Apoſtolatui veſtro venerabiliter ſalutis officia perſoluimus, vt noſtri ſacris interceſſionibus memores eſſe dignemini, fuſa prece poſcentes: & notitiæ veſtræ deferimus, præſentium latores Legatarios noſtros communi pro vtilitate ad tranquilliſſimum Romanæ Reipublicæ Principem direxiſſe, qui placabiliter excepti, cum veſtræ Beatitudini ex noſtra demandatione commiſſa ſibi contulerint, illud adminiſtretis Auguſtæ poteſtati conſilium, quod vtriſque partibus (propitiante Chriſto) proficiat communiter ſaluberrimè fœderatis.

XXXIII.

Childebertus Rex Francorum viro glorioſo, Theodoro Magiſtro.

PRÆLATI Magiſterij veſtri dignitas excolenda, quæ licèt per ſe magna ſit, vt cognouimus, magis facta ſit ordinatione præclara, hortatur nos amicitiis

A inſeri, quos agnoſcimus dignis actibus prædicari. Quapropter glorioſæ Magnificentiæ veſtræ ſalutis officia fiducialiter impendimus, & de veſtræ incolumitatis ſtabilitate gaudemus. Et quoniam ſeniores parentes noſtri Francorum Reges cum tranquilliſſimo Romanæ Reipublicæ Principe caritatis ſtudia deliberauerunt excolere; ideo nos magis elegimus ampliare, præſentium latores Legatarios noſtros ſtuduimus ad prædictum Auguſtum dirigere, cùm aliqua ex mandatis ſibi commiſſis tribuitis aditum conferendi. Itaque ſalubri tractatu, piiſſimo Principi conſilium miniſtrate, vt inter vtramque gentem copulata caritate, quod poſſit prodeſſe communiter, per coniunctæ voluntatis compendia conſurgant in pace, vt fructus ſit particeps, quidquid conſultiſſimè ipſis donatum fuerit in reſponſis.

XXXIV.

Childebertus Rex Francorum viro glorioſo, Iohanni Quæſtori.*

* *i.* Conſiliario. MS.

GLORIOSÆ veſtræ dignitatis inſignia, quæ vos extulerunt, magis actibus illuſtratos faciunt. Hæc etiam à nobis prædicari placuit, per gratiam, qua vos ſibi ſociauerunt Principis cauta conſilia. Idcirco glorioſæ Magnificentiæ veſtræ ſalutis officia copioſiſſimè perſoluentes, ſignificamus ad tranquilliſſimum B Principem Romanæ Reipublicæ nos præſentium latores Legatarios noſtros communis vtilitatis ſtudio direxiſſe, qui ſi qua de negotio ſibi iniuncto attulerint, deliberate ſereniſſimo cum Auguſto, quo dum inter vtramque gentem pacis ſemina ſeritis, & ſtudia propagatis immuniter, proficiat veſtris noſtriſque partibus feliciſſimè quod cenſetis.

XXXV.

Childebertus Rex Francorum viro glorioſo, Meganti Curatori.

CELSITVDINIS veſtrę agnoſcentes dignitatem meritis illuſtratam, opportunum duximus deſtinare vel literarum colloquia, quorum per longa interualla non adhibetur pręſentia. Idcirco glorioſæ Magnitudini veſtræ ſalutationis iura honorificè perſoluentes, ſignificamus præſentium latores Legatarios noſtros, ſtudio Catholicæ caritatis ad tranquilliſſimum Principem Romanę Reipublicæ deuinctiſſimè deſtinaſſe; quibus benignè receptis, cum ſibi verbo demandata cum veſtra Magnificentia fideliter contulerint, illud pro vtilitate vtrarumque gentium Auguſto ſuggerite, vt pacificatis partibus gratulemur pariter ſuæ poteſtati vos conſiliis adhærere.

XXXVI.

C

Childebertus Rex Francorum viro glorioſo atque præcelſo, Paulo, patri Imperatoris.

PRÆCELSÆ poteſtatis veſtræ generoſa præconia, quæ vos tantum extulerunt (Diuinitate propitia) vt de veſtro germine procrearetur feliciter, qui gubernaret Imperia, nobis proſperè nuntiata prouocant, vt quos affectu colimus, miſſis etiam Epiſtolis ambiamus. Quapropter præcellentiſſimæ Gloriæ veſtræ prompta caritatis ſalutiſque officia ſoluentes, & veſtris amicitiis nos ſinceriſſimè committentes, ſignificare curauimus, præſentium latores Legatarios noſtros ad tranquilliſſimum Principem Romanæ Reipublicæ, ſi Dei dicto complacet, cauſâ communis vtilitatis ſtudioſiſſimè deſtinaſſe. Qui, Chriſto propitio, cùm vobis ſibi verba commiſſa detulerint, cum ſereniſſimo Auguſto ſalubriter pertractate, & inter vtramque gentem, quæ paci conueniunt, ad proſpera feliciter deliberatione perducite, quatenus qui à vobis veſtriſque ſocietatem caritatis illęſæ requirimus, recipiamus in reſponſis de fœderatis vtriſque partibus quod optamus.

A

XXXVII.

Childebertus Rex Francorum, illuſtri atque magnificentiſſimæ Italicæ Patriciæ.

GLORIOSÆ dignitatis veſtræ ad nos feliciter opinione delata, votiuum nobis extitit, quam præferri fama cognouimus, vt commeantibus literis amicabiliter inquiramus. Quapropter glorioſæ Celſitudinis veſtræ ſalutis officia prædicabiliter exſoluentes, & vt de vobis iugiter proſpera cognoſcere valeamus optantes, notitiæ veſtræ deferimus, præſentium latores Legatarios noſtros, ad ſereniſſimum Principem Romanæ Reipublicæ (ſi Domini dicto complacet) vtilitatis communis ſtudio fiducialiter deſtinaſſe. Qui cùm cœleſti fauore vobiſcum aliqua ſibi mandata contulerint, illud impendite ſalubri conſilio, quod pacificatis vtriſque gentibus, proſit regionibus pariter atque regnantibus, & habeat vtraque pars viciſſitudinarium de ſe ſibi (Domino ſubminiſtrante) ſolatium.

XXXVIII.

B

Childebertus Rex Francorum viro glorioſo, vbique celſis laudibus præferendo, Venantio Patricio.

EXIGVNT à nobis tam Generoſitatis veſtræ quàm actionis præconia, vt alloquamur Epiſtolis, amicitiis quos ambimus. Idcirco glorioſiſſimæ Eminentiæ veſtrę ſalutationis iura deuinctiſſimè perſoluētes, & quę incolumitati conueniunt, de vobis conſtanter optantes, veſtræ cognitioni deponimus, præſentium latores noſtros Legatarios ad clemētiam ſereniſſimi Principis deſtinaſſe Romanam Rempublicam gubernantis. Quibus (Chriſto præſule) præſentatis, cum Amplitudine veſtra, ſi qua pro communi vtilitate pacatis vtriſque gentibus videbuntur conferre, ea ratione recipite, vt Auguſtæ poteſtati à vobis impenſo conſilio, illa decernantur, quæ veſtris noſtriſque partibus vnitis, ſtudio proficiant communiter, & indiſſolubiliter in futuro.

XXXIX.

Litteræ de Imperatore Romanorum directæ ad Domnum Childebertum Regem.

C

CVM bona omnia dignis operibus conferantur, quantum tibi pro amore orthodoxæ fidei, tantum pro ereptione * quam geris eripiendi Chriſtiani ſanguinis, meritis tuis iure collatum eſt, vt de ſolio, vnde alij ſummum decus percipiunt, veſtra Gloria ipſi Regno ornamenta, non ſolùm de ineffabilibus diſpoſitionibus veſtris, ſed de filiis & nepotibus miniſtrauit. Scientes enim quia Diuinitas Celſitudinem veſtram ſummis ad ſe colendum beneficiis prouocauit, augere nos credimus ſtudium, per quod Regni veſtri ſtabilitas maiora fundamenta ſuſcipiat, vt filiorum & nepotum vita ſeruetur, & gloria Regni, quæ tibi duplicata videtur, per filium triplicata, regnando nepotes, muniatur Dei mandata complendo. Veniente itaque Andrea viro magnifico, illa quæ nobis de Chriſtianitate veſtra opinio detulerat vera, eius relatione cognoſcendo maiora, velut præſentes & videntes quæ narrabat, ampliùs, quàm pridem, venerando cœpimus exultare. Ex hoc ergo quæ ad mercedem animæ veſtræ pertinent, poſci minimè expectatis, ſed magis vos credimus voluntatem petentium pręuenire. Expoſuit ergo nobis, quàm promptiſſimo animo, vel deuotione integra, florentiſſimum Francorum exercitum ad liberationem Italiæ Gloria veſtra direxerat. Quæ omnia de deuotione & Chriſtianiſſima voluntate veſtra, vel inſtantia, qua deſideratis Italiam liberari, clementiſſimo Principi meo Domino, & ſorori veſtræ ſereniſſimæ

* ſ. Intentione.

A Auguſtæ ſpecialiter, ſicut Andreas ſupraſcriptus, vir magnificus, nobis retulit, nunciaui. Antè verò quàm fines Italiæ veſtri Duces ingrederentur, Deus pro ſua pietate, veſtriſque orationibus, & Mutinenſem ciuitatem, nos pugnando ingredi fecit, pariter & Altinonam, & Mantuanam ciuitatem pugnando, & rumpendo muros, vt Francorum videret exercitus (Deo adiutore) ſumus ingreſſi: feſtinantes ne genti nefandiſſimæ Longobardorum ſe contra Francorum exercitum adunare liceret, & vno viro magnifico viginti millibus prope Veronenſem ciuitatem reſidente, ad quem neceſſarium duximus ſine mora dirigere, ſperantes ab eo vt nos videremus in cominus, & quæ eſſent vtilia ad delendam gentem perfidam diſponeremus communi conſilio. Sed vt cognouimus, iam ad Autharit Chenus ſuam Legationem tranſmiſerat, & de pace aliqua cum eo fuerat iam depectus, antequam ad me Duces veſtri venirent. Leufredum tamen, Olfigandum, & Raudingum, viros magnificos, Duces ad nos direxerunt: quos (ſicut decuit) propter gratiam gloriæ veſtræ, cum omni honore ſuſcepi, quibus etiam & munifici fuimus. Et hoc habuimus in tractu *, quia Autharit ſe in Ticino incluſerat, aliique Duces, omnéſque eius exercitus per diuerſa ſe caſtella recluſerant, vt nos cum Romano exercitu & Dromonibus, & Cheno ab alia parte in vicino, (ſicut diximus) in viginti millibus reſidente, ad obſidendum Autharit veniremus, cóque capto maxima pars fuerat adquæſita victoriæ: & tunc demum, ſi fortè aliqua cum B eis loquenda vel facienda eſſent, omnia prius ad veſtram notitiam deferrentur. Quam rem & Francorum florentiſſimus credemus, quia facere volebat exercitus. Quibus autem modis eos rogabamus & hortabamur, Epiſtolarum exemplaribus veſtra glorioſa Chriſtianitas poterit informari, dum nos contra inimicos Dei & communes ſine Ducum veſtrorum conſilio aliquid loqui vel agere non pertulimus; illi (ſicut diximus ab initio) cum ipſis locutionem habentes, in omnibus nobis omiſſis, pacem cum ipſis decem menſium facientes, habentes reuera & prædæ copiam, & ſalus dum comitaretur exercitum pro ſuo Ducis arbitrium ſequente iam exercitum ſubitò diſceſſerunt. Et hæc res, qualem vobis & laudem & mercedem abſtulit, conſiderare vos credimus, & dolere. Quia ſi adhuc modicum tempus ſuſtinere voluiſſent vel audire, hodie Italia à gente Longobardorum nefandiſſima libera habuit reperiri, & vniuerſa nefandiſſimi Autharit Regis ad veſtram Excellentiam habuerunt deferri, veſtráque & ſi tardius fuerat completa eſt promiſſio reuera, dum neque intra muros Longobardi tutos ſe eſſe putabant, nec Francis præſumebant obſiſtere. Vnde ſalutationis officia cum honore digniſſimo perſoluentes, ſperamus, vt vel nunc, ſicut Regni veſtri Chriſtianitas habet cogitare, iubeatis de ereptione Chriſtiani ſanguinis, & de Eccleſiarum reſeratione, pro eripiendis Sacerdotibus, qui de eorum immolatione euadere potuerunt, conuenienti tempore dignos Duces, qui præcepta veſtra impleant, & exercitum dirigere; vt quam patri veſtro feciſtis, impleatur promiſſio, antequam gens ipſa nefandiſſima poſſit fruges colligere, maximè dum non ſolas, (quas ſuperiùs dixi- C mus) ciuitates, ſed & alias, id eſt Parma, Regio, atque Placentia, cum ſuis Ducibus atque plurimis Longobardis Deus ſanctæ Romanæ Reipublicæ reparauit, vt in tanta talique mercede, maximam partem, ſicut cœpit, Regni veſtri gloria conſequatur. Præterea, quod ex ſe gloria veſtra facere conſueuit, implenda depoſcimus, vt Romanos quos prædauit Francorum exercitus, pro mercede veſtra, & filiorum ac nepotum veſtrorum, relaxare præcipiatis. Quia & alia ſunt in pactis poſita ſacramenta, vt captiui debeant relaxari, & patris veſtri Chriſtianiſſimi Principis hæc eſt intentio, vt cotidie de animarum liberatione vobiſcum mercedem adquirat.

*f. tractatu

XL.

Domino excellentiſſimo atque præcellentiſſimo, Childeberto Regi Francorum, Romanus.*

*f. Patricius, vel, Exarchus.

QVANTVM Chriſtianitas Regni veſtri exquirit cotidie, quid ad placandum Deum debeat exhiberi, tantum de Chriſtianorum liberatione cogitare & facere Excellentiam veſtram confidimus, gratúmque vobis eſſe, quod pro ipſorum remedio proſperitatem diuino fauore conſtat eſſe conceſſam: vt talia tantaque

(Deo auctore) promiſſa, tam manifeſta Dei miſericordia inuitet Præcellentiam A
veſtram, ad participandam mercedem, & laudem maximam adquirendam. Olim autem vos audiſſe credimus, de Montena, Altino, atque Mantua ciuitatibus, quia ſanctæ ſunt Reipublicæ reformatæ. Præcedentibus autem ſcriptis noſtris deſignaſſe vobis meminimus, quod dum ad obſidẽdum Parmam, vel Rhegium atque Placentiam ciuitates proficiſceremur, Duces Longobardorum ibidem conſtituti, in Mantuana ciuitate nobis cum omni feſtinatione ad ſubdendum ſe ſanctæ Reipublicæ occurrerunt. Quos poſteaquam in ſeruitio ſanctæ Reipublicæ ſuſcepimus, filios eorum in obſides accipientes, Rauennam remeantes, in Hiſtriam Prouinciam, contra hoſtem Graſoulfum deliberauimus ambulare. Quam prouinciam venientes, Giſoulfus vir magnificus, Dux, filius Graſoulfi, in iuuenili ætate meliorem ſe patre cupiens demonſtrare, occurrit nobis, vt cum omni deuotione ſanctæ Reipublicæ ſe cum ſuis prioribus & integro ſuo exercitu, ſicut fuit ſubderet. Nam ſe & glorioſus Nordoulfus Patricius cum dominorum noſtrorum gratia in Italia veniens, omnes ſuos homines ad ſeruiendum ſereniſſimis noſtris Dominis recollegit, diuerſaſque ciuitates, cum Oſſone viro glorioſo, & Romano ſuo exercitu, noſtro cum conſilio reparauit. Et quia Excellentiam veſtram in eandem promiſſionem & deuotionem, quam ſemel piiſſimis Patribus veſtris dominis noſtris promiſiſtis, permanere non ambigimus, maximè dum diſplicuiſſe vobis conſtat, iuſſionibus veſtris non impletis Duces fuiſſe reuerſos, eóſque in veſtra iracundia conſtitutos; præcipiat Excellentia veſtra omni cum celeritate implere ea, B
quæ Patribus veſtris piiſſimis noſtris Dominis promiſiſtis: vt de effectu promiſſionis digna gratia augeatur, eóq; tempore dirigantur, vt fruges cunctas inimicorum foris inueniant. Nobiſque deſignare iubete, quibus itineribus, vel quo tempore expectentur à nobis: ſperantes præ omnibus, vt dum feliciter Francorum exercitus deſcenderit, Romani, pro quibus auxilia veſtra poſcimus, in deprædationem & captiuitatem non perducantur; ſed & eos, quos tranſacto tempore abſtulerunt, relaxari & Prouinciæ reſtitui iubeatis. Vt præterita emendantes, quid in futuro cuſtodire debeant, demonſtretis. Sed nec fabricas incendi præcipite, vt agnoſcatur, quia pro defenſione Italiæ auxilium Chriſtianæ gentis habuimus.

XLI.

In nomine Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti, Imperator Cæſar, Flauius Mauricius Tiberius, fidelis in Chriſto, Manſuetus, Maximus, Beneficus, Pacificus, Alamannicus, Gothicus, Anticus, Alanicus, VVandalicus, Herulicus, Gypedicus, Africus, Pius, Felix, Inclytus, Victor ac triumphator, ſemper C
Auguſtus, Childeberto, viro glorioſo, Regi Francorum.

LITTERÆ veſtræ Gloriæ, per Iocundum Epiſcopum, & Cothronem Cubicularium nobis directæ, amicalem quidem voluntatem & paternum affectum circa nos atque ſacratiſſimam Rempublicam noſtram conſeruare vos indicant: hoc quod & per alios Legatarios multiplicibus verbis ad noſtram pietatem conſcriptum inuenitur. Et mirum nobis videtur, ſi rectam habere mentem, atque priſcam gentis Francorum & ditioni Romanæ vnitatem eſſe comprobatam adfirmans, nihil operis vſque adhuc amicitiæ congruum Eminentia tua oſtendere viſa eſt: dum in ſcriptis pollicita, atque per Sacerdotes firmata, & terribilibus iuramentis roborata, tanto tempore exceſſo nullum effectum perceperunt. Et ſi hoc ita eſt, quid per tanta ſpatia terræ atque maris inaniter ſine reſponſo neceſſario veſtros Legatarios fatigatis, iuuenili ſermone, qui nihil vtilitatis induxerunt, iactatis? Nos tamen Imperialem beneuolentiam ſequentes, & præfatos Legatarios veſtros ſuſcepimus, etiamſi cognouimus eos cum veritate à te non tranſmiſſos eſſe; atque his quæ nuntiata ab eis ſunt, placidis auribus intendentes, competens eis dedimus reſponſum, quod & per alios Legatarios veſtros manifeſtum tuæ Gloriæ iam factum eſt. Et optamus vos, ſi amicitiam noſtram appetere deſideratis, validè atque incunctanter omnia diſceptare, & non ſolùm dictionibus enarrare, ſed enarrata viriliter, (quomodo Regem oportet) peragere, atque ſimiliter

A noſtram piam beneuolentiam expectare. Decet igitur gloriam tuam, ea quoque quæ ſcriptis inter nos placita ſunt, vel etiam nunc ad effectum perducere, vt per hanc occaſionem magis magiſque veſtræ gentis vnitas atque feliciſſimæ noſtræ Reipublicæ conficiatur, & nulla inter nos controuerſia oriatur. Non enim pro inimicitia memoratæ conuentiones à nobis factæ ſunt, ſed vt amicitia firma & illibata permaneat. Diuinitas te ſeruet per multos annos, parens Chriſtianiſſime atque amantiſſime. Data Kal. Septembris Conſtantinopoli, Imperatore Diuo Mauricio Tiberio, perpetuo Auguſto, & poſt Conſulatum eiuſdem annis.....

XLII.

Item dicta forma ad filium Imperatoris, de Domini nomine, per Babonem & Griponem.

HORTATVR fidei cœleſtis participata redemptio, vt apud illos quàm maximè caritatis ſtudia propagemus, pro quibus æqualiter deſcendere de cœlo, & pati dignatus eſt Chriſtus. Certè cùm hoc Catholici deſideranter elegimus, per quod magis Diuinitatis circa nos clementiam miſericorditer inclinemus. Et quia ad sereniſſimum atque piiſſimum patrem noſtrum, genitorem veſtrum Mau-
B ricium Imperatorem, vtilitatis communis pro conditione præſentium portitores viros inluſtres illos Legatarios direximus, pacem quam optamus cum Principe adquirere, cupimus tenere perpetualiter cum herede. Illud etiam poſcentes, vt quoniam paruulum nepotem noſtrum veſtræ ditioni caſus fortuitus ad vrbem Rhegium detulit, ſicut ſuggeſtionem piiſſimo genitori veſtro mandatam verbo direximus, per qui* vos non permittat miſeræ ſortem orphanitatis incurrere, nec ſine parentibus annos pupillares tranſigere, ſed genitore ſuperſtite illam ad iuuentutem, quam ſenior Princeps deſiderat, ſub patris blando regimine vos præſtet adoleſcere, & ipſo ſuſtentante peruenire maturam iubeat ad ætatem; ac tam diu vobis patris non recedat tuitio, donec vos ipſi feliciter ſuccedatis in Regnum; vt quicquid nos præſentes ſuggerere vel agere debueramus pro orphano, per vos obtineatur apud piiſſimum Principem pro pupillo. Nec ſentiat alterius miſeræ peregrinationis naufragium, quem per interuentum veſtrum parentalem redire deprecamur ad portum. *i. per Deũ*

XLIII.

Epiſtola ad Imperatricem Auguſtam, de nomine Domnæ.

C

ACCESSIT, Auguſta sereniſſima, Chriſto protegente mihi tempus optabile, quo prædicator & amator veſtri Imperij præcellentiſſimus filius meus Childebertus Rex illam ætatem pertingeret, quo cum piiſſimo Imperatore, veſtro coniuge cauſas vtriuſque gentis miſſis Legatariis communi pro felicitate, ſaluberrimè pertractaret, & quod eſſet vtilius annis robuſtioribus, iuxta vota veſtra per ſe (Deo adiuuante) firmius exerceret. Vnde ſicut præſentium latores, veneratores veſtri, fideles noſtri, vobis verbo ſuggerere poterunt, Deo auxiliante à nobis optantibus aliquid eſt incœptum, & ſi donat Chriſtus auxilium, quod proſit veris Catholicis gentibus, bonæ inchoationis accedere optamus effectum. Et quia, Auguſta tranquilliſſima, caſu faciente paruuli Nepotis mei didicit peregrinare infantia, & ipſa innocentia annis teneris cœpit eſſe captiua, rogo per Redemptorem omnium gentium, ſic vobis non videatis ſubtrahi piiſſimum Theodoſium, nec ab amplexu matris dulcis filius ſeparetur; ſic veſtra lumina ſemper exhilaret ſua præſentia, ſimul & matris viſcera Auguſto delectentur de partu: vt iubeatis agere (fauente Chriſto) qualiter meum recipere merear paruulum, in amplexu vt refrigerentur viſcera, quæ de nepotis abſentia grauiſſimo dolore ſuſpirant: vt quæ amiſi filiam, vel dulce pignus ex ipſa quod mihi remanſit non perdam; & quæ de morte generi crucior, releuer per vos citò nepote redeunte captiuo. Quatenus dum me dolentem, atque illum innocentem reſpicitis, & de Deo, qui eſt vniuerſalis redemptio, mercedem gloriæ recipiatis abſoluto captiuo, &

inter vtramque gentem per hoc (propitiante Chriſto) caritas multiplicetur, & pacis terminus extendatur. A

XLIV.

Ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, de Domini nomine.

GLORIOSI Apoſtolatus veſtri præcellens opinio quæ ſit, loca ſingula percurrens impleuit, vt etiam ad nos Germaniam peragraret, ita nos compulit deuinctos veſtræ fieri gratiæ, vt optemus deuoti veſtram Sanctitatem pro nobis ſupplicibus fiducialiter exorare. Quapropter beatiſſimæ coronæ veſtræ deuotionem noſtram ſinceriſſimè commendantes, ac ſalutatione depenſa, vt pro nobis Redemptori gentium ſupplicare dignemini, multipliciter obſecrantes precamur, per Deum qui vos ad multorum remedium Patrem eſſe conſtituit omnium dignitatum; vt quia caſu contigit nepotem noſtrum paruulum duci in vrbem Rhegium, de matre deceptum *, & ibidem detineri tam peregrinum quàm orfanum, apud piiſſimum patrem noſtrum Auguſtum de eius abſolutione (ſicut eſt veſtræ conſuetudinis) dignabiliter laboretis: quatenus, dum ipſe vobis obtinentibus meruerit patriæ vel parentibus reddi, peregrinationis neceſſitatibus abſolutis, ad liberandum obnoxium facias, quod Chriſti vicarius: & per hoc inter nos & Romanam Rempublicam ſit diuturnæ pacis & quietis fructus, non terminus. B

*ſ. deſertū.

XLV.

Ad Patriarcham Laurentium, de Domini nomine.

BEATÆ opinionis vbique curſum meritis extendentes, certantes beatum Martyrem æquiparare, ſicut nomine, ſic mercede, vt per vos totus hic ille redeat, cuius adepti eſtis vocabulum, qui ſacroſanctæ Eccleſiæ ſic diſperſit numiſmata, vt cenſus effuſione per pauperes augmentaret talenta, ad nos vſque bonum tanti operis diuulgante: gratias referimus ſupernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit, quod multis hic eſt in munere, & vobis ſingulariter futuræ gloriæ tempore proficiat ad mercedem. Quapropter ſancto Apoſtolatui veſtro ſalutationis officia dependentes, commendatione prælata, & vt noſtri in ſacris interceſſionibus veſtris memores eſſe dignemini, fiducialiter obſecrantes, ſperamus vt quia diuina clementia ea nos ætate corroborat, vt Catholicæ parti noſtræ non deſint ſolatia * iuxta votum Romanæ Reipublicæ vel ſacratiſſimi patris noſtri Imperatoris, in Italiam dreximus aduerſum gentem Langobardorum religioni ac fidei iniquiſſimæ perfidam. Veſtra ſollicitudine ad virum præcelſum Smaragdum Rauenna iubete celeriter nuntiare, vt & pars Reipublicæ *, in quo per ipſum valet, ſolatium armatorum inferre ſuper hoſtes feſtinet, & quantum Dominus præceperit, quod poteſt fieri in præſenti, non moretur. Quod fuerit verò reſiduum, ſi Chriſto placuerit, adueniente anni futuri tempore optamus exercitum in cauſa dirigere, quatenus manus Domini gentem exſecrabilem vobis exorantibus dignetur elidere, quæ iniuria Sanctorum, & morte ſuorum fidelium, ſanguinis effuſione crudelitatis manus armauit. Hoc etiam ſperantes, vt ipſi præcelſo Smaragdo de noſtris Legatariis iubeatis pariter nunciare, vt tam veſtra quàm eius ordinatione, quàm celeriter, ad locum deſtinatum imperialis Vrbis feſtinent accedere, & ad nos (Chriſto præſule) quæ opportuna mandata ſunt, renuntiantes velociter, ſi qua reſtant, pacis ſtudio (diuinitate propitia) communiter explicentur. C

* i. auxilia

* i. res Rom.

XLVI.

Ad Imperatorem, de Domini nomine.

PIISSIMÆ Serenitatis veſtræ benignitas nos inuitat ad ea, quæ nobis opportuna credimus, vt fiducia cogente veſtris auribus intimemus. Et quoniam

A cognouimus illum famulum veſtrum, parentem noſtrum, filium Scaptimundi apud vos in vrbe Regia commorari, qua valemus prece deuotiſſimè ſupplicamus, per qui veſtrum culmen Romanam Rempublicam longa feliciter faciat ſerie gubernari, & ſic deſideria tranquillitatis veſtræ, de propria parentela vel filiorum vita dignetur implere Maieſtas æterna, vt ipſum Tranquillitatis famulum ad nos relaxari pręcipiatis, venturum Diuinitatis intuitu, vel retributionis futuræ prouentu. Quatenus cùm hoc nobis ſupplicibus dignanter annuetis, exaltetis gloriam veſtri nominis & mercedis.

XLVII.

Gogo Graſulfo, de nomine Regis.

REM neceſſariam, & valde partibus opportunam Celſitudo veſtra per Biliulfo parenti veſtro innotuit, quam oportet fixo ordine pro reſecanda contumacia infeſtantium celeriter confirmare. Et licèt piiſſimus Imperator reuerentibus Legatariis noſtris ſacris principalibus indicauit, legationem ſuam confeſtim velle ipſorum è veſtigio ad nos dirigere, quam diebus ſingulis & venturam credimus, & votis ambientibus excipere optamus. Sed quia oportere tractatis vt nulla moræ cauſa ſuſtineat, adeo in veſtro arbitrio hanc rem commiſimus finiendã. Vnam
B eligite de duabus, ſi vobis munit de parte Reipublicæ certa ſecuritas, vt poſſitis neceſſaria placita fugere, & promiſſa exoluere, iam de pręſentium certamine pecuniarum ſumma integra diſtinetur. His itaque omnibus adimpletis inſtituite placito, & tentemus pariter Dei iniuriam & ſanguinem parentibus noſtris Romanis (Chriſto præſule) vindicare, ita vt in perpetuæ pacis ſecuritatem, vel de reliquis capitulis, vtriuſque partibus opportunis intercurrentibus, in poſterum terminetur. Ceterùm ſi in vos vigor Pontificij non conſiſtit, vt iam de præſenti poſſitis hæc omnia fiducialiter paciſci vel finire, ſicut ordo rationabilis exigit, de latere piiſsimi Imperatoris procedant, cum quibuſdam fortis cauſas, fixis terminibus roborentur: & quatenus hiemale tempus curſum nauium ferat, per vos facilè ſi fuerit directa Legatio, in finibus noſtris tranſponitur, vbi in ipſorum exceptione (ſicut dignum eſt) præparatur, vt nec inueniendo ſit tarditas, & celeriùs inter partes figantur placita opportuna, rogamus, vt tales veniant, quibus ſit poteſtas iuxta illa manu vel ſenſu, quod dominus Imperator noſter Legatariis reddidit in reſponſis, cuncta paciſci vel finire. Et ne dicatur, quòd pars noſtra aliquam dilationem exhibeat, vos nullam moram protendite, & videamus perfectâ deliberatione vel ſecuritate de partibus Reipublicæ procedere, parati ſumus vobis, cùm contra aduerſus inſurgere in vindicta, & locum requirimus, & actibus cupimus oſtendere, qualiter nos piiſsimus Imperator ſe dignanter admittit, in numero recipiat filiorum.

C DESIDERII EPISCOPI
CATVRCENSIS
EPISTOLAE.

XLVIII.

Domno ſanctiſſimo, atque præ optimis mihi in Chriſto diligendo, Saluſtiò Præſuli Deſiderius veſter.

MVLTIPLICES & ineffabiles veſtræ Beatitudini pro inquiſitionis ſtudio, vel eulogiarum percepta benedictione gratias iurè perſoluimus: & quamlibet indigni, Domini optamus pietatem, qui nobis citiùs locum tribuat veſtræ gratiæ ſeruiendi. Illud nãque quod zelo zelati eſtis pro noſtra exiguitate, non omittitis ſolertiam egregij & nobilis paſtoris, dum viriliter & vigilanter agere adorti eſtis. Vtinam etiam in nobis diuina pietas perficere dignaretur! Quia

> *Epiſtolæ hæ Deſiderij editæ ſunt primùm ab Henrico Caniſio, Tom. V. Antiq. Lectionum.*

ille rectè vigilat, qui aſpectu veri luminis, & intimæ contemplationis ſemper oculos apertos gerit. Qua de re neceſſe eſt, vt mentem ſemper ad interiora & ſublimia ſuſpendamus; ne per corporis negligentiam ad ima trahamur. Igitur de eo, quod ſollicitudo veſtra ſciſcitare ſtuduit, veſtra Dilectio comperiat, omnes Optimates & Principes, iuxta quod antea cum ipſis habebamus conglutinatam amicitiam, (gratias Chriſto, qui eſt bonorum omnium diſpenſator) ſatis amabiliter nos receperunt; & nos eos eatenus in Dei nomine retinemus, vt charitas mutua nunquam decidat, ſed aucta magis in dies floreſcat; & cum amico veſtro Flauado firmiter & amabiliter in charitate conſolidati ſumus. De cetero verò ſatis, & cum pleniſſimo affectu (vt præfati ſumus) pro tantæ inquiſitionis veſtræ dilectione gratias agimus. Salutamus prçterea veſtram Almitatem eo affectu, quo vobis non latere non ambigo; & ſupplex quęſo, vt pro mea extremitate pio Domino digneris exorare. Vale vir Dei, & memento mei. A

XLIX.

Domno inluſtri, & à nobis peculiariùs ſuſcipiendo domino, & in Chriſto filio, Grimoaldo Maiori Domus Deſiderius peccator.

NON ignotum vobis famulum, ac benè cupientem, cupio eſſe commendatum. Adeſt enim frater meus Lupus Abba, cuius mentem Agni cupio agminibus intereſſe. Iſte ad vos rediuiuo Deſiderio pergit, & poſtulat ſe noſtris affatibus commendari, quatenus cum veſtra induſtria glorioſi Principis domini Sigeberti Regis obtutibus repræſentet. Age ergo virûm egregie mihique patrone, & iſtum habe (vt ſuprà petij) per omnia ſodalem; quatenus gaudeat ſe noſtris apicibus veſtræ Eminentiæ commendatum. Interea ſalute vberi fuſa, precor impenſe, vt quod ipſe ſuggeſſerit, conditiones Monaſterij noſtri, quod nuper in honore ſancti Amandi ædificaui, digneris recipere per omnia commendatas. Et talem exinde curam geratis, vt æternam retributionem pro collato beneficio expectetis. Dignamini etiam expectationem noſtram de veſtra, ac domni Regis ſalute, patrumque, vel fratrum veſtrorum, reciprocante nos pagina conſolari manu propria. Incolumem Excellentiam veſtram ſuperna pietas tueatur. B

L.

Domino glorioſiſſimo, triumphali palmate coronato, ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ filio, Sigeberto Regi, ſeruus veſter Deſiderius Cadurcæ vrbis Epiſcopus. C

DVM & contigit de præcelſo domno noſtro genitore veſtro, quod nec pietati veſtræ tam cito fuerat optabile, vos, reuerentiſsime Domine, tam de nos ſeruos veſtros, quam & de cunctos fideles integram dignamini habere mercedem. Vt quos genitor veſter piè enutriuit, veſter rigor æquanimiter portet. Et dum vos Deus omnipotens ſua pietate in Regni ſolio ſublimauit, & tantum vobis dedit prudentiæ intellectum; præſumimus commonere Celſitudinem gloriæ veſtræ, vt ſemper protectoris* veſtri memoriam intimiore corde retineatis. Semper cogitetis, quid poſt Regni ſceptra futuri eſtis, & ad qualem remunerationem pro operum qualitate venietis. Nos pro Epiſtolæ parcitate modicum quid monuimus. Vos taliter in omni opere, in omni cauſa, in omni iudicio voſmetipſos exhibete, vt quando perfidi Reges cum iniquis damnantur, vos pro bonis operibus æternam remunerationem percipiatis.

** f. progenitoris, vel, præceſſoris, vel, protectoris noſtri.*

Domino

A

LI.

Domino glorioſiſſimo, atque piiſſimo, vbique præcelſo ſanctæ Eccleſiæ filio, Sigeberto Regi Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, atque per gratiam eius Cadurcæ vrbis Epiſcopus.

QVOD vos pia ſollicitudine dignati eſtis litteris conſolare, inſufficiens eſt mens noſtra gratiarum iura perſoluere. Qua de re ſingulari poſtulatione credidi depoſcendum, vt ea me dignatione iubeatis peculiariùs confouere, qua Domini Genetoris veſtri circa meam puſillulam, exiguámque perſonam habita eſt gratia familiaritatis. Volui quidem ſic obtemperare, vt non priùs ad vrbem redirem, donec, ſi potuiſſet fieri, veſtri culminis præclaram celſitudinem vidiſſem. Sed quia hoc difficile fuit; ideo nunc latorem præſentium commendare præſumo. Per quem officia ſalutationum digno culmini veſtro honore perſoluens, quæſo, vt petitiones ipſius in effectu poſitas, me de veſtræ excellentiæ incolumitate dignetis facere certiorem.

LII.

B

Domino glorioſiſſimo, atque piiſſimo, vbique præferendo, vndique præcelſo, ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ filio, Dagoberto Regi Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, & veſter fidelis.

DVM plerumque pro conditiones Eccleſiaſticas me neceſſitas compellat ad Celſitudinem culminis veſtri apices dirigere, ipſa tamen recordatio contubernij, & dulcedo auſpicatæ indolis pubertatis monet, vt frequenter, ſi fieri poſſit, me exiguum famulum ſollertiſſimis obtutibus veſtris præoptem præſentari. Qua de re, ſalutationis obſequio eo quo decet honore prælato, quæſo, vt de conditiones Cadurchæ Eccleſiæ cui (Deo auctore) ex iuſſu veſtro præſedeo, pro quas nunc præſentium latores apicum ad Excellentiam dominationis veſtræ feſtinant, pro diuino reſpectu vel iuſtitiæ contemplatione integra mercede ſtudeatis habere, ſollertiſſimo libramine cauſam trutinate; & qua iuſtitiam perſpicitis ponderare, illuc ſententiam declinate. Nec ſolùm de hac re, ſed omni tempore, de omni conditione ſententiam Regis iuſtitia præcedat & veritas. Iudicium quoque miſericordia comitetur, propter illud Apoſtoli: *Iudiciũ ſine miſericordia erit ei, qui non fecerit miſericordiam.* Age ergo, præcellentiſſime Princeps, mi domine Dagoberte, age taliter, vt dum ſingularem inter homines Regni apicem obtines, ad æterni Regni ſingularem gloriam ſine confuſione attingere poſſis. Me quoque non ſuperfluum iudicetis pro pia commotione, ſed amantem mente ames pro ſalubri exhortatione.

C

LIII.

Domino inluſtri, totius Aulæ, immòque Regni Rectori, Grimoaldo Maiori Domus, Deſiderius exiguus ſeruus Dei.

PAGELLARI officio ſuggero, vt harum portitorem apicum commendatum dignetis recipere, & quæque ore proprio ſuggeſſerit effectui iubeatis mancipare. Et quia cupio me veſtris animis eo ordine commendare, quo parentum veſtrorum affectu ſum vnico deuinctus, precor vt illam gratiam genitoris veſtri erga me tenere dignetis, quæ me vobis faciat placabilem, & veſtram mihi præſtet ſemper optabilem. De condiciunculis etiam Eccleſiæ noſtræ, & pauperum ſuorum ſingulari mercede ſtudete habere, eaſque per omnia habete commendatas. Nos quoque in ſinu gratiæ veſtræ, non vt meremur, ſed vt optamus atque confidimus, paterno confouete affectu. Et ſi de hoc, quod ſuggeſſimus, ſperata conceditis, ſimul & de veſtra ac Domini Regis, vel fratrum veſtrorum incolumitate,

Digitized by Google

aut quicquid nos ſcire rectè cenſetis, quod in illa regione agitur, reſcripti nos ſerie A
dignamini certificare. Incolumem vitam veſtram ſuperna pietas tueatur.

L I V.

Domino ſemper ſuo Modoaldo Papæ, Deſiderius peccator.

SI gratiarum iura beneficiis veſtris recompenſare voluero, non ſapiam. pro illa ſcilicet ſupereminentia bona, quæ anno præſenti erga nos largitas veſtra deſeminare ſtuduit. Pro impenſas videlicet ſuperfluentes, pro itinerantium multimodas neceſſitates. Nec ſolùm famulantium opportuna ſubſidia non pauca miſiſtis, ſed etiam noſmet & expenſis, & muneribus ampliaſtis. Impleſti, beate Pater, largitatis officium, ſuſtinuiſti peregrinationem noſtram, compaſſus es laboribus noſtris, & longè à ſolo patrio poſitos, ita paterno affectu fouiſtis, vt nec regionis vbertatem, nec parentum dulcedinem ex inopia deſiderarem. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in cuius amore id impendiſti, tibi pro noſtra extremitate retributor exiſtat. Nunc igitur famulatus mei iura perſoluens ſupplico, vt quem tunc beneficiis conſolaſtis, nunc orationibus beneficio iuues. Latorem præterea præſentis officij, filium communem, Claudium Abbatem recipite per omnia commendatum; & munuſcula, quæ ex nobis intulerit, grato animo habetote. Cùm ſe de mundo opportunitas contulerit, de veſtra, & Domini Regis, vel fratrum ac B
filiorum veſtrorum, mereamur incolumitate reſcripti ſerie conſolari.

L V.

Domno inluſtri, & à nobis peculiariùs ſuſcipiendo domino, & in Chriſto filio, Chlodulfo Deſiderius peccator.

IN ſancti Apoſtoli Pauli dictis ſcriptum habetur: Quòd *vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.* Iam quantum me hactenus de gratia veſtra dolui contriſtatum, ſuperabundare me de veſtra gratulor charitate. Non enim itineris illius, quo ætate ſum grauata confectus, iam quadam doloris memoria ducor; cùm recolo, quanta erga me dulcedo veſtra eſt pia voluntate diffuſa. Vnde gratulatione maxima præſentem paginam ad Dominationem veſtram deſtinaui, per quam ſalute vberi fuſa, precor Dominum, vt magis magiſque ſuam in vobis tribuat largitatem pietatis, ac bonis faciat ſucceſſibus abundare. Et quia ſcriptum legimus: *Generatio rectorum benedicetur*, tu vir Excellentiſſime benedictiones paternas ſemper memoriæ viuacitate conſerua, & ſi qua ſunt, vel quod monuit, vel quod egit, quaſi ante oculos præſentaneo retine memoratu. Multa enim ſunt de eius geſtis tuis auribus recolenda, quæ ſi geſtis adiicias vitæ huius, & intenta C
meditatione conſerues: ille orationibus donabit vtique nunc fauorem, quo probabiliter probè polleas, & iſtinc curſu feliciter auſpicato, paternis muneratus præmiis adiungaris. Interea, quanquam neceſſarium eſſe non ducam, latorem præſentis officij multa deuotione commendo, & vbi quod aut iſte dixerit; aut aditum cognoſcitis opportunum, conditiones patroni veſtri beati Stephani, cuius adminiſtrationem gerere videor, habere receptas, & per omnia commendatas, vt ipſi domini rerum, quibus vice noſtri Redemptoris ſeruire videmur, ipſi vobis impendia æterna compenſent, ac ſupplementum ſuæ tribuant largitatis.

L V I.

Domno ſemper ſuo Abboni Papæ, Deſiderius peccator.

DVM lator præſentium apicum, ad obſeruando illo Monaſterio iuſſus acceſſit, & quia neceſſe eſt veſtro eum patrocinio commendemus; igitur famulatus mei officia perſoluens ſupplico, vt eum ſicut famulum, gratia pietatis veſtræ recipiat commendatum, & de condiciunculis domni Stephani, vndecumque fuerint exortas, adhibete ſollicitudinem. Sicut me de veſtra gratia confidere (vt cre-

A do) nullatenus ignoratis. Non enim à me docendus es, quid in noſtris ſupplimentis, & Eccleſiæ, cui ſeruimus, vel pauperum eius opportunitatibus præſtes, quid vigilando proſpicias, quidve experientiæ actionis tribuas. Noſti omnia, omniaque non ambiges, quibus laboribus vrgemur, quibúſque fatigamur ærumnis, hoc ſolùm cupimus te velle. Nam poſſe daturus eſt ille, ſub cuius nomine nos præſidio, & fauore teneri gaudemus. Rogamus ergo, vt iſtum famulum harum optarem frequenter, ſi poſſibilitas arrideret, ſacris veſtris intereſſe colloquiis, vt ſicut nos ſub ſeculi habitu in contubernio sereniſſimi Flothari Principis mutuis ſolebamus reuelare * tabellis, ita iam nunc illa ad plenum depoſita vanitate, dulcia liceret Chriſti ruminare præcepta. Sed quia ſicut mens anhelat, effectus ſequi non præualet; hoc ſufficiat dicere, quòd fauore veſtræ charitatis non mediocriter ſum recreatus. Proinde gratiſſima effuſa ſalutatione, peroro, vt quem tunc & affatibus bonis, & benigna charitate conſolaſtis ſemper in memoriam veſtri interni intimum teneatis. Latorem præterea præſentis officij, qua valeo inſinuatione, vobis commendo, & precor, vt in omnes conditiones, quas exerit, benignum iubeatis præbere fauorem. & per ipſum, vel quandocumque aditus extiterit, de veſtra felicitate mereamur certificari. Vale vir Dei, & memento mei.

* releuare

LVII.

B

Sancto ac præferendo Apoſtolico patri, Dadoni Papæ, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei.

DVM plurima tempora elabuntur, quod pręſentiam veſtram videre nequimus, nunc immenſa ſe gratulatio menti obiecit, dum aliquatenus vel poſt diutina interualla ſeſe opportunitas præbuit, qua vel pagellari officio me veſtris conſpectibus præſentarem. Igitur debito obſequio humiliter exhibito, illud peculiariùs peroro, vt quem quondam in ipſo flore primæuæ iuuentutis vnico mihi amore præbuiſti, ſemper concedere digneris illum meum Dadonem. Maneat priſtina inter nos atque illum tuum, imo noſtrum Eligium inconuulſa charitas, indiſiuncta, vt fuit quondam fraternitas. mutuis nos iuuemus precibus, vt quemadmodum in Aula terreni Principis ſocij fuimus; ita in illo ſuperni Regis cœleſti palatio ſimul viuere mereamur. Et licèt de noſtro collegio duos iam amiſerim germanos, habemus pro his venerabilem Paulum, nec minùs prædicabilem meritis Sulpitium. Quiſquis igitur noſtrûm quantum plus præualet, tanto amplius profectuum gradus conſcendere elaboret. Ad hæc autem prædico plus me veſtris orationibus, quàm meis viribus attingere poſſe confido. Tantum eſt, vt indeſinenter vos orare dignetis; & pietas Domini noſtri Ieſu Chriſti (credo) præſtabit quod rogatis. Vale vir Dei, & memento mei.

C

LVIII.

Domno ſemper ſuo Paulo Epiſcopo Deſiderius peccator.

IAM credo ad aures tuas perlatum, qualiter Monaſterium conſtruere cœperim, & Baſilicam iam (mihi Domino cooperante) conſummatam habeam. Proinde rogo, atque inuito Apoſtolicam dignationem veſtram, vt ibidem ad dedicationem intereſſe dignemini. Et cùm nos ibidem in Dei nomine viderimus, aliquantis ſimul diebus commorantes, de illa perenni ac deſiderabili vita, de qua mutuo ſuſpirare ſolebamus, familiaria colloquia deſidero, vt habeamus. Alios etenim plures Epiſcopos intereſſe faciemus, qui nos vel exemplo iuuent, vel hortatu roborent: quorum nos contubernio non mediocriter opinor adiuuari. Veni igitur cariſſime, quantum longiùs, tantum velociùs: vt poſt diutinam corporis abſentationem tandem refocillemur mutua confabulatione. Aderit, credo, Dominus de ſe concionantibus, adſtabit orantibus. nec nos deſeret vnquam qui paſſus eſt pro nobis, de ſede veniens paterna. Orantem te pro nobis, potentia domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruare dignetur.

A

LIX.

Sancto Patriarchæ Sulpitio, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei.

CONDECET primæ ſedis Antiſtitem, vt ſollers circa eum conſacerdotum exhibeatur ſollicitudo; vt dum viciſſim iura charitatis glutinantur, faciliùs deitatis conſortio intereſſe mereantur. Iuxta illud, quod ſacratiſſimo eximij vatis ore pollicitus: *Ego*, inquit, *inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo.* Necnon & Domini dictum: *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, & ego in medio eorum.* Quapropter, Papa beatiſſime, veſtra ſit elaboratio, vt pertinacia, quæ plerumque inter fratres ſerpit, veſtro libramine radicitus euellatur. Nam noſtri erit ſtudij ſolatia opportuna præbere. De cetero prece qua valeo ſupplico, vt quotiens ad exorandam Domini clementiam defixa mente adſiſtitis, noſtri memoriam ſacris precibus interſeratis. Hæc nimirum facientes, vicem nobis in præſentiarum rependitis. Qui quamuis non, ſicut oportet, oramus, orandi tamen inſtantiam non omittimus. Memento mei, Papa beatiſſime, & cultoris tui merita orationibus foue.

LX.

B

Domno ſemper ſuo Cæſario Epiſcopo, Deſiderius peccator.

DESIDERABILIA nobis gaudia eueniunt, quotiens ſe aditus præbet, ex quo puſillitatis noſtræ literas Almitati veſtræ poſſumus dirigere. Ideóque prælata occurſionis obſequia, fraterna charitate monemus, vt cauſas vnde mutua fuit confabulatio, id eſt, de id quod ad profectum animæ pertinere noſcuntur, toto conatu, omnique adniſu elaboretis adſequere: ſicut è contra illa, quæ euidenter ſaluti animæ obſunt, tota virtute ſtudeatis fugere. Et quia *caritas omnia ſuffert*, ſicut nos videtis de veſtra ſalute ſollicitudinem gerere, ita vos quoque de noſtra exiguitate dignamini ſollicitare; ne (quod abſit) culpa quælibet nobis latens, vicinis propaletur, & nobis quandoque in obiectionem ponatur. Præterea credo, quod nec vobis lateat, qualem egeſtatem de aqua, quam fons præbeat in hac Cadurcina ciuitate, habemus. Sed voluntas nobis ineſt, ſi poſſe permittit, vt per tubos ligneos ſubterraneo officio ad ipſam ciuitatem aquam ducere debeamus. Proinde quia nouimus, quòd peritos ex hoc artifices haberes, precamur, vt compendium de ipſos faciatis, & vnde iubetis nos pleniſſimè reſeruimus *. Agat Apoſtolica dignatio veſtra taliter tam de prælata monitione, quàm & de vltima ſuggeſtione, ſicut nos in omnibus efficaciter de parte veſtra confidimus. Incolumem Pontificatum veſtrum diuina pietas cuſtodiat.

*ſ. ſeruamus.

C

LXI.

Deſiderius Epiſcopus Aſpaſiæ Abbatiſſæ ſalutem.

LACHRYMIS tuis hactenus motus, hanc tibi hiſtoriam de Euangelio egregiæ illius feminæ deſtinaui. In ipſa quippe diuinam conſolationem reperies, & timorem. conſolationem quidem, quoniam qui de peccati onere reſipiſcet, hanc animam pia Domini benignitas non refutat; timorem ideo, quia anima, quæ accedit ad ſeruitutem Domini, continuo ad tentationes ſuſtinendas ſe fortiter paret, dicente Salomone: *Fili accedens ad ſeruitutem Domini, ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Gaudium quidem eſt in tuis lachrymis, & exultatio fit in cœlis, dum ipſa ſponte damnas, quod malè ſponte contraxeras. Abſit enim, ne ſicut Eua ſeducta eſt per ſerpentem, ita tu ad rediuiuas miſerias cupias reuertere. Ergo compatiatur anima tua dolori meo, vt ego poſſim vulnere ſanato lætificari de bono tuo. Age pœnitentiam, quantum melius potes; & omni cuſtodia ſerua cor tuum. Confido ego in Domino meo Ieſu Chriſto, quia cito obliterabit omnem maculam tuæ confuſionis bona confeſſio. Vigila aſſiduè, & ora, vt nullatenus retrorſum reſpicias. Memento quid veritas dicat: *Nemo*, ait, *ponens manum in aratro, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cælorum.* Reſpicere autem retro nihil eſt

A aliud, quàm pœnitere quemquam, & abiicere quod cœperit bonum, & rurſum mundialibus negotiis implicari. Recordare etiam vxoris Loth, quod vtique Dominus ſpecie hactenus per Euangelium pœnitentibus fuiſſe noſcitur proteſtatus. Ergo in hac hiſtoria continetur & magnus pœnitentiæ fructus, & impletum in cœlis gaudium coram Angelis ſanctis. Cùm illa, quæ fuerat antè peccatrix, meruit ſuis lachrymis promereri ſpem ſalutis. Oro ergo, & per Dominum Ieſum Chriſtum te obteſtor, vt non des ampliùs diabolo locum; ſed in ieiuniis, & obſecrationibus, & vigiliis te inſtanter impendas: & quantum ſentis te hominum deſtitutum præſidio, tantum tibi diuinum adeſſe flagites adiumentum. Iterum ac ſæpiùs moneo, vt hæc à te Hiſtoria frequentiùs relegatur. Et in tantum pro te inſta, vt etiam pro me apud Dominum te credam poſſe aliquid obtinere.

LXII.

Domno ſemper ſuo Felici Præſuli, Deſiderius peccator.

ANTE dies aliquot quidam frater litteras veſtras nobis exhibuit, plenas doloris & mœſtitiæ. Quarum tetra ſuperficies nihil ſerenum, nihil iucundum, vel ad charitatem pertinens innuebat. Siquidem à ſummis ad ima vſque moleſtiæ
B exitiales querimoniæ ibi inerant. Et forſitan mea negligentia, non mea culpa ita confectæ. Non enim reor me hactenus adeo fuiſſe veſtra offenſa pulſatum, vt huiuſmodi iurgia pontificalia viſcera replerent. Et licèt veſtræ aures viperea infuſione ſubpletæ ſerpentis erumperent ſibilum, noſtra tamen præcordia præcepta Chriſti meditabantur in arcanum. Et quamuis ſerpentina aſtutia iurgiorum propinaret venena; ego tamen vt de veſtra eſſem caritate depulſus, magis mœrendo dolebam. Proinde precor propenſiùs, ſi in me remanſit actio culpæ, veſtra pia Almitas intercedat, vt ſententiæ aduerſæ prorſus aduertat. Sin autem ſueta me ambiunt accuſatione vexare, contuendum cenſeo, & à veſtra cenſura opto fore cauendum; vt aures veſtras viperina venena, ac velut Sirenarum cantu letalis ſibilus non infundat. Ego me veſtrum non (vt opinor) iniuſto iudicio ſubdo: vos propenſa ratione tractate, vt indemnem nequaquam damnare * decere iubeatis: quapropter ſalute humillima precor, effuſa, vt quia dudum me quamlibet minorem iudicio, tamen parem eſſe duxiſtis; non nos ſeparet viroſa & pertinax audacia ſuadentum, quos pia hactenus & ſalutifera caritas nectere iuſſit. Ego itaque ac ſi ſupra vires fari queat, iuſſioni non obſiſto; dummodo à veſtræ dignationis gratia non auellar. Quod minus vtilis ſtili exarauit impreſſio, affatu latoris præſentium eſt ore commiſſum. Ipſum diligenter auſcultate; & tunc verè cognoſcetis, quantum vobis honoris reſeruet. Date igitur veniam, date gratiam, date piam affatus copiam; vt qui pro Chriſti exemplum ante veſtra veſtigia caput humile ſubdet, non conculcandum, ſed potiùs eleuandum veſtra bona pietate ſe putet. Certè multò
C melius eſt cum humilibus in conſpectu Dei exaltari, quàm cum ſuperbis humiliari.

* f. damnati

LXIII.

Dominis ſanctis, & cum ſumma veneratione memorandis, domnis Epiſcopis & Abbatibus, necnon & ſublimibus atque magnificis viris, Comitibus, Tribunis, Defenſoribus, Centenis, & hominibus publica vel Eccleſiaſtica agentibus, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, vrbis Cadurcæ Epiſcopus.

QVÆSVMVS domni, vt pro nobis orare dignemini, & harum portitorem Vntedium Preſbyterum, vna cum puero itineris ſui comite, commendatum recipiatis. Quia non, vt multi giroaci *, circumuentiones prætendit, ſed pro rationabili peregrinatione Hiſpaniarum oras petit. Agite itaque vt à nullo inquietetur, neque patiatur iniuriam. Sed magis veſtro aditu in antea proficiſcatur ſecurus. Propitij recenſeatis Domini ſemper nobis.

* gyrouagi

A

AD DESIDERIVM EPISCOPVM CATVRCENSEM EPISTOLÆ VARIORVM.

LXIV.

Domno ſemper proprio, atque Apoſtolica ſede colendo, domno Deſiderio Cadurcæ vrbis Pontifici, Sulpitius Bitoricæ vrbis Epiſcopus.

EXCITAVIT animum paruitatis meæ eximia dulcedo Magnitudinis tuæ, vt Pontificalem ſacerdotij veſtri laudem inſignem, vel ex parte tenuem præſumam diſſerere ſermonem. Sed vniuerſa ſubito virtus defecit in verbis, quem exſuperauit tantæ materia dictionis: vt rudimenta tantorum anagnoſticorum ſtudia animo librante penſarem, ipſius magnitudinis mole victus ſuccubui. Vnde meo ſaltem voto ſatisfeci, etſi veſtro implere ſuffragio non valui. Libens tamen, B qui aliud nihil Dominationi veſtræ prodeſſe appareo. ſed vos ſemper pietate conſueta tanti habetis, inquiſitionem nos velle frequenter viſitare. Vnde in primis incolumitatem veſtram inquirentes, quod optamus potiùs motu corporis, quàm linguæ mutuo ſermone complere, dum regionum longinquitas non diſcrepat aſpectum, niſi tantummodo fraudat interiectionis ſpatium, & ipſum tamen dilectio cernit intuitum, cùm figurat animus recordatum. Ergo nihil perdet abſentiam, quod præſentaliter laborabit præſentiam. Semper in dirigendis apicibus Beatitudo veſtra ſoluit officium, vt plus debeat reddendum agminis famulatum, quàm meritis conſideret debitorem. Auctorem cœli præſumimus poſtulare, vt veſtram iubeat prętendere vitam curſibus annorum longæuam dignetur tempore longo, cuius nunc locuples ſeruatur nomine mundus. Et diu firmantur nutantia culmina rerum, vel dilapſa magis ſolidata reſurgunt. Iſtud manu propria fecit à tuis temporibus. veſtræ gratiæ ſeruire merear, mihi peculiaris Domine.

LXV.

Domino inluſtri, & à nobis ſumma dilectione colendo, atque cum omni reuerentia nominando, domino Deſiderio Theſaurario, Bertegyſelus Abba. C

LICET libenter ac frequenter noſtros miſſos pro ſuſcitanda incolumitate glorioſi domini Dagoberti Regis debeamus dirigere, his tamen diebus ſpecialiter direximus famulum veſtrum Dulcidium Diaconum ad veſtram ſolertiam, vt per veſtram inſtantiam, & de ſoſpitate Domno debeat ſollicitare, & de veſtra nos incolumitate poſſit certificare; ſicque de ambas partes (vt cupimus) votiua nobis gaudia valeat denuntiare. Et licet placitum cum Philippo Patricio illuc ante ipſo domno habemus, pro eo, quòd miniſteriales noſtros poſt ſe retinere videtur; vnde petimus, vt præſens frater per veſtro conſilio, & efficaciſſimo adiutorio vos per omnia tuentes & inſinuantes, ipſa cauſa valeat effectum producere. De pueris etiam, quos ad opera Dominica per veſtra ordinatione direximus, ſi aliquid faciunt, quod Domno ſit placitum, veſtra inſinuatione diſcamus. Annis multis diuina potentia veſtram ad ornatum vel conſolationem multorum conſeruare dignetur, domine ſemper meus peculiaris patrone.

A

LXVI.

*Domino ſancto, & Apoſtolica ſede digniſſimo domno & Patri, Deſiderio Papæ, Auiulfus * peccator.* * al. Aiululfus.

VNDE nobis iuſſiſtis, & nos Sanctitati veſtræ innotuimus, clericum veſtrum nomine Druċtulfo per amicum nos de Spania recepimus, ipſum nunc præſente miſſo vobis direximus. culpas precamur, vt excuſatæ ſint, & ipſe de cetero emendatus reſideat. Domni pietas ſi iſta nobis concedit, grandem nobis fiduciam de ſua gratia facit. De cetero quod præſens miſſus vobis ſuggerit pro conditiones noſtras Domnus obtemperare dignetur, & ad effectum perducat, vt meliùs nobis delectet, quouſque audiuimus, veſtro ſemper ſeruitio inhærere. Salutare quidem non audeo, ſed deprecor Sanctitatem veſtram, vt pro me humillimum veſtrum in ſacris orationibus veſtris memores eſſe dignemini.

LXVII.

B

Domno ſemper nobis proprio, & poſt Deum peculiari patrono, Deſiderio Papæ, Conſtantius & Dado Epiſcopi.

SECVNDVM quod per literas veſtras inſinuaſtis, & iuxta quod filius veſter domnus Godenus mandauerat credimus, quod heſterno ad illo Monaſterio veniſſet. ſed dum dabo * odie apud Cariatone & Maurino Comitem videre minimè poſſumus. Flauianus autem denunciauit, vt quinta feria apud ipſum iungamur. Et quia læſionem nobis inferre cupit, Epiſtolam Sanctitatis veſtræ ad ipſum depoſcimus, vt dum noſtra fiducia tutamur, veſtra auctoritate in omni parte muniamur. Prælata priùs debita ſalutationis obſequia; rogamus impenſè vt pro noſtra paruitate exorare dignetis; nóſque ſemper in ſinu gratiæ veſtræ confouendos retineatis. Annis multis vobis ſeruire mereamur, beatiſſime Papa. * locus corruptus.

LXVIII.

Domino ſancto, & Apoſtolica ſede colendo Fratri, Vero Rutenæ Epiſcopo, Sulpitius peccator.

C

IN quantum vobis vir Apoſtolicus dominus Deſiderius Cadurcæ vrbis Epiſcopus per litteras ſuas innotuit, graui iniuria homines ſui à Perricio Diacono veſtro in parrocia ſua Aronnaco pertulerunt. Et audiuimus, quod Kal. Aprilis vobiſcum exinde placitum debeat habere. Propterea ſalutantes Charitati veſtræ rogamus, vt taliter aduerſus domno Deſiderio ordinetis emendari, ſi cognoſcitis, quod ſuperiùs * ſcripſit Diaconus exinde negligens eſt, qualiter veſtra eſt prudentia, & ſi hoc fortaſſe ipſe dicat, obaudire diſtulerit, & taliter emendatur, qualiter domno Deſiderio voluntas eſt, non aliter fiat, niſi in placito, quod vobis ſupra ſcriptus Pontifex denuntiauerit memorato Diacono veſtro per fideiuſſores vna cum indiculo veſtro ante paruitatem noſtram faciatis dirigere. Interim nos exemplar Epiſtulæ apud nos retenemus veſtræ dulciſſimæ Sanctitati, vt in ſanctis orationibus veſtris nos memores eſſe dignetis. * Locus aliter deprauatus.

LXIX.

Domno ſemper ſuo atque Apoſtolico Patri, Deſiderio Papæ, Elegius ſeruus ſeruorum Dei.

QVOTIENS aditum ſcribendi gratiæ veſtræ reperimus, totiens nobis cumulus gaudij videtur adcreſcere. Quapropter ſalutationis officio illud pro-

penſius præ cunctis conditionibus depoſco, vt quotienſcunque inter mundanas A ſollicitudines mens ad ſtatum quietis præualet attingere, memoriam paruitatis noſtæ ſacris precibus veſtris ſubiungere non omittatis. Quod nequaquam credo, vt noſtri obliuio vllatenus apud vos cadat; vt nec veſtra apud nos vnquam ſeneſcere nouit. Sed non incongruè arbitraui rediuiua commonitione eadem ingerere: cùm nimirum conſtet, quòd nulla in præſenti ſeculo cauſa ita mentem ſtimulet, quemadmodum vitæ perpetuæ, & beata iuſtorum patria, deſiderij immenſitate viſcera mentémque ſollicitat Quamobrem vt vnde quiſque attentius cogitat, inde frequentius & loqui ſtudeat: proinde mi vnanimes pia viſcera Deſiderij, memento ſemper Elegij tui, cùm preces Domino fundes. Et quamuis nos terrarum interpoſitio longe ab alterutrum ſeparet, nec queat nos ſubinde corporalis coniunctio ſociare; in Chriſto ſemper ſimul verſemur. Et ita viuere elaboremus, vt non poſt longum ſpatium anima ſimul & corpore ſociemur, ſociatique in æternum viuamus. Quod exoratus fideliter ac frequenter præſtabit, credo, nobis clementiſſimus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui gloria in æterna ſecula. Amen. Saluto te ſupra modum ſinceriſſimo affectu, ſalutat & Dado fidelis vtrorumque ſodalis.

LXX.

B

Domno ſemper ſuo, atque Apoſtolico Præſuli Deſiderio Epiſcopo, Rauracius * *peccator.*

* ſ. Ruſticus.

CVM humillimo ſalutationis officio, commendo Apoſtolatui veſtro ſeruulos veſtros Nummolum * Presbyterum, & Garimundum, quos ad vrbem veſtram, & ad hoſpitiolum veſtrum Gregionaco, ſiue Abbates deſcriptionem mancipiorum inquirendo direximus. Supplicamus, vt commendatos ipſos recipere dignetis: & vbi ipſis neceſſitas extiterit, veſtro auxilio in omnibus mereantur habere, vt quod Eccleſiæ veſtræ Neruernenſi ex ipſo agro iuſtiſſimè redhibetur, per eorum inquiſitionem, vel veſtro ſolatio perdere non debeamus. Simúlque ſuggerimus, vt de ipſa Curtecella, vel hominibus inibi conſiſtentibus, ſub veſtra defenſione tanquam propria familia dignetis habere receptos & commendatos; vt de iudicum infeſtatione, (ſicut & immunitas noſtra ex hoc continet) liceat eis viuere cum quiete. His obtentis precamur, vt redeuntibus famulis de veſtræ felicitatis gaudio literis nos iubeatis lætificari. Orate pro nobis, domine ſemper peculiaris atque Apoſtolice Papa.

* ſ. Mummolum.

LXXI.

C

Sancto atque Apoſtolicæ ſedi digniſſimo, honorum titulis præferendo domno, & in Chriſto Patri, Deſiderio Papæ Sigebertus Rex.

CVLMINIS veſtri paginam deferente venerabili viro Bettore Abbate, vna cum ſanctis eulogiis veſtris me cum ſummo gaudio comperite ſuſcepiſſe. De id verò ſcripſiſtis, vt quàm proſperè nos diuina pietas degere permittebat, vobis inſinuare deberemus. Cognoſcite, veſtra intercedente oratione, proſperè hactenus (Chriſto præſule) conſiſtimus. Et gentes patriæ, nobis Deo conceſſæ, pacifico ordine nobis obediunt: gentes etiam barbaræ pacatiſſimè nobis cohabitant. De conditiones verò veſtras, vnde iniunxiſtis, taliter (Chriſto adiuuante) ad effectum produximus, vt veſtra fuit iniunctio. Proinde cum ſalutatione deuotiſſima petimus, vt per nos Domini noſtri Ieſu Chriſti miſericordiam, vbi iugiter ſedulas funditis preces, exorare dignetis, vt ſua largiente clementia, & hic pacificè viuere, & ad æternam vitam nos iubeat peruenire.

A

LXXII.

Domno ſemper ſuſpiciendo, & cum omni honore venerabiliter nominando, domno Deſiderio Papæ, Sulpitius peccator.

SINGVLARIBVS myſteriis paſtorale competenter impleſtis officium, eo quòd ad noſtram paruitatem ſollicitudinis deſtinantes affectum, dum gaudium, quod nobis ipſius Reſurrectionis Dominicæ ſolemnitatis principale contulit, paſtoralis viſitatio geminauit. in qua vtraque partes & benedictio in oblationes, & affectio præfulſit in apices. Reddentes ergo munia ſoſpitatis, optamus, vt multiplicatis annorum curriculis, veſtris mereamur & elogiis recipi, & affatibus benedici. Annis innumeris vobis ſeruiam, & proſperis perſeuerantibus polle, Beatiſſime Papa.

LXXIII.

Domino reuerentiſſimo, palma triumphali decorato, ac Pontificali nomine adornato, præcellentiſſimo Eccleſiæ ſpeculatori, Deſiderio Papæ Paulus peccator.

B

MVLTA ſum alacritate repletus, quia ad optatum, deſiderabilémque diem à diuina miſeratione promerui, mellifluis reciprocis veſtris reperire. Quas recenſitas immenſas creatori noſtro egi prærogatiuas, quòd incolumem vos eſſe cognoui. De id vero quod ibi intimaſti, vt de cauſa inluſtris matrisfamiliæ Bobilanæ aliquid agere deberemus, qualiter exinde fecimus, præſentis latores officij vobis ore proprio edicere poſſunt. Prætereа multiplices dominationi veſtræ agimus gratias, de eulogiis ſanctis, de falerno nobili, vel vaſculis decem, quæ nobis tanti habuiſtis dirigere. Superexcreuit quidem, & ſuperabundauit benedictio largitatis veſtræ, adeo vt dum nos vnam falerni amphoram depoſcimus, vos eminentia vaſa, & (vt vſitatius dicam) tunnas decem elegantiſſimi falerni tanti habuiſtis dirigere. Nec ſolùm ſic inopiæ noſtræ crediđiſtis ſufficere, ſed etiam in multis adhuc excellentioribus donariis magnificentiam erga nos veſtram ſtuduiſtis augmentare, dilatare, ac ſuperexcedere. Vnde pius Dominus vobis retributor & hic & in æternum exiſtat. Nos enim non ſufficimus tantas Almitati veſtræ referre nec pecunias, nec gratias. Proinde in illum, qui ſufficiens eſt, ſuprà quàm petimus, aut intelligimus, largiri, in ipſum cauſam remunerationis veſtræ committimus. Nos quoque in ſanctis, ac Deo placitis orationibus veſtris commendamus, noſtram animam in ſuffragio veſtrarum precum committimus. Nos ſane, vt valemus, indeſinenter pro vos orationi inſiſtimus, vt nos vndique
C gratiarum muneribus circumſeptum, ad coronam gloriæ iubeat perducere; & nos per veſtram interceſſionem ad ſpem ſalutis, & portum quietis dignetur admittere, veſtrique ſequipedam permittat exiſtere. Annis multis vobis, peculiaris domine, mereamur ſeruire.

LXXIIII.

Domno ſemper ſuo, Deſiderio Papæ, Paulus peccator.

APICES ſanctæ Dominationis veſtræ redeuntibus fratribus Frodoleno & Ruccone de Mettis accepimus: vbi nobis per ſingula pietas conſueta inſtruere dignauit. Vnde omnipotenti Domino gratias agimus, quòd vos iuxta noſtrum deſiderium incolumem cognouimus. De Regis conditione innoteſcimus, nuper per Viredunum Remos pergit, ibique Natiuitatem Domini expectat. Inde autem Leuduno accedit, & inde in Maſao, ac poſt ripa Reno pergit. Cognoſcatis Chainoaldum Epiſcopum iđuatum etiam fati munus impleſſe. Ceterùm vt ad veſtra beneficia mentis oculos reflectam, nec ſi lingua clamet ferrea, (vt quidam Poëta ait) aut centena ſonent ſpiramina, nullatenus poteſt quis tanta nar-

Digitized by Google

rare Dei magnalia, quantum eius in viſcera veſtra diffunditur gratia. Nos præcipuè A
nec factis poſſumus repenſare, nec verbo explicare, quanta ergo me dignatis impendere. Dominum tamen indeſinenter oramus, ipſe vobis pro noſtra paruitate æternus retributor exiſtat, & cœleſtia bona in perpetua beatitudine concedat. Oratio me veſtra ſubleuet, beate & venerabilis Papa.

LXXV.

Domno ſemper proprio, Deſiderio Apoſtolico Papæ, Abbo peccator.

LITTERAS gratię veſtræ tam per anteriores miſſos, qui cum filio veſtro Chedeno venerunt, quàm & qui poſtea cum Babone accepi; per quas præcepiſtis, vt de veſtris conditionibus, iuxta quod Deus poſſe dabat, ſollicitudinem gererem. Deo ſoli ſufficit, non latere, quia cum integra fide & promptiſſima voluntate id adſecutus ſum, & ordinationes dominicas inde firmatas ſunt, vt de res illas, quas Leua tenebat præſentaliter, Bobila reueſtita eſſe debeat. Nam per veſtra gratia non nobis ſine labore conſtauit. Tamen dum ſcimus, quòd iuſtitia eſt, credimus de Dei pietate, quòd ſic pro veſtro prudentiſſimo conſilio cauſa gubernetur, vt ad bonum perfectum perueniat. De villa autem Rotouollo (ſicut ſcitis) dominus Dagobertus Rex ipſam pro ampliùs, quàm quingentos ſolidos in luminaria ad Baſilicas Metenſes delegauit. Quia ſcitis, quòd pater Bobilane Agylenus hoc fratri noſtro Vero Epiſcopo vendidit; & poſtea ſeruus tam ipſa portione, quàm & illa alia; quæ meorum conſortes tenebant, ipſe Seuerus redemit, & domino Dagoberto vna cum alia ſua facultate deligauit. Vos verò taliter cum domna Babila agite, vt exemplaria, quæ pro filio veſtro germano meo Gedeno direxi, firmare debeat. Vos enim & in Palatio Regis, vbi innutriti fuiſtis, bene cogniti eſtis. Quia meliùs eſt aliquid cum eo compartire, quàm ſolus nihil habere. Annis multis de veſtra gratia congaudere, Domne ſemper meus. B

LXXVI.

Domno clementiſſimo, palmata triumphatione decorato, Pontificali officio coronato, domno ſemper meo Deſiderio Papæ, Chriſtiq; ſpeculatori, Chanulfus veſter.

INPRIMIS quod nobis præcipuum & maximum eſt, ſalutare quidem non præſumo, depoſco, vt nos Domne in ſanctis orationibus veſtris Domino Deo commendare dignemini. Deinde ſupplico Almitati veſtræ, vt Dominus noſter iubeat, vbi veſtrum mereamur impendere occurſum. Et quia hoc deuotio noſtra deſiderat, idémque ordinate, vbi veſtram debeamus videre præſentiam. Orate pro nobis, C
Domine & ſemper deſiderabilis Pater.

LXXVII.

Domno ſemper nobis proprio, Apoſtolico Patri Deſiderio Papæ, Conſtantius peccator.

COGNOSCITE, Domne, nos orationib. veſtris incolumes de Palatio remeaſſe, & Regem modo Magantiæ eſſe. Et pro quo litteras pręcipuè miſimus, precamur obnixè, & tanquam pedibus veſtris aduoluti quæſumus, vt ſi euenit, quod Natiuitatem Domini in territorio Alugenſe celebrare deliberetis, ſic vos merear in Apoſtolatu videre, vt in ciuitatula veſtra Albige ipſa ſolemnitate in Dei nomen celebrare debeatis. Non me ſpernere domne, non me deſpicere, non me renuere, quo minus in tanta ſolemnitate non per te inluſtretur, decoretur, ornetur Eccleſia; & ex tuo ſancto ore benedictionem populus accipere mereatur. Interim quæſo denunciate nobis, quàm celeriùs vltra Tarne accedere deliberatis; aut vbi poſſumus (quod ſæpè deſideramus) veſtrã videre præſentiam. Propterea enim de natiuitate Domini de antea vobis ſuggeſſi, vt alij me antecedere non poſſint. Quia multi te deſiderãt, ſed nemo plus, quàm ego. Pater iterum iterúmq; ſuggero, & commemorare præſumo, vt non ſic faciatis de iſta natiuitate Domini, ſicut pridem, quando ſatis in domum vos habere volui, ſed peccatis meis obtinere non merui. Annis multis vobis ſeruire merear Domne Deſideri ſemper ſuſpiciende Pater.

A

LXXVIII.

Domno ſemper ſuo Deſiderio Papæ, Verus peccator.

IVssorivm veſtrum accepimus, vna cum exemplari de litteris domni Sulpitij, vbi Domnus innotuit, quòd iſtum placitum de iſta Synodo frater veſter domnus Sulpitius alio tempore viſus eſt immutaſſe. Nos hoc gratiæ veſtræ iam innotueramus per ſeruo veſtro Becobeno Diacono, & poſtea per miſſo veſtro. Sed quia Deo volente Domnus innotuit, quod mea ſuggeſtio continebat; nos gratulati ſumus, quod de veſtra felicitate votiua gaudia meruimus cognoſcere. Interea reddimus profuſum noſtri famulatus officium, ſupplicantes, vt pro nobis Domini miſericordiam exorare dignetis; & ſæpiùs nos de veſtra iubete felicitate conſolare. Quia Deus nouit omnipotens, quòd ea, quæ bona ſunt, de vos ſemper audire & videre optamus. Annis multis vobis ſeruire merear, Apoſtolice Pater.

LXXIX.

B *Domno ſancto & Apoſtolico in Chriſto Patri Deſiderio, Siggybertus Rex.*

DVm fabula currente à pluribus & fidelibus noſtris cognouimus, quaſi vocati ab eodémque Patre noſtro Vulfoleudo Epiſcopo Synodali conſilio Kal. Septemb. in Regno noſtro: ignoramus in quo loco vna cum reliquos fratres & comprouinciales veſtros debeatis coniungere. Licèt nos ſtatuta Canonum, & Eccleſiaſticas regulas, ſicut parentes noſtri in Dei nomen conſeruarunt, ita & nos conſeruare optamus. Tamen dum ad noſtram antea notitiam non fuit perlatum; ſic nobiſcum noſtris Proceribus conuenit, vt ſine noſtra ſcientia Synodale conſilium in Regno noſtro non agatur; nec ad dictas Kal. Septembris, nulla coniunctio ſacerdotum ex his qui ad noſtram ditionem pertinere noſcuntur, non fiatur. Poſtea verò opportuno tempore ſi nobis antea denuntiatur, vtrum pro ſtatu Eccleſiaſtico, an pro Regni vtilitate, ſiue etiam pro qualibet rationabili conditione conuentio eſſe decreuerit, non abnuimus. Sic tamen (vt diximus) vt in noſtri priùs deferatur cognitionem. Proinde præſentia ſcripta Sanctitati veſtræ deſtinare curauimus: per quæ petimus, vt pro nos orare dignetis, & ad iſtam coniunctionem, priuſquam noſtram cognoſcatis voluntatem, penitus accedere non debeatis. & vt certiùs credatis, hunc indiculum manu propria ſubter ſubſcri-
C pſimus. Syggibertus Rex ſub.

LXXX.

Domno ſuo Deſiderio Epiſcopo, Palladius Epiſcopus.

PRo intuitu fidei, & vnitate ſacerdotum, quam Eccleſiarum vbique diffuſarum, ſpero ad pietatem veſtram, vt hoſpitiola, quæcunque in Cadurco Eccleſia noſtra videtur habere, hoc eſt, Bagidone, Paſtoriaco, Baſſiaco, & Aleuernaco, vobis cum omnem rem, mancipiis, vel terris, aut quidquid iure noſtro pertinet, ſaluo iure Eccleſiæ noſtræ, vobis in omnibus commendamus; ita vt ab hodierno die omnes de parte noſtra, qui in ſupradicta vrbe commanent, ſint vobis commendati: & quoſcunque de noſtra præſentia hîc dirigimus, veſtra ordinatione (ſecundum quod decet) in omnibus potiantur. Similiter vbi Chromatia in re Eccleſiæ Bagidone commanet, quia frater ſuus Deotherius Presbyter actorem Eccleſiæ Sanctonicæ egit, & nunc ipſa Chromatia, quæ ibidem per beneficium precariæ manere videtur, ſi eam cum omni re ſua iubeas defenſare; quomodo & Deum mercedem habeas, & nos vobis gratias ſupplicationis agamus. Et per diem retributionis, & aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti adiurans rogo, vt ſicut de affectione ſanctæ animæ veſtræ confidimus, ſic integram dignetis adhibere ſollicitudinem, vt omnes iuris noſtri homines, qui in vrbe veſtra commanent, vna

cum antefata Chromatia, piam veſtri protectionem in omnibus mereantur promereri. Salutationum itaque iura perſoluens, ſupplico, vt pro mea exiguitate orare dignemini. Et vt certiùs noſtra ſupplicatio habeat effectum, propria manu ſubter ſubſcripſi, Palladius peccator hunc mandatum meum relegi & ſubſcripſi. A

LXXXI.

Domino inluſtri, & à nobis peculiarius ſuſpiciendo, pio Dei cultori, domno Deſiderio Optimati, Verus peccator.

ACCEDENTEM filium noſtrum Leodoaldum Diaconum, opportunum duximus, vt dominationem veſtræ caritatis inquirere deberem; cùm ſciamus deuotionem ſanctæ animæ veſtræ bona ſemper de parte noſtra optare. Præſertim cùm nos veſtro præ omnibus patrocinio potiamur. Propterea ſalutantes Eminentiam veſtram, rogamus, vt ſicut dum patrocinia veſtra elegimus, & hactenus nos defenſio protectionis veſtræ inſigniter muniuit, ita nunc quoque de conditionibus nepotum noſtrorum, vnde præfatum vobis ſuggerere rogamus, talem ſollicitudinem atque inſtantiam adponatis; vnde ſicut nos vobis ſumus, ita ipſos quoque adquiratis per omnia debitores. Reduce etiam antefato, de veſtræ felicitatis Eminentia reſcripto reddito noſtram ſollicitudinem dignamini releuate. Dominus noſter Ieſus Chriſtus cuſtodiat corpus & animam veſtram in diem examini ſui, Amen. B

LXXXII.

Domno ſemper ſuo, & Apoſtolico Patri Deſiderio Papæ Gallus peccator.

DVM talis nuntius de clade à Maſſilia venit, quod omnem penè prouinciam depopulans vaſtet, Dominus ordinet cuſtodias mittere, & nullus de Cadurcino ad iſtas ferias in Rutenico, vel vicinas vrbes non præſumat exire. ne (quod abſit) per quamlibet occaſionem tantum malum in vrbem veſtram videatur inferre. Nam per iſta contigua illis partibus loca cuſtodiæ poſitę ſunt, vt nullus emendi aut vendendi aditum penitus habeat; ſi non ſollicitè cogitabitis præuidere, periculum mortis inſtat. Præterea debita veneratione ſalutem mittens, quæſo, vt in ſanctis precibus veſtris paruitatem noſtram memorare dignimini, Domne, veriùs Pater.

LXXXIII.

Domno ſemper præferendo, & cum omni veneratione nominando, beatiſſimo Patri Deſiderio Papæ, Felix peccator. C

PRAVORVM adulantium concione percepta, ante hoc ferme biennium, reor miſiſſe Epiſtulam, quæ sereniſſimam mentem veſtram ac ſiquidem turbo pertranſiens, nube obtexit, & licet non eo ſenſu fuerit edita, quo Dominus cenſuit interpretandum, me tamen pœnitet incautè, & minus inculto ſenſu vel impolito ſermone ſtilum exaraſſe, vnde offenſam ſanctæ animæ veſtræ potueram incurrere; niſi veſtra bonitas cauſam admodiaſſet. Pœnitet (inquam) me, & ter quatérque pœnitens, his exceſſibus veniam poſco. Poſtulo autem indulgentiam, quam tuis beneficiis, non meis meritis adipiſci confido. Quam mihi gratiam ita nunc præſtare dignabitis, vt nunquam me deinceps à ſinu gratiæ veſtræ, vel à clementiſſimo pietatis amplexu excludere, vel reiicere dignetis. Inter hæc debita ſalutationis obſequia perſoluens, illud peculiarius à Sanctitate veſtra peroro, vt omnibus maculis exploſis in ſacroſanctis precibus veſtris noſtri memoriam admiſcere dignemini, Domne veriùs & ſemper ſuſcipiende Papa.

EXPLICIVNT.

A

S. GREGORII MAGNI PAPÆ PRIMI EPISTOLAE.

Ad Reges Francorum, Reginas, Patricios, Epiſcopos, & alios illuſtres in Gallia viros.

B

EPISTOLA I.

GREGORIVS DINAMIO PATRICIO GALLIARVM.

Crucem tranſmittit, in qua de craticula ſancti Laurentij reliquiæ continebantur.

MONSTRAT quàm bene diſpenſet propria, qui fideliter adminiſtrat aliena. Lib. II. Epi. XXXIII. Quod veſtra nobis gloria oſtendit, quæ perenni muneri intenta, beato Petro Apoſtolorum Principi ſuorum redditũum fructus intulit. Cui dum ſua fideliter impenditis, hæc apud eum veſtra munera feciſtis. Sic quippe agere huius terræ glorioſos de æterna gloria cogitantes decet, vt in eo quod temporaliter præualent, mercedem ſibi non temporalem parent. Proinde debitum ſalutationis alloquium perſoluentes, omnipotentem Dominum deprecamur, vt vitam veſtram & bonis præſentibus repleat, & ad ſublimia gaudia æternitatis extendat. Suſcepimus namque per Hilarium noſtrũ filium de præfatis Eccleſiæ noſtræ redditibus Gallicanos ſolidos quadringentos. Tranſmiſimus autem beati Petri Apoſtoli benedictionem, crucem paruulam, cui de catenis eius beneficia ſunt inſerta. Quæ illius quidem ad tempus ligauerunt, ſed veſtra C colla in perpetuum à peccatis ſoluant. Per quatuor verò in circuitu partes de beati Laurentij craticula, in qua peruſtus eſt, beneficia continentur: vt hoc, vbi corpus illius pro veritate crematum eſt, veſtram mentem ad amorem Domini accendat.

EPISTOLA II.

GREGORIVS VIRGILIO EPISCOPO ARELATENSI.

De vſu pallij, & de ſacris Ordinibus per venalitatem non dandis, & de Simoniaca hæreſi condemnanda, & de Neophytis ad ſacros Ordines non promouendis.

O QVAM bona eſt charitas, quæ abſentia per imaginem præſentia ſibimetipſis exhibet per amorem, diuiſa vnit, confuſa ordinat, inæqualia ſociat, Lib. IV. Epiſt. L. imperfecta conſummat. Quàm rectè prædicator egregius vinculum perfectionis vocat, quia virtutes quidem ceteræ perfectionem generant, ſed tamen eas charitas etiam ligat, vt ab amantis mente diſſolui iam nequeant. Hac itaque vir-

tute, frater chariſſime, plenum te eſſe reperio, ſicut mihi de te, & hi qui ex Gal- A
licanis partibus veniunt, & Epiſtolæ tuæ ad me directæ verba teſtantur. Quòd ve-
rò in eis iuxta antiquum morem vſum pallij, ac vices Sedis Apoſtolicæ poſtulaſti,
abſit, ne aut tranſitoriæ poteſtatis culmen, aut exterioris cultus ornamentum in
vicibus noſtris ac pallio quæſiſſe te ſuſpicer. Sed quia cunctis liquet, vnde in Gallia-
rum regionibus fides ſancta prodierit, cùm priſcam conſuetudinem Sedis Apoſto-
licę fraternitas veſtra repetit: quid aliud quàm bona ſoboles ad ſinum matris Eccle-
ſiæ recurrit? Libenti ergo animo poſtulata concedimus, ne aut vobis quidquam de
debito honore ſubtrahere, aut præcellentiſſimi filij noſtri Childeberti Regis pe-
titionem contempſiſſe videamur. Sed iam nunc ſtudio maiori res indiget, vt cùm
honor creſcit, etiam ſolicitudo proficiat, & erga ceterorum cuſtodiam vigilantia
excreſcat, vitæ quoque merita ſubiectis in exemplum veniant, & numquam ſua
per ſuſcepti honoris gratiam, ſed lucra cœleſtis patriæ veſtra fraternitas exquirat.
Noſtis enim quid beatus Apoſtolus gemens dicat: *Omnes enim quæ ſua ſunt, quæ-
runt, non quæ ſunt Chriſti Ieſu.* Quibuſdam namque narrantibus agnoui, quòd
in Galliarum vel Germaniæ partibus nullus ad ſacrum ordinem ſine commodi
datione perueniat. Quod ſi ita eſt, flens dico, gemens denuncio, quia cùm Sacer-
dotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu ſtare non poterit. Scimus quippe
ex Euangelio quid Redemptor noſter per ſemetipſum fecerit, quia ingreſſus
templum, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas enim ven- B
dere, eſt de Spiritu ſancto, quem Deus omnipotens conſubſtantialem ſibi
per impoſitionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipe-
re. Ex quo, vt prædixi, malo iam innuitur quid ſequatur. Quia qui in templo Dei
columbas vendere præſumpſerunt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt. qui
videlicet error in ſubditis cum augmento propagatur. Nam ipſe quoque, qui pre-
tio ad ſacrum ordinem perducitur, iam in ipſa prouectus ſui radice vitiatus pa-
ratior eſt aliis venundare quod emit. Et vbi eſt quod ſcriptum eſt: *Gratis accepi-
ſtis, gratis date*? Et cùm prima Simoniaca hæreſis ſit contra ſanctam Eccleſiam exor-
ta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum pretio ordinat,
prouehendo agit, vt hæreticus fiat? Alia quoque nobis res eſt valde deteſtabilis
nunciata, quòd quidam ex laico habitu per appetitum gloriæ temporalis de-
functis Epiſcopis tonſurantur, & fiunt ſubito Sacerdotes. Qua in re iam notum
eſt, qualis ad Sacerdotium venit, qui repente de laico habitu ad ſacrum tranſit
ducatum. Et qui miles numquam extitit, dux religioſorum fieri non pertimeſ-
cit. Quam iſte prædicationem habiturus eſt, qui fortaſſe nunquam audiuit alie-
nam? Aut quando aliena mala corrigat, qui necdum ſua fleuit? Et cùm ad ſacros
ordines Paulus Apoſtolus neophytum venire prohibeat, ſciendum nobis eſt, quia
ſicut neophytus tunc vocabatur, qui adhuc nouiter erat eruditione plantatus in
fide: ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc nouus eſt in conuerſatio-
ne. Scimus autem, quòd ædificati parietes non priùs tignorum pondus accipiunt, C
niſi nouitatis ſuæ humore ſiccentur, ne ſi ante pondera quàm ſolidantur acci-
piant, cunctam ſimul fabricam ad terram deponant. Et cùm ad ædificium arbuſta
ſuccidimus, vt priùs viriditatis humor exſiccari debeat, expectamus: ne ſi eis adhuc
recentibus fabricæ pondus imponitur, ex ipſa nouitate curuentur, & confracta ci-
tius corruant, quæ immaturè in altum leuata videbantur. Cur ergo hoc non ſubti-
liter in hominibus cuſtoditur, quod in lignis quoque ac lapidibus tanta conſidera-
tione perpenditur? Qua de re neceſſe eſt, vt veſtra fraternitas præcellentiſſimum
filium noſtrum CHILDEBERTVM Regem admonere ſtudeat, vt huius pec-
cati maculam Regno ſuo funditus repellat: quatenus omnipotens Deus tanto illi
apud ſe maiora retribuat, quanto eum conſpicit & amare quod ipſe diligit, &
vitare quod odit. Itaque fraternitati veſtræ vices noſtras in Eccleſiis, quæ ſub
Regno ſunt præcellentiſſimi filij noſtri Childeberti, iuxta antiquum morem Deo
auctore committimus. Singulis ſiquidem metropolitis ſecũdum priſcam conſuetu-
dinem proprio honore ſeruato, pallium quoque tranſmiſimus, quo fraternitas tua
intra Eccleſiam ad ſola Miſſarum ſolemnia vtatur. Sicubi autem longiùs Epiſco-
porum quiſquam pergere fortè voluerit, ſine tuæ ſanctitatis auctoritate ei ad loca
alia tranſire non liceat. Si qua verò inquiſitio de fide, vel fortaſſe aliarum rerum

A inter Epiſcopos cauſa emerſerit, quæ diſcerni difficiliùs poſſit, collectis duodecim Epiſcopis ventiletur atque decidatur. Si autem decidi nequiuerit, diſcuſſa veritate ad noſtrum iudicium referatur. Omnipotens autem Deus ſua vos protectione cuſtodiat, honorémque perceptum vos in moribus ſeruare concedat. Dat. die VI. Iunij. Indict. XIII.

EPISTOLA III.

GREGORIVS VNIVERSIS EPISCOPIS GALLIARVM, qui ſub Regno Childeberti ſunt.

De Virgilio eis prælato, vices Sedis Apoſtolicæ gerat, & de Synodo.

AD hoc diſpenſationis diuinæ prouiſio gradus diuerſos & ordines conſtituit eſſe diſtinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordiæ fieret ex diuerſitate contextio, & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neque enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. Quia verò quæque creatura in vna eadémque qualitate gu- Epiſt. LII.
B bernari, vel viuere non poteſt, cœleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſunt Angeli, & ſunt Archangeli: liquet, quòd non ſunt æquales, ſed in poteſtate & ordine, ſicut noſtis, differt alter ab altero. Si ergo inter hos, qui ſine peccato ſunt, iſta conſtat eſſe diſtinctio: quis hominum abnuat hoc ſe libenter diſpoſitioni ſubmittere, cui nouit etiam Angelos obedire? Hinc etenim pax & charitas mutua ſe vice complectuntur, & manet firma concordiæ in alterna, & Deo placita dilectione ſinceritas. Quia igitur vnumquodque tunc ſalubriter completur officium, cùm fuerit vnus ad quem poſſit recurri Præpoſitus: idcirco opportunum eſſe perſpeximus, in Eccleſiis, quæ ſub Regno præcellentiſſimi filij noſtri Childeberti Regis ſunt, ſecundum antiquam conſuetudinem fratri noſtro Virgilio Arelatenſis ciuitatis Epiſcopo vices noſtras tribuere: quatenus & Catholicæ fidei integritas, id eſt, ſanctorum quatuor Synodorum, Deo protegente, ſollicita deuotione ſeruetur: & ſi inter fratres, conſacerdotéſque noſtros aliqua euenerit forte contentio, auctoritatis ſuæ vigore, vicibus nempe Sedis Apoſtolicæ functus diſcreta moderatione compeſcat. Cui etiam iniunximus, vt ſi quarumdam cauſarum tale fuerit certamen exortum, in quo aliorum præſentia opus ſit, congregatis ſibi in numero competenti fratribus & Coepiſcopis noſtris, ſalubriter hoc ſeruata æquitate diſcutiat, & canonica integritate definiat. Si quam verò
C contentionem, quod longè faciat diuina potentia, de fidei cauſa euenire contigerit, aut negotium emerſerit, cuius vehemens ſit fortaſſe dubietas, & pro ſui magnitudine iudicio Sedis Apoſtolicæ indigeat: examinata diligentiùs veritate, relatione ſua ad noſtram ſtudeat perducere notionem: quatenus à nobis valeat congrua ſine dubio ſententia terminari. Et quoniam neceſſe eſt vt ad eum, cui noſtras vices iniunximus, quotiens oportere perſpexerit, pro facienda collatione aptis debeant Epiſcopi temporibus conuenire: hortamur vt nullus mandatis eius inobediens eſſe præſumat, nec communi congregationi intereſſe poſtponat, niſi corporis infirmitas quempiam fortaſſe vetuerit, aut cuiuſdam eum cauſæ iuſta excuſatio minimè venire permiſerit. Hi tamen qui prohibente aliqua neceſſitate nequeunt in Synodum conuenire, loco ſuo Presbyterum aut Diaconum dirigant: quatenus quæ à noſtro Vicario, Deo auxiliante, fuerint definita, ad eum qui abſens eſt, per ipſum quem miſerit fida relatione perueniant, vt inconcuſſa firmitate ſeruentur, & nullius ea quæ conſtituerit, audeat occaſionis excuſatio violare. Hoc etiam vos pariter præuidimus admonendos, vt nullus veſtrum ad longinquiora loca ſine præfati fratris, & Coepiſcopi noſtri Virgilij auctoritate tentet aliquo modo proficiſci: ſcientes, quia & prædeceſſorum noſtrorum, qui vices ſuas eius prædeceſſoribus commiſerunt, ſic proculdubio mandata definiunt. Hortamur præterea, vt de officio ſuo ſit quiſque veſtrûm ſollicitus, vt qui promiſſam cupit mercedem paſtionis accipere,

commiſſum ſibi gregem ſolicitudine, & oratione cuſtodiat, ne lupus inſidians o- A
ues creditas inuadendo dilaniet, & ſit in retributione pœna pro munere. Optamus igitur fratres chariſſimi, & totis omnipotentem Dominum precibus exoramus, vt dilectionem veſtram in amoris ſui conſtantia faciat magis magiſque ferueſcere, atque in pace Eccleſiæ manere, & in vna vos concedat magnopere retineri concordia. Nunciatum verò nobis eſt, quòd per Simoniacam hæreſim ad ſacros quidam ordines adducantur, & hoc ſupra ſcripto fratri & Coepiſcopo noſtro Virgilio per omnia prohibendum mandauimus. Quod vt veſtra fraternitas recognoſcat, & ſtudioſè cuſtodiat, & ipſa coram vobis eſt Epiſtola relegenda. Dat. die XI. menſis Augusti, Indict. XIII.

EPISTOLA IV.

GREGORIVS CHILDEBERTO REGI FRANCORVM.

Ne laici ſtatim ad Epiſcopatum eligantur, & ne precio dignitates Eccleſiæ conferantur, de aliiſque quàm plurimis in Regno eius emendandis.

Epiſt. LIII. LÆTOS nos excellentiæ veſtræ vehemẽter fecit Epiſtola, quæ pia vos affectione de honore & reuerentia Sacerdotali teſtatur eſſe ſollicitos. Hinc etenim cunctis oſtenditis fideles Dei vos eſſe cultores, dum Sacerdotes ipſius grata ac debita veneratione diligitis, & Chriſtiana deuotione quidquid ad eorum augmẽtum pertinet, agere feſtinatis. Vnde & gratanter ea, quæ ſcripſiſtis accepimus, & quæ B voluiſtis animo libenti conceſſimus: atque ideo fratri noſtro Virgilio Arelatenſis ciuitatis Epiſcopo, vices noſtras iuxta antiquum morem, & excellentiæ veſtræ deſiderium, Deo fauente cõmiſimus: cui etiam & pallij vſum, ſicut priſca habuit conſuetudo, conceſſimus. Sed quia aliqua ad nos perlata ſunt, quæ & omnipotentem Deum nimis offendunt, & quamplurimum Sacerdotij honorem, reuerentiámque confundunt, quæſumus, vt poteſtatis veſtræ annuente cenſura, modis omnibus emendentur: ne dum laudandæ deuotioni veſtræ res temerariæ ac peruerſę repugnant: aliorum quod abſit, culpa aut Regnum veſtrum grauetur, aut anima. Peruenit autem ad nos, obeuntibus Epiſcopis quoſdam ex laicis tõſurari, atque ad Epiſcopatum præcipiti ſaltu conſcendere. Et qui diſcipulus non fuit, inconſiderata ambitione magiſter efficitur. Et quoniam non poſſit dicere, non didicit, Sacerdotium tantũmodo gerit in nomine. nam laicus in ſermone priſtino perſeuerat, & opere. Quomodo ergo pro aliorum peccatis interceſſurus eſt, qui ſua primitus non defleuit? Talis enim paſtor non munit gregem, ſed decipit: quia dum cõtradicente verecundia non poteſt aliis hoc quod ipſe non facit ſuadere, quid eſt aliud niſi vt plebs Dominica prædonibus populanda remaneat, & inde ſumat interitũ, vnde ſalutiferæ protectionis magnum debuit habere ſubſidium? Quod quàm prauum ſit, quámve peruerſum, ex ſua quoque ordinatione excellẽtię veſtrę celſitudo perpendat. Certum namq; eſt, non vos ante exercitui Ducem præponere, niſi vobis C labor eius fideſque probata conſtiterit, niſi eum anteactæ vitæ virtus, & ſolicitudo aptum eſſe monſtrauerit. Si verò non aliis, niſi huiuſmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux eſſe debeat animarum ex iſtius rei conſideratione ſeu comparatione benè colligitur. Sed verecundum nobis eſt, & dicere pudet, quia ducatum ſibi Sacerdotes arripiunt, qui exordium religioſæ militiæ non viderũt. Simul autem & illud valde execrandum nobis eſt nunciatum, quòd ſacri ordines per Simoniacam hæreſim, id eſt, accepto præmio conferuntur. Et quia peſtiferum nimis eſt, & ſanctæ Eccleſiæ vniuerſali contrarium, in ſacrum quempiam ordinem, non meritis, ſed pretio collocari: Hortamur, vt tam deſtabile facinus de Regno ſuo excellentia veſtra prohiberi præcipiat. Nam ipſe ſe ad hoc officium oſtẽdit prorſus indignũ, qui donum Dei pecunia mercari non metuit, & cõmodis præſumit appetere, quod habere per gratiã non meretur. Hæc igitur, præcellentiſſime fili, idcirco admoneo, quia animam veſtrã ſaluari deſidero. Quę etiam dudum ſcribere volui, ſi voluntatẽ meam innumeræ occupationes minimè præpediſſent. At poſtquã ſe cõgruũ reſcribẽdi tẽpus ingeſſit, quod facere me oportuit, non omiſi. Salutãtes itaque excellentiã veſtrã, paternæ charitatis affectu petimus, vt cuncta quæ ſupra ſcripto fratri, & Coepiſcopo noſtro fieri, ſeruariq; mãdauimus, fauoris veſtri præſidio compleantur, ne cuiuſquam ea aliquo modo elatione aut ſuperbia cõuelli permittatis.

A Sed ſicut per prædeceſſores eius ſingulos ſub glorioſi patris veſtri regno ſeruata ſunt, ita quoque auxilio noſtro ſolicita omnino deuotione ſeruentur. Oportet ergo, vt hoc nobis vicarie rependatur, & ſicut nos veſtram implere non diſtulimus voluntatem, ita & vos propter Deum, & B. Petrum Apoſtolorum Principem noſtra faciatis in omnibus ſeruari ſtatuta: quatenus excellentiæ veſtræ laudabilis, & Deo placita ſe circumquaque tendat opinio. Dat. die XII. Menſis Auguſti, Indict. XIII.

EPISTOLA V.

GREGORIVS BRVNICHILDI REGINÆ FRANCORVM,

Candidum Presbyterum Rectorem patrimonij, quod erat in Gallia, commendat. Epiſt. v.

EXCELLENTIÆ veſtræ prædicandam ac Deo placitam bonitatem, & gubernacula Regni teſtantur, & educatio filij manifeſtat. Cui non ſolùm incolumem rerum temporalium gloriam prouida ſolicitudine conſeruaſtis, verùm etiam æternæ vitæ præmia prouidiſtis, dum mentem ipſius in radice veræ fidei materna, vt decuit, & laudabili inſtitutione plantaſtis. Vnde non immerito
B contigit, vt cuncta gentium regna præcelleret: quippe qui earumdem gentium creatorem & purè colit, & veraciter confitetur. Sed vt laudabilius in eo fides cum operibus eniteſcat, adhortationis veſtræ eum verba ſuccendant: quatenus ſicut ſublimem illum inter homines potentia regalis oſtendit, ita ante Deum magnum faciat pietas actionis. Quia verò multarum rerum experimenta nos admonent de excellentiæ veſtræ Chriſtianitate confidere: idcirco paterno ſalutantes affectu, quæſumus, vt propter amorem beati Petri Apoſtolorum Principis, quem toto vos ſcimus corde diligere, dilectiſſimum filium noſtrum Candidum Preſbyterum præſentium portitorem, vna cum patrimoniolo, ad cuius eum gubernationem tranſmiſimus, auxilij veſtri patrocinio foueatis: quatenus poteſtatis veſtræ gratia roboratus, patrimoniolum, quod pauperum conſtat expenſis proficere, & ſalubriter regere, & ſi qua exinde ablata ſunt, veſtro fultus auxilio diligenter inquirere, & Deo propitio in priſtinum poſſit reformare ſtatum. Ad ipſius verò patrimonioli regimen proprius Eccleſiæ homo tranſmiſſus eſt. Excellentia ergo veſtra ita ſe libenter in his quæ poſcimus dignetur impendere, vt beatus Petrus Apoſtolorum Princeps, cui à Domino Ieſu Chriſto ligandi, ac ſoluendi data eſt poteſtas, & hic excellentiam veſtram in ſobolé gaudere concedat, & poſt multorum annorum curricula à malis omnibus abſolutam, ante conſpectum æterni faciat iudicis inueniri.

EPISTOLA VI.

C

GREGORIVS CHILDEBERTO REGI FRANCORVM.

Illum ob fidei Catholicæ pietatem laudat, & Candidum Presbyterum commendat.

QVANTO ceteros homines Regia dignitas antecedit, tanto ceterárum gentium Regna Regni veſtri profecto culmen excellit. Eſſe autem Regem, quia ſunt & alij, non mirum eſt: ſed eſſe Catholicum, quod alij non merentur, hoc ſatis eſt. Sicut enim magnæ lampadis ſplendor in terræ noctis obſcuritáte, luminis ſui claritate fulgeſcit: ita fidei veſtræ claritas inter aliarum gentium obſcuram perfidiam rutilat ac coruſcat. Quidquid autem Reges ſe ceteri gloriantur habere, habetis. Sed ipſi in hac re vehementiùs ſuperantur, quoniam hoc principale bonum non habent, quod habetis. Vt ergo ſicut fide, ita & actione vincatur, benignam ſe excellentia veſtra ſuis ſubiectis ſemper exhibeat. Et ſi quæ ſunt quæ eius animum offendere valeant, ea indiſcuſſa non ſinat. Tunc enim verè Regi regum, id eſt, omnipotenti Domino ampliùs placebit, ſi poteſtatem ſuam reſtringens minus ſibi crediderit licere quàm poteſt. Quia igitur ſinceritatem fidei & mente ſeruatis & opere, beati Petri Apoſtolorum Principis Epiſt. vi.

amore, qui in vobis eſt, euidenter oſtendit, cuius res, Chriſtianæ Religionis intuitu, ſub veſtri culminis poteſtate bene hactenus gubernatæ, & conſeruatæ ſunt. A Sed quoniam Dinamius Patricius, qui ex noſtra commendatione rebus ipſis ſolicitudinem impendebat, eas modò gubernare, vt cognouimus, non poteſt: ne patrimoniolum ibidem conſtitutum faciente negligentia deperiret, idcirco præſentium portitorem dilectiſſimum filium noſtrum Candidum Preſbyterum ad id gubernandum tranſmiſimus, quem excellentiæ veſtræ, præmiſſo paterna charitate ſalutationis alloquio, in omnibus commendamus: petentes vt ſi aliquod illic fortaſſe præiudicium factum eſt, aut res eiuſdem patrimonioli ab aliquo detinentur, poteſtatis veſtræ iuſtitia corrigatur, & iuri priſtino quæ ablata ſunt reformentur: quatenus ſicut fides veſtra, ita & æquitas omnibus, quod eſt valdeglorioſum atque laudabile, gentibus eniteſcat. Claues præterea S. Petri, in quibus de vinculis catenarum eius incluſum eſt, excellentiæ veſtræ direximus, quæ collo ſuſpenſæ à malis vos omnibus tueantur.

EPISTOLA VII.

GREGORIVS CANDIDO PRESBYTERO EVNTI ad Patrimonium Galliæ.

B

Patrimonium ſancti Petri commendat in Gallia, ex quo pueros Anglos emat, & veſtimenta pauperum.

Epiſt. 2. PERGENS auxiliante Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto ad patrimonium, quod eſt in Galliis, gubernandum, volumus vt dilectio tua ex ſolidis quos acceperit, veſtimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui ſunt ab annis decem & ſeptem vel decem & octo, vt in Monaſteriis dati Deo proficiant, comparet, quatenus ſolidi Galliarum, qui in terra noſtra expendi non poſſunt, apud locum proprium vtiliter expendantur. Si quid verò de pecuniis reddituum quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris: ex his quoque veſtimenta pauperum comparare te volumus: vel, ſicut præfati ſumus, pueros qui in omnipotentis Dei ſeruitio proficiant. Sed quia Pagani ſunt qui illic inueniri poſſunt: volo, vt cum eis Preſbyter tranſmittatur, ne quid ægritudinis contingat in via, vt quos morituros conſpexerit, debeat baptizare. Ita igitur tua dilectio faciat, vt hæc diligenter implere feſtinet.

EPISTOLA VIII.

GREGORIVS PALLADIO EPISCOPO DE SANTONIBVS. C

De reliquiis Apoſtolorum Petri & Pauli ſuſcipiendis.

Epiſt. 2. VENIENS lator præſentium Leuparicus Preſbyter veſter inſinuauit nobis fraternitatem veſtram Eccleſiam in honore beati Petri & Pauli Apoſtolorum, nec non Laurentij atque Pancratij Martyrum conſtruxiſſe, atque illic tredecim altaria collocaſſe, ex quibus quatuor nec dum dedicata comperimus remanſiſſe, ob hoc quòd ſupra ſcriptorum ſanctorum reliquias illic collocare Deo annuente diſponitis. Et quia reliquias ſanctorum Petri & Pauli, nec non Laurentij, atque Pancratij Martyrum cum veneratione præbuimus: hortamur, vt eas cum reuerentia ſuſcipere & collocare, auxiliante Domino, debeatis: prouiſuri ante omnia, vt ſeruientibus ibidem non debeant alimoniarum deeſſe ſuffragia.

A

EPISTOLA IX.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

De reliquiis Apoſtolorum Petri & Pauli collocandis.

EPISTOLARVM veſtrarum ſeries, quæ religioſum animum, & piæ mentis ſtudium continebat, non ſolùm voluntatis veſtræ fecit nos laudare propoſitum, ſed etiam libenter inuitauit poſtulata concedere. Nec enim nos negare decuit, quod Christiana deuotio, & recti cordis deſiderium flagitabat: præſertim dum illa poſtulari, & tota amplecti mente cognouimus, quæ & credentium fidem valde protegere,& animarum ſalutem operari nihilominus potuerunt ac ſeruare. Atque ideo congruo honore veſtram excellentiam ſalutantes, indicamus latori præſentium Leupatico, quem vos eſſe Preſbyterum ſcripſiſtis, per quem eloquia veſtrarum ſuſcepimus litterarum, reliquias nos beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, iuxta excellentiæ veſtræ petitionem cum ea veneratione, qua dignum eſt, præbuiſſe. Sed vt in vobis magis magiſque laudabilis, & religioſa poſſit clarere deuotio, prouidendum vobis eſt, vt ſanctorum beneficia cum reuerentia B & debito honore conātur, & ſeruientes nullis ibidem oneribus, nulliſque moleſtiis affligantur: ne forſitan neceſſitate exterius imminente in Dei ſeruitio inutiles ſegnéſque reddantur, & iniuriam, quod abſit, neglectúmque beneficia Sanctorum collocata ſuſtineant. Quieti ergo eorum excellentia veſtra proſpiciat: quatenus dum veſtro beneficio liberi & ab omni fuerint inquietudine cuſtoditi, & illi Deo noſtro ſecura mente laudes exoluant, & vobis in æterna vita merces accreſcat. Epiſt. 12.

EPISTOLA X.

GREGORIVS PALLADIO EPISCOPO DE SANTONIBVS, Pelagio de Turonis, & Sereno de Maſſilia, Epiſcopis Galliarum aparibus.

Commendat Auguſtinum quem in Angliam miſerat.

LICET apud Sacerdotes habentes Deo placitam charitatem, religioſi viri nullius commendationis indigeant: quia tamen aptum ſcribendi tempus ingeſſit fraternitati veſtræ noſtra mittere ſcripta curauimus, inſinuantes latorem præ- C ſentium Auguſtinum ſeruum Dei, de cuius certi ſumus ſtudio, cum aliis ſeruis Dei illuc nos pro vtilitate animarum, auxiliante Domino, direxiſſe. Quem neceſſe eſt, vt ſacerdotali ſtudio ſanctitas veſtra adiuuare, & ſua ei ſolatia præbere feſtinet. Cui etiam vt promptiores ad ſuffragandum poſſitis exiſtere, cauſam vobis iniunximus ſubtiliter indicare, ſcientes quòd ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad ſolatiandum, quia res exigit, commodetis. Candidum præterea Preſbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimoniali Eccleſiæ noſtræ tranſmiſimus, charitati veſtræ in omnibus commendamus. Epiſt. 11.

EPISTOLA XI.

GREGORIVS VIRGILIO EPISCOPO ARELATENSI, Metropolitano Galliæ.

Auguſtinum commendat, quem in Angliam propagandi Euangelij causâ tranſmiſerat.

QVAMVIS fraternitatem veſtram bonis eſſe intentam operibus, & ſponte ſe exhibere in cauſis Deo placitis confidamus: veruntamen vtile eſſe fraterna vos alloqui charitate credidimus, vt ſolatia, quæ vos vltra decet impendere, noſtris quoque prouocati Epiſtolis augeatis. Atque ideo indicamus ſanctitati veſtræ, Auguſtinum ſeruum Dei præſentium portitorem, cuius zelus & ſtudium Epiſt. 111.

bene eſt nobis cognitum, cum aliis ſeruis Dei pro animarum nos illuc compendio A
tranſmiſiſſe. ſicut ipſe vobis coram poſitus poterit indicare. In qua re oratione vos eum & auxiliis adiuuare neceſſe eſt, atque vbi opus exegerit, ſolatiorum veſtrorum ei præbere ſuffragia, & paterna ac ſacerdotali illum conſolatione, ſicut conuenit, refouere: quatenus dum ſanctitatis veſtræ fuerit ſolamina conſecutus, ſi quid Deo noſtro lucrifacere, ſicut optamus, valuerit, & vos poſſitis pariter mercedem acquirere, qui ad bona opera ſuffragij veſtri deuotè copiam miniſtratis. Candidum autem Preſbyterum, communem filium, & patrimoniolum Eccleſiæ noſtræ fraternitas veſtra, quippe vt vnanimis nobis, ſtudeat habere commendatum, vt aliquid inde pauperum alimoniis ſanctitate veſtra valeat adiuuante proficere. Quia igitur patrimoniolum ipſum per annos plurimos prædeceſſor veſter tenuit, & collectas apud ſe penſiones ſeruauit: fraternitas veſtra cuius ſint res, vel cui erogentur conſideret, atque eas animæ ſuæ reſpectu ſupra dicto filio noſtro Candido Preſbytero nobis reſtituat dirigendas. Nam valde eſt execrabile, vt quod à Regibus gentium ſeruatum eſt, ab Epiſcopis dicatur ablatum.

EPISTOLA XII.

GREGORIVS PROTASIO EPISCOPO DE AQVIS GALLIÆ. B

Vt Virgilio Epiſcopo Arelatenſi de penſionibus Eccleſiæ inſinuet.

Epiſt. LV. QVANTVS in vobis beati Petri Apoſtolorum Principis amor excellat, non ſolùm officij veſtri prærogatiua, ſed etiam deuotio, quam circa vtilitates Eccleſiæ ipſius geritis, patefecit. Quæ quia Auguſtino ſeruo Dei præſentium latore cognouimus referente, de affectu, & veritatis ſtudio, quod in vobis eſt, valde gaudemus, & gratias agimus: quia etſi corpore abſentes, mente tamen & animo nobiſcum vos eſſe monſtratis, quippe erga quos charitatem fraternam, vt conuenit, exhibetis. Vt igitur bona, quæ de vobis prædicauit opinio, rerum poſſit veritas confirmare, Virgilio fratri & coepiſcopo noſtro dicite, vt penſiones, quas prædeceſſor eius per annos plurimos de patrimoniolo noſtro percepit, & apud ſe retinuit, ad nos, quia pauperum res ſunt, ſtudeat deſtinare. Qui ſi fortè aliquo ſe modo, quod non credimus, excuſare voluerit: vos, qui veritatem ipſam ſubtiliùs noſtis, reuera qui in Eccleſia ipſa tunc temporis curam vice domini gerebatis, qualiter ſe habeat cauſa diſſerite, & ne res ſancti Petri & pauperum eius apud ſe retinere debeat, imminete. Sed etſi fortaſſe hominibus noſtris neceſſarium fuerit, veſtrum in cauſa teſtimonium non negate, vt tam pro veritatis quàm pro voluntatis veſtræ deuotione beatus Petrus Apoſtolus, cuius amore hæc facitis, ſua vobis C
& hìc & in futura vita interceſſione reſpondeat. Candidum Preſbyterum communem filium, cui patrimoniolum ipſum commiſimus, ſanctitati veſtræ magnopere commendamus.

EPISTOLA XIII.

GREGORIVS STEPHANO ABBATI DE MONASTERIO Quirillino Galliæ.

Vt ſolicitus ſit circa congregationem ſibi commiſſam.

Epiſt. LVI. LÆTOS nos relatio Auguſtini ſerui Dei præſentium portitoris effecit, quòd dilectionem tuam, vt oportet, vigilantem eſſe narrauit: denique & Preſbyteros & Diaconos, cunctámque congregationem vnanimes viuere, ac concordes affirmat. Et quoniam præpoſitorum bonitas ſubiectorum ſalubris eſt regula, omnipotentem Dominum deprecamur, vt in bonis te ſemper operibus gratia ſuæ pietatis accendat, & commiſſos tibi ab omni diabolicæ fraudis tentatione cuſtodiat, & tecum cum charitate, & placita ſibi viuere conuerſatione concedat. Quia verò humani generis inimicus inſidiari noſtris actibus non quieſcit, ſed aſſidua calliditate hoc nititur, vt Deo ſeruientes animas in qualibet parte decipiat: ideo,

A dilectiſſime fili hortamur, vt ſolicitudinem tuam vigilanter exerceas, & ita commiſſos tibi oratione & cura prouidenti cuſtodias, vt lupus circumiens nullam dilaniandi occaſionem inueniat: quatenus dum Deo noſtro incolumes quorum ſuſcepiſti curam reddideris, & prœmia labori tuo gratia ſua rependat, & ſibi æternæ vitæ deſideria multiplicet. Cocleares verò & circulos quos direxiſti, ſuſcepimus, & charitati tuæ gratias agimus, quia qualiter pauperes diligas oſtendiſti, qui ad vſus eorum quæ ſunt neceſſaria tranſmiſiſti.

EPISTOLA XIV.

GREGORIVS ARIGIO PATRICIO DE GALLIIS,

Auguſtinum & Candidum Presbyterum commendat.

QVANTA in vobis bonitas, quantáque manſuetudo cum Chriſto placita charitate reſplendeat, latore præſentium Auguſtino ſeruo Dei referente comperimus: atque omnipotenti Deo gratias agimus, qui hæc vobis pietatis ſuæ dona conceſſit, per quæ inter homines valde laudabiles, & ante conſpectum ipſius, quod eſt veraciter vtile, glorioſi poſſitis exiſtere. Oramus ergo omnipotentem B Dominum, vt hæc in vobis quæ conceſſit dona multiplicet, & ſua vos cum omnibus veſtris protectione cuſtodiat, & ita actionem gloriæ veſtrę in hoc ſeculo diſponat, vt & hîc vobis, & in futura, quod magis optandum eſt, vita proficiat. Salutantes itaque gloriam veſtram paterna dulcedine petimus, vt lator pręſentium, & ſerui Dei qui cum eo ſunt, veſtra in quibus neceſſe fuerit ſolatia conſequantur: quatenus dum veſtrum fauorem inuenerint, iniuncta ſibi melius, adiuuante Domino, valeant adimplere. Pręterea filium noſtrum Candidum Presbyterum, quem ad gubernationem patrimonioli Eccleſiæ noſtræ, quod illic eſt, tranſmiſimus, vobis per omnia commendamus, confidentes à Deo noſtro vos mercedis vicem recipere, ſi rebus pauperum ſolatia ſua gloria veſtra deuota mente præſtiterit. Epiſt. LVII.

EPISTOLA XV.

GREGORIVS THEODORICO ET THEODEBERTO REGIBVS Francorum aparibus.

De Auguſtino ſeruo Dei ad gentem Anglorum miſſo.

POSTQVAM Deus omnipotens Regnum veſtrum fidei rectitudine decorauit, & integritate Chriſtianæ religionis inter gentes alias fecit eſſe conſpicuum, magnam de vobis materiam præſumendi concepimus, quòd ſubiectos veſtros ad eam conuerti fidem per omnia cupiatis, in qua eorum nempe Reges eſtis C & domini. Atque ideo peruenit ad nos, Anglorum gentem ad fidem Chriſtianam Deo miſerante deſideranter velle conuerti, ſed Sacerdotes veſtros è vicino negligere, & deſideria eorum ceſſare ſua adhortatione ſuccendere. Ob hoc igitur Auguſtinum ſeruum Dei præſentium portitorem, cuius zelus & ſtudium benè nobis eſt cognitum cum aliis ſeruis Dei illuc præuidimus dirigendum. Quibus etiam iniunximus, vt aliquos ſecum è vicino debeant Presbyteros ducere, cum quibus eorum poſſint mentes agnoſcere, & voluntates admonitione ſua, quantum Deus donauerit, adiuuare. In qua re vt efficaces valeant atque idonei apparere, excellentiam veſtram paterna ſalutantes charitate quæſumus, vt hi quos direximus fauoris veſtri inuenire gratiam mereantur. Et quia animarum cauſa eſt, veſtra eos poteſtas tueatur & adiuuet, vt Deus omnipotens, qui vos in cauſa ſua deuota mente, & toto ſtudio ſolatiari cognoſcit, cauſas veſtras ſua protectione diſponat, & poſt terrenam poteſtatem ad cœleſtia vos regna perducat. Præterea dilectiſſimum filium noſtrum Candidum Presbyterum, & patrimoniolum Eccleſiæ noſtræ, quod in illis partibus eſt conſtitutum, vt commendatum excellentia veſtra habere debeat poſtulamus: quatenus beatus Petrus Apoſtolorum Princeps ſua vobis interceſſione reſpondeat, qui mercedis intuitu, tuitionem in rebus pauperum eius impenditis. Epi. LVIII.

A

EPISTOLA XVI.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM,

De conuerſione Anglorum, & Auguſtino.

Epiſt. lix. EXCELLENTIÆ veſtræ Chriſtianitas ita vobis veraciter olim innotuit, vt de bonitate eius nullatenus dubitemus, ſed magis certum modis omnibus teneamus, quia in cauſa fidei deuotè & ſtudioſè concurrat, & religioſæ ſinceritatis ſuæ ſolatia copioſiſſimè ſubminiſtret. Ex qua re confidentes paterna charitate ſalutantes iudicamus ad vos perueniſſe Anglorum gentem, Deo annuente, velle fieri Chriſtianam: Sed Sacerdotes qui in vicino ſunt, paſtoralem erga eos ſolicitudinem non habere. Quorum ne animæ in æterna damnatione valeant deperire, curæ nobis fuit præſentium portitorem Auguſtinum ſeruum Dei, cuius zelus & ſtudium bene nobis eſt cognitum, cum aliis ſeruis Dei illuc dirigere, vt per eos potuiſſemus ipſorum voluntates addiſcere, & de eorum conuerſione vobis quoque annitentibus, in quantum eſt poſſibile, cogitare. Quibus etiam iniunximus, vt ad agenda hæc è vicino ſecum debeant Presbyteros ducere. Excellentia ergo veſtra, quæ proba in bonis conſueuit eſſe operibus, tam pro noſtra petitione, quàm etiam diuini timoris conſideratione, eum dignetur in omnibus habere commendatum, B atque ei tuitionis ſuæ gratiam vehementer impendat, & labori eius patrocinij ſui ferat auxilium: & vt pleniſſimè poſſit habere mercedem, ad ſuprаſcriptam Anglorum gentem ſua tuitione ſecurum ire prouideat: quatenus Deus noſter, qui in hoc ſeculo vos bonis ſibi placitis decorauit, hîc & in æterna requie cum ſuis vos Sanctis faciat gratulari. Præterea dilectum filium noſtrum Candidum Presbyterum, & patrimonium Eccleſiæ noſtræ, quod illic conſtitutum eſt, veſtræ Chriſtianitati commendantes, petimus vt tuitionis veſtræ gratiam in omnibus conſequatur.

EPISTOLA XVII.

GREGORIVS RESPECTÆ ABBATISSÆ de Gallis Maſſiliæ.

De priuilegiis Monaſterij ſui.

Lib. vi. Epiſt. xii. PIÆ poſtulatio voluntatis effectu debet proſequente compleri: quatenus & deuotionis ſinceritas laudabiliter eniteſcat, & vtilitas poſtulata viros indubitanter aſſumat. Proinde Monaſterio, quod in honorem ſancti Caſſiani eſt conſecratum, in quo præeſſe dinoſceris, iuxta petitionem filiorum noſtrorum Dinamij, atque Aureliani, qui id religioſa deuotione domui ſui iuris iniunctis vniiſſe C ædificiis comprobantur, hæc priuilegia præuidimus indulgeri: conſtituentes vt obeunte antedicti Monaſterij Abbatiſſa, non extranea, ſed quam congregatio ſibi de ſuis elegerit, ordinetur: quam tamen, ſi digna huic miniſterio iudicata fuerit, eiuſdem loci Epiſcopus ordinet. In rebus autem vel in diſpoſitione Monaſterij eiuſdem, nec Epiſcopum, neque Eccleſiaſticorum quempiam aliquam habere decernimus poteſtatem, ſed hæc ad ſolicitudinis tuæ, vel quæ poſt te in eodem loco fuerit Abbatiſſa, curam ſtatuimus per omnia pertinere. Die ſiquidem natalis vel dedicationis ſupradicti Monaſterij, Epiſcopo illic Miſſarum ſacra conueniat ſolemnia celebrare, à quo tamen ita eſt hoc officium exſoluendum, vt cathedra eius niſi prædictis diebus, dum illic Miſſarum ſolemnia celebrat, non ponatur. Quo diſcedente, ſimiliter etiam cathedra illius de eodem oratorio auferatur. Ceteris verò diebus, per Presbyterum, qui ab eodem Epiſcopo fuerit deputatus, Miſſarum officia peragantur. Præterea erga vitam actúſque ancillarum Dei ſiue Abbatiſſæ, quæ in ſupraſcripto fuerit Monaſterio conſtituta, Epiſcopo ſecundum Dei timorem, ſolicitudinem ſtatuimus adhibere, vt ſi aliquam de illic habitantibus exigente culpa oportuerit vltioni ſubmitti, ipſe iuxta ſacrorum Canonum vigorem modis omnibus debeat vindicare. His ergo à nobis ſtatutis atque conceſſis, ita te in congregationis depoſitione cuſtodiam ſtude ſolicitiorem enixiùs in

A omnibus exhibere, vt iniqui hoſtis malitia nihil ibi quod maculari poſſit inueniat. Hæc igitur omnia, quæ huius pagina præceptionis amplectitur, Monaſterio tuo in omnibus & ab omnibus in perpetuum ſeruari Chriſto protegente cenſemus: quatenus indultorum priuilegiorum beneficia in ſua ſemper inuiolabiliter firmitate permaneant.

EPISTOLA XVIII.

GREGORIVS DINAMIO ET AVRELIÆ PER FRANCIAM.

Vt ad meliora orationi ſemper intenti proficiant: & de Codice tranſmiſſo.

SCRIPTORVM veſtrorum pagina lectione percurſâ, magnam nobis ſtudio veſtro contulit indicato lætitiam, quia per hoc quod vos ſacræ lectionis pabula quærere, & ſupernæ patriæ deſiderare gaudia nunciauit, dilectionem veſtram religioſam conuerſationem non ſolùm amare nomine, ſed etiam tenere vita monſtrauit. Et quoniam deſiderata vos adepturos eſſe confidimus, vehementi vobis cor noſtrum exultatione congaudet. Nam quia huiuſmodi deſiderium gratia diuina non deſerat, ipſa nos veritas teſtimonio ſuæ vocis informat, dicens: *Omnis qui quærit, inuenit: qui petit, accipit, & pulſanti aperietur.* Hac itaque fulti B certitudine, de eiuſdem Redemptoris noſtri miſericordia nihil ambigere, ſed ſpe debemus indubitata præſumere. Nec enim muneris ſui largitate fruſtrabitur, ſed vires obtinendi prorſus indulget, qui velle conceſſit. Nam iam hoc ipſum deſideranter appetere, donum eſt. Quia tamen ita de gratia debemus ſuperna præſumere, vt non ſimus negligentes in oratione vel opere, voce item eiuſdem veritatis exprimitur: *Oportet ſemper orare. & non deficere.* Petamus igitur orando, quæramus legendo, pulſemus operando. Sit igitur mens vigilans, ſit vndique ſuſpecta, ſit vbique ſolicita, vt inſidiantis poſſit ſemper laqueos præcauere. Sed quia quanto hoſtis noſter cautum contra ſe vnumquemque cognoſcit, tanto corda ſibi reſiſtentium ſubtili molitur arte ſubuertere, omnipotentem Dominum aſſiduis lacrymis & deprecatione poſcamus, vt nos veneni eius non ſinat infectione corrumpi, ſed contra certamina, & latentes ſuggeſtiones quas ingerit, potentiæ ſuæ nos ſcuto circuntegat, in quo iacula illius illiſa frangantur, & cor noſtrum percuſſionis ipſius contactu non vulneretur, ſed gratiæ ſuæ dono eius nobis inſidias & intelligere donet, & vincere. Codicem verò quem dirigeremus, talem qui vos vt petiſtis inſtrueret, minimè paratum habuimus, ſed in ſubſequenti tranſmittemus.

Epiſt. XXXIII.

EPISTOLA XIX.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

C *De Pallio Siagrio Epiſcopo concedendo, & ſacris Ordinibus præmio non conferendis, & de ſchiſmaticis, & de idololatris corrigendis.*

QVANTA in omnipotentis Dei timorem excellentiæ veſtræ mens ſoliditate firmata ſit, inter alia bona quæ agitis, etiam in Sacerdotum eius laudabiliter dilectione monſtratis: & magna nobis fit de Chriſtianitate veſtra lætitia, quoniam quos venerantes vt famulos reuera Chriſti diligitis, augere honoribus ſtudetis. Decet enim vos, excellentiſſima filia, decet tales exiſtere, vt ſubiectæ poſſitis eſſe dominatori. In eo enim Regnum poteſtatis veſtræ & ſubiectis gentibus confirmatis, in quo timori omnipotentis Domini mentis colla ſubiicitis: & vnde voſmetipſas ſeruitio creatoris ſubiicitis, inde vobis veſtros ſubditos ad ſeruitium deuotiùs obligatis. Suſceptis itaque Epiſtolis veſtris, valde nobis excellentiæ veſtræ ſtudium placuiſſe ſignamus, atque fratri & coepiſcopo noſtro Siagrio pallium dirigere ſecundum poſtulationem veſtram voluimus. Propter quod & ſereniſſimi Domini Imperatoris, quantum nobis Diaconus noſter, qui apud eum reſponſa Eccleſię faciebat, innotuit, prona voluntas eſt, & concedi hoc omnino deſiderat, atque multa de prædicto fratre noſtro tam vobis quàm etiam aliis teſtificantibus ad nos bona perlata ſunt, maximè vitam eius Ioanne Regionario ad nos remeante

Lib. VII. Epiſt. V.

cognouimus. Et quod in fratre noſtro Auguſtino fecerit audientes, Redemptorem noſtrum benedicimus, quia cum ſacerdotis nomen etiam operibus implere ſentimus. Sed res plurimæ reſtiterunt, quæ nos hoc interim facere minimè permiſerunt. Primùm ſiquidem, quia is qui pallium ipſum venerat accepturus, ſchiſmaticorum tenetur errore implicitus. Deinde quòd non id ex veſtra petitione, ſed ex nobis tranſmiſſum voluiſtis intelligi. Extra hoc autem, quia nec is qui eo vti deſiderat, directa ad nos hoc ſibi largiri ſpeciali petitione popoſcerat, & tantam cauſam nullo modo præbere ſine eius poſtulatione debuimus, maximè quia & priſca conſuetudo obtinuit, vt honor pallij niſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat. Nos tamen ne veſtræ excellentiæ deſiderium ſub prætextu cuiuſdam excuſationis forſitan videremur velle differre, dilectiſſimo filio noſtro Candido Presbytero pallium præuidimus dirigendum, iniungentes ei vt vice noſtra congrua id debeat obſeruatione tribuere. Vnde neceſſe eſt, vt ex opere ſuo ſupra ſcriptus frater & coepiſcopus noſter Siagrius facta cum aliquantis ſuis Epiſcopis petitione hoc ſperare, atque eam hoc prædicto debeat dare Presbytero: quatenus dignè eiuſdem pallij vſum cum Dei gratia valeat adipiſci. Vt ergo hæc vobis cura ante oculos creatoris noſtri in fructu ſit, Chriſtianitatis veſtræ ſolicitudo diligenter inuigilet, & nullum qui ſub Regno veſtro eſt ad ſacrum ordinem, ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio perſonarum ſeu proximitatis iure patiatur accedere: ſed ille ad Epiſcopatus vel alterius ſacri ordinis officium eligatur, quem dignum & vita & mores oſtenderint: ne ſi, quod non optamus, honor venalis fuerit ſacerdotij, Simoniaca in illis partibus hęreſis, quę prima in Eccleſia prodiit, & Petri ſententia damnata eſt, conſurgat, & Regni veſtri, quod abſit, vires imminuat. Nam graue omnino & vltra quàm dici poteſt facinus eſt, Spiritum ſanctum, qui omnia redemit, venundari. Sed & hoc curæ vobis ſit, vt quia ſicut noſtis, neophytum egregius prædicator ad ſacerdotij regimen omnino vetat accedere, nullum ex laico patiamini Epiſcopum conſecrari. Nam qualis magiſter erit, qui diſcipulus non fuit? Aut quemadmodum Ducatum gregi Dominico præbeat, qui diſciplinæ paſtoris ſubditus antè non fuit? Si cuius ergo vita talis conſtiterit, vt ad hunc dignus ſit ordinem promoueri, prius miniſterio debet Eccleſiæ ſeruire, quatenus longo exercitationis vſu videat quod imitetur, & diſcat quod doceat: ne fortè onus regiminis conuerſionis nouitas non ferat, & ruinæ occaſio de prouectus immaturitate conſurgat. Qualiter autem ſe excellentia noſtra erga fratrem & coepiſcopum noſtrum Auguſtinum exhibuerit, quantamque illi ſibi Deo aſpirante charitatem impenderit, diuerſorum fidelium relatione cognouimus: pro qua gratias referentes, diuinæ potentiæ miſericordiam deprecamur, vt & hic vos ſua protectione cuſtodiat, & ſicut inter homines, ita quoque & poſt multorum annorum tempora in æterna faciat vita regnare. Præterea hos quos ab vnitate Eccleſiæ ſchiſmaticorum error diſſociat, ad vnitatem pro veſtra mercede ſtudeat reuocare concordia. Nam non ob aliud in ignorantiæ ſuæ hactenus cæcitate voluuntur, niſi vt Eccleſiaſticam fugiant diſciplinam, & peruersè habeant, vt voluerint, viuendi licentiam: quia nec quid defendant nec quid ſequantur intelligunt. Nos autem Chalcedonenſem Synodum, de qua illi ſibi peſtiferæ nebulas excuſationis aſſumunt, per omnia veneramur & ſequimur: & ſi quis de fide eius minuere aut addere aliquid pręſumpſerit, anathematizamus. Sed ita illos erroris labes imbibit, vt ignorantiæ ſuæ credentes vniuerſam Eccleſiam atque omnes quatuor Patriarchas non ratione, ſed malitioſa mente tantummodo refugiant, ita vt is qui ad nos à veſtra excellentia miſſus eſt, cum quęreretur à nobis cur ab vniuerſali Eccleſia ſeparatus exiſteret, ſe ignorare profeſſus ſit. Sed neque quid diceret, neque quid aliud audiret, valuit ſcire. Hoc quoque pariter hortamur, vt & ceteros ſubiectos veſtros ſub diſciplinæ debeatis moderatione reſtringere, vt idolis non immolent, cultores arborum non exiſtant, de animalium capitibus ſacrificia ſacrilega non exhibeant: quia peruenit ad nos quòd multi Chriſtianorum & ad Eccleſias occurrant, & quod dici nefas eſt, à culturis dæmonum non abſcedant. Quoniam verò omnino Deo noſtro hæc diſplicent, & diuiſas mentes non poſſidet, prouidete vt ab his debeant illicitis ſalubriter coerceri: ne quod abſit, non eis ad redemptionem, ſed ad pœnam ſacri fiat baptiſmatis ſacramentum. Si quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures vel aliis

prauis

A prauis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum correctione placare feſtinate: vt ſuper vos flagellum perfidarum gentium, quod, quantum videmus, ad multarum nationum vindictam excitatum eſt, non inducat: ne ſi, quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia ſceleratorum fuerit actione cõmota, belli peſtis interimat quos delinquẽtes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant. Neceſſe eſt ergo vt omni ſtudio & oratione aſſidua ad Redemptoris noſtri conuerti miſericordiam feſtinemus, vbi tutus omnibus locus eſt & magna ſecuritas. Nam illic quemquam ſolidè perſiſtentem nec periculum conterit, nec metus exagitat. Codicem verò, ſicut ſcripſiſtis, prædicto dilectiſſimo filio noſtro Candido Preſbytero vobis offerendum tranſmittimus: quia boni veſtri ſtudij eſſe participes feſtinamus. Omnipotens Deus ſua vos protectione cuſtodiat, atque à perfidis gentibus Regnum veſtrum ſui brachij extenſione defendat, vóſque poſt longa annorum curricula ad gaudia æterna perducat. Dat. menſe Octobr. Indictione prima.

EPISTOLA XX.

GREGORIVS SIAGRIO EPISCOPO AVGVSTODVNENSI.

B *De conuerſione gentis Anglorum, & Auguſtino Epiſcopo. De vſu pallij, & de loco & dignitate Eccleſiæ Auguſtodunenſis, & de Synodo.*

MAGISTRA bonorum omnium charitas, quæ nil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum, ita exercet corda & corroborat, vt nihil graue, nihil difficile exiſtimet, ſed fiat totum dulce quod agitur. Huius igitur cùm ſit proprium nutrire concordiam, ſeruare coniuncta, diſſociata coniungere, praua dirigere, & virtutes ceteras perfectionis ſuæ munimine ſolidare: quiſquis in eius radices ſe inſerit, nec à viriditate deficit, nec fructibus ineneſcit: quia humorem fœcunditatis opus efficax non amittit. Atque ideo multum tibi, dilectiſſime frater, condelector atque congaudeo, quòd ſic eadem charitate te præditum multorum teſtificatione comperio, vt & ipſe quæ ſacerdotis ſunt decenter exhibeas, & aliis te laudabiliter imitandum oſtendas. Quia igitur in prædicationis opere, quamdiu cogitans Anglorum genti per Auguſtinum quondam Monaſterij mei Præpoſitum, nunc fratrem & Coepiſcopum noſtrum impendere ſtudui, ita ſolicitum atque deuotum, adiutorémque in omnibus te, vt oportuit, fuiſſe cognouimus, vt magnum me ſibi fraternitas tua hac de re faceret debitorem: tantæ rei conſideratione commonitus, ne infructuoſus erga te viderer exiſtere, fraternitatis tuæ petitionem nulla pertuli ratione poſtponere. Proinde ſecundum poſtulationis tuæ deſiderium pallij te vſu, quod inter Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantum Miſſarum ſolemnia celebranda, Deo auctore, C præuidimus honorandum. Quod tamen ita tibi dandum eſſe decreuimus, ſi priùs per Synodi definitionem emendari promiſeris quæ corrigenda mandauimus: quia dignum profectò eſſe credimus, vt cum mentis grauitate qua Deo te propitio pollere didicimus, habitus quoque exterioris clarior in te cultus accreſceret: præſertim cùm te hunc non ad ſuperfluæ elationis pompam, ſed pro genio & honore tuæ arbitramur Eccleſiæ petiuiſſe. Cuius ne indumenti munificentiam nudam videamur quodammodo contuliſſe, hoc etiam pariter proſpeximus concedendum, vt metropolitæ ſuo per omnia loco & honore ſeruato, Eccleſia ciuitatis Auguſtodunæ, cui omnipotens Deus præeſſe te voluit, poſt Lugdunenſem Eccleſiam eſſe debeat, & hunc ſibi locum & ordinem ex noſtræ auctoritatis indulgentia vendicare. Ceteros verò Epiſcopos ſecundum ordinationis ſuæ tempus, ſiue ad conſidendum in Concilio, ſiue ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re ſua attendere loca decernimus, & ſuorum ſibi prærogatiuam ordinum vindicare: quia omnino rationis ordo nos admonet, vt cum vſu pallij aliqua ſimul, ſicut diximus, largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque ſolicitudinis debet accreſcere, vt cultui veſtium actionis quoque ornamenta conueniant: oportet vt enixius in cunctis ſe ſtudiis veſtra fra-

Epiſt. cxiv.

ternitas exerceat. Et circa ſubiectorum actus ſit cura vigilans, vt veſtrum illis A
exemplum, inſtructio & vita magiſtra ſit. Linguæ veſtræ exhortatione diſcant quod metuant, & doceantur quod diligant, vt dum talenta credita lucro multiplicata reddideris, in die retributionis audire ſis meritus: *Euge ſerue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Curam prætereà congregandæ Synodi, quam vobis, atque aliis fratribus noſtris pro illicitarum rerum prohibitione fiendam ſcripſimus, veſtræ ſpecialiter ſolicitudini noueritis incumbere. Vnde quia præcellentiſſimos filios noſtros Francorum Reges magnam vobis nouimus dilectionem impendere, omni vos ſtudio, omnique agere anniſu neceſſe eſt, vt quod de Synodo congreganda mandauimus, fraternitatis veſtræ vigilantia compleatur, atque omnia illic quæ pro animarum ſalute ſcripſimus cenſeantur: quatenus per hoc, & vos zelum veſtrum, & qualiter vobis illicita diſpliceant oſtendatis, & nos vtiliter prouidiſſe, qui veſtram ad hoc præ ceteris perſonam eligimus, videamur.

EPISTOLA XXI.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

De laicis ad Epiſcopatum non adhibendis. De ſimoniaca hæreſi. De Synodo. De Iudæis Christiana mancipia poſſidentibus. B

Epiſt.cxv. POSTQVAM excellentiæ veſtræ ſolicitudo Regia eſt vbique gubernatione laudabilis, ad augmentum gloriæ ſuæ vigilantiorem ſe debet & prouidam exhibere, vt quos conſilio regit exteriùs, perire interiùs non permittat: quatenus per fructum piæ ſolicitudinis poſt huius, quod geritis, temporalis Regni faſtigium, ad æterna, Deo auctore, gaudia poſſitis & regna pertingere. Quod quidem hac vobis confidimus poſſe ratione contingere, ſi inter alia bona de ordinandis curam ſacerdotibus geſſeritis. Quorum officium in tantam illic, ſicut didicimus, ambitionem perductum eſt, vt Sacerdotes ſubitò, quod graue nimis eſt, ex laicis ordinentur. Sed quid iſti acturi, quid populo præſtaturi ſunt, qui non ad vtilitatem, ſed fieri ad honorem Epiſcopi concupiſcunt? Hi ergo, qui necdum quod docere debeant didicerunt, quid aliud agunt, niſi vt paucorum prouectus illicitus fiat multis interitus, & in confuſionem Eccleſiaſticæ moderationis obſeruantia deducatur? quippe vbi nullus regularis ordo ſeruatur. Nam qui ad eius regimen improuidus, & ob hoc præcipitatus accedit, qua admonitione ſubiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit, ſed errorem? Pudet profectò, pudet aliis imperare, quod ipſe noſcit cuſtodire. Nec illuc quidem, quod ſimili emendationi tradendum eſt, prætermimus, ſed omnino execrabile, & eſſe grauiſſimum deteſtamur, quòd ſacri illi Ordines per ſimoniacam hæreſim, quæ prima contra C
Eccleſiam orta, & diſtricta maledictione damnata eſt, conferantur. Hinc ergo agitur, vt ſacerdotij dignitas in deſpectu, & ſanctus ſit honor in crimine. Perit vtique reuerentia, adimitur diſciplina: quia qui culpas debuit emendare, committit, & nefaria ambitione, honorabilis ſacerdotij dicitur in deprauatione cenſura. Nam quis denuo veneretur quod venditur, aut quis non vtile putet eſſe quod emitur? Vnde valde contriſtor, & terræ illi condoleo, quia dum ſanctum Spiritum, quem per manus impoſitionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere deſpiciunt, ſed prœmiis aſſequuntur, ſacerdotium illic ſubſiſtere diu non arbitror. Nam vbi dona ſupernæ gratiæ venalia iudicantur, ad Dei ſeruitium non vita quæritur, ſed magis contra Deum pecuniæ venerantur. Quia igitur tantum facinus non ſolùm illis periculum, verùm etiam veſtro Regno ſatis eſt noxium, ſalutantes excellentiam veſtram paterno affectu petimus, vt de huius prauitatis emendatione Deum vobis placabilem faciatis, & vt nulla deinceps valeat occaſione committi, Synodum fieri iuſſio noſtra conſtituat, vbi præſente dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate, ſub diſtricta anathematis interpoſitione debeat interdici: ne vllus ex laico habitu ſubito ad Epiſcopatus audeat gradum accedere, neque pro Eccleſiaſticis ordinibus cuilibet quidquam dare, vel auſus

A ſit accipere, vt Dominus & Redemptor noſter ſic quæ veſtra ſunt faciat, ſicut excellentiam veſtram in iis quæ ſua ſunt, pia eſſe viderit deuotione ſolicitam. Curam verò & ſolicitudinem eiuſdem Synodi, quam fiendam decreuimus, fratri coepiſcopóque noſtro Siagrio, quem veſtrum proprium nouimus, ſpecialiter delegare curauimus; quem petimus, vt & ſupplicantem libenter audire, & ope iuuare dignemini: quatenus quod ad mercedem veſtram reſpiciat, remoto huius mali contagio in cunctis finibus, iuri veſtro ſubiectis, pia & Deo placita procedat ordinatio Sacerdotum. Cui fratri noſtro, pro eo quod ſe in ea prædicatione, quæ Anglorum genti auctore Domino facta eſt; deuotum vehementer exhibuit, pallium ad Miſſarum ſolemnia vtendum tranſmiſimus, vt quia adiuuare ſpiritalia ſtuduit, Apoſtolorum Principis ſolatio in ipſo quoque inueniatur ſpiritali ordine profeciſſe. Omnino præterea admirati ſumus, cur & in Regno veſtro Iudęos Chriſtiana mancipia poſſidere permittitis. Quid enim ſunt Chriſtiani omnes, niſi membra Chriſti? quorum videlicet membrorum caput cuncti noſtimus quia fideliter honoratis. Sed quàm diuerſum ſit, excellentia veſtra perpendat, caput honorare; & membra ipſius hoſtibus calcanda ſubmittere. Atque ideo petimus, vt excellentiæ veſtræ conſtitutio de Regno ſuo huius prauitatis mala remoueat, vt in hoc vos amplius dignas cultrices omnipotentis Domini demonſtretis, quòd fideles illius ab inimicis eius abſoluitis.

B

EPISTOLA XXII.

GREGORIVS THEODORICO ET THEODEBERTO Regibus Francorum a paribus.

De Simoniaca hæreſi. Et vt ex laicali habitu nullus fiat Epiſcopus.

CVM Regni veſtri nomen inter ceteras gentes gratia olim Chriſtianæ religionis effulſerit, valde ſtudendum eſt, vt vndeglorioſiores ceteris gentibus eminetis, inde omnipotenti Domino, qui dat ſalutem Regibus, perfectius placeatis, & fidem quam colitis adiutricem in omnibus habeatis. Optaueramus quidem, præcellentiſſimi filij, noſtrum ad vos ſolita dirigere viſitatione ſermonem, vt charitatis officiis paternum monſtraremus affectum: ſed quia nimium vos res contriſtat illicita, ſic vnum conuenit exhibere, vt aliud ſub ſilentio, quod emendatione indiget, minimè relinquamus. Quod ſi diligenter attenditis, pro ſalutis veſtræ nos loqui prorſus incolumitate cognoſcetis. Fertur autem Simoniacam hæreſim, quæ prima contra Dei Eccleſiam diabolica ſupplantatione ſurrepſit, & in ipſo ortu ſuo C telo Apoſtolicæ vltionis percuſſa atque damnata eſt, in Regni veſtri finibus dominari, cùm in Sacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, beato Iacobo atteſtante, qui ait: *Fides ſine operibus mortua eſt*. Quæ enim opera eſſe valeant Sacerdotis, qui honorem tanti ſacramenti conuincitur obtinere per prœmium? Ex qua re agitur, vt ipſi quoque qui ſacros Ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere ſtudeant, ſed diuitias quibus honor ſacer emitur ſatagant congregare. Hinc fit etiam, vt inſontes & pauperes à ſacris Ordinibus prohibiti, deſpectique reſiliant. Et dum innocentia pauperis diſplicet, dubium non eſt quòd prœmium illic delicta commendet: quia vbi aurum placet, ibi & vitium. Hinc igitur non ſolùm in ordinatoris & ordinati animam letale vulnus infligitur, verùm etiam excellentiæ veſtræ Regnum veſtrorum Epiſcoporum culpa, quorum magis interceſſionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Si enim his dignus in ſacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed prœmiorum copia ſuffragatur, reſtat vt nihil ſibi ad honores Eccleſiaſticos grauitas, nil defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum vltoris is qui fortaſſe fuerat vlciſcendus adducitur, atque huic Sacerdotes non proficere, ſed perire potiùs iudicant. Vulnerato namque paſtore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis ſe hoſtibus feriẽdum exponit? Aut qualem de ſe fructum producturus eſt, cuius graui peſte radix infeſta eſt? Maior ergo metuenda eſt locis illis calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis ad-

Epiſt. CXVI.

ducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocant, quàm per ſemetipſos populis placare debuerant. Audiuimus autem quia Eccleſiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna ſuper hoc admiratione ſuſpendimur, ſi ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur. Nec hoc quoque malum ſolicitudo noſtra patitur negligenter omittere, quòd quidam inſtinctu gloriæ inanis illecti, ex laico repente habitu ſacerdotij honorem arripiunt, & quod dicere pudet, & graue tacere eſt, regendi rectores, & qui docendi ſunt, doctores nec erubeſcunt fieri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter aſſumunt, quibus via omnis ignota ductoris eſt, & quò vel ipſi gradiantur, ignari ſunt. Quod quàm prauum, quamve ſit temerarium, ſeculari etiam ordine & diſciplina monſtratur. Nam dum Dux exercitus non niſi labore & ſolicitudine expertus eligitur, quales animarum duces eſſe debeant, qui ad Epiſcopatus culmen immatura cupiunt feſtinatione conſcendere, huius ſaltem rei comparatione conſiderent, & aggredi repente inexpertos labores abſtineant, ne cæca honoris ambitio & ipſis in pœnam ſit, & alijs peſtifera erroris ſemina iaciat: quippe qui non didicerunt quod ipſi doceant. Proinde paterno ſalutantes affectu petimus, præcellentiſſimi filij, vt hoc tam deteſtabile malum de Regni veſtri ſtudeatis finibus prohibere, & nulla apud vos excuſatio, nulla contra animam veſtram ſuggeſtio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere negligit emendare. Qua de re, vt magnum omnipotenti Domino munus valeatis offerre, Synodum congregari præcipite: in qua ſicut Fratribus, Coepiſcopiſque noſtris mandauimus, præſente dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate, ſub anathematis debeat obligatione conſtitui, nullum pro Eccleſiaſtico ordine aliquid vnquam dare, nullum accipere, nec quemquam ex laicis ad ſacerdotium repente tranſire: quatenus hanc vobis mercedem & hîc, & in futura vita Redemptor noſter, cuius Sacerdotes interius ab hoſte perire non ſinitis, recompenſet. Omnino præterea admirati ſumus, quòd in Regno veſtro Iudæos Chriſtiana mancipia poſſidere permittitis. Quid enim ſunt Chriſtiani omnes, niſi membra Chriſti? quorum videlicet membrorum caput cuncti nouimus, quia fideliter honoratis: ſed quàm diuerſum ſit excellentia veſtra perpendat, caput honorare, & membra ipſius hoſtibus calcanda permittere. Atque ideo petimus, vt excellentiæ veſtræ conſtitutio de Regno ſuo huius prauitatis mala remoueat, vt in hoc vos amplius dignos cultores omnipotentis Domini demonſtretis, quòd fideles illius ab inimicis eius abſoluitis.

EPISTOLA XXIII.

GREGORIVS VIRGILIO EPISCOPO ARELATENSI.

De priuilegio Monaſterij Arelatenſis auctoritate Apoſtolica confirmato, quod inuiolabiliter ſeruari debet.

Epiſt. cxvII. CVM piæ deſiderium voluntatis & laudandæ deuotionis intentio Sacerdotalibus ſit ſemper ſtudiis adiuuanda, cura eſt ſolicitudinis adhibenda, vt ea quæ pro quiete Monachorum religioſæque conuerſationis fuerint ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quædam valeat præſumptio perturbare. Sed ſicut hoc quod ratio exigebat vtilitatis, oportuit definiri: ita quod definitum eſt, niſi fortè vbi maior eſt auctoritas, non debet violari. Igitur glorioſæ memoriæ Childebertus Francorum Rex Catholicæ religionis amore ſuccenſus, intra muros Arelatenſis ciuitatis Monaſterium virorum, vt ſcripto reperimus, pro ſua mercede conſtituẽs, quædam ibidem pro habitantium ſuſtentatione conceſſit. Cuius ne voluntas vnquam duceretur in irritum, & ea quæ pro quiete Monachorum diſpoſita fuerant, turbarentur, quæque contulit in iure eiuſdem Monaſterij, Epiſtolis ſuis Apoſtolica petiit auctoritate firmari. Hoc quoque ſuæ petitioni ſubiungens, vt eidem Monaſterio tam in diſpoſitione rerum, quàm in ordinatione Abbatis quædam pariter priuilegia largirentur. Sciens quippe eam Apoſtolicæ Sedi reuerentiam à fidelibus exhiberi, vt quæ eius fuiſſent decreto diſpoſita, nullius deinceps illicitæ vſurpationis moleſtia quaterentur. Vnde quia effectum & Regia voluntas, & res valde deſiderata poſcebat, à prædeceſſore noſtro Vigilio Romanæ Sedis antiſtite ad

A prædeceſſorem veſtrum Aurelium ſcripta tranſmiſſa ſunt, vbi omnia quę amplectendæ voluntatis ſtudium depoſcebat, Apoſtolicæ auctoritatis libenter anniſu firmata ſunt: quia difficultatem pati non potuit huiuſmodi res petita. Sed vt fraternitas veſtra, quæ fuerint tempore illo decreta cognoſcat, antedicti prædeceſſoris noſtri ſcripta his prȩuidimus ſcriptis adiungi. Quibus lectione percurſis hortamur, vt omnia Sacerdotali, ſicut decet, ſtudio inuiolata conſerues, nihilque illi de indebitis, nihil permittas de illicitis irrogari, nec ea quadam patiaris vſurpatione conuelli. Nam licèt ea quæ ſemel Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſancita ſunt, nil egeant firmitatis: ex abundantia tamen noſtra cuncta quæ pro huius rei quiete à prædeceſſore noſtro ſtatuta ſunt, noſtra iterum auctoritate in omnibus roboramus. Fraternitas ergo veſtra ita ſe in cuſtodiendis eis exhibeat: quatenus & omnem occaſionem inquietudinis excludat, & aliis hæc operari ſuadeat, dum ſe in cuſtodienda defuncti piiſſima voluntate ſolicitam, vt decet, exhibuerit & deuotam.

EPISTOLA XXIV.

GREGORIVS SIAGRIO EPISCOPO AVGVSTODVNENSI,

De Vrſicino Taurinæ ciuitatis Epiſcopo abſque cauſa à ſua Eccleſia eiecto.

B SI in rebus ſecularibus ſuum cuique ius, & proprius ordo ſeruandus eſt: quanto magis in Eccleſiaſticis diſpoſitionibus nulla debet induci confuſio, ne ibi diſcordia locum inueniat, vnde paucis debent bona procedere? quod hac ratione ſeruabitur, ſi nihil poteſtati, ſed totum æquitati tribuitur. Perlatum ſiquidem ad nos eſt, dilectiſſimum fratrem noſtrum Vrſicinum Taurinæ ciuitatis Epiſcopum, poſt captiuitatem & deprædationem quam pertulit, graue in parrochiis ſuis, quę in Francorum ſitæ terminis perhibentur, prȩiudicium pertuliſſe: denique vt alter illic contra Eccleſiaſtica ſtatuta nullo eius crimine depoſcēte conſtitueretur Antiſtes. Et ne leue forſitan videretur huius rei prȩiudiciale commiſſum, etiam aliquid doloris eſt additum, vt res ei Eccleſiæ ſuæ quas habere potuit tollerentur. Quòd ſi hæc veritate ſubſiſtunt: quia crudele nimis eſt, & apertè ſacris Canonibus inimicum, vt ab altari proprio inſontem ambitio remoueat Sacerdotum, qui non meretur ex crimine ſucceſſorem, ſuam in huius prȩiudicij cuncti cauſam attendant, vt qui nolunt perpeti, nec aliis imponant. Nam ſi prauæ rei aditus antequam diu pateſcat non clauditur, vſu fit latior: & erit conſuetudine licitum quod ratione conſtat eſſe prohibitum. Sed præ ceteris fraternitatis veſtræ ſolicitudo pro noſtra commendatione, ac diuinæ conſiderationis intuitu, in eius ſe enixius defenſione impendat, & à ſuis illum amplius contra rationem remotum eſſe parrochiis non permittat. Sed tam per ſe, quàm ſupplicando pęcellentiſſimis Regibus, quos vos in nullo credimus contriſtare, id peragat, vt & hoc quod malefactum eſt C corrigatur, & quæ violenter ablata ſunt veritate patrocinante reddantur: quia dum ſcriptum ſit, *Frater fratrem adiuuans exaltabitur*: tanto ſe ab omnipotente Deo charitas veſtra nouerit recepturam, quanto præcepta ipſius in adiuuando fratre libenter atque conſtanter fuerit executa. Epiſt. CXXI.

EPISTOLA XXV.

GREGORIVS THEODORICO ET THEODEBERTO Regibus Francorum.

De Vrſicino Epiſcopo Taurinæ ciuitatis.

SVMMVM in regibus bonum eſt, iuſtitiam colere, ac ſua cuique iura ſeruare, & ſubiectis non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodire. Quod quia vos & diligere & omninò confidimus ſtudere: excellentiæ veſtræ iudicare ea quæ emendationē expetunt inuitamur, vt per hoc & oppreſſis ſuccurrere, & vobis mercedem acquirere noſtris Epiſtolis valeamus. Fratrem itaque, & coepiſcopum noſtrum Vrſicinum Taurinæ ciuitatis Antiſtitem in parochiis ſuis, quæ intra Regni veſtri ſunt terminum conſtitutæ, graue omnino dicitur præiudicium Epiſt. CXXII.

ſuſtinere: adeo vt contra Eccleſiaſticam obſeruantiam, contra Sacerdotalem grauitatem, & contra ſacrorum Canonum inſtituta, nullo eius exigente crimine, alter illic non metuerit Epiſcopus ordinari. Et quia parum viſum eſt ſi illicitis non iungerentur illicita, etiam res Eccleſiæ ſuæ, vt fertur, ablatæ ſunt. Quòd ſi ita ſe veritas habet, quoniam intolerabile nimis eſt, vt vi opprimeretur cui culpa non nocuit, pręmiſſo paterna charitate ſalutationis alloquio petimus, vt quod excellentia veſtra amore Eccleſiaſticæ reuerentiæ, & æquitatis contemplatione ſponte poteſt impendere, noſtra ſtudeat benignus interceſſione concedere, & iuſticiam illi, ſicut de æquitatis eius bono confidimus, faciat in omnibus cuſtodiri, atque patefacta veritate, & quod illicitè actum eſt corrigi, & res ei violenter ablatas æquitate iubeat fauente reſtitui. Nec quod ad tempus ab hoſtibus eius Eccleſia detinetur, debet illi aliquid officere: ſed hoc ad ſubueniendum Chriſtianitatis veſtræ magis magiſque debet animos promouere, vt largitatis veſtræ munere conſolatus, captiuitatis, quam pertulit, non poſſit damna ſentire. Pro vtilitate ergo animæ veſtræ, hæc noſtra apud vos exhortatio locum inueniat, vt ad mercedem veſtram deiectionem ipſius porrecta manu iuſtitiæ releuetis: quatenus per hoc quod æquitatem Sacerdotibus cuſtoditis, eorum precibus ante Dei ſemper oculos floreatis. A

EPISTOLA XXVI.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM. B

Hilarium commendat.

Epiſt. cxxiiii.

CVM in Regni regimine virtus, iuſtitia, & poteſtas egeat æquitate, nec ad hoc alterum ſine altero poſſit ſufficere: quanto in vobis amore horum cura præfulgeat, ex hoc vtique patenter oſtenditur, dum turbas gentium laudabiliter gubernatis. Quis ergo hæc conſiderans, de excellentiæ veſtræ bonitate diffidat, aut de impetratione ſit dubius, quando illa à vobis quæ ſubiectis vos libenter poſſe nouit impendere, duxerit poſtulanda? Lator itaque pręſentium Hilarius excellentiæ veſtræ famulus, noſtra ſe interuentione apud potęſtatem veſtram æſtimans adiuuari, commendationis noſtræ ſibi popoſcit Epiſtolas ſuffragari: certum tenens vberius, ſicut ceteris conceditis, promereri, ſi noſtra pro eo interceſſio loqueretur. Proinde paternæ charitatis affectu ſalutationis perſoluentes alloquia, petimus, vt quia quorumdam ſe perhibet nequitia aduerſitatibus laborare, excellentiæ veſtræ eum tuitio muniat, & ne contra rationem valeat prægrauari, ſua illum iuſſione tutum eſſe pręcipiat; quatenus dum vobis iubentibus atque propitiis nullius aduerſitas iniuſtè & pro ſola tantummodo voluntate locum habuerit, & nos de impetratis quæ pro veſtra magis mercede poſcimus gratias referamus, & excellentiæ veſtræ beatus Petrus Apoſtolorum Princeps, quem in nobis concedendo quę petimus Chriſtiana deuotione veneramini, recompenſet. C

EPISTOLA XXVII.

GREGORIVS ASCLEPIADOTO PATRICIO IN GALLIIS.

Hilarium commendat.

Epiſt. cxxv.

QVI terrenis Regibus adhærent, quantum eis præſtandi locus conceditur, tanto debent in cauſis mercedis proniores exiſtere, vt fructu boni operis & hic eorum quibus ſeruiunt gratia perfruantur, & cœleſtis Regni aulam introire poſtea mereantur. Vnde licet hoc diligere, & in hoc vos eſſe confidamus intentos, verumtamen quia paternum alloquium aliquid bonis mentibus ſemper addit, hortamur vt quotiens congruum iuuandi tempus aſtiterit, nequaquam quod operandum vobis eſt diffidatis. Nam qui fratrem luctu releuat, oppreſſum erigit, mœrentem conſolatur, ab illo ſibi retribui, cui totũ impendit non dubitet, qui ait: *Quod vni ex minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis.* Quia igitur Hilarius præſentium portitor pro eo quod fruſtra contra ſe quorumdam perhibet inimicitias exarciſſe, veſtræ ſe tuitioni noſtra petiit Epiſtola commendari, certus quòd patrocinantibus vobis cuiuſquam contra rationẽ aduerſitas ei nocere non valeat: idcirco paterno gloriam

A veſtram ſalutantes affectu, petimus vt fauoris veſtri gratia muniatur, & quod ceteris iuſta petentibus indulgetis, huic quoque pro noſtra interceſſione largiter impendatis, atque eum contra æquitatem opprimi non ſinatis, ſed manum illi auxilij vbi rationis ordo vocauerit, porrigatis: quatenus ad mercedem gloriæ veſtræ & ipſe in vobis quod omnino ardue quæſiuit inueniat, & vos afflicto & humiliter ſupplicanti videamini, quod valde glorioſum eſt, ſubueniſſe.

EPISTOLA XXVIII.

GREGORIVS MENNÆ TOLOSANO, SERENO MASSILÆ, Lupo Cabiloni, Agilo Meris, Simplicio Pariſiis, Melantio Rothomagenſi, & Licinio Epiſcopis Francorum aparibus.

De Auguſtino Epiſcopo Anglorum, & conuerſione gentis ipſius.

LICET fraternitatem veſtram ſuſcepti officij cura commoneat, vt religioſis viris & præcipua in cauſa animarum laborantibus, omni debeat adniſu concurrere; non tamen ab re eſt, ſi ſolicitudinem veſtram Epiſtolarum noſtrarum ſermo pulſauerit: quia ſicut ignis aura flante fit grandior, ita bonæ mentis ſtudia B commendatione proficiunt. Quia igitur Redemptoris noſtri gratia cooperante tanta de Anglorum gente ad Chriſtianæ fidei gratiam multitudo conuertitur, vt reuerendiſſimus communis frater & Coepiſcopus noſter Auguſtinus eos, qui ſecum ſunt, ad hoc opus exequendum per diuerſa loca aſſerat non poſſe ſufficere: aliquantos ad eum Monachos cum dilectiſſimis & communibus filiis Laurentio Preſbitero, & Mellito Abbate præuidimus tranſmittendos. Et ideo fraternitas veſtra eis charitatem quam decet exhibeat, atque ita illis vbicumque neceſſe fuerit auxiliari feſtinet: quatenus dum vobis opitulantibus nullas illic remorandi cauſas habuerint, & ipſi veſtra ſe releuatos conſolatione congaudeant, & vos ſolatiorum exhibitione in cauſa pro qua directi ſunt, poſſitis participes inueniri. Lib. IX. Epiſt. LII.

EPISTOLA XXIX.

GREGORIVS THEODORICO REGI FRANCORVM.

Vt ad Simoniacam hæreſim eradicandam Synodus congregetur.

EXCELLENTIÆ veſtræ index cordis Epiſtola, quanta in vobis fulgeat cum Regia poteſtate prudentia, ita luculenti copia ſermonis edocuit, vt dubium C eſſe non valeat quidquid laudabile de vobis fama narrauerat. Et quoniam adhortationem noſtram adeo Regiis animis veſtris per laudis prædicamenta placuiſſe ſignaſtis, vt quidquid ad Dei noſtri cultum, quidquid ad Eccleſiarū reuerentiā, quidquid ad honorem pertinere cogniſcitis Sacerdotū, & ſtudioſè ſtatui, & velitis in omnibus cuſtodiri: iterata vos pro veſtra magna mercede adhortatione pulſamus, vt cōgregari Synodum iubeatis, & ſicut dudum ſcripſimus, corporalia in Sacerdotibus vitia, & Simoniacæ hæreſeos prauitatem omnium Epiſcoporum definitione damnari, atque de Regni veſtri amputari finibus faciatis, nec plus illic pecuniam obtinere quàm præcepta Dominica permittatis. Nam cùm omnis auaritia idolorum ſit ſeruitus, quiſquis hanc & maximè in dandis Eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni ſubiicitur, etiam ſi tenere fidem quam negligit videatur. Sicut ergo contra exteriores hoſtes, ita quoq; contra interiores animarum aduerſarios ſtudete eſſe ſoliciti: vt per hoc quod Dei noſtri inimicis fideliter repugnatis, & hic feliciter ipſius protectione regnetis, & ad æterna poſtmodum gaudia eius duce gratia veniatis. Quanta præterea bona reuerendiſſimo fratri, & Coepiſcopo noſtro Auguſtino ad Anglorum gentem proficiſcenti excellentia veſtra præbuerit, reuertentes ab eo quidam Monachi retulerunt. Vnde vberes gratias referentes petimus, vt his quoque Monachis, qui ad eum directi ſunt, ſuffragia veſtra copioſius præbere, atque eos ad proficiſcendum iuuare dignemini: vt quanto beneficia veſtra eis ampliùs exhibetis, tanto maiorem viciſſitudinem ab omnipotente Deo, cui ſeruiunt, expectetis. Epiſt. LIII.

A

EPISTOLA XXX.

GREGORIVS THEODEBERTO REGI FRANCORVM.

Simoniacam hæreſim confutandam, congregato Concilio.

Epiſt.LIV. QVI paternæ adhortationis verba libenti animo ſuſcipit, & ſinu cordis amplectitur, emendatorem ſe vitiorum fore proculdubio profitetur. Ex qua re ſatis nos excellentiæ veſtræ certos reddidit abſoluta promiſſio. Nam eius, quem idoneum ad ſoluendum eſſe cognoſcimus, verba pro pignore retinemus. Itaque excellentia veſtra Dei noſtri mandatis inhærens, ſtudium ad congregandam Synodum pro ſua mercede adhibere dignetur, vt omne à Sacerdotibus corporale vitium, & Simoniaca hæreſis, quæ prima in Eccleſiis iniqua ambitione ſurrexit, poteſtatis veſtræ imminente cenſura conſilij definitione tollatur, & abſciſſa radicitus amputetur: ne ſi plus illic aurum quàm Deus diligitur, qui modo tranquillus in ſuis præceptis deſpicitur, iratus in vindicta poſtmodum ſentiatur. Et hæc quidem quia pro vobis loquimur, idcirco imminere ſæpiùs non ceſſamus, vt prodeſſe excellentiſſimis ac dulciſſimis filiis noſtris vel importunitate poſſimus. Nam Regno noſtro per omnia proficit, ſi quod contra Deum in illis partibus geritur, emendatione veſtræ excellentiæ corrigatur. Quanta præterea bona proficiſcenti ad Anglorum gentem reuerendiſſimo fratri & Coepiſcopo noſtro Auguſtino excellentia veſtra impenderit, referentibus quibuſdam Monachis, qui ab eo reuerſi ſunt, cognouimus. De qua re maximas gratias exſoluentes petimus, vt & Monachis præſentium portitoribus, quos ad eumdem fratrem noſtrum direximus, veſtra vberius beneficia miniſtretis: quatenus dum vobis patrocinantibus nullas illic difficultates inuenerint, ſed cœptum iter facile Chriſto adiuuante, peregerint, vberiorem mercedis veſtræ fructum ante Dei noſtri oculos faciatis. B

EPISTOLA XXXI.

GREGORIVS CLOTHARIO REGI FRANCORVM.

Epiſt.LV. INTER tot curas & ſollicitudines, quas pro ſubiectarum vobis gentium regimine ſuſtinetis, exiſtere vos in cauſa Dei laborantibus adiutores, eximiæ laudis, & magnæ mercedis eſt. Et quia tales vos bonis præcedentibus oſtenditis: vt præſumere de vobis meliora poſſimus, petere quæ pro mercede veſtra ſunt libentiſſimè prouocamur. Quidam igitur, qui cum reuerendiſſimo fratre & Coepiſcopo noſtro Auguſtino ad Anglorum gentem perrexerant, reuertentes, quanta eundem fratrem noſtrum excellentia veſtra in præſentia poſitum charitate refecerit, quantiſque ſuffragiis proficiſcentem adiuuerit, narrauerunt. Sed quia illa Deo noſtro opera grata ſunt ſemper, quæ à bonis cœptis non recedunt: paterno affectu ſalutantes petimus, vt Monachos præſentium portitores, quos ad prædictum fratrem noſtrum vna cum dilectiſſimis filiis noſtris Laurentio Preſbytero & Mellito Abbate tranſmiſimus, habeatis peculiariter commendatos. Et quidquid illis ante exhibuiſtis, his quoque ad laudis veſtræ cumulum vberiùs impendatis: quatenus dum vobis prouidentibus cœptum ſine mora iter expleuerint, bonorum veſtrorum omnipotens Deus recompenſator exiſtat, atque vobis & in proſperis cuſtos, & in aduerſitatibus ſit adiutor. Præterea peruenit ad nos, quod ſacri illic ordines cum datione pecuniæ conferantur. Et vehementer affligimur, ſi ad Dei dona non meritis acceditur, ſed præmiis proſilitur. Et quia hæc Simoniaca hæreſis in prima Eccleſia ſurgens Apoſtolorum auctoritate eſt damnata: petimus vt pro mercede veſtra congregari Synodum faciatis: quatenus omnium Sacerdotum definitione compreſſa, & radicitus amputata, nullas illic vires de cetero in periculum animarum inueniat, nec vlterius ſub qualibet excuſatione permittatur exurgere: vt tanto vos omnipotens Deus noſter contra aduerſarios noſtros exaltet, quanto vos in ſuis mandatis zelum habere, & pro animarum ſalute, quæ huius fuerant ſceleris gladio perituræ, viderit cogitare. C

A

EPISTOLA XXXII.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

Gratias agit, quòd Auguſtinum adiuuerit, hortatúrque vt Monachos ad eam directos ſuſcipiat.

GRATIAS omnipotenti Deo referimus, qui inter cetera pietatis ſuæ dona, quæ excellentiæ veſtræ largitus eſt, ita vos amore Chriſtianæ religionis impleuit, vt quidquid ad animarum lucrum, quidquid ad propagationem fidei pertinere cognoſcitis, deuota mente & pio operari ſtudio non ceſſetis. Quanto autem fauore, quantáque opitulatione excellentia veſtra reuerendiſſimum fratrem & Coepiſcopum noſtrum Auguſtinum proficiſcentem ad Anglorum gentem adiuuerit, nec antè ſilentio fama conticuit, & poſtea quidam ab eo ad nos Monachi redeuntes ſubtiliter retulerunt. Et quidem hæc de Chriſtianitate veſtra mirentur alij, quibus adhuc beneficia veſtra minus ſunt cognita: nam nobis, quibus experimentis iam nota ſunt, non mirandum eſt, ſed gaudendũ: quia per hoc quod aliis impenditis, vos iuuatis. Qualia autem, quantáque in conuerſione ſupra ſcriptæ gentis B Redemptor noſter fuerit miracula operatus, excellentię veſtræ iam notum eſt. Ex qua re magnam vos oportet habere lætitiam: quia maiorem ſibi partem hac in re præſtitorum veſtrorum ſolatia vendicant, cuius poſt Deum auxiliis verbum illic prædicationis innotuit. Nam qui alterius bonum adiuuat, ſuum facit. Sed vt mercedis veſtræ magis magiſque ſit fructus vberior, petimus vt Monachis præſentium apicum portitoribus, quos cum dilectiſſimis filiis noſtris Laurentio Preſbytero, & Melito Abbate ad prædictum reuerendiſſimũ fratrem & Coepiſcopum noſtrum, pro eo quod illos qui ſecum ſunt ſufficere ſibi dicit non poſſe, tranſmittimus, patrocinij veſtri ſuffragia benignius miniſtretis, atque ita eis in omnibus adeſſe dignemini: quatenus dum bonis excellentiæ veſtræ initiis meliora ſucceſſerint, & nullas illic moras vel difficultates inuenerint, tantò erga vos ac dulciſſimos nepotes veſtros Dei noſtri miſericordiam prouocatis, quantò pro eius vos amore in huiuſmodi cauſis miſericorditer exhibetis. Epiſt. lvi.

EPISTOLA XXXIII.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM,

Præcepta Domini cuſtodienda eſſe Regibus, ſi velint victores euadere.

C QVANTA in vobis bona diuino munere ſint collata, quantáque vos ſupernæ gratiæ pietas impleuerit, inter cetera veſtrorum teſtimonia meritorum illud etiam cunctis patenter inſinuat: quia & effera corda gentilium prouidi gubernatis arte conſilij, & Regiam, quod maioris adhuc laudis eſt, ornatis ſapientia poteſtatem. Et quoniam ſicut multis in vtroque gentibus eminetis, ita quoque eis fidei ſinceritate præcellitis, magnam de vobis in emendandis illicitis fiduciam capimus. Nam qualiter adhortationem noſtram excellentia veſtra amplexa ſit, quantáque eandem deuotione geſtiat adimplere, ſcriptorum veſtrorum emiſſa dudum pagina teſtis eſt. Sed quia ipſe bonarum mentium eſſe conſueuit adiutor, qui etiam earum largitor eſt: confidimus quòd tanto propitius cauſas veſtras ſua pietate diſponat, quanto ipſe de ſua vos videt eſſe cauſa ſollicitos. Facite quod Dei eſt, & Deus faciat quod veſtrum eſt. Itaque Synodum congregari præcipite, & peccatum Simoniacæ hæreſis de Regno veſtro inter alia, ſicut antea ſcripſimus, definitione conſilij ſtudioſiùs prohibete. Sacrificium Deo deuicto interiori hoſte offerte, vt exteriores aduerſarios ipſo adiuuante vincatis: vt quale vos contra inimicos ipſius ſtudium geſſeritis, talem illum in veſtro iuuamine ſentiatis. Mihi autem credite, quia ſicut iam experimento multorum didicimus, in damno expenditur quidquid cum peccato congregatur. Si vultis igitur nihil iniuſtè perdere, ſummopere ſtudete per iniuſtitiam nihil habere. In terrenis etenim Epiſt. lvii.

rebus ſemper cauſa damni eſt origo peccati. Vos itaque ſi eminere aduerſantibus gentibus vultis, ſi earum, auctore Deo, victrices exiſtere feſtinatis, eiuſdem omnipotentis Dei cum tremore præcepta ſuſcipite, vt ipſe pro vobis contra aduerſarios veſtros pugnare dignetur, qui per ſacrum eloquium pollicitus eſt, dicens: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

EPISTOLA XXXIV.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

De emendandis Sacerdotibus, qui praué vitam inſtituunt.

Epiſt. lxiv. CVM ſcriptum ſit, *Iuſtitia eleuat gentem, miſeros autem facit populos peccatum:* tunc Regnum ſtabiliri creditur, cùm quæ cognoſcitur, citiùs emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere ſine afflictione cordis nimia non valemus, ita quoſdam Sacerdotes, in illis partibus impudicè ac nequiter conuerſari, vt & audire nobis opprobrium, & lamentabile ſit referre. Ne ergo poſtquam huius nequitiæ hucuſque ſe tetendit opinio, aliena prauitas, aut noſtram animam, aut veſtrum Regnum peccati ſuſiaculo feriat, ardenter ad hæc debemus vlciſcenda conſurgere, ne paucorum facinus multorum poſſit eſſe perditio. Nam cauſa ſunt ruinæ populi Sacerdotes mali. Quis enim populi ſe peccatis interceſſor obiiciat, ſi Sacerdos, qui exorare debuerat, grauiora committat? Sed quoniam eos, quorum eſt locus hæc inſequi, nec ſolicitudo ad requiſitionem, nec zelus excitat ad vindictam, ſcripta ad nos veſtra diſcurrant, vt perſonam, ſi præcipitis, cum veſtræ auctoritatis aſſenſu tranſmittamus, quæ vna cum aliis Sacerdotibus hæc & ſubtiliter quærere, & ſecundum Deum debeat emendare. Nec enim ſunt diſſimulanda quæ dicimus: quia qui emendare poteſt & negligit, participem ſe procul dubio delicti conſtituit. Prouidete ergo animæ veſtræ, prouidete nepotibus quos cupitis regnare feliciter, prouidete prouinciis: & priuſquam creator noſter manum ſuam ad feriendum excutiat, de correctione huius ſceleris ſtudioſiſſimè cogitate; ne tanto poſtmodum acriùs feriat, quanto modo diutiùs & clementer expectat. Scitote autem, quòd Deo magnum ſacrificium placationis offertis, ſi tanti labem facinoris de veſtris citiùs finibus amputatis.

EPISTOLA XXXV.

GREGORIVS BRVNICHILDÆ REGINÆ FRANCORVM.

De Legatis pacis ordinandæ causâ ad Pontificem tranſmiſſis. De Menna Epiſcopo. De quodam Epiſcopo capitis infirmitate detento. De priuilegiis Monaſteriorum eius.

Lib. xi. Epiſt. viii. INTER alia bona hoc apud vos præ ceteris tenet Principatum, quòd in mediis huius mundi fluctibus, qui regentis animos turbulenta ſolent vexatione confundere, ita cor ad diuini cultus amorem & venerabilium locorum diſponendam quietem reducitis, ac ſi nulla vos alia cura ſolicitet. Vnde quia huiuſmodi præpoſitorum actio, ſubiectorum magna ſolet eſſe munitio, præ aliis gentibus gentem Francorum aſſerimus felicem, quæ ſic bonis omnibus præditam meruit habere Reginam. Epiſtolis autem veſtris indicantibus agnoſcentes Eccleſiam vos ſancti Martini in ſuburbano Auguſtodunenſi, atque Monaſterium ancillarum Dei, nec non & Xenodochium in vrbe eadem conſtruxiſſe, valde læti ſumus, & gratias omnipotenti Deo retulimus, qui cordis veſtri ſinceritatem ad hæc operanda compunxit. Qua de re vt & nos bonis veſtris in aliquo participes haberemur: priuilegia locis ipſis pro quiete & munitione illic degentium, ſicut voluiſtis, indulſimus, nec excellentiæ veſtræ amplectenda nobis deſideria vel ad modicum differre pertulimus. Paterna præterea charitate ſalutationis præmittentes alloquium, indicamus illuſtribus filiis noſtris, veſtræ verò excellentiæ famulis ac

A Legatis Burgoaldo & Varmaricario, noſtrum nos ſecundum veſtra ſcripta præbuiſſe ſecretum. Qui omnia quæ ſibi iniuncta dixeratis, ſubtili nobis inſinuatione reſeraſſe noſcuntur. De quibus curæ nobis erit, ſequenti tempore excellentiæ veſtræ quid actum fuerit indicare. Nam nos quidquid poſſibile & vtile ad ordinandum pacem inter vos & rempublicam pertinet, ſumma Deo auctore cupimus deuotione compleri. Mennam verò reuerendiſſimum fratrem & Coepiſcopum noſtrum, poſtquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes, in nullo inuenimus eſſe culpabilem, qui inſuper ad ſacratiſſimum corpus beati Petri Apoſtoli ſub iureiurando ſatisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, ſe demonſtrauit alienum, reuerti illuc purgatum abſolutúmque permiſimus: quia ſicut dignum erat: vt ſi in aliquo reus exiſteret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit vt eum adiuuante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus. De quodam autem Epiſcopo, quem capitis infirmitas, ſicut nobis prædicti magnifici viri dixerunt, adminiſtrare ſuum non ſinit officium, fratri Coepiſcopóque noſtro Ætherio ſcripſimus; vt ſi interualla eiuſdem infirmitatis habuerit, data petitione ad implendum ſe locum ſuum profiteatur non poſſe ſufficere, ſed alium Eccleſiæ ſuæ poſtulet ordinandum: quia viuente Epiſcopo, quem ab adminiſtratione officij ſui non culpa, ſed ægritudo ſubducit, alium loco ipſius ſacri nullo modo permittunt canones ordinari. Si verò nullo tempore ad mentis ſanæ redit officium, quæri perſona debet vita & moribus decorata, quæ & B animarum curam gerere, & eiuſdem Eccleſiæ cauſas vtilitatéſque ſalubri valeat ordinatione diſponere, taliſque ſi ſuperſtes extiterit, eius poſſit loco ſuccedere. Sed & qui ſunt in ſacro ordine, vel ad clericatus miniſterium promouēdi, antefato reuerendiſſimo fratri noſtro Ætherio, ſi tamen ipſius eſt dioceſeos, reſeruandum nunciandúmque decreuimus, vt inde habita inquiſitione, ſi nullæ culpæ, quas ſacri canones inſequuntur, ſubiecti ſunt, ipſe eos debeat ordinare. Excellentiæ ergo veſtræ cura noſtræ ſe diſpoſitioni coniungat: quatenus nec Eccleſiæ vtilitates, quarum nobis maximus amor eſt, pereant: & nobis excellentiæ veſtræ mercedis augmenta ſuccreſcant. Similiter verò de quodam bigamo requiſiti, an ad ſacrum ordinem potuiſſet accedere, iuxta canonicam regulam omninò vetuimus. Abſit enim ne veſtris temporibus, in quibus tam multa pia ac religioſa agitis, aliquid contra Eccleſiaſticum inſtitutum fieri permittatis. Præfati autem viri magnifici filij noſtri dato capitulari inter cetera petierunt, quòd ſibi ex veſtra perhibuere iuſſione mandatum, vt talis debeat à nobis in Galliis perſona tranſmitti, quæ facta Synodo cuncta, quæ contra ſacratiſſimos canones perpetrantur, omnipotenti Deo auctore poſſit corrigere. In qua re gloriæ veſtræ curam cognouimus, quam de vita animæ, & de regni veſtri ſoliditate cogitatis: quia Redemptorem noſtrum formidantes, eiúſque in omnibus præcepta ſeruantes, & hîc agitis, vt diu Regni veſtri gubernacula ſubſiſtant, & poſt longa annorum curricula vos quoque de terreno Regno ad regnum cœleſte tranſeatis. Apto autem tempore, ſi Deo placuerit, venerandæ excellentiæ veſtræ deſideria implere curabimus. Nos itaque C pro munitione locorum, de quibus excellentia veſtra ſcripſit, omnia ſicut voluit ſancire ſtuduimus. Sed ne fortaſſe ab eorum locorum præpoſitis eadem decreta noſtra quoquo tempore ſupprimantur, pro eo quòd eis quædam interdicta eſſe noſcuntur, hæc eadem conſtitutio geſtis eſt publicis inſerenda: quatenus ſicut in noſtris, ita quoque in regalibus ſcriniis teneatur. Omnipotens Deus excellentiam veſtram in ſuo ſemper timore cuſtodiat, atque ita veſtra vota in filiorum excellentiſſimorum Regum nepotum veſtrorum, intercedente beato Petro Apoſtolorum Principe, cui eos commendatis, ſoſpitate adimpleat, vt ſtabile vobis gaudium de eorum ſemper incolumitate, ſicut cupitis, habere concedat. Data menſe Nouembris, Indictione VI.

A

EPISTOLA XXXVI.

GREGORIVS THEODORICO REGI FRANCORVM.

De pace in Republica facienda.

Epiſt. ix. SCRIPTORVM veſtrorum eloquia incolumitatem veſtram ſignantia læti ſuſcepimus, ex quibus ita tranſcendere vos prudentia ætatem agnouimus, vt euidenter appareat pro gentis Francorum felicitate excellentiæ veſtræ poteſtatis Regiæ gubernacula ſupernæ gratiæ fauore fuiſſe commiſſa: inter quæ hoc quoque in vobis ſatis laudabile mirandúmque eſt, quod in his quæ filiam noſtram præcellentiſſimam auiam veſtram pro omnipotentis Dei amore deſiderare cognoſcitis, iuuare ſic ſtudioſiſſimè feſtinatis, vt per hoc & ſic feliciter viuatis, & in futura vita Regnum cum Angelis teneatis. Quia ergo hoc Deo donante ex magna venit diſcretione iudicij, ita omnia quæ excellentia veſtra voluit, citiùs ac libenter impleuimus, vt quantum nobis bona veſtra placuerint, effectus noſtri celeritate monſtraremus. Salutantes præterea vos paterna dulcedine, indicamus omnia quæ viris illuſtribus famulis veſtris Burgoaldo & Varmaricario filiis noſtris apud vos agenda mandaſti, facta nobis fuiſſe habito ſecreto colloquio manifeſta. Et valde B laudauimus quia & præſentia ſapienter, ſicut decet, attenditis, & ſic munire futura ſempiternæ pacis interuentu inter vos, & Rempublicam feſtinatis, vt vnum facti, Regni veſtri firmitatem in perpetuum extendere ſalubriter poſſitis. De quibus ſuccedenti vobis tempore quæ Deo fuerint placita nunciamus. Nam nos quidquid vtile, quidquid probatur eſſe pacificum deſideramus, & vt fieri valeat ſtudemus. Tantum eſt vt ſicut noſtra, ita quoque Dei, quo ſine nihil poſſumus, in ea quæ expediunt ſit voluntas. Sancta Trinitas in ſuo ſemper faciat vos timore proficere, & ita cor veſtrum placita ſibi moderatione diſponat, vt & nunc ſubiectis veſtris de vobis, & poſtmodum vobis de ſe gaudium ſine fine concedat.

EPISTOLA XXXVII.

GREGORIVS SENATORI PRESBYTERO ET ABBATI.

De Xenodochio, quod in Auguſtodunenſi ciuitate à Siagrio & Brunichilda conſtructum eſt.

Epiſt. x. QVANDO Catholicorum Regum corda ad ea quæ Pontificalibus ſunt monitis prouocanda, ita ardenti deſiderio diuina præueniente gratia ſuccenduntur, vt ab eis vltro poſcantur: tanto alacri & læto ſunt animo concedenda, quanto, & eá ipſa quæ cupiunt, ſi nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta ſcripta filiorum noſtrorum præcellentiſſimorum Regum Brunichildæ ac nepotis ipſius Theodorici Xenodochio, quod in ciuitate Auguſtodunenſi à Siagrio reuerendæ memoriæ Epiſcopo, & prædicta excellentiſſima filia noſtra Regina conſtructum eſt, cui tu præeſſe dinoſceris, huiuſmodi priuilegia præſentis auctoritatis noſtræ decreto indulgemus, concedimus, atque firmamus: ſtatuentes nullum Regnum, nullum Antiſtitem, nullum quacumque præditum dignitate, vel quemquam alium de his quæ Xenodochio à ſupraſcriptis præcellentiſſimis filiis noſtris Regibus iam donata ſunt, vel in futuro à quibuſlibet de proprio fuerint iure collata ſub cuiuſlibet cauſæ, occaſioniſve ſpecie minuere vel auferre, ſiue ſuis vſibus applicare, vel aliis quaſi piis cauſis, pro ſuæ auaritię excuſatione poſſe cõcedere: ſed cũcta, quæ ibi oblata ſunt, vel offerri contigerit, tam à te quàm ab eis, qui in tuo officio locóq; ſucceſſerint, perenni tempore illibata, & ſine inquietudine aliqua volumus poſſideri. Eorum tamen vſibus, pro quorũ ſuſtentatione gubernatione que conceſſa ſunt, modis omnibus profutura. Item conſtituimus, vt obeunte Abbate, atque Preſbytero ſupra ſcripti Xenodochij atque Monaſterij, non alius ibi quacumque obreptionis aſtutia ordinetur, niſi quem Rex eiuſdem Prouincię cum conſenſu Monachorum, ſecundum timorem Dei elegerit, ac pręuiderit ordinandum.

C

dum. Hoc quoque capitulo præſenti ſubiungimus, vt locum auaritiæ excludamus, nullum de Regibus, nullum de Sacerdotibus, vel quemcumque alium per ſe ſuppoſitámve perſonam de ordinatione eiuſdem Abbatis, vel quibuſcumque cauſis Xenodochio ipſi pertinẽtibus, audere in auro ſiue alia qualibet ſpecie commodi quidquam accipere, neque eundem Abbatem ordinationis ſuæ cauſa dare aliquid præſumere: ne hac occaſione, ea quæ à fidelibus piis locis offeruntur, aut iam oblata ſunt, conſumantur. Et quoniã multæ occaſiones in deceptione religioſarum perſonarum à prauis illis, vt dicitur, hominibus exquiruntur, Abbatem atq; Presbyterũ prædicti Xenodochij nullo modo priuandum deponendúmque cẽſemus, niſi cauſa ſpecialiter criminis exigẽte. Vnde neceſſe eſt, vt ſi qua contra eum huiuſmodi querela ſurrexerit, non ſolus Epiſcopus ciuitatis Auguſtodunenſis cauſam examinet, ſed adhibitis ſex aliis Epiſcopis ſuis ſubtili hoc inueſtigatione perquirat: quatenus cunctis concorditer iudicantibus, canonicę diſtrictionis cenſura aut reum punire, aut innocentem poſſit abſoluere. Simili quoque definitione iuxta deſiderium conditorum decernimus, vt nullus eorum qui eidem Xenodochio atque Monaſterio Abbas aut Presbyter in poſterum fuerit ordinatus, ad Epiſcopatus officium quacumque obreptione ſit auſus accedere: ne res Xenodochij, vel Monaſterij iniqua erogatione conſumens, grauiſſimam egeſtatis neceſſitatem pauperibus ac peregrinis, vel ceteris exinde viuentibus, generet. Epiſcopum verò tollendi de eodem loco Monachum, ad Eccleſiaſticum ordinem promouendum, vel pro aliqua quacumque cauſa, ſine conſenſu Abbatis atque Presbyteri habere licentiam prohibemus: ne huius rei vſque ad hoc vſurpatio perducatur, vt loca quæ acquiſitione hominum conſtruenda ſunt, ablatione deſtruantur. Hæc igitur omnia, quæ huius præcepti decretique noſtri pagina continet, tam tibi quàm cunctis qui in eo es ordine, locóque ſucceſſerint, vel eis quorum intereſſe potuerit, in perpetuum ſeruanda decernimus. Si quis verò Regum, Sacerdotum, Iudicum, perſonarumque ſecularium hanc conſtitutionis noſtrę paginam agnoſcens, contra eam venire tentauerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reúmque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat. Et niſi vel ea quæ ab illo malè ablata ſunt reſtituerit, à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini noſtri Redemptoris Ieſus Chriſti alienus fiat, atque in æterno examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco iuſta ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hîc fructum bonæ actionis recipiant, & apud diſtrictum iudicem prędmia æternæ pacis inueniant.

EPISTOLA XXXVIII.

GREGORIVS THESSALIÆ ABBATISSÆ.

De Monaſterio ſanctæ Mariæ, quod in Auguſtodunenſi ciuitate erectum eſt, & priuilegio eius.

QVANDO ad ea quæ Catholicorum Regum corda Pontificalibus ſunt monitis prouocanda, ita ardenti deſiderio diuina præueniente gratia ſuccenduntur, vt ab eis vltro poſcantur: tanto ſunt alacri & læto animo concedenda, quanto & ea ipſa quę cupiunt, ſi nollent facere peti debuerant. Proinde iuxta ſcripta filiorum noſtrorum pręcellentiſſimorum Regum Brunichildę ac nepotis ipſius Theodorici, Monaſterio S. Mariæ, vbi ancillarum Dei congregatio eſt conſtituta, in vrbe Auguſtodunenſi, *&c. vt ſupra.* Epiſt. 11.

EPISTOLA XXXIX.

GREGORIVS LVPONI PRESBYTERO ET ABBATI.

De Eccleſia S. Martini, quæ eſt in ſuburbano Auguſtodunenſi, & priuilegio eius.

Epiſt. xii. QVANDO ad ea quæ Catholicorum Regum corda Pontificalibus ſunt monitis prouocanda, ita ardente deſiderio diuina præueniente gratia ſuccenduntur, vt ab eis vltro poſcantur: tanto ſunt alacri & læto animo concedenda, quanto ea ipſa quæ cupiunt, ſi nollent facere, debuerant. Proinde iuxta ſcripta filiorum noſtrorum præcellentiſſimorum Regum Brunichildæ ac nepotis Theodorici, Eccleſiæ S. Martini, quæ in ſuburbano ciuitatis Auguſtodunenſis, *&c. vt ſupra.*

EPISTOLA XL.

GREGORIVS CONDVCTORIBVS MASSARVM PER GALLIAM.

Quòd eos Arigio Patricio commendauit.

Lib. xii. Epiſt. iii. QVAMVIS inter medias ſitis turbas gentium conſtituti: tamen ratio nos ipſa ſuſpicari compellit, multum vos ab aliis bona actione diſtare. Sicut enim appellatio S. Petri Apoſtolorum principis familiam Eccleſiæ tantæ multitudini clariorem demonſtrat: ita debetis ceteros morum claritate pręcedere, atque eos quibus præeſtis, vt bene agant, vt agnoſcant cui ſeruiunt, aſſiduè commonere: vt à rapinis gentium, atque prauitatibus abſtineant, & familia Eccleſiæ non ſolùm nomine, ſed meritis honoretur. Nos enim de vobis cognoſcite ſtudioſiſſimè cogitare. Diſpoſuimus enim hominem noſtrum, qui vos poſſit tueri & regere, cum litteris commendatitiis ad excellentiſſimum Regem, Chriſto auxiliante, tranſmittere. Sed viam tempus hiemis impediuit. Viro ergo glorioſo Arigio Patricio vos præuidimus commendandos, cui interim ſumma benignitate, atque obedientia, ſicut B. Petri famulos decet, obedire ſtudete, atque ea, quæ pro Eccleſiaſtica vtilitate vobis præcipiuntur, implete. Viſum autem nobis eſt, vt conſuetudinaria excepta eius vtilitate debeatis inferre. Penſiones verò fideliter cum omni collectę diligentia, vt apud vnum quemque veſtrûm, quem communi conſenſu elegeritis reiaceant, à quo cùm veneritis, quem à latere noſtro tranſmiſerimus, eas poſſit accipere. Non enim ſumus dubij, quòd per eum qui vobis viſus fuerit, poſſint fideliter conſeruari. Ita ergo in omnibus irreprehenſibiles, atque obedientes exiſtite, quatenus veniens ad vos is qui patrimonium ipſum recturus eſt, ſciat quemadmodum vnicuique veſtrûm pro ſua debet ſtrenuitate rependere.

FINIS.

PRÆTERMISSA.

FRAGMENTVM, DE CLODOVEO ET ALARICO REGIBVS.

Ex Collectione Hiſtorica, quam Henricus Caniſius Anonymi nomine publicauit Tom. II. antiq. Lectionum.

QVADAM vice CLODOVEVS Rex Francorum, & ALARICVS Rex Gothorum, qui ſedem Toloſæ habebat, poſt multa prælia quæ inuicem geſſerunt, intercedentibus Legatis cùm pacem inire cœpiſſent huius conuenientiæ, vt Alaricus barbam tangeret Clodouei effectus patrinus, perpetuam adinuicem pacem ſeruarent, & ad huius placida conuentionis nec Francus nec Gothus armatus penitus accederet. Statuentes diem ad locum deſignatum adinuicem. Ibique Legatus Clodouei Paternus nomine ad Alaricum acceſſit, inquirens vtrum eo habitu Gothi ſine armis quò ſpoponderant, placitum cuſtodirent: aut fortè more ſolito, vt poſt probatum eſt, mendaces apparerent. Cùm loqueretur Paternus cum Alarico Rege, nuncians ſalutẽ Clodouei; & diligenter inquirens, quo ordine deberent coniungere, Gothi fraudulenter buxos * pro baculis in manu ferentes. Apprehenſum vnum ex his Paternus extrahit, dicens: Mendacia tua placita ſunt, Rex, vt fraude conẽris cum tuis Gothis Dominum meum & Francos decipere. Accepto placito cum Alarico, ſpondens Paternus pro Francis ad iudicium THEODERICI Regis Italicæ, huius rei terminus fieret. Ibi Legatus Alarici Regis, & Paternus directus à Clodoueo, ad conſpectũ properãt Theoderici. Exponens per ordinẽ Paternus cauſam Clodoueo & Francis, quod Legatus Alarici denegare non potuit, niſi tantùm petens, vt iudicium Theoderici finiretur. Cogitans in ſemetipſo Theodericus huius cauſæ euentum, & futuris temporibus quæ oportebat obliuioni non tradens, zelum aduerſus hos duos Reges retinens, dicens his Legatis: In craſtinum quod attentius huius rei pro pacis cõcordia, vt iuſticiæ ordo popoſcerit, cum Senioribus Palatij pertractare potuero, fratribus meis cum integra dilectione & amore profuſo mandare non ſileo. Tractánſque in arcano cordis quod iam olim celauerat, cupiens hos duos Reges ab inuicem ſemper eſſe diſcordes, tale inter eos demum iudicium terminauit, vt difficile Gothis, quos Alaricus regebat, huius culpa compleretur: vt veniret Legatarius Francorum ſedens ſuper equum, contum erectum tenens manu, ad Aulam Palatij Alarici, & tam diu Alaricus & Gothi ſuper eos ſolidos iactarent, quouſque Legatum, & equum, & acumen conti cum ſolidis cooperirent. Renunciantes Legati Alarico protinus, quòd Theodericus huius rei terminaſſet iudicium. Et cùm eſſet difficile hæc Alarico & Gothis ſupplere, volentes fraude Paternum Legatum Francorum decipere, qui in ſolario, miſſo per noctem quod ſuppoſitum erat, ruens, fracto brachio vix tandem euaſit. Ducénſque eum Alaricus in caſtrum, ſuos oſtendens theſauros, cum ſacramento dicens: Amplius ſolidos non habere, quàm ad præſens arcis plenis oſtenderit. Vbi Paternus vnum ſolidum de pugno extrahens, ſuo proiecit, dicens: His ſolidis ſit arrabo ad partem Domini mei Clodouei Regis, & Francis. Reuertens ad Clodoueum, narrans per ſingula. Clodoueus aduerſus Alaricum arma commouet, quem in Campania Vocladenſi decimo ab vrbe Pictaua milliario interfecit, & maximam partem exercitus Gothorum ibi gladio trucidauit, Regnúmque eius à Ligeri fluuio & Rhodano per mare Tyrrhenum & montes Pyrenæos vſque Oceanum mare abſtulit. quod hodiéque ditione condigna permanet ad Regnum Francorum.

Lib. III. c. 2.

** al. vros. Aimoinus vocat ferreum oſtij obicem.*

Lib. 1. c. 20.

Google

EX LIBRO II. PAVLI VVARNEFRIDI LONGOBARDI FILII DE GESTIS LONGOBARDORVM.

HIS temporibus Narſes etiam Buccellino Duci bellum intulit, quem THEVDEBERTVS Rex Francorum, cùm in Italiam introiſſet, reuerſus ad Gallias, cum Hamingo alio Duce ad ſubiiciendam Italiam dereliquerat. Qui Buccellinus cùm penè totam Italiam direptionibus vaſtaret, & Theudeberto ſuo Regi de præda Italiæ munera copioſa conferret, cùm in Campania hiemare diſponeret, tandem in loco, cui Tannetum nomen eſt, graui bello à Narſete ſuperatus, extinctus eſt. Hamingus verò dum VVidin Gothorum Comiti, contra Narſetem rebellanti, auxilium ferre conatus fuiſſet, vtrique à Narſete ſuperati ſunt. VVidin captus Conſtantinopolim exiliatur. Hamingus verò, qui ei auxilium præbuerat, Narſetis gladio perimitur. Tertius quoque Francorum Dux nomine Leutharius, Buccellini germanus, dum multa prædâ onuſtus ad patriam cuperet reuerti, inter Veronam & Tridentum, iuxta lacum Benacum propria morte defunctus eſt.

EPITAPHIVM S. GERMANI EPISCOPI PARISIENSIS,

Quod illi CHILPERICVS *Rex poſuit.*

ECCLESIÆ ſpeculum, patriæ vigor, ara reorum,
  Et Pater, & Medicus, Paſtor, amórque gregis,
GERMANVS virtute, fide, corde, ore, beatus,
  Carne tenet tumulum, mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata ſepulcri,
  Viuit enim. nam mors quem tulit ipſa timet.
Creuit adhuc potiùs iuſtus poſt funera. Nam qui
  Fictile vas fuerat, gemma ſuperba micat.
Huius opem ac meritum mutis data verba loquuntur,
  Redditus & cæcis prædicat ore dies.
Hic vir Apoſtolicus rapiens de carne trophæum,
  Iure triumphali conſidet arce throni.

FINIS.

INDEX
RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC TOMO I. CONTINENTVR.

A

ABACIVVM villa, 768.a
Abbelenus Genuenſis vrbis Epiſcopus, 566.c.567.a
Abbelenus Comes, 751.b
Abbo probus aurifer in vrbe Lemouicina, 627.c
Abbo Trecaſſinus Epiſcopus, 670.a
Abbo vnus ex Conſiliariis Theodeberti R. 541.b
Abbo Mettenſis Epiſcopus, 584.b.c
Abbonis Epiſtola ad Deſiderium Apoſtolicum Papam, 886
ad Abbonem Papam Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 878
Abdirraman Rex Sarrac. 770.c.785.b.c.786.a
Abienus Conſularis vir, 208.b
Abraham quando natus, 260.c. pater multarum gentium, *ibid.*
Abraham Abbas in Monaſterio b. Cyriaci Aruern. 283.a
Abricanteni, 2
Abrincantui, 53
Abrincates, 3
Abrincatum ciuitas, 4.6.9.13.14.
Abrincatæ, 420.c
Abſinthium vino & melle mixtum, 406.a
Abucini portus, 5.7.10.15.
Abundantius Dux exercitus, quem Dagobertus Rex in Hiſpaniam miſit, 581.b
Acharius Nouiomenſis Epiſcopus, 566.a.632.a.646.a
Acuciacum villa, 586.a
Acaunum, 212.b. *vide* Agaunum.
Adala ciuitas, 9.
Adalardus Comes Caualonenſis, 777.b
Adam primus homo, Chriſti typus, 259.c. vbi ſepultus, 260.a
Adalbaldus, 678.b
Adalbaldus vir b. Rictrudis, 654.a
Adalgiſilus Dux, 596.c
Adalgiſilus Dux Palatij Sigeberti R. 762.b.c.765.c
Adalgiſus Dux, 582.a
Adaloaldus Langobardorum Rex, 755.a
Adalricus Dux, 608.a.674.a
Adalricus Dux Germaniæ, 783.b
Adalſendis b. Rictrudis filia, 654.b

Adelphius Magnilocenſis Abbas, 685.b.686.a
Adix fluuius, 771.c.
Ado filius Autharij, 556.b.628. Iotrenſis Monaſterij fundator, 568.b.635.a
Adoindus Referendarius, caput exercitus, quem Dagobertus R. contra VVaſcones miſit, 583.a
Adouagrius Saxonum Dux, 696.802.c. *vide* Odouacer.
Adouarius Dux exercitus Sigeberti R. 317.c.318.a
Adroaldus vnus ex Comitibus Eudonis Ducis, 787.c
Adtira Dagoberti R. armiger, 576.c
Aduernum territorium, 673.a. *vide* Aruernum.
Æborinus Comeſtabulus, 748.b
Æconius Pontifex Mauriennenſis, 746.a
Æditij viri Senatorij charitas erga pauperes, 727.c
Æduorum ciuitas, 4.6.8.13.14.
Æga Dagoberti I. Regis Conſiliarius, 580.a.586.a.758.b.763.c.764.c. Maior Palatij Chlodouei II. 587.b.588.a
Ægidius vir ex Gallia oriundus, Maiorianum in bellis comitatus, 223.c. varia bella contra Gothos gerit, *ibid.*
Ægidius Comes vtriuſque Militiæ, 193.c.194.a.b.
Ægidius Romanorum Dux in Galliis, 524.c. Rex à Francis conſtitutus, 802.a
Ægidius Remenſis Epiſcopus, 552.b. *vide* Egidius.
Ægilbertus, 768.b
Ægyla Patricius, 746.c
Ælius Adrianus Imp. 265.a
Æmilianus Epiſc. Tricaſſ. 102.c
Ænoualaus Comes Sogiontenſis, 765.c
Æpatiaci portus, 3.
Ætherius Epiſcopus, 432.b.911.a
Ætherius Carnotenſis Epiſcopus, 137.a
Ætherius Lixoenſis Epiſcopus, 369.b.c.370.a.b
Ætherius Lugdunenſis Epiſcopus, 453.b.549.b.747.a
Aetius Reipub. Romanæ gubernator in Galliis, 100.101.102.& ſeqq.117.118.520.b.521.
Aetius Italiam ingreditur, 199.a. Arelatem à Gothis liberat, b. contra Bonifacium in Africa pugnat, 188.b.199.b.205. Galliæ vlterioris

rura Alanis tradit, 199.c.200.a
Aetius Dux Francos ſuperat, 188. b. 205. a. Patricius appellatur, *ibid.* Burgundiones debellat, 188.c.205.c. Narbonã liberat ab obſidione Gothorum, 188. c. Hunnos ſuperat, 190.c.276.c. 277. à Valentiniano occiditur, 191. a. 200.c. 208.c.277.c.
Aetij Patricij ſtirps & origo, 225.c. genus & mores, 277.b.c. laudes, 725.a
Afranius Siagrius Conſul, 123. c
Aga mater b. Geremari, 655.b
Agareni, 580. a. 682. b. 759. a
Agathe ciuitas, 354. b. 772.a. 825.c
Agaunenſe Monaſterium, 212.b.215.c.295.b. 583. a.766. b.731.b.735. b.
Agaunenſes anguſtiæ, 22
Agaunenſes Monachi, 214. c. 215. a
Agaunenſes Sancti, 295.b,c
Agendicum Senonum, 19.39
Agennenſis pagus, 577.c.757.b
Agennenſes, 426.a
Agennenſium ciuitas, 5.7.11.13.15
Agennum, 738.b
Agericus Virdunenſis Epiſcopus, 305 c.392.a. 415. a. 416.a. 417. b. 423. b
Agerici Veredunenſis Epiſcopi laus, 474.b. c.475. a
Agetius Patricius, 725. a. *vide* Aetius.
Agila Rex Gothorum, 304.a.732.b.819.a
Agila Legatus Leuuigildi R. ad Chilpericum, 347.b
Agilenus pater Bobilanæ, 886.b
Agilus Metenſis Epiſcopus, 907.a
Agilus Resbacenſis Monaſterij Abbas, 566.a. 636.b.650. b
Agilulfus Rex Langobardorum, 557.a.754.b
Agiulfus ſeu Aigulfus Abbas S. Dionyſij, 586. c.588. b
Agino Dux, 583. a. 762.c
Aginnum, 360. c.420. a.778.b
Aginnum Nitiobrigum, 33
Aginnenſis Seneſchallia, 44
Agira coniux Autharij, 556. a
Agnes ſoror beatæ Radegundis, Abbatiſſa ab ea inſtituta, 473.b. c. 474 a. b
Agnus vnus ex Proceribus Eudonis Ducis, 787. b
Agnus inſula Britanniæ adiacens, 535. c
Ago Langobardorum Rex, 745.c.748.c.754.b
Agomarus Epiſcopus, 661.b
Agrecius Epiſcopus Tricaſſinus, 406.b
Agreſtius Lucenſis Epiſcopus, 188.b
Agreſtius Theodorici Regis Notarius, 566. b. Monachus, *ibid.* & 567
Agricola Pelagianus, 205. a
Agricola Epiſcopus ab Agaunenſibus Monachis appetitur, 214. c. 215.a
Agricola Patricius, 733.c
Agricola Præfectus Præt. Galliarum, 83
Agrippina Colonia, 90. 96. c.277.b.278.a. 471.b
Agrippina ciuitas, 524.c. 696
Agrippinenſis ciuitas, 364. a
Agrippinenſium ciuitas metropolis, 5. 6.7.10. 13. 15
Agrippinus Comes, 190. c. Narbonam tradit Theodorico Gothorum Regi, 193. c
Agrœcola Epiſcopus, 432.c.473.b
Agroecula Cabilonenſis Epiſcopus, 349. a
Agroecula Patricius, 315.c
Aicadrus Abbas Gemmeticenſis, 651. c
Aiga ſiue Agira mater b. Audoeni, 635.a
Aighina Dux, 756.c
Aigulfus Abbas S. Dionyſij Pariſ. 763.c
Aigulfus Valentiæ Epiſcopus, 766. c
Aimo Cæſarauguſtæ Rex, 786.c 787
Ainandus Dux, 763. b
Ainulfus Comes, 764.c
Airadus Epiſcopus Carnotenæ vrbis, 683.c
Aiſtulfus Rex Langobardorum, 774.b.c.775
Alamandorum curtis, 538.a
Alamanni, 78.89.118.a.b. 135.b.140.c.141.b. 144.a.146.b.149. c.152. 159.a.160.c.161.b.c. 167.b.168. 179. 242. c. 243. a. 244. a 278.c. 523. c.580.c.770.b. 772.c.773.b.
Alamanni à Chlodoueo Rege Francorum ſuperantur, 286. b. c. 526. b.729. 730.806.c. 838 b. à Theodoberto Rege, 241.b. à Carlomanno & Pipino, 720.c
Alamanni pagum Auenticenſem prædantur, 751.b
Alamannia, 19. 26.152.a. 159.c. 167.b. 720.b.772.b.779.c.
Alani, 77.78.81.86.89.100.b.107. 108.121.154. c. 186. a.b. c.187. a. 198. b.199.c.200.a.225. 227.230.b.279.a
Alani Gallias ingrediuntur, 203.a
Alani à Francis deuicti, 693.797. a.b. 800.b
b. Alanus, 657.b
Alaricus Rex Gothorum ſiue VViſigothorum in Gallia, 77. 78.80.84.111.b.154.a.186.a.231. a.b.233.c.234.b.c.235.285.a.288.b.
Alaricus Gothorum Rex Italiam ingreditur, 202.c. Romam capit. 203.b.524.529.b.c.812. 813.818.
Alaricus cum Chlodoueo Rege Francorum amiciam init, 289. b. ab eo in bello occiditur, 290. 735. 740. 815
Alarici Regis Gothorum vxor ac filius, 231.b
Alarici theſauri à Chlodoueo Rege auferuntur, 291.a
ad Alaricum R. VViſigothorum Epiſtola Theodorici Italiæ R. 838
Alateum villare in pago Pariſiaco, 580. b
Alba, fluuius, 566.a
Alba Heluiorum, 32
Albenſes, 31
Albenſium ciuitas, 5.7. 10.12.15
Albeta, fluuius, 567.a
Albia, 57
Albianum, locus Eccleſiæ Lugdunenſis, 549.b
Albienſis ciuitas, 704.c
Albienſium ciuitas, 5.7.11.12.15
Albiga ciuitas, 281. a
Albige, 420.c.886.c
Albigenſes, 31.402.c
Albigenſis vrbs, 275.a.368.b.410.c
Albigenſis ciuitas à Theodorico filio Chlodouei Regis ſubiugatur, 290. c.291.a
Albinganum, 761.b
Albinus Rector Prouinciæ, 321.b
Albinus Vcecenſis Epiſcopus, 358.b

Albioderum vicus, 764.c
Alboſledis Chlodouei I. Regis ſoror, 287.a. 528.b.702.807.b
de Albochledis obitu Epiſtola b. Remigij ad Chlodoueum R. eius fratrem, 849.a
Alboenus Rex Langobardorum, 215.b.c.308.a. 320.a.735.a.854.a
Alboenus vnus ex Proceribus Auſtraſiorum, 752.c
Albutius pater beati Remacli, 642.c
Alchima ſoror Apollinaris, 294.b. 297.c
S. Aldegundis, b. Gertrudis neptis, 657.a
Aldeburch vicus, 688.b
Aldo prædicatione b. Vrſmari ad fidem conuerſus, 688.b
Aldobertus Pontifex Trecaſſinus, 671.a
Alectenſis Epiſcopatus, 27.60
Aleſatia, 753.c
Aleſationes, 751.b
Aleta, 67
Aletheus Patricius, 753.a.c.754
Alethius Cadurcenſis Epiſcopus, 281.a
Aletum, 5
Aleuernacus, 887.c
Alexacis, 779.c
Alexandrina Synodus, 197.c
Alingauienſis vicus, 456.a
Aliſtichius S. Lupi Trecenſis Epiſcopi patruus, 521.a
Allebreti Ducatus, 44
Almabertus Geremari filius, 655.c.656.a.b
Almaricus Rex Hiſpaniæ, 534.b. *vide* Amalricus.
Alpaïs filia Ludouici Imp. 789.c
Alpes, 233.b
Alpes Cottiæ, 24.64.244.c
Alpes Maritimæ, 1.2.3.6.8.10.13.15.64
Alpes Graiæ & Penninæ, 1.2.3.5.6.7.8.10.13
Alpes Pyreneæ, 494.a
Alpes Retiæ, 559.b
Alpium cluſuræ, 208.b
Alpium iuga, 556.a
Alpheida Pipini Ducis vxor, 769.b
Alpinus Catalaunorum Epiſcopus, 105.b
Alſatia, 784.a
Alſatij, 751.b
Altbertus frater Rotberti Referendarij, 681.b. Monachus apud Fontanellum, *ibid.*
Altinona ciuitas, 871.a
Altinum, 872.a
Altum-villare, 676.b.c
Altiuillarenſe Cœnobium, 676.b.c.677
Altus mons, Monaſterium. 684.a
Aluerſtetenſis ciuitas, 14
Alugenſe territorium, 886.c
Amalaberga filia Traſemundi Vandalorum Regis, 231.b. 234.b. vxor Hermenfridi Regis Thuringorum, 231.295.a 731.b
Amalafreda Theoderici Regis Gothorum ſoror, 231.b. 234.b. Traſemundi Vandalorum in Africa Regis vxor, *ibid.*
Amalaricus Rex Gothorum, Alarici filius, 231.b. 235.a. b.236.a. 290.294.297.704.c.706.a.707.a.731.a.732.b. 816.819.
Amalaſuentha, 242.b. Theoderici Regis Gothorum filia, 231.b. Eutharici vxor, *ibid.*
Amalbertus Aulicus Childerici R. 638.b. 717.c
Amalbertus vir illuſtris, 651.c
Amalbertus Comes Nouiomenſis, 634.c
Amalbertus frater Flaocati, 766.b.c.768.a
Amalgarius Dux, 579.581.b. 583.761.c.762.c.766.c.767.
Amalo Dux, 424.b
Amandus Burdegalæ Epiſcopus, 181.a
b. Amandus Traiectenſium Epiſcopus, 579.c. 597.b. 645.646.653.654.678.
S. Amandi Monaſterium in Cadurcino, 876.b
Amangus Comes Pictauenſis, 777.b
Amantes duo apud Aruernos, 219.b.c.
Amantia mater S. Amandi Epiſcopi, 645.c
Amarinus Claroangi Abbas, 672.b
Amator Gerundenſis Epiſcopus, 824.c
Amator primus Trecorum Epiſcopus, 553.a
Amatus Abbas, 558.a
Amatus Epiſcopus Senonenſis, 654.c. 678.a.b.
Amatus Patricius, 320.b
Amatus Patricius à Langobardis interfectus, 735.a
Ambacienſis vicus territorij Turonici, 289.b. 456.a
Ambiani, 4
Ambianenſium ciuitas, 5.7.9.13.14
Ambianenſis fabrica Spataria & Scutaria, 2
Ambianorum ciuitas, regia ſedes, 801.c.802.c
Ambianica vrbs, 686.b
Ambiza Rex Sarracenorum, 785.b
Amblaua, fluuius, 644.b.770.a
Ambo Eccleſiæ, 219.c
Amo Langobardorum Dux, 321.c.322.a
Ambroſius Mediolani Epiſcopus, 184.c.196.c.201.c.
Ambroſius Foſſatenſis Monaſterij Abbas, 664.c
Amelberga coniux VVitgeri Comitis, 656.c
Amelius Epiſcopus, 403.b
Ametegis vallis, 754.b
Amingus Francorum Dux, 248.a
Amor Rex Sarracenorum, 771.c
Amormuni Rex Sarracenorum, 779.a.b
Ampſiuarij, 2.149.a.151.a.164.a.166.c.176.b.c.278.c
Ampucius villa in ripa Rhodani, 632.c
Anagratæ, caſtrum in Voſago, 551.b
Anambadus illuſtris Epiſcopus, 785.c
Anaſtaſius Imp. 291.a.530.a.705.a
Anaſtaſius Abbas Maſſilienſis, 360.b
Anaſtaſius Presbyter, 310.c. à Cautino Epiſcopo ſuo viuens ſepulturæ mancipatus, 311.a.b
Anaſtaſius Eccleſiæ Ro. Epiſcopus, 185.b. 202.c
ad Anaſtaſiam Auguſtam Epiſtola Brunechildis Reginæ, 867
Anatolius Burdegalenſis reclauſus, 407.a
Anaxilla Theodoſij Imp. Dux contra Vandalos, 207.a
Anchones veterum Francorum, 245.c
Andarchij genus & interitus, 322.b.c.323.a
Andegaua vrbs, 363.b
Andegauenſis pagus, 540.a
Andegauis, 323.b.524.c.636

Andegauis à Childerico Rege obtinetur, 282.b
Andegauis à Carolo Principe vaſtata, 770.b
Andegaui, 53.341.b.409.c.452.a
Andegauorum ciuitas, 5.6.9.13.14
Andegauum, 332. a. 727.c
Andegauum obſides dat Odoacrio, 282.b
Andelaum, 420.b.744.c.751.c
Andeſagina villa ſuper fluuium Auciæ, 563.b
Andomatunum Lingonum, 30
Andreas Comes, 862.b.870.c
Angadriſma filia Rotberti Referendarij 681.a. Abbatiſſa b.
Angiſus Dux, 782.b. *vide* Anſigiſus.
Angla b. Berthæ ſoror, 665.b
Anglariæ in pago Pictauenſi, 582.c
Anglorum conuerſio ad fidem Chriſtianam, 907.b.908.909
Angriuarij, 140.c.149.a.163.a
Anianus Aurelianenſis Epiſcopus, 100.b.103.b. c.105.c.106.110.276.c.694
Anicium, 452.b
Anicienſis Epiſcopatus, 31
Aninſula, Monaſterium Cenomannicum, 332.b. 712.c
Annicij Romani, 477.b
Annobertus Epiſcopus Sagienſis, 683.c
Annulus à Chlodoueo R. ad Chrotildim miſſus, 699.728
Annulus Regius, 318.c. 635.c.681.a.b
Anſbertus Fontanellæ Abbas, 637. b. 641.c. Epiſcopus Rothom. 638.a.641.c.681.682.683
Anſebaldus Teſtamentorum regalium Scriptoribus præfectus, 541.a
Anſefledis vxor VVaratonis Maioris domus, 718.c.769.a
Anſericus Epiſcopus Sueſſorum, 679.b
Anſegiſilus Francus nobilis, 768.b
Anſigiſilus Sigeberti R. Auſtraſiæ domeſticus, 643.c
Anſigiſus Dux filius Arnulfi, 593.a.599.a
Anſoaldus Chilperici Legatus, 738.b
Anſoaldus Chlotarij R. Legatus ad Charoaldum Langob. Regem, 755.b.c
Anſoaldus Pictauenſis Epiſcopus, 586. 587.613. b.c.615.a.616.b.617. 623.a.624.b.651.a
Anſoaldus Dux, 362.c.374.a. 378.c. 397.c. 405.c
Anſoualdus, 349.c
Anſoualdus res Siggonis Referendarij obtinet, 328.c
Anſtrudis b. Salabergæ filia, 649.a
Anſtrudis Abbatiſſa, 647.c
Anſuarij, 140.c.148.c.160. b.162.c.163.a
Anteſtius, 426.a
Anteſtius Andegau. Comes, 410.a
Anthemius Præf. Prætorio Galliarum, 11
Anthemius frater Procopij de Conſtantinopoli ad Italiam directus, 194. b. Auguſtus appellatur, c. 195.a
Anthemius Imp. 122.123.211.b.230.b.c
Antiochia à Perſis vaſtatur, 213.b
Antidius Epiſcopus, 395.b
Antipolitana ciuitas, 6.7.11.12.15
Antolianus Martyr, 266.b
Antonnacus, 3.752.b
Antoninus Emeritenſis Epiſcopus, 189.c.190.a
Antonius Monachus, 267.b
Antrum, inſula aluei Ligeris, 682.b
Antrenſe Cœnobium, 682.b
Apamia, 61
Apamienſis Epiſcopatus, 27.61
Apenninus mons, 244.c
Apocriſiarius, 636.a.868
Apollinaris Bituricenſis Epiſcopus, 549.b
Apollinaris Dux Aruernorum, 704.c.816.a
Apollinaris cum Aruernorum populo bello Vocladenſi ex parte Alarici Regis Gothorum intereſt, 290. c. Epiſcopus fit Aruernorum. 294.b.c
Apollinariſtarum hæreſis, 197.a
Aprunculus Aruernorum Epiſcopus, 289.c. 294 b
Aprunculus Lingonicæ ciuitatis Epiſcopus, à Burgundionibus ſuſpectus aufugit. 284. b. Aruernis datur Epiſcopus *ibid.*
Apta Iulia Vulgienſium, 33
Aptacharius Langobardorum Rex, 439.a.b
Aptenſium ciuitas, 5.7. 11.12.15
Aqualiſma, 7
Aqualiſmenſium ſeu Aquilinenſium ciuitas, 7. 13. *vide* Ecoliſmenſium.
Aqua putta in pago Pariſiaco, 583.c
Aquæ Galliæ, 896.b
Aquæ Hiſpaniæ malæ, 373.a
Aquenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes 33
Aquenſis Burgundiæ Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 22.24.26
Aquenſium ciuitas, 5.7.11.13.15
Aquenſium ciuitas metropolis, 5.7. 11.12.15.62
Aquæ Sextiæ Saliorum, 33
Aquæ Tarbellicæ, 33
Aquis in Narbonenſi prima, 6
Aquinſes in Prouincia, 321.c
Aquilinus Epiſcopus Ebroicenſis, 683.c
Aquitani, 92
Aquitania, 776.777.778
Aquitania vnde dicta, 118.c
Aquitania Gothis tradita, 86. 187. a. b.198.c. 204.a.
Aquitania prouincia Galliæ, 16.17.20.23
Aquitania prima, 1.2.3.5.6.7.8.10.12.15.56. 627. b
Aquitania ſecunda, 1.2.3.5.6.7.8.10.13.15.58
Aquitania tertia, 59
Aquitaniæ denominatio & deſcriptio, 642.b
Aquitaniæ Ducatus, 575.a
Aquitanicus ſinus, 642.b
Arabes, 786.a.b
Arabica gens, 785.b
Aracharij Epitaphium, 482.a
Arar fluuius, 343.a 753.a.767.b
Ararica claſſis, 4
Arauienſis vrbs, 554.a
Arauſio Cauarum, 35
Arauſicorum ciuitas, 5.7.10.12.15
Arbogaſtes Comes, 185.a.b. 197.b.202.a.278.c. Magiſter Militiæ, 202.b
Arbogaſtes à Francis deuictus, 725.c
Arbogaſtes Francorum Dux, 150.a.151.b
ad Arbogaſtem Comitem Treuerorum Epiſtola, 864

b. Arbogaſtus Argentinenſis Epiſcopus, 782. c.
Arbona, caſtrum, 558.b
Arbonenſe territorium, 559.b
Arbor fluuius, 774.a
Arborici, 162.c. 173.c.233.c
Arborius Magiſter Militiæ poſt Nepotianum, 193.c
Arcadius Imperator, 184.c.185.b.197.a.b. 201. c. 202. c. 203. a
Arcadius & Honorius Impp. 76. 78.86
Arcadius ex Senatoribus Aruernis, 297.a. c.301. b. 462. a
Arcadius ad Chrotildem Reginam à filiis mittitur, 707.b
Arcadij iuuenis Epitaphium, 481.b
Archarius Abbas Inſulæ Monaſterij, 655.c
Archiater, 333.a.748.a
Arciacenſis Campania, 746.b
Ardericus Gepidarum Rex, 108.a.111.b, 218.a
Ardenna, 496.c.752. a. 754.c.762. a
Ardenna ſilua, 567. b.c. 581.c. 716. a. 719.b
Ardonenſis ſilua, 402.a
Arduenna, 643. c.644. a.645.b
Arduenna ſylua, 770.a
Arduennæ ſaltus, 786.c
Aredius Abbas, 399. a. 403.a. 453.c.454. a. 486. a
Aredius Gundebaudi R. Conſiliarius, 287. c. 529. b. 703. 729. a.730. b. 810.c.
Aregiſilus à Theodorico R. ad Munderieum miſſus, 299. a
Aregius Nemauſenſis Epiſcopus, 822. c
Aregundis vxor Chlotarij I. Regis, 307. c.308.a
Arelas, 188. a. 192. b. caput Regni Burgundiæ, 20.
Arelas quando in Francorum ditionem venit, 238. b
Arelas à Gothorum obſidione per Aetium liberatur, 199.b.204.c
Arelate, 734 c
Arelate Saliorum, ſeu Sextanorum, 33
Arelatenſis Galliarum vrbs, 266.c
Arelatenſis vrbs à Francis & Burgundionibus obſeſſa, 231.c
Arelatenſis vrbs qualiter à VViſigothis in Oſtrogothorum ditionem peruenit, 231. 232. paret Childeberto Regi Francorum, c
Arelatenſis vrbs ditioni Sigeberti Regis ſubmittitur, 317. c. à Guntchramni exercitu vallatur, & recipitur, 317.c.318.
Arelatenſis moneta, 2
Arelatenſe gynecium, 2
Arelatenſe oppidum, 203.b
Arelatenſe Monaſterium, 316.c
Arelatenſe Monaſterium puellarum, 564. c.565.
Arelatenſe Monaſterium virorum à Childeberto R. conditum, 904.c
Arelatenſes, 843.c
Arelatenſes Brambaricarij ſiue Argentarij, 3
Arelatenſium ciuitas, 5.7. 10. 12. metropolis, 15. 33.
Arelatenſium murorum reparatio, 844.a
Arelatenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei. 22. 24.25.26.63
Arelatenſis Prouincia, 405. b. 414. c. à Longobardis vaſtatur, 321.c
Arelatenſis ſoli fœcunditas, 83
Arelatum, 4. 191. b. 521. c
Arelatum in Gothorum poteſtate, 231. a
Arelatum à Gothis in pace obtentum, 210.c
Arelaunus fiſcus, 684. b
Arelaunenſis ſaltus, 684.b
Arelaunum villa, 747. b
Arelaunum ſylua, 715.a
Arenæ Nemauſi, 828.b
Argabadus Narbonenſis Epiſcopus, 823.a. 828. b
Argentaria ciuitas, 7
Argentarienſe caſtrum, 10.15
Argentorate caſtrum. 9
Argentunenſe caſtrum, 13
Argentina ciuitas, 14
Argentora, 13
Argentoratenſis fabrica armorum omnium, 2
Argentoratenſium ciuitas, 5.7.9.
Argentoratenſis vrbs, 450.a
Argentoratenſis Tractus, 13. Comes. 3
Argentonus in pago Bitorino, 777. c
Argundus Epiſcopus, 661. b
Ariardus Dux, 762.
Aribertus Rex, 653, c. *vide* Haribertus.
Aridius Epiſcopus in Palatio Brunichildis R. 557. c
Aridius Lugdunenſis Epiſcopus, 747.a.748.b.c
Arigernus Comes Prouinciæ gubernator, 842. c
Arigius Patricius, 914
ad Arigium Patricium de Galliis Epiſtola Gregorij Papæ, 897
Arimbertus Dux, 762.c
Ariobindus Theodoſij Imp. Dux contra Vandalos, 207.a
Aripeme, 341.a
Ariſitenſis vicus, 329.c. de Regno Sigeberti, *ibid.*
Armellæ, 705.b
Armenij, 319.b. 451.b
Armentaria mater Gregorij Epiſcopi Turon. 253.b.509.c. 510. a
Armentarius Iudæus, 383.c
Armentius Epiſcopus Turon. 272.b. 456.b
Armoricana prouincia, 194.a
Armoricana regio Alamannis ab Aetio permiſſa, 520. b. c
Armoricanus Tractus, 13
Armorici regionis laus, 468.a
Arnebertus Dux, 579.a.756. b.c
Arnegiſilus Berulfi Ducis ſocius, 403.a
Arnoldus ſiue Ernoldus pater b. Rictrudis. 653.c
Arnulphus Comes Remenſis, 533.a.b
b. Arnulfus Metenſis vrbis Epiſcopus, 574.a.b. 576. b.579.a. 594.b.653.c.753.755.756.
b. Arnulfi Mettenſis Baſilica, 769.b
Aroanna, fluuius, 715.a.746.b
Arola fluuius, 746.a
Aronnacus parrochia Epiſcopatus Cadurc. 883.c
Arrabo nuptiarum, 268.c
Arriani, 196. c.197. a. 198.a.200.b.206.a.232.a
Arrianorum ſecta, 273.a.b
Arſiaca, 735.c

Artarchis Hermenfridi Thoringiæ Regis filius, 512.b
Artemius Epiſcopus Senonicus, 406.b.561.c
Artemius Legatus Imp. in Hiſpaniam, apud Aruernos ægrotat 268. a. à Nepotiano Epiſcopo ſanatur, & ad fidem conuertitur c. eidem in Epiſcopatu Aruernorum ſuccedit, *ibid.*
Aruandus Gallorum Præfectus, 123.c.124.a
Aruerna vrbs, 281.b.283.a.776.b
Aruerna ciuitas ab Eurico Rege occupatur, 230. b. c. Gothis ſubiecta, 282.b
Aruerna regio à Theodorico Rege, cui parebat, deuaſtatur, 297.c.298.a
Aruerni Aquitaniæ primæ, 4
Aruerni à Chroco Rege depopulati, 266.b
Aruerni à Theodorico filio Chlodouei Regis ſubiugantur, 290.c.291.a
Aruerni à Sigeberto Rege commoti Arelatenſem vrbem eius ditioni ſubdunt, 317. c. à Guntchramni exercitu cæduntur, 318.a.b
Aruerni apud Arelatem trucidati, 734.c
Aruernorum ciuitas, 5.7.10.12.15
Aruernorum regio, 342. c. quantum à Gothis paſſa. 124.125
Aruernorum regio ſub poteſtate Theodorici I. Auſtraſiorum Regis, 297.a.b
Aruernorum populus Vocladenſi bello ex parte Alarici Gothorum Regis intereſt, 290.c
Aruernorum exercitus Theodoricum Regem in Childeberti Regnum ſequitur, 297.c
Aruernæ Alpes, 253.b
Aruernium, 44
Aruernum, 57.289. c. 297.c.298.b. 300.c.303. a. b. 310.a. 364. b. 441.b. 704.c
Aruernicum territorium, 321.a
Aſcaricus Francorum Rex, 139.c
Aſceola Anthemij Imp. filia 123.a. vxor Ricemeris, *ibid.*
Aſcila mater Theodomeris Regis Francorum, 279.b
Aſclepiodotus Patricius in Galliis, 906.c
Aſclepius ex Duce, 363.a
Aſcouindus ciuis Aruernus, 313.a
ad Aſpaſiam Abbatiſſam Epiſtola Deſiderij Epiſcopi. 880
Aſpaſius filius Iunini, 632.c
Aſpaſius pater Dinamij Patricij, 501.a
Aſpaſius Elauſenſis Epiſcopus, [illegible]
Aſperianum, villa, 830.c
Aſteriolus magnus apud Theodobertum Regem 305.a. à Secundino interfectus, b.
Aſterius Hiſpaniarum Comes, 187.b
Aſterius Patricius, 279.b
Aſtituenſium caſtrum, 11.12
Aſturica, 190.a.192.c
Aſturicenſis vrbs, 189.c.191.c
Aſturius Dux vtriuſque militiæ in Hiſpanias miſſus, 189. b. ad honorem Conſulatus prouehitur, 190.a
Ataulfus ſeu Atanulphus I. Gothorum Rex, 78 84.86. c.198.c.203. b.c.225. a.818.
Atax fluuius, 494.a
Athalaricus Rex Gothorum in Italia, 213.a
Athaloeus Arrianæ ſectæ Epiſcopus, 418.b
Athanagildus Hiſpaniarum Rex, 309. c.319.a. 732. c.735.819
ad Athanagildum Regem Epiſtolæ Brunechildis Reginæ, 867. a. Childeberti Regis, b
Athanaricus Rex Gothorum, 184.c.201.c.275.b. 285.c.818.a
Athanaricus Rex Burgundionum, 698.728.b
Athicus, qui & Adalricus Dux Germaniæ, 783.b
Athima Rex Sarracenorum, 771.c
Atrabatum, 514.a
Atrabatum ciuitas, 5.7.9.13.14
Atrebates, 4
Atrebatum terræ à Francis peruaſæ, 117.c
Attala, diſcipulus S. Columbani, 585.c.566.b
Attalus Romæ Imp. dictus 203. a. tyrannidem aſſumit in Galliis, c. viuus capitur, *ibid.* in exilium miſſus, 204.a
Attalus nepos Gregorij Lingonici Epiſcopi ad ſeruicium addictus, 299.b. qualiter liberatur, 299.300.
Attax Alanorum Rex, 187.a
Attici Epitaphium, 481.a
Attila Hunnorum Rex, 100.c. 101.102. 103. 104. *& ſeqq.* 190.c. 206. 207.225. 226.694. 838.c
Attila Honoriam ſibi in coniugem dari petit, 223.b. in Occidentem copias ducere diſponit, 223. b. à Regis Francorum filio maiore natu contra minorem euocatur, *ibid.*
Attila Rex Hunnorum, Gallias ingreditur, & clade accepta recedit, 200.b. 208.225.226.227. a.b.276.277.525. Italiam petit. 200. 208. b. in ſedib. ſuis moritur,
Attilæ Regis ſedes, 225. c. parentes, 226.a.c
Attilo Lugduni Clauati Præſul, 649.c
Attipiacus, villa, 547.a
Atuatici, & Atuaticum, 39
Aturenſium ciuitas, 5.8.11.13.15
Aualocium Carnotenſis vicus, 324.a
Auaricum Biturigum Cuborum, 29.39
Aubedo filius Berthari j patrem liberat à morte, 767.a
Aubedo Legatus ad Chrotharium R. Langobardorum, 761.a
Auari, 579.a
Auari cognomento Chuni, 580.c.754.c.757.c. 759. 768
Auares, 809.c.810. à Romanis auro repelluntur, 216.c
Auarum Legati ad Iuſtinianum Imp. 248.b
Auarum fœdus cum Francis, 248.c
Aucia, fluuius, 563.b
Audefleda vxor Theodorici R. Italiæ 231.a. ſoror Chlodouei I. Regis, 304. b. à propria filia veneno necatur, *ibid.*
Audicioderum, 746.b
Audo Iudex, 581.b
Audobertus Epiſcopus Pariſienſis, 659.c.662.c. 663.a
b. Audoenus, qui & Dado, 628. b. 631.b
b. Audoenus Dagoberti R. Referendarius, 584. a. Rothomorum Epiſcopus, *ibid. &* 585. c. 626. a. 632. a. 635. 636. *& ſeqq.* 639. c. 640. 650.651. 681. 616.c. 617.a.c. 618.b. 769.a
Audomarus Abbas, 983.c
Audomarus Bononiæ & Taroanenſis oppidi Epiſcopus, 566.a.652.a

Audoualdus Dux, 438.b.c
Audouera Regina, Chilperici coniux, 317.b. 711.a. 734.b
Audouinus Epiſcopus Andegau. 445.a
Audrannus Flori nepos, 541.b
Audrannus Francus, 769.a
Auduca Gallicienſe Regnum occupat, 373.a
Audulfus Abbas Monaſterij b. Maxentij, 613.c. 614. 616. b. 617. b. 623.b.624.b.625.b.
Audura, fluuius, 561.a
Auencio caſtrum, 738 a.b
Auenio, 364.c
Auenio Canarum, 35
Auenio ciuitas ſuper Rhodanum, 703.730.a.b
Auenio Burgundionibus ſubiecta, 287.c
Aueníonenſis Comitatus, 35
Auennica ciuitas, 364.a
Auennica vrbs à Celſo Guntchramni R. Patricio Sigeberto Regi aufertur, 317. c. à Guntchramno reſtituitur, 318.a
Auennicorum ciuitas, 5 7.10.12.15
Auennicum territorium, 735.b
Auennio à Sarracenis capta, 771. b. Francorum ditioni reſtituitur, 772. a
Auenticus, 5. 7. 10.13 15
Auenticorum ciuitas, 10
Auenticenſis pagus, 751. b. c
Auentinus Abbas in Trecenſi territorio, 583.a
Augusta ciuitas, 754.a
Augusta villa in pago Vinmaco, 687.a
Augusta Auſcorum, 30
Augusta Prætoria ciuitas, 15
Augusta Dīa Vocontiorum, 31
Augusta Sueſſonum, 29
Augusta Tricaſtinorum, 32
Augusta Veromanduorum, 42
Augustana ciuitas, 7
Auguſtidunum, 579. a. 619.a.c. 631.b.757.c. 766.c.767.b.776.b. 777.c
Auguſtidunenſis vrbs, 601. a.b
Auguſtidunenſe Monaſterium puellarum, 431. c.
Auguſtenſis ciuitas, quæ & Cieſburc, 14
Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis.186.b.198. a.202.b.203.c. 205.a
Auguſtinus à Gregorio Papa in Britanniam miſſus variis Galliarum Epiſcopis commendatur, 895.898. 901.907
Auguſtobona Tricaſſium, 30
Auguſtodunum, 4.34.53
Auguſtodunum à Francis obſidetur, 297.c
Auguſtodunenſis fabrica Loricaria, 2
Auguſtodunenſe gynecium tranſlatum, Metis, 3
Auguſtodunenſis Eccleſiæ dignitas, 901.c
Auguſtodunenſis vrbis Monaſteria, 910.c. 912.c. 913.914
Auguſtonemetum Aluernorum, 30
Auguſtoritum Pictonum, 30
Auguſtudinenſis pagus, 778.a
Auguſtudunum, 553. c.555.a
Auicium Velaunorum, 57
Auinio, 211.a
Auinio, marca Childeberti Regis, 21
Auitus Imp. 114. b.c. 115. 116 & ſeqq. 191.b.c. 192.a.b. 210. c.211.a.230.c.280.b.283.a.725.c. 726.a
Auitus Abbas Nuciacenſis, 295.c
Auitus Abbas Aurelianenſis, 706.b. 731.b
Auitus Epiſcopus, 473.c.474.a
Auitus Aruernorum Epiſcopus,253.c.331.c.440. a. 672.c.685.a
Auitus Epiſcopus Viennenſis, 288.b. eius Scripta, 289.a
S. Auiti Epiſcopi Epitaphium, 914.c
Auiulfi Epiſtola ad Deſiderium Papam, 883.
Aunacharius Epiſcopus, 432. b.c
Aunarius Autiſſiodorenſis Epiſcopus, 549.b 562.c
Aunobertus Senonum Epiſcopus, 661.b.663.a
Aunonenſis plebs, 194. b.c. 195. b
Aunulfus Theodobertum I. filium Chilperici Regis ſepelit, 324.c
Aunulfus Imp. Perſarum, 744.c.745.b
Aurea Chriſti famula, filia Amalberti, 651.b
Aurea Abbatiſſa Monaſterij Pariſienſis, 567.a. 636. b
Aurelia, 54.107.c.791.a.b
Aurelia, ſedes regia, 817.b
Aureliæ obſidio & oppugnatio ab Hunis, 103. 104.110
Aureliana vrbs, 657.b
Aurelianæ, 720.c
Aurelianis, 524.c.747.b.778.b
Aurelianis, ſedes Regni Burgundionum, 315.a. 710.a.731.a.733. 746.a
Aurelianis ciuitas, 211.b.694.731.b
Aurelianis ab Hunnis obſidetur, 276.b. Aniani interuentu liberatur, b. c. à Childerico Francorum Rege capitur, 282. a
Aurelianorum ciuitas, 5.7.9.13. 14.54
Aurelianenſis vrbs, 394.b.c. ab Hunnis obſeſſa, 521.c.522
Aurelianenſis ciuitas incendio conflagrata, 343.b
Aurelianenſis Synodus à Chlodoueo R. congregata, 529.b.533.c.
Aurelianenſe Concilium ſub Chlodoueo, 11 631. b
Aurelianenſis Epiſcopi priuilegium reos carceribus ſoluendi vnde manauit, 104.a
Aurelianenſes, 377.c.382.b.384.b
Aurelianus Præfectus Prætorio, 17
Aurelianus Chlodouei R. Legatarius, 525. 526. 804. a,b.805.a
Aurelianus Chrotildem Chlodoueo ex Burgundia adducit, 698.699.700.728.729. Milidunenſium dux efficitur, 525.c.700.806.a
Aurelianus Chlodoueum ad Chriſti fidem amplectendam hortatur, 701
Aurelianus Vzecenſis Epiſcopus, 632.c
Aureliani Epiſcopi Epiſtolæ ad Theudebertum R. 857.
Aurelius Anicienſis Epiſcopus, 452.b
Aurelius inluſter vir ex Palatio Chlotarij II. Regis, 543.a
Aureus Adalualdi Regis Longobardorum Notarius, 566. b
Aureus diuiſus inter Childericum. R. & VViomadum eius Conſiliarium, 286.c.695.696. 726.b
Aurei ſingularum librarum pondere, ab Imp. ad Chilpericum R. miſſi, 354.c
Auricularij munus, 635.c

Auſcienſis vrbs, 450.c
Auſciorum ciuitas, 5.7. metropolis, 11.13.15
Auſonius, 75 & eius Scripta, 76
Auſpicij Epiſcopi Eccleſiæ Tullenſis Epiſtola ad Arbogaſtem Comitem Treuerorum, 864.
Auſter, 708.c.716.a.717.c.718.a.734.a 746.a.752.b.754.c.762.b.767.c.772.b.
Auſtraldus Comes, 777.a.b
Auſtrapius Dux, 314.a.733.a. Epiſcopus apud Sellenſe caſtrum ordinatur, *ibid.*
Auſtraſia, 582.a.596.a.645.b.720 b
Auſtraſiani, 642.b.643.b
Auſtraſij, 217.a.534.b.538.a.555.c.576.b. 582.a.606.a.637.c.666.c.714.a.b.715.c.734.a.735.c
Auſtraſij Franci, 567.c 576.c
Auſtraſiorum Regnum. 551.b.554.b.576.b. 645.a.756.762.779.c
Auſtraſius Abbas Luxouienſis, 753.c. *vide* Euſtaſius.
Auſtrebatenſis pagus, 654.b
Auſtreberta Abbatiſſa, 650.c.651.c.652
Auſtregildis cognomento Bobila vxor Guntchramni Regis, 216.a.319.a.334.b.344.a. 733.736.737.
Auſtregildis Reginæ Epitaphium, 517.c
Auſtregildis mater b.Lupi Epiſcopi Senonenſis, 562.c
Auſtregiſilus ciuis Turonicus, 392.c
b. Auſtregiſilus Bituricenſis Epiſcopus, 548.c. 549.553.a b.642.645
b. Auſtregiſili Monaſterium, 787.b.c
Auſtrinus Epiſcopus Aurelianorum, 419.b.c 562.747.b
Auſtria, 16.23.579.c.592.c.595.a.678.c.718. c.720.b.753.c.768.b.783.b.786.a.
Auſtris, 780.b
Auſtroualdus Comes, 411.a. Dux in Deſiderij locum, *ibid.* contra Vaſcones procedit 414.c. contra Gothos in Septimania, 426.a
Autbertus Abbas Monaſterij S. Medardi. 548.a
Autcliodetum, 757.c
Autharit Rex Langobardorum, 871.a.b
Autharius vir nobilis, 556.a.568.628.b.635.a
Autharius Dux Langobardorum, 754.b
Autiſſioderum, 776.a.b.777.c.778.b
Autiſioderenſis pagus, 776.a
Autiſiodorum, 5.9.14 199.c
Autiſiodorenſium ciuitas, 7.13.54
Autiſſiodorum, 549.b.555.a.579.a
Autiſſiodorenſe territorium, 334.a
Autmarus Pontifex vrbis Taruannæ, 640.a
Autricum Carnutum, 30
Auxitanus Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.25
Axona fluuius, 370.c.496.c.547.a.679.c. 680.b
Axones, 56
Ayglolfinga gens, 755.c

B

Babel ſeu Babylonia ciuitas, 260.b.261.b 262.c
Babonbergenſis ciuitas, 14
S.Babolenus Abbas, 659.c.660.661.*& ſeqq.*
Babyllas Epiſcopus Antiochenus, 265b.
Bacchinon, 424.a
Baccis villa, 735.b
Bacium villa, 718.a. *vide* Abaciuum.
Badebrunnenſis ciuitas, 14
Badegiſilus Maior Domus Chlotarij Regis, Epiſcopus Cenoman. 358.b.408.b.c.440.a
Badefridus Comes Palatinus ſub Dagoberto R. 652.a
Badericus Thoringorum Rex, 295.a.706.c.731. b. à fratre Hermenfrido occiditur, 295.a.
Badulla Rex Gothorum, 213.c.214.a
Bætica à Vandalis Silingis occupata, 186.b
Bagaſſini, 737.b
Bagaudi ſeu Bagaudæ, 89.90.661.b
Bagaudæ Tarraconenſes, 189.b.191.a
Bagaudæ Aracellitani, 189.b
Bagaudarum caſtrum, 90.a.b.659.a.b.661.c. 662.a.b
Bagaudarum commotio, 199.c
Bagido, 887.c
Bagoaria, 772.c
Bagoarij, 772.c
Baicariorum gens, 648.a
Bainus Taruanæ Epiſcopus, & Fontanell. Cœnobij Abbas, 642.a
Baioarij, 566.b. ſe Pipini ditioni ſubdunt, 721.b
Baiocæ, 4.6.53
Baiocaſſium ciuitas, 4.8.13.14
Baiocaſſini, 541.b.535.b
Baiona ad Aturrum, 59
Baiona Lapurdenſium, 33
Baiorenſes, 770.b
Baiouarij. 761.b
Baiulus, 765.b
Baiuuarij, 581.a
Balatedo, vicus Turonici territorij, 457.a
Baldechildis Regina, 767.b. *Vide* Balthildis, *infrà.*
Baldoenus filius b. Salabergæ, 649.a
Baldulfus, ſeu Baudulfus, vnus ex Proceribus Theodorici R. 554.c
Balearicæ inſulæ, 187.c
Ballomer, 380.c. *Vide*, Gundobaldus.
Baltfridus vir ſanctus, 639.b
Balthildis Regina Chlodouei II. coniux, 601.a. 618.b.634.a.668.640.b.641.c.650.b.665.a.c. 666.667.668.669.670.c.717.
Bandaredus Epiſcopus Sueſſionenſis, 147.a
Bandorum ſigna, 827.a
Baniacus pons, 656.b
Bannire in exercitum, 755.b
Baobbo Regis Chlotarij II. Theſaurarius, 617.c
Barbæ raſio, qualis iniuria, 575.b
Barbam tangere, qualis mos, 915
Barbaræ Inſula, Monaſterium, 686.a
Barbarica via ſecus vrbem Rem. 525.a
Barcinona, 186.c.189.c.731.a.732.b.824.c.834.b

Barilia-

Bariſiacus, villa, 647.c
Barontus Dux, 580.a.b.583.a.759.c.762.c
Barrenſes, 717.a
Barrum caſtrum, 717.a
Baſilia, 7.10.13.15
Baſilienſium ciuitas, 5.7.10.13.15
Baſilius Abbas Baſilicæ ſancti Remigij, 450.a.b.
Baſilij Epitaphium, 481.c
Baſilicaris porta Remenſis vrbis, 789.b
Baſina vxor Baſini Toringorum Regis, 280.c. 695.696.726.b.802.a. relicto viro ad Childericum Francorum R. venit, ciúſque vxor efficitur, 280.c. 281.a. 696.727.a.b.802.a.b
Baſina filia Chilperici Regis, ſanctimonialis in Monaſterio Pictau. 368.c.429.b.c.445.c. 446 a.447.450 b
Baſina Regina Thuringorum, 524.c
Baſſiacus, 887.c
Baſterna, 729.a
Baſtonia villa, 786
Bataui, 136.c.165.a
Batauia, 137.b.144.a.167.a.168.c.173.c
Baucoariæ, 720.b
Baudaſtis Dux, 738.b
Baudegiſilus Epiſcopus, 381.b
Baudegundis vxor Baſilij, 482.a
Bauderleus b. Eligij vernaculus, 629.a
Baudinus Epiſcopus Turon. 308.a.b.457.c
Baudo Francorum Dux, 150.a
Baudonualdus Epiſcopus, 507.b
Baudulfus b. Columbanum à Monaſterio pellit, 750.c.751.a
Bauoaria, 720.c
Beſulci, 754.c
Begga filia Pippini Maioris domus, 592.c.598.c. vxor Anſigiſi Ducis, 593.a.599.a. 782.b
Bego maritus Alpaidis filiæ Ludouici Imper. 789.c
Begorra, 421.b
Beinbergæ, 174.c
Belgica prouincia Galliæ, 16.17.19.20.22. 128
Belgica prima, 1.2.3.5.6.7.8.9.13. 14.55
Belgica ſecunda, 1.2.3.5.6.7.8.9.13.14.56.101. b.104.c
Belichildis Theodeberti II. R. vxor, 749.b. 751.c
Belidia mater S. Preiecti Epiſcopi, 671.c
Beliſarius Patricius, 213.b.c.236.a.237.c.305. a.708.c.732.c
Belicenſis Epiſcopatus, 55
Belicenſium ciuitas. 15
Belloacus vrbs, 681.b
Belloacenſis pagus, 681.b
Bellocaſſi, 39
Bellorum ciuilium mala, 318.c.329.d
Bellouacorum ciuitas, 5.7.9.13.14
Belſia, 106.b
Belſionaca inſula, 637.b.684.b
Belſonancus villa, 402.a
Benarna vrbs, 414.c
Benarnenſium ciuitas, 5.8.11.13.15.
Benarnum, 8.11.13.15.421.b
Benearnenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 35
Benedictus Tetradius Epiſcopus, 301.a
Beorra, 8
Beppolenus Dux, 405.c.409.c.410.a.417.c. 441.b.745.c
Bercharius Abbas, 675.676.677
Bercharius Monachus, 604.a
Bercharius Dux Lugdunenſis, 658.a
Bercharius Dux Theodorici R. 599.b
Bercundus Ambianenſis Epiſcopus, 561.b
Berehſinda coniux Adalrici Ducis, 674.b
Beringarius Comes, 778.c
Berna, villa, 529.a
Bernacus villa, 774.b
Bernoinus Abbas Monaſterij ſancti Marculphi, 637 c
Beroaldus Lingonenſis Epiſcopus, 670.b
Berrauenſis pagus in Turonico, 361.a
Berraus, vicus Turonici territorij, 417.a
Berſelanus Sigeberti Auſtraſiæ Regis domeſticus, 643.c
Berſuuinda vxor Athici Ducis, 783.b
Bertane vxor VVarnacharij Maioris domus, 756.b
Bertchramnus Epiſcopus Burdegalenſis, 336.b. 337.c.349.c.351.c.352.a.386.c.387.b.395. a.396.c.401.b.427.a.b
Bertchramni Epiſcopi theda, 42.c. opuſcula, 473.a
Bertchramnus Cenomanorum Epiſcopus, 408. c.419.b.538.c.545.b
Bertegiſeli Abbatis Epiſtola ad Deſiderium Theſaurarium, 88a
Bertellannus Epiſcopus Bitoricæ, 776.b
Bertedrudis Regina Chlotarij II. coniux, 574.a. 638.b.753.c.754.c
S. Bertha Abbatiſſa, 665
Berthæ nomen quid ſignificet, 665.a
Bertharius Comes, 554.c.750.c.751.a. Cubicularius Theodorici R. 752.a
Bertharius Comes Palatij Chlodouci II. Regis, 767.a
Bertharius Maior domus Theodorici R. 718.c 769.a
Bertharius homo Scarponenſis, 756.a
Bertharius ſeu Bertecharius frater Ermenfredi R. Toringorum, 295.512.706.c.731.b
Berthechildis ſiue Berthildis virginis laus, 492.b.c
Berthefledis filia R. Chariberti, 426.c
Berthefredus, 415.a.416.a.417.a.b.442.a.738. b.744.c
Berthefridus vnus ex primoribus Regni Auſtraſ. 355 a
Berthegundis filia Ingeltrudis, 426.c. ſoror Bertchramni Epiſcopi Burdegal. 427.a
Berthegundis neptis Ingeltrudis Religioſæ, 442.c
Berthildis Regina Dagoberti I. Regis coniux, 758.a
Bertoaldus Rex ſiue Dux Saxonum, 569.c.576. c.577.a.716.b
Berthoara filia Theodeberti Regis, 466.b
Bertila, ſeu Bertilia Calenſis Cœnobij Abbatiſſa, 667.b.668.669

Berto Abbas, 608.b
Bertoaldus Maiordomus Theoderici II. Regis, 747. a.b.c
Bertrada ſeu Bertradane Regina, Pipini coniux, 778. b.c. 779. a.c
Bertradus Abbas Monaſterij S. Auſtregiſili, 787.b.c
Bertuara nobilis femina, 567.a
Bertulfus Flori filius, 540.a.c
Bertus Turonicæ vrbis Epiſcopus, 614.c.624.a
Berulfus Comes, 502.a
Berulfus Dux, 351.b.352.c.361.a.366.c
Berulfus Turon.& Pictau.Dux, 403.a. *vide*, Eberulfus.
Beſanciacum, 13
Betellinus, homo potens in Palatio Guntchramni Regis, 548.c.549.a
Beterrenſe territorium, 832.b.c
Beterrenſium ciuitas, 5.7.11.15
Betharius Archicapellanus Chlotharij II. Regis, 560.b. Carnotenſis Epiſcopus, c. 561.a.b
Betorica, 727.b. *vide* Biturica.
Betoricæ ciuitas, 776.b.c.778.c. caput Aquitaniæ, 777.c
Betorici,
Betorinus pagus, 77
Betterícus, Rex Hiſpaniæ, 748.b.c
Betto pater S. Lupi Epiſcopi Senonenſis, 562.c
Bertolenus Sueſſorum Epiſcopus, 679.b. Cauſiacenſis Abbas, c
Bettor Abbas, 884.c
Bettus Theodorici Francorum Regis Legatus ad Imp. 249.b
Beurgus Alanorum Rex, 230.b
Bigargium Palatium, 584.a
Bigerrones, 39.59
Bigorra caſtrum, 5.13.15
Bilechildis Regina, vxor Childerici R. 638. 672.b
Bilitio Mediolanenſis vrbis caſtrum, 438.c
Biliſtrudis matrona Baioarienſis, 770.c
Bingium, 3
Bingenſes milites, 3
Birra ſeu Birſa fluuius, 771.c
Biſinus Toringorum Rex, 280.c. 695.696. 726.b
Biſontionum vrbs, 555.a
Biſontium, 10. *vide* Veſoncium.
Biſſonnus, villa Burdegalenſis, 462.b.c
Biſuntinus Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.24
Biteræ Septimanorum, 31
Biteris, 772.a
Biterris, 825.c
Biterris ciuitate multa ſigna terrifica, 187.b
Biterrenſis ciuitas, 302.c
Bitorica vrbs, 882.a
Bitorinus pagus, 776.a. 777.c
Bituriea, 6.366.c.367.a
Biturica ciuitas quando & qualiter ad fidem conuerſa, 266.a.b
Biturica ciuitas grauiſſ. grandine verberata, 343.b
Biturica vrbs cremata incendio, 371.a
Bituricenſe Monaſterium puellarum, 567.a
Bituricenſe oppidum ab Eudone Duce obſeſſum & captum, 787.b
Bituricenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.25.27
Biurici, 380.a.b.384.b.407.b
Biruricum, 346.c.352.c.366.c
Bituricus pagus, 530.c.534.b
Biturigæ, 230.b
Bituriges duplices, Cubi & Viuiſci, 40
Biturigum ciuitas Metropolis, 5.7.10.12.15
Biturigum vrbs in Regno Childeberti Regis, 297.c
Biturix, 319.a
Biturnenſium ciuitas, 12
Blabia, 5
Bladaſtes Dux, 361.a.366.c.367.a.388.a.403.b
Blandinium Monaſterium, 647.c
Blandinus Comes Aruernicus, 776.b.c. 778.a
Blandinus cognomento Baſo Dagoberti Regis Aulicus, 648.c
Blanziacum, villa Sigifridi Comitis, 665.b
Blanziacenſe Cœnobium. 665.c
Blauia caſtellum, 710.b
Blauium caſtrum, 771.a
Blazon fiſcus regius, 541.b
Bleda Rex Chunnorum, 199.c. 200.a.207.b. 226.a
Bleſus mons, 132.a.b
Bleſenſes, 377.c.382.b
Bleſenſes Comites, 132
Blidechildis vxor Faronis, poſtea Meldenſis Epiſcopi, 570.c
Blidegiſilus Archidiaconus Pariſ. 659.a. 660. 662. *& ſeqq.*
Boantus Guntchramno Regi infidelis, 397.c
Boatium ciuitas, 5.8.11.13.15
Bobienſe Cœnobium, 565.c.639.c.751.b
Bobila, ſeu Babila, 886.a.b
Bobinus Trecaſſenſis Epiſcopus, 671.a
Bobo Dux, 583.c
Bobo Dux Chilperici Regis, 346.b
Bobo Dux filius Mummoleni, 374.a
Bobo Dux Aruernus, 765.c
Bobo vnus Optimatum Sigeberti III. Auſtraſ. Regis, 643.c
Bobo filius Erchonoaldi Maioris domus, 634.b
Bobo Magnilocenſis Monaſterij Abbas, 685.b
Bobo Valenciæ Epiſcopus, 606.608.a
Bobolenus Referendarius Fredegundis, 406.c
Bochonia ſilua, 784.a
Bodegiſilus Dux, 402.c
Bodegiſilus filius Mummoleni, Legatus ad Mauricium Imp. ex parte Childeberti R. 438.a
Bodegiſili Ducis laus, 497.b.c
Bodicus Comes Britannorum, 334.c.736.c
Bodilo, 768.a. *vide* Bodolenus.
Bodo Senator Aruernus, 672.c
Bodo vnus Procerum Theodorici I. Francorum R. 626.a
Bodolenus Fracus ad ſtipitem ſine lege cæſus, 717.c. Childnericum R. interficit, 717.c. 768
Boëtius Præfectus Prætorio, 200.208.212.c
Boëtius Vulſinus Epiſcopus, 542.a

Bodobriga, 3
Bodolenus Francus ad ſtipitem ſine lege cæſus, 717. Childericum R. interficit, 717.c
Boetius Præfectus Prætorio, 200.c.208.c. 212.c
Boetius Vulfinus Epiſcopus, 541.a
Boggis Aquitanorum Dux, 679.a
Bogorra, 11
Boius ſeu Bouis in Burdegalenſi, 8.11.13.15
Bonicius Francorum Dux, 143.a
Bonifacius Rom. Eccleſiæ Epiſcopus. 204.a
S. Bonifacius Moguntiæ Archiepiſcopus, 784. a. Apoſtolicæ Sedis Legatus, 792.c
Bonifacius Africæ tyrannus, 187.b.204. c. aduerſus Aetium confligit, 188. b.199. b. ipſum ſuperat, & paulò pòſt moritur, 205.b
S. Bonitus Aruernorum Epiſcopus, 684. c.685
Bonna, caſtrum ad Rhenum, 774.a
Bonogellum villa. 754.a
Bononenſium ciuitas, 5.7.9,13
Bononia, 29
Bonoſiaca hæreſis, 648.a
Boſo filius Audoleni, 756.c
Boſo Referendarius, 503.b.c
Boſo-Guntchramnus, 744. c. *vide* Guntchramnus Boſo.
Boſo Dux & Comes, 655.a
Boſo Dux Guntchramni Regis. 426.a. contra Gothos miſſus, ab eis vincitur, 218.b.745.b
Boſo Landegiſilus Dux paganus à b. Lupo Senonenſi Epiſcopo ad fidem conuerſus, 563.b
Boſus Theodorici Francorum Regis Legatus ad Imperatorem, 249.b
Brabatenſis pagus, 656.c
Bracara Gallæciæ ciuitas, 192.a
Brachio Abbas Cellæ Manatenſis, 332. a
Bracile, 734.b
Braiacenſe Monaſterium, 537.b
Brambaricarij ſiue Argentarij Galliarum ſub Impp. 3
Brannacum villa, 315. b
Bratuſpantium, 40
Braunadum, villa. 585.b
Bredone, locus deſerti in confinio Lugdunenſium, 626.b
Brennacus villa, 312.c.344.a.733.b
Brennacus villa Epiſcopi Sueſſion. 351.c
Bricantia, oppidum Rheno vicinum, 556.b
Bricca, vicus Turonici territorij, 456.b
Briccius Epiſcopus Turon. 271.c. 272. 456.a
Brictonicum, fiſcus regius, 661.b
Bridus Rex Pictorum, 218.a
Briegenſis ſaltus, 556.b
Briegium, ſaltus & pagus, 565.c.569.a
Brigantinus lacus, 559.b
Brigienſis ſilua, 636.b
Brinnacus, 504. b. 709.c.714.b
Briocenſis Epiſcopatus, 54
Brioſſium territorium, 542.a
Briotreis, vicus Turonici territorij, 456.b
Britanni, 342.a.b
Britanni Francorum ditioni ſubduntur, 583.c
Britanni de Biturica expulſi à Gothis, 282.b
Britanni territorium Namneticum ac Redonicum vaſtant, 419.a. 424. a. 441.b
Britanni inſidiatores, 468.c
Britannia, 341.b
Britannia viribus attenuatur, 198.b. in ditionem Saxonum redigitur, 199.c
Britanniæ Eccleſiæ Pelagiana hæreſi corruptæ, 205. a.
Britanniæ Regnum Francorum Regibus ſubiectum, 763.b
Britannicus ſinus, 555.a
Britannorum Comites, 308. b
Britones, 2.230. b
Brittharius Regis Thoringorum frater, 542.b
Brittianus Comes, 319.c
Briua Curretia, 579.b.c
Briuate, 717.c
Briuatenſis vicus, 280. b
Brixis, vicus Turon. territorij, 456.b
Brodulfus ſeu Brudulfus auũculus Chariberti filij Chlotarij Regis, 756.c.757.a.c. *vide* Brunulfus.
Broilenſe Monaſterium, 678.b
Broilum, Monaſterium in territorio Meldenſi. 571. a
Brucariacus villa, 749. c
Bructeri, 2.138. c. 140.c. 148.c. 151.b.152.a.159. c. 163. c. 166. a. 176. b.c. 178. c
Brumachij Epitaphium, 482.b
Brunichildis Regina, vxor Sigiberti Regis, 217. 317. a. 319. a. 324. c. vidua, 319. b. 334. b. 355. 370.c. 415.b. 421. 424.c 554. a.b. 560. c.710. c. 712.715.734. a.736. 746.a.747. & *ſeqq.*
Brunichildis Reginæ Epiſtolæ, ad Mauricium Imp. 866. ad Athanagildum R. 867. ad Anaſtiam Auguſtam, 867.873
de Brunichildæ Reginæ nuptiis, Carmina, 487. 488.489
Brunichildis Reginæ ſupplicium, 217.a
ad Brunichildem Reginam Epiſtolæ, 855.c.893. 895.898.899. 902. 906. 909.91
Brunulfus frater Sichildis Reginæ, 577.c. auunculus Hariberti R. 579. a
Bubali, 241.c.551.c
Bubulorum animalium mortalitas, 215.b
Bubus carpento iunctis, Reges Francorum trahi ſoliti, 784.c
Bucelinus ſeu Butilinus Francorum ſub Theodebaldo Rege Dux, 215.a.217.b.241.c.243.b.c. 244.245.246. 708. c. 732.b.c. Siciliam occupat, 305. a. à Narſete interficitur, 310.a
Buchinus Ferrarienſis Cœnobij Abbas, 619.a
Buchonia ſilua, 291.b.c
Bucini portus, *vide* Abucini.
Buciooualdus Abbas Virdunenſis, 413.c
Bulgari, 580.c.581.a. 761.b
Bulgiatenſis villa, 301.a
Burbone caſtrum, 776.b
Burchardus, VVirzeburgenſis Epiſcopus, 784.a
Burconia, 730.c
Burdegala, 6.421. b.711.b
Burdegale, 816.b
Burdegalenſium ciuitas metropolis, 5.7.11.13.15
Burdigala Biturigum Viuiſcorum, 33
Burdigalenſis ciuitas, 705.a
Burdigalenſis vrbs terræmotu concuſſa, 343.a
Burdigalenſis vicus incendio flammatus. 737.c
Burdigalenſis Archiepiſcopus & eius Suffraganei, 21.25.27
Burdigalenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 31.33

Burdegalenſes, 426.a
Bardo fluuius, 771.a
Burgofledis Abbatiſſa, 652.b
Burgoaldus Theodorici Regis Franc. famulus, 912. b
Burgolenus filius Guntchramni Boſonis, 341.a
Burgundia, 16.21.23.26.53. 288.b. 567. c.720.b. 772.b. 779.c
Burgundiæ metropoles, 21.24
Burgundia in Francorum redigitur poteſtatem, 296.a. 297.c. 731.c
Burgundia fame opprimitur, 284.b
Burgundiæ Reges, 804.a
Burgundiones, 16.19.23.107.b.115.b.125.131. 132.135.b.153.c.158.a.159.b.225.b.230.b.c.231. a.c. 233. c.234.b.235.241.524.c.694.699.703. 706.731.b.c.
Burgundiones Galliæ partem occupant, 211.a
Burgundiones ab Aetio debellantur, 188.c.199. c.contra Francos pugnant, 212.a
Burgundiones à Longobardis cæduntur, 320.b
Burgundiones Arriani, 287.b.726.a
Burgundionum ſedes in Gallia, 179.c
Burgundionum reliquiis Sapaudia tradita, 200.a
Burgundionum Regnum circa Rhodanum & Ararim, 287.b
Burgundionum Regnum à Francorum Regibus occupatur, ac inter eos diuiditur, 213.a
Burgundio nepos Felicis Nannetenſis Epiſcopi, 361.c
Burgundofara Hagnerici filia, 556.a.566.a. *vide* Fara.
Butio, prædium, 641.b
Buxeus vicus, 663.c

C

Caballodunum, 4
Caballicum, 63
Caballonnum, 579.a
Cabellicorum ciuitas, 5.7.10.12.15
Cabillio Cauarum, 35
Cabillonum, 53.382.b.394.b.397.c.442.c 729.a.737.b.747.a.748.b.752.b.757.c.766. b.767.b
Cabillonenſe Monaſterium, 744.a
Cabillonia, 606.b
Cabilonenſe ſeu Caballonenſe caſtrum, 4.6.8. 13.14
Cabilonenſis ciuitas, 8
Cabilonenſis portus ad Ararim, 177.a
Cadurci, 281.a
Cadurcorum ciuitas, 5.7.11.12.15
Cadurcum, 298.a. 417.a. 421.b.887.c
Cadurca vrbs, 876.c.877.a.881.a
Cadurcinum, 323.b.711.b.888.b
Cæleſtinus Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus, 187. c. 198.a.205.a.b
Cæleſtius Pelagij adiutor, 203.c
Cæſara vxor Aunulfi Imp. Perſarum, 744.c. 745
Cæſaria ſocrus Firmini Comitis Aruernorum, 311.c.312.a
Cæſaria mater Palladij Comitis, 319.c
Cæſaries prolixa Regum Francorum, 397.b.719. b.769.c
Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, 231.232.851.c
Cæſarius Præf. Prætorio, 88
Cæſarij Monaſterium in vrbe Arelatenſi, 231.c. 564.c
Cæſarij & Cæſariæ Regula, 431.b.433.b.c
ad Cæſarium Epiſcopum Epiſtola Deſiderij Epiſc. Cadurc. 880
Cæſarauguſta à Francis obſidetur, 303.c.708.b
Cæſarodunum Turonum, 29.53
Cæſaromagus Belouacorum, 30
Caganus Hunorum Rex, 710.a
Cagani nomen omnibus Hunorum Regibus commune, 317.c
Caino, vicus Turonici territorij, 335.a.457.a
Cainonenſe caſtrum, 361.a
Cala, 378.a. villa regalis, 669.a.739.c
Cala Pariſiacæ ciuitatis villa, 346.a
Cala Monaſterium, 720.a
Calatonnus vicus, 456.b
Calcegium, 681.a
Calculi morbus, 217.c.359.b
Calenſis villa, 374.b.449.c
Calenſe Monaſterium Sanctimonialium, 667.a. b.c.668.b.669.a.b
Caletes, 40
Caletricus Carnotenſis Epiſcopus, 537.c
Calinſa villa, 713.c
Calla riuulus in Traiectenſi diœceſi, 644.a
Calciuum territorium, 651.b
Caluaria capitis, 610.b.621.b
Caluariæ mons, 260.c
Calumnioſus cognomento Ægila, Dux Arelatenſis Prouinciæ, 405.b
Caluppa Reclauſus, 331.b
Camaracum, 694.726.a.801.b.817.b
Camaracum Belgicæ prouinciæ ciuitas, 514.b
Camaracum ciuitas à Chlogione Francorum Rege apprehenditur, 179.c. ſedes Regni Regnacarij, 292.a
Camaracenſium ciuitas, 5.7.9.13.14
Cambiacus, 532.b
Camelianus Trecenſis Epiſcopus, 553.a
Cameracenſis vrbs, 372.b
Camliacenſis pagus, 583.b
Campanenſes, 334.b.751.b
Campania, 327.c
Campania prouincia, 710.a.712.c.714.c
Campania vnde dicta, 101.b.104.c
Campania Arſiacenſis, 746.b
Campania Remenſis, 218.a.314.a.338.a
Campania villa in pago Camliacenſi, 583.b
Campaniæ, 714.b
Campus Martius, 525.b.697
Campus Maij, 525.b
Campus Madius, 776.b.777.c.778.b
Campus certaminis ſingularis, 442.b
Cana-venuſta, 7
Canaba, locus, 851.a
Candidinenſe Cœnobium, 671.c
Candidus Preſbyter, 894 b.895.c.897.c.900.a
Canini campi in Mediolanenſi territorio, 438.c
Cantabri, 40
Cantabria, 819.c
Cantabria prouincia Francis tributaria, 749.a
Cantharedarum cataplaſma, 362.a
Cantia, 316.a.424.b

Cantilla, via publica, 677.a
Cantobennenſis crypta, 268.b
Cantobennicus mons, 282.c
Capitolium Tholoſanum; 265.c
Capraria caſtrum, 302.c
Caraciacus, 748.a
Carantocus Abbas Salicis; 551.b
Carantonium, 567.a
Carbonaria Silua, 278.a.594.719.b.725.b 801.b
Carcaſſo Volcarum Tectoſagum, 31
Carcaſſona, 404.b.411.a.426.a
Carcaſonenſis vrbs, 218.b
Carcaſſenſis Epiſcopatus, 27
Carcaſio vrbs Gothorum, à Francis obſeſſa, 235.a. à Theodorico Rege Italiæ liberatur, *ibid.* b
Caretenes religioſæ Reginæ, quæ Lucduni condita eſt, Epitaphium, 514.a.b
Cariato, 883.b
Cariatto Spatarius Guntchramni Regis, Epiſcopatum Genauenſem aſſumit, 739.a
Carietto militiæ Magiſter poſt Nannenum, 278.b
Cariſes ciuitas, 9.14
S. Carileſus, 544.a
Caris torrens, 347.a
Cariſiacus villa Palatij, 772.b
Carolomannus Pipini Ducis pater, 594.b
Carlomannus Princeps, Caroli Martelli F. 599.c.720.b.c.772.b.773.784.c.796.a.798. Monachus, 599.c.721.a.773.b.796.b.798.
Carlomannus Pipini R. filius, 779.a.c. in Regem vnctus, 780.a.784.b.c.785.a.796.b.798
Carolus Francorum Princeps, 599.b.689.a.719.a.b.c.720.769.770. & ſeqq. 780.c.781.783.c.784.b.786.a.788.789.790. & ſeqq. 796.798.
CAROLVS Pipini Regis filius, 774.a.b.779.a.c. in Regem vnctus, 780.a.796.b. dictus Magnus, 782.b.784.b.785.a.798.a
Carpentoracte, 63
Carpentoracte Meminorum, 35
Carpentoratenſium ciuitas, 7.10.15
Carpitania prouincia, 368.a.373.a
Carriacus villa Palatij, 720.b. *vide* Cariſiacus.
Carrericus Abbas, 661.b
Carthago muro circumdata, 199.a. à VVandalis capta, 200.206.c
Carus fluuius, 777.c
Carnoteni, 377.c
Carnotenus pagus. 420.c
Carnotenſis ciuitas, 560.c
Carnotis, 537.a
Carnotum ciuitas, 5.6.9.13.14
Carnuntum Senoniæ Lugdunenſis, 4
Carnutum campi, 106.b
Caroandus Abbas, 661.b
Carobetas villa, 787.a
Caſæcongidunum, 643.b
Caſſianus, 199.b
S. Caſſiani Monaſterium puellarum Maſſiliæ, 898
Caſſius Martyr. 266.c
Caſtadius Epiſcopus, 589.a
Caſtinus Domeſticorum Comes, 279.b. Francos proterit, 726.a
Caſtinus Magiſter militum, 187.b.204.b. Dux contra VVandalos in Hiſpanias miſſus, 204.b. in exilium actus; 204.c
Caſtolocus pagus, 542.c
Caſtor Abbas, 198.c
Caſtrenſis Epiſcopatus, 31.57
Caſtrienſe territorium, 641.b
Caſtrum Albienſium, 57
Caſtrum Lybiæ, Cirritaniæ caput, 832.c
Catalacenſis villa, 627.b
Catalaunenſis Eccleſiæ dedicatio, 56
Catalaunici campi, 104.c.105.107.b.c.108.190.c.227.a.c.229.c
Catalaunorum ſeu Catuellanorum ciuitas, 5.9.7.8.13.14
Catalaunenſe territorium, 753.a
Catalaunum ad Matronam, 104.c
Cato Preſbyter Aruernenſem Epiſcopatum ambit, 309.a.b. ad Turonicam Eccleſiam adſpirat, 310.b. ſed reiicitur, 312.c. obit, 319.a
Catti, 151.a.b.158.c.159.c.164.a.c.166.a.176.c.
Catulla matrona, 574.b
Catulliacus vicus, 574.b
Caturcinus pagus, 577.c.614.a.757.b
Caturiges, 40
Cauallo, vrbs, 555.a
Cauallicorum ciuitas, 7
Cauallonnum, 776.b
Cauciacum, 769.b
Cauciagum Monaſterium, 719.a
Cauelo Burgundiæ ciuitas, 713.b
Cauillonenſis ciuitas, 313.b
Cauillonum, 319.a.341.b
Caucoliberi, 825.a.832.c
Caumellum caſtrum, 755.b
Cauſiacenſe Monaſterium, 679.c
Cautinus Aruernorum Epiſcopus, 309.a.b.310.c.311.a.c.313.319.a.440.b
Cautinus Dux Theudeberti R. 746.c
Cecilia vxor Harderardi Vicedomini Cenoman. 539.a
Cella, Monaſterium à b. Frodoberto conſtructum, 670.c.671
Celſus Abbas, 683.c
Celſus Patricius; 215.b.315.c.317.c.516.c.735.c.734.c
Celtarum gens ſuprà Rhenum, 221.b
Cemelenenſium ciuitas, 6.8.12.13.15
Cenomanni, 4
Cenomannorum ciuitas, 5.6.9.13.14
Cenomannici, 327.b.329.a.341.b.452.a
Cenomannicum, 426.c
Cenomannica ciuitas, 817.a
Cenomannicus Ducatus, 544.a.583.c
Cenomannicus pagus, 544.a.548.b
Cenomannis ciuitas, 292.b.705.c
Cenſorius Comes Legatus ad Sueuos, 188.b.189.a Hiſpali iugulatur, 190.a
Centrones, 40
Centronium, 6.7.15
Centronum ciuitas, 5.13
Centula villa, 652.c
Centulenſe Cœnobium, 652
Centulfus Dagoberti R. Aulicus, 655.b
Cerate, vicus Turonici territorij, 458.b
Cerritanenſe oppidum 785.c
Chadoindus, 752.b
Chadoindus Referendarius Dagoberti R. 762.c

 Iiii iij

Chaganus Auarum, 248.c
Chagnericus, 566. a. *vide* Hagnericus.
Chagnoaldus Burgundo faræ frater, 566. a. Lugduni Præſul. *ibid.& 569.885.c
Chalacterici Epiſcopi Carnotenſis Epitaphium, 478.a
Chalcedonenſis Synodus, 200.b.208.a
Cham Magicæ artis inuentor, 260.b
Chamaui, 138.c.140.c.148.a.c.151.b.158.c.159.c.163.c.164.a.166.c.176.b.c.278.c.725.c
ad Chamingum Ducem Epiſtolæ Gogonis, 859
Chamo Dux Langob. 735. b. *vide*, Zamo.
Chanao Britannorum Comes, 308. a.b
Chanulfi Epiſtola ad Deſiderium Papam, 886
Chararicus Rex à Chlodoueo capitur, ac tonderi iubetur, 291 c.730.c
Charegiſilus Cubicularius Sigeberti R. 325.a
Charentini Coloniæ Epiſcopi laus, 471.b.c
Chares, fluuius, 496.c
Charibertvs Rex, F. Chlotharij I. Regis, 214.c.307.c.313.b. 315.b.eius vxores & liberi, 316.a. b. obitus, 316. c. 710.a.734.
de Chariberto Rege Carmen, 489.c. 490
Charibertus filius Chlotharij II. Regis 756. c. frater Dagoberti, 592. b. *vide* Haribertus.
Charietto Francus, 148.b.c
Charimer Referendarius, Epiſcopus Virdunenſis, 423.c
Charimeris Childeberti Regis Referendarius, 548.a
Chariulfus, 389.c.390.a.c.391. c
Charoaldus Taurinenſis Dux, 755. a. Rex Langob.b.760.b.c. *vide* Chrodoaldus.
Charterius Petrogoricæ vrbis Epiſcopus, 363. b
Charus fluuius, 535.a
Chatti, 278. c
Chauci, 136.c.159.b.161.b.165.c.169.c.170.177.a
Chedenus, 886.a
Chedinus Dux Childeberti R. 439.a
Cheraonius vir nobilis, 564.b.c
Cheruſci, 140. c. 158. c.159. c.164.c.176.c
Childebertvs I. Rex Francorum, 213. a. 218.a.236. c. 240.242.a.247.a.534.a.b.535.b. 536. a. 537.b
Childebertvs I. Chlodouei Magni filius, 294.b. 706.a. Regnum patris cum fratribus diuidit, 294. b. 706. a. 731. a. ab Archadio Senatore in Aruernicam regionem inuitatur, 297. a. Chrotildem ſororem ſuam ex Hiſpania abducit, 297. b. 707. a. Burgundiam cum Chlothario fratre ſubiugat, 297. c. fœdus cum Theodorico altero fratre init, 299.b. 731.c. contra Chlotharium it cum Theodeberto, 303. b. c. 708. in Hiſpaniam abit cum Chlothario 303.c.304. a. 708. b. 732. cum Chramno contra Chlotarium coniurat. 313.a. b. 733. moritur, & Pariſius ſepelitur, 314. c. 733.b
Childeberti R. Epiſtolæ ad Mauricium Imp. 866. ad Athanagildum Regem 867. ad Ioannem Epiſcopum, & alios, 868. 869. 870
ad Childebertum Regem Epiſtolæ Mauricij Imperatoris Rom. 870. 871.872. Gregorij I. Papæ, 892.893
Childebertvs II. Rex filius Theodorici I. 688. a.719. 769.b
Childeberti II. Regis exercitus contra Langobardos in Italiam miſſus, 870. 871
Childebertvs, filius Sigiberti Regis, & eius in Regno Metenſi ſucceſſor, 215. c.325. b.327.b.335.a.349.c.355.a. 359. c. 360, b.c. 366. b. 372. b.c. 378.a. 387. c. 388.395.c.397. c. 398.a. 401.a. 402. a. 416. 417. 420. 425. 426. b. 438. 446.510.b. 552. b.554. 712.714. 736.& ſeqq. 744.& ſeqq.
Childebertus Theodorici II. Regis ex concubina filius, 747.a.752.b.753.a
Childebertus Grimoaldi Maioris-domus filius, 593.a. Rex Auſtraſiorum à patre conſtitutus, 593. b
Childebrandus Dux. 1. *vide*, Hildebrandus.
Childeradus Comes, 778.c
Childericvs I. Rex Francorum, 279. c.523. 524. 695.726.b. 793. 794.795. 801.c. de Regno eiicitur, 280.c. 695.726.b. 801. c. reſtituitur, 280. c. 695. 727. a.802. a. Baſinam Reginam Thoringorum coniugio ſibi copulat, 281.a. 695. 727. a. b. 802. b. Aurelianis pugnas agit, 282. a. 695. ciuitatem Andegauis obtinet, 282. b. 695. 696. 727. c. 802.b. Odoacrium Saxonem vincit, 282.b. 802.c. moritur, 285.a.697. 802.c
Childericvs II. Rex Auſtraſ. & Francorum, Chlodouei II. filius. 593.c.602.b.603.b.604. b. 618 b. c.638.b.640.b.c.641.c.645.b.647. b.c.666.c.672.a.b. 673. 674. c. 675. b.676. 677.678.a.717.767.c.768.a
Childericvs III. Rex Francorum, 781. b. c. depoſitus, 784.b.c. 796. b.798.a
Childericus Sigeberti Claudi filius, 730.c
Childericus filius Chlotarij I. Regis, 307. c. uiuente patre mortuus, 308.a
Childericus Saxo, 378. a. 401.a. 450.c. Dux vltra Garumnam, 401.a
Childericus Rex Vandalorum, 275.b
Childomarcha Abbatiſſa Fiſcanenſis Cœnobij, 610. a 621. a. 637.a. b. 641. a
Childeſindis Chilperici Regis filia, 711. a
Childriacum in Dunenſi pago, 637.b
Chilpericvs Rex Franc. filius Chlotharii I. Regis, 307.c.315. 317.a.b.319.a.322.b.324.a. b.c. 325.b.327. b.328.c.332.c. 333.b.c.335.337. 341.b.343.c.346.a. b.348.c.349.a. 355.b.360. c.362.a.c. 363.b.366. b. 368.b.372.b.374.a.b. 547.709.710.711.713. b. 714. 733. & ſeqq.
Chilpericvs II. Rex Francorum, 719.b. c.769.c.770.
Chilperici Regis laus, 504.505
Chilperici nomen quid ſignificet, 504.c
Chilpericus Chariberti R. Aquitan. filius, 759.c
Chilpericus Burgundionum Rex, 525.c. 698. 728. b
Chilpingus Comes Aruernorum, 777.b
Chintaſindus Rex Hiſpaniæ, 764.b
Chintila Rex Hiſpaniæ, 819.c. *vide* Sintila.
Chlodebaudus filius Chlodionis R. Francorum, & eius poſteritas, 793.c
Chlodericus filius Sigiberti Claudi, 299.c. qualiter interiit, 241. b
Chlodeſinda filia Chlotharij I. Regis 307.c. vxor

Alboini R. Longobardorum, 308.a. 320.a. 735.a

ad Chlodeſuindam Reginam Longobardorum Epiſtola, 853.c.854.855.b

Chlodeſinda Childeberti Regis Auſtraſ. ſoror, 419.a. 422.b. 424.a.425.a

CHLODIO Rex Francorum, 524.c. 694.726. a. 797.b

Chlodoaldus Chlodomeris Regis filius, 296.a. 530. c. 706. c.731. c. Clericus ac Preſbyter efficitur, 302.a. 707. c.732.a

Chlodobertus Chilperici Regis filius, 343. a c. 713.a

Chlodoberti filij Chilperici Epitaphium, 507.a

CHLODOMERIS ſeu CHLODOMIRVS Rex Franc. 211.c.240.c. filius Chlodouei I. Regis, 286.b.526.a. 701.729. c.806. b. Regnum patris cum fratribus diuidit, 294. b. 706. 731.a. contra Burgundiones pugnat, Sigiſmundúmque eorum Regem capit, ac interficit, 295.c. 296. a. 706. 731. b. à Burgundionibus interficitur, 296. a. 706. 731.

Chlodomeris Guntchramni Regis filius, 216. a. 316.a

Chlodomeri filij Guntchramni Regis Epitaphiũ 518.a

CHLODOVEVS I. Francorum Rex, 240.c. 524.c. 525. 531.|533. Childerici filius, 281.a. 285.a.695.696.727.b.802.b. Siagrium Regem Romanorum ſuperat, 285. a.697. 728.a.803. a.b. Vrceum Eccleſiæ ereptum, Epiſcopi nuncio reddit, 285. b. 697. 698. 728. b.c. 803.c. Thoringos ſubiugat, 285.c.698. Chrothildim ex Burgundia in coniugem accipit, 285. c.698. 699.728.729. 804. a. b. Alamannis ſuperatis, ad fidem Chriſti conuertitur, & baptizatur, 286. c. 287. 523. 526. 527 .701. 702.729.730. 806. Godegiſilum Burgundionum Regem aduerſus Gundobadum fratrem iuuat, 287. b.c.730.a.b. Burgundiones deuincit, ac tributarios efficit, 288.a.703.730.810.b.c. 811. cum Alarico Gothorũ Rege pacẽ init, 289.b. Gothos bello adgreditur, 289.c.290.a. 812.b. ipſos vincit, ac eorum Regem Alaricum interficit 290.c.529.c.704.730.c.815.915. theſauros eius à Tholoſa aufert, 291.a. 705. 730.c. 816. Ecoliſmam vrbem ſubiugat, 291.a.705. a. ab Anaſtaſio Imp. codicillos de Conſulatu accipit, Conſúlque ac Auguſtus appellatur, 291.a.705. a. Pariſius Regni ſedem conſtituit, 291.a.705. b. 730.c. Regnum Sigiberti Clàudi accipit, ac ſuæ ditioni adſciſcit, 291.c.730.c. Chararicum Regem cum filio capit, ac tonderi iubet, 291. c.730.c. eorum Regnum ac theſauros acquirit, 292. a. Ragnacarium Regem ac fratres eius interficit, 292. a. b. 705. b. c. 730.c.816. Regnum ſuum per totas Gallias dilatat, 292. b. 730.c. Pariſius obit, ac ſepelitur, 292.c.530.a. 705.c.731.a.

Chlodouei R. conuerſio & baptiſmus, 855.b

Chlodouei Regis Epiſtola ad Epiſcopos poſt bellum Gothicum ſcripta, 836

ad Chlodoueum I. R. Francorum Epiſtolæ Auiti Epiſcopi, de ſuſcepta ab eo fide, atque baptiſmo, 834. 835. Theodorici R. Italiæ, 838. 840. Remigij Epiſcopi Rem. 849

CHLODOVEVS II. Rex Francorum, Dagoberti filius, 582.a. 586.a.587.b.588.589.592. c.593. c. 596.a. 631.a. 632.b 634.a.636.c.639. c. 640.b.645. a.650.656. a. 657. b. c.658. c. 659. 661. 665. 666.717. 762. 763. & ſeqq. 767.

Chlodoueus Chlotarij III. R. filius confictus, pro Rege à multis habitus, 606. a.b.607.c

CHLODOVEVS III. Rex Franc. Theodorici I. filius, 688.a. 718.c.719.769

Chlodoueus Chilperici R. filius, 317. b.322. b. 323.b.327.c.332.a.346.a.b.397.711.a.b.734. b.735. b.738. a

ad Chlodulfum Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 878

CHLOGIO Francorum Rex: *vide*, Chlodio.

CHLOTARIVS I. Rex Francorum, 213. a. 234. b. 236. c. 240. c. 242. a. 247. 524. 541. 542.544.545.546.547.549.706. Regnum patris cum fratribus diuidit, 294. b. 706. a.731. a. vxorem Chlodomeris fratris ſui accipit, 296. a. 731. c. cum Theodorico fratre Thoringos ſubiugat, 296. b. c. 706. c. Radegundem accipit vxorem, 296.c. cum Childeberto fratre Burgundiam occupat, 297.c. filios Chlodomeris fratris ſui interficit, 301. b.c.302. 707.c. 732.a. à Childeberto & Theodeberto impetitur, 303. b. 708. in Hiſpaniã abit cũ Childeberto, 303.c.708.b.732. eius vxores & liberi, 307. c.308.a.315.a. 709.a.732.c. Regnum Theodobaldi accipit, 311.a.310. a. 732.c. Saxones deuincit, 310.a.709. cum iiſdem iterum confligit, 312.b. c. 733. S. Medardum apud Sueſſionas ſepelit. 314.b. Childeberti fratris ſui Regnum accipit, 214.314.b c. Chramnum filium perſequitur, 315.a.709.b.c.733. obit, & apud Sueſſionas ſepelitur, 315.a.709.c.733.

CHLOTARIVS II. Rex Franc. filius Chilperici, 216.c.217.378.c.379.a.394.b.c.401.a. 406.b.409.c.422.c.442.c.453.b.c.555.c.557 a.b.560. b.c.561.c.563.565. 566. 567.c.568.c. 569.571.a.574.575.576.577.594.c.627.c.628 631.635. a.643.b.713.714.715.c.746. 747. & ſeqq.

CHLOTARIVS III. ſiue Iunior, Francorum Rex, 601.a.602 .a.618.b. 633.c. 634. c. 637.a. 640.b.c.641.b.c.645.b.664.a.666.669.670 a.671. b.681.a.717. 767.c

CHLOTARIVS IIII. Rex Francorum à Carolo Principe conſtitutus, 719.c.770.a.781.a

Chlotarius Guntchramni Regis filius, 216. a. 316.a

Chlotarij filij Guntchramni Regis Epitaphium, 518.b.

Chlotildis ſeu Chrotildis Regina Hiſpaniæ ſoror Childeberti R. Francorum, 706. a. 707.a

Chlotildis Regina, Theodorici I. vxor, 718.c. *vide* Cratildis.

Chlotildis filia Guntchramni R. 421.a

Chludio ſeu Chludionus Rex Francorum, 793. b. c. *vide*, Clodio.

Chochilaicus ſeu Chochilagus Danorum Rex, à Theodoberto filio Theodorici Regis interfectus, 294.c.706.a

Choinuala Rex Angliæ, 660.a
Chonober Britannorum Comes, 314.c
Chonomor Comes Britannicæ regionis, 308. b
Chora, fluuius, 555.a
Chramnelenus Dux, 766. c. 767. a. *Vide* Ramnelenus.
Chramniſindus ciuis Turonicus, 393. a. 419. c. 420
Chramnulfus vnus ex Proceribus Chlotarij R. 756.b
Chramnus filius filius Chlotarij I. Regis, 214. b. 307. c. 544. b. 546. 709. a. b. 733
Chramnus Regnum Francorum ſeditione perturbat, 218. a. cum Britannis aduerſus patrem mouet, 214. c. 218. a
Chramnus Aruernum à Chlotario patre dirigitur, 310. a. diuerſa illic exercet mala, 311. c. 313. a. patri ſuo inſidias parat, 313. a. Lemouicinum occupat, 311. b. fratres ſuos vſque in Burgundiam perſequitur, 313. b. c. filium Vuilicharij vxorem accipit, 314. a. Britannias petit, 314. 709. cum vxore & filiabus comburitur, 214. c. 218. a. 315. a. 711
Chriſtianorum perſecutiones: *vide* Perſecutiones.
Chriſtianorum vicus apud Aruernos, 266.c
Chriſtopolis, 852.c
Chrodinus, 734.b
Chrodinus Dux, 738.c
Chrodini obitus, 363.a
Chrodini Ducis præconia, 509.a.b
Chrodoaldus vnus ex Proceribus Auſtraſiorum, 755.c
Chrodoaldus vir amitæ Theudeberti Regis, 555.b
Chrodobertus Comes Palatij, 611.a.b. 612.c
Chrodobertus Abbas Cœnobij S. Philiberti in Hero inſula, 651.b
Chrodobertus Pariſ. Epiſcopus, 666.c
Chrocus Alamannorum Rex, 166. b. Gallias deprædatur, *ibid.* apud Arelatem capitur ac interficitur, c
Chromatia, 887. c. 888. a
Chrona Chilperici R. Burgundiæ filia, 698. 804. a
Chronenſe, ſeu Chrononenſe Monaſterium, 320. a
Chronopij Epiſcopi Petrocoricæ Epitaphium, 472. b
Chrodieldis Regis Chariberti filia, 429. b. c. 431. 432
Chrodieldis Religioſa, 445. b. 446. 447
Chrotharius Rex Langobardorum, 760. c. 761. a
CHROTILDIS Regina, Chlodouei I. Regis Francorum vxor, 285. c. 523. c. 525. c. 698. 699. 728. c. 729. 804. 805. viri conuerſionem ad fidem Chriſti procurat, 286. 287. 699. 700. 701. 702. poſt mortem eius Turonos vadit, & ibi ad Baſilicam S. Martini commoratur, 292. c. 705. c. 731. a
Chrotildis Regina Dei cultrix, 668.b
Chrotildis Reginæ virtutes eximiæ, 302. a. 708. a. obitus, ac ſepultura, 307. c. 732. c
Chrotildis filia Chlodouei R. Amalarico Hiſpaniarum Regi matrimonio iungitur, 294. b. à Childeberto fratre ex Hiſpania reducitur, 297. b. in via moritur, ac Pariſius ſepelitur, 297. b
Chryſapius Theodoſij Imp. Præpoſitus, 208. a
Chundo Regis Guntchramni Cubicularius, 441. b
Chuni magicis artibus inſtructi, 734. c
Chuni Gallias deualtant, 694. 725
Chuni Gallias appetentes à Sigiberto R. vincuntur, 710. a. *vide*, Hunni.
Chunibertus Comes Betorinus, 778 c
Chunibertus Coloniæ Pontifex, 579. b. 582. a. 587. c. 594. c. 596. c. 643. c. 644. b. 758. a. 765. a
Chunoaldus Aquitaniæ Dux, 772. c
Chunſena vxor Chlotarij I. Regis, 307.c
Cingulum militiæ, 541.a
Ciniſius mons, 775.b
Cinomannicum, 712. c. *vide* Cenomannicum.
Circi apud Pariſius & Sueſſionas ſpectaculorum cauſâ ædificati, 335.b
Circulus circa Solem diuerſis coloribus mixtus, 373.b
Circulus circa Lunam, 340.b
Circumciſionis ſignum, 260.c
Cirritania, 832.c
Ciſomagenſis vicus, 456.a
Ciſtero, 34
Ciuitatis nomen, 50
Ciuitates Galliarum. 4. 5. 6. *& ſeqq.* 21. 22. 29. 30. 52. 53
Clara vxor Francilionis Turonenſ. Epiſcopi, 457. c
Claremontis caſtrum, 776. c. 777. c
Claroangus, locus in Voſago, 672. a
Clarus Epiſcopus, 589. c
Claudia femina Aruerni territorij, Deo deuota, 673. a
Claudianus Poeta, 197. c. 202. b
Claudius Abbas, 877. a
Claudius Maiordomus Theodorici R. 748.b
Claudius Luſitaniæ Dux, 218.b
Claues ſepulcri S. Petri ad Carolum Principem miſſæ, 720. a. b. 772. a. b
Clauſa-vallis, 63. 64
Clauſuræ, caſtrum in Pyrenæis, 825. a. 832. c
Clebus ſeu Clip Langobardorum Rex, 215. c
Clemens, tertius Rom. Eccleſiæ Epiſcopus, 265. a
Clementia b. Ruſticulæ Abbatiſſæ mater, 564. b
Clenus fluuius, 432. b
Clinnus, 704. c. 816. a
Clippiacus, villa, 576. b. 588. a. 638. a. 646. b. 756. a. c. 763. a. b. 764. c
Clippiacus, villa regalis, 718.b
Clippiacus ſuperior, 583.b
Clippiacum Palatium, 583. c. 585. c. 588. c. 653. a
CLODIO, ſeu CLODIVS & CLOIO. Francorum Rex, 117. c. 155. b. 156. b. 199. b. 223. b. 279. c. 801 b
CLODOVEVS Rex Francorum, 156. b. c. 174. a. 231. a. c. *vide* CHLODOVEVS.
Clodulphus Sigeberti Auſtr. Regis Domeſticus, 643. c
Cloſendis Abbatiſſa filia b. Rictrudis, 654. a. b

Cluſæ, 774.c. 775 b
Clyſma ciuitas, 261.b
Codiciacus, 528.c
Codicilli Patriciatus, 279. b. Conſulatus, 291. a
Cogilus, 174.c
Colenus Patricius, 746. a
Colerenſis pagus, 749.b
Collaticia porta Remenſis vrbis, 789.b
Colomna, vicus in pago Aurelianenſi, 706. b
Colonia, 7.10 13. 15. 364.a. 524.c. 696
Colonia, ſedes Regni Sigiberti Claudi, 291.b.c. Chlodouei ditioni adſciſcitur, 291.c
Coloniacus, 542.c
b. Columbanus Abbas, 551.b.554.555.556.558. 749. 750. & ſeqq.
Coma Regum Francorum qualis, 241.a. 301.b. c. 363. c.364.a
Comes rei militaris in Galliis ſub Impp. 1
Comes ſacrarum Largitionum Imperij in Galliis, & qui Præpoſiti ac Procuratores ſub eo, 2.
Comes Argentoratenſis, 3
Cometes, 318.c.347.a. 361.b.605.a. 746.a
Comitatus Stabulorum, 350.a
Commorus Britanniæ Dux, 536. c.537.a
Compendium villa, 315. a. 368. c. 587.c. a. 747.c.
Compendij Palatium, 547.b
Compendium villa, Palatium Regale, 709.c
Compendium caſtrum, 536.a
Conbane ciuitas, 744. b
Conbenenſis vrbs, 739.a
Concilium Pariſ. in Baſilica S. Petri, 335.b. 336. & ſeqq. vide, Synodus.
Condate Rhedonum, 34
Condatenſis vicus, 269.c.409. b.456.a
Condedus Anachoreta, 641. a.681.684.
Conduiicnum Nannetum, 34
Condomum, 44.58
Condomienſis Epiſcopatus, 27.58
de Condone Domeſtico Sigeberti Regis, Carmen, 502 b.c
Confluentis caſtrum vnde ſic dictum, 398.b
Confluentes, 3
Conimbrica, 194.b.c
Conober Comes ſeu Rex Britannorum, 218.a. 733.b
Conſoranis, 420. c
Couſorana, 11
Conſoranorum ciuitas, 5. 8.11. 13.15
Conſortia virgo filia Eucherij Lugdunenſis Epiſcopi, 549. c.550
Conſtans Imperator, 143.b.c.145.c
Conſtans filius Conſtantini Galliarum Tyranni Imp. 212.b.204.a.279.a
Conſtantia, 3.ciuitas, 5.9.13. 14
Conſtantia caſtra, 53
Conſtantia Lugdunenſis ſecundæ. 4
Conſtantinorum ciuitas, 6
Conſtantienſis ciuitas, 14. 536
Conſtantianus Abbas, 544.a.b
Conſtantianus Præf. Prætorio Gall. 11
Conſtantina vrbs, 406.a
Conſtantina filia Burgolini, 431.c
Conſtantinus pagus, 637.b
Conſtantinus Imperator, 72.84.267.a
Conſtantinus Tyrannus Galliarum, 77. 86.154. 186.b.198.b.203.a.b.279.a
Conſtantius Honorij Dux, 186. b. 203.b. Patricius, c.187.a.203. c. 204.a. Imperator., 187.b. 199. a
Conſtantius & Conſtans Impp. 74
Conſtantius Præfectus Prætorio, 87
Conſtantius ex Vicario Romæ Confeſſor, 204. a
Conſtantius Preſbyter Lugdunenſis, 124.b
Conſtantij Epiſcopi Epiſtolæ ad Deſiderium Papam, 883.886
Conſulatus Romanus, 771.b
Contraginenſes, 4
Conuenarum ciuitas, 5.8.11. 13.15
Conuenarum Comitatus, 44
Conuenarum vrbis ſitus, obſidio, & ruina, 388. 390
Corbaria vallis, 771.c
Corbeia, Monaſterium in pago Ambianenſi, 667. b
Corbus Theodorici Regis ex concubina filius, 747. a. 752.b. 753.a
Corelium ſtagnum in territorio Mediolanenſi, 438.c
Coriosopitum, 5.9. 13.14
Coriſolitum, 6
Cornelius Papa Martyr, 266.b
Cornutium, vicus, 342.a
Corona aurea cum gemmis à Chlodoueo R. beato Petro tranſmiſſa, 530.c
Cortoriacenſes, 2
Corturiacenſe municipium, 632.a
Corydalus auis, 318.c
Coſdroes Perſarum Imp. 758.c
Coſla, 529.a
Coſſio Vaſatum, 35
Cothro Cubicularius Childeberti R. 872.c
Cotia ſilua, 315. a. 346.a.547.b.680.a.709.c. 719.b
Cracina Pictauenſis inſula, 349.c
Cratildis Regina, Theodorici Leoniux, 618.a
Crediti, 416. b
Crines Regum Fr. profuſi, 784.b
Crinium flagella per terga Regum demiſſa, 363. c
Criniti Reges Francorum, 524.b. 694. 781.a
Crioilus, villa regia, 619.b
Criſcecum villa in Pontio, 768.a
Criſciacenſis ſilua, 653.a
Criſciagus, 718. a
Criſpinium, 688.a
Criſpus Cæſar, 141. 142
Croiciacus, villa regalis, 547.a
Crucis Dominicæ lignum ab Helena repertum, 267.a
Cuchianus ab Eudone Duce ad Carolum Principem transfuga, 788.a
Cularo Sabaudiæ, 4.32.75
Culmiſiacus villa, 788. c
Cunobertus Rex Brittannorum, 709. b. vide Conober.
Cuppa Comes ſtabuli Chilperici R. 346.c.439.c. 440.a

Curbionenſe Cœnobium, 667.c
Curienſis ciuitas. 14
Curioſolitæ, 40
Curtecella, 884.b
Cuſdunum, villa, 586 a
Cynegius Theodoſij Præfectus, 185.b
Cyprianus Arelatenſis Epiſcopus, 559.c
Cyriacus Abbas, 901.c
b. Cyriaci Monaſterium apud vrbem Aruernam 283.a
Cyrila Dux exercitus Gothorum in Hiſpanias, 193.a. 194.a
Cyrola Epiſcopus Arrianus, 273.b.274.b
Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus, 188.c.190.b. 197.b

D

Dacco Dagarici filius, 340.c
Dado, qui & Audoenus, 635.a.646.653.a. a.c.668.c
Dado Referendarius Dagoberti Regis, 584.a. 586.b. 763.b
Dado Reſbacenſis Monaſterij conditor, 556.b. 568.b
Dadonis Epiſcopi Epiſtola ad Deſiderium Papam, 883
ad Dadonem Papam Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 879
Dagaulfus, 483.b
DAGOBERTVS I. Rex, filius Chlotarij II. 574. 575. & ſeqq. 594. 595. 628. 629.630.631.635. 636. 638. 639. 642.b. 643.a. 646. 648.c.650. 651.c.652.c.653.a.c. 655. a.b.716.a.754.c.755. c.756.757.& ſeqq. 782.a.b
Dagoberti Regis Epitaphium, 590.a
DAGOBERTVS II. Rex filius Theodorici I. 688.a. 689.a. 719.769.c
DAGOBERTVS Sigeberti III. Auſtraſiorum Regis F. 593.a. 638. b. 645.a. 717. a. tonſoratus in Clericum à Grimoaldo Maiore domus, 593. b. 645.a.717.a. Rothomagi ſepultus, 638. b
Dagoberti filij Chilperici Epitaphium, 507.b
ad Dagobertum Regem Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 877
Dagulfus Abbas, 401.b
Dalmatius Ruthenæ ciuitatis Epiſcopus, 349.b
Dani Gallias appetunt ac deuaſtant, 294.c
Dani Gallias aggreſſi à Theodeberto ſuperantur, 706.a.731.a
Daniel Propheta, 262.c
Daniel Clericus, Francorum Rex, 719.b.769.c
Darantaſia, 5. 15. *vide* Tarantaſia.
Dardanus Præfectus Prætorio Galliarum, 86
Dea oppidum, 62
Dea ſeu Dia Vocontiorum, 32
Deablitum, [illegible]
Deablitorum ciuitas, 6
Deenſium ciuitas, 5.7.10.15
Decimius Ruſticus Agroetius, 279.a.b
Decius Auiti Imp. filius, 230.c
Delphidius Rhetor, 202.a
Denegoncium, 778.a
Dentelini Ducatus, 746. b. 751. c. 752. b. 762. c.
Dentilonis Ducatus, 582.b
b. Deodatus, 534.b
Deodatus Mataſcenſis vrbis Epiſcopus, 631.b
Deotheria Theodeberti R. vxor, 732
Deotherius Vincienſis Epiſcopus, 423.c
Deotherius Presbyter, 887.c
Deothila S. Berthæ filia, 665.b
Deruanus Dux Vrbiorum, 760.b
Deruenſis ſaltus, 677.a
Deſideratus Albigenſium Epiſcopus, 401.c
Deſideratus cognomine Dido Cabillonię Epiſcopus, 606.b. 608.a. 610.b. *vide* Dido.
Deſideratus Virdunenſis Epiſcopus, 305.b.c. 732.b
Deſideratus VVaningi viri illuſtris filius, 641.a.
Deſiderius Dux, 403.a. 411.a. 440.c.441
Deſiderius Francorum Dux, 218. b. in Gallia Narbonenſi ſuperatur, *ibid.*
Deſiderius Dux Chilperici Regis, 332 b.346.b. 360.c.361.a.366.c.367.a.379.b.384.a.388.a 391.c.736.b.738.c
Deſiderius Heloſenſis Epiſcopus, 402.b
Deſiderius Viennenſis Epiſcopus, 556.c.747. a. 748.b
Deſiderius Diaconus Siagrij Auguſtidunenſis Epiſcopi, 432.b
Deſiderius necromanticus, 413.b
Deſiderij Epiſcopi Caturcenſis Epiſtolæ, 875. 876. & ſeqq.
ad Deſiderium Epiſcopum Cadurc. Epiſtolæ variorum, 882.883.& ſeqq.
Deuicia ciuitas, 733.a
Deuteria matrona à Theodoberto ſtratui ſuo copulatur, 302.c. in matrimonio ſociatur, 303. a. ab eo relinquitur, 303.b
Diablintum, 5.9.13.14
Dianæ ſimulacrum in Treuerenſi territorio, 399.b.c
Dicienſium ciuitas, 12
Dido Epiſcopus Cabillonię, 608.a.619.c.621.b. *vide*, Deſideratus.
Dido Pictauenſis Epiſcopus, 593.b.600.c.617. c.717.a.
Dienſis vrbs, 321.c
Diluuia, 342.c
Dinamius, 417.a
Dinamius Patricius, 898
Dinamius Rector Prouinciæ, 358.b.359.c. 360
Dinamius nepos Dinamij Patricij, 519.b
Dinamius Arelatenſis, 438.a
Dinamius Maſſilienſis. 495.b
Dinamius Ecoliſmæ Epiſcopus, 281.a
Dinamij Patricij Epitaphium, 519.a
Dinamij Epiſtolæ, 859.861
ad Dinamium Patricium Galliarum Epiſtolæ Gregorij Papæ, 889.899
Dina, ſeu Dinia, 12.13.15.64
Dinia Sentiorum, 33
Dinienſium ciuitas, 6.8.12.13.15
Dinifius Epiſcopus Turon. 294.b.301.a.457.b
Diocletianus Imp. 266.c.267.a
Diogenianus Albigæ Epiſcopus, 281.a
Dionyſius primus Epiſcopus Pariſiorum, 55.265. c.574.b

S. Dionyſij mauſoleum, à b. Eligio fabricatum, 630.c.
S. Dionyſij Baſilica Pariſ. 713.a
S. Dionyſij Monaſterium à Dagoberto Rege conditum, 578.a.b. 763. c. 774. b. à poteſtate Pariſiorum Pontificis exemptum, 588. b.
Dioſcorus Alexandrinus vrbis Epiſcopus, 207. c. 208. b.
Dippolenus Dux contra Britannos directus, 342. b.
Diſciola neptis Saluij Epiſcopi Albig. 365.b.
Diſeias vltra Ligerim, 675.c.
Diſpargum caſtellum, 279.c.524.b.694.726.a. 801.b
Diuio, 212. a. 757.b
Diuio caſtrum ſuper Oſcaram, 702. 703
Diuiodunum Mediomatricum, 35
Diuione, 287.c
Diuionenſe caſtrum, 284.b.313.b.c.330.a
Diuionenſis caſtri ſitus, 302.a.b
Diuionenſe ſuburbanum, 767.b
Diuionenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 54
Diuionna, 578.c
Diuionum oppidum, 319.a
Diuitenſe caſtrum, 142.a.b
Diuona Cadurcorum, 31. 40
Doda Regina, vxor Theodorici I. Regis, 687. c
Dodo filius Guntchramni Boſonis, 341.a
Dodo Domeſticus Pipini Principis, 675.b
Dolenſis Epiſcopatus in Britonibus, 34.54
Dolus, vicus Turonici territorij, 456.b
Domigiſilus Andegau. ciuis, 44. a. 409.c
Domigiſelus Chilperici R. in Hiſpanias Legatus, 362.c.374.a.738.b
Dominicus dies, 264.a
Dominici diei ſanctitas, 455.a.b
Domitianus Epiſcopus, 430.a.467.b
Domitianus Dei ſeruus in deſerto Iuræ vicino, 626.b
ad Domitianum Epiſcopum Epiſtola Childeberti R. 868
Domnola relicta Burgoleni, coniux Nectarij, 406. c. 410 a
Domnolus Epiſcopus, 430.a.467.b
Domnolus Cenomannorum Epiſcopus, 359.a. 538.c
Domnulus Epiſcopus ciuitatis Viennenſis, 565.b. 747.a
Domnulus Domeſticus Guntchramni Ducis, 744.b
Donatus Veſontionenſis Pontifex, 551.c.663.a
Donatus Medicus Auſtregildis Reginæ, 216.a
Doreſtate, 769.b
Dornomia fl. 786.a
Doromellum, vicus. 746.b
Dorononia, fluuius, 385.a.387.b
Dotto Comes Tornacenſis, 646.a
Doua fluuius, 750.c
Dracolenus, 737.b
Dracolenus Dux cognomento Induſtrius, 340. c. 341. a
Drauſio ſiue Drauſius Sueſſionicæ ciuitatis Epiſcopus, 548. a. 679. 680
Droctigiſilus Epiſcopus Sueſſion. 428.c
Droctoueus Abbas, 508. b. 509.a
Droctulfus nutritor infantis Childeberti Regis, 429. a. b
Drogo ſiue Drocus filius Pipini, 599. b. 769. Campaniæ Dux, 718.c.719 769.b
Drogo Carlomanni Principis filius, 721. a. 773.b
Druentia, fluuius, 843. a
Ducatus Regni, 333.b
Duces Galliarum ſub Romanis. 5
Dulcidius Diaconus, 882.c
Dunenſe caſtrum diœceſis Carnotenæ, 381.c. 385.b
Dunenſis lacus, 746.a
Dunenſis pagus, 637.b
Dunenſes, 324.b.377.c
Dunum caſtellum, 420.c
Dura in pago Ripuarienſi, 776. b
Durentia, fluuius, 550.c
Durius fluuius, 192. c
Durocortorum Remorum, 29
Durpilum, 175.a
Duſera, locus vltra Rhodanum, 682.a
Duuius amnis, 648.b
Duziacus villa, 530.c
Dynaſtia quid, 263.b
Dyſenteria, 82.b
Dyſentericus morbus, 343.b.c. 344.b. 417.c. 439.a.737.c

E

EBANE filia b. Salabergæ, 649. a
Eberdunum. 6
Ebero Cubicularius Childeberti Regis, 380.b
Eberulfus Cubicularius Chilperici Regis, 381. b. 385. b. c. 386
Ebracharius Dux Guntchramni R. 425.a.441.b. c. 442.a
Ebredonenſis ciuitas, 320.c.321.c. 322. a
Ebredunenſis vrbs, 339.a
Ebredunenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 22. 24. 26
Ebredunenſium ciuitas metropolis, 6. 8. 11. 13. 15
Ebregiſilus, 424. c
Ebregiſilus Agrippinenſis Epiſcopus, 446. b
Ebrodunenſe caſtrum, 5. 7. 10. 13. 15
Ebroicæ, 6. 53
Ebroicorum ciuitas, 5.13.14
Ebroicum, 9
Ebrodunum Caturigum, 31
Ebrodunum in finibus Heluetiorum. 32
Ebroicina vrbs, 683. c
Ebroinus Maiordomus, 601. c. 602. 604. c. 605. 608. c. 613. 618. c. 619. 620. 621. 622. 626. 645.b.650.c. 651.666. c. 678. c. 680. a c.717. b.718. a. b.767.c.768. b. 780. b. 782. c. 783.
Ebrodunum Sabaudiæ, 4
Eburouices, 40.53
Eburouicum, 54
Ecdicius ex Senatoribus, Sidonij Epiſcopi propinquus, 284. b. pauperibus vigente fame ſubuenit, ibid. vide Decius.

Ecoleſina, 816.b
Ecoliſina ciuitas, 529. c
Ecoliſma, 58.281.a. à Chlodoueo R. ſubiugatur, 291. a.816.b
Ecoloſmenſis ciuitas, 5.11.324.c.344. b
Ecoliſina ciuitas, 705.a
Edobecco, 279.a
Edobecho Francorum Dux, 154.b
Edobola ſylua, 779. b
Eduorum vrbs, 673.c
Egeſterenſis ciuitas, 14
Egica Rex Hiſpaniæ, 810. a
Egidius ex Romanis Magiſter militum in Galliis, 117. a. 280. b. 695. 726. Rex à Francis eligitur, 280. c. 695. 726. moritur, 282. b. 696. 727. *vide* Aegidius.
Egidius Remenſis Epiſcopus, 338.b.354.c.366. b.367.b. 380. b.388. a.418.a.449.a
Egidij Remenſis Epiſcopi laus, 471.c.472
Egoliſma, 384.c
Egoliſmenſes, 404.b
Ehenheim, villa regia, 783. b
Eiſterenſis Epiſcopatus, 784.a
Elarona, 8
Elauaris, ſeu Elauer fluuius, 40. 343. a
Elafius Catalaunenſis Epiſcopus, 346.c
Eleuſius vir præpotens, 534.a
b. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus, 567.a.627. 628. & *ſeqq.* 636. a. c. 642. c. 646. c
Eligij Epiſtola ad Deſiderium Papam. 883
Elinia, 11
Eliſgangium territorium, 639.c
Elnonenſe Cœnobium, 647.c
Elloronenſium ciuitas, 5.8.11.13.15
Eloſa, 6
Eloſaticum, 11.13.15
Eluiriorum ciuitas, 5.7.10.13.15
Eluſa, 59. 68
Eluſates, 40
Eluſatium ciuitas metropolis, 5. 7
Eluſenſis Epiſcopatus quando deſiit. 68
Emebertus Cameracenſium Præſul, 656.c
Emerita à Sueuis inuaditur, 189.a
Emerius Sanctonenſis Epiſcopus, 316.b
Emma S. Berthæ filia, 665.b
Engoliſmenſium ciuitas, 13.15. *vide* Ecoliſma.
Ennodius ex Comitatu, 340.c.
Ennodius Turon. & Pictau. Dux, 413.a.414.c
Ennodius Pontifex Ticinenſis, 851.a
Enoch iuſtus, 259.c
Eoaldus Voluicenſis Cœnobij Abbas, 686.b
Eocharich Alamannorum Rex, 520.b
Eorichus Gothorum Rex, 282.b.727.c
Eparchius Epiſcopus Aruernorum, 282.c
Eparchius Reclauſus Egoliſmenſis. 358.b.c
Epheſina Synodus, 205. b.207.c
Epiphanius Epiſcopus, 364.b
Epiphanius Epiſcopus Hiſpal. 189. b
Epilepticus morbus, 329.a
Epirochius S. Lupi Trecenſis Epiſcopi pater, 521.a
Epiſcopatus Galliarum, 24.25. 29.30.52. 53. & *ſeqq.*
Epiſcopatus à Ioanne xxv. inſtituti in Aquitania prima 57. in ſecunda 58. in Narbonenſi prima, 61
Epoſium caſtrum, 398.c
Epuſum Belgicæ primæ, 4
Equeſtrium ciuitas, 5.7.10 13
Equoliſma, 777. c.778. b. *vide* Ecoliſma.
Eraclius Imp. 580.a
Erchenbertus vir illuſtriſſ. 632.c
Erchinoaldus ſiue Erchonoaldus Præfectus Palatij, 632.c.640.a.b.657.c.658.659.a. 665.a. c. 717.a.b.764.c.766.b.767. c.780. b.782. b. c
Erchrecum, ſeu Ercheregum, villa, 718. a. b. 768. b
Erembertus Toloſæ Epiſcopus, 642.a.682.c
Erinbertus vir illuſtris, 641. b
Erlebertus pater Lantberti Fontanellæ Abbatis, 682.a
Ermelandus Antrenſis Monaſterij conſtructor, 682. b
Ermenana Abbatiſſa pagi Caturcini, 614.a
Ermenarius gubernator Palatij Chariberti R. 756. c.
Ermenarius, ſeu Ermenicharius Auguſtidunenſis Epiſcopus, 600.b.610.a.623.b
Ermenarius Abbas S. Symphoriani, 604.b
Ermenberga Theodorici II. R. vxor, 748.b
Ermenfredus Rex Toringorum, 706.c.731.b. *vide* Hermenfredus.
Ermenfridus gener Æganis, 764.c
Ermenfridus Francus Ebroinum interficit, 718. b. 768. b.c
Ermengildus Rex Gothorum, 216.b
Ermenricus Dux, 583. a. 762.c
Ermenricus Domeſticus Chlodouei II. Regis, 766.c
Ermoden, & *Ermòdet* quid, 174.c
Erpo Dux, 753.c
Erpo Dux Guntchramni Regis, 334.a. *vide* Herpo.
Eruigius Rex Hiſpaniæ, 810.a
Eruli, 191.c. 193.a
Eſau filius Iſaac, 200.c.261.a. pater Idumæorum, 261. a
Eſera fluuius, 322.a
Ethenheim Cœnobium, 784.a
Etheria Sueſſionenſis Abbatiſſa, 680.c
Etho Argentinenſis Epiſcopus, 784.a
Eua de coſta Adæ creata, 259.c
Euantius filius Dinamij Arelatenſis, 438.a
Euantius Viennenſis Epiſcopus, 409.a
de Euantij morte Carmen, 518.c
Euarix Rex Gothorum, 284.c.727.c.728.a
Euaticorum ciuitas, 6.9
Eucheria Dinamij Patricij coniux, 519.a
Eucherius Senator Aruernus, 282.b
Eucherius pater S. Eligij, 627.c
Eucherius Aurelianenſis Epiſcopus, 790.a.c. 791.792
Eucherius Epiſcop. Lugdunenſis, 96. c.100. c 200.a.549.c
Eucrocia Delphidij Rhetoris coniux, 202.a
Eudila Dux Vltraiuranus, 753.a.c
Eudo Dux, 719.c.770.a.b.c
Eudo Aquitanorum Dux, 786.c.798.a
Eudo Dux Francorum, 785.b. 786.a
Eudonis Ducis filia, 786.a
Eudoxius Medicus, 200.a

Eueme-

Euemeri Epiſcopi Namnetenſis Epitaphium, 475.b
Euena, vicus Turonici territorij, 457.a
Euentia ſocrus Hilarij Preſbyteri, 480.c
Eufraſiæ coniugis Namatij Epitaphium, 484.c
Eufraſius Aruernorum Epiſcopus, 289.c.294.b
Eufron Syrus negocator, 386. c. 387.a
Eufronius Auguſtodunenſis Epiſcopus, 190.c. 281.c
Eufronius Turonenſis Epiſcopus, 253. c. 312. c. 425.c.458.a.467.b
Eugenius Tyrannus Galliarum, 85. 86. 185.b. 197.b.202.b.278.c
Eugenius Epiſcopus, 273. b. c. apud Albigenſem vrbem exilio deputatus, 275.a
Eulalius, 400.c.403.a
Eulalius Aruern. Comes, 411.a. 440.a
Eulogiæ, 332. b.787.c
Eulogius vir potens, tempore Chlodouei I. Regis, 528. c
Eunius, ſiue Eonius Epiſcopus Veneticæ vrbis, 341. b.342. a.346.c
Eunius Mummolus, *vide* Mummolus.
Eunomius Comes Turon. 349.c.351.b
Eunomius ex Comite, 383, c
Euodius Præfectus Prætorio, 202.a
Euodius Magnilocenſis Abbas, 685.c
Eura amnis, 641.c
Euricus Rex VViſigothorum, 230.b.c.818. Aruerniam occupat, *ibid.* Burgundiones ſubigit, 231.a. Arelato defungitur, *ibid.*
Euſebia filia b. Rictrudis, 654.b. Abbatiſſa.c
Euſebiæ coniugis Euſebij Epitaphium, 485.a
Euſebius Aurelianenſis Epiſcopus, 532.b.c
Euſebius Syrus, Epiſcopus Pariſ. 452.c
Euſicij Cella, 534. b. c. 535. a
Euſpicius Virdunenſis Preſbyter, 531.b. à Chlodoueo ad Aurelianenſem vrbem deducitur, c
Euſtaſius Bituricenſis Epiſcopus, 452.c
Euſtaſius b. Salabergæ filius, 649.a
Euſtaſius, ſiue Euſtachius, Luxouienſis Abbas, 555.a.557.b. 565. c. 566. 648. a.
Euſtochius Epiſcopus Turon. 272. c. 281.b.291. b.456.b
Eutharicus Gothorum in Hiſpania Rex, 231.b
Euthoricus Theodorici Regis Gothorum frater, 211.b
Eutropius Præpoſitus ſacri Cubiculi, 87
Eutropius Eunuchus, Conſul, 202. c
Eutropius Andegauenſis Epiſcopus, 540.b
Eutyches Preſbyter, 207. c.208.b
Eutychiana hæreſis, 207.c
Exotij Epiſcopi ciuitatis Lemou. Epitaphium, 477.c
Exuperantius Præfectus Prætorio Galliarum, 199.a.204.b
Exuperantius apud Aremoricos Iuris ciuilis Doctor. 99.b
Exuperius Tholoſæ Epiſcopus, 281.a
S. Exuperij Martyris tumulus, 513.c.514.a

F

Fabius Auſcenſis Epiſcopus, 401.c
Fabrenſis villa, 541.b
Faileuba coniux Childeberti Regis, 438.c
Falco Chilperici R. interfector, 739.b
Faldao, 749.b
Fames dira, 186.a.391. a. 452. a.727.c
Fames valida in Galliis, 198.c
Fames magna in Burgundia, 284.b.c
Fania, 688.b
Fanomantis Belgicæ ſecundæ, 4
Fara Hagnerici filia, 568. a.569. b. *vide* Burgundofara
Faræ Monaſterium, 566. a. 569.b. 667.c
Faramodus Preſbyter, 452.c
Faramundus Rex Francorum, 694.793.b.c. 797.b.801.b. *vide* Pharamundus.
Faramundus Epiſcopus Traiectenſis, 675.a
Faramundus Referendarius, 508.c
Faraulfus Cubicularius, 81.c.382.a
Faraultus, vnus de Optimatibus Chlotarij II. Regis, 565.a
Farinacus villa, 748.b
Faro Conſiliarius Ragnacharij Regis, 292.a.b. 705.b
Faro Meldenſis Epiſcopus, 567. c.568.569. 570.571.
Faronis Monaſterium, 567.c
Farones, 752.c. 754.a.757.a
Farulfus Dux, 563.a.b
Farus Chrodoaldi filius, 767.b
Fauſtianus Epiſcopus Aquenſis, 387.a.395.a. 401.b
Fauſtus Auſcenſis Epiſcopus, 407.c
Feidoſus, 175.b
Feminæ in Regno Francorum non ſuccedunt, 247.a
S. Feliciani Martyris tumulus, 513.c.514.a
Felix Epiſcopus, 430.a
Felix Aruernorum Epiſcopus, 671.c
Felix Biturigenſis Epiſcopus, 473.c
Felix Lemouicorum Epiſcopus, 633.b
Felix Epiſcopus Namneticæ vrbis, 329.b.341. b.361.c. 362.a
Felix Magiſter militum, 204. c. Patricius, 205.a
Felix Patricius Rauennæ, 187.c.188.a
Felix ſocer Dinamij Patricij, 501.a
Felicis Epiſcopi Epiſtola ad Deſiderium Epiſcopum, 888
Felicis Namnetenſis Epiſcopi laus, 466.c.476.a. 486.a
ad Felicem Præſulem Epiſtola Deſiderij Epiſcopi, 881
Ferrarienſe Cœnobium, 629.a
Ferreolus Auguſtidunenſis Epiſcopus, 383.b
Ferreolus Epiſcopus Lemouicenſis, 341. c.379.c
Ferreolus Vcecenſis Epiſcopus, 358.b
Ferrocinctus Rothom. Archidiaconus, 683. c
S. Fidolus, 552. c.553
Fircanum ſeu Fiſcanum prædium, 637. a
Firminus Virdunenſis Epiſcopus, 531.b
Firminus Comes Aruernorum, 312.a.317.c.318. a.319.b.320. a
Firminus Comes Legatus ad Imp. Conſt. 734.c
Fiſcanenſe Monaſterium. 637.a.641.b. à VVaringo conſtructum, 610.a
Fiſcus, 334.335.340.381. 397. 582.731.c. 747. c. 763. c
Flandria, 631. 688.b
Flandriæ initium, 133.a

Flandrenſes ab idolorum cultu reuocati, 688.b
Flaſco, 529.c
Flaocatus Maiordomus in Regno Burgundiæ, 388.a.766.a.b.767
Flauadus, 633.a.876.a
Flauia prima, 2.3.4. ſecunda, 3
Flauia coniux Vualdeleni Ducis, 551.c. 552.a
Flauiacus, 656.c
Flauiacenſe Cœnobium, 656.c
Flauianus Epiſc. Conſtantinop. 189.b.207.c. 208.a
Flauianus Epiſc. Antiochenus, 197.b
Flauianus Domeſticus Reginæ Brunichildis, 420.a
Flauius Epiſcopus, 738.c
Flauius Cabillonenſis Epiſcopus, 349.b.453.b
Flauius Epiſcopus Rothomagenſis, 638.b
Flauius Referendarius Guntchramni Regis, 349.b
Florentianus Maiordomus Childeberti Regis, 425.b
Florentius Argentinenſis Epiſcopus, 782.c
Flores menſe Decembri in arboribus, 379.c. menſe Ianuario, 361.b
Floriacus villa in Diuionenſi territorio, 305.c
Florianus Abbas Glannafolij, 541.c
Florianus Monachus Cœnobij Romani, 851.b. 852.b
Florus S. Mauri conſobrinus, 539.a.b. ſummus in Regno Theodeberti, 540.a
S. Flori Epiſcopatus, 27.30.57
Flotharius Princeps, 879.a. *vide* Chlotarius.
Focas Imperator, 216.c.746.a.758.b
Folcoaldus vnus Optimatum Sigeberti Auſtraſ. Regis, 643.c
Fontanella ſeu Fontinella, 637.b.667.c
Fontanellæ Monaſterium, 637.b.640.a.c.642.a.667.c.681.a.682.b.c
Forbannitus, 174.c
Foroiulienſium ciuitas, 6.7.11.12.15
Forum Iulium, 34
Fortunati Epiſcopi Epitaphium, 518.c
Foſſatenſis locus, 659.a.663.c
Foſſatenſe Monaſterium, 660.c.661.a.b Epiſcopo Pariſ. exemptum, 662.c.663. Romano Apoſtolico commiſſum, 663.c
Foſſatum Bagaudarum, 660.b
Framchildis mater b. Auſtrebertæ, 652.a
Franci, 4.16.77.89.101.b.106.a.c.107.b. 109 b.115.b.117.c.126 b.129.130.134.135.& ſeqq.172.173.176.177.& ſeq.225.226.& ſeq. 231.234.236.& ſeqq.
Franci Anſuarij, 160.b
Franci Salij, 144.a.160.b
Franci Germani, 167.168.173.174.179.180. 233.b.& ſeqq.240.a
Franci Celtarum gens, 223.b
Franci Auſtraſij, *vide* Auſtraſij.
Franci ſuperiores, 708.c.714.b
Franci Troiani, 693.725.b
Franci vnde appellationem nacti, 221.b.524.c. 693.725.b.797.a.799.c.800
Franci fanatici, 695. ad fidem conuerſi & baptizati, 528.a.b
Franci ab Aetio in certamine ſuperati, 188.b. 205.a. contra Burgundiones pugnant, 212.a. eos debellant, 213.a. Saxones ſuperant, 214.a. Toringiam vaſtant, b
Franci bello contra Attilam geſto interſunt, 277.a Saxonum inſulas occupant, 282.b. Langobardos & Mauros deuincunt, 215.c. Galliam Narbonenſem aggreſſi, à Gothis ſuperantur, 218.b
Francia, 131.138.c.139.a.140.a b.144.c.149.b. 160 b.c.166.a.167.b.177.& ſeqq.196.c
Francia Occidentalis & Orientalis, 179.b
Franciæ Metropoles, 21.25. Regnum, 160.a 3
Francia vetus, 278.a
Francia Sequanorum, 678.c
Francorum origo & priſcæ ſedes, 129.130.134. 135.& ſeqq.172.173.176.177.279.b.c.524.b
Francorum nomen vnde, 178.b.c.179
Francorum leges, 157.b.c.174.b
Francorum Dij antequàm Chriſtiani eſſent, 285.c.286.a
Francorum veterum mores, 221.b.c.232.a.240.a.b.& ſeqq. armatura, 245.c.246.a. aciei forma, 246.b
Francorum veterum ſplendor ac nobilitas à Conſtantino Imp. commendata, 220.a
Francorum veterum matrimonia cum Romanis à Conſtantino Imp. permiſſa, 220.a
Francorum primi Reges qui fuerunt, 277.c. 278.a.b.c.& ſeqq.
Francorum veterum res aduerſus Romanos, 277.c.278.279
Francorum populus baptizatur, 701
Francorum dominatio à multis ex Galliis appetitur, 284.b.289.c
Francorum cum Gothis pactiones aduerſus Burgundos, 234.b
Francorum Reges criniti. 279.c.524.b
Francorum Regis filius natu maior Attilam in auxilium contra fratrem euocat, 223.b. natu minor ab Aetio adoptatur ac protegitur, *ibid.*
Francorum Regum coma ſuper humeros circumfuſa, 223.b
Francorum Regnum inter fratres æqua lance diuiſum, 294.b
Francorum laus, 250.a.b.531.a.b. terror, 284.b
Francis ſatellitibus militaris rei cura commiſſa ſub Rom. Imp. 278.c
Franciſca, 525.b
Francilio Turon. Epiſcopus, 301.a.457.c
Francio Cantabriæ Dux, 749.a
Franconia, 159.a.179.b
Frantanes Rex Sueuorum, 192.b
Fredegiſilus vnus ex Proceribus Eudonis Ducis, 787.b
Fredegundis concubina Chilperici Regis, poſtea Regina, 317.b.325.a.329.c.332.c. 340.b.343.c.346.a. vidua, 374.c.378.a.b. 380.c.382.a.397.403.c.405.b.410.c.453.a. 506.710.c.711.b.712.713.714.734. 746
Fredericus frater Theodorici Regis Gothorum, 191.a.194.a
Fredericus Rex Gothorum, 211.b

Fredericus Vltraiurnaus Comes, 774.c
Fredibalus Rex Vandalorum, 187.a
Predum, 174.c
Freudolfus Domeſticus Sigeberti III. R. Auſtraſ. 765.c
Frideburga Gunzonis Ducis filia, Sigiberti III. ſponſa, 558.c.559
Frigiones, 719.b
Friſij, 140.c.148.c.164.a.177.a.b
Friſij Tranſrhenani, 170.a
Friſiones ad fidem conuerſi, 785.c
Friſionum gens, 769.b.770.771.a
Frodobertus Abbas, 670.a.671
Fronimius Epiſcopus Vinciensis, 423.c. antea Agathenſis, ibid.
Fronto Comes, 190.c. Legatus ad Sueuos, 191.c
Frontonius Epiſcopus Egoliſmenſis, 544.b
Frontonius Diaconus, 363.b
Frumarius, 193.b.194.a
Fulcarius Comes Aurelianenſis, 562.c
Fuldenſe Cœnobium, 784.a
Fulco Epiſcopus, 850.b
ad Fulconem Epiſcopum Epiſtola Remigij, 850.
Fulcoadus Lugdunenſis Epiſcopus, 686.b
Fulcoaldus vnus Optimatum Childerici Regis, 677.c
Fulculfus cognomento Bodo, 648.b
Fulgur per cœlum diſcurrens quid portendat, 324.c
Fulradus Abbas S. Dionyſij ſummus Pipini R. Capellanus, 790.b.791.c.792.a.c
b. Furſeus Abbas, 657.c.658

G

GAbali, 40
Gaballitana vrbs, 266.c.370.b
Gaballitana vrbs de Regno Sigeberti, 319.c
Gaballitana regio, 451.a
Gaballitanus Comitatus, 319.c
Gaballitanus terminus, 440.b
Gabalum ciuitas, 5.7.11.12.15
Gaerinus, ſeu Gairinus, & Gairoenus, frater beati Leodegarij Epiſcop. 609.a.620.a.b.c. 718.a
Gaiotoaldus Epiſcopatus Aruernicæ vrbis vſurpator, 671.c
Gaiſericus Rex VVandalorum, 187.c.188.a. 190.a.191.b.193.b.c
Gaiſo Comes Turonicus, 425.c
Galactorius Comes, 503.c.504.a.511.a
Galbio Dux, 204.c
Galchileſinda Chilperici R. vxor, 734.b
Galemanius Comes, 777.a.b
Galleſuinda Regina, 421.b
Galienus Archidiaconus Turonenſis, 350.c.351.
Galla mater b. Conſortiæ virginis, 549.c
Gallæcia à VVandalis & Sueuis occupata, 186.b 188.a.193.a
Gallia vnde dicta, 17.22.128. quot Prouinciis antiquitus terminata, 16.20.128
Gallia omnium regionum nobiliſſima, 801.b
Gallia barbararum gentium irruptionibus vaſtata, 546.b
Gallia Celtica, 19.22. Belgica, 19.20.567.b. Aquitanica, 23
Gallia Togata, Brachata, & Comata, 19.20
Gallia Ripenſis, ſeu Riparenſis, 4
Gallia Ciſalpina, 23. & eius Prouinciæ. 23.24
Gallia Lugdunenſis, 567.b
Gallia Narbonenſis, 218.b
Galliæ ſitus, 16.233.b. diuiſio, 17
Galliæ limites, 567.b
Galliæ à Barbaris direptæ, 72.73.& ſeqq. 198.a. b.225. ab Attila depopulatæ, 225.226.& ſeqq. à Chroco Alamannorum Rege, 266.b
Galliarum deſcriptio, 22. diuiſio, 28.29.& ſeqq. 45.46.128
Galliarum Prouinciæ, 1.2.3.4.6.& ſeqq. 45.46. & ſeqq. Ciuitates, 4.5.6.& ſeqq. 21.22.29.30. & ſeqq. 52.53.& ſeqq. Epiſcopatus, 24.25.& ſeqq. 29.30.& ſeqq. 52.53.& ſeqq.
Galliarum Duces ſub Impp. 1. Fabricæ, 2. Theſauri, 2. Monetæ, 2. Gynecia, 2.3. Baphia, 3. Linificia, 3
Galliarum pars quam occupabant Gothi Francis relicta, 238.b
Gallimagnus, 498.a
Galliola, riuulus, 546.b
Gallomagnus Referendarius Childeberti Regis, 429.a
Gallus Epiſcopus Aruernorum, 253.b.308.c
Galli Epiſcopi Aruernæ ciuitatis Epitaphium, 476.c
Galli Epiſtola ad Deſiderium Epiſcopum, 888
Gallus S. Columbani diſcipulus, 558.b.c.559.a
Galſuintha vxor Chilperici Regis, 317.a.b. 710.c
Gandenſis vrbs, 632.c
Gandauum, 645.a
Garacharius Comes Burdegalenſis, 396.b
Garaticus Dux Childeberti Regis, 380.a.b.384.c
Gardingatus, 823.a
Garifredus Comes Veromanduorum, 634.b
Garimundus, 884.b
Garioaldus Dux Vuldetradam Reginam coniugem accipit, 310.b
Garmatia, 13. *vide* VVarmatia.
Garumna, fluuius, 40.a.b.461.c.462.c.463.b. 388.771.a.779.a
Gaſconia, 19.21.27. *vide* Vaſconia.
Gaſconiæ Metropoles, 21.25
Gaſelicus Alarici Regis ſpurius filius, 235.a.b
Gatianus primus Epiſcopus Turon. 455
Gauallum, 12
Gauarciacum prædium regale, 542.c.
Gaudentius Comes Aetij pater, 199.a.225.c. 277.b
Gaudentius Aëtij filius, 191.b
Gaudentius Conſtancienſis Epiſcopus, 558.c
Gaudiacus, villa, 614.b.625.c
Gaudiacum Monaſterium, 567.a
Gaugericus Cameracenſis Epiſcopus, 551.b
Gaugiacus villa, 558.b
Gauto ſiue Guo Dux Langobardorum, 754.b
Gazitina vina, 385.c
Gebenna, 40
Gebennenſis ciuitas, 21.22
Gedenus frater Abbonis Epiſcopi, 886.b

Geleſimiris Rex Vandalorum, 275.b
de Geleſuinta Regina Carmen, 493.a
Gelimer Vandalorum Rex, 213.b
Gellis, villa, 586.a
Gelnacus villa, 615.b.624.c
Geloni, 115.b
Gelt, quid, 174.c
Gemellus Prouinciæ Vicarius, 841.a.842.c
Gemmeticum in Rothomagenſi pago, 950.b.c
Gemmeticenſe Cœnobium, 650.c.651.c.667.c
Genabum Aurelianorum, 30.40
Genardus Vicedominus Anſberti Rothom. Epiſcopi, 683.c
Genaua ciuitas, 214.c.746.c
Genaua maritima, 761.b
Genauacus pons, 214.c
Genauenſis vrbs, 731.b
Genauenſium ciuitas, 5.7.10.12.15.11
Genebaudus Francorum Dux, 277.c.725.b
Genebaudus Laudunenſis Epiſcopus, 528.b
Geneſius Lugdunenſis Epiſcopus, 605.c.608.a.666.b.669.b.682.c
Geneſius Epiſcopus fundator Magnilocenſis Cœnobij, 685.c
Geneſius Archidiaconus Eccleſiæ Aruernicæ, 671.c. vir Senatoriæ dignitatis, 671.a
Geneua, 15.40
Genialis VVaſconum Dux, 746.c
Genobaudus Francorum Princeps, 150.b.155.a
Genobon Francorum Rex, 137.b
Genoueſa virgo, 523.a.574.c
Genſericus Vandalorum Rex, 93.94.114.a.116.c.121.201.a.206.a.c.207.a.209.a.226.b.230.c
Gento Gaiſerici Regis filius, 193.c
Genua ciuitas, 318.b
Gepidæ, 78.89.108.a.109.b.228.a.229.c
Gepidi ad Gallias deſtinati à Theodorico R. 846.a.b
Gerebaldus Epiſcopus Bajocaſſinæ vrbis, 683.c
Gereberta mater Adalbaldi, 654.a
b. Geremarus Flauiacenſis, 655.656
Gergouia, 40.57
Gerinus Comes, 664.b. *vide* Gairinus.
Gerinus Pictauenſis Comes, 783.a
Gerinus frater S. Leodegarij, 717.c.718
Germani, 167.b.c.168.c.173.c.174.179.233.c
Germania, 180
Germania prima, 1.2.3.5.6.7.8.9.13.14
Germania ſecunda, 1.2.3.5.6.7.8.10.13.15
Germaniacenſes, 2
Germiniacus, villa, 538.c
Germanus Theodoſij Imp. Dux contra Vandalos, 207.a
Germanus Epiſc. Autiſſiodorenſis, 98.b.c.99.100.199.c. in Britannias tranſiit, 205.a.520.b. Alamannis Armoricanum tractum petentibus ſe obiicit, c
Germanus Epiſcopus Pariſienſis, 314.c.331.a.465.a.710.b.711.c.712.c
Germanus Presbyter Arabicæ regionis, 188.c
Germani Epiſcopi Pariſ. Epiſtola ad Brunichildem Reginam, 855.c
Germani Epiſc. Pariſ. Epitaphium. 916
Gerontius Comes, 203.b
Gertrudis filia Pipini Ducis, 592.c.598.c
Gertrudis virgo Niuellēſis Cœnobij mater, 582.
S. Gertrudis Hamaticenſis, 654.a.c.678.b
Gertrudis S. Berthæ filia, 665.b
Geruaſij & Prothaſij reliquiæ, 196.c
Gerunda, 824.c
Geſa S. Berthæ filia, 665.b
Geſſoriacus, 29.40
Getæ, 101.c.115.c.126.a
Ghiſelarius Comes Betoricæ, 779.a
Gibitrudis Abbatiſſa S. Quintini, 671.a
Gildo Africanus, 197.c
Gildonis ſatellites, 87. poſſeſſiones, 88
Giſalaicus Gothorum Rex, 818.c
Giſlemarus vir illuſtris & deuotus. 652.c
Giſlemarus VVarattonis filius, 637.c.683.c.718.b.768.c
Giſlochardus Epiſcopus, 643.c
Giſo Comes, 766.c
Giſoulfus Dux Hiſtriæ, 872.a
Giualdus Sigiualdi filius, 302.c.303.a
Glandeua, 64
Glandolaria clades, 746.a. *vide* Inguinaria.
Glandula, *vide* Puſtula.
Glannafolium, 539.c. Monaſterium, 540.b
Glannatina, ſeu Glannateua ciuitas, 6.8.12.13.15
Glaucini carcer, 582.b
Glenus fluuius, 529.a.c
Glycerius Cæſar, 211.b.230.c. Epiſcopus ordinatur, *ibid.*
Gnoſtici, 101.c
Goar, 278.c.279.a
S. Goar Aquitanus, 642.b
S. Godeberta Virgo, 671.b
S. Godebertæ Cœnobium Nouiomi, 671.c
Godefridus Dux, 721.a.773.a
Godegiſelus Rex Burgundionum, 212.a.285.c.287.b.c.288.529.a.b.698.702.728.b.730.804.808
Godegiſilus Rex Vandalorum, 279.a
Godegiſilus Dux, 324.c
Godegiſilus Lupi Ducis gener, 417.a.b
Godenus, 883.b
Godinus de parte Sigeberti Regis ad Chilpericum ſe transfert, 328.a. non poſt multum tempus interit, *ibid.*
Godinus Lugdunenſis Epiſcopus, 686.a
Godinus VVarnacharij Maioris domus filius, 756.b
Godo nepos b. VVandregiſili, 640.a.641.a
Godolenus Abbas, 542.a
Godomarus R. Burgundionũ, 285.c.698.728.b
Godomarus frater Sigiſmundi Regis Burgundionum, 212.c.213.a.295.c. à Francis ſuperatur, 296.a.297.c.706.b.731.c
Goeſinda Hiſpaniæ Regina, 738.a
Gogo Legatus in Hiſpaniam à Sigeberto R. miſſus, 734.a. Maior domus eligitur, b
Gogo Childeberti Regis Auſtraſ. nutritius, 349.b.354.b
Gogonis Epiſtolæ ad Chamingum Ducem, 859. ad Thraſericum, 861. ad Petrum Papam, 863. ad Graſulfum, 875
de Gogone magno apud Sigebertum Regem, Carmen, 495.496
Goiſuintha vxor Leuuigildi Regis Hiſp. 345.b.412.b.493.b.c

Gomatrudis Regina Dagoberti I. Regis coniux, 576.b.579.a.756.a.757.c.
Gondolenus S. Preiecti Epiſcopi pater, 671.c
Gordinis caſtrum, 778.b
Gotefredus Dux Alemannorum, 780.c
Goterannus Rex, 218. b. *vide* Guntchramnus.
Gothi, 86.89.92.105.c.109.124.125.158.233.234.& *ſeqq.* 524.c.694.
Gothi Arriani, 232.a.529.b.530.a.704.a.744.c.814.a
Gothi Romanis ſe tradunt 184. c. Narbonam ingrediuntur, 186. b. Alanos in Hiſpania cædunt, 187.a. ſedes in Aquitania accipiunt, b. Narbonam obſident, 188.c.205.c. pacem cum Romanis faciunt, 189.a. 193. a. Valentiam effringunt, 198. c. à Rom. in auxilium acciti, 199. b. Italiam ingrediuntur, 202.c. Romam capiunt, 203.b
Gothi à Francis deuicti, 704.c.705.730.c.836.a
Gothorum ſedes in Gallia, 279.c
Gothorum leges, 818.c.819.c
Gothorum cum Francis pactiones aduerſus Burgundos, 234.b
Gothorum Regum ſeries, 818. 819.& *ſeqq.*
Gothia, 27.325.a.560.c.779.c.819.c
Gothica regio, 772.a
Grafiones, 762.a
Grandinis lues, 343.b
Grandiſpons ſuper Axonam, 523.c
Grannona in littore Saxonico, 3
Grannonenſes milites, 4
Graſoulfus Dux Hiſtriæ, 872.a.875
Graſſa, 64
Gratianopolis, 62.75
Gratianopolitana ciuitas, 5.7.10.12.15.321.c.322.a
Gratianopolitanum Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 32
Gratianus primus Turon. Epiſcopus, 265.c.270.a. *vide* Gatianus.
Gratianus Imperator, 73.74.75.84.184.c.146.b. 201.c.202.267.c
Grauio, 174.c
Gredonenſe caſtrum, 266.c
Gregionacom, hoſpitium Deſiderij Epiſc. Cadurc. 884.b
Gregorius I. Papa, 254.c.436.b.c
Gregorij I. Rom. Pontificis Epiſtolæ variæ ad Reges Francorum, Reginas, Epiſcopos, & alios, 889.890.& *ſeqq.*
Gregorij Papæ Epitaphium, 517.a
Gregorius Lingonenſis Epiſcopus, 299.b. ſignis & virtutibus clarus, 382.a.b.731.c
Gregorij Epiſcopi Lingon. Epitaphium, 476.a
Gregorius proauus Gregorij Epiſc. Turon. 330.a
Gregorius Eufronij in Epiſcopatu Turonenſi ſucceſſor, 254.a.b.458.b
Gregorij Turonenſis Epiſcopi ſcripta. 458.c
Gregorij Epiſcopi Turonenſis vitæ breuiarium, 253.254.
Gregorij Epiſcopi Turon. diſputatio cum Oppila Legato Hiſpaniæ Regis, de Trinitate, 371.372.
de Gregorio Epiſcopo Turon. Carmen, 485.c
Gremaca cortis, 788.c
Greothingorum gens, 185.a
Grimo Abbas Corbienſis, 772.b
Grimoardus filius Pipini I Ducis, 592. Maior-domus Sigebreti R. 593.a.b.c.598.c.643.c.644.c.645.a.717 a.765.b.c.766.a
Grimoaldus filius Pipini II. 718.c. Maiordomus, 719.780.c
Grimoaldus nobilis Francus, 749.b
ad Grimoaldum Maiorem domus Epiſtolæ Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 876 877
Grino Trecaſſinæ vrbis Pontifex, 673.c
Gripho frater Pipini Regis, 774.a. Dux Auſtraſiorum, 796. b
Grippo Legatus ad Mauricium Imp. ex parte Childeberti R. 437.c.438.a.439.c
Grippo Spatarius Childeberti R. 866.b.873.a
Guarato Princeps Palatij, 651. *vide* VVaratto.
Guarnerius, tributorum exactor, 553.a.b
Guarni, 840.a
Gucilio Comes Palatij Sigiberti Regis, 338.b
b. Gudila virgo, 657.a
Gudo Abbas Monaſterij ſancti Preiecti, 672. c
Guerpinus Comes Meldenſis, 401.a
Guienna, 43
Gultricianes Primiclerus Narbonenſis Eccleſiæ, 832.c
Gumildus Magalonenſis Sedis Antiſtes, 822.b.823.b.825.c.833.a
Gundebadus filius Guntchramni Regis, 733.c
Gundebaudus Rex Burgundionum, 524.c.525.c.529.a.b
Gundebaudus vnus ex Chlotarij II. R. Proceribus, 754. b
Gundeberga coniux Chrodoaldi Regis Langobardorum, 755.a.b. in exilium miſſa, & qualiter liberata, c. vxor item Chrotharij Regis, 760.c.761
Gundegiſilus Epiſcopus, 504.a
Gundegiſilus Burdegalenſis Epiſcopus, 431.a.b.c.435.a.446.b
Gundegiſilus Sanctonicus Comes, cognomento Dodo, fit Epiſcopus Heloſenſis, 402.b
Gundeuca vxor Regis Chlodomeris, à Chlotario fratre eius in matrimonium accipitur, 296. a
Gundemarus Rex Gothorum, 819.b
Gunderanus Rex, 564. *vide* Guntchramnus.
Gundericus Vandalorum Rex in Gallæcia, 187.a.c.272.c
Gundeueus Rex Burgundionum, 698.804. *vide* Gundiochus.
Gundibadus R. Burgundionum, 837.c.839.b.c. *vide* Gundobadus.
ad Gundibadum R. Burgundionum Epiſtolæ Theodorici Italiæ Regis, 837.839
Gundicarius Burgundionum Rex, 205.c
Gundiochus Rex Burgundionum, 728.b
Gundiucha vxor Chlodomeris R. Francorum, 731. c. *vide* Gundeuca.
Gundiuicus Burgundionum Rex, 285.c
Gundoaldus nobilis Francus, 749.a
Gundoaldus Dux, 711.b.712.b.714.b.c. Maiordomus in Aula Regis Chlotarij II. 716.a.717

Gundoaldus Pontifex Meldenſis, 566. a. 569. b
de Gundoario Carmen, 503. a
Gundobadus Burgundionum Rex, 285. c. 287. b. c. 288. 698. 700. 701. 728. b. 730. 804. 808.
Gundobagaudus Rex Burgundionum, 212. a. b
Gundobaldus Comes Meldenſis, 401. a
Gundobaldus Dux, 323. b. 327. b
Gundobaldus Chlotarij R. pſeudofilius, 363. c. 364. a. b. 384. c. 385. c. a. b. 386. b. c. 387. b. c. 388. 389. 390. 738. 744.
Gundobaldus filius Guntchramni Regis ex concubina, 315. c. 316. a
Gundolandus Maiordomus, 780. b
Gundinus pater ſancti Auſtregiſili Epiſcopi, 548
Gunduinus pater S. Salabergæ, 648. a. b
Gundulfus Dux, de genere Senatorio, 360. a. Maſſiliam ditioni Childeberti R. ſubiugat, b. obſidionem Auinionis amouet, 365. a
Gunſuintha mater Brunechildis Reginæ, vxor Leuuiheldi R. Hiſpan. 319. a
GVNTCHRAMNVS Rex filius Chlotharij I. 214. c. 307. c. 313. b. 315. b. c. 316. a. c. 317. c. 318. a. 320. b. 322. b. 323. b. 324. a. b. 329. c. 334. a. b. c. 339. a. 354. b. 360. a. 364. b. 367. a. 378. a. b. 379. c. 387. c. 388. 394. 395. 401. 402. 403. b. 404. c. 405. 410. c. 412. 416. 419. 420. 426. 441. b. 548. c. 564. c. 709. 710. 713. b. 733. & ſeqq. 744. 745. & ſeqq.
Guntchramnus Boſo, 332. b. 333. c. 338. b. 340. c. 380. b. c. 387. c. 389. a. b. 402. a. 414. c. 415. a
Guntchramnus Dux, 324. c. 328. c. 329. a. 332. b. c. 334. a. 364. a. b. c
Guntharius Epiſcopus Turon. 308. b. 310. b. 418. a
Guntharius Chlodomeris Regis filius, 296. a. 706. c. 731. c. à Chlotario patruo interficitur, 302. a. 707. c. 732. a
Guntharius filius Chlodouei I. Regis, 302. b. 307. c. viuente patre mortuus, 308. a
Gunzo Dux, 558. c. 559. a. b
Gynecia Galliarum ſub Impp. 2. 3

H

HAbundantius Dux exercitus Dagoberti, 761. c
Hademarus nepos Harderardi Vicedomini Cenoman. 538. c
Hæreſes quando primùm excitari cœptæ, 265. a
Hagnericus, ſeu Chagnericus vir nobilis, 556. a. 566. a. 567. c.
Haghericus ſummus Conſiliarius Chlotarij II. Regis, 635. a
Haimo Dux pagi Pontiui, 658. a
Hammarus Epiſcopus Autiſſiodorenſis, 786. b. c
Haithardus Dux, 583. a
Haiſtulphus Rex Langobardorum, 784. c
Haldetrudis Regina Chlotarij R. vxor, 638. b
Halidulphus Abbas Altimontis, 684. a
Ham villa, 657. a
Hamalafredus Rex Thoringiæ, 512. a
Hamandus V Vaſconum Dux, 585. c
Hamaticum Monaſterium, 654. a. c. 678
Hamingus Dux Francorum, 916
Hannonienſis pagus, 684. a
Harderardus Cenoman. Vicedominus, 538. c. 539
HARIBERTVS filius Chlotarij II. Regis, 575. a. Aquitaniæ Rex, 577. c. 579. c. 580. a. 592. b. 595. a. 653. c. 756. c. 757. 758. b. 759. c
Harimbertus Dux, 583. a. à Saxonibus interfectus, b
Harrbamus vir illuſtris, Monachus, 641. b
Hasbania, 791. a
Haſbanium, 645. b
Haſta pro ſceptro, 387. a.
per Haſtam inueſtitura Regni, 387. a
Hautgarius Nouiomenſis Epiſcopus, 686. c
Hebionitarum hæreſis, 188. c
Hebocaſiacus ager, 564. b
Hebredunum, locus martyrij S. Leodegarij, 795. a
Hebrecharius Dux, 745. c
Hebroinus, 650. c, *vide* Ebroinus.
Hebron, vicus pagi Cenomanenſis, 544. b
Hecca, vnus ex primoribus Palatij Sigeberti I. Regis, 550. b. 551. a
Hector Maſſiliæ Patricius, 603. a. b. c. 673. a. b. c
Hedua, 620. a. 631. b
Heldinenſis ciuitas, 15
Heldoardus Abbas, 661. b
Helena vicus, 117. c
Helena ciuitas, 831. a
Heliſanum territorium, 650. a
Helmus, quid, 174. c
Helrutus beati Leonorij præceptor, 536. b
Heluij, 40
Heraclianus Tyrannus, 87. 88. 186. b. c. 198. c. 203. b. c
Heraclius Epiſcopus Egoliſmenſis, 344. b. 345. a
Heraclius Imp. 216. c
Heraclius alter Imp. 758. b. c. 759. a. b
Heraclius Iouinianorum Tribunus, 178. b
Heraclius ſpado Valentiniani Imp. 200. c. 208. c
Herbannus quid, 175. b
Herbaria mulier, 713. c
Herbatilicus pagus, 657. b
Herberga, quid, 175. b
Herchinoaldus Maiordomus in Palatio Chlodouei II. R. 588. a. *vide* Erchenoaldus.
Hercinia ſylua, 140. c
Here quid, 175. b
Hereſclit, 175. b
Herhardus Ratiſponenſis Epiſcopus, 783. b
Hericus Autiſſiodorenſis Monachus, 100. a
Hermenaldus Comes, 778. c
b. Hermenlandus Abbas, 798. a
Hermenichildus F. Leuuichildi Regis, 362. c. 368. b. c. 371. b. 372. c. 373. a. 403. b
Hermericus Sueuorum Rex, 187. a. 188. a. b. c. 189. b
Herminefredus ſeu Hermenfridus Thoringorum Rex, 231. 234. 235. 295. a. 844. a. à Theodorico & Chlotario Francorum Regibus ſu-

peratur, 296.b.c. interit, 297.a
ad Herminafridum Regem Thuringorum Epiſtola Theoderici R. Italiæ, 844
Herodes Rex, 264.b
Heros Arelatenſis Epiſcopus, 203.b
Herpinus Comes, 751.b
Herpo, 752. b. Comeſtabulus, 753. a. Dux Vltraiuranus, c
Heruli, 78. 100.c.115.b.840
Herus inſula, 651. a. c.& in ea Cœnobium, 651.a
Heſichius Tribunus, Legatus ad Theodoricum Regem Gothorum, 192.a
Heſichius Epiſcopus, 432.b
S. Heſicij Epiſcopi Viennenſis Epitaphium, 515.a
Hibernia, 657.c.inſula, 751.b
Hidulphus Princeps, 638.a
Hieronymus Preſbyter, 185.c.186.c.202.a
Hiems validiſſima, 215.a. 419.a
Hieroſolyma Ælia dicta, vnde, 265.a
Hieroſolyma, Monaſterium, 636.b
Hilarius Epiſcopus, 472.c
Hilarius Arelat. Epiſcopus, 521.a
Hilarius Pictauienſis Epiſcopus, 267.b
Hilarius Brunichildis Reginæ famulus, 906.b
Hilarij Preſbyteri Epitaphium, 480.b
Hilarius Eccleſiæ Rom. Diaconus, 207.c
Hilarus Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, 194.a. 195.b
Hilbertus Abbas Fontanellenſis, [illegible].a
Hildebrandus Dux, frater Caroli Principis, 771. b. 772. b. Pipini auunculus, 720. b. 772. b. 773. c
Hildemarcha Abbatiſſa, 641. a. *vide* Childemarcha.
Hildericus Rex, 647. *vide*, Childericus.
Hildericus Comes Nemauſenſis, 822.b.823.b
Hildigiſus, 823.a.825.a
Hildolfus Treuerenſis Epiſcopus, 783.b
Hillidius Aruernorum Epiſcopus, 268.b
Hilmegis Alboenum Langobardorum Regem interficit, & Reip. ſe tradit, 215.b
HILPERICVS Rex Francorum, 214.c.215.c. *vide* CHILPERICVS.
Hilpericus filius Gundeuchi Regis Burg. à fratre interficitur, 285.c
Hiltrudis filia Caroli Principis, 720.b.772.a. ab Odilone Duce in coniugium copulata, 720. b.c
Himerius Epiſcopus Tricaſſium, 102.c
Hippolytus martyr, 265.b
Hirundines vi algoris extinctæ, 419.a
Hiſacius Patricius, 760.b
Hiſando, 778.a
Hiſpalis à VVandalis euerſa, 187.c
Hiſpani, 93. Barbarorum ſubiecti ſeruituti, 186.b
Hiſpaniæ à Barbaris deprædatæ, 186.a
Hiſpaniæ à VVandalis & Sueuis occupantur, 272.c
Hiſpaniæ à Childeberto & Chlothario maxima ex parte acquiruntur, 304.a
Hiſſera fluuius, 717. c. 718. a. *vide* Iſera.
Hludouuius Dagoberti R. filius, 582. a. *vide* Chlodoueus II.
Hohemburg caſtrum, 783.b
Honoratus Ambianenſis Epiſcopus, 686.c
Honoratus Epiſc. Arelatenſis, 95.b
Honoratus Abbas, 198.c
Honoratus Abbas Lirinenſis Monaſterij, 521.a
ad Honoratum Apocriſiarium Epiſtola Childeberti R. 868
Honoria ab Attila Gothorum Rege in cõiugem repetita, 223.b.c
Honoricus Vandalorum in Africa Rex, 273.b. 275.a.b
Honorius & Theodoſius Impp. 81.82.83
Honorius filius Theodoſij, 185. a. 201.c. Imperator, 186. b.c.197.a.b.203.a
Horologia Gundibado R. Burgundionum à Theodorico Italiæ Rege tranſmiſſa, 838.a
Horrea Ioſephi in Babylonia ciuitate, 261.b
Hoſpitius Reclauſus apud Nicenſem vrbem, 356.c
Hoſtis pro exercitu, 697. 699.704.c.706.a. 714.c.768.c
Houmburch, locus munitus & fortis, vnde ſic dictus, 674.a
Hozinus Francus Chlotarium I. Regem prandio excipit, 524.a
b. Hubertus Comes Palatij, poſtea Epiſcopus Leodienſis, 678. c.679
Hunibertus Coloniæ Pontifex, 762.b. *vide* Chunibertus.
Hunigaſius interpres Attilæ, 521.b
Hunni, 78.79.86.89.100. 102. 105.c.106.a.190. c.198.a.199.a.b.205.b.c.225.226.227. *& ſeqq.* 546.b
Hunni Gallias deprædantur, 190. b.c.275.276. Italiam petunt, 190.c. Thraciam & Illyricum vaſtant, 202.a.207.a
Hunni in Galliis cæduntur, 208.a
Hunni per Galliam diffuſi ſub R. Attila, 521.b bello victi, 522.b.c
Hunni Aetium Magiſtrum militum in ius poteſtatis reſtituunt, 205. b. Burgundiones cum Gundicario eorum Rege delent, c
Hunni murum longum interrumpunt, & ad Conſtantinopolim vſque accedentes pacis precio recedunt, 216.c.217.a
Hunni Gallias adpetentes à Sigiberto Rege fugantur, 315.b.317.c
Hunoaldus VVaſconum Aquitanicorum Dux, 720.c
Hymnechildis, ſeu Hymnichilda Regina, Childerici coniux, 647.c.673.b
Hypatius Patricius, Imp. 213.a

I

IAcob filius Iſaac, 261. a. dictus Iſraël, *ibid.* pater XII. Prophetarum, *ibid.*
Iacob filius Macliaui Comitis, 334.c
Iacobus Niebenus, 267.b
Iafeth propagator Gentium, 260.a
Ianua, vrbs, 775.b
Iberra, 786.c
Iciodorum, vicus Turonici territorij, 456.b
Ictuatus, 885.c
Idatius Epiſcopus, 188. b.189.c. 193.b.202.a
Idcina in pago Pariſiaco, 583.c

Ieiunium triduanum, 745.b.746.c. vide Letaniæ.
Ignis cœleſtis, 455.a.b
Ignus fluuius, 773.c
Igorande viculus, 614.c
Ilerdenſis vrbs, 190.a
Imnacharius primus de latere Chlotarij Regis, 311.c.312.a
Incantationes, 739.a
Incantatores & Medici, 672.c
Incendia, 343.a.b
Ingobertus primarius vir in Aula Childerici R. 77.c
Ingeltrudis Religioſa Monaſterij in atrio ſancti Martini Turon. à ſe inſtituti, 416.c.442.c
Ingena Abrincantorum, 34
Ingenui publico tributo ſubacti, 581.b
Ingetrudis Religioſa, 338.a
Ingoberba Regina, Chariberti coniux, 316.a. 710.b. relicta, 424.b
Ingobo Graphio, 753.b
Ingobertus Aulicus Childerici R. 768.a
Ingomarus Veromanduorum Comes, 634.b
Ingomer ſeu Ingomirus filius Chlodouei I. Francorum Regis, 286.a.b.526.a.700.729.c. 806.a
Inguinaria lues, 308.c. 318.c.319.a.361.c.423.a. 436.b.451.a.452.a
Ingundis vxor Chlotarij I. Regis, 307.c. 308.a
Ingundis Sigiberti R. Auſtraſ. filia, Childeberti ſoror, 319.a. 345.b.c. 400.a. 402.a.403.a.b. 423.c. virum ſuum Hiſp. Regem ad fidem Catholicam conuertit, 345.c
Iniurioſus Senator Aruernus, 268.c
Iniurioſus ex Vicario, 383.c.384.a
Iniurioſus Turon Epiſcopus, 301.a.308.a.457.c
Innocens Epiſcopus Cenomanenſis, 544.b
Innocentius Ecc. Rom. Epiſcopus, 185.c.197.c. 203.a
Innocentius Cenomannorum Epiſcopus, 359.b
Innocentius Gabalitanæ vrbis Comes, 370.b. Rutenorum Epiſcopus, c.441.a
Inſula, Monaſterium à b. Geremaro conditum. 655.c.
Inſula Germanica, locus paluſtris prope Trecas, 670.c
Interamnis villa, 615.a
Inundationes, 343.a.402.c.435.b
Inundationes Sequanæ & Matronæ, 364.b
Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta, 264.c
Ioannes Imp. 199.a.204.b.c
Ioannes Tyrannus, 98.b
Ioannes Comes Africæ, 198.b
Ioannes Papa, 339.a
Ioannes Regionarius, 899.c
Ioannes Conſtantinopol. Epiſcopus, 185.c.197.c. 202.c
Ioannes Hieroſolym. Epiſc. 185.c. 186.c. 197.b
Ioannes Traiectenſis Epiſcopus, 643.a
Ioannes Anachoreta, 202.b
Ioannes Ægyptius Monachus, 197.a
ad Ioannem Epiſcopum Epiſtola Childeberti R. 868
ad Ioannem Quæſtorem Epiſtola Childeberti R. 869
Iobab, ſiue Iob, 261.a
Iobium villa ſuper Moſam, 769.c
Iocundiacenſis domus ciuitati Turonicæ proxima, 333.c
Iocundus Epiſcopus, 872.c
Iodarienſe Monaſterium, 635.b
Iodrum Monaſterium, 667.b.c
Ioſeph filius Iacob, 291.a.b
Iotrus Monaſterium puellarum, 667.c.669.a
Iotri ſaltus, & Monaſterium, 568.b
Iouatus Abbas Marcianenſis, 654.b
Iouianus Abbas, 198.c
Iouinianus Imp. 73.725
Iouinus Prouinciæ Rector, 321.b.358.b.359.c. Vcecenſis Epiſcopus, 358.b
Iouinus Tyrannus in Galliis, 86.158.186.b. 198.b.c.203.b.279.a
Iouinus Equitum Magiſter, 79
Ira fluuius, 211.a
Irenæus Epiſcopus Lugdun. 265.b
Iris cæleſtis, 373.b
Iſaac filius Abrahæ, 260.c
Iſara, fluuius, 496.c.545.c.546.a.746.b
Iſcuina vicus, 715.a
Iſiodorenſis pagus in Turonico, 361.a
Iſira fluuius, 720.b
Iſſa fluuius, 768.a
Iſſara fluuius, 772.a.b
Itius promontorium, 40
Itta coniux Pipini Ducis, 597. à S. Amando Epiſcopo velamen ſuſcipit, 598.a. & quàm ſanctè in viduitatis habitu vixit, 598.b
Itta fluuius, 655.b
Iudæi præcepto Chilperici Regis baptizati, 362.a.b
Iudæi in Arelatenſi vrbe, 231.c.232.a
Iudæi Aruernæ vrbis. 331.c
Iudæi Aurelianenſis vrbis, 394.c
Iudæ è Dagoberti Regno pulſi, 580.a.759.a
de Iudæis Chriſtiana mancipia poſſidentibus, 903.a
Iudicail Rex Britonum ſe & Regnum ſuum ditioni Dagoberti R. ſubdit, 583.c.653.a. 763.a.b
S. Iudocus, 653.a.b
Iudicarius, qui & Iudicael, Britannorum Princeps, 629.a
Iudualus Rigualdi Ducis Britanniæ filius, 536.c. 537.a
Iulianus Imp. 73
Iulianus Pelagij adiutor, 203.c
Iulianus Eclanenſis Pelagianus, 206.b
S. Iuliani Baſilica Pariſ. 414.a
Iuliomagus Andicauorum, 30
Iulius Prætor apud Heduos, 98.99
Iulius Epiſcopus Puteolanus, 207.c
Iulij Auiti Epitaphium, 517.b
b. Iunianus Confeſſor & Sacerdos, 542.a.c.543. & 547.
S. Iuniani Monaſterium, 544.a
Iuninus Chriſtianiſſimus vir, 632.c
Iura, 626.b
Iuranus ſaltus, 551.c.556.b
Iuranum Monaſterium, 566.b

Iurenſe Monaſterium, 552.a
Iuſti Lugdunenſis Præſulis tumulus, 513.b
Iuſtina mater Valentiniani, 196.c.197.a
Iuſtina Præpoſita Monaſterij Pictauenſis, 445.c
Iuſtinianus Imp. 213.a.b.215.a.217.b.238.b.c. 241.c.319.a.851.c
ad Iuſtinianum Imp. Epiſtolæ, Nicetij Epiſcopi, 852. Theodeberti Regis, 862.
Iuſtinus Imp. 215.a.216.a.319.b.338.b. 341.a.
Iuſtinus Philoſophus, 265.a
Iuſtus Hillidij Epiſcopi Archidiaconus, 268.b
Iuthaelus Rex Britonum, 653.a
Iuuenalis Hieroſolym. Epiſcopus, 188.c
Iuthungi, 188.a.199.b
Iuuencus Preſbyter, 267.b

L

Laban Heloſenſis Epiſcopus, 402.b
Lactantius Preſbyter, 853.b
Lactoratium ciuitas, 5.8.11.15
Lactoricum, 13
Læti qui, 138
Læti Batauí, & Gentiles Sueui, 4
Læti Batauí Contraginenſes, 4
Læti Bataui Nemetacenſes, 4
Læti Teutoniciani, 4
Læti Francorum, 4
Læti Lingonenſes, 4
Læti Neruij, 4
Læticæ terræ, 138.a.b
Laigobertus Curbionenſis Cœnobij Abbas, 667.c
S. Lambertus Epiſcopus, 593.c.599.a b
Lambertus Pontifex Tungrenſis, 679.a. *vide* Landebertus.
Lambræ, & Lambri, 525.b.547.c
Lammailmon Monaſterium 653.b
Lampadius Diaconus, 329.b.c
Lampadius filius Siluestri, 330.a
Lampagia Eudonis Ducis filia, 786.c
Landebertus Traiectenſis Epiſcopus, 674.b.c. 675
Landechildis ſoror Chlodouei R. 528.b.702. 807.b. vxor Theodorici R. Italiæ, 808.b. 810.a.b *vide*, Lanthildis.
Landegiſelus frater Nanthildis Reginæ, 580.b
Landegunda ſeu Leodeguada Chagnerici coniux. 566.a.569.a
Landericus Chilperici R. Aulicus, 713.c. Maiordomus Chlotarij R. 714.716.747.b.c
Landericus Pariſiacæ Eccleſiæ Epiſcopus, 589.a
Langobardi, 215.b.c.425.b.580.c
Langobardi vnde orti, & quare ſic dicti, 734. c.735.a
Langobardi ab exercitu Childeberti R. in fugam verſi, 38.c
Langobardi in Gallias irruentes vincuntur, 735.b
Langobardi à Francis vincuntur, ac tributarij efficiuntur, 708.c.754.a
Langobardi à Pipino R. deuicti, 774.c.77
Langobardia, 774.a.c
Lanjogaiſus Francus Tribunus militum, 145.c
Lanthildis Chlodouei Regis ſoror, 287.b
Lantbertus Abbas Fontanellenſis Cœnobij, 641.c.681.b.682.a.b.684
Lantbertus Lugdunenſis Epiſcopus, 641.c. 682.c
Lanthacarius Dux Francorum, 213.c
Lapideus campus, 321.c
Lapurdum, 4.33.410.c
Larienſis inſula, 852.c
Laſcarienſium ciuitas, 35
Laſcarienſis Epiſcopatus, 59
Lata Monaſterium, 313.c
Latauienſes milites, 3
Laticina vina, 385.c
Latiniacum in territorio Meldico, 585.c.658.a. in Brieio, 588.a
Latiſconis mons, 521.b
Latoſao, locus, 746.a
Latona Burgundiæ vrbs, 578.c.579.a.757.b. 767.b
Latronianus Priſcillianiſta, 201.a
Laubacum, 688.a
Laubiæ, 688.a
Laubienſe Cœnobium, 688
Lauchonia ſylua, 768.a
Laudiacus mons, 457.a
Laudiacum, vicus, 472.b
Laudo Conſtancienſis vrbis Epiſcopus, 536.a
Laudunum Clauatum, 29.718.a.768.b
Lauduni Clauati caſtrum, 528.b
Laudunenſe Epiſcopium, 528.b.c
Laudunenſe caſtrum Clauatum, 689.a
Laudunenſis Comitatus, 528.b.pagus, c
Launebodes Dux, Templi ſancti Saturnini fundator, 463.c.464.a
Laurentius martyr, 265.b
Laurentius Patriarcha, 874.b
S. Laurentij Monaſterium apud Pariſius, 559.a. 564.b.537.c
Lauſanna ciuitas, 15
Lech fluuius, 773.a
Legonus Epiſcopus Aruernorum, 268.b
Lemane Aruerna, 297.b
Lemodicas, 777.c
Lemodicum, 7
Lemonum, 41
Lemouicæ vbi ſitæ, 627.b
Lemouica ciuitas, 422.b.630.a
Lemouicina vrbs, 453.c.455.a
Lemouices, 41.57
Lemouicenſis moneta, 627.c
Lemouicinum, 313.b.314.c.323.b.332.b.379.b. 711.b
Lemouicinus populus, 341.c
Lemouicinum rus, 629.b
Lemouicum ciuitas, 5.7.11.12.15
Lentiates, 149.c
Lendardus Theobaldi Regis Francorum ad Iuſtinianum Imp. Legatus, 239.c
Leo Rom. Eccleſiæ Epiſcopus, 189.b.c.199.c. 200.b.201.a.a.206.c.207.b.208.b.209.b
Leo Eccleſiæ Rom. Diaconus, 206.c

Leo Pictauenſis, 313.a
Leo Turon. Epiſcopus, 301.a.457.c
Leo Tyriaſſonenſis Epiſcopus, 190.a
Leo frater Dinamij Patricij, 501.a
Leobinus Carnotenſis Epiſcopus, 537.b.c
Leobouera Abbatiſſa, 450.b
Leocadius Senator Galliarum, 266.a
Leodebodus Abbas Monaſterij S. Aniani, 657.b
S. Leodegarus Epiſcopus Auguſtid. 673.a.b.c. 674.b.677.b.717.c.718.a.768.b.783.b. 795.a
b. Leodegarij Auguſtidunenſis vrbis Epiſcopi vita & martyrium, 600.601.602.*& ſeqq.* 617.618.*& ſeqq.*
Leodi, ſiue Leudes, 700
Leodium, 15. villa ſuper Moſam fluuium, 675.b
Leodoaldus Diaconus, 888.a
Leonardus ex Domeſtico Chilperici Regis, 381.a.b
Leonaſtes Biturigus Archidiaconus, 330.c
Leonenſis Epiſcopatus, 53
Leonium, 53
Leonegildus Rex Gothorum, 218.b.819.b
Leoniſius Epiſcopus Maguntinenſis, 751.c
b. Leonorius Epiſcopus, 536.b
Leontius Imp. Iuſtiniani Legatus ad Theobaldum Francorum Regem, 238.c
Leontius Epiſcopus Burdegalenſis, 316.b
Leontij Epiſcopi Burdegal. anterioris Epitaphium, 47
Leontij iunioris Burdeg. Epiſcopi, laus eximia, 461. Epitaphium, 479.c
Lerina inſula, 95.c
Leſobienſis ciuitas, 549.a
Letaniæ triduanæ, 703. à Mamerto Epiſcopo Viennenſi inſtitutæ, 811.a.b
Leuba ſocrus Bladaſtis Ducis, 403.b
Leubaſtes Martyrarius & Abbas, 310.b
Leubegildus Rex Gothorum, 216.b.c
Leubouera Abbatiſſa Pictauenſis, 419.c
Leuca ſiue Leuga, quid apud Gallos, 644.c
Leuconaus, locus b. VValarico ad Monaſterium conſtruendum datus, 562.b
Leucorum ciuitas, 5.7.9.13.14
Leudaſtes, 367.b.368.a
Leudaſtes Comes, 333.a
Leudaſtes Comes Turon. 349.c.350.a.b.351. 352.*& ſeqq.*
Leudebertus Dux, 761.c
Leudefredus Alamannorum Dux, 744.c
Leudegiſilus Dux, 389.c.390.c.391.a.401.c. 405.b
Leudemundus Epiſcopus Sedunenſis, 753.c
Leudeſius filius Erchinoaldi Maiordomus, 717. c.718.768.a.b.783.a
Leudi, ſiue Leudes, 752.c.754.c.756.c.758.a. 762.b.763.c.770.c.779.b
Leudinus, ſeu Leuduinus cognomento Bodo, 648.b.649.c. Tulli Epiſcopus, 650.a
Leudiſclus Comes Stabuli Guntchramni R. 744.b. Patricius Prouinciæ, *ibid.*
Leudobertus Dux, 583.a
Leudomarus pater b. Drauſij Epiſcopi Sueſſ. 679.a
Leudoualdus Epiſcopus de Regno Chilperici R. 355.a.406.b
Leudoualdus Baiocaſſinus Pontifex, 417.c
Leudunum, 885.c
Leufredus Abbas, 689.a
Leufredus Dux, 871.a
Leuga Gallica, 107.b
Leuparicus Preſbyter Eccleſiæ Santonenſis, 894.c.895.a
Leuparius Turonicæ vrbis Epiſcopus, 555.b
Leutharis, ſiue Leutharius Alemannus, Francorum ſub Theodebaldo Rege Dux, 242.c. 243.b.c.244.916.
Leutherius Alamannorum Dux, 598.c.766.a
Leuthericus idem, qui & Leudeſius, 783.c
Leutrudis Ebroini Principis vxor, 680.a.b
Leutſindis Erchenaldi Patricij coniux, 658.b
Leuua Rex Hiſpaniarum, 319.a
Leuuiheldus Hiſpaniarum Rex, 319.a.405.b. 408.a.411.a. *vide* Leuuichildus.
Leuuichildus, ſeu Leuuigildus R. Hiſpaniæ, 345.b.c.347.b.362.c.368.b.371.b.372.c. 373.a.403.b
Lexouij, 41
Lexouiorum ciuitas, 5.6.9.13 14.
Liberius Præpoſitus Galliarum ſub Gothis, 846.b.c
Licaniacenſis vicus, 282.b
Licerius Guntchramni Regis Referendarius, Epiſcopus Arelatenſis, 409.a.413.c
Lichia mater b. Rictrudis, 653.c
Licinius Tyrannus, 87
Licinius Comes Stabuli Chlotarij I. Regis, 544. c. Comes Andegauenſium, 545.a. Epiſcopus, *ibid.*
Licinius Epiſcopus, 907.a
Licinius Turonorum Epiſcopus, 291.a.292.c. 294.b.457.a
Lidorius Turon. Epiſcopus, 455.c
Liger fluuius, 41.211.b.270.a.279.c.289.b.343. a.347.a.494.b.521.c.522.c.524.c.776
Ligerecinus fl. 211.b
Liguria à Theudeberto Rege Francorum vaſtatur, 213.b
Liliola Abbatiſſa Monaſterij Arelatenſis, 564.c
Limane, 343.a
Liminius Martyr. 266.b
Limodicini, 737.b
Limoticinum, 778.c
Lingones, 4.751.c
Lingonum ciuitas, 4.6.13.14.53.284.b.578.c
Linguæ abſciſio, 620.c
Linificia Galliarum ſub Impp. 3
Lippia fluuius, 771.b
Lirinenſe Monaſterium, 521.a
Liſica ſilua, 680.a
Litiniacus, 532.b
Litorius Comes, 205.c.206.b
Litorius Romanarum partium Dux, 189.a
Litorius Epiſcopus Turon. 270.a
Lizizinus fluuius, 656.a
Loa fluuius, 747.c
Locoficus, locus, 768.b
Locuſtarum lues, 368.a.b.373.a

Logium Monaſterium, 667.c
Lomberienſis Epiſcopatus, 27.61
Longinus Epiſcopus, 274.a
Longobardi, 19. qualis populus, 356.c
Longobardi in Gallias irrumpentes cæduntur, 320.b.c.321.c. 328.a
Longobardi ſe Childeberti R. ditioni ſubdunt, 372.b. *vide* Langobardi.
Longolarium, 576.c
Longuſcampus, 541.b
Lotharingia, 19.35.133.b.171
Louolautrum caſtrum, 298.a
Luca caſtrum, 772.c
Luccas, vicus Turonici territorij, 456.b
Luciliacus, vicus Turonici territorij, 457.c
Lucionenſis Epiſcopatus, 27.30.58
Lucionum Monaſterium, 58
Lucius Treuerenſis Prouinciæ Præfectus, 154.a. Treuerim Francis diripiendam tradit, 725.c
LVDOVICVS, ſeu LVDVIN Rex Francorum, 838.b. 840.a. *vide* CHLODOVEVS.
Luſao, locus, 718.a
Luſaus in pago Tullenſi, 787.a
Lugdunenſis Prouincia Galliæ, 16. 17. 20. 128
Lugdunenſis prima, 1.3.4.6.8.13.14. 52.53
Lugdunenſis ſecunda, 1.2.3.4.5.6. 8.13.14.53
Lugdunenſis tertia, 1.2.3 5. 6.8.9.13. 14.53
Lugdunenſis Senonia, ſeu Senonica, quæ & quarta, 1.2.3.4.5.6.8.9.13.14.54
Lugdunenſis quinta, 55
Lugdunenſium ciuitas Metropolis, 4. 6.8.13. 14.
Lugdunum, 6. 52.120. b.202.a.319.a.329.c.330. a.578. a.694
Lugduni Galliarum ciuitas, quando condita, 263.b. Nobiliſſima dicta, *ibid.* & 549.b
Lugdunum in Gallia, 770.c. 771.b.774.c
Lugdunum Seguſianorum, 29
Lugdunum Sigiſmundo Regi Burg. paret, 295.b
Lugdunenſis ciuitas, 279.c
Lugdunenſis ciuitatis muri ſubuerſi, 343.a
Lugdunenſis pagus, 777.b
Lugdunenſis Archiepiſcopus, & eius ſuffraganei, 21.25. 26
Lugdunenſis Synodus ſub Guntchramno Rege, 339.a
Lugdunenſis Synodus altera ſub eod. Guntchramno R. 354.b
Lugdunenſis moneta, 2
Lugdunenſe gynecium, 2
Lugdunum Clauatum, 355.b
Lugduni Clauati vrbs qualiter munita, 649.b
Lugdunenſis Epiſcopus, 641.c
Lugdunenſe Monaſterium puellarum, 441.a
Lugdunum Conuenarum, 31
Luiba Rex Gothorum, 819.a
Luithericus, qui & Leudeſius, Maiordomus Childerici Regis, 674.a
Luliacus, 528.c
Luna plena in ſanguinem verſa, 193.c
Luna ciuitas in littore maris, 761.b
Lupentius Abbas S. Priuati, 370.b
Lupo Preſbyter & Abbas, 914
Lupus Dux, 322.b.417.a.418.a.795.a
Lupus Dux Francorum in Biterrenſe territorium hoſtiliter ingreſſus, aufugit, 850
Lupus Dux Campanienſis, 355.a.738.b
Lupi Ducis laus, 498. b.c. 499.500
Lupus Cabilonenſis Epiſcopus, 907.a
Lupus Senonenſis Epiſcopus, 562.c.563
Lupus Epiſcopus Tricaſſinorum, 102.a.b.c. 521.a
Lupus Abba, 876.b
Lupus vrbis Turonicæ ciuis, 361 a.b
Lupi in ciuitates ingreſſi, 346. c. Viennam, 703. c. 810.c. 811.a. Burdegalam, 363.b
Luſidius Vlyxipponam Sueuis tradit, 196.a
Luſitania ab Alanis occupata, 186. b. à Sueuis deprædata, 192.c.193.a
Luſſouium, 753.c
Lutetia, 574.b.791.b
Lutetia Pariſiorum, 30.41
Lutetia vnde dicta, 130.c
Luteua caſtrum, 7.11.12.15
Luteuenſium ciuitas, 5.11.12
Lutoſæ, locus in ſaltu Deſuenſi, 677.b
Lutum, locus inſulæ Belſinnacæ vicinus, 684.c
Luxouium, caſtrum, 551.b.557.b
Luxouienſe Monaſterium, 551.c.554.c. 558.a. 565.c. 604. b. c. 619. b.648.a.649.a.650.b.c. 667.c.670.b. 717.c.767.c. 795.a

M

MAcco Comes Pictauenſis, 432.b.450.c
Maccolus Preſbyter ſancti Remigij, 849.b
Maceriæ, 658.a
Machao villa Aruernici territorij, 321.c
Macliauus frater Chanaonis Comitis Britonum, 308.b. Epiſcopus fit Veneticæ vrbis, *ibid.* Regnum fratris accipit, *ibid.*
Macliauus Comes Brittannorum, 334.c
Maclouienſis Epiſcopatus, 54
Maclouium, 67
Maduallis, prædium regium in pago Cenomannico, 548.b
Mæotides paludes, 692.693.800.a
Magalona inſula, 60
Magalonenſium ciuitas, 7.11.12.15.825.c. 832.c. 833.a
Magancenſis vrbs, 751.c
Magancia, 762. a.886.c
Magicæ artes, 734.c
Magiſter Equitum Galliarum, & qui cum eo intra eaſdem Gallias, 12
Magiſter militum Præſentalium, 4
Magiſter Officiorum Imperij in Galliis, 2
Magliauus Comes Brittanorum, 736.c
Magnacarius Dux Francorum, 215.a. 339.c. 733.c
Magnacharij filij, 334.c.733.c.736.c
Magnarius pater Mercatrudis Reginæ, 315.c
Magnatrudis vxor Badegiſili, qui fuit Cenom. Epiſcopus, 440.a
Magnericus Treuerenſis Epiſcopus, 398.a. 408.b.416.a
Magnerici Treuer. Epiſcopi laus, 470.a.b

Magnilocenſe Monaſterium, 685.b.c
Magnoaldus Landegundæ filius, 566.a
Magnoualdus Dux, 415.a
Magnoualdus iuſſu Childeberti Regis interfectus, 408.b
Magno-villare, 586.a
Magnulfus frater Lupi Ducis, 500.b
Magnulfus Epiſcopus Tholoſanus, 384.c. 387.b
Maguntia, 7.13.507.c.581.c
Maguntiæ baptiſterium, 466.b
Mahomet, 819.c
Maiorianus Imp. 117.a. 118.119.192.b.193.211.a. 223.c.230.b
Maldra Sueuorum Rex, 192.b.c.193.a
Maleficarum ſupplicia, 368.c
Maleficia, 329.c.346.a.368.c.428.c.429.a
Mallaricus Francus, 148.c
Malleacenſis Epiſcopatus, 27.30.58
Malleacum Monaſterium, 58
Mallegundis ſoror Caletrici Carnotenſis Epiſcopi, 537.c.538.a
Mallum, 562.a.764.c
Malmundarium Monaſterium, 593.b. 599.a. 644.a
Malulfus Siluanectenſis Epiſcopus, 374.c. 714.a
Mamertus Viennenſis Epiſcopus, 189.a.703. 811.a
Mammo Dux Gothorum, 212.b
Manatenſis Cellula, 332.a
Manaulfus Burgundio, 767.a.b
Mancipiorum venundatio, 628.c
Mangiſuillare, locus in ſaltu Deruenſi, 677.a. Monaſterium ancillarum Dei. a.b
Manichæi, 189.c.196.c.201.c.207.b
Manire, quid, 175.a
Manſio Comes, 777.a.b
Manſuetus Comes Hiſpaniarum, 190.c
Mantolomaus, vicus Turonici territorij, 457.a
Mantuana ciuitas, 871.a.872
Manucum caſtrum, 768.c
Mapinij Epiſtolæ, ad Nicetium Papam, 858.ad Villicum, 860
Maracharius Comes Egoliſmenſis, poſtea Epiſcopus, 344.b
Maracharius Epiſcopus, 467.b
Marcardus pater S. Theodorici Remenſis, 538.a
Marcella ſoror Heſicij Epiſcopi Viennenſis, 514.b
Marcellianus Rex, 674.a
Marcellus Diaconus, Vcecenſis Epiſcopus, 358.b
S. Marcelli Monaſterium apud Cabillonum, 744.a
Marchitrudis concubina Guntchramni R. 733.c
Marcia, quæ & Ruſticula, Abbatiſſa, 564
Marcianus Imperator, 190.b.c.191.a.b.192. b.200.a.208.a.223.a
Marçionitana hæreſis, 265.a
Marcomer Francorum Dux, 277.c. Regalis, 278.b
Marcomirus Francorum Princeps, 150.b.c. 151.a.152.c.155.a. 695. 725.b
Marcomirus Francorum Rex, 591.c
Marcoueſa Chariberti Regis vxor, 316.b. c.350.a.710.b
Marculfus Abbas, 535.b
b. Marculphi Monaſterium, 637.b
Marcus Euangeliſta, 264.c
Marcus Referendarius Chilperici R. 341.c. 365.b.737.b
Mare Rubrum, 261.b.c
Mareleiſus archiater, 333.a
Margareta, riuulus, 546.b
Mariacus, locus in quo S. Iulianus Monaſterium condidit, 544.a
Marilegium villa, 429.b
Marileiſus primus Medicorum in domo Chilperici Regis, 384.b
Mariligenſis domus, 448.a
Marius Epiſcopus, 210.b.c
Maroialenſis Eccleſia, 380.a
Maroialenſis villa, 440.a
Maroueus Epiſcopus Pictau.384.b.425.b.427. b.431.b.432.a.435.a.446.b
Marſilia, 779.a.b
Martenſes milites, 3
Martialis Epiſcopus Lemouicum, 265.c
S. Martialis Baſilica Pariſ. à b. Eligio conſtructa. 630.b
Martianæ Monaſterium, 654.b. 678.b
Martianenſe Cœnobium, 678.b
Martianus Imp. 280.b.c
Martias Præfectus Gothorum in Galliis, 236.c
Martinus Papa, 631.c.663.c
Martinus Dux in Auſtria, 718.a.768.b
Martinus vbi & quando natus, 267.a.in Galliis prædicat, b. ad Maximum Imp.iam Epiſcopus Turon. proficiſcitur, c. quando & qualiter interiit, 269.c.altercatio de corpore eius inter Pictauos & Turonicos, ibid.
Martinus Turon. Epiſcopus, 184.c.196.b.c. 197.c.201.c.455.c
Martinus Gallicienſis Epiſcopus, 345.a
S. Martini Turon. baſilica à quo conſtructa, 281.b.c. à Vuilichario ſuccenditur, 314.c. à Chlotario Rege reparatur, ac ſtanno cooperitur, 314.c.
b. Martini Turon. Theca à b. Eligio confecta, 630.c
b. Martini Turon. Eccleſiæ cenſus fiſcalis à Dagoberto R. conceſſus, 630.c
S. Martini Baſilica apud Briuam vicum, 379.b.c
S. Martini Auguſtodunenſis Monaſterium, 910.c
Martyrarius, 310.b
Maſao, 885.c
Maſſarum conductores, 914
Maſſilia, 329.b.332.a.359.c.364.a.368.a.397.c. 423.a.b.578.a
Maſſilia Græcorum, 4.Phocenſium colonia, 238.b
Maſſilia excisa, 90
Maſſilia quando in Francorum ditionem venit, 238.b.240.a
Maſſilia ditioni Childeberti Regis ſubiugatur, 360.a.b
Maſſilienſis portus, 354.b

Maſſilienſis Prouincia, 410.a.452.a.551. a. Burgundionibus ſubiecta, 287.b
Maſſilienſia horrea, 843.a
Maſſilienſium ciuitas, 5.7.10.15
Maſſilienſium cataplus, 321.b
Maſſilienſium protector, 842.a
Maſſilienſibus confirmatur priuilegium immunitatis antiquæ à R. Theodorico, 845.b.c
Maſſolacus, villa, 587.b.754.a
Maſua vicus, 776.a
Mataſcenſe oppidum, 411.b
Materna fluuius, 659.a.c.676.b
Mathaſſuntha Amalaſſunthæ filia, VVitigis Regis vxor, 233.a.b
Maticenſis vrbs, 401.b
Matiſco, 397.c
Matiſco Eduorum, 30.41.53
Matiſconenſe, ſeu Matiſcenſe caſtrum. 4.6.8.13.14
Matiſconenſe oppidum, 566.c
Matiſconenſis vrbs, 521.b
Matiſconenſis fabrica ſagittaria, 2
Matrimonia Romanorum cum veteribus Francis à Conſtantino Imp. permiſſa, 220.a. cum aliis peregrinis gentibus prohibita, *ibid.*
Matrimonia beneficiariorum Regis, ſine eius conſenſu contrahi non poſſunt. 671.b
Matrimonia Magnatum iuſſu Regis, etiam inuitis parentibus inita. 648.c
Matrona fluuius, 41.346.b.556.a.567.b.568.b
Mauortius Dux, 204.c
Mauriaci campi, 104.c.105.c.106.c.107.b.227.a.276.a
Mauricius Imp. 216.c.366.b.372.c.726.727.745.a
ad Mauricium Imp. Epiſtolæ, Childeberti R. 866. Brunechildis Reginæ, *ibid.*
Maurienna vrbs, 774.a.c.775
Maurilio Cadurcenſis Epiſcopus, 347.c
Maurinus b. Aureæ pater, 630.b
Maurinus Comes, 883.b
Maurinus Epiſcopus Beluacenſis, 661.b
Mauritania, 187.c.188.a
Maurolegia villa, 753.c
Maurontus ſiluarum regiarum cuſtos, 652.c.653.a. Edictis conſcribendis præfectus, 654.c. Abbas, 654.a.c
Maurontus Abbas Peronenſis Monaſterij, 678
Maurontus Dux Sarracenorum fautor, 771.b.772.a
S. Maurus Abbas, 538.c.539.*&ſeqq.*
ſancta Maxentia, 718.a
Maxentius Abbas, 290.b
b. Maxentij Cœnobium, 290.b.615.c.624.c.625.a
Maxima Sequanorum, 1.2.3.5.7.8.10.13.15
Maximinus Treuerorum Epiſcopus, 267.b
Maximinus apud Siciliam Arrianorum Dux, 189.a
Maximinus nepos Euſpicij, 532.a. Miciacenſis Monaſterij inſtitutor, c
S. Maximini Treuerenſis Cœnobium, 788.b
Maximus Tyrannus, 74.85.86.87.150.196.c.197.a.198.c.199.a.202.a.267.c.278.a.b.c.
Maximus Imperator, 112.113.114.*& ſeqq.*191.a.b.200.201.209.a
Maximus Epiſcopus, 565.a.566.c
Mecledonenſe caſtrum, 366.c.367.c
Medardus Tribunus, 384.a
Medardus Epiſcopus, 545.546.709.c. à Chlotario Rege apud Sueſſionas ſepelitur, 314.b
S. Medardi Baſilica, 314.b.315.a.709.c.712.a.713.a
S. Medardi Monaſterium, 547.b.c.548.a
Madegiſilus b. Remigij Senonenſis Abbas, 563.b
Medeueus Epiſcopus, 537.b.c
Mediano-villare, 589.a
Mediconnus, vicus Turonici territorij, 457.a
Mediolanenſis vrbs, 438.c
Mediolanum à Gothis & Burgundionibus effractum, 213.b. à Narſeo Patricio reparatum, 215.b
Mediolanum Aulercorum, 34
Mediolanum Xantonum, 33
Mediomatrices, 41
Mediomatricorum ciuitas, 5.7.9.13.14, 643.b
Mediomatricis vrbis Tribunal, & quæ ſub eo Diœceſes, 35
Meduana, 442.a
ad Megantem Curatorem Epiſtola Childeberti R. 869
Melania matrona Romana, Tecla dicta, 267.a.b
Melanius Redonenſis Epiſcopus, 533.b
Melantius Epiſcopus Rothom. 382.a.406.c.907.a
Meldenſis Comitatus, 401.a
Meldenſe oppidum, 556.a
Meldicum territorium, 583.c
Meldis ciuitas, 378.a.420.c. vnde ſic dicta, 567.c
Meldorum, ſeu Melduorum ciuitas, 5.7.9.13.14.661.c
Meledis, vrbs, 327.b
Meledunum caſtrum, 661.c
Melitenſe Monaſterium termini Arueini, 331.b
Mellitus Abbas, 907.b.908.c
Mellobaudus Francorum Rex, 149.b
Melodunum, 41
Memmatenſis mons, 266.c
Menapij, 2.3.41
Menapum fines, 688.b
Menna Toloſanus Epiſcopus, 907.a.911.a
Mentius fluuius, 725.c
Mercatrudis filia Magnarij, vxor Guntchramni Regis, 315.c.316.a
Mercatum annuale poſt feſtiuitatem S. Dionyſij, Monaſterio eius à Dagoberto R. conceſſum, 582.b
Mercomirus mons, 756.c
Mereuecus Rex Francorum, 793.b.794.a. filius Mereuei, 793.b. *vide* Meroueus.
Meroaldus Abbas, 607.b
Merobaudes Aſturij Ducis gener, vtriuſque Militiæ Magiſter efficitur, 189.b.202.a
Merofledis Chariberti Regis vxor, 316.b.734.a
Meroliacenſe caſtrum, 298.b

MEROVEVS Rex Francorum, 145. c.200.a. 524.c.726.a
Merouęus Chilperici R. filius, 216.a.317.b.327.b. c.328.a.332.b.c.333.b.334.a.335.b.337.c.338.a. 350.b. 397. b. 711.a. 712.b. 734. b.736. c. 737.a
Merouęus Chlotarij II. R. filius, 747.b.c
Merouęus Theodorici II. R. ex concubina filius, 748.b.752.b.753.a
Merouingi Franci, 524.c.694.726.a.781.a. 784.b.801.c
Merouicus Rex Franc. 801.c
Metioſedum, 41
Metropolis nomen, 50
Metropolitani qui, 51
Mettis, 5[illegible]13.14.694.885.c
Mettis vrbis ſitus, 470.c
Mettis, ſedes Regni Auſtraſiorum, 346. a. 581. c. 582. a. 587. c. 593. b. 710. a. 731. a. 733. b. 762.b
Mettenſis ciuitas, 309.b.315.b
Mettenſis vrbs ab Hunis incenditur, 276.a
Mettenſis vrbis Palatium, 408.b
Mettenſe oppidum, 557.a
Mettenſe Monaſterium ancillarum Dei, 560.a
Miciacenſis ager, 532.b
Miciacenſe Monaſterium, 532.c
Miclitanum caſtrum, 715.a
Mietius Lingonenſis Eccleſiæ Pontifex, 555.a
Miledorenſis vrbs, 566.a
Milidunenſe caſtrum Aureliano in Ducatum datum, 525.c.700.806.a
Milinæ, 361.c
Milmandra, fluuius, 567.a
Mimate Gaballorum, 51.57
Mimigardeuordenſis ciuitas, 15
Mineruius Abbas, 198.c
Mirapicenſis Epiſcopatus, 27.61
Mirus Rex Gallicienſis, 346.c.372.c. 373.a
Miſſi Regales, 341.c
Miſſorium, 354.c
Miſſorium aureum ex theſauris Gothorum, 581. a.b.761. c
Modegiſilus Francorum Rex, 154.c
ad Modoaldum Papam Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 878.c
Moglotenſis pagus, 529. c. *vide* Vocladenſis.
Mogoncia, 7.9
Mogonciacus, 3.6
Mogonciacenſis Dux, 3
Mogonciacenſium ciuitas, 5. Metropolis, 7.9. 13. 14
Momociacenſe oppidum, 425.a
Monachi ad militiam ab Imp. Valente coacti, 267. c
Mondericus Epiſcopus Ariſitenſis, 329.b.c
Monetæ fiſcalis officina Lemouicis, 627.c
Monetæ Galliarum ſub Impp. 2
Monsfalconis, 639.b
Mons Cameli, 822.a
Mons Cygnoſij, 658.b
Monſteriolum, vicus, 687.b
Montiſalbani Epiſcopatus, 27.61
Montolomagenſis vicus, 392.b
Morganegiba, 421.b
Morini, 41
Morinum ciuitas, 5.7.9.13.14
Morzella villa, 657.a
Moſa, fluuius, 496.c.648.a
Moſella fluuius, 300.b.398.b.524.c.696
Moſomagenſis Eccleſia, 850.c
Moſomagenſis pagus, 530.a
Moyſes Hebræorum Dux, 261.c
Mucuruna filia Hilperici Regis Burgundionum, 285.c
Mugra, fluuius, 566.a
Mummolenus, 374.a
Mummolenus Sueſſionicus, 438.a
Mumulenus Epiſcopus, 677.b
Mummoleni laus, 501.b
Mummolus Patricius Guntchramni Regis, 216. a. 320.b.c.321.a.c.322.a.b.332.b.379.b. 385.a. 388.a. 389. b.c.390. 391.687. a. 735.a.b. 736. 738.739.a
Mummolus Dux 354. b. 364.a. c. 365. a. eius ſupplicium & mors, 368.c.369.a
Mummolus Dux, alter à præcedente, 739. a. 744.b
Mummolus cognomento Bonus, Epiſcopus Lingonenſis, 330.b
Mummolus Abbas Floriacenſis, 657.c
Mundericus, qui ſe Regum parentem adſerebat, à Theodorico opprimitur, 298. 299.a 731.c
Mundzuecus Attilæ Regis pater, 226.a
Munuz ex gente Maurorum Sarracenos Hiſpaniæ bellis fatigat, 785.c
Muſella fluuius, 469.b.470.c. 496.c
Muſmagenſes, [illegible] a
Mutinenſis ciuitas, 871.a

N

NAbuchodonoſor Rex, 262.c
Namatius Aruernorum Epiſcopus, 281.c 282.c
Namatius Aurelianenſis Epiſcopus, 419.b
Namatius Viennenſis Epiſcopus, 484.c
Namatij Epiſcopi Vienn. Epitaphium, 516. a.b
Nametis, 751.b
Namnetis, 555.a
Namnetes, 41.361.c.410.a
Namnetenſe oppidum, 555.b
Namnetenſis Eccleſiæ dedicatio, 467.a
Namnetica vrbs, 329.b.342.b
Namnetici, 452.a
Namneticorum vineæ, 419.c
Namneticus terminus, 419.b.424.a. à Britannis vaſtatur, 441.b
Namnetum ciuitas, 5.6 9.13.14
Nandechildis Regina, 659.c. *vide*, Nanthildis.
Nannius, ſeu Nanmenus militiæ Rom. magiſter, ſub Maximo, 278.a.b.725.b
Nantildis Regina Dagoberti I. Regis coniux, 579.a. 580. b. 582. a. 586. a. 587. b. 588. a. 596.a.654.b.659.c.757.c. 758.a.762.b.763. c.765.a. 766.a.b
Nantinus Egoliſmenſis Comes, 344.b.c. 345.a

Nantuates, 41
Narbo, 494.a
Narbo Martius, 30.60
Narbona, 6.186. b.c. 408. b.777.a. obſeſſa à Gothis 188. c. ab Aëtio liberatur, *ibid.* Theodorico Regi Gothorum traditur, 193.c
Narbona ſub Gothis, 819.a.b.825. b.830.c
Narbona à Sarracenis occupata, 785.b
Narbonenſis Gallia, 771.c.785.b
Narbonenſis Prouincia Galliæ, 16.17.20. ſub Gothis, 418. b.c
Narbonenſis prima, 1. 2.3.5.6.7.8.10.12.15. 60
Narbonenſis ſecunda, 1.2.3.5.6.7.8.10.12.15.62
Narbonenſe oppidum à Gothis obſeſſum, per Litorium Comitem liberatur, 205.c
Narbonenſe baphium, 3
Narbonenſis ciuitas, 368.b
Narbonenſium ciuitas Metropolis, 5.7.11.12.15
Narbonenſis Archiepiſcopus, 21.& eius Suffraganei, *ibid.*25.27
Narbonenſis Eccleſiæ poſſeſſiones reſtitui mandat Theodoricus Rex Italiæ, 845.a.b
Narſes, 243.b.246. b.c.248.c.305.a
Narſes Patricius, 708.c.732.b.c
Narſes Chartularius Eunuchus, 214.a. præfectus & Patricius, 215.a.b.217.b
Narſetis theſauri, 338.c.737.a
Naſium caſtrum, 751. c
Necromantica ars, 413.b
Nectardus pater ſancti Medardi, 545.c. 546. a
Nectarius Baudegiſili Epiſcopi frater, 381.b
Nectarius vir Domnolæ filiæ Victorij Epiſcopi Redonenſis, 406.c.410.a
Nemauſa, 15
Nemauſenſium ciuitas, 5.7.11.12
Nemauſenſis vrbs, 810.a
Nemauſus, 404.b. 772.a. 825.c. 826
Nemauſus Volcarum Arecomicorum, 31
Nembroth gygas, 260. b
Nemetacenſes, 4
Nemetum ciuitas, 5.7.10. 13.14
Nemetenſis vrbs, 682.b
Nemptodorus vicus, 453.b
Nepos Imp. 211.b. 230.c
Nepotianus Magiſter Militiæ, 193.a.b.c. 194. a
Nepotianus Epiſcopus Aruernorum, 268.b
Neptraſij, 758.b
Neptria, 753.b
Neptricum, 577.c.582.a.587.b.588.b. 757.a. 758.a.762.b.763.c
Nero Imp. 264.c
Neruicanus Tractus, 1.3
Neruij, 41
Neſtorius Conſtantinop. Epiſcopus, 188.c.189.b.198. b. 205.a
Neſtorij hæreſis damnata, 205.b
Neuernenſium ciuitas, 2
Neuernus, 2
Neuernum, 776.a
Neuſter, 754.c.756.c.763.c.772.b
Neuſtraſij, 577.b.580.a.581.c. 582.a.736.a. 762.b.766.c
Neuſtria, 16.23.563.b.576.581.c.587.b.592.c. 606.b.638.a
Nibelungus Comes filius Childebrandi, 773.c
Nicaſia coniux Orientij, 482. c
Nicaſius Epiſcopus, 395.b
Nicaſius Pontifex, & eius martyrium, 78.79
Nicaſius Egoliſmenſis Epiſcopus, 432.a
Nicea ad Alpes, 64
Nicenſis vrbs, 356. c
Nicetius Comes vrbis Aquenſis, 387.a
Nicetius Comes Aruernorum, 400.c. Dux ordinatus in vrbibus Aruerna, Ruthena, & Vcetica, 400.c.404.c. 405. b. Rector Maſſilienſis Prouinciæ, 410.a. Patricius, 423.b
Nicetius Lugdunenſis Epiſcopus, 257.b.329.c. 339.a
Nicetius Epiſcopus Treuerenſis, 453.c. 454. a
Nicetius Papa, ſiue Archiepiſcopus, 851.b. 852. b.c
Nicetius vir neptis Gregorij Turon. Epiſcopi, 332. c
Nicetij Treuerenſis Epiſcopi laus, 468.c.469
Nicetij eiuſdem caſtellum ſuper Muſellam, 469. b
Nicetij Epiſcopi Epiſtolæ, ad Iuſtinianum Imp. 853. ad Chlodoſuindam Reginam, 853
ad Nicetium Papam, ſiue Epiſcopum, Epiſtolæ, 851.852 858.863. 865
Nicolaus Medicus Auſtregildis Reginæ, 216.a
Nieuernum, 777.c
Niger mons in Lemouicino, 313.b
Nilus fluuius Ægypti. 261. b
Ninfidius Princeps Arelatenſis ciuitatis, 565.a
Niniue ciuitas, 260.c
Ninus Rex, 260.c.263.a
Nitiobriges, 41
Niuardus Remenſis Pontifex, 675.b.c.676.a. 677. c
Niuernenſe oppidum, 555.a.567.b
Niuernum, 324.b
Niuidunum, 7.15
Niuedunus, 10
Niuiſium caſtellum ad Rhenum, 278.a
Nocetum villa, 346. b
Noë Chriſti typus, 260.a
Noiodunus, 5
Nonnichius Lemouicinæ vrbis Comes, 363 b.c
Nonnichius Epiſcopus Namnetenſis, 361.a.410. a.b.c
Nonius Petrus Quæſtor apud Maiorianum Imp. 119.c
Nordobertus Aruernorum Pontifex, 685. b.c 686. a
Nordoulfus Patricius, 872.a
Nori, 188.a
Normannia, 27.53
Norbertus, 718. c.719.a
Nortmanni qui, & vnde dicti, 132.a
Northmannorum Duces & Principes, 132
Nouatianus hæreticus, 265.b
Nouempopulana, 1.2.3.4.5.6.7.8. 10.13.15.46. 59.83.284. c
Nouientum in pago Andegauenſi, 582.c

Nouientum villa pagi Pariſiaci, 330. a. 707.c
Nouigentum villa, 354.c
Nouiliacus, vicus Turonici territorij, 457.c
Nouiliacus, alter vicus, 457.c
Nouidunum, 13
Nouiodunum Eduorum, 55
Nouiodunum, ciuitas Equeſtrium, 42
Nouiodunum Niuernenſium, 30.41
Nouiomacum caſtellum, 545.c
Nouiomagus Belgicæ ſecundæ, 4.14
Nouiomagus Vadicaſſium, 30
Nouiome vrbs, 780.a
Nouiomenſis Epiſcopatus vrbes & municipia præcipua, 632.a
Nouiomenſis regio, 546.a.b
Nouiomenſe Monaſterium ancillarum Dei, 632.c
Nouiomus ciuitas, 720.a
Nouiomus, caſtrum Pontificalis cathedræ honore à S. Medardo ſublimatum, 546. a.b
Nouiomus prope Eſiam amnem, 56
Nouiomum, 632.b
Nouiomi ſitus, 546.b
Nouionus, 13
Nuiliacum in pago Pictauenſi, 582.c
Nummolus Presbyter, 884.b
Nummus aureus Francorum Regum, 238. b.
Nummus argenteus Perſarum Imperatoris, 238.b
Nunnio Dux Langobardorum, 735.b
Nutia ciuitas, 313.c

O

Occylla Bucellarius Aetij, 277.c
Octauus vicus Lugdunenſis territorij, 423.a
Octodorenſis Eccleſia Sedunum tranſlata, 67
Octodorum ſeu Octodorus, 56.7.15. 15
Oculorum euulſio, 673.c
Oda b. Hulberti amita, relicta Boggis Aquitanorum Ducis, 679.a
Odila vxor Leudini cognomento Bodonis, 649. c. Sanctimonialis apud Lugdunum, 650.a
S. Odilia filia Athici Ducis, 783.b
Odilo Dux Bagoariæ, 771.c.773.a. 796.b
Odo Domeſticus Childerici R. Auſtraſiæ, 645.b
Odoacer Italiæ Rex, 94.111.c.211.b.c
Odoacer Rex Viſig. 234.a
Odoacrius Saxonum Rex, 282.a.b.727.c
Odoind Romæ interfectus, 212.a
Olfigandus Dux, 871.a
Olibrius Senator vrbis Romæ, 193.c
Olibrius Imp. 230.c
Olino, 5
Ollo Biturigum Comes, 390.b.391.c
Olo Dux Childeberti R. 438.c
Oloronenſis ciuitas, 35. vide Elloronenſis.
Ommatius Turonorum Epiſcopus, 301.a. 457.b
Omniruogus Dux Buccelini ſocius, 217.b
Omotarius Epiſcopus, 647.c
Oneſtrudis fluuius, 296.c
Oppila Legatus de Hiſpaniis, 371.a. 372
Or, mons ciuitati Remenſi vicinus, 538.b
Orarium, 295.b.315.a.362.b
Oratorium, Cœnobium prope muros vrbis Beluac. 681.b
Orbiniscus vicus Turonici territorij, 458.a
Orcæ, vaſa olei, 321.b
Oreſtes Magiſter militum, 230.c
Oreſtes Vaſatenſis Epiſcopus, 377.b 401.b
Orientij Epitaphium, 482.c
Ormiſdæ Papæ Epiſtola ad Remigium, 530. a.b
Oſcara fluuius, 287.c.302.b.519.a 703
Oſenbrugenſis ciuitas, 15
Oliſmij, 5
Oſſiſmorum ciuitas, 5.6.13.14
Oſtrogotha Sigiſmundi Regis Burgundionum vxor, 231.a.b
S. Othmarus, 785.a
Otho Referendarius, 449.b
Ottilo Dux Baioariorum, 720.b.c. vide Odito.
Otto filius Beronis Domeſtici, 765.b. 766.a
Otto Grimoaldi Maiorisdomus æmulus, 598.c

P

Pagenſes, 765.c
Palatina Godegiſili Ducis vxor, 498.a
Palatinatus Rheni, 159.a
Palatiolum in Caſtrienſi territorio, 641.b
Palatium, Monaſterium, 552.a
Palegorius vir nobilis Gallæciæ, 194.a
Palladia Saluiani vxor, 97.a
Palladius Maximi Imp. filius, 191.b
Palladius Comes Gaballitanus, 319.c
Palladius Epiſcopus, 589.c
Palladius Epiſcopus Scotorum, 205.b
Palladius Sanctonicus Epiſcopus, 387.b.395.a. 396.c.401.b.410.a
Palladius VVaſconum rebellionis conſcius, 756.c
Palladij Epiſcopi Epiſtola ad Deſiderium Epiſcopum, 887
ad Palladium Epiſcopum de Sanctonibus Epiſtola Gregorij Papæ, 894.895
Pallij vſus, 892.b.900.a.901.b
Paluſtria, ciuitas, 7
S. Pantagati Epiſcopi Vienn. Epitaphium, 515. b.c
Pappolenus neptem Felicis Epiſcopi Namnet. inuitis parentibus ducit, 362.a
Pappolus Carnotenæ vrbis Epiſcopus, 381.c. 397.b.560.b
Pappolus Epiſcopus Lingonenſis, 330. a.b

S. Papuli Epiſcopatus, 27.61
Parciacum in pago Pictauenſi, 582.c
Pariſienſis ciuitas, 420. c
Pariſienſe Monaſterium puellarum, 567.a.à b.Eligio conſtructum, 630.a.à
Pariſienſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 29.30
Pariſij vrbs, 579.b.582.b
Pariſiaca vrbs incendio concremata, 406.c.407.a.537.c.630. b. conſecrata antiquitus, vt non in ea incendium præualeret, 407.b
Pariſij, 4. vnde dicti, 130.c
Pariſiaci ciues, 523.a
Pariſiaci Cleri laus, 464.b.c.465
Pariſiacæ Eccleſiæ deſcriptio, 465. 466
Pariſiacus terminus, 361.b
Pariſiacus pagus, 530.c.582.b.583.c.717.a
Pariſiorum ciuitas, 5.7.9.13.14
Pariſius, 314. a. b.323.b. 324.c.329.b. 335.b.338.a.368.b.378.a. b. 574. b. 630.a.704.a.730 c
Pariſius, ſedes Regni Francorum, 291.a.315.b.705.b.710.730.c.731.a. 733.b
Parlamenta Franciæ, & quæ ſub vno quoque Diœceſes, 29.30.*& ſeqq.*
Pariſini & Veneti ſe mutua cæde proſternunt, 216.c
Parthenius Epiſcopus Gaballitanus, 319.c
Parthenius ob tributorum impoſitionem lapidibus à populo obrutus, 306.a.b
Paſcellariæ in pago Pictauenſi, 582.c
Paſcentius Epiſcopus Pictauenſis, 314.b
Paſcharius Nemetenſis Epiſcopus, 682.b
Paſtoriacus, 887.c
Paternus Chlodouei Regis ad Alaricum Legatus, 529.b.730.c.812.813. 915
Paternus Legatus Dagoberti R. ad Eraclium Imp. 580.a.758.b
Patiens Lugdunenſis Epiſcopus, 284.c
Patricius Epiſcopus, 746.c
Patrimonium Eccleſiæ Rom. in Gallia, 894.897.a
Patroclus Arelatenſis Epiſcopus, 198.c.203. b.204.c
Patroclus Reclauſus in Biturico, 331. b
Paulellus Preſbyter Remenſis, 300.c
Pauliacus fundus, 650. c.652.a.b
Pauliacenſe Monaſterium, 650.c.652.a.b
Paulinus Biterris Epiſcopus, 187.b
Paulinus Nolanus Epiſcopus, 187.b.197.c
Paulus Apoſtolus, 264.c
Paulus Dux Gothiæ rebellis, à VVamba Rege deuincitur, 820.a.821.822. *& ſeqq.* capitur ac punitur, 830.831. *& ſeqq.*
Paulus Comes Andegauorum, 282. b.696.697.727.c
Paulus Epiſcopus Narbonæ, 265.c
Pauli Epiſtolæ ad Deſiderium Papam, 885.
ad Paulum Epiſcopum Epiſtola Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 879
ad Paulum patrem Imperatoris Epiſtola Childeberti R. 869
Pecorum morbus, 373.b
Pectauenſes, 735.b
Pectaui, 735.c. 737.b
Pectauis, 777.c.779.c
Pegaſius Petrocoriorum Epiſcopus, 281.a
Pelagia genitrix Aredij Abbatis, 454.a
Pelagius Papa, 217.c.436.b
Pelagius Turonicus, 409.a
ad Pelagium Epiſc. de Turonis Epiſtola Gregorij Papæ, 895. b
Pelagius hæreticus, 197. c.203.c
Pelagiani, 203.c
Pelagianorum hæreſis, 99.b.c.186.c.520.b. damnata, 204.a.205. a.b
Penſiones de patrimonio Galliarum, 896.b
Pentali Monaſterium in pago Rothomagenſi, 656.a
Peonius Comes Autiſſiodorenſis, 320. b
Perona, Veromanduorum oppidum, 654.c. villa, 658. a. pagus, 678.a
Peronæ Monaſterium, 654. c.658. b.678.a. b
Peronenſis vici Palatium, 658.a
Perpetuus Epiſcopus Turon. 281. b. 284. c.456.b
Perſæ, 260.b.342.b. 451.b
Perſæ Romanos debellant, & plurimas Prouincias occupant, 216. c. Chalcedoniam vſque perueniunt, *ibid.*
Perſæ Iuſtini Imp. amicitiam petunt, 319.b.c
Perſarum Imperatoris nummus, 238.b
Perſecutiones Imperatorum aduerſus Chriſtianos, 264. 265. *& ſeqq.* Regum Vandalorum & Gothorum aduerſus Catholicos, 273.274.275. 284.c
Perſi, 213.b.758.c
Perſia ad Chriſti cultum conuerſa, 745.b
Pertica ſilua, 560.c
Peſtilentia, 186.a
Petragorici, 404.b.426
Petrecors, 777.c
Petregoricus pagus, 778.b
Petreus pons, 335.a
Petrocoreci, 7
Petrocorecum, 738.b
Petrocoreus pagus, 757. b. 779. b
Petrocorica, 478.b
Petrocorij, 42. 58. 281.a
Petrocoriorum ciuitas, 5.7.11.15
Petrogoricus pagus, 577.c
Petrogoricum, 560.c. 384.c
Petrus Apoſtolus, 264.c
Petrus Archiater Theodorici R. 748.a
S. Petri Monaſterium in Metenſi ciuitate, 560.a
S. Petri Baſilica Pariſius, 292. c.307.705.c.707.a. c.731.a
S. Petri Remenſis Cœnobium puellarum, 789.c
S. Pharahildis, 567.a
PHARAMVNDVS Francorum Rex, 155.b.156.c.157.c.158.198.c
Phatir ex Iudæo conuerſus, 362.b
Philibaudus Vici-Iulij Epiſcopus, 650.a
S. Philibertus Abbas, 650. 651. 657. b.667.c

S. Philiberti Cœnobium in Hero inſula, 651. a.b
Philippus Patricius, 882.c
Photinus Epiſcopus Lugdunenſis, 265.b
Pictaua vrbs, 290.c
Pictaui, 4.269.c.270.a.290.a.322.c.341.b. 380.a.385.a
Pictauis, 323.b.327.b.329.a.340.c.420.c.529.c.542.c.704.c.711.b
Pictauenſe Monaſterium puellarum, 429.b.c. 444.446
Pictauenſis ciuitas, 346.c
Pictauium, 58
Pictauorum ciuitas, 5.7.11.15
Pictauum, 322.b.340.c.374.a.384.b.427.b
Pictauus terminus, 346.c.378.a
Picti, 196.c.217.a
Pictones, 42.58
Pientus Epiſcopus Aquenſis. 360.c
Pientius Epiſcopus Pictauenſis, 314.b
Pilatus, 264.b
Pimeniola S. Hilarij Epiſcop. Arelat. ſoror, 521.a
Pincernarum Princeps, 684.c
Pipimiſcum, ſeu Pipimiſium, villa, 566.a. 569.a
Pipinus ſenior Dux & Maiordomus, 579.a.b. 587.c.592.c.594.c.595.a.b.716.a.717.755.c. 757.c.758.764.c.765.780.b
Pipinus iunior Anſegiſi filius, Maiordomus, 599.b.638.c.675.a.678.c.682.c.683.c. 685.a.718.a.c.719.768.b.769.a.b.780.b.c. 782.b.783.b.c.788.c
Pipinus III. Francorum Dux, ſeu Princeps, 599.c.720.b.c.721.772.b.773.*& ſeqq.*786. c.787.799. Rex, 599.c.721.b.773.774.*& ſeqq.*781.c.784.b.c.790.b.792.c.796.b
S. Pirminius, 784.a
Placidia, ſoror Honorij, 78.86
Placidia vxor Atanlfi Regis Gothorum, 186.c. 198.c. poſtea Conſtantij Patricij, 187.a.203. c.mater Valentiniani, 187.b.à fratre Honorio pulſa, 204.b.Romam exilio delegata 199.a. illata optato Regno, 204.b.c.moritur, 190. b. 200.b
Placidia mater Leontij Epiſcopi, 462.b
Placidia coniux Leontij Epiſcopi iunioris, 462. a.480.a
Placidina vxor Apollinaris, 294.b. mater Arcadij, 297.c
Placidius Senator Aruernus, 672.c
Placitum, 330.a.368.b.378.c.384.a.387.b.751. b.777.c
Placitum generale, 584.a
Platio, fundus parrochiæ Venetenſis, 533.b
Plato Archidiaconus Eccleſiæ Turon. 350.c
Plato Epiſcopus Pictau. 509.c
Plectrudis, ſeu Plictrudis, Pipini Maioris domus vxor, 718.c.719.c.769.a.c.770. 781.a
Podagricus morbus, 347.a
Podentiniacum, villa, 582.c
Podium, Vellauorum ciuitas, 15. *vide* Puatum.
Polycarpus Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, 265.a.b
Pompegius Dux Langobardorum, 754.b
Pontico villa, 315.c.370.c.710.b
Ponticum, 9.13.14
S. Pontij Tomeriarum Epiſcopatus, 27.60
Pontiua Prouincia, 652.c
Pontiuus pagus, 658.a
Pontium, ſeu Pontiuum, 7.653.b.768.a
Popo Dux Friſionum, 771.b
Porcarius Abbas ſancti Hilarij Pictau. 435.a
Porcus, Monaſterium ſuper Somma fluuio, 652.b
Portucale, locus, 192.a.c. caſtrum, 193.a
Præcepta Domini Regibus cuſtodienda, ſi velint victores euadere, 909.c
Præceptum regium, 541.a
Prædeſtinatorum hæreſis, 198.c
Præfectus Prætorio Galliarum, & quæ Prouinciæ ſub diſpoſitione eius in Galliis, 1.2. 28.29
Præmiacus villa Burdegalenſis, 463.a
Prætextatus Epiſcopus, 405.b
Prætextatus Rothomagenſis Epiſcopus, 335.b. c.336.c.337.381.b.c.401.c.737.a
b. Preiectus Aruernorum Epiſcopus, 671.c.672. 673
b. Preiecti Monaſterium, 672.c
Preſtelendus Bituricenſis Epiſcopus, 663.a
Priamus Francorum Dux, 693.800.c
PRIAMVS Rex Franciæ, 196.c.591
Primicerius Scholæ, 850.c
Priſcilianus hæreticus, 185.a.201.c.202.a
Priſcilianiſtæ, 185.a.b
Priuatus Gaballitanæ vrbis Epiſcopus, 268.c
S. Priuati Martyris Monaſterium, 370.b
Priſcus Epiſcopus, 401.c
Priſci Iudæi diſputatio cum Chilperico Rege, 355.b.c.mors, 362.b
Priuilegiorum Regalium ſcriptor, 681.b
Proculus Presbyter Aruernus, 298.a
Proculus Aruernorum Epiſcopus, 686.a
Proculus Maſſilienſis Epiſcopus, 198.b
Proculus Turon. Epiſcopus, 301.a.457.b
Promotus in Dunenſi caſtro Epiſcopus inſtitutus, 381.c
Proſper Rhetor. 86
Proſper Tyro Aquitanus, 86
Protadius Patricius Vltraiuranus, 747.a. Maiordomus, c.748.a
Protagia S. Medardi mater, 545.c.546.a
ad Protaſium Epiſcopum de Aquis Galliæ Epiſtola Gregorij Papæ, 896
Prouincia, 720.b.772.b.779.c.841.a.c.842.c. 843.b.844.c
Prouincia, regio vltra Rhodanum, 682.a
Prouincia Prouinciæ, 26
Prouinciæ Galliarum, 1.2.3.4.6.16.17.20.22. 45.46.52.53.54.*& ſeqq.*
Prouinciales Galliarum, 841.c.842.a.b.843.a. 846.a
Prudentius Poëta Lyricus, 197.c
Puatum, Vellauorum ciuitas 11. *vide* Podium.
Publianus agger, 268.b
Pulcheria ſoror Theodoſij, 190.b
Puſtula innumerabilem populum deuaſtat, 235.b

Puſulæ, 361.c. 362.a
Puſulæ corales, 343.b
Puteolus, locus in ſaltu Deruenſi, 677.b.c
Pyrenæi montes, 235.b.577.c.757.b.845.a
Pyrenæi ſaltus, 647.a

Q

QVadi, 78.144.a 148.a.b.159.b
Quæſturæ cingulum, 515.c
Quantia, fluuius, 652.a
Quartenſis locus, 3
Quinciacum Monaſterium, 651.b
Quintiana b. Arnulfi Epiſcopi mater, 533.a
Quintianus magiſter Galli Epiſcopi Aruern. 476.c
Quintianus Rutenorum Epiſcopus, 289.c.ab vrbe ſua depellitur à Gothis, *ibid.* ab Eufraſio Aruernorum Epiſcopo recipitur, *ibid.*
Quintianus Epiſc. Aruern. 298.a.b.308.c
Quintilianus Abbas, 630.b
Quintinus Militiæ Magiſter ſub Maximo Imp. 278.a.725.b
S. Quintini Cœnobium puellarum, 671.a
Quintrio Dux Campanenſis, 745.c. 746.a
Quiria b. Aureæ Abbatiſſæ mater, 610.b
Quiriacus b. Arnulphi Epiſcopi pater, 533.a
Quirillinum Monaſterium Galliæ, 896.c
Quirinus Martyr, 266.c.267.a

R

RAchinburgij, 175.a
Rachildis mater b. Drauſij Epiſcopi, 679.a
Rachnacarius Baſileæ Epiſcopus, 566.a. *vide* Ragnacharius.
Rada, Cubicularius Childeberti R. 866.b
Radagaius Rex Gothorum, 198.a.202.c.203.
Radebertus Dux, 625.c
Radebertus Saxo, b. Preiecti percuſſor, 672.b
RADEGVNDIS filia Bertharij Regis Thoringorum, 295.a.474.a.b.512.b.vxor Chlotarij I. Regis Francorum, poſtea Sanctimonialis apud Pictauum, 296.c
Radegundis Regina, 542.a.b.668.b
Radegundis obitus, 412.c
b. Radegundis Monaſterium, 296.c.365.a.431.a.542.c
ad Radegundem Epiſtola Eufronij Turon. Epiſcopi, & aliorum ſuæ prouinciæ Epiſcoporum 430.a
Radij à parte Aquilonis, 400.c.413.a
Rado, 635.a.b
Rado frater S. Audoeni, 589.c
Rado Maiordomus in Auſtria, 753.b
Radulfus Dux Toringiæ, 762.c.765.b.c
Ragaiſo Francorum Rex, 139.c
Raganarius, Chlodouei R. parens, 528.b. *vide* Ragnacharius.
Ragamundus S. Columbano cuſtos datus, vt eum extra Regnum Theodorici R. deduceret, 555.a
Raganfredus, ſeu Ragenfredus Maiordomus, 719.b.769.c.770.783.c. 784.a.798.a
Ragetramnus Abrincatenæ Eccleſiæ Epiſcopus, 651.b
Ragnacharius Rex apud Camaracum, 192.a. Chlodouei Regis parens, 285.a.697. ab eo deuincitur, 291.a.b.705.b.730.c
Ragnebertus F. Rideberti Ducis, 625.626
Ragnegiſilus Trecaſſinus Pontifex, 670.a
Ragnemodus Pariſiacæ Sedis Epiſcopus, 332.b. 336.a.342.b.365.b.381.c. 414.a. 452.c
Ragnemundus Epiſcopus, 508.b
Ragnerius à Chlodoueo R. peremptus, 816.c. 817. *vide* Ragnacharius.
Ragnetrudis mater Sigeberti III. Regis Auſtraſiorum, 579.c 592.b
Ragnimirus Rex Ragnerij propinquus, à Chlodoueo vita priuatur & Regno, 817.a
Ragnoaldus Dux, 738.b
Ragnoualdus, 379.c
Ragnoberta neptis Nanthildis Reginæ, Flaucati Maioris domus coniux, 588.a. 766.a
Ramelenus filius Vualdeleni Ducis, 552.a
Ramelenus Dux, 583.a.762.c.766.c
Ramanfredus Maiordomus, 789.b. 790.a. *vide* Raganfredus.
Rangarius gentilis Grimoaldum Maiorem domus interficit, 719.a
Ranimirus Abbas, 822.b. Nemauſenſis Epiſcopus, c.823.b.832.c
Ranoſindus Tarraconenſis Prouinciæ Dux, 823.a.825.a
Raporo Dux gentilis, 783.b. *vide* Ratbodus.
Rapſendial Alanorum Rex, 154.c
Rasbacenſe Monaſterium, 650.b
Raſbacis fluuiolus, 636.b. *vide* Reſbacis.
Ratharius Dux Childeberti Regis, 397.c
Rathbodus Dux Friſionum gentilis, 599.b.719.a.b.769.b.770
Rauchingus Dux, 403.a.415.a.b.744.c
Rauchingus vxorem Godini accipit, 328.a.b
Raudingus Dux, 871.a
Rauracenſe caſtrum, 5.10.15
Rauracenſis ciuitas, 7
Rauracij Epiſtola ad Deſiderium Epiſcopum, 884
Rautgarius gentilis, 769.c
Recaredus Rex Gothorum, 216.c.218.b. 819.b
Rechiarius Rex Sueuorum Catholicus, 190.a. 191.c. 192.a.b
Rechila Sueuorum Rex, 188.c.189.a.c.190.a
Rechimer Comes, 192.a. Maiorianum interficit, 193.c. gener Anthemij, 195.a
Recopolis, 819.b
Redones, 4.55
Redonum ciuitas, 5.6.9.13.14
Redonenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 34
Redonici, 409.c
Redonicus terminus à Britannis vaſtatur, 441.b
Redonica regio, 342.a.b
Redonicum territorium, 424.a
Referendarius, 326.c.406.c.503.b.c.508.c.584.a.685.a.762.c

Referendarius ſummus Palatij, 681.a
Regalis Epiſcopus Venetorum, 441.c
Reganfredus Maiordomus, 780.c. 781.a. *vide* Ragenfredus.
Reges Francorum criniti, 279.c. *vide*, Coma, & Crines.
Regienſium, ſeu Reienſium ciuitas, 6.7.11.15. 54.62.
Reginſe territorium, 320.c
Regius morbus, 359.b
Regnegiſilus Archidiaconus Eccleſiæ Senonicæ, 563.c
Regnemirus Ragnacharij frater Chlodouei iuſſu interfectus, 129.b.705.c
Regnoualdus Dux, 360.c
Regnum, corona, 530.c
Regulus Remenſis Epiſcopus, 768.b
Reiteſte villa, 533.b
Remaclus procurator ſacri ſcrinij Palatij, 676.a
b. Remaclus Traiectenſis Epiſcopus, 599.a. 642. 643. *& ſeqq.*
Remedius Epiſcopus de adulterio ſuſpectus, 198.b
Remedius vrbis Remenſis Antiſtes, 702. 728.a. Chlodoueum Regem baptizat, 703. 730.a
Remenſis Comitatus, 533.b
Remenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.25.26
Remenſis fabrica ſpataria, 2
Remenſe gynecium, 2
Remenſes Brambaricarij ſiue Argentarij, 3
Remi de Regno Metenſi, 315.b.c
Remiciana vrbs, 728.a
Remis ciuitas, ſedes regia, 710.a.817.b
Remorum ciuitas Metropolis, 5.7.9.13.14
Remigius Biturigum Epiſcopus, 371.a
Remigius Epiſcopus Remorum, 523.c.526.b. 528. 533. 538 Chlodoueum Regem ad fidem Chriſti conuertit, & baptizat, 286. c.287.a. 526.806.807
Remigij Remenſis Epiſcopi Epiſtolæ ad Chlodoueum Regem, & alios, 849.850
S. Renildis, 657.a
Remiſmundus, 193.a. Rex Sueuorum, 194.a.c. 195.b
Remiſtanus, 777.c. Eudonis filius, 778.c.779.a
Remus, 6
Reolus, 769.a
Reolus Pontifex Remenſis, 788.c
Reſbacenſe Monaſterium, 556.b.566.a.568.b. 636.b
Reſpacis fluuiolus, 568.b
ad Reſpectam Abbatiſſam Maſſiliæ Epiſtola Gregorij Papæ. 898
Reſpendial Rex Alamannorum, 278.c
Reſtis, locus in Andegauenſi regione, 539.a
Reſurrectio Dominica quando facta, 264.a
Reſurrectio futura ſacris litteris probatur, 443. 444.
Reuocatus Epiſcopus, 275.b
Rhadagaiſus Rex Gothorum, 84.86
Rheda, curriculi Gallici genus, 472.c
Rhemi ciuitas, 525.a
Rhenus fluuius, 233.c.398.b.461.c
Rhodanus fluuius, 42.216.a.233.c.279.c.287. 318.364.c.469.b.771.b.c
Rhodani fluminis claſſis, 4
Rhodanuſia, 210.b
Ricemirus Princeps nobilis, 565.a
Richaredus Leuuieldi Regis Hiſpan. filius, 405.b.408.b
Richaredus Rex Hiſpaniarum, 411.a.412.b.418.a.b.c.744.b.c
Richarius frater Ragnerii ſiue Ragnacharij Regis, 292.b.816.c.817.a. à Chlodoueo R. interficitur, 292.b.730.c
S. Richarius Presbyter, 651.c
Richiſindus Rex Hiſpaniæ, 764.b
Richomer Francorum Rex, 144.a.179.b
Richomeres Patricius, 748.b
Ricimer Comes & Patricius, 120.c.123.a.125.a 211.a
Ricimer Anthemij Imp. gener, Alanos internecione proſtrat, 130.b. ſocerum interimit. c
Ricrannus vir S. Salabergæ, 648.b
b. Rictrudis, 653.c.654
Riculfus Presbyter, 350.c.351.a.352
Riculfus Clericus, 350.c.351.352
Riculfus Subdiaconus, 351.b
Rigobertus Comes Palatij Clodouei II. Regis, 665.a
Rigobertus Pontifex Remenſis, 788.c.789
Rigobertus pater S. Geremari, 655.b
Rigoialenſis villa in Pariſiaco territorio, 417.c
Rigomagenſium ciuitas, 6.8.12.13.15
Rigualdus Britanniæ Dux, 536.c
Riguerinſis pagus, 776.b
Riguliagus villa ſuper Axonam, 523.c
Rigunthis Regina, 351.c
Rigunthis filia Chilperici, deſponſata Leuuichildi R. Hiſp. filio, 368.b.373.b.c.374.a.379.a. b.c.381.b.391.a.427.c.428.a.713.
Riogilus, villa, 746.b
Rionoua vicus, 753.a
Riothimus Britonum Rex, 130.b
Riparioli, 107.145.c
Ripuarij, 145.b.157.b
Ripuaria lex, 157.b.c.174.b.175
Riuenſis Epiſcopatus, 27.61
Robertus Haſbaniæ Dux, 791.c
Robola vallis. 583.b
Rocco Dux, 751.a
Roccolenus, 327.b. Dux exercitus Chilperici Regis. 328.c
Rocula Cœnobij ſancti Quintini Abbatiſſa, 671.a
Rodanus Langobardorum Dux, 321.c.322.a. 735.b
Rodeni, 12.15
Rothildis vxor Chlodouei R. 855.b. *vide* Chrotildis.
Rodobertus Dux Alamannorum, 580.c
Rodoma vrbs, 626.a
Rodomacum, 711.c
Rogationes publicæ, 414.a
Rogationes à Mamerto Viennenſi Epiſcopo inſtitutæ, 703.
Rogationum inſtitutio, 289.a
Roma ab Alarico expugnata, 80.81.203.b
Romacharius Conſtantinæ vrbis Epiſcopus, 406.a
Romana Lex, 582.c.673.b

Romana terra, 674.a
Romanus populus, 635.a.b
Romanenſes, 4
Romani, 694.695
Romani vltra Ligeris alueum, 772.c
Romanum Monaſterium, 851.b
Romanus Rothomagenſis Epiſcopus, 636.c
Romanus Comitatum Gaballitanum ambit, 319.c
Romaricus, 648.c
Romarici Cœnobium, 648.c
Romiliacus villa, 579.a.757.c
Romulfus filius Lupi Ducis, Epiſcopus Remenſis in locum Egidij, 450.b
Romulfus Comes Palatij Childeberti Regis, 425.b
Roſæ menſe Ianuario, 373.b.435.b
Rorbertus gerulus annuli Regis Chlotarij, 681.a
Rothomagenſis vrbs, 324.c.640.a
Rothomagenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.25.27
Rothomagenſis Eccleſia à Chlotario I. Rege condita, 638.b
Rothomagenſe Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 34
Rothomagenſium ciuitas 4. Metropolis, 6. 8. 13.14
Rothomagus, 3.327.c.382.a.632.b.636.c
Rothomagus Venellocaſſium, 34
Rotomagus, vicus Turonici territorij, 456.b
Rotinus ciuitas, 704.c
Rotoialenſis villa, 453.b
Rotojalenſis villa in Rothomagenſi termino, 382.a
Rotoialum, 537.b
Rotouollum villa, 886
Rotundas, locus ſuper Axonnam fluuium, 679.c.680
Rudericus Rex Hiſpaniæ, 820.a
Rufi Epiſcopi Epiſtola ad Nicetium Papam, 863
Rufinus Boſphoritanus, 197.c
Rugila Chunnorum Rex, 199.b.c
Ruilliacus villa in pago Biturico, 530.a
Ruotbertus Turonenſis Epiſcopus, 624.a. *vide* Bertus.
Rupiacus locus in pago Cenoman. 538.c
Ruriciorum Epiſcoporum ciuitatis Lemouicinæ Epitaphium, 477.b
Ruſticula Abbatiſſa Monaſterij Arelatenſis, 564.565
Ruſticus Aruernorum Epiſcopus, 281.b
Ruſticus Vici-Iulienſis Epiſcopus, 387.a
Ruthardus, 785.a
Rutena, 883.b
Rutena Eccleſia, 371.a
Rutena vrbs, 289.c.400.c. à Theodorico filio Chlodouei ſubiugatur, 290.c.291.a
Ruteni, 42.57.302.b. ſub Gothis, 289.c
Rutenicum, 888.b
Rutenorum ciuitas, 5.7.10.12.15
Rutenus terminus, 440.b

S

SAba, fluuius, 496.c
Sabaudia, 4.26. Burgundionum reliquiis tradita, 200.a
Sabaudus Arelatenſis Epiſcopus, 317.c.409.a
Sabinus Epiſcopus Hiſpalenſis, 189.b
Sabis, 42
Sacramentum fidelitatis, 329.b
Sacramenta ſuper tumulis Sanctorum, 342.c
Sacramenta in Eccleſiis, 756.b
Sadregiſilus Aquitaniæ Dux, 575.a.582.c
Saffarius Petragoric. Epiſcopus, 432.a.b.c
Sagittarius Epiſcopus, 216.a.310.c.339.a.341.b.c.385.b.388.a.389.c
Sagona fluuius, 767.b
Saius, 6
Saiorum ciuitas, 769.13.14
Saienſis Epiſcopatus, 53
Sala, fluuius, 496.c
Salla Theodorici R. Gothorum Legatus ad Sueuos. 194.c
b. Salaberga, 647.c.648.649.a
Salenciacus, villa S. Medardi, 545.c. hereditaria prædeceſſorum eius poſſeſſio, 546.a
Saletio, 3
Salij, 2.115.b.144.a.145.a.147.c.166.a.176.c.177
Salica lex, 357.b.c.250.a.b
Salica lex Francorum, 694
Salinæ ſupra mare, 582.c
Salix in pago Pariſiaco, 583.c
Salicis Monaſterium, 551.b
Salnecus, vicus Turonenſis territorij, 623.c
Salodorum, 746.c
Salomon Rex, 262.b
Salomonis templum, 262.b
Salomonis ſupellex precioſiſſima in Carcaſione vrbe, 235.a
Salomon Abbas S. Auſtregiſili, 787.b
Salonius Epiſcopus, 94.95.96.216.320.c.339.a.341.b.c
Saluianus Maſſilienſis, 97.a.b
Saluius Epiſcopus, 631.c
Saluius Albigenſis Epiſcopus, 349.a.353.a.365.b.376
Saluius Ambianenſis Epiſcopus, 686.687
S. Saluij Monaſterium, 686.b
Saluſtius Euodij filius Comes Aruernæ vrbis, 311.c
ad Saluſtium Præſulem Epiſtolæ Deſiderij Epiſcopi Caturc. 875
Salutatorium. 282.c.383.a
Sambida Alanorum Rex, 199.c
Sambra fluuius, 684.a
Sambrica claſſis, 3
Samo Francus, Rex VVinidorum, 754.c.755.759.c.760
Samo Rex Sclauorum, 580.b.c.581.c.582.a
Samſon Chilperici Regis filius, 3.8.b.712.c
Sanciacus in pago Sueſſionico, 635.a
Sanctones, 58.332.a.344.c.410.a.894.c.895.b
Sanctonica vrbs, 316.b
Sanctonici, 444.b.426
Sanctonicus pagus, 577.c.757.b

Sanctonicum, 705.a
Sanctonis, 777.c.779.b
Sanctonus, 461.b
Sanctonum ciuitas, 5.7.11.15
Saneſio, 8.12.13.15
Sanitienſium ciuitas, 6.8.12.13.15
Sangibanus Alanorum Rex, 100.b.107.c.227.b
Sanguis ex nube, 361.b
Sanguis de pane effracto, 343.b.363.b.737.c
Sanguis ſuper veſtimentis hominum, 738.b
Sanguinis percuſſio, ſiue ictus, 363.c.369.a
Sanguinis morbus, 329.b
Sanitium Veſdiantiorum, 33
Sanno vicus, 624.b
Saogonna fluuius, 753.a
Sapaudus Arelatenſis Epiſcopus, 564. c. *vide* Sabaudus.
Sara, fluuius, 496.c
Sarcinium, ſeu Sarcingus villa, vbi S. Leodegarius ſepultus eſt, 612.a.622.b
Sarclidæ, villa S. Dionyſij, 586.a.b
Saretruda mater b. Salabergæ, 648.a
Saretruda b. Salabergæ filia, 648.c
Sarlatenſis Epiſcopatus, 27.33.58
Sarlatum oppidum, 58
Sarraceni, 580.a.759.b.c.764.a
Sarraceni Hiſpanias occupant, 820.a
Sarraceni à Carolo Principe ſuperantur, 770.c.771.b.c.772
Saturninus primus Toloſanæ ciuitatis Epiſcopus, 265.c
Sauegium, vicus, 664.b
Saül primus Rex Iſraelitarum, 262.b
Sauna ciuitas in littore maris, 761.b
Sauriciacus villa, 428.c
Saxonegus pagus, 714.b
Saxones, 78.89.107.b.144.c.148.a.160.c.161.a.198.b.199.c
Saxones à Chlotario I. Rege deuincuntur, 214.a.217.c.310.a.732.733. rebellant contra eum, ipſiúſque exercitum cædunt, 217.c.312.b.c. in Francia prædas agunt. 313.c
Saxones in Gallias ex Italia prorumpentes, pacem cum Mummolo Patricio faciunt, 320.c. in Gallias redeunt ad Sigebertum Regem, qui eo in loco, vnde priùs egreſſi fuerant, ſtabilit, 321.a.b
Saxones tributarij Regum Franciæ, 312.b.581.c
Saxones à ſedibus propriis euulſi, in diuerſa diſtracti, 619.a
Saxones à Carlomanno Principe acquiſiti, 720.c. 771.b. baptizati, 721.a. rebelles, Pipino ſe ſubmittunt, 721.a.b
Saxones rebellantes à Carolomanno deuicti, 773.a. à Pipino, b.c.774.
Saxonum inſulæ à Francis occupatæ, 282.b
Saxonum Legati ad Chlotarium II. Regem Francorum, 569.c.570
Saxonum gens à Chlotario II. Rege depopulata, 570.b.576.577
Saxonia, 774.a
Saxonicum littus, 3
Saxonis, ciuitas, 780.a. *vide* Sueſſionis.
Scalabis ciuitas, 193.b
Scaldis fluuius, 42.291.c.496.c.645.c
Scaptarius primus de latere Chlotarij Regis. 311.c.312.a
Scara, 175.b
Scarbus fluuius, 654.b
Scariberda Chlodouei Regis neptis, 533.b
Scariti, 751.b.779.b
Scarpa fluuius, 678.b
Schella, 175.a
Sciona vicus, 715.a
Sclaui, 579.a
Sclaui cognomento VVinidi, 580.b.754.c.757.c.759.c
Scoti, 196.c.205.b
Scotia, 593.b.657.c.717.a
Scramaſaxi, 323.a
Scuria, 17.a
Sebaſtianus Tyrannus in Galliis, 186.b.198.b.203.b
Sebaſtianus gener Bonifacij ab Aetio pulſus, 188.b. nauigat ad Palatium Orientis, *ibid.* ad Theodorem Regem Gothorum venit, & Barcinonam ingreditur, 189. migrat ad Vandalos, 199.c.206. iuſſu Giſerici Regis occiditur, 190.a
Secundinus magnus apud Theodobertum Regem, 305.a.b. Legatus ad Imp. *ibid.*
Secundinus Epiſcopus Lugdunenſis, 747.a
Sedeleuba Regina, 7.6.c
Sedunis ciuitas, 7.5.c
Segaulonorum tractus, 4
Segericus filius Sigiſmundi Regis Burgundionum, 212.c
Segeſteriorum ciuitas, 6.7.11.12.15
Segodunum Ruthenorum, 31
Segona fluuius, 324.a
Seguſiani, 42
Sella regia ab Eligio fabricata, 627.c.628.a
Sellenſe caſtrum in Pictaua dioceſi, 314.b. Sedes Auſtrapij Epiſcopi, *ibid.*
Sellus caſtrum ſuper fluuium Ligeris, 779.a.b
Senator Preſbyter & Abbas, 912.b
Senatores Galliarum, 266.a
Sennoch Preſbyter, 331.a
Senocus Epiſcopus Eloſanus, 756.c
Senonagus pagus, 754.c
Senonenſis Franciæ Archiepiſcopus, eiúſque Suffraganei, 21.25.26
Senonia, 1.2.3.4.5.6.8
Senonum ciuitas, 5. Metropolis, 6.9.13.14
Senonicus pagus, 714.c
Senouia, 744.b
Sentila Hiſpaniæ Rex, 581.a.761.c
Sentium ciuitas, 7
Septem Prouinciæ Galliarum, 2.5.83
Septimani iuniores, 2
Septimania, 124.b.403.b.404.a.414.c.426.a
Septimina nutrix infantium Childeberti Regis, 429.a.b
Sequana fluuius, 364.b.494.b.586.a.640.b.681
Sequani, 42
S. Sequani Monaſterium, 670.b
Sequanorum Prouincia, 1.648.b
Serapis Templum apud Alexandriam, 197.b
Serenus b. Amandi Epiſcopi pater, 645.c
b. Serenus Metenſis vrbis indigena. 655.a
ad Serenum Maſſiliæ Epiſcopum Epiſtola Gregorij Papæ, 895.907
S. Sergij Martyris reliquiæ, 386.c.387.a

Seruatus Legatus Dagoberti R. ad Eraclium Imp. 580.a.758.b
Seruilionis Epitaphium, 480.c
Seſmarus fluuius, 643.b
Seſſionis ciuitas, 697. *vide* Sueſſionis.
Seſuuij, 53
S. Seuerinus Monachus, 111.112
Seuerinus Epiſcopus Pelagianus, 205.a
S. Seuerini Martyris tumulus, 513.c.514.a
Seuerus Imp. in Galliis, 122. b. 193.c.211.a
Seuerus Sulpitius, 198.a
Seuſius canis, 175.a
Sexiones, ſeu Sexones, ciuitas, 728.a.738.b. *vide* Sueſſiones.
Siagria b. Boniti Epiſcopi mater, 684.
Siagrius Egidij Francorum Regis filius, 282.b.c. Rex Romanorum in Gallia, 285.a.524.c.727. b. à Chlodoueo Rege Francorum ſuperatur, 285.a.696.c.697.727.b.728.a.803.a.b
Siagrius Comes, 744.a
Siagrius Epiſcopus, 330.a.564.a
Siagrius Epiſcopus Auguſtidunenſis, 423.c.453. b.912.c
Siagrius filius Deſiderati Epiſcopi Virdunenſis, 305.c
Siagrius Abbas Monaſterij Iurenſis, 552.a
ad Siagrium Epiſcopum Auguſtodunenſem Epiſtolæ Gregorij Papæ, 901.905
Sicambri, 153.a.b.159.c.161.b.c.162.a.163.b.164. a. & ſeqq. 173.591.b.800.a.b
Sicambria, 153.b.161.b.162.a.164.c.173.c.524.b. 591.b.693.
Sicharius Ioannis filius, ciuis Turonicus, 392.b. 393.419.c
Sicharius Legatus Dagoberti R. ad Samonem Sclauorum R. 580.c.759.c.760
Sichildis Regina, Chlotarij II. Regis ſecunda coniux, 575.a.576.b.577.c.756.a
Sidonia vxor Mummoli Ducis, 744.a
Sidonius ex Præfecto Epiſcopus Aruernorum, 282.c.283.a. gener Auiti Imperatoris, 116.a.283 a. quantæ facundiæ & Sanctitatis fuit, 283.a. b.c. propinquus Ecdicij, 284.b
Sidonius Conſtancienſis Epiſcopus, 785.a
Sidonius Maguntiæ Epiſcopus, 466.b.507.c
Sigebertus Claudus Coloniæ Rex, 290.c.291.b. 730.c
SIGEBERTVS I. R. Chlotarij I. filius, 214.c.215.c. 248.c. 307. c. 314. b. 315. b. 316. a. 317. a. c. 319.a.b.c.321.a.b.322.b. 323. b.324.a.b.c.325. 329.c. 547.c. 550.b.551.b.554.710.a. 711.712. 734
Sigebertus II. Auſtraſiorum Rex, Theodorici II. filius, 557.a.558.c.559.a.568.c.746.c.752.b.c
Sigebertus III. Auſtraſ. Rex, Dagoberti F. 579.c. 582.a.587.c.591.592.593. 595. c. 596. 643.a.b. 644.c. 647.a. 656.c. 657.b.684.c.717.754.b. 762.b
de Sigeberti Regis & Brunichildæ Reginæ nuptiis, Carmina, 486.b.c.487.a.488.489
Sigeberti R. Epiſtolæ ad Deſiderium Papam, 884.887
ad Sigibertum R. Epiſtolæ Deſiderij Epiſcopi Cadurc. 876.877
Sigebrandus Epiſcopus, 668.a
Sigefridus Clodouei II. R. conſanguineus, 665.a
Sigefridus Abbas S. Vincentij Pariſ. 663.b
Sigericus Rex Gothorum, 818.b
Sigericus filius Sigiſmundi Burgundionum Regis, patris iuſſu ſuffocatur, 295.b.731.b
Sigiſmundus Rex Burgundionũ, Gundobadi filius, 212.b.c.295.a.706.b.733.b.810.b.c. Agaunēſe Monaſterium ædificat, 295.a. filium ſuum Sigericum ſuadente nouerca ſuffocari iubet, 295. b. à Chlodomere Franc. Rege capitur, 295. c. 706. a. cum vxore ac filiis interficitur, 295.c.296.706.b.731.b
Sigiſuultus Comes, 205.a
Sigiualdus Theodorici Regis parens, ab eo in Aruerno pro cuſtodia deputatur, 298.b. varia illic mala perpetrat, 300.c. 301. à Theodorico occiditur, 302.c
Sigo Referendarius Sigiberti Regis, 328.c
Sigoaldus Comes, 510.a.b.561.c
Sigoaldus Dux, 753.a
Sigobertus Theuderici R. filius, 217.a
Sigobertus recluſus Baſilicæ S. Dionyſij, 772. b
Sigona fluuius, 746.b.747.a.b. 763.b
Sigranda mater S. Leodegarij, 674.b
Sigulfus vnus ex Optimatibus Sigiberti I. Regis, 711.b
Sigulfus Dux, 401.a.735.c
Siluæ regiæ, 653.a
Siluanectenſis vrbs, 420.b.421.b
Siluanectenſe territorium, 361.c
Siluanectis, 420.c.421.b
Siluanectum ciuitas, 4.5.7.9.13.14
Siluanus Francorum Dux, 143. b.146.a.c
Silueſter Epiſcopus à Lingonicis expetitur, 329.c
Siluiæ matris Celſi Patricij Epitaphium, 516.c
Siluij ſcripta de Religione, 199.c
Simeon Hieroſolym. Epiſcopus, 265.a
Simon Epiſc. de partibus tranſmarinis, 451.a.b
Simon Magus, 264.c
Simoniaca hæreſis, 631.c.890.b.902.c.903.907. c.908.a.909.c
Simplicius Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, 195.b
Simplicius Lemouicorum Epiſcopus, 633.b
Simplicius Epiſcopus Pariſ. 907.a
Simplicius Viennæ Epiſcopus, 281.a
Sindeuuala Erolus, 215.a
Singilo Bæticæ fluuius, 189.a
Siricius Eccl. Ro. Epiſcopus, 105.a.197.b.202.a
Siriualdus magnus apud Theodoricum Regem, 305.c.
Siſebodus Hiſpaniæ Rex, 216.c.581.a.748.c. 749.819.c
Siſenandus Rex Hiſpaniæ, 581.a.b.761.c.819.c
Siſinnius Magiſter militum Siguſio vrbe reſidens, 321.a
Siſinus Thoringorum Rex, 802.a. *vide* Biſinus.
Siuſium ciuitas, 754.a
Siuuinus pater Auſberti Epiſc. Rothom. 681.a
Sixtus Rom. Eccl. Epiſcopus Martyr, 265.b
Sluſa, 175.a
Solemniacum, villa Lemouicini ruris, 629.b
Solemniacum Monaſterium, 567.a. à b. Eligio conſtructum, 629.c. 630.a. 643.a
Soles, 340.b
Soles quatuor in cœlo apparent, 318. b.c
Solidi Gallici, 894.b
Solinienſium ciuitas, 6.8.12.13.15

Solis defectio, 187.a.190.a.198.a.c.275.b.318.b
Solium aureum Regum Francorum, 584.a
Solodorum caſtrum, 22
Solonacenſis vicus, 456.a
Somena, fluuius, 496.c.546.a
Somma, fluuius, 652.b
Sonichildis, 770.c
Sophia Auguſta, 338.b.342.b.366.a.b
Sordonia, 825.a
Spania & Spaniæ, 704.c.707.a.708.b.732.a.739.a.744.b.748.b.c.761.b.c.764.b
Sparnacus prædium publicum, 676.a.b
Sparnacus villa ſancto Remigio ab Eulogio data, 528.c
Sparuuarius, 275.a
Spata, 716.c
Spatarius, 739.a.866.b
Specios, 329.b.355.b.365.b.384.b
Spinogilus villa ſuper Sequanam, 586.a.717.a.b.763
Spinſia villa publica, 749.c
Spira, 7.10.13.14
Spragenſis ciuitas, 14
Stabulaus, Monaſterium, 593.b.599.a.644.b 675.a
Staplo villa in Reginſi territorio, 320.c
Stampæ, 747.c
Stampenſis pagus, 420.c.449.c.756.c
Stephanus primus Martyr, 264.c
Stephanus Papa, 774.a.b.775.784.b.c
Stephanus Abbas de Monaſterio Quirillino Galliæ, 896.c
S. Stephani Baſilica Cauciaci, 769.b
b. Stephani Baſilica vrbi Maſſilienſi proxima, 360.a
Stilico Magiſter Militiæ, 197.c.198.a.b.203.a.279.b
Stirpiniacus, villa in pago VVlcaſſino, 579.b
Strateburgus, 7.13.428.b.450.a
Strazeburg, 10
Strazburgis, 14
Stremonius Aruernorum Epiſcopus, 265.c.268.a
Suauaricus Aurelianenſis Epiſcopus, 790.c
Suaui, 770.b
Suauorum pugna cum Saxonibus, 334.b.c
Suauia, 772.b
Suentenſis pagus, 749.b
Sueſana vallis, 774.c
Sueſſionis ciuitas, 525.b.528.c.546.c.696.697.699.731.a
Sueſſiones, 327.c.328.a.335.b
Sueſſiones, ſedes Regia, 285.a.315.b.709.c.712.a.c.733.b.817.b
Sueſſionenſis fabrica baliſtaria & clibanaria, a
Sueſſionenſe puellarum Cœnobium, 680.b
Sueſſionicæ vrbis muri, 363.b
Sueſſionicum territorium, 328.a
Sueſſionicus pagus, 368.b.528.635.a
Sueſſionum ciuitas, 5.7.9.13.14
Sueſſones, 42
Sueſſorum ciuitas, 528.c
Sueui, 77.160.c.161.b.186.a.b.187.a.188.c.189.c.190.c.191.a.b.192.a.193.a.194.c.225.c.233.c
Sueui Gothis ſubiiciuntur, 216.b.c. Galliciam occupant, 272.c
Sueuorum Natio iuxta Rhenum, 556.b
Sueuorum Legati ad Guntchramnum R. 346.c.347.a
Sueuia, 720.b
Suffronius Namnetenſis Epiſcopus, 555.b
Sugillare, 295.b.315.a
Sugintenſes, 751.b
Sulpicius Biturigum Epiſcopus, 371.a.452.c.553.b.642.b
Sulpitij Bitoricæ vrbis Epiſcopi Epiſtolæ ad Deſid. Epiſc. Cadurc. 882.885. ad Verum Rutenæ Epiſcopum, 883
ad Sulpitium Patriarcham Epiſtola Deſiderij Epiſc. Cadurc. 880
Summa fluuius, 279.c.545.c.801.c
Sumna, ſeu Sumina, fluuius, 528.b.694.726.a
Suniericus Comes Theodorici R. Gothorum, 193.a.b
Sunnegiſilus Comes ſtabuli Childeberti Regis, 429.a
Sunnigiſilus, 449.a
Sunno Francorum Dux, 150.c.152.c.155.a.277.c.278.b.693.725.b.c
Sura, fluuius, 496.c
Suſanna Abbatiſſa Remenſis, 538.a
Symmachus Patricius Rauennæ, 212.c
S. Symphoriani Auguſtodunenſis Baſilica, 281.c
Synodus Epiſcoporum in confinio termini Aruerni, Gabalitani, atque Ruteni, 440.b
Synodus Brinnaço habita, 504.b
Synodus Cabilonenſis, 541.b
Synodus pro parochiis Cadurcinis, 371.a
Synodus Lugdunenſis ſub Guntchramno Rege, 339.a.b
Synodus Matiſconenſis iuſſu Guntchramni R. collecta, 397.c.401.b
Synodus Rothomagenſis, 683.b
Synodus apud Sauriciacum villam, 428.c
Syriacus pons, 564.a
Syrus militiæ Rom. Magiſter, 278.b

T

Tabulæ luſus, 748.a
Tacilo Comes Palatij, 583.c
Tagobertus Rex. 781.a. vide, Dagobertus,
Taifali Gentiles, 4
Tarabannenſes, 358.a
Tarantaſia, 6. Metropolis, 7.13
Tarba Bigerronum, 31.39
Tarbelli ſeu Tarbellici, 42.59.60
Tarne fluuius, 886.c
Taroanenſe oppidum, 566.a
Tarragonenſis Prouincia, 838.b
Taruanenſe territorium, 682.a
Taruennenſes, 737.a
Tarauuanna, 7
Tarentaſienſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.24.26
Taruanna vrbs, 640.a
Taruuanenſes, 712.a
Taſo Dux Langobardorum, 755.b.760.b

Taure-

Taſſilo Baioariorum Dux, 796.b
Taſſilo Baioariorum Dux, nepos Pipini R. 775. b. 796.b
Tauretunenſis mons, 214.c
Tauriacus, vicus Turonici territorij, 458.b
Taurina ciuitas, 905.b.c
Teia Rex Gothorum, 214.a
Tellau pagus ad Euram amnem, 641.c
Telonum, 34
Telonenſis Epiſcopatus, 34
Telonenſis colonia, 63
Telonenſe baphium, 3
Tempeſtas maxima, 708.a
Tencteri, 166.c.176.c
Terentiolus Comes vrbis Lemouicinæ, 404.b
Ternodorenſe caſtrum, 329.c
Teroana Morinorum, 29
Terræmotus, 187.a.190.b.191.a.281.c.343.a. 703.727.c
Terræ mugitus, 198.b
Terragia mater S. Eligij, 627.c
Tetradia Deſiderij Ducis vxor, 411.a
Tetradia relicta Deſiderij Ducis, 440.b.441. a. antea vxor Eulalij Comitis. 440.b.c
Tetradius Cautini Epiſcopi conſobrinus, 319.a
Tetricus Epiſcopus Lingonenſis, 313.c.329.b
Tetrici Epiſcopi Lingon. Epitaphium, 476.b
Teudefredus vir potens in partibus Burgundiæ, 626.a
Teuderedus Rex Gothorum, 818.b
Teudolenus Abbas S. Sequani, 670.b
Teutlehildis Iotrenſis Abbatiſſa, 669.a.b
Theutſinda vxor Grimoaldi Maioris domus, 719.a.b.795.c
Textricium villa, 688.a
Thaloardus Langobardorum Dux, 735.b
Thecæ Sanctorum à b. Eligio fabricatæ, 630.c
Theifali, 331.a
Theifalorum ſeditio contra Auſtrapium Epiſcopum Sellenſis caſtri, 314.b
Theodardus Traiectenſis Epiſcopus, 599.a. 645.b.674.b.c
Theodatus Gothorum Rex, 231.b.235.c.236.a. 242
Theodatus Rex Italiæ, 304.b.732.b. filiam Theodorici Regis in balneo ſuffocari iubet, 304.b.c. 732.
Theodatus S. Boniti pater, 684.c
Theodatus Abbas Monaſterij Romani, 852.a
Theodobaldvs Rex filius Theudeberti Regis, 213.c.214.a.217.c.238.c.239.b.241.c. 242.247.a.303.b.502.540.541.732.c.852.c. patri in Regno ſuccedit, 306. b.708.709. 732.b. Cautinum Aruernis Epiſcopum ordinari præcipit, 309.b. mali fuit ingenij, 309. c.310.a. Italiam à patre conquiſitam perdit, 310.a. interit ſine liberis, 310.a
Theodobaldus Chlodomeris Regis filius, 296.a. 706.c.731.c. à Chlotario patruo interficitur, 301.c.707.c.732.a
Theodobaldus Dux à Pipino pulſus, 721.a.
Theodebertus I. Rex filius Theodorici, 231. a.235. c.236.a.c.237.a.b.238.b.241.c. 294.303.304.305.502.b.539.b.540.541.545. c.706.708.731.732.916.
Theodoberti I. Regis bonitas ac largitas, 305.b. interitus anno xiiii. regni ſui, 306.a.b.
Theodebertvs II. Rex Childeberti filius, 213.b.217.a.408.b.425.a.426.b.428.b. 552.c.553.554.b.555.c.556.557.a.c.567.c.568. 714.c.715.744.c.746.747.& ſeqq.
Theodeberti II. R. Epiſtola ad Iuſtinianum Imp. 862
ad Theodebertum II. Regem Epiſtolæ Gregorij Papæ, 857.897.903.905.908.
Theodebertus Chilperici Regis filius, 315.c. 317.b.323.b.324.c.328.c.333.b.c.350.b.710.b. 711.a.b.733.b.734.b
Theodechildis Reginæ Epitaphium, 482.c.483.a 519.b. laus, 491.c
Theodegildis vxor Chariberti Regis, 316.a.b.c. Arelatenſi Monaſterio deſtinatur, 316.c
Theodila materfamilias, 583.b
Theodefridus Epiſcopus, 643.c
Theodofredus Ambianenſis Epiſcopus, 667.b
Theodoſiidus Francorum Dux, 215.c
Theodomer Francorum Rex, 144.a.279.b. 726.a
Theodores Gothorum Rex, 187.a.188.a.189.b. 190.c
Theodoris filia Rechiario Regi nupta, 190.a
Theodoricvs I. Rex Auſtraſ. filius Chlodouei Regis Francorum, 140.c.249.b.285.c. 476.b.c.538.b.706.a.729.b. Albigenſem, Rutenam, & Aruernicam ciuitates ſuæ ditioni ſubiugat, 290.c.291.704.c. ad patrem Pariſius venit, 291.a. Regnum Francorum cum fratribus diuidit, 294.b.706.731.a. Quintianum Aruernis Epiſcopum ordinari iubet, 294.c. Hermenfredum Thoringorum Regem inuat, 295.a. moritur, 708.a.732.a. Thoringos cum Chlotario fratre ſubiugat, 296.a b.c. Aruernam regionem deuaſtat, 298.a. Mundericum, qui ſe parentem Regum adſerebat, opprimit, 298.c.299.a. fœdus cum fratre Childeberto init, 299.b. obit anno xxiii. regni ſui, 303.a.708.a.732.a
Theodoricvs II. Childeberti Regis Auſtraſ. filius, 413.a.552.c.553.554.b.555.c.556.b. 557.a.c.560.c.561.b.562.c.568.714.c.715. 744.c.746.747.& ſeqq.
ad Theodoricum II. Regem Epiſtolæ Gregorij Papæ, 897.903.905.907.912.
Theodoricvs I. Rex Francorum Chlodouei II filius, 601.a.c.605.b.606.b.c.607. c.610.b.618.c.619.632.c.637.c.640.b.641.c. 645.b.649.b.664.c.678.a.c.681.c.682.a. 683.a.684.b.685.a.686.c.688.717.718.767. 768.b.& ſeqq.
Theodorici I. Regis Francorum Epitaphium, 687
Theodoricvs II. Francorum Rex, 720. 770.b.781.a.b.c.796.a.798.a
Theodoricus Chilperici R. filius, 363.c.365.b. 368.b.713.b
Theodoricus Oſtrogothorum in Italia Rex, 111.c
Theodoricus Viſigothorum Rex, 104.b.105.c. 106.107.& ſeqq.109.226.c.227.c. in campis Catalaunicis occiditur, 228.c.229.a.b. 231.a
Theodoricus Rex Gothorum, 191.a.c.192.193. a.194.a.b Arelatum ingreditur, 210.c. à fratre

occiditur, 211.b. c.234. 235.
Theodoricus Italiæ Rex quis fuerit, vel vnde originem duxerit, 808. 809. eiúſque exitus, 813. arbiter pacis inter Chlodoueum & Alaricum Reges, eiúſque iudicium, 915
Theoderici Gothorum in Italia Regis vxores ac liberi, 231.a. b.234. a. b
Theodorici R. Italiæ Epiſtolæ, 837. 838. & ſeqq.
Theodoricus Bodici Comitis filius, 334.c
S. Theodoricus Abbas Remenſis, 538.a.b
Theodorus Auiti Imperatoris propinquus, 115.b
Theodorus Epiſcopus Maſſilienſis, 359.c.360. 363.c.364.a.396.397.c.398.a.402.a.423.b
Theodorus Turon. Epiſcopus, 301. 457.b
ad Theodorum Magiſtrum Epiſtola Childeberti R. 868
Theodoſius Epiſcopus Ruthenenſis, 349.c. 370.c
Theodoſius Magnus Imp.75.76.184.c.185.196. b.c.197.201.c
Theodoſius Arcadij filius, 185.c. Imp.78.97.187. c.190. b.199.a.202.c.203.a.204. b.267. 268
Theodoſianus Liber ſeu Codex, 199.c
Theodulfus Diaconus vrbis Pariſiacæ, 445.a
Theodulfus cognomento Babelenus, 567.a
Theodulfus Abbas, electus in Cenomanenſem Epiſcopum, 358.b
Theodulphus Andegau. Comes, 401.a
Theophilus Alexandriæ Epiſcopus, 184.c.185.c. 197.b.201.c
Theoracia, 688.b
Theoteria vxor Theodeberti R. 731.a
Theſſalia Abbatiſſa Auguſtodunenſis, 913
Theuda Rex Hiſpaniarum, 304.a
Theudebaldus filius Godfridi Ducis, 773.a
Theudechildis Chariberti R. vxor, 734.a
Theudechildis vxor Theodeberti II. Regis, 751.c
Theudefridus Dux Guntchramni R. 735.b
Theudeghiſclus Rex Hiſpaniæ, 304.a. 732.b
Theudelana Theodorici II. Regis germana, 748. b.753.a
Theudelindis ſoror Grimoaldi & Gundoaldi, 749.a. à Childeberto deſponſata, Agoni Regi Langobardorum matrimonio iungitur, ibid.
Theudofredus Dux Vltraiuranus, 745.c
Theudemunda Religioſa femina, 555.a
THEVDERICVS Rex frater Theudeberti, 217.a. vide Theodericus.
Theudigotha, quæ & Teuderuſa Theoderici Regis Gothorum filia, Alarico Regi VViſigothorum in coniugio copulata, 231.a.b.234.b.
Theudo Gothorum Rex, 110.c.819.a
Theudo Rex Hiſpaniæ, 732.b
Theudo, ſiue Theudoenus Comes Viennenſis, 774.a
Theudo, ſiue Theudoricus Gothorum Rex, 276. c. in bello contra Attilam interficitur, 277.a
Theudoadus Comes Namnetenſis, 555.c
Theudoaldus filius Grimoaldi ex concubina, 769.b. Maiordomus, 719.a.769.c.780.c
Theudone villa ſuper Moſella, 774.a
Theutarius ex Referendario Sigeberti Regis Presbyter, 427.c.435.a.448.a
Thille vernaculus b. Eligij, 628.c
Thongria, 155.b.156.b.158.a.279.b
Thoringi, 159.b.c.233.c.234.a
Thoringi Francorum ditioni ſubiugantur, 285.c. 296.b.c
Thoringorum gens, 542.b
Thoringorum Reges, 294.c.295.a
Thoringia, 280.c.726.b.762.a.765.b. 844.b
Thoringia à Francis occupatur, 235.b. deuincitur, 487.c.511.512
Thoriſmodus Gothorum Rex, 106.a.108.110. 190.c.191.a.208.c.218.a.229.a.b.230.a.276. a.c
Thornua, 736.a
Thoroni, 735.b.c
Thoronus, 736.c.737.a
Thoronis, 779.c
Thoſcana Prouincia, 760.b
Thuringi à Theodoberto R. ſubacti, 862.c. vide Thoringi.
Tibato Princeps rebellionis in Gallia contra Rom. 90.199.c
Tibernio in pago Aurelianenſi, 583.b
Tiberius Imp. 216.a.338.b.c.342.a.b.354. b.c.366.a.a.737.a.b
Ticinum ciuitas, 708.c.774.c.775.b
Tituenus Sueuus b. Eligij cubicularius, 629.a
Titus Diaconus vir ſanctus, 204.a
Tolbiacum, 752.a
Tolga Rex Hiſpaniæ, 764.b
Toloſa, 11.12.15.187.a.188.a.191.b.211.b. 379.b.697.705.730.c
Toloſa Gothorum Regum ſedes, 229.c.230.a. 285.a.288.b.291.a.757.816.915
Toloſa, ſedes Regni Aquitanici, 577.c
Toloſani, 426.a
Toloſatium ciuitas, 5.7.11.12
Toloſanus Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 27.30.61
Toloſanum Parlamentum, & quæ ſub eo Diœceſes, 30.31
Toloſanus pagus, 577.c.757.b
Tonantius Ferreolus, 123.c
Tonitrua valida, 708.a
Tonitrua menſe Ianuario, 361.b
Toringi, 694.697. à Francis ſuperantur, 706.c.
Toringa, 581.c.582.a
Toringia, 695.697.706.c. à Francis vaſtatur, 214.b
Toringorum Reges, 731.b
Toringorum Regnum Francorum ditioni ſubactum, 731.b
Toriſmodus Rex Gothorum, 522.c
Tornacus Belgicæ Prouinciæ ciuitas, 524.b
Tornacum, 325.b.547.c
Tornacenſe gynecium, 2
Tornacenſis ciuitas, 632.a.694
Tornacenſes muri, 314.c
Tornomagenſis vicus, 456.a
Toronis, 327.b.711.b. vide Turonis.

Torſomodus Rex Gothorum, 522. c. *vide ſupra* Toriſmodus.
Totila Gothorum Rex, 238.c.239.a
Totila Rex Italiæ, 732.b
Toxandria, 144.a.145.c
Traiectenſis vrbs, 276.a
Traiectenſes, 643.b
Tranquilla Sicharij coniux, 420.a
Tranſiurani, 751.c
Tranſobadus Archidiaconus Eccleſiæ Ruthenenſis, Epiſcopatum ambit, 349. b.c. reiicitur, 370.c
Traſimundus Rex Vandalorum, 231. b. 272. c. perſecutionem in Chriſtianos exercet, 272. c. 273.a
Trauuilanes vir filiæ Theodorici Italiæ Regis, 304. b
Trecæ, Campaniæ vrbs, 398.b.777.c
Trecacenſe oppidum, 670.a
Trecaſſinum territorium, 729.b
Treccaſſinus pagus, 776.a.778.b
Trecenſis vrbs ab Hunnis obſeſſa. 521.b
Trecorą, 55
Trecorenſis Epiſcopatus, 55
Treiectum, 15
Treuerenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 24.26
Treuori, 278.a.c
Treueris, 6.8.398.a.524. c.694.696.725.b.c
Treuerica vrbs, Imperatorum ſedes in Gallia, 267.c.268. b. 278.a.b
Treuerorum ciuitas metropolis, 5.7.9.13.14
Treuirorum vrbs quadruplici vaſtatione proſtrata, 90.91. à Francis direpta, 279.b
Triberorum fabrica ſcutaria & baliſtaria, 2. moneta, 2. gynecium, 3. brambaricarij, 3
Tributa, 303.b.305. a. 306. a.712. c.726.727
Tributa à Rom. impoſita Franci recuſant perſoluere, 693
Tributa publica, 381.b.629.b.c
Tributa vrbium, 363.b
Tributa Eccleſiis à Childeberto remiſſa, 440. a.b
Tributa à Saxonibus reddi conſueta Regibus Francorum, 312.b.581.c.721.b
Tributa quæ Langobardi Francis diſſoluebant, à Chlotario remiſſa, 754. a.b
Tributa de Aquitania à Regib. Francorum exigi ſolita, 778.a.b
Tributa Prouincialibus hoſtili ferocitate vaſtatis à Theodorico R. Italiæ relaxantur, 842.c
Tributorum impoſitio & exactio, 425. c.553. a.b
Tricaſſium ciuitas, 5.7.9.13.14.54.102
Tricaſtini, 63
Tricaſtinorum ciuitas, 5.7.10.15
Trigetius vir Præfectorius, 208.b
Trijectenſe oppidum, 674.b
Trinitatem venerantibus Chriſtianis quæ proſpera, & quæ hæreticis eam ſcindentibus fuerunt in ruinam, 293.c.294.a
de Trinitate diſputatio inter Agilanem Leuuigildi R. Legatum, & Gregorium Turon. Epiſ. 347. b.c. 348
de Trinitate indiculus Chilperici Regis, 348. 349
de Trinitate diſputatio altera, 371.372
Troiani, 693.797.a.799.800
Trophimus Epiſcopus Arelatenſium, 265.c.
Truccia ſiue Truncia, locus in pago Sueſſionico, 714. b
Truceiagus, 714.b
Trudulfus Palatij Regalis Comes, 417. b
Tudis Rex Gothorum, 819. a
Tulbiacenſis ciuitas, 297.a
Tulbiacenſe caſtrum, 290.c. oppidum, 290.c
Tulbiacum. 568.b.715.a
Tulga Rex Hiſpaniæ, 819. c
Tullenſis pagus, 787.a
Tullum, 5.7.9.13. 14.556.c.751.c
Tuitium Monaſterium, 142.a
Tungri, 275. c
Tungrorum ciuitas, 5.7.10.13.15
Tunica Ieſu Chriſti inuenta, 745.b
Tunica S. Vincentij Martyris, 708.b
Tunica blattea Conſulum Rom. 705.a
Tunicæ ferratæ, 499.b
Turba, Turſa, ſeu Tuſſa ciuitas, 5.8.11.13. 15.
Turci vnde dicti, 725.b
Turenſes, 751.b
Turiſmundus R. Gothorum, 818.b
Turnacum, 711.c
Turnacenſium ciuitas, 5.7.9.13.14
Turonenſis Archiepiſcopus, & eius Suffraganei, 21.25.27
Turonenſis vrbis cenſus fiſcalis Eccleſiæ b. Martini à Dagoberto R. conceſſus, 630.c
Turoni, 312.b
Turonici, 269.c.270.a. 272 b.291.a.324.b.341. b.379.c.380.a.b. 385.a
Turonici Gothis ſubiecti, 184.c. de regno Chlodomeris, 301.a. de Regno Sigeberti Regis Auſtraſiorum, 254.a
Turonis, 347. b. 420.c.705.a
Turonica vrbs, 270.a.281.b.284.c.286.b
Turonica ciuitas incendio cremata, 458.a
Turonica ciuitas de ſorte Chariberti Regis, in Sigeberti ſortem cùm veniſſet, à Chilperico Rege peruaſa, 350.a.b
Turonicum, 331.a.343.a
Turonicum territorium, 290.a
Turonicorum ciuium bella inter ſe, 392.b.c. 419.c.420.a
Turonorum ciuitas metropolis, 5. 6.9.13.14. 201.c
Turonium in litore Gallæciæ, 189.c
Turonus ciuitas, 323.b
Tuſicana prouincia, 755.b
Tutellenſis Epiſcopatus, 27.33.57
Typus quartanus, 423.a

V

Vabrenſe caſtrum, 416. a
Vabrenſis pagus, 417.a
Vabrenſis Epiſcopatus, 27.57
Vaurenſis Epiſcopatus, 61
Vaccæ inferendales, 581.c
Vaccei ditioni Dagoberti R. ſubacti, 631.a
Vacceia gens, 647.a
Vaccorum montana, 786.a

Vaceti, 778.a
Væfarius Dux Francorum, 215.c
Valdetruda, ſeu Vuldetrada vxor Theodobaldi Regis, 309. c.à Chlotario accepta, repudiatur, & Gariualdum Ducem accipit, 310.a
Valentia, 321. c.322. a.578.a
Valentia, à Gothis capta, 86. Alanis dimiſſa, 208.a.à Gothis effracta, 198.c
Valentia Segelaunorum, 32. 62
Valentina, 15
Valentinorum ciuitas, 5. 7.10.12.15
Valentinæ vrbis rura Alanis tradita, 199.c
Valentinianenſes, 2
Valentinianus Imperator, 73.74.75.184.c.185. b.196.c.197.b.201.c.202.a.b
Valentinianus Conſtantij & Placidiæ filius, 187. b.199. a.Cæſar factus, 187.c.204. b.Imperator, 98.114.199.b.200.b.204. c.206. a.208. c.occiditur, 191. a.200.c.209. a. 277. c
Valentinanus hæreticus, 265.b
Valentiniana hæreſis, 265. a
Valerianus b. Ruſticulæ Abbatiſſæ pater, 564. b
Vallenſe territorium, 214.c.216.a
Vallenſes, 67
Vallenſium ciuitas, 5.6.7.13.15
Valtildis matrona ſuperbo nobilis ſanguine, 667.a
Vandali, 77.78.79.89.91.92.93.98.119.121.154 c. 158. 186. a. b. 187. .a. b.c.189.c.192.a.194. b.199.b.200.a.204.b.213.c. 225
Vandali Gallias ingrediuntur, 203.a. Hiſpanias occupant, *ibid.* 272.c
Vandali ab Hiſpania in Africam tranſeunt, 205.a.273.a.Carthaginem occupant, 200.a. 206.c
Vanderada Regina, 217.c
Vangiones, 3.91
Vangionum ciuitas, 5.7.10.13.14
Vapigenſis Eccleſia, 339.a
Vappincenſium ciuitas, 6.7.11.12.15
Varicottis ciuitas in littore maris, 761.b
Variola morbus Italiam & Galliam affligit, 215.b
Varmaricarius Theodorici Regis Franc. famulus, 912.b
Vaſa per domos diuerſorum, ſignis prodigioſè caraxata, 413.a
Vaſatenſis vrbis Monaſterium, 361.a
Vaſatica ciuitas, 5.8.11.13.15
Vaſcones: *vide* VVaſcones,
Vaſienſium, ſeu Vaſionenſium ciuitas. 5.7.11. 15
Vaſio Vocontiorum, 35.63
Vaſionenſe territorium, 564.b
Vaſſo, delubrum apud Aruernos à Chroco Rege ſubuerſum, 266.b
Vaurum, locus, & Cœnobium, 657.b
Vbi tergium ciuitas in littore maris, 761.b
Vcecienſe caſtrum, 5.11.15
Vcenſis ciuitas, 7
Vcetica vrbs, 400.c
b. Vedaſtus Atreb. Epiſcopus, 523.524
Vedaſtus cognomento Auo, 378.a
Vedulfus Cameracenſis Epiſcopus, 552.b
Vegaſinorum ciuitas, 12
Veliocaſſinus pagus, 681.a
Velauni, 42
Vellaunenſis pagus, 44
Vellaui, 364.c
Vellaua vrbs, 452.a.b
Vellauorum ciuitas, 5.7.10.12.15
Vellauum territorium, 323.a
Velocaſſes, 42
Vencia, 64
Venantius Abbas, 457.b
ad Venantium Patricium Epiſtola Childeberti, Regis. 870
Venatio Regum, 574.b.579.b. 681.c.753.b
Venderæ ſuper fluuio Maternæ. 538.b
Veneranda Guntchramni Regis concubina, 315.c.733.c
Venerandus Aruernorum Epiſcopus, 281.a
Venerandus Dux exercitus quem Dagobertus Rex in Hiſpaniam miſit, 581.b
Veneti, 3.238.b.244.c.245. b.c.341.b
Venetenſis parrochia, 533.b
Veneti & Parſini ſe mutua cæde proſternunt, 216.c
Venetiarum vrbs, 111.a
Venetica ciuitas, 342.a
Venetum ciuitas, 5.6.9.13.14
Venitiæ Comitatus, & quæ in eo Diœceſes, 55
Vennocus Brito Preſbyter, 407.c
Ventio, ſeu Vincio, 8.12.13.15
Ventienſium, ſeu Vincienſium ciuitas, 6.8.12. 13.15
Ventium Neruſiorum, 35
Ventoſæ, 330.c.343.b
Ventris profluuium, 215.b.217.b
Veragri, 67
Veranus Epiſcopus, 432.c
Veranus Epiſcopus Cabillonenſis, 406.b.413.a
Veranus Vencienſis Epiſcopus, 94
Verberis fluuius, 254.c
Vereduna, 55.474.b
Veredunenſium ciuitas, 5.7. 9.13.14
Vereginis villa Burdegalenſis, 462.c
Veriacus villa, 735.c
Verinbrea villa, 772.a
Vermiolæ veſtes, 747.b
Vernadus, vicus Turonici territorij, 457.a
Vernum, regale Palatium, 664.b
Vernum, fiſcus publicæ ditionis, 791.b
Veromandui, 42
Veromandenſis Epiſcopatus aliò tranſlatus, 67
Veromandenſis pagus, 667.c
Veromanduenſis ciuitas, 631.a
Veromanduorum ciuitas, 5.7.9.13.14
Veromanduorum Comites, 634.b
Veronenſis ciuitas, 871.a
Verſa, riuulus, 546.b
Verſoto, locus ex proprietate S. Preiecti, 672.c
Vertauum, 655.b
Verus Turon. Epiſcopus, 285.a.457.a
Veri Epiſcopi Epiſtolæ ad Deſiderium Papam, 887. 888
ad Verum Rutenæ Epiſcopum Epiſtola Sulpitij Bituric. Epiſc. 883

Veruſager, 6.7
Veſoncia, 731.b
Veſoncium, 6
Veſoncienſium ciuitas metropolis, 5.7.10.15
Veſontienſe oppidum, 551.c
Veſontio, 42. 750.c
Veſontionis vrbs, 552.a
Veſontionenſe oppidum, 554.c
Veſontionenſe Monaſterium puellarum, 552.a
Veſtis clericalis, 332.b
Veſtis ſecularis, 332.b
Veſuna Petrocoriorum, 55.58
Vetius Epagatus Martyr, 265.b.266.a
Vgernum caſtrum, 218.b.232.a.405.b.414.c
Vicariatus officium in Prouincia gubernanda, 841.a.c
Vicarius ſeptem Prouinciarum in Galliis, & quæ ſub eo Prouinciæ, 3
Vicenus fluuius, 814.c
Vicinonia fluuius, 341.b.441.b.442.a,745.b
Victor Maximi Tyranni filius, 185.a.202.a. 278.b
Victor Tricaſtinorum Epiſcopus, 339.a.b
Victor, ſeu Victorius Dux Gothorum ſuper ſeptem ciuitates, 282.b.283.a
Victoriacenſis villa, 372.b
Victoriani Abbatis Agaunenſis Epitaphiū, 480.a
Victorinus Martyr, 266
Victorius Epiſcopus, 430.a.467.b
Victorius Redonenſis Epiſcopus, 406.a
Vicus Iulius, ſeu Iulij, 3.8.650.a
Vicus Iulienſis, 387.a.414.c.410.c
Vidimaclus Britannus, 419.b
Victoriacum villa, 329.b.547.c.712.a.736.a
Victoriacum caſtrum, 298.c
Victoriacum villa publica, 554.a
Vienna, 4.6.42.197.b.202.b.212.a.703.730.a.b.774.c
Vienna Senatoria, 97.b.c
Vienna Burgundionibus ſubiecta, 287.288.a.b
Viennæ Palatium, 278.c
Viennenſis prouincia, 1.3.5.6.7.8.10.12.15
Viennenſium ciuitas, 5. metropolis, 7.10.12.15
Viennenſis pagus, 706.b
Viennenſis Burgundiæ Archiepiſcopus, & Regni Cancellarius, 21. eiuſdémque Suffraganei, *ibid.* & 25. 26
Vigenna fluuius, 290.b.624.b
Vigentia fluuius, 615.a
Vigera fluuius, 677.b
Vigilius Papa, 213.c.217.c
Vigilius Archidiaconus Maſſilienſis, 321.b.c
Vigobertus Childerici R. ſatelles, 638.b
Vilemeldis, portus ſuper fluuium Auduram, 561. a
Villanoua in pago Vermandenſi, 667.c
Villare Monaſterium puellarum in Calciuo territorio, 651.b
Villariacum in pago Trecaſſino, 729.b
Villici Metenſis Epiſcopi laus, 470.c.471.a
ad Villicum Papam, Epiſtola Mapinij, 860.b. Dynamij, 861
Vincenna, fluuius, 567.a.704.b
Vincentius Præf. Prætorio Gall. 11
Vincentij Martyris Tunica, 304.a
S. Vincentij Baſilica Pariſius à Childeberto Rege conſtructa, 314.b.574.c.397.b.407.a. 708.c.757
S. Vincentij Baſilica in termino Aginnenſi, 388.c
Vinciacus in pago Cameracenſi, 770.a
Vinciagus, 719.c
Vinclauſa, ſeu Vinclauſca ciuitas, 10.15
Vindemialis Epiſcopus, 274. a. gladio percutitur, 275.a
Vindicianus Præſul Atrebatenſis, 613.b.623.b. 687.c
Vindicum Aureliorum Cenomanorum, 50
Vindocinum caſtellum, 420.c
Vindonenſe, ſeu Vindoniſſenſe caſtrum, 5.7. 10.13.15
Vineæ pruinâ exuſtæ, 373.b
Vingenna fluuius, 270.a
Vinnacus, ſeu Vinemacus pagus, 687.a
Vinnochus Britto vir magnæ abſtinentiæ, 340.a
Viomadus Childerici R. Conſiliarius, 801.c. 802.a
Virdunum, 55.303.b.638.a.885.c
Virdunenſis oppidi obſidio per Chlodoueum R. 531.a.b
Virdunenſis regio, 638.c
Virgæ Legatorum conſecratæ, 387.b
Virgilius Arelatenſis Epiſcopus, 423.c.891. 892.904.c
ad Virgilium Epiſcopum Arelatenſem Epiſtolæ Gregorij Papæ, 889.895.904
Viromandenſis Epiſcopatus, 546.a
Viromandenſis ciuitatis deſtructio, 546.b
Virtlaicum prædium in pago Tellau. 641.c
Virus Epiſcopus Viennenſis, 409.a
Virus nepos Eulalij Comitis, 440.c
Viſeroncia, 212.c
Viſigothi, 104.108.a.c.109.225.226.233.c.234
Viſona, fluuiolus in ſaltu Iurenſi, 552.a
Viſoroncia in pago Viennenſi, 706.b
Vitalis & Agricolæ reliquiæ, 281.a
Vitericus R. Hiſpaniæ, 819.b
Vittiges Rex Gothorum, 233.a.236.a
Vitus Magiſter vtriuſque Militiæ ad Hiſpanias miſſus, 189.c
Viuaria, 12
Viuarium, 10.15
Viuario Albenſium, 31
Viuarienſis vrbs, 451.a
Vlda fluuius, 441.b
Vltanus Abbas Peronenſis Monaſterij, 654.c. 678.a.b
Vltraiuranus Ducatus, 745.c
Vltrogodis Regina Childeberti coniux, 535.b. 536.a.b
Vltrogotha Regina, 547.a.668.b
Vltrogothonis Reginæ hortus, 494.c
Vlyxippona ciuitas, 192.c.195.a
Vncilenus Alamannorum Dux, 744.c.748.b
Vneſtrodis fluuius in Thoringia, 765.b
Vnniſcaudus, Theodorici I. Regis Aulicus, 626.a
Vocladenſis campania, 915
Voconteæ, 42
Vocontij, 42
Vodanus Sueuorum Deus, 556.b

Vodanus Dux Langobardorum, 735.a
Vogaſtenſe caſtrum, 760.b
Vogladenſis campus, 290.c.750.c
Voglenſe bellum, 731.a.
Volcæ duplices, Arecomici, & Tectoſages, 42
Voloſia Dei ancilla, filia Arthemij Pontificis Senon. 562.c
Voluicenſe Cœnobium, 686.b
Voluſianus Turon. Epiſcopus, 284.285.a. 457.a
Vongiſus pagus, 523.c
Voſagus ſilua, 442.b.496.c.529.551.b.576.b. 648.a.754.c
Voſagenſis pagus territorij Biturici, 420.a
Voſaglinſis campus, 816.a
Voſda villa, 541.b
Vrba villa in pago Vltraiurano, 755.a
Vrbica Burdigalæ ciuis heretica, 202.a
Vrbicus fluuius, 191.c
Vrbicus Epiſcopus, 432.c
Vrbicius Epiſcopus Aruernorum, 268.a
Vrbienſis pons ciuitatis Pariſiacæ, 362.c
Vrbiorum gens ex genere Sclauorum, 760.b
Vrſacius Epiſcopus Priſciliani accuſator, 202.a
Vrceus Eccleſiæ Remenſis, 525.a. à Chlodouei exercitu ablatus, ab eo reſtituitur, 697.698. 728.a.b.803.a
Vrſana Bathildis Reginæ neptis, 665.a
b. Vrſicinus, 639.c
Vrſicinus Vltrogothæ Reginæ Referendarius, 347.a
Vrſicinus Cadurcinæ vrbis Epiſcopus, 370.c. 371.a.401.c
Vrſicinus Taurinæ ciuitatis Epiſcopus, 905.b.c
Vrſiminus Francorum Dux, 143.b.146.c. 147.c
Vrſinus auctor Vitæ S. Leodegarij, 617.b
Vrſio, 415.a.c.416.a.417.a.449.a.738.b. 744.c
Vrſio vnus ex primoribus Regni Auſtraſ. 355.a
S. Vrſmarus Lobienſis Abbas, 688
Vrſus Aruernus ciuis, 322.c.323.a
Vſtricht, 15
VVaddo, 428.a.b
VVaddo vnus ex Procerib. Childeberti I. Regis, 534.a
VVaddo Comes Sanctonicus, 374.a. Maiordomus filiæ Chilperici, Hiſpaniæ Reginæ, *ibid.*
VVaddo Maiordomus Reginæ Rigunthis, 385.a 388.a.390.a.c.391.c
VVaddonis filij, 450.b
VVadeltrudis neptis b. Gertrudis, 657.a
VVaifarius VVaſconiæ Princeps, 774.a. Aquitaniæ Dux, 776.a.777.778.779
VValamer Oſtrogothorum Rex, 108.122.c. 227.c.228.a
VValaricus Abbas, 561.c.562
S. VValarici Cella, ſiue Monaſterium, 562.b
VValbertus Abbas Luxouienſis, 648.c.649.a. 667.c.760.b
VValbertus, ſeu VValdebertus, Meldenſis Epiſcopus, 566.a.569.b.571
VValdebertus Domeſticus Chlotarij R. 756.b
VValdebertus Dux, 767.a
VValdelenus Dux Iurenſis, 551.c
VValderada vxor Theodebaldi Regis, 732.c
VValdericus Dux, 583.a.762.c
VValdinus Abbas Cellenſis Cœnobij, 671.a
VValdo Diaconus, 508.c
VValdo Diaconus, cognomento Bertchramnus, ad Heloſenſem Epiſcopatum adſpirans, reſpuitur, 402.b
VValdolenus S. Columbani diſcipulus, 561.c
S. VValdomeris tumulus, 513.c
VValimagus, locus territ. Ambianenſis, 561.c
VVallacus Dux VVinidorum, 761.b
VVallia Rex Gothorum, 186.c.187.a.203.c. 204.a.225.b.318.b
VValtchiſus pater S. VVandregiſili. 638.c
VVamba Rex Hiſpaniæ, 819.c. Paulum Ducem Gothiæ ſibi rebellem deuincit, 821.822. *& ſeqq.*
VVandali, 546.b.724.c. *vide* Vandali.
VVandali Silingi, 186.b.c.187.a
VVandalmarus Cameratius Guntchramni Regis, 744.b
VVandalmarus Dux, 583.a.762.c
VVandalmarus Dux Vltraiuranus, 745.c. 747.a.
Vuandelinus in locum Gogonis Childeberti R. nutricij ſubrogatur, 354.b.402.b.c
b. VVandregiſilus Abbas & constructor Fontanellæ Monaſterij, 637.a.b.638.c.639.681. c.682.a
VVangæ, 751.b
VVaningus, ſeu VVaringus, vir diues & potens, 609.a.641.a. Fiſcanenſis Cœnobij constructor. 610.a.621.a.637.a
VVarandra villa in confinio Beluacenſium, 655.b
VVaraſci in Sequanis, 648.b
VVaratto, ſeu VVatrato Maiordomus Theoderici I. Regis, 637.c.638.a.641.c.651.b. 683.c.718.b.c.768.b.c.769.a
VVarchinna, riuulus in Arduenna, 644.a
VVarinarius Francus Legatus Sigeberti R. ad Iuſtinum Imp. 319.b.734.c
Vuarinbertus Abbas Monaſterij S. Medardi, 548.a
VVarinus, 785.a
VVarmatia, 7.10.13.14.752.c
VVarnacharius Euſtaſij Abbatis Luxouienſis inimicus, 566.c
VVarnacharius Maiordomus in Auſtria, 746. b.c.752.c.753.a. in Burgundia, 753.b.754. 756.b
VVarni à Childeberti exercitu trucidati, 746.a
VVarocus Macliaui Comitis filius, 334.c.341.a
VVarocus Comes Britannorum, 419.c.441.b. c.442.a.c.736.c.737.b
VVaſcones, 776.c.777.a
VVaſcones vltra Garomnam, 778.a.b.779.a
VVaſcones Aquitanici, 720.c.721.a
VVaſcones de montibus prorumpentes in plana deſcendunt, 414.c
VVaſcones deuicti ac tributarij effecti, 746.c
VVaſcones à Dagoberto R. perdomiti, 583.a.b. 762.c.763.a. Sacramento firmant ei ſe fore fideles, 585.c
VVaſcones à Gothis perdomiti, 819.b.c
VVaſconum gens bellicoſa, 653.

VVaſconia, 27.43.44.361.a.577.c.580.a.583.a.647.a.653.c.654.a.656.a.738.b.759.c.762.c.763.a.774.a.785.a
Vaſconiæ à Rechiario Sueuorum Rege deprædantur, 190.a
VVaſſiacus, ſilua ex fiſco regio, 677.c
VVaymerus Dux Campaniæ, 606.b.608.a.b.610.b.c.619.c.621.b
VVerdunenſis ciuitas, 14
VVergelta, 174.c
Vnibertus Comes Bitorinus, 776.b.c.778.c.779.a
Vuilciacus villa in ripa amnis Matronæ, 568.a.635.a
VVileſindus Epiſcopus, 832.c
Vuiliacharius Comes, 442.a
Vuilicharius Baſilicam S. Martini ſuccendit, 314.c
Vuilicharij filia Chramni vxor, 314.a
Vuilithutæ Dagaulſi coniugis Epitaphium, 483.b
Vuiliulfus ciuis Pictauus, 417.c
Vuillacharius Aureliatienſis Comes, 380.b
VVillacharius ſocer Chramni, 733.b
VVillebaldus Eiſterenſis Epiſcopus, 784.a
S. VVillebrodus Friſonum Apoſtolus, 783.c
VVillibadus, ſeu VVillibaudus, Burgundiæ Patricius, 579.a.583.a.633.a.b.757.c.762.c.766.767.
VVillimarus Preſbyter, 558.b.c.559.a
VVinebaldus Abbas S. Lupi Trecenſis, 563.c
VVinidi, 580.b.c.581.c.754.c.755.a.760.761.b.762.a.773.b
VVinobertus Abbas, 609.c
Vuintrio Dux Childeberti R. Auſtraſ. 400.c.438.b
VVintrio Dux ſiue Patricius, 714.b
VVintrio Dux Campanenſis, 745.c. *vide* Quintrio.
Vuiolicus, 733.c. Dux Guntchramni, 735.b
VViomadus Childerici R. Conſiliarius, 695.726.b
VVirzhiburgenſis ciuitas, 14
VVirzeburgenſis Epiſcopatus, 784.a
VViſera fluuius, 217.c.576.c.577.a.716.b
VViſigardis vxor Theodoberti I. Regis Auſtraſiorum, 302.b.303.b.305.b.732
Vuiſtrimundus cognomento Tattonis, 454.c
VVirgerus Comes, 658.c
VVitlana amnis, 641.c
VVitregis Rex Gothorum, 213.c
VVitimirus Dux, 825.a.b.832.c
VVittira Rex Hiſpaniæ, 820.a
VVlcaſſinus pagus, 579.b.656.b
VVlfardus Abbas b. Martini Turon. 777.b
Vulfgundis Regina Dagoberti I. coniux, 758.a
Vulfilaici Diaconi Monaſterium, 398.c. conuerſio & vita, 399
Vulfinus vir nobiliſſ. ex genere Childeberti I. Regis, 534.b.c
VVlfoaldus Dux, 767.c.768.a
VVlfoaldus Dux Auſtriæ ſub R. Childeberto, 717.c.718.a
VVlfoaldus Maior Domus, 603.b.673.c.677.b.c
Vulfoleudus Epiſcopus, 887.b
b. VVlfrannus Præſul Senonenſis, 642.a
VVulfus Patricius, 748.b
Vultiacus villa ſuper Matronam, 556.a
Vultrogotha Childeberti Regis vxor, 314.b.c. *vide* Vltrogotha.
VVlturaria in Pyrenæis, 825.a
VVormatia, 92
Vxellodunum, 42
Vzetenſe caſtrum, 22

X

Xenodochium in ciuitate Auguſtodunenſi à Siagrio Epiſcopo & Brunechilde Regina conſtructum, 910.c.912.c

Z

Zaban Dux Longobardorum, 321.c.322.a.735.b
Zacharias Papa, 784.a.796.b
Zaman Dux Sarracenorum in Hiſpania, 785.b. Galliam Narbon. occupat. 6.c
Zezinoyalum, ſiue Zezolliolum, viculus, 615.b.c.624.c
Zoroaſter quis apud Perſas, 260.b
Zorobabel, typus Chriſti, 261.c
Zozimus Rom. Eccleſiæ Epiſcopus, 203.c.204.a

FINIS.

CORRIGENDA.

P*Ag.* 4.*lin.*11. Calarone, *leg.* Cularone.
Pag. 89.*lin.* 6. Gepidorum, *leg.* Gepidarum.
Pag. 90.*lin.* 15. in Bagauda, *leg.* in Bagaudas.
Pag. 120. *lin.* 35. Tibi Flacce acies, *leg.* Et tibi Flacce acies.
Pag. 199. *lin.* 10. ad annos, *dele* ad.
Pag. 203. *lin.* 22. Conſtantinum & Vlphilam, *leg.* Conſtantium & Vlphilam
Pag. 211. *lin. vlt.* in Caureto, *leg.* in Laureto.
Pag. 235. *lin. antepenult.* qui erant inta-oppidum, *leg.* qui erant intra oppidum.
Pag. 279. *lin.* 2. viginti ferme militibus, *leg.* viginti fermè milibus. *lin.* 34. litora Rheni amni, *leg.* Rheni amnis.
Pag. 314. *lin.* 24. migraſſet, apud Pariſius ciuitatem Paſcentius, *ſic diſting.* migraſſet apud Pariſius ciuitatem, Paſcentius.
Pag. 319. *in margine*, Grandiſuuintham, *leg.* Gundiſuuintham. *Ibid. lin.* 25. ad Iuſtinianum Imp. *leg.* ad Iuſtinum Imp.
Pag. 321. *lin.* 46. 47. quadrupla ſafactione, *leg.* ſatisfactione.
Pag. 349. *lin.* 32. Regi Sexenium, *leg.* Regis exenium.
Pag. 467. *lin. vlt.* committio. *leg.* committo.
Pag. 372. *lin.* 27. facerat, *leg.* fecerat.
Pag. 416. *lin.* 32. Turbatus hoc Epiſcopus audito hoc, ait. *leg.* Turbatus Epiſcopus audito hoc, ait.
Pag. 455. *lin.* 34. GRATIANVS Epiſcopus, *leg.* GATIANVS.
Pag. 500. *lin.* 44. de fratre LIPI, *leg.* de fratre LVPI.
Pag. 514. *lin.* 12 SCEPTORVM columen, *leg.* SCEPTRORVM.
Pag. 525. *lin.* 4. Erant autem, ſicut, *leg.* Erant autem Franci, ſicut.
Pag. 538. *lin.* 1. Epiſcopum Leobium, *leg.* Epiſcopum Leobinum.
Pag. 540. *lin.* 54. cùm hunc eſſe Mauri filium, *leg.* cùm hunc eſſe Flori filium.
Pag. 541. *lin.* 25. *in margine*, THEODEBERTVS, *leg.* THEODEBALDVS.
Pag. 550. *lin.* 23. genibus proluta, *leg.* genibus prouoluta.
Pag. 565. *lin.* 49. aluij Patris, *leg.* almi Patris.
Pag. 580. *lin.* 1. huiuſmodi ſigno. *leg.* in huiuſmodi ſigno.
Pag. 591. *lin.* 2. SIGEBERTI III. AVSTRIÆ, *leg.* SIGEBERTI III. REGIS AVSTRIÆ.
Pag. 624. *lin.* 41. vir Dei Anfraldus, *leg.* vir Dei Anſoaldus.
Pag. 636. *lin.* 47. 48. vel ſuis, *leg.* vel ex ſuis.
Pag. 684. *lin.* 47. ab eius ætaneo, *leg.* ab eius coætaneo.
Pag. 731. *lin.* 16. ALANI, *leg.* DANI.
Pag. 774. *lin.* 42. vſque ad claſas, *leg.* vſque ad cluſas.
Pag. 787. *lin.* qui *Luſans* dicitur, *leg.* qui *Luſans* dicitur.
Pag. 807. *lin.* 36. Alblofedis, *leg.* Alboſledis.
Pag. 846. *lin.* 28. ac fidelitatem ſeruandam *leg.* ad fidelitatem ſeru.
Pag. 868. viro glorioſo honorato, *leg.* viro glorioſo Honorato.
Pag. 869. *in margine*, Conſiliario, *leg.* Cancellario.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by [illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google